DICTIONARIUM CASUUM CONSCIENTIAE, SEU...

Cambini 3 6

DICTIONARIUM
CASUUM CONSCIENTIÆ,
SEU PRÆCIPUARUM DIFFICULTATUM
circa Moralem, ac Disciplinam Ecclesiasticam

DECISIONES,

E Scripturis, Conciliis, Pontificum Decretalibus, Patribus, necnon celeberrimis Theologis, & Canonum peritis depromptæ.

AUTHORE

JOANNE PONTAS,

PRESBYTERO, FACULTATIS PARISIENSIS, Juris Canonici Doctore, necnon Ecclesiæ Parisiensis Propœnitentiario.

ACCEDUNT

MENDA PONTASIANA, SIVE OBSERVATIONES quædam circa OPUS GALLICUM PONTASII:

ITEM FR. DANIELIS CONCINA ORDINIS PRÆDICATORUM, Præfatio ad Lectorem, & Animadversiones Critico-Morales in præfata MENDA PONTASIANA, cum Auctario duorum Casuum, qui in hoc DICTIONARIO desiderabantur.

TOMUS PRIMUS.

A—D.

VENETIIS, MDCCXXXVIII.

APUD ANTONIUM BORTOLI.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIIS.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Uam avidis exceptum manibus ubique gentium fuerit DICTIONARIUM Casuum Conscientiæ JOANNIS PONTASII, iteratæ ejusdem infra paucorum intervallum annorum editiones luculento sunt argumento. Ter Parisiensibus typis Gallice, ut fuit ab Auctore conscriptum, prodiit. Primum anno 1714. iterum anno 1723. tum anno 1726. Fama tanti operis in diem latius manante, cupido nationes plures incessit illud latine legendi; & communi expectationi eventus respondit anno 1732., quo *Luxemburgi* latinitate donatum recusum est. Hanc primam latinam versionem altera excepit *Augustana* anno 1733. Utraque fruitur sua utilitate, & pretio; sed neutra suis caret nævis. Unius, & alterius speriminis aliquid perstringere juvat. Luxemburgensis id optimi habet, quod sinceræ interpretationis legibus adhærens, integrum opus ad Gallici originalis exemplar fide summa latine reddidit. Sed hac ipsa ratione sua secum defert præjudicia, quæ tamen non ab interprete, sed ab Auctore ipso proficiscuntur. Is namque secundum præjudicatas Gallici Regni non paucas opiniones, quæ disciplinam potissimum spectant, plurimos resolvit casus, easque regulas exhibet, quæ cæteris nationibus displicent. Dicta quoque aliqua ingerit, quæ erga Romanæ Sedis Decreta obsequium debitum haudquaquam redolent. Quæ mala latini idiomatis beneficio omnibus pervia reddita, ultimum facessere periculum, Operi alioqui egregio, nemo est, qui non videat. Porro, ut scopulos istos omnes evitaret *Interpres Augustanus* Opus ad dimidias fere concidit, illudque non tam vertit, quam contraxit, sicuti ipsemet in Monito ad Lectorem testatur his verbis: *Præter etiam quod ista* (Augustana) *prioris* (Luxemburgensis) *dimidium mole, & pretio constituat; etiam dignitate præstat multis parasangis*. Inter præcipuas autem prærogativas, quibus suam *Augustanam* versionem antecellere Luxemburgensi asserit, princeps est, quod generales regulas, & principia, quæ omnium decidendorum casuum cuique sui *Dictionarii* titulo Auctor præmittit, omnia ad unum expunxerit. Resecationis duo prodit rationum momenta. Alterum quod Theologi Germaniæ definitiones, principia, & fundamenta morum ab Institutionibus Theologiæ Moralis, & Juris Canonici haurientes, nonnisi cum fastidio, & nausea eadem relegere in Casuum resolutionibus coguntur, ut inquit in laudato Monito, *Opus Gallicum, cujus genuinum Ectypon Genevensis versio est, scriptum in vernacula lingua erat accommodatum pro in fæmellis, & rudi plebecula, inde definitiones, explicationes, ac integra Dissertationes ad caput vulgi passim diffusa, qua dum a nostris Theologis in institutionibus Theologia Moralis & Juris Canonici discuntur inter elementa, fastidiuntur cum nausea*. Hoc idem repetit in præfatione ad Lectorem benevolum. *Hac omnia cum a nostris Theologis fastidiosis bibantur auribus, ea alacritate resecui, ut tres Tomi Gallici jam prope coirent in latinum unicum, quo simul & emptorum sumptibus parcitur, & lectorum fastidio*. Quæ ratio quam sit valida, quisque tenet. Nam qui ab uno de-

*2 cisio-

cisiones casuum, ab altero Auctore Doctrinam, & principia, quibus resolutiones innituntur, mutuatur; is profecto concretum quoddam contrariis, & invicem pugnantibus extremis permixtum in mente sua conflabit. Qua de caussa, qui a *Dictionario Pontasiano* resecat illa omnia Doctrinarum, & principiorum sperimina, quæ *Dissertationes præliminares* interpres Augustanus appellat, caput a suo corpore abscindit. Quoniam, ut omnia corporis membra a capite, sic peculiarium Casuum decisiones a principiis & regulis universalibus pendent. Et quemadmodum monstrosa sunt corpora, quæ capite a membris difformi constant, similiter Mentis partus prodigiosi evadunt, si tum in principiis, tum in consecutionibus, sibi non constant. Hæc autem morum principia, & fundamenta, non eadem in omnibus Auctoribus reperiuntur; sed quisque suis phrasibus, suisque lenociniis, ita illa attemperat, linitque, ut peculiaribus opinionibus consentanea fiant. Nec desunt, qui non tam Casus ad principia, quam principia ad casuum resolutiones accommodent. Quare plus principiorum, quam casuum cognitio necessaria est. Qui enim penitus comprehendit morum principia, & fundamenta, nullo negotio casus peculiares seipso resolvere valet. Alterum factæ concisionis momentum est, quod DICTIONARIUM PONTASIANUM pluribus scatet Parlamentorum Galliæ decretis, itidemque principiis, & dogmatis partim exterarum nationum disciplinæ, partim morum, fideique moderationi non omnino in rigore consona. Ob istas caussas *Interpres Augustanus* plurima ex præfato Dictionario resecavit, & insuper MENDA PONTASIANA, seu quinque observationes adjecit, quibus cuique occurrit periculo, quod alienarum Nationum lectores ex tali opere subire potuissent.

His duabus latinis editionibus serio expensis, consilium cœpit Venetus Bibliopola tertiam cudendi, quæ utriusque defectibus careat, quæve quidquid utraque præfata boni habet, complectatur; prodeatque tandem aliquando editio omnibus numeris absoluta eximii PONTASIANI DICTIONARII, quod licet pluribus commendari titulis mereatur; attamen ob id potissimum summo habendum in pretio est, quod conscientiæ Casus resolvit ad præscriptum Scripturarum Sanctarum, Canonum ac Patrum Augustini, Thomæ, Raymundi, Antonini, & antiquiorum Theologorum. Quæ Methodus morum tradendi Theologiam, si unquam, hoc sane necessaria tempore est, quo omnes de moribus disputationes ad Metaphysica quædam ratiocinia inanesque subtilitates revocari a pluribus solent. Ut autem editio isthæc quibusvis nationibus utilissima evadat, justoque illi respondeat desiderio, quod omnium animis insidet, habendi scilicet integros, ac genuinos Auctorum partus, quaque dempta truncatione, Versio Luxemburgensis recudenda seligitur, eo quod sit operis Gallici genuinum Ectypon eleganti latinitate expressum. Porro nonnulla, quæ in hoc opere continentur minus consentanea obsequio, quod Romanæ Sedis sanctionibus debetur, non omnino de medio tollimus, sed tantummodo e proprio loco expuncta in hanc transferuntur præfationem impugnanda, ne vel unum verbum, quod in originali opere habetur, a lectore desiderari patiamur. Primum vero, quod in hoc *Dictionario* nobis displicuit, est insolens, audaxque censura lata adversus antiquissimam Romanæ Sedis consuetudinem infligendi justa, gravique urgente necessitate, in contumaces fideles excommunicationis pœnas. Censura isthæc nimium revera impudens habetur *titul. Excom.* his verbis concepta. „ Verum ut in pejus lapsi sunt Christianorum mores, & imminutum est Episcoporum meritum, frequentiores etiam factæ sunt caussæ excommunicationis, & minor circumspectio in usu extremi illius remedii. Qua de re sic loquitur D. Abbas de Floriaco in secundo Tomo institutionis ad jus Ecclesiasticum, in quo mœste depingit, quam celeriter serpserit usus excommunicationis, quæ postea malo ipso, facta est periculosior medicina. Eo tandem immoderationis pervenit hic progressus, ut nihil nisi excommunicationis sono resonet infinitus prope Summorum Pontificum Decretalium, & Constitutionum numerus, ex quibus constat alterum juris Canonici volumen. Triginta etiam duæ diversæ in Sexto, & quinquaginta pariter diversæ excommunicationis species in Clementinis reperiuntur; solaque bulla *in Cœna Domini* viginti & unam continet. Nulla tandem e Papali Tribunali venit Bulla, quæ in Excommunicationem non desinat. Notum est omnibus quam im-

„ immodice excommunicationis abusus fuerit Gregorius VII. contendens Principem excommunicatum ab omni sua potestate atque imperio excidisse, „ ejusque subditos nullo jam præstandæ ipsi obedientiæ vinculo teneri. Prælati „ etiam nunc quam plurimi, præsertim in Italia, funesta illa in manibus arma „ quotidie gerunt ad obtinendam a subditis obedientiam, quos sæpe ad meliorem frugem adducerent lenitas, & indulgentia, loco severitatis, quæ aptius „ peccatorum vulnera exulcerat, quam demulcet. „

Opus minime est multis evincere istius censuræ, verius dixerim, imposturæ apertissimæ temeritatem. Seipsa stomachum commovet, justamque in omnibus rerum æquis æstimatoribus indignationem concitat. Et in primis, ad Gregorium VII. quod attinet, non alium in prudentiæ, & Evangelicæ Mansuetudinis Sanctissimi Pontificis defensionem testem adducam, quam scriptorem Gallum nulli obnoxium exceptioni. Is est Natalis Alexander, qui in historiam XI., & XII. sæculi *Dissert.* 2. *art.* 2. hæc de excommunicatione, quam in Henricum III. Imperatorem tulit Gregorius VII. scribit. „ Gregorium VII. amore „ singulari *Henricum* Regem complexum esse, nec in eum severitatem exercuisse, nisi tentatis omnibus benevolentiæ, mansuetudinisque mediis, ejus „ litteræ, & illorum temporum historiæ demonstrant „. Item *art.* 4. hæc addit „ *Henricum* Regem tam sæpe, tam amanter, tam paterne per Epistolas, „ per legatos, per *Agnetem* Augustam Matrem admonitum, rogatum, reprehensum de Simonia, de usurpata Episcopatuum donatione, de patrocinio excommunicatis impenso, de libidine, de crudelitate, Tyrannide, cum non „ solum in sceleribus perseverare, cum non solum suas admonitiones, preces, „ increpationes, minas, & Sedis Apostolicæ decreta contemnere; non solum „ contumeliis Christi Vicarium, & Sancti *Petri* successorem insectari, sed „ schisma facere, Germaniæque Episcopos quam plures, & Longobardiæ non „ paucos ab obedientia sua abstraxisse, videret *Gregorius* VII., diutius dissimulare non debuit, sed armis spiritualibus, quæ Christus Ecclesiæ suæ reliquit, „ Ecclesiam, suamque dignitatem tueri, & anathemate confodere cum Regem „ ipsum, tum Schismatis incentores „. Hæc satis superque sunt pro justis Summi Pontificis vindiciis adversus inepta dicteria. Quod vero spectat & Pontificis in Principes potestatem, & subditorum obedientiam Principi excommunicato exhibendam, adeo fuse pro utriusque partis juribus sartis tectisque tuendis scripsere auctores celeberrimi, ut superfluum sit, vel unicum verbum facere. Prætermitto quoque, quæ de Bulla Cœnæ, & aliis Bullis obtruduntur, tum quod millies jam profligata fuere, tum quod in votis, nunc minime mihi est ex professo omnia expendere; sed eo dumtaxat consilia pertinent mea, ut Lectorem obiter admoneam, quæ in hoc Dictionario cavere debeat.

Non minus falsa, & enormis calumnia est, qua asseritur hac etiam tempestate, plurimos Prælatos, præsertim in Italia, quotidie arma isthæc spiritualia præ manibus habere, eademque in subditos nimia facilitate distringere. Si æque auctores ejusmodi modesti, & obsequentes forent erga suos superiores, ac mansueti & benigni sunt Episcopi nostri in subditos sibi commissos, a critica adeo intemperanti abstinerent. Et, quo ausu Scriptor transalpinus Italorum Episcoporum gesta, nullo producto documento, ex arbitrio vellicat, carpitque? Nos, qui in Italia degimus, testes oculati sumus audacis imposturæ. Quin tantum abest, Prælatos nostros plus justo severiores esse in vibrandis Ecclesiasticis censuris, ut potius in redundantis mansuetudinis, clementiæ, & tolerantiæ, quam nimii rigoris, extremum propendeant, declinentque. Si olim excommunicationum frequentior obtinebat usus, non in Pontifices, non in Episcopos, sed in illorum temporum infelicem, miserandamque conditionem regerendum est, ut ex manifestis historiæ Ecclesiasticæ monumentis colligitur. Et quando documenta deessent, nonne a Pontificum favore præsumptio staret? Sed eo temeritatis quorumdam præsertim transalpinorum scriptorum dicacitas processit in vellicandis Summorum Pontificum gestis, ut eas transiliant modestiæ regulas, citra quas consistunt, dum laicorum hominum acta expendunt. Dicant velim, num tanta confidentia ausint Temporalium suorum Principum vindicantem justitiam, qua in criminosos subditos animadvertunt, virgula notare censoria? Eccur illiberaliores in supremos Ecclesiæ Hierarchas se

pro-

produnt, eoque obſequio, & reverentia venerari eos ref[illegible]iunt, quo ſuos colunt ac reverentur Terrenos Principes? Præter quam quod[illegible]uid iniquius, quam ob unum, aut alterum alicujus privati lapſum, omnes [illegible], aliarumque nationum Præſules, & Epiſcopos indiſcriminatim dicteriis conc[illegible]ere, inſectari, & veluti immanes, & truces coram populo traducere? Hæ illinc moderationis, lenitatis, & æquitatis leges mirum in modum emicant?

Alterum, quod in Romanam Sedem injurioſum dictum offendimus in hoc Dictionario habetur *Tit. libri prohibiti*. Quare quæ ibi digna ſunt correctione, iſthic tranſcribimus. „ Cœtus, inquit, inquiſitionis Romanæ expreſſo Pauli IV. „ mandato, cui ejus ſucceſſores multum adjecerunt, in numerum librorum „ Prohibitorum referendo omnes eos, quorum Doctrina, non modo fidei, & „ bonis moribus adverſabatur, ſed etiam eos, qui aliquid ultramontanorum ju„ ribus animo præceptis, circa puncta meræ diſciplinæ contrarium complectebantur. Hujuſcemodi catalogum Romæ anno 1683. jubente Innocentio XI. edi„ tum habemus, qui continet appendicem uſque ad annum 1696. volumen eſt „ in duodecimo 393. paginarum, quarum multæ plus quam 40. genera operum a „ Tribunali Inquiſitionis damnatorum continent. Quo in volumine plurimi præ„ ſtantes libri in prohibitione generali implicantur. Tales ſunt liber de Schiſma„ te Cardinalis Zabarellæ, qui in eo æquos Pontificis Poteſtati fines conſtituit. „ Opera D. de Launoj, plura volumina Hiſtoriæ Patris Majmbourg: Inſtitutio „ ad jus Eccleſiaſticum a D. Abbate Fleury: pluresque etiam theses a Procura„ tore Facultatis Theologiæ Pariſienſis approbatæ, ac in Sorbona nemine ſe in„ terponente propugnatæ. Verum hi omnes catalogi (in Gallia) nullum lo„ cum habent, ubi quidquid Roma proficiſcitur, abſque codicillis a Rege „ impetratis in acta publica ſupremorum Regni Senatuum relatis non ac„ cipitur. „

Quemadmodum nihil hominum mentes validius pervertit, ingenia corrumpit, moreſque depravat, quam noxiorum librorum lectio; ita nihil ſalubrius, nihil utilius eo remedio, quo ejuſmodi volumina erroneis infecta opinionibus a Chriſtianorum manibus arcentur. Catholicorum nemo Romano Pontifici poteſtatem approbandi, improbandique libros fidei, morum, diſciplinæque controverſias tractantes adimit: & conſequenter præficiendi Viros ſcientia, prudentiaque clariſſimos, qui hanc obeant provinciam. Non eſt ergo, quod in diſputationem vocetur jus Romanæ Congregationis Pontificia auctoritate erectæ in permittenda, aut vetanda librorum lectione. Ad facti quæſtionem res devolvitur; num ſcilicet Sacra Congregatio in cenſum librorum prohibitorum perſcripſerit opera, quæ ſupra omnem emineant cenſuram? Affirmat Dictionarii Auctor mirum in modum deceptus, ſuæquæ deceptionis ac falſiſſimæ aſſertionis ille ipſe argumenta promit. Siquidem obtrudit opera Zabarellæ, Launoj, Majmbourg, Fleury veluti auro, cedroque digna. Zabarellam extollit, quod Pontificis juriſdictioni æquos conſtituerit terminos. Nonne conatus egregius, ſummaque dignus laude? Privatus ergo ſubditus pro tribunali aget, ſententiamque in Pontificem maximum dicet, illiuſque Poteſtati terminos circumdabit? Si quis *Parlamentarius* librum ederet, in quo Regiæ Gallorum poteſtati, ipſo repugnante Rege, limites præſcriberet, & ex arbitrio reſtringeret: dic ſodes, num liber ejuſmodi, ac illius Parens impunis incederet? Quid de Launojo dicendum? Immeritone illius opera cenſura confixa? Sed univerſus catholicus litterarius orbis tanquam procacem, ſuperciliosum, illiberalem ſcriptorem Launojum repudiat, execraturque; quoniam omnia jura interturbavit, nihilque ſuo calamo felle tincto intaminatum reliquit. Primatum Romani Pontificis Divino jure ſancitum ita extenuavit, ejuſdemque juriſdictionem coercuit, ut in ludricam quamdam imaginem redegerit. Undique anſam arripit, occaſionemque venatur Romanam carpendi Sedem, eidemque injuriam creandi. Non Patrum Auctoritati, non Antiquorum Theologorum ſolidiori Doctrinæ, non celebrioribus orbis Terrarum Sacrariis, non denique Cœlitibus ipſis cum Deo regnantibus, ſolemnique univerſæ Eccleſiæ ritu populorum adorationi expoſitis, quoſve ille e cœlis detrudere conatus eſt, pepercit; Sed omnia confundere, cœlum Terræ miſcere furenter tentavit. Quare omnium nationum; eruditorumque virorum odium, invidiamque ſibi merito conſcivit; adeout vel ipſi Galli ſcriptores illum

com-

compellent rei litterariæ non *criticum*, non *aristarchum*, sed *Phalaridem*. Ab invido Launoi dente contra Romanam Sedem non valde recedit Ludovicus Majmbourg. Brevi: nec unum nobis objicere librum valent in Romano indice recensitum, qui merito severa censura inustus non fuerit. Sed illud magnopere festivum est, quod ultimo loco adjicit: nempe librorum prohibitorum catalogos, qui Roma proficiscuntur, locum in Gallia non habere, nisi accedentibus Regiis codicillis? Quid tum? Contendit calumniarum & dicteriorum adversus Romanam Sedem catalogos a Gallis scriptoribus præsertim proficiscente, immunes ab omni censura quoquoversum perambulare. Justa vero præsumptio. Cæterum si veritatem, vel ipsis eventis ponderare illi vellent, colligere tandem aliquando deberent intestina dissidia, quibus eorum Ecclesiæ unitas proscinditur: extremam illam opinandi, loquendi, scribendique de fidei arcanis, morumque controversiis libertatem, quæ penes ipsos omnes, neque fœmellis ipsis exceptis, serpit, & grassatur, ex impuni quorumcumque librorum lectione magna ex parte ortum ducere. Hæc est Gallicanorum privilegiorum funesta universo Regno victoria, hæc pestifera seges.

Præter duas exscriptas periochas, nec verbum de hoc *Dictionario* aut expunximus, aut loco movimus, sed omnia integra sunt. Nihilo secius non omnia, quæ in eodem reperiuntur, adprobamus; sed non paucas opiniones ad disciplinam Gallicanæ Ecclesiæ attinentes rejicimus: Ab earum tamen recensione, & confutatione abstineo, ne actum agam. Siquidem *Augustana versionis Interpres* ejuscemodi opiniones omnes ad crisim exegit, menda notavit, refellitque. Tria distinguit quæstionum genera. Unum disciplinam, alterum morum, tertium fidem inspicit. Quas ille disciplinæ peculiares sententias improbat, nos itidem improbamus, illique, ad hoc quod attinet, subscribimus: atque non parvo beneficio ornatissimo interpreti devinctos nos esse fatemur, utpote eruditi ipsius laboris participes. Quapropter ut hæc editio utilior evadat, & ubique gentium citra omne periculum publicam subire lucem possit, eidem præmittimus MENDA PONTASIANA, seu OBSERVATIONES INTERPRETIS AUGUSTANI. Hac namque via lectorem cautum reddimus, atque monemus, ne exoticis disciplinæ Gallorum opinionibus adhæreat.

Verum qua ingenuitate istarum OBSERVATIONUM plurimas amplectimur, eadem quoque fatemur, quasdam, quæ non ad varias disciplinæ consuetudines, sed ad Christianæ moralis communia principia pertinent, nobis minime probari. Si eædem punctum aliquod versarent eruditionis, sive Ecclesiasticæ, sive prophanæ, alto litassem silentio; licet & in hoc genere acres, & crebræ ob unicam sterilissimam veritatem, cujus sive ignoratio, sive cognitio animæ inutilis est, assequendam, a claris etiam viris, contentiones peragantur. At quoniam prima fere doctrinæ Evangelicæ capita quædam in discrimen, ut ego quidem arbitror, adducuntur; ut sunt illa de usuris, de injustitia, de vitandis libidinum illecebris, & fornicationum occasionibus, & cætera id genus, quæ sunt obvii, & frequentissimi scopuli, ad quos offendens humanum genus æternum, magna in parte, naufragium patitur; idcirco temperare mihi haud potui, quin, data occasione, nonnullas summi momenti Theologiæ moralis veritates ab injustis impugnationibus assererem, ac in tuto collocarem. Enimvero si Interpres noster fas sibi esse judicavit, nimiæ, quam reputavit in Pontasii decisionibus, severitati lectores suos Germanos subducere; quidni licitum pariter & mihi erit, lectores meos admonere, ut a nimia, quam in quibusdam dictarum *observationum* reperiri existimo, laxitate, sibi caveant? Utrique nostrum tum laxitatis, tum severitatis extrema detestamur: sed utrique ad alterutrum nostris præventi anticipationibus deflectere possumus. Uter reapse ab his extremis securius recesserit, mediamque arripuerit viam, & scopum attigerit, aliorum esto judicium. Illud autem monere lectorem convenit, me nec Pontasii apologiam texere, nec illius opiniones propugnandas sumere; sed nonnullas meri facti quæstiones vestigandas suscipio. *Interpres Augustanus* nimii rigoris paucas, quas in hoc *Dictionario* offendit opiniones, non ad disciplinam, ut indicavi, sed ad universalia morum principia spectantes, suggillat, contenditque eas communiter Germaniæ Theologis, & Pastoribus adversari. Contra ego evincam, ejusmodi opiniones a Theologis tum Germaniæ, tum aliarum Nationum communiter

niter defendi. Caussa itaque nostra non tam *juris* quam *facti*, est, ad artis criticæ regulas dirimenda. Quamobrem ANIMADVERSIONES meas, quas in præfata MENDA PONTASIANA adornavi, non Doctrinales, sed *critico Morales* inscripsi. AUCTARIUM duorum Casuum adjeci, qui in universo hoc opere non habentur. In iisdem gravissimæ continentur difficultates, quæ, ut pro dignitate expendantur, integrum requirunt tractatum. Sed expediens censui quædam dumtaxat in præsentia Evangelicæ Theologiæ semina serere, & nonnullas veritates prælibandas offerre. Porro si oculorum meorum infirmam valetudinem in istius *Dictionarii* lectione quidquam effugit, quod Romanæ Ecclesiæ minus consonum sit, in antecessum rejicio. Vale.

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

Avendo veduto per la Fede di Revisione, ed Approvazione del Padre Fr. Paolo Tommaso Manuelli Inquisitore, nel Libro intitolato, *Dictionarium Casuum Conscientiæ Jo: Pontas, con l'aggiunte manuscritte d'alcune Correzzioni, Tomi trè in foglio*, non v'esser cos' alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Attestato del Segretario Nostro niente contro Prencipi, e buoni costumi, concediamo Licenza ad Antonio Bortoli Stampatore, che possi esser stampato, osservando gl' ordini in materia di Stampe, e presentando le solite copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dat. 20. Agosto 1737.

(Gio: Francesco Morosini Kav. Rif.
(
(Pietro Grimani Kav. Proc. Rif.

Agostino Gadaldini Segret.

1737. 22. Agosto.

Registrato nel Magistrato Eccellentissimo contro la Bestemia.

Angelo Legrenzi Segr.

MENDA

MENDA PONTASIANA

Ab Interprete Genuensi retenta ab Augustano Emendata

Sive Observationes quædam circa Opus Gallicum Pontasii & circa illius versionem Genevensem.

OBSERVATIO PRIMA.

Citat libros, Roma jam ante editionem hujus Operis prohibitos; nec satis reverenter loquitur de Romana prohibitione librorum.

N Titulo *Libri prohibiti*. Dissertatione præliminari sic ait: Editus est Catalogus omnium librorum ab Inquisitione Hispaniæ prohibitorum anno 1558. Exemplum quod secutus æst anno 1559. Cœtus Inquisitionis Romanæ expresso Pauli IV. mandato, cui ejus successores multum adjecerunt, in numerum librorum prohibitorum referendo omnes eos, quorum Doctrina non modo fidei & bonis moribus adversabatur; sed etiam eos, qui aliquid Ultramontanorum juribus animo præceptis, circa puncta meræ Disciplinæ, contrarium complectebantur. Hujusmodi Catalogum Romæ anno 1683. jubente Innocentio XI. editum habemus, qui continet appendicem usque ad annum 1696. quo in Volumine plurimi præstantes libri in prohibitione generali implicantur. Tales sunt Liber de schismate Cardinalis Zabarellæ, qui in eo æquos Pontificis potestati fines constituit. Opera D. de Launoi. Plura volumina historiæ Patris Maimbourg. Institutio ad Jus Ecclesiasticum a D. Abbate Fleury. Pluresque etiam Theses a Procuratore Facultatis Theologiæ Parisiensis approbatæ, ac in Sorbona nemine se opponente propugnatæ. Verum hi omnes Catalogi in Gallia nullum locum habent, ubi quidquid Roma proficiscitur, absque codicillis a Rege impetratis, in Acta publica supremorum Regni Senatuum relatis non accipitur. Ita Versio Genevensis. Hanc vero regulam a Pontasio in praxin deductam fuisse patet ex decursu Operis, & Catalogo Authorum a se citatorum, quem Tomo primo præfixit. Sic habet.

Index historicus Authorum, qui in hoc Dictionario citantur.

I. *Juenin*, Sacerdos e Congregatione Oratorij scripsit eruditum Opus de Sacramentis; & Cursum Theologicum sub titulo; *Institutiones Theologicæ*. Cum Censuram meruisset hoc posterius Opus, ea submisse dempsit, quæ e libro circumcidenda judicavit Eminentissimus Cardinalis de Noailles anno 1706. (hoc tamen non obstante præfatæ Institutiones speciali Decreto Pontificio prohibitæ manserunt in Indice Expurgatorio Romæ edito 1716.)

II. Libertates Ecclesiæ Gallicanæ collectæ a Petro Pithon.

III. *Launoi*. Multa nobis Opera dereliquit, quibus Conciliorum Authoritarem, Episcoporum, Regumque Jura acriter defendit. Extat hujus Authoris liber sub hoc titulo: *Regia in Matrimonium potestas*, vel, Potestas sæcularium Principum in sanciendis impedimentis Matrimonium dirimentibus.

IV. *Gerbais*, Doctor Socius Sorbonicus. Composuit Tractatum, de Caussis majoribus, & alterum, de Potestate Regum in Matrimonium.

V. *Petrus de Marca*, Archiepiscopus Tolosanus, postea Parisiensis, Scripsit Tractatum, de Concordia Sacerdotij & Imperij.

Hucusque Catalogus: Præter hos Authores, qui omnes reperiuntur in Indice Expurgatorio jam ante annum 1717 adeoque ante postremam editionem Pontasii edito, citantur insuper in decursu Operis.

I. Corpus Doctrinæ Facultatis Theologicæ [Parisiensis, a Summo Pontifice reprobatum. Vide Titulum. *Approbatio*. Dissert. prælim. & T. *Reus* Cas. 5.

II. Sessiones 21. 31. & 18. & 20. Concilii Basileensis reprobati a Summo Pontifice quoad Decreta, sessionem II. consequentia, nec unquam approbati nisi quoad collationes beneficiorum, & alias concessiones gratiarum tempore Concilii factas. Vide Tit. *Canonicus*. Dist. prælim. & Cas. 8. 16. & Tit. *Capitulum* Cas. 5. & Tit. *Renunciatio*. Cas. 3. & Tit. *Theologus*. Cas. 3. & Tit. *Excommunicatio*. Cas. 29.

III. *Fleurii*. Institutiones ad Jus Canonicum. Tit. *Provisio Beneficiaria*. Diss. prælim.

OBSERVATIO SECUNDA.

Pontasius quoad potestatem censurandi propositiones prefert authoritatem Sorbonæ, aut Cleri Gallicani Authoritati Summi Pontificis.

ID colligitur ex eo, quia, dum adducit aliquam propositionem a Summis Pontificibus damnatam, eam damnationem non solet præferre damnationi earundem Propositionum, factæ a Sorbona, aut a Clero Gallicano; imo potius asserit, quod damnatio Pontificia fuerit a Gallis *admissa & confirmata*.

Tit. *Absolutio*. Diss. prælim. ait: Qualis debeat esse hujusmodi contritio, intelligi accuratius non potest, quam per Declarationem Cleri Gallicani 1700. confectam, qua sequentes propositiones censuræ nota inustæ sunt.

PROPOS. LXXXV.

Probabile est, sufficere attritionem naturalem, modo honestam.

PROPOS LXXXVIII.

Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est deneganda, nec differenda absolutio, dummodo ore proferat se dolere, & proponere emendationem.

Quamvis hæ propositiones sint etiam a Summo Pontifice jam ante annum 1700. damnatæ, de hac damnatione tamen Pontasius altum tenet silentium loco citato, quamvis Cas. 7. loquatur implicite de damnatione prioris Propositionis facta ab Alexandro VII. de damnatione autem posterioris exprefse Cas. 13.

Tit. *Charitas*, seu ut Versor scribit *Caritas*. Diss. prælim. ait:

Hic apponuntur Propositiones cum Censura Cleri (Gallicani) 1700. quas protulere quidam remissiores Casuistæ.

PROPOS. XVIII.

Probabile est, ne singulis quidem rigorose quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga Deum.

PROPOS. XXI.

Præceptum affirmativum amoris Dei & proximi non est speciale, sed generale, cui per aliorum præceptorum adimpletionem satisfit.

Prima harum propositionum jam proscripta fuerat ab Innocentio X. & Innocentio XI. quocirca Clerus Gallicanus id tantum *approbavit*, & *confirmavit*, quod jam definierant Summi Pontifices.

Tit. *Ebrietas*. quæst. 18. Doctores Sorbonici sic loquentes inducuntur: Id intendit Clerus Gallicanus, cum propositionem istam condemnavit: Comedere & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modo non obsit valetudini, quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui. Hic iterum nulla fit mentio condemnationis Pontificiæ, qua Innocentius XI. eandem propositionem condemnavit jam 1679.

Tit. *Eleemosyna* Diss. prælim. ait: En Propositionem, quam 1700. censura inussit Clerus Gallicanus.

PROPOS. III.

Vix in sæcularibus invenias, etiam in Regibus, superfluum statui; & ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui. Damnata jam fuerat pernitiosa illa doctrina anno 1657. a Lovaniensibus Doctoribus & a Facultate Theologica Parisiensi anno 1666. Cur hic a Pontasio nulla fit mentio damnationis Pontificiæ, qua Innocentius XI. jam anno 1679. eandem propositionem proscripsit?

Tit. *Fides*. Diss. prælim. ait: Fusius istæ veritates exponentur censuris sequentium propositionum, quas tulere Comitia Cleri Gallicani 1700. contra propositiones jam ante ab Alexandro VII. & Innocentio XI. proscriptas.

Tit. *Gula*. Cas. 2. ait: Jure merito igitur Innocentius XI. sequentem damnavit propositionem. *Comedere & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem &c. &c.* Palam censuram *admisit*, & *confirmavit* in Comitiis Generalibus 1700 Clerus Gallicanus eandem damnans propositionem his verbis &c.

Tit. *Jejunium*. Diss. prælim. ait; En censura quatuor propositionum, quam emisere Comitia Præsulum Cleri Gallicani 1700. in quibus 127. propositiones morales, quarum pleræque jam a Summis Pontificibus fuerant proscriptæ, damnaverunt.

Tit. *Juramentum* Diss. prælim. ait: Sententiæ hujusmodi fuere a Clero Gallicano proscriptæ 1700.

PROPOS. LXIII.

Siquis vel solus, vel coram aliis, quocunque fine juret, se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, revera non mentitur, nec est perjurus.

PROPOS. LXIV.

Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium, aut utile ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens & studiosa.

PROPOS. LX.

Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.

Hic iterum nullam facit mentionem damnationis Pontificiæ, qua Innocentius XI. easdem propositiones damnaverat.

Tit. *Missa*. Differt. prælim. ait: En Propositiones, quas celeber Cœtus (Cleri Gallicani) 1700. damnavit.

PROPOS. LXXIII.

Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo sacro, qui duas ejus partes, imo quatuor simul a diversis celebrantibus audit. Nulla iterum mentio damnationis Pontificiæ, factæ ab Innocentio XI.

Tit. *Occidere*. Diss. prælim. ait; Clerus Gallicus 1700. damnavit propositiones jam a pluribus Pontificibus & Doctoribus Lovaniensibus proscriptas. En, memorandas hoc titulo &c.

Tit. *Restitutio*. Sequentes propositiones proscriptæ sunt a Clero Gallicano 1700.

PROPOS. XLVIII.

Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcunque sit magna summa totalis &c.

Prædictarum propositionum duæ priores jam antea fuerant a Doctoribus Universitatis Lovaniensis condemnatæ, & utraque postmodum a Summo Pontifice Innocentio XI., adeoque censura iisdem (a Clero Gallicano) apposita non successit, nisi in Censurarum antecedentium *confirmationem*.

Tit. *Simonia*. En, propositiones, & Censura (Cleri Gallicani) - - quarum prima jam antea fuerat a Sacra Facultate Theologica Parisiensi, & tandem a Summo Pontifice Alexandro VII. condemnata. Secunda vero & tertia jam fuerant notatæ censura a Doctoribus Lovaniensibus, ac postmodum ab Innocentio XI. reprobatæ.

Tit. *Societas*. En, propositionem & Censuram a Clero Gallico dictam. 1700.

PROPOS. XLIV.

Contractus Mohatra licitus est etiam respectu ejusdem personæ & cum contractu retrovenditionis prævie inito cum intentione lucri.

Iterum nulla fit mentio damnationis Pontificiæ, qua Innocentius XI. eandem propositionem damnavit.

Tit. *Usura*. En propositiones, & earum Censuræ, quibus condemnatæ fuerunt a Clero Gallicano, 1700. quæ *confirmant* eas, quas antea jam tulerant Alexander VII. Innocentius XI. & Facultates tum Parisiensis tum Lovaniensis.

PROPOS. LVI.

Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia & gratitudine debitum &c.

Ex inductione hucusque facta satis liquet intentum.

OBSERVATIO TERTIA.

PRimos Casus Conscientiæ in causis Ecclesiasticis resolvit juxta Decreta Regum, & Parlamentorum Galliæ; quo fit, ut causæ & personæ Ecclesiasticæ subdantur judicio judicum sæcularium, & immunitas Ecclesiastica in materiis plurimis patiatur enormiter contra decentiam status Clericalis & connaturalem rerum exigentiam. Non decet, in Germaniam serpere lucem tam contagiosi exempli, aut propalari scandalum; sed potius ex Opere alias præstanti cuncta inconvenientia falce discretionis resecari.

Pro-

Probatio hujus observationis habetur ex sequenti Inductione Titulorum, & Casuum, in quibus omnibus adhibet pro regula Decreta Regum & Parlamentorum.

Tit. *Abbas*. Cas. 11. Quæritur, utrum Abbates intra annum debeant suscipere Sacerdotium? Id fieri debere probat ex Edicto Blesensi, quo Rex Galliæ sic præcipit. Abbates.... se facient ad Sacerdotium promoveri intra annum, aut intra duos annos.... & nisi id curent, eorum beneficia declarabuntur vacantia.

Tit. *Appellatio*. Diss. Prælim. ait: Est (in Gallia) aliud Appellationum genus, quod appellatio *ab abusu* dicitur, quæ consistit in Jure provocandi ad supremos Principes. Talis est v. g. Appellatio a Rescripti Romanæ Curiæ executione (nam a Rescripto ipso non fit provocatio, ne debita Summo Pontifici reverentia lædatur, sed solus vituperetur impetrans) aut a sententia Officialis, qui jurisdictionis suæ limites excessit; aut ab aliquo alio Disciplinæ aut Jurisprudentiæ, quæ in Gallia observatur, opposito judicio. Appellatio *ab abusu* erga Rescripta Romanæ Curiæ locum habet in omnibus casibus, in quibus eadem Curia Regis Regnique jura attentaret, ut si bonorum Ecclesiasticorum abalienationem Papa permitteret; si pecuniarum exactionem juberet, si quibusdam Concordati articulis, aut Cancellariæ Romanæ in Gallia acceptis regulis derogaret, aut indultis Cardinalium, & Officialium Regum aut Principum supremorum: Si dispensationes invalidas aut injustas concederet, aut sibi devolutarum ad Sedem Apostolicam per appellationem causarum judicium assumeret, ut de iis Romæ, non ad commissarios *in partibus* remissis, judicaret, & aliis hujusmodi Casibus. Appellatur *ab abusu* a sententiis Judicum Ecclesiasticorum, cum Regiis Constitutionibus, Arrestis, & Constitutionibus Canonicis, aut libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ sunt contrariæ; aut denique, cum Judex Ecclesiasticus jurisdictionem sæcularem usurpat. Appellationes *ab abusu* ad supremas Curias (sæculares) devolvuntur, & sententiam executionis suspendunt -- & quia abusus non tegitur, nulli incompetentiæ subjacent hujusmodi appellationes, & semper admittuntur etiam in casu, in quo tres consequenter conformes sententiæ fuissent interpositæ; quia jura privatorum publico juri postponuntur. Ita Pontasius. Ex his liquet, quod appellatio *ab abusu* non solum locum tunc in Gallia habeat, quando Judices Ecclesiastici involant in Jura temporalia Principum, aut in Concordata, quæ appellatio etiam in aliis Regionibus locum habet; sed etiam tunc, quando Judices Ecclesiastici ferunt sententiam contrariam *Disciplinæ* (Ecclesiasticæ) Galliæ, aut contrariam *Constitutionibus Canonicis*, aut contrariam libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ. Ex hoc manifeste sequitur, quod omnes sententiæ Judicum Ecclesiasticorum, etiam Episcoporum, ac summorum Pontificum, ultimato subjiciantur Examini Parlamentorum & Regum, ut videlicet discutiatur, utrum sint contrariæ *Constitutionibus Canonicis*, aut *Disciplinæ* Gallicanæ, aut *libertatibus* Ecclesiæ Gallicanæ, quod prorsus repugnat decenti Ordini subordinationis & Hierarchiæ Ecclesiasticæ; maxime cum libertates Eccl. Gallicanæ sint vagum nomen, cui nulla hactenus constans ac apud plerosque recepta notio subjecta est, sed potius trahantur pro arbitrio in longum & latum instar corei a sutore. secus si imploraretur nonnuquam pium Principum Sæcularium Officium, ut Sum. Pontifici per suos Legatos reverenter & graviter proponant difficultates & gravamina ex eorum rescriptis emergentia, prout solet fieri in aliis regionibus. Sed hoc non est appellatio *ab abusu*, qualis hic a Pontasio describitur, & collaudatur pro Gallia.

Tit. *Approbatio*. Cas. 3. affertur Constitutio Ludovici XIII. qua parochis primitivis, ut vocant, aliqua jura in subjectis Ecclesiis asseruntur, alia denegantur.

Tit. *Archidiaconus*. Cas. 1. Quæritur, an Archidiaconus possit visitare Ecclesias Monasteriorum, aut Collegiatas? Respondet ex Edicto Regio dato *1695*. sic: Parochiales Ecclesias in Monasteriis Religiosorum, qui se exemptos contendunt, visitare poterunt Episcopi sive per se, sive per Archidiaconos suos, aut per alios Sacerdotes. Collegiatas Ecclesias visitandi jus non competit Archidiaconis, nisi ex legitima consuetudine hoc jus sibi attribuerent, ut in hac possessione retentus est Archidiaconus ultra Ligerim ex Arresto Senatus Parisiensis 1640.

Tit. *Baptismus*. Diss. prælim. ait: Parochus in Gallia omnium in sua parochia paptizatorum Codicem, cujus paginæ numeratæ per primam & ultimam a Judice Regio propria subscriptionis nota sint insignitæ, habere tenetur; similemque post sex hebdomadas cujusque anni elapsi subscriptum, & pro vero assertum tabulario Regii judicis, in cujus jurisdictione sita est Ecclesia, suppeditare, conformiter ad Edictum anni 1667. quo etiam statuitur, ut in eo fiat mentio de natali infantis, atque ut baptismi descriptæ formulæ subscribat Parochus una cum patrino vel matrina, vel etiam, si adsit, patre infantis.

Tit. *Canonicus*. Diss. prælim. Observandum, quod, ut divinum officium decenter fiat, statutum est, sex tantum posse abesse Canonicos in qualibet Ecclesia Cathedrali vel Collegiali, in qua sunt 40. Canonici aut plures 4. in Ecclesiis, quorum beneficia Rex confert, & 2. tantummodo in Ecclesiis, quarum præbendas Rex non confert. Sic constitutum est ex Arresto Consilii (Regii) 1585.

Ibidem Cas. 22. loquens de Decreto Tridentini reformandi Regulares ait: Decretum illud admisit Blesensis Constitutio (Regia.) En ipsius verba: In omnibus Monasteriis communem vitam ducent, & ob eam rem tenebuntur Archiepiscopi, Episcopi, & Generales Ordinum ad restituendam Disciplinam &c.

Tit. *Capitulum*. Cas. 3. Quæritur, an, Sede vacante possint ex Capitularibus constitui multi Vicarii Generales, & multi Officiales? Pro negativa ait: Fieri potest, ut in tali casu quidam, qui Vicarii Generales & Officiales evadunt, sint tantum Diaconi, adeoque ad hujusmodi Officia inhabiles. Necesse est enim, ut magnus Vicarius & Officialis sint Sacerdotes, ut docet Bouchelus, qui Senatus Parisiensis Arrestum anni 1603. profert. D. Brillon refert etiam Arrestum Parlamenti Tolosani de anno 1608. quo Archiepiscopis & Episcopis prohibetur, ne intra Jurisdictionis ejusdem Parlamenti limites quemquam nisi Sacerdotem, Officialem nominent. In quo consentiunt hæc Arresta cum Synodo Tridentina, cujus Decretum confirmavit Constitutio Blesensis (Regia) ut observat Fevretus.

Ibidem. Cas. 7. Quæritur, an Capitulum Sede vacante possit conferre beneficia? Respondet sic: Jus illud omnibus Cathedralium Capitulis Regni commune declaratum est ex Declaratione regia anno 1688. Eodem prorsus modo judicavere Parlamenta & præcipue Senatus Parisiensis, cujus duo refert Arresta D. Brillon.

Ibidem Cas. 11. Quæritur, an punitio Canonici delinquentis pertineat ad Capitulum, vel ad Episcopum? Respondet, pertinere ad Capitulum, additque: *Jurisdictio* ista fuit confirmata ex Arresto Parlamenti Parisiensis, quod refert Filleau, & altero ejusdem Parlamenti 1633. Simile refert Bellordeau in Controversiis Parlamenti Ovitaniæ 1613. Idem statuit Divionense Parlamentum 1604.

Tit. *Clericus*. Cas. 4. Quæritur, an toleranda sit consuetudo, quod Sacerdos in Parlamento Parisiensi gerat munus Consiliarii? Respondet, tolerandam esse -- ratio est, inquit, quia ex usu antiquo regni Clerici hujusmodi munus obtinent ad bonum commune Ecclesiæ, & conservandam ipsius jurisdictionem in variis, quæ feruntur, judiciis, cum agitur 1. de Causis Civilibus Clericorum. 2. De possessorio rerum spiritualium. 3. De causis, quæ cum spiritualibus connexionem habent. 4. Cum agitur de appellationibus tanquam ab abusu, quæ in Parlamentis sæpe eveniunt. 5. Et de causis Regaliorum, quæ omnes Parisiensis Senatus Jurisdictioni subjacent. His addi potest, Consiliarios Clericos Ecclesiæ in eo esse utiles, quod ad supremas Curias pertineat invigilare, ne minuantur Gallicanæ Ecclesiæ libertates, & Conciliorum Decreta executioni mandentur, ut etiam, ne limites suos prætergrediantur seu Ecclesiastica seu sæcularis jurisdictio. Ita Pontasius. Sed inprimis Examen Constitutionum Ecclesiæ, utrum adversetur Decretis Conciliorum, non pertinet ad Parlamenta; dein vero vox unius Clerici inter tot laicos quid proderit?

Tit. *Collatio*. Cas. 6. dicit, quod provisus in Curia Romana de beneficio curato teneatur se præsentare Episcopo juxta Edictum de anno 1695.

Ibidem Cas. 2. Quæritur, an Episcopus per duos actus collationis præterito Patrono obtinuerit jus? Respondet negative, aitque: Ita docet Cabassutius, qui testatur, rem ita sæpissime ab Aquisextiensi Parlamento multis Arrestis fuisse judicatam. Idem Parlamentum 1632. Sacerdotem ab Episcopo provisum depulit beneficio, illudque alteri Sacerdoti adjudicavit. Pastor Jurisconsultus simile refert ejusdem Parlamenti Arrestum 1637. quo Clericus ab Ordinario provisus de beneficio depulsus est, licet a 30. & amplius annis illud diversis vicibus contulisset Episcopus, eo quod Præsul ille 40. annorum præscriptionem probare non potuisset.

Tit. *Collator*. Caſ. 5. ait: Tridentinum gratias exſpectativas, nec non beneficiorum reſervationes abrogavit, uti poſtea eas ſuſtulit penitus Ludovicus XIII. ex Edicto ſuo 1610. quo Edicti Bleſenſis renovatur articulus ſeptimus.

Tit. *Confeſſio*. Caſ. 47. affertur Edictum Regium, quo declaratur, proviſos Romæ de beneficio non poſſe ſuſcipere functiones ſpirituales ante vidimationem Ordinarij.

Tit. *Decanus*. Diſſ. Prælim. Decanus intra annum a die pacificæ poſſeſſionis Sacerdotio debet initiari ex Edicto 1606. ſub pœna invaliditatis proviſionum ſuarum. Ex eodem Edicto Doctoris laurea aut Licentiatu Theologiæ, Juriſve Canonici tempore proviſionis ſuæ debet eſſe inſignitus. Decanatus & aliæ Dignitates Eccleſiarum Cathedralium fuere declarata immunia ab Indultis & gratijs exſpectativis, uti ſtatuunt Edicta 1596. & 1606.

Tit. *Delegatio*. Caſ. 3. Quæritur, an deputati ad Conventum Cleri Gallicani habendi ſint pro præſentibus in choro? Reſpondet affirmative ob declarationem Regiam, quæ ſic habet, Rex juſſit & jubet, ut legati Comitiorum Cleri in ſuis Eccleſiis præſentes habeantur per tempus ſuæ delegationis.

Tit. *Denuntiationes Matrimonij*. Diſſ. Prælim. ait: Promulgatio illa tribus diverſis diebus fieri debet, aut una ſaltem, duarum proclamationum diſpenſationem ab Epiſcopo obtinendo, alioquin clandeſtinum cenſetur matrimonium ex Edicto Bleſenſi, quod & ex multis Arreſtis Parlamentorum judicatum eſt. Ex Regia Declaratione 1692. diſpenſationes matrimonij & denuntiationes, earumve diſpenſationes ab Epiſcopo conceſſæ declarandæ ſunt in publico celebrati matrimonij inſtrumento.

Ibidem Caſ. 5. ait: Neceſſe eſt, ut matrimonium promulgetur non ſolum in propria contrahentis parochia, ſed etiam in parochia patris, tutoris, curatoriſve, ut conſtat ex Edictis Henrici III., ex Edicto Bleſenſi, & Ludovici XIII. quæ omnia Edicto ſuo confirmavit Ludovicus Magnus, in quo acerbiſſimas pœnas in contradicentes decrevit. Obſervandum ex Edicto 1691. Diſpenſationes matrimonij intra menſem a data in publicas Litteras referendas eſſe ſub pœna invaliditatis.

Tit. *Devolutum*. Caſ. 1. oſtendit ex Arreſtis, devolutarium non poſſe gaudere beneficio ad ſe devoluto, niſi prioris poſſeſſoris crimen fuerit declaratum, aut quando vacat ipſo jure, fuerit in cauſam vocatus a devolutario, ut adſtruunt Edictum Bleſenſe, & Melodunenſe.

Ibidem. Caſ. 5. dicitur: Quilibet Officialis in omni judiciaria contentione tenetur ad inſtruendam litem conformiter ad judiciorum formam conſtitutam ex Edicto menſis Aprilis 1667. & Devolutarius non admittitur ad procedendum vi ſui devoluti, niſi poſtquam nativitatis & domicilij locum declaravit, & idoneam dedit cautionem ſolvendi judicatum, ut fert Edictum Henrici II. & Bleſenſe, & Melodunenſe, quæ cautio ad ſummam 500. librarum debet pertingere ex Edicto 1667.

Tit. *Dies Dominici*. Caſ. 6. ait: Dicta conſentiunt cum Edicto, quod Pipinus Rex, de Conſilio Præſulum, ita conſtituit: Statuimus, ut die Dominico quod ante fieri licuit, liceat, Laborem quoque ad cibos urbibus neceſſarios diebus Dominicis parandos requiſitum concedit Carolus Magnus.

Tit. *Diſpenſatio matrimonii*. Diſs. Prælim. ait: Tridentinum prohibet, in ſecundo gradu diſpenſari, niſi inter magnos principes, & ob publicam cauſam, quod Decretum in Gallia obſervatur, ut conſtat ex Arreſto Senatus Pariſienſis 1664. lato in Nicolaum Barbier, cujus tres pueri illegitimi ſunt declarati, etſi vi Romanæ Diſpenſationis in Eccleſia parochiali cum Barbara Barbier nepte matrimonium contraxerit, quo Arreſto declaravit Curia, Reſcriptum illud Romanum male, invalide, & abuſive fuiſſe impetratum.

Tit. *Diſtributiones quotidianæ*. Diſs. Prælim. ait: Diſtributiones ob debita civilia detineri poſſunt juridice; licet Capitulum nullos fructus groſſos habeat, ut ex multis Parlamentorum Arreſtis probat Bouchelius.

Tit. *Divortium*. Caſ. 9. ait: In Gallia Judex Eccleſiæ non poteſt ſententiam ferre ſuper dote, nec ſuper æſtimatione, aut quantitate dotis, nec cibariorum proviſiones adjudicare, nec damnare de damnis & intereſſe ſed pro his rebus quaſi temporalibus & realibus debent partes coram judice laico jus ſuum experiri, uti judicatum eſt ex multis Arreſtis in foro latis.

Tit. *Electio*. Diſſ. Prælim. docet ex Arreſto Senatus Pariſienſis, in Electione ſimplici, qua Canonici ſine forma eligunt quempiam ad Dignitatem, cujus alias collatio ad Capitulum pertinet, non opus eſſe confirmatione ſuperioris, nec impedire Papalem præventionem.

Tit. *Epiſcopus*. Caſ. 12. Quæritur, an Epiſcopus poſſit amplas parochias dividere in duas? Reſpondet affirmative, quia id patet ex Decretali Alexandri III., & quia idem judicatum eſt ex multis arreſtis. Epiſcoporum etiam eſt, occurrentes dirimere oppoſitiones, ut ſtatutum eſt ex Arreſto Senatus Pariſienſis. Edictum vero Ludovici XIV. 1695. promulgatum ultima in hac re lex eſt in Gallia. Ita loquitur. Archiepiſcopi & Epiſcopi parochias erigere poterunt, pariter juxta Declarationes noſtras vicariorum ſuſtentationi providebunt, ita ut non minus quam alij parochi antea conſtituti ſummam 300. librarum habeant.

Tit. *Examen*. Caſ. 1. ait: A Tridentino ſtatuitur, ut nullum beneficium curatum conferatur, niſi ijs, quorum ſcientiæ ac probitatis morum factum fuerit periculum, Decretum illud Edicto Bleſenſi admittitur. Edicto quoque Melodunenſi ſancitur idem. Non tamen idem dicendum de iis, qui proviſiones in *forma gratioſa* obtinuerint. Attamen, cui tale Reſcriptum conceſſum eſt, illud obtinere non potuit niſi ex Litteris teſtimonialibus vitæ, morumque, ac ſcientiæ ab Epiſcopo. Ita ſtatuere Edicta Ludovici XIII. & Ludovici XIV.

Tit. *Excommunicatio*. Caſ. 15. Quæritur, an fugitivus poſſit ab Epiſcopo excommunicari? Reſpondet, id fieri poſſe, ſi reus ante fugam jam fuerat citatus. Hanc regulam, inquit, *ubi delictum, ibi forum*, conſtituere Innocentius III. & IV. quæ Edicto Ruſcinienſi, & Molinenſi confirmata eſt.

Ibidem Caſ. 16. ait: Decretum Tridentini, ut Excommunicationes non infligantur niſi gravibus ex cauſis, a Ludovico Magno in inclyto Edicto 1695. admiſſum eſt.

Ibidem Caſ. 62. dicit: Si Excommunicatus a Judice ſuperiore fuerit abſolutus ad cautelam *in limine litis*, & non cognita cauſa, ad nihil prodeſt, niſi ad ſtandum in judicio, ut ſtatuunt Edicta 1550. & 1695.

Tit *Excommunicare*. Caſ. 8. Quæritur, an poſſint ab Epiſcopo excommunicari Miniſtri & Officiales regij? Reſpondet negative, ſic habet: Magiſtratus, judex, aut alius officiarius laicus juriſdictioni Eccleſiæ non ſubjacet in ijs, quæ pertinent ad culpas, quas admittit in exercitio ſui officij. Probationes hujus aſſertionis legere eſt in Probationibus libertatum Eccleſiæ Gallicanæ, ubi referuntur ſequentia Arreſta Parlamentorum.... Ex quibus omnibus Arreſtis abuſivæ declaratæ ſunt excommunicationes promulgatæ in regios Officiales, cum ad exercitium Officiorum ſuorum pertinebant.

Ibidem Caſ. 10. ait: Ex Edicto Bleſenſi requiritur, ut Officialis Epiſcopi ſit Sacerdos, quod Fevretus probat ex Arreſto Senatus Pariſienſis.

Tit. *Feſta*. Diſs. Prælim. Nova quidem feſta inſtituere poſſunt Epiſcopi, at in Gallia non ſola eorum ſufficit authoritas, nec eadem poſſunt inſtituere, niſi poſt obtenta regia Diplomata in Parlamento comprobata.

Tit. *Graduatus*. Diſs. Prælim. Affert varia Arreſta Parlamentorum de admittendis Graduatis ad beneficia.

Tit. *Impedimentum clandeſtinitatis*. Caſ. 23. docet, Decretum Tridentini de invaliditate matrimonii clandeſtini fuiſſe in Gallia receptum & confirmatum Edictis Henrici III. & Ludovici XIII. & Ludovici XIV.

Tit. *Indultarius*. Diſs. Prælim. Affert jura Conſiliariorum Regiorum & Parlamentariorum ad obtinenda beneficia, non obſtante quod ſint laici. Extenſionem horum jurium probat ex Diplomate Regio, & Arreſto Parlamenti.

Tit. *Indultum Regium* Diſs Prælim. Similia jura Regis ad conferenda beneficia explicantur vel extenduntur a Rege ipſo vel a Parlamentis.

Tit. *Inſinuatio*. Diſs. Prælim. Afferuntur Edicta, quibus requiritur, ut in tabularijs urbium certo tempore & modo fiat inſinuatio omnium proviſionum, reſignationum, permutationum, Indultorum, præſentationum ad beneficia.

Tit. *Interdictum*. Caſ. 7. ait: Parlamenta Galliæ ſemper abuſivum declararunt Interdictum cauſa debiti.

Tit. *Irregularitas*, Caſ. 15. docet, non incurri Irregularitatem ob tonſuram bis ſuſceptam, additque. Sententiam Theologorum hac in re ſecuta eſt Juriſprudentia civilis, ut videre eſt ex Arreſto Senatus Pariſienſis 1657.

Ibidem Caſ. 60. ait: Ultramontani inter irregulares recenſent non judicem duntaxat, ſed & accuſatorem, teſtes, & ſcri-

& scribam, at in Gallia scriba in Parlamentis non habetur ut irregularis, & inhabilis ad beneficia. Id probatur ex Arresto Senatus Parisiensis 1623.

Tit. *Judex.* Cas. 30. dicit: In Gallia Ecclesiastici habentur tanquam membra status, & sub hoc titulo dependent a principum legibus, & suorum Officialium sententijs in pluribus & diversis casibus: Nam etsi juxta Edictum Philippi Pulchri ad judicem Ecclesiæ pertineat examinare actiones mere personales Ecclesiasticorum, adsunt tamen casus plurimi, quorum notitia pertinet etiam ad judicem laicum, in quo casu Clericus duobus judicibus subjicitur. Non abs re erit advertere, quod licet Concilium Tridentinum largiatur Privilegium Clericale omnibus Clericis gerentibus habitum & tonsuram Clericalem, attamen in Gallia talis prærogativa solum conceditur in majoribus Ordinibus constitutis, ut habetur in Edictis Russinensi & Melinensi.

Tit. *Juramentum fidelitatis*. Cas. 1. docet, Episcopos in Gallia non posse conferre beneficiá ante præstitum Regi juramentum fidelitatis ea forma, qua in Arrestis requiritur.

Tit. *Jurisdictio*. Cas. 1. Exemptionem negat in Gallia præscribi a jurisdictione Ordinarij. In hanc rem affert decisiones varias Curiarum & Parlamentorum declarantium abusivas plures exemptiones monasteriorum & Capitulorum sęcularium, quęis pacifice per plura sęcula fruebantur.

Tit. *Matrimonium III.* Cas. 8. Docet, resilientem sponsum non posse a judice Ecclesiastico condemnari ad solvendam pœnam condictam, sed a laico, qui in tali casu potest etiam dictare eleemosynam Nosocomio applicandam, ut declaravit Senatus Parisiensis.

Ibidem Cas. 10. Affert varia Decreta Regum & Parlamentorum, quibus matrimonia liberorum sine consensu parentum inita declarantur in foro civili in ordine ad effectus civiles invalida, videlicet ut liberi ex tali matrimonio nati non possint succedere in bona parentum, nec habeantur pro legitimis in foro civili: imo fatetur, a quibusdam Doctoribus & Parlamentis Galliæ talia matrimonia etiam pro foro interno fuisse habita ut invalida. Cas. 12. ex varijs Decretis ostendit, hanc prohibitionem non nubendi sine consensu parentum stringere juvenes usque ad annum ætatis 30. puellas vero usque ad 25. quam materiam prosequitur etiam Cas. 15.

Tit. *Monasterium*. Diss. Prælim. ait: Nullum est in Gallia Monasterium, quod Ordinis sui Congregationem agnoscere non teneatur, Henricus III. in Edicto Blesarum sic habet: Quælibet Monasteria, quæ Conventibus Generalibus non subjiciuntur, & quæ prætendunt, se Apostolicæ Sedi immediate subjecta, tenebuntur intra annum se alicui Congregationi sui Ordinis adjungere in hoc regno, in eaque Congregatione instituantur Visitatores &c. Ejusdem Edicti articulus sequens hæc habet: Illi, vel illæ, quæ solennia vota Deo nuncupare voluerint, de bonis suis neque directe neque indirecte statuere poterunt in gratiam ullius Monasterij Ordinis, cui se addicere voluerint.

Tit. *Monitorium*. Cas. 5. Quæritur, an Parochus possit in gratiam pœnitentis suspendere Monitorij trinam promulgationem. Respondet negative, addens: Sic quoque judicavit supremus Senatus Parisiensis 1630. & Senatus supremus Burgundiæ. Quod si Monitoria differrent, illorum bona oppignorarentur, ut habet Edictum anni 1670.

Ibidem Cas. 26. ait: Monitoria non esse concedenda, quando crimen alijs modis probari potest, idque probat ex Edicto 1695. quod sic habet: Archiepiscopi, Episcopi eorumque Officiales Monitoria decernere non poterunt, nisi ob crimina gravia, & scandala publica, & cum probatio aliunde suppetere non posset. Idem diu ante pronuntiaverat Senatus Parisiensis duobus Decretis.

Tit. *Novitius*. Diss. Prælim. ait: In casu translationis Religiosi redigitur secundus Novitiatus ad sex Menses, prout judicavit Curia Decreto lato 1698. Novitius potest equidem de bonis suis disponere, antequam professionem faciat, secundum Decreta Curiæ Parisiensis 1603. & 1627. sed hoc facere nequit in gratiam Monasterij, in quo degit, ut varijs Decretis judicatum est, & inter alia Decreto Curiæ Parisiensis 1658. Novitij non possunt sibi reservare ullam pensionem ad vitæ tempus, ita judicatum est a Curia Tolosana, 1672. & a Divionensi 1582.

Instrumenta Novitiatuum & Professionum subscribi debent a superiore, & a profitente, & a duobus amicis, qui cæremoniæ interfuerint, & Diarium, in quo ejusmodi Instrumenta scripta sunt, debet parapha notari in principio & fine ab Episcopo Diœcesano, & a Superioribus, ut fert Edictum 1667.

Tit. *Oblatio*. Cas. 1. ait: Verum est quidem, Blesensi Melodunensi Edictis oblationes omnes parochis attribui cum derogatione Aurelianensis Edicti Caroli IX. sed illla duo Edicta jam non vigent.

Tit. *Officialis*. Cas. 2. Ostendit, Officiales in Gallia posse dare Monitoria in aliis causis & criminibus, quam in resarciendis fœnoribus civilibus, prout constituit S. Pius V. Id probat ex varijs Edictis.

Ibidem Cas. 1. ex varijs Edictis ostendit necessarias qualitates Officialis, sub pœna nullitatis Actorum.

Ibidem Cas. 4. ex varijs Edictis probat, Officialem in causa non Ecclesiastica non posse concedere Monitorium *absque judicis laici mandato*.

Ibidem Cas. 6. ostendit ex declaratione in Parlamento rata 1701. quod Episcopus possit Officialem munere suo destituere.

Tit. *Parochus*. Diss. Prælim. sic habet; Nullus Sacerdos, nisi sit Origine Gallus, parochus esse potest juxta Edicta.

Parochi urbium septarum debent esse graduati juxta declarationem Henrici II. 1551. Parochus non debet esse eodem tempore Officialis per Edictum 1627. per idem Edictum cogere potest parochianos ad ædificandam ipsi habitationem. Quando domus aliqua in territorio duarum parochiarum sita est, censetur esse ex parochia, in qua est porta Principalis, aut ingressus domus, ut habet Arrestum Parlamenti Parisiensis 1650. Quando duo sunt parochi, quorum alter est primitivus, hic habet jus quibusdam anni diebus rem divinam peragendi, non tamen exercendi functiones curiales, ut habet Tridentinum & Declaratio Ludovici XIV. 1690.

Ibidem Cas. 14. affert Edicta & Arresta, quibus parochi pro quantitate suorum redituum adstringuntur ad reparandas suas Ecclesias.

Tit. *Patronatus*. Diss. Prælim. Ostendit, in concursu plurium Patronorum valere pluralitatem votorum, quia sic determinavit Parlamentum Parisinum 1605.

Ibidem Cas. 2. affert contraria Parlamentorum Decreta, quibus semel jus Patronatus adjudicatum est prædij ad Ecclesiam donati donatori, alibi vero ultimo ejus possessori. Ibidem per Decreta Parlamentorum determinat prærogativas Patronorum.

Ibidem Cas. 6. ait; Qui prædio potitur (habente jus Patronatus) titulo locationis, non habet jus præsentandi, ut fert sententia Curiæ 1629.

Tit. *Patronus*. Nec Episcopus, nec Papa quatuor mensium currente spatio potest spreto patrono laico providere, ut Arresto 1642. lato statutum est. Diss. Prælim. Quando quis prædium suum (habens jus Patronatus) vendidit, potest ab emptore ad beneficium præsentari, ut a supremo Senatu Parisiensi definitum est 1554. Ibid.

Tit. *Pensio*. Diss. Prælim. Non potest retineri aliqua pensio de Cura vel Præbenda, nisi post quindecim annorum possessionem, juxta Edictum 1671.

Ibidem Cas. 2. Afferuntur varia Edicta circa conditiones pensionum, ut nempe tertiam partem redituum beneficij non excedant, & ut exspirent, quamprimum a pensionario aliud beneficium obtentum est.

Tit. *Pœnitentiarius*. Cas. 1. Affert varia Arresta Parlamentorum, quibus declaratur, Pœnitentiarium non posse amoveri ab Episcopo aut ejus successore a suo Officio.

Tit. *Prædicare*. Diss. Prælim. ait: Id juris cedit parocho sive regulari, sive sæculari, ut ipsi libuerit; valeat in propria sua parochia ac Ecclesia semper prædicare, ipsis etiam Prædicatoribus posthabitis, quos Matricularij ea de re accersivissent. Id exprimitur in Edicto 1695.

Ibidem Cas. 2. ostendit, Doctorem Theologiæ non habere jus prædicandi sine licentia Episcopi, & affert Edictum 1606.

Tit. *Privilegium*. Cas. 2. Ostendit ex Edictis, Clericum non posse gaudere privilegio Clericali ante susceptum Subdiaconatum, aut priusquam alicui Ecclesiæ deserviat, neque etiam a Clerico negotiante illud privilegium posse usurpari.

Tit. *Promotor*. Diss. Prælim. Affert Arrestum Parlamenti Tolosani, quo fuit toleratus laicus in hoc Officio.

Tit. *Provisio beneficiaria*. Cas. 2. Ostendit, provisum debere intra annum suscipere sacerdotium, ut habetur in Edicto Blesensi, & alio Henrici IV.

Ibidem Cas. 12. ait: In Gallia non habemus ratas tacitas professiones sine Instrumento, licet jure Decretalium maxime comprobentur, quemadmodum a Carolo IX. sancitum est.

Ibid. Cas. 13. Affert ex Edicto Henrici II. conditiones ad validam provisionem Romanam præcedente resignatione.

Tit. *Regressus*. Cas. 1. Adducit exemplum, quo per Arrestum Consilij regij fuit dijudicata causa reservati a resignante parocho regressus.

Tit. *Religiosus*. Diss. Prælim. ait; Copia sit Religioso beneficiario, ut remanente illibato voto paupertatis valeat de fructibus sui beneficij juxta mentem Ecclesiæ disponere, quemadmodum Arresto Senatus Parisiensis 1527. pronunciatum est.

Ibidem asseruntur plura Arresta regia, vel Curiarum, quibus religiosi prohibentur transire ad alium ordinem sine consensu Diœcesani, aut reformare Disciplinam sine Diplomate regio, aut acceptare donationes excedentes summam 3000. librarum, vel domos, aut prædia, aut prædicare in suis Ecclesiis sine consensu Ordinarij.

Tit. *Religiosa*. Diss. Prælim. ait: Tenentur Abbatissæ seu Priorissæ, ita præscribente Edicto Blesensi, commonere Episcopum de professione Novitiæ proxime emittenda, ut de ipsius vocatione cognoscat.

Tit. *Religiosus*. Cas. 15. Affert sequens Ludovici XIV. Edictum: Volumus, ut nullæ Religiosæ valeant egredi de Monasterijs sub quocunque prætextu, nisi accedente licentia Episcopi in scripto, addit Rex, se hoc velle secundum Sanctissima Decreta, & Canonicas constitutiones, atque in eorundem executionem,

Tit. *Renunciatio*. Diss. Prælim. ait: Non vacat beneficium ex simplici dimissione, donec a Superiore fuerit acceptata, ut judicatum est Arresto consilij regij 1647. & 1657.

Tit. *Residentia Episcoporum*. Diss. Prælim. ait: Edictum Blesense, quo comprobatur atque confirmatur Tridentini Decretum, eandem residentiæ legem imponit Episcopis. En verba: Obligabuntur Archiepiscopi, & Episcopi ad onus residentiæ ..... alioquin nisi præsenti Edicto paruerint, præter Canonicas animadversiones a Conciliis constitutas mulctabuntur fructuum ademptione.

Tit. *Residentia Parochorum*. Diss. Prælim. privatio fructuum statuitur in non residentes parochos per Edictum Aurelianense, & Blesense. V. etiam Cas. 6.

Tit. *Residentia Canonicorum*. Cas. 4. Adjudicantur per Arrestum 1650. Canonicis non residentibus, sed consilio Episcopum sublevantibus, fructus grossi. Idem per Arresta statuitur de Canonicis gerentibus negotia Capituli, vel colligentibus decimas, ut habetur Cas. 5. idem statuitur de Capellanis regiis. Cas. 10.

Tit. *Resignatio*. Cas 1. dicitur. Potest Rex admittere resignationes *in favorem*, & beneficia conferre, incipiente ipsa regalia, ita judicatum est Arresto 1601. & aliis Arrestis. Ibidem Cas. 4. adimitur Papæ ex Edicto Ludovici XII. potestas præveniendi graduatum &c. Et Cas. 8. dicitur, quod juxta Edictum Henrici II. Procurator Beneficij a collatore nequeat admitti, nisi instrumentum procurationis in debita forma scriptæ præ se tulerit, & intra annum fuerit exhibitum, ut habetur Cas. 9.

Tit. *Sponsalia*. Cas. 19. dicit. Sponsalia ex Edicto Ludovici XIII. in foro externo non præsumuntur valida, nisi sponsiones matrimonij scripto mandentur coram quatuor genere proximis.

Tit. *Suspensio*. Cas. 28. Edictum Ludovici XIV. 1695. sic habet: Clerici provocaturi a Decretis comprehensionis nullis poterunt fungi Officijs beneficiorum, & ministerij, donec provocationes ultima cognitione judicatæ fuerint.

Tit. *Testis*. Diss. Prælim. ait: In Gallia coguntur Clerici pignoratis eorum bonis Clericalibus, ut se tanquam testes judici (laico) sistant, idque tam in materia civili, quam criminali, juxta Edictum 1670.

Ibidem Cas. 21. Edictum Ludovici XIV. 1697. sic habet: Injungimus omnibus parochis atque aliis sacerdotibus, quibus incumbit celebrare matrimonia, ut diligenter inquirant de domicilio, ætate, & conditione eorum, qui matrimonium contrahunt.

Tit. *Theologus*. Diss. Prælim. ait: Præbendæ, quæ Theologis jure peculiari reservantur, juri Graduatorum obnoxiæ sunt ab eo tempore, ex quo sic fuit a Senatu Parisiensi constitutum Arresto 1642.

Tit. *Titulus Clericalis*. Diss. Prælim. per Edictum Aurelianense statuitur, ut titulus verus a quatuor habitatoribus loci coram judice affirmetur, eumque nunquam posse alienari, cum debeat ferre libras 150. &c. alioquin episcopum obligandum ad sustentandum Clericum.

Tit. *Tonsura Clericalis*. Diss. Prælim. afferuntur Edicta & Arresta, quibus tonsurati non admittuntur ad beneficia etiam per Rescriptum Papæ, nisi exhibeant Authographum Litterarum de collata tonsura. Et ex alio Arresto 1673. non inducitur irregularitas ob iterationem tonsuræ.

Tit. *Vicarius*. Diss. Prælim adducuntur Edicta & Arresta, quibus statuitur, ut Vicarius Generalis sit sacerdos, graduatus, & indigena, utque nulla habeat bona condutitia a suo Episcopo.

Ibidem affertur Edictum Ludovici XIV. datum 1686: quo statuitur, ut in omnibus beneficijs, quibus cura animarum annectitur, in locum Vicariorum amovibilium sufficiantur Vicarij perpetui, etiam Regulares.

Ibidem Cas. 1. affertur Edictum Ludovici XIV. 1691. quo decernitur, Vicarium Generalem non posse exercere ullam potestatem, nisi ejus nominatio fuerit scripto data & in tabulas relata.

Tit. *Visa* Diss. Prælim. afferuntur varia Edicta & Arresta de impetratione beneficiorum dependenter a Visa, seu vidimatione provisionum Romanarum.

Ibidem Cas. 2. Episcopus recusans subscriptionem tenetur per Edictum Blesense & Melodunense causas recusationis scribere in Instrumento.

Tit. *Unio beneficiorum*. Diss. Prælim. ait: Unio Curarum, Præbendarum, aliorumque beneficiorum jure pertinet ad Episcopum Diœcesanum, ut præscribunt Edicta Aurelianense, & Blesense. Beneficiorum unionem præcedere debet inquisitio de commodo & incommodo, hinc ex hujus inquisitionis defectu abusiva & nulla declarata est unio Ecclesiæ S. Saturnini de Carnuto cum Capitulo, Arresto supremi Senatus Parisiensis.

Ibidem Cas. 2. affertur Edictum Blesense hujus tenoris: Injungimus Episcopis, ut Seminaria & Collegia in suis Diœcesibus erigant, iisque dotandis provideant unione beneficiorum.

Ibidem Cas. 8. Ex eodem Edicto Episcopis conceditur, ut, si alicubi pro sustentandis decenter Canonicis reditus non sufficiunt, possint unire beneficia simplicia, modo regularia non fuerint.

Ex his omnibus liquet, immunitatem causarum & personarum Ecclesiasticarum in Gallia gemere sub arbitrio Regum, Parlamentorum, ac Judicum sæcularium, cujus exempli contagio non perferenda est in Germaniam.

Vigilantiam autem præsenti tempore majorem in hac materia suadet temeritas parlamenti Parisiensis, dum nunc sibi arrogat potestatem examinandi, utrum Constitutio *Unigenitus* sit habenda pro Regula fidei ex sua natura, aut ex consensu Ecclesiæ, quæ discussio prorsus excedit potestatem judicum sæcularium. Sicut enim Deus per determinata media sensibilia constituit infundere gratiam, videlicet per Sacramenta & eorum Ministros rite ad hoc ordinatos, ita constituit, lumina directiva Ecclesiæ in rebus fidei solum infundere per Prælatos Ecclesiæ, ut manifestum est tum ex ipso Ordine Hierarchiæ Ecclesiasticæ, tum ex perpetua praxi Conciliorum tam generalium, quam provincialium. Et sicut in corpore physico Deus ordinavit cerebrum pro subjecto ac instrumento cognitionum, oculum pro instrumento visionum in anima, ita in suo corpore mystico illustrationes speciales in rebus fidei non ordinantur ad Ecclesiam pedibus mediantibus, aut manibus, quibus designantur sæculares. Indulsit Rex Christianissimus suo Parlamento per Declarationem 18. Augusti 1732. factam art. 3. *Ut in Magna Camera*, prout vocant, *possint recipi Appellationes de abusu, & quarela de attentatis contra authoritatem regiam, aut contra jura Ecclesiæ Gallicanæ*. Parlamentum autem hac Declaratione non contentum insuper examinat, utrum Constitutio sit Regula fidei ex sua natura, aut ex consensu Ecclesiæ. Mirum, quod viri alias tam perspicaces, ut sunt Consiliarij Parlamentorum, qui ultro cum omnibus Catholicis fatentur, sibi non competere judicium in definiendis causis & articulis fidei, non agnoscant, se in hac parte non amplius versari in quæstione facti, qualis est, utrum Constitutio aliquid contineat contra authoritatem regiam, aut contra jura Ecclesiæ Gallicanæ, sed in quæstione juris, utrum videlicet ille consensus Ecclesiæ, quem Constitutioni hactenus præstiterunt omnia fere membra Ecclesiæ, exceptis paucis Episcopis in Gallia, sit habendus pro sufficienti ad confirmandum aut constituendum articulum fidei. Verosimile est, viros tam perspicaces non eam authoritatem tam exorbitantis examinis usurpaturos, si vetera exempla Parlamentorum, suique juris limites sedatius inspicerent, tum etiam ab occultis paucorum hæreticorum aut Jansenistarum machinationibus, quas Epistola Ludovicum XV. satis prodit, attentius caverent. Fusius hæc commemora-

re vo-

re volui, ut appareat, Gallicanam in Clericos licentiam pronam sternere viam ad excessum in deteriora.

OBSERVATIO QUARTA.

EDitio Genevensis continet plurimas propositiones a Disciplina Ecclesiastica Germaniæ alienas; ut proin earum observantia in Germaniam sine perturbatione fidelium introduci nequeat. Id patet ex sequenti Inductione.

Tit. *Abbas*. Quæritur, utrum Abbates Regulares a Sede Apostolica Privilegiati suis Religiosis valide conferant Minores Ordines? Interpres Genevensis approbat sententiam, quæ asserit, tales Ordinationes simul esse illicitas & invalidas. Contraria est praxis Germaniæ. Ibidem Casu 10. 11. & 12. agit de Abbatiis Commendatitiis, quas Deus procul avertat a finibus Germaniæ.

Tit. *Absolutio*. Cas. 2. docet, quod Confessarii teneantur recitare preces ad formam Absolutionis antecedentes, & consequentes. Contrarium docent Theologi Germaniæ, & Ritualia. Sic Busenbaum de Pœn. C. 1. dub. 1. dicit: Orationes præviæ & subsequentes formam, ut, *Misereatur &c. & Passio Domini &c.* non sunt necessitatis, & ex causa rationabili omitti possunt v. g. si breves sint Confessiones, vel multi confitentes. Et Rituale Ratisbonense de Sacram. Pœn. dicit: In Confessionibus frequentioribus & brevioribus omitti potest, *Misereatur &c.*

Ibidem Cas. 4. & 5. docet, formam absolutionis conditionatam v. g. *Si es capax, ego te absolvo*, esse illicitam. Attamen contraria est praxis non solum Germaniæ, sed etiam reliquarum provinciarum ac regionum. La Croix l. 6. p. 2. n. 1769. dicit: Sub conditione danda est absolutio, quandocunque est necessitas illius dandæ, & periculum faciendi Sacramentum nullum, si detur absolute, tales autem casus sunt varii &c.

Ibidem Cas. 16. docet, quod existens in occasione proxima peccandi cum famula illam debeat dimittere, aut, si id nolit, dimitti sine absolutione. Attamen Theologi Germaniæ prius circumspiciunt de remedio, ex cujus applicatione occasio proxima transeat in remotam, ut docet La Croix l. 5. n. 259.

Ibidem Cas. 24. 29. 30. docet, consuetudinariis differendam esse absolutionem, donec aliquo tempore se a peccato continuerint. Disciplina autem moderatior, & quantum videtur, saluti plurium animarum utilior, in Germania tenet, tales tunc primum differendos esse ab absolutione, si aut congrua emendationis remedia suscipere recusaverint, aut iis jam antea præscriptis usi non sint; aut si nulla appareant amplius superesse media, quæ præbeant prudentem spem emendationis.

Tit. *Appellatio*. Cas. 12. concedit Principibus sæcularibus potestatem recipiendi appellationes, quas Clerici interponunt contra suos Episcopos, si ferendo Excommunicationem sua potestate abusi sunt. Hæc propositio non solum est contra praxin Germaniæ, sed etiam contra Ordinem Hierarchiæ Ecclesiasticæ. Ut tamen hæc Doctrina non videatur affingi Editioni Genevensi, adducam ipsa illius verba, sic habet: Præsupponendum, quod Princeps & sub eo Parlamenta Ecclesiasticam Disciplinam tueri debent, quo titulo ejusdem Disciplinæ observationi consulere, pacemque seu in Ecclesia seu in regno procurare possunt, imo & debent. Hinc sequitur, quod quamvis Principibus, aut eorum Officialibus juridicis nulla in spiritualem jurisdictionem potestas conveniat, & ab excommunicatione nequeant absolvere, iis tamen jure possunt obsistere, qui authoritate sua spirituali, nixi potestate sua abutuntur inconsideratius iniquas ferendo Excommunicationes --- Eo argumento asseritur Principis aut ipsius Officialium potestas ad obligandum Episcopum, ut ab injusta ligatum Excommunicatione solvat. -- Ex his constat, Appellationem ab abusu esse legitimam 1. cum subest oppressio ac violentia; nam juris ac patrocinii sui subditis suis debitor est princeps. 2. cum recepti in regno violantur Canones, quia Rex est Canonum defensor, eorumque observationi invigilare debet. Sic illa Editio Genevensis.

Tit. *Breviarium*, seu; *Officium Breviarii*. Cas. 25. obligat ad restitutionem Beneficiarium vel Canonicum, qui durante recitatione Breviarii se occupat exercitiis attentioni non convenientibus. In Germania tamen hæc obligatio, quæ dependet ab arbitrio Ecclesiæ; non agnoscitur.

Tit. *Canonicus*. Cas. 6. docet, Canonicum Ecclesiæ Cathedralis obligari ad cantandum divinum Officium, etiamsi conducti sint Cantores mercenarii, qui illud cantent; talemque Canonicum non cantantem teneri ad restitutionem. Manifestum est, hanc obligationem injuria temporum consopitam dormire connivementia Ecclesiæ in Germania.

Tit. *Census*, *Mutuum*, *Usura*, *Societas*, *&c.* habet plurimos casus, in quibus supponit, omne lucrum ultra sortem esse usuram, nisi interveniat lucrum cessans, vel damnum emergens, vel contractus Constitutionis, quo summa principalis irredimibiliter venditur, vel contractus Societatis. In Germania autem census partis vigesimæ per annum generaliter sine speciali titulo esse licitum docent omnes Theologi Germaniæ, quorum directioni subjacet tacite voluntas ac intentio nostrorum tam Legislatorum Civilium, quam fidelium, bona ab unius dominio in alium transferentium, Vide Tit. *Census*. Cas. 7. Tit. *Mutuum*. Cas. 1. 2. 3. Tit. *Societas*. Cas. 4. & 6. Tit. *Usura*. per totum titulum.

Tit. *Chorea*, vel *Saltatio*. Cas. 2. docet, non esse absolvendos, qui diebus festis adeunt choreas publicas, in quibus committi solent plurima peccata. Hæc autem obligatio de vitando isto periculo aut cooperatione nondum est a nostris Theologis aut Superioribus promulgata, adeoque nec a fidelibus agnita in Germania, itaque cum fideles possint se conformare judiciò suorum Pastorum, non poterit sic saltantibus denegari absolutio, nisi ipsa experientia lapsuum, & propria proclivitas in talia peccata eos admonuerit jam de ingenti ac generali tot peccatorum periculo. Si enim jam semel lapsi sint tali occasione, jamque ex petulantia complicis intellexerint, se versari in propinquo gravis peccati periculo, utique tenebuntur vitare propinquam illam peccandi occasionem, nullo titulo vitandi damni aut capiendi lucri sibi necessariam.

Tit. *Confessio*. Cas. 6. docet, absolutionem ex defectu jurisdictionis esse invalidam, si Confessarius absolvat pœnitentem accedentem ex Diœcesi aliena. Attamen id in Germania locum non habere, patet ex contraria praxi, quæ facit, ut Episcopi nostri censeantur, tacite suos Diœcesanos subjicere jurisdictioni cujusvis Confessarii approbati, ex quacunque Diœcesi sit.

Tit. *Jejunium*. Cas. 9. relinquit discretioni Confessarii, an rusticus laborari deditus in casu particulari & diebus otiosis sit obligaudus ad legem jejunii? In Germania hac discretione ac solicitudine Confessariis opus non est, cum sine discrimine hoc genus hominum consuetudo eximat.

Ibidem Cas. 10. docet, artificem, si moderatione laboris nihilominus possit lucrari sustentationem competentem, teneri ad laborem moderandum, si alias legem jejunii servare non possit. In Germania hoc laboriosum inquisitionis negotium neminem premit inter eos artifices, qui alias labore satis fatigantur.

Ibidem Cas. 17. Sexagenarios vegetos obligat ad legem jejunii. Major tamen Theologorum Germaniæ pars adversus legem conniventibus Episcopis jam eatenus, conspiravit, & quantum videtur, prævaluit.

Tit. *Illegitimus*. Cas. 8. non censet, per matrimonium subsequens legitimari prolem, si tempore conceptionis non poterat inter parentes subsistere matrimonium. Opposita sententia inter Canonistas Germaniæ modo prævalet.

Tit. *Indulgentia*. Cas. 15. docet, Indulgentias ab Episcopo Diœcesano subjectæ Ecclesiæ concessas non posse obtineri a fidelibus ex alia Diœcesi advenientibus. In Germania autem Episcopi suos Diœcesanos in similibus favorabilibus libenter subjiciunt jurisdictioni alterius Episcopi, prout dictum est circa confessionem & absolutionem.

Hæc pro specimine sufficiant, omitto plura alia, quæ concernunt materias subjectas jurisdictioni parlamentorum & Regum Galliæ, in his enim plerumque varia est praxis Galliæ & Germaniæ.

OBSERVATIO QUINTA.

Editio Genevensis habet varias propositiones, quæ ab Interprete Augustano merito fuerunt omissæ, aut explicatæ, aut temperatæ. Id patebit ex sequenti inductione.

TIt. *Absolutio*. In Dissert. prælim. & Cas. 2. docet, formam absolutionis deprecatoriam adhuc esse validam in Ecclesia latina. Hæc sententia non videtur esse probabilis; rationes enim illius prorsus enervat P. Juenin in suo Commentario Historico & Dogmatico de Sacramentis de Pœnit. C. 2. art. 2. §. 2. ubi ostenditur, Ecclesiam latinam

nolle

nolle amplius habere intentionem absolvendi modo deprecativo; eamque statuisse formam hujus actus judicialis absolutam pro essentiali. Hæc intentio Latinæ Ecclesiæ potissimum colligitur ex Tridentino, quod illas preces, *Misereatur &c.* ad formam absolutionis absolutam prævias, positive excludit a ratione formæ.

Ibidem Cas. 6. dicitur, differendam esse pœnitenti absolutionem, si Confessarius habeat *justam causam judicandi*, dolorem pœnitentis tantum esse naturalem. Hæc propositio potest habere duplicem sensum. Si sic intelligatur, ut sensus sit, tunc pœnitenti differendam esse absolutionem, quando Confessario *moraliter certum est*, pœnitentem non habere sufficientem contritionem, aut alias ad effectum Sacramenti esse indispositum, vera est. Si vero sic intellligatur, ut sensus sit; tunc absolutionem generaliter esse differendam, quando Confessarius solum probabiliter judicat, in pœnitente non dari sufficientem contritionem, aut propositum, non esset vera, sed perturbativa Ecclesiæ. Nemo enim privandus est jure certo ad usum Sacramentorum ob indispositionem incertam, maxime imperscrutabilem humano ingenio, nisi ea exclusio ad tempus in casu particulari consideratis particularibus circumstantiis videatur manifeste utilior ad salutem pœnitentis. Cæterum quod Editio Genevensis posteriorem potius, quam priorem sensum admittat, colligi videtur ex Casu 9. subsequente, ubi loquens de muliere, quæ in Confessione perpetuo se accusat de levibus mendaciis, sic scribit; *Probabile* est omnino hujusmodi confessiones esse invalidas ob defectum contritionis, & sufficientis propositi --- quare existimamus ipsius Confessarium peropportune illi absolutionem differre, &c. En! ex eo, quod *probabile* videatur, contritionem, aut propositum laborare defectu, docet statim, differendam esse absolutionem. Melius talibus hominibus prius prescribuntur media emendationis aut contritionis v. g. eos obligando ad subeundam pœnam medicinalem in singulos relapsus, vel ad orationem quotidianam pro impetrando dono majoris contritionis, vel ad formulam quotidianam contritionis &c.&c. Et si talia non servaverint, tunc primum consultum erit, differre absolutionem. Mens Interpretationis Genevensis adhuc clarius colligitur ex Casu 13. sequente; dum enim quærit, qualis in consuetudinario probatio requiratur, ut absolvatur, dicit, probationem eam talem esse debere, ut Confessarius fiat *certus* de sufficiente dispositione pœnitentis. §. *Non ergo sufficit*, sic habet: Pœnitentiæ laboriosæ operibus *certus* esse debet sacerdos de intima sui pœnitentis dispositione. Huic regulæ duo obstare videntur argumenta, primo enim non videtur esse conformis intentioni Christi, cujus tanta est bonitas, ut potius censeatur exponere Sacramentum periculo nullitatis permittendo ad sequendam prudentem præsumptionem de sufficiente dispositione pœnitentis, quam inter noxios arcere a communione etiam plurimos innocentes obligando ad sequendum judicium certum. Dein, si in articulo necessitatis salus pœnitentis exigit, ut conferatur illi absolutio juxta dispositionem dubiam, etiam probabilem tantum, eadem salus plurimorum pœnitentium, alias non obtinibilis tam facile, poterit esse ratio, ut conferatur absolutio juxta dispositionem rationabiliter præsumptam, quamvis non omnino certam. Hæc Observatio se extendit ad multos alios Casus, in quibus Editio Genevensis vult statim differri Consuetudinariis absolutionem ante applicationem convenientium mediorum; quæ praxis utique fundatur etiam in hoc principio, quod Confessarius ante absolutionem debeat habere certitudinem de dispositione pœnitentis. Tales Casus sunt hoc ipso titulo. 16.17.20.23.24.25.29.30.

Tit. *Approbatio*. Cas. 16. in fine, asserit, semper in Gallia explosum fuisse privilegium ab Innocentio VIII. Abbati Cisterciensi concessum conferendi suis Religiosis Subdiaconatum. Attamen P. Juenin, Presbyter Oratorii, expresse testatur oppositum. In suo Commentario Hist. Dogm. de Sacram. ubi agit de Ordinibus quæst. 6. C. 3. sic ait: Respondeo, potestatem ordinandi Subdiaconos, quæ nonnullis Abbatibus (Cisterciensibus) alias concessa fuit, non fuisse jure aliquo posteriori revocatam. Dein scribit Morinus noster, Episcopos ratam habere ordinationem, quam illi Abbates contulerint, dum visis hujusmodi Instrumentis collationis Monachos post acceptum a suis Abbatibus Subdiaconatum ad Ordines superiores promovent. En! duo testes e media Gallia contra unicum.

Tit. *Advocatus*. Cas. 3. docet, Advocatum debere deserere causam, quam ab initio credidit esse justam, si in progressu agnoscat, valde esse *probabile*, eam esse injustam. Hæc sententia non est probabilis, nec a ratione, nec ab authoritate.

Tit. *Communio*. in Diss. Prælim ait: Prima omnium ad dignam communionem dispositio necessaria est fides, quæ ad hunc effectum prorsus fit inutilis, nisi sit charitate animata. Quid enim necessarium magis, quam amore illius in nos amorem rependere, qui nimia sua dilectione se nobis manducandum præbuit? Hæc doctrina non est vera, quia plerique Theol. cum D. Th. conveniunt, quod Communio justificet per accidens existentem in peccatomort adeoque fides *non animata* per charitatem non est prorsus inutilis ad dignam communionem. Imo hoc ipso Titulo Cas. 7. docetur, in communione aliquando conferri primam gratiam.

Ibidem in Diss. prælim. dicitur: Hunc nobis sensum ingerere debet humilitas, quod sine gratia, Christi Salvatoris non possumus esse, nisi peccatum. Hæc propositio magnam videtur habere similitudinem cum quibusdam Propositionibus Quesnelli. Quesnelliana prima. Quid aliud remanet animæ, quæ Deum, atque ipsius gratiam amisit, nisi peccatum, & peccati consecutiones, superba paupertas, & segnis indigentia, hoc est, generalis impotentia ad laborem, ad orationem, & ad omne opus bonum? Secunda. Jesu Christi gratia principum efficax boni cujuscunque generis, necessaria est ad omne opus bonum; absque illa non solum nihil fit, sed nec fieri potest. 38. Peccator non est liber nisi ad malum sine gratia Liberatoris. 39. Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis, nisi ad aberrandum, ardoris, nisi ad se præcipitandum, virium, nisi ad se vulnerandum, est capax omnis mali, & incapax ad omne opus bonum. 40. Sine gratia nihil amare possumus, nisi ad nostram condemnationem. 41. Omnis cognitio Dei, etiam naturalis, etiam in Philosophis Ethnicis, non potest venire, nisi a Deo, & sine gratia non producit, nisi præsumptionem, vanitatem, & oppositionem ad ipsum Deum. 48. Quid aliud esse possumus, nisi tenebræ, nisi aberratio, & nisi peccatum sine fidei lumine, sine Christo, & sine charitate? Ita Quesnellus. Verum quidem est, quod Pontasius magis videatur locutus concionatorie, aut ascetice, dum asserit, nos sine gratia Salvatoris nihil esse, nisi peccatum, aut quod forte hanc loquendi formulam, primæ editioni ante damnationem harum propositionum insertam, in ultima editione corrigere oblitus sit; per hoc tamen ipsa formula locutionis non fit melior.

Tit. *Meritum*. Cas. 1. & 3. docet, nullum dari meritum, nisi procedat ex amore Dei vel actualiter vel saltem virtualiter. Cas. 1. ait: Quinque sunt conditiones, ut aliquis mereri possit opere bono --- ultima conditio hæc est; bonum opus peragatur saltem virtualiter ex charitatis incentivo. & Cas. 3. ait. Antonius (in posito casu) ex eleemosyna sua nullum ducet meritum, quoniam illam absque Dei vero amore erogat, ut ex S. Thoma probari potest, qui dicit, omnia virtute imbuta opera, ne quidem Martyrio excepto, meritoria esse non posse, nisi cum peragantur ex amore Dei. *Quod autem sit meritorium* (Martyrium) *hoc habet ex charitate, sicut quilibet virtutis actus; & ideo sine charitate non valet*. Hæc doctrina perpetuo confundit charitatem habitualem & actualem. Sine habituali utique nullum datur opus meritorium prœmii supernaturalis, prout docet S. Thomas cum reliquis Theologis. Quod tamen omnia meritoria opera procedere debeant saltem virtualiter ex motivo dilectionis actualis præcedentis, hoc non liquidum apud Theologos; imo ista doctrina iterum magnam habet similitudinem cum sequentibus propositionibus Quesnelli. 49. Ut nullum peccatum est sine amore nostri, ita nullum est opus bonum sine amore Dei. 50. Frustra clamamus ad Deum, Pater mi, si spiritus charitatis non est ille, qui clamat. 47. Obedientia legis profluere debet ex fonte, & hic fons est charitas; quando amor Dei est illius principium interius, & Dei gloria ejus finis, tunc purum est, quod apparet exterius; alioquin non est nihi hypocrisis, aut falsa justitia. 44. Non sunt, nisi duo amores, unde volitiones, & actiones omnes nostræ nascuntur; amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur; & amor, quo nos ipsos, ac mundum diligimus, qui, quoad ad Deum referendum est, non refert, & propter hoc ipsum fit malus. 53. Sola charitas Christiano modo facit (actiones Christianas) per relationem, ad Deum, & Jesum. 54. Sola charitas est, quæ Deo loquitur, eam solam Deus audit. 55. Deus non coronat, nisi charitatem; qui currit ex alio impulsu, & ex alio motivo, in vanum currit. 56. Deus non remunerat, nisi charitatem, quoniam charitas sola Deum honorat. Omnes hæ propositiones, præsertim ultima, magnam utique babent similitudinem cum præfata propositio-

positione Pontasii, *Omnia opera meritoria esse non posse, nisi cum peraguntur ex amore Dei*. Crediderim tamen, Pontasium, utpote alias cautum, non dedita opera, aut ex consilio præmeditato amplexum esse hanc loquendi formulam, sed pro more aliorum tam veterum quam recentiorum scriptorum, quibus non semper præsto erat attentio ad normam accurationis Scholasticæ; juxta hanc enim actiones nostræ sortiuntur specificam denominationem virtutis aut peccati ex objecto formali immediate cognito; consequenter si do eleemosynam ex immediato motivo misericordiæ, si obedio ob honestatem obedientiæ, si elicio actum fidei, vel spei ex motivo veracitatis aut fidelitatis divinæ, non recte omnes hi actus possunt vocari amor Dei, aut procedentes ex amore Dei. Neque tales actus in peccatore possunt dici peccata, quamvis forte in justo eosdem actus virtutum concomitetur habitualis quædam tendentia in bonum verum, quæ late loquendo potest vocari amor Dei, & in peccatore eosdem actus moraliter, id est, ex immediato objecto formali bonos concomitetur quædam negligentia habitualis se perfecte convertendi ad finem ultimum, quæ potest vocari peccatum; sed aliud est, quod amor aut peccatum concomitentur actum virtutis moralis; aliud quod ipse actus sit amor aut peccatum; vel quod procedat ex amore, ac motivo amoris. Ut candide aperiam meum judicium in his controversiis, censeo, eas originem ac progressum suum potissimum debere neglectui excolendi Theologiam Scholasticam; qui enim toti incumbunt lectioni Patrum neglecta Theologia Scholastica, imbibunt innumeras loquendi formulas minime accuratas; quas dum obtrudere volunt pro regula, castigantur a Theologis. Possum eo confidentius loqui in hac materia, quia scripta SS. Patrum, qui floruerunt sex primis Ecclesiæ sæculis, attente perlegi, & studiis scholasticis jam a multis annis pro officio alligor. Comparando cum novis vetera opto, ut Scholastici ad imitationem suorum Principum jungant suis laboribus studium Patrum, & qui SS. Patribus totos se impendunt, se diu exerceant in idiomate & studio Scholastico. Si rediret Lutetias Theologia Scholastica, ut floruit sæculo 13. & 14. rediret quantum opinior, in regno pax Ecclesiastica, & concordia.

Tit. *Mendacium* Cas. 10. docet, quod peccator perseverans in inimicitia recitando Orationem Dominicam non quidem mentiatur, si juxta D. Thomam velimus loqui accurate, attamen D. Augustinum sibi formasse aliam, quam D. Thomas, ideam, dum simpliciter asseruit, talem peccatorem mentiri. Sed hæc Doctorum Sanctorum contrarietas conciliari potest, dicendo, quod D. Thomas loquatur de mendacio formali, D. Augustinus de materiali.

Tit. *Confessio*. Cas. 3. dicit: Denique asserimus, dolorem de peccato conceptum non ob amorem Dei, sed sui ipsius, non veram esse pœnitentiam.... igitur concludimus, quod si solo timore servili, hoc est, damnationis æternæ ad confessionem quis inductus est, invalida fuit ejus confessio; quandoquidem attritionis vicem gerere nequeat hujusmodi timor. Et Tit. *Pœnitentia* Cas. 16. docet, peccatorem extra Sacramentum non justificari, nisi per amorem *satis vehementem* in Deum, & per dolorem *omnino vehementem* de peccatis. Hæc doctrina; quod contritio debeat procedere ex dilectione Dei, est contra praxin & sensum plerorumque Theologorum & fidelium. Aliud est, quod attritio debeat habere conjunctum motum dilectionis initialis, cujus necessitatem Theologi omnes agnoscunt; ille enim motus dilectionis initialis non necessario præcedit dolorem de peccato, sicut dolor seu attritio debeat procedere ex amore, ac imperari ab amore; sed sufficit, si hic motus dilectionis initialis concomitetur attritionem, vel ad eandem subsequatur tanquam actus imperatus ab attritione. Dilectio namque initialis nihil aliud est, quam voluntas placendi ac serviendi Deo per observantiam mandatorum, præsertim maximi mandati, & per studium perfectionis christianæ cujusvis statui congruæ; ista bona voluntas manifeste pertinet ad rationem propositi; cum ergo propositum non necessario antecedat attritionem, sed possit ad eam consequi, non erit necesse, ut motus dilectionis initialis antecedat attritionem, sed sufficit, si ad eam subsequatur. Videtur, quod ipse Pontasius Tit. *de Contritione* Cas. 3. hanc veritatem aliquo modo agnoverit, dum eo loci solum docet, quod attritio debeat habere motum dilectionis initialem; non vero, quod attritio debeat procedere ex isto motu dilectionis initialis.

Tit. *Opinio*. Cas. 1. generatim asserit: non esse licitum, in rebus fidei & morum sequi opinionem probabilem, non distinguendo inter probabiliorem, æque probabilem, & minus probabilem; sicque videtur negare, quod in rebus morum liceat sequi sententiam etiam æque probabilem, imo probabiliorem, si non sit magis tuta. Hic animus colligitur etiam ex eo, quia in suis conclusionibus, dum recenset sententias probabiles in utramque partem, passim adstringit ad tutiorem. At, qualiscunque demum sit animus, certe ea indeterminatio debuit tolli, ne videatur incidere in Propositionem 3. ab Alexandro VIII. damnatam. *Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam*. Et sane mirum, quod Pontasius, dum affert undecim propositiones in hac materia a Clero Gallicano damnatas, hanc Alexandrinam alto premat silentio. Hoc non obstante videtur Pontasius alio loco admittere, quod liceat sequi sententiam æque probabilem, quamvis minus tutam. Nam Tit. *Confessarius* 1. Cas. 2. dicit: Fatendum tamen, quod si vere Confessario esset persuasum, opinionem sui pœnitentis defendi posse, hoc est, esse probabilem, tunc ei absolutionem posset impertiri, quandoquidem tunc contra proprium lumen, hoc est, contra conscientiam non ageret. At si Confessarius, inquit Navarrus, non adeo forti ratione nititur, vel pœnitens utitur pari vel fere pari, & habet pro se Doctorem aliquem clarum, poterit eum absolvere. Ita Pontasius, habuit ergo Interpres Augustanæ versionis causam, cur in Titul. *Opinio*, doctrinam Pontasii valde indeterminatam emendaverit, aut explicaverit, asserendo, quod inter duas opiniones fere æque probabiles liceat sequi utramlibet; eo quod providentiæ divinæ sit, leges suas naturales aut divinas reddere credibiliores non ipsis; adeoque si aliqua talis lex non est reddita credibilior non ipsa, eo ipso moraliter certum est, non dari legem.

Tit. *Dispensatio veterum*. Cas. 1. docet, quod Papa jus dispensandi in votis tantum habeat per præscriptionem contra Episcopos; sic habet: Posteriorem opinionem tenendam esse diximus; certum est enim, *præscriptos* a Papa pro hoc casu Episcopos jam legitimas dispensationes non posse concedere. Et Tit. *Dispensatio* Matrimonii Cas. 35. dicit: Certum est, ex nullo Canone Dispensationes istas Papæ reservari, licet ipse ferme solus harum obtineat possessionem, quod jus illud in Episcopos suum fecerit ex longæva consuetudine, quæ nunc pro iis vim legis obtinet. Hæc Doctrina non est vera, quia potestas dispensandi propria est summo Ecclesiæ Capiti ex ipsa natura Hierarchiæ Ecclesiasticæ; cum enim ista a Christo instituta sit non per modum regiminis Aristocratici, sed Monarchici, sequitur, quod in supremo Capite resideat gubernandi omnium fidelium conscientias. Aliud est, quod usus hujus potestatis, seu jus actuale constitutum sit non per legem aliquam positivam, sed per consuetudinem; & aliud est, quod hoc jus Pontifex obtinuerit de novo, & quidem ab aliis, & per præscriptionem.

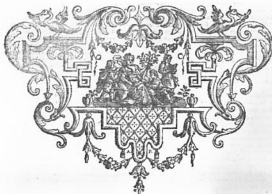
Tit. *Confessarius* 2. seu *Confessionis sigillum*. Cas. 11. docet, quod superior verb. gr. Episcopus vel Abbas possit subditum ab Officio amovere, si illum ex confessione solâ agnoscat indignum & criminosum, etiamsi pœnitens in confessione recusaverit dimissionem officii. Sic habet: Dicendum, superiorem non posse ab Officio amovere inferiorem, si hinc oriretur aliqua probabilis suspicio de peccato in confessione audito; tunc enim graviter peccaret. Id unum ergo præstare potest superior, ut reum ad dimissionem Officii in tribunali pœnitentiæ inducat, qui si obedire recuset, tunc superior aliam poterit supponere causam, quæ confessionis nullam det suspicionem, cur ipsum amoveat. Cas. 13. docet, quod liceat illi denegare votum in electione, quem quis ex confessione scit Officio indignum. Hæc doctrina ab Interprete Genevensi tantum eatenus restringitur, ne publice doceatur in Seminariis. Attamen impingit in prohibitionem Congregationis Cardinalium Romanæ Inquisitionis, quæ die 18. Novembris 1682. prohibuit omnem usum notitiæ ex confessione, in

quan-

quantum ille fit cum gravamine pœnitentis. Adeoque cum in positis duobus casibus subditus aliquando rationabiliter possit recusare dimissionem sui Officii, vel negationem voti, eo quod in hoc casu aliquando per alia media possit præberi spes emendationis, non poterit a superiore abdicari ab officio, vel illi denegari votum, quin ad hoc habeat a pœnitente expressam, vel tacitam licentiam.

Hæc sunt potissimum, quæ mihi videbantur observatione eorum digna, quos, ut vigilarent in doctrina sana, providentia Numinis constituit in Candelabro Ecclesiæ. Meum non est, severiorem capere censuram, aut prævertere eruditiorum sententiam. Monuisse sat est, ut adimpleam supremi omnium Judicis gravissimum monitum, quod in persona Prophetæ omnibus animarum Pastoribus, ac Theologis his verbis inculcat: *Si speculator viderit gladium venientem, & non insonuerit buccina, & populus se non custodierit, veneritque gladius, & tulerit de eis animam, sanguinem ejus de manu speculatoris requiram.*

Ezech. C. 33. v. 6.

FRA-

FRATRIS DANIELIS CONCINA
ORDINIS PREDICATORUM
ANIMADVERSIONES
CRITICO-MORALES
IN MENDA PONTASIANA
Cum Auctario duorum Casuum, qui in hoc Dictionario desiderantur.

INTERPRES AUGUSTANUS

OBSERVATIONE QUINTA

1 Titul. jejun. cap. 17. „ Sexagenarios vegetos obligat ad legem jejunii. Major tamen Theologorum Germaniæ „ pars *adversus legem* conniventibus „ Episcopis jam eatenus conspiravit, „ & quantum videtur prævaluit.

ANIMADVERSIO PRIMA.

2 Joannes Pontasius in suo Dictionario *Sexagenarios vegetos obligat ad legem jejunii*. Næ pingue mendum! Paulus Layman Germaniæ Theologorum Moralium facile Princeps, docet hanc opinionem communem esse penes Theologos. Sic enim scribit *l. 4. tr. 8. c. 2. p.* mihi 144. *Tom. 2.* „ Sed dubium est, utrum hoc tempus ætatis 70., „ vel secundum alios 60. annorum, determinatum sit ad „ excusationem jejunii adferendam; itaut tametsi aliquis „ firmo adhuc corpore existens, jejunii difficultatem facile perferre possit; nihilominus tamen excusetur? „ Negat talem excusari Cajet. Nav. Tolet. Sylves. Azor. „ S. Anton. *p. 2. tit. 6. c. 2. §. 6.* Barthol. Medin. *in instruct. lib. 1. c. 14. q.* 10. Joan. Medin. *q. 9. de jejun.* Lessius *lib.* „ *c. 2. dub. 6.* Valent. *dis. 6. p. 5.* aliique DD plerique.

„ Contrariam tamen sententiam defendit Sanchez *lib. 7.* „ *de Matrim. dis. 32. n. 17.* Lamas *p. 3. Methodi c. 5. q.* 20. „ Angles *loc. cit.*

„ Sed retenta priore sententia, *Quæ communis est*, respondetur differentiam esse, quod omnes homines a prima ætate, & per pueritiam, adolescentiamque crescant, & augeantur; ideo lex jejunii in eos non conveniat; tametsi fortes & sani sint: quamobrem necessario tempus ætatis definiendum fuit tamquam finis „ adolescentiæ, in quo ordinarie obligari incipiant, ut „ recte argumentum convincit. At vero postquam homines jejunii obligationem contraxerunt, non convenit eos liberari, ergo non oportet certum ætatis tempus definire, in quo homines propter jejunii lege exolvantur. Quare neque universali consuetudine, neque „ communi Doctorum consensu talis ætas senibus definita est, sicut adolescentibus tertium septenium „ &c.

3. Ne vero reponatur Laymanum abhinc integrum & amplius sæculum Theologiam suam scripsisse, ac subinde contrariam sententiam penes Germaniæ Theologos evasisse, lubet aliam in Germania nempe Ingolstadii editam Theologiam allegare cujus Auctor est Paulus Antojene, qui suum opus in lucem emisit anno 1733., quo interpres Augustanus suas observationes in Pontasium publicavit. Laudatus autem Paulus Antojene *tom. 2.* tract. de virt. cap. 2. in append. de jejun. q. 7. pag. mihi 36. hæc habet. „ Quoad „ senes, quamvis aliqui putent eos a jejunio eximi, circa annum *septuagesimum*, tamen ex communi teste *Layman*, aut saltem *Communiore* non est pro eis certum tempus constitutum, quo lege jejunii sint soluti; eo quod alii citius, alii tardius viribus deficiant.„

4. *Martinus Vvigandt* Theologus pariter Germaniæ testatur hanc sententiam Pontasii esse tutiorem, & probabiliorem, & merito praxi demandandam. Inquit enim *tract. 5. exam. 4. n. 91.* Hæc sententia Antonini, Sylvestri, „ Navarri &c. est tutior, & probabilior, & merito practicanda „. Idem docet Tannerus itidem Germaniæ Theologus *dispur. 3. q. 3. dub. 5. n. 192.* Quid plura. Ipse P. Claudius *La Croix* quem Interpres Augustanus laudat tanquam Theologorum Germaniæ supremum judicem in sententiam concedit Pontasii. Relatis namque utriusque opinionis argumentis, quamvis de more suum expresse non ferat judicium, ut quisque probabilitatis beneficio eam seligat, quæ sibi magis arridet; (hac via libri facile distrahuntur) hic tamen explodit contrariæ sententiæ rationes, quod argumento est, illum communi adhærere. En illius verba *lib. 3. p. 2. n. 1317. pag. 367 Cur autem certa ætas, nempe annus 21. statuatur pro inceptione, & nulla statuatur pro decisione Legis, hæc est disparitas; quod omnes usque ad annum 21. adolescant, & debeant firmari: econtra multi post sexagesimum non deficiunt notabiliter.*

5. Hi quinque Theologi, ut mea præfert opinio, satis sunt ad declarandam qualis sit Theologorum Germaniæ sensus, & populi consuetudo. An si major Theologorum Germaniæ pars oppositum doceret: an si Episcopi tacita conniventia sexagenarios senes eximerent a jejunio id igno-

ignorassent laudati quinque Theologi, qui non modo *sexagenarios vegetos*, ut Pontasius sed neque *septuagenarios* a lege jejunii solvunt.

6. Instituto meo superfluum censeo longum texere cathalogum Theologorum cujusque nationis in favorem sententiæ Pontasianæ. Duos dumtaxat Sanctos, omissis nunc antiquis Ecclesiæ Patribus, laudo. Alter est Hispanus & universæ Europæ Apostolus Sanctus Vincentius Ferrerius, qui hæc scribit *ser. 1. Fer. 4. cin. A jejunio excusantur senes in certa ætate, scilicet quando habent talem senectutem, quæ aufert ab eis appetitum comedendi, vel quia perdiderunt dentes, & comedunt sæpe, vel sæpius sicut pueri. Sed senes octoginta annorum, vel amplius, qui semel bene possunt comedere tales non excusantur in aliquo prædictorum, quin ipsi peccant mortaliter: & ideo cum diligentia omnes jejunemus*. Alter est Italus & Archiepiscopus, Divus nempe Antoninus, qui hæc habet *p. 2. tit. 6. c. 2. § 6. Senes si sunt multum debiles eo modo possunt excusari sicut dictum est de infirmis. Ratione autem senectutis tantum non excusantur, si sint fortes ad sufferendum jejunium: nec est determinata ætas ab aliquo usque ad quos annos quisque tenetur ad jejunium*.

7. Indicata insignium Theologorum Germaniæ, ac duorum Sanctorum sententia, lubet unicum alterius nationis Theologum, qui fere omnium cujusque nationis Doctorum voce loquitur. Is est *Antonius DIANA*, qui quo abest a Severitate, eo accedit benignitati: qua de caussa minime suspectus Interpreti Augustano. Audiat ergo quid scribit DIANA Coordinatus *Tom. 4. tract. 6. Resol. 6. §. 1. & seq.* „ Levis fortasse hæc quæstio alicui videbitur: sed ita minime est: Nam cum paucis commilitonibus adversus plures hujus militiæ fortissimos Duces aggredior pugnam.

„ Dico igitur *VERE OMNES DOCTORES ASSERERE SENES SEXAGENARIOS* non excusari a præcepto jejunii. Ita docet Layman in *Theol. mor. lib. 4. tract. 8. c. 3. n. 1. & 2.* Lessius *de just. lib. 4. c. 2. dub. 6. n. 41.* Fagundez *de præceptis Eccles. tract. 4. lib. 1. c. 8. n. 10. & 11.* Filliucius *Tom. 2. tract. 27. p. 2. c. 6. n. 112.* Reginaldus *Tom. 1. lib. 4. c. 17. sect. 1. nu. 209.* Valentia *Tom. 3. disp. 9. q. 2. punct. 5.* Azor. *lib. 7. par 1. cap. 17. q. 4.* Joannes de la Cruz *in direct. Consc. p. 2. præcept. 3. ar. 4. dub. 9. conclus. 2.* Villa lobos *in Sum. Tom. 1. tract 23. dub. 4. n 6.* Campanili. *in divers. jur. can. rub. 7. c. 6. n. 151.* Bonacina de *legibus disp. 10. q. 1. punct. ult. n. 4.* Ugolinus *de potest. Epist. c. 9. n. 6.* Ledesma *in Sum. Tom. 2. tract. 17. c. 1. concl. 25. dub. 3.* Fernandez *in exam. Theolog. Moral. p. 2. c. 8. §. 2. n. 20.* Victorellus *in notis ad summam Tolet. lib. 6. c. 4. n. 1.* & a fortiori docent hanc sententiam DD. asserentes senes tantum septuagenarios immunes esse a lege jejunii. Ita Gabriel *in 4. dist. 16. q. 3. ar. 1. notab. 4.* Sylvester *verb. jejun. q. 6. dist. 2.* Tolet. *lib. 6. cap. 4. n. 2.* Rosella *eodem verb. n. 5* Tabiena *eodem verb. n. 18. q. 17.* cum aliis, & DD. asserentes, ut excusentur senes a lege jejunii, attendendum esse robur corporis, & complexionem naturæ, & juxta eam judicandum esse; & ideo totum hoc arbitrio prudentis viri relinquendum esse; & ita docet D. Antoninus *p. 2. tit. 6. cap. 2. §. 7.* Palatius *in 4. dist. 15. disp. 3. conclus. 4.* Graffius *p. 1. lib. 2. cap. 17. n. 4.* Vega *in Sum. Tom. 1. cap. 14. cas. 15.* Rodriquez *in expos. Bull. Cruc. §. 7. n. 2.* Summa coronæ *p. 1. cap. 1. n. 80.*, *& alii*. „ Hactenus Antonius Diana de quo iterum infra, ubi referemus opinionem, quam ille cum paucis commilitonibus propugnare adversus *Fortissimos Duces*, aggreditur.

8. Hæc porro cum ita se habeant, quid causæ fuit, cur Interpres Augustanus, vir cæteroquin perdoctus, & eruditus sententiam Pontasii rejecerit, ceu mendum majori Theologorum Germaniæ parti infestum? Occasio forsitan ita scribendi illi fuit, quod in aliquo Casuistarum Germaniæ legerit, sententiam exolventem sexagenarios robustos a jejunii lege, esse communem. Conjecturæ locus est, quod P. Patritius Sporer, non modo Germanus, sed Passaviensis, & Bavarici Principatus subditus reipsa præfatam sententiam communem appellet. Ut autem ego evincam, quin limites quæstionis facti transiliam, quam perperam dictam sententiam hic Casuista communem vocet, a benigno lectore veniam peto, quo palam faciam, (quoniam sic opportuna fert occasio) cur tot opiniones alioqui improbabiles; temporis beneficio a Casuistis non paucis dicantur probabiles, & communes apud vulgus evadunt. Potissima autem causa est nimia credulitas, qua illorum plures, vicissim propria dicta excipiunt. Hinc consequitur, ut, primo aberrante, necesse sit cæteros quoque, dum res facti agitur, aberrare. Qua de caussa non raro evenit, ut sunt in foro civili, aut criminali centum testes de solo auditu, non plus quam unius auctoritatis habeant; ita plures Casuistæ, qui, bona fide, quod unus evulgavit, excribunt, non majore, quam ille primus auctoritate pollent. Sic in caussa, qua de agimus, accidisse, nempe quod Recentes Casuistæ auctoritate unius Testis suam opinionem de absolutione senum a jejunio tanquam communem promulgaverint, clarissime demonstro.

9. Convenit inter Theologos, legem jejunii omnes Christianos tertio elapso septenio, obligare. De Senum a legis exemptione disputari cœptum est. Fervente dissidio, unus erupit *Hieronymus Glamas* in medium, & disputantibus Theologis, post grates Deo persolutas, revelavit tandem aliquando Summum Pontificem sanctitate non minus, quam doctrina clarissimum, divum nempe *Pium V.* senes sexagenarios a jejunio dispensasse. Quod ita res se habeat, audiamus ipsos Theologos confitentes se se in fide Glamæ scribere. Unum & alterum laudato ut prolixitatem, quoad fieri potest, vitem. infra tamen in calce ipsius animadversionis longiorem subiiciam catalogum. Patritius Sporer *in Append. ad 3 præcept. Decal. sec. 4. num. 50. pagin. 287* scribit „ Cæterum senes post sexagesimum ætatis annum completum etiam excusari a jejunio ..... affirmat probabilius satis tuta, & a me hactenus prædicata sententia. (vin' potentius argumentum?) Sanchez, Angles, Suar. & alii apud Dianam, Marcharit addens hanc ætatem esse declaratam a S. Pio V. vivæ vocis oraculo. Et in Bullis Cruciatæ prohibens Regulares ab earum privilegio, quoad usum ovorum, & lacticiniorum in quadragesima, excepit sexagenarios, quos declaravit a jejunio non teneri: ut sub *asseveratione infallibili tanquam testis oculatus* (auricularis forte dictum voluit) *refert Hieronymus Lamas p. 3. meth. c. 5 §. 20* addens. *Gratias Deo quod Regula deinceps certa a Summo Ecclesiæ Pastore decreta*. Patres Salmanticenses, quamquam inter Casuistas compilatores recensendi non sint, attamen præfatam opinionem hac ratione probant *tract. 23. c. 2. punct. 7. n. 130. pag. 349.* „ Tertia denique sententia, quam probabiliorem judicamus docet, quod jam hac nostra ætate senes sexagenarii etsi robusti sint a jejunio liberantur. Primo quia S. Pius V. anno 1570. de hoc interrogatus viva voce respondit esse excusatos *ut testatur Lamas: Ergo ita tenendum est*. Viden' legitimam illationem? Testatur Lamas: ergo ita tenendum? Non est præsentis instituti ostendere ab istis scriptoribus plures laudari in suæ opinionis subsidium Theologos, qui conceptis verbis oppositum docent. Lege si per otium licet cæteros istius benignæ opinionis fautores, illosque fere omnes citantes *Lamæ* auctoritatem reperies omnes tamen fatentur contrariam Pontasii esse communem ut Palaus, magis piam & magis tutam, ut Sporer, & sic cæteri.

10. Quid nunc reliqui superest, nisi ut, quantæ sit auctoritatis Lamas iste videamus. Fateor Auctorem istum hactenus mihi ignotum fuisse, quin nec in Bibliothecis adeo obvium inveni. Reperii tandem parvulam quandam summulam ex aliorum auctorum placitis, suisque adiectis, coagmentatam. Isthuc transcribo, quæ hac de re habet *p. 3. c. 5. §. 20.* „ Qui autem senes dicantur, & in qua ætate deobligentur nemo dixit determinare hucusque, nec aliquo jure tantum video, nec taxatum. *Tamen Gratias Deo*, quod deinceps regula tenebitur certa a Summo Ecclesiæ Pastore decreta *Pius enim Quintus*, Pontifex Sanctissimus, anno 1570. viva voce, tum etiam Bulla Cruciatæ ab eodem concessa anno 1569., & anno 1570. decernit homines sexagenarios ad jejunandum non teneri *ex Ecclesiæ præcepto*. Excipit enim illos, etiam si regulares essent, ab abstinentia ovorum, & lacticiniorum in Quadragesima, cum alios regulares omnino extra privilegium, quoad hoc relinquerent, etiam accipientes cruciatam: insuper interrogatus viva voce asseruit: & certe satis juste. „

11. Pedetentim Lamæ verba expendamus. Pius V. an. 1570 viva voce, tum etiam in Bulla Cruciatæ, ... decrevit homines sexagenarios ad jejunium non teneri ex Ecclesiæ præcepto. Ad vivæ vocis oraculum, quod attinet, quodnam documentum pro illius assertione promit? nullum Degebat ne saltem Romæ, ubi propriis auribus Pontificem audierit? Minime gentium, sed ut inquit ille in fine opusculi, Mattiti morabatur in Monasterio Sanctæ Annæ instituti Sanctissimi Bernardi an. 1597. ætatis nostræ 43., & ab incepto methodi hujus labore 16. (quæ paucioribus men-

mensibus vel a mediocri ingenio fieri poterat.) Nullam itaque, vel levem hujus oralis Oraculi conjecturam exhibet? Nullam prorsus. Sed ego, & conjecturis vehementibus, & argumentis valde luculentis evincam commenticum, & falsum prorsus esse Oraculum istud, & *Lamam Testem esse* hac in re nullius fidei.

12. Et ut a conjecturis initium ducam, Martinus Navarrus Auctor gravissimus Romæ degens S. Pio V. non modo suppar, sed & percharus, atque Gregorii XIII. & Sixti V. familiaris, ut legitur in illius Epitaphio apud Bellarminum *de script. Edit. Venet. Martinus Navarrus ..... Romam profectus Pio V., Greg. XIII., Sixto V. PP. MM. charus* istius Oraculi nec verbum facit, facturus certissime si extitisset. An ne ignoravit Romæ existens Pontificis declarationem doctrinalem pro universa Ecclesia latam? Sed talis notitia reservata fuit ipsis Monachis intra Monasterium Sanctæ Annæ remotissimæ civitatis Matritensis. Quid quod sin directe, oblique sane istius vivæ vocis oraculum impugnat Navarrus. Quoniam hanc quæstionem versans in *Manual. cap. 21 n. 16.* hæc habet. *Licet S. Thomas nihil de hoc dicat, & merito, quia ut ibi ait Cajetanus alii aliis citius fiunt ad id impotentes, & ideo arbitrio prudentis, aut superioris id relinquendum est. Equidem gratia Dei* 80. *annum agens perinde possum jejunare, ac cum agerem sexagesimum imo, & quinquagesimum.* Hæc ne Romæ scriberet, si quod indefinitum reliquit Aquinas, definisset Pontifex? Nonne hæc sufficerent ad rejiciendam tamquam confictam Lamæ narrationem? Verum Lamas ipse sese manifestæ falsitatis seu illusionis revincit in allegatione Bullæ Cruciatæ, in qua ait, Pium V. exemisse sexagenarios robustos ab observantia præcepti Ecclesiastici. *Tum etiam in Bulla Cruciata decrevit homines non teneri ex Ecclesiæ præcepto.* Dispeream, si vel unicum verbum habetur in hac Bulla, quo declaretur senes sexagenarios robustos ad jejunium vi præcepti Ecclesiastici non teneri. Et ne gratis hoc asserere videar, integrum Bullæ paragraphum transcribo. *Item ut dicto anno durante in omnibus & singulis Regnis, Insulis, Locis, Terris, Oppidis, & Dominiis prædictis (& non extra illa) carnibus de consilio utriusque medici temporibus jejuniorum totius anni etiam quadragesimalibus vesci, ac pro eorum libito ovis & lacticiniis; ita quod qui carnes comederint servata in cæteris jejunii Ecclesiastici forma dicto jejunio satisfecisse censeantur. Et sub hoc indulto vescendi carnibus, ovis, & lacticiniis comprehenduntur omnes cujusvis militiæ Regularis. Patriarchis vero, Archiepiscopis aliisque inferioribus Prælatis, nec non aliis personis Regularibus, & qui in Ordine Presbyteratus fuerint secularibus id minime conceditur, nisi sexagenarii fuerint.*

13. Duo evidentissime falsa *Lamas* ex hac Bulla evulgat in sua summula. Primum, quod asserat, Pium V. declarasse sexagenarios ex *præcepto Ecclesiæ* jejunii lege non teneri. Ubi in toto paragrapho vel unicum verbulum explicans vim, seu declarans obligationem præcepti Ecclesiastici, cui obnoxii sunt Catholici omnes? Nonne Pontifex ipse docet præfatam Bullam, privilegium peculiare continere ad ea pauca regna (*& non extra ea*) coarctatum? Alterius Falsitatis reus est, dum asserit, Pontificem in Bulla Cruciatæ dispensasse sexagenarios senes a jejunio. Oculis solum opus est, ut quisque intelligat, Pontificem dumtaxat senibus sexagenariis usum lacticiniorum concedere. Dispensationis autem a jejunio nec leve vestigium. Porro illatio dispensationis a jejunio ex concessione lacticiniorum, digna est tanto Summista. Bulla itaque Cruciatæ privilegium est concessum paucis Hispaniæ Regnis, in quo nullo modo pro universa Ecclesia, sive obiter, sive oblique declaratur senes non devinciri lege Ecclesiastici jejunii; & quod decretorium est, nec illorum Regnorum sexagenarios senes, qui privilegio Cruciatæ donati sunt, a lege jejunii, sed solummodo ab abstinentia a lacticiniis dispensat, ut cuique legenti paragraphum bullæ constat, & confitentur communiter Casuistæ. Vide Dianam *loc. cit. n. 5.* Omnem ergo exuisse verecundiam necesse est, qui Bullam obtrudit Cruciatæ, ut ab jejunio exemptos ostendat sexagenarios. Quod si *Lamas* publicæ Bullæ non modo sensum erroneum, sed facti narrationem omnino falsam affingere non erubuit; ei ne fides adhibenda in narratione vivæ Vocis Oraculi? Cæterum ut magis magisque evincam, nullam sibi *Lamam* in hisce rebus mereri fidem, aliud ob oculos ponam purum putumque commentum, quod pro vero oraculo a Pio V., Gregorio XIII. & Sixto V., aliisque Pontificibus promulgato, venditat imperitis.

14. Ut enim ostendat dispensatos ab esu carnium esse eo ipso a jejunii lege solutos, intrepide, & fronte aperta scribit *loc. cit. §. 26.* quatuor Pontifices in suis Bullis talem prodere doctrinam. *Imo addimus*, inquit, *contra Navarrum, quod modo, qui dispensatus esset a Papa vel a necessitate sua ad comestionem carnium, esset & a jejunio; quod ultra quod est conforme doctrinæ B. Thomæ, & plurium Summistarum jam nostris diebus a Pio V. est declaratum tam viva voce tum in sua Bulla Cruciata, ubi aperte dicit, quod qui carnes non comederit, & si ova comedat, & lacticinia, cum dicto privilegio Cruciatæ, adimplere sit visus jejunii præceptum; ergo non comedendo carnes. Hanc formam eamdem sequuti sunt Gregorius XIII., & Sixtus V., & Clemens VIII. in suis bullis. Unde jam modo est luce clarius, quod si vidisset Navarrus contrarium credo non affirmasset.* Quis sibi temperare, modumque imponere valet, dum legit quatuor confictas bullas obtrudi? Si Critici Scriptores profanæ historiæ severa ferula excipiunt illos, qui in confirmationem historici facti nullius, ad animam saltem quod attinet, momenti, supposititia nummismata, aut inscriptiones efferunt; qua pœna digni sunt illi, qui ad dirimendas controversias, in quibus æternæ salutis negotium agitur uno hiatu, quatuor Pontificum documenta evidentissime falsa tanquam genuina & authentica atque, ut ajunt, luce meridiana clariora divendunt! Sed repono ego luce meridiana clarius esse, *Lamam* nullam sibi mereri fidem, eo quod manifestæ falsitatis revictus sit. Qui enim semel mendax fuit, in nullo Tribunali fidem meretur, ut docet ipsemet Interpres Augustanus in sua *Philos. Polling. Tom. 5. de Art. Critic. p. 2. §. 3. num. 11.* ubi hæc decernit *Testis semel mendax in nulla assertione meretur fidem.* Non mendacii, sed falsitatis, quæ culpa carere potest, reum exhibeo Lamam, fortasse aut nimis credulum, aut nimis oscitanter Pontificum Bullas legentem. Quandoquidem non modo laudati Pontifices non declararunt eos ab jejunii lege eximi, quibus edendarum carnium usus conceditur, sed oppositum istos ad unicam comesturam seu ad jejunii formam servandam teneri aperte declarant. En verba Gregorii III., qui teste *Lama* phrasim & normam Pii V. sequutus in Bulla Cruciatæ pro Lusitaniæ Regno. *Præterea indulgemus, ut dicto triennio durante, carnibus de consilio utriusque Medici temporibus jejuniorum tam quadragesimalium, quam quarumcumque dierum totius anni vesci possint, ac pro eorum libito ovis & lacticiniis, ita quod, qui carnes comederint servata in cæteris jejunii Ecclesiastici forma dicto jejunio satisfecisse censeantur.* Has bullas ipse in fonte non legi, quia cum sint peculiaribus Regnis concessæ, obviæ non sunt. Sed sic ab Auctoribus referuntur, & nemo vel in dubium revocavit, Gregorium XIII., Pium V. sequutum jubere fideles diebus esurialibus carnes edentes unica uti comestura. *Servata in cæteris jejunii Ecclesiastici forma.* Quod, ut omnes fatentur, idipsum præceperunt alii duo Pontifices, Alexander VII. & Clemens XI. Sixtus V., & Clemens VIII. quorum Bullas minime laudat Summista noster, nec syllabam habent, ex qua possit colligi, quod ille obtrudit. Quis nunc non miretur confidentiam *Lamæ* Matriti vitam ducentis, & improperantis celeberrimo Canonistarum Doctori Navarro octogenario hac de re scribenti ignorationem Bullarum a Pio V. Greg. XIII. & Sixto V., quibus erat familiaris, editarum? Ecquid mirum si P. Patritius Sporer sua bona Germanorum fide legendo hunc summistam dictatorio stylo scribentem luce ut minus meridiana clarius esse, & sexagenarios ad jejunium non teneri, & dispensatos ab esu carnium exemptos esse a jejunio, quia ita Pontifices statuerunt. Quid inquam mirum si scripserit: *ut sub asseveratione infallibili tanquam testis oculatus refert Hieronymus Lamas.* Miror tamen, Patres Salmanticenses cœca fide subscribere præfato Auctori; atque nullo prævio examine, illius narrationem, ceu principium nulli obnoxium dubitationi præjacere, & deinde sic ratiocinari. *Ita testatur Lamas, ergo ita tenendum.* Quibus ego repono. Falsum est Testimonium *Lamæ*, ergo falsa illorum sententia. Sed hæc per transcennam dicta sint, ut undequaque constet *Lamæ* nullam adhiberi posse fidem, & Casuistas plures sine ullo delectu, sine examine, sine criterio absorbere quæcumque faucibus propriis consentanea sunt.

15. Ex quibus omnibus sic colligo, adversus Interpretem Augustanum. Casuistæ, qui defendunt sexagenarios a lege jejunii esse solutos, innituntur ceu potissimo, & fere unico fundamento declarationi Pontificiæ a *Lama* evulgatæ. Et merito, dum de legis dispensatione sermo est allegatur voluntas Legislatoris a lege subditos eximentis. Ratiunculæ enim propria mente excogitatæ

quæ ad evincendam veritatem a facto pendentem adducuntur, parvi fieri solent. Sed testimonium *Lamæ* manifesto falsum est: ergo falsa quoque Sententia Casuistarum. Nec istorum auctoritas in hac, & similibus quæstionibus facti plus habet ponderis, quam auctoritas plurium testium de auditu, qui nihil prorsus probant, quoties evincitur, primum testem, cujus ore loquuntur, falsum esse, & mendacem. Et ut magis confirmem quæ dicta sunt, nempe recentiorum Casuistarum plures esse in hac quæstione (utinam in hac sola) fere meros testes de auditu, juvat referre, ut promisi *n. 7.*, sententiam *Dianæ*, qui licet a Prospero Fagnano appelletur *laxiorum opinionum selector*, attamen acumine ingenii instructum, & in Canonum, Theologorumque lectione versatum fuisse negari nequit. Sed, ut ex ejus verbis colligitur, sui ingenii viribus, non pro Theologia, sed potius contra Theologiam usus videtur. Nam ii solum pro Theologia militant, qui illius fortissimos veteranosque Duces, Patres scilicet antiquos, & graviores Theologos sequuntur, & qui contrariis ingrediuntur vestigiis non opem ferunt, sed bellum Theologiæ indicunt. Antonius autem Diana prælium commissurus Theologicum, non modo sub veteranorum atque fortissimorum Ducum, Patrum scilicet, graviorumque Theologorum insignibus arma tractare recusat: sed illorum tum auctoritate, & sapientia, tum multitudine spreta, ipse ceu invictus Chiliarchus paucis stipatus peditibus signum explicat, classicum canit, manus conserit. Idque sibi singulari gloriæ vertit, & honori, & ne cuiquam exaggerata nimis videatur dicendi ratio, audiamus ipsum loquentem Dianam *loc. c. n. 1. Levis fortasse hæc quæstio alicui videbitur, sed ita minime est. Nam cum paucis commilitonibus adversus plures hujus militiæ fortissimos duces aggredior pugnam.* Bene vertat Dianæ, qui, ut suo consulat honori præliandi cum parvulo collectitio manipulo adversus fortissimas legiones, nobis qui in antiquorum auctoritate & sapientia quiescimus, victoriam asserit. Sed, hisce velitationibus missis, ad rem properemus. Postquam igitur *Diana* falsus est fere omnes DD. asserere sexagenarios viribus pollentes jejunio astringi, ad asylum suæ probabilitatis sese recipiens, asserit contrariam opinionem esse probabilem, & consequenter a Diana defendendam. Quare invehitur contra Fagundez, quod parum tutam eam vocitet: *unde miror* (inquit n. 3.) *Fagundez hanc opinionem vocare parum tutam: licet addat non omnino improbabilem: non enim desunt validissimæ rationes ad illam confirmandam, & Auctores magni nominis illam tenuere. Hi sunt* DOCTISSIMUS THEOLOGUS LAMAS *par. 3. c. 5. §. 20. ubi asserit quod interrogatus de hac re Pius V. viva voce ita respondit.* Alii postea Auctores omnes *magni nominis*, quos laudat sunt Molfesius, Ortiz, Angles, Sanchez, Portel, Granadus, & Joannes Soarez. Et ut a primo istorum magni nominis commilitorum auspicemur. En quomodo vel ipse *Diana*, qui cæteros scriptores nasute destringere solet, in hac quæstione evadit testis de auditu, & qui paulo ante ut Tribunus præibat, nunc vexillum, fascesque submittit *Lama* narranti Oraculum Pianum vivæ vocis. Illum *Theologum Doctissimum* appellat, ut illius testimonium sit apud lectores omni exceptione majus. Si Diana extolleret citatos Auctores scribentes de rebus ad mores minime attinentes, libenter illi eos prædicanti non modo doctissimos, sed etiam eruditissimos, & sapientissimos plauderem & concinerem. At quia æternæ salutis caussa agitur, in qua illorum encomia sunt aliis aberrandi occasio; quoniam si in bilance Probabilistarum *Auctor Doctus* addit quatuor *gradus probabilitatis, Theologus Doctissimus* adjicit, ut minus, octo. Et hoc caussæ est, cur ego reponam, *Laman* non modo Theologum doctissimum non esse, ut ex suo opusculo, seu compillata summa colligitur (de aliis, si quæ scripsit, mihi non est sermo) sed *falsissimum* in hac quæstione esse etiam demonstravi, & consequenter nullius auctoritatis, cum omnibus commilitonibus suis a Diana citatis, qui revera nullius sunt nominis. *Joannes Soarez* non Suarez, ut per errorem in Diana est, Presbyter secularis libellum similem summulæ Lamæ, Portel alterum libellum de dubiis Regularium, Angles opusculum compilarunt. Nec gradum ergo probabilitatis huic quæstioni addunt. Solum Sanchezium & ego appello virum doctissimum; sed in morum controversiis non raro nimis laxavit habenas, & in hac ipsa quæstione, non modo sexagenarios a jejunio exolvit; sed probabilem appellat opinionem, quæ *mulieres quinquagennarias* a præcepto exemptas defendit. Et juxta hanc mirificam probabilitatem uxores Christianæ vix unquam ad jejunium tenebuntur. Nam non ante vicesimum primum, non prægnantes, non lactantes, non ut possint reddere debitum, non ut pulchræ maritis appareant, non denique cessante virtute pariendi in ætate quinquagenaria. Sed quid ultra semitam amplius vagor? Concludo igitur sententiam Dianæ suorumque paucorum commilitonum, si auctoritatem spectemus, nullo modo esse probabilem. Si rationes, multo minus; & quoniam in præsentia præter meum institutum est quæstionem hanc ex professo agere, solummodo describam rationes, quas pro eadem ex Sanchez promit Diana *loc. cit.* „ Natura, inquit, in illa ætate languescit, & ad interitum properat, & Sanitas, dictorum senum non est firma & constans, sed fallax, & incerta, & media, & inter morbum, & sanitatem perfectam: ut testatur *Galenus lib. 5. & 6. Sanit. tuend.* & licet aliqui sexagenarii validi & fortes videantur: tamen, ut diximus, eorum natura prolabitur, & ad interitum tendit; atque adeo adminiculo cibi frequentius sumpti indiget, ut tam præsenti statui, quam futuro consulatur „. Hæ sunt rationes, quas *Diana* appellat validissimas, & mihi, pace illorum virorum dixerim, nugæ, & sophismata videntur, quæ seipsis absque impugnatione evanescunt. Nam dum ego intimo sensu & experientia, robustum & vegetum me sentio, mille rideo Gallenos oppositum dicentes. Alii vero judicent, quo tendat illud scitum, *ut non tam præsenti quam futuro statui consulatur*. Evangelium Christi oppositum docet, quidquid Galenus dicat. Hæc omnia idcirco retuli, non solum, ut evincerem immerito Interpretem Augustanum inter menda corrigenda rejicere opinionem Pontasii: sed potissimum, ut, occasione oblata, obiter indicarem, quam parum fidendum sit nonnullis Casuistis, qui, ut appareat, plus propriæ factionis promovendæ æstu, quam veritatis inveniendæ ardore flagrantes, obtrudere in suarum præsidium opinionum solent consuetudinem Ecclesiæ, tacitam Episcoporum conniventiam, Pontificum aut vivæ vocis oracula, aut bullas propria mente confictas.

16. Hæc mihi scribenti in manus pervenit Diatriba hoc ipso anno exarata italica lingua, & typis edita, quæ mirum in modum confirmat, quæ dicta sunt. In ea versatur quæstio de jejunio cum esu carnium conjungendo. Hanc conjunctionem ut commentitiam, quin & impossibilem Diatribæ Auctor rejicit. Cæterum quia undique versum pressus sui Adversarii argumentis, ad quæ nihil nisi impropria reponit, ut quoquomodo illa eluderet, definitionem proprio marte elaboravit, quam, nisi Hæreticorum cachinno Romanæ Ecclesiæ jejunium propinaret, festivam & lepidam appellarem. Igitur cum illius adversarius instet, jejunium non esse metaphysicum quoddam individuum concretum, cujus una pars consistere absque altera queat, sic italice respondet jejunium definiendo *pag. 126.* „ Il digiuno non è un composto metafisico, egli è *un ente* „ *morale non dividevole* nelle componenti sue parti attesa la opinione, e costumanza delle nazioni, *ed atteso altresì* „ *l'antico invariato, universale instituto della Cattolica Romana* „ *Chiesa*, „. Quæ verbo verbum reddam *Jejunium non est compositum metaphysicum; sed est unum ens morale non dividuum in partes, quibus constat: inspecta opinione Nationum, & inspecto simul antiquo, & invariato instituto Catholicæ Romanæ Ecclesiæ.* Audistine? juxta perennem Catholicæ Rom. Ecclesiæ consuetudinem, & omnium nationum morem jejunium est *ens morale non dividuum*. Idest quando una illius pars deficit, totum in nihilum occidit. Illius definitionis Inventor in hac ipsa Diatriba paucis foliis conflata, tria sub examen inducit decreta, ab erudito suo Adversario sibi opposita, quibus tres Pontifices summi Gregorius XIII, Alexander VII, & Clemens XI. dividunt jejunii partes, jubentque fideles robustos ob piscium nauseam dispensatos in esu carnium, alteram partem unius comesturæ servare. Concedit Pontifices reipsa sic præcipere, nulla adhibita fide Lamæ apposìtum de Gregorio XIII. scribenti; sed subdit Alexandrum & Clementem pro solis Romanis præfata decreta edidisse, esto. Quo ergo ausu obtrudis juxta invariatam Rom. Ecclesiæ consuetudinem, jejunium individuum esse, & corruere ortam jejunii naturam, abstinentia a carnibus sublata? Si Catholici omnes in ipsa Quadragesima diebus Dominicis servant unam jejunii partem, nempe abstinentiam a carnibus, duplici vero comestura reficiuntur, quomodo jejunium est *ens morale individuum?* Ad Greg. XIII. reponit interpretationem P. Pasqualigus, cujus magnam esse auctoritatem contendit ob opus evulgatum, cujus titulus est *Praxis jejunii Ecclesiastici*, illudque celebre vocitat pag. 71. Sed audiat quid de hoc opere judicii proferat Joannes Cardenas in sua Crisi Theologica *Tr. 3. dis. 27. c. 8. n. 80. p. 247. Zachar. Pasqualigus vir valde doctus, & alias de re Theologica optime meritus, nescio quo fato in tractatu de jejunio exorbitaverit, abieritque in sententias a recta Theologia deviantes .... Fortasse cum tracta-*

tanta

rum junior scripsit, tum virescentes species in flosculos ingenii erumpunt, nondum matura ad crisim moralis Theologia. Nam in cæteris quæ scripsit forte senior, sibi dissimillimus est. Conjectura Cardenas aberrat. Nam adulta ætate illud opus Pasqualigus scripsit, ut alibi evincam. Sed lascitates ejusmodi sunt *flosculi*, quos parit probabilismus.

17. Hæc si perspecta Coppellotti fuissent, fortasse sibi temperasset ab illa lamentatione, quam de suo Adversario scribit pag. 124. „ Tre cose, tra le altre mi sono spia-
„ ciute .... La prima si è quel sconvenevole sentimento
„ di sistema, ch' egli in più luoghi del suo decimento ha ma-
„ nifestato contro i professori della morale Theologia, fi-
„ gurandoseli capaci di pronunciare sofismi ed inezie. „
(e pag. 126.) „ Pesantissima poi è la ingiuria, colla quale
„ li carica alla pagina trigesima prima fove dice (Verba
„ sunt illius adversarii) *Bono Theologia Fato, legislativa pote-*
„ *state carent omnes Moralium Scriptores* „. Non modo sophismata, sed errores scribendi capaces sunt Moralis Theologiæ Professores. Privilegio ne infallibilitatis gaudent? illud unum ego fateor, me in nullo Casuista sophismata adeo festiva, & quasi dicerem ipsis gerris siculis vaniora, ac in præfata diatriba, legisse.

18. Fusius fortassis quam par erat a scopo declinavi; sed desiderium imperitos lectores subducendi a maximo deceptionis malo, non in caussa nihili, sed in æternæ salutis negotio impulit ad plura documenta promenda, queis compertum exploratumque fiat, Casuistas non paucos falso allegare in patrocinium suarum opinionum Pontificum Bullas, Episcoporum tacitam conniventiam, Patrum, ac graviorum Theologorum auctoritatem, ut itaque plura in pauca contraham; satis superque ex his quæ dicta sunt colligitur, interpretem Augustanum immerito sententiam, quæ propugnat senes sexagenarios robustos jejunii lege divinciri inter *Menda Pontasiana* amandare: quoniam non modo pro illa stat nobilior Germaniæ Theologorum pars, sed gravissimi cujusque Nationis Theologi, & Patres omnes illi Patrocinantur. *Pueri* (inquit S. Basil. serm. 2. de jejun.) *velut planta virides jejunii aqua irrigantur. Senibus assuetudo, ac familiaritas ab antiquo ad ipsum, levem facit laborem*.

19. Tacitam Episcoporum Germaniæ conniventia, quam objicit interpres Augustanus commentitia est. Unde namque eam colligit? Quia non cogunt senes jejunare? quia non obsistunt, non reclamant? Si hæ sunt tacitæ conniventiæ rationes, connivere dicendi sunt in tot ipsius Euangelicæ legis transgressiones. Cæterum gravissimum fundamentum suppetit, oppositum sentiendi de Illustrium Episcoporum Germaniæ zelo & doctrina. Nam isti dum vel ob ciborum esurialium inopiam, vel ob eorumdem nauseam carnium cibum in Quadragesima concedunt, ad jejunium, scilicet ad unicam comesturam fideles obligant, seu obligatos declarant. Hoc curant la issimam illam quorumdam Casuistarum opinionem, quæ docet dispensatos in carnium esu, eo ipso exemptos a lege esse jejunii, quæve opinio affinis est præfatæ de senum ab ejusdem jejunii lege exemptione. Fere enim omnes qui primam, etiam secundam propugnant. Quare cum Episcopi Germaniæ adversentur primæ, satis legitime inferri potest, eos & secundæ repugnare. Quod autem primæ obsistant, Testimonium affero in medium Theologi Germaniæ, qui Interpreti Augustano summæ esse debet auctoritatis. Is est P. Claudius La Croix, qui, *l. 3 p. 2. q. 140. n. 1269.* proposita sibi quæstione: *An illi cui in die jejunii est permissus esus carnium, vel secunda refectio, hoc ipso etiam permittantur plures refectiones?* & responsione negante data tali pacto confirmat. *Et hoc ipsum communiter declarant Episcopi dispensantes pro carnibus in Quadragesima, dum addunt, se non aliter velle dispensare, quam relinquendo obligationem jejunii quoad refectionem unicam*.

20. Huic Animadversioni finem impono tribus conclusionibus. *Prima*. Insigniores Germaniæ Theologi opinionem Pontasii appellant alii communem, alii saltem communiorem. Diana Siculus testatur omnes fere Doctores eam defendere. Fagundes Lusitanus contrariam ut parum tutam improbat. Sancti & graviores Theologi tum Itali, tum Hispani, ut Gallos omittam, ceu unice veram propugnant. Ergo per summam injuriam Interpres Augustanus illam Pontasianis mendis accensuit.

21. *Secunda Conclusio*. Quamquam plures Casuistæ Germaniæ in sententiam eximentes sexaginarios robustos a lege jejunii concederent, exiguæ forent probabilitatis. Quam propositionem evinco auctoritate ipsius Interpretis Augustani, qui in sua Philosophia Bollingana *t. 5. Principi Artis Critica par. 2. §. 1. n. 6. pag. 189. edit. Venet.* scribit. *Quando pro una sententia concurrunt multi authores, ad hoc solum attendi debet, an facile sit in tali materia concurrere multos authores. Si id facile fuerit, etiam plurimorum authorum simul sumptorum authoritas tantum exiguam habet probabilitatem*. Atqui auctores Germani facillime subscribunt opinioni, quæ temperantiæ leges emollit, quæ redundantem potum, & cibum concedit, & consequenter, quæ solvit homines ab jejunii lege, ut non semel indicat P. Patritius Sporer Auctor Germanus: ergo in hac caussa exiguæ sunt auctoritatis. Festivæ conclusioni, cui occasionem dedit Interpres Germanus, parcat velim generosa Germana Natio, quam debito colo obsequio.

22. *Tertia Conclusio*. Dictum est supra Recentiores Casuistas exolventes sexagenarios robustos a Lege jejunii, nullius esse auctoritatis, eo quod sint testes de solo auditu ab unico *Lama* decepti. Hoc autem in hac conclusione evinco quandam veluti genealogiam adumbrando, cujus stipes *Lamas* est; descendentes vero Casuistæ recentiores. In favorem itaque laudatæ opinionis primum omnium Oraculi Piani commentum fabricavit.

Lamas 3. p. math. cap. 5. §. 20. pag. 385.

Graffis excipit *Lama* commentum de arbitrar. Confess. lib. 2. cap. 27. n. 12. pag. 142.

Joannes Soarez Presbyter sæcularis in suo Enchirid. Cas. lib. 7. verb. Jeju. pag. 501. citat Oraculum Pisanum in fide *Graffis*.

Diana Coordinatus Tom. 4. tract. 6. resol. 6. §. 1. pag. 158. citat Doctissimum *Lamam* cum paucis commilitoribus:

Castro Palaus part. 7. tract. 30. disp. 3. punct. 2. §. 5. n. 6. pag. 13. allegat *Lamam*.

Zacharias Pasqualigus Tomo de jejun. decis. 256. pagina 191. testimonio *Lama* citantis Oraculum Pianum utitur.

Leander Tract. 5. disp. 8. q. 17. pag. 187. sequitur Magistrum *Lamam*.

Sporer in tertio Præcept. Decal. sess. 4. num. 50. pag. 282. *Lamam* in Medium affert, ceu testem Oraculi Piani infallibilem.

Salmanticenses tract. 23. cap. 2. punct. 7. §. 1. num. 130. pag. 349. *Lamam* laudant, ut supremum controversiæ judicem.

Constantinus Roncaglia tract. 9. p. 2. cap. 2. pagin. 299. ducem Lamam sequitur.

23. Alios plures omitto brevitatis gratia. Quid hiscis. De sinceritate genealogiæ si hæres, loca citata consule. Si vera est istius propaginis descriptio, nullius est auctoritatis, quia primus stipes spurius est. Non ergo te commoveat, si in nonnullis Casuistis persæpe offendas longissimos auctorum multitudine infartos cathalogos. Quoniam se se mutuo singuli citant, omnesque discipuli posteriores aggeruntur anterioribus Magistris, & sæpissime plures vel repugnantes in familiæ censum adoptantur. Quapropter mirum haud est, si brevi longe fœcundissima, & numerosissima testium de auditu prosapia evadat.

24. *Parergon*. Adumbratæ Genealogiæ per lineam rectam deductæ quidquam ornatus adiicere licet ex alia linea laterali, quæ se ipsa alteram stirpem constituit numerosiorem, absque ullo tamen legitimæ successionis documento producto. Istius caput est P. Thomas Tamburinus, qui *tract. 4. in præcept. Eccle. cap. 10. num. 2. pag. 120.* stylo dictatorio asserit omnes Doctores docere sexagenarios solutos esse a lege jejunii. En illius verba. *At vero quod ipsa mera senectus excuset ab obligatione semel tantum plene comedendi est fere certum; quia OMNES DOCTORES id concedunt, & quidem merito*. Quid angeris? Quid hæres ad aquam trepide Confessarii? Clamas? Pater Layman gravissimus auctor testatur, ut ostensum e supra *n. 2.* communem Doctorum sententiam docere sexagenarios ad jejunium teneri. Pater Diana benignæ factionis facile princeps affirmat; *omnes fere Doctores* asserere sexagenarios a lege jejunii non excusari. Cui ergo fidendum. *Diana* Doctores citat. *Tamburinus* neminem laudat. Heu ubinam gentium sumus! in æternæ salutis altissimo negotio testimonia adeo pugnantia? Si P. Layman, & Diana sincere citant Doctores Tamburinus Lectoribus suis imponit in re gravissima, quæ facti cum sit, nullam excipit excusationem. Ego qui libris careo, quo me vertam, quo me recipiam, ut secure agam? Sed grates Deo, quod ad asylum confugiam probabilitatis, quæ docet, licitum esse quidquid in utramque partem disputant Doctores. Isthic tu pedem fige; & ego interim ad alia prospero, donec eo

pervenerim, ut ex hocce commentitio aſylo penitus te expulſurus ſim.

INTERPRES AUGUSTANUS

OBSERVATIONE QUARTA.

Tit. *Jejunium Caſ. 9.* „ Relinquit diſcretioni confeſſarii, an Ruſticus labori deditus in caſu particulari, „ & diebus otioſis ſit obligandus ad legem jejunii. In Germania hac diſcretione, & ſollicitudine confeſſarii opus „ non eſt, cum ſine diſcrimine hoc genus hominum conſuetudo eximat „.

ANIMADVERSIO SECUNDA.

1. P. Paulus Gabriel Antojene in ſua Theologia Ingolſtadii edita oppoſitum docet, *tom. 2. tr. de virt. q. 7. n. 5. p. 37.* „ Porro eo die, quo non laborant, ut ſi dies Feſtus „ ſuperveniat in quadrageſima tenentur jejunare; niſi alias „ grave incommodum ſentirent ob laborem præcedentis „ diei, aut judicio prudenti redderentur inepti ad laborandum die ſequenti „. Falſa ergo eſt Germaniæ conſuetudo quæ objicitur, quam minime ignoraret P. Antojene, ſi eſſet. Nec enim illi, qui per tot annos in publicis Univerſitatibus ſuæ Societatis Theologiam profeſſus eſt, quive ad uſum Parochorum, Confeſſariorum, Deciſiones omnium conſcientiæ Caſuum typis edidit Ingloſtadii anno 1733., illi inquam non minus ac interpreti Auguſtano perſpecti ſunt Germanorum mores, & conſuetudines.

2. Franciſcus Sylvius finitimus Germaniæ, ſi qua fuiſſet conſuetudo contraria, incompertam haudquam habuiſſet. Porro is quæſtionem hanc proponit, ut ipſe Pontaſius illum laudat. *Difficultas* eſt (inquit Sylv. in 2. 2. q. 147. 2. 4.) *utrum Agricolæ, & ſimiles opera laborioſa facientes debeant jejunare eo die, quo laborioſa opera intermittunt veluti quando eſt Feſtum. Sunt qui ſimpliciter eos excuſant, eo quod labore diei præcedentis multum fatigatis vix poſſibile videatur una tantum refectione corpus ſuſtentare. Sed reſp. communiter eos non eſſe excuſandos, quandoquidem eo die non laborant, præcedenti autem die, ſicut laboraverunt, ita corpus plene refecerunt. Prudentiæ tamen confeſſarii eſſe relinquendum, an hic & nunc iſte poſſit excuſari ob laboris magnitudinem, & complexionis qualitatem. Unde confeſſarii advigilare debent quando tales operarios in confeſſione audiunt pro tempore quo jejunia inciderunt in dies feſtos, ut eos bene examinent.* Hac ipſa moderatione loquitur Pontaſius, quæ tamen haud impedivit, quin interpres Auguſtanus mendum offenderit corrigendum. Sed adeo juſta, adeo prudens eſt hæc legis interpretatio, ut ſi qua obtineret in Germania contraria conſuetudo, quam negant aperte alii German. Theologi, non conſuetudo, quæ rationabilis ſit oportet, ut a legis jugo eximat, ſed abuſus & corruptela dicenda foret.

3. Aliud mendum, quod Germanorum Theologiæ infeſtum, ibidem interpres Auguſtanus exprobrat Pontaſio, nempe quod *caſ. 10.* doceat, debere artificem moderare laborem, ut valeat jejunare, quando majore lucro non indiget neque pro ſe, neque pro ſua familia: mendum immerito appellatur; cum ſit ſententia, quam docent Alexander Alenſis *par. 4. q. 28. memb. 6. ar. 2. §. 5.* S. Thomas *in 4. diſt. 15. q. 3. ar. 2. quæſtiunc. 4. ad 7.* D. Antoninus *2. p. tit. 6. c. 2. §. 6.* Omitto eorum verba quia parvi momenti eſt.

INTERPRES AUGUSTANUS

OBSERVATIONE QUARTA.

Titul. *Abſol. ibidem caſ. 16.* „ Docet quod exiſtens in „ occaſione proxima peccandi cum famula, illam „ debeat dimittere, aut ſi id nolit, dimitti ſine abſolutione. „ Attamen Theologi Germaniæ, prius circumſpiciunt de „ remedio, ex cujus applicatione occaſio proxima transeat „ in remotam, ut docet la Croix *l. 5. n. 259.*

ANIMADVERSIO TERTIA.

1. SI Theologi Germaniæ abſolute, nullaque facta diſtinctione docent, confeſſarium non debere abſque abſolutione dimittere eum, qui, cum *in proxima peccandi occaſione cum famula verſetur*, nolit eam dimittere: ſi, inquam, Theologi Germaniæ ita docent, ut teſtatur interpres Auguſtanus, non poſſem mihi temperare, quin exclamarem: væ nobis a Germanorum Theologia. Docent ergo Theologi Germaniæ non teneri Dominos domo pellere famulas, quibus a pluribus annis abutuntur, illiſque loco ſunt concubinarum? Pontaſius namque loquitur de Caliſto Domino familiæ, qui *ab aliquot annis abutebatur famula*, idque confitetur interpres Auguſtanus, ut ex ſuis exſcriptis verbis conſtat. Quæſtio itaque non eſt de occaſione aliqua proxima, quam vocant *reſpectivam* ſive *per accidens talem*, cujuſmodi eſſe poſſunt colloquia cum tali, vel tali muliere; ludorum, tabernarum, convivionum frequentia; profeſſiones, negotiationis, militiæ, artis forenſis & id genus ſimilia, quæ tantum per accidens fieri poſſunt occaſiones proximæ. Neque diſputatur de occaſione proxima involuntaria, & neceſſaria: ſed ſermo eſt de occaſione proxima, quam Theologi communiter omnes appellant abſolutam, & per ſe talem, & liberam, quæ ſcilicet ſuapte natura, ſpectata communi hominum in illa verſantium fragilitate, ad peccatum mortale impellit, & qua concubinus a longo tempore abuſus eſt.

2. Porro ſi Germaniæ Theologi docent non cogendum Dominum ad ejiciendam præfatam famulam *aliquot annorum* complicem, atque adeo concubinam, ſed ſuggerenda prius eſſe remedia, quibus iſthæc occaſio *proxima* evadat *remota*; ſi inquam id docent, Doctrinam ab Eccleſia, a Patribus, a Theologis cujuſque Nationis improbatam docent. Nam Alexander VII. ſequentem damnavit propoſitionem, quæ eſt 41. *Non eſt obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, ſi hæc nimis utilis eſſet ad oblectamentum concubinarii vulgo Regalo, dum deficiente illo nimis ægre ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficile inveniretur.* Innocentius XI. has itidem damnavit 61. *Poteſt aliquando abſolvi, qui in proxima occaſione peccandi verſatur, quam poteſt & non vult dimittere, quin imo directe, & ex propoſito quærit, aut ei ſe ingerit.* 62. *Proxima occaſio peccandi non eſt fugienda, quando cauſa aliqua utilis aut honeſta non fugiendi occurrit.*

3. Nullum reperire Concilium licet, nullum Catechiſmum, nullam Synodum ſive Provincialem, ſive Diœceſanam, in quibus alia præſcribantur remedia, præter fugam præter ſeparationem, & divortium, ubi agitur de occaſione proxima maris cum fœmina. Nullibi reperitur, quod Confeſſarius debeat prius præſcribere remedia, quibus occaſio proxima ſita in contubernio maris cum fœmina remota fiat, ſed omnes obligant confeſſarium ad retinendam abſolutionem, donec complices ſeparentur. Imo addunt tentare Deum illum, qui cum pellice habitare libere vellet, ſimulque opem a Deo imploraret, ne in peccatum prolaberetur. S. Carolus Borromeus in *Act. Eccl. Mediol. p. 4. Inſtr. Conf. Sciant denique ſe non poſſe* (Confeſſores) *iis impendere beneficium abſolutionis, qui peccati mortalis occaſionem omnem fugere ſerio non propoſuerit.* Et explicatis variis occaſionum generibus concludit. *Pœnitentem ergo in aliqua ex his occaſionibus verſantem, aut ſimilibus, ſi urgens ſit illa occaſio, ut qui concubinam v. g. aleret, non debet ſine dubio confeſſor abſolvere, niſi hanc occaſionem antea ſuſtulerit.* Adverſaturne Germanorum Theologiæ D. Carolus Archiepiſcopus, quod remedia prius non præſcribat, quibus occaſio proxima remota fiat? S. Th. de villa Nova fer. 6. poſt 4. Dom. Quadr. *O peccator ſi vere ploras veni foras, fuge concupiſcentiam dimitte laxiviam expelle mulierculam ſolve catenam. Alias non credo verbis, non credo lacrimis. Funiculus triplex malæ inclinationis, pravæ conſuetudinis, violentæ occaſionis difficile rumpitur. Miraculum grande eſt, ut habens juxta ſe mulierem non tangat eam .... in ſinu tuo carbones foves, & tuum non comburetur veſtimentum? Etiamſi millies* (nedum ſemel, ut aliqui caſuiſtæ) *juraveris, etiamſi obteſtando promiſeris nunquam tibi credam.* Niſi inſtituti mei limites tranſilirem, præſto mihi eſſent innumeræ omnium Patrum, atque Theologorum auctoritates, quibus non remedia, ſed ſola fuga mulieris præſcribitur.

4. Sed interpres Auguſtanus Germaniæ Theologos opponit. Qui, amabo, ſunt hi Germaniæ Theologi? La Croix *l. 5. n. 259.* Quamvis La Croix id doceret, non credo tantæ eſſe auctoritatis, ut eo citato, cæteri Germaniæ Theologi ſub illius nomine comprehendantur. Quid ſi nec ipſe *La Croix* interpretis Auguſtani ſententiam doceret? exſcribamus integrum numerum ab illo citatum, ut quid ſentiendum ſit, lector colligat. „ Si periculum *inquit La Croix* etiam de ſe ab„ſolute proximum, deſinat eſſe formale, & fiat materiale tan„ tum ac reipſa remotum reſpective ad circumſtantias per„ ſonam licitum eſt ſaltem in neceſſitate ſe illi exponere „ ut colligitur ex *c. conſultationibus*, & *c. laudabilem* de Frigi„ dis, ubi Papa declarat duos, qui propter impotentiam con„ traxerunt matrimonium invalidum, poſſe manere ſimul „ tanquam fratrem & ſororem, & tamen illi fuit materiale „ periculum peccandi, quod ab illis fieri potuit remotum, ſi„ cut ſit remotum, qui in aliis conjugibus, qui poſt votum „ continentiæ manent cohabitantes, ut notat Henrix *n. 70.* di„ cens in caſibus juris non fuiſſe periculum ſcandali, vel infa-

miæ,

„ miæ, ex eo quod fuissent separati, cum caussa illa esset publice examinata sed potius erat infamia, vel scandalum si non separarentur. Et valet, quod dictum est, non tantum quando occasio illius periculi est aliquid de se indifferens, ut admittit Bosco *n.257.* sed etiam quando est aliquid communiter malum, uti censetur esse occasio absolute proxima peccandi; sed ob circumstantias hic, & nunc fit remota; talis autem occasio non est intrinsece mala, cum in se non sit peccatum, uti fatentur omnes; & quamvis intrinsece sit periculum tamen hic & nunc sit remotum, quod non censetur præsens malum animæ; ergo potest saltem ex necessitate adiri. Quod etiam inde convincitur, quia alias non liceret medicis, & chirurgis medendi causa tangere aliena pudenda, hoc autem licere docent omnes in iis nempe circumstantiis, quibus possunt periculum de se proximum facere remotum; quod faciunt si tunc, quando necessitas proximi & ipsorum officium postulat, arment se bonis cogitationibus, firmiterque statuant non consentire in delectationem turpem. Experientia enim, docet, quod tunc gratia Dei adjuventur, ne consentiant, ideoque tale periculum definit esse proximum *respective ad illos* „; Ubi hic sermo de occasione proxima absoluta, & per se tali & libera? Loquitur semper in hypothesi, quod periculum de se proximum sit remotum, vel propter necessitatem, vel propter officium, vel propter circumstantias personarum. Sed de mutuo contubernio procorum, vel de remedio quo talis societas, quæ ponitur occasio proxima libera, fiat remota nec verbum facit. Quin *lib.6.q.126.n.1831.* ubi de concubinario pœnitente loquitur, hæc habet. „ Dixi illum peccare, qui se exponit formali periculo vel certo, etiam probabili tantum, aut qui manet in occasione proxima peccandi, & ideo *n.271. lib.5.* dixi talem occasionem *esse vitandam etiamsi mors esset subeunda* „. Hoc & non amplius docet Pontasius, qui non negat, quod subdit La Croix, nempe si novæ occurrerent circumstantiæ, vi quarum occasio non esset proxima, sed revera remota, tunc absolvi posse pænitentem; quod nemo negaverit, dummodo vere ccasio facta sit remota.

5. Qui sunt ergo hi Germaniæ Theologi docentes confessarium debere remedia suggerere concubinario, quibus licite valeat domi suæ retinere pellicem, antequam ad divortium eum obstringat? Nam præter la Croix percurri Germanorum Theologorum libros, & nullibi offendi ordinem, quem in occasione absolute proxima, & libera servandum nomine Theologorum Germaniæ præscribit Confessariis administrantibus Sacramentum pœnitentiæ Interpres Augustanus illum sane non docent Tannerus, Vvigandt, Antojene, nec plures alii, qui saltem post damnatas propositiones ab Alexandro VII & Innocentio XI. scripserunt.

6. Forsitan, qui ita scribendi occasionem dedit Interpreti Augustano fuit *P. Gregorius Gobat*, Germaniæ Theologus, qui *tract. 7. cas. 16. num. 530 pag. 596.* ait „ Licet autem Joannes Sanchez absolute scribat illum, qui suæ concubinæ dedit mutuos centum aureos, quos si eam dimittat, non sit recuperaturus, haud teneri eam dimittere, esto versetur in proximo periculo relabendi in peccatum cum illa, si non dimittat; attamen Palaus absolute eam rejicit resolutionem, casu quo diu durabit illa cohabitatio cum gravi tentatione. Et Oviedus, loquens de illo, qui timet, se sæpe consummaturum peccatum cum concubina, admittat eam doctrinam solum respectu hominis, qui habet tantum necessaria ad parce vivendum, non autem respectu mediocriter divitis.... Respondeo ad nostrum Casum *quæstionarium* sequentibus modis. 532. I „ Si Concubinus nequeat dimittere suam concubinam sine jactura centum aureorum, seu ducatorum, poterit Confessarius pro re nata amplecti sententiam, vel Joannis Sanchez, vel Oviedi paulo ante relatam. II. „ Si ipsa est ita effrons, ut dimissa propalatura sit occultum concubinatum, retinere eam volenti patrocinabuntur plerique ex citatis; sed utique muniendus erit peculiaribus propositis, & aliis mediis, *sicut & patrocinabuntur si ipsa sit ejus ancilla, & nequeat aliam adipisci absque pari periculo cum tamen haud possit nullo modo carere ancilla omni*.

7. Jactura centum aureorum, aut ducatorum tanti facit iste Germaniæ Theologus, ut inter gravissima mala reputet, ob quæ vitanda, quisque permanere in occasione proxima, eamque adire licite possit. Idque tanquam principium præmiserat ibidem *n.529.* „ Etenim fas est *permanere in occasione proxima, seu etiam adire occasionem proximam, quando grave aut gravissimum malum corporis, honoris fortunarum alias foret perferendum, ut notarunt omnes citati scriptores contra Lopez & alios. Nam ipsummet periculum non est peccatum, sed tantum occasio illius. Ergo non apparet, cur certum discrimen, honoris, fortunarum, sanitatis non posse excusare immittentem se in id periculum*. Item *Tom.3. tract.5 cap.32. n.19. & 20.* hæc scribit. *Liquido suo crebro fieri, præsertim inter plebeos, & Rusticos, ut eodem in lecto puella cum proco cubent aliquot horas induti; & exuti, & tamen nihil omnino impudicum agant, vel non nisi oscula, & turpes attrectationes exerceant. Unde judico non posse a confessario negari absolutionem omnibus illis puellis plebeis (aliud ob varias considerationes sentio de nobilibus) quæ non videntur habere propositum nunquam amplius admittendi in lectum procum suum*.

8. Iste fortasse erit Theologus, quem Theologorum Germaniæ nomine intendit nobis opponere Interpres Augustanus. Sed mirum est, ipsum non legisse P. Claudium La Croix, qui comminiscens hanc Gobatianam ultimam opinionem, eam aperte impugnat eodem loco, quem in sua observatione laudat nempe *lib. 5. n. 271.* „ *Quamvis* Gobat ... putat absolvi posse quasdam puellas, *quæ non habent propositum numquam amplius admittendi procum suum in lectum* eamque propositionem pro plebeis rusticanis in Germania conetur defendere. *Vind. Gob. propos. 12.* tamen hoc prorsus rejciendum est.

9 Non est, quod longius sermonem producam. Ad facti questionem quod attinet, satis probatum manet, falso opponi ab Interprete Augustano auctoritatem Theologorum Germaniæ contra sententiam communem doctorum cujusque nationis. & maxime Sanctorum Patrum auctoritatem, quorum sententiam in *laudato Casu defendit* Pontasius. Potuisset ad summum opponere Doctrinam P. Gregorii Gobat, atque vindicias Gobatianas. Sed huic Theologo neque Germaniæ, neque cæterarum nationum Theologi assurgent.

INTERPRES AUGUSTANUS

OBSERVATIONE QUARTA.

TIt. *Chorea, vel saltatio cas. 2.* „ docet non esse absolvendos, qui diebus Festis adeunt choreas publicas, in quibus *committi solent plurima peccata*. Hæc autem „ (inquit interpres) obligatio de vitando isto periculo, aut cooperatione nondum est a nostris Theologis aut superioribus promulgata, adeoque nec a fidelibus agnita in Germania. Itaque cum fideles possint se conformare judicio suorum Pastorum non poterit sic saltantibus denegari absolutio nisi *ipsa experientia lapsuum, & propria proclivitas in talia peccata eos admonuerit, jam de ingenti, ac generali eos peccaturum periculo*. Si enim jam semel lapsi sunt tali occasione: jamque ex petulantia complicis intellexerint se versari in propinquo gravis peccati periculo; utique tenebuntur vitare propinquam *illam peccandi occasionem, nullo titulo vitandi damni, aut capiendi lucri necessariam*.

ANIMADVERSIO QUARTA.

1 SUspicemur oportet, Theologorum Germaniæ libros, quos nobis objicit Interpres Augustanus Alpes non transiisse; Nam quos ego Germaniæ Theologos legi, oppositum scribunt. Unum, qui illi pro centum esse debet, legendum offero P. Claudium La Croix, quem in suis observationibus nomine Theologorum Germaniæ laudat. Porro is Germaniæ Theologus hæc scribit *li. 5. n. 272. Inter occasiones proximas peccandi sunt etiam choreæ præsertim nocturnæ, quas puella cum adolescentibus concurrentes agitant, nam interveniunt oscula, amplexus, gesticulationes turpes, petulantes tactus, sermones impudici &c. a quibus moraliter loquendo impossibile est abesse pravas commotiones, imaginationes, delectationes, desideria*. Hinc S. Anton. p. 2. tit. 6. c. 6. §. 2. *vocat choreas iter diaboli* S. Ephrem *pompam diaboli* S. Chrysostomus *tripudia, quibus saltat diabolus. Similiter popinarum frequentatio ordinaria habet adjuncta multa pericula peccandi, per rixas turpiloquia detractiones inebriationes sui & aliorum. Non putem tamen hæc popinarum pericula respectu plerorumque esse proxima, qualia si sint respectu alicujus, si vitare non velis, non est capax absolutionis*.

2 Duo hic statuit La Croix contra interpretem Augustanum. Alterum choreas, quæ hodie dum exercentur,

occasiones esse proximas. Alterum non esse capaces absolutionis sacramentalis non solum illos, qui has occasiones proximas, sed neque illos, qui alterius generis occasiones, quas respectivas vocant, & respectu plerorumque remotas relinquere recusant. Hinc patent manifestius, quæ in animadversione precedenti diximus, falsum scilicet esse, quod Interpres Augustanus comminiscitur de Theologis Germaniæ; si vel ipse La Croix, quem laudat, nulla facta remediorum mentione, decernit non esse absolvendos vel eos, qui ab occasionibus respective proximis, & liberis recedere nolunt. Excipiuntur semper casus, in quibus ob peculiaria momenta Regulæ generales suas excipiunt appendices.

3. Quid? Non modo Theologi Germaniæ Catholicæ, sed vel ipsi Theologi Lutherani improbant choreas, quæ reipsa & in praxi ducuntur. Franciscus Budeus inter Theologos Luteranos satis celebris, atque Germaniæ morum peritus, utpote & ipse Germanus, choreas, non quas in abstractione quadam metaphysica aliqui considerant, ac de illis disputant; sed quas in dies homines agunt, detestatur. Lubet illius verba referre *ex Institutionibus Theologiæ Moralis p. 2. cap. 3. sec. 3. §. 31. pag 501. Choreas & saltationes hic consideramus non in abstracto, prout nonnulli eas sibi fingunt, sed prout revera inter homines in usu sunt, cum circumstantiis, quæ nunquam non eas comitari solent. Qua quidem ratione pravas iis vel minime irritari cupiditates nemo temere inficias iverit. Fugiendæ ergo illis sunt, qui vitæ sanctitati, ea qua par est ratione student* de sancta vita, quam Christiani non Monachi vel Religiosi agere debent, & persequitur. *Quod de choreis & saltationibus dicunt, de comœdiis quoque & ludis scenicis intelligendum. Nisi fovendis, & irritandis hominum cupiditatibus inservirent, spectatores non invenirent.* Sic loquuntur Germaniæ Theologi Morales Luterani, ne dum Catholici.

4. Verum quod majorem ingerit admirationem est, quod interpres Augustanus illorum minime est, qui Choreas in metaphysica præcisione commeditetur, sed loquitur de his, *qui diebus festis adeunt choreas publicas, in quibus committi solent plurima peccata:* seu ut Auctor Pontasius in suo Casu exponit; sermo est de Christianis, qui fere omnibus diebus Dominicis & festis conveniunt masculi, & filiæ palam saltantes in compitis post Divina officia, *& cantantes plerumque cantilenas venereas, quarum verba pudorem, & modestiam sæpe lædunt.* Parochus in casum e suggestu sacro adversus has corruptelas declamat: *Quæris num has possit sufferre saltationes, aut num debeat insistere in ablegandis sine absolutione iis, qui negant bonam recipere frugem, aut qui, post quam sæpe spoponderint iis abstinere, continuo adeunt illis conventibus, & saltabunt?*

5. De Christianis ergo loquitur Pontasius, qui fere omnibus diebus Dominicis & Festis cum puellis choreas ducunt, qui cantilenas plerumque impudicas venereasque canunt, qui, sui Parochi adhortationibus posthabitis, ad bonam se recipere frugem nolunt, & postquam sæpe spoponderint, renuunt abstinere a præfatis oblectamentis, in quibus plurimâ perpetrari flagitia solent. De his loquitur interpres Augustanus: & de his loquatur oportet, nisi imponere Pontasio velit. Porro si Germaniæ Pastores non obligant gregem sibi commissum ab istiusmodi periculis & occasionibus abstinere, summopere vereor, ne increpationibus subjacere debeant, quibus pastores Israel Deus redarguit per Jeremiam 2. *Pastor. prævaricati sunt in me* & c. 10 *Quia stulte egerunt Pastor. & Dominum non quæsierunt propterea non intellexerunt; & omnis grex eorum dispersus est* & c. 12. *Pastor. multi demoliti sunt vineam meam conculcaverunt partem meam* & c. 23. *Væ pastoribus qui disperdunt, & dilacerant gregem pascuæ meæ* & c 25. *Ululate Pastores, & clamate, & aspergite vos cinere optimates gregis, quia completi sunt dies vestri, ut interficiamini:* Si Theologi Germaniæ, ut ait Interpres Augustanus, & superiores nondum hanc obligationem populo promulgarunt (quod falsum esse scio ex Germanis Theologis quos legi) de illis ibidem vererer, ne Theologis Israel accensendi forent, de quibus Dominus per Ezechielem loquitur. *cap. 13. Vident vana & divinant mendacium .... eo quod deceperint populum meum dicentes: pax, & non est pax .... Væ qui consuunt pulvillos sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis ad capiendas animas, & violabant me ad populum meum, propter pugillum hordei & fragmen panis, ut interficerent animas, quæ non moriuntur, & vivificarent animas, quæ non vivunt.* Et per *Isaiam c. 9. v. 16. Et erunt qui beatificant populum istum seducentes, & qui beatificantur præcipitati.* Audisti. Populus iste se se conformabat ad judicium suorum Theologorum, & sub eorum falsis doctrinis periit.

6. Hæc sane vererer, si verum foret, quod Theologi & Pastores Germaniæ permitterent fideles suos frequentare fere omnibus diebus Dominicis, & Festis choreas, in quibus cantilenæ venereæ recinuntur, & plurima peccata perpetrari solent. Quoniam permitterent & festa profanari, ut omnes Patres & Theologi docent, & laqueis innumerabilium peccatorum populum suum involvi. Ex Germanorum autem Theologis neminem ego legi, qui hæc expresse doceat. Ex unius fortasse P. Gobat Doctrina occasionem accepit Interpres Augustanus ita scribendi. Docet namque P. Gregorius Gobat Christianos astringi eas duntaxat occasiones proximas vitare, in quibus si constituantur, certi moraliter sunt se peccaturos nova peccata mortalia: minime vero abstinere eos debere eis occasionibus, in quibus si collocentur, *probabile est* eos prolapsuros fore in nova crimina. Conjecturæ meæ solidum fundamentum præbent verba citata ipsius interpretis inquientis non esse fidelibus denegandam absolutionem, *nisi ipsa experientia lapsuum, & propria proclivitas in talia peccata eos admonuerit jam de ingenti ac generali tot peccatorum periculo.* Conferamus istius auctoris doctrinalem observationem cum doctrina P. Gobat, & illico compertum fiet, omnia sibi constare.

7. P. Gregorius Gobat *tract. 7. Cas. 16. n. 525. pag. 595.* hæc scribit. „ Notandum est per *occasiones proximas* intelli-
„ gi eas solas circumstantias loci, temporis, personarum
„ &c. in quibus si sis constitutus *certum est moraliter* te esse
„ peccaturum novo peccato mortali, ut contendit Cara-
„ muel, seu quibus nunquam, aut fere nunquam uteris si-
„ ne peccato novo (& citatis auctoribus aliis pergit.)
„ Quando enim est duntaxat solum probabile se succubitu-
„ rum tentationi; certe etiam probabile est, se non suc-
„ cubiturum: atqui sicuti in plurimis aliis materiis fas tibi
„ est, *ex utralibet sententiarum speculative probabilium dedu-*
„ *cere practicam conclusionem tibi gratam*, ita licebit hic ita
„ argumentari. Occurrunt mihi graves tentationes, ob
„ quas vir prudens sapienter judicare potest, me lapsu-
„ rum in novum crimen mortale, si accessero hanc domum:
„ vice versa sunt aliæ rationes etiam graves, ob quas alius
„ æque prudens pronunciaret, me non lapsurum; ergo
„ possum sine nota temeritatis, & imprudentiæ me com-
„ mittere illi occasioni, certo non commissurus, si liqui-
„ do scirem, me in illa admissurum istud grave peccatum;
„ *adeoque fas est per se loquendo committere se periculo probabili*
„ *peccandi mortaliter.* Caramuel loc. cit. „

8. Hanc Doctrinam Gobat exscribit P. Patritius Sporer *p. 3. c. 2. sect. 4. q. 2. n. 324. pag. 206.* qui inter Patres, quos sibi tanquam Magistros suos sequendos proposuit, unum delegit P. Gobat. Quare cum dicit sæpe *ita mei omnes* intelligitur etiam Gobat. Sententiam hanc, quam docent Gobat, Sporer, & Leander a Murria ex Caramuele in *Theologia Regul. seu in Reg. S. Benedicti disp. 70. n. 1056.* ipse Caramuel eam retractavit in Theologia fundamentali non editionis Francofordensis, in qua eadem opinionem docuit, sed editionis Romanæ, & Lugdunensis. In Romana, qua ego utor fundam. XI. n. 511. pag. 169. hæc scribit. *Dic igitur eum, qui probabili mortaliter peccandi periculo se exponit, peccare non jam probabiliter, sed certo mortaliter.* Cur duo Theologi Germaniæ sequi maluerint Caramuelem errantem, quam Caramuelem errorem retractantem pene ipsos sit. Eam certe improbant nobiliores Germaniæ Theologi, quos inter La Croix *lib. 5. n. 257.*

9. Recensita opinio, non modo Antevangelica & contraria communi Theologorum sententiæ est; sed repugnat communi sensui omnium prudentum totius Orbis Terrarum inquit Cardenas in sua *Crisi tract. 1. disp. 28. cap. 6. n. 60.* ubi post expositam conclusionem: *Nemini licere exponere se periculo probabili peccandi.* Antequam ad demonstrationes accedat præmitti. *Hanc etiam conclusionem tenent omnes viri prudentes totius Orbis Terrarum.* Meum in præsentia non est disputationem instituere, & præfatam opinionem impugnare. Obiter tantum unum & alterum verbum dicam, ut manifestior appareat doctrina interpretis Pontasii. Animadvertas ergo oportet existentiam periculi esse certam, sermo est enim de choreis, in quibus plurima peccata perpetrantur, & cantilenæ venereæ recinuntur. Consequutio autem peccati est tantum probabilis; quia, si in præfatis choreis narratis circumstantiis involutis, plurimi prolabuntur, plures quoque peccata quæque evitant. Certitudo ergo periculi distinguenda semper est a probabili consequutione effectus. Illud etiam consideres velim, nunc sermonem non esse de honestate vel malitia actus, qui ab judicio pendeat mentis, quive beneficio probabilitatis bonus, aut malus evadere queat; sed de eventu futuro, aut non futuro, seu ut significantius loquamur de probabili futuritione, vel probabili non futuritione peccati. Quibus

po-

positis, quis est, qui recitatæ doctrinæ odorem non olfaciat? Quis non per horresceret ad hanc argumentationem. Adest hic poculum, quod certum est plenam esse veneni. At probabile tantum est mortem bibentibus inferre: plurimi enim moriuntur, plures etiam innoxie illud epotant. Sed quod probabile est prudenter amplecti vales: ergo prudenter sumere illud venenum potes. Plurima huic similia affert exempla Cardenas *loco cit.* ut tam exitialis doctrinæ horrorem ingerat. Qui demonstrationes evidentes avet contra talem opinionem, illum consulat.

10. Quid si quisquam ita responderet? Cur potum illius veneni, quod plures innoxie epotant, damnas? Cur cogis, ut sitientes homines eodem abstineant? & tamen hæc illa ipsa est argumentatio Interpretis Augustani. Concedit Choreas venenum esse, quod plurimis mortem infert. Concedit namque in iis plurima perpetrari peccata, inspectis omnibus circumstantiis cantus venerei, humanæ fragilitatis &c. Sed quia contra plures reipsa in peccata non prolabuntur, concludit. *Ergo non poterit sic saltantibus denegari absolutio, nisi ipsa experientia lapsuum, & propria proclivitas in talia peccata eos admonuerit, jam de ingenti & generali tot peccatorum periculo.* Papæ. Prius mortem ex potu venefico experiri debes: deinde tali experientia edoctus veneno abstineto. Debes certior fieri *de ingenti & generali periculo*, idest quod venenum illud generaliter omnibus mortem inferat. Et hac via *certus moraliter eris*, ut docet P. Gobat, quod venenum chorearum bibens, mortem animæ occumbes? atque adeo tunc solum chorearum occasionem vitare tenebres, cum in sepulchro positus fueris.

11. Sed quid amplius continent verba, quibus Interpretis observatio clauditur. Contendit namque astringi utique fideles, qui lapsuum experientia didicère, se in occasione proxima versari, ab eadem recedere debere, dummodo *nullo titulo aut vitandi damni, aut capiendi lucri sibi necessariam reputaverint*. Contra vero si opportuna sors E. G. ducendi in sponsam pulchram, divitemque puellam, aut periculum similem amittendi sponsam, obtingat; tum poterit occasionem proximam adire. Quin, si quid levius damnum subeundum, aut bonum corporeum assequendum occurrat, poteris animæ extremum subire periculum. P. Gobat requirit jacturam centum Aureorum, aut ut minus ducatorum, ut proximam invadere occasionem valeas. Interpres noster confinia dilatat: aliquem dumtaxat damni vitandi, aut capiendi lucri exigit titulum. Ob oculos tibi revoca verba suę observationis supra transcriptę. *Si enim jam semel lapsi sint tali occasione; jamque ex petulantia complicis intellexerint se versari in propinquo gravis peccati periculo, utique tenebuntur vitare propinquam illam, peccandi occasionem NULLO TITULO VITANDI DAMNI, AUT CAPIENDI LUCRI SIBI NECESSARIAM.* Ex qua propositione necessaria consequtione proficiscitur hæc illius contraria: *Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.* Quæ est ex damnatis ab Alexandro VII. 62. Certe non video quomodo vel ipsius acutæ scholasticæ beneficio, quæ 13. & 14. sæculo vigebat, quamve reducem Lutetias optaret *Interpres*, eludi præfata illatio valeat. Si enim occasio proxima tunc solum deserenda est, quando nullo titulo aut vitandi damni, aut capiendi lucri est necessaria, ergo cum ob aliquem titulum vitandi damni, aut capiendi lucri sit necessaria, deserenda non erit. Hanc autem doctrinam Ecclesia damnavit.

INTERPRES AUGUSTANUS

OBSERVATIONE QUINTA.

IBidem *cap. 6.* „ Dicitur differendam esse pœnitenti absolutionem, si confessarius habeat *justam causam judicandi* dolorem pœnitentis tantum esse naturalem. Hæc propositio (subdit Interpres) potest habere duplicem sensum. Si, sic intelligatur, ut sensus sit, tunc pœnitenti differendam esse absolutionem, quando confessario *moraliter certum est* pœnitentem non habere sufficientem contritionem, aut alias ad effectum Sacramenti esse indispositum, vera est. Si vero sic intelligatur, ut sensus sit, tunc absolutionem generaliter esse differendam, quando confessarius solum *probabiliter judicat* in pœnitente non dari sufficientem contritionem, aut propositum, non esset vera, *sed perturbativa Ecclesiæ*.

ANIMADVERSIO QUINTA.

1. PErturbat ergo Ecclesiam S. Carolus Borromæus, qui in *instructio. Confess.* hæc præscribit. *Absolutio, donec emendatio perspiciatur differri debet his, qui licet peccatum dimissuros polliceantur, ab illo tamen non separandos Confessor PROBABILITER judicabit.* Perturbat ergo Ecclesiam Innocentius XI. hanc damnans propositionem *1. Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.* Sed quid Sanctorum commemoro Regulas? Perturbat ne Ecclesiam Dei Theologia Moralis P. Patritii Sporer Theologi Germani, qui *3. p. cap. 6. sect. 4. q. 3. n. 801. pag. 273.* hæc scribit. *Liquido autem non dispositum utique non poteris absolvere confessarius, sed absolvens, & absolutus scienter peccat mortaliter sacrilegio. Omnes, utpote quandocumque Confessarius certo, vel PROBABILITER sibi persuadet pœnitentem, aut non integre confessum omnia peccata mortalia, quatenus ei possibile est, aut contritum vel saltem attritum non esse.* Perturbat ne Ecclesiam Dei Theologia Busembai, & La Croix qui *lib. 6. p. 2. n. 1765.* inquit: *Confessarius tenetur aliquando differre absolutionem, tum nempe, quando advertit, vel se non habere potestatem solvendi a reservatis... 2. Si prudenter DUBITETUR de dolore.*

2. Duo in laudata observatione displicent: Alterum, quod, ut in discrimen Doctrina Pontasii adducatur, introducitur distinctio, quam nullo modo excipit, nec patitur præfata doctrina. Quod validius haud possum evincere, quam integram Pontasii responsionem isthuc transcribere. „ Parochus iste præcepto charitatis erga proximum tenetur illum ad pœnitentiam adducere, omnia ei motiva repræsentando, quibus ad eam convenientius excitari potest: at si illo functus officio *juste judicare potest de duritia cordis illius hominis ad aliquod tempus* ei differenda est absolutio, piaque interim sunt injungenda opera, quibus ad eam recipiendam paratior efficiatur. Ratio est, quia cum *legitime judicare potest* confessor suum pœnitentem non habere veram contritionem, tum ei absolutionem denegare debet, cum enim contritio supernaturalis saltem imperfecta, sit dispositio absolute necessaria ad recipiendum pœnitentiæ Sacramantum *contra propria conscientiæ lumen ageret*, si absolutionem homini ad eam non recte disposito conferret, sicque Sacramentum profanandi se voluntarie periculo committeret „.

3. Judicent nunc omnes æqui rerum æstimatores, an cautius, simulque clarius explicari poterat laudata responsio. Phrasibus nulli ambiguitati obnoxiis usus est Pontasius, ut evitaret contentiones invidiæ, molestiæque plenas, quæ olim fervebant, atque in dies recrudescunt eos inter qui *Rigoristæ* appellantur, & *Laxistæ*. Nam isti hanc regulam præscribunt. „ Non est necesse quod Confessarius *probabiliter* judicet futurum, ut pœnitens se a peccatis abstineat „. Illi contra statuunt. Confessarius non nisi habita morali quadam certitudine de necessaria pœnitentis dispositione ad absolutionem impertiendam procedere tuto potest. Illi hanc, vel quandam moralem certitudinem de sincera peccatoris conversione, ut extremum rigorem improbant. Hinc dissidia, hinc libri adversus libros. Qui hac de re instrui avet, legat Balthasarem Francolinum, qui in suo Clerico Romano *lib. 2. disp. 10. n. 26. edit. Venet. fol. 99.* hæc scribit adversus Franciscum Genettum, docentem ad veram contritionem requiri *propositum constans seu non vacillans*. „ Doctor Discretus. At ipsi forte non vident suæ doctrinæ consequentias, at certe eas non vidisse dicendus est *Franciscus Genettus* in sua recentissima Theologia morali edita Parisiis anno 1703. Ex pluribus exemplis *rigidissimæ ipsius doctrinæ*, unde gravia sequantur absurda, unum afferam ex *tom. 4. tract. 6. de Sacram. Pœnit.* ubi *cap. 5. quæst. 19.* docet ad veram Contritionem in hoc Sacramento requisitam, esse necessarium *constans propositum*: non inquit propositum, *sed constans propositum*, idque debere innotescere confessario „ Hactenus Francolinus. Textus germinus Genetti hic est. *Tertia* (conditio) *est firmum, constansque seu non vacillans novæ vitæ propositum.* Hoc vero est unum ex pluribus exemplis *Rigidissimæ ipsius Doctrinæ*? Ex hac doctrina absurda consectaria non pauca elicit Francolinus, eumdemque Genettum iterum deridet, quod doceat,

ceat, lacrymis, & promissionibus pœnitentium non semper adhibendam esse fidem, eo quod a naturali causa profluere sæpe possunt. *Licet* (inquit Genettus) *hæc frequentiora sint contritionis signa, non tamen certa sunt illius indicia, quia &c.* Hanc Doctrinam sic vellicat Francolinus loco cit. „ His enim non esse credendum satis docet. *c. 5.* „ *quæst. 21.* Audi pulcram rationem! *Nam sæpe lacrimæ* „ *proveniunt,* inquit, *ab humano* prorsus affectu, vel ex „ imaginatione, objecto aliquo insolito commota „. Quam merito hanc rationem derideat Francolinus, cæteri videant, judicentque num semper, ut Francolinus contendit, lacrimæ, & promissiones confitentium peccata, non sint tantum frequentiora contritionis signa: sed semper contritionem prodant supernaturalem. Nunquam, hæ sæpe a caussa naturali profluunt? An Francolino adversentur non modo conceptissimi Patrum Textus, quos Genettus ipse promit, sed cæteri Patres omnes, Theologi, & Concionatores, potissimum P. Paulus Segneri, ac ipsa manifesta experientia, cæteri judicent.

4. Neque enim hæc obiter narravi, ut illa, aut impugnanda, aut approbanda susciperem; quod si fecissem, quantum ab instituto meo ablusissem, nemo non videret; sed ut arcanum reserrarem, cum interpres distinctionem intruserit de *certitudine morali*, & *probabili* Textui Pontasiano omnino violentam, quam nullo modo patitur, quamve ut declinaret Pontasius neglectis vocibus contentiosis, his phrasibus nulli cavillationi obnoxiis usus est. Si confessarius *juste judicare potest* .... *Si legitime judicare*, *si justam judicandi causam habeat*. At distinctionem Interpres Augustanus invehere voluit vel ipsius invitis superis, ut quorundam Casuistarum doctrinam benignam, immo laxam, promoveret. Rejecta namque sententia, quæ in Sacro Ministro moralem certitudinem de pœnitentis contritione supernaturali requirit, ad absolutionem impertiendam, suam prodit sententiam. *Si enim,* inquit, *intelligatur, tunc absolutionem generaliter esse differendam, quando confessarius solum probabiliter judicat in pœnitente non dari sufficientem contritionem, aut propositum, non esset vera, sed perturbativa Ecclesiæ*. Non modo non perturbat Ecclesiam ejusmodi sententia, quæ potius Doctrinam docet Ecclesiæ. Interpres aquas in simpulo Pontasio excitat. Sed ipse tandem in medio Ægæo mari navim adeo rimosam conscendit, ut, quantalibet etiam inculcata stupa, satis nequeat obturari. Macte igitur animo. Materiæ dubitanter falsæ licitus ne usus est in Sacramentorum administratione, necessitate sublata? Haud quaquam respondent Theologi omnes. Quid? si probabiliter, nedum dubitanter, falsa sit? Multo minus. Contritio naturalis materia inepta, & falsa Sacramenti Pœnitentiæ est. Confessarius non modo dubius est de illius existentia; sed probabiliter judicat non extare. Quæ ergo ratio jubet, ut perficere Sacramentum debeat? Frustra ergo Ecclesia damnavit hanc propositionem: *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti &c.* Etenim nunc de valore agitur Sacramenti pœnitentiæ, cujus materia dolor est supernaturalis. Naturalis vero dolor materia falsa. Ab istius materiæ vera existentia valor pendet Sacramenti: Et hæc duo extra controversiam posita sunt. Minister tum, ex relapsu pœnitentis in eadem flagitia, tum ex remediorum contempta executione, tum ex aliis signis probabiliter colligit, dolorem esse tantummodo naturalem. Neque ergo, quin sacrilege suo abutatur charactere, Sacramentum conficere, ob defectum probabilem materiæ ad valorem Sacramenti necessariæ. Interpres autem decernit, Ministrum hunc perturbare Ecclesiam, si absolutionem in tempus tum valori Sacramenti, tum sanctificationi peccatoris magis opportunum, differat? Dic amabo te. Quonam gentium abiit illud adeo tritum axioma: Qui probabiliter prudenter operatur? Confessarius probabiliter judicat pœnitentem sufficienti dolore & proposito ad pœnitentiam necessario carere: prudenter ergo operatur, si a perficiendo abstinet Sacramento, ut periculum vitet sacra Symbola profanandi, & ipsius peccatoris probabiliter indigni, sacrilegium contrahendum. Quid? Tum solum Confessarius suspendere absolutionem debet quando illi *moraliter certum est* pœnitentem esse indispositum? Si ad sartum tectumque Sacramenti valorem custodiendum Confessarius moralem materiæ necessariæ certitudinem practicæ expertem dubitationis exposcit, rigorista audit, & Ecclesiam perturbat. E contrario, ut pœnitenti absolutionem ure deneget, moralem de illius indignitate certitudinem habeat, necessum est? Adest ne isthic pondus, & pondus?

5. Sed rationem Interpretis audiamus. Subdit itaque loco laudato. „ *Nemo enim privandus est jure certo ad usum* „ *Sacramentorum ob indispositionem incertam*. Næ egregie! Jure ne certo potitur peccator flagitiorum plenus ad Sacramentorum usum? Quid hiscis? Si iterans criminibus sponte, & libere tali se exuit jure, an ne certo illud amissum reparat, etiam tum, cum probabile est, vinculis obstringi delictorum? Semel spoliatus aliquo jure, illud minime recuperat, quousque probabile est, eum ineptum esse ad jus illud exercendum. Sed Age. Jus illud certum esto. Nonne exercitium tali juris a prudentia pendet Sacerdotis, qui ob varias circumstantias differre & suspendere valet, etiamdum pœnitens legitime dispositus est? *Communis est vera Sententia affirmat*, inquit Cardinalis de Lugo *disp. 14. de Sacram. pœnitent. sect. 10. Nam licet pœnitens* (ait) *legitime dispositus confessione facta, habeat jus ad sententiam: non tamen habet jus ut statim proferatur sententia: potest enim judex arbitrari quomodo, & quando debeat utilius proferri sententia. Quando ergo merito timet pœnitentem nunc absolutum, facile relapsurum statim in eadem crimina; nisi ipsa difficultate, & dilatione absolutionis territus agnoscat melius gravitatem peccati, poterit differre absolutionem, ut pœnitens utiliter admonitus non maneat in tanto periculo reincidentiæ, quantum alias subiret*. Si communis sententia docet posse Confessarium differre absolutionem pœnitenti legitime disposito vel ob timorem relapsus in eadem crimina, vel alias caussas. An non poterit, immo debebit differre absolutionem pœnitenti probabiliter indisposito?

6. Quod autem subdit Interpres, posse dumtaxat interdum Confessarium circumstantiis inspectis, in pœnitentis utilitatem absolutionem differre, remedia præscribere, & alia ejusmodi, fusius Pontasius ipse, & ut mea præfert opinio, clarius præscribit. Plura, quoque hoc eodem loco habet Interpres, quæ quoniam longam postularent disputationem, missa facio. Comparatio namque, quam facit inter dispositionem dubiam pœnitentis moribundi in extrema necessitate, & dispositionem rationabiliter præsumptam pœnitentis sani non satis consistit. Illud oblique notare sufficiat, non posse Confessarium rationabiliter præsumere pœnitentem dispositum, quando *probabiliter judicat* non habere neque contritionem, neque propositum necessarium ad absolutionem. Quod si in utramque partem probabiliter judicium Confessarii propendet, tutiorem partem, cum de Sacramenti valore agatur, juxta Sedis Apostolicæ sanctionem, amplectatur, oportet.

INTERPRES AUGUSTANUS

OBSERVATIONE QUARTA.

T*it. Census, Mutuum, Usura, Societas &c.* „ Habet plurimos Casus in quibus supponit (*Pontasius*) omne lucrum ultra sortem esse usuram, nisi interveniat lucrum cessans, vel damnum emergens, „ vel contractus constitutionis, quo summa principalis irredimiliter venditur, vel contractus societatis. „ In Germania autem censum partis vigesimæ per annum *generaliter sine speciali titulo* esse licitum, docent „ omnes Theologi Germaniæ, quorum directioni subjacet tacita voluntas, ac intentio nostrorum tam legislatorum Civilium, quam fidelium bona ab unius „ dominio in alium transferentium. Vide Tit. *Census*. „ Cas. 7. Tit. *Mutuum* Cas. 1. 2. 3. Tit. *Societas*, Cas. 4. „ & Tit. *Usura* per totum titulum „.

ANIMADVERSIO SEXTA.

1. MIrifica Germanorum Theologorum auctoritas! Prodigiosa populorum Germaniæ potestas? Nullus ergo titulus, non lucri cessantis, non damni emergentis, non census, non societatis, verbo, iterum repetamus, nullus omnino titulus exigitur ad percipiendum ex mutuo data pecunia lucrum ultra sortem? Omnes ergo ad unum Germaniæ Theologi docent usuras esse licitas. Nam omnes definiunt, usuram esse lucrum sine speciali titulo perceptum ultra sortem ex pecunia mutuo data. Sed usura non est, addit interpres

Augu-

Augustanus, quia & Legislatores Civiles, & populi ipsi Germaniæ sub suorum Theologorum directione bona ab unius Dominio in aliorum transferunt potestatem. Hanc supremam potestatem soli Deo convenire docent Catholici. Hac suprema potestate usum fuisse Deum addunt cum, ipso imperante, Israelitæ Ægyptios auro argentoque spoliarunt. *Feceruntque filii Israel sicut præceperat Moyses; & petierunt ab Ægyptiis vasa argentea, & aurea vestemque plurimam. Dominus autem dedit gratiam populo coram Ægyptiis, ut commodarent eis, & spoliaverunt Ægyptios. Exod. 12. v. 35.* Sed vereor, ne Interpres Legislatoribus, & Principibus Germaniæ invidiam creet. Ego sane de illis meliorem præformari opinionem, ac similes existimo illis, quos Moyses describit *cit. lib. Exod. c. 18. v. 21. Provide autem.. Viros potentes & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderunt avaritiam*. Quid? Legisne Divinæ & naturalis jura pervertere populi & Legislatores civiles valent? Nonne usura, naturali, Divinaque lege vetita est? Hanc ergo legem abrogare populi queunt, bona unius in alterius transferendo dominium? Non populi soli, reponit quam acutissime Interpres Augustanus, non Legislatores hac suprema fruuntur potestate; sed tali sunt privilegio donati, quatenus *eorum tacita voluntas subjacet directioni Theologorum Germaniæ*. Clarius: nec populi, nec Legislatores soli: Sed Theologi cum populis, & Legislatoribus mutuo sociati fœdere, bona unius in alterius dominium transferre pro arbitrio possunt. Egregie sane usque ad miraculum? Eccuinam in mentem venisset tam peregrinum inventum? Quis sibi in animum induxisset Germaniæ Theologos adeo sublimis potestatis fastigium inter homines tenere, ut populorum, & Principum voluntates propriæ directioni tacita conniventia subactas haberent ad pervertenda jura, quæ Deus ipse sanxit? Sæculis integris ingenia torserunt Theologi in excogitandis titulis, vi quorum sterilem suapte natura pecuniam fœcundam lucri efficerent. Nam hæresis loco habent omnes catholici, si carere peccato, fœnus dicatur. Hinc, ut viris negotiosis, divitiisque augendis studentibus, aliquam aperirent viam congregandi thesauros; alii censum personalem, alii redemibilem, alii irremedibilem, alii damnum emergens, alii lucrum cessans, alii contractum societatis, alii trium contractuum elaboratum artificium, alii contractum Mohatra, vel Barata. Omnes denique aliquem titulum, vel re, vel specie tenus excogitarunt, ut lucrum ex pecunia sterili proximo mutuo data perceptum, de fœnoris labe purgarent. Horum titulorum plures chachinnis exceperunt hæretici Germaniæ, eosque tanquam usurarum thecnas, & fucos derident. Franciscus Budeus Luteranæ Communionis celebris Theologus 2. *p. c.* 3. *sec.* 5. §. 27. adversus catholicos obganniens ait. *Turpiter autem hic se traducunt Pontificiorum moralistæ, qui dum acriter contendunt omnes usuras esse illicitas, adeout hæresis sit, si fœnus carere peccato dicatur, lepidissimis tamen commentis aliisque rebus impositis nominibus, usuris iniquissimis locum concedunt*. Quæ scommata, quæ dicteria in posterum non evoment adversus Catholicos, cum ex una parte audiunt illos defendentes omne fœnus divina, naturalique lege vetitum; & ex alia parte docere populos suorum Casuistarum consilio ductos, hanc abrogare legem posse? Nonne hæc, non modo hæreticis sed cuique ratione prædito visum movent, zelum concitant, & Catholicorum doctrinam deridendam propinant?

2. Sed agendum: videamus num omnes Germaniæ Theologi doceant licitam esse partis vigesimæ perceptionem *per annum generaliter sine speciali titulo?* Paulus Layman Germanorum Theologorum jubar vires omnes exerit, ut, verbis saltem, aliquem apparere titulum efficiat. Ad quamdam siquidem census personalis speciem reducit mutuum istud germanicum: ut a mutuo fœnebri illud distinguat. En illius verba *lib. 3. de justit. tract. 4. cap. 18. num. 4. pag. 341.* „ Igitur in eo essentialiter differt
„ censualis iste Germanicus contractus a mutuo usurario,
„ quod ille certum fundamentum requirat, in quo fun-
„ datus sit, cum sit jus percipiendi redditus annuos, ex
„ alicujus fundo, negotiatione, opificio &c. certo pre-
„ tio, est comparatum. *Eoque fundamento, penitus ruente*
„ (*puta si venditor census, ejusve hæredes nullos annuos red-*
„ *ditus habere incipiant*) contractus censualis nullum
„ amplius locum habere potest; quamvis ob adiectum
„ assecurationis pactum, sors repeti queat„.

3. Patritius Sporer Laymani sectator *Tract. 6. in complem. precept. Decalog. cap. 6. sect. 1. assert. 2. §. 4. num. 26. pag. 308.* „ Atque juxta hactenus probabiliter dicta per
„ emptionem census personalis utrimque redimibilis cum
„ assecuratione capitalis, & lucri, secluso omni inter-
„ esse lucri cessantis, vel damni emergentis per se sal-
„ vari posse videtur usitatissimus ille in Germania, im-
„ mo modo in toto fere orbe terrarum contractus acci-
„ piendi 5. pro centum salvo capitali: ut nimirum *Cen-*
„ *sus iste Germanicus in eo differat a mutuo usurario*, quod
„ contractus mutuus cum quacumque persona recte in-
„ stituatur, sine ullo ordine ad aliquod certum requisi-
„ tum fundamentum in re, vel in ipsa persona: *adeoque*
„ *quodque secluso alio titulo ultra sortem exigitur & reci-*
„ *pitur*, exigitur, & recipitur præcise ratione istius pe-
„ cuniæ mutuatæ; sicque pecunia minori emitur ipsa
„ pecunia major, vel auctior quod proprissime usura
„ est. *At vero contractus noster Censualis* (Germanicus)
„ *necessario requirit certum fundamentum in re*, vel perso-
„ na, scilicet fructus rei, vel industriam personæ, ratione
„ cujus ipsemet homo habet jus percipiendi fructus suæ
„ rei, vel lucra industriæ suæ, quod ipsum jus partia-
„ liter saltem erit Censualista: adeoque pensiones an-
„ nuæ non dantur ratione pecuniæ datæ in se; sed ra-
„ tione juris percipiendi fructus, vel lucra ab altero il-
„ la pecunia empti, quod jus eadem pecunia reddi-
„ ta, & recepta redimi & retrovendi potest, sicut in
„ aliis emptionibus: *Illo autem fundamento penitus ruen-*
„ *te, ut si venditor vel nullos amplius annuos redditus ha-*
„ *beat, necessario etiam ruit contractus censualis seu jus*
„ *percipiendi pensionem, quamvis ob adiectum assecurationis*
„ *pactum sors adhuc repeti queat*. Hæc speculatio vera
„ est. SED QUAM VEREOR, NE SIT SPECULA-
„ TIO MERA. PRAXIS AUTEM RARISSIMA DE
„ FACTO: CUM EXPERIENTIA DOCEAT EX
„ MILLE VIX UNUM HABERE TALEM INTEN-
„ TIONEM: UBI ENIM NOTITIA TALI MODO
„ EMENDI CENSUS? FATEMUR ERGO SEMPER
„ CONTRACTUM ESSE PERICULOSUM, ET
„ PROXIMAM USURÆ SPECIEM PRÆSEFERRE„.
Satin' hæc?

4. Quod autem præfatus Sporer ibidem, & *sectione* 3. §. 4. *n.* 105. *pag.* 280. de usura subdit: nempe bonam fidem, & intentionem, quam vocat *implicitam* satis esse ad excusandum mutuatorem, qui ex mutuo expresse usurario pecunias percipit: atque posse has pecunias usura manifesta partas, soliusque bonæ fidei & intentionis colore fucatos retinere. Quod inquam hæc & alia id genus doceat Sporer, non evincit mutuum, seu censum Germanorum non esse usurarium, sed id tantum infert, bonam scilicet Germanorum fidem, & intentionem, quamquam *implicitam* tantæ esse efficacitatis, tantumque latentis roboris continere, ut fœnoris virus abigat, & a cujusque usuræ labe animam intaminatam præservet. Hæc est, quod opponas hac via etiam Fornicatores obtrudere posse bonam intentionem agnoscendi scilicet pellicem ad eum modum, quo conjuges mutuo copulantur. Cur enim rudibus fœneratoriis bona intentio, qua credunt, ex usura reipsa manifesta, lucrum se licite percipere posse suffragari debeat, secus vero fornicatoribus eadem bona intentio prodesse poterit, cum tam usura, quam fornicatio jure naturali & Divino vetita sit? Non est inquam, quod hæc opponas, quoniam innumeras distinctiunculas, & disparilitates, reponet, quarum profligatio longius exigeret otium. Cæterum quantum honoris hæc doctrina excusandi manifestas usuras vi bonæ intentionis, bonæque fidei Germanorum Theologiæ parere debeat, cæteri judicent. Mihi nunc satis est ostendere, mutuum Germanicum *sine speciali titulo* Testimonio Theologorum Germaniæ esse fœnoris labe aspersum. Alibi postea ostendetur, titulos, qui adduci solent ad illud honestandum esse meros partus, mentis speculatione confictos: consequenter ad realem usuram abstergendam ineptos.

5. In majorem, eorum quæ dicta sunt confirmationem, lubet tria alia testimonia in medium afferre. Primum transcribo ex Theologia P. Antoine editæ Ingolstadii quod habetur *Tom. 2. tract. de Contract. cap. 3. q. 15. pag. 476.* ubi quærit. *An lex vel consuetudo Provincia est titulus legitimus aliquid ultra sortem exigendi? Resp. neg. Si nullus alius adsit titulus; quia cum perceptio lucri ex mutuo sit jure Divino vetita, nullo alio jure potest esse licita. Igitur lex, qua permittit ex quovis mutuo aliquid ultra sor-*

tem

rem v. g. 5. pro centum exigere, & de eo pacisci, imo principis judicio, ut mutuarium compellat ad hoc auctarium persolvendum mutuanti, semper præsumit, & supponit titulum interesse, nempe lucrum cessans, vel damnum emergens. Quare si nullum reipsa ex mutuo lucrum esset, vel damnum sequatur; tum nihil potest in conscientia ultra sortem exigi, & accepta restitui debent.

6. Alterum testimonium, quod rem plane conficit, desumo ex Petro Leurenio Germano Theologiæ & Sacrorum Canonum Doctore celebri, & recenti, qui *lib. 5. tit. 19. de usuris quæst. 342. pag. 146. edit. Venet.* hæc scribit: „ *Num legislator aliquis supremus civilis per legem universalem novam, vel alius Princeps per statutum locale in suo Territorio possit usuras reddere licitas* „.

„ Resp. Tametsi a Potestate sæculari lex condi possit, & condita valeat, qua statuatur pro vitando graviore malo certus modus, & moderatio usuris v. g. ne usurarii nimium a debitoribus extorqueant, uti factum a Rudulpho II. Imperatore anno 1600. dum permisit quinque tantum pro centum datis mutuo annuatim dari, ut habet communis, nequit tamen ab ullo legislatore humano sive sæculari, sive Ecclesiastico etiam Papa, ferri lex communis, aut etiam fieri statutum locale, quo usuræ reddantur licitæ, ideoque nec præcipere potest, ut fiant usuræ ut Tholos. l. 2. de usuris c. 8. n. 1, & 2. quia id est cooperari usuris, quamvis permittere possit, ut a judæis, aliisque infidelibus, aut etiam fidelibus impune exerceantur ad cavenda majora mala, & scandala, quæ oriri possunt; si hic & nunc Princeps, seu Potestas publica eas exerceri impedire conaretur, quinimo præcipere etiam posse videtur, ut non puniantur illas exercentes; quia nec illud est directe consentire peccato, aut illud approbare; non tamen cogere poterit, ut conventæ solvantur, aut sub obligatione seu pacto solvendi sibi magna tributa dare positive licentiam judæis exercendi usuras, quo fit, ut ii usuras augere cogantur, & pauperes magis exhauriantur, ut cum *Less. lib. 2. c. 20, n. 179. Pirh. h. t. num. 17.*

„ Neque his obstat primo: quod ex caussa justa, qualis est bonum commune, seu favor publicus, liceat Principibus per legem aliquam communem subditis auferre jus & Dominium transferendo illud in alium, ut patet in lege præscriptionis, quæ etiam locum habet in foro conscientiæ & recepta est a jure canonico; nam in hoc est disparitas, quod præscriptio translativa dominii ab uno in alium tendat ad bonum commune, nimirum ad conservandam pacem communem, & tranquillitatem Reipublicæ, præscindendo infinitas lites, quæ alias suboriri possent. Ad hæc leges illæ de præscriptione æqualiter respiciunt magnos, & parvos divites, & pauperes, omnesque, qui tempore per leges præscripto neglexerunt bona sua repetere, leges autem usurariæ non tendunt in bonum commune, sed potius in grave damnum Reipublicæ, dum vi illarum præcipue respicientium, & gravantium egentes, qui magno numero existunt in commutationibus eorum, fortunæ absorbentur, relictis illis sensim ad summam egestatem. Adeoque tales leges usurariæ iniquæ sunt „.

„ Neque secundo obstat argumentum ductum ab actu ad potentiam, dum de facto permissæ, & sic redditæ licitæ usuræ saltem moderatæ, nimirum quinque pro centum per novissimas constitutiones, & recessus imperii, scilicet in Comitiis Augustanis anno 1500. sub Maximil. in aliis Comitiis Augustanis anno 1530. sub Carolo V. & ibidem sub eodem anno 1548. In comitiis Spirensibus anno 1570. sub Maximil. II. Nam harum Constitutionum & Recessuum æquitas, & justitia præcipue fundatur in moderatione usurarum, quæ alias per avaritiam hominum excessive exigebantur, & partim in præsumptione tanti lucri cessantis, vel damni emergentis, vel alterius justi tituli: prout clarissime patet ex textu Recessus Spirensis sub Rodulpho II. cujus præsumptionis intuitu hæ constitutiones quinque pro centum, non tantum permittuntur, sed etiam ut solvantur, si in pactum deducta sunt, conceditur actio; quæ præsumptio justi tituli in conscientia non juvat. Dictam usuram quinque pro centum si justus titulus præsumptus in veritate non subsistat. *Argument. c. super hoc de renunciat. & l. Imperator ff. de probat.* atque ita usura talis redditur licita, non vi harum Constitutionum, sed vi justi tituli, in quo fundantur „.

Item quæst. 343. „ Pro foro vero interno seu conscientiæ, sicut alibi, *ita etiam in Germania*, & Imperio Romano esse id vere usurarium, illicitum, & graviter peccaminosum, si nullis ex præfactis titulis interveniret „, asserit idem Reiffenstuel „.

Tertium testimonium est Anacleti Reiffenstuel *Tom. 4. lib. 5. tit. 19. 54. & seq. pag. 241.* ubi fuse hanc versat quæstionem: inquit ergo. „ Quæritur 3. num vigore consuetudinis validæ, & licitæ reddi valeant usuræ propriæ tales, seu lucratoriæ. Resp. *negative*. Ita communis Catholicorum. n. 55. Quæritur 4. „ Num licita vel potius vere usuraria ac illicita *sit praxis & consuetudo Germaniæ*, in qua pro sorte principali seu summa capitali centum florenorum passim, & indistincte sine ullo scrupulo exiguntur quinque floreni?.... Resp. 3. Loquendo de foro interno & conscientiæ, sicut alibi, ita & *in Germania ac Romano Imperio* vere usurarium, indeque illicitum & graviter peccaminosum esse annuatim exigere quinque florenos pro sorte principali.... si nec damnum emergens, nec lucrum cessans, nec periculum sortis intervenit, prout non intervenit, quando alias pecunia hujusmodi mutuo data sine negotiatione & lucro in cista creditoris otiose jacens mansisset, plerique tenent Doctores teste Engel,... Cæterum si omnis justus titulus, simulque ignorantia invincibilis, & bona fides abest, plerique Doctores juxta dicta n. 57. Communissime concedunt omnes sive multi, sive pauci in statu peccati mortalis continuo versari, qui pro sorte principali exigunt usuram quinque florenorum „.

Plures alios laudare possem Theologos, & Canonistas Germanos, sed brevitatis gratia omitto. Illud solum advertat lector velim, quod Doctores Germani non modo negant factum, sed etiam potestatem reddendi usuras licitas, nisi aliquis verus titulus reapse occurrat.

7. Hæc satis superque sunt ad vincendum falsum esse, Germaniæ Theologos docere *sine speciali titulo* percipi licite posse vicesimam in annum ex pecunia mutuo data. Quid quod ipse Interpres Augustanus sibi minime constans, modo exigit, modo respuit hunc titulum. Ad titulum namque de usura, loco dissertationis præliminaris, quam penitus sicuti cæteras, expungit, Principia seu regulas pro exacta assequenda Germanorum usuræ cognitione interserit, parva stella, & majori charactere signatas. Eas isthic transcribere lubet. Itaque *verbo Usura pag. 762.* hæc habet * *Usura est lucrum ex mutuo, dum quis a mutuatario plus recipit, quam dedit. Hæc usura in quantum non restringitur per legem positivam ad justos limites est prohibita jure naturali; quia ob ipsam indeterminationem, dum quantitas permittitur contrahentium arbitrio, est caussa ingentium malorum in genere humano, ac oppressionis enormis innocentium. Idem dicendum quando per* legem positivam usura quidem restringitur, *sed non ad justos limites, prout contigit tempore Imperatorum veterum, quo ex mutuo concedebatur singulis mensibus centesima, ut proin intra annum mutuatarius pro centum solvere deberet duodecim. Hæc determinatio legis positivæ nondum sustulit gravamen generale generis humani, & oppressionem pauperum per usurarios. Adeoque ista vetus usura ob leges Imperatorum permissivas nunquam potuit fieri licita in foro interno, maxime cum ejus injustitia per declarationes veteris Ecclesiæ fuerit definita. Aliud dicendum post Constitutionem Caroli V. per quam usura ad vigesimam solum partem intra annum a mutuatario persolvendo restricta est. Hæc restrictio non solum tollit generale gravamen generis humani, sed etiam optime convenit cum legibus prudentiæ, providet sustentationi innumerorum respective miserabilium, qui solum vivunt ex censibus; & ipsis mutuatariis est exoptabilis, qui alias difficulter reperirent opem. Hinc ista limitatio non solum nunquam ab Ecclesia prohibita fuit pro foro interno; sed pro eodem universim approbata a Doctoribus Germaniæ pro populis sub ditione Imperatorum viventibus.*

8. Hæc est illa ipsa doctrina, qua Salmasius, Molinæus, Puphendorphius, Barbajracus, Budæus cæterique Germaniæ Hæretici defendunt moderatas usuras divina lege minime vetitas esse. Eas illi usuras improbant, quæ nullis limitibus circumscribuntur: eas adprobant, quæ lucrum legibus aut consuetudine Patriæ præfinitum non excedunt. Percurramus breviter præfatam Interpretis Doctrinam. Usuram definit: *lucrum ex mutuo, dum quis a mutuatario plus recipit, quam dedit.* Bene habet. Quod subdit, est observatione dignum. *Hæc usura quantum non restringitur per legem positivam ad justos limites est*

prohi-

prohibita jure naturali, quia &c. Usura itaque, jure naturali vetita est, non quia usura, sed quatenus excedens est: seu non usura, sed usuræ excessus jure naturali vetitus est. Quoniam hoc indefinitum lucrum hominum contrahentium cupiditati, si permittatur, ingentium est caussa malorum. Siquidem avari homines januam reseratam habent pauperes opprimendi, innocentesque divitiis spoliandi: Modus ergo imponendus est, ut usura licita fiat. Sed hic quoque ratio habenda est. Quandoquidem nisi justi præscribantur limites, necdum usura licita est, prout tempore veterum Imperatorum contigit. Tum enim duodecim pro centum quotannis mutuatori ex pecunia mutuo data redibant. *Adeoque ista vetus usura nunquam potuit fieri licita.* Verum si intra moderatos limites, nempe quinque pro centum usura ista restringatur, licita est; ut reipsa evenit post Constitutionem Caroli V. *per quam usura ad vigesimam solum partem intra annum a mutuatario persolvendam restricta est.* Hanc doctrinam lato calamo tradit Salmasius *cap. 3. & 4. de modo usurarum.* Hanc Doctrinam damnatam esse in Concilio Viennensi sub Clemente V. asserunt Catholici omnes. *Siquis*, inquit Concilium, *in illum errorem inciderit, ut pertinaciter affirmare præsumat exercere usuras non esse peccatum, decernimus, velut hæreticum puniendum.* Non immodicas, non indefinitas, sed absolute usuras quasque Concilium proscribat, profligetque.

8. Sciat itaque Interpres Augustanus, Catholicos omnes usuras improbare, non quod indefinitas, non quod limitibus carent; sed quia absque justo titulo a mutuatore exiguntur. Hoc justo titulo sublato, sive ad unum, sive ad quatuor, sive ad duo, sive ad quemcumque minimum proventum ex justitia a mutuatario solvendum usuræ restringantur, semper jure naturali & Divino vetitæ sunt. Hocque docere debent cum omnibus Catholicis etiam omnes Germaniæ Theologi, nisi manus Salmasio, Molinæo, Puphendorphio, cæterisque hæreticis usurarum defensoribus, porrigere velint, atque cum iisdem adversus Catholicos usuras propugnare. Rationes quas promit Interpres, ut has moderatas defendat usuras, sunt illæ ipsæ, quas obtrudit Barbajracus cum cæteris hæreticis. *Hæc restrictio* (inquit Interpres noster) *non solum tollit gravamen generis humani, sed etiam optime convenit cum legibus prudentiæ, providet sustentationi innumerorum respective miserabilium, qui solum vivunt ex censibus, & ipsis mutuatariis est exoptabilis, qui alias difficulter reperirent opem.*

9. Ut ab ultimis auspicer verbis, Hæretici usurarum propugnatores cautius, moderatiusque loquuntur. Molinæus homines, qui mutuum accipere solent, in tres tribuit classes. Prima est inopum, qui gravi pressi indigentia pecunias postulant, quibus propriæ succurrant penuriæ. His mutuum impertiendum statuit, quin sors, nedum lucrum, repetatur, aut speretur: Secunda classis eorum est, qui bonis quidem affluunt, sed ob aliquem necessitatis eventum nummis indigent, quibus imminens rebus suis discrimen abigant: His quoque gratuitam mutuationem concedendam decernit, solamque sortis repetitionem concedit. In postrema classe illos collocat negotiatores, qui nulla pressi necessitate, pecunias quærunt, eo consilio, ut mercaturam augeant, & in publicum communeque bonum amplificent, indeque lucra majora percipiant. Et ab his lucrum ad legum aut patriæ consuetudinis præscriptum exigi licite permittit. Et hanc solam usuram seu annuum reditum, neque naturali, neque Divinæ legi repugnare contendit: Hoc idem docent plus minus cæteri Hæretici, qui propterea usuras moderatas, quas defendunt *Compensatorias, & Negotiatorias* vocant. Audi Budæum Theologum Lutheranum Germaniæ in *Institut. Theol. Mor. p. 2. c. 3. sec. 5. § 28. Neque obstant leges Divinæ, quæ usuras prohibere videntur. Prohibitio enim restringitur ad pauperes, a quibus usuras accipere omnino charitati repugnat.* Et paulo infra explicant dictum Lucæ 6. *Mutuum date nihil inde sperantes* hæc addit. *Ad rem ipsam quod attinet, hic non de mutuo officioso, sed de eleemosynis sermonem esse, adeoque ad usuras* COMPENSATORIAS ET NEGOTIATORIAS *hæc verba minime trahenda esse viris doctis jam pridem observatum est. Docere enim vult Servator, ut totus sermonis scopus ostendit, quo pacto nos gerere debeamus non erga divites, qui ex pecunia nostra lucrum capiunt, sed erga pauperes, qui pecunia nostra ad suas necessitates utuntur, & his ita mutuo dandum docet, ut nihil iterum ab illis speremus.* Postremum §. 29. modum in usuris exigendis, quem aut charitas, aut lex civilis Principum præscribit, servandum statuit, eo quo lex Divina lucrum percipiendum non definierit. *Quantum in usuris accipere liceat lege Divina universali definitum non est. Charitas iterum hic erit pro regula, ne tantum accipiatur, ut inde alteri damnum adferatur. Quod si lege civili determinatum sit, quantum accipere liceat, peccant, qui plus aut accipiunt, aut exigunt; peccant tamen etiam, qui non plus, immo minus accipiunt; si quidem & hoc illi, a quo usura exigentur, damnum adferat. Et hinc quænam usura illicita sint, constat; quas qui aut exigunt, aut accipiunt, gravissimo se obstringunt crimine.*

10. Nemo unus, quem ego legerim, Hæreticorum Transalpinorum, permittit licitum esse exigere usuras ab illis mutuatariis, qui *alias* (ut inquit Interpres) *difficulter reperirent opem.* Illius ergo erit suam ab Hæreticorum Doctrina discriminare, illamque Euangelio Patrum, & Conciliorum Canonibus consentaneam ostendere. Quod autem subdit, sophismate laborat. *Hinc*, persequitur, *ista limitatio non solum nunquam ab Ecclesia prohibita fuit pro foro interno; sed pro eodem universim approbata a Doctoribus Germaniæ pro populis sub ditione Imperatorum viventibus.* Pro eodem accipere videtur Casuistas Germaniæ de fœnore scribentes, & Ecclesiam ipsam. Utique Ecclesia non damnavit vicesimam, seu quinque pro centum, admisso titulo, vi cujus pecunia frugifera reapse efficitur. Pretiorum justam taxationem, quam Principes, sive in rerum venditione, sive in censuum exactione servandam imperant, non modo non improbat, sed approbat Ecclesia. Eam doctrinam diris Ecclesia devovet, quæ Principibus jus tribuit constituendi usuras licitas hac solum ratione, quod infra moderatos limites lucrum capiendum ex mutuo, nullo alio occurrente titulo, circumscribant.

11. Hucusque probare studuit Interpres, lucrum ex mutuo *sine speciali titulo* captum, licitum esse, ut constat tum ex iis, quæ in observatione sub initium animadversionis impugnata dixit, tum ex doctrina proxime relata. Cæterum, ut doctrina, sic & ipse vacillans est, sibique parum constans. Vellet namque quoquo modo præfatam doctrinam temperare, eamque alio saltem fuco linire. Persequitur namque hoc modo. *Quia tamen ex mutuo, quo talis, non licet quærere lucrum, intentio contrahentium, quæ tacite subordinatur intentioni legislatorum, jam non amplius fertur ad quærendum lucrum ex sterili pecunia, sed ad quærendum lucrum ex aliena industria, ac opera, quam mutuans sua pecunia conduxit. Et ideo mutuum in Germania habet rationem contractus censualis personalis, ratione cujus census fit universim licitus extra eos casus, in quibus, quis tenetur proximum juvare gratis, ac cum aliquali suo periculo, ac incommodo per leges charitatis.*

12. Audisti? *Mutuum in Germania habet rationem contractus censualis.* Magna Germaniæ vis, quæ rerum naturas, nullo adjecto adminiculo permutat, atque unam in aliam transfert! Contractus mutui in Germania est contractus censualis? Si mutuum: non est census. Si census: non est mutuum. Sed rationem perpendas velim, quam istius transitus de uno in alterum contractum assignat. Hæc autem est *intentio contrahentium, quæ tacite subordinatur intentioni legislatorum, quave non fertur ad quærendum lucrum ex sterili pecunia, sed ad quærendum lucrum ex aliena industria.* Clarior dicendi ratio exoptabilis foret. Interim pedetentim quærimus, an intentio mutuatoris satis sit ad constituendas licitas usuras, & ad naturas contractuum permiscendas? Si ait. Quidni etiam & bona intentio furtum licitum, innocuumque constituet? Sed quid amabo sibi volunt, quæ sequuntur verba? intentio, *quæ tacite subordinatur intentioni legislatorum.* In primis si divinari valeo, in mutuatore non requiritur intentio expressa, sed *tacita*, quam alii *implicitam* vocant. Deinde hæc intentio legislatorum subjici debet Theologorum Germaniæ directioni, ut pressius explicat in observatione citata. Sed quo tandem hæc intentionum ordinata connexio spectat? ut rerum dominia transferantur, & quæ sub unius sunt potestate, in aliorum transeant ditionem. Quæ commenta supra explosa sunt. Nunc addo nullam intentionem sive tacitam, sive expressam sufficere ad commutandam naturam mutui in naturam census personalis. Si satis foret ad abstergendum a lucro ex mutuo percepto usuræ labem intentio lucrandi, non ex pecunia mutuata, sed ex industria, ac opera aliena, nulla in Mundo, nedum in Germania usura esset. Et tamen nil aliud requirit Interpres noster, ut clarius sese explicat in iis, quæ sequuntur

Itaque

Itaque quæ in hoc titulo dicuntur (a Pontasio) *non habeat locum in Germania nisi in duobus casibus. Primus est, quando exigitur a mutuatario major census, quam legibus permittitur, nempe plusquam vigesima pars sortis principalis intra annum. In isto enim excessu incipit illa usura, de qua datur prohibitio.* En quomodo iterum in excessu lucri tanquam in sola radice collocet usuram lege naturali & divina vetitam! *Et quod in hoc titulo dicitur de quovis excessu ultra sortem principalem ex mutuo, applicari in Germania debet ad quemvis excessum ultra partem vigesimam præfatam ex contractu censuali personali, ut pote extra hos limites non permisso a legibus.* Denuo repetit, quod Doctrina Pontasii in titulo de usura tradita contra lucrum ex mutuo perceptum, applicari in Germania debeat adversus excessum lucri ultra partem vicesimam: Quorum verborum sensus est. Quod alibi est mutuum, in Germania dicitur census personalis: solusque excessus lucri supra quinque pro centum est usura prohibita. Primus itaque casus committendi peccatum usuræ in Germania est, quando ex mutuo, quod ibi dicitur census personalis, percipitur lucrum supra vicesimam. *Secundus casus est* (pergit Interpres) *quando mutuum non consistit in numerata pecunia, sed miscetur tacite aliis contractibus v. g. commodati, permutationis, venditionis societatis &c. Cum enim in hujusmodi contractibus per leges Imperatorum nulla possit inveniri uniformis regula pro taxanda justa quantitate usuræ, aut si inveniri posset ea obnexia foret multis fraudibus cum oppressione indigentium: intererat boni publici, ut licentia usuræ, seu taciti contractus censualis personalis non reciperetur in illis contractibus, nisi contrahentes ineant expresse duos contractus v. g. venditionis, & simul mutui: sic enim ob æstimationem accuratam utriusque contractus seorsim non relinquitur tanta occasio iniquitatum per tractationem confusam. Hæc præmonere volui, ut Lectori Germano non fiat lapis offensionis doctrina Scriptoris Galli, qui non obstante consuetudine suos Patriotas adhuc constitutos esse existimat, sub indeterminatione legum naturalium quoad usuram haud dubie nociva humano generi & eo ipso prohibita. Ut vero Germanus Lector facilius sibi applicare possit plerasque responsiones hujus tituli noter has duas definitiones.*

1. *Usura in Germania est, quod recipitur ultra partem vicesimam sortis rincipalis in contractu cenauli personali.*

2. *Contractus mutui in Germania est commodatio pecuniæ a legibus non elevata ad naturam contractus censualis personalis. Quod semper fit quando ex industria mutuatarii aliquid exigitur ultra vigesimam partem sortis principalis.*

13. Integrum textum syllabatim transcribere volui, licet aliqua sint, quæ me non tenere fateor; ne suspicioni locus esset quædam ex industria omissa fuisse. Duos itaque Casus tantum admittit, in quibus usura committi possit in Germania. Primus est *quando exigitur a mutuatario major census quam legibus permittitur.* Secundus quando mutuum non consistit in numerata pecunia sed *miscetur tacite in aliis contractibus &c.* Hæc cum iis, quæ sequuntur non adeo comperta mihi sunt, sed subobscura, atque impedita; qua de causa propero ad explicandum monitum datum Lectori Germano adversus *Pontasium* Scriptorem Gallum. Pontasius tametsi conscius legum Galliæ, quæ non secus ac in Germania definiunt lucrum percipiendum ex pecunia, docet usuram committi, quoties justis titulis pecunia frugifera non evadit, quamvis consuetudo contraria, verius dixerim, corruptela in pluribus obtineat locis; quia non multitudo populi prævaricantis, sed Divina lex norma recta honestatis est. Porro Interpres noster lectores suos Germanos admonet, ne sibi illudi finant a doctrina Scriptoris Galli, *qui non obstante consuetudine, suos patriotas adhuc constitutos esse existimat sub indeterminatione legum naturalium, quoad usuram haud dubie nociva humano generi & eo ipso prohibita.* Dum primo aspectu hæc legebam, mendum typographi irrepsisse existimabam, putabamque legendum esse *quoad usuram haud dubie nocivam*, sed re attentius perpensa, & singulari Interpretis doctrina in mentem revocata, collegi nullum hic reperiri mendum. Quoniam totus scopus istius Theologi eo pertinet, ut evincat non usuram, sed indeterminationem usuræ nocivam esse humano Generi: & sic sua conclusio respondet doctrinæ sub initium traditæ, nempe solam indeterminationem usuræ lege naturali & Divina esse prohibitam: & hac iudeterminatione per leges civiles sublata, usura amplius prohibita per ipsum minime est. Quapropter arguit Scriptorem Gallum existimantem *suos Patriotas adhuc constitutos sub indeterminatione legum naturalium, quoad usuram, haud dubie nociva humano generi, & eo ipso prohibita.*

14. Lepidissimam nunc definitiones expendamus. *Usura in Germania &c.* Inexpectatum sane atque inauditum definitionis genus dum ea explicantur, quæ lege naturali & Divina vetita sunt. Inposterum Theologi Germaniæ dum interpratantur ea, quæ Decalogo prohibentur, sic eadem finire debent. *Fornicatio in Germania est &c. Furtum in Germania est &c. Adulterium in Germania est &c. Ebrietas in Germania &c.* Non ergo eadem in Germania Catholica lex naturalis & Divina? Sed alia definitionis membra percurramus. Siquidem in hac definitione clarius confirmat, se aliam usuram non agnoscere, nisi eam, quæ in excessu lucri sita est. *Usura*, inquit, *in Germania est, quod recipitur ultra partem vigesimam in contractu censuali personali.* Si census personalis verus & realis titulus foret exigendi seu solvendi partem vicesimam, excessus vicesimæ non esset peccatum usuræ, sed peccatum injustitiæ: sicut excessus justi pretii in rerum venditione, & emptione non fœneratorius, sed injustus appellatur. At quia mutuum in Germania ntIerpres Augustanus habet pro censu personali, ideo non definit usuram *lucrum ex mutuo perceptum, sed lucrum excedens vicesimam sortis principalis in contractu censuali personali.* Sicuti enim sententiam, non modo doctrinæ Catholicorum contrariam, sed vel ipsa hæreticorum de usuris opinione pejorem excogitavit, ita novam procudere debuit definitionem omnibus incognitam. Sub initium suæ doctrinæ usuram secundum communem sensum finierat: *lucrum ex mutuo perceptum.* Præfatæ autem doctrinæ finem imponit contraria definitione, ita ut videatur quadra permiscere rotundis. Illud solum in non parva, absit verbo invidia, verborum confusione firmum consistit, usuram nempe totam sitam esse in indeterminatione legum naturalium, & consequenter in excessu partis vicesimæ per leges civiles definitæ.

15. Secunda definitio in lepore primæ palmam præripit. *Contractus mutui in Germania est commodatio pecuniæ a legibus NON ELEVATA ad naturam contractus censualis personalis.* Non modo usura, sed etiam mutuum in Germania diversi generis est a mutuo aliarum nationum. Cur? Quia mutuum in Germania illud est, quod per leges civiles non *elevatur* ad contractum census personalis. Enixe ab Interprete efflagito quanam arcana vi leges Germaniæ elevent mutuum ad contractum census? Imprimunt ne ei quandam physicam qualitatem, qua media elevetur ad naturam census, eo modo quo elementum aquæ fit Sacramentum baptismatis? An sola externa denominatione id præstant? Explicet pervelim num Legislatores Civiles tanta virtute polleant, ut sola voluntate, aut decreto aliquo exteriori rerum permutare naturas valeant? Quod Principes adjicere contractibus conditiones & limites possint, prout expediens ad justitiæ integritatem servandam, judicaverint, nemo est, qui repugnet. At quod contractus venditionis & emptionis ad contractum societatis elevetur, aut ut contractus societatis in naturam contractus mutui immigret, Civiles leges tanta non pollent efficacia.

16. Sed missis pluribus, quæ de hac legum Civilium virtute *elevante* mutuum ad naturam contractus censualis personalis, sensum impeditissimæ definitionis, quoad fieri potest, expromamus. Sensus autem, quem ego elicio, hic est. *Usura in Germania est excessus lucri percepti ex mutuo ultra quinque pro centum.* Clarius: In Germania commodatio pecuniæ nunquam elevatur ad naturam census personalis quando ex industria mutuatarii exigitur plus quam vicesima sortis principalis. E contrario si tantummodo lucrum vicesimæ redeat mutuatori ex sua sorte, tum nullius apparebit usuræ vestigium; quia tunc mutuum elevatur ad naturam census personalis.

17. Ut autem multa in pauca contraham, ad quædam capita universam hac de re eruditi Interpretis doctrinam revoco. Primum est, quod usuræ notionem in sola indeterminatione legum naturalium, seu in solo excessu lucri non definiti per leges civiles constituat. Hocque istum reddit sensum, scilicet legem naturalem non prohibere usuram, sed usuræ excessum: quo excessu per leges positivas sublato, & justa usuræ quantitate exigenda præfinita, usura quoque vetita sublata est. Hæc porro doctrina palato nostro quidquam erroris sapit. Hinc consequitur alterum, quod lucrum quinque, seu vicesimæ pro centum ex pecunia mutuo credita *sine speciali*

ciali

ciali titulo licitum sit in Germania. Hoc itidem quidquam, ut minus *malesonantis* redolere videtur. Tertium quod leges Civiles in Germania tanta virtute polleant, ut mutui naturam ad census personalis essentiam valeant *elevare*. Nimis prodigiosa videtur virtus isthæc Germanorum, proin aliqua desideratur explicatio. Quartum quod intentio mutuatoris, qui lucrum non ex sterili pecunia, sed ex industria mutuatarii quærit, satis sit ad abigendum usuræ crimen. Difficultas hic summa occurrit: Sola ne mutuatoris intentio sufficiat, an simul mutuatarii industria requiratur? Solam intentionem, & quidem tacitam sufficere ex præcipuis illius doctrinæ capitibus colligitur. Si enim usura sita est in solo lucri excessu. Si lucrum vicessimæ in Germania sine *speciali titulo* licitum est, sola tacita intentio, quæ reapse nulla est, sufficit. Ex alia parte quia semel & iterum industriæ mutuatarii mentionem facit, ab eo quærimus num hæc industria in sola intentione mutuatoris sita sit, an necessario requiratur, ut revera existat in mutuatario: ita ut si mutuatarius industrius non sit, fœneratorium lucrum evadat. Quod si concedit, jam falsum est quod statuit, *vicesimam in Germania licitam esse sine speciali titulo*. Imo consequitur, universam illius doctrinam corruere, & contradictionibus satis apertis scatere: ac denique census Germanorum esse usuræ labe aspersos. Nam ut testatur *Patritius SPORER loco citat.* Vix ex mille unus mutuator præfatam habet intentionem, aut ad industriam respicit mutuatarii, sed absolute pecunias mutuo credit cum expressa voluntate capiendi lucrum, quamvis mutuatarius reipsa quacumque industria careat. Quapropter dictus Sporer Doctor Germanus summopere timet dictos census fœnebres esse. Ideo Interpres aliam init viam, novumque excogitavit inventum. Quintum ergo & ultimum doctrinæ caput est illud, quod Casuistarum Germaniæ *directioni subjacet tacite voluntas, ac intentio legislatorum civilium, ac fidelium bona unius dominio in alium transferentium*. Hoc nobis arcanum impervium est, quod ab Interprete referandum cupimus.

18. Hæc sunt quinque doctrinæ capita, quæ gravissimum nobis facessunt negotium. Quæve, ut de cujusque erroris nota & suspicione Interpres purget, peroptamus. Quoniam ut nostra præfert opinio, & mutuo pugnant, & doctrinam continere videntur ab Ecclesia proscriptam, & usuris habenas laxare, præ ipsis hæreticis Germaniæ, qui solas usuras *negociatorias*, & *compensatorias* propugnant ut licitas. Quam spartam illum obiturum fore minime dubitamus. Quandoquidem si & terræ quietem ab Neotericorum impactionibus, & philosophiam scholasticam ab Hæreticorum dicteriis asseruisse sibi jure, & merito honori vertit; quanto magis sua interesse judicabit, & propriam de usura doctrinam, & quorumdam etiam suæ Germaniæ Casuistarum sententias eodem de argumento adversus hæreticos, qui easdem erroris insimulant, deridendasque propinant, tueri: & insuper illas diversas omnino demonstrare a sententiis Molinæi, Salmasii, Barbajrachi, & Budei, atque discrimen inter utrasque non vocum diversitate, & verborum nihil significantium multitudine, sed reipsa, & vera Titulorum varietate ostendere. Quod si nos in hac animadversione minus feliciter reconditos & sibi minus constantes suæ doctrinæ sensus assequuti sumus suum erit duo præstare alterum humanitatis: nostræ imbecillitati veniam impertiri; alterum justitiæ: populos nempe ab usuræ errore subducere.

INTERPRES AUGUSTANUS

OBSERVATIONE QUINTA.

T*itul. Advocatus. Cas.* 3. ,, Docet (Pontasius) Advo- ,, catum debere deserere causam, quam ab initio ,, credidit esse justam, si in progressu agnoscat *valde* ,, *esse probabile*, eam esse injustam. *Hæc sententia* non est ,, probabilis, nec a ratione nec ab auctoritate,,.

ANIMADVERSIO SEPTIMA.

1. Nimis temere lata censura est in sententiam non modo, & a ratione, & ab auctoritate probabilem, sed juxta communis sensus præscriptum, & ejusdem Censoris principia sola probabilis est, solaque amplectenda. Et ut illius probabilitatem ab auctoritate petitam brevissime demonstrem, paucos & Sanctorum, & Casuistarum Germaniæ textus in medium afferam.

2. D. Thomas 2. 2. *quæst.* 71. *art.* 3. *ad* 2. *Advocatus si in principio credit caussam justam esse, & postea in processu appareat eam esse injustam, non debet eam prodere, ut scilicet aliam partem juvet, vel secreta sua caussæ alteri parti revelet. Potest tamen, & debet caussam deserere, vel ejus cujus causam agit ad cedendum inducere, sive ad componendum sine adversarii damno.*

3. Sanctus Antoninus 2. *part. tit.* 1. *cap.* 19. §. 8. *Similiter etiam cum a principio causa credit justam, & in processu videat caussam injustam peccat graviter defendendo eam; tamen non debet eam prodere, ut scilicet juvet aliam partem, vel secreta sua caussæ alteri parti revelet, quia male faceret, & contra fidelitatem. Sed debet eam deserere, dicendo clientulo, quod non habet justitiam, vel eum ad cedendum inducere: vel ad componendum cum adversario, sine sui tamen damno. Et tenetur talis ad omne damnum, quod altera pars ex ejus auxilio incurrit. Hæc Thom. Idem Rayn. & allegat l. Rem. C. de indi. & idem statuit Gregor.* 10. Hanc eandem sententiam defendunt Sotus *lib.* 5. *q.* 8. *art.* 3. Sylvester *verb. advocatus*. *q.* 10. Cajetanus *verb. advocatus*. Navarr. *in Manual. c.* 25. *n.* 28. Lugo *disp.* 41. *sect.* 1. Salmaticenses. *tract.* 29. *c.* 4. *punct.* 3. *n.* 33. & communiter omnes Theologi cujusque nationis.

4. Verum quia Interpres noster ubique opponit Germaniæ Theologos, istorum aliquos producamus oportet Hermanus Busembau *lib.* 4. *dub.* 3. *n.* 64. Advocatus ,, si in progressu causæ iniquitatem videat, tene- ,, tur mox monere clientem, & suadere, ut desistat; ,, alias ad restitutionem damnorum obligabitur; quia ,, cum stipendio sit conductus, tenetur ex justitia mo- ,, nere *Tann. loco cit.* Neque potest vel ipse, vel judex ,, suadere compositionem cum damno partis, quia com- ,, positio non habet locum, nisi quando res est dubia. ,, Si vero inducat ad transactionem sine damno, de- ,, ceptione, vi, & metu non tenetur, quia nulli fa- ,, cit injuriam. *Valent. Azor. Less. Layman, Bonac.* Huic ,, sententiæ subscribit etiam La Croix qui eam refert ,, *loco cit. n.* 1506.

5. Vvigandt tract. 9. Exam. 6. q. 4. n. 58. *Advocatus si in principio credidit caussam justam esse, & postea in processu appareat eam esse injustam ... debet caussam deserere, vel eum, cujus causam agit ad cedendum inducere, sive ad componendum sine adversarii damno.* Et ne tempus frustra teram, satis sit mihi dicere, Theologorum sive Germanorum, sive cujusque alterius nationis neminem me legisse, qui oppositum doceat.

6. Ratio, cur advocatus, qui in processu litis caussam injustam deprehendit, debeat clientem admonere, causamque deserere, suapte natura evidens est. Nam qua ratione, antequam litis suscipiat patrocinium, tenetur clientem admonere, & causam injustam agnoscens rejicere, eadem quoque, si in processu litis deprehendit injustitiam, quam sub initium non agnovit, eam manifestare clienti tenetur eumdemque deserere, quando valde probabile, seu vehementer constat, illam esse injustam. Quisque nunc judicet, quam inconsulta sit Interpretis censura lata in sententiam, quam Theologi communiter sustinent.

INTERPRES AUGUSTANUS

OBSERVATIONE QUINTA.

T*itul. Meritum. Cas.* 1. & 3. ,, Docet (Pontasius) ,, nullum dari meritum, nisi procedat ex amore ,, Dei, vel actualiter vel saltem virtualiter. *Cas.* 1. ait. ,, quinque sunt conditiones ut aliquis mereri possit ope- ,, re bono... ultima conditio hæc est. Bonum opus pe- ,, ragitur saltem virtualiter ex charitatis incentivo. Et ,, Cas. 3. ait: Antonius (in casu posito) ex eleemosyna ,, sua nullum ducet meritum, quoniam illam absque Dei ,, amore vero erogat, ut ex S. Thoma probari potest, ,, qui dicit omnia virtute imbuta opera, ne quidem Mar- ,, tyrio excepto, meritoria esse non posse, nisi cum pera- ,, gantur ex amore Dei. *Quod autem sit meritorium Martyrium, hoc habet ex charitate, sicut quilibet virtutis actus,* ,, *& ideo sine charitate non valet*. Hæc doctrina perpetuo ,, confundit charitatem habitualem, & actualem. Sine ha- ,, bituali utique nullum datur opus meritorium prœmii su- ,, pernaturalis, prout docet S. Th. cum reliquis Theologis. ,, Quod autem omnia meritoria opera procedere debeant ,, saltem virtualiter ex motivo dilectionis actualis præce- ,, dentis, hoc non liquidum apud Theol.; imo ista doctrina

„ iterum magnam similitudinem cum sequentibus propo-
„ sitionibus Quesnelli 49. *Ut nullum peccatum est sine amore nostri; ita nullum est opus bonum sine amore Dei. 50. Frustra clamamus ad Deum Pater mi, si spiritus charitatis non est ille, qui clamat &c.*

„ Ut Candide aperiam meum judicium in his contro„versiis, censeo eas originem, ac progressum suum „potissimum debere neglectui excolendi Theologiam „Scholasticam; qui enim toti incumbunt lectioni Pa„trum neglecta Theologia scholastica, imbibunt innu„meras loquendi formulas minime accuratas; quas dum „obtrudere volunt pro regula castigantur a Theologis. „Possum eo confidentius loqui in hac materia, quia „scripta SS. Patrum, qui floruerunt sex primis Ecclesiæ „sæculis attente perlegi, & studiis scholasticis jam a „multis annis alligor &c.

ANIMADVERSIO OCTAVA

ADHORTATORIA.

1. Mirum esset si Pontasius *Rigorista* audiret, simulque *Jansenismi*, seu *Quesnellianismi* fuligine tinctus non esset. Manus sibi, inquiunt, porrigunt hæc duo, & unum aliud consequitur. Limites mihi sub initium circumdedi, decrevique, non dogmatica, sed moralia præcepta *rigorismi* notæ subducere. Quare si *Pontasium* a Quesnellianismi labe non assero, quam ei Interpres vacillanti, licet, trepidoque calamo aspergit, non id omitto, quod caussa cadere timeam, sed quod præter institutum sit. Illud potius opportunum duxi, quædam scilicet saluberrima monita eruditi Interpretis oculis subjicere, quibus bene usus si fuerit, multa & non levia vitabit incommoda.

2. *Primum est*, ut in censuris ferendis cautior sit, ac temperantior, illasque dumtaxat Auctorum sententias interdicto supponat, quæ obvium præferunt pravum sensum, idque non verborum involucro, sed præcise, & ad virum omnia resecando, efficiat. Quoniam illius inconsulta facilitas traducendi Doctorum virorum placita, stomachum non paucis commovit. Injuriam haudquaquam comminiscor, quam in sua *Pollingana Philosophia par. 3. phys. q. 7.* impingit Thomistis illis, quos imperitiores vocat, non inquam comminiscor injuriam, veriusque dixerim calumniam, quam illis impingit dum illorum de *Prædeterminatione* sententiam tanquam jansenismi lue infectam repræsentat, exsibillandamque propinat. Quoniam has nœnias paulisper rancidulas, frigidasque imposturas, non modo domestici, sed extranei quoque Doctissimi Viri profligarunt, ac terra marique exterminarunt. Sed illud Erudito Viro in memoriam revoco, arma scilicet, quæ ille ipse suppeditavit Quesnellianistis, & jansenistis in suis *Pontasianis Mendis*. Hæc namque illi legentes mussitant in angulis, clamant in compitis. Si Versionis Augustanæ Interpres sententias morum spectantes integritatem, quas non modo Patres, & antiquiores Theologi omnes, sed ipsimet recentiores, benignioresque Casuistæ propugnant, inter menda rejicit, improbatque: neminem sollicitum habere debet, si controversiis dogmaticis, quæ illi non sapiunt, nigrum theta præfigat. Qui enim in re aperta imponit, qui saniori, manifestæque doctrinæ censorias notas impingit, quid in ambiguis imperviisque arcanis metiendis sibi fidei & auctoritatis meretur?

3. *Alterum*. Sciat Interpres Augustanus velim, non secus dissidia serere, turbas commovere, Ecclesiamque universam perturbare illos, qui erroris notat impingunt veris Catholicorum sententiis, ac illos, qui aperta fronte catholicas veritates impugnant: nec minus hæresim redolet Euangelica morum præcepta hæresibus accensere, quam adversus fidei dogmata novas procudere hæreses. Porro familiare non paucis Casuistis est, vel ipsas sanctiores morum Regulas, quas Nobilior Catholicorum portio tanquam Euangelio, Traditioni, Patribus, Conciliisque consonas defendant, erroris suspectas reddere, atque veluti rivulos ex putida hæresis cloaca profluentes exhibere. Præter ea, quæ obiter dicta sunt, unum ex multis tantummodo documentum in medium proferam ex Casuista, quem eruditis Interpres tanquam Germanorum Casuistarum Magistrum bis in suis Observationibus laudavit. Is est P. Claudius La Croix, qui *in suis Commentariis in Medullam Casuum P. Hermanni Busembau lib. 1. n. 293. pag. 27. & 28.* ex suo Terillo hoc scribit. *Denique etiam considerandum est, quod dicit Terillus in præfat. ad Reg. morum, nempe JAMSENISMUM ESSE MATREM SENTENTIÆ PROBABILIORIS. Sic enim* (inquit Teril.) *non poterat habere melius medium persuadendi aliqua Dei præcepta esse secundum præsentes vires observatu impossibilia: item hoc erat aptissimum medium Sacramenta præsertim Pœnitentiæ, & Eucharistiæ reddendi magis odiosa. Hæc ille.* Et hæc La Croix.

4. Judicium nunc ferat vel ipse Augustanus Interpres quantum pietatis, quantum prudentiæ, quantum modestiæ & veritatis hæc præferat censura. Non asseritur modo, jansenistas docere sententiam probabiliorem: sed ut vividius, & significantius sententia vulgi oculis depingatur, ajunt *Jansenismum matrem esse sententiæ probabilioris*. Ex quibus hæc derivant jansenistæ. Non potest arbor mala bonos fructus facere: Mala arbor hæresis parere nequit, nisi malos fructus hæresis: *Jansenismus*, quemadmodum *Lutheranismus* hæresis est. Ergo si jansenimus mater est probabilioris sententiæ, probabilior sententia hæretica est. Hanc ratiocinationem exigat Interpres ad suam accuratissimam Scholasticam, ut si quo laboret vitio, discernere queat. Deinde commeditetur, quam verum sit, quod indicavi has scilicet Casuistarum censuras turbas ciere, bella, jurgia, odia serere, Ecclesiæ unitatem conscindere, & hæreticis arma porrigere, optimamque Catholicorum caussam prodere. Enim vero sic iterum colligunt jansenistæ. Sententia probabilior ex ipso Euangelio, Patribus, Conciliis & antiquioribus omnibus Theologis dimanat, ut testatur vel ipse Medina, qui primus litem ei movit: & quod peremptorium est, omnium Catholicorum etiam benigniorum Casuistarum testimonio præfata sententia sanctitatem, pietatem, majoremque spirat securitatem; atque adeo sin præcipienda, consulenda saltem omnibus est. Ergo si hæc sententia sanctior, si hæc sententia, quæ securius ad Paradisum ducit *Filia est jansenismi*: Felix faustusque sit *jansenismus Mater*, quæ filias adeo pias, quæ partus adeo sanctos in lucem edit.

5. Talia effutiunt provocati jansenistæ, sic blaterant, sic obganniunt, & ob quorumdam imprudentiam universis insultant Catholicis, & Pontificia contemnunt decreta. Incipit ne quidquam nunc tibi subolere istorum impotens censurandi cacoethes? Præsentis ne nunc mala quæ isti in Ecclesiam invehunt? Isti, inquam, factiosi, ut proprias rationes & negotia promoveant præ aliis, pro arbitrio hæreses serunt, hostesque Ecclesiæ multiplicant, ut campum ubique apertum habeant, amplissimumque ferendi penes vulgus palmas canendique victorias, & hac via sub larva zeli persequendi hæreticos, catholicis ipsis insidias struunt. In Ecclesiæ defensionem utique plures bellum non sine gloria singalari, & ingenti profectu gerunt. Sed non pauci, nescio quo genio acti, simile bellum in Ecclesiæ defensiones simulantes, intra Ecclesiæ sinum bellum fovent intestinum, extremamque Ecclesiæ inferunt cladem, nisi agger torrenti in dies tumescenti adjiciatur.

6. Et quamquam hæc gravissima mala sunt, eorum tamen, quæ sequuntur, comparatione, leviora fiunt. Ecquis siccis oculis enarrare valet Sacramentorum profanationem sacrilegam, quis funestam, tremendamque Euangelicæ Divini verbi prædicationis sterilitatem, aliaque propemodum infinita scandala, quæ ex ultimis recitatæ censuræ verbis proficiscuntur? *Sic enim non poterat habere melius medium persuadendi aliqua Dei præcepta esse impossibilia. Item hoc erat aptissimum medium Sacramenta præsertim Pœnitentiæ, & Eucharistiæ reddendi magis odiosa.* Quid itaque mirum si Christiani, dum e Sacro Suggestu Concionatores audiunt Euangelicam explicantes doctrinam, quæ Carni, & appetitionibus bellum indicit, quæ jejuniis sensus macerare imperat, quę mundo, ejusque pompis nuncium mittere; Theatra, comœdias, ludos, & choreas tanquam humanę imbecillitatis scopulos vitare suadet: quę divitum difficillimam salutem ostendit, quę mundanę prosperitatis contemptionem, quæ avaritiam, usuram cane pejus & angue fugere pręcipit: quę denique carnis & sanguinis odium insinuat, quę arctam, angustamque Paradisi, quæ latam, spaciosamque viam, quæ ducit ad perditionem: quę paucos electos, multos damnatos ostendit: Quid inquam mirum, si Christiani Casuistarum anticipationibus præventi hæc audientes clament: Hæc esse præcepta observatu impossibilia. Et en quomodo illa ipsa falsa via, qua a jansenismo se recedere

cedere

cedere voce tenus putant, in jansenismum prolabantur; quoniam reipsa reddunt inobservabilia Dei præcepta. Quid igitur mirum, si dum Sacramentorum Ministri ejusmodi Christianis, qui in peccatorum cœno volutantur, qui a præfatis occasionibus periculisque scelerum recedere nolunt, absolutionem, & Eucharistiæ susceptionem differunt Dei homines, donec exhibeant Euangelicæ contritionis sufficientia argumenta: Quid inquam mirum si extemplo apud vulgus *rigoristæ* & *jansenistæ* audiunt, traducanturque ceu Calvinistæ, qui Sacramentorum frequentiam, & Sacramenta ipsa de medio tollunt? Quid denique mirum, quod illi ipsi Christiani, Christianæque, quæ ex una parte impensius vanitatibus, pompis, luxui, omnibusque insanientis mundi oblectamentis student, quæ theatris, ludis, choreis, comœdiis quotidianam operam navant, quæ perpetuo otio molitieque diffluunt, & marcescunt in promiscua virorum familiari conversatione: ex altera vero parte simul ad altaria frequenter accedant, absolutionis beneficium ad nutum recipiant, Divinoque Eucharistiæ pabulo reficiantur? Facti, cujus universus orbis testis est, rem narro.

7. Ad hanc immensam malorum multitudinem animum cum intenderet Doctissimus Michael Elizalda, qui suadente altero suæ inclitæ Societatis Sapientissimo viro Cardinali Pallavicino integrum volumen in lucem edidit adversus novum probabilismi inventum, temperare sibi haud potuit, quin scriberet, recentiores Casuistas impossibilia Dei præcepta efficere, dum mandata Euangelica carni, & sanguini accomodata, suaque natura, non gratiæ, & charitatis unctione suavia esse prædicant. Hæc namque scribit *3. p. lib. 7. quæst. 5. §. 4. pag. 29.* „ Hinc denuo cernitur quomodo via ista probabilium *in jansenismum* ex suo etiam instituto vergat. Eo enim illa it, & tendit, *ut ipsa re* ab ipsa præceptorum adimpletione nos liberet, & eximat. Aliunde vero ait, nisi ipsum admittamus (Jansenismum) nos fore jansenistas. Hoc autem quid quæso est? Sane est nos obligare ad impossibilia. Hoc rursus quid est? Non aliud, quam nisi ea via assumatur liberans nos atque eximens reipsa ab ipsa præceptorum observatione, nos fore obligatos ad impossibile.... ergo via probabilium ex suo instituto ad hoc tendit, ut nos ab ipsis, reipsa, præceptis servandis eximat, quoque ita ut sin minus ad impossibile homines obligari velins, & ad dura, & intolerabilia, ut mitissime dixerim nimis vergit in jansenismum, nec præceptorum Dei, & gratiæ dignam habet existimationem „.

8. Deinde hoc pacto concludit. „ A contrario etiam demonstrative patet neminem intelligendo quod objicit, objicere nobis posse *jansenismum*. Nam universa totius nostri operis una sententia est solas veras doctrinas morum, esse rectas doctrinas morum, & rectam regulam.... *Ergo via nostra non plus de jansenismo habet, quam habeant ipsa præcepta Dei. Quare quod esse nequit: aut Deus jansenista est, impossibilia præcipiendo; aut nos jansenistæ non sumus solas veras doctrinas regulam vivendi constituendo.*

9. *Postremum monitum* consilium spectat, quod Augustanæ versionis Interpres proponit novam conficiendi Theologiam moralem ad methodum juris Canonici. „ Sunt (inquit in præfat. ad lect.) qui jam diu optant eo modo formari corpus Theologiæ Moralis, quo modo coaluit corpus juris Civilis, & Canonici compactum ex responsis legislatorum, & meliorum jurisperitorum veterum. Putant consimili forma compilari posse corpus Theologiæ Moralis ex non quorumvis, sed ex optimorum doctrina, eruditione, ac pietate præstantium Theologorum sententiis „. Saluberrimum sane, optimumque consilium. Et quoniam Numinis Providentia tantum illi contulit otii, ut exactis laboribus philosophicis ad disciplinam quoque morum animum adjiceret; ejusdemque dissolutos nervos ad Euangelii, ac traditionis Ecclesiasticæ (ut ex Mendis Pontasianis patet) vigorem reducere adlaboraret, sicuti ipse nos commonefacit, liceat mihi, occasione data, aliud pro ejusdem Moralis Theologiæ remedium ea, qua par est, demissione suggerere. Quodnam? Paucis habeto, Alexander VII. Innocentius XI. Alexander VIII., aliique Pontifices summi plurimas de morum regulis damnarunt propositiones, quæ in iisdem, unde excerptæ fuerunt, libris reperiuntur solo charactere, in aliquibus, stellula, aliove indicatas signo, quo admonentur lectores, ut ab erroneæ doctrinæ veneno sibi caveant. Et reipsa easdem propositiones execrantur, si, ut dicitur, materialiter accipiantur. Quandoquidem eadem ipsa doctrina, quæ in dictis propositionibus continetur, plures alii deciduntur casus. Et nihilominus imperiti lectores has resolutiones nullo distinctas signo, ceu innocuas amplectuntur, eisdemque fidelium imbuunt, diriguntque conscientias. Hac ratione fit, ut adhuc non paucorum fidelium, animæ proscripta ab Ecclesia doctrina inficiantur. Quapropter viri Dei averent ex ejusmodi libris non modo damnatarum propositionum verba expugni, verum etiam ea omnia corolaria, quæ præscriptas propositiones consequuntur. Quod si præstabit, summam & Ecclesiæ, cujus vota isthuc sane pertinent, & fidelibus utilitatem afferet, simulque ora obstruet jansenistis. Jactant illi se quinque rejicere propositiones *ut jacent*; sed eas aut reperiri in jansenii libro, aut in sensu jancenii continere errorem, pernegant. Nos vero Catholici, non modo *ut jacent*; sed & in libro jansenii extare, & in sensu jansenii damnatas defendimus, idque luculentis argumentis evincimus. Nobis dumtaxat negotium facessunt, & jansenistis ansam cavillandi præbent, non pauci rei moralis tractatores. Hi nobiscum sophismata labefactantes jansenistarum; dum similes in propria causa morum versant controversias, eo affectu erga illos scriptores, qui a suis partibus sunt, tanguntur, ut pro illorum defensione a cujusque damnatæ doctrinæ nota, paradoxa, & sophismata excogitaverint. Summopere enim verentur; ne propriæ factionis Auctores plurimum amitterent auctoritatis & existimationis, si semel concederetur, illos proscriptas docere propositiones: Quare in hac caussa ad solitum se recipiunt asylum, non secus ac jansenistæ, Scribentes: Alexandrum VII. Innocentium XI. aliosque Pontifices propositiones in morum materia damnasse *non in sensu Authorum moralium* seu summistarum, sed, ut *jacent*, velut a *delatoribus alteratas*, haudquaquam vero ut in libris extant. Et tamen luce meridiana clarius est, præfatas propositiones syllabatim in Casuistarum libris reperiri sine ulla moderatione, & non raro quæ antecedunt, vel sequuntur, pejora sunt. Quin ipsi quandoque Casuistarum Apologistæ damnatas propositiones commentantes, ut suis Casuistis consulant, proscriptam doctrinam tot involvunt distinctiunculis, ut eamdem crambem novis adjectis condimentorum fucis comedendam parent, exhibeanteque. Ab ejusmodi malis, & erroribus quorumdam Casuistarum, qui communibus teruntur manibus, libros, seposita partium affectione, omnibusque humanis rationibus sublatis, expurgari ad maximam fidelium utilitatem Romanæ Ecclesiæ decorem, & ad hæreticorum potissimum jansenistarum confusionem, percupiunt omnes, qui sanioris doctrinæ flagrant ardore.

AUCTARIUM
DUORUM CASUUM.

CASUS PRIMUS.

1. *HEliodorus Casuista in lucem edidit morum Theologiam, quam neglectis Scripturis, Patribus, & Conciliis, ex paucis aliorum Casuistarum libris compilavit. 2. Auctores, quos ab istis laudari reperiit, nullo adhibito delectu, citavit & ipse, quin unquam ad fontem digitum intenderet. 3. Plurimas opiniones ut communes Theologorum sententias suis lectoribus divendidit, quæ revera tales non sunt: & contra ut improbabiles traduxit, quæ probabiliores sunt. 4. Auctorum censum pro arbitrio auxit; quoniam qui aut ambigue, aut dubitanter loquuntur, illos tanquam decretorie decidentes allegavit, partim quod a suis Casuistis citatos offenderit, partim studio ductus propriis opinionibus adsciscendi patrocinium. 5. Opiniones, quas ipse laxas & improbabiles reputat, nulla adjecta censura, lectorum arbitrio proponit. Re serius expensa, se illusum agnoscit, & suos se decepisse lectores formidat; Conscientiæ stimulis angitur, anxiusque quærit, quodnam perpetraverit peccatum?*

RESPONSIO.

1. QUo est majoris, quem proposui, casus momenti, eo est aleæ, invidiæque plenior. Antequam illius exhibeo resolutionem, non pauca præmittam fas est. Istius casus decisionem indictam reliquerunt Theologi omnes, principia tamen jecere, e quibus quid sit respondendum, erui potest. De scientia Confessarii casuistæ fere omnes disputant; & quamquam exiliter plerumque; quædam tamen statuunt, quæ huic deservire quæstioni valent.

2. Primum omnium quædam D. Thomæ principia, quæ a nemine in controversiam vocari queunt, obiter indico. Docet autem 1. 2. *q.* 76. *ar.* 2. omnes scire debere non modo ea, quæ communem christianam professionem spectant; sed etiam ea, quæ ad proprium statum, & officium attinent. *Unde omnes tenentur scire communiter ea, quæ sunt fidei, & universalia juris præcepta. Singuli autem ea, quæ ad eorum statum, vel officium spectant... Manifestum est autem, quod quicumque negligit habere vel facere id, quod tenetur habere vel facere, peccat peccato omissionis. Unde propter negligentiam, ignorantia eorum, quæ aliquis scire tenetur est, peccatum.* Quisque ergo, qui Magister fidelium fieri vult, & ejusmodi professionem exercere, ea prius calleat oportet, quæ ad rectum istius professionis exercitium necessaria sunt.

3. Alterum principium in mentem revocandum est, quod tradit Angelicus 1. *p. q.* 1. *ar.* 8 nempe: *argumentari ex authoritate, est maxime proprium hujus doctrinæ... eo quod principia hujus doctrinæ per revelationem habeantur.* Et hoc penes omnes certum. Scriptor itaque Theologiæ moralis potissimum Scripturas, Patres, Canones, Concilia, callere, & hæc sacra volumina diurna, nocturnaque manu versare debet. Quod itidem compertum, exploratumque. De scriptura enim testatur Apostolus ad *Rom.* 15. *Quæcumque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt.* Et ad *Timoth.* 2. *cap.* 3. *vv.* 14. *Tu vero permane in iis, quæ didicisti, & credita sunt tibi, sciens a quo didiceris, & quia ab infantia sacras litteras nosti, quæ per te possunt per fidem, quæ est in Christo Jesu. Omnis enim scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum; ad erudiendum in justitia, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus.* Hinc Bernardus *epist.* 189. *Magister Gentium accepit a Domino quod & tradidit nobis. Magister hominum fatetur, Doctrinam suam non esse suam. Nec enim,* inquit, *a me ipso loquor. Tu vero homuncio de tuo nobis tradis, quod non accepisti? Qui loquitur mendacium, de suo loquitur.* Tertullianus lib. de præscript. *Nihil ex nostro arbitrio indulgere licet, sed nec eligere, quod aliquis de suo arbitrio induxerit. Apostolos Domini habemus authores, qui nec ipsi quidquam ex suo arbitrio, quod inducerent, elegerunt, sed acceptam a Christo disciplinam fideliter nationibus adsignarunt.* Sed hæc omnia extra sunt disputationem, neque hujus loci est, eadem fusius explicare. Id dumtaxat advertere obiter juvat, hæc non minus in morum præceptis, quam in fidei arcanis explicandis, vera esse. Siquidem nimis enormis illusio aliquorum est, qui putant Scripturas, Patres, & Concilia consulenda utique fore, dum fidei dogmata, secus dum morum præcepta explanantur. Sed ineptum commentum ab omnibus exploditur.

4. Tertium ex eodem Angelico recolendum est, post Scripturarum, Patrum, Conciliorumque studium, naturalem quoque rationem in subsidium explicandæ, defendendæque veritatis advocandam esse. Quis enim naturalem rationem contempserit, nisi solus ille, qui rationalis esse desierit? Quare hæc scribit Angelicus *quodl.* 4. *a.* 18. *Utrum determinationes Theologicæ debeant fieri authoritatibus, vel ratione?* Cui quæstioni sic post multa respondet. *Quædam disputatio ordinatur ad removendam dubitationem, an ita sit, & in tali disputatione Theologica maxime utendum est authoritatibus.... Quædam vero disputatio Magistralis in Scholis, non ad removendum errorem, sed ad instruendum auditores, ut inducantur ad intellectum veritatis.... & tunc oportet rationibus uti investigantibus radicem veritatis & facientibus scire, quod verum dicitur. Alioquin si nudis authoritatibus Magister quæstionem determinet, certificabitur quidem auditor, quod ita est, sed nihil scientiæ, vel intellectus acquiret, sed vacuus abscedet.* Porro humana ratio cum Theologiam tractat in id potissimum dare operam debet, non ut distinctiunculas, sophismata, & cavillationes excogitet, quibus morum regulas ad populorum voluntates inflectat, & carnis appetitionibus, & cupiditatibus accommodet; sed in id vires omnes conferre tenetur, ut optimo ordine principia distribuat, ut prudenti examine omnia expendat, & ad regulas justæ ratiocinationis omnia revocet. Quibus positis sit.

PRIMA CONCLUSIO.

Heliodorus Casuista, qui morum Theologiam tradit, inconsultis Scripturis, Patribus, & Conciliis, solosque versat Casuistarum libros, gravissime peccat.

5. COnclusio isthæc adeo evidens, & manifesta est, ut nec in disputationem a quopiam revocari possit. Nam cujusque artis etiam infimæ professores jure naturali, & Divino obstringuntur & propriæ artis principia tenere, & eadem, cum artem exercent, adhibere. Quis dixerit, operarium vineæ graviter non peccare, si contemptis agriculturæ regulis, vineam silvescere sinat? Quis dixerit Medicum, architectum, non peccare, si ad principia propriarum artium animum non intendunt, cum infirmos curant, domosque edificant? Atqui principia prima & potissima Theologiæ Moralis sunt Scripturæ, Patres, & Concilia; ergo Theologi, qui, his omissis, Theologiam populo tradunt, gravissime peccant. Hinc manifesto apparet. Cur Apostolus Jacobus tam severe ab hac professione abstineri jusserit *c.* 3. *Nolite plures Magistri fieri Fratres mei: scientes quoniam majus judicium sumitis.* Et D. Thomas in commentariis in hunc locum hæc scribit. *Beatus Jacobus magis prohibet insufficientiam, quæ frequenter oritur ex pluraritate, quam pluralitatem. Unde Nolite plures Magistri fieri idest.... idiotæ, & stulti. Glossa nisi tantum discreti, & in Scripturis docti.... Qui indoctus officium docendi usurpat, & Christum non sincere nuntiat, majorem damnationem meretur, quam si solus in suo scelere periret.*

6. Sed lubeat antiquiorum Patrum auctoritate conclusionem confirmare nostram. Chrysostomus, Augustinus, Gregorius, Basilius, Hieronymus Scripturas Sacras Epistolas vocant, quas creaturis suis omnibus Deus per Tabellarios Prophetas, & Evangelistas misit. Chrysostomus *hom.* 3. *in epist. ad Tessal.* inquit. *Quasi absentibus litteras mittit, & has quidem litteras dedit Deus: attulit autem Moyses; Ita ne, si a Rege quispiam missus veniat, omnes attenditis? a Deo venit, & ex ipsis cœlis loquitur Propheta, & nemo est qui attendat? Aut non creditis, quia quæ dicuntur a Deo sint. Epistolæ istæ sunt a Deo missæ.* Augustinus in psalm. 90. *Ha de illa civitate, unde peregrinamur, litteræ nobis venerunt: ipsæ sunt scriptura, quæ nos hortantur, ut bene vivamus. Quid dicam venisse litteras? ipse Rex descendit, & factus est nobis via peregrinationis, ut in illo ambulantes non erremus.* Si quispiam subdit Gregorius ab Imperatore

suo

suo Epistolas acciperet, qua sollicitudine, qua anxietate illas aperiret? Et Epistolæ, quas e cœlo Omnipotens Imperator omnibus misit, obsignatæ negliguntur, paucique sunt, qui easdem reserant, legantque? Quid Hieronymus, cum interroganti cujus esset professionis respondisset, se Christianum esse, audire meruit. *Mentiris*. Non enim Christianus, sed Ciceronianus es; eo quod magis Ciceronis, quam Dei, libris delectaretur. Ecce itaque inquit Elizalda, universalissimum casum conscientiæ, ex quo uno infinitorum casuum pendet resolutio, hic versamus: utrum scilicet Magistro & Doctori conscientiæ necessaria sit cognitio, & scientia istarum Epistolarum, quas Omnipotens Deus ad nos de Cœlo misit? Jam vero hi tanti Doctores Chrysostomus, Augustinus, Hieronymus, Gregorius, cæterique alii vehementer adfirmant. Ergo infertur gravis criminis reos esse, qui ignorando & nesciendo has Dei Epistolas docendi munus suscipiunt. Rursus, si Corinthii, si Romani, & reliqui ad quos Paulus scripsit, Epistolas suas neglexissent, nec legissent eas, grave certe crimen incurrissent; & si qua per ignorantiam contra eas fecissent, minime excusati fuissent, quoniam voluntaria illa extitisset ignorantia: quod idem de Euangelio cæterisque scripturis dicendum. At scripturæ, seu Epistolæ istæ non ad Corinthios, non ad Romanos, Galatasque tantum; sed ad omnes nos missæ itidem sunt. Ergo grave crimen est, easdem negligere & ignorare. Porro si illarum scripturarum doctrinam ignorant Christiani de usuris, e.g. de contractibus disputantes, qui sunt in caussa, nisi ipsi morum Magistri, & Doctores, qui munus exercent docendi populum veritates celestes, & æternæ salutis viam. Quænam autem est salutis via? Non alia, nisi Divinæ voluntatis exequutio. Unde vero hæc Dei voluntas nobis constat? Non sane aliunde, nisi ex Epistolis, quas Deus nobis misit. Qui ergo fieri potest, ut qui has ignorat Epistolas, Dei teneat voluntatem? Quis valet Regis mandata exequi, si litteras, in quibus mandata expresa sunt, clausas servat? Anne de ritibus Chinensibus, eorumque moribus scribere quis posset, si Epistolas illorum rituum, morumque præscripta continentes, sigillatas teneret? Ex quibus omnibus infertur *Heliodorum Casuistam* gravissime peccare; si dum munere fungitur tradendi scientiam Dei, libro Dei neglecto, hominum ratiocinia, & subtilimissimas cogitationes præbeat. Et summopere verendum est supplicium illud horrendum in plurimos jam Deum vibrasse, quod per Amos Prophetam comminatus est *c. 8. v. 11. Ecce dies veniunt dicit Dominus, & mittam famem in Terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini, & commovebuntur a mari usque ad mare, & ab Aquilone usque ad Orientem: circuibunt quærentes verbum Domini, & non invenient*.

SECUNDA CONCLUSIO.

Neglectus studii Scripturæ sacræ, Patrum, & Conciliorum plus, minusve culpabilis est in tradenda morali Theologia, prout gravior, aut levior est caussa disentienda ab Heliodoro Casuista.

7. NEglectus principiorum Theologiæ Moralis in Magistris, & Doctoribus illam docentibus suapte natura, seu genere suo, gravissime criminosus est. Difficultas statim cuique occurrit, quæ negligentia requiratur, ut omissio studii graviter culpabilis evadat. Mensura certa & præcisa istius negligentiæ vix definiri potest. Quæ certiora, & communiora videntur, indicabo. Sunt in primis qui Theologum & Confessarium comparant Depositario, qui ultro se offert ad custodiendum depositum, quemve ex *culpa levissima*, ut vocant, ad resarciendum depositi jacturam obligant. Quæ opinio non placet Navarro in *Manuali c. 4.* ubi ad evitandam dumtaxat *culpam latam* aut *levem*, confessarium obligat, quæ opinio mihi probatur. Nihil ille, nec alii, quos ego legerim, de Doctoribus Theologiam in publicum edentibus. In primis certum est, istos in tradenda Theologia, non secus ac Confessarios in excipiendis confessionibus, teneri ad declinandam culpam *latam & levem*, seu ad eam adhibendam diligentiam, quam providentiores exercere solent in similibus negotiis. Deinde certum quoque est majorem in Theologo requiri diligentiam ad Theologiam docendam, quam in Confessario ad eamdem discendam. Quoniam Theologus regulas, quoad fieri potest, certas tradere debet, quæ ipsorum Confessariorum mentes illustrent, dubitationes abigant, atque in veritate confirment. Et eo est Theologorum culpabilior studii scripturarum neglectus, quo magis ex eorum falsa doctrina, Confessariorum atque fidelium æterna jactura profluit. Sin ergo levissimam, levem certe culpam in suæ professionis exercitio vitare, seu exactam diligentiam adhibere astringuntur.

8. Quid? Num in quacumque levi quæstiuncula resolvenda, acre scripturarum studium necessarium erit? Quæ obvia sunt, aut parvi momenti, in nulla professione grave studium exigunt. Sicuti nec Medici in febribus consuetis medendis Gallenum, aut Hipocratem; nec Architecti in Domunculis erigendis vitruvium, aut Palladium versant; ita neque Theologi in levibus perviisque caussis Scripturas, Patres, & Concilia lustrare tenentur. Sed prout aut magis & minus dubia, aut magis & minus gravis est veritas, quæ in controversiam vocatur, obstringuntur serius & attentius principia Moralis Theologiæ, nempe Scripturas, Concilia, & Patres commeditari, ut, quatenus fieri potest, quod Sacræ doctrinæ verosimilius, & proximius accedit, non vero quod magis ab ea recedit, decernere queant.

9. Neque hæc difficilia cuique apparebunt, si ad mala, quæ ex negligentia præfata consequuntur oculos converterit. Non est in præsentiam quod Catholicæ Religionis contemptum, animarum innumerabilium perditionem, Hæreticorum scandala, quæ hinc proficiscuntur describam. Quid, quod vel ipsa sacra Divinaque morum Christianorum scientia ceu vultu deformis, colore squalida, decore spoliata jaceat, & in contemptum adducta rejiciatur, illique derideantur, qui in ejusdem incumbunt studium? Hæc aliaque infinita absurda parit neglectus istius studii. Michael Elizalda Casuistas, qui spretis veris Theologiæ coloribus, fucis, & lenociniis humana calliditate excogitatis illius faciem depingunt, larvasque eidem affingunt, illis comparat, qui monetas adulterant, qui zizania in triticum intrudunt, qui sacros libros tradebant, & qui Vineam Domini extirpant. „ Tendunt ergo (inquit *p. 2. lib. 6. q. 8. §. 9.*) quantum possunt in destructionem scientiæ omnium sine dubio præstantissimæ, maximeque necessariæ. Hoc præterea faciunt non tanquam hostes; sed tanquam amici, & defensores. Nam profitentur se Theologiam tradere, & Doctores ejus esse volunt: defectionis ergo, proditionisque adinstar est, si eam falsis destruant; quod exemplo eorum, qui libros sacros tradebant, traditoresque ideo appellabantur illustrari magis potest, & confirmari.... Nam deterior est falsa Theologia probabilis, hoc est sophistica Theologia, quam nulla..... Fieri enim videtur non posse, ut laxæ, mundumque, & carnem, & sanguinem sapientes doctrinæ frequenentur in Collegio, Universitate, vel Monasterio, & plerumque ibi mores mundum non sapiant, & carnem, & sanguinem.... Etenim hoc loco firmum, & invictum est principium sanctissimi Patris Ignatii, scilicet vires appetitivas plerumque sequi vires apprehensivas. Quorum ergo laxæ sunt vires intellectuales, & doctrinæ, laxus quoque plerumque erit appetitus, & laxa vita.... Certe Vir ille Magnus Mutius Vitelleschi Societatis Jesu Præpositus Generalis vidit olim mala hæc etiam morum liberiorum opinionum, morisque dicendi probabilia, & gravissime inquit: Nonnullorum sententiæ in rebus præsertim ad mores spestantibus, plus nimio liberæ, non modo periculum est, ne societatem evertant, sed ne Ecclesiæ etiam Dei universæ insignia afferant detrimenta. Omni itaque studio perficiant (scilicet superiores) ut qui docent scribuntve minime hac regula & norma in delectu opinionum utantur. *Tueri quis potest: probabilis est. Auctore non caret*. Hæc inter alia vir ille tantus „. Plurima hac de re persequitur Elizalda, quæ ne plus justo limites egrediar transmitto.

10. Et tamen eo res devenit, subdit alibi præfatus Elizalda, ut morum Theologia in publicum prodeat scripturarum, Patrum & Conciliorum omnino vacua. Quin duplex Theologiæ genus repertum videtur duplici Christianorum generi accomodatum. Alterum pro iis, qui Euangelicam perfectionem comparare contendunt; Alterum pro iis, qui tantum præcepta Euangelica servare contenti sunt, seu alia est Theologia pro usu illorum qui vitam *perfecte* Christianam ducere student. Pro istis, secus pro illis scripturarum meditatio a quibusdam reputatur quasi necessaria; quemadmodum ut quis vivat, aliquid cibi requiritur, ut melius vivat, delicatior

cibus; & ut iter agat pedes, ut commodius, equus, aut currus. Primam Casuisticam, alteram Asceticam seu Mysticam Theologiam appellant. Christianos, qui huic Theologiæ student propriis nominibus compellant, vulgo *Chietinos* & *Bachetonos*, & hi pauci sunt, qui viam arctam calcant. Eos vero qui prioris Theologiæ Regulis imbuuntur absolute Christiani vocantur. Quod si quandoque accidit, ut Christiani secundi generis seu eorum, qui mandata tantum servare sibi reipsa constituerunt, ut sint *substantialiter* Christiani, legant libros Asceticos continentes, & explicantes Euangelicam doctrinam; aut illam a concionatoribus e suggestu evulgantibus audiunt, admiratione defiguntur; Et illorum plures eam, ut *rigoristicam* traducunt; alii timore quodam correpti Casuistas, aut Casuistarum Doctores adeunt: illis conscientiarum suarum angustias, perplexitates, pavoresque exponunt: atque trementes efflagitant, num revera via Paradisi adeo angusta & arcta, num tot spinis, crucibus, & tribulationibus consita & respersa sit? Audiuntque sibi responderi. *Jugum meum suave est & onus meum leve*. Concionatores figuratis & exaggeratis verborum formulis uti solitos esse: libros Spirituales, seu asceticos regulas & documenta continere pro Christianis illis *Chietinis*, qui sanctitatem anhelant, qui consilia & sublimen Euangelii perfectionem consequi sibi proposuerunt. Et his lenociniis Christianorum Conscientiæ tranquillantur, eorumque mentes pristinam recuperant serenitatem. Utique verum est absolute, & ut ajunt *signate* hæc duo sive Theologiæ, sive Christianorum genera non distingui; sed dicimus hæc duo absurda consequi *exercite* ex aliquorum abusu, in morum Theologia tradenda. Utique Christiani omnes Scripturæ sanctæ necessitatem agnoscunt. Absit, ut vel uni Christianorum nedum Casuistarum, tantam stultitiam imponamus, ut neget Divinas Scripturas & utiles & necessarias. Sed dumtaxat absurda quæ consequuntur ex methodo, qua aliqui utuntur in morum Theologia tradenda deploramus, addimusque præter, immo contra eorumdem Auctorum voluntatem, & intentionem hæc mala profluere, illaque nos recordamur, ut vitentur, utque diligentiores in posterum sint Theologiarum editores in revocandis quæstionibus, quoad fieri potest, ad Scripturarum Sanctarum amussim.

11. Juvat hæc omnia verbis Michaelis Elizalda Doctissimi, ac Piissimi Theologi confirmare. Inquit itaque *2. p. lib. 6. q. 15. §. 7.* „ Illis itaque duobus divisis spiritualiter vivendi institutis, nemo christianorum est, qui „ desipiat, Scripturas Dei, & Doctrinas in eis traditas „ non esse optimas, non esse utilissimas, & Sanctissimas, Prophetas, & Apostolos non esse Doctores optimos, unumque Magistrum nostrum Salvatorem non „ esse Doctorem omnium præstantissimum, & primum. „ Nihilominus harum scripturarum, horum Doctorum „ doctrinam pœne omnem ad eos pertinere censere videntur, qui ad perfectionem contendunt, idest pertinere ad melius esse, & melius vivere: non ad simpliciter esse, & simpliciter bene, & juste vivere; „ idemque censere videntur de doctrina Sanctorum Patrum, ac librorum spiritualium plerumque, & ut in „ plurimum. Ad simpliciter vero esse, & ad simpliciter „ bene, justeque vivere videntur alios Doctores, aliosque libros, & doctrinas assignare, etsi in eis Doctores „ illi priores, eorumque doctrinæ non colantur „.

12. Objicies. Omnes Casuistas in morum Theologia componenda Scripturas, Patres, & Concilia versare, atque ad hanc Sacram Doctrinam decisiones suas exigere. Resp. Esto. Quid inde? Ego casum proposui, in quo dicitur *Heliodorum Casuistam* neglectis Scripturis, & Patribus suam lucubrasse Theologiam morum. Qua facta positione, ajo illum gravissime peccasse. Obiter quoque indicavi absurda, quæ ex Scripturarum, & Conciliorum neglectu proficiscuntur. Nec est quod reponas, quod licet Heliodorus ipse Scripturis, & Conciliis non studuerit; attamen Casuistæ illi, quos sibi tanquam Patres & Magistros sequendos præstituit, suam Theologiam ex Patribus, & Scripturis hauserunt. In primis quamquam id verum esset; minime sufficeret. Quoniam dum Heliodorus munus docendi, & edendi pro Christianorum, immo Confessariorum, instructione Theologiam, suscipit, ipse tenetur principia Theologiæ callere, & ad eadem suas resolutiones, & regulas revocare, alioquin velut ovis, & avis, alias oves, & aves sequeretur. In re enim gravissimi momenti aliis fidere non debet.

13. Cæterum quod alii omnes Casuistæ suam Theologiam juxta scripturarum & Conciliorum præscriptum præformaverint, res ipsa clamat. Quod si concedis reipsa omnes Casuistas ex scriptura & Patribus suam collegisse Theologiam; consequitur ergo omnes eos, qui huic methodo non inhæserunt, auctores, seu libros inutiles, immo noxios populo Christiano esse. Et vereor, ne multi sint. Et si quidpiam illius, quod ego sentio, effari licet, non adeo pauci sunt, qui sacris missis litteris, suos ediderunt morales libros, qui omnium manibus teruntur. An ne Euangelium Patres & Concilia ob oculos habuerunt auctores illi, qui textum illum Euangelicum: *Jugum meum suave est, & onus meum leve* in sensu omnibus Patribus contrario exponunt? Nonne ut suas opiniones minus probabiles, seu minus scripturis & Conciliis consonas, defendant, allegatum textum opponunt? Nonne dum contractus censuum, venditionum, emptionum, dum usurarum quæstiones versant; dum pericula occasionumque fugiendarum obbligationes tractant: dum de luxu, pompis, jejuniis corporis conflictationibus, disputationes instituunt: ut eas opiniones, quæ minus sunt probabiles, quæ magis carni, sanguini, & humanæ libertati favent, suadeant, & evincant, confestim clamant? *Jugum meum suave est, & onus meum leve*? Qui namque ejusmodi textum opponere auderent, si præ oculis haberent Euangelium illud, quod ubique inculcat arctam esse viam, quæ ducit ad vitam, latam vero & spaciosam, quæ ducit ad perditionem: paucos esse electos, multos contendere ingredi angustam Cœli januam, & paucos intrare: si præ oculis haberent Euangelium illud, quod castitatem aut virginalem, aut conjugalem omnibus præcipit, quod æternum supplicium infligit ob unicam cogitationem voluntariam libidinosam, quod inimicos diligere, illisque in gravi necessitate bene facere, quod Patrem, Matrem, Uxores & filios odisse jubet, potiusquam suam infringere legem; quod superfluum bonorum distribuendum pauperibus imperat. Si hæc & plurima alia Euangelica documenta serio considerarent, an ne vellere aures auderent inclamando: *Jugum meum suave est, & onus meum leve*. Sed quod satis mirari non subit, est, quod omnia, quæ recensuimus onera gravissima, & difficillima carni, sanguini, & humanæ naturæ summopere adversa, concedunt ab Euangelio imponi: deinde jugum Euangelicum suave & leve esse contendunt. Cur? ut aliquod pecuniæ lucrum, quod usuram sapit, licitum faciant: ut diverticula, oblectamenta, aliasque delirantis mundi consuetudines, quæ præfata Euangelica gravissima præcepta observatu impossibilia moraliter reddunt, & ad ea transgredienda viam aperiunt latissimam, licita & honesta defendant. Hæc sane paradoxa haudquaquam docerent, si in sacrarum litterarum meditatione versarentur.

14. Denique quoque studium scripturarum, & Patrum ostentare valent, si unicum fere textum sanctum quem allegent, in sensu certe falso, & omnibus Patribus adverso exponunt. Nam omnes Patres Textum præfatum: *Jugum meum suave est, & onus meum leve*: Interpretantur suave & leve, non quod libertati in rebus dubiis contra legem, non quod carni, & cupiditatibus faveat, non quod severissima præcepta prohibentia usuram, avaritiam, simoniam, libidinem laxet, aut eorum obligationes vel tantillum diminuat; sed suave & leve esse decernunt, quod Divinæ charitatis unctione perfusum est, quod Deum amantibus nihil durum nihil grave est. D. Augustinus *serm. 47. de divers. cap. 1. Durum videtur, quod Dominus imperavit, ut si quis eum vult sequi abneget semetipsum. Sed non est durum nec grave, quid ille imperat, qui adjuvat, ut fiat, quod imperat. Nam & illud verum est quod ei dicitur in psalmo:* propter verba labiorum tuorum ego custodiri vias duras: *& illud verum est, quod ipse dixit*: Jugum meum suave est, & onus meum leve. *Quidquid enim durum est in præceptis, ut sit leve charitas facit*. Glossa in Matthæum cap. 11. *Quomodo jugum Christi suave cum supra dicitur arcta est via, quæ ducit ad vitam? Sed angusta, quæ non nisi angusto initio incipitur; processu vero temporis ineffabili dilectionis dulcedine dilatatur*. Eodem prorsus in sensu textum hunc exponunt Basilius, Chrysostomus, Hieronymus, Theophilatus, Leo Magnus, qui etiam addunt suave esse jugum, eo quod secundum Apostolum *2. Cor. c. 4. v. 17. id quod in præsenti est momentaneum, & leve tribulationis nostræ supra*

modum

madum in sublimitate aterna gloria pondus operatur in nobis. Et *Rom. 18. ℣. 18. Non sunt condigna passiones hujus temporis ad futuram gloriam, qua revelabitur in nobis .... Scimus autem quod diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.*

15. Non modo Patres, sed & Concilia in hoc eodem significatu Textum hunc Evangelicum accipiunt exponuntque. Tridentinum sess. 6. cap. 11. *Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet, & facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat ut possis; Cujus mandata gravia non sunt, cujus jugum suave est, & onus leve. Qui enim sunt filii Dei Christum diligunt, qui autem diligunt eum, ut ipsemet testatur, servant Sermones ejus, quod utique cum divino auxilio praestare possunt.* Catechismus Romanus jussu Tridentini Concilii editus *3. p. in Decal. cap. 1. sect. 7. Quin etiam legis jussa difficultatem non habere Parochus ostendat; quod vel una hac ratione ex S. Augustino docere poterit; cum inquit.* Qui, quaeso, dicitur impossibile esse homini amare: amare, inquam, Creatorem beneficum, Patrem amantissimum, deinde etiam, & carnem suam in fratribus suis? at vero qui diligit, legem implevit. *Quare Joannes Apostolus pracepta Dei gravia non esse, aperte testatur. Nihil enim justius, nihil cum majori dignitate, nihil majori cum fructu ab homine, teste Bernardo, exigi potuisset. Quamobrem Summam Dei benignitatem admiratus est Augustinus, sic ipsum Deum affatus.* Quid sibi cum ipse, ut amari te a me jubeas? &, nisi faciam, irascaris mihi, & ingentes mineris miserias? Parva ne ipsa est miseria, si non amem te? *Quod si quis eam afferat excusationem impediri se, quominus Deum amet infirmitate natura; docendum est, Deum, qui amorem requisivit, amoris vim inserere cordibus per Spiritum Sanctum suum. Hic autem spiritus bonus petentibus a Patre Cælesti datur, ut merito Sanctus Augustinus precatus sit:* Da, quod jubes, & jube, quod vis. *Quia igitur Dei auxilium praesto nobis est, maxime post Christi mortem, per quam Princeps hujus Mundi ejectus est foras; non est, quod quisquam rei difficultate deterreatur. Nihil enim est amanti difficile.* Si animum ad haec intendissent Casuistae non pauci, nunquam ad nauseam usque in sensum omnino universae Patrum & Conciliorum interpretationi adversum detorquere Evangelicum Matthaei textum tentassent, ut probabilitates suas minus probabiles, minusque verbo Dei consentaneas, & humanae libertati, & cupiditati magis accomodatas evincere conarentur.

16. Ex his omnibus colligitur *Heliodorum Casuistam* in controversiis, in quibus de peccato mortali disputatur in utramque partem, decidendis, peccare graviter, si negligens sit in expendenda quaestione ad pondus, prout fieri potest, & billancem Sanctuarii. Si Confessarius tenetur evitare culpam, seu negligentiam latam, & levem, videtur, quod Doctor & Magister Confessariorum debeat declinare culpam, seu negligentiam levissimam. Non is tamen sum, qui terminos definire velim, ubi res non patitur. Major itaque erit, vel minor *Heliodori* culpa, prout minor vel Major erit illius negligentia in volvendis meditandisque Scripturis, & Patribus. Et istius negligentiae mensura erit major, aut minor gravitas argumenti, quod in disputationem vocatur. Et quamquam non omnes morum controversiae ex immediatis, seu proximis principiis Scripturae sacrae resolvi queant, omnes tamen ad universalia mandata, & ad arctam viam, & angustam januam, & ad suavissimam charitatem, quae facilia omnia constituit plus minusve revocari valent. Objiciunt, Dogmata fidei, utique ex Scripturis, Conciliis, & Patribus, atque Traditione eruenda esse, secus vero quaestionum moralium decisiones. Infinitae propemodum controversiae inter Theologos aguntur, quarum neque Scripturae, neque Patres meminerunt. Ergo solis Scripturis, & Patribus transigi morales lites nequeunt. R. Non tam verum, quam quod verissimum est, innumeras esse de moribus invectas quaestiones, de quibus altum est apud Scripturas, & Patres silentium. Quid hinc? Ergo omnes controversiae, quas homines, ut legem sibi attemperarent, invenere, nequeunt ad solius Scripturae, & Patrum Tribunal resolvi, verum habet: falsum e contrario, si de solis quaestionibus, quae ex ipsius Evangelicae legis difficultate oriuntur, sermo sit. Responsio prolixam exigeret explicationem, opportuniore occasione exhibendam: paucis nunc rem perstringo, & ex ipsa Scriptura & Patribus objectionem explodo. Dominus per Ezechielem ait *cap. 13. v. 10. Ipse aedificabat parietem, illi autem liniebant eum luto absque paleis.* Hieronymus cum aliis praeter propter hoc pacto hunc textum exponit. Deus suae legis mandatis, Prophetarumque eloquiis firmissimum murum excitaverat, viam angustam claudentem. Populus viam dilatavit, & amplos, debilesque parietes extruxit, quos cum Prophetae diruere debuissent, linire maluerunt luto absque paleis. Quod, missa metaphora, hunc prodit sensum. Populus, lege Divina, carni & humanis appetitionibus infesta, neglecta, consuetudines, persuasiones, mores, opiniones, doctrinas legi contrarias excogitavit, & temporis decursu, ita adolevere, ut fere pro legibus haberi eas coeptum est. Doctores non solum eas de medio auferre non sunt conati, sed luto idest fucis, lenociniis linire, & praecolorare studuerunt absque paleis, idest absque fortitudine veritatis. Non Doctores, non Theologi, sed populi ipsi primi fuerunt, qui invenerunt, seu inveniendi falsas opiniones occasionem dedere. Prius populus innumeros contractus varios, & illudentes lucrandi titulos, illecebras, & sensuum carnisque oblectamenta excogitavit, & exequutioni demandavit. Et quoniam quae cupiditatibus blandiuntur, limites non habent, sed latius in dies vagantur, multitudo ipsa de novis suis moribus dubitare, angustiis angi coepit: aliquos Doctores, & Theologos ad conscientiam tranquillandam consuluit. Isti aspectantes ejusmodi consuetudines invaluisse: verentes & trementes, exclamabant. An ne omnes perituri, an ne omnes in inferna prolapsuri? Jugum Christi suave est: ergo probabile est hunc contractum non esse foeneratorium, quia in toto Orbe terrarum peragitur. Ergo diverticula illa, & mutua virorum mulierumque colloquia, & contubernia, quae passim ubique obtinent, licita & honesta videntur. Et sicuti populus sub initium dubius, & anceps erat, ita & doctores isti dubio penicillo recentes persuasiones linibant. Contra ubi mores, & consuetudines novissime inventae universam multitudinem secum abripere coeperunt, confestim plures quoque Doctores & Casuistas approbatores acquisierunt, qui non amplius dubitanter, sed multiplicatis reflexionibus, veluti conglomeratis aggeribus corruentes parietes, a populo primum erectos, muniunt & firmant, absque tamen paleis, idest absque robore & fortitudine; istius generis quaestionum nec Scripturae, nec Patres, nec Concilia mentionem faciunt. Et quod ita res se habeat: nemo negaverit. Quis inficias iverit, Christianos illos, qui arctam Evangelii viam percurrunt, sola Scripturarum, & Patrum Doctrina per optime dirigi? Et contra adfirmabit quosdam (excipio semper optimos, & doctos Auctores) libros Casuisticos pro iis potissimum necessarios esse Christianis, qui uno pede viam Evangelii, altero viam Mundi insanientis percurrere vellent? Responsio experientia constat.

CONCLUSIO TERTIA.

Heliodorus Casuista, qui in sua componenda Theologia, Auctores ab aliis Casuistis citatos, nullo habito delectu, nulloque rei periculo facto, laudat, si falsa sint citationes, peccat.

17 UT dictum est, ad evitandam culpam latam, & levem, & quasi levissimam obstringitur Theologus in custodiendo Sacrae Coelestisque doctrinae deposito. Licet enim istius Sacri depositi custodia jure ad Episcopos, Pastoresque pertineat, quoties tamen Theologi sibi onus assumunt, illud reserandi fidelibus, summa debent diligentia cavere, ne vel latum unguem adulteretur. Porro si quis ad evincendam bonitatem alicui monetae dubii metalli plurium peritorum testium testimonia afferet, nulla praemissa diligentia super eorumdem peritia, aut numero, certe culpabilis negligentiae reus foret. Inter argumenta, quibus morum sententiae probantur, unum est auctoritas Casuistarum. Si isti falso citantur, falsa ratio pro vera obtruditur, & lectores decipiuntur. Experientia autem compertum est, plures Auctores paginas suas citationibus replere, quae magna in parte falsae sunt. Ergo Doctor, qui judicis personam induit in decidendis Morum Controversiis, graviter plus & minus peccat, si ad exactum criterium redigere praetermittit ejusmodi testimonia. Et eo est illius in hac materia culpabilior negligentia, quo est gravior falsitatis suspitio.

18. Confirmatur. Duo sunt probationum genera, quibus morum causae resolvuntur. Alterum ab auctoritate, alterum a ratione arcessitur. Rationem veram, quae nisi una esse potest, difficillime in rebus dubiis invenire Theologus potest. Tenetur tamen pro virili exactam adhibere diligentiam, ut id quod magis prout sibi videtur, veritati accedit, assequatur. Quod si omni adhibita diligentia, veritatem non assequitur illius ignoratio excusabilis est,

quia

quia invincibilis: vincibilis vero & criminis plena foret, si negligentiæ partus esset. Veritas e contrario, quæ ab auctoritate repetitur, facillima inventu est: facti quippe res est; totaque difficultas labore, & diligentia superatur. Delinquit itaque *Heliodorus Casuista* si fidit citationibus repertis in aliis Casuistis, eo quod fundamentum suspicandi habet non paucas esse falsas. Ex alia parte professio Magistri, quam sponte assumit, ad ejusmodi severum examen omni jure illum obligat. Aut ergo ab evulganda Theologia desistat, aut partes impleat Magistri & Doctoris. Dum aliis Casuistis fide adhibita, nullo prævio criterio, nullo examine, testimonia ab illis citata discutit, non Magistri, cujus est examen, sed discipuli creduli, ne dicam stupidæ ovis; non Doctoris, cujus est vera a falsis secernere, sed auriti testis & avis alias sequentis, vices gerit. Quid ergo in publicum sub larva Doctoris & Magistri erumpit, si tantum aliorum Casuistarum transcriptor est? Quid Lectores decipit, dum & falsos citat testes, & se tanquam auctorem divendit, ut pondus addat auctoritatis, cum cœteroquin non nisi testis sit de auditu? Denique libera voluntas qua Heliodorus in hæc se conjicit pericula, illius culpabiliorem reddit negligentiam, illiusque non modicam malitiam aggravat.

CONCLUSIO QUARTA.

Helidiorus casuista, qui opiniones, ut communes Theologorum sententias obtrudit, quæ reapse non sunt: aut ut improbabiles traducit, quæ revera probabiliores sunt, graviter peccat.

19 Convenit penes Theologos omnes, Advocatum reum esse gravissimi criminis, si antequam defendendæ caussæ patrocinium suscipit, gradum majoris, aut minoris probabilitatis, quam, post diligens examen, ipse deprehendit, sincere & candide clienti suo non manifestat. Peccat si caussam, quam minus probabilem agnoscit tanquam probabiliorem repræsentat; ut clientem ad intentandam proximo litem inducat. Quanto ergo magis peccabit *Heliodorus Casuista* si in caussa, in qua non de merce temporanea & peritura agitur, sed æternitatis negotium tractatur, discipulos & lectores decipiat? Quandoquidem ideo potissimum peccat Advocatus, quia Cliens si statum suç caussæ perspectum haberet, fortasis litem non intentaret adversario. Hinc est, quod si unice Advocati Auctoritati innixus civile aggreditur bellum, præter peccatum grave, Advocatus ad expensarum compensationem tenetur. Quidniidem in nostro dicendum casu? Lectorum plures sententiam communiorem, probabiliorumque amplecti volunt, minus communi & minus probabili posthabita. Legunt in *Heliodoro* v. g. sententiam communem, aut communiorem esse illam, quæ sustinet Christianos vegetos, robustosque dispensatos in carnium esu ob ciborum esuralium nauseam in Quadragesima, esse quoque eo ipso ab jejunio, seu ab unica comestura liberos. Hac bona fide data *Heliodoro Casuista* jejunia solvunt. Ponamus sententiam communem non esse, (uti certe non est,) sed nunc per modum hypothesis id concedatur, quis dicet *Heliodorum* graviter non peccasse, cum lectores suos induxerit ad violandum jejunium, quod summa religione servassent, nisi legissent, sententiam illos a lege jejunii solventem, esse communem?

20. Ne tamen nimii rigoris hanc nostram conclusionem carpendi ansam quispiam arripiat, duo addenda sunt. Alterum quod quemadmodum Advocatus tunc graviter peccat cum aut dolo manifesto, ut crassa & culpabili negligentia suum clientem docere statum litis negligit. Idem de *Heliodoro* nostro dicendum statuimus. In Advocato doli occasio frequentior est: nempe aut urgens necessitas alendi familiam, aut impotens cupiditas divitiarum, honoris, & victoriarum. Absunt hæc ab *Heliodoro*. Is negligentia tantum peccare solet, quæ cum innumera mala pariat, præcipitem agere illum potest. Alterum, quod dum appellamus aliquam opinionem communem limites certos non definimus, nec enim in aliquo præciso puncto hæc communitas sita est, sed quandam habet latitudinem. Hinc eam tantum opinionem nos licite appellare possumus communem, quam nos ipsi, post diligens examen, talem secundum universalem existimationem reputamus. Nec anxius sit oportet, in his metiendis terminis. Paucis ergo rem universam accipe.

21. Si *Heliodorus* eam, quam supra indicavi diligentiam expertem nempe culpæ latæ, & levis (non addo levissimæ, licet possem) exequatur, tum in rationum momentis serio librandis, tum in Auctorum sensibus mature investigandis: dico eum nullo modo peccare, si proponat opinionem, ut communem, quam ipse post diligens studium, orationem sincerumque desiderium inveniendi veritatem, bona fide talem existimat. Contra, si ambo probationum genera, quibus opinio redditur probabilis, & communis ad prudentem, severamque crisim exigere prætermittat: si ovium instar post alios currit Auctores: Si quod reperit in suis Casuistis, nullo delectu, transcribat. Si denique aut ob suam negligentiam: aut ob nimium studium propriæ factionis pomœria amplificandi, aut ob affectionem peculiarem defendendi istius, aut alterius Casuistæ sententias: si inquam ob aliquam istarum, aliarumque Caussarum, non autem solius veritatis inveniendæ, & suadendæ desiderio ductus, opinionem proponat, ut communem, quæ talis non est, aut ut improbabilem, quæ probabilis est, vel contra: peccat magis, aut minus, quatenus major, minorve erit negligentia in veritatis investigatione.

CONCLUSIO QUINTA.

Heliodorus, qui in suis confirmandis morum opinionibus ad arbitrium auxit auctorum censum, & ambiguos ut certos testes intrusit, graviter peccavit.

22 Hæc conclusio probatione non eget; se ipsa enim manifesta, & evidens est. In quacumque caussa sive criminali, sive civili, qui testes dubios, ut certos, aut falsos ut veros introducit, gravissime delinquit, tum adversus veritatem, quam falsat, tum contra justitiam, quam violat, tum adversus publicum, quem decipit. Porro cum caussa salutis animarum sit omnium gravissima, deceptio in hac materia extremam continet malitiam.

23. Se excusat *Heliodorus*, quod data opera non auxit numerum auctorum, neque ex animi sententia dubios, ut certos testes produxit. Pro certo id habeo. Quoniam perfidiam redoleret, si manifesta voluntate decipiendi falsa allegarentur documenta, seu Theologorum auctoritates. Peccavit *Heliodorus* si falsis anticipationibus præventus, & nimio ardore placendi hominibus, atque ad præsentis sæculi palatum scribendi, succensus, quid quid suis rationibus quadrare arbitratur, serio neglecto criterio, nulloque habito delectu de libro transcribit in quinternum. Reperit in suis Casuistis v. g. pro opinione minus probabili in conspectu probabilioris, & pro innumeris similibus benignis sententiis laudari Theologos, Canonistas, Summistas, Recentes, Antiquos, Episcopos, Archiepiscopos, Cardinales, nullo indicato loco, ille statim istorum Testium censum transcribit, & non raro de suo addit: *item Pontifices in suis vivæ vocis oraculis: item Patres Sancti, & Scripturæ;* nec religioni sibi vertit augere ejusmodi vota, omnesque Sanctos in propriæ opinionis patrocinium advocare, quod eam præjudiciorum caligine obcœcatus, non veram, sed probabilem, licet minus altera, reputet.

24. *Heliodorus*, qui tam oscitanter se habet in sua lucubranda Theologia, qui in controversiis gravissimis non curat disputationis fontes scrutari, qui auctorum Textus expendere num ambigui, aut clari; qui citationes recognoscere omittit, aut desidia metuve offendendi id, quod sibi non placet, aut ob alias occultas caussas, reconditasque rationes, peccat magis & minus pro majori, aut minori negligentia. Delinquit quoque, quoties ob anxietatem promovendi propriam opinionem, Auctores qui a se stant, licet aut nullius, aut parvi nominis sint, illos tamen doctissimos, eruditissimos, sapientissimos, Doctoresque Classicos vocat. Hæc namque magnifica encomia non paucos probabilitatis gradus in mentes lectorum ingerunt sine ullo fundamento. In tam magni momenti controversiis summa sinceritas, ingenuitas, solusque veritatis amor requiruntur. Qui in profanis quæstionibus contra has prerogativas peccat, sibilo excipitur ab Eruditis. Sed in morum caussis pœnas luet gravissimas non ab hominibus, sed a Deo infligendas.

CONCLUSIO SEXTA.

Heliodorus, qui tali arte suam dirigit Theologiam; ut quæ sibi non probantur, sed laxa & improbabilia videntur historice narret, nullo lato super iis judicio, peccat.

25 Theologiæ Doctor, qui Magistri docentis munere defungitur & veritatis, morumque regulas docere discipulus, seu lectores suorum operum, & eosdem errandi periculo subducere, atque ab erroneæ doctrinæ vene-

veræno bibendo revocare, obstringitur. Hæc sane sunt Doctoris officia & partes. *Heliodorus* suam edit Theologiam; opiniones nulli censuræ obnoxias aperte defendit. Plures reputat improbabiles, & laxas. Istarum prædam fieri recusat, ne damni infecti satisdet. Sed illas historice narrat hoc modo. Contrariam sustinent *Caramuel*, *Diana*, *Bordon*, *Guimarius*, *& alii*. Neque probat, nec improbat ejusmodi opiniones; sed arbitrio lectoris seligendas relinquit. Dubio procul *Heliodorus* sic se gerens officio suo deest, tenetur namque ab errandi periculo Lectores suos removere; eo ipso quod Doctoris officium sumat ultroneumque Magistrum se se præbeat. Idque potissimum locum habet his perditissimis temporibus, in quibus probabilitatis invento omnia honesta, licitaque fiunt. Lectores namque probabilismi principiis imbuti legentes talem sententiam a sex vel octo auctoribus propugnari: Insuper conspicientes haudquaquam a Casuista *Heliodoro*, quem legunt, improbari, eam ceu probabilem suscipiunt, & executioni demandant. Peccat igitur *Heliodorus* dum ejusmodi opiniones Lectoribus porrigit, nullo adiecto improbationis calculo, fidem quoque suam atque integritatem discrimini exponit. Hinc siquidem scribendi methodum plures pro sagaci accipiunt arte facilius distribuendi proprios libros, qui omnium moribus accomodantur.

CONCLUSIO SEPTIMA.

Heliodorus, qui prærogativis necessariis destitutus Doctoris officium exercet, Morumque Theologiam evulgat eorum, quæ ex sua inepta Theologia prosiliunt malorum, reus est.

26 QUinque prærogativas in publico Theologiæ Doctore, qui voce, vel scriptis docendi, non modo populum, sed ipsos Presbyteros munus assumunt, prærequiri communiter asserunt Summistæ antiquiores. Hac de re scribunt Divus Antoninus 3 *p. Tit.* 17. *cap.* 16. *§.* 1. *&* 2. Cajetanus *verbo Doctor*, *& verb. Magister*, *& verb. Confessor.* Sylvester *Verb. Doctor*, *& Confessor.* Navarrus *de pœnitent. dist.* 6. *cap.* 1. *§. caveat*, *& in Manual. c.* 4. Dominicus Soto *in* 4. *dist.* 18. *q.* 4 *a.* 3. Petrus Soto *lect.* 6. *de Confes.* Isti tamen de Confessarii tantum scientia disputant. Canonistæ quoque hoc versant argumentum *c.* 1. *de Mag. ubi Panormit.* quinque qualitates enumerat in Doctore necessarias; nempe peritiam docendi, secundo facultatem dicendi, tertio subtilitatem interpretandi, quarto copiam differendi, & quinto approbationem seu potestatem exercendi suum officium.

27. Si Confessarii, minus quam par est, sapientes quandoque sunt, illorum ignorationem aut necessitas, aut charitas, aut zelus, licet non sit secundum scientiam, excusare, vel saltem diminuere culpam potest. At quam excusationis umbram obtrudere *Heliodorus* potest, si sua Morali Theologia multarum caussa deceptionum est? An charitatem, an zelum, an necessitatem? cum jam similium librorum multitudine mundus obruatur? Quid itaque nullo cogente, nemine invitante, nullaque necessitate exigente, aliorum Casuistarum libros contrahit, & epitoma, compendiaque format? Cur in tantum discrimen sponte se se conjicit; reddendi scilicet rationem omnium aberrationum, errorum, & criminum, quæ ex suis opinionibus sequi possunt? Si Confessarii minus periti decipiuntur, & laxæ doctrinæ contagio inficiantur, en plurium populorum ruinam, quæ vix ullum patitur remedium? Simul namque ac in hominum mentibus doctrinæ usuris, avaritiæ oblectamentis, & diverticulis consentaneæ locum occupant, celerrime inveterascunt, & adeo altas radices agunt, ut recidi nullo modo amplius possint. Nullus dubito, quin *Heliodorus* a contrahendis aliorum Casuistarum libris abstineret, si ejusmodi consectaria secum serio animo reputaret. Itaque si tanti non est, ut ad veros Theologiæ fontes digitum intendere possit, ut Scripturas, Patres, & Concilia interpretari, atque recentium Casuistarum libros ad crisim revocare, in eosdem judicium prudens ferre, quo bonum & verum approbare, falsum laxumque vel nimis rigidum, quod rarum est, improbare valeat, auctor illi sum, ut a vulgandis morum libris desistat, nisi periclitari propriam animam velit.

28. *Heliodoros* istos describit Gersonius *Tom.* 1. *lib.* 4. *de consol. Theol. ult. edit. Sunt alii minus culpabiliter, (nescio si minus tolerabiliter) errantes, quos ex Doctrina, dum moralem quærunt certitudinem, nullum lumen rationis movent ad assensum cujusvis agibilis. Tantummodo satis est si dicere potuerint: hoc scriptum est, hoc talis Doctor in lectura sua sensit: hoc alius ita posuit: Similes aspicientibus verso ad solem dorso splendorem ejus in montibus, quos ad aspectum solis nullus sufficit ostendentis digitus attollere. Cur ita? Quia deorsum oculum mergere soliti sunt, ubi non aspicitur sol, nisi circumvolutus caligine.*

29. Hinc est, quod homines pii, doctique satis improbare non valent plurium Heliodorum ausum, qui interpretandi acumine, diserendi copia, distribuendi arte, & quod maximum est, prudentiæ lumine destituti ad morum Theologiam tradendam typisque evulgandam intrepide accedunt: Quare Michael Elizalda *p.* 2. *lib.* 6. *quæst.* 15. *§.* 5. sic describit ejusmodi Moralistas. *Doctores non tam conscientiarum dixerim, quam multarum relaxationum: & quæ de Sacra Scriptura ajebat Hieronymus, jam hac ætate morali Theologiæ satis congruunt. Hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc universi præsumunt, lacerant, docent, antequam didicerint. In primis enim ut diximus ex romancistis, ut vocant, istis, jam fœminæ ipsæ, & quilibet Doctores facti sunt. Deinde vero innumeri, quibus nulla alia scientia crederetur, Moralem Theologiam non solum docent, & quorumcumque conscientias regunt, & casus resolvunt, sed libros etiam edunt. Hanc enim omnes præsumunt: & non nisi lacerent, necesse est.* Quin isti nec in gravissimis controversiis aliquo dubitationis timore percelluntur, sed decretorie, ac pectore intrepido omnia decidunt, & non raro ad magnum confirmationis pondus suam ipsorum auctoritatem adjicere solent his verbis. *Ego hanc Doctrinam, hanc opinionem practicavi in confessionibus audiendis.* De his loquutus fuisse videtur Apostolus ad *Timot.* 1. *c.* 1. *Conversi sunt in vaniloquium volentes esse legis Doctores, non intelligentes, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant.*

CASUS SECUNDUS.

Blasius Confessarius Theologia Morali, quam dictus Heliodorus Casuista typis vulgavit, usus est, tum pro sua, tum pro suorum pœnitentium conscientiis dirigendis. Deprehendit plurimas opiniones Heliodori esse falsas, quas ipse amplexus fuit, & exequutioni demandavit. Quæritur an peccaverit & ipse sequendo doctrinam Heliodori, & populus sequendo opiniones sui Blasii Confessarii?

RESPONSIO.

30 TRibus conclusionibus propositum casum resolvam a tricis probabilistarum, quo ad fieri potest disputationem subducam, atque ad principia extra disputationis aleam posita revocabo. Gravissimas, quas continet difficultates, quæ prolixam requirerent orationem breviter perstringam: nec enim pro dignitate nunc eas expendere opportunum duxi: sed commodior expectatur occasio.

CONCLUSIO PRIMA.

Blasius Confessarius peccare potest sequendo Doctrinam & opiniones Heliodori Casuistæ, & suos pœnitentes decipere ac perdere.

31 NOn me fugit plures recentiores probabilistas, antequam rationes audiant, propositam conclusionem improbaturos fore. Ad asylum ignorantiæ invincibilis *Blasium* Confessarium se se recipere posse statim obtrudunt. At ut hoc perfugium occludam, illud nunc in disputationem vocare minime nolim, detur necne juris naturæ invincibilis ignoratio. Absit ut difficillimæ controversiæ periculo, expositam conclusionem committam. Quin gratis in præsentia concedere volo, quod falsum, alioquin existimo, possibilem nempe esse aliquarum veritatum naturalium, quæ a suis principiis longe absunt, invincibilem ignorantiam. Quid inde? Excusandus ne propterea *Blasius* Confessarius est, si errat sequendo doctrinam & opiniones *Heliodori* Casuistæ? Minime gentium. Sed solum ex possibili ignorantia, possibilis excusatio infertur. Cæterum quod istius possibilis excusationis beneficio reipsa *Blasius* gaudeat toties, dum errat sequendo suos Casuistas, nemo eorum, qui recte sapiunt, adfirmabit. Immo vel ipsi benigniores

Ca-

Casuistæ id negare debent, nisi Euangelio renunciare velint. Quare ut obiter dicam, admissa etiam sententia ignorantiæ invincibilis aliquarum veritatum, parum admodum deservit ad excusandos errores, quos frequenter nimia confidentia defendunt Casuistæ; & nimis præcipiti judicio illis adhærent non raro discipuli Confessarii. Quapropter non dixi in Conclusione Blasium Confessarium peccare, sed tantum peccare posse. Quoniam frequenter contigere valet vincibilem esse tum Casuistæ, tum Confessarii ignorantiam. Quid namque frequentius in Euangelio, ac in universa Scriptura occurrit, quam a Doctorum, & Magistrorum falsis erroneisque opinionibus cavendum esse?

32. Brevissime itaque pro evidenti demonstratione propositæ conclusionis, auctoritate ipsius Scripturæ ostendendum est, Theologos, & Confessarios errare posse culpabiliter, sive in tradenda Morali Theologia, sive in regendis fidelium Conscientiis. Ex innumeris Scripturæ Sanctæ textibus paucos seligam. Ezechielis *cap.* 13. hæc habentur. *Væ Prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident .... vident vana, & divinant mendacium dicentes .... Et erit manus mea super Prophetas .... eo quod deceperunt populum meum dicentes pax, & non est pax.* Similia scribit Isaias cap. 29. *Obstupescite & admiramini .... Quoniam miscuit vobis Dominus Spiritum soporis, claudet oculos vestros, Prophetas, & Principes vestros, qui vident visiones, operiet .... Et dixit Dominus. Eo quod appropinquat populus iste ore suo, & labiis suis glorificat me, cor autem ejus longe est a me, & timuerunt mandato hominum & doctrinis. Ideo ecce ego addam ut admirationem faciam populo huic miraculo grandi, & stupendo. Peribit enim sapientia a sapientibus ejus.* Eadem habet Jeremias *cap.* 23. *Væ pastoribus, qui disperdunt, & dilacerant gregem pascuæ meæ dicit Dominus. Ideo hæc dicit Dominus Deus Israel ad Pastores, qui pascunt populum meum. Vos dispersistis eos. Ecce ego visitabo super vos malitiam studiorum vestrorum ..... Nolite audire verba Prophetarum, qui prophetant vobis & decipiunt vos.*

33. Paucos quoque ex Euangelio isthuc textus transcribam. *Matth.* 15. *Sinite illos cœci sunt, & duces cæcorum, cæcus autem si cæco ducatum præstet ambo in foveam cadunt.* Item Apostolus Paulus *epist. c.* 1. admonet Timothæum, ut retraheret Magistros a denunciatione falsæ doctrinæ. *Rogavi te, ut remaneres Ephesi, cum irem in Macedoniam, ut denunciares quibusdam, ne aliter docerent. Neque intenderent fabulis, & genealogiis interminatis, quæ quæstiones præstant magis, quam ædificationem Dei, quæ est in fide. Finis autem præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. A quibus quidam aberrantes conversi sunt in vaniloquium. Volentes esse Legis Doctores, non intelligentes neque quæ loquuntur neque de quibus affirmant.*

34. Ex his colligo. Quemadmodum Prophetæ, Doctores, Scribæ & Pharisæi, tum in præceptis Fidei, tum in morum mandatis errare poterant, & sæpe reipsa erraruntː ita & Doctores novi fœderis in utriusque generis præceptis explicandis errare, & decipere populum queunt. Et quamquam laudati Scripturæ textus hæreseon auctores potissimum increpent, non minus tamen redarguunt Doctores illos, qui falsis opinionibus morum adulterant integritatem. Quod luculentius evincitur. Omnia Sacræ Scripturæ oracula æque nobis Cœlestem repræsentant protectionem, qua Deus testatur, & promittit, se immaculata, pura, integra, intemerataque servaturum fore usque ad sæculorum consumationem Dogmata fidei, ac morum præcepta. Hæ Divinæ, manifestæque promissiones Ecclesiæ factæ non impediere, quin plurimi Doctores Catholici privati, scientia & eruditione ornati, in fidei Doctrina erraverint populosque deceperint. Percurrat qui velit Accademias, & Regna tum Orientalia tum Septentrionalia, quæ ultimis temporibus a fide descivere. Eadem ego ratione errare possunt Theologi & Casuistæ privati in morum controversiis, atque fideles decipere, & perdere. Utinam quæso alicujus privilegii vestigium, quo privati Theologi casuistæ ab errore præservati sint? Hanc ab errore immunitatem suæ Ecclesiæ Deus impertiit, nulli vero privato Theologo, nulli Confessario. Quin & est Blasius confessarius inexcusabilior quo facilius potest, misso Heliodoro Casuista, seipso Scripturas meditari, & Doctiores, Theologos legere, & consulere. Quod si tanti non est, ut per se ipsum veros a falsis prophetis, probabiliores e laxis opinionibus secernere valeat indigne suo defungitur officio, ejusque ignorantia voluntaria, atque adeo criminis plena est.

35. Plurimis, quæ istuc adserre possem, omissis, sufficiat referre auctoritatem Alexandri VII. Summi Pontificis, qui expresse de Theologis loquitur in suo decreto, quo anno 1665. plurium Casuistarum opiniones damnavit. *Sanctissimus Dominus noster audivit non sine magno animi sui mœrore complures opiniones christianæque disciplinæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes, partim antiquas iterum suscitari, partim noviter prodire; & summam illam luxuriantium ingeniorum licentiam in dies magis excrescere, per quam in rebus ad conscientiam pertinentibus modus opinandi irrepsit alienus omnino ab Euangelica simplicitate, Sanctorumque Patrum Doctrina, & quem si pro recta regula fidei in praxi sequerentur, ingens eruptura esset Christianæ fidei corruptela. Quare ne ullo unquam tempore viam salutis, quam suprema veritas Deus, cujus verba in æternum permanent, arctam esse definivit animarum perniciem dilatari, seu verius perverti contingeret, idem Sanctissimus D. N. ut oves sibi creditas ab ejusmodi spatiosa, lataque via, pro Pastorali solicitudine &c.* Et licet Casuistæ aliqui nimium factiosi cavillentur, laxas propositiones a Pontifice proscripras esse, *ut jacent*, secus ut reperiuntur in libris Casuistarum; Attamen admisso etiam hoc puro putoque commento, fateri coguntur cum omnibus Catholicis privatos Theologos, & Confessarios sequentes Theologorum quorumdam privatorum opiniones, errare culpabiliter posse. Conclusio ista, ut ego quidem arbitror, a nemine in controversiam vocari potest. Idcirco plurima nunc mitto, quæ illam confirmare valerent.

CONCLUSIO SECUNDA.

Quemadmodum Theologi, & Confessarii peccare possunt docendo & decipiendo fideles: ita fidelis populus peccare potest sequendo opiniones Theologorum & Confessariorum.

36 HÆc secunda Conclusio primam consequitur. Nam si Christiani nullum unquam reipsa reciperent detrimentum ex falsa Theologorum & Confessariorum Doctrina, tunc nec Theologi, nec Confessarii peccarent eos decipiendo, sublata prava decipiendi voluntate, quæ nec in Doctoribus hæreticis semper adest. Peccaret ne medicus, si eo privilegio insignitus esset, ut eadem securitate sanaret ægrotos venenum propinando, ac remedium juxta veras medicinæ artis regulas porrigendo? Si itaque fideles eodem modo in salutis negotio sanarentur a Confessariis, & Theologis errantibus, ac a Doctoribus vere sapientibus. Nulli, nec Theologi, nec Confessarii, interiore iniquitate submota, nec fideles essent præjudicio, & damno obnoxii. Non eo inficias consultores Theologos quandoque peccare posse, quin peccent pœnitentes, qui eosdem consulant. Non tamen semper id evenire potest.

37. Verum Euangelii & Patrum auctoritate conclusionem luculentius evinco. Et in primis Euangelicus Matthæi textus æque damnat populum sequentem Doctores cœcos, ac ipsos cœcos. „ Cœcus autem si cœco ducatum præstet ambo in foveam cadunt. *D. Augustinus hunc textum sic interpretatur* lib. de past. or cap. 10. Sed quoniam terret, non solum cœcum ducentem, sed & cœcum sequentem (neque enim ait cadit in foveam ducens, & non cadit sequens, sed cœcus cœcum ducens ambo in foveam cadunt) .... Securi inquiunt sequimur Episcopos nostros. Dicunt hoc sæpe hæretici, quando manifestissima veritate convincuntur. Nonne oves sumus, illi de nobis reddent rationem. Reddent plane malam de morte vestra .... Si in Catholica constituitur Episcopis: non bonam rationem reddit de ove, si non quæsierit errantem de grege Dei, qualem rationem redditurus est hæreticos.

38. Magnopere quoque confirmat assertionem nostram Apostolus Paulus 2. *ad Timoth. c.* 4. *Erit enim tempus cum sanam Doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi Magistros prurientes auribus, & a veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.* Omnium Patrum interpretationes in sensum recidunt conclusionis nostræ. *Nihil enim significantius dici potuit.* (inquit Chrysostomus hom. 9. hic) *quippe dum coacervabunt, ait indiscretam, confusamque significat. Doctorum multitudinem.* Ambrosius hic. *Tales enim futuros esse dicit, qui pro desideriis doceri velint, & a Magistris constantibus, & veracibus ad hos convertantur, qui hæc illos doceant, quæ libenter illi audiant, quia veritas illis aspera videbitur.* Anselmus sic interpretatur. *Sanam Doctrinam non sustinebunt sed velut*

aures

onus grave reiiciunt ea ab humeris suis. Nam non sustinebunt, sed ad sua desideria complenda coacervabunt, idest, acervum sibi congregabunt Magistrorum, qui doceant eos ea, quæ desiderant; ipsi dico prurientes auribus, id est pruritum habentes in auribus spiritualiter formicantibus &c. Nam sicut caro, quæ prurit semper, vult fricari, semper aures eorum sic cupiunt audire verba, quæ errores doceant, & ad delectationes alliciant; & a veritate &c. idest fugiunt audire sermonem veritatis. Nonne graphice depicti sunt ætatis nostræ Christiani, qui libentissime auscultant choreas, comæssationes, promiscuam virorum & mulierum conversationem, & familiaria colloquia, & contubernia prohibita non esse; qui occasionem laqueorum plenam vitandam non esse, si damni subeundi, vel lucri amittendi periculum instet; qui ex mutuo data pecunia lucrum percipi sub variis titulis posse lętanter audiunt; qui denique fugiunt Micheas, seu alios Doctores, & Confessarios asperam Euangelii veritatem, arctamque Paradisi viam prædicantes, istosque ceu *Rigoristas & Antihomines* consectantur, ut peroptime interpretatur D. Thomas *hic lect.* 1. *Erit tempus &c. Quando erunt mali Doctores.* Non sustinebunt &c. *id est erit eis odiosa vestra doctrina scilicet Christi .... Alia perversitas, quia volunt inordinate audire curiosa, & noxia. Ideo dicit*. Sed ad sua desideria coacervabunt. *Id est multiplicabunt, & est coacervatio, quando indigni, & insufficientes multiplicantur, & magis coacervatio est, si sunt quatuor indigni, quam centum boni: quia ut habetur Isai 30. Loquimini nobis placentia: Hoc est secundum sua desideria, quia unus vult audire unum, & alius alium, & sic quærunt diversos Magistros, seu Confessarios*.

39. Ultimo loco adjiciam erroneas opiniones Scribarum, & Phariseorum qui erant Ecclesiæ, seu Synagogæ Hebræorum Doctores & Magistri in magna habiti existimatione. Qua de caussa populus indoctus, & imperitus quadam videbatur dignus excusatione, dum talium Theologorum doctrinas non modo in fidei, sed etiam in morum præceptis sequebatur. Christus tamen & Magistros errantes, & populum deceptum rejicit. Inquit enim Christus *Matth.* 15. *Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? nam Deus dixit: Honora Patrem, & Matrem, & qui maledixerit Patri vel Matri morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicumque dixerit Patri, vel Matri: Munus quodcumque est ex me tibi proderit .... Sine causa colunt me docentes doctrinas, & mandata hominum*. Hæc Pharisæorum Doctrina splendido pietatis fuco obducebatur. Suadebant namque illi sanctius esse offerre Deo munera & sacrificia, quam succurrere parentibus. Usurarum quoque prohibitionem ita moderaverant, ut ex pecunia mutuo credita levia dumtaxat munuscula, ut Hieronymus interpretatur, rependi concederent fœneratoribus. Porro quæ olim contigerunt Doctoribus, & populo Hebræo, eadem quibusdam Doctoribus, & Christianis accidisse deflet D. Bernardus *in Cant. Ser.* 33. *Væ generationi huic a fermento Phariseorum, quod est hypocrisis dici debet; quæ iam latere præ abundantia non valet, & præ imprudentia non quærit. Serpit hodie putida tabes per omne corpus Ecclesiæ, & quo latius, eo desperatius: eoque periculosius, quo interius. Nam si insurgeret apertus inimicus absconderet se forsitan ab eo. Nunc vero quem ejiciet? aut a quo se abscondet? Omnes amici, & omnes inimici: omnes necessarii, & omnes adversarii, omnes domestici, & nulli pacifici: omnes proximi, & omnes quæ sua sunt quærunt. Ministri Christi sunt, & serviunt Antichristo. Honorati incedunt de bonis Domini, qui Domino honorem non deferunt ... Olim prædictum est, & nunc tempus impletionis advenit. Ecce in pace amaritudo mea amarissima. Amara prius in pace martyrum: amarior post in conflictu hæreticorum amarissima nunc in moribus domesticorum. Non fugare, non fugere eos potest: invaluerunt, & multiplicati sunt super numerum. Intestina, & insanabilis est plaga Ecclesiæ: & ideo in pace amaritudo ejus amarissima. Sed in qua pace? Et pax est, & non est. Pax a paganis pax ab Hæreticis. Sed non profecto a filiis*.

CONCLUSIO TERTIA.

Quædam objectiones resolvuntur, & ignorantia invincibilis abusus obiter indicatur.

40. OBvia cuique est difficultas, quæ adversus ea, quæ dicta sunt, obiici potest. Ecquomodo, in quis, rustici, simplices, montuosique homines Doctores suos, doctrinas falsas docentes deprehendere poterunt? Quomodo eorumdem opiniones discutere, falsas a veris secernere? Quid, quod nec ipsi Theologi una conveniunt, sed mutuo diffident, & in diversas oppositasque ab eunt sententias? Quid igitur superest populo, qui nec legere, nec quæ legit intelligere, sæpe valet, nisi suos Confessarios, & Casuistas consulere, eorumque sententiis auscultare?

41. Objectio isthæc & magno verborum apparatu, & concrepantibus buccis proponi solet: seipsa tamen de hiscit, & in nihilum occidit. Quandoquidem respondeant num populi simplices Hebræorum Scribarum, & Phariseorum traditiones, novasque hominum doctrinas discutere: num populi rustici Origenis, & Tertulliani, quos sequebantur, erroneas opiniones discernere poterant? dicant an populus Constantinopolitanus Episcopi Nestorii, an Alexandrinus Patriarchæ sui Dioscori discutere errores valebant? Quid de populis illis immensis, qui Arianorum, & Semiarianorum Conciliis tot Episcoporum atque insignium Doctorum adhærebant, reponent? Quid tandem de innumeris transalpinis populis montes, pagosque incolentibus, qui errores Lutheri & Calvini sequuntur, respondebunt? Num Hæreticorum Episcoporum simplices, rusticosque populos omnes in Paradisum invexerint Casuistæ? Non unius, aut duorum, aut decem, aut centum Casuistarum præsidio, sed Episcoporum, qui sub initium Catholici etiam habebantur, numerosissimis Conciliis nitebantur populi illi?

42. Quid? In fide illi, non in moribus, errabant? Quid inde? Cur inexcusabiles illi, quod in fidei articulis errent suos sequendo Pastores & Doctores; excusabiles vero isti, quod in morum præceptis errantibus Magistris adhæreant? Quænam discriminis ratio? Non ne potius digniores excusatione videntur, qui in Prædestinatonis in Eucharistiæ supernæ beatis, aliisque fidei Divinæ altissimis mysteriis, quam illi, qui in morum præceptis, errant? Nam hæc, non tam longe, quam illa, ab humana mente absunt. An ne Deus illis lumen ad credendum, secus istis auxilia ad cognoscendum, quæ morum integritati officiunt, infundit? Scientiores ne esse debebunt simplices rusticique populi in fidei arcanis, ac in morum regulis naturæ rationali quam maxime consentaneis, & ab eadem proficiscentibus? Revol vant universam Scripturam, Patres, & Concilia omnia percurrant, & tota mentis indagine scrutentur, num aliquod privilegium concesserit Deus, quo in morum Doctrina, secus in rebus fidei ab erroris culpa præserventur tum Magistri errantes, tum populi sequentes.

43. Non me fugit, Casuistas quosdam excusare rudes, simplicesque hæreticorum populos, qui suis Pastoribus fidem adhibentes, fidem in baptismate receptam, ut ipsi ajunt, servant; eo quod ignorantia invincibili laborantes, pertinaces non sint, sed hæretici tantum materiales. Et istos absolvi posse a Parochis Catholicis docet Busembau, additque alius Commentator, ejusmodi hæreticos materiales non esse, ut ipse credit, damnandos ex defectu fidei, si credant ea, quæ necessaria sunt necessitate medii. Quantum hæc doctrina distet a sententia inter hæreticos communissima: nempe ad salutem satis esse credere articulos, quos *fundamentales* vocant, quorumve fides necessaria est necessitate medii, secus aliorum articulorum, qui *fundamentales* non sint: & hac ratione omnes Christianos cujusque sectæ, licet extra unicam Ecclesiæ Romanæ arcam, salvari contendunt. quantum inquam, ab hac erronea opinione, præfata Casuistarum Doctrina distet; cæteri viderint. Certe qua ratione rudem Germaniæ populum Lutheri sectatorem hæreticum materialem vocant: eadem quoque, si non potiori, ratione rudes Hebræorum, Nestorianorum, Euthichianorum, Arianorumque populos hæreticos materiales appellare poterunt & ignorantiæ invincibilis beneficio ad Paradisum perducere: quod scripturæ & universalis Ecclesiæ sensui adversatur.

44. Reponunt alii, Magistros & Doctores hæresis mala voluntate, scientesque populos decipere, atque ideo istos minime excusari. Verum hoc quoque perfugium vanum est. Et in primis non omnes qui hæreses docent scienter, & voluntate decipiendi id præstant. Quis enim scienter fallitur? Nobis, inquit alicubi Salvianus, *hæretici sunt, sibi non sunt*. Quoties Lutherus non testatur, se vera tradere, atque ab ipso Deo certiorem de veritate Doctrinæ suæ factum esse? Deinde admisso etiam quod prava decipiendi voluntate id egerint, quid inde? Si quidem aut manifeste, aut occulta est iniquitas isthæc. Si patet, decipere nequit, quoniam, agnito lupo, oves fugiunt. Si Lupus occultus est, oviumque veste contectus, quid devoratæ ovi prodest? occulta pravitas deceptori, non decepto obest, potus veneni eumdem effectum parit, sive & ex malitia, sive ex ignorantia propinetur.

45. Objiciunt secundo loco, quod eodem recidit, ignorantiam invincibilem excusare a culpa. Porro dum Parochus montuosus sui Casuistæ, quem unicum forte habet, opinionibus decipitur, & parochiani sui pastoris consiliis aberrant, non ne invincibiliter errant? An ne ad impossibilia cogendi? Si autem invincibilis error est, innocens itidem, & a culpa quacumque immunis erit.

46. Faccillime hęc omnia & verissime explodi possent dicendo, quod si Parochi & nudes populi, quod in seipsis est, præstiterint, a veritate non aberrabunt. At quoniam responsio isthæc casuistis non paucis displicet, pluribusque cavillationibus eam impetunt; ideo aliam instituimus viam, a qua nec illi recedere valent. Concedamus itaque quod etiam in iis, quæ juris naturæ sunt, plures simplices, nudesque homines invincibili laborent ignorantia. Hinc tamen minime sequitur, quod Casuistę intendunt, nempe, Christianos quosque sive rudes, sive doctos suis Theologis, & Confessariis fidem adhibentes, reipsa excusari.

37. Abu:

47. Abusum itaque gravissimum ignorantiæ invincibilis obiter indicemus oportet. Siquidem non ideo populorum ignorantiam, simplicitatem, barbariem, rusticitatem, imperitiam, ineptitudinem, ac tarditatem ingenii perpetuo objiciunt, & exaggerant, ut istos duntaxat a culpa præservent: sed hoc prajacto fundamento impuritatis asylum erigunt, quo simul sagaciores, doctioresque se se recipere valeant. A montibus itaque pagisque ad cultas Civitates disputationem revocemus. Sint aliqui in montibus, & sylvis & etiam Civitatibus innocenter suis pastoribus errantibus adhærentes. Idem ne de iis passim qui Civitates inhabitant, judicium ferendum est? Nunquid artifices veteratores, mercatores callidi, advocati sagaces, Nobiles eruditi, illustres astutæque mulieres suis Casuistis & Confessariis fidem adhibentes, semper excusabuntur? Ego in meis conclusionibus ut cautissime loquerer, constitui tum Theologos & Confessarios, tum fideles eosdem sequentes errare & peccare posse: nunc ab errore & culpa possibili, ad actum ipsum incidenter venandum accedo. Dicant ergo num ejusmodi, similesque Christiani, qui pompis, luxui, comœdiis theatris, virorum, mulierumque colloquiis, diverticulis illecebisque indulgent: qui lites inenarrabilibus cavillis peragunt, defendunt, protrahunt: qui mercaturam impotenti cupiditate exercent, contractus, qui usuram sapiunt, ineunt; divitiis augendis continenter student: eleemosynas aut parvas, aut nullas distribuunt. Hi omnes suos habent Confessarios, & Theologos: istorum Consiliis Sacramenta frequentant, contractus, lites, diverticula vana, moresque profanos persequuntur.

48. Dicant candide nunc velim, num isti Christiani Christianæque omnes suorum Confessariorum & Casuistarum aberrantium auctoritate excusentur? Qui dubitandi locus inquiunt? Quid namque aliud peragere possunt, nisi Confessarios, & Theologos consulere? ut eos invincibiliter ignorare dicatur? illhic paululum gradum siste. Quid si Christiani isti audirent plurimos alios Theologos, & Confessarios oppositum docentes? Quid si dum Concionatores adversus dictos mores perorantes audiunt, aut libros asceticos legunt, conscientiæ stimulis pulsarentur? & nihilominus internos retunderent aculeos: atque afflatus illos, modo ab ipsa natura, modo a supremo lumine excitatos comprimerent, arcerentque: quid si sæpius se interiore impulsu ad alios consulendos Theologos perurgeri sentientes resisterent? Quid si reipsa alii Theologi & Confessarii, ad quos casu quandoque deflectunt eorum diverticula, contractus, commercia, cæterasque illecebras damnent, illisque Sacramenta differant, respuerent, & ut suis commoditatibus infestos traducerent, ceu *rigoristas*? Quid si ocultissima, simulque validissima inclinatione persequendi inveteratam vivendi consuetudinem, cæteros Theologos rejicerent, verentes, ne sibi ejusmodi vitæ ratio interdicatur, & selectos confessarios sibi placentia loquentes retinerent, aut data opera inquirerent, eorumque consiliis Sacramenta frequentarent, quin mores mutarent? Quid postremum si Confessarii ipsi aut Secretissima augendæ factionis affectione, aut propriis rationibus consulendi studio laxiores amplecterentur sententias? Quid si Casuistæ & Theologi sufficienti destituti aut ingenii acumine, aut copia differendi: quid si necessaria oratione, studio, & diligentia omissa, summas, librosque suos compilarent, ut evaderent populorum Magistri, repugnante Apostolo Jacobo, qui pluralitatem Magistrorum vetat? Esset ne in descriptis positionibus ignorantiæ invincibili locus? Nonne omnes ejusmodi Christiani, Christianæ, Casuistæ & Confessarii culpabiliter errarent secundum omnes etiam laxiores Casuistas? Quandoquidem nunquam ignorantia illa, quæ, aut culpabilis negligentiæ, aut malitiæ licet occultissimæ partus est, dicitur invincibilis. Quis autem inficias iverit ignorantiam eorum omnium, quos recensui sive Theologorum, & Confessariorum, sive pœnitentium ignorantiam esse, aut culpabilis negligentiæ, ut secretæ propensionis in propria commoda partum? Ergo juxta omnes vincibilis, & criminosa.

49. Ex pluribus igitur capitibus & Confessariorum & populorum ignoratio criminis plena efficitur. D. Joannes Chrysostomus ob solam negligentiam inquirendæ veritatis, & adeundi Confessarios doctos pios, ab assentandi, palpandique periculo alienos, populi ignorantiam culpabilem statuit: idque evincit ex comparatione studii, & diligentiæ, quam in omnibus ferre terrenis, paruique momenti negotiis adhibere non modo homines acuti & sagaces, sed etiam rudes solent. *Homil. 13. in epis. 2. ad Corinth. Ne igitur (ait) multorum opiniones habeamus, sed res ipsas inquiramus. Quomodo autem non absurdum propter pecunias aliis non credere, sed ipsas numerare, & supputare. Pro rebus autem amplioribus, aliorum sententiam sequi simpliciter. Præsertim cum habeamus exactissimam trutinam, & regulam Divinarum, inquam, legum assertionem. Ideo obsecro & oro omnes vos, ut relinquatis quiddam huic vel illi videatur; deque his a Scripturis omnia inquirite.* Clarius adhuc alibi redarguit Christianorum in conquirendis veris Magistris negligentiam. *Vestem*, inquit, *empturus es unum visitas negotiatorem, & alterum. An non oportet populum Christianum circumire omnes Doctores, & inquirere ubi sincere venundatur veritas Christi?* Et Chrysostomi & aliorum Patrum innumeros textus isthuc transcribere in confirmationem istius veritatis possem.

50. Satis nunc constare existimo, maximum illum invincibilis ignorantiæ abusum, quo immunes reddere a peccato contendunt recentiores plurimi tum Casuistas, tum Christianos fere omnes opinionibus Confessariorum adhærentes. Itaque laborent nec ne quidam rudes, simplicesque plebei, hominesque montuosi, interdum ignorantia invincibili. Fuerit quandoque inter Sanctos ipsos dissidium in morum controversiis, fuerit in eorum aliquo error cujusque culpæ expers, ita ut necesse minime habuerint cum Sancto Davide orare Deum: *& ignorantias meas ne memineris*. Id omne concedatur. Res enim facti est, universæ alioquin Patrum Doctrinæ repugnantis. Quid tamen inde? Quis ex innocuo aliquo errore Sanctorum, quos in rebus difficillimis omnem diligentiam moraliter possibilem adhibuisse, omnibusque necessarii prerogativis ingenii, eruditionis, studii, & disserendi instructos esse, haudquam dubitare licet: quis inquam colligere ausit argumentum excusandi communiter Casuistas omnes in ea tradenda Theologia Temporum, personarumque conditioni accomodata, quæ laxitatem passim redolet? Quis ausit affirmare, istos omnes & prerogativis necessariis ad tam sublime munus libere susceptum implendum ornatos, & omnia media pro assequenda veritate, aut vitandis erroribus exequutos fuisse? Quis denique ex ignorantia invincibili, quam in rudibus, rusticisque hominibus quandoque reperiri asserunt; eo quod & eorum morum integritas, & animi ingenuitas, & ardens sciendæ veritatis desiderium, aliaque inditia gravia innoxium ostendunt illorum errorem: Quis inquam ex hoc rarissimo, aut saltem non adeo frequenti eventu, inferre ausit, communiter ignorantia invincibili teneri cujusque status & professionis fœminas & homines sagacissimos, callidos, auctos, ut sunt passim, non modo in Civitatibus, sed in pagis, & villis, quorum corruptissimi mores, fraudes, doli, insidiæ, libidines, injustitiæ, cavillationesque, quibus mutuo implicantur; eorum ignorationem voluntariam, crassam, affectatamque evidenter demonstrant? Ex quibus duo fere certa colliguntur. Primum ignorantiam invincibilem perraro, & in paucis ad summum reperiri. Alterum ignorantiam tum Confessariorum, & Casuistarum, tum Christianorum pœnitentiam, quos descripsi, passim vincibilem, & culpabilem esse. Brevi: paucissimis prodest ignorantiæ invincibilis perfugium, quia in paucissimis reperiuntur conditiones necessariæ pro innocenti ignorantia. Non est ergo, quod tam acris atque perpetua altercatio habeatur super facto, quod raro occurrit, si tamen occurrit.

51. Opponunt ultimo loco, hanc doctrinam animas turbare scrupulis, angustiis, & continuis agitationibus replere: ac denique ex illa sequi, tum Casuistas, tum Christianos magna ex parte damnandos fore. Hoc omnium sophismatum ineptissimum est. Illud pluribus in locis sibi objicit Augustinus his verbis. *An non omnes hoc faciunt? Et quis non facit? Num omnes perditurus est Deus?* opportuniore occasione de eodem fusior erit sermo. Satis nunc sit indicare Euangelium ipsum testari, paucos esse electos, plures vero perituros. Doctrina data non angustias, non scrupulos suscitat, sed solicitudinem Euangelicam inducit, humilitatem Christianam & Sanctum illum Dei timorem, quem clavum animæ fluctrantis appellat Ambrosius, excitat, & calcaria adjicit piis fidelibus ad operandum cum timore & tremore salutem æternam. Hæ sunt phrases non rigoristarum, sed Euangelistarum. Contraria vero Doctrina ad dolosam securitatem, ad funestum stuporem, formidandamque obstinationem, & cœcitatem viam aperit latissimam.

PRÆ-

PRÆFATIO AUTORIS.

IRUM sane, ut mihi persuasum est, quam multis videbitur, præsens hoc Opus ab homine uno non modo susceptum, sed & in lucem audacter fuisse emissum, præsertim cum tot tamque eruditæ innumerorum fere primi Ordinis celeberrimique nominis Authorum eadem de re promulgatæ fuerint elucubrationes. Quid enim novi, forsan inquient, aut inauditi post tot doctos atque perspiaces viros proferre in medium poterit iste? Nunquid collatam simul operam atque consertos plurium labores Doctorum, quibus nunc affluit Parisiensis Sorbona, exigebat tantum molimen ut de tot numero ac tanta varietate diversis rebus, spinosas persolverent difficultates, quas omnes addidicisse privatum quempiam vix ac ne vix quidem verisimile est, ut alios easdem docere queat? Eadem ferme alias sibi objecit S. Cyrillus Alexandrinus, cum minores Prophetas commentariis suis illustrare meditatus est (a): *Existimabit fortasse quispiam*, inquit hic S., *otiosum esse quodammodo, & cum temeritate conjunctum, parumque conducibile, etiam antea pluribus disputata & explicata tantum non refodere, perscrutarique velle, & laboribus aliorum superadditis novos superaddere.*

(a) S. Cyrillus Alexand. Præfat. in Oseam. Prophetam init.

Ea quidem, fateor, quam sæpe animo volvi, cogitatione mens mea tam valide perculsa est, ut Opus hoc evulgare nunquam statutum ac deliberatum habuissem: nisi hortatu suo ac consiliis hunc Studiorum meorum proventum e tenebris quasi eruissent complures amici mei, morum Disciplinæ peritissimi Doctores, & in arte regiminis animorum versatissimi, quorum præcipua, qua etiam ad conscribendos de Trinitate Libros inductus est S. Augustinus, hæc fuit ratio, quod meum hoc Opus moralibus optimorum Authorum præceptionibus refertum, pro Bibliotheca iis futurum esset, qui Libros istorum nec habent, nec quandoque præ inopia, aliave de causa habere possunt: *Neque enim omnia, quæ ab omnibus conscribuntur, in omnium manus veniunt*, inquit gratiæ Doctor (b), *& fieri potest, ut nonnulli, qui etiam hæc nostra intelligere valent, illos planiores non inveniant Libros, & in istos saltem incidant. Ideoque utile est, plures a pluribus fieri diverso stilo, non diversa fide, etiam de quæstionibus eisdem, ut ad plurimos res ipsa perveniat; ad alios autem sic.* Ob eum quoque præcipue finem testimonia cuncta e Scriptura, Conciliis, Patribus, summorum Pontificum Decretalibus, & celeberrimis Theologis atque Canonistis deprompta accurate comprobavi, aliorum diffisus allegationibus, quas aut mendosas, aut parum diligenter adductas multoties expertus sum. Cui priori rationi illud etiam accedit, quod affert S. Cyrillus, scripta videlicet post alios; si bona sint, nemini unquam obesse, multis vero prodesse posse (c): *Nam si quippiam proponatur cognitu præcipuum ac necessarium*, inquit, *& ita super eo multis & a multis disseratur; nullum inde damnum ad quemquam, imo fructus maximus ad audientes perveniet.*

(b) S. Aug. l. 1. de Trinit. c. 3. seu n. 5.

(c) S. Cyrillus Alexand. loc. cit.

Quamvis autem multas decisiones meas e scriptis S. Augustini aliorumque Ecclesiæ Patrum, & multo plures etiam ex operibus Sanctorum Thomæ, Bonaventuræ, Antonini, Raymundi, Bernardini, cæterorumque Authorum doctrina & variis dignitatibus suis venerabilium deprompserim; non idcirco Plagiarius jure censeri possum duplici de causa: 1. quia propriis non credens luminibus, & privata multorum authoritate parum commotus, necesse duxi, Sanctorum doctrinæ adhærere, sacrorumque Canonum, quos ad regimen fidelium, afflante Spiritu S., emisere Concilia, quique proinde omnibus venerationi esse debent: uti indicant ista Aquisgranensis Concilii an. 836. habiti verba (d). *Sacri .... Canones toto orbe venerandi, & Sancto Spiritu inspirante digesti, imo calamum sanctorum Patrum, qui eos de ordine & statu sanctæ Dei Ecclesiæ conscripserunt, regente &c.* 2. Quia sententiam eorum ideo tantum amplexus sum; quod mihi certum sit ac penitus exploratum, eam cum veritate consentire, quam hæreditario jure mihi cum illis communem ita existimavi, ut non minus ego, quam illi, hoc Theodoreti dictum usur-

(d) Conc. Aquisgran. II. l. 3. c. 25.

pare valeam (*a*): *Hoc autem non furtum, sed paterna hæreditas*; aut illud S. Augustini (*b*): *Ego amo, quod dicunt* (homines illi), *quando verum dicunt, non quia ipsorum est, sed quia verum est, ... si autem ament illud, quia verum est; jam ipsorum est & meum est; quoniam in commune est omnium veritatis amatorum.*

Ad statuendas vero firmandasque decisiones meas propono 1. plurima Concilia, non omnia quidem œcumenica, sed tamen peculiari tum veneratione, tum authoritate digna; quia unanimi Ecclesiæ consensu fuere approbata, usuque confirmata. 2. Multos antiquos Canones, e Gratiani Decreto excerptos; non quod eos vim Legis præcise ex eo habere putem, quia in illo reperiuntur Decreto; sed quod hanc eis tribuam authoritatem, quam habent fontes, e quibus illos ausit inclytus iste Collator, nimirum ex decisionibus & Constitutionibus variorum Conciliorum, scriptis antiquorum Patrum, aut veterum Authorum, quorum doctrinam confirmarunt Ecclesia ac Decretis suis summi Pontifices. Qua de re tamen advertendum est, ab eo antiquos Canones summis Pontificibus Siricii Papæ 22. Jan. an 385. electi Antecessoribus, ut apud omnes doctos jam in confesso est, falso adscribi: Unde vetustissima, quæ in Bibliotheca Abbatiæ S. venen. Verodunensis asservatur, manuscripta collectio, a Siricio duntaxat exordium sumit. 3. Sæpe etiam laudo, non solum Decretales contentas in Collectione jussu Gregorii IX. digesta a S. Raymundo, qui collectiones quinque priores ab ævo Gratiani variis temporibus confectas uno volumine in quinque Libros distributo comprehendit; verum etiam posteriores multas Constitutiones in Sexto, in Clementinis & Extravagantibus, aut etiam in Bullario magno relatas. Sed, cum in Gallia vim Legis non obtineant variæ hujusmodi collectiones, eas solum in argumentum decisionum mearum adduxi, quæ vigent in hoc Regno, adnotatis aliis quæ non observantur, & quarum proinde nulla est ibi authoritas. Parem etiam cautionem adhibui pro regulis Cancellariæ Romanæ, eas tantum allegans, quæ in Gallia admittuntur; quales sunt istæ, scilicet, decima octava, dicta, *De infirmis resignantibus*. Decima nona: *De Idiomate*. Vigesima octava: *De verisimili notitia obitus*: & trigesima quarta; *De publicandis resignationibus*, quibus aliæ duæ possunt addi: scilicet, trigesima ab Innocentio VIII. lata: *De Annali possessore*: & trigesima secunda; *De triennali possessore* nominata.

Quandoquidem id omne nonnulli reprehendant, quod sibi non sapit atque arridet; ac palam Opus in infamiam vocare delectentur, quod clam non sine voluptate pervolvunt, uti olim querebatur jam Hieronymus his verbis (*c*): *Qui canino dente me rodunt in publico detrahentes, & legentes in angulis* ... id etiam in hoc Opere quidam arguent, quod permultos in eo propositos casus sola Legum Romanarum authoritate dissolverim: sed æquo, ut mihi spes est, animo perpendent. 1. plures, non in Gallia solum, sed & alibi vastas esse Provincias, quæ jure scripto reguntur, cujus proinde Leges apposite ad probationem earum, quibus favent, decisionum allegantur; præterquam quod non abs re fuit de multis agere quæstionibus, in hoc tantum jure usitatis, quales sunt falcidia & aliç nonnullæ: cumque jus temporalia bona possidendi, a suprema, ut ait S. Augustinus (*d*), Principum authoritate dimanet, eorum Leges atque Constitutiones necessario in medium esse adducendas, tanquam regulam hac in re servandam. 2. Leges istas in iis duntaxat a me casibus proferri; de quibus nihil definiunt Ecclesiastica statuta. 3. Me earum Legum authoritate non tam inniti, prout in seipsis considerantur, quam propterea quod cum jurisprudentiæ nostræ regulis consentiunt, quas sequi necesse est in decisione difficultatum de quibus nihil contrarium ab Ecclesia constitutum est. 4. Leges hujusmodi, eas pręsertim, quę ab Imperatoribus Christianis latę sunt, ex immutabilibus naturalis ęquitatis principiis oriri, ad quam actus suos dirigere tenetur omnis homo. 5. Denique justam ex omni ævo venerationem habuisse Leges istas, non modo apud antiquissimos ac celeberrimos scriptores sive Theologos, sive Canonistas, a quibus in scriptis suis ad firmamentum sententiæ suę quam sępissime proponuntur, verum etiam apud Concilia, Ecclesię Patres, sanctosque Compositores, nec non apud summos Pontifices, qui earum pondere & authoritate doctrinam suam ac decisiones muniunt atque confirmant; quando nihil in illis continetur Euangelio sacrisve canonibus oppositum, quales sunt Justiniani Novellę, *quas commendat*, ut loquitur Yvo Carnutensis (*e*), *& observat Romana Ecclesia*: Unde fit, in multis Decreti Gratiani canonibus tot quandoque Leges proferri, ut vel in uno solo triginta duę reperiantur (*f*).

(*a*) Theodoret. Epist. ad Ioan. Episcopum, de explanatione Cantici Canticorum sub finem.
(*b*) S. Aug. l. 12. Confess. c. 25. seu n. 34.
(*c*) S. Hier. Prolog. in Paralipom.
(*d*) S. Aug. tract. 6. in Ioan. in Can. Quo jure l. dist. 8.
(*e*) Yvo Carnutensis Epist. 280.
(*f*) Can. Sitestes. 3. 4. qu. 3.

Et qui-

Et quidem a Nicolao I. *venerandæ*, ita loquitur (*a*), haberi debent *Romanæ Leges*: easque absque crimine contemni non posse asserit Gelasius I. ad duos scribens Episcopos (*b*): *Quis autem Leges Principum, aut regulas Patrum ..... dicat debere contemni, nisi qui impunitum sibi tantum æstimet transire commissum?* Hæc sunt verba summi hujusce Pontificis, qui in suis ad Theodoricum Regem Litteris (*c*) ipsum rogat, ut quas pro subjectis imperio suo populis Leges promulgarat, eædem in suis negotiis pro Clericis valerent: nec minus Leo IV. ostendit, quanti Leges Imperiales faceret, ut patet ex Epistola ad Lotharium Imperatorem scripta, in qua *nunc & in ævum*, inquit, (*d*) *nos conservaturos* (Capitula Imperialia) *modis omnibus profitemur*. Decisionibus suis vim ac robur adjungit Sanctus Gregorius Magnus (*e*) ex Legibus Imperatorum Honorii, Arcadii, Justiniani, Gratiani, Valentiniani, & Theodosii; quod idem ab Hincmaro, Rhemensi Archiepiscopo (*f*) aliisque viris illustribus est præstitum. Ab eodem Sancto irrita declaratur tota litis series (*g*), contra Legis Imperatoriæ præscriptum (*h*) instructa. Longius etiam progreditur Lucius III. (*i*) ad Patavinum scribens Episcopum: ubi enim præmisit, quod *sacrorum statuta Canonum, Principum constitutionibus adjuvantur*; irritum facit, quidquid in negotio quodam confectum fuerat in Legum civilium injuriam. In quadam Decretali Gregorii IX. (*k*) abrogatur Ecclesiastici Judicis sententia, atque invalida declaratur; quod Imperatoriis Legibus non esset consentanea. Multa tandem Concilia magnis illustrarunt laudibus, imo etiam, tanquam ad Ecclesiæ civilisque societatis bonum conducentia approbarunt Capitularia, seu leges Imperatorum Caroli Magni, & Ludovici Pii, nec non Regum Lotharii, Caroli, & Ludovici, qui postremum hunc Imperatorem Patrem habuere.

(*a*) Nicolaus I. in can. Ita 1. 30. q. 3.
(*b*) Gelasius I. in Canon. Quis autem. 11. dist. 10.
(*c*) Idem in Can. Certum 12. ead. dist.
(*d*) Leo IV. in Can. De Capitulis. 9. ead. dist.
(*e*) S. Greg. l. 11. Ep. 56.
(*f*) Hincmar. Opusc. c. 17.
(*g*) S. Greg. in c. In nomine Domini 2. de test. & attest. l. 2. tit. 20.
(*h*) Autentica. de testib. 5. & Hæc vero. Collat. 7.
(*i*) Lucius III. in c. Intelleximus 1. de novi operis nunciatione lib. 5 tit. 2.
(*k*) Greg. IX. in Can. Innotuit. 2. de Arbitris. l. 1. tit. 43

Ecclesiæ siquidem & sæcularium Principum leges ad communem omnium hominum pari consensu spectant utilitatem, quæ legis cujuslibet tanquam scopus unicus haberi debet juxta illud Romani Oratoris (*l*): *Salus populi suprema Lex esto*: Enimvero, si legibus Ecclesiasticis is sit propositus finis ut hominis bonum, comparate ad æternam beatitudinem, procurent; eodem etiam conspirant Principum leges in ordine ad vinculum pacemque communitatis, quam tueri ac fovere, statutis contra inquietos suppliciis, nituntur. *Factæ sunt autem leges*, inquit Isidorus (*m*), *ut earum metu coerceatur audacia, tutaque sit inter improbos innocentia: & in ipsis improbis formidato supplicio refrenetur nocendi facultas*: Unde sacrarum Ecclesiæ legum istæ observationem promovent, ut ait Nicolaus I. in Canone, quem refert Gratiani Decretum (*n*): cum, ob eum præcipue finem, sæcularibus Principibus sum Deus communicaverit potentiam, ex his Apostoli verbis (*o*): *Non enim sine causa gladium portat: Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui malum agit*.

(*l*) Cicero l. 3. de leg. n. 8.
(*m*) Isidor. in Can. Factæ. 1. dist. 4.
(*n*) Nicolaus I. in can. Lege 1. 6. Non quod dist. 10.
(*o*) Rom. 13. 4.

Addendum etiam, leges ab Ethnicis Principibus aut latas, aut confirmatas, non minus, quam Christianorum Imperatorum Constitutiones, cum principiis naturalis æquitatis consentire: ita volente Deo, ut Infideles illi necessario illustrarentur lumine, sufficientique essent potestate muniti, ut eorum ministerio servarentur jura naturæ: quod quidem isti præstitere, principia supponendo, quibus constat naturalis æquitas; qualia sunt ista: *I. Alteri ne feceris, quod tibi non vis fieri. II. Suum cuique tribuendum est. III. In Pactis ingenuitas ac fides est adhibenda &c.* Ex his generalibus effatis ad speciales facta est complexio regulas, quales sunt istæ. *I. Pupilli sui saluti ac moribus invigilare, ejusque rebus consulere debet Tutor; cum ei pro Patre sit. II. Lucrum & damnum in societate debent esse sociis communia. III. Rem venditam præstare tenetur Venditor. IV. Commissum sibi depositum fideliter & accurate debet servare depositarius &c.*

Sed quia difficultates quasdam, quibus tamen providere interest; minutim non semper persequuntur leges naturales; idcirco aliis specialibus legibus eas componere necesse fuit: hinc, v. g. constitutæ sunt leges, quæ præscriptionum tempus stabilirent, ætatem ad contrahendum requisitam: Testamentorum formulas, & alia hujusmodi innumera definirent.

Hic meminisse refert, antea me asseruisse, Concilia, Patres ac summos Pontifices Legum Civilium authoritate doctrinam suam ac decisiones confirmare: *quando nihil in illis continetur Euangelio sacrisve canonibus oppositum*; uti sunt eæ omnes, quæ a me adducuntur; nam quod ad cæteras Leges attinet, quas improbat Ecclesia, nullius esse debent momenti quoad forum conscientiæ, quæ non, nisi ex Legibus justitiæ, charitatis, & æquitatis dirigenda est, ut post sanctum Gregorium Magnum ait Gregorius IX. (*p*): *Lege Dei, non autem Lege hujus sæculi vivimus*.

(*p*) Greg. IX. in cap. Filius. 5. de testament. & ultimis volunt. post S. Greg. l. 7. indict. 1. Epist. 4.

Cæterum illud in me reprehensione dignum videri non debet, quod quatuor aut quinque decisiones meas quorumdam Authorum Ethnicorum testimoniis, Platonis nimirum, Aristotelis, Ciceronis, Propertii, & Senecæ confirmaverim; cum unum ex iis, Aratum videlicet, qui 272. an. ante Christum natum vivebat, haud ægre laudarit Apostolus(*a*), ut Atheniensibus persuaderet, non *auro, aut argento, aut lapidi sculpturæ artis & cogitationis hominis, divinum esse simile*. Huc etiam accedit, quod ipsorum authoritati non innitar, sed rationum duntaxat pondere, quibus utuntur, quo dictorum suorum veritatem asserant.

(*a*) Act. 17. 29.

Existimabit fortasse quispiam, plerasque ex decisionibus meis ad Judices potius, Causidicos, cæterosque forenses homines, quam Confessarios pertinere. At 1. nunquid optandum foret ad quietem ac solamen Pœnitentium, & ut salva etiam hoc modo præstetur eorum conscientia, tali Confessarium esse peritia, ut illos edocere, nec non eorum subito difficultates enodare queat, non requisitis Advocatorum consiliis, qui aliunde parum frequentes illa reperiuntur intelligentia prædìti (si magnas urbes excipias) qua tuto sibi propositas juris quæstiones explanare valeant. 2. Potestne Confessarius absque erroris formidine, Judices illos & Advocatos absolvere, eisve absolutionem denegare, nisi latas ab iis sententias, aut data consilia, cum æquitate consentire notum sibi fuerit, ac penitus exploratum. Ob eas igitur causas plerisque Confessoribus in jure ac disciplina non multum exercitatis, qualiscumque meæ earum rerum scientiæ copia facta, gratum fore putavi.

Si quis vero objiciat, multorum, quos propono, Casuum explanatione, me castitati consuluisse; reponam, modestissimos hac in re mihi propositos esse Authores, quorum exemplum secutus Latinum semper in eorum expositione, vernaculum nunquam adhibui sermonem, ut illæsa maneret modestia. Certum quidem est, ultimi sæculi Authorem apud quosdam male audisse, quod de matrimonio, rebusque ad illud pertinentibus, minutius atque curiosius, quamvis Latine, dixerit: At longe absunt a nimia hujusce Authoris indagatione quæstiones a me propositæ, nec rem eo perduxi quo iste. De casibus istis, æqua tantum necessitate compulsus, & maxima, qua fieri potuit, verecundia dixi. Turpia etiam narrare illicitum non putarunt sancti Doctores; ubi Ecclesiæ ac veritatis causa ageretur. Horrendas Manichæorum spurcitias Sanctus Cyrillus Hierosolymitanus Antistes (*b*), & Sanctus Epiphanius Gnosticorum absque scrupulo scriptis suis consignarunt, & oculis quasi subjecerunt. Insuper nequeunt Confessores, in quorum gratiam hoc Opus conscripsi, Pœnitentes suos de hisce rebus instruere, eorumque aperire dubia; nisi sufficientem harum habeant notitiam: quare omittenda non duxi ea, quæ ad sextum Decalogi præceptum, usumque matrimonii pertinent; & verecundiæ suæ, cautionibus adhibitis, satis superque a me provisum fuisse judicabit æquus Lector.

(*b*) S. Cyrillus Hierosol. Catec mystagogica. 6.

In Operis hujus decursu, duæ solum tresve reperiuntur difficultates, quas absolute non solvi ob paria validarum rationum momenta, quibus utrinque opinionem suam stabiliunt Authores in contrarium sensum abeuntes; & putavi, in gravibus quibusdam dubiis, de quibus nihil decrevit Ecclesia, locum esse huic S. Gregorii Magni regulæ(*c*): *Grave satis est & indecens, ut in re dubia certa detur sententia*. Insuper cum actiones humanæ, quæ *Conscientiæ Casus* appellantur, nonnullis quandoque sint annexæ circumstantiis specialibus, non raro valde æquivocis & implexis, certum ferri nequit judicium, an bonæ sint vel malæ, innoxiæ vel criminosæ; nisi liquido pateat earum connexio cum universalibus principiis, quæ ad earum solutionem consulenda sunt, quod quidem sæpe sæpius difficultate plenum est: adeo alios alia delectant.

(*c*) S. Greg. in Can. Grave. 74. 11. q. 3.

Si quando id mihi sumpserim, ut quorumdam Authorum, quorum etiam nonnulli veneratione digni sunt, opiniones carperem, aut etiam exploderem; ad id solius veritatis amore adductus perveni, non ignorans, quod, ut ait Sanctus Hieronymus (*d*): *Periculosa est præsumptio, judicare de cæteris*. Unde profiteor, hanc meam agendi rationem ab omni aliorum offensionis, aut in ipsos ambitionis cupidine longe esse aversam; sed putavi, cum antiquis Authoribus suus sit honos debitus, recentiorum vero lectionem ab omni necesse sit abesse invidia; eorum tamen opinionibus refragari mihi fas esse, ubi suspecta visa est harum veritas: cumque allucinentur vel perspicacissimi Scriptores non minus, quam alii, ut ait Sanctus Hieronymus (*e*), id in me non esse reprehendendum, quod errores eorum, si qua eos censura notari posse judicavi, redarguerim, eo ferme modo, quo inferior in exercitu ductor, vel gregarius etiam miles aliquando commissam a Duce suo culpam, non sine causa,

(*d*) S. Hieron. in Præfat. Evangelist.

(*e*) S. Hieron. Præfat. in Job.

quandoque potest damnare; quamvis primas in eum partes, aut majoris in rebus agendis peritiæ famam non sibi arroget; neque tamen cujusquam opinionem rejeci, nisi certiora ipsius probationibus argumenta, ac magis decretorias authoritates opponendo, memor semper illius sapientis Augustiniani dicti (a): *Diligite homines, interficite errores, Sine superbia de veritate præsumite, sine sævitia pro veritate certate.*

(a) S. Aug. Lib. 2. contra Litteras Petiliani. c. 19. seu n. 31.

Cęterum cum immoderata rigiditas, vel laxior indulgentia extrema sint opposita, quibus par in conscientiæ rebus adest discrimen juxta illud S. Bonaventuræ (b): *Cavenda est conscientia nimis larga, & nimis stricta: nam prima generat præsumptionem; secunda desperationem: prima sæpe salvat damnandum, secunda econtra damnat salvandum.* In decisionibus meis, quantum in me fuit, ita modum adhibui, ut nec rigidiores sectarer opiniones, nec etiam in oppositam deflecterem laxitatem, ea nimirum secutus, quæ ad conscientiam probabiliora mihi, aut tutiora visa sunt; ne in illud incurrerem maledictum, quod secus agentibus minatur Propheta his verbis (c): *Væ qui dicitis malum, bonum; & bonum, malum: ponentes tenebras, lucem; & lucem, tenebras: ponentes amarum in dulce; & dulce in amarum.* Cumque difficultates in jure omissas dissolvi; naturalem semper, in nullo vehementior, æquitatem consului, juxta illud Honorii III. ad Cardinalem, a quo fuerat ipse consultus, sapiens monitum (d): *In his vero, super quibus jus non invenitur expressum, procedas, æquitate servata, semper in humaniorem partem declinando, secundum quod personas & causas, loca & tempora videris postulare.*

(b) S. Bonav. l. 2. compend. Theolog. verit. c. 52.

(c) Isaiæ 5. 20.

(d) Honorius III. in cap. Ex parte fin. de translationibus lib. 1. Decretal. tit. 36.

Varias singularum casuum species effingere constituimus, quas modo convenienti solvimus: quod hæc methodus aptior nobis visa fuerit ad conciliandam Lectoris attentionem, ipsique faciliorem redderet difficultatum intellectum, ut de iis ab eo ferri posset judicium.

Opus hoc *Dictionarii Casuum Conscientiæ* titulo insigniri posse arbitratus sum, quia cum in eo vocabularii solito more secundum Litterarum seriem tradatur moralis disciplina in promptu sint res & difficultates, quarum enodationem quis explorat, non ægre ingentia evolvendo volumina, quæ sæpe non suppetunt; & in quibus multo magis intricatæ reperiuntur.

Non me quidem fugit. Opus hujusmodi haud absimile esse Dictionario Historico, quod in infinitum ferme procedere potest; cum vel ex minimis ac diversis quorumdam Casuum circumstantiis additis, aut sublatis, aut etiam immutatis variari possint decisiones eorum; Sed quia multa posui ante principia, quam ad speciales difficultates fieret responsio, ex quibus alii innumeri, diversis hisce circumstantiis implicati, dissolvi possunt: existimavi, ex positis in hoc Opere principiis, eas etiam explicari posse difficultates, quas minutim non sum persecutus; donec a peritioribus Authoribus auctum & perfectum de novo illustretur.

Quod ad Latina spectat testimonia, quæ in hoc Opere plurima occurrunt, & quæ prolixitate sua tædium, iis præsertim afferre poterunt, qui autographorum verborum Authoris sensum penitus introspicere non curant; illa tamen in eorum gratiam esse prætermittenda non putavi, certus id multis Lectoribus fore pergratum, si ea invenirent, vel quia horum Authorum copiam non habent, vel quia sic Libros eorum pervolvendi laborem evitabunt. Verum quidquid sit, ea omittere poterunt, qui alio modo sentient; quod eo facilius ipsis erit, quod ea testimonia, diversis ab ipso Opere typis sint exarata.

Hoc unum superest, ut Lectorem moneam, triplicem ab initio primi voluminis hujusce Operis inveniri indicem: quorum primus ducenta, & etiam plura, continet diversa Concilia, seu œcumenica, seu particularia, quæ in hoc Opere laudantur, simulque regiones, urbes, & annos, quo & quando fuere convocata. Alter brevem nonaginta septem, quos laudamus, summorum Pontificum Historiam complectitur. Tertius denique, quem utilem pariter & curiosum fore spero, est quingentorum ferme Authorum, seu veterum seu recentiorum, de quibus in hoc Opere fit mentio, in quo breviter narrantur eorum nomina, patria, animi dotes, nec non præcipua Opera ab ipsis conscripta, cum epocha ortus & interitus multorum.

Lectores obtestor, ut si quid in hoc Opere erratum est, excusatum me habeant, & hoc meum susceptum æqui bonique consulant. Licet enim vires meas atque cognitiones multum superet tantum Opus, illud tamen profuturum multis putavi, & omni ope atque opera enixus sum, ne mea spe exciderem.

Sane quisquis legis, nihil reprehendas; nisi cum totum legeris: atque ita minus reprehendes. S. Aug. Lib. de mendacio, c. 1.

E P I S T O L A

Ad Authorem hujusce Dictionarii scripta a Clarissimo viro D. Abbate MENASSIER, Doctore Sorbonico, & Propœnitentiario Ecclesiæ Parisiensis.

PErlegi, Vir clarissime, quam diligentissime potui pro Operis merito Authorisque præstantia, DICTIONARIUM tuum CASUUM CONSCIENTIÆ, in quo nihil inveni, quod fidei morumque regulis apprime non esset consonum, simulque aptissimum ad mentes illustrandas moresque informandos ex Religionis dogmatibus ac præceptis, quæ methodo facili tradit, eam, quam tractat, materiam, juxta alphabeticam Litterarum seriem distribuendo: ut quemadmodum aliis plerisque scientiis & artibus, sic Theologiæ morali suum esset Casuum Conscientiæ, Dictionarium.

Cum novum hoc immensi ferme laboris Opus, ab ortu suo omnibus suis pene numeris absolutum, compendiose moralem Scripturæ, Conciliorum, & Sanctorum Patrum disciplinam contineat; & quasi Indicem regularum Jurisprudentiæ Canonicæ & Civilis, ac Bibliothecam integram Theologiæ moralis, saniorumque decisionum illustrissimorum Casuistarum referat; magnam procul dubio tum utilitatem, cum facilitatem non Confessariis solum, sed & Concionatoribus, Theologis, ipsis quoque Jurisconsultis, universis & singulis pro statu suo, Religioni tandem & Ecclesiæ afferet, uno quasi oculorum conjectu singularum officia conditionum exhibens, & diversas Casuum species, ob nimiam easdem reperiendi difficultatem neglectas, juxta ordinem verborum, quæ rebus gravissimis & intricatissimis conveniunt, repræsentans.

Jam viginti quinque annos in hac primaria Galliæ Ecclesia Confessarii munere functus, propria nimium experientia probavi, Casus illos nec metaphysicos esse, nec animi causa effictos: verum considerate fuere suppositi, prudenter electi; circumspecte, ingenue, & aperte propositi; summa cum eruditione dissoluti ex Authoritate Scripturæ sacræ & Traditionis; ex Canonibus Conciliorum magno numero allegatis; ex Decretis Summorum Pontificum, sententiis Ecclesiæ Patrum; ex Legibus & Constitutionibus Principum ac Præsulum; ex Regulis & Principiis juris Canonici & Civilis; ac tandem solidis argumentis, quibus usi sunt celeberrimi Theologi ac doctissimi Canonistæ, iique sæpissime, quorum Doctrina non minus, quam vita Ecclesiæ suffragio consecrata est, quales sunt S. S. Bonaventura, Thomas, Antoninus, Raymundus, & Bernardinus: non vero ex longa Casuistarum serie quorum alios alii transcribunt, & quorum plerique sæpissime vel in nimiam deflectunt austeritatem, vel nimiam laxitatem; atque semper nullam ferme curam ac diligentiam adhibent. Cum tu econtra sententias tuas e purissimis fontibus hauriens, in infinitis propemodum testimoniis, nihil, quod non lectum, comprobatum, & germano suo redditum fuerit sensui afferens, missis etiam deviarum opinionum ambagibus, medium semper ac tutum sequeris iter, in quo stant bonum & rectum, virtus ac veritas.

Est igitur, quod speremus, e tot libris, vel piis, vel dogmaticis, aut moralibus, quos in lucem edidisti: Piis, quales sunt patheticæ *Adhortationes* tuæ *pro administratione Sacramentorum*; & *Colloquia* tua *spiritualia ad agros & morientes*: Dogmaticis, uti sunt *Antilogia* tuæ, eruditæque *apparentium Scripturæ sacræ contradictionum Conciliationes*, quas EMINENTISIMO CARDINALI nostro dicatas ipse probavi: ac tandem Moralibus, inter quos primas obtinet magnum hoc & copiosum *Dictionarium Casuum Conscientiæ*; ultimo huic parem cum aliis fore successum: præsertim cum inspectante Præsule & in primaria Regni Ecclesia scriptus, licet ab initio sufficienti non fuerit munitus authoritate, deinceps tamen, omnium quoque judicio, haberi poterit, tanquam summa Doctrinæ ac Moralis hujusce Diœcesis, vel uti supplementum illius, quæ in lucem ob magna negotia emitti non potuit.

Hoc præsens testimonium, Vir clarissime, Libro tuo juxta formam a Facultate nobis præscriptam debeo perhibere, nondum finita ejus impressione, quæ nimium accelerari nequit, ut Doctrinæ in eo contentæ fructum & utilitatem Ecclesiæ procuret. Sum interea

Vir illustrissime, Tuus humillimus & obsequentissimus servus, SIMON MENASSIER, *Doctor Sorbonicus, & Ecclesiæ Parisiensis Propœnitentiarius. Dabam Parisiis IX. Calend. Feb. An.* 1715.

INDEX

INDEX
CHRONOLOGICUS ET HISTORICUS XCVII. SUMMORUM PONTIFICUM,
Quorum in hoc DICTIONARIO laudatur auctoritas.

A

ADRIANUS I. ortu Romanus, nonagesimus octavus Papa, genere & virtutibus clarus, Stephano III. 9. Februarii an. 772. successit: initio Pontificatus ejus Desiderius Longobardorum Rex Ecclesiæ ditionem occupavit: verum summo Pontifici opem ferens Carolus Magnus, totam invasit Longobardiam, capto etiam Desiderio, qui an. 774. Papiæ se commiserat. Sub eo Pontifice habitum est secundum Concilium Nicænum œcumenicum, in Iconomachos an. 787. & Concilium Francofordiense an. 794. Illud inclytum candelabrum, forma crucis faciendum curavit, quo inconfuse 1370. sustinebantur cerei, & super Altare sancti Petri constitutum. 29. Decembris an. 795. obiit. Refert Moreri Carolum Magnum ipsum summi hujusce Pontificis epitaphium triginta octo latinis versibus composuisse.

ADRIANUS VI. ducentesimus vigesimus primus Papa, Ultrajecti natus, an. 1491. 21. Junii Doctor Lovanii, tum Philosophiæ Professor, Decanus & Procancellarius Universitatis, Præceptor Caroli Quinti, & Dertusæ in Catalaunia Episcopus, & 1. Julii an. 1517. Cardinalis 6. Januarii an. 1522. Summus Pontifex electus; 14. Sept. 1523. obiit. Quartum sententiarum librum commentariis illustravit, multasque scripsit Epistolas.

S. Alexander I. Romanus, Papa septimus, Evaristo an. 121. juxta Binium successit, ac martyrio coronatus est 3. Maii an. 132. Observandum hic falso huic Pontifici, aliisque Siricii Prædecessoribus, quales fuere Anacletus, Anterus, Evaristus, Alexander I., Eusebius, Fabianus, Felix I., Julius I., Pius I., Marcellus I., &c. adscriptos fuisse Canones seu Decretales, eamque suppositionem sæculo nono factam fuisse, uti existimat Joannes Jacobus Frisius in sua Bibliotheca Philosophorum, aliorumque Auctorum, quam Tiguri compositam ibidem typis mandari curavit an. 1592. Hoc sit dictum obiter.

Alexander II. Mediolanensis, Lucæ Episcopus, 1. Octobris an. 1061. centesimus quinquagesimus septimus Papa electus, an. 1073. obiit.

Alexander III. centesimus septuagesimus primus Papa, ortu Senensis 6. Septembris an. 1159. electus, 27. Augusti an. 1181. obiit.

Alexander IV. ortu Anagninus, Gregorii IX. Nepos, centesimus octogesimus secundus Papa 21. Decembris an. 1254. electus, an. 1261. obiit.

Alexander VII. e Chisiorum genere, Senis ortus, Imolæ fuit Episcopus in Æmilia & Cardinalis, tum 6. Augusti an. 1655. ducentesimus quadragesimus Papa creatus, an. 1667. obiit.

Anacletus, quintus Papa, quem eumdem fuisse atque Cletum referunt sanctus Iræneus, Eusebius, aliique multi, Patria Atheniensis, sancto Lino an. Christi 78. successit, & an. 91. aut serius ex nonnullis obiit.

S. Antherus, Papa vigesimus, natione Græcus, 23. Novembris an. a partu Virginis 235. pro fide 3. Januarii an. 236. sanguinem suum fudit.

B

BONIFACIUS I. Romanus, quadragesimus quartus Papa, mense Decembri an. 418. electus, 25. Octobr. an. 423. mortuus est. Hujus successor fuit Zosimus.

Benedictus IX. centesimus quadragesimus nonus Pontifex, cognomine *Theophylactus*, filius Alberici Comitis Tusculi, Urbis Episcopalis in Agro Romano, an. 1033. Romanam sedem, mortuo Joanne XX. ipsius Avunculo, adhuc adolescens obtinuit, obiitque an. 1045.

Bonifacius VIII. natu Anagninus, cui nomen fuit *Benedictus Cajetanus*, quod Parentes ejus Patria Catalani Cajetæ essent commorati, fuit Canonicus Lugdunensis, tum an. 1281. Cardinalis factus, 24. Decembris 1294. post abdicatum a Cęlestino V. Pontificatum centesimus nonagesimus quartus Papa electus, an. 1303. 12. Octobris obiit. Pamiensem S. Antonini Abbatiam Episcopatus jure ac nomine insignivit, ac sanctum Ludovicum Cœlitum numero adscripsit. Jussu ipsius sextum Decretalium composuerunt, Guillelmus de Mondagot, Archiepiscopus Ebredunensis, Berrengarius Fredoli, Episcopus Biterrensis, & Richardus Senensis postea Cardinales, quem an. 1298. promulgavit; opus est in quinque libros divisum, instar Decretalium Gregorii IX.

C

S. CALLISTUS I. decimus septimus Papa an. 219. electus, 14. Septembris an. 223. martyr obiit.

Callistus III. Xativæ in diœcesi Valentina Hispaniæ natus, ab Eugenio IV. ann. 1444. Cardinalis factus, 8. Aprilis an. 1455. ducentesimus duodecimus Pontifex electus, 6. Augusti an. 1458. obiit.

S. Cœlestinus I. Romanus, quadragesimus quintus Papa 3. Novembris 423. electus, 6. Aprilis an. 432. obiit.

Cœlestinus III. Romanus, centesimus septuagesimus sextus Papa; ab Eugenio III. an. 1145. factus Cardinalis, Clementi III. an. 1191. successit, ac mense Januario an. 1198. mortuus est.

S. Clemens I. quartus Papa, S. Petri discipulus, Cleto successit circa an. Christi 91. atque an. 100. martyr occubuit.

Clemens III. Romanus, ab Alexandro III. an. 1180. Cardinalis factus, & postea Prænestinus Episcopus, centesimus septuagesimus quintus Papa mense Januario an. 1188. electus, 25. Martii an. 1191. mortuus est.

Clemens IV. natione Gallus, e loco sancti Ægidii ad Rhodanum natus, nomine *Guydo le Gros*, nupsit, priusquam Clericali ordini nomen dedisset; mortuaque conjuge, susceptis ordinibus fuit Archidiaconus, deinde Episcopus Aniciensis, tandemque Archiepiscopus Narbonensis ab Urbano IV. an. 1261. sacra purpura insignitus, tandem 5. Februarii an. 1265. centesimus octogesimus quartus Pontifex summus electus est, ac Viterbii obiit, ubi 29. Novembris an. 1268. sepultus est.

Clemens V. apud Vasatas in Vasconia natus, proprio nomine dicebatur *Bertrandus d'Agoust*, vel, *de Goust*, vel, *de Goth*, juxta idioma Anglorum, qui Aquitaniam tunc occupabant, initio fuit Episcopus Convenarum, tum an. 1300. Archiepiscopus Burdigalensis, Perusiæ 5. Junii an. 1305. centesimus nonagesimus sextus Papa electus, Avenionem sedem S. Petri transtulit, & circiter vigesimum diem Aprilis an. 1314. obiit.

Clemens VI. natu Lemovix, *Petri Rogerii* nomine dicebatur, primum in Alverniæ Abbatia Casa Dei religiosus, Doctoris Lauream Parisiis obtinuit: tum Abbas fuit Fiscanensis, Episcopus Atrebatensis, postea Archiepiscopus Rothomagensis, tum Senonensis, Cardinalis an. 1338. tandemque electus Papa centesimus nonagesimus nonus 7. Maii an. 1332. Avenione 6. Decembris an. 1352. obiit.

Clemens VII. ducentesimus vigesimus secundus Papa, nomine *Julii* e familia Medicæa; statim Eques Rhodius: a Leone X. ipsius Agnato an. 1513. Cardinalis factus, ab eodem Archiepiscopatus Florentinum, Ebrodunensem, & Narbonensem cum Episcopatu Massiliensi obtinuit. Adriano VI. an. 1523. in sede Apostolica successit. Is Henricum VII. Angliæ Regem excommunicavit, quod repudiata Catharina Aragonia conjuge legitima, Annæ

Bole-

Boleniæ totum se addixerit, cui brevi nupsit hic Princeps, atque ab Ecclesia defecit, Obiit hic Papa 25. Septembris an. 1534.

Clemens VIII. cujus nomen proprium fuit *Hippolytus Aldobrandinus*, in Ecclesiastico statu natus, Rotæ fuit Auditor Sixti V. Referendarius, qui an. 1585. sacra cum Purpura donavit, 30. Januarii an. 1591 ducentesimus trigesimus quartus Papa electus est, 17. Septembris an. 1591. Henricum IV. ab hæresis excommunicatione absolvit, Ferrariensem Ducatum Ecclesiæ Dominio feudali adjunxit, Congregationes *de Auxiliis*, de Gratia, & Libero arbitrio habuit, ac 3. Martii an. 1605. mortuus est.

Clemens X. ducentesimus quadragesimus secundus Papa, nomine *Æmilius Altieri*, ortu Romanus, Cardinalium numero 28. Novembris an. 1669. summum Pontificatus apicem obtinuit 29. Aprilis an. 1670. & 22. Julii an. 1676. mortuus est.

Clemens XI. nomine *Joannes Franciscus Albani*, Urbini 22. Julii an. 1649. natus, vicissim fuit Canonicus S. Laurentii *in Damaso*, Vicarius sancti Petri, Herbani ac Reatis Præfectus, ac Brevium Secretarius an. 1690. ab Alexandro VIII. Cardinalium numero adscriptus, 23. Novembris an. 1700. ducentesimus quadragesimus sextus Pontifex supremus est renunciatus.

D

S. DAMASUS, trigesimus nonus Papa, ortu Hispanus, ætatis suæ an. 62. Liberio successit, atque 11. Decembris an. 385. obiit.

Deusdedit, Romanus, septuagesimus Papæ, mortuo Bonifacio IV. 13. Novembris an. 614. electus, triennio post, hoc est, 8. aut secundum Anastasium 18. Novemb. obiit.

E

S. EVARISTUS, centesimus Papa, Romanus, Leonis III. qui 22. Junii an. 816. obiit, successor, in Galliam venit, Rhemisque Ludovicum dictum Debonarium Regem inauguravit, Romamque redux 25. Januarii an. 817. mortuus est.

S. Evaristus, sextus Papa, natione Græcus, e Judæo natus, ex S. Augustino & Optato, post mortem Anacleti 26. Aprilis an. 110. electus est, ac martyrium pro fide 26. Octobris an. 119. passus est.

S Eugenius I. septuagesimus septimus Papa, statim intrusus in locum S. Martini I. quem exilio pepulerat Constantinus III. an. 653. verum mortuo sancto Pontifice Eugenii electionem libere confirmavit Clerus Romanus. Obiit 2. Junii an. 656.

Eugenius II. Romanus, Paschalis I. qui 12. Maii an. 824. obiit, successor tribus duntaxat annis, duobus mensibus & viginti tribus diebus Ecclesiam rexit, mortuus 2. Augusti an. 827.

Eugenius III. cognominatus *Petrus Bernardus*, Pisis natus, primum Religiosus Ordinis Cistertiensis, & discipulus S. Bernardi, uti Abbas Monasterium sancti Athanasii ad tres fontes Romæ rexit, atque centesimus sexagesimus octavus Pontifex summus electus est exeunte mense Februario an. 1145. in Galliam ob iteratas Romanorum rebelliones profugit; Romam an. 1149. rediit, ac Tibure 8. Julii an. 1153. mortuus est.

Eugenius IV. ducentesimus decimus Papa, ortu Venetus, Senensis fuit Episcopus, & an. 1408. Cardinalis, 3. Martii an. 1431. Martino V. successit, ac ætatis suæ 64. 23. Februarii an. 1447. obiit.

S. Eusebius, natione Græcus, 5. Febr. an. 309. electus Papa, 26. Septembris an. 311. vita functus est.

F

S. FABIANUS, vigesimus primus Papa, ortu Romanus, circa 15. Jan. an. 236. electus, 20. Jan. an. 250. pro fidei defensione mortuus est.

S. Felix I. Romanus, electus vigesimus septimus Papa 31. Decembris an. 270. die 30. Maii an. 275. martyr occubuit.

G

S. GELASIUS I. natus in Africa, quinquagesimus primus Papa electus est 2. Maii an. 492. & 21. Novembris an. 496. obiit.

S. Gregorius I. cognomine, Magnus, Ecclesiæ Doctor, sexagesimus sextus Pontifex, ortu Romanus, primum sancti Benedicti Ordinem suscepit, tum sub Pelagio II. cui 4. Septembris an. 590. successit, prope Imperatorem Mauritium Apocrisarius seu Legatus Constantinopolim missus. Is Augustinum Monachum in Angliam misit ad promulgandum Euangelium an. 596. obiit 12. Martii an. 604.

S. Gregorius II. Romanus, nonagesimus primus Papa mense Maio an. 714. electus, 11. Februarii 731. variis coactis Conciliis, sancte obiit.

S. Gregorius III. nonagesimus secundus, natione Syrus, Papa, Gregorio II. 16. Februarii an. 731. successit, Imperatorem Leonem Iconomachum excommunicavit, qui nuntios suos male habuerat, & 28. Novembris an. 741. mortuus est.

Gregorius VII. centesimus quinquagesimus octavus Papa, in Etruria natus e fabro lignario, nomine Hildebrandus, Ordinem Cluniacensem in Gallia amplexus est, quo iterum Victoris II. Cardinalis Legatus rediit, etiam in Germaniam Legatus profectus est. Quo facto, cum Alexander II. 22. Aprilis an. 1073. obiisset, huic summo Pontifici eodem die successit. Henricum IV. Imperatorem excommunicatum Imperio expulit, qui etiam coactus est Canossam hunc adire Pontificem an. 1077. Verum ejurata fide, perduellionisque in Pontificem reus, iterum ab eodem excommunicatus est, eique a Germanis suffectus est Rodolphus Imperator; quæ causa fuit cladium, bellique continui. Gregorius VII. 24. Maii an. 1085. obiit.

Gregorius IX. natu Anagninus, fuit nepos Innocentii III. a quo Purpuram sacram, Ostiensemque Episcopatum an. 1198. obtinuit; Legatus in Germaniam, electus est postea centesimus septuagesimus nonus post Honorium III. Pontifex summus 16. Martii an. 1227. Decretales, quæ ab eo nomen sortitæ sunt, & quæ alteram Juris Canonici partem efficiunt, jussu ejus collegit S. Raymundus de Pennafort. Continuas hic Papa cum Federico II. Imperatore, quem excommunicavit, controversias contraxit, 21. Augusti an. 1241. centenarius & ultra obiit.

Gregorius X. natu Placentinus, dictus Thibaldus, e familia Vicecomitum, statim Archidiaconus Leodicensis, atque 1. die Septembris an. 1271. centesimus octogesimus quintus Papa, suadente sancto Bonaventura, per compromissum electus, cum in Palestina simul cum Eduardo Angliæ Regis filio ad sacrum bellum militante versaretur; Viterbium 10. Februarii an. 1272. appulit, ac 27. Martii ejusdem anni, Romæ Pontificio diademate fuit insignitus; secundum Concilium Oecumenicum Lugdunense convocavit, an. 1274. cui præsens adfuit, ac Aretii 10. Januarii an. 1279. obiit.

Gregorius XIII. Bononiensis, dictus *Hugo Buon-Compagni*, Cardinalitiam adeptus dignitatem, ætatis suæ an. 70. ducentesimus vigesimus nonus Papa 13. Maii an. 1572. electus est. Calendarium ea, qua nunc extat, ratione emendavit, suppressis e mense Octobri diebus decem, statutoque æquinoctio verno, uti prius a Patribus Nicæni Concilii fuerat designatum, 10. Aprilis an. 1585. Juris Canonici summam confirmatam auctoritate sua promulgavit hic summus Pontifex.

Gregorius XIV. dictus *Nicolaus Sfondrata*, Mediolani natus, cujus Episcopatum obtinuit, ducentesimus trigesimus secundus Papa 5. Decemb. an. 1590. mortuo Urbano VII. electus est. Pater ipsius orbus conjuge, suscepto sacerdotio, Episcopatum Cremonensem ac Purpuram sacram obtinuit. Obiit hic Papa 15. Octobris an. 1591.

Gregorius XV. ducentesimus trigesimus septimus Papa, ortu Bononiensis, dictus antea *Alexander Ludovisio*, Paulo V. 9. Februarii an. 1621. ætatis suæ 67. successit: Is sanctum Isidorum, S. Ignatium, S. Franciscum Xaverium, S. Philippum Nerium, & sanctam Theresiam in Sanctorum numerum retulit, & Parisiensem Episcopatum jure ac titulo Metropoleos insignivit: quo facto mortuus est 8. Julii an. 1623.

H

HILARIUS, natione Sardus, 12. Novembris an. 461. quadragesimus octavus Papa electus est post obitum S. Leonis, cujus nomine Concilio Ephesino præfuerat, & 10. Septembris an. 467. vitæ finem implevit.

Honorius III. Romanus, dictus *Censius Savelli*, quem Cardinalis honore an. 1193. insignivit Cælestinus III. 17. Julii an. 1216. centesimus septuagesimus octavus Papa electus est. Is ordinem S. Dominici confirmavit, & anno 1217. Petro de Courtenai, Constantinopolitani Imperii & an. 1220. Frederico II. Germanici Imperii coronam Romæ imposuit.

S. Hormisdas, quinquagesimus quartus Papa, ortu Campanus in Italia 26. Julii an. 514. Symmacho successit, ac dissidentem ab occidentali, orientalem Ecclesiam, ob Eutychianorum hæresim, ad concordiam feliciter adduxit. Obiit hic S. 6. Augusti an. 523.

I

JOANNES I. quinquagesimus quintus Pontifex in Etruria natus, Hormisdæ 13. Augusti an. 523. successit. A Theodorico, Italiæ Rege Arianos Constantinopolim ire coactus est ad placandum Justinum Imperatorem in Arianos, quos edicto templis suis spoliaverat, juste sævientem; cujus cum irritam advertisset esse Legationem, ab eodem Theodorico Ravennam redux in carcerem missus est, ubi squalore & inedia 7. Maij an. 526. misere periit.

Joannes VII. centesimus decimus Papa, Romanus, 14. Decembris an. 872. electus est. A Lamberto Spoleti Comite & Alberto Etruriæ Marchione in carcerem missus, verum elapsus e vinculis in Galliam Trecas profugit, ubi Concilium habuit, ac Ludovicum Balbum Galliæ Regem inauguravit, cumque in Italiam remigrasset, Ludovicum Crassum Romæ an. 878. obiit 15. Decembris an. 882.

Joannes XXII. centesimus nonagesimus septimus Papa, Cadurci ex Arnaldo d'Ossa Calceolario natus, ab initio fuit Episcopus Forojuliensis, inde Archiepiscopus Avenionensis, postea Cardinalis & Episcopus Portuensis ad an. 1312. tandemque a duobus jam annis Petri Sede vacante, cum a Cardinalibus Lugduni ad electionem Papæ coactis, quem vellet ad summum Pontificatum eligendi, optionem accepisset; seipsum, ut fertur, nominavit: quod omnibus fuit acceptum. S. Thomam Aquinatem Sanctorum numero adscripsit; Tolosam Archiepiscopatus jure ac titulo, Floriopolim, Vabras, Castrum Albiensium, Tutelam, uti Condomum, Sarlatum, Lucionam, & Malleacum Episcopatus pariter titulo insignivit; Clementinarum libros quinque, aliasque constitutiones, quæ dicuntur *Extravagantes*, promulgavit, atque natus annos 90. & amplius 4. Decembris an. 1334. mortuus est.

S. Innocentius I. quadragesimus secundus Papa, Albæ natus, Anastasio I. 18. Maij an. 402. successit, S. Chrysostomi in persecutores ejus defensor acerrimus, Pelagii hæresiarchæ partibus animose restitit, & an. 417. obiit.

Innocentius II. centesimus sexagesimus quintus Papa, primum fuit Canonicus Regularis S. Joannis Lateranensis, Abbas S. Nicolai & S. Primitivi, tum an. 1088. Cardinalis, cum Gelasio Pontifice in Galliam venit, missusque a Callisto II. Legatus in Germaniam, Honorio II. 14. Febr. an. 1130. successit. Cum Romani, Mediolanenses, & Rogerius Dux Siciliæ, Anacleti II. Antipapæ electionem defenderent, in Galliam confugere coactus est, ubi Claromonti, Rhemis, & Anicii Concilia habuit. Leodicum venit, ubi Imperatori 22. Martii 1131. & Rhemis 25. Octobris anni sequentis Ludovico juniori Rhemis coronam imposuit. Cum Romam rediisset, jam Leodici coronatum Imperatorem Lotharium, Romæ an. 1133. inaugaravit; extinctoque D. Bernardi opera schismate, secundum Concilium Oecumenicum Lateranense anno 1139. celebravit, & 4. Septembris an. 1143. obiit.

Innocentius III. natu Anagninus, an. 1190. Romæ, Parisiis, & Bononiæ litteris operam dederat, ac vicissim Canonicus Anagniæ, & sancti Petri Romæ extiterat: Diaconus adhuc, centesimus septuagesimus septimus Pontifex Summus initio Januarii an. 1198. electus est, ac Sacerdos & Episcopus inauguratus est ante susceptionem Pontificatus anno 1215. quartum Concilium Oecumenicum Lateranense celebravit, ac Perusiæ 16. Julii 1216. obiit, cui successit Honorius III.

Innocentius IV. centesimus octogesimus primus Papa, Genuensis, dictus *Sinibaldus* e domo Flisca, Ecclesiæ Romanæ fuit Cancellarius, tum a Gregorio IX. an. 1227. factus Cardinalis, tandemque 24. Junii an. 1243. Summus Pontifex electus. Cum inimicitias cum Imperatore Frederico II. contraxisset, anno sequenti in Galliam profugit, ubi Lugduni an. 1245. primum Concilium Oecumenicum Lugdunense habuit, in quo, ipso præside, excommunicatus est Fredericus. Ibi rubrum esse Cardinalibus Petasum voluit; atque Commentarium suum in Decretales composuit: in Abbatia Cluniacensi cum sancto Ludovico Rege collocutus est. Perusiam, mortuo Frederico rediit, indeque Romam an. 1252. & 7. Decembris anno 1254. obiit. Hic Summus Pontifex Jurisprudentia excelluit, & in jure civili, Azoto, Accursio, ac Balduino; in jure vero Canonico, Jacobo de Albasio, & Ugurio usus fuerat. Dictus est a Joanne Fabro aliisque passim auctoribus *Maximus Legista: Pater & organum veritatis: Dominus Canonistarum*.

Innocentius VIII. ducentesimus decimus sextus Papa, ortu Genuensis, dictus *Joannes Baptista Cibo*, a Paulo II. Savonensem Episcopatum obtinuit, & a Sixto IV. Melphitanum, ac sacram postea purpuram 7. Maii an. 1473. Sixto successit Innocentius, 29. Augusti an. 1484. & Julii 25. an. 1492. obiit.

Innocentius XI. ducentesimus quadragesimus tertius Papa, dictus ante *Benedictus Odescalchi*, e Numulario Comensi in Mediolanensi Ducatu natus, statim in Belgio Hispanorum stipendiis in Galliam militavit: deinde Clericali militiæ adscriptus, ab Innocentio X. an. 1645. sacram obtinuit purpuram; de Episcopatu Novariensi, ac Legatione Ferrariensi provisus, 21. Septembris an. 1676. summum adeptus est Pontificatus apicem. 12. Augusti an. 1689. obiit.

S. Julius I. Romanus, trigesimus sextus Papa 27. Octobris an. 336. electus est. Sardicense Concilium ex nonnullis convocavit, eique 12. Augusti an. 352. mortuo successit Liberius.

Julius II. dictus ante Pontificatum, *Joannes de la Rouere* prope Savonam in Liguria natus; Sixti IV. nepos, ac Soræ Siniæ Principis frater, primum Episcopus fuit Carpentoractensis, tum an. 1473. Cardinalis, tum Albani, & Ostiæ Episcopus, & sacri Collegii Decanus in Galliam an. 1480. legatus est, ac Pio III. 31. Octobris an 1503. successit. Is in odium Ludovici XII. Navarræum Regnum tradidit Regi Hispaniæ, qui illud in Joannem Lebretium invasit. Pisanum conventum haberi curavit Ludovicus XII. ut obsisteret huic Pontifici, qui sacrorum interdictione Galliam mulctaverat: tandem vita cessit Julius 70. annos natus 21. Februarii anno 1513. eique successit Leo X.

L

S. LEO nomine primus, quadragesimus septimus Papa, in Etruria, aut Romæ secundum alios natus, 10. Maii an. 440. ad S. Petri Sedem evectus est. Dum in Galliis Aetium & Albinum duces exercitus inter se conciliare niteretur, Ecclesiam vastabant Nestoriani, Vandali, Manichæi, Pelagiani, atque Barbari, quibus maxima animi firmitate restitit, pluribus convocatis Conciliis præsertimque Chalcedonensi œcumenico, quibus præfuere ipsius Legati anno 451. quo 11. Aprilis mortuus est.

Leo III. nonagesimus nonus Pontifex, Romanus, Adriano I. 26. Decembris an. 795. successit eo ipso die, quo obiit Adrianus, cujus nepotes duo, Paschalis & Campulus ob eam electionem tantam concepere invidiam, ut 25. Aprilis insequentis in Pontificem manus injecerint, dum Romanis Litaniis in publica supplicatione interesset, eumque omnibus affectum injuriis in Monasterio incluserint. Cum e carcere suo elapsus fuisset hic Pontifex, cumque ad Legatos Caroli Magni confugisset, tuto Spoletum, inde Paderbornam eorum ope ductus est, ubi degebat hic Princeps an. 799. Romam an. 800. petiit Carolus Magnus, Pontificemque in pristinam dignitatem restituit. Quo facto Leo Carolum Magnum Imperatorum Imperatorem coronavit, quem etiam quadriennis post in Galliam adivit, unde paulo post Romam rediit, ubi an. 816. Junii 12. obiit, duobus annis ab obitu Caroli Magni.

S. Leo

S. Leo IV. Romanus, centesimus decimus sextus Papa 12. Aprilis anno 847. electus 17. Julii anno 855. sancte obiit.

S. Leo IX. dictus *Bruno* Tullensis in Lotharingia Episcopus, e genere Comitum Habspurgicorum, cum Romam venisset, centesimus quinquagesimus tertius Papa 12. Februarii an. 1049. eligitur. Habitis Romæ & Papiæ Synodis, Imperatorem Henricum III. Coloniam adivit indeque Rhemos venit, ubi Concilium habuit; an. 1050. Romam rediit; denuo in Galliam venit, Italiamque repetiit; quo itinere facto Imperatorem iterum Vormatiam adivit, unde in Italiam redux, Normanos Apuliam occupantes armis lacessivit, a quibus captus Beneventum ductus est, unde duodecima tantum Maii die an. 1054. egressus, 15. Aprilis insequentis mortuus est. Tullensem episcopatum ad mortem abdicare noluit.

Leo X. e Laurentio Medicæo & Claricia de Ursinis natus, ab Innocentio VIII. ætatis suæ an. 14. factus Cardinalis, ducentesimus vigesimus Papa trigesimo sexto vitæ suæ anno electus est. Julii II. Legatus in pugna Ravennate, an. 1512. captus fuit. Bononiæ cum Francisco I. collocutus, ab eo Rege Pragmaticæ sanctionis dissolutionem obtinuit, & ambo Concordato subscripserunt. Quintum Concilium œcumenicum Lateranense habitum an. 1517. dimisit an. 1520. Lutherum damnavit, cum Carolo V. fœdus iniit ad expellendos Gallos ex Italia, acceptoque secundi prælii Papiensis nuntio, ubi Franciscus I. bello captus est, tripudiis animi gaudium ostentavit, at ipso die in febrim incidit, qua extinctus est 2. Decemb. an. 1521.

Lucius III. centesimus septuagesimus secundus Papa natu Lucensis, dictus *Humbaldo Allucingoli*, initio Lucæ fuit Canonicus, an. 1142. ab Innocentio II. Cardinalium numero adscriptus, Adriani IV. Legatus in Siciliam, & de Ostiensi Episcopatu provisus, tum Alexandri III. in Germaniam Legatus, eidem Pontifici 29. Augusti an. 1181. successit, ac 25. Novembris an. 1185. obiit. Veronæ sepultus est, quo propter Romanorum defectionem paulo ante secesserat.

M

S. MARCELLUS I. Romanus, trigesimus primus Papa, Macellino mense Novembri an. 304. successit, & 16. Januarii an. 309. mortuus est.

S. Melchiades, vel, Miltiades, natione Afer, trigesimus tertius Papa, 3. Octobris an. 311. Eusebio successit, Concilium Romæ habuit, cui adfuere novemdecim Episcopi, ad judicandum dissidium Donati & Cæciliani Carthaginensis, & quiete 10. Decembris anno 313. obiit.

S. Martinus I. Tudere in Spoletino Ducatu natus, 1. Julii an. 649. septuagesimus sextus Pontifex electus, Romam statim Concilium centum quinque Episcoporum convocavit in Monothelitas, in quo damnatum est edictum Heraclii Imperatoris Constantinopolitani dictum *Ecthesis*, & Edictum Constantis II. *Typus* nominatum, proscriptum est. Jussu Constantis 16. Junii detentus Martinus an. 653. Constantinopolim ductus est: indeque Chersonesum relegatus, ubi longo vitam finivit martyrio 12. Novembris an. 654.

Martinus V. nomine *Odo Colonna*, ab Innocentio VII. an. 1405. Cardinalitia dignitate insignitus, in Concilio Constantiensi ducentesimus nonus Papa electus, 21. Novembris an. 1417. coronatus, quadragesimæ secundæ hujus Concilii sessioni præfuit: is regni Neapolitani titulum & possessionem in Ludovicum Andegavensem contulit, eoque superstite finis impositus est schismati, quod a quinquaginta & uno anno Ecclesiam vexabat. Apoplexia Romæ 20. Februarii an. 1431. ætatis suæ 63. extinctus est,

N

NICOLAUS I. Romanus, 24. Aprilis an. 856. præsente Imperatore Ludovico II. centesimus octavus Papa inauguratus est. Magna animi firmitate Græcorum schismaticorum molitionibus obstitit, Photiumque excommunicavit, Patriarcham Constantinopolitanum falso creditum: multa jussit haberi Concilia; Bulgarorumque Conversioni procurandæ operam dedit, ac tandem 13. Novembris anno 867. mortuus est.

Nicolaus II. natione Gallus, aut secundem alios Sabaudus, centesimus quinquagesimus sextus Papa, cui nomen fuit *Gerardus de Burgundia*, Stephano IX. anno 1059. successit, atque Concilium convocavit, in quo Berengarius Andium Archidiaconus hæresim suam ejuravit. Florentiæ 3. Julii an. 1061. obiit hic summus Pontifex.

Nicolaus III. Romanus, e familia Ursina, nomine *Joannes Cajetanus*, centesimus octogesimus nonus Papa Viterbii 25. Novembris an. 1277. electus est, etiam ante electionem ob eximiam prudentiam dictus, *Cardinalis Compositus*. Gloriam suam maculavit imprimis, inito fœdere cum Rege Aragoniæ, in Carolum Andegavensem Siciliæ Regem, quo contigit Gallorum cædes, *Vespera Sicula*, dicta, a duobus jam annis ante illam cædem obierat hic Pontifex: nam 22. Augusti an. 1280. in Viterbiensi Diœcesi Sutrii vitam finivit,

P

S. PASCHALIS I. Romanus, centesimus primus Papa 27. Januarii an. 817. electus est. Missis in Orientem contra Inconomachos Legatis, Leonem V. Imperatorem cum Iconomachis excommunicare coactus est; an. 822. Lotharium Imperatorem Occidentis coronavit, & 24. Maji an. 824. obiit.

Paulus II. Venetus ducentesimus decimus quartus Papa, dictus *Petrus Barbo*, Eugenii IV. nepos an. 1440. purpura sacra insignitus est, tum Pio II. mense Augusto an. 1464. successit. Referunt quidam Historici jussas illi pro arbitrio prosilire Lachrymas, quare a Pio II. dum adhuc Cardinalis esset, *nostra domina de septem doloribus* facete appellatus est. 25. Julii an. 1471. subita morte correptus est.

Paulus III. ducentesimus vigesimus tertius Papa, Romanus, cujus nomen fuit *Alexander Farnesius*, sacri Collegii Decanus & Ostiensis Episcopus Clementi VII. 13. Octobris an. 1534. successit. Ab an. 1493. ab Alexandro VI. Cardinalis creatus, successive Episcopatum Parmensem, Tusculanum, Prænestinum, Sabinum, Portuensem, & Ostiensem obtinuit. Is Concilium Tridentinum contra Calvinianos an. 1545. habitum convocavit. Inquisitionis Tribunal instituit, atque institutum Societatis JESU approbavit. 10. Novembris an. 1549. in Quirinali mortuus est.

Paulus V. ducentesimus trigesimus sextus Papa, ortu Senensis, Romæ natus, nomine *Camilli Borghesii*, 17. Maji an. 1605. e Cardinalis honore ad summum Pontificatus fastigium ascendit. Rempublicam Venetam interdicto subjecit, quod leges, uti existimabat, Ecclesiasticorum libertati contrarias haberet: Verum Henrici magni interventu dissidium illud finitum est. Legationes a Rege Japoniorum, Congregationem Oratorii Galliæ, Ordinem Monialium sanctæ Ursulæ, Ordinem Charitatis, & aliquot alios confirmavit, ac sanctum Carolum Borromæum in Sanctorum numerum retulit. Obiit 28. Januar. 1621.

Pelagius I. Romanus, Vigilii in Orientem Legatus, eidem summo Pontifici successit, & 16. Aprilis an. 555. sexagesimus secundus Papa electus est; Justiniano Imperatori carissimus fuit; Sapaudo Arelatensi, suadente Rege Childeberto, *Pallium* & Vicarii Apostolici dignitatem contulit. Mortuus est 2. Martii an. 559.

Pelagius II. Romanus, 10. Novembris an. 577. electus est sexagesimus quintus Papa. Valide obstitit Joanni, Episcopo Constantinopolitano, qui in Synodo *Oecumenici* nomen sibi arrogarat. Domum suam in Xenodochium commutavit, & 7. Februar. an. 590. obiit.

S. Pius I. undecimus Papa, natu Aquileius successit Hygino 15. Januarii an. Christi 156. statuit ut Dominica prima post 14. diem Lunæ Martiæ, juxta Apostolicam traditionem Pascha celebraretur, 11. Julii an. 165. sanguinem suum pro Christi fide effudit.

Pius II. e familia *de Picolomini* in tractu Senensi 18. Octobris an. 1405. natus, ex anno ætatis suæ decimo sexto fuit Amanuensis Cardinalis de Firmo, cujus nomen fuit, *Dominicus Capranico*: qui concilio Basileensi adfuit. Missus in Scotiam, Basileam rediit, ubi a concilio factus est Referendarius, Abbreviator, Cancellarius, & Procurator generalis. Missus est postea in multas Germaniæ urbes, in Sabaudiam & apud Rhætos. Fuit Secretarius Antipapæ Felicis V. & postea Imperatoris Frederici III. qui ipsum Romam, Mediolanum, Neapolim, & in Bo-

hemiam legavit. Tergestinum ipsi Episcopatum, & postea Senensem contulit Nicolaus V. a quo in multas Regiones missus est Legatus; a Callisto III. Nicolai V. successore purpura sacra an. 1456. donatus, Callisto mortuo, ducentesimus decimus tertius Papa an. 1458. electus est. Natale solum Episcopatus titulo insignivit, quem ex nomine suo Pii *Pientam* appellavit. Anconæ 14. Augusti an. 1464. natus an. 58. obiit.

Pius IV. Mediolanensis, ducentesimus vigesimus septimus Papa, an. 1499. ipso Dominicæ Resurrectionis die natus, primum Protonotarius sedis Apostolicæ sub Clemente VII. extitit: tum hujus opera in variis Legationibus usus est Paulus III, a quo 8. Aprilis an. 1549. in Cardinalium numerum adscriptus est. Denique post obitum Pauli IV. nocte intermedia inter 26. & 27. Decembris an. 1559. electus est centesimus vigesimus septimus Papa atque ætatis an. 67. 9. Decembris an. 1565. obiit. Sub ejus Pontificatu finitum est celeberrimum Concilium Tridentinum an. 1563. S. Carolus Borromæus Ecclesiæ sacramenta ei administravit ac morienti adfuit.

S. Pius V. ducentesimus vigesimus octavus Papa, cujus nomen fuit *Michael Ghisleri* in oppido Insubriæ, quod Boschum vocant, in diœcesi Dertonensi natus 17. Januar. 1504. Dominicanorum Ordinem an. 1518. amplexus, fuit Inquisitor, tum ad Sutrinum Episcopatum promotus a Paulo IV. a quo 15. Mart. an. 1557. inter Cardinales adscriptus est. Episcopatum montis Regalis in subalpinis a Pio IV. accepit, cujus tandem successor 7. Januarii 1566. supremam Ecclesiæ dignitatem obtinuit. 1. Maji an. 1572. obiit, a Clemente XI. in Sanctorum numerum relatus.

S

S. SILVESTER, Romanus, nomine primus, 1. Februarii an. 415. trigesimus quartus Papa electus, multa habuit Concilia, præcipueque Romanum unum 275. Episcoporum, in quo Concilii Nicæni decreta, teste Baronio, comprobavit. 31. Decembr. an. 335. obiit hic Sanctus.

S. Simplicius quadragesimus nonus Papa, Tibure natus S. Hilario 20. Septembr. an. 467. successit. Statuit Ecclesiæ census in quatuor partes distribui, quarum duæ in victum vestitumque Episcopi & Clericorum ejus, duæ aliæ ad Templorum instaurationem, pauperumque alimenta cederent. 2. Mart. an. 483. obiit.

Siricius natione Romanus, 12. Januar. an. 385. quadragesimus Papa electus, multa habuit Concilia Romæ, Capuæ, & Mediolani, ac 22. Februar. an. 398. mortuus est.

S. Sixtus I. Romanus. Papa octavus, Alexandro I. 13. Maji an. 130. aut 131. successit. Jejunium quadragesimale juxta Apostolicam institutionem Decreto ordinavit. Creditur etiam statuisse, ut in Missa *Sanctus* ter decantaretur. 6. April. an. 140. vel 142. ex nonnullis pro Christi fide sanguinem suum effudit.

Sixtus IV. ducentesimus decimus quintus Papa, dictus Franciscus de la Rouvere; Savonæ aut in hujus urbis agro natus, Franciscanorum Familiæ adscribi voluit; Ordinis sui fuit Generalis Præpositus & Cardinalis. Paulo II. 9. August. 1471. successit. Jubilæum quolibet vigesimo quinto anno præfinivit; Bonaventuram in SS. Catalogum adscripsit, ac 13. August. an. 1484. mortuus est.

Sixtus V. in Piceno e vico dicto *Grottes* a patentibus ortus egenis, quorum jussu sues pascebat; a Franciscano transeunte, dum huic custodiæ daret operam, dux viæ adhibitus, illius ope in Minoritarum numerum admissus est nomenque fratris Felicis Peretti, quo cognominabatur Pater, ei fuit impositum. Feliæ factus est Concionator, Vicarius generalis Ordinis sui, tandemque Episcopus & Cardinalis. Mortuo Gregorio XIII. 24. Aprilis an. 1585. electus est ducentesimus trigesimus Papa. Die Mercurii qua natus est, & factus Franciscanus, has omnes dignitates obtinuit. Obiit 27. August. an. 1590.

Stephanus V. centesimus Papa, natu Romanus, Leonii III. 22. Jun. an. 816. mortuo successit. Is in Galliam venit, Rhemis Ludovicum dictum Debonarium inauguravit, ac Romam reversus obiit 25. Januar. an. 817.

S. Symmachus, quinquagesimus tertius Papa, natione Sardus, Anastasio II. an. 498. successit Imperatorem Anastasium, Concilio Chalcedonensi palam adversantem & Eutychianis amicum excommunicavit; statuitque ut Dominicis diebusque festis Martyrum hymnus *Gloria in excelsis* caneretur. Romæ obiit 19. Jul. an. 514.

V

VIGILIUS, natu Romanus, sexagesimus primus Papa, initio in sedem Apostolicam intrusus, dum exularet Sylverius, quo mortuo an. 540. Vigilius sponte abdicato Pontificatu, canonice electus est. Constantinopolim se contulit, ubi Imperatricem Severam & Acephalos excommunicavit. Ab Imperatore in exilium missus est, unde brevi in Italiam redux, Syracusis in Sicilia 20. Januar. an. 555. vitam finivit.

S. Urbanus I. Romanus, decimus octavus a Callisto primo, 21. Octobris an. 226. electus est, & Imperante Alexandro Severo 25. Maji an. 231 Martyrii palmam adeptus est. Argentea vasa fertur induxisse ad Altaris ministerium.

Urbanus II. dictus *Odo*, centesimus sexagesimus Papa, natione Gallus, Castilione ad Matronam natus, Cluniaci religionem amplexus est. A Gregorio VII. factus Cardinalis & Episcopus Ostiensis, Victori III. 12. Mart. an. 1088. successit, in Galliam, dominante Romæ Guiberti Antipapæ factione, confugit; Claromontii concilium habuit an. 1095. & alibi alia plurima, ac deinde Romam petiit, ibique 29. Jul. an. 1099. mortuus est.

Urbanus III. dictus *Lambertus Crivelli*, centesimus septuagesimus tertius summus Pontifex, Archiepiscopus Mediolanensis, 25. Novembr. an. 1185. Lucio III. successit. Mortem ejus Ferrariæ 20. Octobr. an. 1185. acceleravit acerbus captæ a Saladino Hierosolymæ nuntius.

Urbanus IV. Gallus, e veteramentario sutore, sed incerti apud Historicos nominis, Patre Trecis in Campania natus, primum Archidiaconus Leodiensis, tum episcopus Verodunensis, tandemque Patriarcha Hierosolymitanus evasit. Cum Viterbium pro rebus Palæstinæ agendis se contulisset, Alexandro IV. mortuo 29. Aug. an. 1261. electus est centesimus octogesimus tertius Papa. an. 1264. festum corporis Domini instituit, cujus officium cum octava a Divo Thoma compositum celebrari jussit. Eodem an. 20. Octobris Perusiæ obiit, eique successit Clemens IV.

Urbanus VIII. ducentesimus trigesimus octavus Papa, cui nomen fuit Maffeius Barberinus, Florentiæ natus, purpuratorum Patrum numero adscriptus, Pontificis summi dignitatem, 6. Augusti an. 1623. post mortem Gregorii XV. obtinuit. Eximius fuit Poeta Latinus, obiit 29. Jul. an. 1644.

Z

S. ZACHARIAS, natione Græcus, nonagesimus tertius Papa, ineunte Decembr. an. 741. Gregorio III. successit. Pontificem hunc consuluere Galli, ubi Pipino, cui favit, imponenda fuit Galliæ Corona. Obiit 15. Mart. an. 752.

S. Zozimus, vel Sozimus, Græcus quadragesimus tertius Papa, Innocentio I. 19. Augusti an. 417. successit. Celestius, Pelagii comes, suam illi doctrinam gratam reddidit, quam statim, uti orthodoxam probavit. Verum ab Africanis Episcopis errore liberatus, ambos illos hæreticos damnavit. Obiit 26. Decembris an. 418.

Finis Indicis Summorum Pontificum.

INDEX
HISTORICUS AUCTORUM,
Qui in hoc DICTIONARIO citantur.

Continens, 1. *Patriam, Epocham natalis, supremique diei multorum ex iis, dignitates eorum seu munera, nec non præcipua eorum Opera.* 2. *Acta authentica, seu vetera, seu recentia, ut Libros rituales, Manuales, Eucologia, Synodos, Statuta, Libros pœnitentiales, Decreta, Bullas, Brevia, Decisiones, Censuras, Capitularia, Leges, Edicta, Decreta, Declarationes, Regia Diplomata, Senatus-Consulta, Ecclesiastica Colloquia, Comitia generalia Cleri Gallicani, ejusdemque Acta Provinciarum, consuetudines, & alia similia.*

A

ABBAS. Duo in hoc Opere diversi laudantur Auctores sub eo nomine. Prior est inclytus juris Pontificii interpres sub eo dumtaxat *Abbas antiquus* vocabulo notus, qui florebat an. 1250. & qui Decretalium libros quinque, Commentariis illustravit, quorum extat editio Venetiis an. 1588. typis impressa, quæ in Regia, Patrumque Soc. Jesu Bibliotheca reperitur. Alter, qui, *Abbas siculus*, seu *junior Abbas* dicitur, est Panormitanus, cujus proprium nomen est *Nicolaus de Budeschis* e Catania Siciliæ urbe ortus. Is Zabarellæ, de quo in voce, *Cardinalis*, fiet mentio, & Antonii de Butrio, qui ambo Florentiæ Senisque juris Professores extitere, fuit discipulus; postea Rotæ Auditor, Abbas sanctæ Agathæ; Panormique Archiepiscopus: factus a Felice V. Basileæ an. 1440. Cardinalis, Panormum rediit, ubi an. 1445. ultimum diem obiit. Eum *Lucernam phari* vocat Trithemius. Ipsius commentaria in Decretales cæteraque ejusdem auctoris opera, quinque voluminibus *in folio* continentur, quæ Venetiis an. 1617. typis fuere mandata, jam prius Lugduni quinque volum. *in folio* an. 1547. & tribus volum. an. 1586. edita, tum Venetiis an. 1582. 1586. 1588. & 1591. accuratior editio facta est an. 1586.

Abély (*Ludovicus*) in Vexino Gallico natus an. 1603. Doctoris Laurea insignitus, Parisiis sancti Jocundi parœciam, & postea Ruthenorum Episcopatum obtinuit. Lutetiæ in seminario sancti Lazari 4. Octobris an. 1691. obiit. Ad octodecim diversos, quorum plerique ad pietatem spectant, tractatus, Theologiæ breve summarium, *Medulla Theologica*, inscriptum nobis dereliquit.

Abulensis, *Vide*, Tostatus.

Accursius (*Franciscus*) Florentiæ natus, jam ferme quadragenarius sub inclyto Azoto juris studio operam dedit; quod postea Bononiæ professus est, ibique anno 78. ætate provectus obiit an. 1229. jus Romanum continenter interpretatus est.

Acheri (*Domnus Lucas* d') Monachus Benedictinus e congregatione sancti Mauri, Augustæ Veromanduorum, ut refert Moreri, an. 1609. natus, anno 1645. scripta sua quæ fuere plurima, divulgavit; & quorum potissimum est ejus *Spicilegium* tredecim voluminibus in 4. contentum; quorum primum an. 1655. & ultimum an. 1677. in lucem prodiit. Novam quoque Lanfranci Cantuariensis Archiepiscopi cum eximiis, quas addidit, notis, editionem; Abbatiæ Beccensis Chronicum, multaque alia emisit Opera, non minus doctrina, quam utilitate & curiositate conspicua. Parisiis in Abbatia sancti Germani a pratis obiit 29. Aprilis an. 1685. ætatis suæ 76. an.

Acta Ecclesiæ Mediolanensis. Sex sunt concilia provincialia, undecimque Synodi, quæ a S. Carolo Borromæo Mediolani Archiepiscopo & Cardinali habita fuere: ipsius Statuta, Litteræ pastorales, Instructiones, cæteraque acta. In multis deficiebat, quæ primum Lutetiæ Parisiorum an. 1645. facta est, eorum omnium editio; quam dimidia fere sui parte auctam in melius vertit editio Lugdunensis in duobus volum. *in folio* an. 1683.

Adrianus VI. qui in Magistrum sententiarum scripsit, & alia edidit opera. *Vide indicem summorum Pontificum.*

Alliaco (*Petrus de*) magnus ille vir in Alliensi pago ad Campanilia inter Abbavillam & Pecquinium secundum nonnullos, verum juxta Dominum Dupin post Moreri Compendii an. 1350. natus est. Is fuit successu temporis Navarræi Gymnasii an. 1372. precarius (nam suis modicæ res erat parentibus) convictor, Theologiæ Doctor an. 1380. eodem anno Noviodunensis Canonicus; Philosophiæ, postea Theologiæ Professor: Parisiensis Universitatis Cancellarius: Carolo VI. ab Eleemosynis & Confessionibus; quem Rex Avenionem & Romam misit ut extinguendo schismati operam daret. In sancto quoque Parisiensi sacello, sacri custos fuit Thesauri: Cameracensis Archidiaconus: Anicii in Velauniorum tractu & postea an. 1396. Cameraci Episcopus. Benedicto XIII. sanctissimæ Trinitatis diem festum instituendi, habita de hoc mysterio Genuis an. 1405. oratione, ansam præbuit: Concilio Pisano an. 1409. interfuit: a Joanne XXIII. in Cardinalium numerum an. 1411. adscriptus, Constantiensi Concilio adfuit; atque Cameraci an. 1425. obiit, ibique sepultus est.

Inter cætera ejus scripta præcipuum locum obtinet Tractatus de reformanda Ecclesia. Aliacum habuere Magistrum Joannes Gerso & Nicolaus de Clemangis.

Aimonius. Antiquus ille auctor summo in Aquitania vetustoque genere ortus, fuit Religiosus ordinis sancti Benedicti in Abbatia Floriacensi ad Ligerim; quem ad eum ordinem circa annum 970. admisit Oiboldus. Rerum Gallicarum historiam in quinque libros distributam composuit, quorum tres primi libri cum quadragesimo primo quarti libri capite sunt ipsius opus, & quorum ultimum in Floriacensis monasterii constitutionem desinit; cum reliquum libri quinti & quintus integer ad annum 1165. prolatus ab aliquo, qui eum secutus est, historico fuerint addita. Aimonius historiam suam Abboni Oiboldi successori dicavit; cumque Abbon in Vasconia an. 1004. fuisset occisus, vitam ejus gestaque anno proximo conscripsit. Aliud etiam de miraculis sancti Benedicti opus promulgavit, quod ad Gozelinum Floriacensem Abbatem, deinde Bituricensem Archiepiscopum scripsit. Ipsius historia de Rebus Gallicis primo Lutetiæ Parisiorum a Badio Ascensio an. 1514. typis fuit impressa; & iterum an. 1567. 1603. 1613. & 1641.

Ammonius iste non idem tamen censendus est, atque alter antiquior ejusdem ordinis sancti Benedicti Religiosus in Abbatia sancti Germani a pratis Parisiensi, qui ad annum 870. vivebat; ut veteri, cui Chirographum apposuit, membrana constat, quam refert Domnus Jacobus de Broliaco.

Alberic Roxiati Bergomi in Venetia natus inclytus Jurisperitus ad an. 1350. sextum Decretalium librum Commentariis illustravit, & Dictionarium canonicum & civile Venetiis an. 1573. & 1601. impressum, illustrium quoque Jurisconsultorum Summulam; nec non alios quosdam de jure civili tractatus composuit.

Albertus magnus. Celeberrimus hic scriptor Leuvingenii in Suevia circiter annum 1193. natus, vigesimo nono ætatis suæ anno Dominicanorum institutis se obstrinxit, Philosophiam & Theologiam Hildeshemii, Friburgi & Argentorati, postea Coloniæ, ubi sanctum Thomam discipulum habuit, & tandem Parisiis publice docuit. Ordinis sui Præpositus Romam jubente Alexandro IV. se contulit, ibique sacri Palatii Magister fuit, Theologiamque professus est. Redux in Germaniam an. 1260. Ratisbonensis Episcopus factus est: secundo Lugdunensi Concilio generali adfuit: atque abdicato Episcopatu 15. die Novembris an. 1280. Coloniæ obiit. Multa conscripsit opera uno & viginti voluminibus *in folio* comprehensa, e quibus tria sunt præcipua in Sacram Scripturam Commenta-

mentaria, ejusdemque in Magistrum Sententiarum, & summa Theologiæ.

Alcherus. Auctor iste Monachus erat Claravallensis, & Isaaci Stellæ Abbatis ex Ordine Cistertiensi in diœcesi Pictaviensi familiaris; qui exeunte duodecimo sæculo florebat. Librum *de spiritu & anima*, qui inter opera D. Augustini, reperitur, ipsi adscribunt Reverendi Patres ordinis sancti Benedicti, qui sancti Doctoris opera edidere; licet a domino Dupin ut Isaaci opus existimetur.

Alciatus (*Andreas*) in agro Mediolanensi Alzani 8. Maii an. 1492. natus, Jasonis Cenomani Papiæ discipulus & juris Doctor extitit: quod statim Avenione an. 1521. cum Avarici, Bononiæ, Ferrariæ, & Papiæ professus est, ubi cælebs an. 1550. vel juxta Dominum de Thou duodecima die sequentis anni mortuus est. Multa conscripsit opera de jure civili & de Emblematis; atque dictus est inter Jurisperitos orator maximus, & inter oratores Jurisperitus maximus. Tractatum etiam composuit *de ponderibus & mensuris*, & commentarium in tres ultimos Codicis libros, an. 1513. impressum.

Alcuinus vel Albinus Flaccus, natione saxo-Anglus, Venerabilis Bedæ & S. Egberti Eboracensis Archiepiscopi discipulus fuit, tum Ecclesiæ Eboracensis Diaconus, quem Imperator Carolus Magnus Aquisgranum, ubi residebat, accersiri jussit, ut Concilio Francofurti habito an. 794. interesset; eique S. Martini Turonensis Abbatiam contulit, ubi 19. die Maii an. 804. mortuus est.

Adrevaldus, seu Albertus sancti Benedicti Monachus in Abbatia Floriacensi, quæ nunc dicitur sancti Benedicti ad Ligerim, exeunte sæculo nono vivebat. Is fuit Auctor historiæ translationis sacrarum Corporis sancti Benedicti, & sanctæ Scholasticæ Reliquiarum, quæ ad annum 660. e Cassino monte in Abbatiam Floriacensem facta est. Librum quoque de miraculis ejusdem sancti composuit.

Alexander de Nevo, Vicentiæ in Venetia natus, famosum Paulum de Castro, Joannem de Anagnia, & Aretinum audivit: Jurisprudentiam ad an. 1450. tempore Alexandri Tartagni professus est: additiones in Panormum, aliaque de Jure opera composuit, quæ uno volumine *in fol.* Typis excudi curavit Andreas Duchene an. 1617. Ipsius Commentaria in quatuor primos Decretalium libros jam Venetiis duobus volum. *in fol.* an. 1585. fuerant impressa.

Alexander Tartagni. *Vide* Imola. (*Alexander de*) Alexander, (*R. P. Natalis*) in magno Parisiensi Conventu Dominicanus Rhotomagi 10. Januarii 1639. natus, ordinis sancti Dominici Novitius adscriptus an. 1653. solemnia ejusdem Religionis vota anno sequenti nuncupavit, Doctorisque Sorbonici laurea 21. Februarii 1675. insignitus est: Philosophiam & Theologiam per duodecim annos professus, Ordinis sui Provincialis munere decorari meritus est. Theologiam dogmaticam decem voluminibus comprehensam composuit, Ecclesiasticamque historiam, cujus volumen primum an. 1677. Parisiis, & ultimum an. 1686. exiit; aliaque conscripsit Opera.

Alexander *ab Alexandro* ortus Neapoli, ejusdemque urbis illustris patronus, ubi causas pariter, atque Romæ defendit circa annum 1490. opus confecit inscriptum: *Dierum Genialium libri* 6. quod Tiraqueau in suo super hunc Auctorem Commentario Lugduni an. 1587. impresso præclaris annotationibus illustravit; multosque ab Alexandro omissos Auctores citavit. Iterum Typis mandatum fuit hoc opus duobus Tomis *in* 8. an. 1673. Lugduni Batavorum cum notis Dionysii Godefridi, Christophori Coleri, & Nicolai Merceri, accuratissima hujusce Auctoris editio Parisiis facta est an. 1532. qui ineunte sæculo decimo sexto mortuus est, uti probat Bailius ex epistola, quam Mediolano 6. Maii 1521. scripsit Alciatus, in qua Alexandrum hactenus luce frui supponit.

Almainus (*Jacobus*) apud Senonas natus, in domum Navarræam an. 1508. admissus fuit, Doctorisque insigne an. 1511. assecutus Theologiam publice docuit, atque an. 1515. obiit. Lutetiæ Parisiorum impressa fuere ipsius Opera Theologica an. 1517. in Cajetanum acriter uno tractatu decertavit, cui titulus: *Libellus de auctoritate Ecclesiæ, seu Conciliorum eam repræsentantium*.

Alphonsus a Castro Theologus Hispanus, ortu Senticus, professione Franciscanus, regnantibus Carolo V. & Philippo II. florebat: Is primis Conc. Trident. sessionibus adfuit, & Bruxellis idibus Febr. an. 1558. ad Compostellanum in Gallæcia Archiepiscopatum destinatus obiit.

Amalanus cognomine juxta quosdam, *Fortunatus*, Metensis Ecclesiæ Diaconus floruit an. 820. hoc est, paulo post Amalanum Fortunatum Augustæ Trevirorum Episcopum; cujus rei vindex est P. Sirmundus in Tritemium, aliosque, qui unum ex his duobus fecere auctorem. Abbas fuit, & Corepiscopi titulo in vetustis quibusdam manuscriptis codicibus dignatur. Obiit ad an. 850. Opus conscripsit in quatuor libros distributum de Ecclesiasticis, seu Divinis officiis jussu Ludovici mitis dicti.

Sanctus Ambrosius Ecclesiæ Pater in Galliis ad ann. 340. natus est. Is factus Liguriæ Æmiliæque præfectus Mediolanensi Ecclesiæ adhuc Cathecumenus præficitur. 7. Decembris an. 374. Episcopus inauguratus, qui 4. Aprilis 397. vita functus est, hujus sancti Doctoris Opera omnibus nota Romæ an. 1581. typis imprimi curavit Cardinalis de Montealto postea sub nomine Sixti V. Pontifex maximus.

Ancharanus. (*Petrus de Ancharano*) Jurisconsultus e Farnesiorum genere Bononiæ natus, Baldi fuit Auditor & ab an. 1410. floruit ad an. 1450. quo vita functus est. Decretales & Clementinas interpretatus est. Ejus opera fuere impressa Lugduni an. 1549. Bononiæ *in fol.* 5. vol. an. 1581. Venetiis quoque eodem anno 6. vol.

Andreas. *Vide* Joannes Andreas.

Andreas Cretensis. Is Damasci, quæ olim Syriæ, nunc autem Pheniciæ urbs est primaria natus; sancti Hieronymi regulam professus est; cumque sexto Generali Concilio Constantinopoli an. 680. adfuisset, Cretæ postea, quæ nunc Candia cognominis insulæ caput dicitur fuit Archiepiscopus. Obiit ad an. 720. ipsiusque diem festum 4. Julii agunt Græci.

Angelus de Clavasio e pago Clavasio in Genuensi Statu ortus, fuit Religiosus Franciscanus; tum Ordinis sui Vicarius Generalis, & anno 1495. Conitiæ in Pedemontio mortuus est. Summam Casuum conscientiæ, quæ ab ejus nomine *Angelica* vocatur, quæque Venetiis primum an. 1490. quadriennio post Lugduni, & Parisiis an. 1506. impressa est, composuit.

Angelus de Perusio, in Italia ortu Perusinus, Baldi frater fuit, & ad annum 1423. quo juxta Tritemium vita functus est, floruit.

Angles (*Josephus*) Valentiæ natus, professione Religiosus Minorita, statim jubente Alexandro Cardinale de Montealto Sixti V. summi Pontificis Pronepote, Romam venit; tum Generalis in Sardinia Ordinis sui Procurator factus, tandemque Episcopus Bosæ ejusdem insulæ oppidi in promontorio Logudorensi, cujus diœcesis ab Archiepiscopatu Sassaritano pendet. *Flores Theologicarum quæstionum* composuit duobus volum.

S. Antoninus Florentiæ an. 1389. natus, ætatis suæ decimo sexto anno Religiosam sancti Dominici disciplinam amplexus est; quem ann. 1446. Florentinum Archiepiscopum creavit Eugenius IV. obiit 2. Maii 1459. & ab Adriano VI. 31. Maii an. 1523. in Sanctorum numerum relatus est. Summam Theologicam in quatuor partes *in fol.* divisam composuit, primum Meningæ an. 1483. tum Lugduni an. 1519. pariterque Summam Historicam tribus volum. *in folio* an. 1587. impressam Lugduni.

Antonius Augustinus. Is patrem habuit Antonium Augustinum Aragoniæ Procancellarium, litterisque operam dedit Compluti, Salmanticæ, postea Bononiæ sub Alciato, Patavii, & Florentiæ, ubi juris Doctor evasit; sub Paulo III. Rotæ Auditor fuit, ac vicissim Alifæ & Ilerdæ Episcopus, Concilio Tridentino an. 1562. interfuit, tandemque an. 1574. Tarraconium Archiepiscopatum obtinuit, obiit an. 1586. Librum conscripsit *de Numismatibus*: alterum *de Familiis Romanis*: Supplementum Codicis Justiniani; & opus pereruditum, cui titulus, *Juris Pontificii veteris Epitome* in tres partes divisum, quarum pars quælibet in libros, opere toto quadraginta libris comprehenso, quorum singuli in titulos, & tituli in capita subdividuntur. Celebris hujusce Archiepiscopi recenter edita fuere Opera an. 1678. studio curisque D. Balusii. Jam Ilerdæ uno volumine an. 1576. Parisiisque similiter uno Tomo an. 1609. & duobus postea an. 1611. Tarracone eodem anno, Romæ an. 1614. & Parisiis 1641. fuere Typis impressa. Id imprimis observare est, eruditum illum Auctorem priorum Auctorum credulo nimis confisum testimonio, multas Pontificum Siricii Antecessorum falsas laudasse Decretales, quas ab eo Archiepiscopo dubiæ fidei & apochryphas viri docti agnoverunt.

Antonius Genuensis (*D. Marcus*) juris Doctor, *Manuale Pastorum* Romæ *in* 4. an. 1607. impressum; aliudque opus inscriptum *Praxis Archiepiscopalis Curiæ Neapolitanæ*. Venetiis etiam *in* 4. an. 1667. editum composuit.

Aragonius, (*Petrus de Aragonia*) Auctor est Hispanus qui decimo sexto seculo, una cum tribus suis fratribus, Monasticam Eremitarum sancti Augustini disciplinam professus est in Salmantico Monasterio. Doctoratum obtinuit; Theologiamque Salmanticæ & Oscæ in Aragonia blice docuit. Præcipua ejus opera sunt: erudita Commentaria in 2. 2. D. Thomæ, & Tractatus *de Fide, Spe, & Charitate* an. 1589. impressa: & alter tractatus *de Justitia, & Jure* an. 1590. editus, & iterum Venetiis an. 1595. & 1608. & Lugduni an. 1596.

Archidiaconus. Sub eo nomine duo in jure Canonico laudantur Auctores versatissimi, quod ambo Bononiæ fuerint Archidiaconi. Prior, quem sepe laudant Joannes Andreas; sanctus Antoninus aliique permulti, est *Guido Basius*, vel *de Baysio* Rhegii in Calabria natus an. 1283. ut notat Bellarminus, florebat. Commentarium in Decretum Gratiani, qui *Rosarium* inscribitur, emisit Venetiis *in fol.* an. 1601. impressum cum annotationibus Nicolai Superantii, & Petri Albignani; alium itidem in Decretales, tertium denique in sextum Venetiis quoque an. 1577. 1601. & 1606. editum. Alter *Joannes de Anania*, vel *d'Agnani*, dictus, qui an. 1430. inclaruit, Commentarium in Decretales, volumenque unum Consiliorum condidit. Is a Bartholomæo Socino dicitur *homo magnæ scientiæ & conscientiæ*. Prima operum ipsius editio Mediolani an. 1492. facta est.

Arcudius (*Petrus*) natione Græcus, patria Corcyræus, Romæ, ubi ad an. 1623. obiit, Sacerdotio initiatus est. Ipsum in Russiam, ut diffidentes de Catholica doctrina animos conciliaret, Clemens VIII. legavit. Librum composuit de concordia Ecclesiæ Occidentalis & Orientalis circa administrationem Sacramentorum; in quo probat, 1. ambas Ecclesias antiquitus non solum quoad dogma, sed etiam quoad Sacramentorum administrationem inter se convenire. 2. Græcos recentiores cum Latinis etiamnum de dogmate convenire, factasque in collatione Sacramentorum mutationes excusari, aut cum ritibus Ecclesiæ Latinæ conciliari posse. Parisiis an. 1619. promulgatum fuit hoc opus. Romæ an. 1620. quosdam de processione sancti Spiritus, quosdam vero de Purgatorio Tractatus in lucem emisit.

Aretinus, (*Jacobus*) Aretii in Etruria Jurisperitus Consiliorum volumen compegit.

Aretinus (*Angelus Gambellienus*, seu *de Gambellionibus*) ab Aretio Etruriæ oppido, in quo natus est hic Auctor, dictus Aretinus, fuit inclytus juris Doctor in Universitate Ferrariensi, Panormo æqualis, qui Ferrariæ an. 1464. obiit. Consiliorum volumen, Commentarium in Instituta, tractatum *de Testamentis*; & alterum confecit *de Maleficiis* tanto in honore habitum, ut alium Urbini in re criminali appellare nefas sit.

Argentreus, (*Bertrandus*) magnus apud Rhedones in Britannia Senescallus, postea Consiliarius, cujus proceres a pago quodam in inferiori Britannia cognomen illud an. 1060. sortiti sunt, composuit *tractatum de sorte nobilium*: alterum *de Appropriationibus*: tertium de *Donationibus & historiam Britanniæ*, cujus consuetudinem est interpretatus. Obiit 13. Feb. 1590.

Argou, (*N.*) patronus fuit in supremo Parisiensi senatu, e Vivariensi tractu in Occitania oriundus, qui perlecta D. Abbatis Fleury Regi a confessionibus, de jure Gallico historia, opus confecit imprimis utile, quod inscripsit: *Institutiones ad jus Gallicum*. Bis Lutetiæ ipso vivo editum 1. an. 1692. & iterum duobus volum *in* 12. an. 1699. post Auctoris obitum, opus idem a duobus aliis causidicis viris illustribus D. Bretonnier & Barbier auctum & perfectum, tertio typis an. 1710. impressum est.

Aristoteles Stagyra oppido Macedoniæ oriundus Doctorem Athenis habuit Platonem; Alexandri Magni fuit Præceptor, mortuoque Platone novam suam sectam Athenis in Lycæo stabilivit. Obiit hic Philosophorum princeps anno ferme ante Christum natum 322.

Cum ipsius libri a Concilio Parisiensi fuissent an. 1209. damnati, publico in odium an. 1210. concremati sunt incendio, atque sub pœna excommunicationis eorum lectio ad an. 1366. prohibita, quo fuit restituta, & permissa. Nicolaus V. opera etiam illius an. 1448. comprobavit; & a Cardinali Estoutevilleo quem ad reformandam Parisiensem Universitatem delegera: Carolus VIII. ejusdem Philosophi lectio an. 1462. fuit concessa. Quod senatusconsulto an. 1629. est firmatum.

Armilla. *Vide*, Fumus.

Arnulphus. Hic Auctor primum Sagii Archidiaconus, postea an. 1141. Lexovii Episcopus fuit, hunc sexennio, aut septennio post suæ in Palæstinam profectionis comitem adhibuit Ludovicus junior. An. 1154. sacræ Henrici II. Angliæ Regis inaugurationi adfuit; hujus opera in multis rebus gravioribus usus est Alexander III. qui ipsum fecit plurimi. Tandem quietus extremum ætatis consumere statuit in Abbatia S. Victoris Parisini, quo secessit an. 1177. vel an. 1180. inquit Moreri, ibique 31. Augusti an. 1182. obiit, uti testatur ipsius tumulus inscripto Epitaphio in hujusce Abbatiæ choro positus. Ipse suas Episcopus, Ægidii Rothomagensis Archiepiscopi rogatu, collegit epistolas, quarum multæ ad disciplinam Ecclesiæ, reique pertinent Ecclesiasticas, ut sunt eæ, quas ad Adrianum IV., Alexandrum III., & ad Archiepiscopos, Episcoposque Angliæ conscripsit. Huic litterarum suarum collectioni orationem a se in Concilio Turonensi an. 1163. habitam inseruit. Epistolæ istæ an. 1585. studio & opera Odonis Adriani Turnebi filii in lucem prodiere sub hoc titulo; *Epistolæ, Conciones, & Epigrammata &c.* In Bibliotheca Patrum reperiuntur. Domnus Lucas d'Acheri in altero *Spicilegii* sui tomo sacram hujusce Præsulis orationem de Annuntiatione Beatæ Virginis, & quinque litteras cum uno tractatu promulgavit, cui titulus est: *de schismate, orto post Honorii II. discessum contra Girardum Episcopum Engolismensem*, in quo Innocentii II. electionem adversus Petrum Leonem acriter defendit.

Astensis, seu Astesanus Franciscanus ab Asta Pedemontii urbe, in qua natus est, sic dictus, summam Casuum conscientiæ scripsit, in octo libros distributam, quam an. 1317. in lucem emisit, quæque primo Norimbergæ an. 1432. edita est.

S. Athanasius, natione Ægyptius, fuit Episcopus, & Patriarcha Alexandrinus sub finem anni 325. vel paucis post mensibus; quippe qui Nicæno Concilio, quod eodem anno habitum est, etiam Diaconus interfuit. An. 373. ex D. Hieronymo & Proterio, Alexandriæ Episcopus obiit.

Auboux (*Joannes*) Dominus Desvergoes, Juris Doctor, & Cadurci Officialis seculo proxime elapso Tractatum composuit, inscriptum: *Praxis vera Civilis & Criminalis Curiarum Ecclesiasticarum*, Parisiis, *in* 4. editum an. 1648. & iterum *in* 4. an. 1688. cum Libro de Rescriptis Apostolicis, & alterum de Graduatis seu simplicibus, seu nominatis.

Aufrerius. (*Stephanus*) Hic auctor 1. Juris Professor, tum an. 1483. Tolosæ Officialis, tandemque in supremo urbis hujusce Senatu Præses, vir juris scientissimus, preclara multaque posteris tradidit Opera. 1. Commentarium in primam Clementinam *de Officio Ordinarii* in quo diligenter tum Ecclesiasticæ tum civilis jurisdictionis jura, atque amplitudo, propter crebras, ut animadvertit idem Author, regnantibus Carolo VIII. & Ludovico XII. earum controversias, perpenduntur. 2. *Quæstiones Capellæ Tolosanæ*, quæ sunt additamenta facta 501. decisionibus in vetusto quodam opere, cui titulus *Capella Tolosana*, contentis; in quo præcipue de rebus Ecclesiasticis, agendique formulis in foro Ecclesiæ disputatur. 3. Quosdam alios Tractatus: motasque quæstiones de Antiquo supremi Senatus stilo.

S. Augustinus, (*Aurelius*) Ecclesiæ Pater, Tagaste Numidiæ urbe in Africa 13. Novemb. an. 334. natus est. Confectam Carthagine Rhetoricam ibidem ipse professus est: anno 383. Romam venit, & insequenti anno Mediolanum, ubi fidem Catholicam an. 385. amplexus, biennio post a sancto Ambrosio Sacro Baptismi fonte ablutus est, tum a Valerio Hipponensi Episcopo, qui eum sibi Successorem an. 395. destinavit, an. 391. Sacerdotio initiatus est. Obiit hic Sanctus an. 430.

Augustinus Triumphus, seu de Ancona ex urbe cognomine portuque Ecclesiastici Status sic appellatus, Religiosus Ordinis Eremitarum S. Augustini an. 1274. florebat: Ordinis sui Generalis fuit Præpositus, tum Archiepiscopus Nazareth, ac Neapoli 2. die Apr. 85. annos natus obiit. In Magistrum Sententiarum scripsit, aliaque condidit Opera. Liber ipsius *de Potestate Ecclesiæ* an. 1320. compositus Romæ an. 1479. & 1584. *in* 4. & an. 1584. *in folio* editus est.

Avila, (*Stephanus*) Societatis Jesu, ad quam 20. annos natus admissus fuit Salmanticæ. Doctus hic Author

Hispa-

Hiſpanus in Peruviam miſsus eſt, Limæ, quæ totius regionis urbs eſt primaria, & ubi 13. Aprilis an. 1601. obiit, Theologiam in Univerſitate profeſsus eſt. Compendium Manualis Navarræ & eximium de cenſuris Tractatum nobis dereliquit, Lugduni an. 1608. *in* 4. editum.

Aulus-Gellius, vel Agellius, Romanus, Grammatiſta Latinus, qui ſecundo Sæculo, id eſt, ad an. 130. Athenis vivebat, *Noctes Atticas* in viginti Libros diſtributas compoſuit, opus variis contentum rebus; quæ præcipue ad Cenſuram librorum pertinent, & primum Venetiis an. 1509. Beroaldi ſtudio typis mandatum.

Authores variorum operum, quæ falſo adſcribuntur Sancto Clementi, aliiſque, qui ante Siricium vixere, ſummis Pontificibus, Sancto Dionyſio Areopagitæ, Sancto Cypriano, Sanctis Proſpero, Ambroſio, Auguſtino, Chryſoſtomo, Bernardo, Divo Thomæ, aliiſque permultis, quæ hoc Vocabulo *Apud* deſignantur.

Auzanet (*Barthelomaus*) Celebris Advocatus Reſponſor Librum Pariſienſis Conſuetudinis explanavit. D. de Brillac, nunc Britannici Senatus Proto-Præſidis avus fuit doctus ille Juriſconſultus, qui an. 1672. etiam vivebat Ipſius in Pariſienſem Conſuetudinem annotationes omnibus fuere probatæ.

Ayraul, (*Petrus*) rerum Capitalium Prætor fuit, avuſque Maternus inclyti Domini Menagii.

Azo, ſeu Azzo, (*Portius*) mortuo Montiſpeſsuli anno 1192. Antonio Nizelo Doctore Italo, qui primus in Gallia Jus publice docuit, & ſub *Placentini nomine* cognitus, quippe qui Placentiæ natus erat; in Galliam quoque venit, unde in Italiam remigrans, Bononię Jus profeſſus eſt, ubi Innocentium IV. habuit diſcipulum. Morte violenta occubuit, qua nimirum, ut ajunt, damnatus eſt, quod hominem occidiſſet; cujus caput in animoſa de jure contentione, candelabro imminuerat; attamen a multis qui ipſi fuere æquales, ſcriptoribus traditum eſt, ipſius necem merum eſſe figmentum, cumque an. duntaxat 1225. aut ſecundum alios an. 1230. obiiſſe. A Baldo *Juris Magiſter* vocatur.

Azorius, (*Joannes*) Hiſpanus e Soc. Jeſu Lorcæ, quæ eſt juxta Guadalentium amnem, ortus eſt; in Murcia, in diœceſi Carthaginis novæ in Hiſpania an. 1590. florebat. 19. Februar. an. 1603. Romæ obiit. Ipſius Opera moralia ex primis decimi ſeptimi Sęculi annis duobus volum. *in fol.* fuere impreſſa.

B

BACO, vel, Barcondorp, (*Joannes de Baccone*) ſic dictus a Caſtello in Angliæ provincia Nortfolk ubi natus eſt, Religioſus fuit Carmelita, Ordinis ſui Præpoſitus provincialis, & Theologiæ Doctor Facultatis Pariſienſis. An. circiter 1346. obiit, & Londini ſepultus eſt. In Magiſtrum Sententiarum Commentaria, aliaque conſcripſit Opera.

Bacquet, (*Joannes*) Pariſiis Regiarum cauſarum Patronus, tum Ærariæ Curiæ Conſiliarius, Libros conſcripſit de ſumptibus judiciariis, de juribus & dependentiis Regii Dominii, de bonis adeſpotis de jure illegitimorum, de exhæredatione, de Feudis nobilibus in manu ingenui nec nobilis, ad annum 50. ultimi ſæculi vivebat. Libros illius acutos a ſe iterum typis *in folio* mandari an. 1688. curavit Claudius de Ferriere.

Bail, (*Ludovicus*) Abbavillæ in Picardia natus, Pariſiis Doctor, ejuſdemque Urbis Eccleſiæ Propœnitentiarius, Librum ſuum *in* 8. *de Triplici Examine* an. 1651. ad illuſtriſſimum D. Franciſcum de Gondi, primum Lutetiæ Archiepiſcopum ſcripſit, Theologiam quoque affectivam, Conciliorumque Compendium compoſuit.

Bailius, (*Petrus*) Iſte Calviniſta Carlæ in Comitatu Fuxenſi, Oppiduli, ubi Pater Fraterque hæreticæ pravitatis erant Miniſtri 18. Nov. an. 1647. natus, incepta ſub Patris diſciplina Litterarum Studia in Gymnaſio continuavit. An. 1668. ejuratis Calvini erroribus, Toloſæ ſub Patre Ignatio Noſa e Soc. Jeſu primam Philoſophiæ operam dedit; verum ſemeſtri pòſt ſpatio abdicata Catholica fide, ne in relapſorum pœnam incurreret, Genevam, poſtea Copetum eidem Urbi proximum venit, ubi Comes Dhonæ ipſi domeſtico præceptori ſuos tradidit pueros. Poſt aliquot annos Rothomagum, hinc Pariſios ſe contulit, unde 27. Auguſti 1675. Sedanum profectus, ibi Philoſophiæ Profeſſor admiſſus eſt. Verum ſuppreſſa ſecretioris Conſilii decreto dato 14. Jul. an. 1681. Sedanenſi Academia, in Bataviam migravit, Roterodamum 30. die Octobris inſequentis pervenit, ubi Philoſophiam Hiſtoriamque profitendi munus accepit, quo occultis Miniſtri Jurioli, qui apertus ipſius erat inimicus, machinamentis 30. die Octobris an. 1693. ſpoliatus fuit. Roterodami 28. Decemb. an. 1706. ætatis ſuæ 59. obiit. Magnum ſuum Dictionarium Hiſtoricum & Criticum an. 1692. inceptum duobus volum. *in folio* an. 1696. in lucem emiſit, quod iterum quatuor volum. *in folio* an. 1702. typis mandari curavit, quod in Anglicum ſermonem an. 1709. translatum eſt. Nova tandem illius, non Roterodami, ut prima indicat pagina, verum Genevæ an. 1715. tribus tomis confecta eſt editio. De hoc opere hic tantum fit mentio, quod id ipſum ſolum in hoc pręſenti Dictionario ad elucidanda quædam acta Hiſtoriæ fuerit adhibitum, cum cætera hujuſce Authoris Opera Controverſiarum libro contineantur, quos pro diverſis de religione ſua opinionibus conſcripſit.

Baldus, (*Petrus, Cognomine de Ubaldis*) Peruvii natus. Papiæ, ubi Jus quoque docuit, Bartolum audivit, & ubi Petrum Rogerium Lemovicem, poſtea ſub Gregorii XI. ſummum Pontificem, diſcipulum habuit. Eandem etiam juris ſcientiam Patavii profeſſus eſt, ubi 76. ætatis anno e vivis deceſſit 28. Aprilis an. 1400. vel ſecundum nonnullos tardius, ibidemque cum Epitaphio ſepultus fuit. Edita fuere Venetiis ipſius opera in Decretales an. 1571. *in* 4. & poſtea *in folio* an. 1575. & 1595.

Balſamon, (*Theodorus*) viciſſim Diaconus & Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ cuſtos Grammatophylacii, & pro Græcis Antiochiæ Patriarcha, exeunte decimo ſecundo Sæculo floruit. Acerrimum ſe Græcorum in Latinos, qui tum maxime Antiochiæ dominabantur, palam defenſorem profeſſus eſt. Quædam ipſius opera in Bibliotheca Juris Canonici, quæ eſt Juſtelli; & inter cætera, ejus obſervationes in Photii *Nomocanonem*, nec non Conſtitutionum Eccleſiæ Collectio reperiuntur: quorum omnium extat Græce Latineque an. 1620. Pariſiis facta editio. Circa annum 1202. aut paulo poſt obiiſſe exiſtimatur.

Baluſius, (*Stephanus*) Doctus ille vir Tutelæ, quæ inferioris Lemoviciæ urbs eſt primaria & Epiſcopalis, ex ampliſſima familia 23. Novembr. an. 1630. natus eſt. Joannes Baluſius 94. ætatis agens annum, ipſius Proavus an. 1585. Tutelenſis erat Conſul. Antonius Baluſius ejuſdem Patruelis, qui Pariſiis an. 1680. obiit, Ludovico XIII. ab inferendis ferculis fuit. Antonius Mariam de Gonzaga in Poloniam proſecutus, filium procreavit, quem Caſimirus Poloniæ Rex e ſacro fonte ſuſcipiens, Caſimirum ſuo voluit nomine appellari, & quem inter honorarios Ephebos poſtea annumerari voluit, Cubiculariique ſui munere cohoneſtavit, quod ei munus a Michaele Koribut Caſimiri ſucceſſore prorogatum fuit. Verum ſi quam ob varios majorum ſuorum honores gloriam meretur Stephanus Baluſius, multo majus ei fecere nomen cum ingenii ſui affluentia, tum ſumma eruditio ac ſcientia, qua tantopere inter viros ſui Sęculi doctrina eximios inclaruit. Statim Jus Canonicum in Regio Collegio Pariſiis an. 1670. profeſſus eſt. Primum, quod in vulgus an. 1652. emiſit Opus, fuit *Antifrizonius*, quo Frizontem Doctorem Sorbonicum aggreditur. Denuo *Capitularia Regum Francorum* divulgavit duobus volum. Pariſiis an. 1677. impreſſa, permultaque alia opera, quorum index habetur in novo Pariſienſi Mercurio pro menſe Julio an. 1719. pag. 33. Ipſum tandem 28. Julii an. 1718. ætatis ſuæ 88. an. Litterariæ Reipublicæ mors pręripuit.

Bancelius, (*Ludovicus*) Valentię natus, profeſſione Dominicanus, Avenione Theologię Doctor & Profeſſor. Diœceſis Legationiſque examinator, Moralem D. Thomę ſecundum ſeriem Litterarum compoſuit duobus Volum. *in* 4. an. 1677. Avenione typis mandatam.

Bannés, (*Dominicus*) Religioſus Dominicanus, Univerſitatis Salmanticenſis Doctor Theologus, & Sanctæ Thereſiæ Confeſſor an. 1584. Opera ſua litteris coſignabat. Theologiam quoque Salmanticæ profitebatur ad annum 1595. quo Venetiis Tractatum ſuum *de Jure & Juſtitia*, typis mandari curabat, ſeu Theologia, ſeu Jure pręſtabat.

Barboſa, (*Auguſtinus*) ſub Emmanuele patre ſuo Juriſprudentiæ operam dedit: Eccleſiæ Guimanaros in Pragenſi diœceſi in Luſitania ſacri fuit ſtatim cuſtos Theſauri, quo ex loco Pater ejus erat ortus: Romam venit, unde Madritum an. 1632. rediit. A Philippo IV. Hiſpaniarum Rege ad Epiſcopatum Ugentinum in Hydruntino agro

Neapolitani Regni 1648. ibi post septem menses obiit. Præcipua ejus Opera sunt: *Collectanea in Jus Canonicum*, sex Voluminibus *in fol.* Lugduni an. 1681. impressa: *De Jure Ecclesiastico* duobus volum. *in fol.* Lugduni quoque an. 1688. typis editum. Nicius Erythræus & Morhoff Polyhistor l. 1. c. 9. ultimum hoc opus falso Barbosæ adscribi contendunt. Hic vir in Jure Canonico versatissimus inscriptum etiam opus condidit: *Summa Apostolicarum decisionum extra Jus commune vagantium*, cujus Lugduni an. 1658. extat editio. Omnia ejus Authoris Opera in viginti tomos distributa undecim voluminibus *in folio*, Lugduni an. 1656. editis continentur. In multis a consuetudine nostra hic Author dissentit.

Bardetus, (*Petrus*) in supremo Parisiensi Senatu Causidicus, Montagueti in agro Borbonio 15. Decembris an. 1591. natus, Tolosæ an. 1614. & duobus insequentibus annis sub Cujate Magistro Juri operam dedit, Causidicusque factus an. 1617. Molini 20. Septembris an. 1685. obiit. Decretorum, quæ ab illo Supremo Senatu ab an. 1617. ad an. 1643. facta fuere; collectanea redegit, quæ an. 1690. duobus volum. *in folio* Parisiis fuere impressa, studio D. Claudii Berroier in supremo quoque Parisiensi Senatu Patroni, qui opus illud D. de Lamoignon tum generali causarum regiarum Patrono dicavit. An. 1685. natus annos 94. & ab an. 1663. a forensi strepitu remotus e vivis excessit.

Baronius, (*Cæsar*) Soræ, quæ urbs est Episcopalis Laboriarum in Neapolitano Regno 30. Octobris an. 1538. natus, fuit Sacerdos e Congregatione Oratorii, sanctoque Philippo Neriensi intimus, & a Clemente VIII. in Cardinalium Collegium 5. Jun. an. 1596. adscriptus, Romæ 30. Jun. an. 1607. obiit. Annales Ecclesiæ 12. vol. in fol. ab eo fuere conscripti, quorum ultimum vol. in an. 1198. definit.

Bartholomæus Brixianus, a Brixia Italiæ urbe, unde e genere *Avocati* originem ducit, ita appellatus, an. 1240. famosus, Jurisque Professor extitit. Ipsum multi fecit Gregorius IX. atque an. 1258. ætatis suæ an. 84. obiit. Præcipua ejus Opera sunt: *Repertorium decreti*, in tres libros divisum; Commentarium in Decretales quinque Libris contentum, &c.

Bartholomæus Pisanus, professione Dominicanus, qui & Bartholomæus de sancto Concordio nuncupatur, Pisis ortus, ubi an. 1338. Summam Casuum conscientiæ composuit sub titulo, *Summa Pisanella*, Lugduni an. 1519. editam. Obiit an. 1347.

Bartholus. Celebris hic Jurisperitus in Umbriæ pago Sesso-Ferrato an. 1313. ortus, Doctoris Lauream an. 1334. obtinuit, multis in locis Italiæ Jus ipsum professus est, & Peruvii an. 1353. aut secundum alios tardius post aliquos annos obiit. In Pandectas, Codicem & Instituta docte conscripsit: ejusque Instituta in Jus Romanum & Gallicum *in* 4. præceptionibus optimis sunt referta.

S. Basilius, Cæsareæ in Cappadocia fuit Episcopus, fraterque S. Gregorii Nyssæni, natus an. 328. & ad Episcopatum an. 362. promotus Calendis Januarii an. 379. e vita migravit.

Basnagius, (*Antonius*) celeberrimus Rothomagi Advocatus, ubi anno vitæ suæ 85. mortuus est an. 1695. Normanniæ Consuetudinem est interpretatus, Tractatumque de hypothecis emisit.

Bassæus, (*Eligius*) Capucinus in Gallico Belgio ortus; Sylvii temporibus scripsit, qui an. 1645. Opus ejus probavit inscriptum: *Flores Theologiæ practicæ*, *&c. in fol.* cui supplementum *in fol.* an. 1659. addidit.

Bassetus, (*Joannes Guido*) In Gratianopolitano Senatu Advocatus Consistorialis, Consistorialiumque Advocatorum in Delphinatu Decanus per 53. annos forum frequentavit, duosque nobis dereliquit Tomos; qui ad 2100. hujusce supremæ Curiæ, Delphinalisque Consilii Decreta continent de multis notatu dignis quæstionibus, rebusque Beneficiariis, Civilibus, atque Capitalibus; eorumque librorum prior an. 1668. & alter an. 1676. Gratianopoli fuit editus. In eo commendatur hoc opus, quod accurate Decretorum causas Author annotaverit.

Bauccius (*Carolus*,) Hic Auctor Neapoli Pœnitentiarius Tractatum confecit inscriptum *De Miscellaneis practicis*, in quæstiones divisum.

Baudrandus, (*Michael-Antonius*) Roboris & Novi-Fori Prior, Parisiis 28. Julii an. 1633. natus, in eadem urbe Rhetoricæ sub Patre Briet e Soc. Jesu an. 1647. & in Collegio Lexoviensi sub D. Desperrierio Philosophiæ operam dedit; dum eligerentur summi Pontifices Alexander VII. Clemens IX. & Innocentius XI. in sacro Conclavi Cardinalibus Barberino & Camusio famulatus est; Dictionario suo Geographico Latine in duobus vol. *in fol.* conscripto, quod Ferrarii Lexicon supplet, an. 1677. primas manus admovit, obiitque 29. Maii an. 1700.

Becanus, (*Martinus*) Jesuita natus Hilvarembeci in Brabantia per quatuor annos Philosophiam, & per viginti duos Theologiam Moguntiæ, Virsburgi, ac Viennæ in Austria publice docuit; Imperatori Ferdinando II. fuit ab audiendis Confessionibus, ac 63. annorum vitæ spatium emensus 24. Januarii an. 1624. mortuus est. Ipsius opera duobus volum. *in folio* continentur, Tractatus vero Controversiarum accurate conscriptus difficile reperitur.

Beda, dictus *Venerabilis* an. 673. Girviki, quod idem existimatur ac novum Castrum ad Tinam in Comitatu Northumbriæ in Anglia natus; Sacerdotio initiatus est an. 700. Religionem S. Benedicti professus, obiit 26. Maii an. 735. Ipsius opera primum Basileæ an. 1563. octo voluminibus *in fol.* fuere edita.

Beia, (*Ludovicus de*) Natione Lusitanus, ex Ordine Eremitarum S. Augustini Religiosus, sacras litteras Bononiæ professus est. Extat hujusce Authoris Opus morale inscriptum: *Responsiones casuum conscientiæ*, in duas partes divisum; quod primo Bononiæ an. 1587. Brixiæ an. 1589. Venetiis an. 1591. & 1600. & Ulyssipone *in* 4. an. 1610. impressum est.

Bellamera, (*Ægidius de*) Canonista Gallus ex illustri familia de Montaigu a Listeniis ortus, fuit 1. Andegavensis Archidiaconus, postea Rotæ Auditor, tandemque Avenione Episcopus, ubi sepultus est. Eum sacra indutum fuisse purpura contendunt Authores permulti, uti Bouchel, Blondeau & Brillon: quibus tamen contradicit Epitaphium ipsius tumulo Avenione inscriptum, ubi sic legitur: *Noluit & potuit Romano Cardine fungi*. An. 1360. Florebat hic Author, qui commentarium in Decretum Gratiani condidit tribus Volum. *in fol.* an. 1578. Venetiis impressum, cujus antea Lugduni an. 1550. facta fuerat editio, ubi omnia ejusdem Opera ante septem Volum. an. 1548. tum sex Volum. an. 1586. fuerant typis mandata.

Bellarminus, (*Robertus*) 4. Octobris an. 1542. in Tuscia natus, 20. Septembris an. 1560. factus Jesuita, novem post annis Sacerdos, a Clemente VIII. 3. Martii an. 1599. in Cardinalium numerum adscriptus, Capuæ Archiepiscopatum an. 1602. obtinuit; ac Romæ 17. Septembris an. 1621. mortuus est. Librum suum Controversiarum vulgavit eruditus ille vir Ingolstadii tribus tomis an. 1587. & 1590. Lugduni vero an. 1593. impressum. Emendatior ejusdem Libri Venetiis facta est editio, quam similis excepit editio Parisiensis an. 1602. & etiam amplior an. 1608. quatuor tomis contenta, cui Coloniæ an. 1615. additi sunt alii quidam Tractatus. Reliqua tandem hujusce Authoris Opera superioribus adjuncta tribus volum. *in fol.* an. 1617. in eadem urbe prelo fuere subjecta. Accuratam Bellarmini Operum Analysim confecit D. Dupin, in quibus castigatissima, inquit, morum disciplina solidaque elucet pietas.

Bellordeau, (*Petrus*) in Britannico Senatu Causidicus, qui nondum ultimo ineunte sæculo obierat. Opus condidit, actas in eodem Parlamento Controversias duobus tomis *in fol.* continens, quorum prior an. 1618. & alter 1620. Parisiis editus. Ducatus quoque Britannici Consuetudines explanavit; quod Opus Lutetiæ Parisiorum an. 1628. impressum est: Librum quoque edidit, cui titulus *Observations singulieres.*

Benedicti, (*Guillelmus*) Jurisperitus Gallus paulo post Guymierum, hoc est, a ducentis annis scribebat. In Parlamento Tolosano Consiliarius fuit, qui librum *de Testamentis* Lugduni an. 1529. & 1552. *in fol.* & Francofurti an. 1638. impressum, aliaque de Jure Opera composuit.

Bengeus, (*Antonius*) Biturigæ Jus profitebatur: ubi natus viginti septem annos Cujati successit: eruditum *de Beneficiis*, auxiliante Francisco Pinson Parisiensi Causidico, Librum composuit, Parisiis an. 1654. *in fol.* impressum, quem ad D. Pomponium de Bellievre Parisiensis Senatus Protopræsidem scripsit. Biturigiæ an. 1616. ætatis suæ anno 52. obiit.

S. Benedictus, cujus Regula citatur, Nurciæ in Umbria circiter an. 480. natus, in eam solitudinem, quæ quarto ab urbe lapide distans, Sublacus dicitur, secessit; cum ætatis annos septemdecim vix attigisset, ibique Religionis suæ primique Ordinis sui Monasterii fundamenta jecit, unde anno 529. Cassinum migrans, idem an. 543. confecto

vitæ

vitæ 63. annorum curriculo, mortuus est. Ipsius Regula 77. Capitibus continetur.

Bensonius, (*Rutilius*) Nobilis fuit Romanus, alter fuit Ecclesiæ Lauretanæ, quam construxerant Leo V. & Sixtus V. Episcopus, qui Canutio proxime successit; Bensonius, Canutium, qui octo tantum mensibus sederat, in Episcopatu Lauretano excepit. Obiit hic Author 31. Januarii an. 1613. Commentarium *in fol.* in Canticum *Magnificat*, Duaci an. 1615. typis editum composuit; Moralium opus in quo de Indulgentiis agit, Librum cujus est titulus: *De fuga tempore pestis*, &c.

Berardus du Gout, nonagesimus tertius Lugduni Archiepiscopus, fuit Clementi V. frater. Berardum an. 1294. in Cardinalium Collegium adscivit Cœlestinus V. summus Pontifex: in Galliam legavit Bonifacius VIII. pacem conciliaturus inter Reges Galliæ Angliæque, ubi 27. Julii an. 1297. mortuus est.

Berault, (*Josias*) Rothomagensis Patronus, & in curia Tabulæ, quam vocant, Marmoreæ in Palatio Consiliarius, Commentarium in Normanniæ Consuetudinem Rothomagi an. 1618. impressum composuit, & cujus sexta an. 1660. facta est editio. Is erat Calvinista.

S. Bernardinus, cognomine Senensis, quod Pater ejus Senis natus esset, & e stirpe *Albizeschi*, in Tuscia an. 1383. ortus, Franciscanorum Religionem an. 1405. amplexus, ejusdem Ordinis fuit Vicarius Generalis in Italia, tum Procurator Generalis, Jerosolymam petivit, Aquilæ, quæ Aprutii in Regno Neapolitano urbs est, 20. Maii an. 1440. obiit decennio post a Nicolao V. in Sanctorum numerum relatus. Ipsius Opera seu ad Moralem, seu ad Pietatem pertinentia Venetiis an. 1591. fuere impressa.

S. Bernardus. Primus Claravallensis Abbas, an. 1091. Fontanis in Burgundia natus, quibus dominabatur ipsius Pater Tesselinus, Cisterciensium Ordinem an. 1113. amplexus est; an. 1153. mortuus est, cum septingentos Claravallæ Novitios habuisset, unumque e suis Religiosis, sub nomine Eugenii IV. ad supremam S. Petri sedem evectum, sex alios in sacrum Cardinalium Collegium admissos & triginta & amplius Episcopos vidisset. Accuratissima operum hujusce sancti Doctoris Lutetiæ Parisiorum an. 1690. studio P. Joannis Mabillon e Congregatione sancti Mauri facta est editio.

Bernardus de Botono præcipuus fuit Author Glossæ in Decretales, ortu Parmensis, fuitque Judex, Canonicus & Ecclesiæ Bononiensis Cancellarius.

Briaxius, (*Petrus*) Hic Author præcessit Emmanuelem Rodericum, de quo fiet mentio. *Vide Rodericus*. Opus in multas partes distributum *de Electione*, &c. composuit.

Biel, (*Gabriel*) Spiræ, secundum nonnullus; secundum alios Tubingæ natus, ubi Doctoris Theologiæ Lauream adeptus, eam ibidem professus est, deinde Tiguri. Is fuit Religiosus inter Regulares Daventriæ Canonicus, qui etiam an. 1494. vivus, insequenti anno, uti creditur, e vita migravit. Ejus Commentarium in Magistrum Sententiarum Basileæ primum an. 1512. editum est. Canonem quoque Missæ uno Tractatu in 89. Lectiones diviso, Parisiis an. 1516. impresso, explicuit.

Bignon, (*Hieronymus*) post D. Servin in Parisiensi Senatu Generalis Causidici munus obtinuit. Inclytus hic Magistratus, Parisiis an. 1590. natus, Patrem habuit Rollandum Bignon, Tolosæ Juris Professorem, & ex antiqua apud Andegavos stirpe ortum. A proprio Patre edoctus, mira quadam ingenii celeritate Linguas, humaniores Litteras, Rhetoricam, Philosophiam, Theologiam, Jurisprudentiam, Mathematicam, & Historiam didicit. Jam decennis Palestinæ descriptionem: decimo tertio ætatis anno Romanas Autiquitates: decimo quinto Tractatum de electione Summorum Pontificum vulgavit. Henricus IV. ipsum Delphino, qui postea sub nomine Ludovici XIII. regnavit, honorarium Ephœbum præposuit. An. 1610. Tractatum de iure Galliæ Regum proprio ante alios Reges sedendi; an. 1613. Marculfi formulas cum annotationibus promulgavit. An. 1614. Romam se contulit. An. 1620. in majori Consilio Generalis causarum Patroni munere donatus, tum D. Servin in Generalis Causidici officio excepit in Parisiensi Senatu, ubi eloquentia, integritate, & animi constantia enituit. Magnus Regiæ Bibliothecæ Rector evasit, maximorumque Regni negotiorum administratio ei fuit commissa. Die 7. Aprilis an. 1656., ætatis vero 66. obiit. D. Dupin Inclyti hujusce Magistratus Opera accurata Analysi descripsit.

Binsfeld, (*Petrus*.) Librum is composuis inscriptum:

Pontas Tom. I.

Enchiridion Theologiæ Pastoralis in quinque partes divisum, quem Sylvius an. 1626. adnotationibus suis auctum imprimis commendat. Tractatum etiam de Simonia, Coloniæ *in* 8. an. 1604. alterum vero *de Confessionibus maleficorum & sagarum*, ibidem *in* 8. & alios quosdam in lucem protulit. Luxemburgi natus hic Author, Romæ Doctoris Theologiæ titulo insignitus est, atque Canonicus & Magnus Vicarius Treviris etiam an. 1600. extitit.

Bleinianus, (*Antonius Fabricius*) in Sabaudia natus, Valentiæ in Delphinatu Jus publice docuit, annoque 1616. Tractatum *in* 4. edidit, cui titulus: *In theoriam & praxim Beneficiorum Ecclesiasticorum Methodica introductio*. Obiit an. 1626. Alium quoque Librum composuit hic Author, inscriptum: *Institutiones theoricæ ac practicæ, seu Rudimenta Juris Canonici*, qui Valentiæ an. 1660. emissus est.

Blondeau, (*Claudius*) Parisiensis Senatus Causidicus, Diarium fori tribus volum. in fol. editum composuit, in quo habetur Collectio præcipuarum decisionum omnium Parlamentorum supremarumque Galliæ Curiarum. Huic operi una cum D. Blondeau incubuerat Gabriel Gueret Parlamenti quoque Senatus Causidicus; jamque decem volumina *in* 4. vulgaverant, cum an. 1688. ætatis suæ 47. Gueret obiit. An. 1701. & an. 1713. Parisiis ultima hujus operis editio duobus volum. *in folio* emissa est, quæ duodecim voluminum *in* 4. præstat editioni. Eximium quoque hic Author opus emisit inscriptum: *Bibliotheca Canonica ordine Alphabetico complectens res omnes Ecclesiasticas & Beneficiarias, de quibus egit D. Laurentius Bouchel in sua summa Beneficiali, cui ex eodem ordine addita fuere Tractatus, Arresta, Constituta*, &c. Parisiis an. 1689. in duobus volum. *in folio*.

Bodinus, (*Joannes*) ortu Andegavensis, statimque Religiosus Carmelita, obtenta votorum suorum dispensatione, Parisiis foro operam dedit, & ad an. 1588. Lauduni judicia exercuit, ubi 70. & amplius annos natus obiit. Is opus composuit, cui titulus, *de Republica*, in sex libros divisum: Tractatum *de Dæmonomania*; alterum inscriptum: *Universæ naturæ Theatrum*; ultimum denique *De abditis rerum sublimium arcanis*. Varias calluit hic Author Linguas, de quo gloriose prædicarunt D. Thuanus, de S. Martha, ac Mornacus; quibus contradixere Cujacius, Grotius, & Possevinus; cum etiam Judaismo favisse nonnulli suspicati sunt, ut observat D. Tessier.

Boerius, (*Nicolaus*) Monspelii in Occitania natus, Jurisprudentiæ Lauream Avarici obtinuit, ubi per quadriennium Jus professus est, ac per septennium causas egit. An. 1499. nupsit Mariæ Boursier nepti Guillelmi de Cameraco Bituricensis Archiepiscopi; primum in superiori Consilio Consiliarius, tum Burdigalensis Senatus Præses factus eo munere per viginti annos functus est. An. 1542. si quibusdam sit fides, scribebat; juxta vero alios an. 1538. obiit. 356. Juris decisiones emisit, *Decisiones Burdigalenses*, 53. Consilia, cum Tractatu *de Authoritate magni Consilii & Parlamentorum Galliæ*, Lugduni *in fol.* an. 1544. & 1579. quam Arrestis hujusce Parlamenti statuit, cum Commentario primo ipsius opere in Consuetudinem Bituricensem. Magnus hic Magistratus an. 1509. eruditum jam scripserat Tractatum, cujus hæc est inscriptio: *De officio & potestate Georgii de Ambasia Cardinalis Legati circa derogationem regularum Apostolicæ Cancellariæ in* 8.

Du Bois, (*Ludovicus*) Senatus Parisiensis celeberrimus Patronus, paulo ante obitum, qui in 20. Augusti an. 1670. incidit, opus composuit inscriptum: *Effata Canonica* a Dionysio Simon an. 1676. sub titulo *Isagoges* editum; Et postea sub titulo: *Effata Juris Canonici*, cui multa de suo addidit, adeo ut ea tantum sint Domini du Bois, quæ in primo Volumine majoribus sunt exarata Litteris.

Boich, (*Genricus*) in Diœcesi Leonensi Britanniæ ortus, Lutetiæ Doctor pariterque Juris Professor, ibidem Publicas suas Lectiones an. 1486. edidit. In quinque Decretalium Libros, in Sextum & Clementinas doctum emisit Commentarium Venetiis an. 1576. Ipsius operum facta est editio, quorum Archetypum exemplar in Cameracensis Ecclesiæ Bibliotheca asservatur. Is ab editore Veneto præpostere *Lugdunensis* pro *Leonensi* dictus fuit Abbas, vel potius, ut accuratius loquar. Ecclesiasticus Administer, piæ sancti Yvonis sodalitatis, quæ Parisiis in ejusdem Sancti sacello via Jacobæa constituta est. Juxta

nonnullos multis ante medium decimum sæculum sextum annis, verum juxta Du Dupin jam exeunte decimo quarto sæculo floruit.

Bona, (*Joannes*) ex illustris Lesdigueriorum in Delphinatu familia, in Pedemontio 10. Octobris an. 1609. natus, 15. Julii an. 1625. reformatam Cistercienfium disciplinam amplexus est, bis Congregationis suæ an. 1651. & 1655. Abbas electus est. Ipsum jam ab Alexandro VII. Sancti Officii Consultorem designatum, sacra Cardinalium purpura 29. Novembris an. 1669. donavit Clemens IX. ac Romæ 27. Octobris an. 1674. obiit.

Bonacina, (*Martinus*) Patria Mediolanensis, Theologiæ Jurisque Doctor, Apostolicus fuit Referendarius, ab Urbano VIII. Viennam Legatus in via obiit. Ipsius moralia opera 2. volum. *in fol.* continentur, quorum ultima Lugdunensis editio an. 1684. cæteris antecellit.

Bonal, (*Raymundus*) Sacerdos, Doctor Theologus, est Auctor operis inscripti: *Cursus Theologiæ Moralis*, in duobus volum. *in* 12. octies aut decies editi, quod ad D. de Montchal scripsit, qui ab an. 1628. ad an. 1651. Tolosanum Archiepiscopatum obtinuit.

S. Bonaventura, cujus patrium nomen fuit *Joannes Fidanza*, Balneoregii in Etruria natus, Magistrum habuit Alexandrum Halensem; Fratrumque Minorum ordinem ingressus, Theologiæ Doctoris Lauream obtinuit, Parisiis, quam ibidem professus est. An. 1256. ætatis vero 34. octavus Generalis Ordinis sui Præpositus denuntiatus est, quem Gregorius X. Cardinalem Albanensemque Episcopum an. 1272. creavit. In secundo Lugdunensi Concilio 14. Julii an. 1274. obiit, Doctoris Seraphici titulum post mortem, Sanctorumque numero an. 1482. adscribi meritus. Ipsius opera 5. volum. *in fol.* continentur.

Bonifacius, (*Hyacinthus*) Forcalquerii in Provincia natus, Provinciæque Parlamenti Causidicus, 50. ætatis an. 1669. obiit. Quinque tomos *in fol.* nobis dereliquit hic Author, quibus notatu digna continentur hujusce Parlamenti, aliarumque Curiarum, Arresta, quæ de rebus Ecclesiasticis, Civilibus & Capitalibus lata fuere cum annotationibus ad marginem appositis, summariisque cujuslibet capitis. Duo prima volumina Aquis-sextiis an. 1669. & Parisiis an. 1670. triaque alia an. 1689. edita promulgavit. Iterum typis mandata est ea Collectio omnium accuratissima quinque volum. *in folio* Lugduni an. 1705.

Bordenave, (*Joannes de*) Lascuræ in Benearno Canonicus & Officialis, postea Ecclesiastes & Officialis Condomensis, est Author operis inscripti: *Status Curiarum Ecclesiasticarum*, seu, *de Authoritate & Jurisdictione magnorum Vicariorum & Officialium*, &c. Parisiis in 4. an. 1625. & alterius pariter operis, cui titulus est: *Status Ecclesiarum Cathedralium & Collegialium*, Parisiis quoque *in fol.* an. 1643. impressi.

Bossuetus, (*Jacobus Benignus.*) Inclytus hic & doctus Author Divione 27. Septembris an. 1625. e stirpe in Metensi Parlamento Togæ honoribus conspicua oriundus, humanioribus Litteris Divione apud Patres Jesuitas operam dedit, & postea Philosophiæ ac Theologiæ Parisiis, ubi Baccalaureatu obtento, Navarreæ domus socius factus, ejusdem Superior evasit. Doctoris Theologi insigne 16. Maii 1651. accepit. Statim Archidiaconus, tum Ecclesiæ Metensis Decanus fuit. 13. Septembris an. 1669. Condomi Episcopus designatus 21. Decembris an. 1670. inauguratus est. Cum a Ludovico XIV. Delphinum Principem filium edocendi munus ei fuisset demandatum, Episcopatum suum Regis nominationi permittere opportunum existimans, 2. Maii an. 1681. Meldensis Episcopus a Rege designatus est, qui ipsum a secretioribus suis Consiliis an. 1697. primumque Delphinæ Principis eleemosynarium esse voluit; qua mortua pro Burgundiæ Ducissa eodem munere functus est ad diem obitus 12. Aprilis an. 1704. Eo precipue nisus est Præsul hic clarissimus, ut Calvinistas ad Catholicam fidem magno revocaret operum numero, e quibus primum Metis an. 1655. in Catechismum Ministri Pauli Ferri editum est. Ea vero, quæ toto vitæ decursu conscripsit Opera, idcirco præterimus, quod & numerus & exacta eorum Analysis in 18. Tomo Bibliothecæ Ecclesiasticorum Authorum D. Dupin. pag. 158. juxta editionem Amstelodami an. 1711. in 4. factam reperiatur: at pro certo id licet affirmare, præcipuum sibi honorem Bossuetum sibi conciliasse ex eo opere, cui titulus: *Expositio Doctrinæ Catholicæ de Controversiis*. Quod universo omnium plausu exceptum an. 1671. in lucem protulit; unde brevi tempore e Gallico sermone ad Italicum, Germanicum, Belgicum, Anglicum, Hibernum, & Latinum idioma translatum est, & ab Innocentio XI. approbatum per Breve 4. Januar. an. 1679. datum una cum debitis Authori suo elogiis.

Bouchel, (*Laurentius*) Parisiis 36. annos Causidici munere functus est. Crepeniaci in Valesia natus; senex an. 1630. obiit. Summam Beneficialem duobus volum. *in fol.* an. 1628. confectam dereliquit, quam auctam Bibliothecæ Canonicæ nomine Blondeau, Parisiis edidit etiam duobus volum. *in fol.* an. 1689. Aliud jam opus tribus volum. *in fol.* Bouchel emiserat inscriptum: *Bibliotheca Juris Gallici*, & aliud pariter *in fol.* Parisiis an. 1609. & 1621. cuj titulus: *Decreta Ecclesiæ Gallicanæ*.

Bouvot, (*Job*) Cabillone ad Ararim an. 1558. natus Calvinista, Avarici Cujacium audivit, Patronusque in Divinionensi Senatu extitit, cujus Arrestorum amplam composuit collectionem. Consuetudinem quoque Burgundiæ Commentariis illustravit, & an. 1636. ætatis vero 78. mortuus est. Minus commode audit hic Author parum diligens in adscribendis diebus Arrestorum, quæ refert.

Brevia Alexandri VIII. ad Episcopum Pamiæ data 26. Februarii an. 1699. & Clementis IX. an. 1667.

Breviarium Parisiense an. 1680.

Briaert, (*Joannes*) in Hannonia natus, Doctor Theologus & Lovaniensis Universitatis Pro-Cancellarius, exeunte decimoquinto Sæculo & ineunte decimo sexto florebat. 20. Januar. an. 1520. obiit. Sexcennio post typis mandata sunt ejus Opera, inter quæ reperiuntur quæstiones quodlibeticæ *de Causa Indulgentiarum*, & Tractatus *de Contractu fortis*, *seu de Loteria*.

Brillon, (*Petrus Jacobus*) Parisinus pro generali superioris Concilii Procuratore, vices gerens, postea Patroni conditionem, qua etiamnum fungitur, amplexus est. Is incudi reddidit Dictionarium Arrestorum, a D. de la Ville Parisiensi Causidico an. 1691. compositum, quod decem millia eoque amplius Arrestorum, seu Decisionum complectebatur, quibus 20000. alia addidit D. Brillon: hoc opus tribus volum. *in folio* Parisiis an. 1711. fuit impressum.

Brodeau, (*Julianus*) Parisiensis Causidicus ex antiqua stirpe a Philippo Augusto an. 1191. nobilitatis jure donata ortus; annotationes in collectionem Arrestorum a Loueto factam, atque Commentarium in Parisiensem Consuetudinem nobis dereliquit. Mortuus est circiter annum 1650.

Bugnon, (*Philibertus*) Patria Matisconensis Regius Causidicus in tributaria Lugduni Agrique Lugdunensis curia opus pervulgavit inscriptum *Syntagma Juris*, & aliud *de Legibus abrogatis in Curiis Gallicis*, Lugduni an. 1563. Aureliæ an. 1572. & Bruxellis an. 1666. & 1677. *in quarto* impressa: verum postremæ huic editioni multa de usu inferioris Germaniæ, Hispaniæ, & Italiæ addidit Libertus Christinæus. Edictum quoque Molinense interpretatus est; aliaque confecit opera hic Author, qui an. etiam 1584. vivebat.

Bullarium (Magnum) Quatuor prima volumina *in fol.* 1546. Bullas, seu Pontificum constitutiones complectuntur, Quintum vero 675. Primi quatuor Tomi Romæ in tribus volum. *in fol.* jam an. 1638. fuerant editi, quibus an. 1672. duobus volum. *in fol.* additi sunt quintus & sextus Tomi. Magnus in præsenti opere Bullarum laudatur numerus.

Burchardus, *Bassæa*, non Hessia, inquit Moreri, oriundus, in Monasterio Lobensi in Hannonia Benedictinorum familiæ nomen dedit, indesinenter Abbas fuit & sancti Jacobi Leodicensis, Præceptor Imperatoris Conradi, inquit Salicus, & Episcopus Vvormatiensis an. 1012. qui vigesimo Augusti an. 1025. obiit. Canonum Collectionem in viginti libros divisam, quæ Decretum Burchardi nuncupatur, is composuit *in folio* an. 1548. & 1560. Coloniæ impressam, Parisiis vero *in* 8. an. 1550.

Butrio, (*Antonius*) Petro de Ancharano tempore æqualis, Celeberrimus fuit Bononiæ Jurisperitus, ubi 7. Octobris 1417. juxta Moreri aliosque permultos e vivis migravit. Commentarium in Decretales & in Sextum Venetiis an. 1575. & iterum cum aliis suis operibus ibidem an. 1578. octo Tomis in 4. volum. pervulgavit.

Bzovius, (*Abraham Bzovski*) Natione Polonus duos nondum annos natus utroque orbus parente remansit. In urbe Prosovvits ab Avo paterno educatus est a stirpe Szczepanovvski oriundo, cui natalia sua debebat sanctus Stanislaus Episcopus Cracoviensis. Quindecim annos natus Bzovius studiorum causa Seuminum, tum Cracoviam missus, ibi Dominicanorum ordinem in conventu Trinitatis

catis amplexus est. In Italiam migrans, Philosophiam Mediolani, Theologiam Bononiæ publice docuit. Hinc Romam petens a summo Pontifice in Vaticano hospitium obtinuit, eique Bibliothecam suam Virginio Ursini dux de Brancaccio delegavit. Tandem in Minervæ conventum in eadem urbe se recepit, ibique anno 1637. senex obiit. Jam Varsoviæ sancti Hyacinthi recens in Sanctorum numerum adscripti templum extruxerat, Ordinisque sui conventum sub titulo ejusdem Sancti fundavit. Annales Baronii ab an. 1198. in quem desinit hic Cardinalis, duodecim Voluminibus prosecutus est, quorum novem arte typographica pervulgata sunt, primum Coloniæ an. 1616. ubi quoque septem insequentia pariter fuere impressa; octavum an. 1641. nonum vero Romæ an. 1672. quo continentur gesta Pontificatus sancti Pii V. Alia multa hic Author emisit opera.

C

CABASILLAS, (*Nicolaus*) an. 1350. Nilo avunculo suo in Thessalonicensi Archiepiscopatu successor palam se D. Thomæ Latinisque omnibus adversarium professus est. Liturgiæ expositionem conscripsit, in qua de sacrificio, ipsius partibus ac Cœrimoniis disputat. Hoc opus in additamentis Bibliothecæ Patrum an. 1624. editæ reperitur. Scripsit quoque de Baptismo, sacro Chrismate, & Usura. Episcopi illius Græci Opera Venetiis primum an. 1545. edita sunt.

Cabassutius, (*Joannes*) Aquisextiensis sexdecim annos natus in Congregationem Oratorii Domini Jesu admissus, Avenione jus Canonicum professus est, Eminentissimique Cardinalis Grimaldi, a quo Romam ductus est, conscientiæ moderator. Eximium is in vulgus emisit opus inscriptum: *Theoria & praxis Juris Canonici*, in quo de jure agit ad forum tam sacramentale, quam contentiosum, tum Ecclesiasticum, tum sæculare. 1. Lugduni an. 1675. *in* 4. & iterum an. 1685. 1696. & 1698. tandemque Rothomagi an. 1703. editum, quæ postrema editio cæteris mendosior est: editiones vero an. 1696. & 1698. aliis & copia & stilo præstant. Aliud quoque opus composuit, cui titulus: *Notitia Ecclesiastica historiarum, Conciliorum & Canonum &c.* An. 1685. *in fol.* Lugduni impressum. Aquis-sextiis 25. Septemb. an. 1685. Octogenarius obiit.

Cabrera, (*Petrus de*) Patria Cordubensis, Professione Religiosus sancti Hieronymi decimo septimo sæculo florebat. Tertiam partem summæ D. Thomæ Commentario duobus volum. Curdubæ an. 1602. impresso illustravit.

Cajetanus, (*Thomas de Vio*) Cajetæ in Neapolitano Regno an. 1469. natus Dominicanus ætatis suæ 22. Doctoris Laurea insignitus præsentibus Ferrariæ Duce Picoque Mirandulano, qui cum ipso concertavit, Lutetiæ Parisiorum, Romæque Philosophiam ac Theologiam publice docuit; an. 1508. Ordinis sui præpositus Generalis fuit, an. 1512. quinto Lateranensi Concilio Generali interfuit, Cajetanum Episcopatum, tum Parmensem Archiepiscopatum obtinuit, tandemque purpura sacra a Leone X. an. 1517. donatus, Romæ 10. Augusti an. 1534. obiit. Scripsit in D. Thomam, summam Casuum conscientiæ, aliaque confecit opera.

Calderinus, (*Joannes*) Ortu Bononiensis, inclyti *Joannis Andreæ*, cujus Novellæ alteri filiæ nupserat, filius adoptivus ad an. 1360. vitam produxit. An. 1340. in Decretales scripserat celeberrimus hic Jurisconsultus, cujus Venetiis *in folio* an. 1570. editus est Tractatus *de Hæreticis*.

Cambolas, (*Joannes de*) in Tolosano Parlamento primæ Inquisitionum Curiæ an. 1630. Consiliarius, & postea ejusdem Parlamenti Præses, Arrestographorum nostrorum facile princeps opus composuit in hoc Dictionario laudatum sub titulo: *Decisiones notabiles de variis quæstionibus Juris, quæ multis Tolosani Parlamenti Arrestis fuere dijudicata*, & Tolosæ *in folio* an. 1659. impressum. Illæ decisiones distribuuntur in sex libros, quibus finitis Tractatum de secundis Nuptiis, & alterum de prædiorum immunitate in Occitania subdidit.

Camerarius, (*Philippus Cammermeister*) Jurisconsultus & Norimbergæ Consiliarius. Romæ Inquisitorum fidei Carceribus inclusus est, e quibus exorantibus Imperatore & Duce Bavariæ exivit, & circiter an. 1621. obiit. Librum composuit *de Operis successivis*, & alia quædam opera. Multi sunt alii Authores hujus cognominis, scilicet Alphonsus, Bartholomæus, Joachimus, & alter Joachimus prioris filius, quorum auctoritas in hoc Dictionario non laudatur.

Camusat, (*Nicolaus.*) Hic Author Ludovico XI. cujus regnum ad an. 1461. incepit, quique an. 1483. e vita migravit, coætaneus, librum edidit inscriptum: *Miscellanea historica*; alter etiam extitit Camusat nomine Nicolaus, Trecis Canonicus, cui composuit: *Promptuarium Sacrarum Antiquitatum Tricassinæ diœcesis*, quod una cum *Miscellaneorum* volumine typis mandari curavit an. 1610. Octogenarius Trecis 20. Januarii an. 1655. obiit, atque in sacra sancti Froberti æde parochiali sepultus est, in qua magnificum conspicitur Epitaphium, quod in suo Itinerario Litterario refert doctissimus Benedictinus.

Cange, (*Carolus du Fresne dominus de*) 18 Decembris an. 1610. Ambiani natus est e Ludovico du Fresne, Domino de Fredeval, Præfecto Regio de Bauquesne. Adrianus unus e quatuor suis fratribus fuit Causidicus in Parisiensi Senatu, diariumque Palatii incœpit, Consuetudinemque Ambianensem commentatus est. Carolus, de quo nunc loquimur, confecto apud Jesuitas Ambiani humaniorum Litterarum Curriculo, Aureliam Jurisprudentiæ studendi causa venit, atque 11. Augusti 1631. inter Causidicos Parisiensis Senatus admissus est. Aliquanto post Ambianum reversus quasi universo rei Litterariæ studio se totum involvit; tum 19. Julii an. 1638. nupsit Catharinæ du Bos filię Philippi du Bos in Ambiani jurisdictione Gallici Quęstoris. Statim emisit *Historiam Imperii Constantinopolitani sub Gallicis Imperatoribus* in Regia an. 1658. & iterum an. 1666. typis editam; postea *Historiam Capitis S. Joannis Baptistæ*, quod Ambiani. Verum ac Germanum esse ostendit, & quę contra dici possunt, refellit. An. 1668. Parisiis domicilium stabilivit, ubi *sancti Ludovici Historiam* a D. de Joinvilla compositam promulgavit, uti an. 1678. Glossarium de medioci & infima Latinitate, tribus volum. *in folio*, tum aliud Glossarium de mediocri & infimo Atticismo Lugduni, duobus volum. *in folio* impressum aliaque permulta erudita Opera. 23. Octobris an. 1688. stranguria mortuus est.

Canones Apostolici. Nihil sunt aliud quam collectio Regularum Ecclesiasticarum, quæ sancto Clementi Papæ scribuntur, verum a quibusdam Orientis Episcopis confectas esse istas regulas verisimile est circa medium sęculi tertii; eas in usu fuisse in Gręcis Ecclesiis, atque observari, solitas tanquam ab Apostolica traditione, partim etiam a privatis Conciliis ante Concilium Nicęnum habitis manantes, uti existimant multi Critici pereruditi. Canonum eorum incertus est numerus: Latini namque 50. duntaxat admittunt, quibus 35. adduut Gręci, qui necdum Occidentis Ecclesię disciplinę sint conformes, ut potius etiam ab ejus fide abhorrent, unde vulgo ab Hereticis & Schismaticis fuisse adjuncti existimantur. Quod attinet ad eorum Canonum authoritatem, Gelasius Papa in Concilio Romę an. 494. habito, Apostolicorum Canonum Librum inter Apocryphos annumerat; a quibus 50. primos excipit Leo IX. affirmatque Antonius Augustinus quinquaginta primos authoritate Ecclesię fuisse approbatos. Cęterum nemini dubium est, quin plerique ante Concilium Nicęnum fuerint conditi, quamvis incertus sit Author eorum, pariterque non constet an. statim 50. numero an. 85. fuerint numero. Id saltem liquido constat, eos Canones ordinatim non fuisse collectos, quippe qui sint a se invicem divisi; licet ad unam eandemque rem pertineant, ut acute observavit D. Dupin.

Canones Pœnitentiales. Primi illi Canones an. 305. a Petro Alexandrino Episcopo, aliique severiores ab Hispanis Episcopis in Concilio Eliberitano circa idem tempus coactis, fuere conditi. Canones illi numero 47. antique Ecclesiarum disciplinę sunt conformes, de quibus potissimum loquitur D. Bonaventura his verbis: *Canones instruunt in generali, quomodo est pœnitentia imponenda, sed descensum ad singularia Presbyteris discretis relinquunt, qui considerant circumstantias personarum, attendentes ad Canones, sicut ad regulas directivas.* Cęterum isti Canones, ut ii qui dicuntur Apostolici, ad finem Decreti Gratiani reperiuntur.

Cantipratensis, (*Thomas.*) Hic Author in Pago Bruxellis finitimo juxta le Mire an. 1186. natus, fuit statim Canonicus Regularis sancti Augustini in Abbatia Cantipratensi prope Cameracum, discipulus Alberti Magni cum D. Thoma; postea Dominicanorum Ordini nomen dedit, Theologiam Lovanii publice docuit, & an. 1265. juxta Tirinum obiit. Quorumdam Sanctorum historias, aliaque conscripsit Opera.

Canus,

Canus, (*Melchior*) in Toletana Diœcesi natus Francisci de Victoria fuit auditor, cui factus Dominicanus Salmanticæ Theologiæ Professor successit an. 1540. in Provincia Castellana Ordinis sui Præpositus extitit, post Canariarum insularum an. 1552. Episcopus. Sub Paulo III. Tridentino Concilio interfuit, ac Toleti an. 1560. aut quadriennio post, juxta Tirinum, mortuus est.

Capisucchi, (*Raymundus*) Filius Pauli Marchionis de Puycatin, annos quatuordecim natus Dominicanorum religionem amplexus, Romæ Philosophiam ac Theologiam publice docuit. Hunc Congregationis indicis Secretarium designavit Innocentius X. postea ad Congregationem Episcoporum admissus an. 1654. sacri fuit Magister Palatii. Tandem Calendis Septembris an. 1681. in Cardinalium Collegium ab Innocentio XI. adscriptus est. Librum confecit inscriptum: *Controversiæ Theologicæ Morales &c. ad mentem divi Thomæ resolutæ*, &c.

Capitularia Imperatorum Caroli Magni & Ludovici Pii Abbatis Angesisi studio collecta, uti Capitularia Regum Lotharii, Caroli, & Ludovici filiorum Ludovici Pii in tres Libros a Benedicto Moguntinæ Ecclesiæ Diacono distributa; quæ omnia leges permultas ad Ecclesiasticam disciplinam pertinentes & consentientibus episcopis latas continent. Ultima eorum collectio, quæ a Baluzio an. 1677. facta est, duobus volum. *in fol.* cæteris omnibus præstat. Capitularia ista a multis Conciliis approbata & confirmata fuere, uti probat Antonius Augustinus, dum Canonum Collectores recenset.

Capitularia Theodulphi, quem Carolus Magnus Abbatem Foriaci, & postea Aureliæ Episcopum circiter anno 793. designavit, an. 797. confecta 46. articulis continentur. Fertur hunc Præsulem an. 821. vel 822. non vero an. 835. uti post Sigisbertum scribit Baronius, e vita migrasse; cujus quidem rei hæc est ratio, quod Jonas, qui proxime ipsum excepit, Aurelianensis fuit Episcopus an. 824. cum ipsum ad Eug. Papam legavit Ludovicus Pius.

Capreolus, (*Joannes*) decimo quinto Seculo in pago prope Tolosam natus, ex Ordine S. Dominici Theologiam publice docuit, ab an. 1415. floruit ad an. 1431. quo Concilio Basileensi adfuit. Scripsit in Magistrum Sententiarum uno Commentario Venetiis an. 1484. edito.

Cardinalis. *Vide* Zabarella.

Caseneuve, (*N. de*) Tolosæ 31. Octobris an. 1591. natus, data aliquandiu Theologiæ opera, tanto postea progressu ad Jurisprudentiam incubuit, ut honorificam istam, *Legum fodina*, meruerit appellationem. Idioma norat Græcum, Italum, Germanicum, Hispanicum, & antiquum Provinciale. Tolosæ de Præbenda S. Stephani provisus, carus fuit Illustrissimis de Monthal & de Marca quorum alter alterum in ejusdem urbis Archiepiscopatu secutus est. Obiit 31. Octobris an. 1652. Præcipui quos in lucem emisit Tractatus, sunt: 1. De Institutione Nobilium. 2. Parvulus Jesus. 3. Vita S. Edmundi Angliæ Regis 4. Origo Ludorum florialium. 5. Gallicæ Origines. 6. De Judiciariis Galliæ Curiis. 7. Historia Comitum Tolosæ. 8. De Insignibus Gentilitiis. 9. De Idiomate Provinciali. 10. De Amicis Regum Galliæ. 11. Satyra de Calamitatibus suæ ætatis. 12. De prædiorum immunitate in Occitania. 13. Ejusdem provinciæ historia, quam inscripsit, *Catalania Gallica*. 14. Caritis. 15. Alia tandem opera, quorum nonnulla typis nondum fuere mandata.

Cassanis. *Vide* Zenzelinus.

Casse, (*Franciscus de*) in Diœcesi Lectorensi natus, fuit Doctor Theologus, Carcasi magnus Vicarius & Officialis; tum Canonicus, Archidiaconus & Officialis Condomensis. Duos conscripsit libros an. 1695. & 1697. alterum, *de Jurisdictione Ecclesiastica Contentiosa*: alterum *de Jurisdictione Voluntaria*. Qui ambo Agini in Aquitania uno volumine *in* 8. fuere impressi: idem opus denuo Tolosæ an. 1706. *in* 4. prodiit in lucem.

Cassodorus, vel Cassadorus, (*Guillelmus*) inclytus decimi quinti Sæculi Jurisperitus, utriusque signaturæ fuit Referendarius, Auditor Rotæ, tum Algaræ in Sardinia Episcopus, quem Navarra *Rerum Romanorum peritissimum* nominat. Præclaras iste de Jure decisiones conscripsit inscriptas: *Decisiones aureæ, quotidianas materias, maxime Beneficiales, & praxim ac stilum Romanæ curiæ concernentes*. Hoc opus Parisiis *in* 8. an. 1545. in lucem prodiit. Luce etiam fuebatur hic Author, an. 1523. quo nimirum excerptiones suas de Decisionibus Rotæ, quæ ad an. 1513. incipiunt, perfecit. Alium adhuc emisit Tractatum sub hoc titulo: *Decisiones & intelligentia ad regulas Cancellariæ*. Venetiis an. 1513.

Castrensis, (*Alphonsus a Castro*). In Hispania Zamoræ natus hic Author, fuit Franciscanus, a Philippo II. quem in Angliam proficiscentem secutus est, Compostellæ Archiepiscopus nominatus ante receptas Bullas an. 1558. ætatis autem 63. Bruxellis morte præventus est an. 1534. Tractatum de hæresibus, juxta Alphabeticam Litterarum seriem ordinatum, composuit. Hoc ejus Opus præcipuum Antuerpiæ an. 1556. editum est.

Castrensis, (*Paulus a Christo*) Inclytus Jurisconsultus Joanni Imolæ, de quo postea fiet mentio, coævus per quadraginta annos, Patavii, Florentiæ, Bononiæ, & Ferrariæ Jurisprudentiam docuit, & an. 1437. mortuus est, a Decio *Doctor veritatis* appellatus, & a Cujatio omnibus antiquis Jurisperitis antepositus. Scripsit Consilia de Jure & in Digestum & Codicem.

Catechismus Concilii Tridentini ad Parochos, a S. Pio V. uti optarant Patres ejusdem Concilii, fuit promulgatus. Fertur hunc a Francisco Forieri Lusitano Dominicano fuisse conscriptum jussu S. Caroli Borromæi: Asserunt vero alii Leonardum Marinum, etiam Dominicanum, Ægidium Fuscaratium Episcopum Mutinensem una cum Forieri fuisse Authores ejusdem libri, quem in Linguam Latinam verterunt Paulus Manutius, Julius Poggianus, & Cornelius Amalthæus.

Catelan. In Tolosano Parlamento ab an. 1644. ad an. 1700. Consiliarius-clericus duobus volum. *in* 4. multa collegit Arresta, quæ initio hujusce Sæculi fuere promulgata. Primus Tomus tres complectitur libros, quorum primus agit de rebus Ecclesiasticis: alter de successionibus Testamentariis, iisque, quæ *ab intestato* dicuntur, de Legatis & Substitutionibus; tertius denique de juribus Dominorum,

Secundus Tomus in sex libros distribuitur, quorum primus agit de Matrimonio ac Dotibus: alter de Contractibus; tertius de Decretis: quartus de Præscriptionibus: quintus de Tutelis: & sextus de Actionibus judiciariis. Hujusce Magistratus Pater fuit ejusdem Decanus Parlamenti, in quo etiam fratrem habuit Præsidem in prima Inquisitionum Curia duosque nepotes, quorum unus erat Consiliarius in secunda, & alter in tertia. Ipsius Collectio Arrestorum, quæque de suo addidit, inferioris sunt meriti collectioni, quam fecit Expilly, cui sæpissime absque causa succenset & contradicit.

Catherinus (*Ambrosius*). Hic Author Senis an. 1483. natus, an. 1515. Dominicanorum institutum amplexus est, abdicatoque proprio *Politi Lanceletti* nomine, sub quo Jurisprudentiam in multis Italiæ Universitatibus docuerat, Ambrosii Catharini nomen suscepit. Ad Theologiam toto incubuit animo, atque an. 1545. Tridentino adfuit Concilio, cujus tertia incipiente Sessione an. 1545. sacram habuit Concionem, fuit Episcopus Minoritanus, tum Archiepiscopus Compsanus in Regno Neapolitano in ulteriori Principatu an. 1551. & paulo post repentina morte periit. Hic Author in Lutherum Tractatum emisit Florentiæ *in* 4. an. 1521. impressum. Alterum quoque Librum composuit *de prædestinatione & reprobatione*, Lugduni an. 1542. editum, aliaque multa Opera non sine cautione legenda, quippe quæ propositiones audacter prolatas contineant.

Cedrenus, (*Georgius*) Monachus Græcus, Annales scripsit ab Orbe condito, usque ad Isacium primum nomine e Cumnenorum familia, qui an. 1057. Constantinopolitanum obtinuit Imperium. Chronicum illud Basileæ primum anno 1566. tum Parisiis anno 1647. una cum Latina Versione Notisque Xilandri typis editum fuit.

Censuræ sacræ Facultatis Theologiæ Parisiensis latæ an. 1638. 1641. 1644. 1658. 1665. & 1666.

Censura Lovaniensis septemdecim propositionum de Æquivoca Locutione an. 1653.

Censura Duacensis & Lovaniensis an. 1657.

Censuræ 127. propositionum Moralium latæ in Comitiis Generalibus Cleri Gallicani an. 1700.

S. Cæsarius Cabillone ad Ararim an. 469. natus secundum nonnullos Authores, Monasticam vitam amplexus est in Lirinensi Monasterio Ordinis S. Benedicti, quod idem S. an. 410. constituit. Ipsum ad confirmandam valedinem S. Porcarius misit Arelatem, ubi Episcopus Eonus ipsum sacerdotio inauguravit, quique postea, hoc est, an. 499. eum Monasterii in ejusdem urbis suburbio positi Abbatem constituit. Episcopus Arelatensis an. 502. factus an. 506. Agatensi Synodo; an. 527. Carpentoractensi, an. 529. Vasionensi, eodemque anno secundæ

Aurelianensi præfuit. an. 542. aut 544. ætatis vero 73. aut circiter mortuus existimatur. 50. ferme Homilias multosque alios Tractatus conscripsit.

Chapeavilla, (*Joannes*) Theologiæ Licentiatus, Pœnitentiarius & Proto-Vicarius Leodicensis, Tractatum emisit *de Casibus reservatis*, ad cujus calcem alium apposuit: *de Examine Confessariorum*, cujus prima editio Leodici an. 1614. facta est.

S. Carolus Borromæus, 2. Octobris an. 1538. in Castello Oronensi ad Lacum Majorem in Mediolanensi agro natus, fuit Pii IV. nepos a parte Margaritæ Mediceæ matris suæ. 12. annos natus Abbatiam S. Gratiniani obtinuit Juri sub Alciato Papiæ operam dedit, ubi 22. ætatis suæ anno Doctoris Laurea insignitus est. Ipsius Avunculus factus Papa, ipsum indefinenter creavit Protonotarium, Cardinalem, Mediolani Archiepiscopum, Romæ Propœnitentiarium, S. Mariæ Majoris Archipresbyterum, & Bononiæ, Æmiliæ, Picenique Legatum. an. 1565. quo obiit Pius IV. Mediolanum redux omnia sua beneficia abdicavit multa Concilia Provincialia Synodosque habuit, atque obiit 3. Novembris 1584. quem Paulus V. 1. Novembris an. 1610. SS. numero adscripsit.

Charondas le Caron, (*Ludovicus*) Parisinus in Senatu Parisiensi decimo sexto Sæculo inclytus Causidicus, ineunte decimo septimo Sæculo luce etiam fruebatur, quandoquidem, cum Bellovacorum Claromontium se recepisset Commentaria sua in Consuetudinem Parisiensem ad D. Jacobum de la Guesse Parlamenti Procuratorem 7. Augusti an. 1602. conscripsit. Extat etiam ejusdem Authoris Opus aliud inscriptum. *Responsiones*, seu *Decisiones Juris Gallici*, in duodecim libros divisum, quibus decimum tertium addidit in altera sua editione an. 1605. quam D. Nicolao Brulard de Sillery Galliæ Regalium Sigillorum Custodi tum 69. annos natus dedicavit.

Charta Normana Ludovici X. an. 1313. seu 1314.

Chassanæus, (*Barthelomæus de Chassaneux*) in Augustodunensi Balliviatu Burgundiæ natus, inclyti Jasonis in Italia fuit Auditor. Augustodini causas egit, ibique Regii Causidici munus ad an. 1522. obtinuit. A Francisco I. in Parisiensi Senatu Consiliarii munere; tum Proto-Præsidis in Parlamento Provinciæ insignitus, ubi an. 1542. e vivis migravit. Consuetudinem Burgundiæ Commentariis illustravit, aliosque præclaros composuit Tractatus, qualis est *Catalogus gloriæ mundi*, in duodecim partes divisus, ac Genevæ an. 1649. impressus. Opera ejus Jurisconsultorum, atque Authorum seu profanorum seu Ecclesiasticorum authoritatibus innumeris sunt referta; verum Commentaria sua in Burgundiæ Consuetudinem nec ordinate, uti par erat, disposuit, nec ipsas quæstiones penitus introspexit.

Chenu, (*Joannes*) Jurisperitus Avarici natus, in Parisiensi Senatu Causidicus, conscripsit 1. Collectionem universam Edictorum, Arrestorum, ac Statutorum notabilium inter Ecclesiasticos Regiosque Judices Parisiis 1. an. 1603. & iterum an. 1636. duobus volum. *in fol.* editam studio Joannis Filleau in eodem Senatu Advocati, qui eam ab anno 1619. in quem desiit, ad an. 1629. produxit. 2. Quæstiones singulares de jure supremarum Curiarium Arrestis definitæ. 3. Tractatum de publicis Galliæ muneribus: *Praxis Civilis universa Canonica &c.* Parisiis an. 1621. typis impressum &c.

Chesne, (*Andreas du*) in Turonia natus, Geographus & Historiographus, Summorum Pontificum, Cardinalium & Angliæ Historias conscripsit, ac præcipue ad Genealogias describendas incubuit, atque extrema ætate, id est, an. 1633. Historicorum Galliæ quatuor Tomis promulgavit Historiam, quam tomo quinto auxit filius ejus Franciscus Duchesne. 30. Martii 1640. rure Parisios rediens casu obiit.

Chopin, (*Renatus*). Hic Author in pago prope Sagittam apud Andevagos an. 1537. natus, celebris fuit Parisiis Causidicus, qui eruditum nobis dereliquit *de sacra Politia seu Hierarchia Ecclesiastica* Tractatum in tres libros divisum *in folio*, Parisiis anno 1603. Commentarium in Consuetudinem Parisiensem: *Monasticon, sive de jure Cœnobitarum*, Parisiis *in fol.* an. 1601. & 1624. aliaque permulta Opera sex volum. *in folio*, Latine conscripta ad Henricum III. an. 1581. 30. Januar. an. 1606. inter manus Lithotomi, qui per sectionem calculum ipsi eximebat, obiit, atque in sacra D. Benedicti æde sepultus est.

Chromatius, Aquilei Episc. an. 400. florebat. Hunc *sanctissimum doctissimumque Præsulem* vocat S. Hieronymus. Ex operibus ejus supersunt Homiliæ in octo Beatitudines, nonnullique Tractatus, quos refert Bibliotheca Patrum.

S. Chrysologus, (*Joannes*). Florebat hic S. sub Pontificatu Sixti III. ad cathedram S. Petri an. 432. evecti, qui ipsum Ravennatem Archiepiscopum nominavit. 2. Decembris an. 450. non vero 500. obiit, uti scripsit Historicus vitæ illius, qua incipiunt ejus opera.

S. Chrysostomus, (*Joannes*). Natus est hic Ecclesiæ Doctor Antiochiæ an. 354. atque sacerdotio initiatus est an. 385. In sede Constantinopolitana an. 396. Nectario successit; multaque perpessus 14. Novembris an. 407. cum Arabissa Armeniæ Pityum ad Pontem Euxinum transportaretur. Prima operum ejus, quæ omnibus nota sunt, collectio Basileæ an. 1504. & postea Parisiis, Venetiis, Londini & alibi typis edita est. Extat jam nunc nova editio a RR.PP. Benedictinis e Congregatione S. Mauri jamdudum suscepta & perfecta.

Cicero. (*Marcus Tullius Cicero*), qui jure merito Romanorum Oratorum Princeps nominatur, nobili familia 106. annis ante Christum natus est. Quæsturam, Ædilitatem, tandemque Consulatum obtinuit, atque 63. ætatis anno obiit. *Effinxerat*, ait Quintilianus*, *vim Demosthenis, copiam Platonis, jucunditatem Isocratis.*

Clarus. (*Julius Clarus*), e Ludovico Claro Alexandriæ in Italia Jurisperito Celeberrimo natus, singulari virtute miraque eruditione in jure tum Canonico tum Civili, prima in Senatu Mediolanensi munera obtinuit. Italici sui consilii ipsum Consiliarum admisit Philippus II. Hispaniarum Rex, atque in Hispania nova Carthagine 13. Aprilis an. 1575. obiit.

Præcipui, quos conscripsit Tractatus sunt 1. *Opera Juridica.* 2. *Receptarum Sententiarum opera omnia.* 3. *Volumen in quo omnium Criminum materia sub acceptis sententiis copiosissime tractatur.* Julii Clari operum multiplex est editio, sed cæteris præstat Francofurti an. 1636. facta.,

Clavasio, (*Angelus de*). *Vide* Angelus.

Claudius, Jurisconsultus, cognomine *Cantiuncula*, Citerioris Austriæ fuit Cancellarius. Eximiis Paraphrasibus explicuit tres libros primos Institutorum; Consilia conscripsit & Tractatus; *De ratione studii Legalis: De potestate Papæ, Imperatoris & Concilii: De officio Judicis &c.* an. 1530. floruit.

Clemangis, (*Nicolaus de*) a loco cognomine sic dictus in Diœcesi Cabillonensi in Campania Doctor Theologus e domo & Societate Navarræa fuit Amanuensis Antipapæ Benedicti XIII. Petri *de Luna* Hispani, quem 20. Decembris an. 1375. Gregorius VII. purpura sacra donaverat, & quem 28. Septembris 1394. Pseudopontificem Avenione delegerant viginti duo partium suarum Cardinales retenta ad mortem, hoc est, per 30. annos umbratili illa dignitate. Clemangis quoque fuit Thesauriarius Ecclesiæ Lingonensis, tum Cantor & Archidiaconus Baiocensis; tandem Parisios rediens in Navarræum se recepit Gymnasium, cujus Provisor mortuus est. Non certa constat dies ipsius obitus, indubitatum tamen illud est, ipsum Regnante Carolo VIII. scripsisse. an. 1425. vita frui, atque an. 1440. jam obiisse.

S. Clemens Alexandrinus. (*Titus Flavius Clemens*) Ortu Atheniensis, secundum nonnullos, aut potius secundum alios Alexandrinus in Ægypto, ethnicos habuit parentes Christianam fidem amplexus, in multorum eruditorum disciplinam se tradidit, quorum ultimus, qui ab ipso *apis Sicula* nuncupatur, fuit, uti existimant Eusebius, S. Panthenius Alexandriæ Ludimagister, cui an. 189. successit. Sacerdos factus, discipulos habuit Origenem & S. Alexandrum Hierosolymæ Episcopum. Sæviente sub Imperatore Severo an. 202. persecutione Alexandria in Cappadociam secessit, paucisque post annis obiit. Ex ejus operibus superest eruditione plenus liber inscriptus. *Pædagogus*, id est, moderator juventutis; in quo ostendit quæ sint Cristianæ vitę regulæ & quem in tres libros distribuit Hortatio ad Gentiles, & altera contra Ethnicos & sui temporis Hæreticos, quam in octo libros divisit, quos *Stromata* vocat, in quibus eximia morum disciplinæ præcepta tradit, aliisque agit de rebus, quas inserit. Cum hic ad Censuram non adducantur ejus Opera, quædam ejus omittuntur opiniones, quas Ecclesia non comprobavit.

Primam S. Clementis editionem an. 1550. Florentiæ Græce emisit Petrus Victorius: alteram an. 1592. Heidel-

ber-

* *Quintil. Institut. orat. L. 10. c. 1.*

bergæ Fredericus Sylburgius, an. 1551. Florentiæ Latina promulgata est; tum Græco-Latina an. 1616. Lugduni Batavorum; alia Parisiis an. 1629. una cum Frontonis annotationibus: ultima denique an. 1715. duobus volum. *in fol.* Oxonii in lucem prodiit studio Joannis Potter ejusdem urbis Episcopi.

Cluniaco, (*Petrus Mauritius de*). *Petrus Cluniacensis* dictus *Venerabilis*, nonus Cluniaci Abbas: statim Vezeliaci, tum Domnæ Prior factus est. Venerabilis hic Abbas e stirpe Comitum de Mont-Boissier in Alvernia, e Raingarda matre, quæ octo peperit masculos, septimus natus, sancti Benedicti monasticam amplexus disciplinam electus est Abbas & Generalis totius Ordinis an. 1122. inquit Moreri, ætatis vero suæ 28. juxta D. Dupin. an. 1123. triginta jam annos natus. Arctissima ipsi fuit amicitia cum Divo Bernardo Abbate Claravallensi, quocum tamen controversiam postea contraxit ob electionem Monachi Cluniacensis in Lingonemsem Episcopum. an. 1135. in Hispaniam venit, & an. 1146. Romam, ut dignitatem suam abdicaret; Cui rei Lucius II. assentiri noluit. Cluniacum rediit, ubi 24. Decembris an. 1157. obiit. Martyrologia Galliæ & Benedictinorum ipsum in Sanctorum numero reponunt.

Ipsius Opera in vulgus emisit Pater Martinus Marrier cum eruditis D. Duchesne annotationibus. Initium libri obtinet vita Abbatis, quam excipiunt ejus Epistolæ in sex libros divisæ; Tractatus contra Judæos, & alter in Petrum de Bruis: duo libri de miraculis sui temporis, Cluniaci Statuta: Prosæ, Hymni, Carmina &c.

Codex Theodosianus, qui ab Imperatore Theodosio juniore promulgatus est, sexdecim Christianorum Imperatorum, quibus succedebat ab an. 312. quo ad Christi fidem adductus est Constantinus Magnus, ad an. 438. qui regni sui fuit 30. Constitutiones complectebatur: qua in re factum sub Diocletiano Imperatore secutus est ad an. 290. quo tempore duo Constitutionum Imperalium composita fuere excerpta, quorum alterum Gregorianum, alterum Hermogenianum a Gregorio & Hermogene celeberrimis Jurisperitis & Collectoribus dicta sunt. Verum cum tres illi Codices cæteraque legum Collectanea essent admodum inordinata, inutilia quæque rescindi jussit Imperator Justinianus, & quæ supererant, ad eum, quo nunc est, ordinem redigi; quod vocatur *Digesta* seu *Pandecta*, qui Leges antiquas una cum Jurisconsultorum responsis continent: Instituta, quæ juris Romani principia complectuntur: Codex, qui Imperiales Constitutiones ab Adriano ad Justinianum includit; & *Novellæ* Codicis hujus Supplementum, quo ipsius Justiniani Constitutiones capiuntur. Ad an. 530. confectum est illud ingens Opus studio curisque Triboniani nec non aliorum, quos in eam rem elegerat ultimus hic Imperator, Jurisperitorum. Cæterum Codicem Theodosianum simul cum Godifredi notis, quatuor Volum. *in fol.* Lugduni an. 1665. typis mandari curavit Antoninus Marvilius Valentiæ juris Professor primarius.

Colloquia Ecclesiastica facta & promulgata jussu Diœcesanorum Episcoporum in Diœcesibus.

{ Senonarum ab an. 1658. ad an. 1675. uno volum. *in* 12.
Rupellæ Colloquia ab illustrissimo Cataunensi Episcopo admissa an. 1677.
Lucioræ 9. vol —— an. 1680.
Lingonarum 3. vol. —— an. 1684.
Petrocoræ 5. vol. —— an. 1684.
Vesuntionis 4. vol. —— an. 1689.
Agathæ 2. vol. —— an. 1694.
Condomii 2. vol. —— an. 1701.
Andegavi 8. vol. ab an. 1703. per annos decem insequentes.
Parisiorum 5. vol. in 12. —— an. 1714.

Comitia Generalia Cleri Gallicani habita annis 1579. 1598. 1606. 1615. 1625. 1645. 1646. 1655. & 1700. In Comitiis an. 1615. declaratum est Concilium Tridentinum admitti; quod tamen postea rescissum fuit.

Comitolus, (*Paulus*) e Societate Jesu Italus, natus Perusiæ, ubi 18. Februarii an. 1626. ætatis vero 80. obiit pari fuit Eruditione in humanioribus Litteris, Theologia positiva. & Morali.

Compostellanus, (*Bernardus*), Hic Author, Compostellæ in Hispania Archidiaconus, interpretatus est tertiam e quinque Collectionibus Decretalium, quæ illa fuere priores, quam confecit S. Raymundus omnium antiquarum, quæque etiamnum viget.

Concordatum Bononiæ an. 1516. sancitum inter Leonem X. & Regem Franciscum Primum ministerio Cardinalium Anconæ & Santiquatro pro Papa, & Cancellarii Antonii Duprat pro Rege. *Vide* Pragmatica.

Congregatio (SACRA) Cardinalium Interpretum Decretorum Concilii Tridentini in iis, quæ ad mores ecclesiasticamque disciplinam pertinent, a Pio IV. constituta est per Bullam, *Alias*, octogesimam primam ab hoc Pontifice datam 2. Augusti an. 1564. & a S. Pio V. anno 1566. confirmata, & a Sixto V. per Bullam, *Immensa*, septuagesimam quartam datam 11. Maii. an. 1588.

Conradus Clingius, Germanus ex Ordine Franciscanorum, Author operis inscripti, *Catechismus Catholicus*, in multos libros divisi: Omnia ejus opera ad indicem Romanum fuere relata, *donec expurgentur*.

Conradus de Summenhart de Calvv, Doctor Germanus Tubingæ in Ducatu Vittemburgico Theologiam profitebatur. Opus emisit, cui titulus: *Opus de contractibus pro foro conscientia, atque Theologice per* 100. *qq. digestum*, in septem Tractatus divisum, Hagenoæ in Alsatia mense Septembri an. 1515. impressum.

Constitutiones. *Vide* Bullarium.

Constitutiones Imperatorum Constantini, Theodosii, Arcadii, Valentiniani, Leonis, & Arthemii.

Constitutiones Ordinis S. Benedicti.

Constitutiones Apostolicæ: Hoc opus, in octo libros distributum, S. Clementi Papæ tribuitur; verum eas esse Authoris tertii Sæculi existimatur, cum S. Epiphanius, Eusebius Cæsariensis, & S. Athanasius eas in scriptis suis laudarunt. Hasce Constitutiones typis mandari Antverpiæ an. 1578. *in folio* curavit Franciscus Turrianus e Societate Jesu, una cum Canonibus Nicæni Concilii ex Arabico idiomate in Latinam Linguam conversis, Opus imprimis utile ad Jus disciplinamque priorum temporum.

Consuetudines {
Parisiorum.
Normanniæ.
Britanniç.
Pictonicæ prov.
Borboniæ prov.
Bituricensis prov.
Nivernensis prov.
Juliodunensis prov.
Rhemorum.
Meldarum.
Trecarum.
Blesarum.
Senonum.
Alverniç.
Sedani.
Augustæ Tricastinorum &c.

Observandum hic expulsis Anglis e Gallia, a Carolo VII. an. 1453. edictum fuisse ut omnes cujuslibet regionis Consuetudines scripto traderentur; quod ad effectum perductum est, ut communis fert opinio. Attamen Brodeau in sua ad Consuetudinem Parisiensem Præfatione edicta, exscribit a Philippo pulchro Parisiis an. 1302. facta *pro Reformatione Regni*, quorum plura capita tertiç parti Formularum Parlamenti inseruntur; in quibus hisce verbis loquitur ille Rex: *Volumus bonas personas & sufficientes per Seneschalias & Ballivias Regni nostri evocari, ad sciendum de Consuetudinibus antiquis Regni, & quomodo tempore Beati Ludovici utebatur eisdem: volentes, quod, si a dicto tempore citra aliquas bonas & approbatas Consuetudines abolitas, aut aliquas iniquas introductas invenerint, eas revocabunt, & facient revocari: & ad prædictum statum antiquum reduci, & ad futuram memoriam registrari.* Addit Brodeau, edictum Philippi pulchri in eam rem, uti edicta Caroli VII. Ludovici XI. & Caroli VIII. quibus idem statuebatur, Regnante duntaxat Ludovico XII. omnino invaluisse. Consuetudinem Parisiensem amplissimis illustrarunt Commentariis multi eruditi Jurisperiti, e quibus recentiores sunt DD. de Ferriere & du Plessis, qui de multis, quæ naturaliter e textu emergebant, difficultatibus, fuse egerunt. Bellordeau & Frain Britannicam Consuetudinem interpretati sunt; Labbeus & Mauduit Bituricensem; Rigault Arvernam; Bouvot & Taisand. Burgundam; Terrianus, Berault, Godefridus, & Banagius Normannam: Papo Borboniam; Du Frene Ambianensem &c.

Con-

Conti (*Stephanus*) Benedictinus Corbaiensis exeunte decimo quarto Sæculo vivebat, Regumque Galliæ Historiam an. 1400. conscripsit.

Conventus Aquisgranensis Abbatum Franciæ. Aquisgrani Regnante & Procurante Ludovico Miti an. 817. habitus est Conventus ille celeberrimus.

Conventus Cardinalium aliorumque Legatorum anno 1538. ad reformandos abusus, qui in Ecclesiam irrepserant.

Coquille, (*Guido*) in Insula quadam Ligeris, vulgo *Decise*, septem leucis supra Nivernum 11. Novemb. an. 1523. natus, Patavii & Aureliæ juri operam dedit, an. 1551. Causidici munere functus Parisiis, fuit in Nivernensi provincia fisci Procurator, ac Niverni octogenarius obiit. Ejus Opera duobus volum. *in fol.* agunt de Libertatibus Gallicanis, de Nivernensi tractu ejusque Consuetudinibus, ac Parisiis an. 1765. & Burdigalæ an. 1703. typis fuere mandata. Hic fuit Libertatum Gallicarum acerrimus defensor.

Corbin, (*Jacobus*) in Parlamento Causidicus Consiliarius & supplicum Reginæ Libellorum solemnium Magister opus confecit inscriptum: *Leges Galliæ promulgatæ de necessitate Controversiarum Arrestis Parlamenti Parisiensis*, Parisiis an. 1614. emissum. Tractatum de juribus Patronatuum honorificorum, aliisque, quæ ab iis pendent &c. anno 1622. Collectionem Edictorum, Statutorum & Arrestorum, &c. *in 4.*

Corduba, (*Antonius de*) Hispanus, Cordubæ natus, ac Religiosus Ordinis S. Francisci, cujus præcipua obiit munera. Librum composuit de Indulgentiis in 41. quæstiones divisum, primo in Hispania, tum Ingolstadii in Bavaria an. 1595. typis editum. Commentarium quoque de Privilegiis Ordinis sui confecit. Venetiis quoque an. 1604. in lucem prodiit ejus opus Moralium, sub hoc titulo: *Quæstionarium Theologicum, seu Sylva amplissima decisionum & variarum Resolutionum casuum conscientiæ*, quod in quinque libros dividitur, quorum primus quæstiones 57. *de Pœnitentia*: secundus 30: *de Ignorantia*: Tertius 14. *de Conscientia*: quartus 14. *de Potestate Papæ & fide*: & quintus 44. *de Indulgentiis* complectitur. Extat etiam ejusdem Authoris Tractatus *de detractione & famæ restitutione in 4.* Compluti an. 1553.

Coriolanus, (*Franciscus du Long*) Capucinus, qui Theologiam Romæ publice docuit, & an. 1621. superstes erat, Summam Conciliorum *in folio*, Parisiis anno 1631. editam, composuit. Commentarium in septem Tomis in Summam Theologicam divi Bonaventuræ: Tractatum de Casibus reservatis ex Decreto Clementis VIII. & Compendium Chronologicum, uti constat ex Brevi Gregorii XV. summæ Conciliorum opposito. Alter est Coriolanus (*Ambrosius*) Præpositus Generalis Ordinis Eremitarum Sancti Augustini, qui ejus Regulam commentatus est. Editio Romana an. 1481. *in folio* confecta est.

Cornelius a Lapide, e Societate Jesu, mirum in studiis humanitatis, linguæ Hebraicæ & Græcæ nec non Theologiæ progressum habuit, & per quadraginta annos peculiarem Scripturæ sacræ operam dedit, cujus Commentarium decem volum. *in folio*, conscripsit. Theologiam Lovanii professus, est tum Romæ, ubi 12. Martii 1637. ætatis vero 71. e vivis excessit Societatem Jesu 8. Julii 1592. ingressus.

Corneus, (*Petrus Philippus*) decimi quinti sæculi Jurisperitus, Perusiæ ortus & Alexandro Tartagni Bononiensi Doctori an. 1445. æqualis, per quinquaginta annos Jus professus est, obiitque an. 1462. natus annos 77. Præcipua ejus opera sunt quatuor volumina Consiliorum, *Lectura iuris Civilis &c.*

Corradus, (*Joannes Baptista*) Dominicanus Doctrina conspicuus, ortuque Perusinus, Author est Operis Moralis, quod Clementi VIII. an. 1596. Perusiæ typis editum nuncupavit, & iterum Venetiis mense Septembri anno 1598. Continet illud opus 400. quæstiones, quas sibi proponit Author, & quibus solutis in secunda editione addit amenta necessaria ac maximi momenti conjunxit.

Corradus, (*Pyrrhus*) e Citeriore Calabria in Neapolitano Regno oriundus, Neapoli fuit Canonicus, ejusdem Regni Magnus Inquisitor, Romanæ Cancellariæ administer pro dispensationibus & Rescriptorum Pœnitentiariæ expeditione, & exeunte ultimo Sæculo Neapoli obiit. Extat ejus opus in decem libros distributum & inscriptum, *Praxis dispensationum Apostolicarum pro utroque foro*, Neapoli an. 1641. & Coloniæ 1678. & 1697. promulgatum. Alterum quoque ejusdem Authoris opus *in folio* patet in quinque libros distributum, cui titulus: *Praxis Beneficiaria*, Neapoli an. 1656. & Coloniæ anno 1679. in lucem podiit.

Correctores Romani fuere Viri plurimi Litterati quorum opera usi sunt Pius IV. & S. Pius V. ad emendationem Decreti Gratiani, e quorum numero fuit Hugo Buoncompagno Cardinalis a S Sixto, qui sub nomine Gregorii XIII. factus est summus Pontifex.

Covarruvias a Leyva (*Ægidius*) Toleti 25. Julii 1512. natus, sub Navarra studuit, Salmanticæ jus professus est, ac successive Judex fuit Burgorum, Curiæ Granatensis Consiliarius, Civitatis Rodrigi 28. Aprilis an. 1560. Episcopus inauguratus, Legatus ad Tridentinum Concilium tandemque Castellani Consilii Præses, Madriti 27. Septembris 1577. obiit, ac Segoviæ inhumatus est. Bartholi Hispani nomine dignatus est. Ipsius Opera de præcipuis Juris Canonici rebus, duobus volum. *in fol.* continentur, quorum facta est editio in Hispania, Gallia & Germania cum eruditis Annotationibus *Cornelii Brederodii & Ioannis Uffelii*, Belgii Jurisconsultorum. Prima editio Madriti an. 1610. facta est: reliquæ Ambiani an. 1661. & Genevæ 1679. duobus vol. *in fol.*

Cragius, (*Thomas Craig* vel *Craag*) inclytus Edimburgi Urbis, quæ Scotiæ primaria est, Advocatus, anno 1548. natus, in Gallia Jurisprudentiæ operam dedit. In Patriam redux, a Jacobo I. Scotiæque Parlamento designatus est inter delegatos an. 1604. qui concordiam duorum regnorum procurare deberent. Equitis honore decorare Jacobus I. voluit hunc Jurisperitum, qui in Patriam reversus, ibi an. 1608. sexagenarius obiit. Docte scripsit, verum usibus nostris parum convenienter, de feudis Angliæ & Scotiæ.

Craveta, (*Haimo*) Saviliani in Pedemontio natus 23. ætatis anno Causidicus extitit amplexus est: postea Gratianopolim venit, ubi elucubrandis suis Juris Consiliis septennium consumpsit, quæ ab ipso Lugd. an. 1572. typis fuere demandata. In locum Emilii Ferreti Avenione Jurisprudentiæ Professoris demortui suffectus, paulo post munus illud abdicavit, Ferrariamque petivit, ubi aliquandiu professus, ducis Consiliarii honore potitus est: hinc Papiam, tum Mondovicum, tandemque Augustam Taurinorum rediit, ubi natus an. 65. an 1569. mortuus est, a Præside Fabro dictus *Ornamentum & Decus Academiæ Taurinensis*. In multos Digesti titulos scripsit.

Crispino, (*Josephus*) Biseglia in Regno Neapolitano Episcopus, Librum Italica Lingua de Sacra ordinatione conscripsit, quem Franciscus Maria Ursini Archiepiscopus Sipontinus, Cardinalis, in lucem emisit.

Cruz. (*Ioannes de*, vel, *a Cruce*) in Pago Talaga, qui antiqua urbs Talabrica inter Viso & Porto in Lusitania existimatur, natus, Dominicanorum Ordinem amplexus est. Tractatum composuit *de statu Religionis*, in multos libros divisum. Madriti an. 1613. Coloniæ 1619. *in 4.* & Duaci an. 1632. typis editum. Conscripsit etiam *Directorium Conscientiæ* bipartitum, in eadem urbe eodemque anno impressum, post quinque ejusdem libri in Hispania confectas editiones.

Cujatius, (*Iacobus*) Tolosæ infimis parentibus, sed excelso natus ingenio, cum aliquandiu sub Arnuldo Ferrieri Viro doctissimo ad Jus incubuisset, proprio marte, nulloque præcipiente Magistro, tantum profecit, ut Cadurci, Biturigis, Valentiæ in Delphinatu & Augustæ Taurinorum publice docuerit: in Gratianopolitano Parlamento Consiliarius evasit: verum an. 1574. Jurisprudentiæ professionem Biturigis resumpsit, ubi 25. Septembris 1590 juxta alios 3. Octobris anno 70. ætate provectus obiit. Dictus est *primus & ultimus Iurisperitorum*. Multa hic Jurisconsultus Juris opera confecit, quæ volum. quinque *in fol.* Sebastianus Nivelle an. 1584. Lutetiæ Parisiorum typis mandavit, quibus alia ejusdem Authoris opera addita sunt, quæ Carolus Annibal Fabrot an. 1658. & 1659. Parisiis decem volum. *in folio* emisit. Magni hujusce Viri gesta vitamque conscripsit Papyrius Masson.

S. Cyrillus Jerosolymitanus. Hic S. Jerosolymæ Civitatis Sanctæ, ubi natus est, fuit Patriarcha, mortuoque Maximo ad eam dignitatem an. 350. aut sequenti evectus est. Acacius Archiepiscopus Cæsariensis, Arianus, in Concilio Palæstino an. 356. ipsius depositionem procuravit, verum ad suam sedem restitutus est in Concilio Seleuciæ urbis Isauriæ, an. quoque 360. in Concilio Constantinopolitano. Acacii artibus, depositus est, verum eodem anno sub Juliano Apostata restitutus est. Eum tan-

tandem persecutus est iterum Valens imperator, cumque an. 367. in exilium misit, sed tertio an. 379. imperante Theodosio Magno, restitutus, pacifice 18. Maii an. 386. quievit. Primum Concilium Constantinopolitanum, secundum Generale, Doctrinæ integritatem virtutemque magnifice laudat hujusce Episcopi, a quo 23. accepimus Catecheses, quarum quinque Mystagogicæ nuncupantur.

Joannes Gredecius, Ecclesiæ Galgalitanæ in Silesia Decanus, e Græco in Latinum idioma hasce Catecheses vertit, ad manuscriptum Cardinalis Hosii, in Concilio Tridentino Papæ Legati, quod undecim tantum priores Parisiis an. 1564. & 1584. typis editas continebat. harum editio Antuerpiæ an. 1564. superiorque Viennæ in Austria an. 1560. Undecim alias in Bibliotheca Vaticana repertas cum prioribus simul cum Gredecii Versione D. Prevot Parisiis uno volum. in 4. an. 1609. imprimi curavit, in eadem iterum urbe an. 1631. & 1640. duplex in lucem prodiit editio. Denique D. Grancolas, Doctor Sorbonicus, eas Gallico idiomati traditas emisit, quibus judiciosas animadversiones doctasque adjunxit Dissertationes in præcipua Religionis mysteria. Hic non fit sermo de Sclavonicà Versione antiqua, nec de Polona Jacobi Uchanski Archiepiscopi & Poloniæ Primatis.

S. Cyrillus Alexandriæ Ægypti Patriarcha electus 16. Octobr. an. 412. Concilio Generali Ephesino in Nestorium an. 431. habito præfuit, obiitque an. 444. Parisiis Græce Latineque septem vol. *in fol.* edita sunt ejus Opera.

D

S. DAmascenus, (*Joannes*) a Paulo Diacono *Saracenicus* & *Manzurim*, vel *Chrysorroas* cognominatus, Damasci ortus, instar Patris, Saracenorum Principis Amanuensis fuit; tum in S. Sabæ Monasterium Jerusalem secessit, sacerdos ad vitæ finem factus circiter an. 750. obiit Opus conscripsit *de fide Orthodoxa*, in quatuor libros divisum, pluresque alios Tractatus emisit.

S. Damianus, vel potius, S. Petrus Damiani, a nomine fratris sui ita nuncupatus, Ravennæ initio Sæculi undecimi natus, in Monasterium Sanctæ Crucis Avellanæ ingressus, ejusdem Prior, tum Abbas factus est. Ipsum Cardinalem atque Ostiensem Episcopum creavit Stephanus IX. A Nicolao II. an. 1059. Mediolanum legatus, eodem munere in Gallia & Germania functus est. Abdicato proprio Episcopatu, atque Eugubino, quem titulo commendæ possidebat, primam repetiit solitudinem, ac Faenzæ 23. Februar. 1073. ætatis vero 66. an. obiit. Ipsius Opera quatuor volum. *in folio* continentur, quæ Libros octo Epistolarum, Sacrarum Concionum, Opusculorum &c. Romæ a centum annis. Lugduni an. 1623. & Parisiis an. 1663. impressa complectuntur.

Daoys, (*Stephanus*). Hic Doctor fuit Canonicus Regularis S. Augustini Pompeione Navarriæ, urbe primaria ex qua erat oriundus, Urbisque ejusdem Collegii Sancti Clementis Rector. Initio Ultimi Sæculi vivebat Regnante Philippo III., qui 31. Mart. an. 1621. mortuus est. Ab eo Lexicon Juris Canonici, aliudque Juris Civilis *in folio* accepimus, quorum prius Burdigalæ an. 1624. alterum Genevæ an. 1625. typis editum est.

Decisiones Facultasis Theologicæ Parisiensis an. 1238. & 1398. &c.

Decisiones Rotæ. *Vide* Rota.

Decius, (*Philippus*) ortu Mediolanensis, Jasonis, ac Pisis Bartholomæi Socini fuit discipulus, Jurisque Doctor ab anno ætatis suæ 22. admissus, Jus Canonicum Pisis, Senis, Patavii, Papiæ, Biturigis, & Valentiæ publice docuit. Cum in Galliam venisset, quod uti Pisani Concilii propugnator a Julio II. fuisset excommunicatus, ab hac excommunicatione liber sub Leone X. Papiam rediit, ac Senis an. 1535. annos natus 81. obiit. Hic Author Commentarium in Decretales, cum speciali Tractatu *de Privilegiis* composuit Lugduni an. 1579. cum notis Francisci Curtii, Sylvestri Aldobrandi, Gygæ & Meddæ impressum, & iterum Venetiis *in fol.* an. 1599. Exeunte decimo quinto Seculo florebat hic Author, qui ad Ludov. XII. in ipsius profectionibus in Italiam sese admodum applicuit

Declaratio Sacre Conhregationis. *Vide* Congregatio Sacra.

Declaratio Octavii Episcopi Tricastini in Regno Neapolitano inferioris Rheni ac Germaniæ inferioris Principibus 19. Jan. an. 1603. sub Pontificii Legati titulo facta.

Declaratio Philippi IV. dicti Pulchri, an. 1312.

Caroli Sapientis an. —— 1369.
Ludovici XII. an. —— 1512.
Henrici II. an. —— 1549.

Ludovici XII. an. { 1611. 1612. 1621. 1625. 1629. idem. idem. 1634. 1635. 1637. 1638. & 1639. }

Ludovici XIV. an. { 1645. 1646. 1651. 1657. 1661. 1663. 1671. 1673. 1674. 1681. 1684. 1686. 1693. 1696. & 1700. }

Vide EDICTA.

Decretum Eugenii IV. pro Armenis, quod ad calcem Concilii Florentini reperitur.

Decretum Urbani VIII. 16. Maii — 1593.

Alexandri VII. { 24. Sept. — 1665. 5. April. — 1666. & 5. Maii — 1667. }

{ Clementis X. 2. Sept. 1675. Innocentii XI. —— 1679. & 1680 Alexandri VIII. —— 1690. }

Diay, (*Joannes Bernardus*) Calaris, quæ insulæ Regnique Sardiniæ Caput est, decimo sexto Sæculo fuit Episcopus. Parvulum hic Author nobis Tractatum dereliquit inscriptum. *Practica Criminalis Canonica*, *in* 16. Lovanii an. 1560. Lugduni *in* 8. an. 1569. & iterum Venetiis *in* 4. an. 1593. & 1614. & Moguntiæ an. 1666. cum Commentario Lopez de Salzedo: Tres ultimæ editiones prioribus ampliores cæteris quoque præstant.

S. Dionysius. Hic S. Heraclam Alexandriæ Patriarcham secutus est, quem ejusdem urbis Ludi-Magistrum exceperat. Præclaros, sæviente licet persecutione, Tractatus emisit in millenarios an. 255. in Sabellium, & Paulum Samosatenum. Obiit. 17. Decembris an. 265.

Dionysius Carthusianus. Hic Author, dictus Dionysius, Riekel: a vico ejusdem nominis in diœcesi Leodicensi ubi an. 1402. natus est, 21. ætatis anno Carthusianorum disciplinam amplexus 12. Martii an. 1471. mortuus est. Ob assiduam contemplationem *Doctoris extatici* nomine insignitus scripsit in Opera, quæ S. Dionysio Areopagitæ adscribuntur, Librum Coloniæ an. 1536. editum Commentarium in vetus novumque Testamentum, aliaque de pietate ac morali Opera.

D'Espeisses. *Vide* Espeisses.

Diana, (*Antonius*) Panormi natus, in eadem urbe an. 1614. Clericorum Regularium Theatinorum Ordinem amplexus, præcipua Ordinis sui munera prope Generalem præpositum Romæ obiit, ubi viginti sex annis commoratus est, atque ibi pro Siciliæ Regno in Tribunali Inquisitionis, S. Officii Consultor extitit. A Patre Silos Ordinis sui Historico 150. varios Moralium Tractatus eum composuisse refertur; quem etiam Episcoporum Examinatorem Urbanus VIII. & Alexander VII. nominarunt. Romæ obiit 20. Julii an. 1663.

Dictionarium Civile & Canonicum Thaumæ.
Dictionarium Etymologicum Menagii. 1. vol.
Dictionarium Universale Fureterii. 5. vol.
Dictionarium Historicum Morerii 5. vol.

Di-

Dictionarium Bailii. ——— 4. vol.
Dictionarium Arrestorum. —— 3. vol.
Dictionarium Trevoltii. ——— 5. vol.
Dictionarium Hofman. —— 4. vol. &c.

Didymus, Alexandriæ natus, inclytæ illius urbis Scholæ Professor, permulta erudita, licet cæcus. Lectorum suorum ope conscripsit Opera; pauca, quæ supersunt in nono Bibliothecæ Patrum an. 1624. volumine, in Operibus S. Hieronymi, qui ipsius Tractatum *de Spiritu Sancto* Latine reddidit, atque in Annotationibus Possevini in Epistolas S. Nili reperiuntur. Origenis tamen, cujus libros *de Principiis* verterat, erroribus deceptus est, & ob eam causam cum cæteris Origenistis in quinto Concilio œcumenico, excommunicatus, licet in Ecclesiæ communione obierit. Quarto florebat Sæculo, discipulosque habuit S. Hieronymum, Palladium & S. Isidorum. Natus 81. an. biennio post, mortuus est, dissentiente tamen Palladio qui mortem ipsius ad an. Chr. 398. ætatis 85. refert.

Dinus, e vico de Mugello in agro Florentino ortus, inter coæquales Jurisprudentia enituit, quam Bononiæ professus est. Obiit ad an. 1303. Commentarium in Sextum Regulasque Juris Canonici Lugduni an. 1533. 1534. & 1549. editum composuit. Ipsius Commentarium in Regulas Juris iterum Lugduni an. 1612. & 1672. iterum in lucem prodiit, eximium illud opus, nec non Venetiis an. 1585. in 8. una cum annotationibus Boerii, Caroli du Moulin & aliorum, & Coloniæ an. 1594. & 1617.

Domat, in Præsidiali Claromontana Alverniæ curia Regius Causidicus, laboriosum ac perutile Opus conscripsit, cui titulus: *Leges civiles in sua naturali serie &c.* Parisiis exeunte ultimo Sæculo multis voluminibus *in* 4. & iterum an. 1705. uno volumine, cum fuso Tractatu de Jure publico editum.

Duarenus, (*Franciscus*) Briocis in Britannia natus, Avarici famosum audivit Alciatum, ibique Doctoris Lauream adeptus, Jus Civile publice docuit. Acerrimus fuit Ecclesiæ Gallicanæ libertatum assertor, & ob eam causam Librum composuit inscriptum: *Pro Libertate Ecclesiæ Gallicanæ adversus artes Romanas defensio:* Parisiis in 4. an. 1551. Tractatum quoque in 8. libros divisum Parisiis an. 1551. *De Sacris Ecclesiæ Ministeriis ac Beneficiis* emisit. Omnia Opera sua uno volum. *in fol.* contenta ad Dominum de l'Hopital in Parlamento Parisiensi Consiliarium an. 1550. nuncupavit, obiitque Avarici an. 1559. ibique in Sacra Oratorii Æde sepultus est.

Du Mets, (*Jacobus*) natu Abbavillæus in Picardia & Doctor Sorbonicus, Theologiam Moralem Parisiis in Seminario S. Nicolai dicti *du Chardonet*, docuit. Librum conscripsit cui titulus, *Clavis Theologiæ Practicæ tripartita* quatuor volum. *in* 12. editum, quorum primum Parisiis Authore etiam superstite an. 1663. & quatuor simul iterum an. 1674. in lucem prodiere. Alium quoque Librum confecit inscriptum *Clavis Theologiæ Theoreticæ* duobus volum. *in* 12. quorum prima an. 1672. & 1673. Parisiis editio facta est.

Dupin, (*Ellias*) Doctor Sorbonicus, non minus Historiæ quam Theologiæ peritus, filius Ludovici Elliæ Viri nobilis & Domini Dupin ex Antiqua & Nobili Normanniæ familia oriundi & Domicellæ Mariæ Vitart ipsius conjugis Patria Campanæ; Parisiis 17. Junii an. 1657. natus est. In Collegio Harcuriano tertiæ Scholæ decennis operam dedit, Artium Magisterium an. 1672. Baccalaureatum an. 1680. adeptus, tandem Doctoris Lauream 1. Julii an. 1684. obtinuit. Vir illle pereruditus Rem Litterariam abhinc 30. annis magno indesinenter locupletavit operum doctissimorum numero, eaque celeritate, ut non tam laboriose composita, quam Litteris demandata aut dictata videantur.

Inter ea operosius ipsi simulque tum in Gallia, tum apud exteras nationes honorificentius est: *Nova Bibliotheca Authorum Ecclesiasticorum, continens historiam vitæ eorum, Indicem Censuram & Chronologiam operum eorundem summariumque rerum, quas continent; judicium de eorum scribendi ratione ac doctrina, atque enumerationem variarum Editionum hujusmodi operum.*

Primus Tomus Authores trium priorum sæculorum continens, Parisiis an. 1686. uno volumine, & iterum an. 1688. duobus volum. *in* 8. in lucem prodiit. Sęculi quarti Authores uno statim volum. an. 1687. fuere contenti: iterum uberior an. 1689. & tertia an. 1701. tribus volum. facta est editio. Triginta primorum annorum sæculi quinti Authores an. 1688. & 1690. duobus volum. continentur, quibus paulo post addita est ejusdem Sæculi pars altera, iterum an. 1702. duobus volum. typis impressa. Authores sæculi sexti continet volumen unum an. 1690. Sæculi vero septimi & Octavi pariter volumen unum an. 1691. quibus omnibus Tomis prioribus supplementum addidit Author an. 1711. Nonum sæculum uno volumine an. 1696. continetur; Eodem anno uno volumine in lucem prodiit sæculum undecimum: duodecimum duobus volum. decimum tertium uno volum. & decimum quartum uno pariter volum. At Sęculum decimum 5. duobus volum. & decimum sextum quinque volum. comprehenduntur: quæ omnia an. 1703. fuere emissa. Sæculi decimi septimi Authores septem consequentibus voluminibus an. 1708. simul editis continentur. Authores denique decem primorum annorum sæculi præsentis duobus Tomis referuntur.

Doctor hic indefessus ad tria Dissertationum volum. In vetus novumque Testamentum an. 1699. quatuor etiam Tomos addidit de Rebus gestis atque eventis Sæculi decimi septimi. Suscepto denique, licet audaci, quasi fastigium imposuit quatuor voluminibus, quibus continentur Indices Generales an. 1704. Quocirca sola hæc Bibliotheca 47. volumina *in* 8. continet, quibus 40. alia sunt addenda seu Latine seu Gallice scripta tam *in* 12. & *in* 8. quam *in* 4. de rebus omnibus, quæ ad Theol. Histor., Disciplinam & Moralem pertinent. In augenda ea tot librorum multitudine etiam ante obitum desudabat tribus aut quatuor volum. quæ Authorum Protestantium, aliorumque omnium, qui a fide Catholica dissidentem religionem profitentur, Historiam continerent. Tot denique functus laboribus 6. Junii an. 1719. obiit, atque in Ecclesia sancti Severini inhumatus est.

Delrio, (*Martinus Antonius*) ipsa die Pentecostes an. 1551. Antuerpiæ natus, Parisiis Rhetoricæ, tum Philosophiæ sub Maldonato operam dedit: postea Duacum & Lovanium, ut Jurisprudentiæ incumberet, venit; deinde in Hispaniam, ubi Doctor Salmanticæ an. 1574. evasit. Antuerpiam Redux, in supremo Brabantiæ Consilio factus est Consiliarius, tum Exercituum Auditor Generalis, ac tandem Procancellarius fiscique Procurator. His abdicatis honoribus 9. Maii an. 1580. in Societatem Iesu Vallisoleti admissus est, unde an. 1584. Lovanium & Moguntiam rediit ad studium scripturæ sacræ. Duaci anno 1589. Philosophiam, tum Leodici Theologiam Moralem tandemque Scripturam sacram Graiaci in Stiria 1601. & Salmanticæ an. 1604. publice docuit. Lovanii 19. Octobris an. 1608. obiit, dictus ab Antonio Fabro *Jurisconsultus & Theologus clarissimus*. Multa conscripsit opera pereruditá, tam de humaniorum litterarum studiis, quam de Scriptura Sacra, aliisque rebus ad pietatem spectantibus, quorum Analysim fecit D. Dupin. Unum ex præcipuis illud est, cui titulus: *Disquisitiones Magicæ*, Lovanii primum *in* 4. an. 1599. & 1601. & Lugduni an. 1612. *in folio*, tum Moguntiæ an. 1615. & 1624. quæ postrema editio cæteris antecellit.

Durandus, (*Guillelmus*). Hic Author Jurisperitorum nostrorum Antiquissimus, dictus est *Speculator*, ob librum inscriptum: *Speculum Iuris* tripartitum, quod ad Cardinalem Ottoboni scripsit, qui postea factus est Papa sub nomine Adriani V. In Provincia in Diœcesi Regiensi natus est, uti probat Moreri; Juris Doctor Bononiæ factus illud Mutinæ professus est; Capellanus fuit Clementis IV. Decanus Carnutensis, ac Mimatensis apud Gabalos Episcopus: aliud quoque composuit, ac an. 1286. perfecit Opus inscriptum: *Rationale divinorum Officiorum*, in octo libros distributum. Duos alios etiam Tractatus confecit alterum, *De modo celebrandi Concilii Generalis*, primum Lutetiæ Parisiorum an. 1545. postea an. 1671. *in* 8. editum: alterum, quem inscripsit: *Repertorium Juris*. Secundo Lugdunensi Concilio, cujus Canones est interpretatus, an. 1274. adfuit. Ipsius Epitaphium in Ecclesia Dominicanorum Minervæ Romæ conspicitur, ubi anno 1296. obiit. Advertendum, ipsius *Speculum* ac *Repertorium* Juris ad Jurisprudentiam Parlamenti Provincialis an. duntaxat 1501. a Ludov. XII. statutam non posse traduci.

Durant, (*Ioannes Stephanus Duranti*) an. 1563. Tolosæ Præfectus, tum Generalis Advocatus, postremo Parlamenti ejusdem urbis Proto-Præses extitit. Ipsum 15. an. natum, quod Henrici III. Regis partes susciperet, Jesuitasque Tolosam intromisisset, 10. Februar. an. 1589. trucidarunt Tolosæ Rebelles. Librum conscripsit *de Ritibus Ecclesiæ*, ac Juris quæstiones, a Ferrerio notis illustratas collegit Latine.

Du Val, (*Andreas*) Pontisaræ natus, Doctor & Pro-

fes-

fessor Sorbonicus Cathedram, ab Henrico IV. simul cum ea, quæ Philippo Gamachio an. 1597. data est, fundatam obtinuit, & Parisiis an. 1638. ætatis vero an. 74. Facultatis Theologicæ Decanus obiit. Totius Ordinis Carmelitarum in Gallia Rector fuit, a quo plures Theologiæ Tractatus accepimus, inter quos præcipuam judicii rationem præ se fert ille, qui inscribitur: *De suprema Romani Pontificis in Ecclesiam potestate Disputatio quadripartita*, Parisiis *in* 4. an. 1614.

E

EDicta multorum Galliæ Regum, scilicet edicta

Gontrandi an.	585.
Clotarii II. an.	595.
Pepini Brevis, an.	756.
Caroli Magni.	789. 808. 809. 810. 813.
S. Ludovici	1254.
Philippi IV. dicti pulchri	1302. 1311.
Ludovici X. dicti Hutin.	1314.
Caroli IV. dicti pulchri	1319.
Philippi Valesii & Caroli V.	1334. 1335. 1336. 1338. 1344. 1347. 1350. 1355. & 1364.
Caroli VI.	1385. 1386. 1408. & 1420.
Caroli VII.	1431. Idem. 1435. 1453. & 1455.
Ludovici XI.	1462. 1463. & 1468.
Caroli VIII.	1493. 1495.
Ludovici XII.	1498. 1499. 1507. 1510. & 1512.
Francisci I.	1515. 1520. 1533. 1535. 1536. 1538. 1539. Idem. 1540. 1541. 1543. & 1546.
Henrici II.	1548. Idem. Idem. 1549. 1550. 1551. 1553. 1554. 1555. 1556. Idem. Idem. 1557. & 1558.
Caroli IX.	1560. 1563. 1564. 1566. 1567. 1569. 1570. 1571. 1572. & 1573.
Henric. III.	1575. 1576. 1577. 1579. 1580. 1581. 1583. 1584. 1585. & 1587.
Henrici IV.	1590. 1594. 1595. 1596. 1597. 1600. 1601. 1602. 1605. 1606. & 1609.
Ludovici XIII.	1610. 1611. 1612. 1614. 1617. 1629. Idem. 1632. 1634. 1636. 1637. 1639. & 1640.
Ludovici XIV.	1645. 1646. 1649. 1650. 1655. 1657. 1661. 1665. 1666. 1667. 1669. 1670. 1671. Idem. 1673. 1680. 1681. 1685. 1686. 1690. 1691. 1693. 1695. 1697. 1698. 1700. 1702. 1703. 1704. & 1705.

Ælianus, Duo fuere hujusce nominis Authores. Prior, qui Græce scripsit, usitatam apud Græcos pugnæ faciem uno libro comprehendit, quem Adriano dicavit, qui 11. Augusti an. 117. Romanum obtinuit Imperium, obiitque 10. Julii an. 138.

Alter nomine *Claudius*, centum annis a priore superstes fuit Orator Romanus Pausaniæ discipulus, ortu Prænestinus in Campania, dignus juxta Hofman in ipsius Le-

Lexico universali, qui Philostrati & Martialis laudes meretur. Notum quidem est *Historiam Animalium* in septemdecim Libros divisam, Opusque inscriptum; *Historia Varia*, esse Æliani; At cujus, an prioris, an alterius incertum; licet ea Opera ad Claudium Ælianum pertinere Hofman asseveret.

Emmanuel *Sa* in Lusitania an. 1530. natus, an. 1545. Societati Jesu nomen dedit, & 30. Decembris an. 1596. obiit. Epitomen Moralium & Adnotationes in sacram Scripturam una cum Estii, Menochii, & Tirininotis in *Biblia magna* translatas composuit.

S. Epiphanius, Eleutheropoli in Palestina Judęis parentibus an. 332. natus, Christianam Religionem amplexus, Constantiæ seu Salaminis, quæ Cypri metropolis est, ad an. 361. Episcopus est creatus, qui 12. Maii 403. mortuus existimatur. Is librum conscripsit, cui titulus: *Panarium*, in quo 80. diversa Hæreseon genera refert: Epiphanii Opera omnia duobus vol. *in fol.* Pater Petau e Societate Jesu anno 1622. cum notis in vulgus emisit.

Epistolæ Cardinalis Arnaldi d'Ossat in vico quodam Armeniaci Comitatus, qui *Cassagnabere* dicitur, ortus, Cujacii fuit auditor, forumque frequentavit. Cum Paulo Fuxensi, Tolosano Archiepiscopo, & Henrici III. Legato tanquam Amanuensis ejus Romam se contulit: Rhedonum Episcopatum, postea sacram purpuràm anno 1598. tandemque Baiocensem an. 1601. obtinuit Episcopatum. 13. Martii an. 1604. ætatis vero 67. Romæ obiit. Volumen ejus Epistolarum *in* 4. Parisiis ultimo editum est an. 1698.

Espeisseus, (*Antonius*) Jurisconsultus Monspessulii natus ad anno 1594. Parisiis forum frequentavit, obiitque circiter an. 1658. simul cum Joanne Bauques Tractatum *de Successionibus* an. 1623. composuit, cumque in patriam suam rediisset, in conficiendis tribus, quæ emisit, voluminibus *in folio* per viginti annos desudavit, in quibus Jus Gallicum cum Romano in rebus præcipui momenti conciliat: in primo de Contractibus, eorumque effectibus agit: in secundo de Successionibus testamentariis & *ab intestato* rebusque criminalibus; & in tertio de Vectigalibus, juribus Dominorum, rebusque Ecclesiasticis. Prima editio Parisiis, an. 1660. altera Lugduni duobus vol. an. 1685. facta est.

Espense, (*Claudius de*) Catalauni e nobili genere natus Parisiensis Universitatis Rector fuit: Doctoris Theologi e Domo & Societate Navarrea 31. ætatis anno Lauream adeptus: Pisciaci Colloquio anno 1561. adfuit, ab Henrico II. ad Concilium Tridentinum, cum Bononiam translatum est, missus. 27. Octobris an. 1571. Sexagenarius obiit. Hic Author Tractatus composuit *de Eucharistia. de Continentia*, &c. Commentarium in Epistolas D. Pauli ad Timotheum & Titum, in quo multas ad disciplinam pertinentes quæstiones agitat, Parisiis an. 1566. editum.

Estius, (*Guillelmus*) Gorkomi in Batavia natus; Lovanii Doctoratum an. 1580. obtinuit, Præpositus fuit ecclesiæ S. Petri Duaci, tum ejusdem Urbis Universitatis Professor Regius & Cancellarius an. 1600. ac 20. Septembris an. 1613. ætatis 72. obiit.

Euchologium. Præcipuus Ecclesiæ Græcæ liber continens Preces & Benedictiones, quibus utuntur Græci in administratione Sacramentorum, SS. Ordinum collatione, nec non in Liturgia sacra. Quare liber ille idem est ac *Ritualis*.

Eveillon, (*Jacobus*). Hic Author Ecclesiæ Andegavensis Canonicus & Episcopalis Vicarius, Opus in lucem emisit Andegavi an. 1651. *in* 4. typis editum, 39. Capitibus contentum, in quo fuse disputat de Excommunicatione, cujus definitionem & divisionem affert; de ipsius materia, causis, & effectibus. Expendit, quodnam sit discrimen inter excommunicationem majorem & minorem, inter eam, quæ est *a jure*, quæque est *ab homine*, inter eam quæ est *Latæ sententiæ*, vel solum *ferendæ sententiæ*, præter illam, quæ incurritur *ipso jure*, seu *ipso facto*: inter validam & invalidam, justam & injustam: agit pariter de monitionibus, quæ præcedunt declarationem excommunicationis *ab homine*, uti de significatione harum vocum, *Anathema*, *Aggravationes & Reaggravationes*. Denique explicat, qui sint ii, quibus competit jus excommunicatione ligandi, aut ab hac censura solvendi tam in foro interno, quam externo, & quæ sint absolutiones *ad Cautelam*, & *cum reincidentia*. Jacobus Faber ipsius nepos Andegavi quoque Canonicus illud Opus Parisiis an. 1672. *in* 4. typis iterum mandari curavit, quod pariter Rothomagi an. 1711, 2. vol. in 12. editum est. Ab eodem Auctore Tractatum accepimus, *de Processionibus Ecclesiasticis*, Parisiis *in* 8. an. 1641.

Eugenicus, (*Marcus*) Archiepiscopus Ephesinus, pro Græcis in Concilio Florentino an. 1438. habito Legatus, solus ferme extitit, qui cum Joanne nepote suo Unionis Decreto subscribere noluit. Tunc multos in Latinam ecclesiam Tractatus confecit.

Eusebius ortu Palæstinus, Episcopus Cæsareæ ad an. 313. creatus, ob amicitiam suam cum Pamphilo Martyre Pamphilus cognominatus est. Ipsum ab Arianis stetisse scribunt Sancti Athanasius, Hieronymus & Epiphanius; & quidem memoriam ejus Anathemate perculit secundum Concilium Nicænum: etsi ab Arianismo ipsum vindicare nitantur quidam Authores. Obiit circa anno 340.

Expilly, (*Claudius*) in Delphinatu 21. Decembris an. 1561. natus, Juridici Doctoris Lauream Avàrici adeptus est, ubi Cujacius publice docebat; Gratianopoli Causas agit: Ipsum Procuratorem Regium, in Curia Quæstoria, tum Advocatum Regium, tandemque Præsidem Honorarium designavit Henricus IV. in Parlemento Gratianopolitano, ibique 21. Julii an. 1636. mortuus est. Causarum actiones 36. atque Parlamenti hujusce Arresta numero 266. Parisiis *in* 4. an. 1621. typis edita ab hoc Authore manarunt.

Excerptio ex actis Baronum Normaniæ an. 1205.

Excerptio ex commentariis Tabularii veterum membranarum Regni.

F

FABER, (*Joannes*) Jurisconsultus Gallus, 16. sæculi Author, Burdigalæ natus, a Cabassutio *meritissimus Regni Franciæ Cancellarius* appellatus, inter cætera Juris opera composuit, *Breviarium* in Codicem, Parisiis an 1545. & Lugduni an. 1594. *in quarto* editum, & aliud, cujus est titulus, *Progymnasmata ex utroque Jure*, Lovanii *in* 8. an. 1566. Justiniani quoque Instituta: aliasque Juris Romani partes est interpretatus. Ab eo dissentit alter Joannes Fabert, Theologus Germanus, in Algovia natus, qui fuit Canonicus & Magnus Constantiæ Vicarius & Viennæ in Austria Episcopus, ubi 21. Maii an. 1541. obiit.

Tertius est etiam Joannes Faber, Dominicanus Germanus, qui an. 1550. florebat; & quartus fuit Jurisperitus, Mechlinia oriundus, qui an. 1570. vivebat, alius tandem Cognominis a patrio loco prope Leodicum dictus *Omalius*, qui etiam Juris Consultus fuit, & an. 1622. e vivis migravit.

Faber, (*Antonius*) Jurisperitus, ortu Bressianus, Eques & Baro de Peroches, sub Manos Cujacii quondam auditore Jurisprudentiæ studuit. Sine intermissione Judex major, id est, ordinariæ Criminalisque cognitionis judex in Bressia, Sabaudiæ Senator, Genevensis consilii Præses, Senatus Camberiensis Proto-Præses. Consilique Sabaudiæ an. 1620. Princeps, 28. Februarii an. 1624. obiit. Ipsius de Jure Opera 4. vol. *in fol.* continentur in Pandectas, aliaque Opera, ut sunt *Conjecturarum Libri* 20. *de erroribus Pragmaticorum & Interpretum Iuris*, &c.

Duo insuper alii fuere Faber: Stapulensis scilicet in Picardia, Lutetiæ Philosophiæ Professor initio Sæculi decimi sexti fuit Jacobus Faber, qui scripsit in Euangelia, in Epistolas Sancti Pauli & Sancti Jacobi & in Psalmos. Alter est Petrus Faber, seu du Faur, Burdigalensis Parlamenti Proto-Præses, qui in Lutheranismi suspicionem incidit: de utroque non fiet mentio in hoc Dictionario.

Faber, (*Philippus Fabri*) Theologus Minorita, natus in Romania prope Faventiam, cujus sedes Episcopalis suffraganea est metropolis Ravennatensis, Philosophiam, & Theologiam professus est Patavii, ibique obiit 28. Augusti an. 1630. annos natus 66. Opuscula ejus sunt 1. in Philosophiam Scoti. 2. Disputationes Theologicæ. 3. de Censuris, ac tandem nonnulli alii Tractatus.

Fagnanus, (*Prosper*) Decimi septimi Sæculi Canonista inclytus, quindecim ferme annis Sacræ Congregationis fuit Secretarius, aliisque variis honoribus a summis Pontificibus per quinquaginta annos insignitus, ætatis suæ 44. an. oculos amisit. Is jussu Alexandri VII Commentarium eidem summo Pontifici anno 1659. nuncupatum in Decretales composuit, tribus vol. *in folio* contentum, cujus prima Romæ anno 1661. 5. volum. in lucem prodiit

editio, & altera in Polonia an. 1676. 1681. 1686. & 1704. & Venetiis an. 1697. In hac postrema editione Decretalium textus integer Commentario additus est peropportune.

Fagundez, vel Facundez, (*Stephanus*) Vianæ in Lusitania natus, Professione Jesuita, Theologiam Ulyssipone professus est, ubi obiit 15. Januarii 1645. multos Tractatus Moralium rerum composuit, uti sunt: *Quæstiones de Christianis Officiis, & Casibus Conscientiæ. De Contractibus, De decem præceptis Decalogi. De Justitia, &c.*

Faius, (*Petrus du Fai*) Theologiæ Doctor, ortu Brugensis & Religione Dominicanus, initio sæculi decimi sexti opus confecit Duaci an. 1616. sub hoc titulo editum, *de Pœnitentia, qua Virtute, qua Sacramento Disputationes Theologicæ circa textum divi Thomæ a quæstione 84. tertiæ suæ partis ad decimam sextam supplementi.*

Farinacius, (*Prosper Farinaccio*) eximius Juris-Consultus Romæ 30. Octob. 1554. natus, ibique Patronus Causarum non bonarum jocosus, factus est postea Fisci Procurator, obiitque 30. Octob. an. 1618. Opera omnia illius 13. vol. continentur, quorum Tractatus præcipui sunt, *de Hæresi*, Romæ an. 1616. *de Immunitate Ecclesiæ*, Romæ quoque an. 1672. *Decisiones Rotæ Romanæ. Repertorium de Contractibus. Concilia. Theoria Criminalis, &c.*

Federicus, Canonista & Juris-Consultus Senensis an. 1350. Joannis Andreæ discipulus. Præcipuum opus emisit inscriptum: *Consilia*; nec non Libellum *de Permutatione Beneficiorum*, Coloniæ primum an. 1574. & multoties in eadem urbe & alibi typis editum. Aliud quoque confecit opus sub hoc titulo: *Repetitio in Cap. dilectus de prabendis*, Venetiis an. 1587. editum.

Felinus Sandeus, Ferrariensis, a vigesimo ætatis suæ anno Jus Canonicum Pisis publice docuit ad an. 1481. cum Innocentius VIII. Romam ipsum accersivit, ac Rotæ Præsidem constituit. Ipse quidem de se affirmat, Commentaria in titulum *de Homicidio* se an. 1470. scribere. Ipsius Opera 3. vol *in fol.* continentur, quorum primum an. 1482. perfecit: Commentarium ejus in Decretales, Venetiis an. 1498. & Lugduni an. 1549. typis editus est: quibus editionibus aliæ multæ additæ sunt, uti Basileensis 3. vol. an. 1467. Taurinensis *in fol.* an. 1578. Lugdunensis an. 1588. duobus vol. *in folio*; & postrema Venetiis an. 1600. 3. vol.

Ferrerius, Causidicus Tolosanus, an. 1590. ineunte ultimo Sæculo scribens, unus fuit inter octo Jurisperitos, qui Notas & Additiones in Decisiones Guidonis Papæ confecerunt.

Ferriere, (*Claudius de*) an. 1639. Parisiis natus, Senatus Parisiensis Advocatus, Juridicæ Facultatis an. 1690. Doctor Socius admissus, tum Juris Romani Professor & Gallici Rhemis extitit. Is omnium Commentatorum seu antiquorum seu modernorum Consuetudinis Præfecturæ & Vice-Comitatus Parisiensis Collectanea confecit tribus vol. *in fol.* Parisiis an. 1689. quibus denuo an. 1714. editis quartum adjecit volumen, cujus præcipuam partem sibi arrogavit D. Claudius Josephus de Ferriere, Parisiis Juris Doctor ac Professor. Tractatum quoque emisit de Jure Patronatus, Præsentationis ad Beneficia, Patronorum Præsidentia, aliisque honorificis in Ecclesia Prærogativis, & novum Pragmaticum, *in 4.* an. 1681. *ibid.*

Fevretus, (*Carolus*) Causidicus, ortu Divionensis, Consiliarius-Secretarius in Burgundiæ Parlamento, ejusdemque Provinciæ in trium Ordinum Comitiis Consiliarius, Divione 12. Aug. an. 1661. 78. annos natus obiit. Tractatum is nobis dereliquit de Appellationibus tamquam ab abusu, Divione *in folio* an. 1654. promulgatum, tum eadem in urbe duobus Tomis an. 1667. & Lugduni an. 1677.

Filleau, (*Joannes*) Author operis, cujus est titulus: *Tractatus de Juribus, Prærogativis, & Præeminentiis Ecclesiarum Cathedralium in Conciliis Provincialibus*, Parisiis, *in 8.* an. 1628. editus. Is omnium in Regno Juris Professorum fuit Decanus, Regiarumque Actor Causarum in Præsidiali Pictavorum Curia intermedio ultimo sæculo. Ipsius additamenta ad duas Centurias Arrestorum D. Chenu 2. vol. *in fol.* continentur, ipsiusque Collectio Decisionum Catholicarum, quæ sunt Edicta, Arresta, & Constituta de Calvinianis seu prætensis Reformatis, quæ, Revocato Nannetensi Edicto, inutiles factæ sunt. Obiit hic Author an. 1682.

Flaminius Parisius, in Regno Neapolitano Cozentiæ natus, decimosexto sæculo primus Juris Canonici Professor Romanus, eximium opus de Resignatione Beneficiorum confecit Romæ an. 1581. perfectum & *in folio* impressum tum Venetiis an. 1619. Coloniæ 1615. & 1683. & Tolosæ 1668. Tractatum etiam sub hoc titulo conscripsit: *Practica omnium Tribunalium Rotæ*, Romæ *in 8.* an. 1631.

Flodoardus, vel Frodoardus, Canonicus Rhemensis, Culmici, tum Coroi Parrochus, &, juxta quorumdam opinionem, Abbas Sancti Remigii Rhemensis Sperniaci in Campania an. 894. natus, Remigii Autissodorensis discipulus, Chronicum texuit ab an. 877. quo mortuus est Carolus II. dictus Calvus, Imperator & Rex Galliæ ad annum 966. quo obiit hic Author 28. Martii natus annos 70. Historiam quoque Rhemensis Ecclesiæ in quatuor Libros divisam composuit a Patre Sirmondo emissam an. 1611. In ipsius Chronico anni superiores an. 919. fuere deperditi.

Florens, (*Franciscus*) Arnæi Ducii in Burgundia natus, statim Divione Causidicus, Aureliæ Juris Professor, tum an. 1644. Parisiis extitit. Novem primos Decretalium titulos commentariis illustravit, Dissertationesque Canonicas in duos Libros divisas an. 1632. emisit, ac Tractatum *de Usu & Authoritate Palii*, an. 1640. Hujusce Authoris Opera duobus volum. *in 4.* typis mandari curavit D. Doujat Parisiis an. 1679. Florens an. 1650. Aureliæ obiit. In honore habetur hic Author.

Fontanon, (*Antonius*) natu Alvernus, in Parisiensi Senatu exeunte Sæculo decimo sexto Causidicus, ab Henrico III. 24. Julii an. 1578. Privilegium obtinuit ad imprimendam collectionem Ordinationum, Edictorum, & Declarationum Galliæ Regum ab an. 1270. ad sua tempora, 3. vol. *in fol.* quorum editio an. 1580. perfecta est.

Forget, (*Germanus*) in Balliviatu & Curia Præsidiali Ebroicensis Causidicus, Tractatum emisit de Auctionibus, Venditionibus & per Decretum Adjudicationibus immobilium, quem Parisiis editum an. 1604. D. Groulard Rothomagensis Parlamenti Proto-Præsidi nuncupavit. Aliud quoque ab eodem Authore Opus accepimus inscriptum: *De Personis & rebus Ecclesiasticis & decimalibus*, cum tractatu *de Regaliis ac pensionibus Beneficiariis*, Parisiis *in 8.* an. 1625.

S. Franciscus Salesius, in Castello Salesio Diœcesis Genevensis 21. Augusti an. 1567. natus, Parisiis sub Genebrardo Linguis eruditus est, ubi confecto Philosophiæ cursu, Theologiæ sub Professore e Soc. Jesu, tum in Sorbona dedit operam, Patavii vero Jurisprudentiæ; ibique Doctoris laurea obtenta, aliquandiu in Sabaudiæ Senatu fuit Causidicus: postea Clericali militiæ nomine dato Præposituram adeptus est Ecclesiæ Genevensis, Annessium, ubi Sacerdotio initiatus est, translatæ. Eum sibi Coadjutorem decerni curavit Claudius Granerius, Genevensis Episcopus, & a Clemente VIII. sub titulo Nicopoleos consecratus, Granerio an. 1582 successit. An. 1610. Ordinem Monialium Visitationis instituit a Baronissa de Chantal, quæ audita hujusce Sancti facta Oratione, Calvinianam heresim Divione ejuraverat, postea fundatum. Lugduni 28. Decemb. 1622. Appoplexia correptus obiit. Libri ab eo compositi sunt: *Introductio ad vitam devotam*, *Tractatus de Amore Dei*, & *Spirituales Epistolæ.*

Francus, (*Philippus*) Perusiæ natus, ubi diu, simulque Patavii, Jurisprudentiam publice docuit. Commentaria sua in Decretales & in Sextum ad an. 1468. composuit: quorum ultimum in Sextum Venetiis an. 1579. editum est,

Friburgo, (*Joannes de*) cujus proprium nomen fuit Joannes Kunsic; inclytus Dominicanus, Concionator Sæculi decimiquarti, Episcopatum in veteri Castilia obtinuit, obiitque an. 1314. Summa Concionatorum Rutlingæ an. 1487. editam composuit; Aliam quoque Summam pro Confessoribus, in quatuor partes divisam, Lugduni an. 1528. Breve Commentarium, seu Glossam, in Summam S. Raymundi de Pennafort, Romæ a Joanne Tallini an. 1603. una cum textu typis mandatam studio Dominicanorum, qui eam Clementi VIII. nuncuparunt; aliaque Opera in Decretum Gratiani, & in Magistrum Sententiarum.

Frene, (*Joannes du*) Causidicus Parisiensis, Diarium forense an. 1667. quatuor vol. *in fol.* in lucem emisit, cujus nova 3. vol. *in fol.* facta est editio, aucta a Francisco Jamet de la Guessiere. Tertia etiam Parisiis an. 1685. addita est quatuor volum. *in folio*, quibus quintum accessit an. 1708. quod multa continet Arresta omissa;

quæque

quæque ab an. 1685. ad an. 1701. fuere pronuntiata, in ordinem redegit D. Nicolaus Nupied. Senatus Parisiensis Causidicus.

S. Fulbertus ad an. 970. natus, cum Roma in Galliam se contulisset; in Schola Ecclesiæ Carnutensis publice docuit: an. 1007. Rodulpho successit, in diœcesi Carnutensi, quam 21. annis rexit, obiitque ad an. 1028. Hujus Episcopi 134. reperiuntur Epistolæ in Bibliotheca Patrum, & quas fuse exponit D. Dupin. Is fuerat discipulus Gerberti, qui primum Rhemis, tum Ravennæ Archiepiscopus fuit, ac tandem sub nomine Sylvestri II. summus Pontifex. Ipsius Opera an. 1608. typis mandari curavit Carolus de Villiers, Doctor Parisinus. Eum Galliæ Cancellarium fuisse sub Roberto Rege nonnulli referunt Authores.

S. Fulgentius, Leptæ in Byzacena Africæ Provincia ad an. 463. natus, Clericali militiæ adscriptus, Monasterium ædificavit; susceptoque sacerdotio tum Ruspæ, nunc Alfaques Episcopus an. 504., vel secundum nonnullos, 508. inauguratus, obiit an. 528. vel tribus aut quatuor post annis, ut alii censent.

Fumus, (*Bartholomæus*) Dominicanus, Placentiæ natus, Sæculo decimo sexto vivebat. Fuit Inquisitor sancti Officii. Summam casuum conscientiæ scripsit sub hoc titulo: *Aurea Armilla*, cujus extat editio Lugduni an. 1566.

Fureterius, (*Antonius*) unus e quadraginta Academiæ Gallicæ, Parisiis natus, ibidem 14. Maii an. 1688. ætatis suæ 68. an. obiit. Is fuit statim Advocatus Parisiensis Senatus, tum Procurator Fiscalis in Curia Juridica Abbatiæ S. Germani a Pratis: postea factus Clericus de Abbatia de Chalivoi Ordinis Cisterciensis in Bituricensi provincia ac Prioratu de Chuines provisus est. Multa iste conscripsit Opera seu stricta seu oratione soluta, præsertimque Dictionarium Linguæ Gallicæ, quod in isto laudatur, Roterodami primum *in folio* tribus vol. editum, in quo propria Artium, Scientiarumque vocabula omnia explicat; verum obiit imperfecta ejus editione.

G

GABRIEL. *Vide* BIEL.

Galli, (*Ioannes*) Advocatus Generalis fuit in Parisiensi Senatu sub Ludovico XI. qui mense Julio an. 1461. Regnum adeptus est; Multo ante scripserat, cum in Quæstione vigesima tertia Arrestum a se relatum, præsente se an. 1383. fuisse pronuntiatum asseveret. Anno quippe sequenti Generalis Advocati munus obtinuit, quo ad an. 1414. ex Fevreto functus est. Ipsius Quæstiones Juridicas explanavit Carolus du Moulin.

Gallemart, (*Ioannes*) Author est, qui fuit Doctor & Professor Duaci, Regiique ejusdem urbis Gymnasii Præfectus. Is Privilegio Regis Hispaniæ 9. Junii an. 1609. concesso munitum Opus emisit, a sacra Cardinalium Congregatione damnatum, quod multas hujus Declarationes aut immutatas aut falsas laudasset; idque notandum duximus, ut omnis errori tollatur occasio. Observandum pariter easdem persæpe aut adulteratas aut falsas citasse Tannerum & Joannem de Cruce.

Gamachæus, (*Philippus*) Doctor & Professor Sorbonicus, & Abbas S. Juliani Turonensis an. 1612. natus 22. Jul an. 1568. Parisiis an. 1625. obiit. Eruditum composuit Commentarium in Summam S. Thomæ anno 1627. editum.

Garsias, (*Nicolaus*) Canonista Hispanus, Hispali in Andalusia natus, decimo tertio Sæculo ad an. 1290. florebat. Tractatum conscripsit *de Beneficiis*, in multas partes divisum, Genevæ *in fol.* an. 1658. & Lugduni an. 1680. & 1700. pariterque Commentarium in Decretales. Is alius existimandus est, atque Fortunius Garsias Author operis inscripti *de ultimo fine Iuris Civilis & Canonici*, Coloniæ in 8. an. 1585. editi.

Gavantus, (*Bartholomæus*) Religiosus e Congregatione Clericorum Regularium S. Pauli, vulgo Barnabitarum, a Clemente VII. an. 1533. approbata, Mediolani natus est. Rituum Congregationis Consultor & Congregationis suæ Generalis Præpositus fuit Rubricas Missalis Breviariique Romani explanavit, aliudque Opus composuit inscriptum: *Manuale Episcoporum*. Sexta prioris operis editio vivo etiam Authore an. 1626. promulgata est.

S. Gaudentius, Brixiæ Episcopus exunte sæculo quarto, & ineunte quinto florebat: Nam Philastrio, qui, ut refert S. Augustinus, S. Ambrosio coæqualis fuit, suc-

Pontas Tom. I.

cessit, an. 405. Constantinopolim cum Legatis S. Papæ Innocentii I. missus est, ut Sedi suæ restitueretur S. Chrysostomus, obiitque ad an. 410.

Gaugericus, Author Hispanus, Theologiæ Licentiatus, in Summam Cajetani a 100. annis Annotationes composuit primum Duaci initio ultimi Sæculi, & iterum an. 1627. editas.

Geminianus, (*Dominicus a S. Geminiano*) celeberrimus Italiæ Canonista an. 1440. sic dictus a vico sancti Geminiani in Etruria, cujus nomen retinuit. Commentarium composuit in Decretales & in Sextum, Venetiis an. 1578. necnon Consilia, Jurisque Decisiones.

Floruit etiam an. 1315. Joannes de S. Geminiano, Dominicanus & Author Summæ *de similitudinibus rerum*, cujus prima Venetiis an. 1577. facta est editio, quam excepere aliæ multæ in variis urbibus.

Genebrardus, (*Gilbertus*) Ricomagi in Alvernia natus, in Abbatia Mauzacensi Diœcesis Claromontanæ Benedictinorum familiæ adscriptus, sub Turnebo humaniores Litteras, Theologiamque sub Claudio Sanctonico edoctus, an. 1563. Doctor admissus est in Curia & Societate Navarræa, Parisiis Hebraicam Linguam in Regio Collegio professus est: Prioratum S. Dionysii obtinuit, tum a Galliæ factiosis Aqui-Sextiensem Ecclesiam quinquennio rexit Episcopus renuntiatus: Verum post pacatas Regni tempestates perduellione damnatus est Arresto quod refert primus Tomus Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ, quam ob rem Avenionem se conferre coactus est, unde ipsi concessa est facultas in Prioratum suum Semuriensem in Burgundia, ubi 14. Mart. an. 1597. sexagenarius obiit. Author est Chronici, quod in an. 1584. desinit. Librum quoque emisit *de sacrarum Electionum jure & necessitate*, Parisiis *in* 8. an. 1593. Lugduni an. 1594. & Leodici an. 1601.

Genet, (*Franciscus*) Avenione 18. Octob. 1640. natus, in Seminario Aniciensi, & postea Lugdunensi sancti Sulpicii institutus, ab Antonio de Marinis Lugduni Archiepiscopo Theologiæ Professor selectus est. Juridici Doctoris Lauream obtinuit, Cursumque Moralis disciplinæ 8. volum. *in* 12. publicavit, qui approbatus est ab Illustr. & Reverendissimo D. Le Camus episcopo Gratianopolitano & postea Cardinali, qui hujusce Lectionem Mandato suo 15. Februar. an. 1676. imperavit, & ab Illustriss. & Reverendiss. Episcopis Bellovaci, Agathæ, Valentiæ, Agini, Genevæ, Lucionæ &c. a Cardinali Capisucchi. Ab Inquisitore Generali Avenionensi & a decem Sorbonicis Doctoribus 16. Martii an. 1677. editio illius libri perfecta est. Hunc Authorem Canonicum & Theologum Avenione designavit Innocentius XI & ad Episcopatum Vasionis in Vindascino Comitatu Cardinalis Cibo suffragiis productus, Romæ 25. Martii an. 1686. Episcopus inauguratus est 17. Octobris an. 1702. ætatis 62. torrentis aquis inter Avenionem & Vasionem obiit.

Gennadius, Massiliensis Sacerdos, exeunte quinto Sæculo floruit, librumque composuit dogmatum Ecclesiasticorum, qui inter Opera S. Augustini reperitur. Ad an. 492. mortuus existimatur.

Gentil, (*Ioannes*) Canonicus & Vicedominus Ecclesiæ Rhemensis, Consiliarius fuit in suprema Curia decimarum, Parisiis constituta. Is Acta, Tabulas, ac Monita Cleri Gallicani 6. volum. Parisiis an. 1675. edita digessit atque ordinavit:

Gentilis, (*Albericus*) Matthæi Gentilis, Medici Itali & in Piceno ex antiqua ac nobili stirpe oriundi filius, a Catholica Religione descivit, atque in Carniolam cum Alberico Primogenito suo & Scipione e septem filiis suis penultimo secessit. Albericum in Angliam misit, ubi Oxonii an. 1588. in Universitate Professoris Juris munus adeptus est, cujus Lauream Perusiæ ætatis 21. an. obtinuerat, Ascolitanusque Judex postea factus fuerat ante discessum. Hic Author Protestantium hæresim, molli tantum, ut queritur Voetius, brachio amplexus est; suscepta videlicet Vulgatæ Latinæ, indissolubilitatis Matrimonii, nec non primi Machabæorum Libri Authoritatis defensione: 19 Junii an. 1608. ætatis suæ 58 Londini obiit. In lucem emisit 1. tres Libros *de Iure belli*, quos utique ad suos usus convertit Grotius. 2. tres quoque conscripsit *de Legationibus* 3. Tractatum *de vi Civium in Regem semper iniusta*. 4. Septemdecim disputationes in duos Codicis Titulos, quos jussu suo Comiti Pembrokio patrono suo nuncupavit proprius filius. 5. Opus aliud præcipuum, quod inscribitur: *De Iuris Interpretibus*. 6. tandem Tract. inscriptum: *De Advocatione Hispana* quod omnium Causarum

 sub-

subditorum Regis Hispaniæ perpetuus in Anglia actor fuerat constitutus.

Gentilis, (*Scipio*) Alberici frater, non minus, quam ipse, Jurisprudentiæ fama inclytus, in Castello S. Genesii in Italia an. 1563. natus est. Studiorum causa Tubingam missus a Patre, Humaniores Litteras ac præsertim Poesim Linguamque Græcam a Martino Crusio edidicit, tum Vittembergam, postea Lugdunum Batavorum venit, ubi Hugonem Donellum & Justum Lipsium audivit, indeque Basileam redux, an. 1589. Doctoris Juridici insigne obtinuit, tum Heidelbergam perrexit, ac primus Jurisprudentiæ Professor an. 1590. Altdorfii, & Norimbergæ Consiliarius evasit. Obiit an. 1616. Præcipua ejus Opera sunt: 1. *de Jure publico Populi Romani*. 2. duo Libri *de Conjurationibus*. 3. Libri quatuor *de Donationibus inter Virum & Uxorem*. 4. Libri duo *de bonis Maternis, & secundis Nuptiis*. 5. Libri tres *de Jurisdictione*. 6. *Commentarius in Pauli Epistolam ad Philemonem*. 7. *De erroribus Testamentorum quæstiones ad Africanum Jurisconsultum*, aliique nonnulli Tractatus. Cæterum Protestantium Religionem, uti frater, profitebatur.

Gerbais (*Ioannes*) e pago Diœcesis Rhemensis ortus, Doctor Socius Sorbonicus an. 1661. & Eloquentiæ Professor an. 1662. admissus, Tractatum Latinum *De Caussis majoribus*, an. 1679. editum, & alterum Gallicum *De Potestate Regum in Matrimonium* Parisiis in 4. an. 1690. Librum quoque de Peculio Religiosorum &c. composuit; 70. annos natus 14. Aprilis an. 1699. obiit.

S. Germano, (*D. de*) Verbi divini Præco insignis, Author est Libri inscripti: *Examen generale criminum statuum* duobus vol. *in* 12. prima vice Parisiis anno 1670. typis mandati.

Gerso, (*Ioannes Charlier*) Gerso cognominatus, e pago ad Retelium, ubi 14. Decemb. an. 1363. natus est, in Diœcesi Rhemensi posito, Doctor Parisiensis an. 1392. Petro de Alliaco, cujus fuerat auditor, in dignitatem Cancellarii & Canonici Ecclesiæ Parisiensis an. 1393. successit atque Constantiensi Concilio quasi Parisiensis Universitatis deputatus, nec non Galliæ Legatus adfuit: obiitque Lugduni ex D. Dupin an. 1436. ætatis an. 76. Ipsum in sanctorum Lugdunensis Ecclesiæ Catalogum refert Theophilus Reginaldus Jesuita, & in ejus honorem Sacrarium ædificarj jussit Carolus VIII. Opera ejus primum Coloniæ an. 1483. typis sunt mandata, quorum novam omnibus superioribus anteponendam editionem fieri curavit D. Dupin; hæc autem pertinet ad fidem, potestatemque Ecclesiasticam. Idem Author multos etiam in lucem Tractatus emisit: De Authoritate Summi Pontificis: De Schismate, De Unitate Ecclesiæ; De Variis Statibus: De Officiis & Privilegiis Ecclesiasticorum. De Parochis: De Religiosis: aliosque complures dogmaticos, Morales, & ad Pietatem pertinentes, quos uti Regulas proposuere diversarum Diœceseon triginta eoque amplius, Rituales,

Gigas, (*Hieronymus*) Mediolanensis Jurisperitus, novi Forosempronii, (quæ urbs est Status Ecclesiastici in veteris ruinis extructa in Ducatu Urbinate,) natus, Tractatum emisit *de Pensionibus Ecclesiasticis*, quem dicavit Cardinali Benedicto de Accolti, quem purpura sacra 3. Maii an. 1527. Clemens VII. insignivit, & qui an. 1549. mortuus est. Hic Author etiam Consilia, seu Juris Decisiones scripsit & Librum de Crimine Læsæ-Majestatis. Liber ejus *de Pensionibus* Lugduni primum an. 1546. tum anno 1563. *in* 8. & Venetiis an. 1570. *in* 4. tandemque Coloniæ an. 1619. *in* 8. editus est.

Glossa ordinaria, cujus primus Author putatur VValafridus Strabo, dignior tamen ex Criticorum Judicio, Commentatoris, quam Glossatoris appellatione, quod litteralem Scripturæ sensum explicare non contendat solum, sed subtilia, quæ ad litteram sui textus non pertinent, sæpe inquirant. Dictum est. *Primus Author*; duo namque alii fuere non contemnendi: Prior est Nicolaus de Lyra, cujus brevis in hoc indice texitur historia, & quem ipsius adscriptiones & explicationes Strabonis Glossæ additæ, non minus Hebraicæ, qnam Græcæ Linguæ peritum fuisse ostendunt. Alter est Paulus de Burgis, qui e Judaico cultu ad veram fidem conversus legendo D. Thomæ Opera, postea fuit Episcopus Carthaginis, tum Archiepiscopus Burgensis, tandemque Aquileiæ Patriarcha 29. Augusti an. 1435. obiit post factas additiones maximi momenti adscriptionibus Nicolai de Lyra in universa Biblia. Hæc glossa multoties typis est edita, sed præsertim Basileæ an. 1507. Lugduni an. 1520. Parisiis an. 1588. deinde Duaci & alibi.

Glossa in 50. Libros Digestorum, & 12. lib. Codicis &c.

Glossa in Decretum Gratiani. Primus hujusce Glossæ Author est Hugo, seu Hugutio, quo Professore Innocentius IV. 24. Junii an. 1243. electus Papa Jurisprudentiæ operam dederat. Alter est *Ioannes Teutonicus*, & Tertius, *Bartholomæus Brixiensis*.

Glossa in Decretales Gregorii IX. quam composuit *Bernardus de Botono* ortu Parmensis & Bononiæ Canonicus.

Glossa in Sextum Decretalium, in Clementinas & Extravagantes, cujus Author est *Ioannes Andreas*. Tres alii quoque fuere Extravagantium communium Interpretes, videlicet. *Ioannes Monachus Picardus, Cardinalis*; *Guillelmus de Monte Lauduno, & Ioannes Franciscus de Paviais Ioanne Andrea* posterior. Tandem Authores Glossæ in Extravagantes Joannis XXII. sunt *Zenzelinus*, vel *Gonzelinus de Cassanis*, *& Guillelmus de Monte Lauduno*; *& Ioannes Franciscus de Pavinis* Rotæ Auditor adscriptiones ad marginem adjecit.

Glossa in Pragmaticam Sanctionem a Guimierio vero ejus Authore an. 1486. facta est.

Godeau, (*Antonius*) e Tributorum descriptore Droci natus, unus fuit inter quadraginta Regiæ Academiæ, & inter primos, qui hujus constituendæ occasionem præbuere an. 1636. Gratiæ Episcopus a Rege designatus, ad Vincii postea Diœcesim translatus est. 3. vol. *in fol.* anno 1653. Ecclesiasticam Historiam complexus est. Novumque Testamentum Gallice reddidit, aliaque emisit Opera quorum ultimum; quod Posthumum an. duntaxat 1709. in lucem prodiit, inscribitur *Moralis Christiana* ad instructionem Parochorum & Sacerdotum Diœcesis Venciensis composita. Paraphrasis ejus Gallicis carminibus in Canticum *Benedicite*, universum ei omnium applausum, præsertimque Cardinalis Richælii existimationem conciliavit. Epistolas quoque D. Pauli, & Epistolas Canonicas liberius explanavit, quibus accedunt Meditationes ejus in Epistolam ad Hebræos: Vita S. Pauli, S. Augustini, & S. Caroli, versio Psalmorum Gallicis carminibus, aliique permultis Tractatus seu soluta seu stricta oratione conscripti, quos omnes commendat peculiaris eiusdem pietatis sensus. Episcopus iste non minus rei litterariæ quam pietatis amans D. Augustini doctrinam amplexus fuerat ea animi moderatione, quam a veris discipulis suis exigit hic Doctor. Tandem apoplexia extinctus est 21. Aprilis an. 1672. natus an. 67.

Godefridus, (*Dionysius*) Parisiis 17. Octob. an. 1549. natus est. Peritus hic Jurisconsultus parta in Senatu illustri gloria Consiliarii munus an. 1589. obtinuit, Genevam postea ob civilia bella secedere coactus, deinde in quibusdam Germaniæ Universitatibus Jus publice professus est, Cathedramque Cujacii morte vacuam recusavit. Ab Electore Palatino ad Ludovicum XIII. legatus, a Rege ipsius Effigiem ac Numisma aureum munus accepit. Mense Septembri an. 1622. ætatis 73. obiit. Ab eo scripta accepimus 1. Juris Originem. 2. Praxim Civilem. 3. Annotationes in Jus, uti prius fecerant Accursii Pater & Filius. 4. Notas in Pandectas & Novellas. 5. Commentarium in Consuetudinem Aurelianensem, aliasque permultas. 6. Historicos Romanos. 7. Historiam Antiquam & alia multa præclara opera. Theodorus Godefridus ipsius Primogenitus Catholicam Religionem, a Patre ejuratam, amplexus est; at Jacobus Dyonisii natu minor filius fratris exemplum non est secutus, ac Genevæ an. 1652. 56. an. natus obiit. Theodorus jam Monasterii ab an. 1649. e vita migrarat. Godefridus noster a Godefrido Dionysio differt, quem Galliæ Historiographum supra vidimus.

Goffredus, vel *Groffridus de Fontibus*, Canonista & Jurisconsultus, vivebat ante tempora Conradi de Summenhart, qui initio Sæculi decimi sexti floruit. Decretales commentatus est.

Goffredus, trium ultimorum librorum vitæ S. Bernardi Author, cujus fuit Amanuensis. Abbas fuit Ignyaci in Diœcesi Rhemensi, tum Claravallis anno 1162. tum anno 1175. Fossam novam in Italia venit, cujus Abbas extitit, deinde Altæ Combæ, ubi exeunte eodem Sæculo mortuus est.

Goffredus de Trano. Hic Author fuit Subdiaconus & Capellanus Papæ an. 1470. Post Bernardum Parmensem Decretales commentariis illustravit.

Gemos, (*Ludovicus*) Orihuelæ, quæ urbs est Episcopalis Hispaniæ in Regno Valentino natus, Patavii Juris-

Jurispru-

risprudentiæ operam dedit, Sarniacum Episcopatum Principatus Citerioris in Regno Neapolitano obtinuit, & an. 1543. mortuus est. Scripsit in Regulas Cancellariæ Romanæ, duosque decisionum libros composuit, &c.

Gonet, (*Joannes Baptista*) Biteræ in Occitania natus, Doctor Theologus, Professor Universitatis Burdigalensis ultimo Sæculo, & Dominicanus, Theologicum cursum composuit inscriptum: *Clypeus Theologiæ Thomisticæ*, quinque vol. *in fol.* an. 1659. editum. Tertia editio Parisiis an. 1669. confecta est.

Gonzales Tellez, (*Emmanuel*) Juris Canonici Salmanticæ Professor, & supremi Tribunalis Inquisitionis Consiliarius, doctum in Decretales Commentarium emisit Lugduni an. 1673. editum, qui præclaras Juris Decisiones ac permultas continet, quibus curiosas Historiæ & Geographiæ Inquisitiones intexuit. Hoc opus iterum typis est editum Francofurti an. 1590. & Lugduni an. 1691. 5. volum. *in folio*, & Venetiis an. 1699. etiam 5. volum.

Graffius, (*Jacobus*, Cognomine de *Graffiis*) Capuæ natus an. 1548. Benedictinus Monasterii Sancti Severini Neapolitani, e Congregatione Montis-Cassini, Juris fuit Doctor, Proto-Pœnitentiarius Neapoli. Opus Morale is nobis dereliquit inscriptum: *Decisiones aureæ*, *in* 4. quarum pars prior in quatuor Libros, & altera priori addita an. 1593. in quatuor quoque Libros dividitur. Prima hujus editio Neapoli an. 1590. facta est, totumque opus ter Venetiis, bis Taurini, tum Lugduni & Antuerpiæ denuo impressum fuit.

Grassaliis, (*Carolus de*) Juris Doctor Carcasone natus, Lugduni an. 1538. & Parisiis an. 1545. Opus *in* 8. typis mandavit inscriptum: *Libri duo, Jura omnia & Dignitates Christianissimorum Galliæ Regum continentes*: in secundo Libro agit de Regaliis.

Gratianus, Monachus Benedictinus in Monasterio Sancti Felicis & Sancti Naboris Bononiensis, Clusii in Etruria natus, an. 1151. sub Pontificatu Eugenii III. primam Corporis Juris Canonici partem collegit, quæ vulgo *Decretum Gratiani* dicitur, ab ipso inscripta: *Concordia Discordantium Canonum*. Hoc opus 3090. Canones complectens, in duas partes dividitur. Prima centum & unam Distinctionem, altera triginta sex causas subdivisas in quæstiones continet: & tertia in quinque Distinctiones, quas vocat *de Consecratione*, distribuitur. Prima Decreti editio Moguntiæ in lucem prodiit an. 1472. jussu Pii IV. & S. Pii V. Romæ an. 1580. emendatum, approbante Gregorio XIII. editum est. Cum Gratianus errasset, Sancto Clementi cæterisque trium priorum sæculorum plures Epistolas Decretales falso adscribens, Antonius Augustinus Tarraconensis Archiepiscopus Librum eximium confecit inscriptum: *De Emendatione Gratiani*, quo huic rei obviam iret; quod ante ipsum jam confecerant Antonius Demochares aliique. *Vide* Correctores.

S. Gregorius Nyssenus, ad an. 330. natus, an. 372. Nyssæ in Cappadocia Episcopus fuit electus. Is fuit frater sancti Basilii Magni, Sebastes in Armenia Episcopi, & sanctæ Macrinæ Abbatissæ, an. 382. Concilio œcumenico Constantinopolitano, & alteri Concilio in eadem urbe habito an. 394. adfuit, ac biennio post obiit.

S. Gregorius Turonensis, in Alvernia natus, Turonensis Episcopus electus est an. 572. vel ex Baronio an. 574. obiitque 17. Novembr. an. 595. Præcipua ejus opera sunt: *De gloria Martyrum, Liber unus. De gloria Confessorum, Libri duo. De Historia Francorum, Libri* 10.

S. Gregorius Magnus. *Vide* indicem Summorum Pontificum.

Gregorius Tolosanus, (*Petrus*) a Tolosa patria sua sic dictus, Jurisprudentiam Cadurci, Tolosæ & Mussiponti professus est. An. 1581. Opus in Jus Canonicum duobus volum. emisit inscriptum: *Syntagma Juris*. Tractatum quoque confecit: *De Usuris*, an. 1597. Parisiis *in* 8. alterum: *De Beneficiis Ecclesiasticis*, Lugduni *in* 8. an. 1602. & Coloniç an. 1607. editum. Mussiponti an. 1574. obiit.

Grimaldi, (*Hieronymus*) Genuæ natus Albani, Episcopus, Aquarum-Sextiarum in Provincia Archiepiscopus, Romæ Gubernator, Pontificius in Germaniam an. 1632. & in Galliam an. 1641. Legatus; ab Urbano VIII. an. 1643. Cardinalium numero adscriptus, Aquis-Sextiis an. 1685. Cardinalium Decanus obiit ætatis suæ an. 90.

Grimaudet, (*Franciscus*) Advocatus pro Rege, Duceque Andegavensi in Præsidiali Andegavi curia, Opus conscripsit, cui titulus: *Paraphrasis Juris Decimarum Ecclesiasticarum & Feudalium*: an. 1570. D. Huraut, Ducis Andegavensis Cancellario ab Authore nuncupatum, & *in* 8. primum an. 1572. & denuo an. 1586. & 1574. *in* 8. editum. Omnia ipsius Opera Juridica an. 1669. Ambiani *in folio* impressa fuere. Is fuit, inquiunt nonnulli, Rerum Ecclesiasticarum peritissimus; qui tamen non talis habitus est in sua oratione inscripta: *Suasio ad Audiens Comitia*, Parisiis an. 1560. edita; in qua loquens de Ecclesia, & necessitate convocandi Concilii œcumenici, sex in medium attulit propositiones, quas Facultas Theologica Parisiensis 30. Aprilis an. 1561. uti temerarias & schismaticas condemnavit, & quartam & quintam etiam Hæreticas declaravit. Factum illud refert D. Dupin & ipsa quidem sex propositionum verba in tertia parte Sæculi decimi sexti Cap. 4. §. 9.

Grotius, (*Hugo*) Delfis in Batavia an. 1583. natus, Roterodami an. 1613. Consul fuit, a Christina Sueciæ Regina in Galliam legatus, ubi annis undecim commoratus est. Rostochii Mekelburgensis provinciæ an. 1645. e Suecia in Bataviam rediens mortuus est. Eruditos promulgavit libros, ut *de Jure belli ac pacis, Libros tres*; *Annotationes in totam sacram Scripturam, &c.*

Guessiere, (*Franciscus Jamet de*) in Parlamento Parisiensi an. 1654. Causidicorum numero adscriptus una cum Joanne du Frene ejusdem Parlamenti diarium forense ab an. 1623. incipiens, confecit. *Vide* Frene.

Guibertus, apud Bellovacos natus, in Monasterio sancti Germarii in Diœcesi Bellovaci Religiosam amplexus disciplinam, an. 1104. Nogenti, ubi an. 1124. obiit, Abbas fuit electus. Tractatum de Reliquiis Sanctorum confecit inscriptum: *de pignoribus Sanctorum*; Commentarium Morale in sacram Scripturam; Tractatum de veritate Corporis Christi in Sacro Sacramento; alterum inscriptum: *Gesta Dei per Francos &c.* Ipsius Opera uno vol. *in fol.* Domnus Lucas d'Acheri cum notis an. 1651. in lucem emisit.

Guydo Papa. Hic Author Lugduni natus, ubi aliquandiu Causas egit, postea in Delphinate Consilio Consistorialis Advocatus, tandem in Gratianopolitano Parlamento Consiliarius admissus est an. 1440., cum Delphinatus Consilium Parlamenti jure ac nomine decorasset Ludovicus XI. Caroli VII. Filius. Obiit an. 1475. Ab eo accepimus volumen *in folio* Lugduni an. 1544. & Francofurti an. 1573. editum, quo continentur 633. quæstiones Jure solutæ, totidemque ferme hujusce Parlamenti Arrestis. Novem periti Jurisconsulti, inter quos fuere *Joannes a Cruce*, ejusdem Parlamenti Præses, & postea Massiliensis Episcopus; *Jacobus Ferrerius* in Tolosano Senatu Causidicus, qui multos etiam alios de Jure Tractatus composuit; & *Stephanus Ranchin* Juris Professor Monspessulii, & in ejusdem urbis Rei Tributariæ Curia Consiliarius, hoc opus amplis atque utilibus annotationibus, exeunte Sæculo decimo quinto, illustrarunt. Idem etiam Jurisconsultus volumen Consiliorum scripsit: Tractatum de beneficio Synopsis bonorum, & alios quosdam in Digesta & Codicem, cum Commentario *in folio* in Decretales.

Guillelmus Antissiodorensis, e Familia Seignelaicorum ortus, Germanus S. Bernardi, & Frater Menassei Episcopi Aurelianensis. Is fuit primum Antissiodorensis, tum Parisiensis Episcopus, qui obiit an. 1223. non, ut existimavit Bellarminus, an. 1240. Summam Theologiæ composuit, & alia Opera; a Vincentio Bellovaci dictus *Libertatis Ecclesiæ Defensor venerabilis*.

Guillelmus Parisiensis. Episcopus iste inter sex cognomine tertius J Aureliaci in Alvernia natus, Philippi II. dicti Augusti, ab initio fuit Medicus; tum quinquennio post Regis hujus obitum, hoc est, an. 1228. Parisiensis Episcopus factus est. Theologiam docuerat publice, ac sacris concionibus nomen sibi fecerat. Die Martis Hebdomadæ majoris an. 1240. obiit. Scripsit *de Collatione & pluralitate Beneficiorum*, multosque alios Tractatus emisit, qui ad Theologiam, Moralem ac Pietatem spectant; Venetiis an. 1591. editos; Verum multo copiosior est editio Aurelianensis an. 1674. Dictus est *Gemma Sacerdotum*, *Cleri decus*.

Guillelmus Tyrius. De patrio veteris hujus Præsulis

natali

natali solo dissentiunt Authores, quorum alii e Gallia, alii e Germania, alii tandem e Syria ortum volunt. In Occidente Litteris operam dedit, cumque in Occidentem migrasset, Archidiaconus Tyri in Phœnicia an. 1167. tum ejusdem urbis Archiepiscopus an. 1174 factus, Concilio generali Lateranensi sub Alexandro III. adfuit, cujus Acta conscripsit. Tyrum Redux, & aliquandiu Constantinopoli prope Imperatorem Commenum commoratus, obiit viginti post mensibus a discessu Roma, extinctus veneno, quod ipsi porrexit Medicus, instante Heraclio ipsius Competitore ad Patriarchatum Hierosolymitanum. Belli sacri Historiam scripsit, quæ ab an. 1095. in an. 1180. desinit, atque hoc opus in 23. Libros distribuit, quorum ultimus est imperfectus. A summo Pontifice in Galliam ob bellum sacrum missus est.

Guymierius, (*Cosmas*) Librarii Parisiensis filius, statim Canonicus Ecclesiæ Collegiatæ Sancti Thomæ in Lupara, postea primæ Inquisitionum Curiæ Senatus Parisiensis an. 1500. Præses factus est. Is est germanus Auctor Glossæ in Pragmaticam Sanctionem, uti solide probat Franciscus Pinson Advocatus in eodem Senatu, in Carolum du Moulin, qui Glossam illam D. Maréchal, Guymierii Socero, falso tribuerat. Cæterum magnam hujusce Glossæ partem e scriptis Henrici Boich Guymierius hauserat.

H

HABERT. Eo nomine fuere duo Viri Doctrina conspicui. Prior est Isaac Habert, inclytus Sorbonæ Doctor, Parisiensis Ecclesiæ Theologus, postea Vabrarum Episcopus an. 1645. qui Librum composuit, *de Justitia Connubialis edicti*, in quo probat Ordinationes Ludovici XIII. de Matrimonio Concilio Tridentino non esse adversas. Alter est Ludovicus Habert natu Blesensis, Doctor e Domo & Societate Sorbonica, qui Doctoris Lauream 15. Maii an. 1168. adeptus, indesinenter fuit Canonicus & Magnus Vicarius Luconiensis, Antissiodorensis, ac Verodunensis, & tandem Catalaunensis. Verodun degens eximium Tractatum emisit uno volum. *in* 12. inscriptum: *Praxis pœnitentiæ*. Cum in Sorbonicam domum secessisset, Latine aliud opus Theologiæ integrum 9. tomis *in* 12. promulgavit, quorum primus an. 1709. & ultimus an. 1712. in lucem prodiit. Eam autem Theologiam in Seminariis diœceseon, de quibus modo dictum est, edocuerat. Obiit in Curia Sorbonica 7. Aprilis an. 1718. natus an. 82. & menses 9.

Halensis (*Alexander*) vel a pago Glocestriæ in Anglia, ubi natus est, vel a Monasterio Halensi, ubi fuit institutus in Chestriæ Comitatu, ita cognominatus, an. 1222. factus Franciscanus, Parisios se contulit, ubi Doctoris Theologi insigne adeptus, Philosophiam postea & Theologiam, auditoribus D. Bonaventura & D. Thoma publice docuit. Is Theologiæ Summam quatuor volum. *in folio*, efflagitante Innocentio IV. composuit Norimbergæ, primum an. 1481. & Lugduni an. 1576. editam.

Henricus Gandavensis, sic dictus a Gandavo patria in Belgio, Doctor fuit & Theologiæ Professor Parisiis, & Tornaci Archidiaconus, & an. 1293. 8. Septembris, ætatis suæ an. 76. obiit. Opus is confecit inscriptum: *Quodlibeta Theologica*, Venetiis an. 1515. & Parisiis triennio post typis editum: Summam Theologicam, & Librum de Viris illustribus, nec non alios Tractatus Theologiæ & Moralis. Dictus est *Doctor solemnis*.

Henriquez, (*Henricus*) Jesuita Lusitanus, cujus Suarez auditor fuit, Salmanticæ Theologiam professus est, scripsitque in Molinam, licet professione Socium. Obiit in Italia an. 1608. vel juxta Tirinum, an. 1610. Summam Theologiæ Moralis tribus volum. composuit, & Tractatum *de Clavibus Ecclesiæ*.

Henrys, (*Claudius*) in Balliviatu & Præsidiali Curia Foresii, natalis soli, Regius Advocatus, peritissimus fuit Jurisconsultus. Æqualis D. Seguier Cancellarii, a quo Parisios est accersitus, ut variam Parlamentorum Regni Jurisprudentiam conciliaret; At irritum fecit tam probabile consilium D. Seguier offensio, Regiorum Sigillorum munere spoliati. Bibliothecam ab eo accepimus, aut potius Arrestorum Collectionem duobus volum. *in folio*, quorum volumen quodlibet in Libros, Capita, & Quæstiones dividitur, Opus illud Parisiis an. 1662. typis ipse mandari curavit, quod postea an. 1708. editum est.

Herardus, an. 855. sub Pontificatu Nicolai I. & regnante Carolo Calvo, Turonensis Archiepiscopus electus, an. 858. Synodum habuit, in qua 140. Capitularia seu Statuta publicavit ad morum Ecclesiasticæque disciplinæ reformationem. Obiit an. 871.

Hessellius. (*Joannes Hessels*) Doctor & Professor Lovaniensis, natus an. 1522. per octo annos Theologiam in Abbatia Parcensi, Ordinis Præmonstratorum, postea Lovanii professus est, cum Bajo & Jansenio, qui postea Gandavensis Episcopus fuit, Concilium Tridentinum petiit, ac 7. Novembris an. 1566. obiit. Inter ejus opera præstat Summa Theologica & Moralis, inscripta: *Catechismus &c.* Lovanii an. 1571. edita.

S. Hieronymus. Hic Doctor Ecclesiæ ad an. 340. Stridone urbe in finibus Dalmatiæ & Antiquæ Pannoniæ posita natus, Romæ, ubi baptizatus est, liberalibus disciplinis operam dedit: Hierosolymam & Antiochiam venit, tum ad an. 372. in Syriæ solitudinem secessit, unde Antiochiam reversus circa annum 375. ab Episcopo Paulino sacerdos factus, Constantinopolim migravit, ubi Gregorii Nazianzeni consuetudine usus est, indeque Romam, ubi Damasi Papæ Amanuensis fuit, post cujus mortem Bethleem in Palæstina, circa an. 385. se contulit. Incerta est ipsius mortis epocha; an. tamen 420. aut saltem paucis post annis obiisse creditur.

(Hilarius.)
(Honorius III.) *Vide* Indicem Summorum Pontificum.
(Hormisdas.)

S. Hilarius, Pictavii natus Gentilis, Apræ nupsit, e cujus Matrimonio filium suscepsit. Ætate jam provectus Christiana fide imbutus, uxoris quoque Conversionem procuravit: An. 356. in Phrygiam relegatus est, Seleuciæ Concilio an. 359. adfuit; atque Constantinopolim Legatos hujus Concilii prosecutus est, unde Saturni Arelatensis Episcopi Ariani in Gallias exul missus, huc pervenit an. 360. tandem Pictavii an. 368. obiit. Duos Libros composuit de Trinitate, ac Psalmos & S. Matthæum Commentariis explanavit. An. 1693. nova operum hujus Doctoris editio superioribus longe perfectior cura ac studio RR. PP. Benedictinorum in lucem prodiit.

Hilarius. Hic fuit Ecclesiæ Romanæ Diaconus, quem Liberius Papa ad Imperatorem Constantium misit ad defensionem Orthodoxæ fidei contra Arianos, pro quibus stabat hic Princeps, qui cum exilio damnavit: Verum infeliciter Schismate postea implicitus propugnavit, Baptismum ab Hæreticis collatum esse invalidum. Commentarius in Epistola S. Pauli, qui inter Opera S. Ambrosii reperitur, illius esse fertur, uti Quæstiones in vetus novumque Testamentum, Quæstionibus S. Augustini insertæ.

Hincmarus, an. 800. natus, Religiosus ex Ordine Sancti Benedicti in Monasterio Sancti Dionysii in Gallia, tum Rhemensis Archiepiscopus electus ab Episcopis Bellovaci an. 844. coactis, 21. Decembris an. 882. in Campania Sperniaci obiit. Is fuit studiosus Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ defensor, a quo accepimus Capitula pro sua Ecclesia, Epistolas, & Tractatum de Prædestinatione & libero Arbitrio &c. Operum ejus a Patre Sirmondo an. 1645. perfecta est editio.

Historia Neapolitana.

Hosman, (*Joannes-Jacobus*) Doctor protestans Heidelbergæ, Professor Historiæ & Linguæ Græcæ Basileæ, Author Lexici Universalis, quod Historiam sacram & profanam omnium Sæculorum & Nationum, nomina Authorum Celeberrimorum, Animalium terrestrium & aquaticorum, Plantarum, Lapidum, Gemmarum, Regionum, Urbium, Marium, Fretorum, Lacuum, Fluviorum &c. continet. Amplissimum illud Opus Genevæ primum, quod ab Authore auctum magis vigesimo post anno quatuor vol. *in fol.* an. 1698. Lugduni Batavorum typis mandatum est.

Horri, (*Claudius*) natu Parisiensis, fuit Notarius Apostolicus, forique Archiepiscopalis Parisiensis Procurator, qui Patri eodem in Munere circa medium ultimum Sæculum successit, quædam emisit Opera, quæ legitimam curiarum Ecclesiasticarum Jurisdictionem continent, quorum ultimum an. 1703. typis fuit impressum.

Hostiensis. *Henricus de Secusia*, ut loquitur Joannes Andreas, *a Segusio* vel *Segusia* urbe Pedemontii sic dictus, primo Archidiaconus, tum Segesteronensis Episcopus,

ſcopus, denique Ebredunenſis Archiepiſcopus medio ferme Sæculo decimo tertio, ab Urbano IV. ad ſacram purpuram an. 1262. evectus eſt. Quidam mortis ejus annum 1267. alii 1281. præfiniunt: Verum Sammarthani firmis probant argumentis ipſum an. 1271. obiiſſe, uti advertit D. Dupin. Summam Juris primum Baſileæ an. 1537. & 1573. tum Lugduni an 1588. & 1597. impreſſam compoſuit, & Commentarium in Decretales Romæ an. 1470. editum, & iterum Romę an. 1473. & Venetiis an. 1498. & 1581. Dictus eſt Vir ille Magnus *Fons & ſplendor utriuſque Juris*.

Hugo *a Sancto Victore*, vel *Victorinus*, non e Saxonia, ut fert quorumdam opinio, verum e Belgio in Agro Yprenſi, natus, dictus eſt *a Sancto Victore*: 1. quia Canonicus fuit Regularis, tum Abbas ſancti Victoris Monaſterii, ubi an. 18. an. 1115. religioſam emiſerat profeſſionem. 2. ut a decem ejuſdem nominis Authoribus ſecernatur. Theologiam an. 1130. ad mortem, quæ contigit 11. Febr. 1142. profeſſus eſt. Multa compoſuit Opera Theologica tribus tomis, Pariſiis primo an. 1526. & ab eo tempore iterum Venetiis, Moguntiæ, Rothomagi, & alibi impreſſa.

Hypocrates, e Coo inſula, una ex Cycladibus, primus fuit, qui Artem Medicam ad pręcepta ſeu regulas redegit, natus antę Chriſtum an. 460. Ipſius Opera Romæ an. 1532. poſtea Venetiis, Francofurti, Pariſiis, & Lugduni Batavorum fuere edita.

Hypolitus, cognomine de Marſiliis, eruditus Juriſperitus, qui Bononiæ an. 1524. Juriſprudentiam profitebatur. & diverſis Tribunalibus poſtea per 22. annos præfuit. Commentarium publicavit in Unicam Codicis legem, *de Raptu Virginum*: Tractatum *De Probationibus*, quem ipſe Bononiæ an. 1528. typis mandari curavit, cum alio tractatu ſub hoc titulo: *Repetitio legis de unoquoque ff. de re judicata*. Alium quoque Librum emiſit, inſcriptum: *Praxis rerum Criminalium*, Francofurti an. 1587. Tractatum *de Fidejuſſoribus*, Lugduni an. 1593. *Conſilia*, Venetiis, an. 1585. *Singularia* an. 1596. Francofurti &c. Obiit an. 1529. natus an. 78.

I

JANSENIUS Gandavenſis, (*Cornelius*) Hulſtæ in Belgio natus, duodecim annis Theologiam in Abbatia de Tongerloon Ordinis Præmonſtratorum profeſſus eſt, tum Cortraci Parochus Sancti Martini per 12. annos extitit, Lovanii Doctoris Lauream adeptus, Decanatum ejuſdem urbis Sancti Jacobi obtinuit A Philippo II. Theologi vicem gerens ad Concilium Tridentinum miſſus eſt, tandemque primas Gandavi Epiſcopus an. 1568. factus, ibidem 66. annos natus 10. Aprilis an. 1576. obiit. Concordiam Euangel. an. 1549. typis editam compoſuit, & Commentarium in Pſalmos, cujus prima editio Lovanii an. 1569. facta eſt.

Janſenius Yprenſis, (*Cornelius*) in pago d'Achoi prope Lerodamum in Batavia natus, an. 1604. in Galliam venit, Doctor Lovanii an. 1617. factus, Theologiam ibi publice docuit, Epiſcopus Yprenſis 28. Octob. an. 1635. factus, obiit 6. Maii an. 1638. Commentarium in Pentateuchum confecit, multaque alia emiſit opera, quorum illud, in quo agitur de Gratia, inſcriptum: *Auguſtinus, &c.* magnas concitavit in Eccleſia Controverſias ob quinque famoſas Propoſitiones, quæ ab Eccleſia, uti hæreticæ, fuerunt damnatę.

Jaſo Mainus, Diſcipulus Alexandri de Nevo Peſauri ex Ancilla Andreę Maini natus illegitimus, Juriſprudentiam publice docuit Papię ab an. 1471. ad an. 1486. deinde Patavii & Piſis, & iterum Papiæ an. 1491. ubi 3000. Diſcipulorum habuit: ad an. 1511. Lectiones ſuas prorogavit. Ipſum Ludovicus Sforcia, Dux Mediolani Equitem & Senatorem Conſilii ſui declaravit. Ludovicus XII. Rex Galliæ uni ipſius Lectioni adeſſe voluit. Doctus hic Juriſconſultus Papiæ 22. Martii an. 1519. natus an. 84. demens obiit. Pandectas & Codicem explanavit, & quatuor Reſponſorum volumina, alioſque compoſuit Tractatus.

S. Ignatius Martyr, Apoſtolorum & præſertim ſancti Joannis diſcipulus, circa an. a Chriſto nato 66. Antiochiæ Epiſcopus factus poſt Evodium, quem ſibi ſucceſſorem delegerat S. Petrus, cum Romanam Cathedram ſtabilivit, ſub Trajano an. 107. 1. Februar. Martyrio coronatus eſt. Euſebius & S. Hieronymus loquuntur de ſeptem Epiſtolis, quas hic Sanctus ſcripſit ad Romanos, ad Epheſios, ad Magneſios, ad Trallenſes, alioſque, quæ Oxonii an. 1645. Londini an. 1647. & alibi fuerunt impreſſæ. Optima earum editio Amſtelodami an. 1697. confecta eſt cum eruditis Annotationibus & Diſſertationibus Uſſerii & Pearſon.

Imbert, (*Joannes*) Juriſconſultus in Pictaviæ Regia curia criminum Quæſitor, Author eſt *Praxis juridica civilis & criminalis*, Latine ter jam editæ, cum an. 1611. Gallica in lucem prodiit editio, quam altera an. 1627. excepit. Alia quoque confecit opera, ut *Enchiridion Juris ſcripti Galliæ*, Lugduni an. 1560. *Inſtitutiones forenſes* quatuor Libris Pariſiis an. 1538 & 1543. *Tractatus in Regulas Cancellariæ Romanæ &c.* Gallico redditos idiomati, & Pariſiis an. 1571. editos.

Imola, (*Joannes de*) Juriſconſultus Bononienſis, Baldi diſcipulus, ineunte Sæculo decimo quinto floruit. Ad an. 1436. quo anno ſecundum Mortrium & alios obiit. Commentariis illuſtravit Decretales, Sextum, & Clementinas, alioſque emiſit de Jure Tractatus. Ipſius Commentarium in Decretales Venetiis, quinque tomis ad 3. volum. an. 1575. redactis typis impreſſum eſt.

Imola, (*Alexander de*) cujus proprium nomen fuit Alexander Tartagni, Imolæ, quæ urbs eſt Romaniæ in Italia, natus, fuit diſcipulus *Pauli Caſtrenſis*, *Joannis de Imola*, *Joannis de Anania*, & *Aretini*, ætatis an. 21 Doctoris inſigne an. 1445. accepit, 30. annis Papiæ, Bononiæ, Ferrariæ, & Patavii Juriſprudentiam profeſſus, obiit an. 1477. Scripſit in Digeſta, in Codicem, in Sextum, & in Clementinas, dignus qui vocaretur *Monarcha Juris*.

Innocentius IV. eximium ſcripſit Commentarium in Decretales, Francofurti an. 1570. Lugduni an. 1577. & Venetiis an. 1610. *in fol.* impreſſum: quæ poſtrema editio cæteris præſtat. *Vide* Indicem ſummorum Pontificum.

Joannes, Diaconus Eccleſiæ Romanæ, primus Montis Caſſini ad an. 875 Monachus, ſcripſit vitam ſancti Gregorii Magni in quinque libros diviſam, quam Joanni VIII. dedicavit.

Joannes Andreas, Latine apud Canoniſtas vulgo ſic dictus, in Etruriæ Pago exeunte duodecimo Sæculo natus, per 45. annos Juris Patavii & Bononiæ publice docuit, ubi 7. Julii an. 1348 peſte extinctus eſt, dictus a Bartholomæo Socino & Baldo *Fons & Tuba Juris Canonici*. Ipſius Epitaphium in ſacra Æde Dominicanorum Bononiæ his verbis legitur: *Rabbi Doctorum, Lux, Cenſor, normaque morum*. Ipſius Commentarium in Decretales, in Sextum, in Clementinas &c. 6. vol. *in fol.* an. 1581. Venetiis editum, & iterum 2. vol. an. 1583. tum 4. vol. *ibidem*.

Joannes de Friburgo. *Vide* FRIBURGO.

Joannes de Neapoli, Dominicanus, initio Sæculi decimi quarti, ante tempus S. Antonini florebat. Aliquandiu Pariſiis publice docuit, atque ad an. 1313. mortuus eſt: Scripſit in Magiſtrum Sententiarum. Neapoli 42. Quæſtiones Philoſophicæ & Theologicæ, quas Pariſiis explicuerat, typis ſunt mandatæ an. 1618.

Joannes de Legnano. *Vide* LEGNANO.

Joannes Saliſburienſis in Anglia natus, Thibaldi IV. Campaniæ Comitis, qui an. 1152. obiit, munificentia, Studiorum Curriculo confecto, Doctoris Theologi Lauream adeptus, Romam Adrianum IV. Conterraneum ſuum inviſit; Pariſios rediit, ubi aliquandiu publice docuit, celebremque Petrum Bleſenſem diſcipulum habuit: in Angliam remigravit prope ſanctum Thomam Cantorberienſem: Epiſcopus Carnutenſis electus, an. 1179. tertio Lateranenſi Concilio adfuit, ac biennio, trienniove poſt obiit. Hic Author vitam conſcripſit ſancti Thomæ Cantorberienſis Archiepiſcopi; Epiſtolas; Opus inſcriptum; *Polycraticon*, ſeu *de Nugis Curialium*, & *Veſtigiis Philoſophorum*, in 8. Libros diviſum, prima vice an. 1513. Venetiis impreſſum, & Tractatum de Morali Chriſtiana, ultimo Sæculo Gallice redditum.

Jonas ab an. 810. floruit, atque Aureliæ Epiſcopus eſt electus. Obiit an. 841. vel juxta Hofman, an. 842. Tres ab eo libri confecti ſunt in Claudium Epiſcopum Taurinenſem Iconomachum, Tractatumque compoſuit de Morali Chriſtiana, quem in Gallicam Linguam noſtra vertit ætate P. Domnus Joſephus Mege Benedictinus.

Jovet, (*Laurentius*) ultimo Sæculo in Pariſienſi Senatu Cauſidicus, Collectionem confecit Arreſtorum omnium Galliæ Parlamentorum uno vol. *in folio*, Bibliothecæ titu-

titulo, quam D. *de Mesmes* Senatus Parisiensis Proto Præsidi an. 1669. nuncupavit.

S. Irenæus, sancti Polycarpi Discipulus, qui ipsum in Gallias misit: Sacerdos factus Ecclesiæ Lugdunensis, cui præerat Sanctus Photinus, huic Sancto Episcopo successit. Circa an. 102. Martyrii palmam accepit. Ex omnibus hujus Sancti Operibus superest tantum Latina Versio quinque ipsius Librorum de Hæresibus, ab Erasmo an. 1526. promulgata. Hanc editionem excepere aliæ multæ, quarum absolutissima est facta an. 1712. opera & studio R. P. Massuet Benedictini.

Isaacius, Lingonensis Episcopus decimo Seculo, Canones scripsit divisos in undecim titulos, quorum quilibet in capita distribuitur, & ab iis depromptos, quos condiderat S. Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus & Zachariæ Summi Pontificis Legatus; quosque ab eodem Papa an. 742. approbatos ipse e Capitularibus deprompserat. Inveniuntur isti Canones in tertio Tomo Conciliorum Galliæ Patris Sirmondi e Soc. Iesu pag. 644. edit. Parisien. an. 1626.

Isidorus, in Andalusia Hispali natus, cujus post Leandrum fratrem suum an. 596. factus est Episcopus, secundo Concilio Hispalensi præfuit, & Toletano quarto interfuit. 4. Aprilis an. 636. obiit. Is ex Tirino statim Benedictinus, dictus est Isidorus Junior, ut ab antiquiori Isidoro Cordubensi secerneretur. Multos hic Sanctus Tractatus confecit, videlicet, *de Etymologiis*, seu *de Originibus* Libris viginti: *de Officiis* duobus Libris: *De Synonymis* etiam duobus Libris: *Sententiarum Libri tres*, & *de Contemptu mundi*: prima operum ejus editio an. 1580. in lucem prodiit.

Isidorus, cognominatus *Mercator*, vel *Peccator*. Postremo illo Cognomine existimavit D. de Marca, hunc Isidorum fuisse Episcopum, quod primis Sæculis illud subscriptioni suæ adderent Episcopi, uti videre est in primo Concilio Turonensi, in tertio Parisiensi, & aliis, & quidem Chronico Juliani Toletani Archiepiscopi, cum Setabiensem Episcopum fuisse, atque an. 805. obiisse fertur. Qua re liquet manifesto, Hincmarum Rhemensem in sua ad Hincmarum Laudunensem nepotem suum, atque post hunc Decreti Gratiani Correctores errasse, eundem hunc atque Hispalensem Isidorum sine causa existimando; quod quidem eo etiam manifestum est; si, uti putat Antonius Augustinus, an. 694. vixerit, quo habitum est decimum septimum Concilium Toletanum. Is antiquos Canones, seu Græcos, seu Africæ, Galliæ, & Hispaniæ ad an. 683. collegit, incipiens a quinquaginta primis, qui Apostolici dicuntur; quibus etiam comprehendit suppositas Summorum Pontificum Siricio priorum Decretales, quæ statim, sunt admissæ, tanquam veræ, uti confirmant Concilium Rhemense habitum an. 992. Burchardus, & Yvo Carnutensis, qui eas laudant ut tales: cum eam Collectionem an. 790. ex Hispania sub nomine Isidori Peccatoris attulisset Riculfus Archiepiscopus Moguntinus.

Juenin, (*Gaspard*) Sacerdos e Congregatione Oratorii, & Theologiæ Professor in Seminario Sancti Maglorii, eruditum scripsit opus, in quo fuse de omnibus Ecclesiæ Sacramentis disputat; cui etiam Dissertationes in Censuras, Irregularitatem, & Indulgentias adjunxit. Insuper Cursum Theologicum sub titulo: *Institutiones Theologicæ*, emisit, Lugduni primum 4. vol. *in* 12. an. 1696. & iterum an. 1700. septem vol. *in* 12. ac denuo Lugduni, & Venetiis an. 1705. Cum Censuram meruisset hoc opus, necessarias expositiones decem Articulis comprehensas in Gratiam libens dedit Author illius, eaque submisse dempsit, quæ e Libro circumcidenda judicavit Eminentissimus Cardinalis de Noailles Archiepiscopus Parisiensis 12. Junii an. 1706. A paucis annis e vita secessit hic Author.

Julius Claro, vel Clarus, Alexàndriæ in Italia natus, primo Mediolanensis Senator, tum a Philippo II. ad Italiæ supremum Consilium Consiliarius adscriptus, nova Carthagine in Hispania 13. Aprilis an. 1575. obiit. Ab eo accepimus Tractatum inscriptum: *Receptarum sententiarum Opera omnia*. Alterum sub hoc titulo: *Opera Juridica*; tertium denique, qui ad res criminales pertinet.

S. Justinus, e Philosopho ethnico factus Christianus, Sichimæ, quæ Palestinæ Neapolis dicta est, natus, multas scripsit Apologias, ut primos fideles a falsis, quæ ipsis tribuebant ethinici, criminibus vindicaret; aliaque confecit Opera. Ann. 166. vitam martyrio finivit. Inter emissas ab ann. 1551. hujusce Sancti operum editiones, excellit Parisiensis editio an. 1658.

K

KEMPIS, (*Thomas a*). Hic Author pius Coloniensis diœcesis oppidulo an. 1380. natus, uti narrat ipse in suo Chronico de Monte Sanctæ Agnetis, cap. 8. & 10. ex vero nomine vocatus est Thomas Hemerken; ut testatur D. Dupin ex Theophilo Reginaldo. Regularis Canonicus ex Ordine Sancti Augustini, adscribi voluit. Joannes ipsius frater, ac Prior Monasterii Canonicorum Regularium e Congregatione Gerardi Magni a Monte sanctæ Agnetis prope Zvvollam ipsum inter Novitios mense Octobri an. 1399. admisit, ac decimo Junii emissa solemni votorum professione an. 1406. Sacerdotio an. 1423. initiatus est. Biblia, plurimorum Ecclesiæ Patrum Opera, aliosque Pietatis tractatus describere, uti omnes hujus cœnobii, nec non alii permulti solebant Religiosi, incubuit, quo ex labore solidæ animo pietatis sensus hausit. An. 1471. 24. Julii, ætatis vero suæ 91. obiit. Opera ejus Parisiis primum ann. 1493. Norimbergæ ann. 1494. tum iterum Parisiis an. 1520. 1521. 1523. & 1549. fuere edita; Venetiis quoque 1535. 1568. & 1576. Antuerpiæ an. 1574. 1600. & 1607. & tandem Coloniæ an. 1600. omissis aliis editionibus Sæculi decimi quinti & decimi sexti: Omnium amplissima an. 1660. tribus Tomis comprehenditur, quorum primus triginta orationes ad Novitios Ordinis sui, & quadraginta quinque de Virtutibus Religiosorum, ac de Primitiva Ecclesia habitas continet. Alter Tomus spirituales Tractatus, quorum primus est de imitatione Christi, & alia Opuscula complectitur. Tertius Tomus vitam Sancti Lidvvigis, vitam Gerardi Magni, & decem aliorum sanctitate vitæ illustrium Virorum concludit.

Inter omnes non quidem convenit, eum fuisse Authorem Libri de Imitatione Christi, quem Benedictini Joanni Gessen vel Gersen Abbati Monasterii sancti Stephani Vercellensis; alii Sancto Bernardo; nonnulli quoque Joanni Gersoni Parisiensis Universitatis Cancellario adscribunt. Non de re qualibet unquam animosior, quam de ista, fuit contentio; etsi reipsa Ecclesiæ ac Religionis parum intersit, an Thomas a Kempis, an alter Librum hunc emiserit. Omittuntur hic, quæ ab an. 1604. ad præsens tempus in utramque partem scripta fuere. Ea de re copiose disseruit D. Dupin 13. Paragraphis, in quibus quæstionem hanc omni ponderat sapientissimi atque integerrimi Judicis diligentia, ultroque fatetur adversas hinc inde rationes adeo videri obscuras & implicitas, ut ex iis quid certi colligi nequeat.

L

LABBE, (*Philippus*) Avarici an. 1607. natus, an. 1624. e Societate Jesu, Philosophiam & Theologiam publice docuit, & an. 1667. mortuus est. Opera & numero & eruditione conspicua ab eo accepimus, præsertimque amplam Conciliorum seu Oecumenicorum, seu Provincialium collectionem, 18. volum. *in fol.* quorum, dum undecimum typis mandaretur, Authore mortuo, reliqua Parisiis an. 1672. studio curaque Patris Gabrielis Cossart edita sunt. Scripsit etiam *Bibliothecam Bibliothecarum*, & *Concordiam Chronologicam*.

Lactantius, (*Lucius Cœlius*) cognomine *Firmianus*, juxta nonnullos natione Afer, juxta alios Firmi in Piceno natus, Arnobio Magistro Rethoricę operam dedit, quam tanta nominis sui fama Nicomedię postea an. 302. docuit, ut *Cicero Christianus* honorifice dictus fuerit. Ipsi præceptori Crispum filium suum tradidit Constantinus Magnus. Ad an. 320. libros Institutionum composuit, quo Religionis Christianę veritatem contra duos ethnicos Philosophos propugnaret: Librum quoque emisit *de Mortibus persecutorum*; Opus cujus triginta factę sunt editiones, seu Romę, ubi prima in lucem prodiit an. 1468. *in folio*, quam Florentię, Basileę, Lugduni, Antuerpię, Genevę & alibi.

alibi. Observandum quædam Lactantii Opera caute esse pervolvenda.

Layman, (*Paulus*) natione Germanus, Societati Jesu nomine dato, diu Philosophiam, Theologiam, & Moralem professus est. Constantiæ 13. Novemb. an. 1635. sexagenarius obiit. Summam Theologiæ Moralis composuit, in quinque Libros distributam. Aliud etiam promulgavit opus duobus voluminibus *in* 4. Dillingæ in Germania an. 1666. & 1673. ubi denuo editum est 3. vol. *in fol.* an. 1698.

Lancre, (*Petrus*) Loubeni ad Garumnam in Aquitania natus, in Burdigalensi Parlamento Consiliarius, & ab Henrico IV. an. 1609. cum D. d'Espaignet ejusdem Parlamenti Præside supremus Judex sagorum sui temporis, postulante Nobilium ordine Syndicique Laboriarum; cui rei 34. annos operam dedit. Opus is confecit inscriptum: *Incredulitas & mala fide de Sortilegio prorsus convulsa*; primum Parisiis an. 1622.

Lapide. *Vide* CORNELIUS a LAPIDE.

Lapus, Doctor Juris, Florentinus, Benedictinus, & Abbas Samminiatensis, exeunte Sæculo decimo quarto, & ineunte sequenti floruit. Commentarium in Sextum composuit, Romæ & Venetiis an. 1589. *in fol.* impressum, quem laudat S. Antoninus in tertia parte suæ Summæ Theologicæ, *folio* 79. *verso*.

Launoi, (*Joannes de*) Valoniis in Diœcesi Constantiensi in Normannia 21. Decemb. an. 1603. natus, an. 1633. Sorbonæ Licentiatus, an. 1636. Sacerdotio, & Doctoris Laurea insignitus est, atque in Domum, & Societatem Navarræam admissus, Parisiis obiit 10. Martii an. 1678. Multa is nobis Opera dereliquit, in Historiam, Artem judicandi de scriptis, Disciplinamque Ecclesiasticam, quibus Conciliorum authoritatem, Episcoporum, Regumque jura acriter defendit. Extat hujus Authoris Liber *in* 4. Parisiis impressus sub hoc titulo: *Regia in Matrimonium potestas*, vel *Tractatus de Jure Sacularium Principum in sanciendis impedimentis Matrimonium dirimentibus*. Dominicus Galesius Romæ Librum *in* 4. an. 1677. typis mandari curavit, cui, eodem anno alio in 4. libro respondit D. de Launoi, Omnia Beneficia repudiavit.

Ledesma, (*Bartholomæus de*) Nievæ prope Salmanticam natus, professione Dominicanus, in Americam missus est, ibique diu Theologiam Mexici docuit: Episcopus Antequerensis in provincia Guizacana obiit an. 1604. edito Tractatu de Sacramentis.

Ledesma, (*Petrus*) sic dictus a Vico cognomine, in Regno Legionensi prope Salmanticam, ubi natus est. Dominicanus obiit an. 1616. Is librum emisit *de magno Matrimonii Sacramento*, & quædam alia Opera.

Legnano, (*Joannes de*) Mediolanensis Jurisconsoltus e pago Legnano ad Athesin ortus, Juris fuit Doctor Bononiæ, ubi 16. Feb. an. 1382. obiit. Quæ composuit Opera sunt: 1. *De Censura Ecclesiastica*. 2. *De Interdicto Ecclesiastico*, 3. *De Beneficiorum Ecclesiasticorum pluralitate*. 4. *De Horis Canonicis*, atque Commentarium in tres priores Libros Decretalium, & unum in Clementinas &c. Prima ejus operum editio Venetiis an. 1584. facta est.

S. Leo. *Vide* Indicem Pontificum.

Leo, (*Joannes Franciscus*) Episcopus Telesiæ Urbis olim Episcopalis in Laboriis Neapolitanis, cujus sedes post hujus urbis ruinam Cerritum Pagum ei vicinum translata est, Author est Operis *in* 4. inscripti: *Praxis Archiepiscopalis, sive Thesaurus fori Ecclesiastici*, multas continens decisiones, Venetiis an. 1605. & 1607. Bononiæ an. 1614. & Romæ an. 1616. editum. Tractatum quoque emisit *de Sortilegiis* duodecim tantum Capitibus comprehensum, Lugduni an. 1620. & iterum ibidem an. 1669. editum, in primo tomo *Malleus Maleficarum*.

Lessius, (*Leonardus*) prope Antuerpiam natus 1. Octobr. an. 1554. e Societate Jesu, diu Philosophiam & Theologiam Oxonii, Parisiis, & Lovanii in Collegiis Ordinis sui professus est. Obiit 15. Januarii an. 1623. Tractatum scripsit *de Jure & Justitia*, in 4. Libros divisum, Antuerpiæ an. 1622. & Lugduni an. 1653. *in folio* editum, aliosque complures duobus volum. *in folio*. Universitates Lovanii & Duaci 31. ex ejus Propositionibus an. 1587. censura notarunt; quam Censuram an. 1613. renovarunt Lovanienses Doctores, quod Sixtus V. qui Causæ cognitionem an. 1588. quique de primis censuris judicium sibi sumpserat, nullam tulisset sententiam. Innocentius quoque XI. ad quem res ista an. 1679. fuerat delata, nullum pariter tulit judicium.

Litteræ vulgo patentes.	Philippi Valesii - - - -	an. 1330.
	Joannis - - - - - - - - -	an. 1350.
	Caroli V. Sapientis dicti --	an. 1369 & 1370.
	Caroli VII. - - - - - - -	an. 1441.
	Ludovici XII. - - - - - -	an. 1479.
	Francisci I. - - - - - - -	an. 1520.
	Caroli IX.	an. 1551. 1556. 1571. 1573.
	Henrici III.	an. 1579. & 1583.
	Henrici IV. - - - - - - -	an. 1599.
	Ludovici XIII. - - - - - -	an. 1612.
	Ludovici XIV.	an. 1645. 1646. 1653 1656. & 1663.

Vide EDICTA.

Libertates Ecclesiæ Gallicanæ 2. vol. *in folio* earumque probationes 2. vol. pariter *in fol.* collectæ a Petro Pithou, de quo fiet mentio. *Vide* PITHOU.

Loiseau, (*Carolus*) Senatus Parisiensis Advocatus, an. 1566. natus, fuit Prætor secundarius Senonarum, Baillivius Castelloduni, tum Advocatus Consultor in Senatu Parisiensi, 27. Octob. 1627. obiit, atque in Ecclesia Sancti Cosmæ sepultus est. Tractatum is confecit *de Officiis & Ditionibus &c.* in quinque libros divisum, cum alio libro de Justitia Ecclesiastica, Parisiis *in folio* an. 1670. juxta editionem factam an. 1660. cum additamentis Reverendi D. Claudii Joly, tum Parisiensis Canonici.

Loisel, (*Antonius*) Bellovaci natus, Advocatus Senatus Parisiensis, tum Generalis Procuratoris vicem gerens, Regius Advocatus in Juridica Curia Aquitaniæ an. 1581. ac tandem Consiliarius in quæstorum suprema curia an. 1594. Parisiis 24. Aprilis an. 1617. natus an. 81. obiit.

Leges Romanæ, in hoc Dictionario frequenter laudatæ, seu Digestorum, seu Codicis; quas Justinianus Imperator ex Codicibus Gregoriano, Theodosiano, & Hermogeniano collegit cura Treboniani Cancellarii sui, novemque aliorum Jurisperitorum, quas an. 529. promulgari jussit.

Leges Hispanicæ vocatæ *de Toro*, & Additiones Legibus Alphonsi IX. Regis Legionensis & Castellani, qui 24. Septembris an. 1250. obiit.

Lombardus, (*Petrus*) dictus Magister Sententiarum, Navarræ in Lombardia, unde Lombardi cognomen accepit, natus est. Canonicus fuit Carnutensis, Parisiis Theologiam professus est; tum hujus urbis factus Episcopus recusante Philippo Archidiacono Ecclesiæ Parisiensis, Filio Ludovici VI. dicti Crassi, & Fratre Ludovici Junioris hoc nomine septimi, qui dignitatem hanc Lombardo Præceptori suo peperit. Ad an. 1159. Episcopatum suum adivit, & 20. Julii an. 1164. obiit. Quatuor sententiarum libros 14. ferme annis ante mortem suam composuit.

Longolius, (*Christophorus Longueil.*) Hic Author Humaniorum litterarum studio tam celebris, ut Leonis X. existimationem meruerit, Mechliniæ natus, confectis studiis Viennam Delphinatus petiit, ubi sub inclyto Decio Jurisprudentiæ operam dedit. Refert D. Dupin ipsum Parisiensis Senatus Consiliarium fuisse, atque 11. Septembr. an. 1532. ætatis 34. D. Hofman mortem ejus ad an. 1522. refert, verum erravit in hoc Librarius: Hic Author de Sortitione Schedularum loquens (*a*) ait: *nova ista alea ratio plane nostra est*. Antonius hujus Scriptoris Pater, qui Clericali militiæ nomen dederat, fuit Ludovici XII. ab Eleemosynis.

Lopez, (*Ludovicus*) Dominicanus, a quo Opus accepimus inscriptum: *Instructiorium Conscientiæ*, in duas partes divisum, quarum prior Salmanticæ an. 1592. edita est cum Tractatu, de Contractibus Negotiatorum, ibidem an. 1592. & Lugduni an. 1594. Madriti an. 1595. etiam superstes fuit.

Lopez de Madera, (*Gregorius*) Madriti natus, Juris Professor, Eques Ordinis S. Jacobi, & tandem Consiliarius Consilii Castellani an. 1619. præcipuum opus scripsit inscriptum: *Animadversorium Juris*. Aliud etiam Hispanica lingua composuit sub hoc titulo: *Excellencias de la Monarchia y Reyno de España*. Vallisoleti an. 1597. tum Madriti an. 1625. editum.

Louetus, (*Georgius*) fuit Canonicus Ecclesiæ Parisiensis,

(*a*) L. 3. Epist. 33.

ſis, & Conſiliarius Inquiſitionum Parlamenti, tum ſupremæ Curiæ. Collectionem is dereliquit Arreſtorum, an. 1609. poſt ejus mortem promulgatam cura Magiſtri Gabrielis Michaelis de Roche-Maillet, quem Illuſtriſſ. Dominus Seguier, tum Parlamenti Præſes, ipſiuſque frater, Eccleſiæ Pariſienſis Decanus Archetypi Manuſcripti participem fecit. Julianus Brodeau', Advocatus, ipſum Annotationibus, Additionibuſque illuſtravit, novamque hujus editionem, quæ fuit undecima, an. 1633. in vulgus emiſit. Duobus volum. *in folio* Pariſiis an. 1678. & iterum ibidem an. 1713. typis mandatum eſt. *Vide* DUMOULIN.

Lugo, (*Joannes de*) Jeſuita Hiſpanus admiſſus 6. Julii an. 1603. Madriti natus 25. Novembris an. 1583. Salmanticæ Theologiæ, ac Juriſprudentiæ operam dedit: tum per aliquot annos Valliſoleti, & 20. eoque amplius, annos Theologiam profeſſus eſt Romæ, ubi Patrem Maimburgium diſcipulum habuit. Ab Urbano VIII. purpura ſacra 14. Decembris an. 1643. inſignitus; obiit 20. Auguſti an. 1660. Multa is ſcripſit Opera Theologiæ & Juris 7. vol. *in folio*, qualia ſunt; 1. *Reſponſorum Moralium Libri ſex*, 2. *De Jure & Juſtitia*, ſeorſim Lugduni an. 1652. edita. 3. *De Sacramentis in genere*. 4. *De Incarnatione*, &c.

Lugo, (*Franciſcus de*) hujuſce Cardinalis frater, etiam e Societ. Jeſu, qui an. 1650. obiit, Tractatum de Sacramentis, & alios quoſdam emiſit.

Lupus, (*Chriſtianus*) cujus proprium nomen fuit Chriſtianus Vvolff, natu Yprenſis. Ætatis anno 15. Ordinem Eremitarum Sancti Auguſtini elegit, Lovanii ſtuduit, & Coloniæ Philoſophiam publice docuit, unde Lovanium redux, Theologiam ibi profeſſus eſt. Præcipuis Ordinis ſui functus muneribus, Romam ſub Pontificatu Alexandri VII. ſe contulit, quo exortis de Gratia diſſidiis, uti Legatus Lovanienſis Univerſitatis rediit. 10. Julii an. 1681. mortuus eſt. Is quinque volumina *in* 4. compoſuit, quorum duo prima, ut notat D. Dupin, an. 1666 typis edita fuere, Alexandro VII. nuncupata, quæ præclaras in Concilia ſeu œcumenica, ſeu particularia, Obſervationes continent; in quibus quoque Ultramontanorum opinionibus addictus imprimis videtur, quod præſertim in ipſius Tractatu de Appellationibus ad ſanctam Sedem liquido conſtat, Coloniæ an. 1681. In ipſius tamen operibus optima reperiuntur, quorum ſunt: 1. Ipſius Annotationes in Libros de Præſcriptionibus Tertulliani, Bruxellis ann. 1675. 2. Concilium Neapolitanum cum duobus aliis Actis, editum Lovanii an. 1682. quo etiam anno typis mandata eſt Epiſtolarum Collectio, Actaque alia, cum Scholiis & Annotationibus, quæ ad Concilium Epheſinum, & Chalcedonenſe ſpectant. Alia minus præcipua ejus ſilentur Opera.

Lyra, (*Nicolaus de*) in Pago ejuſdem nominis in Diœceſi Ebredunenſi Judæis Parentibus natus, Ordinem S. Franciſci in Monaſterio an. 1291. amplexus eſt, Ordiniſque ſui in Burgundia fuit Præpoſitus Generalis. Regina Joanna Uxor Philippi V. dicti Longi, ipſum an. 1325. ultimæ ſuæ voluntatis executorem nuncupavit. Theologiam profeſſus eſt in Conventu Pariſienſi Franciſcanorum, ubi 23. Octobris an. 1340. aut juxta Moreri, 14. Octob. an. 1349. obiit. In Magiſtrum Sententiarum ſcripſit, atque in Univerſa Biblia Adjectiones ab an. 1293. in an. 1330. productas confecit. Primum Romæ an. 1471. tum emendatius Lugduni 1590. fuere editæ. *Vide* Gloſſa ordinaria.

M

MÆRAT, (*Ludovicus*) e Soc. Jeſu, Trecis natus, tribus volum. *in fol.* Curſum Theologicum emiſit, cujus prima editio Pariſiis 6. Aug. an. 1633. in lucem prodiit ſub hoc titulo: *Diſputationes in Summam divi Thomæ*. Hujus tomum primum Cardinali de Rupeſucaltio nuncupavit, in quo diſputat de Deo, de Angelis, de Actibus humanis, de Peccatis & Legibus: Alterum Cardinali de la Valette, in quo agit de Gratia, de tribus Virtutibus Theologicis, de Incarnatione, de Juſtitia & Jure. Tertius denique Tomus, in quo agitur de Sacramentis in genere & de quolibet in ſpecie, ſub auſpiciis Henrici Borbonii, tum Metenſi fruentis Epiſcopatu in vulgus emiſſus eſt.

Mainard, ſeu Meinard, (*Geraldus*) ortus apud ſanctum Cereum Cadurcenſis agri, fuit Conſiliarius in Toloſano Parlamento ad finem Seculi decimi ſexti. Is ſemper pro Rege inter motus civiles ſtetit, oppreſſoque magna Ducis de Jojeuſe poteſtate Senatu, abdicato munere, amanſque otii natale ſolum petiit, ubi præclaram Arreſtorum Collectionem undecim libris contentam compoſuit.

Majolus, (*Simon*) Aſtæ in Pedemontio natus, Oppiduli cujuſdam in Appulia, in Regno Neapolitano, nomine *Vulturata*, ſeu *Vulturaria*, Epiſcopus, cujus Diœceſis Archiepiſcopatus Beneventini eſt ſuffraganea, opus præcipuum compoſuit, cujus titulus eſt, *Dies Caniculares*, quodque 23. complectitur Dialogos, in quibus Theologus, Eques, & Philoſophus ſunt Collocutores. Septem Tomis totum continetur Opus, qui Volumen amplum *in folio* efficiunt, Pragæ an. 1613. & Moguntiæ an. 1695. editum. Librum quoque de Irregularitate, cæteriſque Impedimentis Canonicis promulgavit hic Author Romæ *in* 4. an. 1610. & alium *pro defenſione Imaginum*.

Major, (*Joannes*) in Scotia natus, Cantabrigii, tum Pariſiis in Collegio Montis-acuti Litteris operam dedit, Theologiæ Doctor Domus Navarræ an. 1505. admiſſus Glaſcovii profeſſus eſt: Philoſophiam in Collegio Montis-acuti, poſtea Theologiam an. 1528. publice docuit, tandemque in Scotia circa an. 1540. Sexagenarius obiit. Scripſit in Magiſtrum Sententiarum, aliudque emiſit Opus inſcriptum: *Placita Theologica &c.*

Magiſter Sententiarum. *Vide* Lombardus.

Maitre, (*Ægidius*) Pariſiis natus, parta nominis ſui in foro gloria, a Franciſco I. Generalis Advocati munere an. 1540. inſignitus, decennio poſt Præſes honorarius factus: tandem ab Henrico II. in Senatu Pariſienſi Proto-Præſidis munus accepit, quo ad an. 1562. honorifice atque integerrime functus eſt. Opus is nobis dereliquit in quinque libros diſtributum: quorum primus agit de Auctionibus & manus injectionibus; ſecundus de jure indemnitatis Dominorum: tertius de Regaliis: quartus de Feudis, Hommagiis, & Vaſſaliis: & quintus de Appellationibus tanquam ab Abuſu. Altera editio Pariſiis an. 1653. *in* 8. facta eſt.

Malderus, (*Joannes*) prope Bruxellas 14. Aug. an. 1563. natus, Lovanii Theologiam profeſſus eſt; an. 1601. Antuerpienſem obtinuit Epiſcopatum, ac 18. Octob. an. 1653. mortuus eſt. Scripſit in D. Thomam, aliaque Theologiæ Controverſiarumque emiſit Opera; extat etiam Liber ipſius *de Sigillo Confeſſionis*, Antuerpiæ *in* 8. an. 1626. editus; alterque *de abuſu reſtritionum mentalium*.

Maldonatus, (*Joannes*) Jeſuita Hiſpanus an. 1534. Caſæ Regiæ in Eſtramadura prope Lerenam natus, Toletum & Soto Salmanticæ audivit, ubi poſtea Philoſophiam & Theologiam audivit. An. 1562. Societati Jeſu adſcriptus Romæ, in Galliam venit, & Pariſiis, Pictavii, & Avarici profeſſus eſt; ac Romam a Gregorio XIII. accerſitus 5. Januarii an. 1583. obiit. Scripſit Commentarium in Euangelia &c. & Summam Caſuum Conſcientiæ. Lugduni an. 1604. editam, quæ ex ejus ſcriptis a Patre Martino Cardeignac collecta, vere non eſt ejus opus. Scripſit quoque Opuſcula, Tractatus Controverſiarum, &c.

Manualis:
- Romæ, an. 1560. & 1594.
- Iprarum, an. 1576.
- Mechliniæ, 1586. & 1607.
- Cameraci, 1622.
- Atrebati, 1600. 1618. & 1613.
- & Toleti.

Marca, (*Petrus de*) 24. Januarii an. 1594. in Caſtello de Gaut prope Palum in Benearnia, Juris Studio Toloſæ incubuit in ſupremo Palenſi Conſilio forum adiit, cujus Conſiliarius, tum an. 1622. ejuſdem Conſilii a Ludovico XIII. in Parlamentum mutati Præſes, tandemque Regi a Sanctioribus Conſiliis an. 1639. factus eſt. An. 1641. Tractatum *de Concordia Sacerdotii & Imperii* in 4. libros diviſum, & *in* 4. editum an. 1641. & *in folio* Pariſiis an. 1663. 1669. & 1704. quæ poſtrema editio D. Baluzii ſtudio confecta eſt: atque hoc opus emiſit hic Author, ut ſeditioſum refelleret Optatum Gallum. Orbus Uxore Margareta de Forgues, & ab an. 1608. Clericali militiæ adſcriptus, Barcinone an. 1648. Sacerdotio initiatus eſt, atque Conſurani Epiſcopus inauguratus; tum an. 1652. Archiepiſcopus Toloſanus creatus eſt, & an. 1658. Regni Publicus Admini-

minister, ac 29. Junii an. 1662. statim obiit, acceptis Bullis Archiepiscopatus Parisiensis, ad quem fuerat nominatus,

Marechal, (*Jacobus*) Parisiensis Senatus Causidicus, & Socer Guymierii, qui an. 1505. obiit. Tractatum emisit de titulis Honorificis, atque alia Opera in Jus Gallicum. *Vide* Guymierius.

Mare, (*Nicolaus de la*) Regius Consiliarius, in Castellana Parisiorum Curia Judex delegatus, cujus probitas, sapientia, & eruditio pro merito vix possunt laudari, ex urbe olim præcipua, nunc autem pago Lutetiæ proximo, vulgo *Noisi le Grand* natus, cujus ea est amœnitas, ut ibi sæpissime Galliæ Reges fuerint commorati; ibique solitum Pater ejus Domicilium habebat uti Legatus Regiæ venationis in Præfectura *de Livri*. Sæpissime a Rege in variis Provinciis tempore inopiæ deputatus est; quo in munere ea se probitate gessit, ut primi Regni Administri, atque Magistratus debitas ei & scriptis suis & viva voce laudes dederint pro singulari ejus sapientia ac probitate. Laboriosum atque eruditione plenum Opus in vulgus emisit inscriptum: *Tractatus de Politica disciplina*, cujus jam tria *in folio* sunt Volumina Regi nuncupata, quæ excipiet quàrtum si sospitem eum Deus servet, & incolumem.

Marsiliis, (*Hippolytus de*). Vide *Hippolytus &c.*

Matthæus Parisiensis sic dictus, vel quia Parisiis, ut notat Bellarminus, natus erat, vel saltem in ea urbe Litteris operam dederat, an. 1217. Benedictinorum Ordinem amplexus est in Abbatia Sancti Albani in Anglia e Congregatione Cluniacensi, & an. 1259. obiit. Historiam Angliæ ab an. 1067. ad an. 1259. composuit, Londini an. 1571. impressam; eam autem Historiam ad an. 1273. continuavit Guillelmus de Rishanger ejusdem Monasterii Religiosus.

Matthæus, cognomine *de Afflictis*, Parthenope natus, insula Neapolitani maris ad oram Laboriarum prope Cajetam, fuit Regius Consiliarius Neapoli. Opus emisit a multis Canonicis Doctoribus laudatum, cui titulus: *Decisiones Neapolitanæ*.

Mauduit, (*Joannes*) Argentonii Biturigum 6. Julii an. 1579. natus, in Bituricensi Jesuitarum Collegio humanioribus Litteris, & Lutetiæ Parisiorum Philosophiæ operam dedit, tum Pictavii mense Octobri an. 1598. ad an. 1601. Jurisprudentiæ, ibique Doctoris Lauream obtinuit. Publicas ab anno sequenti Lectiones dedit, primamque Pictavii causam suam egit. 6. Novembris anni ejusdem, cum Argentonium rediisset, Joannem patrem suum excepit in munere Ballivii & Judicis ejusdem urbis, ubi in Consuetudinem Bituricensem Commentarium fecit, quem typis mandari curavit an. 1613. & iterum Parisiis in 8. an. 1624. editum. Incerta est mortis ejus epocha, at certe obiit non sine magna Judicis integerrimi ac sapientissimi fama.

Medina, (*Joannes de*) Compluti in Hispania natus, ubi viginti annis Theologiam publice docuit, ac 56. annos ætate provectus an. 1546. obiit. Præclarum ab eo Tractatum accepimus: *De Restitutione & Contractibus*, alterum *de Pœnitentia*: aliosque permultos.

Medina, (*Bartholomæus de*) Dominicanus, Medina in Celtiberia oriundus, Theologiam Scholasticam Salmanticæ docuit, & an. 1577. mortuus est. Scripsit in summam D. Thomæ, ac Tractatum confecit *de Contractibus*, & alterum *de Instructione Confessariorum*.

Medina, (*Michael de*) Franciscanus, in Cordubensi Diœcesi natus, Inclytum Alphonsum de Castro audivit, tum Doctor Theologus admissus est: Concilio Tridentino, uti Hispanus Theologus, adfuit, ac Toleti ad an. 1580. e vita migravit. Multos emisit Tractatus Theologicos, scilicet, de Pœnitentia salutari: De Purgatorio: De Continentia eorum, qui sunt *in sacris* in 5. Libris: *Christiana Paranesis*, *sive de recta fide in Deum* 7. Libris &c. quique eo adhuc superstite fuere editi.

Monita sive Acta Cleri Gallicani a Joanne Gentili Canonico Rhemensi sex volum. *in folio* edita Parisiis ann. 1641. Editio ista prolixior est editione an. 1646. cæterisque prioribus.

Menagius, (*Ægidius*) cujus laudatur hic Dictionarium Etymologicum; 10. Augusti an. 1613. natus est Andegavi, ac Parisiis studiorum cursu perfecto, ibidem Parlamenti Causidicus admissus est, cujus munia non multo tempore obiit. De quibusdam provisus Beneficiis, obtentaque ex duplicis Abbatiæ reditibus 4000. Librarum Gallicarum pensione, totum se humanioribus Litteris involvit. Rex 2000. Librarum Gallicarum donavit. Multa in lucem protulit Opera, quorum præcipuum est ipsius Dictionarium, quod Gallici idiomatis Origines continet, quo nondum edito obiit hic Author 23. Augusti an. 1692. Is fuit e Celebri Florentina Academia, quæ dicitur, *la Crusca*, quæ vox *Furfurem* significat, tanquam symbolum curæ ac laboris ejus, ad segregandum ab omni labe Tuscum idioma.

Ménard, (*Domnus Hugo*) Benedictinus e Congregatione S. Mauri, Parisiis an. 1600. natus, in Monasterium Benedictinorum S. Dionysii in Gallia admissus, postea viginti novem annos ætate provectus strictiorem disciplinam amplexus est; ac Parisiis in Abbatia S. Germani a Pratis 21. Januarii an. 1644. obiit. An. 1629. Sanctorum Ordinis sui Martyrologium una cum eruditis notis duobus volum. *in folio* promulgavit; Scholia in Sacramentarium S. Gregorii an. 1642. & alia quædam opera, uti Dissertationem *de Unico Dionysio*: Animadversiones in Epistolam Sancto Barnabæ adscriptam: & Annotationes in Concordiam Regularum Sancti Benedicti primi Abbatis Anianensis in Occitania in Diœcesi Monspeliensi, an. 821. mortui, quæ an. 1648. in lucem prodiere.

Menologia Græcorum. Præcipua in iis Sanctorum gesta, morsque eorum, uti in Martyrologiis nostris annotantur: eaque a meneis discrepant, amplo videlicet opere, duodecim volum. pro eodem anni mensium numero, in quo dies festi Sanctorum, Missa eorundem, variæ Orationes, & summa Vitæ eorumdem continentur, qua in re conveniunt hi Libri cum Breviariis, ac Missalibus nostris.

Menochius, (*Jacobus*) Papiæ natus, Jurisprudentia adeo excelluit, ut sui Sæculi Bartolus diceretur. In Pedemontio ac Pisis, & per 23. annos Patavii, & tandem Papiæ jus professus est. Ipsum Consiliarium, ac tandem Mediolanensis Consilii Præsidem nuncupavit Philippus II. Hispaniæ Rex. 10. Aug. an. 1607. ætatis suæ 75. obiit, ac Papiæ in Ecclesia Clericorum Regularium sepultus est. Præcipua ejus Opera sunt: *De adipiscenda possessione: de Recuperanda possessione: de Arbitrariis Judicum quæstionibus, & Causis Consiliorum*. tom. 13.

Menochius, (*Joannes Stephanus*) Papiæ an. 1576. natus, Societati Jesu an. 1593. annumeratus, & Doctor Theologus, Jacobus Menochii, de quo modo dictum est, filius, Romæ octogenarius obiit. Præcipua ejus Opera sunt: *Hidropoliticon, seu Institutiones politica ex Sacris Scripturis deprompta Lib.* 3. *Brevis explicatio sensus Litteralis totius Scripturæ*. Tom. 2. *de Republica Hebræorum Lib.* 8. &c.

Merbes, (*Bonus de*) In Picardia apud Montem-Desiderium an. 1598. natus, Parisiis in Collegio Bellovacensi 10. Octobris, aut juxta D. Dupin, 2. Augusti an. 1684. obiit. Is amplum Moralium opus 2. vol. *in folio* complexus est inscriptum: *Summa Christiana*, quam an. 1683. in vulgus emisit.

Mesnil, (*Baptista*) forum adiit, ac privatas egit causas in Parisiensi Parlamento, cujus ætatis suæ an. 38. Generalis Advocatus designatus est. Is primus in Parlamenti instauratione orationes habuit, quarum primam ann. 1569. recitavit. Circa an. 1571. natus an. 51. e vivis migravit. Juridicum nobis dereliquit Opus inscriptum: *Quæstiones notabiles*.

Metaphrastus, (*Simeon*) ortu Constantinopolitanus, fuit Secretàrius pro rebus extraneis Leonis VI. dicti Philosophi, qui summam Imperii Constantinopolitani 1. Martii an. 886. obtinuit, ac 11. Junii an. 911. obiit, atque Constantini Porphyrogeniti Leonis filii: Scripsit Historiam vitæ Sanctorum, cujus variæ extant Versiones apud Lipomanum, & Surium.

Mets, (*Jacobus du*). Vide *Du Mets*.

Minutius Felix, inclytus Romæ Causarum patronus initio Sæculi tertii, hoc est, post Tertullianum & S. Cyprianum, Dialogum elegantissimum composuit, ubi interlocutores sunt Christianus sub nomine *Octavii*, & Paganus, sub nomine *Cecilii*; quo opinionum idololatriæ ridiculum demonstrat. Hoc opus Heidelbergæ an. 1560. ab operibus Arnobii separatum, quorum octavus erat ex nonnullis Liber, postea Romæ, Basileæ, Francofurti, Hamburgi, & Parisiis impressum fuit. Hæc editio an. 1643. quæ etiam operibus Sancti Cypriani an. 1666. addita est, omnibus antecellit.

Miranda, (*Ludovicus de*) Author Hispanus Vallisoleti exeunte Sæculo decimo sexto natus, professione Franciscanus. Provinciæ S. Jacobi fuit Definitor, ac Salmanticæ

Theologiam professus est. Inter cætera Opera composuit *Directorium, seu Manuale Prælatorum Regularium*, duobus Libris uno volum. in folio contentis: Tractatum *de sacris Monialibus*: alterum *de Sacra Scriptura sensibus* &c.

Molanus, (*Joannes*) Insulis in Belgio an. 1533. natus, an. 1570. Lovanii Doctoris Laurea obtenta, ibi Philosophiam & Theologiam professus est, atque a Summo Pontifice & Hispaniarum Rege Librorum Censor. Lovanii 18. Septemb. an. 1585. obiit. Scripsit 1. *De Testamentis*. 2. *Theologiæ practicæ Compendium*. 3. *De Decimis*, 4. *De Canonicis Libris* 3. *in* 8. Coloniæ an. 1585. & 1587. 5. Annotationes in Martyrologium Usuardi, Lovanii an. 1568. & sex aliis vicibus ipso superstite ibidem editas. Ipsius Tractatus *de Canonicis & eorum Officiis*, Coloniæ *in* 8. an. 1585. & 1587. & is pariter, cui titulus *de fide Hæreticis servanda*, *in* 8. an. 1584. aut 20. Junii an. 1585. juxta D. Dupin editus est.

Molfesius, (*Andreas*) Religiosus e Theatinorum familia, Theologiæ Doctor, Jurisque Professor, Opus Morale emisit inscriptum: *Promptuarium triplicis Juris Divini, Canonici, & Civilis; seu Summa Moralis Theologiæ, & Casuum Conscientiæ*, quam primum Neapoli, ubi an. 1619. profitebatur, in lucem mandari curavit.

Monachus, (*Joannes*). Hic Author, qui initio Sæculi decimi quarti floruit, Glossam composuit in Sextum, non multo post, cum a Bonifacio VIII. fuisset promulgatus. Venetiis an. 1585. cum additionibus Philippi Probi, typis impressa est. Quasdam etiam ex iis interpretatus est, quæ *Extravagantes communes* appellantur. Pictavii fuit Episcopus, tum ab eodem Summo Pontifice Cardinalis, & in Galliam Legatus designatus. Patrem habuit, ut fertur, Fabrum Ferrarium Abbavillæum; tres quippe clavos in Scuto Gentilitio gerebat. Is an. 1303. *Cardinalis Monachi* Collegium in viam sancti Victoris Parisiis instituit ac dotavit: is etiam quasi Testamentarius Procurator Cardinalis Joannis Cholet, Collegium ejusdem nominis fundavit.

Monte-Ferrato, (*Guillelmus Joannes de*) eximius Juris Canonici Doctor e Catalaunia oriundus, Tractatum composuit in Regulas Cancellariæ Romanæ: alterum *de Generalis Concilii potestate &c.* Vivebat an. 1480.

Monte-Lauduno, (*Guillelmus de*). Illustris hic Doctor fuit Juris, quod Parisiis & Tolosæ publice docuit. Ex ejus Aquitaniæ Annalibus pag. 193. colligitur, ipsum an. 1334. una cum pueris Regis Hungariæ Pictavium se contulisse, ipsum Rectorem ac Priorem sancti Pauli extitisse, ac tandem Abbatem Monasterii ejusdem urbis fuisse electum, ubi sepultus est, ut declarat vetus Capituli hujusce Abbatiæ Codex hisce verbis: *Dominus Abbas de Monte-Laudano, qui glossavit Clementinas, & composuit unum Tractatum super Sacramenta Ecclesiæ, & fuit notabilis Doctor in Decretis, qui sepelitur ante magnum Altare a latere dextro*. Ex ejus tumulo penitus oblitteratus est annus mortis illius; at electioni suæ diu superstitem non fuisse constat, cum Stephanus ipsius Successor in hac Abbatia an. 1343. obierit. Scripsit hic Author opus inscriptum: *Repertorium in aliquot titulos Juris Civilis*, Venetiis an. 1587. editum: Commentaria quoque in Clementinas, Extravagantes Joannis XXII., & in *Communes*, etsi non solus earum interpres, emisit.

Monthelon, seu Montholon (*Franciscus de*) in Senatu Parisiensi ab an. 1618. Causidicus, Regi a sanctioribus Consiliis an. 1646. Regio diplomate designatus, an. 1679. natus, an. 79. obiit.

Moreri, (*Ludovicus*) cujus Historicum Dictionarium in præsenti laudatur, 25. Martii an. 1643. in Forojuliensi Diœcesi in Provincia natus, nomen *Moreri* a vico *de Morier* ibidem positi duxit, cujus N. Chatranel, Proavus ipsius, natu Divionensis, erat Dominus, nomenque sibi sumpserat. Dictionarium suum Historicum an. 1673. uno vol. *in fol.* Lugduni in vulgus emisit, auctum deinde altero vol. quod an. duntaxat 1681. in lucem prodiit post ejus mortem, quæ in Calendas Julii an. 1680. ætatis an. 37. incidit, duobus istis vol. alia quatuor addita sunt.

Morin, (*Joannes*) Blesis an. 1591. Calvinistis parentibus ortus, Rupellæ statim musis operam dedit, postea Lugduni Batavorum Philosophiæ ac Jurisprudentiæ: Catholicam fidem, opera Cardinalis du Perron, amplexus, Congregationi Oratorii Jesu, quam a paucis in Galliam adduxerat Cardinalis de Berulle, nomen dedit. Is in Biblia Polyglotta D. de le Jay Pentateuchum Hebræo-Samaritanum inseruit, cujus a temporibus D. Hieronymi non erat mentio, & cujus erat Manuscriptum exemplar ex Oriente allatum in Domo Parisiensis Oratorii, ubi Vir ille doctus apoplexia 28. Febr. an. 1659. periit. Plures ab eo accepimus Tractatus, scilicet: *De Confirmatione; de Contritione & Attritione: de Pœnitentia*. Quod ultimum Opus omnium admirationem in se convertit, majorem etiam Opus illius de Ordinationibus. Non sine magna animi voluptate legi possunt Analysis, ac Censura D. Dupin de operibus viri illius amplissimi.

Mornacius, (*Antonius*) in Senatu Parisiensi an. 1597. causas agebat, ac Parisiis ejus Opera an. 1654. quatuor volum. *in folio*, studio Francisci Pinsson etiam Causidici Parisiensis, fuere promulgata, quorum etiam nova Parisiis extat editio. In Digesta Annotationes, ac de variis Juris quæstionibus præclaros emisit Tractatus.

Moronus, (*Nicolaus*). Tribunalis Inquisitionis Consultor, qui ob ingenii sui amplitudinem *Doctor illuminatus* nuncupatus est, Tractatum composuit *de Fide, Tregua, & Pace*. Venetiis an. 1584.

Moulin. (*Carolus du*) Hic Jurisperitus, Parisiis an. 1500. natus, Jurisprudentiam ab an. ætatis suæ decimo septimo professus, an. 1522. in Senatus Parisiensis Causidicorum Collegium admissus est. Civilibus Parisinorum discordiis in Germaniam secedere coactus, Tubingæ, aliisque in Oppidis Jus publice docuit. An. 1564. Lutetiam rediit: ac 17. Decembris an. 1566. obiit. Novitatis amans habitus est, scribitque D. Sponde, ipsum, licet supplicem Parlamento in Calvinistas libellum obtulerit, Lutheri reipsa erroribus fuisse infectum, nec sine causa, scripta ipsius a Clemente VIII. publico fuisse damnata incendio: Attamen Orthodoxam fidem professus obiit præsentibus Claudio d'Espence, Doctore Sorbonico, Renato Bonele Gymnasii Plessæi Rectore, & Francisco Curtio Parocho Ecclesiæ Parœcialis sancti Andreæ ab Arcubus, in cujus Cœmeterio sepultus est. Tractatum statim *in folio* emisit Parisiis, tum Venetiis, Basileæ, & Lugduni *in* 4. editum pro defensione Edicti, quod promulgari jussit Henricus II. contra parvas dattas & receptionem Concilii Tridentini; quod Curiæ Romanæ indignationem in ipsum convertit. Scripsit quoque Commentarium in Regulas Cancellariæ Romanæ in Gallia receptas; Lugduni *in* 4. an. 1552. Parisiis an. 1598. & 1608. *in* 8. editum, cui Annotationes addidit Louetus, Parisiis *in* 4. an. 1656. & 1699. typis mandatas. Consuetudinem Parisiensem notis illustravit, an. 1539. quas Dionysius Godefridus *Juris Gallici Clavem* appellat; & quas, uti opus omnibus suis absolutum numeris, quodque nemo possit assequi, laudibus effert Brodeau. Caute legenda sunt quæ scripsit de Usura; vult enim licitam esse Usuram mutuæ pecuniæ datæ divitibus.

N

NACLANTUS, (*Jacobus*). Hic Author, cujus proprium nomen est, *Nacchiante*, ex Italica Lingua, Florentiæ natus, & Professione Dominicanus, an. 1544. Clugiæ Veneti Status Oppiduli in insula positi, Episcopus electus mense Januario; 18. Tractatus in Sacramenta, multosque alio composuit, scilicet: 1. *De potestate Summi Pontificis*. 2. *De residentia Episcoporum*. 3. *De Primatu Petri*. 4. *De Communione sub utraque Specie*. 5. *Sex dierum Mundi explicatio, & eorum arcanorum detectio*. 6. *Sex Mundi ætates*. 7. *De Ecclesiastica Hierarchia*. 8. *Theoremata Theologica, Metaphysica, & Naturalia*. 9. *Explicatio Epistolarum ad Romanos & ad Ephesios*. Theoremata Theologica sunt numero quatuordecim: Metaphysica sexdecim: & Naturalia duodecim, uno volumine in duos tomos distributo, *in fol.* quod typis fuit impressum sub Pontificatu Julii III. qui Paulo III. successit 8. Febr. an. 1550. & iterum Lugduni ann. 1657. Obiis 6. Maii an. 1569. Concilio Tridentino interfuerat.

Nangis, (*Guillelmus de*) Benedictinus in Monasterio S. Dionysii in Gallia, decimo tertio Sæculo floruit. Is fuit Author Chronici ab Adamo ad an. 1301. quod Dominus Lucas d'Acheri in undecimo *Spicilegii sui* tomo solum retulit ab an. 1113. ad an. 1301. quasi seriem Chronici Sigeberti. Scripsit quoque Historias Sancti Ludovici, & Phi-

& Philippi dicti Audacis, & Chronicon Regum Galliæ ad an. etiam 1301. quo igitur tempore vivebat adhuc hic Author. An. 1596. ejus Opera typis mandari curavit D. Pithou.

Navv, (*Jeannes*) Consiliarius, Secretarius Regius, & in Parisiensi Senatu Causidicus, Edictorum Regiorum Epitomen juxta seriem Litterarum Alphabeti composuit, Parisiis an. 1658. editam.

Navarra, (*Petrus*) Toleti natus, Sæculo decimo sexto vivebat. Præcipuum illius Authoris opus est Liber *de dannis illatis redintegrandis*, *& Restitutione in foro conscientia*: 2. Tomis Lugduni an. 1593. editus.

Navarrus, (*Martinus Aspilcueta*) 13. Decembris an. 1493. Verasoini ad Pompejonem Navarræ caput, unde *Navarri* nomen accepit, natus, Compluti Philosophiæ studuit, Theologiæ & Jurisprudentiæ operam dedit Cadurci & Tolosæ, ubi diu Jus, uti per quatuordecim annos jam Salmanticæ, professus est: Conimbricæ quoque Jus idem duodecim annos publice docuit: Ordinem Canonicorum Regularium S. Augustini e Congregatione de Ronceval amplexus est, cumque ferme Octogenarius Romam petiisset, ut Bartholomæi Carranza Toletani Archiepiscopi innocentiam tueretur, Pœnitentiarius designatus est sub Sancto Carolo Borromæo Proto-Pœnitentiario, atque in eadem urbe an. 1586. obiit. Ipsius Opera Juris Canonici & Moralis tribus volum, *in folio* continentur, Venetiis an 1588. Romæ an. 1590. Lugduni an. 1597. Venetiis iterum an. 1601. & Coloniæ an. 1616. edita. Quinque ipsius Libri Consiliorum separatim Venetiis *in fol.* an. 1601. & Romæ an. 1602. duobus volum. *in* 4. fuere editi.

Neophytus Rhodinus Author est Operis inscripti: *Synoplia Spiritualis*, in quinque Libros diviti, in quo agit de rebus, quæ ad fidem pertinent. Alios etiam multos conscripsit Tractatus, ut *Interrogatorium Confessorum*, Romæ an. 1622. *in* 12. *Compendium divinorum Sacramentorum: de præceptis Decalogi: de Peccatis: de Censuris: de Officio divino recitando*, *&c.* quæ omnia typis mandari jussit Sacra Congregatio Romæ *in* 8. an. 1630. Is erat natu Cyprius, & Monachus S. Basilii.

Nero, (*Petrus*) a Stephano Girard adjutus, Epitomen Edictorum confecit 1. Septemb. an. 1655. editum; duo isti erant Causidici in Senatu Parisiensi.

Nevo, (*Alexander de*) *Vide* ALEXANDER.

Nugno, vel Nugnus (*Ægidius*) Dominicanus, qui scripsit in Summam D. Thomæ, ante Adriani VI. tempora vivebat, ac Doctor Lovaniensis 21. Junii an. 1491. admissus est.

O

OLDRADUS, cognominatus *de Lande* ab urbe Lombardiæ ad Adduam, posita inter Mediolanum, & Cremonam, an. 1330. florebat. Opus Juris eruditione plenum conscripsit sub titulo: *Consilia &c.*

Olive, (*Simon d'*) Dominus du Mesnil, alterius Inquisitionum Curiæ in Tolosano Parlamento Consiliarius, Arrestorum notabilium hujus Parlamenti Collectionem confecit in multos Libros divisam, quam Henrico Borbonio Principi Condæo 8. Junii an. 1538. nuncupavit. In lucem quoque protulit *Actiones Forenses in* 4. quæ sunt Collectio actionum ipsius. Author est judicio, eloquentia & fama præcipuus.

Onuphrius. *Vide* Panvinus.

S. Optatus: Episcopus Milevis Numidiæ in Africa oppidi, conscripsit opusculum de schismate Donatistarum in Parmenianum, in sex Libros divisum ad an. 370. quibus septimus additus est continens ipsius additamenta sex prioribus. Circiter an. 380. obiit. Moguntiæ an. 1549. in lucem prodiit prima hujus libri editio, quam excepere aliæ permultæ, quarum absolutissimam emisit D. Dupin, an. 1700. & cui Annotationes, Dissertationes duas, Actorumque Collectionem, quæ ad Donatistas pertinent, adjunxit.

Ordo Romanus. Libellus est, in quo de Divinis agitur Officiis, cujus incerto Authore, certa est Antiquitas quippe qui fuerit compositus; cum in Galliam inductus est usus divini Officii Romani, postulantibus Pepino, & Carolomanno.

Origenes, ob vim ingenii dictus *Adamantius*, Alexandriæ Ægypti an. 185. natus, sub sancto Clemente Alexandrino sacras arripuit Litteras, atque a 18. ætatis anno Magistro suo successit in sede famosæ Scholæ Alexandrinæ. Ibi Tetrapla composuit, quæ variis columnis Bibliorum Textum seu Hebraicum seu septuaginta Interpretum, sive etiam aliarum vetustarum Versionum referebant, quibus etiam duos alios addidit textus, ut Hexapla sua conficeret. Sacerdotio initiatus est ab Episcopis Palestinæ, qua Achajam an. 228. petens, transibat. Ipsius Auditor fuit S. Gregorius cognomento Thaumaturgus, Neocæsareæ Episcopus. Circa an. 252. Tyri obiit. Sanctus Epiphanius & Ruffinus ad 6000. Voluminum seu membranarum convolutarum recensent ipsius Opera, quorum residuum 2. vol. *in folio* continetur, & nonnulli alii Tractatus, qui separatim fuere editi.

Ossat. (*Arnaldus*) *Vide* Epistolæ Cardinalis &c.

P

S. PACIANUS, Vir Hispanus, potentia, & opibus insignis, qui ex ethnico factus Christianus, Barcinone Episcopatum obtinuit, ac sub Valente Imperatore floruit. An. 380. aut post aliquot annos, Imperante Theodosio Magno obiit. Scripsit hortatoriam Orationem ad Pœnitentiam, Librum de Baptismo, & Epistolas in Novatianos.

Pacus, (*Matthæus*). Hic Jurisconsultus apud Conserannos natus, Tolosæ Doctorum numero adscriptus, scribebat ante Carolum du Moulin, qui an. 1522. Senatus Parisiensis Causidicus adscriptus est. Tractatum composuit in titulum Concordati *de Mandatis Apostolicis*, quem in partes octo, & partem quamlibet in numeros distribuit, superstes fuit etiam an. 1528. quo Pragmaticæ sanctionis cum Glossa Guymierii editionem Tolosæ promulgavit.

Palasius, (*Michael*) Theologus Hispanus, a Bailio *Theologorum Hispanorum disertissimus* nuncupatus, scripsit in Magistrum sententiarum.

Paludanus, (*Petrus a Palude*) e Familia Dominorum de Varembon in Burgundia natus, ac Theologiæ Licentiatus, Professione Dominicanus, ejusdemque Ordinis an. 1317. Vicarius Generalis, a Joanne XXII. Belli sacri vulgo *Cruciata* Præco designatus, ab eodem Patriarchatum Hierosolymitanum an. 1330. obtinuit, ac Parisios ab Oriente redux, ibi obiit 31. Januarii an. 1341. ex Moreri, etsi mortis ipsius diem aliquot annis nonnulli accelerent, alii longius protrahant. Erudite scripsit in Magistrum Sententiarum; primaque hujus operis editio Parisiis an. 1614. in lucem prodiit.

Paluelle, (*Rogerius de*) Utriusque Juris Doctor designatus, patrem habuit Comitem de Pontavisse, ac fratrem primogenitum D. Marchionem de Paluelle in inferiori Normannia. Author hujusce Dictionarii cum eo an. 1659. & 1660. in Collegio Navarræo sub D. Touraine Philosophiæ dedit operam. Ingenio optimisque moribus semper emicuit inter alios D. de la Paluelle, qui fuit Dominus & Patronus Parœciæ de Lucerna. Clericali militiæ adscriptus, Parœciæ Campestris onus non fastidivit, divinæ flagrans studio gloriæ. Cosediarum Diœceseos ob singularem virtutem Procurator electus, tandem in eadem Diœcesi Clincampi Parochus obiit a tredecim ferme annis. An. 1710. Cadomi typis mandavit Opus *in* 8. inscriptum: *Resolutiones multorum Casuum Conscientiæ*; quod comprobarunt illustriss. Dominus Carolus Franciscus de Brienne Cosediarum Episcopus; quatuor Doctores Sorbonici, unusque Juris Doctor. In toto ferme hoc Opere agitantur quæstiones quæ pertinent ad Consuetudinem ususque Normannæ Provinciæ.

Pamelius, (*Jacobus*) Brugis in Belgio 13. Maii an. 1536. ex Adolpho Pamelii Barone, atque Carolo quinto a secretioribus Consiliis natus, fuit Canonicus Sancti Donatiani in eadem urbe, Audomaropolis Archidiaconus, ac Præpositus Sancti Salvatoris Ultrajectini. Audomaropolitanus Episcopus designatus, Montibus in Hannonia 19. Septembris an. 1587. obiit. In Tertullianum, ac sanctum Cyprianum scripsit, uti peritissimus judicandi Censor.

Panormitanus. *Vide* Abbas.

Panvinus, (*Onuphrius*) in Statu Veneto Veronæ natus, fuit Religiosus ex Ordine Eremitarum sancti Augustini sub Pontificatu Pii IV. Panormi vitæ suæ an. 39. secundum Moreri & Vallemont obiit. Chronicon Ecclesi-

sticum composuit; dictus a Paulo Manucio *Helluo Antiquarum Historiarum*. Platinæ Historiam de vita Summorum Pontificum continuavit, atque hoc Opus S. Pio V. an. 1566. nuncupavit. Emisit quoque *Chronicon Ordinis Eremitarum a divi Augustini temporibus ad an.* 1550. & alia Opera, ut Tractatum *de antiquo ritu baptizandi Cathecumenos*; & alium, *de Primatu Petri*, Venetiis an. 1589. & 1591. &c. *in* 4. editum.

Papias. *Vide* Guydo Papias.

Papon, (*Joannes*) e Sancti Germani tractu in Forensium Comitatu natus secundum nonnullos, Consiliarius Regius fuit, ac Prætor primarius Monbrissonii in Foresia; an. 1582. vivebat. Arrestorum collectionem composuit in 24. Libros per titulos distributam, quam typis primum an. 1556. & iterum an. 1585. tum octoginta annos natus mandari curavit, quæque aucta in tertia editione a Joanne Chenu Senatus Parisiensis Advocato, Parisiis an. 1601. quarto an. 1607. *in* 4. in lucem prodiit: Commentarium quoque confecit in Consuetudinem Borboniam, & Tractatum de Arte Tabellionum, qui Lugduni an. 1576. tribus voluminibus emissus est.

Paré, (*Ambrosius*) Lavalli in Cenomania natus Calvinista, Henrici II. fuit Chirurgus, & Francisci II. Caroli IX. & Henrici III. Ipsum a cæde Sancti Bartholomæi incolumem præstitit Carolus IX. Is Tractatum composuit de Relatione Impotentiæ Viri & Mulieris, aliorumque operum, quæ ad artem Medicam pertinent, quæque in summam collecta sunt, quæ 25. Tractatus continet, Parisiis an. 1607. edita. Obiit hic Author 25. Aprilis 1592. Alii volunt ipsum a 20. Decemb. an. 1590. fuisse mortuum.

Paschalius Ratbertus, Monachus Benedictinus, Abbas Corbejensis, obiit an. 851.

Pasqualigi, (*Zacharias*) Veronæ natus, & an. 1616. Religiosus e Theatinorum familia, Theologiam professus est sub Urbano VIII. & Innocentio X. an. 1630. & 1645. An. 1647. & 1652. Opus vulgavit inscriptum: *Variarum Quæstionum Moralium & Canonicarum Centuria*, Romæ an. 1647. *in folio* editum, aliosque complures Tractatus, seu Theologiæ, seu Moralis, uti *Praxis jejunii Ecclesiastici*, an. 1654. *De Sacrificio novæ Legis*, *Quæstiones Theologicæ*, *Morales & Juridicæ*, Lugduni an. 1622. &c.

Pasquier, (*Stephanus*) Parisiis an. 1528. natus, in Quæstorum Curia ejusdem Urbis Regius fuit Causidicus, unus e Parlamenti Causidicis peritissimus, & quasi ipsius Oraculum. In Theodorum Pasquier primogenitum suum, Generalis Advocati in Curia regiarum rationi munus transtulit, quod ab Henrico III. acceperat, quodque per aliquot annos magna cum laude obierat. Parisiis 31. Augusti 1615. mortuus est, atque in æde sacra sancti Severini sepultus est. Inquisitionum volumen *in folio* promulgavit, quo & scientiæ & ingenii vastitas dijudicari potest. Præter Theodorum duos alios habuit filios, scilicet Nicolaum Pasquier Libellorum supplicum Magistrum, & Guydonem Pasquier Rationum Auditorem.

Pastor, (*Melchior*) Jurisconsultus Gallus, Doctor & Juris Professor Aquis-Sextiis in Provincia, Tractatum emisit, *de Beneficiis & Censuris Ecclesiasticis ad usum utriusque Fori*. Altera vice in eadem Urbe an. 1660. recognitum, & a se ipsum emendatum *in* 4. Tolosæ iterum an. 1675. & denuo cum reliquis ejusdem Authoris operibus an. 1710. *in folio* ibidem editus est.

Pastorale seu Manuale.
- Mechliniæ comprobatum a Lovaniensibus Doctoribus 23. Sept. an. 1588.
- Atrebati,
- Cameraci,
- Yprarum, &
- Bartholomæi *ab Aula*, a Lovaniensibus Doctoribus an. 1573. comprobatum.

S. Paulinus, Nolanus Episcopus, & Burdigalæ ad an. 353. natus, Ausonii fuit Auditor, & Consul ad an. 375. Statim Nolam cum Therasia conjuge se recepit, & simul cum ea in Hispaniam migravit quasi cælebs cum sorore: a Delphino Burdigalæ Episcopo baptizatus, ac Barcinone an. 393. sacerdotio initiatus, Romam venit, indeque Nolam, cujus an. 409. Episcopatum obtinuit, ac mense Junio an. 431. ibidem e vivis excessit. Hujusce Sancti Opera sunt Epistolæ & Poemata, quæ Parisiis primum an. 1516. edita sunt.

S. Paulinus. Episcopus is fuit & Patriarcha Aquilejæ; quam in ipsum dignitatem contulit Carolomannus ad an. 774. An. 794. ad Concilium Francofordiense venit, cui interfuere 300. ferme Episcopi Galliæ, Germaniæ & Italiæ, quia 56. Canones condiderunt, quorum primo damnantur Elipandus Toletanus, & Felix Urgellius, qui Christo Filii adoptivi appellationem adscribebant. Sanctus Paulinus scriptum tresque Libros in duos illos Episcopos Hispanos composuit, quædam etiam ab eo scriptorum & Epistolarum fragmenta accepimus. Præclarum quoque edidit Tractatum sub hoc titulo: *de salutaribus Documentis*, olim sub nomine S. Augustini promulgatum, quique reperitur in Appendice sexti volum. Operum hujusce S. Doctoris pag. 204. Obiit hic sanctus Episcopus 2. Januarii an. 802. aut 803.

Paulus, cognomento Castrensis, e Castro Regni Neapolitani oppido in Hydruntino agro natus, per 50. an. Patavii, Florentiæ, Senis & Bononiæ tanta nominis sui fama Jus professus est, ut de ipso diceretur; *si Bartolus non esset, esset Paulus*. An. 1437. Patavii senex obiit.

Paulus Romanus, Italus Religiosus ex Ordine Eremitarum sancti Augustini, an. 1474. florebat. Is composuit Tractatum *de Usu Clavium*: alterum *de Pensionibus*, aliaque multa Opera.

Paulus Perusinus, Religiosus Carmelita, fuit Doctor Theologus in Facultate Parisina, Parisiisque diu professus est, qua de re multi eum fuisse Gallum existimarunt, quod tamen est incertum. Obiit an. 1344. Scripsit in Magistrum Sententiarum.

Paulus. Inclytus is erat secundi Sæculi Jurisperitus. Ulpiani ac Papiniani tempore æqualis, quibuscum sub Imperatore *Pescennio Nigro* ad an. salutis 193. inter secretioris Consilii Patres annumeratus est. Plures sunt Romanæ Leges, quas tulit, Digestis insertæ.

Paz, (*Jacobus Alvarez de*) Toleti in Hispania natus, ætatis an. 17. inter Patres Soc. Jesu nomen dedit; præclaras is etiam Novitius composuit Meditationes atque commovendis animis valde idoneas. Compluti postea Theologiæ dedit operam, tum Peruviam missus est, ubi sexagenarius 17. Januarii an. 1620. non sine sanctitatis fama vitam finivit. Is multa composuit Opera. 1. *de Vita Spirituali Libri quinque*. 2. *de Inquisitione pacis*. 3. *de Exterminatione mali*. 4. *de Sacerdotum Institutione*, & alios Tractatus, quorum nonnulli Gallice sunt redditi.

Peirat, (*Guillelmus de*). Hic Author Lugduni natus, statim in Parlamento Parisiensi Generalis Procuratoris fuit substitutus, tum sanctæ Capellæ Vincennarum Thesaurarius, tandemque Sanctæ Sedis Proto-Notarius, Consiliarius, & Eleemosynarius famulans Regum Henrici IV. & Ludovici XIII. quorum jussu composuit *Historiam Ecclesiasticam Aulæ*; seu *Antiquitates & Inquisitiones Capellæ & Oratorii Regum Galliæ a Clodovæo I.*, quam Ludovico XIV. an. 1645. dedicavit; quo anno Parisiis visa est prima editio, quam perfectam morte præventus non conspexit. Hoc Opus uno volumine *in folio* in tres libros distributo continetur, in quibus agit: 1. De re divina, modoque, quo variis temporibus in Regio Sacello confecta est. 2. de Variis, quæ in eo observantur, Cærimoniis. 3. de Juribus & Privilegiis magni Eleemosynarii, aliorumque Ecclesiasticorum Ministrorum inferiorum.

Peirere, (*Abrahamus la*) in Burdigalensi Parlamento Causidicus, Author est Operis inscripti: *Decisiones Summariæ fori*, juxta seriem Litterarum Alphabeti, cum multis Arrestis ejusdem Parlamenti & Annotationibus. Jam a 45. annis forum frequentabat, cum hoc Opus in lucem protulit, editum *in* 8. Burdigalæ an. 1675.

Peleus, (*Julianus*) natu Andegavus, & Parisiensis Senatus, Sæculo decimosexto exeunte Causidicus, multa scripsit Opera, quorum primum inscribitur: *Quæstio de solutione Matrimonii ob defectum testium non apparentium*: alterum; *de jure Connubiorum*, qui duo Tractatus Parisiis *in* 8. an. 1602. sunt editi. Tertium Opus prioribus majoris momenti titulum præfert: *Quæstiones illustres tam de Rebus Beneficiariis*, *Civilibus & Criminalibus*, *quam de Consuetudinibus Galliæ*, *Jure scripto*, *& Constitutione Ecclesiæ Gallicanæ*, quæ numero 166. illustrissimo Nicolao Brulard, Domino de Sillery, Regio Sigillorum Custodi an. 1604. & Galliæ Cancellario ab an. 1607. ad an. 1625. nuncupatæ sunt. Eodem volumine aliud

conti-

continetur Opus inscriptum: *Actiones forenses, singulares, & notabiles*, quæ numero 557. octo Libris continentur, in quibus de iisdem rebus agit. Prima editio Parisiis an. 1631. *in folio* confecta est.

Pelletier, (*D. Jacobus de*) Vir nobilis, Consiliarius Regius, Parisiensis Causidicus, ac rerum ad Curiam Romanam pertinentium executor, in Rothomagensi diœcesi natus est, atque illustri & antiquæ familiæ de Tournelu, cujus Elogium & Genealogiam texuit Moreri, affinis; Librum composuit inscriptum: *Instructio ad impetrandas quaslibet expeditiones in Curia Romana &c.* bipartitum, ac prima vice Parisiis an. 1677. & septima ibidem an. 1692. typis mandatum; quod quidem Opus omnibus ita fuit acceptum, ut hujus editiones septem per se ipsum vendiderit. Collectionem quoque generalem omnium Galliæ Beneficiorum, quæ a Rege pendent, idem Author confecit.

Pellizzarius, (*Franciscus*) Hic Author Placentinus e Societate Jesu, Theologiæ Professor, qui ad medium ultimi sæculi vivebat, Manuale Regularium composuit in decem Tractatus, sub his titulis divisum: *De Statu Religioso: de Novitiatu: de Professione: de Pœnis, & Censuris: de Privilegiis: de Monialibus &c.* Liber *de Monialibus*, omnium primus Bononiæ an. 1644. & Venetiis an. 1646. & 1651. editus est: Cæteri postea fuere impressi simul in tertia editione *in folio* Lugduni an. 1665.

Pœnitentialis. Liber, continens Canones, qui modum tempusque pœnitentiæ pro delictorum qualitate imponendæ præscribunt, cum Orationibus & Formulis, quæ olim erant in usu ad pœnitentium reconciliationem: Duo in hoc Dictionario laudantur: prior est Romanus; & alter Theodori Cantorberiensis in Anglia Archiepiscopi; tertius est Venerabilis Bedæ.

Perrai, (*Michael*) 15. Feb. 1661. in Parisiensi Senatu Advocatus, Author est Operis inscripti: *Jus Canonicum Galliæ*, seu *Decisiones de rebus Beneficialibus*, in septem libros divisi; Parisiis an. 1689. & 1708. editi. Tractatum quoque emisit de Portionibus congruis, de Jure Curatorum Primitivorum ac Vicariorum perpetuorum, in Oblationes, Decimas, & Primitias, Parisiis, duobus volum. *in* 12. an. 1689. in vulgus emissum, cum Notis & Observationibus in Edictum an. 1695. de Disciplina Ecclesiastica, in quadragesimum quartum articulum cujus in errorem lapsus est, cum asserit, ad exequendam Ecclesiastici Judicis sententiam, requiri Litteras permissivas, vulgo *Pareatis*, Judicis sæcularis etiam ad bonorum traditionem sub custodiam & executiones: Quod observarunt Authores Ephemeridum Doctorum.

Perrier, (*Scipio de*) Causidicus Parlamenti Provinciæ Opus composuit inscriptum: *Quæstiones Notabiles Juris*, Gratianopoli an. 1668. *in folio* editum.

Perron, (*Jacobus Davy du*) ex inferiori Normannia ortus, apud Helvetios Bernæ natus, quo parentes ejus 25. Novembris an. 1556. confugerant, a Patre in hæresi Calviniana statim educatus est, quam postea lectis Sancti Augustini & S. Thomæ operibus ejuravit, atque Clericali militiæ nomen dedit. Is Henricum de Sponde, qui Pamiæ deinde factus est Episcopus, ad Catholicam fidem adduxit. Eum pacis suæ cum Sancta Sede conciliatorem legavit Henricus IV. Romam, ubi Episcopus Ebredunensis inauguratus est. Sacra ipsum purpura donavit Clemens VIII. an. 1604. & ab Henrico IV. de Archiepiscopatu Senonensi provisus, Parisiis 5. Septembris an. 1618. obiit. Multa Gallice conscripsit Opera, imprimisque Responsum ad Henricum VIII. Angliæ Regem.

Perusio, vel Perusinus. *Vide* ANGELUS DE PERUSIO, PAULUS DE PERUSIO.

Petrus, Cognomento Alvernus, ex Alvernia Provincia, in qua natus est, Sancti Thomæ fuit Auditor, Sancti Dominici Ordinem amplexus est, cujus Provincialis fuit. Florebat an. 1260.

Petrus de Ancharano. *Vide* ANCHARANUS.

Petrus de Aragonia. *Vide* ARAGONIUS.

Petrus, Cognominatus *de Tarentasia*, Dominicanus, in Tarentasia natus, quæ est vallis ingens, una videlicet Provincia Sabaudicæ ditionis, cujus caput est Forum Claudii in Tarentasia, non vero oppidum, uti existimavit Pater Labbeus. Octogesimus nonus fuit Lugduni Archiepiscopus, ubi Sanctum Bonaventuram, quocum purpura a Gregorio X. fuerat insignitus, mortuum pro Concione laudavit per celebrationem secundi Concilii Generalis Lugdunensis. Factus Papa, Innocentii V. nomen assumpsit, obiitque an. 1276. Scripsit in Magistrum sententiarum, in Epistolas S. Pauli; Theologiæ epitomen confecit, &c.

Petrus Aurelius. Suppositum nomen est Joannis du Verger de Havrane, Abbatis S. Cyrani, qui Baionæ an. 1581. natus est. An. 1620. de Abbatia S. Cyrani provisus est; Petri Aurelii nomen sibi assumpsit initio Libri sui pro defensione Hierarchiæ Ecclesiæ, in duos Angliæ Doctores; qui jussu propriisque impensis Cleri Gallicani in Comitiis an. 1635. typis impressus est addito magnifico Authoris elogio, qui præ modestia, quis esset, aperire noluerat. Parisiis obiit 9. Julii 1643. & in Ecclesia Sancti Jacobi ab alto passu sepultus est.

Petrus a Sancto Joseph, Religiosus Fuliensis, multa composuit Opera, imprimisque Theologiam Dogmaticam & Moralem tribus volum. *in* 12. inscriptam: *Idea Theologiæ Sacramentalis: Idea Theologiæ Moralis: Idea Theologiæ Speculativa*. Illustriss. ac Reverend. Henrico d'Escoubleau de Sourdis, Burdigalensi Archiepiscopo, dedicatam. Opus ejus est etiam *Summula Casuum conscientiæ &c.*

Peyrinis, (*Laurentius de*) Religiosus e Minimorum familia, cujus ter fuit Præpositus Provincialis, Juris utriusque Doctor, nec non Inquisitor, Genuæ natus est. Librum hic Author emisit inscriptum: *Religiosus Prælatus & subditus*: Romæ an. 1623. approbatum, & Genuæ *in* 4. an. 1630. & 1632. editum; cujus etiam facta est editio an. 1639. & Lugduni an. 1668.

Philiarchus, (*Cosmas*) Pistorii in Etruria natus, Opus confecit, *de Officio sacerdotis*: duobus tomis Venetiis an. 1597. editum. Jam Florentiæ an. 1575. alterum ejus Opus *de Prædestinatione & Reprobatione in* 8. in lucem prodierat.

Piacesius, (*Paulus Piaseki*) Premisliæ in Polonia Episcopus, Tractatum confecit inscriptum; *Praxis Episcopalis & Ecclesiastica de Officio & Potestate Episcopi* primum Venetiis *in* 4. an. 1613. tum Coloniæ an. 1625. *in* 8. & iterum an. 1620. 1680. & 1687. In vulgus quoque emisit an. 1646. *Chronicon rerum gestarum in Polonia*, Poloniæ Historiam a Stephano Battori complectens, Cracoviæ *in folio* editum.

Petrus Cantor. Is Author dictus Cantor ab officio Cantoris Ecclesiæ Parisiensis; fuit Doctor Theologus in Facultate Parisiensi. Cisterciensem disciplinam amplexus est in Abbatia Longi-pontis inter Compendium & Augustam Suessionum, ubi ad an. 1197. vita functus est. Scripsit Summam Casuum Conscientiæ: Grammaticam Theologorum: Opus inscriptum: *Verbum Abbreviatum &c.*

Petrus Blesensis. Sic Cognominatus vel a Blesis patria, secundum nonnullos, vel a Blesarum familia in Britannia, ut aliorum fert opinio, Parisiis Humanioribus Litteris operam dedit, ac Bononiæ Juri Canonico & Civili: tum ad Theologiam sub Joanne Salisberiensi, postea Carnutensi Episcopo, animum convertit: in Siciliam migravit, ibique fuit a studiis Guillelmo II. hujus insulæ Regi, cujus deinceps fuit Amanuensis; unde in Galliam redux jussu Henrici II. Angliæ Regis Londinum venit, ubi fuit Archidiaconus, prius Bathuensis. Obiit in Anglia an. 1200. Prima Operum ejus editio Moguntiæ, altera Parisiis an. 1519. uti ultima cum Annotationibus an. 1667. in lucem prodiit.

Pinsson, (*Franciscus*) Burgis 5. Augusti an. 1612. natus, ubi Pater ac Avunculus Jurisprudentiam profitebantur, 5. Decemb. an. 1633. inter Senatus Parisiensis Causidicos annumeratus, Parisiis 10. Octob. an. 1691. obiit. Librum *de Beneficiis* Lutetiæ an. 1654. promulgavit: an. 1663. Pragmaticam S. Ludovici cum Commentario; an. 1666. Pragmaticam Caroli VIII. etiam Commentario illustratam; an. 1688. Librum de Regaliis &c.

Pisanus, vel Pisanella. *Vide* BARTHOLOMÆUS PISANUS.

Pisanus, (*Alphonsus*) Toleti natus, ætatis 24. an. factus Jesuita an. 1552. Romæ statim Philosophiam publice docuit, ubi postea Doctoris Lauream obtinuit: an. 1559. in Germaniam venit, ac per septem aut octo annos Theologiam Ingolstadii ac Dilingæ magna nominis sui fama professus est. Tandemque missus in Posnaniam, ac deinde Kalizum Poloniæ, in hoc ultimo oppido 9. Decembris an. 1598. obiit. Varios hic scripsit

Tractatus, uti de Jejunio, de Continentia, & Cælibatu Apostolico. Aliud etiam composuit Opus inscriptum: *Canones, & Acta Concilii Nicæni universalis*, Coloniæ *in* 8. an. 1591. editum.

Pisanus, (*Reinerius*) Pisis natus, professione Dominicanus, Summam Moralem composuit, cui titulus: *Pantheologia*: in duas partes divisam, quarum prior de Casibus Conscientiæ agit; altera, ad præcones Verbi Divini pertinet. Lexicon est ista summa Theologicum, cujus Argumenta Alphabetico ordine sunt digesta; quodque a Jacobo Florentino Minorita auctum, Norimbergæ an. 1473. ejusdem studio typis mandatum est. Hic Author Theologiam ad an. 1414. professus est, ac præcipua Ordinis sui obiit munera. Hujus Operis factis additamentis a Patre Nicolai, altera confecta est Parisiis editio.

Pithou, (*Petrus*) Historia, Jurisprudentia, & arte judicandi de scriptis Authorum inclytus, ortus est ex nobili familia inferioris Normanniæ. Guillelmus Pithou, unus ex Proavis, inter Viros nobiles Provinciæ, Christianæ Religionis studio incensus, pia sumpsit arma, Hierosolymamque petiit, militaturus in exercitu Infidelibus opposito an. 1190. Consequentibus sæculis, hoc est, ad an. 1408. Æmilius Pithou, relicto natali solo, rebusque paternis primogenito suo concessis, in Campaniam venit, ubi ducta conjuge, filium suscepit nomine Andream, a quo genitus est Petrus, qui alium quoque habuit filium nomine Petrum, qui ex secundis nuptiis duos suscepit filios, scilicet Petrum, de quo nunc agitur, & Franciscum.

Petrus Pithou 1. Novemb. an. 1538. natus, Humanioribus Litteris Trecis operam dedit: tum Parisios missus sub Turnebo idem studium prorogavit. Quo confecto Avarici Jus Civile edoctus est ab inclyto Cujacio, quem Valentiam in Delphinatu prosecutus est ad an. 1560. tanti viri non minus virtute quam amicitia captus. Tum Parisios rediit, ubi inter Causidicos admissus forum frequentavit, una tamen causa solum defensa & obtenta, quod Consulentium undique responsis nimium esset occupatus: postea Ballivius Tornoduri, tandemque Substitutus Procuratoris Generalis in Curia Justitiæ Aquitaniæ, atque Novigenti a Sequanam 1. Novembris an. 1598. ætatis An. 58. obiit. Sepultus in Ecclesia Minoritarum, an. 1579. Catharinæ Paluau, Consiliarii in Parlamento filiæ nupserat, ex eaque suscepit natos quatuor primis annis emortuos, duasque filias, Ludovicam & Mariam, quæ nupsit D. l'Echassier, ex quo genuit Mariam l'Echassier, matrem D. le Pelletier Publicarum Rationum Inspectorem Generalem, Regique a Secretioribus Consiliis. Doctum hunc virum plenissime laudant DD. de Thou & de Sainte Marthe, uti Lipsius & Turnebus. Ipsius Opera sunt: *Collectio Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ: Annotationes in Consuetudinem Trecensem: de Latinis sanctorum Bibliorum Interpretibus: Mosaicarum, & Romanarum Legum collatio*, aliaque multa. Calvini erroribus deceptus vix Bartholomæi cædem effugit, opitulanteque amico suo Antonio Loisel, apud quem delituit. Ipsum ad Catholicam fidem adduxit Simon Vigor, S. Pauli Parochus.

Platea, (*Franciscus de*) eruditus Bononiæ Canonista, Franciscanus an. 1442. florebat. Composuit summam Mysteriorum Religionis Christianæ; Orationes sacras, & Tractatus de Matrimonio, de Censuris, de Excommunicatione, de Usura, & Restitutione. Ejus Opera primum Patavii an. 1473. & Parisiis an. 1476. ejusque Tractatus de excommunicatione Venetiis an. 1584. edita sunt.

Plato, Philosophus Atheniensis, duxque Academicæ sectæ circiter an. 429. ante Christum natus, Socratis discipulus, Athenis in Academia docuit. Unde ipsius discipuli dicti sunt Academici; atque 81. ætatis anno obiit. Supremum Rerum omnium Rectorem Deum agnovit vir ille magnus, verum alios quoque Deos, uti dæmones & heroes admisit.

Plutarchus. Hic Author Historicus simul Philosophus & Orator, Chæroneæ in Bœotia Græciæ Provincia natus, tanti ab Imperatore Trajano factus est, ut ipsum Consulem designarit, Illyriæque præfecerit. In patriam rediit Plutarchus, ipsumque ad tertium annum Imperii Adriani vixisse, hoc est, ad an. 119. refert S. Hieronymus, verum ex ejus scriptis vitam diutius produxisse facile colligitur. Hic scripsit historiam Virorum Illustrium seu Græcorum seu Romanorum, aliosque præclaros Moralium Tractatus; quorum tamen nonnulli ad alium Plutarchum, qui junior dicitur, merito referuntur. Uti observarunt sapientes rerum antiquarum Censores.

Policrates Tractatum conscripsit, in quo de Maleficis loquitur. Ante tempora Delrio, a quo hac de re laudatur, vivebat.

Polman, (*Joannes*) Doctor Belgicus, Tubisiæ natus, Canonicus-Theologus, & Pœnitentiarius Ecclesiæ Cameracensis ante medium Sæculum decimum septimum, viginti octo annos Theologiam professus est. Composuit *Breviarium Theologicum*, aliaque Opera, quorum altera editio an. 1655. facta est.

Pomerius, (*Julianus*) e Mauritania in Africa oriundus, in Gallias venit, ubi an. 496. Sacerdotio initiatus est. Is est Author trium Librorum *de vita contemplativa*, quos *Prognosticon* inscripsit, quique olim Sancto Prospero, cujus operibus etiamnum inserti sunt, adscripti fuere. Librum quoque emisit *de contemptu mundi*: aliumque *de vitiis & virtutibus*, uti testatur Gennadius. Simile quoddam Opus scripsit 200. post annis *Pomerius*, alter Episcopus Toletanus; quam ob rem immerito Trithemius, aliique nonnulli e duobus unum fecere Authorem, uti observat D. Godeau in tertio tomo Historiæ suæ Ecclesiasticæ.

Poncher. *Vide* STEPHANUS PONCHER.

Pontanus, (*Dionysius*) Blesensis Causidicus, qui in Blesarum Consuetudinem, aliorumque locorum, Commentarium confecit; cujus tomus prior an. 1556. editus est, in eoque de sola Blesensi consuetudine Author agit decem titulis. Alter vero tomus viginti tres complectens titulos, D. Jacobi Dupré cura in lucem prodiit, cui manuscriptum Pontani communicavit D. Seguier: qui duo tomi uno Volumine *in folio* Parisiis an. 1677. edito continentur.

Pontificale Romanum.

Pontius, (*Basilius Pontius Legionensis*) ortu Granatensis in Hispania, Salmanticæ Ordinem Eremitarum S. Augustini amplexus, Theologiæ Jurisque Canonici peritissimus, Compluti publice docuit. Salmanticæ an. 1629. obiit. Hujus præcipua sunt Opera: *De Sacramento Confirmationis: De Sacramento Matrimonii, cum appendice de Matrimonio Catholici cum Hæretico*, Bruxellis *in folio* an. 1628. Lugduni an. 1640. & Venetiis an. 1645. Peculiarem quoque Tractatum emisit *de impedimentis Matrimonii*, Salmanticæ *in* 4. an. 1613. & Quæstiones in Scripturam in eadem urbe an. 1611.

Porta, (*Joannes Baptista*, cognomento *à Porta*) Neapolitanus, atque in Mathematicis, Philosophicis, ac Medicis rebus versatissimus, Astrologiæ Judiciariæ mentem appulit ac Magiæ naturali, de qua etiam Librum composuit, verum ab illicitis illis scientiis, jubente Summo Pontifice, abstinuit, atque an. 1615. mortuus est.

Portel, (*Laurentius*) professione Franciscanus, composuit Summam Latinam Theologiæ Moralis, secundum ordinem Alphabeticum, quæ in partes multas, & pars qualibet in casus dividitur.

Possevinus, (*Joannes Baptista Bernardinus*) e Societ. Jesu, Mantuæ natus, ineunte ultimo Sæculo multos in lucem protulit Tractatus, quorum præcipui sunt: unus *de Sacramento Matrimonii*: alter *de Extrema unctione*: tertius *de Sacrificio Missæ*, & alius *de Officio Curati*, Lugduni an. 1617. & Augustæ Taurinorum, an. 1623.

Possidius, (*non Possidonius* ut scribunt Honoratus Augustodunensis aliique nonnulli) Episcopus Calamatensis in Algeria Africæ, an. 430. florebat. Fuit Discipulus Sancti Augustini, cujus vitam conscripsit, Operaque accurate recensuit.

Pragmatica Sanctio. Non in hoc Dictionario laudatur Pragmatica, quam sex Articulis an. 1268. promulgari jussit S. Ludovicus, Parisiis *in* 4. an. 1663. edita cum Præfatione, & Commentario Francisci Pinsson: verum ea, quam Avarici statuit præsens Carolus VII. an. 1438. Parlamenti auctoritate 13. Julii an. 1439. confirmata, cujus capita fuerant statuta juxta Decreta Concilii Basileensis ab Eugenio IV. hactenus approbati: quocirca ex viginti tribus, quæ continet capitibus, viginti & unum a Summo Pontifice fuere approbata, aliaque spectant tantummodo ad Collationem Beneficiorum, causasque majores. Prima ejus editio Parisiis an. 1486. facta est. Huic autem Pragmaticæ derogatum est per Concordatum inter Leonem X. & Franciscum I. Bononiæ 16. Augusti an. 1516. quo facto Bulla Papæ Pragmaticam revocans 16. Decembris sequentis, & Concordatum fuere appro-

approbata & confirmata in quinto Concilio Lateranensi. Hic non fit sermo de Difficultatibus, quibus occurrerunt Franciscus I. Ludovicus XI. Carolus VIII. & Ludovicus XII. tum a Clero tum a Galliæ Parlamentis, prius quam vim suam obtineret illud Concordatum. Parisiis *in folio* an. 1666. edita est hæc Pragmatica cum Interpretationibus Guymierii, Additionibus Probi, atque Annotationibus Francisci Pinsson.

Præpositus, (Nomen hujus Authoris est *Joannes Antonius a Sancto Georgio*) natus Mediolani, ubi primum Sancti Ambrosii fuit *Præpositus*, tum Rotæ Auditor, Episcopus Alexandriæ, tandemque Cardinalis, cognominatus Alexandrinus seu Placentinus an. 1493. primam Partem Decreti Gratiani, quartum Decretalium Librum, & Clementinas commentariis illustravit. Tractatum quoque composuit *de Appellationibus*.

Pretre, (*Claudius le*) in quinta inquisitionum Parlamenti Parisiensis curia an. 1595. Consiliarius, Arresta collegit, quorum recentissima sunt ab an. 1621. quæ doctis illustravit Observationibus. Quartam his addidit centuriam, notasque D. Gueret an. 1676. Editio Parisiis *in folio* facta est, ac cæteris præstat.

Probus, (*Philippus*) cognominatus ex nonnullis *Bienne*: ex aliis *Prudens-homo*, uti eum appellat *Joannes Canusius* in sua Collectione Privilegiorum Avarici, pag. 82. qui addit, Probum fuisse Doctorem, & Professorem Juris Canonici Parisiis, & Canonicum & Officialem in eadem urbe. Affirmat tamen ipse *Probus* (a) se esse magnum Vicarium & Officialem Ambiani & vicem gerentem Officialis Capituli Ecclesiæ Parisiensis. Natus in Bituricensi tractu Parisiis obiit, atque sub Sanctorum Innocentium ossuarium 3. Julii an. 1503. sepultus est. Additiones in Pragmaticam confecit editas an. 1546. & 1555. alios etiam Tractatus emisit, ut sunt isti: *De Mandatis Apostolicis: De Pensionibus: De Dispensationibus: De Devolutionibus &c.*

Propertius, (*Sextus Aurelius*) Poeta Latinus Moraviæ in Umbria, juxta communem opinionem natus, fuit Æqualis Ovidii & Tibulli. Obiit post Virgilium, hoc est, post an. 735. conditæ Romæ, vel 19 annis ante Christianam Epocham.

S. Prosper. Hic Sanctus Eloquentia & Eruditione adeo conspicuus, quem absque causa Episcopum Regiensem fuisse contendit Trithemius, fuit vir Laicus, uti defendunt perspicacissimi Antiquitatis Censores: quam rem quinque rationibus confirmat D. Dupin: 1. Victorius Aquitanus in sua Præfatione Chronici, quod paulo post mortem hujus Sancti confecit, dato Episcopi nomine Eusebio, & Sacerdotis S. Hieronymo, S. Prosperum, solummodo *Virum venerabilem* appellat. 2. Quia Gelasius Papa ipsum solum *Virum religiosissimum* nominat, etsi loquens de S. Augustino & Hieronymo, priori Episcopi nomen, alteri Sacerdotis adscribit. 3 Quia Marcellinus, Ado, & Gennadius in suis Chronicis uno hoc nomine ipsum designant *Homo Aquitanicæ Regionis*. 4. Quia S. Fulgentius Cap. 30. Libri ad Monimum, loquens de Sancto Prospero, simpliciter ait: *Prosper, vir eruditus*. 5. Denique, quia Hincmarus, Rabanus, & Prudentius ipsum Episcopi nomine nunquam decorarunt, unde in Trithemium concludit doctus hic Criticus, Sanctum Prosperum Regii nunquam fuisse Episcopum, & quidem vivo Prospero hujus urbis Ecclesiæ præerat Maximus Episcopus, cui successit Faustus, uti testatur Eucharisticum Poema Sidonii ad Faustum, in quo asserit eum, ut in Abbatiali sede Lerinensi, sic in Episcopatu Regiensi Maximi fuisse successorem.

Cæterum res est omnibus notissima, duos in Gallia Prosperi nomine extitisse Episcopos, quorum alter Aureliæ fuit Episcopus, ad quem decimam quintam epistolam Libri sui octavi scribit Sidonius, alter Concilio Vasionensi an. 527. & Carpentoratensi an. 529. subscripsit.

S. Prosper Augustini & vivi & mortui doctrinam in Pelagianos & Semi-Pelagianos acerrime semper defendit; uti liquido constat & fuse in ejus Epistola ad Russinum quemdam, qui ad ipsum de sparsis circa D. Augustini scripta, rumoribus scripserat, in qua rumorum hujusmodi finem simulque Pelagianorum, a quibus disseminabatur ea fama, errores fuse describit.

Successu temporis unus ex iis, nomine Vincentius, scriptum promulgavit, sexdecim erroneas continens propositiones, quas uti complexiones ex doctrina Sancti Augustini deductas affirmabat; quibus respondit S. Prosper Germanum hujus sancti Doctoris sensum respective ad quamlibet ex his propositionibus exponens; cumque Gratiæ impugnatores novas quindecim difficultates proposuissent, eas ad vivum resecavit idem Sanctus, ostenditque S. Augustini doctrinam apprime cum Ecclesiæ Catholicæ dogmate consentire.

Cum inter Asseclas Cassiani volitarent ejus collationes, in quarum decima tertia Author sub nomine Abbatis Cheremonis regulas divi Augustini jam mortui placitis adversas proponebat, eas strenue impugnavit atque confutavit Sanctus Prosper.

Poema *de ingratis*, quod 45. capita complectitur, illustrissimum est ex operibus, quæ composuit hic Sanctus in hæresim Pelagii, ejusque fautores, quos insuperabiliter profligat.

Præter Opera, de quibus hactenus; quosdam etiam commentarios in Scripturam sacram emisit Sanctus Prosper, Explicationes Sancti Augustini fideliter secutus, ut liquido apparet in suo Commentario in 50. ultimos Psalmos.

Denique S. Prosper Chronica scripsit, quæ a Mundo condito ad an. 455. desinunt, ut testantur Gennadius, Victorius, Cassiodorus, S. Isidorus Hispalensis, aliique permulti.

Quod ad reliqua pertinet Opera, quæ sub Prosperi nomine promulgantur; falso quædam ei fuere adscripta, ut sunt Libri, de vita contemplativa; quos ex consensu omnium Doctorum composuit Julianus Pomerius. Hujusmodi quoque Liber est de Promissis & Prædictionibus, qui & dictionis & sententiæ genere ab Authore Afro scriptus existimatur. Ultimus est denique Liber de vocatione Gentium, quem multi Critici eruditione conspicui sancto Prospero, alii nihilominus sancto Leoni adscribunt. Obiit sanctus Prosper paulo post edita Chronica; quare in errorem lapsus est Baronius, qui mortem illius ad an. 465 assignat.

Prima operum sancti Prosperi editio Lugduni an. 1539. confecta est: Secunda Lovanii an. 1566 tertia fusior & emendatior superioribus Duaci an. 1577 quarta ad exemplar tertiæ confecta Coloniæ an. 1609. & iterum an. 1630. Parisiis quoque in lucem prodiit editio sancti Prosperi cum operibus sancti Leonis an. 1671. aliæque permultæ deinceps.

Puy, (*Petrus du*) Filius Claudii du Puy, 7. Februarii 1576. inter Consiliarios Parisiensis Parlamenti admissus, familiares habuit D. de Thou affinem suum inclytumque Nicolaum Rigault. Custos fuit Regiæ Bibliothecæ, cum titulo ipsius Consiliarii. Author est eruditi Operis inscripti: *Probationes Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ*: Historiæ Schismatis, quod ab an. 1378. ad an. 1428. Ecclesiam vexavit: Historiæ Pragmaticæ & Concordati. Librum quoque emisit de interdicto Ecclesiastico, aliosque complures. Parisiis 16. Decemb. 1651. ferme septuagenarius obiit.

Q

QUARANTA, (*Stephanus*) Juris Doctor, Canonicus & Officialis Neapolitanus, Epitomen Alphabeticam omnium Constitutionum Summorum Pontificum, & Decretorum Congregationum, quæ a Summis Pontificibus fuere confirmata composuit. Prosper de Augustino, Sacerdos Neapolitanus, huic Annotationes maximi momenti adjunxit. Hoc Opus Lugduni an. 1622. typis editum est.

R

RABANUS, (*Maurus Magnentius*) Moguntiæ circiter annum 788. natus, Benedictinus fuit Religiosus in Abbatia Fuldensi, Turonibus sub Alcuino studiis vacavit; in Germaniam rediit, ubi ætatis suæ 30. an. ab Haistulpho sacerdotio initiatus, electus est Abbas Fuldensis an. 822. tum sextus Archiepiscopus Moguntinus quinquennio aut sexennio post: Mortis ejus diem Vvinfelii pagi diœcesis Moguntinæ an. 855. affigit Trithemius.

Radulphus. Hic Author cognominatus *de Rivo*, Bredæ in Bra-

(a) Addit. tit. de Elec. C. *Sicut*. §. Quibus V. *Collegiatis*.

In Brabantia natus est. Is fuit Decanus Tungrorum Urbis tractus Leodicensis, atque Sæculo decimo quarto Theologiæ, Jurisprudentiæ, & Linguarum scientia floruit. In Bibliotheca Patrum reperitur unum ex ejus operibus, inscriptum: *de Canonum observantia*, in quo agit de antiquo usu Regulisque officii Ecclesiastici; atque probat* Breviarum Romanum non continere antiquum officium Ecclesiæ Romanæ, hodierno brevius & a Franciscanis retento, & in Capella Innocentii III. recitari solito, proindeque antiqua Breviaria esse retinenda Romę obiit 2. Novemb. an. 1403. aut juxta nonnullos aliquot an. tardius.

Ranchin, (*Guillelmus*) Monspeliaci Juris Professor fuit Regiusque Advocatus in Curia rei tributariæ ejusdem urbis, cujus Parisiis an. 1597. unum ex operibus typis mandatum est, inscriptum: *Lectiones Variæ &c.* cum aliis Tractatibus denuo impressum Marpurgi Urbis primariæ superioris Landgraviatus Hessiæ in Germania.

Ranchin, (*Stephanus*). Hic Author unus fuit e novem Jurisperitis, qui observationes fecere in 633. Decisiones Guidonis Papæ, Genevæ an. 1667. editas, Post Boerium vivebat, & etiam post Philibertum Bugnon Advocatum Regium in Curia inferiori Lugdunensi rei Tributariæ, de quo supra.

Raqueau, (*Franciscus*) Doctor & Rector Universitatis Bituricensis, & Proprætor Balliviatus Melodunensis, Consuetudinem Bituricensem interpretatus est cum collationibus aliarum Consuetudinum, quæ Parisiis primum an. 1615. editæ sunt. Indicem quoque texuit Jurium Regis & Dominorum, in quo Consuetudinum nostratum difficilia vocabula explicat. Obiit Avarici an. 1605.

Raymundus de Pennafort. Barcinone natus hic Sanctus an. 1175. Bononiæ Juri operam dedit, Doctorumque numero adscriptus ibidem publice docuit: Barcinonensis Ecclesiæ fuit Canonicus, tum sancti Dominici Ordinem an. 1218. ex aliis vero an. 1222. amplexus est; S. Petri Nolasco, natione Galli, Confessiones audivit. A Gregorio IX. Romam accersitus, quinque Libros Decretalium ejus jussu an. 1231. compegit, eumque Capellani sui munere, hoc est, Auditoris causarum Palatii Apostolici & Pœnitentiarii Romæ officio decoravit an. 1238. tertius Generalis præpositus Ordinis sui electus est, & Barcinone 6 Januarii an. 1275. prope centenarius obiit. Is scripsit Summam Theologiæ Moralis uno volum. *in folio* inscriptam: *Summa de Casibus Pœnitentialibus*, in quatuor Libros divisam, Romæque an. 1603. editam. A Clemente VIII. cui prima hujus Operis editio fuerat nuncupata, in Sanctorum numerum 29. Aprilis an. 1601. relatus est. In lucem prodiit nova hujus *Summæ* editio Avenione an. 1715. cum Glossis Joannis de Friburgo *in 4.* typis denuo Lutetiæ demandata est studio R. P. Laget Dominicani Aqui-sextiensis, qui novas addidit Observationes, in quosdam operis titulos.

Rebel, (*Fernardus*). Hic Author prope Monspeliacum circiter an. 1500. natus, Doctor fuit & Theologiæ Professor Eboræ Urbis Archiepiscopalis in Lusitania, quæ Ulyssipone regni hujus Urbe primaria viginti Leucas distat, ejusdemque urbis Universitatis fuit Cancellarius.

Rebuffus, (*Petrus*) Doctor Montis-Peliaci ad an. 1500. in Vicinia hujus urbis natus, Jurisprudentiam Avarici, Caducri, Pictavii, Tolosæ, & Parisiis professus est, ubi publice explicato Concordato an. 1535. exercitoque Causarum patrocinio, sacros Ordines an. 1547. suscepit, ac 2. Novembris an. 1557. obiit: in Collegio Augustodunensi sepultus. Prima Operum illius editio an. 1550. confecta est. Tractatum emisit, cui titulus: *Praxis Beneficiorum*, & Commentarium in Concordatum, Parisiis *in fol.* an. 1664. editum.

Reginaldus, (*Valerius*) in Burgundiæ Comitatu natus Societatem Jesu ingressus, initio Sæculi decimi septimi scribebat, atque amplum Moralium Opus insctiptum: *Praxis fori pœnitentialis*, in triginta duos Libros divisum, uno volum. *in folio* promulgavit an. 1617.

Reginon, (*Rolandus*) Monachus Benedictinus, Abbas de Prom, in diœcesi Trevirensi circiter an. 892. Chronica texuit ab Orbe condito ad an. 908. in decem Libros divisa, quæ Alberto Episcopo Metensi nuncupavit, & quæ Coloniæ an. 1583. typis edita sunt. Collectionem etiam confecit Canonum & Regularum Ecclesiasticarum, in duos libros divisam, & circa an. 906. perfectam, cujus ultima editio est an. 1671. Hoc opus jam an. 1659. *in quarto* fuerat editum. Cæteris antecellit editio Parisiensis *in octavo*, quod Baluzii annotationes contineat.

* Præp. 22.

Regula sancti Benedicti, quæ a Cardinali de Turrecremata, & a Smaragdo Abbate commentariis illustrata, & Coloniæ *in folio* an. 1575. typis edita. *Vide S. Benedictus*.

Regulæ Cancellariæ Romanæ: Scilicet decima octava; decima nona; vigesima octava, & trigesima quarta.

Ricard, (*Joannes Maria*) Bellovaci natus, inclytus fuit patronus Responsor Senatus Parisiensis, ubi a medio Sæculo ultimo magna fama patrocinatus fuerat. Eximium composuit Tractatum de donationibus. Commentarium in Consuetudinem Ambianensem, aliaque multa Opera duobus volum. *in folio* edita. Obiit anno ætatis suæ 56. an. 1678.

Dionysius Simon, Consiliarius in Curia præsidiali Augustomagi, qui Bibliothecam Historicam Jurisconsultorum composuit, scripsit quoque Additamenta in hunc Authorem.

Riccius, (*Joannes Aloisius Ricci*) Canonicus Ecclesiæ Neapolitanæ, tum Vici Æquensis, Urbis Neapolitani Regni Episcopus, cujus sedes Episcopalis est suffraganea Surrenti, & cujus supersunt tantum quadraginta domus, cæteris terræ motu anni 1694. eversis, nobis Opus reliquit inscriptum: *Praxis rerum quotidianarum Ecclesiastici Fori*, quod quatuor partibus continet 1601. decisiones, & quadraginta quatuor quæstiones *de remissione delinquentium*, ingenti volumine *in folio*, quatuor tomos continente, Venetiis an. 1646. aliquanto post mortem Authoris edito. Alia est etiam editio Tolosæ an. 1671. & alia Neapolis an. 1698. *in folio*.

Richardus a S. Victore, ab Abbatia S. Victoris Parisiensis sic dictus, ubi fuit Canonicus Regularis ex Ordine S. Augustini, & cujus Prior extitit an. 1164. E Scotia natus, an. 1130. floruit, & sancto Bernardo amicissimus fuit. Obiit circa an. 1173. Ipsius Opera Theologica Venetiis an. 1592. typis impressa sunt.

Richardus de Mediavilla, Religiosus Anglus Ordinis sancti Francisci, qui confecto Studiorum curriculo Oxonii, Parisios venit, ubi in Universitate an. 1290. floruit. Dictus est *Doctor solidus & copiosus, fundatissimus & autoratus*. Primum Venetiis typis mandatum est ejus Commentarium in Magistrum Sententiarum, ad cujus calcem reperiuntur 80. Quæstiones quodlibeticæ Theologicæ. Alia quoque Opera composuit, quæ non fuere edita.

Rigault, (*Nicolaus*) Parisiis an. 1577. natus, Consiliarius fuit in Parlamento Metensi, Custosque Bibliothecæ Regiæ; ac 23. Februarii an. 1653. Tulli in Lotharingia obiit. Inter Opera docti illius viri utilitate præstant ejus Annotationes in Tertullianum, Minutium Felicem, & sanctum Cyprianum. Joannes Fell, Episcopus Oxoniensis, aliique nonnulli Calvinianæ hæresis erroribus quibusdam eum favisse succensent, licet Catholicum.

Ripa, (*Joannes Franciscus*) celebris fuit Jurisconsultus Italus, qui Jurisprudentiam Avenione, & deinde Papiæ professus est, ubi obiit an. 1534. Scripsit in Jus Canonicum & Civile. Est etiam aliud hujus Authoris Opus inscriptum: *Responsa &c.* & specialis Tractatus *de Peste*, ut testatur Dionysius Simon in sua Bibliotheca Authorum Juris.

Ritualia:
- Romanum a Paulo V. electo Pontifice 17. Maii 1605. Promulgatum.
- Gemeticense, a 600. annis.
- Rhemense an. 1585.
- Mechliniense, an. 1598.
- Parisiense, an. 1647. & 1697.
- Bituricense.
- Burdigalense.
- Alectense.
- Andegavense & alia multa.

Robertus, (*Annæus*) Filius Joannis Aureliæ Jurisconsulti, fuit Parisiensis Causidicus; Latinam composuit Actionum Collectionem, quas Parisiis habuit ab an. 1571. ad an. 1595. cum multis præcipuis Arrestis. Jam ab an. 1589. tertiam emiserat editionem postea auctam. Hoc Opus Gallice reddidit Tournet Notis additis.

Roche flavin, (*Bernardus de*) Præses Curiæ eorum, qui de Libellis supplicibus judicant in Parlamento Tolosano, primum fuerat Consiliarius in Senatu Parisiensi; ejusdemque Senatus Arrestorum Notabilium Collectionem confecit, in sex Libros ordine Alphabetico divisam cum Tractatu de Juribus Dominorum, qui locum tenet decisionum circa res Beneficiarias seu feudales & eas quæ

ad

ad Emphytheuſim pertinent, uno volum. *in fol.* Opus quoque edidit inſcriptum : *De Parlamentis Galliæ*, *in fol.* quod res curioſas continet.

Rodericus, (*Hieronymus*) Religioſus Luſitanus Minorita, Theologiam Moralem Salmanticæ in Monaſterio Ordinis ſui profeſſus eſt. Hic Author Opus nobis dereliquit cui titulus : *Reſolutiones Quæſtionum Regularium ad formam Compendii*, Lugduni in folio an. 1634.

Rodericus, vel Rodriguez, (*Emmanuel*) Salmanticenſis Doctor, Juriſque Canonici peritiſſimus e Luſitania oriundus fuit Franciſcanus, Definitor Provinciæ S. Jacobi, tum Commiſſarius Generalis totius Ordinis. Opus *in fol.* confecit inſcriptum : *Quæſtiones Canonicæ & Regulares:* 1 Salmanticæ editum, an. 1598. tum Antuerpiæ duobus volum. *in fol.* an. 1628. Aliud quoque volumen *in folio* promulgavit, quo colliguntur Regularium privilegia in eadem urbe an. 1605. tum iterum Antuerpiæ *in folio* an. 1616 editum. Summam quoque caſuum Conſcientiæ Hiſpana Lingua compoſuit inſcriptam : *Suma de Caſos de Conſciencia*.

Roie, (*Franciſcus de*) Juriſconſultus & Profeſſor Andegavenſis, Opus compoſuit inſcriptum : *Inſtitutiones Juris Canonici*, in tres partes diviſum, quarum prima diſputat de Legibus & perſonis Eccleſiaſticarum ; altera de rebus Eccleſiaſticis, earumque acquiſitione : & tertia de Actionibus & Judiciis. Hoc Opus Pariſiis an. 1681. *in* 12. emiſſum eſt. Aliud quoque conſcripſit Andegavi *in* 4. an. 1685. *de Privilegiis* editum Opus, & Tractatum de Jure Patronatus & de Juribus honorificis in Eccleſia Andegavi, *in quarto* anno 1667. Obiit anno 1686.

Rollandus, cognominatus *a Valle*. Hic Author, qui ultimo Sæculo ſcribebat, Caſalii natus eſt, & compoſuit Opus deciſiones continens, inſcriptum : *Conſilia*, & Tractatum *de Dote & de Inventario*, in folio editum anno 1571.

Roſell, (*Joſeph*). Hic Author, Cartuſianus, emiſit Opus, cui titulus : *Tractatus, ſive Praxis deponendi Conſcientiam in dubiis & ſcrupulis, circa caſus morales occurrentibus*. Bis editum eſt hoc Opus *in* 12. 498. pagg. & 44. Capitibus. Bruzellis.

Roſella. *Vide* TROVAMALA.

Rota Romana (*Deciſiones Rotæ*). Eſt Juriſdictio duodecim Præſulum, qui Rotæ Auditores appellantur ; qui jure provocationis de rebus omnibus Eccleſiaſticis ferunt judicium. Hoc tribunal *Rota* dicitur, quod curia, quo conveniunt iſti Judices, ſit ſtructa quadris marmoreis, in Rotæ formam diſpoſitis. Hi Præſules ſunt ſemper numero duodecim, quorum octo ſunt Italia. unus Gallus, unus Germanus & duo Hiſpani ; quorum quilibet pro mercede cujuslibet menſis centum ducatos nummos obtinet. *Deciſiones Rotæ*, in Gallia nec etiam in Italia, *non faciunt Ius : nec Iudex ſecundum eas tenetur judicare ; ſed habentur pro deciſionibus magiſtralibus ... & ſæpe Rota judicat contra ipſas, ut dicit Cardinalis in c.* Paſtoralis *de fide inſtrumentorum*, ut loquitur Joannes Franciſcus de Pavinis in ſua Præfatione ad Extravagantes Joannis XXII. Gloſſa, quam citat, huic rei concordat.

Rota Peruſina, (*Deciſiones*) a Clemente VIII. inſtituta per Bulllam ſuam *Exponi*, 28. Martii an. 1530.

Rubricæ Miſſalis Romani.

Rubricæ Miſſalis Pariſienſis.

Ruſee, (*Arnulphus*). Turonibus natus hic Author, Proboque tempore æqualis, initio Sæculi decimi ſexti vivebat. Primum fuit Profeſſor Juris Aureliæ, tum Conſiliarius in Parlamento Pariſienſi, Canonicus Aurelianenſis, atque Abbas noſtræ Dominæ de Victoria prope Silvanectum. Librum compoſuit, *de Iure Regaliorum*, Pariſiis an. 1534. & 1542. editum, & alium *de Præeminentia Archiepiſcopalis dignitatis*.

S

SA. *Vide* EMANUEL SA.

Sainte-Beuve, (*Iacobus*) 20. Aprilis an. 1613. Pariſiis natus, an. 1638. Doctorum numero in Sorbona adſcriptus, undecim annis Theologiam profeſſus eſt ; Verum cum a Domino Arnaldo ſtetiſſet, Profeſſoris munere privatus eſt : Formulæ tamen ſubſcripſit, atque Cleri Gallicani Theologus electus eſt, & 15. Decembris anno 1687. obiit. Cum Deciſiones ejus privatis multis ipſum conſulentibus datas Frater ipſius perquiſiſſet, 3. volum. *in quarto* eas typis mandari curavit, primum an. 1689. alterum an. 1692. & tertium an. 1704. Quoſdam etiam compoſuit hic Author Theologicos Tractatus, uti *de Confirmatione &c.*

Sairus, (*Gregorius*) Benedictinus Anglus e Caſſini Congregatione, an. 1599. Opus ſuum conficiebat inſcriptum : *Theſaurus caſuum conſcientiæ*. Aliud quoque emiſit, cui titulus, *Clavis Regia*, Antuerpiæ an. 1618.

Salas, vel Salaz, (*Joannes de*) e Societ. Jeſu Oſmæ, quæ urbs eſt Epiſcopalis veteris Caſtiliæ, natus, anno 1613. obiit. Scripſit in Summam S. Thomæ, *in Primam Secunda*, ac Tractatum de Legibus alioſque multos confecit.

Salianus, (*Jacobus*). Hic Annalium ſcriptor Avenione natus, anno 1578. ætatis vigeſimo primo Societati Jeſu adſcriptus, Rector poſtea fuit Collegii Veſuntini. Veteris Teſtamenti Annales ſex volum. *in folio* quorum ultimum in Chriſtum deſinit, confecit, quos poſtea in Compendium ſed brevius redegit. Pariſiis 23. Januarii anno 1640. non vero 1650. ut vult Hofman, obiit.

Saliſberienſis. *Vide* JOANNES DE SALISBERI.

Salmeron (*Alphonſus*) e Soc. Jeſu, Toleti natus, Tridentini Concilii tribus diverſis convocationibus interfuit ac Neapoli 13. Februarii 1585. ætatis ſuæ an. 69. obiit. Sexdecim voluminibus *in fol.* ejus Opera in Scripturam Sacram continentur.

Salonius, (*Michael Thomas*) Valentiæ in Hiſpania natus, Religioſus Ordinis Eremitarum S. Auguſtini, Valentiæ Doctor & Profeſſor Theologiæ extitit. Ab eo accepimus volumen ingens *de Juſtitia & Jure*, & Commentarium in Summam S. Thomæ : ad finem Sæculi decimi ſexti florebat.

Salvianus, Sacerdos Maſſilienſis, Origine Trevirenſis, Placidiæ Sacerdotio nondum initiatus nupſerat, quacum celebs vivebat an. 496, firma adhuc, licet ſenex, erat valetudine. Tractatum emiſit de Providentia Divina, in octo Libros diviſum : & alterum de Avaritia in quatuor Libros & epiſtolas quaſdam. Ultimam Operum ejus editionem a D. Baluzio accepimus.

Sanchez (*Thomas*) Hiſpanus, Cordubæ an. 1551. natus, an. 1567. Societati Jeſu adſcriptus, Granatæ 19. Maii an. 1610. obiit. Tractatum conſcripſit *de Matrimonio*, in decem Libros diviſum, quorum quilibet in Diſputationes ſubdividitur magno volum. *in fol.* primum Genuæ anno 1592. edito, tum Antuerpiæ an. 1607. 1614. & 1626. & Lugduni anno. 1637, & 1669. & alterum de Præceptis Decalogi, in quatuor Libros diſtributum, cui titulus : *Opus Morale de Præceptis Decalogi, ſeu Summa Caſuum conſcientiæ*. Laudatur imprimis, quod Scriptorum locos vere & accurate in medium adduxerit, præter aliorum Authorum conſuetudinem. Emmanuel Laurentius Soarez Sacerdos Ulyſſiponenſis Volumen de Matrimonio ſecundum Litterarum ſeriem an. 1621. contraxit.

Sanlegerius, (*Petrus-Franciſcus de Tonderi*) Juriſconſultus Avenionenſis, ante medium ultimum Sæculum clarus, fuit Decanus Conſultorum ſancti Officii Romæ, ac de Re Beneficiaria Tractatum emiſit ſub hoc titulo : *Tractatus de penſionibus Eccleſiaſticis, ad ſtilum Curiæ Romanæ & ad praxim Tribunalium Galliæ accommodatus* ; Lugduni *in folio* an. 1662. & 1670. editum. Iam alium ediderat Tractatum : *de Præventione Iudiciali*, Avenione in quarto an. 1623.

Sbrozzius, (*Iacobus*) Juris Doctor, ortu Polonus, ultimi Sæculi Author, Tractatum edidit inſcriptum ; *de Officio & poteſtate Vicarii Epiſcopi*, Romæ *in quarto* an. 1604. tum denuo Venetiis cum Annotationibus an. 1623. impreſſum.

Scotus, (*Ioannes Duns*) e pago *Duns* in Scotia, ubi an. 1275. natus eſt, ſic dictus ; licet ex aliis Dunſtonii in Ducatu Northumbricenſi in Anglia ortum habuerit. Minoritarum inſtitutum amplexus eſt, cujus Solemnia in Conventu Novi-Caſtri in Anglia vota emiſit. Oxonii Theologiam ab an. ætatis ſuæ 24. profeſſus eſt ; poſtea Pariſiis, ubi initio decimi quarti Sæculi Doctoris Lauream gradatim obtinuit. Coloniæ obiit 8. Novembris an. 1308. Scripſit Commentarium in Magiſtrum Sententiarum, alioſque plures Tractatus Theologicos, duodecim Voluminibus Lugduni an. 1639. editos.

Scriptura Sacra magno teſtimoniorum numero ſeu veteris ſeu novi Teſtamenti.

Selva, (*Ioannes de*) ortu Lemovix, fuit primo Advocatus Generalis, tum Conſiliarius, denique an. 1514.

Pro-

Proto Pręses Parlamenti Burdigalensis. Fuit quoque Proto-Præses Senatus Mediolanensis an. 1515. postea Parlamenti Rothomagensis, tandemque Parisiensis an. 1521. Parisiis an. 1520. obiit, atque in Æde Sacra sancti Nicolai de Cardonneto sepultus est. Ipsi adscribitur Tractatus *de Beneficiis*, quem notis illustravit du Moulin; Parisiis *in quarto* an. 1628. editus. Opus est eximium.

Semelier, (*R. P. Joannes Laurentius*) Sacerdos e Congregatione Doctrinæ Christianæ, cujus Pater fuit Regius Secretarius, Avusque Tabellio in Castelleto Parisiensi, Theologiam ab an. 1694. professus est, qua sexennium functus exercitatione, duobus annis Domum doctrinæ Christianæ Victoriaci Francisci rexit, anno uno Nucerii in Burgundia, annisque tribus in Domo sancti Juliani Parisiis. Huic debentur eximia Colloquia Diœcesis Parisiensis de Matrimonio, quæ jussu Eminentissimi Cardinalis de Noailles Parisiensis Archiepiscopi, typis excudi quinque vol. *in* 12. an. 1713. curavit. His etiam addidit Colloquia de Restitutione.

Seneca, (*Lucius Annæus*) Philosophus Stoicus, Neronisque Præceptor, qui jussit eum occidi; quique data mortis optione, ab hoc Principe, incidi sibi venas imperavit, ut placido quiesceret fato; ad an. 65. a Christo nato. Quæstura ac Prætura functus fuerat. Scripsit Epistolas: Tractatum de Beneficiis: alterum de Tranquillitate animi: tertium de Ira: de Quæstionibus naturalibus & Controversiis.

Senis, (*Federicus de*). *Vide* FEDERICUS.

Serarius, (*Nicolaus*) e Soc. Jesu, in Lotharingia natus, Moguntiæ diu versatus est. Probe Græcam norat & Hebraicam Linguam, magnamque veteris Testamenti partem Commentariis illustravit. Is fuit tempore æqualis Scaligero, qui 21. Januarii an. 1609 obiit, & Joanni Drusio, qui ad an. 1616. vitam prorogavit. Moguntiæ an. 1600. obiit, ut refert Hofman.

Sidonius Apollinaris, (*Caius Sollius*) ortu Lugdunensis, mortuo Eparchio an. 472. Episcopus Claromontanus electus est. Nato suo e Papinella uxore suscepto dignitates suas sæculares dimisit, obiitque 23. Augusti an. 482. ætatis 52.

Simeon, Cognomine Thessalonicensis, quod initio Sæculi decimi quinti Thessalonicæ fuerit Archiepiscopus, obiit an. 1429. Scripsit Tractatum de Liturgia, in quo Missæ Cæremonias, & ea, quæ pertinent ad Ministros vestesque sacerdotales, exponit, & quem in Collectione sua Græcorum Ritualium Pater Goar promulgavit. Extant ejus alia Manuscripta in Bibliotheca Vaticana & in ea Imperatoris.

Sirmondus, (*Jacobus*). Doctus hic Jesuita e Regio Judice Ricomagi in Alvernia natus 12. Octobris an. 1559. Societati Jesu 21. Augusti an. 1576. dato nomine, Romam petiit, ubi fuit Amanuensis per sexdecim annos Patris Aquaviva Præpositi Generalis Ordinis sui, ibique arctissimo amicitiæ vinculo junctus est cum Cardinalibus Baronio, Barberino, Toleto, d'Ossat, & Bellarmino an. 1608. Parisios rediit, atque Collegii Claromontani an. 1617. Rector fuit. & an. 1637. Ludovico XIII. fuit ab audiendis Confessionibus, obiitque 7. Octobris an. 1651. ætatis 92. Veterum Galliæ Conciliorum collectionem emisit tribus volum. *in fol.* an. 1629. confectam. Supplementum autem horum duobus volumine *in folio* additum est, quorum primum a Ludovico Odespun de la Mechiniere Turonensi Sacerdote compositum, Parisiis anno 1646. in lucem prodiit: alterum, cujus Author est Petrus de la Lande Thesaurarius Ecclesiæ Sancti Framburgi oppidi Silvanecti, Parisiis anno 1660. editum est, at duorum illorum voluminum præcipuum caput, quod ad Jus Canonicum pertinet, in Collectione Patris Labbe reperitur. Idem Pater Sirmondus multa alia composuit Opera, & Annotationes in quadraginta & amplius Authores Ecclesiasticos, quorum Opera typis mandari curavit. Alia hujus doctissimi Jesuitæ quatuor volum. *in fol.* an. 1696. edita sunt.

S. Sixtus (*Cardinalis de*) *Vide* TURRECREMATA (*Joannes de*).

Sixtus Senensis, (*Franciscus*) Judæus, qui Sancti Pii V. cura ad Christi fidem adductus est, ac Sancti Dominici Ordinem amplexus est, cujus sanctus hic Pontifex fuerat Præpositus Generalis. Præsertim Scripturæ Sacræ operam dedit, de qua Tractatus multos valde utiles composuit. Omnium præcipuus est ipsius *Bibliotheca Sacra*, quæ fit plurimi, & quam ætatis suæ an. 46. in vulgus emisit an. 1566. In hoc opere de diversis Bibliorum Libris eorumque Authoribus fuse agit. Est etiam alius ejus Tractatus, quem inscripsit; *de usu Concordantiarum Sanctæ Bibliæ*. Linguam Græcam; Hebraicam & Latinam penitus norat. Genuæ an. 1569. natus an. 49. obiit. Hottinger, licet Author Protestans, laudat imprimis ejus judicium, quo Bibliothecam Sacram composuit. Qui curiosius vitam gestaque hujus Authoris vellent pernoscere, legant Censuram hujus Operis a Patre Simon, in sua Veteris Testamenti Historia, confectam Lib. 3. c. 17.

Socinus, (*Bartholomæus*) Jurisconsultus Italus, qui Jus Pisis professus est, ubi Decium habuit discipulum. Eruditum ab eo prodiit Opus inscriptum: *Concilia* &c. Fuit Patruus *Mariani Socini*, de quo fit nunc mentio.

Socinus, (*Marianus*) prioris nepos, Senis natus est, ac Jus Bononiæ tum professus est, cum Papiæ Alciatus. Scripsit Commentarium in primum, secundum, quartum, & qnintum Librum Decretalium, cum aliis quibusdam Tractatibus Parmæ an. 1575. Francofurti anno 1585. & Venetiis anno 1593. tribus volum. *in folio* editum.

Socrates, dictus Scholasticus, quinto Sæculo Historiam Ecclesiasticam composuit, qua prorogatur Historia Eusebii Episcopi Cæsariensis ad centum quadraginta annos, in qua Novatianis Episcopis omnino favere videtur.

Soesve, (*Lucianus*) Parisiis natus, ubi Causidicorum numero 21. Julii an. 1637. adscriptus est, duobus volum. *in fol.* Parisiis anno 1682. editis primi hujusce Parlamenti Galliæ Arrestorum 800. collectionem confecit ab anno 1640. ad mensem Januarium anno 1682. in Centurias divisam, quam inscripsit. *Quæstiones notabiles, seu Juris seu Consuetudinum*. Causidicorum Decanus obiit an. 1695.

Solier, (*Joannes*) Causidicus Parlamenti Tolosani, rerumque ad Romanam Curiam pertinentium Expeditor, notas confecit in Tractatum *de Beneficiis* Melchioris Pastor: in Institutiones Juris Canonici Lanceloti: & in Flaminium *de Resignatione Beneficiorum*.

Sorbus, (*Hieronymus de Sorbo*) Religiosus Capucinus, 31. Maii an. 1596. decimus sextus Ordinis sui Præpositus Generalis electus, Opus composuit inscriptum: *Compendium Privilegiorum, &c.* in quo emendavit, & auxit librum Alphonsi de Casarubios Hispani, de Privilegiis Fratrum Minorum, aliorumque Religiosorum. Hoc Opus Venetiis an. 1603. authore etiam superstite, editum est.

Sotus, (*Dominicus*) Segoviæ an. 1494. e Patre olitore natus, Compluti sub Sancto Thoma de Villa nova Philosophiæ operam dedit, ac Parisiis obtento Artium Magisterio, Complutum rediit, ubi Philosophiam professus est; Dominicanorum Ordini Salmanticæ nomen dedit, ubi Theologiam publice docuit. 5. Decembris an. obiit. Hispana Ecclesia eum Theologum suum destinarat, in Concilio Tridentino an. 1530. ipsius Commentarium in Epistolam ad Romanos Salmanticæ: anno vero 1573. Lovanii & anno 1584. Venetiis ejus pariter Commentarium in Magistrum Sententiarum typis in lucem prodiit. Tractatum quoque emisit de Sigillo Confessionis, & alia Opera, uti *de Justitia & Iure*, Salmanticæ *in folio* anno 1556. & 1569. & Lugduni eodem anno edita sunt.

Sotus (*Petrus*) Dominicanus, in Hispania Cordubæ natus, & Dominico Soto æqualis, Theologiam Dilingæ Sueviæ oppidi professus est, Concilioque Tridentino interfuit, ubi 20. Aprilis an. 1563. mortuus est. Eximium is composuit Tractatum *de Justitia & Iure*, in octo Libros divisum, Antuerpiæ an. 1568. editum: alterum inscriptum: *Christiana Institutio*, & alium, *de Sacerdotum Institutione*: ultimum denique, *Defensio Catholicæ Confessionis*.

Sozomenus, (*Hermias*) dictus Scholasticus, Salamine urbe Cypri primaria natus, quinto Sæculo floruit, Constantinopoli foro dedit operam, atque Historiam texuit Ecclesiasticam novem libris, incipiens ab an. 324. ad an. 439. Obiit ad an. 450.

Sponde (*Henricus de*) in Aquitania 6. Januarii an. 1568. natus, in hæresi Calviniana a Patre suo Joannæ Navarræ Reginæ Secretario institutus, supplicum fuit Magister Libellorum; Joannisque fratris sui exemplum secutus, Catholicam fidem an. 1595. amplexus est: anno 1600. cum Cardinali de Sourdis Romam se contulit, ubi quinquennio aut sexennio post Sacerdotio initiatus est. An. 1626. Pamiensem Episcopatum obtinuit, ac Tolosæ 18. Maii

anno

an. 1643. obiit. Annales Baronii in Epitomen contraxit, quos ad an. 1640. prorogavit.

Statuta antiquorum Ordinum, seu Regulæ sanctorum Patrum, hoc est, Serapionis, Paphnucii, utriusque Macarii, sancti Aureliani, & Sancti Ferreoli, quæ reperiuntur in *Monastico Cisterciensi*, quod continet etiam instituta Ordinis S. Benedicti, an. 1134. atque exceptionem veterum definitionum ejusdem Ordinis, quæ factæ sunt an. 1189.

Statuta Synodica seu Ordinationes.
- Statuta Synodica Guillelmi de Beaumont Episcopi Andegavensis ad an. 1216.
- Statuta Synodica Petri de Collemedio, Rothomagensis Archiepiscopi ad an. 1250.
- Nemausi an. 1284.
- Coloniæ an. 1300.
- Ambiani an. 1411.
- Statuta Synodica Joannis de Reli Episcopi Andegavensis ann. 1493.
- Vvischboldi, Archiepiscopi Dublini in Hibernia an. 1518.
- Parisiorum an. 1608. 1674. 1697. & Eminentissimi Cardinalis de Noailles, Archiepiscopi Parisiensis 2. Januar. an. 1709.
- Lemovici an. 1610.
- Andegavi an. 1617. & 1655.
- Rhemensis Ecclesiæ an. 1633.
- Narbonis an. 1667.
- Alectæ ab an. 1640. ad an. 1674.
- Atrebati an. 1675.
- Sanitii an. 1677.
- Luconii.
- Cardinalis Grimaldi, Archiepiscopi Aquis-Sextiensis.
- Et antiqua Statuta Cameraci, Lingonarum, Syracusarum an. 1556. edita.
- *Vide* Synodus in Indice Conciliorum & Synodorum.

Statutà sacræ Facultatis Theologicæ Parisiensis.

Statuta Cupediniariorum, aliorumque similium.

Stephanus Poncher, Episcopus Parisiensis, cujus laudatur Synodus habita ann. 1503. Fuit Sigillorum Regni Custos an. 1512. & Archiepiscopus Senonensis an. 1519.

Strabo, (*Valafridus*) sic cognominatus ab oculis distortis, fuit Benedictinus in Fuldensi Germaniæ Abbatiæ. Decanus fuit Abbatiæ sancti Galli: tum Abbas Augiensis in Diœcesi Constantiensi ad Rhenum, atque obiit an. 849. Ipsius Opera de divinis Officiis, aliaque primum Coloniæ an. 1568. tum Romæ an. 1590. & alibi postea fuere edita. *Vide Glossa ordinaria.*

Strickius, (*Samuel*) celeber Germaniæ Jurisperitus, Francofurti circiter medium sęculi ultimi Jus profitebatur. Quinque Dissertationes de Quæstionibus Juris promulgavit, (*Dissertationes Legales*) quæ in eadem urbe an. 1664. fuere editæ, de quibus disputat respective ad quinque Sensus Corporeos. Iterum typis fuere impressæ an. 1671. & quinque prioribus totidem novas Author addidit Dissertationes, in quibus multas agitat quæstiones alias, quæ cohærent Cœcis, Surdis, Mutis, Memoriæ, ac ejus defectui atque Cogitationibus. Hoc idem Opus iterum Francofurti *in quarto* pagg. 628. an. 1717. impressum est, uti scripsere Authores Ephemeridum Parisiorum mense Junio an. 1718.

Suarez, vel Soarez, (*Franciscus*) Granatæ an. 1547. natus, an. 1564. Societati Jesu adscriptus est; Compluti, Salmanticæ, ac Romæ publice docuit; tum Conimbricæ primus Theologiæ fuit Professor, Eboræ Doctoris insigne obtinuit, & Ulyssipone an. 1617. obiit. Ipsius Opera 24. volum. edita sunt, quorum præcipua sunt. Hæc numerantur: *Tractatus de Auxiliis: de Divina Gratia: de Religione: de Sancto Pontifice: de Primatu Summi Pontificis: de Antichristo: de Opere sex dierum*; & Commentarium in tertiam partem Summæ sancti Thomæ, &c. Tractatus ejus inscriptus: *de Legibus, ac Deo Legislatore, seu de obsequio divinis Legibus debito* eruditione præstat, ac tanti fit ab ipsis etiam Anglis, ut Londini *in folio* an. 1679. fuerit editus.

Suetonius, initio Imperii Vespasiani natus, Adriano Imperatori fuit a Sanctioribus Secretis, qui Romæ an. nativ. Christi 76. ortus, 11. Aug. an. 117. summam Imperii obtinuit. Duodecim priorum Cæsarum Historiam scripsit.

Surius, (*Laurentius*) Lubecæ an. 1522. natus, Coloniæ Cartusianorum disciplinam an. 1542. amplexus est. Brevi ad ipsum humanissime scripsit S. Pius V. de sex tomis Vitæ Sanctorum quos emiserat. Collectionem quoque Conciliorum aliaque composuit Opera, atque Coloniæ ad an. 1578. obiit.

Sylvester Mozolin, vel Mazolin, Dominicanus e Congregatione Lombardiæ; e pago Prierio Monferratensis tractus oriundus, Bononiæ Theologiam publice docuit: fuit Magister sacri Palatii, & Ordinis sui Præpositus Generalis, atque Rhedonibus in Britannia, dum monasteria inviseret, an. 1520. obiit. Author est Summæ Casuum conscientiæ, ab ejus nomine dictæ, *Summa Sylvestrina*, quæ præcipuas continet Decisiones Bartholomæi Pisani, Authoris Sæculi decimi quarti; Sancti Antonini, Angeli de Clavasio, & Baptistæ Trovamalæ, quam Leoni X. nuncupavit, quæ Antuerpiæ an. 1580. & Lugduni an. 1593. edita est. Petrus Vandramænus, Curiæ Ecclesiasticæ Venetiis Patronus, convenientia addidit, juxta Decreta Concilii Tridentini atque Catechismi Romani, quę Sylvestro tempore fuere posteriora. Hic Author alium quoque Librum conscripsit sub hoc titulo: *De Strigimagarum Demonumque mirandis*, Romæ *in quarto* an. 1575. editum. Scripsit quoque in Magistrum Sententiarum, & quosdam alios Tractatus emisit. Is primus ex Onuphrio scripsit in Lutherum.

Sylvius, (*Franciscus du Bois*) nomen Gallicum a voce Latina, *Sylva*, ductum, quod Parens hujus Authoris, Guillelmi du Bois nomine diceretur, qui natus est in pago quodam, Bruxellis & Montibus in Hannonia finitimo an. 1581. Lovanii Philosophiæ, quam postea publice docuit, operam dedit; ac deinceps triginta & amplius annis Duaci Theologiam professus est ab an. 1610. Fuit Superior Seminarii Cameracensis, & Canonicus an. 1618. tandemque Decanus sancti Amati Duacensis, atque Uiversitatis Pro-Cancellarius. An. 1630. edidit suum Commentarium in sanctum Thomam, quem an. 1641. multum auxit. Sex volum. *in folio* edita sunt nunc ejus Opera, quibus in Antuerpiensi editione an. 1698. ac Parisiensi an. 1714. additus est magnus Decisionum numerus, de Difficultatibus, quas interrogatus dissolverat, pariterque speciales quidam Tractatus. Mense Februario obiit an. 1649.

T

TABIENA, vel Tabiensis. Proprium hujus Authoris nomen est *Joannes Tagnazzo*, vel *Tagnatius*, de quo loquitur Moreri sub nomine *Cagnazzo*, Tabiena dictus est a *Tabia*, Vico Diœcesis Albingensis in Liguria ad oram maritimam Genuensem. Religiosus Dominicanus floruit an. 1524. Summam Casuum conscientiæ composuit inscriptam: *Summa Tabiena*, vel *Summa Summarum*, quam Cardinali Cajetano dicavit.

Tagerau, (*Vincentius*) Parisiensis Senatus Advocatus initio Sęculi ultimi regnante Ludovico XIII. eximium scripsit Tractatum de Impotentia Viri, & Mulieris, Parisiis duobus volum. *in octavo* an. 1611. editum.

Taisant, (*N.*) primum in Parlamento Divionensi Patronus, tum Consiliarius Regius, tum Galliæ Quæstor, summusque Ærarii Regii Præfectus extitit.

Talon, (*Dionysius*) unus ex peritissimis Regni Magistratibus fuit, nobis paulo post medium sæculum ultimum notus, isque Advocatus Generalis Senatus Parisiensis ante an. 1633.

Tannerus, (*Adamus*) Jesuita, natus Oeni-Ponti Oppidi Tirolis Provinciæ, fuit Doctor & Professor Theologiæ in Universitate Ingolstadiensi in Bavaria an. 1613. Varios Theologiæ, Controversiarumque Tractatus emisit; quorum præcipui sunt: *de Verbo Dei scripto & non scripto*; alterum *de Judice Controversiarum fidei*; tertium *de bonis Operibus &c.*

Tapperus, (*Ruardus*) Enchusæ in Hollandia natus, Doctor fuit Lovanii; ubi 39. annis Theologiam professus est:

est: Ejusdem urbis Universitatis Pro-Cancellarius, & Decanus Ecclesiæ Sancti Petri, ab Imperatore Carolo V. ad Concilium Tridentinum Theologus missus est, ac 2. Martii an. 1559. ætatis suæ an. 71. obiit. Scripsit multa Opera Theologica, unumque præcipue pro defensione Christianæ Doctrinæ contra Lutheranos, Antuerpiæ an. 1582. editum. Is Lutheri Articulos ab Universitate Lovaniensi postea damnatos in ordinem digessit.

Tarentasia. *Vide* Petrus Cognomine DE TARENTASIA.

Terentius, (*Clemens*) Jurisconsultus, qui amplum de Legibus composuit Opus, in Viginti Libros divisum: longe diversus a Terentio Comico Poeta, qui Carthagine natus est.

Tertullianus, (*Quintus Septimus Florens Tertullianus*) natus & Sacerdos Carthagine, filius ethnici Centurionis, ab initio Sæculi tertii inanium deorum cultor vivebat; Verum a Deo illustratus, fidem Christianam amplexus est, cujus veritatis studiosissimus fuit assertor. Excelso fuit ingenio, & quamvis ferreo esset obscuroque dicendi genere, disertum tamen acre & magnificum extitit. Unum ex præcipuis ejus Operibus fuit Liber de Præscriptionibus contra hæreticos, in quo eos enumerat, qui ab initio Ecclesiæ extitere. Cum Romæ degeret adverteretque jussu Severi Imperatoris sævire persecutionem crudelem in Christianos, sive odio Religionis, sive ob multa, quibus ab ethnicis falso accusabantur, nefanda scelera, mira patrocinium ipsorum Apologia suscepit, quam indicto nomine suo Magistratibus obtulit, ubi Roma ad Bellum Parthicum an. 201. profectus est Imperator Severus. Extant etiam alii ejus Tractatus pro defensione Ecclesiæ in Idololatriam, Judæos, & Marcionitas, Valentinianos, aliosque temporis sui hæreticos. Attamen post tam illustria initia, ab Ecclesia defecit Tertullianus, & ipse factus est hæreticus, secutus partes sensusque Montani, adoptatisque discipulorum ejus somniis. Quæ fuerint ab eo funesto infaustoque casu ejus gesta & exitus, ignoratur. Hoc unum certum est, ipsum grandævum mortuum post se reliquisse sectatores, qui *Tertullianistæ* dicti sunt: quique ad tempora Sancti Augustini pervenere, qui testatur, eos, qui fuerant superstites suo tempore, pauci, ad Ecclesiæ sinum rediisse, quæ tempore Tertulliani de erroribus, quos hæresi damnavit postea, sententiam nondum tulerat. Inter varias Operum Tertulliani editiones, cæteris præstant editiones Pamelii & Rigault, qui textum notis suis illustrarunt; Vitaque Tertulliani Pamelii editionem incipit. Eruditi multi Interpretes Gallice reddiderunt. 1. ipsius Apologeticum. 2. Tractatum de Carne Christi. 3. De Resurrectione Carnis. 4. Librum de Pallio. 5. De Patientia. 6. Exhortationem ad Martyrium. Eximiæ illæ Versiones D. Giry & Menassier debentur. Observandum cum Moreri * quosdam veteres, quorum unus fuit Martyr, Tertulliani nomine fuisse appellatos; quam ob causam erravit *Beatus Rhenanus*, qui scripsit Apologiam pro Christianis a Tertulliano martyre fuisse confectam, quod falsum est.

Thaumas, (*Joannes*) ortu Parisiensis, initio ultimi sæculi Causidicus; Dictionarium Civile & Canonicum promulgavit, in duas partes divisum, quarum prior Jus Civile, altera Jus Canonicum continet; illustriss. Domino Nicolao le Jay Senatus Parisiensis Proto-Præsidi inscriptum.

Theodoretus Antiochiæ an. 386. natus, discipulus S. Joannis Chrysostomi, & Episcopus Cyri in Syria ad an. 423. aut secundum alios 420. Chalcedonensi Concilio anno 451. interfuit, qui sexennio post obiisse existimatur. Quidam mortis ejus diem anno 460. quidam vero serius assigunt. Sirmondus Jesuita anno 1642. Opera ejus quatuor voluminibus promulgavit, quibus Garnier quoque Jesuita quintum addidit volumen, quod Tractatus nondum editos continet. Præcipua ejus Authoris Opera sunt Commentarius per interrogationes & responsiones in octo primos Bibliorum Libros, scilicet, Pentateuchum Josue, Judices, Ruth, Libros Regum, & Paralipomenon: hujus autem hæc est inscriptio: *De selectis Scripturæ Sacræ quæstionibus ambiguis in Octateuchum*. Psalmos quoque interpretatus est; Verum ipsius in Epistolas Sancti Pauli Commentarium cæteris omnibus antecellit. Historiam etiam Ecclesiasticam emisit hic antiquus Author, in quinque Libros divisam, quasi Supplementum Historiarum Socratis & Sozomeni, quorum aliquos emendat errores. Ab anno 322. in quem desinit Eusebii Historia, ad anno 424. prorogatur. Græce Basileæ an. 1535. & Parisiis anno 1544. edita est, quam Latine versam in lucem protulit D. de Valois anno 1673. Præclara ejus hic silentur Opera in Hæreticos: *Hæreticarum Fabularum Libri quinque*, & alia multa. Advertendum hic inclytum hunc virum a Nestorio Patriarcha Constantinopolitano ab initio stetisse, cumque pro ipsius defensione in Anathematismos a Sancto Cyrillo in Alexandrina Synodo promulgatos scripsisse: Verum ab eo postea defecit, atque de morte ejus, uti impii obitu, in multis suis Epistolis loquitur.

Theodulphus. *Vide* CAPITULARIA THEODULPHI.

Theophylactus, Archiepiscopus Bulgariæ, quam *Giustandil* Turcæ nunc vocant, quæque Achridi Metropolis est: Constantinopoli natus est, ubi Ecclesiasticis disciplinis eruditus adeo profecit, ut brevi in doctissimum sui virum Sæculi evaserit, dignus, qui adjutricem Mariam, uxorem Imperatoris Michaelis haberet, ad obtinendam Metropolim Achridum, ubi Barbaros complures ethnicosque repertos ad Christi fidem adduxit. Sæculo undecimo florebat, obiitque tantum an. 1071. producto ad Gregorii VII. Pontificatum vitæ suæ spatio. Quatuor Euangelia & Epistolas S. Pauli Commentariis explanavit. Septuaginta etiam quinque scripsit Epistolas, quas Græce typis mandari curavit Joannes Meursius, quasque Vincentius de Marinier Valentinus Latine reddidit.

Theveneau, (*Adamus*) Parisiensis Senatus Causidicus initio Sæculi ultimi de Edictis Opus conscripsit divisum in sex Libros *in quarto*, Cardinali Richelio inscriptum an. 1628. & Lugduni *in quarto* an. 1666. editum. Opus est eximium.

Thiers, (*Joannes Baptista*) Carnuti natus, initio humaniores Litteras in Collegio Plessæo Parisiis docuit: Baccalaureatum in Sorbona obtinuit, in Diœcesi Carnutensi de Parœcia de Champrond provisus est, quam postea permutavit in Parœciam de Vibrai in Diœcesi Cœnomana, ubi mense Martio 1703. sexagenarius obiit. Peritus fuit & audax Criticus. Plures scripsit Tractatus, videlicet 1. de Diminutione Festorum dierum, Parisiis *in* 12. an. 1670. & Lugduni an. 1677. 2. de Scholis. 3. de Ludis. 4. de jure Parochorum ferendi stolam, Parisiis *in* 12. an. 1674. 5. De Porticu Templorum *in* 12. an. 1679. 6. De frequenti expositione sacrosancti Sacramenti. 7. de usu redituum Ecclesiasticorum Beneficiatorum. 8. de Clausura Monialium, Parisiis *in* 12. an. 1681. & 9. de Comis adscititiis. 10. de jure Episcoporum absolvendi ab hæresi, 11. De Superstitionibus, Parisiis an. 1679. quatuor vol. *in* 12. 12. de Spoliis Parochorum, Parisiis an. 1683. & alia multa Opera, quorum fit Catalogus in Bibliotheca Authorum Ecclesiasticorum D. Dupin.

S. Thomas, Dominicanus, in Castello Aquinate an. 1224. Laboriis in Regno Neapolitano natus, Neapoli Philosophiæ studuit, an. 1241. sancti Dominici Ordinem suscepit, Parisiis Theologiæ anno 1244. operam dedit, ubi omnium applausu professus est. Sub inclyto quoque Alberto Magno Coloniæ audivit; Parisios rediit, ac tandem in Italiam an. 1263. remigravit. Fossæ novæ prope Terracinam, alteri Concilio Lugdunensi jussu Gregorii X. adfuturus, 7. Maii obiit. Relatus in Sanctorum numero an. 1323. a Joanne XXII. A sancto Pio V. an. 1567. inter Ecclesiæ Doctores adscriptus est. Sub Urbano VI. Corpus ejus Tolosam translatum est; atque Urbani IV. jussu officium sacrosancti Sacramenti composuit. Scripsit Summam Theologicam perfectam, Commentarium in Magistrum sententiarum, aliaque multa Opera eximia, primum Venetiis an. 1490. & postea Lugduni an. 1556. Romæ an. 1570. Antuerpiæ an. 1490. & postea Lugduni an. 1556. Romæ an. 1570. Antuerpiæ an. 1612. Parisiis, aliisque in multis oppidis edita, quæ duodecim volum. *in fol.* continentur, & quæ ipsi Doctoris Angelici nomen an. 1568. sub Urbano VI. Pontifice comparaverunt.

Thomas a Kempis. *Vide* KEMPIS.

Thomassinus, (*Ludovicus*) Aquis-sextiis in Provincia 28. Augusti an. 1619. e Josepho Thomassino Curiæ fisci, Reique tributariæ tribunalis in Provincia Advocato Generali, & e Joanna d' Antraigues ejus conjuge natus, ab initio apud Patres Oratorii, quorum Congregationi ab an. ætatis suæ 13. cum medio adscriptus est, Litteris operam dedit. Confecto studiorum curriculo, humaniores Litteras ac Mathesim Vindocini, Trecis, ac Juliaci publice docuit. Tum Philosophiam Lugduni juxta Platonis pla-

* *Diction. Moreri V. Tertul. pag. 721. Col. 1. in fine.*

placita, & Theologiam Salmurii professus est. Parisios an. 1650. venit, ac in ipsum onus spiritualia Colloquia in Seminario Sancti Maglorii conficiendi impositum est a Patre Bourgoin Præposito Generali, ibique Theologiam ab an. 1654. ad an. 1668. professus est. Hinc Domi Institutionis Patrum Oratorii in suburbio S. Michaelis commoratus est, ubi per sexdecim annos eruditum Opus disciplinæ Ecclesiæ, aliaque nobis transmissa Opera composuit. Romam ab Innocentio XI. accersitum ire prohibuit Ludovicus XIV. Lovanii an. 1668. Tractatus ejus de Gratia discipulis suis dictatus in Seminario S. Maglorii typis editus est, & iterum Parisiis auctus an. 1682. Verum cum apertius ad Prærogativas ab Ultramontanis summo Pontifici adscriptas inclinaret hic Author, atque eo modo jura Libertatesque Ecclesiæ Gallicanæ infirmaret, Procuratoris Generalis monito suppressus est hic Liber, cujus exemplaria omnia e Bibliopolæ manibus educta Oratorii Patribus sedulo custodienda, commissa sunt. Liber ejus, Gallice scriptus in antiquam novamque disciplinam Ecclesiæ de Beneficiis & Beneficiariis, tribus vol. *in folio* editus est, quorum primum an. 1679. & ultimum an. 1684. in lucem prodiit. Jussus ab Innocentio XI. Librum hunc Latine reddere, octodecim mensibus rem perfecit, atque an. 1688. edidit. Hic Author Tractatum quoque emisit de Jejunio: alterum de Festis diebus: alium de Officio divino: quartum de Mendacio & Jurejurando: ultimum denique Historicum & Dogmaticum de variis disciplinæ Ecclesiasticæ quæstionibus; his omnibus addenda sunt ejus Opera Theologica tribus vol. *in fol.* quorum primum agit de Deo, ejusque Attributis: secundum de Incarnatione: tertium Prolegomena Theologica continet. Obiit hic Vir doctus nocte Natalis Christi an. 1695. ætatis suæ 77. cum quatuor mensibus.

Tibullus, (*Aulus Albius*) Eques Romanus, Romæ ante Christum natum an. 43. ortus, familiaris fuit Horatii & Ovidii. Quatuor Libris Elegias emisit an. a partu Virgineo 17. obiit.

Tillet, (*Joannes du*) Engolismæ ortus, Scriba fuit primarius Senatus Parisiensis, & obiit mense Decembris an. 1570. Calvinus fuerat ipsius Præceptor, uti Joannis fratris Episcopi Meldensis, & Ludovici alterius fratris, Canonici Engolismensis, qui Calvinum Genevam secutus est; unde tamen in Galliam rediit, obiitque Catholicus Joannes du Tillet Scriba Commentarium scripsit in Libertates Ecclesiæ Gallicanæ, Parisiis anno 1551. & 1594. & Collectionem Historiæ Regum Galliæ ad an. 1547. Episcopus, qui obiit an. 1570. Chronica quoque Regum Galliæ a Pharamundo ad suam ætatem produxit. Tractatum pariter de Missæ sacrificio, & alterum de Religione Christiana emisit. Commentarium quoque & Perquisitiones confecit Scriba de Rebus Gallicis pro Minoritate Francisci II. contra Rebelles, & Institutionem Christiani Principis &c.

Tiraqueau, (*Andreas*) Jurisconsultus Gallus, in Pictavia Fonteniaci natus, exeunte Sæculo decimo quinto & sequentis initio florebat. Statim fuit Judex ordinariæ Jurisdictionis Engolismensis, tum a Francisco primo Parlamenti Burdigalensis Consiliarius, & postea Parisiensis Senatus, cum honore præeminentiæ inter eos, qui jam prius munere isto fungebantur, cum ob singularem viri hujus virtutem sic statuisset Henricus II. Ex unica conjuge triginta suscepit filios, atque an. 1559. aut anno citius senex obiit. Tractatum promulgavit de Prærogativis Nobilium: alterum de Gentilitia Redhibitione: unum de Legibus Matrimonii, & Commentarium in *Alexandrum ab Alexandro*, aliosque complures.

Toletus, (*Franciscus*) Cordubæ in Andalusia an. 1532. natus, Dominici Soto fuit Discipulus, Philosophiam Salmanticæ docuit, a S. Pii V. Concionator sacer extitit an. 1558. inter Patres Soc. Jesu nomine dato, Primus Societatis suæ Cardinalis an. 1593. a Clemente VIII. factus, Obiit 14. Decembris an. 1596. Summam Moralem composuit, cujus est inscriptio: *Instructio Sacerdotum*, in octo Libros divisam.

Tostatus, (*Alphonsus*) cognomine Abulensis, quod Abulæ in Hispania fuerit Episcopus, Salmanticæ Doctor ibidem ab an. ætatis 22. professus est, ad Concilium Basileense anno 1431. coactum una cum Joanne Capreolo se contulit. Tanta is fuit eruditione, ut de ipso dictum fuerit, *hic stupor est mundi, qui scibile discutit omne*, ut in ejus Tumuli inscriptione Abulæ legere est, ubi an. 1454. obiit. Ipsius Opera 27. vol. *in fol.* an. 1530. primum edita sunt, & quorum multæ alibi fuere editiones.

Tournet, (*Joannes*) ultimo Sæculo Parisiensis Senatus Causidicus, Collectionem Arrestorum Parlamentorum Galliæ duobus vol. *in folio* secundum Litterarum seriem emisit, atque Annotationes in eas Caroli du Moulin in Consuetudinem Parisiensem, notitiam quoque omnium Diœceson universalis Ecclesiæ Parisiis an. 1625. promulgavit.

Troncon, (*Joannes*) Causidicus Parisiensis, Dominus de Chaumontel-la-Ville & du Preslai, in Consuetudinem Parisiensem scripsit Commentarium, divisum in sexdecim titulos, qui 362. Articulos continent, ab eo inscriptum, Jus Gallicum Præfecturæ & Vice-Comitatus Parisiensis, cujus sunt plures editiones Parisiis: quarta an. 1643. *in fol.* emissa est. Is Parisiensium Consulum jussu Mariæ Theresiæ Austriacæ Ludovici IV. conjugis Parisios introitum magnificum descripsit an. 1660. factum, Libro edito an. no 1662.

Trovamala, (*Joannes Baptista de*) e Liguria ortus, ac professione Franciscanus, Summam composuit dictam, *Rosella*. Lovanii an. 1483. scribebat. Summa hæc Venetiis primum an. 1499. in lucem prodiit, & ab eo tempore Argentorati, Venetiis, Parisiis, & alibi edita est.

Turrecremata, (*Joannes de*) Torquemadi in Hispania natus. Vallisoleti, Dominicanorum Ordinem amplexus est: Parisiis admissus Theologiæ Doctor, quam uti Jus Canonicum professus est. Magister fuit sacri Palatii anno 1431. & sacra insignitus purpura an. 1459. (is fuit vigesimus tertius Cardinalis Ordinis sui) Albani, tum an. 1464. Sabini Episcopatum obtinuit, Legatus in Galliam venit, & octogenarius exeunte Septembri an. 1468. obiit, cum Basileensi & Florentino Conciliis interfuisset. Vulgo Cardinalis a S. Xisto nominatur. Tractatum emisit inscriptum; *Summa de Ecclesia*, Lugduni in fol. an. 1495. editum, & Commentarium in Decretum Gratiani 4. vol. *in fol.* Venetiis an. 1578. & alia quædam Opera.

Turrianus, (*Franciscus*) in Diœcesis Valentinæ pago in Hispania an. 1505. natus, an. 1566. die natali Christi Societati Jesu adscriptus, Concilium Tridentinum, deinde Romam petivit, & anno 1584. ferme octogenarius obiit. Tractatum composuit *de Matrimoniis Clandestinis*, unum *de Sanctissima Eucharistia*, alium *de Ritibus Ecclesiasticis*, aliaque Opera multa, quæ recenset Doctor Dupin loquens de Authoribus Ecclesiasticis Sæculi decimi sexti.

Turturetus, (*Vincentius*) Author Siculus, qui fuit Capellanus Philippi IV. Hispaniæ Regis, cujus Regnum ab an. 1621. incœpit, & Librum composuit inscriptum: *De Capellis & Capellanis Regum*.

V

VAL. *Vide* DU VAL.

Valentia, (*Gregorius*) Jesuita Hispanus, Medinæ in veteri Castilia natus, Societati Jesu an. 1584. admissus Theologiam Ingolstadii in Bavaria publice docuit, ac Neapoli 25. Aprilis an. 1603. ætatis 54. mortuus est. Ipsius Opera, uno Volumine contenta, primum Lugduni an. 1591. promulgata sunt, quorum postea multæ fuerunt editiones.

Valerius Maximus, Historicus ortu Romanus, qui dicta factaque illustrium Romanorum novem Libris complexus est, quem scripsit ad Tiberium, Augusti successorem 19. Aug. an. post Christum natum 14. vel potius Nepotianus, Afer, epitomen condidit & in ordinem digessit, quæ sub Valerii nomine fuere edita.

Valerius, (*Joannes*) Valentiæ in Hispania ortus, ac Prior Cartusiæ Majoricæ; Opus confecit inscriptum: *Differentia inter forum conscientiæ & judiciale*, Majoricæ anno 1616. & 1624. & Venetiis anno 1645. *in fol.* editum.

Vandon, Religiosus Benedictinus, fuit Abbas S. Vandregisili; æqualis tempore S. VVulfræ, in Vastinio nato, tum Archiepiscopo Senonensi, & qui tandem in Abbatia sancti Vandregisili an. 720. obiit.

Van-espen, (*Zeger Bernardus.*) Hic Author, Sacerdos Belga, & nunc etiam Lovanii Professor Juris Canonici, Opus emisit inscriptum; *Jus Ecclesiasticum universum*, anno 1700. Bruxellis & Lovanii tribus volumine *in folio*, & iterum Coloniæ an. 1702. & 1709. editum. Hic Author, licet cœcus, novæ hujus Operis editioni multo

ampliori incumbit. Duobus prioribus voluminibus continetur commentarius universus in Jus Canonicum; & tertio Tractatus varii *de rebus Ecclesiasticis V.G. de Promulgatione legum Ecclesiasticarum & speciatim Bullarum*, aliique similes Bruxellis an. 1711. in 4. editi. Is etiam composuit Tractatum de Simonia circa Beneficia, & de Pensionibus Ecclesiasticis Lovanii an. 1686. in 8. editum.

Vasquez, (*Gabriel*) Hispanus an. 1569. Societatis Jesu, Compluti docuit: an. 1598. contra Comitolum etiam e Societ. Jesu scripsit de Opinione probabili, quam impugnabat hic ultimus, initio decimi septimi Sæculi obiit. Multa emisit Opera Lugduni decem volum. *in folio* an. 1620.

Vega, (*Andreas*) Dominicanus Hispanus, Theologus Scholasticus Sæculi decimi sexti, Salmanticæ Theologiam professus, atque sub Theologi titulo ab Ecclesia Hispana ad Concilium Tridentinum legatus est. Conscripsit Opus *de Justificatione*, in quindecim Libros divisum, ad Cardinalem Pacieco an. 1548. & Tractatum de gratia, fide, operibus, & meritis in quindecim quæstiones divisum.

Venette, (*Nicolaus*). Hic Author erat Decanus Medicorum aggregatorum Collegio Regio Rupellæ. Scripsit Opus sub titulo: *Imago conjugalis amoris* an. 1696. editum.

Vera-Cruz, vel *a Vera Cruce*, (*Alphonsus Gutierez*) Doctor Hispanus, in Toletana Diœcesi natus, Theologiam Salmanticæ docuit ultimo Sæculo. Cum in Americam navigasset, Ordinem Eremitarum Sancti Augustini amplexus est in urbe *a Vera Cruce*, cujus nomen semper retinuit; fuit Provincialis Præpositus Mexici, ubi Theologiam professus est. Inter cætera ejus Opera in lucem prodiit *Speculum Conjugiorum*, *sive de Sacramento Matrimonii*. Quidam asserunt eum obiisse an. 1564. alii vero eum ad an. 1580. vixisse.

Ugolin, (*Bartholomæus*) in Lombardia natus, fuit doctus Jurisconsultus, & Bononiæ Doctor. Sacerdotio suscepto, Eremitarum S. Augustini Ordinem amplexus est. Præcipui ejus Tractatus sunt: 1. *De Sacramentis*. 2. *de Potestate Episcopi*, Romæ in fol. an. 1617. 3. *de Censuris reservatis summo Pontifici*, Venetiis in 4. an. 1602. & 1609. Hoc Opus Bononiæ jam in lucem prodierat in *folio* an. 1594. 4. *de Irregularitate*. 5. *de Usuris*, Venetiis in 4. an. 1604. Doctus ille vir, a Bartolo, *Fons Legum* dictus, Azotum exeunte Sæculo duodecimo habuit discipulum, & Bononiæ an. 1200. obiit.

Vest, (*Barnabas de*) Dominus de Roquemont, ex inclyto Senatus Parisiensis Advocato, tum Consiliario, ac supplicum libellorum Magistro Reginæ Catharinæ Medicææ, Matris Regum Caroli IX. Francisci II. & Henrici II. natus, præcipuorum hujus Parlamenti Arrestorum Collectionem emisit 1. quam, intra juventam raptus, promulgare non potuit Parens illius Author. Hæc autem collectio ducenta triginta & septem Arresta continens, primum Parisiis 28. Junii 1612. & altera an. 1624. confecta est.

Victorellus, (*Andreas*) Bassani Italiæ oppidi, natus & Theologiæ Doctor, Annotationes, & Additiones perutiles Summæ Cardinalis Toleti confecit: initio Sæculi ultimi scribebat; ejus Annotationes Summæ Toleti mense Januario an. 1617. Romæ, & biennio post Parisiis in lucem prodiere.

Victoria, (*Franciscus de*) ab urbe Victoria in Navarra (ubi natus fuit) sic dictus, Dominicanorum Ordinem amplexus, Parisiis studuit, ac Theologiæ Doctor & Professor Salmanticæ extitit. Opus composuit, in quo agit. 1. de Sacramentis. 2. de Potestate Episcopi. 3. de Censuris reservatis Summo Pontifici. 4. de Irregularitate, &c. Salmanticæ 14. Augusti an. 1546. obiit.

Ville, (*Claudius de*) inclytus Senatus Parisiensis Causidicus, amplum volumen in folio 1041. pagg. continens 5. Januarii an. 1692. Parisiis in lucem protulit, inscriptum: *Dictionarium continens præcipua effata & decisiones fori, Arrestis Parlamenti Parisiensis, aliorumque Galliæ Parlamentorum confirmata*. Id Opus D. Brunet, Domino de Chailly, Ærariique Regii custodi, nuncupavit. Decisiones numero 10843. cum indiciis clarissimæ sunt & brevissimæ.

Vitelleschi, (*Mutius*) Soc. Jesu ultimo Sæculo Præpositus Generalis, Romæ anno etiam 1667. scribebat. Opinione probabili non gaudebat, ut testatur ejus Epistola 4. Januarii an. 1617. ad Religiosos ejusdem Societatis.

Vivaldus, (*Martinus Alphonsus de Vivaldo*) an. 1590. scribebat. Præcipuum ejus Opus in hoc Dictionario laudatum, est *Ecclesiæ Candelabrum aureum de septem Sacramentis*, in quatuor partes divisum, cum supplemento, cujus partes duæ priores Brixiæ an. 1588. editæ sunt.

Ulpianus, (*Domitius*) Jurisconsultus Romanus, Papiniani Discipulus, ac successu temporis Tutor, Secretarius, Consiliarius, ac Minister Imperatoris Alexandri Severi, tandemque Prætorii Præfectus (quæ præcipua erat Imperii Romani dignitas) a militibus custodiæ Prætorianæ circa an. 227. occisus est, atque ethnicus obiit, Christianorumque, uti semper fuerat, hostis infensus. Magnus legum numerus, quæ ejus nomine in Digestis per titulos designantur, manifeste ostendunt, quantam sibi & eruditione & ingenii vastitate gloriam pepererit.

Ulricus Molitor, ortu Constantiensis, Juris Doctor, quod Papiæ docuit; Colloquii vice Tractatum emisit, de Lamiis & Pythonissis mulieribus, Parisiis an. 1561. & iterum Lugduni an. 1620. duobus tomis in 8. editum. Hoc Opus alteri fuit insertum, quod Lugduni an. 1669. sub hoc titulo in lucem prodiit: *Mallei Maleficarum tractatus aliquot, tam veterum quam recentiorum, in unum Corpus coacervati*. Reperitur in prima parte Tomi secundi.

Vrai, (*Joannes Baptista le*) Author est Homeliarum in Evangelia dierum Dominicorum, quæ juxta sensum Litteralem & Moralem exponit; cujus Opus Parisiis an. 1685. & 1690. quinque volum. in 12. editum est. Fuit Canonicus Regularis, Doctor Theologus Facultatis Parisiensis, ac Prior Sancti Ambrosii Melodunensis.

Usuardus, Benedictinus in Abbatia sancti Germani a Pratis & Alcuini discipulus, ad an. 875. Martyrologium composuit Carolo Calvo, Carolomanni Nepoti dicatum, cujus R. P. du Sollier e Societate Jesu novam promulgavit editionem ad quatuordecim priores, ac septemdecim manuscripta integra, & ferme alia quinquaginta mutila recognitam. Volumen est *in folio* pagg. 800. & amplius continens, Antuerpiæ an. 1714. editum.

Valafridus Strabo. *Vide* STRABO.

Y

YSAMBERTUS, (*Nicolaus*) Aureliæ natus, Theologiam in Sorbona professus est, Sylvio tempore æqualis, qui 14. Maii an. 1642. ætatis suæ 77. obiit.

Yvo Carnutensis, ortu Bellovacus, fuit Lanfranci discipulus, Prior Abbatiæ Beccensis; postea S. Quintini Bellovacorum Abbas factus, Ordinis Canonicorum Regularium Sancti Augustini; tum ab Urbano II. Capuæ circa an. 1091. Episcopus inauguratus est. Eximius ille Juris Canonici Doctor ad an. 1115. obiit. Scripsit *Volumen Decretorum*, hoc est, volumen excerptum ex Regulis Ecclesiasticis, quod *Panormia* dicitur, & quod a Michaele Vosmediano recognitum & emendatum, Basileæ an. 1499. & Lovanii an. 1557. in 8. editum est. Aliæ editiones Lovanii an. 1561. *in folio*, & Parisiis an. 1647. *in folio* quoque meliori forma editæ sunt. Tractatum quoque ab eo accepimus: *de divinis & Ecclesiasticis Officiis*: Chronicon: 287. Epistolas, & 22. Orationes sacras. Sanctus Pius V. Papa Bulla sua 18. Decembris an. 1670. Canonicis Regularibus Congregationis Lateranensis, 20. Maii celeberrimi hujus Præsulis diem festum agere concessit.

Z

ZABARELLA, vel Zabareleis, (*Franciscus de*) inclytus Juris Canonici Doctor, Patavii an. 1339. natus, Juri Bononiæ operam dedit, quod deinde Patavii non fine nomine professus est. Urbem hanc in Franciscum Carrari, ipsius Dominum, frustra misso Zabarella, Galliæ Regis auxilium implorantem, an. 1406. Veneti obtinuerunt; ipseque Zabarella quatuordecim deputatis præsens, Patavinum Vexillum magnifica prius habita Oratione, Victori tradidit. Aliquanto post Florentiæ

rentiæ Jurisprudentiam docuit, ac Panormitanum habuit Auditorem. Hunc Romam accersivit Papa. Patavium rediit, cujus Episcopatum abnuit. Romam denuo accersitus a Joanne XXIII. Florentinum obtinuit Archiepiscopatum, ab eodemque Purpuram sacram an. 1411. cumque Cardinalem cum Antonio de Chalant pariter Cardinali & Emanuale Chrysoloro legavit hic Papa ad Imperatorem Sigismundum, qui, ut finem Schismati Ecclesiæ unitatem ac pacem perturbanti imponeret, Concilium Generale postulabat Constantiæ habitum, ubi Otho Colonna sub Martini V. nomine an. 1417. Summus Pontifex renuntiatus est. Zabarella Constantiæ 5. (ex nonnullis 6.) Movembris ejusdem anni obiit, 78. annos natus, ac Patavium corpus ejus delatum est, ubi in Ecclesia Cathedrali juxta Sacellum Beatæ Virginis fuit sepultum. Doctus hic Cardinalis composuit. 1. 6. Volum Commentariorum in Decretales & Clementinas. 2. Volumen Consiliorum. 3. Volumen Orationum & Epistolarum 4. Tractatum *de Horis Canonicis*. 5. tres Libros *de Felicitate*. 6. *Varias Legum Repetitiones*. 7. *Opuscula de Artibus Liberalibus*, 8. *de natura rerum diversarum*. 9. *Commentarios in Naturalem & Moralem Philosophiam*. 10. *Historiam sui temporis*. 11. *Acta in Conciliis Pisano & Constantiensi*. 12. *In vetus & novum Testamentum*, 13. *de Schismate*. Ipsius Commentarius in Decretales & Clementinas Venetiis anno 1579. & 1581. tribus vol. *in fol.* & postea an. 1602. & 1612. duobus vol. fuit editus. Additiones in ejus Decretalium Commentarium composuit Joannes Thierri: Philippus Francus, Nicolaus Superantius, & Vincentius Godemini suas quoque additiones Clementinarum Commentario adjunxerunt.

Alter fuit Zabarella, (*Jacobus*) Cardinalis Nepos, atque Philosophus eximius. Patavii 5. Septembris anno 1533. natus, ibique mense Octobri an. 1589. obiit, ac sepultus est in Ecclesia S. Antonii.

Zacchias, (*Paulus*) inclytus Medicus, Primarius Romæ totiusque Ecclesiastici Status, Opus composuit inscriptum: *Quæstiones Medico-Legales*, Romæ anno 1621. 1628. 1630. & 1634. & Lugduni an. 1661. editæ, quas Alexandro VII. inscripsit. Extat etiam alia editio Lugdunensis anno 1701.

Zacharias Pasqualigi. *Vide* PASQUALIGI.

Zenzelinus, vel, Genzelinus *de Cassanis*, inclytus Juris Professor, qui paulo post promulgationem 20. Extravagantium Joannis XXII. earum Glossam a Summaria confecit, Cardinali Arnoldo sub titulo S. Eustachii inscripta.

Zerola, (*Thomas*) Minoritanus Episcopus in sinu Salernitano Neapolitani Regni, in Citeriori Principatu, præcipuum emisit Opus inscriptum: *Praxis Episcopalis*, cujus editio Coloniensis an. 1680. *in* 4. cæteris præstat.

Prætermittuntur hic alii multi Authores, quod eorum Historia non satis sit perspecta.

FINIS INDICIS AUTHORUM.

INDEX
CHRONOLOGICUS
CONCILIORUM, ET SYNODORUM,
Quæ in hoc DICTIONARIO laudantur.

Nomina Conciliorum, & Annorum, quibus habita sunt.

Va-

Nemau-

II. Ra-

Et alia multa, quæ laudat Decretum Gratiani, atque Decretales, de quibus in hoc Opere fit mentio.

SYNO-

SYNODI.

Finis Indicis Conciliorum & Synodorum.

DICTIO-

DICTIONARIUM
CASUUM CONSCIENTIÆ,
SEU
PRÆCIPUARUM DIFFICULTATUM
CIRCA MORALEM, AC DISCIPLINAM ECCLESIASTICAM,
DECISIONES,

E Scripturis, Conciliis, Pontificum Decretalibus, Patribus, necnon Celeberrimis Theologis, & Canonum peritis depromptæ.

ABBAS.

De variis hujusce vocis significationibus hic non agitur, nec de iis pariter seu Principibus, seu Laicis Superioribus, qui Abbatis titulum sibi vindicarunt, antequam Superiorum quorumdam Regularium ipso usu proprius factus sit: De his enim videre est quæ scripsit Hofman in Lexico suo Universale (*a*). At hic observasse satis erit Abbatem proprie, & juxta Canonum mentem (*b*) loquendo, eum esse quæ Abbatiæ cujusdam Religiosi qui jure suffragii gaudent, in Superiorem sibi elegerunt ac Patrem spiritualem, cui juxta votum in solemni professione emissum, se obtemperaturos esse promittunt, in iis omnibus quæ regularem observantiam spectant.

(*a*) Hofman. Lexicon universal. V. Abbas.
(*b*) Gregor. IX in Cap. Abbatem, de rescriptis.

Hinc patet quantum ab hujuscemodi Abbate distent Abbates Commendatarii dicti, quos scilicet Rex Summo Pontifici intra sex menses a die vacationis præsentat, quique eo titulo tertia parte fructuum Abbatiæ libere potiuntur, dum pars altera locorum regularium instaurationi insumenda supponitur; tertia dumtaxat parte in Religiosorum usum reservata.

Regulares nempe Abbates Jurisdictionem in Monasterii sui Religiosos habent, secus Commendatarii, saltem in Galliis, ubi ne ipsos quidem Novitios ad Professionem admittere possunt, nisi Cardinalitia fulgeant dignitate.

In Comitatibus Flandrico, & Atrebatensi omnes Abbatiæ sunt Regulares, Electivæ, & Confirmativæ seu ab Ordinum Capitibus a quibus pendet, qualis est Abbatia Vigoniensis Ordinis Præmonstratensis in Diœcesi Atrebatensi; seu quandoque ab Episcopo Diœcesano qualis est Abbatia Anchini Ordinis Sancti Benedicti in eadem Diœcesi. (*c*) Jus idem Electionis servarunt sibi in Galliis Abbatiæ, & Monasteria quæ ordinum sunt Capita, Cluniacum scilicet, Cistercium, Grandimontium, Vallis Scholasticorum, Sanctus Antonius Viennensis, Mathurinenses, Præmonstratum, Vallis Brassicarum, Sanctus Edmus, Pontiniacum, Firmitas, Claravallis, & Morimontium (*d*).

(*c*) Definit. Canon. pag. 182.

Abbatum Regularium alii Triennales sunt, nonnulli vero Perpetui; at omnes debent esse Sacerdotes, (*e*) ne ipsis quidem Commendatariis exceptis, nisi ex dispensatione Summi Pontificis.

(*d*) Edict. Blef. art. 3.
(*e*) Cap. ut Abbas 1. de ætat. qualit. & ord. præfic. l. 1. Tit. 14.

CASUS PRIMUS.

ALEXIUS Reformati cujusdam Ordinis Religiosus pietate, & doctrina plurimùm commendatus, Monasterii alterius Ordinis Abbas electus fuit ab iis omnibus qui jus habent suffragii, quamvis nec illius communitatis membrum, nec ejusdem sit habitus, & Regulæ. Quæritur an absque peculiari Papæ dispensatione possit, aut debeat oblatam dignitatem acceptare.

RESPONS.

Nec potest, nec debet Religiosus ille tali electioni assentiri; cum Canonica non sit, & cuilibet Capitulo Regulari districte prohibitum sit alterius Ordinis Abbatem, Superioremve sibi eligere, quia sanè non expedit in eodem degere Monasterio Religiosos professione, habitu, aut Regula diversos; ac præcipuè eum, qui toti communitati regendæ præficitur, non esse illius communitatis membrum.

Disciplinæ hujus primus vindex est S. Greg. Magnus in Concilio Romæ habito an. 601. ut legere est apud GRATIANUM (a) *Defuncto verò Abbate*, inquit Sanctus Pontifex, *cujusquam Congregationis non extraneus eligatur, nisi de eadem Congregatione, quem sibi propria voluntate concors fratrum societas elegerit; & qui electus fuerit sine dolo, aut venalitate aliqua ordinetur.*

(a) Can. quam sit 5 §. 2. 18. q. 2.

Equidem Sanctus Pontifex exceptionem subjicit his verbis, *quod si aptam inter se personam invenire nequiverint, solerter sibi de aliis Monasteriis eligant ordinandum.* Sed præterquam quod verba illa de altero Monasterio, ejusdem tamen Ordinis intelligenda sunt, superfluit jam omnino exceptio illa, ex quo Regularium communitates adeo numerosæ evaserunt, totque idoneis viris, qui aliis præficiantur, sunt refertæ. Unde Clemens V. nulla illius exceptionis facta mentione, indistinctè prohibet, in Abbates, aut Superiores eligi viros alterius Ordinis. En verba illius ex Concilio Viennensi an. 1311. (b) *Cùm rationi non congruat ut homines disparis professionis, vel habitus simul in iisdem Monasteriis sociencur, prohibemus ne Religiosus aliquis in Abbatem vel Prælatum alterius Religionis, vel habitus de cætero eligatur, quod si secus actum extiterit, sit eo ipso irritum, & inane.* Idem omnino statuit Glossa in alteram *Nicolai* III. (c) Constitutionem; ipsaque jamjam allata Decisione nititur. Debet igitur Alexius Electioni suæ renunciare, cum Canonicis Constitutionibus adversetur, nec possit ei absque Dispensatione Pontificia assentiri; secus prohibitionem Ecclesiæ in Concilio Generali sancitam infracturus.

(b) Clement. cum rationi 1. de Electi. & Elect. potest. l. 1. tit. 3.

(c) Nicolaus III. in Cap. nullus 28. de Elect. &c. in 6.

CASUS II.

RAINFREDUS Monasterii Sancti Alliri Abbas cum sine causa, & propria auctoritate quatuor aut quinque Priores Conventuales deposuisset, duo ex illis id ægre ferentes, tali depositioni assentiri recusarunt; Quæritur an salvo obedientiæ voto ita se gerere potuerint.

RESPONS.

Ut hæc solvatur difficultas, duo distinguenda sunt Priorum Conventualium genera. Alii nimirum a Regulari Capitulo canonice electi, ab ipso Abbate confirmantur. Alii vero quos Fagnanus (d) Manuales appellat, a Capitulo minime nominantur, sed a solo Abbate minoribus quibusdam communitatibus præficiuntur. Quo posito, respondeo Priores illos a Capitulo canonice electos, atque ab Abbate confirmatos, non posse solius Abbatis auctoritate, ad ipsius nutum munere suo privari, nisi ex causa legitima & juris ordine servato. Ita Fagnanus qui sententiam suam probat ex Concilio tertio Lateran. (e) sub Alexandro III. cujus Decretum in Corpore Juris relatum ita se habet: *Priores autem cùm in Ecclesiis Conventualibus per Electionem Capitulorum suorum canonice fuerint instituti, nisi pro manifesta, & rationabili causa non mutentur.* Causas autem legitimas reputat idem Concilium, *si fuerint dilapidatores, incontinenter vixerint, aut tale quid egerint; pro quo amovendi merito videantur, aut si etiam pro necessitate majoris Officii de Concilio fratrum fuerint transferendi.*

(d) Fagnan. ad Cod. cum ad Monasterium C. de statu Monachorum, n. 37.

(e) Alex. III. in Conc. Later. 3. C. 10. in Cap. Monachi 2. §. Priores de statu Monachorum.

Accedit Glossa in hæc verba *non mutentur*. *Nota hic differentiam*, inquit, *inter Priorem Conventualem, & alium, quia Prior Conventualis deponi non potest nisi pro manifesta & rationabili causa.* Quod & probat ex hoc Juris Axiomate, *sine culpa nemo debet privari Jure suo.* Cui etiam congruunt hæc Sancti Gregorii ad Columbum Episcopum (f) verba: *Satis perversum, & contra Ecclesiasticam probatur esse censuram, ut frustra pro quorumdam voluntatibus quis privetur, quem sua culpa, vel facinus ab Officii quo fungitur gradu non dejicit.* Idem omninò sentiunt Innocentius IV. in suo super allatam mox decretalem Commentario, Joannes Andreas, & Cardinalis Hostiensis (g).

(f) Greg. in Can. satis 7. dist. 56.

Aliud plane dicendum de aliis secundæ Classis Prioribus, quos Abbas propria auctoritate minorum communitatum administrationi præposuit, de quibus loquitur Innoc. III. dum ait in Decretali: priùs laudata (h) *Tales autem ad agenda officia Monasterii deputentur qui fideles fuerint, & discreti*, ii scilicet ad nutum Abbatis deponi possunt aut revocari.

(g) Innoc. IV. in cit. Cap. Monachi Joan. Andr. ibid. n. 12. & in C. cum singula de Præb. in 6. n. 1. Hostiensis in dictum C. n. 5. 21.

Censent equidem nonnulli Doctores Ultramontani hancce revocationem ad nutum Abbatis, & sine causa fieri non posse; (i) at secus sentiunt plurimi magni nominis Canonistæ, puta (k) Hostiensis, Joannes Andreas, Antonius de Butrio, Petrus Ancharanus, Decius, Baldus, Cardinalis, Felinus, Socinus, Geminianus, pluresque alii, quos sequitur Fagnanus, atque ita a sacra Congregatione judicatum asserit 7. Mart. 1650. juxta decisionem Rotæ 16. Mart. 1584.

(h) In cit. Cap. cum ad Monasterium §. tales.

(i) Innoc. IV. in C. Insinuante, qui clerici vel voventes &c. n. 2.

(k) Hostiens. in cit. C. cum ad Monasterium, n. 21. Joan. Andr. in C. cum singula de præb. in 6. n. 2. Ant. de Butrio ibid n. 5. Anchar. ib. n. 4. Franeus ib. n. 5. Decius in C. ad nostram. n. 7. de confirm. utili, vel inutili. Socinus senior consil. 174. n. 8. Felinus in C. per tuas, de major. & obed. n. 4. Joan. de Selva tract. de Benef. 3. par. q. 68. n. 3. Fagnanus loco cit.

Dicendum igitur supradictos Priores Conventuales, si a Capitulo canonice electi, atque ab Abbate confirmati fuerint, non teneri depositioni suæ acquiescere, nisi adsint prænotatæ conditiones; secus autem si solius Abbatis auctoritate Minorum Monasteriorum regimini fuerint præfecti; attamen caveat Abbas ne ex tali depositione scandalum patiatur seu Monasterium, seu Prior ipse depositus, aliter contra charitatem graviter peccaturus.

CASUS III.

DOMINICUS Abbas Regularis Monasterii sancti Ligi, Fabianum Presbyterum sæcularem nominavit ad Parochialem sancti Albini, non requisito consensu Religiosorum Monasterii a quo pendet illa Parochialis Ecclesia. Idne validè saltem potuit?

RESPONS.

Id præstare non potuit; nec enim Regularis Abbas tale jus exercere potest sine consensu Capituli Abbatiæ suæ. Ita docet (l) Sylvester de Prierio juxta Decretalem Cælestini III. quæ sic habet; (m) *Respondemus quod in præsentationibus Prælatorum intelligi debet, quod fiant de Collegiorum suorum consensu, sine quo non obtinent firmitatem. Unde si constiterit Conventus vel majoris, & sanioris partis non adfuisse consensum, institutionem ejusmodi convenit evacuari.* Quibus addit Glossa ibid. *cum non sint facta secundùm jus, sed contemptis illis, qui requiri debent.* Quod etiam ibid. duabus confirmatur Decretalibus, altera Alexandri III. (n) altera Innoc. III. (o) *ubi*, inquit Glossa, *hoc videtur expressum.*

(l) Sylvester v. Abbas q. 3. §. 3.

(m) Cap. ea noscitur 6. de his quæ fiunt, &c. lib. 3. decret. tit. 10.

(n) Alex. III. in Cap. novit, & Cap. quanto 5. eod. tit.

(o) Innoc. III. in Cap. quod sicut 28. de consuetudine l. 1. tit. 4.

Ab ea excipitur regula casus in ipsa Cælestini III. Decretali expressus his verbis: *Nisi ex antiqua & approbata consuetudine, vel concessa libertate aliqui eorum probaverint commissi sibi Collegii non debere Ecclesiarum, seu Beneficiorum collationibus, requiri consensum.*

CASUS IV.

BENEDICTUS juxta Constitutiones Monasterii, cujus est Abbas Regularis, tenetur Religiosorum qui capitulum componunt explorare consilium ubi de admittendis ad professionem solemnem novitiis agitur; ob idque super novitii receptione communitatem convocavit; verum novitium huncce, quamvis suffragiorum pluralitate exclusum, propria ipse autoritate ad professionem admisit; contradicere non audentibus religiosis. Idne tuta conscientia præstare potuit?

RES-

RESPONS.

Asserunt plures, iique celebres Canonistæ, non teneri Abbatem regularem juxta votorum pluralitatem de novitii ad professionem admissione aut exclusione pronunciare; sed conquisitis Capituli suffragiis posse Abbatem ad libitum ea de re statuere. Verum opinio hæc omnium Monasteriorum praxi adversatur, nulloque fundamento fulciri videtur.

Censemus igitur oppositam sententiam, tum rationi, tum juri magis esse conformem. Rationi quidem; secus communitatis suffragia exquirere superfluum esset. Juri etiam, cum habeant, juxta canones, Religiosi vocem deliberativam, in iis omnibus quæ ad Capitulum referuntur, sed præcipuè in ipso de quo agitur casu.

Probari id potest ex jam laudata Cælestini III. Decretali *(a)* ubi statuit Abbatem, cui jus competit una cum Capitulo, nominandi ad beneficia quæ a Monasterio pendent, non posse id præstare sine consensu, institutionesque ad ipsius solius præsentationem factas, esse irritas. Jam vero non minus jure suffragii potiuntur Religiosi ubi de admittenda professione quam ubi de Beneficiorum præsentatione agitur; quod ergo nequit Abbas solus, in uno casu, id pariter nequit in altero.

(a) Cælest. III. in Cap. ea noscitur supr. cit.

CASUS V.

CANDIDUS Abbas Regularis Monasterii sancti Asaphi seu speciali privilegio, seu consuetudine legitime præscripta, in ea est possessione ut novitiorum professionem autoritate propria excipiat; potestne eo jure tuta conscientia uti contra juris communis dispositionem, atque obsistentibus Religiosis?

RESPONS.

Potest Abbas ille tuto in ea possessione stare; ut patet ex eadem Cælestini III. Decretali *(b)* ubi conceditur Abbati ut possit solus seu ex consuetudine seu ex privilegio, nominare ad Beneficia quæ pendent a Monasterio; quod etiam ad professionis admissionem extendi potest.

(b) Cap. ea noscitur sup. cit.

Patet 2. ex Constitutione Bonifacii VIII. *(c)* in qua supponit Monachorum admissionem quandoque ad solum Abbatem pertinere, eoque defuncto jus illud conventui non competere. *Ex quo textu*, inquit Barbosa, *colligunt Doctores communiter creationem Monachorum spectare ad solum Abbatem, quando Religio habet ad hoc talem consuetudinem*; hæc autem consuetudo legitima esse debet. *Licet enim*, inquit Gregor. IX. *(d) longævæ consuetudinis non sit levis autoritas, non tamen est usque adeo valitura, ut vel juri positivo debeat præjudicium generare nisi fuerit rationalis, & legitime præscripta.*

(c) Bonif. VIII. in Cap. si ad solum fin. de Regularibus in 6. lib. 3. tit. 14.

(d) In Cap. cum tanto, fin. de Consuetud. lib 1. tit. 4.

Congrueret sane, ut Abbas ille usui se conformaret qui apud omnes fere ordines viget, ubi quotquot sunt quibus constat Capitulum, suffragium ferunt cum Abbate, cum quis ad professionem admittendus est; quod quidem Religioni conducibilius est, & regulis magis consonum; cum illius certior sit vocatio, qui Abbatis simul, & Religiosorum suffragiis admittitur, utpote cujus magis exploratæ sunt actiones, & vita.

CASUS VI.

PHILEMON Religiosus rixatus cum Clerico sæculari, cui alapam ex irati animi motu impegit, Abbatem suum regularem adiit ad consequendam excommunicationis absolutionem, quam ei Abbas concessit. Quæritur an rite & valide coram Deo absolutus fuerit?

RESPONS.

Potest equidem Abbas regularis Monachum suum cum altero quocunque Monacho rixatum, ob idque excommunicatum, absolvere: verum id nequit si Monachus ille Clerico sæculari vim intulit; tunc enim absolutio censuræ ad Episcopum Diœcesis ubi admissum est delictum, pertinet.

Ita docet Glossa in canonem Gratiani *(e)* his verbis: *Abbas enim potest absolvere Monachum injicientem manus in Monachum suum vel alterius, sed non potest si percusserit Clericum sæcularem.* Id confirmat autor Glossæ ex Decretali Innoc. III. in corpore juris relata, *(f)* indeque patet Philemonem valide absolutum non fuisse, atque ideo ipsum teneri Episcopum diœcesanum adire.

(e) Glossa in Can. si quis 5. dist. 90.

(f) Innoc. III. in Cap. cum illorum 12. de sent. excom. lib. 5. tit. 39.

CASUS VII.

JOACHIMUS Abbas regularis Monasterii, cujus bona communia sunt ipsi, & Religiosis, postquam sumptus necessarios Abbatiæ suppeditavit, supersunt ei quovis anno bis mille librarum; potestne de iis propria autoritate ad libitum disponere?

RESPONS.

Non potest; siquidem, ut ait Sylvius *(g) Abbas non est Dominus rerum Monasterii, sed dispensator; ad dispensatorem autem pertinet non pro libitu bona sibi concredita dispensare, sed ex causa legitima.*

(g) Resolut. var. v. Abbas II. Tom. 5.

Eo nixus fundamento asserit Joannes Major *(h)* talem Abbatem reum esse vitii proprietatis, si bona Monasterii in favorem amicorum, aut parentum minimè egentium impendat. Idem sentit Navarrus, *(i)* atque ex sancto August. *(k)* probat non magis posse Abbatem regularem, quam Religiosi & Moniales donare Monasterii bona, sed ea teneri impendere, aut in usum Monasterii aut in pauperum solatium.

(h) In 4. sent. dist. 38. q. 9.

(i) Navar. Manual. C. XVII. n. 105. & in Can. non liceat. 2. 12. q. 2. §. 15.

(k) S. Aug. in Can. non dicatis. ij. 12. q. 1.

CASUS VIII.

ONESIMUS, Reformati cujusdam ordinis Religiosus, Tonsura & quatuor minoribus ordinibus a regulari Monasterii, cujus est professus, Abbate initiatus est: Diœcesanum postea adivit Episcopum, ut ab eo Subdiaconatum reciperet. Quæritur 1. utrum a suo valide ordinatus fuerit Abbate? 2. utrum Episcopus ipsum de novo ordinare nequeat, priusquam ei sacrum, quem petit ordinem conferat?

RESPONS.

Certum est, ex jure communi Episcopum solum ordinarium esse Tonsuræ, aliorumque sive majorum, sive minorum ordinum Ministrum; quod quidem probatu facile est ex Conciliis œcumenicis, Nicæno 1. habito sub S Sylvestro an. 325. *(l)* Florentino, *(m)* & Tridentino. *(n)* Cujus rei hanc etiam rationem affert sanctus Thomas, *(o)* quod cum Episcopus ordinarius sit confirmationis, a fortiori ordinarius debet esse Sacramenti ordinis minister.

(l) Concil. Nic I Can. 4.

(m) Concil. Florent. in decreto Eugenii IV.

(n) Concil. Trid. Sess. 23. Can. 7.

(o) S. Thom. in 4. dist. 25. q. 1. art. 1.

Attamen ex jure eodem concessum est Abbatibus regularibus, qui sint Sacerdotes, & ab Episcopo solemniter benedicti, Tonsuram & quatuor minores ordines conferre Religiosis sibi subditis, in proprio duntaxat Monasterio; ex vi jurisdictionis quasi Episcopalis, quam eis concessit Sedes Apostolica. *(p)* Quod ita declarat Innocentius III. ad Rotomagensem scribens Archiepiscopum; *Cum in septima Synodo (q) sit statutum*, inquit Pontifex, *ut Lectores per manus impositionem licentia sit unicuique Abbati in proprio Monasterio solummodo faciendi, dummodo ipsis ab Episcopo (secundum morem præficiendorum Abbatum) manus impositio facta noscatur, & constet, eum existere Sacerdotem; per primam Tonsuram, juxta formam Ecclesiæ datam a talibus Clericalis ordo confertur.* *(r)* Verum hæc eis non competit potestas erga alium quemquam, aut extra Monasterium degentem, ut hisce constat verbis: *in proprio Monasterio solummodo*, necnon isto Concilii Tridentini textu. *(s) Abbatibus, & aliis, quantumvis exemptis, non liceat imposterum intra fines alicujus diœcesis consistentibus; etiamsi nullius diœcesis, vel exempti esse dicantur, cuiquam, qui regularis subditus sibi non sit, Tonsuram, vel minores ordines conferre. Nec ipsi Abbates & alii exempti ..... Litteras dimissorias aliquibus Clericis sæcularibus, ut ab aliis ordinentur, concedant. Sed eorum omnium ordinatio ..... ad Episcopos, intra quorum diœcesis fines existant, pertineat.*

(p) In quos Ecclesiasticam & quasi Episcopalem jurisdictionem obtinent. Alex. IV. in C. Abbates. 3. de privilegiis in 6. l. 2. tit. 7.

(q) Can. quoniam 1. dist. 69.

(r) Innoc. III. in Caput: cùm contingat. ij. de ætate & qualitate & ordine præficiendorum. l. 1. tit. 14.

(s) Conc. Trid. Sess. 23. C. 10. de Reform.

Quod cum ita sit; ut quæstioni propositæ fiat satis; dicendum, Onesimum legitime Tonsura cæterisque ordinibus fuisse initiatum; si ipsius Abbas regularis sit Sacerdos, & solemniter ab Episcopo benedictus, & si quasi Episcopalem obtineat jurisdictionem, aut speciali Summi Pontificis privilegio, hæc ei facta sit potestas, Tonsuram, mi-

noresque ordines suis Religiosis conferendi: ac proinde ab Episcopo dicti Onesimi non iterandam esse ordinationem, antequam ad Subdiaconatum admittatur.

(a) Baptist. Trovam. in Rosella. v. Abbas.

Observat Baptista Trovamala, (a) Abbatem regularem, qui ter ab Episcopo benedictionem requisivit, quam ab eodem injuste renuente obtinere non potuit, jus illud licite posse sibi arrogare. Sic enim declaravit Alexander III. pro Abbatibus ordinis Cisterciensis (b) in decretali ad Religiosos ejusdem ordinis; cujus hæc sunt verba: *Statuimus præterea, ut, si Episcopus tertio cum humilitate ac devotione .... requisitus, substitutos Abbates vestros benedicere forte renuerit, eisdem Abbatibus liceat proprios Monachos benedicere, & alia, quæ ad officium hujusmodi pertinent, exercere; donec ipsi Episcopi suam duritiam recogitent, & Abbates benedicere non recusent.* Verum in eo casu congruam magis & tutiorem adhibere viam possunt Abbates regulares; si nimirum ad Papam confugiant, & ab ipso impetrent, ut deneganti ordinario alium substituat in eam rem Episcopum.

(b) Alex. III. in Cap. Statuimus I. de supplenda negligentia Prælatorum. l. 1. in 10.

Cæterum, inquit idem Trovamala, *non est tamen* (c) *licitum Abbatibus, aliis, quam Monasteriorum suorum conversis ... & in quos Ecclesiasticam & quasi Episcopalem jurisdictionem obtinent, primam Clericalem conferre Tonsuram, nisi eis competat ex pleno Apostolicæ Sedis indulto.* Quod idem Autor allata superius Alexandri III. Constitutione confirmat.*

(c) V. Abbas cit.

* An invalida perinde ac illicita sit Tonsuræ & minorum ordinum collatio ab Abbate ei facta in quem nullam habet jurisdictionem, opportune hic quærendum venit.

Cui quæstioni affirmative respondet Autor consultationum Canonicarum hac in parte peritus, si quis unquam; † rationemque affert quia hoc in casu potestatem sibi factam prætergreditur Abbas ille: cum enim conferendorum ordinum potestas jure tantum Ecclesiastico ei concessa sit qui Episcopali caractere non est insignitus, potest ab Ecclesia ordinatio ab eo collata invalida perinde ac illicita declarari; maxime cum certum sit, potestatem illam jurisdictionis esse, potius quam ordinis; solumque ex decentia ad id requiri in Abbate Presbyteratum. Si enim ad ordinem pertineret ea potestas, jam delegari alteri non posset, ut patet ex Cap. ix. de consecr. nec dici potest quod talis potestas sit ordinis Sacerdotalis, secus valide eam exereret quilibet Sacerdos, quod nemo dixerit.

† Tom. 2. de ordine Consult. 4.

Nec dicas non declarari irritas hujusmodi ordinationes a Concil. Trid. prohibitas; nam jure ipso communi quæ jurisdictionis sunt, ac ipsius limites excedunt, irrita sunt & nulla.

CASUS IX.

CHRYSOLOGUS ordinis sancti Bernardi Religiosus, Facultatis Parisiensis Baccalaureus, electus Abbas regularis Monasterii in longinqua Provincia siti, Parisios se conferre optaret imprimis, ut emenso Licentiæ cursu, deinde Doctorum numero posset adscribi. Quæritur utrum biennio trienniove ob eam causam a Monasterio tuta conscientia possit abesse?

RESPONS.

Non potest Religiosus ille abesse; quia Pastores, id est, ii omnes, qui beneficia vel dignitates obtinent, quibus annexa est animarum cura, ad residentiam necessario tenentur, ut in multis decretum est Conciliis, præsertimque Lateranensi an. 1179. & Tridentino; & in suis decretalibus, quas refert summa juris, declararunt Leo IV. Alexander III. Cælestinus III. Innocentius III. & Gregorius IX. (d) atqui Abbas regularis vere est pastor, quandoquidem ad ipsum pertinet cura spiritualis, salusque suorum Religiosorum. Tenetur itaque in suo Monasterio residere, ut curatus in sua Parœcia, ut ovium sibi commissarum; quarum Deo rationem aliquando redditurus est, saluti invigilet.

(d) Alex. III. in Conc. Lateran. in C. Quia nonnulli. 3. Leo IV. in cap Ex gestis. 2. Aleand. III. in Cap. conquerente 6. Cælestin. III. in cap. Ex parte. 8. Innoc. III. in Cap. qualiter. 9. & in cap. Ex tuæ. 11. & Greg. IX. in Cap. Clericos. fin. de Clericis non residentibus in Ecclesia vel præbenda. l. 3. tit. 4.

Equidem si talis in casu proposito esset permissa absentia, a fortiori magno Parochorum numero foret licita, quibus cum majori sit opus scientia, quam Religiosis, ob eam causam a suis Parœciis abesse possent absque peccato; quod Ecclesiasticam omnino perturbaret disciplinam, & innumeris propemodum animabus certum salutis periculum & detrimentum afferret. (e)

(e) De sainte Beuve. Tom. 3. cap. 136.

CASUS X.

ARISTARCHUS Clericus Tonsura initiatus, triginta jam annos natus, cum de Abbatia sancti Galli in commendam fuerit provisus, qua jam a quinque annis pacifice fruitur, nec ad sacros ordines promoveri curet; injecto sibi scrupulo valde angitur, quod nimirum sub peccato teneretur curare, ut intra annum ad Sacerdotium promoveretur, subducta temporis ratione a die provisionibus suis adscripta, vel saltem aditionis ad talem Abbatiam. Quæritur, an reipsa ad id teneretur? Et utrum etiamnum subsistat hujusmodi obligatio?

RESPONS.

Existimamus, Aristarchum vere teneri ad recipiendum Sacerdotium, primo anno, quo ei in commendam collata est Abbatia; eandemque obligationem hactenus sic perseverare, ut vel eam indesinenter adimplere, vel Abbatiam suam dimittere teneatur; nisi de consensu Regis a Summo Pontifice super hac re legitime dispensetur; quia Abbas commendatarius & Abbas regularis, quoad rem præsentem spectat, eadem lege tenentur.

Primo decisionem hanc probat Glossa (f) in unam decretalem Innocentii III. quæ de Abbate regulari agens dicit, *quia Abbas debet esse Sacerdos:* quod idem alia confirmat, decretali exprompta e decreto concilii Pictaviensis sub Gregorio VI. an. 1078. habiti, in quo idem statuitur his verbis: (g) *Ut Abbates, Decani & Præpositi, qui Presbyteri non sunt, Presbyteri fiant: ... quod si aliqua justa causa prohibente Presbyteri ... esse non potuerint, prælationes amittant.* Rem hanc asserit Fagnanus in suo super hanc decretalem Commentario tribus hisce rationibus. (h) 1. *Quia solemniter benedicuntur, ut in Cap. 1. supra de supplenda negligentia Prælatorum; & ita necessario debent esse Presbyteri.* 2. *Tum quia minores ordines conferunt, idque præstare nequeunt, nisi sint benedicti & Presbyteri, ut in C.* Quoniam 69. *distinctione: Et in* C. cum contingat. *Infra. Eodem.* Tertiam hanc rationem addit inclytus hic Canonista. *Tum denique quia curam habent animarum, saltem respectu Monachorum suorum.* Can. nullam. 18. q. 2. & Cap. *Cum ad Monasterium.* Infra de statu Monachorum. Ex quo facile colligitur, eandem esse Abbatis commendatarii obligationem, cum regularis Abbatis vicem gerat.

(f) Glossa in C. Exposuisti 6. 21. promoveri. de corpore vitiatis ordinandis, vel non, lib. 1. tit. 20.

(g) Conc. Pictav. in Cap. ut Abbates 1. de ætate & qualit. & ordine præficiendorum, lib. 1. tit. 14.

(h) Prosper Fagnanus in cit. C. ut Abbates. n. 1. & seqq.

2. Hoc idem disciplinæ punctum pro utroque Abbate statuit Constitutio Clementis V. in qua de Prioribus Conventualibus seu Titularibus, seu Commendatariis loquens hic Pontifex dicit: (i) *Qui autem Prioratus istos Conventuales, vel illos, non Conventuales curatos habuerint; infra annum, computandum a tempore collationis, seu commissionis sibi factæ de eis, & possessionis eorum adeptæ, vel infra vigesimum-quintum ætatis suæ annum: si ante annum ipsum non Conventuales Prioratus eis commissi fuerint aut collati, se faciant ad Sacerdotium promoveri. Quod si, cessante rationabili causa, non fecerint, eo ipso nulla etiam monitione præmissa, prædictis Prioritatibus sint privati, qui ipsis iterum ea vice nullatenus conferantur.*

(i) Clementina, Ne in agro, §. Cæterum de statu Monachorum.

Idem autem de Abbatibus regularibus, atque de hujusmodi Prioribus dicendum, cum ejusdem sint naturæ amborum beneficia, seu dignitates, communiaque in eam rem onera.

3. Edicto Blesensi mensis Maji an. 1579. (e) novum huic rei accedit argumentum; quibusdam additis non magni momenti temperamentis. En ejus verba: *Abbates & Priores Conventuales, ætatem a Conciliis requisitam adepti, juxta ea se facient ad Sacerdotium promoveri intra annum a provisionibus suis: nisi super hac re legitime fuerint dispensati: & nihilominus, aut intra duos annos insequentes, nisi ad dictum ordinem se faciant promoveri: eorum beneficia declarabuntur vacantia & impetrabilia; ipsique cogentur reddere ac restituere fructus, quos perceperint e ut in pia opera cedant & distribuantur.*

4. Quartam prædictis addit probationem Concilium

(a) Conc. Rotomag. tit. de Monasteriis. n. 4.

cilium Rothomagense sub Cardinali Borbonio anno 1581. habitum; cujus expressum est de eo Disciplinæ capite Decretum. (a) *Abbates & Priores regulares, atque etiam exempti, aut Commendatarii*, inquiunt Patres hujusce Concilii, *si ætatem præscriptam a jure, ad suscipiendos sacros ordines attigerint; intra annum promoveantur: facultate que de non promovendo, præterquam in casibus a jure expressis concessa ad annum tantum suffragentur. Alias Episcopus pro suo jure agat usque ad declarationem vacantium omnium beneficiorum.*

Denique hactenus dicta idipsum confirmat, quod Papa Bullas seu provisiones Abbatibus Commendatariis non concedat, nisi sub expressa conditione, quod se ad Sacerdotium promoveri intra annum curabunt; cui profecto deesse nequeunt absque peccato, nisi cum iis expresse dispenset Summus Pontifex. *

* Ad cas. X. & seqq. videsis Consult. XVI. Authoris mox laudati, eodem Tom. 2. de Ordine.

CASUS XI.

ANSELMUS obtentis ex regio rescripto Abbatiæ commendatæ Bullis cum apposita conditione, quod Commendatarius ad Sacerdotium intra annum se promoveri curabit, cui conditioni cum non satisfecerit, nec Sacros ordines suscipere intendat; postulat, utrum in foro conscientiæ *ipso facto* per hunc defectum vacet Abbatia sua, priusquam accesserit sententia juridica.

RESPONS.

Cum justis de causis Abbatem etiam regularem ordinare nequeat Episcopus, seu quod necessaria careat scientia, seu ob aliam justam rationem; (b) negari quoque non potest pro Abbate Commendatario æquas pariter intervenire posse rationes; attamen licet ipsius negligentia juste excusari non possit, & reus sit imprimis, appositam suis provisionibus nolens adimplere conditionem; hinc non sequitur *ipso facto* ex tali defectu, ejus vacare beneficium

(b) S. Greg. in Can. Accedens. 10. dist. 50. & Innoc. III. in c. Tuam. 10. de ætate & qualitate & ordine præficiendorum. lib. 1. tit 14.

Hoc unum igitur certum est, eum beneficio suo per juridicam sententiam esse privandum juxta statutum Lateranensis Concilii sub Alexandro III habiti: (c) unde colligi necesse est, quod cum Anselmus juridice per sententiam aut Arrestum Abbatia sua non fuerit spoliatus; dici nequit ipsum Beneficio suo fuisse ob id unum privatum, quod suscipiendi intra annum Sacerdotii impositæ sibi conditioni non satisfecerit.

(c) Conc. Later. 3. de elect. Summi Pont. C. 3.

Hanc decisionem ea præcipue ratione stabilimus, quod Bullis ejus inserta Sacerdotii intra annum suscipiendi clausula, sit tantum comminatoria, cui nimirum a summo Pontifice non additum fuit decretum irritans; quare in simili casu omnino necesse est ad vacationem beneficii, ut tres præcesserint canonicæ monitiones, debito cum intervallo factæ; ac deinde juridica accedat sententia, qua vacans declaretur.

Confirmari potest hæc opinio exemplo Clerici de beneficio Sacerdotali *a lege* vel *ex fundatione*, provisi, qui per triennium sacerdotio initiari neglexit; nam secundum jurisprudentiam, quæ viget in Gallia, Clericus ille contra devolutarium uti potest Regula *de pacificis possessoribus*, & post triennalem possessionem debet in jure sibi per eam quæsito manuteneri.

CASUS XII.

ATHANASIUS, e diœcesi Parisiensi, de Abbatia, vel Prioratu sancti Framburgi in commendam provisus, Sacerdotem se initiari non curavit intra annum, ex quo talem Abbatiam vel Prioratum adivit, uti jure & provisionum suarum tenore ad id tenebatur; & a duobus annis eo potitur beneficio; quæritur, utrum ad restitutionem fructuum, quos percepit, in foro conscientiæ teneatur?

RESPONS.

Existimamus eum ad talem restitutionem obligari, quia cum jure, & provisionum suarum tenore ad sacerdotium suscipiendum intra annum teneretur, neglecta tam justæ obligationis adimplendæ necessitate, injustus hujusce beneficii censendus est possessor: quod quidem eo magis æquitati consonum videri debet, quod eo beneficio potiri non potuit absque alterius injuria, qui & titulo & natura beneficii requisitis dotibus fuisset præditus, aut saltem voluisset ac potuisset eas intra annum sibi comparare.

Attamen, si diebus singulis officium suum recitaverit Athanasius, & pro debito bonum spirituale & temporale Monasterii procuraverit; in eo casu ad totalem fructuum restitutionem non tenetur; secus, si eam neglexerit obligationem, integros fructus perceptos restituere tenebitur. Si tamen neglecta officii sui recitatione, utilem aliunde bono spirituali vel temporali beneficii sui operam collocaverit; dici etiam potest, ipsum in eo casu ad integram quoque redditBuum perceptorum restitutionem non teneri, cum majorem vel minorem eorum partem acquisivisset pro majori vel minori cura impensa ac labores juxta illud effatum Bonifacii VIII. *Beneficium ..... datur propter Officium*, (d) quia voce illa, *Officium*, non modo intelligitur Breviarii recitatio, ad quam tenetur Beneficiarius; verum etiam omnis cura ac labor impensa ad bonum spirituale aut temporale sui beneficii procurandum.

(d) Bonifac. VIII. in Cap. Quia. fin. de rescriptis. in 6. lib. 1. tit. 1.

Nono equidem Blesensis edicti articulo statuitur, ut, qui de Abbatiis aut Prioratibus conventualibus provisi, se ad sacerdotium promoveri neglexerint, intra primum annum, aut saltem alterum ab obtentis provisionibus, eorum beneficia *ipso facto* declarentur vacantia & impetrabilia, & ipsi Beneficiarii perceptos fructus restituere cogantur; verum id de restitutione in solidum intelligi non debet, nisi juridica damnentur sententia: atqui æquum non foret integra fructuum restitutione Beneficiarium mulctare, qui singulis diebus divinum officium recitasset, quo etiam omisso simili pœnæ eum subjici foret injustum, si utilem aliunde bono spirituali aut temporali Beneficii sui operam dedisset, seu curando, ut pie ac decenter officia divina in eo celebrentur; seu jura ipsius vindicando: ac redituum conservationi invigilando: cum in hujusmodi curis ex parte consistat quod a jure dicitur *Officium*, adeo ut qui eas adhibet, pari hinc mercede dignus efficiatur.

Vide OBEDIENTIA Casibus 1. 3. 4. 5. 6. & 8.

ABBATISSA.

ABBATISSÆ nomine hic intelligitur, Religiosa, quæ spirituali in Monasterio Puellarum regimini præficitur.

Abbatissa præsente Episcopo Diœcesano, aut ejus substituto debet eligi: pleræque tamen in Gallia pendent a Nominatione Regis, de qua tamen nulla fit mentio a Summo Pontifice in Bullis seu Provisionibus Abbatissæ concessis, uti nec de Epistola, quam scribit Rex pro Religiosis a se nominatis: e contra dictis Bullis Romæ hoc inseritur decretum: *Dummodo saltem duarum*

ex tribus partibus dictarum Monialium ejusdem Monasterii Capitulariter & per vota secreta, præstandus ad hoc, expressus accedat consensus: Cujus clausulæ in Gallia non habetur ratio: cum Rex jus suum ac possessionem ex tempore concordati retinuerit ad nominandas Monialium Abbatissas, uti Monachorum Abbates.

(a) Conc. Trid Sess. 25. de regular. C. 7.

Ex Concilio Tridentino (a) Abbatissa non potest eligi nisi quadraginta annos ætate provecta, aut saltem triginta perfectos, idque post quinquennium ab emissa professione: at in Gallia invaluit Edictum mensis Decembris anno 1606. cujus Articulus quartus sic habet; *Religiosæ deinceps non providebuntur de Abbatiis aut Prioratibus conventualibus, nisi a decem jam annis professionem emiserint, aut per sex annos claustrale munus obierint*, cui edicto standum, nisi forte ei Rex derogare velit.

Nulla Abbatissa duas simul possidere Abbatias potest.

Abbatissæ Jurisdictio multo magis est limitata, quam Abbatis. Suas namque Religiosas benedicere, nec verba sacra facere, nec alias exercere potest functiones mulieribus interdictas, (b) uti proferre censuras, multo minus a censuris absolvere ligatas, quippe quæ Clavibus Ecclesiæ careant, ordine scilicet & jurisdictione, (c) quæ Abbatibus competunt; quandam tamen eis jurisdictionem concedit Ecclesia pro rebus quibusdam, uti in sequentibus Decisionibus patebit.

(b) Innoc. III. in Cap. Nova de pœnit. & remiss. Honor. III. in Cap. Dilata. de majorit. & obedient.

(c) S. Th. in 4. dist. 19. quæst. 1. art. 1. Quæst. 3. ad 4. Glossa in Cap. Execrabilis, 4. de præb. & dignit. V. Suspendere. lib. 3. extravag. Comm. tit. 1.

CASUS I.

EUTHALIA nominata ad Abbatiam Sanctæ Clotildis ad quam rescriptum habet regium, cujus etiam Bullæ Romæ sunt expeditæ, hoc sibi jus competere contendit dandi habitum novitiæ cuidam, quæ in hac Abbatia religioni nomen dare statuit: Abbatissæ consilio obsistere cuperent communitatis hujusce Religiosæ, verum a proposito abstinent, ne ipsi displiceant: qua de re quæritur, utrùm Euthaliæ, quæ Abbatiæ possessionem nondum adivit, tuta conscientia eo jure frui liceat?

RESPONS.

Abbatissa, de qua fit mentio in casu proposito, hoc sibi jus arrogare nequit novitiis dandi habitum in Religiosarum Abbatia, ad quam a Rege nominata est, priusquam Bullis Roma receptis, Abbatiæ possessionem adiverit; cum antea non sit vere Abbatissa, nec ideo jurisdictionem, quæ huic dignitati competit, exercere, aut ejus obire functiones possit.

Quod quidem adeo verum est, ut in casu proposito Episcopus ipse petenti puellæ habitum novitiæ dare non possit, etiam in monasterio jurisdictioni suæ subdito: quia ad Religionem puellam admittendi jus ei non competit, nisi post datum a communitate consensum. Communitas autem vacante sede Abbatiali puellam ad Religionem admittere non potest, quandoquidem deficiente Abbatissa duce, uti vera communitas haberi non potest. Ita sensit Doctor inclytus, cujus decisiones in vulgus emissæ sunt. (d)

(d) De Sainte Beuve, t. 2. cas. 179.

CASUS II.

ADELAIDA, Abbatissa Monasterii sancti Benedicti, ubi ea viget antiqua consuetudo, ut Abbatissa Monialium communitatis suæ suffragia ad aurem excipiat, ubi de admissione aut exclusione Novitiæ ad professionem agitur; quærit utrum suffragia deinceps eodem modo possit excipere illæsa conscientia; an vero Scrutinii formam introducere teneatur, ut fieri solet in reliquis ordinis sui Monasteriis?

RESPONS.

Hæc Abbatissa deinceps Monialium communitatis suæ suffragia ad aurem potest excipere ad Novitiarum admissionem aut exclusionem; nec Scrutinii formam, licet in reliquis Ordinis sui Monasteriis usitatam, introducere tenetur.

Hujus quidem decisionis hæc est potissimum ratio, quod nullus in Regula Sancti Benedicti articulus, aut canon aliquis reperiatur, quo hæc ratio suffragia recipiendi ad formam Scrutinii transferatur. Quocirca consuetudo illa, qua Adelaida Monialium suarum suffragia secreto excipere solet, cum uti abusiva haberi nequeat, ab ea retineri potest, verum etiam huic consuetudini, tanquam legi in monasterio suo constitutæ sese conformare potest, juxta hæc Justiniani Imperatoris verba: *Ex non scripto jus venit, quod usus comprobavit. Nam diuturni mores consensu utentium comprobati, legem imitantur;* (e) hoc est, *tantùm valet consuetudo, ubi lex scripta non est*, uti explicat Glossa; quibus etiam concordant hæc verba legis digestorum, (f) *inveterata consuetudo non immeritò pro lege custoditur: & hoc est jus, quod dicitur moribus constitutum.*

(e) §. Ex non scripto 9. lib. 1. instit. tit. 2. de jure naturali gent. & civili.

(f) L. De quibus 32. §. 1. de legibus Senatusque consultis. l. 1. tit. 3.

Hæc etiam decisio alterius consuetudinis multo majoris momenti, & Constitutione Bonifacii VIII. firmatæ exemplo confirmari potest, (g) in qua declarat hic Papa, quod in Monasteriis, ubi Religiosorum receptio ad Abbatem solum, excluso capitulo, seu privilegio, seu antiqua consuetudine pertinet, Abbas eo jure licite frui potest; unde colligi potest Abbatissam a fortiori, eundem, quo jam dudum fruitur, usum retinere posse. Ita sentit doctus ætatis nostræ Theologus. (h)

(g) Bonifac. VIII in cap. Si ad solum. fin. de regularibus & transeuntibus ad Religionem in 6. lib. tit. 14

(h) De Sainte Beuve. Tom. 2. casu 77.

CASUS III.

FREDEGUNDA, Reformati cujusdam Ordinis Abbatissa propinquorum suorum, aliorumque ex amicis, in quos nulla cadit mali suspicio; officiosos aditus sola ad clathros recipit: quæritur utrum id præstare queat absque peccato contra ordinis sui statuta, quibus Religiosis in communi prohibetur, ne absque socia visitationes excipiant?

RESPONS.

Quæstionem similem dissolvunt Angelus de Clavasio & Sylvester (i) dicendo, Abbatissæ id nullatenus licitum esse, eamque debere semper comitem habere quandam ex vetulis Monasterii sui Religiosis, cùm ad clathros ire tenetur, ut cum externis personis colloquatur: Id quidem facile probari potest ex canone Hispalensis concilii, qui e septimo œcumenico concilio depromptus est, (k) & quo Moniali cuique prohibetur, ne cum aliquo & quidem Religioso sola colloquatur, & in quo additur, quod *quando necessaria vita a parte virorum ad Regulares deferuntur, extra portam hæc suscipiat Abbatissa Monasterii feminarum, cum aliqua Vetula Monacha*, & Concilium Hispalense (l) statuit quidem, *ne cum ea sola, quæ præest, frequenter superiores loqui oporteat; Sed sub testimonio duarum vel trium sororum.*

(i) Angelus. V. Abbatissa. q. 7. Sylvester de Prierio eod. v. q. 3. n. 10

(k) Can. definimus. 21. 18. q. 2.

(l) Conc. Hispal. 2. in C. In decima. 24. eadem causa & q

Equidem debitum ab Abbatissa suis Religiosis exemplum in iis quæ ad observantiam regularis disciplinæ pertinent, exigit, ut quæ ab aliis postulat sibi subditis, ipsa prior perficiat, ne hac in re aliæ jure merito ei quidpiam exprobrare, aut quid licentius contra regulam & debitum ordinem facere audeant ob eam causam, quod ipsa regulam infringeret; quæ sane res foret periculosa & lubrica ob fragili-

gilitatem sexus, ac discrimen quod ex sæcularium consortio subeunt Deo devotæ filiæ.

CASUS IV.

BERNARDINA, Abbatissa Monasterii sancti Flori, cum unam e suis Religiosis ad officium suum mollibus verbis reducere frustra tentaverit, eam a sacris arcere, se posse existimavit; quæritur, num id legitime facere potuerit?

Ratio dubitandi est, quia æquum non videtur ex una parte feminam uti posse potestate clavium: ex alia jus illud videtur confirmari ab Honorio III. qui in sua Decretali nedum improbet, Abbatissam suspensionis pœna *ab officio Beneficioque* in suas Religiosas, Clericosque suæ jurisdictioni subditos usam esse, ut potius ipsius Superiori mandet, ut eos ad obedientiam censura Ecclesiastica compellat: hæc sunt verba Pontificis: (*a*) *Mandamus, quatenus dictas Canonicas & Clericos, ut præfata Abbatissa obedientiam & reverentiam impendentes, ejus salubria monita & mandata observent, censura Ecclesiastica compellas.*

(*a*) Honor. 3. in Cap. Dilecta 12. de majoritate & obedient. lib. 1. tit. 33.

RESPONS.

Antequam propositæ difficultati respondeatur, sciendum 1. Honorii III. Decretalem non de Religiosis, sed solummodo loqui de quibusdam Canonicis sæcularibus, quales etiam nunc sunt in Germania, in Belgio, & in Lotharingia, *cum canonicas suas..... officio Beneficioque suspendat:* hæc sunt hujus Decretalis verba, de quibus Glossa; *non dicit: Monachas. Loquitur enim secundum consuetudinem Theutonicorum, ubi sunt Canonicæ sæculares, quæ nullam faciunt professionem, nec renuntiant propriis, imo quandoque contrahunt matrimonium.*

2. Id etiam observandum, a summo Pontifice nihil definiri, circa latam ab Abbatissa suspensionem; cum sententiam suam non aperiens, hoc unum Monasterii Superiori mandat, ut Canonicas ad obedientiam Abbatissæ suæ præstandam compellat.

3. Denique sciendum, hanc suspensionem intelligendam esse duntaxat *ab actibus temporalibus*, ut loquitur Glossa in unam constitutionem Joannis XXII. (*b*) *a quibus etiam suspendit Abbatissa, quæ non habet Claves, & alii sæculares*, addit Auctor hujus Glossæ.

His tribus observatis quæstioni propositæ respondemus, & dicimus, Bernardinam vi tituli & dignitatis suæ Abbatissæ, nullam vere spiritualem exercere posse jurisdictionem, ut patet ex his D. Thomæ verbis (*c*): *Mulier, secundum Apostolum, est in statu subjectionis: & ideo ipsa non potest habere aliquam jurisdictionem spiritualem... unde mulier non habet, neque clavem ordinis, neque clavem jurisdictionis, sed mulieri committitur aliquis usus clavium*, qui scilicet spiritualis Ecclesiæ jurisdictionis similitudinem quandam præ se refert: *sicut habere correptionem in subditas mulieres, propter periculum cohabitationis, si viri mulieribus cohabitarent.* Idem addit alibi S. Doctor, loquens de potestate Abbatissarum: (*d*) *Ad illud de Abbatissis, dicendum, quod non habent claves ad aperiendum regnum Cœlorum; sed actum similem actui clavium; scilicet in correptione temporali, & disciplina suarum Monialium, propter periculum cohabitationis virorum inter eas.*

(*b*) Glossa in Cap. Execrabilis 4. de præbendis & dignit. V. Suspendere. l. 3. extravag. Comm. tit. 2.
(*c*) S. Thom. in 4. dist. 19. quæst. 1. art. 1. quæstiuncula 3. ad 4.
(*d*) Idem ibid. ad Hanibaldum. q. un. 2. 1. ad 3. & in 4. dist. 25. q. 2. 2. 1.

CASUS V.

HENRICA, Abbatissa Monasterii sancti Stanislai, quod immediate a sancta Sede dependet, & eximitur a jurisdictione Episcopi; instar Præsulum seu majorum sive minorum, hoc sibi jus competere contendit, eligendi, sibi quem voluerit, Confessorem pro libito; & reipsa unum elegit, cui a biennio trienniove conscientiæ suæ secretum committit. Quæritur, utrum hoc ipsi jus competat vi dignitatis suæ & exemptionis, & utrum validæ sint hujus Confessoris absolutiones?

RESPONS.

Licet Abbatissa sit immunis a jurisdictione Episcopi, ac jurisdictionem Episcopalem per suos Officiales possit exercere, hoc tamen jus sibi arrogare nequit, eligendi, quem voluerit Confessorem: quia in eo haberi non potest numero Præsulum, quibus solis convenit hæc facultas. Id ipsum docet Sylvester de Prierio post Paludanum, cujus hæc sunt verba: (*e*) *Ex his autem patet, quod hoc privilegium non habent; primo exempti, non prælati: ..... secundo nec Abbatissa ulla, quamvis exerceat Jura Episcopalia, ponendo officiales, & quantumcunque exempta; quia non est Prælatus, cùm non habeat claves.* Idem docet Sylvius (*f*); unde colligimus Henricam non potuisse sibi Confessorem eligere; eumque, cui a biennio trienniove peccata sua confessa est, eam idcirco valide absolvere non potuisse, nisi forte de consensu Episcopi, a Summo Pontifice jus illud speciali privilegio obtinuisset.

(*e*) Paludanus apud Sylvestrum. V Conf. 1. q. 1.
(*f*) Franc. Sylvius in Supplem. S. Thom. q. 8. a. 5. quæst. 2 conclus. 2.

CASUS VI.

CRESCENTIA, filia illegitima, Religionem professa in Abbatia sanctæ Glossinæ post duodecim annos Priorissa, & deinde ejusdem Monasterii Abbatissa electa est, non obtenta dispensatione à Papa, & nequidem cuiquam declarato natalium suorum defectu. Quæritur, utrum ejus electio sit canonica & valida?

RESPONS.

Quidam Autores, ut Emmanuel Rodriguez & Miranda (*g*) & alii etiam recentiores talem Abbatissam legitime electam fuisse contendunt: At contrarium sentit Fagnanus (*h*) eorumque solide confutat opinionem magno DD. antiquorum numero fretus & autoritate. En ejus probationes.

Priorissa namque aut Abbatissa veram habet dignitatem juxta verba Bonifacii VIII. (*i*) & ut docent Geminianus, Autor Glossæ in legem Codicis Justiniani, (*k*) Bartolus, Baldus, & Rebuffus. (*l*) *Etsi de Abbatissis dicatur*, ut observat D. Thomas, (*m*) *quod non habent prælationem ordinariam, ut Episcopi, sed quasi ex commissione propter periculum cohabitationis virorum ad mulieres.*

Atqui sola professio solemnis non sufficit, ut ad eam dignitatem promoveatur Religiosa illegitima, nisi dispensationem a Summo Pontifice obtinuerit, nec defectu natalium minus ad eam sit inhabilis, quam aliis defectibus, de quibus loquitur jus Canonicum, cum generalis sit defensio, ut constat ex his antiqui Concilii Pictaviensis verbis: (*n*) *Cæteri ex fornicatione nati......prælationem nullatenus habeant.* Et ex his Gregorii IX. (*o*) *& alii non legitime nati*; quæ verba universim prolata utriusque sexus personas illegitimas comprehendunt, nulla excepta, ut hic terminus, *si quis*, qui, ut lex loquitur (*p*) *tam masculos, quam feminas complectitur.* Unde affirmat Decius (*q*) hanc interpretationem, etiam in re odiosa, admitti ab omnibus Autoribus; quod etiam ex Fagnano (*r*) & multis antiquis Canonistis (*s*) certius est: 1. Cùm res ad Religiosas pertinet. 2. Quando, ut loquitur idem Bartolus, est rationum identitas. (*t*) Quocirca, ut simplex Religiosus illegitime natus, ad nullam evehi potest prælaturam, absque dispensatione Summi Pontificis; idem dicendum sit de Religiosa in simili casu.

Ratio, qua nititur hæc Ecclesiæ disciplina, est quia permagni interest, ut persona, quæ totius communitatis regimini præficitur, non modo sit libera ab omni culpa, sed etiam macula, *quia etsi non sit nota delicti*, ut loquitur Innocentius III. scribens ad Episcopum Florentinum, (*u*) *est tamen nota defectus.* Natalium autem defectus est nota, quæ ignominia personam afficit, seu ob detestationem criminis, quo nata est, seu ob suspicionem vel timorem ne parentum libidinem proles imitetur, juxta hoc dictum: *Sæpe solet similis filius esse patri*; & istud aliud: *Insequitur leviter filia matris iter.* Quod quidem sæpe sæpius usu venit; ut asserit Sixtus V. in sua Bulla 26. Novembris an. 1587. (*x*) *qui ut plurimum parentum vitia & incontinentiam imitari solent.* Rem ita non modò definiunt inclyti, quos laudavimus Canonistæ, verùm etiam Panormitanus, Archidiaconus, Navarrus, aliique complures.

Cæterum, cum asseruimus illegitimam personam ad nullam regularem prælaturam evehi posse canonicè, nisi ad eam per dispensationem Papæ idonea efficiatur, non intendimus derogare privilegio nonnul-

(*g*) Emman. Rodriguez. Tom. 1. qq. regular. q. 13. art. 21. Miranda tract. de Monial. q. 6. art. 3.
(*h*) Fagnan. in C. Ut filii. 1. de filiis Presbyteror. n. 38. & seqq.
(*i*) Bonifac. VIII. in C. Indemnitatibus 45. §. 1. vers. Verum, & Geminianus, ibid.
(*k*) Glossa in l. Generali. 13. Cod. de Sacro sanctis Eccl. v. Dignit. l. 1. t. 2.
(*l*) Bart. in l. Si ut proponitis. 1. Cod. de dignitatibus n. 43. c. 1. tit. 1. Bald. in l. Feminæ. ff. de reg. juris. n. 10 Rebuff. de pacificis possessor.
(*m*) S. Thom. in 4. dist. 25. q. 2. art. 1. ad 1
(*n*) Conc. Pictav. in C. Ut filii. 1. de filiis Presbyt. l. 1. tit. 17.
(*o*) Greg. IX. 6. in C. Nimis. fin. Cod. tit.
(*p*) L. Verbum. 1. ff. de verb. significat. lib. 50. tit. 16. & lege, hoc Edicto 1. ff. de pecun. constituta l. 13. tit. 5. & ibid. Bartol.
(*q*) Decius in l. Feminæ. ff. de reg. juris. n. 108.
(*r*) Fagn. loc. cit. n. 41.
(*s*) Cardinalis Zabarella in Clement. 1. de rescriptis. q. 5. Decius in citat. leg. Feminæ. in 110. vers. sed tamen.
(*t*) Bartolus in l. Si ita. ff. de gratis 2. oppos. 2.
(*u*) Innoc. III. in C. Accedens. 14. de purgat. Canonica. l. 5. tit. 34.
(*x*) Sixt. V. in Bul. de Omnibus. 71. §. 2.

nullorum generalium præpositorum quorumdam ordinum, de quibus loquitur Rodriguez (*a*) quo ordinum suorum Religiosas in eo casu possunt dispensare, modo tale privilegium nec a Concilio Tridentino, nec a summo Pontifice fuerit revocatum.

(*a*) Emman. Rodriguez qq. regular. q. 13. art. 21. & in sum. Tom. 2. C. 19. n. 13.

CASUS VII.

CATHARINA, Abbatissa Monasterii ordinis sancti Benedicti, in quo observatur regula mitigata, in aliud Monasterium translata est, ubi viget strictior & reformata ejusdem ordinis disciplina: Quæritur, utrum secundam illam Abbatiam acceptando, eandem reformatam disciplinam observare sub peccato teneatur, licet ad eam vi professionis suæ & voti non teneatur?

RESPONS.

Videtur dubium non esse, quin Catharina teneatur ad observandam strictiorem & reformatam disciplinam, acceptata nova Abbatia, in qua eadem strictior disciplina servatur.

Ratio est, quia qui acceptat beneficium, censetur etiam & acceptare incommodum: atqui strictior & reformata disciplina est onus seu incommodum, quod a nova, ad quam transferri Catharina consensit, Abbatia separari non potest Igitur ad ejus observationem omnino tenetur. Licet enim ad eam solemni sua professione non teneatur, quam emisit in priori Monasterio, alteram Abbatiam accipere non potuit, seclusa obligatione ejusdem regulas observandi juxta illud juris effatum: *Qui sentit onus, sentire debet commodum*, (*b*) hoc est, qui sentit commodum, sentiat onus, vel, qui non sentit onus, non sentiat commodum, uti explicat Glossa; (*c*) quocirca novam Abbatiam retinere, & ejus fructus colligere absque dispensatione Romana non potest, quin omnia huic annexa subeat onera, quorum primum & maximum est observatio strictioris & reformatæ disciplinæ: quod denuo congruit cum hac alia Bonifacii VIII. Regula: *Rationi congruit, ut succedat in onere, qui substituitur in honore.* (*d*)

(*b*) Reg. 55. de regulis juris in 6.
(*c*) Glossa in citat. reg. 55. V. & contra.
(*d*) Reg. 77. de regulis Juris in 6.

Equidem, cum hæc Abbatissa translatione sua facta sit dux secundi hujusce Monasterii, necesse est ad bonum, quo Religiosis Communitatis suæ præire debet, exemplum, ut ad aliarum normam vitæ suæ exigat rationem, nec quidquam singulare in ea quoad regulas & constitutiones congregationis suæ appareat.

CASUS VIII.

Cum ULRICA Matrona nobilis, amicæ suæ Christinæ sancti Fulberti Abbatissæ 9000. libr. annumerasset nomine Florentis, qui filiam suam Religioni a se destinatam ea summa dotabat: cumque Abbatissa illa Ulricæ amicæ suæ 500. libras ea conditione dono dedisset, quod, si forte solemnia Religionis vota non emitteret filia, dictam summam 500. librarum Ulrica Florenti restitueret: evenit, ut filia Monasterium ingressa, aliquanto post ex eo voluerit exire: quo facto Abbatissa 8500. lib. Florenti restituit, simulque Ulricæ onus imposuit, ut eidem 500. libras redderet; at cum jure merito dubitare possit hæc Abbatissa, num Ulrica impositam sibi restitutionem faceret aut possit aut velit, postulat Abbatissa, quid in eo casu sibi faciendum sit, & utrum hujus Matronæ defectu ipsa 500. libras restituere teneatur, quamvis id ipsum, nisi impensis Monasterii præstare non valeat.

RESPONS.

Difficultas ista an. 1625. sub casu simili fuit Sylvio proposita, cui respondit (*e*) dicendo, *quia Abbates & Abbatissæ non sunt proprietarii bonorum Monasterii, uti nec eorum, quæ in illud conferuntur, sed dispensatores tantum: ideoque non possunt illa expendere, nisi vel in utilitatem Monasterii, vel in Pauperes, seu opera pia, vel in compensationem eorum, quæ Monasterio sint benefacta.* Unde Abbatissa ista Ulricæ propria authoritate 500. libras dono dare nequivit, nisi eas forte benefactis suis in Monasterium collatis meruerit.

(*e*) Franc. Sylvius, Var. resolut. v. Abbatissa. I. Tom. 5.

Præsupposito hoc effato, tum difficultati præcise, inquit doctus hic Theologus, *Respondeo 2. Abbatissam debere pertinenter se informare de rei veritate; & casu quo deprehendat eam tertiam personam deesse officio restituendi, ipsa tenetur*, de Religiosarum consensu, *patri refundere eam pecuniam secundum ea, quæ tradunt sanctus Antoninus* (*f*) aliique tres præcipuæ notæ Authores: (*g*) cujus decisionis hanc etiam affert rationem: *quia quicunque est restitutioni obnoxius, non est liber ab ea obligatione, donec inæqualitas sit sublata & æqualitas facta, si fieri potest, & non interveniat justa remissio.* Quibus addit hic Author, Abbatissam, facta restitutione, teneri ad agendum, contra illam Matronam, eamque insequendam, donec acceptam restituat pecuniam, *alioquin damnificaret Monasterium, cujus utilitati ipsa studere debet.*

(*f*) S. Anton. Sum. Theol. par. 2. c. 4. §. 1.
(*g*) Navar. Man. c. 17. n. 57. Telet. instruct. Sacerdotum, l. 5. c. 24. Lopez, part. 1. c. 108. & 121.

CASUS IX.

SOPHIA Abbatissa Monasterii sancti Claudii, sciens, puellam, quæ inter Novitias libens annumerata est, mutasse consilium, nec se ad emittendam professionem offerre, nisi coactam parentum odio, minis aliisque malis tractationibus; peccatne mortaliter, hujusmodi Novitiam ad solemnem votorum nuncupationem admittendo? Peccaretne etiam mortaliter, si inter novitias solummodo puellam ad ingrediendum Monasterium pariter coactam a parentibus sciens adscribi permitteret?

RESPONS.

Certum est, hanc Abbatissam in utroque casu lethaliter peccare, quoniam actu per suum consensum ad vim puellæ illatam, & per suam præsentiam, ad excommunicationem a Concilio Tridentino (*h*) latam concurrit. *Quia anathema*, ex Concilio Meldensi (*i*) an. 845 habito, *est æternæ mortis damnatio, & nonnisi pro mortali debet imponi crimine.* En verba ipsius Concilii Tridentini: *Anathemati sancta Synodus subjicit omnes & singulas personas, cujuscumque qualitatis & conditionis fuerint, tam Clericos, quam Laicos sæculares, vel regulares; atque etiam qualibet dignitate fulgentes, si quomodocumque coegerint aliquam virginem, vel viduam, aut aliam quamcumque mulierem invitam, præterquam in casibus in jure expressis, ad ingrediendum Monasterium, vel suscipiendum habitum cujuscumque religionis, vel ad emittendam Professionem, quique consilium, auxilium, vel favorem dederint; quique scientes eam non sponte ingredi Monasterium, aut habitum suscipere, aut professionem emittere, quoquo modo eidem actui, vel præsentiam, vel consensum, vel autoritatem interposuerint.*

(*h*) Conc. Tr. Sess. 25. c. 18. de Regular. & Monial.
(*i*) Conc. Meldens. c. 6. in Can. Nemo 41. 27. q. 3.

Quibus verbis constat 1. eos excommunicationem incurrere, qui puellas vel mulieres cogunt ad ingrediendum Monasterium, ut eas cogant ad solemnem religionis professionem. 2. eos pariter excommunicationi subjici, qui puellam, sponte quidem Monasterium ingressam, sed mutato consilio exire cupientem, invitam in eo remanere compellunt. 3. eidem excommunicationis pœnæ eos subjici, qui hujusmodi violentiæ suum præbent consensum, aut eam authoritate sua fulciunt, aut per præsentiam suam favent eidem.

Unde sequitur, in casu proposito Sophiam non posse excusari a peccato mortali, nec ab anathemate, quod est sui pœna peccati. Et quidem merito hujusce sancti Concilii Patres terribilem hanc tulere censuram in eos, qui talem admittunt violentiam, aut ipsi quomodocunque favent: nam solius est Dei hanc fidelibus mentem gratiæ suæ lumine inspirare, ut sæcularibus rebus abdicatis, ipsi soli, emisso solemni religionis voto, serviant; Et ii, qui puellam ad religionis ingressum compellunt, immane facinus in Dei authoritatem, supremumque ejus in creaturas dominium admittunt, & quidem graviter id jus naturale offendunt, quo quilibet est propriæ voluntatis arbiter.

ABLUTIO.

Vide MISSA. Casibus. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 22. 27.

ABOR-

ABORTUS.

ABORTUS est præmaturus gravidæ feminæ partus; qui fetum voluntarie ante tempus abigit, seu sit animatus, sive non, fit reus peccati mortalis, & etiam homicidii, atque adeo irregularitatem incurrit, si fetus sit animatus, (a) ut declarat Innocentius III. (b) De hoc crimine verbis vehementissimis loquitur S. Augustinus; & ab eo *libidinosa crudelitas* (c) nuncupatur; ac severissime omnes hujusce criminis rei Legibus Romanis puniebantur. (d)

(a) Cajet. in sum. v. Abortus. Barth. Fumus eod. v. cap. Si aliquis, 5. de homic. l. 5. t. 12.
(b) Innoc. III. in c. Sicut 2. de homic.
(c) S. Aug. l. 1. de nupt. & concup. c. 15. in Can. Aliquando, 7. 32. q. 2. & in Can. Quod vero. 8. ibid.
(d) Leg. Si quis aliquid. 38. §. qui abortivus. 5. ff. de pœn. l. 48. tit. 19.

Inter Medicos & Philosophos non constat, quo præcise tempore fetus sit animatus: probabiliorem postea de hac re opinionem referemus. In secunda etiam decisione asseretur ea de re doctrina Sacræ Facultatis Parisiensis, simulque censura a Clero Gallicano an. 1700. lata de duabus perniciosis propositionibus, quas corruptæ morum disciplinæ authores protulerant.

CASUS PRIMUS.

MAGDALENA, puella nobilis, ac Sponsa unius ex primis urbis amplissimæ Magistratibus, a Ferdinando corrupta, ex cujus coitu gravidam se existimat; potione fetum, priusquam sit animatus, abigere statuit; ut famæ suæ simulque fortunæ consulat. Nunquid tale consilium absque reatu peccati mortalis valet perficere?

RESPONS.

Puella illa consilium suum de procurando sibi Abortu absque reatu peccati mortalis perficere nequit; quæcumque ex alia parte infamia aut infortunium ipsi contingat. Hæc veritas adeo firmis ac certis munitur argumentis, ut iis contradici non possit.

Primum argumentum ducitur, 1. Ex Concilio Trullano, an. 692. (e) quo sic habetur: *Eas, quæ dant abortionem facientia medicamenta, & qui fetus necantia venena excipiunt, homicidæ pœnis subjicimus.* 2. Ex Concilio Eliberitano, (f) quod ab an. 305. prohibuerat, ne ad Communionem admitterentur mulieres hujus criminis nocentes, quas benigne excipere putavit Ecclesia, cum in vigesimo Canone Concilii Ancyrani an. 314. eas ad decem annos pœnitentiæ reduxit. *De mulieribus quæ fornicantur & partus suos necant, vel quæ agunt secum, ut utero conceptos excutiant; antiqua quidem definitio, usque ad exitum vitæ eas ab Ecclesia removet; humanius autem nunc definimus, ut eis decem annorum tempus secundum præfixos gradus pœnitentiæ largiamur.* Hæc sunt verba hujus Canonis. 3. Ex Concilio Ilerdensi sub Joanne I. an. 524. quod iis pœnitentiam septem annorum infligit, qua nondum peracta ad Communionem non debent admitti. 4. Ex Concilio Moguntino sub Leone IV. quod Conciliorum Eliberitani & Ilerdensis Decreta renovat. 5. Ex Vormatiensi Concilio in Decretalium corpore relato (g) cujus est istud Decretum. *Si aliquis causa explendæ libidinis, vel odii meditatione homini, aut mulieri aliquod fecerit, vel ad potandum dederit, ut non possit generare, aut concipere, vel nasci soboles, ut homicida teneatur.*

(e) Conc. Trullanum Can. 61.
(f) Conc. Eliberit. Can. 63.
(g) Conc. Wormat. in cap. Si aliquis, 5. de homic. volunt. vel casuali secund. Burchard. l. 17. Decr. c. 57.

Secundum argumentum hujus decisionis petitur ex his Tertulliani verbis (h): *Nobis vero homicidio semel interdicto, etiam conceptum utero, dum adhuc sanguis in hominem deliberatur, (i) dissolvere non licet. Homicidii festinatio est, prohibere nasci; nec refert natam quis eripiat animam, an nascentem disturbet. Homo est & qui est futurus, etiam fructus omnis jam in semine est.*

(h) Tertull. Apolog. c. 9.
(i) Hoc est dum adhuc dubitatur an concepta utero femina coibunt in fetum. Nicol. Rigal. hic.

Idem docet Minutius Felix in suo Dialogo, & eum fore Ethnicum asserit, qui contrarium auderet defendere. En ipsius verba: *Sunt, quæ in ipsis visceribus, medicaminibus epotis, originem futuri hominis extinguant, & parricidium faciant antequam pariant: & hæc utique de Deorum vestrorum disciplina descendunt.* (k)

(k) Minut. Fel. in Oct. sub fin.

Sanctus Basilius ad Amphilochium scribens, (l) uno verbo omnes solvit difficultates, simulque distinctiones quæ possent afferri; crimen illud indiscriminatim & in quolibet casu damnando. *Quæ de industria fetum corrupit, cædis pœnas luat. Formati quidem vel informis subtilitas a nobis non attenditur. Hic enim non solum quod nasciturum fuit vindicatur; sed etiam ipsa, quæ sibi insidias paravit: quoniam ut plurimum ejusmodi inceptis una quoque mulieres intereunt.* Sic loquitur antiquus Ecclesiæ Pater, cui consentit Theodorus Balsamon in annotationibus suis in Canonem, in quo reperitur ille textus. *Præsens autem Canon*, inquit, *determinat eas, quæ tale quid agunt, homicidarum pœnis subjici, adjicit non esse differentiam ullam abortivi fetus; sive enim est informe, quod abortu ejectum est, sive formatum & quod habet hominis characterem, eadem est ratio.* quidem si fetui inanimi vita non adimatur, fit tamen æquivalens; cum vivere & nasci impediatur: *Unde sicut is, qui non quidem aliena tollit, sed tamen alium impedit, ne ditescat, aut lucrum faciat, uti* argumentatur Estius (m), *quamvis proprie non furetur; peccat tamen contra septimum Præceptum Decalogi; ita qui futurum hominem impedit, etsi proprie non occidat; in eodem tamen genere peccat, eo nimirum peccato, quod ad homicidium reducatur.* Verum missis argumentis ad Decretorias authoritates redeamus.

(l) S. Basil: Ep. ad Amphil. Can. 2.
(m) Guillelmus Estius. l. 4. dist. c. 21. part. 3.

Tertium denique argumentum suppeditat Sixtus V. per constitutionem suam octogesimam septimam 16. Novembris an. 1588. (n) quæ sic habet. *Omnes & quoscunque, tam viros, quam mulieres, cujuscumque status, gradus, ordinis ac conditionis,* inquit hic Summus Pontifex, *etiam Clericos seculares, vel cujusvis ordinis regulares, quavis dignitate & præeminentia Ecclesiastica, vel mundana fulgentes, qui de cætero per se, aut per interpositas personas abortus, seu fetus immaturi, tam animati, quam inanimati, formati, vel informis ejectionem procuraverint percussionibus, venenis, medicamentis, potionibus, oneribus, laboribusque mulieri prægnanti impositis, ac aliis etiam incognitis, vel maxime exquisitis rationibus; ita ut reipsa abortus inde secutus fuerit: ac etiam prægnantes ipsas mulieres, quæ scienter præmissa fecerint pœnas, tam Divino, quam humano jure, ac tam per Canonicas sanctiones, & Apostolicas Constitutiones, quam civilia jura adversus veros homicidas, qui homicidium voluntarium actu & reipsa patraverint propositas & inflictas..... eo ipso incurrere hac nostra perpetuo valitura Constitutione statuimus & ordinamus, ipsasque pœnas Leges & Constitutiones ad casus præfatos extendimus. Eos vero, qui Clerici fuerint, omni privilegio Clericali, officiis, dignitatibus & beneficiis Ecclesiasticis...... ipso facto privamus, & in futurum inhabiles ad ea suscipienda decernimus..... eisdem pœnis teneri omnino statuimus, eos qui sterilitatis potiones, ac venena potionibus propinaverint, & quominus fetum concipiant, impedimentum præstiterint, ac ea facienda & exequenda curaverint; sive quoquo modo in his consuluerint, ac mulieres ipsas, quæ pocula sponte ac scienter sumpserint..... decernentes ac declarantes, quod..... nec personæ, sic, ut præfertur, delinquentes & excommunicatæ, præterquam in mortis articulo absolvi valeant.... nec per locorum ordinarios, nec per alios, quavis authoritate fulgentes, quam per nos & Romanos Pontifices successores nostros...... ac tam absolvendi quam dispensandi facultatem hujus-*

(n) Sixtus V. in Bulla Effrænatam. 87. §. 1. 2. 5. & 8.

modi,

modi, etiam quoad forum conscientiæ in casibus superius expressis nobis & successoribus nostris reservamus, &c. Ultimum tamen hunc articulum mitigavit Gregorius XIV. per suam Bullam datam 9. Junii an. 1591. (*a*) & cuilibet Sacerdoti ab Episcopo approbato potestatem facit absolvendi ab excommunicatione & peccato, eos, qui rei fuerint hujus criminis.

(*a*) Greg. XV in Bulla Sedes Apostolica. §. 3.

Ut perficiatur, & certior etiam fiat hæc decisio, juvat hic referre Censuram, quam tulit Innocentius XI. in 34. & 35. Propositione inter 65. quas damnavit 2. Martii an. 1679. Trigesima quarta hæc erat: „ Licet procurare abortum ante animationem „ fetus; ne puella, deprehensa gravida occidatur, „ aut infametur. „ Trigesima vero quinta hæc erat: „ Videtur probabile omnem fetum, quandiu in utero est, carere anima rationali: & tunc primum „ incipere eandem habere, cum paritur; ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium „ committi. „ Hæ sunt duæ Propositiones execrandæ, quas temere protulerant quidam Casuistæ, ut crimen a culpa vindicarent, quod a Sixto V. *execrandum*, a Gregorio XIV. *maximum facinus* dicitur, & a vindicta eximerent contra Decreta Conciliorum & Sanctorum Patrum. Verum Ecclesia Moralis disciplinæ integritati tuendæ semper intenta, publicis Censuris perniciosam hanc doctrinam damnavit, ubi promulgata est; eamque tueri ac in praxim reducere prohibuit Innocentius XI. sub pœna *Excommunicationis ipso facto* Apostolicæ Sedi reservatæ; excepto mortis articulo.

Quæret hic aliquis occasione hujus difficultatis, quo tempore fetus sit animatus: Verum hæc quæstio ad Physicam pertinet, & de ea dissentiunt vel peritissimi Medici. Dicemus tamen opinionem hoc tempore maxime communem esse, fetum esse animatum post quadraginta dies pro masculis, & post octoginta pro feminis. Apud Hippocratem nihilominus legimus masculum post triginta dies, & feminam post quadraginta duos animari. (*b*)

(*b*) Hippocr. L. de natura fetus, c. 10.

Quamvis longior jam sit hæc responsio, advertendum tamen cum Covarruvia (*c*) abortum fetus inanimati, licet natura sua gravissimum, non esse verum homicidium, cum massa hæc informis reipsa non sit homo. *Quod vero non formatum puerperium noluit ad homicidium pertinere*, inquit Sanctus Augustinus (*d*), *profecto nec hominem deputavit, quod tale in utero geritur ...... ideo Lex noluit ad homicidium pertinere: quia nondum dici potest anima viva in eo corpore, quod sensu caret:* Hinc exprese declarat Innocentius III. (*e*) in una Decretali, irregularitatem non eos incurrere, qui fetus inanimati ejectionem procurant.

(*c*) Covarr. in Clem. Si furiosus, §. 3.

(*d*) S. Aug. l. qq. in Exod. q. 80. in Can. Quod vero 8. 32. q. 2.

(*e*) Innoc. III. in cap. Sicut. 2. de homic. volunt. vel casuali, l. 5. tit. 12.

CASUS II.

MOEVIA, prægnans mulier, ægrotat, ac de vita periclitatur: ipsi Medicus remedium proponit, quo sanitatem probabiliter recuperabit: ast aliunde certum est moraliter, eam abortum esse passuram. Quæritur utrum eo possit uti remedio absque lethali culpa, solo intuitu conservandæ vitæ suæ.

RESPONS.

Multi Authores sentiunt, mulierem in casu Mœviæ positam tali posse uti remedio seu medicina absque peccato, ut vitæ suæ consulat; etsi moraliter sit certum, eam per vim medicinæ abortum esse passuram. Ratio eorum est, quia vitam suam fetus sui integritati, præsertim si non sit animatus, potest anteponere; cum jure naturæ vitæ nostræ invasorem liceat occidere, ubi aliter defendi non potest; nec ipsum occidere intendimus, sed solum vitam nostram tueri, quam aliter in tuto ponere, nisi eo occiso, non possumus.

Multi etiam eadem utuntur ratione, ad probandum, licitam esse mulieri talis medicinæ sumptionem; etsi de animatione fetus sui certa sit; modo ejus abortum directe non intendat; cum talis intentio, utpote per se mala nunquam possit esse licita, Huic rationi subjungunt, vix fieri posse, ut parentis mortem non comitetur prolis interitus: quocirca satius est, ut non obstante abortus periculo remedium sumat; quoniam si ope illius vitæ suæ consulat, & partus sui incolumitati providebit.

Attamen si fetus sit animatus, tali remedio uti non potest Christiana mulier tuta conscientia: quia prolis suæ absque Baptismo morituræ salutem æternam, vitæ corporis sui brevi perituræ debet anteponere. Id ipsum docet Sylvius his verbis (*f*): *Quando fetus est, aut esse putatur animatus; non licet prabere medicinam, de se tendentem ad occisionem fetus, etiamsi alioquin mater versetur in certo mortis periculo: quia hoc esset directe cooperari ad occisionem innocentis, quod per se malum est.* Suamque sententiam tuetur hic doctus S. Thomæ interpres. 1. Authoritate Sancti Ambrosii, (*g*) *Si non potest subveniri alteri, nisi alter lædatur, commodius est neutrum juvari, quam gravari alterum.* 2. Suffragiis multorum aliorum Authorum. (*h*)

(*f*) Franc. Sylvius in 2. 2. q. 64. quæs. 4 conclu. 1.

(*g*) S. Ambr. in Can. Denique, 0. 14. q. 5.

(*h*) Sylvester de Prierio, v. Medicus q. 4. Bartholom. Fumus in Armilla. v. Abortus. Navarrus Man. c. 105. n. 62. Sanch. l. 9 de Matr. disp. 20. n. 6. & 10. & Lopez par. 1. c. 63.

At si constet fetum non esse animatum, multo minoris difficultas sit momenti. Quidam Authores, etiam gravissimi, existimant quod, si ex peritorum sententia medicorum, vitæ discrimen mater absque tali Medicina nequeat vitare, eam tum potest sumere; modo per eam non intendatur abortus, qui tantum eveniat per accidens, & contra intentionem matris, necnon Medicorum, qui eam suadent.

Hæc est opinio Sancti Antonini (*i*), qui cum asseruit, Medicum talem non posse absque peccato medicinam porrigere, cum fetus est animatus, subjungit: *Si autem puerperium nondum est animatum anima rationali, posset tunc & deberet dare talem medicinam: quia licet impediret animationem talis fetus; non tamen esset causa mortis alicujus hominis, & hoc bonum sequitur, quod liberat matrem a morte. Quod si tamen dubium est de puerperio, utrum sit animatum, vel inanimatum anima rationali; dando talem medicinam*, inquit ille, *videtur quod peccet mortaliter, quia se exponit periculo peccati mortalis, id est, homicidii.*

(*i*) S. Anton. 3. part. Sum. Theolog. tit. 2. c. 7. §. 2. & apud eum Joan. Neapolitanus, 10. Quodlib.

Hanc opinionem sequitur Author Theologiæ Moralis Gratianopolitanæ (*k*) qui post Sanctum Thomam divo Antonino præcipue est addictus, ejusque rationes adhibet, ad probandum, mulierem, de qua in casu proposito agitur, posse talem medicinam absque peccato sumere.

(*k*) De Genet. Theol. Mor. tom. 6. tract. 6. cap. 1. n. 11.

Admittitur vulgo ab octo ultimis, quos laudavimus, Authoribus, hæc opinio, cui tamen contradicunt alii permulti: & imprimis Cardinalis de Lugo (*l*), qui acriter defendit, tale remedium non esse licitum, etiam in casu ipso, in quo fetus non est animatus. Cum eo sentit Sylvius (*m*): *Etiamsi certum sit*, inquit, *fetum necdum esse animatum, non existimamus licere ad conservationem matris prabere medicinam, vel eo animo, ut sequatur abortus; vel quæ de se, seu ex natura sua ad abortum ordinetur ... quia per se & directe procurare abortum, etiam ante animationem, est peccatum mortale, juri naturali contrarium. Prolis enim Conceptionem, quæ nata est sequi ex copula carnali, impedire, est contra naturam, naturalemque finem generationis, quod proinde nullo bono fine honestari potest.*

(*l*) De Lugo, de Just. tit. 1. disp. 10. f. 5. n. 13.

(*m*) Sylvius, l. c. conc. 3. & apud eum Petrus Navarra, l. 2. c. 3. n. 140. & alii.

Cabassutius (*n*) fuse expositam Sancti Antonini, ejusque asseclarum Sententiam, sic refellit: *Sed obsistit Apostolus dicens, non esse facienda mala ad bonum finem: & aliunde consentiunt Catholici Doctores, non posse intendi, aut procurari pollutionem, etiam ad conservandam vitam, utendo Pharmaco, aut talibus cibis, ex quibus futura putetur. At vero abortus procuratus majorem habet mali speciem, quam pollutio, quæ est destructio unius tantum seminis; abortus autem destruit duorum seminum conjunctionem, quæ, propterea proprius ordinatur ad hominis productionem, quam simplex semen. Igitur solicitior debet esse cautio circa abortum, quam circa pollutionem.*

(*n*) Joan. Cabassut. Juris. Can. Theor. & Prax. l. 5. c. 10. n. 8.

Hæc postrema opinio procul dubio tutior est in praxi: quocirca propositæ difficultati respondendum existimamus. 1. Quod: si Mœvia certa sit, aut solum dubitet, utrum puerperium suum sit animatum; proposita a Medico non potest uti medicina, cum moraliter sit certum, illam ex ea abortum passuram: 2. Quod probabilius est, eam tali medicina uti non posse; etsi aliunde sibi constet, illud nondum esse animatum: cum multo sit tutius pro ea vitam suam Divinæ committere Providentiæ, quam servare velle, modo, ex multis peritis Doctoribus illicito, & quem proinde absque peccato nequit adhibere.

CASUS

CASUS III.

JULIANA, a quatuor mensibus prægnans mulier, ad nuptias invitata, cum præter modum saltasset, etiam cum anxietate ob suam graviditatem, nullum tamen inde existimans sibi casum eventurum, paulo post diebus mortuum ejecit partum; an ipsi coram Deo adscribi debet mors infantis?

Quærit pariter Adrianus, utrum percussa pede muliere ex ira, quæ partum ejecit ex ictu mortuum; reus sit de abortu mulieris suæ, qui præter intentionem suam evenit, cumque de eo mulierem percutiens ne quidem cogitaret.

RESPONS.

Hæc mulier & Adrianus ambo sunt rei in casibus propositis. Certum est enim, quod quis abortus criminis fieri potest reus absque intentione illum inferendi, non tantum cum evenit actione illicita, sed etiam licita.

Hanc decisionem statuit doctrina S. Thomæ (a), qui de homicidio loquens in genere ait, eo fieri quempiam crimine obstrictum, cum non per se quidem & exprese, sed tantum in sua causa fuit intentum, *Contingit tamen*, inquit, *id quod non est actu & per se volitum, vel intentum, esse per accidens volitum vel intentum, secundum quod causa per accidens dicitur, removens prohibens. Unde ille, qui non removet ea, ex quibus sequitur homicidium, si debeat removere, erit quodammodo homicidium voluntarium.* Positum generatim hoc præceptum fusius explicat Angelicus Doctor asserens duplici ratione homicidii per accidens quempiam fieri conscium. *Hoc autem*, inquit, *contingit dupliciter, uno modo, quando dans operam rebus illicitis, quas vitare debebat, homicidium incurrit; alio modo, quando non adhibet debitam solicitudinem.* Unde colligendum est Julianam & Adrianum ambos esse reos: Juliana quidem est rea, quia non ipsi in eo, quo erat, statu, licita fuit saltatio; quodque illius peccatum adauget, etiam immodica cum libidine, & contra conscientiæ suæ lumen ac remorsus exercita: quare, ut a peccato non potest excusari, sic eam abortum suum procurasse non possumus diffiteri. Adrianus etiam minus est excusandus, quia mulierem suam, prægnantem ex subito iræ motu percutiens, rem illicitam fecit, cujus proinde consecutiones ipsi debent adscribi. *Ille, qui percutit mulierem prægnantem*, inquit S. Thomas, (b) *dat operam rei illicitæ. Et ideo, si sequatur mors mulieris, vel pueri animati, non effugiet homicidii crimen.*

Doctoris Angelici doctrinam in duobus propositis casibus accurate sequitur Sanctus Antoninus (c). En solutionis illius verba: *Ille, qui non removet, quod debet removere, ex quo sequitur homicidium, erit ei quodammodo homicidium voluntarium; quod potest contingere dupliciter. Uno modo: quia dat operam rei illicitæ. Alio modo: quia, etsi dat operam rei licitæ, non adhibet debitam solicitudinem, vel diligentiam ad tollendum homicidium, quod potest sequi. Puta ..... verberat mulierem prægnantem ..... vel mulier prægnans saltat ..... quando in aliquo prædictorum casuum sequitur homicidium, imputatur ei ad mortale.*

(a) S.Thom. 2. 2. q. 64. a. 8. in Corp.

(b) Idem ibid. ad 2.

(c) S.Anton. 1. part. Sum. Theol. tit.7. c.8. §. 1.

Vide IRREGULARITAS, *ex abortu.*

ABSOLUTIO.

1. VOX ista, *Absolutio*, sumitur hic pro remissione peccatorum, quam Pœnitentibus concedit Confessor in Sacramento Pœnitentiæ, in quo Judicis functionem in nomine Christi, & tanquam Minister ejus exercet. At Confessor eos solum potest absolvere, in quos legitimam habet jurisdictionem, quæ sibi conceditur per approbationem Episcopi.

2. Sumitur etiam vox illa, pro absolutione a censuris Ecclesiasticis, excommunicatione videlicet, suspensione & interdicto.

Discrimen essentiale, quod intercedit inter duas illas Absolutionum species, in eo consistit, quod, ut docet D. Thomas (d) prior sit Sacramentalis; hoc est, quæ in solo Pœnitentiæ Sacramento conferri potest, & iis duntaxat, qui ad eam recipiendam, integra omnium suorum, saltem mortalium Confessione, & sincera animi conversione sunt rite dispositi. Unde sequitur solius esse Sacerdotis eam conferre, modo jurisdictionem habeat sufficientem; id est, ordinariam, qualis Parochis competit, vel delegatam, qualem habent Confessores ab Episcopo loci, in quo Sacramentum administrant, approbati. Altera econtra a quocumque Ecclesiastico, qui non sit etiam Sacerdos, ea, qua dicemus ratione, ubi de excommunicatione, conferri potest & valide quidem eam non postulantibus.

3. Denique terminus ille, *Absolutio*, usurpatur quoque in foro, ubi juridicam significat declarationem innocentiæ illius, qui falso de crimine accusatus, absolutorium illius obtinet judicium.

Quod hic *Absolutionem* dicimus, consistit in his verbis quæ Sacramenti Pœnitentiæ formam constituunt, Ego te absolvo a peccatis tuis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti; hoc est, ut explicat Polmanus (e) *Impendo tibi Absolutionis Sacramentum, de se habens vim remittendi peccata, si nihil obstet*, vel etiam, ut addit hic Theologus, *quantum est ex parte Sacramenti, quod tibi administro, confero tibi gratiam sanctificantem, ex se remissivam peccatorum*; vel denique, ut pergit idem Author: *Ego solvo peccatorum tuorum vincula, sive quoad culpam, sive pœnam; sive obligationem confitendi, sive aliam rationem, quæ te ligare possunt.*

Ex hac explicatione manifestum est, vocem, *Absolutio*, suam ducere originem a potestate dimittendi peccata, quæ Sacerdotibus in persona discipulorum suorum contulit Christus, eis dicens (f): *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis:* Quibus verbis clare constat a Christo Domino haberi *peccata, tan-*

(d) S.Thom. Opusc. 22.

(e) Polman. breviar. Theolog. part.3.n.261.

(f) Joan. 20. 23.

quam vincula, quibus constrictæ, ut loquitur Catechismus Concilii Tridentini, animæ teneantur. (a)

(a) Catechis. Trid. Conc. part. 2. §. 19. de Sacr. pœnit.

Quæ hactenus diximus de potestate Sacerdotum ac germano verborum istorum sensu: *Ego te absolvo a peccatis*, evidenter ostendunt, quam falsus sit & erroneus ille sensus, quem verbis istis attribuunt Lutherani, cum asserunt, ea simplicem duntaxat continere declarationem, qua Sacerdos Peccatori declarat, ipsi peccata remitti: quem errorem hisce verbis anathemate percellit Concilium Tridentinum: (b): *Si quis dixerit, Absolutionem sacramentalem Sacerdotis non esse actum judicialem, sed nudum ministerium pronuntiandi, & declarandi remissa esse peccata confitenti.... anathema sit*. Quocirca certissimum est, Absolutionem, ut jam observavimus, essentialiter esse actum judicialem, quem Sacerdos in pœnitentem exercet authoritate & reali potestate; vi cujus ut causa minus præcipua, peccata remittit pœnitentis vere contriti, & etiam minus valide contriti, Sacramentum peragendo, quod ea condonandi vim in se retinet: qua in re novæ Legis Sacerdotes discrepant a Judæorum Sacerdotibus, *quibus*, ut non minus præclare, quam nervose inquit S. Chrysostomus, *non purgare quidem, sed purgatos probare licebat; ut vero nostris Sacerdotibus, non tantum corporis lepram; verum etiam animæ sordes, non dico purgatos probare, sed purgare prorsus, concessum est*.

(b) Conc. Tr. Sess. 14. Can. 9.

At quantacumque sit, & miranda ea Sacerdotum potestas, effectum suum producere nequit, nisi erga eos, qui rite sunt dispositi ad recipiendum Pœnitentiæ Sacramentum, id est, qui veram de peccatis suis contritionem habent, sincero Deum de cætero non offendendi proposito conjunctam: At quæ & qualis debeat esse hujusmodi contritio, sive pro adultis Baptismum, sive Pœnitentiæ Sacramentum suscipientibus, intelligi accuratius non potest, quam per declarationem hac de re in Comitiis Generalibus Cleri Gallicani an. 1700. habitis, confectam; cujus hæc sunt verba, in iisdem Comitiis addita censuræ 127. Propositionum Moralium, quas protulerant quidam Morales Theologi. (c)

(c) Pag. 45.

De dilectione Dei, sicut ad Sacramentum Baptismi in adultis, ita ad Sacramentum Pœnitentiæ, quæ est Baptismus laboriosus, requisita, ne necessariam doctrinam omittamus; hæc duo imprimis ex Sacro Sancta Synodo Tridentina monenda & docenda esse duximus: Primum: ne quis putet in utroque Sacramento requiri, ut præviam contritionem, eam, quæ sit caritate perfecta, & quæ cum voto Sacramenti, antequam actu suscipiatur, hominem Deo reconciliet. Alterum: ne quis putet in utroque Sacramento securum se esse, si præter fidei & spei actus non incipiat diligere Deum, tanquam omnis justitiæ fontem. Neque vero satis adimpleri potest utrique Sacramento vitæ novæ inchoandæ, ac servandi mandata Divina propositum: si pœnitens primi ac maximi mandati, quo Deus toto corde diligitur, nullam curam gerat, nec si saltem animo ita præparato, ut ad illud exequendum, divina opitulante gratia sese excitet ac provocet.

Postulat ista Cleri Declaratio, ut addamus Propositiones morales, quæ unanimi consensu eorum, qui Comitiis aderant, censuræ nota inustæ sunt. Harum autem propositionum hæc sunt verba cum censura.

PROPOSITIO 85.

Probabile est, sufficere attritionem naturalem; modò honestam.

CENSURA.

Hæc propositio est hæretica.

PROPOSITIO 86.

Attritio ex gehennæ metu, sufficit etiam sine ulla Dei dilectione, sine ullo ad Deum offensum respectu; quia talis honesta & supernaturalis est.

CENSURA.

Hæc propositio, qua a dispositionibus necessariis ad absolutionem excluditur quilibet ad Deum offensum respectus, temeraria est, scandalosa, perniciosa, & in hæresim inducit.

PROPOSITIO 87.

Concilium Tridentinum adeo expresse definivit, attritionem, quæ non vivificet animam, quæque supponatur sine amore Dei esse, sufficere ad absolutionem, ut anathema pronuntiet adversus negantes.

CENSURA.

Hæc propositio falsa est, temeraria, Concilio Tridentino contraria, & in errorem inducit.

PROPOSITIO 88.

Pœnitenti, habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ,

clesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est deneganda, nec differenda absolutio, dummodò ore proferat se dolere, & proponere emendationem.

C E N S U R A.

Hæc propositio est erronea, & ad finalem impœnitentiam ducit.

Observandum, hæc verba: *Ego te absolvo a peccatis*, in Ecclesia Latina non semper adhibita fuisse; sed antiquitus viguisse formam per modum deprecationis conceptam, quæ etiamnum est in usu in Ecclesia Græca, ut videre est in Euchologiis Græcorum, seu antiquis, seu modernis.

Id vero probari potest generali consuetudine, quæ per multa obtinuit sæcula, quibus adhibebatur forma deprecatoria, qua Sacerdos Deum orabat, ut pœnitenti, quæ modo confessus erat, peccata condonare vellet. Unde Authores permulti antiqui, videlicet operum, quibus est titulus, *Ordo Romanus*, *& Micrologus*, & Alcuinus (*a*) & Amalarius, (*b*) & Burchardus, Episcopus Vormatiensis, (*c*) preces tantùm ad exprimendam absolutionis formam referunt.

Opus etiam prædictis antiquius, quod *Liber Sacramentorum & Liber Sacramentarius* dicitur, a Gelasio I ut refert Walafridus Strabo (*d*) compositum; quodque vulgo Sancti Gregorii Sacramentarium nuncupatur, quod ab eo emendatum in meliorem formam redactum fuerit, nequaquam formam commemorat, qua utimur ad absolvendos pœnitentes, qui peccata deposuerunt, sed preces duntaxat a Sacerdote pro illis faciendas; & quinque refert Orationes, quarum prima ad peccatores generatim, & quatuor sequentes ad pœnitentem spectant, quibus præscribitur hic titulus: *Orationes & preces super pœnitentem, confitentem peccata sua more solito:* tum de extrema unctione loquitur, cujus formam solitam his verbis subjungit: *Inungo te oleo sancto &c.* & postea tres addit Orationes pro ægrotante. (*e*)

Fateor equidem hanc probationem esse tantum negativam, verum ad eos pertinet, qui eam impugnare auderent, contrarium rationibus positivis asserere, expromptis ex aliis ejusdem momenti authoribus, & iis, quos modo laudavimus coævis. Cæterum, quidquid sit hac de re, Ecclesia Romana Græcos non condemnavit, qui formam absolutionis a Latinorum forma diversam, semper adhibuerunt, & si necesse esset, plura nobis liceret afferre testimonia Patrum ecclesiæ Latinæ, qui Orationis nomine absolutionem appellant, quam peccatori pœnitenti confert Sacerdos. *Quid est enim, aliud* (manus impositio) *nisi Oratio super hominem?* inquit S. Augustinus (*f*) loquens de reconciliatione peccatoris, quæ fit in Sacramento Pœnitentiæ per ministerium Sacerdotis, quam manuum impositionem appellat. *Sufficit*, inquit etiam Sanctus Leo, (*g*) *illa confessio, quæ primum offertur Deo, tum etiam sacerdoti, qui pro delictis pœnitentium deprecator accedit*. Et alibi; (*h*) *Cum indulgentia Dei nisi supplicationibus Sacerdotum nequeat obtineri; multum utile, ac necessarium est, ut ante ultimum diem Sacerdotali supplicatione solvatur.*

Cæterum Sanctus Thomas formæ deprecatoriæ nullo modo favet, uti in medium protulit Autor, quem colimus, qui objectionem in assertionem duxit cap. 5. 22. opusculi, nam clare a primo capite & quatuor aliis insequentibus propugnat S. Doctor, hanc semper formam, *Ego te absolvo a peccatis* in Ecclesia Latina usitatam, esse adhibendam.

Tandem Lectorem monemus, nos de industria silere hic de absolutione peccatorum, quæ Summo Pontifici pro omnibus fidelibus; Episcopis pro suis Diœcesanis, & quidem Prælatis majoribus regularibus pro Religiosis Ordinis sui reservantur, de quibus postea fiet mentio titulo *Casus* reservati. Nihil etiam dicitur de absolutione a censuris Ecclesiasticis, & ab hæresi, de qua alibi: Verum ut ea res dilucidetur, perlegenda est decisio prima hujus tituli, in qua fuse de illa re dicimus.

C A S U S P R I M U S.

PATERNUS, recens Sacerdos initiatus, cum præceps accurrisset moribundo opem allaturus, ipsi absolutionem modo deprecatorio contulit, quo de facto quæritur 1. utrum lethaliter, sic absolutionis beneficium impertiendo, peccaverit. 2. utrum hæc absolutio sit valida.

R E S P O N S.

Certum est, Paternum absque culpæ lethalis reatu, propria authoritate & sine ulla necessitate non potuisse introducere rationem administrandi Sacramentum Pœnitentiæ contrariam usui recepto & in Ecclesia Occidentali universim approbato.

Necesse est igitur, ut quilibet ecclesiæ Latinæ Confessarius absolutionem conferat absolutis terminis, dicendo: *Ego te absolvo a peccatis tuis &c.* non vero modo deprecatorio, his aut similibus: *Deus te absolvat &c.* Cujus quidem rei hæc sunt præcipua momenta & motiva, quibus adducta est ecclesia Latina, ut formam absolutam deprecatoriæ anteponeret. 1. Cum in persona Apostolorum Sacerdotes omnes potestate remittendi peccata dignatus est Christus Dominus, eis dicens: (*i*) *quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cœlo*, ma-

(*a*) Alcuinus de Eccl. Officiis, C. de quadrages. in Subb. ante Dom. palm. & fer. 6. in Parasc.

(*b*) Amalarius Fortunatus. Amalarius lib. 1. præfat. & c. 1. 9. 12. & 23. & lib. 3. c. 40. & l. 4. c. 23. 30. & 42. Micrologus. c. 13. 24. 25. 31. 42. 49. 55

(*c*) Decreti Buchardi, l. 18. c. fin. & l. 89. c. 7.

(*d*) Vualafr. Strabo. l. de rebus eccles. c. 22.

(*e*) Liber Sacramentorum apud S. Greg. t. 2. Col. 1529. Edit. Paris. l. 1675.

(*f*) S. Aug. l. 3. contra Donastit. cap. 6.

(*g*) Leo ep. 20

(*h*) Idem ep. 91.

(*i*) Matth. 18. & Joan. 20. 23

manifeste ostendit, quod in illius potestatis exercitio ea debent usurpare verba, quæ hujus vim & amplitudinem enucleatius exprimant. Atqui verba ista: *Ego te absolvo &c.* vim illam & amplitudinem expressius pro certo declarant, quam hæc alia, *Deus te absolvat*, aut similia. Quare cum Sacramenta sint signa gratiæ, quam producunt, *& efficiant*, ut docet S. Thomas, *quod figurant* (a) magis necesse videtur, ut in Sacramento Pœnitentiæ hæc usurpetur forma, *Ego te absolvo &c.* quia verba illa consignatissime significant non solum Sacerdotis potestatem ad remittenda peccata, sed ipsam, quæ fit in Sacramento, peccatorum remissionem, cum anima solvitur a vinculis ac servitute peccati per ministerium sacerdotis supra dicta verba proferentis; uti observat Catechismus concilii Tridentini. (b)

(a) S. Thom. 3. part. q. 84. cap. 3. in corp. & ad 3.

(b) Catechismus ad Parochos de Pœnitent. §. 3.

2. *Quamvis absolutio Sacerdotis alieni beneficii sit dispensatio*, inquiunt Patres Concilii Tridentini (c) *tamen non est solum nudum ministerium vel annuntiandi Evangelium, vel declarandi remissa esse peccata; sed ad instar actus judicialis, quo ab ipso, velut a judice, sententia pronuntiatur.* Unde sequitur Confessarium, non alia debere verba usurpare, quam ista: *Ego te absolvo &c.* cum nulla distinctius & Judicis qualitatem & actum, quo in sacro Pœnitentiæ Tribunali fungitur, judicialem significent.

(c) Conc. Tr. Sess. 14. c. 6.

3. Denique hoc ipso perducta est Ecclesia, ut mentem suam tam aperte hac de re aperiret, quemadmodum videre est his verbis Decreti Concilio Florentino ab Eugenio IV. additi. (d) *Forma hujus Sacramenti sunt verba absolutionis, quæ Sacerdos profert, cum dicit*, Ego te absolvo &c. & his aliis Concilii Tridentini: *Declarat præterea sancta Synodus, Sacramenti Pœnitentiæ formam in illis Ministri verbis positam esse: Ego te absolvo &c.* Hinc forma illa in omnibus Ecclesiis, ut testantur omnes Libri Rituales, observatur, ab eo præsertim tempore, quo Opusculum suum vigesimum secundum composuit S. Thomas ad præpositum Generalem Ordinis sui inscriptum, (e) ut illius usum formæ adversus quemdam defenderent Authorem, qui contrariam asserere doctrinam ausus fuerat, cujus etiam opinionem valde temerariam appellat, *prælecto Libello, a vobis exhibito*, sic enim Tractatum illum incipit, *inveni assertionem cujusdam valde temerariam, dicentis, quod Sacerdos, absolvendo, uti non debet hac forma: Ego te absolvo.* Cumque solidis probavit rationibus, hæc verba veram esse hujus Sacramenti formam; sic concludit: *Non ergo est forma in Sacramento Pœnitentiæ: Absolutionem & remissionem tribuat tibi omnipotens Deus, sed: Ego te absolvo*, Hactenus de prima propositæ difficultatis parte.

(d) Eugenius IV. in Decr. pro instruct. Armen. An. 1439. & Trid. Sess. 14. c. 4.

(e) S. Thomas Opusculo 22. c. 1.

Quod pertinet ad validitatem absolutionis deprecatoriæ; hoc est, illius, quam per modum orationis conferret Sacerdos dicendo, v. g. *Deus te absolvat*: Sunt equidem Doctores Scholastici, qui existimant hujusmodi absolutionem esse invalidam, & rationibus supra allatis ad afferendam formæ absolutæ necessitatem nituntur, eoque præsertim, quod forma deprecatoria præsupponi videtur, a Christo peccata remittendi potestatem Sacerdoti non fuisse collatam, quandoquidem eam proferendo Deum orat, ut ipse peccatorem absolvere dignetur.

Nihilominus constat, nulla posse ratione probari, formam hujusce Sacramenti terminis absolutis fuisse prolatam ante Hugonem a Sancto Victore; id est, ante sæculum duodecimum. E contra passim reperitur forma deprecatoria, ut fidem faciunt multi antiqui Rituales Latini, quos laudat P. Morinus (f) unde multi antiqui doctique Theologi docent, formam, quæ deprecatoria appellatur, sufficere ad validitatem Sacramenti Pœnitentiæ. Inter eos præcipui sunt 1. Petrus Cantor (g), cujus Opus prototypum extat in Bibliotheca sancti Victoris Parisiensis, hanc opinionem tuetur. 2. Idem sentit Guillelmus Parisiensis, dicens: (h) *Neque more judicum forinsecorum pronuntiat Confessor: absolvimus te, non condemnamus. Sed magis orationem facit super eum; ut Deus absolutionem & remissionem atque gratiam Sanctificationis tribuat: & nemo dubitat, quin possit & debeat Confessor orare Patrem misericordiarum, & etiam remittat peccanti peccata.* 3. Eandem Doctrinam tuetur Alexander Halensis. (i) 4. Dominicus Sotus (k) prædictos Authores antecessores suos sequitur, ut ex his ejus verbis constat. *Respondeo*, inquit, ... *remittuntur tibi peccata: Solidum esset Sacramentum; neque necessarium est addere: absolvo te ab omnibus peccatis tuis; licet sit congruum.* Et iterum: *Christus non legitur hanc formam*, (indicativam) *instituisse: neque etiam in communi usu habetur. Quin imo in quibusdam absolutionibus, quæ in Ecclesia publice fiunt, sicut in Prima & Completorio in Cœna Domini, absolvens non utitur forma indicativa:* Ego te absolvo: *sed deprecativa:* Misereatur vestri &c.

(f) Morin. l. 8. de Pœnit. c. 10.

(g) Petrus Cantor in Summa, de Sacram.

(h) Guillelmus Parisiensis, tract. *de Sacram. Pœnit.* c. 19.

(i) Alexander Halensis, 4. part. Summæ Theol. memb. 2 a. 2.

(k) Dom. Sotus in 4. dist. 14. q. 1. a. 3.

Multos alios omittimus Authores, qui idem sentiunt: sed congruum est eorum præcipuas afferre rationes; quarum 1. est, quod forma illa in Ecclesia Græca non sit in usu, nec solum Græci Schismatici, sed etiam Catholici ea utantur, ut testatur Cabasila (l) in sua Liturgiæ Expositione, in qua expressis verbis dicit, quod Peccatorum quoque remissio pœnitentibus datur per orationem Sacerdotum

(l) Cabasilas Exposit. Liturg. c. 29.

Equidem Græcorum Euchologia, & eorum etiam, qui Latinæ Ecclesiæ sunt conjuncti, omnia formam continent deprecativam; ne recentibus quidem exceptis, quæ authoritate & consensu Ecclesiæ Latinæ fuere edita ut Venetiis an. 1638. & 1683. & quibus etiam Romæ cæterisque in Ecclesiis Latinis utuntur nemine discrepante: quod usus ille fuerit confirmatus Unionis Decreto, quod in Generali Concilio Florentino conditum est, in quo non reformati fuere Græcorum ritus in Administratione hujus Sacramenti, qui ut ante, deprecativam formam semper adhibuerunt, quin ante vel post Eugenii IV. Decretum reclamarit Ecclesia Latina.

Arcudius inclytus Græciæ Author, qui ad unionem utriusque Ecclesiæ procurandam jussu Summi Pontificis operam dedit, antiqua perscrutatus monumenta ad reperiendum aliquod exemplum, quo probaretur in Ecclesia Græca usus absolutionis in Latina usitatus, ingenue fatetur, nullum se invenisse Euchologium, quo non enuntiaretur forma deprecativa. (m)

(m) Petrus Arcudius, l. *de Conc. Ecclesiæ, Occid. cum O.*, c. 3.

Tandem ex eo de validitate hujusmodi absolutionis certi esse debemus, quod eam, saltem tacite, in instructione de Græcorum ritibus per bullam suam 31. Augusti an. 1595. (n) approbarit Clemens VIII. in qua positive declarat, in casu necessitatis Latinos Sacerdotes a Græcis posse absolvi, modo utantur forma absoluta, ut Concilio Florentino definitum est, cui etiam deprecatoriam poterunt, pro more, si velint, addere. En verba Summi Pontificis: *In Casu necessitatis Presbyteri Græci Catholici possint Latinos absolvere: Utantur forma absolutionis in Generali Concilio Florentino præscripta: & postea, si voluerint, dicant orationem illam deprecatoriam, quam pro forma hujus Sacramenti absolutionis dicere tantum consueverunt.* Insuper dici potest, quod licet absolutio Sacerdotis quoad voces sit absoluta, reipsa tamen & interpretative orationem quandam continet, qua Deus rogatur, ut ratam habere velit Sacerdotis absolutionem, quam non suo, sed nomine Christi impertit, cujus est Minister, ut docet S. Ambrosius (o) his verbis: *Ecce*, inquit, *quia per Spiritum Sanctum peccata donantur; homines autem in remissione peccatorum Ministerium suum exhibent; non jus alicujus potestatis exercent, neque enim in suo, sed in Patris, & Filii, & Spiritus Sancti nomine peccata dimittunt. Isti rogant: divinitus donat: Humanum enim obsequium, sed munificentia supernæ est potestatis.* Ob eam quoque rationem Dei Filius, antequam Apostolis eam communicaret potentiam, ipsis dixit: *Accipite Spiritum Sanctum:* quo videlicet intelligerent Spiritum Sanctum, quia Deus est, condonare peccata; hominesque non posse ea remittere propria authoritate & vi meritorum suorum, sed quia in illis habitat Spiritus Sanctus, ut loquitur Apostolus; (p) atque adeo, cum Sacerdotes ad talem remissionem solo distributorum titulo concurrant, non requiri, ut, quæ ab iis exercetur actio, absolute in forma exprimatur: quod pure ministerialis sit actio illa, quæ aliunde satis exprimitur; non solum precibus Sacerdotis a Deo postulantis ut Peccatori ipsius peccata dimittat, sicut in extrema unctione, sed etiam ex eo quod Peccator ipse Christi Mediationem interponere ad veniam peccati obtinendam teneatur.

(n) Clemens VIII. in Bulla. *Sanctissimus*, §. 3.

(o) S. Ambros. l. 3. de Spiritu Sancto c. 18.

(p) I. Cor. III. 5.

Ve-

Verum licet formam Ecclesia mutaverit deprecativam, cui absolutam substituit forsan propter Albigenses, Hussitas, aliosque hæreticos, qui Sacerdotibus potentiam absolvendi a peccatis denegabant; nihil tamen mutavit de substantia sacramenti Pœnitentiæ, cum utraque forma ex æquo ostendat, Deum ut causam præcipuam, Sacerdotum ministerio, Peccatorum remissionem operari.

Ad casum igitur propositum respondemus, quod, quamvis Paternus, de quo fit mentio in allata quæstione, graviter deliquerit, formam deprecativam adhibens contra universalem Ecclesiæ Latinæ consuetudinem, ipsius tamen absolutio est valida.

Observandum tamen circa propositam difficultatem. 1. Multos esse Theologos, qui sentiunt, Deum, quorumdam Sacramentorum materiam & formam, *quantum ad speciem infimam*, ut loquuntur in Scholis, non determinasse, sed earum determinationem potestati Ecclesiæ permisisse; ita ut, si in Ecclesia Latina aut Græca, quis usui Ecclesiæ propriæ non se conformet, invalidum sit Sacramentum. Conformiter ad hanc opinionem Ordinatio Sagii facta, in qua instrumenta necessaria per se ipsum tangenda non præbuerat Episcopus Clericis Ordinatis, jussu Clementis VIII. iterata est sub conditione, ut refert Ysambertus. (a)

(a) Nic. Ysamb. de Sacr. Pœnit. tom. 3. p. 435.

2. Id etiam advertendum, primis Ecclesiæ sæculis Patres in scriptis suis siluisse de verbis formæ Sacramentorum, ne Ethnicis manifestata fierent in risum & jocos, quod manifestum fit ex verbis Innocentis Primi de Confirmatione scribentis (b) *verba vero dicere non possum; ne magis prodere videar, quam ad consultationem respondere.*

(b) Innoc. I. Ep. I. ad Decentium. n. 3.

3. Denique id observare interest plurimum bonam fidem in Sacramentis nunquam posse supplere eorum defectui, quæ ad validitatem Sacramenti necessaria sunt, sicque in eorum administrationem tutiorem semper partem esse eligendam, nulla cujuscumque probabilitatis habita ratione.

His observationibus additur, Romanam Ecclesiam cæteris omnibus privatis Ecclesiis, ne Græca quidem excepta, dominari. Quæ dicta sint, ad majorem rei, de qua agitur, explicationem.

CASUS II.

LIBERIUS, Parochus Sancti Prolii, vocatus ad excipiendam confessionem ægri, qui apoplexia tenebatur, cum eum extremos spiritus efflantem invenisset, hæc duo tantum verba proferre potuit, *te absolvo*, non additis istis, *a peccatis tuis*, Quæritur, utrum hæc absolutio sit valida?

RESPONS.

Paludanus existimat, addendum esse, *a peccatis*. Sic enim argumentatur: (c) *Verba illa* (absolvo te a peccatis) *per se pertinent ad formam Sacramenti, qua directa significant ejus effectum. Sed prædicta verba directe significant effectum Sacramenti Pœnitentiæ.* Ergo &c. Hanc tamen absolutionem validam esse asserimus. Ita sentit S. Thomas, (d) sicque probat: *Hoc autem Sacramentum; scilicet Pœnitentia, non consistit in consecratione alicujus materiæ, nec in usu alicujus materiæ sanctificatæ; sed magis in remotione cujusdam materiæ, scilicet peccati, prout peccata dicuntur esse materia Pœnitentiæ .... Talis autem remotio significatur a Sacerdote, cum dicitur:* Ego te absolvo, *nam peccata sunt quædam vincula, secundum illud Proverbiorum 5.* Iniquitates suæ căpiunt impium, & funibus peccatorum suorum quisque constringitur. *Unde patet, quod hæc est convenientissima forma hujus Sacramenti:* Ego te absolvo. Sanctus Antoninus (e) S. Thomam sequitur, quem laudat cum Innocentio IV. & Càrdinali Hostiensi.

(c) Petr. Pal. in 4. dist. 22. q. 10. art. 2.

(d) S. Thom. 3 part. q. 14. a. 3. in corp.

Idem sentit eruditus Magistri sententiarum Interpres, & tribus nititur rationibus: (f) 1. Quia actio Sacramenti a legitimo Ministro facta sufficienter his verbis exprimitur. 2. Quia in iis fit mentio de persona, cui Sacramentum administratur. 3. Quia eorumdem verborum sufficienter determinatur sensus, non solum propter confessionem a Pœnitente modo factam, & etiam præsenti; sed etiam ob intentionem Sacerdotis eum a peccatis absolvendi.

(e) S. Antonin. in summula tr. de bonit. Conf. 3. p. c. 20. p. 175.

(f) Guillelmus Estius in 4. dist. 14. §. 3.

Rem eandem docet Sylvius (g) *Ratio est*, inquit, *quia posita peccatorum confessione, super quam hæc verba* (te absolvò) *cadunt, videntur habere satis determinatam significationem ex intentione absolventis, & ex præsentia confitentis, etiamsi non addatur*, a peccatis: *sicut in Judiciis humanis, quando judex audivit causam rei, sufficit, quod in eum proferat sententiam absolutionis ..... etiamsi non exprimat, a quo illum absolvit.*

(g) Sylvius in 3. partem summæ S. Thom. q. 84. a. 3. quæst. 1.

Revera, Decretum, quód in fine actorum Concilii Florentini reperitur, & Concilium Tridentinum (h) hæc tantum verba, *Ego te absolvo*, tanquam necessaria commemorant. Quod pariter docent omnes Theologi, qui solum pronomen, *Ego*, excipiunt, quod non esse necessarium fatentur.

(h) Conc. Trid. Sess. 14. c. 3.

Consentiunt etiam iidem Theologi, non licere Sácerdotibus, omittere aliquod verbum formæ in Ecclesia usitatæ, & in omnibus Ritualibus præscriptæ, eosque teneri ad recitandas preces, quæ formam vel antecedunt, vel subsequuntur, etsi ad essentiam Sacramenti, ex Concilio Tridentino non pertineant.

Circa Difficultatem, quam modo solvimus, juvat advertere quosdam Authores, puta Durandum, voluisse, hæc verba: In nomine Patris & Filii, & Spiritus Sancti; ad formam hujus Sacramenti essentialiter pertinere. At vulgo refellitur hæc ópinio tanquam falsa, a ceteris omnibus, qui unanimi consensu defendunt, hæc verba congrue tantum ab Ecclesia fuisse addita, ut intelligătur, Sacerdotem, solum ut Christi Ministrum, absolvere a peccatis, uti docet S. Thomas, (i) Deumque solum, ut causam præcipuam ea condonare juxta illud: (k) *Ego sum ipse, qui deleo iniquitates.* Ea est Doctoris Angelici sententia his verbis: *Convenienter apponitur aliquid, quod pertineat ad primam authoritatem, scilicet, ut dicatur: Ego te absolvo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti .... quia tamen hoc non est determinatum ex verbis Christi, sicut in baptismo, talis appositio relinquitur arbitrio Sacerdotis:* hoc est Sacerdos non tenetur ad eam vi præcepti Christi; sed solum Ecclesiæ, quæ sic statuit.

(i) S. Thom. 3. part. q. 84. art. 3. ad 3.

(k) Isaiæ c. 43. v. 5.

Cæterum permagni refert factám jam in superióri difficultate animadversionem non oblivisci; cum nempe ágitur de validitate Sacramenti, tutiorem partem esse eligendam quando agendi tempus suppetit, nec esse dispensationi locum.

CASUS III.

ANTONINUS, gravi se morbo correptum sentiens, Confessarium accersiri jussit: sed paulo post apoplexia oppugnatus vocisque rationisque omnem amisit usum. Tum adveniens Confessarius, ægrumque in eo reperiens statu; casum hunc, quasi justum Dei supplicium habuit, eique absolutionem a se conferendam esse non existimavit, sive ob publicum, in quó vixit, scandalum; sive etiam ob defectum signorum pœnitentiæ, quæ materiæ Sacramenti locum tenerent, petitur utrum in hoc reprehensione dignus sit hic Confessarius.

RESPONS.

Non est dubitandi locus, quin reprehensione dignus sit hic Confessarius, graviterque peccaverit. Cum enim confessionem requisivit æger, priusquam loquela & sensibus fuerit destitutus, debet absolvi licet actu pœnitentiæ signa dare non possit; ut băptismus, ex definitione tertii Concilii Carthaginensis (l) ei conferri debet, qui prius sibi dari requisivit, quam in similem casum incideret.

(l) Conc. Carthag. III. c. 34.

Ratio est, quia exterius manifestata nec revocata confitendi voluntas ejus, in ipso perseverare censeri debet, & Sacramenti sufficiens materia existimari. Hæc est sententia S. Thomæ, qui eam probat (m) quarto Concilio Carthaginensi, (n) quod refert Gratianus in suo Decreto his verbis: *Is, qui pœnitentiam in infirmitate petet, si casu, dum ad eum Sacerdos invitatus venit, in infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim versus fuerit, dent testimonium, qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam: & si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori ejus Eucharistia.*

(m) S. Th. 3. p. q. 8. a. 9. in corp. & in 4. d. 9. q. 1. art. 5. q. 3. in corp.

(n) Conc. Carth. IV. in Can. Is qui, 26. q. 6.

Si supervixerit, admoneatur a prædictis testibus petitioni suæ satisfactum, & subdatur statutis pœnitentiæ legibus, quamdiu Sacerdos, qui pœnitentiam dedit, probaverit.

Concilii Carthaginensis Decreto concordat omnino Concilium Arausicanum (a) a Gratiano his verbis laudatum: *Similiter subito obmutescens ... baptisari, aut pœnitentiam accipere potest; si voluntatis præteritæ testimonium aliorum verbis habet, aut præsentis in suo nutu. Amentibus etiam quæcumque pietatis sunt, conferenda sunt.*

(a) Conc. Arausic. I. C. 3. in Can. Qui recedunt, 7. §. 1. & 2. ead. causa & q.

Sanctus Leo, scribens ad Theodorum Episcopum Forojuliensem, etiam a Gratiano laudatus, idem statuit: (b) *quod si aliqua ægritudine fuerint aggravati*, inquit sanctus ille Papa, *ut quod paulo ante poscebant sub præsentia Sacerdotis significare non valeant; testimonia eis fidelium & circumstantium prodesse debebunt; ut simul & pœnitentiæ & reconciliationis beneficium consequantur.*

(b) S Leo in can. His qui, 10. ibid.

Denique rem ita constituunt variarum Ecclesiarum Ritualia, ac in primis Romanum, Pauli V. jussu editum, (c) Manuale Cameracense ann. 1622. & Atrebatense an. seq. Quibus omnibus addi potest hanc esse doctrinam Celeberrimorum Theologorum & Canonistarum, (d) quorum Cabassutius, unus e Modernis hanc affert rationem: *quia impotentia dispensat ab integritate materiali confessionis. Hic autem æger*, subjungit hic Author, *confessus est, ut potuit, in genere, se habere peccata, deque eis se dolere, dum petiit Confessorem, aut signa exhibuit doloris. Adest igitur, qualis exhiberi potuit, materia, atque, ut suppono, intentio Ministri & forma. Est igitur validum Sacramentum. Sicut valet*, inquit ad Confirmationem, *confessio per interpretem: ita & ista ante exhibita pœnitentiæ signa valent ad Sacramentum; si qui tunc præsentes affirment & attestentur.*

(c) Rituale Rom. tit. de Sacr. pœn.

(d) S. Anton. 3. p. tit. 10. C. 2 sub med. Sylvest. v. Confessio, 3. q. 3. Nav Man. C. 26. n. 27. Bellar. L. 2. de pœn. C. 7. sub fin. Tol. instruct. Sac. L. 3. C. 8. Sylvius in suppl. S. Th. qu. 9. a. 2. quæsito 5. Cabal. Juris Canon. theor. & praxis, L. 3. C. 11. Bancel. v. Communio, q. 28.

CASUS IV.

GUILLELMUS subita oppressus est apoplexia, qua & loquelam & usum rationis amisit, nec ea durante potuit Confessorem postulare. Vocatus est tamen Parochus ejus, qui, cum eum extremos vitæ spiritus efflantem invenisset, ipsum mortuum dimisit, denegata ipsi absolutione. Quæritur num ideo Parochus ille sit reprehensione dignus, & utrum ei absolutionem conferre non debuerit?

RESPONS.

Quamvis non multum impedita videatur hæc difficultas, ea tamen in re discrepant multi præcipuæ notæ Authores.

Prima opinio eorum est, qui contendunt, quod si moribundus Christianam vitam duxerit, Sacramenta recipiendo, ac mores suos recte componendo, ipsi potest conferri absolutio, saltem, sub hac conditione, *si es capax*, etsi nullum possit dare contritionis signum, nec Confessorem postulandi tempus habuerit. Sic sentiunt *Homobonus* Pœnitentiarius Bononiensis, & Antonius Episcopus Antuerpiensis.

Hanc afferunt suæ opinionis rationem, quod Christiana illius hominis vita impellit ad credendum, quod pœnitentiæ signa exhiberet, si posset: quod juxta ipsos sufficit. Sententiam suam comprobant authoritate sancti Augustini (e) qui dicit, in simili casu posse conferri baptismum Catechumeno; etsi notum sit, eum in Adulterio vivere: En verba sancti Doctoris: *Ego non solum alios Catechumenos; verum etiam ipsos, qui viventium conjugiis copulati retinent adulterina consortia; cum salvos corpore non admittamus ad Baptismum: tamen, si desperati jacuerint, nec pro se respondere potuerint, baptisandos puto: ut etiam hoc peccatum cum cæteris lavacro regenerationis abluatur. Quis enim novit, utrum fortassis adulterinæ carnis illecebras usque ad Baptismum statuerant detineri? Qua autem Baptismatis*, pergit S. Doctor, *eadem reconciliationis est causa; si forte pœnitentem finiendæ vitæ periculum præoccupaverit: nec ipsos enim ex hac vita sine arrha suæ pacis exire velle debet Mater Ecclesia.*

(e) S. Aug. Lib. I. de adulterinis conjug. C. 28.

Addunt illi Authores ad confirmationem suæ sententiæ; quod juxta Concilium Carthaginense IV. sub Anastasio I. an. 398. habitum & a Leone III. approbatum (f) & juxta communem omnium Theologorum doctrinam absolvi debet moribundus, licet ut peccator agnosceretur, cum testantur circumstantes, eum, nondum amissa loquela & ratione, Confessorem postulasse: quia tum Confessor juste præsumere potest, ægrum illum delictorum suorum pœnitere cum proposito non peccandi de cætero; in quo reperitur sufficiens materia formæ absolutionis: Unde concludunt vitam Christianam alterius moribundi a fortiori Confessori certius esse testimonium illius desiderii ad petendam, si posset, absolutionem; quam circumstantium attestatio, de qua modo diximus, & ipse etiam vocalis declaratio moribundi, si loqui posset, qui vitam solutam & incontinentem duxit: cum Sancti Patres valde suspectas improborum morientium conversionis promissiones habuerint: *quia rogare*, ut ait Sanctus Cyprianus (g) ad Antonianum scribens, *illos non delicti pœnitentia, sed mortis urgentis admonitio compellit: nec dignus est in morte accipere solatium, qui se non cogitavit esse moriturum*; quocirca *Pœnitentia*, inquit Author antiquus, (h) *quæ ab infirmo petitur, infirma est, & quæ a moriente tantum petitur, timeo, ne ipsa moriatur.* Sic non præsumi debet: *quod si quis*, ait Augustinus, *positus in ultima necessitate ægritudinis suæ voluerit accipere pœnitentiam & accepit, & mox reconciliatur; & hinc vadit; fateor vobis, non illi negamus quod petit; sed non præsumimus, quia bene hinc exit. Non præsumo, non vos fallo, non præsumo.* (i)

(f) Conc. Carth. 4. C. 76.

(g) S. Cyp. Ep. 52. secundum Pamelium, vel l. 4. ep. 2. secundum Erasm. vel 55. secundo Dodvvel.

(h) Apud S. Aug. ser. 251. in Ap. Alias 57. de tempore.

(i) S. Aug. Serm. 39. inter dubios.

Doctores iidem, qui volunt absolvi moribundum in casu proposito, suam quoque tuentur opinionem statuto Synodi Ecclesiæ Lemovicensis an. 1610. quo res ita decernitur. (k) ut ex his constat verbis: *poterit quoque idem applicari remedium ei, qui judicio, omniumque sensuum usu statim captus est, non petita pœnitentia, nulloque signo contritionis edito, cum violentia morbi judicatur de repente & ex improviso præventus & oppressus; & Christiane vixit; fierique potest judicium & actionibus vita & moribus cum libenter Pœnitentiæ Sacramentum petiturum fore, si tempus, & violentia morbi permisissent; licet hoc in casu nihil de absolutionis effectu promittere possimus: sed animarum salvandarum causa, nullum remedium omittere debemus, quod Deus potestati nostræ commisit; Deum orantes, ut immensa bonitate & misericordia quod deest ægrotorum dispositioni, suppleat, cætera inscrutabilibus Dei judiciis commendantes.*

(k) Statut. Eccles. Lemovicensis, c. 10.

Ultimam tandem addunt rationem ex Sacerdotali seu Manuali Romano, quod laudat Pater Morin. nec non Author Theologiæ Moralis Gratianopolitanæ (l) *Talis infirmus, aut jam amisit loquelam, vel usum rationis, puta, quia phreneticus; aut non. In primo casu, si bene vivebat, ut bonus fidelis, & frequentabat confessionem & communionem & hujusdi; quamvis non petierit Sacramenta; quia ex insperato talia acciderunt: vel etiam, si malus & obstinatus diu perseverans in peccatis est, & diu non confessus; si petiit Sacerdotem ut confiteretur, ostendit se facere velle omnia, quæ debet, & interea factus est mutus, vel phreneticus, & periculum est in mora, debet præsupponi contritus: & faciente aliquo Confessionem generalem pro eo, sicut fit in populo, Sacerdos faciat absolutionem ab omni sententia & peccato; & potest injungere circumstantibus aliquid pro eo faciendum, ut hæredibus, aut consanguineis, pro ejus anima, si velint acceptare. Deinde debet dari ei Eucharistia, quamvis non sit confessus.* Quibus verbis liquet absolutionem non esse denegandam, non modo ei, qui postquam petiit Confessorem, factus est phreneticus, aut vocis usum amisit; sed ei quoque, qui in simili casu positus, Confessorem petendi tempus non habuisset, modo elapso tempore bonis fuerit moribus.

(l) Sacerdotale juxta usum Eccl. Rom. excusum an. 1560. Venet. apud Joannem Varisium, & Socios, fol. 62. apud Fr. de Genet. tom. 4. tract. 6. c. 12. q. 5.

Alteram sententiam, priori contrariam defendunt Cardinalis de Lugo, aliique multi eruditi Theologi qui putant, quod tali ægroto, quantumvis bonis moribus, vitæque antea Christianæ anteactæ fama prædito, absolutio impendi non debet, cum ante petitam confessionem, loquela aut rationis usu captus est.

Ista potissimum ratione nituntur, quod fatentibus

bus omnibus Theologis, nullum valide possit administrari Sacramentum, nisi adsit sufficiens materia, cui forma possit applicari: atqui in casu proposito, inquiunt, nulla est Sacramenti pœnitentiæ materia; cum materia proxima hujus Sacramenti in actibus Pœnitentis sensibilibus consistat, ut a Concilio Tridentino definitum est; (a) unde sequitur, quod, cum æger ille contritionem suam exterius manifestare nequeat, nec ejus signa ante infirmitatem suam dederit, ei absolutio impendi non potest, quæ est forma Sacramenti: *Ubi nulla moraliter proxima signa præcesserunt petitæ confessionis aut contritionis*, inquit Caballutius, *neque a Sacerdote perspecta, neque a circumstantibus attestata; nullatenus impendi debet absolutio, ubi nulla prorsus exhibetur materia Sacramenti: ideoque contraria opinio nihil habet probabilitatis; sed est plane improbabilis*. (b)

(a) Conc. Trid. Sess. 14. c. 3.

(b) Joan. Caballutius juris Can. Theor. & praxis. l. 3. c. 11. n. 9. & 10. & apud eum Vasq. Nav. Henriquez, & alii.

Equidem licet ex moribundi Christiana, quam duxit, vita præsumi possit, quod in ea, qua versatur, extremitate, de peccatis suis contritionem, eaque confitendi desiderium habeat, aut potius habiturus sit, si de præsenti rationis usu polleret; id non sufficit ad statuendam Sacramenti materiam; licet sit sufficiens occasio judicandi, ipsum esse dispositum ad illud recipiendum: ratio est, quia dolor de peccato, & voluntas confitendi peccata, non sunt hujus Sacramenti materia, nisi quatenus signis quibusdam externis sunt cognita Sacerdoti, qui verba absolutionis proferendo formam applicat atqui nullum, ut supponitur, hujusce doloris ac voluntatis signum externum Sacerdoti est cognitum; & ei nemo attestatur, ægrum hujus doloris signa dedisse. Ubinam est igitur sufficiens materia, cui formam applicare possit? Insuper Authores, qui affirmativam tenent sententiam, supponunt dari posse absolutionem sub ista conditione, *si es capax*: quo introducitur mos in ecclesia inusitatus, & ideo non licitus, uti probamus loquendo de absolutione conditionali. (c)

(c) Casus Henricus 5.

Allatum quidem Sancti Augustini testimonium priori opinioni favere prima fronte videtur; at si proprius expendatur, facile erit cognitu, illud non esse decretorium pro authoribus ejus Cum enim asserit S. Doctor, pœnitentem, ad eam, de qua loquimur, extremitatem redactum absolvendum esse; ut lavacro regenerationis abluendus est Catechumenus moriens nullo dato pœnitentiæ signo; quia ex æquo incedunt Baptismus ac Pœnitentia; hinc probat, omnino, ut videtur, contrariam iis opinionem, a quibus laudatur; cum æger, de quo loquitur, Pœnitentiam, ut Catechumenus Baptismum, petierit, *si forte pœnitentem finiendæ vitæ periculum præoccupaverit*: alioquin manca esset, duorum illorum morientium hominum ab illo Doctore facta comparatio: quæ conveniens est inter eum, qui Pœnitentiam & eum, qui Baptismum postulavit. Quocirca, ut Cathechumeno, qui Baptismum petiit, Baptismus non est denegandus, sic pœnitenti, qui Sacramentum Pœnitentiæ rogavit, absolutio est impertienda, tum sufficiat, & non revocatum subsistat externum, quod manifestavit, recipiendi Pœnitentiæ Sacramenti votum; ac licet aut infirmitate, aut impotenti libidinis motu, in peccatum mortale recidisset, illius statim eum pœnituisse præsumendum est, quandoquidem, ut propriis S. Augustini verbis supponitur, in ordine Pœnitentium esse perseveret, ac regulis ab Ecclesia Pœnitentibus præscriptis se subjiciat.

Igitur hæc secunda sententia cum veris Theologiæ principiis magis consentit; etsi prior dolori & Caritati ecclesiæ in fideles filios suos congruat. Hinc etiam fatetur Sanctus Augustinus, loquens de Baptismo Catechumeni, eos non esse damnandos, qui a se dissentiunt: (d) *Non tamen propterea*, inquit S. Doctor, *damnare debemus eos, qui timidius agunt, quam nobis videtur agi oportere; ne de pecunia conservo credita improbius, quam cautius judicare voluisse judicemur. Satis quippe in talibus respiciendum est illud Apostoli, ubi dicit* (e) unusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo.

(d) S. Aug. l. 2. de Adult. conjug. c. 26.

(e) Rom. 14. 2.

Cæterum qui priorem opinionem posteriori anteponere vellent, eos fateri necesse est, rationes & authoritates, quibus nituntur, tacite saltem probare, quod, si moribundus, de quo agitur, hactenus dissolute & criminose vixerit, a Sacerdote non debeat absolvi, quoniam in tali casu nulla sibi apparet sufficiens ratio, proximam Sacramenti materiam, quæ, ut jam diximus, sunt actus pœnitentis, adesse præsentem; cui rei frustra objicitur, Augustinum, loquentem de Cathecumeno, qui actu in adulterio vivit, & cui tamen in articulo mortis baptismum conferendum esse contendit, videri indicare, absolutionem pariter moribundo, in simili circumstantia posito, esse tribuendam, Frustra, inquam, fit ista objectio. Probari namque facile potest, ea quæ profert hic Sanctus Doctor, nullo pacto adversari iis, quæ modo diximus de moribundo, cujus criminosa fuit vita, & scandalosa: nam S. Augustinus expresse loquitur de moribundo, qui, cum esset cathechumenus, seipsum ad baptismum suscipiendum disponebat, etsi adhuc peccatis esset obstrictus; & consequenter de homine, qui suum accipiendi hujus Sacramenti, non obstante peccato suo, votum manifestarat: unde pariter concludendum, quod, quando asserit, idem ferri debere judicium de Sacramento Pœnitentiæ, ut de baptismo; supponit proculdubio in hoc moribundo sinceræ conversionis voluntatem, cujus præcedens bona vita, ex priori opinione, saltem sufficiens est signum; at quæ nullo pacto supponi potest in eo, qui ad mortem in crimine perseveravit.

Ex dictis hactenus concludimus 1. quod, si Guillelmus, de quo fit mentio in casu proposito, hactenus in crimine vitam duxerit, dici non potest, ejus Parochum potuisse illi absolutionem conferre: sic enim renovaretur Doctrina Amadæi Guimenii (f) quæ a Facultate Theologica Parisiensi 3. Febr. 1665. damnata, uti falsa, temeraria, & Pœnitentiæ Sacramento injuriosa; Romæ etiam tribus diversis temporibus, & novissime 16. Sept. 1680. Innocentii XI. Decreto proscripta est. 2. quod, licet hic moribundus vitam sancte pieque exegerit, non tamen reprehensione dignus est Parochus, qui absolutionem ei denegavit, cum eam ante extremam infirmitatem non petierit, nec ullum postea contritionis signum dederit ægrotus: & quod in eo egit Parochus non solum convenienter ad Regulas ecclesiæ, sed etiam ad principia Theologiæ, uti constat ex Censura ejusdem Facultatis Parisiensis an. 1665. in istam propositionem ejusdem Authoris, (g) *talis infirmus, qui amisit loquelam, vel usum rationis; si bene vivebat, ut bonus & fidelis, & frequentabat confessionem & communionem, quamvis non petierit Sacramenta: quia ex inperato talia acciderunt, debet præsupponi contritus: & faciente aliquo Confessionem generalem pro eo, sicut fit in populo, Sacerdos faciat absolutionem ab omni sententia & peccato*; quam propositionem omnes Doctores Conventus his verbis damnarunt: *Doctrina hujus propositionis universim & absolute sumpta, est in praxi periculosa*. †

(f) Amad. Guimenius pag. 224. n. 13. pag. 225. n. 21. p. 226. n. 23. & p. 410. 413. & 414.

(g) Amad. Guimenius pag. 121. n. 1.

† Paulo sane acerbior videtur hæcce Authoris decisio; cum in pluribus Diœcesibus vigeat praxis contraria, & quidem gravibus nixa motivis: quæ videre poteris tum in Theologia morali Gratianopolitana, tum apud Authorem Consultationum Canonicarum Tom. 2. de Pœnit. tum etiam apud Doctores Sorbonicos posterioris ævi celeberrimos, qui Sacræ Facultatis Parisiensis sensum callentes ipsius Censuram ab Authore laudatam, non adeo urgendam putant; observant nimirum a Sacra Facultate merito damnatam Amadei Guimenii propositionem *universim & absolute sumptam ut in praxi periculosam*; quia passim necessitatem imponit Sacerdotibus omnes hujusmodi homines absolvendi, possentque plures ea Doctrina abuti dum quibusvis leviter, & temere Absolutionem concederent.

Cæterum in casu de quo agitur Absolutionem impertiendam probat imprimis Sacerdotale Romanum quod Typis editum est Venetiis an. 1560. ubi aperte ita decernitur, cujus authoritate nixus Gregor. XV. dum esset Archiepisc. Bononiensis, rem pariter definit in memoriali, Cap. 1. de Forma pœnit.

Ratio autem quam toties laudat Author noster, quod scilicet in eo qui nulla dat signa, deesset materia Sacramenti, exigui videtur momenti, cum omnino certum non sit actus pœnitentis esse materiam illam. Scotistæ enim, & alii Theologi, aliam assignant materiam; tandem dato quod actus pœnitentis sint materia essentialis, ii merito præcessisse censentur, æque ac in eo qui petiit Sacramentum, nec enim magis præsens est petitio

titio istius, quam boni actus alterius. Nec dicas Extrema unctione succurri ægroto illi, nam accidunt casus in quibus præsto non est Sacramenti illius materia; aliunde si periculum profanationis pœnitentiæ timetur ex defectu actuum pœnitentis, cur timendum non erit idem periculum pro Extrema unctione ex defectu dispositionum?

Iis omnibus unum addi velim, quod nempe dum toties prohibetur, Absolutionem iis indulgeri qui post vitam improbe peractam subito obmutescunt nullis datis pœnitentiæ signis, inde supponi videtur iis esse concedendam qui probe vixerunt.

CASUS V.

HENRICUS, Parochus Sancti Carilephi, vocatus ad ferendam spiritualem opem ægroto, a quo fuerat petitus, cum eum expirantem invenisset, & dubitaret, utrum etiam viveret, necne, ipsi conditionalem absolutionem dedit. Quæritur utrum sic se gerere potuerit absque peccato, & utrum in aliquo alio casu similis posset conferri absolutio?

RESPONS.

Conditio apposita pertinere potest ad tempus præteritum, vel præsens, vel futurum. Quod spectat ad præteritum, potest aliquando Confessarius oblivisci, utrum absolutionem pœnitenti dederit an non. Quo in casu, juxta Sylvium, (a) absolvere potest sub ista conditione, *si non es absolutus, ego te absolvo*. Pro præsenti vero tempore, *non licet tamen*, inquit idem Sylvius, *apponere conditionem præsentem; si vere promittis restituere: aut futuram; si restitues: quarum præsens quidem, si subsistat, non annullat Sacramentum*. Quod autem ad futurum pertinet, nequidem valide Confessor potest dare absolutionem sub conditione hujus temporis: *futura vero, annullat*, pergit idem Theologus; *quia non est in potestate Ministri suspendere Sacramentum, vel ejus effectum, quando ponuntur omnia necessaria*. Hoc est, cum nihil deest ad integritatem & perfectionem Sacramenti. Idem sentit Bailius. (b)

(a) Franc. Sylvius in 3. part. S. T. q. 84. a. 3. quæsito 1. sub fin.

(b) De exam. Confessor. 1. part. q. 65.

Observat Sylvius, quandoque esse necesse, ut conditionem Pœnitenti proponat Confessarius, eamque ab eo acceptari contendat. v. g. cum eum ab excommunicatione absolvit vi potestatis ab Episcopo ea conditione sibi commissæ, ut post acceptam absolutionem Episcopum personaliter adire promiserit; tum enim ab eo Confessore post acceptatam tantum conditionem absolvendus est, *sed ea conditio*, inquit, *non debet esse in forma; sed pœnitenti proponenda est*: quam si receperit, absolute est absolvendus.

Sequitur ex doctrina hujus Authoris, in casu proposito Henricum non potuisse absolvere ægrum, a quo vocatus fuerat, sub una conditione, quæ ad præsens tempus pertineret, qualis est ista; *si es contritus*, aut ad futurum, qualis est hæc alia: *si ex hac infirmitate sis moriturus*: at eum salva Sacramenti essentia potuisse absolvere sub conditione, quæ ad præteritum tempus spectaret.

Certum est tamen, non sine ausu temerario absolutionem conditionalem moribundo, qui rationis usu sit destitutus, impendi; cum hujusmodi absolutio non vigeat in Ecclesia, neque de illa fiat mentio in aliquo Concilio aut Rituali: & Rituale Romanum, casus designans, in quibus conferri possunt Baptismus & Extrema-Unctio sub conditione, non idem refert de Sacramento Pœnitentiæ, quod sane annotasset, si in praxi id foret licitum: quibus omnibus addi potest, absolutionem hoc modo dari non posse, prohibente Concilio Tridentino, ne quidquam sub pœna excommunicationis in Sacramentorum administratione immutetur eorum, quæ in Ecclesia Catholica fuere constituta. (c) *Si quis dixerit*, inquiunt Patres hujusce Concilii, *receptos & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus in solemni Sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato a Ministris pro libito emitti, aut in novos alios per quemcumque Ecclesiarum Pastorem, mutari posse, anathema sit*. Atqui conditionalis absolutio adhiberi nequit, non mutata universali Ecclesiæ consuetudine, quæ est & semper fuit, eam absolute conferre; non igitur contraria induci potest absque peccato, absolutionem conditionate conferendo. Rem istam sic definiunt multi eruditi Theologi, quales sunt Authores Theologiæ Moralis Gratianopolitanæ, colloquiorum Diœcesis Luconiensis & D. de Sainte Beuve. (d)

(c) Conc. Triden. Sess. 7. de Sacr. in genere. Can. 13.

(d) Genet. Theol. mor. t. 4. tract. 6. c. 12 n. 6. Colloquia Luc. tr. 6. coll. 4. q. 3.

CASUS VI.

PHILIPPUS facta Parocho suo annua Confessione censetur ab eo nullam habere contritionem supernaturalem; quæritur utrum absolutionem ei nihilominus impertire debeat, cum eam denegandi nulla aliunde ipsi suppetat ratio.

RESPONS.

Parochus iste 1. præcepto caritatis erga proximum tenetur illum ad pœnitentiam adducere, omnia ei motiva repræsentando, quibus ad eam convenientius excitari potest; at si illo functus officio, juste judicare potest de duritia cordis illius hominis, ad aliquod tempus ei differenda est absolutio, piaque interim sunt injungenda opera, quibus ad eam recipiendam dignior, & ad gratiam Sacramenti percipiendam paratior efficiatur. Ratio est, quia cum legitime judicare potest Confessor, suum pœnitentem non habere veram contritionem, tum ei absolutionem denegare debet: cum enim contritio supernaturalis, saltem imperfecta, sit dispositio absolute necessaria ad recipiendum pœnitentiæ Sacramentum, contra propriæ conscientiæ lumen ageret, si absolutionem homini ad eam non recte disposito conferret, sicque Sacramentum profanandi se voluntarie periculo committeret. Qua de re tria juvat observare.

1. Pœnitentem veram habere posse contritionem, etsi vitiosi cujusdam in se habitus sentiat motus, quos comprimere nititur, & in quos aut errore aut infirmitate recidit, ut iis usu venit, qui contumeliosas soliti proferre voces, easdem aut subito iræ impetu, aut inadvertentia abrepti, contra propriam voluntatem depromunt: de quibus illud affirmari potest Sancti Gregorii: (e) *mentem impellit furor, quo non trahit desiderium: & agit commota, velut nesciens, unde post doleat sciens*.

(e) S. Greg. Pastoralis curæ part. 3. admonit. 10.

2. Id observandum, aliquando necesse esse, ut per aliquando tempus probetur pœnitens, ad investigandum, num in pristina reversurus sit delicta, cum falsam fuisse pœnitentiam sæpissime arguat voluntarius in ea relapsus, juxta hanc eximiam Authoris antiqui sententiam; *Inanis est pœnitentia, quam sequens culpa coinquinat. Vulnus iteratum sanatur tardius. Frequenter peccans & lugens vix veniam meretur* (f). At nihilominus temporis solius spatium, quo probatur pœnitens, ut tutius possit absolvi non solam esse regulam: qua de ipsius conversione certi esse valeamus, *non tam enim*, inquit Sanctus Augustinus, (g) *consideranda est mensura temporis, quam doloris, & non sufficit pœnitenti*, ex Sancto Leone, (h), *mores in melius commutare & a præteritis malis recedere, nisi etiam de his, quæ facta sunt, satisfiat Deo &c.*

(f) Apud S. Aug. Soliloq. in Can. inanis 12. de pœnit. Dist. 3

(g) Con. in actione de pœnit. dist. 1.

(h) Can. non sufficit. 63. de pœnit. dist. 1

3. Denique illud advertendum est, peccatorem vere contritum esse posse, licet exterius non manifestetur dolor ejus; nec externa ac sensibilia illius signa habeat Confessor. Nam, ut ait idem S. Augustinus loco mox laudato; *Plerumque dolor alterius cordis occultus est alteri, neque in aliorum notitiam, nisi per verba, vel quacumque alia signa procedit; cum sit coram illo, cui dicitur, gemitus meus a te non est absconditus*. (i) Unde colligitur, Confessario non insufficientem semper videri debere pœnitentis sui contritionem, præsertim cum legitima adest causa judicandi, eum vere dolere de peccato, cum sincero deinceps non illud admittendi proposito. *Vide* casum XI.

(i) Psalm. 50.

CASUS VII.

SERGIUS, multa, eaque gravia confessus peccata, a Confessario suo interrogatus est, num vere Deum offendisse doleret: cui ille respondit, se non dolere omnino: sed magnam sibi esse displicentiam, quod justo illo, debitoque careret dolore: quæritur utrum ea displicentia sit sufficiens materia

teria

teria Sacramenti, ita ut Confessor ipsi absolutionem possit impertiri.

RESPONS.

Duplici modo talem displicentiam quis habere potest. 1. Eam habere potest, quia peccatorum suorum magnitudinem agnoscens, novit etiam, se convenienter ad eorum atrocitatem non dolere, quamvis ea, quantum in se est, detestetur: atque hæc displicentia sufficiens est Sacramenti materia, quia vere ex dilectione Dei procedit; quocirca si talis sit Sergii displicentia, a Confessore suo absque dubio potest absolvi. 2. Talem displicentiam modo quoque naturali potest habere, non tamen Deum offendisse dolens: quo in casu, cum hæc displicentia non sit adjuncta dolori de peccato, ea non sufficit ad materiam Sacramenti pœnitentiæ: quia differt omnino ab eo dolore, qui motivo supernaturali concipitur, & ad omnia peccata mortalia, saltem implicite, extenditur; quique est dispositio necessario requisita ad recipiendum digne Sacramentum, & sine qua est invalidum, etsi displiceat eum non habere dolorem peccatorum, seque hujus defectus accuset. Quocirca si Sergius naturalem illam tantum sine contritione habeat displicentiam, a Confessore nequit absolvi, qui eum ita affectum noverit.

Cum igitur Navarra, aliique nonnulli Authores docuerunt, displicentiam defectus contritionis sufficere cum Sacramento, intelligi debent de displicentia non in secundo sensu, sed in primo; hoc est, de displicentia, quæ ex motivo amoris Dei, saltem inchoati, odiique peccati concipitur, ut probat hujus Canonistæ textus: (a) *Quin & posset dici*, inquit: *esto talis dolor non sit contritio formalis; desiderium tamen habendi eam, adjuncto justo dolore, quo dolet, se non posse pervenire ad contritionis perfectionem, saltem virtualiter esse ipsam contritionem in voluntate partis intellectivæ sitam fomento auxilii Dei, bona desideria foventis; etiamsi pars sensitiva recalcitraret..... porro bonum signum est, quod pœnitens sua sponte affirmet, se malle mortuum esse, aut aliud simile pati, quam peccasse, &c.* Quibus verbis manifeste constat, hunc Authorem non loqui de nuda & simplici displicentia, sed quæ peccati dolorem contineat. Unde etiam contraria opinio falsa est, temeraria, & erronea, & ut talis a facultate Parisiensi 3. Feb. an. 1665. damnata est, cum aliis opinionibus laxioribus, quæ anno superiori sub supposito Amadei Guimenii nomine prodierant, cujus Opus Bambergæ & Panormi ab anno 1657. & postea auctum an. 1664. Madriti typis editum fuerat. Quæ omnes opiniones sub Alexandro VII. 5. Aprilis an. 1666. a Cardinalibus Congregationis *Indicis* & sub Clemente X. 12. Septemb. an. 1675. ab eadem Congregatione Cardinalium, Inquisitorum Generalium: denique ab Innocentio XI. 16. Sept. an. 1680. fuerunt damnatæ sub pœna excommunicationis *ipso facto*, Sanctæ & Apostolicæ Sedi reservatæ.

(a) Navar. in cap Man. 1. n. 18. & apud eum Paludanus in 4. dist. 17. q. 5. a. 5.

Juvabit forsitan hic legere, censuram Theologicæ Facultatis Parisiensis, & propositionem ab ea damnatam. Propositio est hujusmodi: *Sacramentum in non ponente obicem suum semper habet effectum, & saltem illum, qui confitetur cum aliqua displicentia & dolore, sed tamen scienter sine proposito vitandi lethalia, efficere confessionem validam & non iterandam.* (b) Censura vero est ista: *Doctrina hæc, prout ab authore intenditur & infertur, falsa est, temeraria, erronea, & contraria Conciliis & traditioni, ac Sacramentum Pœnitentiæ prorsus evacuans.*

(b) Amadeus Guimen. pag. 277. n. 18

CASUS VIII.

THOMASSINA, mulier octoginta annos & amplius nata, sic memoria deficit, ut peccata sua non nisi generatim possit confiteri, adeo ut nullo modo eorum recordetur, quæ heri commisit. Quæritur, utrum ad absolutionem ei conferendam satis sit, ut peccata sua generatim confiteatur, etsi nullum speciatim designet; & utrum Confessor sub tali accusatione eam debeat absolvere, cum sincerum peccati sui testatur dolorem.

RESPONS.

Primum, id fieri a Confessore necesse est, ut eam interroget de peccatis, quæ eam commisisse, potest existimare, quo ei viam recordandi præmuniat, & simul confitendi; quæ res si non bene succedat, huic mulieri absolutionem conferre debet Confessarius.

Ratio est, quia mulierem illam habere debet, ut ægrum, qui loquelam amisit, aut milites, qui ad prælium accincti peccata sua propter moram declarare non possunt. Quamobrem, Sacramentalem hujusmodi personis absolutionem impertire potest, uti definivit Concilium Arausicanum an. 1441. habitum; (c) & docent S. Leo (d) & Sanctus Augustinus (e) & verbis expressis statuitur in Concilio Carthaginensi tertio & quarto (f) eam pariter concedere mulieri debet in eo degenti statu, qui morbi quædam est species.

(c) Conc. Ar. Can. 12. in Can. Qui recedunt. q. 26. q. 6.
(d) S. Leo Ep. 91. ad Theodor. c. 4.
(e) S. Aug. l. 1. de adult. Conjug. c. 28.
(f) Conc. Carth. 3. c. 32. & Carth. 4. c. 76.

Hoc unum observandum, quod si mulier ista pie semper vixerit ab eo tempore, quo memoria destituta est, & Confessor juste possit judicare, eam nullum ab ultima, quam recepit, absolutione, lethale peccatum admisisse, novam ei non potest conferre absolutionem, quoties ad pœnitentiæ Tribunal accedit; verum in dubio super generali peccatorum suorum accusatione eam debet absolvere, prævio contritionis actu. Hanc difficultatem sic definivit eruditus ætatis nostræ Theologus. (g)

(g) De Sainte Beuve tom. 2. Casu 151.

CASUS IX.

BERTINUS, Sacerdos, audita persæpe confessione mulieris mercatricis, quæ de levibus vulgo se accusat mendaciis, quæ adornat, ad faciliorem mercium suarum venditionem, aut excusationem erga maritum de levibus quibusdam defectibus, quos per imprudentiam, aut oblivionem admittit; observavit, illam non debito sese dolore, nec sincero emendationis proposito accusare, cum adverterit, quod jam dudum in dicta mendacia eo ipso die recidat, quo Pœnitentiæ & etiam Eucharistiæ Sacramenta suscepit: Quæritur utrum in hoc casu absolutionem illi facile concedere possit, & utrum non adsit periculum, ne confessiones ejus, ita fieri solitæ, ex mera, ut videtur, consuetudine, nullæ sint & sacrilegæ defectu contritionis sufficientis.

RESPONS.

Probabile est omnino, hujusmodi confessiones esse invalidas ob defectum contritionis & sufficientis propositi. Ratio est, quia peccata, quæcumque sint, Sacramenti pœnitentiæ non sunt materia, nisi quatenus confessa adjuncto vero dolore de iis commissis, sinceroque non ea deinceps committendi proposito; de ea re consentiunt omnes Theologi. Si hæc igitur mulier peccata sua, licet levissima tantum ex consuetudine accuset, absque vero dolore, quod ea commiserit, ac firmo proposito eadem non committendi deinceps ac emendandi, qualiter præsumi potest ex iis, quæ in casu proposito referuntur, constat ejus confessiones esse infructuosas, & quidem invalidas defectu materiæ requisitæ ad validitatem Sacramenti. Quare existimamus, ipsius Confessarium peropportune illi absolutionem differre, quo propriæ negligentiæ pondus omne sentiat, & interea eidem remedia ac pias praxes præscribere convenientissimas, ut ad receptionem hujus Sacramenti, ac salubriorem ipsius usum majorem curam imposterum adhibeat.

Non ideo tamen affirmamus, hujusmodi confessiones esse prorsus sacrilegas, cum pœnitens sedulo curat adhibere dispositiones requisitas; nec Sacramentum semper esse infructuosum & invalidum, ob aliquam suscipientis negligentiam. Nam, ut docte ratiocinatur S. Thomas, (h) *potest ergo dupliciter contingere, quod negligentia sit peccatum mortale. Uno modo, ex parte ejus, quod prætermittitur per negligentiam; quod quidem, si sit de necessitate salutis, sive sit actus, sive circumstantia, erit peccatum mortale. Alio modo, ex parte causæ: si enim voluntas in tantum sit remissa circa ea, quæ sunt Dei; ut totaliter a caritate Dei deficiat; talis negligentia est peccatum mortale: & hoc præcipue contingit, quando negli-*

(h) S. Tho. 2. 2. q. 54. a. 3.

gentia

gentia sequitur ex contemptu. Alioquin, si negligentia consistat in prætermissione alicujus actus vel circumstantiæ, quæ non sit de necessitate salutis, nec hoc fiat ex contemptu, sed ex aliquo defectu fervoris, qui impeditur interdum per aliquod veniale peccatum; tunc negligentia non est peccatum mortale, sed veniale. Ex qua doctrina sequitur, quod, licet personæ illæ tepidæ & negligentes infructuose Sacramentum recipiant, non ideo semper Sacrilegio se coinquinant.

(a) Bonav. in 4. dist. 9. a. 2. q. 3. in Corp.

Id ipsum Sancti Bonaventuræ authoritate confirmari potest, (a) qui, postquam dixit profanationem Sacramenti esse sacrilegium, subdit postea non ideo profanari, quia levi aliqua negligentia fit infructuosum, & quidem invalidum, atque eorum ponit exemplum, qui communicant, quorum alii se præparant; alii nullo modo se disponunt; alii vero non sufficienter, sed tamen secundum suam opinionem, quantum sat est, se præparant: unde concludit sanctus hic Cardinalis isto modo: *Qui ergo sufficienter se præparat, manducat digne. Qui nullo modo se præparat, manducat indigne. Qui autem minus sufficienter se præparat, scilicet secundum probabilitatem, potiusquam secundum veritatem, non manducat digne, quia non se præparavit digne sufficienter: nec indigne, quia se præparavit tantum probabiliter. Talis, quamvis non recipiat gratiam, non tamen incurrit offensam.* Atque hinc colligi necesse est, idem esse dicendum de confessione, atque adeo eos, qui venialia confitendo, defectu dispositionum, quas habuisse se existimarunt, infructuose Sacramentum pœnitentiæ recipiunt, non tamen formalis sacrilegii, sed, ut loquuntur in scholis, materialis tantum, quod proinde eis in peccatum non debet adscribi, reos fieri; de quibus alibi dicit sanctus Doctor; (b) *Evadunt offensam, quamvis non acquirant gloriam.*

(b) Idem l. 4. Sent dist. 17. part. 2. a. 1. q. 4. ad 4.

Objici potest, eos, de quibus loquimur, Sacramentum profanare, ac proinde mortaliter peccare, cum absque crimine nequeat esse Sacramenti profanatio. Cui responderi facile potest; dicendo, quod, stricte loquendo, non profanatur Sacramentum, quoties infructuosum redditur & invalidum, non habita hujusmodi inutilitatis aut invaliditatis voluntate, sed solum omissione quæ ex se non sit lethalis. Nam, etsi defectus doloris circa peccata mortalia sit omissio mortalis; quia a Deo nos avertunt, & pro viribus nostris eniti debeamus, ut cum ipso reconciliemur; non idem tamen de venialibus dicendum, quæ, cum Dei gratia non nos privent, ab eo quoque non nos separant. Quare cum defectus doloris circa ejusmodi peccata, ex se non sit lethalis: probabile non est, hujusmodi pariter defectum involuntarium in confessione esse delictum, atque eos, qui hoc nomine profanationis talem defectum designari volunt, fateri necesse est, hanc profanationem non esse lethalem. (c)

(c) Genet. Theol. Moral. tom. 4. tract. 6. c. 6. n. 7. & 8.

CASUS X.

JUSTINA in Confessione multos defectus & imperfectiones declarat, quæ tot esse judicat peccata, quorum absolutionem petit; e contra Confessario ipsius est persuasum, nullum, ne quidem veniale peccatum, reperiri, in omni Justinæ confessione. Quæritur, utrum ad majorem securitatem ipsiusque mulierculæ consolationem absolutio sit ei impertienda?

RESPONS.

Confessarius ille Justinam absolvere non debet in casu proposito. Quando enim Confessarius non existimat, defectus a pœnitente, uti peccata, declaratos, reipsa non esse peccata, ipsi Absolutionem non debet impertire; quia Sacramenti formam, nonnisi sufficienti materiæ, applicare tenetur; Atqui consentiunt omnes Theologi remotam pœnitentiæ materiam esse solum peccatum; unde sequitur, quod si defectus, quos accusat pœnitens, non sint peccata, sed solum simplices imperfectiones, seu defectus naturales; idque Confessario sit persuasum, formam proferre nequit absque periculo profanandi Sacramenti. Huic etiam altera potest addi ratio; nunquam videlicet esse licitum, agere contra propriam conscientiam; nam, ut ait Gratianus (d) in hæc Apostoli verba: (e) *Omne, quod non est ex fide, peccatum est. Omne, quod contra conscientiam fit, ædificat ad gehennam.* Quo effato unam ex decisionibus suis, quas refert quintus Decretalium liber, obfirmat Innocentius III. (f) atqui Confessarius, de quo agitur, contra propriæ conscientiæ dictamen, Sacramenti formam rei applicaret, quam certo novit, non esse sufficientem materiam, quod ab eo, ut supra diximus, absque crimine aut pollutionis Sacramenti periculo fieri nequit. Cæterum, si Confessario non sit omnino persuasum, hos defectus ab omni culpa vacare, & merito dubitet; suum pœnitentem debet impellere, ut præteritæ vitæ singulare quoddam peccatum iterum confiteatur; illudque in actu contritionis suæ futuro comprehendat, ut deinde possit absolvi.

(d) Gratian. §. Ex his ad Can. omnes, 14. 28. q. 1.
(e) Rom. 14. 23.
(f) Innoc. III. in cap. Per tuas, 35. de Simon &c. lib. 5. tit. 3.

CASUS XI.

NICOLAUS, natione Moscovita, & Catholicus, degens in Gallia, nullumque reperiens Confessarium, Moscovitarum linguæ peritum, in gravem incidit morbum; atque Parocho ipsum adeunti notificat, se velle peccata confiteri atrocia, quæ commisit, ut ab iis absolvatur; verum cum a Parocho ejus non intelligatur, signis tantum mentem suam aperit, & pectus percutit, ad significandam animi sui de peccatis contritionem. Quæritur, 1. Utrum Parochus ipsum absolvere debeat, si varia quorum reus est peccata, sigillatim cognoscere nequeat. 2. Utrum homo ille omnium peccatorum suorum remissionem obtineat, per Absolutionem Sacerdotis, si imperfectam tantum habeat contritionem. 3. Utrum interpretem, si quempiam reperire potest, adhibere teneatur, ut Confessario suæ conscientiæ statum hac ratione manifestet.

RESPONS.

1. Parochus Nicolaum potest, & debet absolvere; cum in allegatis circumstantiis in casu proposito non aliter confiteri teneatur, nec possit, & nemo ad impossibile obligetur, ut fert regula juris, (g) *Impossibilium nulla est obligatio.*

(g) Reg. 185. ff. de diversis juris antiqui lib. 50. tit. 17.

2. Dubium esse nequit, quin Absolutio, quæ huic advenæ conferetur, peccatorum illius remissionem producat, etsi non perfecta sit ejus contritio, cum sola cum Sacramento sufficiat attritio, ut alibi probamus. Quocirca idem ferri debet judicium de isto homine, ac de muto, qui litteras non novit, aut de ægroto, qui petito Confessario, loquelam amittit, aut etiam usum rationis, priusquam advenerit Confessarius: nam, ut hujusmodi personis non est deneganda Absolutio, sic nec isti advenæ, qui signis duntaxat peccata declarare potest.

Casum hunc sic dissolvit S. Thomas, cujus hæc sunt verba: (h) *In eo, qui usum linguæ non habet, sicut est mutus, vel qui est alterius linguæ, sufficit, quod per scriptum, aut per nutum, aut per interpretem confiteatur; quia,* inquit, ut supra jam diximus, *non exigitur ab homine plusquam possit.*

(h) Supplem. 3 p. S. Thom. q. 9. ar. 3. ad 2.

Quod ad ultimam quæstionem pertinet, qua petitur, utrum hic advena teneretur ad interpretem, si quem reperire posset, adhibendum, nec alio modo conscientiam suam aperire posset; quidam Theologi inter quos præcipue Ysambertus, (i) contendunt, eum nec præcepto Divino, nec Ecclesiastico ad id obligari. Existimamus tamen eum teneri, quia eo, quo possumus, modo confiteri peccata tenemur. Ita etiam sentit D. Thomas, qui cum dixit sufficere aut per scriptum, aut per signa aliqua, aut ope interpretis, addit, quod *ideo, quando non possumus uno modo, debemus secundum quod possumus confiteri.*

(i) Ysamb. de Sacram. pœnit. disp. 18. ar 3. to. 3. pag. 152.

CASUS XII.

PESTE grassante in Parœcia Sancti Mauri, Gilbertus ejus Parochus, multos ægrotos in ædibus suis inclusos, quos non videbat, confessus est & absolvit, quos tamen loquentes distincte audiebat: quæritur utrum istæ Absolutiones sint validæ & licitæ?

RESPONS.

Certum est, hujusmodi Absolutiones esse validas & licitas. Validæ sunt: quia ad validitatem

Ab-

Absolutionis efficiendam, sufficit, ut qui eam recipit, sit præsens, & peccata sua Sacerdoti sincere contritus declaraverit, & Sacerdos ipsis auditis, legitimam habeat absolvendi potestatem: Ea autem omnia in casu proposito reperiuntur, cum ægroti, eo, quo possunt modo, præsentes, peccata sua confessi sunt, & Parochus necessaria ad absolvendum potestate sit munitus. Quid igitur invalidas efficeret istas Absolutiones? Nunquid diebus singulis absolvuntur Moniales, quæ non videntur? Num etiam generalis impenditur Absolutio omnibus militibus exercitus, ad pugnam accinctis, licet maximam eorum partem non videat Sacerdos, nec eorum peccata possit audire.

Igitur Absolutiones hujusmodi, non modo validæ, sed etiam sunt licitæ, ut constat ex praxi Ecclesiæ in duobus allatis exemplis, quibus addi potest exemplum Confessarii cœci; qui, quamvis suos non intueatur pœnitentes, eos tamen valide & licite pro certo potest absolvere. Idem igitur affirmari debet de Absolutionibus a Parocho in casu proposito concessis: Plurimi namque refert, ut pestis tempore prudenter caveat Parochus, ne in similem morbum incurrat, ut Parochianis opem præstare possit, cum id fieri potest absque præjudicio eorum salutis. Hæc adeo sunt per se clara & aperta, ut probatione non egeant.

CASUS XIII.

BERNARDUS, adolescens Sacerdos, ad audiendas confessiones non ita pridem admissus, in quibusdam Casuistis legit, quod quotiescunque pœnitens affirmat, se pœnitere de suo peccato; ac promittit, se in posterum illum non admissurum; verbis ejus fidem adhibere debet Confessor, nec sine injustitia absolutionem ei denegare potest. Petitur utrum Bernardus in praxi semper hanc regulam sequi possit.

RESPONS.

Certum est, Bernardum tuta conscientia non posse in praxi sequi hanc regulam, quia falsa est & periculosa, si generaliter & secundum verba in casu præsenti expressa sumatur, ut nunc ostendemus, præcipuas referendo rationes, ob quas tenetur Confessor absolutionem petentibus aut differre aut etiam denegare, quocirca hoc responso multi definientur casus singulares, qui hac de re possunt proponi.

Sed prius pro certo habendum Confessorem, utpote Sacramenti pœnitentiæ Ministro, non esse licitum illud administrare, nisi iis, quos ad illud recipiendum sufficienter esse dispositos judicat; eumque sub peccato teneri aut prorogare aut absolutionem denegare iis, qui ad eam necessarias dispositiones non afferunt: ut probari potest istis Institutionis hujus Sacramenti verbis apud Sanctum Joannem: (a) *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt:* aut istis aliis, quæ apud Sanctum Matthæum leguntur: (b) *quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in Cœlo: & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in Cœlo.* Nam juxta Sanctorum Patrum expositionem, Christus his verbis Sacerdotibus non solum peccatores solvendi potestatem contulit: *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis:* sed etiam potestatem eos ligandi, hoc est, ipsis denegandi aut prorogandi gratiam Absolutionis, cum addit: *& quorum retinueritis, retenta sunt.* Quod etiam expresse definivit Concilium Tridentinum his verbis: (c) *Claves Sacerdotum non ad solvendum duntaxat, sed & ad ligandum concessas, etiam antiqui Patres (d) credunt & docent.*

(a) Joan. 20. 21.
(b) Matth. 18 19.
(c) Conc. Trid. Sess. 14. c. 8.
(d) S. Hier. in Matth. 16. & S. Ambr. lib. 1 de pœnit. c. 2.

Omnis igitur difficultas in eo posita est, ut dignoscatur, quinam sint ii, qui ad absolutionem recipiendam sufficienter non dispositi; & quibus proinde tenetur Confessor eam ad tempus differre, aut omnino recusare. Ut unica responsione innumeris satisfiat casibus singularibus, qui hac de re morali possunt proponi; generales hic tantum afferemus regulas, quas sequi tanquam certas, omnino necesse est, & e quibus facile poterunt erui particulares conclusiones ad solvendas varias difficultates, quæ ea de re possunt fieri.

1. Proroganda est absolutio iis, qui propter suam culpam aut negligentiam articulos doctrinæ Christianæ, ignorant, quorum cognitio est necessaria ad salutem, ut sunt mysteria sanctæ Trinitatis, Incarnationis, Redemptionis per merita Christi, & præmii æterni: articuli Symboli Apostolorum, saltem quoad substantiam: Præcepta Dei & Ecclesiæ, Oratio Dominica, Sacramenta, quæ sunt recipienda & officia sui status, conformiter ad Regulas, quas statuit S. Carolus Borromæus, (e) cujus hæc sunt verba: *Quicumque rationis usum attigerit, sub reatu peccati mortalis omnes symboli Apostolici, quo Ecclesia nititur articulos, scire tenetur, saltem quoad substantiam: item Dei & Ecclesiæ præcepta, quæ sub peccato mortali observanda sunt, quæque solent in scholis doctrinæ Christianæ comparari. Ubi ergo pœnitens hæc ignoraverit; si quam primum ad ea discendum non acquieverit, absolvi non debet. Imo, si ad ea discenda se dispositum significaverit, interrogandum, num alias de ea negligentia a Confessore, sive ipse sit, sive alius, aut Pastor, monitus fuerit: siquidem pro modulo diligentiam ad hoc non adhibuerit; eamdiu illi absolutio differatur, donec huic officio pœnitens satisfecerit. Quod si nondum admonitus fuerit; absolvatur quidem; sed de supradictis, ut poterit, instruatur.*

(e) S. Carolus par. 4. Actor. Eccl. Med. Instr. Conf. circa med.

Consequenter ad hanc regulam statuit idem sanctus Cardinalis, ut *Patres, aut Matres-familias, qui suos filios, aut domesticos (de quo interrogabuntur) supradicta scire neglexerint, aut ab iisdem Dei & Ecclesiæ præcepta observari non curant; aut, quod plus est, observari impediunt: puta, cum famuli & famulæ ita occupantur, ut pro suis necessitatibus laborare festis diebus ipsis necessum sit; aut tempus non concedunt, quo illi juxta Ecclesiæ præceptum missæ possint interesse; aut qui, an sint in sua familia, qui legitimo impedimento teneantur, ignorantes, cœnare eos sinunt quadragesima, aut alio jejunii dierum tempore, aut prandere ante horam in his diebus institutam, aut eos objurgare negligunt, cum præcepta Dei transgrediuntur: aut denique quando famuli cum scandalo & sine emendatione vivunt: nec e domo eos eliminant: si in his casibus officio non satisfaciant, nec de hactenus habita circa familiæ suæ curam in supradictis negligentia emendentur; non absolvantur.* Quibus omnibus addi possunt 1. Damnatio hujus perniciosæ propositionis ab Innocentio XI. (f) *Absolutionis capax est homo, quamvis laboret ignorantia mysteriorum fidei, & etiamsi per negligentiam, etiam culpabilem, nesciat mysterium sanctissimæ Trinitatis & Incarnationis Domini nostri Jesu Christi.* 2. Multa Ritualia, quæ invalidam declarant eorum confessionem, qui culpabiliter sunt in tali ignorantia.

(f) Proposit. 64. damnata ab Innoc XI. die 2. Martii an. 1679.

2. Differri aut etiam negari debet absolutio iis, qui in proxima versantur peccati mortalis occasione, quam fugere, cum possint, renuunt; seu res ex seipsa ac natura sua, seu per accidens propter malum habitum ad peccatum inclinet. (g) ratio evidens est: quia omnis peccator absolutionis est indignus, nisi absolute a peccato abstinere velit: Atqui non potest affirmari, eum a peccato velle se abstinere absolute, qui proximam peccandi occasionem effugere renuit: Nam qui vult causam, censetur, saltem virtualiter, ut loquitur Schola, velle quoque effectum, qui necessario, aut saltem vulgo ex ea dimanat: neque veram facere potest pœnitentiam, dum peccati causam non vult evitare. *Satisfactio* namque *pœnitentiæ*, inquit canon apud Gratianum, (h) *est peccatorum causas excidere.* Hinc asserit alius Canon, (i) quod *valet interdum conversis pro anima salute mutatio loci. Plerumque enim, dum mutatur locus, mutatur & mentis affectus.* Et Sapiens ait: (k) *Qui amat periculum, in illo peribit.*

(g) Statutum Cardin. Grimaldi n. 4.
(h) Satisf. de pœnit. dist. 3.
(i) Can. valet. 9. dist. 8
(k) Eccli. 3. v. 27.

Juvat, hic præclaras Sancti Caroli Borromæi instructiones referre: En verba illius: (l) *Sciant denique* (Confessores) *se non posse iis impendere beneficium absolutionis, qui peccari mortalis occasionem omnem fugere serio non proposuerint.....* sic autem proximam occasionem definit hic Sanctus Archiepiscopus.... *peccati mortalis occasiones vocantur, quicquid*

(l) Act. Ecclesiæ Med. part. 4. instr. Confess. cit.

quid

quid ad peccatum inducit, aut ex sua natura, aut ex parte pœnitentis fragilis, qui, in ea occasione positus, ita peccare consuevit, ut probabile sit, ex eo pessimo habitu in eadem peccata lapsurum, si in illa occasione amplius perseveret. Et adductis quibusdam propositi sui exemplis, ita concludit: *Pœnitentem ergo in aliqua ex his occasionibus versantem, aut similibus, si urgens sit illa occasio, ut qui concubinam v. g. aleret; non debet sine dubio Confessor absolvere; nisi hanc occasionem antea sustulerit. Pro aliis vero occasionibus, quales sunt alea vacatio, aspectus minus pudici, colloquia, gestus &c. Non absolvatur, nisi eas dimittere pœnitens polliceatur. Quod si jam alias id pollicitus sit, nec emendatus fuerit; absolutio tamdiu differatur, donec emendationem agnoverit.* Sic de prima occasionis proximæ specie loquitur hic Sanctus, hoc est, de iis, quæ natura sua ad peccatum impellunt, tum de secunda occasionis proximæ specie loquitur, id est, de iis, quæ casu tantum & ex pravo cordis habitu ad peccandum inducunt, quarum nonnullis allatis exemplis, regulas præscribit, quas prudens debeat sequi Confessarius; quæ adeo præclaræ & utiles sunt, ut earum lectio, licet isto longiori textu contenta, tædium afferre cuiquam non possit. *Peccatorum mortalium occasiones, quæ tales habentur; non nisi ex persona infirmitate,* inquit, *sunt ea res, quæ, licet in se licita sint, prudenter tamen judicatur, pœnitentem earum usu in eadem peccata relapsurum, si in iis, ut antea, immoretur. Sic multis esse solet Sæculi frequentatio, militia, commercium, magistratus, advocatorum aut procuratorum professio, aliaque ejusmodi exercitia, in quibus homo, qui sæpius mortaliter peccare consuevit, vel ex blasphemia, furto, injustitia, calumnia, odio, fraude, perjuriis, vel aliis, ex quibus novit, quod si in his exercitiis versetur amplius, illi erunt totidem peccandi occasiones; non est sane cur existiment, pœnitentem illum peccati occasionibus efficacius obstiturum, quam antea: unde in eadem peccata relapsurum prudenter judicari potest; ideo tales, ut ait Augustinus, aut debent ab hoc exercitio, ipsis periculoso, omnino abstinere, aut saltem huic non vacare, nisi cum licentia & directione Sacerdotis probi & prudentis, qui non debet in eo statu pœnitentem absolvere, si in eadem peccata, quamdiu in eadem occasione perseveraverit, rursus ituram dubitet. Ideo debet per aliquod temporis spatium de emendatione certior fieri.*

Quod Sanctus Carolus hic de professionibus, quæ sunt proximæ peccati occasiones, asserit, id ipsum jam ante declararat S. Gregorius Magnus his terminis: (*a*) *Sunt enim pleraque negotia, quæ sine peccatis exhiberi, aut vix, aut nullatenus possunt.*

(*a*) S. Greg. Hom. 24. in Evang.

Quæ ergo ad peccatum implicant, ad hæc necesse est, ut animus non recurrat. Gravioribus etiam verbis mentem suam hac de re, in Concilio Romæ habito, an. 1078. quod refert Gratianus, aperuerat Gregorius VII. (*b*) Hæc sunt illius verba: *Falsas pœnitentias dicimus, quæ non secundum sanctorum patrum authoritate pro qualitate criminum imponuntur. Ideoque quicumque miles, vel negotiator, vel alicui officio deditus, quod sine peccato exerceri non possit, si culpis gravioribus irretitus ad pœnitentiam venerit...... Recognoscat se veram pœnitentiam non posse peragere, per quam ad æternam vitam valeat pervenire, nisi negotium derelinquat, vel officium deserat .... arma deponat, ulteriusque non ferat.*

(*b*) Can. Falsas, 6. de pœnit. dist. 5.

Non minus vehementer rem hanc explicat Innocentius II. in Concilio Generali Romæ habito an. 1139. *Falsa etiam fit pœnitentia, cum pœnitens ab officio, vel curiali, vel negotiali non recedit, quod sine peccato agi nullatenus prævalet.*

Antiquam illam Ecclesiæ disciplinam sectans Innocentius XI. Decreto suo 2. Martii an. 1679. dato in 65. propositiones morales, istam damnavit: *Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest & non vult omittere. Quin imo directe & ex proposito quærit, aut ei se ingerit*, & sexagesimam secundam his verbis: *Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis aut honesta non fugiendi occurrit.* Denique istam sexagesimam tertiam: *Licitum est quærere directe occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi.* Tanta fuit & mentis cæcitas & animi pravitas illorum Casuistarum, quorum audaciam non modo sancta sedes cohibuit, sed quibus etiam obstitere multi, iique doctissimi Præsules nostræ ætatis. (*c*)

(*c*) Statutum Cardin. Grimaldi art. 6. Statut. Episcopi Atrebat. 7. Nov. an. 1675. &c.

Priusquam tertium caput expendamus, non alienum erit observare 1. Sanctum Carolum existimare, quod si Confessarius prudenter judicat, se posse fidem adhibere primo aut secundo Pœnitentis promisso, quo peccati sui occasionem vitare, se obstringit; tunc absolvi potest; sed non ultra: Quod si e contra suis promissis eum non stetisse, tertia vice agnoscat; tum deneganda est ei absolutio, donec omnino occasionem culpæ suæ effugerit: alioquin Pœnitentis delicta præpostere in se transferret, ac Prophetæ Samueli contradiceret, qui id præstare recusavit Sauli dicenti, *peccavi; sed nunc porta, quæso, peccatum meum:* quod exemplum imitari debet prudens Confessor, juxta monitum Authoris antiqui, cujus opus S. Gregorio Magno adscribitur, dicentis: (*d*) *Ecce fortis Propheta refugit suscipere onus regalis peccati; ut Sacerdos Ecclesiæ timeat, & peccatorum importabilium pondera subire pertimescat.*

(*d*) Apud S. Greg. in 1. Reg. 15. 25. lib. 6. c. 2.

2. Id quoque advertendum; sicut non debet is absolvi, qui proxima peccati mortalis occasione implicitus eam effugere renuit; idem dicendum esse de eo, qui proximo suo Deum lethaliter offendendi occasionem præbet, nisi huicce malo, quantum in se est, remedium afferat. (*e*) Tales sunt. 1. Mulieres, quæ a suis monitæ Confessariis, mammas habere detectas ac nudas perseverant. 2. Ii, qui lascivas pingunt & vendunt Tabulas (*f*) quæ ad impudicitiam concitant. 3. Ii, qui apud se alearum, aliorumque ludorum conventus habent, ubi vulgo admittuntur juramenta, blasphemiæ, imprecationes, fraudes, comessationes, aliaque similia peccata. 4. Qui hujusmodi aleis & ludis impense dediti, in iis tempus omne consumunt, nec ludunt nisi rixando & jurando. 5. Qui cœtus consectantur, in quibus vulgo in Castitatem quomodocumque delinquitur. 6. Qui ebriositati addicti, popinas frequenter adeunt, sæpe cum propriæ suæ familiæ damno, aut proximi scandalo. 7. Personæ publicæ, ut Pastores, Confessores, Judices, Medici, & aliæ similes, quæ propter ignorantiam necessaria status sui nequeunt obire munia, aut quæ ad id sufficientes in re gravi iisdem fungi negligunt. 8. Qui libros componunt contra fidem, aut bonos mores, ut sunt libri hæretici, magici, aut amatorii; (*g*) ac similiter Typographi & Librarii, qui eosdem aut imprimunt, aut vendunt. 9. Domini Parochiarum, & alii authoritatem habentes, qui a subditis suis Dominicos aut Festos dies, profanari permittunt: & a fortiori, qui, licet moniti, licentiam hanc notorie scandalosam auctoritate sua confirmant. 10. Tandem, Patres, Matresque familias, qui inter pueros suos, aut famulos suos turpia quædam facta patiuntur.

(*e*) Statutum Card. Grimaldi art. 5.

(*f*) Idem art. 7.

(*g*) Idem n. 6.

3. *Proroganda est adhuc absolutio, donec emendentur,* inquit S. Carolus Borromæus, *his, qui, licet se peccatum dimissuros (h) polliceantur; ab illo tamen non separandos Confessor suspicetur: ut sunt ii, & præsertim juvenes otiosi, qui solent majoris temporis parte aleis, crapulis, amoribus, peccatis carnalibus, blasphemiis, inhonestis conversationibus, dissentionibus, odiis, & detrectationibus vacare... aut qui a multis annis in iisdem peccatis perseverarunt; nec, ut emendarentur, laborarunt.*

(*h*) S. Carol. Borromæus Act. Eccles. Med. part. 4. tit Instruct. Confess.

Idcirco autem post Sanctum Archiepiscopum affirmamus, peccatoribus habitualibus prorogandam aut etiam recusandam esse absolutionem, quia vera contritio necessaria est ad Sacramentum pœnitentiæ digne recipiendum, atqui contritio, ut vera sit, necessario debet habere sincerum atque constans propositum non peccandi, ut declarat Concilium Tridentinum, (*i*) *declarat igitur sancta Synodus,* inquiunt Patres hujus Concilii, *hanc contritionem non solum cessationem a peccato, & vitæ novæ propositum & inchoationem, sed veteris etiam odium continere, juxta illud (k); projicite a vobis omnes iniquitates vestras in quibus prævaricati estis: & facite vobis cor novum & spiritum novum.* Qua in re consentit Concilium cum Apostolo dicente: *(l) quæ enim secundum Deum est tristitia, pœnitentiam in salutem stabilem operatur.*

(*i*) Conc. Tr. Sess. 14. c. 4.

(*k*) Ezech. 18. 31.

(*l*) 2. Cor. 7. 10.

Hoc

Hoc est, sincera contritio emendationem vitæ stabilem & constantem producit.

Quæ cum ita sint, quo pacto Confessarius tantillum eruditus, sapienter judicare potest, hominem, in suo peccato perseverantem, cujus vita continua est confessionum infructuosarum, quotidianique in vitia relapsus circuitio, sinceram habere contritionem, firmumque non peccandi consilium, cum qualibet die & sæpe per multos annos sine intermissione conversatione sua contrarium testetur? Profecto qui sic judicaret, aliter sane ac divus Augustinus sentiret, cujus hæc sunt verba: (a) *Si ergo pœnitet; cur facis, quod male fecisti? si fecisse pœnitet, noli facere. Si adhuc facis; certe non es pœnitens*. Hinc *irrisor est (b)* inquit antiquus Author, *non pœnitens, qui adhuc agit, quod pœnitet: nec videtur Deum poscere subditus; sed subsannare superbus. Ille pœnitentiam digne agit, qui, qua commisit sic præterita mala deplorat, ut futura iterum non committat. (c) Nam qui plangit peccatum & iterum admittit peccatum: quasi si quis lavet laterem crudum: quia quanto magis laverit, tanto magis lutum facit*. Quare Concilium Toletanum merito in falsos illos insurgit Pœnitentes, qui sibi debitam esse, quoties libuerit, pœnitentiam contendunt; ac sapiens istud constituit statutum. (d) *Quoniam comperimus per quasdam Hispaniarum Ecclesias, non secundum canonem, sed fœdissime pro suis peccatis homines agere pœnitentiam; ut quotiescumque peccare libuerit, toties a Presbytero se reconciliari expostulent: & ideo pro coercenda tam execrabili præsumptione, id a sancto Concilio jubetur; ut secundum formam Canonum Antiquorum dentur pœnitentiæ*.

(a) S. Aug. in Can. Pœnit. 10. de pœnit. dist. 5.
(b) Isid. l. 2. Sent. c. 16. in Can. Irrisor. 11. de pœnit. dist. 3.
(c) Can. ille 9. ead. dist.
(d) Concil. Tolet. 3. Can. 11.

Non ergo sufficit, ut ore tantum fateatur pœnitens se a Deo veniam postulare; cumque offendisse, se dolere, cum vera contritio non in verbis sed in interno voluntatis peccatum, utpote Deo displicens, actu detestantis consistat. Quare ad sola pœnitentis verba non attendere debet prudens Confessarius; *pœnitentia ergo non verbis agenda est, sed & facto*, inquit S. Ambrosius, (e) *ad emendanda enim crimina vox pœnitentis sola non sufficit .... sed opera quæruntur*, ait alter Author antiquus; (f) Pœnitentiæ laboriosæ operibus certus esse debet Sacerdos de intima sui pœnitentis dispositione; cum enim inania Deo verba non satisfaciant, nec iis etiam contentus esse debet; *Tunc enim vera est absolutio præsidentis*; ut loquitur S. Gregorius, (g) *cum æterni arbitrium sequitur Judicis*.

(e) S. Ambr. l. de Lapsu Virg. n. 33.
(f) Apud S. Aug. Serm. 255. n. 1. alias 57. de temp. nunc in Append.
(g) S. Greg. Hom. 26. in Ezechielem.

Equidem tenetur Confessor iis fidem adhibere, de quibus se accusat pœnitens; verum suspecta prudenter debet habere ejus promissa, qui similibus sæpe sæpius obstrictus, nulla adimplevit: ac juste suspicari potest, ne cum a promissis facta plerumque discrepent, se ipsum circumveniat, conscientiæ suæ latebras non sufficienter explorans, quibus, *fit*, ut docet S. Gregorius, (h) his verbis, *ut aliud in imis intentio supprimat, aliud tractantis animo superficies cogitationis ostendat. Nam sæpe sibi de se mens ipsa mentitur, & fingit se de bono amare quod non amat; de mundi autem gloria non amare quod amat*. Igitur absolutionem habituali peccatori conferre non debet Sacerdos, ne injusta illa indulgentia ipsum infirmiorem remittat, quam antea, cum sæpe fiat, ut hujusmodi pœnitentes e Tribunali Pœnitentiæ, novo onusti crimine, hoc est, Sacramenti profanatione, exeant, & in ipsos juste cadat hæc tremenda Principis Apostolorum sententia, (i) *facta sunt eis posteriora, deteriora prioribus*.

(h) S. Greg. Past. curæ 1. part. c. 9.
(i) 2. Petri 2. 20.

Dictis tandem hactenus addi potest Exemplum Praxis quarumdam Ecclesiarum antiquarum, quibus ita visum fuit absolutionis præpropere certum discrimen, ut iis etiam per quædam sæcula denegarint, qui in gravia a baptismo lapsi crimina, nonnisi extremo vitæ suæ tempore, illam postulabant, ut videre est in Concilio Eliberitano, quod in hoc casu, ne mulieres quidem excipit, etsi majorem erga eas semper indulgentiam ostenderit Ecclesia (k). Testis est etiam locupletissimus antiquæ hujus & adeo severæ ac tremendæ disciplinæ Sanctus Cyprianus ad Antonianum Episcopum scribens (l) his verbis. *Idcirco, frater carissime*, inquit Sanctus Martyr, *pœnitentiam non agentes, nec dolorem delictorum suorum toto corde & manifesta lamentationis suæ professione testantes, prohibendos omnino censuimus a spe communicationis & pacis; si in infirmitate atque periculo cœperint deprecari: quia rogare illos non delicti pœnitentia, sed mortis urgentis admonitio compellit: nec dignus est in morte accipere solatium, qui se non cogitavit esse moriturum*. Duram hanc severitatem non imminuit hic sanctus Episcopus, nisi erga solos peccatores, qui in persecutionis discrimen adducebantur, ut alibi scribit. (m)

(k) Conc. El. Can. 65. 66. 68. 70. & 71.
(l) S. Cypr. Ep. 52. sec. Pamelium, vel l. 4. Ep. 2. sec. Erasm. vel 55. sec. Dodvvel.
(m) Id. Ep. 54. Pamelio, vel Erasm. l. 1. Epist. 2. vel 57. sec. Dodvvel.

Hæc eadem disciplina diu post Sanctum Cyprianum etiam vigebat, ut primo Arelatensi Concilio videre licet; quo Apostatæ, qui, neglecta per vitam pœnitentia, reconciliationis & absolutionis gratiam postulabant, hujus solatio privabantur: (n) *Placuit, eis non dandam Communionem, nisi revaluerint, & egerint fructus dignos pœnitentiæ*. Quæ verba sunt Canonis 23. hujus Concilii.

(n) Conc. Arelat. 1. sub S. Sylvestro, Can. 3.

Quæ hactenus diximus, manifeste ostendunt, quam suspecta Ecclesiæ semper visa sint Confessiones, & promissa pœnitentium habitualium; neque eorum, qui in habitu peccati vixere, certam esse posse conversionem, nisi præteritum vitæ suæ tempus in melius commutaverint; atque adeo prudenti Confessori promissiones eorum non sufficere debere, ut de eorum conversione certus fiat: quare de hujusmodi peccatoribus loquens Bernardus, (o) ait, *dicit: Quia dives sum, & nullius egeo; cum sit pauper, & miser, & miserabilis. Nam & invenea occasione ebullire saniem, quæ latebat in ulcere; & excisam, non extirpatam arborem in sylvam pullulare videas densiorem. Quod periculum si volumus declinare, securim ponamus necesse est ad radices arborum, non ad ramos*. Hoc est: peccatori non sufficit pœnitenti, ut a consuetis se abstineat peccatis, sed necesse est etiam ad sinceram veramque conversionem, ut eorum causas & cupiditatem eradicet; quo vigeat in ipso solida pietas ac pura caritas.

(o) S. Bern. Serm. 2. de Assump. beatæ Virg. c. 6.

Id etiam in iis certius est, qui totum vitæ spatium in pravis & criminosis habitibus decurrunt, atque conversionis suæ tempus ad seniles annos remittunt: nam de iis proprie loquitur Job, dicens: *Ossa ejus implebuntur vitiis adolescentiæ ejus, & cum eo in pulvere dormient*. (p) Nam ex dicto Sapientis, (q) *adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea*.

(p) Job. 20. 11.
(q) Proverb. 22. 6.

His tandem finem imponemus Censuram referendo periculosæ hujus & temerariæ propositionis, quam insulse protulerant moderni quidam Authores, factam ab Innocentio XI. 2. Martii an. 1679. (r) *pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra Legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ; etsi emendationis spes nulla appareat; nec est neganda, nec differenda absolutio; dummodo ore proferat, se dolere & proponere emendationem*.

(r) 60. Propositio, damnata ab Innoc. XI. inter 65.

4. Illis pariter neganda est absolutio, qui inimicitias & odia in proximum animo gerentes, ex parte sui id præstare nolunt, ut cum suis inimicis in gratiam redeant. Is namque Dei amicitiam non meretur, qui renuit cum proximo inire concordiam. Unde a Namnetensis Concilii Patribus istud fuit conditum statutum: (s) *Ut Dominicis & diebus festis Presbyteri, antequam Missas celebrent, plebem interrogent ..... si aliqui discordantes sint, qui inter se litem implacabilem habeant: &, si inventi fuerint, statim reconcilientur. Quod si renuerint pacem suscipere; ab Ecclesia ejiciantur, usquequo ad Caritatem redeant*.

(s) Conc. Namnet. c. 1.

Provinciale Concilium Agathense sub Symmacho Papa a triginta quinque Episcopis habitum longius procedit, cujus est istud decretum. (t) *Quod si inimicitias deponere perniciosa intentione noluerint, de Ecclesiæ cœtu justissima excommunicatione pellantur*. Qua re manifestum est, hujusmodi personas ab Ecclesia Sacramentorum incapaces judicari; quæcumque aliunde Pœnitentiæ opera exerceant: nam, ut in Concilio quinto sub Gregorio VII. declaratum est. (u) *Qui odium in corde gerit, recognoscat, se veram pœnitentiam non posse peragere*.

(t) Conc. Agath. c. 31.
(u) Conc. Rom. 5. in Can. Falsas 6. de pœnit. dist. 5.

At vero facile non dijudicari potest, quem sibi quisque modum præscribere debeat, cum de dissensione agitur, propter varias, quæ occurrunt,

cir-

circumstantias. Quapropter magna opus est Confessori prudentia; ne a pœnitente indebitas agendi rationes exigat. Attamen inficiari non potest absolutionem esse negandam. 1. Iis, qui, cum sint Aggressores, debitam a se offensis satisfactionem recusant. 2. Iis, qui inimico suo nec bene, nec male se cupere profitentur, sed cum qualis sit, talem esse velle; quibus eum oblata occasione non salutare est constitutum, aut pro eo ad Deum preces fundere; aut ipsi in necessitatibus ejus vel spiritualibus vel temporalibus opem præstare. 3. Iis, qui præteritas suas inimicitias non confitentur, nisi actualem etiam in inimicum aversionem ostendendo, dum scilicet de eo & animo & voce iracunda loquuntur, ut eorum indicant verba. 4. Iis, qui ipsius occursum accurate devitant, de eo passim male loquuntur, de eo bene audire non nisi moleste ferunt; de ipsius malis exultant, aut de bono ac prosperis rebus mœrent. Ii omnes absolutionis gratia indigni censeri debent, dum pravo eo modo afficiuntur, ut fert statutum Cardinalis Grimaldi (*a*). 5. Qui alienam rem, cum reddere possint, injuste detinent, absolutionis quoque sunt incapaces (*b*) *Si enim res aliena, propter quam peccatum est*, inquit S. Augustinus, (*c*) in sua ad Macedonium Epistola, *cum reddi possit, non redditur, non agitur pœnitentia, sed fingitur: si autem veraciter agitur; non remittetur peccatum; nisi restituatur ablatum; .... cum restitui potest*. Eodem in numero haberi debent ii, qui multoties jam de restitutione moniti, quam promisere, eam adimplere, cum possint, neglexerunt: nedum enim novis eorum confidere debeamus promissis, iis e contra absolutio est deneganda, donec satisfecerint.

(*a*) Statutum Cardinalis Grimaldi. art. 2.
(*b*) Ibidem art. 3
(*c*) S. Aug. Epist. 153. n. 10.

Quod dicimus de obligatione restituendi, debet intelligi de iis omnibus, qui commissa aliqua injustitia, aut illato damno proximi sui bonis aut honori; ipsum pro potestate resarcire contemnunt, aut qui, cum multoties id promiserint, promissa præstare neglexerunt; cum hujusmodi personæ in proxima censeantur versari occasione peccati alienam rem injuste retinendo: *Ante factam restitutionem nemo absolvatur*, inquit S. Carolus Borromæus, (*d*) *nisi impotentia, aut gravis & periculosa infirmitas obstiterit: cui tamen, ut quam primum potuerit, satisfaciat, præcipietur*. Hæc est etiam communis sententia Authorum, qui agunt de Moralibus. (*e*)

(*d*) S. Carol. Acta Eccles. Mediol. p. 4. tit. instruct. Confess.
(*e*) Azor. Caiet Navar. Regin. De Sainte Beuve. tom. 1. Cas. 40 & 208. Merbosius, de restit. in genere disp. 1. puncto unico prop. 2. Statutum Card. Grimaldi. art. 3 &c.

Sub eo capite continentur 1. ii, qui ob immoderatas & superfluas impensas, debita sua solvere nequeunt. 2 Qui, ut debita persolvant, creditores suos immenso pretio annonam aut alia similia mercari, auctoritate sua compellunt. 3. Domini altam jurisdictionem habentes qui, cum fuerint moniti, in suis Dominiis jura exerceri negligunt; vel quia nocentes tutantur, aut necessariis parcunt impensis, ut debitis damnentur suppliciis. 4. Domini Parœciarum, qui neglecta Pastorum aut Confessorum suorum pia admonitione, vel minis vel aliter Clientes suos in Moletrinis suis frumenta molere cogunt, etsi jure illo non fruantur; vel qui, cum jus illud in Clientes suos habeant; Pistrinarios suos falsas retinere mensuras patiuntur. 5. Denique ii omnes, qui commissas in suos Clientes injurias aut vexationes resarcire nolunt; aut sola dant, absque executione, promissa. (*f*)

(*f*) De Sainte Beuve. t. 1. Casib. 116. 117. 118. & 121.

6. Tandem neganda est absolutio publicis peccatoribus; *neque eos absolvat* Confessarius, inquit Rituale Romanum, (*g*) *qui publicum scandalum dederunt; nisi publice satisfaciant & scandalum tollant*. Publicus autem peccator is dicitur, qui in peccato mortali perseverat, quod est publicum vel evidentia facti, vel confessione publica peccatoris, vel debita convictione juridica in foro Ecclesiastico aut Sæculari. Nunc si quæratur, qualis debeat esse publica satisfactio, quam a publico peccatore debet exigere Confessarius; distinguendum est. Nam vel is peccator sanus est, vel æger. Si sit sanus; hac de re Episcopum consulat Confessor, ejusque mandata observet: Si periculose ægrotet peccator; cogendus est, tum cum ei viaticum sanctum & Extrema unctio administrabuntur, ad petendam suppliciter a Deo veniam, & ab iis, qui tum forte aderunt, ob scandalum quod præbuit; ejusque causam removendam. Sic cogendus Concubinarius, ut domo sua concubinam expellat: Usurarius, ut usuras restituat, vel, si forte extemplo id ipsum præstare nequeat, ut saltem sufficientem iis faciat cautionem, quibus debita est restitutio: inimicus, ut in concordiam redeat; æternaque odium oblivione premat: & sic de cæteris.

(*g*) Rituale Rom. de Sacram. pœnitentiæ. Stat. Synod. Card. Grimaldi n. 8. De Sainte Beuv. tom. 1.

Præter illas regulas generales, quas sibi proponere debet sapiens Confessarius, quoad absolutionis repulsam; deinceps tamen singula quæque enumerabimus, multis respondendo singularibus difficultatibus, quarum circumstantiæ majorem postulant explicationem.

CASUS XIV.

CESTIUS, vir nobilis Catholicus, Cubicularium habet hæreticum: quæritur utrum sub peccato teneatur illum e domo sua ablegare ne forte illius famuli consuetudine ad hæresim abducatur, & utrum eum expellere recusans a Confessario cogendus sit, per absolutionis denegationem.

RESPONS.

Non tenetur ad ablegandum talem famulum; ordinarie loquendo. Ratio est, quia *Magis est probabile*, inquit S. Thomas (*h*) *quod servus, qui regitur imperio Domini, convertatur ad fidem Domini fidelis, quam e converso. Et ideo non est prohibitum, quin fideles habeant servos infideles. Si tamen* addit S. Doctor, *Domino periculum immineret ex communione talis servi, deberet eum a se abjicere secundum illud mandatum Domini: (i) Si pes tuus scandalizat te; abscinde eum, & projice abs te*. Et in eo casu ad id cogi deberet absolutionis recusatione.

(*h*) S. Thomas 2. 2. q. 10. art. 9. ad. 3.
(*i*) Matth. 18.

CASUS XV.

BALDUINUS, amplissimi Dominii Villicus generalis, actu in proxima impudicitiæ occasione versatur; cum domi suæ mulierem retineat, quacum sæpissime libidinose egit. Ipsi præcepit Confessarius, ut famulam hanc a se dimitteret; verum ei declaravit, id a se fieri non posse. 1. Quia cum sit sagacissima, rerumque suarum valde intelligens, ipsius curæ octo aut decem alios famulos commisit, tam ad ea, quæ ad eorum cibum, quam quæ ad cætera pertinent. 2. Quia famulæ hujus maritum procuratorem sibi habet, rerum omnium suarum adeo intelligentem, ut absque illius opera brevi in pejus ruerent omnia sua negotia, quibus propter ingenii sui tarditatem, & experientiæ defectum invigilare non potest sine hominis illius auxilio, quo privaretur, mulierem ejus e domo sua expellendo. 3 Quia tam mulieri, quam marito plus octingentas libras debet, quas tam cito, absque gravi incommodo solvere non potest.

Quæritur 1. utrum istæ rationes non sufficiant, ut ab illa muliere abigenda excusetur Balduinus. 2. utrum Confessarius ipsi absolutionem impertire non possit ob firmum illius cum hac muliere non amplius peccandi propositum.

RESPONS.

Omnes illæ rationes, quantumvis in speciem probabiles, in foro interno conscientiæ sunt omnino illegitimæ. Nam, licet Balduinus rem ad majores angustias adduceret, & tanquam certissimam rerum suarum ruinam, expulsione hujus famulæ e domo sua, supponeret, eam tamen retinere non posset, juxta illam Domini nostri Sententiam. (*k*) *Quid enim prodest homini, si universum mundum lucretur; animæ vero suæ detrimentum patiatur: aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?*

(*k*) Matth. 6. 26.

Ultro quidem fatemur, villicum hunc generalem ex famulatu mulieris hujus ac mariti ejus magnum lucrum percepturum, remque omnem dilapsuram, si eos a se abigeret; cum præcipuæ sint ipsi, ut supponitur, utilitatis; sed eos apud se retinens, animæ suæ patitur detrimentum, quia in proxima peccati mortalis remanet occasione. Quid igitur lucri afferret ipsi ad æternitatem, ex hujusmodi famulitio percepta utilitas, quæ salutis suæ jacturam

non

non impediret ? Aliunde , dicit Christus apud S. Lucam : (a) *Si quis venit ad me ; & non odit patrem suum & matrem , & filios , & fratres , & sorores , adhuc autem & animam suam ; non potest meus esse discipulus* ; Et paulo post , (b) *sic ergo omnis ex vobis , qui non renunciat omnibus , quæ possidet ; non potest meus esse discipulus* . Hoc est , ut quis ad Christum pertineat, necesse est, ut iis omnibus renuntiet, quæ aut a Christo separant , aut ad Christum sincera pœnitentia redire prohibent. Omnis igitur abjicienda est temporalis utilitas, ubi ejus haberi non potest ratio , nisi perseveremus in peccato mortali, ad quod nos indubitanter occasio proxima inducit.

(a) Luc.14. 26.

(b) Ibid.v.27.

Ob eam rationem hero , qui famula sua abutitur , neganda est absolutio ; cum eam e domo sua pellere ideo recusat , quod magnæ sit utilitatis , ad rerum suarum aut familiæ administrationem ; & quod aliorum famulorum res omnis domestica deprædationi exponetur . Nam quantumvis certissimum esset id quod supponit , non idonea tamen esset coram Deo hujusmodi excusatio ; cum dixerit Christus : (c) *Si scandalizaverit te manus tua ; abscinde illam . Bonum est tibi debilem introire in vitam , quam duas manus habentem ire in gehennam , in ignem inextinguibilem , ubi vermis eorum non moritur , nec ignis extinguitur . Si pes tuus scandalizat te , amputa illum . Bonum est tibi claudum intrare in vitam æternam , quam duos pedes habentem, mitti in gehennam ignis inextinguibilis ..... Quod si oculus tuus scandalizat te ; ejice eum ; Bonum est tibi , luscum introire in Regnum Dei, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis* . Hoc est , ut explicant sancti Patres, (d) Christianus ab omnibus iis rebus se debet separare, quæ ipsum ad peccandum impellunt ; etsi manu, pede, oculo, aut etiam vita propria videantur sibi cariores.

(c) Marc. 9. 42.46.

(d) Aug. l.1. de sermone Domini in monte n.40. Item Theophilactus in Matth. 5 S. Hil. in Mat. c.4. S. Athan. q.70. S. Chrysost. Hom.17 in Matthæo. Cyril. Alex. l.2. in Joan. c. 28. &c.

Denique frustra causatur Balduinus, se non posse 800. libras famulæ suæ, ipsiusque marito debitas absque gravi suo incommodo persolvere : nullum etenim tam grave est incommodum , quod perpeti non debeat , ut præsens devitet periculum lethalis noxæ, hanc sibi famulam mulierem habendo, in ea de qua agitur, circumstantia. Insuper, si præsentem hanc pecuniæ summam numerare reipsa nequeat; hujus saltem cautionem sufficientem facere potest, donec eam exsolvere queat de præsenti.

Vide rationes hujus decisionis, quas attulimus in responsione generali ad Casum 13. art. 2.

CASUS XVI.

CALLISTUS, cum sit in proxima peccati mortalis occasione, quia apud se famulam habet, genere sibi propinquam , qua ab aliquot annis abutitur ; Paschali tempore suo se Parocho stitit peccata confessurus, a quo monitus est, ut eam e domo sua puellam abigeret ; verum id a se fieri non posse declaravit Callistus , quin & ipse esset omnibus scandalo; & ejus pariter propinqua, quæ aliunde parentibus suis orbata, omni etiam bono carebat, ad vitam sustentandam ; quare Parochum rogavit , ut ejus permissu puellam hanc quinque saltem aut sex mensibus retineret, apud se , quo eam in matrimonium collocaret , adjuncto etiam eadem non abutendi amplius firmo proposito. Quæritur, utrum in his circumstantiis a Parocho suo non possit absolvi ?

RESPONS.

Parochus ille judicare debet, Callistum non sufficienter esse dispositum, ad recipiendum digne Pœnitentiæ Sacramentum , cum famulam suam retinere velit; nec ideo absolutionem ei impertire potest : cum inanis sit, nulliusque ponderis ratio , quam affert, ut proximam peccati occasionem non deserat, proindeque apud Confessorem nullius debeat esse momenti : nam in offensionem & scandalum incurrit, vel quia jam nota est ipsius peccati occasio proxima, vel penitus est ignota : si nota sit ipsius peccati occasio ; tolletur scandalum per discessum illius personæ, quæ scandalo ansam præbebat ; si vero sit ignota, nec ulla subsit suspicio libidinosi commercii inter duas illas personas ; multas ipsis probabiles divortii vias prudentia suggerere potest, quas sine scandalo poterunt adhibere. At vero, licet Callistus nulla, ne speciosa quidem simulatione discessionem suam posset obtendere, non idcirco immunis esset ab obligatione famulam hanc a se dimittendi : quia multo pluris interest , ut animam suam salvam faciat, quam honori aut vitæ suæ consulat, quæ cum salute æterna æquiponderari non possunt ; ut certissime comprobamus in responsione allata ad superiorem difficultatem.

Hæc regula Moralis tanti est momenti, tamque indubitata , ut quodcumque ex alia parte subsit scandali periculum, nunquam ea possit omitti, juxta illud S. Gregorii Papæ : (e) *Si autem de veritate scandalum sumitur ; utilius permittitur nasci scandalum, quam veritas relinquatur*. Ob eam caussam ; si mulier habitu adultera tempore Paschali Confessario se sistat , ab eoque Absolutionem ea de causa requirat, ut integram pudicitiæ servet famam, cujus naufragium patietur ; nisi cum sociis fœminis, ad eam re ob libidinis suæ suspicionem intentis, Sacro Eucharistiæ pabulo reficiatur ; hæc, inquam, mulier adultera remittenda est , donec mores in melius commutaverit ; quodcumque hinc oriatur scandalum. Nam a Christo Domino peccatoris Judex constitutus est Confessarius : atqui Judex nunquam injustam , & quæ ad proximi exitium vertat , sententiam proferre potest contra lumen propriæ conscientiæ . Cum igitur hujusmodi Absolutio, non modo Confessori, sed etiam mulieri, foret perniciosa ; non dubium est quin Confessarius obfirmato debeat esse animo ad ei denegandam Absolutionem, quantumvis speciosus sit prætextus, quo eam requirit. (f)

(e) S. Greg Hom. 7. in Ezech.

(f) Merbesius de pœn. disp. 4. q. 48. De Sainte Beuve. tom. 3. Casu 26.

CASUS XVII.

JULITTA, puella sub potestate patris & matris, in proxima mortalis delicti occasione versatur, cum famulo patris sui ; & cum eo sæpe fornicatur. Sacerdotem adit de peccato suo, cui se absolvere recusanti exponit, in sua potestate non esse positum, ut eam occasionem interrumpat, quia hujus famuli, patri suo ob ejus utilitatem, & operam carissimi dimissionem procurare nequit. Quæritur, utrum Confessario satis esse debeat hæc ratio, adjuncta promisso non deinceps fornicandi, ut eam possit absolvere.

RESPONS.

Existimamus, quod si Confessario nullam prudentia suggerat viam separandi Julittam ab eo famulo, quocum sæpe deliquit ; ante omnia puellæ huic injungere debet Pœnitentiæ opera convenientissima quæque & utilissima : v.g. ut frequentes Deo fundat preces, pias peragat lectiones , pro frequenti confessione identidem Confessarium adeat rite disposita ad pœnitentiæ Sacramentum recipiendum, cum eam absolvere opportunum judicaverit: at id imprimis necessarium & quod permagni interest, præcipere debet, ut sola famulum hunc nunquam alloquatur ; non verbis , non oculorum contuitu, aut aliquo externo signo manentis adhuc libidinis indicia ei manifestet, sed potius severo erga eum supercilio se gerat : quæ si accurate perficiat, cum per justum tempus probata fuerit, a Confessario poterit absolvi ; non ante.

CASUS XVIII.

PHILIPONUS, per annum Maria libidinose abusus ; ab improba peccandi consuetudine, simul cum ea se sincere revocavit : Nihilominus officiose se quandoque invisunt ; ac mutuas ad se invicem , verbis quidem honestis , scribunt epistolas. Maria quidem in arctum coactam Philiponi effigiem sibi servat, quod sit graphice picta , & quibusdam etiam gemmis distincta ; Ipsius Mariæ Confessor absolutionis repulsam ei minatus est, nisi a viri illius consuetudine abstineret , ac nisi ejus effigiem confringeret. Quæritur utrum Confessor iste nimia, hac in re, severitate se gerat ?

RESPONS.

Existimamus, eum Confessarium non immoderata accusandum esse severitate in eo casu. Innumeris namque exemplis satis superque manifestum est, quam iis facile sit ad crimen revolvi, qui semel refractis pudicitiæ claustris cum sociis peccati familiaritate sunt conjuncti, aut oblata in sceleris præmium munera servare volunt; & quidem qui sic agit, nunquid volens relapsus periculum subit? nam quanta & quam metuenda est hominis infirmitas? aut cujus non est capax sceleris absque auxilio gratiæ, qua indigni fiunt illi, qui non debita cura occasiones peccati fugiunt, imprimisque hujusmodi peccati, quod admisere Philiponus & Maria? Mirum in modum cordis humani recessus, humanæque infirmitatis pericula detegit S. Gregorius Magnus (*a*) his verbis: *Cum sit invisibilis anima, nequaquam corporearum rerum delectatione tangitur; nisi quod inhærens corpori, quasi quadam egrediendi foramina ejusdem corporis sensus habet; visus quippe, auditus, gustus, odoratus, & tactus, quasi quadam viæ mentis sunt, quibus foras veniat, & ea, quæ extra ejus sunt substantiam, concupiscat; per hos enim corporis sensus, quasi per fenestras quasdam exteriora quæque anima respicit, respiciens concupiscit*; quod his Jeremiæ verbis asserit S. Doctor: (*b*) ascendit mors per fenestras nostras, ingressa est domos nostras. *Quisquis vero per has corporis fenestras exterius respicit, plerumque in delectationem peccati*, pergit S. Papa, *etiam nolens cadit, atque obligatus desideriis incipit velle quod noluit. Præceps quippe anima, dum ante non prævidet, ne incaute videat quod concupiscat, cæca post incipit desiderare quod vidit*. Quod denuo confirmat hic Sanctus exemplo Davidis (*c*) qui, licet sanctus, solo Bethsabeæ curioso nimis & imprudenti aspectu in crimen incidit. Unde concludit sanctus Pontifex, quam serio & attente oculos ab iis avertere debeamus, quæ mala desideria in animis nostris ingenerare valent; sic Jobum imitantes, qui dicebat, *pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de Virgine* (*d*)

(*a*) S. Greg. l. 21. Moral. c. 2. initio.

(*b*) Jerem. 9. 21.

(*c*) 2. Reg. 11. 2.

(*d*) Job. 31. 1.

Qua autem ratione defendi posset, Mariam sic esse dispositam, dum a tali viro officiosas admittit salutationes, dum Epistolis ejus delectatur, quibus respondet: dum tandem pudicitiæ suæ corruptoris effigiem & ideam, præmiumque sui peccati conservat & intuetur.

CASUS XIX.

MARINUS semel aut iterum tantum famula sua libidinose abusus, post duos tresve menses, crimen suum Confessario aperit; Sancteque ei pollicetur se de eo vehementer dolere, & ab eo tempore ipsius famulæ solius colloquium vitasset, ne in peccatum relaberetur. Quæritur, num Confessarius prima illa vice possit eum absolvere, quin eum ad dimittendam famulam suam compellat.

RESPONS.

Si Confessario sit persuasum, Marinum sincere ad rectam viam rediisse, eumque in posterum delinquendi occasionem sedulo vitaturum, uti jam a duobus tribusve mensibus evitavit, videtur, hac prima vice, posse absolvi. Ratio est, quia nondum penitus manifestum est, occasionem, de qua agitur, esse vere proximam, & juste sperari potest, quod propositis pœnitenti suo remediis quibusdam, non amplius ipsi futura est occasio proxima. At si Confessori persuasum sit, hanc occasionem vere esse proximam; eum absolvere nequit salvo suo ministerio, tutaque conscientia: & ad tempus saltem ei proroganda est absolutio, ut vel emendatione vel culpæ iterata admissione possit judicare, num quoad ipsum occasio ista sit proxima, necne. Nam eo in casu certam hanc debet habere juris regulam: (*e*) *semel malus semper præsumitur esse malus*. Quod intelligi debet: *in eodem genere mali, & durante priore causa mali*.

(*e*) Reg. 3. de reg. juris in 6. & l. non omnes. 5. §. a barbaris. ff. de re militari. l. 49. tit. 6

Id ipsum Rituali Romano est consentaneum, (*f*) quo cavetur, ne Pœnitentem Confessarius absolvat, qui proximam peccati occasionem non vult effugere. Hæc enim prohibitio de prima absolutione intelligenda est, cum inter multas non distinguat; ac verbis generalibus, nulla exceptione facta loquatur.

(*f*) Rit. Rom. t. de Sac. pœn.

Diximus: *hac prima vice*: id est, si hic homo talibus jam inutiliter non se obstrinxerit promissis; si quod enim prius fecerit, cui infidus fuerit; suspectam illam deberet habere novam pollicitationem, eique absolutionem recusare. Sed quia in proposito casu cernere est, prima hac vice Marinum hujusmodi promisso se obstrinxisse; huic fidem adhibere, eumque absolvere potest Sacerdos; præsertim, si quæ esset causa timendi scandali propter absolutionem negatam, modo aliunde eum dispositum ad pœnitentiam recipiendam comperiat.

Christianæ illius indulgentiæ, simulque Confessarii constantiæ nobis est author Sanctus Carolus Borromæus his verbis. (*g*) *Primo differatur absolutio, donec emendationis signa dederit. Quod si inde infamiæ periculum pœnitenti acciderit; & Confessor talis contritionis in eo signa perspexerit, debitamque ad excipienda remedia emendationi suæ necessaria dispositionem observaverit; debet preponi alia magis opportuna, v. g. ut solus talem mulierem nunquam alloquatur: ut orationes aliquas agat, corpus asperius habeat, & in primis pro frequenti confessione Confessorem adeat ..... tunc poterit absolvi*: quibus exceptionem istam subdit hic sanctus Archiepiscopus; *Quod si tamen hac jam habita, aut a se aut ab alio Confessore diligentia, non emendatus pœnitens fuerit; non absolvatur, donec occasio illa sublata fuerit, vel agendum aliter nobis videatur, de quo nobis in eo casu, relato personæ nomine, aliquid significabitur*.

(*g*) S Carol. Borr. Acta eccl. Med. p. 4. instruct. Confess.

Unde sequitur, hac in re non posse quempiam, nisi ab arcta, quæ ducit ad cœlum, via aberret; modernis quibusdam Casuistis assentiri, qui Navarræ (*h*) sententia suffulti, contendunt absolvendam esse famulam, quæ ter quaterve cum Domino suo fornicata est, etiam non sublata ea, in qua versatur, peccati occasione; cum id præstare nequit absque amissione mercedis suæ; quasi debitum operæ pretium, saluti suæ ac æternæ vitæ bonum esset anteponendum. (*i*)

(*h*) Navarr. Man. c. 3. n. 20. §. est tamen.

(*i*) Caietan. in Matth. 5. Bail. exam. penitentium part. 3. q. 7.

CASUS XX.

PORPHYRIUS, qui a sex mensibus, aut ab anno in proxima peccati occasione versatur; tempore Missionis peccata confitetur, ac Confessori suo Missionario pollicetur, se quam primum hanc occasionem dimissurum, & injunctam pro ejus arbitrio pœnitentiam confecturum. Qua de re petitur, utrum hic Missionarius, qui ad tempus, & quasi transeundo eo in loco versatur, quo non rediturus est, Porphyrium, ob ejus promissum queat absolvere.

RESPONS.

Existimat Doctor inclytus, (*k*) Missionarium hunc posse absolutionem impertire Porphyrio, quem non amplius est visurus, ob simplicem ejus promissionem; modo sit convictus de veritate ipsius conversionis. Nihilominus illud intelligendum est, ut nostra fert opinio, de primo promisso, primaque absolutione, & dummodo talis homo ad tempus suæ Confessionis, peccatum suum non prorogaverit. Nam si tale ante alteri Confessori promissum fecerit, cui non steterit, aut etiam peccatum suum ad tempus suæ Confessionis protulerit, non sufficit, ut intra se Missionarius sit convictus de veritate ejus promissi atque emendationis; eam e contra suspectam habere debet, ac conjicere, ut præteritæ fuerunt, sic præsentem ejus promissionem fore vacuam: & ideo absolutionem ei denegare, donec eam in qua est, occasionem reipsa dimiserit, cum a Confessario exigat prudentia, ut cautius agat erga pœnitentem, qui fidem jam Deo atque Confessario suo datam violavit, quam erga eum, qui promissa implevit: nec tam facile de veritate Conversionis pœnitentis, qui ad tempus suæ Confessionis in crimine perseveravit, Sacerdos debeat esse convictus, quam erga eum, qui se a

(*k*) De Sainte Beuve. tom. 3. Cas. 26.

pec-

peccato abstinuit ab reliquo tempore, quique pia sibi pœnitentiæ opera propria sponte injunxit, ut ad recipiendam absolutionem paratior esset.

Supervacuum est autem dicere, quod, cum Porphyrium non sit revisurus Missionarius, eum debet absolvere: Quid enim obstabit, quominus hic homo, si vere sit pœnitens, alium adeat Confessorem, a quo absolutionem, derelicta peccati sui occasione proxima, novoque vitæ genere instituto poterit obtinere? Cur igitur Missionarius ille in dubio absolutionem adhibebit absque urgenti necessitate, qualis esset morbus periculosus? Cum ea de re multa jam a nobis dicta fuerint, (a) hactenus, ista sufficiant.

(a) Casus Bernard. 13.

CASUS XXI.

JOANNES se accusat, sæpe cum Maria sua sponsa peccasse, ob multas criminosas cum ea familiaritates habitas quoties eam invisit. Confessor ipsum vult cogere, ne eam ulterius visitet, cum sit ipsi proxima peccandi occasio: at ei obedire recusat, quod fortunam suam amitteret, quæ omnino pendet ab ineundo matrimonio cum ea filia, quacum tamen se non deinceps peccaturum promittit. Quæritur, quid Confessori sit faciendum? an absolutio deneganda est?

RESPONS.

Confessarius accurate perpendere debet, num frequentes illæ officiosæ Salutationes sint Joanni proxima peccandi occasio; & si crebris ejus in culpam recidivis judicet, eum sponsam suam invisendo, in easdem criminosas familiaritates relapsurum, ipsi deneganda est absolutio; nisi eam se non amplius invisurum promittat, isque docendus est, omnes in unum collatas mundi divitias non posse conferri cum salute animæ suæ, cujus periculum incurrit, dum voluntarie occasionem captat eadem committendi crimina. Id quidem superius probavimus ad similem respondentes difficultatem his Christi verbis. (b) *Quid enim prodest homini, si universum mundum lucretur; anima vero sua detrimentum patiatur; aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?*

(b) Matth. 26. 26.

Attamen, cum sola præterita experientia non semper constet, occasionem vere esse proximam; atque nova circumstantia persæpe cessare peccati discrimen; si Joannes promittere velit, se Mariam deinceps non esse invisurum, nisi comitante cum ac præsente persona probatæ virtutis; videtur tunc a Confessario posse absolvi, modo persuasam habeat ejus promissi veritatem. Atque in eo casu sequi licet hanc regulam antiqui Authoris, cujus Opus inter scripta S. Chrysostomi reperitur: (c) *Ubi paterfamilias largus est, dispensator non debet esse tenax. Si Deus benignus est: ut quid Sacerdos ejus austerus?*

(c) Author oper. imperf. in Matth. Hom. 43. in Can. Allig. 12. 26. q. 7.

CASUS XXII.

ULYSSES, vir bellicosus, corrupta famula, e qua magno omnium loci sui incolarum scandalo prolem suscepit; paschali tempore delicta sua aperuit Parocho suo, a quo absolutionem impetravit, seu quia magnam peccatorum suorum contritionem exhibuerit, seu quia se in posterum cum ea puella non peccaturum, enixe promisit. Datam fidem eventus comprobavit, cum reipsa non ea jam abusus fuerit; atque ut in suo firmius persisteret proposito, per annum insequentem pœnitentiæ Sacramentum a tribus diversis Confessoribus suscepit, atque in Parœcia sua quatuor diebus festis annuis sacro Corporis Christi pabulo refectus est. Postea Religiosum quemdam adivit, cui ad majorem sui demissionem ea, quæ cum illa puella commiserat, delicta patefecit; hanc e domo sua pellere famulam a Religioso jussus est; quam rem cum exequi recusaverit, quod de peccatis duntaxat jam ante annum aut menses octodecim remissis neque novo casu iteratis ageretur, sine absolutione dimissus est.

Qua de re quæritur, utrum ultimus hic Confessor officio suo functus fuerit; an vero injuste absolutionem Ulyssi denegaverit?

RESPONS.

Religiosus sapienter se gessit, atque erga Ulyssem partes suas peregit, ei absolutionem denegando; idque ob duplicem paris momenti rationem.

Prima: quia hominem hunc quasi publicum concubinarium habere potuit: cum etiam domi suæ puellam, quæ publica fuerat concubina sua, retineret: cui rei frustra quis objiciet, eum jam ab anno non amplius illa puella abuti, sinceramque delicti sui pœnitentiam egisse. Nam semper verum est dicere ipsius pœnitentiam esse occultam, nec unquam publicam futuram esse, dum domi suæ famulam, scandali causam habiturus est: E contra potius existimabitur, ipsum cum ea aut facto aut alio modo etiamnum delinquere; idque eo facilius quod nota sit Domini potestas in famulam, quæ refractis pudicitiæ claustris, multo liberius libidinosæ cupiditati obsequitur, quam alia, quæ sapiens continuo fuerit. Vulgus, quod plerumque vel solam mali speciem, in malum, & quidem aliquando absque causa, vertit; non adducent ad credendum, Ulyssem vere mores emendasse, dum proximam delictorum suorum occasionem non deseret, cum suus quemque sensus admoneat, quanta sit humana fragilitas.

Cum igitur juste Confessarius judicare potuerit, nondum desiisse scandalum, quod præbuerat Ulysses; ipsum cogere debuit ad pellendam e domo sua famulam, quæ offensionis origo fuerat, quæque ejusdem nunc etiam [illegible]erat: secus absque absolutione fuit dimittendus.

Altera ratio est, quia præter scandalum existens, negari non potest, quin Ulysses sit in proxima peccandi occasione, dum indesinenter ante oculos obversatur famula causa malorum, cujus ipse expertus est infirmitatem. Circumstantiæ, quas notavimus, hoc est, famulæ, & etiam corruptæ conditio, adjuncta extremæ fragilitati, qua non immunes sunt puellæ vel integerrimæ; talem quoque periculosiorem efficiunt occasionem, atque eo strictius ad urgendam separationem impellunt. Unde sequitur Ulyssem debere necessario ex ædibus suis hanc famulam abigere, ad majorem salutis suæ securitatem, occasionem peccati amovendo, & ad tollendam scandali, quod præbuit, causam, quæ ea remanente subsisteret.

Casum hunc ita definiunt Sylvius (d), Sylvester de Prierio (e), Graffius (f), Cardinalis Toletus (g), Navarra (h), Azorius (i), Sayrus (k), aliique permulti, quorum nonnulli, ut Sylvester, Graffius, Azorius, & Navarra existimant, ea, quæ hactenus diximus, vera esse non solum de concubinariis publicis, verum etiam de iis, qui tales habentur, quamvis revera tales non sint.

Cæterum ex dictis facile colligi potest, Ulyssis Parochum, tresque alios Confessores, a quibus absolutionem & communicandi facultatem obtinuit nondum dimissa famula sua, pessime egisse: quandoquidem omnis peccator, qui in tali occasione proxima peccandi versatur, sit indignus absolutione, donec eam omnino effugerit, ut solide probat Author eruditus colloquiorum diœcesis Luconiensis (l) authoritate Sancti Caroli Borromæi, quam supra retulimus ad confirmationem ejusdem veritatis (m).

(d) Franc. Sylv. var resol. v Miles.
(e) Sylvest. v. Concubinar. q. 2.
(f) Jacobus a Graffis l. 2. c. 76. n. 7.
(g) Toletus Instruct. Sac. l. 5. c. 10.
(h) Navar. Man. c. 3. n. 14. & 15. & c. 16. n. 20.
(i) Azor. t. 3. c. 6. q. 2.
(k) Greg. Sayrus Clavis Reg. l. 8. c. 2. n. 9.
(l) Colloq. Lucon. to. 6. de Sacr. pœnit. 2. q. 3.
(m) Supra Cas. 13. art. 2.

CASUS XXIII.

TULLIUS, cum per multos annos in habitu peccati mortalis perstiterit, in illud a duobus jam mensibus non relapsus est; quæritur, utrum Confessor, quem adivit, absolutionem ei conferre non possit?

RESPONS.

Confessor illius hominis eum in quibusdam casibus potest absolvere; & in aliis non debet: Nam, ut quis absolutione sit dignus, non sufficit, ut per unum duosve menses a peccato se abstinuerit. Ratio est, quia fieri potest, ut in peccatum non fuerit relapsus ob eam dumtaxat causam, quod a solita peccandi occasione fuerit remotus v. g. homo solitus in ludo fallere, aut vehementius irasci & maledictis insectari famulos suos, aut conjugem & pueros

a duobus mensibus hæc non admisit vitia, quia longum peregit iter, qui eum a domo sua, ludique Sociis divertit; forsan etiam ægrotavit, aut graviter infirmus fuit per duos tresve menses, per quos cum puella non peccavit, quacum ante peccare solitus erat. Hic homo ebrietati deditus, per duos menses in hoc gulæ vitium non incidit, vel ob defectum pecuniæ, vel etiam sanitatis. Usurarius per tres menses pecuniam ad usuram non dedit, quia nemo mutuam ab eo petierit. In his omnibus casibus evidens est temporis diuturnitatem non solam esse debere regulam, quam sequi debeat Confessarius, ut certus fiat de vera pœnitentis sui conversione, atque adeo, si Tullius in his aut similibus casibus versetur, a Confessore ipsi ad tempus proroganda est absolutio, donec certiora habeat emendationis ejus argumenta.

Ut igitur de ejus conversione certus sit Confessor necesse est, ut serio perpendat, num homo ille, de peccatis suis vere contritus, cupiditatibus suis obsistere conatus fuerit, an pravos habitus oppositarum virtutum actus colendo emendarit; quo in casu ipsum poterit absolvere post probationem justi temporis, & non aliter; nisi forte præsens mortis periculum subiret. Si igitur Tullium hoc modo esse dispositum agnoscat Confessor, ipsi absolutionis gratiam concedere potest, præscripta tamen prius vivendi ratione, qua futuras tentationes possit superare.

CASUS XXIV.

LUCILLIUS, a multis annis pejerare, aut obscæna, multoties etiam in die, verba proferre assuefactus, a prava illa consuetudine discedere tanto studio conatus est, ut semel tantum intra duos tresve dies, hujusmodi peccata voluntarie committat. Quæritur, utrum Confessor, quem adit, eum sic dispositum absolvere non possit?

RESPONS.

Non existimamus, Lucillii Confessorem statim ei absolutionem posse conferre absque periculo abutendi potestate sua. Nam, ut qui comitiali morbo ter quaterve in hebdomada corripiebatur, adhibitis remediis sanatus dici non potest, si intra mensem semel bisve tantum corripiatur: sic, qui singulis diebus peccatum mortale committere solitus erat, a prava sua consuetudine immunis non est censendus, quod non adeo frequenter, atque ante, illud jam admittat: *Pœnitentiam quippe agere*, inquit Sanctus Gregorius magnus (a) *est & perpetrata mala plangere; & plangenda non perpetrare. Nam qui alia deplorat, ut tamen alia committat, adhuc pœnitentiam agere, aut dissimulat, aut ignorat.* Idem antea dixerat Sanctus Ambrosius (b): Quod quidem huic verbo Christi adulteram mulierem alloquentis, omnino est consonum: (c) *Vade & jam amplius noli peccare*: atque huic alteri ejusdem ad Paralyticum, quem sanaverat, & in quo vera peccatoris forma exhibetur, (d) *ecce sanus factus es; noli amplius peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.*

(a) S. Greg. Hom. 34. in Evang. & Epist. 37.

(b) S. Amb. in Psal. 37. n. 59. & in can. pœnitentia 1. de pœn. dist. 3.

(c) Jo. 8. 11.

(d) Jo. 5. 14.

Lucillii itaque Confessarius absolutionem ei prorogare debet, & pia interim ei imponere opera, quibus ad malam suam consuetudinem vincendam validior fiat; ipsum etiam ad se redire coget tempore præscripto, ut facti progressus rationem reddat, absolutionem deinde suscepturus, si dignus evaserit, ad pristina, quorum habitum contraxerat, non reversus peccata.

CASUS XXV.

MANLIUS, Sancti Jobi Parochus, cujus externa se gerendi ratio Episcopo suo & Parochianis arridet, at qui multis annis in secreto impudicitiæ mortali peccato perseverat; cum missionis tempore peccata vere contritus deposuerit, paratus ad quamlibet a Confessore sibi impositam satisfactionem implendam; enixe postulat absolutionem ac licentiam sacra faciendi, solitasque obeundi functiones, 1. quia nullus sibi ad vitæ necessaria suppetit census nisi Beneficii Parochialis. 2. quia ætate jam provectus est, & infirmus. 3. quia Vicarium nec habet, qui vices suas impleat, nec habere possit ob modicitatem reddituum suæ Parœciæ: qua de re quæritur, utrum Confessarius absolutionem ipsi conferre, simulque celebrandi, ac beneficium suum retinendi licentiam facere debeat.

RESPONS.

Existimat doctus Theologus (e) hujusce Parochi Confessarium non teneri ad impertiendam ipsi absolutionem, nec ideo facultatem retinendi suum beneficium, aut ejus functiones obeundi; etsi ætate sit provectus, infirmus, pauper, & absque Vicario: omnes namque hujusmodi rationes humanæ sunt omnino, & ad ipsius salutem nullatenus pertinent. Quare Confessor, stricte loquendo, ab eo potest exigere, ut Beneficium suum, cum eo sit indignus, abdicet; ac reliquum vitæ suæ tempus in laboriosis Pœnitentiæ operibus insumat. Hæc est germana Ecclesiæ sententia.

(e) De Sainte Beuve. t. 1. Cas. 7. t. 3. Cas. 19.

Nihilominus, 1. si penitus nota sit hujusce Parochi sincera conversio Confessori, & a notabili tempore in solitum crimen non fuerit relapsus. 2. si persuasum sit Confessori, quod data ipsi celebrandi ac beneficium retinendi facultate, magnum inde Ecclesia commodum percipiet, & ea indulgentia in bonum illius spirituale atque Parochianorum cedet; videtur, quod in eo casu, salvo suo ministerio, eam absolvere, & in officio permanendi facultatem concedere poterit. Addit tamen hic Theologus, quod si Parochus iste alia multa beneficia curata habuerit, quibus eodem pravo habitu inquinatus vixerit, & etiam de præsenti vivat; tum ei Confessor permittere nequit, ut beneficium suum, post tam diuturnam corruptionis animi sui experientiam retineat.

CASUS XXVI.

HELIODORUS, quinquagenarius, apud Parochum suum tempore Paschali peccata sua confitens, se ipsum accusat, quod per quadragesimam, aliosque per annum decurrentem jejunii dies, etsi potens servare, non observaverit. Ab eo petit Parochus, num in ea sit non jejunandi consuetudine? Cui respondet, se nunquam jejunium ferme observasse: quia artem factitat, qua frequenter ad hominum non jejunantium cœtus necessario vocatur, quibus cum seu condecentia, seu grati animi significatione cibum potumque sumere cogitur. Qua de re inquirit Parochus. 1. utrum huic homini absolutio sit protoganda, dum per aliquod tempus jejunium servaverit, aliaque Pœnitentiæ opera coluerit. 2. utrum tanquam invalidas possit habere præteritas ejus confessiones ob defectum firmi propositi, habitumque inveteratum, jejunii præceptum non servandi; & utrum necesse sit, ut eum ad generalem obliget confessionem, quo superiores, si forte sint invalidæ, reparet,

RESPONS.

Parochus iste Heliodoro absolutionem tenetur differre ad tempus, donec jejuniis, aliisque satisfactoriis operibus præteritas immoderationes expiare cœperit: & si forte ea in re obtemperare renuat, & absolutionem efflagitare persistat; ea a Parocho deneganda est: alioqui ipse coram Deo fieret reus delictorum hujus hominis, cui aliunde inutilis foret absolutio. Illud autem his Sancti Ambrosii verbis nititur: (f) *nonnulli ideo poscunt Pœnitentiam, ut statim sibi reddi communionem velint. Hi tam non se solvere cupiunt, quam Sacerdotem ligare, Suam enim conscientiam non exuunt, Sacerdotis induunt.* De primo postulato sic sentimus.

(f) S. Ambr. in can. Nonnulli. 55. de pœnit. dist. 1.

Quod ad secundum spectat, dicimus recidivam in peccatum, certum semper non esse signum præteritarum confessionum invaliditatis. Constat enim, quod, non obstante firmo non peccandi proposito, commissum prius iteratur peccatum, modo ob vim libidinis, vel tentationis, quandoque etiam ob fragilitatem. At, cum notabile tempus insumsit peccator, non curans de observatione præcepti Ecclesiastici; recte judicari potest, eum firmum non habuisse propositum mores pravos emendandi, cum peccata confessus est, juxta illud

(a) S. Greg. in can. Voluissent. 60. de pœnit. d. 1.

Sancti Gregorii, (a) *in peccato semper vivere cupiunt, qui nunquam desinunt peccare, dum vivunt*: proindeque defectu boni propositi confessiones illius fuisse invalidas, quas ideo Paschali tempore tantum confecit, ut, cum reipsa malus esset, viri probi speciem præ se ferret. Id quidem probari potest authoritate S. Ambrosii, S. Augustini, S. Gregorii Papæ, S. Isidori, quorum testimonia jam superius, dum de peccatore habituali, allata non iteramus, (b) Heliodorus itaque in eo casu positus a Parocho suo cogendus est, ut priorum confessionum suarum vitia, generali confessione resarciat, pœniteatque suorum delictorum, præsertimque contemptus præcepti Ecclesiastici quo ad jejunium tenentur omnes, qui illud observare possunt.

(b) Supra Casu. 13. n. 3.

CASUS XXVII.

FEDERICUS, homo rebus omnibus, in primisque præsenti pecunia ditissimus, 500. Librarum furtum, a se Guillelmo factum, Paschali tempore confessus est, absolutionemque suscepit, pollicitus se summam illam intra duos menses ad minus restituturum. Qua de re quæritur, utrum Confessarius hominem hunc absolvere debuerit, nondum facta restitutione; posito quod eam absque ullo incommodo facere potuerit.

RESPONS.

FEDERICI Confessarius, absque justa necessitate eum absolvere non debuit, ante factam ablatæ pecuniæ restitutionem, cum eam, ut supponitur, actu reddere potuisset, nec ulla ipsi causa subesset, cur eam restitutionem ad aliud tempus differret. Hæc est doctrina Sancti Thomæ, cujus hanc affert rationem. (c) *Sicut accipere rem alienam*, inquit Angelicus Doctor, *est peccatum contra justitiam; ita etiam detinere eam. Quia per hoc, quod aliquis detinet rem alienam, invito domino, impedit eum ab usu rei suæ; & sic ei facit injuriam. Manifestum est autem, quod nec per modicum tempus licet in peccato morari: sed quilibet tenetur peccatum statim deserere, secundum illud Eccl.* 21. Quasi a facie colubri fuge peccatum. *Et ideo quilibet tenetur statim restituere, si potest, vel petere dilationem ab eo, qui potest usum concedere.* Unde sequitur injustum rei alienæ detentorem non esse a Confessario absolvendum; cum is, qui in peccato, per aliquod etiam modicum tempus vult remanere, absolutione sit indignus. Addi potest hanc Sancti Thomæ sententiam congruere sententiæ Sancti Augustini in sua ad Macedonium Epistola dicentis: (d) *si res aliena, propter quam peccatum est, cum reddi posset, non redditur; non agitur pœnitentia, sed fingitur.*

(c) S. Th. 2. 2. q. 62. a. 8. in Corp.

(d) S. Aug. in Can. Res aliena. 1. 14. q. 6.

Multo-magis, *caveant Confessores*, inquit S. Carolus; (e) *ne ante debitam satisfactionem illos absolvant, quibus cum facultas adsit, aliena restituendi, vel legata, quæ ad pias causas facta sunt, persolvendi; illisque, ut id facerent superiori confessione præceptum sit, præstare tamen neglexerint.*

(e) S. Carol. Borrom. Acta Eccles. Mediol. part. 4. tit. part. 4. tit. instruct. confessorum.

CASUS XXVIII.

DANIEL, Carolo Parocho suo delicta confitens, se ipsum accusat, quod conscius peccati sui, usuras tamen acceperit per multos annos; ad id unum impulsus, ut divitias suas, uti evenit, hac ratione augeret. Cum eum absolvere gravaretur Carolus; ipso præsente Daniel omnes Syngraphas irritas fecit, vi quarum usuras illas percipiebat; & omne lucrum ex his perceptum, indesinenter se restituturum promisit. Quæritur, utrum illum sic dispositum absolvere possit Carolus.

RESPONS.

Carolus Danielem absolvere non debet ante factam, si actu ab eo fieri possit, omnium usurarum restitutionem, quibus rem suam auxit: Id ipsum plus, quam satis confirmant allata in responsione ad præcedentem difficultatem S. Augustini & S. Thomæ testimonia; quæ cum ad restitutionis generatim sumptæ pertineant necessitatem, alia subjiciemus, quæ ad usurarios speciatim spectant.

Gregorius X. in Concilio œcumenico Lugdunensi an. 1274. habito (f) prohibet, ne ante factam usurarum restitutionem, ad confessionem admittantur, aut absolvantur usurarii, vel si ab iis actu fieri non possit, ante datam sufficientem earum cautionem. En ejus verba: *Nullus manifestorum usurariorum testamentis intersit, aut eos ad confessionem admittat, sive ipsos absolvat, nisi de usuris satisfecerint, vel de satisfaciendo pro suarum viribus facultatum præstant .... idoneam cautionem.* Idem multo ante jam prohibuerat Eugenius III. erga raptores alieni boni, inter quos numerari debent Usurarii, licet non aperte violenti, ut videre est in una ex ejus Decretalibus, quam refert summa juris. (g)

(f) Greg. X. in Conc. gen. Lugdu. in c. Quanquam. fin. de usuris in 6. l. 5. t. 5.

(g) Eugenius III. ... p. r. 2. de raptoribus. &c. l. 5. t. 17.

Author opusculi sexagesimi tertii, quod inter opuscula Sancti Thomæ recensetur, idem docet loquens de usurariis, qui possunt restituere. *In foro autem pœnitentiæ*, inquit, (h) *ubi de correctione peccati agitur, maxime in quantum est contra legem Dei, sic compellendi sunt usurarii ad restitutionem, ut beneficium absolutionis eis denegetur; nisi restitutionem faciant plenam, quantum potuerint, aut dilationem petierint ab his, quibus tenentur restituere; .... alias non debent absolvi in foro pœnitentiæ.* Idem quoque vetat Sanctus Carolus in laudata superius ad Confessores Instructione. *Ante factam restitutionem nemo absolvatur*, inquit, *nisi, aut impotentia, aut gravis & periculosa infirmitas obstiterit.*

(h) Apud S. Th. Opusc. 73. de usuris. c. 21.

Circa autem hæc ultima verba, *nisi .... gravis & periculosa infirmitas obstiterit*, necesse est observare, fieri posse, ut cum usurarius jacens in extremis mortis delicta confiteatur, neque præsens, licet amplis affluat divitiis, ipsi pecunia non suppetat, vel sufficiens desit tempus ad faciendam actu restitutionem necessariam: quo in casu sapientissime cavere debet Confessarius, ut fiat restitutio: & ob eam rem videtur, quod testamento posset legare summam amico certo, cujus fidei posset confidere; quo testamento declarabitur, Testatorem ipsi talem summam in pia opera locandam reliquisse, dum ipsi viva voce indicabit, quis aut quæ esset, in quem hæc summa esset conferenda; absque ulla in testamento restitutionis mentione seu ut occultum maneret Testatoris delictum, seu etiam ne hac via rescissoriam hujus legati actionem intentare possent hæredes. Dici etiam potest, Confessarium posse cogere hunc ægrum, Syngraphas delatori persolvendas scribere aut juridicas obligationes in favorem ejus vel eorum, quibus restituere teneretur; easque remittere intra eorum manus, aut Confessori ipsi committere easdem ut remittat.

CASUS XXIX.

OLIVERIUS, cum, ab annis viginti mollitiei seu pollutionis habitum contraxerit Parisiis Romam peregrinandi pedibus, causa pœnitentiæ, & ad obtinendam a Deo peccatorum suorum veniam, consilium init: statuta perficit; & cum huc advenit, generalem emittit peccatorum suorum confessionem, qua constat, per tot annos vitam ipsius continuum fuisse confessionum, & in solita delicta recidivarum circulum; cum eorum accusatione fuerit contentus, soloque promisso, non ea deinceps admittendi; levesque sibi impositas satisfactiones adimplendi, licet promissis non steterit. Qua de re postulat Confessarius, utrum tuta conscientia, salvisque Ecclesiæ regulis eum possit absolvere.

RESPONS.

Inclytus Doctor Sorbonicus, (i) propositæ difficultati huic respondet; ad Confessarii prudentiam spectare, ut perpendat, num sibi sit persuasum, peregrinum hunc sufficienter esse dispositum ad recipiendam digne absolutionem, quo in casu existimat, eam ipsi esse conferendam. Confessarius autem, non solum debet attendere ad externa veræ contritionis signa, quæ ostendit Oliverius; sed etiam ad longum ac difficile iter ab illo ea mente susceptum, ut emendationem suam facilius obtineret, & ad ejus confessionem generalem eo pariter consilio factam: ita ut si peregrino illi firmiter sit statutum jam Parisiis iter faciendi, ne in peccatum suum denuo incidat, quod promissum ab eo jam

(i) De Ste-Beuve, tom. 1. cas. 18.

Pontas Tom. I.

tempore fidus perfecerit, nec non de hujusmodi peccato vere sit contritus: videtur posse absolvi in his adeo gravibus circumstantiis: quia justa de causa posset Confessarius timere, ne, si forte sine absolutione remitteretur hic homo, perfectis omnibus ab eam merendam necessariis; animo concideret & de sua salute desperaret. Igitur juste præsumi potest, quod, cum in eo tantos gratia produxerit effectus, Deusque ipsi ignoscere peccata videatur; ejus quoque Minister in hac occasione severitatem, qua alias uti deberet, potest imminuere, eamque Doctoris antiqui jam alibi laudatam servare regulam: (a) *ubi Paterfamilias largus est: dispensator non debet esse tenax. Si Deus benignus est: ut quid Sacerdos ejus austerus?* Nonne addit idem, *melius est propter misericordiam rationem reddere, quam propter crudelitatem.*

(a) Author Operis impert. in Mat. in Can. Alligant. 12. 26. q. 7

At si e contra Confessario sit persuasum; peregrinum hunc non sufficienter esse dispositum ad recipiendam absolutionem, uti jure posset existimare, si a discessu suo Parisiis in peccatum suum habituale hic homo incidisset; non eum debet absolvere, sed ordinarias sequi Ecclesiæ regulas, quibus statuitur, ut ad Sacramentum Pœnitentiæ admittantur, qui digni sint, sive incolæ, aut viatores vel peregrini

CASUS XXX.

JUDAS Gilberto Parocho suo duo peccata habitualia in confessione declaravit, quorum primum est ebrietas, in quam ter quavis hebdomada plerumque labitur: alterum est, blasphemia quotidiana.

Gilbertus, prorogata ejus absolutione, injunxit ei per mensem, ut quoties fieret ebrius, toties etiam jejunaret; & ut veniam a Deo peteret, precesque flexis per sesqui horam genibus funderet, quoties blasphemias proferret, si forte ab eo denuo admitteretur immane hujusmodi peccatum.

Exeunte mense rediit Judas, & Confessori declaravit, se per mensem ter duntaxat inebriatum fuisse; adeoque se toties juxta præscriptam sibi agendi rationem jejunasse: ac bis tantum in hebdomada blasphemias, quandoque imprudenter, alias subito iræ impetu correptum se protulisse, sed ob eam rem injuncta sibi pia opera executioni se mandasse. Quæritur utrum Gilbertus Judam in eo statu possit, aut debeat absolvere.

RESPONS.

Existimamus, indubitanter dici posse, quod si habitualia ista peccata denuo commisisset Judas, non perfectis iis, quæ a Parocho suo fuerant præscripta, remediis; absolutione foret indignus, sed quia iis remediis usus est, hinc sinceram ostendit vitia sua emendandi voluntatem. Nihilominus opportunum nobis videtur, ut Gilbertus, eum singulari caritate & indulgentia exceptum adducat, ut prioribus remediis ad suam emendationem inefficacibus, alia severiora sufficiat, & ad corrigendos pravos habitus potiora; atque ad brevius temporis intervallum absolutionis suæ dilationem libens interim accipiat, in primis ob suam in solitas intemperantias recidivam; quas, uti Blasphemiam, propter inadvertentiam aut præcipitem iracundiæ motum excusare non potest; cum in eas libens & liber omnino fuerit relapsus.

Ideo autem ad hanc secundam in casu proposito absolutionis dilationem adhibendam inducimur, quia secundum Concilium Tridentinum, (b) Cessatio a peccatis est necessaria ad recipiendam absolutionem dispositio: atqui, dici non potest, Judam cessasse peccare, etsi non adeo frequenter, ut ante, non peccaverit: Sicut æger continua febre laborans ante, nunc autem triduana aut quartana jactatus duntaxat, omni febre carere non dicendus est, etsi ea tribus duobusve diebus alternis corripiatur. Unde colligi necesse est, a Gilberto absolutionem Judæ esse prorogandam; donec per justum tempus ab ebrietate abstinuerit; cumque omnem vinolentiæ habitum deposuerit, eum posse absolvi, licet in blasphemiam denuo inciderit, vel per imprudentiam, vel inconsideratam excandescentiam, cui præscripta afferre remedia perrexit.

(b) Conc. Trid. Sess. 14. c. 4.

Hactenus dicta confirmari possunt exemplo famuli res Domini sui furantis: nam, si Dominus hic quotidiana edoctus famuli sui furta, culpam hanc ipsi ea conditione ignovisset, ut in posterum idem peccatum non admitteret: & post mensem didicerit, furta sua famulum semel bisve in hebdomada iterare; nunquid herus immunis esset ab obligatione promissam famulo veniam concedendi? Idem affirmari potest de Confessario & Pœnitente, de quo in casu proposito agitur. Nam ut vere mores suos non emendavit famulus, qui fur esse non desinit; sic vere contritus non est pœnitens ille, quoniam in peccatis durat, licet minus frequenter, quæ prius declaraverat; atque adeo Gilbertus ei absolutionem prorogare potest, donec ad illam percipiendam sit magis paratus. (c)

(c) Gener. Theol. Mor. tom. 4. tract. 6. c. 7. n. 15.

CASUS XXXI.

AUDENTIUS, Judex sæcularis, multis prolatis sententiis, quibus invalida declaravit multa matrimonia, a filiis familias absque consensu parentum suorum contracta; & ob eam rem scrupulo agitatus, quod ea valida declarat Concilium Tridentinum; de eo se accusavit in confessione. Quæritur, utrum Confessarius eum absolvere potuerit, antequam ab eo promissionem hujusmodi judicia non pronuntiandi exegerit?

RESPONS.

Audentii Confessarius ei statim ex anima scrupulum evellere debuit, eique postea absolutionem conferre; nam sic in Gallia Judices sæculares ferre sententiam consueverunt; quia justa de causa præsumunt in his matrimoniis intervenire raptum seductionis, qui ad mentem Tridentini Concilii est impedimentum dirimens matrimonii. Equidem jure merito dubitari potest, an pupillus, cui ignota esse nequit sua a parentibus dependentia, se ipsum proprio motu determinet; quin sollicitetur vel a futura sponsa, vel ab aliis, qui agunt in ejus favorem, ad contrahendum matrimonium, familiæ suæ injuriosum, aut impar generi suo aut fortunæ, quam meretur; & cujus funestos non potest prævidere eventus, ex eo secuturos, ut constat experientia.

CASUS XXXII.

HERCULUS, Parochus Sancti Gemini, factus Hæreticus publicus, & idcirco Beneficio suo Judicis sententia privatus, retinetne tamen potestatem absolvendi valide a peccatis, & etiam Eucharistiam conficiendi?

RESPONS.

Licet Herculus, non obstante hæresi sua, Eucharistiam consecrandi potestatem retineat, a peccatis tamen valide absolvere nequit: magnum quippe discrimen intercedit inter potestatem consecrandi Eucharistiam & potestatem absolvendi a peccatis. Consecrandi potestas unite pendet a sacro, quo insignitur in ordinatione Sacerdos, charactere: quocirca neque censuris, qualescumque sint, nec ipsa etiam degradatione, nec hæresi seu secreta seu publica, nec schismate tolli potest hujus ope characteris collata potestas; Unde etiam hujusmodi hæretici, denuo ad Ecclesiæ communionem admissi, non de novo ordinantur: Ex quo colligi debet Herculum, licet hæreticum, valide posse Eucharistiam consecrare. *Quia consecratio Eucharistiæ est actus consequens Ordinis potestatem,* inquit S. Thomas (d) *illi, qui sunt ab Ecclesia separati, per hæresim, aut schisma, aut excommunicationem, possunt quidem consecrare Eucharistiam, quæ ab eis consecrata, verum corpus & sanguinem Christi continet: non tamen hoc recte faciunt;* addit Sanctus Doctor, *sed peccant facientes,* & *solus Baptismus,* ut ibidem observat Angelicus Doctor, *permittitur esse ratus hæreticis & schismaticis: quia possunt licite baptisare in articulo necessitatis. In nullo autem casu licite possunt Eucharistiam consecrare, vel alia Sacramenta conferre.* Quod etiam declarat Innocentius I. apud Gratianum (e) quam exceptionem inducit absoluta hujusce Sacramenti necessitas.

(d) S. Thom. 3. part. sum. q. 82. a. 7. in corp.

(e) Innoc. I. in can. Arianos. 73. 1. q. 10.

Quod

Quod pertinet ad potestatem absolvendi a peccatis; certum est ea privari Sacerdotem per hæresim, qua publice fit infamis: quia ad validam absolutionem non sufficis potestas ordinis, sed requiritur necessario potestas jurisdictionis: atqui per hæresim publicam aut schisma eam omnimode amittit; nullatenus igitur valide absolvere potest. *Potestas autem Jurisdictionis*, inquit S. Thomas, (a) *est, quæ ex simplici injunctione homini confertur: & talis potestas non manet. Unde non possunt nec absolvere, nec excommunicare .... quod si fecerint; nihil est actum*, Hæc etiam fusius & solidius probatur veritas in responsionibus ad sequentes difficultates.

(a) S. Th. 2.2.q.39.a.3. in corp. & in 4.dist.5 q.1.a.2.in corp.

CASUS XXXIII.

PASCHASIUS, Parochus Sancti Pramburgi, cum sit suspensus, interdictus, aut excommunicatus occultus, multoties tamen quosdam e suis Parochianis absolvit, qui eum censuris ligatum ignorabant. Quæritur utrum istæ absolutiones sint validæ?

RESPONS.

Absolutiones istæ sunt validæ, licet a Paschasio collatæ, dum actu censuris, imo etiam irregularitate esset obstrictus. Hæc est expressa Sancti Thomæ sententia: En ejus verba: (b) *Potestas ministrandi Sacramenta pertinet ad spiritualem characterem, qui indelebilis est ..... & ideo super hoc quod aliquis ab Ecclesia suspenditur, vel excommunicatur, vel etiam degradatur, non amittit potestatem conferendi Sacramentum; sed licentiam utendi hac potestate. Et ideo Sacramentum quidem confert; sed tamen peccat conferendo; & similiter ille, qui ab eo accipit Sacramentum; & sic non percipit rem Sacramenti, nisi forte per ignorantiam excusetur*. Alii multi Theologi & Canonistæ idem sentiunt.

(b) S.Th.3. part.q.64.a.9. ad 3.

Rat[redacted] quia secundum principium & Doctrinam Sa[redacted] Thomæ, Parochus ille per censuram, quam incurrit, non amisit potestatem conferendi Sacramenta; sed solum facultatem utendi hac potestate, ergo excommunicatus, judicio Ecclesiæ talis denuntiatus, non absolute privatur communione corporis ejus, nisi separatione totali & solemni a legitimo Superiore prolata.

(c) Tolet. Inst.Sac.l.1.c. 23.n.5. Joan. Cabas. juris can. theor. & prax. l.5 c. 24.n.8. Dom. Sotus in 4. d. 22.q.2.a.4.

Certum est tamen, 1. lethaliter peccare Parochum, qui ea utitur potentia, absque justa necessitate. 2. eum etiam mortaliter peccare, licet justa necessitate coactum, nisi prius ad veram contritionem adjunctam sincero proposito absolutionem ab excommunicatione sua requirendi, atque Ecclesiæ & proximo suo satisfaciendi, seipsum excitaverit, 3. aliter eum irregularitatem incurrere, cum excommunicato favere non intenderit Ecclesia, cui nimirum ob solam fidelium necessitatem Sacramentum aliquod conferre permittit.

CASUS XXXIV.

NICETIUS, Sacerdos excommunicatus denuntiatus, per pagum remotæ provinciæ transiens, rogatus est, ut moribundum absolveret, quorumdam reservatorum casuum reum, qui ad confessionem Sacerdotem poposcerat; eique absolutionem impertiit, quod non alius posset inveniri Sacerdos. Quæritur, utrum hæc absolutio sit licita & valida?

RESPONS.

Difficultatem istam accuratius & fusius præ omnibus explicuit Fagnanus, qui contra Navarrum, Evellon, aliosque multos authores propugnat hanc absolutionem nec licitam, nec validam esse: quod probat. (d)

(d) Fagnan. in Cap. Non est vobis, de spons. & matri. init.

1. Per expressam declarationem Sacræ Congregationis Cardinalium, Concilii Tridentini Interpretum, factam ad preces Episcopi, qui difficultatis, de qua in casu proposito agitur, decisionem postulabat. *Episcopus Valentinus*, inquit, *petiit declarari, utrum pœnitentes in articulo mortis constitutos possit in casibus reservatis absolvere quilibet Sacerdos, etiam excommunicatus & denuntiatus, ut tenuit Navarrus de regulis Confessariorum c. 27. n. 272. vers.* Quod per eadem verba. *fol.* 551. En Declaratio horum Cardinalium, ut a Canonista illo refertur. *Congregatio generalis .... censuit, non posse: quia communis opinio videtur illa, quod tales excommunicati non possint, etiam in hoc casu necessitatis*. Quam sententiam confirmant isti Cardinales authoritatibus tredecim celeberrimorum Authorum, (e) qui idem contra Paludanum, Sylvestrum & Sotum sentiunt. (f) Postea explicant, quo sensu debeat intelligi hac de re Concilium Tridentinum. *Nec obstat caput 7. de casuum reservatione; quia debet intelligi de omnibus Sacerdotibus in unitate Ecclesiæ viventibus, referendumque ad eos Sacerdotes, de quibus eodem capite 7. in prima & secunda parte agitur, qui habent ordinariam, vel delegatam potestatem*. Ea sunt propria hujus declarationis verba, quæ primæ rationis loco affert Fagnanus.

(e) Mag. Sent. lib. 4 dist. 19. S. Thom 3. part. q. 82. art. 7. & ad 2. & in 4 dist. 19. q. 1. art. 2. quæstiunc. 2 ad 3. Durandus in 4. dist. 19. q. 2. n. 17. respons. ad 4. Capreol. in 4 dist. 19. q. 1. art 3. Turre Cremata in C. 1. de pœn. d. 6. n. 2 S. Ant. 3. part. tit 14. c 19 §. quintadecima. Bacon. in 4. d. 15 q. 2 a 2. Scotus in 4. d 19 q. un. a. 4. Richard. in 4. d. 18. a. 7. q. 3. Alexander Halensis in 4. part. q. 20. memb. 4. a. 2. Navar. Man. c. 26 n. 26. Abbas in c. cum Clericis de Ordin. ab Episco o, qui renuntiavit, &c. Et Dec. in L. More ff. de jurisdict. omnium judicum.

(f) Paludan. in 4. d. 25 q. 1. art. 3. ad 5. Sotus ibid. Sylvester. v. Conf. 1. §. ult.

2. Idem Canonista relato integro capite septimo decimæ quartæ Sessionis Concilii, eoque in tres partes distributo, ostendit, hæc verba, quæ in tertia parte continentur: *Atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis & censuris absolvere possunt*, solum esse intelligenda de Sacerdotibus, de quibus fit mentio in prima & secunda parte hujus capitis: *Quo sensu evidenter patet*, inquit hic Author, *Concilium in illis verbis: omnes Sacerdotes, nihil egisse, ac ne cogitasse quidem de Sacerdotibus ab unitate Ecclesiæ præcisis; sed voluisse tantum includere Sacerdotes illos, de quibus egerat in prima & secun*[redacted] *illius decreti, qui habent vel ordinariam,* [redacted]*am jurisdictionem; & sic vivunt in unitate* [redacted].

Equidem ex dictis Concilii satis liquido constat, eos solum comprehendi Sacerdotes, qui actu in Ecclesiæ communione vivunt; cum addit, hos Sacerdotes non habere potestatem quemquam absolvendi a casibus reservatis, nisi in articulo mortis constitutum: quia per hoc supponit, eos habere igitur potestatem absolvendi a non reservatis extra casum hunc necessitatis: atque adeo Sacerdotes notorie excommunicatos non vult intelligi; quibus videlicet nulla competit potestas absolvendi, ne quidem a non reservatis, illos, qui in hoc casu non sunt positi.

Insuper, ex titulo hujus capitis, qui sic habet: *de casuum reservatione*, videtur, Concilium loqui duntaxat de Sacerdotibus, quibus prohibitum est, ne absolvant, *vi reservationis*: quæ prohibitio ad Sacerdotes nominatim excommunicatus pertinere non potest; quia ipsis non est prohibita Sacramenti Pœnitentiæ administratio, præcise ob reservationem quorumdam casuum a Superiore factam, sed quia omni jurisdictione ordinaria carent, & delegata, utpote præcisi a communione Ecclesiæ, & ob eam causam omni clavium usu privati; nullamque, ut multi ferunt Canones, (g) superioritatem in fideles habere possunt. Concilium igitur de Sacerdotum potestate non loquitur nisi relate ad solam reservationem: alioqui, nulla esset connexio inter titulum hujus capitis, & ea, quæ ipso capite continentur.

(g) Can. Audi. mus. 4 Can. Air. 35 Can. Aperte 35. Can. Miramur. 37. 24. q. 1.

Dici potest etiam, quod cum a Concilio omnibus Sacerdotibus sit potestas absolvendi in articulo mortis ab omnibus peccatis & censuris; censeri non potest Concilium locutum fuisse de Sacerdotibus a communione fidelium præcisis; asserit enim eam fuisse Ecclesiæ consuetudinem, in casu necessitatis potestatem illam concedendi: atqui certum est, illud tantum intelligi posse de solis Sacerdotibus, qui in ejus communione vivunt; cum opinio communis, quam tuentur Celeberrimi Theologi & Canonistæ, quorum multi ante Concilium Tridentinum vixere, (h) fuit, quod Sacerdos, nominatim excommunicatus, non habebat potestatem absolvendi, ne quidem in casu urgentis necessitatis, ut his verbis jam supra laudatis observat Sacra Congregatio: *quia communis opinio videtur illa, quod tales excommunicati non possint etiam in hoc casu necessitatis*. Vixque credibile est, Concilium Divi Thomæ doctrinæ tam impense addictum, ab ea in eo capite recedere voluisse, cum præsertim Doctoris Angelici sententiam amplexi fuerint Authores Theologi, sacrorumque canonum peritia clarissimi.

(h) Magist. sentent. S. Thomas. Durandus, &c.

Iis addi potest, quod si Concilium decreto suo Sacerdotes nominatim excommunicatos comprehen-

dere

dere voluisset, Cardinalis Joannes Moron, Episcopus Tiburtinus, qui Pii IV. Legatus Bullæ confirmationis Concilii, cui præerat, Chirographum suum apposuit, quippe idcirco mentem Concilii, verumque ipsius Decreti sensum ignorare non poterat; caute non fuisset assensus, ut Sacra, cui præerat Congregatio declarationem Concilio oppositam emitteret; & quod Gregorius XIII. sub cujus Pontificatu facta fuit hæc declaratio, & cui aderat Cardinalis Philippus Buon-compagno, istius Pontificatu facta fuit hæc declaratio, & cui aderat Cardinalis Philippus Buon-compagno, istius Pontificis nepos; qui ante suam promotionem Concilio quoque, uti Episcopus interfuerat, non eam sine dubio promulgandam permisisset, si germanæ ejusdem Concilii sententiæ fuisset opposita.

Dicendum itaque, his Concilii verbis, *omnes Sacerdotes*, non intelligi, *nisi omnes habiles & capaces jurisdictionis*, inter quos annumerari nequeunt illi, qui sunt extra corpus & societatem fidelium, ob rationem superius a nobis allatam, qua in re Navarrus, qui vocem *omnes* nimis ad litteram & sine exceptione interpretatus est, a vero aberravit, cum in suo manuali (a) an. 1575. edito, D. Thomæ sententiam statim amplexus, in alio suo opere (b) ab eo dissentit.

(a) Navar. Manual. c. 26. n. 26.
(b) Idem de Reg. Confessar. c. 17. n. 272.

Objici potest contrà istam decisionem, credibile non esse, Ecclesiam singulari filios suos caritate complectentem, voluisse iis auxilium denegare adeo necessarium, qualis est in propo[illegible] specie absolutio. Sacerdotem hunc excommu[illegible] omni privando potestate: adeoque tutius d[illegible]uod non intendit, Sacerdoti, quantum [illegible]communicato, recusare potestatem absolvendi [illegible]oribundum, qui ab alio Sacerdote nequit absolvi, *ne hac ipsa occasione aliquis pereat*, ut loquitur Concilium Tridentinum. (c)

(c) Concil. Trid. Sess. 14. c. 6.

Facilis est huic objectioni responsio: nam ad statuendam opinionem de re tanti momenti, in qua agitur de validitate aut invaliditate Sacramenti, non sufficiunt rationes verisimilitudinis aut convenientia; nam hujusmodi argumentis affirmari posset, ad caritatem atque amorem Ecclesiæ pro filiis suis pertinere, ut Diaconus, aut alius Clericus possit moribundum absolvere, aut etiam ut æger in urgenti necessitate viaticum sanctum & extremam unctionem a Sacerdote hæretico possit accipere; cum certum sit, hæc duo Sacramenta gratiam justificantem conferre, ut declarat Concilium Tridentinum; (d) quod tamen adeo absurdum est, ut refelli non sit necesse. Temerarium est igitur, talem velle tueri opinionem, nisi alicujus canonis authoritate muniatur, qualiter suppetunt multi ad probandum, excommunicatum denuntiatum, hæreticum, aut schismaticum, posse valide Baptismum conferre propter absolutam hujus Sacramenti necessitatem. (e)

(d) Concil. Tr. Sess. 7. de Sac. in genere, can 7. & 8. Et Sess. 14. de Sac. Extr. Unct. can. 2.
(e) §. Verum ad can. præter. dist. 52. Canon. Arianos 73. 1. q. 1. Can. Si quem 40. 24. q. 1. Canon. Si qui & seqq. de Consecr. d. 4.

Hactenus dicta confirmari possunt, dicendo cum Sancto Thoma, absolutionem Sacerdotis esse actum judicialem, ut ait Sanctus Ambrosius, a Gratiano laudatus, (f) quo Sacerdos est judex, & ut definivit Concilium Tridentinum his verbis: (g) *Si quis dixerit, absolutionem Sacramentalem Sacerdotis non esse actum judicialem pronuntiandi & declarandi remissa esse peccata confitenti .... anathema sit.* Atqui judex non potest ferre sententiam, nisi pro illis aut contra illos, in quos habet jurisdictionem. Ergo invalida est illius absolutio qui illam confert Pœnitenti, in quem nullam habet jurisdictionem, ut propriis ejusdem Concilii verbis constat: (h) quare invalida est absolutio Sacerdotis, nominatim excommunicati: quandoquidem ex Concilio Arausicano (i) *sejungitur a consortio cætus Christianitatis*, & dæmonis potestati traditur, (*omnis Christianus*, inquit S. Augustinus, (k) *qui a Sacerdotibus excommunicatur, Satanæ traditur. Quomodo? Scilicet, quia extra Ecclesiam Diabolus est; sicut in Ecclesia Christus: ac per hoc quasi Diabolo traditur.*) & nullam habet potestatem solvendi & ligandi. (l) Unde asserit S. Thomas, (m) *quod excommunicatio est jurisdictionis privatio.* Et quidem eo principio nititur ejus sententia de proposita difficultate. Sic autem argumentatur hic sanctus Doctor. (n) *In omnibus prædictis* (Schismaticis, Hæreticis, Excommunicatus &c.) *manet clavium potestas, quantum ad essentiam: sed usus impeditur ex defectu materiæ. Cum enim usus clavius Prælationem in utente requirat, respectu ejus, in quem utitur, ... propria materia, in quam exercetur usus clavium, est homo subditus: & quia per ordinationem Ecclesiæ unus subditur alteri; ideo etiam per Ecclesiæ Prælatos potest subtrahi alicui ille, qui ei erat subditus. Unde, cum Ecclesia Hæreticos & Schismaticos & alios hujusmodi privet, subtrahendo subditos, vel simpliciter, vel quantum ad aliquid; quantum ad hoc quo privati sunt, non possunt usum clavium habere.* Unde asserit Paludanus, (o) etsi nostræ sententiæ alibi oppositus videatur, Ecclesiam non supplere defectum jurisdictionis in tali Sacerdote, quam, cum delicto suo amiserit, propter quod excommunicatus est, eam quoque sine ejus pœnitentia recuperare & exercere non potest: quocirca *melius est*, inquit idem Author, *non confiteri, quam hæretico confiteri, mori sine communione, quam de manu hæretici communicare ..... idem est de excommunicato & suspenso: quia aliud est de non habente jurisdictionem, cui Ecclesia eam tribuit, aliud de eo, qui suo delicto eam perdidit: quia sine sua pœnitentia ei non reddit. Unde solum baptismum a talibus licet recipere.* Idem sentit Sotus. (p)

(f) S. Amb. in can. Verb. de Pœn. d. 1.
(g) Concil. Trid. Sess. 14. de Sacr. Pœn. can. 9.
(h) Concil. Trid. Sess. 14. c. 7. de casuum reservatione.
(i) Conc. Arausican in can. Canonic. 107. 11. q. 3.
(k) S. August. in Can. Omnis 32. & in can. seq. 11. q. 3.
(l) Can. Audivim. & 32. aliis sup. cit. 24. q. 1. Cap. Romana. 1. de officio vic. in 6. l. 1. t. 13. Et cap. Si is. 10. & ibi Glos. v. Excommunicari. De Offic. & potestate judicis delegati. in 6. lib. 1. tit. 14.
(m) S. Th. in 4 d. 18. q. 2. qu. 3. in corp.
(n) Idem ib. d. 19. qu. 1. a. 2 qu. 3. in corp.
(o) Palud. in 4. d. 1. q. 3. con. 6.
(p) Dom. Sotus in 4. d. 18. q. 4 a. 4.

Præter Sanctum Thomam, aliosque [illegible]s, quorum authoritates a Sacra Congregati[illegible]eferuntur; nobiscum etiam hac de re pro c[illegible]entiunt alii bene multi Authores celeberrimi. Quales sunt S. Raymundus, Covarruvias (q), Joannes Medina, (r) Panormitanus & Præpositus (s), Author Glossæ Decreti Gratiani (t), Cabassutius (u), Author colloquiorum Condomensis Diœcesis (x), & alii permulti, quibuscum invalidam esse concludimus absolutionem, de qua agitur in casu proposito: quia Nicetius, excommunicatus scilicet denuntiatus, jurisdictione carebat ad eam valide conferendam. Fateri tamen debemus, quosdam esse Authores, qui a nobis dissentiunt, ut Melchior Canus, Toletus, Azor. & Bonacina, quorum opinionem secutus est Author colloquiorum Diœcesis Antuerpiensis, & qui sentiunt talem absolutionem in casu proposito, licitam esse & validam. At certiora nobis videntur, quæ attulimus, argumenta, quam ut a nostra recedamus opinione.

(q) Covarruvias in c. Alma mater. rel. 1 partis §. 6. n. 8. conc. 8. de Sent. Exc. in 6.
(r) Joan. Medina Tr. Pœn. q. 28.
(s) Præpositus in capit. Non est vobis 7. de Regularib. &c.
(t) Glossa in can præter, d. 32. v. Per manus.
(u) Joan. Cabassut. l. 5. c. 14. n. 8.
(x) Colloq. Diœc. Cond. to. 2. colloq. 12. sect. 1.

Vide
- ACCUSATUS, Casu 7.
- APPROBATIO.
- CASUS RESERVATI.
- CONFESSARIUS. 1. & 2.
- CONFESSIO.
- EXCOMMUNICATIO Casib. 32. & 15. sequentibus.
- JUBILÆUM.
- SURDUS ET MUTUS.
- SUSPENSIO.

ABSTINENTIA.

DE ABSTINENTIA faciemus sub titulis: *Jejunium & Rogationes*: quare illius tantum definitionem, hic afferre, satis erit. *Abstinentia*, inquit Polmanus, (y) *est virtus moderans affectum, usumque delectationis esculentorum*; ut sobrietas vini, cæterorumque potulentorum.

(y) Polman. p. 2. 3. n. 1090.

Vide
- JEJUNIUM.
- ROGATIONES.

ACCEPTIO

ACCEPTIO PERSONARUM.

ACCEPTIO personarum, juxta definitionem, quam affert Polmanus, est vitium, quo alicui datur vel attribuitur absque justa causa, quod alteri justitiæ titulo est debitum. Acceptio personarum, inquit hic Theologus, est (*a*) *vitium, justitiæ distributivæ oppositum, quo fit iniqua divisio bonorum, onerumve communium, habito respectu ad personas, earumve qualitates impertinentes, non ad justas causas.*

(*a*) Polman. part. 2. 2. pag. 135. n. 715. edit. Paris. an. 1693.

Hæc definitio conformis est doctrinæ S. Thomæ, (*b*) qui dicit: *Personarum acceptio est, cum aliquid personæ attribuitur præter proportionem dignitatis ipsius.* Et iterum: (*c*) *Personarum acceptio opponitur justitiæ distributivæ*, & alibi etiam. (*d*) *Acceptio personarum est peccatum, in quantum contrariatur justitiæ.* Quocirca admittitur peccatum acceptionis personarum, *Puta*, inquit S. Thomas, *si aliquis promoveat aliquem ad prælationem, vel magisterium; quia dives, vel quia est consanguineus suus, est acceptio personæ:* cujus rei hanc affert rationem, *quia* (*e*) *Spiritualium.... Prælatus Ecclesiasticus non est dominus, ut possit ea dare pro libito; sed dispensator, secundum illud* 1. ad Cor. IV. *Sic nos existimet homo ut Ministros Christi &c.*

(*b*) S. Th. 2. q. 63. art. 2. in corp.
(*c*) Idem ib. a. 1. in corp.
(*d*) Id. cit. ar. 2. in corp.
(*e*) Id cit. art. 2. ad 1.

Diximus: *quod alteri titulo justitiæ est debitum*, quia minus digno, quisque suum dare potest absque peccato acceptionis personarum, juxta hæc verba Angelici Doctoris: (*f*) *In hac donatione non habetur personarum acceptio: quia quilibet absque injustitia potest de suo dare, quantum vult & cui vult.* Quod probat hic Sanctus istis Christi Domini verbis: (*g*) *An non licet mihi quod volo, facere?* Quæ verba juxta Cajetanum hoc sensu debent accipi: (*h*) *Quantum ad hoc, quod non facio alteri injuriam: non autem absolute, alioquin*, inquit, *prodigalitas non esset vitium: licet enim quod volo, facere; servatis tamen debitis circumstantiis, quando facio.*

(*f*) Id. cit. art. 1. ad 3.
(*g*) Matt. 20.
(*h*) Cajet. in S. Th. ad cit. art. 3.

CASUS PRIMUS.

SERVIUS virum divitem, qui ipsum officiose adit, aut quocum rem habet, honorificentius ac majori apparatu excipit, quam virum genere mediocrem, aut pauperem. Quæritur, utrum peccatum acceptionis personarum, a Scriptura damnatum committat?

RESPONS.

Quæstionem hanc solvit S. Thomas (*i*) dicendo 1. Committi peccatum acceptionis personarum, cum dives honoratur, propter divitias tantum: sola namque virtus aut superioritas in aliquo debent honorari: quare, cum virtutem divitiæ, aut legitimam in pauperes superioritatem non efficiant, dives propter suas divitias præcipuo in pauperem non potest honori haberi, absque reatu hujus peccati. Dicendo tamen 2. divitem posse magis quam egenum, honorari; si propter majorem, quem inter cives suos atque in ordine ad Societatem Civilem, divitiæ ei faciunt, locum honoretur. En verba ipsiusmet Doctoris Angelici: *Honor est quoddam testimonium de virtute ejus, qui honoratur: & ideo sola virtus est debita causa honoris. Sciendum tamen est, quod aliquis potest honorari, non solum propter virtutem propriam, sed etiam propter virtutem alterius; sicut Principes & Prælati honorantur, etiamsi sint mali, in quantum gerunt personam Dei, & communitatis, cui præficiuntur... eadem ratione Parentes & Domini sunt honorandi propter participationem divinæ dignitatis ... Senes autem honorandi sunt propter signum virtutis, quod est senectus, licet hoc signum quandoque deficiat .... divites autem honorandi sunt, propter hoc, quod majorem locum in communitatibus obtinent: si autem solum intuitu divitiarum honorentur; erit peccatum acceptionis personarum.* His verbis sufficienter explicatur textus Sancti Apostoli Jacobi (*k*) erga eos, qui peccatum acceptionis personarum admittunt pauperes divitibus post-habendo: atque ex iis colligimus, quod si Servius, de quo fit mentio in casu proposito, ampliori divites, quam pauperes, honore prosequatur, non committit peccatum acceptionis, si id faciat ob eorum virtutem, dignitatem aut ordinem tantum; secus autem, si divitiarum eorum rationem tantum habeat. (*l*) *In quotidianis confessionibus, qui præfert divitem pauperi, non in hoc peccat; nisi intus ita judicet, ut quanto ditior, tanto melior videatur.* *In his*, addit S. Doctor, *quæ mundi convictus requirit, oportet mundo gerere morem.*

(*i*) S. Th. 2. q 63. art. 3. in corp.
(*k*) Jacob. 2.
(*l*) S. Thom. quod 10. art. 12. in argum. sed contra.

Advertere tamen interest, quod hac in re unum sit ex Sancto Doctore excipiendum, *nimirum quod in his, quæ ad fidem Christi pertinent, peccatum esset, divites pauperibus præferre, sicut ministrationes Sacramentorum & alia hujusmodi*, ut loquitur idem S. Thomas. (*m*)

(*m*) Cit. ar. 1. ad 1.

CASUS II.

THEODATUS, Clerico Beneficium contulit ob eam præcise rationem, quia nobilis erat, potius quam alteri, qui non erat nobilis; licet hic posterior eo dignus esset aliunde beneficio. Quæritur, utrum in hac re peccatum acceptionis personarum commiserit?

RESPONS.

Cum ad utilitatem ministeriumque Ecclesiæ parum intersit, ut ministri ejus sint nobiles, aut plebeii, nec virtus eorum ac dignitas generis nobilitate constet; Theodatus ob eam solam præcise rationem Clerico nobili beneficium potius conferre non potuit, quam alteri non nobili, qui aliunde dignus erat eo beneficio; quin peccati acceptionis personarum reus sit factus; ut ex his D. Thomæ verbis probare est. (*n*) *Accipere personam proprie, est in aliquo negotio attendere quasi regulam negotii, conditionem personæ, nihil facientem ad negotium. Puta, cum idee do beneficium alicui, quia est nobilis, sive pulcher; nobilitas enim, sive pulchritudo, nihil facit ad hoc, quod habeat beneficium.*

(*n*) S. Th. in Ep. ad Galat. 2. Lect. 2.

Eandem doctrinam multo ante S. Thomam docuerat S. Augustinus, in una ex suis epistolis; quæ sic habet: (*o*) *Nec sane, quantum arbitror, putandum est, leve esse peccatum in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Jesu Christi, si illam distantiam sedendi ac standi ad honores Ecclesiasticos referamus. Quis enim ferat eligi divitem ad Sedem honoris*

(*o*) Idem 2. 2. q. 63. ar. 2. in corp.

poris Ecclesiæ, contempto paupere instructiore atque sanctiore?

Attamen, *quia personarum acceptio est, cum aliquid personæ attribuitur præter proportionem dignitatis ipsius; considerare oportet*, inquit Angelicus Doctor, *quod dignitas alicujus personæ potest attendi dupliciter; uno modo simpliciter & secundum se; & sic majoris dignitatis est ille, qui magis abundat in spiritualibus gratiæ donis. Alio modo, per comparationem ad bonum commune: Contingit enim, quod quandoque ille, qui est minus Sanctus, & minus sciens, potest magis conferre ad bonum commune, propter potentiam, vel industriam sæcularem, vel propter aliquid hujusmodi: & quia dispensationes spiritualium principalius ordinantur ad utilitatem communem secundum illud 1. Corinth. 12.* Unicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem; *Ideo quandoque absque acceptione personarum in dispensatione spiritualium illi, qui sunt simpliciter minus boni, melioribus præferuntur.*

CASUS III.

CÆSAR, Dux exercitus, cum statuerit decem millia nummorum exercitus sui ordinum Ductoribus ac militibus dispertire, tanquam mercedem magnanimitatis, qua in prælio enituere, majorem iis portionem concessit, in quos magis propendebat, quam aliis. Quæritur utrum acceptione personarum deliquerit?

RESP[redacted]

Distinctione opus est; na[redacted]ecem illa nummorum millia ad Cæsarem pertinerent; quam libuit, iis portionem facere potuit, quos diligebat, aut pluris faciebat, cum rem suam dare nemini teneretur, sed eis, quos potius duxit, illa liberaliter posset donare. Ratio est, quia acceptio personarum locum non habet, in iis, quorum absolutum quis habet dominium: quare S. Antoninus (a) definita his verbis acceptione personarum: *Acceptio personarum est vitium, quo id, quod ex debito justitiæ alteri est conferendum, exhibetur personæ, non ob meritum ejus ad ipsam rem, sed ob conditionem ipsius, non congruentem ad ipsam rem*, addit: *Propterea autem dicitur:* ex debito justitiæ conferendum: *quia in his, quæ dantur mere ex liberalitate, non ex debito, non habet locum acceptio personarum; si datur magis uni personæ quam alteri .... quia suum est quod dat, & nemini debet; & in re sua unusquisque est moderator & judex.*

(a) S. Anton. 2. part. Sum. Theol. tit. 1. c. 29. init.

At si e contra hæc pecuniæ summa a Principe statuta est, quæ illis distribueretur, qui præmium meruerunt, ita ut illius Cæsar nudus sit distributor; fit reus peccati acceptionis personarum; nisi ex æquo eam dividat, non eos anteponendo, quos amat, iis, quibus benefacere non perpendet.

Hæc decisio nititur doctrina Sancti Thomæ qui sic habet: (b) *Personarum acceptio opponitur justitiæ. Unde locum habet in his, quæ dantur ex debito, quod attendit justitia ..... in ..... beneficiis gratis datis non solum Deo, sed etiam homini liberum est dare cui voluerit.* Quod probat isto Christi verbo: (c) *An non licet mihi quod volo facere?* Rem eandem alibi docet his verbis: (d) *Duplex est*, inquit, *datio: Una quidem pertinens ad justitiam, qua scilicet aliquis dat alicui, quod ei debetur; & circa tales dationes attenditur personarum acceptio. Alia est datio ad liberalitatem pertinens, qua scilicet gratis datur alicui, quod ei non debetur ..... & in hac donatione non habet locum personarum acceptio; quia quilibet absque injustitia potest de suo dare quantum vult, & cui vult.*

(b) S. Tho. in Ep. ad Rom. c. 2. Lect. 2.

(c) S. Th. 2. 2. q. 63. a. 1. in corp.

(d) Matth. 20. 25.

CASUS IV.

DUÆ PERSONÆ intervenere ad obtinendas dispensationes matrimonii ejusdem naturæ; quarum una erat nobilis, & altera vilioris conditionis. Priori dispensationem Superior concessit, & alteri recusavit. Quæritur, utrum Superior ita se gerere potuerit absque peccato acceptionis personarum.

RESPONS.

Difficultati huic respondet Sanctus Thomas, (e) dicendo, Superiorem posse sine ullo peccato concedere hujusmodi dispensationem alicui personæ insigni ob genus suum aut alias rationes; eamque pauperi personæ denegare; cujus rei hanc affert rationem; *quia dispensatio matrimonii contrahendi principaliter fieri consuevit propter fœdus pacis firmandum: quod quidem magis est necessarium communi utilitati circa personas excellentes, & ideo facilius cum eis dispensatur absque peccato acceptionis personarum.* Aliunde juxta Doctrinam ejusdem Angeli[redacted]ctoris, in superiori responsione allatam, acce[redacted]personarum in his tantum rebus locum habet, quæ fieri debent ex debito justitiæ, quæque tamen omittuntur: hujusmodi autem dispensatio non est debitum justitiæ, sed mera gratia. Igitur Superior eam concedere vel denegare potest, prout libuerit; quin acceptione personarum delinquat. Nihilominus, si personæ Plebeiæ nota est concessio dispensationis, alteri nobili facta, quam ipsa postulabat ad prudentiam Superioris pertineret, eam pariter non denegare personæ infimæ, ne de se conquerendi, aut se ipsum de crimine acceptionis personarum accusandi occasionem præbeat.

(e) S. Th. 2. 2. q. 63. a. 2. ad 2

Vide { COLLATOR. PATRONUS. JUDEX. }

ACCUSATOR.

ACCUSATOR is dicitur, qui rei crimen ad Judicem defert, ab eoque hujus vindictam boni publici causa postulat. Unde Accusatio definitur: *Delatio Rei de crimine per actorem, spondentem, se illud probaturum sub pœna talionis* (f).

Secundum Jurisprudentiam, quæ in Gallia observatur, Procurator Generalis Regius, aut ejus substituti, & Procuratores fiscales Dominorum, soli admittuntur Accusatores in causa capitali; cum privatis tantum sit licitum esse delatores in propria causa, & offensæ a reo commissæ satisfactionem exigere, in iis duntaxat, quæ pertinent ad suum damnum & interesse: (g) qua in re consuetudo Gallica differt a Jurisprudentia Legum Romanarum, quibus privati non modo ad accusationem admittebantur, sed etiam quibus accusatum in judicio persequi ad definitivam sententiam debebant. & si calumnia intervenerit, eadem plecti pœna, qua reum volebant (h),

In duobus tamen casibus, privato cuilibet in Gallia licitum est, proprio privatoque nomine ad accusandum descendere.

(f) Polman. Brev. Theol. p. 2. 2. n. 674.

(g) Vide Reus.

(h) Leg. Libell. 3. Leg. Si cui crim. 7. ff. de accusat. & infer. & leg. Si quis alicui. cod. ad Leg. Jul. majest. l. 9. tit. 8.

Primus

Primus est, uti apud Romanos (*a*) Crimen Læsæ Majestatis.

Alter est adulterinæ Monetæ. At si reus agnoscatur innoxius, accusator vero de calumnia sit convictus, is non modo damno & interesse erga reum, sed etiam eodem damnatur supplicio, quod reum pati volebat. Hujus rei domesticum est recensque exemplum mors violenta cujusdam Marchionis.

Omnis Accusator fit irregularis, uti Judex & Tortor, ubi sequitur mors accusati.

Filius familias, qui Patrem suum accusat in causa capitali, exheredari potest, etsi Pater sit reus; (*b*) modo crimen nec ad Principem nec ad Rempublicam pertineat; Donatarius, etiam qui Donatorem juridice accusavit, censetur ingratus; & a Donatore revocari potest donatio, præsertim quando crimen, quo accusatur, non ad Donatarium suosve spectat.

(*a*) Leg. Famosi. 7. ff. ad Leg. Juliam majest. l. 48. Famosi, inquit Lex (id est infames, ait Glossa) qui jus accusandi non habent sine dubitatione admittuntur ad hanc accusationem.

(*b*) Authent. Ut cum de appellat. c. 3. Aut. Collat. 8. tit. 16.

CASUS PRIMUS.

APOLLONIUS compertum habet, Arnaldum grave scelus admisisse. Petitur utrum possit esse casus aliquis, in quo teneatur sub peccato illum accusare?

RESPONS.

Si crimen Arnaldi *fuerit tale*, inquit S. Thomas, (*c*) *quod vergat in detrimentum Reipublicæ; tenetur ad accusationem; dummodo, sufficienter possit probare, quod pertinet ad officium accusatoris: puta, cum peccatum alicujus vergit in multitudinis corruptelam corporalem seu spiritualem*. v. g. urbem imperii hostibus tradere, aut eam incendio absumere statuit: homo hæresim disseminat, qua populum inficit & corrumpit: in Principis vitam conjuravit sceleratus. Si Apollonio id sit notum, ejusque rei inexpugnabiles possit afferre probationes: non dubium est, quin teneatur ad accusandum descendere juxta formam judicii, si aliter malum antevertere nequeat: *Si autem non fuerit tale peccatum, quod in multitudinem non redundet*, subjungit S. Thomas, *vel etiam si sufficientem probationem adhibere non possit; non tenetur ad intentandum accusationem: quia ad hoc nullus tenetur, quod non potest debito modo perficere*. Idem etiam docet alibi: (*d*) & cum eo Cardinalis Cajetanus ipsius Commentator, aliique permulti docti Theologi.

(*c*) S. Th. 2. 2. q. 68. art. 1. in corp.

(*d*) Id. q. 3. de virtut. art. 2. ad 7.

CASUS II.

OLYMPIUS penes se habet probationes sufficientes criminis, quo se miles obstrinxit. Quæritur, utrum eum tuta conscientia possit accusare, non prius monitum, ut mores pravos emendet, factique pœniteat?

RESPONS.

Duplex est de ea difficultate opinio. Prior, quam statim refert S. Thomas (*e*) est eorum, qui volunt, talem hominem secreto prius esse monendum, quam juridice accusetur, nisi crimen ejus foret publicum, aut antevertendum malum majus, quod ex eo posset evenire. *Vel dicendum*, addit Doctor Angelicus, *secundum alios, quod in accusatione non agitur ad emendationem peccantis; sed ad bonum commune, scilicet justitiam conservandam per punitionem delinquentis. Et ideo accusatio in judicio bona conscientia fieri potest; etiamsi admonitio non præcedat; nec est contra præceptum Domini, quod intelligitur; quando agitur ad emendationem peccantis*.

(*e*) S. Tho. in 4 dist. 19. q. 2. a. 3. quæst. 1. ad 4. & 2. 2. q. 68. a. 1. in corp.

Hæc ultima sententia, quæ Sancto Doctore potior videtur, magis etiam bono publico convenit. Licet enim delinquentis emendatio fraterna correctione procurari posset, innumeri sunt casus, in quibus & reo inutilis, & bono publico noxia esset.

Atque hinc concludimus, quod si unicum justitiæ bonum intendat Olympius; ipsi est licitum, militem accusare, qui pœna dignum admisit facinus, etiam prævia non adhibita fraterna correctione: imprimis si juste timeatur, ne tale crimen bono publico noxium futurum sit; quo in casu ad illud declarandum sub peccato teneretur, modo sufficientes possit illius afferre probationes; uti in responsione ad præcedentem difficultatem ostendimus.

CASUS III.

AURELIUS, qui se accusatorem in Cassium professus est, dum fit in accusatum quæstio, agnoscit se in errorem per ignorantiam facti lapsum esse. Quæritur, utrum plene accusationem omittere teneatur; an vero sufficiat, ut ipse nihil moliens, quæstionem fieri non impediat?

RESPONS.

Certum est, Aurelium teneri sub peccato desistere penitus ab accusatione sua, ratione nque inire, ut cum accusato ad aliquam accedat compositionem. Ratio est, quia, ut ait S. Thomas, (*f*) *persona accusati facit injuriam, si de falso accuset*. Ad debitam igitur erga ipsum tenetur satisfactionem: quam melius præstare nequit, quam desistendo, & componendo cum accusato, *qui*, ut addit idem Sanctus, *si innocens fuerit, potest injuriam suam remittere, maxime si non calumniose accusavit, sed ex animi levitate*. Altera hæc etiam subjungi potest ratio, quia manente ejusdem hominis accusatione, iniqua in accusatum posset intervenire sententia, cujus accusator præcipuus Author esset, & cui per desistentiam suam mederi potest.

(*f*) S. Tho 2. 2. q. 68. a 4. ad 2.

CASUS IV.

MARCELLINUS vindictæ cupidine aut odio accensus, Brandano crimen atrox intulit, quod in judicio probare non potuit. Petitur, quam ei Judex pœnam infligere debeat?

RESPONS.

Quæstioni huic respondet S. Thomas, dicendo, quod falsus accusator simili debeat pœna condemnari, in cujus periculum falso accusatum adduxit: quæ pœna Talio, in Scriptura nuncupatur. *Accusator in causa accusationis*, inquit hic Sanctus Doctor, (*g*) *constituitur pars, intendens ad pœnam accusati. Ad Judicem autem pertinet, ut inter eos justitiæ æqualitatem constituat: justitiæ autem æqualitas hoc requirit, ut nocumentum, quod quis alteri intentat, ipse patiatur, secundum illud Exodi* 21. Oculum pro oculo: dentem pro dente: *Et ideo justum est, ut ille, qui per accusationem aliquem in periculum gravis pœnæ inducit, ipse similem pœnam patiatur*. Unde sequitur, quod si a Marcellino de capitali crimine falso accusatus fuerit Brandanus, ipsum morte Judex condemnare debet, in cujus discrimen Brandanum falso adduxerat: si autem non sit causa capitalis, ipsum Judex minori pœna; sed qualem requirit criminis hujus qualitas, puniat.

(*g*) S. Th. 2. 2. q. 68. art. 4. in corpore. Et quodlib. 11. art. 13.

CASUS V.

TITIUS Mævium in judicio accusavit, quod Sempronium occiderit, quem reipsa occidit. At Titius, cum sufficientes accusationis suæ non possit afferre probationes, periclitatur morte damnari, tanquam falsus accusator. Quæritur, utrum Lucius, cui cognitum est homicidium, Titii saluti prospicere sub peccato teneatur, revelato Mævii crimine?

RESPONS.

Non tenetur. Ratio est, quia in periculum, quo imprudens progressus est, sponte sua se injecit Titius:

Titius: qua in re diversa est ipsius conditio ab eo, qui injuste accusatus, in vitæ discrimen invitus adducitur, cujus proinde saluti invigilare caritas impellit. Hæc decisio est Sancti Thomæ, qui sic habet: (a) *Super his vero, quæ pertinent ad condemnationem alicujus non tenetur aliquis ferre testimonium; nisi cum a Superiori compellitur secundum ordinem Juris. Quia, si circa hoc veritas occultetur; nulli ex hoc speciale damnum nascitur; vel, si immineat periculum accusatori; non est curandum, quia ipse in hoc periculum sponte se ingessit. Alia autem ratio est de reo, cui periculum imminet, eo nolente.* Idem sentit Sylvius.

(a) S. Th. 2. 2. q. 70. a. 1. in corp.

Exceptio tamen est facienda de accusatore, qui sufficientes non potest in accusatum suppeditare rationes. *Cum enim accusator*, ut animadvertit Sylvius (b) *ex necessitate, qua obstringebatur accusavit;* v. g. si crimen accusati directe & immediate bonum publicum, puta conjurationem in vitam Principis, in Regnum aut Religionem attingebat; *tunc si periculum ei immineat*, pergit idem Author; *nisi alius, qui falsi conscius est, sponte ferat testimonium, ipse tenetur illud ferre .... imminet enim periculum tertiæ personæ: quod quidem periculum ipse non accersivit, sed in illud incidit, agendo, quod debebat agere.*

(b) Franc. Sylvius in 2. 2. q. 7. art. 1. concl. 4.

Vide { REUS. TESTIS. }

CASUS VI.

BERTOLDUS quæstionum criminalium Judex, ad accusandum Amedeum admisit hominem notorie excommunicatum, aut infamia aspersum, aut magno aliquo crimine accusatum. Quæritur, utrum id tuta consciemia facere potuerit, & etiamnum ob talem accusationem in Amedeum possit inquirere?

RESPONS.

Certum est, a Bertoldo talem non admittendum fuisse ad accusandum; neque eum in Amedeum ob talem accusationem posse inquirere: quia inquirere tantum potest ob accusationem legitimam, atque ab iis institutam, quibus jus inferendi competit: atqui, per leges seu Civiles, seu Ecclesiasticas (c) ab omni accusatione juridica repelluntur hujusmodi personæ. *Quærendum est in judicio*, inquit Canon antiquus, quem Callixto primo Gratianus tribuit, & cujus initium a nonagesimo sexto Canone quarti Concilii Carthaginensis est depromptum: (d) *Cujus sit conversationis & fidei is, qui accusat, & is qui accusatur: quoniam hi, qui non sunt rectæ conversationis ac fidei, ac quorum vita est accusabilis, non permittuntur majores natu accusare.* Multos alios omittimus Canones, qui rem eandem declarant, & quos margini adnotare nobis sufficit.

(c) Leg. Is qui. Leg. 4. Qui accus. 8. L. Alii. 9 L. Hos accus. 12 §. fin. L. Si plur. 16. ff. de accusation. & inscrip. L. 48. tit. 2. Leg. Crim. 15. cod. de his qui accusare non possunt. L. 9. tit. 1.

(d) Can. Quærend. 18. 2. q. 7. & can. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 11. &c. q. 4. & can. 2. 3. 4. 9. 10. 11. &c. 3. q. 5.

Veritati huic suffragatur Sanctus Thomas, dicens, (e) *quod, aliqui propter peccatum redduntur inhabiles ad accusandum, sicut excommunicati, infames, & illi, qui sunt de majoribus criminibus accusati, priusquam innoxii demonstrentur.*

(e) S. Th. 2. 2. q. 68. a. 1. ad 1.

Herardus, Archiepiscopus Turonensis ait etiam in sua Synodo habita an. 858. (f) *Criminosus locum accusandi non habeat.* Ex quibus constat, judicem non posse vel instituere, vel proferre judicium aliquod justitiæ consonum ob rationem adeo instabilem, & quæ jure ipso irrita declaratur.

(f) Herardi Synod. c. 70. ap. Syrmund. tom. 3. Conc. Galliæ. pag. 114.

CASUS VII.

LEOPOLDUS juridicam in proprium suum Superiorem, seu Præsulem, instituit accusationem. Petitur, utrum id ipsi licitum sit?

RESPONS.

Leopoldo id ipsum est licitum, modo requisitas habeat ad instituendam accusationem, qualitates; & per eam Ecclesiæ aut regni bonum procurare intendat. *Si fuerint alias idonei ad accusandum*, inquit S. Thomas, (g) *licet subditis ex caritate suos Prælatos accusare.* Atque eo sensu, juxta Sanctum Doctorem intelligendi sunt Canones (h) qui inferioribus Superiores accusare prohibent: ratio est, quia si ista inferioribus non concederetur licentia, magnum inde publico bono nocumentum eveniret in eo quod Superiores, quorum doctrina vel vita esset damnanda, a periculo accusationis tuti, majores sibi assumerent spiritus, & impunitatis spe freti, vitam licentiorem perditosque mores prorogarent.

(g) S. Th. 2. 2. q. 70. ad 2.

(h) Sylvester in can. Cler. 10. & passim 2. q. 7.

Cæterum hic observare interest, quod regulariter nemo privatus ad accusandum reum in causa criminali admittitur in Gallia. Nam juxta hujus regni consuetudinem soli procuratores generales Regii aut eorum substituti, vel procuratores fiscales eorum, qui altam habent jurisdictionem, capitalem possunt sententiam postulare. Unde Ecclesiasticus pro rebus suis civilibus reum accusare potest, non præmissa protestatione, quam erga delatores statuit Bonifacius VIII. quia hujus Summi Pontificis constitutio, qua id prohibetur, in Gallia cum requisitis solemnitatibus non fuit admissa.

Vide { ACCUSATUS. REUS. TESTIS. }

ACCUSATUS.

QUÆ observavimus initio verbi *Accusator*, ad hujus intelligentiam sufficere possunt. Hic igitur erit satis, præcipuas afferre regulas, quæ ad rem istam spectant.

Prima est: omnis accusatus, a Judice suo legitimo interrogatus, tenetur ei respondere, cum juridice interrogatur, ac veritatem ipsi manifestare, si casus excipias in sequentibus decisionibus expressos, in quibus tamen nunquam licet ei mentiri, etsi saluti propriæ consuleret, contra veritatem loquendo.

Secunda: quod, ut plurimum in judicio non admittitur accusatio contra impuberes; uti Arresto Senatus Parisiensis, 16. Maii an. 1630. a D. Du Frene (i) relato decretum est, duo etiam similia refert Bonifacius; alterum 24. Martii an. 1659. alterum 26. Novembris an. 1667. (k)

Tertia: quod Curiarum supremarum Consiliarii, in ea duntaxat, cujus sunt membra, possunt accusari curia, ut multis Arrestis decretum est (l), & inter alia duobus Parlamenti provincialis 9. Martii an. 1647. & 26. Februarii an. 1657.

Quarta: quod accusatus de crimine non admittitur ad accusandum pari crimine accusatorem suum: uti decrevit idem Parlamentum 16. Feb. an. 1647. (m)

Quin-

(i) Diarium fori tom. 1. l. 2. c. 70.

(k) Bonifac. tom. 2 part. 3. tit. 2. cap. 8.

(l) Id. tom. 4. l. 1. n. 19. & tit. 25. n. 9.

(m) Id. tom. 2. l. 3 n. 1. & tit. 3. c. 5.

Quinta: quod omnis accusatus, qui crimen dissolvit, de quo accusatur, potest appellare contra accusatorem suum ac delatorem pro suo damno & interesse.

Sexta: quod Parochus ante suum officialem de crimine accusatus: ab exercitio ordinum suorum & functionum curialium, etiam ante convictionem potest interdici: quo in casu Parœciæ suæ redditus omnes non possunt adjudicari Sacerdoti, qui Beneficii ipsius administrationi committitur, sed tantum portio conveniens juxta Arrestum Parlamenti Aqui-Sextiensis 26. Januarii an. 1690. quod refert Blondeau. (*a*)

(*a*) Diarium fori. in fol. t. 2. pag. 774

Non adeo decretoria videtur hæcce Authoris sententia: varias enim adhibendas ei modificationes censent quamplurimi Canonistæ, quorum rationes, & momenta, ex sequentibus decisionibus, sed præsertim ex Responsionibus ad Casum quartum eruere poterit lector.

CASUS PRIMUS.

BLASIUS, reus criminis capitalis, cujus in judicio accusabatur; a Judice interrogatus, illud se admisisse negavit, sciens utique, quod si fateretur, ipsum Judex morte puniret. Quæritur, utrum negare potuerit absque peccato; cum vitæ suæ consulere sit de jure naturali; aut saltem veritatem celare verbis utens ipsi non adversis?

RESPONS.

Distinctione opus est, ut propositæ difficultati fiat satis. Nam vel Judex in Blasium inquisivit, cumque *secundum ordinem juris*, ut loquuntur Theologi, interrogavit: vel in ipsum inquisivit, eumque interrogavit. omissis a jure in causa capitali præscriptis formulis.

In primo casu, Blasius sub reatu peccati mortalis Judici tenebatur obedire, tanquam legitimo Superiori, atque adeo veritatem, de qua interrogabatur, confiteri, quam si perjurio negavit, multo gravius peccavit. *Quicumque facit contra debitum justitiæ, mortaliter peccat*, inquit S. Thomas, (*b*) ..... *pertinet autem ad debitum justitiæ, quod aliquis obediat suo Superiori in his, ad quæ jus Prælationis se extendit. Judex autem ..... superior est respectu ejus, qui judicatur: & ideo ex debito tenetur accusatus judici veritatem exponere, quam ab eo secundum formam juris exigit, & ideo si confiteri noluerit veritatem, quam dicere tenetur, vel si eam mendaciter negaverit, mortaliter peccat.* Quæ ultima verba cum doctrina Sancti Augustini consentiunt, dicentis: (*c*) *Timendo mori mentitur & moritur, antequam moriatur, qui ideo mentiebatur, ut viveret. Mentiri vis, ne moriaris; & mentiris & moreris. Et cum vitas unam mortem, quam differre poteris, auferre non poteris, incidis in duas, ut prius in anima, postea in corpore moriaris.*

(*b*) S. Th. 2. 2. q. 59. a. 1. in corp.

(*c*) S. Aug. in Psal. 30. enar. 2. n. 12.

In secundo casu Blasius non tenebatur agnoscere Judicem, tanquam superiorem suum legitimum, nec ideo ipsi obedire: quia Judex non censetur accusati superior legitimus; nisi præscriptas legibus regulas observando in suis processibus atque judiciis. Unde sequitur, hunc hominem sub pœna peccati mortalis non fuisse obligatum Judici in eo casu veritatem manifestare; etsi mendacio eam occultare non potuerit; cum ex Augustino*, ita peccatum natura sua est mendacium, ut ob quamcunque causam non esse peccatum desinat. Quæ dicimus cum doctrina S. Thomæ consentiunt, qui verbis superius relatis subjungit; *Si vero Judex exquirat hoc, quod non potest secundum ordinem juris; non tenetur ei accusatus respondere, sed potest, vel per appellationem, vel aliter licite subterfugere. Mendacium tamen dicere non licet.*

Fusius etiam mentem suam alibi aperit Doctor Angelicus, (*d*) loquens de casu: in quo Judex ab accusato jurisjurandum potest exigere, ab eoque criminis sui confessionem require: quod quidem ipsum fateri tenetur, ait, cum præcessere infamia, aut semiplena probatio, aut graves conjecturæ, vel manifesta indicia. *Aliud est*, inquit, *veritatem tacere: aliud est falsitatem proponere: quorum primum in aliquo casu licet, non enim aliquis tenetur, omnem veritatem confiteri; sed illam solum quam ab eo potest; & debet requirere Judex: secundum ordinem juris: puta cum præcessit infamia super aliquo crimine, vel expressa indicia apparuerunt; vel etiam cum præcessit probatio semiplena, falsitatem tamen supponere, in nullo casu licet. Ad id autem quod licitum est potest aliquis procedere, vel per vias licitas & fini intento accomodas, quod pertinet ad prudentiam; vel per aliquas vias illicitas & proposito fini incongruas, quod pertinet ad astutiam, quæ exercetur per fraudem & dolum ..... quorum primum est laudabile; secundum vero vitiosum.* Unde his verbis concludit Sanctus Doctor: *Sic ergo reo, qui accusatur, licet se defendere veritatem occultando, quam confiteri non tenetur, per aliquos convenientes modos: puta quod non respondeat ad quæ non respondere tenetur. Hoc autem non est calumniose se defendere; sed magis prudenter evadere. Non autem licet ei, vel falsitatem dicere; vel veritatem tacere, quam confiteri tenetur; neque etiam aliquem dolum vel fraudem adhibere: quia fraus & dolus vim mendacii habent: & hoc est calumniose se defendere.*

(*d*) S. Th. 2. 2. q. 69. a. 2. in corp.

Hæc D. Thomæ doctrina congruit 1. cum Decretali Innocentii III. (*e*) ad Episcopum Vercellensem & ad Abbatem quemdam, qua declarat, cum in causa Novarensis Episcopi judices essent constituti, præscriptas a jure formulas eos non servasse, adeoque eos in tota litis ejus serie prævaricatos, teneri ea resarcire, quæ juri contraria fecerant; quia, inquit, *ex his, quæ inordinate sunt acta, non potest ordinabiliter agi*. 2. Cum alia Decretali ejusdem summi Pontificis ad Archiepiscopum Tarraconensem & ad unum Abbatem, (*f*) in qua declarat, quod in accusatum non debeat inquiri, nisi infamia præcesserit, de Crimine, cujus accusatur: quod idem denuo inculcat in alia Decretali ad Episcopum Genevensem: (*g*) quas tres decretales confirmat idem Papa per quartam in Concilio Lateranensi sub suo Pontificatu anno 1215. habito, promulgatam: (*h*) in qua asserit, Superiorem non posse juridice procedere in accusatum, nisi sit infamis, quoad crimen, de quo accusatur: quod probat allatis duobus Scripturæ Sacræ testimoniis, uno quidem veteris, altero novi testamenti; tum singulas enumerat formulas quas in processibus ac judiciis suis Judices observare tenentur.

(*e*) Innoc. III. in c. Qualiter. 17. de accusationibus &c. l. 5. t. 1.

(*f*) Idem in c. Cum oporteat 19. eod. tit.

(*g*) Idem in c. Inquisitionis 21. §. tertiæ. eod. t.

(*h*) Idem in c. Qualiter 24. eod. t.

Constat his omnibus argumentis. 1. Blasium, ut jam diximus, non teneri ad manifestandam Judici veritatem, si contra juris ordinem ab ipso interrogetur, eamque modo licito occultare potuisse. 2. Eam mendacio occultare non fuisse ei licitum. 3. Ipsum teneri sub peccato mortali suum confiteri scelus, si juridice procedat Judex, jusque ipsum interrogandi habeat, seu quod infamiæ esset compertus de crimine, cujus accusabatur; aut esset semiplena probatio, aut in eum manifesta indicia præcesserint. Qui contrarium asseret, perjurio locum daret, ad quod jam rei nimium propenderit; Criminum impunitati viam aperiret, ac tandem vim omnem legum, Judicumque vigilantiam inutilem efficeret.

CASUS II.

HERMOCRATES, de homicidio accusatus, in quem illius rei se testem oculatum profitebatur unus homo, pugnacissime semper defendit, se illius criminis insontem esse in omnibus interrogatis, ad quæ respondit. Quæritur utrum dici nequeat,

queat, omnia, quæ protulit in eo, mendacia non esse peccata mortalia; cum aliter vitæ suæ consulere non posset nisi veritatem negando, ac jure naturali omnibus liceat mortem devitare?

RESPONS.

Duplex est de eo casu sententia. Prima est, in casu proposito esse tantum peccatum veniale. Ita sentiunt Panormitanus, (a) Sylvester Prierius (b), Angelus de Clavasio (c), & Bartholomæus Fumus Author summæ, *Aurea armilla* (d). Qui existimant, esse tantum veniale peccatum, si quis neget crimen, cujus est reus, cum ex ejus confessione sequi debet pœna temporalis; etsi fateantur esse mortale peccatum, si de excommunicatione incurrenda ageretur.

(a) Panorm. in c. cum super 2 de confessis. l. 2. t. 18.
(b) Sylvester. v. Confessio delicti q. 1.
(c) Angelus de Clavasio eod. v. n. 1.
(d) Barthol. Fumus in aurea Armilla, eod. v. n. 8.

Altera opinio, quæ tuta est & probabilior, asserit hujusmodi mendacia esse peccata mortalia. Et quidem mendacium, quod profert accusatus qui se veritatem prolaturum juravit, Deo infert contumeliam, quem falsitatis testem appellare non reformidat: Ratio est, quia ut ait D. Thomas (e) *Omne quod est contrarium divinæ gloriæ, est peccatum mortale: quia ex præcepto tenemur omnia in gloriam Dei facere, ut patet 1. ad Corinth. 10. Sed quod reus id, quod contra se est, confiteatur, pertinet ad gloriam Dei.* Quod Exemplo Acham confirmat, a quo furti, quod perpetrarat confessionem extorquere volens Josue ait: (f) *Fili mi, da gloriam Domino, Deo Israel; & confitere, atque indica mihi quid feceris: ne abscondas.* Unde sic concludit S. Thomas: *Ergo mentiri ad excusandum peccatum, est pecatum mortale.*

(e) S. Th. 2. 2. q. 69. ar. 1. Argum. Sed contra.
(f) Jos. 7. 19.

Insuper hujusmodi accusatus Judici secundum ordinem juris interroganti injuriam infert, quem perjurio decipit, negando veritatem, quam manifestare tenetur. Qua igitur ratione ipsius perjurium non esset lethale? *Mentiri ad liberandum aliquem a morte cum injuria alterius*, inquit etiam S. Thomas (g) *non est mendacium simpliciter officiosum: sed habet aliquid de perniciose admixtum. Cum autem aliquis mentitur in judicio ad excusationem sui, facit ei injuriam, cui obedire tenetur, dum sibi denegat, quod ei debet, scilicet confessionem veritatis.*

(g) S. Th. 2. 2. q. 69. ar. 1. ad 2.

Alteram quoque rationem addit hic Sanctus, qua gravius esse mendacium ostenditur; quia, inquit, ille qui mentitur in judicio se excusando, (h) facit & contra dilectionem Dei, cujus est judicium, & contra dilectionem proximi, tum ex parte judicis, cui debitum negat, tum ex parte accusatoris, qui punitur, si in probatione deficiat: Cum S. Thoma sentiunt etiam Cardinalis Cajetanus (i), Covarruvias (k), Navarra (l) Caballutius (m), aliique permulti. Igitur a peccato mortali non excusandus videtur Hermocrates, in adjunctis casus propositi mentiens.

(h) Idem a. c. ad 3.
(i) Cajet. S. Th. l. c.
(k) Cov. qq. pract. q. 23.
(l) Nav. Man. c. 25. n. 35.
(m) Caballutius Juris c. Theor & Pr. l. 4. c. 6. n. 2.

CASUS III.

THEODEMARUS, mille libras domestico furto surripuisse accusatus; cum Ludovicus, quem is refutare non potest, juridice testatus fuerit, eum esse hujus furti reum; pertinaciter coram judice defendit se insontem esse hujus criminis: quod norit se sub uno testimonio morte damnari non posse. Quæritur, utrum, tuta conscientia eum absolvere possit Confessarius, etsi in mendacio suo ad vitæ suæ salutem perseverare statuerit: an vero absolutionem ei denegare debeat, donec verum confessus fuerit, licet sibi notum sit ex hujusmodi confessione reum esse morte puniendum?

Prima dubitandi ratio est Confessario, quia Panormitanus, aliique multi Authores, qui relaxativæ morum disciplinæ non favent, existimant, reum in casu Theodemari positum, non teneri ad confessionem veritatis, ubi de salute sua agitur, eamque posse absque reatu peccati mortalis negare, cum sibimetipsi mortis suæ causa esset. Atqui, absolutio, inquit Confessarius, pro venialibus duntaxat non debet recusari: igitur Theodemaro potest conferri, si venialia sint ipsius mendacia.

Secunda est, quia cum Sancto Thoma consentiunt omnes Doctores, reum posse, ubi sese offert occasio, e carcere alibi sine peccato seu ante, seu post dictam in eum sententiam, modo vim non adhibeat. Ex quo inferri posse videtur, vitæ pariter suæ eum posse prospicere, crimen suum negando.

Tertia est, quia nemo tenetur ad dicendum testimonium in propinquos. *Lege Julia judiciorum publicorum cavetur*, inquit Lex, *ne invito denuntietur, ut testimonium litis dicat adversus socerum, generum, vitricum, privignum, sobrinum, sobrinam, sobrino natum, eosve qui priore gradu sint.* A fortiori minus quis tenetur ad ferendum contra se ipsum testimonium, præsertim cum de vita agitur. Ex quo colligi potest, ut videtur, ad id pariter Confessarium cogere non valere, absolutionem recusando.

RESPONS.

Hæc difficultas superiori annexa est equidem. Certum est, quosdam Authores, uti *Lessium* (n), ob tres allatas rationes probabile judicare, quod absque peccato mortali hujusmodi reus peccatum suum negare potest, nec a Confessario cogendus est absolutione denegata, ad illud manifestandum judici, in eo, de quo agitur casu, etsi contrariam opinionem probabiliorem, uti revera est, judicent. Existimamus itaque, quod cum perjuria & mendacia Theodemari coram judice secundum ordinem juris interrogante, sint mortalia, ut probant allata in superiore Responsione argumenta; & consequenter indignus est absolutione, dum crimen suum jam a teste probatissimo attestatum, negare perseverat.

(n) Lessius de just & jure, l. 2. c. 31 dub. 3. n. 16.

Hujusce rei istam affert causam modernus Canonista (o): *quia, est contra jus naturale & bonam fidem, si quis, ubi subest periculum mortalis culpæ, opinionem eligat minus probabilem, & minus tutam in conscientia, relinquendo probabiliorem simul & tutiorem.* Unde sequitur, quod in casu proposito, *prudens Sacerdos*, subjungit idem Author, *recusabit absolvere reum; simulque præstolabitur eventum. Aut enim reus diffitens dimittetur; dimissus porro non tenebitur posthac apud Juditem confiteri: sed ei sola Sacramentalis confessio cum satisfactione sufficiet ad salutem, vel e contra reus non confessus condemnabitur: Eoque casu, cum nihil supersit, quod amplius metuat, neque possit semel facta condemnatio augeri; Confessarius illum facilius ad confitendum judicialiter scelus suum adiget, ad hoc enim obligatur, quamdiu est sub juridica potestate detentus. Postquam vero reus huic satisfecerit obligationi; tum demum illum Sacerdos sacramentaliter absolvet.* Alter Canonista Caballutio antiquior, postquam asseruit, accusatum hunc absque reatu culpæ lethalis non posse se abstinere a veritate manifestanda Judici *secundum formam juris* ipsum interrogantis, his verbis concludit: (p) *tunc ..... adeo obligatur; ut a Confessario non sit absolvendus, nisi proponat illud confiteri.*

(o) Cabuff. l. 4 Theor. & prax. juris c. 6. n. 3.
(p) Navar. Manual. c. 15. n. 35.

Quod ad oppositas rationes pertinet: ad primam dicendum, opinionem contrariam dici non posse probabilem, nisi simplici probabilitate extrinseca, id est, numero Authorum, qui eam talem reputant, eamque nulla ratione niti solida; cum defendi non possit, nisi mendacium ac perjurium, quæ nullo in casu possunt esse licita, approbando. Ex quo altera refellitur ratio: Conceditur namque reum e carcere posse elabi, si suppetat via, nec vim adhibeat. At fuga nullum mendacium, nullum admittit perjurium, ut facit verum negans, quod fateri tenetur Judici ipsum juxta legitimam judiciorum formam interroganti. Pariter quamvis ex legibus in propinquos ad certum gradum testimonium dicere non cogatur, cum de ordinariis, & non privilegiatis Criminibus agitur: in se ipsum tamen quisque illud ferre tenetur, cum omitti nequit sine mortali offensa Dei, ut fit in casu proposito, in quo tenetur Theodemarum Judici veritatem legitime inquirenti manifestare sub pœna peccati. Cæterum Theodemarii Confessarius moneat, eum teneri, si forte idem eveniat casus, ad vitanda hujusmodi perjuria.

Vide { IRREGULARIS.
CASUS. THEODOSIUS. }

CASUS

C A S U S IV.

Nepotianus, de furto notabili & adulterio accusatus ab Ambrosio, dignitatem Ecclesiæ Cathedralis ab avunculo suo sibi resignatam adeptus est: Quæritur, utrum legitime de ea provideri potuerit, an vero ad eam quoque Canonice a Capitulo posset eligi, si esset electiva?

R E S P O N S.

Magnum intercedit discrimen inter Collationem & Electionem. Quod pertinet ad Collationem Beneficii faciendam Clerico, qui juridice accusatus, vel denuntiatus est; existimamus, eam non fore canonicam, nisi innocentiam suam de crimine purgasset, atque per juridicam sententiam extra omnem accusationem esset positus. Hoc patet ex Canonibus ad marginem appositis, (*a*) idque ex multis juris contextibus Glossa comprobat. (*b*) Hostiensis, Panormitanus, Antonius de Butrio, Felinus & Socinus idem docent. *Nota* 1. inquit secundus ex istis Canonistis, (*c*) *quod pendente accusatione, seu inquisitione contra aliquem, non debet iste promoveri ad aliquod beneficium vel officium ..... & hoc procedit etiam in dignitatibus secularibus.* Tum hanc etiam subjungit Animadversionem. *Nota* 2. *quod ex pendentia accusationis gravatur opinio accusati, ut interim non dicatur persona integra omnino. Licet ergo pendentia Accusationis non privet quem jure jam acquisito, neque exercitio juris illius .... tamen inhabilitatur, quo ad acquirendum de novo.* Hactenus dicta confirmat Panormitanus, multis expressis seu juris Canonici seu Romani testimoniis, quæ hic referre longius esset. Ratio, qua nititur hic Canonista, videtur decretoria: Nam, etsi accusatus non semper reus haberi debeat, jure tamen talis reputatur, donec falsitatem impositi sibi Criminis evicerit, *& impeditur tamen ab honoribus*, inquiunt Glossa, (*d*) & Hostiensis, (*e*) unde talis homo ad sacros non debet Ordines admitti, ut vult Canon a Glossa laudatus, donec impositum sibi crimen dissolverit (*f*).

(*a*) S. Greg. l.4. Ep.34. indict. 13. in c. omnipot. 4. de accusat. (lib.5. tit.2.) Celest. I. in can. Tantis 3 dist. 81. &c.
(*b*) Gloss. in cit. c. Omnip. 4. v. Nunciantur.
(*c*) Panorm. ibid. v. eod.
(*d*) Glossa in can. nonne fin. q. 4. v. Sententiæ.
(*e*) Hostiens. in cit. c. Omnipot. v. honoretur.
(*f*) Cit. can. Tantis & ibi Gloss. 2. obrepsit.

Neque etiam fieri potest talis accusati canonica electio, cum de eo in causa criminali inquisitum est; quia in eo casu præcessit infamia, ait Panormitanus, & quod juxta regulam Bonifacii VIII.: (*g*) *infamibus porta non pateant dignitatum*: quæ regula ad seculares, inquit Glossa (*h*), procedit etiam dignitates.

(*g*) Reg. 87. de reg. juris in 6.
(*h*) Glossa ibid. v. Infamibus.

At si talis homo sit simpliciter accusatus, nec præcesserit infamia, per inquisitionem ante factam, aut aliter; tum ipsius electio ad aliquam dignitatem non esset adversus canones; quia non agunt de simplici electione, sed tantum de promotione, quæ a se invicem multum discrepant. Ita sentit Innocentius IV. (*i*) in suo super Decretales commentario, qui verbis expressis dicit, solam infamiam, quæ oriri potest ex simplici accusatione, sufficere, ne clericus ad dignitatem promoveatur, licet non sit sufficiens, ut simpliciter eligatur: *quare enim punitetur*, inquit doctus hic Papa, *si non est verum crimen, de quo accusatur? & sic facile esset, si hoc esset verum, quemlibet ab electione excludere.* Innocentio IV. suffragantur alii plures Authores. Attamen fateri debemus, quosdam velle e contra, ut infamia, e sola accusatione seu vera seu falsa proveniens, electioni obstet, non minus quam promotioni. At mediam quandam inter duas opiniones viam init Hostiensis & Innocentii IV. sententiæ accedendo, eam esse verisimiliorem affirmat; præsertim, si de accusatione, nondum publica, intelligatur. *Primus scilicet occultus* (accusatus) *non prohibebitur eligi .... & sic intelligitur prima opinio: Secundus vero eligi prohibetur, sicut & ille, contra quem fit inquisitio, qua non procedit, nisi contra infamatum ..... talis ergo repellitur: quia fama electi in nullo debet vacillare.* Hanc distinctionem admittit Panormitanus his verbis: (*k*) *Puto dicendum, quod inquisitus etiam eligi non potest: quia jam præcessit infamia; & electio de tali fieri non potest.* Quod Celestini I. superius laudato canone, & Alexandri III. decretali (*l*) confirmat. Quibus dictis subjungit, *si vero est accusatus; aut tunc præcessit infamia facti impedit ..... si vero non præcessit infamia; & etiam non potest eligi .... quia sola infamia facti impedit .... si vero non processit infamia; & tunc eligi poterit, ne malitiose sit attentata accusatio ... si vero est denuntiatus, & tunc præcessit infamia, etiam eligi non potest ratione prædicta: si non præcessit, aut superior inquirit; & interim potest eligi: sed non promoveri.*

(*i*) Innoc. IV. Hostiensis. Jo. Andr. & Ancharanus in c. Accusatum de Simonia.
(*k*) Panorm. in cit. cap. Omnipot.
(*l*) Can. Tantis cit. Alex. III. in c. cum in cunctis 7. de elect. &c. l. 1. tit. 6.

His dictis facile est colligere, Accusationem in Nepotianum institutam, ipsius promotionis canonicum esse impedimentum: & ipsius electionis non foret impedimentum, nisi eam præcesserit aut subsecuta fuerit aliqua infamia.

C A S U S V.

Epiphanius, meditatæ cædis accusatus, & morte per contumaciam damnatus, cum a tribus Satellitibus, a Judice Criminali missis, fuisset deprehensus; adversus eos se defendit, ut saluti suæ consuleret, aut carcerem evitaret. Quæritur, utrum id absque peccato facere potuerit, ac revera potuisset vitæ suæ fuga prospicere?

R E S P O N S.

Distinguendum est: nam, vel Epiphanius juste ad mortem damnatus est, vel injuste: in primo casu ipsi omnis erat interdicta defensio; in secundo vero licita. *Aliquis damnatur, ad mortem dupliciter*, inquit S. Thomas, (*m*) *uno modo juste, & sic non licet condemnato se defendere .... unde relinquitur, quod ex parte ejus bellum sit injustum. Unde indubitanter peccat. Alio modo condemnatur quis injuste; & tale judicium simile est violentiæ Latronum ..... & ideo sicut licet resistere Latronibus; ita licet resistere in tali casu malis Principibus. Nisi forte*, subdit sanctus Doctor per exceptionem, *propter scandalum vitandum; cum ex hoc aliqua gravis turbatio timeretur.*

(*m*) S. Th. 2. 2 q. 69. a. 4. in corp.

Sylvius Sancti Thomæ interpres idem docet his verbis: (*n*) *Juste condemnato non licet se defendere vel contra judicem, vel contra executores sententiæ. Inique autem condemnato licet, quando id fieri potest absque scandalo, aut alio gravi malo.* Cujus quidem hanc rationem affert ex Epistola ad Romanos deductam. *Quia illo casu se defendere*, ait, *est resistere potestati a Deo ordinatæ ad vindictam malorum: qui autem ei resistit, ipse sibi damnationem acquirit*; ad *Rom.* 13. Cui priori hanc alteram subjungit rationem: *Deinde Judex licite potest reum tunc resistentem impugnare. Ergo non potest reus licite resistere: quia bellum non potest ex utraque parte esse justum: nisi forte per ignorantiam alterius .... in proposito autem non supponitur ulla ignorantia.* De eo etiam, qui injuste damnatus est, sancto Thomæ assentitur hic Theologus.

(*n*) Franc. Sylvius in S. Thom. art. 4. cit.

In eo doctrinæ capite cum D. Thoma sentiunt alii permulti Theologi, quales sunt Cajetanus, Bannes, Petrus de Arragonia, Michael Salonius, Petrus Sotus, Gabriel, Navarra, Gregorius de Valentia, Emmanuel Rodriguez, & Sairus, a quo laudatur his verbis: *reus juste condemnatus, etiam ad mortem, tenetur parere judici, & non per vim resistere judici vel ministro.* Sic Sanctus Thomas &c. (*o*) His omnibus addi potest Covarruvias, (*p*) qui pro eadem sententia laudat Archidiaconum, Alexandrum, Dynum & Chassanæum.

(*o*) Greg. Sairus cl. Reg. l. 11. c. 8. n. 1. & apud eum P. Sotus de Just. & Jur. q. 6. a. 4. Gabriel Biel in dist. 15. q. 6. art. 2. concl. 6 Nav. in can. Statuim. 10. q. 3. Greg. de Valent. tom. 3. disp. 5. q. 13 punct. 4. Emman. Rodr. Tr. de ordine judicial. c. 14. concl. 3. &c.
(*p*) Covar l. 1 var. res. c. 2. n. 13. & apud eum Archid. in c cum homo 23. q. 5. Alex. in Leg. 1. §. Item si quis ff. ne quis eum, qui in jus vocabitur, vi eximat. l. 2. tit. 7. Dynus in reg. Quod quis de reg. juris in 6. Chassan. in Cons. Burg. rub. 1. §. 7. v. Notant. n. 3.

Ad paritatem autem fugæ, qua vitæ suæ consulere potest; cum eodem Doctore Angelico dicendum, magnum esse discrimen inter evitationem mortis per fugam, ejusdemque evitationem per vim & resistentiam: quia mortem sibi procurare nemo tenetur, se ipsum tradens judici; verum ei non licet evitare per vim (*q*) *nullus ita condemnatur, quod ipse sibi inferat mortem; sed quod ipse mortem patiatur. Et ideo non tenetur facere id, unde mors sequatur, quod est, manere in loco, unde ducatur ad mortem. Tenetur tamen non resistere agenti; quin patiatur, quod justum est, eum pati.* Quæ dicta hoc exemplo probat Angelicus Doctor. *Sicut etiamsi aliquis sit condemnatur, ut fame moriatur; non peccat, si cibum sibi occulte*

(*q*) Id. S. Th. ad 2.

ministratum sumat : quia non sumere, esset se ipsum occidere.

CASUS VI.

CESSELIUS, Subdiaconus, denuntiato sibi Vadimonio personali, ob accusationem criminis capitalis, cujus reus factus est, cum ab Officiali interrogatus fuisset, se reum esse confessus est. Quæritur, utrum Officialis illum pœna Canonica possit condemnare, quam meretur hoc crimen, ob illius tantum confessionem, contra illam juris regulam: *Nemo auditur perire volens.*

RESPONS.

Magnum est, quoad rem præsentem, dissidium inter Jurisprudentiam Ecclesiasticam & secularem. Nam seculari non sufficit confessio criminis facta ab accusato; sed ante pœnæ injunctionem, alias exigit probationes. Ratio est, quia reum scelus suum confitentem habet, uti hominem, qui ad suum præpostere ruit interitum, quique vitam, membraque corporis sui, cum eorum non sit Dominus, justitiæ rigori sponte non potest permittere: atque in eo solum vim suam retinet hæc regula: *Non auditur perire volens*: & edictum Ludovici XII. Blesis mense Martio an. 1499. factum, cui conforme est aliud Francisci I. an. 1539. distinguit inter Crimina, quæ pœnam corpoream merentur, & ea, quæ non merentur. Quod ad priora pertinet, ad confessionem accusati, alias necesse est accedere probationes, ut juridica sit convictio. De posterioribus vero, quæ non pœnam corpoream, sed debitam tantum exigunt partis adversæ satisfactionem, vel mulctam aut aliquam levem pœnam, sola sufficit accusati confessio ad legitimam ejus condemnationem.

Non eodem se res habet modo in Jurisprudentia Ecclesiastica. Cum enim Judices Ecclesiastici, Laicorum more, non damnent pœnis corporeis, & omnia eorum judicia ad salutem accusati, atque emendationem spectant; non habetur in iis reorum confessio, ut signum spontanei interitus, verum ut nota desiderii propriæ suæ salutis & emendationis: quare superior regula respectu eorum vim non habet. Unde colligimus, Officialem, de quo in specie proposita agitur, legitime Cessellum damnare posse post voluntariam sui criminis confessionem ad pœnam Canonicam, quam admisso facinore meritus est. (a)

(a) Du Casse official. cond. : praxis jurisp. Eccl. cont. cap. 10. n. 1.

CASUS VII.

BIRGITTA, rea adulterii, a marito suo de eo crimine juridice accusatur. Petitur, utrum teneatur, sub reatu peccati mortalis illud Judici interroganti manifestare atque confiteri?

RESPONS.

Circa hoc est distinguendum, inquit D. Thomas: *(b) si enim adulterium sit omnino occultum; non debet peccatum suum in judicio confiteri; nec debet ab ea exigi juramentum de veritate dicenda; quia occulta soli divino judicio reservantur, secundum illud* 1. *Corinth.* 4. Nolite ante tempus judicare, quousque veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum. *Sed quando ex adulterio procedit infamia, vel aliqua signa evidentia apparent, quæ vehementem suspicionem facere possunt; vel quando est semiplene probatum; tunc debet ab ea exigi juramentum de veritate dicenda: & ipsa tenetur confiteri veritatem.*

(b) S. Thom. quodl. 5. q. 8. art. 16.

CASUS VIII.

CHRISTIANUS, Pastor, de sortilegio accusatus, & in equuleum impositus, licet hujus criminis insons; propter vim tormentorum se reum fateri coactus est, etsi ex confessione sua mortem secuturam non dubitaret. Postea Confessarium sibi dari postulavit, cui declaravit suam innocentiam: quam ob rem ab eo exigit, ut falso sibi impositi criminis factam confessionem revocaret: at id a se fieri posse, absolute negavit, dicens, mortem se anteponere diris tormentis, quibus procul dubio iterum sententia Judicis admoveretur, juxta leges patriæ suæ, si confessionem suam revocaret.

Qua de re postulat Confessarius, num in eo casu Christianum absolvere potuerit? ratio dubitandi est, quia mortis suæ vera censetur esse causa talis homo, & ideo absolutionis indignus est, cum mortem sibi voluntarie procurare nunquam liceat.

RESPONS.

Existimant Authores, & quidem gravissimi, scilicet Dominicus Sotus, (c) Angelus de Clavasio, (d) Gregorius Sairus, (e) Petrus Navarra, Petrus Ledesma, & Cardinalis Toletus (f) quod, si talis accusatus vilioris sit conditionis, qualis est is, de quo agitur, probabile est, quod Confessarius eum possit absolvere. Sylvius, (g) ad horum videtur propendere opinionem Authorum, quorum hæ sunt rationes. 1. Quod talis homo mortem tormentorum quæstioni possit anteferre, cum duriora sibi & magis metuenda ea videntur, quam mors ipsa. 2. Quod sibi soli injuriam faciat, cum vilioris sit conditionis: & quod si quos haberet parentes, non eis magnam sua mors afferret ignominiam, habita ratione eorum infimæ conditionis. Iste nihilominus Theologus satis ostendit, hanc sibi non arridere opinionem, quam ab extrinseco solum, hoc est, ob Authores, qui eam propugnant, probabilem agnoscit: quare de ea, uti de re dubia, loquitur. *Quæ utcumque se habeant*, inquit, *propter authoritatem nihilominus Doctorum, qui sic loquuntur, ea probabilem faciunt hanc conclusionem.*

(c) Dom. Sotus de just. & jur. q. 10. a. 2. & alibi.
(d) Ang. de Clav. v. Detract. in fin.
(e) Greg. Sairus, clavis Reg. l. 11. & ap eum Petr. Navar. Petr. Ledesma & alii
(f) Tolet. instruct. Sacer. l. 5. c. 66.
(g) Francisc. Sylv resolut. var. v. Sortileg. 1. concl. 2

Opinio contraria, quam solam existimamus veram, potioribus nititur rationibus. Nam, cum nemo vitæ suæ aut membrorum suorum dominium habeat, non cuiquam licitum est horum sibi jacturam inferre; & si in eo pertinaciter consilio perseveret, a Confessario non est absolvendus. Ita sentiunt Panormitanus, aliique complures inclyti Canonistæ, quos laudat & sequitur Covarruvias, (h) Sylvester de Prierio, Azorius, (i) & Navarra, (k) eandem amplectuntur sententiam, & omnes consentiunt, homini non esse licitum, sponte periculum subire amittendi vitam aut membrum, crimen confitendo, cujus est insons; & quod si alterutrum ex his malis, revocata falsa confessione sua, possit evitare, ad id præstandum teneatur. Unde concludi necesse est, quod si saluti suæ prospicere possit Christianus diffitendo crimen, idque nihilominus facere recuset, ei absolutio a Confessario deneganda est, cum a peccato mortali non vacet ejus denegatio:

(h) Covarr. a Leyva l. 1. var. resolut. c. 2 n. 8.
(i) Joann. Azor. part. 3. l. 5. c 9.
(k) Navar. in can. Int. verba, 55. 11. q. 3. conc. 6 corol. 44. n. 170. & Manual. c. 18 n. 29.

CASUS IX.

ANTONIUS juridice, licet injuste, accusatur de cæde Claudii. Renato comperta est ipsius innocentia; verum cum ejus rei testis non appelletur, pro eo testimonium dicere non potest. Quæritur, num aliunde teneatur, ad procurandam criminis falso impositi Antonio depulsionem, ejusque accusati liberationem?

RESPONS.

Pro certo ad id obligatur; & tenetur ad declarandam veritatem, eamque probandam, quantum in se est, seu judicem adeundo, seu aliquam aliam personam, quæ utiliter ad detegendam Antonii innocentiam, possit operam collocare. Id ipsum docet S. Thomas, & multis confirmat Scripturæ testimoniis hoc modo: (l) *Si testimonium requiratur, ad liberandum hominem, vel ab injusta morte, seu pœna quacumque, vel a falsa infamia, vel ab aliquo damno; tunc tenetur homo ad testificandum: etsi ejus testimonium non requiratur; tenetur facere quod in se est, ut veritatem denuntiet alicui, qui ad hoc possit prodesse. Dicitur enim Psalmo* 81. Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate; *& Proverb.* 24. Erue eos, qui ducuntur ad mortem. *Et Rom.* 1. Dicitur: digni sunt morte, non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. *Ubi dicit Glossa (m)*: Consentire est tacere, cum possis redarguere.

(l) S. Th. 2. 2. q. 70. art. 1. in corp.
(m) S. Ambr. in hunc loc.

ADO-

A D O P T I O.

De hocce Titulo agetur ubi de *Impedimento Adoptionis*, seu *Cognationis Legalis*, quæ inter Matrimonii impedimenta numeratur.

A D U L A T I O.

ADULARI, eo sensu, quo in hoc titulo sumitur, proprie loquendo, est ultra modum alterius recte facta amplificare, aut ejus vitia nimium excusare ipsi complacendi gratia. Hinc *Adulatio* ex Cajetano, (*a*) *est peccatum; quia est excessiva laus, seu complacentia verbis, vel factis in communi conversatione*: Quod a Sancto Thoma desumpsit hic Author. (*b*)

(*a*) Cajet. in summ. v. Adulat. init.
(*b*) S. Th. 2. 2. q. 1. 115. in corp.

Quatuor variis modis adulationis peccatum admitti potest, ut in tertia hujus tituli decisione ostendemus; ac triplici etiam ratione peccatum istud, ex Doctrina Sancti Thomæ, quem sequitur idem Cajetanus, potest esse mortale: 1. Ratione rei, quæ laudatur, ut cum laudibus extollitur actio, quæ est peccatum mortale. 2. Ratione finis: ut cum quis eo fine laudatur, ut aliquod grave damnum, corporeum vel spirituale, proximo inferat. 3. Ratione occasionis; quæ personæ laudatæ præbetur, ut peccatum aliquod mortale admittat.

Quod pertinet ad duos priores modos, a peccato non possunt excusari, quia tum adulatio caritati adversatur, eamque destruit: at vero tertius modus a peccato mortali potest excusari, vel per inadvertentiam adulatoris, vel quia debitas existimat, quas exaggerat, laudes, nec inde personam laudatam peccandi occasionem sumpturam esse existimat. Iis exceptis casibus Adulatio est tantum venialis; & quis etiam ex D. Thoma, quandoque laudari potest absque reatu adulationis; cum justæ amicitiæ servatur regula, nimirum, *ut ex hoc eum consoletur, ne in tribulationibus deficiat: vel etiam ut in bono proficere studeat.*

CASUS PRIMUS.

AURELIUS adulatione immodica quemdam e suis amicis ad actionem criminosam impulit. Nunquid in eo mortaliter deliquit, licet ipsi talem actionem non persuaserit?

RESPONS.

Dubium non est, quin Aurelius mortaliter peccaverit, cum blanditiis suis ad amici sui crimen efficaciter contulit, quod probabiliter absque tali adulatione non admisisset. Ita sentit Sanctus Thomas, (*c*) qui propugnat, peccatum talis adulatoris non minus esse mortale peccatum, etsi proximo suo esse peccandi occasionem per blanditias suas non intenderet. *Adulatio autem*, inquit Angelicus Doctor, *caritati contrariatur ..... per occasionem: sicut cum laus adulatoris fit alteri occasio peccandi etiam præter adulatoris intentionem*. Tum subjungit (*d*), *ille enim plus nocet quam sibi, aliis: quia sibi nocet tanquam sufficiens causa peccandi, aliis autem occasionabiliter tantum.*

(*c*) S. Th. 2. 2. q. 115. art. 2. in corp.
(*d*) Id. ibid. ad 2.

Idem dicendum, inquit Sanctus Doctor, de eo, qui proximo suo nocere per adulationem intendit. *Alio modo ratione intentionis; puta cum quis alicui adulatur ad hoc, quod fraudulenter ei noceat, vel corporaliter vel spiritualiter: & hoc etiam est peccatum mortale: & de hoc habetur Proverb.* 27. Meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula blandientis; ac de hujusmodi Adulatoribus juxta Doctorem Angelicum intelligi debet Canon e quarto Carthaginensi Concilio depromptus, quem laudat Gratianus (*e*) quo statuitur, *ut Clericus, qui adulationibus & proditionibus vacare deprehenditur ab officio degradetur*. Quæ pœna non nisi pro gravissimis peccatis ab Ecclesia constituta est, de cujus canonis verbis allatis dicit S. Thomas: *Authoritas illa loquitur de eo qui proditorie alteri adulatur, ut eum decipiat.*

(*e*) Conc. Cart. IV. c. 56. in can. Cleric. dist. 46.

CASUS II.

OLYMPIUS, cum cognovisset, fratrem suum contumeliis onerasse Philippum communem sibi inimicum, eum ob eam rem tanquam ob egregium aliquod facinus laudibus cumulavit. Quæritur, utrum in eo mortaliter peccaverit?

RESPONS.

Nulla hic nobis suppetit ratio, cur Olympius a peccato mortali eximatur: nam criminis approbatio non minus est coram Deo peccatum, quam ipsa criminis actio. „ Contrariatur siquidem caritati tri„pliciter ait Doctor Angelicus (*f*): „ uno modo „ratione ipsius materiæ; puta cum aliquis laudat „alicujus peccatum: hoc enim contrariatur dile„ctioni Dei, contra cujus justitiam homo loquitur, „& contra dilectionem proximi, quem in pecca„to fovet. Unde est peccatum mortale, secundum „illud Isaiæ 5. *Væ qui dicitis malum, bonum*. Et paulo post subdit: „ talis enim adulatio dicitur plus no„cere, quam gladius persecutoris: quia in potiori„bus bonis nocet, scilicet in spiritualibus. „

(*f*) S. Th. 2. 2. q. 115. art. 2. cit. in corp.

CASUS III.

PHALIERUS in nobilium conventu hominis faceti ac hilaris famam aucupans, sæpe ex amicis suis quosdam adulatorie laudibus extollit; aut notabiliter gravitatem minuit criminis, cujus aliquis est conscius, illud inter nugas annumerans. Quodnam est illius peccatum?

RESPONS.

Phalieri peccatum grave est in primo casu, at mortale in altero. Sciendum itaque Adulationis peccatum quadruplici modo posse committi. 1. cum in aliquo laudatur dos aliqua aut virtus, qua caret, & est verum mendacium, *quod fit placendi cupiditate de suaviloquio*, ut loquitur S. Augustinus (*g*).

(*g*) S. Aug. in can. Primum 8. 22. q. 2.

2. Eſt eorum, qui vitam bonorum amplius, quam debent, laudant, ut loquitur S. Gregorius. (a)

(a) S. Greg. l.9. Ep. 30 in can. Sunt plurimi. 11. 6. q. 1.

3. Eſt, cum laudatur in aliquo qualitas aut actio, quæ mala eſt mortaliter, & tanquam bona haberi contenditur. Hancque adulationis ſpeciem damnat antiquus Papa dicens (b): *Quæ eſt iſta juſtitiæ inimica benignitas, palpare* (*id eſt adulari*, addit Gloſſa) *criminoſos, & vulnera eorum uſque in diem judicii incurata ſervare? ..... dum falſa blandimenta & periculoſas adulationes ipſorum libenter accipimus, in eiſdem permanere peccatis, eis inutiliter indulgemus; aut ipſa peccata augere permittimus.*

(b) Hormiſd. in can. Si quis 29. diſt. 50.

4. Denique adulationis modus fit minuendo gravitatem peccati mortalis, dicendo eſſe leve peccatum. De hac adulationis ſpecie loquitur Regius Pſaltes, (c) *inquit D. Thomas,* (d) dum ait: laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ, & iniquus benedicitur; & S. Paulus dicens (e): *Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ſervus non eſſem.* Id ipſum docet Angelus de Clavaſio poſt Halenſem (f) „Adulatio fit quatuor modis ſecundum Alexandrum..... „1. Laudando bonum, quod non habent. 2. Augendo bonum quod habent pluſquam ſit. 3. Laudando malum quod habent, dicendo bonum. 4. „Minuendo malum ipſum, ſcilicet dicendo, non „tam grave peccatum. Primi duo modi ſunt venialia peccata, niſi immiſceatur contemptus Dei, „vel in eo quod laudat, vel in eo qui laudatur. „Tertius & quartus modus eſt peccatum mortale, „ſi malum ſit mortale.„ Quod cum Gloſſa congruit (g).

(c) Pſal. 5. 24.
(d) S. Th. 2. 2. q. 2. ar. 5. ad 1.
(e) Galat. 1.
(f) Alex. Halenſ. Angel. v. Adul. n. 15. Sylv. v. Adulat. q. 2.
(g) Gloſſa in can. Sunt plur. 11. 6. q. 1 v. Laudant.

Gratianus (h) duos priores modos ſub his terminis complectitur: *Si amplius fuerit blanditus, quam expedit. Si cuicumque majori perſonæ, aut ex voluntate, aut ex neceſſitate adulari voluerit*: eoſque inter venialia peccata annumerat. Sunt quidem peccata, quia, ut ait S. Auguſtinus (i), *nec ipſa veritas ſine placendi hominibus enuntianda eſt.*

(h) Gratian. 5 §. alias diſt. 2. ſub fin.
(i) S. Aug. l. de mendacio c. 14. cit can. primum.

Gloſſa dicit: (k) *Tribus modis adulatur quis, vel tribuendo alicui homini bonum quod non habet; vel nimium extollendo bonum quod habet: utrumque iſtorum eſt veniale: vel approbando malum quod habet; & iſtud eſt mortale*: quod probat his Iſaiæ (l) verbis, quæ refert Canon: (m) *Væ qui dicitis malum, bonum; & bonum, malum; ponentes tenebras, lucem; & lucem, tenebras.*

(k) Gloſſa in cit. § alias v. Adulari.
(l) Iſai. c. 5.
(m) Can. Væ qui dicitis 59. 11. q. 3.

De tertio adulationis modo loquitur S. Gregorius (n) his verbis: *Sunt nonnulli, qui dum malefacta hominum laudibus efferunt; augent quæ increpare debuerunt. Hinc enim per Prophetam dicitur:* (o) Væ qui conſuunt pulvillos ſub omni cubito manus, & faciunt cervicalia ſub capite univerſæ ætatis. *Ad hoc quippe pulvillus ponitur, ut mollius quieſcatur. Quiſquis ergo male agentibus adulatur, pulvillum ſub capite, vel cubito jacentis ponit, ut qui corripi ex culpa debuerat, in ea, fultus laudibus, molliter quieſcat.*

(n) Greg. l. 8. moral. c. 4. in can. Sunt nonnulli. 2. diſt. 46.
(o) Ezech. 13

De hoc etiam adulationis genere loquitur antiquus Canon (p) his verbis: Nemo..... prudentium putet, quod minus ſit periculum in verbis, lingua mentiendo, quam manibus ſanguinem fundendo. Melius eſt autem pro veritate pati ſupplicium, quam pro adulatione recipere beneficium.

(p) Can. Nemo 81. 22. q. 3.

Uno verbo, ad dijudicandum tuto de qualitate peccati adulationis, habenda eſt ratio Doctrinæ S. Thomæ dicentis (q): „Peccatum mortale eſt, quod „caritati contrariatur, quandoque etiam non. Contrariatur ſiquidem caritati tripliciter. Uno modo, „ratione ipſius materiæ, puta, cum aliquis laudat „alicujus peccatum: hoc enim contrariatur dilectioni Dei, contra cujus juſtitiam homo loquitur, & „contra dilectionem proximi, quem in peccato fovet. Unde eſt peccatum mortale, ſecundum illud „Iſaiæ, 5. „*Væ qui dicitis malum, bonum.*„ Alio „modo, ratione intentionis: puta, cum quis alicui „adulatur ad hoc, quod fraudulenter ei noceat, „vel corporaliter, vel ſpiritualiter: & hoc eſt etiam „peccatum mortale, & de hoc habetur Proverb. 27. *Meliora ſunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oſcula blandientis.*„ Tertio modo; per occaſionem, „ſicut cum laus adulatoris, fit alteri occaſio peccandi, etiam præter adulatoris intentionem: & in hoc „conſiderare oportet, utrum ſit occaſio data, vel „accepta; & qualis ruina ſubſequatur. Si autem „aliquis ex ſola aviditate delectandi alios, vel etiam ad evitandum aliquod malum vel conſequendum aliquid in neceſſitate alicui adulatus fuerit, „non eſt contra caritatem. Unde non eſt peccatum „mortale ſed veniale.„ Hæc ille, Cajetanus in hunc ſecundum articulum ait: „Cum dicitur adulator, laudando alicujus peccatum, peccat mortaliter; intellige, ſi laudat hominem de peccato „mortali. Nam ſi de veniali laudat, venialiter peccat; quoniam materia non eſt contraria caritati, „nec contra juſtitiam Dei, ſed præter illam laudat: „qui veniale laudat, nec contra dilectionem proximi loquitur, fovendo eum in peccato veniali, „ſed præter eam.„

(q) S. Th. cit. q. 115. ad 2. in corp.

ADULTERIUM.

ADULTERIUM nonnulli definiunt *alieni thori violatio*, juxta ea, quæ dicuntur in Canone decreti Gratiani (r). Alii verbis iſtis illud accuratius definiunt: *Adulterium eſt illicitus conjugatorum (utriuſque aut alterius tantum) concubitus.* Juxta ſenſum ſecundæ hujus definitionis crimen iſtud poteſt committi: 1. A conjugato cum perſona libera. 2. A conjugato cum conjugata aut viciſſim. Primum dicitur ſimplex, & alterum duplex. Multis in locis hujuſce operis dicemus de effectibus adulterii.

Liberi ex adulterio nati non poſſunt fieri legitimi, ne quidem per ſubſequens matrimonium, quoad ſucceſſionem paternam vel maternam.

Jus accuſationis in materia adulterii, ad ſolum maritum, excluſo quocumque alio, pertinet. *Publico judicio*, inquit Lex, (s) *non habere mulieres adulterii accuſationem..... Lex Julia declarat.* Hæc eſt etiam conſuetudo Galliæ, (t) quæ in hoc antiquis Legibus Romanis eſt contraria, quæ jus illud tribuit Patri, Fratri, Sorori, ac Patruo. (u) Si tamen vir uxoris ſuæ adulterio faveret, ad accuſationem admitteretur ejus Pater, aut alius cognatus, uti decretum eſt multis Arreſtis, quæ referunt Corbin, & Soefve. (x)

Ad ſolum Judicem ſæcularem pertinet cognitio de crimine adulterii, juxta edictum an. 1336. quod refert Fontanon (y) & innumera Arreſta ſupremarum Curiarum, quæ reperiuntur in Dictionario D. Brillon, (z) & apud Bouchel. (aa)

Morte puniebantur in antiqua Lege mulieres adulteræ cujuſcumque conditionis, & abſque exceptione alicujus caſus. (bb) Eandem pœnam decernit

Jus

(r) Can. non mœchaberis. fin. 32. q. 6.
(s) Leg. Publie 11. cod. ad Leg. Jul. de adult. l. 9. tit. 7.
(t) La Peyrere Litt. A. n. 17. & 27. Baſſet. collect. Arreſt. t. 2. l. 6. tit 8. cap. 1.
(u) Leg. Quamvis 30. cod. cit. tit.
(x) Corbin. c. 62. Soefve tom. 2. cent. 3 cap. 57.
(y) Fontanon. tom. 4. p. 943. col. 1.
(z) Brillon. Dict. Arreſt. v. Adulter. n. 65. & ſeq.
(aa) Bouch. Bibliot. can. tom. 1. pag. 765. col. 2.
(bb) Lev. 20. 10. Deut. 22. 22. Joan. 8. 5.

Jus Romanum. (a) At ea non utitur severitate Galliæ Jurisprudentia; ac mulierem de adulterio convictam tantum dote sua multat in gratiam ipsius mariti, atque usufructu partis bonorum ejus eidem post mortem a marito concessæ: (b) nec non aliis omnibus ejus prætentionibus seu erga mobilia, seu immobilia post nuptias ei parta; nisi ex superiori matrimonio filios susceperit; quo casu ad maritum non pertinet, nisi summa, ad quam pervenire posset legitima portio natorum ex priore conjuge: modo conjugis suæ libidinis non fuerit adjutor. (c) Multa sunt tamen Arresta, quibus fertur mortis pœna, in servos, famulos, & villicos reos adulterii cum domina commissi. (d)

(a) Legem Quamviscit.
(b) Mainard. l. 4. c. 1.
(c) Idem L. 8. c. 11.
(d) Brillon. Dict. Arrest. v. Adulter. n. 125. & seq.

Cæterum, marito non licet juridice accusare eum, qui cum ipsius muliere admisit adulterium, omissa accusatione mulieris, uti decretum est in Curia criminali Senatus Parisiensis 14. Junii an. 1625. (e)

(e) Bardet. t. 2. l. 1. c. 47.

Denique crimen admissum de consensu mariti, est tamen verum adulterium, uti decrevit Clerus Gallicanus in Comitiis an. 1700. censura propositionis sequentis.

PROPOSITIO XLIII. *Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium: adeoque sufficit in confessione dicere se esse fornicatum.*

CENSURA. *Doctrina (hac propositione) contenta, scandalosa est; perniciosa, castarum & piarum aurium offensiva & erronea.*

CASUS PRIMUS.

VITELIUS, certus de adulterio mulieris suæ, eam dimisit quoad thorum; nec jam vult ipsi debitum conjugale reddere. Quæritur, utrum tuta conscientia sic se gerere possit?

RESPONS.

Potest eam pro certo dimittere. Cum enim, uxor, cujus caro juxta Scripturam (f) est una cum carne mariti sui, *erunt duo in carne una*, eam adulterio dividit; vir ille, non jam, ut antea, tenetur ipsi debitum conjugale reddere, ac eam quoad thorum potest dimittere. Cum illa unam carnem in aliam diviserit, inquit Author operis imperfecti in Matthæum, (g) & se fornicatione separaverit a marito; non debet teneri: ne virum quoque sub maledicto faciat, dicente Scriptura, (h) *qui adulteram tenet, stultus & impius est*. Nec minus est certum idem jus viro competere ob alios impudicitiæ actus graviores, quos mulier admisisset; cum vox, *fornicatio* omnem carnalem concubitum illicitum, contineat, ut ait Sanctus Augustinus in canone Decreti Gratiani relatus. (i)

(f) Gen. 2. 24.
(g) In can. Dic. 2. 32. q. 1.
(h) Prov. 18.
(i) Canon. Meretrices 21. 32. q. 4. Et can. Idololat. 5. 28. q. 1.

Hæc decisio conformis est doctrinæ Christi ipsius, qui in tali casu divortium permittit, ut constat his verbis (k), *Omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari*. In quem textum sic dicit S. Thomas (l): *Dominus uxorem dimittere concessit, propter fornicationem in pœnam illius, qui fidem fregit, & in favorem illius, qui servavit; ut non sit adstrictus ad reddendum debitum ei, qui non servavit fidem*; & alibi (m): *Vir potest dimittere uxorem . . . . . quantum ad thorum . . . . quam cito sibi constat de fornicatione uxoris, proprio arbitrio; nec tenetur reddere debitum exigenti, nisi per Ecclesiam compellatur*. Idem docent Sanctus Bonaventura & S. Antoninus (n), quos sequuntur omnes Theologi & Canonistæ.

(k) Mat. 5. 32.
(l) S. Th. in 4. dist. 35. q. un. 2. in corp.
(m) Idem. ib. a. 3. in corp.
(n) S. Bonav. in 4. d. 35. a. un. q. 3. in corp. S. Ant. 3. part. sum. Theol. tit. 1. c. 21. §. 5.

CASUS II.

VALERIUS adulterium commisit: quæritur, utrum Publia, uxor illius, ab eo se possit separare quoad thorum; ac debitum conjugale ei denegare, uti posset ipsius maritus; si ipsa fuisset adulterata?

RESPONS.

Jure illo fruitur Publia. Quamvis enim Cajetanus (o) nixus testimonio Sancti Ambrosii (p) censeat, soli viro competere separationem quoad thorum, nec jus idem uxori convenire: quia nullibi id ipsum testatur Scriptura, pro certo tamen habendum, quod adulterium sit justa & sufficiens causa separationis quoad thorum pro utroque ex conjugatis. En illius rei probationes.

(o) Cajet. in cap. 19. Mat.
(p) S. Amb. in 1. Cor. 7.

1. Id ipsum formaliter asserunt antiquus Canon Innocentii I. ad Exuperium Episcopum scribentis (q): Concilium Milevitanum, quod in suo Decreto laudat Gratianus (r), & sanctus Hieronymus in sua ad Oceanum Epistola (s) in qua sic ait: *præcipit Dominus uxorem non debere dimitti, excepta causa fornicationis: & si dimissa fuerit, manere innuptam. Quicquid viris jubetur, hoc consequenter redundat in fœminas, neque enim adultera uxor dimittenda est, & vir mœchus retinendus*. Cujus rei hanc rationem affert in laudato canone Innocentius I. quia *Christiana Religio adulterium in utroque sexu pari ratione condemnat . . . . . vir utique submovebitur; si ejus flagitium detegatur*. Idem sentit S. Augustinus; ut videre est ex multis Canonibus depromptis ex ejus operibus & ad marginem indicatis. (t)

(q) Innoc. in can. Christ. fin. 32. q. 5.
(r) Conc. Milevit. n. 2. in can. Placuit. 5. 32. q. 7.
(s) S. Hieron. in can. Præc. 19. 32. q. 5.
(t) S. August. in can. Idololat. 5. 28. q. 1. Et in can. Nihil. 1. 34. q. 6. Et in can. Ap. 3. 32. q. 7.

Eandem doctrinam docuere omnes celeberrimi sive Theologi, sive Canonistæ post Magistrum Sententiarum, & sanctum Thomam, & imprimis Tostatus (u), Sanctus Antoninus (x), Cardinalis Bellarminus, Toletus, & alii permulti, qui in hoc casu idem jus uxori ac viro tribuunt, conformiter ad hæc Apostoli verba, (y) quæ exprese denotant, uxorem quandoque virum suum posse dimittere: *præcipio non ego; sed Dominus: uxorem a viro non discedere: quod si discesserit: manere innuptam, aut viro suo reconciliari*.

(u) Alphons. Tost. Ep. Abulensis in Matth. 19. q. 66. in fine.
(x) S. Ant. 3. p. Sum. Th. tit. c. 21. §. 4.
(y) 1. Corin. 7. 10. art. 11.

3. His omnibus authoritatibus accidit ratio, quæ vult, ut frangenti fidem, fides possit eidem frangi: unde sic habet Alexander III. (z) *Nec tu ei, etiamsi promissum tuum juramento vel fidei obligatione interposita firmasses, aliquatenus teneris; si constat eum conditioni minime paruisse*. Quæ regula apprime quæstioni propositæ convenit, cum viro suo potestatem in corpus suum contulisse non censetur mulier, nisi sub ista conditione, *si contra legem conjugii non peccaveris*, ut loquitur Innocentius III. in una ex suis Decretalibus (aa). Unde sequitur, quod, ubi alteruter huic conditioni non satisfecit, non est æquum, alterum subjacere servituti, cui se submiserat sub ista tantum conditione, juxta illud juris effatum: *non servanti fidem, fides servanda non est*. (bb)

(z) Alex. III. cap. Pervenit 8. de jure jur. l. 2. tit. 24.
(aa) Innoc. III. in cap. Quemad. 25. eod. tit.
(bb) Arg. Legis cum proponas. 21. cod. de pactis l. 2. tit. 3.

Insuper, in omni contractu subsunt semper conditiones justæ & honestæ, qualis est ista, etsi nulla hujus verbis expressis facta fuerit exceptio, ut fuse probat Glossa (cc) quæ inter cæteras istam designat: *si mihi servabitur fides*. Ex quo colligendum, jus idem mulieri hac in re competere ac viro, cum datam nubendo fidem solvit.

(cc) Glossa in cap. Quemadmodum de Jurejur. v. Conditio.

Equidem docet Apostolus, pro hac idem ferri debere judicium de uxore respective ad maritum, ac de marito respective ad uxorem, cum declarat

rat habere invicem potestatem in corpus suum; atque ut corpus mulieris subjacet potestati viri, sic corpus viri esse in potestate mulieris. Ex quo sequitur, quod alterutro adulterante, qui mœchatur, juste puniri potest per privationem vel denegationem debiti conjugalis; ut concludit Innocentius I. in canone superius (a) cujus consecutionis hæc asseri potest ratio jure naturæ fundata ex Sancto Augustino: (b) *iniquum est, ut quisque de alio judicare velit, & judicari de se nolit.*

(a) Innoc. I. in cit. can. Christiana.
(b) S. Aug. in can. iniquum 3. 13. q. 6.

Attamen juvat observare circa præsentem difficultatem, quod alterutro ex conjugatis adulterante, alteri debitum conjugale non potest alter recusare: cum adulterium non est formale, sed solum materiale, ut loquitur Schola; hoc est, quando v. g. uxor, quæ vi sibi illatæ non potuit obsistere, aut quæ juste poterat existimare virum suum obiisse; alteri viro bona fide nupsit. Prior namque redux maritus mulierem suam de adulterio non potest insimulare; eamque ut ream hujus criminis habere, sed solum eam cogere ut ad se redeat, atque a secundo marito supposito separetur. Id constat ex S. Leone in sua ad Niceam Episcopum Aquilejensem Epistola (c); ex Innocentio I. in sua pariter ad Probum Epistola (d); & verbis expressis ex S. Augustino, quem refert Canon (e). Tandem leges civiles Canonibus consentiunt, ut videre est in lege Digestorum, ad marginem indicata. (f)

Idem dicendum, cum nocte a viro mulier decepta est: quem jure suum esse putabat maritum; idem de viro fit judicium; (uti Jacob evenit erga Liam, quam Rachelem esse existimavit. (g) Id ipsum expresse probatur ex Concilio Triburiensi, quod refert Decretum Gratiani. (h)

(c) S. Leo. Ep. 77. c. 8. in can. cum per bellicam, 1. 34. q. 1. & 2.
(d) Innoc. I. in can. cum in capt. ibid.
(e) S. Aug. in can. Si virgo. ibid.
(f) Leg. Viro passim. 30. ff. ad Legem Juliam. de adulteris coercendis
(g) Gen. 29. 24
(h) Concil. Triburien in can in Lect. 6, 34. q. 1. & 2.

CASUS III.

ELIGIUS occultum admisit adulterium. Petitur, utrum ex eo jus amiserit debitum conjugale requirendi a conjuge sua, cui peccatum suum non est manifestum, imprimis, cum illud per pœnitentiam expiaverit?

RESPONS.

Cum nemo turpitudinis suæ debeat esse præco, nec sceleris sui aliter, quam per pœnitentiam, vindex, putamus, homines hunc in proposito casu jure suo non excidere. Constat saltem, quod si debitum conjugale, vi justitiæ non possit exigere; priusquam peccati sui pœnam per pœnitentiam luerit; ut docent multi Authores, & præcipue S. Antoninus (i) & S. Raymundus; potest saltem illud petere, uti actum amicitiæ. *Ipse tamen adulter*, inquit Covarruvias, (k) *absque peccato poterit debitum petere, vel ab ignorante conjuge, vel a sciente, modo ab invita per vim illud non exigat, quia adulter, non est lege divina in interiori, aut exteriori foro ipso privatus jure petendi ab altero conjuge debitum ..... alioqui sequeretur, adulterum occultum non posse petere a conjuge, ignorante adulterium, debitum conjugale: quod perquam durum est; imo falsum esse opinor.* In quo hic Canonista multos graves sequitur Authores, quos pro se laudat; quales sunt Dominicus Sotus, Petrus Soto, & Cajetanus.

(i) S. Ant. 3. p. t. 1. c. 20. §. 9
(k) Covar. a Leyva de matr. 2. part. c. 7. §. 2. n. 4. Et apud eum Dom. Sotus 4. dist. 36. q. u. 2. 3. Petrus Soto inst. Sacer. c. de mat. dilect 16. Et Cajet. l. 17. respons. c. 4.

CASUS IV.

AMBROSIUS, conscius est adulterii suæ conjugis: quæritur, num absque peccato possit eam dimittere quoad thorum tantum, cum ipse ejusdem sit reus criminis?

RESPONS.

Sanctus Augustinus, in canone Decreti Gratiani relatus, (l) ait, *nihil iniquius esse, quam fornicationis causa dimittere uxorem; si & ipse convincitur fornicari; occurrit enim illud*: in quo enim alterum judicas, temetipsum condemnas: eadem enim agis, quæ judicas: *quapropter quisquis, fornicationis causa, vult abjicere uxorem, prior debet esse a fornicatione purgatus: quod similiter etiam ac femina dixerim.* Ratio, quam affert S. Doctor est ista; (m) *si caput es, inquit, duc: sequatur illa caput suum. Sed vide quo eas. Noli ire, quo non vis, ut sequatur.* Et alibi (n), *cum debeas in virtute præcedere; quoniam castitas virtus est; tu sub uno impetu libidinis cadis: & vis uxorem tuam esse victricem, tu victus jaces ..... Si caput est vir; melius debet vivere vir, & præcedere in omnibus bonis factis uxorem suam; ut illa imitetur virum & sequatur caput suum. In peccato pari innocentiorem facit videri virum, non divina veritas, sed humana perversitas.* Doctrinæ Sancti Augustini conformes sunt leges Romanæ; (o) *Periniquum enim videtur esse*, inquit una ex his legibus, *ut pudicitiam vir ab uxore exigat, quam ipse non exhibeat.*

(l) S. Aug. in can. Nihil 32. q. 6.
(m) S. Aug. Serm. 392. n. 2. 5.
(n) Idem in Epist. ad Galat. Serm. 9. n. 3. & 4.
(o) L. Si uxor 13. ff. ad Leg. Juliam de adulteriis §. 5. l. 48. tit. 5.

Ex his testimoniis hactenus allatis liquido constat, Ambrosium in casu proposito, tuta conscientia ab uxore sua divortium facere non posse quoad thorum, nec ei debitum conjugale recusare ob adulterium quod commisit; cum ipse primus fidem ei datam violaverit.

Idem dicendum de marito, qui cum ab initio sit innoxius: juste debitum conjugale uxori suæ in adulterio deprehensæ recusat, & postea simile ipse perpetrat facinus. Nam ubi ipse admisit, juste non potest jam tale debitum denegare, ut docet Sanctus Antoninus (p) & multo ante declaraverat Innocentius III. in una ex suis Decretalibus ad Episcopum Ambianensem (q) En ipsa verba Decretalis. *Tua fraternitas requisivit, utrum aliquo denegante uxori suæ in adulterio deprehensæ, debitum conjugale; si ipse postmodum cum alia perpetret adulterium manifeste, cogi debeat, ut eandem maritali affectione pertractet, Super quo tibi respondemus, quod, cum paria crimina compensatione mutua deleantur; vir hujusmodi fornicationis obtentu, suæ uxoris nequit consortium declinare.*

(p) S. Ant. 3. p. t. 1. c. 21. §. 5.
(q) Innoc. III. in cap. Tua Fraternitas 7. de adulter. & stup. l. 5. tit. 16.

Hinc a fortiori sequitur, eum, qui adulterium, licet occultum, commisit, non posse illæsa conscientia eum juridice accusare, qui conscius est paris secum sceleris, quod probare potest ad obtinendam sententiam divortii. *Divortium ex causa fornicationis fit uno accusante alium*, inquit S. Thomas (r); *& quia nullus accusare potest alium, qui in simili crimine existit; quando uterque fornicatur, divortium celebrari non potest.* Quod nititur illo Innocentii I. effato (s) *Christiana Religio adulterium in utroque sexu pari ratione condemnat.* Quocirca adulter, licet occultus, obtenta divortii sententia in mulierem, absque peccato non posset uti; eamque jam dimissam, denuo accipere teneretur; ut constat ex verbis Decretalis Innocentii III. modo citatæ; & ex alia ejusdem Papæ Decretali ad Turonensem Archiepiscopum (t) in qua hanc affert rationem suæ decisionis: *cum, inquit, matrimonii jus in utroque lætum consistat, paria delicta mutua compensatione tolluntur.* Quæ ratio eadem est, ac superioris Decretalis, quam e lege Digestorum exprompsit, & quæ sic habet. (u) *Viro atque uxore, invicem accusantibus causam repudii dedisse, utrumque pronuntiatum est. Sed ita accipi debet; ut ea lege, quam ambo contempserunt, neuter vindicetur. Paria enim delicta mutua compensatione dissolvuntur.*

(r) S. Th. in 4. dist. 35. q. un. a. 1. ad 2. & art. 6. ad 5.
(s) Innoc. I. in can. Christiana 23. 32. 7. 6.
(t) Innoc. III. in cap. Intelleximus. eod. tit.
(u) L. Viro. 39. ff. soluto matrimonio, l. 24. tit. 3.

CASUS V.

MARCELLUS, cum ab uxore sua debitum conjugale obtinere non potuerit, occultum commisit adulterium: quæritur, utrum uxor illius, detecto ejus adulterio, jus habeat imposterum recusandi debitum propter hanc infidelitatem.

RESPONS.

Non æquum est, ut in bonum illius, qui est causa criminis, cedat crimen, Atqui Marcelli uxor censenda est causa incontinentiæ sui mariti, injuste ipsi & multoties denegato debito conjugali. Igitur adulterium ipsius obtendere non potest, ut in denegatione sua perseveret. Ita sentit Cardinalis Toletus, de simili casu loquens: (x) *Sunt multi casus, in quibus vir tenetur reddere debitum uxori, etiam postquam commisit adulterium; dummodo non per-*

(x) Franc. Tolet. Instr. Sacerd. l. 7. c. 24. n. 5.

perseveret in ille, inquit hic Cardinalis .... *Quintus casus solet addi, quando vir dedit occasionem femina adulterandi; quia noluit reddere debitum. Tunc si adulteretur femina, tenetur vir reddere debitum*, Quod probat authoritate Sancti Augustini ad Ecdiciam scribentis, (a) qui ait, quod cum vir, qui continentiam servare cuperet, uxori suæ debitum reddere cogitur, id ipsi continentiæ imputatur, si timeat, ne mulier adulterium committat; unde sequitur e contrario, quod qui debitum negando est causa alterius peccati, id ipsi pariter peccato tribuitur: Hic Author S. Thomam (b) laudat, qui rem eandem docet: *Septem sunt casus*, inquit hic Sanctus Doctor, *in quibus vir non potest ob causam fornicationis uxorem dimittere ,... tertius: quando ipse ei occasionem fornicandi dedit, ut quia non vult reddere debitum*.

(a) S. Aug. in can. secundum. 5. 35. q. 5

(b) S. Th. in 1. Corinth. 7. lect. 2.

Contrariam quidem opinionem defendit Author modernus (c) & contendit, adulteram ob talem causam non posse excusari, & a viro suo posse dimitti: Id probare conatur ex Decretali Alexandri III. ad Episcopum Cretensem (d). En quæstionis propositæ, ac solutionis datæ verba ipsa: *Significasti, quod quidam, uxore sua sine judicio Ecclesiæ dimissa, pro eo quod suggestum sibi fuerat, ipsam incestum cum quodam consanguineo suo commisisse, vinculo fuit propter hoc excommunicationis astrictus. Verum mulier non continuit: sed sobolem de alio viro suo restitui, asserens se ab ipso injuste dimissam, & eumdem sibi materiam adulterandi dedisse*. Factum sequitur decisio. *Consultationi tuæ taliter respondemus quod si notorium est, mulierem ipsam adulterium commisisse, ad eam recipiendam præfatus vir cogi non debet; nisi constaret ipsum cum alia adulterium commisisse*.

(c) Franc. de Genet. Th. Mor. tom. 4. part. 2. tract. 9. c. 9. n. 19.

(d) Alex. III. in c. Significasti 4. de divortiis.

Attamen non putamus, opinionem hanc privatam hujus Authoris esse admittendam. Nam casus in Decretali Alexandri III propositus est plane diversus ab eo, de quo nunc est quæstio, quandoquidem Marcelli adulterium est occultum & unicum; cum adulterium mulieris, de qua loquitur Alexander III. esset publicum, eaque mulier jam esset infamata vehementi sibi adscripti incestus suspicione, & publico ob eam rem mariti sui divortio, quocirca ex adulterio ipsius recte concludi posset, eam esse consciam incestus, de quo a marito suo accusabatur; atque ita duritiam sui mariti prostitutionis suæ solam non esse causam. Insuper agitur in hac Decretali de judicio exterioris fori; quæ circumstantiæ in casu proposito non reperiuntur.

Pergimus ergo dicere, uxorem Marcelli esse veram causam adulterii, quod commisit, denegando ipsi pertinaciter debitum conjugale, atque adeo nullum ipsi jus competere ad eum dimittendum quoad thorum; obtentu criminis, quod commisit: quod de utroque conjugato in pari casu est dicendum. *Si tu abstines sine uxoris voluntate*, inquit S. Chrysostomus, (e) *tribuis ei fornicandi licentiam; & peccatum illius tua imputabitur abstinentiæ*.

(e) S. Chrysost. in can. Si tu. 24. 17. q. 3.

CASUS VI.

SABINIUS cum Rosalia uxore ad extremam rerum omnium inopiam redactus, assentitur, Rosaliam adulterium committere cum Abundio, homine opulento; & ad illud eam incitat, allectus ea spe, quod miseriam eorum sumptibus suis sublevabit Abundius. Rosalia igitur hominis illius libidini obsequitur; ac per annum integrum cum eo adulteratur. Sabinius videns, libidinosum illud patefieri commercium, cujus se participem non esse, persuadere contendit: & anxius de mutatione uxoris suæ, quæ eum non eodem, quo prius, amore prosequitur; ipsi conjugale debitum denegat, & etiam eam a se dimittit. Quæritur; utrum hujusmodi divortium cum ea facere non possit tuta conscientia; cum Rosalia crimen suum excusare nequeat per consensum mariti sui.

RESPONS.

Negari non potest, quin verum adulterium admiserit Rosalia, invito consensu mariti sui. Nam hujusmodi consensus non impedit, quominus matrimonii abruperit fidem, a qua immunem nunquam uxorem vir potest præstare; ut constat ex condemnatione obscœnæ hujus propositionis ab Innocentio XI. *Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium: adeoque sufficit in confessione dicere, se esse fornicatum*. (f)

(f) 50. Propositio damnata ab Innoc. XI.

Attamen, cum sola non sit nocens Rosalia, eamque ad mœchandum impulerit Sabinius; non æquum est, eum ex uxoris suæ adulterio commodum percipere, ut eam repudiet, neque quoad domicilium, neque quoad thorum. Cur enim improbet maritus mores, quos ipse, aut ante corrupit, inquit lex (g) aut postea probavit?

(g) L. Cum. Mulier. 46. ff. soluto mat.

Rem hanc manifeste decidit Innocentius III. scribens ad Præpositum Magdeburgensem, dicendo, quod *vir prior* cogatur redire ad ipsam (h) & maritali eam affectione tractare; cum adulterium ei non possit objicere, qui eam adulterandam tradidit, præsertim invitam. Quæ duo ultima verba addidit, ideo, quia casus, de quo consulebatur, continebat, mulierem ad adulterium fuisse compulsam de consensu mariti (i) *quam .... cuidam consanguineo suo tradit in quantum potuit, renitentem*. In quo maritus erat magis damnandus.

(h) Inn. III. in c. Discretionem, 6. de eo, qui cognovit consanguineam uxoris suæ vel sponsæ l. 4. t. 13.

(i) c. c. Discretionem.

Idem docet Sanctus Thomas, (k) cum enumerans casus, in quibus vir uxorem suam juste potest repudiare; præsentem, de quo agimus excipit dicens? *excipiuntur septem casus, in quibus non licet viro uxorem dimittere fornicantem .... secundus. Si ipse uxorem prostituerit*. Idem sentit S. Bonaventura. (l)

(k) S. Th. in 4. dist. 35. q. un. a. 1. in corp. & in supplem. 3. part. q. 62. a. c. in corp.

(l) S. Bonav. in 4. dist. 35. art. un. q. 1. in corp.

CASUS VII.

SABINIUS Rosaliam ad adulterium non incitavit: sed non impedivit, licet potuerit, imo vero illud dissimulavit, vel corruptorem uxoris suæ reformidans, vel aliquam inde sperans utilitatem, & etiamnum se illud ignorare simulat. Qua de re quæritur, utrum propter adulterium ipsius Rosaliam possit dimittere?

RESPONS.

Joannes VIII. Summus Pontifex, a Gratiano laudatus (m) declarat, quod, *qui crimina, cum potest emendare, non corrigit, ipse committit*; ea nimirum silentio suo comprobans, quod ea juris regula nititur, (n) *qui tacet consentire videtur*. Dicendum itaque, quod Sabinius criminose adulterium Rosaliæ dissimulando, reus est peccati ipsius; *nam Patronus turpitudinis ejus est, qui crimen celat uxoris*, inquit Canon (o); quare jus amittit, quod aliter haberet, eam dimittendi.

(m) Jo. VIII. in can. Præterea. 12. 23. q. 8.

(n) Reg. 43. de reg. juris in 6.

(o) Apud S. Chrys. Hom. 32. operis Imperf. in Mat. in can. Sicut. 1. 32. q. 10

Dici tamen potest, quod si dissimulato aliquandiu Rosaliæ crimine, palam ejus libidini, & quantum potest, obsistit, eaque, ipso invito perseveret, jus recuperat, ei divortium indicendi, & eam absque peccato dimittere potest.

CASUS VIII.

TITIUS injuste & per vim domo sua Mæviam uxorem suam pepulit, quæ, cum inopiam suam sublevare non posset, adulterium postea commisit, ut inde victum sibi compararet. Petitur, utrum tuta conscientia illam non resumere, eique ad vitam necessaria non suppeditare possit?

RESPONS.

Maritus ille, qui crudelis & inhumanus dici potest, Mæviam denuo recipere, eique ad vitam necessaria suppeditare tenetur, quamvis adulterata sit. Quamvis enim apud Deum excusationem non admittat tale peccatum; & omnia ei potius mala fuissent toleranda, quam crimen illud admittere, ut probat Glossa in Decretalem Alexandri III. (p) authoritate Sancti Augustini (q) his verbis: *cum pudicitia virtus sit animi, comitemque habeat fortitudinem, qua quælibet potius mala tolerare, quam malo consentire decernat*, &c. Attamen vere dici potest, Mæviam id facinus non admisisse, nisi compulsam nimia Titii crudelitate, qua eam domo injuste, ac per vim pepulit; atque adeo istius veram esse causam: unde sequitur, æquum non esse, ut ex eo commodum percipiat. Nam secundum S. Chrysostomum in canone superius laudato in respons. ad quintam difficultatem (r) vir abstinens sine uxoris voluntate, tribuit ei fornicandi licentiam; peccatum mulieris viri abstinentiæ imputabitur. Ex quo sequitur, quod a for-

tiori

(p) Glossa in c. Ex Litteris. 5. de divortiis, l. 4. t. 10. v. Compulsa.

(q) S. Aug. l. 1. de Civit. Dei c. 18. in can. Ita. 3. 32. q. 5.

(r) S. Chrysost. in can. Si tu. 24. 27. q. 2.

tiori mulieris peccatum ei imputabitur, cum illud tantum admisit e domo viri per vim pulsa, & ad extremam inopiam redacta. Hoc manifeste constat: nam vir pellens uxorem, quam absque auxilio relinquit, eam majori libidinis periculo committit, quam ei simpliciter conjugale debitum denegando: ex quo fit nocentior.

Potest etiam aliquatenus ei comparari, qui ipse uxorem suam prostituit: atqui juxta S. Thomam (a) talis homo uxorem suam non potest dimittere sub prætextu adulterii, quod commisit, quoniam hujus est author. Igitur in casu proposito, mulieri suæ crimen imputare non potest, ad quod necessitate compulsa est: cum eam domo sua pellens, & ad vitam necessaria non suppeditans, ad id illam adegit: quocirca Titius post adulterium uxoris suæ pari modo, ac ante illud commissum, tenetur ad illam recipiendam ac ei vitæ necessaria suppeditanda.

(a) S. Th. in 4. dist. 35. q. un. a. 3. in corp.

CASUS IX.

MARIANÆ, ab Alexandro metu minisque mortis ad secum mœchandum, compulsæ, Lucas maritus ejus, qui hoc rescivit, debitum conjugale reddere denegavit. Quæritur, utrum in tali repulsa queat perseverare?

RESPONS.

Certum est, quod in casu proposito Lucas potest in sua repulsa ad reddendum conjugi suæ debitum conjugale perseverare. Ratio est, quia sufficienter voluntarium est crimen illius, nec metu, quantumvis gravi, quemquam posse excusari, qui facinus admittit ex natura sua mortale; ut facile probat Canon in Gratiani Decreto relatus, (b) in quo aperte declaratur, metum non eximere a peccato, nec impedire; ne, qui per infirmitatem cadit, iram in se Dei provocet; *Quia magis timet hominem, quam Deum*. Quod consentit cum doctrina S. Augustini, cujus authoritatem in superiori responsione laudavimus. Unde concludendum, quod, cum Mariana potius mala omnia & mortem ipsam tolerare, quam peccato consensum præbere teneretur, pro certo nocens est; atque adeo ut admissi sceleris pœnam luat æquum esse.

(b) can. Quisquis 80. 11. q. 3.

Solutionem hanc adeo certam existimamus; ut validiora etiam illius argumenta omittamus, hic tantum Sylvii authoritatem afferre contenti, qui opinionem suam confirmat ex Canone deprompto ex operibus Sancti Hieronymi (c): *Si mulier*, inquit hic Theologus, *metu vel alia simili ex causa inducatur ad fornicandum, non excusatur, quin possit dimitti*, 32. q. 7. Can. *Omnes*.

(c) Franc. Sylvius in Supp. 3. part. Sum. S. Th. q. 62. a. 1.

Nihilominus, cum Marianæ peccatum non adeo grave sit ac si commisisset illud impulsa habitu libidinis; Lucam exhortari potest Confessarius ejus, ut uxori suæ indulgeat, si sincere testificetur, se pœnitere, quod nimia infirmitate cesserit metui ac minis, de quibus agitur in casu proposito.

CASUS X.

BEATRIX, adulterium in suo corpore perpessa est per vim, cui omnino non potuit resistere; atque Richardus, se infamatum agnoscens hac turpitudine, quamvis involuntaria, quia publica facta est, eam dimisit quoad thorum & domicilium. Quæritur, utrum sine peccato id facere potuerit?

RESPONS.

Richardus ob talem actionem Beatricem eo modo repudiare non potuit. *Nam sine culpa, nisi subsit causa*, inquit Bonifacius VIII (d) *non est aliquis puniendus*, nec proinde jure suo privandus. Atqui certum est Beatricem nullo pacto hujusce adulterii esse ream, quod, pro ea, est tantum materiale; ut in Scholis loquuntur, cum ei nullatenus sit assensa. *Non potest fieri*, inquit Sanctus Hieronymus, (e) *ut, nisi quis mœchetur prius in corde, mœchari possit in corpore*. Unde dicit Sanctus Augustinus, (f) loquens de Lucretia, a Tarquinio vim similem passa, quod, quamvis duo ad tale concurrant adulterium, ab uno tamen duntaxat admittitur adulterium, cum altera non assenserit persona; & per vim majorem illud tantum perpetrarit. *Mirabile dictu. Duo fuerunt, & adulterium unus admisit*, inquit sanctus Doctor. Et quidem ex Sancto Hieronymo (g) *corpus mulieris, non vis maculat, sed voluntas; & a violento stupratore eripi nec ipsa potest pudicitia*. (h) Unde sequitur, quod Richardus coram Deo tenetur, ad recipiendam uxorem suam, cum injustum sit cum ea ipsius divortium. Ita decidit S. Thomas, qui asserit, virum non posse uxorem suam dimittere causa adulterii in septem diversis casibus; quorum præsens est quintus: (i) *Si fuerit vi oppressa*. Idem docet Sanctus Antoninus. (k)

(d) Reg. 23. de reg. juris in 6.
(e) S. Hier. in can de Pudicitia. 6. 33. q. 9.
(f) S. Aug l. 3. de Civ. Dei c. 19. in can. Proposito 4. 32. q. 5.
(g) S. Hier. c. can de Pudicitia.
(h) Idem ib.
(i) S. Th. in 3. dist. 35. a. 1. in corpore.
(k) S. Anton. 3. part. Sum Th. t. c. 21. §. 5.

CASUS XI.

LOELIA hoc sibi jus arrogat, dimittendi Fulvium maritum suum; quia commisit adulterium; ex quo etiam luem quandam veneream contraxit, qua ab eo & ipsa infecta est, tunc cum libidinem ejus ignorabat; quæritur, utrum cum tuta conscientia dimittere possit, præsertim, si noverit ipsius pœnitentiam?

Videtur quod possit: quia tunc Evangelium separationem permittit verbis generalibus & absolutis, non designando, eum, qui sit innocens, teneri ad communicandum postea cum reo.

E contra dici potest, quod nequeat; quia Fulvii pœnitentiam, pravosque mores emendatos novit; is autem tanquam adulter haberi non debet, qui pœnitentia peccatum suum expiavit, juxta illud S. Augustini dictum (l) *Cur enim deputamus adulteros, quos, vel baptismate ablutos, vel pœnitentia credimus esse sanatos?* Lœlia igitur deinceps conjugale debitum non potest denegare, propter adulterium ab ipso commissum, quod pœnitentia delevit. Sic enim concludit sanctus Doctor (m), qui allato mulieris adulteræ exemplo ita subjungit: *Quis non intelligat, debere maritum ignoscere, quod videt ignovisse Dominum amborum: nec jam se dicere adulterum, cujus pœnitentis crimen divina credit miseratione deletum?* Cui testimonio addi potest: eum qui aliter ageret, Deo ipso severum esse magis & immisericordem, quandoquidem sincere pœnitenti omnia ipse nobis peccata misericorditer condonet. En prima ratio, quæ pro Fulvio afferri potest, simulque authoritate antiqui Gallicani Concilii firmari his verbis, (n) *Si mulier dimissa egerit pœnitentiam, & voluerit ad virum suum reverti; debet, sed non sæpe, recipere peccatricem*. Unde concludere necesse est, a Lœlia Fulvium pœnitentem & prima vice infidum ad usum matrimonii esse admittendum.

(l) S. Aug. in can. quod autem. 7. 32. q. 1.
(m) Idem. ib.
(n) In c. Si vir. 3. de adulteriis & stupro. l. 5. t. 16.

Altera etiam suppetit hac de re validior, & magis positiva ratio; antiquus videlicet Canon (o) quo manifestis verbis fertur, maritum in eo casu non posse absque peccato cum conjuge sua non reconciliari: quod pariter intelligi debet de muliere erga maritum. En verba Canonis. *Dixi illi: quid si mulier dimissa pœnitentiam egerit, & voluerit ad virum suum reverti, nonne recipietur a viro suo? Imo, si non receperit eam vir suus, peccat; & magnum peccatum admittit: sed debet recipere peccatricem, quæ pœnitentiam egit*.

(o) can. Ego dixi. 7. 34. q. 1.

Denique potest dici, quod si Lælia pertinaciter virum suum admittere nolit; rea futura sit incontinentiæ mariti sui, cujus frequentes actus eum esse admissurum in posterum verisimile est, ob nimiam ejus infirmitatem ad castitatem servandam. Hæc sunt præcipua rationum momenta, quibus adductus est insignis Theologus, (p) ut defenderet, fidelem conjugem coram Deo teneri ad recipiendum alterum, qui adulterio conjugii fidem violavit, cum Deo pœnitentia satisfecit.

(p) Guillelmus Estius in 4. dist. 35. §. 6. & Laim. tract. 10. 3. part. c. 7. n. 16.

Quæritur itaque, utrum pro Lælia stet ratio; an non?

RESPONS.

Nostra fert sententia, Læliam in casu proposito non posse damnari. Ratio est, quia, cum alter e conjugatis jus alterum dimittendi ob infidelitatem ipsius acquisivit; nullam jam lege tenetur, cum reo in gratiam redire, hoc est, ipsi jura restituere; etsi pravos mores emendarit, ac pœnitentiam de peccato egerit. Ita sentiunt multi sancti Authores.

Pri-

(a) S. Bonavent. in 4. d. 35. a. 1. q. 5.

Primus est Sanctus Bonaventura, (b) dicens: *Ad reconciliationem faciendam .... aut unus petit & alter repugnat ..... si autem alter petit; aut nocens petit innocentem: & sic non debet cogi ad reconciliationem ...... quantumcumque mulier faciat pœnitentiam, nunquam acquirit jus in virum, ipso nolente, nisi vir fornicetur; & hoc propter contumeliam, quam intulit matrimonio; quia directe peccavit contra bonum fidei.*

(b) S. Th. in 4. d. 35. q. un. a. 6. ad 2.

Alter est Sanctus Thomas, qui dicit (b) quod, *Pœnitentia uxoris debet inducere virum, ut uxorem fornicantem non accuset, aut dimittat, sed tamen non potest ad hoc cogi: nec potest per pœnitentiam uxor eum ab accusatione repellere.* Quod pariter de uxore fideli erga maritum adulterum intelligi debet. Hujus autem decisionis hanc Sanctus Doctor affert rationem, qua responderi potest primæ Fulvii excusationi, quam etiam firmat Sancti Augustini authoritas: *Quia cessante culpa,* inquit Angelicus Doctor, *& quantum ad actum, & quantum ad maculam, adhuc manet aliquid de reatu & cessante etiam reatu, quo ad Deum, adhuc manet reatus, quo ad pœnam humano judicio inferendam: quia homo non videt cor, sicut Deus.*

(c) S. Anton. 3. part. tit. 1. c. 23. §. 5.

Tertius est Sanctus Antoninus (c) his verbis: *Ubi delinquens omnino vellet se emendare, vel præsumeretur pœnitens, debet innocenti persuaderi, quod sibi reconciliet; tamen ad hoc cogi non potest per subtractionem absolutionis, nisi hoc faceret ex odio vel vindicta.*

Decisionem istam confirmat istud ratiocinium. Jus, quo fruitur conjux innocens, ad denegandum adultero conjugale debitum; natura sua est perpetuum, ut constat ex his Christi verbis, absque exceptione prolatis, & quorum sensus est universus,

(d) Mat. 7. 32

absolutum & absque ulla restrictione: (d) *Omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari.* Illa igitur dimissio ad certum tempus non est restrigenda: & conjux insons, in ea, si libuerit, continuo perseverare potest: & quidem post latam a Judice Ecclesiastico divortii sententiam, jus habet Religionem amplectendi, aut sacros Ordines suscipiendi, atque adeo nocentem personam debito conjugali perpetuo privandi.

Verum quidem est, quod stante adulterio occulto, nec juridice probato, non licet parti innocenti, consortem quoad domicilium dimittere: attamen in conscientiæ foro, adultero debitum conjugale denegandi jure potitur, quod jus ipsius non exterioris fori actionibus, aut Judicis sententia divortium proferentis, sed infractione fidei conjugalis innitatur.

(e) Canon. Admonete. 2. 33. q. 2.

(f) Petrus Ledesma de matr. c. 20. n. 11.

Allatis hactenus probationibus addi potest Canon antiquus, (e) in quo manifeste soluta videtur hæc quæstio, ut observat Ledesma Author non contemnendus: (f) nam Stephanus V. Pontifex Max. cui a Gratiano tribuitur Canon ille, vel potius Paulinus, Episcopus Forojuliensis, ut observat Pithou, scribens ad Hastulfum, qui uxorem suam sub adulterii suspicione occiderat, damnati ipsius crudelitate & injustitia, ait: *Post septem annos peracta pœnitentia, dimittere eam per approbatam causam poteras, si voluisses; occidere tamen nullatenus debuisti.*

Ex adductis authoritatibus liquet, Læliam in foro interiori nullatenus teneri, ad redeundum in gratiam cum Fulvio, hoc est, ad ei reddendum in posterum debitum conjugale: cum eo se ipsum jure sponte privaverit, per fidei violationem, & etiam ipsa non posset absque periculo contrahendi iterum obscœnum illius morbum.

Verum ut hæc difficultas sit extra omne dubium, juvat respondere rationibus, quæ pro Fulvio adducuntur.

1. Objicitur, quod si Lælia cum Fulvio in gratiam redire vi justitiæ non teneatur, ad id saltem ex præcepto Christianæ caritatis obligatur; alioquin esset causa peccatorum impudicitiæ, quæ denuo admitteret, quæque illa, cum possit, illi conjugale debitum reddendo impedire, tenetur.

Objectioni huic respondemus, quod cum Læliæ repulsa sit justa, non peccat ipsa in caritatem, quam in maritum debet habere: quia caritas ordinata primum ipsa sibi prospicit; atque, ut vulgo aiunt, *Tunica pallio propior est*; hoc est, potest ipsa, salva æquitate, evitare malum, quod cohabitatione illius posset contrahere, atque proprium commodum mariti sui commodo anteferre, qui propria sua culpa incidit jure, quod habebat in mulierem: *Et propter contumeliam, quam intulit matrimonio: quia directe peccavit contra bonum fidei*, ut loquitur Sanctus Bonaventura.

Cæterum, si Fulvius sit vere conversus, potest auxiliante divina gratia, & Sacramentorum usu frequenti, a Deo perseverantiæ donum obtinere & continentiam servare, ut innumeri alii, qui cælibem vitam & castam degunt.

2. Quidam citantur Canones, quibus probare nituntur, a Lælia Fulvium, uti adulterum, expiato per pœnitentiam peccato, haberi non debere, quocirca jus suum pristinum ipsi debet restituere, cui rei respondemus, verum quidem esse, adulterum, expiato per pœnitentiam peccato, coram Deo non esse talem quoad culpam criminis, cum ipsis remissionem per pœnitentiam obtinuit, sed nihilominus adhuc manere aliquid de reatu, ut loquitur Sanctus Thomas, *& quod cessante etiam reatu quo ad Deum, adhuc manet reatus, quo ad pœnam humano judicio inferendam*, subjungit idem Sanctus Doctor, atque eo sensu intelligendus est Sanctus Augustinus.

3. Additur Decretalis ex antiquo Galliæ Concilio deprompta, cujus textu Estius innititur, & quam præpropere omnino intelligit. Etenim constat illud Concilium, loqui tantummodo de debito obligationis absolutæ & rigorosæ, ut observat Glossa, in hanc vocem *Debet*, (g) & quam his explicat terminis, *debito honestatis, & non necessitatis*, atque hanc affert rationem: *quia etiam post pœnitentiam posset eam accusare de adulterio.*

(g) Glossa in c. Si vir. cit. v. Debet.

(h) Joan Cabassut. juris can. theor. & prax. l. 3. c. 28. n. 5.

Cabassutius (h) quoque secundum hunc sensum istam intelligit Decretalem. En ejus verba, quæ ferme hactenus dicta comprehendunt. *Quod vero ibidem* (citato cap. *si vir*) *dicitur, debere a viro uxorem pœnitentem recipi, intellige cum Glossa ibi de convenientia, non de conscientia, vel obligationis debito. Absolute enim loquendo, si vir hanc injuriam sponte non condonet, aut nisi ipse pari quoque delicto peccaverit, liber in perpetuum a conjugali onere manet: idemque juris habet femina innocens respectu mariti adulteri, ideo ut, re juridice probata, possit conjux innocens, non modo dimittere consortem invitum, sed præterea Religionem ingredi, aut sacris se Ordinibus alligare.* (i) *& refertur,* addit, *Historia Lausiaca capite 28. Sanctum Paulum, cognomine Simplicem, deseruisse deprehensam in adulterio uxorem, vitaque Monastica se addixisse sub magni Antonii disciplina.*

(i) Can. Agathosa. 21. 27. q. 2. Cap. Constitutus 15. Et Capite Veniens 16. de conv. conjugat. 3 tit. 31.

Ultima denique ratio, quæ affertur, ad probandum, Læliam teneri in gratiam cum Fulvio redire, cæteris speciosior, licet infirmior, depromitur e Canone *Ego dixi*. Sed cum canon ille fuerit extractus ex opere inscripto, *Liber Pastoris*, sub nomine Hermæ, qui secundo sæculo vixisse ac scripsisse fertur, rem non potest decidere: quod opus illud sit Apocryphum, ut conveniunt doctissimi Critici.

CASUS XII.

THEOPHRASTES & Opportuna, uxor illius ambo adulterati sunt; sed maritus mores emendat & pœnitentiam facit: Uxor vero, cui nota est viri pœnitentia, in suo adulterio perseverat. Quæritur, utrum in eo casu vir possit absolute conjugale debitum uxori suæ denegare?

RESPONS.

Videtur, non esse locum dubitandi, quin vir, qui peccatum suum pœnitentia expiavit, & cujus uxor ejusdem peccati nocens, in adulterio perseverat, possit ei nuptiale debitum denegare, & etiam divortium jure persequi. *Si mulier conscia fornicationis viri, sciat eum pœnituisse, ipsa vero nihilominus persistat in adulterio, poterit accusari & dimitti*, inquit Sylvius.

(k) Sylvius. in Supplem. S. Thom. q. 62. a. 2

Duacensis ille Professor suam sententiam authoritate Sancti Antonini confirmat: (l) *Si tamen vir egisset pœnitentiam, & uxor nollet agere, sed perseveraret in adulterio; posset sine peccato accusare & dimis-*

(l) S. Anton. 3 p. sum. t. 1. c. 2. §. 6.

dimittere. Probatque suam conclusionem, quatuor Canonibus Decreti Gratiani. (*a*) Rem eandem jam ante S. Antoninum docuerat S. Bonaventura (*b*) eamque rationem affert; quia sua pœnitentia & emendatione amissum peccato suo jus repudii vir recuperat. *Si tam vir egisset pœnitentiam*, inquit, *& illa accusata nollet agere pœnitentiam; si perseveraret in adulterio; creditur tunc, quod vir possit eam accusare & dimittere per sententiam*.

(*a*) Can. Sicut. 1. & tribus seqq. 32. q. 1.
(*b*) S. Bonavent. in 4. dist. 35. respons. ad dub. 2.

CASUS XIII.

JOANNES commisit adulterium Sebastiana uxor illius criminis conscia, debitum tamen conjugale ab eo requisivit, aut semel bisve reddidit. At cum eo rixata ob rem quandam domesticam, statuit ei deinceps recusare tale debitum, ob crimen ab illo admissum, fideique violationem; Quæritur, utrum id tuta conscientia possit.

RESPONS.

Mariti sui adulterium jam obtendere non potest Sebastiana, ad non reddendum ei debitum: quia, cum illud ab eo exegerit, aut ipsi reddiderit, conscia adulterii quod commiserat, *Tunc eum videtur sibi reconciliasse*, inquit Sanctus Antoninus, (*c*) *unde non potest innocens amplius denegare debitum adultero, nisi recidivaret*. Id etiam constat ex dispositione legum Digestorum, (*d*) & ex alia lege Codicis, in qua Imperator Alexander dicit: (*e*) *Crimen adulterii maritum retenta in matrimonio uxore, inferre non posse, nemini dubium est*.

(*c*) S. Anton. 3. part. tit. 1. c. 21. §. 5.
(*d*) L. Si maritus. ff. ad Legem Juliam de adulteriis coercendis l. 1. l. 45. tit. 5.
(*e*) L. Crimen 11. cod. de adulter. & stupro l. 9. t. 9.

Ratio est, quia, ut ait Gelasius Papa, (*f*) *si.... constiterit.... eum, qui male tractatus est, ignovisse; semel in ablatione remissa punitio recidivo dolore non debet iterari, divina scilicet imitatione clementia, qui dimissa peccata in ultionem redire non patitur*. Unde colligendum, in casu proposito, Sebastianam, cum sponte se jure spoliaverit suo ad divortium, admisso videlicet ad conjugale debitum viro; ad culpam præcedentem, eo jam non posse jure frui. Sic sentit D. Thomas (*g*) his verbis: *excipiuntur septem casus, in quibus non licet viro uxorem dimittere fornicantem.... sextus: si reconciliaverit eam sibi, post adulterium perpetratum, carnaliter eam cognoscens*. Author Glossæ in Decretalem Clementis III. (*h*) ait pariter, quod *si reconciliata fuerit: postea illam fornicationem objicere non poterit: quia ei remisit hoc quod ipsi licet secundum Evangelicam veritatem.... & quia mores illius jam comprobavit.... nisi postea fornicetur*.

(*f*) Gelasius in can. Si illic. 29. 23. q. 4.
(*g*) S. Th. in 4. dist. 35 q. un. 1. in corp. Item in Supplem. q. 62. art. 1. in corp. & ibi Sylvius & alii.
(*h*) Glossa in cap. Plerumque 24. de donat. inter virum & mulierem. v. Nec reconciliatio.

Cæterum, constat, ea, quæ hactenus dicta sunt de marito erga uxorem adulteram, intelligenda esse pariter de uxore erga virum suum adulterum: quia, *in causa divortii*, inquit Sanctus Thomas (*i*) *vir & uxor ad paria judicantur, ut idem sit licitum & illicitum uni, quod alteri*.

(*i*) S. Th. in 4. dist. 35. q. un. a. 5. in corp.

CASUS XIV.

ARTEMISIA, cognito viri sui adulterio, ac ipsi condonata infidelitate, in simile crimen ipsa incidit. Quæritur, utrum vir illius jus habeat ad non ignoscendum illi, ac debitum conjugale denegandum?

RESPONS.

Videtur, affirmari posse, quod, *rigorose loquendo*, Artemisiæ maritus possit eam quoad thorum dimittere. Ratio est, quia uxori suæ semel reconciliatus, amissum prius adulterio suo, jus omne recuperavit; quia, ut ait Gelasius Papa in superiori difficultate laudatus (*k*) *semel in ablatione remissa punitio recidivo delore non debet iterari*. Ita sentit Glossa in canonem Decreti Gratiani. (*l*)

(*k*) Gelasius in can. Si illic 29. 23. q. 4.
(*l*) Glossa in can. Nihil. 1. 23. q. 6. v. Purgatus.

Diximus; *rigorose loquendo*: Licet enim jam adulter non sit dicendus is, qui adulterium suum sincera pœnitentia delevit, ut ait Sanctus Augustinus; (*m*) attamen verum est, dicere, quod si mulieri suæ reconciliari deberet ex præcepto caritatis; licet ei nunquam fuisset infidelis, ut asserit idem Sanctus Doctor; a fortiori ipsi culpam suam debet ignoscere, cum ipse præiverit exemplo criminis, quod ipsa ignovit: quocirca, si erga eam foret immisericors, ea dignus esset exprobratione, *Serve nequam, omne debitum dimisi tibi; quoniam rogasti me; nonne ergo oportuit & te misereri conservi tui, sicut & ego tui misertus sum?* (*n*)

(*m*) S. Aug. in can. Quod autem. 7. 32. q. 1.
(*n*) Matth. 18. 32. & 33.

CASUS XV.

ADELAIDA a decennio commisit adulterium, quod, cum Protasius, vir illius a paucis diebus resciverit; illiusque sufficientes possit afferre probationes, statuit illi divortium juridice intentare; Petitur, utrum post tam longum tempus debeat admitti talis accusatio?

RESPONS.

Quamvis juxta Leges Romanas (*o*) non debeant admitti accusatio adulterii, nec damni per illud crimen illati petitio; post quinquennium elapsum; nihilominus licet reum hujus criminis, quoad divortium judicio prosequi, ut docet Glossa in canonem Decreti Gratiani (*p*) his verbis: *Numquid præjudicat sibi maritus, tacendo per septennium; cum ultra quinquennium non audiatur accusatio adulterii: ut, Codice de Adulteriis* L. Adulter? *Sed illud continet quo ad pœnam Legalem; non quo ad petendum divortium.... Numquid ergo in infinitum potest eum accusare? Dicunt quidam; quod non ultra viginti annos, ut C. de falsis L. querela. Hugo dicit, quod usque ad millesimum, & quandocumque clamaverint crimina*. Si igitur Protasio adsint sufficientes probationes Adulterii Adelaidæ, divortium potest tuta conscientia juridice postulare.

(*o*) L. Adulter. ad Legem Juliam Codice de adulteriis & stupro. l. 9. t. 9.
(*p*) Glossa in can. Admonere 8. 33. q. 2. v. Pœnitentia.

Dicimus: *Si Protasio adsint sufficientes probationes*; hoc est, probationes certæ, non incertæ & æquivocæ; ut sunt munera, Epistolæ amatoriæ, oscula, aut aliæ similes familiaritates, nisi forte circumstantiis adeo validis sint adjunctæ, ut vehementem commissi adulterii præsumptionem inducant; quales sunt illæ, quas in una ex suis Decretalibus exprimit Alexander III. his verbis (*q*) *solum cum sola, nudum cum nuda, in eodem lecto jacentem; viderunt multis secretis locis & latebris ad hoc commodis & horis electis*. Ex his enim circumstantiis judicatur adulterium fuisse commissum; ut constat ex ista decisione ejusdem Papæ: *Respondemus, quod ex hujusmodi violenta, & certa suspicione fornicationis potest sententia divortii promulgari*.

(*q*) Alexan. III. in cap. Litteris. 12. de præsumptionibus. l. 2. tit. 23.

CASUS XVI.

Cum ANTONIUS Rosam conjugem suam adulterii crimine insimulasset; Bertinus publice declarat, eam vere esse ream, & secum eam fuisse mœchatam. Quæritur utrum Judex eam debeat admittere declarationem in Rosam.

RESPONS.

Declarationi hujusmodi nulla fides est adhibenda in Judicio contra Rosam, Juxta Decretalem Clementis III. qui dicit, quod proprio suo præjudicio facta confessio confitendi tantum, & non aliis, nocet. En verba illius: (*r*) *Eos, quorum suggestione scelus homicidii Presbyter se perpetrasse proponit, nisi aliis modis verum esse constiterit, nulli censemus pœna subdendos; cum secundum utriusque juris statuta, de se confessi super aliorum conscientiis interrogari non debent; & (crimine læsa majestatis excepto) de reatu proprio confitentis periculosa confessio non adversus quemlibet admittenda*. Qua de re Author Glossæ dicit (*s*) *nulli ergo de se confesso super crimine alierum creditur*.

(*r*) Clem. III. in cit. cap. Cum Monasterium. 1. de Confessis. l. 2. tit. 18.
(*s*) Glossa in cit. cap. Cum Monast. v. Confessi.

Ea quoque in re cum jure consentiunt duo antiqui Canones, en verba prioris: (*t*) *nemini, præterquam de crimine læsa majestatis de se confesso credi potest super crimen alienum: quoniam ejus atque omnis rei professio periculosa est; & admitti adversus quemlibet non debet*. Alter Canon est hujusmodi (*u*) *non est credendum contra alios eorum confessioni qui criminibus implicati sunt*. Jurisprudentia pariter civilis in eo cum sanctis Canonibus congruit; ut videre est Lege Imperatorum Honorii & Theodosii, qui rem eandem declarant. (*x*)

(*t*) Can. Nemini. fin. 15. q. 3.
(*u*) Can. Neganda. 2. 3. q. 11.

Observandum tamen, quod, si aliunde Rosa vehementi criminis suspicione esset infamata, Bertini declaratio non esset inutilis; ac necesse esset, ut ea se purgaret. Hinc Clemens III. hanc exceptionem expresse designat in responsione facta ad difficulta-

tem

(*x*) Accusationis. fin. Cod. de Accusationibus & inscriptionibus. l. 9. tit. 2.

tem sibi propositam. *Si tamen*, inquit, *eos infamia hujusmodi laborare cognoveris; singulis eis .... purgationem injungas*. Unde, si innocentiam suam a crimine vindicare non posset, præsumeretur reus conformiter ad Leges Canonicas. (a)

(a) Alex. III. in c. Cum P. Manconella. 7. Inn. III. in c. Inter. 10. de purgatione Canonica l. 5 t. 34.

CASUS XVII.

SYLVESTER novit pro certo, mulierem suam adulterium commisisse: quæritur, utrum absque peccato mortali, propria authoritate possit eam, etiam quoad habitationem, dimittere; cum ipse ejusdem non sit reus criminis.

RESPONS.

Quamvis innocenti parti sit licitum, consortem ream adulterii, quoad thorum dimittere; hoc est, illi conjugale debitum denegare, ut ostendimus in responsione ad primam difficultatem; non idem dicendum est, de dimissione quoad habitationem, seu domicilium, Nam vel adulterium est publicum, vel occultum. Si sit occultum; innocens consortem ream quoad domicilium privata authoritate non potest dimittere; quia id absque scandalo, & consequenter absque mortali peccato non posset efficere; quare necesse est omnino, ut Superioris interveniat authoritas, ut statuitur Canone Agathensis Concilii, (b) qui sic habet: *Si antequam apud Episcopos Comprovinciales dissidii causas dixerint, &, priusquam in judicio damnentur, uxores suas abjecerint, a Communione Sanctæ Ecclesiæ, & populi cœtu, pro eo quod fidem & conjugia maculant, excludantur*. Alio Canone idem prohibet Alexander II. (c) *Mandamus tibi*, inquit hic Pontifex ad quemdam privatum scribens, *ut hanc, quam habes, uxorem, nullatenus præsumas dimittere, vel aliam ducere, donec Episcoporum religiosorum Concilium causam istam examinaverit*. Alexander III. in Decretali ad Episcopum Ambianensem longius procedit: nam divortium privata authoritate factum prohibet, in casu etiam impedimenti dirimentis, publici & notorii, vultque, ut qui petit divortium, Ecclesiæ judicium expectet, & quod si uxorem suam dimiserit, compellatur ad eam resumendam, donec accesserit Judicis sententia. En verba illius Pontificis (d): *Prudentia tua cognoscat, quod etiamsi parentela esset publica & notoria, absque judicio Ecclesiæ ab ea separari non potuit. Quare ipsum ad eam recipiendam, quæ petit restitutionem ipsius, districte compellas*. Quod ita tamen debet intelligi, ut ab ea conjugale debitum maritus non possit exigere.

(b) Conc. Agath. c. 25 in c. Sæculares. 2. 35. q. 1.

(c) Alex. II. in c. Multorum 10. 35. q. 6.

(d) Alex. III. in cap. Porro 3. de divortiis l. 4. t. 19.

His probationibus addi potest authoritas Cælestini III. (e), qui declarat, divortium fieri non posse quoad habitationem propter impotentiam, nisi cum defectus ille juridice probatus fuit; atque in multis aliis Canonibus hinc statuitur (f), mulierem a viro suo sub adulterii prætextu derelictam, in omni suo jure cum marito suo esse restituendam.

(e) Cælest. III. in c. Laudabilem. 5. de frigidis & maleficiatis &c. l. 4. t. 15.

(f) c. Historia. 3. & seq. 33. q. 2.

Idem docet S. Thomas, (g) his verbis: „ Quantum ad thorum & cohabitationem ...... non potest „ dimitti (uxor) nisi judicio Ecclesiæ: & si alias dimissa fuerit; debet cogi ad cohabitandum, nisi „ possit ei vir incontinenti fornicationem probare. „ Hæc autem dimissio, divortium dicitur: & ideo „ concedendum est, quod divortium non potest celebrari, nisi judicio Ecclesiæ.

(g) S. Th. in 4. d. 35. q. un. a. 3. in corp. Item S. Ant. 3. p. t. 2. c. 21. §. 5.

Diximus, quod in casu adulterii occulti, is, qui propria authoritate facit divortium, plerumque mortaliter peccat, propter scandalum, quod istam dimissionem, si sit publica, comitatur: videtur tamen, quod peccato mortali non sit damnandus maritus, qui certus de adulterio suæ uxoris, eam dimittit non expectata Judicis sententia, cum id facere potest absque scandalo, ut v. g. sub prætextu militiæ, longinquæ peregrinationis, aut domicilii mutandi in regione aliena, ad commercium, ibi, vel mandatum aliquod exercendum, tum enim jure tantum utitur, sibi per mulieris crimen, quæsito & de quo ipsa non potest conqueri. Ita sentit Author Theologiæ Moralis Gratianopolitanæ. (h)

(h) Franc. de Genet. Th. Mor. t. 5. p. 2. tr. 9. c. 9. n. 36.

Quando adulterium est publicum, mulierem nondum quoad domicilium potest dimittere innocens, ut probari potest, non modo ex allata nunc Alexandri III. Decretali, in qua divortium prohibet hic Pontifex etiam in casu impedimenti publici parentelæ, sed etiam ex Decreto Concilii Agathensis pariter relato, constat nimirum ex his omnibus testimoniis prohibitum esse divortium absolute pro quacumque causa ante Superioris sententiam. Hujusce rei hanc affert Gratianus rationem (i) *Ipsa separatio pœna est, & pœna nulli est inferenda, nisi per Judicem*. Author Glossæ in Decretalem Clementis III. (k) eandem tuetur sententiam, quam probat ex Decretali Alexandri III superius laudata.

(i) Grat. §. ex hoc ad c. Sive 4. 33. q. 2.

(k) Glossa in c. Plerumque 4. de donat. inter virum & uxorem. v. Judicio ecclesiæ. l. 4. t. 20.

Quidam tamen excipiuntur casus, in quibus sine peccato fieri potest divortium, & quidem ante sententiam Judicis. Primus: si adulterium adeo esset notorium, ut de eo vix quisquam dubitaret, ut si reus cum adultera publice habitaret: Secundus, si jam lata esset sententia, qua reus de hoc crimine fuisset convictus: Tertius, si adulterium ipse juridice esset confessus: cum talis confessio ex Bonifacio VIII. publicæ notorietati æquivaleat (l), Triplicem hanc exceptionem afferunt S. Antoninus (m), Glossa in Canonem Decreti Gratiani (n), Covarruvias (o), & Sylvester Canonista inclytus.

(l) Bonif. VIII. in c. Postquam de accusat. inquisit. & denunt. in 6.

(m) S. Ant. 3. p. Sum. Th. t. 1. 21. §. 5.

(n) Glossa in c. Sicut. 1. 3. q. 1.

(o) Didacus Covarr. a Leyva de matr. 2. p. t. 1. c. 7. §. 5. n. 11.

CASUS XVIII.

RAINALDUS adeo infelix est, ut mulier sua simul cum vicino quodam suo adulteretur, non sine magno oppiduli sui incolarum omnium scandalo. Quæritur, utrum sub conscientia teneatur eam dimittere, non quoad thorum tantum, sed etiam quoad habitationem; cum aliter tanto non possit malo obsistere.

RESPONS.

Sentimus, Rainaidum teneri sub conscientia ad integrum cum uxore sua divortium: cum in scandaloso ac publico illa vivat adulterio, nec possit ei malo aliter mederi: præsertim, si aliqua spes affulgeat ipsius emendationem procurandi hac ratione, quæ, ut ait S. Th., (p) ideo fuit usitata, ut mulier emendaretur, ac pravos ob publicam ignominiam ex divortio mores deponeret. *Dimissio uxoris fornicantis introducta est ad corrigendum uxoris crimen per talem pœnam*; inquit S. Doctor. Quod etiam certius est, cum inde scandalum sumit ipse maritus, patiens tam turpis dedecoris, & præcipue cum ipse fautor ejus existimatur.

(p) S. Th. in 4. d. 35. a. 2. in corp.

Prima hujus decisionis probatio petitur ex Sancto Hieronymo, qui Scripturæ Sacræ textus fretus, ait, maritum expellere debere talem uxorem, cum mores emendare recusat: *Cum illa unam carnem diviserit, & se fornicatione separaverit a marito*, inquit hic Doctor, (q) *non debet teneri, ne virum quoque sub maledicto faciat, dicente Scriptura* (r) qui adulteram tenet stultus & impius est .... *& quia poterat accidere, ut aliquis calumniam faceret innocenti, & ob secundam copulam veteri crimen impingeret; sic priorem dimittere jubetur uxorem, ut secundam prima vivente non habeat*.

(q) [illegible] in c. Dixit. 2. 23. q. 1.

(r) Prov. 18. 13.

Secunda ducitur ex antiquo Galliæ Concilio, quod refert Deretalis his verbis: (s) *Si vir, sciens uxorem suam deliquisse, quæ non egerit pœnitentiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa; reus erit, & ejus peccati particeps*.

(s) Cap. Si vir. l. 3. de adulteriis & stupro. l. 5. t. 16.

Tertiam suppeditat Author operis imperfecti in Sanctum Matthæum, a Gratiano relatus in canone (t) in quo sic legitur: *sicut crudelis est, & iniquus, qui castam dimittit; sic fatuus est & injustus, qui retinet meretricem. Nam turpitudinis patronus est, qui crimen celat uxoris*. Iisdem fere terminis in una Decretali loquitur Innocentius III. (u) quod illi Authores e Sacra Scriptura expromplere, *in qua dicit Sapiens* (x) *qui autem tenet adulteram, stultus est & insipiens*. Addi poset id, quod in alio legitur canone. (y) quem laudat Decretum Gratiani, in quo expresse dissolvitur hæc difficultas; sed cum sufficiant allatæ authoritates ad confirmandam veritatem hujus decisionis: opus, quo refertur hic Canon, est apocryphum: quare illum omittimus, ut alia certissima afferamus hujusce rei argumenta.

(t) c. Sicuti. 32. q. 1.

(u) Innoc. III. in c. Quemadmodum. 25. de jure jurando l. 2. t. 24.

(x) Prov. 18. c.

(y) c. Ego. 7. 24. q. 1.

Quarta probatio est Sancti Augustini, (z) qui, cum in expositione sermonis Domini in monte protulisset, Salvatorem nostrum permisisse tantum, non imperasse divortium fornicationis causa; consueta se humilitate retractat hoc modo: *Ubi dixi*

(z) S. Aug. l. 2. Retract. c. 19.

hoc permissum esse, non jussum, inquit hic Sanctus Doctor, *non attendi aliam Scripturam, dicentem*: qui tenet adulteram stultus & impius est. *Nec sane adulteram dixerim fuisse deputandam illam mulierem; etiam postea quam audivit a Domino* (a) nec ego te damnabo: unde deinceps jam noli peccare. Quibus verbis constat, Sanctum Augustinum, non existimare, quod vir uxorem in adulterio perseverantem retinere possit: at quod post ejus emendationem jam uti adultera non est habenda, atque cum ea in gratiam redire possit, si velit.

(a) Joan. 8. 11.

Quinta est Sancti Bonaventuræ, (b) qui dicit; quod mulier. *Aut fornicatur in occulto, aut in manifesto*, inquit hic Sanctus Cardinalis, *si in occulto; sic non potest dimittere eam: quia non potest probare .... si in manifesto; aut perseverat in malitia, aut convertitur ad pænitentiam; si perseverat in malitia; sic quia scandalisat, & quia vir tenetur eam corrigere juxta mandatum Evangelicum, tenetur eam dimittere: Si autem pœnitet & se corrigit, non tenetur.*

(b) S. Bonav. in 4. d. 35. a. in corp Et in Supp. q. 62. a. 2. in cop.

Sextam affert Sanctus Thomas, (c) qui hac de re cum aliis sic loquitur: „Si mulier de peccato pœniteat; vir non tenetur eam dimittere: Si autem non „pœniteat; tenetur, ne peccato ejus consentire videatur, dum correctionem debitam non apponit. „*Et alibi*: (d) Ipsa confusio, quam reportat de divortio, debet eam cohibere. Quod si cohibere „non potest; minus malum, quod sola ipsa peccet, quam quod vir peccati ejus sit particeps.„ Atque in eo Magistrum sententiarum secuti sunt duo illi Sancti, ut patet ex ejus verbis: (e) *Si vir scienter patitur; consentire videtur, ... Si enim in adulterio perseverare elegit* (uxor) *patronus turpitudinis & Lenocinii reus maritus habebitur, nisi eam adulterii ream facere voluerit.* Non mirum igitur si post tot tamque insignes authoritates eandem doctrinam secuti sint alii Theologi, & inter eos præcipue Durandus, (f) Paludanus, (g) Richardus Mediavilla, (h) & alii permulti.

(c) S Th. in 4. d. 35. q. un a. 2. in corp. Et in Supp. q. 62. a. 2 in corp.

(d) Idem ib a. 5. ad. 2. Idem ib. 39. a. 3. in corpore.

(e) Petrus Lombardus l. 4. sent. d. 35.

Denique hactenus dicta confirmat antiqua Ecclesiæ disciplina, vetusto isto, quem refert Gratianus, (i) canone expressa: *Si quis uxorem suam scit adulteram, & non vult dimittere eam; sed in matrimonio habere, tribus annis pœniteat: & quandiu pœnitet, abstineat se ab illa.*

(f) Durandus in 4. d. 35. q 1. n. 8.

(g) Petrus Paludan. ib. q. 1. a. 3.

(h) Richardus Mediavilla, in 4. d. 35. q. 2. a. 1.

(i) Pœnitentiali Theodori in c. Si quis. 6. 32. q. 1.

CASUS XIX.

LAMBERTUS a suo Confessario invitatus, ut mulierem suam dimitteret, quia publice adulteratur, & ipse turpitudinis ejus Patronus habetur; eo adduci non potuit duabus de causis; Prima est: quia ad victum labore & industria uxoris suæ indiget: altera, quæ majoris est momenti: quia eam dimittere non potest absque periculo incontinentiæ, ad quam valde pronus est; cum ante matrimonium suum castitatem servare non potuerit; nec etiam post contractas nuptias quando a conjuge fuit remotus.

Quæritur, utrum rationibus illis a proposito sibi divortio non excusetur?

RESPONS.

Quidam Authores existimant, virum in casu proposito ad divortium non teneri, atque adeo conjugale debitum ab uxore sua posse exigere absque peccato (k) 1. quia; ut susceptam effugiat reprehensionem, omnemque a se mulieris suæ libidini lenocinandi suspicionem amoveat; satis est, ut qualibet data occasione testetur, se illam damnare & improbare; sic enim omnem infamiam ac scandalum inde provenienss devitat; omnemque a se malam suspicionem sufficienter expellit. 2. quia experientia notum est, divortium, licet ad emendationem mulieris institutum, non idoneam tamen hujusce rei obtinendæ semper esse rationem; quæ quamvis esset hujusmodi; ad eam tamen non teneretur maritus incontinens, qui saluti suæ potius, adhibito matrimonii remedio, prospicere debet, quam incertam adhibere viam ad emendationem uxoris suæ adulteræ. 3. quia Christus permisit tantum & non imperavit divortium fornicationis causa.

(k) Dom. Soto in 4. d. 36. a. 2. Palud. ib. Sylv. Bartholomæus Fumus in armilla. Navarr. Manu. c. 16. n. 8. Et Toletus inst. Sac. l. 7. c. 24.

Alii e contra, iique permulti Theologi defendunt, virum in casu Lamberti positum sub peccato teneri ad repudiandam uxorem suam. 1. quia eam absque infamia retinere non potest; quandoquidem verbis, quibus libidinem ejus damnaret, quantumvis gravibus; contradiceret hujusmodi retentio. 2. quia incettus esset, cujus patris essent liberi ex illa adulrera prognati; & fieri posset facile, ut quos gigneret adulter, quamvis illegitimi, tamen legitimi haberentur, cum tales reputentur illi omnes, qui *constante matrimonio* nascuntur: quocirca legitimis liberis injuriam faceret: cum ad eorum jura contra omnem æquitatem admitterentur illegitimi.

Secundam hanc admittimus opinionem, quam solam in praxi tutam existimamus. Constat enim, quidquid in contrarium afferant opinionis alterius assertores; juxta interpretationem Canonum ac Sanctorum Patrum, in responsione ad præcedentem difficultatem, a nobis allatam, præsertimque Sancti Augu- (l), hæc verba Scripturæ; (m) *qui autem tenet adulteram stultus est & impius*, formale continere præceptum, quo vir in simili, de quo agitur casu positus, ad divortium cum uxore sua obligatur, ut inconcusse ante probavimus. Idem præceptum satis liquide continetur in his Sancti Pauli verbis: (n) *qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur.*

(l) S. Aug. l. 1. Ret. c. 19.

(m) Prov. 18. 23.

(n) 1. Cor. 6. 16.

Exceptiones vero, quibus nonnulli Authores præceptum hoc restringunt, nulla legitima ratione nituntur aut in Scriptura aut in traditione; suntque insufficientes secundum opinionem celeberrimorum Theologorum, (o) præsertimque D. Thomæ, qui indistincte, nullaque admissa exceptione dicit (p) *Si mulier de peccato pœniteat; vir non tenetur eam dimittere. Si autem non pœniteat; tenetur: ne peccato ejus consentire videatur.*

(o) Dur. in 4. d. 35. q. 1. Richardus de Mediavilla. ib. q. 2. a. 1.

(p) S. Th. in 4. d. 35. q. un. a. 2.

Quare concludimus, Lambertum teneri ad dimittendam uxorem suam, si aliter eam non possit emendare; ne ipse scandalum patiatur, ut turpitudinis ejus patronus, & ad satisfaciendum præcepto Caritatis, quo tenetur, uti potest. ejus adulterio mederi. Cæterum ad vitandum incontinentiæ periculum ad preces aliaque in tentationes adhiberi solita remedia recurrat: cum aliunde castitatem servare teneatur, puta si non esset conjugatus, aut ab uxore sua esset remotus, ipsave ægrotaret: *quemadmodum uxore infirmante corporaliter*, inquit Sanctus Bonaventura. (q) *tenetur continere ad tempus, ita uxore infirmante spiritualiter, tenetur eam repellere: quoniam, quamvis possit culpam indulgere: debet tamen corrigere.* Hic lubet omittere aliam Lamberti excusationem, quia vix tamquam vera supponi potest: cum rarissime eveniat, ut victus hominis a labore & industria mulieris pendeat; & aliunde non est admittenda; nisi in casu extremæ necessitatis.

(q) S. Bonavent. in 4. d. 35. a. un. q. 2. in corp.

CASUS XX.

BERTHÆ maritus ab anno & amplius in adulterio penitus publico vitam degit. Quæritur, utrum in conscientia obligetur ad eum dimittendum etiam quoad habitationem?

BESPONS.

Quamvis de muliere, uti de marito sit judicandum, & paribus, juxta Sanctos Canones (r) in re qualibet legibus teneantur, magnum tamen intercedit discrimen inter mulierem, quæ cum viro habitat, quem publicum etiam novit esse adulterum; & inter virum, qui mulierem retinet pari infectam crimine. Ratio est 1. quia nulla ex eo mulier aspergitur infamia; quia nunquam præsumitur conscia libidinis sui mariti: atque nullum inde parit scandalum: modo saltem ostendat, se mariti sui libidinem improbare, nec ei se præbere occasionem. 2. Quia mulieri non potest imputari legitimorum puerorum incerta origo. 3. Quia marito a Sanctis Canonibus præscribitur divortium a muliere adultera in pœnam criminis & illius emendationem, ut antea diximus: Atqui ad mulierem non pertinet punire aut emendare virum suum, cum sit superior. Igitur Canones illi solum intelligi debent de obligatione viri, ad puniendam divortio conjugem suam. Equidem de solo viro loquuntur, ubi divortium constituunt, nec eandem erga virum adulterum obligationem uxori imponunt. Addi potest insuper, raro virum adulterum, ex mulieris suæ divortio meliorem effici, & e contra ex divortio fieri pejorem & dissolutiorem: Affirmandum igitur, Bertham in

(r) S. Chrys. in c. Si quis. 1. 32. q. 2. S. Hieron. in c. Præcepit. 19. Et in c. Apud nos. 20. 32. q. 5. Innocent. III. in c. Intelleximus. 6. de adulteriis & stupro.

casu proposito non teneri sub peccato ad dimittendum virum suum, nisi persuasum haberet, eum pravos mores ob talem separationem mutaturum: tum enim contra caritatis præceptum & propriam conscientiam peccaret, nisi eum dimitteret.

Convenit hæc decisio cum sententia plurium insignium Theologorum. Sic suam exprimit Durandus: (a) *De muliere autem utrum teneatur, virum publice fornicantem & non corrigentem se, dimittere, durum est dicere, quod teneatur, propter imbecillitatem sexus muliebris, & quia non habet parem authoritatem ad correctionem viri; maxime quo ad cohabitationem, in qua vir est caput mulieris: & quia hoc esset leviter condemnare multas mulieres.*

(a) Durand. in 4. d. 35. q. 1.

Idem sentit Dominicus Soto; nec mirum; cum velit, ut vidimus in superiorem difficultatem, virum non semper in pari casu, teneri ad divortium. At si male pro viro pugnet, consultius pro muliere perorat, cujus maritus in publico vivit adulterio; & rationibus jam superius designatis probat, eam non teneri ad dimissionem, En verba illis: (b) *Uxor, cum non sit viri caput, potestatem non habet eum corrigendi aut corripiendi. Quare, licet cum illo adultero commaneat, nullum indicium exhibet se in adulterium consentire: atque adeo nullum perhibet scandalum. Imo usu exploratissimum est, feminas id ægerrime ferre & Zelotypia exuri: neque vero infamia ulla inde asperguntur: quia nulla, aut vix ulla est, quæ velit virum ferre adulterum: neque se periculo objiciunt incertitudinis filiorum: nam ipsæ sunt, quæ certissimos edunt partus. Quare nulli sunt Canones, qui in hac parte de uxoribus loquantur, sed solis viris videntur jubere, ut a pertinaci adultera recedant.* Subjungit deinde Author ille, quod *illa abstinentia*, hoc est denegatio debiti conjugalis, vel separatio a viro, *adeo non cedit in remedium viro; ut sæpius esse ei consueverit majus præcipitium. Recrudescere enim tunc solent viri, & pejores fieri.*

(b) Dom. Soto in 4. d. 3. q. un, a. 2.

Denique Cardinalis Cajetanus, Navarra, & multi Authores moderni idem docent, ac præcipue Author Colloquiorum Petrocorensium, autor Theologicæ moralis Gratianopolitanæ sainte Beuve. (c)

(c) Nav. Manual. c. 16. n. 18. Coll. Petroc. t. 5. q. 2. De Gen. Th. Mor. t. 4. p. 2. tr. 9. c. 9. n. 49. De Sainte Beuve, t. 3. cas. 154. &c.

CASUS XXI.

PAMPHILIUS novit, uxorem suam cum uno e vicinis suis adulterium commisisse; quod nullatenus testibus oculatis, sed tantum validis conjecturis potest probare. Quæritur, utrum nihilominus eam in judicio accusare, & divortii sententiam persequi possit?

RESPONS.

Non necesse est, ut testes oculati indignum illud facinus viderint, ad inquirendum juridice in personam hujus criminis ream. Nam, ut qui illud admittunt, quam cautissime quærunt latebras; nulla de eo posset haberi certitudo, si hæc una suppeteret via ad illud legitime probandum. Non necesse est igitur, ut accusator illius probationes quoad factum evidentes afferat; at sufficit moralis certitudo, quæ habetur per conjecturas adeo vehementes, ut crimen jam dubium esse nequeat: Atque eo sensu intelligendus est Sanctus Hieronymus, quem in suo Decreto refert Gratianus, (d) cum ait, quod *suspicio fornicationis* divortio potest locum præbere; hoc est, suspicio bene fundata, quæque præsumptionem violentam possit ingenerare, ut explicat Glossa (e) *hic ergo de suspicione violenta loquitur.*

(d) S. Hieron. in can. Dixit 2. 32. q. 1.
(e) Glossa in c. can. Dixit. v. Suspicio.

Conjecturas autem istas exigit S. Thomas (f) loquens de marito, qui de adulterio uxorem suam suspicatur: *Si de facto isto non constat, possunt esse violenta suspiciones fornicationis, quibus probatis videtur fornicatio esse probata. Ut si inveniatur solus cum sola; horis & locis suspectis, & nudus cum nuda.* Doctori Angelico præiverat Alexander III. in una ex suis Decretalibus ad Archidiaconum Genuensem (g) qui ab ipso requirebat, num vir ad divortium sub ista testium depositione esset admittendus: *asserentes .... quod Consanguineum viri ejusdem, solum cum sola, nudum cum nuda in eodem lecto jacentem, ea, ut credebant, intentione, ut eam cognosceret carnaliter, viderunt, multis locis secretis & latebris ad hoc commodis & horis electis.* Cui respondet summus hic Pontifex istis verbis: *Ex hujusmodi violenta & certa suspicione forni-*

(f) S. Th. in 4. d. 35. q. un. a. 3. ad 4.
(g) Alex. III. in c. Litteris, 12 de præsumptionibus l. 3. t. 23.

cationis potest sententia divortii promulgari: ita quidem, ut vir licentiam habeat, mortua illa, ducendi aliam, muliere sine spe conjugii remanente.

CASUS XXII.

Alexander & Adriana, uxor ejus, ambo adulterium commiserunt. Adrianæ adulterium publicum est, & juridice probatum; Alexandri vero occultum; nec in foro exteriori probari potest. Quæritur, utrum Adrianam possit dimittere Alexander, vi sententiæ divortium edicentis, quam obtinuit?

RESPONS.

Quamvis in foro exteriori Alexandro sit licitum divortium, in conscientiæ tamen foro est illicitum. Nam etsi exceptionem in exteriori foro adhibere non possit Adriana in maritum suum; potest tamen cum justitia coram Deo; ita ut Alexander coram Deo teneatur in gratiam cum illa redire, eique conjugale debitum reddere. *Si adulterium viri sit occultum*, inquit Sanctus Thomas (h) *per hoc non aufertur jus excipiendi contra accusationem viri uxori adulteræ: quamvis desit sibi probatio: & ideo peccat vir divortium petens: & si post sententiam de divortio uxor petat debitum, vel reconciliationem, vir tenetur ad utrumque.*

(h) S. T. in 4. d. 35. q. un. a. 6. ad 5.

Eandem rem expresse docet Sanctus Bonaventura, (i) hanc enim sibi quæstionem proponit: *Quæritur, utrum vir, qui fornicatur in occulto, possit dimittere uxorem, quæ fornicatur in aperto:* cui quæstioni his terminis respondet: *Respondeo, dicendum, quod talis fornicans non debet eam dimittere; nec potest sine peccato in conspectu Dei; licet possit in conspectu ecclesiæ, pro eo quod uxori non defuit jus excipiendi, quamvis desit probatio.*

(i) S. Bonavent. in 4. d. 35. in Exposit. Litteræ dub. 1.

Decisio ista nititur hoc principio, quod passim in operibus suis statuit Sanctus Augustinus, & quod Canone refertur: (k) *Nihil iniquius, quam fornicationis causa dimittere uxorem, si & ipse convincitur fornicari. Occurrit enim illud (l): in quo enim alterum judicas, temetipsum condemnas; eadem enim agis, quæ judicas.* Unde sic concludit his Sanctus Pater; *Quapropter quisquis fornicationis causa vult abjicere uxorem, prior debet esse a fornicatione purgatus.* Idem principium alibi etiam defendit hic Sanctus Doctor, ut patet ex multis canonibus, quos Gratianus e scriptis illius deprompsit, quosque ad marginem indicamus (m).

(k) S. Aug. in can. Nihil. 32. q. 6.
(l) Rom. 2. 1.
(m) S. Aug. in can. 1. 3. & 4. eadem causa & q.

Cæterum modo dicta vera sunt; etsi ab uno unus tantum actus adulterii, ab alio ex conjugibus plures actus fuerint admissi, & quamvis alter simplicis adulterii, alter incestus etiam reus esset: quia accusandi jure, simul & conjugale debitum recusandi excidit qualiscumque adulter.

CASUS XXIII.

PALLADIUS, uxore convicta de adulterio, a judice divortii sententiam obtinuit; eaque dimissa quoad separationem, in idem adulterii crimen ipse incidit. Petitur, utrum cum uxore sua reconciliari, eamque recipere teneatur?

RESPONS.

Dicendum in casu proposito, cum Sancto Thoma, (n) quod, *propter adulterium, quod vir, prius innocens*, uti Palladius, *secundum rigorem juris non debet cogi ad recipiendam uxorem adulteram.* Ratio est; quia vir, qui judicis sententia uxorem dimisit, liber est a servitute quam per matrimonium contraxit cum ea; cumque uxor sit rea, jam marito crimen suum non potest deferre. Istud ratiocinium instituit Author Glossæ in decreti Gratiani Canonem (o); observatque Author ille, decretales, quibus contrarium statui videtur, de eo casu duntaxat esse intelligendas, in quo divortium judicis sententia non est factum; En verba illius: *Quid, si postea maritus adulteret, postquam sententia esset lata contra uxorem de adulterio? dicunt omnes, quod maritus tenetur eum recipere. .... quod vix credo, eo quod nulla facta sit injuria ...... est enim liberatus a mutua servitute. Nam cum illa mulier non possit induci testis super aliquo, cum sit damnata de adulterio.*

(n) S Th. in 4. d. 35. q. un. a. 6. ad 4.
(o) Glossa in can. Apostolus. 3. 32. q. 7. v. Viro.

Ergo nec ad accusandum admittitur. Nec enim potest dici, quod suam injuriam prosequitur; cum omne jus, sive etiam servitutem; quam habuit in viro, perdiderit, & præmissas decretales (*a*) *intelligo, cum non fuit sententia lata super adulterio .... alias inconveniens esset, quod sententia, a qua non esset appellatum, & quæ transivit in rem judicatam propter delictum superveniens retractaretur. Hoc autem bene concedo, quod propter delictum superveniens restituitur servitus prior, dummodo sententia non præcesserit super adulterio.*

(*a*) c. Ex Litteris. 5. de Divortiis. c. Tua 7. de Adulteriis & & Stupro.

Author tamen hujus Glossæ (*b*) jure excipit casum, in quo mariti adulterium, publicum evasisset, tunc enim dicendum locum esse compensationi, cum paria crimina compensatione mutua deleantur, ut loquitur Innocentius III. in una e suis decretalibus (*c*).

(*b*) Glossa in c. Ex Litteris. & 2. & aliis seq. citatis.

(*c*) Innoc. III. in c. Tua fraternitas. 7 de Adulteriis & Stupro l. 5. t. 16.

CASUS XXIV.

LEANDER, orbus uxore sua Agnete, ex qua per octo annos nullam suscepit prolem; postea Barbaræ nupsit, quacum etiam absque liberis susceptis quatuor transegit annos. Postea Barbara libidini indulgens, singulis diebus adulterium committit, & nihilominus marito suo debitum reddit. Fit gravida, ignorans omnino quis sit verus futuræ prolis Author; an maritus; an vero adulter. Puerum enixa & pravos emendans mores; etiam cum marito suo per quindecim annos familiariter agit absque susceptione prolis.

Quæritur de eo, utrum puer, quem genuit, censeri debeat legitimus: atque adeo utrum Mater, quæ una cum puero universa legatrix defuncti mariti, qualibet ex dimidia parte succedente, instituta est, puero possit derelinquere portionem legatam a marito suo juxta consuetudinem patriæ; nulla iis parte collata, qui, deficiente puero, essent hæredes necessarii.

Ratio dubitandi est, quia secundum omnem verisimilitudinem, hic puer est ex adulterio natus, cum Leander per octo annos prioris sui conjugii, nec per quatuor primos posterioris ullam susceperit prolem uti nec per quindecim qui secuti sunt ortum hujus pueri: unde vere judicari potest hunc hominem fuisse impotentem.

Ex alia parte affirmat Barbara, quod vir suus erat perfecte potens ad copulam, quam singulis fere noctibus habebat cum ipsa, & quod si quatuor primis annis ab eo prolem non suscepit, id potuisse contingere quia forte junior erat, cum nupsit quatuordecim vix annos nata. Addit insuper, quod si postea prolem non suscepit, id ex eo oritur, quod dum esset gravida Abortum passa sit, & pariendo ad mortem ægrotaverit, quo ex casu indubitanter sterilis facta sit.

RESPONS.

Filius hic legitimus haberi debet ob multas rationes, Prima: quia, ut ait Sylvius, hoc Juris effatum, *in dubio melior est conditio possidentis*, in hoc casu locum debet habere (*d*). Idem sentit alter Theologus (*e*) hoc alio juris effato nixus (*f*), *pater ..... is est, quem nuptiæ demonstrant*; & propugnat, quod *semper prævalet favor matrimonii, nisi quando evidenter constiterit conceptio ex adulterio.*

Id quidem juris civilis legibus æquissimis, est consentaneum. *Filium eum definimus*, inquit una ex his legibus (*g*) *qui ex viro & uxore ejus nascitur. Sed si fingamus abfuisse maritum, verbi gratia, per decennium: reversum, anniculum invenisse in domo sua; placet nobis Juliani sententia hunc non esse mariti filium. Non tamen ferendum, Julianus ait, eum, qui, cum uxore sua assidue moratus, nolit filium agnoscere e quasi non suum. Sed mihi videtur, (quod & Scævola probat) si constet maritum aliquandiu cum uxore sua non concubuisse, infirmitate interveniente, vel alia causa, vel si ea valetudine pater-familias fuit, ut generare non possit, hunc qui in domo natus est, licet vicinis scientibus, filium non esse.*

(*d*) Franc. Sylvius in 2. 2. q. 62. a. 2. quæsito 3. conc 1.

(*e*) Joan. Azor. Instit. Mor. p. 3. l. 5. c. 6 §. 4.

(*f*) l. Quia semper 5. ff. de in jus vocando. l. 2 t. 4.

(*g*) Leg. Filium. ff. de his, qui sunt vel alieni juris vel sui.

Ex illo Ulpiani in hac lege loquentis ratiocinio, Filius, de quo in casu proposito agitur, debet reputari legitimus, quia constat 1. Leandrum, cum uxore aliquandiu, imo sæpe, concubuisse. 2. nullam infirmitatem intervenisse, quæ eum ad copulam inhabilem effecerit. 3. denique id non apparere, quod ea valetudine fuerit, ut generare non posset.

Altera ratio, quæ priorem firmat est, quia in rebus dubiis benignior pars ac minus odiosa est sequenda, juxta istam juris regulam: (*h*) *Semper in obscuris, quod minimum est sequimur*. Et hanc aliam, (*i*) *semper in dubiis benigniora præferenda sunt.*

(*h*) L. 9. ff. de diversis reg. juris antiqui l. 50 t. 17.

(*i*) L. 56. ff. eod. t.

Existimamus igitur, Barbaram posse filio suo derelinquere partem integram boni, quod ipsi legavit ejus maritus; nec eam teneri hujus partis cæteros defuncti hæredes participes efficere,

CASUS XXV.

THEODEBERTUS inventam mulierem suam in flagranti adulterio, subito occidit. Quæritur, utrum absque peccato mortali, ita se gerere potuerit?

RESPONS.

Certum est, Theodebertum uxorem suam non potuisse occidere absque reatu gravis peccati mortalis; nam, etsi coram hominibus in tali occasione valde excusandus videatur, nihilominus coram Deo & juxta leges Ecclesiæ omnino reus est. Sic enim docet S. Augustinus his verbis: (*k*) *non licet Christiano uxorem adulteram occidere, sed tantum dimittere*. Gratianus in suo canonum Decreto eandem adstruit veritatem, eos exponens, qui de ea re agunt. (*l*)

(*k*) S Aug. l. 2. de Adult. conjugiis. c. 5. in can. Si quod. 9. 33. q. 2.

(*l*) Gratianus. §. in hoc ad c. Interfectores. & §. In præmissis ad c. Si quod. 33. q. 2.

Fatendum tamen, legibus Romanis (*m*) aliquatenus tolerari tale facinus, in eo quod maritum non punirent, qui uxorem suam occidisset inventam in flagranti adulterio: at iisdem legibus nunquam illud permissum est; cum pœnam illius tantum dissimulaverint; quod haberetur tale homicidium tanquam effectus violentæ libidinis, quæ etiam marito omnem ferme rationis usum adimebat. *Lex Civilis*, inquit S. Th. (*n*), *quasi licitum computat, quod in ipso actu eam interficiat, non quasi præcipiens, sed quasi pœnam homicidii non inferens propter maximum incitamentum, quod habet vir in tali facto ad occasionem uxoris.*

(*m*) l. Gracchus. 4. Cod. ad Legem Juliam de Adulteriis, &c. l. 9. t. 9.

(*n*) S. Th. in 4. d. 37. q. 2. a. 1. in corp.

At vero, cum leges illæ tale facinus tolerasent, non minus tamen coram Deo detestandum esset, nec minus contra leges Divinas & Ecclesiasticas: cum eos non habeat ecclesia innocentes, qui crimina commisere, quorum pœnam non statuit judicium seculare. *Sed ecclesia*, subjungit Doctor Angelicus, *in hoc non est astricta legibus humanis, ut judicet eum sine reatu pœnæ æternæ, vel pœnæ judicio Ecclesiastico inferendæ, ex hoc quod est sine reatu pœnæ infligendæ per judicium seculare*: unde sic concludit, *& ideo in nullo casu licet viro interficere uxorem propria authoritate.*

Attamen fuere Casuistæ adeo temerarii, ut contrariam huic doctrinæ sententiam defendere ausi fuerint: verum opinionem eorum erroneam & crudelem damnavit Alexander VII. Decreto lato 24. Septemb. an. 1665. & vetuit ne quis sub pœna excommunicationis *ipso facto* latæ, & Sanctæ Sedi reservatæ, doceret, & ad praxim reduceret facinus quod hac propositione, novi illi Doctores iniquitatis protulerant. *Non peccat maritus occidens propria authoritate uxorem, in adulterio deprehensam.*

Vide. { ACCUSATUS Casu 7.
DEBITUM CONJUGALE.
DIVORTIUM.
RESTTUTIO Cas. CONSTANTINA. & 3. sequentibus.

ADVENA.

Vide. { BENEFICIARIUS.
HÆRES. }

ADVO-

ADVOCATUS.

ADVOCATORUM conditio adeo fuit quolibet tempore celebris, ut eos frequenter ad Reipublicæ administrationem eligerent Romani, & in Gallia ad Supremos Magistratus ante publicorum munerum nundinationem assumerentur.

Advocatus, qui pro debito suo religionis adimplet officia, pauperum, uti divitum defensionem debet suscipere, ut præscribit Constitutio Caroli V. an. 1560.

Advocatis non licet partibus adversis simul consulere; neque causas agere, quas norunt, aut existimant esse injustas. Prohibetur primum edicto Aurelianensi an. 1556. alterum edicto pariter Aurelianensi an. 1560.

Eorum patrocinium non debent recusare, quorum partes adversæ sunt potentes; quo ab iis denegato ad judicem ex officio pertinet ei patronum adjudicare, qui nullum causæ suæ defensorem potest invenire; quod antiquo juri Romano (a) est conforme.

(a) leg. Hanc titulum 1. §. 4. ff. de postulando. l. 3 c. 1.

Nobilitatis titulo non derogat Advocati conditio; quod etiam erga eos verum est, qui simul Advocati & Procuratoris munera in quibusdam provinciarum tribunalibus conjuncta obeunt, ut statuit Senatus Parisiensis 13. Junii an. 1665. (b)

(b) Diarium Curiarum. l. 7. c. 23.

Advocatus actæ a se causæ non potest fieri Judex, etsi judex inferior in causa appellationis possit esse Advocatus.

Advocatus potest causam dicere in Dominum suum feudalem, quin ab ejus feudi jure desciscat.

Sunt Advocati, qui dicuntur Generales, & ii sunt in Parlamentis, ad quos alii Advocati causas deferre tenentur, in quibus res Regis, aut communitatis aguntur, & de quibus possunt concludere, auditis partium Advocatis.

Sunt denique in inferioribus tribunalibus Advocati, dicti Regii, qui proprie loquendo, Generalium Advocatorum in his inferioribus curiis vicem gerunt.

CASUS PRIMUS.

CAMILLUS, Advocatus, causæ injustæ defensionem ex simplici ignorantia suscepit. Nunquid reus est coram Deo?

RESPONS.

Dicendum de hac difficultate Camillum in tantum coram Deo posse excusari, in quantum excusatur ejus ignorantia. *Si autem ignoranter causam defendit, putans esse justam; excusatur secundum modum, quo ignorantia excusari potest*, inquit Sanctus Thomas: (c) Quocirca, si ignorantia ejus sit crassa & affectata, non nisi ad ipsius damnationem conducit; si vero ad rem difficilem pertineat, quæ solitum Advocatorum captum superet, atque omnem curam adhibuerit ad elucidandam causæ veritatem & justitiam, a peccato excusari debet.

(c) S. Th. 2. 2. q. 71. a. 3. in corp.

CASUS II.

TRIBONIANUS, Advocatus, suscepit causæ defensionem, quam statim justam existimabat, sed quam in processu litigii injustam postea agnovit; quæritur, utrum ab ea defendenda desistere debeat; an vero, si eam tueri perseveret, clienti suo acceptam pecuniam restituere, & etiam parti adversæ, quam damnificavit, illatum damnum reparare teneatur.

RESPONS.

Tenetur hic Advocatus susceptam omittere causam, ubi ejus injustitiam agnoscit; & posito quod eam defendere perseveret, præter culpam, qua se obstringit, tenetur acceptam a cliente suo pecuniam reddere, & illatum per malam fidem suam parti adversæ damnum restituere.

Primo tenetur clienti suo pecuniam reddere, quam accepit pro mercede defensionis causæ, quam injustam noverat; cum injustitia pecuniæ pretio, neque aliter possit defendi. *Justus vero Advocatus*, inquit sanctus Gregorius, (d) *injustas causas nullo modo suscipit; nec verba dare pro injustitia consentit*. Id ipsum docet sanctus Augustinus (e) ad Macedonium scribens, cui præcipua causidici officia, ejusque obligationes exponit. Primum de quo vult moneri causidicum, illud est, ut acceptam mercedem ad standum contra justitiam & veritatem, & ad fallendum Judicem restituat. *Si justitia sincerius consulatur*; inquit, *justius dicitur Advocato: redde, quod accepisti, quando contra veritatem stetisti, iniquitati adfuisti, Judicem fefellisti, justam causam oppressisti, de falsitate vicisti.* Et cum questus esset, celeberrimos quosque Advocatos, quique probi habentur, solere, exemplo Farinacii, causas non bonas agere, & etiam gloriari eas obtinere; subdit postea: *Quis tandem Advocatus aut ex Advocato vir optimus facile reperitur, qui suscepto suo dicat: recipe quod mihi, cum tibi male adessem, dedisti, & redde adversario tuo; quod, me agente inique abstulisti? Et tamen quem prioris non recta vita rectissime pœnitet, etiam hoc facere debet; ut, si ille, qui inique litigavit, non vult admonitus corrigere iniquitatem; ejus tamen iniquitatis nolit iste habere mercedem: nisi forte restituendum est alienum, quod per furtum clanculo aufertur; & restituendum non est, quod in ipso foro, ubi peccata puniuntur, decepto Judice, & circumventis Legibus obtinetur*. En propria sancti Augustini verba.

(d) S. Greg. Hom. 7. in Ezechi in fine.
(e) S. Aug. Epist. 153. alias 54. n. 25.

Eandem doctrinam docet sanctus Raymundus (f) dicens, quatuor in Advocato esse consideranda, quorum primum est: *Ne scilicet assumat causam injustam vel desperatam*, ait, *& si accepit ab initio ignoranter, & in processu judicii agnoscit causam talem, debet eam relinquere*. Cui rei conforme est Jus Romanum, (g) ubi dicitur. *Non autem credita sibi causa cognita, quod improba sit, vel penitus desperata, & ex mendacibus allegationibus composita, ipsi scientes prudentesque mala conscientia liti patrocinabuntur. Sed, & si certamine procedente, aliquid tale sibi cognitum fuerit, a causa recedent, ab hujusmodi communione sese penitus separantes.*

(f) S. Raim. in Sum. l. 2. t. 5. §. 39.
(g) Authentica Hodie. Cod. de Iudiciis l. 3. t. 1.

Non idem igitur ferendum est judicium de Advocato, qui causæ injustæ patrocinium suscipit, ac de Medico, qui ægrum curare contendit, cujus novit morbum esse insanabilem ac deploratum: nam, ut ait sanctus Thomas, (h) *Medicus, accipiens in cura infirmitatem desperatam, nulli facit injuriam, Advocatus*

(h) S. Th. 2. 2. q. 71. a. 3. ad 1.

autem suscipiens causam injustam, injuste dedit eum, contra quem injuste patrocinium præstat: & ideo non est similis ratio.

Secundo tenetur Tribonianus sub peccato ad restitutionem damni, quod intulit, seu quia falso Leges aliasve authoritates allegavit; seu quia falsa supposuit facta, e quibus tale damnum est secutum; vel quia superfluas à Judice petens obtinuit dilationes, vel noxias alterutri ex partibus, seu ut justum vitiaret judicium, aut spe majoris lucri processum differret, vel quia damnum hoc tandem alia quacumque ratione procreavit. *Tenetur autem Advocatus*, inquit etiam idem sanctus Raymundus (a), *ad restitutionem omnium, quæ illi, contra quos præstabat patrocinium propter ipsius pertinaciam injustè amiserunt.* Idem asserit S. Thomas (b) isto ratiocinio: *Illicitum est alicui cooperari ad malum faciendum, sive consulendo, sive adjuvando, sive qualitercumque consentiendo: quia consilians & adjuvans quodammodo est faciens: & Apostolus ad Rom. 1. dicit, quod digni sunt morte, non solum qui faciunt peccatum, sed etiam qui consentiunt facientibus.* Ex eo autem medio hanc infert conclusionem: *Unde .... omnes tales ad restitutionem tenentur.* Quam deinde accommodat causidico, de quo loquimur: *Manifestum est autem*, ait, *quod Advocatus auxilium & consilium præstat ei, cujus causa patrocinatur. Unde si scienter injustam causam defendit; absque dubio graviter peccat, & ad restitutionem tenetur ejus damni, quod contra justitiam per ejus auxilium altera pars incurrit.*

(a) S. Raimund. loco cit.

(b) S. Thom. cit. art. 3. in corp.

Denique his omnibus accedit authoritas S. Antonini, qui accuratè S. Thomæ doctrinam secutus rem etiam minutius persequitur. En ipsius verba (c): *Cùm favent subdolè, causas prodendo, id est, decipiendo clientulum, dum scilicet occulte adjuvant adversarium tenentur, ultra peccatum injustitiæ & proditionis ad omne damnum, & interesse læso. 2. Quia causas desperatas fovent contra conscientiam, ... & talis etiam tenetur parti adversariæ, quæ justitiam habet, de omni damno & interesse; & etiam suo clientulo, de expensis; si suadet sibi jus habere, ut litiget. 3. Cum dilationes superfluas nituntur obtinere, ad hoc tantum, ut fugiant sententiam, vel magis prolongetur litigium, unde plus lucrentur; vel scienter sine rationabili causa faciunt clientulum appellare: & etiam tenentur de damnis propter hoc,*

(c) S. Anton. 2. part. Sum. Theolog. t.6. c. 2. §. 5.

Vide CASUM VII.

CASUS III.

SALLUSTIUS, Advocatus, convictus statim de justitia causæ, quam defendendam suscepit; agnovit postea, valde esse probabile, eandem esse injustam, eoque præsertim tempore, cum ad judicium esset instructa. Quæritur, utrum talem causam debeat deserere; an verò partem adversam suis possit juvare consiliis, ut damnum resarciat, quod vel scriptionibus suis, ad ordinandam litem productis, vel etiam causæ dictionibus, ipsi potuit inferre?

RESPONS.

Hoc unum Advocato huic dari potest consilium, ut nimirum clientem suum inducat ad componendam litem cum parte adversa modo justo; quod si forte recuset, ab ea causa defendenda abstinere debet: cujus tamen secretum tuta conscientia prodere non potest, suis consiliis adversam partem juvando. Casum hunc sic solvit S. Thomas his verbis (d): *Advocatus, si in principio credidit causam justam esse; & postea in processu appareat, eam esse injustam; non debet eam prodere, ut scilicet aliam partem juvet, vel secreta suæ causæ alteri parti revelet. Potest tamen & debet causam deserere; vel eum, cujus causam agit, ad cedendum inducere, sive ad componendum sine adversarii damno.*

(d) S. Thom. 2. 2. q. 71. a. 3. ad 2.

CASUS IV.

SCÆVOLA, Advocatus pro Joanne in Jacobum causam dicens de Præscriptione, nihil non molitus est in actione sua, ut in Jacobum Judicum invidiam concitaret, eosque erga eum male affectos redderet, exprobrans ipsi vitia, multaque injuria objiciens facta, quæ ad causam non pertinebant. 1. Peccavitne mortaliter? 2. Teneturne ad aliquam restitutionem?

RESPONS.

Caritatis Christianæ regulas ignoraret, qui talem Advocatum eo modo in partem suam adversam agere posse defenderet, cum magno caritatis præcepto, non minus Causidici, quam reliqui homines, proximi sui famæ parcere teneantur; quando judici vitia ejus manifestare non obligantur; nec talis cognitio ad justum de partium litigio judicium ferendum est necessaria. Merbesius (e) quatuor Edicta Galliæ Regum suppeditat, quibus ea iniqua quorumdam Causidicorum damnatur agendi ratio, qui causæ suæ præcipua in adversariorum contumeliis firmamenta reponunt; & quibus ipsis prohibetur, ne quidquam proferant, quo contradicentium sibi partium honos lædatur, cum ad id causæ agendæ non cogit necessitas.

(e) Merbesius sum. Christ. to. 1. pag. 665. Conclus. 8.

Primum Edictum est Philippi Valesii, nomine isto sexti, quo an. 1344. sic statuit ille Rex (f) *Tenentes Parlamenta pati non debent, quemquam ab Advocatis verbis injuriosis vituperari.*

(f) Edictum an. 1344.

Secundum est an. 1435. (g) quo Carolus VII. sapienter Advocatis vetat: *Ne quisquam Advocatus adversam partem contumeliis aut injuriis lacessat, neque quicquam proferat, quod in alterius opprobrium exeat.* Et contradicentes mulcta puniri vult ad arbitrium judicum.

(g) Art. 54.

Tertium est an. 1507. (h), quo Ludovicus XII. eandem renovat prohibitionem.

(h) Art. 122.

Quartum est an. 1535. in quo Franciscus I. his, quos refert hic Author, terminis loquitur (i): *Si quis per verba quæ profert, honorem alterius auferat, hoc proprie, & per se est dicere convitium vel contumeliam, & hoc est peccatum mortale, non minus quam furtum, vel rapina.*

(i) Cap. 1. a. 2.

Ex istis omnibus Regum Edictis liquido constat, non nunc primum extitisse Advocatos parum Christianos, qui calumniis, maledictis & injuriis partes suas adversas insectati sunt; & interposita tantum Principis authoritate hanc potuisse cohiberi effrenatam dicendi licentiam, quam nostris etiam instauratam vidimus temporibus magno perhonorificæ Causidicorum conditionis opprobrio.

Concludimus inde, 1. Scævolam absque peccato non potuisse Jacobum infamare, aut cum verbis injuriosis ac amaris incessere, eo fine ut Joanni gratus fieret, aut Judices in Jacobum malè affectos redderet; nisi ad id eum necessario causæ suæ patrocinium cogeret. 2. Eum teneri ad debitam legitimè Jacobo reparationem, cum id egerit.

CASUS V.

MAGNOBODUS, omni re vel mobili, vel immobili carens, quique opera ac labore victum vix quærit, falso incusatus crimine, Elvidium, Causidicum rogat, ut causæ suæ patrocinium, cum omni alterius ope sit destitutus, velit per caritatem suscipere: quod ipsi denegat Elvidius, causam ipsius gratuito nolens agere, qua de re petitur. 1. Utrum Elvidius talis hominis causam, etiam absque spe mercedis, suscipere, sub peccati reatu non teneatur. 2. Utrum judex possit, an etiam debeat hunc Advocatum compellere authoritate sua, ut Magnobodi defensionem suscipiat; & ad obedientiam obligetur hic Advocatus in tali casu?

RESPONS.

Existimamus, 1. quoad priorem quæstionem, idem de isto casu ferri debere judicium, atque de eo, in quo pauper ad extremam, aut gravissimam redactus necessitatem, eleemosynam ab eo postulat, qui eam sine gravamine potest erogare; atque, ut is præcepto caritatis ad subveniendum inopi, nihil aliunde speranti, opem ferre tenetur; sic Elvidium in conscientia obligari, ad defendendam Magnobodi causam, gratuito & Christiana caritate inductum, cum aliter impositæ sibi calumniæ succumberet, atque falso sibi adscripti criminis pœnas lege constitutas subiret. *Advocati & Procuratoris iniquitates sunt octo*, inquit Cajetanus: (k) .... *Octava est nolle aut negligere advocare in causa justa pauperis, cum ipse Advocatus possit; nec appareat alius, qui advocet, & sine ejus adjutorio pauper oppri-*

(k) Cajetan. in summ. v. Advocatus.

opprimi creditur; in ejusmodi enim casu tenetur ipse advocare, seu procurare, sicut Medicus, medicare: si in simili periculo esset pauperis sanitas. Consentit hic doctus Cardinalis cum doctrina S. Thomæ (a), qui in eo casu de onere Advocati idem fert judicium, ac de casu illius, a quo pauper in extrema necessitate constitutus eleemosynam rogat, & ab eodem absque notabili incommodo ipsius potest accipere; atque asserit, quòd quamvis ad eam pro omnibus non teneatur iudifferenter, in eo tamen casu tenetur; sic licet Advocatus pauperum omnium ad se confugientium causas agere gratuito non teneatur, quia tum propriis rebus renuntiare teneretur; tamen absque peccato non posset abstinere a defensione pauperis in eo casu, in quo constitutus esse supponitur Magnobodus. *Cum præstare patrocinium causa pauperum ad opus misericordiæ pertineat*; inquit Doctor Angelicus, *idem est hic dicendum, quod & supra de aliis operibus misericordiæ dictum est .... * considerandum restat, utrum aliquis tantam necessitatem patiatur, quod non in promptu appareat, quomodo ei possit aliter subveniri; & in tali casu tenetur ei opus misericordiæ impendere: si autem in promptu appareat, quomodo aliter ei subveniri possit, ..., non tenetur ex necessitate indigenti subvenire, ita quod non faciendo peccet ...... Unde Advocatus non tenetur semper causa pauperum patrocinium præstare, sed solum, concurrentibus conditionibus prædictis, alioquin oporteret eum omnia alia negotia prætermittere, & solis causis pauperum intendere*. Hæc ille. Ex hoc D. Thomæ principio sic concludit Merbesius (b): *Advocati peccant, si pauperibus, ad extremam, vel etiam gravem necessitatem adactis & omni ope destitutis, quorum miseriam cognitam habent, succurrere & patrocinari abnuunt*.

(a) S.Th. 2.2. q.71.ar.1.
* 2. 2. q. 32. a. 5. ad 3.
(b) Merbesi tom. 1 sum. Christ. q. 195. concl. 1.

Idem docet Angelus de Clavasio (c): *Si est impotens* (ad solvendum), inquit, *tenetur gratis advocare; lege divina hoc præcipiente, (d) .... & credo, quòd peccat mortaliter, quando scit, talem impotentem incurrere notabile damnum: secus si leve damnum, quia tunc esset veniale*. Eodem modo loquitur Sylvester (e).

(c) Angelus. v. Advocati. q. 10.
(d) Matth. 22.
(e) Sylvester v. eod. q. 10.

2. Quòd si Elvidius pertinaciter & absque ulla justa ratione hoc ei caritatis officium præstare recusset, ad id a judice cogendus est. Ita sentit Guydo Papæ (f) qui, ut testis ocularis, hunc usum in Parlamento Gratianopolitano, cujus erat Consiliarius, observari affirmat. *Idem etiam vidi observari in paupere seu miserabili, qui non habet unde litigare*. Hæc sunt verba hujusce jurisperiti, qui addit, quod si rationabili de Causa in pauperis favorem litigare non posset Advocatus; Judicum esset providere, & etiam gratuito pauperi ad victum necessaria suppeditare: *alias hoc fieri facere deberent Domini de Parlamento, vel quilibet alius judex inferior de suo proprio*. Sententia hujus Jurisconsulti convenit 1. cum antiquo jure Romano (g), uti Lege videre est, qua statuitur, ut a Judice detur Advocatus *debilibus*, hoc est, iis, quibus non suppetit facultas causæ suæ defendendæ: unde acutè sic concludit Guydo Papæ: *Non potest intelligi sumptibus debilis, seu miserabilis personæ: quia nihil vel parum habet: ergo debet intelligi gratis, vel sumptibus Domini Judicis, in cujus curia litigatur, ad hoc, ne instantia depereat*. 2. Convenit etiam cum Constitutione Justiniani (h) in quadam ex Authenticis, ejus ad Quæstorem Tribonianum, cui jubet hanc in pauperes exercere caritatem: *alioquin etiam gratis lites audire*. 3. Denique addit hic Jurisconsultus: *Et nisi Advocatus facto sibi præcepto per curiam, præstet patrocinium, debet repelli ab advocatione dictæ curiæ, nisi se excuset causa rationabili*: quod probat hic Author allatis Juris Romani multis testimoniis, nec non multorum Canonistarum ac Jurisconsultorum. Idem observat etiam Papo, (i) & P. Matthæus (k) in Guydonem modo laudatum: *quoties deficit Advocatus*, inquit, *publico stipendio pauperi suffragaturus, cogendus à Judice erit aliquis Advocatus, gratis pauperi patrocinari*. Ita sentiunt quoque Ostiensis, Abbas, Felinus (l), Baldus (m), Jason (n) multique alii seu Canonistæ seu Jurisperiti.

(f) Guydo Papæ decis. 361. n. 2.
(g) Ulpianus in Leg. nec quicquam. 9. §. 5. ff. de officio Proconsulis & legati a. 1. tit. 16.
(h) Novell. ex Libris 17. de mandatis Princip. auth. Collat 3. tit. 4. c. 3.
(i) Papon. L. 6. tit. 4. n. 4. apud Brillon. v. Advocat. n. 141.
(k) P. Matth. in Guydon. Papæ.
(l) Felinus. in c. 1. de off. Judic. ordin. L. 1. tit. 31.
(m) Bald. in L. Si furiosi. Cod. de nupt.
(n) Jason in §. Omnes n. triplici. Col. penul.

Optandum sane foret, ut Princeps vel Respublica Advocatum Pauperum vellet constituere, justamque ei mercedem adscribere; ut unum esse testatur Boerius (o), *in Parlamento provinciæ, Rex habet*, inquit, *unum Advocatum stipendiatum pro pauperibus*.

(o) Boerius decis. 325.

Talis institutus est Regiis Constitutionibus Victoris Amedei Sardiniæ Regis, pauperum Advocatus, perinde ac Procurator quorum uterque ab ipso Rege stipendiatus, gratis pauperibus patrocinium impendere tenetur.

CASUS VI.

LENTULUS, litem habens diuturnæ atque intricatæ disquisitionis cum homine præpotente, Tullio Advocato suo centum dupliones pro mercede promisit, si litem auferret; & quinquaginta solummodo, si causa caderet; verum post semestre spatium cum adversario suo de omnibus suis prætensionibus reciprocis transegit. Tullius propugnat, teneri Lentulum ad solutionem 100. duplionum, non solum quia in lite ista multum jam insudavit; verum etiam, quia per se non stetit, quominus promissum ea res felicem haberet exitum. Quæritur, utrum Lentulus de ea summa erga Tullium teneatur?

RESPONS.

Distinctione opus est: nam, si Lentulus cum adversario suo transegit in fraudem Advocati, ne promissa ei facta perficeret; ad totius summæ promissæ solutionem tenetur; quia ipsum fraus juvare non debet, juxta illud juris effatum: *Fraus & dolus alicui patrocinari non debet* (p); & hoc aliud Innocentii III. (q) *non deceptoribus, sed deceptis jura subveniunt*. Et quia e contra fraudis pœnam meretur ex Lege, quæ dicit (r) *æque in omnibus fraus punitur*. Verum, si bona fide rem composuit propria tantum motus utilitate & quiete, sufficit, ut Tullio pro ratione & modo laboris ab eo hactenus confecti mercedem tribuat. Ita sentit sanctus Antoninus, (s) qui sibi quæstionem istam proponit his terminis: *Quid si clientulus promittat dare Advocato centum, si vincit causam; & si perdidit, quinquaginta..... sed quid, si clientulus transegerit, seu alias se composuerit cum adversario; numquid Advocatus habebit integre illa centum sibi promissa?* Cui quæstioni, allatis variis authorum opinionibus, respondet: *Ad concordandas ergo istas opiniones, distingue. Aut clientulus transegit in fraudem Advocati; & tunc totum salarium habebit; quia per eum non stetit: aut hoc egit, scilicet transigendo bona fide: pura, quia lis dubia erat; & tunc pro rata servitii habebit, considerata ejus facundia; nisi aliud fuerit factum, seu pactum inter eos*.

(p) Innoc. III. in cap. Officii 14. de testam. & ultim. volunt. l. 3. tit. 26. Et in cap. Cum dilectus. 8. de religiof. domibus. l. 3. ti. 36.
(q) Innoc. III. in c. Inter. 8. de Donationib. l. 3. ti. 24.
(r) Leg. In fraudem. 45. ff. de jure fisci. l. 49. ti. 14.
(s) S. Antonin. 3. Part. sum. Theol. ti. 6. c. 2. §. 4.

CASUS VII.

POMPONIUS suscepta Theobaldi in Oliverium defensione causam ejus, licet æquissimam amisit, propter malitiam, ignorantiam vel imprudentiam. Quæritur, utrum teneatur in foro conscientiæ ad restitutionem totius damni, quod passus est Theobaldus.

RESPONS.

Sanctus Raymundus (t) nullum admittit discrimen inter judicem, qui propter malitiam, vel imprudentiam male judicavit, & Advocatum, qui propter infideiitatem, vel ignorantiam, aut imprudentiam, susceptam a se causam male defendit. Nam, etsi infidelitas sit crimen ignorantia atrocius, certum est tamen eum ob infidelitatem vel ignorantiam non posse excusari; cum causæ patrocinium suscipere non debeat; nisi sit ad id idoneus, ac debitam huic rei curam afferat. *Tenetur autem Advocatus ad restitutionem omnium, inquit ille sanctus ..... illis, quibus præstitit patrocinium; si propter suam infidelitatem, vel negligentiam, vel imprudentiam amiserunt causam*.

(t) S. Raym. in sum. l. 2. tit. 5. §. 30.

Decisionem istam confirmat Decretalis Gregorii IX. (u) in qua sic loquitur hic summus Pontifex: *Si culpa tua datum est damnum, vel injuria irrogata ...... aut hæc imperitia tua sive negligentia evenerunt; jure super his satisfacere te oportet: nec ignorantia te excusat, si scire debuisti, ex facto tuo injuriam verisimiliter posse contingere, vel jacturam*.

(u) Greg. IX. in cap. Si culpa. fin. de injuriis & damno dato. l. 5. tit. 36.

Sententiæ nostræ consentit sanctus Bernardinus, ut patet ex his ejus verbis (x): *Si quis ex officio suo tenetur à damno alterum defensare, vel præservare; non tantum, si ex malitia, verum etiam, si ex notabili negligentia, vel incuria, aut imperitia, offi-*

(x) S. Bernar. Serm. 34. in Dom. 4. Quadragef. c. 4. tom. 1.

cio

cio suo notabiliter indebita, contingit illum damnificari; cui sic tenetur, totum illud damnum restituere obligatur: verbi gratia ...... Notarii, qui nesciunt condere instrumentum, unde multi perdunt jura sua ..... Procuratores & Advocati, qui ex eisdem causis admittunt causas justas; atque consilia dantes his etiam possunt annumerari .... tales, inquam, si ex eorum imperitia, vel negligentia quidam damnificantur, satisfacere debent. Primo, qua nititur ratio est, *quia talia præcavere debent*. Altera: *quia unusquisque tenetur sufficienter scire & exequi diligenter artem, quam profitetur; maximè quando vergit in periculum error suus*. Tertia: *quia eorum imperitia & negligentia habent quandam efficacem causalitatem damnificationis illorum*. Hoc est, ut omnia verbo complectamur, Advocati, aliique similes sub conscientia tenentur nosse sufficienter officia sua, ea fideliter & accurate exequi, nullumque proximo suo damnum inferre, alioquin ignorantia eorum vel incuria illatæ injuriæ sufficiens est causa, ut ad eam reparandam obligentur. Unde colligendum est, Pomponium Theobaldo teneri de omni damno, quod ipsi attulit, propter suam infidelitatem, vel ignorantiam, aut negligentiam.

Observandum cum sancto Bernardino, quod hic de Advocato a nobis dicitur, debere quoque intelligi de Procuratoribus, Scribis, Notariis, Medicis, Chirurgis, Pharmacopolis, aliisque omnibus quarumcumque artium Magistris, qui omnes tenentur sub peccato ad restitutionem damni, quod attulerunt, non solum culpa notabili; sed ea etiam, quæ levis jure dicitur: quia certum est, illos tantum uti eorum opera, quibus est persuasum de eorum peritia, fidelitate ac diligentia in exequendis officiis suis; quique aliter ab iis caute diffiderent. (a)

(a) Theolog. Mor. Franc. de Genet. to. 6. Tract. 8. c. 5. n. 4. Colloquia Condo. tom. 3. Colloq. 14. sect. 2.

Vide Casus 2. supra.

CASUS VIII.

BARTOLUS, qui a duodecim annis honorifice advocationem exercet; cum solemni, quæ in festo Corporis Domini fieri solet, processioni adesset, hoc sibi jus esse contendit, ut in ea antiquos omnes antecederet Æditos, quos vulgus Matricularios vocat, qui triginta numero, & amplius aderant omnes Notarii, Procuratores & Mercatores: verum isti omnes Bartoli suscepto obstiterunt, qui vitandi causa scandali modeste secessit, eosque postridie in jus vocavit, ut Judicis authoritate eorum controversia dirimeretur. Quæritur, utrum tuta conscientia, nec in Christianam delinquens humilitatem ita se gerere potuerit?

RESPONS.

Certum est illud principium, quemlibet posse, illæsa humilitate, eum postulare honoris gradum, pro ratione characteris sui, aut suæ dignitatis sibi debitum; *cui honorem, honorem*, inquit Apostolus. (b)

(b) Ro. 13. 7.

In eo igitur unice posita est quæstio, ut dignoscatur, utrum præcedentia in antiquos Matricularios, Notarios, Procuratores, Mercatores, aliosve similes, tali Advocato sit debita. Id autem constitutum est ex solemni Parisiensis Senatus Arresto, quod postulante celebri necnon docto D. Talon Advocato generali 15. Junii an. 1688. latum est, quo expressis verbis statuitur, ut nulla habita ratione supplicis Libelli antiquorum Matriculariorum seu Æditorum, Advocati, de præsenti causas agentes, in processionibus ac publicis cæremoniis antiquos Æditos, qui rationem reddunt, sint antecessuri. Hoc Arrestum latum est in Æditos Parœciæ sancti Severini Parisiensis, ac in Diario fori (c) refertur. Quo Arresto nihil sapientius constitutum est: *Laudabile*, namque *vitaque hominum est necessarium advocationis officium*, inquit Imperator Anastasius in una Lege Codicis (d), *Advocati ..,... dirimunt ambigua fata causarum, suaque defensionis viribus in rebus sæpè publicis ac privatis lapsa erigunt, fatigata reparant: non minus provident humano generi, quam si præliis atque vulneribus patriam parentesque salvarent .. ... laborantium spem, vitam & posteros defendunt*. Magnificis hisce verbis alii duo Imperatores, Leo & Anthemius (e) Advocatos prædicant, qui olim etiam in Gallia tanti fiebant, ut antiquiores ad suffragiorum honorem una cum Consiliariis admittere non dubitaret Senatus Parisiensis, uti constat ex terminis Arresti Curiæ, mense Junio an. 1319. lati, quod post Corbinum refert D. Brillon (f): *vocatis ad hoc Advocatis Parlamenti antiquioribus & provectioribus*.

(c) Diarium fori. tom. 2. p. 737.

(d) Leg. Laudabile 23. Cod. de Advocat. diversorum judiciorum. tit. 7

(e) L. Advocati. 14. Cod. eod. tit.

(f) D. Brillon. Dict. Arresto. v. Advocat. n. 134.

Quæ cum ita sint; num æquum foret viris, qui nobilem adeo excolunt artem, debitum recusare honoris gradum, eosque minus honorifice, quam nudos cives habere? Num extant etiam plurima Arresta, quæ etiam inter Religiosos Ordines, qui processionibus aderant, Præcedentiæ gradum constituunt.

Existimamus igitur, quod, cum præcedentiæ gradum in Æditos Matricularios, solo sibi juris debiti motivo ductus vindicet Bartolus, nec nisi ex prudentia abierit, & ad evitandum scandalum, mox futurum, si diutius institisset; non censeri debet reus alicujus peccati. His etiam addi potest, concessum a Curia præcedentiæ in Æditos privilegium non esse honorem ipsi nominatim proprium, sed omni Advocatorum ordini communem: quocirca absque eorum præjudicio, jure ipsis communi cedere non poterat; uti persona Ecclesiastica privilegium omnibus Clericis concessum non potest deserere.

Vide { CLERICUS, Casus Hermanus. IRREGULARITAS, Casus Lucius. ET RESTITUTIO, Casus Amabilis. }

ÆQUIVOCATIO.

Vide { JURARE. MENDACIUM. PERJURIUM. }

AFFINITAS, *seu* COGNATIO.

Vide IMPEDIMENTUM AFFINITATIS.

ALBINATUS.

ALBINUS dicitur, *quasi alibi natus*; hoc est, natus in regione peregrina, quæ videlicet extra Galliæ regnum posita est, nec Regio subjacet dominio. Albinus propriè is est, qui dicitur ἀλλόφυλος, *Peregrinus; alienigena; externus; diversæ nationis*.

Albinatus, prout in Gallia intelligitur est jus Regis succedendi Peregrino, in universa bona, quæ tempore mortis in regno Galliæ habebat (*a*). Peregrinus verò is dicitur, qui nec natione Gallus est, nec jus Gallicæ civitatis acquisivit, hoc est, qui Regia diplomata non obtinuit relata in tabulas curiæ Regiarum rationum, quibus advenæ idem jus ac Gallo indigenæ confertur.

(*a*) Bouchel Bibliot. Juris Gallici. v. Albinatus.

Jus illud non est Galliæ proprium: antiquitus enim vigebat apud Græcos & Romanos, ut videre est in multis Legibus Digestorum & Codicis; & etiamnum viget in aliis plurimis Imperiis seu Orientis seu Occidentis. An. 1577. Bacquetus eruditum, ac lectione dignum, de Albinatu tractatum emisit.

Quamvis Albini, qui Gallicæ civitatis jure donati sunt, contractus inter vivos agere, bona mobilia & immobilia acquirere & vendere, donationes inter vivos facere & acceptare, mutuas etiam, tum quoad proprietatem, tum quoad usumfructum, atque contractus matrimoniales possint scribere, ut cæteri Regis subditi; qui tamen jure Gallicæ civitatis non potiuntur, sunt. 1. inhabiles ad possidenda munera, officia & Beneficia. 2. Juridicam non possunt instituere petitionem, nisi spondeant pro judicato, hoc est, pro summis, quibus possent damnari, seu quoad sortem, seu quoad sumptus. 3. Testamento nec legare nec legari possunt. 4. Ad bonorum cessionem non admittuntur. 5. Ipsis non succedunt parentes, exceptis filiis regnicolis, hoc est, qui Galliam habitant, & pro quibus antiqua mitigata est severitas legis, quæ filios illos, etiam in regno natos, a parentum suorum hæreditate excludebat.

Albinatui non subjacent in Gallia exterorum Principum legati, uti nec mercator peregrinus, qui in regno non habet domicilium stabile, sed transitorium tantum; vel etiam mercatores, qui Lugduni nundinas frequentant, quoad merces suas tantum & bona mobilia.

Abalienari non potest jus succedendi bonis Albinorum, Regioque dominio est annexum; quocirca ad solum Regem pertinet, exclusis aliis omnibus altæ etiam jurisdictionis dominis. Hinc de Albino dicitur, *vivit, ut liber; moritur ut servus*; & si Gallica civitate potitur, *vivit ut ingenuus; moritur quasi libertinus* (*b*).

(*b*) Leg. Etiam ff. de jure aureorum annulorum.

Advena corpore cogi & in custodiam mandari potest, permittente tantummodo civilis & ordinariæ cognitionis judice; cum de habitatione ac cibariis agitur.

Sunt quædam in Gallia Provinciæ, quæ Regis privilegio Albinatus juri non sunt subditæ, ut Occitania & Vice-Comitatus Turonensis, ut observat Bouchel (*c*).

(*c*) Bouchel. Bibliot. juris Gallici. v. Albinatus.

Alia est etiam Albinatus species, quæ ad illegitimos pertinet, quorum hæreditas ad Regem devolvitur, vel ad dominos altæ jurisdictionis, in quorum finibus illegitimus natus habitabat, & ubi mortuus est.

Vide DEPOSITUM. Casu ultimo.

ALTARE.

ALTARE dicitur, mensa, supra quam offertur sacro-sanctum corporis & sanguinis Christi sacrificium.

1. Debet esse Lapideum, etsi ab initio nascentis Ecclesiæ Ligneum fuerit (*d*).
2. Solus Episcopus (*e*) illud benedicere & Chrismate consecrare debet; in eoque condi necesse est sanctorum Reliquias, quarum locus dicitur sepulchrum.
3. Altare, inquit Angelus de Clavasio, *duplex est*; (*f*) *aliud stabile* ...... *aliud autem dicitur viaticum, scilicet in via portandum, vel portabile*.
4. Consecrationem suam amittit Altare, (*g*) cum destruitur, aut notabiliter frangitur, Reliquiarumve sepulchrum frangitur.

CASUS PRIMUS.

LAPIDE Altaris capellæ Sancti Gordiani absque Reliquiis consecrato, num potest uti absque peccato Capellanus ad Missam celebrandam?

RESPONS.

Theologi & Canonistæ non consentiunt de quæstione, qua petitur, utrum consecrari possit Altare, non appositis Reliquiis. Alii contendunt, Reliquias esse absolute necessarias ad consecrationem Altaris seu stabilis seu viatici, inter quos Sylvester aliique permulti Authores eam opinionem tuentur antiqua nixi Ecclesiæ praxi, quæ sine Reliquiis altaria consecrare non solebat, uti facile probari potest: 1. Ex S. Ambrosio, (*h*) qui Mediolanensi populo, roganti, ut ea, qua ante Apostolorum Basilicam consecrarat, solemnitate, novam extructam Mediolani Ecclesiam consecraret, *Faciam*, respondet, *si Martyrum Reliquias invenero*. 2. Ex S. Hieronymo in Vigilantium scribente. 3. Ex S. Paulino (*i*) qui ad amicum suum Severum scribens dicit: *Sancta sub æternis Altaribus ossa quiescunt*. Et ad ipsum veræ crucis frustulum mittit, quod suadet, ut sub Altari una cum Sanctorum Martyrum Reliquiis condat. 4. Ex Concilio

(*d*) Can. Altaria. de consec. dist. 1. S. Thom. 3. p. art. 3. ad 5. & in 4. dist. 13. q. 1. a. 2. q. 5. ad 2.

(*e*) Can. Nullus & Can. Concedimus. Can. Unicuique. Canon. Placuit. & Can. Clericos. de consecrat. dist. 1. c. in Ligneis de consecrat. Ecclesiæ vel Altaris.

(*f*) Angelus v. Altare.

(*g*) Innoc. III. in c. Ad hæc. de consecrat. Ecclesiæ.

(*h*) S. Ambr. Ep. 22. novæ edit.

(*i*) S. Pauli. Epist. 12. n. 7. in Biblioth. PP. tom. 5. pag. 169 edit. Antuerp.

cio suo notabiliter indebita, contingit illum damnificari; cui sic tenetur, totum illud damnum restituere obligatur: verbi gratia ...... Notarii, qui nesciunt condere instrumentum, unde multi perdunt jura sua ..... Procuratores & Advocati, qui ex eisdem causis admittunt causas justas; atque consilia dantes his etiam possunt annumerari ...... tales, inquam, si ex eorum imperitia, vel negligentia quidam damnificantur, satisfacere debent. Primo, qua nititur ratio est, *quia talia præcavere debent*. Altera: *quia unusquisque tenetur sufficienter scire & exequi diligenter artem, quam profitetur; maximè quando vergit in periculum error suus*. Tertia: *quia eorum imperitia & negligentia habent quandam efficacem causalitatem damnificationis illorum*. Hoc est, ut omnia verbo complectamur, Advocati, aliique similes sub conscientia tenentur nosse sufficienter officia sua, ea fideliter & accurate exequi, nullumque proximo suo damnum inferre, alioquin ignorantia eorum vel incuria illatæ injuriæ sufficiens est causa, ut ad eam reparandam obligentur. Unde colligendum est, Pomponium Theobaldo teneri de omni damno, quod ipsi attulit, propter suam infidelitatem, vel ignorantiam, aut negligentiam.

Observandum cum sancto Bernardino, quod hic de Advocato a nobis dicitur, debere quoque intelligi de Procuratoribus, Scribis, Notariis, Medicis, Chirurgis, Pharmacopolis, aliisque omnibus quarumcumque artium Magistris, qui omnes tenentur sub peccato ad restitutionem damni, quod attulerunt, nonsolum culpa notabili; sed ea etiam, quæ levis jure dicitur: quia certum est, illos tantum uti eorum opera, quibus est persuasum de eorum peritia, fidelitate ac diligentia in exequendis officiis suis; quique aliter ab iis caute diffiderent. (a)

(a) Theolog. Mor. Franc. de Genet. to. 6. Tract. 8. c. 5. n. 4. Colloquia Condo. tom. 1. Colloq. 14. lect. 2.

Vide Casus 2. supra.

CASUS VIII.

BARTOLUS, qui a duodecim annis honorifice advocationem exercet; cum solemni, quæ in festo Corporis Domini fieri solet, processioni adesset, hoc sibi jus esse contendit, ut in ea antiquos omnes antecederet Æдituos, quos vulgus Matricularios vocat, qui triginta numero, & amplius aderant omnes Notarii, Procuratores & Mercatores; verum isti omnes Bartoli suscepto obstiterunt, qui vitandi causa scandali modeste secessit, eosque postridie in jus vocavit, ut Judicis authoritate eorum controversia dirimeretur. Quæritur, utrum tuta conscientia, nec in Christianam delinquens humilitatem ita se gerere potuerit?

RESPONS.

Certum est illud principium, quemlibet posse, illæsa humilitate, eum postulare honoris gradum, pro ratione characteris sui, aut suæ dignitatis sibi debitum; *cui honorem, honorem*, inquit Apostolus. (b)

(b) Ro. 13. 7.

In eo igitur unice posita est quæstio, ut dignoscatur, utrum præcedentia in antiquos Matricularios, Notarios, Procuratores, Mercatores, aliosve similes, tali Advocato sit debita. Id autem constitutum est ex solemni Parisiensis Senatus Arresto, quod postulante celebri necnon docto D. Talon Advocato generali 15. Junii an. 1688. latum est, quo expressis verbis statuitur, ut nulla habita ratione supplicis Libelli antiquorum Matriculariorum seu Æдituorum, Advocati, de præsenti causas agentes, in processionibus ac publicis cæremoniis antiquos Æдituos, qui rationem reddunt, sint antecessuri. Hoc Arrestum latum est in Æдituos Parœciæ sancti Severini Parisiensis, ac in Diario fori (c) refertur. Quo Arresto nihil sapientius constitutum est: *Laudabile*, namque *vitæque hominum est necessarium advocationis officium*, inquit Imperator Anastasius in una Lege Codicis (d), *Advocati ..., ... dirimunt ambigua fata causarum, suæque defensionis viribus in rebus sæpè publicis ac privatis lapsa erigunt, fatigata reparant: nonminus provident humano generi, quam si præliis atque vulneribus patriam parentesque salvarent .. ... laborantium spem, vitam & posteros defendunt*. Magnificis hisce verbis alii duo Imperatores, Leo & Anthemius (e) Advocatos prædicant, qui olim etiam in Gallia tanti fiebant, ut antiquiores ad suffragiorum honorem una cum Consiliariis admittere non dubitaret Senatus Parisiensis, uti constat ex terminis Arresti Curiæ, mense Junio an. 1319. lati, quod post Corbinum refert D. Brillon (f): *vocatis ad hoc Advocatis Parlamensi antiquioribus & provellioribus*.

(c) Diarium fori. tom. 2. p. 737.

(d) Leg. Laudabile 23. Cod. de Advocat. diversorum judiciorum. tit. 7.

(e) L. Advocati. 14. Cod. eod. tit.

(f) D. Brillon. Dict. Arresto. v. Advocat. n. 134.

Quæ cum ita sint; num æquum foret viris, qui nobilem adeo excolunt artem, debitum recusare honoris gradum, eosque minus honorifice, quam nudos cives habere? Num extant etiam plurima Arresta, quæ etiam inter Religiosos Ordines, qui processionibus aderant, Præcedentiæ gradum constituunt.

Existimamus igitur, quod, cum præcedentiæ gradum in Æдituos Matricularios, solo sibi juris debiti motivo ductus vindicet Bartolus, nec nisi ex prudentia abierit, & ad evitandum scandalum, mox futurum, si diutius institisset; non censeri debet reus alicujus peccati. His etiam addi potest, concessum a Curia præcedentiæ in Æдituos privilegium non esse honorem ipsi nominatim proprium, sed omni Advocatorum ordini communem: quocirca absque eorum præjudicio, jure ipsis communi cedere non poterat; uti persona Ecclesiastica privilegium omnibus Clericis concessum non potest deserere.

Vide { CLERICUS, Casus Hermanus. IRREGULARITAS, Casus Lucius. ET RESTITUTIO, Casus Amabilis. }

ÆQUIVOCATIO.

Vide { JURARE. MENDACIUM. PERJURIUM. }

AFFINITAS, *seu* COGNATIO.

Vide IMPEDIMENTUM AFFINITATIS.

ALBINATUS.

ALBINUS dicitur, *quasi alibi natus*; hoc est, natus in regione peregrina, quæ videlicet extra Galliæ regnum posita est, nec Regio subjacet dominio. Albinus propriè is est, qui dicitur *ἀλλόφυλος*, *Peregrinus; alienigena; externus; di versæ nationis*.

Albi-

Albinatus, prout in Gallia intelligitur est jus Regis succedendi Peregrino, in universa bona, quæ tempore mortis in regno Galliæ habebat (a). Peregrinus verò is dicitur, qui nec natione Gallus est, nec jus Gallicæ civitatis acquisivit, hoc est, qui Regia diplomata non obtinuit relata in tabulas curiæ Regiarum rationum, quibus advenæ idem jus ac Gallo indigenæ confertur.

(a) Bouchel Bibliot. Juris Gallici. v. Albinatus.

Jus illud non est Galliæ proprium: antiquitus enim vigebat apud Græcos & Romanos, ut videre est in multis Legibus Digestorum & Codicis; & etiamnum viget in aliis plurimis Imperiis seu Orientis seu Occidentis. An. 1577. Bacquetus eruditum, ac lectione dignum, de Albinatu tractatum emisit.

Quamvis Albini, qui Gallicæ civitatis jure donati sunt, contractus inter vivos agere, bona mobilia & immobilia acquirere & vendere, donationes inter vivos facere & acceptare, mutuas etiam, tum quoad proprietatem, tum quoad usumfructum, atque contractus matrimoniales possint scribere, ut cæteri Regis subditi; qui tamen jure Gallicæ civitatis non potiuntur, sunt. 1. inhabiles ad possidenda munera, officia & Beneficia. 2. Juridicam non possunt instituere petitionem, nisi spondeant pro judicato, hoc est, pro summis, quibus possent damnari, seu quoad sortem, seu quoad sumptus. 3. Testamento nec legare nec legari possunt. 4. Ad bonorum cessionem non admittuntur. 5. Ipsis non succedunt parentes, exceptis filiis regnicolis, hoc est, qui Galliam habitant, & pro quibus antiqua mitigata est severitas legis, quæ filios illos, etiam in regno natos, a parentum suorum hæreditate excludebat.

Albinatui non subjacent in Gallia exterorum Principum legati, uti nec mercator peregrinus, qui in regno non habet domicilium stabile, sed transitorium tantum; vel etiam mercatores, qui Lugduni nundinas frequentant, quoad merces suas tantum & bona mobilia.

Abalienari non potest jus succedendi bonis Albinorum, Regioque dominio est annexum; quocirca ad solum Regem pertinet, exclusis aliis omnibus altæ etiam jurisdictionis dominis. Hinc de Albino dicitur, *vivit, ut liber; moritur ut servus*; & si Gallica civitate potitur, *vivit ut ingenuus; moritur quasi libertinus* (b).

(b) Leg. Etiam ff. de jure aureorum annulorum.

Advena corpore cogi & in custodiam mandari potest, permittente tantummodo civilis & ordinariæ cognitionis judice; cum de habitatione ac cibariis agitur.

Sunt quædam in Gallia Provinciæ, quæ Regis privilegio Albinatus juri non sunt subditæ, ut Occitania & Vice-Comitatus Turonensis, ut observat Bouchel (c).

(c) Bouchel. Bibliot. juris Gallici. v. Albinatus.

Alia est etiam Albinatus species, quæ ad illegitimos pertinet, quorum hæreditas ad Regem devolvitur, vel ad dominos altæ jurisdictionis, in quorum finibus illegitimus natus habitabat, & ubi mortuus est.

Vide DEPOSITUM. Casu ultimo.

ALTARE.

ALTARE dicitur, mensa, supra quam offertur sacro-sanctum corporis & sanguinis Christi sacrificium.

1. Debet esse Lapideum, etsi ab initio nascentis Ecclesiæ Ligneum fuerit (d).
2. Solus Episcopus (e) illud benedicere & Chrismate consecrare debet; in eoque condi necesse est sanctorum Reliquias, quarum locus dicitur sepulchrum.
3. Altare, inquit Angelus de Clavasio, *duplex est*; (f) *aliud stabile* ...... *aliud autem dicitur viaticum, scilicet in via portandum, vel portabile.*
4. Consecrationem suam amittit Altare, (g) cum destruitur, aut notabiliter frangitur, Reliquiarumve sepulchrum frangitur.

CASUS PRIMUS.

LAPIDE Altaris capellæ Sancti Gordiàni absque Reliquiis consecrato, num potest uti absque peccato Capellanus ad Missam celebrandam?

RESPONS.

Theologi & Canonistæ non consentiunt de quæstione, pua petitur, utrum consecrari possit Altare, non appositis Reliquiis. Alii contendunt, Reliquias esse absolute necessarias ad consecrationem Altaris seu stabilis seu viatici, inter quos Sylvester aliique permulti Authores eam opinionem tuentur antiqua nixi Ecclesiæ praxi, quæ sine Reliquiis altaria consecrare non solebat, uti facile probari potest: 1. Ex S. Ambrosio, (h) qui Mediolanensi populo, roganti, ut ea, qua ante Apostolorum Basilicam consecrarat, solemnitate, novam extructam Mediolani Ecclesiam consecraret, *Faciam*, respondet, *si Martyrum Reliquias invenero*. 2. Ex S. Hieronymo in Vigilantium scribente. 3. Ex S. Paulino (i) qui ad amicum suum Severum scribens dicit: *Sancta sub æternis Altaribus ossa quiescunt*. Et ad ipsum veræ crucis frustulum mittit, quod suadet, ut sub Altari una cum Sanctorum Martyrum Reliquiis condat. 4. Ex Concilio

(d) Can. Altaria. de consec. dist. 1. S. Thom. 3. p. art. 3. ad 5. & in 4. dist. 13. q. 1. a. 2. q. 5. ad 2.
(e) Can. Nullus & Can. Concedimus. Can. Unicuique. Canon. Placuit. & Can. Clericos. de consecrat. dist. 1. c. in Ligneis de consecrat. Ecclesiæ vel Altaris.
(f) Angelus v. Altare.
(g) Innoc. III. in c. Ad hæc. de consecrat. Ecclesiæ.
(h) S. Ambr. Ep. 22. novæ edit.
(i) S. Pauli. Epist. 12. n. 7. in Biblioth. PP. tom. 5. pag. 169 edit. Antuerp.

cilio Africano an. 424. (a) cujus est istud Decretum. *Placuit, ut Altaria ...... in quibus nullum corpus, aut Reliquiæ Martyrum condita probantur, ab Episcopis, qui eisdem locis præsunt, si fieri potest, evertantur. Si autem propter tumultus populares non sinitur; plebes tamen admoneantur ne illa loca frequentent; ut qui recte sapiunt, nulla ibi superstitione devicti teneantur.* 5. Ex secundo Concilio Nicæno, in quo sic habetur (b): *Si a præsenti tempore inventus fuerit Episcopus absque Lipsanis consecrare Templum, deponatur; ut ille, qui Ecclesiasticas traditiones transgreditur.* 6. Ex S. Gregorio Turonensi (c), qui refert, in parvo Oratorio, a se erectum fuisse altare, in quo Reliquias magna solemnitate reposuit: *Altare, quod ereximus, sanctificavimus &c.* 7. Ex Sacramentario S. Gregorii Magni, quod promulgavit Menardus Benedictinus (d).

(a) Concil. Africanum in can. Placuit. 26. de consec dist. 1.

(b) Conc Nicæ. Act VIII 2. Can. 7.

(c) S Gregor. Turon. l. de Gloria Confess. c. 20.

(d) Sacram. S. Greg. pag. 157. & seq.

Hæc omnia testimonia de solis fixis Altaribus intelliguntur: cum verò in usu fuere Aræ portatiles, quod evenit octavo sæculo, ut testatur venerabilis Beda, in sua Angliæ Historia (e), consecratæ etiam fuere in quatuor angulis & medio reliquias apponendò, ut refert Vando, Abbas S. Vvandregesili, loquens de S. Valfranno, Senonensi Archiepiscopo (f): *Altare consecrandum in quatuor angulorum locis, & in medio Reliquias continens Sanctorum, in modum Clypei, quod secum, dum iter ageret, vehere solitus erat.* Quibus omnibus tandem addi potèst authoritas sancti Thomæ (g), qui dicit, *consecratur Altare cum Reliquiis Sanctorum.*

(e) Beda l. 5. Histor.

(f) Apud Surium. 20. Martii.

(g) S. Thom. 3. p. q. 83. a. 3. in corp.

Suam quoque sententiam confirmant illi Authores ex ipsis precibus, quas profert Sacerdos ascendens ad Altare, dum dixit: *Oramus te, Domine, per merita Sanctorum, quorum Reliquiæ hic sunt &c.* & in Offertorio: *Suscipe Sancta Trinitas hanc oblationem, quam tibi offerimus . . . in honorem beatæ Mariæ . . . . & istorum & omnium Sanctorum, ut illis proficiat ad honorem, nobis autem ad salutem &c.*

Alii (h) e contra volunt, Reliquias ad Altaris consecrationem non esse necessarias. Ita sentit Sotus, & loquens de Canone: *Placuit* ait, hunc Canonem jam obsolevisse. *Canon vero ille Jam non est observatu necessarius, nisi ubi ejusmodi Reliquiæ haberi possunt; neque in ara necesse est, ut recondantur.* Cujus rei hanc affert rationem: *Quando enim populus Christianus: non erat tam amplus, non ita passim fabricabantur Ecclesiæ; sed ubi erant Reliquiæ; ut eadem distinctione, (i) Canone* Arianorum *legitur.* Eandem sententiam tuetur Cardinalis a Turre Cremata: *(k) Credo,* inquit, *quod Reliquiæ non sint de substantia consecrationis Ecclesiæ vel Altaris: & ideo non minus consecrabitur Ecclesia, vel Altare, si illæ non habentur.* Equidem Agathense Concilium an. 506. in Decreto Gratiani relatum (l) ad consecrationem Altaris necessarias esse Reliquias non significat; sed *Altaria,* inquit, *placuit non solum unctione Chrismatis, sed etiam Sacerdotali benedictione sacrari.* Huc accedunt antiqua Missalia, quibus hæc fertur Rubrica: *Si Reliquiæ non fuerint in Altari, omittatur illa particula orationis, quæ dicitur post confessionem, scilicet: Oramus te, Domine, per merita Sanctorum tuorum, quorum Reliquiæ hic sunt.* Hanc Rubricam referunt Azorius & Sylvester (m).

(h) Can. Nullus 35. de cons. dist. 1.
Astensis l. 3. 30.
Nugnus in 3. par. S. Th. q. 8. a. 3. dub. 3. Sotus in 4. dist. 13. a 6. Et Suarez in S. Th. q. 83.

(i) De Consecr. dist. 1.

(k) Joann. a Turre cremata tom. 4. in can. Placuit. cit.

(l) Concil. Agathen. in Can. Altaria 32. dist. 1.

(m) Jo. Azorius l. 1. Instit. Moral. c. 17. §. 8. Sylvester. v. Altaria. q. 1.

Alii denique, ut Durandus, Joannes Andræas & Glossa in Canonem *Placuit,* (n) contendunt, quod licet ad portatilis Aræ consecrationem necessariæ non sint Reliquiæ; in stabili tamen, ubi consecratur Ecclesia, debent reponi; & quod Reliquiarum defectu, ipsum Christi Corpus recondi debet: verum ultimam hanc praxim improbavit Innocentius IV. ab Hostiensi consultus, qui hanc opinionem refellit, (o) uti Panormitanus cum omnibus aliis Canonistis.

(n) Guillel. Durandus Epis. Mimatensis l. 1. Rationalis divinorum Offic. c. 7.
Joann. Andræas in cap. ad hæc de 1. Consecr. Eccles. vel Altaris.
Abbas & Glos. in can. Placuit. c. v. Reliquiæ.

(o) Hostiens. in sum. tit. de Consec. Eccl.

Primæ igitur, aut alteri standum opinioni; cum utraque satis firmis nitatur rationibus, ut tanquam probabiles habeantur, & ad praxim absque peccato possint reduci. Unde colligimus, sancti Gordiani Capellanum in casu proposito posse celebrare in Altare suæ Capellæ, licet absque Reliquiis consecrato; cùm essentia consecrationis in sola Chrismatis unctione & Episcopi Benedictione consistat ex Decreto Concilii Agathensis supra relato; etsi solita sit hæc Ecclesiæ praxis, ut, ubi suppetunt Reliquiæ, in eo recondantur. Doctus ultimi Sæculi Theologus, qui præcipuam probationum, quas attulimus, partem nobis suppeditavit, hanc amplectitur sententiam (p). Addendum etiam existimamus, tutius esse, sequi opinionem Bonacinæ, qui sentit in tali dubio recurrendum esse, cum fieri potest, ad authoritatem ac decisionem Summi Pontificis.

(p) De Ste. Beune tom. 2. Cas. 79.

CASUS II.

MEDERIGUS, recens s. Boni Curatus, cum in Parœciam suam vigilia natalis Domini venisset, ut Ecclesiæ suæ possessionem adiret, curialesque obiret functiones, cumque Altaris lapidem a paucis diebus emptum, & ab Episcopo nondum ob eam causam consecratum, solummodò invenisset; eo se posse uti existimavit ob urgentem necessitatem; ut postridie, diebusque festis sequentibus, Missæ interesse possent sui Parochiani? Quæritur, utrum absque gravi peccato sic se gerere potuerit?

RESPONS.

Quemadmodum in loco, qui ab Episcopo non fuit consecratus, aut benedictus, celebrare, stricte est vetitum, uti statuunt multi canones (q); sic sacrosanctum Altaris Sacrificium, in Ara ab Episcopo non consecrata offerre pariter vetatur, ut probat s. Thomas (r), qui, cum asseruit, divina mysteria in loco non consecrato posse celebrari, de consensu tamen & permissione Episcopi, addit postea; *Non tamen sine Altari portatili consecrato; unde in eadem distinctione (s) legitur:* concedimus, si Ecclesiæ fuerint incensæ, vel combustæ, in Capellis cum tabula consecrata Missas interim celebrari: *quia enim sanctitas Christi fons est totius Ecclesiasticæ sanctitatis, ideo in necessitate sufficit ad peragendum hoc Sacramentum Altare Sanctificatum.* Et iterum alibi (t), *ideo etiam debet in Altari & in domo consecrata celebrari hoc Sacramentum. Si autem necessitas adsit, ut propter destructionem Ecclesiarum in aliqua terra, vel itinere constitutis, licet etiam in locis non consecratis celebrare; dummodo habeant Altare portabile consecratum.*

(q) Can. Sicut. 11.
Can. Missarum. 12
Can. Hic ergo. 14.
Et Can. Nullos. 15. de consec. dist. 1.

(r) S. Thom. 3. part. q. 83. ar. 3. ad 2.

(s) De consecr. dist. 1.

(t) S. Thom. in 4. dist. 13. q. 1. 2. 2. quæstiunc. 5. in corp.

Diximus: *in Ara ab Episcopo non consecrata;* quia, ut ait idem Doctor Angelicus (u), *Tales consecrationes Episcopo reservantur, tanquam Principi totius Ecclesiastici Ordinis.*

(u) Idem. 3. part. q. 82. art. 1. ad 4.

Ex dictis igitur colligendum, Medericum, de quo in specie proposita fit mentio, non potuisse absque gravi peccato celebrare in Altari non consecrato; atque ita fuisse convenientius, ut sequentibus festis Missæ Sacrificio non adessent ipsius Parochiani, cum in eo casu pro ipsis non urgeret Ecclesiæ præceptum; nec eos ad audiendum Sacrum, saltem in hoc templo obligaret.

CASUS III.

Cum LEPORIUS Villam emisset, ubi est Capella domestica, in qua jam pridem Sacrificium Missæ non fuit celebratum, & quam ad sacra facienda disposuisset; Parochus loci illius Altaris lapidem inspexit, in angulo hujus Capellæ repertum, in quo, cum nec crucem insculptam, nec Reliquias, aliudve exterius consecrationis signum observare potuisset, eo uti non est ausus. Qua de re quæritur, utrum eo uti absque peccato potuisset, & utrum deinceps in eo altari absque scrupulo celebrare possit?

RESPONS.

Probabile est, Parochum illum ob bonam sui fidem absque peccato in hoc Altari celebrare potuisse, atque adeo deinceps posse. Ratio est, quia juxta sententiam multorum gravium Authorum, quos in responsione ad primam difficultatem laudavimus, Reliquiæ ad Altaris consecrationem non sunt absolute necessariæ; atque ideo, cum earum in lapide non appareat vestigium; hinc illud non fuisse consecratum conjicere non debet Parochus; quandoquidem ad consecrationem sufficiat sola Episcopi Benedictio juxta formam ab Ecclesia præscriptam facta cum unctione Chrismatis, uti jam ex Canone Concilii Agathensis probavimus; nec etiam ad judicium tale ferendum sufficit defectus crucis insculptæ, utpote ad id minime necessariæ. Quocirca non obstantibus duobus illis defectibus juste præsumere potest hic Parochus illum lapidem fuisse consecratum, & eo consequenter absque peccato uti potest.

Attamen si aliunde justis de causis dubia esset illius consecratio, tunc ut dubia haberi posset, atque lapidem non fuisse consecratum præsumi: quia in casu dubii legitimi, statuunt Canones (a) *ut Ecclesia vel Altaria quæ ambigua sunt de consecratione, consecrentur*. Sic simili difficultati ab Amico suo Doctore consultus respondit doctus Theologus 17. Augusti an. 1665. (b).

(a) Can. Ecclesiæ. 18. de consec. dist. 1.

(b) De Ste. Beuve to. 2. Cas. 179.

CASUS IV.

GEMINIUS, Sacerdos die Dominica in Villa degens, ubi domestica erat Capella, cujus Altare erat tantummodo ligneum, in eo Missæ Sacrificium obtulit. Nunquid potuit illud celebrare absque peccato?

RESPONS.

Certum est, hunc Sacerdotem absque gravis peccati reatu in tali Altari celebrare non potuisse, quod ab eo tanquam non consecratum haberi debuit: quia prohibitum est Altare consecrare vel benedicere, nisi lapideum, ut statuit Concilium Epaonense, quod in suo Decreto his verbis refert Gratianus: (c) *Altaria, si non fuerint lapidea, chrismatis unctione non consecrentur*: *Quod quidem*, inquit S. Thomas, (d) *competit & significationi hujus Sacramenti: tum quia Altare significat Christum: dicitur autem 1. ad Corinthios 10.* Petra autem erat Christus. *Tum etiam quia Corpus Christi in sepulchro lapideo fuit reconditum. Competit etiam quoad usum Sacramenti: lapis enim & solidus est & de facili potest inveniri*. Hac eadem s. Thomæ authoritate suam sententiam confirmat Cardinalis a Turrecremata in suo commentario in Canonem modo allegatum.

(c) Conc. Epaonens. c. 26. & 27. in Can. Altaria 31 de consec. dist. 1.

(d) S. Thom. 3 part. q. 83. a. 3. ad 5.

CASUS V.

Cum ruinosa esset, & angustior S. Deodati Ecclesia; Dominus loci PASCHALI curato atque incolis novam propriis sumptibus majorem atque pulchriorem ædificare se velle proposuit: quod ab omnibus libenter acceptum est; & veteris Ecclesiæ demolitionem statim aggressi sunt: Sed cum appropinquaret Festum Pentecostes, Altare in cœmeterio extruxit Paschalis, in quo ipse, Vicarius ejus & Æditus sacro-sanctum Missæ Sacrificium obtulerunt. Quod cum rescivisset Balduinus Parochus Vicinus Paschali, ipsi declaravit, eum male egisse, & quidem irregularitatem incurrisse, quia polluta ob demolitionem Ecclesia, pollutum quoque fuit cœmeterium juxta istam juris regulam: (e) *accessorium naturam sequi congruit principalis*. Qua de re petitur, utrum hæc sententia legitimis sit nixa rationibus?

(e) Reg. 42. de regulis juris in 6.

RESPONS.

Paschalis in duobus peccavit; primo quia Ecclesiæ demolitioni assentiri non debuit absque authoritate & consensu Episcopi Diœcesani; imo debuit obsistere: donec scripto obtentum talem consensum penes se haberet; quia omnes Canones, qui de Ecclesiarum eversione loquuntur, prohibent, ne qua, nisi de consensu Episcopi, disturbetur. *Nemo Ecclesiam ædificet*, inquit antiquum Galliæ Concilium, (f) *antequam Episcopus civitatis veniat, & ibidem crucem figat, publice atrium designet, & ante præfiniat, qui ædificare vult, quæ ad luminaria & ad custodiam, & ad stipendia custodum sufficiant: & ostensa donatione sic domum ædificet; & postquam consecrata fuerit, atrium ejusdem Ecclesiæ sancta aqua conspergat*.

(f) Concil. Aurelian. in Can. Nemo. 9 de consecr. dist. 1.

Altera Paschalis culpa haud dubie multo gravior est; 1. quia in loco privato absque authoritate Episcopi Altare extruxit, cui soli convenit talis potestas; cum nequidem sine ejus consensu, novum in Ecclesia jam consecrata, erigere sit licitum, ut indicant hæc verba antiqui Canonis, a Gratiano Hormisdæ Summo Pontifici adscripti (g): *Nullus Presbyter in Ecclesia consecrata aliud Altare erigat, nisi quod ab Episcopo loci sanctificatum est, vel permissum; ut sit discretio inter sacrum & non sacrum: nec dedicationem fingat; nisi sit. Quod si fecerit, si Clericus est, degradetur. Si vero laicus; anathematizetur*, 2. Quia in eo Missam celebravit: quod absque gravissimi peccati reatu præstare non potuit, uti Vicarius & Æditus: si curatum propria sua authoritate Altare illud extruxisse ipsis fuit cognitum.;

(g) Can. Nullus 25. ibid.

Certum est nihilominus; Paschalem, uti alios duos Sacerdotes non idcirco in irregularitatem impegisse: quia nullus extat ea de re Canon; cumque irregularitas odiosa sit res, ultra juris limites extendi non debet, juxta istam Bonifacii VIII. regulam. *Odia restringi .... convenit*. (h)

(h) Reg. 1. de rge. juris u. 6

Quod pertinet ad rationem, qua utitur Balduinus ad probandum, irregularitatem in eo caso inveniri; respondendum 1. Ecclesiam ob ipsius demolitionem non censendam esse pollutam: neque enim polluta censeri potest Ecclesia, nisi sit Ecclesia: atqui talis esse non perseverat, ubi diruitur. 2. cum etiam per demolitionem suam polluta supponeretur Ecclesia, ipsum tamen pollutum censeri non deberet cœmeterium, nisi Ecclesiæ adjaceret. 3. Cum utraque polluta supponerentur, nondum tamen irregularitati subjacerent Paschalis & alii Presbyteri, quia per celebrationem in loco polluto non fit Sacerdos irregularis; licet absque gravi peccato in eo non possit sacra offerre; ut in una ex suis Constitutionibus declarat Bonifacius VIII. (i) his verbis: *Is, qui in Ecclesia, sanguinis aut seminis effusione polluta, vel qui præsentibus majori excommunicatione nodatis, scienter celebrare præsumit; licet in hoc temerarie agat, irregularitatis tamen (cum id non sit expressum in jure) laqueum non incurrit*. Unde asserit Glossa, quod, quamvis celebrantes in loco interdicto incurrant in irregularitatem, *celebrantes* tamen *in loco polluto non contrahunt irregularitatem, nisi fuerit cautum in jure & expressum*. Ratio hujus discriminis est, quia id ipsum quod dicitur *Pollutio Ecclesiæ*, proprie loquendo non idem est ac *censura interdicti*. Ita communiter docent Theologi & Canonistæ, inter quos præcipue Sairus (k), Sotus, Paludanus, & post ipsos Navarra (l) & Cardinalis Toletus.

(i) Bonifac. VIII. in cap. Is qui 18. de sententia excom. &c. in 6. l. 5. tit. 11.

(k) Greg. Sairus l. 5. Thesauri cap. 16. n. 10.

(l) Navarra Manual. c. 25. n. 83. Tolet. Instruct. Saccerd. l. 2. c. 2. n. 2.

CASUS VI.

Cum in Ecclesia s. Bertini magnus lapis Altaris a sua basi seu stipite ruinoso fuisset separatum, cumque Altare fuisset restitutum, bona fide in eo celebravit Parochus, non iterata hujusce lapidis consecratione: qua de re duo inquiruntur; primum: utrum illud Altare suam amiserit consecrationem. Alterum: utrum, posito quod eam amiserit, jam consecratum censeri non debeat, ob sacrosanctum Missæ Sacrificium, quod in eo Parochus obtulit, uti calix non consecratus ad Sacrificium adhibitus, jam ex eo fit consecratus.

RESPONS.

Duæ sunt contrariæ ea de re sententiæ. Prima & magis communis, quam sequuntur multi graves Authores ultimi sæculi, qui de rebus moralibus scripsere (m) est, quod in casu proposito Altare stabile suam amittat consecrarionem: in eoque inclyti Yvonis Carnotensis sententiam amplectuntur (n), qui antiquo Decreti Gratiani Canone (o) nititur, & ex quo infert, quod, cum sit, ut si moto e sua sede Altari, lapis a basi seu fulciente stipite separetur, nova indigeat Altare consecratione, priusquam in eo sacra possint offerri. Cujus rei hæc potest afferri ratio, quia tota compage Aram conficiente, ubi dividitur lapis aut separatur a stipite; necessario sequitur, consecrationem violari, ut loquitur s. Carolus Borromæus, (p) exponens, quo pacto e sua Sede possit moveri Altare, quin suam amittat consecrationem: *Cum vero Altare consecratum transferri contigerit*, inquit hic sanctus Archiepiscopus, *quod, ut ne iterum consecrari opus sit, ea transferendi ratio adhiberi poterit; ut primo illud totum asseribus, tabulisque ligneis, recte apteque conclusum, e loco ita moveatur accurate, ut stipes a solo Ecclesiæ convulsus, ne minimum quidem ab Altaris mensa disjungatur, sed totus affixus inhæreat, ne consecratio violetur*.

(m) De Ste. Beuve tom. 2. Cas. 79. De Gen. Theol. Mor. tom. 5. tract. 5. c. 7. n. 11. Colloq. Luco. tom. 5. Colloq. 16. q. 1.

(n) Yvo Car. Epist. 72.

(o) Can. Si motum 19. de consec. dist. 1.

(p) Act. Eccl. Mediol. p. 4. de lapide Altarium portatilium Instruct. fabricæ & supellect. Ecclesiæ.

Idem docet Author Glossæ in Canonem, de quo modo diximus (q). En ipsius verba: *Consecratio autem ipsius Altaris præsertim intelligitur esse in conjunctione mensæ, scilicet lapidis superioris & structuræ inferioris. Ergo, si mensa fuerit mota, vel aliquis de lapidibus tangens ipsum, execraretur Altare, & est consecrandum*. Ad hæc accedit authoritas Alexandri III. qui in una ex suis Decretalibus sic dicit: (r) *Si Altare motum fuerit ..... debet denuo consecrari*.

(q) Glossa in cit. Can. Si motum. v. Altare.

(r) Alexand. III. in c. Ad hæc. 1. de consecr. Eccl vel Altaris l. 3. ti. 40.

Opinio contraria, licet minus communis, suo

tamen

tamen habet fautores, qui nituntur 1. Exemplo Altarium portatilium, & contendunt hunc terminum, *motum*, quod in jure reperitur, nihil aliud significare, *quam mutatum quo ad formam, ita quod formam amiserit per diminutionem, vel augmentum*, ut explicat Glossa (*a*) 2. usu ipso, qui, ut legum, sic Canonum est verus interpres. *Optima enim est legum interpres, consuetudo* (*b*). Quod confirmant ex eodem Canone, *si motum*, quo fertur, Ecclesiam amittere suam consecrationem; cum e loco suo mutatur Altare: cui rei tamen praxis est contraria, ut notat Alexander III. his verbis (*c*): *Propter hoc vero nequaquam reiterare suam consecrationem Ecclesia consuevit, licet id quidam Canones innuere videantur.*

(*a*) Glossa in cap. Ad hæc. 1. de consecr. Ecclesiæ &c. v. Altare.
(*b*) Leg. Si de interpretatione 37. ff. de Legibus, Senatusque Consultis. l. 1. tit. 3.
(*c*) Alexand. III. in cit. c. Ad hæc.

Secundam hanc opinionem non admittit Sylvester (*d*), nisi cum distinctione, dicens, quod, si reliquiarum tumulus sit in ipso lapide, cum solo motu locali non amittere suam consecrationem, cujus contrarium evenit, si idem tumulus sit inferior lapide, & ab eo sejunctus.

(*d*) Sylvester v. Altare, q. 10.

Quamvis quælibet ex his tribus opinionibus suam habeat probabilitatem; primæ tamen standum existimamus, quia potioribus nititur rationibus & authoritatibus, & in praxi est communior. Unde colligimus, quod execrato Ecclesiæ sancti Bertini Altari, in novo Altari Parochus non debuit celebrare, priusquam ab Episcopo fuisset consecratum. Hæc est responsio nostra ad primam expositi casus difficultatem.

Quod spectat ad secundam, qua quæritur, utrum Altare amissam consecrationem suam sola Missæ celebratione recuperet: quidam Authores affirmant, & volunt, idem esse dicendum de Altari execrato, ac de Calice, qui e profano fit sacer ubi primum in eo consecratus est Sanguis Christi. Verum æquam non ducimus esse paritatem; quia, licet Calix non consecratus solo usu Sacerdotis celebrantis fiat sacer, juxta hæc sancti Augustini verba (*e*): *Vasa ... ... quæ ipso ministerio consecrata sancta dicantur in ejus honorem, cui pro salute nostra inde servitur:* non idem tamen de Altari ferri debet judicium, quia Christi corpus non immediate Altaris lapidem tangit, ut Sanguis Calicem, qui ob eam causam fit vere consecratus.

(*e*) S. Aug. in Psalm. 113. Serm. 2. n. 6.

CASUS VII.

Cum in Capella sancti Joannis fortuito lapis Altaris cecidisset, sepulchrum, hoc est, locus, in quo Reliquiæ erant conditæ, fractus est, nec non in eo jam Reliquiæ inveniuntur. Nunquid Capellanus in eo Altari Missam in posterum potest celebrare, cum præsertim levis sit aliunde fractio?

RESPONS.

Capellanus ille deinceps absque peccato super hanc mensa Altaris Sacrificium offerre non potest; quia fracto sepulchro suam amisit consecrationem: nam, etsi tanquam vera supponatur opinio, quæ Reliquias ad Altaris consecrationem non esse necessarias asserit, hoc non obstat, quominus lapidem hunc fractione sepulchri suam amisisse consecrationem, asseratur. Ratio est, quia, cum Altare una cum Reliquiis fuit consecratum, tumulus, quo includuntur, tanquam pars præcipua debet haberi; atque adeo ejus fractio non ut levis, sed ut enormis censenda est. Multi etiam Authores affirmant lapidem hujusmodi sola sigilli fractione suam amittere consecrationem, etsi Reliquiæ permaneant, Unde sequitur eum lapidem a fortiori execrari, cum desunt Reliquiæ.

Decisionem hanc affert Sylvester (*f*): *Violatur*, inquit, *vel execratur* (Altare)...... *Si moveatur, vel frangatur, vel minuatur signum sepulchri ..... & hoc ubicumque sit sigillum: etiam in latere.* Idem docent multi Authores moderni, (*g*) secuti hunc Dominicanum & Cardinalem a Turre-cremata, qui eandem etiam sequitur opinionem. (*h*)

(*f*) Sylvest. v. Altare. q. 6.
(*g*) De Genet. Theol. mor. tom. 3. tract. 5. c. 7. n. 11. Sainte Beuve. to. 2. Cas. 79. Colloq. Luco. to. 5. Colloq. 16. q. 2.
(*h*) Joannes a Turrecremata tom. 4. in cit. Can. Si motum. §. Ad primum.

CASUS VIII.

PATRICIUS, Parochus sancti Albini, unicum habens in sua Ecclesia Altaris lapidem, qui ita fuit mutilatus, ut una e crucibus in quatuor angulis, insculptis fracta fuerit, postulat, utrum non obstante hac fractione, illo possit uti lapide ad Sacrificium offerendum?

RESPONS.

Si fractio sit levis, ita ut eo lapide facile uti possit Patricius, in eo absque peccato celebrare potest: at si fractio sit enormis, hoc est, valde notabilis, ita ut commode eo lapide non possit uti: tunc absque gravi peccato Missam celebrare non potest; quia in eo casu lapis superstes suam amisit consecrationem. Id ipsum probatur ex Decretali Innocentii III. ad Episcopum Nidrosiæ in Norvegia (*i*) in qua dicit Summus hic Pontifex, *Altare vero, in quo tabula, cui consecrationis benedictio Pontificali ministerio adhibetur*, si mota, vel enormiter fracta fuerit, debet non immerito consecrari. Idem etiam asserit in alia Decretali (*k*) in qua loquens de Ecclesia quæ fuerat combusta, sed cujus mensa Altaris leviter tantum læsa fuerat, declarat, hanc Aræ mensam, suam non amisisse consecrationem. *Inquisitioni tuæ taliter duximus respondendum*, hæc sunt illius verba, *quod, cum parietes in sua integritate permanserint; & tabula Altaris denuo mota, vel enormiter læsa non fuerit; ob causam prædictam nec Ecclesia, nec Altare debet denuo consecrari.*

(*i*) Innoc. III. in cap. Quod in dubiis. de consec. Eccl. vel Altaris. L. 3. tit. 40.
(*k*) Idem. in cap Ligneis. 6. eodem tit.

Sed quæri potest, quæ censeri debeat *fractio enormis*. Ea de re non omnino inter se consentiunt Doctores. Quatuor enim sunt diversæ opiniones, a celebri Germano Doctore (*l*) relatæ, quæ suas habent rationes. Verumtamen, ut huic quæstioni præcise fiat satis, existimamus, opinionem Hostiensis, qui putat solam fractionem unius ex angulis mensæ Altaris sufficere, ut suam amittat consecrationem, nimis esse rigorosam: atque adeo Patricium in eo, quem habet, Lapide posse celebrare; modo major pars integra remaneat, ac facile Calicem & Hostiam possit excipere. Hæc decisio congruit cum Glossa (*m*), quæ hæc verba, *enormiter fracta*, his aliis explicat: *ultra medietatem*, quo in sensu eadem sumunt Turre-cremata, (*n*) & Nugnus (*o*). En verba ultimi hujusce Authoris: *Si Lapis consecratus frangatur; amittitur consecratio, ut docet Sylvester v. Altare q. 8. Verum est, quod debet esse fractio notabilis: alias non amittitur consecratio. Tum autem non censetur notabilis, quando major pars, quæ remanet, est sufficiens, ut in illa possit Calix & Hostia collocari. Si vero frangatur per medium; etiamsi quæcumque pars ad hoc esset sufficiens, nulla manet consecrata: quia certum est, non posse utramque partem manere consecratam; & non est major ratio de una, quam de altera.* Cæterum, cum legitime dubitari potest, utrum fractio sit levis, vel enormis; ea de re consulendus est Episcopus, atque ipsius standum judicio, ut observat Hostiensis modo laudatus.

(*l*) Gabriel Biel. lect. 13. in Ca. Missæ.
(*m*) Glossa in Can. si motum. 19. de consecr. dist. 1. v. Altare.
(*n*) Joannes Cardin. de Turrecremata in c. Can. si motum. tom. 4.
(*o*) Didacus Nugnus in 3. part. S. Tho. q. 83. art. 3.

AMOR.

Vide CARITAS.

ANTIDATA.

ANTIDATA definitur his terminis: *Dies antiquior adſcripta alicui inſtrumento aut Epiſtolæ:* ut cum ſcribitur Syngrapha, aut Epiſtola 25. die Junii an. 1730 & ipſi adſcribitur prima dies ejuſdem menſis: unde conſtat Antidatam poſſe cadere in judiciale ſeu publicum inſtrumentum, & inſtrumentum privatum.

Antidata in utroque caſu eſt mendacium ſcriptum; & conſequenter peccatum. At inſtrumenti publici Antidata peccatum eſt multo gravius; ſeu ab Officiali publico, ſeu a privata perſona adſcribatur: atque hoc genus falſitatis inſolitæ inquiſitioni in ſuum Authorem locum præbet.

Edicto an. 1673. (*a*) prohibetur ſub pœna falſi, ne Cambiorum Syngraphis dies antiquior adſcribatur, conformiter hæc verba Legis (*b*) *Si a debitore, prælato die pignoris obligatio mentiatur: falſi crimini locus eſt*. Equidem vera data, eſt circumſtantia maximi momenti, quæ confert ad probandum, inſtrumentum aliquod eſſe perfectum & authenticum: quare ſolemnem hanc cæremoniam exigunt Leges omnes; ut videre eſt ex omnibus contextibus, ad marginem indicatis. (*c*)

(*a*) Tit. 5. art. 26
(*b*) L. ſi a debitore 28. ff. ad leg. Cornelian. de falſis. l. 48. tit. 20.
(*c*) L. ſi qua 4. Cod. de diverſis reſcriptis & pragmaticis ſanctionib. l. 1. tit. 23. Et Innoc. III in Can. inter dilectos. 6. de fide inſtr. L. 2. tit. 22.

CASUS PRIMUS.

GODEFRIDUS, ſuum propria manu die prima Junii ſcripſit teſtamentum; cujus diem trimeſtri ſpatio prætulit: verum Joannes & Jacobus ipſius hæredes, magnis, quæ Eccleſiæ pauperibus, & amicis ſuis ſcripſit, Legatis offenſi; poſt ipſius mortem hujuſce teſtamenti reſciſſionem juridice poſtulaverunt, cujus invaliditatem probare ob Antidatam, adhibitis pluribus incorruptis teſtibus, proponunt. Quæritur, utrum ad petitionem ſuam debeant admitti.

RESPONS.

Joannes & Jacobus ad talem petitionem non debent admitti, & quidem impenſis debent multari. Ita ſentit Baſnagius (*d*) in ſuo de Normana Conſuetudine Commentario, in quo Arreſtum Rothomagenſis Parlamenti 21. Junii an. 1622. datum refert, quo res ſic fuit judicata; cujus rei duplex poteſt afferri ratio: Prima eſt, quia hæredes iſto agendi modo defuncti memoriam obſcurare contendunt; quocirca bonis ab eo poſt mortem derelictis fiunt indigni.

(*d*) Art. 422.

Secunda eſt, quia, ut noſtra fert opinio; ad validitatem Teſtamenti propria manu ſcripti non requiritur dies adſcripta, ſeu data, uti decrevit quarta inquiſitionum Curia Senatus Pariſienſis an. 1661. Arreſto, quod refert Jovet. (*e*) Equidem hujus teſtamenti data nihil confert ad probandam ipſius veritatem, aut Teſtatoris intentionem: cum Edictis non exigatur data, niſi in Teſtamentis ſolemnibus aut nuncupativis, quæ recipiunt Notarii publici, aut Parochi, vel eorum Vicarii ſufficienti ad hoc authoritate muniti, coram quatuor teſtibus. Cæterum circa Teſtamenta olographa, ſeu propria Teſtatoris manu facta obſervandum. 1. Quod non neceſſe eſt, in regionibus, quæ jure ſcripto utuntur, ut Teſtamentum olographum ſit totum propria Teſtatoris manu ſcriptum; modo ſit ab eo ſubſcriptum: (*f*) at ſecundum Conſuetudinem Pariſienſem totum Teſtatoris manu debet eſſe ſcriptum & ſubſcriptum; nulla notis Arithmeticis ſumma debet exprimi; requiritur tandem ut in inſtrumento vox Teſtamenti ſeu ultimæ voluntatis exprimatur.

(*e*) Jovet. v. Teſt. n. 78.
(*f*) D. Oliv. l. 5. cap. 36.

2. Quod ſecundum Arreſtum ſupremæ Curiæ 24. Julii an. 1601. datum, Teſtamentum olographum in Alvernia, quæ jure ſcripto utitur, ſine ullo teſte factum, eſt validum, ex Arreſto quintæ Curiæ inquiſitionum Parlamenti Pariſienſis, quod refert Le Pretre; & ex tribus aliis ejuſdem Parlamenti Arreſtis 7. Aug. 1649. 27. Januar. 1651. & 20. Julii an. 1652. pronuntiatis, quæ refert Henrys, (*g*) qui exiſtimat, quod ſuprema Curia voluit tanquam valida approbare omnia Teſtamenta olographa, in omnibus regionibus juris ſcripti, quæ ſuæ Juriſdictioni ſubjacent, & a fortiori in aliis regionibus, quæ jure conſuetudinario utuntur. In eam rem D. Brillon (*h*) laudat Le Pretre, Chenu & du Freſne, qui multa, ut diximus, referunt Pariſienſis Senatus Arreſta conformiter lata.

(*g*) Henrys. tom. 2. l. 5. q. 1.
(*h*) D. Brillon. v. Teſtam. dicti Arreſt. num. 152.

3. Denique: quod ſequeſter & delator Teſtamenti olographi, in ſui favorem facti, ipſum ad forenſe tabularium ſtatim deferre debet; tum a Judice veniam petere debet probandi quod Teſtatoris manu fuerit ſcriptum; ac defuncti hæredes in judicium Apparitoris opera præſentes vocare, ut coram ipſis oſtendatur, hoc inſtrumentum eſſe defuncti Teſtamentum, (*i*) ſibique, iiſque præſentibus, adjudicetur traditio Legati ſub cautione juratoria actoris. Ita dijudicatum eſt per Arreſtum. 24. Maji an. 1661. a Gueſſerio relatum, quem laudat D. Brillon. (*k*)

(*i*) De la Gueſſiere t. 2. l. 4. c. 17.
(*k*) D. Brillon. Dic. Arreſt. v. Teſtam. n. 474.

CASUS II.

ANTONIUS Ægidio ſummam 3000. Librarum debebat, per Syngrapham, coram duobus Notariis confectam, cujus data erat ſecunda dies Januarii; & ſolutio facienda die prima menſis Junii inſequentis. Cum Ægidio opus fuiſſet pecunia, ante præſtitutam ſolutionis diem; Syngrapham illam die tertia Maji negotiatus eſt cum Campſore, cui illam Syngrapham ceſſit per modum chirographi campſori. Eadem die Maji tertia Campſor Ægidii chirographum Antonio obtulit, qui viva tantum voce ceſſionem factam acceptavit; ſolutionemque 3000. Librarum pro die Syngraphæ appoſita promiſit. Paucis poſt diebus ab Ægidii creditoribus omne Antonii debitum Judicis authoritate inter manus illius detentum eſt. Campſor, ignorans hanc juridicam detentionem; elapſo ſolutionis ſpatio, Antonius adivit, ab eo ſummam per Ægidii Syngrapham debitam accepturus; cujus ſolutionem Antonius ei denegavit, ob juridicam prius intra manus ſuas factam detentionem; qua non obſtante ſolutionem tamen ab eo debitam eſſe Campſor conteſtatus eſt, quod omni detentione anterior eſſet acceptio verbalis ceſſionis ab eo facta; quocirca, mutata debiti natura ex hac parte, tria Librarum millia, non jam ad Ægidium; ſed ad ſe (Campſorem) pertinebant; cum denuntiationis vicem teneret acceptio; ac Ceſſionarius per eam tali modo rem apprehenderet, ut nullum poſtea jus in rem Ceſſionarii competeret Ceſſoris creditoribus. Inſuper Campſor his Antonium verbis allocutus eſt: Tuæ ego fidei confiſus ſum quia virum te probum novi; quæ res ſi mihi fuiſſet dubia, ſcriptam a te poſtulaſſem acceptionem; verum, cum negotium tibi faceſſat ſolutio mea; id unum ſaltem rogo te, ut juxta promiſſam a te ſolutionem meam die tertia menſis elapſi pro hodierna die, prima Junii, ad calcem ceſſionis hoc mihi promiſſum ſcripto referas; eidemque diei, quo mihi voce feciſti, acceptionem tuam ſcripto aſſignes. Id a te exigit in mei favorem æquitas naturalis. Quæritur, utrum Antonius titulum, quem poſtulat Campſor, tuta conſcientia poſſit concedere?

RESPONS.

Antiquus Sorbonæ Profeſſor (*l*) de ſimili caſu olim conſultus, jure reſpondet, Antonium tuta conſcientia non poſſe ſolvere Campſori Ægidii ceſſionario, 3000. Librarum, quibus erga Ægidium per Syngrapham ſuam tenetur; dum manebit detentio intra manus illius facta ab Ægidii credi-

(*l*) De Sainbeuve, tom. 1. Caſ. 97.

toribus: promissio namque verbalis ab eo facta Campsori de ejus solutione ad diem præstitutam, ad id unum ipsum cogit, ut die præstituta 3000. Librarum illi solvat, cujus tunc erunt, modo tuto & absque periculo Litis id præstare valeat: sic enim explicanda est ejus promissio.

Hoc igitur potissimum scire interest, utrum summa illa ad Campsorem; an vero ad Ægidii creditores pertineat. Atqui certum est, eam ad Campsorem non pertinere: quia acceptio verbalis chirographi campsorii non eum facit dominum pro quo fit debiti alicujus cessio per tale chirographum, nisi sit scripta. Ratio est, quia acceptio scripta, denunnuntiatæ transcriptionis locum tenet: quæ denuntiatio cessionis fieri debet parti; cui hujus cessionis seu transcriptionis sit juridica denuntiatio, alioquin cessionarium non facit possessorem: *Simplex cessio*, inquit Consuetudo Parisiensis, *non facit detentorem, sed debitori denuntianda est transcriptio ante executionem*. (a) Unde sequitur, quod, cum nullum proprietatis aut possessionis jus cessionario conferat cessio in summam delatam, ante scriptam illius denuntiationem; cessor semper est verus dominus; quare juridica detentio a creditoribus suis in rem transcriptam facta, est legitima; eorumque priorem facit solutionem ante cessionarium.

(a) Consuetudo Parisi. art. 108.

Id unum igitur in eo casu facere potest Antonius, ut nimirum Campsori legitimum det testimonium promissæ a se solutionis die tertia Maji 3000. Librarum ad diem præstitutam. At datam huic testimonio nequit apponere, nisi pro ea die, qua illud scripturus est: nam per antidatam ad falsitatem accederet ex ejus parte injustitia; in eo quod testimonium illud per antidatam juri creditorum noceret, quorum juridica detentio tertia die Maji posterior est, atque per eam Campsor fieret juridicus 3000. *Librarum* detentor & dominus, ac proinde creditorum juridica detentio nulla; quod absque manifesta fieri nequit injustitia.

Addi potest, quod si Antonius antidatam Campsori concederet; præsens adiret perjurii periculum; ut datam suam defenderet, aut in falsarii crimen incurreret. Ratio est, quia jure jurando, quod ab eo Judex requireret, declarare teneretur, quantam Ægidio summam pecuniæ tum deberet, cum intra manus suas ab ejus creditoribus detenta est. Nec sine perjurio affirmare posset, se illam, cujus revera erat debitor, summam tum non debuisse; cum eam nec facto nec legitimo instrumento de manibus suis amisisset. Quod si e contra Ægidio hanc a se debitam fuisse summam fateretur ea ipsa die, qua eam juridice detinuere creditores; falsarius tunc haberetur per Antidatam instrumenti, quod Nummulario concessisset.

Uno verbo omnis Antidata est illicita, si tertiæ personæ sit detrimentosa. Sic, v. g. si a Titio centum nummos absque chirographi cautione prima die Januarii mutuatus sim; & aliquando post, creditores mei, quibus sub Chirographi cautione duo millia nummorum debeo; omnia mea bona, quæ ad ipsorum solutionem non sufficiunt, Judicis sententia detineant; hodierna die Titio Syngrapham non mihi licet scribere, cui apponatur dies prima Januarii, quamvis verum sit, hoc creditum aliis tempore esse anterius. Ratio est, quia creditores, juridicos detentores defraudarem, quibus solis, utpote Chirographariis, competit jus solutionis, ante alios qui chirographo vel publica syngrapha carent.

APPARITOR *vel* SERVIENS.

APPARITOR, seu Accensus, est infimus Justitiæ Officialis, cujus est mandata Justitiæ civilia exequi. Apparitor tamen ab Accenso in eo differt, quod ad solum Apparitorem Curiæ pertineat denuntiare actiones Procuratorum Partium adversarum, causasque, quæ in foro agendæ sunt, appellare; quod jus Accensis non competit.

Communes tamen multæ conveniunt functiones Apparitoribus & Accensis, quales sunt mandata Justitiæ, denuntiationes necessariæ ad litem instruendam, executiones, coactiones, bonorum obsignationes, & incarcerationes.

Quatuor specie diversi distinguuntur Accensi seu Apparitores. Scilicet Regii Accensi, qui in omni Regno vadimonium indicere possunt: Accensi virgati, ut in Castellana Parisiensi curia nominantur, qui in urbe sola, Parisiensique suburbana jurisdictione, mandata possunt exequi: Accensi equestres, & Accensi dominiales.

Denuntiationum suarum exemplar tenentur Apparitores & Accensi vel personæ in judicium vocatæ, vel ipsa absente, alicui ex ejus domicilio dare, eumque tantum diem iis adscribere tenentur, quo factæ sunt; addita etiam in quibusdam casibus, hora, qua factæ sunt, seu ante, seu post meridiem, ut cum eorum acta seu libelli executionem, juridicam obsignationem vel arrestum continent, uti fert Edictum Blesense (b) quod addit; „ & apponent dicti Apparitores infra suos libellos, quod pro mercede sua acceperint, simulque nomina sua. „

(b) Edictum Blesense art. 173.

Omnes ad solutionem coactiones, bonorum detentiones, executiones & incarcerationes accurate fieri debent; verum non adhibendo vim & injurias & ea moderatione atque humanitate, quam postulat Justitiæ ministerium, quod exercent. Edictum Ambacianum (c) etiam edicit, ut injuriæ & convicia ab Accensis prolata pœna corporea puniantur. Addendum insuper, in eorum actis referenda esse omnem supellectilem cæteraque mobilia, in quæ manus immittunt; iis tamen debitori relictis, quæ corripi constitutiones vetant; & si detentioni obstent debitores vel alii, de eo fieri debet mentio in actis seu libellis.

(c) Edict. Ambac. a. 6.

Constat ex dictis, quanti Apparitorum atque Accensorum intersit, auctoritatem suam atque officium habere omnino perspectum, quod in eo præcipue positum est, ut ministerium suum fide & integre obeant, quin repetunda-

rum

rum crimine possint insimulari, & ut sint contenti mercede sibi debita secundum consuetudinem & statuta, & in dubio, juxta taxationem judicum, quibus Blesensi constitutione (a) sit potestas Apparitorum mercedem constituendi, ipsis simul mortis minatione intentata, si amplius exigant. Legi possunt aliæ multæ constitutiones, quæ Apparitorum & Accensorum officia designant. (b)

(a) Edict. Blesense art. 159. & 160.
(b) Edict. Philip. IV. an. 1302. art. 18. & 27. Edict. Fran. I. an. 1535. c. 6. a. 10. & an. 1536. c. 20. art 3. Edict. Caroli VIII. an. 1490. art. 3.

CASUS PRIMUS.

AGOBARDUS, in Castellana Parisiensi curia Apparitor, ab Ignatio, aliisque duobus, tribusve privatis hominibus committitur, ut in vicum tres quatuorve leucas distantem se conferat, ut unam manuum injectionem nomine Ignatii, eodemque tempore multas alias nominibus illorum privatorum conficiat. Nunquid potest absque injustitia exigere solutionem ab quolibet debitorum, quorum res apprehendit, juxta taxationem constitutionum, quasi unam tántum manuum immissionem fecerit.

RESPONS.

Certum est, hunc Apparitorem, absque immani injustitia, non posse a quolibet privato, cujus res apprehendit, exigere, nisi quantum per ordinationem, ipsi adjudicatur pro tali itinere; cum aliter pro duobus nummis in diurnam mercedem sibi debitis v.g. octo vel decem exigeret. Igitur non ipsi est licitum exigere aut recipere pro multis executionibus in varios homines ejusdem loci factis, nisi summam ipsi debitam pro salario unius executionis.

Sic statutum est per ordinationem Philippi IV. cognomine pulchri an. 1402. in qua sic loquitur ille Rex: (c) *Volumus nihilominus, quod dicti servientes modestum salarium accipiant: videlicet serviens equester tres solidos in die; pedester decem & octo denarios monetæ currentis, quando villam exibit: nec ultra pro die accipiant pro salario suo, quacumque adjornamenta, aut processus alios ad eorum officium pertinentes faciant pro pluribus negotiis, pluribusque personis.... Si servientes mittantur contra plures pro executionibus faciendis, non recipiant pro salario suo, nisi quantum reciperent, si contra unum tantummodo mitterentur, prout in ordinatione nostra continetur.*

(c) Ordinat. 1402. art. 26. Fontanon. tom. 1. pag. 500.

Idem observatur in ordinatione Caroli V. an. 1355. (d) „Volumus, & jubemus, *inquit hic Princeps*, ut dicti servientes pro una die; unius tantum diætæ salarium possint accipere: licet illa die „ multas executiones & pro pluribus faciant; sicque constituto eorum salario sint contenti: quin „ possint exigere, extorquere, aut aliud quid postulare pro suis impensis. Et si contrarium faciant, officio suo priventur, graviter puniantur „ & in carcerem mittantur, quo liberari, aut relaxari non poterunt; donec restituerint id omne, „ quod injuste exegerint & extorserint, ac multam „ solverint, qua ob eam causam damnari poterunt. „ Eadem res sic etiam statuta fuerat ab eodem Carolo V. cum Regens esset in Gallia, ann. 1338. (e) & iterum a Francisco I. (f) qui Accensis prohibuit, ne quidquam amplius, quam tres solidos Parisinos pro qualibet diœta exigerent, idque sub pœna corporea.

(d) Ordinat. an. 1355. art. 5. Fontanon. ib. pag. 501.
(e) Ordinat. Caroli V. a. 6. Fontanon. ibid.
(f) Ordinat. Francisci I. art. 164. Fontanon. ibid. pag. 502.

CASUS II.

PHILOCLES, mercator, Gades iter parans ad mercaturam suam, Castellanæ Curiæ Apparitori sententiam commisit, qua Joannes sibi ad solutionem 1000. librarum, quas ei commodaverat, tenebatur; eique mandavit, ut eam juridica detentione, ac venditione mobilium sui debitoris executioni mandaret, cum Apparitor per annum & amplius hanc executionem neglexisset, creditores suos fraudavit Joannes, ac solum vertit. Philocles ex Hispania redux Apparitorem vult cogere, ut sibi 1000. libras propria solvat pecunia. Quæritur, utrum justa sit ipsius petitio?

RESPONS.

Existimamus, quod si Joannes debitor esset solvendo idoneus, quo tempore Philocles sententiam suam executioni mandandam ei commisit, ac debitam pro opera sua pecuniam acceperit, aut perficiendum hoc mandatum acceperit, accusari non potest ob negligentiam; cum sit causa jacturæ, quam patitur Philocles 1000. librarum: quocirca ad earum solutionem obligatur, juxta istam Gregorii IX. decisionem: (g) *Si culpa tua datum est damnum, vel injuria irrogata, seu aliis irrogantibus opem forte tulisti, aut hæc imperitia tua sive negligentia evenerunt, jure super his satisfacere te oportet.... qui occasionem damni dat, damnum,* (videtur) *dedisse.*

(g) Gregor. IX. in cap. Si culpa. fin. de injuriis & damno dato. lib. 5. tit. 36.

Sententiam hanc confirmat Jurisprudentia, quæ in Gallia observatur pro Apparitoribus exequentibus. Nam 1. cum Apparitor executionem faciendam accepit; ea non est ab eo procrastinanda; aut saltem de dilatione mandans est monendus, aliter tenetur de damnis & interesse suæ partis. Sic res ista dijudicata est in Parlamento Tornacensi 8. Octob. 1696. in Apparitorem dictum Van-der Haeghe. 2. Apparitor parti suæ instrumenta & pecuniam intra mensem debet restituere: vel si pro executione facienda salarium accepit, eamque per annum integrum procrastinaverit; proprio nomine de summæ solutione damnatur; ut multis Arrestis Senatus Parisiensis statutum est, præcipueque 1. Aprilis ann. 1555. 13. Maji an. 1563. & 23. Julii an. 1571. (h) quæ Jurisprudentia non impedit, uti existimamus, ne, in foro interiori teneatur talis Apparitor ad restitutionem damni per suam negligentiam parti suæ illati; etsi nondum effluxisset annus integer.

(h) D. Brillon Diction. Arrest. v. Apparitor n. 7. & 19.

APPELLATIO.

APPELLATIONUM usus antiquus earum necessitatem confirmat, ut vel judicum errores & ignorantiam, vel judiciorum injustitiam emendent; *appellandi usus*, inquit Lex (i) *quam sit frequens, quam necessarius, nemo est qui nesciat; quippe cum iniquitatem judicantium, vel imperitiam corrigat.*

Appellatio, inquit Sylvester, *est a minore* (judice) *ad majorem vel superiorem provocatio* (k) quæ definitio legi conformis est dicenti (l) *Appellatio quidem iniquitatis sententiæ querelam continet*: & in jure appellatio consideratur tanquam *remedium..... ad præsidium innocentiæ institutum*, ut loquitur Innocentius III. (m) unde dici potest, jure naturæ multis in casibus licitam esse appellationem.

Jure Romano licitum erat appellare a sententia, quæ ad rem propriam per-

(i) Leg. Appellandi. 1. ff. de appell. & relat. l. 49. t. 1.
(k) Silvest. v. Appell. n. 1. & passim 2. q. 6.
(l) L. Præfecti 17. ff. de minorib. 25. an. lib. 4. t. 4.
(m) Innoc. III. in cap. Cum speciali. 61. de appell. l. 2. t. 28.

(a) Lege A sententia ff. de appellat. l. 1. eodem tit.

pertinebat, vel scripto, vel viva solum voce (a) nisi, cum Imperator ipse, aut senatus, dixerat sententiam: at secundum usus nostros verbalis non sufficit appellatio: nam parti adversæ tempore præscripto per Apparitoris relationem denuntiari debet, ac requisitæ observandæ sunt juris formulæ.

A supremæ Curiæ Arresto non interjicitur appellatio ob debitam ipsi reverentiam; at supersunt alia juris remedia ad postulandam ipsius reformationem; ut si quis jus contra velit experiri, vel per libellum civilem, vel per Arresti rescissionem, aut oppositionem, aut in casu discrepantiæ Arrestorum.

Cum diversi sint in Gallia Jurisdictionum gradus, juxta Gallicam jurisprudentiam varii quoque sunt appellationum gradus. 1. ab infimo, medioque foro ad Judicem Regium provocatur: a supremo foro, quod a Rege immediate pendet, ad Ballivios ac Senescallos Provinciarum, tum ad Præsidialem Curiam, indeque ad Parlamentum. Quod pertinet ad forum dominorum, qui pendet ab alio domino cui jurisdictio competit, ad ipsius judicem provocatur. Multas hic omittimus alias Jurisdictiones privatas, quales sunt Jurisdictiones Præpositi familiæ & annonæ Regiæ; Judicum-Consulum; Curiæ quæstoriæ; aliæque similes, a quibus indiscriminatim provocatur: harum enim Jurisdictionum cognitio ad Causidicos & Procuratores pertinet.

(b) Statutum Aulæ reg. 7. Nov. 1689.

Simplex appellatio in materia civili, & intra præscriptum tempus facta, sententiæ judicis *vulgo* est suspensiva, præterquam in re provisoria: (b) dicimus *vulgo*: nam in casibus innumeris sententiæ suum sortiuntur effectum *non obstantibus oppositionibus aut appellationibus quibuscumque*, atque per solam superioris sententiam inferioris judicis effectus impeditur.

In materia vero criminali Appellatio rescindit judicium; quocirca reus moriens, *constante appellatione*, nullam jure incurrit infamiam, & ipsius acta a die provocationis ad ipsius obitum, qui ante confirmatam sententiam evenit, sunt valida. Ab hac regula illi solum eximendi sunt rei, quorum memoria lite infamatur. At si sententia ante rei obitum fuerit confirmata; omnia ipsius acta sunt invalida, & si medio illo tempore quædam ipsi contingat hæreditas, non est ipsius, sed fisci.

Est species quædam appellationis, quæ dicitur *a minima*: quæ locum tantum habet in re criminali, in qua contingere potest pœna afflictiva: tumque Procurator Regius ad Parlamentum provocat, cum nimirum judicat, pœnam ab inferiori judice inflictam, crimini non esse parem; & conclusiones suæ in judicio non fuere admissæ.

Denique est aliud etiam appellationum genus, quod appellatio tanquam *ab abusu* dicitur, quæ consistit in jure provocandi ad Supremos Principes. Talis est v. g. Appellatio a rescripti Romanæ Curiæ executione; (nam a rescripto ipso non fit provocatio, ne debita Summo Pontifici lædatur reverentia, sed solus vituperetur impetrans) aut a sententia Officialis, qui Jurisdictionis suæ limites excessit; aut ab aliquo alio disciplinæ aut Jurisprudentiæ, quæ in Gallia observatur, opposito judicio.

Appellatio tanquam ab usu erga rescripta Romanæ curiæ locum habet in omnibus casibus, in quibus eadem curia Regis Regnique jura attentaret, ut si bonorum Ecclesiasticorum abalienationem Papa permitteret; si pecuniarum exactionem juberet: si quibusdam Concordati articulis, aut Cancellariæ Romanæ acceptis in Gallia regulis derogaret, aut indultis Cardinalium, & officialium Regum aut Principum supremorum: Si dispensationes invalidas aut injustas concederet, aut sibi devolutarum ad sedem Apostolicam per appellationem causarum judicium assumeret, ut de iis Romæ, non ad Commissarios *in partibus* remissis, judicaret; & aliis hujusmodi casibus.

Appellatur tanquam *ab abusu* a sententiis Judicum Ecclesiasticorum, cum Regiis constitutionibus, Arrestis, & Constitutionibus Canonicis, aut Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ sunt contrariæ; aut denique, cum Judex Ecclesiasticus jurisdictionem secularem usurpat.

Appellationes *ab abusu* ad supremas curias devolvuntur, & sententiarum executionem suspendunt; excepto eo casu in quo agitur de correctione morum Ecclesiasticæ personæ; & quia abusus non tegitur, nulli incompetentiæ subjacent hujusmodi appellationes, & semper admittuntur, etiam in casu, in quo tres consequenter interpositæ fuissent sententiæ conformes, quibus fuisset datus consensus, quia jura privatorum, publico juri postponuntur.

CASUS

CASUS PRIMUS.

HIERONYMUS de furto, quod reipsa commisit, accusatus, ab inferiore judice debita pœna condemnatur: Sed quia damnationis suæ non suppetunt probationes sufficientes, ab inferioris judicis sententia ad superiorem provocat, ut ab eo declaretur innocens. Quæritur, utrum tuta conscientia id præstare queat?

RESPONS.

Constat, quod quilibet homo in judicio gravatus, ad superiorem judicem potest appellare ab eo, uti declarat Innocentius III (*a*) his verbis: *Si appellans fuerit gravatus injuste, gravamen hujusmodi per superiorem poterit emendari*. Atqui homo in judicio gravari potest triplici modo: 1. quando ut reus, damnatus est, cum a crimine seu delicto coram Deo innocens, quod ipsi adscribitur, fuitque causa ipsius condemnationis. 2. Cum reipsa coram Deo reus, talis non est coram judice, qui ferre debet sententiam secundum allegata & probata; eumque condemnat, non sufficientes habens damnationis illius probationes. 3. Denique: Cum reus coram Deo & erga judicem, & juridice convictus de crimine, cujus accusatur, acerbiore pœna damnatur. Unde concludendum est, quod in casu proposito Hieronymo jus competit provocandi ab inferiore judice ad tribunal superius ad reformandam inferioris sententiam; quod licet reus sit coram Deo, non est tamen reus erga judicem & in foro exteriori, ut ait Gratianus, (*b*) *sententia, citra solitum ordinem judiciorum a præside prolata, autoritatem rei judicatæ non habet*. Quam regulam Gratianus e lege Codicis Justiniani (*c*) deprompsit. Cum igitur Judex sine hujusmodi probationibus Hieronymum condemnavit; illegitima est ejus sententia, ac de ea per appellationem ad superiorem conqueri potest Hieronymus, illiusque emendationem postulare, uti non sufficienter convictus: quod congruit cum illis Sancti Augustini verbis (*d*): *Nos in quemquam sententiam ferre non possumus, nisi ante convictum, aut sponte confessum*. Nihilominus ad restitutionem rei a se ablatæ tenetur: uti a Confessario suo monendus est.

(a) Innoc. III. in c. Pastoralis 53. de appellat. &c. l. 2. tit. 28.

(b) Gratian. Can. Et qui 141. 2. q. 9. 3.

(c) L. Prolatam 4. Cod. de sententiis & interloc. omnium Judic. l. 7. t. 45.

(d) S. Aug. in Can. Nos 1. 2. q. 1.

CASUS II.

ARCHELAUS, Religiosus, gravissimo & scandaloso admisso delicto, propter quod a suo Superiore & a Capitulo damnatus est ad incarcerationem semestrem, & triduanum in hebdomada jejunium, ad Prælatum majorem regularem provocavit ab ea sententia. Quæritur, utrum ipsius appellatio sit legitima, & sic suspensiva executionis sententiæ?

RESPONS.

Si pœnam hanc meretur hic Religiosus, & juxta formam jure ac statutis Ordinis præscriptam cum eo actum fuerit, ut præsumitur; nulla ei competit ratio provocandi a sententia lata: 1. quia a justo judicio non fit appellatio absque judicis injuria. 2. Quia, cum de emendatione morum agitur, reus provocare non potest a sententia qua condemnatur, nisi sit gravatus. Atqui dici nequit, Archelaum in casu proposito esse gravatum, cum sit reus de crimine gravissimo & scandaloso: igitur appellatio ab eo interposita, non solum injusta, sed ne quidem sententiæ est suspensiva. Angelus (*e*) & Sylvester (*f*) ita sentiunt; Quorum prior sic quæstionem proponit: *Utrum Religiosus possit appellare?* Cui his verbis respondit: *Respondeo, quod non a Correctione suorum Prælatorum, si fiat secundum statuta Ordinis vel Regulæ*. Id ipsum quoque definivit Alexander III. in Concilio Lateranensi (*g*), ubi prohibita Religiosis appellatione a justa Prælatorum suorum sententia, subjungit; *præcipue vero hoc in Religiosis volumus observari; ne religiosi, cum pro aliquo excessu fuerint corrigendi, contra regularem Prælati sui & Capituli disciplinam appellare præsumant: sed devote ac humiliter suscipiant quod pro salute sua fuerit eisdem injunctum*. (*h*), Idem Pontifex ad Abbatem scribens, statuit etiam eandem disciplinæ regulam his verbis: *mandamus, quatenus si quando quilibet subditorum tuorum ad remedium appellationis convolaverit, non ideo minus eum juxta tenorem mandati, quod in prædicta regula continetur, & institutionem Ordinis, corrigas & castiges*. Hujus rei istam affert rationem; *Quia remedium appellationis non ideo est inventum, ut alicui, a Religionis & Ordinis observantia exorbitanti, debeat in sua nequitia patrocinium exhibere*.

(e) Angel. v. Appel. q. 10.

(f) Sylvester. ibid. n. 9.

(g) Alex. III. in Conc. gen. Later. in c. ad nostram 30. & in c. Reprehensibilis 26. de apl. l. 2. tit. 28.

(h) Idem ad cit. c. ad nost.

Eandem disciplinam statuit Innocentius III. in Concilio Lateranensi IV. cujus similem allatæ superius rationem affert (*i*): *Cum appellationis remedium non sit ad defensionem iniquitatis, sed ad præsidium innocentiæ institutum*. Hanc tamen pro Religiosis exceptionem addit Sylvester (*k*): *nisi prælatus excedat modum in corrigendo*, & authoritatem duarum Decretalium Alexandri III.; quæ ad marginem indicantur. (*l*)

(i) Innoc. III. in c. Cum sp. 61. eod. tit.

(k) Sylv. l. c.

(l) Alex. III. in c. de Priore 3. de ap. & in c. Super 15. de officio & potest. Jud. delegati.

CASUS III.

Nicander, Religiosus Monasterii non exempti, gravissimum commisit delictum, propter quod ipsius Superior juridicam in eum pronuntiavit sententiam, quia per biennium carcere, continuoque jejunio damnatus est. Hic Religiosus ad Episcopum e lata sententia provocare intendit; quæritur, utrum hoc ei jus competat, eoque possit uti tuta conscientia?

RESPONS.

Religiosos suos, qui pœna digni sunt, sine controversia possunt punire Abbates regulares, aut monasteriorum Superiores: cumque iis pœnitentiæ impositæ, Ordinis statutis sunt conformes, Diœcesanus Episcopus iis modum præscribere nequit; nec damnati Religiosi ad ipsum non valent provocare; ut definivit Alexander III. in Concilio Lateranensi an. 1179. *Præcipue vero*, inquit hic Summus Pontifex, (*m*) *hoc in Religiosis volumus observari; ne Religiosi, cum pro aliquo excessu fuerint corrigendi, contra regularem Prælati sui & Capituli disciplinam appellare præsumant; sed humiliter ac devote suscipiant, quod pro salute sua fuerit eisdem injunctum*.

(m) Alex. III. in c. Reprehens. 26. de appel. &c. l. 2. tit. 28.

Ratio est, quia reus a judicio damnatorio provocare tuta conscientia non potest, nisi sit injustitia, vel excessus in pœna delicto suo inflicta. Unde sequitur, quod si Nicander in eo casu reperiatur, a sententia prælati sui, hoc est, legitimi Superioris appellare nequit; & si appellationem interponeret, ad eam nullatenus attendere teneretur ipsius Superior. At si Superioris sui judicio gravatus fuerit hic Religiosus, ac levior pro delicto, quod admisit, Ordinis sui statutis pœna constituatur, ad Episcopum Diœcesanum tuto provocare potest; cum jure naturali quisque injustitiam sibi factam a se possit propellere. Hæc est D. Thomæ doctrina, qui sic habet (*n*): *Cum autem Judex aliquem injuste gravat; quantum ad hoc relinquit ordinem Superioris potestatis, secundum quam necessitas sibi juste judicandi imponitur. Et ideo licitum est ei, qui contra justitiam gravatur, ad directionem Superioris potestatis recurrere appellando*. Quod congruit cum antiquo Canone, (*o*) qui sic habet: *Omnis oppressus libere Sacerdotum, si voluerit, appellet judicium, & a nullo prohibeatur, sed ab his fulciatur & liberetur*. Istis contextibus non excipiuntur Religiosi, qui etiam præ cæteris omnibus Prælatorum merentur patrocinium. Unde Alexander III. in una e suis Decretalibus ad Archiepiscopum Eboracensem, vult, ut severe puniatur Prior regularis, qui Religiosum suum nulla habita, ipsius ad sanctam Sedem appellationis ratione, immoderatius castigaverat. (*p*)

Decisionem hanc afferunt Sylvester, (*q*) Navarra (*r*), uti Sairus (*s*), Azorius, (*t*) treique alii Authores, quos laudat Sylvius (*u*) ipsis assentiens, qui observat Navarram & Sairum addere, quod, quamvis Religiosus injusto judicio gravatus, ab eo appellare non posset; saltem ei competeret jus querelæ apud Superiorem illius, qui injuste secum egisset; & ab eo patrocinium illius posset requirere, quod ipsi concedere teneretur ille Superior post accuratam facti inquisitionem.

(n) S. Th. 2. 2. q. 69. a. 3. ad 1.

(o) Can. Omnis 2. 3. q. 6.

(p) Alex. III. in c. de priore 31. de appellat. &c.

(q) Sylv. v. Appel. q. 7.

(r) Navar. l. 2. consil. de ap. cons. 4.

(s) Greg. Sairus 12. Clavius Regiæ c. 17

(t) Joan. Az. Inst. Moral. p. 1. l. 11. q. 11.

(u) Franc. Sylvius Resolut. var. v. Ap. regular.

Cæterum juvat observare, nec Decretalem Alexandri III. ad Abbatem sancti Petri, (*a*) nec Concilium Tridentinum, (*b*) hactenus dictis adversari: quia, ut, observat idem Sylvius, non loquuntur de iis, qui injuste gravantur: sed solum de illis, qui absque causa, & ut debitam delictis suis pœnam declinent, ad appellationem recurrunt, aut e Monasteriis suis effugiunt. *Quibus consideratis*, inquit doctus ille Theologus, *dicendum est, quod Religiosi, ad injustam vexationem propulsandam appellantes, nec in carcerem mitti possunt, nec impediri, ne suam appellationem prosequantur; sicut nec ordinarii eos, sine venia repertos extra conventum, detinere vel punire possunt: si fidem sufficientem faciant justa causa, cur ad Superiorem fugiant*.

(*a*) Alex. III. in cap. Ad nostram. 3. de appellationibus &c.
(*b*) Concil. Trid. Sess. 2. de regularibus & monialibus. c. 4.

CASUS IV.

GABINUS centum nummos Mævio furatus, & captus ac juridice de eo furto convictus, patibulo damnatus est: quæritur, utrum absque peccato ab ea possit ad supremam Curiam provocare sententia; seu ut mitius obtineat judicium; seu ut vitam producat?

RESPONS.

Quamvis justa sit judicio subalterni in Gabinium sententia; nec is per eam possit dici gravatus, quia consentanea est Legibus pœna ipsi constituta, qua cum legitima & sufficienti probatione damnatus est, certum est tamen, eum sine peccato ad Superiorem Judicem posse appellare: quia in tali casu Legibus, Ecclesiasticis & Civilibus licita est appellatio. *Liceat etiam in criminalibus causis appellare*, inquit Canon antiquus (*c*) *nec appellandi vox denegetur ei, quem supplicio sententia destinarit*. Leges etiam Civiles reis magis favent, quam Ecclesiasticæ, licet damnatis. Lege namque civili (*d*) *Non tantum ei, qui ad supplicium ducitur, provocare permittitur; verum alii quoque: nomine ejus, non tantum si ille mandaverit, verum quisquis alius procurare voluerit: neque distinguitur, utrum necessarius ejus, idest, convictus,* (inquit Glossa,) *sit, necne. Credo enim humanitatis ratione omnem provocantem audiri debere. Quid ergo, si resistat, qui damnatus est, adversus provocationem, nec velit admitti ejus appellationem, perire festinans? Adhuc putem differendum supplicium*. Ratio autem hujus Legis, quæ ex Ulpiano deducta potest afferri, est, *quia non auditur perire volens*. Sic casum istum an. 1668. definivit inclytus Theologus; (*e*) & ratio, propter quam cuique appellationem liceat interponere pro reo, etiam invito est communitatis utilitas in tuenda & conservanda vita concivis damnati.

(*c*) Can Liceat. 20. 2. q. 6.
(*d*) L. Non tantum. 6. ff. de appellationibus, &c. l. 49. tit. 1.
(*e*) De sainte Beuve to. 1. Cas. 106.

CASUS V.

LUDOVICUS favorabilem obtinuit sententiam in Laurentium, super lite. qua inter se diffidebant. Attamen Jus Laurentii est probabile, etsi probabilius sit jus Ludovici Petitur, utrum Laurentius possit ab ea sententia appellare?

RESPONS.

Ut propositæ difficultati respondeatur, utendum distinctione, nam, vel causa est criminalis, vel solum civilis. Si sit criminalis, & vita aut mutilatio periclitetur; Laurentius absque peccato a sententia potest provocare, cum jus suum sit probabile. At si de causa tantum civili agatur; v.g. de dominio agri, domus, aut alterius rei, quam jam possideat Ludovicus; Laurentio, qui opinionem tantum probabilem habet in probabiliorem, non competit jus appellandi: quia, ut ait Alexander III. (*f*) *De jure melior est conditio possidentis*: quod etiam affirmat Bonifacius VIII. in hac juris regula; (*g*) *in pari delicto, vel causa potior est conditio possidentis*: quæ regula pariter Lege (*h*) Civili accipitur & confirmatur. Nihilominus, si tam contestatam non possideret Ludovicus; in eo casu Laurentius a sententia sibi contradicente appellationem posset interponere.

(*f*) Alex. III. in c. ad aures. 6. de præscriptionibus. l. 2. tit. 26. Et in cap. Quod autem 5. de jure Patronatus. l. 3. tit. 38.
(*g*) Bonifacius VIII. Reg. 65. de reg. Jur. in 6.
(*h*) L. Quotiens. 15. C. de rei vindicatione l. 3. tit. 32. Et reg. 196. ff. de diversis regul. Juris antiqui. l. 50. tit. 17.

CASUS VI.

PUBLIUS, amissa lite, quam injuste & ex odio intulerat Claudio, ab inferiore ad Superiorem Judicem causam promovit. Nondum dijudicata appellatione Publius tempore Paschali suum adivit Parochum ad confessionem, seque accusavit de injusta sua provocatione contra Claudium. Qua de re quæritur, utrum hic homo, denegata voluntarie appellationis suæ remissione, a suo Parocho potuerit absolvi, an vero ei absolutio debuerit recusari?

RESPONS.

Præclara ista regula, quam sanctus Antoninus e sancto Bernardo deprompsit, fulcienda est propositæ difficultatis solutio: (*i*) *Non est appellatio suffugium, sed refugium; sed antidotum versum est in venenum: qui enim non vere gravatus appellat, ut frequenter accidit, aut gravare intendit, aut tempus remittere*.

Hoc supposito, dicimus. Publium non sine culpa potuisse appellationem interjicere in casu proposito; quod cum fecerit, juxta legem civilem ab Ecclesia approbatam, & in Canone Decreti Gratiani his Pauli Jurisconsulti relatam verbis, (*k*) *omnino puniendus est, ut quoties injusta appellatio pronunciatur, sumptus, quos, dum sequeretur adversarius, impendit, reddere cogatur, non simplos sed quadruplos*.

(*i*) S. Bern. l. 3. de Considerat. c. 3. apud S. Anton. tom. 3. Sum. Historialis pag. 48. Edit. Lugdun. an. 1587.
(*k*) Can. Omnino. 27. 2. q. 6.

1. Cum interposita a Publio appellatio sit injusta, & nixa ipsius in Claudium odio, ut supponitur; cumque in sua perseveret injustitia propter negatam remissionem suæ appellationis: Existimamus contra opinionem moderni Theologi, (*l*) Publium a suo Parocho non posse absolvi: licet enim appellationis judicium ad superiorem judicem pertineat, ac temere appellans impensis debeat ab eo condemnari; hoc non obstat, quominus Confessarius, cui Pœnitens suam declarat injustitiam, eum adigere debeat ad eam reparandam ante appellationis solutionem: atqui Publius injustitiam suam confitens, eam facile, ab appellatione sua desistendo, reparare potest; ad id itaque debet adigi a Confessario per negationem absolutionis; quam si concederet, litis injustitiæ vim ac robur adderet, quæ non minus post, quam ante appellationem subsistit.

(*l*) De Sainte Beuve tom. 1. Cas. 106.

Insuper, a Confessario non simpliciter permitti debet sententiæ judicis illati Claudio damni reparatio; quod Publium videlicet sumptibus sit damnaturus. 1. Namque fieri potest, uti sæpe evenit, vel ipsum judicaturum, remissis utrinque impensis; vel Publium non iis esse damnandum impensis quæ pretio adæquent impensas a Claudio in litis contentione factas: cum certum sit, litigatores non profuturis absumi impendiis, quæ videlicet ad impensarum taxationem non referuntur, quamvis legitime debita: qualia sunt v.g. jactura temporis respectu artificis; vecturæ pro eo, qui pedes jus suum apud cognitores ac judices persequi nequit: damnum quod patitur Mercator absens a sua taberna ac commercio, ut liti suæ det operam; & alia similia.

His addendum, quod Publius denegans revocationem suæ appellationis manifeste ostendit, quod in animo superest odii fomes, quo motus litem intulit, quam injustam agnoscit; unde non sufficienter ad absolutionem recipiendam est dispositus, eaque ob istam causam debet recusari.

CASUS VII.

SEMPRONIUS, de delicto juridice accusatus, quod reipsa admisit, a quibusdam formulis a judice factis in processus informatione appellavit; eo consilio, ut rem intricatam longius produceret, atque ita per tempus sibi liceret parere amicos apud partem adversam, & judices, qui litem debent dirimere; sicque commodius referre judicium. Petitur, utrum absque peccato appellationem hanc interponere potuerit?

RESPONS.

Si juridice & conformiter ad constitutiones Principis factæ sint formulæ, a quibus provocavit Sempronius, talis appellatio est illicita. Ratio est, quia injuriam infert judici, a quo appellavit, & ordinem justitiæ erga proximum & communitatem, quantum in se fuit, perturbavit. Hæc est D. Thomæ doctrina his verbis (*m*) *Duplici de causa contingit aliquem appellare. Uno quidem modo, confidentia justa causa: quia scilicet injuste a judice grava-*

(*m*) S. Thom. 2. 2. q. 69. a. 3. in corp.

gravatur: & sic licitum est appellare .... alio modo, aliquis appellat causa afferendæ moræ, ne contra eum justa sententia proferatur: & hoc est calumniose se defendere, quod est illicitum .... facit enim injuriam & judici, cujus officium impedit, & adversario suo, cujus justitiam, quantum potest, perturbat. Et ideo, sicut dicitur 2. *q.* 6. *omnino*, puniendus, cujus appellatio injusta pronuntiatur.

Confirmari potest hæc decisio ex Decretali, in qua declarat Innocentius III. (*a*) appellationem in jus fuisse inductam, ne insontes a subalternis judicibus opprimerentur, non vero ut iniquitas defenderetur, ac jus retardaretur: *cum Appellationis remedium*, inquit, *non sit ad defensionem iniquitatis, sed in præsidium innocentiæ institutum*. Huic potest addi authoritas S. Bernardi (*b*), qui eodem nixus principio dixit: *Iniqua autem omnis appellatio, ad quam justitiæ inopia non cogit. Appellare, ut non graves; sed si graveris, licet .... qui igitur non gravatus appellat*, concludit, *liquet, quia aut gravare intendit, aut tempus redimere. Non est autem suffugium appellatio; sed refugium*. Attamen, *quantos novimus appellasse pulsatos*, pergit S. Doctor; *quo interim liceret, quod nunquam licet? nonnullis etiam, quoad vixerunt, licuisse appellationis suffragio nefaria, scimus*.

(*a*) Innoc. III. in cap. cum specialis. 5. Porro de appellat. &c. l. 2. tit. 28.

(*b*) S. Bern. l. 9. de considerat. 2. n. 7.

CASUS VIII.

SEBASTIANUS apud Turcas degens, a judice Christiano mille libris multatus est, quod prævaricatus sit in commercio, quod Galli in Oriente exercent. Petitur, utrum ad judicem superiorem, qui est infidelis, provocare possit?

RESPONS.

Constat evidenter, Sebastianum talem non posse peccato mortali interponere appellationem, aliunde incursurus excommunicationem, ut statuit quartum Concilium Carthaginense an. 398. quod refert Gratiani Decretum his verbis (*c*); *Catholicus, qui causam suam sive justam, sive injustam, ad judicium alterius fidei judicis provocat, excommunicatur*. Atqui pœna excommunicationis omnium est maxima, quæ peccatori ab Ecclesia possit infligi, quandoquidem, ut ait Innocentius III. (*d*) sit mors animæ, atque ea ratione, non nisi ob peccatum mortale possit infligi, ut declarat Meldense Concilium an. 845. (*e*) *anathema est mortis æternæ damnatio, & non nisi pro mortali debet imponi crimine*.

Hæc decisio est Sancti Thomæ, (*f*) qui laudato superius Concilii Carthaginensis canone suam probat sententiam. En ipsius verba: *quia non præsumitur esse rectitudo, ubi vera fides non est; ideo non licet Catholico ad infidelem judicem appellare, secundum illud* 2. *q.* 6. *c.* Catholicus &c. *Nam & Apostolus arguit eos, qui judicio contendebant apud infideles*. (*g*)

(*c*) Can. Catholic. 32. 2. q. 6.

(*d*) Innoc. III. in cap. Per venerabilem 13. qui filii sint legitimi lib. 4. tit. 17.

(*e*) Con. Meldense c. 59. in Can. Nemo 41. 11. q. 3.

(*f*) S. Thom. 22. q. 69. a. 3. ad 2.

(*g*) 1. Cor. 6. 6.

CASUS IX.

EPISCOPUS quidam in Parochum suæ Diœcesis, de atroci crimine accusatum, inquisivit, quod octo vel decem testium integerrimorum testimoniis est compertum; cumque ab inquisitione ad Metropolitanum appellasset hic Parochus; in eum tamen Episcopus aut ejus Officialis sententiam excommunicationis pronuntiavit. Quæritur, utrum vere sit excommunicatus, ita ut ipsius appellatio excommunicationis sententiam possit suspendere.

RESPONS.

Parochus ille non est vere excommunicatus; quia Judex, qui sententiam tulit, appellatione erat obstrictus, quamvis esset injusta, nullaque ratione subnixa. *Sententia lata per inferiorem Prælatum, postquam appellatum fuit ad superiorem, non solum injusta, sed etiam nulla est ex defectu potestatis*, inquit peritus Canonista (*h*). Hinc Alexander III. in una ex suis Decretalibus ad quemdam Præsulem (*i*), loquens de Sacerdote qui non obstante pronuntiata excommunicatione contra se celebrarat, post interpositam suam appellationem; declarat hoc illi sacerdoti tanquam crimen non esse adscribendum. *Mandamus, quatenus prædictum Presbyterum, pro eo, quod post excommunicationem, contra appellationem factam divina cantavit, nullatenus inquietes, sed ad eum statum reducas omnia, in quo erant tempore appellationis emissæ*. Huic decisioni congruit Innocentius III. (*k*) his verbis: *Sententiam ipsam ab eo post appellationem Legitime promulgatam irritam decernimus & inanem ...... eandem sententiam post appellationem promulgatam decernimus viribus caruisse*. Idem definivit Lucius III. scribens ad Episcopum Norvicensem propter quorumdam interdictum (*l*). *Noveris*, inquit hic summus Pontifex, *quod, sicut post appellationem excommunicari non possunt; sic interdictum, nequeunt, cui ante appellationem eos constat suppositos, declinare*. In una Decretali ad Decanum Ecclesiæ Rothomagensis eodem modo rem definit Celestinus III. (*m*) loquens de appellatione interjecta ante eventum conditionis, sub qua lata fuerat sententia excommunicationis. „ Denique idem „ dici debet, quando sententia excommunicatio„ nis est tantum declaratoria, hoc est cum judex „ Ecclesiasticus tantum declarat, quempiam incur„ risse excommunicationem jure vel constitutione „ latam per tale factum; nam interposita appel„ latio ab illa sententia impediret, ne reus denun„ tiaretur excommunicatus, quia denuntiatio est „ effectus sententiæ declaratoriæ, qui per appella„ tionem suspenditur „. Hæc sunt verba Colloquiorum Ecclesiast. Diœcesis Andegavensis mense junio an. 1711. (*n*)

(*h*) Joan. Cabassut. juris Can. Theor. & praxis l. 5. c. 10. n. 22.

(*i*) Alex. III. in c. Ad præsentiam. 16. de appellationib. &c. l. 2. tit. 28.

(*k*) Innoc III. in c. Dilectis 55. eod. tit.

(*l*) Lucius III. in c. Ad hæc 37. de appellation. &c. l. 2. tit. 28.

(*m*) Celestin. III. in c. Præterea. 30. eod. t. Angelus de Clavasio v. Appel. q. 1. Sylvester & alii communiter.

(*n*) Q. 2. p. 143.

CASUS X.

ISIDORUS Agricola, in Ecclesia Parochiali immodeste omnino se gerens contra Septum Aræ maximæ; cum a suo Parocho, qui multis tum sacrum Domini corpus porrigebat, monitus esset ut recederet, arroganter ac fastidiose respondit, id sibi non placere: qua de re cum Parochus apud Officialem postridie fuisset conquestus, hic homo postulante promotore in judicium pro causa criminali adductus est. At cum ipsi vadimonium per se obeundum denuntiatum Officialis jussu fuisset; ab eo tanquam ab abusu appellavit ad Judicem Regium. Numquid Officialis, spreta appellatione, processum continuare potest, atque contra appellantem ferre sententiam?

RESPONS.

Absque dubio processus seriem contra Isidorum persequi, & eum debita condemnare pœna potest Officialis. Ratio est, quia ipsius inobedientia & scandalum, cujus causa fuit, haberi debent tanquam Divini Officii turbamentum; qui casus ad Officialis cognitionem, alio quolibet excluso Judice, pertinet, quare hujusmodi appellatione impediri non potest judicis Ecclesiastici potestas. Quod ita statuit Edictum an. 1539. (*o*)

Hæc decisio conformis est huic decreto Concilii Tridentini. (*p*) *Episcopi .... in omnibus his, quæ ad visitationem ac morum correctionem, subditorum suorum spectant, jus & potestatem habeant, etiam tanquam Sedis Apostolicæ delegati, ea ordinandi, moderandi, puniendi, & exequendi juxta canonum sanctiones, quæ illis & prudentia sua pro subditorum emendatione, ac Diœcesis suæ utilitate necessaria videbuntur: nec his, ubi de visitatione, aut morum correctione agitur, exemptio, aut ulla inhibitio, appellatio, seu querela etiam ad sedem Apostolicam interposita executionem eorum, quæ ab his mandata, decreta aut judicata fuerint, quoquo modo impediat aut suspendat*.

Hæc disciplina admittitur in Gallia, ubi in pari casu appellatio tanquam ab abusu suspensivum non habet effectum juxta Edicta Aurelianense an. 1560. Melodunense & Blesense, (*q*) quæ in eo conformia sunt Edictis Francisci I. an. 1539. quod jam superius laudavimus, & Caroli IX. an. 1671. (*r*)

Circa præsentem difficultatem juvat observare, 1. usum appellationum ab abusu in Galliam non fuisse inductum, nisi ineunte regno Caroli VIII. cum de ea nulla fiat mentio ante id temporis, neque in antiquo stilo Senatus Parisiensis, neque in Authoribus qui ante an. 1414. scripsere, ut *Joannes Galli* Causidicus Regius; atque hunc usum hodie in quatuor duntaxat casibus esse approbatum.

(*o*) Edict. an. 1539. a. 1. 2. 3. & 4.

(*p*) Conc. Tr. Sess. 24. c. 10. de reformat.

(*q*) Edictum Melodu. a. 1. Edict Blesense an. 62.

(*r*) Edictum an. 1571. a. 1.

1. Quan-

1. Quando appellans prætexit. Judicis Ecclesiastici sententiam esse latam contra Regia Edicta. 2. Contra Sacrorum Canonum præscripta. 3. Contra jura & Libertates Ecclesiæ Gallicanæ. 4. Denique cum Judex Ecclesiasticus excessit limites propriæ jurisdictionis per usurpationem Regiæ jurisdictionis. Ita advertit Cabassutius. (*a*) quo confirmatur hæc decisio; cum Officialis, de quo in casu proposito, non nisi conformiter ad Constitutiones Ecclesiasticas (*b*) & edicta Regia processisse censeri possit.

(*a*) Joan. Cabassut. Juris Can. Theor. & prax. l. 4. c. 12. n. 16. & c. 13. n. 1.

(*b*) Alex. II. in c. ad nostram. 3. Et in c. Reprehensibilis 26. de appellationibus &c. l. 2. tit. 28.

2. Sententiam Officialis in uno capite abusivam, talem in omnibus, licet de se non sint talia, esse censendam. Ratio est quia secundum juris effatum, *causa judicati est individua*: & quidquid profert Judex, est invalidum; quando excedit suam potestatem, juxta regulam istam: *Ea, quæ fiunt a judice, si ad ejus non spectant officium; viribus non subsistunt*; (*c*) quam Bonifacius deprompsit ex hac alia antiqui juris Romani regula: *factum a judice, quod ad officium ejus non pertinet, ratum non est* (*d*) Hanc animadversionem confirmant multa Arresta, quæ refert Albertus (*e*) & inter cætera Arrestum Parlamenti Tolosani 10. Julii an. 1645. Si tamen abusus levis est, Curia vulgo pronuntiat, *nulla habita ratione appellationis tanquam ab abusu*; ac cætera sententiæ capita confirmat.

(*c*) Reg. 26. de reg. Juris in 6.

(*d*) Reg. 130. ff. de diversis regulis Juris antiqui.

(*e*) Albert. v. Official. art. 9.

Vide Casum IX.

CASUS XI.

JULIANUS, Sacerdos e Diœcesi Parisiensi, Lagniaci in eadem Diœcesi habitans, damnatus ab Officiali ab ejus sententia Romam appellavit; ac summus Pontifex appellationis judicem Episcopum Blesensem, aut ipsius Officialem delegavit. Quæritur, utrum Juliani pars adversa sub peccati conscientia teneatur ad subeundam Judicis delegati Sententiam?

RESPONS.

Respondemus 1. quod, si sententia, a qua appellatur, in Julianum ab Officiali Parisiensi lata fuerit; appellatio est illegitima & invalida; quia in Gallia Romam, *omisso medio*: non potest interponi appellatio juxta Concordatum initum inter Leonem X. & Franciscum I. En ipsius verba: (*f*) *Statuimus quoque & ordinamus quod in Regno, delphinatu & Comitatu prædictis omnes & singulæ causæ; exceptis majoribus, in jure expresse denominatis, apud illos judices in partibus qui de jure aut consuetudine præscripta, vel privilegio illarum cognitionem habent, terminari & finiri debeant. Et ne sub umbra appellationum, quæ nimirum & nonnunquam frivole interponi consueverunt .... Vexationibus materia præbeatur; volumus, quod si quis offensus coram suo judice justitiæ complementum habere non possit, ad immediatum superiorem per appellationem recursum habeat, nec ad aliquem superiorem etiam ad nos & successores nostros, vel sedem prædictam, omisso medio .... quomodolibet appelletur.*

(*f*) Concordat. tit. de frivolis appellationib. §. Et ne sub umbra.

2. Si sententia, a qua appellavit Julianus, dicta sit ab Officiali Lugdunensi, qui est judex superior immediatus judicis Parisiensis; appellatio est quidem legitima: sed pars adversa Juliani non ideo tenetur ad ordinandam litem coram Episcopo vel Officiali Blesensi; quia ex dicto Concordato summo Pontifici non competit jus in Gallia committendi judicem, qui *extra duas legales dietas* distet e partium domicilio; neque Episcopo aut Officiali delegato vi commissionis suæ processum instruendi, ferente Concordato. *Si ab illis appellari contigerit .... Committi debeat in partibus convicinis.* Cum igitur Blesæ Lagniaco & Lugduno amplius duas dietas distent, denuntiatus non tenetur in conscientia Judici huic obsequium præstare.

Observandum hac de re 1. locum, ut diximus, quo remitti debent causæ hujusmodi, non amplius quam duas dietas debere esse dissitum a finibus Diœcesis, ubi reus habitat, ut diu ante Concordatum jam fuerat constitutum in Concilio generali Lateranensi (*g*) his terminis: *Statuimus, nequis ultra duas dietas extra suam Diœcesim per litteras Apostolicas ad judicem trahi possit, nisi de assensu partium fuerint impetratæ*: Quod confirmatum in Concilio Tridentino (*h*) in Gallia observatur.

(*g*) Conc. gener. Later. c. 37. in cap. Nonnulli. 28. de rescriptis. l. 1. tit. 1.

(*h*) Conc. Trid. sess. 1. cap. 2.

2. Dietas secundum consuetudinem loci esse numerandas, ut advertit Glossa (*i*) & quamlibet dietam, regulariter loquendo, vicena continere passuum millia, quæ duas circiter leucas complectuntur, ut ait Lex ad marginem indicata, (*k*) & Author Glossæ in unam Constitutionem Bonifacii VIII. (*l*)

(*i*) Glossa in cit. cap. Nonnulli. v. ultra duas dietas.

(*k*) L. vicena. 1. ff. si quis l. 2. t. 11.

(*l*) Glossa in cap. Præsenti. 34. de præb. & dignit. in 6. l. 3. tit. 4.

3. Si longius se transferre consentiat reus, rescriptum ibi posse executioni mandari; ut fert ejusdem Pontificis Constitutio.

4. Si officialis delegatus, plus quam duabus dietis remotus, ad requisitam distantiam, vel propriis, vel Actoris sumptibus ire velit, reum tunc teneri ad se conferendum in locum destinatum, ut observat eadem Glossa, & statuit Decretalis Honorii Papæ III. (*m*)

(*m*) Honorius III. in cap. Olim. 7. de exceptionibus. l. 2. tit. 25.

5. Denique necesse esse, ut Judex delegatus, non modo non amplius duarum dietarum spatio distet, sed insuper ut sit intra limites Parlamenti, cujus jurisdictioni litigantes subjacent, ut probat Fevretus (*n*) per multa Arresta, & unum præcipue Arrestum Senatus Parisiensis an. 1491. & per aliud Parlamenti Divionensis 16. Feb. an. 1613. quod latum est ob rescriptum, quod a Curia Romana obtinuerat Antonius Arnulphus, Sacerdos, ogu Aussonensis, Religiosus Celestinus.

(*n*) Carolus Fevretus. tr. de Abusu. l. 4. c. 2. n. 20.

CASUS XII.

PAMELIUS, Galliæ Episcopus, Officialis sui ministerio sententiam excommunicationis majoris tulit in Josephum, Parochum suæ Diœceseos; Verum ab ea tanquam abusiva ad Parlamentum provocavit ille Parochus, defendens, sententiam Officialis Episcopi manifesto esse invalidam; atque Arrestum consecutus est, quo Curia Sententiam abusivam declarat; Parochum ad Episcopum remittit, ut ab excommunicatione absolvatur, & ad pristina Parochi munia restituatur, atque jubet Episcopo, ut eum absolvat, proposita etiam temporalium bonorum juridica detentione. Andreas urbis Episcopalis Parochus & ordinarius Confessor quatuor aut quinque Consiliariorum qui rei judices fuere, postulat, utrum eos absolvere possit, etsi in simili causa, uti in ista, sententiam suam dicere eodem modo perseverent.

RESPONS.

Ut propositæ difficultati fiat satis, duo præsupponenda sunt principia. Primum: quod nullum secularibus Principibus in spiritualem Ecclesiæ jurisdictionem jus competit, ut nullum Ecclesiæ in temporalem eorum potestatem. Alterum; quod Princeps, & sub eo ipsius Parlamenta, Ecclesiasticam disciplinam tueri debent: quo titulo ejusdem disciplinæ observationi consulere, pacemque seu in Ecclesia, seu in Regno procurare possunt, imo & debent.

Hinc sequitur, quod, quamvis Principibus aut eorum Officialibus juridicis nulla in spiritualem Ecclesiæ jurisdictionem potestas conveniat; atque adeo ab Excommunicatione lata ab Episcopo aut ejus Officiali nequeant absolvere; iis tamen jure possunt obsistere: qui authoritate sua spirituali nixi, potestate sua abutuntur; inconsideratius iniquas ferendo Excommunicationes, quæ frequenter Ecclesiæ & Regno tumultum injiciunt.

Ob eam causam Principes vel religione sua præcipui suarum esse partium existimaverunt, ut authoritate sua quorumdam Præsulum injustitias vimque refrænarent. Cujus rei primum suppeditat exemplum Imperator Justinianus (*o*), qui per unam ex suis Constitutionibus 1. Episcopis prohibet, ne absque legitima causa quemquam fidelem excommunicent: *Omnibus autem Episcopis & Presbyteris interdicimus segregare aliquem a sacra communione, antequam causa monstretur, propter quam sancta regulæ hoc fieri jubent.* 2. statuit, ut, *si quis autem præter hoc a sancta communione quemquam segregaverit ille quidem qui injuste a Communione segregatus est; solutus excommunicatione a majore Sacerdote, Sanctam mereatur communionem.* 3. Jubet ut injuste excommunicans, ad arbitrium Superioris sui tandiu ipse excommunicetur:

(*o*) Nov. 123. de Sanctiss. Episcop. &c. c. 11. (auth. collat. 9. t. 6.)

-tur: *Qui vero*, inquit, *aliquem a sancta communione segregare præsumpserit, modis omnibus a Sacerdote sub quo constitutus est, separabitur a communione, quanto tempore ille perspexerit, ut quod injuste fecit, juste sustineat.*

Frustra in hanc Imperatoris Legem, quis objiceret, secularem Principem esse, qui in propria sua causa loquitur ac talem sibi proprio marte authoritatem vindicat: Nam 1. S. Gregorius (a) qui multas Christianorum Imperatorum leges, uti observatum a nobis fuit in hujusce Operis præfatione, admisit, atque amplissimis laudibus cumulavit; talem constitutionem justam esse agnoscit, quandoquidem ad Joannem Locridis in Albania Episcopum scribens, agnoscit, Sententiam ab eo in Hadrianum Thebarum Episcopum latam, esse iuvalidam; quod in ea ferenda non observasset Leges Imperiales, atque, ut loquitur, *Jussa Imperialia, & contra leges... Canonesque prolata; ipso non poterat jure subsistere.*

(a) S. Greg. l. 2 Ep. indict. XI. Epist. 6.

2. Antiquum Parisiense Concilium, in Decreto Gratiani laudatum (b) declarat, hanc eandem Justiniani legem ab Ecclesia approbari: *de illicita excommunicatione Lex Justiniani Imperatoris Catholici, quam probat & servat Catholica Ecclesia*, cujus textum refert & postea Sancti Gregorii, de quo modo authoritatem laudat.

(b) Conc. Pariliens. in c. de illicita 6. 24. q. 3.

3. Eo etiam certissimo argumento asseritur Principis, aut ipsius Officialium potestas ad obligandum Episcopum, ut ab injusta ligatum excommunicatione solvat; quod, cum fideles coram se in jus vocati ob causas omnino civiles decernerent Judices Ecclesiastici, abusum hunc emendare curaverit Sanctus Ludovicus, expresso subditis suis prohibens Edicto, ne in illo casu Judicibus istis se sisterent: ad quod, si forte cogerentur per viam excommunicationis, latam Sententiam revocare teneretur Judex Ecclesiasticus, sub pœna juridicæ detentionis temporalium suorum.

Præsuppositis duobus his principiis, constat, appellationem tanquam ab abusu esse legitimam. 1. Cum subest oppressio ac violentia; nam juris ac patrocinii sui subditis suis debitor est Princeps. 2. Cum accepti in regno violantur Canones: quia Canonum Rex est defensor, eorumque observationi invigilare debet. 3. Cum Edicta, Ordinationes & Concordata, aut Privilegia Ecclesiæ Gallicanæ infringuntur: quo casu justa est appellatio ab abusu; quando aliqua reperitur juris nullitas in Sententia aut in processu: ut cum fertur excommunicationis sententia in Officialem secularem in iis, quæ pertinent ad ejus officium: tum enim valet imprimis illud Sancti Gregorii (c) & Simplicii Papæ (d) ad Episcopum Ravennatem scribentis. *Privilegium dignitatis meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate*: Eo nixus firmamento Generalis Procurator Senatus Parisiensis an. 1385. declaravit, sui esse officii, ut conatus atque abusus spiritualis jurisdictionis in temporalem reprimeret, eosque revocare curaret.

(c) S. Gr. in Can. privil. 63. 11. q. 3.
(d) Simplicius Epist. 2. Jun. Episc. Ravennat. in Can. ubi 7. dist. 74.

Colligimus igitur, quod si quatuor aut quinque Consiliarii, quos ad confessionem excipit Andreas, legitimam habuerint causam sic sentiendi contra Episcopum, de quo in specie proposita fit mentio; eos Parochus ille potest, imo & debet absolvere, cum damnari nequeat eorum in posterum talimodo sentiendi consilium.

CASUS XIII.

HUGO, Sacerdos, quem judicio Promotor persecutus est, Officialis sententia declaratus est suspensus: unde postea ad Metropolitanum convocavit. Quæritur, utrum ipsius appellatio sit suspensiva effectus censuræ, ita ut absque peccato mortali, functiones suas Ecclesiasticas, ut antea, possit obire?

RESPONS.

Certum est, appellationem ad quemlibet superiorem nunquam esse suspensivam censuræ latæ, qua tenetur appellans; quocirca Hugo in eo casu in functionum suarum exercitio perseverare, absque reatu peccati mortalis & irregularitatis non potest. Hanc decisionem firmat Decretalis Innocentii III. ad Episcopum Elnensem (e), in qua asserit hic Summus Pontifex, excommunicationes; (idem dicendum de aliis censuris) semel latam, suum producere effectum: *cum executionem excommunicatio secum trahat.* Unde asserit Author Glossæ, excommunicationem, cum semel est valida, statim ligare reum (f) *statim ligat sententia excommunicationis, vel saltem nulla est.* Atqui judicium jam executioni mandatum nunquam suspendit appellatio; unde concludendum est in casu proposito, Hugonem censura in ipsum lata obstrictum teneri, non obstante quacumque appellatione ipsius.

(e) Innoc. III. in cap. Pastoralis 53. de appellat. recusat. & relationibus. l. 2. tit. 28.

(f) Glossa in cit. cap. Pastoralis v. Excommun.

Hanc disciplinæ regulam confirmavit Concilium Tridentinum (g) declarans, quod in iis, quæ pertinent ad morum correctionem & Ecclesiæ disciplinam, appellatio nullum habet effectum suspensivum, sed solum devolutivum, *ne remedio*, inquit Concilium, *ad innocentiæ præsidium instituto ad iniquitatis defensionem abutantur appellantes*, Et vero, quid est appellatio, nisi querela damnati, qui a superiore Judice postulat absolvi? Atqui non potest dici, rei querelam satis esse, ut se ipsum queat absolvere, alioquin nullus foret reus, qui vel æquissima, quibus damnatus esset, impune declinare judicia non posset. Denique, si consideretur appellatio tanquam supplex libellus, quo appellans a superiore judice, absolutionem suam postulat; multo minus defendi potest effectus suspensivus: quandoquidem absolutionem non facit sola ejus petitio. Sic rem istam definiunt Navarra, Cabassutius, & Author colloquiorum Condomi. (h)

(g) Conc. Tr. Sess. 1 . c. 1. de refor.

(h) Navar. Man. c. 27. n. 159. Cabass. Juris Canon. Theor. & praxis l. 4. c. 12. n. 1; Colloq. Cond. t. 1. Colloq. 3. sect. 2.

CASUS XIV.

LUCIANUS, Episcopus Glandatensis, actu Diœcesis suæ Ecclesias visitans, cum collegiatam invisisset Ecclesiam compositam Decano & duodecim Canonis, in qua permulti erant abusus, graviaque vitia emendanda; statutum fecit ad necessarium eorum remedium; illudque Capituli Procuratori denuntiati curavit. Ab eo statuto appellationem interjecere novem Canonici contendentes, Ecclesiam suam Diœcesani Episcopi Jurisdictioni non subjacere; ac nullo pacto statuto ipsius Episcopi obtemperarunt. Nunquid in eo peccaverunt? An per eorum appellationem suspenditur executio statuti illius, quod hujus Ecclesiæ bono, ac membrorum Capituli saluti necessarium supponitur?

RESPONS.

Canonici illi absque peccato, Episcopi statuto obedientiam denegare non potuerunt: cum appellatio seu simplex, seu ab abusu, nullum in eo casu effectum suspensivum habeat. Id Concilii Tridentini laudato superius Decreto probari potest, (i) quo fertur, ubi de correctione morum aut visitatione agitur, nulla exemptione, nec inhibitione, aut appellatione interposita, etiam ad Summum Pontificem impediri executionem sententiæ Episcopi. *Episcopi, ut aptius quem regunt populum possint in officio atque in obedientia continere*, inquit Concilium, *in omnibus his, quæ ad visitationem ac morum correctionem subditorum suorum spectant, jus & potestatem habeant, etiam tanquam Sedis Apostolicæ delegati, ea ordinandi, moderandi, puniendi & exequendi juxta Canonum Sanctiones, quæ illis ex prudentia sua pro subditorum emendatione ac Diœcesis suæ utilitate necessaria videbuntur: nec in his, ubi de visitatione, aut morum correctione agitur, exemptio, aut ulla inhibitio, appellatio, seu querela, etiam ad Sedem Apostolicam interposita, executionem eorum, quæ ab his mandata, decreta, aut judicata fuerint, quoquo modo impediat aut suspendat.* Viget illud Decretum in Gallia, ac stabilitum est Edictis Francisci I. Caroli IX. & Henrici III. quæ superius attulimus, quibus addenda sunt regia diplomata Henrici IV. mense Decembri an. 1606. concessa (k) nec non Declaratio Ludovici MAGNI mense Martio an. 1666. Et quidem plurimi interest, hoc disciplinæ punctum tueri; cum emendatio morum, Ecclesiarum Decor & Officiorum divinorum nec non administrationis Sacramentorum bonus ordo moram pati nequeant, absque notabili Ecclesiæ detrimento. Jure igitur Reges, quos modo laudavimus edictis ac placitis suis statuerunt, appellationes in his casibus interpositas nul-

(i) Conc. Tr. Sess. 24. c. 10. de reformat.

(k) Edictum an. 1606. a. 2.

nullum suspensivum effectum, sed tantummodo devolutivum esse habituras. *Appellationes tanquam ab abusu a Sacerdotibus aliisve personis Ecclesiasticis interposita in iis qua pertinent ad disciplinam & correctionem, aliisve actionibus pure personalibus, non vero realibus*, inquit Franciscus I. in suo Edicto an. 1539. *nullum habebunt effectum suspensivum. Verum non obstantibus prædictis appellationibus, & absque earum præjudicio, executioni suam sententiam mandare poterunt Ecclesiæ judices in dictas personas Ecclesiasticas.*

Multo ante Concilium Tridentinum jam constituta fuerat eadem disciplina, ut ostendit Decretalis Innocentii III. in Concilio Lateranensi, in qua hic Papa Præsules hortatur, ut emendandis Diœcesanorum suorum, præcipueque Clericorum sibi subditorum pravis moribus sedulam darent operam, sic subdit, (a) *ut autem correctionis & reformationis officium libere valeant exercere, decernimus, ut executionem ipsorum nulla consuetudo, vel appellatio valeat impedire, nisi formam in talibus excesserint observandam.*

(a) Innoc. III. in cap. Irrefragabili 13. de officio judicis ordinarii l. 1. tit. 31.

Post tot ac tam firma argumenta, nullus est dubitandi locus, quin novem Canonici teneantur ad exequendum Glandatensis Episcopi statutum, cumque illegitima sit eorum appellatio, eam omittere, ac Diœcesano suo Episcopo debeant obtemperare.

Vide Casum VII.

CASUS XV.

Cum Canonici duarum Ecclesiarum Collegiatarum Sancti Justi & Sancti Pauli multum de præcedentia concertassent in solemnitate, cui omnes Urbis Processiones una cum Cathedrali aderant; Episcopus sententiam tulit in favorem Canonicorum Sancti Justi, iisque præcedentiam adjudicavit in Canonicos Sancti Pauli, qui ab Episcopi judicio ad Metropolitanum appellarunt, & contendunt, se non teneri interim Episcopi sententiam exequi. Quæritur, utrum ipsorum appellatio atque contentio sit justa; & utrum absque inobedientia appellationem suam judicio nequeat persequi?

RESPONS.

Constat, Canonicos Sancti Pauli iniquam interposuisse appellationem, quam judicio persequi non possunt, quin Episcopo suo fiant inobedientes. Ratio est, quia Episcopus Diœcesanus pleno jure hujusmodi dissidia potest dirimere, & quod opportunius sibi & æquius videbitur, statuere; quin judicii sui effectum impediat appellatio; uti fert Decretum, quod expresse super hac re fecerunt Patres Tridentini, quodque in Gallia acceptum viget. En verba Decreti: (b) *Controversias omnes de præcedentia, quæ persæpe maximo cum scandalo oriuntur inter Ecclesiasticas personas, tam seculares, quam regulares, cum in Processionibus publicis, tum in iis, quæ fiunt in tumulandis defunctorum corporibus, & in deferenda umbella & aliis similibus, Episcopus, amota omni appellatione, & non obstantibus quibuscumque componat.* Cui congruit Edictum Francisci I. quod supra retulimus.

(b) Conc. Tr. sess. 25 de regul. & monialibus c. 13

Observandum, nulli Ecclesiastico licitum esse appellare a censuris jure latis: quia appellans non potest appellationem interponere, nisi supponendo aliquam sui læsionem vel injustitiam, de qua quæritur, & cui a superiore Judice remedium afferri postulat: atqui Lex jure lata, semper justa censetur, uti cedens in bonum publicum, & de qua proinde nemo conqueri potest.

CASUS XVI.

SEXTILIANUS, Parochus Sancti Jordani, ab Officiali Diœcesano damnatus, in processu, quo cum Parocho suo vicino litigabat, ad Metropolitanum rem provocavit, a quo similiter damnatus, ab hac sententia ad Primatem appellationem interjecit, qui similem duabus prioribus sententiam tulit. Quæritur utrum in eo casu, ab hac ultima sententia vel simpliciter, vel etiam tanquam ab abusu possit appellare?

RESPONS.

Certum est, Sextilianum in eo casu, nec simpliciter, nec tanquam ab abusu posse appellare: ratio est, quia post tres sententias damnatorias conformiter latas, appellationi locus non suppetit, ut docent celeberrimi Galliæ Jurisperiti, uti Rebuffus, Fevretus, & Chenu. (c) Hæc est etiam Lex Concordati inter Leonem X. & Franciscum I. initi, (d) in quo sic habetur: *a definitivis* vero (sententiis) tertio provocare non licere decernimus. Sed volumus .... tertiam definitivam sententiam .... conformem (omni mora cessante) executioni debitæ demandari debere; quacumque appellatione interposita non obstante. Rebuffus Parisiensis Senatus Arrestum affert, mense Decembri an. 1543. latum contra Cardinalem Ferrariensem, qui post tres sententias conformes in se latas provocaverat, & qui impensis damnatus est.

(c) Rebuffus in citato §. statuimus. Febretus tr. de abusu l. 9. cap. 2. n. 1. Chenu. qq. notabiles centur. 2. q. 10. n. 11.
(d) Concor. t. de frivolis appellat §. statuimus.

Hæc Jurisprudentia adeo religiose observatur, ut, quamvis talem appellantem non admitteret Judex superior, sed solam partium auditionem de invaliditate unius ex sententiis, ab appellante propositæ decerneret, & interim executionis prorogationem statueret, tale judicium abusivum declaretur, uti decretum est Arresto ejusdem Senatus 17. Aprilis an. 1536. quod refert Chopin. (e)

(e) Renatus Chopin de polit Eccles. l. 2. n. 27.

Hactenus laudati Jurisperiti hac in re consentiunt cum Canonicis Constitutionibus, ut indicat Decretalis Honorii III. (f) qui tertiam omnino eadem de re interpositam appellationem rejicit, licet Romam delatam. Clemens V. hoc disciplinæ punctum confirmavit: is, qui in beneficiali, vel alia quavis causa tres contra se in petitorio vel possessorio sententias reportavit, inquit hic Papa, (g) ad agendum de nullitate ipsarum, vel alicujus ex eis, nullatenus admittatur, donec hujusmodi sententiæ plenarie fuerint executioni mandatæ.

(f) Honorius III. in c. sua nobis 65. de appellat.
(g) Clementina ut Calumniis 1. de sentent. & re judicata Lib. 2 tit. 11.

Acta Cleri Gallicani (h) celeberrimum referunt Arrestum Senatus Parisiensis, de impotentia 16. Januarii an. 1601 latum pro Magdalena de Castria in Carolum de Castiglione, tanquam ab abusu provocantem a sententiis in eum latis; prima ab Officiali Senoniensi, 19. Januarii an. 1599. altera, a Deputatis Archiepiscopi Lugdunensis 14. Augusti insequentis, & tertia a Deputatis Summi Pontificis 15. Martii an. 1600 quod Arrestum declarat, eum non esse admittendum ad appellationem suam tanquam ab abusu, & tres sententias executioni esse mandandas, atque eum litis impensis condemnat.

(h) Acta Cleri t. 2. c. 15. 2. 3. pag. 10.

Nihilominus advertendum est, circa appellationem tanquam ab abusu, quod si tres illæ conformes sententiæ forent injustæ, ac de injusta invasione jurisdictionis Ecclesiasticæ in secularem, ut si a Judicibus Ecclesiasticis latæ fuissent pro decimis feudalibus, pro possessorio Beneficii, pro jure Patronatus laici, aut alia re simili cujus cognitio ad Regium Judicem sine controversia pertineret; tunc hujusmodi appellatio esset legitima, ut asserunt Chopin, (i) Rebuffus (k) & post istos Febretus. (l) *Abusus quippe in publicas leges, nullo privatæ partis silentio confirmatur*, inquit Chopin, *nec inde appellantium querela depellitur taciti consensus præscriptione, si abusive dicta postmodum ostendantur, nusquam vim obtinuerint rei judicatæ*; quare in errorem lapsus est Chenu, ut observat Febretus, quando asserit, in nullo casu a tertia duabus prioribus conformi sententia appellari.

(i) Chopin. l. cit. t. 1. n. 5.
(k) Rebuffus in concordata t. de frivol. appel. vers. fin.
(l) Carolus Febretus tr. de abus l. 1. c. 2. n. 14. & l. 9. c. 2. n. 2.

Vide { REUS. JUDEX. RESIGNATIO. }

APPRO-

APPROBATIO.

DUPLEX est in Ecclesia potestatis species. Prior Ordinis: posterior Jurisdictionis, quæ Clavium Ecclesiæ potestas dicitur. Quilibet Sacerdos in ordinatione sua potestatem Ordinis recepit; verum nondum habet potestatem Jurisdictionis quoad usum; & Sacramenti Pœnitentiæ administrationem.

Jurisdictio quorumdam Ecclesiasticorum vel est ordinaria, vel delegata. Illa Episcopis in sua Diœcesi, Parochis in suis Parochiis competit in suos subditos, qui hoc Sacramentum volunt accipere: sed ea carent reliqui Sacerdotes, nisi in casu extremæ necessitatis, hoc est, in casu evidenti mortis imminentis, in quo versatur peccator carens Confessore approbato: quare, cum in re ista maximus omnium defectus sit defectus jurisdictionis, nullus Sacerdos, extra hunc casum, (*a*) Sacramentum administrare potest, nisi ab Ecclesia sibi communicetur talis potestas jurisdictionis, tumque delegata nuncupatur. Unde sequitur, nullum Sacerdotem valide confessiones posse excipere, ut in Concilio Tridentino definitum est (*b*), nisi, cum idoneus ad audiendas confessiones ab Episcopo Diœcesano repertus, ab eo tale ministerium exercendi facultatem obtinuit: idque vocatur *approbatio*, quæ, licet a jurisdictione delegata distinguatur, eam tamen includit, atque *subinde hæc est illi annexa*, inquit Polmanus (*c*) *absolute, vel conditionate, dependenter a venia Parochorum, & eorum, quorum interest*, hoc est, qui ordinariam habent jurisdictionem.

(*a*) Summa doctr. Facult. Theol. Paris. p. 2. art. 59.

(*b*) Conc. Tr. Sess. 23. c. 15.

(*c*) Polm. Br. Th. p 3. n. 333

Episcopi ad quoddam tempus, ac locum, nec non ad quasdam personas restringere possunt suas approbationes, ut easdem revocare, cum id opportunum existimaverint, de eo soli Deo rationem reddituri.

Observandum 1. quod approbatio unius Episcopi data Sacerdoti ad audiendas confessiones in sua Diœcesi, nullam ei conferat potestatem in Diœcesi alterius Episcopi absque istius pariter Episcopi approbatione. 2. quod Religiosi solo suo permittente Superiore regulari alios Religiosos sui Monasterii possunt confitentes audire sine approbatione Episcopi Diœcesani. De hac prærogativa nemo cum iis controvertitur.

CASUS PRIMUS.

VINCENTIUS, Sacerdos absolvit Gilbertum, qui eum ad confessionem adivit, & in quem tamen uullam habebat Jurisdictionem. Quæritur, utrum hæc absolutio non modo sit illicita, sed etiam invalida?

RESPONS.

Non dubia est hujusce absolutionis invaliditas: quia Sacerdoti necessaria est specialis authoritas, ut acceptam in ordinatione sua ligandi & solvendi potestatem exerceat. Nam ex sancto Thoma (*d*): *Duplex est potestas spiritualis: una quidem Sacramentalis*, (seu Ordinis): *Alia Jurisdictionalis. Sacramentalis quidem potestas est, quæ per aliquam consecrationem confertur .... potestas autem Jurisdictionalis est, quæ ex simplici injunctione hominis confertur*. Prima igitur consistit in spirituali potestate condonandi peccata, quam authoritate Christi Sacerdoti a se ordinato confert Episcopus, eaque a Sacerdote separari nequit, cum sit pars ipsius consecrationis: nondum tamen eam neque licite, neque valide exercere potest ante concessionem Ecclesiæ; eaque concessio, seu specialis potestas, quam Præsulum ac Pastorum ministerio confert, dicitur potestas Jurisdictionis, vi cujus potestatem suam Ordinis Sacerdos exercere potest in eos, quos ipsi adscribit ac subdit Ecclesia; & quæ proinde, ut potestas Ordinis, a Sacerdote non est inseparabilis; cum eam non conferre, ipsi, aut collatam revocare possit Ecclesia.

(*d*) S. Th. 2. 2. q. 2. 3. in c.

Priorem Apostolis suis dedit Christus dicens (*e*): *Accipite Spiritum Sanctum. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis retenta sunt*. Et alteram ipsis contulit dicens (*f*): *Sicut misit me Pater: & ego mitto vos*. Et alibi (*g*): *Data est mihi omnis potestas in Cœlo & in terra; euntes ergo docete omnes gentes, &c.* Unde colligendum quod, si necesse fuerit, ut Apostoli, jam Sacerdotes potestatem Jurisdictionis a Christo reciperent, priusquam ordinis potestatem exercerent; procul dubio eandem exercere nequeunt Sacerdotes, ante acceptam ab Ecclesia illius exercitii concessionem.

(*e*) Joan. 20. 22.

(*f*) Ib. v. cit.

(*g*) Matth. 28. v. 19 & seq.

Hinc declarat Lateranense Concilium sub Innocentio III. an. 1215. habitum, nullum Sacerdotem posse uti potestate absolvendi ante obtentam potestatem Jurisdictionis: (*h*) *Si quis autem alieno Sacerdoti voluerit justa de causa sua confiteri peccata*; licentiam prius postulet, & obtineat a proprio Sacerdote; cum aliter ipse illum non possit solvere, vel ligare. Hinc etiam Tridentinum Concilium (*i*) invalidam declarat Sacerdotis absolutionem, qui nullam habet vel ordinariam, vel delegatam Jurisdictionem. *Quoniam igitur natura & ratio judicii illud exposcit, ut sententia in subditos duntaxat feratur; persuasum semper in Ecclesia Dei fuit; & verissimum esse Synodus hac confirmat; nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut subdelegatam non habet Jurisdictionem.* Quibus verbis liquido constat, hanc adeo certam veritatem a nemine in dubium esse revocandam: unde dicit sanctus Thomas (*k*): *De necessitate hujus Sacramenti est, non solum ut Minister habeat ordinem ..... Sed etiam quod habeat Jurisdictionem. Et ideo, sicut ille, qui non est Sacerdos, non potest hoc Sacramentum conferre; ita nec ille, qui non habet Jurisdictionem.*

(*h*) Concil. Lat. sub. Innoc. III. in c. Omnia 12. de pœn. & de remiss. l 5. t. 28.

(*i*) Conc. Tr. sess. 14. c. 7.

(*k*) S. Thom. in 4. d. 17. q. 1. a. 3. quæstiun. 4. in corp.

Hinc sequitur, Vincentium, qui potestatem tantum Ordinis habet, absque potestate Jurisdictionis, cum a suo non sit approbatus Episcopo; Gilbertum, sibi non subditum quoad effectum pœnitentiæ, nec licite, nec valide potuisse absolvere. Hanc difficultatem sic solvunt Colloquia Condom. & Lucon. (*l*)

(*l*) Coll. Luc. t. 8. Colloq. 17. q. 3. & Condom. t. 2. Col. 12. sect. 1

CASUS II.

GILBERTUS, Parochi sancti Agobardi, qui ...res, quam 2000. Parochianorum habet, quos

omnes

omnes intra quindenos Paschalis temporis dies in confessione audire non potest, duorum Parochorum eorumque Vicariorum, qui sibi sunt vicini, ministerium rogare solet, quique in Ecclesia sua ob paucitatem suorum Parochianorum, ipsi opem facile possunt præstare. Numquid eorum auxilio potest uti, licet ad audiendas confessiones extra Parœciam suam non sint admissi; & sola Gilberti permissio sufficitne, ut validæ sint eorum confessiones, quos audiunt?

RESPONS.

(a) Acta Eccles. Mediol. part. 2. c. monita executionis decr. quæ ad Sacr. pertinent. p. 398. Ed. Lug. an. 1683.

Ex actis sancti Caroli (a), in undecima sua Synodo ad dicendum impellimur, Gilbertum eorum tantum Parochorum aut Sacerdotum opem rogare posse, qui generalem confessiones audiendi in tota Diœcesi, aut particularem in Parochia sancti Agobadi concessionem obtinuere. *Quod in nostris Sacramenti Pœnitentiæ instructionum additionibus cautum est*, inquit hic sanctus Archiepiscopus: *ut tempore Paschali Parochi aliorum Parochorum ministerio ad confessiones Parochialium suorum audiendas uti possint, id de Parochis tantummodo intelligi declaramus, quibus extra Parochiæ propriæ fines ad audiendas confessiones probatis scripta facultas data est*. At vero si ea in re sufficeret sola Gilberti facultas, dicendum foret, quod posset concedere potestatem audiendi confessiones: quod aperte contrarium est Concilio Tridentino, quod, cum statuerit, a nullo Sacerdote laicorum confessiones audiri posse, nisi sit provisus de Beneficio Curato, aut ab Episcopo approbatus, consequenter constituit, Parocho non licere alios, nisi proprios Parochianos, confitentes audire absque Ordinarii admissione; cum titulo beneficii sui in suos tantum, non vero in alios reliquorum Parochorum, Parochianos jurisdictionem habeat, quam sola Episcopi approbatione potest obtinere: quod etiam pro Vicariis certius est, quorum approbatio Parochiarum, quibus deserviunt, fines non transgreditur.

Fatendum tamen, quod, cum Episcopus manifestavit, se non improbare, quod ita se gerant Parochi, ipsius consensus sufficientis approbationis locum tenet. (b)

(b) Franc. de Gen. Th. Moral. t. 4. tr. 6. c. 8. n. 11.

CASUS III.

ANTONINUS, Parochus primitivus sancti Benedicti, hujusce Parœciæ incolas valide & licite se posse in confessione audire contendit; Matthæus vero ejusdem Parœciæ Vicarius perpetuus, defendit, hoc ei jus non convenire: pro quo stat ratio?

RESPONS.

Priusquam quæstioni propositæ respondeatur, sciendum est, nomine Parochorum primitivorum intelligi Beneficiarios Ecclesiarum, a quibus Parochiales Ecclesiæ portione reddituum suorum fuere dotatæ, & a quibus fuere distractæ. Quo præsupposito, respondemus, Beneficiarios illos, Parochos primitivos, in illas Parochiales jura, tantum honorifica obtinere, quale est jus præsentationis, uti vacant. Id confirmat Decretalis Alexandri III. ad Archiepiscopum Eboracensem, (c) in qua dicit hic Summus Pontifex, illarum Parochialium Ecclesiarum titulares esse instituendos, *ad præsentationem rectoris Ecclesiæ majoris*, ac pendere debere ab Ecclesiis, a quibus fuere sejunctæ, & quæ titulum Primitivarum curatarum, atque nomen retinent: *Providens tamen, ut competens in ea honor pro facultate loci Ecclesiæ matrici servetur*.

(c) Alex. III. in c. Ad audientiam 1. de Ecclesiis ædificandis vel reparandis l. 3. tit. 48.

Constitutio Ludovici XIII. an. 1629. (d) convenit cum iis, quæ dicimus, & insuper asserit, Parochos primitivos in signum superioritatis suæ, quatuor Festis annuis, & die sancti Patroni Missam solemnem posse celebrare in illis Ecclesiis Parochialibus. Eandem disciplinam statuit Clerus Gallicanus, ut indicant ista verba, quæ in actis ejus leguntur: *Quia Abbates, Priores, Capitula & Communitates Religiosæ, qui sunt Rectores, aut Parochi primitivi quarumdam Parochiarum, sæpe Festis annuis aut aliis solemnitatibus per se ipsos, aut per quosdam Religiosos, aliosve a se deputatos suscipiunt prædicare, audire confessiones, administrare Sacramenta, facere proclamationes, quæ omnia sunt functiones Curiales; dictis Abbatibus, Prioribus, Religiosis, aut aliis sic deputatis, prædictas functiones obire, erit prohibitum nisi ad eam rem ab Episcopo, aut ejus Vicario Generali fuerint approbati*. (e) Unde dicendum, Antoninum, quatenus est Curatus primitivus, nullum ex officio posse Sacramentum administrare in Ecclesia sancti Benedicti absque consensu Matthæi ejusdem Ecclesiæ Titularis.

(d) Art. 11.

(e) Acta Cleri Gall. t. 1. t. Regulamentum Regul. Cap. 14. t. 14.

CASUS IV.

CUM MARTINUS, Sacerdos in vicinam Urbis Episcopalis Parœciam ab Episcopo missus esset ad audiendas confessiones; acriter huic rei obstitit Parochus; verumtamen quosdam in confessione audivit vi admissionis suæ pro tota Diœcesi, & mandati, quod ab Episcopo acceperat. Nunquid validæ sunt absolutiones, quas contulit?

RESPONS.

Absolutiones, quas contulit Martinus, non obstante Parochi intercessione, sunt validæ. Ita docet sanctus Thomas (f), qui contrariam sententiam asserit esse erroneam. *Alii dicunt*, inquit Angelicus doctor, *quod nullus potest, etiam authoritate superioris Prælati, absolvere subditum inferioris Prælati contra voluntatem ipsius: puta non potest authoritate Episcopi contra voluntatem Parochialis aliquem absolvere. Hoc est erroneum: quia ad absolvendum requiritur potestas Sacerdotalis & jurisdictio: Episcopus autem habet immediatam jurisdictionem in omnes* sui Episcopatus. *Unde Episcopus potest omnium confessiones audire, etiam contra voluntatem Presbyteri Parochialis; & similiter etiam ille, cui Episcopus committit*.

(f) S. Thom. quod l. 12. q. 19. art. 30.

CASUS V.

DELPHIUS, Canonicus in Ecclesia collegiali sanctæ Fidei, in qua est Beneficium Curatum, cujus, ut Canonicus antiquior, est Parochus primitivus, pure ac simpliciter ad audiendas in eo confessiones admissionem suam a Vicario Generali Episcopi obtinuit; nulla facta de Parocho mentione in sua approbatione, cui proinde juncta supponitur jurisdictio. Nunquid confessiones audire ac valide absolvere potest Parochianos, qui ipsum adeunt, etiam tempore Paschali, non requisito prius consensu Parochi?

RESPONS.

Cum absoluta sit & generalis Delphii approbatio, nec ipsi apposita fuerit hæc clausula ordinaria de *consensu Parochorum*, constat eum posse audire confessiones, etiam Paschales; eosque valide absolvere, qui eum ad susceptionem Sacramenti Pœnitentiæ adeunt. Ratio est, quia, ut jam diximus in responsione ad primam difficultatem, Sacerdos ad confessiones admissus valide potest absolvere, cum a Superiore legitimo jurisdictionis potestatem accepit. Atqui Delphius hanc potestatem accepit a Vicario generali, qui in hac re una cum Episcopo censetur esse persona; cum per suam approbationem in Ecclesia Sanctæ Fidei confessiones possit audire non requisito Parochi consensu; cumque eam potestatem, non modo non consentiente, sed etiam invito Parocho, Episcopus aut Vicarius ejus ipsi facere valeat, ut in responsione ad præcedentem difficultatem probavimus ex authoritate Sancti Thomæ. Seu igitur senex Canonicus Sanctæ Fidei, cujus præbendæ cura annexa est, assentiatur, Delphium in ea Ecclesiæ confessiones audire, seu non, valide potest & licite hoc in ea ministerio defungi.

CASUS VI.

POLYBIUS, ad confessiones audiendas Sacerdos non admissus, accersitus ad opem ferendam moribundo nondum confesso, potest-ne valide & licite ipsi absolutionem conferre: licet in eum nullam habeat jurisdictionem ordinariam vel delegata?

RES-

RESPONS.

Certum est, quod eum & potest & debet absolvere; hunc enim solum a regula generali casum excipit Concilium Tridentinum, (*a*) cujus decretum his verbis enuntiatur : *Verum tamen pie admodum, ne in hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis: atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis & censuris absolvere possunt.*

(*a*) Conc. Tr. sess. 14. de sac. Pœn. c. 7.

Eandem rem multo ante Concilium Tridentinum docuerat Sanctus Thomas. En ipsius verba (*b*) *Quilibet Sacerdos, quantum est de virtute clavium, habet potestatem indifferenter in omnes, & quantum ad omnia peccata. Sed quod non possit omnes ab omnibus peccatis absolvere; hoc est, quia per ordinationem Ecclesiæ habet jurisdictionem limitatam: vel omnino nullam habet. Sed quia necessitas legem non habet, ideo quando articulus necessitatis imminet, per Ecclesiæ ordinationem non impeditur, quin absolvere possit, ex quo habet claves, etiam Sacramentaliter: & tantum consequitur ex absolutione alterius, sicut si a proprio Sacerdote absolveretur: nec solum a peccatis potest tunc a quolibet Sacerdote absolvi, sed etiam ab excommunicatione a quocumque sit lata, quia hac absolutio etiam ad jurisdictionem pertinet, quæ per legem ordinationis Ecclesiæ coarctatur.* Ex quibus verbis liquet, in casu proposito, quemlibet Sacerdotem; etiam non admissum, sufficientem habere jurisdictionem in talem moribundum, quæ non solum generali Ecclesiæ usu tacitoque omnium Pastorum consensu nititur; sed etiam decreto Concilii, quod modo retulimus.

(*b*) S. Thom. in 4. d. 20. q. 1. a. 1. q. 2. in c.

CASUS VII.

HUBERTUS pro tribus annis ab Episcopo Diœcesano admissus ad audiendas confessiones, ac Vicarii functiones in Parœcia Sancti Donati obeundas, elapso hoc temporis spatio, ut antea, confessiones etiam audivit; quin admissionem suam renovari postulaverit. Quæritur utrum absolutiones, quas elapsis tribus annis contulit, sint invalidæ. Videntur esse invalidæ, quandoquidem nullam tum jurisdictionem habebat in eos, quorum confessiones excipiebat, & quos consequenter valide absolvere non poterat, ut docet Sanctus Thomas. Econtra dici potest eas absolutiones esse validas propter publicum errorem, & quia nullum subest impedimentum naturale, aut divinum in hoc Confessario. *Quid juris?*

RESPONS.

Absolutiones, quas, elapso approbationis suæ spatio, contulit Hubertus, absolute sunt invalidæ ex defectu jurisdictionis, quæ tribus annis præteritis in ipso desiit; cum per id tempus tantummodo ipsi fuerat communicata. Id constat ex decreto Concilii Tridentini, & ex doctrina Sancti Thomæ, quam in responsione ad primam difficultatem attulimus.

Verum quidem est, quod in casu proposito adsit error publicus, & quod nullum est in hoc Confessario impedimentum naturale aut divinum; at id ipsum non impedit invaliditatem absolutionum, quas contulit, tertia namque deest conditio, titulus, videlicet coloratus, quo deficit; cum prior, quem habebat, desierit; ac in eodem sit statu, ac si nunquam habuisset.

CASUS VIII.

SIDONIUS Doctor peritus, præcipuus Diœcesani Episcopi amicus, ruri apud Parochum degens tempore Paschatis, multorum confessiones, quos præ multitudine non poterat ille Parochus audire, libens excepit, licet ad confessionem non admissus ab Episcopo, quem id non improbaturum certo novit Sidonius. Qua de re quæritur, utrum absolutiones, quas contulit, saltem validæ sint.

RESPONS.

Absolutiones, quas contulit Sidonius in casu proposito, sunt invalidæ. Fieri namque potest ut Episcopus, licet ipsi amicus, improbraverit, cum propria authoritate se in Sanctum illud, ac maximum interposuisse ministerium, a quo etiam ob peculiares ac sibi soli cognitas rationes eum arcere poterat. Itaque Sidonii absolutiones, cum iis conferri possunt, quas sub conditione *de futuro* temere conferret Sacerdos, quæque invalidæ sunt; cum effectum Sacramenti ad tempus suspendere nequeat Confessarius.

Responsionem hanc asserit Sanctus Thomas, & post ipsum Theologi omnes, qui docent, omnem absolutionem irritam fieri defectu jurisdictionis in conferente; cum talis potestas non minus sit necessaria ad ejus validitatem, quam potestas ordinis, ut in Tridentino Concilio definitum est (*c*). Cum autem ea careret potestate Sidonius, ab Episcopo non admissus, quam tamen sub falso prætextu sibi arrogavit; eos igitur valide absolvere non potuit, quos in confessione audivit. Et quidem, si conjecturis tantum, aut præsumptionibus fulciretur Sacramentorum validitas; ruerent fundatissima Theologiæ principia; ac totius Ecclesiasticæ disciplinæ, quæ probatissima est, ordo perverteretur: Nam v. g. sub specie obsequii matrimonio interesse amicus Parochi; absque missione apud populum quis concionari; a casibus reservatis absolvere potest Confessarius, sub præsumpta obtinendæ ab Episcopo hujusmodi licentiæ spe, si peteretur; & sic de cæteris, (*d*). Uno verbo huic Paludani regulæ standum: (*e*) *Nulla ratihabitio confirmat Sacramentum.*

(*c*) Conc. Tr. sess. 14. c. 7.

(*d*) Dom. Sotus in 4. d. 18. q. 4. a. 3. Suarez t. 4. disp. 26. sect. 1. n. 16. Reginal. pr. fori pœn. l. 1. c. 8. n. 89. & alii.

(*e*) Petr. Pal. in 4. d. 17. q. 3. §. Quantum ad tertium.

CASUS IX.

ANDRÆAS, Vici Sancti Salvatoris ab Episcopali Urbe octo leucas distantis Vicarius, Sabbato sancto memor, admissionis suæ tempus eo ipso die finiri; sine mora per nuntium ac Epistolam Vicarium generalem, a quo jam bis fuerat admissus, rogavit, ut eam prorogaret ob incurrens Paschale tempus, quo omnium suorum Parochianorum confessiones solus excipere non poterat Parochus. At cum non nisi postridie ad horam decimam aut undecimam redux esse posset nuntius; Andræas interim, admissionem suam a Vicario Generali die saltem Dominica mane fuisse concessam ac subscriptam convictus, ad sacrum pœnitentiæ tribunal accessit; ac duodecim vel quindecim personas in confessione audivit, & postea admissionem suam ad annum productam accepit.

Quo posito, quæritur. 1. utrum Andræas peccaverit, confessiones excipiens, non expectato Vicarii Generalis responso. 2. Utrum validæ sint, quas audivit, confessiones?

RESPONS.

Existimamus, graviter deliquisse Andræam confessiones audiendo ante acceptam admissionis suæ prorogationem. Voluntarium namque subiit confessiones audiendi periculum absque potestate, vel ob repulsam justam Vicarii Generalis; vel ob nuntii sui aut ejus dimissionis procrastinationem; quo in casu absolutiones Andrææ forent procul dubio irritæ, cum præcipuus sit in Confessario defectus potestatis; ut patet ex probationibus in responsione ad primam difficultatem allatis. Verum posito etiam quod requisitam Vicarius Generalis licentiam die Sabbathi concesserit; adhuc tamen graviter peccavit Andræas; quia nondum sibi cognita probationis suæ concessione, Sacramentum pœnitentiæ absque potestate administrandi discrimen adivit: quocirca licet probabile sit, duodecim vel quindecim, quas excepit, confessiones esse invalidas, nihilominus ad majorem certitudinem necesse est, ut in dubio eas a pœnitentibus suis iterari, constituat.

CASUS X.

URBANUS, Sacerdos sæcularis, vel regularis in Vasatensi Diœcesi natus, ab Episcopo Foro-Juliensi ad audiendas in sua Diœcesi solas confessiones virorum pagi Sancti Verani admissus, quasdam etiam die paschatis mulieres, quibus audiendis ob ea-

rum frequentiam impar erat Parochus, nec non duos etiam proximæ alterius Diœcesis Parœciæ homines ad confessionem admisit. Quæritur, utrum absolutiones, quas mulieribus istis ac duobus viris contulit, sint validæ? Ea autem Urbanus ratione inducitur ad credendum se eos valide absolvere potuisse, quod præter approbationem Episcopi Forojuliensis, ab Episcopo quoque originis suæ fuerat admissus absque ulla temporis, personarum, locive limitatione; quæ res ad validitatem absolutionum, quas contulit, satis esse videtur.

RESPONS.

Collatæ ab Urbano absolutiones pro certo sunt irritæ: quia ad solas virorum pagi Sancti Verani confessiones audiendas probatus, omni carebat in ejusdem pagi mulieres, ac multo magis in alterius Diœcesis homines jurisdictione, quæ etiam in eosdem homines Episcopo Forojuliensi non competit.

Ratio hujus solutionis est, quia Episcopus Confessorum approbationes potest adstringere, non quoad tempus duntaxat, sed quoad loca & personas; cum id bono fidelium & Ecclesiæ suæ utilitati congruum sibi videbitur, uti pro Regularibus etiam constituit Clemens X. per Bullam datam 21. die Junii an. 1670. (a) cujus hæc sunt verba: *Quoad cæteros vero, qui non adeo idonei reperiuntur, si petierint se admitti; arbitrio ordinariorum relinqui ipsi, cum limitata facultate, prout eisdem ordinariis magis expedire videbitur probare, admittere.*

(a) Clemens X. in Bulla, Superna, §. 4.

Nec obstat ad asserendum harum absolutionum validitatem, Urbanum ab Episcopo suo naturali Vasatensi absque limitatione fuisse approbatum; cum neque mulieres, neque viri duo, de quibus agitur, jurisdictioni ejus Præsulis subjacerent. Ubi namque declerat Concilium Tridentinum (b), nullum Sacerdotem, etiam Regularem, posse confessiones audire, nisi approbationem ab Episcopo obtinuerit; de solo pœnitentis, non vero Confessoris Episcopo intelligi debet; quia cum Episcopo in alterius Episcopi diœcesanos non competat jurisdictio, eam ad neminem potest transferre juxta istam juris regulam (c), *quod alicui suo non licet nomine, nec alieno licebit*. Unde ex tali approbatione valide fieri nequeunt Urbani absolutiones.

(b) Conc. Tr. Sess. 23. c. 15.

(c) Reg. 67. de reg. juris in 6.

Hactenus dictis congruit tertium Mediolanense Concilium an. 1573. sub Sancto Carolo habitum, cujus hæc sunt verba, quoad rem præsentem (d); *Qui ad Confessarium etiam regularem, in aliena Diœcesi commorantem dedita opera se conferens, peccata sua sit confessus; nisi Confessarius ille & ab Episcopo loci, & a confitentis Ordinario ad confessiones audiendas probatus erit; ei tanquam inconfesso Parochus Eucharistiæ Sacramentum ne præbeat.*

(d) Concil. Mediol. 3. de iis, quæ ad Sacr. Pœnit. pertinent.

Hanc Responsionem confirmat Breve Alexandri VII. ad Episcopum Andegavensem 26. Febr. an. 1659. scriptum, quo summus hic Pontifex trium propositionum censuram a Congregatione Inquisitionis latam confirmat in causa regularium, qui contendebant se non indigere Ordinarii approbatione ad audiendas confessiones sæcularium: nec ab Episcopo approbationes suas posse limitari, nec revocari, & insuper Regulares semel approbatos ab uno Episcopo ad audiendas confessiones in sua Diœcesi, haberi pro approbatis in aliis Diœcesibus. En propria secundæ propositionis verba: *Ubi Concilium est receptum, non possunt Episcopi restringere, vel limitare approbationes quas Regularibus concedunt ad confessiones audiendas, neque illas ulla ex causa revocare. Quin imo Ordinum mendicantium Religiosi ad eas approbationes obtinendas non tenentur; & si ab Episcopis non probentur, negatio valet, ac si approbatio illa concessa fuisset.* Censura hæc est: *hæc propositio complexe accepta est falsa, scandalosa, & erronea.* Alias vero duas propositiones assertæ a nobis veritati contrarias eadem Congregatio declaravit falsas, temerarias, scandalosas, ad hæresim & schisma inducentes, animarum saluti perniciosas, & Concilio Tridentino injuriosas. Tertia his verbis erat comprehensa: *Regulares Ordinum Mendicantium semel approbati ab uno Episcopo ad confessiones audiendas in sua Diœcesi, habentur pro approbatis in aliis Diœcesibus, nec nova Episcoporum indigent approbatione. Regulares habent potestatem absolvendi a peccatis Episcopo reservatis; etiamsi ab Episcopo auctoritas ipsa ipsis indulta non fuerit.* Sic dicit censura: Propositio ista, *quoad primam partem est falsa, & saluti animarum perniciosa. Quo ad secundam partem est falsa, authoritati Episcoporum & sedi Apostolicæ injuriosa.*

Proscripta itaque Concilii Tridentini oraculo & sanctæ sedis authoritate falsæ illius doctrinæ novitate, dubia esse nequit invaliditas absolutionum, quas in casu proposito mulieribus & duobus viris contulit Urbanus; seu sæcularis, sive Regularis supponatur.

CASUS XI.

DOMINICUS, Cathedralis Ecclesiæ Canonicus, non obtenta approbatione, ab Episcopo transeunte visus est pro tribunali pœnitentiæ sedens, ac illud sacramentum administrans, a quo tamen in ministerio suo non est interruptus; licet eum a se non fuisse approbatum utique noverit: nunquid sic tacite approbatus censetur, juxta istam juris regulam; *qui tacet, consentire videtur* (e)? & quas deinceps contulit absolutiones, num validæ haberi debent?

(e) Reg. 43. de reg. juris in 6.

RESPONS.

Canonicus ille tacite approbatus censeri non debet; licet ab Episcopo visus confessiones audire in tali ministerio non fuerit interruptus: nedum enim Episcopi silentium pro tacito consensu haberi debeat; juste econtra præsumendum, eum improbare nimiam Canonici audaciam, quam palam ideo non reprehendit Episcopus, ut ejus infamiam declinaret, occultum quidem ipsius peccatum non manifestans, sed forte pœnam meditans: quocirca non minus invalide, postquam ab Episcopo visus est, quam ante absolvit ille Canonicus, atque propositæ juris regulæ hæc altera opponenda (f); *is qui tacet, non fatetur, sed nec utique negare videtur*. Quod si forte vel pœna vel objurgatione in Dominicum non animadvertat Episcopus vel immemor, vel offici sui parum studiosus, aut aliqua humana ratione inductus; dubia semper certo manebit intentio hujus Prælati; donec ea de re mentem aperuerit: ac manente ipsius silentio, invalidum censeri debet, quidquid ab eo Canonico factum est, ut fert ista juris regula, *quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi*. (g)

(f) Reg. 44. de eod. tit.

(g) Reg. 64. de reg. jur. in 6.

CASUS XII.

THEODULPHUS, Sacerdos ad audiendas confessiones non approbatus, aliis quandoque Sacerdotibus pœnitentiam administrat, qui venialium duntaxat culparum rei sunt, vel qui insuper mortalia confitentur peccata, quorum ab ipsis olim Sacerdotibus approbatis facta est confessio: nunquid ita se gerere potest absque peccato, ac validæ sunt ejusdem absolutiones?

RESPONS.

Ante Concilium Tridentinum ad absolvendum valide in aliqua Parœcia sufficiebat quidem Parochi loci illius uti Pastoris ordinarii delegata jurisdictio: Verum, cum ex tali Parochorum potestate magni orirentur abusus; Ecclesia, ut a sacro illo, cui eorumdem Parochorum nimia facilitate se ingerebant, inscios, vel nefarios Sacerdotes ministerio amoveret, istud in hoc ultimo Oecumenico Concilio Decretum condidit (h). *Quamvis Presbyteri in sua ordinatione a peccatis absolvendi potestatem accipiant*, inquiunt Patres; *decernit tamen sacrosancta Synodus, nullum, etiam regularem, posse confessiones secularium, etiam sacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut Parochiale Beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut alias idoneus judicetur, & approbationem ..... obtineat, privilegiis, & consuetudine quacumque etiam immemorabili non obstantibus.* Qua de re observandum, in eo Decreto nullum fieri discrimen inter

(h) Conc. Tr. sess. 23. c. 15. de reform.

con-

confessionem, ubi de peccatis mortalibus, & inter confessionem; in qua de re venialibus tantum agitur, sed ad utramque requiri Episcopi approbationem, qua sola Confessoribus in pœnitentes confertur jurisdictio.

Scripsit quidem Galliæ Episcopus (a) Sacerdotem non approbatum posse absolvere valide & licite quemlibet a quibusvis peccatis venialibus & etiam mortalibus alias confessis & remissis; sive id possit, inquit, ex consuetudine vel tacita Ecclesiæ concessione. Quod probat suffragio quatuor aut quinque Casuistarum, quos laudat Bonacina (b). At si ex tacito Episcoporum consensu viguit mos ille, uti Parisiis & in aliis multis Diœcesibus ab annis quadraginta vidimus; certum est tamen eum non fuisse universum; atque Authoris illius opinionem pro his tantum Diœcesibus esse veram, in quibus de consensu Episcoporum obtinet; cum huic consuetudini penitus adversari videatur allatum Decretum; eamque penitus sapientissimi Galliæ, Episcopi ademerint. Unde colligimus, Theodulphum, si in ea versetur Diœcesi, ubi mos ille obsoleverit, ut in Diœcesi Parisiensi; absque peccato Sacerdotum confessiones non posse audire, etsi venialia tantum, aut mortalia alias jam confessa accusent; quod si faciat, absolutiones, quas confert, sunt irritæ.

(a) Lud. Abell. Med. Theol. part. 2. sect. 16.

(b) Bonac. de sacr. Pœn. disp. 5. q. 7. puncto 2.

CASUS XIII.

CAIT ULUM, Ecclesiæ Cathedralis Novariensis illud jam pridem jus obtinet, ut in decem Diœcesis Parœciis Curatos instituat, ac Presbyteros, ibi confitentes, approbet, non reclamante & conquerente, qui id novit, Episcopo. Hoc unum constat, quosdam ex iis Presbyteris quandoque, omisso Capitulo, approbationem suam ab Episcopo postulare. Qua de re duo requiruntur. Primum: utrum illud Capituli jus legitimum censeri debeat aut possit, sufficiatque ad Canonicam institutionem Curatorum, approbationemque Presbyterorum, qui in his versantur Parœciis, non interpellato Episcopo. Secundum: Utrum aliarum Parœciarum, quæ pleno jure pendent ab Episcopo, Curati, ac Sacerdotes ad audiendas in iis confessiones approbati, valide in decem illis Parœciis Sacramentum Pœnitentiæ administrare absque consensu Capituli; aut in propriis Ecclesiis earum incolas ad confessionem admittere valeant?

RESPONS.

Ex jure communi soli Episcopo in tota sua Diœcesi competit quidem Curatorum institutio; (c) attamen jus illud aliis etiam speciali privilegio communicari potest, ut patet ex Decretali Innocentii III. ad Episcopum & ad Archidiaconum Norvicensem in pari difficultate, quam dijucat hic Papa secundum Richmondiæ Archidiaconum, (d) qui pari quosdam instituendi Parochos jure fruebatur. Unde colligi potest, Capitulum illud possessionem suam ab Episcopo cognitam & non controversam retinere posse, donec eam juridica Sententia ab eo obtenta amittat, atque adeo Curatos decem Parochiarum Capitulo institutos, necnon Sacerdotes ab eodem approbatos, earum incolas sacramentaliter absolvere posse. Ratio est, quia Capituli possessio speciali haud dubie privilegio nititur; cum huic non intercedat Episcopus sciens; nec de eo conqueratur: atqui *Privilegia Ecclesiarum*, inquit Canon Antiquus (e), *& sacerdotum intemerata & inviolata cunctis decernimus manere temporibus*. Et alter Gelasii Papæ: (f) *decessorum statuta .... legitima & justa, successorem custodire convenit*. Quod etiam stat pro Ecclesiis privatis; ut jure (g) ac legibus Imperatorum Arcadii & Honorii (h), quas refert Gratianus, decernitur. Consuetudine insuper fulcitur Novariensis Capituli possessio, ut statuit Decretalis Honorii III. ad Capitulum Parisiensis Ecclesiæ his verbis: *Cum consuetudinis, ususque longævi non sit levis autoritas, & plerumque discordiam pariant novitates &c.* (i). Nihilominus, si Sacerdotibus harum tantummodo Parœciarum mansionariis Sacramenti Pœnitentiæ administrationem interdiceret Episcopus,

(c) Alex. III. in c. Ex freq. de institut. tit. 7.
(d) Innoc. III. in c. cum venissent 6. eod. tit.
(e) Can. priv. 25. q. 12.
(f) Gelasius in Can. defunctorum: 19. eadem causa & quæst.
(g) Concil. Carthag. 5. in Can. Placuit 3. dist. 32. Et in Can. cum de quorumd. ad 14. Alex. III. in cap. ...rum. 1. Et in c. super eo 3 de cognat. spirit. l. 4. t. 11 & Bonifac. VIII. in cap. Mandatum. de Præbend. & Dignit. in 6. l. 3. tit. 4.
(h) Can. Quæcumque 20. 25. q. 2.
(i) Honorius III. in cap. cum consuet 9 de consuet l. 1. tit. 4.

ad obedientiam tenerentur, donec ab eo, cujus est solius approbare, juxta Tridentinum Concilium ad audiendas confessiones admitterentur. Hæc de prima parte quæstionis.

Quod ad secundum quæsitum pertinet: Existimamus Parochos qui pleno jure ab Episcopo pendent, valide ac licite decem Parœciarum incolas absque consensu Capituli posse absolvere, sufficiente ad id sola Episcopi authoritate, seu in his Parœciarum, seu in propriis Ecclesiis, modo tamen consenserint decem illarum Parœciarum Curati, & non aliter.

CASUS XIV.

DIDACUS, Gandavensis Officialis, aut Cathedralis Ecclesiæ magnus Archidiaconus, quosdam in confessione audivit; licet ab Episcopo non approbatus. An validæ sunt absolutiones? Invalidæ videntur, cum ab Episcopo ad confessionem non esset admissus. Validæ econtra videntur, cum una sit ejus, quatenus Officialis, cum Episcopo jurisdictio.

RESPONS.

Didaci absolutiones ab Episcopo non approbati, sunt irritæ: ratio est quia, cum absolute loquatur Concilium Tridentinum de necessitate approbationis non distinguendo inter simplicem Sacerdotem, & eum qui aliqua dignitate pollet; nulla quoque a nobis admitti debet distinctio, juxta illud juris effatum: (k) *Ubi Lex non distinguit, neque nos distinguere debemus*. Et istud aliud antiquo Canoni consentiens, (l) *Qui non excipit omnia comprehendit*. Unde sequitur, Archidiaconos aut Officiales, cum a regula Generali, quam statuit Concilium, non eximantur: cum aliis suplicibus Sacerdotibus quoad necessitatem approbationis comprehendi, nec sine ea valide Sacramentum pœnitentiæ administrare posse.

(k) Argum. Leg. de pret. ff. de public. in rem actio. lib. 6. tit. 2
(l) Nicolaus I. in Can. si. Rom. 1. d. 29.

Neque obstat, quod Didacus Episcopalem habere jurisdictionem dicatur: de sola namque contentiosa illud est intelligendum, qua nec confiteri, neque ullam potest obire furationem, ex iis quæ voluntariæ dicuntur.

Vide ARCHIDIACONUS, Casu 5.

CASUS XV.

ARCHEMBALDUS, Religiosus, ab Ordinario Diœcesano non approbatus, reliquos Monasterii sui Religiosos ad confessionem admisit nec non quosdam etiam Laicos, qui illud incolunt, ut janitorem, olitorem, mercenarium, eosque, qui ad novitiatum sese offerentes, aliquandiu ante susceptionem habitus religionis probantur. Nunquid valide & licite ita se gerere potuit?

RESPONS.

Sacrosancta Synodus Tridentina, de qua superius in responsione ad Casum 12. loquens de potestate Regularium quoad confessionem; *Decernit ... nullum, etiam Regularem, posse confessiones sæcularium etiam Sacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut Parochiale Beneficium habeat, aut ab Episcopis ..... approbationem ..... obtineat*. Unde colligendum est ad audiendas Religiosorum sui ordinis confessiones, non ipsis esse necessaria Episcopi, sed solam Superiorum regularium sufficere approbationem: atque adeo, si Archembaldus a Superiore suo ad audiendas Religiosorum suorum confessiones fuerit deputatus; absque alia approbatione id licite ac valide facere potuit.

Quod ad laicos pertinet, qui Monasterium incolunt, ii ad confessionem, solo concedente regulari Superiore, admitti potuere ab eodem Religioso; si ita Monasterii familiæ sint addicti, ut in eo ad vitam debeant permanere, & non alter: (m) nam si familiæ non sint membra, & in Monasterio, ad tempus duntaxat, permanere debeant, necessaria est Episcopi approbatio ut in confessione possint audiri: quod infra in responsione ad sextam decimam difficultatem probabitur.

(m) De Gen. Th. Moral. t. 4 p. 4 tract. 6. cap. 8. n. 8.

Existimamus tamen, eos esse excipiendos, qui ad Novitiatum destinati, aliquandiu in Monasterio sæculari habitu permanent; donec vocationem eorum ponderans Superior, omnino noverit, *quo spiritu, qua mente ac voluntate id regularis vitæ genus elegerint, quem sibi finem proposuerint, num zelo melioris frugis ac perfectioris vitæ, & ut Deo melius famulari possint; an potius levitate, vel humano aliquo affectu, aut inordinato animi motu*, uti loquitur Bulla Clementis VIII. (*a*) data 12. Martii an. 1596. restaurata 20. Junii an. 1599. & 19. Maii 1602. & tandem aucta 19. Martii an. 1603. Ratio est, quia, licet annus probationis, non nisi a die sumptionis habitus religiosi computetur, in iis tamen, quæ ad confessionem pertinent, tanquam Novitii debent haberi, cum religiosæ observantiæ usibus subdantur, ac regulari obedientiæ: quocirca eos absolvere absque speciali Episcopi approbatione potest Novitiorum moderator, dum religionis voto se obstringendi, & in Monasterio permanendi propositum tenuerint. Ita sentit eruditus Genuensis Religiosus cum Antonio Corduba, Andræa, Vega & Suarez quos laudat (*b*) Enipsius verba: *Licet non sint vere Religiosi; sunt tamen vere subditi. Unde debent, si volunt permanere in religione, ea omnia servare & facere, quæ boni subditi faciunt, & ad rectum experimentum, & sui ipsorum & religionis conductum, possunt: Quod si alium Confessarium elegerint a deputato per Prælatum, possunt, secundum Rodriguez, hac sola de causa a Religione expelli, tanquam male dispositi ad verum obedientiæ, quod profiteri intendunt*. Hæc eo probabilior nobis videtur opinio, quod talis postulans e Monasterio exiens ad confessionem, si forte in eo non esset, (ut constat esse plurima) Religiosus ab Episcopo approbatus, multis esset, quæ facile quisque excogitare potest, incommodis obnoxius.

(*a*) Clem. VIII. in Bulla Regularis §. 13. 10. 3. Bullar p. 125. Edit. Lugd. an. 1692.

(*b*) Laurent. de Peyrinis de offic. Prælat. reg. q. 3 c. 1. n. 202. & seq. Et apud eum Corduba qq. Th q. 30. Vega 2. p. Sum. 9. c. 29. Cas. 6. & Suarez t. 4 de Rel tr. 1. 2. 6. 7. n. 4.

CASUS XVI.

Ex antiqua cujusdam Abbatiæ consuetudine, Regularis Abbas, e suis Religiosis, quos libuerit, approbat, ad audiendas sæcularium, ibi manentium etiam famulorum laicorum & aliorum confessiones, non petita ab Episcopo Diœcesano approbatione, quam necessariam Confessoribus declarat esse Concilium Tridentinum. Quæritur, utrum illa consuetudo sit legitima, & horum sæcularium confessiones validæ?

RESPONS.

Partem affirmantem asserunt Authores quidam, (*c*) his potissimum nixi rationibus: 1. Quia rem ita definivit sacra Congregatio, interpres Tridentini Concilii sub Gregorio XIII. 2. Quia speciale illud privilegium Cistertiensi Ordini concessit Bonifacius VIII. 3. Quia huic rei non adversatur Concilium Tridentinum; (*d*) cum enim declarat, sæcularium Confessores, qui a regularibus pendent, quibus imminet animarum cura; quique non sunt de illorum Monasteriorum familia, immediate subesse jurisdictioni, visitationi, & correctioni Episcopi Diœcesani, inde colligunt sæcularium Confessores, qui sunt de familia Monasteriorum, a jurisdictione Episcopi eximi, atque adeo ipsius approbatione non indigere; sicque intelligendum esse Concilium, cum ait (*e*): *Nullum etiam regularem, posse confessiones sæcularium, etiam Sacerdotum, audire .... nisi aut Parochiale Beneficium habeat; aut ab Episcopis ..... approbationem ..... obtineat*. 4. Tandem, quia non damnari potest hæc consuetudo, cum non sit Decretis Concilii adversa, licet præscriptione etiam non staret: quia non nisi ut hujus Legis explicatio consideranda est.

(*c*) Joan. la Cruz. l. 2. de Stat. Relig c. 5. dub. 4. &c. dub. 1.

(*d*) Conc. Tr. Sess. 25. c. 11. de Regular. & Monialib.

(*e*) Idem Sess. 23. c. 15. de Reform.

Missis tamen infirmis illis rationibus; existimamus, consuetudinem, qua nixus Abbas regularis, de quo in casu proposito, hoc sibi jus arrogat, ut sæcularium Abbatiæ suæ Confessores approbet; merum esse abusum, qui emendandus est, uti contrarius mox allato Concilii Tridentini Decreto, quo nullus vel sæcularis, vel regularis ad audiendas confessiones admittitur Sacerdos, *nisi aut Parochiale Bebeficium habeat aut ab Episcopis .... approbationem ..... obtineat*. Id quidem fuse probat Sylvius in una ex suis decisionibus 9. Junii an. 1641. (*f*) post alios multos Authores, quos laudat, quales sunt Barbosa, (*g*) cujus hæc sunt verba: *Hinc fit Prælatos, seu alios Religiosos Confessores non posse audire confessiones sæcularium, qui sunt de familia, & deserviunt ipsorum Monasteriis, absque approbatione, vel licentia Episcopi*. Suarez loquens de Franciscanis: (*h*) Emmanuel Rodriguez, qui, cum priori statim opinioni favere videatur (*i*) eam tamen in reliquo opere deserit, (*k*) & Hieronymus Rodericus. (*l*)

Ad confirmationem hujus decisionis hoc unum superest, ut allatis rationibus fiat satis: & ad primam quidem dicimus cum laudato superius Sylvio, (*m*) allegatam supra Cardinalium declarationem in uno Joanne Galemart reperiri, cujus opus sacræ Congregationis declarationes continens a Cardinalibus illius non modo improbatum, sed etiam eorum Decreto 29. Aprilis an. 1621. & alio 6. Junii ejusdem anni stricte fuit vetitum, uti complectens Decreta aut supposita, aut immutata.

(*f*) Franc. Sylvius resol. var. v. Conf. approbatio.

(*g*) Aug. Bar. alleg. 15. n 46

(*h*) Suarez t. 4. de Relig. l. 2. c. 19. n 7.

(*i*) Emman. Rodriguez t. 1. qq. regul. q. 56. art. 14.

(*k*) Idem t. 2. q. 67. alias 68. art. 1.

(*l*) Hieron. Roder. resol. 31. v. Retrac.

(*m*) Fr. Sylv. l. c. Et in 2. 2. q 100. art. 2. in fine.

Nec majoris est momenti altera, quam affert Rodriguez, declaratio, missis data & Authore, quam reperiri ait post Bullas Gregorii XIII. cujus authoritate suam conabatur probare opinionem pro sæcularibus, *qui sunt de familia*, ut loquitur, *& continui commensales, non autem eorum, qui deserviunt in eorum Monasterio*. In magno namque Bullario siletur omnino hæc declaratio, quam nullam esse satis indicat hic Author, cum postea contrariam, ut advertimus, opinionem amplectatur. Equidem Gregorius XIII. nona sua Bulla (*n*) 1. Martii an. 1573. Clemens VIII. 115. Bulla sua, (*o*) 7. Decembris an. 1604. ac tandem Clemens X. septima sua Bulla 21. Junii 1670. (*p*) expressis verbis declararunt, Decretum Concilii Tridentini pro Confessariis regularibus ad litteram esse observandum. *Decernimus & declaramus* ,..... inquit hic ultimus Papa, *in Monasteriis ac etiam Collegiis, ubi juxta regularia instituta vivitur, posse tam Prælatos regulares, quam Confessores regularium eorumdem Monasteriorum, seu Collegiorum, audire confessiones illorum sæcularium, qui inibi sunt vere de familia, & continui commensales; non autem illorum, qui tantum ipsis deserviunt*.

(*n*) Gr. XIII. in Bulla in tanta §. 6. & seqq.

(*o*) Cl. VIII. in Bul. Quæcumque §. 9.

(*p*) Clem. X. in Bul. Sup. 7. § 4 in mag. Bullario t. 5. pag. 494.

2. Frustra quoque affertur privilegium Cistertiensibus a Bonifacio VIII. concessum, quod his verbis Tridentini Concilii penitus est revocatum. (*q*) *Privilegiis, & consuetudine quacunque etiam immemorabili, non obstantibus*.

(*q*) Conc. Tr. Sess. 23. c. 15. de reformat.

3. Nec priori opinioni favet id, quod legitur in undecimo Sessionis vigesimæ quintæ Capite: ibi namque Concilium tantummodo loquitur de Confessariis regularibus quoad quasdam personas sæculares, quæ sunt *de familia Monasterii*, non vero de aliis, quæ eidem deserviunt Monasterio, quas immediate Jurisdictioni, visitationi, & correctioni Episcopi subesse declarat in iis, quæ ad animarum curam & Sacramentorum administrationem pertinent, unde colligitur manifesto, regulares, eorum Confessarios, qui non sunt de familia Monasterii, hoc sibi jus non posse vindicare, ut sine approbatione Episcopi confessiones eorum excipiant, cum eo in loco non de Confessariis generatim, sed de iis tantum loquatur Concilium, quibus incumbit cura animarum, vultque eos, qui a Monasterio ad id præficiuntur, etiam ad nutum amovibiles, non deputari, nisi de consensu Episcopi ac prævio examine per eum, aut ejus Vicarium faciendo, quod examen non intelligitur de eo, quod fit speciatim pro administratione Sacramenti Pœnitentiæ, sed generatim pro cura animarum: cum exprese de approbatione requisita ad audiendas sæcularium confessiones non agat Concilium, nisi in decimo quinto Capite Sessionis vigesimæ tertiæ.

Antiqua denique, qua nititur Monasterium, de quo agitur in proposito casu, consuetudo, legitima censeretur, si vel sanctæ Sedis, vel ipsiusmet Tridentini Concilii in ea regione promulgati & admissi privilegio niteretur, verum illius

nulla

nulla debet haberi ratio, cum & Concilio sit antiquior, & nullo fulciatur posteriori privilegio; ac proinde ut Legis generalis collusio censenda est. Ita ratiocinatur Sylvius. Convenienter ad hæc principia explosum semper fuit in Gallia privilegium ab Innocentio VIII. Abbati Cisterciensi & quatuor primis hujusce Ordinis Patribus anno 1489. concessum, Subdiaconatum videlicet & Diaconatum suis conferendi Religiosis, ut observat idem Theologus. (a)

(a) Sylvius t. 4. p. 613. col. 2.

CASUS XVII.

AGATHANGELUM, Ordinis cujusdam mendicantium Religiosum, ab Episcopo Diœcesano approbatum, a secularium confessionibus audiendis amovit ipsius Superior, leviorem falsis quorumdam ei malevolorum rumoribus fidem adhibens; licet septem jam vel octo annis Confessarii ministerio honorifice functus fuerit: qua de re inquirit ille Religiosus. 1. Utrum deinceps, secularium confessiones audire, certus de sua innocentia, ut ante, non possit; cum ab Episcopo suo sit approbatus; injusta atque contumeliosa sit sui Superioris interdictio, & ex jure naturæ famæ suæ possit consulere, quæ sic non modo apud Religiosos sui monasterii, sed & reliquos suos pœnitentes attereretur. 2. Posito quod sine peccato in Monasterio confessiones audire nequeat; utrum saltem eosdem seculares rure, aut etiam alios de consensu Parochi loci illius, in quo versabitur, confiteri non possit?

RESPONS.

Ad primam quæstionem respondemus, Religioso non satis esse Episcopi approbationem, ut in Monasterio suo confessiones possit audire; sed insuper requiri Superioris sui regularis licentiam; Unde eo prohibente Agathangelus deinceps in Ecclesia sui Monasterii secularium confessiones excipere non potest; Licet enim falsa criminatione nitatur Superioris sui interdictum; ab audiendis tamen secularium confessionibus ob debitam ipsi obedientiam abstinere debet, alioquin, necdum famæ suæ consuleret, sed cæteris Religiosis, imo & secularibus, qui id noverint, scandalum præberet: nec non sui Superioris animum eo agendi modo exasperaret, a quo proinde severius posset excipi. Quocirca dici potest; ut Sacerdos secularis, licet approbatus, in Parochiali Ecclesia, non nisi de consensu Parochi, confessiones audire potest, sic Religioso idem non licere in Ecclesia sui Monasterii, nisi concedente Superiore suo regulari.

Ratio est, quia Episcopus approbando Confessorem, jurisdictionem ei concedens, non intendit, ut ea utatur in Ecclesia sui Monasterii, invito suo Superiore immediato, hoc est, Superiore regulari Monasterii sui; unde admissioni hæc semper apponitur clausula: *De consensu Superiorum*: Quare a laico facta confessio Religiosi, qui tali consensu careret, licet valida ex parte pœnitentis, esset tamen illicita ex parte Religiosi audientis, qui, licet ab Episcopo approbatus, graviter tamen ita se gerens peccaret.

Ad secundam quæstionem respondemus, Religiosum illum licite Sacramentum Pœnitentiæ administrare posse in Parœcia Diœcesis Episcopi, a quo fuit approbatus, & tamen de consensu Parochi illius nam Superioris Regularis licentia intra Monasterium ipsi tantum est necessaria, & non alibi. Quare in eo casu legitimæ essent, tum ex parte Agathangeli, tum ex parte pœnitentis, confessiones, quas audiret. Hæc adeo certa videntur, ut de ea difficultate fusius dicere non sit necesse.

CASUS XVIII.

LANDERICUS, Monasterii exemti Religiosus, ab Abbate Regulari Monachorum Confessarius constitutus, & etiam ab Episcopo ad audiendas secularium Diœcesis suæ confessiones approbatus, eo jam dudum functus ministerio, tandem obsurduit, quare alterum ei Abbas substituit ad excipiendas Monachorum confessiones, quodlibet alio ad id excluso. Post tres menses Landericus, excussa penitus surditate sua, quosdam seculares, sibi jam pridem confiteri solitos, in confessione audivit, & duas etiam Religiosas ejusdem Ordinis, ac ejusdem Abbatis jurisdictioni subditas. Qua de re duo quæruntur. Primum: Utrum Landericus valide ac licite eos seculares absolvere potuerit; concessa sibi prius in eos jurisdictione per alterius Confessoris substitutionem ab Abbate privatus, quocumque alio ad id muneris etiam amoto. Alterum: utrum absolutio, quam duabus impertiit Religiosis, sit valida?

RESPONS.

Ad solutionem prioris quæstionis, quæ ad secularium confessiones spectat a Landerico exceptas; supponendum, tria ex parte Confessoris requiri, ut valide laicos possit absolvere. Primum est; potestas Ordinis: alterum; potestas Jurisdictionis, & tertium; Episcopi Diœcesani approbatio, non revocata; quæ tria cum Landerico conveniant, quippe qui sit Sacerdos, ab Episcopo necessariam habens jurisdictionem, nec non approbationem simplicem & ab Abbatis regularis consensu independentem; hinc concludimus, absolutiones, quas contulit illis secularibus, esse validas; & quidem etiam licitæ defendi possunt; Cum in regulares jurisdictionem tantum amiserit per mandatum Abbatis; nulla facta de secularibus mentione, in quos ipse, ut Abbas, nullam habet jurisdictionem. Difficultatem hanc an. 1641. sibi propositam ita dissolvit Sylvius (b). *Ergo habet omnia*, inquit, *quæ ex parte Confessoris necessaria sunt ad confessiones secularium audiendas, eosque valide absolvendum. Et quoniam non liquet de contrario Prælati mandato, non videtur etiam Titius illicite talium confessiones audire.*

(b) Sylvius Resol. var. v. Confessio 4. resp. ad dub. 2.

Non idem dici potest, de absolutionibus, qua duabus Religiosis contulit Landericus: nam invalidæ sunt, nisi forte duabus illis Religiosis veniam concesserit earum Superior regularis peccata confitendi Sacerdoti, quem admiserit Episcopus Diœcesanus: *juris enim communis est*, inquit idem Theologus, *quod nullus Sacerdos, sive regularis, sive secularis, possit audire confessiones Religiosorum ac Religiosarum, nisi a Prælatis ipsorum jurisdictionem accipiat. Loquor autem de Religiosis ab Episcoporum jurisdictione exemptis*. (c) Atqui talem jurisdictionem, nec ab Episcopo, nec a Superiore regulari acceperat Landericus: non ab Episcopo, qui ea carens ipse in personas exemptas, eam in ipsum transferre non potuit juxta istam Bonifacii VIII. (d) regulam: *Nemo potest plus juris transferre in alium, quam sibi competere dignoscatur*. Nec enim a Superiore suo regulari, qui ipsum tali jurisdictione per alterius substitutionem, quodliber alio excluso, spoliaverat. Non igitur duas illas valide Religiosas absolvere potuit ob defectum legitimæ potestatis, qui in Confessario omnium est maximus.

(c) Idem ib. respon. ad dub. 3.

(d) Reg. 79. de reg. juris in 6.

CASUS XIX.

MONASTERIUM Monialium Sancti Jobi, vi antiqui ab Apostolica sede sibi concessi privilegii hoc jus possidet, ut ab Episcopi Diœcesani jurisdictione eximatur, cujus tamen privilegii ignorantiam prætendit Episcopus. Rogatus ab una ex his Monialibus, Parœciæ, in qua situm est Monasterium, Vicarius, ut peccata sua confitentem audiret, id statim ob eam causam recusavit, quod ad excipiendas Monialium confessiones non esset approbatus; sed victus tandem illius precibus, eam in confessione audivit: qua de re quæritur, utrum Vicarius peccaverit Religiosæ illius confessionem audiens; eamque valide absolvere potuerit?

RESPONS.

Quamvis omne privilegium, odiosa sit res, quod a jure communi recedat, (e) stricte tamen est tenendum, si sit legitimum (f). Unde Sancti Jobi Religiosæ ab Episcopi jurisdictione, etiam de præsenti, liberæ, non tenentur approbatos ab eo adhibere Confessarios ad suas confessiones; quan-

(e) L. Jus singulare. 16 ff. de legib. senatusq; consult. & c. l. 1. tit. 3.

(f) Can. Privilegia 1. & 2. & passim 25. q. 2.

tum-

tumvis ille exemptionis suæ ignorantiam prætendat. Quocirca Religiosam Monasterii Sancti Jobi valide absolvere potuit Vicarius, de quo fit mentio in casu proposito; quamvis ad audiendas Monialium confessiones non admissus a suo Episcopo fuerit; cum pro iis tantum sit necessaria hæc approbatio, quæ non tali fruuntur privilegio. Ita sentit modernus Theologus. (a)

(a) De Ste. Beuve tom. 2. Cas. 177.

CASUS XX.

RUTILIUS, spectatæ pietatis Religiosus, qui Doctoratus laurea insignitus, per multos annos in suo Monasterio Theologiam professus est, a Superiore suo regulari approbatus, Communitatis suæ Confessor statutus est, etiam cum facultate, secularium confessiones audiendi, etsi ab Episcopo non admissus. Suam autem Rutilio ob singularem ejus eruditionem ac pietatem sufficere licentiam contendit ille Superior, hac potissimum nixus ratione, quod Concilium Tridentinum, postquam declaravit, in citato vigesimæ tertiæ Sessionis capite, nullum Sacerdotem secularem aut regularem confessionem posse audire absque Ordinarii approbatione ac prævio examine, hanc addat exceptionem, *aut alias idoneus judicetur*. Ex quibus verbis videtur Rutilius eximi ab examine & approbatione Episcopi; cum aliunde constet de ipsius idoneitate ad confessiones audiendas. De quo petitur, utrum pro eo valeat hæc exceptio, ac secularium confessiones, solo concedente Superiore suo, possit audire?

RESPONS.

Certum est, hanc exceptionem, *aut alias idoneus judicetur*, nullo pacto Rutilio, vel Superioris ipsius præsumptioni favere. Constat nimirum, hæc verba ad examen referri, quod pro arbitrio Episcopi fieri, vel etiam omitti potest, si aliunde constet de idoneitate Sacerdotis; non vero ad approbationem, quæ Confessario omnino est necessaria, ut constat ex septima Clementis X. Bulla superius laudata, qua Summus hic Pontifex generatim & distincto concessa olim Regularibus ob eam causam privilegia revocat; ac declarat, nullum Regularem confessiones valide posse audire, nisi ab Episcopo loci probatus fuerit.

Nullam igitur hæc decisio patitur difficultatem; præcipue ex quo tempore Sanctus Papa Pius V. nequidem Theologiæ Professores, ab obligatione requirendæ ab Episcopo Diœcesano approbationis juxta Concilium Tridentinum immunes esse declaravit Bulla sua 133. data 6. August. an. 1571. (b) En ipsius verba: *Hac nostra Constitutione perpetua sancimus & declaramus Decretum Concilii Tridentini de approbatione Regularium audiendis confessionibus secularium præpositorum, ab Episcopis facienda observari debere; etiam in omnibus Regularibus quorumvis Ordinum, etiam mendicantium, etiam sub regulari disciplina viventibus; etiamsi sint Lectores, aut in Theologia, etiam de Superiorum suorum licentia graduati, vel promoti, vel a suis Magistris generalibus, vel Provincialibus Ministris secularium confessionibus audiendis expositi .... inhibentes quibuscumque Regularibus quorumvis Ordinum ..... ne vigore deputationis & approbationis ab eisdem Magistris & Ministris Provincialibus .... absque speciali imposterum licentia & approbatione ab Ordinariis obtinenda, secularium confessiones audire præsumant: decernentes irritum & inane; si secus super his a quoquam quavis authoritate, scienter, vel ignoranter contigerit attentari*. Constitutionem hanc penitus confirmarunt Bullæ Gregorii XIII. & Clementis VIII. (c) supra allatæ; & 92. Urbani VIII. 12. Septemb. an. 1628. (d) cujus hæc sunt verba: *Omnia & singula indulta hujusmodi, audiendi secularium confessiones absque Ordinarii examine & approbatione, quibusvis Collegiis, Capitulis, Religionibus, Societatibus, Societati etiam Jesu, Congregationibus & Ordinibus .... etiam quomodolibet exemptis, ac Sedi Apostolicæ immediate subjectis .... revocamus, cassamus, tollimus, abrogamus, annullamus, viribusque & effectu vacuamus &c.* Qua quidem constitutione nihil sapientius: sit enim quantum libet, Theologiæ Scholasticæ aut positivæ sciens Professor; liquet tamen, cum in amplissimo moralis disciplinæ campo, parum esse posse exercitatum, quæ peculiare quoddam exigit studiorum genus, non eo tantum, ut lepram a lepra, mortale a veniali probe noverit secernere; verum etiam, ut innumeras difficultates ac impedimenta dissolvat, quæ parit casuum conscientiæ discussio; præsertim in iis, quæ spectant ad censuras, irregularitatem, contractus, restitutionem, Usuram & Simoniam. Noverit Sacerdos omnem mysticam, quæ ad attributa divina, Sanctissimam Trinitatem, Incarnationem & alia similia pertinet Theologiam; nondum eo fit idoneus, ut ad tremendum animarum regimen accedat, nisi perspectam omnino morum scientiam habuerit, hoc est, Canonum & Legum peritiam; ac zelo, prudentia, probitate, cæterisque Confessario dotibus necessariis sit præditus; cum, ut medicus animarum, eas sanare nequeat, nisi morborum naturam ac remedia calleat; & ut Judex conscientiæ peccatorum; æquam non possit pro iis vel contra eos ferre sententiam; nisi intelligentia, probitate, ac necessariis polleat cognitionibus. Idcirco Ecclesia præposuit Episcopos, eorum examini, qui id sibi onus imponere ambirent; ut secernerent idoneos ab ineptis qui scilicet debita carent scientia, aut probitate morum, aut aliis requisitis animi dotibus. His omnibus addi posset speciale Cleri Gallicani in Comitiis generalibus interdictum, quo secularium confessiones audire prohibentur, tum Regulares, tum Seculares Sacerdotes, non obtenta Episcopi approbatione. (e)

(b) Pius V. in Bulla Romani §. 2. & 3.

(c) Gr. XIII. Bul. in tanta data die 1. Martii 1573. §. 6. Et Clemens VIII. in Bulla Quæcumque supra cit.

(d) Urban. VIII. in Bul. cum sicut. 92. §. 1. in Bul. magn. t. 4. p. 152. col. 2

(e) Comitia Cleri Gall. an. 1645. in primo Act. Cleri t. relata pag. 990.

CASUS XVI.

NICASIUS, Parisiensis Diœcesanus, Meldas consulto petiit, ut cuidam Monasterii Meldensis Religioso, quem pro tota Diœcesi sua approbavit hujus Urbis Episcopus, vitæ suæ delicta patefaceret in confessione. Nunquid valida est absolutio, quam vi approbationis suæ Nicasio contulit?

RESPONS.

Invalida est hæc absolutio; neque enim ulla Meldensi Confessario in Parisienses Diœcesanos competit Jurisdictio, uti nec ipsi Episcopo, qui eam proinde in alium transferre nequit. Hanc decisionem asserit Concilium Tridentinum, quo statutum est, Confessarium, uti Judicem, non nisi in subditos potestatem suam posse exercere. *Quoniam igitur*, inquit Concilium (f), *natura & ratio judicii illud exposcit, ut sententia in subditos duntaxat feratur; persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, & verissimum esse Synodus hac confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut subdelegatam non habet jurisdictionem*. Conformiter ad hoc Decretum, in tertio Mediolanensi Concilio statuit S. Carolus, ut ei Sacramentum Eucharistiæ deneget Parochus, tanquam minime confesso, qui dedita opera in alienam migrans Diœcesim, peccata sua confessus est Sacerdoti aut Religioso, qui licet ab Episcopo loci, in quo commoratur, probatus sit, ab Episcopo tamen proprio pœnitentis, non est admissus, ut legere est in responsione ad decimam difficultatem.

(f) Conc. Tr. sess. 14. c. 7.

Ad hæc accedit Bulla septima Clementis X. 21. Junii an. 1676. (g) quæ hanc exprese verbis istis solvit difficultatem: *Religiosos ab Episcopo ad confessiones secularium in sua Diœcesi audiendas approbatos, non posse in alia Diœcesi eas absque Diœcesani Episcopi approbatione audire: quamvis pœnitentes subditi sint ejus, a quo ipsi Religiosi jam fuerant approbati*. Quibus verbis constat, quod, etsi Religiosus, de quo agitur, Parisiis antea probatus fuisset, non ei tamen Nicasium Parisiorum Diœcesanum in confessione audire, finita per discessionem approbatione sua licebat. Post tam certas authoritates, non eas referre necesse est, quas suppeditant scripta Theologorum & Canonistarum, quibus omnibus sufficit Fagnanus, ejusdem doctrinæ assertor (h). Eo majori fide dignus, quod

(g) Clemens X. in Bulla superna. §. 4.

(h) Prosper. Fagnan. in c. Ne pro dilatione de pœnit. & remissionib.

quod scriba esset sacræ Congregationis Cardinalium Concilii Tridentini interpretum. (*a*)

(*a*) In magno Bullario. t. 2. pag. 111.

CASUS XXII.

Religiosus ab Episcopo Diœcesano ad audiendas sæcularium confessiones admissus, censeturne etiam approbatus ad confitendum Moniales sui Ordinis; vel etiam approbatus ad audiendas Religiosas unius Monasterii, censeturne approbatus ad aliarum confessiones excipiendas?

RESPONS.

Certum est, approbationem hujusce Religiosi, aut cujuslibet alterius Confessoris ad audiendas sæcularium confessiones non ultra progredi; quocirca Monialium, etiam sui Ordinis, confessiones excipere non potest absque speciali facultate; seu Episcopi, si ipsius submittantur jurisdictioni; seu Superioris earum regularis; si sint exemptæ: atque idem de iis dicendum, qui sunt approbati ad audiendas confessiones unius Monasterii Religiosarum; neque enim alias alterius Monasterii, licet ejusdem Ordinis, possunt audire, ut statuit Clemens X. in relata superius Bulla his verbis. *Decernimus & declaramus ..... generaliter approbatos ab Episcopo ad personarum sæcularium confessiones audiendas nequaquam censeri approbatos ad audiendas confessiones Monialium sibi subjectarum: sed egere quo ad hoc speciali Episcopi approbatione; atque approbatos pro audiendis confessionibus Monialium unius Monasterii minime posse audire confessiones Monialium alterius Monasterii.*

Idem jam ante constituerat Gregorius XV. (*b*) in Bulla sua Decima octava data 5. Febr. 1622. quæ sic habet: *Decernimus, statuimus & declaramus*, inquit hic Papa, *ut deinceps ..... Confessores ...., sive regulares, sive sæculares, quomodocunque exempti, tam ordinarii, quam extraordinarii, ad confessiones Monialium, etiam regularibus subjectarum, audiendas nullatenus deputari valeant; nisi prius ab Episcopo Diœcesano idonei judicentur, & approbationem, quæ gratis concedatur obtineant.*

(*b*) Greg. XV. in Bulla Inscrutabilis. §. 5.

Istis duorum Summorum Pontificum constitutionibus præiverant Decreta Conciliorum, præsertimque Oxoniensis, an. 1222. a Stephano, Cantuariensi Archiepiscopo ad reformationem Ecclesiæ Anglicanæ sub Honorio III. Papa habiti, (*c*) cujus Canon est iste: *Confiteantur etiam Moniales Sacerdotibus, ab Episcopo sibi deputatis.*

(*c*) Concil. Oxoniens. t. Quod Moniales &c.

Vide { ABSOLUTIO. Casu 5.
CASUS RESERVATI.
CONFESSARII. 2. Casu 9.
CONFESSIO. Cas. 6. 7. 9. 17. & 33.
JUBILÆUM. }

A R B I T E R.

ARBITER is dicitur, qui eorum controversias dirimere suscipit, a quibus ex justo compromisso hujusce rei potestatem accepit; (*d*) Isque duplex distingui potest: vel *Arbitrator*; seu *Arbiter compromissarius*, qui litem *ex æquo & bono*, non ex rigore Justitiæ, servataque judiciorum forma componere suscipit (*e*) Isque ex Sylvestro est tantum *amicabilis compositor*, nullamque jurisdictionem habet, nisi forte ex partium compromisso consentientium, ut aliquid ex rigore juris laxet: quo in casu veri Arbitri officio fungitur: de quo non est hic sermo; vel est *Arbiter Juris*, quia, ut ait Panormitanus, (*f*) in eo casu nominatur & eligitur, *ut procedat secundum Jus & servato Juris ordine*, uti loquitur Innocentius IV. (*g*) atque is omnino incorruptus & æqui jurisque debet esse servantissimus, de quo in hoc titulo loquimur, & quem sic definit Doctus Theologus; *Arbiter est judex, ex disceptantium compromissione delectus ad controversiam dirimendam.* (*h*)

Unicus, aut plures in eodem negotio possunt eligi Arbitri. Quandoque dissidentes inter se partes Judices Arbitrorum judicio permittunt, quos etiam ex officio nominant.

In iis, quæ ad Regnum aut communem utilitatem spectant, uti de seditione, conspiratione aut crimine facere compromissum non licet, etsi de interesse civili, quod inde emergit, fieri possit.

(*d*) L. Labeo. 3. §. 1. & L. Pomponius. 13. §. 2. ff. de receptis qui arbitrium &c. l. 4. tit. 8.
(*e*) §. Præsenti instit. de empt. & Innoc 4. in c. quintavallis de jure jur.
(*f*) Panorm. apud Sylv. v. Arbit. n. 2.
(*g*) Innoc. 4. ad can. quintavallis. de jure jur. & L. Compromissum 1. ff. de receptis qui arbitrium receperunt.
(*h*) Polman. Brev. Theol. p. 2. n 655.

Illi soli ad compromissum faciendum sunt idonei, qui proprio nomine coram Judice possunt litigare: Cæteri vero sunt inhabiles. 1. Ut Pupilli, qui, cum rem suam abalienare nequeant, compromisso spondere non possunt: cum sine bonorum alienatione non fiat. 2. Illi omnes, qui civiliter mortui sunt, aut Lege interdicti, aut tales reputati, ut sunt excommunicati denuntiati. 3. Judices pro lite, cujus iis est notio. 4. Qui professione sua sunt infames, aut tales juridice denuntiati. 5. Addi possunt mulieres, quæ ad arbitrium non admittuntur; iis exceptis, de quibus postea.

Cum Arbitris certum ex compromisso præfigitur temporis spatium ad Sententiam ferendam, eo elapso desinit eorum potestas: si ex compromisso tempus non præfigitur, irritum fit Arbitrorum judicium subsequens denuntiationem unius ex compromissoribus de nullitate eorum sententia; ut fert Arrestum Senatus Parisiensis die 10. Decembr. ann. 1627. latum. (*i*)

(*i*) Diarium fori 1. c. 70.

Acceptum semel alicujus rei Arbitrium quis, nisi ex causa legitima, abdicare non potest; uti compromisso renuntiare compromissor, nisi statutam ex eo pœnam luat, triplici casu excepto. 1. Cum Judicio non adfuere singuli Arbitri. 2. Cum de singulis capitibus controversis Sententiam non tulere, quando potuerunt. 3. Cum tempus ex compromisso constitutum Sen-

tentia

tentia subsecuta est. Hanc eandem pœnam luit compromissor, ab Arbitrio appellans, si ex compromisso de ea fuerit conventum.

Appellationes a sententiis Arbitrorum ad Parlamenta deferuntur; & quidem intra jurisdictionem Senatus Parisiensis, ad supremam curiam.

Arbitralis Sententia ex Edicto mensis Martii an. 1673. apud Notarium deponi necesse est, qui hujus exemplar partibus, quarum interest, suppeditare potest; tumque sententia hypothecæ locum obtinet; at executioni mandari tantum potest confirmata a Judice, sub cujus judicio lis erat; aut, si forte lis non fuerit intentata, a Judice domicilii partium; tumque suum semper, non obstante quacumque appellatione sortitur effectum.

Quod pertinet ad Arbitros a Judice designatos; non nisi vi mandati illius procedunt: sed eadem est coram istis, atque aliis procedendi ratio, exceptis illis arbitriis, quæ ad commercium pertinent: qua de re consuli possunt Statuta constitutionis. an. 1673. (*a*)

(*a*) Ord. an. 1673. art. 9. & seq.

CASUS PRIMUS.

ALEXIUS & Jordanus de dominio, seu possessione cujusdam hæreditatis litigantes, ex compromisso inter se facto, Galterium dissidii sui Arbitrum elegerunt. Quæritur utrum sub peccati conscientia teneatur Galterius ad dijudicandam litem eorum ex rigore legum?

RESPONS.

Quamvis *Judices Arbitrarii sint*, juxta definitionem sancti Antonini, *qui nullam potestatem habentes cum consensu litigantium in Judices eliguntur, in quos compromittitur, ut eorum sententiæ stetur*; sicque electi litem instruere, judicia interponere, dilationes concedere, ac tandem decretorias ferre valeant sententias; quia tamen a litigantibus assumuntur vulgo, ut dissidia sua, non stricto jure, sed amicabiliter componant; non, ut Judices tantum, sed uti partium mediatores habendi sunt. Unde sequitur, Arbitros ad eundem non teneri rigorem, ac Judices, qui ad legum mentem ac normam sua debent judicia dirigere, sed eos, quantum patitur æquitas, quibusdam uti posse mitigationibus; cum ex compromisso partium, satis constet, eos non fuisse electos, uti Judices rigorosos, sed amicabiles compositores, quibus & rem & jura sua pacis amore committunt, & ut parcant laboribus, impensis, cæterisque incommodis, quæ lites ad stricti Juris formam dijudicatas comitantur; quæque amica compositione vitantur.

Secundum hanc regulam Galterius, cujus Arbitrio Alexius & Jordanus suam litem commisere, non tenetur sub peccato ad eam dijudicandam in rigore justitiæ; sed quodam uti potest temperamento, modo non sit injustum, & in sua sententia æquitatis rationem habere.

Juvat observare. 1. Arbitrorum usum adeo necessarium fuisse judicatum, ut Galliæ Regum Francisci II. mense Aug. an. 1560. (*b*) Caroli IX. Februar. ann. 1566. (*c*) & Ludovici magni an. 1673. (*d*) Edictis teneantur litigantes Arbitris a se electis, aut si renuerint, a Judice ex officio eligendis dissidia sua permittere: quod fit plerumque pro mercatoribus quoad commercium; pro iis, qui societatem iniere, inter quos est successio dividenda, aut a quibus Tutelæ rationes referendæ.

(*b*) Edictum an. 1560. a. 2.
(*c*) Edictum an. 1566. a. 83.
(*d*) Edictum an. 1673. c. de societatib. a. 9. & seq.

2. *De officio arbitri tractantibus*, inquit Lex Digestorum, (*e*) *sciendum est, omnem tractatum ex ipso compromisso sumendum: nec enim aliud illi licebit, quam quod ibi efficere possit, cautum est. Non ergo quodlibet statuere arbiter poterit, nec in qua re libet, nisi de qua re compromissum est & quatenus compromissum est.*

(*e*) L. Non distinguemus. 32. §. 15. ff. de receptis, qui arbitrium receperunt, ut sententiam dicant. l. 4. tit. 8.

3. Eadem ratione legitimum Judicium arbitros ferre non posse, nisi intra tempus compromisso statutum; quod nullum est elapso eo tempore, juxta Legem Codicis Justiniani, (*f*) *si ultra diem compromisso comprehensum judicatum est; Sententia nulla est.*

(*f*) L. Ex sententia C. de receptis arbitris. l. 2. tit. 55.

CASUS II.

Dijudicata a duobus arbitris lite inter Briandum & Antonium ex compromisso vi cujus judicatum negans, ad solutionem centum duplionum erga alterum damnabatur; Potestne Briandus tuta conscientia arbitrorum recusare Judicium, centum duplionibus Antonio persolutis?

RESPONS.

Potest. In hoc quippe differt ab alio judicio sententia arbitraria, quod, qui se læsum existimat, ab eo absolvatur, multam pecuniariam adversæ parti solvens ex compromisso: quare si centum dupliones solvere malit Briandus, quam sententiæ assentiri, iis solutis, etiam tuta conscientia liber est; uti probat hæc Lex: (*g*) *Ex compromisso placet exceptionem non nasci; sed pœna petitionem.* Imo addit Sanctus Antoninus (*h*) quod, *qui jurant, stare dicto arbitri sub pœna, evadunt perjurium solvendo pœnam.*

(*g*) L. Ex compromisso. 2. ff. de receptis, qui arbitrium &c. l. 4. tit. 8. cit.
(*h*) S. Anton. 3. part. tit. 9.

CASUS III.

PAULUS & BARNABAS, commissa lite sua CHRYSOLITI arbitrio, ex compromisso convenerunt, ut, qui electi arbitri judicio non staret, is alteri ante appellationem suam sibi licitam, quingentas libras solveret. Paulus ex hoc pacto, apud Chrysolitum, quingentas libras deposuit, Barnabæ numerandas, si arbitri judicatum negaret; Barnabas vero, cui præsens deerat pecunia, Syngrapham campsoriam manu sua subscriptam, sola exhibitione solvendam tradidit, qua se quingentas libras Paulo debere fatebatur ob mutuatam ab eo pecuniam aut merces emptas; quam Syngrapham Paulo Chrysolitum traditurum consensit, si ab ejus arbitrio appellaret. Quo facto Chrysolyti sententia damnatus est Barnabas, qui ab eo provocat; quocirca Chrysolitus Barnabæ Syngrapham Paulo tradit consequenter ad ejus consensum. Nunquid in eo casu damnari potest Chrysoliti agendi ratio?

RESPONS.

Chrysoliti damnandanda est agendi ratio triplici de causa, 1. Quia latam a se Sententiam per se ipsum exequi non potuit contra Ordinationem Ludovici XIII. Parisiis an. 1619. datam, qua ad Judices ordinarios arbitriorum remittitur executio, & ab iis appellatio ad Præsidiales Curias, si ad eas res pertineat, aut ad Parlamentum. Et quidem Arbiter est persona privata, ad quam non transfert Princeps authoritatem suam, uti ad Judices ordinarios, ad quos proinde spectat tantummodo hujusmodi arbitriorum, quantumlibet justa sint, executoria Sententia. Quocirca Paulus pactæ summæ solutionem prius exigere non potuit, quam litigantium Judex arbitrale confirmasset judicium; & ipse supplici postea libello a Judice appellato postulasset, ut irrita esset appellantis provocatio, donec pactam solvisset summam, ut vulgo judicant Parlamenta; quod videre est Arrestis Senatus Parisiensis 5. Januarii ann. 1526. 20.

No-

Novembr. 1532. 13. Maji 1575. 30. Augusti 1577. 23. Decembr. 1584. 23. Martii 1596. &c. conformiter ad Edictum arbitrorum ann. 1560. & Ordinationes ann. 1559. & 1561. Chrysolitus igitur exterum sibi jus arrogavit, & ad solum Superiorem pertinens Judicem, cujus erat appellationis cognitio.

2. Quia legitimam forte appellationis causam habet Barnabas; quo in casu de bene, vel male judicato a se, decernere nequit Arbiter: quod tamen fecit suam exequens Sententiam, & indebita aliunde pœna Barnabam damnans, qua sine lite nova absolvi nequit.

3. Denique, quia Chrysolitus in jus vocari imprudenter periclitatus est ad dicendum verum de Syngrapha, qua, cum Barnabas Pauli debitor ob mutuatam pecuniam, mercesque ab eo emptas falso diceretur, ad jusjurandum uterque a Barnaba poterat adigi, atque ita aut verum dicere, aut pejerare.

CASUS IV.

Litem a quinquennio inter se motam Eustadius & Narcissus ex compromisso ante Notarium facto, Fulloni, Mævii, & Caii arbitrio componere statuerunt Fullonius, perpensis utriusque rationibus, pro Eustadio standum esse existimavit; at contra senserunt Cajus & Mævius, atque arbitralem sententiam, neglecta Fullonii intercessione, tulerunt. Nunquid stare potest hæc Sententia, uti valida & juridica?

RESPONS.

Distinguendum: nam vel Cajus & Mævius sententiam suam tulere præsente Fullonio, vel ipso absente ac inscio: Si præsens fuerit, eorum sententia, licet ipsius opinioni contraria, est juridica: *sufficit sententia duorum, cum tres eliguntur, præsente tertio, etiamsi ille dissentiat*, inquit Sanctus Antoninus, (a) quod huic concordat Legi, (b) *Sed si major arbitrorum pars consentiat ei* (Sententiæ) *stabilitur*. Qua de re ait Bartholus: (c) *Si arbitri pares numero discordant, non valet sententia; alias stabitur dicto majoris partis*. Rem quoque ita definivit Bonifacius VIII. (d) *Si ex tribus arbitris*, inquit hic Papa, *te duo in decem, & tertius in quinque condemnet, debet sententia prævalere duorum*. Quod Pontificis dictum cuidam Concilio Africano (e) in Decretalibus (f) relato his verbis, est consentaneum: *si tres* (arbitros) *elegerint, aut omnium sequantur sententiam, aut duorum*. Idem docent Concilium Milevitanum, (g) & ipsa Romana Jurisprudentia: (h) *Si adsit* (tertius) *& contra sentiat, statur duorum sententia*, inquit Lex aliqua. Idem quoque sentit Bartholus (i) atque in Gallia observatur hic usus. Bouchel: (k) namque in sua Bibliotheca Juris Gallici Arrestum quintæ Curiæ Inquisitionum Senatus Parisiensis refert latum 11. Decembris ann. 1585. inter Gabrielem & Franciscum Moncheni, quo decretum est, non obstante unius arbitri denegatione, sententiam a duobus aliis subscriptam executioni esse mandandam.

(a) S. Anton. 3. part. sum. tit. 9. cap. 6.
(b) L. Diem. 17. §. 3. ff. de receptis, qui arbitrium receperunt &c.
(c) Bart. arg. dictæ legis.
(d) Bonifac. VIII. in c. Si ex tribus 1. de arbit. in 6.
(e) Conc. African. c. 88.
(f) In c. Sane. 2. de arbitris. l. 1. tit. 42.
(g) Conc. Milevit. cap. 24.
(h) L. Duo ex tribus. 39. ff. de re judicata. l. 42. t. 1.
(i) Barthol. loc. cit.
(k) Bouchel Bibliot. Juris Gallici. v. Arbitri.

At si Fullonius absens esset, eorum sententia non censeretur legitima: *Eo tamen absente, non valet sententia*, inquit idem Sanctus Antoninus conformiter ad hæc verba legis Digestorum. (l) *duo ex tribus judicibus, uno absente, judicare non possunt; quippe omnes judicare jussi sunt*.

(l) Cit. L. duo ex tribus.

Congruit etiam in utroque casu hæc decisio alteri legi, cujus hæc sunt verba (m) *Celsus scribit, si in tres fuerit compromissum, sufficere quidem duorum consensum, si præsens fuerit & tertius; alioquin absente eo, licet duo consentiant, arbitrium non valere*. Cujus rei hanc Jurisconsultus rationem affert: *& potuit præsentia ejus trahere eos in ejus sententiam*.

(m) L. Item. 17. ff. eod. §. 7.

Advertendum tamen. 1. quod cum Lex statuit sententiam a duobus arbitris, absente tertio, esse invalidam, illud de eo casu debet intelligi, in quo tertii absentia non foret voluntaria, aut malæ fidei ex parte illius: nam, si de præsentia requisitus, consulto abesset, lata tamen, eo absente, valida esset sententia, uti definivit Bonifacius VIII. (n) hac sua constitutione: *Ut quæstionibus, quæ plerumque propter arbitrorum voluntariam, seu malitiosam absentiam, remanent indecisa, finis celerius imponatur; statuimus, ut si ex tribus arbitris a partibus electis, eorum aliquis ab aliis legitime requisitus, ad examinandum, vel definiendum una cum eis negotium, super quo inter ipsos extitit compromissum, non curavit (cessante impedimento legitimo) convenire; duo præsentes, penes quos (licet Lex civilis aliud innuere videatur) totalem eo casu remanere decernimus potestatem, possint (malitiosa seu voluntaria illius absentia non obstante) dictum examinare negotium, & libere definire; sicut possent illo præsente, nec volente, cum eis in unam sententiam concordare*.

(n) Bonifacius VIII. in c. ut quæstionibus fin. de Arbitris in 6. l. 1. t. 22.

2. Observandum denuo, quod *non est idem in duobus arbitris, quod hic dicitur in tribus*, inquit Glossa (o) *quia, si in duobus unus se absentat malitiose, alter non potest procedere, quia in tribus duo sunt major pars.... præterea ille absens habetur pro præsente & contradicente, ut hic vides. Ergo neutrius valet sententia*. Hoc tamen intelligi debet, cum de tertio inter se convenire non potuerunt, ad quod tenerentur, si possent ex compromisso (p) *debet Prætor cogere (duos) arbitros, si non consentiant, tertiam certam eligere personam, cujus authoritati pareatur*: quæ ultima verba ad Glossæ (q) explicationem sunt referenda, *quando concordas cum altero ex duobus*. Neque ab hac dissentit jus Romanum, ut ista ejus lege videre est: *Duo judices dati, diversas sententias dederunt. Modestinus respondit utramque sententiam in pendenti esse, donec competens judex unam earum confirmaverit*. (r) Idem a fortiori dicendum de duobus arbitris, qui oppositas dedere sententias.

(o) Glossa in. cit. c. v. pro præsente.
(p) L. Item 17. ff. de receptis &c. §. 5. & 6.
(q) Glossa. v. authoritati.
(r) L. duo 28 ff. de judicata l. 42. t. 1.

3. *Dico etiam*, subjungit idem Glossarius, *quod si in compromisso hoc autem est, quod non valeat ipsorum trium arbitrorum sententia, nisi omnes concordent, quod non habebit locum Decretalis ista eadem ratione...., unde tunc locum habet hæc Decretalis, cum simpliciter sunt assumpti*.

4. Advertendum, quod, si sententia esset invalida; ut quæ ab arbitro, viginti annis minore ferretur, tunc pœna non esset debita; (s) quia in sua constitutione addit Bonifacius VIII. *Licet cum unus* arbiter *in 15. alius in 10. tertius vero in 5. pronunciant; illius, qui dixit de summa minori (cum in illa omnes concordes existant) sententia efficax videatur*. Idem docet Glossa, (t) hanc allegans juris regulam: *Plus enim semper in se continet quod est minus*; & hanc aliam; *semper in obscuris quod minimum est, sequimur*; quibus hæc addi potest tertia, quæ ad primam redit: *In tota & pars continetur*. (u)

(s) Mornacius l. 41. ff. de receptis arbitris.
(t) Glossa in cit. c. si ex tribus. 1. v. de sum. minor.
(u) Reg. 9. 110. & 113. ff. de jure juris.

CASUS V.

Petrus, Joannes, Jacobus, & Paulus, cum litis inter Titium & Mævium motæ arbitrium ex compromiso accepisent; Paulusque in gravem morbum incidiset; de consensu Pauli sibi asentientis tres alii rem judicarunt: quo facto Titius sententia stare, & etiam 300. librarum mulctam solvere denegavit, ei indictam ex compromiso, qui judicatum ab arbitris facere recusaret. Eam autem potissimum recusationis suæ causam affert, quod simul cum aliis tribus sententiam Paulus non dixerit. Numquid tuta conscientia, non solum arbitrariam negare sententiam potest; sed etiam Mævio 300. librarum solutionem recusare?

RESPONS.

Certum est Titium in eo cásu, non solum trium arbitrorum sententiam, sed etiam 300. librarum solutionem Mævio pose negare. Ratio est, quia, *si plures sunt, qui arbitrium receperunt, nemo unus cogendus erit sententiam dicere; sed aut omnes, aut nullus*; inquit Lex, (x) unde per unius absentiam invalida fit sententia, quia absens alios ad contrariam poterat adducere sententiam, si præsens fuiset, ut supra ostensum est: *Sicuti tribus judi-*

(x) L. Item. 17 §. 2. & 7. ff. eod. tit.

judicibus datis, inquit alia Lex, (a) *quod duo ex consensu absente tertio judicaverunt, nihil valet. Quia id demum quod major pars omnium judicavit, ratum est; cum & omnes judicasse palam est.* Unde sequitur, quod, cum irritum sit trium, absente Paulo, arbitrium; Titius non tenetur ad judicatum faciendum, neque latam ex compromisso pœnam subeundam, quæ de legitima tantummodo & valida sententia intelligi debet.

(a) L. si cui. 18. ibidem.

Ratio hujus decisionis est, quia collata ex compromisso multis arbitris judicii potestas, iis indivisim, ut sic dicam, communicatur, neque inter eos dividi potest; quocirca omnibus non pronuntiantibus sententia non est juridica. *Celsus quoque libro tertio Digestorum scribit*, ut fert prima Lex, quam attulimus, (b) *si in tres fuerit compromissum, sufficere quidem duorum consensum, si præsens fuerit & tertius. Alioquin absente eo, licet duo consentiant, arbitrium non valere, quia in plures fuit compromissum; & potuit præsentia ejus trahere eos in ejus sententiam.*

(b) Cit. Leg. Item. §. 7.

Nec juvat dicere, Paulum tribus aliis, qui sententiam tulerunt, assentiri. Nam vere semper dici potest, quod, si una cum eis rei examini præsens fuisset, nova sibi addita rationum congerie, sententiam ipse mutare, & alios etiam ad contrariam adducere potuisset.

CASUS VI.

FIACRIUS & Julianus, meri cives Tolosani, a Joanne & Paulo ad dirimendum dissidium suum pro reddenda ratione societatis arbitri sunt nominati, Paulus falsa producit instrumenta, falsosque testes. Paulum duosque testes falsi compertos debita pœna damnarunt illi duo arbitri, nondum lite dijudicata. Nunquid plus æquo sibi arrogarunt illi duo arbitri?

RESPONS.

Duo illi Arbitri haud dubie nimium sibi sumpserunt, Paulum duosque testes ipsius puniendo: *Arbiter non potest punire testem, qui dicit falsum testimonium coram eo, vel partes producentes falsa instrumenta; si solum est arbiter vel arbitrator, & non alius Judex habens merum imperium:* Ista sanctus Antoninus, qui duplicem hujus affert causam. 1. *Quia potestas puniendi non est attributa, nisi per jurisdictionem, qua caret arbiter, ut arbiter*, inquit Sylvester (c) post sanctum Antoninum (d) Nullam igitur in compromittentes, eorumve testes, licet de falso convictus possunt constituere, pœnam; *unde necesse est*, inquit sanctus Thomas, (e) *arbitrium pœna vallari, quia Arbitri, qui non sunt superiores, non habent de se plenam potestatem coercendi. 2. Quia potestas Arbitri*, inquit idem sanctus Antoninus, (f) & post ipsum Sylvester iisdem terminis, (g) *est ita limitata, quod de rebus extra compromissum & partes compromittentes nullo modo cognoscit*: quam rationem confirmat authoritas Decretalis Innocentii III. his verbis: (h) *Cum Arbitri judicare non valeant, nisi de his tantum, super quibus in eos extiterit compromissum*: Atqui nullam Arbitris seipsos puniendi potestatem contulere compromittentes, nec ipsius compromissi testes fuere participes: nulla quoque eos coercere pœna, ac multo minus eam executioni mandare possunt illi Arbitri: *Potestas Arbitri est ita limitata*, inquit Sylvester, (i) *quod de rebus extra compromissum & partes compromittentes judicare non valet, nisi de his, super quibus initum est compromissum..... testis autem in id non compromisit, & ejus falsitas est omnino extra causam & personas compromittentes.*

(c) Sylvest. v. Arb. q. 15.
(d) S. Ant. 3. p. t. 9. c. 6.
(e) S. Th. 2. 2. q. 67. a. 1. ad 2.
(f) S. Ant. loco cit.
(g) Sylv. v. Arbit. q. 15.
(h) Inn. III. in c. cum dilectus. 6. de arbitris.
(i) Sylvest. ibid.

Ob eas rationes sententiam suam executioni mandare nequeunt hujusmodi Arbitri. Qua de re Arrestum. 9. Julii ann. 1613. & aliud Parlamenti Divionensis 18. Novembris ann. 1599. refert Bouvot, (k) quæ pariter citat D. Brillon in suo Arrestorum Dictionario (l) Necesse est igitur, ut a Judice regio confirmetur arbitralis Sententia, priusquam suum habeat effectum, ut ait Mornacius; (m) & consentiunt cæteri omnes Galliæ Jurisperiti.

(k) Bouvot. tom. 2. v. Arbiter. q. 28.
(l) D. Brill. v. Arbiter. n. 51. & 52.
(m) Mornac. in l. 1. ff. de receptis arbitris &c.

CASUS VII.

GEORGIUS & ANDRÆAS de multis factæ inter societatis capitibus dissidentes, metu impensarum litis ex compromisso Jodocum sibi communem amicum Arbitrum elegerunt, qui intra quadraginta dierum spatium jurgia sua arbitrio suo dissolveret: Rem per id tempus sine intermissione ad judicium disposuit Jodocus; verum, quamlibet adhibuerit diligentiam; Sententiam non nisi post duos vel tres dies ab elapso temporis præstituti spatio ferre potuit.

Georgius ipsius judicio stetit; ast Andræas, qui se læsum existimat, judicato stare recusat; & contendit, invalidam esse Sententiam, quæ videlicet statuto per compromissum tempore non lata fuerit cui jus?

RESPONS.

Pro Andrea stat jus: neque enim Sententiam subire tenetur; ratio est, *quia si ultra diem compromisso comprehensum, judicatum est, Sententia nulla est*, inquit Lex (n) *nec ullam pœnam committit* (o) *qui ei non paruerit*. Judex autem nunquam magis est illegitimus, quam ob defectum potestatis, qua finita per exitum temporis præstituti Jodocus validam non potuit ferre sententiam: unde sequitur Andræam neque in externo neque in interno foro teneri ad faciendum judicatum.

(n) L. Ex sententia. 1. C. de recept. arbitris.
(o) Id est, non incidit in obligationem. Glossa ibid. v. committit.

Observandum nihilominus, quod, si ex promisso Georgii & Andrææ tempus prorogare potuisset Jodocus; tunc per dilationis spatium permaneret ejus potestas. *Arbiter ita est sumptus ex compromisso, ut & diem proferre possit*, ait Lex alia: (p) *Hoc quidem facere potest.*

(p) L. Arbiter. 31. ff. de receptis qui arbitrium receperunt ut sententiam dicant, & ibi Glossa.

CASUS VIII.

STANISLAUS a Marco & Antonio de reddenda ratione dissidentibus, & ad litem paratis, arbiter electus, inter tempus ex compromisso statutum sententiam tulit; sed quatriduo post præstitutam diem agnito errore, quod Marco plus quam debitum assignaverit; latum a se judicium emendavit. Nunquid tali modo se gerere & potuit, & quidem debuit?

RESPONS.

Post latam Decretoriam Sententiam cessat omnis Arbitrorum potestas eo tantum fine data, ut constat ex Decretali Honorii III. ad marginem indicata, (q) quare finita eorum potestate, nihil jam immutare, nihil in arbitrio jam possunt retractare, quamvis erroneum dignoscatur. *Arbiter etsi erraverit in sententia dicenda, corrigere eam non potest*, inquit Lex una Digestorum. (r)

Diximus: *post latam Decretoriam Sententiam*: nam si interposita tantum fuisset, tali judicio nondum desineret eorum potestas, cum res penitus excussa non fuisset.

(q) Honor. III. in c. Exposita. 2. de arbitris. l. 1. tit. 43.
(r) L. Quia Arbit. 20. ff. de receptis qui arbitrium. &c.

Ex dictis sequitur, Stanislaum latam a se Sententiam supprimere, reformare, neque immutare potuisse elapso potestatis sibi concessæ spatio: quare hoc unum ei superest, ut de judicii sui injustitia compromittentes admoneat, ut læsus ad appellationem, si sibi opportunum videatur, recurrat, nec alter injustitiam emendare voluerit.

Huic decisioni favet hæc alia Lex: (s) *Videndum erit, an mutare sententiam possit, & alias quidem est cogitatum, si arbiter jussit dari, mox vetuit, utrum eo quod jussit, an eo quod vetuit, stari debeat? Et Sabinus quidem putavit posse. Cassius Sententiam magistri sui bene excusat: & ait, Sabinum non de ea sensisse Sententia, qua arbitrium finiat; sed de præparatione causæ: ut puta, si jussit, ut litigatores Kalendis adesse, mox Idibus jubeat: nam mutare eum diem posse. Cæterum si condemnavit, vel absolvit, dum arbiter esse desierit, mutare Sententiam non posse.*

(s) L. Qualem. 29. §. fin. ff. eod. tit.

CA-

CASUS IX.

COSMAS & DAMIANUS a triennio litigantes, tandem ex pacto invicem compromisso, Anthimum Religiosum, communem sibi amicum, reique inter se controversæ peritissimum, Arbitrum unicum admiserunt. Quæritur, utrum tale arbitrium propria authoritate suscipere possit hic Religiosus?

RESPONS.

Religiosus a mundo segregatus, ac sui Superioris obedientiæ submissus, in Cellula solitarius, orationi tantum, abjecta rerum omnium sæcularium cura, vacare debet: *Placuit communi nostro Concilio*, inquit Eugenius Papa (*a*) *ut nullus Monachorum pro lucro terreno de Monasterio exire nefandissimo ausu præsumat..... neque aliis quibuscunque negotiis sese implicare: sit claustro suo contentus; quia sicut piscis sine aqua caret vita, ita sine Monasterio Monachus. Sedeat itaque solitarius & taceat, quia mundo mortuus est, Deo autem vivit.* Asseritque Pelagius Papa (*b*) verbis expressis, quod *causarum cognitio, conventiones, actus, publica litigia &c.* nullo pacto statui Religioso conveniunt. *Nullus eorum, id est, Monachorum*, inquit Canon e concilio Tarraconensi depromptus, (*c*) *forensis negotii susceptor vel executor existat*; hanc addens exceptionem; *nisi quod Monasterii exposcit utilitas, Abbate sibi nihilominus imperante.* Unde hæc nostra fert sententia, Anthimum propria authoritate litis Arbitrium suscipere non posse, quemadmodum *Religiosus*, ut declarat Bonifacius VIII. (*d*) *executor ab aliquo in summa voluntate ultima deputatus non potest, (cum velle & nolle non habeat) hujusmodi officium suscipere vel exequi, nisi a Superiore suo petita super hoc licentia & obtenta.* Ita sentiunt Panormitanus & Baldus, quos laudat & sequitur Angelus (*e*) qui suam allata mox paritate sententiam comprobat; nec etiam ab eo dissentit Sylvester. (*f*)

(*a*) Eugen. Papa in Can. Placuit. 8. 16. q. 1.
(*b*) Pelagius in Can. de præsentium portitore. 20. 16. q. 1.
(*c*) Concil. Tarraconens cit. in Can. Monachi. 15. 16. q. 1.
(*d*) Bonifac. VIII. in cap. Religiosus. 2. de testam. & ultimis voluntatibus in 6. l. 3. t. 11.
(*e*) Angel. v. Arbit. q. 5.
(*f*) Sylvest. v. Arbitrer. q. 16.

CASUS X.

PALLADIUS & Juvenalis animo libenti, litis inter Antonium & Joannem motæ arbitrium receperunt; remque simul jam discutere cœperant; cum advertit Juvenalis, id fieri non posse, quominus Joannem sibi amicissimum damnaret; quocirca arbitrium dimittere, remque alterius judicio committere statuit: sed Antonius ipsi litem intulit, ac vadimonium coram Judice denuntiavit, ut de ferenda simul cum Palladio arbitraria Sententia damnaretur. Quæritur, utrum Antonius litem motam in Juvenalem tuta valeat conscientia persequi; non obstante illius discessione?

RESPONS.

Affirmari potest, regulariter loquendo, licitam esse Antonii in Juvenalem actionem; eumque ad arbitrium dicendum, ex Sententia Judicis cogi posse: Nam *qui semel arbitrium recepit*, inquit Mornacius (*g*) a D. Brillon laudatus, (*h*) *aperto compromisso & cœpto judicio, nisi causa subsit, compelli potest, ut perficiat; damnarique in id quod interest compromittentium, si secus faxit: ita judicatum ann.* 1595. Sic quoque sentiunt Bouvot, (*i*) & Papo; (*k*) qui duo refert Senatus Parisiensis Arresta, unum 26. Januarii 1534. & alterum 13. Maji ann. 1566. quibus ita Judicatum fuit. Eandem etiam jurisprudentiam asserit Bouchel (*l*) in sua Bibliotheca juris Gallici ex Arresto Senatus ejusdem Parisiensis 26. Januarii anno 1537.

(*g*) Mornac. l. 15. ff. de recept. Arbitr.
(*h*) D. Brill. Diction. Arrest. v. Arbit.
(*i*) Bouvot tom. 2. v. Arbiter. q. 10.
(*k*) Papo l. 6. tit. 3. n. 3.
(*l*) Bouchel. Bibliotheca juris Gallici t. 1. p. 226. v. Arbitrium.

Observandum hic 1. quod ob legitimas rationes arbitratum suum dimittere potest Juvenalis, nec ideo in eo casu litem in eum motam persequi posset Antonius: ex legibus autem hæ sunt causæ legitimæ: *Si fuerit infamatus a litigatoribus* (*scilicet de facto*, addit Glossa;) *ut si inimicitia capitales inter eum & litigatores, aut alterum ex litigatoribus intercesserit; aut si ætas aut valetudo, qua postea contigit, id ei munus remittat; aut occupatio negotiorum propriorum, vel profectio urgens, aut munus aliquod reipublicæ*, ut fert Lex una Digestorum (*m*) vel ut addit Lex alia: (*n*) *& si qua alia incommoditas ei post arbitrium susceptum incidat, sed in causa valetudinis, similibusve causa cognita differre cogitur*; quæ causæ sunt legitimæ, & juri naturali conformes.

2. Quod irritum sit, ut ait Mornacius, arbitrium, (*o*) si a minore 20. annis proferatur, & compromissum facere minores non possint; ut decrevit Divionense Parlamentum Arresto 6. Maji 1567. quod refert Bouvot (*p*)

3. Quod per obitum Palladii arbitrium remittere posset Juvenalis; nam ex Decretali Gregorii IX. cujus summa hæc est: (*q*) *Compromissum ante sententiam latam finitur morte alterius compromittentis.* Idem docet Bardet, (*r*) qui Senatus Parisiensis Arrestum 19. Januar. 1638. in eam rem affert: si tamen a Parlamento Arbitri essent electi, alium loco defuncti subrogare posset.

(*m*) L. licet 15. de receptis, qui arbitrium &c.
(*n*) L. Et si 16. ibid.
(*o*) Mornac. l. 41. ff. de receptis &c.
(*p*) Bouvot. t. 2. v. Arbitri c. 12.
(*q*) Arg. c. compromiss. fin. de Arbitris. l. 1. tit. 43
(*r*) Bardet. t. 2. l. 5. cap. 6.

Hinc affirmamus, recte loquendo, actionem Antonii in Juvenalem legitimis fulciri rationibus; nam si arbitro illi vera suppeteret causa dimittendi arbitrium, tuta conscientia ipsius damnationem judicio persequi non valeret Antonius; at sola ei non sufficit ad legitimam excusationem ejus in Joannem prædilectio, cum Judicem quemlibet & Arbitrum par sit ferre sententiam absque personarum acceptione, juxta illud dictum Sapientis: (*s*) *Noli quærere fieri judex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates; ne forte extimescas faciem potentis, & ponas scandalum in æquitate tua.*

(*s*) Eccles. 7. 6.

CASUS XI.

ADALBERTUS & Maxentius dissidium suum de summa centum nummorum, Austrebertæ Causidici viduæ peritissimæ arbitrio submiserunt. Nunquid potest, Arbitri vicem gerens, dissidium tale dirimere hæc mulier?

RESPONS.

Austreberta nullatenus arbitrium suscipere potest; *Mulier non potest esse arbiter*, inquit Baldus (*t*) in Legem Justiniani his verbis expressam: *Sancimus mulieres..... licet summa atque optima opinionis constituta in se arbitrium susceperint...... ab omni judiciali examine separari*: Quam Legem eodem sensu Glossa exponit.

(*t*) Baldus argum Legis Sancimus fin. codice de receptis Arbitris.

Nihilominus ad arbitrium admitteretur mulier Princeps, aut secundum nonnullos, Matrona nobilis, ut Ducissa propter eminentem qualitatem; uti probat Fevretus (*u*) in suo tractatu de abusu, idque authoritate Camilli Borelli, (*x*) qui varia hujus affert exempla. Idem sentit inclytus Cujacius, idque confirmat exemplo Arethusæ, Alcinoi uxoris, quæ ex Homero in Odyssea, Judicis functiones obivit, uti mulieres apud Lacedemonios, in quorum Senatum sæpe admissa est Arthemisia. Sæpe etiam in Concilio Persarum sententiam dixit Aspasia, Hermotini filia, & apud Romanos Julia Mammæa, ut observat idem Fevretus.

(*u*) Fevretus l. 4. c. 4. n. 10.
(*x*) Camill. Borellus in summa decisionum t. 63. num. 188. & seqq.

Sed misso profanorum testimonio, refert Gratiani Decretum canonem quemdam, (*y*) quem S. Gregorio adscribit egregius ille Collector, quem tamen Romani correctores canonem ab Yvone Carnutensi & Panormitano, Alexandro II. (*z*) observant attribui, quo summus ille Pontifex Episcopi, nomine Mennæ, capitaliter accusati judicium, Brunegildis Galliæ Reginæ arbitrio submittit; *purgationem tamen*, inquit, *ante te, duobus sibi Sacerdotibus junctis, ubi accusator cessaverit, eumdem, ex se præbere tuo committimus arbitrio.* (*aa*)

(*y*) Can. Mennam 7. 2. q. 4.
(*z*) Alexander ab Alexandro l. 4. cap. 11.
(*aa*) Ælianus l. 12. variar.

Certius etiam hanc veritatem asserit Decretalis Innocentii III. in corpore juris relata, qua Reginæ Galliæ arbitrium, quibusdam ei assistentibus Episcopis, pro Abbate ac Religiosis Mona-

sterii

ſterii cujuſdam Ciſtertienſis in Hoſpitalarios latum confirmat hic Papa, non obſtante Lege *Sancimus: quamvis autem*, ait hic Pontifex (a) *ſecundum regulam juris Civilis, fœminæ a publicis officiis ſint remotæ, & alibi dicatur, quod, licet ſummæ opinionis exiſtant, ſi arbitrium in ſe ſuſceperint..... ab omni ſunt judiciali examine ſeparandæ ..,.. quia tamen juxta conſuetudinem approbatam, quæ pro lege ſervatur in partibus Gallicanis, fœminæ præcellentes in ſubditos ſuos ordinariam juriſdictionem habere noſcuntur: mandamus quatenus Hoſpitalarios, ut arbitrium ipſum ..... obſervent, per pœnam in compromiſſo ſtatutam, appellatione poſtpoſita, compellatis*; ad Cancellarium autem, & ad unum Eccleſiæ Pariſienſis Canonicum, hanc Decretalem ſcribebat hic Summus Pontifex.

(a) Innoc. III. in c. dilecti. 4. de Arbitris.

Ad hæc verba *in partibus Gallicanis fœminæ præcellentes*, compromiſſum refert D. Pithou ann. 1210. factum inter Abbatem, Religioſoſque Monaſterii Cellienſis, Ordinis Sancti Benedicti, & Abbatiſſam Monaſterii Beatæ Virginis Trecenſis inter ſe coram Judicibus a Papa nominatis litigantes, qui, ut liti ſuæ finem imponerent, arbitrio ſe Blancæ, Comitiſſæ Palatinæ Trecenſis, ſubmiſere; quod quidem compromiſſum in Regia Bibliotheca inter veteres Campaniæ codices reperitur.

Eodem, ac mulieres Principes, frui privilegio Duciſſas contendit, ſed ſine exemplo, Mornacius (b) E contra Arreſtum 29. Aug. 1602. laudat Le Pretre in ſua Arreſtorum collectione, (c) quo irrita Gallici Mareſcalli uxoris arbitralis Sententia declarata eſt; licet ei conforme Arreſtum, ob æquitatem ejus, tulerit Parlamentum.

(b) Mornac. ad legem fin. Cod. de receptis Arbitr.
(c) Le Pretre Centur. 3. cap. 40. num. 14.

Vide { JUDEX. }

ARCHIDIACONUS.

ARCHIDIACONUS, ex primæva ſua inſtitutione, fuerat conſtitutus Superior, Moderator, ſeu primus Diaconorum; ac præterea inſpectionis & auctoritatis jure in Subdiaconns, alioſque inferiores Clericos potiebatur. Quod nomen a primo Concilio Nicæno œcumenico ortum eſt; qui enim ante Archidiaconi munere fungebantur, dicti ſunt Vicarii Epiſcopi, a quo primum locum obtinebant. Unde a Ferreio in libro ſuo inſcripto, *nova & methodica inſtitutionum Juris Canonici tractatio*, (d) definivit Archidiaconus: *perpetuus & a jure datus Epiſcopi Vicarius, ut ejus juriſdictionem in Clerum univerſum exerceat, ſive ruri, ſive in Urbe*. Primus Diaconorum appellatur, quia, ut ait hic Auctor, non tenetur eſſe Presbyter; ſed ſufficit, ut ſit Diaconus. Quod Pictavienſi Concilio, (e) an. 1078. conforme eſt, ut refert Summa Juris: & etiam ab Innocentio III. *Oculus Epiſcopi* (f) dictus ob jus inſpectionis, quod ei competit, in doctrinam moreſque Cleri,

Diœceſeos viſitationem ſemel quolibet anno, loco Epiſcopi, exercere legitime, ſimulque delinquentes emendare poteſt Clericos: qua in re contentioſam quandam & ordinariam videtur habere juriſdictionem. Inſuper durante viſitationis ſuæ tempore, cujuſque Parœciæ ſtatum, ſimulque Parochianorum in Curatum querelas in acta poteſt referre, eorumque intra menſem, facta viſitatione, (g) Epiſcopo rationem reddere, qui de iis, prout magis expedire videbitur, feret judicium: (h) Sed in eum jus præventionis obtinent Epiſcopus & ipſius Officialis; neque etiam de præſenti, niſi de culpis levibus, per viſitationem, cognoſcere poteſt: unde ait Iſidorus: (i) *jurgia ad ejus pertinent curam*.

Archidiaconi etiam, juxta Arreſtorum juriſprudentiam, fabricarum cujuſlibet Eccleſiæ Parochialis redituum rationem, in viſitatione tantum, exigere poſſunt, ut obſervat Ludovicus Dubois, in ſuo libro, inſcripto: *Regulæ Juris Canonici Gallici*, (k) nec non ſtatuta quoque condere de recuperandis, aut occupandis fabricarum denariis, ut ſupponit articulus 17. Edicti ann. 1695. ubi obſervandum, quod, volens quiſpiam jus ſuum experiri, ab Archidiaconi ſententia, ad Epiſcopum immediate debet provocare.

Archidiaconi Canonici magnos poſſunt repetere proventus, cum abſunt, tempore ſuæ viſitationis, aut pro adminiſtratione negotiorum Cleri: (l) atque, ut accuratius ſuo fungerentur munere, in quibuſdam Provinciis jus Cuſtodiæ, ſeu, ut vocant noſtri, in Curas vacantes jus deportus; ſed non una eſt, illud percipiendi, ubique ratio.

Archidiaconus Doctoratus laurea, aut ſaltem licentiatu in Theologia, aut Jure Canonico ex Concilio Tridentino debet eſſe inſignitus. (m)

Archidiaconus nullam debet exigere, aut percipere mercedem a Curatis ad eorum præſentationem, intronizationem, ſeu inſtallationem, ut ſtatuere Concilia, Salmurienſe habitum ann. 1315. Andegavenſe ann. 1365. III. œcumenicum Lateranenſe ſub Alexandro III. an. 1179. Bullæque Summorum Pontificum Lucii III. Clementis III. Gregorii IX. Innocentii IV. Urbani IV. Gregorii X. & Honorii III. & denique Concilium Baſileenſe. Cæterum obſervat Author nuperus (n) quoſdam eſſe Archidiaconos, ut Se-

(d) Ferrer. in tit. 23. Decretal. p. 51.
(e) Concil. Pict. in cap. ut Abbates. v. de ætate. qualit. & ordine præficiendorum l. b. 1. tit. 14.
(f) Inn. III. in c. Ad hæc 7. §. 4. de officio Archidiac. Conc. Trid. Seſſ. 24. cap. 2. de reformat. & Gloſſ. in Can Diacon diſt. 93.
(g) Alex. III. in c Mandamus. 6. eod. t.
(h) Concil. Trid. Seſſ. 24. de ref c. 3.
(i) Iſidorus in Can. perlectis. 1 §. Archidiaconus 2. diſt. 25.
(k) Edict. an. 1695. a. 14.
(l) Tom. 1. c. 3. p. 98. & Act. Cler. t. 3 part. 3.
(m) Concil. Trid. Seſſ. 25. c. 12. de reform.
(n) Fevret. tom. 1. l. 4. c. 3. n. 10.

ut Senonensis Ecclesiæ Archidiaconi, qui Summorum Pontificum Indultis freti, jus ab Archiepiscopo aut Episcopo suo ob ejus installationem exigunt.

Ex edicto Caroli VI. 18. Febr. 1408. Archidiaconis prohibetur, ne ad visitationes suas duplicem procurationem, alteram a Parocho, alteram a Fabrica accipiant.

CASUS PRIMUS.

EUPOLEMO, Pictaviensi Archidiacono, visitationes suas legitime exercenti obstitere 1. Conventus cujusdam intra fines Jurisdictionis suæ Religiosi. 2. Quidam privati Religiosi, de beneficiis curatis provisi. 3. Cujusdam Collegiatæ Ecclesiæ Canonici, qui se immunes ab ejus visitatione profitentes, ei Ecclesiæ aditum denegarunt. Nunquid ita se gerere potuerunt, salva obedientia; ac in oppositione sua legitimis nituntur rationibus?

RESPONS.

Respondemus 1. Religiosorum Monasterio Archidiaconorum visitationi non subjacere, *ut plurimum*; eo solo casu excepto, quo legitime præscripta consuetudine jus illud visitationis obtinerent: quam exceptionem hæc fert Honorii III. decisio: (a) *nisi vobis constiterit præfatum Archidiaconum, vel Prædecessores ipsius de pacifica sic obtenta consuetudine jurisdictionem aliquam in ipso Monasterio, vel in hujusmodi Abbatiis hactenus habuisse; præfatum Monasterium ab ejus impetitione penitus absolvatis .... Si vero de præmissis constiterit, per eosdem*, (Canonicos Ecclesiæ Senonensis) *eamdem jurisdictionem duntaxat adjudicantes eidem in Monasterio supradicto, quam ipsum vel Prædecessores suos in Monasterio ipso, vel in eisdem Abbatiis habuisse constiterit super aliis perpetuum ei* (Archidiacono) *silentium imponatis*.

(a) Honor. III. in Cap. Dilecto. 20. de offic. Archid. lib. 1. tit. 23.

2. Religiosorum, quibus incumbit animarum cura, Ecclesias visitare potest Archidiaconus, iis exceptis, quæ intra Monasterium sitæ sunt, quas per se ipsum tantum, visitare potest Ordinarius; ut fert Edictum mensis Apr. an. 1695. (b) his verbis: *Parochiales Ecclesias in Monasteriis, beneficiis Ordinis Melitensis, & Ecclesiis Religiosorum, qui se exemptos contendunt per se visitare poterunt* (Episcopi) *pariterque sive per se, sive Archidiaconos suos, aut per alios Sacerdotes, eas, quarum Parochi erunt Religiosi, easque, quas se visitare posse contendunt capitula*.

(b) Edict. an. 1695. art. 15.

3. Collegiatas Ecclesias visitandi jus Archidiaconis, *communiter loquendo*, non competit: ii namque sunt excipiendi, qui ex legitima consuetudine, hoc jus sibi attribuerent, ac possiderent: ut in hac possessione retentus est Archidiaconus ultra Ligerim, in Antuerpiensi Diœcesi, ex Arresto Senatus Parisiensis 16. Junii an. 1640. lato in Canonicos Ecclesiæ Collegiatæ Blesoniensis, ut refert Diarium fori. (c) Has Eupolemus in tribus propositis casibus sequi debet regulas, & ii quoque, qui visitationi Ecclesiarum suarum obstitere; ne Canonicam ei debitam offendant obedientiam.

(c) Diarium fori tom. 1.

CASUS II.

FLORUS, Cathedralis Ecclesiæ Galliæ Archidiaconus, in cursu visitationis suæ agniti ex quodam contracto matrimonio scandali cognitionem ad se pertinere existimavit; litemque in eam rem aliquo modo ordinavit. Quæritur, utrum non transgresso jurisdictionis suæ limite, litem ita ordinare potuerit; & Canonicæ, ac Jurisprudentiæ nostræ conformis haberi debeat hæcce agendi ratio?

RESPONS.

Id pro certo supponendum. 1. Archidiacono ut tali transitoriam tantum convenire jurisdictionem. 2. eam *in transitu & in cursu visitationis tantum* illum posse exercere. 3. jurisdictionem ipsius non esse, *nisi de modicis causis*, ut loquitur Glossa in Decretalem Innocentii III. (d), quæ *ardua negotia* ex professo excipit.

(d) Gloss. in cap. ad hæc. 7. de offic. Archid. v. Jurgia.

Hoc præsupposito dicimus, Florum, integro jure Officialis, de prædicto cognoscere non potuisse matrimonio, ejusque actionem nullam esse & irritam; cum omnis causa Matrimonialis, sive jus publicum, seu privatum spectet, maximi sit momenti.

Diximus: *Archidiacono ut tali*: aliter namque dicendum esset. 1. Si Archidiaconus simul & Officialis existeret. 2. Si de omnibus causis Ecclesiasticis vi possessionis extra omnem memoriam positæ cognosceret; cum eam haberet potestatem ex consuetudine non interrupta & legitime præscripta, ut probat Honorii III. Decretalis ad marginem indicata (e). Talis est ex D. Chopin (f) Archidiaconus Ecclesiæ Collegiatæ nostræ Dominæ Belnensis.

Blondelius in suo Commentario de statutis Curiæ Episcopalis Augustodunensis (g) asserit, de causis Matrimonialibus Archidiaconum vi talis possessionis aut legitimi privilegii posse cognoscere; quod equidem jus Arresto Divionensis Parlamenti 12. Aug. an. 1639. Belnensi Archidiacono, nomine Joannis Loppin, in Augustodunensem Officialem assertum est; ut refert Fevretus, (h) talem nihilominus improbans consuetudinem, cujus injustitiam, non multis tantummodo rationibus, sed & textibus comprobat. Multa etiam supremarum Curiarum laudat Arresta, ex quibus Archidiacono tollitur omnium causarum Ecclesiasticarum notio. Eorum primum pro Domino ex Ambacia, Episcopo Tricoriensi latum est in Joannem Fleuriot, Trecoriensis Ecclesiæ magnum Archidiaconum, cujus erat cognitio immemorabilis omnium causarum & interventionum seu in re Civili sive Capitali; quique ideo Officialem suum, Promotorem, Graphiairium, Procuratores, & Apparitores suos Guigamp tenebat, ac possessionem suam ex multis actionibus in officialitate sua ab an. 1446. ad an. 1612. ordinatis comprobabat. Quibus tamen non obstantibus, jurisdictione sua privatus est ex Decreto majoris Concilii 13. Martii an. 1613. lato, & 15. insequentis Aprilis promulgato, una cum interdicto, ne de causis Matrimonii, excommunicationis, aut criminalibus, nisi de consensu Episcopi, cognosceret. Alterum Arrestum pro Officiali Bituricensi 17. Maii an. 1618. latum est in Bussiacensem Archidiaconum, cui pariter omnis adempta est jurisdictio circa causas spirituales civiles aut criminales, exceptis causis levibus in cursu visitationum suarum, non obstante titulis comprobata possessione immemorabili. Tertium Arrestum obtinuit Illust. ac Reverend. D. *Henricus de Gondy*, Cardinalis & Archiepiscopus Parisiensis in Parisiensem Archidiaconum in pari causa condemnatum, & ad levium causarum cognitionem (*in transitu*) & tempore visitationis suæ redactum, licet Jurisdictionem suam pro quibuslibet causis, & etiam Arrestis confirmatam a 300 annis probaret; quod pariter pro Archidiaconis Josæ & Briæ ejusdem Ecclesiæ Parisiensis statutum est. Quæ Arresta Tridentini Concilii Decreto huic sunt consentanea (i). *Cui* (Episcopo) *ipsi Archidiaconi ..... visitationis facta infra mensem rationem reddere & depositiones testium ac integra acta ei exhibere teneantur. Non obstantibus, quacumque consuetudine etiam immemorabili, atque exemptionibus, & privilegiis quibuscumque*.

(e) Honor. III. in cap. Dilecto. fin. de off. Arch. & ibi Gloss. v. Pacifica. item Gloss. in cap. Accedentibus. 12. v. Episcopalis dignitas.

(f) Chopin. l. 1. polit. Eccles. cult. n. 21. & l. 2. c. 2. n. 9. &c c. 7. n. 22.

(g) Blondel. tit. de appell.

(h) Fevret. l. 4. c. 3. n. 22.

(i) Concil. Trid. Sess. 14. de refor. c. 3.

CASUS III.

AGOBARDUS Archidiaconus Ecclesiæ Cathedralis; facta an. 1700. Parœciarum jurisdictionis suæ visitatione, cujus a qualibet viginti asses pro stipendio accepit sibi debitos, eandem summam pro insequenti quinquennio, juxta morem a prædecessoribus suis usurpatum exegit; licet hac prima tantum vice visitationem suam exercuerit. Hunc ipsius Confessarius adigit, ne in posterum talem exigat summam, nisi per se visitet; & etiam acceptam elapso quinquennio Parochis aut Parœciarum Fabricis, eum restituere compellit; an pro Confessario stat jus?

RESPONS.

Pro Confessario Agobardi stat jus, ut fert Lateranensis Concilii sub Innocentio III. habiti Decretum, cujus hæc sunt in corpore Juris verba relata (*a*): *Procurationes, quæ ratione visitationis debentur Episcopis, vel Archidiaconis, vel quibuslibet aliis, etiam Apostolicæ Sedis legatis, aut nuntiis, absque manifesta & necessaria causa nullatenus exigantur; nisi quando personaliter officium visitationis impendunt.* Ex quo sequitur, Agobardum, aliumve Archidiaconum, tuta conscientia, jus exigere non posse, sibi tantum, dum per se visitat, debitum, eumque proinde teneri ad restituendum Ecclesiis vel Titularibus, quæ pro quinque annis accepit; iis tamen exceptis, quæ bona fide accepisset, & consumpsisset, ex iis non ditior factus.

(*a*) Innoc. III. in Conc. Later. 4. in Cap. Procurationes 23. de censibus & procurat. l. 3. tit. 39.

Cum autem exceptionem hanc apposuerit Concilium; *absque manifesta & necessaria causa*: hinc colligendum est, hunc Archidiaconum, si ob justam forte, ac patentem rationem; qualis est morbus, a visitationibus suis abstinuisset, non esse cogendum ad restitutionem eorum, quæ durante absentiæ suæ causa accepisset.

Verum sola propositi casus expositione constat, hanc exceptionem ad Agobardum non pertinere: quippe qui jus suum ob antiquam Archidiaconorum, antecessorum suorum consuetudinem, quæ ex Concilio Tridentino abusiva est, probare contendat; neque enim verisimile est, ipsum quinquennio fuisse impeditum, a visitationibus suis hoc vel illo tempore conficiendis,

Observandum tamen, in quibusdam Diœcesibus Ecclesias Episcopo annuum debere censum; quo in casu præter censum sibi debitum, qui & *jus Cathedraticum* dicitur, jus visitationis potest exigere; cum hoc ei duntaxat sit prohibitum, ne nova imponat onera. Sic etiam veterem Archidiacono censum possunt debere Parochiales Ecclesiæ, quem independenter a jure visitationis potest exigere; ut ferunt multæ Decretales, imprimisque una Decretalis tertii Concilii Lateranensis sub Alexandro III. annum 1179. habiti, his verbis: *Prohibemus insuper, ne ab Abbatibus, Episcopis, vel aliis Prælatis novi census imponantur Ecclesiis, nec veteres augeantur* (*b*) Et altera ejusdem summi Pontificis ad Episcopum Carnutensem, quæ sic habet (*c*) *Ecce si iis, quas de novo Episcopi de manibus Laicorum eripiunt, præter Cathedraticum, & jura omnia, quæ aliis Ecclesiis imponuntur, exactionem prohibemus imponi.*

(*b*) Concil. Lat. 3 in cap. Prohibemus. 7. eod. tit.
(*c*) Alex. III. in c. Ecclesiis 9. eod. tit.

CASUS IV.

THEODULUS, Ecclesiæ Cathedralis Lucensis Archidiaconus, Diœcesanas visitans Parœcias, debitum vulgo Archidiaconis jus accipit; & insuper prandium ac cœnam exigit, quæ Parochi, ne in ejus offensionem incurrant, denegare non audent: qua de re quæritur, utrum in eo injuste non se gerat?

RESPONS.

In casu proposito iniquæ reus est exactionis iste Archidiaconus: nam ab eodem Parocho, jus visitationis, vel victu, vel pecunia, non autem utrumque, potest accipere; cum ei suppeditetur pecunia ad impensas visitationis suæ, quam propriis eum facere nefas est sumptibus, juxta illud Apostoli (*d*): *Quis militat suis stipendiis unquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat?* Accepta itaque pecunia victum non potest exigere; quod quidem probare facile est.

(*d*) I. Corinth. 9. 7.

1. Ex Constitutione Bonifacii VIII. (*e*) qui, cum advertit, a Gregorio X. in secundo Concilio Lugdunensi an. 1274. fuisse prohibitum, ne Archiepiscopi, cæterique inferiores, quibus competit jus visitationis, quidquam pro visitatione accipiant; *Verum*, subdit, *quoniam rerum experientia nos instruxit, ex hoc, tam personis visitantibus, quam locis & Ecclesiis visitatis, multa incommodorum dispendia provenire; concedimus, ut Patriarchæ, Archiepiscopi, & alii, quibus ex officio competit visitare, a volentibus Ecclesiarum & locorum visitatorum Rectoribus, seu personis, pecuniam licite recipere valeant pro sumptibus moderatis faciendis in victualibus, diebus, quibus visitationis officium personaliter exercebunt adjicientes, quod non liceat visitanti, nisi unam procurationem recipere una die, sive unum locum solum visitaverit, sive plura .... cum ei sufficere debeat, ut temporalia metat a locis personaliter visitatis, pro diebus, quibus spiritalia subministrat.* Quibus verbis constat, Archidiaconum a Parochis necessariam tantum ad victum modicum & tenuem pecuniam exigere posse, non vero victualia; & insuper pecuniæ summam.

(*e*) Bonifac. VIII. in cap. Felicis, de censibus. in 6. l. 3. tit. 20.

2. Rem eandem expressius declarat Concilium Tridentinum (*f*) his verbis: *Caveant*, Archidiaconi, *ne inutilibus sumptibus cuiquam graves, onerosive sint ...... Neve ipsi, aut quisquam suorum quidquam procurationis causa pro visitatione ..... aut alio quovis nomine, nec pecuniam, nec munus, quodcumque sit, etiam qualitercumque offeratur, accipiant ...... exceptis tamen victualibus, quæ sibi ac suis frugaliter moderateque pro temporis tantum necessitate, & non ultra, erunt ministranda. Sit tamen in optione eorum, qui visitantur, si malint solvere, id quod erat ab ipsis antea solvi, certa pecunia taxata, consuetum; an vero prædicta victualia ministrare:* Cui Decreto quidquam addere inutile est ad solutionem præsentis difficultatis.

(*f*) Concil. Trid. Sess. 24. de refor. c. 3.

CASUS V.

DEMOPHILUS, Cathedralis Ecclesiæ Osnabrucensis magnus Archidiaconus, Parœcias actu visitans, cum die Dominica mane ad Ecclesiam Sancti Alberti devenisset, a duobus Ædituis addiscit, Parochum cum quibusdam amicis suis pridie in popina cœnasse, contra Synodicam Diœceseos Constitutionem, qua id sub mortali peccato, etiam Episcopo reservato, fuit vetitum. De facto convenit Parochus, & supplex Archidiaconum rogat, ut se velit absolvere, quo solemnem Parœciæ Missam possit celebrare; simulque promittens, iterum se ab Episcopo aut Pœnitentiario postridie absolutionem requisiturum. Hanc autem ejus, quam postulat, gratiæ causam Archidiacono suppeditat, quod omissa ob defectum Vicarii, aut vicini Sacerdotis Sacrificii celebratione, duo inde mala evenirent: primum; quod illo die Missæ interesse non possent Parochiani: alterum; quod ipsis esset scandalo & offensioni, non sine magno spiritualis eorum boni dispendio. Nunquid eum in casu adeo gravi *ad cautelam* absolvere potest Archidiaconus?

RESPONS.

Parochum illum valide nequit absolvere Archidiaconus, nisi aliunde ab Episcopo ad audiendas confessiones approbatus: *Archidiaconus*, enim, inquit Paludanus, (*g*) *licet sit Judex ordinarius de consuetudine, tamen non in foro conscientiæ, etiamsi Sacerdos .... unde, si potest audire; hoc est ex commissione.* Unde sequitur, ipsi, juxta Concilium Tridentinum (*h*) nullum jus competere, Parochum hunc a peccato, de quo agitur, absolvendi, aut ipsius reservationem tollendi, vel differendi, nec sufficit ea, quam affert ad obtinendam absolutionem, Parochi ratio: neque enim peccabunt, omissa absque sui culpa Missæ auditione, Parochiani; & si quod inde suboriatur scandalum, illud totum in se convertet Parochus male agens. Archidiaconus e contra ipsum a sacro faciendo interdicere debet, eo ipso die & in posterum, donec a legitimo Superiore fuerit absolutus; ut hac salubri animadversione ad meliorem frugem se recipiat. Existimat tamen inclytus Theologus, de simili olim difficultate interrogatus (*i*) hunc Parochum proprio conscientiæ suæ lumini ab Archidiacono posse committi, si bono spirituali Parochianorum conduceret, ut ipsis non esset scandalo Parochus, aut ex levitate condonanda deliquisset.

(*g*) Petr. Palud. in 4. dist. 17. q. 4. a. 2. s. quarta conditio.
(*h*) Concil. Trid. Sess. 14. Can. 11.
(*i*) De Ste. Beuve tom. 2. Cas. 79.

CASUS VI.

PAULUS, Archidiaconus & Canonicus Augustodunensis Capitulo litem eo intulit, quod ipsum in choro præsentem nollent habere, tempore visitationis suæ. Nunquid litem hanc absque injustitia potest agere?

RESPONS.

(a) L. 4. c. 3. n. 20.

Respondemus cum Fevreto (*a*), Archidiaconum habendum esse in choro præsentem, ac percepturum esse non solum magnos reditus, sed etiam distributiones seu quotidianas, seu manuales. Solutionem hanc adstruit hic Author; ex Arresto Divionensis Parlamenti ea de re 1. Julii an. 1656. lato pro Petro Durgon Archidiacono Augustodunensi, & Canonico Ecclesiæ Collegiatæ Beatæ Virginis Borboniæ. Aliud etiam refert publici Regii Consilii latum 23. Feb. an. 1636. pro Archidiaconis in simili litigio.

Vide APPROBATIO. Caſ. 14.

ARMA.

Vide CLERICUS. Caſ. 7.

ASPECTUS.

ASPECTUS dicitur 1. actio, qua percipiuntur colorata. 2. Apud Astrologos & etiam Astronomos aspectus vocatur, varia Planetarum inter se positio: verum in hoc titulo de aspectu agitur priori sensu, ac de bono vel malo usu oculorum, per quos *ascendit mors*, inquit Jeremias (*b*) *tanquam per fenestras nostras: ingressa est domos nostras disperdere parvulos de foris, juvenes de plateis*. Hic autem perpendemus, quam periculosum sit, absolute loquendo, oculis suis nimium indulgere; quot quantaque mala vel ex uno aspectu illicito possint oriri.

(b) Jerem. 9. 21.

CASUS PRIMUS.

SOSTHENES sæpe sæpius Christinam intueri delectatur, unde in ipso oriuntur motus inordinati. Peccatne in eo, cum ultra non progreditur?

RESPONS.

Certum est Sosthenem graviter peccare, non solum quia illicitæ indulget voluptati; sed quia periculo se committit ipsum etiam peccatum ambiendi: unde ait Christus in Evangelio (*c*): *Si oculus tuus dexter scandalizat te; erue eum & projice abs te. Expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam: & si dextera manus tua scandalizat te, abscide eam & projice abs te*. Unde ait S. Augustinus (*d*) *Oculi vestri, etsi jaciuntur in aliquem, figantur in neminem. Neque enim, quando proceditis, viros videre prohibemini, aut appetere, aut ab ipsis appeti velle: nec solo tactu, sed affectu quoque & aspectu appetitur, & appetit fœmina. Nec dicatis, vos habere animos pudicos; si habeatis oculos impudicos: quia impudicus oculus impudici cordis est nuntius*. *Et cum se invicem sibi*, subdit sanctus Doctor, *etiam tacente lingua, conspectu mutuo corda nuntiant impudica, & secundum concupiscentiam carnis alterutro delectantur ardore; etiam intactis ab immunda violatione corporibus fugit castitas ipsa de moribus. Unde & Propheta meus*, ait egregie admodum S. Gregorius Magnus, (*e*) *qui sublevato sæpe mysteriis internis intererat, quia alienam conjugem*, (Bethsabæam videlicet Uriæ uxorem) *incaute vidit, obtenebrata postmodum sibimet illicite conjunxit*. Ex quibus sanctorum Patrum testimoniis liquido constat, hujusmodi aspectus innoxios esse non posse; quia non solum voluptuosi sunt, sed etiam ad peccatum inducunt; ac proinde metu peccati caute esse vitandos.

(c) Matth. 5. 29. & 30.

(d) S. Aug. Ep. 211. alias 109. n. 18.

(e) S. Greg. Pap. Lib. 21. Moral. c. 2.

CASUS II.

ALGASIA, Puella octodecim vel viginti annos nata, in porticu hortisque Principis, singulis ferme diebus ambulans, ibi curiosius statuarum, tabularumque nuditates sæpe intuetur. Peccatne, si pravis cogitationibus, inordinatisque, quos ex tali aspectu in se sentit, motibus non assentiatur?

RESPONS.

Ut propositæ difficultati fiat satis, id tanquam verum, quod nemo sapiens negabit, præsupponendum, non alio magis imaginationem commoveri, cupiditates accendi, ipsamque mentem corrumpi, quam obscœnis statuis, turpiumque rerum imaginibus: quare, *Dæmon*, ait sanctus Chrysostomus, (*f*) *nuda figura assidet*, ut in loco sibi dedicato, subdit post hunc S. Patrem Merbesius; *& nunc quidem status*, pergit sanctus Doctor, *sunt imagines fornicationis, nunc insani in masculos amoris*. Quam rem ut comprobet, hæc adducit exempla: *Quid enim sibi vult Aquila? Quid vero Ganymedes? quid Apollo, qui virginem persequitur? quid alia exetrandæ figuræ? Ubique libido, ubique lascivia nefariorum concubituum, & insanientium amorum statuæ ubique cernuntur*.

(f) S. Chrys. in Pal. 113.

Eam rem compertam habuit S. Carolus Borromæus (*g*) in id præcipuè intentus, ut impudicas e medio tolleret statuas ac imagines. En ipsius verba in suo tertio Concilio Provinciali Mediolani an. 1573. habiti. *Quoniam Christianorum hominum mentes facile corrumpuntur, peccandi libidine inflammata, ob rerum turpium atque obscœnarum imagines; ideo illas effingi vetitum est Constantinopolitanæ Synodi Canone: itaque curet Episcopus, ut quicumque laici homines id generis imagines habent, vel tabulis, vel parietibus expressas, pro pietatis Christianæ, cui addicti esse debent, studio, eas abjiciant, vel plane deleant, vel ad honestatem reconcinnent*. Et iterum alibi (*h*): *In sacris imaginibus pingendis, sculpendisve .... quidquid profanum, turpe, vel obscœnum, inhonestum, procacitatemve ostentans, omnibus caveatur ... aut quo Fidelium mentes, oculique offendi possint, prorsus vitetur*.

(g) S. Carolus in Conc. Prov. 3. tit. de iis, quæ partim ad Ordinis Sacramentum pertinent. to. 1. pag. 77. colum. 1.

(h) Id. Act. part. 4. c. 17. tit. quæ in imaginibus pingendis & sculpendis cavenda, &c. tom. 2. pag. 478.

Prohibet etiam hic sanctus Archiepiscopus (*i*), ne festis diebus, ceremoniisve, quibus solent exornari Ecclesiæ, adhibeantur imagines, aulæave profana, Ethnicorum fabulas, aut aliud quid complectentia, quo posset animus ad obscœnas induci cogitationes. Ea de re legi quoque potest S. Augustinus (*k*), ex cujus lectione facile constabit, quam noxiæ sint hujusmodi imagines, quæ & ipsi sancto Doctori fuerant occasio peccati: *Ego vero illud feci ac libens* (*l*). Ex quibus facile colligi potest, Algasiam in casu proposito peccare, non tantum ob inordinatas, quas parit hic intuitus, affectiones, sed etiam ob evidens, cui se committit, gravius delinquendi periculum.

(i) Id. loco citato. n. 27.

(k) S. Aug. l. 1. conf. c. 16.

(l) Marbesius, Sum. Christ. tom. 1. par. 2. pag. 84.

CASUS III.

Possuntne conjuges citra peccatum mortale sese mutuo turpiter nudos inspicere, voluptatis soliusve curiositatis animo?

RESPONS.

Aspectus hujusmodi extra matrimonii sanctitatem penitus versantur; proindeque sine gravi culpa, saltem veniali, fieri nequeunt. Hinc sanctus Augustinus

(a) S. August. lib. de bono conjugali. c. 9. in Can. Quicquid 3. 32. q. 2.
(b) S. Hieron. in c. 5. Epist. ad Galat. in hæc verba: Manifesta autem sunt opera Carnis.
(c) Idem in Can. Origo. 5. 32. q. 4. & ibi Glossa.

ait (a): *Quidquid inter se conjugati immodestum, inverecundum, sordidumve gerunt, vitium est hominum; non culpa nuptiarum*. Ac S. Hieronymus: (b) *Ipsarum quoque opera nuptiarum, si non verecunde & cum honestate, quasi sub oculis Dei fiant, ut tantum liberis serviatur, immunditiam & luxuriam nominavit* Apostolus. Et certe, ut cum eodem S. Doctore loquar: (c) *Nihil .... interest, quam ex honesta causa quis insaniat:* Hoc est, etsi conjuges sub prætextu matrimonii tales aspectus sibi putent esse licitos; fieri tamen nequeunt absque peccato & quadam insania. Quia *sapiens vir*, inquit idem Hieronymus, *judicio debet amare conjugem, non affectu*; scilicet: *explenda libidinis*, addit Glossa. Talia igitur carnalis voluptatis incitamenta a prudente quovis Confessario sunt omnino prohibenda.

Vide { DEBITUM CONJUGALE. / MATRIMONIUM. }

ASTROLOGIA JUDICIARIA.

ASTROLOGIA naturalis, longe ab ea differt, quæ divinatrix, seu *judiciaria* nominatur: illa namque nihil mali continet; hæc vero omnino est damnanda (d). Astrologia naturalis definitur, *Astrorum consideratio, indeque sumpta prædictio eventuum cælestium elementarium* (e). Hujus ope scientiæ præsagiuntur Eclypses Solis & Lunæ, pluvia, Tempestates, effectus, & consecutiones quorumdam morborum, aliique similes eventus.

(d) Panorm. in c. Ex tuarum tenore. §. 6. de sortilegiis lib. 5. tit. 21.
(e) Polman. brev. Theolog. p. 2. n. 967. & seqq.

Astrologia judiciaria definitur, *Astrorum consideratio, indeque sumpta prædictio futurorum contingentium, dependentium a causa indeterminata & libera*. Hoc falso nixi fundamento Genethliaci, iique omnes, qui falsa illa deluduntur scientiæ specie, contendunt, omnia, ne humanis quidem actionibus exceptis, immutabili quadam evenire Syderum positione, quam *fatum* nominant: quo principio tollitur liberum arbitrium, Deoque fit injuria, cujus providentiæ, cuncta, quæ in Mundo sunt, subjiciuntur (f).

(f) Barthol. Fumus. v. Astrologia. n. 1. Grassius decisionum aurearum l. 2. c. 3. n. 14.

Perniciosam illam scientiam, quæ creata quæque ad Astrorum situm eventusque omnes ad ineluctabilem quamdam necessitatem refert; semper damnarunt Ecclesia, Patresque ipsi, uti prima solutione constabit.

CASUS PRIMUS.

PEccatne mortaliter LEODEGARIUS, qui Astrologiæ judiciariæ peritissimus, simulque in ea exercitatus, ex inspectione Syderum multa etiam prædicit, quæ a sola videntur humana voluntate pendere, quæque certa existimat ob multos eventus, quos prædictionibus suis jam invenit conformes?

RESPONS.

Certum est, lethalis peccati reum esse Leodegarium; uti multis in locis de Astrologia judiciaria loquens evincit S. Thomas (g) cujus Doctrinæ hoc est summarium.

1. Asserit post S. Augustinum, (h) corpora cœlestia suis influxibus in sublunaria agere, eaque immutare posse: *Oportet te scire*, inquit Angelicus Doctor (i) *quod virtus cœlestium corporum ad immutanda corpora inferiora se intendit: dicit enim Augustinus 5. de Civitate Dei*: Non usquequaque absurde dici potest ad solas corporum differentias afflatus quosdam Sydereos pervenire. „ Et ideo, si aliquis judiciis astrorum utatur ad prænoscendum corporales effectus; „ puta tempestatem & serenitatem aeris; sanitatem vel infirmitatem corporis; vel ubertatem & „ sterilitatem frugum, & similia, quæ ex corporalibus & naturalibus causis dependent; nullum videtur esse peccatum. Nam omnes homines circa tales effectus aliqua observatione utuntur corporum „ cælestium; sicut agricolæ seminant & metunt certo tempore, quod observatur secundum motum „ Solis, nautæ navigationem vitant in plenilunio, vel „ etiam in lunæ defectu: Medici circa ægritudines „ criticos dies observant, qui determinantur secundum cursum Solis & Lunæ. Unde non est inconveniens secundum aliquas alias occultiores stellarum observationes, circa corporales effectus uti „ Astrorum judicio.

(g) S. Thom. 1. par. q. 115. art. 4. & 2. 2. q. 95. art. 5. in corp. &c.
(h) S. August. Epist. 55. alias 119. c. 7.
(i) S. Thom. Opusc. 26. ad Reginaldum de judiciis astrorum.

2. *Hoc autem omnino tenere oportet*, pergit idem sanctus Doctor, *quod voluntas hominis non est subjecta necessitati Astrorum: alioquin periret liberum arbitrium, quo sublato non deputarentur homini, neque bona opera ad meritum, neque mala ad culpam, & ideo certissime tenendum est cuilibet Christiano, quod ea, quæ ex voluntate hominis dependent, qualia sunt omnia humana opera, non ex necessitate astris subduntur; & ideo dicitur Jeremiæ 10.* A signis cœli nolite metuere, quæ gentes timent.

Prolixiori licet huic S. Thomæ testimonio, illud quoque addendum, quo hujusmodi prædictiones, dæmonis opus esse, ac proinde superstitiosas, vanas, falsas & ideo peccaminosas affirmat. *Si quis ergo*, inquit, (k) *consideratione astrorum ad præcognoscendos futuros casuales vel fortuitos eventus aut etiam ad cognoscendum per certitudinem futura opera hominum; procedit hoc ex falsa & vana opinione: & sic operatio dæmonis se immiscet. Unde erit divinatio superstitiosa & illicita.*

(k) Idem 2. 2. q. 93. a. 5. in corp.

Hinc etiam fictitiam illam scientiam sub gravibus pœnis vetuit Sixtus V. Agriculturam tantummodo, Navigationem, & Medicinam excipiens cum sancto Thoma constitutione sua, (l) cujus ob rei momentum propria exscribere verba opportunum duximus. *Nec vero*, inquit summus Pontifex, *ad futuros eventus & fortuitos casus prænoscendos (futuris eventibus ex naturalibus causis necessario & frequenter provenientibus, quæ ad divinationem non pertinent, exceptis) ullæ sunt veræ artes aut disciplinæ; sed fallaces & vanæ, improborum hominum astutia & dæmonum fraudibus introductæ, ex quorum operatione, consilio, vel auxilio omnis divinatio dimanat; sive quod expresse ad futura manifestanda invocentur, sive quod ipsi pravitate sua & odio in genus humanum occulte, etiam præter hominis intentionem se ingerant & intrudant vanis inquisitionibus futurorum, ut mentes hominum perniciosis vanitatibus & fallaci contingentium prænuntiatione implicentur, & omnis impietatis genere depraventur ..... itaque, cum futuros eventus in se ipsis considerare, antequam fiat, sit Dei proprium; illud necessario consequitur, ut Astrologi & alii prædicti, qui hujusmodi futura prænuntiare, aut prænoscere quocumque modo, nisi Deo revelante, audent injuste atque imprudenter quod Dei est sibi assumant & usurpent; sic fit, ut dum ab eis quod solius est Creatoris perperam creaturis tribuitur, divina majestas graviter lædatur, fidei integritas violetur, & animabus pretioso Christi sanguine redemptis pestis & exitium importetur.*

(l) Sixtus V. in Bulla Cœli & terræ. 17. an. 1586.

Denique hujusmodi Astrologiam ac divinationem condemnarunt multa Concilia Provincialia; ac præcipue

cipue primum Toletanum an. 400. sub Anastasio Papa habitum, (*a*) hoc Canone: *Si quis Astrologiæ vel mathesi existimat esse credendum, Anathema sit:* Primum Mediolanense sub sancto Carolo an. 1565. (*b*) *Astrologi, qui ex Solis, Lunæ & aliorum astrorum motu, figura & aspectu de hominum actionibus, quæ ex libero voluntatis arbitrio proficiscuntur, certo aliquid eventurum affirmant, gravibus pœnis plectantur.* Rhemense an. 1583. cujus Decretum est istud: (*c*) *qui divinationibus, seu prædictionibus, ad artem judiciariam pertinentibus utantur, vel eisdem fidem adhibeant, excommunicentur.* Burdigalense eodem anno habitum. (*d*) Tolosanum an. 1590. (*e*) & Narbonense an. 1609. (*f*), quod etiam subtilius rem istam exequitur in suo Decreto, cujus hæc sunt verba: *Damnamus magos, veneficos, divinatores, sortilegos, conjectores, augures, haruspices, mathematicos, judiciarios, cum dæmonibus fœdera & pacta tacite, vel expresse habentes, morbos imprecationibus, verbis, ligaturis, aut actionibus superstitiose sanare intendentes, eosque, uti sacra Decreta excommunicaverunt, ipso facto, sic & nos excommunicamus .....* ex quo patet, eodem haberi numero Astrologiæ judiciariæ deditos, atque magos ac sortilegos.

Hactenus dicta consentiunt cum doctrina Patrum Ecclesiæ, & imprimis s. Augustini (*g*). Eandem quoque fictam scientiam damnarunt Leges civiles (*h*) uti Carolus IX. Aurelianensi edicto & Henricus III. Blesensi (*i*).

(*a*) Conc. Tolet. 1. Can. 16.
(*b*) Concil. Mediolan. 1. part. 1 tit. de magicis artibus.
(*c*) Concil. Rhemens. c. 6. de Sortilegiis &c.
(*d*) Concil. Bordigal c. 7. de magicis artibus.
(*e*) Concil. Tolos. par. 4. c. 12. de hæreticis, magis, sortilegis, & astrologis.
(*f*) Concil. Narbon. c. 3. de libris vetitis.
(*g*) S. August. l. 4. Confess. c. 3. n. 4. l. 2. de doctrina Christ. c. 22. & 23 seu nu. 33. & seqq. In Psal. 61. n. 23. & Epist. 246. n. 2.
(*h*) L. Artem 2. Cod. de maleficis & mathematic. &c. l. 9. tit. 18. Et leg. Mathematicos 11. Cod. de Episcopali audientia &c. l. 1. tit. 4.
(*i*) Edict. Aurelianen. an. 1560. art. 26. & Blesense an. 1579. cap. de Ecclesia art. 36.

CASUS II.

PORTIANUS, Astrorum peritiam affectans, tanquam certum affirmat, puellulum sibi quadam hora diei cujusdam sub eo, qui Venus dicitur, planeta natum, cum ad pubertatis annos pervenerit, imprimis fore mulierosum. Nunquid in eo peccat, atque judicium ejus Religionis præceptis est adversum?

BESPONS.

Portianus a peccato nequit excusari. Licet enim, *si quis cœlestium influxuum causas, ut inclinativas ad ea, quæ ex corporibus pendent, humana, suscipiat; nec errat, nec peccat;* inquit Cajetanus, *& ex consideratione Astrorum timere, cavere, audere, &c. aliquid, quatenus ex corporibus pendet, nullum peccatum est*, pergit idem Cardinalis, *servato moderamine conjecturæ, ut scilicet homo non pro certo, sed conjectura habeat, quicquid e cœlo ducitur circa humanas actiones ..... quia non subjiciuntur actiones humanæ cœlo, nisi per indirectam inclinationem; hoc est, nisi pro quanto pendent a corporibus:* attamen peccat, si simplicis conjecturæ limites excedat, effectus illos tanquam certo futuros suscipiendo: Atqui Portianus intra simplicis conjecturæ fines non se continet; cum pro certo asserat, filium suum, utpote sub Venere natum, fore mulierosum: quare errat & peccat; cum sit certum, hominis libertatem, quamvis peccato debilitatam, non penitus fuisse extinctam, atque adeo auxiliante gratia eum impudicitiæ, uti cæteris vitiis, posse obsistere.

Huic doctrinæ omnino assentitur s. Thomas dicens (*k*) *Divinationi, quæ ex opinione falsa vel vana procedit, ingerit se operatio dæmonis, ut hominum animos implicet vanitati aut falsitati. Vana autem aut falsa opinione utitur, si quis ex consideratione stellarum futura velit præcognoscere, quæ per ea præcognosci non possunt ..... subtrahuntur causalitati cœlestium corporum actus liberi arbitrii, quod est facultas voluntatis & rationis. Intellectus enim sive ratio, non est corpus, nec actus organi corporei; & per consequens nec voluntas, quæ est in ratione ..... Nullum autem corpus potest imprimere in rem incorpoream. Unde impossibile est, quod corpora cœlestia directe imprimant in intellectum & voluntatem. Hoc enim esset ponere intellectum non differre a sensu .... Unde corpora cœlestia non possunt esse per se causa operationum liberi arbitrii. Possunt tamen ad hoc dispositive inclinare, in quantum imprimunt in corpus humanum, & per consequens in vires sensitivas, quæ sunt actus corporalium organorum, qui inclinant ad humanos actus. Quia tamen vires sensitivæ obediunt rationi .... Nulla necessitas ex hoc libero arbitrio imponitur: sed contra inclinationem cœlestium corporum homo potest per rationem operari.* Ex quo ratiocinio sic concludit Angelicus Doctor: *Si quis ergo consideratione Astrorum utatur ad præcognoscendos futuros casuales, vel fortuitos eventus, aut etiam ad cognoscendum per certitudinem futura opera hominum; procedit hoc falsa & vana opinione: & sic operatio dæmonis se immiscet. Unde erit divinatio superstitiosa & illicita.*

Solus itaque (Deus) *in æternitate videt ea quæ futura sunt, quasi præsentia*, inquit *alibi* idem S. Doctor, (*l*) *si quis ergo hujusmodi futura prænuntiare aut præcognoscere quocumque modo præsumpserit, nisi Deo revelante, manifeste usurpat sibi quod Dei est. ... Hoc autem constat esse peccatum. Unde divinatio semper est peccatum.*

(*k*) S. Thom. 2. 2. q. 95. a. 1. in corp.
(*l*) S. Thom. 2. 2. q. 95. a. 2. in corp.

ATTENTIO.

ATTENTIO, generaliter loquendo, *est voluntaria*, inquit Polmanus (*m*) *animi applicatio ad id quod agitur;* v. g. applicatio ad orationem, quæ vel est externa, cum ad externam tantum verborum prolationem fit attentio; vel interna, cum fit ad sensum verborum mentis applicatio.

Quadruplex vulgo distinguitur attentio; scilicet, actualis, virtualis, habitualis & interpretativa.

Attentio actualis est *præsens animi applicatio, ad opus, quod agitur*, inquit idem Theologus (*n*) *qua re ipsa mens cogitat eodem momento, quo actus producitur externus*, ait Cabassutius (*o*), ut si quis de verbis orationis eorumque sensu actu cogitet.

Attentio virtualis est *Animi ad opus applicatio, non actu, sed virtute remanens ex actuali præhabita, non revocata* (*p*); vel, ut loquitur Cabassutius (*q*) *qua homo libere actum exerit exteriorem in virtute deliberationis, quæ præcessit: Ut cum quis ex vi præcedentis decreti*, ait ille, *proficiscendi Massiliam itineri se accinxit, & si proficiscendo in alias res distrahatur, neque de Massilia cogitet* (*r*).

Attentio habitualis est *Propensio ad attendendum, orta ex frequentatione actuum* (*s*); ita ut si actu de ea cogitatum fuisset, necessaria attentio non omissa esset. Asserit Cabassutius (*t*) cum Theologis duas priores attentionis species aut simul aut seorsim sufficere, ut actio aliqua sit voluntaria: *habitualis* vero *attentio*, ait, *neque humana vere est, neque rationem sequitur, neque sufficit ad ullum officium .... ut si noctambulus dormiens aliquid e canonicis horis recitaret.*

Attentio denique interpretativa, inquit idem Polmanus, (*u*) est *applicatio animi ad opus, non in se, sed in alio tanquam continente, vel causa.* Qualis est ea, quam quis habere censetur orans, ad verba, quæ distincte profert & attente.

(*m*) Polman. Brev Theol. par. 2. n. 826.
(*n*) Polman. ibid. n. 830.
(*o*) Cabassutius Jur. Can. Theor. & Praxis l. 2. c. 32. n. 10.
(*p*) Polman. ibid. n. 831.
(*q*) Cabassut. cit. n. 10.
(*r*) Idem ib.
(*s*) Polman. ibid. n. 832. & 833.
(*t*) Cabassut. ibid.
(*u*) Polman. ibid. n. 214.

CASUS PRIMUS.

CLAUDIUS, Beneficiarius Officium Breviarii recitans, ad accuratam tantum verborum prolationem, neglecto sensu, simpliciter attendit: Nunquid illud satis est ut a peccato sit immunis?

RESPONS.

Claudium a peccato non eximit sola ad verba attentio, quod clare evincit sanctus Thomas (*a*), qui triplicem distinguit attentionem. *Sciendum tamen est*, inquit sanctus Doctor, *quod triplex est attentio, quæ orationi vocali potest adhiberi. Una quidem, qua attenditur ad verba, ne aliquis in eis erret. Secunda, qua attenditur ad sensum verborum. Tertia, qua attenditur ad finem orationis, scilicet ad Deum & ad rem, pro qua oratur, quæ quidem est maximè necessaria: & hanc etiam possunt habere idiotæ.*

[(a) S. Thom. 2. 2. q. 83. a. 13. in corp.]

Prima attentio, ea videlicet, qua quis ad accuratam verborum pronuntiationem, non ad sensum attendit, præcise in se considerata non sufficit: illius namque ope divinæ laudes, non corde, sed more Psittacorum, ore tantum decantantur, ut ait Augustinus: (*b*) *Non quasi avium voce cantemus*, inquit sanctus Doctor; *nam meruli & psittaci & corvi, & picæ, & ejusmodi volucres, sæpe ab hominibus docentur sonare quod nesciunt..... quam multi mali & luxuriosi sic cantant digna auribus suis & cordibus. Novimus & dolemus: eo enim sunt pejores, quod non possunt ignorare quod cantant.* Altera igitur priori conjungenda est attentio, ita ut ad sensum verborum attendatur, ut suis olim commendabat Religiosis sanctus Bernardus (*c*), *Nil aliud, dum psallitis, quam quod psallitis cogitetis.* Et ut verbis suus respondeat affectus, uti docet sanctus Augustinus dicens: (*d*) *Deum laudate; & si orat Psalmus, orate: &, si gemit, gemite: &, si gratulatur, gaudete: &, si sperat, sperate: &, si timet, timete: omnia enim, quæ hic scripta sunt, speculum nostrum sunt.*

[(b) S. Aug. in Psal. 18. enarrat. 2. n. 1]

[(c) S. Bernar. Serm. 47. in Cant. n. 8.]

[(d) S. Aug. in Psalm 30. enarrat. 4. n. 1]

Eos tamen damnare nolumus, qui generali quadam ad Deum mentis attentione sunt contenti, aut pia, quæ verbis refertur, cogitatione mentem suam recreant: hæc est enim imaginationis humanæ mobilitas, ut continuo ad sensum verborum attendere nequeat. Imo ex s. Thoma, *hæc ultima attentio est laudabilior, quam secunda; & secunda, quam prima.* (*e*) Quamquam sub prætextu elevationis mentis ad Deum, mentem a sensu verborum, quæ proferuntur, avertere ex professo non liceat. Hæc est propositæ difficultatis enodatio, qua constat, in recitatione Officii sui per solam primam attentionem Claudium a peccato non liberari.

[(e) S. Thom. in 4. dist. 15. q. 4. a. 2. quæstiunc. 5. in corp.]

CASUS II.

ALEXIUS, Beneficiarius, initio recitationis Officii sui, statim Deum laudare, necessariasque sibi ab eo supplex gratias postulare, actu intendit; at in decursu diuturnis mens ejus sic abripitur distractionibus, ut toto eo tempore, nec ad Deum, nec ad verba, quæ profert, omnino attendat: nunquid ex eo fit, ut digne ac meritorie, Officium divinum non persolvat; ac recitata per has animi divagationes, iterare teneatur?

RESPONS.

Si involuntariæ sint & absque consensu illæ animi distractiones, ex his non impeditur Alexius, quominus digne & meritorie divinum persolvat Officium; nec proinde tenetur recitata per has animi divagationes repetere. Nam ex D. Thoma, si involuntariæ sint distractiones, factis, tamen, dum mens aberrat, suum manet precibus meritum, vi prioris intentionis, quæ semper, ut loquitur Schola, virtualiter subsistit. His autem pro certo involuntariæ agnoscuntur indiciis, si accurate rejiciantur; pristinaque revocetur attentio, per elevationem mentis ad Deum. *Dico, quod attentio in oratione manere debet semper secundum virtutem*, inquit Angelicus Doctor (*f*): *Sed non requiritur, quod semper maneat per essentiam actus. Manet autem secundum virtutem, quando aliquis ad orationem accedit cum intentione aliquid impetrandi, vel Deo debitum obsequium reddendi, etiamsi in prosecutione orationis mens ad alia rapiatur; nisi tanta fiat evagatio, quod omninò depereat vis primæ intentionis. Et ideo oportet, quod frequenter cor suum revocet ad seipsum.* Et alibi, postquam duplicem orationis fructum sic distinxit sanctus Doctor (*g*): *Unus fructus est meritum, quod homini provenit, alius fructus est spiritualis consolatio & devotio concepta ex oratione*; tum subdit: *Et quantum ad fructum devotionis spiritualis privatur, qui non attendit ad ea quæ orat, seu non intelligit: sed quantum ad fructum meriti, non est dicendum, quod privatur: quia sic multæ orationes essent sine merito; cum vix unum* Pater noster, *potest homo dicere, quin mens ad alia feratur. Et ideo dicendum est, quod, quando orans aliquando divertit ab iis, quæ dicit; seu quando quis in uno opere meritorio non continue cogitat in quolibet actu, quod facit hoc propter Deum; non perdit rationem meriti...... Prima vis* (intentionis) *facit totum opus meritorium; nisi interrumpatur per contrariam affectionem, quæ divertat a fine prædicto ad finem contrarium.*

[(f) S. Thom. in 4. dist. 15. q. 4. artic. 2. questiunc. 4. in corp.]

[(g) Idem in 1. ad Corinth. 14. lect. 3. Item 2. 2. q. 13. 2. 13. ad 3.]

At si quis e contra mentem ad alia, licet de se bona, voluntarie in oratione divertat, non solum meritum orationis, fructumque illius amittit, sed etiam culpam contrahit, si ex proposito iis mens occupetur, quæ pariunt distractiones; qualia sunt objecta exteriora; & quidem mortalis fieret culpa, si per notabilem officii, ad quod tenetur, partem distractio voluntaria perduraret. *Verbum Hugonis*, inquit etiam s. Thomas, (*h*) *intelligendum est, quando aliquis ex proposito mentem ad alia distrahit in oratione: tunc enim sine culpa non est: præcipue, si in aliis sponte se occupat, quæ mentem distrahunt, sicut sunt exteriora opera: etsi ad contrarium mens evagetur; etiam culpa mortalis erit. Si autem, sine hoc quod percipiamus, mens ad alia evagetur; vel culpa caret; vel parvissima culpa est; nisi præcedens cogitatio, ex qua contingit evagatio, talis in causa esse dicatur.* Quocirca qui sic voce tenus & aliis ductus cogitationibus oraret, is illo posset notari Scripturæ testimonio: (*i*) *Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longe est a me.*

[(h) Idem in 4. loco supra cit.]

[(i) Math. 15. 8.]

Frustra vero quis opposuerit, ab Ecclesia internam attentionem non posse præcipi sub specie hujus regulæ, (*k*) *Ecclesia...... de occultis non judicat.* Quamvis enim de internis, utpote sibi occultis rebus non judicet Ecclesia, ac eas proinde continere præcepto nequeat, si in se ipsis considerentur, hoc est, separatim a rebus externis; eas tamen præcipere indirecte potest & quatenus externo, quem imperat, actu involvuntur. Atqui externæ, quas imperat preces, absque attentione ac devotione non sunt veræ preces; quocirca ista attentio, quamvis actu interno contenta, cadit sub Ecclesiæ præceptum; unde ea potestate usa est in tribus œcumenicis Conciliis, in quibus Officii Breviarii recitationem attentam præcepit; videlicet Lateranensi sub Innocentio III. (*l*) Viennensi sub Clemente V. & Tridentino.

[(k) Concil. Trid. Sess. 24. c. 1. de reformat matrim. Et cap. Tua nos 21. de simonia &c. l. 5. tit. 3.]

[(l) Concil. Lateran. sub Innoc. III. c. 19. in cap. Dolentes 9. de celebrat. Missar. &c. l. 3. tit. 41. Conc Vienn. in Clement. Gravi de celebr. Missar. &c. l. 3 ti. 14. Conc. Trid. Sess 24. de reformat. c 12.]

Vide { OFFICIUM Breviarii. }

AUGURIUM

TERMINUS hic significat divinationem ex cantu vel clangore avium; atque a Polmano sic definitur: *Augurium est dæmonis responsio per observationem avium* (*a*)

Divinationis hæc species, seu pacto explicito, seu implicito fiat, est peccatum mortale, ut docet Sanctus Thomas: (*b*) *& auguriis, vel incantationibus servientem*, inquiunt Patres quarti Concilii Carthaginensis.... *a conventu Ecclesiæ separandum*, hoc est, excommunicatione dignum, præcipimus. (*c*)

Merito tamen fatetur Author allatæ definitionis (*d*) quod, *Quamvis futurorum contingentium prædictio spectet ad superstitiosam divinationem .... tamen licita est prædictio eventuum dependentium a cantu avium ...... tanquam causa naturali, aut cum iis habentium connexionem naturalem. Sic ex motu, aut cantu avium prædici possunt serenitates, pluviæ, tempestates &c.*

(*a*) Polman. Brev. Th p. 2. n 964.
(*b*) S. Th. 2. 2. q. 95. a. 3.
(*c*) Conc. Carthag. in can. Auguris. 12. 26. q. 5.
(*d*) Polman. ib. n. 966.

Vide, { SUPERSTITIO. Casu ultimo. }

AVARITIA.

AVARITIA est inordinatus amor divitiarum, erogationisque illarum tenacitas; ut definit Polmanus (*e*) juxta hæc Sapientis: (*f*) *Avarus non implebitur pecunia*, & hæc alia Sancti Augustini verba: (*g*) *Non solum avarus est, qui rapit aliena; sed & ille avarus est, qui cupide servat sua.*

Vitium illud, quod inter *capitalia* annumeratur, est semper mortale. 1. cum justitiæ est oppositum in re gravi, hoc est, ut explicat Sanctus Thomas: (*h*) *in quantum aliquis ...... acquirit pecuniam ultra debitum aliena surripiendo vel retinendo* 2. Aliquoties etiam est mortale, licet non justitiæ adversum. *Si in tantum .... amor divitiarum crescat*, inquit idem Angelicus Doctor, (*i*) *quod præferatur caritati, ut scilicet propter amorem divitiarum aliquis non vereatur facere contra amorem Dei & proximi; sic avaritia erit peccatum mortale.*

De iis autem, qui hujus speciei avaritiæ conscii sunt, loquitur Sanctus Augustinus dicens: (*k*) (Avari) *frui volunt nummo, uti autem Deo, quoniam non nummum propter* Deum *impendunt; sed Deum propter nummum colunt.* Sed extra hunc casum avaritiæ peccatum non est mortale; *Si autem inordinatio amoris intra hoc sistat*, addit idem S. Thomas, *ut scilicet homo, quamvis superflue divitias amet, non tamen præfert earum amorem amori divino, ut si propter divitias velit aliquid facere contra Deum & proximum; sic avaritia est peccatum veniale.* Attamen ab omni avaritia declinare debet verus Christianus, cum eam generatim & indistincte Scriptura in multis damnet locis, ad marginem indicatis. (*l*)

Cæterum avaritia jure merito peccatum mortale, dicitur: quia, ut ait S. Thomas, (*m*) *vitium capitale dicitur ...... ex quo alia vitia oriuntur .... sicut cum quis ad habendam pecuniam furatur, furtum ex avaritia nascitur.* Septem sunt autem, juxta eundem Angelicum Doctorem, (*n*) quæ ex avaritia oriuntur, scilicet: *proditio, fraus, fallacia, perjuria, inquietudo, violentia & contra misericordiam obduratio:* quorum in eodem Doctore legi potest applicatio; Addit S. Isidorus furtum, mendacium, & falsum testimonium, &, alia quædam vitia, quæ, ut probat idem sanctus Doctor, (*o*) ad septem allata superius per se referuntur.

(*e*) Polman. brev. Th. p. 2 n. 1055.
(*f*) Eccl. 5. 9.
(*g*) S. Aug. Serm. 107. c. 3 seu n. 4.
(*h*) S. Th. 2. 2. q. 118. a. 4. in corp. & ib. a. 3. in corp.
(*i*) Id. ib. c. a. 4. in corp.
(*k*) S. Aug. l. 11. de civit. Dei c. 25.
(*l*) Ecc. 10. 20. & 31. 5. Baruch. 3. 10. Eph. 3. 5. Coloss. 3. 5. Luc. 6. 24. & 18. 24. Matt. 19. 24. 1. Tim. 6. 9. & 10. Ja. 5. 1 &c.
(*m*) S. Th in 2. Sentent. q. 42. q. 2. ar. 3. in corp.
(*n*) S. Th. 2. 2. q. 118. a. fin.
(*o*) Id. c. a. fin. ad 3.

CASUS PRIMUS.

GRATIANUS sufficientibus, ut honestam pro statu suo vitam degat, bonis affluens, majora etiam peroptat, nihilque non molitur, ut alia, non iniquis tamen rationibus, inveniat. Nunquid ex eo fit avaritiæ conscius homo ille, & peccatum ipsius estne mortale?

RESPONS.

Ut avaritia non sit peccatum mortale, non justitiæ modo, sed nec caritati debet esse opposita. Cum non minus caritatis, quam justitiæ præcepto teneatur Christianus; quare si tanta sit augendæ rei Gratiano cupiditas, ut non vereatur præceptum caritatis infringere, quo eam expleat; dubium esse nequit, quominus lethalis culpæ sit conscius. Hanc difficultatem ita solvit sanctus Thomas (*p*) his verbis: *Si ergo*, inquit, *in tantum divitiarum amor crescat, quod præferatur caritati: ut scilicet*

pro-

(*p*) S. Aug. Serm. 108. n. 4.

propter amorem divitiarum aliquis non vereatur facere contra amorem Dei & proximi; sic avaritia erit peccatum mortale. Qua solutione multos speciales casus facile est dissolvere, unde istum minutius non expendemus.

CASUS II.

Nunquid avaritiæ peccati damnari potest PHILOMENUS, homo ditissimus, nec amplioris quidem fortunæ cupidus, qui cum se suamque familiam solitis redditibus honeste possit sustentare, numeratæ 100000. librarum pecuniæ summam voluptuose possidet, eamque acri studio servat intactam.

Eo se tuta putat esse conscientia, 1. quod pecuniam hanc duobus tribusve suis filiis conservet. 2. quod in posterum plures se putat esse suscepturum filios. 3. quod multi sint absque pecunia vitæ casus insuperabiles, uti sunt morbi diuturni, bella, fames, incendia, aliaque id genus, quæ prudenter prospicienda sunt. 4. denique, quod pauperes solita eleemosyna sublevet. Nonne ex his ab avaritiæ peccato eximitur Philomenus?

RESPONS.

(a) S. Aug. Ser.107.n.4. Ex Sancto Augustino: (a) *Non solum avarus est, qui rapit aliena, sed & ille avarus est, qui cupide servat sua*. Unde ex tali sua servandi cupiditate procul dubio avaritiæ fit homo conscius, & coram Deo da-
(b) Eccli. 16. v.9. & 10. mnandus, ut indicant hæc verba Sapientis; (b) *Avaro autem nihil est scelestius: nihil est iniquius, quam amare pecuniam*: quia avarus huic uni rei studet, *& hic enim animam suam venalem habet, quoniam in vita sua projecit intima sua*. Totam in ea spem ac felicitatem reponit, unice contentus eam vel oculis vel manibus prensare, illiusque tantummodo jacturam reformidans.

Unde avaritia a Sancto Thoma turpissimum dicitur vitium, quod hominem pecuniæ bono, scilicet caduco, ac Sapiente indigno subjiciat: hinc voluptuoso aut superbo contemptibilior est avarus ob avaritiam, *quæ*, ut ait Apostolus: (c) *est simula-* (c) Coloss. 3.5
crorum servitus, & qua pecuniæ suæ magis, quam ethnicus idolo est addictus, ut nimirum nova acquirat, vel parta conservet. Quare ex Sancto Gregorio avaritiam consequuntur fraus, perfidia, mendacium, perjurium, vis, proditio, in pauperes & in se ipsum immanitas. Ex quibus facile colligitur, Philomenum, bonis suis effocatum ab avaritiæ peccato eximi non posse, tantam servando pecuniæ summam, quam facile ad usus legitimos posset convertere, ac deberet.

Verum eas, quas affert, cupiditatis suæ causas perpendamus, *dicturus es*, inquit Sanctus Augusti-
nus: (d) duobus tribusve *filiis meis servo; hæc vox* (d) S. Aug. in Psal.38.n.11.
pietatis, est excusatio iniquitatis, & alibi, (e) *palliare se volunt nomine pietatis & dealbare, ut quasi* (e) Idem. Serm.9. n.20.
propter filios videantur servare homines, quod propter avaritiam servant. At novos, addit, spero me suscepturum filios: sed quid sub spe futuræ prolis licetne tantam, & forsan inutiliter, ipsi servare pecuniæ summam? *Scis eum possessurum, cui servas? Aut si nondum natus est, scis nasciturum?* respondet
Sanctus Augustinus: (f) *Servas filiis, incertum est an* (f) Idem in Psal.38.n.12.
futuris, an possessuris. pergit sanctus Doctor, *forte enim possessus possidebit, & quod a te habebit, non tenebit*. Supponamus etiam, speratos fore pueros, præter jam natam sobolem. An certus est is, de tradendo ipsis thesauro, qui incendia, bella, cæterosque eventus fortuitos causatur? *forte cum ei servas*, addit idem sanctus Doctor, *antequam ille veniat, tu perdes: quam multi redierunt ad domos suas, & quod posuerunt, non invenerunt*.

BAPTIS-

BAPTISMUS.

BAPTISMUS, primum Ecclesiæ Sacramentum, quod ideo *Sacramentum fidei* & *janua Sacramentorum* appellatur, est Sacramentum, quo remittuntur peccatum originale, cunctaque peccata actualia, tum quoad culpam, tum quoad pœnam.

Triplicem Baptismi speciem distinguunt Theologi, *fluminis* videlicet, *flaminis*, *& sanguinis*; *fluminis*, qui in aqua confertur, *flaminis*, qui per Spiritum Sanctum cor immutantem cum proposito recipiendi Sacramentum, operatur, *& Sanguinis*, qui in martyrio consistit. Ex his tribus primus solus est verum Sacramentum; reliqui vero Baptismi metaphorice dicti, eandem producunt gratiam, ac Sacramentum ipsum, cujus vicem supplent.

Ordinarius hujus Sacramenti minister est Sacerdos: ast in casu necessitatis, non valide modo, sed & licite a qualibet persona conferri potest.

Ut reliqua Sacramenta, sic Baptismum instituit Christus; verum quo tempore instituerit, inter se disputant Theologi; quidam volunt ab eo tantum post mortem & Resurrectionem suam, quidam ante fuisse institutum contendunt. Docet S. Thomas (*a*) ante mortem suam Christum instituisse Baptismum, tum cum a Joanne in Jordane fuit baptizatus: sed hujusce Sacramenti necessitatem, non nisi post mortem ipsius fuisse constitutam, & ab Apostolis promulgatam. Id quidem ex Scriptura, Sanctorum Patrum testimoniis suse probat Sylvius, atque contendit ipsius necessitatem non fuisse stabilitam ante descensum Spiritus Sancti in Apostolos, cæterosque fideles eorum comites die Pentecostes, cum nimirum palam divulgata est. Verum, cum ista quæstio nec ad fidem, nec ad mores pertineat, hanc controversiam libenter omittimus.

Materia hujus Sacramenti est aqua naturalis & elementaris, cui immergitur infans, vel qua aspergitur; cuique in nulla necessitate alia qualibet aqua seu liquor potest supplere.

Forma in his verbis posita est: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Nullaque alia ad validittatem hujus Sacramenti forma sufficere potest; unde si quis baptizaret dicens, *Ego te baptizo in nomine Christi*, vel, *in nomiue Sanctissimæ Trinitatis*, is validum non conferret Sacramentum, ut patebit ex decisione septima, in qua solventur antiquæ authoritates, quibus contrarium statui videtur. Ratio est, quia necessario expressa debet fieri mentio cujuslibet e personis Sanctissimæ Trinitatis in forma hujus Sacramenti; juxta præceptum, verbaque ipsa Christi, in ultimo Sancti Matthæi Evangelii capite, Apostolos suos ante ascensionem in universum orbem mittentis docere omnes gentes. Hanc doctrinam sequuntur Sanctus Cyprianus in Epistola sua ad *Jubajanum* (*b*), Sanctus Basilius, (*c*) denique multis in locis Sanctus Augustinus. (*d*)

Ordinarius hujus Sacramenti minister est Sacerdos: verum quilibet homo valide illud, & etiam licite; seu Christianus, Judæus, infidelis, aut paganus, vir aut mulier sit; in necessitate potest administrare, modo illud conferens intendat facere id ipsum quod facit Ecclesia.

Baptismus in eodem subjecto absque gravi crimine & etiam irregularitate nequit iterari; nam, licet in casibus tantum jure expressis teneri debeat irregularitas, quæ nulla vel Canone vel Decretali pro iterantibus Baptismum, exprimitur; hujusce tamen criminis vel irregularitatis nodo ligati habentur, ut docent communiter peritissimi Theologi cum multis Canonistis, quales sunt Sylvius in suo commentario in tertiam partem Summæ Sancti Thomæ, Scotus, Sylvester, Navarra, aliique permulti, qui rem concludunt ex Decretali Alexandri III. (*e*) ad Abbatem Sanctæ Genovefæ, unde quid simile colligi potest; id vero de iis tantum intelligi debet qui certi de collato Baptismo absolute; non de iis qui in dubio positivo sub ista conditione, *si non est baptizatus*, denuo baptizant; quamvis contrarium asserat Author Catechismi Concilii Tridentini, qui ea in re nullam opinionis suæ rationem afferens a communi Doctorum Sententia recedit.

(*a*) S. Th. 3. p. q. 66. a. 9.

(*b*) S. Cypri. Ep. 73.

(*c*) S. Basil. l. de Spiritu Sancto c. 12.

(*d*) S. Aug. l. 3. de Bapt. c. 12. 13. 15. lib. 6 c. 25. lib. 7. c. 53.

(*e*) Alexan. III. in c. ex litterarum 2 de apostatis

Duplex

Duplex est hujus Sacramenti effectus: Prior character Christiani: alter gratia habitualis & sanctificans: nam ut omnes in Adam mortui sunt, & in Christo renascuntur *ex aqua & Spiritu Sancto*, ex ejus oraculo; fiunt Christi & Ecclesiæ membra viva, *filii*, *& heredes*, *heredes quidem Dei*; *coheredes autem Christi*, ut loquitur Apostolus; (*a*) ac fuse exponit Sanctus Chrysostomus in sua ad Neophytos homilia. Omnibus sive infantibus, sive adultis, hoc est, qui a fidelibus aut infidelibus parentibus orti sunt, Baptismus absolute est necessarius *necessitate medii*, ut explicant Theologi, & statuit Concilium Tridentinum, a quo contrarium docentes hoc Anathemate damnati sunt. (*b*) *Si quis dixerit Baptismum liberum esse; hoc est, non necessarium ad salutem; Anathema sit*. Eamque necessitatem supplet duntaxat vel Martyrium, vel sincera animi ad Deum conversio cum voto recipiendi Sacramentum.

(*a*) Ad Rom. 8. 17.

(*b*) Concil. Tr. Seff. 7. c. 2. & 5.

Non alibi, quam in Ecclesia, excepto urgentis necessitatis casu, aut de expressa Episcopi sui facultate, baptismum conferre potest Parochus, aut quilibet alius sacerdos; neque nude, ac omissis ab Ecclesia præscriptis ritibus, nisi idem concedat Episcopus, aut infanti præsens immineat mortis periculum; qua in circumstantia prætermissæ suppleri debent cæremoniæ, si sufficienti post acceptum baptismum tempore infans fuerit superstes.

Una ex his cæremoniis est, ut baptizato detur patrinus, qui 1. sic dicitur, quia *spiritualis patris onus implere debet erga filiastrum*, ut loquitur Theologus. *Sponsor* quoque vocatur, *quia spondet & respondet pro baptizato*, *quod Satanæ*, *pompis ejus omnibusque operibus abrenuntiabit*. 3. Denique *Susceptor*, nominatur: *quia de manu baptizantis baptizatum suscipit in fidem*, *curamque suam*. Unde Religiosi ac Religiosæ, cum Superiorum suorum obedientiæ subjecti, & a rebus externis sejuncti, ac proinde patrinorum officia explere nequeant, ad hoc munus non admittuntur; uti ab eo quoque excludi debent Infideles, Hæretici, Excommunicati denuntiati, ac peccatores publici & scandalosi.

Tribus modis valide conferri potest baptismus. 1. immersione. 2. infusione; & 3. aspersione. Horum omnium antiquissimus, quique non modo in Latina, sed etiam Orientis Ecclesia maxime viguit, fuit immersio, ut docent Concilia, Patres Ecclesiæ, Historia Ecclesiastica, & Græcorum Euchologium. Ritum hunc etiamnum observant Ecclesiæ quædam, uti Mediolanensis, quod constat ex his Ambrosiani Ritualis terminis (*c*). *Interrogatus* (baptizandus) *ter mergitur in memoriam mortis & resurrectionis Christi Domini*, *utque intelligat*, *se cum Christo consepultum*, *resurrecturum esse*. *Trina autem mersione significatur triduana Domini sepultura*. Tum subdit hoc Rituale, *Parochus infantem supinum*, *a patrino sublatum*, *utraque manu excipit*; *& mergendo*, *si certo scit*, *illum non esse baptizatum*, *explicate profert*: N. ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen, *quæ verba proferantur*, *dum ter mergit*: *semel*, *dum ait*. N. ego te baptizo in nomine Patris, *iterum dum ait*, & Filii: *tertio dum dicit*: & Spiritus Sancti. Amen.

(*c*) Rit. amb. t de instruct. Baptism.

Quod ad aspersionem pertinet, eam fuisse ab Apostolis usurpatam valide conjicitur, qui una die 3000. & 5000. hominum baptizabant.

Hodiernus denique obtinet usus, ut infusione aquæ in caput infantis baptisma conferatur.

Parochus, in Gallia, omnium in sua Parœcia baptisatorum Codicem, cujus paginæ numeratæ per primam & ultimam a Judice Regio propria subsubscriptionis nota sint insignitæ, habere tenetur, similemque post sex hebdomadas cujusque anni elapsi subscriptum, & pro vero assertum tabulario Regii Judicis, in cujus jurisdictione sita est sua Ecclesia, suppeditare, conformiter ad Edictum an. 1667. (*d*), quo etiam statuitur, ut in eo fiat mentio de die natali infantis, atque ut baptismi descriptæ formulæ subscribat Parochus aut Vicarius baptizans, una cum parrino vel matrina, & etiam, si adsit, patre infantis.

(*d*) Edict. an. 1667. t. 20.

CASUS PRIMUS.

OCTAVIANUS, puerum vicini sui recens natum & de vita periclitantem baptizaturus, limpidam non habens aquam, e luto expressam aquam adhibuit. Nunquid validus est hic baptismus; & esset pariter, si aquam alteri liquori, ut juri carnium permixtam adhibuisset?

RESPONS.

Baptismus valide, in qualibet aqua, modo sit naturalis, sive fluviatili, fontana, marina, palustri &c. sive e glacie aut nive expressa, sive alteri aut liquori aut materiæ permixta, potest conferri; modo naturam aquæ servet, nec alterius materiæ nimia permixtione aqua esse desinat. Huc redit longa D. Thomæ sic concludentis argumentatio (*e*): *Sic ergo dicendum est*, *quod in qualibet aqua*, *qualitercumque transmutata*, *dummodo non solvatur species aquæ*.

(*e*) S. Th. 3. p. Sum. q 66. a. 4. in corp.

(a) Idem ibid. art. 2.

aqua, potest fieri baptismus. Et paulo post (a); *admixtio Chrismatis non solvit speciem aquæ; sicut nec etiam aqua decoctionis carnium, aut aliorum hujusmodi, nisi forte sit facta tanta resolutio corporum lixatorum in aqua, quod liquor plus habeat de aliena substantia, quam de aqua; quod ex spissitudine perspici potest. Si tamen ex liquore sic inspissato exprimatur aqua subtilis, potest in ea fieri baptismus sicut & in aqua, quæ exprimitur ex luto, licet in luto baptismus fieri non possit*. Denique, idem de lixivia asserit Sanctus Doctor (b): *Quia tales aquæ non incorporantur per artem, vel naturam aliquibus corporibus mixtis, sed solum alterationem quandam recipiunt ex hoc quod transeunt per aliqua corpora*. Hæc est ejus ratio. Ex quo sequitur, validum esse ab Octaviano collatum baptismum; si fluens, ac speciem suam retineret aqua, quam adhibuit. Quod dicendum de quacumque alia aqua naturali, quamvis permixta carnium decoctioni, alteriusve corporis, ex cujus mixtione naturam aquæ non amittat.

(b) Idem ibid. ad 4.

CASUS II.

METRODORUS, recenter natum infantem suum, brevi moriturum, cum domi suæ mineralem tantum aquam vel lixiviam haberet, ea baptizavit. Nunquid validus est baptismus?

RESPONS.

Duplex distinguenda est aqua mineralis; altera naturalis, artificialis altera. Certum est, a Metrodoro infantem suum baptizari potuisse aqua minerali naturali; quia elementaris aquæ formam & proprietates multas retinet. Hæc aquæ species: quod idem de lixivia dicendum; ut dicit S. Thomas (c): *In lixivio*, inquit, *& in aquis sulphureorum balneorum potest fieri baptismus: quia tales aquæ non incorporantur per artem vel naturam aliquibus corporibus mixtis, sed solum alterationem quandam recipiunt, &c.* Ast aqua mineralis artificialis est insufficiens Baptismi materia, qua si usus est Metrodorus, invalidus est pro certo infantis sui Baptismus, ut docet S. Thomas, (d) & in una Decretali statuit Innocentius III. (e)

(c) S. Thom. 3. part. q. 66. a. 4. ad 4.

(d) Idem ib. in corp. & ad 5.

(e) Innoc. III. in cap. non ut apponeres. de bapt. & ejus effectu.

CASUS III.

MAINFREDUS moribundum infantem baptizaturus, cum aquam tantum alteri liquori in magna quantitate permixtam invenisset, potuitne dubiam illam absque peccato adhibere materiam, cum foret incertum, quis alteri liquor prævaleret?

RESPONS.

Potuit, quia in casu tam gravis necessitatis materia dubia licet uti, cum certa non suppetit. Ita sentit doctus Theologus in suo Commentario in S. Thomam dicens: (f) *Uti materia & forma dubia, cum possis habere certam & indubitatam, peccatum est mortale. Si autem non possis habere aliam; & necessitas aut salus proximi postulet ministrari Sacramentum; licet ea uti, quia*, inquit, *in dubiis eligi potest pars minus periculosa: neque est ullum periculum irrisionis rerum divinarum, quandoquidem necessitas id postulet*. Attamen, si deinceps sit aquæ puræ copia, infans denuo, si sit superstes, foret sub conditione baptizandus.

(f) Franc. Syl. in 3. p. S. Th. q. 60. art. 8. quæsit. 3. conclu. 4.

CASUS IV.

Roganti LUBINO, Parœciæ suæ Domino, ut domi suæ natum sibi infantem, vellet baptizare Parochus, donec in Ecclesia supplerentur cæremoniæ, ac nomen a Galliæ Marescallo, qui tum in Germania regiis præerat copiis, quique infantis patrinus erat futurus, acciperet, morem gessit Parochus ille; nonne propria authoritate absque peccato ita se gerere potuit?

RESPONS.

Parochus ille, absque gravi peccato infantem in domo illius Domini baptizare non potuit, nisi præsens subesset mortis periculum. Hæc est enim Ecclesiæ regula, ut Baptismus, extra casum urgentis necessitatis, non nisi in Ecclesia conferatur; exceptis tantum Regum vel Principum liberis, ut a Clemente V. in Concilio Oecumenico Viennensi an. 1311. constitutum est. „ Præsenti prohibemus Decreto, „ *inquit hic Papa*, (g) ne quis de cætero in aulis, „ vel cameris, aut aliis privatis domibus, sed duntaxat in Ecclesiis, in quibus ad hoc fontes specialiter sunt deputati, aliquos (nisi Regum, vel „ Principum, quibus valeat in hoc casu deferri, liberi extiterint; aut talis necessitas emerserit, propter quam nequeat ad Ecclesiam absque periculo „ propter hoc accessus haberi) audeat baptizare. „ Qui autem secus præsumpserit, aut suam in hoc „ præsentiam exhibuerit, taliter per Episcopum „ suum castigetur, quod alii attentare similia non „ præsumant. Constitutionem hanc in Synodis suis acceptarunt Episcopi, aut Statutis suis, (h) & a quibusdam etiam lata est in transgressores excommunicationis pœna, *ipso facto*. (i)

(g) Clem. v. in Clement. unica de bap. & ejus effect.

Novam etiam huic rei probationem addit Rituale Romanum jussu Pauli V. editum, in quo sic habetur: *In privatis locis nemo baptizari debet, nisi forte sint Regum, aut magnorum Principum filii, id ipsis deposcentibus; dummodo id fiat in eorum Capellis, seu oratoriis & in aqua baptismali de more benedicta*.

(h) Syn. Mechlinens. an. 1607. tit. 3. Syn Atrebat. cap. 5. de bap. Conc. Narb. an. 1605. c. 14. de bapt. Sacr.

(i) Stat antiq. Camer. tit. 2. Et Manual. Pastor. ejusd. Diœces.

Decisionem hanc asserunt Sylvius (k) & quatuordecim, quos laudat, Authores, seu Theologi, seu Canonistæ, quorum Sotus & Navarra (l), tam justæ Legis transgressionem lethalem esse contendunt, quibus ipse assentitur, etiam addendo: *Quoniam vero Clementina prædicta est de re magni momenti, & strictum continet præceptum, ideo ipsius transgressionem esse mortalem, etiam ex sententia illorum, qui id non aperte exprimunt, omnino est existimandum*.

(k) Sylvius resol. var. v. Baptismus. 4.

(l) Dom. Sot. in 4. dist. 4. 1. 3 Navar. Man. a. 22. n. 7.

Graviter igitur peccavit is, de quo agitur Parochus, Ecclesiasticum propria authoritate, nimiaque in Parœciæ suæ Dominum indulgentia, præceptum infringens, non obtenta Episcopi sui licentia, atque contemptu, saltem tacito, Baptismatis cæremonias contra expressum Tridentini Concilii Statutum omittens. (m)

(m) Concil. Trid. Sess. 7. Can. 13.

Juvat hic observare, vocem hanc, *Principes*, intelligi tantum de supremis Principibus, non vero de iis, qui cum Principum dignitate floreant, subditi sunt tamen Regis, aut alterius supremi Principis; ut post Glossam, aliosque Authores observat mox laudatus Theologus.

CASUS V.

Nunquid peccavit EPIPHANIUS, Sancti Josephi Parochus, qui, cum baptismalem aquam pro reliquo anno non satis esse ad finem Septembris advertisset, communem aquam propria authoritate superinfudit in supplementum?

RESPONS.

In casu proposito non peccavit ille Parochus; imo sancti Caroli Borromæi consilium hac in re secutus est (n): dicit enim, quod, si adverterit Parochus, aquam baptismalem in fonte baptismatis deficere, aut præ temporis diuturnitate corrumpi, in Metropolitanam, aut Parochianam vicinam perget Ecclesiam, *unde*, inquit sanctus Cardinalis, *proprio vasculo nitido aquam baptismalem accipiat, in Parochialemque Ecclesiam secreto ferat, ubi, quam primum in fontem effundet, baptismalique aqua allata tantum etiam aquæ puræ, nitidæ, & recentis addet, quantum satis erit: Hoc ipsum quoque præstabit, si etiam aqua baptismalis per annum aliquo modo defecerit*: observans nihilominus, quod aqua communis addita baptismali, *longe paucior sit*, ut alibi dicit.

(n) Act. Ecclesi. Mediol. par. 4. de Bap. administrat. tom. 1. p. 410.

CASUS VI.

GERARDUS, sancti Mamerti Parochus, cum tempore Paschatis advertisset, sufficientem sibi superesse Chrismatis & Olei sacri copiam, non aliam ab episcopo recens consecratam requisivit, sed veteribus per insequentem annum in collatione Baptismi usus est. Nunquid ita se gerere potuit absque peccato?

RESPONS.

Parochus ille ex hac sua negligentia grave commisit peccatum, cum in re permagni momenti Ecclesiæ regulas violaverit. Nam, quod ad Chrisma pertinet, necesse est, ut vetere combusto, recens ab Episcopo consecratum Feria quinta in Cœna Domini adhibeatur, ut statuit Canon antiquus, quem

Fa-

Fabiano adscribit Gratianus, in quo Summus hic Pontifex, qui ineunte sæculo tertio vivebat, ea de re sic loquitur in sua secunda ad Episcopos Orientis Epistola (a): *Litteris vestris inter cætera insertum invenimus, quosdam regionis vestræ Episcopos a vestro nostroque ordine discrepare, & non per singulos annos in Cœna Domini Chrisma conficere .... errant vero, qui talia excogitant, & mente vesana potius quam recta sentientes hæc audent ..... sancti Chrismatis confectio per annos singulos est agenda, & de anno in annum revocanda & fidelibus tradenda: quia novum Sacramentum est per singulos annos, & jam dicto die innovandum, & vetus in sanctis Ecclesiis cremandum*. Tum subdit: *Ita a sanctis Apostolis & successoribus eorum accepimus & vobis tenenda mandamus*. Nec minus Oleum sanctum est renovandum quolibet anno; licet enim de eo nulla fiat in jure expressa mentio; sufficit, ut id ab Episcopo præcipiatur in Rituali, quod jus continet, quo sub peccato tenetur quilibet Parochus.

(a) Fabianus in Can. Litteris. 18. de consec. dist. 3.

CASUS VII.

Vvalericus, Agricola, infantem, quem modo sibi peperit uxor sua, ad extrema redactum baptizavit, ipsum in aqua immergens, & hæc sola verba proferens: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Nunquid validus est hujusce infantis Baptismus? aut etiam validus esset, si Vvalericus dixisset; *Ego te baptizo in nomine Sanctæ Trinitatis*, vel *in nomine Jesu Christi*.

RESPONS.

Ad primam difficultatem respondemus, infantem non valide fuisse baptizatum. Nam ad essentiam formæ Baptismi pertinet, ut baptizantis actio ac baptizati persona exprimantur dicendo: *Ego te baptizo*: ut docet sanctus Thomas his verbis (b): „De subtractione, hoc certum est, quod, si subtrahatur aliquod, quod sit de substantia formæ, non est Baptismus .... sed quidam dicunt, quod expressio actus non est de substantia formæ: unde, si subtrahatur, facta sola Trinitatis invocatione, erit Baptismus. Sed contra hoc est Decretalis Alexandri Papæ III. (c), qui dicit, quod, si quis puerum in aqua ter merserit, dicendo: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*; si non dicat: *Ego te baptizo*; talis immersio non facit Baptisma. Oportet enim, quod per formam virtus Trinitatis invocatæ ad materiam propositam determinetur; quod fit in expressione actus. Similiter etiam expressio personæ baptizatæ est de substantia formæ: quia per eam determinatur actus ad hunc baptismum: & ideo, si subtrahatur, non erit baptismus.

(b) S. Th. in 4. dist. 3. q. 2. a. 2. quæstiunc. 3. in corp.

(c) Alex. III. in capit. Si quis de bapt. & ejus effect. l. 3. tit. 42.

Idem dicendum, si puerum suum baptizasset Vvalericus, dicens: *Ego te baptizo in nomine Sanctæ Trinitatis*. Nam certum est expressam trium personarum invocationem esse essentialem Baptismi formæ, quam Christus ipse Apostolis suis præscribere dignatus est his verbis (d): *Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Unde colligendum hanc aliam formam: *Ego te baptizo in nomine Jesu Christi*, non sufficere ad validitatem Baptismi.

(d) Matth. 28. 19.

Attamen ultro concedimus, non unam fuisse antiquorum sententiam de validitate aut invaliditate hujus formæ: *Ego te baptizo in nomine Jesu Christi*: multi namque eam ad validitatem Baptismi sufficere contenderunt, inter quos præcipuus est Sanctus Ambrosius (e), cujus authoritate motus Nicolaus I. ad eandem opinionem adductus est; ut patet ex hac sua ad Bulgaros an. 866. facta responsione (f). *A quodam Judæo, nescitis utrum Christiano, an Pagano; multos in patria vestra baptizatos asseritis, & quid de iis sit agendum, consulitis. Hi profecto, si in nomine sanctæ Trinitatis, vel tantum in Christi nomine, sicut in actibus Apostolorum legimus, baptizati sunt (unum quippe idemque est, ut sanctus exponit Ambrosius) constat eos non esse denuo baptizandos*. Eandem sententiam amplectitur Nemausense Concilium (g) nam præscripta solita forma, qua sanctissimæ Trinitatis singulæ personæ exprimuntur, subdit postea: *Idem dicimus, scilicet infantem baptizatum esse, si baptizans dixit*: Baptizo te in nomine Christi. Eandem quoque opinionem sequitur sanctus Bernardus (h) ac pro se, uti Nicolaus I. decimum laudat Actuum Apostolorum caput, quod eodem sensu explicat venerabilis Beda. Idem quoque scripsit Petrus Lombardus (i).

(e) S. Amb. l. 1. de Spiritu Sancto c. 3. seu n. 42.

(f) Nicol. I. in Can. A quodam 24. de consec. dist. 4.

(g) Conc. Nemausens. an. 1284. tit. de Bapt.

(h) S. Bernar. Epist. 403.

(i) Magist. sen. l. 4. dist. 3.

Præcipui quidem momenti videntur esse allatæ authoritates; iis tamen non obstantibus, contrarium docent communiter Theologi, qui nituntur authoritatibus 1. Sancti Cypriani (k), qui collatum sub hac forma Baptismum irritum esse contendit. 2. Quadragesimi octavi & quadragesimi noni Canonis, inter eos, qui *Apostolici* dicuntur, qui Baptismum collatum *in mortem Christi* improbantes, tres in forma hujusce sacramenti personas sanctissimæ Trinitatis ex professo enuntiari volunt. 3. Sanctorum Basilii & Leonis (l). 4. Didymi, & sancti Gregorii Papæ (m). 5. Isidori, cognomine Mercatoris, qui dicit (n): *Proinde, si omissa qualibet Trinitatis persona Baptisma detur; manifeste in regenerationis aqua nil agitur, nisi tota Trinitas invocetur*. 6. Sancti Fulgentii (o). 7. Sancti Augustini (p). 8. Sancti Joannis Damasceni, qui dicit (q): *Qui in sanctam Trinitatem minime baptizati sunt, hi denuo baptizentur, necesse est*. 9. Hanc etiam Pelagii Papæ ad Gaudentium Episcopum scribentis relatam in canone decisionem in medium adducunt (r): *Si re vera hi de hæreticis, qui in locis tuæ dilectioni vicinis commorari dicuntur, solummodo se in nomine Domini baptizatos fuisse forsitan confitentur, sine cujusquam dubitationis ambiguo, eos ad Catholicam fidem venientes in sanctæ Trinitatis nomine baptizabis*. Et in alio Canone (s) in quo Baptismum *in nomine solummodo Christi* collatum improbat; eumque tantum verum admittit, qui in nomine Sanctæ Trinitatis; eo, quo Christus ipse apud Matthæum præscripsit, modo, id est, tres personas exprimendo confertur. 10. Nituntur quoque hac alia decisione Zachariæ Papæ (t) qui Anglicanum Concilium relatum, in quo soluta fuerat hujusmodi solemnis quæstio, approbat, ejusque Decretum his verbis confirmat: *Quod omnino verum est, quia si lotus in Fonte Baptismatis quis fuerit sine invocatione Trinitatis, perfectus Christianus non est, nisi in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti fuerit baptizatus. Hoc quoque observari in prædicta Synodo Sacerdotes voluerunt, ut qui vel unam de Trinitate personam in Baptismo non nominaret; illud Baptisma esse verum non posset: quod pro certo verum est*. 11. Authoritate S. Thomæ, (u) qui expresse docet, absque explicita trium personarum mentione invalidum esse Baptisma. *Unde non sufficit intellectus, vel fides Trinitatis ad perfectionem Sacramenti*, inquit Angelicus Doctor, *nisi sensibilibus verbis Trinitas exprimatur*. 12. Authoritate sancti Bonaventuræ (x) aliorumque celeberrimorum Theologorum, qui in eo cum antiqua Ecclesiæ consentiunt Doctrina, quam docuere Patres mox laudati, ipse quoque Tertullianus his verbis (y): *Lex tingendi imposita est, & forma præscripta*: Ite, *inquit*, docete nationes, tingentes eas in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti; & Sanctus Cyprianus istis adeo expressis (z): *Ubi post Resurrectionem a Domino Apostoli ad gentes mittuntur; in nomine Patris, & Filii, & Spiritus* (Sancti) *baptizari Gentiles jubentur. Quomodo ergo quidam dicunt foras extra Ecclesiam, imo contra Ecclesiam, modo in nomine Jesu Christi ubicumque & quomodocumque Gentilem baptizatum remissionem peccatorum consequi, quando ipse Christus gentes baptizari jubeat in plena & adunata Trinitate?* Idem docet sanctus Hilarius, cæterique Patres. Hanc itaque sententiam amplecti debemus non modo ut certiorem & præcipua authoritate pollentem, sed etiam ut tutiorem, quæ videlicet cum verbis Christi in ultimo Matthæi capite prolatis & præscriptis apprime consentit.

(k) S. Cyprian. Epist. 73.

(l) S. Basil. l. de Sp. Sanct. c. 12. in fine. S. Leo Epist. 4. c. 3.

(m) Didymus l. 2. de Spirit. Sanct. S. Gr. l. 9. Epist. 61.

(n) Isidor. l. 2. de Ecclesiast. offic. c. 24.

(o) S. Fulg. l. de Incar. c. 11.

(p) S. Aug. lib. 3. de Bapt. c. 15. seu n. 28. Et in Canon. Sanctum 36. de Consecr. dist. 4.

(q) S. Joan. Damasc. l. 4. de fide. c. 10.

(r) Pelag. in can. Si revera. 30. de consecrat. dist. 4.

(s) Idem in Can. Multi. 82. ibid.

(t) Zacharias in can. In Synodo. 83. ibid

(u) S. Th. 3. p. Sum. Theol. q. 68. a. 6. in corp.

(x) S. Bonav. in 4. dist. 3. par. 1. a. 2. q. 2.

(y) Tertull. l. de Bapt. c. 13.

(z) Cyprian. Epist. 73.

Quod ad oppositas authoritates attinet, non abs re erit, aliquid de iis dicere, atque ut a potiori, quæ cæteris fundamentum præbet, quæque a quibusdam Actuum Apostolorum locis ducitur, in quibus asseritur, Baptismum conferri *in nomine Christi*, initium sumamus; Respondendum, per hæc verba Sacramenti formam non designari, sed solum discrimen inter Baptismum Jesu Christi, & Baptismum Joannis Baptistæ; ita ut, cum quidam affirmantur baptizati

in

in nomine Christi, hoc significet, eos baptismo a Christo instituto, non vero a Sancto Joanne, fuisse initiatos. Quæ quidem explicatio obvia est, & simplici 19. Capitis Actuum Apostolorum lectione, fit manifesta. Ibi namque legimus, quod, cum Ephesum venisset Paulus, & quosdam invenisset Christi Discipulos, & quos proinde baptizatos existimabat, ab iis petiit, num Spiritum Sanctum accepissent, hoc est, Sacramentum Confirmationis, quo fidelibus datur Spiritus Sanctus; cui responderunt: *Neque, si Spiritus Sanctus est, audivimus*: quod responsum miratus Apostolus retulit: *In quo ergo baptizati estis?* quasi dicere voluisset: si Christi baptismate baptizati essetis, utique audissetis: *si Spiritus Sanctus est*; quia in Christi Baptismo nominatur: tumque responderunt, se baptizatos fuisse *in Joannis baptismate*: subditque postea Author sacer: *His auditis baptizati sunt in nomine Domini Jesu*; hoc est: Paulo non fuit satis, ut Sancti Joannis baptismate fuissent loti, nisi & baptismate Christi initiarentur, quod utique modo tantum sibi a Christo ante Ascensionem suam sibi præscripto conferebant Apostoli; hoc est, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.

Expositionis hujus vindex est Cyprianus, qui ista secundi capitis ejusdem libri Actuum verba explicans, *Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Domini Jesu*, ait (a) *Jesu Christi mentionem facit Petrus, non quasi Pater omitteretur, sed ut Patri quoque Filius adjungeretur*. Quocirca ex Sancto Paulo, in collatione Baptismi invocabatur Spiritus Sanctus; & ex Sancto Cypriano, fiebat mentio de Patre, non minus, quam de Filio; atque adeo jam tum expresse invocabantur tres Personæ Divinæ, ut notat ex professo Tertullianus his verbis: (b) *Tingentes eas* (gentes) *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*.

(a) S. Cyprian. cit. Epist. 73.

(b) Tertull. l. de Bapt. c. 13.

Argumentationem hanc ducit S. Joannes Damascenus, qui eam ex textu Capitis ultimi Evangelii secundum Matthæum confirmat, in quo Christus Apostolis suis imperat baptizare, in nomine Patris &c. quæque responso Sancti Thomæ procul dubio est anteponenda, cum ait, (c) verisimile esse, Apostolos his verbis in collatione baptismi usos fuisse, *in nomine Domini Jesu*, ex speciali quadam revelatione, ut Jesu Christi nomen, Judæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam, majori veneratione dignum efficerent. Ut quid enim supponeretur hujusmodi revelatio omnino adversa mandatis apertis Domini.

(c) S. Thom. 3. p. q. 66. a. 6. ad 1.

Quod ad sanctum Ambrosium pertinet, ultro fatemur, ipsum obscuris terminis mentem suam aperire; at juvat observare, dicta ejus in loco superius laudato duci ex Capite 12. Libri de Spiritu Sancto, quem jam composuerat Sanctus Basilius: atqui in eodem capite pro explicita trium Personarum Sanctissimæ Trinitatis invocatione stat Basilius, ut indicant hæc ipsius verba: *Sicut enim credimus in Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum; sic & baptizamur in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Unde sequitur, sanctum Ambrosium esse exponendum, ut secundi Capitis Actuum verba explicat Sanctus Cyprianus.

Authoritas Nicolai I. quæ opponitur, habenda est, ut opinio Doctoris privati, non ut decisio Summi Pontificis· ratio est aperta; neque enim ab eo requirebant Bulgari, utrum idem esset baptisma collatum in nomine Sanctissimæ Trinitatis, atque collatum tantummodo in nomine Christi, sed de eo solum illum consulebant, validusne esset baptismus a Judeo quodam, cujus incerta erat religio, collatus. Proprio itaque ingenio respondet hic Papa iis, de quibus non interrogabatur, ac sententiam suam, ut privatus Doctor proponit de re non petita: quare quod addit de suo, non haberi potest formalis decisio, nec proinde æqualis potest esse authoritatis, ac decisiones contrariæ Pelagii, atque Zachariæ, qui præcise ad requisitas difficultates respondent.

Authoritati vero venerabilis Bedæ, cum propria Sancti Ambrosii verba referat, respondemus 1. uti jam ejusdem Sancti Doctoris testimonium fuit expositum. 2. Hunc authorem alibi tam manifeste mentem suam aperire, (d) ut dubium esse nequeat, eum cum antiqua Traditione consentire hac in re. Sic enim loquitur: *Si quis baptizans, dicit: Ego te baptizo in Christo Jesu; & non dicat: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, sicut Dominus instituit; non est verus baptismus*. Concilium quidem Nemausense allatis modo terminis utitur. Sed 1. privata est Synodus a Bertrando Nemausi Episcopo habita. 2. Agnoscit hæc Synodus formam ab Ecclesia usurpari solitam eam esse, in qua fit expressio manifesta cujuslibet Personæ Sanctæ Trinitatis: ac prohibet, ne alia, in qua fit tantum mentio de Christi nomine, laicis manifestetur, ne ea in collatione baptismi utantur. *Quod tamen non est laicis exprimendum, ne a forma prædicta, statuta per Ecclesiam, recedatur*. Illa igitur Synodus, ut opinionem tantum habuit quorumdam sensuum, qui tum existimabant, sufficere Baptismum, *in nomine Christi*, collatum.

(d) V. Beda lib. var. qq. q. 14.

Nec etiam obstat Sancti Bernardi authoritas; nam dici potest 1. Ad eum vix pertinere allatam epistolam, utpote Traditioni contrariam. 2. Posito etiam, quod ea sit ejus opus, ipsius opinionem non magis esse admittendam, quam illa, qua contendit, validum fore Baptismum collatum *in nomine Sanctæ ac veræ Crucis*; quod a nullo unquam Patre, vel Theologo propositum est: Utramque igitur opinionem in medium protulit hic Sanctus ob nimium pietatis affectum in Christi nomen, ac sacrum Passionis ipsius instrumentum, nec non fiduciam in infinita ipsius merita: qua ratione etiam ductus Cajetanus scripsit, non damnari infantes, sine baptismo morientes, sed e misericordia divina eorum salutem esse sperandam: quod tamen adversatur doctrinæ S. Augustini, Sancti Fulgentii (e), aliorumque Sanctorum Patrum, & etiam Ecclesiæ fidei. Unde hunc locum e scriptis hujusce Cardinalis deleri jussit Sanctus Pius V. Pont. Max. quasi opionem erroneam contineret.

(e) S. Aug. in Can. Firmissime. 3. de consecrat. dist. 4.

CASUS VIII.

OLDRADIUS, adolescens, Grammaticæ dans operans, fratrem suum modo natum & moribundum baptizaturus, hæc verba adhibuit: *Ego te baptizo, in nominibus Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*: opportunius dictum existimans, quam *in nomine*: Quæritur, utrum baptismus ille sub hac forma collatus sit validus, cum aliunde nihil desit.

RESPONS.

Baptismus ille est irritus: quia mutatio vocis *in nominibus*, loco *in nomine*, est essentialis, quod sensum verborum Sacramenti penitus destruat, cum vox illa *in nominibus* non essentiæ unitatem in tribus Personis significet, cujus tamen expressio ad validitatem baptismi non minus est necessaria, quam trium personarum Sanctæ Trinitatis invocatio; ut docet Sanctus Hieronymus in Canone Decreti Gratiani his verbis relatus: (f) *Non baptizamur in nominibus Patris, & Filii, & Spiritus Sancti; sed in uno nomine, quod intelligitur Deus*. Idem sentit S. Augustinus, eandemque affert rationem (g), *in nomine*, inquit, *non in nominibus. Hi enim tres unum sunt; & hi tres unus est Deus*. Eandem doctrinam sequitur sanctus Thomas his verbis: (h) *Etsi sint tria nomina personalia trium personarum, est tamen nomen unum essentiale. Virtus autem divina, quæ operatur in Baptismo, ad essentiam pertinet, & ideo dicitur*: in nomine, *& non* in nominibus.

(f) S. Hieron. in Epist. ad Galat. l. 2. c. 4. in Can. Eodem 8. de consecrat. dist. 4.

(g) S. Aug. l. 2. contra Maximin. c. 23.

(h) S. Thom. 3. p. Summ. q. 66. a. 5. ad 6.

CASUS IX.

MARSILIUS, infantem baptizans, ex ignorantia formæ verba, & quidem quoad substantiam, immutavit; nonne in eo mortaliter peccavit?

RESPONS.

Distinctione opus est: nam si Marsilius sit Clericus, & Minister ordinarius, vel delegatus Sacramenti baptismatis, cum a lethali culpa excusare non potest ejus ignorantia; cum censeri debeat voluntaria ex principio sancti Thomæ, (i) qui dicit: *Quod dicitur ignorantia voluntaria ejus, quod quis potest scire, & debet*. Minister autem ordinarius ali-

(i) S. Thom. 2. 2. q. 6. a. 8. in corp.

cujus Sacramenti formam modumque illud administrandi, utique scire tenetur; igitur, cum ejus ignorantia sit voluntaria, cum coram Deo a culpa excusare nequit, & quidem mortali ob gravitatem materiæ, quandoquidem de validitate, aut invaliditate Sacramenti ad salutem omnino necessarii agatur. Si vero Marsilius sit laicus a mortali excusatur ob suam ignorantiam, nisi ex professione sua modum conferendi Baptismi, ut chirurgus, vel obstetrix, scire teneatur. *Sæcularis autem in necessitate baptizans*, inquit Sylvius, (a) *& ignorantia formam corrumpens, etiam substantialiter, excusari potest, saltem a mortali; si tamen non est obstetrix. Hæc enim non debet admitti ad illud officium, nisi bene instituta, ut est in Synodo Provinciali Cameracensi tit. 6. & si admissa fuerit; obligata est scire formam Baptismi: ipsiusque Parochus tenetur curare, ut ipsa non solum formam, sed etiam rectum baptizandi ritum probe teneat, & servet.*

(a) Sylvius in 3. p. Sum. S. Thom. 2. 8. quæsito 3. conclus. 2.

CASUS X.

CLOTILDES, rustica obstetrix, de forma Baptismi male instituta, infantem baptizavit, ex ignorantia dicens, *in nomine Matris*, pro *in nomine Patris &c.* Nunquid validus est hic Baptismus?

RESPONS.

Irritus ed hic Baptismus ex sancto Thoma, (b) *quia si tanta sit corruptio*, inquit Angelicus Doctor, *quæ omnino auferat sensum locutionis; non videtur perfici Sacramentum: & hoc præcipue contingit, quando fit corruptio ex parte principii dictionis: puta, si loco ejus, quod est*, in nomine Patris, *dicat*: in nomine Matris..... *quia apud nos variatio dictionis ex parte principii mutat significationem.*

(b) S. Thom. 3. part. q. 60. art. 7. ad 3.

CASUS XI.

MAXENTIUS, homo rudis & inscius, infantem in mortis periculo constitutum baptizavit dicens: *Ego te baptizo, in nomine Patria, & Filia, & Spiritu Sancta*: veram existimans se formam proferre. Nunquid validus est hic Baptismus?

RESPONS.

Priusquam propositæ quæstioni fiat satis, supponenda est ista, quam docet sanctus Thomas (c) certa regula; verba nimirum, in quibus posita est forma Sacramenti, operari prout significant; omnemque in iis factam mutationem esse essentialem, si ex ea alius fiat eorum sensus, quam ex Christi institutione debent habere; tumque Sacramentum est invalidum: quod quidem fieri potest: 1. Additione vocis, quæ Catholicum sensum destruat, ut si quis diceret: *in nomine Patris majoris*. 2. Omissione vocis essentialis, qualis est, *Patris*. 3. Immutatione vocis pariter essentialis, ut *Matris*, pro *Patris*. 4. Transpositione tanta verborum, ut eundem præ se jam sensum non referat; ut si quis diceret: *Nomine in te Patris, & ego, &c.* En verba Doctoris Angelici: *Cum enim verba operentur in Sacramentis, quantum ad sensum, quem faciunt ..... oportet considerare, utrum per talem mutationem tollatur debitus sensus verborum: quia si sic; manifestum est, quod tollitur veritas Sacramenti. Manifestum est autem, quod si diminuatur aliquid eorum, quæ sunt de substantia formæ Sacramentalis: tollitur debitus sensus verborum: & id eo non perficitur Sacramentum.*

(c) S. Thom. 3. part. q. 60. a. 8. in corp.

Quod tamen hactenus post sanctum Thomam diximus, de mutatione essentiali, non ita intelligendum, ut si fiat quædam verborum alteratio, qua non idem omnino remaneat sensus, invalidum sit semper Sacramentum, sed de ea judicandum moraliter, & secundum communem hominum existimationem, inquit Bellarminus: (d) sic, ut non obstante verborum alteratione, eundem remanere sensum judicetur; atque adeo validum esse Sacramentum, cum obvius est auditoribus proprius eorum sensus, quamquam a proferente vel per ignorantiam, vel per inadvertentiam fuerint aliquo modo vitiata: „ Atque de eo judicandum est, ait inclytus hujus temporis Theologus, (e) ex modo, quo „ proferuntur verba ista in talibus circumstantiis, „ ad faciendam talem actionem, atque ex eorum „ connexione cum aliis formæ Sacramentalis verbis; v.g. cum istis prioribus: *Ego te baptizo*, in „ *nomine* .... Quibus addimus hanc restrictionem in finali tantum verborum mutatione locum habere, *quia variatio dictionis ex parte principii mutat significationem*, ex Div. Thoma in superiori responsione laudato, & ex sancto Antonino, a quo pariter laudatur: (f) ac verum omnino sensum eorum perimit.

(d) Bellar. l. 1. de Sacr. in gen. c. 21.

(e) Franc. de Genet. Th. Mor. tom. 3. Traite 1. Chap. 5. n. 4. & 5.

(f) S. Ant. 3. p. tit. 14. c. 13. §. 3.

His ita præsuppositis, respondemus collatum a Maxentio Baptismum esse validum, ut similem casui proposito solvit quæstionem Zacharias ab sancto Bonifacio Archiepiscopo Moguntino consultus: (g) „ Retulerunt, ait hic Summus Pontifex, nuntii „ tui, quod fuerit in eadem Provincia Sacerdos, „ qui latinam linguam penitus ignorabat; & dum „ baptizaret nesciens latini eloquii, infringens „ linguam diceret, *Baptizo te in nomine Patria,* „ *& Filia, & Spiritu sancta*: ac per hoc tua re„ verenda Fraternitas consideravit eos rebaptiza„ re .... Quod factum sic dissolvit hic Papa: „ Sed, sanctissime Frater, si ille, qui baptizavit, „ non errorem introducens, aut hæresim; sed pro „ sola ignorantia Romanæ locutionis, infringendo „ linguam, ut supra fati sumus, baptizans dixisset; „ non possumus consentire, ut denuo baptizentur. „ Idem docet sanctus Thomas, cujus hanc affert rationem: (h) „ Si autem non totaliter auferatur „ sensus locutionis, *inquit hic Sanctus*, per hujusmodi corruptelam; nihilominus perficitur Sa„ cramentum. Et hoc præcipue contingit, quando „ fit corruptio ex parte finis: puta, si aliquis di„ cat: *In nomine Patrias, & Filias*. Quamvis enim „ hujusmodi verba, corrupte pronunciata, nihil si„ gnificent ex parte impositionis, accipiuntur ta„ men, ut significantia ex accommodatione usus: „ & ideo licet mutetur sonus sensibilis, remanet „ tamen idem sensus. „ Atque ut ostendat, finali verborum mutatione, non idem, quoad verum sensum, atque initiali effici; subjungit: „ Quod „ autem dictum est de differentia corruptionis cir„ ca principium, vel finem dictionis, rationem ha„ bet, quia apud nos variatio dictionis ex parte „ principii mutat significationem: variatio autem „ ex parte finis, ut plurimum, non mutat signifi„ cationem, quæ tamen apud Græcos variat et„ iam secundum principium dictionis in declina„ tionibus verborum. „

(g) Zachar. in Can. Retulerunt. 86. de Consecr. Dist. 4.

(h) S. Th 3. p. Sum. q. 60. art. 7. ad.

De eadem agens quæstione Bellarminus, Sancto Thomæ assentitur; *non enim ait*, ut loquitur doctus hic Cardinalis, in nomine Patriæ, & Filiæ; *quod ratio Grammatica exigebat, si is de industria formam mutare voluisset*: Sed in nome Patria, & Filia; *quæ cum ex se nihil significent, signum est illum voluisse dicere, quod alii dicunt, cum ajunt*: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.

Observandum nihilominus, idem dici non posse de eo, qui baptizans ea mente formæ verba immutaret, ut novum in Ecclesiam errorem induceret; quem casum in decisione sua exprese designat Zacharias Papa, & cujus exceptionis hanc rationem affert sanctus Thomas: (i) quia *intentio* (Ministri) *requiritur ad Sacramentum ..... Et ideo, si intendat per hujusmodi additionem, vel diminutionem, alium ritum inducere, qui non sit ab Ecclesia receptus, non videtur perfici Sacramentum: quia non videtur, quod intendat facere id, quod facit Ecclesia.*

(i) Idem cit. loco ad 8. in corp.

CASUS XII.

Infanti modo nato, & moribundo aquam infudit homo præsens & formæ Baptismi nescius, cujus verba protulit obstetrix. Nonne validus est hic Baptismus.

RESPONS.

Baptismus ille pro certo est invalidus. Obstetrix namque formam proferens significavit se baptizare, contra veritatem, quandoquidem aquam, sine qua verus esse non potest Baptismus, non effundebat: pariter homo, qui solam effudit aquam, non contulit Sacramentum, quod conferri non potest, nisi formam proferendo, simulque materiam applicando; juxta illud sancti Augustini: (k) *Detrahe verbum, & quid est aqua, nisi aqua?*

(k) S Aug. Io Can. Detrah. 54. 2. q. 1.

Acce-

Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum eandem doctrinam sequitur Sanctus Thomas. (a) *Integritas Baptismi consistit in forma verborum, & in usu materiæ,* inquit sanctus Doctor; *Et ideo neque ille, qui tantum verba profert, baptizat, neque ille, qui immergit: & ideo, si unus verba proferat, & alius immergat, nulla forma verborum poterit esse conveniens: neque enim poterit dici;* Ego te Baptizo: *cum ipse non immergat, & per consequens non baptizet; neque etiam poterit dici:* Nos te baptizamus; *cum neuter baptizet.* Istam quoque difficultatem ita solvit Sanctus Antoninus, (b) Sancti Thomæ, (c) Sancti Raymundi, & Hostiensis testimonia allegans, quibus addit invaliditatem ordinationis, quæ ita fieret ab Episcopo, & Sacerdote; ut Episcopus munus tantum imponeret, & Sacerdos formam proferret. (d)

(a) S. Thom. cit. 3. p. q. 67. a. 6. ad 3.
(b) S. Anton. 3. p. Sum. t. 14. c. 13. §. 7.
(c) S. Thom. in 4. dist. 6. q. 2. a. 1. q. 1.
(d) Concil. Tolet. in Can. Quorundam. 14. dist. 23.

CASUS XIII.

JUSTINUS & Andræas ambo infantem modo natum, & moribundum baptizarunt, seorsim proferendo verba formæ, simulque aquam infundendo. An validus est hic Baptismus?

RESPONS.

Difficultati huic respondet Sanctus Thomas (e) dicens, ab eo solo conferri Baptismum, qui primus verba protulit & aquam infudit: quo cognito alter ab actione sua desistere debet: si vero uterque simul & eodem tempore & verba proferret, & materiam ministraret, validum pariter fore Baptismum. En verba doctoris Angelici: „ Si vero uterque diceret: „ *Ego te baptizo &c.* uterque exprimeret suam intentionem: quasi ipse singulariter Baptismum conferret, quod posset contigere in eo casu, in quo contentiose aliquem baptizare conaretur; & tunc manifestum est, quod ille, qui prius verba proferret, „ daret Baptismi Sacramentum; alius vero, quantumcumque jus baptizandi haberet, nihil faceret: „ &, si verba pronunciare præsumeret, esset puniendus tanquam Rebaptizator. Si autem omnino „ simul ambo verba proferrent, & hominem immergerent, aut aspergerent; essent puniendi de inordinato modo baptizandi, & non de iteratione Baptismi; quia uterque intenderet non baptizatum „ baptizare; & uterque, quantum est in se, baptizaret; nec traderent aliud & aliud Sacramentum; „ sed Christus, qui est unus interius baptizans, unum Sacramentum per utrumque conferret. „

(e) S. Thom. 3. p. Summ. q. 67. a. 6. in corp.

CASUS XIV.

RANULPHUS infantem de vita periclitantem baptizavit, statim aquam in ejus caput infundens, tum immediate post formæ verba proferens. Quæritur utrum validus sit hic Baptismus, nec a Parocho, saltem sub conditione, sit iterandus?

RESPONS.

Author Glossæ in Canonem, a Gratiano e scriptis Sancti Augustini depromptum, (f) existimat, invalidum esse Baptismum, cum simul & eodem tempore non concurrunt materia & forma, ita ut si infans ex aqua ante prolationem ultimi verbi formæ, educeretur, non valide esset baptizatus. Verum illud scrupulosius dictum videtur.

(f) Glossa in Can. Detrah. 32. q. 2. v. Detrah.

Scotus, (g) & quidam alii doctores existimant, ad validitatem Baptismi satis esse, si tum forma proferatur, cum perficitur applicatio materiæ; aut materia applicetur, cum ultima formæ verba proferuntur; ac propugnant, Baptismum fore invalidum; si formæ verba, quamvis immediate post factam ablutionem proferrentur; quia, inquiunt, tunc non fit, quod verba significant; cumque formæ sua desit veritas, Sacramento quoque sua deest validitas.

(g) Scotus. in 4. dist. 6. q. 2.

Alii denique, quorum certior nobis videtur opinio, existimant satis esse, si materia & forma simul concurrant, moraliter loquendo. Hanc autem sententiæ suæ afferunt rationem, quia, cum Sacramentum, sit ens morale, usuique hominum accommodatum; hoc non intendit Christus, ut, qui illud conferret, ad tam accurratam, ac rigorosam materiæ cum forma applicationem teneretur; & consequenter validum est, modo materiæ forma moraliter conjungatur, hoc est, modo inter prolationem formæ & applicationem materiæ ea tantummodo sit temporis distantia, ut (secundum consuetam agendi, loquendi, & judicandi rationem) actio Ministri, ac verba ab eodem prolata talem inter se habeant connexionem, qua materiæ applicatio cuilibet homini juste judicanti sufficienter verborum prolatione videatur esse determinata: unde pro Sacramentorum diversitate, ea quoque debet esse diversa temporis distantia? v. g. minor esse debet illa temporis distantia; cum actio ministri per verbum de præsenti significatur, ut in Baptismo: *Ego te baptizo*: Sed major potest esse in Sacramento matrimonii inter materiam, & formam; quia, cum sit species quædam contractus, non necesse est, ut traditio & acceptatio mutua eodem præcise tempore fiat; sed sufficit, ut utraque concurrat, in quantum exigit natura contractus. Ita pariter, cum in Sacramento Penitentiæ exerceatur actus Judicii, satis est, ut confessio pœnitentis, & absolutio Sacerdotis, ita concurrant, ut ex utriusque distantia agnoscatur, verum ferri judicium. Unde colligi potest, collatum a Ranulpho Baptismum esse validum; cum eodem tempore, moraliter loquendo, materiam posuit, & verba protulit: & sic a Parocho non esse iterandum. Nihilominus, cum ea de re non consentiant Theologi; tutius nobis videtur in simili casu Baptismum sub conditione iterare, uti facit in aliis multis Ecclesia, quo in tuto salus infantis ponatur.

CASUS XV.

MACLOVIUS, Sancti Melanii Parochus, infantem baptizans, inchoatam formam ad hæc verba, *Ego te baptizo*, interrupit; ut patrem infantis præsentem & apoplexia correptum absolveret, cumque animam efflantem paucis hortaretur: ac postea reliquam formam pronuntiavit, addens: *In nomine Patris &c.* Nunquid validus est hic Baptismus?

RESPONS.

Interruptio levis & non diuturna; ut si baptizans Sacerdos, prolatis his verbis: *Ego te baptizo*; adstantibus silentium juberet; tumque formam perficeret, dicens: *In nomine Patris &c.* (h) non obstaret validitati Baptismi; ast invalidum fieret Sacramentum in terruptione notabili, & sufficiente, ut actio Ministri, ejusque intentio esset intermissa. *Si sit tanta interruptio*, inquit sanctus Thomas (i) *quod intercipiatur intentio pronuntiantis; tollitur sensus Sacramenti, ac per consequens veritas ejus. Non autem tollitur; quando est parva interruptio, quæ intentionem pronuntiantis, & intellectum verborum non aufert.* Unde colligimus, Baptismum a Maclovio collatum in casu proposito esse invalidum; quandoquidem interrumptio fit notabilis, ejusque actio, atque intentio fuerit intermissa; quare in eo casu iterandus est Baptismus; uti decidunt duo inclyti Authores. (k)

(h) Sylvius in 3. p. Sum. S. Thom q. 60. a. 8. ad 3.
(i) S. Thom. ibid. cit. a. 8. ad 3.
(k) De Genet. Theol. Mor. t. 3. Tr. 5. c. 5. n. 7. Colloq. Lucon. t. 3. Colloq. 2. q. 3.

CASUS XVI.

MELANIA, obstetrix, cum recte parere non posset mulier, infantem, nondum caput exerentem, in utero materno, antequam natus esset, baptizavit. De facto objurgata est; atque infantem, jam natum denuo baptizandum esse accepit. Qua de re quæritur, utrum infantem hunc absolute, an vero sub conditione baptizare debeat Parochus?

RESPONS.

Obstetrix illa infantem in utero materno baptizare non debuit, quia, *qui in maternis uteris sunt*, inquit sanctus Isidorus in Canone citatus, (l) *ideo cum matre baptizari non possunt: quia qui natus adhuc secundum Adam non est, renasci secundum Christum non potest: neque enim dici, regeneratio in eo poterit, quem generatio non præcessit.* Quocirca Parochus, nulla habita ratione Baptismi a Melania collati, qui invalidus est; infantem hunc absolute, & consueta utens forma baptizabit.

(l) Isidor. l. 1. sentent. de summo bono. c. 24. in Can. qui in maternis. 115. de consec. dist. 4.

Ad confirmationem hujus decisionis accedit authoritas Sancti Thomæ (m) his verbis: *Nullo modo infantes, in maternis uteris existentes, baptizari possunt.* Cujus rei hanc affert rationem: (n) *Pueri in maternis uteris existentes nondum prodierunt in*

(m) S. Thom. 3. p. Summ. q. 68. art. 11. in corp.
(n) Idem ib. ad 1.

lucem, ut cum aliis hominibus vitam ducant. Unde non possunt subjici actioni humanæ, ut per eorum ministerium Sacramenta recipiant ad salutem.

(a) Nic. Ysambert. de bapt. disp. 3. art. fin. n. 2.

Fatendum tamen, Melaniam in casu proposito, juxta opinionem incluti Theologi, (a) bona fide agendo non peccasse. *Notandum*, ait hic Doctor, *quod si occurrat casus, in quo adhuc inclusus in utero matris extremam tantum partem pedis, vel digiti ostendit, sitque mortis periculum; tunc debet baptizari... quia in casu necessitatis licet applicare Sacramentum parti dubiæ.* Quæ verba decisioni nostræ non sunt opposita; quia terminus, *ostendit*, potest, imo & debet intelligi de pede aut digito, qui extra maternum uterum apparet.

CASUS XVII.

POMPONIA, obstetrix, periculoso cum adesset puerperio; timens, ne cum matre simul obiret infans, cujus caput aut pes tantum ad extra apparebat, ipsum baptizavit, aquam effundens in partem ex utero egressam, solitamque pronuntians formam, Nunquid valide baptizatus est hic infans, ita ut perfecte natus, iterum baptizari non debeat?

RESPONS.

(b) S.Thom. 3.p.q.68.a.11. ad 4.

Ex Sancto Thoma validus est in capite collatus Baptismus; quare baptizatus eo modo a Pomponia infans iterum non est baptizandus, si e maternis exeat visceribus. At vero Baptizatus in pede, manuve (quod fieri non debet, nisi cum vitalis percipitur motus) iterum sub conditione baptizandus est, quando perfecte natus fuerit: cujus discriminis hæc est ratio, quia omnium sensuum radix est caput, sedesque præcipua judicii ac rationis: „Si tamen, *inquit* „ *S. Thomas*, (b) primo caput egrediatur, in quo „ fundantur omnes sensus, debet baptizari, periculo „ imminente; & non est postea rebaptizandus, si „ cum perfecte nasci contigerit; & videtur idem fa„ ciendum, quæcumque alia pars egrediatur, peri„ culo imminente; quia tamen in nulla exteriorum „ partium integritas vitæ consistit, sicut in capite, „ videtur quibusdam, quod propter dubium qua„ cumque alia parte corporis abluta puer post per„ fectam nativitatem sit baptizandus sub hac for„ ma: Si non es baptizatus, ego te baptizo &c. „

(c) S. Carol. Act. Ecclesiæ Mediolan. p. 4. tit. quæ Paroch. in Bapt. administrat. animadvert.

Idem docet Sanctus Carolus Borromæus: (c) „Si „ vero, *ait*, fœtus ex utero matris, quæ periculose „ laborat, vel manu, vel pede, vel alia parte ex„ tans, ob necessitatem in ea ipsa parte ab obste„ trice baptizatus est; cum superstes erit, sub ea „ conditione baptizetur. Si vero in capite, quod „ primum ex utero prodiit, baptizatus est, forma re„ cte servata, quando supervixerit, ad Ecclesiam „ deferatur, cui tamen reliquæ cæremoniæ adhi„ beantur, quæ ad solemnitatem Baptismi attinent. „

Hanc vult observari Sanctus Carolus regulam, quam ex D. Thoma deprompsit. Fatendum tamen, sententiam Doctoris Angelici esse opinionem; non vero certam & inconcussam veritatem: atqui, ubi de opinione agitur, tutior pars est eligenda, præsertim in re Sacramentorum, ac potissimum in Baptismo, a quo pendet æterna salus infantis. Opportunius itaque videtur; ut omne vitetur periculum, si jam in capite baptizatus infans, cum e sinu materno exierit, iterum sub conditione baptizetur. Ita sentit doctus Theologus, (d) cujus sententiam firmat illa Sancti Augustini auctoritas ad Dardanum scribentis: (e) *Nec renasci quisquam potest, antequam natus sit*. Quod idem asserunt Sanctus Isidorus & S. Thomas in superiori responsione laudati. Atqui defendi potest, infantem nondum esse natum, cujus caput duntaxat ex utero matris extat. Tutius est igitur eum sub conditione hac iterum baptizare: *Si non es baptizatus, ego te baptizo, &c.* quandoquidem ea ratione in tuto ponitur salus infantis, nec ulla fit Sacramento sic confecto injuria.

(d) De Ste. Beuve tom. 2. Cas. 90.
(e) S. Aug. Epist. 187. n. 31. novæ edit.

CASUS XVIII.

NICOLEA, obstetrix, modo natum infantem & ferme moribundum in hac necessitate baptizavit: Nunquid sub peccato mortali tenetur pater infantis eum ad Ecclesiam, ubi cessat mortis periculum, deferre, ut suppleantur Baptismi cæremoniæ?

RESPONS.

Cum in tuto per Baptismum posita sit salus infantis, hujusce Sacramenti cæremonias diutius Pater, quam Baptismum ipsum, prorogare potest, non tamen ad longum tempus, & solum justa de causa, non vero affectata negligentia sine peccato potest; quod quidem mortale fieret, si ex contemptu mora interveniret, aut magnum aliquod inde oriretur scandalum, ut patet ex hoc Tridentini Concilii Canone, quo anathemate percutiuntur hujusce moræ rei: (f) *Si quis dixerit receptos & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus in solemni Sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato a Ministris pro libito omitti..... posse, anathema sit.* Hinc eas cæremonias fuse ac minutim persequitur sanctus Thomas, (g) earumque vim explicat; illasque supplendi in simili casu constituunt Ritualia necessitatem, quam etiam probant duæ Decretales, altera Innocentii III. (h) his verbis: *In talibus non est aliquid iterandum, sed caute supplendum, quod incaute fuerat omissum.* Altera Gregorii IX. (i) *Non est aliquid iterandum, sed statuto tempore ad hujusmodi ordines caute supplendum, quod per errorem extitit prætermissum.*

(f) Concil. Trid. Sess. 7. Can. 13.
(g) S. Thom. 3. p. Sum. q. 71. per tot.
(h) Innoc. III. in Cap. Pastoralis. 1. de Sacram. non iterandis l. 1. tit. 16.
(i) Greg. IX. Cap. Presb. fin. eod. tit.

Quod si pro iis non suppleantur Baptismi cæremoniæ, qui hæresim ejurarunt; id ex eo fit, ne male edocti populi, præcipueque hæretici, qui de Ecclesia falso mentiri gestiunt, existiment, aut etiam malitiose promulgent, Baptismum in Ecclesia Catholica iterari, cæremoniasve Sacramenti ad salutem necessarias esse judicari.

CASUS XIX.

FLAMINIA, obstetrix rustica, præcipuo erga Deiparam Virginem pietatis sensu affecta, cujus etiam nomine dicitur; de vita periclitantes pueros baptizans, hac uti forma consuevit: *N. Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, & Sanctæ Virginis Mariæ.* Munquid validus est hic Baptismus.

RESPONS.

(k) S.Thom. 3.p. q. 60. a. 8. in corp. Et in 4. dist. 3. q. 2. art. 2.

Priusquam difficultati propositæ respondeatur, dicendum post sanctum Thomam (k) quod, *si diminuatur aliquid eorum, quæ sunt de substantia formæ Sacramentalis, tollitur debitus sensus verborum, & ideo non perficitur Sacramentum..... si autem subtrahatur aliquid, quod non sit de substantia formæ, talis diminutio non tollit debitum sensum verborum, & per consequens nec Sacramenti perfectionem..... circa additionem etiam contingit apponi, quod est corruptivum debiti sensus: puta, si aliquis dicat: Ego te baptizo in nomine Patris majoris, & Filii minoris, sicut Ariani baptizabant: & ideo talis additio tollit veritatem Sacramenti. Si vero sit talis additio, quæ non auferat debitum sensum, non tollitur Sacramenti veritas.* Idem dicendum de translatione verborum, (l) *quia si tollit sensum locutionis, non perficitur Sacramentum. Si autem sit talis transpositio, quæ sensum locutionis non variet, non tollitur veritas Sacramenti*, ait idem Sanctus.

(l) Idem. cit. art. 8. ad 5.

Hoc ita præsupposito, uti principio certo, respondemus, quod, si Flaminia infantes baptizare in nomine beatæ Virginis, ut Sanctissimæ Trinitatis intendat, Baptismus est irritus: quia tum facta additio fidei Catholicæ est opposita: at si per talem additionem, id ipsum nullo modo intendat, sed tantum, ut baptizato adsit beata Virgo; nec credat ipsius intercessionem, quidquam conferre ad effectum Sacramenti; validus est Baptismus, quamvis hæc addens verba consuetæ formæ delinquat. Hanc difficultatem, ita solvit idem Doctor Angelicus, (m) en ipsius verba: *Si diceret, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, & beatæ Virginis Mariæ; non esset Baptismus: quia dicitur 1. ad Corinthios 1.* Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis? *Sed hoc verum est, si sic intelligatur in nomine beatæ Virginis baptizari, sicut in nomine Trinitatis, quo Baptismus consecratur. Talis enim sensus esset contrarius veræ fidei; ac per consequens tolleret veritatem Sacramenti. Si vero sic* intelli-

(m) Idem. cit. art. 8. in corp. Et in 4. dist. 3. q. 2. a. 2. quæstiuncula. 3. in corp.

intelligatur quod additur: Et in nomine beatæ Virginis, *non quasi nomen beatæ Virginis aliquid operetur in Baptismo; sed ut ejus intercessio prosit baptizato ad conservandam gratiam baptismalem, non tollitur perfectio Sacramenti*. Sed tandem, si de Flaminiæ intentione, Infantem sub tali forma baptizantis constare non posset; opportunum ducimus, Baptismum ad majorem securitatem sub conditione iterare.

CASUS XX.

NEBRIDIO, sanctæ Aureæ Parochó ad Baptismum oblatus est infans monstruosus, cui duo erant capita, alterum apprime formatum, alterum informe, cum duobus pectoribus parum inter se permixtis, cuique duplicis sexus inerant indicia. Nunquid tale monstrum baptizare; & qua ratione debuit Nebridius?

RESPONS.

1. Id constat, monstrum non esse baptizandum, si nulla in eo forma figurave humana appareat; 2. Cum hic infans caput habeat rite formatum, absolute ac sine conditione solita forma: *Ego te baptizo &c.* baptizandus est. 3. Si caput sit duplex, pectusque itidem duplex; certum est indicium duas esse personas: tumque separatim essent baptizandas, aquam in primum caput infundendo, formamque proferendo; deinde idem in altero capite faciendo; vel saltem imminente mortis periculo in duo simul capita aquam infundendo sub hac forma: *Ego vos baptizo &c.*

Sed cum in casu proposito non satis sit perspicuum, duplicem esse personam, quia duo rite formata capita, nec etiam distincta pectora insunt monstró, de quo agitur, illud primo in capite bene formato absolute & consueta utens forma baptizare debet Nebridius, tum illud idem in capite informi sub hac conditione baptizare: *Si non es baptizatus, ego te baptizo &c.*

Hanc difficultatem ita solvit sanctus Carolus Borromæus: (*a*) *Si quando præterea monstrum humanum Baptismo offertur, videndum est, antequam baptizetur; an una persona sit, an vero duæ: tum masculusne sit, an femina. Sicque, re perspecta, dubium est, an sint duo, utpote quia duo capita non habet, nec pectora bene distincta, unus intentione certa, neque vaga simpliciter baptizetur, alter vero, seu alii, sub conditione*, si non es baptizatus &c. *Si vero, quia duo capita, pectora duo, aut corpora etiam distincta in monstro apparent; homines duo esse perspicuum est, singuli simpliciter baptizentur, quod si mortis periculo in mora erit, numero plurali baptizentur*: Ego vos baptizo in nomine Patris &c. *Sin autem una persona est, utpote unum tantum caput habens; tanquam unus baptizetur, etiamsi alia membra plura, geminave habeat. At vero monstrum, quod hominis speciem non præ se fert, non baptizetur, nisi primum Archiepiscopus consulatur*. Denique, *si discussione facta, maneat dubium*, an homo sit, necne, ut docet Sylvius (*b*), *semper oportet baptizare sub hac conditione*: Si tu es homo, ego te baptizo in nomine Patris &c. *ne per nostram dubitationem pereant animæ, quæ forte sunt humanæ*.

(*a*) S. Carol. Act. Ecclesiæ Mediol. p. 2. tquæ Paroc. in Bapt. administrat, animadvert.

(*b*) Fr. Sylv. in 3. p. Sum. S. Thom. q. 68. a. 11.

CASUS XXI.

FAUSTINUS, Subdiaconus, Octavii Parochi sancti Gaudentii nepos, de vita periclitantem baptizare puerum rogatus, absente avunculo suo, eum adhibitis solitis cærimoniis, salutaribus aquis abluit. Quod factum non arguit redux Octavius: ea tamen de re scrupulum injecit Octavio vicinus ejus Parochus. Qua de re quæritur, utrum male se gesserit Faustinus?

RESPONS.

Male profecto se gessit Faustinus; illicitum sibi usurpans ministerium, nam præter Episcopum, solus Sacerdos est ordinarius Baptismi solemnis minister, qui etiam *potest baptizare præsente Episcopo*, ut ait S. Thomas (*c*), *eo quod hoc pertinet ad officium Sacerdotis*. Hæc est sancti Isidori decisio in Canone Decreti Gratiani his verbis relata; (*d*): *Constat Baptisma soli Sacerdotibus esse tractandum, ejusque mysterium nec ipsis Diaconis explere est licitum absque Episcopo, vel Presbytero, nisi, his longe procul absentibus, ultima languoris necessitas cogat: quod & Laicis fidelibus plerumque permittitur, ne quispiam sine remedio salutari de sæculo evocetur*. Ubi nomine *Presbyteri* intelligendus est proprius Parochus, aut alius ab eo delegatus Sacerdos: *Quando baptismus solemniter & inordinate celebretur*, inquit sanctus Thomas (*e*), *debet aliquis sacramentum a Presbytero, curam animarum habente, vel aliquo vice ejus*.

(*c*) S. Thom. 3 part. q. 67. a. 4. in corp.

(*d*) Isidorus in Can. Constat. 19. de consecr. d. 4.

(*e*) S. Th. 3. p. Sum. q. 67. a. 4. ad 2.

Consentit quidem Authór Glossæ in alium Canonem, in quo Gelasius Papa Isidoro uno & amplius sæculo superior iisdem ferme verbis loquitur, (*f*) absente Presbytero Diaconum solemniter posse baptizare: *Ubi necessitas exigit, & Presbyter est absens, potest Diaconus etiam jure suo baptizare*. Sic sanctus Philippus Diaconus Samaritanos & Eunuchum Reginæ Candacis Æthiopiæ baptizavit, verum hodie Diaconus, non nisi solo concedente Episcopo, valet baptizare, ut statuunt Ritualia, Romanum, Andegavense, aliaque plurima: quod ne quidem recenter est constitutum, ut patet ex isto Decreto Concilii Eboracensis, quod an. 1195. præside Huberto, Archiepiscopo Cantuariensi, Cœlestini III. summi Pontificis Legato habitum est: *Decrevimus, etiam, ut non nisi summa & gravi urgente necessitate, Diaconus baptizet.... ut juxta paternorum tenorem Canonum huic ordini Sacerdotali proprie convenire decrevit antiquitas* (*g*). In primo quidem Arausicano Concilio sub sancto Leone an. 441. ex concessione unctiones sacras, in hoc Sacramento adhiberi solitas, facere poterat Diaconus, quod ipsi antea prohibitum est, at Subdiacono hoc ministerium est omnino interdictum, quod ne in ullo quidem casu exercere possunt Diaconi, *principaliter & quasi ex proprio officio*, ut loquitur S. Thomas (*h*), sed solum, ut delegati a Presbytero absente, & cum justa adest necessitas.

(*f*) Glossa in Can. Diacon. 13. d. 23. v. Necessitas.

(*g*) Concil. Ebora. dec. 4.

(*h*) S. Thom. 3. part. q. 67. a. 1. in corp.

CASUS XXII.

Nonne de novo lethaliter peccavit NICEPHORUS, sancti Odomati Parochus, qui peccati mortalis jam conscius, infantem baptizavit, non facta prius peccatorum suorum confessione, aut ullo contritionis actu elicito?

RESPONS.

In proposito casu mortaliter peccavit hic Parochus: Ordinarius namque Sacramentorum Minister debet esse in statu gratiæ, ut ea licite possit administrare, non minus quam ea recipere, *quæ Sacramenta vivorum dicuntur*: aliter sacrilegii fit reus, quandoquidem ex omnibus Theologis sancte tranctanda sunt, hoc est, absque reatu peccati mortalis, hujus doctrinæ vindex est Adrianus VI. (*i*), qui, cum asseruit, neminem rigorose teneri sub reatu novi peccati ad eliciendum actum contritionis, ubi in mortale lapsus est, eum tamen, de quo nunc agitur, casum excipit. *Fateor tamen*, inquit, *quod in quibusdam casibus tenetur homo, ad statim, quantum in se est, conteri; videlicet ratione administrationis, vel susceptionis Sacramentorum: .... quæ digne suscipi, vel ministrari nequeunt sine contritione: non enim excusatur homo, si post lapsum contrectat, vel suscipit, nisi probabiliter se existimet in statu gratiæ*. Quibus ultimis verbis palam fit, cum nemo de sinceritate suæ contritionis possit esse certus, id satis esse, ut ad eam quis, quantum in se est, se ipsum excitet.

(*i*) Adrianus VI. q. 3. de Conf.

Idem multo ante docuerat sanctus Thomas his verbis (*k*): *Aliquis in agendo peccat ex hoc quod operatur non secundum quod oportet .... dictum est autem* (*l*) *conveniens esse, ut Sacramentorum Ministri sint justi: quia Ministri debent Domino conformari, secundum illud Levitici 19.* Sancti eritis quoniam ego sanctus sum, *& ideo non est dubium, quin mali exhibentes se Ministros Dei, & Ecclesiæ in dispensatione Sacramentorum peccent*. Subdit postea, peccatum illud esse mortale: *Quia hoc peccatum pertinet ad irreverentiam Dei & contaminationem Sacramentorum, quantum est ex parte ipsius peccatoris; licet Sacramenta secundum se incontaminabilia sint; consequens est, quod tale peccatum*

(*k*) S. Th. 3. p. Sum. q. 64. a. 6. in corp.

(*l*) Idem ibid. art. 5. ad 3.

rum ex genere suo sit mortale. Quæ doctrina omnino conformis est, 1. istis sancti Augustini verbis: (a) *Omnia Sacramenta, cum obsint indigne tractantibus, prosunt tamen per eos digne sumentibus*. 2. Huic decisioni Nicolai I. qui a Bulgaris consultus an 866. num a malo Sacerdote, qui ab Ecclesia sit toleratus, Sacramenta recipere liceret; his respondet terminis: (b) *Qualiscumque Sacerdos sit, quæ sancta sunt, coinquinare non potest ..... quoniam mali bona administrando se tantummodo lædunt, & cerea fax accensa sibi quidem detrimentum præstat, aliis vero lumen tenebris administrat, & unde aliis commodum exhibet, inde sibi dispendium præbet*.

(a) S. Aug. in Can. Omnis. 78. 1. q. 1.

(b) Nicolaus 1. in Can. Sciscitantib. fin. 15, q. 1.

Ratio hujus doctrinæ est quia, cum Sacramentum sit res sanctissima: quæ, ut probat S. Thomas, sancte & reverenter est tractanda; cumque Sacerdos, uti minister Christi, & Ecclesiæ, digne Sacramenta administrare teneatur secundum eam, quam in ordinatione sua gratiam accepit; absque gravi delicto; conscius ipse peccati mortalis, tanto fungi nequit ministerio.

Constat ergo, Nicephorum in casu proposito 1. sub reatu novi peccati teneri ad eliciendum veræ contritionis actum de suo peccato, aut, si posset, ad illud confitendum, priusquam Baptismum conferret. 2. Si non sibi suppeteret Confessoris copia, eum debuisse perfectæ, quantum in se fuit, contritionis actum elicere, ne in sacrilegium incurreret.

CASUS XXIII.

VULMARIUS, sancti Gilberti Parochus, mortalis peccati conscius, cujus etiam denuo committendi affectum retinet, subito accersitur, ut domi infantem baptizet, quem ob imminens vitæ periculum ad Ecclesiam deferre non licebat. Nunquid eum, ita affectus, absque reatu novi mortalis peccati, baptizare potest?

RESPONS.

Omnis quidem Sacerdos Sacramentum *ex officio* administrans, hoc est, uti Minister Ecclesiæ; mortaliter peccat, ut diximus in superiori responsione, cum peccatum suum non ante confitetur, aut saltem confessionis defectu, de eo non sincere conteritur: *Quandocumque exhibet se in aliquo actu, ut Ministrum Ecclesiæ*, ait D. Thom. (c) *mortaliter peccat; & toties mortaliter peccat, quoties hujusmodi actum facit. Secus autem esset*, addit Angelicus Doctor, *si in aliqua necessitate aliquid sacrum contingeret, vel exequeretur in illo casu, in quo etiam laicis liceret; sicut si baptizaret in articulo necessitatis*: quod idem alibi his inculcat verbis: (d) *In articulo tamen necessitatis non peccaret, baptizando in casu in quo posset etiam laicus baptizare. Sic enim patet, quod non exhiberet se Ministrum Ecclesiæ; sed subveniret necessitatem patienti*. Ita Sanctus Doctor.

(c) S. Th. in 4. dist. 24. q. 1. artic. 3. quæstiunc. 5. ad 4.

(d) Idem. 3. p. q. 64. art. 6. ad 3.

Verum cum de eo non loquatur sanctus Doctor Parocho, qui actu in crimine perseverare intendat, qualis esse supponitur Vulmarius; existimamus cum sancto Antonino (e) ob hanc circumstantiam talem Parochum coram Deo fieri reum, si baptismum in casu proposito administret, nec prius se ad perfectam excitet contritionem.

(e) S. Anton. 3. p. Sum. t. 14. c. 13. §. 4.

Cæterum, quod dicit sanctus Thomas, non est intelligendum de administratione aliorum Sacramentorum, quorum non tanta est, sicut Baptismi necessitas: unde subjungit sanctus Doctor: *Secus est autem in aliis Sacramentis, quæ non sunt tantæ necessitatis, sicut Baptismus*.

CASUS XXIV.

MARCULPHUS, in Sinensi Regno Sacerdos Missionarius, quærit, utrum ethnicorum parentum filios absque consensu, imo etiam invitis eorum parentibus, possit, vel debeat baptizare, cum sese offerat sæpius occasio; præsertim quando de vita in morbo periclitantur illi filii?

RESPONS.

Ad solutionem hujus difficultatis, cum sancto Thoma distinctione utendum: Etenim *Pueri infidelium filii*, inquit sanct. Doctor, (f) *aut habent usum rationis, aut non habent: si autem habent, jam quantum ad ea, quæ sunt juris divini, aut naturalis, incipiunt suæ potestatis esse. Et ideo propria voluntate, invitis parentibus, possunt baptismum suscipere ..... Et ideo tales moveri possunt, & induci ad suscipiendum baptismum. Si vero*, addit, *nondum habent usum liberi arbitrii, secundum jus naturale sunt sub cura parentum, quamdiu ipsi sibi providere non possunt. Unde etiam & de pueris antiquorum dicitur, quod salvabantur in fide parentum. Et ideo contra justitiam naturalem esset; si tales pueri invitis parentibus baptizarentur, sicut etiam si aliquis habens usum rationis baptizaretur invitus*. (g)

(f) S. Thom. 3. p. q. 68. art. 10. in corp.

(g) Idem. 2. 2. q. 10. a. 12.

Aliam quoque affert rationem, cur in eo casu non debeant baptismo initiari: *Esset etiam periculosum taliter filios infidelium baptizare: quia de facili*, ait, *ad infidelitatem redirent propter naturalem affectionem ad parentes; & ideo non habet hoc Ecclesiæ consuetudo, quod filii infidelium invitis parentibus baptizentur*. Hinc etiam sacra Cardinalium, Concilii Tridentini Interpretum, Congregatio, a Sinensium Missionariis consulta, Decreto, quod probavit Innocentius X. statuit, ne invitis parentibus baptizarentur pueri eorum; & quia Judæi cujusdam puella Avenione, ipso inscio, fuerat baptizata; omnibus divini verbi præconibus, jussit, ut declararent eum, qui tale quid temere præsumeret, præter peccatum mortale, quod committeret, pœnæ pro Superioris arbitrio infligendæ, fore subjectum: ut refert Bancelius, (h) quas etiam regulas Marculphus tenere debet.

(h) Lud. Bancel. to. 1. Moralis sancti Thom. v. Infidelitas.

Quod hactenus diximus, de eo quoque casu intelligi debet, in quo pueri illi etiam ad mortem ægrotant; non vero de iis, qui evidenter sunt moribundi, ac desperati; neque etiam de illis, quos Ethnici populi, ut nimiæ se prolis fastidio expediant, ad oram maritimam deferunt fluctibus absumendos; tum (i) enim Missionarius, aut quilibet alter Christianus iis Baptismum conferre potest, imo charitatis præcepto tenetur; modo absit vis, & scandalum.

(i) De Ste. Beuve to. 3. Cas. 23.

CASUS XXV.

GUIRICUS, sancti Severi Parochus, adultum quemdam e suis Parœcianis de vita periclitantem baptizavit, qui ab ortu suo rationis usu caruerat, vel qui amens, aut furiosus evaserat. Nunquid illud recte præstare potuit?

RESPONS.

Circa amentes, & furiosos distinguendum est, loquitur sanctus Thomas; (k) *Quidam enim sunt a nativitate tales, nulla habentes lucida intervalla, in quibus etiam nullus usus rationis apparet; & de talibus, quantum ad Baptismi susceptionem, videtur esse idem judicium & de pueris, qui baptizantur in fide Ecclesiæ. Alii vero sunt amentes*, pergit idem Sanctus, *qui ex sana mente, quam habuerunt prius, in amentiam inciderunt: & tales sunt secundum judicandi voluntatem, quam habuerunt, dum sanæ mentis existerent; & ideo, si tunc apparuit in eis voluntas suscipiendi Baptismum, debet eis exiberi in furia & amentia constitutis; etiamsi tunc actu contradicant. Alioquin si nulla voluntas suscipiendi Baptismum in eis apparuit, dum sanæ mentis essent, non sunt baptizandi*. En decisio sancti Thomæ, (l) qui paulo post subiicit, idem de amentibus ac furiosis ferri debere judicium, ac de lethargicis, qui sunt baptizandi, si ante lethargum suscipiendi Baptismi voluntatem manifestarent; alias non debent baptizari. „ Dormientes non sunt baptizandi, nisi „ periculum mortis immineat. In quo casu baptizari „ debent; si prius in eis voluntas apparuit suscipiendi „ Baptismum: sicut & de amentibus dictum est, sicut Augustinus narrat in 4. Libro Confessionum (m) „ de amico suo, qui baptizatus est nesciens propter „ periculum mortis.

(k) S. Thom. 3. part. Sum. q. 66. a. 12. in corp.

(l) Idem ib. ad 3.

(m) S. Aug. l. 4. Conf. c. 7.

Decisionem hanc Doctoris Angelici firmat Decretalis Innocentii III. ad Archiepiscopum Arelatensem,

(a) Innoc. III. in c. Majores 3. de Bapt. & ejus effect. in fine l. 3. t. 42.

tensem, in qua sic loquitur Summus Pontifex: (a) „ Dormientes autem & amentes, si priusquam amentiam incurrerent, aut dormirent, in contradictione persisterent; quia in eis intelligitur contradictionis propositum perdurare, etsi fuerint immersi, characterem non suscipiunt Sacramenti. Secus autem, si prius Cathecumeni extitissent, & habuissent propositum baptizandi. Unde tales in necessitatis articulo consuevit Ecclesia babtizare. Tunc ergo characterem Sacramentalis imprimit operatio, cum obicem voluntatis contrariæ non invenit obsistentem. „

CASUS XXVI.

HASSANUS, ortu & Religione Turca, in Golcondico Regno periculose ægrotans, ac fidem Christi cupiens amplecti, Ethnicum, hospitem suum rogavit, ut se Baptismi aquis vellet initiare, cum eum Baptismi conferendi modum edocuisset: ipsum baptizavit Ethnicus, actionem suam, uti cæremoniam Hassano inutilem reputans, neque ullo pacto ei peccatum condonare, aut aliud quid producere intendens. An validus est hic Baptismus?

RESPONS.

Baptismus hic validus est, quia in baptizante non requiritur fides ad valorem hujus Sacramenti, & sufficit, ut intendat id facere, quod facit Ecclesia; unde ait Isidorus, cognomine Mercator: (b) *Romanus Pontifex non hominem judicat, qui baptizat; sed spiritum Dei subministrare gratiam Baptismi; licet Paganus sit, qui baptizat:* & sanctus Augustinus: (c) *Baptismus talis est, qualis ille est, in cujus potestate datur; non qualis est ille, per cujus ministerium datur.* Modo itaque id facere, quod in tali casu facit Ecclesia, intenderit Paganus ille, qui Hassanum salutaribus aquis abluit. Certum est baptismo, etiam contra ipsius opinionem, suum non defuisse effectum. Hanc doctrinam exprese docet S. Thomas his verbis: (d) *Si vero patiatur* (inquit) *fidei defectum circa ipsum Sacramentum, quod exhibet; licet credat, per id, quod agitur exterius nullum sequi interiorem effectum, non tamen ignorat, quod Ecclesia Catholica intendit per hujusmodi quæ exterius aguntur, præbere Sacramentum, unde non obstante infidelitate, potest intendere facere id, quod facit Ecclesia, licet æstimet id nihil esse. Et talis intentio sufficit ad Sacramentum, quia ...... Minister Sacramenti agit in persona totius Ecclesiæ, ex cujus fide suppletur id, quod deest fidei Ministri.* Congruit hæc sancti Thomæ doctrina cum hac Nicolai I. ad Bulgaros responsione (e): *A quodam Judæo, nescitis, utrum Christiano, an Pagano, multos in patria vestra baptizatos asseritis, & quid de iis sit agendum consulitis. Hi profecto si in nomine Sanctæ Trinitatis baptizati sunt .... constat eos non esse denuo baptizandos.*

(b) Isidor. in Can. Rom. 23. de cons. dist. 4.
(c) S. Aug. in Can. Bapt. 2. ibid.
(d) S. Th. 3. p. Sum. q. 64. a. 9. ad 1.
(e) Nicol. I. in Can. A quod. 24. de cons. dist. 4.

CASUS XXVII.

THARRASIUS, homo ignarus, & hæreticus, intendit quidem baptizatus id, quod vult fieri Ecclesia in administratione Baptismi: at ignorat penitus, quæ sit ista Ecclesiæ intentio, nec ipsam etiam Catholicam Ecclesiam, a qua per hæresim segregatur, veram esse credit Ecclesiam. Nunquid potest dici, eum in tali casu valide baptizare?

RESPONS.

Ex superiori responsione patet solutio præsentis difficultatis; quia tamen strictius ad Baptismi ab hæreticis collati valorem attinet, huic speciatim respondendum esse duximus. Existimamus itaque Baptismum a Tharrasio collatum, in iis, quas proponit casus, circumstantiis, esse validum.

Certum quidem est, sanctum Cyprianum, aliosque permultos cum eo Africæ Episcopos (f) contendisse, quod Baptismus extra Ecclesiam Catholicam collatus esset invalidus. Ast contra statuit Stephanus Papa, neque fidem, neque Ministri sanctitatem requiri ad validitatem hujus Sacramenti, quod a quolibet hæretico valide posset administrari. Hujus quoque doctrinæ vindex est sanctus Augustinus in uno Canone Decreti Gratiani (g) qui ex quinto suo tractatu in Joannem depromptus est, & in alio, quem pariter idem Gratianus collegit e sexto ejusdem sancti Doctoris libro contra Donatistas, in quo asserit, verum ab hæreticis conferri, & recipi Baptisma, (h) etsi gratiam Sacramenti non recipiant suscipientes, dum in hæresi persistunt; eamque affirmat alibi quæstionem a Concilio œcumenico sic fuisse solutam.

(f) S. Cypr. in Can. Si quis 70. 1. q. 1.
(g) S. Aug. tr. 5. in Joan in Can. Si just 30. & seqq. 2. q. 1.
(h) Idem in Can. Etiam 48. eadem causa & q.

Hinc etiam in Conciliis secundo Arelatensi, (i) & Laodicæno sub sancto Sylvestro (k) constitutum est, ut ad communionem admitterentur hæretici illi, qui fidem Catholicam amplecterentur, etsi ab hæreticis fuissent baptizati. Quod idem jam statuerat primum Concilium Arelatense sub eodem Summo Pontifice habitum, (l) quod in suo Decreto refert Gratianus.

(i) Conc. Ar. 11. c. 17.
(k) Concil. Laodic. c. 7.

Ratio, qua nititur hoc punctum fidei, est, quia Sacramenta suum producunt effectum *ex opere operato*, ut loquitur Schola, hoc est, vi propria, & sibi per divinam institutione indita, independenter a merito conferentis; modo nullus sit obex ex parte suscipientis, & non solum *ex opere operantis*, hoc est, vi sollius sanctitatis Ministri: ut docet Paschasius a Gratiano laudatus, (m) de Eucharistia loquens speciatim. Antiquam illam, quam unanimi consensu secuti sunt omnes Theologi, doctrinam asseruit Concilium Tridentinum (n) isto Canone: *Si quis dixerit Baptismum, qui etiam datur hæreticis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, non esse verum Baptismum, anathema sit.*

(l) Conc. Ar. I. a. S. in Can. de Arianis. 103. de cons. dist. 4.
(m) Paschas. in Can Intra 77. 1. q. 1.
(n) Conc. Tr. Sess. 7. Can. 4.

CASUS XXVIII.

RABBINUS SALOMON, Avenionensis Judæus, instante mortis periculo, Baptismum requisivit: at, cum neque a propinquis, aliisve sibi ministrantibus, utpote Judæis, eum posset accipere; aquam ipsemet in caput suum effudit dicens: *Ego me baptizo, in nomine Patris,* &c. Ex morbo factus sanus a Sacerdote petivit, num valeret, quem ipse sibi contulerat, Baptismus? Quid responsi dare debuit Sacerdos?

RESPONS.

Judæo huic respondere debuit Sacerdos, ipsius Baptismum esse invalidum; quia nemo seipsum baptizare potest. Hæc fuit responsio Innocentii III. ad Episcopum Metensem, de simili difficultate interrogantem: (o) „ Respondemus, quod cum inter baptizantem, & baptizatum debeat esse discretio, sicut ex verbis Domini colligitur, dicentis Apostolis: *Ite, baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*; (p) memoratus Judæus est denuo ab alio baptizandus: ut ostendatur, quod alius est, qui baptizatur, & alius qui baptizat „. Quod etiam confirmat doctus hic Papa, ducta similitudine inter generationem spiritualem, & carnalem: „ Sicut ergo in carnali generatione, *inquit*, qua proles ex viro & femina nascitur, alius est qui carnaliter gignit, & alius, qui carnaliter gignitur: sic in Sacramentali generatione, qua soboles ex aqua, & Spiritu Sancto renascitur, alius debet esse, qui spiritualiter generet, & alius, qui spiritualiter generetur „. Quare ab alia persona baptizari debet Judæus, de quo in casu proposito.

(o) Innoc. III. in c. Debir. 4. de Bapt. & ejus effectu l. 3. t. 42.
(p) Matth: 28. 19.

Juvat hic observare, quod si obiisset Judæus ille, Baptismi votum perfectæ contritioni conjunctum ipsius Sacramenti vicem implesset, ut ait idem Summus Pontifex .... „ Quamvis, si talis continuo decessisset, ad patriam protinus evolasset propter Sacramenti fidem, etsi non propter fidei Sacramentum. „

CASUS XXIX.

Nonne Vigilantium hæreticum baptizare debet PAULUS, sancti Lamberti Parochus, ut cum, ejurata hæresi, ad Ecclesiæ communionem admittat?

RESPONS.

Quidam sunt hæretici, uti Lutherani, & Calvinistæ, qui eandem, atque Ecclesia Catholica, materiam ac formam ad collationem Baptismi adhibent; quare, si eorum sectam Vigilantius, ab iis baptizatus sequatur, a Parocho iterum non est baptizandus,

dus, nisi forte justa de causa eum valide non fuisse baptizatum judicet: quo in casu illum sub conditione, & non aliter iterum baptizare debet, sed si nulla subsit justa ratio, sufficit, ut eo, quo in Rituali præscribuntur, modo cæremoniæ suppleantur. Si econtra inter eos annumeretur hic hæreticus, qui non Baptisma conferunt in nomine Sanctæ Trinitatis, ut Ariani qui Christi, vel Montanistæ, qui Spiritus Sancti Divinitatem negabant, certum est, eum, licet ab iis baptissatum, denuo esse baptizandum, ut Ecclesiæ aggregetur.

Id ipsum clare ac fuse docet Sanctus Gregorius Magnus, scribens ad Episcopos Iberiæ, quæ nunc Gurgistana regio dicitur, majori Armeniæ finitima his verbis: (a) „ Ab antiqua Patrum institutione didi„ cimus, ut qui apud hæresim in Trinitatis nomine „ baptizantur, cum ad Sanctam Ecclesiam redeunt, „ aut unctione Chrismatis, aut impositione manus, „ aut sola professione fidei ad sinum matris Ecclesiæ „ revocentur. Hi vero hæretici, (b) qui in Trinita„ tis nomine minime baptizantur, sicut sunt Bonosia„ ni, & Cataphryges; quia & illi Christum Dominum „ non credunt, & isti, Spiritum Sanctum perverso „ sensu esse quemdam pravum hominem, Montanum „ credunt.... & alii tales, cum ad Ecclesiam San„ ctam veniunt, baptizantur: quia Baptisma non fuit „ quod in errore positi in Sanctæ Trinitatis nomine „ minime perceperunt.

(a) Gr. Papa in Can. Ab antiqua de Consecr. d. 4.

(b) Ibid. lib. 9. Epist. 61.

CASUS XXX.

ESTHER, in hæresi Calviniana, nata, ejusque erroribus imbuta, cum ad veræ fidei lucem venisset, Parocho suo indicavit, se valide non fuisse baptizatam. 1. Quia Calvinistæ Ministri, cum Baptismum non credant esse Sacramentum ad salutem necessarium, sed justificationis tantum sigillum, seu exterius signum; cum proinde illa, qua solet in Ecclesia Catholica, ratione non conferunt, sed aquam manu apprehensam in oblatos e pulpito effundunt infantes, quos proinde, ne gutta quidem sæpe attingit. 2. Quia Ministri formam non proferunt, aquam projiciendo, sed post illam projectam. 3. Quia Synodus Mechliniensis, quam laudat Beuvelet, ac Statuta Synodi Narbonensis an. 1667. jubent, ut denuo baptizentur Calvinistæ, qui Catholicæ Ecclesiæ fidem amplectuntur. Quod etiam in usu fuit in quibusdam Occitaniæ Diœcesibus, in quibus solita forma adhiberi consuevit, omissa quoque conditione; *si non es baptizatus.*

His adductus rationibus Parochus Estherem baptizavit: quæritur utrum ita absque crimine se gerere potuerit?

RESPONS.

Estherem iterum baptizare illæsa conscientia non potuit hic Parochus, neque ad id propter allatas in casu proposito rationes adduci debuit.

1. Quia Pagani, hæretici multi, ac Judæi, non credunt, Baptismo conferri gratiam justificantem; attamen validum semper ab iis collatum agnovit Ecclesia Baptismum, modo id observent, quod huic Sacramento essentiale est, ad cujus valorem certum est non necessariam esse Ministri fidem, uti docent Patres & Concilia, præsertim Concilium Arelatense an. 314. (c) S. Augustinus multis in locis, (d) S. Leo, Sanctus Gregorius Magnus, Isidorus, aliique permulti, ut videre est in multis Canonibus ad marginem indicatis. (e)

Hæc autem afferri potest ratio, cur neque charitas, neque fides necessario prærequirantur in Ministro Baptismi, quia videlicet *non agit in virtute propria, sed in virtute Christi*, inquit Sanctus Thomas, (f) hoc est, non ut causa præcipua, sed ut instrumentum, quo Deus utitur ad producendum effectum Sacramenti: *Sicut autem*, pergit Angelicus Doctor, *pertinet ad propriam virtutem hominis charitas ita & fides. Unde sicut non requiritur ad perfectionem Sacramenti, quod minister sit in charitate; sed possunt etiam peccatores Sacramenta conferre..... ita non requiritur ad perfectionem Sacramenti fides ejus: sed infidelis potest verum Sacramentum præbere; dummodo cætera adsint, quæ sunt de necessitate Sacramenti.*

(c) Conc. Ar. c. 8. in Can. De Arianis. 109. de Consecr. d. 4.
(d) S. Aug. l. 1. de Bapt. contra Donatist. c. 1. in Can. Nullus 40. eadem d. 4. Et l. 3. c. 11. in Can. Nunc autem 46. Et l. 4. c. 1. in Can. Eccles. Et l. 5 c. 20. in Can. Quomodo 41. cit. dist. 4.
(e) S Leo Ep. 90. in Can. Hi de quibus 38. ibid. S. Greg Epist. 61. in Can. Ab antiqua. 44. ib. S. Isidor. in Can. Romanus 23. ibid. Nic. I. in Can. A quodam. 24. ib. Beda in Can. sive 51. ibid. &c.
(f) S. Thom. 3. p. q. 64. art. 9 in corp. Et in 4. d. 6. q. 1. a. 3. quæstiunc. 2.

Hinc sequitur, primam ruere Estheris rationem ad probandam invaliditatem Baptismi sui, nulliusque pariter esse momenti alteram, quam addit, circa modum, quo Ministri Calvinistæ Baptisma solent conferre; quandoquidem unanimis sit omnium Theologorum consensus, illud non minus esse validum, quod aspersione, quam quod immersione, aut infusione administratur: *quamvis tutius sit baptizare per modum immersionis*, inquit Sanctus Thomas; (g) *quia hoc habet communior usus, potest tamen fieri Baptismus per modum aspersionis.*

(g) Idem ib. q. 66. art. 7. in corp.

Neque potior est secunda, quàm affert Esther, ratio: neque enim necesse est, ut eo præcise instanti formá proferatur, quo applicatur materiá, sed sufficit, ut immediate postpronuntietur, uti probavimus in responsione ad casum decimum quartum, in quo id etiam a nobis observatum est, quod, cum de interruptione interjecta inter applicationem materiæ & formæ dissentiant Theologi, tutius est Baptismum sub conditione iterare.

Ad Synodi autem Mechliniensis authoritatem responderi potest, multas præter Calvinismum, in Batavia, vicinisque regionibus esse hæreticorum sectas, quorum fieri potest, ut invalidus sit Baptismus, quos proinde denuo baptizandos esse constituit prædicta Synodus, dum hæresim ejurant, & de quibus solis loquitur.

Denique referuntur Ecclesiæ Narbonensis Statuta, de quibus, cum nec citentur, nec legerimus, hoc unum dicimus, quod si talia sint, qualia esse supponuntur, iis assensus præberi nequit, ut patet ex dictis hactenus; præterquam quod praxis illa in multis Galliæ provincialibus Conciliis damnata est; ac præcipue in Rothomagensi an. 1581. (h) Turonensi biennio post, (i) & Aquensi an. 1585. (k) Horum autem Conciliorum hæc sunt Decreta: *Antea in plerisque nostrarum Diœcesum locis*, inquit Rothomagense, *baptizati ab hæreticis, præsertim a Calvinistis, redeuntes ad Ecclesiam Catholicam iterum tingebantur, hac sub verborum forma*: Si non es baptizatus, ego te baptizo: *Quia dubitabant nonnulli de valore Baptismi ab hujusmodi Hæreticis collati: et quod non haberent intentionem baptizandi in remissione peccatorum. Verum quoniam illa formula baptizandi fuit introducta propter Baptismata occulta, & de quibus non apparebat; nec uni mulieri, seu alteri privatim baptizanti credi non debebat; contra vero constabat Calvinistas in cœtu publico baptizare in forma verborum & materia a Christo instituta, nec de hoc facto ambigi poterat; vetamus absolutionem repeti cum quibuscumque verbis a Calvinismo, aut aliis hæresibus similiter baptizantibus, ad nostras Ecclesias transeuntibus, ne ab Anabaptismo redarguamur.*

(h) Conc. Rothomag. an. 1581. t. de Sacram. §. 1.
(i) Conc. Turonens an. 1583. tit. de Bapt.
(k) Concil. Aquens an. 1585. t. de Bapt. Sacramen.

En Verba Concilii Turonensis: *Eos, qui ab Hæreticis Calvinistis sunt baptizati cum aquæ infusione, seu in aquam immersione, & horum verborum*, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, *proclamatione & intentione faciendi quod facit Ecclesia; dicit hæc Synodus sacro-sanctis Conciliis inhærendo, rebaptizari non debere, ne quidem sub hujus conditionis, seu clausulæ adjectione:* Si non es baptizatus; ego te baptizo, Aquensis Concilii Decretum iisdem terminis ac Rothomagensis continetur. Quibus Conciliis addi possunt Synodi 1. Tolosana an. 1590. quæ dicit: (l) *Quos antea baptizarint hæretici, eos rebaptizari prohibemus; nisi forte receptam ab Ecclesia Baptismi formam, materiamque eos minime observasse constiterit:* 2. Narbonensis sub Ludovico de Vervins Narbonæ Archiepiscopum an. 1609. habita, cujus Decretum tale est: (m) *Quos jam baptizarint Hæretici, eos rebaptizare prohibemus, sub pœnis in sacris canonibus contentis; nisi forte institutam a Christo Baptismi formam, materiamque eos minime observasse constaret.* Quo igitur pacto fieri posset, ut hujusce Diœcesis extarent statuta tam aperto Decreto contraria? Sed hæc sufficiant.

(l) Conc. Tolosan. an. 1590 p. 1. Cap. 2. de Bapt. num. 5.

(m) Concil. Narbon. an. 1609. c. 14. de Bapt.

CASUS XXXI.

JUNIANUS triginta annos natus, e Christianis parentibus, atque ab iis Christiane educatus, cum de Baptismo suo dubitet, quod a viginti annis & amplius, mortui sint sui parentes; Parochum suum Bernardum enixe rogat, ut se velit, saltem sub

con-

conditione, sacris tingere aquis; quo tuta sit salus sua. Quid tum faciet Parochus?

RESPONS.

Difficultatem hanc solvit Innocentius III. in sua Decretali ad Episcopum Ferrariensem, dicens: (*a*) *Certe de illo, qui natus est de Christianis parentibus & inter Christianos est fideliter conversatus, tam violenter præsumitur quod fuerit baptizatus, ut hæc præsumptio pro certitudine sit habenda*. Quare non denuo baptizandus est, *donec evidentissimis forsitan argumentis contrarium probaretur*, inquit hic summus Pontifex. Idem post Paludanum docet Sanctus Antoninus, (*b*)

(*a*) Innoc III. in c. Veniens 3 de Presb. non baptizato l. 3. tit. 45.

(*b*) S. Anton. 3. p. Sum. tit. 14. c. 13 §. 12. & apud eum Paludan.

Eam sequatur Bernardus regulam, nisi forte justa de causa dubius sit Juniani Baptismus: seu quia nativitati ejus adstantes, nec eum ad Ecclesiam fuisse delatum, nec domi baptizatum esse testantur; seu quia parentes ejus Calvinianam hæresim profitebantur, quorum asseclæ non necessarium ad salutem Baptismum existimant; seu quia moribus ipse ac religione preditus vitam degebat; tum enim, si neque scripto, neque testibus constet de ipsius Baptismo, a Parocho posset, imo & baptizari deberet. Hæc est Alexandri III. decisio in una ex suis Decretalibus, cujus hæc sunt verba: *De quibus dubium est, an baptizati fuerint, baptizantur his verbis præmissis*. Si baptizatus es, non te baptizo, sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo &c. (*c*). Quod congruit cum sententia Sancti Leonis multis in locis ac præsertim in trigesima septima sua Epistola sic scribentis (*d*): „ In primis itaque providere debemus, ne dum speciem quandam cautionis tenemus, in damnum generandarum incidamus animarum. Quis enim ita sit suspicationibus suis deditus, ut verum esse definiat, quod, omni manifestatione cessante, ex opinione ambigua suspicatus? Cum itaque baptizatum se nec ille recordetur, qui regenerationis est cupidus, nec alter attestari de eo possit, quod nesciat consecratum; nihil est in quo peccatum possit obrepere, cum in hac parte conscientiæ suæ nec ille reus sit, qui consecratur; nec ille, qui consecrat. „ Et in alia Epistola ad Rusticum, Episcopum Narbonensem (*e*): „ Si nulla existant indicia inter propinquos, aut familiares; nulla inter Clericos, aut vicinos, quibus hi, de quibus quæritur, baptizati fuisse doceantur; agendum est, ut renascantur, ne manifeste pereant, in quibus quod non ostenditur gestum, ratio non sinit, ut videatur iteratum. Qui autem possunt meminisse, quod ad Ecclesiam veniebant cum parentibus suis, possunt recordari, an quod eorum parentibus dabatur, acceperint. Sed si hoc etiam ab eorum memoria alienum est, conferendum eis videtur, quod collatum esse nescitur; quia non temeritas intervenit præsumptionis, ubi est diligentia pietatis.

(*c*) Alex. III in c. de quib. 2. de Bapt. & ejus effectu l. 3. tit. 42.

(*d*) S. Leo Epist. 37. c. 2.

(*e*) Idem Ep. 92. c. 15.

CASUS XXXII.

GERBERTUS, Germanus, 34. annos natus in Provincia, ubi viget secta Anabaptistarum, a triginta ferme annis in Religione Catholica pie educatus est a parente suo Catholico, qui de mortuis parentibus ejus Anabaptistis, ipsius institutionis curam suscepit. Parens Gelberti, nec ipsemet recordatur se fuisse baptizatum; quamcumque adhibuerint diligentiam ad illud cognoscendum. Quare a Parocho suo Baptismi Sacramentum requirit Gerbertus: Nunquid eum in talibus circumstantiis baptizare debet Parochus?

RESPONS.

De simili difficultate consultus ab Episcopo Ravennate sanctus Leo respondet (*f*) 1. *Scimus quidem inexpiabile esse facinus .... lavacrum, quod regenerandis semel tributum est, bis subire*. 2. *Sed in hoc*, id est, in eo, qui se baptizatum fuisse penitus ignorat, *nihil simile formidatur; quoniam non potest in iterationis crimen venire, quod omnino factum esse nescitur*. 3. *Quoties persona talis inciderit, sollicita primum examinatione discutite, & longo tempore, nisi forte supremus finis immineat, indagate, utrum nemo penitus sit, qui testimonio suo juvare possit ignorantiam nescientis*. 4. denique, *Et cum constiterint hunc, qui Baptismatis indiget Sacramento, sola inaniter suspicione prohiberi; accedat intrepidus ad consequendam gratiam, cujus in se nullum scit esse vestigium: nec vereamur huic salutis januam aperire, quam nunquam ante docetur ingressus*.

(*f*) S. Leo Ep. 35. c. 1. in Can. Cum itaque 112. de conf. dist. 4.

Consentit hæc decisio cum isto Provincialis Concilii Carthaginensis Statuto, quod an. 498. a sexaginta tribus Episcopis habitum, quintum vulgo nominatur (*g*). „ Placuit de infantibus, quoties non inveniuntur certissimi testes, qui eos baptizatos esse sine dubitatione testentur, neque ipsi sunt per ætatem idonei de traditis sibi Sacramentis respondere, absque ullo scrupulo eos esse baptizandos, ne ipsa trepidiatio eos faciat Sacramentorum purgatione privari.

(*g*) Conc. Carthag 5. Can. 6. & refertur a Grat. in Can. Placuit CXI. de conf. d. 4.

Idem docet sanctus Gregorius Magnus; uti Gregorius II. (*h*). *De parvulis vero, qui a parentibus substracti sunt*, inquit posterior hic Papa, *& an baptizati sint, an non, ignorant, hos baptizare debeas secundum Patrum traditionem, (si non fuerit qui testificetur) ratio poscit*. Hanc igitur regulam sequetur Gerberti Parochus in casu proposito, & cum ab infantia sua, neque quatuor primis vitæ suæ annis, cum utpote parentum Anabaptistarum filium, fuisse Baptismo initiatum, quacumque adhibita perquisitione, non compertum sit, illum profecto sacris tingere aquis debet ille Parochus.

(*h*) S. Gr. l. 12. Ep. 31. Gr. II. in Cap. Parvulos 110. de conf. d. 4.

Observandum autem circa propositam difficultatem, 1. in dubio probabili de Baptismo hujus infantis, eum denuo, sub conditione tantum, esse baptizandum ex verbis Alexandri III. (*i*) in superiori responsione relatis. 2. dubium illud fore probabile, si e Catholicis sit parentibus ortus, atque Catholicam duxerit vitam, tunc enim juste præsumi posset, eum fuisse baptizatum, ut ostendimus authoritate Innocentii III. (*k*) ad Episcopum Ferrariensem scribentis, qua in re dici nequit summum hunc Pontificem dissentire a Concilio Carthaginensi, sancto Leone, aliisque antiquis, dici namque potest illos de iis tantum fuisse locutos, qui a Christianis parentibus ortum non haberent, quales sunt Anabaptistæ, quod velint infantes tunc duntaxat esse baptizandos, cum ad eam pervenerint ætatem, qua de rebus fidei interrogati respondere valent.

(*i*) Alex. III. in c de quib. 2 de Bapt. & ejus effectu l. 3 tit. 42.

(*k*) Innoc III. in c. Veniens 3 de Presb. non bapt. in fine l. 3. t. 43.

CASUS XXXIII.

KONDOMIRUS, miles infidelis, in pugna ductus captivus, cum aliis quibusdam vi baptizatus est, nullomodo intendens, imo reluctans Baptismo initiari. Post aliquot menses fidem amplexus est; qua de re quæritur, utrum ipsius baptisma ita sit validum, ut eum denuo baptizare non necesse sit?

RESPONS.

Adulterorum validum non est Sacramentum absque voluntate, seu intentione, saltem interpretativa, illud recipiendi. Ita communiter Theologi post Sanctum Thomam (*l*): *Ex parte baptizati*, inquit Sanctus Doctor, *requiritur voluntas, sive intentio suscipiendi Sacramentum*. Quod etiam docent sanctus Bonaventura (*m*), Sanctus Antoninus (*n*), aliique permulti, Sancti Augustini testimonio fulti, cujus hæc verba refert Gratianus (*o*): „ Cum pro parvulis alii respondent, ut impleatur erga eos celebratio Sacramenti; valet utique ad eorum consecrationem: quia ipsi respondere non possunt At si pro eo, qui respondere potest, alius respondeat, non itidem valet. Ex qua regula illud in Evangelio dictum est, quod omnes, cum legitur, naturaliter movet: *ætatem habet, ipse pro se loquatur*. (*p*)

(*l*) S. Thom. 3. p. q. 68. a. 7. in corp.

(*m*) S. Bonav. in 4 d 4. a. 2. q. 1.

(*n*) S. Anton. 3. p. t. 14. c. 13. §. 9.

(*o*) S. Aug. l. 4. de Bapt c. 24. in Can. Cum pro parvulis. 77. de Conf. dist. 4.

(*p*) Joan 9. 21.

Cum Sancto Augustino consentit Innocentius III. scribens ad Episcopum Arelatensem (*q*): Licet enim de iis loquatur, ut valide baptizatis, qui vi fuerant coacti ad amplectendam fidem Christianam, & quos proinde consortnem fidei vitam sequi Ecclesia compellebat, ut patet ex hoc Decreto Concilii Toletani IV. an. 633. habiti (*r*): „ Qui autem ad Christianitatem coacti sunt venire .... oportet ut fidem, quam etiam vi, vel necessitate susceperunt, tenere cogantur: ne no-

(*q*) Innoc III. in Cap. Majores 3 de Bapt. & ejus effect. l. 3. tit. 42.

(*r*) Conc. Tolet. IV c. 56. in Can. de Jud. 5. d. 45.

„ men

„ men Domini blasphemetur, & fides, quam susceperunt, vilis & contemptibilis habeatur. Supponit tamen hic Summus Pontifex, eos baptismo suo sufficienter assensisse, ut re ipsa illi sufficienter assentirent, ex D. Domino Bonaventura (a) aliisque Theologis, qui, ut ii, de quibus loquitur hic Papa, Baptismum mallent suscipere, quam legum rigorem, pœnasque Edicto Principis latas in renitentes subire. En verba Innocentii III. „ Is, qui terroribus atque suppliciis violenter attrahitur, & ne detrimentum incurrat, Baptismi suscipit Sacramentum .... characterem suscipit Christianitatis impressum: & ipse, tanquam conditionaliter volens, licet absolute non velit, cogendus est ad observantiam fidei Christianæ: in quo casu debet intelligi Decretum Concilii Toletani. Ille vero, *subdit Summus Pontifex*; qui nunquam consentit, sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem suscipit Sacramenti. „ Unde ab Ecclesia ad observantiam legum suarum hujusmodi cogi non potest: Cujus rei hanc affert rationem, quia *plus est expresse contradicere, quam minime consentire*: quasi diceret, quod si baptismi susceptioni sufficiens sit obex dissensus; a fortiori potior est manifesta contradictio: quod quidem hac similitudine comprobat: *Sicut nec ille notam alicujus reatus incurrit, qui contradicens penitus, & reclamans thurificare idolis cogitur violenter.*

(a) S. Bonav. in 4. d. 4. a. 2. q. 2.

Ex his itaque rationibus & authoritatibus sequitur invalidum esse Baptismum, dissentienti omnino collatum; ut si baptizaretur dormiens, aut amens, inquit idem Papa, nisi ante somnum, aut dementiam baptismo suo fuissent assensi. Unde ad propositam difficultatem speciatim respondemus, quod, si ea Kondomiro sit vis illata, ut omnem in eo, illam quoque, quam *conditionatam* vocat Innocentius III. voluntatem destruat, ut si per vim fuerit aqua immersus; irritum est ipsius baptisma: at si non eam passus violentiam, metu carceris, aut etiam pœnæ majoris baptismo suo fuerit assensus; tum Sacramenti characterem, non vero adjunctam ei gratiam suscepit. „ Sciendum, *inquit sanctus Thomas* (b) quod non requiritur in adulto voluntas absoluta suscipiendi, quod Ecclesia confert: sed sufficit voluntas conditionata, sicut est in voluntariis mixtis, ut dicitur in 3. Ethicorum, & ideo si sit coactio sufficiens, ita quod principium sit ex tota extra, nil conferente vim passo, ut cum aliquis reclamans immergitur violenter: tunc talis nec Sacramentum recipit, nec rem Sacramenti. Si autem sit coactio inducens, sicut minis, vel flagellis, ita quod baptizatus potius eligat Baptismum suscipere, quam talia pati; tunc suscipit Sacramentum, sed non rem Sacramenti.

(b) S. Th. in 4. d. 6. q. 1. art. 2. quæstiunc. 3. in corp.

CASUS XXXIV.

An iterum, sub conditione saltem, THEOBALDUS Sancti Bricii Parochus baptizare debet infantem in limine repertum cum appensa ad collum schedula, quæ ipsum jam ab obstetrice fuisse baptizatum testatur.

RESPONS.

Theobaldus infantem hunc sacris iterum debet aquis baptismi abluere sub conditione, ob istam, quam tradit sextum Oecumenicum Concilium, generalem regulam (c): „ De infantibus quoque decernimus, *inquiunt Patres hujus Concilii*, quoties non inveniuntur firmi testes, qui eos absque ulla dubitatione baptizatos esse dicant, nec ipsi propter ætatem de sibi tradito mysterio apte respondere possint, absque ulla offensione baptizari, ne forte ejusmodi dubitatio eos ejusmodi purificationis sanctificatione privet.

(c) Sexta Synodus Gen. Can. 84.

Idem statuit Concilium Carthaginense, de quo jam supra in casu trigesimo secundo, qui incipit a voce Gerbertus. En verba ipsius (d): „ Placuit de infantibus, quoties non inveniuntur certissimi testes, qui eos baptizatos esse sine dubitatione testentur, neque ipsi sunt propter ætatem idonei de traditis sibi Sacramentis respondere, absque ullo scrupulo eos esse baptizandos: ne ista trepidatio eos faciat Sacramentorum purgatione privari. Sic fert etiam Concilium Eboracense an. 1195. (e): „ Ubi autem puer, cujus baptisma ignoratur, reperitur expositus, sive cum sale, sive sine sale, baptizetur; cum non intelligatur iteratum, quod nescitur fuisse collatum. „ Constat autem schedulam ab homine incognito, & forsan dissolutionis vitæ, vel etiam sectæ, quæ Baptismum ad salutem non esse necessarium credit, scriptam, non esse sufficiens testimonium de baptismo expositi infantis; quare huic fides ex Aquensi Concilio an: 1585. (f) nunquam adhiberi debet: „ Licet expositus infans scriptum habeat collo appensum, quo ille baptizatus significetur; si tamen re diligenter perquisita .... adhuc dubium sit eum baptizatum esse, ea conditionis formula baptizetur. Si es baptizatus, ego te iterum non baptizo. Et si nondum baptizatus es, ego te baptizo &c. Eodem modo loquitur Tolosana Synodus an. 1590. (g): „ Cum projectis, expositisque puerulis, *ait*, licet affixa reperiatur schedula, quæ eos baptizatos esse testetur, in id tamen, an verum fictumve sit Parochi diligenter inquirent. Si certi nihil compererint; inscripto chartulæ nomine eos sub conditione baptizabunt. „ Aquensis Concilii ea de re verba usurpat Narbonense an. 1609. (h). Conformiter ad hæc Decreta in Nosocomio Parisiensi, aliisque puerulorum expositorum, iterum baptizantur sub conditione infantes: idque eo rectius fit, quod omni prorsus fide indigni sint, qui sic prolem suam exponunt; cum etiam fieri possit aliunde, ut valide non fuerint baptizati, propter imperitiam eorum, qui Baptisma conferunt, eorumve præproperam festinationem.

(d) Concil. Carth. 5. in Can. Placuit. CXI. de Consecr. d. 4.

(e) Conc. Eborac. Dec. 4.

(f) Conc. Aquens tit. de Bapt. Sacram.

(g) Conc. Tolos. p. 2 Cap. 2. de Bapt.

(h) Conc. Narbon. c. 14. de Bapt. Sacr.

Fatendum tamen, in eo casu unum satis esse testem integrum & incorruptum; præsertimque cum tertiæ personæ res non agitur, ut docet Glossa in Canonem *Placuit*, modo laudatum; quam admittunt Fagnanus, aliique inclyti Canonum interpretes.

CASUS XXXV.

Cum erroneum mendicantium turma in amplo pago per totum sancti Patroni festum diem mendicassent; duos ibi in cujusdam villici horreo pueros, alterum ferme tres, alterum quatuor annos natum ad multam noctem dereliquerunt; quos cum paulo post mendicorum discessum reperisset villica dormientes: de ea re Parochum admonuit. Quid tum faciet Parochus? Num eos sub conditione baptizabit?

RESPONS.

Idem, ut videtur, ferri debet judicium, de duobus illis puerulis, atque de infantibus in domorum limine expositis, ac proinde illi sub conditione sunt baptizandi: quod justa de causa dubium esse possit, an homines illi vagi suos baptizari pueros curaverint.

1. Quia fex illa hominum, supina plerumque laborans ignorantia, absque ullo Religionis exercitio, aut potius Religione vitam dissolutiorem eo impunius degit, quod una ad plurimum die in eodem loco commorentur transeunter. 2. Quia raro viri cum iis, quas secum ducunt, mulieribus Matrimonio juncti sunt. Aliquando prope claram Abbatiam, Parisiis decem, aut duodecim leucas distantem, horum sceleratorum viginti & amplius ipsi vidimus colluviem, quorum unus alteri promercalem suam uxorem, ac suppositam quatuor tantum assibus vendidit, ac transtulit: atque de illorum impiorum tolerantia conquesti, hoc unum abstulimus responsum, eos necesse esse concoquere; ne isti, uti non ita pridem quidam absque dono dimissi fecerant, Abbatiæ villam aliquam de nocte incederent. 3. Quia iis solemne est non intermissa fundere mendacia. Quatuor aut quinque, inquit is, sunt mihi liberi, qui fame pereunt; aut uxor ex puerperio absque ope cubans: alter mancum, claudum, membris inertem, aut ægrum se simulat. Unus comitiali morbo corripitur; alius omnium egens in dissitam sexaginta & amplius leucas patriam redit; iste e Xenodochio exit, aut etiam e tetro carcere, cujus ærumnas jam dudum, regia non valens solvere vectigalia, passus est. Famulatum amisit ille, nec vitam

tam labore tolerandam invenit: hujus a trimestri spatio ægrotat uxor absque auxilio; isti officit frontis mollitia, ne stipem cor roget; huic non deest natalium splendor; sed census est tenuis, aut nullus: mercatorem se bonis omnibus funditus everterunt argentariæ dissolutiones; & in his omnibus ne prima quidem sæpe veriloquii species reperitur; atque a quinquaginta annis tot exemplis res nobis comperta est, ut jam incertæ nobis esse nequeunt eorum fraudes, eosque habere debeamus, uti fures eleemosynarum, quæ veris debentur pauperibus. 4. Desidiosæ illius gentis hinc etiam manifesta fit impietas, quod Ecclesias non subeat, nisi ut falsa hæc annuntiet, quo asses quosdam emungat; idque tam alta voce, ut illo murmure querulo fidelium mentes ad orationem intentæ alio divagentur, ac patiantur necesse sit, donec mendicabula hæc fictarum calamitatum suarum concursum, ac longissimam seriem effutierint, quam etiam prorogare quandoque gestiunt, ut repulsæ damnum ac fastidium hac ratione vindicent.

Ex his omnibus liquet, cujusmodi farinæ sint illi errones vicorum & urbium, quam incerta sit eorum Religio, & quam male tuto credi possit, eos infantibus suis aut conferri curasse Baptismum, aut etiam per se valide contulisse, cum incerta non sit crassa eorum inscitia; ac nullum ferme ad ea studium, quæ ad salutem pertinent.

Existimamus igitur, quod si expositi infantes cum scripto ad collum appenso, sub conditione debeant baptizari nulla habita illius schedulæ ratione, ut statuunt Concilia provincialia, Tolosanum (*a*), Aquense (*b*), & Narbonense (*c*); cur itidem non sacris abluentur aquis pueruli, quorum parentes noscuntur adeo irreligiosi, atque crasse ignari. Ita nobiscum sentit Author Colloquiorum Diœcesis Andegavensis an. 1703. (*d*) in quibus id tamen animadversum fuit, quod, si quibusdam annis natu majores essent illi pueri; tunc Episcopi consilium requirere teneretur Parochus. Quæ ratio & Canonibus magis consentanea, & magis tuta nobis videtur.

(*a*) Concil. Tolosan. an. 1590. Cap. 2. (*b*) Concil. Aquense tit. de S. Bapt. (*c*) Concil. Narb. 1609. c. 14. (*d*) Colloq. Andeg. mense Sept. 1703. q. 3.

C A S U S XXXVI.

RABBINUS DAVID, Judæus Augustanus, solo temporalis quæstus intuitu, omnique prorsus in Christum, ipsiusve Sacramenta, fide destitutus, Baptismum suscepit. Nunquid validus est hic Baptismus?

R e s p o n s.

Ex multis quidem Scripturæ sacræ (*e*) sanctorumque Patrum testimoniis constat, in adultis necessario fidem requiri (*f*) ad suspiciendum digne & utiliter Baptismum; sed eandem quoque certum est non esse necessariam ad eum valide suscipiendum, cum ejus validitatem Ecclesia agnoscat, qui ab hæreticis confertur, modo illud observent, quod huic Sacramento est essentiale. Doctrinam hanc clare vindicat sanctus Augustinus his verbis (*g*): *Non interest*, inquit sanctus Doctor, *cum de Sacramenti integritate & sanctitate tractatur, quid credat, & quali fide imbutus sit ille, qui accipit Sacramentum. Interest quidem plurimum ad salutis viam: sed ad Sacramenti quæstionem nihil interest*. Idem quoque docet sanctus Thomas: (*h*) *Alio modo requiritur aliquid ex necessitate ad Baptismum*, ait Angelicus Doctor, *sine quo character Baptismatis imprimi non potest, & sic recta fides baptizati non requiritur ex necessitate ad Baptismum, sicut nec recta fides baptizantis, dummodo adsint cætera, quæ sunt de necessitate Sacramenti*. Cujus hanc addit rationem: *Non enim Sacramentum perficitur per justitiam hominis dantis, vel suscipientis Baptismum, sed per virtutem Dei*. Hinc sequitur Judæum, de quo in casu proposito; licet in Christum, illiusve Baptisma nullam fidem habuerit, Baptismi tamen charactere fuisse signatum ob consensum suum, quamvis baptismalem gratiam non acceperit.

(*e*) Marc. c. ult. v. 16. Hebr. 11. 6. Act. 1. 17. &c. (*f*) Origen. Hom. 8. in Exod. 8. S. Aug. in Can. Prima 73. de Cons. dist. 4. (*g*) S. Aug. in Can. Sicut 31. de Consecr. d. 4. §. 1. (*h*) S. Thom. 3. part. Sum. q. 68. art. 3.

Cæterum de pueris nondum ratione utentibus idem non est dicendum, ac de adultis circa fidei necessitatem in his requisitam: certum est enim pueros, nondum actu fidem habentes, posse Baptismo justificari, ut docent sanctus Augustinus ad Bonifacium scribens, (*i*) aliisque multis in locis, & ipso posterior Author antiquus; (*k*) ac definivit Innocentius III. in Decretali quadam ad Episcopum Arelatensem, (*l*) in qua opposita solvit Argumenta hic Summus Pontifex: quod pariter a Concilio Tridentino definitum est (*m*). Legi quoque potest, qua ratione eandem doctrinam, seu ratiocinio, seu sancti Augustini authoritate alibi S. Thomas defenderit, atque confirmarit. (*n*)

(*i*) S. Aug. in Can. Nihil. 76. de Cons. d. 4. Et l. 1. de Peccatorum meritis c. 25. 27 & 33. & Serm. 10. de verb. Apost. (*k*) Isidorus in Can. Parvuli 74. c. d. (*l*) Innoc. III. in Cap. Majores 3. de Bapt. & ejus effectu. (*m*) Concil. Triden. Sess. 7. Can. 13. de Baptismo. (*n*) S. Thom. cit. q. 68. a. 9. ad 1.

C A S U S XXXVII.

FLORIANUS, adultus vir, multorum conscius criminum, humanis tantum rationibus, aut propria utilitate ductus Baptismum suscepit, interiorem servans affectum ad sua peccata. Nunquid integram in futurum eorum veniam impetrabit, si de iis conteratur, atque ad pœnitentiam recurrat?

R e s p o n s.

Dubium esse nequit, quin cessante per pœnitentiam, suorumque peccatorum, ac præcipue commissi sacrilegii confessionem; Floriani fictione, Baptismus, quo statim abusus est, suum postea, ut docet Sanctus Augustinus (*o*), sortiatur effectum: *Tunc valere ad salutem incipit Baptismus, cum illa fictio veraci confessione recesserit, quæ corde in malitia, vel sacrilegio perseverante, peccatorum abolitionem non sinebat fieri*. Nam, etsi conscius peccati, Baptismi characterem, ut ait idem sanctus Doctor, non tamen gratiam sanctificantem suscipit (*p*), ob obicem peccati, quod pœnitentia tantum deleri potest: quod idem asserit de eo, qui in hæresi aut schismate baptizatus, ad Ecclesiam revertitur (*q*). *Sic etiam iste, qui Baptisma Christi, quod non amiserunt, qui se separaverunt, inimicus charitatis & pacis Christi in aliqua hæresi, aut schismate accepit, quo sacrilego scelere peccata ejus non dimittebantur, cum se correxerit, & ad Ecclesiæ societatem, unitatemque venerit; non iterum baptizandus est: quia ei ipsa reconciliatione ac pace præstatur, ut ad remissionem peccatorum ejus in unitate jam prodesse incipiat Sacramentum, quod in schismate prodesse non poterat*. Et alibi (*r*): *Cum reversi fuerint, accipiunt virtutem Spiritus Sancti, quem ii, qui extra Ecclesiam baptizantur, nondum habent*. Hæc autem hujusce doctrinæ potest afferri ratio, quod Sacramenta, quæ characterem imprimunt, uti Baptismus, Confirmatio, & Ordo, suscipientem in statu invariabili constituunt, quamvis imperfecto ob defectum gratiæ, cui obest peccatum. Unde character ille haberi, uti potentia passiva, quæ accedente gratia perficitur: Deumque, qui est misericordia, Sacramento suam integram tribuere efficaciam credi necesse est, ubi obicem peccati tollit sincera animi conversio.

(*o*) S. Aug. l. 1. de Bapt. c. 10. in Can. Tunc valere. 42. de Consecr. d. 4. (*p*) Idem in Can. Quomod. 41. ib. (*q*) Idem l. 1. de Bapt. contra Donatist. cit. Cap. 12. seu n. 18. (*r*) Idem in Can. Quamvis 29. de Cons. d. 4.

Doctorem gratiæ sequitur Sanctus Thomas (*s*). *Quando aliquis baptizatur*, inquit, *accipit characterem, quasi formam, & consequitur proprium effectum, qui est gratia remittens omnia peccata. Impeditur autem quandoque per fictionem. Unde oportet, quod, remota ea per pœnitentiam, Baptismus statim consequatur suum effectum*. Quod ita intelligendum est, ut peccatorum præcedentium remissionem propria virtute Baptismus operetur, pœnitentia vero indirecte fictionem amovendo: Diximus *remissionem peccatorum præcedentium*, nam ut alibi advertit Angelicus Doctor, (*t*), *Baptismus, recedente fictione, habet illum effectum, quem prius habuisset, si fictio non fuisset: & ideo peccata præcedentia Baptismus remittit & quoad culpam & quoad pœnam; sed peccata sequentia remittuntur virtute contritionis, quæ fictionem amovet, quantum ad culpam, sed non quantum ad pœnam totaliter*. Et alibi: (*u*), *ad Baptismi effectum consequendum concurrit Baptismus & pœnitentia: Sed Baptismus, tanquam causa per se agens, pœnitentia, sicut causa per accidens; id est, removens prohibens*.

(*s*) S. Thom. 3. part. q. 69. a. 10. in corp. (*t*) Idem in 4. dist. 4. q. 3. a. 2. ad 2. (*u*) Idem 3. p. q. 69. c. a. 10. ad 2.

C A S U S XXXVIII.

OSMANUS, miles Turca, captus in pugna, cædium, furtorum, blasphemiarum, aliorumque sine numero peccatorum conscius, Baptismum requirit. Numquid Sacerdos ei tot sceleribus congruen-

gruentem debet prius injungere satisfactionem, quam ei Baptismum conferat?

RESPONS.

Sacerdos talem Osmano satisfactionem injungere non potest; quia certum est de fide, Baptismo non tantum originale, sed & actuale peccatum deleti, tum quo ad culpam, tum quo ad pœnam.

Sufficit igitur 1. ut Osmanus præcipua Religionis Christianæ mysteria credat, & cognoscat juxta hæc Christi verba: (a) *Qui crediderint & baptizatus fuerit, salvus erit*; quia *Ecclesia Paradiso comparata*, inquit Sanctus Augustinus, (b) *indicat nobis posse quidem eius Baptismum homines etiam foris recipere, sed salutem beatitudinis extra eam neminem vel percipere, vel tenere .... Sic ergo Baptismus Ecclesiæ potest esse extra Ecclesiam, munus autem beatæ vitæ non nisi intra Ecclesiam reperitur*. 2. Requiritur, ut homo ille sincere de peccatis doleat, Deumque diligere incipiat, *tanquam omnis justitiæ fontem*, ut loquuntur Patres Tridentini (c).

(a) Marc. c. ult. v. 16.

(b) S. Aug. l. 4. de Bapt. c. 1. in Can Eccl. 45 de Consecrat. dist. 4.

Hanc decisionem confirmant 1. authoritas Sancti Augustinis dicentis (d): *Generante carne tantummodo trahitur peccatum originale; regenerante autem Spiritu, non solum originalium, sed etiam voluntariorum fit remissio peccatorum*. 2. Sancti Thomæ, (e) qui in posito principio: *Manifestum est autem .... quod mors Christi satisfactoria fuit sufficienter pro peccatis, non solum nostris, sed etiam totius mundi, ut dicitur 1. Joan. 2.* Hanc tandem elicit conclusionem: *Et ideo qui baptizatur pro quibuscunque peccatis non est aliqua satisfactio injungenda. Hoc enim esset injuriam facere passioni, & morti Christi, quasi ipsa non esset sufficiens ad plenariam satisfactionem pro peccatis baptizatorum.*

(c) Concil. Tr. Sess. 6. de Justific. c. 6.

(d) S. Aug. l. 1. de peccat. meritis & remiss. c. 16.

(e) S. Th. 3. p. q. 68. a. 5. in corp.

Neque dispar est a Sancto Thoma Ecclesiæ doctrina, ut constat 1. ex Decreti Eugenii IV. verbis istis (f): *Hujus Sacramenti* (Baptismi) *effectus est remissio omnis culpæ originalis, & actualis, omnis quoque pœna, quæ pro ipsa culpa debetur. Propterea baptizatis nulla pro peccatis præteritis injungenda est satisfactio, sed morientes, antequam culpam aliquam admittant, statim ad Regnum cœlorum, & Dei visionem perveniunt.* 2. ex capite septimo sextæ Sessionis Tridentini Concilii, quod legi potest.

(f) Eugenii IV. Dec. pro Armenis ad calcem Conc. Florentini.

Hanc hujus doctrinæ rationem suppeditat Innocentius ad Episcopum Ferrariensem scribens (g), cui declarat irritam fore cujusdam hominis ordinationem ad sacerdotium ante susceptum Baptismum: *Cum Baptismus*, inquit, *sit fundamentum omnium Sacramentorum, ante susceptionem Baptismi non suscipiatur aliud sacramentum: quoniam ubi fundamentum non est, superædificari non potest.*

(g) Innoc. III. in Cap. Veniens de Presbyt. non Bapt. l. 3. t. 43.

Circa autem præsentem difficultatem, duo nobis sunt cum Sancto Thoma (h) observanda. Primum, quod *si qui tamen baptizanai ex sua devotione sua peccata confiteri vellent, esset eorum confessio audienda, non ad hoc quod eis satisfactio imponeretur, sed ad hoc, quod contra peccata consueta eis spiritualis informatio vitæ traderetur*. Alterum; quod post susceptionem baptismi ad alieni boni restitutionem, injuriæque proximo illatæ essent cogendi: *Restituere male ablata proximis*, ut loquitur idem Angelicus Doctor (i), *& satisfacere eis de injuriis illatis, est cessare a peccando: quia hoc ipsum, quod est detinere aliena, & proximum non placare est peccatum. Et ideo peccatoribus baptizatis injungendum est, quod satisfaciant proximis, sicut & quod desistant a peccato. Non est autem eis injungendum, quod pro peccatis præteritis aliquam pœnam patiantur.*

(h) S Thom. 3. p. q. 68. a. 6. in corp.

(i) Idem ib. a. 5. ad 3.

CASUS XXXIX.

MENANDER, Chirurgus mulierum in partu adjutor, cum mulieris cujusdam puerperio præsens illam vidisset extremos jam efflantem halitus, nec vitam ad horæ quadrantem producere valentem, ante mortem latus ei exscidit, ut infans ex utero extractus salvus fieret, ac Baptismo initiaretur. Qua de re a Confessore suo graviter objurgatus retulit, id eo duntaxat momento se gessisse, cum proxima morti foret mulier; atque eo fine, ut infantis prospiceret felicitati, cujus æterna salus procul dubio temporali matris vitæ esset anteponenda; quæ aliunde omnibus jam munita Ecclesiæ Sacramentis, omni prorsus ratione sensuque carebat. Quæritur jam cui sit jus, an Menandro, an vero ipsius Confessori?

RESPONS.

Pro Confessore stat jus: nam homicidii reus est Menander, quod propria authoritate mulieri huic vitam eripuerit, neque ulla ratione ab homicidii reatu potest excusari. Id quidem docet Sanctus Antoninus: (k) *Mulier viva nullo modo debet scindi, ut puer, quem habet in ventre, baptizetur; etiamsi constaret, ipsum moriturum alias sine Baptismo.* Decisionem hanc firmat sanctus Thomas isto fultus Apostoli (l) principio: *dicendum*, inquit (m), *quod non sunt facienda mala, ut veniant bona, Rom. 3. Et ideo non debet homo occidere matrem, ut baptizet puerum:* Unde matris mortem absque crimine accelerare non potuit Menander, ut infantis saluti prospiceret; *si tamen*, pergit Angelicus Doctor, *mater mortua fuerit, vivente prole in utero, debet aperiri, ut puer baptizetur.* Cum experientia sit compertum, ut observat Possevinus, (n) ex Medicorum consensu; quos ex iis plurimos ac peritissimos se consuluisse testatur, talem infantem matri suæ, saltem tribus horæ quadrantibus posse esse superstitem. Idque consulere Parochum iis, qui periculoso adsunt puerperio, vult (o) Sanctus Carolus: *Si quando autem in partu mulier obierit*, inquit hic Sanctus Archiepiscopus, *hoc fieri admonebit, ut uterus aperiatur, indeque fœtus eductus, si vivit, quam primum baptizetur.*

(k) S. Anton. 3. p. Sum. t. 14. c. 13. §. 2.

(l) Rom. 3. 8.

(m) S. Th. 3. p. Sum. q. 68. a. 11. ad 3.

(n) Possevin. de officio Curati c. 6.

(o) S. Carol. Acta Eccles. Med. p. 4. Instruct. Conf. t. de iis, quæ Paroc curet, cum timetur de partu.

Vide { PATRINUS. }

BELLUM.

IN hoc titulo non agitur de bello, quod civile dicitur, ut fit inter Principem, aut Rempublicam, & quosdam eis subditos; aut inter ejusdem Status subditos, vel denique inter Magistratus & Populum ejusdem Principis; sed de bello proprie dicto procedit quæstio: cujus quidem justam causam, legitimumque finem complectitur ista a celebri Theologo allata definitio: (p) *Bellum est publicæ armorum assumptio Reipublicæ tuendæ, vindicandæve gratia*: ex his terminis: *publica armorum assumptio*, intelligitur ad solum Principem, aut Reipublicæ rectores pertinere jus publica authoritate arma assumendi: ex istis autem: *Reipublicæ tuendæ, vindicandæve gratia*, liquet, duplex distinguendum esse belli genus: *defensivum* unum, quod fit contra hostes Reipublicæ, ut eam defendant: alterum *offensivum*: cujus

(p) Polman. Brev. Th. p. 2. 2. n. 241.

finis

finis est vindicta publicæ injuriæ Principi, aut Statui illatæ, cum debita iis denegatur satisfactio.

Omnis Princeps, aut Respublica, qui alium etiam Principem sui superiorem agnoscit, ut in Germania Princeps Elector Sacri Imperii, bellum pure defensivum suscipere potest. At supremo duntaxat Principi, hoc est, qui in temporalibus nullum se superiorem agnoscit, uti Imperator, Galliæ Rex, aliique similes Principes, licet bellum offensivum inferre.

Belli justi tres sunt conditiones, publica videlicet authoritas, causa legitima & intentio recta; quarum una deficiente bellum est illicitum, nec a peccato mortali excusantur bellantes, ut fusius explicabimus in prima hujusce tituli decisione.

Hinc palam fit, quam injustum & immane sit bellum, ab eo illatum, qui illud tantum indicit ob ambitionem, atque latius dominandi libidinem, ob avaritiam & majorum divitiarum cupiditatem, aut nimiæ vicini Principis, quocum pace fruitur, potentiæ timorem, vel etiam regionem sedibus ac domicilio opportuniorem possidendi invidiam; vel denique ob Rivalem bonis aut statu, ut putatur, suo indignum, aut jure legitime acquisito spoliandi cupidinem, quod inde sit aliquid incommodi, quo armorum vi cupit esse immunis.

Si belli Duces ac milites dubitent, num sit justum bellum, de ejus injustitia non convicti, possunt tamen absque crimine militare, ac Principi suo servire; *si vero certum non est*, inquit Cajetanus: *(a) subditi Principis indicentis bellum, excusantur obedientes Domino suo:* Quod probat hic Cardinalis authoritate Sancti Augustini contra Manichæos scribentis, (*b*) quem Gratianus, licet fusius & clarius mentem suam aperiat in eo, ex quo Canonem hunc excerpsit loco hic collector, sic loquentem inducit: *Vir justus, si forte sub Rege homine etiam Sacrilego, militet: recte potest, illo jubente, bellare, si vice pacis ordinem servans, quod sibi jubetur, vel non esse contra Dei præceptum, certum est, vel utrum sit certum non est; ita ut fortasse reum faciat Regem iniquitat impetrandi, innocentem autem militem ostendat ordo serviendi.* Idem docet Bartholomæus Fumus, atque Cajetanus; ex quo sic concludit hic Cardinalis: *Excusatur ergo subditus in bello de quo nescit an sit justum .... ratione obedientiæ. Et universalis ratio, quare obedientia in dubiis excusat*, subdit idem Author, *est. quia non est subditorum discutere consilia, definitionesque dominorum suorum; sed præsumenda sunt justa, nisi manifestam contineant iniquitatem.* Eos tamen a peccato non excusat hic Author, qui in tali dubio sub aliquo Principe, cum nec ejus essent subditi, nec stipendiarii, militiam voluntarie susciperent.

(a) Cajet. in Summa v. Bellum. n. 3.
(b) S. Aug. l. 22. contra Faustum. c. 74. & 75. in can. Quid culpatur. 42. 33. q. 1. §. 2.

Verum hæc merito agitatur quæstio, utrum videlicet Princeps, qui ob illatæ injuriæ, aut publici damni satisfactionem justum bellum suscepit, illud remittere sub conscientia teneatur; an vero prorogare possit, cum ab hoste debita offertur satisfactio? cui quæstioni, ut respondeatur, tria belli tempora, seu triplicem statum vult idem Cardinalis distingui.

Primus est initium belli, quando nimirum bellum fuit denuntiatum, & incedit, aut saltem collectus est exercitus; quo in casu oblatam sibi denegare non potest princeps æquam satisfactionem; quia ob necessitatem tantum, quæ in hoc casu desinit, bellum potest fieri justum, ex his sancti Augustini verbis (*c*): *Pacem debet habere voluntas, bellum necessitas ..... non enim pax quæritur, ut bellum excitetur; sed bellum geritur, ut pax acquiratur.*

(c) S Aug. in can. Noli. 3. 23. q. 1.

Secundus belli status est, cum jam facta sint utrinque hostilia, ut pugnæ, obsidiones urbium &c. quo tempore juxta Cajetanum non tenetur Princeps bellum intermittere ob coactam satisfactionis ab hoste factæ oblationem: quia, ut ait, ille Princeps, qui justum bellum gerit, est instar capitalis Judicis, cujus est, uti personæ publicæ scelus aliquod ulcisci; cumque justum bellum sit actus justitiæ vindicativæ; illud prorogare potest in illius vindictam, qui culpa sua huic ansam præbuit, quique ob denegatam, quam statim offerre poterat, satisfactionem, voluntariam injustitiæ suæ pœnas luendi subiit necessitatem. Sed exigunt humanitatis, ac prudentiæ Leges, ut bello, quantumlibet producto, justi præfigantur limites; ne severioris ob injuriam, aut illatum damnum vindictæ desiderio, majora vel Statui, vel ipsi Principi mala eveniant, quam bonum, quod inde speratur; cum incertus sit exitus, & anceps fortuna belli, atque inclementem ac ferreum hominem odio Deus prosequatur. Obtenta itaque sibi, aut subditis suis debita satisfactione; hoc Christiano Principi satis esse debet, ut sibi cautionem capiat, qua obtectus in posterum nihil ab hoste reformidet.

Tertius denique belli status est, cum jam defervescit, ac brevi confici videtur: qua de re hic Author eodem plane modo, ac de secundo belli statu argumentatur.

Quod pertinet ad obligationem restituendi damna, occasione belli injuste illata, alibi de ea fiet sermo.

Ut vi aperta, sic dolo ac stratagemate cum hostibus bellare licet, modo iis data servetur fides.

CASUS PRIMUS.

THEODULUS, Princeps supremus, illatam sibi a vicino Principe injuriam armis ulcisci cupiens, nec ei tamen, nisi justa de causa, bellum indicere volens, ne effusum in eo sanguinem Deus a se requirat, a suo Confessario postulat, quæ sint requisitæ conditiones ad bellum justum & innoxium. Quid respondebit ille Confessarius?

RESPONS.

Theodulo consulens ille Confessarius doctrinam tantum sancti Thomæ sequetur, qui docet, justum esse non posse bellum, nisi adsint tres conditiones: *Ad hoc*, inquit sanctus Doctor, (*a*) *quod aliquod bellum sit justum, tria requiruntur.*

(*a*) S. Th. 2. 2. q. 40. art. 1. in corp. Item q. 41. ar. 1. ad 2. & 3. p. q. 42. art. 2. ad 1.

Primo quidem, authoritas Principis, cujus mandato bellum est gerendum; non enim pertinet ad personam privatam bellum movere: quia potest jus suum in judicio Superioris prosequi. Solus namque Princeps contra iniqua hostium molimina ditionem suam tueri potest, ut multis Scripturæ sacræ tum veteris, tum novi Testamenti testimoniis probat Angelicus Doctor, cui his verbis congruit sanctus Augustinus (*b*). *Ordo tamen ille naturalis, mortalium paci accommodatus, hoc poscit, ut suscipiendi belli authoritas, atque consilium penes Principem sit:* Nec non ista lex Valentiniani & Valentis (*c*): *Nulli prorsus, nobis insciis, atque inconsultis, quorumlibet armorum movendorum copia tribuatur.* Quod pariter anterioribus, ac posterioribus Legibus (*d*) fuit prohibitum.

(*b*) S August. lib. 22 contra Faust. c. 75.

(*c*) Leg. Nulli. unic. C. ut armorū usus inscio Principe interdictus sit. l. 13. tit. 46.

(*d*) Leg. 1. ff. ad L. Julian. & Novel. de armis.

Secundo, requiritur justa causa, addit sanctus Th. *ut scilicet illi, qui impugnantur, propter aliquam culpam impugnationem mereantur.* Quod ex S. Augustino (*e*) confirmat idem Angelicus Doctor: *Unde & Augustinus in l. 83. quæstionum: Justa bella solent definiri, quæ ulciscuntur injurias, quæ si gens, vel civitas plectenda est, quæ vel vindicare neglexerit quod a suis improbe factum est, vel reddere, quod per injuriam ablatum est.*

(*e*) lib. 83. qq. q. 10. in Jos.

Tertio, requiritur ut sit intentio bellantium recta, quâ scilicet intenditur, vel ut bonum promoveatur, vel aut malum vitetur. Quod probat Angelicus Doctor authoritate sancti Augustini in Decreto Gratiani his verbis relata (*f*): *Apud veros Dei cultores etiam illa bella peccata non sunt, quæ ..... pacis studio geruntur, ut mali coerceantur, & boni subleventur.* Non sine ratione ita loquebatur hic gratiæ Doctor, quandoquidem non aliter senserint, vel ipsimet ethnici, ut patet ex his Tullii verbis: (*g*) *Bellum ita suscipiatur, ut nihil aliud, nisi pax quæsita videatur.* Quæ quidem tertia conditio tanti est momenti ad belli justitiam, ut possit esse illicitum, nisi duabus prioribus accedat. *Potest autem contingere*, inquit sanctus Thomas, *ut si sit legitima authoritas indicentis bellum, & causa justa, nihilominus propter pravam intentionem bellum reddatur illicitum.* Quod ex his S. Augustini verbis ex ejus amplo in Faustum Manichæum opere depromptis confirmat: *Nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, implacatus & implacabilis animus .... libido dominandi, & si quæ sunt similia; hæc sunt, quæ in bellis jure culpantur.*

(*f*) S. Aug. in Can. Apud. c. 23. q. 1.

(*g*) Cic. l. 3. de Officiis.

Ex dictis itaque colligendum, quod; ut Theoduli bellum sit justum, & innoxium, non sufficit in eo suprema authoritas; sed insuper requiritur. 1. Ut justam ob causam hosti suo bellum indicat, ac justitiæ sit conformis ejus intentio. 2. Ut belli declarandi sit pax, finis: *Pacem* namque, ut pulchre ait sanctus Augustinus: (*h*) *Habere deberet voluntas, bellum necessitas .... non enim pax quæritur, ut bellum excitetur, sed bellum geritur, ut pax acquiratur.*

(*h*) Idem Epist. 189. aliàs 205. in Can. Noli. 3. 23. q. 1.

Hæc Theodulo consulens norit principia Confessarius, sed insuper, quod præcipuum caput est, quæ sint in Principe justæ belli indicendi causæ a Covarruvia (*i*) qui earum quatuor recenset, omnino accipiat. Prima *inter alias belli causas ..... illa est omnium probatissima, quod bellum fiat ad defensionem Reipublicæ, ne ea a Tyranno per vim opprimatur; item ad defensionem proprii Imperii, & Provinciarum ad id pertinentium.* Quod probat doctus ille Episcopus ex Decretali Innocentii III. ad Episcopum Dalmatam, (*k*) atque tribus Digestorum Legibus.

(*i*) Didac. Covar. a Leyva. to. 1. p. 2. relectionis in c. Peccatum. 4. de reg. juris in 6. §. 10. n. 3. & 4.

(*k*) Innoc. III. in Cap. Olim. 12. de rest. Spoliat. lib. 2. tit. 3.

Secunda est, *quoties bellum geritur ad vindicandam injuriam, iniquissime illatam*, aut damnum injustum reparandum. Quod probat authoritate sancti Augustini iisdem jam terminis a sancto Thoma laudata, & qui iis æquivalent quoad sensum, qui repetiuntur in exemplari hujusce sancti Doctoris, cui consentiunt hæc alia antiqui Canonis verba: (*l*) *Justum est bellum, quod ex Edicto geritur de rebus repetendis, aut propulsandorum hostium causa.*

(*l*) Isidor. in can. Justum. 2. 23. q. 2.

Tertia, *cum subditi adversus Principem insurgunt, nec volunt ei obedire, etsi fuerint ab illo sæpe admoniti*, ut ait idem Covarruvias, his nixus Apostoli verbis: (*m*) *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit*; & hoc exemplo, quod e secundo Regum (*n*) Libro depromitur, in quo fit mentio de rebellione, ac punitione Sebæ, seditionem in Israel contra David moventis, atque Augustini authoritate, in Gratiani Decreto laudata, (*o*) qui hanc rationem, uti legitimam comprobat.

(*m*) Rom. 13. 2.

(*n*) 2. Reg. 20. & 21.

(*o*) S. August. in Can. Quid culpatur. 4. 23. q. 1.

Quarta, *cum quis alium impedit*, inquit idem noster Canonista, *ne per aliquam Provinciam transeat, etiam propriam impedientis; modo transitus ille innoxius futurus sit. Etenim licitum est tunc bellum impedienti movere; nam cum transitus innoxius, qui jure humanæ societatis debetur, negatus fuerit, juste neganti bellum infertur.* Ob eam causam, addit hic Author, Sehon & Og, Amorrhæorum Regibus (*p*) bellum intulere Israelitæ, quos ex crimine eximit sanctus Augustinus, dicens: (*q*) *Notandum est same, quemadmodum justa bella gerebantur*, (a filiis Israel contra Amorrhæos) *innoxius enim transitus negabatur, qui jure humanæ societatis æquissimo patere debebat.* Hæc sunt potissimum, quæ scire tenetur Theoduli Confessarius, ut Pœnitenti suo tuto respondeat, & consulat.

(*p*) n. 21. v. 21. & seqq.

(*q*) S. Aug. quæst. 41. in can. Notandum. fin. 23. q. 2.

CASUS II.

NECTARIUM, Principem Christianum, paterni Regni, tum ætatis prærogativa, tum patris testamento hæredem, in jure suo interpellat Maximus, frater ejus, natu minor, qui sceptrum dolo occupatum, vi retinet. Nectarius vicinis suis Principibus parum charus, emendicato frustra ab iis auxilio, ab infideli Principe opem vellet petere, cujus imperio finitima est sua ditio. Qua de re quærit, utrum in explicatis modo circumstantiis absque peccato id ipsum præstare valeat?

RESPONS.

Distinctione opus est: nam, vel Princeps ille infidelis cum Christianis nec active, nec passive militat, vel non: si non militat; hæc est sancti Antonini sententia (*r*), Nectarium absque peccato infidelis hujus Principis auxilium posse implorare, cum non alia ratione jus a fratre suo debitum possit reposcere, ac Legibus naturalibus divinis & humanis vim vi repellere liceat. *Puto infideles pacificos, non habentes guerram active, nec passive nobiscum, imminente necessitate licite posse vocari: aliter non, scilicet, si guerra urget, vel nostrum bellum est justum, vel injustum, sed non urget necessitas*, ut loquitur inclytus Author apud sanctum Antoninum, qui insuper pro eadem opinione Joannem Neapolitanum laudat: *Idem etiam tenet Joannes Neapolitanus in*

(*r*) S Anton. 3. p. t. 4. c. 2. §. 11.

quedli-

quodlibetis, concludens, quod, cum non sit guerra inter nos, & Saracenos, & Turcas, non liceret modo uti auxilio eorum contra fideles, dum duret guerra. Idem denique sentit Nicolaus de Lyra (a), de Davide loquens his verbis: *In tali bello* (hoc est Davidis contra Saul) *juste poterat licite uti Philistinorum, qui erant infideles, consortio, & auxilio .... nec peccasset David, si habebat justum bellum contra Saul, quod potuit esse... poterant enim ipsi filii Israel cum Philistais facere, & & si non fœdera perpetua, tamen treguas ad tempus, & juramento firmare.*

(a) Nicol. de Lyra in c. 28.

Verum, si de præsenti militet cum Christianis hic Princeps infidelis, ejus auxilium requirere non potest Nectarius; nisi urgente ad id necessitate; quantumvis aliunde æquum foret bellum.

CASUS III.

Nunquid peccat ANNIBAL, Dux exercitus, qui hostes diebus Dominicis, ac festis præcipuis incautos, ac minus custoditos noscens, pugnam solet edere?

RESPONS.

Respondet Angelico Doctori (b) adhærens sanctus Antoninus (c), *quod diebus festis bellare, secundum Thomam, licet, urgente necessitate, alias non.* Cujus decisionis hanc affert rationem sanctus: Th. *Ordinatio festorum,* inquit, *non impediat ea, quæ ordinantur ad hominis salutem, etiam corporalem. Et inde est, quod medici licite possunt medicari homines in die festo. Multo autem magis observanda est salus Reipublicæ, postquam impediuntur occasiones plurimorum, & innumera mala & temporalia, & spiritualia, quam salus corporalis unius hominis. Et ideo pro tuitione Reipublicæ fidelium licitum est justa bella exercere in diebus festis, si tamen hoc necessitas exposcat. Hoc enim esset tentare Deum; si quis imminente tali necessitate vellet a bello abstinere. Sed, necessitate cessante, non est licitum bellare in diebus festis.* En verba sancti Thomæ.

(b) S. Th. 2. 2. q. 40. a. 4.
(c) S. Anton. d. t. 4. c. 2. §. 9.

Cajetanus hæc Angelici Doctoris verba explicans; *Si tamen hoc necessitas exposcat;* & hæc alia, *sed necessitate cessante non est licitum bellare in diebus festis,* oblatam tantum victoriæ referendæ occasionem contendit esse necessitatem sufficientem, quæ in eo casu ab omni peccato eximat: quia de facili labitur occasio, nisi oblata opportune, & suo tempore teneatur: v. g. die festi Dux cum 30000. pugnantium hostilem penitus fundere potest exercitum 20000. pugnantium, quem sequenti die jam vincere non poterit; quod crastina die 15000. militum subsidio augebitur: quo in casu pro certo, quodcumque sit festum, pugnam edere & potest, & debet. Longius etiam progreditur Cajetanus, & propugnat, etiam sublata omni necessitate nullum esse peccatum, die festo pugnare: *Cum bellare,* inquit, *non sit de genere opus servile, nec secundum se malum, sed pro causato illicitum, pro quanto fini ipsius Sabbati improportionatum est, nulla ratio apparet, quare sit peccatum mortale, in festo absque necessitate* (bellare) *si divina non omittantur.* Hæc tamen opinio mitior nobis videtur; nec in praxi sequenda.

Ex nonnullis quidem Canonibus fuit vetitum absque necessitate bellare, non solum festis diebus, sed etiam tempore Adventus, & usque ad octavam Epiphaniæ, & a Dominica Septuagesimæ ad octavam Paschæ, & ex quibus pariter fuit constitutum, ut totó eo tempore stant induciæ seu treguæ, earumque infractores excommunicent Episcopi. (d) Verum irriti fuere illi Canones, nec ad praxim posse reduci ab Episcopis judicati sunt: *Sed quod dicis hic, hodie non tenet,* inquit Glossa (e) *& Episcopi, qui non servant hanc constitutionem (scilicet in non excommunicando) contrarium facientes, ut ibi mandatur,* addit sanctus Antoninus, (f) *non dicuntur transgressores: quia non fuit moribus utentium approbata hujusmodi Tregua.*

(d) Nicol. 2. in can. Si nulla. 15. 23. q. 8. Alex. III. in c. 1. de Tregua & pace. l. 1. t. 34.
(e) Glossa in d. c. Treguas v. frangere.
(f) S. Anton. a. §. 9.

CASUS IV.

ARMANDUS, Equitum Tribunus, vir rei bellicæ peritissimus, non palam, sed structis insidiis hostes appetens magnam, quolibet militiæ tempore, eorum stragem edit; nunquid absque peccato ita se gerere potest, si bellum sit justum?

RESPONS.

Potest. Ita sentit Sanctus Augustinus his verbis: (g) *Cui bellare fas est, ... cum justum bellum susceperit, utrum aperta pugna, utrum insidiis vincas, nihil ad justitiam interest.* Sanctum Augustinum sequitur Sylvester de Prierio, (h) cui jam præiverat in eadem opinione Sanctus Antoninus, (i), qui addit licite quidem hostibus strui insidias, *dummodo fidem non rumpamus:* quod probat: 1. authoritate Sancti Augustini quam refert Canon (k) his verbis: *fides enim quando promittitur, etiam hosti servanda est, contra quem bellum geritur.* 2. authoritate Sancti Thomæ. (l)

(g) S. Aug. q. 10. in Josue in c. Dominus. 22. 23. q. 1.
(h) Sylvester de Prierio. v. Bellum. q. 8.
(i) S. Anton. 3. p. t. 4. c. 2. §. 10.
(k) S. Aug. in c. Noli. 3. 23. q. 1. §. 1.
(l) S. Th. 2. 2. q. 40. a. 3.

Idem docet Angelus de Clavasio, (m) ac sententiam suam iisdem, quas attulimus, rationibus, nec non authoritate Sancti Hieronymi, quem laudat Gratianus in Decreto, (n) confirmat. Hanc quoque decisionem asserit illustre quoddam exemplum e Scriptura (o) depromptum, in qno Deus Josue imperat, ut urbis Hai habitatoribus, Israelitarum hostibus ponat insidias. *Pone insidias urbi post eam: Surrexitque, Josue & omnis exercitus bellatorum, cum eo ...... præcepitque ei dicens: Ponite insidias post civitatem, nec longius recedatis ...... Vobis ergo fugientibus, & illis persequentibus, consurgetis de insidiis, & vastabitis civitatem ..... Insidiæ quæ latebant, surrexerunt confestim, & pergentes ad civitatem, cœperunt & succenderunt eam.* Sic loquitur Scriptura, quæ hoc uno exemplo Armandum a crimine eximit.

(m) Angelus de Clavasio v. Bellum. n. 19.
(n) S. Hieron. in c. Utilem. 21. 22. q. 2.
(o) Josue 8. 21. & seqq.

CASUS V.

EUGENIUS, Centurio, ejusque peditum manipulus, hostilem Vicum expugnatum, qui impositâ sibi tributa solvere recusarat, diripuerunt, ac maximam ibi prædam fecere. Nunquid eorum est hæc præda legitime, ita ut ad nullam teneantur restitutionem?

RESPONS.

Ut proposita solvatur quæstio, distinguendum cum S. Th. (p) *Si illi, qui deprædantur, hostes,* inquit Angelicus Doctor, *habeant bellum justum; ea quæ per violentiam acquirunt in bello, eorum efficiuntur: & hoc non habet rationem rapinæ. Unde nec ad restitutionem tenentur:* Quod idem affirmat Justinianus Imperator his verbis: (q) *Ea quæ ex hostibus capimus, jure gentium statim nostra sunt;* nisi forte aliter lege præcipua cautum sit, uti in Gallia, ubi Maris Præfectus Generalis maritimæ prædę decimam partem obtinet: *Si vero,* pergit idem Sanctus Doctor, *illi, qui prædam accipiunt, habent bellum injustum: rapinam committunt, & ad restitutionem tenentur.* Eodem modo sentit Zacharias Pascaligius, (r) qui suam asserit sententiam auctoritatibus Sancti Thomæ, Canonis Decreti Gratiani, quinque legum ac tredecim aliorum Auctorum, quibus addi potest Sanctus Antoninus: (s) ex quibus omnibus patet, quid de Eugenio ejusque peditibus sentiendum sit.

(p) S. Th. 2. 2. q. 66. a. 8. ad 1.
(q) §. 17. Inst. de rebus creditis.
(r) Zachar. Pascaligi. Var. q. mor. c. Centuria. 2. q. 113. n. 1. & apud eum S. Th. 2. 2. q. 40. a. 1. c. Jus gentium. dist. 1. leg. 1. § item capita ff. de acquir. poss. l. naturalem §. fin & l. transfugam. ff. de acquirendo rerum dominio. l. hostes, & l. si quid. ff. de Captivis, & post Liminio &c. l. 49. t. 15.
(s) S. Anton. 3. p. t. 4. c. 2 §. 1.

Juvat tamen hic observare 1. Quod, licet in bello justo ablata restituere non teneantur milites, defectu tamen bonæ intentionis peccant sæpissime, cum nimirum cupiditate atque avaritia potius ducti, quam motivo justitiæ prædantur; *Militare,* inquit Sanctus Augustinus (t) *non est delictum, sed propter prædam militare peccatum est:* quod idem observat Sanctus Thomas: (u) *Quamvis,* ait, *possint in acceptione prædæ justum bellum habentes peccare per cupiditatem ex prava intentione, si scilicet non propter justitiam, sed propter prædam principaliter pugnant.* 2. Id etiam observandum cum Sancto Bernardino Senensi, (x) quod *subditus movens bellum pro Domino sibi mandante, aut credit bellum esse justum, aut injustum, aut dubitat. In primo casu, cum credit esse justum: quia habet rationem hoc credendi, non tenetur restituere ea, quæ accepit ab hostibus, nisi secundum edictum Domini sui* (quod jam supra diximus.) *Neque peccet, nisi habeat corruptam intentionem, scilicet per cupiditatem, odium, vindictam & similia, quæ ponuntur 23. quæst. 1. Canone quid culpatur.* (Quod similiter post Sanctum Thomam docuimus.) *In secundo vero casu, cum scit, vel probabiliter credit; puta rationem credendi habet,*

(t) S. Aug. in c. Militare. 5. q. 23.
(u) S. Th. c. a. 8. ad 1.
(x) S. Bernardinus Senensis Serm. 3. in Dom. 4 Quadragesimæ a. 2. c. 1.

bellum esse injustum, restituere obligatur: quia tenetur plus Deo, quam hominibus obedire. In tertio autem non tenetur; excusatur enim propter obedientiæ bonum: licet forte peccet Dominus contra Deum. Pro sua opinione hic Sanctus laudat Sylvestrum (*a*) a quo citantur Joannes de Anagnia, & Hostiensis.

(*a*) Sylvester. v. Bellum. 1. q. 9. Secunda.

CASUS VI.

Nonne homicidii reus est HERMOCRATES, miles, qui nec excubias agens, nec in hostiles emissus agros, sed ambulans, hosticum, cui forte occurit militem dormientem interfecit?

RESPONS.

Certum est, Hermocratem homicidii conscium esse; quia neminem dedita opera, ac privata authoritate licet occidere, ut consentiunt omnes Theologi; atqui Hermocrates, cum nec vigilias agat, nec ad prædam sit emissus, hosticum hunc militem privata occidit authoritate: sit ergo illa cæde reus homicidii (*b*). Insuper *qui in bello justo occidit*, inquit Navarra (*c*) ..... *potest quidem habere propositum & animum occidendi propter bonum paci & tranquillitatis Reipublicæ: Atqui in aliis casibus occidit, non potest jure habere animum occidendi.* Certum est autem, unius militis necem ad publicam tranquillitatem nihil conferre; cum ex ea nec debilitetur exercitus, nec sit minus formidandus; unde inhumani animi est tantum Hermocratis actio.

(*b*) D. De Sic. Beuve t. 3. Cas. 10.
(*c*) Navar. Manual. c. 15. n. 2.

CASUS VII.

HERENNIUS, miles, sub Principe libenti animo militiam professus in bello, de cujus justitia firma ipsi erat dubitatio, cum Urbis vi captæ direptioni adfuisset, ex ea mille nummorum utilitatem percepit. Pace composita, triennio, quadriennio ve post bellum, hoc pro certo fuisse injustum agnovit. An teneatur ad restitutionem mille nummorum?

RESPONS.

Parem, quam sibi proponit Angelus de Clavasio (*d*), difficultatem solvit dicens, talem hominem sub conscientia teneri ad restitutionem eorum omnium, quæ ea ratione lucratus est, licet essent absumpta; *quia*, inquit, *nunquam habuit bonam fidem, ex quo semper dubius permansit.* Eandem sententiam tuetur Sylvester his verbis (*e*): *Cum autem sciverit, aut probabiliter crediderit bellum injustum, restituere tenetur omnia, quæ habet .... & etiam quæ sunt consumpta, si semper fuit dubius, quia non fuit possessor bonæ fidei.*

Nec juvat hic dicere, Herennium tribus annis integris mille nummos penes se habuisse, quos proinde usucapione acquisivit: Nam ex jure canonico, ut alibi probavimus; per usucapionem non acquiritur rei proprietas, nisi legitimo ad præscribendum tempore bona fide fuerit possessa: atqui, licet absolute loquendo, Herennius non fuerit possessor malæ fidei, non fuit tamen bonæ fidei, durante videlicet ipsius dubio probabili ac firmo, ut supponitur: *Quia jura requirunt*, inquit alibi idem Clavasius, de præscriptione loquens (*f*), *nedum quis non sit in mala fide, sed quod sit in bona fide, & ideo, licet non sit in mala fide, non est tamen in bona; Et hæc opinio*, subdit, *in foro animæ est verior quoad usucapionem rei, sed respectu fructuum lucrandorum, sufficit malam opinionem abesse. Quamvis Panormitanus, & communis opinio, & Glossa*, pergit idem Author, ... *teneat, quod dubitatio etiam firma non impedit præscriptionem, etiam quoad rem .... sed hoc verum quoad forum contentiosum, tene, non quoad conscientiam.*

(*d*) Angelus de Clavasio. v. Bellum. n. 9.
(*e*) Sylvester. v. Bellum n. 10. vel. q. 9.
(*f*) Angelus de Clavasio. v. Præscriptio q. 4.

Vide CENTURIO.

BENEDICTIO.

NOn in Ecclesiam tantummodo Christianam Benedictionum usus inductus est, sed etiam Judaicam: præcepit namque Deus Moysi, ut Aaroni, ac Sacerdotibus populo suo benedicere juberet: (*g*) *Loquere Aaron, & filiis ejus, sic benedicetis filiis Israel, & dicetis eis: Benedicat tibi Dominus & custodiat te; .... & ego benedicam ei.* Henricus Episcopus Gandavensis asserit, Sacerdotes illos, peracto sacrificio, benedicere populo solitos, ad quatuor Mundi partes, Orientem primo, tum Occidentem, postea ad Septentrionem, ac denique Meridiem elevando manus *sursum scilicet*, ait, *& deorsum, sinistrorsum, & dextrorsum* (*h*): in quo expressa erat Crucis Christi figura: quodque hæreticos confusione debet percellere, qui sacrum illud signum, in honorem Crucis Domini Jesu, & tanquam Passionis ejus memoriale, institutum contemnunt.

(*g*) n. c. 6. 23. & seqq.
(*h*) Jansen. Gandav. in c. 50. Eccli. v. 22.

Non dubium est, quin mos benedicendi rebus, & personis, per totam ecclesiam usurpatus, ab Apostolica traditione dimanet. Ex Augustino namque ad Januarium scribente: (*i*) *Illa, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe servantur, datur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima authoritas, commendata, atque statuta retineri.*

(*i*) S. Aug. Ep. 54. n. 1. alias. 118. & l. 4. de Bapt. contra Donatistas. c. 24.

Inter autem Ecclesiæ consuetudines, nullus est universalior usus, quam, ut res, personæque Crucis benedictione muniantur. Cujus rei, Christus Apostolos suos ab incunabulis Ecclesiæ instituta commonens, exemplum dedit, eis ante ascensum suum in Cœlum benedicens: *Elevatis manibus benedixit eis*, quod quidem præstitit, ut putat Sanctus Hieronymus, (*k*) signum Crucis efformando, quod est ipsius character, uti existimat Author sermonis Sancto Augustino adscripti, (*l*), qui Christum Ananiæ sic loquentem inducit; cum ad ipsum Paulus ad Baptismum missus est. *Vade ad eum, & signa eum charactere meo.* Si vero modus ille personis benedicendi tam aperte Scripturæ Sacræ, ac Traditionis authoritate sit munitus, a fortiori probari, & ad praxim reduci debet mos universalis Ecclesiæ rebus benedicendi.

(*k*) S. Hyeron. in Isai. c. 66.
(*l*) Apud. S. Aug. Serm. 204. Appendicis. n. 2. alias Serm. 25. de Sanctis

In hoc titulo nullum specialem hac de re casum proponimus, sed in titulis inferius citatis reperientur.

Vide ABSOLUTIO. MISSA. Cas. 27.

BENEFICIARIUS.

AD intelligentiam præsentis tituli, necesse est ea prælegi, quæ in sequenti præmittuntur: hic tantum necesse est, quasdam fieri animadversiones.

Prima: omnis Beneficiarius quatuordecim annos natus censetur esse major quoad Beneficii sui bonorum administrationem.

Secunda: ante prædictam ætatem, redituum Beneficii sui rationem a Patre, ipsiusve successoribus non potest exigere in foro exteriori, præsertim si nullo publico instrumento eorum onus curave ad patrem pertineat, uti declaratum est ex Arresto an. 1679. (a) Quocirca patris est videre, utrum eos legitime & ex conscientia administraverit.

Tertia: nullum Beneficium potest conferri, antequam vacet, neque etiam priusquam ad notitiam Collatoris pervenerit, ipsum vacare. (b)

Quarta: Collator electiva Beneficia non potest conferre, sed solum collativa, neque etiam de Beneficiis Patronatus laice potest providere, nisi ad præsentationem Patronorum, aut post elapsum tempus ad nominationem jure concessum; quo in casu Episcopus confert *Jure devoluto*.

Quinta: non potest conferre Beneficium, nisi iis, qui ætatem, ac peritiam habent requisitam. Quare de Beneficio provideri non possunt. 1. Advena. 2. Filius illegitimus. 3. Excommunicatus. 4. Clericus, qui non sit Sacerdos, nisi cum onere, quod intra annum Sacerdotio initiabitur provisus. 5. Is, qui non est Sacerdos, si Beneficium sit *Sacerdotale a fundatione* ante provisionem. 6. Religiosus, si Beneficium sit sæculare, & vice versa. 7. Clericus non Graduatus, si vacet Beneficium intra quatuor menses Graduatis assignatos. 8. Laicus sive nuptus, sive non, aut Bigamus, aliique similes ad possidenda Beneficia inhabiles.

Hic autem, non absque causa, Laicos annumeramus inter eos, quos sacri Canones a Beneficiis Ecclesiasticis excludunt. Nam, ex Historia notum est, antiquos Clodovæi successores Reges, aut Ecclesiæ regularum inscios, aut ejus disciplinæ parum observantes, de Abbatiis, aliisque Beneficiis Officiales suos seu ad præmium peractæ militiæ, vel peragendæ, seu dono gratuito providere solitos esse, quod malum ad dimidium usque noni sæculi pervenit, donec sub Sergio II. Summo Pontifice, regnante Carolo Calvo, id est, an. 845. coactum est Meldense Concilium, in quo hujusce Concilii Patres, deplorata Ecclesiasticæ disciplinæ ruina, octoginta condidere Canones: quorum in decimo sic loquuntur: *Perventum est, siquidem ad nos, quod auditu lugubre & dictu nefas, actuque horribile, ac nimis triste dignoscitur: quia contra omnem authoritatem, contra Patrum Decreta & totius Christianæ Religionis consuetudinem in Monasteriis regularibus virorum, ut Domini & Magistri, resideant, &, velut Abbates, de illorum vita & conversatione decernant, eosque dijudicent .... vere enim ista est abominatio desolationis.* Tum vero circumventus Princeps ab Aulicis, penes quos erant Abbatiæ ditissimæ, ac dignitates Ecclesiæ imprimis honorificæ; maximam eorum Canonum partem repudiavit, quocirca aliquandiu grassatum est malum, donec radicitus ablatum est zelo, ac prudentia multorum sanctorum Præsulum; ac ita refloruit antiqua disciplina, ut hactenus viguerit. Sed reliquas pergamus animadversiones.

Sexta: Beneficiarius ad reparationes sui temporis tenetur, ejusque hæredes post ejus obitum; ac bona eorum, a die, qua Beneficium adiit, oppignerata in eam rem censetur. (c)

Spetima: Beneficiarios de duobus Beneficiis incomparabilibus, ut de duobus Beneficiis curatis, duobus Præbendis, aut Beneficio curato, & Canonicatu provisio ad optionem quidem annus tribuitur: verum abusum pacificæ utriusque Beneficii possessionis per annum sustulit Declaratio Regia 7. Januarii an. 1681. facta, qua ipsi tantum adscribuntur fructus illius, in quo actu residebit, & qua statuitur, ut alterius reditus partim in deservientis commodum, & quod reliquum est in reparationes, aliasque cedant Ecclesiæ necessitates, aut etiam ad sublevandam pauperum loci illius egestatem.

Octava, & quæ maximi est momenti; uno debet quisque Beneficiarius esse contentus Beneficio; quod ad honestam suam sustentationem sufficiat; & si

(a) De la Guessiere t. 4. l. 2. c. 8.

(b) Reg. de verisimil. notit. obitus.

(c) Lovet Litt. B. n. 50.

quid ultra necessarium e Beneficio suo sibi supersit, id ipsum erogare debet ad Eleemosynas, aliave pia opera, cum Beneficii sui redituum sit tantum œconomus ac dispensator, ut in sequentibus decisionibus manifestum fiet.

Clericus, qui proprio nomine Beneficium obtinet, ut alteri conferat, quacumque ratione id fiat, confidentiæ fit conscius, & etiam simoniæ, si pecunia, aut alia qualibet re, quæ pretio sit æstimabilis, illud adipiscatur. Verum de ea re, quæ non est hujus loci, fusius alibi dicetur; de postrema quidem in tertio volumine, ut de priori in secundo.

CASUS PRIMUS.

HUBERTUS adolescens, quintæ scholæ auditor, de Beneficio 300. librarum reditus annui provisus, singulis scholæ diebus magnum Breviarii Officium, simulque studiorum suorum onera explere moraliter nequit. Nunquid absque peccato horas Canonicas omittere potest, Officium tantummodo de Beata Virgine recitando.

RESPONS.

Recitationem Breviarii sine peccato omittere nequit Hubertus, etiam postpositis studiis, aut alia qualibet occupatione; quia, ut ait Concilium Constantiense: (a) *Beneficia propter Officia conceduntur*; neque ab hac regula excipiuntur adolescentes scholastici, aut ætate provectiores; Leo namque X. in Bulla sua septima 5. Maii an. 1514. indistincte, ac generaliter de omnibus Beneficiariis loquitur his verbis: (b) Statuimus quoque & ordinamus, ut quilibet, habens Beneficium cum cura, vel sine cura, si post sex menses ab obtento Beneficio Divinum Officium non dixerit, legitimo impedimento cessante, Beneficiorum suorum fructus suos non faciat, pro rata omissionis recitationis Officii & temporis; sed eos, tanquam injuste perceptos, in fabricam hujusmodi Beneficiorum, vel pauperum eleemosynis erogare teneatur. Si vero ultra dictum tempus in simili negligentia contumaciter permanserit; legitima monitione præcedente Beneficio ipso privetur. Scholasticus autem decem aut duodecim annos, non minus quam adultus quinquaginta annos natus, sub termino *quilibet*, comprehenditur. Quocirca æqualis est utriusque obligatio ad recitationem Breviarii: *cum propter Officium detur Beneficium*. Quam rationem affert Sanctus Pius V. in centesima trigesima quinta Bulla sua 20. Sept. an. 1571. (c), in qua, uti Leo X. terminum indefinitum, *quicumque habens Beneficium*, usurpat. Ita etiam sentiunt Theologi & Canonistæ. (d)

(a) Conc. Constans. Sess. 4. Decreto. de dispensationibus.

(b) Leo X. Bulla Supernæ dispositionis. 7. §. 38.

(c) S. Pius V. in Bulla. Ex proximo.

(d) Sylvius. resolut. Var. v. Beneficium. 6. q. Tolet. Instruct. Sacerd. l. 2. c. 11. n. 3.

CASUS II.

ROMUALDUS, tonsura initiatus, de Capellania Sancti Leonardi provisus, perpenso ejus fundationis titulo hæc verba invenit: *Qui Capellanus tenebitur ad celebrandum tres Missas qualibet hebdomada*: nulla in eo facta mentione, quod residere, aut per seipsum Missas celebrare obligetur Titularis. Nonne Capellaniam istam sine scrupulo sibi servare potest, licet Sacris Ordinibus inaugurari non curet; modo dictas Missas alius pro seipso celebret Sacerdos?

RESPONS.

Capellam istam proculdubio retinere potest Romualdus, etiam tuta conscientia, modo in loco fundationis Capellæ Missas ex titulo fundationis per se ipsum celebrare, aut in loco dictæ Capellæ remanere non teneatur; satis est ad eam retinendam, ut sit tonsura initiatus, ac firmum habeat Clericorum more vivendi propositum; ad dictam Capellam habendam, etiamsi ad Sacerdotium se promoveri non curet, quia Capella illa, ut vulgo loquuntur, non est Sacerdotalis, sed tantum Clericalis.

Hæc est Fagnani (e) decisio, qui parem his verbis quæstionem proponit: *An Capellania, cui est annexum onus Missarum celebrandarum, sit Sacerdotalis; an vero Capellanus teneatur Missas per se ipsum celebrare*. Cui quæstioni respondet talem Capellaniam non censeri Sacerdotalem, sed simplicem tantum, & Clericalem; quo fit, ut satis sit, si Missas ex fundatione constitutas celebrari curet. Titularis, juxta istam juris regulam; (f) „ Potest quis per alium quod po„ test facere per seipsum. Vera est, *inquit hic Canonista*, & communiter recepta opinio Lapi Ab„ batis in suis allegationibus..... Altare, seu Capel„ lam ea lege erectam, ut Capellanus, seu Pres„ byter eligendus debeat in divinis deservire, & Mis„ sas celebrare pro anima fundatoris, neque actu, „ neque aptitudine esse Sacerdotalem, sed posse „ conferri simplici Clerico 14. annorum. Move„ tur, quia de generali consuetudine, quam Papa „ scit, & tolerat, Beneficia simplicia personalem re„ sidentiam non requirunt; ut notat Glossa in cap. „ *Gratia*, *v. De jure*, de rescriptis in 6. Et quamvis „ testator jusserit, ut Presbyter debeat in divinis de„ servire, & Missas celebrare; tamen satisfit testato„ ri, si ibi per alium divina celebrentur. *Quod confirmat hic Author ex ista juris regula*: (g) Qui fa„ cit per alium, est perinde, ac si faciat per se ip„ sum. *Cujus rationem hanc subdit*, cum jure expres„ sum non sit, ut hoc casu per se deservire debeat „. Suam denique sententiam confirmat doctus ille Author ex decem aut duodecim Sacræ Congregationis Cardinalium Tridentini Concilii Interpretum decisionibus, quarum duæ latæ sunt 6. Julii & 1. Decembris an. 1581. tres 15. Junii 1589. 17. Novemb. 1605. & 3. Aprilis 1610. & aliæ septem sine adscripta die, præter Rotæ decisionem latam 23. Januarii 1589. quarum textum apud Authorem legere est, qui insuper multos pro sua sententia laudat inclytos Canonistas, se ipso superiores, quibus etiam Cabassutium idem sentientem ipsi addimus. (h)

(e) Prosper Fagnan. in c. Ut Abbates 1. de ætate & qualit. & ordin. præficiendorum

(f) Reg. 68. de reg. juris in 6.

(g) Reg. 72. ibid.

(h) Joan. Cabassut juris can. Theor. & prax. l. 2. c. 28. n. fin.

CASUS III.

Nonne valida est collatio Capellaniæ Sancti Chrysogoni VERANO Diacono facta, quæ ea lege erecta est, ut Capellanus duas ibi Missas qualibet hebdomada celebret, ac in Capellæ loco resideat, modo ad Sacerdotium se faciat promoveri Veranus intra annum,

RESPONS.

Valida est collatio facta Verano, de qua in casu proposito fit mentio: licet enim Sacerdotalis sit ista Capella, ac Titularis residentiam exigat; ad validitatem tamen collationis satis est, si intra annum Sacerdotio se inaugurari curet: cui decisioni favet Gallicana Jurisprudentia.

Ita quoque sentit Fagnanus: (i) *Nota*, inquit,.... *ad obtinendum Beneficium, cui sacer ordo sit annexus, non requiri, ut quis actu in eo Ordine sit constitutus tempore collationis; sed satis esse, ut se promoveri faciat intra tempus a jure præfixum*: Quod probat 1. ex Decretali Alexandri III. cum an. 1179. Concilio Occumenico Lateranensi adesset, (k) qua Summus hic Pontifex ab iis, qui de Beneficio provisi sunt, exigit solum, ut se ad ordinem Beneficio requisitum intra tempus a jure præstitutum promoveri faciant. 2. ex declaratione Sacræ Congregationis in simili causa; cujus hæc sunt verba ab Authore relata: *Cum Capitulum ecclesiæ Paduanæ contulisset quandam Capellam Sacerdotalem ad Altare Sancti Joannis in Cathedrali Francisco annum vigesimum quartum agenti, & quæsitum esset, an sic provisus de dicta Capellania Sacerdotali esset inhabilis ex c. 4. sess. 22. in fine, & c. 5. sess. 25. die tertia Decembris 1578. Sacra Congregatio censuit Parochialem non posse valide conferri ei, qui non attigerit vigesimum quintum annum.... sed, si Presbyteratus sit annexus alicui Beneficio, non tamen necesse est, ut promovendus habeat Ordinem requisitum tempore promotionis, sed satis est, ut faciat se promoveri in proximis temporibus*,

(i) Prosp. Fagnanus in c. Ut Abbates supra cit.

(k) Alex. III. in c. Cum in cunctis. 7 de electione & electi potest. l. 1. t. 6.

CASUS

CASUS IV.

GERANO Sacerdoti collatus est Prioratus, vel simplex Capella, cujus fundatione statuitur, ut in Ecclesia Beneficii quatuor singulis hebdomadis Missæ sint celebrandæ: at ipse in Urbe hinc quinque, aut sex leucas distante habitans Missas celebrat, ut quadraginta parcat nummis, quos Sacerdoti, eas pro se in loco ipso celebraturo daret: qua de re quæritur: 1. utrum per se hujusce Beneficii Missas possit imposterum celebrare. 2. utrum, posito, quod eas deinceps alteri Sacerdoti celebrandas demandare sub conscientia teneatur; jam alibi celebratas se, in loco ipso Beneficii iterum ipse celebrare, aut ab alio curare celebrandas teneatur?

RESPONS.

Cum ex fundatione teneatur hujusce Beneficii Titularis quatuor Missas qualibet hebdomada in loco Beneficii celebrare; certum est, Geranum, qui Beneficium simul, & onus ejus accepit, prædictas Missas in Ecclesia ex fundatione debita vel per se ipsum, vel per alium Sacerdotem debere imposterum celebrare. Quod pertinet ad tempus elapsum, existimamus, eum oneri suo non satisfecisse, licet eundem, quem exigit fundatio, Missarum numerum expleverit; quandoquidem ex fundationis hujusce titulo, non Missas solum celebrare, sed etiam in loco ex fundatione debito teneatur: Quocirca, præter solitum quatuor Missarum numerum, omissas in loco Beneficii & alibi dictas Missas, vel per se, vel per alium iterabit in Beneficii sui Ecclesia; ut tutiori possit esse conscientia.

Dicimus: *ut tutiori possit esse conscientia*. Sunt enim quidam Authores, qui volunt Beneficiarum non obligari ad restitutionem Missarum, quæ alibi sine justa causa, quam in loco Beneficii, fuere celebratæ, quia fructu Sacrificii non caruit Fundator: quam opinionem, nedum condemnat, imo probabilem esse asserit Sylvius (a) *An is, qui sine causa legitima, & citra impedimentum celebravit Missas extra locum ex fundatione debitum .... teneatur ad restitutionem iterum celebrando in loco debito; sunt qui probabiliter affirmant: alii etiam probabiliter negant, quia non privavit fundatorem fructu Sacrificii*; ut loquitur hic Doctus Theologus.

(a) Franc. Sylvius Var. resolut. v. Missa. 1.

Opinioni tamen contrariæ affirmans præponitur 1. quia, ut diximus, Geranus Beneficium acceptare coram Deo non potuit sine ejus onere, juxta illud Innocentii III. effatum. *Res cum onere suo transit:* (b) unde subjungit idem Sylvius: *Tenetur enim quilibet Beneficiarius onera suo Beneficio annexa exsolvere.*

(b) Innoc. III. in Cap. Cum non sint. 23. de decimis, &c. l. 3. tit. 30.

2. Quia æquas ad placitum conditiones bonorum suorum donationi potest apponere donator; nec ea possidere, nisi illas explendo fideliter conditiones, potest donatarius: atqui Titulari Beneficii, quod habet Geranus, bona sua non contulere Fundatores, nisi sub his duabus conditionibus; priore quidem; quod quatuor in hebdomada Missæ celebrarentur: altera, quod celebrarentur in ipsa Beneficii Ecclesia, & non alibi: quam ultimam conditionem, cum non adimpleverit Geranus, commissæque possit culpæ mederi; ad illud ergo sub conscientia obligatur.

3. Quia alibi Missas, quam in loco Beneficii celebrans Geranus, injuste Beneficii Ecclesiam jure ipsi ex fundatione acquisito, incolasque audiendi sacrum facultate privat. Dicimus, *injuste*, quia non propria authoritate sic se potest gerere; sed de licentia solius Episcopi, cujus est ultimam morientium voluntatem interpretari, sicque ab una Ecclesia in aliam pia transferre opera; quam rationem affert Sylvius (c) ad probationem nostræ sententiæ. *Communtationes ultimarum voluntatum*, inquit, *non nisi per Episcopos, seu alios, potestatem similem habentes, fieri posse; idque ex justa & necessaria causa disponit Concilium.* (d) *Esset autem mutare voluntatem Fundatoris, minuere numerum Missarum, aut eas alibi celebrare, quam Fundator voluerit.*

(c) Sylvius loco cit.

(d) Concil. Trid Sess. 22. c. 6. de reformat. & Sess. 25. c. 4. de reform.

4. Communitatis quoque interest, ut fideliter executioni demandentur fundationes; ne forte, si aliò Beneficii sui onera transferre cuilibet Beneficiario liceret; multis Beneficiorum suorum conditiones non explentibus, sic irrita omnino fieret Fundatorum intentio.

5. His rationibus additur, quod si, extra locum ex fundatione debitum, adimplerentur Beneficii onera, hinc pro certo oriretur scandalum; facile sibi videlicet persuadente populo, ea penitus omitti.

Colligendum itaque ex dictis, teneri Geranum ad celebrandas vel per se, vel per alium Missas, quas in Urbe sui domicilii celebravit: licet enim debito Deus honore, nec fructu Sacrificii Fundator privatus fuerit; suo tamen jure privatam Beneficii sui Ecclesiam, & loci incolas auditione Missæ frustratus est, atque fundatorum intentionem irritam fecit.

Eandem sententiam amplectitur Fagnanus, (e) quam formali Sacræ Congregationis decisione ista comprobat: *Archiepiscopus Compostellanus posuit sub sequestro fructus cujusdam Capellaniæ, eo quod illius Capellanus non satisfecisset ibi oneri quatuor Missarum in fundatione injuncto. Capellanus vero asserens se celebrasse Salmantica, ubi studiorum causa degebat: adiit Sacram Congregationem Concilii die prima Decembris* 1581. *Sacra Congregatio censuit Missas esse celebrandas in Capella, sive per ipsum Capellanum, sive per alium; nisi secus in fundatione cautum sit; & Archiepiscopum debere relaxare sequestrum fructuum, retentis tamen fructibus pro ea quantitate, ex qua solvi debeat stipendium iis, qui in defectum Capellani celebrarunt Missas in dicta Capella, vel celebrabunt.*

(e) Fagnan. in Cap. Abbates. 1. de ætate & qualit. & ordin. præficiendorum. n. 65. l. 1. tit. 14.

CASUS V.

AGATHANGELUS Capellaniam possidet, ex cujus fundatione quatuor Missas tenetur celebrare Titularis in hebdomada, non designata intentione. Nunquid pro Missis istis accipere potest stipendia, cum Fundator Capellæ suæ harum Missarum applicationem pro animæ suæ salute, aut alia qualibet privata intentione non exigat?

RESPONS.

Pari, quam sibi proponit Cabassutius, quæstioni respondet, (f) Capellanum adstringi ad applicandas Missas ex titulo fundationis suæ Capellæ latas juxta Fundatoris intentionem; quod ex hac Juris Civilis simul & Canonici regula confirmat: *Inspicimus*, inquit Bonifacius VIII. (g) *in obscuris, quod est verisimilius, vel quod plerumque fieri consuevit: Atqui verisimilius est*, ait Cabassutius, *hanc fuisse Fundatoris mentem, ut Missæ sibi applicarentur; & est frequentissima talium Fundatorum intentio*, ut pro se ipsis celebrentur. Tenetur ergo Agathangelus ex hoc principio omnes Capellaniæ suæ Missas pro Fundatorum animabus applicare: quare sic concludit hic Author: *Ergo hoc idem de proposito Fundatore, ubi nihil aliud liquet, præsumi debet, ut voluerit sibi omni meliori modo providere.* Suamque confirmat sententiam, ex paritate deducta a legato testatoris, qui locum legatum clare non expressit: tunc enim, *Cum res legata est, ...* inquit Lex, (h) *ibi præstanda est, ubi Testator voluit, vel ubi verisimile est, eum voluisse.*

(f) Joan. Cabassut. Juris Can. Theor. & prax. l. 2. c. 28. n. 8.

(g) Reg. 55. de reg. Juris in 6.

(h) L. Cum re. 47. ff. de legatis. & fideicom. l. 30. tit. 1.

CASUS VI.

ERHARDUS, Canonicus 70. annos natus, Firmino amico suo favere cupiens, ipsi inscio Præbendam suam resignat in Curia Romana; acceptasque provisiones secreto retinet; aut si eas resignatario suo remittat, id ea tantum conditione fit, ut intra biennium, trienniumve beneficii possessionem adeat? Nunquid tuta conscientia eo modo se gerere potest Erhardus?

RESPONS.

Existimamus, Erhardum Præbendæ Firmino a se resignatæ provisiones, sub quocumque prætextu, retinere non posse: nam eodem modo dicendum de resignatione Beneficiorum, juxta sanctum Cyprianum, ac de primogenitis Esau, quæ semel Jacob fratri suo transcripta, nequaquam recuperare potuit: (i) *Quam periculosum sit*, inquit sanctus Martyr, *in divinis rebus, ut quis cedat jure suo & potestate, Scriptura sancta declarat, cum in Genesi Esau primatus suos inde perdiderit, nec recipere postmodum id potuerit, quod semel cessit.* Ratio est, quia resignans,

(i) S. Cypr. in Can. Periculosum: 8. 7. q. 1.

gnans, aut Beneficio suo voluntarie cedens, illud retinere absque specie quadam confidentiæ non intendit; admissa namque resignatione a legitimo Superiore, Beneficiario nullum jam in Beneficium jus competit: licet nondum per immissionem resignatarii a possessione expellatur; ut constat ex tribus Decretalibus (*a*) quarum prima est Alexandri III. ad Episcopum Verulanum scribentis; altera Clementis III. ac tertia Innocentii III. in Concilio Lateranensi œcumenico: alioquin a sanctis Canonibus foveretur proscripta Beneficiorum hæreditas; atque resignatarius jure suo privaretur, cum nec Beneficium adire, nec resignationem valeret promulgare, juxta regulam *De publicandis* in Gallia admissam. Unde resignatum Beneficium retinere non potest Beneficiarius, nisi illud a Collatore denuo accipiat, ut fert modo laudata Alexandri III. Decretalis.

(*a*) Alexand. III. in Cap. Ex transmissa. 3. de renuntiatione l. 1. tit. 9. Clem. III. in Cap. In præsentia. 6. eod. tit. Inn. III. in Cap. Quidam. 12 eod. tit.

Idem quoque docet Cabassutius, (*b*) asserens 1. quod si resignans, cum resignatario conveniat de statuto aditionis Beneficii tempore, hinc ambo confidentiæ fiunt conscii simoniacæ. *Id quidem, si ex mutua conventione fiat, nulla obtenta dispensatione,* inquit hic Author, *manifestam involvit realem simoniam, & confidentiam. Quis enim ignorare possit,* subjungit idem Canonista, *omnem hujusmodi privatorum ex privata authoritate pactionibus conditionem, ac legem, simoniacam esse* (*c*). 2. Quod si absque expressa conventione, sola fuerit intentio, quod res ita fiat; tunc *saltem mentali simoniæ & fiduciariæ, conventioni dabitur locus, fraudulentaque interveniet collusio, quæ utrumque reddet Beneficio inhabilem.*

(*b*) Joan. Cabassut. Juris Can. Theor. & prax. l. 2. n. 13.

(*c*) Alex. III. in Cap. Cum pridem. 4 de pactis. l. 1. tit. 35. Greg. IX. in Cap. Pactiones 8. eod tit. Alexand. III. in Cap. Constitutus. 4. Et in Cap. Super eo. 7. de transactionibus.

Ludovicus Magnus Galliæ Rex, ut huic malo, in quibus regni Provinciis serpenti, occurreret, tanquam Canonum Regularumque Ecclesiæ protector, Edicto suo apud Fontem Bellaqueum mense Octobri an. 1646. lato (*d*) statuit, ut Judices nullam habeant rationem provisionum, quas dant Collatores ordinarii, vel eorum Vicarii, ad resignationem, renuntiationem, aut permutationem; nisi procurationes ad resignandum, vel permutandum, non solum admissæ, sed etiam in publicas tabulas ante obitum resignantis, vel permutantis fuerint relatæ eodem Edicto (*e*) jubetur, ut, salva Cancellariæ Romanæ regula *De publicandis resig.* cum permutantium alter post constitutum ex hac regula tempus obierit, non adito Beneficio permutato; ipsius superstes Beneficio a se permutato omnino privetur, & eo, quo ante fruebatur, jure cadat, quod, non nisi nova provisione adipisci potest; idque, seu per morbum; aut aliter permutatio facta fuerit. (*f*)

(*d*) Edict. an. 1646. art. 13.

(*e*) Idem art. 14.

(*f*) De Genet. Theol. Mor tom. 2. tract. 1. c. 15. n. 16. Colloq. Condom. tom. 2. Colloq. 2 Sect. 2. De Sainte Beuve. tom. 1. Cas 28.

CASUS VII.

ALBANUS Bauduino amico suo Beneficium curatum resignavit, ac provisiones in Curia Romana obtentas ei remisit; cujus possessionem adire per annum integrum distulit Bauduinus. Interim fructus Beneficii percepit Albanus, quos cum non sibi legitime acquisitos formidet, postulat, utrum eos retinere possit; an vero Bauduino a die, admissæ resignationis restituere teneatur?

RESPONS.

Certum est, Beneficii resignati, & cujus resignationem admisit Papa, fructus esse resignantis, donec per sui immissionem eum expellat resignatarius; quia istius nullum est jus in Beneficium nisi post illud aditum. Fructus itaque perceptos retinere potest Albanus, modo per annum illum Beneficio deservire non intermiserit. *Non obstat resignatio,* ait Cabassutius, (*g*) *quominus resignans teneat adhuc resignatum a se Beneficium, donec per ipsius resignatarii immissionem a possessione expellatur.*

(*g*) Joan. Cabassut. Juris Can. Theor. & prax. l. 2. c. 13. n. 7.

Ea de re tria advertit hic Canonista, quæ scire necesse est. 1. quod *resignatario conceditur ex usu Galliæ triennium, intra quod tenetur Beneficii sibi resignati possessionem adire, alioqui vacabit Beneficium, eoque tam resignans, quam resignatarius spoliabitur ob præsumptam amborum confidentiam.* Terminus ille, *triennii*, ita intelligi debet, si resignans sit vivus: alioquin resignatario sex tantum menses conceduntur ad obtinendam possessionem, ita ut, si sex elapsis mensibus resignans moreretur, ante adeptam a resignatario possessionem, Beneficium resignatum ex obitu vacaret.

2. Observat quoque Cabassutius, quod Beneficium *vacabit quoque, si resignatarius adeat quidem possessionem nendum finito triennio; sed resignans non supervixerit biduo post aditam possessionem.* Quod etiam observarunt Papo, aliique multi Galliæ Jurisperiti (*h*).

3. Denique advertendum, quod usus ille in Gallia non obtinet, nisi pro Beneficiis compatibilibus; cum enim duo sunt incompatibilia, unum intra annum necessario est dimittendum, ut observant Rebuffus, Louetus, Brodelius & Antonius Faber.

(*h*) Papo. l. 3 placitorum ti. de public. resignat. n. 8. Peleus. l. 1. qq. forens. Mosnier, Traité des Alliances du Droit Franc. v. Benefice. n. 29. Pastor. l. 3. de Benef. tit. 8. n. 5.

CASUS VIII.

TITULARES Capellaniæ sancti Venantii, quorum annuus reditus est 400. Librarum, ab omni vetustate tres Missas qualibet hebdomada pro anima fundatorum defunctorum celebrarunt. Julius vero, cui collatum est illud Beneficium, non reperto fundationis titulo, incertus ex hoc, num ad eundem Missarum numerum teneatur, duas solummodo celebrare statuit, cum prædecessorum suorum exemplo ad majorem se numerum non obligare persuasum habeat. Nonne illæsa conscientia sic se potest gerere?

RESPONS.

Julius sine peccato consilium suum de celebrandis duabus tantum Missis, spreto prædecessorum suorum exemplo, perficere nequit. Cùm enim Capellæ suæ titulo careat, usum antiquum, ceu Legem observare tenetur, quæ ab ipso fundationis titulo suam ducit originem; ob duplicem rationem. 1. quia ad tale onus, imò etiam majus satis est annuus Capellæ reditus. 2. quia juxta hæc legis verba: (*i*) *Semper vestigia voluntatis sequimur testatorum*; & ex Concilio Tridentino (*k*) solius est Episcopi in ultimis testatorum defunctorum voluntatibus aliquid immutare, utpote, qui earum legitimus est interpres: excepto tamen litigii casu, in quo de iis, juxta Galliæ jurisprudentiam ad Regios Judices pertinet etiam cognitio. Atqui juste præsumi potest tres in hebdomada Missas celebrandas ab hujus Capellæ fundatoribus fuisse injunctas; cum tituli fundationis locum sufficienter antiqua, & immemorialis suppleat consuetudo ex alia Lege, qua dicitur: (*l*) *Optima enim est Legum interpres, consuetudo.* Quod etiam asserit Innocentius III. in una ex suis Decretalibus. (*m*) Ex quibus colligendum a Julio consuetudini huic longa annorum serie stabilitæ non posse derogari, quam e contra, uti Legem religiose servandam observare tenetur ex hac Juris regula: (*n*) *Inveterata consuetudo pro Lege non immerito custoditur.* Eodem nixus principio similem 22. Septembris an. 1634. difficultatem solvit Sylvius. (*o*)

(*i*) L. Quidam. 5. Cod. de necessariis servis hæredibus instituendis vel substituendis l. 6. tit. 27.

(*k*) Concil. Trid Sess. 22. c. 6. de refor. & Sess. 25. c. 4. de reform.

(*l*) L. Si de interpretatione. 37. ff. de Legibus &c. l. 1. tit. 3.

(*m*) Innoc. III. in cap. Cum dilectus. 8. de consuetudine. l. 1. ti. 4.

(*n*) L. de quibus. 32. §. 2. ff. de Legibus &c.

(*o*) Francisc. Sylvius resolut. var. v. Missa. 2.

CASUS IX.

GABRIEL, Capellæ sancti Saturnini, quæ sibi a *Michaele* resignata est, Titularis, expensis illius Beneficii titulis, ut ejus apprime nosceret onera; comperit, *Lucam Michaele* immediate priorem, tres Missas minores qualibet hebdomada, pro fundatorum anima celebrasse, quas ex fundatione debitas existimavit, cujus instrumentum archetypum dicitur reperiri in Archivio *Ferdinandi* illius loci Domini.

Certum quidem est, *Gabrielem*, a fiscali Procuratore *Ferdinandi*, voce requisitum, ut parem Missarum numerum celebraret, inter tabulas, cæteraque a *Michaele* suo resignante accepta instrumenta, exscriptionem invenisse Archetypi illius instrumenti, quæ a duobus Lutetiæ Notariis an. 1655. collata & recognita fuisse videtur, & qua declaratur 1. quod Autographo instrumento, e quo excerpta est illa descriptio, adscribitur an. 1403. 2. quod *Marta*, facta sibi a Marito suo *Alexandro* debita authoritate, fundavit ac fundat Capellam sancti Saturnini. 3. quod in Castello suo administrabitur a Titulari, qui tenebitur residere in loco, cujus rei causa hospitium in eodem Castello habebit, & tres Missas minores qualibet hebdomada celebrare, Canonicas horas, Missamque solemnem decantare, festo die Patroni, præcipuis B. Virginis festis diebus, nec

non

non Paschatis, Pentecostes, omnium Sanctorum, & nativitatis Domini, cum tribus hujus diei Missis solemnibus; & quod propriis impensis duorum opem sibi posceт Sacerdotum, qui insuper eodem sancti Patroni die singuli ad Missam minorem erunt obligati. 4. quod *Marta* dictam Capellam summa 27. librarum, & quibusdam agrorum jugeribus dotavit.

Certum est etiam, quod in regione, ubi situm est Beneficium, duæ tresve reperiuntur descriptiones eodem ferme tempore recognitæ, ac prior, de qua nunc agitur; quod ei authoritatem conciliat, ac omnem ferme tollit suspicionem: quibus omnibus additur, *Gabrielem* etianum partem agrorum in illa descriptione memoratorum possidere. Unde concludere posse contendit fiscalis Procurator 1. juste præsumi, reliquum hujusce Capellæ proventum annuum 180. librarum e beneficiis Martæ, aut Alexandri, eorumve in hoc Dominio successorum, proficisci. 2. reditum illum parem esse oneribus, trium præcipue Missarum minorum qualibet hebdomada: cum in ea præsertim erectus fuerit provincia, quæ fœcunda est, atque ubi vili emuntur ad vitam necessaria. Atque adeo teneri Gabrielem ad tres Missas, ut fert fundatio, de qua fit mentio in descriptione, quam habet, itaque simili, quæ in Archivio *Ferdinandi* reperitur; qua etiam obligatione non solveretur, ob contrarium antecessorum suorum exemplum, cum nulla unquam, quantumvis antiqua, prævaleat consuetudo in talem titulum, qui præscriptionem non admittit.

Gabriel, e contra, hujusce Capellæ Titularis, his potissimum fretus rationibus ad unius tantum Missæ pro qualibet hebdomada se teneri contendit celebrationem.

1. Quia descriptio, de qua fit sermo, neque in foro interiori, neque exteriori potest obligare; cum, ut authentica haberi nequeat, quæ videlicet judicis authoritate, neque auditis partibus, aut in judicium vocatis collata, ac recognita fuerit, sed his tantum generalibus terminis: *Apographum collatum cum Autographo in membrana; quo facto, redditum a Notariis regiis Castellanes Curia Parisiensis, subscriptis 23. Febr. 1655.*

2. Quia non solum juridica est illa collatio, & facta, inauditis, aut vocatis partibus, ut de illius Autographi veritate contenderent, eamve agnoscerent, sed quia ne quidem annotatur, a quo fuerit præsentatum, aut cui a Notariis redditum.

3. Quia ex hac descriptione Titulari assignantur quidem octo tritici herminæ, cum dolio vini majore quod tum quadraginta valebat assibus, ita ut totum viginti septem libris fuerit æstimatum: & quod insuper tertiam vindemiæ cujusdam vitis partem una cum hospitio suo in Castello Titularis habebit. Hos autem reditus, neque tale hospitium possidet; villam quidem habet ex agris quibusdam & vitibus compositam; verum de ea in descriptione illa nulla fit mentio, ita ut plane sit incertum, unde fundi illi procedant; an ab *Alexandro*, ejusve successoribus in dominio, aut a privatis quibusdam fuerint dati; an vero a quibusdam antiquis Titularibus permutati, aut acquisiti fuerint. Ex quo colligit Gabriel, quod, quamvis de authenticitate descriptionis illius constaret, ad ejus tamen onera non teneretur, cum designatos in ea fundos non possideat; & aliunde constet, præcipuam hujusce Capellæ redituum partem, sæviente Calvinistarum rebellione, fuisse usurpatam, & deperditam, uti palam fit ex multis actis, quæ profert *Gabriel*, ac præsertim ex quinque, sexve obtentis monitoriis, quorum unum ex recentioribus, requirente *Luca* an. 1659. & alterum an. 1684. requirente pariter *Michaele*, promulgata sunt, sed etiam ex aliis ejusdem regionis Beneficiariis, qui eandem viam inutiliter adhibuerunt, ut injustos redituum Beneficiorum suorum invasores, aut titulorum detentores possint detegere.

4. Quia juste præsumit *Gabriel*, falsitati subesse autographum hujus descriptionis; cum penes se habeat latinum instrumentum autographum, ac justum, priore viginti duobus annis superius, ex quo antiquior supponitur fundatio, quam ex memorata descriptione. Illo instrumento ratum habetur concordatum initum inter dictæ Capellæ Titularem ex una parte, & Officiales juridicos Fundatoris ex alia; quæ ratihabitio a Regulari Abbate, tum Beneficii Collatore, in generali Capitulo an. 1413. facta est, cui autographo inseruntur quoque aliæ litteræ patentes, titulari ab alio Abbate 30. Augusti an. 1381. concessæ, quibus comprobatur fundatio, & in quibus recensentur fructus dictæ Capellæ, prætermissis ejus oneribus. Unde multa *Gabriel* ducit argumenta, quibus collatæ, de qua agitur, descriptionis nullitas evincitur.

Primum: Quod ex litteris patentibus erectæ jam an. 1381. Capellæ fundatio viginti duobus post annis, hoc est, an. 1403. facta non fuerit, ut fert suppositi autographi descriptio.

Secundum: Quod ex litteris ratihabitionis an. 1381. autographum fundationis Capellæ, quod & ipse Abbas legerat, in Abbatiæ Archivio, cum aliis ejusdem naturæ instrumentis asservaretur ex his autographi fundationis verbis: *Hæc omnia & alia in litteris dictorum nobilium Fundatorum prædictarum Capellaniarum, sigillis eorumdem propriis sigillatis, penes nos ex causa retentis, vidimus &c.* Ex quo patet, quod, si vera esset, de qua agitur, descriptio, cum antiquo illo autographo, non solum quoad memoratos in eo reditus consentire, sed 22. saltem annis esse deberet antiquior; cum litteræ illæ ratihabitionis an. 1381. jam erectam supponunt Capellaniam, nec etiam cum litteris patentibus, quæ eodem ratihabitionis autographo continentur, descriptio illa cohæret. 1. Quod ista sex tantum heminas frumenti; Litteræ vero ratihabitionis *sexdecim sextaria frumenti* Capellano assignent. 2. Quod ex iisdem litteris duarum librarum cum decem assibus solutione Fundator, & Marta erga Titularem quotannis se astringunt, de quibus silet descriptio, cum de quibusdam vineis Beneficio addictis loquatur, quas etiam prætermittunt litteræ ratihabitionis.

Tertium: Quod *Marta* tantum *Alexandri* uxori, a viro suo legitima authoritate munitæ Capellæ fundationem tribuit descriptio, cum litteræ an. 1381. & 1410. eam conjunctim *Marta & Alexandro* tribuant. Ex quibus contradictionibus falsi arguitur illa descriptio.

Cum vero objicitur, *Lucam* tres in hebdomada Missas celebrari curasse, respondet *Gabriel* 1. quod illius exemplum erga se vim legis non obtinet: 2. Quod ita scrupulosius se gesserit *Lucas*, dubitans videlicet, num supposito autographo conformis esset descriptio, non perpensis rationibus, quæ utrumque in suspicionem falsitatis adducunt. 3. Quod de præsenti difficultate ad *Lucam*, tum vita fruentem, scribenti *Gabrieli*, novo titulari, an. 1687. *Lucas* his verbis responderit: *Quod ad divinum Officium, cæteraque Capellæ onera pertinet, nihil certi scio....... Audivi tamen a quibusdam, duas a Reverendissimo defuncto Episcopo Missas in hebdomada fuisse constitutas: quam ego constitutionem nunquam vidi. Quocirca, ne cui rei deessem, plures potius, quam pauciores celebrandas curavi, hoc est, eas omnes, quæ debita nunciabantur, sive essent, sive non; cum de reditu, quem ferme totum distribuebam, parum curarem. .... unde tale est meum exemplum, quod perpendas potius, quam imiteris.* Quibus verbis Lucas manifeste ostendit, quod si duas tresve in hebdomada Missas celebrari curaverit, non ita se gessit, ad id se obligatum existimans vi allegatæ descriptionis; sed quia aliunde bonis affluens, modicum hujus Capellæ reditum non multi faceret, quem ad eleemosynas, aliaque pia opera impendebat. Quam ob rem in eadem Epistola ad *Gabrielem* ait, se nescire quo pacto descriptionem, de qua agitur, penes se habuerit. Unde colligit *Gabriel*, ab exemplo *Lucæ*, ut is affirmat, in ipsius successores titulares quidquam inferri non posse. 4. Denique, quod cum in Sorbona bis de sua obligatione, scilicet 15. Martii, & 1. Julii an. 1687. consultaverit, scripto sex ei responderint Doctores antiquo se usu stare posse, unam tantum pro fundatoribus suæ Capellæ, eorumque successoribus Missam in hebdomada celebrandi.

Quartum argumentum de nullitate descriptionis est, quia, licet a *Michaele* Lucæ successore una tantum hebdomadaria Missa, uti ab ejus antiquis antecessoribus, fuerit celebrata, non intercessit tamen [illegible] *Ferdi-*

Ferdinandi præsentis Procurator fiscalis, nec in judicio conquestus est, uti exigebat ab eo ipsius officium, si anthenticam habuisset descriptionem, ejusque autographum, quod in castelli Archivio ipsi sub clave commisso fuisset repertum, si verum fuisset; quod eo libentius fecisset; quod *Ferdinandus* ejusque juridici Officiales a *Michaele*, cum iis ob alias causas litigante, parumper essent aversi.

Quintum: quod descriptionis, quantumvis secundum formam recognitæ, nec ejus autographi ulla ratio sit habenda: quippe quæ non sint obligatoria, cum in eo sine Acceptante solus loquatur Fundator, quod tamen ad contractum obligatorium requiritur ex Lege Civili & Canonica, imo ex ista contractus definitione: *Contractus est duorum vel plurium in idem placitum consensus*; quod etiam confirmant litteræ ratihabitionis an. 1413. & 1381. quibus Abbates & Monasterium in generali Capitulo fundationem & dotationem Capellæ sancti Saturnini, aliorumque duorum Beneficiorum, de quibus ibidem fit mentio, acceptant & comprobant. Ergo ex descriptione illa, ejusve autographo, licet veris, ad tres Missas in hebdomada *Gabriel* non obligatur.

Sextum denique argumentum ex eo, quod *Gabriel* sit possessor bonæ fidei ex usu immemoriali, juxta quem unam tantum in hebdomada Missam celebrarunt ipsius antecessores; ut quinquaginta ferme publicis instrumentis confirmat.

Primum est pactum inter Ludovicum Sacerdotem & Bertinum Capellæ redituum conductorem, confectum coram Notariis 3. Aug. an. 1591. quo ad rem divinam faciendam se obligat Ludovicus per duos annos, si modo libras decem quolibet anno accipiat, *quæ res divina in Missa minori pro qualibet hebdomada consistit, conformiter ad onus Bertino impositum ipsius contractu conductitio*; & insuper ad rem pariter divinam solitam conficiendam die festo Patroni, modo *viginti asses* quolibet anno accipiat, seu pro suo, seu Sacerdotis ad Officium divinum decantandum adjutoris, stipendio.

Secundum est aliud pariter conventum inter Ludovicum & Bertinum, quo Capellæ administrationem in se suscipit Ludovicus, pro qua decem libras quolibet anno a Bertino accipiet, *ut ab immemoriali tempore una Missa qualibet anni hebdomada celebrata est*. Hæc sunt verba Conventi, quo etiam ad solitum Officium die festo Patroni se adstringit Ludovicus, si triginta asses acceperit; quo pacto servato 4. aut 5. apochas infra conscripsit Ludovicus.

Tertium est supplex libellus, a Caio Sacerdote, an. 1648. datus, quo redituum Capellæ juridicam postulat detentionem pro solutione sua ob rem divinam in ea a se factam pro Capellano immediato *Luca* Antecessore; quæ solutio est sexdecim librarum pro quolibet anno; quam etiam summam pro Missa hebdomadana celebranda, officioque die sancti Patroni peragendo solvit hodiernus Titularis.

Quartum est conventum an. 1684. inter *Michaelem* tunc Capellanum, & *Julianum* Sacerdotem, qui pro quindecim libris quolibet anno recipiendis, dictæ Capellæ onus, Missam videlicet in hebdomada, & unam in die festo sancti Saturnini, Capellæ Patroni, celebrandam, in se suscipit pro *Michaele*. Cætera vero instrumenta sunt apochæ variis temporibus ex 130. annis, & amplius a variis quoque Sacerdotibus obsignatæ, qui pactum stipendium ad celebrationem ejusdem numeri Missarum se testantur accepisse, & quarum antiquissimæ adscribitur an. 1587. & ultimæ an. 1719.

Hæc est diuturna possessio non controversa, qua etiam nunc fruitur *Gabriel*, qui unam qualibet hebdomada Missam minorem, unamque die festo celebrandam ad an. 1720. curavit. Cui usui sibi noto Fiscalis Procurator Domini, qui a *Gabriele* supra memorata instrumenta accepit, nihil a se opponi posse declaravit; nisi solam prædictam descriptionem, quam ut inutilem considerat; unde ipsum in tam diuturna, ac pacifica possessione interturbare non suscipit.

Allatis hisce rationibus seu pro Titulari, seu contra; *Gabriel* nunc de ista provisus Capellania postulat, 1. utrum sub peccato descriptioni illi fidem adhibere teneatur, cujus Autographum, nec in Archiviis Abbatiæ, aut Domini loci post accuratam inquisitionem, reperitur: an vero anteposito huic descriptioni autographo an. 1381. stabilitam ab an. 133. rationibus consuetudinem de una tantum Missa qualibet hebdomada, dieque festo Patroni sequi possit, celebranda in Ecclesia Collegiata vicina, quo translatum est ab Episcopo Diæcesano Officium, post incensum a Calvinistis an. 1561. pagum cum castello, ac dictæ Capellaniæ sacello?

2. Utrum diruto sacello, Officium solemne in eo die festo Patroni decantari solitum, pro quo, nunc viginti, alias triginta asses solvebat Titularis, *Gabriel* omittere possit, ob translationem Officii dictæ Capellæ in proximam Collegiatam, in qua post chori discessum, divinum iterari non potest Officium, pro quo Missam minorem celebrari curat, uti fecere a vetustate ipsius antecessoris, qui intercesserint Domini loci, vel *Ferdinandus*, eorum successor, aut ipse fisci Procurator?

Respons.

Existimamus 1. Fundationis descriptionem, de qua fit mentio in casu proposito non eam habere authenticitatem, quæ sufficiat ad jus stabiliendum. atque ad onera, quæ continet, Gabrieli imponenda.

Ratio est 1. quia falsum esse potest ac suppositum ejus autographum, quod etiam tale esse apparet; cum ejus descriptio omnibus destituatur formalitatibus ad fidem faciendam in judicio, in quo descriptio qualibet fidem non habet, nisi coram partibus, quarum interest, aut saltem debite vocatis exscripta fuerit a Notariis ex autographo, quod, uti verum agnitum est; qua conditione caret præsens descriptio, in qua notatum non fuit a Notariis, a quo oblatum, aut cui redditum fuerit descriptionis illius primarium exemplar, quod neque in Archiviis Domini loci, aut Abbatiæ, qua pendet Beneficium, quacumque adhibita diligentia, non fuit repertum.

2. Quia allegatus libellus non fide dignior est, quam ipsa descriptio, utpote cui idem ferme dies, atque descriptioni, sit adscriptus, cujus etiam autographum penes Ferdinandum esse, non asseritur. Adde quod libellus judici oblatus a quopiam, tam falsi, quam veri tenax est, nec proinde, nisi post latam ei conformem sententiam fidem potest facere.

3. Quia ex Latino *Gabrielis* autographo constare videtur de falsitate descriptionis; cum illud 22. annis tempore sit superius, & aliunde diuturniore fulciatur usu, cui non contradixere, quod appareat, *Ferdinandus*, aut loci Domini eo priores, ipsorumve juridici Officiales, etsi ignorare non potuerint.

4. Quia veritatem, falsitatemve hujus descriptionis quantum in se fuit, frustra Gabriel inquisivit, nec longo, quem nunc *Gabriel* ab anno 1687. & ante ipsum immediate Michael obtinuit, unicam tantum in hebdomada Missam celebrandi, usui juridice contradixere *Ferdinandus*, & ejus Procurator Fiscalis; ex quo ducitur argumentum existimandi, ipsis etiam suppositam videri descriptionem supra dictam; idque eo magis, quod tertia parte beneficium imminui non sustinuissent æquitate nixi præsertim cum Michaele in causa ejusdem Beneficii ob alia litigantes: quæ cum ita sint, existimamus, eum, quem obtinet, usum a *Gabriele* posse retineri; non petita ab Episcopo diœcesano Missarum imminutione.

5. Idem plane sentimus de aliis oneribus in eadem descriptione memoratis: 1. quia de iis nulla fit mentio in litteris ratihabitionis an. 1413. neque in insertis ibidem litteris patentibus an. 1381. quæ solæ sunt authenticæ. 2. Quia non juste præsumi potest, ab Episcopo divinum Officium cum undecim solemnibus Missis fuisse translatum in Ecclesiam Collegiatam, ubi jam quotidie canerentur horæ canonicæ, quas cantu iterare non poterat Titularis: non minus defectu authoritatis, quam temporis eodem mane.

Casus X.

Riberius, sanctæ Faræ Capellanus, ex fundatione suæ Capellæ, tenetur ad Sacrum faciendum quotidie pro defunctis: quod tamen onus quibusdam

dam diebus mensis cujuslibet non implet, modo ob infirmitatem, aut itineris susceptionem; modo ob defectum confessionis, quam sibi necessariam existimans, facere non potest; quandoque etiam ob celebrationem Missæ ad proprias necessitates. An tenetur per alium Sacerdotem supplere, aut omissas quibusdam diebus Missas pro rata restituere?

RESPONS.

Capellanus ille in propositis casibus, nec per alium Sacerdotem supplere, nec omissa Sacra restituere tenetur. Cujus decisionis hæ sunt potissimum rationes.

1. Quia, si rigorose talem fundationem exequi deberet Sacerdos; quandoque ad Sacrum faciendum, licet non rite dispositus, teneretur, quod in consecutione est valde periculosum. 2. Missæ sacrificium nunquam pro se ipso, pro parentibus, & propinquis offerre posset: quod justitiæ simul & pietati est contrarium. 3. Juste præsumitur eam non fuisse Fundatoris intentionem, ut Capellanus ille per alium Sacerdotem huic omissioni supplere, aut restituere cogeretur, legitimo præsertim detentus Missæ celebrandæ impedimento, quale est morbus; quo durante, vel ipsi Laici, ita sentiente Glossa, (a) domesticos suos mercede sua non debent imminuere, licet possint in rigore justitiæ.

(a) Glossa in leg. De arboribus. §. De illa. ff. de usufructu.

Hanc decisionem ex Canonistis confirmat Decretalis Alexandri III. (b), qui factam a Præposito, Capituloque Insulano ad Præbendam Sacerdotis electionem approbat, qua Titularis singulis diebus in eorum Ecclesia per se solum, & non per alium celebrare teneretur, sub his tamen conditionibus, 1. *Nisi infirmitate corporali fuerit impeditus*, 2. *Salva honestate sua, & debita devotione*. Unde colligi necesse est, quod, si Riberius ægrotet; si conscius peccati mortalis, Confessoris copiam non habeat; aut etiam mortali non obnoxius ad Sacrum non rite disponatur; si necessarium iter suscipiat; si pro se, vel pro parentibus, aut benefactoribus suis velit celebrare; si ægro succurrere ex charitate, aut ex officio teneatur, vel aliud legitimum subsit non celebrandi impedimentum; tunc per alium Sacerdotem supplere non debet, nec adeo restituere; cum in his occasionibus tale possit, ut diximus, jure præsumi de intentione Fundatoris: *Durissimum enim, & indecorum, & debita devotioni oppositum nimis est*, inquit Cabassutius, (c) *si Sacerdos tam iniquo vinculo astringatur, ut totius vitæ tempore non possit, nisi pro uno aliquo defuncto, nunquam vero pro seipso, nunquam pro Sancta Ecclesia, nunquam pro urgentibus populi calamitatibus, nunquam pro parentibus, aut fratribus defunctis celebrare*.

(b) Alex. III. in c. Significatum. 11. de Præbendis & dignit. l. 3. tit. 5.

(c) Joan. Cabassut. juris Can. Theor. & prax. l. 2. c. 28.

Hinc Panorminatus, aliique Canonistæ putant, (d) talem Sacerdotem semel in hebdomada abstinere posse a Sacro faciendo, aut ea ipsa die pro se ipso celebrare, aut gratuito pro alio, sine debito Missæ pro Fundatore: quod idem dici volunt, si per mensem ægrotet in anno. Hæc tamen Cabassutii opinio tutior nobis videtur: (e) *Meoque judicio*, inquit, *justior & æquior sententia, quam tuentur Petrus Navarra, (f) ..... aliique Doctores, concedit ex morbo dierum quindecim inducias*. Quamvis existimemus, ex menstruo morbo ad restitutionem non teneri hunc Capellanum; ut putat, alibi de eadem re agens ipse Cabassutius: (g) *Hoc tamen observandum de Missarum fundatarum onere quotidiano, Sacerdotibus morbo, aliove necessario impedimento detentis indulgeri mensem unum, intra quam, cum non possint sine periculo celebrare, non etiam tenentur per alium Sacerdotem supplere, aut de stipendiis Missarum pro rata dimittere, vel restituere. Ex æquitate enim ac epikeia id concessum fuit a Concilio Mediolanensi 7. Provinciali, teste Diana (h) .... atque præsumendum hanc esse rationabilem Fundatoris mentem*. Hæc sunt verba docti illius Canonistæ, qui opinionem suam ex aliis quinque Authoribus confirmat.

(d) Panor. in Cap. cit. Significatum. Aug. Barbosa de officio & potest. Episc. part. 2. allegat. 24. n. 31. Zerola praxis Episcop. part. 1. v. Missa. ad. 9. & part 2. v. eod. §. 9. Navar. l. 3. Consil. 25. n. 4. Sylvester. v. Missa. 1 q. 7. §. Quintum. Et alii apud Joan. Cabassut. loco cit.

(e) Cabassut. loc. cit. n. 10.

(f) Petrus Navarra l. 2. de restitut. c. 2. n. 211.

(g) Cabassut. l. 6. c. 14. n. 5.

(h) Diana Miscellan. part. 4. tract. 4. resol. 238.

CASUS XI.

MAXIMUS, sancti Juliani Capellanus, duas in hebdomada Missas ex titulo fundationis celebrare tenetur pro defunctis Fundatoribus, qui ob eam rem 300. Libris annui reditus Capellam suam dotarunt, qui reditus e quinquaginta agrorum jugeribus percipiebatur. Sed quia viginti tantum nunc possidet jugera, cæteris tempore bellorum civilium usurpatis, cujus rei nulla sibi probatio suppetit, duas ex fundatione Missas debitas ad unam se posse reducere existimavit, cum de rationabili Fundatorum voluntate id ipsum præsumpserit, qui si vita fruerentur, huic imminutioni onerum libenter fuissent assensi; aut prævisa reditus imminutione, minora imposuissent. Nunquid eo se modo gerere potest Maximus absque peccato?

RESPONS.

Capellanus ille Missas ex fundatione debitas, propria authoritate non potest detrahere: licet enim par sit, ut imminuto Beneficii reditu, ejus pro rata minuantur quoque onera, juxta illud Legis effatum: (i) *Qui suum deplorant patrimonium diminutum, alieno saltem functionis onere liberentur*; quia juste præsumi potest, eam fuisse intentionem Fundatoris, qui fundationis onera, iis tantum, quæ in fundationis instrumento exprimuntur, conditionibus, Capellæ Titulari imponit: Quia tamen ex Glossa, (k) *Nec in sua causa potest quis esse Judex*, jus suum per se ipsum vindicare non potest; quod ad ipsum Fundatoris intentionem non pertineat interpretari, sed ex Concilio Tridentino, (l) ad solos Episcopos, quos idcirco *Executores Testamentorum* appellat Gregorius IX. (m)

(i) L. Hi quos Cod. de alluvionibus l. 7. tit. 41.

(k) Glossa in Can. De occidendis. 8. v. Pro se. 23. q. 5.

(l) Concil. Trid. Sess. 22. c. 6. & 8. de reform.

(m) Greg. IX. in C. Tua nobis 17 de Testament. &c. l. 3. tit. 26.

Necesse est igitur, ut in casu proposito Maximus supplicem Episcopo det libellum, in quo redituum statum, simulque Capellæ suæ onera exponat; atque Collatore, Patrono, cæterisve, quorum interest, vocatis, onerum dictæ Capellæ, quæ fert fundatio, imminutionem obtineat: aliter nullam potest demere Missam, ex iis, quas exigit fundatio. 1. Quia Beneficium acceptando, omnes quoque in fundatione expressas Missas censetur esse celebraturus, ut facile probari potest ex Decretali Alexandri III. ad Episcopum Lingonensem. (n) 2. Quia ultima voluntas defuncti, ut loquitur sanctus Gregorius, (o) modis omnibus conservari debet, quæ sola legitimi Superioris Ecclesiastici interpretatione potest reformari; cum ipsemet consensus hæredis Fundatoris, aut Patroni, non interveniente Ecclesia, Titulari sit penitus inutilis. Ita sentit Sylvius in sua decisione 22. Septembris an. 1634. (p) nec non Author Colloquiorum Diœcesis Condomensis (q).

(n) Alex. III. in Cap. Conquerens. 6. de Præbendis & dignit. l. 3. tit. 4.

(o) S. Greg. in Can Ultima. 4. 13 q. 2. Et in Can Admonere. 14. 16 q. 1.

(p) Fr. Sylvius. resolut. var. v. Missa. 1.

(q) Colloq. Condom. 10. 2. Colloq. 7. Sect. 1.

CASUS XII.

Sex sunt in Ecclesia Collegiata sancti BONITI Capellaniæ fundatæ, ex quibus cuilibet Titulari assignatur 300. Librarum reditus, consistens in agris, qui per annos 1700. & 1701. vastatis ab exercitu hostili frumentis, & pabulis, cuique Capellano vix 150. Libras unoquoque anno attulere. Qua de re quæritur, utrum tuta conscientia numerum Missarum, quæ singulis diebus ex fundatione debentur, imminuere non possint Titulares dictarum Capellaniarum?

RESPONS.

Parem huic sibi propositam difficultatem 7. Decembris an. 1640. ita solvit Sylvius: (r) *Respondetur*, inquit, *talium Capellaniarum possessores officio suo satisfacturos, si pro illis duobus annis Missas celebrent pro rata fructuum, quos recipiunt*. Cujus decisionis hanc affert rationem: *Cum enim fructus Beneficiorum legati sint pro Missis celebrandis; ut qui Altari serviunt, de Altari vivant; ii, qui nullos omnino fructus recipiunt, ad nullas Missas celebrandas obligantur. Ergo si solum recipiunt aliquos, tantum obligantur ad aliquas, nimirum pro rata; eadem quippe est ratio*. Sic doctus Theologus.

(r) Sylvius. resolut. var. v. Missa.

Ut tamen legitima sit ista Missarum imminutio, necesse est, ut accedat Episcopi consensus, qui eam solus ex Concilio Tridentino (s) facere potest, cum legitima est petentium causa, ut in casu præsenti. Quod idem advertit Sylvius, qui in eo aliorum plurium Authorum; quos laudat, opinionem sequitur. (t)

(s) Concil. Trid. Sess. 25. de refor. c. 4.

(t) August. Barbosa allegat. 29. n. 3. & ad cit. cap. 4. Conc. Trid. Zerola. Praxis Episc. par. 2. v. Missa. Valerius Reginald. l. 23. n. 239.

CASUS

CASUS XIII.

LEONTIUM, sancti Amabilis Parochum, cujus annuus Beneficii sui redditus est 2000. Librarum adit Metellus, Parœciæ dives agricola, qui non persolutis decimis, ipsum 400. Libris frustratus est, eumque rogat, ut cuncta, quæ ipsi restituere tenetur, sibi condonet, ob denegatam nimirum sibi absolutionem, donec satisfecerit. Leontius divitiis affluens, & aliunde erga Metellum bene affectus, libenti animo ipsi debitum condonat. Quæritur, utrum coram Deo ab hac restitutione sit immunis hic Agricola?

RESPONS.

Præsentis difficultatis solutio pendet ab alia quæstione, de qua fuse dicetur in sequenti responsione, in qua inquiretur, utrum Beneficiarius redditum Beneficii sui dominium acquirat, an vero solam administrationem; qua de re duplex est opinio, quarum tutior affirmat, eum tantum eorum esse administrum; ex qua sequitur, Metellum non solvi ab obligatione restituendi subreptas decimas, quamvis a Leontio condonatas. Si enim fructuum Beneficii sui dominium non habeat hic Parochus, sed solam administrationem, ita ut detracta ex iis parte ad suas necessitates, reliquum ad Ecclesiam, ac pauperes attineat: constat, eos homini diviti, & aliunde ob injustam suam boni Ecclesiastici detentionem indigno, non posse condonari; quocirca Leontius, cum facile, utpote divitiis affluens, a Metelli debito possit abstinere; illud ad pia opera erogare tenetur; quod non præstat, illud Metello diviti remittens, & qui illud ob eam causam absque injustitia retinere non potest. Ita sentit Doctus Theologus. (a).

(a) De Sainte Beuve to. 2. cas. 115.

CASUS XIV.

BASILIUS curatum possidet Beneficium annui reditus 800. nummorum, de quibus ad pauperum eleemosynas 800. Libras demit. Consulti ab eo Doctores, responderunt, reliquam summam posse sibi reservare ad victum, & ad cultum: quam impensam omnino sibi necessariam pro statu suo ipse judicat: attamen duriori mavult vitam tolerare victu, ut amicis suis, aut parentibus, licet divitibus, parsimonias suas reservet; quæ quidem ob tenuem victum, atque cultum ad summam 400. Librarum adductæ quotannis intra decem annos 4000. Librarum peperere. Qua de re quæritur 1. Utrum sit dominus & proprietarius bonorum Ecclesiasticorum, quæ possidet. 2. Utrum saltem parsimoniæ suæ per decem annos, ita dominium habeat, ut de ea ad arbitrium pro parentibus suis, aut amicis, licet non indigentibus, possit statuere. 3. Utrum ipsi fuisset licitum ad lautiorem mensam, 1600. Librarum, quæ supersunt, impensam facere; si nullam voluisset ad hibere parsimoniam?

RESPONS.

Duæ sunt de hac difficultate opiniones, quarum digna sunt argumenta, quæ attente legantur, & absque præjudicio ponderentur, ut in alterutrius delectu omnis vitetur error.

Prima statuit, ad Beneficiarios non pertinere dominium redituum suorum, sed solam administrationem seu œconomiam: En ipsius probationes.

1. Concilium Antiochenum, (b) an. 341. in Gratiani Decreto relatum declarat, *quod Episcopus Ecclesiasticarum rerum habeat potestatem ad dispensandum erga omnes, qui indigent, cum summa reverentia & timore Dei. Participet autem & ipse quibus indiget (si tamen indiget) tam in suis, quam in fratrum, qui ab eo suscipiuntur, necessariis usibus profuturis . . . . . . Quod si . . . . . convertat . . . . . res Ecclesia in suos usus domesticos, & ejus commoda . . . . . pertrallet, aut propinquis, aut fratribus, filiisque committat, ut per hujusmodi personas occultè res reddantur Ecclesia, Synodo Provincia pœnas iste persolvet.* Cum hoc Decreto consentit quartum Concilium Romanum (c) sub Symmacho an. 502. habitum, in quo palam confessus est hic Summus Pontifex, bonorum Ecclesiæ penes se non esse dominium, sed solam dispensationem, ut institutam contra se de eorum abusu accusationem exarmaret.

(b) Concil. Antioch. c. 15. in Can. Episcopus. 23. 12. q. 2.

(c) Concil. Rom. IV. c. 3. & 4.

2. Ex antiquo, quem Urbano I. tribuit Gratianus, Canone sic fertur: (d) *Res Ecclesia, non quasi propria, sed ut communes, & Domino oblata cum summo timore non in alios, quam in prefatos usus sunt fideliter dispensanda.*

(d) Can. Res Ecclesiæ. 26. 12. q. 1.

3. In trigesimo septimo, ex iis, qui Apostolici dicuntur, Canone sic legitur: *Omnium rerum Ecclesiasticarum curam Episcopus gerito, & eas dispensato, quasi inspectante Deo. Non licitum autem ei esto quidpiam sibi ex iis, sibi tanquam proprium assumere, aut cognatis suis elargiri, qua Deo dedicata sunt. Quod si pauperes illi sint; ut pauperibus subministrato.*

4. Idem statuitur ex multis aliis Canonibus antiquorum Conciliorum, qualis est quadragesimus nonus Carthaginensis Concilii sub Siricii Pontificatu an. 397. En ejus verba: (e) *Placuit ut Episcopi, Presbyteri, Diaconi, vel quicumque Clerici, qui nihil habentes ordinantur; & tempore Episcopatus, vel Clericatus sui, agros, vel quacumque prædia nomine suo comparant, tanquam rerum Dominicarum invasionis crimine teneantur obnoxii; nisi admoniti, Ecclesia eadem ipsa contulerint. Si autem ipsis proprie aliquid liberalitate alicujus, vel successione cognationis obvenerit; faciant inde quod eorum proposito congruit &c.* Talis est quoque trigesimus primus quarti Concilii Carthaginensis sub Anastasio I. an. 398. a 214. Episcopis habiti, & cui interfuit sanctus Augustinus; in quo dicitur: *Episcopus rebus Ecclesia, tanquam commendatis, non tanquam propriis utatur* (f). Hæc sunt illius Concilii verba, cui omnino congruunt Valentinum in Hispania an. 524. & nonum Toletanum (g). Nannetense in nono Patris Labbe Conciliorum Tomo relatum, cujus incerta est epocha (h): Tertium Turonense an. 813. (i). Cabillonense anno sequenti (k) Aquisgranense an. 816. (l). Sextum Parisiense an. 829. (m), cui consentiunt Capitularia Carolomanni (n), Turonense Rhedonibus an. 1273. habitum (o). Exoniense an. 1207. (p), & alia plurima, quorum omnia testimonia referre longius esset, quorum insuper Decreta a Concilio Tridentino his verbis fuere confirmata: (q) *Sancta Synodus . . . . . omnino . . . . . eis interdicit, ne ex reditibus Ecclesia consanguineos, familiaresve suos augere studeant, cum & Apostolorum Canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas, qua Dei sunt, consanguineis donent; sed si pauperes sint; eis, ut pauperibus distribuant, eas autem non distrahant, nec dissipent eorum causa. Imo, quam maximè potest, eos monet, ut omnem humanum hunc erga fratres, nepotes, propinquos carnis affectum, unde multorum malorum in Ecclesia seminarium extat, penitus deponant.* Denique multa Galliæ Tridentino recentiora Concilia Provincialia idem pariter decreverunt, atque inter alia Rotomagense an. 1581. (r) Burdigalensia an. 1583 (s), & an. 1624. (t), & Aquense an. 1585. (u), quæ omnia consensu unanimi declarant, Beneficiarios bonorum Ecclesiæ non esse dominos, sed solum administros, & dispensatores, *quia res Ecclesia*, inquit Concilium Aquisgranense . . . . . *Vota sunt fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum.*

(e) Apud. Ph. Labbe Conç. Gen. tom. 2. colum. 1169.

(f) Apud. Ph. Labbe. Conc. Gen. tom. 2. colum 1202.

(g) Concil. Valent. c. 3. Et Toletan. IX. c. 7.

(h) Concil. Nannet. Can. 10.

(i) Concil. Turon. III. Can. 10.

(k) Concil. Cabillonens. Can. 6.

(l) Concil. Aquisgran. 1. 116.

(m) Concil. Paris. Can. 15.

(n) Capitul. Car. Magni l. 7. c. 58.

(o) Concil. Provinc. Turon. Can. 1.

(p) Concil. Exoniens. Can. 18.

(q) Concil. Trid. Sess. 25. de refor. c. 1.

(r) Concil. Rotomag. de Monasteriis Can. 4.

(s) Concil. Burdigal. tit. Episc.

(t) Idem c. 8. n. 4.

(u) Concil. Aquens. tit. de Monast.

Idem in hac materia ratiocinium instituere sancti Patres, & præsertim sanctus Ambrosius (x). Sanctus Hieronymus in Gratiani Decreto sic relatus: (y) *Quicquid habent Clerici pauperum est.* Et sanctus Augustinus his verbis ab eodem Gratiano laudatus: (z) *Non illa nostra sunt, sed pauperum.*

(x) S. Ambr. Epist. 3. ad Valentinian.

(y) S. Hieron. Epist. ad Damasum c. 9 in Can. Quoniam 16. q. 1.

(z) S. August. Epist. 185. ad Bonifacium. alias 50. n. 55. in Canon. Si privatum 28. 12. q. 1.

Certum quidem est, primis Ecclesiæ temporibus, Ecclesiæ bona in titulos permanentes non fuisse erecta: verum hanc rationem nullius momenti existimant contrariæ opinionis Authores; quia partes eæ, ex quibus octavo, aut nono sæculo erecta sunt Beneficia, eandem bonorum naturam & rationem retinent, quam antea; atque adeo eodem plane modo, ac ante constituta Beneficia debent administrari. Quod etiam declararunt posteriora hoc tempore, ut vidimus, Concilia, quibus addendum se-

cun-

cundum Concilium Oecumenicum an. 787. a Gratiano his verbis relatum: (a) *Omnium Ecclesiasticarum rerum Episcopus habeat sollicitudinem, & dispenset eas, tanquam Deo contemplante. Non liceat autem ei fraudare quidquam ex illis, vel cognatis propriis donare, quæ Dei sunt. Quod si pauperes fuerint, ut pauperibus largiatur.*

(a) Concil. Nicæn. II c. 12. in Can. Quisquis 19. 12 q. 2.

Sancti Doctores, aliique scriptores a divisione bonorum Ecclesiæ, & Beneficiorum constitutione ea in re Conciliorum Decreta, Patrumque antecessorum suorum doctrinam secuti sunt. Idem expressis verbis docet Alexander III. (b): *Fraternitatem tuam non credimus latere*, inquit hic Summus Pontifex, *quod cum Episcopus, & quilibet Prælatus rerum Ecclesiasticarum sit procurator, & non dominus conditionem Ecclesiæ meliorare potest, facere vero deteriorem non debet.* Sic loquitur hic Papa in una Decretali ad Episcopum Parisiensem, cujus antecessor bonis Ecclesiæ amicos donarat, quod hic Summus Pontifex injustum declarat, & invalidum, eo fretus principio, quod aliena, non sua dederat bona; cum ex Bonifacio VIII hujusmodi bona sint Patrimonium Christi. (c)

(b) Al. III. in c. Fratern. 2 de Donat. l. 3. t. 24.

(c) Bonifac. VIII. in cap. cum ex eo 34 de elect. & electi. potest in 6 l. 1. tit. 6.

Sanctus Bernardus ex vehementia verborum ea de re mentem suam manifeste declarat: *Timeant Clerici*, inquit sanctus Doctor, (d) *timeant Ministri Ecclesiæ, qui in terris Sanctorum, quas possident, tam iniqua gerunt, ut stipendiis, quæ sufficere debeant, minime contenti, superflua, quibus egeni sustentandi forent, impie, sacrilegeque sibi retineant, & in usus suæ superbiæ, atque luxuriæ, victum pauperum consumere non vereantur: duplici profecto iniquitate peccantes, quod & aliena diripiunt, & Sacris in suis vanitatibus & turpitudinibus abutantur.* Nec minus ea de re loquitur decretorie Geofridus, hujusce Sancti Discipulus, Igniensis Abbas: (e) *Res pauperum non pauperibus dare, par sacrilegio crimen esse dignoscitur, Sane patrimonia sunt pauperum, facultates Ecclesiarum; & sacrilega eis crudelitate surripitur, quidquid ministri, & dispensatores, non utique domini, vel possessores ultra victum accipiunt, & vestitum.* Nec minori vehementia alibi idem Sanctus Bernardus invehit in divites Beneficiarios, qui Beneficiorum suorum redituum dominium habere contendunt, iisque abutuntur: (f) *Clamant vero nudi*, inquit, *clamant famelici, conqueruntur & dicunt: Nostrum est quod effunditis. Nobis crudeliter subtrahitur, quod inaniter expenditis ...... vita vestra cedit vobis in superfluas copias: nostris necessitatibus detrahitur, quicquid accedit vanitatibus vestris. Duo denique mala de una prodeunt radice cupiditatis, dum & vos vanitando perditis, & nos spoliando perimitis.* Tanta est vis illorum locorum, ut ea ex integro exscribi necesse duxerimus.

(d) S. Bern. Serm. 25. in Cant. post med.

(e) Apud S. Bern. in decl. ib. hæc verba: Ecce nos reliquim. omn. §. 7.

(f) S. Bern. l. de mor. & off. Episc. c. 2. n. 7.

Non minori, quam S. Bernardus, vehementia, de hac moralitate loquitur Sanctus Raymundus: proposita namque sibi ista quæstione: (g) *Qui de Prælatis Ecclesiarum, & aliis Clericis, qui bona Ecclesiastica pauperibus debita consumunt in usus illicitos, videlicet in meretricibus, histrionibus, consanguineis, potentibus, & divitibus, & similibus: & de his etiam faciunt aliqui testamentum, nunquid tales sunt judicandi raptores?* Hoc modo respondet: *videtur, quod sic. 1. Quia contrectant rem alienam, invito Domino, ait enim Hieronymus, (h) quicquid habent Clerici, pauperum est ..... Item Augustinus, si privatim quæ nobis sufficiant possidemus, non sunt illa nostra, sed pauperum, quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis usurpatione damnabili vindicamus ......* Et paulo post: (i) *De meretricibus autem & histrionibus, de quibus quæsitum est: dico Prælatos, & Clericos, qui res Ecclesiæ talibus, vel similibus turpibus personis conferunt, vel etiam consanguineis, non propter naturam sustentandam; sed ut faciunt eos divites de patrimonio Crucifixi .... tales, inquam, Prælatos, & Clericos, qui talibus conferunt bona Ecclesiastica, pauperibus debita, dico esse raptores, & per consequens teneri ad restitutionem omnium.*

(g) S. Raim. in Sum. l. 2. t. de raptor. & prædonib. §. 6

(h) S. Hier. & S. Aug. loc. supra citatis.

(i) Idem. S. Raym. ib. §. 8

Nec magis Beneficiariis indulget S. Thomas, quam S. Bernardus, ut patet ex his ejus verbis: (k) *Bonorum vero Ecclesiasticorum Clerici non sunt vere domini*, inquit, *sed dispensatores secundum illud. 1. Ad Corinthios* 7. Dispensatio autem mihi credita

(k) S. Thom. quodlib. 6. a. 12. in corp.

est. *Pertinet autem ad dispensatorem, ut fideliter distribuat ea, quæ ejus dispensationi committuntur, secundum illud 1. ad Corinth. 4.* Hic ja... n quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatu... *In his ergo*, subjungit, *potest dupliciter peccatum contingere. Uno modo, ex conditione ipsius rei, dum scilicet usurpat sibi quasi rem propriam, & in usus suos convertit, id quod esset aliis erogandum. Alio modo, ex inordinato usu eorum, quæ in partem suam cedunt ...... Verum, quia horum dispensatio fidei dispensatoris committitur ..... si quis bona fide dispenset Ecclesiastica bona; inde accipiens, quod sibi convenit secundum conditionem status, & personæ, & aliis largitur secundum quod sibi videtur bona fide expedire: non peccat mortaliter, etiamsi aliquid in suos usus convertat, quam oporteat: talia enim, quia in singularibus est eorum judicium, non possunt per omnimodam certitudinem definiri. Unde si non sit multus excessus, potest compati bonam fidem dispensatoris. Si vero multus excessus fiat, non potest latere, & ita non potest cum bona fide dispensatoris hoc agi. Si autem non conservet bonam fidem in dispensando, peccat mortaliter.*

Constanter eandem opiniouem tuetur Angelicus Doctor in variis Operum suorum locis; ac præcipue in suo Commentario in Epistolas Sancti Pauli, (l) in quo proposita sibi objectione ista: *Videtur, quod male fecerint Principes, & alii, dando divitias Prælatis*; respondet: *non dederunt Prælatis propter se, sed propter pauperes: & ideo non dederunt eis, sed pauperibus .... Prælatis autem dantur, tanquam pauperum dispensatoribus.* Ad mortem usque in eadem sententia permansit sanctus Doctor, ut videre est in ultimo ejus ac præcipuo opere, in quo clare & absque ambiguo eandem doctrinam propugnat. (m)

(l) Idem in 2. ad Corinth. 12. Lect. 5.

(m) Idem 2. 2. q. 185. a. 7. in corp. & ad 3.

Angelicum Doctorem sequitur Sanctus Antoninus, fidus ejus Discipulus. En verba illius: (n) *De bonis seu fructibus Beneficiorum, quæ dant Clerici consanguineis, vel personis turpibus, utrum in dando peccent, & teneantur ad restitutionem? Super hoc dicit Raymundus, quod Clerici, qui consanguineis potentibus .... bona Ecclesiastica pauperibus debita tribuunt, raptores sunt: quia quicquid Clerici habent, pauperum est, dicit Hieronymus 16. q. 1. c. finali: nam pauperibus debentur. Unde ad restitutionem tenentur pauperibus, vel in utilitatem Ecclesiæ, ... & peccant mortaliter.*

(n) S. Anton. 3. p. Summæ Theolog. tit. 15 c. 1. §. 19.

Eandem opinionem jam ante Sanctum Thomam, ejusque sequaces docuerat Gratianus in suo Decreto: facta namque sibi hac quæstione: *De rebus vero Ecclesiæ quæritur, an liceat eas per Prabendas dividi, ut annuos reditus quisque sibi specialiter vindicet?* (o) *His*, inquit, *ita respondetur, sicut perfectione charitatis manente secundum discretionem Ecclesiarum, distributio fit Ecclesiasticarum facultatum, dum aliis possessiones hujus Ecclesiæ ad dispensandum committuntur, ex quibus, licet res Ecclesiæ omnibus debeant esse communes, primum tamen sibi, & suæ Ecclesiæ deservientibus necessaria* (Episcopus) *subministret, reliqua quæ supersunt, fidelium usibus ministraturus, ita & Prabendæ Ecclesiarum, eadem charitate manente, pie & religiose possunt distribui. Nec tunc rebus Ecclesiæ, ut propriis, sed ut communibus utilitatibus deservituris, ut ex his, quæ sibi assignata sunt primum sibi necessaria percipiat. Si quæ vero suis necessitatibus supersunt, in communes usus Ecclesiæ expendat.* Quod, ex authoritate Sancti Augustini superius relata, probat inclytus ille Canonum Collector.

(o) Gratian. §. Si ergo. 12. q. 1.

Author libri de vita contemplativa, qui reperitur inter Opera Sancti Prosperi, hoc est, Julianus Pomerius, eandem tuetur doctrinam multis in locis: (p) *Non enim propria sunt, sed communes Ecclesiæ facultates*, ait antiquus ille Author, *& ideo quisquis, omnibus, quæ habuit, dimissis, aut venditis, fit rei suæ contemptor, cum propositus fuerit factus Ecclesiæ, omnium, quæ habet Ecclesia, efficitur dispensator.* Et alibi (q): *Si Dei sunt ea, quæ conferuntur Ecclesiæ, Dei opus agit, qui res Deo consecratas, non alicujus cupiditatis, sed fidelissimæ dispensationis intentione non deserit. Quapropter possessiones, quas oblatas a populo suscipiunt Sacerdotes, non sunt inter res mundi deputari credendæ, sed Dei. Quoniam,*

(p) Apud S. Prosp. in can. Exp. 13. 12 q. 1

(q) Ib. l. 2 de vita contemplativa. 16.

niam, si vestes, ac vasa, & cætera, quæ in sacris usui ministrantibus erant, sancta vocabantur, nec in usus humanas jam revocari poterant, divinis semel ministeriis consecrata, quomodo non ea, quæ conferuntur Ecclesiæ rebus, sacra credenda sunt, quibus, non ut sæculi luxuriose, sed sancte, ut Deo consecratis, utuntur ad necessaria Sacerdotes?

Hisce authoritatibus addi possunt celeberrimi tum Canonistæ, tum Theologi, ut Halensis, Albertus Magnus, Joannes Major, Sotus, Medina, Panormitanus, Joannes Andræas, Cardinalis Capisuccus, Alphonsus a Castro, Navarra, aliique plurimi, a quibus omnibus obligantur Beneficiarii ad restitutionem inutiliter impensorum Beneficii sui redituum, uti donatarii eorum, qui ob largitiones ex his reditibus provenientes, ditiores facti sunt. (a)

(a) Al. Hal. p. 3. q. 16. membr. 5 a. 2. & 3. Alber. Mag. in 4. d. 15. a. 4. ad 1. Joan. Major in 4. d. 25. q. 16. & 17. Pet. Soto Instit. l. de vita Sac. lect. 9. Mich. Medina l. 7. de recta ad Deum fid. c. 11. Panor. in c. cum esses de test. & in c. cum secun. de Præb. & dig. n. 2. & in hæc verba: ut cl. vivere debeant. de patr. Jesu Chr. Joan. And. in Can Res Eccle 26 12. q 1. Card. Raim. Capisuc. in contr. contro. versia ult. de oblig. Eccles. ad Eleem. § 5 Alph. a Cast. l. 1. cont. hær. c. 5 Navarrus Man. c. 17. n. 64. Innoc. III. in c. cum in offic. de test. &c.

Hactenus dicta, ipsa quoque confirmat ratio. Neque enim fas est credere sanæ mentis homini, Beneficiorum fundatores, eosve, qui largitionibus suis, aut legatis ad eorum erectionem contulere, aliud intendisse, quam ut divinum cultum promoverent, subsidioque pauperum consulerent: quam etiam intentionem asserit celebris ista Capitularium Caroli Magni formula: *Offero Deo, atque dedico omnes res, quæ in hac chartula tenentur insertæ, pro remissione peccatorum meorum, ac parentum, ac filiorum, ad serviendum ex his Deo in sacrificiis, Missarumque solemniis, orationibus, luminariis, pauperum ac Clericorum alimoniis, & cæteris divinis cultibus, atque illius Ecclesiæ utilitatibus. Si quis autem eas inde (quod fieri nullatenus credo) abstulerit; sub pœna sacrilegii ex hoc Domino Deo, cui eas offero atque dedico, districtissimas reddat rationes.*

Hinc manifestum fit, illæsa sana mente, non posse existimari, aliud intendisse pios illos fundatores, aut donatores, hoc est, voluisse, ut in profanos usus, vanos & injustos sacra illa bona converterentur: quod etiam elapsis sæculis ad Navarri tempora fuerat inauditum, ut ipse testatur: (b) *Nemo*, inquit, *Catholicorum, quos ego legerim usque ad præfatum N. affirmavit, dominium saltem stabilium, sive immobilium Ecclesiæ usibus deputatorum esse penes Beneficiarios: quæ falsa*, subjungit, *& insolens conclusio est: quia imo est Filius Dei, & Domini nostri Jesu Christi, quod irrefragabiliter esse tenendum probo*. Hæ sunt autem ejus probationes præcipuæ, ex ratione deductæ.

Prima: *quia ab opinione communi, in quam præsertim omnium Doctorum Catholicorum consensus concurrit, non est recedendum*: quam propositionem ex antiquo Canone, quem Innocentio I. tribuit Gratianus (c) confirmat, in quo dicitur, habendam esse rationem authoritatis antiquorum, eorumque sententiæ esse assentiendum, ubi ex Conciliorum Canonibus, aut ex Scriptura Sacra non est soluta quædam quæstio. Unde sequitur, quod, licet præsens difficultas non adeo expresse a Conciliis, allatisque superius sanctorum Patrum testimoniis non assereretur; sufficerent tamen allatæ authoritates Sancti Bernardi, S. Thomæ, S. Raymundi, S. Antonini, aliorumque, ut eorum sententia, tanquam certa regula adhiberetur.

(b) Nav. tr. de reditibus Ecclesiæ q. 1. monit. 40.

(c) Can. De quib. 3. d. 20.

Altera docti hujusce Canonistæ est, quia *in materia, morum & fidei, qualis est ista, non potest id sine periculo fieri*, hoc est, majorum sententia prætermitti, *juxta textus irrefragabiles*. Uti confirmat ex scriptis Sancti Basilii (d), & Sancti Augustini (e) qui asserit, *quod in his rebus, de quibus nihil certi statuit divina Scriptura, mos populi Dei, & instituta majorum pro lege tenenda sunt*. Alia multa prætermittimus Canonistæ hujus argumenta, quæ supra jam fuere allata: Cardinalis hic tantum Cajetani sententiam pro eadem re afferemus: (f) En ejus verba: *Cum potestas Papæ quoad res temporales Ecclesiæ, sit potestas non Domini, sed dispensatoris .... consequens est, ut plenitudo potestatis Papalis circa bona Ecclesiæ temporalia, non exeat limites potestatis dispensativæ ... ex eodem quoque fundamento, scilicet, quod Papa non est Dominus, sed dispensator, sequitur, quod de plenitudine potestatis non possit ad libitum dare bona Ecclesiæ, cui voluerit; sed tenetur fideliter dispensare, ut recta ratio suadet*. Hæc sunt potissimum argumenta prioris sententiæ.

(d) S. Basil. in Can. Eccles. s. d. 11.

(e) S. Aug. Ep. 36 alias 86. ad Casul. n. 2. in Can. In his 7. dist. ead

(f) Card. Cajet. in 2. 2. q 100. a. 1. ad 7.

Secunda opinio asserit, Beneficiario plenum acquiri dominium circa reditus sui Beneficii, quamvis peccet iis abutendo, ipsius tamen peccatum non differre à peccato illius, qui patrimonium suum dilapidat: ita ut, si charitatis præceptum infringat, justitiæ tamen non fiat transgresor, cum de suo tantum disponat, nec ulli injuriam inferat.

Prima ratio Authorum, qui ita sentiunt, est, quia de usu bonorum Ecclesiasticorum omnino silet Evangelium; unde ea in re standum Ecclesiæ consuetudini; atqui, inquiunt, ex antiqua Ecclesiæ consuetudine, non quidem licebat Episcopis, vel Clericis bonorum Ecclesiasticorum hæredem quemquam instituere, ut constat ex hoc Agathensis Concilii Decreto: (g) *Episcopi de rebus propriis, vel acquisitis, vel quicquid de proprio habent, hæredibus suis, si voluerint, derelinquant: quicquid vero de provisione suæ Ecclesiæ fuerit, sive de agris, sive de fructibus, sive de oblationibus, omnia in jure Ecclesiæ reservare censuimus*, Verum obsolevit ista consuetudo, ut patet ex eo, quod Beneficiariis, non impediente Ecclesia, ab intestato succedant eorum Parentes, etiam in bonis Ecclesiasticis, uti in Patrimonialibus: quam etiam consuetudinem approbat civilis jurisprudentia, non intercedente Ecclesia; quod aliunde magno Doctorum ultimi sæculi numero est approbatum.

(g) Concil. Agathens 48. in Can. Epis. 39. 12. q. 1.

Altera ratio desumitur a Concilio Tridentino, (h) quod declarat, Beneficiarium Beneficii fructus non facere suos, nisi ejus expleat onera; unde sequitur a contrario, eos facere suos, hoc est, ipsos acquirere, cum sua obit munera.

(h) Conc. Tr. Sess. 24. de reform.

Tertia ratio ex eo petitur, quod ex antiquis Canonibus (i) videtur, cumulum bonorum Ecclesiæ, ante erectionem Beneficiorum, fuisse divisum in quatuor partes, quarum prima Episcopo; secunda Clericis, juxta cujusque ordinem distribuenda; tertia & quarta cultui divino & pauperibus deputabatur. Atqui non verisimile est, inquiunt hujusce opinionis assertores, duas priores partes Episcoporum & Clericorum arbitrio, ad eos, quos voluissent, usus non fuisse permissas; iniquum enim videtur, portionis sibi attributæ, parcimonias ab ipsis esse restituendas; quocirca dicendum, hujusmodi parcimonias pro suis parentibus, neque Ecclesiæ intentioni, neque justitiæ esse oppositas. Argumentationem hanc sic instituunt Cajetanus (k) & Navarra (l) de portione justa & legitima, quam sibi vindicare possunt Beneficiarii.

(i) Gel. I. in Can. conces. 26. & in Can. Quatuor. 27. 2. q. 2. Can. de Reditib. 28. ib. S. Greg. in Can. cognov. 29. & in Can. mos est 30. ib. Conc. Tolet. in Can. Sanc. 31. ibid. &c.

(k) Cajet. in 2. 2. q. 185 a. 7.

(l) Nav. tr. de reditibus Ecclesiæ q. 1. monit. 43.

Quarta ratio petitur ex Concilio Agathensi an. 506. (m) quod affirmat, portionem bonorum Clericis adscriptam esse stipendium suorum laborum, quibus, uti eorum ordini debet esse conveniens. *Clerici*, inquiunt Patres hujus Concilii, *qui fideliter Ecclesiæ deserviunt, stipendia sanctis laboribus debita, secundum servitii sui meritum, vel ordinationem Canonicam, a Sacerdotibus, seu Episcopis consequantur*. Unde colligendum, ut videtur, hanc portionem, utpote suis laboribus debitam, ipsis esse legitime partam, de qua proinde libere possunt statuere, uti de re sua: alioquin frustra constituissent Patres hujusce Concilii, partem hanc pro rata laborum suorum esse augendam; cum inutiliter sic aucta esset, si sumpto ex ea victu & vestitu, superfluum Ecclesiæ aut pauperibus fuisset erogandum; quia labores eorum licet sancti, & præcipui, aliter majore stipendio non fuissent digni quam vulgare servitium.

(m) Conc. Agathens. Can. 36.

Quintam rationem pro hac opinione suppeditat Bulla S. Pii V. incipiens: *Romani Pontificis*, data 30. Augusti an. 1567., (n) in qua declarat, inter Ecclesiæ bona non esse censenda bona derelicta a Beneficiario aut Pensionario Ecclesiastico, *Cujus vel quorum insimul, fructus & proventus* (Beneficii, aut pensionis) 30. *ducatorum aut de Camera, secundum communem æstimationem, valorem annuum non excesserint, aut qui pensiones annuas super quibusvis fructibus Ecclesiasticis usque ad dictum valorem annuatim percipit &c.* Ex qua summi hujusce Pontificis constitutione concludi posse videtur, Beneficiarios illos aut pensionarios ita dominium bonorum illorum habere, ut de iis pro nutu suo possint statuere.

(n) Bulla 47. S. Pii V. quæ incip. Rom. Pont. § 6.

Sexta denique probatio ducitur ex authoritate

San-

(a) S.Th. 2. 2.q.185.a.7.

Sancti Thomæ, (a) qui, cum asseruit, in usu bonorum duplici modò posse delinquere, vel ratione boni ipsius, vel immoderati ad illud affectus, dicit, Beneficiarium, qui destinata fabricæ, seu cultui divino, vel pauperum subsidio male utitur portione, mortaliter peccare, & ad restitutionem teneri; si gravis sit abusus: *de his autem, quæ sunt specialiter suo usui deputata*, addit Angelicus Doctor, *videtur esse eadem ratio, quæ est de propriis bonis, ut scilicet propter immoderatum affectum, & usum peccet quidem, si immoderata retineat, & aliis non subveniat, sicut requirit debitum charitatis*. Et alio in loco, in quo de eadem portione loquitur: (b) *In secundis vero bonis non committitur peccatum, nisi per abusum, sicut & de bonis patrimonialibus dictum est. Unde non tenetur quis ad restitutionem, sed solum ad pœnitentiam peragendam*. Quibus verbis satis constat hanc esse sancti Doctoris sententiam, legitimæ partis redituum Beneficii sui debite dominium habere Beneficiarios, cum de ea, uti *de bonis patrimonialibus* statuere possint, ad nullam etiam restitutionem *per abusum* obligati.

(b) Idem quodl.6.a.12. ad 3.

His denique rationibus novum pondus addit universalis Galliæ consuetudo, quam probat Edictum an. 1385. in quo sic loquitur Carolus VI. *Licet de iure, usu & consuetudine, & communi observantia, notorie observatis, Episcopis regni nostri, & in testamentis suis executores ordinare, & bona mobilia, & immobilia ex decessu talium Episcoporum relicta, etiam illa, quæ per suam industriam quæsierunt, quæ amplius ipsorum Episcoporum non sunt, neque censentur; sed ad suos hæredes, aut eorum executores spectant*. Usum hunc confirmant consuetudo Parisiensis, (c) aliæque plurimæ; nec non multa supremarum Curiarum Arresta.

(c) Consuet. Paris. a. 336.

Hæc sunt præcipua sex argumenta posterioris hujusce opinionis, & quibus ad eam amplectendam adductus est colloquiorum Diœcesis Condomensis Author, (d) qui tamen tutiorem fatetur priorem sententiam, & firmissimis munitam rationibus; quæ quidem adeo sunt validæ, ut rite penetratæ nulla possint infirmari responsione; cum posterioris opinionis argumenta solvi facile possint, ut in sequentibus patebit.

(d) Colloq. Condom. t.2. Col.5. Sect.3

Ad primum quidem respondendum est, mirum non esse; si in Evangelio non reperiatur Clericis facta prohibitio, ne bonis Ecclesiæ abutantur, quæ videlicet Apostolis erat inutilis, quibus dictum fuerat a Domino: *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris*; (e) at successoribus necessaria; postquam iis reditus suos, seu ad proprios, sed ad pauperum necessitates sublevandas, Ecclesia commisit. Verum hæc immutatio, quam invexit exterius disciplina, interiorem animi affectum immutare non debuit; quocirca ex hac facultate hujusmodi bona possidendi ab Ecclesia sibi concessa, non dispensantur Clerici ab obligatione naturali, & divina, Ecclesiasticos reditus immoderato affectu non prosequendi, eosque in pios usus convertendi. Unde iis districte vetat Concilium Tridentinum, ne bona Ecclesiæ in sumptus vanos & inutiles insumant, ac docet, quo pacto iis uti debeant.

(e) Mat.10.9

Ad id, quod additur, non jam vigere antiquum Ecclesiæ usum, cum defunctorum Clericorum ab intestato, res Ecclesiæ, uti alias, hæreditario jure possideant eorum consanguinei, non interveniente Ecclesia. Respondetur, verum quidem esse hunc ab Ecclesia tolerari abusum, tanquam malum, cui sine magnis incommodis obsistere nequit: at pro consensu aut formali, aut tacito, non censenda est ista tolerantia, quæ non minus nunc ipsius spiritui, quam sæculis elapsis adversatur. Et quidem non mutationi obnoxia est Ecclesia, uti privati eam componentes, econtra sibi invariabiliter constat tam in iis, quæ ad mores, quam quæ ad fidem pertinent. Variari potest, & reipsa quandoque variatur ejus disciplina; verum immutabiles sunt, quas docet, veritates. Quocirca si de præsenti, uti olim, in Concilio Oecumenico congregaretur, pravam sine dubio consuetudinem damnaret, qua eludere conantur suas decisiones, idemque iterum, quod jam in superioribus Conciliis, circa usum bonorum Ecclesiæ constitueret.

Ultro quidem fatemur, civilem Jurisprudentiam, quæ Beneficiariorum bona, ab intestato defunctorum addicit eorum parentibus, donationesque eorum, quæquæ sint, confirmat, ea in re antiquos Canones, ut videtur, abrogasse. Sed quid eorum spiritum eam immutasse, sub quadam veri specie defendi potest? Nequaquam, procul dubio; verum lege Civili tantum probatus est usus, ut majori malo, difficili nimirum & litium plenæ disquisitioni ac sejunctioni bonorum Ecclesiæ a cæteris temporalibus occurreret, quæ plerumque sunt permixta, ac difficile credi potest, opitulante hac lege civili, tutam fieri eorum conscientiam, qui sacris hisce bonis, præter intentionem Sanctorum Conciliorum ac Patrum Ecclesiæ, & non conformiter ad eorum finem utuntur. Igitur ex lege civili pro parentibus, atque amicis testamenta concedere, atque Ecclesiæ bona, iis trasmittere posſunt Beneficiarii; quia, ut ait D. Thomas loquens de legibus, quæ usuram permittunt: (f) *Leges humanæ dimittunt aliqua peccata impunita propter conditiones hominum imperfectorum, in quibus multæ utilitates impedirentur, si omnia peccata prohiberentur districte, pœnis adhibitis*. At penitus eorum animis insidere necesse est; ipsius jure naturali & Divino, de quorum authoritate ex legibus humanis, nihil decedit, esse prohibitum, ne hujusmodi bonis abutantur; & si operam sibi collatam aliquo legitimo possint donare præmio, ut ad quoddam Calabriæ Capitulum scribit Alexander III.; (g) Pauperes tamen pro parentibus suis, aut amicis, non egentibus, defraudare se non posse.

(f) S. Th. 2. 2.q. 78. art. 1. ad 3.

(g) Al III. in cap. Relat. 14 de test. & ult. vol. l. 3. t. 26.

Tandem, cum ea res præcipuæ sit difficultatis, quam tamen elucidare necesse est, ob usum qui in antiquas Ecclesiæ regulas invaluit, opportunum ducimus ea referre, quæ scripsit doctus nostræ ætatis Theologus, (h) qui perpensis hæredum alicujus Beneficiarii obligationibus, istas affert rationes pro eorum sententia, qui asserunt bona hæreditatis in pios usus esse convertenda. 1. Quia bona illa Deo semel dicata, ad usus profanos jam non possunt adhiberi. 2. Quia hæres non nisi persolutis defuncti debitis, hæreditatem adire potest. Atqui defunctus Beneficiarius bonum superfluum dare pauperibus; aut ad alia pia opera consumere tenebatur. Igitur debitum illud persolvere tenetur hæres, & ideo bona illa nequit possidere. 3. Quia in bonis Ecclesiæ a defuncto Beneficiario derelictis non magis jus competit hæredi, quam hæredi in bonis viventis Beneficiarii: atqui nullum isti per vitam jus competit, ergo nec illi post mortem. 4. Ex Edicto Caroli VI. quod in stilo Parlamenti reperitur, neque ex consuetudinibus, aut Arrestis in tuto esse nequeunt hæredes, nisi in foro exteriori, non vero interiori; quia ideo tantum concessa est facultas res Beneficiariorum hæreditario jure indiscriminatim possidendi, ut occulta maneret defunctorum Beneficiariorum agendi ratio, atque ut eximerentur hæredes a necessitate secernendi bona Ecclesiastica ab aliis, ut sunt bona patrimonialia, vel quæ industria aut donatione parta fuere. Hæc paucis hic Theologus de prima opinione, tum alterius refert momenta; ac tandem asserit, in Pœnitentia Tribunali non moleste excipiendos esse nepotes, neptesve Parochorum, mediocriter divites, quibus dona quædam contulere avunculi eorum, nisi constet, ea dona e reditibus Ecclesiasticis provenire. In dubio namque, utrum ea ex propriis bonis aut industria vel dono proficiscantur, erga ea scrupulum eis movere non est necesse, si mediocris sint valoris; sed, si certo Beneficiorum reditu procedant & maximi sint valoris; sunt cogendi ii, qui acceperunt, ea Pauperibus locorum, in quibus sita sunt Beneficia, conferre, aut ad ornatum ac restitutionem Ecclesiarum eorumdem locorum adhibere. Hæc ille Professor Sorbonæ celeberrimus, qui pro nostra stat sententia.

(h) De Ste. Beuve. t. 1. Cas. 168. & seqq.

Ad secundum argumentum, quod e Concilio Tridentino ducitur, dicendum illud Concilium non adversari prioribus Conciliis, neque Sanctis Patribus, qui statuere consensu unanimi, redituum suorum administros duntaxat esse Beneficiarios, atque adeo ex verbis illius non intelligi, Beneficiarium fructus facere suos per proprietatem, sed eorum tantum fieri Dominum. 1. Quia ex iis necessaria ad victum,

& vestitum honestamque sustentationem jure deducere potest Beneficio illorum fructuum deserviendo: quod juri naturali & positivo conforme est, juxta quod non est licitum, illius heri impensis victitare, cui non præstatur famulatus. 2. Quia authoritatem habet iis legitime utendi, seu eos pauperibus distribuendo, seu in alia pia opera convertendo.

(a) Innoc. IV. in Cap. cum super 4. de causa possessionis & proprietatis. n. 3 l. 2. Decr. tit. 12.

Sic etiam Innocentius IV. in suo Commentario, Innocentii III. Decretalem quandam ad Canonicos Bethleemitas interpretatur: (a) *Non Prælatus*, inquit, *sed Christus dominium, & possessionem rerum Ecclesiæ habet. Unde quæcumque homines offerunt Ecclesiis, dicuntur esse oblata Deo, Can.* Nulli liceat. 12. *q. 2. Et si aliquando inveniantur hæc bona Deo oblata, esse Episcoporum, vel Prælatorum, vel Capitulorum; dic esse eorum quoad gubernationem.* Illo igitur tantum sensu dici potest, quod Beneficiarius Beneficii sui fructus suos faciat, ejus videlicet oneribus satisfaciendo; atque eodem pariter solo sensu intelligi debent Concilii Tridentini verba, aliique similes juris Canonici textus.

Ad tertium dicendum, ratiocinium ibi factum sola nisi conjectura, absque ullo legitimo fundamento: nam, consentiente magno celeberrimorum Authorum numero, vel ipsæ bonorum Ecclesiasticorum parcimoniæ, sunt Ecclesiæ, non parcipromi Clerici; quæ sententia apprime cum istis jam laudatis Gratiani verbis consentit: *Si qua vero suis necessitatibus supersunt, in communes usus Ecclesiæ expendat*: quibus verbis, ne ipsæ quidem parcimoniæ Beneficiario reservantur: quem etiam sensum referunt hæc alia Agathensis Concilii: *Quidquid vero de provisione suæ Ecclesiæ fuerit .... omnia in jure Ecclesiæ reservare censuimus*; nec non ista Alexandri III. *generaliter bona qualibet*: (b) Et id pridem sapienter

(b) Al. III. in c.cap. Relatum 12. de testam. &c.

sanxit Ecclesia, ob immoderatum Ministrorum quorumdam affectum ad carnem & sanguinem, id est, ad parentes, vel amicos suos, qui necessitatibus suis deessent, ut cupiditatem suam explerent, eosque pauperibus præferrent; quocirca parcimoniæ suæ nequidem dominium, ac de ea statuendi facultatem ipsis permittere, non duxit conveniens; non modo in iis, quæ pertinent ad integrum reditum sui Beneficii, sed etiam ad portionem legitime consumendam, quod tamen, uti certum & indubitatum non addimus; quia aliter sentiunt multi inclyti Doctores, licet eorum opinio minus sit tuta.

Ad quartum dico, rationem e Concilio Agathensi ductam, prioribus non magis esse decretoriam. Hæc enim verba, *stipendia sanctis laboribus debita*, & ista, quæ in quibusdam Decretalibus reperiuntur, *faciunt fructus suos*, de vero dominio non sunt intelligenda, sed de facultate Beneficiariis concessa percipiendi, atque administrandi reditus suos Ecclesiasticos; hoc est, partem eorum ad suos usus, reliquum vero juxta mentem Ecclesiæ, id est, in pia opera adhibendi. Sic verba hujus Concilii explicat

(c) Panorm. in cap. cum esses 10. de testamen. &c.

Panormitanus: (c) *Respondeo*, inquit, *quod Clericus recipiendo fructus Beneficii sui, dicitur illos facere suos, quoad hoc ut sibi provideat primo, de superfluis dispenset in usus pios ..... non autem ut de ipsis possit testari, vel pro libito voluntatis facere ..... & sic debent intelligi omnia jura, quæ videntur velle, quod Clerici sint Domini fructuum; scilicet quoad dispensationem. Nam Clerici sunt dispensatores, & habent potestatem dispensandi res Ecclesiæ, ut in Canone* Præcipimus 12. *q.* 1. & quidem vanesceret omnino Clericorum dignitas, ac functionum Ecclesiæ meritum, atque mercenariorum more haberentur, si alio, quam ipsius beatitudinis pretio, labores eorum, ac ministerium redimerentur.

Ad quintum dicimus, quod argumentatio ducta ex Bulla Sanctii Pii V. est omnino illusoria. Etenim integra legatur hujusce Summi Pontificis constitutio, & manifestum fiet, ab eo deplorari mentis cæcitatem, atque infortunium Beneficiariorum, qui morientes reliqua bona sua consanguineis, aut alienis Ecclesiis derelinquunt, non vero propriis, e quarum substantia fuere saginati, & rem omnem congessere. Sed quia tum erant Collectores spoliorum Clericorum, qui specioso Cameræ Apostolicæ jura percipiendi obtentu, titularium illorum Ecclesias omnibus suis ornamentis, atque suppellectili spoliabant; ut insatiabili eorum avaritiæ modum præfigeret, hic Papa statuit, ornamenta, atque suppellectilia inter Beneficiariorum spolia non esse numeranda;

(d) Bulla S. Pii V. c. § 5.

(d) *Ne deinceps contingat insolentia spoliorum Cameræ Apostolicæ Collectorum, ... aliquas Ecclesias, nec hominem quemquam damno, & injuria affici.* Subjungitque, ad eos Collectores spoliorum jus non pertinere, cum defuncti Beneficium, vel pensio, 30. *ducatorum, aut de Camera, secundum communem æstimationem valorem annuum non excesserint*: (e) *dummodo tamen is se ab omni illicita negotiatione, & a sacris Canonibus prohibita abstinuerit*: aliter vult Summus hic Pontifex, ut suum jus persequantur Collectores: ex quo liquet ipsum non sensisse, fructuum ad illos Beneficiarios dominum pertinere, ac de illis posse statuere.

(e) Ib. § 6.

Ad sextam denique rationem, quæ ex quibusdam subobscuris Sancti Thomæ expressionibus ducitur, respondemus, quod, cum Beneficiariis affectatæ ipsis portionis dispositionem tribuit Angelicus Doctor, nihil aliud intelligit, quam eos, ut cum Panormitano diximus, illius plenam administrationem habere, non vero proprietatem, alioquin sibi ipsi contradiceret; cum, ut vidimus, in tribus laudatis superius Operum suorum textibus, contrarium doceat post Sanctum Augustinum; uti constat etiam ex ejus verbis: (f) *Sed Ecclesiasticorum bonorum sunt dispensatores, vel procuratores: dicit enim Augustinus ad Bonifacium; si privatum possidemus, quod nobis sufficiat; non illa bona nostra sunt; sed illorum, quorum procurationem gerimus, non proprietatem nobis usurpatione damnabili vindicamus.* Insuper quando asserit Sanctus idem, Beneficiarium destinata sibi parte abutentem, non teneri ad restitutionem; dici potest eum conformiter ad intentionem charitatis Ecclesiæ loqui, quæ non ad strictam adeo ac rigorosam partis bonorum sibi destinatæ dispensationem, Beneficiarium obligat, ut eos, qui sibi famulati sunt, sive parentes sint, sive non, participes efficere non possit, id ipsum a se exigente justitia, juxta hæc Alexandri III. verba: (g) *Licet autem Mobilia per Ecclesiam acquisita, de jure in alios morientis arbitrio transferri non possint, consuetudinis tamen est non improbandæ, ut de his pauperibus, & religiosis locis, & illis qui viventi servierant, sive consanguinei sint, sive alii, aliqua, juxta servitii meritum, conferantur.* Sed quamvis ad restitutionem non debeat obligari Beneficiarius, qui parum excessit in usu partis bonorum sibi ad victum ac vestitum ab Ecclesia concessæ, & qui mediocre quoddam donum parenti vel amico concessit: hinc inferri non debet, ipsum parcimoniæ suæ dominium habere, sed potius illam esse Ecclesiæ; quam parentibus suis potest erogare, ut eorum sublevet miseriam, non ut ex ea ditiores fiant.

(f) S. Th. 2. 2. q. 185 a. 7. in corp.

(g) Al. III. in Can. Rel. supra cit. de testam. &c.

Cæterum, licet ad litteram sumerentur verba Sancti Thomæ, hoc unum, ut multi pariter existimant Authores, colligi posset, Beneficiarium tanquam suo uti posse, ac statuere de legitima portione bonorum sui Beneficii, quæ ad ipsum attinet; non vero de eorumdem bonorum superfluo: quod a quæstione in casu præsenti proposita omnino discrepat. Sed jam finis sit huic responsioni, de qua fuse ob præcipuum ei momentum diximus.

Ex hactenus dictis, infertur itaque 1. Basilium Ecclesiasticorum bonorum non habere dominium, nec proinde de iis, nisi ea, qua diximus, ratione posse statuere. 2. Eum summam 400. librarum singulis annis pro parentibus suis aut amicis seponere non potuisse; cum omnia ejus parcimonia sit pauperum, vel Ecclesiæ, ut ex allatis in hac solutione authoritatibus constat; unde ait Author Glossæ: (h) *De bonis Ecclesiæ illud solum Clericorum est, quod probabili ratione consumunt. Si ergo de rebus Ecclesiæ emisti equum; illud non est tuum.* Quocirca reconditæ a Basilio 400. libræ quotannis, ad pia opera adhiberi debent; non vero ad ditandos suos parentes, nisi forte illarum ope eorum miseriam sublevet; & si ad parcimoniam tenui victu usus est, non ideo est excusandus, cum ex immoderato procedat affectu erga parentes, quos impensis pauperum ditare voluit, quorum Ecclesiæ bona sunt patrimonium.

(h) Glos. in Can. Res Eccles. 26. 12. q. 1

3. Quoad

2. Quoad secundam quæstionem, qua petitur, utrum saltem Basilius lautiorem mensam adhibens, 1600. libras reliquas ad victum & vestitum suum consumere non potuerit; id unum respondemus: eum sequi debuisse præclaram istam Concilii Tridentini regulam, de Episcopis loquentis: (a) *Sancta Synodus .... non solum jubet, ut Episcopi modesta suppellectile, ac mensa, ac frugali victu contenti sint, verum etiam in reliquo genere vitæ, ac tota eorum domo caveant, ne quid appareat, quod a sancto instituto sit alienum.* Quod si ita de Episcoporum mensa statuit Concilium; ad quæ obsonia simplices Parochos redegisset?

(a) Concil. Tr. Seff. 25. de reform. c. 1.

CASUS XV.

VIRGILIUS, de Beneficio ad honestam sui sustentationem sufficiente provisus, a quatuor, aut quinque annis, demptis, quas legitime facere potuisset, impensis; Lucio fratri suo, cui res est mediocris, licet tamen non diviti, 500. circiter libras diversis vicibus dono dedit: Nunquid in eo peccavit Virgilius; ac Lucius a Confessario cogendus est, ea pauperibus restituere, quæ a Virgilio accepit?

RESPONS.

Quamvis Beneficiario non sit licitum, Ecclesiæ bona parentibus suis dare, ut inde fiant ditiores; non ei tamen est prohibitum, illis mediocre quid conferre, ne indigeant; quare nostra fert opinio, Virgilium in casu proposito non peccasse; ac Lucium ejus dona potuisse accipere tuta conscientia, ac proinde a Confessario suo ad restitutionem non esse cogendum. Congruit illa decisio cum sententia Sancti Thomæ; qui facta sibi objectione ista: (b) *Dicit Glossa Hieronymi* (c) *quod bona Ecclesiastica sunt pauperum, sed quicumque id, quod est alterius, sibi reservat, aut aliis dat, peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem. Ergo Episcopi, si bona Ecclesiastica, quæ iis superfluunt, sibi retineant, vel consanguineis, vel amicis largiantur, videtur, quod teneantur ad restitutionem.* His terminis respondet sanctus Doctor: *Bona Ecclesiæ non sunt solum expendenda in usus pauperum; sed etiam in alios usus .... & ideo, si de eo, quod usui Episcopi, vel alicujus Clerici est deputatum, velit aliquis sibi subtrahere, & consanguineis, vel aliis dare, non peccat, dummodo illud faciat moderate, id est, ut non indigeant, non autem ditiores inde fiant.* Tum sententiam suam probat Angelicus Doctor authoritate Sancti Ambrosii, addens: *Unde Ambrosius dicit in lib. de Officiis:* (d) „Hæc est approbanda liberalitas, ut proximos tui „seminis ne despicias, si egere cognoscas: non ta„men ut illos ditiores fieri velis ex eo, quod tu po„tes conferre inopibus.

(b) S. Th. 2. 2. q. 185. a. 7. ad 2.
(c) S. Hier. in Isaiæ 3.
(d) S. Ambr. l. 1. de offic. c. 3. in Can. Est proband. 16. d. 86.

Idem docet Fagnanus, non sola Sancti Thomæ authoritate fultus, (e) sed etiam Nicolai I. (f) aliorumque plurimorum. Vide Casum sequentem.

(e) Prosp. Fagnanus in cap. Si quis sine de peculio Cleric. n. 18.
(f) Nicol. I. in can. Studeat. 39. in fin. d. 50.

CASUS XVI.

SOSTHENES, Vir nobilis & Magistratu insignis, tres habens filios, octo, aut decem millia librarum annui reditus possidet, quæ impensæ suæ, quantumvis moderatæ, vix sufficiunt; nec quidquam ad filiorum suorum educationem reservare potest; imo quandoque ad reditus sui supplementum, mutuam tenetur accipere pecuniam. Eusebius frater ejus, præter Episcopatum 30000. librarum annui reditus, etiam Prioratum 800. librarum, persolutis ejus oneribus, possidet, cujus annum reditum 800. lib. fratri suo a tribus annis contulit, ut unum ex filiis, quem Clericali militiæ destinat, in studiis promovere possit. Qua de re quæritur.

1. Utrum donum illud, ex Ecclesiæ bono proveniens tuta conscientia possit accipere Sosthenes a Beneficiario, qui illius non indiget?

2. Utrum ea, quæ jam accepit, restituere non teneatur? Ad illud dubium ex eo movetur, quod Prioratum hunc contra regulas, & absque necessitate possidere Eusebius amplissimo aliunde reditu munitus videtur.

RESPONS.

Ut propositæ difficultati fiat satis, quæ a præcedenti ex una tantum circumstantia discrepat; dicimus 1. Ante omnia teneri Sosthenem ad significandum Eusebio, se ipsi occasionem peccati præbere nolle, servato simul Prioratu, cum Episcopatus reditu plus quam sufficiente. 2. Si Prioratum servare velit Eusebius, nec Sosthenes cum solo suo reditu, filii sui studia promovere; servata sui status decentia, & absque gravi incommodo; possit tunc fructum hujusce Prioratus; tanquam eleemosynam filio suo datam accipere posse. Cum enim reditus ille sit penes Eusebium Titularem, Sosthenes non tenetur impedire, ne sui filii studia curet frater, eumque sic disponat ad famulandum digne Deo, & Proximo in statu generi suo conveniente. 3. Id verum esse, licet Prioratum hunc illicite teneret Eusebius: cum non sit licitum intercedere, ne Beneficiis, quamvis illicite possessis, bene utatur Beneficiarius qui ad id obligatur, quandiu ea retinet: Unde accepta nedum restituere tenetur Sosthenes, imo tuta conscientia dimissos 800 lib. reditus deinceps percipere potest, dum res non melius se habebit: licet enim egestate non prematur, modica tamen ei res est familiaris, & absque tali subsidio, gravius posset perpeti incommodum: quod ad conscientiam satis est; uti in præcedenti responso authoritate Sancti Thomæ probavimus.

Sententiam istam sequitur Navarra, (g) quam probat, 1. Authoritate Sancti Thomæ, (h) & Cardinalis Cajetani. (i) 2. Tribus Canonibus, ex operibus Sancti Ambrosii desumptis, quos refert Decretum Gratiani (k).

Idem quoque sentit Fagnanus, (l) ut patet ex his ejus verbis: *Si Clericus distribuat superflua in eos, qui, quamvis habeant necessaria ad victum, non tamen habent sic sufficientia pro qualitate conditionis, & decentia status, bene distribuisse videtur .... quare Clericus potest usque ad status decentiam donare etiam consanguineis, & familiaribus suis.* Quod confirmat ex his Nicolai I. verbis: (m) *Præcipimus, ut tale Beneficium sibi Ecclesia sua concedatur, quo & ipse, & sui sufficienter possint habere suæ sustentationis solatium:* & ex alio Canone e scriptis Sancti Leonis desumpto. (n) Postea Sylvestrum laudat, (o) & alios quosdam, subjungens, sententiam suam penitus esse conformem opinioni Sylvestri, quam his refert verbis: *Quod tamen, secundum eum, limitatur, & intelligitur, si indigeant: non autem ad pompam, vel altum statum. Magnopere enim cavendum est, ne hujusmodi decentia status, & conditionis consanguineorum longius latiusque protendatur, quam ferat necessitas.*

(g) Navarr. tr. de reditib. Benef. Eccl. q. 1. monit 27. n. 3.
(h) S. Th. 2. 2. q. 32. a. 6 in corp.
(i) Cajet. in 2. 2. q. 43. a. 8.
(k) S. Ambr. in Can. Non satis 14. in can. Est probend. 16. & in Can. consid. 17. d. 86.
(l) Prosper Fagnan. loco sup. cit.
(m) Nic. I. in Can. Studeat 39 d. 50.
(n) S. Leo in Can. Omnino 11. dist. 31. & ibi Gl. v. Ut de mer.
(o) Sylv. de prierio v. Cler. 4. q. 11.

CASUS XVII.

ARNALDUS, Sancti Alexii Parochus, quolibet anno e sua Parœcia 1000. nummos percipiens, illa 12. aut 15. annis possessa, talibus afficitur incommodis, ut prævideat fore, ut curiales obire brevi non possit functiones: quare a sexennio 1000. libras, omni alio præsertim bono privatus, quodlibet anno recondidit, e quibus censualem contractum, quem solvit Basilica Parisiensis, contraxit non suo, sed cujusdam agricolæ, consanguinei sui, qui non indiget, nomine, quem etiam hujus contractus hæredem, post mortem suam destinat. Ea de re scrupulum ipsi injecit Parochus familiaris ejus asserens, cum consanguineo suo contractum hunc non posse derelinquere. Nunquid legitimus est injectus ab eo Parocho scrupulus?

RESPONS.

Cum Beneficiarii non sint redituum Ecclesiæ domini, sed tantum administri, & dispensatores, ut constat ex responsione ad decimum quartum Casum, certum est, Arnaldum, absque gravis peccati reatu 6000. librarum reservare ad constituendum censum, cujus hæredem destinat consanguineum suum, qui nec indiget, nec cui res familiaris est angusta. Decisionem hanc firmat e Concilio antiquo Remensi (p) deprompta Decretalis his verbis: *Inquirendum est, si quis Presbyterorum de reditibus Ecclesiæ, vel oblationibus, vel votis fidelium, alieno*

(p) Concil. Remens. in c. Inquirend. 4. de peculio Cler. l. 3 t. 25

nomine res comparavit. Quia sicut nec suo, ita nec alieno nomine Presbyter fraudem facere de facultatibus Ecclesiasticis debet. Quoniam hoc sacrilegium est, & par crimini Judæ furis, qui sacras oblationes asportabat, & furabatur.

Cum hac Decretali consentit Concilium Carthaginense: (a) „ Placuit, *inquit*, ut Episcopi, Presbyteri, Diaconi, vel quicumque Clerici, qui, nihil habentes, ordinantur: & tempore Episcopatus, vel Clericatus sui agros, vel quæcumque prædia nomine suo comparant, tanquam rerum dominicarum invasionis crimine teneantur obnoxii, nisi admoniti Ecclesiæ eadem ipsa contulerint „. Hæc quoque decisio consentanea est cum nono Toletano Concilio Provinciali an. 655. (b) cum Agathensi an. 506. (c) Bracarensi an. 572. (d) quæ refert Gratianus.

(a) Concil. Carthag. III. Can.49.

(b) Concil. Toleta.IX.c. 1. & 11. in Can. Sacerdot.1.12 q.4.

(c) Concil. Agath. c. 51. in Can. Si Episcopus 5. 12 q. 5. & c. 34. in Can. Presbyter. fin.15.q.4.

(d) Concil. Bracarens. c. 8. in Can. Quicumque 2.eadem causa & q.

CASUS XVIII.

Nunquid legitimum est lucrum STEPHANI, qui foliis lusoriis quindecim, aut sexdecim aureos abstulit ab Eucherio, cui totus est in Abbatia, quam possidet, reditus?

RESPONS.

Dicendum, Beneficiarium, cum non sit bonorum Ecclesiasticorum dominus, sed tantum administer, ut in decimo quarto Casu fuse probatum est, aleæ sine gravi peccato ea committere non posse, nec eorum dominium acquirere vincentem; sed contra teneri ad restitutionem, non quidem erga victum, qui ea laudo injuste commisit, verum erga pauperes, ad quos pertinent. Unde Stephani lucrum est injustum, & quindecim, sexdecimve aureos pauperibus restituere, aut ad utilitatem Ecclesiæ adhibere tenetur.

Decisionem hanc probat illud Concilii Remensis an. 1583. sub Ludovico, Cardinale Guisio Decretum: (e) *Ab alea ..... & omni ludorum genere Ecclesiasticis Personis interdicto, & indecoro prorsus abstineant .... Quod si cum iniuria Ordinis Ecclesiastici deinceps quisquam Ecclesiæ bona, quibus pauperes ali oportuit, in huiusmodi lusus profudisse convictus sit, & qui quæstum fecit, rem pauperum male partam restituere, & qui jacturam passus est, tanquam sacri patrimonii dilapidator, graves pœnas exsolvere cogantur.* Unica tantum hujus regulæ exceptio reperitur in Concilio Mexicano an. 1585. (f) quo *recreandi animi causa extra tempus Adventus, & Quadragesimæ ludi liciti Clericis permittuntur, summa duorum pondo tantum intercedente, dummodo id raro, sine scandalo, & cum personis honestis fiat.* Verum, ut observat Thomassinus, (g) exceptio Beneficiariis non favet, qui pecunia ludunt; quia in ea regione habitum est illud Concilium, ubi argentum, & aurum adeo sunt communia, ut summa designata pro nihilo sit habenda; cui rei addimus. Concilium illud loqui tantum de Clericis generatim, quorum multi vel non sunt de Beneficio provisi, vel, si Beneficium possideant, aliorum bonorum dominium habent, quæ proinde ludo possunt alienare.

(e) Concil. Remens. cit. 18. de Clericis in genere n.6.

(f) Concil. Mexican.l.3. t.5.

(g) Ludov. Thomass. Disciplina Ecclesiæ p.4.l.4. c.13.n.6.

CASUS XIX.

Nunquid mortaliter peccat SIGEBERTUS, Abbas opulentus, qui magnas facit impensas, laute vivendo, atque cum amicis suis voluptuose ac magnifice epulando?

RESPONS.

Beneficiarii cujuslibet convictus debet esse facilis, nec superfluus: ita enim loquens de Episcopis: (h) *Sancta Synodus* (Tridentina) *jubet, ut Episcopi modesta superlectile, ac mensa, ac frugali victu contenti sint.* Cujus quidem rei regulas præscribere sola potest Christiana prudentia: *Talia enim*, ait Sanctus Thomas, (i) *quia in singularibus est eorum judicium, non possunt per omnem certitudinem definiri.* Et quidem, cum suæ conditioni convenientes impensas facere possit quilibet Beneficiarius, secundum usum suæ regionis respective ad eos, quibuscum vesci necesse est, lautior debet esset Episcopi convictus, quam Parochi aut alterius simplicis Beneficiati. Certum est tamen ex eodem Angelico Doctore, (k) quod, *neque moderatus usus divitiarum, neque bona fides dispensatorum salvari videtur in eo, qui scienter superfluas expensas facit in voluptuosis conviviis, & aliis hujusmodi superfluitatibus, & sic, non est dubium, quod in talibus peccat mortaliter.* Quod probat hic Sanctus ex parabola in Evangelio relata: *Unde dicitur Matthæi* 24. Si dixerit malus servus ille in corde suo: moram facit Dominus meus venire.... manducet autem, & bibat cum ebriosis, *quod pertinet ad superflua, & voluptuosa convivia*, veniet dominus servi illius in die, qua non sperat, & hora, qua ignorat, & dividet eum, *scilicet a societate Sanctorum*: partemque ejus ponet cum hypocritis, *scilicet in inferno. Unde ibi subditur*, ibi erit fletus, & stridor dentium. *Si autem aliquis in talibus non multum excedat, potest bona fide fieri ab aliquo, qui vult secundum decentiam sui status morem gerere his, quibus convivit.*

(h) Concil. Tr. Sess. 25. de refor. c. 1.

(i) S. Thom. quodlibet. 6. a.12. in corp.

(k) Idem ib. ad 4.

Uno verbo præclarum illud Sancti Hieronymi verbum recordari debet Beneficiarius quilibet, quantumvis locuples: (l) *Tibi, o Sacerdos de Altari vivere*, ut vult Sanctus Paulus, *non luxuriari, permittitur.* Eam quoque regulam secutus est Augustinus, cujus instinctu præclaram istam constitutionem fecere Patres quarti Concilii Carthaginensis an. 398. habiti, & a Leone III. confirmati: (m) *Ut Episcopus vilem suppellectilem, & mensam ac victum pauperem habeat, & dignitatis suæ authoritatem fide, & vitæ meritis quærat.* Quam regulam ipse semper religiose secutus est Sanctus Augustinus, & ante, aut post ipsum sanctissimi ac maximi antiquitatis Præsules, & imprimis Sancti Athanasius, Gregorius Nazianzenus, Basilius, Chrysostomus, Gregorius Papa, Martinus Turonensis, Germanus Altissiodorensis, Anselmus, Carolus Borromæus, & alii innumeri.

(l) S. Hier. in c.3. Mich.

(m) Concil. Carthag. IV. Can. 15.

Quocirca ex Doctoris Angelici principio a mortali excusari, aut de eo damnari debet Sigebertus; nam, si habita ratione sui status, dignitatis, & regionis suæ, nec non eorum, quorum colloquio, atque convictu eum uti necesse est, lautior possit esse mensa ipsius, non minus tamen certum est, eam debere esse frugalem, eumque Abbatiæ suæ fructus in crebris conviviis, aliisque superfluis, ac notabiliter immodicis impensis absque reatu peccati mortalis consumere non posse; quippe qui pauperes hac ratione debito eis bono defraudet.

CASUS XX.

MARIUM, Sancti Blasii Priorem, cujus Beneficium est 1200. Librarum annui reditus, de omissa duodecies, aut tredecies Officii sui recitatione, ea tantum lege absolvere voluit ipsius Confessarius, ut partem fructuum sui Prioratus, pro rata temporis omissi Officii, pauperibus, aut Ecclesiæ restitueret. Nonne ad talem restitutionem tenetur Marius, etiam ante Judicis Ecclesiastici sententiam?

RESPONS.

Certum est, ad talem restitutionem sub peccati conscientia teneri Marium; *Cum propter Officium*, cujus pars essentialis est recitatio Breviari, *detur Beneficium*, ut post Gregorium IX. loquitur Leo X. in septima sua Bulla 5. Maii an. 1514. (n) *Statuimus, & ordinamus*, inquit hic Papa, *ut quilibet habens Beneficium cum cura, vel sine cura, si post sex menses ab obtento Beneficio Divinum Officium non dixerit, legitimo impedimento cessante; Beneficiorum suorum fructus suos non faciat pro rata omissionis recitationis Officii, & temporis: sed eos, tanquam injuste perceptos, in fabricam hujusmodi Beneficiorum, vel pauperum eleemosynas erogare teneatur. Si vero ultra dictum tempus in simili negligentia contumaciter permanserit, legitima monitione præcedente, Beneficio ipso privetur, cum propter Officium detur Beneficium.*

(n) S. Leo X. in Bulla Supernæ dispositionis §.38. Greg. IX. in cap. Quia per fin. de rescriptis in 6.

Idem quoque statuit Sanctus Pius V. in 135. constitutione sua 20. Septemb. an. 1571. (o) *Statuimus*, ait hic Sanctus Pontifex, *ut qui horas omnes Canonicas uno, vel pluribus diebus intermiserit, omnes Beneficii, seu Beneficiorum suorum fructus, qui illi, vel illis diebus responderent, si quotidie dividerentur ..... amittat.* Neque necesse est, ut ulla interveniat Judicis sententia, cum ex justitia

(o) S. Pius V. in Bulla Ex proximo §.1.

tia ad id teneatur Beneficiarius, ut patet ex ista Leonis X. ratione: *cum propter Officium detur Beneficium*; nec non jure naturali: 1. Quia de Beneficio non est provisus, nisi sub tacita conditione recitationis Officii Divini, qua deficiente sine injustitia fructus illius percipere nequit, juxta istam, quam refert Covarruvias, (a) juris regulam: (b) *Datum ob causam retineri non potest, causa non secuta*. 2. Quia fructus non facit suos talis Beneficiarius, ut ait Leo X. ex jure autem naturali alienum rapere, aut non suum retinere non licet, sed restituendum est. 3. Quia, cum ex justitia ad recitationem Divini Officii teneatur, illud absque injustitiæ peccato omittere nequit, nec faciens contra naturalem obligationem, quæ ex contractu in jure *do, ut facias* nominato oritur, & qua, Beneficium accipiendo, se obstrinxit.

(a) ff. Lib. 12. toto tit. de conditione causa data 1 causa non secuta. tit. 4.

(b) Didacus Covarruvias a Leyva. l. 3. variar. resolut. c. 13. n. 10.

Cæterum restitutionem hanc, vel in fabricam ejusdem Beneficii, si forte indigeat, vel in eleemosynas pauperum loci, in quo situm est Beneficium, erogare tenetur; ut statuit Leo X. & si forte perceptos eo tempore, quo officium non recitavit, fructus consumpserit, ea patrimonii sui impensis, si forte habeat, fieri debet: Quod si careat, & necessarios tantum ad victum & vestitum e Beneficio suo reditus percipiat, sufficit, ut de peccato suo pœnitentiam agat. Id quoque addimus, illud imprimis esse verendum, ne opulenti, ut Marius, Beneficiarii allucinentur, dum sola Breviarii recitatione contenti, Beneficiorum suorum fructus facere suos existimant, quod sibi animarum cura, aut Sacramentorum administratio non incumbat. Ut quid enim a fundatoribus tam large fuissent dotata hujusmodi Beneficia, nisi alio modo, eorum operam in Ecclesia exegissent, seu per prædicationem, aut instructionem, aut subsidium, & consolationem, qua sæpe sæpius pauperes, aut ægroti indigent.

Denique, quantumlibet certæ videantur allatæ authoritates & rationes, contrariam tamen iis doctrinam promulgare non dubitarunt moderni quidam Casuistæ, quorum audaciam repressit Ecclesia, damnatis ab Alexandro VII. duabus sequentibus propositionibus; addita etiam Excommunicationis pœna *ipso facto*, si a fidelibus ad praxim reducantur, aut etiam propugnentur? Prima, quæ inter viginti octo damnatas a prædicto Papa 24. Septemb. ann. 1665. vigesima reperitur, est ista. *Restitutio a Pio V. imposita Beneficiatis, non recitantibus* horas Canonicas, *non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam judicis, eo quod sit pœna*. Altera inter 45. damnatas ab eodem Papa 18. Martii anni insequentis 33. hæc est: *Restitutio fructuum ob omissionem horarum suppleri potest per quascumque eleemosynas, quas antea Beneficiarius de fructibus sui Beneficii fecerit*. Ex quibus censuris ad decisionem propositæ difficultatis nova accedit probatio.

CASUS XXI.

Nonne tenetur MARIUS, qui semel duntaxat horam primam negligenter omisit, ad restitutionem partis fructuum sui Beneficii, quæ, si eorum quotidie pro qualibet hora fieret distributio, pro prima sibi assignaretur?

RESPONS.

Cum, juxta Constitutionem Sancti Pii V. in responsione præcedenti allatam, ad restitutionem teneatur Beneficiarius, qui Canonicas horas non recitat, pro rata stipendii, quod reciperet, *si quotidie dividerentur* reditus sui Beneficii: idem dicendum de omissione unius horæ, ita ut si portio unius diei in tot partes divideretur, quot sunt horæ Canonicæ, Beneficiarius ille teneretur ad restituendum stipendium, quod reciperet ad recitationem horæ omissæ: ratio est, quia, licet talis omissio minus sit præcipua, quam horarum notabilium, peccavit tamen contra justitiam commutativam; unde sequitur necessaria restitutionis obligatio.

Hanc decisionem confirmat regula juris, *quæ ratio est totius ad totum, eadem est partis ad partem*; ab hac lege Digestorum exprompta: *Quæ de tota re vindicanda sunt, eadem & de parte intelligenda sunt, officioque judicis continetur pro modo partis ea quoque restitui debere, quæ simul cum ipsa parte restitui debent*, (c) Unde sequitur, quod si Beneficiarius ille teneatur ad restituendos fructus debitos, & assignatos integro diei, quo officium non recitavit, tenetur etiam pro rata ad restitutionem debiti stipendii pro ea parte officii, quam omisit. Quod etiam clare his verbis definivit Sanctus Pius V. (d) *Quid vero matutinum, tantum dimidiam: qui cæteras omnes horas intermiserit, aliam dimidiam: qui harum singulas, sextam partem fructuum ejusdem diei amittat*.

(c) L. Quæ de tota 76. ff. de rei vindicat. l. 6. tit.

(d) S. Pius V. in Bulla. Ex proximo. 135.

Fatendum tamen, hanc regulam adeo rigorose non esse sumendam, ut exigatur restitutio pro omissione levissima, qualis est omissio versus: quia in eo casu cum sancto Thoma dici potest: (e) *Illud, quod modicum est, ratio apprehendit, quasi nihil*. Quia non verisimile est, hanc fuisse intentionem Fundatorum, ut tam stricte obligarent; quod etiam confirmat praxis Ecclesiæ, quæ eos in choro vult haberi præsentes, qui ante finitum primum Psalmum Matutini, aut Vesperarum adveniunt, quoad distributiones quotidianas.

(e) S. Thom. 2. 2. q. 66. art. 6. ad. 3.

CASUS XXII.

Nonne tenetur JULIANUS Sancti Gelasii Parochus, hic & nunc 300. libras e Beneficio suo superfluas distribuere pauperibus; quin eas in futurum recondere possit?

RESPONS.

Difficultati huic respondet D. Thomas (f) dicens: *Bona Ecclesiarum usibus pauperum deservire debent; & ideo, si quis necessitate non imminente providendi pauperibus, de his, quæ superfluunt ex proventibus Ecclesiæ possessiones emat; vel in thesauro reponat in futurum utilitati Ecclesiæ, & necessitatibus pauperum, laudabiliter facit; si vero necessitas immineat pauperibus erogandi, superflua cura est, & inordinata, ut aliquis in futurum conservet, quod Dominus prohibet Matthæi 6. dicens*: Nolite solliciti esse in crastinum.

(f) Idem 2. 2. q. 185. art. 7. ad 5.

Ratio hujus decisionis est, quia, cum Beneficii sui redituum dominium, sed solam administrationem habeat Beneficiatus, ut ostendimus in responsione ad 14. Casum; sumptis inde ad sui sustentationem necessariis, superfluum pertinet ad Ecclesiam, & pauperes, quibus illud tempore opportuno erogare tenetur, nihil inde sub peccati conscientia retinens, quod Beneficii sui reditum, nisi sit modicus, augere velit. Non enim quidquam acquirere potest Beneficiarius e reditibus suis, nisi nomine, & ob utilitatem Ecclesiæ suæ, aut quid dare nisi pauperibus, aut iis, qui, licet non pauperes, modicam tamen rem habent. Quod probat Gratianus ex magno Canonum numero, ac præcipue ex uno tertii Concilii Carthaginensis, (g) & ex aliis tribus Conciliis Agathensi, Bracarensi, Toletano, & aliis multis, quos longius esset referre, deductis.

Novo jure confirmatur jus illud antiquum in quinque Decretalibus de peculio Clericorum (h) quæ ex Conciliis Agathensi, Remensi, Toletano, & Epistola Pio I. attributa, deducuntur, & quas nominis sui Decretalibus inseri voluit Gregorius IX.

(g) Conc. III. in Can. Carthag. Placuit. 1. 12. q. 4. Conc. Agath. c. 54. in Can. Presbyter. 3. 12. q. 4. Conc. Bracarens. c. 8. in Can. Quicumque. fin. eadem causa & q. Conc. Tolet. IX. cap. 5. in Can. Sacerdotes. ibid.

(h) Lib. 3. Decretalium tit. 25.

CASUS XXIII.

LUCANUS, Sancti Georgii Parochus, e Beneficio suo 1000. libras, e patrimonio vero suo 2000. libras percipiens, quibus ultimis uti potest ad honestam sui sustentationem; teneturne sub peccato de bonis patrimonii sui vivere; Beneficii vero sui reditus Ecclesiæ, ac pauperibus erogare, nihil ex iis sibi assumendo?

RESPONS.

Dplex est ea de re Theologorum, & Canonistarum sententia. Alii quidem volunt, talem Beneficiatum sustentari debere propriis bonis, ac teneri ad erogandum pauperibus, aut ad alia pia opera omnes Beneficii sui reditus. Alii vero contrarium sentiunt.

Priores

Priores pro sua sententia quosdam afferunt Canones, & præcipue 40. inter eos, qui Apostolici dicuntur, & cujus hæc sunt verba: (a) *Ex his autem, quibus Episcopus indiget, si tamen indiget, ad suas necessitates, & peregrinorum fratrum usus, & ipse accipiat, ut nihil ei possit omnino deesse.* Quibus verbis patet, Episcopum e bonis, nihil sibi sumere posse, nisi ad vitam necessaria, *si tamen indiget*, & ad hospitalitatem exercendam: quibus proinde si ad vitam non indiget, nihil inde potest accipere. Alium etiam addunt Canonem, in quo ad Damnasum Papam scribens, Sanctus Hieronymus dicit: (b) *Clericos autem illos convenit, Ecclesiæ stipendiis sustentari, quibus parentum & propinquorum nulla suffragantur bona. Qui autem bonis parentum, & opibus suis sustentari possunt, si quod pauperum est accipiunt; Sacrilegium profecto committunt, & per abusionem talium judicium sibi manducant, & bibunt.* Idem alibi, & iisdem ferme terminis docet sanctus Doctor. (c)

Opinionem suam confirmat ex istis Aquisgranensis Concilii verbis ann. 816. (d) e libro de vita contemplativa (e) deductis, quem sancto Prospero idem Concilium, sed antiqui multi, ut Gennadius, & Sanctus Isidorus Hispalensis (f) Juliano Pomero adscribunt: *Nec illi, qui sua possidentes, dari sibi aliquid volunt, sine grandi peccato suo, unde pauper victurus est, accipiunt.... Illi quoque, qui velut idonei, nihil sibi quidem dari velut debitum poscunt, sed tamen Ecclesiæ sumptibus vivunt, non est meum dicere, quali peccato cibos pauperum præsumenda suscipiunt, qui Ecclesiam, quam juvare de propriis facultatibus debuerant, suis expensis insuper gravant.* Auctoritatem etiam Sancti Augustini adducunt, dicentis: (g) *si autem privatim, quæ nobis sufficiant, possidemus: non sunt illa nostra, sed pauperum, quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis usurpatione damnabili vindicamus.*

Addunt denique, idem docere Rickelium, qui vulgo Dionysius Carthusianus dicitur, in libro suo contra pluralitatem Beneficiorum, (h) in quo exponens textum Sancti Gregorii Magni, quo duplicem deberi Clerico mercedem fertur, alteram in cœlo, in terra alteram, ideo terrenæ mercedis jus ipsi adscribit, *Ne per indigentiam cogatur ab opere spirituali cessare*, inquit Sanctus Papa; sic concludit Carthusianus. *Itaque, si Prædicator, aut Clericus Ecclesiasticorum redituum, seu eleemosynarum sustentatione non indiget; non videtur ea in suum debere usum convertere.*

Tum ad confirmationem suæ sententiæ hæc affert Christi verba: (i) *Christus antequam dixit*: dignus est Mercenarius mercede sua, *statim præmisit*: Nolite portare sacculum, neque peram: *Itaque concessit tanquam pauperibus*, subjungit pius Author, *nihil terrenum possidentibus, accipere vitæ stipendium ab his, quibus spiritalia impendebant: Sicque videtur, quod, si Clerici aliunde competentiam habeant, non licite possunt Ecclesiæ bona in suos expendere usus.* Ac postea sic concludit: *Et horum Sanctorum Patrum sententiis securius, atque stabilius statur, quam aliorum quorumdam, in quibus tanta illuminatio non fuit.* Hæc sunt potissimum prioris sententiæ argumenta.

Contrariæ vero opinionis Authores in hac moralitate adversarii modum exire contendunt, ac sententiam suam probant 1. ex hac juris regula: (k) *Qui sentit onus, sentire debet commodum.* 2. Quia ex Canonibus licet Episcopo, bona ante suum Episcopatum ab illo possessa, aut post obtentum Episcopatum hæreditario jure, aut aliter acquisita suis dare consanguineis: Unde colligunt Episcopum, & a pari alium quemlibet Beneficiatum, qui præter Ecclesiæ reditus, aliunde bona possidet, non teneri e proprio bono vitam ducere, ut omnes Beneficii sui fructus ad Eleemosynas impendat. 3. Addunt, quod ex Canonibus, si obierit Episcopus, non condito testamento, bona ipsius, seu mobilia, seu immobilia, ad suos pertinent hæredes, modo constet, ea bona ad Ecclesiam non pertinere: Unde inferunt denuo, non ea ab Episcopo ad vitæ necessitates fuisse adhibenda, cum ea possidere non possent ipsius hæredes, si eorum non haberet dominium.

(a) Can. Ex his 22. 12. q. 1.
(b) S. Hieron. in Can. Clericos. 1. q. 2.
(c) Idem in Can. Quoniam. 66. 16. q. 1.
(d) Coc. Aquisg. c. 107
(e) Julianus Pomerus apud S. Prosperum, de vita contemplat. l. 2. c. 10. in Canon. Si quis 8. 1. q. 2.
(f) Gennadius cap. 98. S. Isidor. c. 12.
(g) S. Aug. Epist. 185 n. 35. alias Epist. 50. c. 8.
(h) Art. 14.
(i) Matth. 10. 10.
(k) Reg. 55. de reg. juris in 6.

Ambæ illæ opiniones, gravibus nixæ rationum momentis, ab Authoribus præcipuæ notæ defenduntur. Id quidem Carthusiano concedimus, priorem esse tutiorem ac perfectiorem posteriore: at opinio, licet tutior sit, non ideo verisimilior est; quare alteram veritati magis consentaneam existimamus: Unde Præsules & virtute & doctrina præstantes absque scrupulo e proventibus Ecclesiasticis ad vitam necessaria ducunt, aliunde propria bona retinendo: & vulgo in Ecclesia, qui potentiores sunt, ii etiam opulentissima possident Beneficia; unde, vel ex eorum patrocinio maximos fructus eadem Ecclesia percipit, vel ex bono usu redituum Ecclesiasticorum, hoc est, quando deductis ad suam honestam sustentationem e Beneficio suo impensis, superfluum pauperibus fideliter distribuunt.

Secundam hanc opinionem adstruit Sanctus Thomas, qui, cum allatum Sancti Hieronymi pro priore opinione testimonium sibi objecit, illud explicat dicens, illud esse intelligendum de eo casu, in quo pauperes extrema premerentur necessitate. En verba Doctoris Angelici: (l) *Dicendum, quod non omnia bona Ecclesiarum sunt pauperibus largienda; nisi forte in articulo necessitatis; in quo etiam pro redemptione captivorum, & aliis necessitatibus pauperum, vasa cultui divino dicata distrahuntur, ut Ambrosius dicit, (m) & in tali necessitate peccaret Clericus, si vellet de rebus Ecclesiæ vivere, dummodo haberet patrimonialia bona, de quibus vivere posset.* Ex quibus verbis clare patet, sanctum Doctorem Juliano Pomero, & Carthusiano non assentiri, quorum doctrina eximios & doctrina & virtute Præsules Ecclesiæ condemnat, novamque, & in Conciliis inauditam Beneficiariis obligationem imponit.

Istam quoque difficultatem conformiter ad ea, quæ diximus, solvere videtur Gentium Apostolus his verbis: (n) *Quis militat suis stipendiis unquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? Nunquid secundum hominem hæc dico? An & lex hæc dicit? Non alligabis os bovi trituranti.* Pergit deinde: *Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus? Nescitis, quoniam qui in Sacrario operantur, quæ de Sacrario sunt edunt, & qui Altari deserviunt, (o) cum Altari participant?* Hæc de se, ac Barnaba socio prædicans Apostolus, Corinthiis significat, hæc se non commodi sui causa dicere; (p) *Ego autem nullo horum usus sum. Non autem scripsi hæc, ut ita fiant in me*, & quamvis labore manuum suarum vitæ necessaria ambo quærerent, hoc tamen postulare naturalem æquitatem, ut quisque de labore suo vivat. Quod & ipsis Christi verbis confirmat, qui vult, ut operarius dignus sit cibo suo: *Ita & Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annunciant, de Evangelio vivere*; (q) hoc est, ut Ecclesiæ Ministri victum & vestitum suum ab Ecclesia recipiant, temporalem laborum suorum mercedem accipiendo, non ut actum misericordiæ ab ea factum; verum ut jus a natura, Deoque ipso concessum, seu divitiis affluant, seu non; de iis indiscriminatim loquentibus Christo, & ejus Apostolo.

Idem ratiocinium in eam rem adhibet Innocentius III. ad Episcopum Senticensem scribens: (r) *Cum secundum Apostolum*, inquit hic Summus Pontifex, *qui Altari servit, vivere debeat de Altari, & qui ad onus eligitur, non debeat repelli a mercede; patet a simili, ut Clerici vivere debeant de patrimonio Jesu Christi, cujus obsequio deputantur.* Satis est, igitur, ut quis sit Clericus, seu dives, sive pauper, & Ecclesiæ deservire, ut ejus impensis ad vitam necessaria accipiat: *Clerici etiam omnes*, ait Concilium Agathense, (s) *stipendia sanctis laboribus debita, secundum servitii sui meritum, vel ordinationem Canonum a Sacerdoribus* (id est, Episcopis) *consequantur.* Neque in hoc inter divites, & pauperes Clericos, ullum Concilium distinguit. Econtra a primis sæculis, & ante erecta Beneficia, idem in utrisque jus agnovit indistincte, & ex æquo Ecclesia, cum Clericis permiserit, de bonis suis patrimonialibus, aliisque ab Ecclesia non procedentibus testamento statuere: quod constat

(l) S. Thom. 2. 2. q. 185. art. 7. ad 3.
(m) S. Ambros. l. 2. de officiis. c. 28. in Can. Aurum. 70. 12. q. 2.
(n) 1. Corint. 9. 7. 8. 9. 10. 11. 13. & 14.
(o) Deut. 1. 1.
(p) 1. Corin. Cap. cit. 9.
(q) Matth. 10. 10.
(r) Inn. III. in Cap. Cum secundum. 16. de præbendis & dignit. l. 3. t. 5.
(s) Concil. Agathens. Cap. 36. in Can. Clerici. fin. 1. q. 2.

1. ex

1. ex his trigesimi noni Canonis, inter eos, qui Apostolici nominantur, verbis: *Manifesta sunto privata res Episcopi, si modo & privatas habet. Manifesta item sunto Dominica, ut privatas quidem res Episcopus, cum moritur, quibus vult, & quomodo vult, relinquendi facultatem habeat: neque occasione rerum Ecclesiasticarum intercidant res Episcopi ..... justum enim est apud Deum pariter & homines .... ne Episcopus, aut cognati ejus prætextu Ecclesiæ oblædantur, aut etiam qui illum generis proximitate contingunt, incidant in negotia*. Constitutionem hanc iisdem ferme terminis in suo Decreto refert Gratianus (a) 2. Simile quid decidit Antiochenum Concilium ann. 341. sub Julio I. his verbis: *Est enim justum, & apud Deum & homines acceptum, ut Episcopus propria quibus velit derelinquat*. 3. Rem eandem statuit Agathense Concilium an. 506. dicens: (b) *Episcopi de rebus propriis, vel acquisitis, vel quidquid de proprio habent, hæredibus suis, si voluerint, derelinquant*. Hinc Canonibus illis, aliisque plurimis constitutum est, (c) ne propria Episcoporum, & Clericorum bona, cum Ecclesiasticis permiscerentur, danda videlicet hæredibus eorum. Igitur manifesto liquet, Clericos bona paterna, & acquisita, aut alio quocumque modo sibi propria, cum portione sua canonica retinere potuisse, atque Ecclesiam, ipsis reditus suos conferentem, vigente etiam accuratissima disciplina, non eos obligasse, ut illa abdicarent.

(a) Can. Sint manifestæ. 21. 12. q. 1.

(b) Conc. Agath. in Can. Episcopi. 39. ibidem.

(c) Can. Sacerdotes. 1. §. Hi vero. 12. q. 4. Can. Quicumque. 2. ibidem.

Addimus tandem, ut hujus decisionis sit finis, Glossæ suffragium, (d) quæ vocem istam, *accipiunt*, qua utitur Sanctus Hieronymus, ad verbum non esse intelligendam, sed huic alias istas voces esse apponendas; *& in malos usus convertunt*, qui verus est aliorum similium Canonum sensus. *Et sic intellige sequentia capitula*, ait Auctor hujus Glossæ, *cum scilicet male dispensant*, ac denique *quod hic dicitur, exhortatio est, non præceptum: vel dic de quarta pauperibus debita, quæ dari prohibetur abundantibus*.

(d) Gloss. in Can. Clericos. sup. cit.

Ex his itaque rationibus merito concludimus, Parochum, de quo in casu proposito fit mentio, non teneri ad suam sustentationem, ex duobus millibus librarum patrimonii sui deducendam, sed ex reditibus suæ Parœciæ, eam absque peccato posse sumere, nisi forte ad extremam necessitatem reducerentur pauperes. Sed nequid justum de hac difficultate supersit dubium, juvat hic argumenta ab assertoribus primæ opinionis allata elucidare.

1. Statim objicitur Canon *Ex his*, in quo dicitur Episcopus posse sibi Ecclesiæ bona retinere, quorum est dispensator; *si tamen indiget*: Unde infertur, eum non posse, si non indiget, & aliunde bona sibi propria, & ad vitam necessaria suppetunt. Cui respondendum, verba hæc, *si tamen indiget*, non solum ad superiora ista referri, *ex his.... quibus Episcopus indiget*, sed ad hæc sequentia, *ad suas necessitates, & peregrinorum fratrum usus*; ita ut germanus illius Canonis sit, Episcopum Canonicam partem, sibi posse retinere sufficientem ad proprias necessitates, & hospitalitatem exercendam, si ita frequens advenarum, quos hospitio excipere tenetur, in locum domicilii sui adventus. Sic profecto intelligendus est ille Canon, qui in alium sensum pro certo detorqueri non potest, cum ex Apostolicis Canonibus fuerit depromptus, ex quorum trigesimo nono liquido constat, Episcopum, ut observavimus, propria sibi bona habere, & de illis pro arbitrio posse statuere.

2. Cum objicitur authoritas Sancti Hieronymi, quam in canone *Clericos*, & in alio canone *Quoniam*, laudat Gratianus, una sufficit Sancti Thomæ, & Glossæ in hunc Canonem responsio, quam iterare non est necesse. Id unum animadvertemus, Canonis hujusce verba, a Gratiano huic Sancto adscripta, in ejus ad Damasum Epistola, aut in alio quolibet Operum loco reperiri, ut observant in hunc Canonem Romani emendatores. Sanctus Augustinus exponi debet pariter, uti a Sancto Thoma Hieronymus.

3. Concilium Aquisgranense an. 816. priori opinioni nulla prorsus ratione favet: nam expresse vult Clericos, qui proprias habent facultates, fructuum Ecclesiæ fieri participes, quo eos a Monachis secernit. En verba Concilii: (e) *Quamquam enim Canonicis, quia in sacris Canonibus illis prohibitum non legitur, liceat.... proprias res, & Ecclesiæ cum humilitate, & justitia habere: quod Monachis penitus inhibitum est*. Et alibi: (f) *Proinde qui & suas, & Ecclesiæ habent facultates, & utilitatem Ecclesiæ interius & exterius conferunt, accipiant in congregatione cibum & potum, & partes eleemosynarum: & his contenti sint, ne plus accipientes, pauperes gravare videantur*. Cui Statuto, ut majorem conciliet auctoritatem; ista libri de vita contemplativa refert: *Perpendentes sententiam Prosperi, qua dicitur: Qui sua possident, & dari sibi aliquid volunt, sine grandi peccato suo, unde pauper victurus erat, non accipiunt*. Ex quo constat, a Patribus hujus Concilii non eodem sensu, atque a defensoribus prioris opinionis hæc verba fuisse intellecta, sed in eo tantum sensu, qui avaritiam condemnat. Unde hæc sunt ejusdem Concilii hortatoria verba ad Clericos. (g) *Qui vero & suis, & Ecclesiæ abundant rebus, instante sterilitatis tempore, eis, quos pauperes pascit Ecclesia, suis facultatibus cum charitate, & humilitate suffragari procurent, ut juxta Apostolum, frater fratrem adjuvet, & ambo consolentur*. Quod manifeste ostendit, Prosperi, ut putabat, verba, tanquam regulam sub conscientia tenendam, Clericis non fuisse proposita ab eo Concilio, sed ut sententiam eos a terrenis bonis avertentem.

(e) Conc. Aquisgr. sub Stephano V. lib. Cap. 115.

(f) Idem Cap. 120.

(g) Ib. 122.

4. Id unum superest, ut ostendamus, quæ fuerit sententia Auctoris libri de vita contemplativa, hoc est, Juliani Pomeri, ut jam diximus. Dicimus itaque 1. quod eos damnare non intendit, qui patrimonialibus bonis sufficienter muniti, e fructibus Ecclesiæ victum quærerent, sed eorum avaritiam, qui in congregationibus vivere cupiebant, ne peregrinos hospitio, aut pauperes eleemosynis juvare tenerentur, vel etiam ut suis parcerent bonis paternis, eave augerent potius, quam Ecclesiæ subvenirent; ut explicat Innocentius IV. (h) *Propter hoc fortassis in Congregatione viventes, ne aliquos pauperes pascant; ne advenientes excipiant, aut ne suum censum expensis quotidianis imminuant*. Sic sequentia hujus Authoris verba exponit hic Summus Pontifex: *Non est meum dicere, quali peccato cibos pauperum præsumendo, suscipiunt, qui Ecclesiam, quam juvare de propriis facultatibus debuerant, suis expensis insuper gravant*. Eundem sensum refert Glossa: (i) *In prima* (parte) inquit, *reprehendit illos, qui propria retinentes, ideo vivunt in Collegiis, ut suis sumptibus parcant, & ut pauperes & advenientes non suscipiant*. 2. Interpretatio illa etiam ex ipso Juliano Pomero probari potest, qui alibi sic loquitur, (k) *Sacerdos, cui dispensationis cura commissa est, non solum sine cupiditate; sed etiam cum laude pietatis accipit a populo dispensanda, & fideliter dispensat accepta; quia omnia sua aut parentibus, aut pauperibus distribuit, aut Ecclesiæ rebus adjunxit, & se in numero pauperum paupertatis amore constituit*. Ex dictis enim hujus Authoris sequitur, quod si, qui parentibus suis omnia sua bona dimisit, de proventibus Ecclesiæ vesci possit Sacerdos, non tenetur itaque propria retinere bona ad victum suum, & Ecclesiastica pauperibus erogare. Quod de quocumque alio Beneficiato est intelligendum.

(h) Inn. IV. super Cap. Episcopus. De præbend. & dignitat.

(i) Gloss. in Can. Si quis 8. 1. q. 2. cit.

(k) Eadem in Can. Sacerdos. 9. q. 2. ex eod. Lib. 2. de vita contemplat. cap. 11.

5. Denique ex Fagnani responsione generali (l) omnibus satisfit objectionibus, quæ in contrarium afferri possunt. Doctor ille, solutis auctoritatibus, quibus respondimus modo, dicit, magni esse momenti, ut quis diversa, quibus scripsere Patres, tempora distinguat, ac triplex diversum Ecclesiæ tempus consideret.

(l) Prosper. Fagnan. in c. Si quis de periculo Clericorum 14. & seqq.

Primum est illud, quod merito Apostolicum tempus dici potest, utpote Apostolorum temporibus proximum: tumque a Ministris suis postulabat Ecclesias, ut perfectum Apostolorum rerum humanarum neglectum imitarentur, ab omni rerum terrenarum affectu immunes, & solis fidelium oblationibus contenti in communi viverent.

Secundum tempus est illud, quo præter oblationes fundos possedit Ecclesia, quos in quatuor partes. Episcoporum curæ commissas distribuit; tumque Clerici bonis sufficienter ad suas necessitates pro-

provisi, ob avaritiam & ambitionem, paterna bona, quæ negligere deberent, bonorum ecclesiasticorum portioni sibi concessæ, addere voluerunt; ac consulto, ut censum augerent, in Congregationibus vivere Ecclesiæ sumptibus; ut etiam eleemosynarum, & hospitii impensis parcerent. Quæ mutatio scandalosa statim apparuit, & indigna Ministris Christi: Unde Patres quidem quarti & quinti Sæculi hanc disciplinæ relaxationem, quæ reipsa pauperibus erat noxia, criminari cœperunt: & Sanctus Augustinus, Episcopatum adeptus, voluit, ut omnes Clerici sui communem vitam ducerent, nullum quolibet rei alicujus habente dominium, ut Apostolici temporis labentem restitueret disciplinam.

Tertium denique tempus alteri successit; & Clerici portionis suæ Canonicæ administrationem habere seorsum voluerunt; unde a consuetudine retinendi patrimonialia, ne dum absuit omne scandalum, sed ea etiam legitima, & laude digna visa est. Quocirca tum statuit Ecclesia, ut propria Clericorum bona post mortem ad eorum hæredes pertinerent, quæ vero erant Ecclesiæ, ad Ecclesiam redirent.

Ita varios Ecclesiæ status exhibet Fagnanus; unde colligendum Ecclesiæ Patres & Concilia, non eos arguisse de injustitia, qui, servato patrimonio, fidelium oblationibus, aliisve Ecclesiæ reditibus vitam ducebant; sed eos jure damnabant, qui vitam sanctam, integram & ab omni rerum humanarum solutam, quæ hactenus populis fuerat admirationi, deserere cœperunt: & præcipue acrius in eos invehebantur sacri Scriptores, qui ex avaritia, ignavia aut ambitione in Congregationes se recipiebant, ut patrimonio suo parcerent, ac mollem & desidiosam vitam impensis Crucifixi ducerent. Congruenter ad hanc ideam exponenda sunt vehementiora verba Sancti Augustini, Juliani Pomeri aliorumque, cum Clericorum sui temporis agendi rationem scriptis suis condemnat. Neque enim, ut jam diximus, consuetudinem, res paternas retinendi cum bonis Ecclesiæ, uti perniciosam & injustam, quæ videlicet ex sanctis Canonibus erat licita, sed velut novam & scandalosam damnare, præcipue intenderunt.

CASUS XXIV.

ANATOLIUS, reformati Monasterii Religiosus, ab Abbate, aut Priore suo, Curati Beneficii, cui deservit sua Communitas, ministerio præpositus est. Nunquid ex eo liber est ab obligatione, Beneficii hujus superfluos reditus pauperibus erogandi, quæ soli suæ Communitati incumbit, cum ipse non sit Titularis, sed tantum administer?

RESPONS.

Si Religiosus ille revocari possit *ad nutum*, nec de Curæ reditibus possit disponere, certum est, quod ad eleemosynas non teneatur, quas erogare deberet, si de ejus titulo esset provisus; sed in eo casu debitum illud transferre potest in suam Communitatem, quæ loci pauperibus, aliis posthabitis, opem ferre tenetur pro oneribus & fructibus Beneficii, quæque, si re ipsa indigeat, sibi partem, aut fabricæ, si non sit dives, retinere potest. Is debet esse bonorum usus, quæ Ecclesiæ dederunt fideles, ubi ad vitam necessaria, honestamque sui sustentationem sibi retinuere Titulares. (a)

(a) De Saint. Beuve. t. 3. Cas. 74.

CASUS XXV.

ARSENIUS, Ordinis Reformati Religiosus, a Communitate Monasterii sui, de simplici Sancti Donati Prioratu 600. nummorum annui reditus, provisus, quærit, utrum functus oneribus ex fundatione debitis, aliisque necessariis, absque peccato superfluum Monasterio suo possit derelinquere? Videtur, quod possit, 1. quia hinc victum ac vestitum aliaque sibi necessaria sumit: 2. Quia suis omnibus Religiosis ad vitam necessaria suppeditare nequit illud Monasterium præ modicitate redituum, non auxiliante sibi hoc Beneficio, aliisque similibus, quæ possident cæteri Religiosi. 3. Quia eleemosynam cuilibet postulanti bis, terve in hebdomada erogat Monasterium.

RESPONS.

Nullum intercedit discrimen inter Sæculares, & Regulares Beneficiarios, quoad fidelem bonorum Ecclesiasticorum dispensationem, onerumque ipsorum executionem: quia nullum ponitur ex sacris Canonibus, & ejusdem semper sunt naturæ bona illa, a quocumque Titulari possessa. Unde sequitur 1. teneri Arsenium, e proventibus sui Beneficii, ejus accurate implere onera, ex titulo fundationis debita, aut ipsa deficiente, ex contractibus conductionis, aut alia quacumque ratione certo nota. 2. Ex iis fructibus Monasterio suo pactam ob convictum mercedem solvere posse. 3. Eundem sub peccati reatu teneri ad stipem erogandam in pauperes loci Beneficii sui, incolas pro eorum necessitate, ac reliqui sui reditus facultate. 4. De reliquo postea Monasterii sui necessitatibus subvenire posse, illudque cæteris pauperibus, ad extrema non redactis anteponere. (b) Cum nullam patiatur hæc decisio specialem difficultatem, quæ videlicet allatis in decimo tertio Casu, & sequentibus, nitatur auctoritatibus; hic plura non adjiciemus.

(b) Idem ib.

CASUS XXVI.

LAZARUS, Clericus consura initiatus, viginti duos annos natus, Beneficii sui simplicis 1000. Librarum annui proventus administrationem a Patre suo, quam ab octo annis is gessit, ob sufficientem ætatem resposcit. Nunquid filio suo, quem ludo & epulis imprimis deditum novit, pater talem potest denegare administrationem, ne forte abutatur; cum ipsi aliunde victum, vestitum aliaque ad honestam vitæ rationem suppeditet, & insuper magnos ad litigandum sumptus fecerit, ut eum in Beneficii hujus competitorem tueretur?

RESPONS.

Certum est, regulariter loquendo, liberam a Patre filio viginti duos annos nato relinquendam esse Beneficii sui administrationem; cum ex legibus paterna etiam bona, post obtentam ab obitu patris emancipationem, possidere valeret. Quia tamen majorem Ecclesiastici boni, quam rei paternæ administratio, prudentiam, sapientiam ac religionem postulat; videtur, eam sibi retinere posse rectionem Lazari Pater, & quidem debere, cognita ipsius ad libidinem indole, ex ejus tamen consensu, & consulenti sibi prudente animorum moderatore: 1. Curando, ut accurate impleantur onera Beneficii. 2. Mercedem ad honestum Lazari convictum necessariam retinendo; quippe qui gratuito sustentari non debeat de beneficio provisus. 3. Legitimas pariter impensas pro obtentione provisionum factas sibi assumendo, cum alias solvere non possit Beneficiarius absque Simoniæ reatu, uti fert Innocentii III. Decretalis in Concilio Lateranensi facta. (c) 4. Retentis pariter sumptibus ad pacificam filio suo Beneficii possessionem curandam factis. 5. Denique superfluum in pauperes, aut Ecclesiæ utilitatem de consensu filii sui elargiendo; cum nullum inde sibi lucrum speret.

(c) Concil. Lateranens. IV. c. 63. in Cap. Sicut. 39. de Simonia. &c. l. 5. tit. 3.

CASUS XXVII.

Nunquid MANILIUS, Collator Prioratus 2060. Librarum reditus annui, cum nepoti suo Joanni, sine peccato conferre potest, qui jam de Abbatia 6000. Libras, de altera 4000. & de Decanatu 3000. annui census, omnibus exclusis oneribus, percipit? Possetne quoque ipse Joannes istud acceptare beneficium tuta conscientia? Videtur, quod non possit. 1. Quia a pluribus primæ notæ Authoribus damnatur Beneficiorum pluralitas in casu Joannis, hoc est, cum Beneficiarius de Beneficio ad vitæ necessaria sufficiente provisus alia possidet, non indigens. 2. Quia eam quoque condemnat Tridentina Synodus.

Videtur econtra, quod possit. 1. Quia in antiquum usum ea de re invaluit generalis consuetudo, & multi etiam Ecclesiastici scientia & virtute insignes absque scrupulo plura possident Beneficia. 2. Quia Manilius persuasam habet nepotis sui pieta-

tem,

tem, qui re ipsa trium Beneficiorum suorum reditibus, sapienter utitur. 3. Quia ea Beneficia non possidet Joannes, nisi ex dispensatione Papæ, quam novam ad hunc Prioratum de facili posset obtinere in casu necessitatis.

RESPONS.

Existimamus, a Manilio tuta conscientia non posse conferri Prioratum hunc 2000. lib. Joanni nepoti suo, qui jam de tribus Beneficiis 13000. lib. census annui provisus est; ipsumque a Joanne absque peccato non posse accipi, qui jam ejusdem conscius est ob superfluum, quod possidet. Cum hæc decisio ad multos pertineat Beneficiarios, nec dubitemus, eam displicere multis, quos aut amor lucri, aut error obcæcat, veritatem hanc tam firmis asseremus argumentis, atque auctoritatibus, ut vix ipsi, invitis eorum diverticulis atque effugiis, possint obsistere,

Hic tamen celeberrimorum Auctorum testimonia non aggeremus, qui contra pluralitatem Beneficiorum omni animorum suorum ardore invecti sunt, sed præcipue Tridentini Concilii auctoritate nitimur, a quo eorum doctrina hac de re authentice confirmata est. En verba Decreti ipsius: (a) *Cum Ecclesiasticus Ordo pervertatur, quando unus plurium officia occupat Clericorum, sancte sacris Canonibus cautum fuit, neminem oportere in duabus Ecclesiis conscribi. Verum, quoniam multi, improbæ cupiditatis affectu, se ipsos, non Deum, decipientes, ea, quæ bene constituta sunt, variis artibus eludere, & plura simul Beneficia obtinere non erubescunt. Sancta Synodus debitam regendis Ecclesiis disciplinam restituere cupiens, præsenti Decreto, quod in quibuscumque personis, quocumque titulo, etiamsi Cardinalatus honore fulgeant, mandat observari, statuit ut in posterum unum tantum Beneficium Ecclesiasticum singulis conferatur.* Cui tamen Decreto exceptionem hanc addit sancta Synodus: *Quod quidem* (Beneficium) *Si ad vitam ejus, cui confertur, honeste sustentandam non sufficiat, liceat nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodo utrumque personalem residentiam non requirat, eidem conferri: hocque non modo ad Cathedrales Ecclesias, sed etiam ad alia omnia Beneficia, tam sæcularia, quam regularia, quæcumque etiam commendata pertineant, cujuscumque tituli ac qualitatis existant.*

(a) Concil. Trid. Sess. 24. c. 17. de reform.

Hæc sunt verba inclyti hujusce Decreti, ad quod non parum contulere Galliæ Episcopi, inter quos Guillelmus Duprat, tum Episcopus Claromontanus in Alvernia præclaram in Concilio ad illud obtinendum ann. 1546. orationem habuit; & cujus executionem Sanctus Carolus in quarto suo Concilio Mediolanensi ann. 1576. (b) sub stricta sequentis Decreti conditione demandavit: *Beneficium etiam simplex, obtinenti, quod ad vitæ sustentationem satis est*, hæc sunt verba Concilii; *Si alterum simplex, aut Ecclesia etiam Parrochialis, aliudve Beneficium cujusvis generis conferatur, ubi is alterius Beneficii, cujuscumque generis illud sit, possessionem pacificam adeptus est..... primum ipso jure vacare censeatur, cui vacanti provideatur: Cum ex Tridentini Concilii sententia unum & alterum, item ab illo simul retinere nullo modo liceat.* Pœnam quoque addens contrarium facienti: *Beneficii quacumque auctoritate deinceps collati, unde satis ad victum sumitur, possessionem pacificam quis adeptus, si nulla sibi facultate, dispensationeve legitima concessa, Beneficii prioris, quod obtinebat, censum exegerit, ea pœna illi sit, ut quod exegerit illius duplum ad Ecclesiæ usum restituat: tum alia ratione etiam mulctetur, plectaturve Episcopi arbitratu.* Suæ constitutioni ipse jam exemplo præiverat Sanctus Archiepiscopus, duodecim, de quibus fuerat provisus, Abbatias, multasque pensiones in varias Italiæ aut Belgii Ecclesias, generose abdicans, unico Archiepiscopatus sui Mediolanensis Beneficio contentus, ut ad Tridentini Decretum se totum fingeret.

(b) Concil. Mediol. IV. tit. de Beneficiorum collat. ac provisione.

Ea tum fuit Tridentini Decreti utilitas, quod quidem adeo decretorium est, ut stipenda prorsus videatur quorumdam Auctorum pro pluralitate Beneficiorum præjudicata opinio, qui speciosam hanc contradictoriæ suæ opinionis causam afferre non verentur, quia nimirum pro ea re, non admittitur in Gallia Synodi Tridentinæ auctoritas; quasi vero nova sint sacrosancti hujusce Concilii Decreta, quibus tantum antiquæ Ecclesiæ constitutiones jus naturale continentes, confirmantur, & declarantur, eas absque peccato non posse infringi.

Sacræ illæ constitutiones in multis Conciliis, seu ante, seu post erecta Beneficia reperiuntur. 1. In Concilio Calcedonensi sub Sancto Leone, quo prohibetur, *Ne liceat Clericum*, cui tum videlicet bonorum suorum portionem ad vitæ necessaria suppeditabat Ecclesia, *conscribi in duabus simul Ecclesiis*; (c) quod tum erat idem, atque nunc duo habere simul Beneficia. Cujus Decreti religiosus ipse fuit observator S. Gregorius Magnus, ut patet ex his ejus verbis a Gratiano relatis; (d) *Singula Ecclesiastici juris officia, singulis quibusque personis committi jubemus.* 2. In sexto Concilio Parisiensi (e) an. 829. 3. In Turonensi an. 1060. cui præfuit Legatus Pontificius (f) 4. In Pictaviensi sub Pontificatu Gregorii VII. ann. 1078. (g) 5. In Claromontano sub Urbano II. post erectionem Beneficiorum, in quo Clerico fuit vetitum, duos habere titulos. 6. In tertio Generali Lateranensi sub Alexandro III. an. 1179. 7. In quarto Lateranensi sub Innocentio III. ann. 1215. 8. In Basileensi, quod, uti cætera, pluralitatem Beneficiorum condemnat, de qua Pragmatica Sanctio, ex ejusdem Concilii Decretis desumpta dicit: *Fovetur pluralitatis Beneficiorum ambitio execrabilis.* (h)

(c) Concil. Calced. p. 2. act. 15. Canon. 10.

(d) S. Greg. in Can Singula. 1. dist. 86.

(e) Conc. VI. Paris Can. 49.

(f) Conc. Turonens. Can. 5.

(g) Conc. Pictav. Can. 2.

(h) Ludovicus Thomassinus. Discip. Ecclesiæ p. 4. l. 2. c. 58.

Verum, ut tali excusationi omnis occludatur effugii locus, addemus hic Concilium Tridentinum a conventu generali Cleri Gallicani, Parisiis ann. 1615. habito, (i) ut referunt acta ejusdem Cleri, fuisse acceptum, post maturam & longam deliberationem, inquiunt Præsules hujusce conventus, & de communi & unanimi consensu comitiorum: „Cardinales, Archiepiscopi, Episcopi, Præsules & alii Ecclesiastici infra subscripti, Clerum universum Galliæ exhibentes, & de consensu Regis coacti in Monasterio Augustinianorum Parisiensium, post maturam deliberationem de publicatione Concilii Tridentini, unanimiter agnoverunt ac declararunt, agnoscunt & declarant, ex officio & conscientia sua, se teneri ad recipiendum, uti de facto receperunt, & recipiunt dictum Concilium, & illud observare promittunt, quantum per functiones suas, & spiritualem ac pastoralem authoritatem suam licebit: atque ut amplius, solemnius & magis particulariter admittatur, censent omnia Concilia Provincialia omnium Metropolitanarum Provinciarum hujus Regni esse convocanda, & intra sex menses ad minus, in qualibet Provincia esse congreganda; atque R. R. D. D. Archiepiscopos & Episcopos litteris præsentis conventus una cum exemplari præsentis articuli esse rogandos; ut in dictis Conciliis Provincialibus dictum Concilium Tridentinum recipiatur, cum Mandato illud postea recipiendi in Synodis omnium Diœceseon privatarum, juxta deliberationem generalem Comitiorum hujus Regni, cujus articulus ad calcem præsentis instrumenti apponitur: & quod si aliquo impedimento differretur cœtus prædictorum Conciliorum Provincialium, Concilium Tridentinum admittetur nihilominus ab omnibus Synodis Diœcesanis proximis, & a dictis Diœcesibus observabitur. Quod dicti Prælati aliique Ecclesiastici promiserunt, & juraverunt, ut id suum sortiretur effectum. Factum in Comitiis generalibus dicti Cleri, & apud Augustinianos Parisienses deliberatum 7. Julii an. 1615.

(i) Memoires du Clergé, imprimez par Vitré en 1673.

Hæc Deliberatio subscripta fuit a Cardinalibus tribus, de Gondy, du Perron, & de la Rochefoucaut: ab Archiepiscopis Remensi, Viennensi, Aquensi, Auscitano, Bituricensi, Ebrodunensi, & Augustopolitano, Viennæ Coadjutore: ab Episcopis Carcasonensi, Mirapincensi, Agathensi, Abrincensi, Andegavensi, Nannetensi, Cabillonensi, Noviodunensi, Bellovacensi, Tullensi, Baionensi, Telonensi, Tardensi, Meldensi, Rivenensi, Aurelianensi, Trecensi, Nivernensi, Alectensi, Gratianopolitano, Oloronensi, Lexoviensi, Aginnate,

nate, Baiocensi, Lascurensi, Floriopolensi, Ucetiensi, Sagiensi, Lingonensi, Parisiensi, Commengensi, Laudunensi, Ephesino Carcasonensis Coadjutore, Gratiensi, Pontiopolitano, Valentino, a P. Cornusson Vabrarum Coadjutore, Glandatensi, Regiensi, & Vasatensi, a duobus prioribus Cleri procuratoribus, & a viginti octo Ecclesiasticis ad Comitia deputatis. Post unanimem hanc Decretorum Concilii Tridentini acceptationem factam a tot præcipuæ notæ Præsulibus; nunquid apud Deum excusari potest Clericus, qui dicti Concilii decisiones maximas, qualis est, ubi agitur de pluralitate Beneficiorum, tam audacter transgrediuntur.

Nonnulli quidem Decreti hujusce justitiam approbant, & fatentur, quod, licet supremæ curiæ, ea Concilii Decreta, quæ ad politiam disciplinamve pertinent, in iis, quæ regiam authoritatem aut Ecclesiæ Gallicanæ libertates offendunt, non admitti caute curaverint, ea tamen, quæ ad bonos mores spectant, quale est illud, de quo agitur, aut quæ aliquem fidei articulum continent, rejicere nullatenus voluerunt.

Sed hic duas obtendunt speciosas rationes, quarum prima est ipsa Concilii exceptio pro iis, qui sufficiente non sunt provisi Beneficio ad honestam sui sustentationem, ad quam pro sua vel qualitate vel dignitate non unum satis est, sed plura simul congesta requiruntur, ut putant Beneficia; Verum si *improbæ cupiditatis affectu se ipsos*, non Deum tamen decipient, qui de se per Psalmistam dicit: (a) *Cum accepero tempus, ego justitias judicabo*. Altera rationis species est via dispensationis: de qua dicimus, dispensationem quidem, ex legitima causa obtentam, a peccato excusare, ut docet Sanctus Thomas (b) & liquet ex Decretali Innocentii III. approbante, cui præerat, Concilio quarto œcumenico Lateranensi, in qua dicitur, quod, (c) *circa sublimes tamen, & litteratas personas, quæ majoribus beneficiis sunt honorandæ, cum ratio postulaverit, per sedem Apostolicam poterit dispensari*. At si non justa subsit dispensationis causa, nec ipsa quoque dispensatio est legitima. Atqui Sanctus Bernardus (d) non alias causas legitimas agnoscit dispensationis, quam necessitatem vel utilitatem Ecclesiæ. *Quid, inquis, prohibes dispensare? non: sed dissipare*: Sic Eugenium Papam alloquitur: (e) *Ubi necessitas urget, excusabilis dispensatio: ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est. Utilitas, dico, communis, non propria. Nam cum nihil horum est, non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est*. Sola est necessitas aut utilitas Ecclesiæ, quæ legitimam possint efficere dispensationem ostendendo, quod juri divino in his circumstantiis non est adversa: *Sine quibus circumstantiis licitum non est*: inquit Sanctus Thomas; (f) *quantumcumque dispensatio interveniat; eo quod dispensatio humana non aufert ligamen juris naturalis; sed solum ligamen juris positivi, quod per hominem statuitur, & per hominem dispensari potest*. Unde sequitur juxta doctrinam hanc, quod, *si aliquis hac intentione plura Beneficia habeat*, pergit idem Sanctus Doctor, *ut sit ditior, ut lautius vivat, & ut facilius ad Episcopatum perveniat: non tolluntur prædictæ deformitates* (per dispensationem) *sed augentur*.

(a) Psal. 74. 3.
(b) S. Thom. quodlibet. 9. art. 15.
(c) Inn. III. in Cap. De multa. 28 de præbendis & dignit.
(d) S. Bern. Epist. 271. ad Theobaldum Comitem.
(e) Idem. l. 3. de Consider. cap. 4.
(f) S. Thom. quodlibet. 9. art. 15. cit.

Doctrinam Sancti Bernardi ac Angelici Doctoris secuti sunt, qui, vel inspectante Summo Pontifice, Romæ scripsere, uti Cardinalis Bellarminus (g), qui in instructione ad Nepotem suum, manifeste declarat eos decipi, qui se tutos fieri ex dispensatione Papæ, ad possidenda plura Beneficia existimant. *Sciendum*, inquit in sexta Controversia sua, *Pontificiam dispensationem, quando non adest justa causa dispensandi valere in foro fori, sed non in foro poli. Sine urgentissima causa, eademque Ecclesiæ necessaria, non potest citra atrocem culpam super hoc dispensari. Sed ait forte ille cum quo dispensatum est: Papa dispensavit: ipse sibi viderit, ego immunis sum. Hic tamen cavillus securos multos reddit, tutum vero neminem: quoniam Papa non est dominus, sed dispensator: ideoque qui iniquam dispensationem obtinuit, iniquitatis causa est; & qui ea utitur, eadem semper irretitur*.

(g) Robert. Bellarm. instruct. ad Nepotem.

Idem sensere Cardinales Cajetanus, (h) & Toletus, (i) quorum prior sic dicit: *Nec excusatur peccatum mortale, propter dispensationem Papæ sine rationabili causa; quoniam dispensatio Papæ cadit super jus positivum, & non super jus divinum, & morale, quo communis Ecclesiæ bona distribui juste debent partibus Ecclesiæ*. Toleti vero hæc sunt verba: *Qui cum Pontificis dispensatione plura quæcumque, & quomodocumque Beneficia habet, tutus est in conscientia. Sed adverte ut in foro exteriori possit illa habere, satis est dispensatio, tamen ut in conscientia, & coram Deo tutus sit, necessaria etiam est causa dispensationis. Hæc autem causa debet esse in utilitatem Ecclesiæ, vel ob ipsius Ecclesiæ necessitatem. Quando causa non est in bonum Ecclesiæ, non est bona dispensatio, nec est homo securus coram Deo*.

(h) Cajet. in Sum. v. Beneficium.
(i) Tolet. Instruct. Sacer.

Prætermittimus hic Sanctum Bonaventuram, Cantorem, Beraldum Lugdunensem Archiepiscopum, Gersonem, & alios prope innumeros Authores, qui in pluralitatem Beneficiorum vehementiori stylo scripsere. At omitti non debet decisio Facultatis Theologicæ Parisiensis, a Genebrardo his verbis relata: *Anno 1238. Theologi Parisienses post longam disputationem, definiunt neminem posse duo Beneficia, si unum sufficeret ad alendum eum, retinere sine peccato mortali*: Quæ decisio facta est, postulante, inquit Cantipratus, (k) qui tum Parisiis degebat, Guillelmo hujusce urbis Episcopo, qui multis, hisque præcipue validis rationibus sententiam hanc propugnabat. (l) 1. Quia Beneficiorum pluralitas est contra justitiam distributivam, & collationis æquitatem; cum unus sæpe Clericus, & etiam quandoque indignus, multa simul habeat Beneficia, quibus alerentur multi doctrina & virtute conspicui; atque adeo Ecclesiæ imprimis utiles, qui vix tenui quodam officio vitam sustentant. 2. Fundatores sua fraudantur intentione, qua ministrorum numerum, ac proinde cultum divinum augeri largitionibus suis voluere. Duas istas rationes allegat in quadam constitutione sua Joannes XXII. (m), qui execrabilem Beneficiorum, etiam incompatibilium, quæ tunc in Ecclesia vigebat, pluralitatem delamentatur. 3. Quia frustrantur vivi, & mortui precibus, quas plures Beneficiorum, quæ possidet unus, Titulares pro iis quotidie persolverent. 4. Ex cupiditate, aut ambitione vulgo plura retineri solent Beneficia.

(k) Thomas Cantiprat. l. 1. c. 19. n. 5.
(l) Guillelmus Paris. tr. de Collat. Benef. c. de Sing. Benef.
(m) Extrav. Execrabil. 1. Joan. XXII. de præb. & dignit. tit. 3.

Sanctus Thomas Guillelmo Parisiensi eodem sæculo æqualis, iisdem pariter argumentis multiplicitatem Beneficiorum insectatur: (n) *Sequitur etiam*, inquit, *diminutio cultus divini, dum unius loco plurium instituitur. Sequitur etiam in aliquibus defraudatio Testatorum, qui ad hoc aliqua bona Ecclesiis contulerunt, ut certus numerus deservientium ibi esset* (de Canonicis loquitur). *Sequitur etiam inæqualitas, dum unus pluribus Beneficiis abundat, & alius nec unum habere potest*.

(n) S. Thom. quodlibet. 9. art. 15. cit. in corp.

Guillelmus Durandus in hanc pluralitatem zelum suum exercuit, informata etiam abusus hujusce reformandi specie jussu Clementis V. quæ Concilio Oecumenico Viennensi erat offerenda. (o) Hunc sequitur Cartusianus in Tract. contra pluralitatem Beneficiorum. Gabriel Biel, (p) Joannes Major (q) Navarrus, (r) Azorius, (s) Toletus (t) Sylvius, (u) aliique multi apud Cabassutium, (x) docent, eos mortaliter peccare, qui plura, licet non incompatibilia, sine rationabili causa, possident Beneficia, vel qui procurant, aut conferunt.

Concludimus itaque, cum jam prolixior sit hæc decisio, Manilium absque gravi peccato Prioratum 2000. lib. conferre non posse Joanni nepoti suo, qui non uno ad vitæ necessaria sufficiente Beneficio jam provisus est; sed tribus, e quibus annuos census 13000. lib. percipit: nec Joannem ipsum tuta conscientia a volente sibi conferre, non posse accipere; non obstantibus iis, quibus a peccato excusare eum contendunt, rationibus: nam quoad generalem consuetudinem pertinet, ea *ex immoderata cupiditatis affectu*, ut ait Concilium Tridentinum, qui infeliciter in totam serpsit Ecclesiam, orta, iniquitatis monstrum illud parturiit. Unde, cum nec sit legitima, sed spiritui Ecclesiæ, Conciliorum Decretis, Sanctorum Doctrinæ, & Illustrissimorum Theologorum sententiis adversa; nemini potest suffragari; sed pro vero habenda est abusu, qui, quo latius mana-

(o) Guillel. Durand. de modo celebr. Conc. gener. p. 2. tit. 21.
(p) Gabriel. Biel. in 4. distin. 15. q. 8.
(q) Joan Major. in 4. dist. 21. q. 12.
(r) Nav. Miscel. an. 60.
(s) Joan. Azor. Inst. Moral. part. 2. l. 6. c. 11.
(t) Franc. Tolet. Instr. Sacer. l. 5. cap. 81.
(u) Franc. Sylv. in 2. 2. q. 63. art. 2. Conclus. 9.
(x) Joan. Cabassut. juris Can. Theor. & prax. l. 2. c. 28. n. 7.

manavit, eo etiam magis est luctuosus; quare ait Cabassutius: (*a*) *Quantacumque consuetudo plura Beneficia tenendi non incompatibilia inoleverit, certum est huic licentiæ repugnare spiritum Ecclesiæ, qui non alius est a spiritu Sponsi ejus* JESU CHRISTI; *ut constat ex innumeris Ecclesiæ Canonibus*. Insuper consuetudo vim positivæ legis, in eo, quod habet positivum; non vero legis naturalis infirmare potest, ut docet sanctus Thomas; ex illa igitur consuetudine, quantumvis universa, non tollitur pluralitati Beneficiorum sua injustitia, nisi ex quibusdam circumstantiis proprii Ecclesiæ boni excusetur ejus difformitas. Quod raro usuvenit, nec in casu propositæ quæstionis reperitur, in qua de solius Beneficiarii utilitate, & commodis agitur. Ita docet Angelus de Clavasio, post Panormitanum, Hostiensem, & Joannem Andream (*b*).

(*a*) Idem. ibid.

(*b*) Angelus v. Beneficiũ. q.35. & apud eum Panor. Hostiensis, & Joan. Andreas.

Neque pluralitatem hanc Beneficiorum pro Joanne a crimine vindicat exemplum tot Clericorum, qui, cum sapientia & virtute polleant, plura sine scrupulo tenent Beneficia. Nam ultro fatemur, forsan esse Beneficiarios, qui justis de causis multa retinent Beneficia; quas quidem si non habeant, eos necesse est annumerari illis, qui *se ipsos*, ut loquitur Concilium Tridentinum, *non Deum decipiunt*, qui, cum tempus acceperit, apparentem eorum pietatem ad normam Sanctuarii perpendet, eorumque justitias judicabit.

Denique Manilius quartum nepoti suo destinat Beneficium, quia eum ipsius reditibus, ut aliorum, quos jam possidet, bene usurum sperat. Ultimum hic est effugium, quo a peccato Beneficiorum multiplicitatem purgare conantur.

At contra dici potest 1. Id valde esse timendum, ne iis, ut sperat, utatur nepos, cum raro fiat, ut Clerici, imo vix unus e mille, plura accipiant Beneficia ea intentione, ut superfluos reditus in eleemosynas, aliave pia opera expendant. 2. Manilium, aucto nepotis sui reditu, eum periculo abutendi illis fructibus, absque necessitate committere. 3. Denique ipsum a culpa coram Deo non liberari ex bono usu illorum fructuum, quem nepos suus faceret, nisi directe in bonum Ecclesiæ cederet hic usus, ut ait sanctus Bernardus. Quibus addimus, ex illo bono usu non licitam etiam fieri pluralitatem Beneficiorum, quia multa ex hoc sequuntur mala, quibus non medetur talis usus; cujus etiam obligationem, cum non indigeat, præpropere in se suscipit: *At vero hospitalitatem servare*, inquit Cartusianus, (*c*) *& eleemosynam erogare, non est sufficiens causa habendi hujusmodi Beneficia plura: cum ex hoc aliunde proveniant multa incommoda graviora ...., Deus quoque non exigit ab aliquo hospitalitatem, & eleemosynarum largitionem ultra vires ipsius, sive ultra id, quod sibi de uno competenti Beneficio superest*.

(*c*) Dionysius Cartusianus tract. de plural. Benefic. art. 12.

Ultima denique ratio Manilii petitur ex dispensatione, de qua jam fuse diximus.

CASUS XXVIII.

HILARINUS, Cathedralis Ecclesiæ Canonicus, ab Episcopo ad confessionem electus, recenter inaugurato, qui præter Episcopatum maximi reditus, alia quædam tenet Beneficia, postulat, utrum tacentem de pluralitate suorum Beneficiorum Episcopum, in confessione prior ipse alloqui, eumque ad dimissionem illorum cogere, teneatur?

RESPONS.

Propositæ sibi olim huic difficultati repondet doctus nostri temporis Theologus, (*d*) quod, si præcipua scientiæ ac virtutis laude fulgeat hic Episcopus, Confessarius juste præsumere potest, Episcopum hunc Beneficia sua vel dimittere, vel justa de causa retinere velle; atque idcirco pro eo valere Concilii Tridentini (*e*) exceptionem: eo adducetur Hilarinus, quod sibi persuadere merito possit, tali Episcopo notiores esse, quam sibimet ipsi, regulas Ecclesiæ, quas, cum pius sit, sequi non dubitat. Insuper illud certum est, quod Hilarinus minus notas habeat Diœcesis necessitates, solitaque Episcopatus onera, quam Præsul ipse: quare de illa re justum ac solidum nequit ferre judicium; cum forte possit fieri, ut, quamvis præcipui, Episcopatus reditus, Episcopo ad sustinenda ejus onera non sufficiant.

(*d*) De Sainte Beuve to. 3. Cas. 87.

(*e*) Concil. Trid. Sess. 24. c. 17. De reformat.

Verum, si nec scientia, nec solido pietatis sensu fulgeat ille Præsul: in colloquiis familiaribus odorari prudenter conabitur Hilarinus ante confessionem, num tuta sit conscientia Episcopus, necne: Quod, si eum in tuto non esse coram Deo agnoscat, alia sua retinendo Beneficia, ipsum de iis alloqui confessionem, & ad eorum dimissionem cogere tenetur: Si vero ipsum tuta esse putet conscientia, de iis alloqui, aut molestiam parere ob eam rem non tenetur: Si vero dubitet, Episcopum adiget ad consulendos pios & sapientes Doctores, quorum decisionem sequetur.

CASUS XXIX.

FRECULPHUS, Ecclesiæ Cathedralis Præpositus, ad Episcopatum nominatus, Capitulum rogavit, ut consentiret, se retinere cum Episcopatu præposituram suam, sine quo consensu necessariam dispensationem sibi concedere nollet Summus Pontifex. Indicto illo 12. aut 15. Canonicorum Capitulo, assensum præbuit major pars Canonicorum; alii vero assentiri noluerunt, & non adhibita juxta regulas solitas intercessione sua, actis tantummodo Capitularibus subscribere recusarunt. Qua de re quæritur 1. utrum peccaverint, qui Freculphi petitioni consesere. 2. Utrum ex eorum consensu, & obtenta post ipsum dispensatione, tutus in conscientia sit Freculphus?

RESPONS.

Procul dubio peccarunt Canonici, qui Freculphi petitis assensere: quia, ne dum assentiri, ut potius, quantum in se est, impedire tenetur Capitulum, ne Cathedralis Ecclesiæ Præpositus, qui ob eam dignitatem ad actualem, & personalem residentiam tenetur, Præposituram suam cum Episcopatu retineat, cum nulla subsit causa: & ob residentiam quam postulant, incompatibilia sint illa duo Beneficia. Unde, qui Freculphi petitioni consenserunt majori sunt damnatione digni, quod nimia sua indulgentia ansam præbuere ad obtinendam dispensationem Ecclesiæ suæ bono penitus contrariam, qua tutus coram Deo fieri non potest Episcopus; cum in foro interiori omnis invalida sit dispensatio, quæ ob causam legitimam non obtinetur. Additur etiam, Canonicos non sola subscriptionis repulsa contentos, secundum juris regulas intercedere debuisse ad securitatem suæ conscientiæ. Sic parem difficultatem solverunt olim multi Facultatis Theologicæ Parisiensis Doctores (*f*).

(*f*) De Sainte Beuve to. 2. Cas. 27.

CASUS XXX.

Nonne potest CONSTANTIUS, sancti Servatii Parochus, qui de Parœcia sancti Justini non ita pridem provisus est, utrumque, illæsa conscientia, retinere Beneficium, eorumque fructus percipere ad finem usque pacificæ possessionis ultimæ Parœciæ?

RESPONS.

Non potest: iniquum enim est, duorum Beneficiorum quæ sunt incompatibilia, & quorum proinde uni tantum deservire potest, Beneficiarium fructus percipere. Nihilominus in foro exteriori, & juxta Galliæ jurisprudentiam, de jure vacare tantum censetur hoc tale Beneficium, post adeptam per annum secundi pacificam possessionem, hoc est, postquam de eo provisus anno integro fructus ejus collegit. Verum ex eo non fit, ut coram Deo non sit conscius, si ab alterutrius optione, alterum non dimittat, quia Ecclesiam privat injuste alterius titularis obsequio. Constantius itaque absque peccato per annum duas illas Parœcias possidere non potest; sed ad id tantum tempus, quo optaverit, & quod brevi futurum est: multo minus utriusque reditus percipere potest; cum enim uni solum per se deservire potuerit, illius solius etiam fructus colligere licet, juxta communes hasce juris Canonici regulas: (*g*) *Datur Beneficium propter Officium: Officium propter quod Beneficium Ecclesiasticum datur: Beneficia propter Officia conceduntur*.

(*g*) Bonifac. VIII. in cap. fin. De rescriptis in 6. l. 1. tit. 3. Conc. Constantiens. Sess. 43. Decreto de dispensat.

Id quoque summa cum æquitate, & sapientia constitutum est a LUDOVICO MAGNO data declaratio-

ne apud sanctum Germanum 7. Januarii an. 1681. En ipsius verba : „ Cum ad nostram pervenerit notitiam, multos Regni nostri Clericos, cum de duobus Beneficiis incompatibilibus provisi fuere, ut „ de duabus Curis, aut de Canonicatu, vel Dignitate, & de Parœcia Curata, aut de aliis Beneficiis incompatibilibus, dictorum Beneficiorum reditus percipere, sub eo prætextu, quod ad alterutrius optionem annus eis concedatur, quo elapso sibi lites collusorias intentari curabant, ut dictorum Beneficiorum fructus perciperent ..... Cumque nobis nuntiatum sit eumdem abusum iterari in multis hujusce Regni Diœcesibus, cui providere permagni interest; OB HAS CAUSAS ..... diximus, declaravimus, & constituimus, dicimus, declaramus, & constituimus per has præsentes, manu nostra subscriptas, volumus, & nobis placet : ut, cum idem provisus fuerit de duabus Curis, aut de Canonicatu, vel Dignitate, & de Cura, aut de duobus aliis Beneficiis incompatibilibus; sive sit litigium, aut pacifica eorum possessio; provisus illius solum Beneficii fructus percepturus sit, in quo actu residebit, & cui per se deserviet : & ut alterius Beneficii, & amborum fructus, si in nullo resideat, aut per se deserviat, sint conferendi ad mercedem Vicarii, aut Vicariorum, qui deservierint, ad ornamenta, reparationes, & utilitatem Ecclesiæ dicti Beneficii per constitutionem Reverendissimi Episcopi Diœcesani, quæ provisorie suum sortietur effectum; non obstantibus quibuscumque appellationibus &c.

CASUS XXXI.

POLICARPUS, Beneficiarius & Sacerdos, in Provincia, e loco sui Beneficii longe dissita, ausu temerario nuptias contraxit cum muliere quadam, quæ, ubi feliciter cognovit, ipsum esse & Beneficiatum, & Sacerdotem, in Monasterium ante consummationem se recepit. Qua de re quæritur, utrum in eo casu Beneficio suo *ipso jure* fiat privatus ille Beneficiarius?

RESPONS.

Censet inclytus Jurisperitus, (*a*) Beneficium in casu proposito, *ipso jure* non vacare : *Ego vero*, inquit, *dico, satis esse quod uxores dimittere cogantur ; nec debent multiplici pœna affici*. Indigna prorsus ratio, quæ a tanto proferatur Jurisperito, qui ignorare non potuit, multos esse in Jure casus suæ propositioni adversos, qualis est Simoniæ casus, in quo reus non sola suspensionis, & excommunicationis pœna, sed etiam parti hoc modo Beneficii privatione punitur : præterquam quod non pœna tali Beneficiario infligitur, cum prætensam dimittere uxorem cogitur, quia, cum Ordo Sacer sit impedimentum dirimens matrimonii; *Non nuptiæ*, inquit Alexander III. (*b*) *sed contubernia sunt potius nuncupanda*.

(*a*) Carolus Molinaus in cap. 1. De Clericis conjugatis. v. Privandi sunt.

(*b*) Alex. III in cap. Sane. 4. de Clericis conjug. l. 3. tit. 3.

Existimamus itaque cum Panormitano, (*c*) quod ubi matrimonium inire non dubitavit Clericus, vacat *ipso jure* Beneficium illius licet prætensa conjux ejus Religionis votum emiserit : cujus assertionis hanc affert rationem, quia statum illius sanctitati, quem prius sumpserat, oppositum eligit; unde per tale facinus jus amittit fruendi suo Beneficio, quod jus absque legitima dispensatione, novoque titulo acquirere non potest.

(*c*) Panorm. cons. 62. n. 18

Panormitano assentitur Rebuffus, aliamque juridicæ illius privationis Beneficii rationem subdit, convicium scilicet toti Clericali Ordini illatum, & Ecclesiæ scandalum. (*d*) Eodem modo rem istam solvit Decius. (*e*) Et quidem Beneficii privationem producere nequit talis matrimonii consummatio; alioquin ex fornicatione Beneficiarius suo privaretur quoque Beneficio *ipso jure*, quod tamen non verum est absolute loquendo, & absque præviis monitionibus, ac juridica Sententia.

(*d*) Petrus Rebuffus de pacificis possessor. n. 8.

(*e*) Philippus Decius. decis. 240.

Confirmari potest hæc decisio ex authoritate Alexandri III. qui in sua Decretali ad Episcopum Herfodiensem in Anglia prohibet. (*f*) *Ne deinceps Clericus conjugatus ad Ecclesiastica Beneficia ..... admittatur*; & in altera ad Episcopum Verolienseṁ vult, ut qui jam ad inferiores Ordines sunt promoti, si nuptias contrahant, Beneficiis suis priventur : (*g*) quod alibi etiam statuit scribens ad Episcopum Norvicensem : (*h*) Unde sequitur a fortiori, quod is, qui majorem suscepit Ordinem, & Beneficium possidet, eo fit privatus, ubi palam statum suum deseruit, atque susceptam professionem tali ausu abdicavit; atque adeo, quod Polycarpus, de quo in casu proposito fit mentio, cum in eadem versetur circumstantia, eandem quoque subire pœnam debeat.

(*f*) Alex. III. in cap. Sane. 2. de Clericis conjugat. cit.

(*g*) Idem in cap. Quod a te. 3. eod tit.

(*h*) Idem in cap. Diversis 15. eod. tit.

Vide {
BENEFICIUM.
COLLATIO.
PAROCHUS.
PROVISIO.
DEVOLUTUM.
CANONICUS.
MISSA.
OFFICIUM DIVINUM.
EXCOMMUMICATIO. Casu Palamedes.
IRREGULARIS. Casu Galterius.
}

BENEFICIUM.

VOx illa generatim sumpta, multa significat. 1. Gratiam, aut liberalitatem alicui collatam designat. 2. In Jurisprudentia Civili usurpatur pro Legis privilegio, quod demortui hæredi concedit, qui ipsius hæreditatem pure, ac simpliciter non adit, sed sub conditione, ut vocant in foro, seu Beneficio Inventarii, quo fit ut hic hæres ad debita defuncti solum teneatur ad competentiam valoris derelictæ hæreditatis, ut dicemus infra, exponendo titulum, *Hæres*.

3. Sumitur etiam quandoque hic terminus pro dispensatione, quam vocant, Beneficium ætatis, seu emancipationem, pro minoribus inductam, quæ a Judice filiis ætate 18. annorum, & puellis 16. annorum conceditur.

4. Nomine Beneficii proprie dicuntur bona, quæ ab initio indistincte Deo & Ecclesiæ ad sustentationem Ministrorum suorum dicata, postea divisa & in titulos erecta, nec non quibusdam Clericis affectata fuere, ob eorum erga Ecclesiam ministerium. Atque illo sensu terminum hunc de præsenti intelligimus.

Beneficium Ecclesiasticum definitur: (*i*) *Perpetuum jus percipiendi fructus ex bonis Ecclesiasticis, competens Clerico propter officium spirituale*, quod ipsi pręscribitur Canonibus, vel ad quod tenetur ex fundatione, vel usu.

(*i*) Polman. part. 2. n. 116. & seqq.

Dicitur 1. *jus perpetuum:* ex quo enim bona quędam Ecclesię ipsius authoritate in Titulum fuere erecta; ea percipiendi jure potitur Titularis, quandiu possidet Beneficium, quod in eo differt a simplici Vicariatu, qui ad tempus collatus, *ad nutum* revocari potest. Additur: *propter officium spirituale*, non

quod

quod Beneficium pro pretio ejus habeatur, sed quia Honorarium est juste Beneficiario debitum, qui digne suum obit officium.

Observandum, vocem hanc, *Beneficium*, hoc sensu sumptam, primis Ecclesiæ temporibus fuisse inauditam; quia aureis illis sæculis bona Ecclesiæ, cujuscumque forent naturæ, erant communia, ut refert sanctus Lucas (*a*): *Nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat: sed erant illis omnia communia....... neque enim quisquam egens erat inter illos; quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum. Dividebatur autem singulis, prout cuique opus erat.* Sed cum paulo post advertissent Apostoli, quod ex temporalium rerum cura, a prædicatione Evangelii, à Christo Domino sibi commissa averterentur; administrationem hanc temporalem septem Diaconis a multitudine Ecclesiæ sibi oblatis sub authoritate sua commiserunt (*b*).

(*a*) Act. 4. 32. 34. & 35.

Post obitum Apostolorum, non intermissis zelo ac pietate fidelium, Episcopi successores eorum præcipui fuere illorum sacrorum bonorum distributores, eaque in tres partes dividebant, quarum prima ad Clericos, pro cujusque necessitate, ac merito, pertinebat: altera & tertia portio in Ecclesiarum fabricam egenorumque subsidium cedebant.

(*b*) Act. 6.

Postea Episcopi paulatim, & ministrantium sibi Clericorum portiones fuere constitutæ, nec non fabricæ, ac pauperum partes: denique post varias mutationes, aucto eleemosynis & largitionibus Fidelium Ecclesiæ patrimonio, res ad eum pervenit statum, in quo nunc videtur. O utinam omnes Clerici, quos Beneficiarios vocamus, eodem essent zelo, ac spiritu instincti, atque ii, quos modo diximus! quæ si essent, non tot sæpe viderentur Sacerdotes, quibus desunt, vel ad vitam necessaria, dum alii bonis Ecclesiæ, quæ in pravos adeo detorquent usus, effocantur. Sed frustra in hoc tanto abusu ingemiscimus: cætera persequamur.

Beneficiorum alia sunt primi ordinis, quibus annexa est jurisdictio Ecclesiastica; ut Abbatiæ, Episcopatus, Archiepiscopatus, & alia hujusmodi. Alia sunt secundi ordinis, quæ nulla comitatur jurisdictio; ut sunt Præbendæ, Capellaniæ, & cætera ejusdem generis. Quibusdam annexa est animarum cura; ut Episcopatus, & Beneficia Curata, quorum Titularibus incumbit cura subditorum suorum: Quædam vero simplicia dicuntur, quod Titularibus eorum, nec jurisdictio, neque animarum cura vulgo incumbat (*c*).

Distribuuntur etiam Beneficia in *Dignitates*, quibus nimirum annexa est præeminentia quædam, seu Jurisdictio, ut sunt Præpositura, Archidiaconatus, & Prioratus conventuales; & in *Personatus*, quibus cohæret præeminentia sine jurisdictione, ut Canonicatus &c.

(*c*) Greg. IX. in cap. Cum olim. fin. de Præb. & dignit.

Quædam Fundatores agnoscunt, & sunt Patronatus, vel Ecclesiastici, vel Laici: quædam non agnoscunt, ut omnes ferme Curæ, & Præbendæ.

Distinguuntur denique alia duo Beneficiorum genera; Secularia videlicet, de quibus hactenus; & Regularia, ad quæ solis Clericis regularibus patet accessus, ut ad priora solis sæcularibus (*d*).

Alia sunt electiva, collectiva, vel mixta. Electiva, quæ per Clericorum sive sæcularium, sive regularium suffragia; Collativa, quæ per absolutum Prælati arbitrium; & Mixta, quæ ad Patronorum nominationem, seu præsentationem attribuuntur.

(*d*) Concordat. tit. de Collat. §. Volumus.

Quædam sunt Beneficia Titularia, quædam Commendata: nonnulli residentiam, ut Curæ, & Præbendæ postulant, unde nemo duo simul tenere potest; quædam vero juxta usum hodiernum residentiam non requirunt, ut Prioratus, & Capellaniæ, quæ ideo Beneficia *Simplicia* nominantur; quorum duo simul possideri quoque non possunt *sub eodem tecto*, hoc est, in eadem Ecclesia.

Beneficium pleno jure vacat. 1. per mortem naturalem, aut violentam Titularis. 2. Per mortem civilem, hoc est, perpetuum e finibus Regni exilium, aut damnationem ad remos perpetuos. 3. Per emissam solemnem Religionis professionem. 4. Per demissionem nudam, & simplicem Beneficii a Collatore acceptam. 5. Per matrimonium a Beneficiario initum, licet nondum consummatum. (*e*) 6. Pro Jesuitis per emissionem primi Societatis suæ voti. 7. Per inaugurationem Episcopi, aut in pœnam ipsius negligentiæ ad sui inaugurationem tempore ex Jure, & Constitutionibus præscripto (*f*): circa quod observandum, Episcopum, juxta quosdam Authores, Beneficiis suis pleno jure non fieri privatum, donec accedat Sententia damnationis

(*e*) Alexand III. in cap. Si qui. de Cler. conjugat. Innoc. III. in c. Diversis. eod. tit.

(*f*) Alex. III. in c. Cum in cunctis. §. Cum vero de elect. Const. Blef. art. 8.

declaratoria. 8. Propter incompatibilitatem Beneficiorum, ut Curæ, & Præbendæ, cum alterutram non dimittit Titularis intra annum pacificæ possessionis. 9. Simonia Titularem, aut qui vult fieri, per simoniam, obtento privat Beneficio; quod idem de confidentiæ crimine dicendum. 10. Hæresis quoque manifesta & publica, ac pertinaciter propugnata eundem producit effectum (a).

(a) Lucius III in c. Ad Abolendam. de Hæret.

Ex multis insuper aliis causis vacare potest Beneficium, sed post latam tantummodo juridicam Sententiam & declaratoriam in Titularem, qui in eo casu, non solum ante latam Sententiam, sed etiam per interpositam appellationem, Beneficium suum resignare potest, quia appellatio Sententiæ est suspensiva: ita ut, si ante confirmationem Sententiæ ex Arresto, jam provisus fuerit ob resignationem resignatarius, legitimus manet resignati Beneficii Titularis; etsi in posterum lata Sententia fuerit confirmata.

Beneficiorum pluralitas adeo stricte in tertio Concilio Oecumenico Lateranensi fuit prohibita, ut, qui de secundo Beneficio provisus fuerat, eo ipso primo possesso fieret privatus; concessit tamen ab eo tempore Concilium Tridentinum, ut secundum Beneficium simplex haberetur, si tamen ad honestam Titularis sustentationem primum non sufficeret.

Superior legitimus duo simul potest unire Beneficia, ab eodem Titulari possidenda, ubi id requirit aut necessitas, aut Ecclesiæ utilitas. Advertendum tamen, Beneficia Consistorialia, ideo sic dicta, quod qui regiam eorum obtinent nominationem Romæ proponantur, eorumque nomina palam in Conclavi promulgentur, uniri aut separari non posse nisi a solo Papa & de consensu Regis.

Non licet Collationis liberæ Beneficium unire alteri, quod laico subsit Patrono. Hæc sunt principia, & regulæ generales ea de re scitu necessariæ.

CASUS PRIMUS.

NONNE absque peccato Prælationem ambire potest GRATIANUS, Clericus doctrina singulari & virtute insignis, & ad eam obtinendam omni studio incumbere?

RESPONS.

Non potest ex doctrina sancti Thomæ: (b) *Qui appetit Prælationem*, inquit Angelicus Doctor, *aut est superbus, aut injustus. Injustitia enim est, quod aliquis velit sibi plus de honore accipere, aut de potestate, aut de aliis bonis, nisi sit majoribus dignus .... quod autem aliquis æstimet se esse magis dignum Prælatione omnibus illis, super quos Prælationem accipit, superbiæ, & præsumptionis est. Unde patent, quod quicumque Prælationem appetit, aut est injustus, aut superbus. Et ideo nullus suo appetitu debet ad Prælationem pervenire; sed solum Dei judicio, secundum illud Apostoli ad Hebræos 5.* Nemo assumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo, tanquam Aaron.

(b) S. Thom. quodlibet. 2. artic. 11. in corp.

CASUS II.

Nunquid absque peccato sancti Altini vacantem Parœciam a Collatore requirere potuit BARNABAS ex eodem loco oriundus?

RESPONS.

Barnabæ non favent multi sancti Doctores: nam sentiunt, quod, licet Clericus Beneficium simplex, si indigeat, postulare valeat, modo non sit indignus; non tamen Beneficium, cui annexa est cura animarum, petere potest, quia ex præsumptione sua, fit eo indignus. Ita sentiunt.

1. Sanctus Thomas: (c) *Si vero aliquis pro se rogat, ut obtineat curam animarum; ex ipsa præsumptione redditur indignus: & sic preces sunt pro indigno. Licite tamen potest aliquis, si sit indigens, pro se Beneficium Ecclesiasticum petere sine cura animarum.*

2. Sanctus Raymundus, qui sic dicit: (d) *Ego distinguo, salvo meliori judicio, quod non potest pro se petere Ecclesiam, vel dignitatem, vel aliud Beneficium habens curam animarum annexam. Et in hoc sentio cum Hugone. Beneficium vero simplex, si indiget & sentit se dignum, potest petere absque metu peccati & simoniæ (Extra de Præbendis 2. Extra, de rescriptis. Cap.* Ad aures,) *& in hoc sentio cum aliis.*

(c) S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 5. ad 3. Item 1 in 4. dist. 25. q. 3. art. 3. ad 4.

(d) S. Raymundus in Sum. l. 1. tit. 1. §. 7.

3. Sanctus Antoninus, (e) cujus hæc sunt verba: *Aut enim quis porrigit preces pro se, aut pro altero, scilicet, ut obtineat Beneficium .... & si porrigat preces pro se, pro obtinenda dignitate, vel Beneficio, seu Ecclesia habente curam animarum; tales preces inducunt simoniam, secundum Hugonem, Raymundum Hostiensem, & Thomam secunda secundæ, & in directorio juris libro 3. etiam quantumcumque alias esset dignus; quia eo ipso, quo se ingerit, præsumptuosus, & ambitiosus videtur, & per consequens, indignus: & ratio est secundum Thomam in quodlibetis: quia nullus potest exercere curam animarum extra gratiam, seu cum peccato mortali, digne; quia faciendo ea, quæ pertinent ad curam, peccabit mortaliter; sed nemo scire potest, si est extra mortale peccatum: & sic est præsumptuosus & simoniacus. Unde & nullus debet sibi adsumere honorem; sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron, & sic facere videtur contra jus divinum ..... multo magis est simonia, si alias est indignus, puta quia illiteratus ..... Si autem porrigat preces pro se, pro Beneficio simplici, & indigeat, nec indignus est eo propter aliquod impedimentum; non est simoniacus, nec peccat.*

(e) S. Anton. part. 2. Sum. Theol. tit. 1. c. 5. §. 4.

Trium illorum, quos laudavimus, doctrinam Authorum confirmant authoritate sua antiqui Ecclesiæ Patres, quibus id imprimis curæ fuit, ut significarent, a Clerico fugiendum esse regimen fidelium, nisi ad illud invitet Superior legitimus. Qua de re sic sanctus Chrysostomus: (f) *Cogita*, inquit sanctus Doctor, *quid acciderit Simoni. Quid enim refert, si non das pecuniam; sed pecunia loco adularis, subornas, multaque machinaris?* Pecunia tua sit tecum in perditionem, *ad illum dictum: & his dicetur, ambitio tua sit tecum in perditionem, quoniam putasti ambitu humano parari donum Dei.*

(f) S Chrysost. Hom. 3. in Act. Apostol. sub fin.

Eodem instinctus spiritu loquitur sanctus Gregorius Magnus, ad Episcopos Augustodunensem, Lugdunensem, Arelatensem & Viennensem scribens, (g) *Sicut autem*, ait, *qui invitatus renuit, quæsitus refugit, sacris est Altaribus admovendus; sic qui ultro ambit, vel importune se ingerit, procul dubio est repellendus. Nam, qui sic nititur ad altiora conscendere, quid agit, nisi ut crescendo decrescat; & ascendendo exterius, interius ad profunda descendat?* Et alibi: (h) *Sicut locus regiminis desiderantibus negandus est, ita fugientibus offerendus.*

(g) S. Greg. l. 7. Ep. 111.

(h) Idem l. 6. Epist. 3. in Can. In scripturis. 9. 8. q. 1.

Si quis vero jus Graduatorum objiciat, quo in quibusdam casibus, Beneficia, etiam Curata, si vacent, possunt requirere: respondebimus, Graduatum, ut tuta sit conscientia, nullum debere requi-

rere

rere Beneficium Curatum, nisi adhibita virorum Doctorum, seu Confessoris, seu etiam proprii Episcopi consilio.

Colligendum itaque, Barnabam, de quo agitur in casu proposito, sine peccato sancti Altini Curam a Collatore non posse requirere.

CASUS III.

MATHIAS, acceptata Decanatus resignatione, possessionem ejus adivit, ipsi deservire nullo modo intendens, sed potius eum pro aliquo simplici Beneficio sibi conveniente permutare constituens. 1. An de eo canonice provisus est? 2. An in eo peccavit? 3. An super eo pensionem sibi reservare potest?

RESPONS.

Existimamus, Mathiam canonice non esse provisum de Decanatu, quem acceptavit, ipsi non deservire intendens; atque ita eum teneri illum dimittere inter manus Collatoris, quin eum permutare, aut super eo pensionem habere valeat; ac tandem a gravi peccato non posse excusari.

Nititur hæc decisio tribus Summorum Pontificum Decretalibus. Prima est Innocentii III. in Concilio Lateranensi, quæ sic habet: (a) *Præcipimus, ut prætermissis indignis, idoneos assumant, qui Deo, & Ecclesiis velint, & valeant gratum impendere famulatum*. Altera est Gregorii IX. ad Episcopum Argentinensem his verbis scribentis: (b) *Cum autem illi sint idonei reputandi, qui servire possunt, & volunt &c.* Tertia est Bonifacii VIII., (c) qui asserit: *Omne Beneficium propter officium concedi*. Ex quo sequitur, quod si quis Beneficium accipiat, nullo modo ipsi ministrare intendens, agit tunc contra leges & mentem Ecclesiæ, quæ in Concilio generali Lateranensi sub Alexandro III. (d) sic statuit: *Cum vero Præbendas Ecclesiasticas, seu qualibet officia in aliqua Ecclesia vacare contigerit .... personis, quæ digne administrare valeant, conferantur*.

(a) Innoc. III. in c. Grave. 29. de Præbendis & dignit. l. 3. tit. 5.
(b) Greg. IX. in cap. Super inordinata. 15. eod. tit.
(c) Bonifac. VIII. in cap. fi. De rescriptis. in 6. l. 1. tit. 3.
(d) Concil. Lat. III. sub Alexand. III. c. 8. in cap. Nulla. 2. de concess. Præbendæ & Eccles. non vacantis. l. 3. tit. 8.

Hæc est Ecclesiæ intentio in Collatione Beneficii: Unde sequitur, quod si intentio accipientis, huic Ecclesiæ intentioni non respondeat, de eo canonice provideri nequit, fitque reus infidelitatis, & injustitiæ, Ecclesiam decipiens, quæ partem bonorum suorum non ad eum finem concedit, quem sibi proponit ille, indignum scilicet hujusce Beneficii commercium. Addimus etiam, Beneficiorum fundatores id unum intendisse in largitionibus suis, ut Ecclesiæ ministrantibus, non vero rei propriæ servientibus, adscriberentur sua dona; quare Clericus aliquis, cum una sit fundatorum & Ecclesiæ intentio, tuta nunquam esse potest conscientia, dum opposita utrisque intentione Beneficium accipit (e).

Opinantur quidem nonnulli Casuistæ, uti Bonalius, (f) posse quandoque justam subesse causam, cur Beneficium cum intentione illud permutandi, accipiatur. Sed hujusce rei neque exemplum, neque argumentum suppeditant: quocirca existimamus, hanc non esse aperiendam viam iis, qui unice temporalibus suis rebus serviunt, uti Mathiæ in casu proposito; cum nulla possit causa reputari justa, nisi forte evidens Ecclesiæ utilitas, cujus aliquam rationem habere hujusmodi homines, perraro evenit.

(e) Zeger. Bernar. Van-Espen juris Ecclesiastic. universi p. 2. tit. 8. c. 4. in fin.
(f) Bonalius Theol. Moral. tom. 3. tr. 20. de Beneficiis lect. 8.

CASUS IV.

GENUTIUS, a multis annis Diaconus, cui ad vitæ delinimenta brevis est census, Beneficii Curati 2000. librarum annui reditus acceptata resignatione, ipsius possessionem adivit, nullo pacto tamen intra annum Sacerdotio initiari, sed fructus Beneficii colligere duntaxat intendens: anno elapso intra manus ordinarii Collatoris illud dimisit. Nunquid potest sine peccato & injustitia perceptos retinere fructus?

RESPONS.

Cum Beneficium Curatum acceptare nequeat Clericus, non intendens ad Sacerdotium promoveri intra annum, a die pacificæ possessionis, ut alibi probabitur (g); constat, Genutium de Cura supradicta provideri non potuisse canonice, eamque tantum ad percipiendos illius fructus, non vero ad ei deserviendum accepisse, ac proinde sine injustitia fructus perceptos retinere non posse, sed ad eorumdem restitutionem omnino teneri. Ita Bonifacius VIII. in quadam Constitutione (h). En ipsius verba: *Si promoveri ad Sacerdotium non intendens, Parœcialem receperis Ecclesiam, ut fructus per annum ex ea recipias, ipsam postmodum dimissurus (nisi, voluntate mutata, promotus fueris) teneberis ad restitutionem fructuum eorumdem; cum eos receperis fraudulenter*. Idem jam ante statuerat hoc Decreto Concilium Auscitanum an. 1300. (i) *Observari præcipimus, quod nullus Parochialem recipiat Ecclesiam, non intendens ad Sacerdotium promoveri; ut & fructus ex ea percipiat per annum, quia in voluntate mutata promotus extitit, ad restitutionem eorumdem tenebitur*.

(g) V. Proviso. Cas. Euphronius. 2.
(h) Bonifac. VIII. in cap. Commissa. 35. de Elect. in 6. l. 1. ti. 6.
(i) Conc. Auscitan. constit. 10. apud Labbe. to. 11. 2. part. col. 147.

Cæterum pro reliquis Beneficiis, ad canonicam provisionem requiritur, non modo conveniens idoneitas sed etiam intentio Ecclesiæ ministrandi, quantum exigit natura horum Beneficiorum, ut constat ex quatuor Decretalibus in præcedenti responsione laudatis; & quidem gravissimum esset delictum, si quis ea acciperet, aliis dimissurus.

CASUS V.

SIXTUS, Prioratum sancti Jonæ 800. Librarum annui reditus Theogeni resignavit, nobili adolescenti, qui, licet Clericalem vitam amplecti non intendat, hoc tamen sibi retinere Beneficium per triennium, quadrienniumve proponit, donec studiorum, ac Philosophiæ curriculum emensus fuerit, ne egenum patrem per id temporis sumptibus gravet. Quæritur 1. utrum Beneficii illius resignationem, cum eo sit animo, acceptare possit? 2. Utrum ad illum usque tempus retinere, ejusque fructus percipere valeat; cum aliter studiorum cursum perficere nequeat?

RESPONS.

Cum Theogenes propositum non habeat vitam Clericalem amplectendi in perpetuum; certum est, eum neque acceptare, neque retinere posse resignatum sibi Prioratum. Multæ sunt hujus decisionis probationes, quarum præcipuas hic tantum attingemus.

Primam suppeditant multi celeberrimi Theologi, & Canonistæ, inter quos Dominicus Sotus his loquitur (k): *Neque arbitror culpa mortali esse mundum, qui Beneficium habet, cui annexum est Clericale obsequium, nisi propositum habeat, si non Sacerdotalem, saltem illum Ordinem suscipiendi, qui ad tale servitium necessarius est; aut, si nullus requiritur Ordo, saltem intentio necessaria est Clericorum more vivendi*.

(k) Dominic. Soto l. 10. de just. & jure. q. 5. art. 6.

Nec minus dilucide quæstioni respondet Sylvius, (l) qua inquiritur, quæ debeat esse intentio acceptantis Beneficium: *Qui vel Canonicatus*, inquit, *vel Capellanias, vel alia Beneficia recipiunt, aut possident, ut eorum fructibus alantur, donec studia absolverint, aut donec uxorem, sibi convenientem invenerint, postea dimissuri, peccant mortaliter, & obligati sunt vel ea statim relinquere, vel propositum habere vivendi more Clericorum*. Qua Authoris responsione constat, Resignatarium, qualis est Theogenes, retinere, aut etiam Beneficium acceptare absque mortali culpa non posse, nisi Clericalem perpetuo ducere vitam intendat. Et Toletus existimat, quod is, qui Beneficium accepit cum animo manendi in Clericatu, & postea sententiam mutavit, *a tempore quo voluntatem habuit non retinendi Clericatum, mortaliter peccat; nec est absolvendus, donec aut animum mutet, aut Beneficium dimittat (m)*.

(l) F. Sylvius in 2. 2. q. 63. 2. 2. quæst. 2.
(m) F. Tolet. Instruct. Sacerd. l. 4. c. 18. n. 5.

Altera probatio ducitur ex Constitutione quadam Bonifacii VIII. (n) ad superioris difficultatis solutionem allata, qua declarat hic Papa, quod si Clericus promoveri ad Sacerdotium non intendens, Parœcialem acceperit Ecclesiam, ut fructus ex ea per annum recipiat, teneatur ad restitutionem fructuum eorumdem. Quod idem de reliquis Beneficiis dicendum, utpote institutis ad Clericorum sustentationem, qui se Dei atque Ecclesiæ ministerio dicarunt, juxta illud Adriani VI. (o): *Temporalia dantur Ministris Ecclesiæ, ut aliorum Ministeriis sustentati soli Deo, & ejus verbo vacare possint, & efficacius apud Deum populi peccata supportent*. Et quidem Ecclesiasticos reditus non alia conditione habere debent Beneficiarii, quam antiquæ Legis decimas perci-

(n) Bonifac. VIII. in cap. Commissa. 35. de elect. & elect. potest. in 6. l. 1. tit. 6.
(o) Adrian. VI. in 4. de Sacram. Pœnit. de restit. fol. 41.

percipiebant ipsi Levitæ, hoc est, ad ministrandum Deo, ipsiusque Ecclesiæ. *Filiis autem Levi*, inquit Deus (a), *dedi omnes decimas Israelis in possessionem pro ministerio, quo serviunt mihi in Tabernaculo fœderis.* Et alibi (b): *Præcepit etiam*, (Ezechias) *populo habitantium Jerusalem, ut darent partes Sacerdotibus, & Levitis, ut possent vacare Legi Domini.* Ex quo ait Antiquus Theologus (c): *Item,... Hieronymus,... Ecclesiam fraudare sacrilegium est, sed ipsi fraudant Ecclesiam: ad hoc enim dantur Beneficia Ecclesiæ, ut serviant Ecclesiis. Ergo sunt sacrilegi, & raptores, quod concedimus.* Unde sequitur necessario reditus Ecclesiasticos ab iis legitime acquiri non posse, qui, magno Ecclesiæ damno, ad nullum ejus Ministerium utuntur, sed ut Sæculo serviant.

(a) Num. 18. 21.
(b) 2. Paralip. 31. 4.
(c) Alexand. Halensis in 3 part. q. 36. memb. 3.

CASUS VI.

SIMON, cui nuntiatur, Gasparem sancti Galli Priorem esse in ultimis, & hominem quendam sibi cognitum, & Collatori imprimis gratiosum id unum expectare, donec obierit ille Beneficiarius, ut Prioratum ab eo postulet; Collatorem antea adit, rogaturus, ut sibi Prioratum conferat, ubi primum extremos Gaspar, qui vix una aut duobus horis victurus est, spiritus duxerit; quod promittit Collator, mortuoque Gaspare stat promissis. 1. Quæritur, utrum cautionem hanc adhibere potuerit Simon absque peccato, ut tutius Beneficium obtineret. 2. Utrum Collator Simoni absque culpa, sub ista conditione potuerit illud promittere?

RESPONS.

A Peccato excusari nequit in hac circumstantia Simonis aviditas, neque Collatoris indulgentia ac facilitas, qui nondum mortuo Titulari, ei Beneficium promisit. Etenim si damnabilis sit Simonis aviditas, viventis Beneficium postulando; damnabilis est quoque Collatoris facilitas illud promittendo; nam jure reprobantur hujusmodi petitiones, ac promissiones; uti constat ex hac Bonifacii VIII. Constitutione (d): *Quia tamen*, inquit, *sicut experientia docuit, promissiones hujusmodi, quæ per importunitatem nimiam, per quam non concedenda multoties conceduntur, & per ambitionem improbatam, ut plurimum extorquentur, aperitur via sub tali palliatione verborum ad promittenda damnabiliter contra Lateranense Concilium Beneficia vacatura mortis alienæ, votum ingeritur, & Ecclesiis, ac Prælatis, & personis Ecclesiasticis gravamina plurima inferuntur, nos malis hujusmodi, & animarum periculis occurrere cupientes, promissiones easdem & alias quascumque sub quovis modo ac forma verborum de cætero faciendas, per quas directe, vel indirecte aperiri via valeat ad Beneficia vacatura, authoritate Apostolica penitus reprobamus, & omnino viribus vacuamus, decernentes per eas, vel ipsarum aliquam ad providendum alicui nullum deinceps quomodolibet obligari.*

(d) Bonifac. VIII. in cap. Detestanda. 2. De Concessione Præbendæ & Ecclesiæ non vacantis in 6.

Ob eam quoque rationem ex vigesima regula Cancellariæ Romanæ; qui vivente Titulari Beneficium requisivit, quasi per obitum vacans, de eo provideri non potest, etsi reipsa in posterum vacet, & pro hac vice ad illud fit inhabilis. Hinc etiam juxta receptam in Gallia vigesimam octavam Cancellariæ regulam, *de verosimili notitia*, quæ accurate observatur, ut advertit Rebuffius (e) invalidæ sunt Beneficiorum provisiones, si inter Titularis obitum, & provisionum datam diem, non sufficiens interfuerit temporis intervallum, ut Collatoribus notificari possit Beneficii vacatio.

(e) Petrus Rebuffus in praxi Beneficiorum in 28. reg. Cancell. Rom.

CASUS VII.

ARSACIUS, cognito Ludovici Senis consilio de resignando Prioratu suo Curato, cui ob graves annos ministrare nequit, Collatorem rogat, ut sibi resignationem hanc procuret: Collator vero Ambrosium mandat, ut rem verbis suis Ludovico proponat, qui eo libentius propositæ pro Arsacio resignationi assentitur, quod is sibi perquam familiaris esset: at Ambrosius Collatori respondens, ipsum orat, ne improbet, si Beneficium pro seipso a Ludovico postulet; tum assentiente Collatore, Ludovicum denuo adit Ambrosius, petitamque pro se Beneficii resignationem obtinet. Qua de re quæritur, utrum Ambrosius nullum peccatum, nullamve in Arsacium injustitiam admiserit?

RESPONS.

Certum est, Ambrosium duo admisisse peccata; alterum infidelitatis, viro probo indignæ, ac speciatim in Sacerdote, potius quam in alio damnabilis, qua ex prava cupiditate Beneficii resignationem ad se convertit, opera sua jam Arsacio promissi, cui proinde injuriam intulit, ipsum re certa privando ex mala fide hanc ejus agendi rationem damnat ista sola Scripturæ regula generalis, (f) quam in Evangelio Christus etiam confirmavit: *Quod ab alio oderis fieri, vide, ne tu aliquando alteri facias.* Ipse namque in alio haud dubie damnaret facinus, quod in alium admisit.

(f) Tobiæ 4. 16. Matth. 7. 12. Luc. 6. 31.

Alterum, quod commisit peccatum, est superbiæ. Nam ex sancto Thoma (g) præsumptionis est & superbiæ Beneficium postulare, cui annexa est animarum cura, cum postulando præsumit, se esse dignum, qui tremendo fidelium regimini præficiatur, ac Pastoris onera digne subire possit. Existimamus itaque, quod Ambrosius optimum factu ducat, Episcopum suum, exposita sincere tota rei serie, consulere, ejusque consiliis accurate stare.

(g) S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 5. ad 3.

CASUS VIII.

GOMBERTUS, Curati Beneficii præsentator, Petrum ac Paulum ad illud nominavit, data Episcopo, quem libuerit, eligendi facultate. Novit Episcopus, bonis atque Christianis Petrum esse moribus, sed modica scientia: Paulus econtra, facto doctrinæ suæ periculo, Theologicis rebus apprime eruditum se præbuit; verum a paucis diebus e diuturna in Italiam, Poloniam & Germaniam peregrinatione, nullo de vita & moribus testimonio munitus revertitur. Unde Episcopus Petrum elegit, ac prædictum Beneficium ipsi contulit. Nunquid ex debito officio se gessit Episcopus?

RESPONS.

Certum est, ex Fagnano, cum Clericum, qui bonis sit moribus, licet modica scientia instructus, esse anteponendum illi, qui, cum sit doctior, non adeo bonis moribus prælucet; quare, si constaret, Paulum esse pravis moribus, Petrus esset ipsi præferendus: quod etiam, ut videtur, in casu proposito fieri debet, cum nullum vitæ sapienter actæ testimonium Paulus Episcopo proferat: Ratio est, quia illicitum est, ubi de fidelium salute agitur, omne periculum, cui tamen se committeret Episcopus, Paulum de Beneficio providens, cujus ignota est sibi probitas; imo potius suspecti pravi mores esse debent. His addimus, diuturnis raro sanctificari quempiam peregrinationibus, quæ mentem dissipant, curiositatem atque morum licentiam fovent. Hanc fuisse Sacræ Congregationis Concilii decisionem testatur Fagnanus (h): *Sacra Congregatio*, inquit, *censuit præferendum eum, cujus mores noti probatique sunt ei, cujus vita ignoratur prorsus, licet doctior sit.*

Hanc sententiam confirmat ista ejusdem Fagnani regula (i), potiorem videlicet habendam esse rationem sanctitatis Prædicatorum, quam eruditionis, quia, ut ait S. Gregorius Magnus (k): *Ad amorem Dei & proximi plerumque corda audientium plus exempla, quam verba excitant; Nemo quippe in Ecclesia nocet amplius*, inquit idem S. Gregorius (l), *quam qui perverse agens nomen, vel ordinem sanctitatis habet:* Cujus rei hanc rationem affert S. Pontifex, quia (m) *cujus vita despicitur, restat, ut ejus prædicatio contemnatur.* Hanc etiam Baldus addit rationem, quia doctissimi plerumque minori sunt humilitate, cum tamen ad veros per humilitatem fiat ascensus honores (n).

(h) Fagnan. in c. Eam te. de ætate, & qualitate &c. n. 18.
(i) Fagnan. ibid.
(k) Abbas in c. Inter cætera. de officio ordinarii n. 2. vers. nota ibi potentes.
(l) S. Greg. Hom. 39. in Evang. sub fin. Idem S. Greg. 1. part. pastoral. c. 2. in Can. Nemo. 2. dist. 8.
(m) Idem. Hom. 12. in Evang.
(n) Baldus in Canon. Cum cunctis. 7. de elect. n. 13.

Vide { BENEFICIARIUS. COLLATIO. CONFIDENTIA. DEMISSIO. DEVOLUTUM JUS. OFFICIUM DIVINUM. PATRONUS. PERMUTATIO. RESIGNATIO. SIMONIA. TRANSACTIO. }

BLAS-

BLASPHEMIA.

BLASPHEMIA generaliter ſumpta, eſt *injurioſa in deum locutio:* (*a*) quæ, *ſi conſiſtat in corde*, inquit Sanctus Thomas, (*b*) *eſt cordis blaſphemia.: ſi jam exterius prodeat per locutionem; eſt oris blaſphemia*. Prima definitur: *Contumelioſa in Deum locutio externa* (*c*); & ſecunda dicitur: *Contumelioſa in Deum locutio interna*: quæ definitio probatur ex his Pſalmi verbis: (*d*) *dixit inſipiens in corde ſuo: Non eſt Deus*.

(*a*) Polman. brev. theol. p. 2. 2. n. 993.
(*b*) S. Th. 2. 2. q. 3. art. 1. in corp.
(*c*) Polman. ibid.
(*d*) Pſal. 13. 1.
(*e*) Polman. ibid. n. 997. & 998.

Blaſphemia in duas ſpecies dividitur: altera immediata, quæ Deum in ſe ipſo attingit: altera mediata, quæ profertur in Sanctos, & in Deum cadit, cujus gloria, & ſumma bonitas fulget in Sanctis ſuis (*e*).

Blaſphemia directe reſpicit Divinitatem, ſcilicet Deo tribuendo, quod ei convenire non poteſt, uti injuſtitia, aut crudelitas, vel de ipſo negando, quod ei proprium eſt, qualis eſt providentia. *Contumelioſa de Deo aſſirmatio, vel negatio*. Nam, ut ait Sanctus Thomas, (*f*) *Nomen Blaſphemiæ importare videtur quandam derogationem alicujus excellentis bonitatis, & præcipue divinæ...... Quicumque ergo vel negat aliquid de Deo, quod ei convenit, vel aſſerit de eo quod ei non convenit, derogat divinæ bonitati*.

(*f*) S. Th. 2. 2. ſupra cit.

Aliquando unam tantum ex perſonis Sanctiſſimæ Trinitatis attingit crimen illud. In Patrem blaſphemare cenſetur, qui ex paſſione & iracundia profert blaſphemias: in Filium, cum ex ignorantia, ut Sanctus Paulus: (*g*) *Prius blaſphemus fui, ... ignorans feci in incredulitate*: in Spiritum Sanctum, cum ex malitia & contra cognitam veritatem; opera nimirum Dei Cacodæmoni adſcribendo, ut Judæi, qui de Chriſto dicebant: (*h*) *Hic non ejicit dæmones, niſi in Beelzebub principe dæmoniorum*. Quæ ſpecies blaſphemiæ a Theologis *blaſphemia enunciativa* dicitur.

(*g*) 1. Tim. 1. 13.
(*h*) Matth. 12. 24.

Alia eſt blaſphemia, quæ imprecativa nominatur, qua malum aliquod Deo deſideratur: cujus blaſphemiæ ſoli damnati, & deſperati proprie ſunt capaces.

Denique eſt blaſphemia quædam, quæ *Blaſphemia dehoneſtativa* nuncupatur, qua nimirum dehoneſtantur ſacra corporis Chriſti membra. Crimen illud vulgo admittunt, qui per mortem, per caput, aut quodvis aliud Chiſti membrum blaſphemant.

Blaſphemia quælibet, deliberate commiſſa, eſt peccatum mortale ex Sancto Thoma, (*i*) qui illud probat ex his Scripturæ verbis: (*k*) *Qui blaſphemaverit nomen Domini, morte moriatur*. Ex quibus ita colligit S. Doctor: (*l*) *Pœna mortis non infertur niſi pro peccato mortali. Ergo blaſphemia eſt peccatum mortale*.

(*i*) S. T. ib. a. 2. ad. 1.
(*k*) Leviti. 24. 16.
(*l*) Idem ib. in argum. Sed contra.

In Gallia quidem non morte, ſed multis aliis pœnis afficiuntur probroſis, uti mulcta honoraria, terebratione linguæ cum ferro calido, & remis. Nihilominus Blondelius in Bouchelium, quinque refert Arreſta Capitalia in Blaſphematores lata; primum a Pariſienſi Senatu 21. Octob. anno 1545. Secundum & tertium ab eodem Senatu 21. Junii anno 1600. & 20. Martii anno 1646. Quartum a Parlamento Gratianopolitano 7. Auguſti anno 1663. & quintum a Parlamento Burdigalenſi 7. Septembris an. 1660.

CASUS PRIMUS.

PROCLUS, Sancti Mamerti Parochus, Gilberti Parochiani ſui confeſſionem audiens, ſe accuſantis, quod magno preſſus dolore impatienter dixiſſet, a Deo ſe injuſte haberi, ipſum quaſi de gravi, quam protulerat, blaſphemia acriter objurgavit; cui retulit Gilbertus, ſe non exiſtimare, quod blaſphemiam protuliſset, ſed impatienter ſe geſſiſset. Nunquid pro Parocho ſtat ratio, ac Gilbertum tanquam blaſphemum in pœnitentiæ injunctione habere debet?

RESPONS.

Blasphemiam vere protulit Gilbertus: blaſphemia enim, ſecundum proprium ſenſum, nihil eſt aliud, quam contumelioſa in Deum locutio, ſeu aliquam ex ipſius perfectionibus negando, aut aliquam ipſi imperfectionem adſcribendo; ſeu, ut loquitur Sanctus Thomas (*m*): *Nomen blaſphemia importare videtur quandam derogationem alicujus excellentis bonitatis, & præcipue divina: Deus autem .... eſt ipſa eſſentia vera bonitatis, unde quidquid Deo convenit, pertinet ad bonitatem ipſius, & quidquid ad ipſum non pertinet, longe eſt a ratione perfecta bonitatis, quæ eſt ejus eſſentia: quicumque ergo vel negat aliquid de Deo, quod ei convenit, vel aſſerit de Deo, quod ei non convenit, derogat divina bonitati*. Circa illud obſervandum, quod, ſi qui de Deo ſic loquitur, veram eſse interius arbitretur locutionem ſuam, quod homini Chriſtiano raro uſu venit, tum ejus blaſphemia eſset conjuncta cum hæreſi & infidelitate, uti eſse cum impietate: 1. Si blaſphemiam deteſtando, aut maledicendo in Deum aut aliquod ex ejus attributis contemnendo proferret: 2. Si execrando de ſacris corporis Chriſti membris loqueretur, quod plerumque blaſphematoribus accidit: *Qui Redemptorem ſuum turpiter inhonorantes*, ut loquitur Trecenſe Concilium anno 1427. *deteſtabilia in ejus blaſphemiam faciunt juramenta, puta per carnem ſuam, per ſanguinem; per mortem, per plagas, per caput, per viſcera, vel aliud concernens ejus huma-*

(*m*) S. Th. 2. 2. q. 13. art. 1.

humanitatem, jurantes, & ipsum Redemptorem nostrum, pro nobis omnibus in cruce mortem passum, iterum crucifigunt. De quo crimine sic statuunt antiqui Canones: *Si quis per capillum Dei, vel caput juraverit,* inquit unus ex his Canonibus (a), *si in Ecclesiastico ordine est, deponatur; si Laicus, anathematizetur.* Eadem a Justiniano Imperatore (b) statuitur pœna mortis in detestandos illos blasphematores; conformiter ad antiquam Legem, qua lapidibus opprimendus erat, qui nomen Domini sui blasphemavisset (c): Unde patet, quam tetrum crimen sit blasphemia, & quanti intersit Confessariorum, singulas hujusmodi peccatorum circumstantias perpendere, eorumque habitum, qui ea commisere, ut facilius ad eorum emendationem, & de injungenda pœnitentia, & proponendis in futurum remediis judicent.

(a) can. Si quis 1. 10. 22. q. 1.
(b) Novella 77. authenticorum collat. 6. t. 6.
(c) Levit. XXIV.

Juvat hic addere, 1. a Pastoribus atque Confessariis eos esse monendos, quorum conscientia ipsis commissa est, quod, licet hujusmodi peccata non fiant cum intentione contemptus, aut contumeliæ in Deum, nec proinde sint formalis blasphemia, attamen virtualem, ut loquuntur Theologi, blasphemiam admittunt, quod audientibus, qui non de eorum sensu, nisi ex verbis judicant, scandalum præbeant.

2. Multos blasphema verba sæpe proferre, quæ talia non existimant, ob defectum attentionis; qualia sunt hæc: 1. Hoc verum est, uti Deus est, aut in Cœlo est: 2. Hoc non minus verum est, quam Christus est Deus: 3. Hoc verum est, ut Ecclesia. 4. Mi Deus, quid tibi mali feci, ut tam dure me excipias. 5. An Deus est? 6. Omnia casu, aut fato quodam eveniunt; & alia similia, seu in Deum, aut Beatam Virginem, aut Sanctos ipsos,

3. Reges Christianissimos severitate plenas in blasphemos homines pœnas constituisse 1. Eos pœna corporea, & mulcta pecuniaria puniri voluit Sanctus Ludovicus. Quod idem statuunt Constitutiones, Molinensis, Henrici III. 4. Decembris anno 1581. Ludovici XIII. 10. Novembris an. 1617. Philippi Valesii an. 1347. Caroli VII. 14. Octobris anno 1460. Ludovici XII. 9. Martii an. 1510. & Henrici II. 5. Aprilis 1546. constituunt edicta, ut blasphemi ad ignominiosum cippum devinciantur, & ob repetitam culpam labra diffindantur; quæ si pœnæ non sufficiant, abscinderetur lingua ipsa: quas antiquas Constitutiones executioni demandari a judicibus Regiis volunt Constitutiones Aurelianensis (d), & Blesensis, (e), indicta etiam officiorum suorum privatione. Denique Ludovicus Magnus non minus severe, quam antecessores sui, blasphemos illos duris legibus coercuit, quarum justitiam permagni interest, ut norint illi homines, quo ab his flagitiis saltem pœnarum timore deterreantur. Innumera hic omittimus Parlamentorum Arresta, quæ apud Arrestographos legi possunt, inter quos D. Brillon 31. numerat, quorum antiquissimum est an. 1434. & recentissimum an. 1695.

(d) Constit. Aureli a. 23.
(e) Constitut. Blesensis a. 3.

CASUS II.

NUNQUID mortaliter toties peccat Hermocrates, miles, qui blasphemias a quatuor, aut quinque annis proferre, ita est asuetus, ut eas absque attentione sæpe, ac sine deliberatione proferat?

RESPONS.

Authoritate sua, paucis additis, difficultatem hanc solvet Sanctus Thomas (f): *Blasphemia potest absque deliberatione ex surreptione procedere,* inquit S. Doctor: *Uno modo, quod aliquis non advertat hoc, quod dicit esse blasphemiam. Quod potest contingere, cum aliquis subito ex aliqua passione in verba imaginata prorumpit, quorum significationem non considerat: & tunc est peccatum veniale; & non habet proprie rationem blasphemiæ. Alio modo, quando advertit hoc esse blasphemiam, considerans significata verborum: & tunc non excusatur a peccato mortali; sicut nec ille, qui ex subito motu iræ aliquem occidit juxta se sedentem.*

(f) S. Th. 2. 2. q. 13. a. 2 ad 3.

Ut in casu proposito recte intelligatur doctrina Sancti Doctoris, observandum blasphemiam indeliberatam a duabus causis procedere posse: prima est, subita passio, qua omnis tollitur advertentiæ locus ad verborum significationem, quæ proferuntur; & in hoc sensu asserit Angelicus Doctor verba illa non esse peccata, quia *non habent proprie rationem blasphemiæ*: Secunda causa blasphemiæ indeliberatæ est pravus contumeliosa in Deum verba proferendi habitus; atque ut de peccato blasphemi rectum in hoc casu feratur judicium, duplex est ejus status distinguendus: nam si actu de præteritis blasphemiis sincere pœniteat, ac pravum emendare habitum, ejusque vitia castigare totis viribus contendat, tunc justa de causa credi potest, eum in hoc casu a peccato, saltem mortali, excusari posse, quia blasphemum verbum etiam ex ore actu pœnitentis inconsiderate exire potest. At vero, si præteritarum blasphemiarum eum non pœniteat, aut saltem mediocri eorum dolore contentus, ad emendationem sui pravi habitus totis viribus non incumbat; tunc a peccato mortali vindicari non possunt blasphema ejus verba; quia, licet in se sint involuntaria, sunt tamen voluntaria in sua causa, hoc est, in habitu, qui voluntarius est; ubi eum eradicare peccans non conatur. Id docet Angelicus Doctor (g) his verbis: *Aliquid potest esse voluntarium, vel secundum se, sicut quando voluntas directe in ipsum fertur, vel secundum suam causam, quando voluntas fertur in causam, & non in effectum. Quam rem hoc exemplo confirmat Sanctus Doctor, ut patet in eo qui inebriatur; ex hoc enim quasi voluntarium ei imputatur, quod per ebrietatem committit,*

(g) Idem 1. 2. q. 77. a. 7. in corp.

Ex dictis itaque, colligendum, quod si Hermocrates blasphemias proferre asuetus, horrendum hunc habitum eradicare non serio contendat, tot admittit mortalia, quot profert blasphema verba: at si pravam hanc consuetudinem in melius emendare laboret; ex indeliberatis blasphemis prolatis, non fit reus peccati, saltem mortalis.

CALIX

CALIX SACER.

DICITUR hoc nomine vas sacrum, in quo Sacerdos in altaris sacrificio vinum consecrat.

Ab initio lignei calices fuere in usu, ut notat Sanctus Thomas (*a*), qui, ut id asserat, Canonem laudat a Concilio Triburiensi (*b*) depromptum, quem refert Gratianus; (*c*) addit Sanctus Doctor; a Zephirino Papa fuisse statutum, ut vitrei adhiberentur calices (*d*), ac tandem ab Urbano argentei, in necessitate tamen stanneorum licitus est usus (*e*) qui diutissime viguit: cum & ipsi in adolescentia nostra hunc usum satis communem in Parœciis vidérimus. Nunc vero, cum major est argenti copia, prohibitus est stanneorum calicum usus, nisi ob nimiam paupertatem, & concedente Episcopo, sed omnes aurei debent esse, vel argentei.

(*a*) S. Th. 2. p. q. 83. a. 3. ad 6.
(*b*) an. 895.
(*c*) Conc. Tribur. in c. Vasa 44. de consecrat. dist. 1.
(*d*) cit. can.
(*e*) Conc. Rhemens. an. 813. in can. ut Calix 55. dist. cit.

Calix consecrari debet ab Episcopo, qui in hac consecratione uti debet sacro Chrismate, ut constituit Innocentius III. (*f*) Sancti Sylvestri nixus exemplo: quam consecrationem peragere potest, simplici si lubet, feria, ut quolibet alio die.

(*f*) Innocen. III. c. Cum venisset. unic. de Sacra unct. L. I. t. 13

Consecrationem non amittit calix, *nisi perdat formam principalem*, ut loquitur Fumus: (*g*) hoc est, cum adeo fractus est, ut eo jam uti non liceat, *quia destructa forma, jam non est calix*, inquit Sylvester (*h*), aut mutatur ejus superficies, ut si calix argenteus deauretur, ut vult Paludanus.

(*g*) Bartholom. Fumus. V. Calix n. 2.
(*h*) Sylvest. V. Calix. q. 2.

CASUS PRIMUS.

FIRMINUS, a paucis diebus de Parœcia provisus, potestne uti ad celebrandum, stanneo calice, qui solus ob Ecclesiæ suæ paupertatem suppetit?

RESPONS.

Calicem hunc ad sacrificium adhibere potest Parochus ille absque peccato; modo in Diœcesi sua non sit contraria constitutio. *Unisquisque Sacerdos*, inquit Innocentius IV. in Bulla sua 26. Mart. anno 1254. (*i*) *in aureo, vel argenteo solum, aut saltem stanneo calice sacrificet*. Primis quidem Ecclesiæ temporibus vasa sacra lignea, aut vitrea, ut testantur Sanctus Hieronymus, Vvalafridus Strabo, Gratianus, & alii multi (*k*). Sed a multis sæculis obsolevit eorum usus ille: & aurei calices, vel argentei, aut saltem stannei adhiberi solent, non solum a Bulla Innocentii IV. ad instructionem Episcoporum seu Græcorum, seu Latinorum Insulæ Cypriæ data, sed etiam a prohibitione Concilii Rhemensis his verbis (*l*) *Ut calix Domini cum patena, si non ex auro, omnino ex argento fiat, ... si quis autem tam pauper est, saltem vel stanneum Calicem habeat. De ære, aut ex aurichalco, non fiat calix: quia ob vini virtutem eruginem parit, quæ vomitum provocat. Nullus autem in ligneo, aut vitreo calice præsumat Missam cantare.*

(*i*) Innocent. IV. in Bulla sub Catholicæ §. 3. in Bullar. tom. I. p. 128.
(*k*) S. Hieronym. epist. 4. Walafr. Strabo de rebus eccl. c. 24. Gratianus ex conc. Tribur. an. 895. c. 18. in can. Vasa. 44. de consecrat. dist. 1. disp. L. I. de Euchar. adota. c. 8.
(*l*) Conc. Rhem. c. 6. in can. Ut Calix 45. de consecrat. dist. 1.

CASUS II.

EMILIUS, Sacerdos, inauratum de novo calicem suum a consecratione non excidisse contendit, quod auratura calicis capedunculæ seu cyatho nullum damnum, imo potius ornamentum, mutato tantum ejus colore attulerit. Nunquid pro eo stat ratio, atque calix ille nova indiget consecratione?

RESPONS.

Calix Emilii ex additione auraturæ consecrationem suam amisit, qua proinde de novo indiget ad usum. Decisionis hujus istam ex Joanne de Anania rationem profert Sanctus Antoninus (*m*): *Item secundum Archidiaconum*, inquit Sanctus Archiepiscopus, *si calix argenteus consecratus deauretur postea, quia aliam superficiem habet, & consecratio fit in superficie, indiget consecratione.*

(*m*) S. Anton. 3. p. Sum. Th. t. 13. c. 6. §. 5.

Sancto Antonino assentitur Sylvius: *Si Calix consecratus deauretur*, inquit hic Theologus (*n*) *indiget nova consecratione .... quia etsi idem calix secundum rem, non est tamen idem secundum usum sacrum.* Quod probat ex allata superius ratione: *Cum enim chrismatica unctio adhibeatur calici intrinsecus*, subjungit, *ejus consecratio consistit in superficie interiori: nova autem deauratio interior facit novam superficiem, quæ speciem sanguinis debet immediate continere ..... idemque judicium est de patena, si post consecrationem deauretur.*

(*n*) Sylvius in 3. p. Sum. Th. q. 83. a. 3. quæsito 6. post. med.

CASUS III.

POSTULAT Innocentius, Sacerdos, utrum calix, quem de novo inauratum ad Sacrificium adhibuit existimans, eum a consecratione sua non excidisse, nova indigeat consecratione; an vero ex ipso usu consecratus censeri debeat?

RESPONS.

Existimamus, Innocentii calicem habendum esse consecratum, ex immediato sanguinis Christi contactu, ac proinde iterata non indigere consecratione. Decisionem hanc adstruit Sanctus Augustinus his verbis (*o*): *Nos pleraque instrumenta, & vasa ex hujusmodi materia, vel metallo habemus in usum celebrandorum Sacramentorum, quæ ipso ministerio consecrata: Sancta dicuntur in ejus honorem, cui pro salute nostra inde servitur.* (*p*)

(*o*) S. Aug. enar. in Psal. CXIII. serm. 2. n. 6.
(*p*) De Sainte Beuve tom. II. cas. 78.

CASUS IV.

NUNQUID in eo peccavit Diomedes, uti scrupulus ipsi injectus est, quod sacra fecerit cum calice, cujus cyathus a pede in modum cochleæ confictо fuerat sejunctus, nec tamen calix post separationem iterum fuerat consecratus.

RESPONS.

Sanctus Antoninus (*q*) refert, sensisse Paludanum, talem calicem amittere suam consecrationem: *Si autem scyphus calicis a pede ex toto separatus est, licet fractus non sit, ut puta quia junctura tornatilis consecratione indiget.* Hæc Petrus de Palude. Idem sentiunt Gavantus, Sylvester de Prierio, & alii nonnulli.

(*q*) S. Anton. 3. p. Sum. Th. t. 13. c. 6. §. 5.

Attamen, quia ex usu, etiam ab Episcopis tolerato, hodie adhibentur, non solum in externis missioni-

sionibus, sed Urbibus, & Provinciis hujusmodi calices, quorum pes a scypho separari potest, & reipsa separatus est; dicendum ex hoc usu non novam requiri consecrationem. Ita sentit Author Moralis Diœcesis Gratianopolitanæ, (a) qui hujusce rei hanc affert rationem, quod nulla Lege prohibeantur hujusmodi Calices, aut eorum usui derogetur, cum a pede cyathus fuit separatus. Hæc est etiam Sylvii (b) post Fumum in Aurea Armilla, Azorium; Suarem, Barbosam, aliosque permultos (c) sententia: *Si tamen esset Calix tornatilis*, inquit ille Theologus, *ita per artem factus, ut pes a Cyatho posset separari, dicendum est, quod per separationem non perderet consecrationem ...... quia per ejusmodi separationem non diceretur calix frangi, vel scindi*. Unde colligimus, Diomedem in casu proposito ad usum calicem suum absque peccato adhibere potuisse, nec per separationem pedis a Cyatho, absque fractione scilicet factam, iterata indigere consecratione.

Vide. SIMONIA casu Eustratius.

(a) De Genet. Th. Mor. to. 2. tr. 5. c. 7. de 8
(b) Franc. Sylvius in 3. p. S. Th. q. 83. a. 3. quæst. 6.
(c) Barthol. Fumus in Armilla: Et Emma. Sa. v. Calix. Joan. Azorius Inst. Mor. c. 28. Suarez. d. 81. Aug. Barbosa allegat. 26. n. 40. &c.

CALUMNIA.

CALUMNIA definiri potest, *falsa, & malitiosa impositio criminis* (d) *quod* (crimen) inquit Cajetanus, *non sola pœnitentia absolvitur; sed oportet satisfacere offenso proximo*. Quod verum est, subjungit Sanctus Thomas (e) licet per errorem crimen illud admisisset calumniator; quia *homo non debet ad accusationem procedere, nisi de re omnino sibi certa, in qua ignorantia facti locum non habet*.

(d) Cajetan. in sum. v. calumnia.
(e) S. Th. 2. 2. q. 68. a. 3. ad 1.

CASUS PRIMUS.

AGILIUS, falso de homicidio ab inimico suo Arturo accusatus, non alia ratione calumniam hanc, quam instructa ipsi alia calumnia, obtundere potest; nunquid eam struere potest, salva conscientia, aut saltem absque mortali peccato ob eandem rationem, qua vi vim repellere licet ex jure naturæ?

RESPONS.

Certum est, Agilium a calumnia sibi ab Arturo imposita, ipsum calumniando, defendere non posse. Cum enim ex se malum sit calumnia, eam alia calumnia obterere non licet. *In causa criminali*, inquit Sanctus Thomas (f), *juramentum de calumnia est præstandum* (g); *ut habetur, extra de juramento calumniæ*, C. inhærentes: *quod non esset, si calumniose se defendere liceret. Ergo non est licitum accusato calumniose se defendere .... neque etiam aliquem dolum, vel fraudem adhibere: quia fraus & dolus vim mendacii habent, & hoc est se calumniose defendere*.

(f) S. Th. 2. 2. q. 69. a. 2. in arg. sed contra, & in Corp.
(g) Evitandas seu non dicendo, inquit Sylvius ibid.

Ratio, qua probari potest, non esse licitum, calumniam calumnia repellere, desumitur 1: Ex ipso mandato Christi, quo non solum vindictam illatæ ab ipsis injuriæ prohibet, sed potius sic jubet (h): *Orate pro persequentibus, & calumniantibus vos*. 2. Ex eo, quod negativum est præceptum, quo prohibetur falsum testimonium, ac proinde obligans omni tempore, atque circumstantia absque ulla exceptione, vel restrictione: ita ut cum Sapiente (i) vere semper dici possit: *Qui condemnat justum abominabilis est apud Deum*. Unde vult Ecclesia, ut *Episcopus accusatores fratrum excommunicet*, inquit Concilium quartum Carthaginense (k) sub Anastasio Papa. *De his, qui falso accusant fratres suos, placuit eos usque ad exitum non communicare*, inquit Arelatense Concilium primum (l); idem statuit secundum ejusdem nominis isto, quod refert Gratianus, decreto (m): *Eos, qui fratribus capitula objecisse convicti fuerint, placuit usque ad exitum non communicare .... nisi digna satisfactione pœnituerint*. Non alio modo loquitur Matisconense I. sub Pelagio II. an. 581. (n). *De his vero*, inquit, *qui innocentes coram principe, aut judicibus accusare convicti fuerint, si Clericus honoratior fuerit, ab officii sui ordine degradetur, si vero sæcularis communione privetur*.

(h) Matth. V. 44.
(i) Proverb. XVIII. 15.
(k) conc. Carthag. IV. can. 53.
(l) conc. Arelat. I. can. 14.
(m) conc. Arelat. II. in c. eos qui 3. q. 10.
(n) conc. Matiscon. I. Ca. 1

Uno verbo adeo certa & constans hæc doctrina, ut alias ejus afferre probationes non sit necesse. Verum abs re non erit, quorumdam hanc addere propositionem Casuistarum: *Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen, ut suam justitiam & honorem defendat: & si non sit probabile, vix ulla opinio erit probabilis in Theologia*. Doctrinam hanc, petentibus Belgii Episcopis, censura sequenti anno 1657. notavit inclyta Lovaniensis Universitas: *Ne umbram quidem præfert probabilitatis, sed cumulum complet temeritatis, spatiosam calumniatoribus portam aperiens* (o). Anno sequenti propositionem eandem condemnavit Facultas Theologiæ Parisiensis in libro inscripto: *Apologia pro Casuistis*; cujus Author eam probabilem affirmabat; eamque declaravit *falsam, scandalosam, & periculosam*, 3. Septembris insequentis: eandem his terminis notavit RR. DD. de Gondrin Senonensis Archiepiscopus. *Discastili doctrina, quam hic Scriptor probabilem asserit speculative, apud judices etiam in praxi, semper & ubique est falsa, scandalosa, erronea, Dei verbo, ac Decalogi præceptis certissime repugnans*. Denique Cadurcensis Episcopi 20. Decembris eandem propositionem damnantis exemplum secuti sunt alii plerique Galliæ Episcopi, quorum censuras confirmavit Innocentius XI. 2. Mart. anno 1679. damnata hac propositione quadragesima tertia inter sexaginta quinque, quas censura notavit: *Quid non nisi veniale sit, detrahentis authoritatem magnam, sibi noxiam falso crimine elidere?*

(o) Colloq. Lucon. tom. 2. Colloq 49. q. 1.

CASUS II.

ALDRICUS, vindictam in Parochum suum meditans, falso ipsum crimine insimulavit, atque ob eam rem apud notarium, nomine Mariæ, libellum querelarum composuit, quo de revelata confessione Mariæ accusabatur Parochus: quæ apud notarium vocata, querelam hanc negavit: at notarius cum Aldrico consentiens, libellum tamen querelarum nomine Mariæ formavit; cui subscripsere duo testes falsi, ac pecunia conflati. Aliquanto post Aldricus ad fatendam querelam nomine suo factam, pro ducentis libris Mariam pellexit; quo facto ad diversa tribunalia capitaliter delatus est Parochus, cui infensus loci Dominus fuit, aperte falsis illis accusatoribus favendo. Denique Maria ab Officiali 200. libris eleemosynarum pro vicino Xenodochio damnata est, simulque Parochum innoxium de accusatione falso allegata in libello, coram tribus ejus amicis in Curia Officialitatis confiteri; cujus confessionis publicum instrumentum, ex altari Missæ Parœcialis coram populo legendum Parochus haberet, & omnibus litis impensis. Denique Judex capitalis, apud quem res pariter delata fuerat, Mariam quoque mulcta honoraria, omnibusque litis sumptibus damnavit. Verum Aldrici, atque Domini Loci favori confidens Maria ab utraque sententia appellavit. En factum.

Qua de re quæritur. 1. Utrum Maria tuta conscientia a duabus sententiis appellare potuerit; an vero iis assentiri debuerit. 2. Utrum defectu Mariæ, quæ omnibus fortunæ bonis destituta est, ad omnes Parochi impensas & adscriptos ipsi litis sumptus teneantur Aldricus, notarius, testes subornati, & ipse loci Dominus.

RESPONS.

Dicimus 1. Mariam absque peccato, a duabus hisce sententiis provocare non potuisse, quæ videlicet, suppo-

ſuppoſita Parochi innocentia, ſunt æquiſſimæ. *Cum appellationis remedium*, ut docet Innocentius III. in quadam Conſtitutione in Lateranenſi Concilio œcumenico facta, *non ſit ad defenſionem iniquitatis, ſed ad præſidium innocentiæ inſtitutum* (*a*) ſeu in Civili, ſeu in Canonica Juriſprudentia. Quod idem docet Sanctus Bernardus his verbis (*b*): *Iniqua autem omnis appellatio, ad quam juſtitia inopia non coegit*, ait Sanctus Doctor, *appellare, non ut graves; ſed non graveris, licet...... qui igitur non gravatus appellat, liquet, quia aut gravare intendit, aut tempus redimere. Non eſt autem ſuffugium appellatio, ſed refugium*, Atqui Maria de duabus ſententiis in ſe latis conqueri non poteſt: quippe quæ de Parochi innocentia erat convicta, ipſique intentatam ſuo nomine falſam accuſationem, ſola ſpe 200. librarum illecta diffiteri noluit.

(*a*) Innoc. III. in cap. Cum ſpeciali 61 de appellationibus recuſatis & relationibus l. 2. t. 28.

(*b*) S. Bern. l. 3. de conſiderat. c. 2.

2. Si Maria omni re familiari ſit deſtituta, ac proinde impenſas ſuas ac damna ſibi illata, ab ea repetere non poſſit: Parochus; ad eorum reſtitutionem in ſolidum tenentur notarius, duo falſi teſtes, & ipſe loci Dominus, conſcii nimirum, & participes calumniæ ab Aldrico in Parochum innoxium confictæ. Aliter a participatione Sacramentorum arceri debent, cum inſuper debitam coram Deo & Parocho, & populo ſatisfactionem reddere teneantur. Parem difficultatem ob allatas rationes ſic ſolvit Doctor Sorbonicus 16. Martii an. 1670. (*c*).

(*c*) De Sainte Beuve. tom. 2. Caſ. 172.

CASUS III.

GONDULPHUS, in Occitania Oppiduli Judex Regius, ſeipſum abſque cauſa diffamavit, grave crimen, non commiſſum a ſe; confitens, cujus tamen erat valde ſuſpectus. Nunquid id ipſum præſtare potuit abſque peccato mortali in charitatem & juſtitiam; & teneturne coram Deo illatam ſibi injuriam, atque infamiam reparare; præcipue ſi iſta confeſſione, ab avunculo ſuo & benefactore ſuo, vero illius criminis authore, illud in ſe convertere voluit?

RESPONS.

Id ſtatim pro certo & inconcuſſo habendum principio, quod nimirum, ut Deo conſcientiæ noſtræ, ſic proximo famæ noſtræ integritatem debemus. Unde ſequitur 1. non adeo penes nos eſſe famam noſtram, ut eam ad libitum profundere, & ſine cauſa legitima amittere valeamus. 2. Amiſſione ſpontanea famæ noſtræ violari charitatem, & juſtitiam; ac proinde nos lethalis culpæ fieri reos, ubi de re gravi agitur. 3. Nos neceſſaria conſecutione teneri ad reparandam illatam nobis injuriam; crimen falſo nobis impoſitum diffitendo, omnique ratione, quam ſuggerere poteſt chriſtiana prudentia, utendo, ut id ipſum perficiatur, juxta principium illud ſe gerere debet Gondulphus in caſu propoſito.

Hanc deciſionem firmat Sancti Auguſtini authoritas dicentis (*d*): *Quiſquis a criminibus flagitiorum atque facinorum vitam ſuam cuſtodit, ſibi bene faciet. Quiſquis autem etiam famam, & in alios miſericors eſt: nobis enim neceſſaria eſt vita noſtra; alias fama noſtra*. Et alibi (*e*): *Propter nos*, inquit, *conſcientia noſtra ſufficit nobis: Propter vos fama noſtra non pollui, ſed pollere debet in vobis. Tenete quod dixi, atque diſtinguite. Duæ res ſunt conſcientia, & fama. Conſcientia neceſſaria eſt tibi; fama proximo tuo. Qui fidens conſcientiæ ſuæ negligit famam ſuam, crudelis eſt*. Hinc jubet Sapiens (*f*): *Curam habe de bono nomine: hoc enim magis permanebit tibi, quam mille theſauri pretioſi*: Et Chriſtus ipſe in Euangelio ſuo ita diſcipulis ſuis imperat (*g*): *Sic luceat lux veſtra coram omnibus hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in Cœlis eſt*.

(*d*) S. Aug. l. de bono viduit. c. 22. ſeu n. 27. in Can. Non ſunt, 56. 11. q. 3.

(*e*) Idem in c. Nolo 10. 12. q. 1.

(*f*) Eccli. 41. 15.

(*g*) Matth. V. 6.

Objici poteſt, quemlibet bonorum ſuorum legitimum habere Dominium, de quibus pro arbitrio poteſt diſponere, ac proinde de fama ſua. Sed vix reſponſionem meretur hæc objectio; nam, præterquam quod falſa eſt paritas, ut modo ex verbis Auguſtini oſtendimus aſſerentis nos famam noſtram proximo debere, quam abſque crudelitatis nota abjicere non poſſumus: nihil ex ea tamen effici poteſt, quod aſſertam a nobis veritatem infirmet: quia, licet privatus rerum ſuarum Dominium habeat, iis tamen abuti nequit: ut igitur bona, quantumvis ſua, diſſipare nequit nimia prodigalitate Gondulphus: ſic famam, cujus ultro ipſi tribueretur dominium, voluntarie & abſque cauſa abjicere non poſset, ſeipſum ficto crimine infamando, ac pernicioſo mendacio.

Præclaro nobis exemplo oſtendit S. Hieronymus, Chriſtiano potius mortem eſſe ſubeundam, quam tale proferendum mendacium. Nota eſt enim, quam refert, hiſtoria de muliere, quæ a viro ſuo de adulterio falſo inſimulata, crudelem ſubire necem Vercellis Pedemontii Urbe maluit, quam turpiter ſeipſam infamare ficti criminis confeſſione, quæque oculos ad Cœlum intendens exclamavit (*h*): *Tu teſtis es, Domine Jeſu, cui occultum nihil eſt, qui es ſcrutator renis, & cordis, non ideo me negare velle; ne peream: ſed ideo mentiri nolle; ne peccem..... cupio mori. Cupio invi'ſum hoc corpus exuere, ſed non quaſi adultera. Præſto jugulum. Mi autem intrepida excipio mucronem: innocentiam tamen mecum feram, non moritur quiſquis victurus occiditur*.

(*h*) S. Hier. ep. 49 ad Innocent.

Colligimus itaque, quod, cum oppidi Judex Regius ſit Gondulphus, & ſic perſona publica, ſe ipſum niſi in juſtitiam, & charitatem mortaliter peccando, voluntarie eo conſilio, infamare non potuit, ut integram avunculo ſuo famam ſervaret.

Idem a fortiori de homine privato dicendum, qui capitalis culpæ confeſſione, vitæ ſe, aut corporis mutilationis periculo committeret; aut qui ſe ipſum infamans, in alterum infamiam ſuam converteret, aut tandem qui apud omnes honore deſtitutus, neceſſariis officii ſui muneribus erga proximum defungi non poſset: in his enim omnibus caſibus fieret reus culpæ lethalis.

CAMPSOR.

CAMPSOR, ſeu Collybiſta, proprie loquendo, ille eſt, qui præſentem pecuniam cum alia præſenti pecunia, ſed diverſæ ſpeciei permutat cum legitimo lucro: hoc eſt, lucro, quod vi juſti tituli percipit, & *Cambium reale* dicitur, ut ab eo ſecernatur, quod *ſiccum* nominant, & quo injuſtum percipitur lucrum ob defectum legitimi tituli: quod explicatur ſimul, & damnatur ex Bulla inferius laudanda.

Duplex denuo diſtinguitur Cambii genus: ſcilicet Cambium *minutum*, & Cambium *locale*, quod ad nummularios pertinet.

Cambium *minutum* a Theologis definitur (*i*): *De manu ad manum permutatio pecuniarum diverſæ rationis*, ut argenteæ pro aurea, æreæ pro argentea, interdictæ in commercio pecuniæ pro publica, aureæ aut argenteæ pecuniæ externæ pro patria, & communi, aut denique argenti levis pro argento legitimi ponderis.

(*i*) Polman. Brev. Theol. p. 2. 2. n. 550.

Cambium *locale*, quod exercent nummularii, definitur. *Permutatio pecuniæ*

niæ præsentis pro absente, mediante Campsoris syngrapha; scilicet, cum nummulario præsens numeratur pecuniæ summa alio loco ex ejus syngrapha solvenda: Vide verbum *Nummularius*.

Cum Campsoris commercium pro conscientia sit periculosum ob fraudes atque astutias quæ in eo contra justitiam committi possunt, juvat eas scire conditiones, quæ in Cambio debent observari, quæ in Bulla Sancti Pii V. ea de re 18. Januarii an. 1571. data (*a*) continentur.

(*a*) S. Pius V. in Bulla In eam, 118.

Franciscus I. ex Constitutione sua an. 1540. Campsoribus prohibet sub pœna corporea, ne aurificibus nummos forfice recisos, & adulterinos vendant, neve cum iis societatem possint inire. Nemo tandem in Gallia Cambium exercere potest, nisi de titulo sit provisus ad illud exercendum.

CASUS PRIMUS.

MAXIMINUS, ex officio Campsor, pro monetæ Cambio, aliquod sibi lucrum retinet, V. gr. viator ad ipsum 1000. libras pecuniæ argenteæ, aut æreæ defert in auream permutandas, quas reipsa permutat Maximinus, unum aut alterum assem pro quolibet aureo sibi retinens: vel etiam Architectus pro solvenda mercede Lapidariorum, aliorumve artificum qualibet hebdomada centum aureos permutat in monetam, quam numerat dimidium assis, vel integrum assem pro quolibet nummo sibi servans: Nonne in foro conscientiæ licitum est illud commercium?

RESPONS.

Cambium illud, quod *minutum* Cambium dicitur, est licitum ex triplici ratione: 1. Ob laborem numerandi pecuniam datam, aut acceptam: 2. Ob locationem domus ad Cambium necessariæ, famulorumque sibi ministrantium numerum: 3. Denique ob indemnitatem legitimam, quam repetere possunt, ratione utilitatis aut commoditatis pecuniæ, quam numerant, V. gr. aureos pro nummis argenteis, aut nummos argenteos pro moneta ærea; ut patet in duobus exemplis allatis.

(*b*) S. Anton. 3. p. Sum. Th. t. 8. c. 3. init.

Id docet S. Antoninus (*b*): *Illud ergo, quod plus recipit Campsor*, inquit, *non recipit ratione mutui; quia ibi non est mutuum: nec quia pecunia vendatur, quia est invendibilis, ut dicit Archidiaconus, sed ratione laboris, quem subiit in numerando pecuniam, & expensarum, quas facit pro pensione & Ministris. Ratio enim laboris, & expensarum habenda est, extra de voto c. Magnæ.* Unde de se tale Cambium est licitum.

At necesse est, ut Campsoris lucrum sit modicum, alioqui, si excederet, foret injustum & usurarium. Modicum autem est hujusmodi lucrum, cum id tantum sibi Campsor retinet, quod Principis edicto sancitur, aut generali consuetudine, si publica desit authoritas, comprobatur: *Sed fit illicitum*, subjungit S. Antoninus, *vel quia plus accipiunt communiter, quam consuetum*. Sic autem Campsorum jura ex Edicto suo apud Fontem Bellaqueum 3. Martii an. 1554. ordinavit (*c*): *Si aurum dent pro moneta, poterunt pro quatuor denariis Turronensibus in nummum quemlibet; pariter si pro auro monetam numerent, poterunt retinere quatuor denarios Turonenses in quemlibet nummum.* Quod conforme est constitutioni præcedenti Francisci I. Blesis latæ 19. Martii an. 1540. (*d*) pro statuenda mercede hujusmodi Campsorum pro Cambio variarum monetarum. Si ergo statutam modo regulam sequatur Maximinus; aliquod sibi lucrum absque injustitia retinere potest.

(*c*) Edictum Henrici II a. 57. Fontanon. tom. 2. pag. 253.

(*d*) Fontanon tom. 2. pag. 123.

CASUS II.

VICTORINUS, Mercator: cognoscens Maximinum ex officio Campsorem ex eo commercio magnos quæstus percipere, idem ipse commercium suscepit, pro Cambio tamen pecuniarum, non aliam nisi quam jure non possunt, Campsores mercedem exigens: Nonne tuta conscientia id ipsum præstare potest?

RESPONS.

Mercator ille, licite commercium illud exercere potest, modo in ea sit regione, ubi a Principe non prohibitum, & justam tantum ex consuetudine sit & proborum ea de re sufficienter instructorum judicio mercedem exigat: at si in ea sit regione, ubi solis ex officio Campsoribus commercium illud fuerit concessum, aliis quibuscunque exclusis, illud licite exercere non potest, licet pro Cambio concessam ex constitutionibus mercedem solum accipiat; tunc enim Principis Edicto contradiceret, quod eo æquius est, quod si privatus quilibet idem exercere posset commercium, grave inde damnum Campsoribus immineret. Si igitur in Gallia maneat Victorinus, illud exercere non potest, quod ex Regum Edictis sit prohibitum. 1. Ex relata superius Francisci I. constitutione (*e*), quæ sic habet: *Juxta constitutiones nostras antiquas prohibemus Cambium exercere, ac monetas permutare, absque litteris nostris ad præfectos rei nostræ ærariis adscriptis, & ab ipsis verificatis sub pœna mulctæ arbitrariæ* (*f*). Eandem privatis defensionem constituit Edicto suo Octobris an. 1555. Henricus I. non solum sub pœna mulctæ arbitrariæ, sed & pœnæ corporeæ: ut videre est apud Fontanon (*g*). Quod tandem multis aliis posterioribus Edictis pariter constitutum fuit.

(*e*) Constit. Francisci I. art. 6.

(*f*) Fontanon. tom. 2. pag. 114.

(*g*) Fontanon. tom. 2. pag. 154.

Vide USURA.

CANONICÆ.

CANONICÆ dicuntur puellæ quædam, quæ Canonicorum more, divinum in Choro Officium peragunt, & ex iis aliæ sunt Regulares, aliæ Sæculares.

Canonicæ Regulares sunt vere Religiosæ, quæ solemni professione tria Religionis vota emittunt; quales sunt hodierna die, quæ Regulam Sancti Augustini sequuntur. De utrisque fit mentio in capitularibus Caroli Magni, ut notat Bouchel (*h*) in sua Bibliotheca Iuris Galici,

(*h*) Bouchel. pag. 486.

Canonicæ, quas Sæculares dicimus, nec vota, nec Religionis professionem emittunt; ad clausuram non tenentur, & possunt nubere: cum earum institutum, tanquam Religiosum, a Concilio Viennensi (*i*) aut a quocumque alio non fuerit approbatum. Sunt nonnullæ apud Romorici montem in Lotharingia, & quædam in Belgio, in Gallia vero nullæ.

(*i*) c. Indemnitatibus. §. supra de elect. in 6. Element. 1. de Religiosis domibus. Clem. II. de Statu Monach.

CASUS

CANONICÆ.

CASUS PRIMUS.

Nonne fallitur ERNESTINA, secularis Canonica Abbatiæ Sanctæ Anastasiæ ; quæ Abbatissæ suæ non magis obedientiam præstare, quam Canonicus sui capituli Decano se teneri contendit, quod ad eam ex voto non obligetur ?

RESPONS.

Certum est, Ernestinam Abatissæ suæ, æquam non posse denegare obedientiam absque peccato, id probat Honorii III. (a) Decretalis ; qua constat, talem inobedientiam non levem esse censendam : cum enim Abatissa similis de pari Canonicarum suarum, necnon Clericorum quorumdam, qui suæ subjacebant jurisdictioni, inobedientia apud hunc Papam conquesta esset, hoc ab eo mandatum accepit Abbas quidam Diœcesis Halberstadiensis in Germania : *Mandamus*, inquit hic Summus Pontifex, *quatenus dictas Canonicas & Clericos, ut Abbatissæ præfatæ obedientiam, & reverentiam impendentes, ejus salubria monita & mandata observent, Ecclesiastica censura compellas.*

Neque satis idonea est, quam inobedientiæ suæ prætendit hæc Canonica, ratio, quod ad obedientiam scilicet ex voto non adstringatur, alioquin ex ipsius ratiocinio nec filius Patri, nec servus Hero, nec subditus Principi, nec privatus Magistratui, aut quilibet alius inferior legitimo suo superiori debitam ipsis possent non præstare obedientiam, ad quam ex voto non tenentur, & quam tamen denegare iis non possunt, nisi ordinem sacratissimum violando, leges sanctissimas infringendo, atque perturbationibus status omnes subjiciendo contra Apostoli præceptum quo statuitur, ut quilibet suo superiori fideliter obtemperet ; ut ex his adeo manifestis Scripturæ Sacræ testimoniis constat : *Filii obedite parentibus vestris in Domino : hoc enim justum est* (b). *Filii obedite parentibus vestris per omnia.* (c) *Servi, obedite Dominis carnalibus, non ad oculum servientes, sed in simplicitate cordis timentes Deum.* (d) Et iterum : *Servi, obedite Dominis carnalibus cum timore & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo ... cum bona voluntate servientes, sicut Domino.* (e) *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit : non enim est potestas, nisi a Deo ..... qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* Et paulo post : *Necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.* (f) *Obedite præpositis vestris, & subjacete eis.* (g) Ex quibus testimoniis clare liquet, non solo obedientiæ voto, sed omni legitimo superioritatis titulo inferiores obligari non solum ad reverentiam, sed justam quoque obedientiam præstandam superioribus, quos sibi divina præposuit Providentia.

Manca est etiam Ernestinæ comparatio ; dum ait, se non magis ad obedientiam Abbatissæ suæ præstandam, quam Canonicus Decano suo, teneri : neque enim capituli Decanus, cujusque Canonici est superior, ut Abbatissa cujuslicet Canonicæ : At soli capitulo obedientiam præstare tenetur Canonicus ; cum Abbatissa sit superior immediata omnium Communitatis suæ puellarum, & cujuslibet speciatim ; cui proinde quælibet privata Canonica sub peccato tenetur obedire in iis omnibus, quæ justa sunt & rationi convenientia.

(a) Hon. III. in c. dilecta 12. de major. & obed. L. 1. tit. 33.

(b) Eph. 6. 1.

(c) Col. 3. 20.

(d) Col. 3. 20.

(e) Ephes. 6. 5 & 7.

(f) Roman. XIII. 1. 2. & 5.

(g) Hebr. XIII. 17.

CASUS II.

HORTENSIA, Sancti Petri Romorici montis Canonica, cum pro nepte sua Paulinam suam amicam, ex more solito adoptasset, ut a capitulo admissa primo vacantem canonicatum obtinere posset ; a patre Paulinæ 30. aureos absque ullo præcedenti pacto, aut inductione, sed mere gratuito juxta antiquum morem re aliqua adoptantem Canonicam munerandi, accepit. Hortensia tamen de accepto, ex antiqua consuetudine, dono anxia, postulat, utrum consuetudo illa sit licita, & nulli peccato obnoxia ; & utrum acceptos 30. aureos legitime retinere possit ?

RESPONS.

Certum quidem est, quod usus, quo ad communitatem admittuntur illæ Canonicæ ; & qui ab earum Fundatione hactenus obtinuit, in eo consistit, quod Canonica pro nepte puellam, postquam necessarias nobilitatis suæ protulit probationes, adoptat ; eamque ad capitulum admitti curat, ubi calanticam, seu capitis tegumentum accipit ; qua formalitate de Præbenda, si vacet, provideri potest illa puella, quæ adoptione sua nullum in Præbendam Canonicæ adoptantis jus acquirit, aut fructuum ejus partem nullam acquirit.

Usus ille, vitio carens, non videtur damnandus : at probari non potest consuetudo pecuniæ summam, aut aliud donum Canonicæ adoptanti conferendi ; quia usus ille est Simoniacus, Simonia *circa Beneficium* : Quamvis enim pecunia illa, sive donum pro ingressu Religionis non conferatur, cum puellæ illæ non sint Religiosæ, sed Canonicæ seculares, quæ solita Religionis vota non emittunt, & quæ pro arbitrio nubere possunt, ut patet ex his Coloniensis Concilii sub Paulo III. an. 1536. habiti : (h) *Mores Canonissarum, quæ seculares ob id appellantur, quod perpetuæ castitatis ac reliqua vota Monastica non emittunt &c.* Et ex his Augustanæ Synodi ann. 1548. verbis : (i) *Canonica continentiæ studium, nulla voti solemnitate obstrictum sollautes &c.* & denique ex glossa in Decretalem Honorii III. quæ de hisce Canonicis loquens sic habet : (k) *Non dicit, Monachas ; loquitur enim secundum consuetudinem Theutonicorum, ubi sunt Canonissæ seculares, quæ nullam faciunt professionem, nec renuntiant propriis : imo quandoque contrahunt matrimonium.* Et quidem Canonicarum illarum institutum est mere seculare, neque ut Religiosum approbatum est, uti declarat Clemens V. cum Oecumenico Concilio Viennensi præfset. (l)

Attamen usus, de quo agitur, veram Simoniam aut speciem Simoniæ *circa Beneficium* continet ; quia adoptans Canonica non accipit pecuniam, nisi, ut possidenti Beneficii jus transferat, cum veram Beneficii rationem habeant illæ Canonicatum præbendæ ; quæ licet, non Beneficia, sed pensiones tantum ad institutionem puellarum forent constitutæ, vitiosa nihilominus esset illa praxis & sordidum commercium, fundatorum intentioni omnino contrarium.

Neque etiam a culpa Hortensiam vindicat, quod additur, donum illud esse pure gratuitum, absque ullo præcedenti pacto concessum ; nam, cum, ipsa fatente, ab omni tempore obtineat consuetudo donum faciendi, omninò præsumi potest, ipsius intentionem non esse mere gratuitam ; &, quamvis ex formali pacto nihil exegerit, eam tamen spe 50. aureorum fuisse adductam ; unde ex tali consuetudine evincitur, hanc adoptionem non esse gratuitam. (m)

(h) Concil. Colon part. 10. Can. 19.

(i) Synodus Augustana. Can. 12.

(k) Glossa in cap. Dilecta. 12 de majoritate & obedientia V. Canonicas.

(l) Clem. V. in c. Attend. 2. de statu Monachor. §. illas. & Clement. Cum p. de religiosis domibus. Lib. 3. tit. 10. & 11. &c.

(m) De Sainte Beuve, Tom. 2. Cas. 55.

CANONICUS.

EPISCOPI consilium primis Ecclesiæ seculis erant Sacerdotes in urbibus Episcopalibus, ut videre est apud Sanctum Ignatium Martyrem, (n) qui eos asseret esse consessus & institutionem Apostolorum. Unde eos *Compresbyteros* suos vocat Cyprianus, & Sanctus Ambrosius (o) asserit, Episcopum nosse

(n) S. Ignat. Ep. ad Trall.

(o) S. Ambr. Lib. de Offic.

debere omnes Sacerdotes esse collegas suos; etsi sedi Sacerdotum Superior sit Cathedra Episcoporum.

Summi Pontifices Siricius, Felix, & Hilarius Sacerdotes & Diaconos in rebus Ecclesiæ præcipuis collegerunt, ut refert Pater Thomassinus, loquens de Cathedralium capitulis.

Sanctus Augustinus ad communem vitam in domo Episcopali Sacerdotes, & Diaconos congregavit: cujus exemplum secuti sunt plerique Africæ Episcopi illi ipsi Sacetdotes & Diaconi pro ministerio suo distributiones bonorum Ecclesiæ accipiebant: tumque primum *Canonici* dicti sunt illi, qui eas recipiebant, eo quod in *Canone*, hoc est, in indice Ecclesiæ nomina ipsorum adscriberentur, vitamque ipsi Canonibus conformem ducerent. Ipsis etiam fundos per vitam suam possidendos assignabat Episcopus; ut docet tertium Aurelianense Concilium. (*a*) En Canonicorum & Præbendarum origo.

Edicit Concilium Vernoniense ann. 755. habitum, ut qui sæcularia abdicant, in Monasterium Abbati, aut in Episcopium ipsi Episcopo subjecti se recipiant. Tertio Turonensi Concilio anni 813. statuitur, ut commune sit eorum, qui apud Episcopum vitam agunt, Refectorium & Dormitorium: quam disciplinam uno capitulari statuit custodiri Carolus Magnus. Hinc ortum est discrimen inter Canonicos Regulares & Seculares. Postea, hoc est, ad medium sæculum decimum Canonici, qui Monasticam vitam amplecti noluerunt, privatam vitam domumque tenere, ac proprios reditus separatim, uti etiam nunc fit, percipere voluerunt.

Canonici Regulares sunt veri Religiosi, qui vitam sequuntur communem in eodem Monasterio, ut cæteri Monachi, quales sunt Canonici Ordinis Sancti Auguistni. In Gallia etiamnum septem sunt Ecclesiæ Cathedrales, quorum Canonici sunt Regulares, uti olim erant apud Sanctum Joannem Hierosolymis, & nunc sunt Romæ apud Sanctum Joannem Lateranensem. (*b*)

Canonicus ergo nunc dicitur is, qui Canonicatum obtinet, præbendamque huic affixam percipit.

Canonici Seculares versantur, vel in Ecclesiis Cathedralibus, vel in Ecclesiis, quæ *Collegiatæ* dicuntur; primæ a Chopino (*c*) dicuntur *Senatus Episcopalis*; quo nomine etiam dicuntur a Concilio Tridentino, quod Episcopos invitat, ut nihil, nisi de eorum consilio agant.

Utrique ex æquo tenentur, non solum recte in propriis Ecclesiis divinum Officium disponere, sed huic interesse, dum in Choro cantatur. (*d*)

Duplex ab his Canonicis redituum genus percipitur, alterum, quod Præbendam, seu grossos fructus vocant, quæ a residentibus percipitur, etsi horis Canonicis non semper ob legitimas causas intersint. Alterum consistit in distributionibus quibusdam, quæ solis debentur præsentibus, nisi a choro possint abesse legitime ex morbo, vel aliter.

Canonicus a choro, non nisi tribus cujusque anni mensibus abesse potest; & si aliquo statuto vel consuetudine accuratior exigatur residentia; ad eam tenetur. Capitula, quæ ex antiquis suis statutis tres vacationis menses excedere posse arbitrantur, tanquam abusiva debent habere illa statuta, licet Bullis Apostolicis confirmata: quocirca Canonici omnes, qui absque causa legitima absunt contra has regulas, Præbendæ suæ reditibus pro rata temporis suæ absentiæ mulctari debent. (*e*) In sequentibus decisionibus afferentur causę legitimę, ex quibus licita est ab officio Canonico absentia.

Observandum, quod, ut divinum officium decenter fiat, nec nimio Beneficiatorum ex privilegio absentium numero minuatur, statutum est, sex tantum posse abesse Canonicos in qualibet Ecclesia Cathedrali, vel Collegiali, in qua sunt 40. Canonici, aut plures: 4. in Ecclesiis, quorum Beneficia Rex confert; & 2. tantummodo in Ecclesiis, quarum Prębendas Rex non confert. Sic constitutum est ex Arresto Concilii 19. Junii 1585. cujus tenorem refert D. Hericurtius. (*f*)

Canonici, qui non sunt in *Sacris constituti*, in choro non occupant, nisi inferiores sedes; nec vocem in Capitulo habent: imo juxta statuta quarumdam Ecclesiarum, uti Parisiensis, sedere nequeunt, nisi ad Subdiaconatum promoti, cum Acolyti stare debeant; & soli ad altiora subsellia sedere possunt Diaconi. (*g*)

Canonicus in alios, in choro aliisve publicis cęremoniis prior sedere nequit, nisi a die promotionis suę ad sacros Ordines; non vero a die obtenti Beneficii. At in Gallia, non cogitur Canonicus ad suscipiendos Ordines sacros, nisi ex Fundatione sui Canonicatus, aut Capituli statuto ad id teneatur. (*h*)

Ætas requisita in Gallia ad obtinendum valide Ecclesiæ Cathedralis Canonica-

(*a*) III. Conc. Aurel. 17.

(*b*) D. Brill. v. Canonic. n. 119.

(*c*) Chopin. Lib. 2. de Sacra Politia tit. 6. n. 18.

(*d*) Conc. Basil. c. 18. Conc. Trid Sess. 24. de reform.

(*e*) Bonifac. VIII. in cap. Consuetudinem. de Cleric. non resid. in 6. Concil. Trid. Sess. 24. 12. de refor. Arrest. Senat. Paris. 20. Maii ann. 1669.

(*f*) D. de Hericourt. Leg. Eccles. Galliæ p. 3. c. 7. n. 27.

(*g*) Concil. Trid. Sess. 23. cap. 4. Item Conc. Avenionens. Item Conc. Moguntin. an. 1549.

(*h*) Arrest. Senat. Paris. 24. Jan. 1696. in Diario fori. Tom. 5. L. 12 c. 3.

nonicatum est 14. annorum; uti Collegialis Ecclesiæ 10. annorum, in quo non admittitur usus a Concilio Tridentino præscriptus, quod ætatem 14. annorum ad quodlibet Beneficium obtinendum requirit: prævaluit nimirum usus decima septima Cancellariæ regula præscriptus, excepto tamen sanctiori consilio, cui satis est ætas 10. annorum ad Canonicatum Ecclesiæ Cathedralis. (*a*)

(*a*) Vide Cas. ultim.

Quædam sunt Galliæ Capitula, in quibus Canonici nobili genere debent esse orti, ut in Capitulo Sancti Joannis Lugdunensis; qui etiam in solemnitatibus ac cæremoniis mitram gerunt; sed horum major est numerus in Germania. (*b*)

(*b*) Definitio juris Canon. pag. 154.

Episcopus cum Regaliorum damno Præbendas supprimere aut unire nequit, nisi præmissa a Regio Procuratore *de commodo*, & *incommodo* inquisitione, ac sine diplomate Regio; nam ex his Tridentini verbis, *vocatis quorum interest*: ad hujusmodi uniones, aut suppressiones faciendas vocari debent ii, quorum interest; atqui Regis illud interest propter jus Regaliorum, quod commutari, destrui, aut alterari nequit, ut judicatum est a Senatu Parisiensi 7. Julii ann. 1624. (*c*) Episcopus quoque ex usu nostro Canonicum, qui solitum excurrat numerum creare non potest.

(*c*) Diarium fori L. 1. c. 26.

Præter Canonicos sæculares, sunt etiam Canonici, *ad effectum*, sic dicti, quod ad obtinendam dignitatem, aut personatum in Ecclesia Cathedrali, aut Collegiata, provisiones de Canonicatu *ad effectum* a Summo Pontifice obtineant: cum enim, non nisi a Canonico possideri possint hujusmodi dignitates, nec Papa ex judicio Conventus Bituricensis (*d*) Canonicum excurrentem non possit creare, Papæ ex prædicto Conventu jus creandi Canonicatus illos *ad effectum* est reservatum, de quibus provisus, ut alii Canonici, fiunt idonei ad obtinendas dignitates: quod jus ex Concordato sibi quoque retinuit Papa. Hujusmodi Canonicis nullus est præfixus reditus. Unde Pragmaticæ Glossa talem Canonicatum *jus* ventosum appellat: (*e*) & de hoc titulo provisus ad alterius Beneficii impetrationem, de eo nullam tenetur facere mentionem, inquit Bellamera: (*f*) neque hunc in aliud Beneficium permutare potest. (*g*)

Canonicus *ad effectum* vocem, uti talis, non habet in Capitulo, neque actui capitulari interesse potest, (*h*) uno verbo aliorum Canonicorum privilegiis non potitur. (*i*)

(*d*) §. Item Censuit.
(*e*) Glossa in Pragm. tit. de collat. §. cit. Item Censuit. v. Num.
(*f*) Bellamera cons. 34. v.
(*g*) Glossa in Extrav. 1. de Off. deleg. v. Jus ad rem
(*h*) Imola in Clem. fin. de Præbend.
(*i*) Baldus in L. Administrantes. §. 2. ff. de excusatio. & Glossa Prag. cit.

CASUS PRIMUS.

POSTULAT Gennadius Canonicus, num Ludovico nepoti suo, decem tantum annos profectos nato, Præbendam suam valide, & licite, seu tuta conscientia resignare possit?

RESPONS.

Distinctione opus est: nam si Gennadius sit Cathedralis Ecclesiæ Canonicus, Præbendam suam nepoti, non nisi 14. annos perfectos nato resignare potest: at si collegiatæ sit Canonicus, potest resignare decem tantum annos nato: quod ita fuit constitutum ex Concordato inter Leonem X. & Franciscum I. quodque observatur in Gallia contra Decretum Concilii Tridentini, ad quolibet Beneficium sive simplex, sive curatum obtinendum 14. annorum ætatem requirentis; cum decem annorum ætatem seu ad simplex Beneficium, seu ad Collegiatæ Ecclesiæ Canonicatum Papa exigat: ut ex eodem Concordato necessariam ad Episcopatum obtinendum ætatem 27. annorum tantum determinat; etsi Lateranense Concilium œcumenicum tertium, (*k*) cui conforme est Tridentinum, (*l*) 30. annorum ætatem postulasset. (*m*)

Ad secundam vero quæstionem factam de licitate hujusce resignationis, respondemus, quod cum ex Apostolo (*n*) multa liceant, quæ tamen non expediunt: *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt*. 1. Serio & accurate perpendere debet Gennadius, utrum coram Deo idem atque coram hominibus, præstare possit? 2. Utrum puerulo illi Beneficium ex pravo carnis affectu resignare nolit, qui nondum ejus onera potest explere; dum alium posset eligere, qui de eo semel provisus, Ecclesiæ utiliter ministrare posset. 3. Utrum necessaria puer ille discretione polleat, ad dignoscendas sibi ex tali resignatione impositas obligationes, & certa vocationis ad Ecclesiasticum statum, morum integritate, & ad Clericalem statum propensione, indicia dederit? His autem coram Deo perpensis rationibus, seclusoque omni consanguinitatis affectu, eo minus Præbendam suam infantulo illi resignare festinabit Gennadius, quod vulgo ostensam subito ad Ecclesiæ ministerium præclaram indolem non sustineant, ac tueantur pueruli, & reditibus sui Beneficii, ut facilius serviant libidini, plerumque abutantur, non sine magno, quod satis constat, Ecclesiæ scandalo.

(*k*) Concil. Lateran. III. sub Alex. III. in c. Cum in cunctis. de elect. & electi potest. L. 1. tit. 6.
(*l*) Concil. Trid. Sess. 13. de ref. c. 6.
(*m*) Leo X. in Conc. Later. V. Ses. 10.
(*n*) 1. Cor. VI. 12.

Ea de re igitur conscientiæ suæ intimos secessus rimetur Gennadius; ne similis evadat illi Episcopo, de quo lepidum hoc narrat sic Guillelmus Episcopus Parisiensis: (*o*) *Pulchre siquidem Episcopum, pyrum onustum fructibus & volentem Archidiaconatum conferre Robinulo, nepotulo suo, quidam delusit, cum interrogaret Episcopus, cui pyrum illam committeret custodiendam, & responsum esset a quodam, ut illam memorato Robinulo committeret; Episcopus respondit: absit, quia pyra illa omnia devoraret; dicit Episcopo: Domine, qualiter committetis Robinulo tot millia animarum custodienda, cui tam pauca pyra committere non audetis.* (*p*)

(*o*) Guillelmus Arvernus Episc. Parisiens. tr. de collat. Benef. c. 3.

CASUS II.

ROGERIUS, Tonsura initiatus, 14. ferme annos natus, de dignitate aut Præbenda in Curia Romana provisus est; cujus aditionem ipsi ob teneros annos denegavit capitulum. Nunquid legitima est hæc ratio, & Rogerius capitulo recusanti litem jure potest inferre?

(*p*) De Genet. Theol. Mor. Tr. 1. c. 2. post 9 Colloq. Condo. Tom. 1. Colloq 1. Sect 2.

RESPONS.

Ob legitimam causam ab aditione Beneficii Rogerium impedivit capitulum illud: nam, si Beneficium, de quo in Curia Romana provisus est, sit dignitas, ad illud possideduum est inhabilis ob defectum ætatis: nam huic dignitati, vel annexa est ani-

marum cura; vel non: si annexam habeat animarum curam; etiamsi Collegiatæ sit dignitas, de ea provideri non potuit ante ætatem Canonibus præscriptam, nempe 25. annorum; (non quod sic statuerit Concilium Tridentinum, (a) cujus nempe Decreta de ætate Beneficiariorum in Gallia non admittuntur,) sed propter œcumenicum Lateranense Concilium, cujus hæc sunt verba: (b) *Inferiora etiam ministeria, ut puta Decanatum, Archidiaconatum, & alia, quæ curam animarum habent annexam, nullus omnino suscipiat; sed nec Parœcialis Ecclesiæ regimen: nisi jam vigesimum quintum annum ætatis attigerit.* Quæ necessitas ætatis ex eo oritur, quod de hujusmodi Beneficiis provisi ad Sacerdotium debeant esse promoti. Si vero Rogerii dignitas annexam non habeat animarum curam; de ea tamen canonice non est provisus, cum juxta usum in Gallia receptum 22. annorum saltem ætas requiratur.

(a) Concil. Trid. Sess. 23. c. 12. de ref.

(b) Conc. Later. III. sub Alex. III an. 1179 in Can. Cum in cunctis 7. §. 2.

Si vero de Præbenda fuerit provisus Rogerius, quæ sit in Cathedrali; de ea canonice non est provisus, cum talis provisio de Canonicatu 14. annos completos exigat, ut diximus in superiori decisione. (c) At si sit Præbenda Collegiatæ, illegitima est Capituli repulsa, cum ad obtinendum talem Canonicatum sufficiat ætas 10. annorum completorum.

Advertendum tamen, ab hac generali regula excipi collationes Regias in regalia Sede Cathedrali vacante factas in gratiam impuberum, quæ ex usu Galliæ sunt validæ, dummodo septimum ætatis annum compleverint, ut observat Cabassutius. (d) Sed in aliis regionibus juxta Tridentinum Decretum, nullus ante decimumquartum ætatis annum, citra Pontificis dispensationem, Beneficium quodlibet obtinere potest.

(c) Concil. Trid. Sess. 23. c. 6. Reg. 17. Cancellariæ. Rebuff. de pacific. possess n. 178. De Selva 3. p. de Ben. q. 5.

(d) Joan. Cabass. Juris Can. Theor. & prax. L. 2. c. 9. n. 9.

CASUS III.

CANONICI Ecclesiæ Cathedralis Olomutiensis, non solum ex consuetudine centenaria, sed etiam ex antiquo a septuaginta annis facto statuto, præter duos absentiæ menses, etiam ante Concilium Tridentinum ab iis sumi consuetos, qualibet hebdomada, unum quoque diem solent sibi assumere. Quidam ex iis, de hoc sibi attributo die scrupulose anxii, postulant, utrum ex tam antiqua consuetudine & Capituli statuto non sint tuti in conscientia?

RESPONS.

Non inanis est illorum Canonicorum religio: constat nimirum, eos absentias suas ultra duos menses ante Concilium Tridentinum ab iis sumi solitos prorogare non potuisse: ratio est, quia Concilium illud, quod per tres menses Canonicis absentiam concessit, ibidem statuit, ne mutarentur earum Ecclesiarum constitutiones, ex quibus longius servitii tempus exigitur. En verba ipsius Decreti: *Obtinentibus in eisdem Cathedralibus, aut collegiatis dignitates, Canonicatus, Præbendas, aut portiones, non liceat vigore cujuslibet statuti, aut consuetudinis, ultra tres menses ab eisdem Ecclesiis quolibet anno abesse: salvis nihilominus earum Ecclesiarum constitutionibus, quæ longius servitii tempus requirunt.*

(e) Concil. Trid. Sess. 24. c. 12. de ref.

Nec illis Canonicis favet antiqua consuetudo, qua & diem sumere qualibet hebdomada, & quotidianas tamen recipere distributiones; quippe quæ est abusiva ex constitione Bonifacii VIII. in sexto Decretalium (f) qua distributiones quotidianæ præsentibus tantum in Choro, non vero contra regulas & constitutiones Ecclesiæ absentibus debentur. Et quidem si Summorum Pontificum constitutionibus, a fortiori Conciliorum generalium Decretis, ut ista Tridentini, contraria prævalere non debet consuetudo. Quod idem dici debet de Statuto ab illis Canonicis condito, quod anteriori ejusdem Concilii adversatur Decreto, cui a privato quolibet derogari non potest.

(f) Bonifac. VIII. in cap. Consuetudinem. 1. de Clericis non residentibus in Ecclesia vel Præbenda. L. 3. t. 3.

Confirmari potest hæc decisio ex Decretali Honorii III. ad Episcopum & Cantorem Cabilloni, (g) qua declarat, a Capitulo Canonicorum numerum non posse minui; ut facere præsumebat Augustodunensis Ecclesiæ capitulum, ne scilicet minueretur cultus Divinus. *Nolentes igitur Divini Numinis diminui cultum*, inquit hic Papa, *sed potius augmentari: mandamus, quatenus antiquum numerum facientes authoritate nostra servari; Præbendas, quas a tempore ultimi Statuti inveneritis vacasse in Ecclesia memorata (non obstante aliqua constitutione super hoc a Canonicis ipsis facta, vel confirmatione a nobis ab eisdem obtenta) personis idoneis cum consilio Episcopi conferatis.* Atqui negari non potest, quod licet a capituli Olomutiensis statuto Canonicorum numerus non fuerit imminutus, divinum tamen minuit cultum assumendo diem unum qualibet hebdomada contra Tridentinum Concilium. Illicitam igitur rem faciunt; atque facultatem concedunt, quam non possunt concedere, & qua proinde intactis constitutionibus Canonicis, nemo Canonicorum potest uti.

(g) Honor. III. in cap. Ex part. 2. de Constitutionibus. L. 1. tit. 2.

CASUS IV.

NUNQUID inter se consentire potuerunt absque peccato Sancti Ægidii Canonici, ut, quoties quidem ex iis ultra tres a Concilio Tridentino menses concessos, per quosdam dies abesent, cæteri præsentes iis liberaliter distributiones quotidianas concederent, saltem cum pro se aliquem officio Canonico præsentem substituissent?

RESPONS.

Certum est, conventionem illam esse illicitam, cum ex Concilio Tridentino, præsentes Canonici absentibus hanc remissionem facere nequeant. En verba Concilii: (h) *Obtinentibus in eisdem Cathedralibus, aut collegiatis dignitates, Canonicatus, Præbendas, aut portiones, non liceat vigore cujuslibet statuti aut consuetudinis, ultra tres menses ab eisdem Ecclesiis quolibet anno abesse ..... alioquin primo anno privetur unusquisque dimidia parte fructuum, quos ratione etiam Præbendæ ac residentiæ fecit suos. Quod si iterum eadem usus fuerit negligentia; privetur omnibus fructibus, quos eodem anno lucratus fuerit ..... distributiones vero, qui statutis horis interfuerint, recipiant reliqui, quavis collusione aut remissione exclusa; his careant juxta Bonifacii VIII. Decretum, quod incipit:* Consuetudinem; *quod sancta Synodus in usum revocat, non obstantibus quibuscumque statutis & consuetudinibus. Omnes vero divina per se, & non per substitutos compellantur obire officia.* Ex hoc tam manifesto Concilii Decreto liquet Canonicos, de quibus agitur in casu proposito, absque peccato quidquam aliis suis confratribus ab officio ultra tempus a sancta Synodo præstitutum, ab Officio divino absentibus remittere non potuisse; nec per alios sibi substitutos, absentes Canonicos, fructus suos obtinere; ita ut, si distributiones receperint illi absentes, quibus privari debent ob absentiam suam, ad earum restitutionem teneantur, ut ait Bonifacius VIII. in hac sua Decretali a Concilio in usum revocata: (i) *Statuimus*, inquit hic Papa, *ut distributiones ipsæ quotidianæ, in quibuscumque rebus consistant, Canonicis & aliis Beneficiatis, & Clericis Ecclesiarum ipsarum, qui eisdem Officiis in eisdem Ecclesiis affuerint, tribuantur, juxta Ecclesiæ cujuslibet Ordinationem rationabilem jam factam, seu etiam faciendam. Qui vero aliter de distributionibus ipsis quicquam receperit ..... rerum sic receptarum dominium non acquirat, nec faciat eas, suas: immo ad omnium restitutionem, quæ contra hujusmodi nostram constitutionem receperit, teneatur.*

(h) Concil. Trid. Sess. 24. de ref. c. 12.

(i) Bonifacius VIII. in cit. cap. Consuetudinem. de Clericis non residentib. &c. in 6.

CASUS V.

ADELPHIO, Cathedralis Ecclesiæ Elvensis Canonico, scrupulum injecit ipsius Confessarius; quod præter Dominicos Festosque dies Matutino, Missæ Canonicæ, & Vesperis tantum intersit; brevibus horis prætermissis; verum ab ea se liberum esse absentia contendit ex amissione distributionum modicarum, quas accipiunt præsentes, has etiam rationes subjungens. 1. Quod hæc sit ferme generalis Canonicorum consuetudo, ut tribus majoribus horis accurate intersint. 2. Quod eas prætermittat, ut majori cum attentione a devotione multis pro defunctis, quæ in choro præter Missam capitularem celebrari solent, Missis intersit. 3. Quia vix ipsi tempus suppeteret Missam celebrandi, aut studio incumbendi ad utile Ecclesiæ suæ ministerium. Rogat Confessarius, num ex his rationibus a peccato sit immunis Adelphius, & quo pacto erga eum se gerere debeat?

RES-

RESPONS.

Non sine causa Adelphio scrupulum movet ipsius Confessarius, quod brevibus horis accurate non interfit. Nam, ut ex Conciliis Generalibus Basileensi & Tridentino, nec non ex quarto Provinciali Mediolanensi probat Van-Espen: (a) quilibet Canonicus ex natura Beneficii sui singulis horis Canonicis seu majoribus seu brevibus interesse tenetur, non obstante quacumque, etiam contraria Capituli sui constitutione.

(a) Zeger. Bernar. Van-Espende institut. & Offic. Canonicorum. c. 3. §. 3. Tom. 3.

Consuetudo, quam allegat Adelphius, contraria mere est abusiva; cum eam divini Officii partem non excipiant Canones, quæ quandoque ob modicas tantum ipsi affixas distributiones prætermitti solet. Licet igitur mos ille inter Canonicos esset universalis, non ideo fieret legitimus; quippe qui Conciliorum Decretis, & ipsi adversetur rationi: quo circa valeat hic antiqui Auctoris dictum, quod in suo Drecreto refert Gratianus: (b) *Usus* (universalis) *authoritati cedat; pravumque usum lex, & ratio vincat*:

(b) Isidorus in can. Usus. 1. dist. 11.

Nec potior est ratio, quam petit hic Canonicus ex animi remissione sit necessaria, ut Missas pro defunctis ante, vel post Capitularem celebrandas attentius & religiosius vacet, aut studio incumbat: nam quoad Missas pertinet, de iis nullatenus tenetur, si amittat annexum ipsis stipendium. Unde id unum ei concedi potest, ut ipse Missam celebret, aut peccata confiteatur, si alio non possit tempore, per horas illas Canonicas breviores. Quoad studium spectat; tam breve est tempus recitationis illarum horarum, ut levis studii tempus suppeditet, quod proinde absentiæ a Choro tanquam causa prætendi non potest. Existimamus itaque 1. Adelphium ad pœnitentiam teneri ob præteritas absentias. 2. Eum ad eleemosynam obligari pro judicio prudentis Directoris. (c)

(c) De Saint. Beuve. Tom. 2. Cas. 199.

CASUS VI.

FELICIANUS, Ecclesiæ Cathedralis Cæsaraugustanæ Canonicus in Choro divinum non decantat Officium; quod Musicos & Cantores mercenarios habeat illud Capitulum, ad id destinatos. Nunquid ab ea obligatione liber est ob duplicem illam rationem, ita ut Officium suum privatim recitare ipsis satis sit?

RESPONS.

Ex ipsa sola ratione constat, Felicianum privatim ac demissa voce Officium suum recitare non posse, nec a cantu se abstinere, absque gravi peccato, dum in Choro persolvuntur horæ Canonicæ. Quis enim facile crederet, hanc unam fuisse mentem Fundatorum, ut Canonicos ad solam vellent obligari in Choro præsentiam, non vero ad divinæ laudis Psalmodiam. Is profecto Ecclesiæ regulas ignoraret, quibus ad Officium Divinum decantandum, singularemque præferendam modestiam obligantur, ut ex multis probari potest Conciliis.

Primo sexagesimum tertium Capitulorum, in quibus Orientis Conciliorum Canones continentur, quæque e Græco in Latinum vertit Martinus Episcopus Braccarensis anno 572. quo tertium hujus nominis Concilium habuit, his verbis refert Gratianus in suo Decreto; (d) *Si quis Presbyter, aut Diaconus, aut quilibet Clericus Ecclesiæ deputatus; si intra Civitatem fuerit, aut in quolibet loco, in quo Ecclesia est, & ad quotidianum psallendi Officium Matutinis, vel Vespertinis horis ad Ecclesiam non convenerit, deponatur a Clero. Si tamen castigatus veniam ab Episcopo per satisfactionem noluerit promereri*. Ex quo termino *deponatur*, quam stricta sit obligatio Clerico imposita, ut in Choro psallat; nisi ab ea ex legitima ratione dispensetur.

(d) Can. Si quis fin. dist. 92.

Primum Aquisgranense Concilium sub Stephano V. habitum: (e) Basileense an. 1431. Tridentinum; Senonense sub Cancellario du Prat habitum & Coloniense ann. 1536. (f) ea de re decreta condidere, quibus aliquando damnabitur quorumdam Canonicorum socordia, qui in Choro, uti corpora mortua, aut muta torpent, vel ut statuæ inanimes, quin debitum Deo Sacrificium laudis persolvere cogitent. Horum autem Conciliorum Decreta, ne Lectori tædium afferatur, hic tantum præcipua referre juvat.

(e) Conc. Aquigranens. c. 131.
(f) Conc. Basileen. Sess. 21 tit. Quomodo divinum Off. in Ecclesia celebrandum.

Coloniense sic loquitur (g) *Statutis ergo ac debitis horis laudes divinæ non cursim, ac festinanter, sed tractim: non truncate, sed integre, distincte, devote, reverenterque ab omnibus decantentur, persolvanturque; & cum psallendi gratia conveniatur, ibidem muta aut clausa labia nemo tenuerit; sed pariter senes cum junioribus laudent nomen Domini, in Psalmis, Hymnis, & Canticis, Deo alacriter modulantes, sic tamen ne Beatus confundat recitationem..... quam autem vero aberrant, qui existimant sese, non alicujus Officii in Ecclesia exercendi, sed quietis & inertiæ tantum causa Canonicatus esse adeptos, perinde atque satis est, paucis quibusdam Clericis admodum ignaris, tenui pretio conductis, curam divini Officii committi, quod deinde ejusmodi mercenarii, non servatis temporum interstitiis, syncopando transcurrunt, interim ipsis Canonicis tota vita torpentibus*. En verba hujusce Concilii, quæ probe plures Canonicos & Ecclesiæ eorum perturbationes exprimunt.

(g) Conc. Colon. sub Paulo III. part. 3. 2. 3.

Concilium Cameracense sub Pio IV. an. 1565. habitum (h) iisdem ferme verbis loquitur: *In Choro*, inquit, *cum psallitur, Canonici omnes, qui in Choro fuerint, & Sacellani psallant; nec sint in sedibus otiosi: nec putent se functos officio; si Vicaria tantum opera cultum divinum celebrari curent; modo tamen psallere per valetudinem queant*. Superioribus Conciliis plane consentiunt Burdigalense & Turonense. (i)

(h) Concil. Cameracens. tit de cultu, cæremon. & Officio divino. c. 7.
(i) Concil. Burdigal. tit. 17. de Capitulis & canonicis, &c. Conc. Tur. tit. 13 de dignitatibus, Capitulis, & Canonicis.

Denique edicit Tridentina Synodus, (k) ut Canonici *omnes divina per se, & non per substitutos compellantur obire Officia ..... atque in Choro ad psallendum instituto Hymnis, & Canticis Dei nomen reverenter, distincte, devoteque laudare*. Conformiter ad ea sacrosancta Decreta sentiunt multi Doctores, non stipendia sua eos mereri, qui sine Cantu simpliciter in Choro sunt præsentes, scilicet Paludanus, Joannes Major, Adrianus, Cajetanus, & Navarrus, qui præmissos laudat, (l) quibus addendi sunt Comitolus, Petrus Navarra, Covarruvias, & alii multi.

(k) Concil. Trid. Sess. 24. c. 12. de ref.
(l) Navarr. de orat. & horis Can. c. 13 n. 19. Et apud eum Paludan. in 4. dist. 15. q 3. Adrian. quod l. 8. lit. 9. 1. 5. n. Cajet. v. Horar. §. 3. Joan Major. in 4. dist. 12. Covar. var. resolut. L. 3. c. 13 n. 2. & 3. Item Joan. Azor. l. 10. c. 3 Leonar. Lessius, &c.

Conceditur tamen 1. Canonicos non teneri ad notitiam cantus Musici; atque adeo ad cantum eorum, quæ concinunt ipsi Musici: quod idem dici potest de iis, quæ in Graduali, vel Antiphonario decantantur. *Non liceat*, inquit Canon, (m) *in pulpito psallere aut legere, nisi qui ab Episcopo Lectores sunt ordinati*. Quocirca in Ecclesiis, in quibus est instituta Musica, omnis eorum obligatio reducitur ad cantum Psalmorum, Hymnorum, & Canticorum, quæ totum olim Divinum Officium efficiebant. 2. Ad cantum pro viribus quemlibet tantum obligari; unde Canonicus, cujus est pectus invalidum, aut vox dissona, aliis demissius psallere potest, juxta illud Hieronymi: (n) *Deo non voce; sed corde canendum*.

(m) Can. Non liceat. 3. dist. 92.
(n) S. Hier. ad c. 5. Epist. ad Ephesios in can. Cantantes. 1. dist. 12. cit.

Ex dictis hactenus sequitur, eos vehementer errare, qui per Missam Capitularem, aut Musicos in ea concentus, privatim horas Canonicas recitare se posse contendunt, quod non licet ullo tempore aliave occasione ei, qui præsens est in Choro; cum assidua debeat esse ejus attentio, seu ad dictam Missam, quæ pars est Officii Canonici præcipua, dum cantatur, seu ad quamlibet aliam ejusdem Officii partem. Unde a multis id prohibitum est Conciliis, ac 1. a Senonensi his verbis an. 1528. (o) *Cum psallendi gratia ibidem conveniant, muta aut clausa labia tenere non debent, sed omnia..... in Psalmis, Hymnis, & Canticis Deo alacriter modulentur..... nemo ibidem, cum horæ in communi cantantur, legat, vel dicat privatim Officium. Nam non solum Officium, quo obnoxius est, Choro subtrahit, sed & alios psallentes perturbat*. 2. A Bituricensi ann. 1584. (p) *Non confabulentur in Choro, nec quicquam alienum a cultu, & divino Officio legant; sed nec turbentur, qui psallunt*. 3. A Narbonensi an. 1609. (q) *In Choro litteras, aut libros non legat. Officium privatim non recitet ..... sed omnes Divina Officia, & preces devote, attente & graviter in Choro simul cantent*. 4. A Burdigalensi ann. 1624. (r) *Scripturas quaslibet, aut libros minime legere, nec privatim Officium recitare statuimus*. 5. A Mediolanensi primo an. 1565. quod post finem Concilii Tridentini statim habuit Sanctus Carolus: (f) *Ne in Choro, ubi communi officio opera datur, privatim Officium dicant*,

(o) Conc. Senonen. c. 8.
(p) Concil. Bituricens. t. 92. de celebr. divini Officii, &c. Canon. 3.
(q) Concil. Narbon cap. 30. de Capit. & Canonicis, &c.
(r) Concil. Burdigal. c. 9. de Capit. & Canonicis, &c.
(f) Concil. Mediolan. 1. constitut. 2. part. tit. Quomodo versandum in Choro.

dicant. Ex quibus omnibus efficitur, Canonicum a divinis laudibus in Choro decantandis posse abstinere, nisi legitima adsit causa, nec aliis cantantibus Officium suum recitare privatim.

Ad has sufficientes jam probationes accedunt etiam ad confirmationem hujus decisionis constitutiones Summorum Pontificum; Sancti Pii V. in Bulla sua centesima trigesima tertia 20. Septembr. 1571. (a) in qua, cum asseruit, Beneficiarios teneri ad restitutionem fructuum sui beneficii pro rata temporis omissi sui officii, ita ut qui Matutinum omiserit, dimidiam fructuum partem omittat; qui totum officium, omnes fructus; qui vero unam tantum horam, sexta fructuum parte privetur: id etiam intelligi debere asserit: *Tametsi*, inquit, *aliquis Choro addictus, non recitans, omnibus horis Canonicis cum aliis præsens adsit*: Et Leonis X. (b) qui septima sua Bulla 5. Maii ann. 1514. vult ut Canonici illi talium fructuum restitutionem *in fabricam* hujusmodi Beneficiorum, vel in pauperum eleemosynas erogare teneantur.

(a) S. Pius V. in Bulla. Ex proximo.

(b) Leo X. in Bulla Supernæ dispositionis. §. 38.

Et quidem Ecclesiæ hac de re Decreta authoritate sua confirmarunt Imperatores Christiani: *Sancimus*, inquit Justinianus in una Codicis sui Lege, (c) *ut omnes Clerici per singulas Ecclesias constituti, per seipsos psallant Nocturna, & Matutina, & Vespertina (Officia); ne ex sola Ecclesiasticarum rerum consumptione Clerici appareant; nomen quidem habentes Clericorum; rem autem non implentes Clerici circa liturgiam Domini Dei. Turpe enim est pro ipsis scriptos psallere, cum sit ipsis injuncta necessitas.*

(c) L. omnem 41. Cod. de Episc. & Clericis §. 10. L. 1. tit. 3.

CASUS VII.

NUNQUID voluntariis animi divagationibus peccat Dinamius, Canonicus, qui submissa voce lectionibus & responsoriis, quæ in Choro cantantur, recitatis, de suis rebus temporalibus, aut etiam indifferentibus cogitat?

RESPONS.

Procul dubio peccat ille Canonicus voluntariis animi sui divagationibus: ratio est, quia eo ipso, quod adesse Choro teneatur, ad officium concurrere cum aliis qui modulantur, etiam non cantans, debet: quod sola attentione, ac devotione præstare potest, quæ vocalis orationis pro non cantantibus locum habent, & qua aliorum precibus fiunt participes. Ex quo colligitur, quod cum ad aliorum cantum non attendat Dinamius, non sufficienter ad Chori orationem concurrit, neque huic satisfacit conformiter ad mentem Ecclesiæ, quæ alios ab aliis audiri vult, & unanimi attentione divinas laudes celebrari. Dinamius insuper, licet corpore præsens Choro, mente tamen, dum alio abripitur, ab eo abest, juxta istam juris regulam: (d) *Is non dicitur præsens alicui rei, dum ad aliud attendit.*

(d) Coram Tirio. 209. ff. de verborum significatione L. 5. tit. 16.

CASUS VIII.

AREDIUS & quinque Confratres ejus, Ecclesiæ Collegiatæ Canonici, simul horas Canonicas tam festinantes solent decantare, ut versus versum anticipet; unde sensum vix, ac ne vix quidem raro possint intelligere; nonne in eo peccant mortaliter?

RESPONS.

Vitium illud, quod & laicos ipsos offendit, procul dubio est mortale: est enim gravis irreverentia in Deum, quem absque fide, religione, & attentione alloquuntur. *Debet oratio hujusmodi esse integra*, inquit Sanctus Antoninus post Paludanum, (e) *ut nihil de ea furetur syncopando, omittendo, nimis festinando*. Et alibi: (f) *Non est hoc absque gravi peccato..... cum* (Officium) *dicitur cursim, & confuse, ut unus non spectet alium in finiendo versum, vel ita velociter, quod ipse, vel alius audiens, non potest percipere sensum verborum*. Quocirca, qui tam indigne divinum Officium modulatur, peregrino loqui & inaudito sermone videtur.

(e) S. Ant. 3. p. Sum. Theol. t. 13 c. 4. §. 5. Et apud eum Paludanus in 4. dist. 15.

(f) Idem p. 1. 9. c. 12 §. 3.

Rem propositam confirmat hic Sanctus familiari ista paritate. 2. *Negligentia est*, inquit, *quando dicuntur horæ syncopando, dimittendo scilicet vel verba, vel versus, vel syllabas. Integræ enim persolvendæ sunt horæ, nam ipsarum persolutio dicitur servitus: in servitio autem alicui debito debet quilibet esse fidelis; ut nec apicem, nec jota prætereat; sed integre sine fraude debitum persolvat. Si quis deberet quotidie persolvere alteri 7. marchas; certe si aliquos denarios quotidie subtraheret; non satisfaceret creditori. Sic infideliter agit, qui in officiis syncopat.*

Sed aliam possumus addere post Sanctum Antoninum paritatem, dicendo, quod, si Clerici illi terrenum Principem, uti Deum, tam irreverenter alloquerentur, statim ex ejus conspectu, vel tanquam effuse protervi, vel amentes protinus agerentur. Hinc Clemens V. in Concilio Viennensi Oecumenico an. 1311. (g) tam acerbo minacique sermone in hunc abusum aliosque similes, in Officio Divino admitti, solitos invehit, ut de gravitate criminis Aredii suorum confratrum, eorumve sequacium in persolvendis laudibus Divinis nulla jam esse possit suspicio. En verba Summi Pontificis: *Gravi nimirum perturbatione movemur, quod ex nonnullorum rectorum negligentia, qua dum spem impunitatis permittit, multam nutrire pestilentiam consuevit in subditis; plerique Ecclesiarum Ministri, modestia Ordinis abjecta, dum offerre Deo Sacrificium laudis, fructum labiorum suorum in puritate conscientiæ & animi devotione deberent, horas Canonicas dicere, seu psallere transcurrendo, syncopando, extranea quidem & plerumque vana, profana & inhonesta intermiscendo colloquia, tarde ad Chorum conveniendo, seu Ecclesiam ipsam absque rationabili causa, ante finem Officii exeundo frequenter...... præsumunt..... ne igitur transgressiones invalescant hujusmodi, & aliis veniant in exemplum, sacri approbatione Concilii, hoc fieri prohibentes sancimus, ut illi ad quos id pertinet.... circa reformanda præmissa, & eorum singula corrigenda..... si Dei, & Apostolicæ Sedis indignationem evitare voluerint, solicitam curent diligentiam adhibere: contradictores per censuram Ecclesiasticam (dummodo ad eos illam exercere pertineat) aliis mediis compescendo &c.* Videri etiam potest ea de re Basileense Concilium. (h)

(g) Clem. V. in Clement. Gravi l. de celebr. Missarum L. III. tit. 14.

(h) Concil. Basileens. Sess. 21.

CASUS IX.

NUNQUID peccat Mathias, Canonicus, qui in Officio Divino assiduus, cum aliis cantat, sed Psalmorum versus, aliasque preces, quæ concinunt in organo, submissa voce non repetit?

RESPONS.

De peccato non videtur Mathias damnandus; quia ex consuetudine generali privatim recitari non solent versus, qui cum organo decantantur. Attamen laude digni sunt, qui sic agunt; & optandum foret, ut qui in quibusdam Ecclesiis viget mos, ut Clericus organi versus alta voce recitet, universim in Ecclesiam posset induci: neque enim ulla subest ratio, cur media pars Hymnorum & Canticorum, quæ concinunt organa, prætermittatur; quin eam demissa voce recitent præsentes in choro, aut eorum nomine alta voce Clericus quidam.

CASUS X.

NONNE sub peccato tenetur Augustus, ad Officium chori obligatus, privatim lectiones matutinas recitare, quas, licet attentus, audire nequit ob ineptitudinem legentis, & quamvis ibi debito modo Divinum fiat Officium?

RESPONS.

Difficultatem istam ita solvit Sanctus Antoninus: (i) *Si quis ergo*, inquit, *lectionem, vel aliud, quod in Choro legitur, non intelligat propter legentis ineptitudinem, non peccat; dummodo conetur intelligere saltem verba. Sed si propter mentis evagationem non intelligit quid, quod dicit vel audit; non est absque culpa negligentia aliqua*. Idem ergo in hoc casu de Augusto dicendum, quod ait Innocentius IV. in suo Commentario in Decretales de Clerico non intelligente preces, quas vel ipse recitat, vel ab aliis audit: (k) *Clericus*, inquit, *qui est in divinis Officiis, non peccat, etiamsi quod dicit non intelligat: sed cor suum debet ad Deum habere & ei psallere. Imo, si aliquem*, subjungit, *versum omittat, non peccat: nec etiam*

(i) S. Anton. 2. part. Sum. Theolog. tit. 9. c.

(k) Innoc. IV. super c. Dolentes. 9. de celebrat. Missarum.

a ca-

a capite Psalmi propter hoc revertendum est: quia, si fieret, posset aliquibus scandalum generari sine magna causa. (a)

(a) De Gen. Th. Mor. t. 2. Tr. 1. c. 10. Idem 27.

CASUS XI.

SIMON, Cathedralis Ecclesiæ Sancti Gratiani Canonicus, chorum non ingreditur, nisi ad finem primi Psalmi, Matutini aut Vesperarum; quod præsens habeatur, qui chorum subit ante finem *Gloria Patri* hujusce Psalmi. An tenetur sub peccato omissa iterare, ut privato Officii debito satisfaciat? Teneturne pariter id ipsum repetere, quod in Choro cantatur; dum ad thurificationem in Sacrario vestem pluvialem sumit?

RESPONS.

Respondemus ad primum, Simonem teneri ad recitandum privatim, quod ante ingressum illius in chorum ab aliis fuit decantatum. Licet enim distributionem horæ affixam, cujus primo Psalmo non affuit, possit accipere, ex eo tamen non fit, ut ad recitationem Psalmi, quem in choro non audivit, in foro conscientiæ non teneatur, cum absens a choro dictum Psalmum per attentionem supplere nequeat, quæ, etiam ipso præsente, non sufficeret; quandoquidem ad cantum cum aliis teneatur. (b)

(b) Nav. Tr. de orat. & horis Canon. c. 10. n. 11. & 44.

Cæterum, si vel serius, quam par sit, chorum subeat, aut citius exeat ex negligentia, certum est ipsum peccare. Quod constat tum ex Bulla Clement. V. in responsione ad octavum casum relata; tum ex istis Concilii Andegavensis an. 365. verbis (c): *Sacro approbante Concilio*, inquiunt Patres hujusce Synodi, *ut prædicti Canonici & alii, qui prædictas distributiones, & anniversaria in prædictis Ecclesiis recipiunt, in principio horarum intrent Chorum. Ipsis horis, anniversariis, & ad Missam intersint a primo Psalmo usque ad finem illius horæ, & anniversarii; nec non in introitu Missæ a prima collecta usque ad finem totius ipsius Missæ continue remansuri.* (d)

(c) Conc. Andeg. c. 18. apud Philip. Labb. t. 11. Conc. p. 1948.

(d) Nav. cit. Tr. c. 15. n. 6.

Ad secundam quæstionem respondemus, non teneri Canonicum ea repetere, quæ, ipso absente, in choro decantantur, dum paulisper ad Ministerium ipsius chori, uti ad sumendum pluviale abest; modo ad ea, quæ cantantur, quantum potest, per id temporis attendat. Oppositæ duplicis illius responsionis discrimen nititur. 1. Quod in primo casu absentia non est ad ministerium Chori, uti secunda; imo prima choro est noxia. 2. Quod longior sit absentia, quam in secundo Casu. 3. Quod Canonicus ad finem Psalmi chorum ingrediens non habeatur præsens, nisi *ad duritiam cordis*, atque ut ipsum chorum subeat tempore præstituto, etiam sub pœna amissæ distributionis,

CASUS XII.

ECCLESIÆ cujusdam Collegiatæ Galliæ Capitulum Canonicis suis, unum duntaxat quodlibet anno, feriarum mensem ex antiquo usu concedit: quare integras ipsis distributiones largitur, modo triginta majoribus officiis quolibet mense intersint: ita ut, si per primos decem mensis dies, aut alios pro arbitrio Matutino, Missæ Capitulari & Vesperis adsint; jam ab aliis viginti dierum officiis liberi universa totius mensis stipendia reportent.

Quæritur, utrum antiquus ille usus sit licitus, & tolerari possit, atque utrum tuta sint conscientia, qui eum sequuntur Canonici, qui ipsum ex his tribus rationibus licitum esse existimant. 1. Quia multis jam sæculis hic usus invaluit. 2. Quia modicæ sunt Præbendæ, cum, omnibus deductis impensis, vix cuilibet Canonico supersit trecentarum sexaginta librarum quolibet anno summa, insufficiens prorsus ad honestam Clerici sustentationem, in eo præsertim loco, ubi omnia ad vitam necessaria pluris, quam rure veneunt. 3. Quia unum tantum mensem vacationis, dum alia Capitula tres menses, obtinent?

RESPONS.

Usus, de quo in casu proposito agitur, certissime est abusivus; nisi ab Ecclesia fuerit confirmatus, hoc est, ex Bulla summi Pontificis Capitulo ob legitimas rationes concessa, & a Diœcesano Episcopo promulgata; vel etiam ex reductione Officii Divini, ab Episcopo ipsiusve Officiali juxta formalitates in tali casu præscriptas facta.

Prima ratio, quam afferunt illi Canonici, profecto est illusoria: hic enim usus, licet multis invaluerit sæculis, ex diuturnitate authoritatem non acquisivit, cum antiquus usus, si Canonicis constitutionibus adversetur, nihil sit, nisi antiquus abusus, unde, ut ait Alexander III. in Concilio Turonensi an. 1163. præsens (e) *Diuturnitas temporis non diminuit peccata, sed auget.* Reipsa, quid est legitima consuetudo? (f) *Est jus quoddam moribus institutum, quod pro Lege suscipitur cum deficit Lex.* Atqui in casu proposito vere dici non potest, quod *deficiat* Lex; Cum Lex ea, qua omnibus chori Officiis adesse quotidie tenentur Canonici, in multis Conciliis Oecumenicis clare, & expresse contineatur, ut alibi ostendimus. Legi itaque, quæ semper viguit, jus contrarium inducere non potuit talis usus.

(e) Alex III in c. Non satis 8. de Simonia &c.

(f) S. Isidor. in Can. Consf. 5. d. 2.

Nec potior est altera illorum Canonicorum ratio. Ubi enim Clericus Beneficium admittit, omnia quoque ejus onera, quæque sint, in se suscipit, quantumvis modici sint illius reditus; ita ut de eo idem possit dici, atque de hærede, qui, cum modicam norit esse hæreditatem, & forte gravantem, acceptat. Nam ut hæres ille a die aditæ hæreditatis ad omnia ejus debita, sic Canonicus, aut quilibet alius Beneficiarius, qui Beneficium adit, ad omnia pariter ejus tenetur onera: quod fusius ostendimus in hoc Dictionario, in quo probamus, non minus ad Officii recitationem obligari Beneficiarium qui Beneficium centum duntaxat librarum, quam qui majoris reditus obtinet. (g)

(g) V. Offic. Breviar. casu Lævius 37. V. sup. casu. 34. & 5.

Neque ob tertiam, quam afferunt illi Canonici, rationem, tuta sunt conscientia. Nam, licet uno tantum mense, dum alia tribus mensibus, fruatur Capitulum, absentiæ tempus contra vetitum a Concilio Tridentino augere non potuit. Nulla est igitur pro his Canonicis ratio menstruæ solum absentiæ, quam compensare nequeunt, inducto usu inter eos, quo omnibus horis Canonicis interesse non tenentur, contra formalem prohibitionem Conciliorum Basileensis, Tridentini, & Pragmaticæ sanctionis.

CASUS XIII.

OFFICIUM pro defunctis in Ecclesia Collegiata Sancti Amandi singulis feriis secundis decantari debet, a quo sæpe abest Albertus Canonicus. 1. Peccatne. 2. Quale est ipsius peccatum. 3. Teneturne ad illud privatim recitandum, ut affixas huic Officio distributiones possit accipere?

RESPONS.

Difficultatem hanc ita solvit Sanctus Thomas: (h) *Est igitur considerandum*, inquit Angelicus Doctor, *quod Officium Mortuorum quandoque in Ecclesia dicitur sicut ordinarie pertinens ad Ecclesiæ Officium; sicut .... in qualibet Ecclesia est aliqua super hoc specialis consuetudo: puta ut dicatur ordinarie Officium Mortuorum semel in septimana, vel qualitercumque aliter secundum certum tempus*; tumque Albertus Canonicus absque gravi peccato non potest ab eo abesse, nec absentiæ suæ diebus stipendia pro toto Officio dari solita recipere: licet privatim dictum Mortuorum Officium recitaret, quia nimirum, qui choro sunt annexi, huic Officio, quod diei illius partem efficit, adesse tenentur: imo ex eodem Sancto Doctore, *& ad hujusmodi Officium Mortuorum tenetur Clericus Beneficiatus in aliqua Ecclesia, etiam in scholis, existens, ut per hoc satisfaciat Mortuis, quorum recipit bona.*

(h) S. Thom. quodl. 6 a. 8. in corp.

Verum si Officium illud pro Mortuis celebretur ex fundatione, ab eo abesse potest Albertus absque peccato, affixas huic Officio distributiones præsentibus relinquens. *Aliquando vero dicitur Officium Mortuorum extraordinarie propter aliquam causam specialiter emergentem*, pergit idem Sanctus Doctor, *puta ad preces alicujus personæ, vel propter aliquid hujusmodi, & ad hujusmodi Officium Mortuorum non tenetur Clericus existens in scholis.*

Hæc Decisio conformis est sententiæ Sancti Antonini (i) dicentis: *Tenentur ad ipsum* (Officium Mortuorum) *Clerici Ecclesiarum Collegiatarum, secundum communem consuetudinem Ecclesiæ, de qua sunt,*

(i) S. Anton. 3. p. sum. tit. 13. c. 4. §. 3.

sunt, sive præsentes, sive non, Non autem ad illa; quæ fiunt ex speciali gratia pro aliquo ad preces ejus, vel ea, ad quæ aliqui se ex sua voluntate obligaverunt. Et sic Canonici Collegiati specialis Ecclesiæ tenentur ad Officium Mortuorum & ad alia specialia, secundum consuetudinem Ecclesiæ suæ. Idem docet Sylvester (a), uti Paludanus, Joannes Andreas, & Navarrus, qui eos laudat. (b)

(a) Sylvest. de Prierio. v. Hora q. 6.
(b) Nav. tr. de orat. & horis Canon. c.10. num.4. Et apud eum Palud. Joan. Andr. Card. S. Xisti & alii.

CASUS XIV.

URSINUS, quindecim annos natus, de Præbenda 400. librarum in Collegiata provisus, cujus reditus omnes in distributionibus quotidianis consistit, cum eam adiisset, studiorum curriculum pergit in dissito collegio, ubi est convictor, & nullum proinde ex præbenda sua fructum percipit. Nunquid sub peccato, & etiam mortali, ad horas Canonicas tenetur?

RESPONS.

Ad recitationem Divini Officii tenetur Ursinus, licet nullum ex præbenda sua fructum percipiat, atque studiis in remoto Collegio det operam, quia ex jure communi, & more universim in Ecclesia recepto, ad Officium obligatur provisus de tali Beneficio, ubi primum illud adiit.

Nec studiorum necessitas Scholarem ab eo dispensat. 1. Cum ipsi Doctores & Professores, a fortiori nec Scholastici ab hac obligatione sunt liberi, quod ex nullo Canone aut Decretali studiorum causa Officii Divini recitationem remittat. 2. Quia Scholastico sufficiens suppetit tempus, si ludo atque jocis & quandoque inertiæ illud demat, quod requiritur ad persolvendum hoc debitum, ac frustra dicitur Ursinum nullos ex præbenda sua reditus colligere; quod non ex Beneficii natura, sed ab eo procedit; cum eos utique perciperet, si residere vellet, & choro adesse.

Non censetur Lessius rigidior casuum Conscientiæ Moderator: eam tamen sententiam tuetur (c) his verbis, quæ refert Sylvius ejusdem assertor: *Non excusantur qui adeo nihil-recipiunt, quod non resideant, cum tamen possint, qui, si residerent, essent recepturi saltem distributiones, quia per ipsos stat, quod non recipiant,*

(c) Lessius l. 2.c.34.dub.31 Apud Sylv. resol.var. v. Horæ Can.1.

CASUS XV.

BONAVENTURA, Canonicus, a capitulo punctator eorum, qui serius ad Officium veniunt, aut citius ex illo exeunt, Ignatium amicum & avunculum suum, de se bene meritum ob id notare sæpe omittit. Nunquid in eo delinquit, & etiam pro Ignatio ad restitutionem tenetur?

RESPONS.

Difficultatis hujusce decisionem clare suppeditant hæc Tridentini verba. (d) „ Cum Beneficia ad „ divinum cultum atque Ecclesiastica munia obeunda „ sint constituta, ne qua in parte minuatur divi„ nus cultus .... statuit sancta Synodus in Ecclesiis „ tam Cathedralibus, quam Collegiatis, in quibus „ nullæ sunt distributiones quotidianæ, vel ita te„ nues, ut verisimiliter negligantur, tertiam partem „ fructuum, & quorumcumque proventuum ..... „ separari debere, & in distributiones quotidianas „ converti, quæ inter dignitates obtinentes, & cæ„ teros divinis interessentes proportionaliter ..... „ in ipsa prima fructuum deductione facienda divi„ dantur „. Hæc sunt verba Concilii, ex quibus concludi necesse est, eos, qui toti non intersunt officio, integras etiam non mereri distributiones, quas ut præsentes recipiunt, & punctatores a capitulo commissos ad earum restitutionem teneri, si huic insidi sunt muneri, cui absque præsentium injuria deesse non possunt; cum eorum culpa stipendia indebita recipiant absentes. Hinc Sanctus Carolus in quarto suo Provinciali Concilio an. 1576. (e) statuit, ut is, cui committetur distributionum solutio, ea sub peccati reatu Ecclesiæ restituere tenebitur, quæ de absentia notatis male solverit.

(d) Concil. Tr.Sess. 21.c. 1.de reform.

(e) Concil. Mediol. IV. Const.p. 2.de distribut.

Hinc sequitur eidem pœnæ subjici punctatorem, quippe qui non minus injustitiam parit solutoris, quam solutor ipse; absentes ab officio, vel saltem ab una illius parte pro præsentibus notando contra intentionem Ecclesiæ, Fundatorum & ipsius Capituli, a quo mandatum illud accepit. Id ipsum quoque sic concludit Sacrosancta hæc Synodus: *Punctator .... pro prætermissa, omissave, cujuslibet nota aut punctationis ratione, de suo tantumdem det, quod ad Ecclesiæ usum convertatur.* Igitur a peccato excusari nequit Bonaventura, Ignatium integro officio, qui parti tantum interest, præsentem notando; atque adeo, ipsius defectu, ad restitutionem eorum, quæ injuste accepit, teneri; amicitia, cognatione aut gratitudine injustitiæ nequaquam opitulantibus:

CASUS XVI.

CANONICI Ecclesiæ Cathedralis in Gallia non ita pridem statutum condidere, quo fertur, ut Tricenarii ab aditione Beneficii sui Canonici essent emeriti, & eo titulo ab obligatione Matutini in choro cantandi præter Dominicos Festosque dies, ac tempus, quo Hebdomadarii munere fungerentur essent immunes, recepturi tamen distributiones suas, instar præsentium. 1. Nunquid tale Statutum condere tuta conscientia potuerunt illi Canonici. 2. Possuntne Tricenarii Canonici absque peccato ista immunitate potiri.

Videtur, quod possint. 1. Quia usus ille obtinet non modo in plerisque Galliæ & Belgii Ecclesiis, sed & iis, quæ pendent immediate a sancta Sede in quibusdam Provinciis, ubi Canonici emeriti, non matutino duntaxat, sed integro etiam officio abesse possunt, nisi ex pietate velint adesse. 2. Quia Canonici illi emeriti, ob illam sibi concessam immunitatem, fabricam munere donarunt, quo facto par non est, eos tali jure privari. 3. Quia totum Divini Officii in se curam sumere potest capitulum, & eos saltem ab eo eximere, qui 30. annis Ecclesiæ ministrarunt. 4. Quia cuncta capituli Statuta observare jurejurando adstricti Canonici, huic constitutioni, ipso intacto refragari non possunt.

RESPONS.

Statutum, de quo agitur, est abusivum: ac proinde cum illud condere non potuerit capitulum; neque etiam ex eo concessa immunitate potiri valent Canonici emeriti. En probationes hujus decisionis.

1. Quia capitulare illud statutum Conciliis & Summorum Pontificum constitutionibus est contrarium. Nam Basileense & Tridentinum (f) non aliam legitime a choro absentiæ causam in Canonicis agnoscunt, quam justam & evidentem corporis necessitatem, aut Ecclesiæ utilitatem. Quod jam ante Tridentinum desinierat Bonifacius VIII. ex constitutione quadam ab eodem Concilio in usum revocata (g), in qua declarat hic Papa, distributiones non nisi præsentibus in choro esse concedendas: *Exceptis illis*, inquit, *quos infirmitas, seu justa, & rationabilis corporalis necessitas, aut evidens Ecclesiæ utilitas excusaret.*

(f) Concil. Basil. Sess. 21. Conc. Trid. Sess. 24. c.12. de reform.

(g) Bonifac. VIII. in cap. consuetud. 1. de Cler. non residentibus, &c. in 6.

2. Disciplinam eandem statuit Pragmatica sanctio, uti Rhemense Concilium (h), & alia multa Galliæ Concilia.

(h) Concil. Rhem. c. 21. de Capitulis, & Canon.

3. Prima ratio eorum, qui statuti hujusce validitatem pro emeritis Canonicis sustinere contendunt, nihil probat; quia nimis probat. Neque enim pravo exemplo aliud confirmatur, & mos abusivus, quantumvis antiquus, sequaces suos coram Deo magis criminosos reddit, juxta illud Alexandri III. in Concilio Turonensi an. 1163. (i) *Diuturnitas temporis non diminuit peccata, sed auget.* Econtra par est, ex antiquo Authore, quem in suo Decreto laudat Gratianus: (k) ut *pravum usum lex, & ratio vincat.* Denique adimenda est consuetudo, qua franguntur ac eliduntur Ecclesiæ regulæ, qualis est ista de Canonicis emeritis, qua minuitur cultus divinus, uti declarat Innocentius III. scribens ad Decanum, & capitulum Ecclesiæ Cenomanensis (l).

(i) Alex. III. in Conc. Turonensi in c. Non satis. 8. de Simonia. &c. l. 5. t. 3.
(k) Isidor. in Can. Usus. 1. d. 11.

4. Altera ratio, quæ pro his Canonicis affertur, potiori etiam jure, quam prior, rejicitur. Indignum quippe dictu est, quod quis velit pecunia, aut munere onus adeo necessarium redimere, qualis est obligatio Canonicorum, qua quotidie ad officium chori singulis diebus, si possint tenentur.

(l) Innocen. III. in c. cum inter 5. de consuetud. l. 1. tit. 4.

5. Falsa est, quam proferunt, tertia ratio. Capitulum

tulum enim ab Officiis divinis quemquam privatum dispensare nequit, quia quilibet privatus ad assistentiam in choro, non solum ex natura Beneficii sui, sed etiam ex Lege superiori, Conciliorum videlicet, & Decretorum Summorum Pontificum tenetur: *Atqui Lex superioris per inferiorem tolli non potest*, inquit Clemens V. (a). Deinde si supposita illa potestate uteretur Capitulum, ex hoc cultum divinum minueret, ut supra dictum est, atque ita Fundatorum intentionem defraudaret, qui ideo Clericis bona sua dedere, ut Ecclesiæ deservirent, ac singulis diebus debitum Deo honorem, pro suo quisque statu ac potestate redderent.

(a) Clemens V. in Clem. Ne Rom. 2. de elect. L. 1. Cl. t. 3.

6. Denique quarta eorum ratio plane est inutilis ad præsentem difficultatem. Cum enim capituli statuta se observaturos jurant Canonici: illud de legitimis statutis intelligi debet, non vero de iis, quæ, cum sint Ecclesiæ constitutionibus contraria, ac proinde abusiva, & negligendi statuti nomine insigniri non debent. (b)

(b) Nav. l. III. Consil. de Cl. non residentib. Consilio 12.

CASUS XVII.

NONNE ad suscipiendum indesinenter Subdiaconatum tenetur Navigius Acolytus, annos natus unum & viginti, & in Curia Romana de præbenda provisus, quæ in possidente prædictum requirit ordinem?

RESPONS.

Ad id non rigorose tenetur; sufficit enim, ut ad Subdiaconatus ordinem promoveatur intra annum, subducta ratione a die aditæ possessionis præbendæ suæ (c), ut constituit Clemens V. in Concilio Oecumenico Viennensi suo Decreto, quod refert corpus juris Canonici. (d) En ipsius verba: *Ille vero, qui dignitates, Personatus, Officia, vel Prabendas, quibus certi ordinet sunt annexi, pacifice nunc obtinent in eisdem Ecclesiis, vel obtinuerint in futurum nisi (justo impedimento cessante,) ad hujusmodi Ordines se promoveri fecerint intra annum, ex tunc, donec ad eos promoti fuerint, nullo modo vocem in Capitulo habeant, ... pœnisque aliis, quæ contra tales, promoveri ad ordines recusantes, statuuntur in jure, nihilominus in suo robore permansuris.*

(c) Barb. ad Sess. 22. Conc. Trid. c. 4. Et l. de Canonic. c. 16. n. 7. Et apud eum Sacra Cong. Card.
(d) Cl. V. in Clementina. Ut ii de ætate & qual. & ordine præficiendorum l. 1. Clem. t. 6.

Decretum illud a Concilio Tridentino, quoad totum suum tenorem fuit confirmatum (e); atque ea potissimum ratione decisionem suam, nobis assentiens Sylvius (f) affirmat: *Respondeo*, inquit, *Canonicum de quo quæritur, excusari ab ordine subdiaconali suscipiendo; modo neque annus fluxerit, neque sinat eum fluere, quin illum ordinem suscipiat infra annum a capta possessione sua Prabenda.*

(e) Concil. Trid. Sess. 22. c. 4. de Ref.
(f) Sylvius res. var. v. Beneficium 6. resp ad quæsitum 1.

CASUS XVIII.

DISSIDENT inter se Sancti Claudii Canonici, ad Sacros ordines promoti, & simplices Acolyti; quod priores jure electionis activæ privare velint Canonicos tantum Acolytos, contra statutam in capitulo consuetudinem, qua omnes ad suffragium vocantur. Ad quos pertinet æquitas?

RESPONS.

Quæstionem hanc clare solvit Concilium Oecumenicum Viennense, in quo Clemens V. (g) approbante Concilio istud condidit Decretum: *Statuimus*, inquit, *ut nullus de cætero in hujusmodi Ecclesiis* (Cathedralibus, vel Collegiatis, vel sæcularibus, aut regularibus) *vocem in Capitulo habeat; etiamsi hoc sibi ab aliis libere concedatur, nisi saltem in Subdiaconatus Ordine fuerit constitutus.* Quam disciplinam iisdem ferme istis terminis confirmavit Tridentina Synodus: (h) *Quicumque in Cathedrali, vel Collegiata, sæculari, aut regulari, divinis mancipatus officiis, in Subdiaconatus ordine saltem constitutus non sit, vocem in hujusmodi Ecclesiis in Capitulo non habeat.*

(g) Clem. V. in Clement. Ut ii de ætate & qual. & ord. præfic.
(h) Concil. Trid. sess. 22. c. 4. de refor.

Unde colligitur Canonicos, de quibus in proposita specie fit mentio, qui ad Sacros Ordines sunt promoti, jure ab electione activa excludere posse Acolytos, quibus nullatenus suffragatur usus contrarius, ex his ultimi Concilii verbis: *Etiamsi hoc ab aliis libere fuerit concessum*, & ex his aliis Concilii Viennensis: *Etiamsi hoc sibi ab aliis libere concedatur.* Quocirca abroganda est consuetudo contraria juxta istam Joannis VIII. ad Ludovicum dictum DEBONNARIUM Imperatorem scribentis regulam: (i) *Quod contra leges accipitur, per leges dissolvi meretur:* & istam aliam juris regulam (k) *non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit.* Cum hactenus acta in hoc capitulo, Canonicis, qui sunt in sacris, aliunde præjudicare nequeant; ex hac alia Bonifacii VIII. regula: (l) *Non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum.*

(i) Joan. VIII. in Can. Vid 10. d. 10.
(k) Reg. 18. de reg. juris in 18.
(l) Reg. 52. ib.

CASUS XIX.

SERGIUS Ecclesiæ Cathedralis Canonicus, in Confessione de suscepto, ante requisitam ex Tridentino ætatem, Subdiaconatu se ipsum accusans, ut in capitulo vocem haberet, a Confessario suo audivit, hoc sibi jus ex tali ordinatione, quantum ferebat ejus opinio, non fuisse acquisitum: At retulit contra sentiens Sergius, in eo quidem se peccasse, & facti pœnitere; at jus illud se acquisivisse, cum Subdiaconatus jus suffragii in capitulo conferret, quem reipsa, etsi illicite, susceperat. Cujus?

RESPONS.

Pro Sergii Confessario stat ratio: quod ut probetur, duo sunt certa præsupponenda: primum; quod Clericus ab Ordinibus suspensus, nullum exercere possit alterum: quod jus suffragii in capitulo nititur ætate simul, & Canonica promotione, & suscepti Ordinis usu solo acquiritur.

Unde sequitur 1. Sergium, suscepto ante legitimam ætatem Subdiaconatu, incurrisse suspensionem latam ex Bulla septima Pii II. 17. Novembris anno 1461. (m) nonagesima prima Sixti V. 5. Januarii anno 1589. (n) & ex quadragesima Clementis VIII. 28. Februarii an. 1595. (o) & ex Concilio Tridentino. 2. Eundem Sergium ab exercitio ordinis suis arceri, donec eum in hac censura, si sit occulta dispensaverit Episcopus, & proinde capitulo ad jus suffragii non posse adesse; cum illud non sit privilegium Canonicatus, quo nimirum carent Acolyti, & prima tonsura initiati, licet Canonici, sed Subdiaconatus legitime suscepti.

(m) Pius II. in Bul. cum ex Sacrorum 7. in Magno Bul. t. 1. p. 380.
(n) Sixtus V. in Bul. Sanct. § 3 ib. t. II. p. 357
(o) Cl. VIII. in Bul. Rom. §. 2 ib. t. III. p. 53.

Hanc decisionem confirmat illud Alexandri III. & Innocentii III. effatum: (p) *Fraus & dolus alicui patrocinari non debent*: Nam injustum plane est, ut quis ex facto in Legem, emolumentum percipiat: quod tamen in casu proposito eveniret, si jure illo, quod sperat, frui posset, quandoquidem mitius cum eo ageretur, qui Ecclesiæ Legem fregisset, quam cum aliis Canonicis, qui ob defectum ætatis ipsi submisse obediunt; donec Subdiaconatum per ætatem sint adepti.

(p) Al. III. in c. Audiv. de col. deteg. L. V. t. 22. Innoc. III. in c. Offic. 14. de test. & ultim. volunt. L. III t. 26 Et in c. Cum dil. 8. de Relig. dom. ib. t. 36.

CASUS XX.

MELLONUS, Cathedralis Ecclesiæ Fesulanæ Canonicus, videns sua in capitulo sperni Concilia, & insuper quinque aut sex esse Canonicos pravo & turbulento ingenio, quorum sententia semper prævalet ob clamores, & injurias, quibus sibi adversarios lacessunt, ad majorem tranquillitatem a cœtibus capitularibus semper abesse constituit. Nunquid absque conscientiæ anxietate in tali consilio permanere potest, præsertim si generali capitulo, quod bis in anno solet haberi intersit?

RESPONS.

Ad tria tenentur, sub peccato, singuli Canonici 1. Residere in loco, ubi sita est Ecclesia sui Canonicatus. 2. Canonicis horis interesse. 3. Adesse cœtibus capitularibus, qui solent haberi quibusdam diebus designatis. In his tribus consistit officium Canonici: at probat Fagnanus ex decisione Sacræ Congregationis; unde sic concludit hic Canonista. (q) *Item*, inquit, *declaravit, validum esse statutum vel consuetudinem, qua mulctantur hi, qui Congregationibus capitularibus non interfuerint.*

(q) Fagnan. in c. [illegible] icet, de Pre[illegible] &c. n. 42. & 43

Decisionis hujusce ratio petitur ex eo, quod necesse sit ut omnes Canonici 1. curent ut om-

nium

nium non solum Canonicorum mores, sed & Clericorum, qui Ecclesiæ suæ ministrant, sint recti, & proba eorum vita. 2. Ut jura, & privilegia capituli & veteres, qui in Ecclesia observantur, usus intacta remaneant; atque Ecclesiastica vigeat disciplina, mulctatis ipsius infractoribus. 3 Ut fideli, & sapienti temporalis reditus administrationi invigilent, ita nec frustra aut male dissipetur.

Canonicus autem his omnibus fungi non posset muneribus. 1. Si a capituli cœtibus continuo abesset, cum in iis tantum res illæ diversæ, nec alibi cum requisita authoritate agantur. 2 Si ea de causa plerique Canonici sapientia ac moderatione conspicui capitulo interesse recusarent, ut nebulonum quorumdam atque turbulentorum iræ impetus vitarent; atque ita majori otio fruerentur. Nunquid intempestive temporalium atque spiritualium rerum Ecclesiæ regimen derelinquerent, ejusque causam ita prodere?

De Mellono itaque, & quolibet alio Canonico, qui suscepto consilio stare vellet, idem ferendum esset judicium, atque de judice integerrimo, qui, cum collegas suos ad iniquam ferendam sententiam paratos videret, ad Tribunal sedere nollet, ne iniquitatis eorum particeps fieret: nam ut judex ille jus proderet per absentiam suam, illud non sustinens omni studio atque integritate, atque adeo sub reatu peccati judicio adesse tenetur: pariter Canonicus ille capitulari tenetur adesse Congregationi, quoties potest, ut nebulonum prava consilia atque injustitiam reprimat, solidasque rationibus commune capituli bonum procuret. Uno verbo membrum quodlibet communitatis cujuscumque ad Officium suum in conscientia tenetur, rem communitatis suæ pro viribus tuendo, in eorum consilia, qui eam aut prodere, aut derelinquere contendunt. Mellonus igitur ab omnibus capituli cœtibus, ut statuit, abesse non potest, nisi Officium omittendo, quo tenetur quilibet Canonicus capitularis.

CASUS XXI.

An eorum consilium sequi debet Elpidius Canonicus Ecclesiæ Cathedralis Savonensis, qui ipsi suaserunt, ut tanquam ab abusu provocaret, de statuto abusivo, quod pars Canonicorum maxima, ipso intercedente, condidit, & quo tribus mensibus vacationis a Tridentino concessis, quartum addidit, illud quoque dictum est ei, ad talem appellationem in conscientia teneri?

Respons.

Certum est Elpidio competere jus appellationis a tali statuto, utpote abusivo, sed ad appellationem in conscientia non tenetur, cum ipse solus in capitulum litem non tantum labore atque sumptibus plenam susciperet, sed quæ etiam divisionem, scandalum, & alia forte mala pareret. Unde sequitur, quod, ut jure suo uti semper non licet ex his Apostoli verbis: (a) *Omnia mihi licent; sed non omnia expediunt*; satis est si hujus capitularis statuti executioni intercedat, non provocando ab eo; præsertim, si judicet illud fieri non posse salva capituli unione ac pace. Sic sentit Doctus Theologus, qui pariter respondit simili difficultati 16. Martii an. 1675. (b) Quibus addimus, ne quid sibi ipse exprobret, eos ab Elpidio de tali conclusione esse commonendos, ad quos pertinet huic efficaciter mederi; uti ad Procuratorem Generalem Principis.

(a) 1. Corinth. c. 6. 12.

(b) De Ste. Beuve, t. 1. cas. 43.

CASUS XXII.

Capitulum cujusdam Ecclesiæ Cathedralis Galliæ efficiunt viginti Canonici Regulares Ordinis Sancti Augustini, qui immediate Episcopi jurisdictioni subjacent. A centum & amplius annis, hic inter eos usus invaluit, ut privatim, aut apud parentes, vel amicos degant; suos separatim habeant reditus, de quibus pro arbitrio more sæcularium Canonicorum, disponunt, uno excepto, quod testamenta condere non possint; & ut diverso panno, licet unicolore, vestiantur. Quæritur utrum talem consuetudinem tuta conscientia tolerare possit Episcopus; an reformare teneatur?

Respons.

Canonicorum illorum vitæ genus, statui suo adeo contrarium, absque gravi peccato tolerare nequit Episcopus: ratio est, quia vere sunt Religiosi, cum tria Religionis solemnia vota emiserint. Tenetur itaque uti immediatus eorum Superior, eos ad observantiam trium, quæ emisere, votorum castitatis, paupertatis & obedientiæ, ad vestem vitamque communem, & uniformem, more cæterorum, qui Religiosi sunt, adigere; cum hæc sit eorum obligatio penitus necessaria, & ex sanctis Canonibus constituta; de qua sic loquitur Tertium Concilium Turonense an 813. Leone III. Pontifice Summo, & imperante Carolo Magno habitum: (c) *Canonici, & Clerici civitatum, qui in Episcopiis conversantur, consideravimus, ut in Claustris habitantes, simul omnes in uno dormitorio dormiant, simulque in uno reficiantur refectorio; quo facilius possint ad horas Canonicas celebrandas occurrere, ac de vita, ac conversatione sua admoneri & doceri. Victum ac vestitum juxta facultatem Episcopi accipiant, ne paupertatis occasione compulsi, per diversa vagari, ac turpibus se implicare negotiis cogantur, dimissoque Officio Ecclesiastico incipiant indisciplinate vivere, & propriis deservire voluptatibus*. Quod fuit confirmatum ex hoc ultimi œcumenici Concilii sapiente Decreto: (d) *Sancta Synodus ...... præcipit, ut omnes Regulares tam viri quam mulieres, ad regula, quam professi sunt, præscriptum vitam instituant, & componant; atque imprimis quæ ad suæ professionis perfectionem, ut obedientiæ, paupertatis, & castitatis, ac si quæ alia sunt alicujus regulæ, & ordinis peculiaria vota & præcepta, ad eorum respective essentiam, nec non ad communem vitam, victum & vestitum conservanda, pertinentia, fideliter observent: omnisque cura & diligentia a superioribus adhibeatur, ... ut ab illis non recedatur; cum compertum sit ab eis non posse ea quæ ad substantiam regularis vitæ pertinent relaxari.*

(c) Concil. Turon. III. Can. 23.

(d) Concil. Tr. Sess. 25. de Regul. & Mon. c. 1.

Decretum illud admisit Blesensis Constitutio: (e) En ipsius verba: „ In omnibus Monasteriis tam virorum quam mulierum Religiosi, & Religiosæ „ communem vitam ducent, & secundum eam, „ quam professi sunt regulam: Et ob eam rem „ tenebuntur Archiepiscopi, Episcopi & Generales „ Ordinum, præpositi Monasterio visitando, quæ „ pro officio suo jurisdictioni suæ subjacent, ad re„ stituendam ibi Monasticam Disciplinam juxta pri„ mam eorumdem Monasteriorum institutionem.

(e) Constit. Blesens. a. 30.

Unde colligendum, quod, si Regularium Canonicorum, de quibus in casu proposito agitur, remissioni atque deordinationi assentiretur Episcopus, vitæ eorum licentiam obfirmaret, & omnium fieret particeps criminum, quæ vota sua violando admittunt, & præcipue paupertatis votum, ex quo non iis, uti Canonicis sæcularibus, competit temporalis sui reditus, ac præcipue Præbendæ suæ administratio immediata, sed mediata tantum, hoc est, per œconomum a singulis Canonicis nominatum; & ne quidem aliorum Beneficiorum, quæ dignitatibus, aut Præbendis suis sunt annexa, reditus administrare valent, nisi rationes eorum legitimo suo superiori referendo ob votum obedientiæ & paupertatis, quo eorum sibi dominium vindicare non possunt, sed juxta Fundatorum mentem & Ecclesiæ regulas, hoc est, in eleemosynas, piaque opera, deductis inde ad honestam vitæ sustentationem impensis, eos expendere debent.

Insuper cum reditus sint communes, vitam quoque, victum, ac vestitum uniformem & communem habere debent, & quantum fas est, commune domicilium. Hinc regulares Canonicos quosdam Ducatus Urbinatis, qui regularem disciplinam non observabant, litteris suis acriter increpat Sanctus Petrus Damianus (f): En verba ipsius: *Quia nonnulli vestrum aggrederentur in Canonica regularitate vivere, plerique autem non acquiescerent, volentes tantum apud se in suis proprietatibus habitare. Quod quidem non miramur; quia rarum non est: sed dolemus potius, quia inhonestum est. Satis enim videtur absurdum, ut Clerici quis prætendat in ordine speciem, & sæcularium teneat vivendo conversatio-*

(f) Pet. Damiani Opusc. 27. in Arg.

nem

(a) Idem ibid. c. 2.

num .... (a) quo pacto quis valeat dici Canonicus, nisi sit regularis .... volunt siquidem Canonicum, hoc est, regulare nomen habere, sed non regulariter vivere. Ambiunt communia Ecclesiæ bona dividere, aspernantur autem apud Ecclesiam communiter habere. Hæc sunt verba illius Sancti de inordinationibus Canonicorum Regularium sui temporis, hoc est, sæculi XI. quibus absimiles non sunt in casu proposito. Non minus acriter invehit in talem inordinationem Yvo Carnotensis (b). Quo pacto igitur Episcopus Canonicorum Regularium, de quibus agitur in casu proposito, superior immediatus eandem posset approbare, seu formali, seu tacito consensu, hoc est, silentio suo dissimulans, neque huic curans mederi (c)?

(b) Yvo Carnotensis Epist. 218.

(c) De Ste. Beuve tom. 1. Cas. 69.

CASUS XXIII.

In aliqua Galliæ Diœcesi reperitur Collegiata Ecclesia in fertili regione sita, in cujus capitulo octodecim sunt Canonici, quorum sex resident, cæteris absentibus, & Parœciarum ministerio, aut aliquo alio munere distentis ob modicos præbendæ suæ reditus, qui seu pro præbenda, aut Missis fundatis aut casuali proventu, ad quemlibet vix Librarum 212. vel 215. summam attingunt; subductis inde quibusdam vitium jugeribus, quæ communiter possident.

Unus e sex Canonicis modicum illum ad honestam sui sustentationem non sufficere existimans proventum, proprio marte, simplici libello a Diœcesano, Episcopo requisit, ut sibi liceret Missæ capitularis singulis diebus celebrari solitæ, Missas solemnes ex fundatione Anniversarias in sua Ecclesia, aut Missas quasdam sodalitatum substituere: quod scripto concessit Episcopus his ferme verbis: „ Cum a Canonicis
„ Ecclesiæ Sancti Acacii, Collegiatæ urbis nostræ
„ Episcopalis expositum fuerit, quod ob parvum
„ residentium numerum atque rerum omnium ino-
„ piam casualibus Missis, simul cum intentione Mis-
„ sæ capitularis satisfacere non poterant, concessi-
„ mus, prædictas Missas casuales Missæ capitulari
„ substituere, exceptis tamen Dominicis Festisque
„ diebus. 2. Febr. an. 1715.

Insuper, cum ista Ecclesia sit Collegiata simul & Parochialis, tenentur Canonici ad celebrationem Missæ minoris quotidianæ pro Parochianis, quam Canonicus hujus Hebdomadarius celebrat, dum cæteri in choro matutinum, laudes, & primam decantant, a quo proinde abest Officio.

Oldradius, unus e sex Canonicis de casu exposito quasdam proponit difficultates.

1. Utrum legitima sit, & Canonica permissio ab Episcopo Diœcesano concessa Missæ capitularis, intentionem applicandi Missis Anniversariis pro defunctis, nec præbendarum fundatoribus fiat injuria, qui non minus pro se Missam hanc, quam reliquum Officium Canonicum, cujus etiam pars est præcipua, crexerunt?

2. Utrum ex hac permissione uni tantum Canonicus privatim petenti concessa non vero capituli nomine, quinque reliqui, qui eadem potiuntur tuta sine conscientia?

3. Utrum ex hac etiam concessione Missas anniversarias pro defunctis substituere possint Missæ Canonicæ Dominicis ac Festis diebus: & utrum deficiente anniversario Missæ Canonicæ intentionem possint applicare pro privato quodam, qui Missas minores pro quiete animæ suæ fundavit, quod utrumque fit ex obtenta illa permissione?

4. Utrum Canonici sex, qui resident, anniversariam Missam ante, aut post capitularem non cantare deberent; cum non frequens sit earum concursus?

5. Utrum ex hujus concessionis, ea qua expositus est ratione, ad aliquam restitutionem non teneantur Oldradius ac reliqui Canonici; pariter ex absentia sua, ab Officio Canonico pro rata temporis, quo Missam quotidianam pro Parochianis celebrarunt?

6. Denique, utrum duodecim absentes Canonici Præbendæ suæ titulo frui possint simul cum Parœciis, quas rure obtinent, aut Vicariatu, quo funguntur?

RESPONS.

Existimamus, non obstante modico 212. aut 215. librarum reditu, quo potiuntur Canonici Collegiatæ Sancti Acacii, injuste ab iis Missarum, ad quas tenentur, numerum fuisse imminutum; cum ad honestam eorum sustentationem, quantumvis modicus sufficiat, in fœcunda præsertim regione ille reditus, cui etiam adjunguntur quædam vitium jugera etiam fructuosa. Videtur itaque, eum Canonicum, qui tam facile concessionem, de qua agitur, obtinuit; vel amplificando, vel aliter, Diœcesanum fefellisse Episcopum, qui aliunde ad supplicem privati libellum eam concedere non debuit, omissis ordinariis formalitatibus; hoc est, non exhibitis sibi capituli, aliisque Ecclesiæ fundationum actis, ut apprime illius reditus & onera perspecta haberet, *re diligenter perspecta*, inquit Concilium Tridentinum (d), nec juridice vocatis fundatoribus, aut eorum successoribus; priusquam ex sententia supprimeret, aut reduceret Missas Canonicas, aliamve publici Officii partem, cujus causa eriguntur cuncta Beneficia, juxta illud Concilii Constantiensis (e), nec non Bonifacii VIII. in una ex suis constitutionibus (f), atque Concilii Tridentini effatum (g): *Beneficium propter Officium datur*. Hujus autem formulæ ratio hinc petitur, quod juste possint intercedere illi, quorum interest, modo ipsi Episcopo ejusve Officiali, ignoto, & impedire, ne quid innovetur, aut decipiatur Judex ex falso narrato.

(d) Concil. Tr. Sess. 25. c. 4. de reform.

(e) Concil. Constantien. Sess. 43. Dec. de Dispens...

(f) Bonifac VIII. in c. Quia per ambitiosam fin. de rescr. in 6.

(g) Concil. Tr. Sess. 21. c. 3. de reform.

In casu autem proposito, Episcopo, ut videtur, neque cautiones istas ad vitandum dolum, nec requisitas observavit formulas ante datam concessionem a privato Canonico, suo dumtaxat, non vero capituli nomine requisitam. Igitur, uti legitima, & Canonica haberi non debet, atque adeo non sufficiens, ut ex ea a culpa sint immunes Canonici, qui eam executioni demandarunt, & qui eam non sine justitia extendere præsumpserunt ultra suum tenorem, seu diebus Dominicis, & Festis Canonicam Missam Anniversariis contra expressam concessionis ipsius prohibitionem supplendo; seu idem de Missis pro defunctis in sua Ecclesia fundatis, de quibus silet concessio, faciendo.

His additur, quod ex Concilio Tridentino (h), constitutione Bonifacii VIII. superius relata, & Joannis XXII. (i) Episcopus absque legitima causa facultatem concedere nequit, qua aperte minuatur Cultus Divinus: atqui negari non potest, ex concessa facultate notabiliter minui Cultum Divinum, cum pro duabus Missis solemnibus altera Canonica, aliter Anniversaria pro quibusdam defunctis; unam tantum celebrare possint Canonici, non sine eorum præjudicio, qui præbendas erexerunt, & pro quibus idcirco, tanquam præcipuis benefactoribus suis eas applicare strictius tenentur.

(h) Concil. Tr. loc. cit. & Sess. 21. c. 4. de reform.

(i) Joannes XXII. in extrav. Suscep. un int. commune. Ne Sede vacante aliquid innovetur.

Id quidem ultro concedimus, insufficientem fore fructum illarum præbendarum, si octodecim residerent Canonici. Verum tali defectui remedium facile posset afferre Episcopus. 1. Dictis præbendis Beneficia simplicia annectendo, ut fert Decretalis Honorii III. ad quendam Hungariæ Episcopum scribentis; (k) *Si evidens*, ait, *necessitas, vel utilitas exigat, Præbendas Ecclesiæ tuæ poteris de Capellis, in perpetuum annectendis eisdem sicut directione pravia expedire videtur augmentare*: Sed in eo casu singuli, quorum interest vocandi sunt, sive Patroni Ecclesiastici, vel Laici; Collatores aut Titulares, ut eorum rationes, prout convenit, ponderet Episcopus.

(k) Honor. III. in c. Exposuisti 33. de Præb. & dignitat. l. 3. t. 5.

2. Reditus quarumdam præbendarum, & Titularium numerum reducendo ad Mensam capitularem ex libello supplici, quem juxta formam præscriptam dabit capitulum, quo omnes sive Præbendæ seu distributionem reditus describerentur, & de quo nihil statueret Episcopus, nisi observatis regulis de jure, aut usu generatim in hac circumstantia admisso, prærequisitis. En responsio nostra ad tres primas Oldradii petitiones.

Quod pertinet ad duodecim absentes Canonicos, ex iis nemo Canonicatus sui titulum, Parœciæ deserviendo, retinere potest, quantumvis

tenues

tenues sint utriusque Beneficii fructus: quia ex Sanctis Canonibus, Regumque Galliæ Edictis incompatibilia sunt illa duo Beneficiorum genera. Idem tamen affirmare non audemus de eo, qui de Præbenda sua nullum percipiens reditum, cujus inter omnes fit distributio, Vicarii munia obeundo, vitæ necessaria quærit; aut qui debitam sibi reditus paucitatem ad egentium Canonicorum levamen dimittit, tum enim obtento Episcopi consensu, Vicarii munus obire potest ad Ecclesiæ ministerium, ut videtur, & suam hoc modo levare paupertatem, retento tamen Beneficii sui titulo, donec eorum, qui Canonice intersunt horis, honestam sustentationem Canonice procuraverit Episcopus.

Denique ad duo ultima quæsita respondemus 1. Canonicos, qui obtenta fraudulenter sib uno privato concessione usi sunt, teneri ad restitutionem *pro rata* accepti fructus ob omissum ministerium; nisi tot Missas, quot omiserunt, malint celebrare. 2. Eadem ratione alios, qui quotidianam pro Parochianis Missam celebrarunt tempore matutini Officii, ad restitutionem pariter obligari pro rata accepti stipendii pro horis illis, quibus non affuere: ita ut ad eam non minus, quam alii, teneatur Oldradius a tempore, quo non fuit in bona fide, cum juxta D. Thomæ principia, ad eam non teneatur, dum fuit in bona fide.

Vide { BENEFICIARIUS. CAPITULUM. OFFICIUM BREVIARII. }

CAPELLANUS REGIS.

Vide SIMONIA Casu Theotimus.

CAPITULUM.

NOMINE capituli hic intelligitur congregatio Decani, Dignitatum & Canonicorum alicujus Ecclesiæ, ad agendum simul de rebus sive spiritualibus sive temporalibus, quæ ad se pertinent, & cujus omnis authoritas residet *in majori, & saniori parte*, ut loquitur tertium Concilium Oecumenicum Lateranense (a). Hic autem conventus diebus festis, neque per Canonicam Missam haberi debet.

In jure duplex tantum Dignitatum genus reperitur; Nempe Dignitates Archipresbyteri, & Archidiaconi; cæteris, uti Decani, Thesaurarii, Præpositi & Cantoris ex consuetudine constitutis.

Dignitas definitur, *Præeminentia quædam, rerumque Ecclesiasticarum administratio cum jurisdictione*, qua in re a Personatu, cui non annexa est jurisdictio, differt Dignitas (b).

Capitulum jurisdictionem habet in suos Canonicos, eosve, qui ab eo pendent, in iis omnibus, quæ *correctioni* levi sunt subdita, uti privare Canonicum aut alium Beneficiarium, aut Ecclesiæ Officiarium suis distributionibus, cum in choro deliquit, aut ab eo absque causa legitima abest, cum Clericali habitu, aut tonsura non est insignitus, aut pro aliis hujusmodi casibus, qui apud Fevretum legi possunt: quod fit absque ulla litigii specie, aut aliqua suspensione, vel excommunicatione a Capitulo lata, uti declarat Innocentii III. ad Episcopum Bellovacensem Decretalis (c).

Capitulum ab Episcopali jurisdictione exemptum, ab ejus quoque visitatione eximitur, & si Officialem habeat, ad eum pertinet, non vero ad Officialem Episcopi, Canonicum, aliosve capituli jurisdictioni subditos judicio persequi.

Capitulum jus habet deputationis ad Concilium Provinciale, in quo statuuntur, quæ in omnibus Provinciæ Ecclesiis sunt observanda. Ipsius quoque deputati jure ferendi suffragii potiuntur in iis omnibus, quæ pertinent ad suas exemptiones, privilegia, jurisdictionem, aliaque jura temporalia, ut probat Thomassinus ex Concilio Rhemensi an. 1585. Innocentius III. voluit, ut quidem ad quartum Lateranense Concilium an. 1215. deputarent Collegiatæ: ut postea ad Concilium Budense an. 1279.

Capitulum statuere potest circa ea, quæ spectant ad rectam Ecclesiæ ordinationem: sed nullum condere potest statutum, quo minuatur Cultus Divinus, uti 20. Decembris an. 1660. decrevit Senatus Parisiensis.

Capitulum Cathedralis Ecclesiæ, Sede vacante, succedit in voluntaria & contentiosa jurisdictione, quæ ex jure communi defuncto Episcopo competebat, aliquot tamen in jure Canonico expressis casibus exceptis (d): Tunc itaque Beneficia curata, quæ sunt collationis necessariæ conferre potest, quales sunt, quæ a Graduato, Indultario, aut præsentato a Patrono Beneficii requiruntur, ut etiam in casu simplicis permutationis, & etiam vacationis ex obitu, etsi casus illi pleno jure Episcopi collationi permit-

(a) Concil. Later. III. in c. cum in cunctis 1. de his quæ fiunt a majori par. Capituli L. III. t. 10.

(b) Bonifac. VIII. in c. consuetud. 1 de consuet. in 6. & ibi Glos. Gl. in c. Quia 3. de Clericis non resident. v. Dignitates.

(c) Innoc. III in cap. cum contingat, de foro compet. l. II. t. 2.

(d) V. sept. Decisionem.

mittatur, idque, ne Pastore diutius careat Parœcia. Eadem quoque ratione potest 1. admittere Sacerdotes ad Sacramentum Pœnitentiæ administrandum, eorumque admissionem ad tempus, loca & personas restringere. 2. Ad absolvendum a casibus defuncto Episcopo reservatis confitentes, aut a censuris, ne ipsa quidem excommunicatione *a jure* vel *ab homine* excepta; uti declarat Bonifacius VIII. in quadam Constitutione *(a)*. Qua de re fusius dicetur in inferioribus responsionibus, atque consuli possunt *Joannes Andreas*, Hostiensis Panormitanus, aliique Canonistæ, qui docte hac de materia scripsere, ut Joannes Franciscus de Pavinis viginti quæstionibus, quas resolvit.

(a) Bonifac. in c. Episcopalis de majorit. & ob. d. in 6.

CASUS PRIMUS.

CAPITULUM Ecclesiæ cujusdam Cathedralis, Sede vacante, non nisi quindecim diebus post mortem Episcopi, ob contestationes inter canonicos ortas, Georgium, Theologiæ Baccalaureum, Vicarium generalem nominavit, quo dissidio noto, Metropolitanus, eos quatuor, aut quinque diebus prævertens, Hieronymum in jure Licentiatum, generali Diœcesis Vicariatu insignivit. Quis e duobus est legitimus Vicarius?

RESPONS.

HIERONIMUS, a Metropolitano nominatus, est solus legitimus Vicarius generalis duabus de causis: 1. Quia ex concilio Tridentino (*b*) *Capitulum Sede vacante .... Officialem seu Vicarium infra octo dies post mortem Episcopi constituere, vel existentem confirmare tenetur.* 2. Eum debet constituere, *qui saltem in jure Canonico sit Doctor, vel Licentiatus ...... si secus factum fuerit, ad Metropolitanum deputatio hujusmodi devolvatur.* Ex Edicto Blesensi (*c*) Magnus Vicarius debet esse Sacerdos, quamvis illud taceat concilium.

(b) Conc. Tr. Sess. 24. c. 16. de reform.

(c) Edictum Blesense a. 45

Observandum tamen in Gallia non observari illam Decreti partem, qua statuitur, ut a capitulo infra octo dies post mortem Episcopi eligatur Vicarius generalis, proposita ipsum eligendi juris amissione; cum pœna illa comminatoria tantum censeatur.

CASUS II.

HÆC inter Cathedralis Ecclesiæ Sedunensis canonicos agitata est quæstio, utrum videlicet capitulum, Sede vacante, Episcopum posset committere ad ordines in sua Ecclesia conferendos. Quidam pugnaciter affirmarunt, alii vero negarunt. Nunquid pro prioribus stat ratio?

RESPONS.

Pro affirmantibus stat ratio, ut post Panuinum & Azorium, quos laudat, asserit Cabassutius (*d*). Etsi, inquit, non succedat capitulum Episcopo in iis, quæ sunt ordinis (scilicet Episcopalis) sed in sola jurisdictione: potest tamen Episcopo committere intra viduatam Ecclesiam, ea quæ sunt Ordinis. Nam committere alteri, est solius jurisdictionis.

(d) Joan. Cabassut. Juris can. Theor. & Frax. l. 2. c. 24. n. 31. Et apud eum Panuinus 1. p. q. 3. Et Azor p. 2. l. 3. c. 37. q. 8.

(e) Idem. ib. n. 34. & 37.

Observat hic Canonista (*e*), ob eandem rationem delinquentes clericos posse punire seu privatione a Beneficiis, seu censuris, aut aliter; ut docent etiam duo citati Authores, quia tunc Episcopi vicem gerit capitulum in rebus jurisdictionis (*f*).

(f) Panuinus de potest. c. Sede vacante Azor. loco cit. c. 38. q. 11.

CASUS III.

CAPITULUM Cathedralis Ecclesiæ Diœcesis cujusdam Galliæ ex antiquo usu nominare solet, Sede vacante; 1. quinque Vicarios generales: decem Officiales: novem Promotores: quinque Secretarios & octo Causidicos ex Officio, qui omnes sunt de corpore capituli. 2. Solet etiam nominare Officialem Primarium & Promotorem, qui in Urbe Episcopali resident; & Officialem foraneum cum Promotore & Scriba, qui in alio Diœcesis oppido jurisdictionem Ecclesiasticam contentiosam exercent. 3. ab hoc Officiali foraneo, ipsius Promotore, Scriba & Secretario duos trientes emolumentorum muneris sui exigit, quæ percipiens exactor in eam rem a capitulo commissus, ea posthac cuilibet canonico juxta ordinem nominis in indice, distribuit.

Quæritur itaque 1. utrum legitimus sit, & idcirco prorogari possit hic usus nominandi istos Officiarios juxta ordinem præscriptum in indice. Hanc autem rationem sui ductus affert capitulum, quod usus ille a centum annis & amplius obtinet, & fuerit inductus ut vitetur ambitus eorum, qui, Sede vacante, ad istas dignitates aut munera aspirant.

2. Utrum legitima sit ab Officiali Foraneo, ejusque Officiariis exactio duorum trientium emolumentorum, tum quoad canonicos, tum quoad Sacerdotes extraneos, qui, ad Canonicorum recusationem, his muneribus obeundis præficiuntur.

Id sibi licitum esse putant. 1. Quia Romæ venalia sunt quædam curiæ munera. 2. Quia Episcopi, aut Archidiaconi per annum justæ caducariæ in iis Provinciis, in quibus viget, ad Parœciarum ministerium Sacerdotes committunt; si tamen pecuniæ summam certam numerent, reliqua, pro stipendiis, redituum parte relicta. 3. Quia multæ sunt Parœciæ communitatibus seu secularibus, seu regularibus unitæ, ad quarum ministerium unum de communitate destinant, nihil ipsi, nisi ad vitam necessaria ministrando. 4. Quia multæ sunt Officiariorum Laicorum communitates, quæ collata in commune munerum suorum emolumenta, postea inter se dividunt. Ex quibus exemplis colligunt canonici, id quoque sibi licitum esse, ut Officiariis suis assignata emolumentorum parte congrua, reliquum inter se dividant.

3. Quæritur, quo se pacto gerere debeant Officialis Foraneus aliique Officiarii, si illegitimus sit hic usus, quem tamen retinendum censeat pars capitularium maxima.

4. Utrum a capitulo saltem constitui posset, ut duo illi emolumentorum trientes in Ecclesiæ Fabricam aliave pia opera cederent?

RESPONS.

Usus Cathedralis Ecclesiæ, de quo in casu proposito, videtur abusivus, atque, ut fert nostra sententia, debet adimi: idque septem de causis, quoad primum caput.

1. Quia ad bonum Diœcesis regimen non conducit, viginti quatuor, Vicarii generalis, Officialis ac Promotoris munera conferre, cum eos tantum ad ea munera promovere, Sede vacante, possit capitulum, qui necessarii sunt ad jus administrandum, quod ad se, ex hac vacatione, devolvitur. Atqui absurde tantum dici potest, ad talem administrationem, viginti quatuor, seu Vicarios generales, seu Officiales ac Promotores requiri. Omnibus quippe notum est, Urbis & Diœcesis Parisiensis unum tantum esse Officialem ac Promotorem, licet septingenta sint incolarum millia & plura in hac sola Urbe primaria, resque intricatissimæ, quæ Ecclesiasticæ jurisdictioni subjacent, in eo tribunali agitentur ac solvantur: fit tamen sæpe ut quibusdam juridicis diebus vacet forum. Idem de reliquis Galliæ Diœcesibus dicendum, in quibus unus est tantum Officialis præcipuus, aut ad summum alter foraneus in aliquo oppido Diœcesis ob nimiam ejus ab Urbe Episcopali distantiam, nisi forte plurium Parlamentorum jurisdictioni subjacet Diœcesis; tum enim, in qualibet jurisdictione Officialem, nominare tenentur Episcopi, ut probat Fevretus

(a) ex

(a) ex multis Arrestis, ac præcipue ex duobus Parlamenti Burgundiæ, 17. Junii 1563. & 10. Maii 1611., tum ex alio Parlamenti Parisiensis in Episcopum Augustodunensem lato; quibus addi potest quartum Parlamenti Gratianopolitani 30. Julii anno 1638. quo abusivus declaratus est processus ab Officiali Lugdunensi in Delphinatu factus, & quo constitutum est, ut Archiepiscopus Officialem pro parte suæ Diœcesis jurisdictionis hujus Parlamenti nominaret, ut ait idem Fevretus: quare Lingonensis Episcopus ex Arresto Senatus Parisiensis 24. Aprilis anno 1600. coactus est supprimere foraneum Officialem duodecim ab Urbe sua Episcopali leucis constitutum, cum interdicto, ne alibi, quam Lingonis deinceps Officialem alium constitueret. Cujus rei hanc Baldus affert (b) rationem: *Neque enim debent esse plures Episcopi, ut nec plures Vicarii, seu Officiales*. Unus nimirum a Concilio Tridentino requiritur.

(a) Fevretus tract. de abusu l. 4. c. 3. n. 7. & 8.

(b) Baldus in c. Quoniam de offi ordin.

2. Hinc etiam abusiva probatur illius Capituli consuetudo, quod, si ex novem-decim illis Officialibus & Promotoribus quisque suum obire vellet officium, ut quisque, si legitime sit constitutus, facere potest; quæ inde in Diœcesi orirettur confusio; nisi intercederent supremæ Curiæ? At vero si aliunde illud prohiberent Parlamenta; ut juste præsumi potest; cui forent utilitati ad Ecclesiæ bonum, tot Officiarii citra necessitatem multiplicati, quorum potestatem ligaret authoritas suprema?

3. Quia a Capitulo Diœcesis spirituale regimen non nisi post maturam deliberationem, Viris & probitate morum & scientia conspicuis, debet committi, non vero fortuito eligi debent illi Officiarii, quod tamen fit ex prædicto Capituli usu, quo viginti quatuor; primi in catalogo descripti, pleno jure fiunt generales Vicarii aut Promotores; sive sint idonei, sive non. Nam, etsi ii omnes, qui Officia ista de præsenti obtinent, eorum munia digne posse exercere concederetur, negari tamen non potest, quin in posterum forsan sint futuri, qui non requisita in his Officiariis erunt probitate aut idoneitate, ac præsertim sufficienti, non solum Theologiæ Jurisque Canonici peritia, sed etiam Jurisprudentiæ ordinationum & declarationum Regis & Arrestorum supremarum Curiarum, quibus, ut probant Imbertus, Chenu, & alii (c) se conformare tenetur omnes Galliæ Officiales; ne appellationibus tanquam ab abusu detur occasio.

(c) Imbert. de enchirid. pag 100. Chenu qq notabiles. q. 8. & collect. 2 t. 41 cap. 1.

4. Fieri potest, ut in tanto Canonicorum numero, qui pleno jure Vicarii generales aut Promotores evadunt, quidam sint tantum Diaconi, ac proinde ad hujusmodi Officia inhabiles. Necesse est enim ut magnus Vicarius & Officialis sint Sacerdotes, ut docent Peleus, (d) Tournetius & Bouchelius, qui Senatus Parisiensis Arrestum 9 Januar. an. 1603. profert, quo litteras Sacerdotii sui testimoniales ab Officiali Antuerpensi esse producendas censuit, ut officium suum comprobaret. D. Brillon (e) refert etiam Arrestum Parlamenti Tolosani 15. Maii anno 1608. quo Archiepiscopis & Episcopis prohibetur, ne intra jurisdictionis ejusdem Parlamenti limites, quemquam, nisi Sacerdotem, Officialem nominent: in quo consentiunt hæc Arresta cum Synodo Tridentina (f), cujus Decretum confirmavit Constitutio Blesensis (g), ut observat Fevretus (h).

(d) Peleus actio forens. l. 4. c. 27. Tournet. Litt. O. Arrest 17. Bouchel. Bibliothec. c. tom. 2. pag. 130.

(e) D. Brill. Dicti Arrest. V. Official. n. 174.

(f) Conc. Tr. Sess. 24. c. 24. de reform.

(g) Edict. Blesens. a. 45.

(h) Fevretus Loco citato. n. 4.

5. Fieri etiam potest, ut quidam ex decem, juxta catalogi ordinem designatis Officialibus, non sit graduatus, atque ex hoc defectu ad istam dignitatem inhabilis; cum ex constitutione 26. Januar. 1680. Officialis debeat esse in jure Licentiatus, vel secundum declarationem 21. Maii insequentis, in Theologia Licentiatus.

6. Quia fieri etiam potest, ut quidam e novem Canonicis, qui Promotoris munus obtinere debent, sit Pœnitentiarius, atque adeo ad Officium Promotoris non idoneus; quia in uno reperiri non possunt hæc duo Officia, ut pote incompatibilia, quia, inquit Fevretus, (i) Promotor *partes delatoris exequitur*, criminum ultionem sollicitat, atque accusatos, si posit, convictos præstat; cum crimina dissimulare aut occultare nequeat, si ea esse vera probare valeat: Econtra Pœnitentiarius, uti Pater spiritualis, culpas abdit, neque earum recusat absolutionem pœnitenti ad eam recipiendam debite disposito, ut loquitur hic Jurisconsultus ex istis Tertulliani, quem refert, verbis (k): *Malos abscondi cupit, non erui: Confessos absolvi desiderat, non damnari*.

(i) Idem ib. num. 30.

(k) Tertul. 5. Apologet.

7. Quia ex hoc usu aliud sequitur notabile incommodum, quod scilicet minuatur cultus divinus: nam, ubi primum Officialis aut Promotoris munera obtinebunt illi omnes Canonici, jure possunt integras distributiones, ex privilegio Officialibus aut Promotoribus concesso, ut videre est in actis Cleri, etiamsi choro non adsint, repetere (l): quod si ita sit, & sua novemdecim Canonici Officiale aut Promotores, uti velint prærogativa, Ecclesia brevi fiet deserta, nec erit qui veniat ad solemnitatem: licet enim omnes munus suum non exequantur; qui minus erunt scrupulosi, quorum semper major est numerus, sub specie privilegii a Capitulo sibi concessi, facile a choro aberunt.

(l) Acta Cleri. tom. 4. p. 5. pag. 104. a. 9. & pag. 106.

Ex his rationibus constat evidenter, quam abusiva sit consuetudo Cathedralis Ecclesiæ, de qua in casu proposito, cum magnus ille Officiariorum numerus, Sede vacante, institutus, si non sit noxius, saltem inutilis est ad bonum Diœcesis regimen; etsi singuli omnibus requisitis esent præditi qualitatibus. Quo persuasum habemus, hunc usum ab existentibus Canonicis hujusce Cathedralis ecclesiæ esse abrogandum: atque cæterorum Regni Capitulorum morem ese ad praxim reducendum, unum videlicet in Episcopali Urbe Officialem præcipuum, & alterum Foraneum constituendo, cum uno ad quamlibet Officialitatem Promotore. Hæc sunt, quæ ad primum propositi casus articulum pertinent. Nunc ad alterum veniamus, qui spectat ad duos trientes emolumentorum, qui ex duabus Officialitatibus provenientes a Canonicis inter se dividuntur, relicto tertio triente iis, qui Officialium aut Promotorum munere funguntur.

Certum est, regulariter loqnendo, a Capitulo non vendi locarive munera Officialis ac Promotoris, duas tertias partes emolumentorum exigendo; illud tamen fatendum conventionem hanc a vera locatione non longe abesse; atque adeo, si non sit vera simonia, commercium ese ab ea haud absimile, & quod proinde damnant constitutiones Canonicæ: cum Dignitates & Ecclesiastica Officia sint Dei dona, quæ eodem prorsus modo, quo accepta sunt, cæteris debent communicari, id est, gratuito. *Quæ Dei dona sunt, quoniam a Deo fidelibus, & a fidelibus Deo donantur, quæ ab eodem gratis accipiuntur, & ideo gratis dari debent*. Hæc sunt Urbani II. verba, quæ alio in loco a nobis laudantur (m) in quo videbitur, quo pacto Alexander III. & Turonense Concilium anno 1163. rem istam explicant, & rigorosum Concilii Tolosani Decretum addimus, quod casui proposito apprime convenit, istis verbis factum: *Qui alii, licet Ecclesiastico, suam, aut Ecclesiæ suæ jurisdictionem .... vendiderit, commiserit, locaveritve, ipso facto excommunicatus existat* (n).

(m) V Officialis. Casu Leander.

(n) Conc. Tolosan. p. 4. c. 2. n. 7.

His itaque allatis authoritatibus, negari non potest, usum Capituli, quo duos emolumentorum trientes percipit, Ecclesiæ intentioni esse contrarium: ita ut non minus odiose dici possit canonicorum ille proventus, quam *turpe lucrum*, quod bonis moribus atque canonicis legibus, tamquam illicitum damnatur, si non Simoniacum illud appellemus. Nostra igitur fert opinio, quod, licet usus, quo tot inutiles admittuntur Officiarii, tanquam legitimus existeret, duarum tamen Officialitatum emolumenta licite quoad duos trientes sibi arrogare nequirent canonici, quæ integra illi, qui prædicta Officialis & Promotoris exercent munera, percipere debent tanquam sua ex jure naturali & Divino.

Præcipuæ, quas opponunt canonici ad confirmationem sui usus sunt 1. quia a centum annis & amplius invaluit usus ille, eo tantum fine introductus ut in capitulo vitaretur ambitus & ambitio, ac nimium propriæ utilitatis studium. At vero si valeat hæc ratio, cur itidem in alia Galliæ capitula non inductus est mos ille, in quibus facile possunt ese privatii iisdem cupiditatibus obnoxii?

de eo

de eo tamen ne prima quidem fuit suspicio, quia videlicet majori malo malum auferre opportunum non visum est. Insuper Canonici, qui Officiarios Ecclesiasticos eligentes, Dei solummodo gloriam Ecclesiæque utilitatem considerant, ambitus eorumve ambitionem parvi curant, qui ex viis illicitis atque odiosis talium officiorum fiunt indigni, ac digniores suffragio suo prosequuntur, ambitiosis interim pudore ac confusione suffusis. Sed pergamus. Nunquid forsan ambitioni suæ atque propriæ utilitati servierunt primi consuetudinis illius authores, ejusdemque vitii participes fiunt eorum successores? Justa namque de causa utrumque de illis præsumi potest; dum per ostentationem, honoris ac proventus cupiditatem, inutiles Ecclesiæ, sibique solis honorificos arrogarunt titulos, sed & eorum adjunxere emolumenta, quibus naturaliter debentur.

At vero de illius consuetudinis vetustate nihil plane dicimus; ejusque nulla habenda est ratio; nam, ut ait S. Isidorus Hispalensis (a): *Lex erit omne jam quod ratione constiterit: duntaxat quod Religioni conveniat, quod disciplinæ congruat; quod saluti proficiat*: Unde cum S. Augustino colligendum, quod *Nemo consuetudinem rationi & veritati præponat, quia consuetudinem ratio & veritas semper excludit* (b): quocirca *qualibet consuetudo, quantumvis vetusta, quantumvis vulgata*, inquit S. Gregorius Papa post Cyprianum (c) *veritati omnino est postponenda; & usus, qui est veritati contrarius, abolendus*. Et quidem *Consuetudo sine veritate*, ut loquitur S. Cyprianus, *vetustas erroris est* (d). Hæc potissimum afferri possunt, ut videtur, in primam rationem, qua asseritur usus a nobis improbatus.

(a) ...us in Can. Consuetudo 5. dist. 1.
(b) S. Aug. in Can. Veritate. 4. & in can. Frustra. 7. dist. 8.
(c) S. Greg. in Can. si Consuetudinem 5. dist. 8.
(d) Sanct. Cyprian. in can. Consuetudo. & cit. dist. 8.

2. Canonici illi allegant 1. Exemplum ipsius Papæ, qui aliquando Ecclesiastica vendit Officia. 2. Qui sæpe Sacerdotes per annum justæ Caducariæ ad Parœciarum ministerium committunt cum formali contractu alicujus summæ solvendæ pro jure deportus. 3: Communitatis secularis aut regularis, quæ uniti sibi Beneficii fructus percipit, privato cuidam ad ejus ministerium commisso, *Victum tantum*, ut aiunt, *& vestitum* tribuendo. 4. Denique Laicæ Societatis, in qua in commune vulgo conferuntur emolumenta numerum Sociorum.

Facilis est istis argumentis responsio. Nam quod ad Papam spectat, etsi in rebus, quæ jure Divino sunt Simoniacæ, dispensare non possit, potest tamen in iis, quæ jure duntaxat Ecclesiastico, hoc est, sola Ecclesiæ prohibitione sunt Simoniacæ; qualia sunt Officia Ecclesiastica, quæ quandoque vendit Papa, ut productam ex his pecuniam ad urgentes Ecclesiæ necessitates expendat, ut cum Christianas Provincias infideles, ut sæpe fit, expugnant. Ex hoc itaque exemplo non quidquam deduci potest pro canonicis; cum vetitum sibi, licitum efficere nequeant; nec alia subsit ipsis ratio, quam utilitas propria, percipiendi fructus alicujus Officii, qui pleno jure ad eum pertinent, qui ejus functiones exercet.

Præpostere etiam duo sequentia adducuntur exempla: cum jus Caducariæ quoad duos trientes, ad Episcopum; & quoad alium trientem, ad Archidiaconum pertineat ex usu observato in iis Provinciis ubi obtinet, conformiter ad Jurisprudentiam plurium Arrestorum, quæ tulere multæ supremæ Curiæ; & pariter Communitas sit titularis Beneficii sibi uniti. Episcopus itaque & Archidiaconus jus deportus exigere, & uniti sibi Beneficii ministerium privato Communitatis eadem committere potest; Sacerdoti commisso conveniens stipendium largiendo. Sed quid inde pro Canonicis, de quibus consulitur? Num juxta formam ex Constitutionibus præscriptam Officialis aut Promotoris munera obtinent? Ejusve functiones singuli obeunt? & quidem, si vellent, hoc sibi licitum esset ex authoritate suprema? nunquid solus ille Titularis est, qui eo munere fungitur; etsi Titularis non esset, quo pacto munus illud Officialis aut Promotoris administrare posset? Ubinam igitur in his exemplis invenitur paritas? Nulla prorsus reperitur, ac multo minus in exemplo pecuniæ, quam in commune confert Societas: neque enim de rebus Ecclesiasticis, quæ commercio subjici nequeunt, atque de rebus pure secularibus idem ferri debet judicium: quæ veritas adeo certa est, ut probatione non egeat, sed omisso longiori illorum exemplorum examine, nunquid cum Sancto Augustino fateri debent illi canonici, quod *sana ratio etiam exemplis anteponenda est, cui quidem & exempla concordant* (e).

(e) S. Aug. in Can. Sana II. dist. 9.

Concludimus ergo ad primum quæsitum respondendo, quod Capitulum Cathedralis Ecclesiæ, de quo nostrum exigitur consilium, Officia atque munera deinceps, *Sede vacante* non eo, quo in exposito dictum est, modo distribuere potest: at quod universum aliorum Capitulorum usum sequi debet.

Ad secundum dicimus, omnia emolumenta officii sui ad Officialem aut Promotorem pertinere ratione functionum suarum, de quibus emolumentis in aliorum utilitatem cedere potest; & quod dicimus de Officiali, idem de vicem gerente esse intelligendum, cum licet nomine, jurisdictione tamen & authoritate non differant duo illi Officiarii, quando procedunt aut judicant. Denique idem dicendum de emolumentis subalternorum officiariorum, atque Officialis ac Promotoris. Quod ut fiat evidens, legatur in sequenti responsione Constitutio Bonifacii VIII. & præcipue Clementis V. quæ etiam fusius de eadem re dicit.

Ad tertium: quod, cum Officiarji exercentes, nec judices, nec superiores sint capituli, nec usum introductum possint adimere; non existimamus etiam, eos prudenter intercedere posse tali usui, atque intercessione sua litem sibi a toto capitulo provocare. Omni tamen ratione capitulum debent adducere ad reformandum hunc usum, atque confratribus suis persuadendum eum ex sola consuetudine non fieri legitimum.

Quod si omnia Galliæ capitula, aut saltem pars maxima in eo essent usu, de quo nunc deliberatur, & ex consuetudine immemorabili; eorum authoritate niti posset capitulum; at cum illorum usui sit istius oppositus, nulla est legitima ratio, cur in eo perseveret; quia; ut in Canone Decreti Gratiani legitur, *non decet a capite membra discedere* (f) Quod si surdis canant, ut dicitur, auribus isti Officiarii, expedit, ut eum adeant superiorem, qui possit mederi, seu Episcopum, aut eo deficiente, Metropolitanum: vel denique generalem Provinciæ Parlamenti procuratorem.

(f) Can. Non decet. 1. dist. 12.

Ad quartum & ultimum quæsitum, dicimus, illud non esse respuendum statutum, quo Capitulum duos illos trientes in fabricæ Ecclesiæ commodum, maxime si egeat, applicaret; cum ex Concilio Tridentino jus ingressus, quod a quolibet Canonico pro additione Canonicatus ad necessitates Ecclesiæ aut fabricæ solvit, non fuerit damnatum; quod tamen non affirmamus, nisi in quantum alter triens ad justam Officiariorum, qui officia exercent mercedem sufficiat.

CASUS IV.

DEFUNCTO quodam Galliæ Episcopo, spirituale statim Diœcesis regimen suscepit Capitulum, atque Constitutionem condidit, quæ ad correctionem morum Parochorum, Beneficiariorum, omniumque Clericorum pertinet. Parochus quidam, scientiæ fama conspicuus, Constitutionem istam promulgare noluit, quod eam abusivam putaret. Nunquid de inobedientia damnari debet, atque ei litem jure potest inferre Capitulum?

RESPONS.

Sciendum 1. hanc non esse regulam generalem, ut *Sede vacante*, ad capitula pertineat spirituale Ecclesiarum regimen; quædam enim a vicino Episcopo administrantur, uti Lugdunensis Ecclesia ab Episcopo Augustodunensi, & Augustodunensis ab Archiepiscopo Lugdunensi.

2. Capitulum tamen Ecclesias plerumque administrat vacantes, ut patet ex Constitutione Bonifacii VIII. (g): *Si Episcopus a Paganis, aut Schismaticis capiatur, non Archiepiscopus, sed Capitulum, ac si Sedes per mortem vacaret, illius in spiritualibus & temporalibus ministrare debebit*. Hoc idem jus capitulo adscribunt duæ ejusdem Summi Pontificis Decretales (h) & sextum concilium Mediolanense an. 1582. sub S. Carolo habitum (i).

(g) Bonifacius VIII. in c. Si Episcopus de supplenda neglig. Prælat. in 6. L. I. t. 8.
(h) Idem in c. Ecclesiæ, fin eod. t. Et c. Episcopali, unico de majoritate & obedient. l. I. t. 17.
(i) Conc. Mediol. VI t. 2. quæ ad Capitula pertinent.

3. Sole: Capitulum, unum aut plures Vicarios generales nominare, qui nomine suo potestatem suam exercent, conformiter ad præsens Tridentini Concilii Decretum (*a*): *Capitulum, Sede vacante, ... Officialem, seu Vicarium infra octo dies post mortem Episcopi constituere, vel existentem confirmare omnino teneatur*. Ita ut dici idem possit de capitulo pro ecclesia vacante, atque de seculari Domino pro justitia, quam subditis suis reddere debet; nam ut Dominus ille non per se, sed solum per constitutos a se Officiarios jus subditis dicere potest; ita Capitulum non per se, sed solum per unum aut plures Vicarios generales potestatem suam exercere potest: quibus Vicariatus litteræ patentes dari curabit, debite promulgatæ & in acta publica relatæ, nec quisquam earum ignorantiam ostendat, quæque specialem ipsis attributam potestatem contineant, ut observat Eveillonius (*b*) in suo tractatu de excommunicationibus & monitoriis. Sicut Episcopus etiam in iis, quæ pertinent ad forum contentiosum, jurisdictionem suam exercere non potest, nisi per Officialem: Ita pariter capitulum tenetur unum aut plures committere Vicarios, qui nomine & authoritate sua Diœcesis spirituale regimen administrent. Igitur ex dictis hactenus colligendum, constitutionem, de qua in casu proposito fit sermo, non esse legitimam, ut pote ab universo capitulo factam; atque adeo Parochum, qui eam promulgare recusavit, inobedientiæ esse damnandum, neque ipsi capitulum litem posse inferre.

(*a*) Conc: Trid. Sess. 24. c. 16. de reform.

(*b*) Jacobus Eveillon. c. 8. num. 1.

Observandum, quod ut a capitulo Vicarius generalis ad exercendam voluntariam Episcopi jurisdictionem, ita Officialis ad exercendam civilem & capitalem debet nominari, ut probat Fevretus (*c*) authoritate Tostati. En ipsius verba: *Tostatus episcopus Abulensis* (in numeros quæst. 48. n. 15.) agens de ista quæstione: *An jurisdictio fuerit in solo Moyse, an in populo Israelitico?* Ad aliam ex incidenti pergit; quærens videlicet: an communitas, collegium, aut capitulum, quod jurisdictionem habet; eam in commune exercere possit? qua de re probat, quod exercitium jurisdictionis *factum & ministerium desiderat certa & determinata persona; quod ipsa Communitas vel Collegium præstare non possunt; cum non fint quid unum proprie, sed per accidens*. Addit postea Jurisperitus ille, sententiam ab universo Carnutensi capitulo latam, declaratam fuisse abusivam ex Arresto Parlamenti, quod huic capitulo injunxit, ut Judicem nominaret, ad quem, Sede vacante, pertineret cognoscere de causis Ecclesiasticis. Idem Arrestum refert Chopin (*d*): & cum eo Loiseau, (*e*), qui addit absurdum esse, ut capitulum aut communitas, quorum privati plerique Judicis officium ignorant, jus dicere præsumat, quod Officiario committi debet, quem nominatim ob eam causam delegat communitas,

(*c*) Fevretus tract. de abusu. l. 4. c. 4. n. 2.

(*d*) Renatus Chopin. polit. L. 2. c. 6. n. 18.

(*e*) Carolus Loiseau. tract. de Officiis. c. 6. n. 39.

CASUS V.

ECCLESIÆ Vilnensis canonici possuntne tuta conscientia Statuto se conformare, quo capitulum decrevit, ut distributiones non haberent canonici, qui Dominicis festisque diebus singulis Officii horis non adessent; aliis vero diebus haberent, modo duabus majoribus horis interessent?

RESPONS.

Capitulum ita statuere non potuit, & huic Statuto se conformare nequeunt canonici tuta conscientia, quod sit abusivum: cujus rei rationes istas profert nuperus & inclytus canonista (*f*): *Consuetudines atque Statuta*, inquit, *quibus integra diei distributiones conceduntur illis, qui uni, aut duabus tantummodo Officii partibus interfuerunt, Canonicorum negligentiam fovent, soporem nutriunt, & divini Officii neglectum inducunt. Quare ejusmodi Consuetudines & Statuta non a zelo promovendi divinum cultum*, sed quorumdam canonicorum vagandi cupiditate & in divinis Officiis socordia originem & incrementum acceperunt. Hinc etiam eadem tanquam meros abusus & corruptelas Ecclesia rescindere atque eliminare non dubitavit: quod ex multis authoritatibus probat.

(*f*) Zeger Bernard. Van. Espen. Opusc. de Institut. & Offic. Canoni. c. 4. tom. III.

Prima ducitur ex concilio Basileensi (*g*), in quo statuto pro qualibet Officii hora stipendio, jubetur usus ille adimi, quo integras diei distributiones sibi is arrogat injuste, qui uni dumtaxat horarum parti assuit.

(*g*) Conc. Basileens. Sess. 21. c. 4.

Secunda petitur a concilio Aquensi, cujus Decretum est istud (*h*): *Tridentini concilii & Bonifacii VIII.* (*i*) *authoritate nixi decernimus, ut nulla Canonicorum aut aliorum pactio, remissio, vel collusio fiat, aut facta vim habeat, nullumve statutum, aut consuetudo; quæcumque illa sit, quibus, aut absenti, quavis de causa ejus, vel sacra hora, in qua muneri suo defuerit, aut omnino cuiquam contra quam jure communi & ejusdem Concilii Tridentini definitum sit, distributiones quotidianæ dari possint*.

(*h*) Conc. Aquens. tit. de Canonicis

(*i*) Bonifac. VIII. in cap. Consuetudinem. 1. de Clericis non residentibus, &c. in 6.

Tertia e concilio Burdigalensi anno 1624. en verba ipsius (*k*): *Sed & abusum illum, quo in una hora aut duabus Officiorum divinorum præsens totius diei distributiones usurpat, tolli prorsus & aboleri præcipimus*. Duobus illis conciliis addere potuisset hic Author Burdigalense anno 1583. (*l*), Rhotomagense (*m*), Rhemense (*n*), Turonense (*o*), & Narbonense (*p*).

(*k*) conc. Burdigal. anno 1624 c. 9. §. 4.

(*l*) Conc. Burdigal. anno 1583 c. 17. §. Distributiones.

(*m*) conc. Rothom. tit. de episcop & capitul. n. 30.

(*n*) Concil. Rhemen. tit. de cap. n. 8.

(*o*) Conc. Turon. tit. de c. §. Qui in Matutinis, &c.

(*p*) conc. Narbon. c. 30. §. Distributiones.

Quarta petitur ex variis Parlamentorum Arrestis ea de re latis. 1. Ex Arresto Senatus Parisiensis, quod refert Fevretus (*q*) quo abusivum declaratum est statutum Ecclesiæ Aurelianensis; canonico integras diei distributiones assignans, qui uni horæ affuisset; quamvis a Clemente VI. fuisse confirmatum allegarent canonici: 2. Ex alio Tolosani Parlamenti Arresto, quo simile statutum Collegiatæ Sancti Gaudentii irritum declaratum est, ut cætera hujusmodi deinceps facienda. 3. Ex Arresto ejusdem Parlamenti, quod statutum simile ecclesiæ Mirapincensis, licet 300. annis antiquum, invalidum, & abusivum declaravit. 4. Ex Arresto etiam Senatus Parisiensis 20. Decemb. anno 1660. reddito circa duo statuta capituli Laudunensis, de quibus tanquam ab abusu appellarat Nicolaus de Francia canonicus, & Archidiaconus, quia proposito in casu isto statuto erant similia, quæque abusiva declarata sunt. Hoc Arrestum refert Du Frene in suo fori Diario (*r*).

(*q*) Carolus Fevretus. tract. de Abusu. l. 3. c. 1. n. 13.

(*r*) Diarium fori t. 2. l. 3. c. 19.

Quintam rationem suppeditat Author Glossæ in Pragmaticam sanctionem (*s*) qui ex Decreto Basileensis concilii probata horum statutorum nullitate, hæc verba subjungit: *Attendant hic multarum Ecclesiarum Canonici, ne in observatione statuti, vel consuetudinis ejusmodi reperiantur judicium sibi manducare & bibere. Nec enim video illos in ea perceptione in foro animæ excusatos esse: etiam nec in foro contentioso eorum querelam defendi posse*.

(*s*) Glossa Pragmati. sanctionis. tit. quo tempore quisque debeat esse in Choro §. Tollens.

Ultima denique ducitur ex authoritate Navarræ (*t*), qui his concilii Tridentini verbis nititur (*u*): *Distributiones vero, qui statis horis interfuerint, recipiant: reliqui quavis collusione aut remissione exclusa, his careant*,

(*t*) Navarr. tract. de orat. & horis canon. Miscellaneo 59.

(*u*) Conc. Tr. Sess. 24. c. 12. de reform.

CASUS VI.

NONNULLI e canonicis cujusdam capituli in Regno Neapolitano contendunt, capitulum, Sede vacante, ex emolumentis jurisdictionis gratiosæ, simul & contentiosæ, impensas ad utriusque administrationem necessarias v. g. impensas impressionis & missionis mandatorum, litium, quæ ex officio inferuntur, sumptus, & alios ejusmodi, jure posse deducere. Alii econtra defendunt canonici, sumptus illos e Mensa capitulari esse depromendos, quotidianas videlicet distributiones imminuendo pro rata summæ illarum impensarum. Qua de re quæritur, quæ sententia magis cum jure consentiat?

RESPONS.

Proposita difficultas duobus continetur capitibus: primum est: ad quem, Sede vacante, pertineant fructus & emolumenta, quæ ab exercitio Episcopalis jurisdictionis procedunt, alterum, cujus impensis hanc jurisdictionem exercere debeat capitulum,

Ad primum respondemus, generaliter loquendo, hujusmodi fructus & emolumenta non ad capitulum, sed ad defuncti Episcopi successorem pertinere. Rem ita declarat Bonifacius VIII. (*x*) asserens non solum *bona a Prælatis ipsarum* (Ecclesiarum) *dimis-*

(*x*) Bonifac. VIII. in c. Quia sæpe. 40. de elect. n. 6.

dimissa, sed etiam *vel vacationis tempore obvenientia* ab exercitio jurisdictionis Episcopalis a capitulo posse occupari; sed futuro Episcopo restituenda reservari, aut saltem ad Ecclesiæ utilitatem conferri, non vero inter canonicos dividi; atque contrarium facientes, *ipso facto*, suspensionem incurrere. Hæc sunt verba Constitutionis quæ absque Regaliorum præjudicio laudamus, cum casus iste ad Italiam pertineat. *Quæ in utilitatem dictarum Ecclesiarum expendi, vel futuris deberent successoribus fideliter reservari, occupant, inter se dividunt: subripiunt, dilapidant, dissipant, & consumunt, in earum grave dispendium & jacturam ... decernimus, ut hi, qui præmissa de cætero præsumpserint, eo ipso sint, & tandiu maneant ab officio & Beneficiis quibuscumque suspensi; donec plene restituerint quidquid de bonis perceperint supradictis, non obstantibus quibuslibet Privilegiis, vel Indulgentiis, aut contrariis consuetudinibus, vel statutis.*

Constitutio ista Summi Pontificis perfecte conformis est 1. Decreto Concilii Calcedonensis an. 451. (*a*), quod refert Gratianus in Decreto his verbis; *Reditus ..... ejusdem viduatæ Ecclesiæ integres, reservari apud œconomum ejusdem Ecclesiæ placuit*. 2. Concilio Ilerdensi (*b*): 3. Alteri Concilio, quod citat idem Gratianus (*c*) in suo Decreto. 4. Et primo Concilio œcumenico Lateranensi, sub Innocentio II. anno 1139. (*d*).

Id quidem ultro fatemur, ista Concilia & ipsum Bonifacium VIII. generatim tantum loqui de bonis ad Episcopum pertinentibus, nulla tituli, quo ea possidet, facta mentione: sed juxta istam juris regulam (*e*) *ubi jus non distinguit, neque nos distinguere debemus*. Et hanc aliam: *Qui nihil excipit, omnia comprehendit*, vel, ut loquitur Panormitanus (*f*), *qui totum dicit, nihil excludit*. Qua etiam ratione Clemens V. in sua Constitutione (*g*) Bonifacii VIII. Bullam explicat. *Statutum super bonis a Prælatis Cathedralium ..... Ecclesiarum dimissis, aut obvenientibus tempore vacationis earum, futuris Successoribus reservandis editum, locum declaramus habere in omni emolumento, quod provenit ex jurisdictione & sigillo Curiæ Ecclesiasticæ, vel secularis, aut alias undequaque quod ad Prælatos Ecclesiis non vacantibus pertineret, consuetudine qualibet non obstante.*

(*a*) Conc. Calcedon. in can. Quoniam. 2. dist. 75. & in can. Non liceat 43. 12. quæst. 2.
(*b*) Con. Ilerdens. c. 16 in can. Hæc hujus. 38. q. 2.
(*c*) In can. non liceat. 48. 12. quæst. 2.
(*d*) Innoc. II in con. Lateran 1. in can. Illud 47. eod. c. & q.
(*e*) Argum. Legis de pretio ff de publica in rem actione l. 6. tit. 2.
(*f*) Panorm. in c. Vestra. 7. de cohabit. Clericorum & mulierum notab. 3.
(*g*) Clemens V. in c. Statutum. 7. de elect. in Clementinis.
(*) Leg a Tutoribus 33. ff. de administrat. & periculo Tutorum & Curatorum. lib. 26. t. 7.

Tum igitur Capitulum conferri potest cum Tutore, aut Curatore, aut Procuratore, administrandæ hæreditatis causa, constituto, qui, eam licet, uti paterfamilias, ex Lege gerere debeat, (*) non ejus tamen fructus suos facit, sed pupillos, cujus sunt, debet conservare, eique accurate eorum rationem reddere. Idem dicendum de Capitulo vacantis Ecclesiæ Episcopalis bona administrante, quod quidem ex Sedis vacatione fit defensor, & conservator jurium Episcopi, non vero dominus emolumentorum, quæ ex devoluta sibi jurisdictione, aut aliunde proveniunt.

Atque hæc de priore propositæ difficultatis parte. Verum observari potest peropportune, duabus Bonifacii VIII. & Clementis V. Constitutionibus relatis, tam aperte confirmari decisionis præcedentis alterum articulum circa duos trientes emolumentorum, quæ ex exercitio jurisdictionis provenientia, a canonicis inter se distribuuntur, ut nihil reponi possit.

Quod ad alterum caput pertinet difficultatis præsentis, existimamus hactenus dicta non esse intelligenda nisi *deductis expensis in administranda jurisdictione necessariis*. Quod quidem probat ista Honorii III. ad capitulum Constantinopolitanum Decretalis (*h*): *Statuimus ut expensæ necessariæ & moderatæ*, addit Glossa (*i*), *quas Capitulum Constantinopolitanum, vel ejus nuncii, vacante Sede pro electionis negotio*, (nempe novi Patriarchæ) *fecerint, de bonis Patriarchatus fiant totaliter*. Cujus rei hanc rationem affert idem Glossarius: *Quia illud de suo facere non tenebantur, quia nemo cogitur invitus de suo facere beneficium*. Quam regulam deprompsit hic Author a concilio Metis (aut ex Burchardo & Yvone Carnutensi Bellovaci) habito, quod refert Gratiani Decretum (*k*). Ex quo *a simili* debet inferri, cœteras expentas ad exercendam Sedis vacantis jurisdictionem necessarias, ex ejus emolumentis esse deducendas; cum par in utroque casu sit necessitas, & ex æquitate naturali *sumptus necessarios ad rem perferendam & perducendam præstare solent generaliter hi, quorum negotium agitur*, ut ait doctus, qui digestorum Leges annotavit, Jurisperitus (*l*): non vero e bonis capituli, quod unice ad bonum & utilitatem Ecclesiæ vacantis attendit: Et quidem rem ita definit Clemens V. dum allatis in præcedenti Decisione verbis addit (*m*): Ita tamen quod in iis & similibus rationabiles deducantur expensæ: alioquin deterior esse capituli conditio, quam tutoris, Curatoris, aut Procuratoris, cui sumptus ad gerendam Pupilli rem necessarios Judex tenetur assignare.

(*h*) Honor. III. in c. Ut præteritæ 45. de electione &c.
(*i*) Glossa ib. v. Expensæ.
(*k*) conc. Mediomatricis in c. Precariæ 4. 10. q. 3.

(*l*) Addit. ad Glossam Legis sed & si. 11. §. 1. ff. ad exhibendum lib. 10. t. 4.
(*m*) Clemens V. in c. Statutum, supra cit.

Decisionem hanc usui universo omnium capitulorum ducimus esse conformem, uti capituli Ecclesiæ Parisiensis, quæ per quadrimestrem Sedis Archiepiscopalis vacationem constituto Secretario & Sigillatori, per id tempus ex quingentis novem libris & quinque assibus acceptis, centum libras cum tredecim assibus assignavit *pro modo laboris*, & reliquam summam ad solutionem Mandatorum, aliorumque actorum adhibuit, quæ ad septingentas libras & amplius excurrit. Hæc quoque Decisio congruit cum sententia Joannis Audreæ, Archidiaconi, Cardinalis Joannis Monachi, Glossæ, & Galliæ Canonistarum ac Jurisconsultorum, & inter alios Ruzei, & Fevreti, a quo laudatur his verbis (*n*): *Emolumentum Sigilli, & Cameræ, vel Curiæ Episcopo reservantur, deductis tamen expensis moderatis, quas Capitulum fecit in Edictis citatoriis & aliis expensis ad expediendam jurisdictionem.*

(*n*) Ruzeus tract. de Regalis privil. 30 apud Fevretum tract. de abusu. l. 3. c. 6. n. 12.

CASUS VII.

CAPITULUM Ecclesiæ Cathedralis, Sede vacante, duo per id tempus vacantia contulit Beneficia, alterum Parochiale Ægidio, de quo pleno jure providet episcopus, alterum, Præbendam scilicet Gentiano, cujus collatio ad Episcopum pariter & capitulum spectat. Augustus ex nominatione Regia & Bullis e Romana Curia acceptis, vix Episcopatum adiit, cum Parœciam Petro & Præbendam Paulo contulit: qui licitum causa fuit inter quatuor illos provisos. At Petrus & Paulus, ut pote conscientia timidi, de justitia causæ suæ valde dubitant, nec non Ægidio & Gentiano litis illatæ. Quid in eo casu ad conscientiæ suæ securitatem ipsis consuli debet?

RESPONS.

Priusquam huic difficultati fiat satis, triplex distinguendum genus collationis, scilicet coacta, necessaria, & libera.

Collatio coacta ea est, quæ denegari non potest, uti ea quæ petitur ad Præsentationem Patroni ecclesiastici, aut Laici; aut ad petitionem Graduati, seu Indultarii, vel denique in casu permutationis.

Collatio necessaria ea est, quæ denegari non debet, ut collatio Parœciæ vacantis, quam confert Episcopus: de qua providere necesse est, ne diu sine Pastore sit Parœcia.

Collatio denique libera est collatio Præbendarum & aliorum simplicium Beneficiorum.

His ita suppositis asserimus, Ægidium legitime fuisse provisum, ac Petrum adeo litem ipsi illatam persequi non valere. Ratio est quia juxta Galliæ disciplinam, capitulum, *Sede vacante*, jure potest conferre, non solum ubi coacta est collatio sua, sed etiam, ut in casu proposito, si sit necessaria, cum fidelium intersit, ne sine Pastore remaneant. Id probant hæc verba Constitutionis Sancti Ludovici de Potestate capitulorum loquentis: *Sede vacante: Ecclesiæ Cathedrales, & aliæ Regni nostri liberas electiones habeant: promotiones, collationes provisiones, & dispositiones Prælaturarum, & aliorum quorumcumque Beneficiorum Ecclesiasticorum, secundum dispositionem juris, atque institutorum Sanctorum Patrum fieri volumus.*

2. Ex arresto scriptis disceptato, inter Procuratorem Generalem Senatus Parisiensis & Bituricense capitulum lato 26. Aprilis anno 1580 quo decernitur conformiter ad Sancti Regis constitutionem, ut capitulum pleno jure de Beneficiis in Diœcesi vacaturis, *Sede vacante*, provideat.

3. Jus illud denique omnibus Cathedralium capitulis Regni commune declaratum est, ex declara-

tione Regia an. 1688. qua fertur ea provisura *Sede vacante*, de omnibus Beneficiis, quorum collatio ad Episcopum pertinet. Eodem prorsus modo judicavere Parlamenta, & præcipue Senatus Parisiensis, cujus duo refert Arresta D. Brillon (*a*), alterum supremæ Curiæ 26. Julii 1629., & alterum pro Capitulo Lexoviensi 7. Septembris an. 1532. qui jam ante elapsum sæculum simile protulerat pro capitulo regulari, Abbatiali Sede vacante, circa Beneficium a Graduato requisitum. His addimus, hanc capituli potestatem non desinere nisi ex adita possessione novi Episcopi, qui nequidem Præbendas aliaque simplicia Beneficia, Regaliorum juri subjecta conferre potest, nisi post exactum fidelitatis Regi sacramentum, & obtentum Arrestum relationis in publicas tabulas, quo tollitur Regaliorum jus, ac Episcopatus sui fructus percipere valeat.

(*a*) D Brillon Diction. Arrest. v. Collatio n. 7. & 8.

Observandum tamen, quod, cum dicimus, *jus illud omnibus Cathedralium Capitulis Regni commune declaratum fuisse* comprehendi non debeant regiones, quæ *obedientiæ* nominantur, hoc est, quæ antiquis exceptionibus fuere subjectæ juxta regulas Cancellariæ Romanæ, quales sunt Britanniæ ducatus, & comitatus Provinciæ, & Ruscinonensis tractus. Quocirca, cum Britanniæ Episcopi quatuor tantum anni mensibus, nempe Martio, Junio, Septembri, & Decembri Parœcias possint conferre, & menses reliqui sint collationis Papalis; Capitula quoque Cathedralium, quæ in his Provinciis sitæ sunt, easdem mensibus Apostolicis conferre nequeunt: etsi alternativa potitus esset defunctus Præsul, quam ob residentiam Britanniæ Episcopis acceptantibus concedit Summus Pontifex, qua mediante Beneficia curata mensibus Februario, Aprili, Junio, Augusto, Octobri, & Decembri possunt conferre (*b*), modo per mensem integrum assidue fuerint commorati, ne uno quidem absentiæ die excepto, quo jus pro hac vice amitterent; nisi ad Regni, vel Ecclesiæ utilitatem abfuissent.

(*b*) Reg. Cancellar. Rom. de mensibus, & alternativa.

Capitulum autem Episcopi Alternativæ non succedit, quod sit personalis, & Episcopi propria prærogativa illa, quæ proinde ipsius morte extinguitur, nec transit ad Capitulum. Atque hæc diximus de jure Capituli ad conferendam Ægidio Parœciam.

Idem dicendum juxta Canonicam Jurisprudentiam, de Præbenda Gentiano a capitulo concessa; quæ collatio valida est & Canonica, quod ex æquo Episcopo, & Capitulo competeret. Idque evidenter probat Bonifacii VIII. decisio his verbis (*c*): *Si ad Episcopum, & Capitulum communiter pertineat collatio Præbendarum; mortuo Episcopo, vel a collatione Beneficiorum suspenso; poterit Capitulum vacantes conferre Præbendas; etiamsi Episcopus interesse habeat in collatione; ut Prælatus. Idem poterit Episcopus, si Capitulum ab ipsa collatione suspendi contingat.* Cujus rei hanc rationem affert Author Glossæ (*d*): *Sunt enim unum corpus, Capitulum & Episcopus, quoad illa, quæ eis communiter imminent, facienda.* Idem quoque sentit Fevretus, (*e*) quia, inquit, *Æquale jus partes*, hoc est, Episcopus & Capitulum, *habere censentur, quando ad eas dicitur* aliquid communiter pertinere. Authorem etiam tractatus inscripti; *Compendiosa Beneficiorum expositio*, qui reperitur ad finem Pragmaticæ Sanctionis (*f*), laudat hic Jurisperitus, & qui dicit: *Vacante suspensave Sede*, (Capitulum) *jus conferendi non habet; nisi vel necessaria occurrant collationes*; ut cum provideri debet Graduatus, *vel ei cum Episcopo Beneficia sint communia.* Nam in his ultimis casibus, inquit Fevretus, Episcopus & Capitulum *considerantur ut duo corpora. Unde cum cesset unum, aliud in locum alterius succedit*: quæ verba a Panormitano mutuatus est (*g*).

(*c*) Bonifac. VIII. in cit. cap. Si ad Episcopum.

(*d*) Glossa in d. cap. Si ad Episcopum. v. Etiamsi.

(*e*) Fevretus tract. de Abusu. l. 3. c. 6. n. 7.

(*f*) Idem n. 66.

(*g*) Panorm. in cap. Cum olim de majorit. & obedient.

Diximus: *juxta Jurisprudentiam Canonicam*: Nam ab eo jure discrepat usus noster ob Regalia ad Regem scilicet pertinentia, qui, ut difficultatibus, quæ ex pactis Episcoporum privatis emergebant, occurreret, quibus Capitulis suis, aut aliis, quorumdam Beneficiorum collationem concedebant, Edictum an. 1682. promulgavit, quo in his casibus sua atque Capitulorum jura præscribuntur. En ejus verba: „Nolumus conferre ob jus nostrum Regaliorum ullum ex Beneficiis, quæ ex natura sua ipsi sunt subjecta, nisi ea, quæ Archiepiscopi & Episcopi ex legitima possessione solent conferre. Volumus idcirco, ut in omnibus Cathedralibus, ubi dignitates omnes & Præbendas solent conferre Capitula, ab iisdem deinceps, Sede vacante, conferantur: in iis, ubi sunt Præbendæ aliæ collationi Episcopi, aliæ capituli annexæ: in iis, in quibus, alternatim qualibet hebdomada, aut mense, aut quovis tempore conferunt; in iis, in quibus unius lateris chori Præbendæ ab Episcopi collatione, alterius vero lateris a Canonicorum dependent alternativa, vices & dependentia observentur, dum jus Regaliorum obtinebit; uti observantur, Sede non vacante..... in iis vero Ecclesiis, in quibus ad Episcopum & capitulum simul pertinet Præbendarum collatio, vel in quibus jure ingressus & suffragii in capitulo, uti Canonicus potitur Episcopus ad nominandum, & postea uti Episcopus conferendum ad nominationem capituli; a Nobis delegabitur Procurator, qui nomine nostro Capituli Congregationi aderit, ad conferendas cum Capitulo Præbendas; si ad Episcopum & capitulum indivisim pertineat provisio: vel ad præsentandum cum capitulo, si Episcopus, uti Canonicus, jure suffragii potiatur ad præsentationem: & in hoc casu capituli præsentatio ad nos dirigetur, ut provisio nomine nostro, sub eadem forma, qua ab Episcopo expediatur: cum vacantibus Regni nostri Ecclesiis Metropolitanis, aut Cathedralibus, earum Prælatorum jura exercere non intendamus, nisi eodem modo, atque sub eadem forma, qua erga capitulum suum se gerunt.

Itaque ex hujus Edicti tenore constat 1. nullas a Rege, *Sede vacante*, conferri Præbendas in iis Ecclesiis, ubi capitulum solum de Præbendis, & dignitatibus providere solet. 2. In casu alternativæ vicem Episcopi a Rege obtineri. 3. Cum Episcopus & capitulum simul conferunt, ut in casu proposito; Rex jus habere nominandi Procuratorem ad conferendum cum capitulo. 4. Denique, si capitulo tantum nominatio, & Episcopo collatio competat, tum a capitulo præsentationem fieri Regi, qui de Beneficio providet. Hoc solo principio solvi debet difficultas, quæ pertinet ad collationem Præbendæ, de qua in casu proposito agitur.

Denique cum eodem Fevreto illud in primis est advertendum, quod in hoc ultimo casu vacantem Præbendam capitulum nulli privato conferre potest, qui jam ejusdem capituli sit Canonicus; alioquin invalida esset collatio, & abusiva.

CASUS VIII.

PAROCHIAM sancti Eleutherii canonice suo capitulo unitam Canonici Cathedralis Ecclesiæ Balbastrinæ ad obeundas functiones Curiales Vicario amovibili committunt. Qua de re quæritur; 1. Utrum ex eo tuta sint conscientia ejusdem Capituli Canonici. 2. Utrum quilibet Canonicus Sacerdos non possit, & quidem teneatur ad functiones Curiales. 3. Utrum ad eas exercendas Episcopi admissione indigeant illi Canonici?

RESPONS.

Ex unione Parœciæ sancti Eleutherii Balbâstrino Capitulo facta; illud unum potest Capitulum, ut Episcopo Vicarium ab eo approbandum cum potestate Curiales obeundi functiones præsentet; qui Vicarius non sit de Capitulo, nec ad residentiam ob aliud quodvis Beneficium coactus: quia per se in cura sibi suisque curis commissa residere tenetur.

Insuper Vicarius ille debet esse perpetuus conformiter ad istud Tridentinæ Synodi Decretum (*h*): *Beneficia Ecclesiastica curata, quæ Cathedralibus, Collegiatis, seu aliis Ecclesiis, vel Monasteriis, Beneficiis, seu Collegiis, aut piis locis, quibuscumque perpetuo unita & annexa reperiuntur, ab Ordinariis locorum annis singulis visitentur, qui solicite providere procurent, ut per idoneos Vicarios, etiam perpetuos, (nisi ipsis Ordinariis pro bono Ecclesiarum regimine aliter expedire videbitur) ab eis cum tertia partis fructuum, aut majori, vel minori, arbitrio ipsorum Ordinariorum, portione, etiam super certa re assignanda ibidem deputandos; animarum cura laudabiliter exerceatur.* Quod Decretum in Gallia admittitur ex Regia declaratione

(*h*) Concil. Trid. Sess. 7. c. 7. de refor.

Janua-

Januarii an. 1686. confirmata ex Edicto 1695. Art. 24. in iis, quæ pertinent ad constituendos Vicarios perpetuos.

Quod si Capitulum in eam rem Sacerdotem non præsentet, propria illum constituendi authoritate Episcopo jus competit; nisi privilegio quodam legitimo nitatur illud capitulum, quale dicitur esse capitulum Calvomontii in Agro Bassiniaco.

Unde sequitur, in casu proposito, curam animarum Parœciæ, capitulo suo unitæ Canonicis Sacerdotibus non incumbere: nec ibi confessiones audiendi, aut aliquam functionem Curialem obeundi jus habere, nisi ad confessiones eos approbante Episcopo, & de consensu Vicarii perpetui, canonice ab Ordinario instituti.

Cæterum, quod diximus de obligatione capituli ad præsentandum Episcopo Sacerdotem, qui Vicarius perpetuus Beneficii uniti possit institui; idem pariter intelligendum de dignitatibus, aut Canonicis privatis, quorum Beneficiis unita esset Parœcia. Licet enim Beneficium curatum ex Concilio Tridentino (a) Cathedralis Ecclesiæ dignitati non possit uniri; si tamen nec subreptitie, nec obreptitie facta fuerit hujusmodi unio; provisus de tali dignitate, aut præbenda pleno jure Parœciæ per se ipsum non posset deservire: sed teneretur Episcopo Sacerdotem offerre, qui ibi perpetuus Vicarius institueretur, ut patet ex istis verbis Decretalis Innocentii III. in quarto Lateranensi Concilio promulgatæ (b): *Qui vero Parœcialem habet Ecclesiam, non per Vicarium, sed per se ipsum illi deserviat in ordine, quem ipsius Ecclesiæ cura requirit, nisi forte dignitati, vel præbendæ Parœcialis Ecclesia sit annexa; in quo casu concedimus, ut qui habet præbendam vel dignitatem, cum oporteat eum in majori Ecclesia deservire; in ipsa Ecclesia Parœciali idoneum, & perpetuum habeat Vicarium, canonice institutum, qui .... congruentem habeat de ipsius Ecclesiæ proventibus portionem. Alioquin illa se sciat authoritate hujus Decreti privatum, libere alii conferenda, qui velit, & possit quod dictum est adimplere.* Parem huic Decisionem dedit inclytus Theologus 2. Maii 1665. (c).

(a) Idem Sess. 7. 24. c. 13. de reform.

(b) Innoc. III. in Can. Extirpandæ. 30. de Præbendis & dignit. 3. tit. 5.

(c) De Sainte Beuve Tom. 2 cas. 165. & 166.

CASUS IX.

CAPITULUM Ecclesiæ Cathedralis Vesuntinæ, multa habens Judicum Officia in Dominiis suis constituenda, ea solet vendere in proventum Canonicorum suorum, vel saltem aliquam exigit pecuniæ summam ad Ecclesiæ, aut fabricæ utilitatem. Nunquid potest tuta conscientia ita se gerere?

RESPONS.

Hujusmodi Officiorum venditio est illicita: utpote prohibita Regum Galliæ Constitutionibus, ac præsertim Caroli VII. an. 1453. (d), & Blesensi Edicto an. 1579. (e). Et juxta Constitutionum illarum dispositionem, quidquam non potest exigere sub specie refectionum Ecclesiæ, aut fabricæ necessitatum.

(d) Constitut. Caroli VII. art. 84.

(e) Edict. Blesens. art. 10. & 21.

Itaque gratuito conferri debent illa Officia, in subsidium Clientum, atque Justitiæ bonum, ut patet ex Edicto Blesensi, quo prohibetur generaliter, & absque exceptione ulla, ne Judicum Officia sint vænalia; & quo asseritur, venditionem eorum, quæ ab ipsa etiam non pendent Ecclesia, non fuisse toleratam, nisi ob urgentem Regni necessitatem; quæ licet ratio nunc pro Rege, non tamen pro Ecclesiasticis valet.

Hanc etiam Decisionem confirmat ista S. Pii V. 140. Bulla 5. Decembris an. 1571. (f) data; in qua statim de venditione munerum, quæ ab Ecclesiasticis pendent: *Accepimus*, inquit .... *non sine animi nostri displicentia, nonnullos pro consequendis officiis, & dignitatibus jurisdictionis exercitium habentibus pecunias, & alias res solvere, & promittere aliquibus curialibus, quorum intercessionibus, & favoribus talia Officia, & dignitates obtinent.* Tum consuetudinem illam severe damnat his verbis: *De Apostolica potestatis plenitudine omnes & singulas Leges, Constitutiones, Statuta, & Decreta contra delinquentes hujusmodi, tam a jure civili (g), quam a Sacris Canonibus facta, ac in illis contenta, punitiones, & pœnas quascumque in tales inflictas, harum serie innovamus, eisque idem robur, eandemque vim obtinere volumus, atque statuimus, quam & quod habuissent, & haberent, si ad unquam observata fuissent, vel a nobis per præsentes emanarent:* tum antiquis novas subdit pœnas. *Quin immo, illis addendo, decernimus, & ordinamus, quod de cætero perpetuis futuris temporibus, nemini, cujuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis, & conditionis fuerit, liceat mediante pecunia, vel solutione, & traditione, ac promissione aliarum rerum, etiam per interpositas personas, aut alias quovis modo faciendas, aliquas dignitates, & officia, exercitium, & administrationem jurisdictionis habentia, procurare, assequi, vel obtinere. Ac si qui his præsentibus contravenisse quoquo modo dici, aut censeri potuerit; ipsum contravenientem ex ipso confiscationis omnium bonorum, degradationis, & amissionis, tam privilegii Doctoratus, quam quorumcumque per eum obtentorum, officiorum tam sæcularium, quam Ecclesiasticorum; ac demum ultimi supplicii pœnas irremissibiliter incurrere volumus.*

(f) S. Pius V. in Bulla. Etsi Romani. §. 1. & 2.

(g) Authentica Ut Judices sint.

CASUS X.

CAPITULO Brigantiæ, in quo 60. sunt Canonici congregato ad petitionem Archiepiscopi, qui ob legitimam causam, & etiam urgentem 2000. librarum reditus vendi cupiebat; omnes assensere, uno excepto, qui ob quasdam cum Prælato suo simultates intercessit huic venditioni. At Archiepiscopus, & capitulum, nulla illius intercessionis habita ratione, venditionem fecere. Qua de re quærit Canonicus opponens, num tuta conscientia litem possit inferre, ut illegitima declaretur?

RESPONS.

Canonicus ille opponens istam venditionem jure persequi potest, ut illegitima declaretur. Ratio est, quia necessitas consensus capituli in alienationibus bonorum Ecclesiæ ab Episcopo faciendis talis est jure constituta (h), ut unius sufficiat intercessio, quo invalida fiat hæc alienatio, aut talis declaretur, uti fert Decretalis Symmachi in Concilio Romano an. 506. præsentis (i): *Sed etiam licet quibuscumque Ecclesiasticis personis vocem contradictionis offerre, ut & cum fructibus possint alienata repetere, & Ecclesiastica authoritate fulciri.* Hæc sunt hujusce Decretalis verba: in quo obtinet ista juris regula (k): in re communi potior est conditio prohibentis, ut observat Cabassutius (l).

Si tamen Canonicus ille Prælato, & capitulo suo litem nollet inferre; ad suum tamen pertineret officium, generalem Regis procuratorem de injustitia hujusce alienationis commonere, ut pro debito sui muneris malo huic occurreret.

Observandum tamen, data hujus Decisionis occasione, idem non esse dicendum in omnibus aliis negotiis: In iis enim, pro quibus ex jure ab Episcopo requiritur tantum capituli consilium (m), non tenetur huic se conformare; uti constat ex Decretali Innocentii III. quam refert Summa juris, (n) & cui consentit Glossa in Constitutionem Bonifacii VIII. in Sexto relata (o).

(h) Cap. Irrita. 1. & cap. cum nos. 3. de his quæ fiunt a Prælato sine consensu Capitul. L. 3. tit. 10.

(i) Symmachus in Can. Si quis. 2. de rebus Ecclesiæ alienandis, vel non, Lib. eod. tit. 13.

(k) Reg. 25. de reg. juris in 6.

(l) Joan. Cabassut. Juris Can. Theor. & prax. L. 2. c. 14. n. 15.

(m) Alex. III. in Cap. Novit. 4. Et in Cap. Quinto 5. de his, quæ fiunt a Prælato sine consensu Capit.

(n) Innoc. III. in cap. Cum olim. 7. de arbitriis. L. 1 tit. 43.

(o) Glossa in cap. Si pro te 13. v. Assensu de rescriptis in 6. L. 1. tit. 3. Et in cap. Si Episcopum. Unic. ne Sede vacante aliquid innovetur §. 1. in 6. v. Assensum L. 3 tit. 8.

CASUS XI.

PAULINUS ab Evagrio in referto choro verbis injuriosis appetitus, de hoc convicio apud Episcopum expostulavit, qui in Evagrium inquirere voluit; at ipsum antevertit capitulum, contendens ad se pertinere suorum punitionem; Evagriumque distributionibus suis quotidianis per octo dies mulctavit? Nunquid ad capitulum spectat jus illud?

RESPONS.

Jure contendit capitulum, ad se pertinere suorum punitionem, qui pares admittunt culpas: nam in eos emendationis jurisdictionem, quæ levis appellatur, exercet, ut assentitur Fevretus (p), qui id ipsum probat ex duabus Decretalibus Innocentii III. (q), qui in Concilio quarto Lateranensi declarat, quod capitula, quæ jus illud obtinent, eo frui debent conformiter ad consuetudinem, qua exercent: qua de re ait Glossa (r); quod tum rei *quilibet* (Canonicus) *est Judex, sicut est in pluribus delegatis.* Hoc est, ut explicat Joannes Andreas post Innocentium IV. (s). *Is Canonicus conjudicat, sicut electio est penes Capitulum, & non singulos: & tamen singuli eligunt.*

(p) Fevretus L. 4. de Abusu c. 4. n. 2.

(q) Innoc. III. in c. Irrefragabili. 13 §. Excessus de offic. Judicis ordin. L. 12. tit. 31.

(r) Glossa v. Per Capitulum.

(s) Joan. Andreas post Innoc. IV.

Altera

Altera Decretalis est ejusdem Innocentii III. ad Episcopum Bellovacensem (a): qua Summus hic Pontifex Ordinario jus Capitulares reos puniendi adscribit, cum hac tamen exceptione: *Nisi forte hi, quibus delinquentes deserviunt ex indulgentia, vel consuetudine speciali jurisdictionem hujusmodi valeant sibi vindicare.*

(a) Innoc. III. in cap. Cum contingat 13. de foro Cõp. lib. 2. tit. 2.

Jurisdictio ista fuit confirmata ex Arresto Parlamenti Parisiensis, quod refert Filleau (b), & altero ejusdem Parlamenti 11. Maii an. 1632. Simile etiam refert Bellordeau in suis controversiis (c) Parlamenti Occitaniæ 1. Octob. 1613. Idem statuit Divionense Parlamentum ex Arresto 6. Februarii an. 1604. Alia prætermimus, quæ Capitulis similem in suos subditos jurisdictionem attribuunt.

(b) Filleau, Collect. Arrest. 1. part. l. 3. fol. 44.

(c) Bellordeau, Controv. l. 3. c. 214.

CASUS XII.

CAPITULUM Ilerdensis Ecclesiæ suorum Canonicorum judicium obtinet, ejusque judiciorum appellatio fit, non ad Episcopum, sed ad Archiepiscopum Tarraconensem, qui jus illud in Episcopum legitime usu cepit. Bernardinus unus e Canonicis hujus capituli, penes se instrumentum habet juridicum, juri Archiepiscopi contrarium, & Episcopo, qui id novit, favens, & qui illud a se enixe requirit, ut eo, data occasione, in Archiepiscopum uti possit. Potestne absque injustitia illud denegare?

RESPONS.

Instrumentum, de quo agitur, potest absque injustitia, imo & debet petenti Episcopo recusare Bernardinus, ob duplicem rationem. Prima est, quia Canonicus iste, ut cæteri, dum ad capitulum admissus est, jurejurando se obstrinxit jura ipsius tueri, atque adeo non cujusquam partes suscipere, qui ea vellet labefactare, præsertim cum jus immunitatis, ut in casu proposito, agitur. Igitur, servato illo jurejurando, Episcopo instrumentum, de quo agitur, dare non potest, cum sit periculo litis, in qua præcipuum jus agitur, capitulum committeret, ac insuper societatem capituli proderet, & turpiter jure, cujus non est dominus, cederet.

Altera ratio est, quia liti injustæ occasionem præberet; quandoquidem Tarraconensis Archiepiscopus in Ilerdensem Episcopum jus illud legitime præscripsit, quod proinde ex regulis justitiæ non potest repetere hic Episcopus (d).

(d) De Sainte Beuve To. 3. Cas. 51.

Vide { CANONICUS. DISTRIBUTIONES. DISPENSATIO MATRIMONII. Cas. 32. & 39. }

CHARITAS.

CHARITAS generatim sumpta, est virtus Theologica, qua Deus diligitur propter se, hoc est, propter bonitatem suam essentialem, quæ Deus est, & quasi nostram supremam felicitatem, & proximus propter Deum.

Charitas, qua Deum diligere tenetur homo, ipsum obligat ad amandum Deum super omnia, hoc est, ut explicat doctus Theologus (e): *Amicitiam illius præferendo omnibus bonis, & omnia mala postponendo offensæ illius.*

(e) Polman. par. 2. n. 183.

Nomine, *Proximus*, intelligitur, addit idem Author, *quævis creata persona intellectualis, æternæ beatitudinis particeps, aut capax. Diligere proximum propter Deum*, pergit idem Theologus (f), *est proximo velle bonum propter essentialem bonitatem Divinam ab eo participatam, & in eo relucentem, tanquam beatitudinis participi, aut capaci.* Ex quibus principiis infertur, Deum, nosmet ipsos, & proximum esse objectum materiale Charitatis, ut bonitas essentialis Dei, qua sola possumus fieri beati, est ipsius objectum formale (g).

(f) Idem n. 168.

(g) Idem n. 189.

Ordo Charitatis relate ad ejus objecta materialia est 1. ut Deum præ omnibus creatis rebus diligamus. 2. Animam nostram, hoc est, salutem. 3. Salutem proximi nostri (h). 4. Vitam nostram & corpus nostrum. 5. Vitam & corpus nostri proximi. 6. Famam nostram & bona nostra temporalia; tum bona proximi. Unde sequitur, me teneri ad juvandum proximum meum, etiam proprio vitæ meæ corporeæ periculo; cum ad extremum salutis suæ discrimen adducitur, uti infans absque Baptismo moriturus, nisi ipsum ego baptizarem; & ad subveniendum pauperi ad extremam necessitatem redacto, etiam cum dispendio bonorum meorum temporalium; cum ad vitæ meæ salutem absolute & actu non sunt mihi necessaria. Ex hoc eodem principio alia multa pariter inferri possunt, quæ fusius exponere non est necesse.

(h) Idem n. 200. & 201.

Ad actum amoris Dei eliciendum tenemur 1. ubi cognoscitur, cum esse summum bonum. 2. In articulo mortis, & etiam frequenter per vitam. 3. Cum urget tentatio de odio Dei, & adest periculum consensus. 4. Et cum adest obligatio eliciendi actum contritionis.

Hic apponuntur undecim Propositiones cum censura Cleri an. 1700. quas protulere quidam remissiores Casuistæ.

PROPOSITIO XVI.

Sufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretative: hunc homo non tenetur amare, neque in principio, neque in decursu vitæ.

CENSURA.

Hæc propositio est hæretica.

PROPOSITIO XVII.

An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.

PROPOSITIO XVIII.

Probabile est, ne singulis quidem rigorose quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga Deum.

PRO-

PROPOSITIO XIX.

Tunc solum obligat, quando tenemur justificari; & non habemus aliam viam, qua justificari possimus.

PROPOSITIO XX.

Præceptum amoris Dei per se tantum obligat in articulo mortis.

PROPOSITIO XXI.

Præceptum affirmativum amoris Dei & proximi non est speciale, sed generale, cui per aliorum præceptorum adimpletionem satisfit.

CENSURA.

Hæ propositiones sunt scandalosæ, perniciosæ; piarum aurium offensivæ; erroneæ; impiæ; primum & summum mandatum irritum faciunt, atque Evangelicæ Legis spiritum extinguunt.

Alexander VIII. primam ex illis Propositionibus 24. Augusti 1690. Innocentius XI. tres alias sequentes 2. Martii 1679. jam damnarant: ultimas denique apud *Amadæum Guimenium* censura inusserat sacra Facultas Theologiæ Parisiensis an. 1665.

PROPOSITIO XXII.

Non tenemur proximum diligere actu interno & formali.... præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.

PROPOSITIO XXIII.

Si cum debita moderatione facias, potes absque mortali de vita alicujus tristari, & de illius morte naturali gaudere; illam inefficaci affectu petere & desiderare; non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.

PROPOSITIO XXIV.

Licitum est absoluto desiderio cupere mortem patris, non quidem, ut malum patris, sed ut bonum cupientis; quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas.

PROPOSITIO XXV.

Injuriarum condonatio commendatur nobis, ut quid perfectius, sicut commendatur virginitas præ conjugio.

CENSURA.

Harum propositionum doctrina scandalosa & perniciosa est; piarum aurium offensiva; & secundo charitatis præcepto contraria; respective hæretica; & omnem vel in ipsis parentibus & liberis humanitatis sensum extinguens.

Prima quatuor ultimarum Propositionum jam proscripta fuerat ab Innocentio X. & ab Innocentio XI. qui tres alias jam condemnarat: quocirca Clerus Gallicanus in Comitiis an. 1700. id tantum approbavit atque confirmavit, quod jam definierant Summi illi Pontifices.

CASUS PRIMUS.

BERTHOLDUS, antiquus Parisiensis Doctor, & magnæ Urbis Lugduni Parœciæ Curatus, Mainfredum alterius Universitatis adolescentem Baccalaureum, Vicarium sibi adsciscere cupiens, peritiam ipsius, Catechismo coram se facto experiri voluit; in quo, cum charitatis istam definitionem attulisset Baccalaureus: Charitas est *amor Dei super omnia*, consilium mutavit Bertholdus eum tali implendo muneri idoneum non existimans. Nunquid jure istam charitatis definitionem culpavit Bertholdus, atque in hoc Mainfredum injuria affecit?

RESPONS.

Jure merito definitionem charitatis Theologicæ a Mainfredo allatam Parochus reprehendit: quia, licet charitas sit amor Dei super omnia, in eo tamen culpandus est Baccalaureus, non solum, quod nullum huic definitioni signum apposuerit, quo charitatem, ut habitus est, secerneret ab ipsius actu, qui est amor Dei super omnia; sed quia nullum ex motivis explicuit, quibus ad talem Dei amorem inducimur.

1. Id a nobis asseritur, Mainfredum reprehensione non esse dignum, quod dixerit hanc virtutem, quæ tertia est Theologica, consistat in amore Dei super omnia: Sic enim definierunt in Sorbona 25. & 27. Octobris an. 1718. centum trigintaseptem Doctores sacræ Facultatis Theologicæ Parisiensis his verbis: *Amor Dei super omnia, qui charitatis inchoatæ saltem actus sit, necessarius est, ut ab adultis obtineatur remissio peccatorum in Sacramentis Baptismi & Pœnitentiæ.* Quod omnino conforme est declarationi universæ sacræ Facultatis, quæ 23. Julii an. 1716. facta, prima die Augusti ejusdem anni confirmata est occasione censuræ errorum tractatus de Pœnitentia, quem Doctor suis dictarat discipulis in Universitate Rhemensi, in qua docebat.

2. Addimus, Mainfredum in eo esse culpandum, quod non satis explicuerit, quæ sint motiva, quibus inhærere Deo debemus, & quibus speciem suam charitas sortitur, ac duabus reliquis Theologicis virtutibus fide, & spe secernitur, ut constat ex triplici harum virtutum definitione.

Fides est virtus Theologica, qua firmiter assentimur Deum esse, & omnibus, quæ Deus ipse revelavit, & nobis per Ecclesiam credenda proposuit.

Spes est virtus Theologica, qua certa cum fiducia promissa nobis bona a Deo expectamus, scilicet beatitudinem æternam cum gratiis, aliisque auxiliis ad eam assequendam necessariis.

Charitas est virtus Theologica, qua Deum diligimus, ut in se infinite bonus est & perfectus, & ut summum bonum nostrum & finis ultimus noster est, & proximum propter Deum. Quæ definitio conformis est supra dictorum centum trigintaseptem Doctorum declarationi, (a) cujus hæc sunt verba: *Hic amor fertur in Deum, tum ut in se summe bonus est, tum ut est summum bonum nostrum: quæ duo complectitur charitas; inter virtutes Theologicas tertia, sicut ex sacris litteris liquet, & sancti Patres docuerunt.*

Hæc doctrina Scripturæ Sacræ perfecte conformis est: licet enim Deus possit diligi, ut in se summe bonus est & perfectus, præcisa illa bonitate, qua nobis bonus est & possit etiam diligi, ut summum nobis bonum, non consideratis actu infinitis suis perfectionibus; Scriptura tamen sæpe hæc duo conjungit motiva, ut videre est in multis Psalmis David, quorum tres his verbis Rex iste auspicatur (b): *Confitemini Domino quoniam bonus: quoniam in sæculum misericordia ejus:* quo sensu in aliis Psalmis sese Propheta exprimit (c). Eodem modo loquuntur tres illi Heroes Babylonii Regis jussu in candentem fornacem projecti, & ex ea absque læsione egressi ad laudandam supremam illius magnitudinem & amorem suum testandum (d): uno verbo Scriptura Sacra similibus est referta terminis, quos ad preces suas adoptavit Ecclesia, ut in Hymno eximio, qui ad finem Matutini recitatur, in quo celebratis Dei in tribus personis laudibus, decem versus ultimos ad extollendam ipsius misericordiam, unicum spei suæ fundamentum adhibet. Sancti Patres Ecclesiæ menti semper conformes hæc duo quoque sæpe motiva conjungunt, quæ ad amorem Dei nos inducere debent, ut in scriptis eorum videre est, quæ ad marginem indicamus (e): quæ etiam pariter conjungit sanctus Thomas ad probandum, orationem Dominicam, omnium esse perfectissimam his verbis (f): *Manifestum est autem, quod primo cadit in desiderio nostro finis, deinde ea quæ sunt ad finem. Finis autem noster Deus est, in quem affectus noster tendit dupliciter. Uno quidem modo, prout volumus gloriam Dei. Alio modo, secundum quod volumus frui gloria ejus; quorum primum pertinet ad dilectionem Dei, qua Deum in seipso diligimus; secundum vero ad dilectionem, qua diligimus nos in Deo. Et ideo prima petitio ponitur:* Sanctificetur nomen tuum, *per quam petimus gloriam Dei; secunda vero ponitur:* Adveniat Regnum tuum, *per quam petimus ad gloriam Dei, & Regni ejus pervenire, &c.*

Denique ista doctrina consentit cum Catechismo Parisiensi jussu RR. DD. Francisci de Harlai editi, in quo sic habetur: *Quid est amare Deum?* R. *Est animo inhærere Deo tanquam summo nostro bono &*

(a) n. 44. §. 1.

(b) Psal. 105. 106. & 117.

(c) Psal. 63. 71. 85. 88. 98. 99. 102. 112. 135. 137. 144. & 146.

(d) Daniel. 3. 89.

(e) S. Clem. Alex. L. 7. Stromatum. S. Greg. Nazian. orat. 3. & Epist. 57. S. Ambros. L. 7. de Abram. c. 8. S. Chrysost. hom. 76. in Joan. & hom. 13. in Epist. ad Hebr. S. Aug. in Psal. 55. v. 10. S. Bernard. Epist. 431.

(f) S. Thom. 2. 2 q. 83. ar. 9. in corp.

no & fini ultimo: Ex quibus verbis constat nos, ut diximus, ex charitate; non inhærere tantum Deo, ut in se infinite bono, sed ut summo bono nostro: Unde hæc duo motiva entis infinite in se boni, & in nos benefici in praxi sunt indivisa, & per mentis abstractionem duntaxat a se invicem dividuntur: ita ut motivis illis simul junctis, charitas tamen remaneat pura, integra, non quærens sua, filialis, & perfecta.

Equidem in bonum duntaxat propendet humana voluntas, & sine affectu atque complacentia in illud propendere nequit, unde Deum vere diligere nequit homo, nisi invigilantem sibi providentiam, sapientiam illuminantem, omnipotentiam tuentem, sanctitatem omnis justitiæ fontem, misericordiam commiserantem consideret, ac tandem ipsius justitiam, quæ terret minis, ut ad pœnitentiam vocet, & ad fiduciam, quæ intuitu ipsius bonitatis, ac promissi nobis præmii excitatur. Charitas ergo, duo semper, de quibus diximus, motiva complectitur.

Quæ cum ita sint: fatendum, non satis apte a Mainfredo definitam fuisse charitatem, cujus naturam ut rite fideles Catechismo doceret, ipsis fuisse inculcandum, ea virtute exigi, ut Deum super omnia diligamus, non solum, quia in se infinite bonus, sed etiam summa est beatitudo nostra: Attamen dici nequit, Mainfredo injuriam intulisse Bertholdum; quippe qui ipsum sibi Vicarium admittere non teneretur, eaque res omnes latuerit, ac proinde fuerit absque scandalo activo vel passivo seu relate ad Mainfredum, aut quemlibet alium.

CASUS II.

BASILIUS adolescens duodecim annos natus, a suo Confessario interrogatus, an aliquem actum amoris Dei emiserit, postquam rationis usum attigit; retulit, se non talem actum produxisse, quod de eo nunquam cogitasset, & peccata nondum confessus esset; numquid Confessarius ipsius eum debet adigere, ut omissionem hanc, tanquam verum peccatum confiteatur?

RESPONS.

Ad Confessionem hujus omissionis, tanquam veri peccati a Confessario adigi debet hic adolescens; quia ad praxim amoris Dei tenentur omnes, qui rationis usum attigerunt, & ubi primum attigerunt, ut docet sanctus Thomas (a) his verbis: *Ab aliis peccatis mortalibus potest puer incipiens habere usum rationis, per aliquod tempus abstinere: sed a peccato omissionis prædicta non liberatur, nisi, quam cito potest, se convertat ad Deum. Primum enim quod occurrit homini discretionem habenti est, quod de ipso cogitet, ad quem alia ordinet, sicut ad finem: finis enim est prior in intentione. Et ideo hoc est tempus, quo obligatur ex præcepto Dei affirmativo, quo Dominus dicit:* Convertimini ad me, & ego convertar ad vos. Zachariæ 10.

(a) S. Thom. 2. 2. qu. 89. art. 6. ad 3.

Itaque jure merito ab Alexandro VII. 24. Sept. 1665. sequens propositio cum viginti sex aliis, saltem ut scandalosa damnata est: *Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum fidei, spei, & charitatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium*. Quibus tres sequentes inter 65. alias ab Innocentio XI. 2. Martii an. 1673. damnatas addimus. Prima est: *An peccet mortaliter qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus*. Secunda: *Probabile est, ne singulis quidem rigorose quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga Deum*. Tertia denique: *Tunc solum obligat, quando tenemur justificari; & non habemus aliam viam, qua justificari possimus*: quas falsas propositiones damnavit Apostolica Sedes, cum prohibitione, ne quisquam eas doceat sub pœna excommunicationis *ipso facto*, Summo Pontifici reservatæ, excepto mortis articulo, ut ab initio retulimus.

CASUS III.

ORTUM est dissidium inter Joannem, & Jacobum de hac quæstione: utrum videlicet Christianus sub peccato teneretur exercere charitatem erga proximum etiam cum proprii damni periculo. Affirmant Joannes; negat Jacobus: cui jus?

RESPONS.

Ut propositæ quæstioni fiat satis; duplex est distinguendum genus damni, quod homo pati potest: alterum temporale seu corporeum: & alterum spirituale. Christianus tenetur, proprii damni corporalis periculo se committere, ut præceptum charitatis erga proximum adimpleat: unde ait Sapiens (b): *Qui negligit damnum propter amicum, justus est*. At præceptum illud exercere non tenetur cum spirituali detrimento. *Detrimenta corporalia debet homo sustinere propter amicum*, inquit sanctus Thomas (c); *& in hoc ipso se ipsum magis diligit secundum spiritualem mentem; quia hoc pertinet ad perfectionem virtutis, quæ est bonum mentis. Sed in spiritualibus non debet homo pati detrimentum peccando, ut proximum liberet a peccato*. Unde ad dirimendum Jacobi & Joannis dissidium, dicendum pro Joanne stare rationem, si de damno tantum temporali, aut corporeo agatur, econtra recte sentire Jacobum, si damnum sit spirituale. Cum nemo teneatur ad actum charitatis erga proximum cum periculo damni spiritualis, hoc est, peccati.

(b) Proverb. 12. 26.

(c) S. Thom. 1. q. 26. art. 4. ad 2.

CASUS IV.

DRACONTIUS Felicianum sua penitus fama spoliavit injuste; & infinito, quo est in ipsum a multis annis, odio; multas ei lites conscivit, quibus eum de bonis funditus evertit. Felicianus, quantumvis tot illatis ab eo sibi incommodis exasperatus, id ab animo suo obtinuit, ut Dracontio ignosceret, nec ei male esse vellet, sed potius sincere pro ejus emendatione Deum oraret, atque omnia etiam seu corporea seu spiritualia Officia, quantum in se erit, data urgenti occasione in eum conferret; at refugit ipsum alloqui apud amicum communem, qui eos ad amicitiam revocandos ad colloquium invitat; & insuper eundem obvium non salutat, imo consulto a via digreditur in eam causam; quia virum, inquit, expertus novit adeo metuendum, ut hæc una cum eo supersit via securitatis. Nunquid dici potest Felicianum sic dispositum tuta esse conscientia; ac digne Sacramenta, dum in eo statu permanebit, posse suscipere?

RESPONS.

Priusquam huic difficultati, quæ serium postulat examen, respondeamus; id supponendum charitatis præceptum erga inimicos necessario obligare, cum sic jusserit Christus (d): *Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos; & orate pro persequentibus & calumniantibus vos*. Hic plurima sancti Augustini aliorumque Ecclesiæ Patrum testimonia (e) omittimus, ad demonstrandam hujusce præcepti necessitatem; cum sit nobis persuasum, illud a Christianis ignorari non posse; quod & Christus ipse exemplo suo comprobavit: modum itaque illius adimplendi exponere sufficiet; ex quo judicari poterit, num tuta sit conscientia, & Sacramentorum particeps esse valeat Felicianus, ea, qua diximus, ratione affectus.

(d) Matth. 5. 44.

(e) S. Aug. in Epist. S. Joan. 4. tract. 8. & L. 1. de Doctr. Christ. c. 30. S. Hieron. L. 2. in Matth. c. 5. &c.

Similem propositæ difficultati quæstionem ferme sibi proponit sanctus Bernardinus verbis istis (f): *Quæritur*, inquit, *an omnes teneantur ad signa dilectionis inimicis exhibenda? Et videtur, quod sic; quia Christus Matthæi 5. ait*: Si salutaveritis fratres vestros tantum; quid amplius facitis? Nonne & Ethnici hoc faciunt? *Ubi velle videtur, quod hoc non sufficit ad salutem*.

(f) S. Bernard. Senensis, Tom. 1. Serm. 28. in Feria 3. post III. Dominic. Quadrages. part. 3. cap. 1.

Nihilominus, cum exceptionem quandam pati posse videtur regula generalis, quæ ex istis Christi verbis constitui posset, sic mentem suam explicat hic Sanctus: *Ad quod dicendum*, inquit, *quod est aliquod signum, sine quo non potest exterius innotescere actus dilectionis, etiam illius, ad quam omnes tenemur: quia in ejus omnimoda negatione prætenditur signum iræ, seu odii cordialis. Hujusmodi autem signum videtur salutatio, aut ad aliqua interrogata ali-*

qualis

qualis responsio. Unde qui omnino inimico suo negaret verbum, aut qui in ejus præsentia semper avertit faciem, vel subito fugit, signum ostendit odii cordialis, atque mortalis. Hanc tamen exceptionem addit hic Sanctus: *Nisi ex causa valde rationabili hoc agat; aut probabiliter timeat ex hoc aliquid pejus accidere: quamquam etiam rationem, & intentionem facti sui debeat intuentibus propter vitationem scandali propalare, si bono modo hoc facere potest.*

Ex dictis itaque sancti Bernardini judicium de se ferre debet Felicianus. Etenim si Dracontii colloquium, & conspectum refugiat, ex aliquo inimicitiæ cordialis, ut loquitur, fermento, Sacramenta tuto percipere nequit, cum sic affectus absolutione sit indignus; quod attente considerare debet ipsius Confessor, & certo perspiciet ex hoc sancti Gregorii Magni ratiocinio (a): *Sciendum est*, inquit hic Papa, *quia inimici dilectio tunc veraciter custoditur, cum nec de profectu addicimur, nec de ruina illius lætamur. Nam sæpe in dilectionis imagine erga inimicum animus fallitur, seque hunc diligere æstimat, si ejus vitæ non contrarius existat; sed dilectionis vim occulte & veraciter, aut profectus inimici, aut casus interrogat. Hac etenim de re ad plenum semetipsam mens hominis nescit; nisi eum, quem sibi adversarium credit, in defectu vel profectu mutasse modum sui status invenerit. Si enim de prosperitate addicitur, & de calamitate se odientis lætatur; constat, quod non amat, quem non vult esse meliorem: eumque etiam stantem voto persequitur, quem cecidisse gratulatur.* Atque hæc potissimum de proposita difficultate dici possunt; eo tamen excepto quod ob legitimam causam Dracontio salutationem non exhibere videtur Felicianus: cum ex hoc exteriori charitatis signo nullum ei malum aut incommodum possit evenire; etsi peculiaribus cum familiaris benevolentiæ notis persequi, aut beneficia, non urgenti ac justa necessitate requisita, conferre non teneatur, modo eadem ipsi reddere in ipsius necessitate sit animo paratus, ut docet sanctus Thomas (b): *Alia vero sunt beneficia, vel dilectionis signa, quæ quis exhibet particulariter aliquibus personis: & talia Beneficia, vel dilectionis signa inimicis exhibere non est de necessitate salutis, nisi secundum præparationem animi, ut scilicet subveniatur eis in articulo necessitatis.*

(a) S. Greg. Papa L. 22. Moralium in Job. c. 6.

(b) S. Thom. 2.2. q. 25. ar. 9. in corp. Item in 3. sent. dist. 30. q. 1. art. 2. q. 2. & q. de virtutibus.

CASUS V.

MARCULPHUS in Parlamento Divionensi Causidicus tres habet filios Joannem, Petrum, & Jacobum. Joannes ingenio & pietate insignis omnium jam Urbis Primorum existimationem sibi parat: Petrus ex mediocri ingenio, & simplici indole; at eum sæpe tentat morbus comitialis, & aliunde infirma est valetudine. Jacobus econtra, firmo est corporis habitu, at impius, petulans, iracundus, & patri in omnibus inobsequens: an Marculphus sub peccato omnes pari charitatis affectu diligere tenetur, hoc est, Jacobum, uti Joannem, ac Petrum adeo sincere atque affectuose diligendo?

RESPONS.

Charitas erga proximum, quæ eo sensu, quo intelligenda est, nihil aliud est, quam amor benevolentiæ, quo alicui bonum volumus, & quod omnibus modis possibilibus ipsi procurare conamur; ex æquo debetur justis & injustis, probis & improbis: quare Marculphus pari amore filios suos debet prosequi, ita ut non minus Jacobum, quam Joannem, & Petrum diligat.

Attamen charitas in se sumpta, cum suis effectibus non debet confundi, quæ, cum in se ipsa sit semper eadem, diversos tamen potest habere effectus. Patrem enim inducit ad majus obsequium & amorem in eum ex filiis suis, qui sapientia præpollet, quam in eos, qui mandatis suis sunt inobsequentes, aut sua contemnunt salubria monita. Ex ea charitate huic ob excellens ingenium, præclarasque animi dotes, existimationis suæ externa signa, isti vero iracundiæ ob vitia & libidines suppeditat; miserationemque ipsius commovet erga filium, qui gravi quodam corporis morbo laborat, quam etiam commiserationem eo magis meretur, quod sit docilis & simplex. Charitas denique Patris vitio indignatur, damnatque in libidine filii sui, quin tamen personam filii amare desinat eo scilicet amore benevolentiæ, quo bonum omne procurare ipsi velit.

Hæc sit igitur Marculphi regula; Joannes inter filios suos natu maximus, existimationem suam & amorem meretur, ac proinde signis cum externis testari potest; dum severe tertium habebit, ut ad bonam se frugem recipiat, ac de ira sua in sua tum corporis, tum animi vitia, convincatur. Id etiam a patre exigit vera charitas, ut monitis ac minis addat verbera, ne Heli Sacerdotem nimio suo in filios obsequio imitetur. Petro vero continue ægrotanti opem præbere debet necessariam, comiter eum & commiserando ac solando excipere. Sic tres filios reipsa pari charitatis affectu prosequetur.

CASUS VI.

PHARETIUS capitali odio dissidet a Pomponio, qui conviciis & quoad personam & quoad honorem ab eo affectus, capitaliter eum accusavit, ac debitam sibi satisfactionem juridice requisivit. Pacem inter eos conciliare nixus est communis eorum amicus, Pomponium hortans, ut illatam Pharetio litem remitteret, alioquin tuta esse nequibat conscientia juxta hæc Christi verba (c): *Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te: relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum.* Retulit Pomponius, hæc verba de eo tantum esse intelligenda, qui primus proximum suum offendit, atque adeo ad Pharetium pertinere, ut ea adimpleret, qui fuerat aggressor, & a quo conviciis contra omnes justitiæ, atque charitatis regulas affectus fuerat; cæterum veniam se daturum, si pacem peteret, litem vero se non remissurum, quod æquum esset, ut meritam ferret pœnam, cum id etiam ad rem publicam pertineat, ut juxta leges debitas improbis pœna imponatur. Quæritur; utrum in hac sententia tuto permanere queat Pomponius; ita ut absolutionem ipsi denegare nequeat Confessarius; præsertim si Pharetio obvius, fastidii se plenum faciat?

(c) Matth. c. 5. v. 23. & 24.

RESPONS.

Existimamus, Pomponium in sua posse tuto permanere sententia: nam offensus ad reconciliationem tantum interiorem tenetur, hoc est, ad condonandam interius acceptam ab offendente injuriam; ut expressis hisce verbis docet sanctus Augustinus (d): *Si ille nos læsit*, inquit sanctus Doctor, *non opus est pergere ad reconciliationem: non enim veniam postulabis ab eo, qui tibi fecit injuriam; sed tantum dimittes, sicut tibi dimitti a Domino cupis quod ipse commiseris.*

(d) S. Aug. L. 1. de Serm. Domin. in monte c. 10. seu n. 72.

Non igitur legitima est Confessario causa, Pomponio, aliunde rite disposito, absolutionem denegandi, quod capitalem Pharetio dictam litem remittere nolit. Cum enim quis injuriam, aut grave damnum vel in se, vel in bonis suis, aut honore passus est, debitam potest, si aliter nequeat, eorum restitutionem judicio persequi: ratio est, quia non tenetur homo proximo suo parcere, eumque diligere ultra limites amoris sui ipsius & justitiæ sibi debitæ: atqui homo quilibet propriæ suæ salutis, honoris, & bonorum suorum, erga se est debitor. Igitur damni sibi illati restitutionem a Pharetio reposcere, atque judicio persequi valet Pomponius, si ad eam aliter cogi non possit.

Quod pertinet ad suum in quibusdam occasionibus pro Pharetio fastidium; dici potest, illud, absolute loquendo, Christianæ charitati & reconciliationi non adversari; sufficit enim, ut, non obstante fastidio illo, vultuque subfrigido, sincere velit ipsi omnia debitæ erga proximum charitatis ostendere testimonia. Et quidem id ab homine non exigit charitas, ut erga inimicum suum humanius se gerat, quam erga advenam incognitum, quem tamen

men

men generali illo charitatis affectu diligit, qui requiritur, ut in necessitatibus ejus opem ei ferat, communiaque inter Christianos officia ei præstet. Quia tamen sub illa fastidii, atque indifferentiæ specie latent odii reliquiæ; accurate perpendere debet Confessarius, 1. Utrum sincere loquatur Pomponius. 2. Utrum Pharetium aliquo modo palam fastidire non suadeat Christiana prudentia, ne major, quam par sit familiaritas, novis quoque in posterum dissidiis occasionem præbeat. 3. Utrum ante sibi incognitus esset Pharetius; an vero cognitus, nulla ipsi consuetudine, aut amicitia esset conjunctus (a).

(a) D. Levrai Hom. 2. in 21. Dominic. post Pentecost. Tom. V.

Vide ECCLESIA.

CASUS VII.

HIEROTIMUS ab Alexio verberatus, & contumeliose acceptus, cum debitam pro accepta injuria satisfactionem amice componendo habere non potuerit, ipsum judicio capitaliter est prosecutus; quamvis contrarium suaderent amici, a quibus adduci non potuit, ut susceptam desineret actionem. Paschalem autem cupiens Confessionem suam facere in suscepto acceptam ab Alexio injuriam ulciscendi consilio perseverare se declaravit: qua de re quærit Parochus, utrum Hierotimi pertinacia Christianæ charitati non sit contraria, ac proinde absolutionem prorogare ei non teneatur, donec cum Alexio in gratiam redierit?

RESPONS.

Hierotimi consilium de se charitatis Christianæ præcepto non est contrarium, quare absolutionem at etiam Paschalem Communionem ipsi impertiri potest ejus Parochus, etsi ad legitimam satisfactionem ab Alexio obtinendam, ipsum in judicio persequatur; modo tamen absit odium, aut immoderata vindictæ libido; ac tantum justam sibi illatæ aut in se, bonisve suis, aut honore injuriæ satisfactionem zelo justitiæ intendat. Hanc decisionem sufficienter comprobant præcedentis probationes: tum enim dici potest, quod offensus, ita dispositus, *non fratri irascitur*, inquit Augustinus, sed *peccato fratris irascitur* (b).

(b) S. Aug. L. 1. retract. c. 19. n. 4.

At valde pro Hierotimo periculosum est, ne sub specie vindictæ peccati Alexii, ipsum etiam vindictæ appetitum in Alexium detorqueat; ita ut ex ira in ejus personam oriatur pertinacia sua ad non desistendum a suscepta in eum juridice actione. Ut autem certo cognoscat, unico se justitiæ zelo moveri; *Necesse est*, inquit sanctus Gregorius Magnus (c), *ut hoc ante omnia, qui zelo rectitudinis movetur, attendat, ne ira extra mentis dominium transeat, sed in ultione peccati tempus, modumque considerans, surgentem animi perturbationem subtilius retractando restringat, animositatem reprimat, & motus fervidos sub æquitate dispenat; ut eo fiat justior ultor alienus, quo prius extitit victor suus; quatenus sic culpas delinquentium corrigat; ut ante ipse qui corrigit per patientiam crescat, & fervorem suum transcendendo dijudicet; ne intemperanter excitatus zelo rectitudinis longe a rectitudine aberret.*

(c) S. Greg. Papa L. 5. moral. c. 32. in cap. 5. Job.

CASUS VIII.

AURELIA, Othonem, mariti sui in rixa interfectorem capitali judicio prosecuta, in eum sententiam obtinuit, qua novem annorum dumtaxat exilio damnatur, quod non satis sit probatum ipsius crimen. Otho vero, qui a superiore tribunali capite damnari timet, Aureliæ debitam omnem pro suis sumptibus damno, & interesse satisfactionem offert: at illa a suscepta actione desistere non vult, & dicit, quod, cum ex legibus capite sit plectendus, a sententia vult provocare, ac meritam mortis pœnam reposcere. Nunquid sic se gerere potest absque peccato in præceptum Christianæ charitatis?

RESPONS.

Mulier illa, in casu proposito, Othonem jure persequi non potest, intacto charitatis præcepto: ratio est, quia jus tantum habet ab eo exigendi debitam sibi restitutionem pro suis sumptibus, damnis & interesse. Igitur, cum ea offerat Otho, mulier acceptare tenetur, & a suscepta actione desistere; præsertim cum ad eam non pertineat mortem rei illius judicio persequi, cui econtra injuriam acceptam condonare ex charitate tenetur. Judicis est enim, uti Principis legum executoris, crimini cuique suam imponere pœnam; ut solius est Procuratoris Regii, qui in criminali causa solus est in Gallia actor, a sententia provocare: ut a judice superiore pœnam auferat severiorem, si ex munere suo id ipsum publica causa deposcat. Nulla igitur Aureliæ suppetit honesta ratio interpellandi judicem in Othonem, nisi ultionis libido, mandato charitatis prorsus contraria, & qua gravissimum admittit peccatum. Ita sentiunt Ludovicus Beia & Ludovicus Bail.

CASUS IX.

NONNE ex præcepto charitatis Christianæ tenetur Harduinus vitam suam corporalem evidenti periculo committere, in ea occasione, in qua Claudii spiritualem vitam conservare potest?

RESPONS.

Difficultatem hanc liquido solvit sanctus Augustinus in libro suo de Mendacio (d) his verbis: *Temporalem plane vitam suam pro æterna vita proximi non dubitabit Christianus amittere*: quæ sententia ex istis Joannis Apostoli verbis ducitur (e): *Quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere*; atque ex hoc Christi præcepto (f): *Mandatum novum do vobis*, inquit Servator noster, *ut diligatis invicem, sicut dilexi vos.* Et iterum (g): *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos. Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Hoc est, ut Christus Dominus dedit semetipsum pro salute nostra in ea, qua eramus, necessitate; sic, ubi agitur de extremo proximi nostri salutis periculo, vitam nostram profundere tenemur. Ita Doctor Sorbonicus & Theologiæ Professor (h), qui, ut eam confirmet veritatem, sic ratiocinatur: Proximum nostrum, ut nosmet ipsos diligere tenemur: atqui sui ipsius dilectio exigit, ut propriam salutem temporali vitæ nostræ anteponamus: ergo exigit quoque, ut vitæ nostræ temporali salutem proximi anteponamus; cum aliter, ut in proposito casu, in certo & evidenti damnationis periculo ille versaretur. V. g. Harduinus inter Infideles, aut Hæreticos versatur, qui Claudium seducunt & pervertunt: quod non alia ratione, quam evidenti vitæ suæ pesiculo impedire potest: tum, si potest, etiam cum tali periculo impedire tenetur; ut docet sanctus Thomas (i).

(d) S. Aug. L. de mend. c. 6. seu n. 9.
(e) Joan. 3. 16.
(f) Joan. 13. 14.
(g) Joan. 15. 13.
(h) Nic. Ysambert. tr. de Cant. disp. 16. art. 9. tom. 2. p. 399.
(i) S. Thom. 2. 2. q. 26. ar. 5. ad 3.

Argumento isto Sylvii confirmari potest hæc Decisio (k). Idem dicendum de vita nostra temporali in ordine ad vitam spiritualem & æternam proximi nostri, ut de bonis nostris temporalibus in ordine ad vitam ejus corpoream. Atqui Christianus tenetur bona sua temporalia proximo conferre, cum in extrema necessitate versatur, qua non alio modo liberari potest, ut constat ex his Scripturæ Sacræ verbis (l): *Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo?* Ergo in casu proposito, vitam suam temporalem profundere tenetur, ad procurandam salutem animæ proximi sui, cum aliter non potest.

(k) Francisc. Sylvius in S. Thom. cit. Conclus. 1.
(l) 1. Joan. 3. 17.

Sed quid dicendum, ubi extrema non imminet, sed gravis tantum necessitas, hoc est, cum absque auxilio potest proximus absolute, licet non sine magna difficultate, necessaria sibi ad salutem providere? V. gr. Pestis vicum inficit; qui ea laborant parochiani, & qui pœnitentiæ Sacramento indigent, saluti suæ per actum perfectæ contritionis absolute providere possunt; sed quia difficilis est talis actus; si non in extrema, saltem in gravi sunt necessitate. Nunquid tum Pastor proprio vitæ suæ periculo eorum saluti tenetur providere? Respondemus affirmative, ut alibi ostendetur ex unanimi Patrum, & Theologorum consensu.

Deni-

Denique præter duas, de quibus diximus, necessitatis species, communis etiam supponi potest, *quam patiuntur illi, qui communes peccandi occasiones incurrunt*, ut loquitur Sylvius (*a*). Verum de ista non idem sit judicium, ac de duabus aliis, cum ab ea, ut pote voluntaria, facile se expedire possint multa adhibendo media, si velint, qui in ea versantur. Unde tunc propriam vitam, quin imo nec bona temporalia pro hujusmodi hominum salute amittere quis tenetur; etsi eam ex præcepto charitatis procurare debeat. Idem sentit citatus Theologus (*b*).

(*a*) Syl. cit. loc. Concl. 2.

(*b*) Idem ib. Conclus. 8.

CASUS X.

EGBERTUS, Nauta, Rhenum cum Patre & Matre sua trajiciens, ventorum subito impulsu fracta navi, una cum parentibus suis, fluctibus immergitur. Egbertus, corpore validus, & nandi sciens, novit quidem, alterutrum se posse naufragio eripere? Cui e duobus opem præstare tenetur?

RESPONS.

Ut præcise loquamur & in ordine ad qualitatem Patris, & Matris, Patri arctius, quam Matri opem ferre tenetur Egbertus: quia secundum ordinem charitatis plus Patrem, quam Matrem debet diligere: eo quod nobilius sit originis principium Pater, quam Mater, ut docet Sanctus Thomas (*c*): *Per se loquendo*, inquit, *Pater magis est amandus, quam Mater. Amantur enim Pater & Mater, ut principia quadam naturalis originis: Pater autem habet excellentiorem rationem principii; quam Mater: quia Pater est principium per modum agentis, Mater autem magis per modum patientis & materia; & ideo per se loquendo pater est magis diligendus.*

(*c*) S. Th. 2. 2. q. 26. a. 10. in corp.

CASUS XI.

ENNODIUS, tempore famis, cum Patrem, Matrem, & uxorem ad extrema redactos videret, neque iis omnibus ob modicum laboris quotidiani lucrum possit opem ferre, quod sibi vix ad vitæ necessaria sufficit, postulavit, quem potissimum e tribus ex ordine Christianæ charitatis juvare debeat?

RESPONS.

Etsi ad subtilitatem potius, quam ad praxim videatur pertinere casus iste, cum tamen evenire possit, omittendum esse non diximus. Dicimus ergo, arctius teneri Ennodium in his extremis Patri ac Matri, quam uxori subvenire. Id quidem probari potest ex hoc, quod ponit Sanctus Thomas, principio, scilicet (*d*), paternum amorem prævalere uxoris amori. 1. Quia Parentes uti originis suæ principia tenetur homo diligere. *Gradus dilectionis*, inquit Sanctus Doctor, *attendi potest & secundum rationem boni, & secundum conjunctionem ad diligentem. Secundum ergo rationem boni, quod est objectum dilectionis, magis sunt diligendi parentes, quam uxores: quia diliguntur sub ratione principii, & eminentioris cujusdam boni.* 2. Quia si amorem sui sponsi jure exigere potest uxor, multo ante jus illud obtinent mariti parentes, cum ad eorum amorem perpetuum ex origine sua teneatur infans: & si ex Scripturæ Sacræ præcepto (*e*) *Relinquet homo Patrem suum & Matrem, & adhærebit uxori sua*, præceptum illud potissimum intelligi debet de domicilio, societate, & usu matrimonii; non vero de amore paterno, ut etiam docet Sanctus Thomas: *In amicitia paterna*, inquit, *inveniuntur multa rationes dilectionis, & quantum ad aliquid praponderant rationi dilectionis, qua habetur ad uxorem, secundum scilicet rationem boni, quamvis illa praponderent secundum conjunctionis rationem.* Hanc aliam quoque Angelicus Doctor rationem addit (*f*): *Vir debet diligere uxorem suam, sicut carnem suam, ut dicitur ad Ephesios 5. Sed corpus suum minus homo debet diligere, quam proximum .... inter proximos autem magis debemus diligere parentes, quam uxorem.* Sancti Thomæ Doctrinam sequuntur omnes ipsius Commentatores, inter quos Sylvius sic dicit (*g*): *Docet Parentes esse magis, quam uxorem diligendos, tum objective: quia diliguntur sub ratione principii ac majoris boni: tum appretiative; quia propter beneficium ab eis acceptum, magis est in gravi aut extrema necessitate illis succurrendum. Ratione tamen conjunctionis, qua vir & mulier sunt uno caro, intentius diligendam esse uxorem.* Quod etiam asserit Sanctus Thomas.

(*d*) S. Th 2. 2. q. 28. a. 11. in corp.

(*e*) Gen. 2. 24.

(*f*) Idem S. Th. c. q. 16. a. 11. in argum. Sed contra.

(*g*) Sylvius in c. a. 11.

CASUS XII.

LANDULPHUS, virtute præcipuus, Maximinum non solum hæreticum, sed perditis etiam publice moribus hominem odio habet; & toto cupit animo, ut ei male quid præcipuum eveniat. Nonne peccat in eo contra præceptum charitatis?

RESPONS.

Ad elucidandam hanc difficultatem, sufficit Doctoris Angelici verba ista referre (*h*): *Odium amori opponitur*, inquit .... *unde tantum habet odium de ratione mali, quantum amor habet de ratione boni. Amor autem debetur proximo, secundum quod a Deo habet; id est, secundum naturam & gratiam: non autem debetur ei amor, secundum id, quod habet a se ipso, & Diabolo, scilicet secundum peccatum & justitia defectum. Et ideo habere odio peccatum in fratre & omne illud, quod pertinet ad defectum Divina justitia; sed ipsam naturam & gratiam fratris non potest aliquis habere odio sine peccato. Hoc autem ipsum quod in fratre odimus culpam & defectum boni, pertinet ad fratris amorem: ejusdem enim rationis est, quod velimus bonum alicujus, & quod odiamus malum ipsius. Unde, simpliciter accipiendo odium fratris, semper est cum peccato.*

(*h*) Idem S. Th. ib. q. 34. a. 3. in corp.

Idem ante Doctorem Angelicum docuerat Sanctus Augustinus (*i*), explicans de Davide hæc ejus Psalmi, *iniquos odio habui*, verba, & ostendens, Regem Prophetam de improborum iniquitate, non de eorum persona esse intelligendum, *Ut demonstraret* (David) *se non in hominibus iniquis odisse naturam, qua homines sunt; sed iniquitatem, qua legi, quam diligit, inimici sunt* (*k*). Hæc sunt verba Sancti Doctoris, quæ alibi refert.

(*i*) S. Aug. in Psal. 118. v. 113. Conc. 24. n. 1.

(*k*) Idem in Ps. 138. n. 28.

Ex hoc principio judicium ferendum est de odio Landulphi in Maximinum: nam si ipsius dumtaxat hæresim, crimina, & libidines odio habeat, & malum temporale ipsi optet, quasi medium ipsius emendationis, nullam in eo culpam admittit: at si communi personam, & vitia ejus odio conjungat, a peccato excusari nequit. Etenim, ut ait sanctus Leo scribens ad Rusticum Episcopum Narbonensem (*l*): *Odio habeantur peccata, non homines.*

(*l*) S. Leo in in C. ip. Ordo 1. d. 86.

Cavere tamen debet Landulphus; ne Maximini personam, quod inter vulgares homines valde commune est, cum vitiis ejus confundat. *Facile est enim atque proclive*, inquit sanctus Augustinus in una ex suis Epistolis (*m*), *malos odisse, quia mali sunt; rarum autem, & pium eosdem ipsos diligere, quia homines sunt; ut in uno simul & culpam improbes, & naturam approbes.*

(*m*) S. Aug. Ep. 153. alias 54. n. 3.

Vide { DESIDERIUM. ODIUM. }

CASUS RESERVATI.

CASUS reservati nominantur, gravia quædam peccata & externa, a quibus absolvendi jus sibi retinuere Papa, aut Episcopus, aut alius Prælatus major: quocirca casuum reservatio nihil aliud est, quam jurisdictionis subtractio quoad absolutionem quorumdam peccatorum.

Postea dicemus, quinam sint Casus summo Pontifici reservati. Casuum autem Episcopis reservatorum, exclusis Parochis aliisque Confessoribus, incertus est ex jure numerus: *Et jus habent Episcopi graviora & atrociora crimina suo judicio reservandi, quæ reservatio fieri debet cum discretione, & ad utilitatem Ecclesiæ* (*a*).

(*a*) Concil. Tr. Sess. 14. de Sacram pœn. c. 7.& Can.11.

Diximus, *peccata externa*, ut distinguantur ab internis, quæ, quantumvis enormia, inter casus reservatos non annumerantur, cum Ecclesia non judicet, nisi de sibi cognitis, ut loquitur Concilium Tridentinum.

Sacerdos quilibet ex ordinatione sua plenam accipit potestatem, indistincte absolvendi a quolibet peccato; cujus potestatis exercitium ad tempus, vel in perpetuum suspendit Ecclesia, uti Principes limitant, restringunt, aut suspendunt ex motivo æquitatis, subditorum jus ad contrahendum a natura concessum, ut ait Ulpianus in quadam digestorum lege (*b*). Sed quia non vult quemquam e suis perire, declaravit a quolibet Sacerdote, etiam suspenso, interdicto, aut excommunicato, peccatorem quemlibet, in articulo mortis valide ac licite posse absolvi; cum alterius Confessarii approbati non est copia (*c*).

(*b*) Leg. Hujus 1. ff. de pactis l. 2. t. 14.

(*c*) Concil. Trid. cit.

Episcopi possunt absolvere a quovis peccato, cujus absolutionem sibi reservavit Papa, & ab excommunicatione huic annexa, cum crimen illud est occultum (*d*). In Orientali Ecclesia nullus est casus reservatus; nam Sacerdotes omnes acceptam in ordinatione sua potestatem exercere valent, & cuilibet pœnitenti liberum est, primo, quem elegerit, Sacerdoti peccata confiteri (*e*).

(*d*) Id Conc. Sess. 24. c. 6. de reform.

(*e*) Itinerarium liturg. Galliæ D. de Moleon. p. 464.

CASUS PRIMUS.

QUÆSTIO hæc in peculiari quodam Sacerdotum colloquio proposita est: utrum videlicet, Sacerdos ab Episcopo Diœcesano approbatus ad audiendas in Urbe confessiones, vi admissionis suæ, suos pœnitentes indistincte & absque exceptione posset absolvere?

Quidam affirmarunt, eum neque valide, neque licite eos posse absolvere, qui peccata admiserant, quorum absolutionem sibi retinuerat Ecclesia. Alii vero econtra contenderunt, quod quamvis licite & absque reatu peccati mortalis non posset absolvere, valida tamen censeri debebat data absolutio; seu propter bonam pœnitentium fidem; seu quia, cum ejus approbatio non expresse exceptionem istam contineret, talis absolutio valida erat præsumenda. Quocirca petitur, utrum verisimiliter possit defendi hæc ultima sententia?

RESPONS.

Ultima hæc sententia falsa est, ad Episcopalis authoritatis destructionem tendit, atque Conciliorum decretis, Sanctorum Patrum, & omnium Theologorum doctrinæ est contraria.

Primam hujusce veritatis probationem suppeditat Epistola S. Cypriani ad Clerum Carthaginensem (*f*), in qua mirari se ait, quosdam esse Sacerdotes, qui ab idololatria temere absolvissent, cujus criminis absolutionem sibi reservarat. *Quod enim non periculum metuere debemus de offensa Domini, quando alicui de Presbyteris, nec Evangelii, nec loci sui memores, sed neque futurum Domini judicium, neque nunc sibi præpositum Episcopum cogitantes, quod nunquam omnino sub Antecessoribus nostris factum est, cum contumelia & contemptu præpositi totum sibi vindicent? Atque utinam non contra fratrum nostrorum salutem sibi omnia vindicarent.*

(*f*) S. Cypr. Ep. 10. secundum edit. Pamel. aut l. 3. ep. 14. juxt. Erasm. aut Ep. 16. secundum Dodvvel.

Meldense Concilium an. 845. (*g*) sub Sergio II. habitum, Chorepiscopo etiam jubet, cujus latior erat quam simplicium Sacerdotum potestas, *ut in administratione Sacramenti pœnitentiæ, Chorepiscopus modum suum teneat*; ..... hæc sunt verba Concilii .... *impositioni autem pœnitentiæ, aut pœnitentium reconciliationi per Parochiam secundum mandatum Episcopi sui inserviat.*

(*g*) Concil. Mel. can. 44.

Arelatense Concilium an. 1275. sub Gregorio X. (*h*) statuit, ut, qui graviora quædam crimina in confessione accusaverint apud Sacerdotes, *transmittantur absolvendi per ipsos Episcopos: si id eis de jure competit; alioquin cum eorum litteris ad Sedem Apostolicam transmittantur.* Hæc sunt verba hujusce Concilii.

(*h*) Concil. Ar. Can. 12.

Denique Tridentinum Concilium clare rem definit hoc Decreto (*i*): *Magnopere vero ad Christiani populi disciplinam pertinere Sanctissimis Patribus nostris visum est, ut atrociora quædam & graviora crimina, non a quibusvis, sed a Summis duntaxat Sacerdotibus absolverentur* (*k*). Huic Decreto conformia sunt Concilia Provincialia, tertium, & quintum; Rothomagense an. 1581. Burdigalense an. 1583. Bituricense an. 1584. & Tolosanum an. 1590. quæ omnia irritas declarant Sacerdotum absolutiones erga eos, in quos jurisdictionem non habent; & cum a criminibus Papæ aut Episcopo reservatis peccatores absolvunt. Quæ disciplina in alio etiam Burdigalensi Concilio an. 1624. innovata est (*l*). *Esse autem in Ecclesia potestatem reservandi quadam peccata*, inquit Sylvius (*m*), *eamque reservationem non tantum in foro externo, sed etiam coram Deo vim habere, dogma Catholicum est, definitum in Concilio Tridentino*, quod probat hoc argumento: .... *Jurisdictio, ad absolutionem valide impendendam necessaria, descendit a superioribus ad inferiores. Ergo si superiores nolint eam dare in talem, vel talem peccatorem, seu in hoc, vel in illud peccatum, inferiores non habent, usque adeo, si tentent absolvere inaniter absolvunt.* Quare sic concludit: *Unde reservatio non est hic aliud, quam negatio jurisdictionis ad absolvendum a quibusdam; licet concedatur circa aliqua.* Cum hæc sufficiant ad stabiliendam hanc veritatem, cætera non addemus. Hic unum observare est, hanc ab Ecclesia ideo fuisse constitutam reservationem, ut fidelium saluti inserviret, ac peccatorum libidini quasi molem opponeret: quare monet Tridentinum, ne ea potestate utantur Episcopi, *nisi in ædificationem ..... non in destructionem.*

(*i*) Concil. Tr. Sess. 14. Can. 11. & c. 7.

(*k*) Concil. Trid. Sess. 14. Can. 11. & c. 7.

(*l*) Concil. Burdig. an. 1624. c. 5. de Sacr. n. 6. de pœnit.

(*m*) Sylv. in supplem. 3. p. S. Th. q. 20. a. 2.

CASUS II.

POLYDORUS, Episcopus Soloniensis, statim a consecratione sua: viginti diversorum peccatorum absolutionem, lege constituta, sibi reservavit. Nunquid subsistit talis reservatio, licet post sex menses obierit?

RESPONS.

Subsistit Polydori reservatio post ipsius mortem, donec ab illius successore fuerit revocata. Existimat Cabassutius (*n*), quod talis reservatio post mortem Episcopi non perseverat, nisi per Synodicum statutum facta fuerit. *Casuum quoque ab Episcopo facta reservatio inter odiosa censetur*, inquit, *ideoque reservatio Prælati morte, vel amotione ab officio desinit. Si tamen facta fuerit reservatio per Synodalem deliberationem, vim habebit statuti; nec extinguetur mor-*

(*n*) Cabass. Jur. can. Th. & pr. l. 1. c. 14. in fine.

morte, vel amotione Prælati. Et alibi iterum (*a*): *Quod dixi de odiosis ultra judicis mortem non extendendis, patet in casuum reservatione, quæ cessat morte, aut abdicatione reservantis: nec reviviscit, nisi a successore renovetur. Excipe tamen hinc reservationem casuum, per Synodalem deliberationem roboratam; tunc enim statuti vim habet: ac proinde non expirat amoto Prælato*. Idem ante docuerat Zerola (*b*), & Gavantus (*c*).

(*a*) Idem ib. l.1.c.14. n. 4.
(*b*) Th. Zer. pr. Ep.p.1.v. Cas.res n.16.
(*c*) Gavant. Man. Ep. v. Cas.res.n.16.

CASUS III.

DUO DOCTORES, alter Gallus, alter Italus multum inter se concertarunt de casibus reservatis Papæ, ex Bulla, quæ dicitur *in Cœna Domini*; quod singulis annis Feria quinta majoris hebdomadæ coram Summo Pontifice legatur. Gallus eam ubique in foro conscientiæ non obligare propugnabat, contra sentiente Italo? Cui jus?

RESPONS.

Certum est, Gallo Doctori jus competere: quia Bulla hæc, multas continens excommunicationes, in multis regionibus pro foro conscientiæ non obtinet; ut docent Authores, vel Romæ probatissimi; nam Bonacina, qui ultimum ibi diem obiit, Filliucius, & alii multi, loquendo de Rege Hispaniarum; & Genuensi Republica, in scriptis suis affirmare non dubitarunt, supremos Principes, neque Proreges, Gubernatores, aut Officiarios, quos in Sicilia, Sardinia, & Corsica habent, non ligari excommunicatione, quam infligit hæc Bulla, in detentores trium harum insularum (*d*). Et quidem Romæ commorantes, ut cæteri fideles, Sacramenta recipiunt, ac pari ratione habentur: quo ostenditur, ipsum Papam nullam Bullæ hujus habere rationem quoad hunc articulum.

(*d*) Bulla. In Cœn. Dom. art.21.

Eadem Bulla in Germania quoque nec admissa, nec promulgata fuit, ut testatur Becanus e Soc. Jesu (*e*) Bassæus Capucinus, & alii multi testantur eam etiam in 17. Provinciis Belgii non fuisse receptam. Denique omnes Jurisperiti Galliæ eam pariter in universo Regno non fuisse acceptam.

(*e*) Becan. de Lege humana c. 8.

Juvat observare 1. multas esse in corpore juris Canonici reservationes, in Bullis Pontificum, & in Concilio Tridentino, quæ non vigent in Gallia, & quatuor tantum, aut quinque casus esse, quorum reservatio ad Summum Pontificem sit in usu.

Primus est: *Gravis, aut mediocris percussio Clerici, aut Monachi publice notoria* (*f*).

Secundus est: *Simonia realis, ac confidentia publica* (*g*).

Tertius est: *Crimen incendii ex deliberata malitia, post denuntiationem tantum* (*h*).

Quartus est: *Rapina bonorum Ecclesiæ cum effractione, post denuntiationem tantum* (*i*).

Quintus est: *Falsificatio Bullarum, seu Litterarum Summi Pontificis*, & retinere falsas Bullas aut Litteras Apostolicas, quæ non fuere rejectæ viginti diebus post agnitam earum falsitatem (*k*).

Quinque alii quoque casus legi possunt apud Du Casse (*l*), quos prætermus, quod raro eveniant.

2. Observandum etiam, excommunicationem ex jure antiquo latam semper manere annexam criminibus in Bulla *in Cœna Domini* expressis, & alibi in regionibus etiam, ubi reservatio dictorum criminum ex Bulla ad Papam facta non viget: v. gr. ex hac Bulla soli Summo Pontifici reservatur absolutio ab excommunicatione in eos decreta, qui pro infidelibus arma gerunt, aut qui tempore belli cum Christianis, eo fine victualia, arma, & alia similia suppeditant: quæ excommunicatio subsistit in iis etiam regionibus, in quibus Bullæ reservatio non viget, conformiter ad jus antiquum, a quo fuit constituta (*m*). Pariter ex jure antiquo hæretici subjacent excommunicationi, qua absolvere ex eadem solus absolvere potest Summus Pontifex (*n*): Et tamen ex Concilio Tridentino (*o*): *Liceat Episcopis .... gratis absolvere ...., in hæresis crimine in eodem foro conscientiæ*.

(*f*) Innoc. III. in Conc. II. Later. an. 1139 in Can. Si quis suad. 9.17.q 4.
(*g*) Sixt. V. in Bul. Past. fi. an. 1567.
(*h*) Gr. III. in c. Tua nos 19. de sent. de excommun. l.5.t. 39.
(*i*) Idem in Can. Conq. eod. tit. & ib Glossa.
(*k*) Cap. de cr. falsi.
(*l*) Du Casse Pr. jurisd Eccles. vol. c.12.p.271.
(*m*) Al. III. in c. Ita 6. Et Cl. III. in c. Quod olim de Judæis, Sar & eorum serv. l. 5. t. 6. Innoc. III. ad liberandam. 17. eod. tit.
(*n*) Alex. III in c. Sicut. 8. Et Innoc. III in c. Excom. 13. de hæret. l. 5. tit. 7. Et Hon. III. in c. Nover. 49. de sent. exc.
(*o*) Concil. Tr. Sess. 24. c. 6. de reform.

CASUS IV.

PATERNUS, Sacerdos pro casibus reservatis admissus, Calvinistæ ejurationem ab erroribus suis accepit, & ab hæresi, aliisque criminibus ejus eum absolvit. Nunquid valida est ista absolutio, cum hæresis in numero casuum reservatorum habeatur?

RESPONS.

Ut ista solvatur difficultas, sciendum, potestatem absolvendi ab hæresi, censurisque ipsi annexis, pro certo ad Episcopum pertinere, ut invicte probat Auctor Colloquiorum Diœcesis Andegavensis (*p*), ex testimoniis Eusebii, Sancti Basilii, & authoritate primi Concilii Constantinopolitani, Ephesini, secundi Arelatensis, Summorum Pontificum Siricii, Lucii III., & Bonifaci VIII. (*q*), aliisque ex multis antiquitatis monumentis, uti sunt statuta Synodica Andegavi an. 1216. & 1493. & statuta Ambiani an. 1411. quocirca Tridentinum Concilium, quod eam potestatem ad solos Episcopos limitat, expresse Vicarios eorum generales excludens (*r*), non est regula, quam in hoc disciplinæ puncto sequi debeat Gallicana Ecclesia, ut observat Bail (*s*), cum jus illud novum non fuerit admissum, atque Galliæ Episcopi jus illud, quo etiam ante Concilium potiebantur, sibi retinuerint, communicandi videlicet in eam rem suam potestatem, non modo suis Vicariis generalibus, sed etiam Pœnitentiariis, aut cuilibet, quem voluerint, Sacerdoti.

His ita præsuppositis, dicimus, quod si ab Episcopo, qui committendi usum retinet, Paternus in eam rem non fuerit admissus, absolutio, quam contulit, est invalida: quia potestas absolvendi a casibus reservatis non includit potestatem absolvendi ab hæresi, & censuris huic annexis. *Episcopus concedendo casus suos, sive sibi reservatos*, inquit Navarrus (*t*), *non videtur concedere absolutionem a censuris sibi reservatis: quoniam a diversis non fit illatio .... Cap.* Ad audientiam *de decimis*. At si ab Episcopo ad recipiendam talem Calvinistæ ejurationem commissus fuerit Paternus, valida est, quam contulit, absolutio; neque enim in Gallia admittuntur Sanctii Pii V. Sixti V. & Gregorii XIII. Constitutiones, quibus Episcoporum jus in eam rem labefactari videtur; neque etiam aliæ nunc summorum Pontificum Bullæ accipiuntur, nisi post consensum Ecclesiæ, & postquam litteris regiis patentibus in Parlamenti acta relatis, fuere confirmata, ut multis Arrestis judicatum est, ac sex præcipue Parisiensis Senatus, novissimis, quorum primum 15. Maii 1647. alterum & tertium 6. Maii & 23. Junii 1665, quartum 11. Septemb. 1670. quintum 9. Maii 1703. & sextum 15. Januarii 1716. latum est.

(*p*) Colloq. Andeg. mensis Maii 1713. q 4 p. 110. & seq.
(*q*) Eus. l. 3. de vita Constantin. c. ult. S. Basil. Ep. 13. Concil. Constant. 1, can 7. Conc. Ep. Actor. 6. Conc. Ar. 2. an. 452. can. 17 Siric. Ep. ad Himer. Tarrag. Luc. 3 in c. ad abolendam de hær. &c. Bon. VIII. in c. per hoc eod. t. in 6.
(*r*) Concil. Tr. Sess. 24. de ref. c. 6.
(*s*) Lud Bail. de examine Pen. p. 146.
(*t*) Navar. Manual. c. 27. n. 261.

CASUS V.

ANSELMUS, Ordinis Reformati Religiosus, a Diœcesano Episcopo ad confessiones audiendas approbatus accepto Brevi a Summo Pontifice, quo a casibus Sanctæ Sedi reservatis potest absolvere, censeturne etiam admissus ad absolvendum a casibus Diœcesano Episcopo reservatis?

RESPONS.

Licet Anselmus a Summo Pontifice Breve acceperit, quo ab omnibus Sanctæ Sedi casibus reservatis potest absolvere, eandem tamen non censetur habere potestatem in iis casibus, quorum absolutionem sibi reservavit Episcopus Diœcesanus.

Hanc decisionem firmat Tridentini Concilii Decretum istud (*u*): *Neque dubitandum est*, inquit Concilium, *quando omnia, quæ a Deo sunt, ordinata sunt, quin hoc idem Episcopis omnibus, in sua cuique Diœcesi, in ædificationem tamen, non in destructionem, liceat pro illis in subditos tradita supra reliquos inferiores Sacerdotes authoritate, præsertim quoad illa, quibus excommunicationis censura annexa est. Hanc autem delictorum reservationem consonum est Divinæ authoritati, non tantum in externa politia, sed etiam coram Deo vim habere. Verumtamen pie admodum, ne hac ipsa occasione quis pereat, in eadem*

(*u*) Concil. Tr. Sess. 24. c. 7.

Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis. Atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis & censuris absolvere possint: extra quem articulum Sacerdotes, cum nihil possint in casibus reservatis, id unum pœnitentibus persuadere nitantur, ut ad Superiores, & legitimos Judices pro beneficio absolutionis accedant. Conformiter ad hoc Decretum Clemens X. Bullá sua septima 21. Junii an. 1670. data declaravit 1. obtenta Regularibus post Concilium privilegia, prioribus Concilio vim non addere, imò vero manere extincta & sublata (*a*). *Decernimus & declaramus*, inquit Pontifex, *ex facultatibus per mare magnum, aliave privilegia Regularibus cujuscumque Ordinis, Instituti, aut Societatis etiam Jesu, concessis, factam eis non esse potestatem absolvendi in casibus ab Episcopo sibi reservatis. Et per confirmationes dictorum privilegiorum, quas Regulares a Sede Apostolica post Sacrum Concilium Tridentinum obtinuerunt; nequaquam revixisse privilegia prius ab eodem Concilio, aut deinde Apostolicis etiam Decretis sublata atque extincta, si qua habeant, absolvendi a casibus ab Episcopo reservatis.* 2. Declarat hic Summus Pontifex (*b*): *Habentes facultatem absolvendi ab omnibus casibus Sedi Apostolicæ reservatis, non ideo a casibus Episcopo reservatis posse absolvere.*

(*a*) Clemens X. in Bulla superna §. 8.

(*b*) Idem ib. §. 7.

Hactenus dictis suffragatur authoritas Sancti Caroli Borromæi, qui perfecte Tridentini mentem noverat, in tertio Concilio suo Mediolanensi an. 1573. (*c*), in quo Regularibus stricte prohibuit, ne a casibus a se, aut a suffraganeis suis reservatis absolverent. En ejus verba: *Ne confessarii Regulares eorum peccatorum, quorum absolutio Episcopo reservata est, vinculis irretitos pœnitentes absolvant, quemadmodum a Sancta Sede Apostolica declaratum est; id eis non licere quâvis privilegiorum suorum authoritate:* Et in quinto Mediolanensi Concilio suo excommunicatos *ipso facto* declarat Confessores, qui contrarium sub prætextu cujuslibet privilegii ausi fuerint præsumere (*d*): *Ab iis vero casibus proxime promulgatis*, inquit, *si quis, Confessarius cujusvis Ordinis sine facultate scripta, ab Episcopo data, aliquem absolvere attentarit, excommunicationis pœnam ipso facto subeat ...... ne facultatum privilegiorumve jure, quæ cuicumque etiam Rosarii & Cruce signatorum scholæ, Confratriæ, Collegiove etiam laicorum; quave Collegiis, Confratribusve in eo adscriptis ante vel post Concilii Tridentini confirmationem concessa sunt, Confessarius, cujusvis Ordinis sit, ab iis casibus, quos sibi Episcopus in sua Diœcesi reservaverit, pœnitentes sine illius facultate absolvat: si contra fecerit; suspensionem a divinis ipso facto incurrat.* Atque hæc sufficiunt ad evidentiam veritatis, quam pari, cum Archiepiscopo Mediolanensi, zelo defenderunt Galliæ Episcopi in suis Conciliis Provincialibus, ac præcipue Decretis Concilii Rothomagensis an. 1585. (*e*) Conciliorum Burdigalensium an. 1583. & 1624. (*f*) Bituricensis an. 1584. (*g*) & Narbonensis an. 1609. (*h*).

(*c*) Concil. Mediol. III. t. de iis, quæ ad Sacr. pœnit. pertin.

(*d*) Concil. Med. v. p. 1. de iis, quæ ad Sacr. pœnit. pertinent.

(*e*) Concil. Rothom. t. de Curator. Offic. n. 37

(*f*) Concil. Burdigal. tit. 12. de pœn.

(*g*) Concil. Bituricens. t. de pœn. &c. Can. 5.

(*h*) Concil. Narbon. c. 19 de Sacr pœn.

In eandem disciplinam consentiunt Theologi, & Canonistæ: ac præsertim Dominicus Soto (*i*), Graffius (*k*), qui Bullam Gregorii XIII. pro se laudat, quam in magno Bullario non invenimus, sed quam refert Quaranta (*l*); Cabassutius (*m*), qui suam asserit sententiam 1. ex Decreto Pauli V. quod refert Filliucius e Soc. Jesu (*n*). 2. Ex Bulla Gregorii XV. 3. Ex Brevi Alexandri VII. 26. Februarii an. 1659. ad Episcopum Andegavensem & ex Bulla Clementis X. quam supra attulimus: qui omnes summi Pontifices indistincte & absque ulla exceptione Regularibus prohibent, ne sub quocumque privilegii, aut exemptionis prætextu a casibus & censuris absolvant, sine Episcoporum licentia scripta, qui casus illos vel censuras sibi reservarunt.

(*i*) Domin. Soto in 4. d. 18. q. 4. a. 3. §. quo ergo.

(*k*) Jacob. de Graffiis dec. Aurearum p. 1. l. 1 c. 13. de potest. Confessar. n 36.

(*l*) Greg. XIII. in Bulla cum a Sac. apud qu. l. 4.

(*m*) Joan. Cabas. jur. Can. Th. & pr. l. 2. c. 11. n. 5.

(*n*) Filliuc. tr. de cens. in partic. c. 19.

CASUS VI.

NUNQUID potest Firmilianus, qui habet potestatem absolvendi a casibus reservatis, absolvere a culpa per sacramentalem absolutionem pœnitentes, qui se accusant de quibusdam delictis, quibus annexa est censura vel irregularitas, tum eos ad superiorem a censurâ absolvendos, aut ab irregularitate liberandos remittere?

RESPONS.

Distinctione opus est: nam Firmiliani pœnitentes, si excommunicationis vinculo sint ligati ob aliquod crimen commissum, cui annexa est, a culpa eos nequit absolvere, quin prius ab excommunicatione sint liberi; cum excommunicatus, ut pote Sacramentorum susceptionis incapax absolutionem accipere nequeat, illa censura ligatus: quare, si excommunicationem tollendi non sit ei specialis potestas, necessario ad legitimum remittendi sunt Superiorem, ut sublata censura, a culpa possint absolvi: sed extra hunc casum eos absolvere potest Firmilianus a reatu peccati, eosque ad Superiorem remittere, ut a pœna solvantur, sive illa sit suspensio, vel interdictum, aut irregularitas. Ita sanctus Thomas (*o*): *Pœnitentia*, inquit, *ab omnibus defectibus culpæ liberat; non autem ab omnibus defectibus pœnæ: quia adhuc post peractam pœnitentiam de homicidio aliquis remanet irregularis. Unde Sacerdos potest de crimine absolvere, & pro pœna amovenda ad Superiorem remittere, nisi in excommunicatione, quia absolutio ab ipsa debet præcedere absolutionem a peccatis: quia quandiu aliquis est excommunicatus, non potest recipere aliquod Ecclesiæ Sacramentum.*

(*o*) S. Thom. in 4. d. 19. q. 1. a. 3. quæst. 2. ad 2.

CASUS VII.

NONNE potest Augustinus, Confessor Regularis, pœnitentes ex alia Diœcesi venientes a casibus in ea reservatis absolvere in illa, ubi manet Diœcesi, in qua non sunt reservati v. gr. cum piæ peregrinationis causa veniunt, ut in suo confiteantur Monasterio; vel etiam cum huc accedunt consulto, ut absolutionem obtineant a peccatis, quæ suo norunt reservata Episcopo?

RESPONS.

Difficultatem hanc in septima sua Bulla superius laudata solvit Clemens X. his verbis (*p*): *Decernimus & declaramus*, inquit hic Papa, ... *posse*. ... *Regularem Confessorem in ea Diœcesi, in qua est approbatus, confluentes ex alia Diœcesi a peccatis in ipsa reservatis, non autem in illa, ubi idem Confessor est approbatus, absolvere; nisi eosdem penitentes noverit in fraudem reservationis pro absolutione obtinenda migrasse.* Ex quibus verbis constat, Augustinum valide posse absolvere Diœcesanos advenas, qui bona fide piæ peregrinationis causa confluunt ad confitendum, licet casus habeant reservatos in aliena Diœcesi, qui in Augustini confitentis Diœcesi non sunt reservati; at eos non posse absolvere, si consulto venirent ad confitendum in fraudem reservationis a proprio Episcopo factæ. Cum juxta istam Innocenti III. regulam (*q*): *Fraus & dolus alicui patrocinari non debent.*

(*p*) Cit. §. 7.

(*q*) Innoc. III. in c. Of. 14. de test. &c.

CASUS VIII.

GERARDUS, cum Emundo, Parocho suo in Ecclesia rixatus, ipsi tum alapam infligit, cum superpelliceo & stola indutus, festo die ad vesperas decantandas se parabat. Quæritur utrum Episcopus proprius eum ab hoc crimine, ipsique annexa excommunicatione possit absolvere, cum nulla fuerit sanguinis effussio?

RESPONS.

Priusquam huic difficultati fiat satis; tanquam certum præsupponendum, Ecclesiasticæ personæ aut religiosæ percussionem esse peccatum, cujus absolutio Papæ est reservata, cum percussio gravis est, aut solum mediocris, relate ad eam, quæ in jure levis dicitur. Id probat secundi Lateranensis Concilii sub Innocentio II. an. 1139. habiti, quem refert Gratiani Decretum, Canon iste (*r*): *Si quis suadente Diabolo hujus sacrilegii crimen incurrerit, quod in Clericum, vel Monachum violentas manus injecerit: anathematis vinculo subjaceat, & nullus Episcoporum illum præsumat absolvere, nisi mortis urgentis periculo, donec Apostolico conspectui præsentetur & ejus mandatum suscipiat.* Idem statuit Rhemense Concilium

(*r*) Concil. Later. II. in Can. Si quis suadente 29. 17. q. 4.

cilium sub Pontificatu Eugenii II. habitum, uti Decretalis Alexandri III. his verbis (a): *Non dubium est quod hi, qui violentas manus in Clericos ...... injiciunt ex constitutione Concilii sententiam excommunicationis incurrunt, nec, nisi in articulo mortis, sine Romano Pontifice absolutionis possunt beneficium impetrare.*

(a) Al. III. in c. Non dubium est 5. de sentent. excommun.

Hoc ita præsupposito, hoc unum superest inquirendum, an inflicta Sacerdoti absque effusione sanguinis alapa censenda sit percussio gravis, aut saltem mediocris: nam percussionis tantum levis reus ab Episcopo potest absolvi (b): id autem facile ex quinque sequentibus regulis agnosci potest. Prima est, cum ex vi percussionis est effusio sanguinis. Secunda cum personæ conviciando mutilata est aliqua sui corporis pars vel minima. Tertia: si ex ictu erutus fuerit oculus, aut aliter læsus fuerit, aut fuste verberatus fuerit. Quarta: si inferior erga Prælatum suum, aut alium in dignitate constitutum, & sibi superiorem violentiam adhibuerit, Quinta: cum actio violenta scandalose facta est, ut si quis in foro, aut in Ecclesia coram populo, aut cum functionem quandam Ecclesiasticam obibat, Sacerdotem percusserit; etsi aliunde vis illata, in se sumpta, & ab hac circumstantia separata levis esset. In his omnibus casibus, cum violentia non possit haberi levis; certum est, peccatum ad Papam reservari, uti excommunicationem huic annexam. Unde concludendum, Gerardum a solo Summo Pontifice posse absolvi; cum Emundus, quem verberavit, erat ipsius Superior, & in loco sacro ipsum conviciis affecit coram populo, & ideo scandalose: & eo tempore, quo superpelliceo indutus & stola, divino vacabat Officio: quæ factam Parocho suo vim gravissimam efficiunt, & a solo Papa absolvendam, nisi in articulo mortis; aut si Romam recurrere nequeat ob aliquod justum impedimentum, quale est senectutis, magnæ paupertatis, aut dependentiæ ut filii a patre.

(b) Cl. III. in c. Pervenit 17. eod. t.

Occasione præsentis difficultatis, non abs re erit peccata referre, quæ Summo Pontifici reservantur, si sint publica. 1. Retentio falsarum bullarum ultra viginti dies post agnitam earum falsitatem (c). 2. Percussio gravis, aut mediocris Clerici, aut Monachi (d). 3. Admissio Simoniæ aut confidentiæ realis (e). 4. Incendii crimen ex malitia facti post denunciationum (f). 5. Rapina rerum sacrarum Ecclesiæ cum effractione portarum, armariorum, aliorumque claustrorum post criminis denunciationem (g). 6. Administratio matrimonii, aut Eucharistiæ, vel extremæ Unctionis a Religioso facta absque licentia Episcopi (h). 7. Vis illata Sacerdoti ad celebrandum in loco interdicto (i). 8. Excommunicatione incursa, denegare exitum ab Ecclesia, dum celebrantur divina Officia, aut etiam interdicto (k). 9. Excommunicatio incursa ex vexatione Superioris, qui excommunicationem aliquam decrevit, & prolata ultra duos menses, non requisita absolutione (l). 10. Frequentatio pertinax alicujus personæ, quæ a Summo Pontifice excommunicata noscitur (m).

(c) Innoc. III. in c. Dura, 4. de crim. falsi l. 5. t. 20.
(d) Cit. can. Si quis suad.
(e) Paul. III. in c. cum detestab. 2. l. 5. extr. com. de Simonia.
(f) Cl. III. in c. Tua nos 19. de sent. excomm.
(g) Idem in Conquesti eod. t. 10.
(h) Cl. V. in Conc. Vien. in Clem. Relig. 1. de priv. & excessibus pr. l. 5. t. 7.
(i) Idem in Q. Gravis 2. de sentent. etc. l. 5. t. 10.
(k) Cic. Cl. Gravis.
(l) Greg. X. in Conc. generali Lugd. II in c qu. II. de sent. exc. in 6. l. 5. t. 11.
(m) Cl. III. in c. Signific. 8 de sent. excom.

CASUS IX.

NONNE ab Episcopo suo absolvi potest Petrus, qui peccatum commisit Summo quidem Pontifici reservatum; sed crimen illius est occultum?

RESPONS.

Petrum in proposito casu absolvere potest Episcopus. Verum quidem est, Summum Pontificem in tota Ecclesia quorumdam criminum absolutionem, ut Episcopi in sua Diœcesi, sibi posse reservare; sed si peccata illa sint occulta, licet Papæ reservata, ab Episcopis possunt absolvi, non solum per se, sed per communicationem suæ potestatis illi, quem voluerint Sacerdoti, ut declarat Concilium Tridentinum his verbis (n): *Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus (excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum) dispensare, & in quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ reservatis delinquentes quoscumque sibi subditos in Diœcesi sua per seipsos, aut Vicarium, ad id specialiter deputandum, in foro conscientiæ gratis absolvere.* Consentit illud Decretum cum antiqua Ecclesiæ disciplina, ut patet ex Epistola S. Cypriani ad Clerum suum (o); ex Concilio Eliberitano an. 305. sub Marcello primo (p) & ex tertio Carthaginensi an. 397. (q).

(n) Concil. Trid. Sess. 24. c. 6.
(o) Cyp. Ep. 5. secund. ed. Pamelii & Dodvvel.
(p) Conc. El. Can. 32.
(q) Concil. Carthag. III. Can. 32.

CASUS X.

EPIMACHUS, Doctor scientia conspicuus, ex indulto Romæ obtento, ab omnibus Sanctæ Sedi reservatis casibus potest absolvere. In suam redux Diœcesim, & ad audiendas confessiones admissus, Landericum a crimine falsificatæ Bullæ Apostolicæ absolvit: sed aliquanto post Landericus imprimis anxius fuit, dubitans nimirum, an Epimachus ipsum de excommunicatione majore, quam Bullam falsificando, incurrerat, posset absolvere. Qua de re quærit, quid acturus sit, ut tuta sit conscientia?

RESPONS.

Novo suo scrupulo frustra angitur Landericus; quia ut a peccatis, sic ab excommunicatione sua valide fuit absolutus: quia casus Sanctæ Sedi reservati non sunt tales, nisi ob annexam iis censuram: unde qui ex Pontificio induito ab his casibus potest absolvere Confessarius, is excommunicationem quoque tollere potest, cum utrumque semper Papa ex indulto suo concedat.

Sed observandum, idem non esse dicendum de casibus & censuris Episcopo reservatis; quia ob censuram præcise casus Episcopo non sunt reservati, cum multi sint, quibus annexa non est censura, unde qui potest absolvere a casibus Episcopo reservatis, nondum potest a censuris, ut jam diximus in responsione ad quartam difficultatem. Ita advertit Sylvius (r): *Interest autem inter casus reservatos Papæ, & reservatos Episcopis, quod omnes illi habeant censuram annexam; non omnes isti, quo fit, ut cui conceditur facultas absolvendi a casibus Papalibus, concedatur simul potestas absolvendi a censuris.* Idem docent Cabassutius (s), & Author Colloquiorum Condomensium (t).

(r) Franc. Sylvius in Suppl. 3. p. S. Th. q. 20. a. 2.
(s) Joan. Cabas. Jur. can. Th. & pr. l. 5. c. 14 n. 2.
(t) Colloq. Condom. t. 1. Colloq. 4. Sect. 4.

CASUS XI.

NUNQUID potest Hortensius, Barcinonensis Officialis, rescripto Papali delegatus ad absolvendum ab omnibus delictis Sanctæ Sedi reservatis, alium subdelegare ad exercendam hanc functionem?

RESPONS.

Regula generalis a Gregorio IX. in una ex suis Decretalibus constituta (u), quæque debet observari, circa mandata Apostolica est ista: nimirum Delegatus, non proprio nomine, sed tantum dignitate sua designatus, potest subdelegare, quod idem non est dicendum, si proprio nomine designetur; tum enim personam propriam ob industriam & probitatem elegisse censetur Summus Pontifex, aut cum mandatum Apostolicum ad nudum spectat sine jurisdictione ministerium. *Cum in his omnibus casibus industriam & fidem personæ, cui talia committimus*, inquit Gregorius IX. *eligere videamur.*

(u) Gr. IX. in c. Quon. fin. §. Is autem, & seq. de officio & potest. Judic. del. t. l. 1. t. 29.

Hoc ita præsupposito, facilis est ad præsentem quæstionem responsio; nam si in indulto Apostolico hic Officialis, sola sua Officialis Barcinonensis dignitate appelletur, constat, eum posse alium subdelegare: at si proprio nomine appelletur, jure subdelegandi excidit; etiamsi dignitas fuerit designata *quia non sibi jurisdictio; sed certum ministerium potius committitur in hac parte*, addit idem Papa. Sic sentit etiam Cabassutius (x).

Advertendum nihilominus, in rebus, quæ ad forum conscientiæ non pertinent, Delegatum a Papa posse subdelegare; etsi proprio & solo nomine appelletur, *dummodo Partes consentiant*, ut loquitur idem Summus Pontifex, qui etiam regulæ suæ generali aliam addit particularem exceptionem, quæ non pertinet ad præsentem difficultatem.

(x) Joan. Cabas. Jur. Can. Th. & pr. l. 1. c. 6. n. 19.

CASUS XII.

ROLLANDUS, Sacerdos, ab Episcopo Diœcesano, ad confessiones Salmurii audiendas approbatus, ibi sæpe Diœceseon Parisiorum, Aureliæ, Blesarum, Carnuti, & aliorum Pœnitentes offendit, qui de quibusdam se accusant delictis, quæ novit esse casus reservatos in his Diœcesibus. Nunquid valide potest eos absolvere ab his casibus, an eos absque absolutione remittere tenetur, licet consulto piæ peregrinationis causa, alii quinquaginta leviorum aut etiam centum iter fecerint?

RESPONS.

Circa propositam quæstionem, ut advertit olim antiquus Sorbonæ Doctor & Professor, tres sunt opiniones diversæ.

Prima est Paludani (a), qui existimat, peregrinum posse a casibus Episcopo suo reservatis absolvi a Sacerdote in loco peregrinationis approbato ad audiendas confessiones, modo de licentia sui Episcopi iter tale susceperit & non aliter: quia ex licentia Episcopi præsumitur de tacito ejus consensu ad confessionem, quam in loco peregrinationis suæ facturus est.

(a) Pet. Pal. in 4.d.17.q.3. Conclus. 4.

Hæc opinio suas patitur difficultates. Nam 1. vix quisquam sibi persuadere poterit, eum, qui peregrinationis iter, non obtenta Episcopi sui licentia fecerit, susceptione Sacramentorum esse privandum, donec in propriam Diœcesim redierit. 2. Quia ex usu Ecclesiæ, non requiritur licentia Episcopi ad talem peregrinationem: cum tamen ex generali consuetudine ad susceptionem Sacramentorum Pœnitentiæ & Eucharistiæ admittantur omnes peregrini digne ad ea recipienda dispositi: atque consuetudo illa, non Episcoporum tantum tolerantia, sed etiam totius Ecclesiæ firmatur consensu, quæ ob Episcopatus unititatem, Sacerdotibus in loco peregrinationis approbatis necessariam tribuit jurisdictionem, aut quæ peregrinos vult subjacere pœnitentiali foro locorum, in quibus versantur.

Secunda opinio est Cardinalium Cajetani & Toleti (b), qui existimant, quod si peregrinorum delicta Episcopo loci peregrinationis non reserventut, ab iis valide & licite potest absolvere quilibet Sacerdos ad audiendas confessiones admissus: quia reservatio non Confessoris personæ est annexa, sed pœnitentis, qui fit subditus pœnitentiæ foro loci peregrinationis, dum in eo commoratur.

(b) Cajet. v. Absolutio.; Tol. instruct Sac. l. 3. c. 13. n. 12.

Hæc etiam opinio sua non caret difficultate. Nam, cum personæ pœnitentis annexa sit reservatio, quo pacto concipi potest eam desinere; ubi primum in aliam migrat Diœcesim ea mente, ut brevi in suam redeat ille pœnitens?

Denique tertia opinio est Soti & Navarri (c), qui censent, Sacerdotes simpliciter approbatos absque ullo privilegio, peregrinos ab eorum casibus reservatis posse absolvere, modo a casibus absolvendi potestatem acceperint ab Episcopo loci peregrinationis.

(c) Domin. Sotus in 4. d.18.q. 4.a.2.

Hæc quoque opinio novum Confessoribus negotium facessit: quia ex ea sequeretur, quod Confessores loci peregrinationis, qui non haberent potestatem absolvendi a casibus suo Episcopo reservatis, scire tenerentur, qui sint casus in aliis Diœcesibus reservati: quod nec praxi nec rationi convenit.

His præsuppositis, dici potest, quod, si peregrini pœnitentes subjaceant foro pœnitentiæ loci peregrinationis, in quo versantur; cum peccata, de quibus se accusant, Episcopo loci illius non sint reservata; quilibet Sacerdos simpliciter & absque privilegio ad audiendas confessiones admissus, eos potest absolvere conformiter ad sententiam Cajetani & Toleti: sed, si peregrini illi pœnitentiæ foro ibi subjaceant tantum ob unitatem Episcopatus; peccata eorum in loco peregrinationis habenda sunt tanquam casus Episcopo Diœcesano reservati, de quibus proinde valide absolvi nequeunt, nisi a Confessariis, qui possunt absolvere a casibus reservatis Episcopo loci peregrinationis, ut docent Sotus & Navarrus. Unde concludendum, id peropportunum esse, ad tollendam omnem difficultatem, ut peregrinationis Episcopus hanc potestatem hujusmodi Confessoribus concedat. Sic ratiocinatur Theologus de quo supra (d), neque tamen secundam aut tertiam ex his duabus opinionibus eligens; ex quo ostendit, eas ambas, ut probabiles habere.

(d) Ste. Beuve t. 1. cas. 18.

Nihilominus aliis, nobis anteponenda videtur opinio Cajetani & Toleti; quare putamus, quod quamvis Rollandus non sit approbatus ad absolvendum a casibus Episcopo suo reservatis; alios tamen Diœcesanos, qui bona fide & non in fraudem jurisdictionis suorum Episcoporum Salmurium peregrinationis causa venerunt; valide & licite potest absolvere ab omnibus peccatis, quæ Episcopo Andegavensi, in cujus Diœcesi situm est Salmurium, non reservantur; licet in aliis Diœcesibus illorum peregrinorum sint reservata, eamque opinionem ob quatuor præcipue causas amplectimur.

1. Quia æquum videtur, ut de pœnitente eadem ratione fiat judicium in foro pœnitentiæ; ac fieri soleret in foro exteriori: atqui, si Salmurii pœna dignum facinus admisisset; certum est, quod a capitali Salmurii Judice, non minus, quam homo Salmurio oriundus, aut qui permanenter ibi habitaret, pœna afficeretur. Igitur Pœnitens, qui Salmurium venit peregrinationis causa, in foro pœnitentiæ judicandus est conformiter ad leges Diœcesis & Ecclesiæ Andegavensis, & eodem modo ac cæteri Diœcesani, hoc est, absolvendus ab omnibus peccatis Episcopo Andegavensi non reservatis, etsi aliis Episcopis sint reservata.

2. Quia, si non ita se res haberet, sequeretur, quod pro tribunali pœnitentiæ sedere Salmurii non posset Confessarius; nisi notos haberet omnes casus reservatos aliarum Diœceseon Regni; cum eos esse reservatos plerumque ignorent, qui confitentur, ac proinde illud Confessario indicare non possint. Atque iniquum videtur tale incommodum, & ad nimium cogens Confessarium, qui moraliter tam vastam non potest habere cognitionem, quam etiam nullus Episcoporum ab iis, quos ad confessionem admittit, solet exigere.

3. Quia, si Blesensis aut Parisiensis Diœcesanus, Salmurii peregrinus, peccatum admitteret ex eorum numero, quæ in Diœcesi Andegavensi sunt reservata, hujus profecto Diœcesi legibus subjaceret: ita ut absolvi non posset, nisi a Sacerdote ad casus reservatos admisso; etsi peccatum suum in sua Diœcesi non esset reservatum. Igitur, cum in eo casu legis rigorem subeat hic peregrinus, uti Diœcesanus Andegavensis; par est etiam, ut in tribunali pœnitentiæ legis quoque favorem, tanquam veri Diœcesani, experiatur: cumque de iisdem criminibus Confessarius absolvat, de quibus alios absolveret.

4. Denique Confessarius Salmurii pœnitentes absolvens de hujusmodi peccatis, in eo agit ex jure communi, aut ex generali Ecclesiæ consuetudine & vi taciti Episcoporum consensus. Verum bonæ fidei necessitatem in pœnitentibus ratio ista supponit: nam si consulto Episcopi sui jurisdictionem ex ejus Diœcesi exeundo declinarent, quo facilius absolutionem extorquerent, eos ad legitimum suum Superiorem remittere teneretur Confessarius, cui nota esset eorum mala fides, neque valide ibi possent absolvi; quia tum ipsis favere non censerentur jus commune, generalis consuetudo Ecclesiæ, nec tacitus Episcoporum consensus: cum insuper ex hac juris regula. (e) *Fraus & dolus alicui parrocinari non debeant.*

(e) Innoc. III. in c. Offic. 4. de Testam. &c. l. 3. t. 25. Et in c. cum dil. 8. de Religiosis dom. t. 36.

Hanc decisionem confirmat septima Bulla Clementis X. superius in quinto casu relata (f), in qua Summus hic Pontifex de Religiosis loquens Confessoribus, asserit Pœnitentes advenas: *Posse .... regularem Confessorem in ea Diœcesi, in qua est approbatur, absolvere; nisi eosdem pœnitentes noverit in fraudem reservationis ad alienam Diœcesim pro absolutione obtinenda migrasse.* Cur igitur sæcularibus Confessoribus idem non liceret, cum ministerium suum in loco peregrinationis exercent.

(f) Cl. X. in Bulla Super. § 7. in Mag. Bul. t. V. p. 494.

CASUS XIII.

HONORATUS, simplex Confessor, in Sancti Ursini Parœcia Mansionarius, obtenta ab Episcopo semel licentia parochianos illos absolvendi ab omnibus casibus reservatis, ea etiam, ut ante

sole-

solebat, post mortem Episcopi usus est. Nunquid ita se gerere potuit absque peccato; & absolutiones, quas contulit ab his casibus, suntne validæ?

RESPONS.

Confessarius ille post mortem Episcopi, a quo potestatem absolvendi a casibus reservatis parochianos Sancti Ursini acceperat, ea uti absque gravissimo peccato non potuit. Ratio est, quia, licet gratia a Superiore legitimo concessa, ipsius morte non extinguatur, ut communiter docent Canonistæ, ea tamen excipienda est, de qua agitur in casu proposito quia jura successoribus suis aut contraria aut noxia in perpetuum concedere nequit Episcopus, quæ videlicet ipsis addicta permanent, nec a Prædecessoribus suis aut a quoquam tolli possunt. Hinc docet inclytus Canonista (a) concessam ab Episcopo sibi deligendi Confessarii licentiam privato cuidam, mortuo Episcopo, non permanere; & Glossa dicit, dispensationem ab obligatione ad residentiam ab Episcopo (aut etiam a Papa) concessam Beneficiario qui ad eam tenetur, ejusdem Episcopi morte desinere (b).

(a) Abbas in c. Uno 42. de Officii & potest. Judic. deleg. n. 9. l. 1. Dec. t. 29.

(b) Glos. in c. Cum sint 16. de Cl. non resid. l. 3. t. 4.

Idem quoque docet Sanctus Antoninus his verbis: *Qui audit confessiones, non jure suo, perdit potestatem suam delegante mortuo, vel amoto .... sicut etiam perdit potestatem suam, illo revocante*, Cujus rei hoc exemplum adducit Sanctus Archiepiscopus: *Similiter*, inquit, *si dedit* (Episcopus,) *Confessorem Monialibus; expirat potestas, nisi esset Rector earum, cui ex officio quasi prioratus vel rectoria, esset audientia* (Confessionis) *annexa*.

Dictum hactenus confirmari potest exemplo hominis, qui negotii alicujus Judex delegatus est: nam, ut ipsius delegatio morte delegantis, si res sit integra, desinit, juxta Decretales ad marginem indicatas (c), & istam codicis Legem: *Mandatum, re integra, morte Domini finitur* (d); ita pariter privilegium, seu potestas extraordinaria hujusce Confessarii ex obitu concedentis finitur.

(c) Liv. III. in Can. Rel. 19. de Of. & potest. Judic. del. l. 1. t. 29. Urban. III. in Can. Gratum 20. ibid. Et Innoc. III. in Can. Licet 30. eod. t.

(d) L. Mandat. 15. Cod. Mandati. l. 4. t. 35.

Idem tamen ferre judicium non intendimus, de iis, qui potestatem hanc ordinariam & generalem acceperunt, ut Pœnitentiarii: cum enim ad bonum Ecclesiæ, ac fidelium salutem maximi sit momenti, omni tempore Confessarios existere, qui eos absque exceptione ulla ab omnibus suis peccatis valeant absolvere; eorum authoritas Episcopi obitu non est suspendenda: id quoque fit ex universali Ecclesiæ usu, etiam erga Confessarios ordinarios, quorum approbatio, mortuo Episcopo, subsistit, donec a successore fuerit revocata; quod ad præsentem casum extendi nequit, in quo de gratia ac speciali mandato agitur, quod parochianorum Sancti Ursini non interest; quandoquidem in necessitate ad solitos possint recurrere Superiores.

CASUS XIV.

IN Clericorum consensu proposita est hæc quæstio, utrum videlicet Archiepiscopus jure possit absolvere a casibus reservatis aut censuris aliquem Diœcesanum unius Episcopi ex suis suffraganeis: quidam affirmarunt; cum in ipsos suffraganeos suos jurisdictionem habeat; alii vero negarunt. An pro istis stat ratio?

RESPONS.

Pro ultimis stat ratio: certum est enim jus illud Metropolitano non competere pro censuris: licet jus ipsi quamdam in Diœcesanos suffraganeorum suorum jurisdictionem in duobus casibus tribuat. Primus casus est in causa appellationis juxta constitutionem Innocentii IV. in sexto Decretalium relatam (e): Secundus est in casu visitationis generalis suæ Provinciæ in his regionibus, ubi viget talis consuetudo. Tertium casum addunt Authores quidam, cum videlicet debitam satisfactionem offerenti Episcopus absolutionem illegitime recusat, seu ex malitia, seu ex odio: cui juri imprimis favere videtur Innocentius III. in Decretali ad Archiepiscopum Senonensem (f). Ad tria hæc reducitur tota potestas Metropolitani in Diœcesanos suorum Suffraganeorum. Unde sequitur, aliter eum absolvere non posse Diœcesanum a Censuris ab Episcopo suo decretis, nisi de consensu formali Episcopi, *Archiepiscopus*, ait inclytus Canonista (g) *non potest absolvere subditos suorum Suffraganeorum a censuris latis ab Episcopis Suffraganeis, nisi in casibus duobus, in quibus jus attribuit Metropolitanis jurisdictionem in subditos Suffraganeorum: scilicet in casu appellationis .... & in casu visitationis Provinciæ*. Idem dicendum de absolutione a casibus reservatis.

(e) Innoc. IV in c. Vener. 7. de sent. excom. in 6. l. 5. t. 11.

(f) Innoc. III in c. Per tuas 40. de sent. excomm.

(g) Joan. Cabassut. juris Can. Theor. & Prax. l. 5. c. 14. n. 9.

CASUS XV.

HIDULPHUS, Lemovicensis Diœcesanus, duo diversa delicta commisit, Episcopo suo reservata, de quibus ut absolutionem obtineat, in Diœcesim Claromontanam migrat, ubi novit, ea non esse reservata. De validitate suæ confessionis injectus est ipsi scrupulus, quod eam in reservationis fraudem & ad eludendam Episcopi sui constitutionem fecisse videatur. Quærit utrum non sit valida, facta videlicet Sacerdoti approbato, & quo in Diœcesi Claramontana de variis illis peccatis absolvere poterat?

RESPONS.

Ne quid severius in præsenti difficultate dicatur, ultro concedimus, a casibus ex jure tantum communi reservatis absolvere posse quemlibet cujuscumque Diœcesis Confessarium approbatum, qui in Diœcesi, in qua pœnitentiam administrat, absolvendi a casibus reservatis potestatem habet: at si casus illi ab Episcopo speciatim, & etiam nominatim fuerint reservati, distinctione opus est: nam vel in alia Diœcesi eorum fit casuum confessio bona fide; ut si Pœnitens eo se contulisset ob legitimas rationes, studiorum, v. gr. commercii, litigii, aut muneris obeundi causa; vel si huc pœnitens consulto ivisset, ut facta confessione, absolutionem facilius impetraret. In prima hypothesi valida est confessio; quia præsumi non debet, Episcopum, qui legem tulit, intendisse, ut ad litteram observaretur, ita ut in propriam Diœcesim redeat Pœnitens ad recipiendam ibi absolutionem; cum id sæpe moraliter sit impossibile & econtra juste existimari potest, quod in eo casu consentit Episcopus, ut in eo loco, in quo est, confiteantur pœnitens, ne diutius pœnitentiæ Sacramento privetur.

Id quidem probat Cabassutius in Sotum, Medinam & Graffium duabus de causis (h). 1. *Quia justa causæ cognitio non est astringenda sub conditionibus impossibilibus. Sic enim judicia tollerentur. Sed esset conditio impossibilis, & proinde iniqua; si Confessarius quilibet astringeretur ad sciendum omnes & singulos casus reservatos in Diœcesibus eorum, qui ad se confessionis causa confluunt; cum teneatur Confessarius scire in quibus possit, vel non possit absolvere*. 2. *Quia constans usus ac regula receptissima est, in omni causa delicti judicandum esse reum secundum jura ipsius loci, in quo idem judicatur reus*. Quod probat hic Author ex Canone Concilii Compendiensis circa medium octavum sæculum habiti (i), quem refert Gratianus, & ex constitutione Imperiali codicis Justiniani (k), quod tamen est intelligendum de casibus reservatis, quibus annexa non est excommunicatio major *a jure*, aut ab homine: tum enim ad proprium Superiorem reus est remittendus. Sed si e contrario in aliam Diœcesim migret pœnitens consulto & in fraudem legis ab Episcopo suo constitutæ; uti in casu proposito de Hidulpho dici posse videtur; invalida est confessio, quam proinde in propria Diœcesi iterare tenetur apud Confessorem pro casibus reservatis approbatum, ut declarat Clemens X. in Bulla sua septima in responsione ad quintum casum relata. Igitur ex allata distinctione constitutisque regulis judicium est de validitate aut invaliditate confessionis a Lemovicensi Hidulpho in Claromontana Diœcesi factæ (l).

(h) Cabass. jur. Can. Th. & Prax. l. 3. c. 12. n. 1. Cont. Sotum in 4. d. 18. q. 2. a. 4. Medinam. l. 1. c. 10. Et a Graffiis l. 4. Decis. c. 18. n. 36.

(i) Concil. Compend. in can. placuit. 4. 6. q. 3.

(k) Auth. Qua in pr. Cod. ubi de crimine agi oportet.

(l) Colloq. Pericord. t. 1. Colloq. 6. q. 4 & t. 3. de confesione Advenarum.

CASUS XVI.

CHRYSOSTOMUS, plurium mortalium conscius, quorum unum Episcopo erat reservatum, ab uno confessore de peccato reservato fuit absolutus, & ab eo ad confessorem consuetum, ut ab illo absolveretur, remissus, vel Chrysostomus Parocho suo peccata non reservata confessus absolutus

est,

est, & pro reservato ad Superiorem remissus ab eodem. Nunquid in eo est aliquid culpandum?

RESPONS.

Fuit quidem olim communis satis opinio, absolutionem, sic divisa confessione posse conferri; & multos seu doctrina, seu antiquitate præstantes Theologos & Canonistas ita sensisse. *Superior tamen*, inquit Durandus, (*a*) *si non vacat* (omnia alia peccata audire) *potest tantum reservata audire & absolvere ab his, & remittere ad inferiorem, ut a reliquis absolvatur*, Addit, quod in hoc casu Pœnitens, qui ordinario suo Confessori confitetur, debet declarare omnia sua peccata, & quod omnia remittuntur, sed quod tamen obligetur ad confitendum reservata superiori, ut jubet Ecclesia. Dominicus Sotus ab eodem Durando laudatus, Paludanus, Major, Gabriel Biel, Angelus de Clavasio, Grassius, Sanctus Antoninus, Navarrus & alii quidam, quos secutus est Toletus (*b*), cum Sylvestro de Prierio, eandem unanimi consensu amplexi sunt opinionem; quam etiam recentiores etiam iis unanimiter rejecerunt: quod non sine ratione factum ducimus.

(*a*) Durand. in 4. dist. 17. q. 15.

(*b*) Franc. Tolet. Instr. Sacerd. L. 3. c. 8. n. 3.

Existimamus itaque, Superiorem, de quo agitur, in casu proposito, valide Chrysostomo Sacramentalem absolutionem a solo peccato reservato conferre non potuisse, cæterorum ipsius peccatorum absolutione consueto Confessario relicta.

Prima, quam affert Sylvius (*c*) hujusce rei ratio, est: *Quia*, inquit, *ut ex Concilio Tridentino patet* (*d*).... *integritas confessionis est de jure divino*. Ergo non est in potestate Superioris, ut dimidietur. Id ipsum jam ante docuerat Sanctus Thomas (*e*) his verbis: *Nullum peccatum potest remitti sine gratia. Omne autem peccatum mortale contrariatur gratiæ & excludit eam. Unde impossibile est, quod unum peccatum sine alio remittatur*. Ita Sanctus Doctor.

(*c*) Fr. Sylv. in Sup. 3. par. Sum. S. Th. q. 20. a. 2. quæsito 3.

(*d*) Conc. Tr. Sess. 14. c. 5.

(*e*) S. Th. 3. p. q. 86. art. 3. in corp.

Secunda Sylvii ratio est ista: *Quando pœnitens habet plura mortalia, quæ singula potest confiteri, unius tantum confessio non est materia legitima Sacramenti. Atqui in proposito* (Chrysostomus) *potest confiteri omnia, & singula vel Superiori, vel, si ipsi non vacat, delegato. Ergo hic deest materia absolutionis Sacramentalis, si Pœnitens solum confiteatur solum peccatum reservatum, tacitis aliis*. Ita etiam Sylvius.

Tertia ratio ejusdem Authoris hæc est: *Si Superior, audito tantum uno peccato, Sacramentalem absolutionem impenderet; quomodo vere diceret: Absolvo te a peccatis tuis; cum talis pœnitens non foret coram Deo absolutus*.

Ex iisdem rationibus alteri difficultatis proposite parti etiam responderi potest: si enim Superior a reservato separatim non potest absolvere, & ad consuetum Confessarium pœnitentem remittere, a quo de cæteris absolvatur; neque etiam Confessarius ille absolvere potest a quibusdam peccatis, & pro reservato ad Superiorem remittere. Cujus quidem rei duplicem rationem affert idem Theologus. *Unum peccatum mortale non potest remitti sine alio*; ut etiam ex Sancto Thoma docuimus. *Inferior autem non potest remittere reservatum. Ergo nec alia*. 2. Quia *Sacramentum*, inquit, *tunc, quando est, operatur in non ponentibus obicem id quod significat*. Atqui Sacramentum, cujus suspenditur effectus, non operatur id quod significat in Sacramento namque pœnitentiæ verba significant remissionem peccatorum & ideo gratiæ communicationem, quorum neutrum in hac hypothesi evenit; cum Sacramento suus non sit effectus, donec Superioris accedat absolutio, licet nullus sit ex parte pœnitentis obex: *Si autem suspenditur effectus; non operatur quod significat. Nam verba significant absolutionem fieri, quæ tamen non fit. Nec tamen dici potest, quod pœnitens ponat obicem: ponitur enim esse contritus & integre confessus*. Hæc est Sylvii argumentatio, qui multos alios pro sua sententia laudat Authores (*f*): Unde colligimus, ab illo simplici Confessario nec licite, nec valide absolvi potuisse Chrysostomum a suis peccatis non reservatis, sed ad suum Superiorem fuisse remittendum, ut accusatis peccatis omnibus absolutionem ab eo reciperet, aut a simplici Con-

(*f*) Sylv. loco cit. Et apud eum Rich. in 4. dist. 24 Silvester. v. Confes. q. 10. Melch. Canus p. 6. prælect. de Pœnit. &c.

fessario potestatem fuisse obtinendam ab eodem Superiore, qua Pœnitentem a peccato reservato cum omnibus aliis posset absolvere?

CASUS XVII.

BERTRANDUS, Parœciæ Sancti Clari Sacerdos Mansionarius, Justinum in confessione audiens se de peccato reservato accusantem, a quo ipsum absolvere non poterat, Vicarium generalem hanc licentiam rogavit, quam concessit, ea tamen conditione, ut Justinum de hoc reservato peccato absolutum ad se remitteret, injuncta ei pœnitentia de casu illo reservato sibi declarando extra pœnitentiæ Tribunal, ut ex hoc majori ad salutem pudore suffunderetur, & quia necesse putabat, scire se, quæ peccata reservata frequentius in Diœcesi admittantur, ut iis posset mederi. Nunquid conditionem hanc adimplere tenetur Bertrandus: An vero Justinum absolvere potest, omissa illa conditione?

RESPONS.

Simili Difficultati respondet doctus Theologus (*g*), Bertrandum non solum non teneri, sed ne quidem absque peccato impositam sibi cum data absolvendi potestate conditionem adimplere posse: nam de suo reservato Justinus semel absolutus, illud iterum declarare non tenetur: neque ad id a Confessario suo cogendus est invitus, ait; alioqui onerosa, imo & odiosa pœnitentibus fieret confessio, qui vix eo adduci possunt, ut uni tantum turpia facta Sacerdoti confiteantur: hoc esset igitur, addit, conscientiis vim inferre, & potestate sua uti ad destructionem potius, quam ædificationem, contra Christi & Ecclesiæ intentionem, dicente Apostolo (*h*): *Ideo hæc absens scribo, ut non præsens durius agam, secundum potestatem, quam Dominus dedit mihi in ædificationem, & non in destructionem*.

(*g*) De Sainte Beuve. Tom. I. cas. 5.

(*h*) 2. Corint. 13. 10.

Hæc est hujusce Doctoris opinio, quam tamen refellimus ob duplicem rationem. Prima est, quia Bertrando facta potestas a Vicario generali est tantum conditionalis; unde fit nulla, ubi conditio non adimpletur. Secunda est, quia reservatio non est constituta, nisi, ut difficilior & onerosior sit peccatori reconciliatio, de cujus proinde conditione non potest conqueri. Unde, si eam recuset implere conditionem, a Confessario non debet absolvi; aut si eam sincere acceptet, valide absolvitur: at si, mutata deinde voluntate, eam conditionem non exequitur, novum ex hac omissione contrahit peccatum grave, quod in prima sua confessione debet accusare.

CASUS XVIII.

LOELIUS, tempore Paschali, suorum parochianorum confessiones audiens, Dominica *in Albis*, unum invenit rusticum casus reservati conscium; quem, cum gravis esset, & remotus duodecim fermo leucas ab urbe Episcopali, quo præ paupertate Episcopum adire non poterat, atque ut Communionis Paschalis præcepto satisfacere posset a casu suo, saltem juxta consuetam Sacramenti formam: *In quantum possum, & tu indiges*, absolvit; donec ad Superiorem opportuno posset tempore recurrere. Quæritur utrum hæc absolutio sit illicita, & etiam invalida,

RESPONS.

Certum est, hanc absolutionem, non solum illicitam, sed etiam invalidam esse: senserunt quidem multi Casuistæ moderni, quorum nominibus parcimus, & quorum scripta fere omnia a Summis Pontificibus, & Episcopis Galliæ fuere damnata; senserunt, inquam, Confessarium simplicem in casu proposito, ut a cæteris peccatis, ita a casibus reservatis posse absolvere, non quidem directe, ajunt, sed indirecte: quam opinionem quatuor, aut quinque fulciunt rationibus, quas referre juvat simul, & refellere.

Prima est, quia usum hunc tacito consensu approbare censetur Summus Pontifex: Quod *gratis* absque legitima ratione asserunt. Nam 1. Qui præsumi potest, Summum Pontificem tacite rei consentire, opposite juri, & etiam Oecumenico

Con-

Concilio, quod ex omnibus necessitatis casibus, unum excipit mortis articulum, in quo simplex Confessor a casibus reservatis possit absolvere? 2. Si ad defendendas opiniones, quæ benignæ dicuntur, probabilitatem acquirerent, ex consensu & tacita approbatione Summi Pontificis præsumpta; brevi Dagon de Arca, mendacium de veritate, sub specioso tacito consensu Pontificis triumpharet. 3. Supponamus etiam cum novis illis Casuistis, tacite consentire Papam, ut simplex Confessarius de casu reservato, cujus non habet potestatem, absolvat, non idcirco mos ille erga casus ab Episcopo reservatos non est admittendus: nam, ut alibi diximus, Sacerdos potens absolvere a casibus Sanctæ Sedi reservatis, non idem valide potest erga casus Episcopales; cum jure sibi proprio, & non a se accepto Episcopos privare nequeat Summus Pontifex. Sed iterum dicimus, tacitus illæ Papæ consensus, non alibi, quam in capite sic opinantium reperitur.

Altera eorumdem Authorum ratio petitur ex distinctione mere chimærica & illusoria: dicunt enim, Concilium Tridentinum, omnem simplici Confessario denegans potestatem circa reservatos, intelligendum esse de potestate directa, non vero indirecta, qua cum possint a non reservatis directe, a reservatis quoque indirecte possunt absolvere, in casu necessitatis, quia, inquiunt, non reservata sine istis condemnari non possunt. Hanc distinctionem diximus chimæricam, quippe quæ antiquis Authoribus fuerit ignota; donec a novis istis excogitata est. Ex falso namque supposito falsum quoque concludunt, cum falsum sit simplicem Confessarium de non reservatis peccatis directe posse absolvere; si in eodem pœnitente cum reservatis sint conjuncta; nisi in unico mortis articulo: *Extra quem articulum*, inquit Concilium (a), *Sacerdotes cum nihil possint in casibus reservatis; id unum pœnitentibus persuadere nitantur, ut ad superiores & legitimos Judices pro beneficio absolutionis accedant*. Quibus verbis penitus exploditur illusoria distinctio potestatis directæ & indirectæ: cum particula, *nihil*, utramque absolute excludat extra casum in Concilio expressum. Ut quid enim Concilium a Spiritu Sancto afflatum, alios necessitatis casus, sive speciatim, sive ad minus generatim non designasset, si indirectam illam simplici Confessario potestatem conferre intendisset, quam tamen non contulit? Econtra solum mortis articulum excipiens cæteros casus sufficienter exclusit ex hac communi regula: *Exceptio firmat regulam*. In omni ergo alio casu nullam omnino absolvendi a reservatis directam vel indirectam confert potestatem, atque adeo, cum nullus sit major in Confessore defectus, quam defectus jurisdictionis, invalidam confert absolutionem, & suo damno istam firmat juris regulam (b): *Non est sine culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, se immiscet*.

(a) Concil. Trid. Sess. 14. de Sacram. Pœnit. c. 7.

(b) Reg. 19 de Reg. jur. in 6.

Tertia ratio illorum Casuistarum est, quia ea de re non loquitur Tridentinum, nisi quoad casus reservatos, non vero quoad pœnitentem, qui eos declarat: quare, inquiunt, potestate indirecta quoad pœnitentem, etsi casus reservati conscium, non privari simplicem Confessorem. At quis tale possit animo complecti ratiocinium? Hoc enim sanus quisque mente fateri debet, cum simplici Confessario potestatem absolvendi a reservatis non concessit Concilium, ab eo delictum fuisse consideratum, ut est in delinquente; quocirca jurisdictionem auferens quoad peccatum, abstulit etiam quoad personam delinquentis, a quo sejungi non potest peccatum, nisi fuerit remissum.

Quarta ratio est, quia Episcopi in multis casibus necessariis, a peccatis Summo Pontifici reservatis possunt absolvere: Unde concludunt recentes illi Casuistæ, idem simplici Confessario licere in casu necessitatis, quoad reservatos Episcopo. At longe dispar est utriusque ratio: licet enim a peccatis, imo & censuris Papalibus in multis casibus absolvere valeant Episcopi; idem tamen pro simplici Confessore nequit colligi quoad casus Episcopales. Ratio disparitatis est, quia casus omnes, in quibus possunt Episcopi, clare in jure sunt expressi, ut videre est in Decretalibus ad marginem indicatis (c), at idem dici nequit de iis casibus Episcopo reservatis, in quibus simplicem Confessorem posse contendunt moderni illi Casuistæ. 1. Quia, licet jus illud Episcopis ad animarum salutem, ac bonum Ecclesiæ fuerit concessum; idem inferri nequit pro solitis Confessoribus istam juris regulam (d): *In argumentum trahi nequeunt, quæ propter necessitatem aliquando sunt concessa*; & istam aliam (e): *Quod alicui gratiose conceditur, trahi non debet aliis in exemplum*. 2. Quia jure unicus mortis articuli casus excipitur, ac proinde unica illa exceptione cæteros casus excludere censetur. Unde, cum simplices Confessarii juris authoritate non muniantur, uti Episcopi, ac potius contra jus in Tridentino expressum agant, nullam habent ab his casibus absolvendi potestatem; cum ex alia juris Canonici regula (f): *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi*.

(c) Alex. III. in c. Mulier. 6. de sent. excomm. Et in c. de cętero 4. eod. t. Clem. III. in c. Ea noscitur. 13. Greg. IX. in c. Quamv. 58. Et in c. Pueris fin. eod. t. L. 5. tit. 39.

(d) Reg. 78. de reg. juris in 6.

(e) Reg. 74. ibid.

(f) Reg. 64. ibid.

Denique Theologorum quorumdam, qui idem secum sentiunt, ab illis Casuistis laudatur authoritas: at præcepta moralia ex Authorum numero ponderari non debent, nisi suam firmis opinionem probent argumentis; quod non fit in præsenti casu, uti patet ex responsione ad eas, quas allegant, ratiunculas. Addi potest etiam, quod, si eorum valeret opinio, sequeretur, quod in simili necessitatis casu, conscius unius peccati mortalis & multorum venialium posset absolvi a Sacerdote non approbato; scilicet de venialibus directe, quia de iis in quibusdam Diœcesibus quilibet Sacerdos, etiam non approbatus, absolvere potest, de mortali vero indirecte, quod tamen absurdum est & falsum.

Ex dictis itaque colligimus 1. graviter peccasse Lœlium, absolvendo in casu proposito, non modo absque legitima potestate, sed etiam justa necessitate; cum ad aliud tempus ordinarii Confessoris authoritate possit differri Paschalis Communio. 2 Absolutionem ab illo Parocho collatam esse invalidam; ac proinde ad illud incumbere debet, ut illatam restituat injuriam obtenta ab Episcopo suum Parochianum a casu reservato absolvendi, quod is declaravit, licentia; ut terminis saltem generalibus iterata confessione ipsum de novo contritum, iterum absolvat.

CASUS XIX.

GRACILIANUS, empto pro se & quinque aut sex aliis amicis semodio salis in horreo salario Rothomagensi a Mathurina, quod alteram sibi mulierem semodium distribuens prætulisset, indignata ad Judicem eo denuntiatus est, ut tanquam Legis Salariæ transgressor mulctaretur, qua pro duobus tantum sal emi jubetur. Gracilianus ad jusjurandum a judice adactus, falso juravit, se, non nisi pro duobus, sal emisse. Qua de re quæritur, utrum falsum illud testimonium sit Rhothomagi casus reservatus sub his verbis: *Falsum testimonium coram Judice*.

RESPONS.

Peccatum falsi testimonii reservatum præcise loquendo, de eo non debet intelligi, quod quis in propria, sed tantum in aliena præstat causa (g), cum igitur Graciliani perjurium ad se, suamque rem pertineat, neque ex eo damnum proximo suo intulerit; dicendum quod, licet peccatum illius sit mortale, non est tamen reservatum, neque sub his contentum verbis: *Falsum testimonium coram Judice*. Cum illud, quod est *in causa aliena*, hoc est, in alium sibi reservare vulgo intendat Episcopus.

(g) De Sainte Beuve Tom. II. Cas. 168.

Si tamen Præsul, qui sibi perjurii absolutionem reservavit, id etiam intelligendum esse declararet de perjurio in propria causa præstito; certum est quod tunc esset casus reservatus *in propria causa* præstitum jusjurandum, ut *aliena*. Quare Parisiis est casus reservatus, ut declarat mandatum Eminentissimi Cardinalis de Noailles, hujusce Diœcesis Archiepiscopi (h) his verbis: *Falsum testimonium, seu Jusjuramentum, falso præstitum in propria, aut aliena causa, coram Judice, aut eo, qui vices Judicis agit, cujusmodi est qui vocatur Commissarius*. Idem dicendum foret in casu proposito, si Rothomagi, ut Parisiis perjurum *in propria causa* esset reservatum.

(h) Mandat. Emin. Card. Lud. Ant. de Noaill. Archiep. Paris. Editum 4. nonas Jan. an. 1700. de casib. reserv. & censuris.

CASUS XX.

TIBURTIUS, Viennæ in Austria Cathedralis Ecclesiæ Archidiaconus, electo sibi quem voluit ex concessione Episcopi Confessore, peccatum in Diœcesi reservatum commisit. Nonne censetur hic Confessarius habere potestatem ipsum absolvendi ab eo casu?

RESPONS.

Confessarius ille Tiburtium a peccato suo reservato non potest absolvere in tali circumstantia; quod idem non posset, ab ipso etiam electus Episcopo, nisi specialem habens ab eo potestatem, aut ad casus reservatos approbatus.

Decisionem hanc probat Bonifacii VIII. Constitutio (a) his verbis: *Si Episcopus suo subdito concesserit, ut sibi possit idoneum eligere Confessarem, ille, quem is elegerit, in casibus, qui eidem Episcopo specialiter reservantur, nullam penitus habet potestatem.* Cujus rei hanc suam juris affert regulam pro ratione, (b) *cum in generali concessione illa non veniant, quæ non esset quis verisimiliter in specie concessurus.*

Confirmari potest hæc sententia ex hoc juris effato (c): *Inter æquitatem jusque interpositam interpretationem nobis solis & oportet, & licet inspicere,* inquit Imperator Constantinus. Atqui reservatio quorumdam peccatorum lex est, quam statuit & jure statuere potest Episcopus juxta Tridentini Concilii definitionem (d). Ab ea igitur solus dispensare potest; & ad ipsum solum, tanquam ad verum Legislatorem recursus est habendus, cum postulat æquitas, ut in quibusdam casibus non observetur, qualis est in proposita specie (e).

(a) Bon. VIII. in c. si Episc. 2. de pœnit. & remiss. in 6. l. 5. tit. 10.

(b) Reg. 85. de reg. juris in 6.

(c) Leg. inter. 1. C. de Leg. L. 1. tit. 14.

(d) Concil. Trid. Sess. 14. de Sacr. pœn. c. 7 & Can. 11.

(e) Angel. de Clavasio in Summ. Angelica Conf. 5. q. 7.

CASUS XXI.

MATHURINUS, Sancti Ovidii Parochus peccato reservato obnoxius, & ab urbe Episcopi, aut Pœnitentiarii domicilio duodecim leucas distans, die Dominica ad celebrationem Missæ tenetur, cum Sacerdotis copiam non habeat, qui vicem ejus possit supplere. Nunquid tenetur confiteri suo Vicario; an vero celebrare potest amissa confessione, & solo contritionis actu elicito?

RESPONS.

Parochus ille considerari debet in eo casu positus, de quo loquitur Concilium Tridentinum, cum scilicet non suppetit copia Confessoris, quandoquidem eum non habeat, a quo valide possit de suo peccato absolvi. Quare confessionem non præmittens celebrare potest, modo perfectam eliciat contritionem, firmo Episcopum aut alium, a quo absolvi possit, adeundi proposito conjunctam. En verba Decreti Concilii Tridentini (f): *Ecclesiastica autem consuetudo declarat eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque præmissa Sacramentali confessione ad Sacram Eucharistiam accedere debeat. Quod a Christianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex Officio incubuerit celebrare, hæc sancta Synodus perpetuo servandum esse decrevit. Quod si necessitate urgente Sacerdos absque prævia confessione celebraverit, quam primum confiteatur.* Atqui in eo casu versatur Parochus, qui Missæ celebrationem omittere nequit absque scandalo, nec copiam habet Confessoris, a quo possit absolvi; ut evenit in casu proposito. Hanc sententiam veriorem & tutiorem existimat Sylvius (g): *Juxta posteriorem vero* (sententiam) inquit, *quam credimus veriorem, id aget, quod ageret, si foret occulte excommunicatus, nec haberet copiam Confessarii, valentis eum absolvere: id est ..... celebrabit sine confessione & absolutione juxta ea, quæ diximus, tertia parte q. 80. art. 4.*

(f) Concil. Trid. Sess. 13. c. 7.

(g) Sylv. in Suppl. 3. p. S. Th. q. 10. a. 2. quæsito 3.

CASUS XXII.

ONESIMUS, Parœciæ Sancti Aularii incola, reservati peccati conscius, tempore Paschali Vicarium generalem, aut Pœnitentiarium ad confessionem adivit. 1. An id ipsum potuit absque licentia sui Parochi, qui non habet potestatem a reservatis. 2. An id etiam potuisset, si nullius fuisset conscius delicti reservati; quin teneatur ad confitendum iterum sua peccata Parocho?

RESPONS.

Onesimus procul dubio absque licentia Parochi sui Vicario generali, aut Pœnitentiario, alterive Confessori, in Ecclesia Cathedrali, reservatos casus, ut ajunt, habenti, potuit confiteri: quia Vicarius generalis, aut Pœnitentiarius aliusve ab Episcopo ad absolvendum de reservatis commissus, in eo Episcopi ipsius potestatem obtinent, ejusque personam repræsentant, atque adeo in hac functione eodem, ac Episcopus ipse possunt uti ex hac Bonifacii VIII. Regula (h): *Is qui in jus succedit alterius, eo jure, quo ille, uti debebit.* Quod etiam cum hac alia juris regula congruit (i): *Cui licet, quod est plus, licet utique quod est minus.*

(h) Reg. 44. de reg. juris in 6.

(i) Reg. 53. ibid.

Idem quoque dici potest, licet apud Vicarium, aut Pœnitentiarium, aliumve, ordinaria tantum & non reservata peccata accusasset. Nam Vicarius ut Pœnitentiarius in pœnitentiæ tribunali Episcopi vicem obtinent, atque, ut ipse, sic absque consensu, imo & reluctantibus Parochis ipsis, Diœcesanos omnes legitime possunt absolvere. Unde, qui a Vicario generali aut Pœnitentiario absolutus est, non tenetur iterum delicta sua Parocho suo confiteri. *Nullus tenetur confiteri peccata quæ non habet,* inquit Sanctus Thomas (k), *& ideo si aliquis Pœnitentiario Episcopi, vel alteri, ab Episcopo commissionem habenti, confessus fuerit: cum sint sibi dimissa peccata, & quoad Deum, & quoad Ecclesiam, non tenetur ea confiteri proprio Sacerdoti, quantumcumque petat. Bonum quidem est,* pergit idem Sanctus Doctor, hoc est, laude dignum ob aliorum exemplum, *quod ille, qui authoritate Episcopi confessionem audit, inducat confitentem, quod confiteatur proprio Sacerdoti: quod si noluerit; nihilominus eum absolvere debet.* Id unum igitur in eo casu potest Parochus ut a parochiano suo attestationem de facta confessione, ab ipso Confessore subscriptam exigat, qua data Communionem jam ipsi denegare non potest Parochus ille.

(k) S. Th. in 4. dist. 17. q. 3. a. 3. quæstiun. 3. art. 4.

CASUS XXIII.

CERBONIUS, Alberti Confessarius, ab Episcopo suo facultatem requisivit absolvendi eum a peccato, quod reservatum putabat, & quod postulans facultatem non designavit: eam obtinuit: sed postea agnovit peccatum illud inter reservata non numerari. Qua de re quæritur, utrum Confessarius ille, vi obtentæ illius facultatis, Albertum potuerit absolvere a casu reservato, in quem postea mense elapso incidit?

RESPONS.

Propositæ difficultatis solutio isto Physices axiomate, *Actus agentium non operantur ultra eorum intentionem,* posse niti videtur, si ad moralem hanc difficultatem applicetur; ex quo dicendum. Albertum a Cerbonio non posse absolvi de casu reservato, cujus postea factus est conscius. Ratio est, quia Superioris facultatem hanc concedentis necessario & singulariter ad petentis intentionem referunt. Atqui Confessarius ille non intendebat ab Episcopo facultatem petere absolvendi a casu reservato, de quo nec cogitabat, nec cogitare poterat; quippe qui ab Alberto non fuerat commissus; sed de eo tantum, de quo cogitabat, licet non reservato, ut existimabat. Ergo Superior nullo pacto intendit, Cerbonio potestatem conferre absolvendi hunc hominem de peccato postea commisso, de quo proinde absolvere nequit sine nova facultate obtenta. Ita Author eruditus (l): *Cum intentio concedentis,* inquit, *non se extenderit ad hunc, sed tantum ad illum* (casum) *quem mente conceptum habebat Confessarius, quando petiit facultatem: siquidem concessio fit juxta tenorem petitionis; ac proinde cum Petrus intenderit petere facultatem absolvendi a casu reservato, quem tunc animo designaverat, licet exterius non expresserit: hujus facultatem Superior intendit concedere, & non alterius.*

(l) Fr. Peliza. Manu. regular. tom. 2. p. 1. tract. 8. c. 3. sect. 2. subsectione 2. q. 25. num. 130. p. 287.

CASUS XXIV.

POSTULAT Benignus, Sacerdos, qui ex ignorantia aut inadvertentia de casu reservato, absque obtenta facultate absolvit penitentem; quid huic malo remedii possit afferre?

RE-

RESPONS.

Propositæ quæstioni sic respondet Sanctus Antoninus: (a): *Quicumque absolvit aliquem ab aliquo peccato*, inquit, *in casu in quo non potest: sive quia reservatus est Episcopo, sive quia nullam habet potestatem, vel authoritatem, quamvis graviter peccet, præcipue quando absolvit scienter, vel etiam ex ignorantia juris crassa, non tamen censuram aliquam, seu excommunicationem ex hoc incurrit; sive sit Clericus secularis, sive Religiosus dictus absolvens .... sed tenetur illum, quem sic absolvit, avisare de errore suo, si cognoscit, vel potest invenire. Ille tamen, quoad Deum excusatur. Et id quod dictum est, quod Confessor debet illum avisare, quem absolvit, cum non posset, intelligitur, quando fieri potest sine scandalo notabili.* Tum addit hic Sanctus: *In Concilio Basileensi quidam multum periti, habita super hoc collatione, dixerunt, quod talis Confessor petat authoritatem a Superiori super hoc casu, a quo non potuit absolvere, qua habita vocet illum, quem absolverat, cum non posset, & per aliquem modum coopertum interroget de aliquibus, quæ sibi confessus est quasi melius volens informari, ac si non plene intellexisset, & si qua alia commisit crimina postea; & sic absolvat ab omnibus, & tunc & prius alias auditis.* Sed tandem, cum fieri possit, ut pœnitens ille Confessario sit ignotus, eumque reperire nequeat; tum satis est, si de peccato suo pœnitentiam agat, & pro salute hominis Deum oret. Hæc sunt, quæ Benigno Sacerdoti, quoad propositam quæstionem suaderi possunt.

(a) S. Anton. 3. part. sum. Theol. tit. 17. c. 12.

CASUS XXV.

ROMANA, nobilis Matrona, tempore Jubilæi, ut tuta foret conscientia, suadente Confessore suo, generalem peccatorum suorum confessionem, adhibito prius diligenti quantum in se fuit examine, confecit; atque absolutionem recepit. At finito Jubilæi tempore, quorumdam casuum Episcopo, aut etiam Papæ, reservatorum, quos nunquam in confessione declararat, recordata est. Nunquid de iis absolvi potest a Confessario, quem tempore Jubilæi elegerat, licet præsertim sit Jubilæum?

RESPONS.

Confessarius Romanæ Jubilæi tempore, eo licet elapso, ab omnibus, quos oblita fuerat in confessione generali, casibus reservatis illam potest absolvere. Ratio est, quia juxta Concilium Tridentinum (b): *Reliqua peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in universum in eadem confessione inclusa esse intelliguntur: pro quibus fideliter cum Propheta dicimus*, (c) ab occultis meis munda me, Domine. Quocirca, ut sentiunt doctissimi Theologi, clavibus Ecclesiæ, si occurrant ideo tantum subjici debent per confessionem, ut præcedentis suppleatur omissio, & æquius de pœnitentia injungenda possit judicare Confessor. *In Sacramentali confessione*, inquit Sanctus Thomas (d), *non solum requiritur absolutio, sed judicium Sacerdotis satisfactionem imponentis expectatur: & ideo, quamvis absolutione sit functus; tamen tenetur* (Pœnitens) *confiteri, ut suppleatur quod defuit Sacramentali confessioni.* Ita sentiunt Angelus de Clavasio, Sylvester, Adrianus, Gabriel, Navarrus, & Caballutius (e).

(b) Concil. Trid. Sess. 14. de Pœn. c. 5.

(c) Ps. 18. 13.

(d) S. Th. in 4. dist. 21. a. 2. ad 1.

Unde colligendum 1. quod juxta sententiam Sancti Thomæ tutiorem & magis communem, Romana tenetur peccata reservata tempore Jubilæi oblita in prima confessione sequenti confiteri. 2. Quod cum illa peccata fuerint remissa, ea iterum confiteri non obligatur, nisi ut Ecclesiæ, quæ cuncta Confessori jubet declarari, præcepto satisfaciat. 3. Quod a quolibet Sacerdote approbato absque speciali legitimi superioris mandato possit absolvi. Ita Paludanus, aliique permulti (f).

(e) Angelus v. Conf. 1. q. 20. Sylvest. v. Conf. 1. q. 4. Adrian. q. 4. de Conf. §. Si petas. Gabr. Biel in 4. dist. 17. q. 1. a. 3. dub. 2. Nav. Manu. c. 26. n. 13. Cabass. Jur. Can. Theor. & Prax. L. 5. c. 14. n. 6.

Cæterum advertendum est, quod si oblivio esset culpabilis, ob examinis defectum, tum confessio esset invalida; atque ita Jubilæi gratiam non accepisset talis homo. Quare in eo casu ad Superiorem esset recurrendum ad recipiendam absolutionem validam a reservatis casibus, aut censuris; quia tempore Jubilæi ab iis possunt absolvere simplices Confessarii pœnitentes, qui hanc gratiam demerentur. Hanc doctrinam defendunt Magister sententiarum, Melchior Canus, Suarez, & alii multi seu Theologi, seu Canonistæ.

(f) Petr. Pal. in 4. dist. 18. q. 5. art. ult. concl. 4.

CASUS XXVI.

SI Romana extra tempus Jubilæi Pœnitentiario casum reservatum declarasset, & alium omisisset, cui annexa esset excommunicatio major, nunquid de omisso reservato in prima sua confessione absolvi posset a simplici Confessario; quin Pœnitentiarium adire cogeretur?

RESPONS.

Allatæ in præcedenti difficultate authoritates & rationes sufficienter probant, Romanam in casu proposito absolvi posse a simplici Confessario, modo, ut jam supra dictum est, oblivio ejus non esset culpabilis. Ita docent præcipuæ notæ Authores, qui nullatenus inter tempus Jubilæi, & aliud tempus distinguunt, ut ex eorum verbis mox constabit.

Dicit Angelus de Clavasio (g): *Nota hic, secundum Petrum de Palude in quartum, quod si primus Confessor habeat authoritatem absolvendi ab omni excommunicatione & casibus; & sic intendebat absolvere, quando cum eo confessus fuit: quia licet peccatum oblitum tali modo* (inculpabili) *esset casus reservatus, vel excommunicatio; poterit nihilominus secundus Confessor eum absolvere: quia non potest amplius esse casus reservatus, nec excommunicatio; sed solum peccatum simplex.*

(g) Angelus Loco cit.

Dicit etiam Navarrus (h): *Est autem valde notandum, quod qui confitetur alicui habenti facultatem absolvendi ab aliqua excommunicatione, vel peccato reservato, quibus ipse tenetur, & obliviscatur illa, & absolvatur ab omni excommunicatione & peccato, si & quatenus potuit Confessarius ..... absolvitur etiam ab eis: Ita quod, quamvis postea factus memor eorum, confiteatur illa, ut tenetur, alteri, qui talem tamen facultatem non habet, ab illis possit absolvi ab eo; quia desierunt esse reservata, & habere excommunicationem adjunctam, quippe quæ per priorem absolutionem sublata fuerunt; & peccata remanserunt solubilia a quovis proprio Sacerdote.* Quam sententiam confirmat hic Canonista authoritate Paludani, Sancti Antonini, Angeli, cujus verba retulimus, & aliorum multorum.

(h) Navarr. cit. n. 13.

Sylvius etiam, inter Theologos sic loquitur (i): *Si quis legitime confiteatur habenti potestatem absolvendi a reservatis, sive casibus, sive censuris; obliviscatur autem reservatorum, quibus est obnoxius, poterit postea per quemlibet Confessarium ab illis absolvi, eo quod Sacerdos præcedens intenderit absolvere, quantum poterat, ac proinde a reservatis, saltem hactenus ut desinant esse reservata.* Præter Angelum, & Navarram: inclytus hic Professor Duacensis octo alios laudat authores pro sua sententia, inter quos sunt Adrianus, Sylvester, & Covarruvias. His addit Cabassutius (k) idem sentiens *Barthomæum Fumum* in *Aurea Armilla*, & Cardinalem Cajetanum (l).

(i) Sylv. in suppl. 3 p. S. Thomæ qu. 20. a 2. quæsito 3.

(k) Joan. Cabassut. juris Can. Theor. & prax. L. 3. c. 12. n. 3 & L. 5 c. 12. n 6.

(l) Cajet. in Summa v. Casus.

CASUS XXVII.

Ex Bulla Summi Pontificis, plenaria indulgentia iis omnibus conceditur, qui confessis & Sacramento Eucharistiæ munitis diebus festis Nativitatis, & Assumptionis beatæ Virginis, nec non aliis quibusdam festis diebus in ea designatis sancti Claudii Xenodochium visitabunt: quo etiam conceditur, ut, qui diebus illis ad lucrandam indulgentiam peccata in confessione accusabunt, ab omnibus casibus Episcopo reservatis eos possit absolvere quilibet Sacerdos approbatus. Nunquid simplex Confessor carens facultate absolvendi de reservatis Bullæ hujus privilegio uti potest, & diebus illis de his casibus valide absolvere?

RESPONS.

Juxta Gallicanam disciplinam executioni mandari nequit Bulla aliqua, nisi accepta, & in Diœcesi Episcopi authoritate fuerit promulgata, quæ si Diœcesani Episcopi fuerit authoritate promulgata; tum proculdubio licet uti potestate, quam confert, & a Papa concessas lucrari gratias; Si igitur Bulla, de qua in casu proposito, authoritate ordinarii fuerit

rit

rit publicata, quilibet Sacerdos simpliciter approbatus, diebus illis valide & licite quoslibet pœnitentes de peccatis eorum absolvere potest, ne reservatis quidem exceptis; etsi facultatem hanc non ferat approbatio sua: quia Episcopus talem Bullam promulgans, necessariam pro ea re potestatem confert (a).

(a) De Saint. Beuve tom. 3 cas. 19.

CASUS XXVIII.

NUNQUID valide & licite de omnibus casibus Episcopo reservatis absolvere potest Genucius, Religiosus ordinis Mendicantis, vi quorumdam veterum privilegiorum, quibus hanc potestatem Religiosis sui ordinis fecere Summi Pontifices?

RESPONS.

Id ipsum nec valide, nec licite potest Religiosus ille, absque speciali Episcopi licentia, quia omnia illa privilegia in Concilio Oecumenico Viennensi anno 1311. habito a Clemente V, fuere revocata, uti videre est in Constitutione hujusce Summi Pontificis inter Clementinas his verbis relata (b): *Quibus* (Religiosis) *etiam in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione maledictionis æternæ districtius inhibemus, ne in sermonibus suis Ecclesiarum Prælatis detrahant ..... nec etiam in casibus Sedi Apostolicæ, aut locorum ordinariis, reservatis quemquam absolvant.*

(b) Clem. V. in c. Religiosi. 1. §. 1. de privil. & excessib. privilegiat. L. 5. tit. 7.

Dici quidem potest, ab temporibus hujusce Concilii, nova a sequentibus Pontificibus Summis privilegia Religiosos obtinuisse: at facile refelli possunt, qui prætextu illo ad infringendas Ecclesiæ leges abutuntur. Nam certum est, nova illa omnia privilegia fuisse revocata 1. a Clemente VIII. 9. Januarii 1610. 2. a Paulo V. 7. Januar. 1617. 3. ab Urbano VIII. 17. Novembris 1655. 4. ab Alexandro VII. ex Brevi suo ad Episcopum Andegavensem ann. 1659. 5. denique a Clemente X. ex Bulla sua septima 22. Junii ann. 1670. (c) cujus legi possunt verba in responsione nostra ad quintum casum superiorem,

(c) Clem. X. in Bulla, superna. §. 7.

CASUS XXIX.

BERNULPHUS, Ecclesiæ Sancti Gaudi Prior, ut prædecessores sui immediati a quinquaginta annis, ex consuetudine absolvit a casibus Episcopo juxta multa statuta reservatis. Nunquid in hoc casu absque speciali & expressa Episcopi approbatione de iis potest absolvere?

RESPONS.

Respondemus cum Suarez, (d) quod, *ex consuetudine nunquam credimus introductum esse, ut acquiratur jurisdictio ad absolvendum a reservatis: quia talis consuetudo directe esset contraria reservationi: eamque enervaret.* Idem sentit Philippus Faber ob eandem rationem (e).

(d) Suar. de Pœnit. dist. 30. q. 1.

(e) Philipp. Fab. in 4. dist. 7. disp. 27. q. un. c. 2.

Cajetanus (f), qui eandem tuetur sententiam, dicit, quod *Consuetudo non concurrit, nisi ut testis licentiæ implicitæ*, quam videlicet concedit Episcopus non intercedens aut quærens. Statutum autem, quo nonnulli casus reservantur, continua est oppositio & non intermissa ex parte Episcopi; qui publice igitur & continue tali adversatur consuetudini, tanquam manifesto & injusto abusui, cujus ope, quantumvis diuturni, legitimâ nunquam introduci potest præscriptio. Addimus etiam cum Bailio, quod *Reservatio est subtractio jurisdictionis, quæ, quandiu manet, eumdem semper operatur effectum. Quomodo ergo fieri poterit*, concludit legitime hic Author, *ut absolutiones nullæ, irritæ, ac sacrilegæ primis decem annis*, (quibus videlicet inducta est consuetudo) *aliis decem sequentibus validæ sint, cum semper duret subtractio jurisdictionis, quæ semper ejusdem est potestatis?*

(f) Cajet. in sum. v. Absolutio n. 6.

Neque vacat hic dicere, Ecclesiam ob bonam fidem Confessarii, jurisdictionis defectum supplere; tali namque jurisdictionis supplemento destruitur penitus ipsa jurisdictio, quæ iis tunc adscribitur, ad quos non pertinet, magno Episcoporum præjudicio, ad quos solos jure Divino & Ecclesiastico spectat, uti sæpe declaravit Sacra Cougregatio, quemadmodum referunt Garsias (g) &, alii multi. Væ ergo iis, qui tales proferunt confessiones; quæcumque illis aut confessariis inesse bona fides supponatur; cum earum Deus rationem non habeat, & in vindictam rejectæ aut spretæ gratiæ suæ, permittit eos errare, ad eos confessores recurrendo, a quibus animæ suæ nequeunt recipere salutem. *Quam secretus es*, inquiebat olim Sanctus Augustinus (h) Deum simili in re alloquens, *habitans in excelsis in silentio, Deus, solus magnus, lege infatigabili spargens pœnales cæcitates super illicitas cupiditates*, & alibi (i): *Illa est enim peccati pœna justissima, ut amittat quisque, quo bene uti noluit; cum sine ulla posset difficultate, si vellet: id est autem, ut qui sciens recte non facit, amittat scire quid rectum, & qui recte facere cum posset, noluit, amittat posse, cum velit.*

(g) Garsias L. 1. de Benef. p. 5. c. 8. n. 87. & 132. Joan. Sanch. select. disp. 44. n. 20.

(h) S. Aug. L. 1. conf. c. 18. seu n. 29.

(i) Idem S. Aug. l. 3. de Lib. arbitr. n. 22.

CASUS XXX.

NONNE Canonica & justa est Leontii, Abbatis regularis Monasterii cujusdam reformati reservatio; primum Abbatiam suam adivit; viginti peccatorum genera sibi reservavit?

RESPONS.

Neque Canonica, neque legitima est Leontii reservatio, quam nimirum proprio motu & authoritate facere non potuit; quia Religiosorum Prælati peccata quælibet pro arbitrio sibi reservare nequeunt, sed ea dumtaxat, quæ exprimit Decretum Clementis VIII. 26. Maii an. 1593. (k), quo Summus hic Pontifex ea delicta enumerat, quæ concedente Romana Sede sibi reservare valent, & quorum augere numerum eis prohibet, nisi ex consilio & de consensu Capituli generalis aut Provincialis Ordinis: Decreti autem tenor est hujusmodi: „ Sanctitas sua „ decrevit, ut nemo ex regularium superioribus, „ peccatorum absolutiones sibi reservet, exceptis „ iis, quæ sequuntur, aut omnibus, aut eorum ali„ quot. 1. Veneficia, Incantationes, Sortilegia. 2. „ Apostasia a Religione, sive habitu dimisso, sive „ retento ..... nocturna ac furtiva e Monasterio, seu „ conventu, egressio, etiam non animo apostatan„ di facta. 3. Proprietas contra votum paupertatis, „ quæ sit peccatum mortale. Juramentum falsum in „ judicio regulari, seu legitimo. 4. Procuratio, au„ xilium, seu consilium ad abortum faciendum post „ animatum fœtum, etiam effectu non secuto. 5. „ Falsificatio manus, aut sigilli officialium Monaste„ rii, aut conventus. Furtum de rebus Monaste„ rii, seu conventus in ea quantitate, quæ sit pecca„ tum mortale. 6. Lapsus carnis voluntarius opere „ consummatus. 7. Occisio, aut vulneratio, sive gra„ vis percussio cujuscumque personæ. 8. Malitiosum „ impedimentum, aut retardatio, aut apertio litte„ rarum a Superioribus ad inferiores, & ab inferiori„ bus ad superiores. Si quod aliud præterea peccatum „ grave pro Religionis conservatione, aut pro con„ scientiæ puritate reservandum videbitur; id non a„ liter fiat, quam generalis Capituli in toto ordine, „ aut Provincialis in Provincia, matura discussione „ & consensu. „ Qua de re observandum, a Summo Pontifice id requiri, ut cæteris Confessariis Ordinis facultatem absolvendi a reservatis facile concedant Superiores. Ex quo manifeste liquet, quantum sit discrimen inter Episcoporum jurisdictionem; quæ cum ab Episcopatu superari nequeat, solo jure communi limitatur, neque unquam iis auferri potest; cum econtra Superiorum regularium jurisdictio, quæ mera est delegatio, a Superioribus non modo adstringi, sed etiam auferri potest; si Superiori ita expedire videatur ad bonum Religionis. Casum hunc ita solvit Sylvius, qui exponit, quo pacto debeat intelligi quælibet species peccati in hoc Decreto expressa (l).

(k) In Bullar. magno to. 4. n. 67.

(l) Petr. Sylv. in sup. 3. p. Sum. S. Tho. q. 20. art. 2. quæsito 4.

CASUS XXXI.

MÆVIUS post emissam Religionis professionem solemnem, in voluntariam pollutionem lapsus est. Potestne ordinarius Monasterii Confessarius eum Sacramentaliter absolvere?

Ratio dubitandi petitur ex eo, quod juxta Constitutionem Clementis VIII. Religiosorum Prælati hoc peccatum inter cœtera sibi reservata computant. *Lapsus carnis voluntarius, opere consummatus.* Quæ quidem verba videntur æque posse intelligi de pollutio-

ne, aut

ne, aut tactu, ac de ipsa carnali copula. Quæritur ergo 1. An absolutionis obtinendæ causa ad Superiorem suum Mævius recurrere teneatur? 2. An etiam ad idem teneretur ob solos tactus impudicos, secum, aut cum muliere citra pollutionem habitos?

Respons.

Peccatum voluntariæ pollutionis, a Mævio commissum, vere esse Superiori reservatum existimandum est. 1. Enim frustra his verbis, *Lapsus carnis*, adderetur *voluntarius*; si de sola carnali copula hujusmodi *lapsus* foret intelligendus, cum copulam carnalem nunquam quis habere valeat, nisi in eam consentiat. *Deinde*, inquit Sylvius (a), *lapsus carnis voluntarius, opere consummatus est quiddam generale respectu omnium specierum luxuriæ. Quare ergo restringeretur ad solam copulam?*

(a) Sylvius resolut. var. v. Casus reservatus. respons. ad 2. quæsitum.

Hanc suam sententiam idem Doctor confirmat suffragio Stephani Quaranta (b), qui magni Bullarii Summam publici juris fecit, quique per lapsum carnis voluntarium omnes luxuriæ species comprehendit, nequidem excepta simplici pollutione, quoquo modo voluntarie procurata; quæ certe juxta Doctoris Angelici (c) aliorumque Theologorum communem Doctrinam, distincta est hujus peccati species: Diximus; *quoquo modo voluntarie procurata*, quia licet Religiosus ex aspectu impudico, aut ex libidinosis cogitationibus, adjuncta declaratione voluntaria, etiam absque ullo tactu, aliove opere externo, in hujusmodi crimen prolaberetur, ab alio tamen, quam a Prælato, seu superiore, aut de ejus licentia, non posset absolvi; cum tale peccatum censeatur esse *lapsus carnis* voluntarius opere consummatus: quicquid in contrarium sentiant Authores nonnulli a Sylvio laudati.

(b) Stephanus Quaranta in Summ. Bullarii v. Casus reservatus §. Circa nonum.

(c) S. Thom. 2. 2. q. 154. a.11. in corp.

Quod autem attinet ad simplicem tactum impudicum, secum, aut cum muliere voluntarie quidem, sed citra pollutionem admissum, dicendum videtur peccatum istud non esse Superiori regulari reservatum; cum proprie loquendo, non censeatur opus carnale, seu *lapsus carnis opere consummatus*; neque specialis fit luxuriæ species. Ita sentit Sylvius loco citato, & apud eum Suarez (d).

(d) Suarez tom. 4. de Relig. L. 2. c.18.

CASUS XXXII.

ATHANASIUS, Monasterii Prælatus, Religiosis suis, sub pœna excommunicationis *ipso facto* reservata sibi hujus absolutione; prohibuit, ne quædam admitterent peccata, quæ inter ea non annumerantur quæ Prælato regulari reservata declarat Clemens VIII. Ipsius Religiosi huic prohibitioni consentire nolunt, quod eam uti Summi hujusce Pontificis Bullæ adversam habeant. Contra Athanasius contendit, in eo se jure uti, quod legitime sibi vindicat sola sua Superioris dignitas, neque jus illud Clementi VIII. Constitutioni nullatenus derogare; cum in ea de sola peccatorum, quæ determinat, reservatione, non vero de reservatione censuræ plane diversa loquatur Pontifex. Nonne pro Athanasio stat jus?

Respons.

Jus illud, ex opinione quorumdam Authorum (e) tali Superiori competit, nec ob eam, quæ affertur in proposita specie, rationem Clementis VIII. Constitutioni derogat. Probabilius tamen est, & hæc ultima solummodo tenenda est sententia, jus illud tali superiori non convenire, eoque ipsum utentem Decreto & intentioni Clementis VIII. contradicere. Licet enim inter censuram & peccatum magnum intercedat discrimen, & unius reservatio ab alterius reservatione discrepat; superior tamen ille, retenta sibi directe absolutione a censura, indirecte quoque absolutionem a peccato, cui annexa est, sibi reservavit, cum post solutam tantum excommunicationem peccatum etiam possit remitti. Unde sequitur Prælatum illum suo effectu frustrare Decretum Clementis VIII. suos omnes cogendo Religiosos ad confitendum sibi ea, quæ voluerit peccata, sub prætextu censuræ iis annexæ: quod directe Summi Pontificis intentioni opponitur, qui pauca tantum regulari superiori voluit esse delicta reservata, ut multorum indulgeret Religiosorum infirmitati, qui non nisi anxie, Prælatis suis pravum conscientiæ suæ habitum aperire, possunt adduci. Ita Sylvius (f) in una ex suis Decisionibus 25. Julii an. 1639. Unde sic concludit doctus ille Theologus: *Verisimilius existimo*, inquit, *superiorem de quo quæritur, si sola sua authoritate, sine Capituli Provincialis consensu prohibeat, sicut proponitur, agere contra Decretum Clementis Octavi. Atque ita sentit & luculenter explicat* Sanchez (g).

(e) Suarez tom. 4. in 3. part. sum. S. Thom. disp. 19. sect. 3.

(f) Sylvius resolut. var. v. Casus reservatus. 2. tom. 5.

(g) Sanchez l. 6. in Decalog. c. 1. n. 16.

CASUS XXXIII.

HUMBERTUS, Ordinis Reformati Religiosus postulat, utrum possit absolvi de mortali, ab Episcopo quidem Diœcesano, sed non a superioribus suis reservato, a Religioso, qui ordinarius est Monasterii Confessarius, quamvis facultatem non habeat absolvendi de peccatis Episcopo reservatis?

Respons.

Religiosus, qui a Prælato suo ordinarius Monasterii Confessarius constitutus est, valide & licite Humbertum in casu proposito absolvere potest: quia in sua reservatione personas Religiosas utriusque sexus complecti non intendit Episcopus Diœcesanus; cum jus illud Prælatis regularibus concedatur ex Decreto Clementis VIII. 26. Maii an. 1593., in quo speciatim enumerat hic Papa, quos casus sibi possint reservare, & non alios, uti diximus in responsione ad trigesimam difficultatem, in qua Decreti verba retulimus.

Advertere necesse est occasione præsentis quæstionis, regularem Monasterii Pœnitentiarium vi constitutionis Clementis VIII. sæculares personas a casibus Episcopo reservatis non posse absolvere ob defectum jurisdictionis suæ, quæ in solas regulares personas extenditur; idque certum est; etsi religiosus ille ex privilegio Papæ de omnibus sanctæ Sedi reservatis posset absolvere; ex hoc enim privilegio nondum de peccatis aut censuris Episcopo reservatis posset absolvere: *Habentes facultatem absolvendi ab omnibus casibus, Sedi Apostolicæ reservatis, posse absolvere, hac constitutione decernimus ac declaramus*; Hæc sunt verba Clementis X. (h), & quidem, si Religiosis omnibus, qui talia habent privilegia, id ipsum quoque licere, inutilis fieret in eam rem Episcoporum potestas.

(h) Clem. X. in Bulla Superna, an. 1670.

CASUS XXXIV.

DOMICIUS cum Blæsilla sorore uxoris suæ, dormiente, copulam habuit. At vero ante seminis emissionem ab ea se retraxit, & extra vas debitum semen effudit. Quæritur 1. an peccatum istud sit reservatum Episcopo, in cujus Diœcesi incestus intra secundum consanguinitatis gradum est reservatus? 2. An cum propria uxore ex tali copula contraxerit affinitatem; ita ut non possit ab illa sine dispensatione conjugale debitum exigere?

Respons.

1. Dicendum est, hujusmodi peccatum non esse reservatum: quia juxta Bonifacii VIII. regulam *odia restringi, & favores convenit ampliari* (i). Omnis autem reservatio odiosa est: unde extendi non debet ultra proprium verborum, quibus fit, sensum. Cum igitur Domicius non peccaverit cum consanguinea, sed cum affine, illius peccatum censeri non debet reservatum.

(i) Reg. 15. de reg. juris in 6.

2. Nullam etiam cum uxore affinitatem ex tali copula, utpote incompleta, contraxisse certum est. Ut enim docet Angelicus Doctor (k) nunquam oritur affinitas ex concubitu carnali, nisi adfuerit seminum commixtio, fueritque copula completa & ad generandum idonea, qualis profecto ea non fuit, quam cum Blæsilla habuit Domicius, cum intra vas debitum semen non emiserit. *Quantumcumque aliquis claustra puderis invadit, vel frangat*, inquit Divus Thomas, *nisi commixtio seminum sequatur, non contrahitur ex hoc affinitas*.

(k) S. Thom. in 4. dist. 42. q. 1. a. 1. quæst. 4. ad 2.

CASUS XXXV.

CUM ECCLESIÆ Cathedralis Spirensis Capitulum ex communi cum Episcopo titulo, Canonicos suos jure possit suspendere & excommunicare; hoc etiam jamdudum sibi jus arrogavit, ut a casibus

Episcopo reservatis, censurisque jure latis absolveret, ideoque potestatem hanc Pœnitentiario a se commisso demandaret. Quæritur, utrum usus ille capituli perantiquus sit legitimus: & validæ sint a Pœnitentiario illius collatæ absolutiones?

RESPONS.

Potestas, qua capitulum ex communi sibi cum Episcopo titulo Canonicos suos suspendere & excommunicare potest juxta concessionem priorum Episcoporum ab Episcopo præsenti approbatam, pro certo est legitima; cum Episcopus capitulo suo potestatem suam valeat communicare ex hac Innocentii III. regula (a): *Cum quilibet ad renuntiandum juri suo liberam habeat facultatem*: quod etiam legi civili congruit (b): *Cum alia sit regula juris antiqui*, ait Lex, *omnes licentiam habere his, quæ pro se introducta sunt, renuntiare*.

(a) Innoc. III. in c. Ex conscientia. 9. de crimine falsi L. 5. tit. 21.
(b) L. Si quis 29. Cod. de pactis. L. 2. tit. 3.

Idem vero dici nequit de inducto usu, quo capitulum propria authoritate & absque consensu Episcopi Pœnitentiarium instituit, qui a casibus reservatis & censuris jure latis possit absolvere: privatum namque privilegium, quale est illud capituli, cum sit res odiosa, ultra suos terminos eorumque sensum nequit extendi, sed potius limitari debet juxta istam Bonifacii VIII. regulam (c): *Odia restringi, & favores convenit ampliari*; quæ convenit Decretali Alexandri III. ad Episcopum Ambianensem, in qua de Templariis loquens ait (d): *Sic enim eos volumus, privilegiorum suorum servare tenorem, quod eorum metas transgredi minime videantur*. Cui etiam consentiunt leges Romanæ (e).

(c) Reg. 15. de reg. juris in 6.
(d) Alex. III. in cap. Porro. 7. de privileg. & excessi. privilegiatorum. L. 5. tit. 33.
(e) L. quæ ex relationibus 2. & Leg. Leges 3. cod. de Legib. & L. 1. tit. 14.

Ac stultra quis objiciet antiquum capituli usum; cum ex immemoriali etiam tempore, legitimus non fieret, utpote absque priorum Episcoporum consensu inductus. Etenim *Consuetudo*, ut ait Innocentius III. (f), *quæ Canonicis obviat institutis, nullius debet esse momenti*; imo tollenda est, uti Ecclesiasticæ disciplinæ contraria, ut loquitur idem Summus Pontifex in Decretali ad Episcopum & capitulum Ecclesiæ Cenomanæ (g). Ex antiquitate sua injustior fit ergo usus ille & magis damnandus, juxta hæc alterius Summi Pontificis verba (h): *Diuturnitas temporis non diminuit peccata, sed auget*. Uno verbo, talis usus nihil aliud est, proprie loquendo, quam vetus abusus, quippe qui veritate & justitia non fulciatur: *Consuetudo sine veritate, vetustas erroris est* (i). Unde colligimus, absolutiones ab illo supposito Spirensis capituli Pœnitentiario collatas nec validas esse, nec licitas.

(f) Innoc. III. in c. Ad nostram. 3. de consuetud. L. 2. tit. 4.
(g) Idem in cap. Cum inter 5. eod. tit.
(h) Alex. III. in Conc. Turon. an. 1163. in cap. Non satis. 8. de Simonia, &c. L. 5. tit. 3.
(i) S. Cypr. Ep. ad Pompejum 74. secundum Edit. Pamelii, & Dodvvel.

CASUS XXXVI.

FACTA olim toti Asturgensis Ecclesiæ capitulo a Raymundo Episcopo facultate ex privilegio absolvendi a casibus reservatis; Cyriacus ejus Decanus & Parochus vi tituli sui & dignitatis eam se posse exercere potestatem contendit, absque speciali capituli mandato; at contrarium propugnatur a capitulo. Nunquid merito jus illud Decano contestatur?

RESPONS.

Capitulum justa de causa de jure illo cum Decano contendit, nisi ex privilegio expresse constet, Decanum propria sua authoritate potestatem hanc exercere posse: omne namque privilegium rigorose exponi debet; neque contra proprium verborum ejus sensum, neque ultra est interpretandum, ut patet ex dictis in responsione ad præcedentem difficultatem. Atqui magnum intercedit discrimen inter capitulum, ejusque Decanum; cum capitulo stet tota Communitas; Decanus vero sit illius membrum; & quod Communitati conceditur, id totum cuilibet ejus sigillatim membro concessum dici nequeat. Unde sequitur, neque Decanum Asturgensem, aut alium quemlibet, potestatem hanc exercere posse, nisi de mandato totius capituli. Ita sentit inclytus ultimi sæculi Theologus (k).

(k) De Sainte Beuve. Tom. III. Cas. 5.

CASUS XXXVII.

EUSTADIUS, Sacerdos approbatus, a Benedicto sancti Bertini Parocho, Vicarius admittitur; ea tamen conditione, ut Parochianos suos non absolvat, qui pomeridiano Dominicorum festorumque dierum tempore in popinis mansisse sese in confessione accusabunt, sed eos ad se remittat. Num Eustadius hanc tenetur sequi reservationem, eamque Benedictus, uti Parochus, facere potest?

RESPONS.

Sylvius (l) Majoris authoritate (m) nixus istam Parochis convenire facultatem probabile esse asserit. *Major*, inquit, *dicta quæstione quinta, affirmat, nec improbabiliter*. Cujus rei hanc affert rationem: *Habent enim*, inquit, *jurisdictionem ordinariam in foro interno, eamque delegant suis Capellanis, qui non pariter idonei sunt de quibusvis casibus judicare*.

(l) Francisc. Sylvius in Supplem. S. Thom. q. 20. art. 1. quæsito 2.
(m) Joan. Major. in 4. dist. 17. q. 5.

Certum quidem est, regulariter loquendo, casuum reservationem ad solum Papam, & episcopos, aut Prælatos, non vero ad Parochos spectare, ut evidenter ex Tridentini Concilii verbis constat (n): sed, si Eustadium ad confessionem solummodo admiserit Episcopus cum hac clausula, *de consensu Parochorum*; cum ad audiendas confessiones in sua Ecclesia eum, nisi velit, teneatur admittere Benedictus, id quoque sibi juris vindicare posse videtur, ut eum, nisi sub certis conditionibus, qualis est ista propositi casus, admittat, quam proinde adimplere tenetur Eustadius: quia tamen extraordinaria, utpote insolita videretur hæc reservatio, & Parochianorum animos irritare, eosque in suum Pastorem male posset afficere, eam facere non debet sapiens Parochus, nisi permittente Episcopo suo, ut ait Bailius (o) & gravibus de causis, eamque penitus omittere majoris est prudentiæ. Hoc igitur unum sibi sufficiat, ut Vicario suo accuratam consiliorum suorum executionem commendet, & recordetur illius Pauli, licet Apostoli, moniti (p): *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt*. Et quidem suæ necesse est pareat authoritati sapiens Pastor; nisi totam postulet gravis & urgens necessitas, cum sibi non fuerit collata, nisi ut ait idem Apostolus (q): *In ædificationem & non in destructionem*.

(n) Conc. Tr. Sess. 14. de Sacram. pœnit. c. 7. & Can. 11.
(o) Bail. de exam. Confessar. 1. p. q. 32.
(p) 1. Cor. 6. 12.
(q) 2. Cor. 10. 8.

CASUS XXXVIII.

QUODDAM est in Galliæ Provincia Monialium Cœnobium, ab Episcopi, Superiorumque Regularium jurisdictione exemptum, quod immediate a Sede Apostolica dependet, cuique non præest Episcopus quoad regimen spirituale, nisi vi Pontificiæ delegationis, qua religiosis illis Confessarios sæculares committit.

Contendunt istæ Religiosæ, quod nullis subjacent neque ab Episcopo, neque a Prælatis sui Ordinis casibus reservatis; quippe quæ a solo Summo Pontifice pendeant. Vult econtra Diœcesanus Episcopus, eas casibus quibusdam a se reservatis submitti. Qua de re quæritur, pro quo potissimum stet jus, an pro Religiosis; an vero pro Episcopo?

RESPONS.

Ad solutionem hujusce difficultatis, tanquam regula certa, tenendum, quorumdam casuum reservationem in eo positam esse, quod Superior, cujus est fori interioris jurisdictio, ab iis absolvendi Confessario facultatem non concedit, quam sibi soli retinet (r): quo supposito dicimus, Moniales, de quibus in casu proposito agitur, reservationi casuum subjacere ab Episcopo factæ, qui vi Pontificiæ delegationis suæ legitimus est earum Superior. Quocirca in hoc facere iis non potest ipsarum immunitas; cum potestas Confessariorum suorum ab Episcopo pendeat, quam ipsos approbando pro arbitrio suo restringere potest. Ita Sylvius in responsione ad similem casum 18. Julii an. 1620. (s) Hæc sunt ejus verba: *Quamvis enim sint exemptæ, neque subjaceant Episcopo vel Regularibus: earum tamen Confessarii Episcopo loci subjiciuntur, saltem quantum ad hoc, ut approbentur ad confessiones audiendas, & ut jurisdictionem ad absolvendum accipiant*. Unde sic concludit: *Si ergo Episcopus Confessarium eis det, sive si Confessarius a Monialibus forsitan electus approbationem & jurisdictionem accipiat ab Episcopo; ita ut Episcopus non det Confessario majorem potestatem, quam impartiatur reliquis Confessariis, iste Confessarius non poterit eas a reservatis absolvere*.

(r) Supplem. 3. par. S. Th. q. 20. art. 2.
(s) Francisc. Sylvius. resolut. var. v. Casus reservatus.

Vide { ABSOLUTIO. APPROBATIO. CONFESSARIUS. CONFESSIO. }

CAUPO

CAUPO ET CAUPONA.

CAUPONA est locus excipiendis viatoribus & peregrinis, ad cibum potumque, & quandoque ad somnum destinatus: quique talem locum seu domum occupat, dicitur *Caupo*, seu, *Stabularius*.

Quatuor sunt diversi in jure Romano tituli, in quibus agitur de Cauponibus, seu Stabulariis, eorum officiis, atque obligationibus, quas erga communitatem contrahunt.

Obligationes illæ quinque numero recensentur:

Prima est, sibi commissas res fideliter restituere, & domino præstare.

Secunda: neminem ad mensam durante officio divino admittere (*a*).

Tertia: non diutius una nocte domi suæ homines sine pignore, sine lare retinere, indicta etiam remorum pœna ex Edicto Aurelianensi (*b*).

Quarta: nullum posse acquisitionis contractum facere de iis, quæ non numerata pecunia suppeditarunt, pane, vino, aliisve obsoniis; relicto ipsis onere solutionem eorum alia via sibi procurandi (*c*).

Quinta: chyocollam seu gluten cetosum, aliave medicamenta vino non posse immiscere (*d*).

Quandoquidem Caupona locus est, in quo perditi sæpe versantur homines, Clericis omnibus est interdicta, sub pœna quidem suspensionis, in omnibus ferme Diœcesibus, iis tamen exceptis, qui iter faciunt.

Caupones, generaliter loquendo, quidquam tuta conscientia peragere nequeunt in sua arte, quod bonos mores offendat, regulisve Ecclesiæ adversetur.

Denique vinum aut cætera ad vitam necessaria cariori pretio viatoribus, quam incolis suis vendere nequeunt.

(*a*) Arrestum sanctioris Consilii 3. Decemb. an. 1513.
(*b*) Edictum Aurelianens. art. 25 & 10.
(*c*) Edictum Molinæum, art. 8. Edict. Blesense art. 60. Arrestum 17 Decemb. 1584.
(*d*) Arrestum supremi Consilii 11. Augusti 1673.

CASUS PRIMUS.

MARIUM Cauponem, seu Obsonatorem, qui hospites suos, quos jejunio teneri norat, quadragesimam excepit ad cœnam, Paschali tempore absolvere noluit Confessarius; nisi promitteret, se deinceps cœnam esse recusaturum iis omnibus, quos ad jejunium per ætatem corporisque valetudinem cognosceret obligari. Cui Marius, ut tale onus deprecaretur, respondit: 1. Se non existimare, quod sub conscientia teneretur ad requirendum a quolibet hospite suo, utrum jejunii lege esset obstrictus, & quod domum habens omnibus transeuntibus per viam, eorum se injuriis aut etiam verberibus objiceret, aut eos ad iram aut perjuria induceret. 2. Se non esse alienæ conscientiæ moderatorem ac rectorem. 3. Fieri posse, ut in cœtu quatuor hospitum, unus tantum jejunio teneretur; quocirca tres alios ad cœnam excipiens, quartum hunc ab eorum cœtu excludere non poterat. 4. Denique eam agendi rationem adeo rigorosam & incommodam a cæteris non præscribi Confessariis. Qua de re quæritur, quocum stet ratio, an cum Mario, ejusve Confessario?

RESPONS.

Marii Confessarius jus bonum dicit: cum enim his nepotibus ac perditis hominibus popina sit proxima peccati occasio; eos ad lautam & apparatam mensam excipere nequit Caupo ille contra Ecclesiæ vetitum, quos jejunii lege tenere cognovit; alioquin ad eorum peccatum reipsa conferret, sicque ejus fieret particeps.

Quod pertinet ad rationes à Mario allatas, eas nullius esse momenti, & primam imprimis, respondemus. Licet enim non teneatur a quolibet requirere, num per ætatem viresque corporis ad jejunium obligetur, cœnam tamen recusare debet, cum novit, eum, qui jam pransit, ad jejunium obligari; cum aliter ejus fieret particeps peccati, juxta illud S. Pauli (*e*): *Digni sunt morte, & non solum, qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.* Quando vero aut sua causatur convicia, aut aliorum juramenta; respondendum, cum quisque rei suæ sit dominus, nec eam, si nolit, dare aut vendere cogatur; conviciis aut verberibus locum non esse futurum, si forsan vendere nolit. Quod si quis præceps in iram factis rem aggrediatur, eo facilius vim ejus repellere potest, quia, cum domi suæ sit, paratam habet in eam rem suorum opem, nec non politiæ publicæ magistratuum authoritatem. Quod si verbis duntaxat male excipiatur, patienter ea toleranda sunt convicia propter Christum, cujus hæc sunt in Evangelio promissa (*f*): *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram: Beati, qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est Regnum Cælorum.* De ira vero ac perjuriis, quibus repulsa sua occasionem præbebit, eorum coram Deo reus non est futurus; cum talis repulsa æquitate, & debito Ecclesiæ obsequio nitatur.

(*e*) Rom. 1. 13.

(*f*) Matth. 5. 4. & 10.

Altera Marii ratio, generatim considerata, non est vera: exigit enim charitas in Deum vel proximum, ut quisque, quantum in se est, peccatum impediat. Amor in Deum, ejusque gloriam omnes ad id impellit, & studio salutis proximi quisque tenetur evitare, ne ipsi sit occasio scandali, sed potius bonum ejus spirituale pro viribus procuret; juxta illud Sapientis præceptum (*g*): *Mandavit* (Deus)..... *unicuique de proximo suo.*

(*g*) Eccli. 1. 13.

Tertia Marii ratio non adeo est intricata, ut reipsa prima fronte videtur. Enimvero, si in facta suppositione quartum convivam ab aliorum cœtu excludere non possit Caupo ille, omnibus saltem mensam opiparam potest denegare; ne occasione sui, quartus ille jejunii præceptum frangat.

Denique fallitur Marius, dum cæteris Confessariis praxim adeo rigorosam denegat. Certum est enim, quod qui suo funguntur officio, non aliter agant, & si qui hac in re sit remissior, nullo sequente, ipse solus ibit, quandoquidem ipsius exemplum sanæ morali non sit consentaneum.

CASUS II.

FROBERTUS, Caupo, in pago Sancti Portioni vinum & cibaria Dominicis festisque diebus per horas servitii Divini ministrat, non solum advenis & Viatoribus, sed etiam loci incolis; qua de re scrupulum ipsi injecit Parochus illius. Sed quia illud nec Episcopi Diœcesani constitutione, nec politiæ Judicis statuto fuit vetitum; non idcirco commercium

ſuum intermiſit. Unde quęrit, utrum deinceps illud, ut ante, abſque peccato continuare poſſit?

RESPONS.

Certum eſt, Frobertum domi ſuæ vinum & cibaria loci ſui incolis per horas Divini ſervitii miniſtrare non poſſe, niſi infractis Eccleſiæ legibus, quæ ut declarat, & ſolide probat Senonenſe Concilium an. 1528. (a) leges condere poteſt, quæ fideles ſub pœna, etiam mortalis peccati obligent. Etenim, licet de novo Diœceſanus Epiſcopus non prohibuerit tabernariis, ne vinum per horas Divini ſervitii præberent Dominicis feſtiſque diebus; non minus idcirco ſacros illos dies violat, aliiſque occaſionem ſuppeditet, tranſgrediendi leges Eccleſiæ, quas a quolibet Epiſcopo renovari non neceſſe eſt.

(a) Conc. Senonenſ. in præfat. de Decreto 6. de fide.

In celeberrimis Provincialibus Conciliis & Synodis Eccleſiarum Galliæ, ſtricte vetitum fuit tabernariis illud commercium. Statuit Rothomagenſe Concilium an. 1581. & a Gregorio XIII. approbatum (b), ut Parochi *in prono pro excommunicatis denuntient, qui poſt admonitionem auſi fuerint Dominicis & feſtivis diebus, tempore ſervitii parœcianos in domum ſuam ad potandum, ludendum, aut aliud non neceſſarium agendum recipere.* Sub pœna excommunicationis eandem rem prohibet Turonenſe Concilium an. 1583., & ab eodem Pontifice confirmatum his verbis (c): *In hoſpitiis, ſeu cauponis,* inquit, *aliis quam peregrinis, cibaria & vinum miniſtrari .... maxime, dum ſacra conficiuntur, laudeſque Deo decantantur .... ſub anathematis pœna prohibet hæc Sancta Synodus.* Qua de re obſervandum, Anathematis pęnam non niſi pro mortali infligi poſſe; ut declarat Meldenſe Concilium an. 845. quod in Decreto Gratiani refertur (d), Synodus Senonenſis an. 1524. ſic dicit: *Prohibeant Eccleſiarum Rectores hoſpitalibus & tabernariis, ne recipiant in Parochiali loco domicilium habentes in ſuis tabernis, neque eis præbeant vinum, panem, aut quidquam aliud diebus Dominicis, & aliis Feſtis Eccleſiæ, tempore divini ſervitii: ac ipſis parochianis prohibeant, ne prædicto tempore tabernas frequentent.* Pariſienſe an. 1557. ſic habet: *Interdicimus nominatim œnopolis, cupediariis, & id genus aliis, qui vinum, panem, eſculenta, & poculenta in publicum vendere ſolent, ne quanto tempore peraguntur divina in Eccleſiis, ſuas tabernas aperiant, epulas vendituri.* Idem ante prohibuerat Carnutenſe an. 1526. his terminis: *Tabernariis durante* Miſſa *Parochiali & veſperis Dominico die ceſſent a venditionibus, niſi ex cauſa neceſſaria, & pro viatoribus tranſeuntibus.* Sed omnia ejuſmodi decreta referre foret infinitum.

(b) Conc. Rothomag. tit. de Curatorum & aliorum Presbyterorum, ac Parœcianor. officiis §. 9.
(c) Conc. Turonenſe. tit. de feſtorum cultu &c.
(d) Concil. Meldenſ. c. 56. in Can. Nemo. 41. 1. q. 3.

Eccleſiaſticas ea de re leges pie amplexi ſunt, & authoritate ſua munierunt Galliæ Reges, ut in primis patet ex Edicto Aurelianenſi menſe Junio an. 1560., in quo ſic loquitur Carolus IX. (e): „Prohibemus quoque cauponibus omnibus, tabernariis, „ac pilorum ludi magiſtris, per dictas horas divini „ſervitii, apud ſe quemquam, quacumque is ſit „qualitate, recipere, & omnibus incolis urbium, „oppidorum, & pagorum, iis etiam, qui uxorem „habent & domicilium, in tabernis ſeu cauponis „bibere aut manducare; & dictis tabernariis & „cauponibus, eos admittere ſub pœna mulctæ arbi„trariæ pro prima vice, & incarcerationis pro ſe„cunda. Injungimus omnibus Judicibus, ne permit„tant ullo modo contra ſupra dicta fieri ſub pœna „ſuſpenſionis officiorum ſuorum & privationis eo„rumdem, ſi diu forte diſſimulent & conniveant. „Quæ prohibitio ab Henrico III. jam facta eſt in „Edicto Bleſenſi (f) menſe Majo an. 1579. Injungi„mus, inquit Rex ille, omnibus Judicibus noſtris, „ut curent & faciant, ſtricte obſervari prohibitio„nes factas ex Edictis Bleſenſibus, tam quoad nun„dinas.... diebus feſtis, quam quoad mimos, hi„ſtriones, caupones &c. ſub pœnis, quæ in prædi„ctis Edictis continentur.

(e) Edict. Aurel. ar. 25.
(f) Edict. Bleſenſ. art. 38.

Cæterum ab initio reſponſionis noſtræ diximus, *loci ſui incolis*: nam certum eſt, cauponem viatoribus ac tranſeuntibus vinum ac cibaria qualibet hora poſſe miniſtrare; quippe qui ea non ſine juſta neceſſitate exigere cenſeantur. Unde Concilia, Synodi, & Regum Edicta, quæ retulimus, tantummodo de incolis & domicilium habentibus loquuntur; cum viatores nominatim in Conciliis Turonenſi & Carnutenſi excipiantur: *niſi ex cauſa neceſſaria & pro viatoribus tranſeuntibus.* Si forte tamen loci incola cum viatore, quem iterum invenire alio tempore vix poſſet, rem haberet: non peccaret incola ille cum viatore conveſcens; & ipſum domo ſua caupo in hoc caſu excludere non teneretur: quod ſatis indicat iſta Synodi Carnutenſis exceptio: *niſi ex cauſa neceſſaria.*

CASUS III.

NONNE peccat Fulgentius, caupo, quartam dans vini lagenam duobus hominibus, quos experientia novit inebriari, dum ultra tres lagenas hauſerint?

RESPONS.

Certum eſt, Fulgentium graviter in caſu propoſito delinquere: cum nimio propriæ rei ſtudio, aut indigno obſequio ductus, manifeſto confert ad peccatum ebrietatis, quod a duobus illis hominibus committitur, & cujus proinde conſenſu ſuo fit particeps, ut conſtat ex teſtimonio Apoſtoli ad primum caſum allato. Ita etiam ſanctus Antoninus his verbis (g): *Tabernarii etiam, ſi perpenderint aliquos ex nimio vino ſumpto inebriari, quod experti ſunt pluries, ut in ebrioſis, & non curant propter avaritiam, graviter peccant.*

(g) S. Anton. Summæ Theolog. 2. part. tit. 6. c. 3. §. 2.

CASUS IV.

FRANCISCUS, caupo, incolis oppidi vini lagenam, quam pintam vulgo dicunt, ſex aſſibus, & carnis libram quinque aſſibus, conſueto videlicet pretio, vendit; at advenis & viatoribus vini lagenam decem aſſibus, & reliquum pro rata vendit. Nonne in eo peccat contra juſtitiam? Videtur quod non. Nam 1. in qualibet Provincia & loco hic uſus apud caupones eſt receptiſſimus. 2. Quia vix ac ne vix quidem ſeque ſuoſque poſſet ſuſtentare ob tributa majora, quæ ſolvere tenetur præter ſolitum vectigal annuum. 3. Quia pari non tenetur habere loco advenas, atque loci incolas, quibuſcum pleriſque cognationis aut amicitiæ vinculo conjungitur. Nunquid a peccato ob iſtas rationes coram Deo eximitur?

RESPONS.

Regula generalis hæc eſt, rem non pluris, quam valeat, vendi, aut minoris juſto ſuo pretio emi debere: quæ juſtitia erga quemlibet hominem religioſe ſervanda eſt ex his Scripturæ teſtimoniis (h): *Nolite facere iniquum aliquid in judicio, in regula, in pondere, in menſura. Statera juſta, & æqua ſint pondera, juſtus modius, æquuſque ſextarius.* Et alibi (i): *Non habebis in ſacculo diverſa pondera, majus & minus, nec erit in domo tua modius major & minor. Pondus habebis juſtum & verum, & modius æqualis & verus erit tibi .... abominatur enim Dominus Deus tuus eum, qui facit hæc, & averſatur omnem injuſtitiam.* Quocirca Franciſcus in caſu propoſito manifeſtam admittit injuſtitiam, a qua ob eas, quas affert rationes, non eximitur.

(h) Levit. 19. 35. & 36.
(i) Deuter. 25. 13. & ſeqq.

Nam 1. conſuetudo injuſta, quam ſola invexit cupiditas, eos non excuſat, qui eam ſequuntur, quantumcumque generalis ſit: eam nimirum legitimam ſolum efficiunt juſtitia & ratio: *Pravum uſum lex & ratio vincat,* inquit Author antiquus (k). *Cedat conſuetudo veritati,* inquit Sanctus Auguſtinus ſcribens contra Donatiſtas (l), *nemo conſuetudinem rationi & veritati præponat: quia conſuetudinem ratio & veritas ſemper excludit.*

(k) Iſidor. in Can. Uſus. diſt. 11.
(l) S. Aug. in Can. Veritate. 4. diſt. 8.

2. Franciſcus, ut tributa poſſit ſolvere, non ideo æquitatem, in qua ſita eſt juſtitia, violare poteſt; eamque ſervare tenetur erga advenas, uti erga concives, aucto videlicet uno vel altero aſſe pro utriuſque lagenæ vini, carniumque libræ pretio, ſi aliter vitam ſuſtentare, & conditioni ſuæ annexa ferre onera nequeat: cum certum ſit, quod pari advenas, atque loci incolas habere numero teneatur in iis, quæ pertinent ad juſtitiam.

Hactenus dictis conſentit doctrina S. Thomæ (m), qui dicit, quod *Emptio & venditio videntur eſſe introducta pro communi utilitate utriuſque,* ſcilicet

(m) S. Thom. 2. 2. q. 77. art. 1.

vendi-

venditoris & emptoris: necesse est igitur, ut inter rem venditam & pretium ejus reperiatur æqualitas; & communis sit venditoris & emptoris utilitas: atqui destruitur æqualitas illa, ubi rei justum valorem excedit pretium ejus, aut rei valor ipsius pretium: nulla igitur tunc est æquitas in tali venditione & emptione, ut concludit sanctus Doctor; *Et ideo carius vendere, vel vilius emere rem, quam valeat, est secundum se injustum & illicitum*. Congruit etiam illa doctrina isti antiqui Concilii Decreto, quod refert Decretalium summa (*a*): *Placuit, ut Presbyteri plebes suas admoneant, ut & ipsi hospitales sint, & non carius vendant transeuntibus, quam in mercato vendere possunt. Alioquin ad Presbyterum* (*b*) *transeuntes hoc referant, ut illius jussu cum humanitate sibi vendant.*

(*a*) In cap. Placuit. 1. de emptione & vendit. L. 3. tit. 17.

(*b*) Presbyterum, id est, Episcopum. Glossa in d. c. Placuit.

Ad majorem difficultatis hujusce elucidationem juvat hic observare, duplex pretii genus esse distinguendum: primum est illud, quod legitimum dicitur, id est, quod Principis authoritate est determinatum, aut ab ejus Magistratu, quod prætergredi nefas est. *Pretium describi potest*, inquit Sylvius (*c*), *quod vel a potestate publica est taxatum: vel communi hominum æstimatione determinatum. Est autem inter hæc pretia discrimen. Nam quod per publicam potestatem est taxatum, consistit in indivisibili, estque ita justum, ut nec plus exigere, nec minus dare liceat*. Alterum pretium illud est, quod arbitrarium, naturale appellatur, & quod est *communi hominum æstimatione determinatum*: in eoque a priori differt; *quod communi prudentum æstimatione constituitur*, addit idem Doctor Duacensis, *non consistit in indivisibili, sed habet quandam latitudinem*: ac de eo loquitur sanctus Thomas (*d*), dum ait: *Justum pretium rerum non est punctualiter determinatum; sed magis in quadam æstimatione consistit; ita quod modica additio, vel minutio non videtur tollere æqualitatem justitiæ. Unde*, inquit Sylvius, (*e*) *hujus generis pretium distingui solet in rigidum, medium, & pium seu infimum*, Inter quæ notabile necesse est intercedere discrimen, seu distantiam: ita ut v. g. juxta hanc regulam; si vini, carniumque pretium in eo, quem habitat caupo, de quo in præsenti casu, loco publica authoritate determinatum non esset, is paulo cariori pretio ea advenis, quam aliis vendere posset; modo tamen justum non excederet pretium, quod *rigidum* vocatur. Verum pro Francisco inutilis est hæc distinctio, cum justum illudque rigidum pretium excedat, cum a viatoribus ac transeuntibus, ferme dimidium plus exigat, quam a loci incolis.

(*c*) F. Sylvius in 2. 2. 4. 77. art. 1. Quæsito 2.

(*d*) S. Thom. cit. q. 77. art. 1. ad 1.

(*e*) F. Sylvius cit. quæsito 2.

CASUS V.

CAJUS, Aureliæ caupo & obsonator, ubi capo lepusve tosti viginti assibus, ac lumbus vitellinus libris duabus vænire communiter solent; caponem jam triginta assibus & lumbum vitellinum libris tribus vendit; quod in hanc Urbem Rex cum omni suo comitatu atque solita custodia advenerit. Nunquid id ipsum potest tuta conscientia?

RESPONS.

Existimamus Cajum in hoc casu de injustitia damnari non posse. Nam, ut emptorum defectu minuitur pretium mercium, uti solet evenire ad finem nundinarum, aut in publica ac juridica venditione; cum paucorum propria venduntur supellectilia: ita earumdem pretium auget magnus emptorum numerus. Certum est enim, quod in his adjunctis, communi hominum æstimatione, qua præscribitur vulgo pretium rerum, publica authoritate non determinatum, earum valor augetur, vel minuitur, si raro inveniantur. Atqui in casu proposito magnus est emptorum numerus; cum Rex non sine magno comitatu dominorum & aulicorum præter consuetam custodiam iter suscipiat. Igitur annona tum fit carior; atque adeo caponis aut leporis pretium tertia parte tum augere potest Cajus (*f*).

(*f*) De Genet. Theol. Mor. Tract. 3. c. 2. quæs. 2. Colloq. Condom. tom. 1. colloq. 8. sect. 9.

CASUS VI.

LEANDRO, Catholico cauponi; qui Genevæ habitat, turpem ex Urbe expulsionem minatus est Magistratus Calvinista; quod Urbis hujus incolis carnes ad mensam parare nollet diebus Ecclesiæ præcepto vetitis; dum cæteri obsonatores, ne Catholicis quidem exceptis, tale quid non recusarent. Nunquid in eo casu aliorum cauponum exemplum tuta sequi potest conscientia, in quo omnium rerum suarum agitur interitus?

RESPONS.

Certum est, quod Leander alios Genevæ obsonatores imitari non potest absque peccato, edendas præbendo carnes petentibus, etiam Calvinistis; his, quibus ab Ecclesia prohibentur, diebus. Ratio est, quia ubicumque habitet Catholicus, seu adultus baptizatus, tenetur semper Ecclesiæ id prohibentis præcepto obedire, eique nunquam licet ad alterius peccatum conferre. Quare ad id faciendum ex minis expulsionis ex Urbe, aut ex damno, quod pateretur, impelli non debet; eum namque, juxta hæc Principis Apostolorum verba (*g*): *Obedire oportet Deo*, necnon Ecclesiæ, *magis quam hominibus*: & hæc alia sancti Pauli (*h*): *Si adhuc hominibus placerem; Christi servus non essem*. Verum quidem est, quod Magistratui obtemperans, rei suæ temporali consuleret; sed, ut ait Christus Dominus (*i*): *Quid .... prodest homini, si universum mundum lucretur, anima vero sua detrimentum patiatur?* Stare ergo firmus in repulsæ proposito debet, & ire gaudens, si quam patiatur ob eam rem contumeliam; cum & vitam propriam abjicere teneatur, ubi de Christi, ejusque sponsæ Ecclesiæ causa & gloria agitur.

(*g*) Act. 5. 29.

(*h*) Galat. 1. 10.

(*i*) Matth. 16. 26.

Hanc decisionem confirmat istud etiam sancti Thomæ principium (*k*): *Si qua ars est*, inquit Angelicus Doctor, *ad faciendum aliqua opera, quibus homines uti non possunt absque peccato, ... artifices talia faciendo peccarent, utpote præbentes directe aliis occasionem peccandi*. Unde facile concludi potest, Leandrum, cum hæreticis carnes ad mensam parare non possit, quin directe & efficaciter ad eorum crimen conferat; omnia potius detrimenta pati debere, quam alieni participem fieri delicti. Hinc non nos fugit, quosdam Doctores, qui contra senserant, opinionis suæ pœnituisse, quam antiquiorem se Theologorum & diuturniori rerum usu expertorum consilio publice retractarunt, & in melius emendaverunt.

(*k*) S. Thom. 2. 2. q. 169. art. 2. ad 4.

Vide { STABULARIUS. CLERICUS, Cas. *Hermanus* 5. SUSPENSIO. }

CELEBRARE.

Vide { CONSECRARE. MISSA. ORDINES. }

CENSURÆ.

CUM de censuris speciatim simus dicturi, de iis hic pauca tantum generatim attingemus.

Censura est pœna medicinalis, qua Ecclesia, vi potestatis sibi a Christo collatæ, Christianum gravis alicujus peccati reum bonis spiritualibus privat, quæ cæteris fidelibus communicat.

Dicimus, censuras esse *pœnas*; in quo differunt 1. ab irregularitate, quæ multis in casibus in hominem innocentem cadit; cum is sit censuræ finis, ut per eam puniatur delictum. 2. a simplici cessatione *a Divinis*, cui etiam subjacent illi, qui a crimine sunt innoxii, quod huic occasionem præbuit.

Censuræ dicuntur *Medicinales* * pœnæ; quia eo sunt fine statutæ, ut emendentur nocentes, qui ideo post sinceram morum mutationem ab iis solvi debent; nisi forte censura sit perpetua suspensio, aut ad quoddam determinatum tempus præfixa, in quo etiam censura differt a depositione, degradatione, & irregularitate, quæ procedit a delicto.

Diximus etiam; *qua Ecclesia privat Christianum*: ut ostendatur, censura infidelibus ab Ecclesia non posse infligi, aut iis qui Baptismo filii ejus & subditi non facti sunt, quippe quæ nullam in istos obtineat jurisdictionem.

Tres sunt diversæ censurarum Ecclesiasticarum species: scilicet, *Suspensio*, *Excommunicatio*, & *Interdictum*.

Dividuntur censuræ in censuras jure latas, quæ idcirco *a jure*; & censuras a legitimo Superiore prolatas, quæ ideo *ab homine* dicuntur.

Priores Ecclesiasticis legibus decernuntur contra reos gravium quorumdam delictorum aut scandalorum. Censuræ vero *ab homine* sunt eæ, quas infligit legitimus Superior, quædam exprimens adjuncta singularia temporis, loci, actionis, vel personæ, quæque suum non habent effectum, nisi in ordine ad factum, de quo agitur; seu peccatum jam fuerit patratum, aut sit patrandum contra factam prohibitionem sub pœna censuræ incurrendæ *ipso facto*. Censuræ *a jure* generales sunt, & ad omnes pertinent, qui peccatum, cui annexæ sunt, admittent, idque quocumque tempore admittant: in quo discrepant a censuris *ab homine*, quæ desinunt morte Superioris.

Censuræ *ab homine* dividuntur etiam in censuras *latæ sententiæ*, & censuras *sententiæ ferendæ*, seu comminatorias. Censuræ *latæ sententiæ*, sunt, quas quis incurrit sola admissione delicti, cui annexæ sunt; cum censuræ *ferendæ sententiæ*, seu comminatoriæ non incurrantur, nisi post declarationem seu sententiam legitimi Superioris, qui eas tulit. Explicabimus postea, quo pacto aliæ ab aliis possit secerni.

Sunt etiam censuræ justæ & injustæ; validæ aut invalidæ. Censuræ justæ & validæ illę dicuntur, quas fert Superior conformiter ad legem, & in quibus formulas essentialiter requisitas observavit.

Dicimus; formulas essentialiter requisitas. Nam 1. formulę, essentialiter requisitę jure naturali, aut positivo, omissione, invalida fit & injusta talis sententia: quare juxta regulam hanc excommunicationis sententiam valide ferre nequit Judex Ecclesiasticus in hominem, qui non fuit citatus *(a)*. Qua de re observandum obiter, quod si reus fraude, aut vi impediret, ne sibi fierent citatio & monitio; tum Judex Ecclesię valide sententiam ferre posset, facta tamen prius inquisitione de vi & fraude, & utraque juridice probata in convictionem contumacię *(b)*.

(a) Innoc. III. in cap. Inter quatuor. 8. de majorit. & obedient. L. 1. tit. 33.

(b) Alex. III. in c. Causam. 3 de dolo & contumacia L. 2. tit. 14.

2. Quia ex omissione formularum, quę sunt mere accidentarię, fieri potest injusta & illicita sententia; sed non invalida. Tales sunt formulę, quibus Judex adstringitur 1. Ad sententiam suam scripto redigendam. 2. Ad denuntiandam intra mensem sententiam suam damnato. 3. Ad exprimendam latę censurę causam: quarum tamen conditionum omissione, invalida non fit, licet secundum formulas injusta sententia (c): atque idem dicendum de ea, quam Judex ex odio in reum, aut alio quopiam motivo protulisset: quod alibi fusius exponetur.

(c) Innoc. IV. in cap. Cum Medicinalis. de sent. excom. in 6.

Superior, *ab ordine tantum* suspensus, censuras etiam ferendi jus obtinet, quia potestas illa est jurisdictionis, non ordinis *(d)*: quod idem dici non potest

(d) Alex. II. in Can. Audivimus. 4. 24. q. 1.

* Sæpe quidem censuræ non prosunt, imo nocent, sed inde adversus Ecclesiam clamitandi, & deblaterandi occasionem sumat nemo, siquidem censuræ (quod maxime notandum est) per se, & in intentione Ecclesiæ, medicinales sunt, quamvis per accidens in executione quandoque noceant.

test, si foret intrusus, hoc est, non canonice institutus: tunc enim, uti potestate destitutus judiciaria censeri debet (*a*).

Denique ex censuris aliæ sunt non reservatæ, de quibus proinde in confessione absolvere potest quilibet Confessarius (*b*). Aliæ vero sunt ferenti, aut ejus successori reservatæ, de quibus adeo aut ipse solus, aut ejus in eam rem Mandatarius valide potest absolvere, exceptis casibus quibusdam, de quibus suo loco fiet sermo.

Censuræ nunquam infligi debent, nisi ob mortale delictum: cum enim censura sit pœna gravis & publica, quæque reum maximis spiritualibus bonis privat; necesse est, ut inter delictum & pœnam justa servetur æqualitas, quæ profecto non esset: si peccatum esset tantum veniale.

Censuræ infligi nunquam possunt, nisi ob peccatum externum, quia, ut declarat Tridentina Synodus, Ecclesia de internis non judicat. Requiritur insuper 1. Aut peccatum illud sit gravissimum, & scandalosum, aut in consequentiis periculosum. 2. Ut illud sequatur, aut comitetur contumacia (*c*). Unde ex Canonibus exiguntur a Superiore monitiones: advertendum tamen, in eo præsumi contumaciam, qui factum aliquod a Superiore sub pœna censuræ *ipso facto* prohibitum peragit: cum pro monitione sit ista defensio.

Interest etiam observare, quod ad excommunicationem peccatum debet esse personale: at suspensionem & interdictum ferri posse in corpus, aut communitatem integram, cum videlicet noxium est ejus aliquod membrum: tum enim in communitatem non fertur censura, nisi in odium & execrationem criminis a privato quopiam perpetrati.

Censuras ferre nequit ullus Superior Ecclesiasticus, nisi contentiosam jurisdictionem, seu ordinariam, seu delegatam habeat. Ratio est, quia censuræ non ad solam conscientiam, sed ad exteriorem Ecclesiæ spectant politiam, cujus administratio ad eos tantum pertinet, qui talem habent jurisdictionem, quales sunt: 1. Concilium Oecumenicum & Summus Pontifex in tota Ecclesia: 2. Episcopi in sua tantum Diœcesi, eorumve Officiales, Vicarii generales, aut alii in eam rem ab ipsis Episcopis deputati. 3. Præpositi generales ordinum, Religiosorum Provinciales, & alii Prælati majores pro Religiosis, qui a se pendent. Nullus alius Superior Secularis aut Regularis jure ferendi censuras potitur.

Eadem persona iterum in eandem potest incurrere censuram, qua jam fuerat ligata, quoties peccata admiserit, quibus annexa est censura (*d*).

Sententiæ, qua fertur sub conditione censura effectum suspendit interposita appellatio (*e*): quod idem dici nequit de sententia absoluta, ac definitiva: nam modo sit Judex competens, & ob justam causam, morumque emendationem lata censura, tum appellatione, licet tempore, quod jus præscribit, interposita non suspenditur ejus effectus.

Ignorantia invincibilis, sive juris, sive facti; aut ignorantia, quæ probabilis dicitur, hoc est, quæ, ut explicat Bonifacius VIII. his terminis (*f*), *crassa non fuerit, aut affectata*, impedit, ne quis privatus censuram incurrat: quia supposita tali ignorantia, neque est in actione contemptus præcepti Ecclesiæ, neque pertinacia, cujus censura est pœna (*g*).

Impotentia adimplendi Ecclesiæ præceptum sub censura impositum, impedit, ne incurratur; uti metus gravis & justus amittendi vitam, libertatem, honorem, aut bona: quia tunc præsumi potest, Ecclesiam in talibus circumstantiis ad leges suas adimplendas non obligare, qui majorem postulabunt explicationem tres inquirant titulos, in quibus speciatim agitur de censuris, quæ sunt *Suspensio*, *Interdictum*, & *Excommunicatio*.

Vide { EXCOMMUNICATIO. SUSPENSIO. INTERDICTUM. }

Notandum hic est quod notat CABASS. Lib. V. Cap. X. n. 18. *Quamquam*, inquit, *censuræ tam a jure quam ab homine dimanantes circa futurum aliquod delictum nullam exigunt juris formam præter promulgationem ad hoc ut sciri & observari possint*, & consequenter prohibitio delicti sufficienter promulgata locum præviæ monitionis tenet; attamen ut idem afferit CABASS. n. 23. ejusd. capitis, citationis locum non tenet, *quando non agitur de nova infligenda censura: sed de declarando quod aliquis in censuram, pridem vel a jure vel ab homine latam inciderit .... Non enim justum*, addit citatus Author, *habetur judicium præsertim in causa criminis aut pœnæ, nisi parte legitime citata, ut jus, si quod habeat, tueatur, suasque proferat exceptiones, sibique objecta refellat, &c.*

(*a*) Callistus II. in can. Alienationes 37. 12. q. 2.

(*b*) S. Th. in 4. dist. 18. q. 2. a. 5. Innoc. III. in c. Nuper. 29. de sent. excommun. l. 5. t. 39.

(*c*) Conc. Meldens. in can. Nemo. 41. 11. q. 3.

(*d*) S. Th. in 4. dist. 18. q. 2. art. 3.

(*e*) Cælestin. III. in c. Præterea. 40. de appellationibus l. 2. t. 28.

(*f*) Bonifac. VIII. in c. Ut animarum. 2. de Constitut. in 6. l. 1. tit 2.

(*g*) Alex. III. in c. Si vero 4. de sent. excommunic.

CEN-

CENSUS.

CENSUS generatim sumptus, definiente Polmano, est *pensio annua, ex re personave aliena perceptibilis* (*a*). *Pensionis* vero *annuæ* nomine intelligitur summa quædam pecuniæ, aut res quædam pretio æstimabilis, quæ quolibet anno solvenda est illi, cui debitus est census.

(*a*) Polm. p. 2. 2. n. 557.

Censuum duplex est species. Prior est *Census domanialis* seu *prædialis*. Altera est *Census pecuniarius*.

Census domanialis est pensio, aut quid aliud, hæreditati in perpetuum annexum, adeo ut semper subsistat, quisquis ejus fiat Dominus.

Ratio hujusmodi domanialem Censum constituendi usitatior, est censualem facere contractum, quo proprietarius fundum, aut domum alteri ea conditione transfert, ut ipsius proprietatem acquirendo, transferenti sibi talem pecuniæ summam, talemve fructum quantitatem quolibet anno solvat.

Est & alia prædialem censum constituendi ratio: v. g. cum in hæreditatis divisione portiones sunt inæquales, census prædialis pinguiori portioni imponitur in favorem partis debilioris; item in permutatione duarum hæreditatum reditus inæqualis.

Census prædialis seu domanialis, a simplici Censu & Emphyteusi differt, 1. Quod in Censu & Emphyteusi retineatur quoddam dominium, quod *directum* appellatur. 2. Quia jura Census & Emphyteusis vulgo sunt modica, si valoris hæreditatum, & debitoris utilitatum ratio habeatur, cum fructum multo majorem producat census prædialis. 3. Quod post determinatum tempus, quantumvis diuturnum finiatur Emphyteusis; prædiale vero dominium natura sua sit perpetuum.

Advertendum hic, omnem censum in prædio, quod transfert dominus, non semper esse prædialem. Certum est enim, quod, si prædium sub conditione pensionis annuæ transfert; pensio hæc prædialis est, nec redimibilis; nisi oblatam a possessore prædii redemptionem acceptare velit dominus directus, aut ex contractu pro tali summa stipulata fuerit ejus redemptio; quo ultimo casu illud redimere potest possessor per triginta solum annos, eoque tempore elapso in ipsum præscribit cessor hæreditatis suæ. At si prædium, seu hæreditatem suam 10000. librarum vendat cum onore solvendi census annui 500 lib., tum pensio illa non est prædialis, sed simplex & pecuniaria, quæ adeo quolibet tempore redimi potest. Ratio est, quia in hoc casu vera est venditio, cujus pretium in censum transtulere contrahentes; quod in aliis non evenit casibus, in quibus venditio & emptio præcise non fuere intenta, sed solum censualis contractus, cujus pretium redemptionis ideo solum fuit præfixum, ut futuræ vitarentur difficultates ob iteratam datæ pecuniæ solutionem, quam dator in favorem accipientis utique acceptare non refugit. Quod si propensione pro tota hæreditate, acceptor v. g. dimidium solvat præsenti pecunia, & pro alia dimidia parte censualem constituat pensionem, census ille tamen est prædialis, licet pars dimidia vendita fuerit.

Sunt & alia quædam hac de re observanda; at cum ex contractuum tenore solvi possint, quæ inter partes emergunt difficultates, ista in præsenti omittimus.

Tres jure competunt actiones ob census prædiales. Prima est actio hypothecaria, in possessorem prædii ob debitam census reliquationem.

Secunda est actio pure personalis in eum, qui jam prædii expers, tempore, quo possidebat, censum non solvit.

Tertia est actio mixta, qua cogi potest detentor prædii ad novum contractum, ac census solutionem, dum penes eum erit hæreditas seu prædium. Has regulas præscribit D. Argou, Parisiensis Senatus Causidicus in suis instructionibus Juris Gallici (*b*).

(*b*) 3 c. 25 & 26. pag. 244.

Contractus censuales sunt species quædam venditionis, in qua soluta ab eo, qui jus acquirit, summa, pretii locum obtinet, & rei venditæ locum jus exigendi reliquationem. Loco usurarum suppositi sunt, quas absque fundi alienatione jure Romano stipulari licitum erat. Sed tandem a Martino V. an. 1424. & Calixto III. an. 1455. (*c*) fuere approbati.

(*c*) Extravagant. Regimini 1. & 2. de empt. & vendit.

Tres sunt necessario requisitæ conditiones, ut legitimus sit censualis contractus.

Prima: ut creditor census in perpetuum præcipuam ejus sortem abalienet, ita ut in nullo casu eam repetere queat in debitorem.

Secunda;

Secunda : ut lucrum census, non illud superet, quod a Principe fuit determinatum ex edicto debite in Parlamenti tabulas relato : alioqui summa redundans esset usuraria. Unde sequitur, ad solutionem census certam quandam exigi non posse fructuum quantitatem ; quod valor eorum posset augere, & præfixum adeo superare lucrum : quo usuraria fieret suma redundans.

Tertia : ut creditori sortem reddens, census seu pensionis redimendæ jus perpetuum obtineat creditor.

Ex Edicto Ludovici XII. an. 1512. (a) censuum reliqua a creditore non possunt exigi, nisi quinque annorum ; nisi debitorem appellaverit creditor ; reliquationes autem in favorem debitoris præscribuntur ; exceptis reliquis census prædialis, quæ ad viginti novem annos prorogantur.

Census prædialis, ex multis consuetudinariis, bona immobilia censentur, ut in Parisiensi ; sed mobilia habentur in multis aliis, ut in Burgundia, Blesis, Rhemis, Trecis, Vitriaci, &c. Mimatensis autem consuetudo (b) & Montis fortis (c) inter immobilia eos tantum census recensent, quorum fundus est specialis hæreditas. Inter mobilia habentur in omnibus Parlamentis Juris scripti, ex Declaratione Tolosani Parlamenti 5. Maii an. 1706. sed inter immobilia numerantur in iis Provinciis Juris scripti, quæ Senatus Parisiensis jurisdictioni subjacent ex Arresto 16. Julii an. 1668. (d).

Ut hæc censuum dijudicetur, ac distinguatur varietas; in quibusdam Parlamentis, ut Normaniæ; debitoris Domicilio annectuntur; in aliis vero, ut Parisiensis, creditoris; etsi census in Normania essent debiti, ut probant Aresta, quæ referunt Brodeau (e), Dufrene (f), Bardetus (g), & Ricardus in consuetudinem Sylvanectensem (h).

CASUS PRIMUS.

SIMEON ex antiquo censu, olim constituto pro pretio unius denarii ad duodecim, cujus fundus est mille ducentarum librarum, annuum centum librarum reditum percipit, parem quoque a sex mensibus collocavit eodem pretio. Qua de re quærit, utrum tuta conscientia pensiones illas possit accipere?

Ratio dubitandi est, quia Rex ex declaratione sua 22. Februarii an. 1665. censuum pretium determinavit ad unum pro viginti, majoremque exigi prohibuit denarium. Contendit tamen vir ille, quod antiquo census sui potest stare pretio, quia de constituendis, non vero jam constitutis loqui videtur hæc declaratio secundum quoque a paucis constitutum census pretium exigere se posse existimat, quia intra Normani Parlamenti jurisdictionis fines censum hunc collocavit, in quo nec verificata nec ad publicas tabulas relata est ista declaratio.

RESPONS.

Certum est, primum censum, olim constitutum pretio unius ad duodecim juxta edictum, quod tum vigebat, eadem ratione exigere posse Simeonem etiamnum, quod in declaratione an. 1665. de censibus in posterum constituendis, non vero jam ante majori pretio constitutis fiat mentio. Quocirca si census ille vi edicti; quo pro duodecim unus censori tribuebatur denarius fuerit constitutus ; hoc est, priusquam ab Henrico IV. ad decimum-sextum redigerentur ; censor centum libras quo anno pro sorte 1200. librarum exigere potest.

Idem dicimus, de novo censu, quem a semestri spatio acquisivit Simeon in Normania; si ibi reipsa non vigeat regia declaratio an. 1665. seu quod ad hujus Provinciæ Parlamentum non missa fuerit, aut etiam missa, ibi non perlecta & promulgata fuerit, seu quod etiam post ejus promulgationem suum non fuerit effectum sortita; cum antiquum census collocandi pretio unius pro duodecim, morem retinuerit hujusce jurisdictionis populi, tacente nimirum & id dissimulante Rege.

Si tamen ultimus ille census intra fines Parlamenti fuisset constitutus; ubi declaratio hæc lecta, relata, & promulgata fuisset, & etiam de præsenti vigeret; idem de eo non foret dicendum : tum enim census illius pretium dicto denario Simeon absque usura exigere non posset, cum quisque, etiam in foro conscientiæ, Principis legem, debite promulgatam, & a tota, aut majori parte communitatis admissam sequi teneatur; ut alibi authoritate Sancti Thomæ probatur (i).

CASUS II.

COECILIUS, habitis initæ cum Publio societatis rationibus, 6000. librarum ipsi debitor est: quæ: cum præsenti nolit solvere pecunia, annua erga eum pensione 300. librarum se obstringere promittit. Quæritur utrum oblatam a Cœcilio conditionem possit accipere Publius, non obstantibus Martini V. & Callisti III. Bullis, quibus prohibetur, ne aliter quam soluto præsenti pecunia sortis pretio census constituatur?

RESPONS.

Si pro habitarum rationum reliquis 6000. libr. Publio debeat Cœcilius, modo partem hujus summæ lucrum ultra sortem aut census reliquatio non efficiant, oblatam a Cœcilio debitore suo conditionem acceptare potest Publius annuæ videlicet 300. libr. pensionis censualis, pro actuali debitæ sibi pecuniæ solutione.

Dicimus : *modo partem hujus summa lucrum ultra sortem, aut census reliquatio non efficiant :* Cum enim ex Legibus sit interdicta usura usuræ; tuta conscientia, in excessu summæ sibi debitæ, lucrum illud, aut census reliquationem non posset includere, ut ex tali excessu & summa sibi debita censum constituat : quocirca, si mille esent libræ, quæ aut ex lucro ultra sortem, aut census reliquationibus provenirent; 5000. tantum librarum contractum censualem Publius acceptare poset, qui ea, qua posset ratione, mille librarum, quæ supersunt solutionem aliunde a Cœcilio extorqueret.

Quod ad Bullas Martini V. aliorumque summorum Pontificum spectat (k), dici nequit, eas in foro conscientiæ huic decisioni non ese adversas cum a Cœcilio debita 6000 lib. loco sint summæ æqualis, quam Publius ipsi, quasi præsenti numeravit pecunia.

Huic decisioni nostræ suffragatur inclytus Canonista (l) qui sic quæstionem proponit : *Est tamen quæstio quotidiana, & magni ponderis; an præsupposito, quod vendens censum debet emptori centum, antea ob aliquas causas recepta, & postea recipit illa centum in partem pretii ...... an emens tuto in foro conscientiæ possit percipere censum, ita constitutum & solutum?* Sic autem difficultatem propositam & solutam probat : *Et videtur quod sic : tum vero coram Deo totum pretium solvit ...... tum quia lex fundata in præsumptione non habet locum in foro conscientiæ, quando veritas est contraria*

(a) Art. 71.
(b) Art. 52.
(c) Art. 53.
(d) Diarium fori Tom. V. l. 2. c. 20.
(e) Brondeau in Louetum de litt. R. Sum. 31. n. 5.
(f) Dufrene Diar. for. l. 1. c. 55.
(g) Bard. tom. I. l. 1. c. 92.
(h) Ricard. Consuetud. Sylvan. art. 198.
(i) De Sainte Beuve. Tom. III. Cas. 250.
(k) Martin. V. in c. Regimin. 1. Callistus III. in c. Regimin. 2. de emptione & vendit. in extravag. Communibus die 6. Maii 1455. S. Pius V. in Bulla Cum onus. 79 die 10. Jan 1569. Bullar. Magn. Com. 2. p. 275.
(l) Navarr. Com. 1. Com. ment. de usuris n. 88. fol. 125. verso Col. 2.

traria ..... At is rigor solvendi totum pretium in constitutione census in pecunia videtur indultus a Pio ad precludendam viam malis dolis & cautelis, quibus ementes census male solvebant pretium in pannis & aliis mercibus, antea, vel tunc traditis, vel in pecunia numerata ad ludendum, aut in alios fines vanos vel malos: & ita non videtur includere quoad forum conscientiæ illos, qui bona fide utilius vel æque utiliter anticipaverunt solutionem totius, vel partis census, ac si in ipsa constitutione solverent.

CASUS III.

SERGIO, 55. annos nato 6000. librarum sunt, in quibus sita est omnis ejus fortuna: at si ex iis juxta edictum censum constituat, 300. tantum librarum pensionem annuam accipiet, quæ ad vitæ necessaria sufficere nequit; Nebridio itaque proponit, qui ejus est præsumptus hæres, ut vitalitium censum sibi faciat, soluto unius pro duodecim pretio: Nebridius acceptat propositum: & contrahit: ita ut pro 300. lib. quingentas recipiat Sergius. Nunquid potest tuta conscientia censum hunc recipere; & census ille contrarius est justitiæ aut legi?

RESPONS.

(a) De Sainte Beuve. Tom. III. cas. 18.

Respondemus post doctum Theologum (a) contractum illum esse licitum, atque Sergium adeo absque animi scrupulo viaticum posse exigere censum, quem constituit pretio unius pro duodecim. Certum quidem est, quod e 6000. libris censum accipit majorem, quam ex constitutione vulgo esset licitum: hic vero Sergius fundum transfert, ejusque fructus percipit, tanquam censum vitalitium, qui ipso decedente e vivis extinguetur. Quare ex hoc non quidquam in legem aut justitiam perpetrabit.

Advertendum tamen, quod, ut legitimus sit ille contractus, necesse est, Nebridium esse habilem ad illum acceptandum, hoc est, a Principe non fuisse prohibitam privatis hujusmodi contractuum acceptationem sub pœna invaliditatis.

CASUS IV.

YVO, in bonis suis censum 200. libr. collocavit in favorem Gabrielis pro summa 4000. libr. quam Gabriel pro Yvone mutuam accepit ab alio: ex contractu Yvonis solutionem 200. libr. anticipare tenetur Gabriel quolibet anno. Nunquid vitiosa est hæc clausula?

RESPONS.

Clausula hæc pro certo vitiosa est, & a S. Pio V. in Bulla sua 19. Januar. an. 1569. prohibita, in qua sic loquitur (b): *Solutiones, quas vulgo anticipatas appellant, fieri, aut in pactum deduci prohibemus.* Ita sentit Author Colloq. Petrocoræ (c).

(b) S. Pius V. in Bulla Cum onus. §. 3. Bullar. Magn. Tom. II. p. 275.
(c) Colloq. Petrocor. Tom. V. colloq. 6. q. 3.

CASUS V.

ANTONIUS Florenti 1000. libr. summam dat mutuam sub istis conditionibus: 1. Ut in bonis suis annuum 50. libr. censum sibi collocet Florens. 2. Ut censum hunc sortis præcipuæ restitutione non possit redimere. Nunquid illicitus est hic contractus?

RESPONS.

Illicitus est profecto hic contractus, quia census, qui est contractus, quo privatus quidam alteri privato quandam dat pecuniæ summam, cum onere accipienti imposito, ut in bonis suis constituat summam, quam danti quolibet anno solvere tenetur, duas necessario debet habere conditiones. Prima est: ut census a venditore, quandocumque volet, redimi possit, acceptum ab emptore reddendo pretium, ut declarat Martinus V. in sua constitutione ad tres Germaniæ Episcopos, & quæ in corpore Juris Canonici reperitur, cujus hæc sunt verba (d): *Semper in ipsis contractibus, expresse ipsis venditoribus data fuit facultas atque gratia, quod ipsum annuum censum in toto vel in parte pro eadem summa denariorum, quam ab ipsis emptoribus receperunt, quandocumque vellent, libere absque alicujus requisitione, contradictione, vel assensu possent extinguere & redimere, aut se ab ipsius census solutione ex tunc penitus liberare.* Secunda est, ne venditor unquam ab emptore possit compelli ad restitutionem summæ pro censu persolutæ, ut declarat idem Papa addens: *Sed ad hoc hujusmodi census venditores inviti nequaquam per emptores arctari, vel adstringi valerent, etiam ipsis possessionibus & bonis obligatis penitus interemptis, seu destructis*; tum sic concludit hic Papa: *Nos igitur ..... comperimus contractus hujusmodi juridicos, & juxta determinationem doctorum licitos fore.* Quod pariter declarat Callistus III. in constitutione sua 6. Maii an. 1455. ad Episcopos Magdeburgensem, Norimburgensem, &c. (e) ex quo liquido apparet, quodnam sit discrimen inter censum & mutuum: cum in contractu censuali reipsa abalienetur summa ab emptore data, per veram emptionem partis bonorum venditoris, ut declarat in laudata superius Martini V. Constitutione; at vero mutuans mutuam summam non ita alienat, ut illius recuperandæ, ac præstituto tempore repetendæ jus sibi non retineat.

(d) Martin. V. in c. Regimini. 1. de empt. & vendit. L. 3. extravag. Com. tit. 5.
(e) Callistus III. in c. Regimini. ibid. Item S. Pius V. in Bulla Cum onus. §. 10.

Atqui secunda hæc conditio deest in præsenti casu, cum nequeat Florens venditum Antonio censum annuum non possit redimere, acceptas ab eo 1000. libras ipsi reddendo (f).

(f) Colloq. Lucon. To. II. Colloq. 18. q. 1. Colloq. Petrocoren. Tom. V. colloq. 6. q. 3.

CASUS VI.

BLANDINUS, qui domum cœperat ædificare, ad eam perficiendam a Landerico 8000. libr. mutua accepit, ac pro eis 400. libr. censum annuum & perpetuum ex contractu promisit, e reditibus domus ad hanc summam deducendum; nulla ei neque speciatim, neque generatim cæterorum bonorum suorum facta hypotheca. Triennio post ab hostilibus copiis, quæ Provinciam vastarunt, domus incensa est. Nunquid ex aliis suis bonis census Landerico debiti solutionem, quam postulat, tenetur continuare Blandinus?

RESPONS.

Constat ex constitutionibus Martini V. & Callisti III. in superiori decisione laudatis, Blandinum sub reatu peccati non teneri ad solutionem annui census 400. libr. erga Landericum continuandam in casu proposito; si in ea habitet regione, ubi vigeant illæ constitutiones: una namque ex conditionibus requisita ex his bullis est, ut, si fortuito pereat annuæ pensionis fundus, & ipse quoque census desinat: *Sed iidem ementes*, inquit Callistus III. *etiamsi bona, domus, terræ, agri, possessiones, & hæreditates hujusmodi processu temporis ad omnimodæ destructionis, sive desolationis reducerentur opprobrium, pecuniam ipsam, etiam agendo, repetere non valerent.* Idem declarat Bulla S. Pii V. his verbis (g): *Census omnes in futurum creandos, non solum re in totum, vel pro parte, perempta, aut infructuosa in totum, vel pro parte effecta, volumus ad ratam perire.* Ita casum hunc solvit Navarra, qui sententiam suam sic probat (h): *Cum res empta post traditionem emptori pereat & non venditori* (i).

(g) S. Pius V. in Bulla Cum onus. supra cit. §. 10.
(h) Navarr. Comment. de usuris. n. 76. & 77.
(i) Toto tit. ff. & cod. de periculo, & commodo rei venditæ.

Interest tamen advertere, quod diximus; *Si in ea habitet regione, ubi vigeant illæ constitutiones*; nam ambæ superius laudatæ bullæ in Gallia nunquam fuere receptæ; nec ibi consequenter vigent: quocirca si contractus censualis in favorem Landerici a Blandino factus, non specialem tantum in domum ædificatam, sed in generalem in omnia Landerici ferat hypothecam, quamvis generaliter, nec speciatim designatis cæteris ejus bonis expressam; certum est, Landericum suam habere hypothecam in reliqua Blandini immobilia, non obstante incendio, aut demolitione domus.

Atqui mos ille de præsenti viget in Gallia, & præsertim intra fines Jurisdictionis Senatus Parisiensis, ut speciali hypothecæ, generalis clausulam addant Notarii his ferme verbis: *Qui* debitor, *ad effectum præsentium omnia sua bona præsentia & futura, nomina, rationes, & actiones generatim oppigneravit & oppignerat; ac præsertim domum sitam &c., quin specialis hypotheca generali deroget & vicissim.* Et quidem justa de causa usum hunc in Galliam invexere Notarii in favorem & pro securitate creditorum, quibus hypotheca solum generalis, aut specialis a generali sejuncta posset esse noxia; cum certum sit, 1. quod debitor, qui bona sua generatim tantum creditori suo oppigneravit, eo non obstante, posse illa valide abalienare; licet non teneatur ad declarandam talem hypothecam, aut nova contrahere debita, ea etiam omnino omissa: quod

idem

idem secunda vice non potest, si specialiter talem domum aut prædium oppigneraverit; saltem sine fraude; nisi posteriori Creditori priorem declaret hypothecam, quam ipsi committit.

2. Si aliunde Creditor specialem tantum habeat hypothecam, & clausulam hanc non addiderint Notarii: *Quin generalis hypotheca speciali deroget, aut vicissim*: tum jure suo in universa debitoris bona ex generali hypotheca acquisito uti non potest, nisi post juridicam specialis suæ hypothecæ discussionem: unde fit, ut specialis illa hypotheca ei fiat magis noxia; cum in multorum Creditorum concursu, ad petitionem crediti sui non potest admitti, nisi secundum ordinem specialis suæ hypothecæ, habita ratione datæ, seu diei contractui suo adscriptæ, & interea teneatur ad discussionem fundi sibi specialiter oppignerati, ex quo inferre est, quam utilis sit Creditori ea, quam diximus Clausula.

Addimus insuper: Licet enim a Notariis non fuisset adjuncta clausula hypothecæ specialis: generalis tamen & tacita in universa debitoris sui bona hypotheca Creditori competeret. Nam regula est in Parlamento communiter admissa, omnem videlicet contractum coram Notariis habitum tacitam secum inferre hypothecam intra fines Jurisdictionis sigilli sui; licet Creditori specialis duntaxat competeret hypotheca, & affectata in rem, cujus causa mutuum fuisset contractum: Si regium sit sigillum, qualia sunt Parlamenti, suburbanæ Jurisdictionis Parisiensis & Consulum; tum obtinet generalis hypotheca in omnibus debitoris facultatibus, & si Dominiale sit sigillum, hypotheca locum habet in omnia bona intra Dominii fines contenta. Hæc est Galliæ Jurisprudentia, qua dijudicari debet proposita difficultas de Blandino & Landerico, si in Gallia contraxere. Vide *Hypotheca*. Casus I.

CASUS VII.

HERENNIUS, qui nullum habet fundum, natura sua fructiferum, sed præsentem duntaxat pecuniam & merces, Natali 500. l. Censuum annuum & personalem pro summa 10000. lib., quam accepit. Nunquid legitimus est census ille, qui non aliqua re immobili, sed mobilibus tantum Herennii bonis, ejusque persona fundatur?

Ratio dubitandi est, quia verbis expressis census hujusmodi personales damnat S. Pius V. (*a*): Huic tamen contrarius est universalis Galliæ usus.

(*a*) S. Pius V. in Bulla Cum onus. supra cit. §. 1.

RESPONS.

Manifeste census hujusmodi damnasse videtur S. Pius V. his verbis: *Statuimus*, inquit, *Censum, seu annuum reditum creari, constituive nullo modo posse, nisi in re immobili, aut quæ pro immobili habeatur de sui natura fructifera*: Quocirca, si Bulla in Gallia fuisset recepta & promulgata, soluta jam maneret quæstio: at cum ibi non fuerit recepta, vim quoque Legis ibi non obtinet. Ac nequidem solus est hic S. Pontifex, qui illicitos reputarit census, qui in re natura sua fructifera non fuere constituti: Cardinalis Hostiensis, Innocentius IV. S. Antoninus & Navarra idem sensere: Martinus V. & Callistus III. Bullis suis superius laudatis census eos tantum approbant, qui in agro aut fundo frugifero constituuntur: quod pariter in Burdigalensi Concilio statutum est: unde multi personalem censum penitus esse usurarium.

Usum tamen contrarium, ut pote in Galliæ regno universim acceptum, tanquam illegitimum damnare non possumus, & quem etiam tuentur multi præcipuæ notæ Doctores, qui propugnant, quod, ut homo ex legibus, alteri suum potest locare laborem & industriam (*b*): in tali fundo etiam annuam constituere potest pensionem, & quod, ut potest in seipso, quamvis omni re immobili & fructifera destituto, constituere pensionem; alteri pariter censum hunc seu pensionem pro pecuniæ summa vendere potest: Denique, ut alicui personæ imponi potest tributum ab ea Principi solvendum, sic in se censum accipere potest cuidam privato solvendum: *Principes Seculares*, inquit Sylvius (*c*) *justa de causa possunt imponere tributum personale quotannis solvendum a suis subditis. Quare non possent etiam ipsi subditi se alii aliis obligare ad similem annuam pensionem? Talis autem obligatio est pecunia æstimabilis. Ergo & vendibilis.*

(*b*) Leg. Qui operas 38. ff. Locati &c. lib. 19. t. 2.

(*c*) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 78. a. 4. quæsito 2. concl. 1.

Ad Bullas autem Martini V. & Callisti III. dicendum cum Toleto (*d*): *Istæ conditiones illic exponuntur*, inquit, *sed scio, non esse tanquam necessarias a Pontificibus probatas, sed apud illos, qui Sedem Apostolicam consulebant; quia tales tunc fiebant contractus; & sic narratos Sedes Apostolica approbavit; non tamen voluit damnare contractus in quibus aliter fiebat.* Rem eandem observat Sylvius his verbis: *Quamvis prænominati Martinus & Callistus quibusdam fortasse videri possint improbasse census personales, certum est tamen, quod eos non improbaverunt. Approbaverunt enim reales cum certis conditionibus creatos, sed contra personales nihil dixerunt .... Idque propterea, quia non rogabantur de quibuslibet censibus, sed consulebantur de censibus illis expressis, an essent liciti, & an eorum venditores obligarentur eos solvere.*

(*d*) Fr. Tolet. Instruct. Sacerd. l. 5. c. 46.

Quod spectat ad Burdigalense Concilium, certum est, in eo a Provincia non fuisse admissum: cum censuum personalium usus non minus, quam antea invaluit (*e*).

(*e*) Colloq. Potrec. t. 5. Colloq. 6. q. 3. De Sainte Beuve tom. 1. Cas. 203.

CASUS VIII.

POTENTIANUS a Philippo 10000. lib. sub censu annuo ea conditione accepit, ut Potentianus restitutionem prædictæ sortis ante bimestre spatium denuntiaturus sit sibi. Nunquid injustum est pactum illud?

RESPONS.

Priusquam difficultati propositæ fiat satis, advertendum: quod usus hujusmodi clausulam censuali contractui apponendi, a pauco tempore fuerit inductus; & quod nulla Regis declaratione, nullo supremæ Curiæ Arresto fuerit confirmatus; quocirca est tantum toleratus, ut observat ultimi sæculi Theologus (*f*).

(*f*) De Sainte Beuve, tom. 1. Ca. 203.

Quo supposito, existimamus, regulariter loquendo, ad æquitatem naturalem pertinere, ut debitum, quandocumque volet, persolvere queat debitor; cui rei adversatur clausula, contractui apposita, qua Creditori suo debiti census sortem præcipuam solvendam ante bimestre aut trimestre spatium denuntiare tenetur.

Attamen non putamus conditionem hanc adeo esse injustam, ut ex ea fiat contractus vitiosus; ob duplicem rationem. 1. Quia, licet Principis Lege, aut Arrestorum Jurisprudentia non fuerit confirmata hæc conditio, iisdem tamen nec fuit improbata. 2. Quia, ut declarat idem Theologus, Bulla Sancti Pii V. clausulam hanc his verbis approbat (*g*): *Cum vero traditione pretii reditus extinguendus erit, volumus per bimestre ante id denunciari, cui pretium dandum erit*; & quamvis Bulla hæc in Gallia vim legis non obtineat; non minus tamen quod ex ea præcipitur, æquitati naturali est consonum: Nam, si ex æquitate possit debitor ab ære alieno se eximere, eadem quoque exigit, ut id possit absque alterius incommodo. Atqui sine ista clausula census redimendi facultas Creditori sæpe posset esse noxia. Ut si debitor, v. g. solutionem sortis præcipuæ pararet, pridie, quam de nummis fit decessio, eorumve interdicitur usus. Quod tam crebro per decem & amplius annos evenit in Gallia. Denique sine hac clausula pecuniæ suæ alibi aut collocandæ, aut in alium usum convertendæ occasionem facile amitteret Creditor: Unde clausulam hanc tanquam legitimam admittunt Docti Jurisperiti, inter quos *Ferrerius (*h*).

(*g*) S. Pius V. in Bulla. Cum onus 70. §. 11. 19. Januar. 1569.

Existimamus itaque, absque injustitia clausulam hanc contractui censuali Potentiani cum Philippo posse apponi.

(*h*) D. Ferrerius de scientia Notariorum, a. 22.

* Ex rationibus supra allatis nemo non videt satius fore, ut expressa declaratione ubique prohiberetur Census redemptio, nisi *per bimestre ante id denunciatum fuerit, cui pretium dandum erit* redemptionis, præsertim si intempestive Census redimatur.

CASUS

CASUS IX.

CUM Perigenes, omnia mobilia sua Josepho, cognato suo legasset, in inventario bonorum ipsius duo reperti sunt contractus censuales, quorum quilibet census est 300. lib. Eos ad se pertinere contendit Josephus, uti mobilia bona: Perigenis econtra hæredes eos ad se pertinere volunt, uti immobilia, qua de re inter se litigant: Pro quo stat jus?

RESPONS.

Hujusce quæstionis enodatio in eo præcise consistit, ut sciatur, sub qua consuetudine sic mobilia sua legavit Perigenes. Jus enim consuetudinarium in hoc casu tam in foro externo, quam interno pro Lege habetur; ita est, cum de mobilibus immobilibusve nihil statuerit Princeps quoad contractus censuales, locorum standum est consuetudini.

Ea autem in re non consentiunt inter se locorum consuetudines. Verum quidem est, quod Parisiensis consuetudo (a) declarat, hujusmodi contractus inter immobilia esse censendos: *Census pretio constituti, inter immobilia sunt reputandi, donec fuerint persoluti*; & ubi contraria non est, Parisiensi quamlibet aliam obsequi, ut judicatum est in Aurelianensi consuetudine ex Arresto Parisiensis Senatus 13. Feb. anno 1577. referente D. Champrond, & quod laudat Ferrerius (b); depromptum a Brodelio, qui simile huic laudat ejusdem Senatus.

(a) Conf. Paris. a. 94.

(b) D. Ferrerius in consuet. Paris. a. 94. Glossa prima n. 5.

Sed sunt tamen consuetudines quædam peculiares, ut Trecensis (c), quæ inter mobilia bona contractus omnes censuales recensent. Unde sequitur, quod, si Josephus & Perigenis hæredes consuetudini Parisiensi aut alicujus Provinciæ, quæ contrarium non statuerit, subjaceant; pro hæredibus Perigenis stat jus; & si Rhemensi, Trecensi aut Vitriacensi consuetudine (d) sint subditi, ut cætera mobilia, sic prædictos censuales contractus debet obtinere Josephus.

(c) Consuet. Trecensis a. 66.

(d) Consuet. Rhemens. art. 18.

Tria autem juvat hic observare.

Primum: Quod Contractus censuales inter immobilia recenseri debere declaratum est in Provinciis juris scripti, quæ jurisdictioni Senatus Parisiensis subjacent, uti judicatum est ex Arresto ejusdem Senatus 4. Feb. 1572. quod refert Brondelius, & longo post tempore, ex alio Lugdunensis Curiæ 16. Julii an. 1668. quod laudat Dufrene (e) in suo fori Diario, quo confirmatur sententia, a Senescallo hujus Urbis lata, non obstante instrumento publico a Causidicis & Procuratoribus Lugduni subscripto, quo declaratur, publice esse notum, census inter mobilia intra fines Provinciæ recenseri.

(e) Du Frene, Diarium fori tom. 2.

Secundum: quod Census, quamvis sub privata subscriptione constitutus, non minus inter immobilia censetur, quam Census coram Notariis factus; licet sit absque hypotheca. Ita sentiunt Brodelius (f) & Auzanetus, quos sequitur Ferrerius (g). Ratio est, quia per talem Censum abalienatur sors præcipua, quod sufficit, ut inter immobilia habeatur.

(f) Brodelius n. 4.

(g) D. Ferrerius cit. n. 7.

Tertium: quod idem dici debeat de simplici subscripto, seu schedula, quo debitor censum constituere seipsum obligat erga Creditorem ob summam jam traditam, & cujus usuram a die schedulæ adscripta solvere promittit. Ita etiam Auzanetus ex Arresto supremæ Curiæ Senatus Parisiensis conformiter lato 27. Maii anno 1638. juxta conclusiones D. Jalon, Generalis Causidici. At si Debitor usuram solvere non promitteret, inter mobilia censeretur illa schedula, ut judicavit idem Senatus ex Arresto 24. Martii 1662. relato in secundo tomo Diarii fori.

Denique ex diversitate consuetudinum multæ aliæ emergunt quæstiones, quarum longius esset examen, & quæ ad præsentem non pertinent difficultatem. Quare de iis Ferrerium consulat Lector in suo Commentario in titulum 94. Parisiensis consuetudinis (h), in quo fuse & dilucide rem istam explicat eruditus ille Commentator. †

(h) D. Ferrerius tom. 2. pag. 512.

† Nota Pontazium Gallum, in Gallia, & præcipue pro Gallis scribentem de Censibus juxta Jurisprudentiam Galliæ fuisse locutum, non autem juxta duas sup. cit. Martini V. & Callisti III. Constitutiones juxta quas plures ad Censum quam juxta Galliæ Jurisprudentiam conditiones requiruntur. Nam Martinus V. & Callistus III. ad Censum requirunt 1. ut determinetur domus, aut fundus, aut aliqua res immobilis in qua constituatur Census 2. Ut res illa sola, quæ designata fuerit, obligata maneat. 3. Ut detur justum pretium pro Censu. Pretium autem justum reputatur quod Principis authoritate taxatur. 4. Ut statim pretium solvatur, cum Census emitur. 5 Ut qui vendit Censum, eum redimere possit. 6. Ut tamen non obligetur eum certo tempore redimere. 7. Ut si res obligata pereat, pereat quoque Census. 8. Ut pensiones non superent æstimationem rei in qua Census constituitur; quæ conditiones non omnes requiruntur in Gallia, in qua duæ supra appellatæ Constitutiones nunquam fuerunt receptæ. Hinc cum variæ variis in regionibus consuetudines legesque vigeant, non resolvendi essent plures ad Censum pertinentes casus, sicut resolvuntur a Pontazio; non sic, inquam, omnino decidendum foret in locis, in quibus aut recepta fuisset utraque Martini V. & Callisti III. Constitutio, aut a Principibus Sæcularibus plures paucioresve quam in Gallia conditiones ad Censum requirerentur.

CENTURIO.

QUOD hic de Centurione dicimus, de cæteris pariter intelligendum est ductoribus, qui militibus imperandi jure potiuntur: omnes enim perinde tenentur, Principi secundum justitiam famulari, belli leges servare, abjecta omni concussione, vexatione, fraude, minis injustis, aut inhumanitate; neque permittere debent, ut quid simile in Principis ditione aut subditis a militibus suis fiat: alioqui proprio privatoque nomine ipsi a suis illata damna præstare debent.

Hæc est prima ac præcipua regula, quam sequi tenetur vir bellicosus, ac præcipue Centurio, & quilibet alius militum ductor.

Secunda hæc est: quod talis ductor sit Dominus eorum omnium, quæ in bello justo hostibus abripit, ubicumque reperiantur; excepto casu tutelæ, quæ ipsis fuisset concessa; & tributi ipsis impositi, quod contulissent, aut saltem solvere utique vellent.

Tertia: quod Ecclesias, aliaque loca sancta debeat venerari, nec unquam vasa sacra, aliaque Divino cultui dicata auferre.

CASUS PRIMUS.

ALCIBIADES, centum peditum Centurio, quatuor aut quique habet famulos, quos recensionis diebus suppostitios habet pedites: id ipsum sciente generali, qui pedites recenset, Inspectore, ac dissimulante: Quæritur, utrum stipendium eorum e Regia pecunia proveniens sibi possit arrogare; an vero sub peccati reatu ad illius restitutionem teneatur?

RESPONS.

Miles quilibet, dato sibi a principe stipendio debet esse contentus, ut manifesto constat ex responsione S. Joannis Baptistæ, ad milites, qui eum interrogabant de via salutis suæ. *Neminem concutiatis*, inquit, *neque calumniam faciatis, & contenti estote stipendii vestris* (a): quod etiam docet Sanctus Ambrosius, a Gratiano relatus, ex eodem textu (b). Unde sequitur, quod, cum salaria sua & stipendia solita habeat Centurio a Principe absque furti reatu militum suppostitiorum stipendia sibi arrogare nequit, quos militari habitu indutos, tum, cum recensentur ejus copiæ ostendit.

(a) Luc. III. 14.

(b) S. Amb. in Luc. III. in can. In singulis 19. dist. 86.

Hinc colligi necesse est, teneri Alcibiadem ad restituendum Regi ea omnia, quæ hac ratione sibi comparavit; nisi certo sciat Rex eum Centurionem hujusmodi subdititios habere milites: quod Rex tolerat; ut fieri potest tempore pacis, quo Rex tot non eget militibus, uti dum fervet bellum. Verum hac præsumptione non facile sibi blandiatur Centurio: nam ex silentio, aut etiam formali Inspectoris generalis consensu tuta non fit Centurionis conscientia: cum is tantum Principis mandata debeat exequi, & impedire ne in copiarum recensione decipiatur: E contra ipsius connivventia est capitalis; ut pote Regiæ voluntati rebusque contraria. (c).

(c) De Saint. Beuve tom. I. cas. 93.

CASUS II.

LYSIMACHUS, Centurio Turmæ centum Dymacharum, qui vulgo Dracones dici solent, Gratianopolim incedens, quo totus convenire jussus est exercitus, in itinere a septem octove pagis varias pecuniæ summas accepit, ut vexationes a copiis fieri solitas evitarent. Nunquid pecuniam hanc absque injustitia recipere potuit?

RESPONS.

Datas ab illis pagis summas pecuniæ sine injustitia manifesta recipere non potuit ille Centurio. Turmæ namque ductor ex officio tenetur in conscientia omnem impedire vexationem, & contentus esse debet contubernio, utensilibus, aliisque rebus, quas exigere Princeps permittit, quæ ipsi eo conceduntur, ut neque per se, neque per milites ullam admittat vexationem aut injustitiam; ut ait Sanctus Ambrosius in Canone superius relato (d): *In singulis quoque generibus hominum*, inquit, *conveniens tribuit Sanctus Joannes Baptista responsum unum omnibus ita ..... militibus: ne calumniam faciant, ne prædam requirant, docens idcirco stipendia constituta militia, ne dum sumptus quæritur, prædo grassetur*: Unde sequitur Lysimachum teneri ad restitutionem eorum omnium, quæ ab his pagis hoc modo, aut in eum finem exegit. (e)

(d) S. Amb. in cit. can. In singulis. 19. dist. 86.

(e) De Saint. Beuve to. I. cas. 93.

CASUS III.

ANNIBAL, Centurio centum militum, qui bellica jaculantur granata; accepto metas eundi mandato, suos præmisit milites, quos quinque aut sex diebus post secutus est. Cum metas eodem die cum copiis advenisset, novit, eas in itinere furta & concussiones fecisse, de quibus multorum pagorum incolæ conquesti, jus ab eo petierunt; quare ipsis promisit, se reos puniturum, & eorum quæ etiam retinerent, restitutionem procuraturum? Nunquid ex eo munus suum perfecit, an vero sub peccati reatu tenetur illatum ab iis damnum propria reparare pecunia?

RESPONS.

Cum ad reparationem damni illati sit inutilis pœna, qua militibus suis minatur ille Centurio; nec sufficiat pariter in eam rem promissum de procuranda restitutione eorum omnium, quæ ex furtis adhuc in manibus haberent milites; absque culpa nondum est coram Deo ille Centurio, sed tenetur vel per reos, vel per seipsum, si isti non possint, ad restitutionem totius damni his pagis illati. Ratio est, quia Centurio per seipsum milites, qui suo subjacent imperio, ducere tenetur, sub pœna non solum bellicis contradicendi constitutionibus, sed etiam per ipsum præstandi excessus, furta & alia, quæ admittunt; ut fert Edictum Ludovici XIII. ann. 1633. & Edictum Ludovici XIV. an. 1655. compendii latum, aliaque plurima. Huic decisioni aperte favet Sanctus Bernardinus Senensis his verbis (f): *Si quis Dux multos stipendiarios habet*, inquit, *ad restitutionem tenetur de omni damno, quod inferunt injuste subditi sui, si obviare potest, & non fecit*. Atqui militum suorum vexationes impedire poterat Annibal, si eos per se ipsum ducere voluisset; uti ex Edictis erat ipsi imperatum. Igitur, ea re omissa, ipse tenetur ad debitam petentibus reparationem.

(f) S. Bern. Serm. 34. in dom. IV. quadrag. c. 4.

CASUS IV.

MAXIMILIANUS, Centurio peditum, catervam suam triginta novis militibus supplere jussus, & in eam rem necessaria egens pecunia, ab Alexandro Provinciæ præfecto Sancti Claudi oppidulum pro statione sua, seu Hybernaculis obtinet: quo facto cum hujus oppidi Consule aliisque officialibus convenit, se ibi non mansurum cum caterva; modo sibi præsentem 800. lib. summam numerent, qua tradita apocham manu sua subscriptam accipiunt; eamque pecuniam ad conquirendos milites suos adhibet. Nonne Centurio ille ad restitutionem teneatur summæ illius; & si teneatur, cui facienda est restitutio?

RESPONS.

Si ad summæ ab incolis oppidi Sancti Claudii acceptæ restitutionem obligaretur ille Centurio; restitutio illa Regi esset facienda: quia numeratas ab urbibus, oppidis, atque pagis in his occasionibus pecunias in Gallia Rex jubet deduci de suis annuis tributis, aut cum annona militari solvi. At propugnari potest, eum ad talem restitutionem non obligari. 1. Si pactum illius non fuerit injustum & ad plebis vexationem, summam majorem, quam par est, habita ratione facultatum oppidanorum, exigendo. 2. Si Provinciæ Præfectus Centurionibus stationem assignandi generatim, aut Maximiliano speciatim cum licentia eam incolis loci vendendi, a Rege potestatem obtineat. 3. Si alia ipsi non fuerit assignata statio, atque facultatem obtinuerit componendi cum incolis loci; alioqui reus fieret contra Edictum Blesense, (g) quo expresse statuitur: *Quod Duces omnes & Turmarum membra, seu sint pedites aut equites; qui ceperint, exegerint, vi arripuerint pecuniam ad non sumenda Contubernia in domibus & pagis, morte punientur, absque spe gratiæ aut condonationis: & si forte ob impunitatem aut aliter, a nobis concederentur litteræ hujusce rei permissivæ, prohibemus strictissime magno sigillorum nostrorum carissimo & fideli custodi, ne eas sigillo muniat, ac Judicibus nostris, ne earum rationem habeant* (h).

(g) Ed. Bles. art. 305.

(h) De Saint. Beuve. Tom. III. cas. 93.

CASUS V.

ASTOLPHUS, Centurio Turmæ centum equitum, acceptis mandatis a Ministro Regis ad sumenda Meldis contubernia, mutuo consensu cum urbis Officiariis egit, qui ad relegandos illos equites in suburbia ac tabernas propriis impensis victuros, summam 250. lib. incolarum nomine dare maluerunt. Accepta re oblata, schedulas ad collocandos in tabernis milites suos Astolphus accepit; cum autem a quibusdam urbis incolis fuisset animadversum octoginta tantum non vero centum esse equites; ab illo Centurione postularunt urbis Officiarii, ut pro defectu equitum, taxatam quoque summam minueret; quod non sine magno strepitu minisque negavit; quocirca pactam summam metu perculsi solverunt: verum cum de dissidio factæ essent quædam formulæ juridicæ, quæ multum temporis insumpsere coarctus est Centurio

in eadem iterum urbe pernoctare absque Regis mandato ac propriis impensis: qua de re quæritur. 1. Utrum sub peccato teneatur Astolphus, ad restitutionem summæ excedentis numerum suorum equitum? 2. Utrum quoque ad eandem teneantur inferiores Turmæ ductores, qui & pacti & acceptæ pecuniæ fuere participes? 3. Posito quod ad restitutionem obligentur, an teneantur in solidum? 4. Utrum tres quatuorve nobiles viri Centurionis amici, quos pro inferioribus ductoribus haberi volebat; quod intra paucos dies, absentibus veris ductoribus. Turmam recensere deberet Provinciæ Præfectus, utrum, inquam, viri illi nobiles, qui & pacti cum urbe initi & pecuniæ partem suam habuere, at qui nullam a Rege laboris sui, atque curarum mercedem accipiebant, in solidum pariter ad restitutionem teneantur; ratione illius, quod nimium acceperunt?

RESPONS.

Constat 1. Astolphum teneri erga urbis incolas ad restitutionem eorum, quæ accepit ab iis ultra præsentem militum suorum numerum: quia sic intendit Rex, ut solum pro ductoribus & militibus præsentibus, non vero absentibus, solvant urbes, oppida, pagi: quocirca injuste egit ille Centurio, Meldenses incolas cogens ad solvendum pro suppositititiis militibus. Ac dicere supervacaneum est, Astolphum inferioresque ductores ad pernoctandum iterum propriis impensis, fuisse compulsos ob denegatam sibi summæ solutionem, aliasque in eam rem juridicas Formulas: nam malæ fidei suæ doloque sumptus illos debent imputare juxta istam Bonifacii VIII. (a) Regulam: *Damnum, quod quis sua culpa sentit, sibi debet, non aliis imputare.*

(a) Reg. 86. de reg. juris in 6.

Si quis denuo objiciat, tandem incolas consensisse de solutione 205. librarum, idque libenti animo, ut præsumi potest, cum quisque plus de suo quidquam malit conferre, quam domos, supellectilia, familiamque ipsam militum periculo exponere: dicendum econtra, quod, cum in urbe versantur milites armati, incolisque vim minantur; justa de causa præsumi queat, incolas petita tributa non solvere, nisi vi & metu, ne repulsa sua magnum quodpiam malum in se accersant. Astolphus itaque injustitiæ factus est reus vi ac minis ultra sibi debitum exigendo, & consequenter ad restitutionem hujusce superflui tenetur.

2. Ductores inferiores pariter ad restitutionem, non quidem in solidum, tenentur; nisi forte cum Centurione ad injustitiam contulerint, sed pro rata lucri excedentis, quod juste erat debitum.

3. Idem dicendum de viris nobilibus, Centurionis amicis, qui, licet non ductores titulo, tales attamen habebantur; cum & pacti fraudulenti & lucri, non minus quam alii participes fuerint. Ita doctus Theologus, cujus decisiones, dum erat in vivis, post mortem fuere collectæ. (b)

(b) De Saint. Beuve Tom. V. cas. 207.

CASUS VI.

SYGISMUNDUS, equitum Turmæ Centurio, in hostiles agros ad prædam immissus, vasa argentea, aliaque supellectilia in templo recondita ad majorem securitatem, valoris 2000. nummorum abripuit. Nunquid ad aliquam tenetur restitutionem ob asyli sacri violationem, ubi fuerant deposita?

RESPONS.

Certum est, quod in hostes ablata, cum bellum est justum, legitime esse acquisita, nec esse restituenda. *Circa Principes & Milites habentes guerras ad invicem*, inquit Sanctus Raymundus (c), *distingue; quia, aut ille, de quo quæritur habet justam guerram, vel bellum; aut non. In primo casu, scilicet cum habet justum bellum & non exercet illud; nisi contra nocentes, & non habet intentionem corruptam; quidquid capit ab hostibus suum est, nec tenetur restituere.* Suam sententiam probat ille Sanctus authoritate antiqui Canonis, quem refert Gratiani Decretum (d), in quo dicitur, licitum esse bellum jure gentium. Quocirca, qui bellum agunt, jure hostibus dicere possunt, quod olim Sanctus Augustinus Donatistis (e), *Quia vobis ablata nobis Dominus dedit, non ideo concupiscimus aliena: quia illius Imperio, cujus sunt omnia, facta sunt nostra, & juste nostra sunt.*

(c) S. Raym. in Sum. Lib. 2. t. 5. de Raptor. §. 17.

(d) Isid. in c. Jus gentium. 9. dist. 1.

(e) S. Aug. L. 2. contra Lit. Petiliani c. 19 Can. Si de reb. 2. 34. q. 8.

Idem tradit Sanctus Thomas his verbis (f): *Si illi, qui deprædantur hostes, habeant bellum justum: ea, quæ per violentiam in bello acquirunt, eorum efficiuntur: & hoc non habet rationem rapinæ: unde nec ad restitutionem tenentur.* Neque dicendum, Ecclesiam esse sacrum asylum, in quo deposita bona in tuto debent esse & contra vim militis. Non enim propter sanctitatem loci illa bona minus sunt hostium, ac sine crimine & injustitia possunt auferri. Unde colligimus, Sigismundum ad nullam teneri restitutionem erga illos, ad quos pertinent 2000. nummorum, aliaque in templo deposita suppellectilia, quæ abstulit.

(f) S. Th. 2. 2. q. 66. a. 8. ad 1.

Vide BELLUM.

CESSIO BONORUM.

CESSIO bonorum est Beneficium, a Lege debitori concessum, quo derelictis omnibus Creditori suo bonis, a carcere si sit detentus, aut etiam metu incarcerationis eximitur. Hoc eis Beneficium prodest, ne judicati detrahantur in carcerem (g).

Solus debitor personaliter præsens, ac per se ad bonorum cessionem admitti potest, idque coram Judice, qui pro foro sedente *, ut refert Edictum ann. 1490. (h) & 1520.

Cessionis Beneficium debitori non conceditur, nisi jurato, se nihil de suis bonis condidisse aut avertisse. *Jusjurandum tamen per adoranda præbeat eloquia, quod nullam rerum causa occasionem, aut aurum reliquum habeat, unde æris alieni supplementum faciat.* (i).

(g) L. Qui bonis 1. cod. qui bonis cedere possunt. L. 7. tit. 71.

(h) Edictum an. 1490. art. 34. & 1520. art. 70.

(i) Nov. quibus 175. c. 1. authent collat. 9. tit. 18.

Multi tamen eo potiri nequeunt cessionis Beneficio; seu a parte Creditoris, cujus creditum est privilegiatum, seu a parte debitoris, qui eo fit indignus.

1. Ad cessionem nemo admittitur, ubi agitur civile debitum, quod ob crimen in aliquem admisum adjudicatur.

2. Ad eam quoque non admittitur Villicus, conductionis suæ reliquator. Et alii, de quibus in tertio casu.

3. Ex Provinciarum consuetudinibus alii permulti excipiuntur casus, quales sunt, ubi agitur de deposito, de impensis litium æstimatis, venditione hæredi-

* Debitores juxta jus Rom. bonis cedere potuerunt sive per se, sive per alium ad hoc deputatum, sive publice & in foro, sive privatim & extra forum. *Bonis cedi non tantum in jure, sed extra jus potest, & per nuntium, vel per Epistolam id declarari.* Leg. ult. ff. de Cess. bon.

hæreditatis, pensione, alimentis, locatione domus, remediis, sumptibus funebribus, dotali summa viduæ ab hæredibus sui sponsi debita, famulorum mercede, de reliquis ex administratione bonorum Ecclesiæ, Communitatis, Tutelæ, aut Curatelæ provenientibus; idque, quantum fert locorum consuetudo, aut postulat æquitas naturalis, cum in ea quidam silentur casus, imprimis Campsores fraudulenti, ne dum ad cessionis Beneficium admittantur, ut potius quandoque capitali pœna afficiuntur ex Constitutionibus Galliæ (*a*) seu Edictis.

(*a*) Edict. Aurel. a 143 Edict. Bles. art. 205. Ed. an. 1609.

Cessor ergo Creditorem non liberatur a debito, nisi pro rata bonorum ipsi derelictorum; ac superflui manet debitor. *Qui bonis cesserint, nisi solidum Creditor receperit, non sunt liberati*, inquit Lex prima Codicis superius laudata: ita ut Creditor bona a debitore postea acquirenda sibi possit retinere, pro superfluo debito; quin tamen incarcerationem ejus possit requirere pro solutione summarum, quæ cessionem antecedunt, nec etiam debitorem partis de novo bonis spoliare; non necessaria ad vitam relinquendo. *Si quid postea eis pinguius accesserit, hoc iterum usque ad modum debiti posse a Creditoribus legitimo modo avelli* (*b*).

(*b*) Leg. Cum & Filii-Familias. 7. in fin. cod. qui bonis cedere possunt.

Cessor in generali bonorum suorum derelictione, ea etiam censetur repudiasse, quæ ex acquisita successione, licet nondum actu possesa, ad ipsum pervenere; atque in hæc ultima bona, uti in possessa actu jus suum exercere possunt Creditores ipsius.

Denique cessoris Fidejussores ex ipsius cessione facta, a cavendo debito non liberantur: si possessio rerum debitoris, inquit Lex, data sit Creditori, æque dicendum est, Fidejussorem manere obligatum (*c*).

(*c*) Leg. Heres 21. §. 3. n. fin. ff. de Fidejuss. L. 46. tit. 1.

CASUS PRIMUS.

ODOARDUS, minutarum mercium Mercator, & sapientia & moribus Christianis præcipuus, facto per quemlibet annum, mercium ac negotiorum suorum indice malum rerum suarum statum agnovit, quas etiam a duobus tribusve annis in pejus ruere ob temporis invidiam experitur, ita ut mercium suarum valor debitas Creditoribus suis pecunias non adæquet, qui si forte, is obierit, aut in posterum, uti nunc, jaceat commercium, vix crediti sui dimidium reperient. Quocirca, cum scrupulosa sit conscientia, & majus ipsis inferre damnum prorogato commercio suo reformidet; quærit, utrum sub reatu peccati in tali circumstantia teneatur, omnem illis rem suam in præsentia deserere.

Ad hanc cessionem videtur obligari ex bona fide & justitia ipsis debita.

Videtur econtra, quod ad eam in conscientia non obligetur. 1. Quia in melius verti possunt mala, quæ ab aliquot annis perpessus est, tempora. 2. Quia sic de bonis suis decedendo, & famam quoque suam amittet. 3. Denique, quia verisimile est, quod a creditoribus suis, aut a quibusdam saltem de jactura sua iratis, male omnino habebitur, & ad justitiæ rigorem. Hæc sunt ejus precipua hinc & inde pugnantia argumenta. Quid in tali casu facturus est?

RESPONS.

Cum hactenus, ut supponitur, bonis moribus fuerit Odoardus, ac rerum suarum atque commercii jacturam passus fuerit, ob solam temporum injuriam; aut damna, quæ absque culpa sua ipsi contigerunt; non existimamus, quod rigorose loquendo ad cessionem omnium bonorum suorum, erga Creditores in conscientia teneatur; idque ob triplicem rationem.

(*d*) Accurs. in L. Cum solito. fin. C. bonis cedere possunt. L. 7. tit. 71.

(*e*) L. Infamiz. C. 1 Ex quib. causis infam. irrog. L. 2. tit. 11. & L. Debit. 11. ibid.

(*f*) L. Cum solito. Cod. Qui bonis cedere possunt.

Prima est: quia sibi pœnam adeo humilem, ac probrosam infligere non tenetur: dicimus *probrosam*: nam, ut observat inclytus Jurisperitus (*d*); licet bonorum cessio de jure non sit probrosa (*e*), est tamen de facto; ex Lege Codicis, ejusque ab Accursio factam explanationem; & ex alia Lege ad marginem indicata (*f*), quæ idcirco talem cessionem vocat: *Miserabile cessionis bonorum auxilium*. Et reipsa, qui ad eam admittuntur, de suis bonis tantum decedunt libertatis causa, metuque incarcerationis, quo, ea mediante, fiunt immunes: attamen magnum famæ suæ patiuntur dispendium, pristinaque eos fides deficit *: Cum igitur cessio talis sit pœna, culpamque pœna supponat, quam sibi exprobrare nequeunt ipsius Creditores; damnatoriam Judicis sententiam expectare potest Odoardus; ne magis minusve probrosas immerito subeat conditiones pro variis locorum moribus, ubi fit talis cessio. Quare, cum solvendo culpa sua non sit idoneus, neque etiam futurum Creditoribus suis damnum pariter attulerit, nisi rem suam restituat; existimamus, eum tuta conscientia commercium suum posse continuare, curas suas, quantum in se erit, augendo.

Secunda: quia non eadem semper manet temporum injuria; ac subito improvisoque casu in melius mutatur fortuna Mercatoris. Tum Odoardus res suas, si forte eveniret illa mutatio, ad meliorem statum revocasset. Unde, cum ingenuis Christianisque semper moribus fuerit, non sine causa divinæ potest confidere Providentiæ, atque ab ea necessariam sibi opem sperare.

Tertia: quia juste formidare potest, ne se ad vitam necessariis rebus spoliet cessio sua: nam quotidiana constat experientia, inter cessoris Creditores quosdam reperiri, qui damnis sibi necessario illatis irati, cum eo, perquam rigorose agunt, omnesque Christianæ caritatis atque humanitatis regulas abjiciunt, nullo prius facto examine, num debitor sit reus, necne; ac nullo modo curant, utrum ad extremam ex tali cessione paupertatem deveniat; cum aliquam ab his Creditoribus humanitatem requirat naturalis æquitas; ac postulet, ut cessori, cui nulla aliunde patet subsidii via, ad vitam saltem necessaria relinquant.

Advertendum tamen 1. Nostram nos sententiam non propugnare, nisi ex hypothesi, quod nullus Creditorum Odoardi, ad pejorem quam ipse fortunæ statum redigatur; neque ipse viis illicitis, ad mercaturam exercendam pervenerit ut ex casu proposito videtur supponi: quæ duo si forent, diversum prorsus ferendum esset judicium. 2. Commercium suum continuando, ipsum sobriæ vitæ genus esse amplexurum; parce vivendo, in quantum poterit omnemque suam industriam, curasque adhibendo, ut melior sibi fortuna vertat.

* Præcipitur ut Cessio fiat a debitore personaliter & coram Judice, ut pudore aliquo ejusmodi Cessionem comitante, frequentiores impediantur Cessiones. Hinc cum innocens plectendus non videatur, ii viderentur a probrosa, id est coram Judice facienda Cessione eximendi, qui sine sua culpa a pristino lapsi sunt statu, se tamen Lex nunc non distinguit, & omnes omnino sive propter negligentiam & malam rerum suarum administrationem, sive propter inexpectatam adversæ fortunæ vicissitudinem & absque ulla sua culpa lapsi sint ad Cessionem coram Judice, & personaliter faciendam cogit, ne facilior ad crebras Cessiones via pateat.

CASUS II.

FLAVIUS, Aromatum Propola, re tota familiari penitus disturbata, bona sua omnia derelinquere creditoribus suis statuit, qui vel dimidium crediti sui ex iis non percipient. Verum ad extrema foret ipse cum uxore sua duobusque filiis redactus, nisi prospiciens suis necessitatibus, quædam occultaret; quare pecuniam quandam ac nonnullas merces, cum schedulis aliquibus Campsoris ipso visu solvendis secreto retinet, quibus seipsum suamque poterit sustentare familiam. Nonne id ipsum potest tuta conscientia, necessaria tantum sibi recondens?

RESPONS.

(a) L. Placuit 8. C. de judiciis. L. 3. t. 2.

(b) Reg. 90. ff. de diversis reg. juris antiqui.

Solvi potest ista difficultas ex hac juris regula (a): *Placuit in omnibus rebus præcipuam esse justitiæ, æquitatisque, quam stricti juris rationem*. Quod confirmat ista juris antiqui regula (b): *In omnibus quidem maxime tamen in jure, æquitas spectanda*. Atqui ad æquitatem naturalem pertinere videtur, ut Flavius, vel injuria temporum, vel debitorum suorum mala fide, aut aliquo alio casu adejurandam bonam copiam adactus; absque culpa secreto sibi possit retinere aliquid, unde se, uxoremque suam cum liberis sustentet; licet ea ipsi non concederetur gratia in foro exteriori, in quo in debitores pro creditoribus semper præsumitur, ob eam præcipue causam, quod ea facultate abuterentur plerique debitores; si a judicibus concederetur. †

Sed, ne injustitiæ reus fiat Flavius in hoc, necesse est, ut ea clam tantum recondat, quæ ad mendicitatem vitandam, modicumque victum sunt necessaria; usque tandem, si rem in posterum restitueret, debitam Creditoribus suis justitiam, quantum in se erit, accurate reddat. Ita Sylvester, Navarrus, aliique Authores permulti (c), quibus suffragatur Covarruvias (d).

(c) Sylvest. de Prierio. v. Restit. 7. q. 6. Nav. Manu. c. 7. n. 86. Colloq. Condo. Tom. I. Colloq. 17. Sect. 1.
(d) Covarr. Resolut L. 2. c. 1. n. 6.

Adverte tamen hactenus dicta locum non habere in debitis ex aliquo crimine contractis: Nam in civilibus duntaxat locum habet cessio bonorum: Unde, cum pro delicto perpetrato multa pecunia quidam damnatur; non admittitur ad beneficium cessionis bonorum, ut carcere liberetur: Econtra, cum solvendo non est idoneus, in quibusdam locis mulcta pecuniaria in pœnam corpoream, si præsertim grave sit rei delictum, a Judicibus mutatur juxta illam juris Romani regulam: *Qui non habet in ære, luat in corpore*: quæ desumitur ex Lege, quæ sic habet (e): *Placuit ..... Præfecti vel Præsides, ut eis, qui pœnam pecuniariam agentes eludunt, coercitionem extraordinariam inducant*.

(e) L. Quotiens. 1. §. fin. ff. de pœnis. L. 48. tit. 19.

CASUS III.

PHILOPOMENUS, dicta utrinque causa, decretorio judicio 3000. librarum damnatus, in favorem Benedicti, juridicam omnium rerum suarum, metu carceris, obtulit: At vero Benedictus, oblato Judici libello, graviter huic cessioni intercessit. Nunquid absque injustitia suam potest intercessionem persequi?

RESPONS.

Certum quidem est, debitorem, solvendo æri alieno non idoneum, omnibus bonis suis juridice cedere posse, requisitas observando formulas, Beneficium est Legis & æquitati naturali consentaneum. Verum ex Gallicana Jurisprudentia multæ sunt debitorum species, quibus illud excluditur cessionis beneficium; qualia sunt debita ex administratione Xenodochiorum contracta, ut observat Menardus (f); iique omnes, in quos cadit fraudis convictio, ad hanc gratiam non admittuntur; & insuper alii plurimi debitores, qualis sunt 1. Advenæ. 2. Mercatores, qui acervatim emptas merces, aliis particulatim vendunt. 3. Mandatarii. 4. Prædiorum emptores, qui venditori pretium eorum non solverunt. 5. Reliquatores tutelæ, aut uxoriæ dotis. 6. Regiæ pecuniæ debitores. 7. Stellionatarii. 8. Qui ex contractibus debitores fiunt in nundinis Lugduni atque Campaniæ. 9. Heri pro mercede, seu salariis domesticorum. 10. Tandem, qui contradictorio judicio ac definitivo civilibus interesse, aut mulcta fuere damnati, ut observat D. Argou, in opere, cujus est titulus: *Institutio ad jus Gallicum*; in quo Ricardum pro se laudat & Lovetum (g).

(f) Menard. L. 4. c. 17.

(g) Institut. ad jus Gallicum. tom. 2. L. 4. c. 6. pag. 398. Edict. an. 1699.

Non sine causa igitur, Philopomeni cessioni intercedit Benedictus; quippe qui in decima exceptione mox allata reperiatur.

Cæterum juvat observare, quod in commercio juxta Constitutionem an. 1573. (h) Mercatores & Campsores, bonorum suorum cessores, tenentur ad declarandam per se in Tabulario Consularis jurisdictionis Urbium, in quibus est constituta, aut ejus defectu, in primaria Urbis domo cessionem suam, una cum nomine, conditione & domicilio suo; & quod necesse est, ut hæc declaratio in publicam tabulam referatur, quo omnibus sit nota. Si Provinciæ consuetudine, ut in Occitania (i), & aliis quibusdam aliæ præscribantur formulæ, eas cessor ad amussim observare tenetur.

(h) Const. an. 1673. art. 10.

(i) Consuet. Occit. art. 68.

CASUS IV.

BAUDUINUS gemmarum Mercator, silente penitus commercio suo, & ferme rem suam totam vix ad persolvenda cæteris mercatoribus debita sua satis esse perspiciens, ab iis debitæ pecuniæ remissionem quoad partem exegit; quod ut facilius consequeretur, tertiam mercium suarum, suorumque mobilium occultavit, duabus reliquis tertiis partibus manifestatis; quo facto quartæ partis debiti remissionem enixe postulavit, quam ipsi majoris damni metu, concessere. Quæritur, utrum ex hac remissione culpa vacet Bauduinus, nec ad quartæ partis remissæ restitutionem teneatur?

RESPONS.

Ex hac damnatione coram Deo non innoxius est Bauduinus, nec eum a restitutione quartæ partis sibi dolo remissæ vindicat: ratio est, quia, ut remissio a restitutione eum reddat immunem, cui facta est; penitus libera esse debet, hoc est, absque coactione, errore, metu atque fraude.

Hinc creditor, qui debitori suo liberaliter debitum quoad partem, aut quoad totum condonat, de ejus solutione desperans, aut qui partem accipere, quam totum amittere mavult; uno verbo, qui superfluum tantummodo remittit ob fraudem debitoris, qui majori, quam sit reipsa, paupertate oppressum simulat, non censetur, debitorem a restitutione dispensare per talem condonationem. Ita Sanctus Antoninus & Bernardinus Senensis, (k) quorum prior exemplum in hoc casu propositum affert his verbis: *Ubi certum & clarum est debitum*, inquit, *& ratio usurarum vel alterius usurpationis; nisi creditor liberaliter remittat illud quod remittit, etiamsi de mille decem tantum remitteret. Si hoc facit; quia putat se aliter non posse residuum habere, nil valet illa remissio, facta ex publico pacto, quoad animam. Unde cum Mercator, infortunia passus, fallit, & occultans multa ex bonis suis mobilibus, ut non perveniant ad manus Creditorum, quærit compositionem cum eis de minori quantitate, quam debeat: puta promittit respondere singulis Creditoribus ad rationem quindecim solidorum*

(k) S. Bern. Senens. serm. 40. in Sabbatho post IV. dom. quadr. art. 2 c. 3.

pro

† Quomodo possit sine peccato ex bonis aliquid sibi secreto subducere non video, si, ut supra dixit Pontazius, nullus debitor ad beneficium cessionis admittitur nisi prius *jusjurandum ..... per adoranda præbeat eloquia,* quod nullam *rerum causa occasionem, aut aurum reliquum habeat, unde æris alieni supplementum faciat*. Nouvel. quibus; supra cit. Pejeraret enim si ante juramentum aliquid sibi reservasset, aut post juramentum reservaret: pejerare autem omni in casu peccatum est. Nec mihi respondeatur tunc non esse perjurium, tum quia Judices prævium juramentum postulantes, illud non postulant quoad bona debitori, uxori suæ, & liberis ad sustentationem necessaria, tum quia restrictio mentalis perjurium tollit, nam utrumque falsissimum est; prius quidem falsum est ex Pontazio, qui dicit in sua hac responsione nullam omnino reservationem in exteriori foro permitti, & consequenter Judices juramentum exigere quo nihil omnino subductum fuisse affirmetur. Falsissimum est & posterius, nam restrictiones mentales, quæ vera sunt mendacia, authoritas non minus quam ratio damnat: quidquid in contrarium effutiverint, & nunc effutiant quidam.

pro libra; cum tamen posset totum dare, vel cedere bonis, aut compositioni assentiunt Creditores, & ita recipientes liberant eum de residuo; certum est, quia quoad Deum adhuc tenetur de residuo: cum illi non sponte, sed coacte fecerint illam remissionem, volentes potius illa parte carere, quam toto. Quæ verba adeo sunt clara & aperta, ut expositione non indigeant; atque ex iis ad restitutionem quartæ partis a creditoribus ob dolum suum remissæ, manifeste damnetur Bauduinus, & quam in ipsius utilitatem cedere foret injustum ex hac juris regula (*a*) *Fraus & dolus alicui patrocinari non debent.*

(a) Inn. III. in c. officii. 141. de testam & ult. volunt. L. 3. tit. 26.

CASUS V.

LAMPRIDIUS, pannorum Mercator, Creditoribus suis, qui tertiam crediti sui partem tantum accipient, omnibus suis bonis cedere cogitur: quod priusquam ipsis declaret ex iis alicui pannos quatuor, non numerata pecunia ab eo emptos, & quos etiam num retinet, utique reddere peroptaret. Quæritur, utrum, absque aliorum Creditorum injuria, id ipsum in hujus favorem præstare queat?

RESPONS.

Existimamus, Creditorem hunc, a quo pannos quatuor, non numerata pecunia, quique etiam nunc subsistunt, Lampridius emit, cæteris Creditoribus esse anteponendum: quocirca pannos illos reddere potest, & debet Lampridius, antequam de bonis suis decedat. Ratio est, quia, licet venditor jure hypothecario non potiatur in rem sine præsenti pecunia venditam, eamque repetere ab emptore nequeat; in eo tamen casu præfertur venditor juxta Jurisprudentiam multorum Galliæ Parlamentorum, quæ æquitati naturali conformis est (*b*). Quare venditor, qui merces suas agnoscit integras, & quales eas vendidit inter mobilia emptoris, eas repetere potest, cum emptor cessor non eas reddidit, ante declaratam Creditoribus suis cessionem, ut ex decisione sequenti patebit.

(b) Aret. de la Roche Flavien. L. 1. v. Achat. Arret. d'Ovile. L. 4. c. 10.

CASUS VI.

ELISEUS, gemmarum Mercator, septem aut octo Creditoribus, bis ultra, quam sit res sua, debitor est, ex simplici credito, hoc est, absque privilegio aut hypotheca in bona sua. Omnes solutionem suam unanimi consensu jure persequuntur; & facta eis omnium mobilium suorum cessione, ea inter se dividere pro rata crediti sui contendunt: Verum Alphonsus, qui potior est aliis in credito, ex indice mercium Elisei facto agnoscens unionum monile, sex Adamantes, & quatuor Carbunculos Orientales, quæ paulo ante ipsius infortunium absque præsenti pecunia vendiderat, ea repetere contendit, absque aliorum Creditorum participatione. Nunquid justa est in his circumstantiis ejus contentio: & si forte intercedant alii Creditores; nonne ipsis tuta conscientia litem potest inferre ad earum mercium restitutionem; etsi nihil aut certe parum superfit ad aliorum solutionem?

RESPONS.

Alphonsi contentio justa est, & juri conformis, quo statuitur, ut venditor, qui venditæ rei Creditor est, quæ etiam integra inter mobilia emptoris extat, illam sibi vindicare possit absque tributo cum aliis Creditoribus hujusce emptoris: *Si dedi mercem meam vendendam & extat*, inquit Lex (*c*), *videamus, ne iniquum sit in tributum me vocari. Et si quidem in creditum ei abii; tributio locum habebit. Enimvero, si non abii, quia res venditæ non alias desinunt esse meæ; quamvis vendidero, nisi ære soluto, vel fidejussore dato, vel alias satisfacto, dicendum erit, vindicare me posse.*

(c) L. Procuratoris. 5. §. 18. ff de tributoria act. l. 14. tit. 4.

Atqui Alphonsus in eo casu versatur. Nam mercium in casu proposito dictarum, cum sit Creditor; eas invenit inter Elisei debitoris sui bona existentes. Jure igitur eas sibi vindicare potest, absque participatione aliorum Creditorum, quos, si forte intercesserint, absque injuria persequi juridice potest.

Confirmari potest hæc solutio. 1. Ex hac alia Lege (*d*). *Quod vendidi non aliter sit accipientis, quod si aut pretium nobis solutum sit, aut satis eo nomine factum.* Cujus rei hanc alia Lex affert rationem: *Venditor quasi pignus retinere potest eam rem, quam vendidit* (*e*).

(d) L. Quod vendidi 19. ff. de contrah. empt. & L. Ut res 53. ff. eod. tit. l. 18. tit. 1.

(e) L. Julianus. 13. §. 8. ff. de action. emp. & venditi. l. 19. t. 1.

Observandum tamen, 1. quod ex quibusdam consuetudinibus, talis Creditor aliis non anteponeretur, si merces suas, præfixo solutionis spatio vendidisset: quod confirmari videtur ex his prioris laudatæ Legis verbis, *Si in creditum ei abii .... si non abii*. 2. Quod si jam de mercibus istis, venditione aut aliter statuisset emptor, ita ut istas penes se jam non haberet, tum venditor eas vindicare sibi non posset: cum mobilia, ex usu Galliæ, sint absque consecutione; hoc est, cum venditor ad earum solutionem, a tertia persona pretium, easve repetere non possit: nisi, juxta quasdam consuetudines, absque præfixa solutionis die vendidisset venditor, ut promptior fieret solutio sua; cum ex infedelitate emptoris sui æquum non sit, eum spoliari dominio rei, quod tenere censetur ad usque solutionem ejus.

CASUS VII.

HYPARCHUS, Campsor, cujus negotia in pejus ruunt ex fraudulentis pecuniæ dissolutionibus sibi factis Creditoribus suis de omnibus bonis cedere constituit. Germanus, unus ex iis, re perspecta, eum ad solutionem 500. lib. vehementer sollicitat, non inscius, Hyparchi rem omnem ad dimidiam debitorum ipsius solutionem vix sufficere; seque summæ sibi debitæ periculum procrastinando inire. Hyparchus ob pristina ejus in se merita bene in eum affectus, & cui præsens etiam superest summa pecuniæ, ipsum solvit, & quatriduo post bonam copiam ejurat. Qua de re quæritur, utrum Germanus, illæsa conscientia sua, 500. libras possit retinere, an vero inter bona ab Hyparcho derelicta, eas congerere teneatur, ut inter se, aliosque Hyparchi creditores distribuantur?

RESPONS.

Ad solutionem hujus difficultatis, pluriumque similium, observandum 1. ex debitis alia esse certa, aut incerta alia. Certa dicuntur ea, quorum Creditores sunt cogniti; incerta vero, quorum sunt incogniti, nec apparent. 2. Esse rerum debita, quæ sunt alterius, & quarum verum nunquam debitor habuit dominium; & aliarum rerum, ex quibus ad restitutionem tenetur, licet cum iis sint permixtæ, quarum est Dominus. 3. Esse debita, quæ bona fide & absque injustitia contraxit debitor; & alia, quæ mala fide & injuste contraxit. 4. Diversa pariter esse Creditorum genera; quidam enim realem habent in bona debitoris actionem, ob privilegium seu hypothecam generalem, aut specialem expressam, aut tacitam in hæc bona; alii vero personalem tantum habent actionem absque privilegio aut hypotheca.

Præsupponendæ sunt etiam regulæ quædam, quas sequi tenentur seu Creditores, seu debitores.

Prima est: quod cum debitor certo novit, ad solutionem omnium Creditorum sufficientia se possidere bona; liberum est ei, istos ante alios solvere, iis tamen antepositis, quorum solutionis dies est præfixa. Dicimus: *Cum debitor certo novit*: alioqui, si dubium esset, in solutionibus suis ordinem jure præscriptum sequi teneretur; ne, qui primus est Creditor, Credito suo injuste privaretur.

Secunda: quod, si ad persolvenda omnia debita, non sufficiant debitoris bona, justitiæ ordinem sequi debet, sequendo videlicet 1. jus naturale. 2. Jus consuetudinarium locorum, modo juri naturali non sit oppositum; vel eorum defectu; amplecti tenetur, quod in tali casu ab æquo Judice constitueretur, aut quod suaderet vir sapiens & intelligens.

Tertia: quod debita certa incertis in solutione sunt anteponenda, & quæ idcirco Ecclesiæ vel pauperibus restitui debent; ubi deficiunt veri Creditores, qui non sunt noti. Ratio hujus discriminis est, quia debito suo privari non possunt veri & noti Creditores, intacta justitia commutativa & jure naturali; cum restitutio, ubi incogniti sunt Credi-

tores, jure tantum positivo, quod naturali cedit, Ecclesiæ, aut pauperibus sit facienda. Unde, si fiat restitutio Ecclesiæ, non læditur jus pauperum; aut si pauperibus, nullam inde Ecclesia patiatur injuriam: nisi forte constet, rem restituendam, cum extet, ad Ecclesiam vere pertinere, qualis est, v. g. calix aut vas consecratum, quod fuisset subreptum & cujus proinde dominium nunquam habuisset debitor.

Quarta: quod si res restituenda etiamnum subsistit, vero domino, si notus sit, reddi debet; quandoquidem ejus nunquam dominium amiserit: sic res commodata, depositum, aut pignus, domino suo reddi debent: quia absque injustitia res aliena adhiberi non potest ad restituenda, aut solvenda debita sua.

Quinta: quod duplicis 1. distinguenda sint generis debita: alia realia, hoc est, quorum solutio, fundum, domum, aut aliud quid simile habet oppignerata, seu ad hypothecam: alia personalia, hoc est, pro quibus tantum obligatur persona debitoris. 2. Quod realia personalibus sint anteponenda; quia in realibus obligantur simul persona & bona debitoris, in personalibus vero persona duntaxat: unde priorum Creditores dicuntur privilegiati, seu hypothecarii; alii vero, Chirographarii.

Sexta denique regula hæc est: quod standum legibus aut consuetudinibus, in statu aut Provincia, in quibus solutionis Creditorum ordo iis præscribitur, quæ privatæ leges aut consuetudines, si deficiant, jure naturali debent compensari.

Præsuppositis istis animadverrionibus ac regulis, uti certissime veris, ad propositam præsentis casus quæstionem respondemus; & dicimus.

1. Quod, cum ad solutionem omnium debitorum suorum non sufficiant Hyparchi bona, nullum potest Chirographarium Creditorem, privilegiatis seu hypothecariis, si qui sint, absque injustitia anteponere. Ita Sairus, Benedictus Anglus docet his verbis (a): *Quando concurrunt Creditores habentes hypothecam expressam, vel tacitam, vel aliquo modo actionem realem, vel saltem privilegium personale, cum habentibus personales tantum actiones, vel Chirographa: semper præferendi sunt Creditores hypothecarii, & solvendi sunt in integrum, etiamsi posteriores sint tempore habentibus actiones tantum personales: & quidem quando realis est hypotheca expressa, aut etiam tacita; jus ipsum naturale exigere videtur, ut totaliter ex illa re habenti hypothecam restituatur; cum data sit in assecurationem & jus ipsi Creditori. Cum autem est privilegium personale; idem etiam juris beneficio ob bonum commune factum esse videtur.* Postea istam, quæ contra posset objici, juris regulam exponit: *Unde regula juris*: qui prior est tempore, potior est jure, *intelligenda est*, inquit, *de debitis realibus; hoc est, de habentibus reales actiones; & ita priori hypotheca reali expressa, priusquam posteriori; & doti priori, priusquam posteriori satisfaciendum est.* Ita hic Author post celebrem Jurisperitum Baldum, in legem Codicis, cujus ipse verba hæc non refert: *Siquidem Debitoris tui cæteri Creditores pignori res acceperunt, potiores eos, quam te. Chirographarium Creditorem, haberi non ambigitur.* Idem quoque docent Sylvester, Petrus Navarra, Petrus de Aragonia, Bannes, & Rodriguez, quibus cum aliis permultis, addendus Cardinalis de Lugo (b).

(a) Gregor. Sair. Clavis Regiæ L. 1. tract. 5. c. 10. dub. 4. n. 26. Et apud eum Bald. in Leg. Pro debito. 6. Cod. de bonis auth. Judicis possid. &c. L. 7. tit. 74. Silvester de Prierio. v. Restit. 6. q. 5. Petr. Nav. L. 2. de rest. c. 6. dub. 5. n. 5. Petr. de Aragonia in 2. 2. q. 62. art. 8. in fin. concl. 4. Domin. Bannes ibid. post document. 5. concl. 3. Emman. Rodrig. p. 2. sum. c. 46. concl. 4.

(b) Card. de Lugo de just. & jure disp. 20. sect. 7. §. 4.

2. Dicimus etiam, quod, cum Germanus Hyparchi sit tantum Creditor Chirographarius, jure debitas sibi 500. libras accipere non potuit cum præjudicio reliquorum Creditorum, qui erant privilegiati, seu hypothecarii; præsertim, cum eas acceperit de damno instructus; & quas proinde cum cæteris bonis Hyparchi permiscere tenetur, distribuendas videlicet, iis, quorum intererit: quod tamen non affirmamus, nisi, ut quid probabilius videtur, & ad conscientiam tutius; etsi aliter sentiant nonnulli Doctores (c); quia, inquiunt, pecunia illa hypothecæ non est subjecta, ad quam proinde nullum Creditoribus privilegiatis, seu hypothecariis jus competit. Verum legitima non est ista ratio. Licet enim præsens debitoris pecunia Creditoribus suis non sit specialiter oppignerata; in eam tamen, ut in reliqua ejus bona generalis quædam iis convenit hypotheca; cum hypothecarii contractus, generalem semper in debitoris bona hypothecam includat; qua ex re Chirographariis semper anteponendi sunt Creditores hypothecarii, saltem in foro interiori, de quo agitur in casu proposito.

(c) Lud. Bail. de exam Penit. q. 53 pag. 386. De Sainte Beuve t. 2. Cas. 136.

3. Existimamus, quod si cæteri Creditores essent tantum, ut ipse, Chirographarii; solutionem suam accipere potuit, etsi cæteris tempore posterius esset ipsius creditum; idque ob adhibitam diligentiam ad procurandam solutionem suam; quia, ut dicitur in jure, *vigilantibus jura subveniunt*: quæ regula ex hac Digestorum Lege deducitur (d): *Vigilavi: meliorem meam conditionem feci. Jus civile vigilantibus scriptum est: ideoque non revocatur quod percepi.* Sed extra casum hunc, suam quisque partem auferre debet: *Quod si specialiter, vel generaliter* (res debitoris) *nemini probentur obligata: omnibus creditoribus consuli potest.* Hæc sunt verba primæ Legis a nobis laudatæ. Id quoque docent Sylvester, Navarra, Josephus Angles, Petrus de Aragonia, Ludovicus Lopez, Gregorius de Valentia, Philarcus, Petrus Navarra, Rodriguez, & alii, quorum authoritatem laudat Sairus, qui dicit (e): *Creditor posterior, petendo prius, non peccat; nec accipiendo debitum; etiam quando debitor non est solvendo omnibus, quibus debet, tenetur ad restitutionem accepti. Ratio est*, inquit, *quia petendo, utitur jure suo. Ergo non peccat; & qui accipit, quod suum est solum non alienum, non tenetur ad restitutionem.*

(d) L. Pupill. 21. ff. quæ in fraud. Cred. lata sunt &c. L. 42. tit. 9.

(e) Sylvest. de Prierio Loco cit. q 8. Nav. Man. c. 17. n. 52. & 53. Joseph. Angles in floribus 4. sent. p. 2. q. 2. de rest. art. 3. conclus. 6. Petr. Nav. L. 4. de rest. c. 6. dub. 11. n. 52. Petr. de Aragon. cit. a. 8. conclus. ult. Lud. Lopez. p. 1 instr. consc. CXI. Greg. de Val. t. 3. disp. 5. q. 6. punct. 10.

Vide RESTITUTIO. Cas. Joannes.

CASUS VIII.

ROBERTUS, cujus res est perdita, metu carceris, quem sibi minabantur Creditores, ipsis de omnibus bonis suis cedere coactus est: sed cum ea ad solvendum non sufficiant; non solum in bona derelicta actionem habere contendunt ipsius Creditores; Sed in alia etiam bona, ad quæ jus haberet jam acquisitum ex ante diem cessionis, & in alia bona, quæ postea acquisivit.

Robertus econtra contendit, bona, quæ consistunt in hæreditate, quæ sibi inscio pridie cessionis suæ contigerat, & in donatione, quæ sibi ab eo tempore facta est, a Creditoribus suis jure non posse repeti, 1. quia de iis cedere non intendit. 2. Quia necdum adivit, aut hæreditatem hanc acceptavit.

Possuntne Creditores, his non obstantibus rationibus, hæreditatis hujusce & donationis bona repetere ad concursum pecuniæ sibi a Roberto debitæ?

RESPONS.

Roberti Creditoribus jus competit ad bona, quæ ipsi ex hæreditate, aut donatione, de quibus in casu proposito fit mentio, contigerunt. Certum est enim 1. quod cum sufficientibus ad debiti solutionem bonis non cedit debitor, superflui manet debitor. *Qui bonis cesserint*, inquit Lex (f), *nisi solidum Creditor receperit: non sunt liberati. In eo enim tantummodo hoc beneficium iis prodest*, subjungit Lex eadem, *ne judicati detrahantur in carcerem.* 2. Quod non solum bona, quæ cessionis tempore possidebat debitor, sed ea etiam, ad quæ jus acquisitum cessor haberet, in cessione comprehenduntur. Unde sequitur cum bona a Roberto derelicta non sufficiant ad integram Creditorum solutionem, ipsum a reliquo solvendo non esse liberum, atque adeo, cum cessionis tempore, jus haberet ad hæreditatem, quæ ei contigit, in illius bona successionis jus suum exercere posse Creditores illius, ut constat ex hac Lege (g): *Si qua ipsi jura Lex vel ex hereditate, vel cognatorum donatione in rebus mobilibus præstet, in quarum possessione nondum constitutus sit, competere tamen ipsi videantur, possintque Creditores, vel partem ex iis, vel etiam totum colligere, extra tamen res uxoris.* 3. Idem dicendum de bonis, quæ a cessionis tempore ex donatione Roberto contigerunt: cum enim integram solutionem suam non accepere Creditores ex bonis derelictis, jus suum in bona, quæ postea acquirit debitor, exercere possunt, eo tamen excepto; quod ad superfluum debitum exigendum a debitore, qui cessit; incarcerationem ejus nequeunt exigere: quia bonorum suorum cessione pœnam hanc redemit: *Is qui bonis cessit, si quid postea acquisierit, in quantum potest* con-

(f) L. Qui bonis 1. cod. qui bonis cedere possunt. L. 7. tit. 71.

(g) Novella 135. c. 1.

convenitur, inquit Lex (*a*). *Si quid postea eis pinguius accesserit*, ait lex alia (*b*), *hoc iterum usque ad modum debiti posse a creditoribus legitimo modo avelli*. Quibus addendum, partis de novo bonis penitus spoliari non posse cessorem, sed a Creditoribus suis necessario relinquenda sunt ad victum necessaria. *Si quid misericordiæ causa ei fuerit relictum*; inquit etiam Lex alia Digestorum (*c*); *puta menstruum vel annuum alimentorum nomine; non oportet propter hæc bona ejus iterato venundari. Nec enim fraudandus est alimentis quotidianis*. Quidquid hactenus dictum est, cum Jurisprudentia Galliæ & Canonistarum sententia consentit (*d*).

(*a*) L. 1. qui & ff. de cessione bonor. l. 42 t. 3.
(*b*) L. cum & filii fam. 7. eod. qui bonis cedere possunt l. 7. tit 71.
(*c*) L. Qui bonis c. ff. de cessione bonorum.
(*d*) Cabas. Juris can. Th & pr. l. 6. c. 22 n. 5. &c

CASUS IX.

ARISTO, Mercatore famoso, defuncto, cum multus esset in ære alieno; Gilbertus Hæres a viginti ipsius Creditoribus tertiæ partis remissionem accepit, quod ad integram solutionem derelicta bona non sufficerent. Verum huic conditioni, quinque ex iis refragantur, & solidum debitum exigunt. Nunquid ad integram illam solutionem tenetur Gilbertus?

RESPONS.

Ad solutionem præsentis difficultatis juris statuta consulere hac de re, ut nobis videtur, satis est. Atqui jus exigit, ut factam hæredi a majori parte Creditorum remissionem admittant alii numero inferiores quamvis absentes; modo debite ad aliorum consultationem fuerint vocati: ita definiunt plures Romanæ leges, & hæc imprimis (*e*): *Si convenerint in unum* (Creditores) *& communi consensu declaraverint quota parte debiti contenti sint; Si vero dissentiant, tunc Prætoris partes necessariæ sunt, qui Decreto suo sequetur majoris partis voluntatem*. Ratio hujusce rei hæc afferri potest. 1. Cum major pars Creditorum debiti remissionem faciat, præsumi necesse est, & illud aliis utile esse ut quoque assentiantur. 2. Quia ea juris dispositione multæ vitantur litium ambages, processus, & impensæ aliter secuturæ, quæ damnum maximum tum debitoris hæredi, tum Creditoribus inferrent. Si tamen in Urbe aut Provincia vigeret aut privata lex, aut consuetudo contraria legitime constituta; huic standum foret.

(*e*) L. Juris gentium 7. §. fin. ff. de pec. l. t. 24.

Confirmari potest hæc responsio Legibus aliis quibus sancitur, ut, cum Creditores omnes oblatæ cessioni, aut ad quinquennium debiti solutionis dilationi assentiri nolint, tunc majoris partis sententia obtineat, si paria sint omnium credita; & si numero pares sint Creditores, illi tunc anteponantur, qui debitori magis sunt propitii, sive sint hypothecarii, seu Chirographarii. „ Pari autem quantitate debiti in„ venta, dispari vero creditorum numero; tunc am„ plior pars creditorum obtineat; ita ut quod pluri„ bus placeat statuatur. Sin vero undique æqualitas „ emergat, quam debiti, quam numeri creditorum; „ tunc eos anteponi, qui ad humaniorem declinant „ sententiam non cessionem exigentes, sed inducias, „ nulla quidem differentia inter hypothecarios, & „ alios creditores quantum ad hanc electionem. „ Ita lex quædam Codicis Justiniani (*f*).

(*f*) L. cum fol. fin. Cod. qui bonis cedere possunt.

Unde colligi potest, cum in casu proposito remissioni Gilberti assentiantur viginti ejus creditores, quinque tantum eidem concessioni refragantibus; viginti creditorum consensum quinque aliorum intercessioni esse anteponendum; Gilberto tamen adhuc residui, si possit, solutionem debente.

Duo tamen refert hic observare: Primum: quod secundum Jurisprudentiam Galliæ non satis est, ut majori sint numero viginti Creditores, qui remissioni assentiuntur; sed necesse est insuper, ut credita sua majora sint, quam ea aliorum quinque, qui huic non consentiunt, alioquin sequeretur, quod si viginti prioribus 600. librar. tantum, aliis vero quinque 20000. librarum essent debitæ; priores possint compositionem admittere, cum maximo aliorum quinque detrimento: quod manifeste foret injustum. Secundum: quod pervidendum accurate, num quinque remissionem denegantes sint privilegiati seu hypothecarii; cæteri vero creditores viginti tantum Chirographarii; tum enim his ultimis non competeret jus remissionis, contra priorum voluntatem, conformiter ad duas illas animadversiones intelligi debent præsens Decisio, legesque, quarum authoritate fuit stabilita, juxta usum Galliæ.

CASUS X.

THOMAS, Alexius, aliique duo, inita secum invicem Commercii societate, ad illius utilitatem promovendam 10000. lib. mutuantur summam, ad cujus solutionem omnes in solidum ex contractu tenentur. Thomæ, ut pote rerum peritissimo committitur illius administratio in Urbe remota, ubi per annum idcirco commoratur; per hanc vero temporis moram, uno e sociis in libidinem in ac vitia profuso, aliisque duobus intelligentia carentibus, societatis negotia sus deque dilabuntur: quo detecto 10000. lib. creditor Socios jure prosequitur, atque Alexium, ut pote omnium ditissimum nominatim appellat. Thomas redux quamvis male gestarum societatis rerum innoxius, bonorum suorum Alexio cessionem offert, quæ tamen ad dimidum quotæ suæ partis vix perveniunt.

Alexius, accepta cessione, omnia Thomæ bona certa occupat, eumque reliquo debito societatis erga creditorem liberat. Thomas, in hac bonorum suorum cessione nulla de 4000. lib. sibi debitis, quæque societati sunt anteriores, atque in mobilibus quibusdam incertis, quibus solvendis debitores non idoneos existimat, mentionem facit. Interea moritur, atque jacens moribundus, uxori suæ declarat, se neque de societate, neque de cessione a se facta in aliquo coram Deo anxium esse. Eo defuncto, uxor, cujus dos præcipua pars erat bonorum, quibus vir Alexio cesserat, quod in solidum cum illo sese obstrinxisset, illa dubia debita, tum propria, cum amici intelligentis gratia, secura reddit, eorumque partem identidem ad propriam sustentationem accipit. Qua de re ipsi scrupulum injiciens Confessarius ejus monet, eam teneri ad restituendum debitam illam pecuniam Alexio, qui in solidum electus, pro omnibus solvit 10000. lib. a societate mutuata.

Quæritur, utrum Confessarius ille justum ei scrupulum ea de re moverit: & utrum re ipsa teneatur, ad cedendum hic & nunc Alexio bonis residuis; an vero iisdem possit uti ad honestam sui sustentationem; ea mente, ut moriens ipsi, quod superrerit, testamento leget?

RESPONS.

Ad respondendum huic difficultati distinctione opus est: nam vel Alexius talia atque talia bona certa ex cessione accepit; vel omnia bona seu certa seu incerta: Si primum: Thomæ uxor 4000. librarum sibi retinere potest, quæ nimirum tempore cessionis erant mobilia dubia, difficile recuperanda; cum in hoc casu inter bona derelicta non annumeraretur hæc summa. Si secundum: hoc est, si cessio fuit generalis; 4000. libr. ut cætera bona certa decrescere tenetur hæc mulier; cum omnia bona generalis cessio absque ulla exceptione complectatur. Quod tamen sub duabus est intelligendum conditionibus: Prima: ut ex hac pecuniæ summa factas legitime ad ejus assecurationem ac recuperationem impensas deducat. Altera: posito quod ad urgentem non redigatur necessitatem: nam, si hoc esset, ex æquitate naturali hæc bona retinere potest ad sui sustentationem; ut jam diximus in responsione ad primam difficultatem: *Gravatus ære alieno*, inquit Cabassutius (*g*), *potest in foro conscientiæ, sive ante, sive post bonorum cessionem ea servare, quæ ad sui & liberorum sustentationem, uxorisque necessaria sunt, tametsi in exteriori foro durius agetur cum illo*.

(*g*) Joan. Cabas. Jur. Can. Th. & pr. l. 6. c. 22. n. 5.

Nihilominus mulier illa in hoc casu residuum illorum bonorum Alexio legere testamento suo moriens tenetur; aut etiam actu illa deserere, si melior fuerit fortunæ suæ conditio, nec illis bonis ad vitandam egestatem indigeat: cum ex Covarruvia, Navarra, aliisque multis inclytis authoribus certum sit, quod, qui ad vitandam extremam aut urgentem necessitatem, qua premitur, bonum quodpiam sibi retinet, is non ejus dominium, sed usum duntaxat acquirit; quocirca proprio Domino tale Dominium, ubi ejus usu non indiget, restituere tenetur (*h*).

(*h*) De Ste. Beuve t. 2. cas. 235.

CASUS XI.

FLORENTINUS, Campsor, inopinatis infortuniis fortuitisque casibus omni re sua eversa, bona fide cum creditoribus suis agens, omnia sua bona fideliter eis declarat, ac iisdem juridice cedit in eorum favorem. Divisa summa inter se venditionis eorum; quilibet Creditor mille de tota sibi debita pecuniæ summa amittit.

Florentinus, rerum peritissimus, opitulante sibi avunculo suo, Indias mari petere constituit; unde decennio post divitiis affluens redit. Qua de re quæritur, utrum cuilibet ex creditoribus suis solvere teneatur, quod ex cessione ipsius amiserat quisque?

RESPONS.

Certum est, Florentinum in foro conscientiæ teneri erga omnes creditores suos ad solutionem residui debiti, quod ex ipsius cessione amiserunt; ut docet Sanctus Antoninus (a): *Quin imo*, inquit, *etsi cederet bonis totaliter, nihil sibi reservando; & non sufficiunt bona illa ad satisfaciendum; si postea pervenerit ad pinguiorem fortunam; tenetur de residuo*. Quod probat ille Sanctus ex Decretali Gregorii IX., qua vult hic Papa, ut Clericus quidam, Odoardi nomine, qui debita sua persolvere non poterat, sufficientem det cautionem, qua ea solvere teneatur; *ut si ad pinguiorem fortunam devenerit; debita prædicta persolvat* (b). Idem sentit Gregorius Sairus, (c) *ex communi*, inquit, *omnium consensu*.

(a) S. Anton. 2. sum. Th t. 2. c. 4. §. 1.

(b) Greg. IX in c. Odoardus 3. de solutionib. l. 3. tit. 23.

(c) Greg. Sairus clavis Regiæ l. 10 t. 5 c. 7 n 4.

(d) Joan. Cabassut. juris can. Theor. & pr. l. 6. c. 12. n. 5.

(e) L. is qui 4. ff de cessione bonor. l. 42. t. 3.

Decisionis hujus hæc afferri potest ratio; quia ob cessionem bonorum non extinguitur, sed suspenditur tantum solutionis obligatio: *Cessionem bonorum*, inquit Cabassutius, (d) *non liberatur debitor ab obligatione solvendi quod reliquum est, tam in interiori, quam in exteriori foro .... adeo ut compelli possit ad laborandum juxta conditionis suæ statum*: quod confirmat hic Canonista ex hac Digestorum Lege (e): *Is qui bonis cessit, si quid postea acquisierit, in quantum facere potest, convenitur*.

Quocirca, ut jam observatum est in responsione ad sextum casum; quidquid cedendi ex cessione sua provenit emolumenti in eo positum est. 1. Ut pro debitis suis incarcerationis metu sit immunis. 2. Ut facta cessione, ultra vires suas ab eo nequeat exigi solutio, uti patet ex his superius citatæ legis verbis, *in quantum facere potest*.

CASUS XII.

ERNESTUS, Sutor juratus, tabernam emptorum frequentia celebrem habens, ob senilem ætatem cum Eustachio omnium Opificum suorum antiquissimo, ea conditione contraxit, ut Eustachius qualibet hebdomada sibi quatuor calceorum paria pro libris octo suppeditaturus sit, quæ nimirum emptoribus quibusdam sibi amicis vendere cupit, & quorum nomina, cessionis inserta sunt contractui, quo taberna sua cum omni supellectili cæterisque ejus utensilibus nec non aliis emptoribus cessit Eustachio. Cessionarius stat promissis suis fideliter: verum post aliquot menses novit, cessorem suum clam sibi quosdam reservasse emptores, & novos etiam contra initam pactionem admisisse. Quæritur Eustachius, & contendit, Ernestum tuta conscientia novos illos admittere emptores, aut veteres etiam ad proprium lucrum retinere non posse; cum & taberna sua, & solitis emptoribus, omnique negotio suo sibi cesserit. Respondet Ernestus. 1. Novos emptores sibi retinere posse; quandoquidem in eorum non censerentur numero, de quibus ex contractu suo cessit, quippe qui ab eo tempore eos sibi compararit. 2. Quod ad veteres pertinet, quos sibi clam retinuit; eos in cessionis suæ contractu non esse annumerandos; cum notos tantum ipsi emptores dimiserit, quibus fuit contentus; & aliunde ipsum injuriose querelas movere; cum sufficiens ei pro die qualibet opus suppeteret. Nunquid legitimæ sunt Ernesti rationes; atque ob eas injustitia vacat?

RESPONS.

Si ex cessionis suæ contractu artis suæ exercitium, omneque commercium pro Eustachio abdicarit Ernestus; emptores veteres, quos clam sibi servavit inscio Cessionario suo, aut novos admittere non potest, iis videlicet contentus, quorum nomina in contractu habentur; alioqui reus fieret doli, ac fraudem suam in lucrum sibi, maximo Eustachii damno converteret contra illam juris regulam (f): *Fraus & dolus alicui patrocinari non debent*; & istam aliam Bonifaci VIII. (g), *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura*: Et quidem Eustachius jam de quatuor calceorum paribus ex pacto suppeditandis non teneretur ob interventum ab Ernesto dolum, juxta hanc aliam regulam (h): *Cum dolus dat causam contractui ...... non tenet contractus*. Unde sequitur in hoc casu Ernestum injuste agere, & ad restitutionem totius Eustachio damni illati teneri.

(f) Innoc. III in c. offic. 14. de test. &c. Et in c. cum dil. 8. de religiosis domib. l. 3. t. 26. & 36.

(g) Reg. 48. de reg. juris in 6.

(h) Gl. in c. cum dil. 3. v. de emptione & vendit. l. 3. tit. 7.

Ast econtra, si artis suæ exercitium atque commercium ex contractu cessionis non penitus abjecerit Ernestus; pro iis, quos sibi retinuit, emptoribus, novisque vel per seipsum calceos facere, aut faciendos curare potest; ac præsertim in ea, quam refert, casus circumstantia, qua affirmatur, Eustachio sufficiens opus non deesse (i).

(i) De Ste. Beuve tom. 2. cas. 150.

CIRCULATOR.

CIRCULATORES, qui & *Ludii* seu *Ludiones*, *Mimi*, *Histriones*, & *Sycophantæ* dicuntur, ii sunt, qui erecta in loco publico, theatri quadam specie, quo ascendunt, præstigiis, anilibusque fabulis, nec non ventosa loquacitate plebem morantur, ut spectatores alliciant ad emenda sua medicamina, aliave nullius momenti rara ac singularia; quemadmodum ipsi dictitant.

Ars circulatoria, seu histrionica est contemptibilis & viro honesto indigna, ac præcipue Christiano homine; unde inter infamiæ nota aspersos reputantur a septimo Concilio Carthaginensi anno 419. ii omnes, qui eam exercent (k): *Omnes etiam infamiæ maculis aspersi, id est, histriones &c.* utrum autem absque peccato mortali possit exerceri, hic examinabimus.

(k) Concil. Carth. 7. in can. Defin. 1. 4. q. 1.

CASUS PRIMUS.

EUSTRATUS, professione circulator, cum tempore Paschali apud Parochum suum peccata deposuisset, ab eo absolutionem obtinere non potuit. 1. Quia Porochus ille contendit, professionem hanc esse infamem, quæ proinde licite nequit exerceri. 2. Prohibitum esse, ne qua circulatoribus merces detur, in præmium ludorum suorum; quocirca Eustrati lucrum inde proveniens est injustum. Nunquid pro Parocho stat jus; atque Eustratus professionem hanc abjicere tenetur ad demerendam absolutionem?

RESPONS.

Circulatoris professio ex se non est illicita: nec judicandum, eos omnes, qui eam exercent, reos esse peccati mortalis; nam, ut ait Sanctus Thomas,

mas, (*a*) in ludis quibusdam consistit, hoc est, saltationibus, saltibus, præstigiis, verbisque joculatoriis ad oblectandam plebem. Atqui ludus omnis, modo honestati non sit contrarius, & loco ac tempori conveniat, ad oblectandum hominem; vitæque præsentis tædia levanda est necessarius, & consequenter non illicitus. En verba Doctori Angelici: *Ludus est necessarius ad conversationem humanæ vitæ. Ad omnia autem, quæ sunt utilia conversationi humanæ deputari possunt aliqua officia licita: & ideo etiam officium Histrionum, quod ordinatur ad solatium hominibus exhibendum, non est secundum se illicitum; nec sunt in statu peccati, dummodo moderate ludo utantur; id est, non utendo aliquibus illicitis verbis, vel factis ad ludum, & non adhibendo ludum negotiis & temporibus indebitis: & quamvis in rebus humanis*, pergit Sanctus Doctor, *non utantur alio officio per comparationem ad alios homines; tamen per comparationem ad seipsos & Deum, alias habent seriosas & virtuosas operationes: puta, dum orant & suas passiones & operationes componunt, & quandoque etiam pauperibus eleemosynas largiuntur*. Ita Sanctus Thomas, qui duo inde concludit; primum: *Unde illi, qui moderate eis subveniunt, non peccant: sed juste faciunt, mercedem ministerii eorum eis tribuendo*. Alterum, quod econtrario colligit idem Sanctus Doctor, est istud: *Si qui autem superflue sua in tales consumunt, vel etiam sustentant illos Histriones, qui illicitis ludis*, puta verbis aut gestibus inhonestis, *utuntur, peccant, quasi eos in peccato foventes. Unde Augustinus* (*b*) *dicit super Joannem*, quod donare res suas Histrionibus vitium est immane. *Nisi forte aliquis Histrio esset in extrema necessitate; in qua esset ei subveniendum: dicit enim Ambrosius* (*c*) *in Libro de Officiis*: Pasce fame morientem. Quisquis enim pascendo hominem servare poteris, si non paveris, occidisti.

(*a*) S. Thom. 2.2.q.168.a.6. ad 3.
(*b*) S. Aug. tract. 100. in Joan.
(*c*) S. Ambr. in can. Pasce dist. 68.

Cum igitur idem Sanctus Doctor, alibi probare volens, quod sacra Communio publicis sit deneganda peccatoribus (*d*), hujusce rei argumentum ducit ex responsione Sancti Cypriani ad Eucratium (*e*), a quo in eam rem fuerat consultus de Histrione quopiam, cujus artem vocat infamem, & cui vult sacram Communionem recusari, manifeste ostendit, quod circulatores tolerando, de illis tantummodo loquitur, qui pudorem neque verbis, neque factis offendunt, non vero de iis, de quibus loquitur Sanctus Cyprianus: qui mores adolescentium non instrunt, sed perdunt.

(*d*) S. Thom. 3 part. Sum. q.80.a.6.
(*e*) S. Cypr. Epist. 2. sec. Dodvvel, & 61. Pamel io, & Er. 10. l. 1.

Et quidem Histriones hujusmodi, seu Comœdi, absolutione sunt indigni, dum artem suam exercent: quare eos a mensa Sacra arcendos esse decrevit Concilium Provinciale Arelatense: *De agitatoribus, qui fideles sunt, placuit eos, quandiu agitant, a Communione separari .... de theatricis, & ipsos placuit, quandiu agunt, a Communione separari* (*f*).

(*f*) Concil. Arel. 1. Can. 4. & 5.

Colligendum itaque ex dictis, quod, si Eustratus inter scenicos illos numeretur, qui obscœna verba proferunt, aut gestis indecoris & inhonestis, pudori bonisque moribus contrariis, utuntur, juste absolutionem ipsi denegavit Parochus, si artem suam abjicere noluit, nam hujusmodi ludi atque oblectamenta *de se sunt peccata mortalia*, ut loquitur Sanctus Thomas (*g*), & lucrum inde partum, est illicitum. At vero si Eustratus jocis suis quid inhonestum, aut bonis moribus ac Religioni contrarium non miscet, a Parocho suo debuit absolvi, nec lucrum ejus tanquam res male parta censeri.

(*g*) S. Thom. ca. 6. in corp.

CASUS II.

NUNQUID de peccato mortali damnari potest Eustadius, consura initiatus Clericus, & omnium egens, qui, ut vitam sustentaret, ab aliquot mensibus Histrionicam artem professus est, medicamen vendendo, quod, uti remedium adversus colicos dolores exquisitum jactitat?

RESPONS.

Si Clericus ille, non abdicato Clericatu, servatoque habitu Clericali professionem hanc exercet; certum est, quod mortaliter peccat, non solum, quia pro Clericis criminosa est illa professio, & qui eam exercent Clerici, ab Ecclesia excommunicantur; sed etiam propter illatam ipsi Ecclesiæ injuriam, & publico datam scandali gravis materiem, etsi nec verbis nec factis honestatem offenderet: qua in re aliter de Eustadio dicendum, atque de circulatoribus laicis, qui, ut diximus in casu superiori, possunt tolerari; modo in suæ professionis exercitio in bonos mores, & Ecclesiæ regulas non delinquant, & aliunde vitam ducant Christianam: cum Clericus, qui Christum in sortem suam elegit, & Ecclesiæ servitio se mancipavit, sit omnino inexcusabilis, artem profitendo, quæ tantum a sanctitate status sui abest, & quam nunquam absque magno fidelium scandalo exercere potest, ut jam diximus.

CASUS III.

MIROCLES, Acolytus, cujus patruus scenam frequentabat, ita acetabulorum ludo, aliisque Histrionum præstigiis delectatur, ut sæpe oblectamentis illis, quantumvis statu suo indignis indulgeat. Nunquid potest dici, eum etiam privilegio Clericali, ita se gerendo, potiri, ita ut Joannes, qui eum rixando percussit excommunicationem non incurrerit?

RESPONS.

Si Acolytus ille publice indignam illam artem exerceat; uti infamis haberi debet, & omni Clericali privilegio, nullo excepto, destitutus (*h*). Ita Glossa Archidiaconi & Geminiani (*i*). *Qui in scenam prodierit infamis est*, inquit Lex (*k*) quæ addit: *Scena est, ut Labeo definit, quæ ludorum faciendorum causa quolibet loco, ubi quis consistat moveatur spectaculum sui præbiturus, posita sit in publico, privatove, vel in vico: quo tamen loco passim, homines spectaculi causa admittantur*. Si ita severæ Leges Romanæ, & quid de Ecclesiasticis censendum? Hinc inter infames numerantur hujusmodi homines a septimo Carthaginensi Concilio (*l*) quod refert Gratianus (*m*): *Omnes etiam infamia maculis aspersi, id est, Histriones, &c.* eosque inter excommunicatos recenset Sanctus Cyprianus ad Eucratium scribens (*n*), atque ut tales habendos esse affirmat. Denique Canon Decreti Gratiani (*o*) ordinatione illos indignos declarat: Et quidem, si ex Laodiceno Concilio (*p*) omnibus vetitum erat Clericis, ne profanis illis ac inimicis ludis interessent, quanto magis, ne eosdem per se exercerent? Hinc Clavasius; *si hoc faciunt*, inquit, *per annum ipso jure perdunt omne privilegium Clericale .... similiter etiam perdunt, si minori tempore post trinam monitionem non desistant*. Quæ verba ab eo Authore ex hac Bonifacii VIII. (*q*) desumpta sunt constitutione, quæ in sexto Decretalium his verbis reperitur: *Clerici, qui Clericalis Ordinis dignitati non modicum detrahentes, se joculatores, seu goliardos faciunt, aut bufones si per annum artem illam ignominiosam exercuerint, ipso jure: Si autem tempore breviori, & tertio moniti, scilicet per suum Prælatum vel Judicem*, (*r*) inquit Glossa, *non resipuerint, careant omni privilegio Clericali*. Ita etiam Joannes Andreas, uti Archidiaconus, Geminianus, aliique Canonistæ.

(*h*) Glos. in c. Cler. infra citanda.
(*i*) Archid. & Geminian. in dic. c. Cl.
(*k*) L. Quod ait 2. §. fin de his, qui notantur inf. l. 3. tit. 2.
(*l*) Concil. Carthag. 7. Can. 8. apud Labbe l. 2. Concil. columna 1603.
(*m*) Grat. in Can. Definimus 1.4.q.1.
(*n*) S. Cypr. ad Eucrat. l. 1. Ep. 10. in Can. Prædil. 95. de consec. dist. 2.
(*o*) Can. marit. 2 d. 58.
(*p*) Concil. Laodicen. in Can. Non oportet 37. de consecr. d. 5.
(*q*) Bonifac. VIII. in c. Cl. un. de vita & honest. Cler. in 6. l. 3. t. 1.
(*r*) Glossa v. Moniti.

Diximus: *Si Acolytus ille publice indignam illam artem exerceat*; nam de iis idem ferendum esse judicium non putamus, qui privatim ludis illis & absque scandalo indulgent, seu ad honestam oblectationem, seu ad tædiorum, aut laborum suorum levamen; modo tamen in iis quidpiam non reperiatur, quod pudorem bonosve mores offendat. *In occulto tamen*, subjungit Clavasius, *vel causa infirmitatis; vel honesta rei causa joci aliquid facere non reprobatur*. Quod idem iisdemque verbis asserit Glossa (*s*): Eandem quoque doctrinam tuentur Sylvester (*t*), ut Navarrus (*u*); Reginaldus (*x*), & alii.

Concludimus itaque, quod, si publice artem Histrionicam exerceret Mirocles, nulla fuit excommunicatione ligatus Joannes ipsum verberans; quia recte eum, uti privilegio Clericali destitutum, habuit: at vero si Acolytus ille ludos illos privatim, & oblectationis causa exerceret, ipsum Joannes verberare non potuit non incursa excommunicatione, si sciret eum esse Clericum.

(*s*) Glos. in dict. C. Cler. de vita, &c. in 6. v. Joculariter.
(*t*) Sylvest. v. Cl. 3. n. 5.
(*u*) Navarr. c. 27. n. 81.
(*x*) Reginal. in praxi fori Pœnitentiai, l. 1. n. 235.

CASUS IV.

ADRIANUS, Histrio inclytus saltat & per funem extentum graditur, imo in funem permagnum campanili alto affixum præceps ruit gerens pectorale

tor-

tomento fartum, quod centies & amplius absque ullo vulnere repetiit. Nunquid id ipsum potest absque peccato mortali?

RESPONS.

Existimat Sylvester in casu proposito esse peccatum mortale (a): licet raro eveniat, ut Histriones illi ex tali exercitio cadant, aut se occidant. Ratio est, quia huic exercitio operam dare nequeunt absque evidenti mortis periculo, cui se quis committere nunquam potest sine peccato mortali. Hinc ob eam rationem prohibita fuere ab Alexandro III. tertio Oecumenico Lateranensi Concilio, cui præerat (b), publica certamina, *in quibus milites ex condicto convenire solent, & ad ostentationem virium suarum, & audacia temere congredi: unde mortes hominum, & animarum pericula sæpe proveniunt: & si quis eorum ibi mortuus fuerit .... Ecclesiastica careat sepultura*, inquit Concilium.

(a) Sylvest. v Ars q. 18.

(b) Al. III. in Conc. Lateran. in C. Felicis 1. de Torneamentis l. 5. tit. 13

Vide COMOEDIA.

CIRCUMSTANTIA.

TERMINI hujusce definitionem istam afferunt Theologi: *Circumstantia est actus humani Moralis accidens, ipsum moraliter afficiens* (c): Ex qua definitione constat. 1. Circumstantiam actui non esse intrinsecam, neque essentialiter ipsi affixam, sed extrinsecam, ita ut absque hac vel illa circumstantia actus possit existere. 2. Ex circumstantia, quæ actum comitatur, ipsum fieri meliorem aut pejorem.

(c) Polman. Brevi Theol. 1. p. n. 316 & seqq.

Septem numerantur circumstantiæ actuum nostrorum exteriorum & Moralium comites, quæ hoc carmine comprehenduntur.

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Prima vox designat qualitatem agentis, ex quo augetur bonitas, vel malitia actionis illius; ut si sit Laicus aut Sacerdos, Sæcularis, aut Religiosus.

Secundus denotat qualitatem, aut quantitatem accidentalem objecti: ut, si res subrepta sit sacra vel profana, majoris minorisve pretii.

Tertia: qualitatem loci, in quo facta est actio; v. gr. an in loco sacro, aut profano; an in publico, aut privato.

Quarta media & instrumenta designat, quæ ad actionem fuere adhibita: ut an res quæpiam ope Dæmonis, aut aliquo maleficio facta sit, an Sacerdos cum Calice ornamentisve non benedictis celebrarit.

Quinta ostenditur finis exterior, qui propositus est, an. v. gr. motivo jactantiæ erogata sit eleemosyna.

Sexta manifestat modum, quo facinus peractum est; utrum scilicet rem quis fecerit voluntarie, an violenter, sciens an ignorans, palam an secreto, cum plena deliberatione; an vero primo motu impulsus.

Septima denique tempus indicat: v. gr. si factum fuerit servile opus die Festo aut Dominico.

Inter circumstantias aliæ sunt, quæ mutant speciem peccati, addendo ipsi substantiæ actus specialem quandam malitiam, ut fit in peccatis incestus, adulterii, furti rei sacræ, verbi tantum otiosi natura sua, sed eo fine prolati, ut corrumpatur persona audientis, & sic de aliis.

Circumstantia hujus generis ita definitur: *Circumstantia mutans speciem, est ea, quæ addit malitiam mortalem, specie distinctam a substantia actus*: quam definitionem allatam sic explicat insignis Theologus: *Mortalem, quia, si addat malitiam tantum venialem, specie distinctam: non erit mutans speciem .... nec erit necessario confitenda*: Cujus rei exemplum affert duellum factum ex levi jactantia. Consentit illa definitio & expositio hujusce Theologi cum doctrina Concilii Tridentini dicentis (d): *Colligitur præterea etiam eas circumstantias in confessione explicandas esse, quæ mutant speciem*. Res eadem sub pœna anathematis a Patribus hujusce Concilii in Canone 7. ejusdem Sessionis definitur.

(d) Concil. Tr. Sess. 14. c. 5. & Can. 7.

Sunt & aliæ circumstantiæ, quæ reipsa peccati speciem non mutant, sed gravius illud efficiunt; quale esset v. gr. odium proximi adeo vehemens, ut quis ei damnationem optaret; qualis esset etiam delectatio morosa, per plures horas perseverans.

Quædam etiam sunt circumstantiæ, quæ non modo peccati malitiam augent, sed & numerum, multiplicando transgressiones una eademque actione factas: qualis est esus carnium quadragesimali tempore, cum quis non eget & ad jejunium obligatur.

Denique ex circumstantiis aliis minuitur malitia peccati, ut cum fit ex inadvertentia aut ignorantia.

Alteram harum circumstantiarum speciem ita definit idem Author (e): *Circumstantia non mutans speciem, est ea quæ actui humano non addit malitiam mortalem, ab eo specie distinctam*.

(e) Polman. 1. 2 n. 33.

Dum

Dum de confessione fiet sermo; ostendetur, quæ debeant in ea declarari, possintve omitti circumstantiæ.

Vide { ABSOLUTIO. CONFESSIO. }

CLANDESTINITAS.

Vide IMPEDIMENTUM CLANDESTINITATIS.

CLERI CAPELLÆ REGIÆ.

Vide SIMONIA, Cas. 43.

CLERICUS.

MULTI sunt Ordines eorum, qui *Clerici* dicuntur, scilicet Ordines Ostiarii, Lectoris, Exorcistæ, Acolyti, Subdiaconi, Diaconi, Sacerdotis, & Episcopi, quorum quatuor ultimi dicuntur sacri, quod propius ad Altare, ubi fit Sacrosanctæ Eucharistiæ consecratio, ministerium suum obeant, qui istis Ordinibus sunt initiati; quod vasa sacra possint contingere, & ad perpetuam continentiam servandam, ad divinum Officium recitandum obligentur. Allatæ horum Ordines species ac divisio in Canone ad marginem indicato legi possunt (*a*). (a) Isidor. in Can. Cleros 1. d. 21.

Licet in hoc titulo de Clericis secundi Ordinis loqui duntaxat nobis sit in animo; dubium non est, quin ea, quæ iis ex sanctis Canonibus, quoad mores jubentur, aut vetantur, a fortiori strictius prioris Ordinis Clericis præscripta sint, aut interdicta; cum pro illis potissimum sit illud Apostoli Mandatum (*b*): *Exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in caritate, in fide, in castitate*; & illud Principis Apostolorum (*c*): *Forma facti gregis ex animo*. (b) 1. Timoth. 4. 12. (c) 1. Petr. 5. 3.

Paucas tantum hic de Clericis in genere proponimus difficultates; quia eas in multis specialibus titulis, qui ad eos pertinent, fuse exponimus, quas proinde Lector consulere poterit circa decisiones quæstionum maximarum, quæ fieri possunt de Officiis Clericorum, seu Secularium, seu Regularium. Tituli illi sub his præcipue vocibus continentur: *Abbas*, *Abbatissa*, *Absolutio*, *Accusator*, *Approbatio*, *Archidiaconus*, *Attentio*, *Altare*; *Baptismus*, *Beneficium*, *Beneficiarius*; *Caupo & Caupona*, *Calix*, *Casus reservati*, *Censuræ*, *Cæremoniæ Sacramentales*, *Canonicus*, *Canonica*, *Capitulum*, *Collator*, *Collatio*, *Confessarius*: 1. & 2. *Confidentia*, *Consecrare*, *Contritio*, *Corporale*; *Demissio*, *Devolutum*, *Dispensatio* (novem titulis diversis); *Distributiones*, *Decimæ*, *Decanus*, *Electio*, *Episcopus*, *Excommunicato*, *Excommunicare*, *Extrema Unctio*; *Graduatus*, *Incestus Spiritualis*, *Indultarius*, *Interdictum*, *Interstitia*, *Irregularitas*, *Justa Caducaria*; *Ludus*; *Missa*, *Monasterium*; *Novicius*; *Officium Breviarii*, *Officialis*, *Ordines*, *Ornamenta Ecclesiæ*; *Parochus*, *Pensio*, *Pestis*, *Prædicare*, *Professio Religiosa*, *Promotor*, *Provisiones*; *Regressus*, *Religiosus*, *Religiosa*, *Residentia*, *Resignatio*; *Scrupulus*, *Simonia*, *Suspensio*; *Theologus*, *Titulus Ecclesiasticus*, *Tonsura*; *Venatio*, *Vestis talaris*, *Vicarius*, *Visa*; & alii multi, in quibus speciatim referuntur varii casus de Officiis Clericorum omnium Ordinum, non solum in foro conscientiæ seu interno, sed & in foro externo, & etiam juxta Galliæ Jurisprudentiam.

Verum, ut dicenda in hoc titulo elucescant, & in octogintis sex aliis supra laudatis, necesse est omnino, ut qui Clericali militiæ sunt adscripti, aut adscribi cupiunt, norint apprime, quæ dispositiones & animi dotes requirantur, in sancto illo & eminenti vitæ genere. Eæ autem quindecim numerantur.

I. Vocatio divina: quæ potissimum fit nota per vocationem Episcopi, aliorumve Superiorum, qui huic præsunt muneri, vel saltem consulendo sapientem & intelligentem conscientiæ suæ moderatorem, neque ex vitioso humanove fine sanctum illud vitæ genus amplectendo. 2. Unicum gloriæ divinæ ac proximi salutis studium, seu zelus. 3. Contemptus mundi, rerumque secu-

fecularium, fine quo Christus fieri nequit fors nostra & pars hæreditatis nostræ. 4. Bonorum terrestrium abdicatio: neque enim in illius animo divisionem patitur Deus, qui se totum ministerio ejus addicere cupit. 5. Sincera Charitas. 6. Scientia & capacitas sufficiens. 7. Dotes animi & corporis ad Ecclesiæ Ministerium. 8. Prudentia, virtutum cardinalium dux, qua dignoscuntur ea, quæ ad Deum ducunt, aut ab eo avertunt. 9. Fortitudo Christiana, qua quis cuncta vincit & suffert potius, quam suo deesse Officio. 10. Patientia in angoribus animi, vel corporis laboribus, qui possunt in vita contingere. 11. Castitas. 12. Amor studii & laboris. 13. Amor solitudinis. 14. Humilitas. 15. Orationis affectus.

CASUS PRIMUS.

LAMBERTUS, Ordinibus, aut saltem Tonsura Clericus initiatus, qui Clericalem fert habitum, potestne absque peccato commercium aliquod, negotiumve gerere?

RESPONS.

Lambertus, utpote Clericus, nullum absque peccato commercium exercere potest: nam, ut docet Sanctus Thomas (a): *Clerici non solum debent abstinere ab his, quæ secundum se sunt mala; sed etiam ab his, quæ habent speciem mali.* Negotium autem, licet de se non sit malum, ab omni tamen mali specie non est immune. *Quod quidem in negotiatione contingit*, subjungit idem Sanctus Doctor, *tum propter hoc, quod est ordinata ad lucrum terrenum, cujus Clerici debent esse contemptores: tum etiam propter frequentia negotiatorum vitia, quia difficulter exuitur negotiator a peccatis labiorum. Est & alia causa*, pergit idem, *quia negotiatio nimis implicat animum secularibus curis, & per consequens a spiritualibus retrahit. Unde Apostolus dicit* .... Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus (b). Atque secundum hunc sensum verba ista Sancti Hieronymi exponit (c): *Negotiatorem Clericum, & ex inope divitem .... quasi quamdam pestem fuge.*

(a) S. Th. 2.2.q. 77.a.4. ad 3. Item q. 40. art. 2. in corp. & q. 187. a. 2. in corp. & in 4. d.16.q. 4.a. 2. quæstiunc. 3. in corp.

(b) 2. Timoth. 2.

(c) S. Hier. Ep. ad Nepotianum.

Hanc tamen exceptionem addit Angelicus Doctor. *Licet tamen Clericis uti prima commutationis specie, quæ ordinatur ad necessitatem vitæ, emendo vel vendendo.* Consentit hæc doctrina sancti Doctoris cum Canonibus, sensuque sanctorum Patrum, ut facile probant indicata ad marginem testimonia (d).

(d) Concil. Eliberit. an. 305. c. 18. t. I. Conc. gen. Ph. Labbe p. 972. Can. decr. 1. & Can. Negotiator. 9. & Can. Fornicar. 10. d. 88. & Can. Dati sub Ædgaro rege Anglor. an. 977. Can. 14. t. 9. Conc. gen. p. 983.

CASUS II.

LEONTIUM, Sacerdotem, cui filii sui curam atque institutionem a decem annis commiserat Dux quidam, domi suæ retinuit, ut rerum suarum administrationem haberet, eamque jam a quadraginta annis gessit Leontius: verum Missionis tempore, cum peccata confessus esset, ipsi de tali administratione scrupulum injecit Confessarius, quam etiam deserere consuluit. Qua de re quærit Leontius, utrum eam exercendo peccet, non motus præsertim propriæ rei nimis studio, sed grato animo erga Ducem hunc, cujus gratia simplicem Prioratum satis pinguem obtinuit, & qui de se adeo bene meritus est, ut domum ejus absque illius inimicitia, & etiam ingrati animi fama derelinquere non poterit.

RESPONS.

Ad minimum nota debet esse Sacerdotalis dignitas, Officiorumque Sacerdotis magnitudo, ad judicandum, quod Leontius teneatur administrationem hanc deserere, quæcumque inter se & Ducem hunc oriatur inimicitia ob receptum suum. Debita autem duci gratitudo non in tali rerum temporalium gestione, quæ peccaminosa est, consistit, sed in oblatione suorum sacrificiorum atque orationum pro salute Ducis hujus, aut aliquo alio Charitatis officio.

Talem administrationem non modo Sacerdoti, sed & omnibus Clericis prohibent Scriptura & Concilia, uti rem status dignitati contrariam, Officiorumque ejus sanctitati oppositam: unde a primis Ecclesiæ sæculis ipsis vetita fuit talis secularium rerum cura; ut patet ex hoc Canone, qui inter Apostolicos nominatos recensetur (e): *Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, seculares curas non suscipiat, alioquin deponatur.* Ita etiam statuit Calcedonense Concilium (f) an. 451. *Pervenit ad sanctam Synodum, quod quidam, qui in Clero videntur allecti propter lucra turpia conductores alienarum possessionum fiant, & secularia negotia sub cura sua suscipiant, Dei quidem ministerium parvi pendentes, secularium vero discurrentes domos, & propter avaritiam patrimoniorum sollicitudinem sumentes. Decrevit itaque sanctum hoc magnumque Concilium, nullum deinceps, non Episcopum, non Clericum, vel Monachum, aut possessiones conducere, aut negotiis secularibus se immiscere.*

(e) Can. 6. Apostol.

(f) Concil. Calc. p. 1. Act. 15. can. 3.

Idem etiam fuit vetitum. 1. In Concilio, quod sub Adriano I. in Provincia Aquilejensi an. 791. habuit Paulinus (g). 2. In Canone, quem ex iis, qui Apostolici nominantur, deprompsit Gratianus (h). 3. In sexto statuto Synodico Herardi, Turonensis Archiepiscopi an. 858. his verbis: *Nec Clerici, nec Monachi ad secularia negotia transeant* (i).

(g) Conc. Fororojul. Can. 5.

(h) Cap. Ep. 3. d. 88.

(i) Apud Sirmondum tom. 3. Conc. Gal. p. CXI.

Imperatores Christiani Ecclesiæ constitutiones hac in re & secuti sunt, & authoritate sua firmarunt, ut indicat Lex Justiniani, qua Pius ille Imperator, prohibet, ne Clerici munera, quæ dignitatem suam in contemptum adducunt, aut ministeria sua impediunt, omnino suscipiant: En verba illius (k): *Sed neque fieri susceptorem, aut exactorem fiscalium functionum, aut conductorem publicarum aut alienarum possessionum, aut curatorem domus, aut procuratorem litis, aut fidejussorem pro talibus causis Episcopum .... aut alium Clericum cujuslibet gradus ...., subire non sinimus: ut non per hanc occasionem & sanctis domibus damnum fiat, & sacra ministeria impediantur.* Ob eandem causam Clericis immunitatem a servitiis secularibus concedit hic Imperator, ne per ea a sacris functionibus avocentur. *Generaliter*, inquit (l), *sancimus, omnes .... Presbyteros, Diaconos, & Subdiaconos .... immunitatem ipso jure omnes habere tutelæ, sive testamentariæ, sive legitimæ, sive dativæ: & non solum tutela eos esse expertes, sed etiam cura, non solum pupillorum, & adultorum, sed & furiosi, & muti, & surdi, & aliarum personarum, quibus Tutores vel Curatores a veteribus Legibus dantur.* Quod privilegium tanti semper fecit Ecclesia, ut ad suam Communionem non admitteret laicum Judicem, qui illud infringere præsumebat, ut constat ex quarto Aurelianensi Concilio an. 451. sub Vigilio Papa, cujus est istud Decretum (m): *Si quis Judicum Clericos de quolibet corpore venientes, atque Altario mancipatos, vel quorum nomina in matricula Ecclesiæ tenentur inscripta, publicis actionibus applicare præsumpserit, si a Sacerdote admonitus emendare noluerit, cognoscat se pacem Ecclesiæ non habere.* Conformiter ad illud Decretum jam se gesserat Sanctus Cyprianus, qui preces pro Geminio Victore ad Deum fundi prohibuit, quod Sacerdotem, Faustinum nomine, testamenti sui executorem nominarat, eique rerum suarum temporalium curam commiserat. *Neque enim apud altare Dei meretur nominari in Sacerdotum prece*, inquit Sanctus Martyr (n), *qui ab altari Sacerdotes & Ministros voluit avocare.* Si igitur ex sancto Cypriano executio testamenti Clerico non possit demandari, quod talis executio temporalibus curis sit implicita, quamvis opus misericordiæ esse videatur, quo pacto excusari possent, qui prædiorum fiunt conductores, aut qui Procuratoris officio fungentes lites instruunt, aut prosequuntur, aut aliter nobilium res temporales administrant? Nunquid enim hujusce farinæ Clerici dici possunt apostatæ atque *Ordinis sui desertores*? Quo nomine eos appellat sextum Parisiense Concilium an. 829. sub Gregorio IV. habitum (o).

(k) Novel. 123. c. 6.

(l) Leg. generalit. 61. Cod. de Episcop. & Cler. &c. Item cit. Novel. c. 5.

(m) Concil. Aurel. IV. Can. 13.

(n) S. Cyp. Ep. 66. secun. Pam., seu 1. sec. Dodw. vel seu I. 2. Ep. 5. sec. Erasm.

(o) Concil. Par. IV. c. 20.

Ex dictis hactenus constat, jure merito Tridentinum Concilium (p) antiquos renovasse Canones, qui-

(p) Concil. Tr. sess. 12. de ref. c. 1.

quibus Clericis rerum temporalium prohibetur administtatio. En ipsius Decretum: *Statuit Sancta Synodus, ut quæ alias a Summis Pontificibus & a sacris Conciliis de Clericorum vita, honestate, cultu, doctrinaque retinenda .... nec non secularibus negotiis fugiendis copiose ac salubriter sancita fuerunt, eadem imposterum iisdem pœnis, vel majoribus, arbitrio Ordinarii imponendis, observentur.*

Sanctus Carolus Borromæus, fidus hujusce Sacro-sancti Concilii interpres, æterna dignus est laude, quod in primo suo Mediolanensi Concilio statuerit: *Ne alicujus Principis, aut alterius negotiorum Procurator sit* (Clericus major, aut Beneficiarius) *sine facultate ab Episcopo prius per litteras impetrata, singulis annis renovanda.* Cui statuto prohibita speciatim Clericis negotia enumerans illud Concilium subjungit: *Ne Clericus sacris initiatus, aut Ecclesiastico Beneficio præditus ..... in profanis negotiis tabellionatus exerceat .... ne in negotiationibus & mercaturis se interpretem & medium interponat: negotiationum etiam omnis generis prohibemus .... ne aliena prædia lucri causa conducat.* Quam prohibitionem ad minores Clericos, Clericalem habitum gerentes extendit Sanctus ille Cardinalis in quarto suo Concilio.

Cardinalis Noailius, Parisiensis Archiepiscopus Borromæi vestigiis ferme insistens, idem Clericis in Synodo 26. Septembris an. 1697. habita, his terminis prohibuit: „ Prohibemus cuilibet Clerico, in „ sacris præsertim constituto, ne litium instruen„ darum curam suscipiat; neve munera occupet, „ quibus ad temporalia negotia convertatur (a).

Consentiunt hæc omnia cum doctrina Apostoli dicentis (b): *Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus, ut ei placeat, cui se probavit:* quo textu utitur primum Carthaginense Concilium anno 348. sub Leone IV. ad probandum, Clericos secularibus rebus non esse occupandos; quippe qui Deo simul & Mundo servire nequeant: *Qui serviunt Deo & annexi sunt Clero*, inquiunt Patres hujusce Concilii (c) *non accedant ad actus, & administrationem, & procurationem domorum .... Nemo militans Deo ingerat se negotiis secularibus. Proinde aut Clerici sint sine actionibus domorum, aut actores sine Officio Clericorum. Universi dixerunt: Hoc observamus.* Et quidem ab hujusmodi quid expectandum Clericis, quorum animus totus est in secularibus & profanis negotiis, & quorum cura præcipua est aut foro, aut nundinis adesse, ut litigio victores sint, aut commercium, quasi mercatores, aut domorum actores exerceant. Sapienter itaque & justa de causa a Parlamento Tolosano illud, quod refert Menardus (d) 3. Jan. an. 1550. Arrestum tulit, ne Laici Clericos haberent rerum suarum procuratores, seu actores.

(a) Synod. Parisiensis an. 1697. a. 7.
(b) 2. Timoth. 2. 4.
(c) Concil. Cart. 1. can. 6.
(d) Menard. l. 1. c. 22.

CASUS III.

NONNE tuta conscientia Judicis officio fungi potest Heraclius, Tonsura initiatus, de simplici Prioratu provisus, suum retinendo Beneficium?

RESPONS.

Prioratum suum retinere non potest tuta conscientia Beneficiarius ille secularis Judicis officium exercendo. Primum hujusce decisionis argumentum suppeditat tertii Concilii generalis Lateranensis Decretum sub Alexandro III. an. 1179. quo sic habetur (e): *Sed nec procurationes villarum, aut jurisdictiones etiam seculares sub aliquibus Principibus, & secularibus viris, ut justitiarius eorum fiat, Clericorum quisquam exercere præsumat. Si quis autem adversus hæc advenire tentaverit .... ab Ecclesiastico sit ministerio alienus.*

Concilii hujusce Decretum duabus potissimum nititur rationibus; prima, quia Clerico indignum est tale officium, ut docet Apostolus: *Quia contra doctrinam Apostoli dicentis:* Nemo militans Deo, implicat se secularibus negotiis, *seculariter agit.* Altera: quia fieri potest, ut talis Judex sententiam ferre teneatur *in causa sanguinis*; quod Clericis nunquam est licitum, nec facere queunt absque irregularitatis pœna, ut definit quartum Lateranense Oecumenicum an. 1215. sub Innocentio III. (f).

Alterum argumentum petitur a Concilio Tridentino (g); quo Clericis prohibetur conformiter ad

(e) Alex. III. in c. Sed nec ne Cl. vel Monac. sæc. negotiis se immisceant. l. 3. t. 50.
(f) Innoc. III in cap. Sent. 9. eod. t.
(g) Concil. Trid. sess. 22. de ref. c. 1.

statuta Conciliorum & Summorum Pontificum, sub pœna pro arbitrio Ordinarii imponenda, ne secularibus negotiis se immisceant, ut fert Decretum in præcedenti responsione citatum; quodque præsertim intelligi debet de iis, qui sacris ordinibus sunt initiati, aut Beneficiariis, si non sint in sacris, ut post Panormitanum observat Navarra (h); quibus suffragantur Sylvester, Cajetanus, Tabiena, Sylvius (i), & alii multi, qui idem nobiscum sentiunt. Ab officio tamen Judicis eos excludere nolumus, qui, cum sint Clerici, statum hunc ideo amplectuntur; ut rebus & utilitati Ecclesiæ inserviant, quo pacto in sequenti casu ostendemus.

(h) Navar. Manual. c. 25 n. 110 & apud eum Panor.
(i) Sylvester de Prierio v. Cl. 3. q. 1. Cajetan. v. Cl. pec. n. 1. Joan. Tagnat. vulgo Tabiena 2. Exc. n. 26. Franc. Sylv. resol. var. v. Cl. benefic.

CASUS IV.

GILBERTUS, Ecclesiæ Parisiensis Sacerdos & Beneficiarius, in Parlamento munus Consiliarii Clerici emit, quo a multis annis fungitur. Theobaldus, ipsius confessarius ea de re magnum ipsi injecit scrupulum; quod Judicis professio Clericali statui penitus opposita videatur, cum aliorum temporalibus negotiis immiscere se non debeat Clericus, quod tamen ipse facit præsens controversiis multorum ac litibus quotidie dirimendis: qua ex re inutiliter multum insumit temporis, quod ad Ecclesiæ utilitatem posset adhibere. Gilbertus antiquum Regni usum causatur. Nunquid ad tutamen conscientiæ munus suum abdicare tenetur?

RESPONS.

Non existimamus, Gilbertum teneri ad abdicandum munus suum: ratio est, quia ex usu antiquo Regni, hujusmodi Magistratus in Parlamentis & Præsidialibus curiis non obtinent Clerici, nisi ad bonum commune Ecclesiæ procurandum, & conservandam ipsius jurisdictionem in variis, quæ feruntur, Judiciis, cum agitur. 3. De causis civilibus Clericorum. 2. De possessorio rerum spiritualium. 3. De causis, quæ cum spiritualibus connexionem habent: quod quidem stabilitum fuit ex Bulla Martini V. 1. Maii anno Pontificatus ejus duodecimo. 4. Cum agitur de appellationibus, tanquam ab abusu, quæ in Parlamentis sæpe eveniunt. 5. Et de causis Regaliorum, quæ omnes Parisiensis Senatus jurisdictioni subjacent. His addi potest, consiliarios Clericos Ecclesiæ in eo esse utiles; quod ad supremas curias pertineat invigilare ne minuantur Gallicanæ Ecclesiæ libertates, & conciliorum Decreta executioni mandentur, ut etiam, ne limites suos prætergrediantur seu Ecclesiastica, seu sæcularis jurisdictio, neve alterius jura hæc usurpet. Ex quibus patet, ad Ecclesiasticum, imo & Regni statum interesse, ut in sæcularibus curiis sint consiliarii Clerici. Unde, requirentibus Galliæ Regibus usum hunc approbarunt Summi Pontifices, Beneficiarios a residentia dispensando, dum muneris sui functiones obeunt, sicuti observavit inter Galliæ jurisperiros doctissimus his verbis (k): *Regii Senatores Cleri solvuntur continui lege ministerii in suis Sacerdotiis: quia Senatoriis ac Republica negotiis diatim occupantur.*

(k) Renat. Chopin lib. 3. de sacra pol. t. 8. n. 17.

Quod ad Præsidiales curias pertinet, in unaquaque potest esse unus consiliarius Clericus ex Edicto fundationis Caroli IX. an. 1575. eodem anno in acta Parisiensis Senatus 24. Septembris, & 14. Octobris sequentis Regiarum rationum curiæ relato (l), ex quo constat, Edictum illud non fuisse latum, nisi ut Judex ille Clericus impediat, ut Ecclesiasticam tueatur jurisdictionem, sicuti observat idem jurisconsultus, cum dicit (m): *Ecclesiasticis certe privilegiis magnopere consulit Regia sacrorum Magistratuum institutio, qua profana sortis Judicibus admiscentur in Præsidiali quolibet Galliæ foro, ut sic accuratius jura Ecclesiastica, quasi sua tueantur.*

(l) Fontan. t. 4. p. 1020.
(m) Idem Chopin Monasticon. lib. 2. t. 3. n. 10.

Quæstionem hanc ita solvit nostri temporis Theologus (n) ob istas, quas attulimus, probationes, quibus accedunt multa Senatus Parisiensis Arresta, inter quæ D. Brillon ultimus Dictionarii Arrestorum Author, octo numerat (o), quibus a residentia eximuntur consiliarii Clerici, iisque grossi, ut aiunt, fructus adscribuntur, quæque variis temporibus lata fuere. Primum, 1. Feb. 1528. Secundum, 19. Maii 1551. Tertium, 19. Julii an. 1575. Quartum, 5. Septemb. eodem anno. Quintum, 9. Junii.

(n) De Ste. Beuve, tom. 3. cas. 40
(o) D. Brillon. diction. Arrest. t. 1. 2. Conciliar. n. 5. & seq.

nii. 1600. Sextum, 24. Maii 1604. Septimum, 31. Januarii 1606. & Octavum, expresse de perceptione grossorum fructuum latum 13. Decembris an. 1550.

Louetus multa alia quoque refert hujusmodi Arresta, & inter cætera unum pro D. de Saveuses, Consiliario Parisiensis Senatus, & Sancti Hilarii Pictaviensis Canonico: alterum pro D. Scavant, ejusdem Senatus Consiliario & Suessionum Canonico in ejusdem urbis capitulum, tertium pro D. Gillot, ibidem consiliario & Lingonensi Canonico in capitulum: quæ omnia Arresta, antiquiorum authoritate firmata, consiliariorum Clericorum jus certum & inconcussum efficiunt.

Hac autem de re quinque sunt advertenda. Primum, quod omnes consiliarii Clerici totius Regni Galliæ eodem privilegio fruuntur, atque consiliarii Clerici Senatus Parisiensis; cum pro omnibus in hanc rem par militet ratio: quod quidem, ut probet Louetus (a), Arrestum citat 25. Junii an. 1595. latum pro D. de Moussi, Parlamenti Rhotomagensis consiliario Clerico, & Senonensi Canonico in capitulum Senonense. Secundum; quod consiliarii Canonici, ut probat idem Louetus, per se, & non per Procuratorem possessionem adire teneantur, ut illa potiantur prærogativa. Tertium: quod ad annuum stagium privatis capitularibus Ecclesiis constitutum observare non teneantur Consiliarii Clerici. Quartum: quod per vacationes Parlamenti de residentia teneantur, sub pœna amissionis Præbendæ seu grossorum fructuum, juxta Edictum mox laudatum an. 1595. quod refert Cheno (b). Quintum denique: quod omnes Authores non consentiunt, quod consiliarii Clerici præsidialium Curiarum Præbendæ suæ grossos fructus obtineant. Affirmat Henrys (c): negat Olivarius (d) ex Arresto Parlamenti Tolosani 20. Julii an. 1627.

(a) Louet. Lei.C.n.24.
(b) Chenu.t. 2.t.1.c. 30.
(c) Henrys. t.1.l.1.c.4.q. 17
(d) Olivar. l.1.c.11.

CASUS V.

An tenetur Hermanus, simplici tonsura initiatus Clericus, Prior Sancti Salvatoris, qui actu eandem, quam ante sumptam tonsuram, Causidici functionem exercet: aut Prioratum dimittere, aut Causidici functionem, ut tuta sit conscientia?

RESPONS.

His Apostoli verbis manifeste damnatur Hermanus (e): *Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus, ut ei placeat: cui se probavit.* Atqui Beneficiarius quilibet *militat Deo*; unde Ecclesiæ stipendiis habet ad vitam necessaria. Igitur secularibus se implicare negotiis non potest: quod tamen agunt Causidici.

(e) 2. Timoth 2.4.

Eadem, qua Sanctus Paulus, Spiritus Sancti inspiratione afflata Sacro-sancta Concilia idem statuere. *Decrevit itaque sanctum hoc magnumque Concilium*, inquit Calcedonense an. 451. (f): *Nullum deinceps, non Episcopum, non Clericum, vel Monachum .... negotiis secularibus se immiscere.*

(f) Concil. Calcedon. p. 2.act.15.can.3

Septimum Oecumenicum Concilium an. 785. (g) eandem his verbis prohibitionem renovat: *Non licet eis* (Clericis) *curas seculares & mundanas suscipere, ut qui sint a Canonibus prohibiti hoc facere.* Atqui Causidici professio est suscipere res quaslibet seculares & mundanas, seu civiles, seu criminales. Non potest itaque Causidici personam vicesque obire Clericus, qui tonsura, a sæculi contagio in sortem Domini, atque ministerium Ecclesiæ vocatus est.

(g) Concil. Nicæn.11.gener. act. 7. can.102.

Tertium Lateranense sub Alexandro III. an. 1179. expressius etiam loquitur de Beneficiariis dicens (h): *Clerici in Subdiaconatu & supra, & in minoribus quoque Ordinibus, si stipendiis Ecclesiasticis sustententur, coram Judice seculari Advocati fieri in negotiis non præsumant; nisi propriam, vel Ecclesiæ suæ causam fuerint prosecuti, aut pro miserabilibus forte personis, quæ proprias causas administrare non possunt, si quis adversus hoc tentaverit, quoniam contra doctrinam Apostoli est, dicentis:* Nemo militans Deo &c. *Seculariter agit, ab Ecclesiastico fiat ministerio alienus, pro eo, quod officio Clericali neglecto, fluctibus seculi, ut potentibus seculi placeat, se immergit.* Unde patet Concilium illud simplices Clericos suo velle comprehendi interdicto ex ratione, quam ex Apostolo deducit; cum ex tonsura certum sit, quod clericus fiat *Militans Deo*, licet sacros aut minores nondum acceperit Ordines.

(h) Concil Lat.111.gen.

Confirmari potest hæc decisio ex duabus Decretalibus, quarum priorem suppeditat Concilium Moguntinum, quod sic habet (i): *In placeis secularibus disputare excepta defensione orphanorum aut viduarum ... Ministris altaris Domini, nec non & Monachis omnino contradicimus: de quibus ait Apostolus;* Nemo militans Deo &c. Alteram præbet Eugenius Papa (k) scribens ad Episcopum Italiæ his verbis: *Sacerdotibus & Clericis tuis denunties publice, ne & ministri Laicorum fiant, nec in rebus eorum procuratores existant.*

(i) Concil. Mog. in cap. Multa 1. ne Cl.vel Mon. secul. negot. se immisc. ll. 3 t. 50.
(k) Eugen. in c. Sacerd. 2.eod. t.

Sunt & quædam Concilia, ut Concilium apud Compinacum an. 1238. & Avenionense an. 1326. (l), quæ nullam admittunt exceptionem in prohibitione Clericis facta generaliter, quos etiam censuris Ecclesiasticis, in casu inobedientiæ vult coerceri Avenionense.

(l) Concil. apud Compinacum. c.12. 13. & 14. Conc. Avenio Can. 26. t. XI. Concil. gener. Phil. Labbe pag. 560. & 731.

Hanc autem Ministris suis Ecclesia prohibitionem fecit, quod Advocati professio adeo sit laboriosa, ut ejus omnia munera simul cum Ecclesiasticis functionibus conjugi nequeant.

Author, qui adductus hactenus nobis suppeditavit rationes (m), existimat, Beneficiarium quemlibet teneri, ad abdicandam Advocati professionem, etiam sub peccato mortali. Sed quidquid sit gravissimum esse peccatum satis indicant ista sancti Caroli Borromæi in primo suo Mediolanensi Concilio anno 1565. verba (n), nec non pœnarum acerbitas, quas Clericis inobedientibus vult infligi. *Edicimus*, inquit sanctus Cardinalis, „ ne Clericus, sacris „ initiatus, aut beneficio Ecclesiastico præditus, coram judice seculari Advocati aut Procuratoris „ nomine causas agat, nisi ab aliis in judicium vocatus, suam, vel Ecclesiæ suæ, propinquorum etiam, si necesse erit, & miserabilium personarum, „ causas ab Episcopo facultate prius scripto concessa, tueatur .... qui vero Clericus, cujusvis etiam „ gradus, ordinis, dignitatis, in aliqua re iis non obtemperarit, is aut salutari pœnitentia, aut pecunia, „ suspensione ab ordinum munere & beneficiorum „ administratione, aut ipsis etiam beneficiis, aut carcere, aut exilio, aut pluribus simul ex iis pœnis, aut „ etiam gravioribus, pro modo culpæ, Episcopi arbitratu mulctetur. Qui iterum in eadem re peccarit, „ duplicata is pœna pro ratione criminis ab eodem „ plectetur.

(m) De Ste. Beuve t. 3. casi 47. & 49.
(n) Concil. Mediolan.1. p 2.const tit. de negociis sec. clerico fugiendis.

Quam hactenus doctrinam statuimus, unico isto complexus est testimonio Angelicus Doctor (o): „ Ab „ officio Advocatorum prohibentur quidam, *inquit*, „ .... decentia autem hujus officii exercendi tollitur „ .... ex hoc, quod aliquis est rebus majoribus obligatus. Unde Monachos & Presbyteros non decet in quacumque causa Advocatos esse, neque „ Clericos, in judicio seculari: quia hujusmodi personæ sunt rebus divinis astrictæ.... tamen hujusmodi „ indecentiæ necessitas præfertur ... unde & Clerici „ pro suis Ecclesiis possunt esse Advocati.

(o) S. Th. 2.2.q. 71.art. 2.in corp.

CASUS VI.

JULIANUS, Sacerdos Mantuanæ Diœcesis, quandoque cum amicis suis tabernas adit: qua de re ipsum objurganti Confessario, ac monenti, quod, extra casum legitimæ necessitatis eas frequentare absque peccati reatu non posset, retulit, nullo Diœcesani Episcopi statuto, id Clericis fuisse interdictum; quocirca peccare se non putat, quod eas frequentet; cum popina, uti res per se mala, damnari nequeat, sed tantum ob ebrietatem, quæ in ea sæpe sæpius evenire solet, & qua nec ipse, nec convivæ unquam solent obrui. De eo autem quæritur, utrum tanquam legitimæ possint admitti, quas affert, rationes?

RESPONS.

Si cum amicis suis absque justa necessitate, sed tantum oblectationis causa popinas adit, certum est quod peccet. Licet enim ab Episcopo suo, nec statuto, nec viva voce sit interdicta Clericis tabernarum frequentatio, id aliunde prohibet Ecclesia; ut facile probare est.

1 Ex

1. Ex Concilio Laodiceno circa an. 364. habito (a), cujus est illud Decretum. *Quod non oportet sacratos, a Presbyteris usque ad Diaconos; & deinceps quamlibet Ecclesiastici Ordinis usque ad Ministros, vel Lectores, vel Cantores, vel Exorcistas, vel Ostiarios, vel Exercitatorum Ordinis, in cauponam ingredi.*

(a) Concil. Laodic. can. 24. apud Lab. t. 1. col. 1502. & in c. Non oport. 2. d. 44.

2. Ex tertio Carthaginensi Concilio an. 397. (b) quod probavit Leo IV. ad Angliæ Episcopos scribens an. 850. (c). *Ut Clerici, edendi vel bibendi causa tabernas non ingrediantur, nisi peregrinationis necessitate compulsi.* Hæc sunt hujusce antiqui Concilii verba.

(b) Concil. Carth. III. can. 27. apud Labbe tom. 2. col. 1171. & in can. Cler. 4. d. 44.

(c) Leo IV. in can. de Libel. 1. d. 20.

3. Ex Concilio Trullano an. 692. quod refert Gratianus his verbis (d): „ Nulli Clerico licet tabernam. . . . habere: si enim hujusmodi tabernam „ ingredi prohibetur, quanto magis aliis ministrare „ in ea: si quis vero tale quid fecerit: aut cesset, aut „ deponatur.

(d) Concil. Trull. in can. Nulli. 3. d. cit.

4. Ex Concilio Francofordiensi an. 794. sub Adriano I. quod sic habet (e): *Ut Presbyteri, Diaconi, Monachi, & Clerici tabernas ad bibendum non ingrediantur.*

(e) Concil. Francford. can. 19.

5. Ex capitulari Caroli Magni Imperaroris (f) & ex Concilio II. Aquisgranensi an. 816. (g) imperante Ludovico Debonnario, & Pontifice summo Stephano IV. in quo Laodiceni Concilii Decretum renovatum est.

(f) Lib. 1. Cap. c. 14.

(g) Concil. Aquisgran. can. 60.

6. Ex quarto Lateranensi Concilio Oecumenico an. 1215. sub Innocentio III. (h), in quo sic habetur: *Tabernas prorsus evitent, nisi forte in causa necessitatis in itinere constituti.* Quod Decretum in Herbipolensi Concilio, an. 1287. cui præfuit Legatus Pontificius, hoc modo renovatum est (i): *Usus tabernarum, præterquam in itinere constitutis omnibus Clericis, præsertim in Prælaturis & sacris Ordinibus constitutis, omnino prohibemus: & qui contra fecerint in publico, vel alibi, Laicis præsentibus, arbitrio Ordinarii puniantur.*

(h) Concil. Lateran. IV. can. 16.

(i) Concil. Herbipol. can. 2.

7. Ex Concilio Londinensi an. 1175. quo depositionis pœna his, qui contra fecerint, verbis istis statuitur: *Clerici in sacris Ordinibus constituti, edendi, vel bibendi causa tabernas non ingrediantur, nisi peregrinationis necessitate compulsi: si vero tale quid fecerint, aut cessent, aut deponantur.*

8. Ex uno Capitularium Theodulphi, Aurelianensis Episcopi (k), & ex Concilio Salisburgensi an. 1274. sub Gregorio X. in quo sic fuit statutum: *Clericus non viator,* inquiunt hujusce Concilii Patres, *in sacris Ordinibus constitutus, aut Monachus, vel Canonicus regularis, si tabernam intraverit sine causa evidenti, rationabili, ibique bibens & comedens, aut in vicino loco, servienti taberna, vel alias publico, aliquantulum moram traxerit, ab officio sit suspensus, donec unum diem in pane & aqua jejunet.* Joannes, Tusculi Episcopus, in Concilio in eadem urbe coacto an. 1281. sub Martino Papa sic dicit: *Usus tabernarum personis Ecclesiasticis, præsertim in Prælaturis & sacris Ordinibus constitutis, omnino prohibemus; & qui contra fecerint in publico, vel laicis præsentibus, arbitrio Ordinarii puniantur.*

(k) Theod. ep. Compresbyt. &c. n. 13.

Denique vix integro volumine exscriberentur omnia cæterorum Conciliorum statuta in Clericos, qui absque evidenti necessitate cauponas adeunt; quibus omissis, hoc unum nobis erit satis, si dicamus in eo omnia consentire, ac præsertim Concilia Provincialia Galliæ, uti Rhemense an. 1583. (l): Turonense eodem anno (m): Aquense an. 1585. (n): Narbonense an. 1609. (o) conformiter ad aliud Narbonæ habitum an. 1551. (p); & alia multa, quorum quædam suspensionis pœnam inobedientibus Clericis; alia jejunium, cætera vero, uti Turonense an. 1585. incarcerationem bimestrem pro prima, semestrem pro altera, & annuam pro tertia vice indicunt.

(l) Concil. Rhem. tit. de Cl. in genere.

(m) Concil. Turon t. de Paroc., Pres. & aliis Cler. post med.

(n) Concil. Aqu. an. 1585 t. de vita & hon. Cler.

(o) Concil. Narbon. an. 1609. de vita & honest. Cler. Can. 41.

(p) Concil. Narbon. an. 1551. Can. 17.

Post istas Ecclesiæ leges; numquid dici potest, Clericum popinas absque justa necessitate adeuntem esse sine peccato; quod illud ab Episcopo suo formali statuto non fuerit prohibitum? Numquid enim majoris esset momenti statutum unius Episcopi, quam tot Conciliorum antiquæ & celebres constitutiones? Numquid ex solo Lateranensi Concilio œcumenico tenentur Clerici omnibus ejus in hanc rem obedire mandatis? Dicamus ergo cum Tridentinis Patribus (q) Sacerdotem ad hunc dignitatis gradum non promoveri, nisi ut cæteris sit exemplum, vitæ suæ sanctitate, morum integritate, gravitate, ac modestia, atque adversa Laicorum moribus agendi ratione; eumque proinde a popinis longe abesse debere, quæ dissolutioni locum præbent, & quas adire non solent vel ipsi Laici, qui moderatis sunt moribus; aut externe sese debent componere, uti Magistratus. Id enim Sacerdoti persuasum esse debet, ordinis sui sanctitate, arctius se teneri quocumque alio, omnes prudentiæ, modestiæ, ac temperantiæ regulas observare; ac meminisse debet illud sapiens Concilii Narbonensis (r) monitum: *Quod in populo veniale est, in Sacerdote judicatur sacrilegum.*

(q) Concil. Tr. sess. 22. de ref. cap. 1.

(r) Concil. Narbon. an. 1609 C. 41.

CASUS VII.

NUMQUID Edmundus, S. Julittæ Parochus, brevia duo sclopeta in anteriori ephippii sui arculo, dum iter peragit, sine peccato gerere potest?

RESPONS.

Parochus ille brevia sclopeta gerere non potest, nisi obtenta ab Episcopo suo ob legitimam necessitatem facultate. Ratio est, quia ex Conciliis prohibetur armorum gestio Clericis. 1. Ex Concilio primo Matisconensi an. 581. sub Pelagio II. Summo Pontifice, & regnante Guntrando, a viginti & uno Episcopis Galliæ habito (s): *Si post hanc definitionem,* inquit Concilium, *Clericus, aut cum indecenti veste, aut cum armis inventus fuerit, a seniore ita coerceatur, ut triginta dierum inclusione detentus, aqua tantum & modico pane sustenetur.* Concilium Vermeriense an. 752. sub Stephano II. idem prohibet, quamvis non sub eadem pœna (t); uti Carolus Magnus in uno ex suis Capitularibus an. 803. (u). Cui interdicto Concilium aliud Pictaviense an. 1078. sub Gregorio VI. cui præfuit Hugo Episcopus Diensis, uti legatus Pontificius, excommunicationis pœnam addidit. *Clerici arma portantes . . . . . excommunicentur.* Sequentia deinde Concilia arma ferre prohibuerunt Clericis, uti Budense (x) an. 1279. Ravennatense an. 1286. (y) quæ refert Perrerius. Meldensis autem Concilii an. 845. sub Sergio II. hæc sunt verba (z): *Ut quicumque ex Clero esse videntur, arma militaria non sumant, nec armati incedant: sed professionis suæ vocabulum religiosis moribus & religioso habitu præbeant. Quod si contempserint, tanquam sacrorum Canonum contemptores, & Ecclesiasticæ sanctitatis profanatores, proprii gradus amissione mulctentur: quia non possunt Deo simul & seculo militare.*

(s) Concil. Matiscon. 1. can. 5.

(t) Concil. Vermeriens. can. 16.

(u) Apud Balusium tom. 1. col. 109.

(x) Concil. Budens can. 11.

(y) D. Perrerius, jur. can. Galliæ p. 452.

(z) Concil. Meldens an. 845. can. 37.

Certum quidem est, quod ab eo tempore, quo Clemens V., ut observat Thomassinus (aa) Clericos ab irregularitate exemisset ex Bulla sua; cum injustum vitæ suæ invasorem occidissent; ipsis tum arma ferre, vel ob aggressionis periculum, vel etiam indistincte, cum iter facerent, concessum est: quæ concessio in quinque Conciliis reperitur, scilicet Moguntino an. 1549. his verbis (bb): *Nulla arma induant, nisi itinerantes*: Narbonensi an. 1551. Aquensi ejusdem anni (cc): *Nec ensem, nec pugionem, nec aliud armorum genus gestent, nisi propter itineris necessitatem*; In Aquilejensi an. 1596. & in altero Narbonensi an. 1609.

(aa) L. Thomass. Discip. Eccl. 2. p. l. 4. c. 12 & 4. p. l. 4. cap. 13.

(bb) Concil. Mogunt. can. 74. de hon. & decen. Clericali.

(cc) Concil. Aquense an. 1551. Can 20.

At vero Sanctus Carolus in primo suo Concilio Mediolanensi statuit (dd), ut Clerici arma non ferrent nisi sub duabus istis conditionibus: prima; cum præsens ipsis immineret vitæ periculum. Altera, cum eam ab Episcopo suo licentiam scripto haberent. *Clericorum arma*, inquit Sanctus Cardinalis, *sunt orationes & lacrymæ; idcirco edicimus, ut ne Clerici arma cujusvis generis ad offensionem, vel etiam ad defensionem ferant . . . . quod si Episcopus probabili justaque de causa id eis permittendum judicaverit, tunc scripto impetrata venia ipsis uti liceat, non tamen publice, nisi rei aut facti necessitas postulet.* Aquense Concilium an. 1585. (ee) hanc etiam Episcopi veniam requirit.

(dd) Concil. Mediol. I. p. 2 t. de armis, ludis &c.

(ee) Concil. Aquens an. 1585 t. de vita & honest. Cler.

CASUS VIII.

QUIRINO, Sacerdoti; qui ob Patris sui obitum lugubres vestes induit, scrupulum injecit Religiosus quidam; quia, ut putat, Clerico non licet

eas ob mortem parentum induere, sicque Laicorum vanos mores imitari. Postulat Quirinus, utrum reipsa peccet, ita se gerendo?

RESPONS.

(a) Concil. Med. V. p. 3. t. quæ ad Cl. hon. pertin.

Sanctus Carolus Borromæus in quinto suo Mediolanensi Concilio (a) id ipsum Clericis, data etiam ratione, prohibuit his verbis: *Clericus, qui amictu Clericali incedit, ne in propinquorum, ne parentum quidem obitu, vestes lugubres, more Laicorum, induat gestetque: neque vero vestis formam, aut panni genus, quo Clerum universum uti moris est, commutet, sed pium erga propinquos mortuos charitatis studium, officiumque præ se ferat omni alia ratione, quæ cum Clericalis Ordinis decore, dignitateque omnino conveniat.*

(b) Concil. Toletan. an. 1473 c. 8.

Idem jam statuerat Toletanum Concilium, Arandæ sub Sixto IV. an. 1473. habitum (b), quod declarat, hunc usum in Clericis omnino esse damnandum; & vult, ut Provinciæ Beneficiarii, *qui lugubres & luctuosas vestes induunt, & flebiliores quam sua congruit honestati*, per tres menses beneficii sui proventibus, quotiescumque contra fecerint, priventur.

(c) De Ste. Beuve tom. 3. Cas. 6.

Attamen, ea de re scribens ad Episcopum inclytus Theologus (c), non sine ratione propugnat, lugubres vestes Clericos in morte suorum ferre posse absque peccato, illo, quo fit in Gallia, modo, qui totus consistit, in gerendo pilei cingulo, zonaque, e crispo tenuique bombycino; cum vestis reliqua ab habitu aliorum Clericorum non discrepet: asseritque, eos, qui contrarium sentiunt, perperam Conciliorum Toletani & Mediolanensis authoritates laudare; cum primum de vestibus laceris, olim in signum doloris acerbi, gestari solitis, de quibus etiam loquitur Scriptura, intelligi debeat: quod quidem satis ostendunt Patres hujusce Concilii verbis istis; *Vilibus vestibus uti non debemus*: & his aliis; *qui lugubres & luctuosas vestes induunt & flebiliores &c.* Mediolanense quoque non prohibet nisi *vestes lugubres more Laicorum*, eas nimirum quarum forma mutatur, & quæ ex insolito Clericis fiunt panno; *neque vero vestis formam, aut panni genus, quo Clerum universum uti moris est, commutet* (Clericus). In Gallia autem Clerici nunquam vestem commutant, neque quoad externam formam, neque quoad panni genus, ne ipso quidem funebris pompæ die; cum vestes eorum sint ex panno laneo, aut tenui cilicino, vel crispo ac tenui bombycino; quæ pannorum genera, & ordini & dignitati suæ conveniant; addito tantum illo discrimine quod pilei cingulum zonaque sint e crispo bombycino. Quid indecori in eo reperitur? Nonne in defunctorum obsequiis atris utitur Ecclesia ornamentis? Nonne mortuorum capita, ossa, lacrymæ, in istis ornamentis acu depinguntur? Nonne per integrum annum circumcinguntur Ecclesiæ vel Capellæ, fascia gentilitio scuto defuncti in iis sepulti ornata? Quid pilei cingulum zonaque a crispo bombycino his ornamentis aut tæniis erunt magis indecora? Insuper nunquid damnabitur usus Episcoporum, qui ipso die funebris pompæ vestem talarem & humerale coloris atri, non vero violacei gerunt, cum Rochetis Albisque simplicibus & sine tæniis denticulatis? Nunquid & ipsi Cardinales sunt damnandi, qui diebus illis violaceas tantummodo, non rubras vestes induunt? Cur igitur Clerico peccatum adscribetur, qui signis illis levibus & innoxiis, moderatam & Christianam animi sui mœstitiam ob mortem parentum testabitur; cum nihil in eo, officio suo contrarium, aut statui indecorum reperiatur.

(d) Fr. de Gen. Theol. mor. t. 2. tr. 1. c. 9. q. 6.

Sæcularia, inquiunt, abdicavere desideria, usus ejus, & pravos mores Clerici (d), dum tonsura initiati sunt, qua Christum in partem suam & solam hæreditatem elegerunt. Mundi quidem desideria abdicavere, hoc est, pravos ejus mores, & quidquid Evangelio contrarium est: at vero naturali dolori qui sit mediocris & Christianus, non nuntium penitus remisere; *Est ergo de mortuis eis, qui diliguntur, quædam tristitia quodammodo naturalis*, inquit Author antiquus, cujus opus sancto Augustino adscribitur (e); *hinc itaque necesse est, ut tristes simus, quando nos moriendo deserunt, quos amamus: quia etsi novimus, eos non in æternum relinquere nos mansuros, sed aliquantulum præcedere secuturos; tamen mors ipsa, quam natura refugit, cum occupat dilectum, contristat in nobis ipsius dilectionis effectum: ideo non admonuit* (Apostolus) pergit idem Author, *ut non contristemur, sed non sicut cæteri, qui spem non habent*: unde colligit Christianam mœstitiam non esse damnandam: *Permittantur itaque pia corda carorum de suorum mortibus contristari dolore sanabili, & consolabiles lacrymas fundant conditione mortali, quas cito reprimat fidei gaudium, qua credunt fideles, quando moriuntur, paululum a nobis abire, & ad meliora transire.*

(e) Apud S. Aug. serm. 172. alias 32. de verb. Ap.

Nec parentes suos, nec bona parentum dimiserunt illi Clerici; non humanum consortium, vitæque civilis urbanitatem. Si quas videntur fundere lacrymas, non vituperantur. Ut quid igitur ipsis vitio tribueretur; quod pilei cingulum, zonamve e crispo bombycino gererent, crassioremve colli amictum? Quare, si qua lege Mediolani cautum sit, ne Clerici ob mortem parentum *vestes lugubres more Laicorum* induant; hinc non sequitur, eandem in Gallia obtinere legem, ubi eadem, quæ ante luctum, servatur vestis Clericalis.

CASUS IX.

MATHURINUS, non minus pietate, quam doctrina conspicuus; cum Sacerdotio initiatus est, hoc sibi licitum esse duxit; ut neminem in confessione se auditurum unquam statueret. Nunquid propositum suum, in eo, quo nunc est, statu permanens tenere potest absque peccato?

RESPONS.

(f) S. Thom. in 4. d. 13. q. 1. a. 2. qu. 1. ad 2.

Distinguendum cum sancto Thoma (f): nam vel ex mandato Episcopi confessiones audire teneretur; vel ex aliquo beneficio, officiove accepto; tumque ab audiendis Confessionibus abstinere non posset absque inobedientiæ peccato, propriive officii omissione. Sed si utraque absit ratio; ab onere confessiones audiendi liber est sine delicto. *Alii autem actus Sacerdotio, ut ligare & solvere, respiciunt Corpus mysticum* (Christi), inquit Angelicus doctor, ... *& ideo qui non tenetur aliis vel subjectione, vel prælatione, potest ab illis actibus sine peccato cessare.*

(g) Idem 2. 2. q. 185. art. 2. ad 3.

Idem sanctus de eadem alibi quæstione agens (g), asserit, Sacerdotem non obligari de cura salutis proximi, nisi *principaliter quidem secundum arbitrium & dispensationem Dei; secundario autem secundum arbitrium superiorum Prælatorum, ex quorum persona dicitur. 1. ad Corinth. 4.* Sic nos existimet homo, ut ministros Christi & dispensatores mysteriorum Dei: unde sic concludit sanctus Doctor: *Et ideo non intelligitur ille abscondere frumenta spiritualia, cui non competit ex officio, nec ei a Superiore injungitur; si ab aliorum correctione aut gubernatione desistat: sed solum tunc intelligitur abscondere, si dispensationem negligat, cum ei ex officio incumbit, vel si officium, cum ei injungitur, pertinaciter recipere renuat:* quod deinde probat authoritate sancti Augustini, subjungens: *Unde Augustinus dicit 19. de Civitate Dei* (h): „ Otium „ sanctum quærit charitas veritatis: negotium ju„ stum suscipit necessitas charitatis, quam sarcinam „ si nullus imponit, percipiendæ atque intuendæ „ vacandum est veritati: si autem imponitur, susci„ pienda est propter charitatis necessitatem.

(h) S. Aug. l. 19. de Civit. Dei c. 19.

Observandum tamen, Mathurinum ab audienda confessione abstinere non posse sine peccato, & quidem maximo, in urgenti necessitate; qualis esset hominis, qui graviter ægrotans, alium non posset invenire Confessarium.

COE-

COEMETERIUM.

COEMETERIUM dicitur locus sacer corporibus fidelium sepeliendis destinatus, qui ab Episcopo benedici, aut si polluatur, reconciliari debet. Si Ecclesia fiat polluta; contiguum ipsi cœmeterium, quod ut ejus accessorium habetur, pollutum quoque censendum est; nec in eo quisquam est inhumandus, donec fuerit reconciliatum. Sed ex pollutione cœmeterii non fit polluta Ecclesia.

CASUS PRIMUS.

ALMACHII, subito occisi in Ecclesia sancti Eutropii, quæ ex hoc homicidio polluta est, corpus in cœmeterio sepelivit Parochus, priusquam Ecclesia fuerit reconciliata, qua de re quæritur, utrum ex Ecclesiæ pollutione, non pollutum quoque fuerit cœmeterium juxta istam juris regulam (a): *Accessorium naturam sequi congruit principalis*; atque adeo graviter non deliquerit Parochus?

(a) Reg. 42. 42. de reg. juris in 6.

RESPONS.

Certum est, quod pollutionem Ecclesiæ sequitur etiam cœmeterii ipsi contigui pollutio, atque valet in hoc casu allata Bonifacli VIII. regula: sed idem non est dicendum, cum Ecclesiæ contiguum non est cœmeterium, tum enim, accessorium Ecclesiæ haberi non debet, ut docent Sylvius & Cabassutius. *Polluta autem ex his casibus Ecclesia*, inquit Sylvius (b): *cœmeterium quoque ipsi conjunctum est pollutum: non contra*. Cabassutius vero sic dicit: (c) *Polluta Ecclesia polluitur simul contiguum ei cœmeterium; sed non remotum.*

(b) Franc. Sylv. in 2.p. sum. S. Th. q. 83.a.3.qu.2.
(c) Joan. Cab. Juris Can. Th. & pr. l.5.c.21.n. 15.

Si igitur Ecclesiæ Sancti Eutropii contiguum non sit cœmeterium, ex homicidio in hac Ecclesia commisso non fuit pollutum; atque in eo Parochus Almachii corpus sepelire potuit: secus, si Ecclesiæ ipsi sit contiguum, ut Ecclesia ipsa, sic fuit pollutum; neque in eo sepelire potuit Curatus absque gravi peccato.

Decisionem hanc verbis expressis suppeditat Bonifacius VIII in una ex suis constitutionibus, dicens (d): *Si Ecclesiam pollui sanguinis effusione contingat: ipsius cœmeterium, si contiguum sit eidem censetur esse pollutum. Unde antequam reconciliatum fuerit; non debet in eo aliquis sepeliri, secus si remotum fuerit ab eadem.*

(d) Bonifac. VIII. in cap. Unico de consc. Eccle. vel Alt. in 6.

CASUS II.

AGATHONIS in cœmeterio Ecclesiæ contiguo occisi corpus in Eccle sia ipsa sepelivit Parochus. Nunquid ita se gerere potuit absque peccato; cum sibi persuasum foret, Ecclesiam una cum Cœmeterio non fuisse pollutam?

RESPONS.

In Ecclesia corpus Agathonis sepelire absque peccato potuit Parochus; certum est enim, quod ex pollutione cœmeterii, licet Ecclesiæ contigui, Ecclesia ipsa non fit polluta, ut declarat Bonifacius VIII. in constitutione modo laudata, in qua, postquam dixit, polluta Ecclesia, cœmeterium quoque ipsi contiguum censendum esse pollutum, ita subjungit (e): *Non sic quoque in casu converso sentimus, ut videlicet polluto cœmeterio, quamvis Ecclesia contiguo debeat Ecclesia reputari polluta; ne minus dignum, majus aut accessorium principale ad se trahere videatur.* Ita etiam communiter Theologi & Canonistæ (f).

(e) Idem lb.
(f) Sylv. sup. cit. q. 83. 1. qu. Cabas. l. cit.

CASUS III.

IN Parochia S Laurentii duo sunt contigua cœmeteria, muro ad latus alto sejuncta, e quorum uno ad alterum per portam intermediam patet aditus. Quæritur, utrum priori polluto ob homicidium in eo perpetratum, alterum quoque pollutum reputari debeat?

RESPONS.

Certum est, priore polluto, alterum pariter cœmeterium non esse censendum pollutum; ut definit Bon. VIII. in eadem, quam jam attulimus, constitutione his verbis (g): *Non unum, sed plura cœmeteria esse noscuntur, quæ, quamvis sibi cohærentia, pariete tamen medio sejunguntur. Ideoque violato eorum altero, alterum (licet de uno ad aliud per portam intermediam habeatur accessus) non propter hoc reputabitur violatum* (h).

(g) Bonif. VIII. in cit. cap. Un. de consec. Eccl. vel Alt. in 6.
(h) Cabassut. loco supr. cit.

Vide SEPULTURA, *Cas. Tiribius.* 2.

COENULA *vulgo* COLLATIO.

Vide JEJUNIUM. *Cas.* 17. *& consequentibus.*

CÆREMONIÆ SACRAMENTALES.

VOX ista, *Cæremoniæ*, eo, quo in hoc titulo intelligitur, sensu, Moysi suam debet originem, qui illa in triginta duobus diversis Pentateuci locis utitur, uti Scriptores sacri, qui ipsum secuti sunt, in viginti septem aliis. Primus hic Legislator a Deo edoctus, accepta in monte Sinai Lege, religiosas instituit cæremonias, quæ erant signa externa & sensibus obvia, quibus instructus Israeliticus populus sensim ad agnitionem supremi entis pervenit (i).

(i) Floriot Pr. Tract. de Missa paroc. 2.p.cap. edit. Par. an. 1679.

Ecclesia Christiana, hujus sequens exemplum, sacras necesse duxit instituere Cæremonias, quas omnibus retro sæculis religiose observavit. 1. Ad excitandam fidem nostram, spem, atque amorem in Deum. 2. Ad exhibendam nobis ipsius, quam speramus, gloriæ veritatem, cujus viam nobis Christus aperuit; licet eam, uti in se est, nondum videamus.

Cæremonias igitur vocamus actus omnes Religionis, qui fiunt ad colendum, rogandum, laudandumve Deum, in cujus proinde honorem & gloriam omnes credunt. Unde accurata sane videtur, hæc Cæremoniarum definitio, quam affert doctus Theologus (k), *Cæremonia*, inquit, *est ritus religiosus, sive pertinens ad Dei cultum.*

(k) Polman p. 3. n. 196.

Cæremoniæ igitur, quæ in divinis fiunt officiis, non ad pompam tantummodo & ſplendorem fuere inſtitutæ, ſed ad nutriendam & augendam in nobis ſinceram pietatem, atque ex iis divinas veritates: unde S. Auguſtinus dicit, quod Cæremonia. *Eloquentia quædam eſt doctrinæ ſalutaris, movendo affectui diſcentium accomodata, a viſibilibus ad inviſibilia, a corporalibus ad ſpiritualia, a temporalibus ad æterna* (*a*). Quibus verbis utitur ferme Eccleſia in Concilio Tridentino (*b*).

Cæremoniæ Sacramentales nuncupantur ritus quidam, quos Eccleſia inſtituit. 1. Ut Sacramentorum adminiſtrationi, ſacroſancti ſacrificii celebrationi, aliiſque divinis Officiis majorem in fidelium animis majeſtatem ac venerationem conciliaret. 2. Ut ex iis facilius eorum excellentiam ac ſanctitatem agnoſcerent. 3. Ut ea majori cum decentia ac devotione acciperent, ac participes inde fierent effectuum, quos iis Deus ex nimia bonitate ſua adjunxit ad propriam ſanctificationem.

(*a*) S. Aug. Ep. 55. alias 19. c. 7. ſeu n. 13. in fine.
(*b*) Concil. Trid. ſeſſ. 22. c. 5

Cæremoniæ, quæ in Sacramentorum adminiſtratione præſcribuntur, abſque peccato voluntarie omitti nequeunt; quod idem de Miſsæ Cæremoniis eſt dicendum. Unde ſola urgenti neceſſitate excuſatur a peccato, qui eas omittit vel immutat. Qua de re legi poteſt Concilii Tridentini Decretum inferius poſitum.

Denique, cum Sacerdos ob juſtam rationem Sacramentum aliquod adminiſtravit, omiſſis convenientibus Cæremoniis, eas neceſſitate præcepti deinceps ſupplere tenetur; ſeu in Sacramentis Baptiſmi, aut Extremæ Unctionis, & aliis.

CASUS PRIMUS.

NONNE poteſt Guillelbaldus Sancti Geneſii Parochus, Cæremonias quaſdam, in Diœceſano Rituali præſcriptas pro adminiſtratione Baptiſmi & Extremæ Unctionis, abſque peccato mortali, uti facit, omittere?

RESPONS.

Certum eſt, quod negligentia & omiſſio Cæremoniarum, quas univerſus Eccleſiæ uſus comprobavit, aut Conciliorum authoritas ſtatuit in adminiſtratione Sacramentorum, eſt de ſe peccatum mortale in virtutem Religionis, quod quidem fieri nequit veniale, niſi ob levitatem materiæ: cujus deciſionis hæ ſunt potiſſimum rationes.

1. Quia Cæremoniæ in ſacrificio Miſſæ, aliorumve Sacramentorum adminiſtratione obſervari ſolitæ multum conferunt ad fovendum & augendum cultum divinum, dignitatem, ſplendorem, & authoritatem Catholicæ Religionis, adjuncta etiam Hæreticorum ignominia.

2. Quia negligi aut omitti nequeunt, niſi contempto in re gravi præcepto Eccleſiæ, quæ eas accurate cuſtodiri, nec novas introduci jubet: ut indicant iſta Tridentini Concilii verba (*c*): *Si quis dixerit receptos & approbatos Eccleſiæ Catholicæ ritus, in ſolemni Sacramentorum adminiſtratione adhiberi conſuetos, aut contemni, aut ſine peccato a Miniſtris pro libito omitti; aut in novos alios per quemcumque Eccleſiarum Paſtorem mutari poſſe, anathema ſit.* Et iterum (*d*): *Ne ſuperſtitioni locus aliquis detur, edicto & pœnis propoſitis caveant* (Epiſcopi) *ne Sacerdotes aliis, quam debitis horis celebrent, neve ritus alios, aut alias cæremonias & preces in Miſſarum celebratione adhibeant præter eas, quæ ab Eccleſia probatæ, ac frequenti & laudabili uſu receptæ fuerint.*

(*c*) Concil. Tr. ſeſſ. 7. de ſac. can. 13.
(*d*) Seſſ. 21. Decr. de obſ. & evitand. in cel. Miſſæ.

3. Quia talis negligentia aut omiſſio admitti non poteſt, abſque gravi teſtium ſcandalo; modo tantiſper ſuam religionem, & Eccleſiæ norint regulas.

4. Quia non ſolum fidelium pietatem fovent & augent; verum etiam quia ſanctam veramque firmant doctrinam, quam majori cum ſplendore tuentur, ut patet ex dictis Sancti Auguſtini in multis operibus ſuis, ac iis præſertim, quæ in Pelagianos compoſuit (*e*), quos de neceſſitate atque effectibus Baptiſmi convincit ex exorciſmis, quos in adminiſtratione hujuſce Sacramenti obſervat Eccleſia.

(*e*) S. Aug. l. 1. de peccat. mer. c. 14 ſeu n. 62. Ep. 51. & 55. alias 118. & 49. ad Jan.

Fit igitur procul dubio mortalis peccati reus, Parochus ille, de quo in caſu propoſito; dum contemnit, omittitve cæremonias, quas in adminiſtratione Baptiſmi & Extremæ Unctionis ſervari jubet Eccleſia; niſi forte tanta ſit ac tam urgens eorum, qui hæc Sacramenta ſuſcipiunt, neceſſitas, ut eas obſervari per tempus non liceat. Cui etiam rei addi poteſt, uti jam diximus, eum a peccato ob levitatem materiæ excuſari poſſe.

CASUS II.

In Decanatu cujuſdam Hiſpanæ Diœceſis inter Parochos alioſque Clericos habitum eſt ex more colloquium, in quo de cæremoniis Baptiſmi, eaſque obſervandi neceſſitate actum eſt; hæc fuit omnium ſententia, eas ſub reatu mortalis eſſe adhibendas, ſi Titum & Tatianum excipias, qui contenderunt, eum non fieri peccati conſcium, qui inſufflationem in puerulum Baptiſmo initiandum fieri ſolitam omitteret; modo præſcriptas in Rituali preces recitaret. 1. Quia talis inſufflatio nullius momenti vel utilitatis pro puerulo baptizando eſſe videretur. 2. Quia eam in deriſum vertunt Hæretici, qui inde reliquas Eccleſiæ cæremonias inſectandi occaſionem arripiunt. Nonne abſque peccato ad praxim reduci poteſt hæc eorum opinio?

RESPONS.

Nemo poteſt ſine peccato hanc Titi Tatianique ſequi opinionem, utpote adverſam toti antiquæ Traditioni, ex qua conſtat, inſufflationem ab exorciſmis non poſſe ſejungi, & utramque cæremoniam in Dæmonem plurimum valere. *Inſufflationes Sanctorum*, inquit Sanctus Cyrillus Hieroſolymitanus, (*f*) *& nominis Dei invocatio, tanquam vehementiſſima quadam flamma, urit Dæmones, & in fugam agit.* Hanc cæremoniam ſemper in Eccleſia fuiſſe obſervatam multis in locis luculenter teſtatur Sanctus Auguſtinus (*g*), præſertimque in ſuis contra Pelagianos operibus; in quibus de efficacia ritus hujuſce loquens, dicit: *Quæ ubique parvulos exorcizando & exſufflando, de poteſtate eruit tenebrarum.* Et alibi (*h*): *Verum tamen eſt, quod antiquitus veraci fide Catholica prædicatur, & creditur per Eccleſiam totam, quæ filios fidelium nec exorcizaret, nec exſufflaret, ſi non eos de poteſtate tenebrarum, & a principe mortis erueret .... ſed id tu commemorare timuiſti, tanquam ipſe ab orbe toto exſufflandus eſſes; Si huic exſufflationi, qua Princeps mundi & a parvulis ejicitur foras, contradicere voluiſſes.* Et etiam alibi (*i*): *Neque enim ex quo eſſe cœpit Manichæi peſtilentioſa doctrina, ex illo cœperunt in Eccleſia Dei parvuli baptizandi exorcizari & exſufflari, ut ipſis myſteriis oſtenderetur non eos in regnum Chriſti, niſi erutos a poteſtate tenebrarum transferri ..... hos* (S. Cyprianus & S. Ambroſium) *iſte Pelagius audent dicere Manichæos & antiquiſſimam Eccleſiæ traditionem*

(*f*) S. Cyril. Hier. Catech. 2.
(*g*) S. Aug. l. 1. contra Jul. c. 5 ſeu n. 19.
(*h*) Idem ib. l. 6. c. 5. ſeu n. 11.
(*i*) Idem l. 2. de nuptiis & concupiſc. c. 29. ſeu n. 50. & 51. Item l. 2. de pec. or. c. 40.

nem iſto nefario crimine adſpergat, ut in regnum Chriſti a poteſtate tenebrarum, hoc eſt, Diaboli & Angelorum ejus eruti, transferantur. Ex his terminis: *Antiquiſſimam Eccleſiæ traditionem*; intelligitur, ſanctum Doctorem ſolito uſum fuiſſe ſermone vetuſtiſſimæ & maxime venerandæ traditionis, quam a Conciliis & a Patribus majoribus ſuis, acceperat.

Nunquid enim, niſi res ita fuiſſet, Julianus, Pelagianorum defenſor acerrimus ipſum de falſo hac in re arguiſſet, atque contrarium probaſſet? Antiqua enim illa traditio novos illos Hæreticos lethali confodiebat vulnere, atque ex ea manifeſtum fiebat, hanc fuiſſe non intermiſſam Eccleſiæ fidem, pueros videlicet originali culpa naſci inquinatos, ac proinde ſub Dæmonis poteſtate, contra quam exſufflationis, exorciſmorum, precumque adjunctarum ritus inſtituerat Eccleſia, ut ab ejus poteſtate, quam pariebat peccatum, eruerentur parvuli nondum Baptiſmi aquis regenerati.

Cæteras hic in ſolemni Baptiſmi adminiſtratione cæremonias, adhiberi conſuetas omittemus, ut ſunt nominis impoſitio, ſalis immiſſio, unctio ſalivæ, abrenuntiationes Satanæ & operibus ejus, unctio olei benedicti, profeſſio fidei, unctio ſacri Chriſmatis, veſtis alba, cereus accenſus; de iis enim nulla fit in caſu propoſito mentio. Obiter tamen advertendum. 1. Eas omnes inconcuſſo ejuſdem traditionis fundamento niti, ut legere eſt apud Authores ad marginem indicatos (a). 2. In Orientali Eccleſia contrarium eſſe uſum quoad illud diſciplinæ caput; baptizato namque domi ob neceſſitatem parvulo non ſupplentur cæremoniæ (b). Verum in hoc non conſulenda eſt uti regula Græcorum Eccleſia,

(a) S. Cyrill. Hier. Pr. in Cathecheſes & Cathech. 2 & 3. Tertull. de corona milit c. 3 Or. hom. 6. in Ez. S. Amb. l. de initiand. c. 1. & 7. & apud eumdem l. 3. de ſacr. c. 1. & l. de lapſu virg. c. 5. S. Aug. l. 2. de pec. meritis c. 26. & l. 1. confeſſ. c. 11. Innoc. I. Ep. ad Decent. n. 3. Concil. Cart. 4. can. 13. S. Chryſ. hom. 12. in Gen. S. Hier. in 1. ad Tim. 6. in hæc verba. Confeſſ. bonam confeſſion. &c. Theod. or. 8. de Curandis Græc. affect. & in Cantic. S. Chriſolog. ſerm. 52 S. Cyp. Ep. 72. S. Baſil. l. de Spir. Sancto c. 27. S. Greg. Niſſen. S. Gr. Nazianz. S. Dionyſ. Al. & alii.

(b) D. de Monleon. Itiner. Lit. Galliæ p. 460 & 462.

CASUS III.

GUILLEBALDUS, Sancti Celſi Parochus, vocatus ad baptizandum infantem moribundum, ac poſtea Extremam Unctionem ægroto pariter moribundo impertiendam, ambobus conveniens adminiſtravit Sacramentum, omnibus omiſſis cæremoniis præſcriptis; ne forte alteruter obiret, ſi utriuſque Sacramenti priores ritus obſervaret. Nunquid tenetur ſub gravi peccato omiſſas ſupplere cæremonias, ſi per tempus liceat?

RESPONS.

Certum eſt, quod, ſi accepto Sacramento infans aut æger ſtatim obiret, nullam ex omiſſis cæremoniis ſupplere poſſet Guillebaldus. Verum, ſi infans aut ægrotus ſufficienti ſupervivat tempore, tenetur ille Parochus preces omnes, cæremoniaſque ob temporis anguſtiam omiſſas ſupplere, ut ſtatuunt Ritualia, Romanum & Pariſienſe, miſſis aliis innumeris. *Si ſupervivat* (infirmus) *dicantur aliæ orationes, ſuo loco prætermiſſæ*, inquit Rituale Pariſienſe (c): *Si vero, dum inungitur infirmus, decedat*, ait Romanum (d); *Presbyter ultra non procedat, & prædictas unctiones omittat*.

Hinc, dum de Baptiſmo ageretur (e), aſſeruimus, eos a Concilio Tridentino (f) anathemate percelli, qui dicunt, approbatos Eccleſiæ Catholicæ ritus & in adminiſtratione Sacramentorum adhiberi conſuetos contemni aut impune omitti poſſe; excepto ſolo caſu reconciliationis hæreticorum, in quo non ſupplentur Baptiſmi Cæremoniæ ob rationes ibi indicatas.

(c) Rit. Pariſ t. de Sac. Extr Unct.
(d) Rit. Rom. t. eod.
(e) V. Bapt. caſ. v. Nicol.
(f) Concil. Tr. ſeſſ. 7. can. 13.

Hinc etiam de ſacroſancto Altaris ſacrificio loquentes authoritate Sancti Thomæ probamus (g) Sacerdotem nullam poſſe omittere Miſſæ Cæremoniam; quamvis præſens moribundo opitulandi urgeat neceſſitas. *Si vero aliquid de accidentalibus ſolum* (omittat) *conficitur; ſed graviter peccat, qui ſcienter omittit, quia facit contra præceptum Eccleſiæ*. 2. Solum caſum evidentis periculi mortis eſſe excipiendum, quæ celebranti Sacerdoti immineret, ſeu ab inimicis Religionis, ſeu proxima Eccleſiæ ruina, aut alia ſimili de cauſa.

(g) S. Thom. in 4. ad Hanni d. 13. a. 2. in corp. v. Miſſa caſu. Martin. 26.

COGITATIO.

VOX, *Cogitatio*, aliquando ſumitur pro ſenſu, opinione, aut conſilio, quæ quis animo ſibi finxit, aut conſideratione facta. In hoc ſenſu dicitur, hæc mea eſt cogitatio, perſpicis ſane, quæ cogitatione volvebam; mea hæc eſt cogitatio, ut, quod tibi adſcribitur delictum evolvas & diluas; ſublimia Sancti Auguſtini cogitata; cogitata D. Paſchalis.

Non in ſecundum hunc ſenſum in hoc titulo ſumitur terminus ille; ſed hic ſolum ſignificat actionem mentis cogitantis, ſeu rei ideam, quæ imaginationem ſubit.

Cogitatio quælibet, pro qualitate objecti ſui bona eſt vel mala. At quantumvis ex objecto ſuo ſit mala, ad peccatum tamen nunquam pertingit, niſi quandam ſibi comitem habeat voluntatem: quia juxta notum Sancti Auguſtini effatum. Nullum ibi peccatum, ubi nulla voluntas. Sed voluntas tacita, quæ etiam moroſitas dicitur, ſufficit, ut fiat peccaminoſa, plus minuſve, pro natura objecti; & conſenſus delectationi datus, magis vel minus eſt perfectus. Atqui major vel minor eſt negligentia obſiſtendi hujuſmodi cogitationibus: quocirca magis vel minus eſt peccaminoſa, ut patebit ex deciſione primi caſus.

CASUS PRIMUS.

REYNELDIS voluntarie quandoque & cum delectatione impuris cogitationibus immoratur, cum tamen peccatum de quo cogitat, perficere non intendat; imo vero tali modo ſit diſpoſita, ut vitam amittere, quam illud perficere malit. Quæritur, utrum nihilominus mortale peccatum committat ſola delectatione, qua impuris illis cogitationibus immoratur?

RESPONS.

Dubium eſſe non debet, quin Reyneldis peccati mortalis ſit conſcia. Nam Scriptura Sacra ex ſuo loquendi modo manifeſte oſtendit, neminem voluntarie abſque mortali peccato obſcœnæ cogitationi cum delectatione poſſe immorari, etſi turpe cogitatum exequi non intendat, ut patet ex his verbis Sapientis (h): *Perverſæ enim cogitationes ſeparant a Deo: abominatio Domini, cogitationes malæ*. Nihil autem a Deo nos ſeparare valet; nihilque Deus ipſe abominari poteſt, niſi mortale peccatum.

(h) Prov. 15. 26.

Sanctus Auguſtinus, ſimili ſibi propoſita quæſtione (i), expreſſis verbis docet, neminem poſſe hujuſmodi impuræ cogitationi voluntarie & cum delectatione immorari abſque reatu peccati, quo perſona damnationem æternam meretur, quam etiam evitare nequit; niſi per gratiam Mediatoris peccatum illius remittatur. En ejus verba: *Ita dici po-*

(i) S. Aug. l. 12. de Trinit. c. 12. ſeu n. 18.

teſt,

test, in homine uno, si delectationibus illicitis, a quibus se continuo deberet avertere cogitatio, libenter sola pascatur; nec facienda decernantur mala, sed tantum suaviter in recordatione teneantur, quasi mulierem sine viro posse damnari, absit hoc credere. Hæc quippe una persona est, unus homo est: totusque damnabitur; nisi hæc, quæ sine voluntate operandi, sed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, solius cogitationis sentiuntur esse peccata, per mediatoris gratiam remittantur.

(a) S. Greg. Papa in can. Hinc etenim §. 3. dist. 49.

Idem docet Sanctus Gregorius Magnus (a), istam subjiciens rationem: *Quia dum in cogitatione voluptas non reprimitur, etiam in actione dominatur.* Quare illi prohibet, qui ex officio sacrificium offerre tenetur, ut non ad altare accedat conscius hujusmodi peccatorum: *Ne profecto*, inquit, *diluere aliena peccata valeat is, quem adhuc propria devastant* (b).

(b) Idem ib. §. 11.

(c) S. Th. qq. disp de verit, q. 15. art. 4.

Sanctus Thomas (c), accurate perpensa eadem quæstione, ac relata quorumdam modernorum sui temporis opinione, qui contendebant, hanc peccati speciem esse tantum venialem, docet, eorum sententiam non modo aliorum multo plurium modernorum, sed & doctrinæ Augustini adversari, eamque in animarum perniciem vergere: *Quidam enim dixerunt, quod non est peccatum mortale, sed veniale: quæ quidem opinio Augustino adversari videtur; qui ex tali consensu damnationem homini comminatur ..... isti opinioni contradicit communis opinio modernorum; & videtur in periculum animarum vergere, cum ex consensu in talem delectationem homo in peccatum promptissime incidere possit; unde alteri opinioni magis videtur esse assentiendum, quæ ponit, talem consensum esse peccatum mortale.* Ita Angelicus doctor, qui ut suam asserat sententiam, istud subjungit ratiocinium (d): *Delectatio alicujus operationis & ipsa operatio ad idem genus peccati reducuntur, sicut & operatio virtutis & delectatio in eadem ad eamdem virtutem ..... sed ipse actus fornicationis est in genere peccati mortalis. Ergo & delectatio in cogitatione de fornicatione.* Sic ratiocinatur Sanctus Doctor, qui eamdem tuetur doctrinam respondens objectioni, qua videtur posse probari, magnum esse discrimen inter actionem peccaminosam & ipsam delectationem ex ejus cogitatione perceptam; asseritque utrumque ad idem genus peccati esse reducendum, *Sed delectatio*, addit (e), *quæ consequitur cogitationem ex parte actus cogitati, reducitur in idem genus: quia nullus delectatur in aliquo, nisi afficiatur ad illud, & apprehendat illud, ut conveniens. Unde qui consentit in delectationem interiorem, approbat exteriorem, & vult saltem ea frui cogitando de ea.*

(d) Idem ib. in 2. arg. Sed contra.

(e) Idem ib. a. 4 ad 8. item 1. 2. q. 74. art. 8. ad 4.

Denique ad perfectam hujusce materiæ elucidationem, juvat quasdam hic proponere regulas, quibus dignosci possit, num perfectus hisce cogitationibus datus fuerit consensus. Idcirco triplex est distinguendus concupiscentiæ motus. Primus, qui omnino voluntatis consensum antevertit, & qui proinde non est liber. Alter, qui omnino liber non est, quia huic adversatur voluntas; sed quia non satis valide obsistit, imperfectum illi censetur præbere consensum. Tertius is est, qui perfecte liber est, quia in hunc fertur voluntas cum advertentia, absque necessitate; imo etiam cum affectu. Primus horum motuum non est peccaminosus, quia liber non est; nec etiam in eo potest reperiri peccatum ex Sancto Augustino, ubi non reperitur liberum. Alter est tantum venialis; quia consensus non est perfectus; sed tertius profecto est mortalis. Consentiunt hactenus dicta cum doctrina Sancti Francisci Salesii, ut videre est in ipsius introductione ad vitam devotam (f), cujus verba non referimus, uti Sancti Bonaventuræ (g), Ricardi, Gabrielis Biel, Sylvestri, Cajetani, Navarri, aliorumque multorum, quorum sententiæ congruit præsens decisio.

(f) S. Franc Salef. introd. ad vitam devotam. par. 4. c. 6.

(g) S. Bonav. in 2. sentent. dist 24. q. 2. a. 2. Richard. art. 4. q 4. Gabr. in 4. dist. 15. q. 13. art. 3. dub. 3. Sylvest. de Prierio. v. Delectatio Cajet. Nav. Manual. c. 11. n. 8.

CASUS II.

MAGDALENA sæpe obscœnas animo volvit cogitationes, atque inordinatos carnis patitur motus absque ullo exurgentes incitamento: in prava non prorumpit desideria, nec sensibili quidem eorum motuum delectatione afficitur; sed cum eas cogitationes malas esse cognoscat, eas rejicere non curat; ne arcte contenteque animum habeat. Nonne in eo delinquit?

RESPONS.

Existimamus, Magdalenam hac sola morositate, hoc est, illa indulgentiæ specie peccare, qua vel ipsius mali cogitationem non repudiat. Id quidem probari potest authoritate Sancti Thomæ (h) asserentis, morosæ delectationis peccatum contingere, non solum cum quis ad obscœnam se provocat delectationem, sed etiam, cum quis ea præventus & cognoscens in eadem immoratur, illamque non rejicit. En sancti Doctoris ratiocinium: „ Peccatum contingit esse „ in ratione in quantum est directiva humanorum „ actuum. Manifestum est autem, quod ratio non „ solum est directiva exteriorum actuum, sed etiam „ interiorum passionum, & ideo quando deficit ratio in directione interiorum passionum, dicitur esse peccatum in ratione..... Deficit autem ratio in „ directione interiorum passionum dupliciter; uno „ modo, quando homo ex deliberatione provocat „ sibi motum iræ, vel concupiscentiæ. Alio modo, „ quando non reprimit illicitum passionis motum; „ sicut cum aliquis, postquam deliberavit, quod „ motus passionis insurgens est inordinatus; nihilominus circa ipsum immoratur, & ipsum non expellit; & secundum hoc dicitur peccatum morosæ delectations esse in ratione.

(h) S. Th. 1. 2. q. 74. art. 6. in corp.

Ex hac Doctoris Angelici decisione manifeste liquet, Magdalenam in casu proposito, esse consciam peccati. His addendum, quod quis ad aliquid puritati contrarium mentem applicare non potest sine peccato; nisi adsit legitima necessitas, qualis est Medici, aut Confessarii, cui res illa debet esse nota; sed etiam, quod de illa agendo, periculum est, ne a cogitatione ad affectum fiat transitus, aut saltem ne delectationi, quam parit, consensus præbeatur (i).

(i) De Gen. Theol. mor. t. 1. Tr. 2 c. 10. dem. 3.

Vide PECCATUM.

COGNATIO.

Vide { IMPEDIMENTUM COGNATIONIS NATURALIS.
IMPEDIMENTUM COGNATIONIS SPIRITUALIS.
& IMPEDIMENTUM COGNATIONIS LEGALIS. }

COLLATIO.

COLLATIO est *gratuita quædam beneficii vacantis assignatio, ab habente potestatem idoneo Clerico legitime facta* (k).

(k) Coras. Paraphras. l. 4. cap. 1.

Duplex distinguitur Collatio, altera libera & voluntaria, quæ a solo pendet Collatore, qui Beneficium pro libito conferre potest cuilibet Clerico; modo non sit incapax, aut inhabilis ad illud possidendum. Altera dicitur necessaria, atque ea est, quam tenetur postulanti Beneficium concedere; quales sunt Indultarius, Graduatus, aut a Patrono Laico præsentatus.

Collatio Beneficii valide fieri poteſt extra territorium Collatoris, quia ad juriſdictionem contentioſam non pertinet, ſed ad voluntariam, ſeu gratioſam.

Epiſcopus, aut quilibet alius Collator a Judice ſæculari cogi non poteſt ad conferendum Beneficium invitus: ſed Clericum, qui ejus opem quærit, ad ſuperiorem Eccleſiaſticum Epiſcopi aut Collatoris remittere debet (a). *Vide* COLLATOR *inferius.*

(a) Ed. Bleſ. art. 641.

CASUS PRIMUS.

PAROECIAM ſancti Calliſti ex obitu vacantem & Patronatus Laici, Vincentio pleno jure contulit Epiſcopus Diœceſanus, non expectata Patroni præſentatione. Nonne invalida eſt iſta collatio *ipſo jure?*

RESPONS.

Reſpondeo cum ſancto Antonino (b), factam ab Epiſcopo in propoſita ſpecie collationem *ipſo jure* non eſſe invalidam, ſed Vincentii proviſionem Judicis ſententia, intercedente & conteſtante Patrono lata, poſſe irritari; uti declarat Alexander III. in una ex ſuis Decretalibus (c) his verbis: *Si vero.. aliquis, ſine preſentatione fratrum ejuſdem loci fuerit in ipſa Eccleſia inſtitutus; ejus, ſecundum rigorem juris, eſt inſtitutio irritanda.* Quocirca, ſi Patronus de proviſione non conqueratur intra tempus jure ſibi conceſſum, quod eſt ſex menſium pro Patrono Eccleſiaſtico, & quatuor menſium pro Patrono Laico (d), a die datæ irrevocabiliter valet hæc proviſio; unde ſequitur, eam fuiſſe validam; quia ſi ab initio fuiſſet invalida, deinceps etiam fuiſſet juxta iſtam juris regulam (e): *Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non ſubſiſtit.*

Hujus autem rei hanc rationem affert Carolus Molinæus (f); quia ex jure communi de omnibus ſuæ Diœceſis Beneficiis diſponere poteſt Epiſcopus: quod probat ex Canone Ilerdenſis Coucilii an. 524. quem in ſuo Decreto refert Gratianus (g), & ex Decretali Urbani III. (h). Sed ſi jure ſuo utatur Patronus intra conceſſum ſibi tempus, irrita fit *ipſo jure* Ordinarii Collatio, licet nulla Judicis ſententia irritetur, ut ſtatuit Canon noni Toletani Concilii ann. 655. (i) Quod ſi econtra ſibi conceſſum tempus prætermiſerit Patronus, de Beneficio providere poteſt Epiſcopus pleno jure, uti facile probari poteſt ex Decretali Innocentii III. ad Cardinalem ſcribentis (k), & ex alia ejuſdem ſummi Pontificis ad quemdam Angliæ Epiſcopum (l); unde non neceſſe eſt, ut in proviſione ſua dicat Epiſcopus, ſe Beneficium conferre ob negligentiam Patroni ad præſentandum, & jus illud ad ſe fuiſſe devolutum; tum enim illud confert, non ex novo jure quæſito, ſed pleno jure ordinario ac primitivo; ut ratiocinatur idem Molinæus (m) his verbis: *Aut vero Epiſcopus expectavit Patronum per totum tempus juris; & tunc etiam libere providebit, non proprie ex novo jure quæſito, & ad ſe devoluto a Patrono, ſed jure ſuo primitivo, quod hactenus habebat non liberum; ſed nunc liberum habet remoto ſervitutis obſtaculo ..... ſequitur quod Ordinarius poſt tempus Patroni lapſum & jus liberum ad ſe devolutum, non tenetur exprimere conferendo, nec dicere, quod confert jure devoluto, ſed poteſt ſimpliciter conferre, & valet Collatio &c.* (n).

(b) S. Ant. 3. p. ſumm. t. 15. c. 3. §. 18.
(c) Alex. III. in c. Illud. 8. de Jure patr. lib. 3. tit. 38.
(d) Bon. VIII. in c. unic. §. 1. de jure patr. in 6. lib. 3. tit. 12.
(e) Reg. 18. de reg. jur. in 6.
(f) Car. Molin. in Reg. Canc. Rom. De infirmis reſignantibus n. 62.
(g) Conc. Ilerdenſe in can. Si ex Laicis. tit. 10. q. 1.
(h) Urb. III. in c. in Eccl. 1. de Capellis Monach. lib. 3. tit. 36.
(i) Conc. Tol. 9. in can. Decrevimus. 32. 16. q. 7.
(k) Inn. III. in c. Quia diverſitatem. 5. de conceſſione Præbendæ.
(l) Item in c. Cum propter 27. de jur. patronatus.
(m) Car. Molin. loco cit. n. 64. & 65.
(n) Du Caſſe. Vicar. gen. & Offic. diœc. Prax. juriſd. Condom. Eccl. volunt. c. 5. n. 2.

CASUS II.

EPISCOPUS pleno jure Renato contulit Curam, cujus nominatio pertinet ad Patronum, qui, re cognita Paulum nominavit; iſque, collationem ſibi denegante Epiſcopo, jus ſuum expertus eſt apud Metropolitanum, a quo obtentis proviſionibus neceſſariis, curam adivit. Qua de re quæritur, quis e duobus ſit legitimus Titularis?

Inde præcipua oritur difficultas, quod jam bis Epiſcopus ille Curam eandem pariter contulerit; non intercedente Patrono, aut quemquam nominante. Unde colligit Epiſcopus, jus providendi independenter a Patrono ad ſe devolutum eſſe, atque adeo Renatum ſolum legitimum eſſe Titularem.

RESPONS.

Paulus ſolus eſt legitimus Titularis; quia de Cura providere jure non potuit Epiſcopus Renatum, ante ſex elapſos menſes, ſi Patronus ſit Clericus, aut ante quatuor menſes, ſi Laicus ſit. Ita docet Cabaſſutius, (o) qui teſtatur, rem ita ſæpiſſime ab Aqui-ſextienſi Parlamento multis Arreſtis fuiſſe judicatam; atque imprimis ex Arreſto 18. Martii an. 1652. lato in quemdam Sacerdotem, cui Regienſis Epiſcopus Beneficium contulerat, abſque Patroni præſentatione; licet bis jam illud, aliis non præſentatis, contuliſſet: idemque Parlamentum an. 1632. jam alium Sacerdotem ab Epiſcopo Ciſtaricenſi proviſum depulit beneficio, inſtante Marchione Canilliaco Patrono, illudque alteri Sacerdoti adjudicavit: tametſi hoc ipſum Beneficium diverſis vicibus Ciſtaricenſes Epiſcopi contuliſſent, nullo præſentante.

Paſtor (p) Juriſconſultus Gallus, ſimile refert ejuſdem Parlamenti Arreſtum ann. 1637. quo Clericus ab Ordinario proviſus, nullo præſentante, de beneficio depulſus eſt, licet a 30. annis & amplius illud diverſis vicibus contuliſſet Epiſcopus; quod Præſul ille 40. annorum integrorum præſcriptionem probare non potuiſſet.

Suam ſententiam confirmat Cabaſſutius ex Decreto Tridentini Concilii (q), quo ſtatuitur ad præſcribendum jus patronatus, requiritur poſſeſſio non interrupta 50. annorum, cui etiam ſuffragentur multæ, hoc eſt, duæ ſaltem treſve præſentationes certæ, & non conteſtatæ (r), aut 40. annorum cum bona fide (s) & titulo ſaltem colorato.

Fatetur hic Author, Lovetum (t) quem ſequitur Paſtor (u) contendere, unam aut alteram collationem bona fide factam ſatis eſſe ad præſcribendum jus pátronatus juxta hanc regulam: *In beneficiis ſtatus ultimus debet attendi. At vero*, inquit, *illud forenſe axioma; in beneficiis ultimum ſtatum eſſe attendendum nihil juvat Loveti opinionem juribus allegatis*, ſcilicet Decretalium & Concilii, *& æquitati plane repugnantem.* Cujus rei hanc profert rationem: *Ultimus enim ille beneficiorum ſtatus ſupponit jus ambiguum. Sed nullatenus præjudicat, ubicumque titulus evidens oſtenditur*, (quod fit in caſu propoſito erga Paulum a Patrono præſentatum) *ut conſtat ex cap.* Conſultationibus. *de jure Patronatus: quod utique in cauſa iſta eſt deciſivum.*

(o) Joan. Caball. Jur. can. Theor. & pr. l. 2. c. 7. n. 14.
(p) Melchior Paſtor. l. 1. de benef. tit. 10. n. 16.
(q) Conc. Tr. ſeſſ. 25. c. 9. de reform.
(r) Inn. III. in c. Cum Eccl. 3. de cauſa poſſeſſionis & proprietat. lib. 2. tit. 12.
(s) Alex. III. in c. De quarta. 4. Et Inn. III. in c. Auditis. 15. de præſcription. l. 2. tit. 26.
(t) Georgius Lovetus lit. P. n. 10.
(u) Melchior. Paſtor. l. 1. tit. 19. n. 17.

CASUS III.

VACANTEM ſancti Macarii Curam, cujus Patronus eſt Abbas ſancti Gordiani, ipſa Abbatiali ſede ex obitu Abbatis vacante, pleno jure contulit Epiſcopus Diœceſanus Ludovico, qui eam adivit. Tribus elapſis menſibus ad eam novus Abbas Marcellum nominavit, qui recuſante Epiſcopo, proviſiones ſuas a Metropolitano obtinuit. Quis e duobus eſt legitimus Titularis?

RESPONS.

Ludovicus, uti ab Epiſcopo canonice proviſus, ſolus eſt verus Titularis, & in eam Curam Marcello nullum jus competit. Ratio eſt, quia, licet Epiſcopus Beneficium Patronatus ſine formali Patroni conſenſu non poſſit conferre; uti oſtendimus in duabus prioribus deciſionibus; nihilominus, ſede Abbatiali vacante, Curiales Eccleſiæ fiunt liberæ, & jure patronatus exemptæ, nec non jus ſuum naturale & primitivum acquirunt; ita ut jure ſuo ordinario de iis providere poſſit Epiſcopus, quibus ita proviſis, Abbas defuncti ſucceſſor, pro hac vice jure ſuo excidat. Ita Mo-

dernus

dernus Author (*a*) in suo Tractatu de jurisdictione Ecclesiastica,

(*a*) Du Casse. Praxis jurisdict. Eccles. voluntaria c. 5 n. 3.

CASUS IV.

FERRANDUS, Colociensis in Hungaria Archiepiscopus, animadvertens, Episcopum quinque Ecclesiarum, suffraganeum suum, multis jam elapsis mensibus de Cura sancti Jobi, cujus Parœcia Diœcesi suæ est finitima, non providisse; eam Stanislao contulit ante partum sibi jus devoluti, quo deinde ob Episcopi negligentiam acquisito, Stanislaus Curæ pacificus possessor remansit, in ea videlicet ab Archiepiscopo voce confirmatus. Quæritur, utrum collatio, quæ statim ex defectu juris Archiepiscopo acquisiti fuit invalida, jam post devolutum eidem jus valida facta fuerit?

RESPONS.

Nullum Archiepiscopo jus competit providendi de Beneficio extra Diœcesis suæ limites posito ante partum ex negligentia suffraganei sui jus devoluti; atque in eo casu, ne quidem valide, Beneficium conferre potest, nisi in provisionibus de tali Beneficio exprimat, jus illud ad se pertinere ex devoluto: Unde sequitur datam Stanislao provisionem ante jus devolutum nullam esse *ipso jure*: Cum Archiepiscopus jure suo ordinario Beneficia, quæ de jure conferunt suffraganei sui, ipse conferre nequeat, aut ullam in ejus Diœcesanos exercere jurisdictionem, nisi in causa appellationis; uti declaravit Innocentius IV. in quadam ex suis Decretalibus, quæ in Sexto refertur his verbis (*b*): *Nec appellationis articulo prætermisso, nec alias etiam, cum minime appellatum extiterit, Rhemensis Archiepiscopus, vel ejus Officialis de causis Clericorum, tanquam Judices, licet in ipsos iidem Clerici de facto consentiant, atque Diœcesanorum suorum voluntate cognoscant*. Ex quo sequitur, collationem factam ab Archiepiscopo, ante jus devoluti acquisitum invalidam, devoluto sequenti non fieri validam ex hac juris regula (*c*): *Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit*; & ex ista alia (*d*): *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi*. Ita Molinæus, unus ex peritissimis nostris Jurisconsultis casum hunc dissolvit (*e*). Nihilominus, si parto jure devoluti, novam hujus Curæ provisionem dedisset hic Archiepiscopus Stanislao, priusquam eandem contulisset Episcopus quinque Ecclesiarum, canonice Stanislaus foret provisus.

(*b*) Inn. IV. in c. Romana. 1. de foro competenti in 6. l. 2. tit. 2.

(*c*) Reg. 18. de reg. jur. in 6.
(*d*) Reg. 64. ibid.
(*e*) Car. Molinæus ad regulam. de infirmis resignant. n. 64. Du Casse. loco supra cit.

CASUS V.

CUM ELIAS, Abbas, solusque Patronus præsentator Parœciæ Sancti Eligii, actu esset excommunicatus denuntiatus, Hieronymo Parœciam hanc pleno jure contulit Episcopus. Quæritur, utrum hæc collatio sit Canonica?

RESPONS.

Excommunicatus denuntiatus omni tum Ecclesiastico, tum civili commercio privatur, ut constat ex duabus Decretalibus Innocentii III. (*f*) ex duabus Alexandri III. (*g*); denique ex duabus aliis Clementis III. (*h*), quæ legi possunt in corpore juris Canonici. Quare toto illo notæ excommunicationis tempore cessat jus illius patronatus, neque illud per seipsum exercere potest. Verum est tamen ex Pastore (*i*), quod licet Patronus excommunicatus jus illud immediate per seipsum exercere non possit, potest tamen per alium, cui potestatem hanc ante excommunicationem suam demandasset. Potest etiam in alio casu, scilicet cum absolutionem suam requirit, utpote, qui tum negligentiæ non est conscius. Ratio est, quia, ut declarat Innocentius III. (*k*), sex menses, quos Patronis Ecclesiasticis concedit Lateranense Concilium, non computantur in Episcopum suspensum per totum illud tempus, quo absolutionem suam Romæ requirit, quia Decretum illud non fuit promulgatum, nisi ad puniendam Patronorum & Collatorum negligentiam. *Si tamen*, inquit hic Papa, *ut tempus suspensionis in sex mensibus nullatenus computetur, cum illa Lateranensis Concilii constitutio contra negligentes tantum fuerit promulgata*. Hinc sequitur, factam ab Episcopo collationem, de qua in casu proposito, esse validam & Canonicam; si Elias nemini demandavit exprese potestatem nominandi ad Curam Sancti Eligii ante incursam excommunicationem, & si actu suæ absolutionis impetrationem non requireret (*l*).

(*f*) Inn. III. in c. Nuper. 19. & in c. Si aliquando. 41. de sent. excom. & c. l. 5. t. 39.
(*g*) Alex. III. in c. Nulli 8. & in c. Parochian. 9. eod. tit.
(*h*) Cl. III. in cap. cum non. 14. & in cap. Cum desideres. 15. eod. t.
(*i*) Melchior Pastor. l. 1. de benef. tit. 19.
(*k*) Inn. III. in cap. Quia diversitatem. 5. de conc. Præbendæ, & Eccles. non vacantis. l. 3. t. 8.

(*l*) Du Casse Praxis jurisdict. Eccles. 2. p. c. 1. n. 5.

CASUS VI.

MAURITIUS, cognita Parochi morte, de illius Cura Romanæ Curiæ provisionem obtinuit. Deinde, cum se Episcopo suo præsentem obtulisset ad obtinendum litteras suas examinis, seu *Visa* suum, inepte prorsus omnibus in examine suo quæsitis, respondit, quia vix latine noverat. Eo itaque ob ignorantiam repulso; statim Curam hanc Stephano contulit Episcopus. Nunquid valida est illa Episcopi collatio, licet Romanæ Curiæ provisionibus præventi & ligati; & Stephanus ipse nunquid tenetur ad obtinendam Pontificiam provisionem, ut canonice sit provisus?

RESPONS.

Certum est, quod Stephanus ab Ordinario sit legitime provisus; nec sub peccato novam a Papa provisionem requirere teneatur. Ratio est, quia ex jure communi Episcopus Curas propriæ Diœcesis ac nominationis non solum ex obitu, aut in casu demissionis, aut permutationis, sed etiam quacumque alia ratione vacantes potest conferre; cum jus conferendi ad Papam non sit reservatum; imo reservationes illæ in Gallia sint sublatæ, ut videre est ex Concordato inter Leonem X. & Franciscum I. inito (*m*). Atqui in proposita specie certum est, quod Cura vacet ob ignorantiam Mauritii. Igitur Canonica est collatio illius, quam Stephano concessit Ordinarius.

(*m*) Conc. de reserv. sublatis.

Neque dicas, Episcopi potestatem anteriori Papæ provisione esse ligatam: hæc est enim constans regula, quod, quoties Summus Pontifex provisionem *in forma dignum*, hoc est, in forma commissoria concedit, toties intendit, talem provisionem suum non sortiri effectum, nisi postquam provisus Episcopi examen subierit, atque ab eo idoneus ad habendum Beneficium judicatus fuerit.

Ob eandem rationem jure potest conferre Curam, quam in Curia Romana obtinuit Clericus, qui ob ætatem intra annum Sacerdotio initiari non potest, aut qui requisitam habens ætatem, tempore præscripto ad Sacerdotium se promoveri non curavit, ut declarat Gregorius X. in una ex suis Constitutionibus in Concilio Oecumenico Lugdunensi lata (*n*). Cum igitur ignorancia non minus sit impedimentum, quam defectus ætatis, in eo, qui ad Parœciæ regimen cupit accedere; dicendum in eo casu Episcopum pleno jure posse conferre.

(*n*) Greg. X. in c. Licet. 14. de elect. & electi potest. in 6. lib. 1. t. 6.

Juvat hic observare provisiones quandoque a Summo Pontifice *in forma gratiosa* concedi; sed eas non confert nisi sub attestatione *de vita & moribus* ab Episcopo originis, Beneficii, aut domicilii subscripta; quo in casu provisus sub ea forma Beneficium potest adire, cum litterarum visualium, seu *Visa* loco sit attestatio de vita & moribus. Unum tamen excipiendum circa Beneficia Curata. Nam juxta Edictum jurisdictionis Ecclesiasticæ an. 1695. (*o*) provisus *in forma gratiosa*, tenetur Diœcesano Episcopo se offerre (*p*).

(*o*) Edict. an. 1695. a. 2. & 3.
(*p*) D. Pererius jur. can. Galliæ. 1. 7. c. 8. n. 1. 2. & 3.

CASUS VII.

MALCHO in Germaniam profecto ad invisendos parentes, qui ibi commorantur, Cathedralis suæ Præbendam contulit Galliæ Episcopus, qui incertus, num eam accepturus esset, duos ei menses assignavit ad acceptandum aut recusandum oblatum Beneficium. Duobus elapsis mensibus, cum acceptationem suam non declarasset Malchus, eandem Præbendam Hieronymo contulit Episcopus: quo facto Malchus in Galliam redux declaravit, se acceptare dictam Præbendam, cujus etiam possessionem adire voluit; verum Hieronymus, qui jam eam possidebat, intercessit, eique Beneficium cedere denegavit. Quis e duobus legitimus est Titularis?

RE-

RESPONS.

Generaliter loquendo, cum Episcopus beneficium contulit, consilium mutare non potest, illud idem alteri conferendo, sine consensu ac renunciatione provisi. Id ipsum declarat Bonifacius VIII. (a) his verbis: *Ipse tamen Episcopus, vel quicumque alius de ipso beneficio, nisi consentire recuses, in personam alterius ordinare nequibis; quod si fuerit, ejus ordinatio facta de beneficio non libero, viribus non subsistet. Sed si Episcopus notificata sibi collatione*, pergit idem Papa Clericum in simili casu positum alloquens, *ad consentiendum terminum competentem assignet: nisi consenseris, poterit, eo lapso, beneficium libere, cui viderit expedire, conferre*. Cujus quidem rei hanc Glossa (b) rationem affert; quia beneficium acceptandi negligentia repulsæ æquivalet. *Quasi dissensisse videantur ..... & per hanc litteram videtur idem dicendum, si dissenserit*. Quod etiam probat ex alia hujus summi Pontificis constitutione (c), in qua dicitur, quod qui pœna aliqua mulctatus interjectam appellationem tempore lege præscripto non prosequitur, is post elapsum terminum huic renuntiasse, pœnamque acceptasse censetur. *Alias præsumitur appellationi suæ renunciare appellans ..... etiamsi vadat, aut mittat ad appellationem prosequendam*.

(a) Bonifac. VIII. in c. Si tibi. 17. de Præb. & dig. in 6.

(b) Glossa v. Eo lapso.

(c) Bonifac. VIII. in cap. Ab eo. 6. de appell. in 6.

Hinc igitur concludi necesse est. Hieronymum canonice de præbenda fuisse provisum, & in eam nullum Malcho jus competere: quocirca sibi soli jacturam beneficii debet adscribere conformiter ad istam juris regulam (d): *Mora sua cuilibet est nociva*: & istam aliam (e). *Dammum quod quis sua culpa sentit, sibi debet, non aliis imputare*.

(d) Reg. 25. de reg. juris, in 6.

(e) Reg. 86. ibid.

Advertendum tamen, quod, si beneficium secundo nondum contulerit Episcopus, Malchus illud etiam acceptare & adire posset, etsi præfixus sibi terminus esset elapsus. Quod declarat idem summus Pontifex addens (f): *Antequam tamen ipsum* (beneficium) *contulerit, tuum poteris, non obstante quod lapsus sit terminus, præstare consensum; & ex tunc de ipso non poterit aliter ordinari*.

(f) In dict. c. Si tibi.

CASUS VIII.

BERTRANDUS, Cæsenæ Episcopus, Ecclesiæ suæ Cathedralis Præbendam Ludovico, simplici Acolyto, Venetiis studenti contulit: transacta provisione cum præviis ad monendum litteris; Paulus, hujusce Episcopi Eleemosynarius absque honorario a decem annis ipsi ministrans, hanc ab eo requisivit Præbendam, quam ei recusare se non posse sine quodam ingrati animi vitio existimavit. Quocirca, suppressa Ludovici provisione, aliam in favorem Pauli substituit. Nonne canonice & juste eam facere potuit; cum ad illud beneficium, Ludovico jus nullum competere censeatur, donec illius collationem admiserit?

RESPONS.

Dictam Præbendam Canonice & absque peccato in regulas Ecclesiæ Paulo conferre non potuit hic Episcopus: quia collator, qui collationis instrumentum emisit eique subscripsit, adeo jure suo toto usus est, ut postea secus facere nequeat. Hanc decisionem verbis expressis suppeditat Bonifacius VIII. in Sexto. En ipsius verba (g). *Si tibi absenti per tuum Episcopum conferatur beneficium, licet per collationem hujusmodi, donec eam ratam habueris, jus in ipso beneficio, ut tuum dici valeat, non acquiras: ipse tamen Episcopus, vel quicumque alius, de ipso beneficio, (nisi consentire recuses) in personam alterius ordinare nequibit*. Eodem modo difficultatem hanc solvunt Innocentius IV. Joannes Andreas, Joannes Monachus, Archidiaconus, omnesque alii Canonistæ celeberrimi.

(g) Bonifac. VIII. in cap. Si tibi 17 de Præb. & dig. in 6.

CASUS IX.

CUM PARMENIANUS sancti Frontonis Prior, notorie factus esset Hæreticus, Prioratus ipsius collator de eo Bernardum providit. Nunquid valida est hæc collatio?

RESPONS.

Dicendum sine cunctatione, collationem hanc esse validam. Verum quidem est, quod juxta opinionem Caroli Molinei (h) Aurelianensi Edicto stabilitam, Hæretici beneficium impetrari non potest, priusquam talis fuerit juridica sententia denuntiatus; sed immutata est illa jurisprudentia ex tempore Blesensis Edicti Aurelianensi posterioris. Nam ex Edicto Blesensi Henricus III. permittit, ut quis se provideri curet de Beneficiis vacantibus pleno jure, nulla interveniente judicis sententia: atqui certum est, Beneficiario in hæresim incidente manifeste, Beneficium ejus *ipso jure* vacare, atque adeo proprium illius collatorem authoritate sua, ac sine ulla juris formula illud posse conferre. Nihilominus provisus recens illud adire, ac priorem possessorem spoliare nequit, nisi postquam ex legitimo judicio crimen illius sit certum; alioqui Beneficiarius innoxius suo posset privari beneficio (i).

(h) Car. Molineus in regul. de inf. resig. n. 286. & seq.

(i) D. Perer. Jur. can. Gal. l. 2. c. 11. n. 14.

Confirmari potest hæc decisio ex Decretali Alexandri IV. (k) qui declarat, nullum Hæreticum de beneficio provideri posse: *Hæretici*, inquit, *ad nullum Ecclesiasticum Beneficium, seu officium publicum admittantur. Quod si secus actum fuerit, decernimus irritum & inane*. Unde colligendum a pari, Beneficiarium jam possessi Beneficii fieri incapacem, ubi primum in hæresim incidit, eoque *ipso jure* fieri privatum.

(k) Alex. IV. in cap. Quicumque 2. §. 2. de hæreticis in 6. l. 5. tit. 2.

CASUS X.

APOLLODORUS, excommunicationem inori ligatus, quod absque ratione excommunicati denuntiati consuetudine usus fuisset, Prioratum acceptavit, qui sibi collatus est, aut ad quem ab Ecclesiæ Cathedralis Capitulo electus. Qua de re quæritur, 1. Utrum hoc ei beneficium valide conferre potuerit collator, & provisio ejus sit canonica? 2. Utrum illud sine peccato acceptare potuerit?

RESPONS.

Non illegitima fit provisio aut invalida Apollodori electio ad Prioratum, de quo agitur, ob excommunicationem minorem, qua tum fuit ligatus, cum de eo provisus aut ad eum electus fuit; quia ex sola excommunicatione majori fit Clericus inhabilis ad accipiendum beneficium, seu per collationem, seu per electionem. Re ipsa Gregorius IX (l) de hujusmodi electione dicit; eam non irritam esse, sed irritandam: *Si tamen scienter electus fuerit; electio est irritanda*. Unde sequitur, quod licet valida sit electio, est tamen illicita, atque adeo Prioratum de quo agitur, quocumque modo sibi datum acceptare non potuit Appollodorus, aut eum retinere, nisi ab ea censura se curet absolvi. Ita Cabassutius, qui de laudata mox Decretali sic loquitur (m): *His enim verbis*: (ejus electio est irritanda) *non negat esse validam, sive electionem, sive præsentationem, sive collationem, sive institutionem: sed tamen satis insinuat esse illicitam, cum decernat illam irritandam esse: atque adeo taliter illigatum non posse citra gravem offensam suscipere & retinere beneficium, nisi se absolvi curet*. Canonistæ huic in hac sententia præivere Felinus (n), Ugolinus (o), & alii multi.

(l) Greg. IX. in c. Si celebrat. tin. de Clerico excom. deposito, vel interd. minist. l. 5. tit. 27.

(m) Jo. Cabass. Jur. can. Theor. & prax. l. 5. c. 12. n. fin.

(n) Felinus Sandeus ad c. Dilecti de exceptionib.

(o) Bart. Ugolinus tab. 3. c. 6.

CASUS XI.

ALBERIUS, Scodræ Episcopus, majori excommunicatione illigatus, Florenti, hujusce censuræ Episcopi non inscio contulit. Nunquid valida est hujusce Beneficii collatio?

RESPONS.

Distinguendum: nam, si Alberii non sit excommunicatio publica, sitque ipse toleratus ab Ecclesia in exercitio functionum suarum Episcopalium, valida est ejus collatio Florenti. Verum, si publica sit hujusce Præsulis excommunicatio; valide Florenti beneficium illud conferre non potuit. Ita quæstionem hanc solvit inclytus Canonista (p) Innocentii III. Decretalem in corpore juris Canonici relatam exponens.

(p) Philipp. Decius ad c. Post cession. 7. de probationib. l. 2. tit. 9.

Ratio hujus decisionis est, quia ligatus excommunicatione occulta non privatur jure suo, aut jurisdictione; nam ab Ecclesia toleratus, præsumitur esse legitimus Superior, saltem quoad forum externum; sed ubi est excommunicatus publicus & notorius,

actu

actu iis spoliatur *ipso jure*, neque jurisdictionem licite aut valide exercere potest; cum ab Ecclesiæ communione atque fidelium cœtu sit separatus, & talis publice cognitus (*a*).

(*a*) D. Perer. jus.can.Gal. l. 2 c.2.n.16.

CASUS XII.

THEODULPHI, Oveti Episcopi, publice a Papa excommunicati Vicarius generalis vacantem Cathedralis Ecclesiæ Præbendam Alphonso contulit. Nunquid valida est, & Canonica hæc collatio?

RESPONS.

Collatio illa nec Canonica est, nec valida: cum enim ex jure Episcopus & Vicarius ejus generalis una censeantur esse persona, ut pote, qui eandem habeant jurisdictionem, ubi Episcopus, publice videlicet excommunicatus, jurisdictione sua spoliatur, suam quoque amittit Vicarius generalis, nec eam nullatenus exercere potest. Id probat Innocentii IV. constitutio in Sexto relata (*b*), in qua declarat hic Summus Pontifex, quod, publice excommunicato Officiali, is, qui vicem ejus gerit, seu subdelegatus, qui ab eo jurisdictionem habet, eam nullatenus exercere potest. *Ea tamen, quæ ipsi gerendo hujusmodi vices agunt, totaliter excommunicato manente, si jurisdictionem tantum recipiunt ab eodem, non possunt obtinere vigorem*. Constat autem, regulam hanc casui proposito posse applicari. Cum enim jurisdictionem suam ab Episcopo recipiat Vicarius generalis; non manente Episcopi jurisdictione, sua quoque cadit Vicarius generalis. Alioquin per alium jus posset exercere Episcopus, quo ipsum privat Ecclesia, contra istam juris regulam (*c*): *Quod alicui suo non licet nomine: nec alieno licebit*.

(*b*) Inn. IV. in c. Romana. 1. de Officio Vicarii in 6. l.1. tit. 18.

(*c*) Reg. 67. de reg. juris in 6.

Huic Decisioni consentit Rebuffus (*d*): *Ex persona Collatoris, seu ejus Vicarii*, inquit hic Author, *requiritur, quod Collator sit habilis, non excommunicatus, Cap.* Pastoralis. *De Clerico excommunicato ministrante, ubi abunde scripsi, quod qui non potest conferre per se, nec per alium facit*. Ita etiam Cabassutius (*e*) post Rebuffum & Despeisseum, quos laudat.

(*d*) Pet. Rebuff. in praxi benef. 1. p. t. Requisita ad Collat. n. 1.

(*e*) Cabassut. Jur. can. Theor. & Prax. l. 2. c. 3. n. 6. Et apud eum Rebuff. cit. & Despeis. tr. de benef. t. 3. n. 3.

CASUS XIII.

ÆLIUS, Nolæ Vicarius generalis, Titio curam Sancti Nicolai contulit, quæ pleno jure pendet ab Episcopo. Quæritur 1. Num legitima sit hæc collatio? 2. Utrum pariter esset legitima, si cura hæc esset nominationis Patroni Ecclesiastici, aut Laici?

RESPONS.

Antequam propositæ quæstioni fiat satis, sciendum 1. non tam late patere Vicarii generalis potestatem atque Episcopi, ut constat ex Concilio Tridentino (*f*) & docent Barbosa & Azorius (*g*), ac post ipsos Sylvius his verbis (*h*): *Constat multa non posse Vicarium sine speciali mandato facere, quæ ipse Episcopus facere potest . . . . . cujusmodi sunt conferre beneficia, beneficiorum resignationes admittere, beneficia unire & eorum uniones revocare, & alia plura, quæ apud ipsos* (Barbosam & Azorium) *videri poterunt*. Ita etiam Author modernus (*i*) & Cabassutius (*k*).

(*f*) Conc. Tr. sess. 23. c. 6. de reform.

(*g*) Aug. Barbosa p. 2. all. 54. Joan. Az. Inst. mor. p. 2. l. 3. cap. 44. & 45.

(*h*) Fr. Sylv. resol. var. v. Vicarius.

(*i*) Du Casse. Prax. jurisd. Eccl. 1. p. c. 2. n. 1.

(*k*) Cabassut. jur. can. Th. & prax. l. 2. c. 13. n. 6.

Advertendum 2. duplex esse collationis genus: aliæ sunt liberæ, aliæ necessariæ. Libera collatio dicitur, cum pleno jure ab Episcopo pendet Beneficium: necessaria vero appellatur, cum Episcopus beneficium conferre non potest, nisi iis, qui cum digni sint, illud requirunt, & de quo proinde ad arbitrium disponere nequit. Talia sunt 1. Beneficia, Patronatus extranei. 2. Ea, de quibus provisus Bullam aut signaturam Romæ obtinuit. 3. Ea ad quæ ab Universitate quadam nominati sunt postulantes, uti Graduati. 4. Denique ea, quæ requiruntur vi indulti Regii, seu ob præstitum fidelitatis jusjurandum, aut lætum ad coronam adventum.

Præsuppositis istis regulis, ad primam quæstionem respondemus. Titio factam ab Ælio collationem nec licitam esse, nec validam: quia circa collationes liberas nihil potest Vicarius generalis (*l*), ut observat Rebuffus (*m*), nisi speciale habeat ab Episcopo mandatum; uti declarat hac sua Constitutione Bonifacius VIII. (*n*): *Cum in generali concessione nequaquam illa veniant, quæ non esset quis verisimiliter in specie concessurus* (*o*), *nec regulariter donare valentis, cui bonorum administratio, etiam libera, est concessa; officialis aut Vicarius generalis Episcopi Beneficia conferre non possunt, nisi beneficiorum collatio ipsis specialiter sit commissa*. Id in Gallia obtinet usus, ut testantur Guido Papa (*p*), Faber, Ranchinus, & alii multi.

(*l*) Bonifac. VIII. in c. Si ad Episcop. 1. §. 2. ne sede vacante aliquid innovetur. in 6. lib. 3. tit. 8.

(*m*) Petrus Reb. pr. ben. 1. p. t. de devolut. n. 94.

(*n*) Bonifac. VIII. in cap. Cum in generali. fin. de offic. vicarii in 6. lib. 1. tit. 13.

(*o*) Reg. 81. de reg. jur. in 6.

(*p*) Guido Papa. decis. 374. n. 5. Ant. Faber. in suo cod. l. 1. t. 3. defin. 3. Et Ranchin. dec. 1. p. conclus. 494.

Ad secundam quæstionem respondemus, legitimam fore a Vicario generali collationem Beneficii, ad quod præsentaret Patronus, omnes namque collationes necessarias dare potest Vicarius absque speciali Episcopi mandato.

Communem hunc usum adstruunt 1. celeberrimi nostri Canonistæ & Jurisperiti, quales sunt (*q*) Guymierus Boerius, de Selva, Bellamera, Zerola, Pastor, & Cabassutius. 2. Nititur usus ille Constitutione Bonifacii VIII. in Sexto relata (*r*), cujus hæc sunt verba: *Etsi Capitulum, sede vacante, beneficia, quæ ad collationem Episcopi pertinent, conferre non possit, præsentatos tamen a Patronis potest admittere; si sint idonei, & eos instituere in beneficiis, ad quæ fuerint præsentati*. Quam jurisprudentiam sequitur Gallia, ut testatur Rebuffus his verbis (*s*): *Capitulum non potest recipere resignationem liberam & simplicem; sed resignationem, quæ fit ex causa permutationis, quæ necessaria est & cum causa*. Unde colligendum, quod, si hæc Capituli Vicariis competat potestas; a fortiori & magno Episcopi Vicario.

(*q*) N. Boer. dec. 30. n. 4. Joan. de Selva de benef. p. 34. Ægid. Bellamera decis. 39. §. Licet Vicar. Zerola p. 2. v. Capit. q. 7. Cabass. juris can. Theor. & prax. l. 2. c. 8. n. 8. & c. 13. n. 5. & l. 2. c. 3. n. 7. & c. 23. n. 1. 30. 32. & 36. Et ibi Abbas in c. Ex frequentibus de inst.

(*r*) Bonifac. VIII. in cap. Etsi. 1. de instit. in 6. l. 3. tit. 6.

(*s*) Petr. Rebuff. prax. benef. 1. part. de devol. n. 95.

CASUS XIV.

RADULPHI, Galliæ Episcopi, Vicarius generalis post dimissum ab eo Præsule Episcopatum inter manus Regis, qui ei jam successorem nominavit, curatum tamen beneficium contulit Renato, qui illud, uti graduatus, postulaverat. Nunquid illa collatio est Canonica & valida non obstante Episcopi renuntiatione?

RESPONS.

Certum est, collationem illam esse Canonicam: quia cum una sit & eadem Vicarii generalis & Episcopi jurisdictio, & una eademque cum eo habeatur persona, uti jam diximus in responsione ad superiorem difficultatem, & probat Pasqualigi (*t*) ex Glossa, & viginti, quos laudat, Authoribus; desinere non potest nisi desinente Pariter Episcopi jurisdictione. Atqui non desinit Episcopi jurisdictio, ob renuntiationem Episcopatus sui apud Regem, qui eam acceptavit: necesse est enim, ut a Summo fuerit admissa Pontifice, cujus est solius dissolvere vinculum spiritualis matrimonii, quod inter Episcopum & ejus Ecclesiam intercedit, quemadmodum declarat Innocentius III. ad Capitulum Decanumque Andegavi scribens (*u*). Igitur manet etiam Vicarii generalis jurisdictio, non obstante Episcopi demissione, atque idcirco valida est & Canonica, quam Renato fecit, collatio (*x*).

(*t*) Zach Pasqual. var. qq. moral. Can. cent. 2. q. 97. art. 4.

(*u*) Inn. III. in c. Inter 2. de translat. Episcopi. l. 1. tit. 7.

(*x*) Du Casse Prax. jurisd. Eccl. volunt. 1. p. c. 2. n. 4.

CASUS XV.

SEVERUS, Titularis Capellaniæ Sancti Pauli Ecclesiæ Cathedralis Tornacensis eam cum Gregorio, pro Cura Prosperi permutavit: ac permutationis instrumentum ambo Romam miserunt. Provisiones suas Roma accepit Severus, obtentisque ab Episcopo litteris suis visualibus seu *visa*, Curam adivit. Gregorio vero satis fuit, ut permutationis suæ instrumentum in acta Romanæ Curiæ referretur, Provisiones non requirendo, ut impensis parceret; ejusque rogatu cum Severus dictam Capellaniam Capitulo ejusdem Collatori commisisset, ipsam contulit Capitulum Gregorio, qui in ejus possessionem immissus est. Qua de re quæritur, utrum Capituli collatio sit legitima?

RESPONS.

Legitima est a Capitulo Tornacensi Gregorio facta collatio; quia Capitulum, cum sit ordinarius hujusce Capellaniæ Collator, eam pleno jure, uti fecit, potest conferre, nulla eorum habita ratione, quæ Romæ gesta fuere: cum enim in hoc casu Papa & Capitulum Capellaniam valeant conferre, nullum

lum est incommodum, si permutantes beneficia permutata ab alterutro accipiant.

Objici potest, Capitulum Gregorio Capellaniam contulisse ex nuda ac simplici demissione Severi, qui eam tamen non abdicavit, nisi ex permutatione, cujus simonia, quæ est de jure Ecclesiastico, a solo Superiore legitimo, Papa videlicet, necessario tolli debet. Verum responderi debet, quod, cum permutationis instrumentum Romam fuerit ad Acta relatum, quod proinde a Pontifice Summo cognitum, ab eodem admissum fuit, simoniam ejus remisit Papa, & ideo Capitulo potestatem fecit, valide Capellaniam Gregorio conferendi.

CASUS XVI.

Eudoxio & Leontio, Advocatis, causam agentibus, in qua id requirebatur, utrum scilicet a Laico quandoque conferri posset Beneficium; partem affirmantem defendit Eudoxius pro cliente suo, Domino & Patrono præsentatore Parœciæ, in qua erat Ecclesia Collegialis sex Præbendarum, quas se conferre posse contendebat. Contrarium asserens Leontius propugnavit, invalidam esse *ipso jure*, mox ab eo datam Canonico collationem; quia hactenus ex ipso est inauditum, Clericum a Laico ad Beneficium institui. Cui jus?

RESPONS.

Regula generalis, communi jure fulta hæc est, a Laico videlicet Clericum in Beneficio non posse institui: ut statuit tertium Later. Concilium sub Alexandro III. his verbis (*a*): *Clericus autem, qui Ecclesiam per Laicos sine Episcopi authoritate recepit: communione privetur, & si perstiterit, a Ministerio Ecclesiastico & ordine deponatur*. Rem eamdem prohibet Alexander III (*b*) ad Archiepiscopum Eboracensem scribens, irritasque declarat hujusmodi collationes: *Non enim licet Laicis Clericos in Ecclesiis præsumptione propria ordinare*, inquit hic Papa (*c*), qui pariter in alia Decretali ad omnes Abbates, Priores, & Clericos ejusdem Eboracensis Archiepiscopatus scribens, collationes hujusmodi invalidas declarat. Quod adeo verum est, ut Patrono, licet Ecclesiastico, jus collationis non competat ex Gregorio IX. ad eumdem Archiepiscopum scribente (*d*).

(*a*) Conc. Lateran. III. c. 14. in cap. Præterea. 4. de jure patronatus.
(*b*) Alex. III. in c. cum Laici eod. t.
(*c*) Idem in c. Cura 11. ib. Idem in c. Nullus. 17. ib. & in c. Relatum. 21.
(*d*) Greg. IX. in c. Transmissæ. fin. ib.

Certum est tamen, quosdam esse Laicos Patronos licet numero paucos, qui Præbendas, quarum sunt Patroni, conferre possunt ob privilegium a Sancta Sede gravibus de causis sibi concessum. Tales sunt 1. in Burgundia, ut testatur Blondelius (*e*) successores Cancellarii Rolini, & Domini de Chagniaco, qui Præbendas beatæ Virginis Augustudunensis & Sancti Georgii Cabillonensis, quas fundarunt, possunt conferre. 2. Apud Andegavos, Barones de Blaison & de la Guierche pari gaudent privilegio. 3. In Britannia, Marchiones d'Epernai & Comites de Quintin, qui Capellanias & Præbendas conferunt, quarum sunt Patroni. 4. Dominus de Lusarche SS. Cosmæ & Damiani Collegiatæ Ecclesiæ præbendas pleno jure conferunt, ut testatur Molinæus (*f*) in regulam *de infirm. resignant.* qui addit, eum quoque posse admittere resignationes seu simplices, seu in favorem, & etiam factas *permutationis causa*. 5. Asserit etiam hic Author, a quibusdam Laicis Dominis in Normania pleno jure conferri Parœcias. 6. Denique Domini de la Tremouille Bræbendas & Dignitates Ecclesiæ Collegiatæ Sancti Theugalis Lavalli pariter conferunt.

(*e*) Blondelius. in Bouchel. v. Collatio n. 94. & & seqq.
(*f*) Molinæus de infirm. resignant. n. 418.

Ad solutionem itaque propositi casus, hoc unum scire interest, utrum Eudoxii cliens jure Collationis ex privilegio sibi concesso potiatur; an non. Si primum Eudoxio favet jus, si secundum, pro Leontio stat æquitas.

Vide { BENEFICIARIUS. PROVISIO. Cas. 4. 5. 6. 7. 8. VICARIUS. }

COLLATOR.

COLLATOR, dicitur ille, cui jus competit canonicam beneficii institutionem concedere alicui idoneo & digno illius possidendi.

Quando Collator indigno Beneficium contulit pro hac vice jure suo excidit, quod ex eo ad immediatum Superiorem devolvitur (*g*).

Jus conferendi Beneficium pertinet ad jurisdictionem, non ad ordinem. Hinc valida est ex se (*h*) ab Episcopo facta collatio ante aditum Episcopatum.

(*g*) C cum in cunctis. de elect.
(*h*) Franc. Marc. tom. 1. q. 1242.

Olim Diœcesanus Episcopus Ordinarius erat omnium Diœcesis suæ Beneficiorum Collator; verum postea jus illud adeo fuit restrictum, ut pauca jam conferat; quia potestas illius fuit limitata jure nominationis, quo potiuntur innumeri Patroni, nec non Capitula, quæ tale jus sibi vindicarunt, aut in Episcopum præscripserunt quoad Præbendas & alia Beneficia suarum Ecclesiarum, seu ex tacito Episcoporum consensu, aut ex Concordatis, quæ cum iis transegerunt.

Multo pauciora etiam contulere Episcopi, cum Pontifices Summi, Beneficiorum pro arbitrio suo collationem sibi reservarunt, ne exceptis quidem totius Orbis Christiani Cathedralibus, ut fecit Bonifacius VIII. juxta primam Romanæ Cancellariæ regulam; susceptum eatenus inauditum, quod suppressere Concilia, Pisanum, Constantiense, Basileense, & Tridentinum, quæ reservationes omnes seu generales, seu speciales, penitus sustulerunt. Ita ut Mandata Apostolica & expectativæ, quæ ad Concilium Tridentinum usque aliquando viguere, nullo modo jam sint in usu, atque ita ab eo Concilio Concordati ea de re articuli suum amplius non sortiuntur effectum.

Sed tamen scire necesse est, ex usu introducto jus præventionis in Episcopum sibi servasse summum Pontificem, cujus proinde Provisiones, si data sint anteriores, Episcopi provisionibus prævalent, & in eo etiam casu, licet provisionibus Episcopi posteriores, sunt potiores, cum scilicet Beneficium contulit Collator personæ Ecclesiasticæ absenti, non missis ejus, nec notificatis provisionibus, multis cautum est Arrestis (*i*).

(*i*) Du Fresnel. 6. c. 6. Brodelius in Louetum Littera P. tom. 20.

Legatus *a Latere* & Vice-Legatus Avenionensis eodem præventionis jure, ac Papa, intra Legationis suæ fines potiuntur; at cum Clerici duo eodem tempore, alter ab Ordinario, alter a Legato, aut Vice-Legato fuere provisi, qui prior Beneficium adivit, alteri præfertur, juxta istam juris regulam (*a*): *In pari .... causa potior est conditio possidentis*.

(*a*) Bonifac. VIII. in reg. 65. de reg. juris in 6.

Collator nunquam propriæ sibi collationis beneficium conferre nequit aut ipsi ab ejus Vicario Generali conferri potest; cum uterque *fictionis juris* una eademque censeatur esse persona.

Dispensatio Pontificia Collatori ad possidendum collationis suæ beneficium, tanquam abusiva haberi debet; neque enim decorum ratione congruum est, ut idem sit superior & inferior, caput & membrum ejusdem corporis.

Collator in provisionibus suis, eum, cui beneficium confert, adigere potest, ad dimittendum beneficium antea ab eo possessum; licet suæ esset collationis; modo tamen illud ad aliquem e suis propinquis transferre non intendat.

Nullus Collator Ecclesiasticus variare sententiam potest; hoc est, quando semel personæ ineptæ aut indignæ beneficium contulit; illud idem alteri, quantumvis idoneo, aut capaci nequit conferre, & jus suum ad Superiorem pro eodem Beneficio, pro hac vice solum devolvitur (*b*).

Ab hac etiam regula non eximitur Rex ipse, si sit Collator. Nihilominus, cum Episcopus intra graduatorum mensem, alicui non graduato beneficium concessit, altera vice illud idem Graduato requirenti potest conferre (*c*

(*b*) Alex. III. in c. Cum in cunctis. de electione &c.
(*c*) Pastor. de benefic. l. 1. tit. 22.

Jus conferendi beneficium tribus iteratis sequentibus, nec litigio interturbatis collationibus acquiritur.

Jus illud in alium, nisi gratuito transmitti potest (*d*).

Cum a duobus obtentæ sunt a summo Pontifice provisiones, quibus eadem inscripta est dies, ambæ sunt invalidæ. Hæc regula certa est, & multis Arrestis confirmata (*e*).

(*d*) Soefve tom. 2. cent. 4. cap. 18.
(*e*) Papo. l. 2. t. 9. num. 12.

Episcopus beneficium Laici patronatus *jure ordinario* confert, post elapsum tempus Patrono ad præsentandum jure concessum.

Archiepiscopus *jure devoluto* beneficium confert, quod intra sex menses conferre neglexit Episcopus, suffraganeus suus; non quidem inito temporis calculo a die vacationis, sed cognitionis, quam habere potuit Collator ordinarius (*f*) & collatio valida est, modo intra sex menses sequentes fiat, a die qua jus devoluti sibi acquisitum est; nisi præveniat Papa. Nam si intra sex menses conferre negligeret, jus illius gradatim ad Superiorem immediatum devolveretur, seu ad Metropolitanum, aut Primatem, si quem agnoscat: aut ad Papam. Qua de re observandum devoluto locum esse in beneficiis vere ac proprie electivis post tres menses.

(*f*) Innoc. III. in c. Licet 3. de suppl. negil. Prælati. l. 1. tit. 10.

Vicarius Generalis nullum valide conferre potest beneficium, nisi Episcopus, aut alius Collator ei potestatem hanc, specialiter in suis Vicariatus literis declaratam fuerit, ut statuit Bonifacius VIII. (*g*), quæ potestas esse potest absoluta aut conditionata, generalis aut limitata, seu quoad tempus seu quoad locum Beneficiorumve qualitatem.

(*g*) Bonif. VIII. in c. cum in generali de offic. Vicarii. in 6.

In Gallia nullus Collator advenæ beneficium, sed tantum Regis subdito potest conferre.

Invalida est collatio facta Clerico, in quem injectio mannum, aut vadimonii per se obeundi denuntiatio decreta est; nisi prius judicis sententia fuerit absolutus.

Solus etiam Papa de iis providere potest beneficiis, quæ vacant *in Curia*, hoc est, eorum beneficiis, qui ultimum diem obeunt in loco, ubi commoratur, aut in locis vicinis ad duas itineris diætas.

Cum eo ipso die de beneficio providit Papa, quo illud contulit Episcopus, Papalis provisio Episcopali prævalet, modo Regulæ viginti dierum derogarit Pontifex, & non aliter.

Quando Clericus de Beneficio provisus, postea beneficium obtinet, vi cujus a Collatore prius beneficium jure accipere potuit, utrumque servare nequit, sed alterutri renuntiare tenetur. Ita Innocentius III. (*h*).

(*h*) Innoc. III. in c. Cum ad nostram. de institutionibus.

Cum Provincia & Britannia tempore Pragmaticæ Bituriensis, coronæ nondum essent adjunctæ: pro iis provinciis non valuit concordatum: verum in Provincia observatur, quoad Beneficia, quæ confert Papa ad Vicelegatum Avenionensem scribens: & quod ad Britanniam pertinet, quæ coronæ dominio iterum an. 1532. addita est, Papa retinuit possessionem reservationum, quas fert prima Cancellariæ Romanæ regula juxta Edictum Henrici II. 14. Junii 1549. in acta Parlamenti Britanni Venetiæ sedentis 13. Septemb. ejusdem

anni

anni relatum, & declarationem 18. Aprilis an. 1553. in eodem Parlamento, tum Nannetibus sedente, verificatam, ac tandem alteram declarationem 29. Octobris ejusdem anni datam, non obstante Comitiorum intercessione, secundum quas declarationes Papa cum Episcopo Beneficiorum collationem dividit.

Menses Papales sunt Januarius, Februarius, Aprilis, Maius, Julius, Augustus, October, & November; & alii quatuor menses ad Episcopos pertinent. Nihilominus cum actu & accurate in sua Diœcesi resident: Papa iis concedit facultem conferendi Beneficia, mensibus Februario, Aprili, Junio, Augusto, Octobri, & Decembri (*a*) vacantia, ut eos efficacius ad residentiam invitet, nec etiam contra eos jure præventionis uti potest, uti contra alios Patronos Ecclesiasticos. Ex hac tamen generali regula juxta Britanniæ usum excipiuntur Episcoporum absentiæ in duobus casibus: 1. Cum ad Regis ministerium spectant. 2. Cum ad bonum Ecclesiæ suæ pertinent: sed extra duos illos casus, vel ex uno absentiæ die intra mensem, Collationis jus suum amittunt. Alii Collatores ordinarii alternatim tantum jure suo potiuntur, per quatuor tantum menses.

(*a*) Reg. Cancel. 9.

Cum Episcopi in partibus obedientiæ positi, hoc est, Episcopi earum regionum, in quibus observantur regulæ Cancellariæ Romanæ circa reservationem mensium, alternæ collationis privilegio frui cupiunt: necesse est, ut illud ante requirant per Epistolam manu sua subscriptam apposito etiam sigillo ad Cardinalem Datarium, & ab eo instrumentum in Acta Datariæ relatum acceperint, quo declaratur, eorum acceptationem alternæ collationis admissam, & in Acta fuisse relatam (*b*).

(*b*) Reg. Cancel. cit.

Advertendum quoad hanc rem 1. ex obitu Papæ regulas omnes Cancellariæ locum non habere, donec ab ejus successore fuerint renovatæ: atque mensium reservationem, alternamque cessare Collationem; quocirca ordinarii Collatores in partibus obedientiæ positi, toto illo intermedio tempore, vacantia libere conferre possunt Beneficia.

2. Observandum, quod, cum in Britannia vacat Beneficium, cujus Collator in partibus concordati Beneficium possidet, vi cujus Beneficium vacans jure conferre potest, tunc Papali mensi, neque alternæ collationi subjacet, sed libere confert Beneficium vacans.

CASUS PRIMUS.

CHRYSOGONUS: ad quem pertinet collatio Beneficii curati, teneturne inter multos, qui sibi offeruntur, aut quos ipse per se cognoscit, illud ei conferre, quem novit digniorem?

RESPONS.

Difficultatem hanc, cujus solutio maximi est momenti, cum ad commune Ecclesiæ bonum salutemque fidelium pertineat, perfecte elucidat sanctus Thomas (*c*): *Dignitas alicujus personæ potest attendi dupliciter*, inquit sanctus Doctor, *uno modo simpliciter & secundum se: & sic majoris dignitatis est, qui magis abundat in spiritualibus gratiæ donis. Alio modo per comparationem ad bonum commune. Contingit enim quandoque, quod ille, qui est minus sanctus & minus sciens, potest magis conferre ad bonum commune, propter potentiam, vel industriam secularem, vel propter aliquid hujusmodi*. Posito illo priori principio, alterum non minus certum ante quæstionis solutionem, subjungit Angelicus Doctor, scilicet quod *dispensationes spiritualium principalius ordinantur ad utilitatem communem secundum 1. ad Corinthios, 12.* Unicuique datur manifestatio Spiritus ad utilitatem. Quibus positis ita concludit: *Ideo quandoque absque acceptione personarum in dispensatione spiritualium, illi, qui sunt simpliciter minus boni, melioribus præferuntur*. Quod confirmatur divinæ providentiæ dispensatione: *Sicut etiam & Deus gratias gratis datas quandoque concedit minus bonis*.

(*c*) S. Th. 2. 2. 63. art. 2. in corp.

Idem alibi docet S. Doctor his verbis (*d*): „ Contingit autem quandoque aliquem esse meliorem „ simpliciter, qui tamen non est melior quantum ad „ hoc quod Beneficium percipiat: quia alius forte potest ecclesiam magis juvare, vel per consilium sapientiæ, vel per auxilium potentiæ, vel quia servivit in Ecclesia. *Unde sic concludit*. Non ergo Episcopus tenetur semper dare meliori simpliciter, sed tenetur dare meliori quoad hoc. Non enim potest „ esse, quod unum præferat alteri: nisi propter aliquam causam, quæ siquidem pertineat ad honorem Dei & utilitatem Ecclesiæ, jam quantum ad „ hoc iste est melior. Si autem illa causa ad hoc non „ pertineat; erit acceptio personarum, quæ tanto est „ gravior, quanto in rebus divinis committitur. „

(*d*) Idem quodl. 6. a. 9.

S. Thomæ hac in re assentiuntur Authores celeberrimi (*e*), ac præcipue S. Antoninus, Sotus, de Lyra, Covarruvias, Major, Rebuffus, Navarra, Cajetanus, aliique permulti, sive Theologi, seu Canonistæ, inter quos Toletus asserit probabile esse, non sine mortali peccato dignum anteponi digniori, quod verum est, præsertim cum agitur de Prælationibus, aliisque Beneficiis cum onere animarum connexis.

(*e*) S. Anton. 2. p. tom. Th. t. 1. c. 20. § 1. Dominic. Sotus. Nicol de Lyra. Joan. Major. Th. de vio Card. Cajetan. Didacus Covarruvias. Navarr. in c. Si quando, de rescript. except. 16. n. 10. Petrus Rebuffus in concordat. Prosper Fagnan. in 1. p. prim. l. Decretal. ad c. Dilectus. de consuet. n. 18. & in 2. p. ad c. Eam te. de ætate, qualitate &c. n. 24. & seqq. Tolet. &c.

Denique, *hortatur & monet* (S. Tridentinum Concilium (*f*) de iis loquens, quibus competit jus electionis) *ut in primis meminerint, nihil ad Dei gloriam & populorum salutem utilius posse facere, quam si bonos Pastores & Ecclesiæ gubernandæ idoneos promoveri studeant; eosque alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, nisi quos digniores & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambientium suggestionibus: sed eorum exigentibus meritis præfici diligenter curaverint*. Sic loquitur sancta illa Synodus de delectu Præsulum & Parochorum; vult nimirum (*g*) ut Episcopus digniorem, quem cæteris, etiam dignis, anteponendum judicabit, eligat. En ipsius Decretum: *Peracto deinde examine renuncientur quotquot ab his idonei judicati fuerint ætate, moribus, doctrina, prudentia, & aliis rebus ad vacantem Ecclesiam gubernandam opportunis: ex hisque Episcopus eum eligat, quem cæteris magis idoneum judicaverit. Atque illi & non alteri collatio Ecclesiæ ab eo fiat, ad quem spectabit eam conferre*. Addens etiam, Patronus teneri, ad præsentandum Episcopo, quem digniorem judicabunt. *Si vero jus Patronatus Ecclesiastici erit, ac institutio ad Episcopum & non alium pertineat, is quem Patronus digniorem inter probatos ab examinatoribus judicabit, Episcopo præsentari teneatur, ut ab eo instituatur. Cum vero institutio ab alio quam ab*

(*f*) Conc. Tr. sess. 24. de reform. c. 1.

(*g*) Idem ib. num. 18.

Episcopo erit facienda; tunc Episcopus solus ex dignis eligat digniorem, quem Patronus ei præsentet; ad quem institutio spectat.

(a) S. Pius V in Bulla. In conferendis. 33. §. 7.

Sanctus Pius V. in Constitutione sua 18. Martii an. 1567. (a) Jus appellationis ad Metropolitanum sedemve Apostolicam concedit illi, qui se Episcopi judicio & electione læsum existimabit, ut manifestata injustitia electio minus digni annulletur in favorem dignioris. *Ut autem non solum dignis, sed magis idoneis repertis, juxta ejusdem Concilii* (Tridentini) *Decretum .... Parochiales Ecclesiæ conferantur, volumus, & eadem authoritate decernimus, quod, si Episcopus minus habilem, postpositis magis idoneis elegerit; possint ii, qui rejecti fuerint a mala electione hujusmodi ad Metropolitanum appellare ..... & constito de prioris eligentis irrationabili judicio, eoque revocato, Parochialis magis idoneo per eumdem judicem appellationis authoritate nostra... conferatur.* Nec vacat hic dicere, concursum de quo loquitur S. Pontifex, in Gallia non esse in usu, cum hic tantummodo inquiratur, quæ sit in divisione Beneficiorum Ecclesiæ intentio, quæ ex allatis Concilii & Constitutionis hujusce terminis liquido apparet.

(b) Decretum Innoc. XI. contra 65. proposit. datum 2. Martii 1679.

Conformiter ad hanc doctrinam Innocentius XI. inter sexaginta quinque propositiones 2. Martii anno 1679. proscriptas, istam, quæ quadragesima septima legitur, damnavit (b): *Cum dicis Concilium Tridentinum eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesias promovent: Concilium, vel primo videtur per hoc,* digniores, *nihil aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo propositivo. Vel 2. locutione minus propria ponit* digniores, *ut excludat indignos: non vero dignos. Vel tandem loquitur 3. Quando fit concursus.* Quam propositionem uti alias docere sive publice sive privatim vetuit Papa sub pœna excommunicationis Sanctæ Sedi reservatæ, excepto mortis articulo. Quæ cum ita sint, quis jam doctrinam ista propositione contentam audebit defendere, quæ adeo juste damnata est, uti contraria Concilio Tridentino, & tanquam falsa, temeraria, ac perniciosa?

(c) S. Aug. Ep. 167. alias 29. n. 18.
(d) Jacob. 2. 1.

Equidem simonia est simulata & damnabilis, si quis Beneficia conferat ad captandum favorem, amicitiam, humanamve approbationem. Id tamen præstant, qui in collatione Beneficiorum dignis indignos, aut dignioribus minus dignos anteponunt; cum ob eundem finem, hoc est, ad aucupandas laudes, indigna obsequia, aliaque id genus, quæ pluris faciunt, quam ipsam pecuniam, vulgo ita se gerant. Quocirca non minus rei sunt, quam si ea pretio venderent: hinc a Sanctis Patribus id ipsum semper fuit damnatum, ac præsertim a S. Augustino (c), qui hæc Apostoli Jacobi verba exponens (d): *Nolite in personarum acceptione habere fidem Domini Jesu Christi gloriæ,* dicit: *Nec sane, quantum arbitror, putandum est leve esse peccatum in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Jesu Christi: si illam distantiam sedendi ac standi ad honores Ecclesiasticos referamus. Quis enim ferat eligi divitem ad sedem honoris Ecclesiæ, contempto paupere instructiore, atque sanctiore?*

His dictis, ut omnis tollatur ambigui occasio, hoc unum in memoriam revocare necesse est, quod dicit in primo, quod attulimus, testimonio S. Thomas: digniorem nimirum eum semper non esse putandum, qui cæteris scientia ac virtute præpollet; at vero eum, qui omnibus rite perpensis, aptior est ad procurandam in Beneficio Dei gloriam, animarumque salutem. Cum itaque sæpe eveniat ut Sacerdos, qui majori ingenio, prudentia atque authoritate præditus est, plus etiam proficiat in Parœciæ regimine, quam, is qui dotibus istis destitutus, pietate magis eminet: dignior quoque censendus est relate ad bonum commune Ecclesiæ, ac fidelium utilitatem. Ex hac etiam Regula statuit S. Gregorius Papa, ut in examine Episcoporum, is qui Ecclesiæ utilior futurus censeretur, aliis esset anteponendus; uti mentem suam explicat quoad electionem duplicem ad Episcopatum alicubi factam (e): „ Qui a clero & plebe, *inquit*, Ecclesiæ Syracusanæ Agatho ab aliquibus, aut alter „ eligitur, hunc qui a clero & plebe electus est, ad „ nos interim venire necesse est, ut utrisque cominus „ constitutis, ille qui Deo placuerit, & utilior visus „ fuerit, ordinetur. *Et alibi* (f): Si autem in uno „ consentire noluerint; sed in duorum electione se „ diviserint, similiter decretis ad nos de more factis, „ adveniant, ut, requirentes de vita, actu, & moribus „ eorum, is, qui utilior visus fuerit, ordinetur. „

(e) S. Greg. l. 4. Epist. 47.
(f) Idem l. 9. Epist. 74.

Ob eam causam Collator aut Præsentator Sacerdotem, in quo nullum est impedimentum Canonicum neque quoad scientiam, neque quoad mores, cujus etiam nota est virtus, alteri sanctiori, sed minus docto debet præferre, cum Parœciam urbanam aut hæreticis refertam conferre debet. Sic minus doctus, sed ditior doctiori quidem, sed in pauperes minus liberali in pauperi loco debet prævalere; quod idem dicendum de Sacerdote bonis prædito moribus, atque authoritate rerumque experto atque intelligente dicendum, erga eum, qui minus rerum intelligens est, ubi de Parœcia, ubi lites & jurgia abundant, providendum.

(g) S. Bernard. Epist. 135.

Juxta hanc regulam Sanctus Bernardus ad Innocentium II. scribens (g), qui a Religioso quodam volebat Episcopatum in Longobardia acceptari, psi exponit, Religiosum hunc, licet Episcopatu ob bonos mores dignum, tamen ob juventutem suam rerumque inscitiam, nec non populorum, cui præesse debebat, violentos ac seditiosos mores, ad aliud tempus esse servandum.

(h) S. Thom. quod l 6. a. 9. in corp.

Sic Sanctus hic ad eundem Papam scribens de electione Lugdunensis Archiepiscopi, cujus confirmatio requirebatur, asserit, præter electi viri dotes eximias, habendam quoque esse rationem summi illius generis, atque Nobilitatis, eamque cum aliis ejus Ornamentis animi ponderandam, qua nimirum opitulante Ecclesiam poterat juraque illius defendere. Quibus omnibus consentit doctrina S. Thomæ his verbis superius relatis contenta (h): *Non ergo Episcopus tenetur semper dare meliori simpliciter; sed tenetur dare quo ad hoc.* Cæterum, quod diximus de Collatoribus atque Patronis, idem intelligendum de resignantibus Beneficia sua *in favorem*, cum jus ferme idem cum cæteris exerceant, neque enim alios, quam eorum resignatarios de Beneficiis resignatis providere vix potest summus Pontifex.

Hæc sunt potissimum argumenta, quibus sententiam nostram fulcimus; quæ si cuiquam rigidior esse videatur, is meminisse debet, ita sentire Conncilia, summos Pontifices, S. Theologos, & Canonistas celeberrimos. Hoc unum igitur hic superest, ut concludamus, teneri Chrysogonum, Patronatus seu collationis suæ Beneficium ei conferre, quem digniorem judicat, eo sensu, quo explicat Sanctus Thomas.

CASUS II.

ANDRONICUM, simplicis Capellaniæ Collatorem rogat Patruus ejus, ut eam Maximo, frater vero ejus ut eam Isidoro conferat. Ambo digni sunt, sed dignior profecto Isidorus. Nunquid tamen Maximum anteponere potest Andronicus, in quem magis, quam in Isidorum propendet; cum de simplici tantum agatur Beneficio?

RESPONS.

(i) S. Th. 2. 2. cit. q. 63. a. 2. in corp & quodl. 6. a 9.

Ubi Sanctus Thomas (i) hanc statuit regulam, Beneficia videlicet dignioribus esse conferenda, generatim loquitur, nulla adhibita distinctione inter Beneficia simplicia & Beneficia cum onere animarum conjuncta; quare de utrisque ejus dicta debent intelligi. Nam præcipua ratio, qua nititur hæc ejus sententia est, quia contra agendo, committitur peccatum acceptionis personarum, quæ ratio pariter valet in collatione, præsentatione, electione, aut Resignatione Beneficii simplicis, atque Beneficii curati.

(k) Joan. Cabassut Juris can. The. & prax. l 5. c. 14. n 7. & 8.

Fatendum tamen, majus esse delictum illius, qui minus dignum digniori anteponit, ubi agitur de Beneficio curato, quam cum de simplici Beneficio est quæstio, quia tum majus Ecclesiæ bono salutique fidelium infertur præjudicium. Unde ait Cabassutius (k): *Præferre digniori minus dignum, saltem in prælaturis & curatis Beneficiis, est mortale peccatum ..... In reliquis Beneficiis, quibus animarum cura non incumbit, non videtur absolute peccare mortaliter, si dignus, posthabito digniori, promoveatur, nisi hoc fieret in concursu & examine. Non enim in hoc videtur grave*

dam-

damnum Ecclesiæ irrogari. Addit tamen, quosdam esse Authores, uti Cajetanum, Covarruviam, & Salonium, qui existimant in utroque casu esse peccatum mortale.

Ex hac tamen opinionum discrepantia non fit, ut pro Beneficiis simplicibus, non minus quam pro curatis valeant allatæ Sancti Thomæ rationes, cum vitari nequeat in bonorum communium, qualia sunt Beneficia, distributione, peccatum acceptionis personarum, nisi digniores anteponendo, eaque procurando his, qui ad Ecclesiæ ministerium videntur utiliores. Eadem quippe Ecclesia hanc Prælatis aliisque Superioribus potestatem hujusmodi bona conferendi ea spe adducta fecit, ut illa uterentur ad majorem Dei Gloriam ac fidelium utilitatem. Unde sequitur, quod, qui in distributione Beneficiorum, qualiscumque sint naturæ, minus dignum digniori præfert, is simile in Ecclesiam infidelitatis delictum admittit, atque vir in amicum, qui ab eo rogatus, ut fidelem sibi rei suæ familiaris administrum curaret, ex iis, qui suam offerrent operam, minus idoneum ad tale munus eligeret.

Ex his & aliis similibus, quæ afferri possent, & facile ab intelligentibus deprehenduntur rationibus, ad eam quam sustinemus, sententiam tam valide adductus est S. Antoninus, ut affirmet, simplicis Beneficii collationem minus digno factam, posthabito digniore, juri divino ac distributivæ justitiæ esse contrariam: cujus assertionis exemplum affert collationem puero factam, quam vult esse illicitam, licet de jure non sit invalida, excepto casu, in quo non esset dignior. *Nota*, inquit hic S. Archiepiscopus, „ (*a*), secundum Petrum de Palude in 4. dist. 25. „ quod ad hoc, ut quis valeat habere simplex Beneficium, vel Præbendam: sufficit, quod major „ sit septennio .... tamen quamvis jure humano non „ irritetur talis collatio, jure tamen divino illicitum est dare talia Beneficia talibus; nisi quando „ alii non inveniuntur: quia contra justitiam distributivam est, si detur minus digno. Quamvis autem iste puer non sit indignus positive propter „ defectum, quia est innocens; respectu tamen illius est indignus, quia alius est dignior. Unde „ contempto meliore, sanctiore, justiore, dare alteri est grave peccatum, ut dicit Augustinus super Epistolam Jacobi.

(*a*) S. Anton. 1. p. sum. Th. t. 15. c. 1. §. 3.

Sancto Antonino suffragatur Innocentius III. (*b*) in duabus Decretalibus: prima, qua ad Archiepiscopum Mediolanensem scribens ipsum criminatur, quod nimium naturali affectu ductus Beneficium non magis idoneo contulerit: *Te in tribus*, inquit, *comperimus fuisse culpabilem .... Circa carnalitatem animi: quia non ex affectu carnali, sed discreto judicio debuisti Ecclesiasticum Officium & Beneficium in persona magis idonea dispensare*. Altera ejusdem Summi Pontificis Decretalis est ad Cancellarium Metensis Ecclesiæ; cujus expositi hæc sunt verba (*c*). *Metensis intimavit Episcopus, quod Sancti Salvatoris præpositura vacante, die electioni præfixo, per Patrem & Filium & Spiritum Sanctum, in virtute obedientiæ, ac sub animæ periculo Canonicos adjuravit, ut secundum Deum & juxta conscientiam suam unum eligerent de duobus, in quos partes videbantur oculos extendisse, quem Ecclesiæ magis utilem & idoneum reputarent*.

(*b*) Innoc. III. in c. unic. Ut Ecclesiastica benef. sine diminuatione conferantur lib. 3. t. 12.

(*c*) Idem. in c. Constitutis. 46. de appellat. recusationibus & relat. l. 2. t. 28.

Ex his duabus Decretalibus evidenter constat, aliisque supra laudatis authoritatibus, in collatione cujuslibet Beneficii, seu simplicis seu curati habendam esse rationem dignioris, posthabito minus digno; ideoque Capellaniam, de qua in casu proposito, Andronicum teneri conferre Isidoro, qui ea magis, quam Maximus, est dignus, alioqui, aliter se gerendo proprium potius affectum consuleret, quam Dei gloriam, bonumque commune Ecclesiæ suæ, quibus potissimum in collatione Beneficiorum sui juris duci debet Collator.

CASUS III.

ASCANIUS postulat, utrum tuta conscientia in collatione Parœciæ sui juris nepotem suum, cui favere cuperet, aliis duobus valeat præferre, cum eorum non minus, quam nepotis paria judicet esse merita ad tale Beneficium?

RESPONS.

Collator ille procul dubio nepotem suum in hoc casu potest anteponore. Ita S. Thomas his verbis (*d*): *Quandoque vero*, ait, *consanguinei Prælati Ecclesiastici sunt æque digni ut alii, & sic licite potest absque personarum acceptione consanguineos præferre: quia saltem in hoc magis præminent, quod de ipsis magis confidere potest, ut unanimiter secum negotia Ecclesiæ tractent*. S. Antoninus Angelico Doctori assentiens hanc etiam affert rationem (*e*): *Quia in hoc quod det consanguineo æque digno, nil deperit utilitatis Ecclesiæ. Unde in hoc licet satisfacere amori naturali; quia charitati contrarius non est, sed magis charitate informatur*.

(*d*) S. Th. 2. 2 q. 63. a. 2. ad 2

(*e*) S. Anton. 2. part. sum. Th. t. 1. c. 20. §. 2.

Unde ex illorum sententia sequitur, Beneficium consanguineo non esse conferendum, nisi cum alius non suppetit, qui sit dignior. *Si vero sit minus idoneus consanguineus Prælati*, inquit Sanctus Antoninus (*f*), *non debet eum præficere ad curam ecclesiæ postposito meliori. 1. Quia infideliter agit dispensator, qui negotium Domini sui gerens, rem ejus non meliorat, cum possit. 2. Quia hoc videtur pertinere ad acceptionem personarum: quia conditio consanguinitatis non est conditio pertinens ad curam Ecclesiæ, quæ non obtinetur jure sanguinis, sed Divino munere*. Sed cum æqualis est aliorum concurrentium merito consanguinei dignitas, & de ejus aptitudine ad tale Beneficium Collatori persuasum est; tunc potest præferri, modo a tali judicio tum absit omnis carnalis affectus: verum ubinam reperientur puræ hujusmodi intentiones? Res est admodum difficilis ac insolens hoc sæculo: nam facile in praxi de rectitudine suæ intentionis præsumitur, cum terrena est, mundana & carnalis. Hinc merito Petrus Cantor (*g*): *Sed quid, si æque honestus est & dignus, ut extraneus? Sed & hoc*, inquit, *periculosum est, nisi probitas ejus exigat, & excludat omnem infamiam, scandalum, & malum exemplum: quod de facili non fit. Non enim exemplum a bene gestis nostris sumitur, sed a cortice, specie & superficie illorum, non a veritate. Si enim dedi nepoti meo propter gratiam, alii utentur meo exemplo suis, magis propter naturam, quam propter gratiam*.

(*f*) Idem ib.

(*g*) Petrus Cantor. c. 43.

Satius est igitur, Moysis sequi exemplum, de quo S. Hieronymus (*h*): *Moyses*, inquit S. Doctor, *amicus Dei, cui facie ad faciem Deus locutus est, potuit utique successores principatus filios suos facere & posteris propriam relinquere dignitatem: sed extraneus de alia Tribu eligitur Jesus* (*i*), *ut sciremus principatum in populo non sanguini deferendum esse, sed vitæ*. Ita cum Ecclesia sentiunt Sancti.

(*h*) S. Hieron. in Epist. ad Titum c. 1. in can. Moyses. 6. 8. q. 1.

(*i*) Jesus id est Josue.

CASUS IV.

ACHARIUS sui juris Beneficium nepoti suo, aliis quidem petentibus minus digno, sed tamen cum scientia, tum virtute sufficienti prædito vellet conferre. Nunquid illum ob eam solam rationem aliis potest anteponere, quod, cum docili ingenuaque sit indole, ei potius, quam aliis confidere potest?

RESPONS.

Certum est, ex superioribus responsionibus, quod si nepos ille minus dignus sit, quam extraneus; non solum propriam illius considerando virtutem simpliciter & quoad se, sed etiam in ordine ad commune Ecclesiæ bonum, non ex sola confidentiæ ratione, ob quam illum cæteris præfert Acharius, excusatur a peccato acceptionis personarum. *Circa consanguineos Prælatorum distinguendum est*, inquit S. Thomas (*k*); *quia quandoque sunt minus digni, & simpliciter & per respectum ad bonum commune; & sic, si dignioribus præferantur, est peccatum personarum acceptionis in dispensatione Spiritualium, quorum Prælatus Ecclesiasticus non est dominus, ut possit ea dare pro libito; sed dispensator, secundum illud 1. ad Corinth. 4.* Sic nos existimet homo, ut ministros Christi & dispensatores mysteriorum Dei.

(*k*) S. Th. 2. 2. q. 63. a. 2. ad 1.

Ideo Prælatum in eo casu peccare ex D. Thoma affirmamus, quod nepotem aut consanguineum suum alteri digniori anteponendo, tunc Beneficium confert ratione consanguinitatis; quod ex eodem Angelico Doctore facere nequit absque gravi peccato (*l*) *Ille qui dat ratione consanguinitatis præbendam principaliter*, inquit, *aut intendit bonum temporale illius cui da-*

(*l*) Idem in 4. dist. 25. q. 3. a. 3. ad 7.

datur, & non alterius, & sic peccat graviter. Quod etiam verum est, licet consanguineus ille cæteris dignior esset. Ex hoc autem efficitur, cum, præcipue ad consanguinitatem attendere, quod Beneficium non conferret, nisi suus esset consanguineus; unde magis ob consanguinitatem, quam ob hominis dignitatem agit in hac circumstantia, Sed si tali modo esset dispositus, ut ei, licet non consangnineo suo, Beneficium conferret; tunc rationem consanguinitatis minus præcipue intenderet. Hoc ratiocinium ex dictis Sancti Antonini (*a*) infertur, qui discrimen intentionis præcipuæ & minus præcipue alibi sic statuit.

(a) S. Anton. 4. p. Sum. Th. tit. 1. c. 7. §. 1.

Necesse est igitur, ut Acharius tuta conscientia Beneficium illud nepoti suo possit conferre, eum paris saltem, cum cæteris concurrentibus esse dignitatis; præter eam quam in ipso habet, fidentiam. Hæc decisio multis procul dubio minus apta videbitur, quibus mirandum accidit, improbari consuetam Beneficiorum distributionem, & quibus rationes Sancti Thomæ, aliorumque, qui ea de re egerunt, diligentissime introspicere grave est; ne suam in eo fateri culpam teneatur.

CASUS V.

JOANES BAPTISTA, Theodoricum Sancti Trophimi Parochum, ad extrema ferme redactum conspiciens, Hieronymum, Parœciæ hujus Patronum rogavit, ut eam sibi conferret, si e vivis excederet Theodoricus, Promisit Patronus; ac postridie, cognita Parochi morte, promisso stetit. Quæritur itaque num præsentatio hujusce Patroni, indeque obtenta a Joanne provisio sint Canonicæ?

RESPONS.

Præsentatio illa, indeque obtenta provisio non sunt Canonicæ. Nam, qui sciens Titularis obitum antevertit in petitione illius Beneficii, is de eo etiam vacante provideri nequit.

Provisionem hujusmodi invalidam, uti avaritiæ ambitionisque detestandæ effectum declarat vigesima secunda Cancellariæ regula, quæ ex hac Gelasii Papæ (*b*) Decretali ducitur: *Qui in vivorum Sacerdotum loco ponuntur*, inquit Papa, *hoc ipso sunt ab Ecclesiastica Communione pellendi, quo se posse sunt successores vivis Sacerdotibus adhiberi*, nec non ex hac alia Lateranensis Concilii an. 1179. sub Alexandro III. (*c*): *Nulla Ecclesiastica ministeria, seu etiam Beneficia, vel ecclesiæ tribuantur alicui, seu promittantur, antequam vacent.* Cujus sapientis Decreti hæc subjungitur ratio: *Ne desiderare quis mortem proximi videatur, in cujus locum & Beneficium se crediderit successurum. Cum enim* pergit Concilium, *in ipsis etiam Legibus gentilium inveniatur inhibitum; turpe est, & divini plenum animadversione judicii, si locum in Ecclesia Dei futuræ successionis expectatio habeat, quam etiam ipsi gentiles condemnare curaverunt.* His addi potest, non vacans Beneficium non requiri posse, absque aviditate Clerico indigna, quod proinde ipsi promitti nequit, nisi cupiditati ejus faveatur.

(b) Gelasius in can. Si virorum 1. de Concessione Præbendæ & Ecclesiæ vacantis lib. 3. tit. 8.

(c) Conc. Lateran. II. sub Alex. III. in c. Nulla. 2. eod. 21.

Est & alia Bonifacii VIII. (*d*) Constitutio, in qua Summus ille Pontifex stylo vehementiori, iisdemque Lateranensis Concilii rationibus condemnat: *Quia tamen experientia docuit*, inquit hic Papa, *per promissiones hujusmodi, quia per importunitatem nimiam, per quam non concedenda multoties conceduntur, & per ambitionem improbatam, ut plurimum extorquentur, aperitur via .... ad promittenda damnabiliter contra Lateranense Concilium Beneficia vacatura, mortis alienæ votum ingeritur ..... Nos malis hujusmodi, & animarum periculis occurrere cupientes; promissiones easdem & alias quascumque, sub quovis modo aut forma verborum de cætero faciendas, per quas directe vel indirecte aperiri via valeat ad Beneficia vacatura, authoritate Apostolica penitus reprobamus, & omnino viribus vacuamus.*

(d) Bonifac. VIII. in c. Detestandæ. 2. eod. t. in 6.

Hactenus dicta luculenter tandem confirmavit Tridentinum Concilium (*e*); dum gratias exspectativas nec non Beneficiorum reservationes abrogavit, uti postea eas sustulit penitus Ludovicus XIII. ex Edicto suo an. 1610. (*f*): quo Edicti Blesensis septimus renovatur articulus. Quocirca cum Molinæo (*g*) recte concludi potest: *Igitur præcurrens*, inquit hic Jurisconsultus, *eo ipso indignum se reddit: atque ita non solum impetratio sua a Papa vel Legato, nulla est vitio subreptionis ob tacitum cursum ambitiose & illicite anticipatum: sed etiam hujusmodi; tam Papæ vel Legati, quam Ordinarii nulla est censura & prohibitione juris communis: quia iste ambitiose præcurrens indignus & inhabilis efficitur, adeo ut, nec per Papam quidem in hac impetratione dispensari, vel derogari possit censura juris: quia esset invitare ad delicta; quod nec Papa facere potest.*

(e) Conc. Tr. sess. 24. c. 19. de reform.
(f) Edict. an. 1610. a. 17.
(g) Carol. Molinæus in regulam. 28. Cancellar. Rom. de verisimili notitia obitus n. 65. tom. 5.

Vide { BENEFICIARIUS. BENEFICIUM. PATRONUS Cas. 5. 7. & 8. PATRONATUS. PROVISIO. }

COMMERCIUM.

Vide { EMPTIO. CLERICUS Cas. 1. SOCIETAS. VENDITIO. }

COMMODATUM.

COMMODATUM, sic dictum, quod præcise in ejus, cui sit commodum cedat, juxta definitionem Justiniani (*b*), est contractus, quo res gratis alteri utenda datur ad certum finem ac per tempus determinatum ea lege, ut ejus non acquirat dominium, eamque ipsam in individuo restituat.

(b) §. Item is, cui. 2. Institut. quibus modis recontrahitur obligatio lib. 3. tit. 15.

Dicitur, *quo res gratis alteri utenda datur*, ut contractus iste distinguatur a contractu locationis, quo res utenda quidem datur, verum certa mercede constituta.

Additur; *ad certum finem, ac per determinatum tempus*: 1. Quia commodans non rei dominium, ut in mutuo, sed usum tantum transfert.

2. Ut a precario secernatur, neque tempus, neque locus, aut usus dterminantur; sed revocari potest ad nutum concedentis.

3. Ut intelligatur, Commodatarium re uti non posse nisi ad pactum cum

com-

commodante usum, nisi de ejus consensu, saltem præsumpto, ut colligi debet ex his Justiniani verbis: (*a*) *Placuit tamen, eos, qui rebus commodatis aliter uterentur, quam utendas acceperint, ita furtum committere; si se intelligant id invito Domino facere; eumque si intellexisset, non permissurum; at si permissurum credant, extra crimen videri*. Quod ex ea Regula statuit hic Imperator: *Furtum sine affectu furandi non committitur*.

(*a*) L. 4. Instit. tit 1. §. Placuit. 7.

4. Ad ostendendum, Commodatarium teneri ad rem restituendam constituto tempore.

5. Denique, ut intelligatur eum, qui rem ad tempus, v. gr. mensem, commodavit, eam non posse repetere ante pactum tempus; in quo commodatum differt a precario, in quo Dominus ad arbitrium rem potest reposcere.

Cum ad solam Commodatarii utilitatem factum est commodatum, is præstat culpam vel levissimam, quæ in eo consistit, quod eam non adhibuerit diligentiam, quam vir prudentissimus in propriis rebus solet afferre. Rem sic definiunt Gregorius IX. (*b*) & Ulpianus in Lege ad marginem indicata (*c*): Sed non tenetur de casu fortuito, nisi 1. adsit ejus negligentia. 2. Nisi præstituto tempore commodatum restituerit, ac de eo requisitus est. 3. Denique, nisi pactum intervenerit de resarciendo tali casu, si accideret. Tres illas exceptiones affert Papa in sua Decretali. *Licet casus fortuitus, nisi acciderit culpa sua, vel intervenerit pactum, seu in mora fuisset, sibi non debeat imputari*.

(*b*) In c. Cum gratia. 1. de commodato. lib. 3. tit. 15.
(*c*) Leg. Si ut certo. 5. ff. commodati. 3. Nunc videndum. 2. l. 13. tit. 6.

CASUS PRIMUS.

JULIUS gratis equum suum ad duo triave itinera non longinqua peragenda Victoriano commodavit ad quindecim dies, quorum octo elapsis equum suum sine necessitate aut justa de Victoriano querela repetiit: Qua de re quæritur, utrum sub reatu peccati equum Victorianus illico remittere teneretur Julio, ita ut eo non remisso peccaverit?

RESPONS.

Ante elapsos dies quindecim, tempus videlicet constitutum, equum remittere non tenebatur Victorianus juxta istam juris regulam (*d*); *Contractus .... Legem ex conventione accipiunt*.

Id quidem probari potest, ex ista definitione commodati, quam affert Glossa in Decretalem Gregorii IX. (*e*). *Est autem commodatum alicujus rei in aliquem specialem usum facta concessio. Commodata autem res*, inquit Justinianus (*f*), *tunc proprie intelligitur, si, nulla Mercede accepta, vel constituta, res utenda data est*. Unde sequitur a Victoriano Julii equum absque injustitia retineri potuisse ad constitutum quindecim dierum tempus, quo eum utendum pro itineribus conficiendis commodaverat, præsertim, cum ipso non egeret Julius, ut fatetur, neque mora ullum pateretur damnum. 2. Decisionem hanc probat Textus ipse Decretalis Gregorii IX. (*g*): *Contra eum quoque recte commodari non agitur*, inquit hic Papa, *nisi post usum completum, cujus gratia res fuerat commodata, cum non decipi beneficio nos oporteat, sed adjuvari*.

Juri Canonico in hoc consentiunt Leges Civiles. quarum una sic habet (*h*): *sicut autem voluntatis & officii, magis quam necessitatis est, ita modum commodati finemque præscribere, ejus est qui beneficium tribuit. Cum autem id fecerit; id est, postquam commodavit, tunc finem præscribere & retro agere, atque intempestive usum commodatæ rei auferre, non officium tantum impedit; sed & suscepta est obligatio inter dandum accipiendumque. Geritur enim negotium invicem: Et ideo invicem propositæ sunt actiones, ut appareat, quod principio beneficii ac nudæ voluntatis fuerat, commitri in mutuas præstationes actionesque civiles ..... adjuvari quippe nos; non decipi beneficio oportet*.

(*d*) Leg. Depositum 2. §. 6. ff. depositi vel contra. lib. 16. tit. 3.
(*e*) Glossa in c. Cum gratia. unic. de commodato, v. Commodatum. L. 3. tit. 15.
(*f*) Lib. 3. Institut. tit. 15. quibus modis re contrahitur obligatio. §. 2.
(*g*) Greg. IX. in cit. cap. Cum gratia.
(*h*) Leg. In commodato. 17. §. 3. ff. commodati, vel contra. Lib. 13. tit. 7.

CASUS II.

HILARIUS, Bartholomæo Parisiis Compendium ituro equum suum commodavit: sed in itinere hunc equo omnique pecunia sua spoliaverunt media luce latrones. Cui imputanda est equi jactura?

RESPONS.

Equi jactura Bartholomæo non est imputanda: quia Commodatarius non tenetur de casibus fortuitis, qui absque sua eveniunt negligentia, quales sunt isti quos Lex recenset (*i*): *Rapina, tumultus, incendia, aquarum magnitudines, impetus prædonum a nullo præstantur*. Quod ita intelligendum in hoc casu ut de præstando commodato non consenserit commodatarius, aut in mora fuerit requisitus de restitutione constituto tempore, aut ante casum fortuitum aliqua sui culpa damno occasionem dederit; tunc enim de damno teneretur licet fortuito. Hanc decisionem affert Gregorius IX. in sua Decretali de commodato (*k*): *Licet*, inquit, *casus fortuitus, nisi acciderit culpa sua, vel intervenerit pactum, seu in mora fuisset, sibi non debeat imputari*. Quod consentit cum istis verbis Legis (*l*): *Quod vero senectute contigit, vel morbo, vel vi latronum ereptum est, aut quid simile accidit, dicendum est, nihil eorum imputandum esse ei, qui commodatum accepit, nisi aliqua culpa interveniat* (*m*).

(*i*) Leg. Contractus. 23. ff. de diversis juris antiqui reg. in fine lib. 50. tit. 17.
(*k*) Greg. IX. in cap. Cum gratia. supra cit.
(*l*) Leg. Si ut certo. 5. § 4. ff. commodati, vel contra. Idem Leg. 18. & 19. Leg. 1 cod. eod. tit. &c.
(*m*) Franc. de Genet. Theol. mor. to. 1. tract. 5. c. 9. q. 5. Colloq. Condom. to. 1. colloq. 10. sect. 3.

CASUS III.

MARTIALIS Cæsarem rogavit, ut sibi equum commodaret ad eundum Parisiis Versalias, ubi quatuor aut quinque diebus se commoraturum dicebat, expectando, dum dijudicaretur lis in sanctiore Ærarii Regii Consilio instructa; atque equum octavo die sequenti se rediturum promittebat; quem cum Cæsar commodasset, eo inscio, Parisiis Aureliam perrexit; ita ut pro octo leucis sexaginta continuo ferme cursu emensus fuerit Cæsaris equus. Qua de re quæritur, utrum absque peccato ita se gerere potuerit Martialis?

RESPONS.

Prima commodatarii obligatio est, ut non commodata re utatur, nisi ad eum, quem cum commodante pactus est, usum; atque obligationis illius infractio furti nomine a jure dicitur. *Quin imo*, inquit Lex (*n*) *& qui alias re commodata utitur, non solum commodati; verum furti quoque tenetur ...... quemadmodum qui equo ..... vel vestimento, aliter quam commodatum est utitur, furti tenetur*. Quod cum istis sancti Raymundi dictis consentit (*o*): *Qui accipit equum ... usque ad certum locum, & ipse ultra locum procedit ..... committit furtum*. Quod tamen cum ista, quam affert Justinianus, distinctione est intelligendum (*p*): *Si quis rem utendam accepit, in alium usum eam transferat, quam cujus gratia ei data est, furtum committit veluti ...... si quis equum gestandi causa commodatum sibi, longius aliquo duxerit ..... Placuit tamen eos, qui rebus commodatis aliter uterentur, quam utendas acceperint, ita furtum committere, si se intelligant, id invito Domino facere: eumque, si intellexisset non permissurum. At si permissurum credant, extra crimen videri, optima sane distinctione; quia furtum sine affectu furandi non committitur*.

Hinc itaque concludendum, principia hæc universa propositæ quæstioni applicando, graviter peccasse Martialem ob fraudem a se commissam in Cæsarem,

(*n*) Leg. Si ut certo. supra cit. §. 8.
(*o*) S. Raym. in sum. l. 2. tit. 6. de furtis. §. 5.
(*p*) Lib. 4. Instit. 1. §. 6. & 7.

sarem, cui usum a se intentum de equo non occultavit, nisi quia eum non commodaturum intellexit ad tam longinquum iter, tamque pauco tempore conficiendum; & insuper eum teneri ad resarciendum damnum Cæsari illatum seu ex jactura aut diminutione equi. Hanc decisionem fulcit ipsa naturalis æquitas. *Habet summam æquitatem*, inquit Lex (*a*), *ut eatenus quisque nostro utatur, quatenus ei tribuere velimus.*

(*a*) Leg. Et habet. 15. ff. de precario. l. 43. tit. 26.

CASUS IV.

CAJUS, suscepto Argentinam itinere, commodatum sibi a Brixio equum amisit, ob negligentiam suam, quæ tamen levissima fuit. Nunquid sub peccato tamen illius jacturam resarcire tenetur?

RESPONS.

Certum est, Cajum teneri de equo, quem sibi commodavit Brixius, & quem ob negligentiam suam amisit, etsi levissima sit culpa sua, terminum hunc eo, quo in jure usurpatur, sensu intelligendo, & infra exponemus, dum de restitutione. Ratio est, quia eandem tenebatur afferre diligentiam ad equi conservationem, qua in propriis negotiis uti solet vir sapientissimus: Cum gratia sui tantum quis commodatum accepit, inquit Gregorius IX. (*b*), de levissima etiam culpa tenetur.

(*b*) Greg. IX. in cap. Cum gratia un. de commodato.

Rem eandem cum jure Canonico statuit Romana Jurisprudentia: *In rebus commodatis talis diligentia præstanda est; qualem quisque diligentissimus paterfamilias suis rebus adhibet*, inquit Lex Digestorum (*c*). *Is vero, qui utendum accepit exactissimam diligentiam custodiendæ rei præstare compellitur*, inquit Lex alia; *Nec sufficit ei eandem diligentiam adhibere, quam suis rebus adhibet; si alius diligentior custodire poterit* (*d*). Nec ab antiquo jure novum discrepat (*e*).

(*c*) Leg. In rebus. 18. ff. commodati, vel contra.

(*d*) Leg. Obligationes. 1. §. 4. ff. de obligationib. & actionibus lib. 4. tit. 7.

(*e*) Lib. 3. Institut. tit. 15. quibus modis re contrahitur obligatio. §. 2.

Non idem tamen dicendum foret, si ad communem suam utilitatem Cajus Brixii equum utendum accepisset: tum enim de illius jactura non teneretur Cajus, si culpa sua esset tantum levissima, sed solum si *lata* aut *levis* (*f*).

(*f*) Fr. de Gen. Theol. mor. tom. 1. tract. 5. c. 9. qu. 4. Conf. Condom. tom. 1. Conf. 10. sect. 3.

CASUS V.

CONSTANTINUS, vir nobilis, Gervasium rogavit, ut se Parisiis Rothomagum conferret, ad litem suam instruendam, sollicitandosque ibi Judices, eique ob eam rem equum suum commodavit; qui in taberna a latronibus Gervasii culpa clam subductus est. Pretium ejus ab eo requirit Constantinus, is econtra de eo se non teneri contendit. Nunquid legitima est Constantini contentio, cum sine Gervasii negligentia non fuisset equus abductus?

RESPONS.

Totus hujusce difficultatis nodus in eo consistit, ut dignoscatur, quæ sit culpa Gervasii. Cum enim non ad propriam suam utilitatem, sed Constantini, equus fuerit commodatus, non de eadem cura tenebatur ac si ad proprium usum accepisset. Ratio est, quia, cum ad solam commodantis utilitatem res utenda accepta est; de damno tantum, quod ex mala sua fide, aut ex culpa tanta, ut dolo possit comparari, (*g*) tenetur commodatarius; æquum quippe non est, ut ad commodantis utilitatem, tam accuratam debeat adhibere diligentiam, ut vel minimam culpam aut negligentiam, præstare debeat. *Interdum plane dolum solum in re commodata, qui rogavit præstabit*, inquit Lex (*h*), *ut puta, si quis ita convenit, vel si sua duntaxat causa commodavit.* Cui congruit hæc alia Lex (*i*): *Siquidem mea causa dedi* (rem) *dum volo pretium exquirere, dolum mihi tantum præstabit.* Quocirca, si levissima fuerit Gervasii culpa, aut negligentia duntaxat levis, Constantino unice imputanda est equi jactura.

(*g*) Lata culpa plane dolo comparabitur. Leg. Adversus. 1. §. ff. si Mensor falsum modum dixerit l. 11. tit. 6. Dissoluta enim negligentia prope dolum est. Leg. Si fidejussor. 29. ff mandati, vel contra lib. 17 tit. 1.

(*h*) Leg Si ut certo. 5. §. 10 ff. commodati vel contra lib. 13. tit. 6.

(*i*) Leg. Eum qui. 10. §. 2. ff. eod. tit.

CASUS VI.

MATTHÆUS & Clemens, commercii societate conjuncti, inter se consenserunt, Matthæum in oppidum ab urbe triginta distans leucas esse iturum ad exigendam 2000. librarum solutionem in communi sibi debitam, cujus itineris causa Clemens ei suum commodaret equum. Summam illam accepit Matthæus, sed redeundo equum culpa sua amisit. Nunquid illi soli jactura imputari debet?

RESPONS.

Matthæo soli imputari debet equi jactura. Cum enim in utriusque utilitatem tum commodantis, tum Commodatarii cedit res commodata; Commodatarius tenetur non solum de damno, quod dolo suo contigit, sed & culpa sua ac negligentia; cum propriæ utilitatis causa commodatum accipiat; uti definitum est Lege sequenti (*k*): *Si utriusque gratia* (commodata sit res) ..... *scriptum quidem apud quosdam invenio, quasi dolum tantum præstare debeas. Sed videndum est, ne & culpa præstanda sit, ut ita culpa fiat æstimatio, sicut in rebus pignori datis, & dotalibus æstimari solet. Ubi utriusque utilitas vertitur*, inquit Lex alia (*l*), *ut in empto, ut in locato, ut in dote, ut in pignore, ut in societate; & dolus, & culpa præstatur.*

(*k*) Leg. In rebus. 18 ff. commodati, vel contra.

(*l*) Leg. Si ut certo. 6. 2. §. ff. eod. tit.

CASUS VII.

ANASTASII equum sibi commodatum ad iter faciendum Parisiis Burdigalam, dimidio sui pretio diminutum, peracto itinere reddidit Ludovicus. Cui damnum?

RESPONS.

Si consuetum diætæ iter ab equo Anastasii tantum exegerit Ludovicus, abunde ei ad vitam necessaria suppeditans, ita ut ex usu ipso duntaxat in quem accepit, deterior factus sit, nullum Anastasio damnum in eam rem præstare tenetur: *Eum, qui rem commodatam accepit*, inquit Lex (*m*), *in eam rem usus est, in quam accepit, nihil præstare, si eam in nulla parte, culpa sua deteriorem fecit, verum est. Nam si culpa ejus fecit deteriorem; tenebitur.* Hanc etiam difficultatem expresse solvit Lex ista (*n*): *Si commodavero tibi equum, quo utereris usque ad certum locum* (en casus propositus), *si nulla culpa tua interveniente, in ipso itinere deterior equus factus sit, non teneberis commodati. Nam ego in culpa ero, qui in tam longum iter commodavi, qui laborem sustinere non potuit.* Anastasius itaque sibi soli adscribere debet, quod equus suus deterior sit factus; atque huic consensisse videtur, equo suo ad tam longum operosumque iter commodato. At si culpa Ludovici equus sit factus deterior; tunc de eo teneretur, quia, ut ait lex alia (*o*): *Non videbitur reddita* (res commodata) *quæ deterior facta redditur, nisi quod interest præstetur: proprie enim dicitur res non reddita, quæ deterior redditur.*

(*m*) Leg. Eum qui 10. ff. cõmodati, vel contra.

(*n*) Leg. Si commodavero. fin. ff. eod. tit.

(*o*) Leg. Sed mihi. 3. §. 1. ff. eod. tit.

CASUS VIII.

ALMACHIUS, Aurelia Gratianopolim profecturus, Publium rogavit, ut sibi equum commodaret, quem ei concessit, prius tamen facta equi æstimatione 200. librarum. Casu pure fortuito in itinere periit equus. Quis jacturam equi sustinere tenetur?

RESPONS.

Almachius commodatarius equi jacturam solus præstare tenetur: ratio est, quia commodati non fit æstimatio, nisi ut de illius pretio teneatur commodatarius, si forte non restituat; neque talem æstimationem exigit commodans; nisi ut de ea fiat securus in quoslibet futuros casus; aut de illius valore; si forte pereat: atque commodatarius, accepta æstimatione, eosdem etiam casus fortuitos sibi præstandos suscipit; ut jure definitum est. *Si forte res æstimata data sit*, inquit Lex Digestorum (*p*), *omne periculum præstandum est ab eo, qui æstimationem se præstaturum recipit.* Et Lex alia (*q*) *Æstimatio periculum facit ejus, qui suscepit. Aut igitur ipsam debebit incorruptam reddere, aut æstimationem de qua convenit.* Quia *Æstimatio venditio est* (*r*).

(*p*) Leg. Si ut certo supra cit., §. 3. ff. commodati, vel contra.

(*q*) Leg. Actio. 1. §. 1. ff. de æstimatoria actione l. 19. tit. 3.

(*r*) Leg. Plerumque. 10. §. 5. ff. de jure dotium. Lib. 23. tit. 3.

CASUS IX.

FERDINANDUS, Paulo lectum centum nummos æstimatum, utendum commodavit, qui pure fortuita domus illius conflagratione periit; quia Paulus, qui eum flammis eripere poterat, res suas potius salvas facere, quam Ferdinandi lectum prætulit. Nunquid tenetur de jactura lecti?

RESPONS.

Paulus erga Ferdinandum de lecti jactura tenetur.

Licet

Licet enim ex Legibus, res quæ absque commodatarii culpa perit, non sibi, sed Domino pereat; non minus tamen verum est, quod, cum rei commodatæ jacturam, etiam propriæ rei jactura, vitare potest commodatarius, damnum, quod fortuito casu contigit, commodanti præstare tenetur; ut definitum est Lege ad marginem superius indicata: *Proinde etsi incendio, vel ruina aliquid contigit, vel aliquod fatale damnum, non tenebitur: nisi forte cum res commodatas salvas facere suas prætulit.* Quo in casu hanc tamen Glossa affert exceptionem (a): *Sed quid, si res commodata erat vilis pretii, sua vero pretiosa res erat? Respond. Non tenetur: quia diligens quilibet hoc fecisset; non autem tenetur facere, nisi quod diligentissimus faceret.*

(a) Glossa in cit. Leg. Sicut certo. v. salvas facere.

Eandem quoque exceptionem ponit Sylvester (b): qui cum rem paulo fusius exponat, juvat hic ejus dicta referre. 1. *Si res suæ sunt utiles, præferre eas potest, solum si commodatum fuit causa commodantis .... Aliter non, 2. Sed si erant ejusdem pretiositatis, si commodatum factum est causa sui* (commodatarii) *non potest præferre suas. Si vero sunt digniores, potest eas præponere; etiamsi commodatum factum esset causa recipientis: tum quia quilibet diligens hoc faceret, & non tenetur facere, nisi quod diligentissimus fecisset. 3. Si vero gratia utriusque; similiter potest præponere suas: quia, cæteris paribus, debet plus se & sua diligere, quam alium & aliena.* Quæ omnia ex multis Legibus probat Sylvester, & multis aliis difficultatibus explicandis inserviunt.

(b) Sylvester de Prierio. v. commodatum. q.12.

Advertendam tamen, quod, si commodatarius ex pacto expresso de fortuitis casibus spoponderit, rem, quantumvis levem restituere tenetur, cum eam conditionem non renuerit (c).

(c) Leg. Ea quidem. cit.

COMMUNIO.

MULTIS nominibus dicitur Sacrosanctum Altaris Sacramentum, pro variis, quos producit, effectibus, variisque, quas habet, significationibus.

1. Dicitur *Sacrificium, in quantum scilicet*, inquit S. Thomas (d) *est commemorativum* (hoc Sacramentum) *Dominicæ passionis, quæ fuit verum sacrificium.* .... *& secundum hoc nominatur sacrificium.*

(d) S. Thom. 3. part. q. 73. ar. 4. in corp.

2. Dicitur etiam *Sacrosanctum Altaris Sacramentum*: quod in Altari conficiatur sacrum illud Mysterium, sitque symbolum signumque fruitionis Dei, quem nos in patria cœlesti possessuros speramus.

3. VIATICI nomine donatur, a voce *Via*, & sumpta annominatione a Cibariis, quæ a Viatoribus ad iter aggrediendum parantur: *In quantum scilicet hoc Sacramentum est præfigurativum fruitionis Dei, quæ erit in patria: & secundum hoc dicitur Viaticum; quia hic præbet nobis viam illuc perveniendi: & secundum hoc dicitur Viaticum.*

4. Divinum illud Sacramentum dicitur *Eucharistia, id est bona gratia, quia gratia Dei, vita æterna, ut dicitur Romanorum 6. vel quia realiter continet Christum, qui est plenus gratia* (e) ut loquitur idem S. Thomas.

(e) Id S. Tho. loco cit.

5. Denique *Communio* nuncupatur, quod Sacramentum illud sit Symbolum unitatis Ecclesiæ, & per illud fideles inter se sunt incorporati, atque illud digne recipiendo, Christo communicant, ejusque fiunt participes; *& secundum hoc nominatur Communio*, addit idem Angelicus Doctor post S. Damascenum (f); *quia communicamus per ipsam Christo, & quia participamus ejus carni & deitati; & quia communicamus & unimur ad invicem per ipsam*: quod idem his verbis exprimit Apostolus (g); *quoniam unus panis, unum corpus multi sumus omnes, qui de uno pane participamus.*

(f) S. Damascen. lib. 4. de fide Orthod. c. 14.

(g) 1. Cor. 10. 17.

Communio est sumptio Corporis & Sanguinis Jesu Christi, quæ vere & realiter in Sacrosancto Altaris Sacramento sub speciebus panis & vini continentur: quam quidem, ut digne quis perficiat, tria sunt omnino necessaria tam quoad animam, quam quoad corpus.

Primum est: ut communicans sit in statu gratiæ, & nullius conscius peccati mortalis; alioquin sacrilegium admitteret, suumque sibi manducaret judicium; ut loquitur Apostolus. *Probet autem seipsum homo, ... qui enim manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans Corpus Domini* (h). Igitur Communioni Sacramentalem præmittere tenetur confessionem; cum quis conscius est peccati mortalis, & potest. Si vero non possit, quia deest copia Confessoris, & tamen Eucharistiam sumere obligatur, ut aliquando Sacerdotibus contigere potest, quibus *ex Officio* celebrare incumbit (i), aut etiam aliis, qui a Sacra Mensa absque gravi scandalo, suique infamia recedere non possent; in his casibus perfectum, quantum in se est, de peccatis suis contritionis actum elicere ante Communionem tenetur; alioqui, ex hac necessitate quantumlibet urgente, a sacrilegio non foret immunis.

(h) 1. Cor. C. XI. 27. & 28.

(i) Conc. Tr. sess. 13. c. 7.

Advertere etiam necesse est, contritioni hujusce Sacerdotis, ut sit vera & sufficiens, firmum necessario ac verum adjungendum esse propositum, quamprimum Pœnitentiæ Sacramentum recipiendi ad consequendam peccati sui absolutionem. Ad id obligat Tridentinum Concilium hocce suo Decreto (k): *Communicare volenti revocandum est ejus præceptum. Probet autem se ipsum homo: Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse; ut nullus sibi*

(k) Conc. Tr. sess. 13. c. 7. 1. Cor. X. 17.

conscius

conſcius peccati mortalis, quantumvis ſibi contritus eſſe videatur, abſque præmiſſa Sacramentali confeſſione, ad Sacram Euchariſtiam accedere debeat: quod a Chriſtianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc Sancta Synodus perpetuo ſervandum eſſe decrevit: modo non deſit illis copia Confeſſoris; quod ſi neceſſitate urgente Sacerdos abſque prævia Confeſſione celebraverit; quam primum confiteatur. Certum quidem eſt, quoſdam relaxativæ morum diſciplinæ Authores contendere, ultimis iſtis vocibus, *quamprimum confiteatur*, conſilium, non præceptum continere; ut patet ex hoc eorum propoſitione: *Mandatum Concilii Tridentini, factum Sacerdoti ſacrificanti ex neceſſitate cum peccato mortali, confitendi quamprimum, eſt conſilium, non præceptum......... illa particula, quamprimum, intelligitur, cum Sacerdos ſuo tempore confitebitur.* At vero falſam hanc interpretationem, vix emiſſam, condemnavit Alexander VIII. & poſt ipſum generalia Cleri Gallicani Comitia an. 1700. habita, his verbis: *Hæc propoſitio eſt falſa, pernicioſa: apertum Concilii Tridentini Decretum intervertit.*

Secundum ad dignam Communionem neceſſarium eſt, ut communicans ſit jejunus; hoc eſt, nihil a media nocte *per modum cibi* aut *per modum medicinæ* ſumpſerit (*a*): qua de re notandum, antiquum Canonem, quo licitum erat contrarium die in Cœna Domini, penitus eſſe abrogatum (*b*): in ſolo mortis periculo licitam eſſe per modum Viatici Communionem non jejuno; atque in iis caſibus, in quibus imperfectum non debet dimitti ſacrificium, aut ab hoſtium Eccleſiæ profanatione præſervari, ut infra, dum de Miſſa, exponetur.

(*a*) Concil. Carthag. 5. canon. 3. & Conc. Affric. c. 9.

(*b*) Can. Sacramenta 49. de conſecrat. diſt. 1.

Tertium: ut ad Sacram Communionem Paſchali tempore accedat fidelis; niſi ex judicio Confeſſarii ad aliud tempus prorogetur; alioqui infringeretur præceptum Eccleſiæ ipſam imperantis, indicta etiam pœna, ut illius infractor ab ingreſſu Eccleſiæ per vitam prohibeatur, & Eccleſiaſtica poſt mortem careat ſepultura.

Cum majorem ægrotus communicandi neceſſitatem habeat, ubi adeſt periculum vitæ; quam communicandi jejunos; huic prior debet prævalere neceſſitas: quare ægrotus, licet non jejunus, non modo communicare poteſt, ſed & tenetur, uti jam diximus: aliter enim ſæpe fieret, ut ægri non ſumpto Viatico, e vivis excederent. Attamen, licet ægroto immineat certiſſimum mortis diſcrimen, Sacerdoti, niſi jejuno, celebrare non eſt licitum, ut infirmus per modum Viatici communicetur: tum enim pro ægroto deſinit ex ejus impotentia communicandi obligatio, ut probat manifeſte Canoniſta peritiſſimus (*c*).

(*c*) Caſſaſſut. juris Canon. Theor. & prax. l. 3. c. 5. n. 11.

Solus Sacerdos eſt ordinarius Sacræ Communionis Miniſter. Eam autem pueris adminiſtrare non debet ante annos diſcretionis, neque furioſis aut amentibus, neque peccatoribus publicis, neque generaliter iis omnibus, quos ab ejus uſu arcet Eccleſia: quales ſunt hæretici & excommunicati, a quibus pariter ſine crimine accipi non poteſt.

Præcipue ad Sacram Communionem cum fructu percipiendam requiſitæ diſpoſitiones ſunt fides, amor, fiducia, humilitas, & intimum ſeipſum cum Chriſto uniendi deſiderium: quocirca ante Communionem harum virtutum actus debent elici.

Fides docet 1. fideles per Communionem non ſolum gratias Chriſti uberrimas, ſed inſuper proprium ejus Corpus & proprium ejus Sanguinem recipere ſub ſpeciebus panis & vini, quorum ſubſtantia per conſecrationem in utriuſque ſubſtantiam mutatur; Unde non ſine ratione *tranſubſtantiatio* dicta eſt mirabilis illa mutatio ab Eccleſia Chriſtoque in hoc ineffabili myſterio, cultum ipſi ab hominibus debitum, tanquam Deo Redemptori ſuo ac Salvatori reddit: quare dicit ſanctus Auguſtinus in Canone apud Gratianum relatus (*d*): *Nemo .... illam carnem (Chriſti) manducat, niſi prius adoraverit.*

(*d*) S. Aug. in Can. Acceſſerunt. 92. de conſecrat. diſt. 2.

2. Quamlibet ex duabus panis & vini ſpeciebus Chriſtum totum continere; at vero quemlibet fidelem neque neceſſitate ſalutis, neque Chriſti præcepto teneri, ad duplicem ſumendam ſpeciem; etſi uſum ſuum quælibet Eccleſia ſervare debeat. Quod dicimus de Communione ſub una ſpecie, jam inde ab Apoſtolorum ævo obtinuiſſe, illumque uſum in primitiva Eccleſia ſolitum fuiſſe ſatis veriſimile eſt; quandoquidem Sanctus Lucas de uſu Euchariſtiæ loquens ab inſtitutione illius (*e*), de ſolo pane mentionem facit: quare nobis perſuaſum eſt, ab illius Evangeliſtæ temporibus fideles ſub ſola panis ſpecie communicaſſe ſæpe ſæpius: quo enim veriſimili argumento fretus, quis cogitare poſſet, ab eodem vini ſpeciem fuiſſe omiſſam, cumque uſum fidelium naſcentis Eccleſiæ quoad partem duntaxat eſſe relatum; ſi ordinaria inter eos fuiſſet ſub utraque ſpecie Communio.

(*e*) Act. 2. 22. Act. 20. &c.

Ad Sanctam Communionem nunquam admitti debent, niſi qui rationis uſum attige-

attigerunt, quique ea omnia perfecte norunt, quæ scire tenentur ad participationem tam ineffabilis Mysterii, quique ante se ipsos probavere, Sacramentali præmissa confessione, praxique Christianarum virtutum.

Prima omnium ad dignam Communionem dispositio necessaria est fides, quæ ad hunc effectum prorsus fit inutilis, nisi sit charitate animata. Reipsa quid necessarium magis & æquius, quam amore illius in nos amorem rependere, qui nimia sua dilectione in hoc ineffabili Mysterio se ipsum nobis manducandum præbuit, in quo etiam donorum suorum divitias, gratiarumque thesauros omnes nobis aperit, atque communicat? Ubi autem habentur præmissæ illæ dispositiones, facile est suam in Christo totam reponere fiduciam, quæ tertia est ad Sacram Communionem requisita dispositio: sed quia illa fiducia omnem excludere debet præsumptionem; hunc nobis sensum ingerere debet humilitas, quod sine gratia ejusdem Christi Salvatoris non possimus esse, nisi peccatum, neque ex nobis ipsis cœleste, quod fidelibus suis promittit, præmium mereri valeamus, quia sine ejusdem gratiæ auxilio ipsi fideles esse non possumus.

Communio frequens merentibus, eam sibi concedi, saluberrima est; quales sunt, qui omni prorsus, ad peccatum etiam veniale, affectu vacui, sinceræ pietatis intimo sensu amoreque divino imbuuntur. Sed e contra, qui criminose ac gentiliter vivunt, inutiliter Confessionem atque Communionem frequentant; dum enim in hoc miserrimo statu vitam degunt, absque errore atque etiam impietate quadam talis usus haberi nequit, uti nota prædestinationis; quemadmodum declararunt Comitia generalia Cleri Gallicani an. 1700. habita, istam quorundam Authorum propositionem damnando: *Frequens Confessio & Communio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.* Censura hujus propositionis est ista: *Hæc propositio temeraria est, scandalosa, erronea, impia, & Sacris Litteris contraria.*

Licet Communionis beneficio digniores sint, qui vitam duxere innocuam; iis tamen etiam concedi debet eadem gratia, qui præteritæ vitæ gravia peccata sincera pœnitentia luere conati sunt, & aliquandiu in sua conversione perseverarunt.

Caveant autem, qui ad Sacram frequenter accedunt Eucharistiam, ne eos posthabeant, qui minus frequenter ad majorem animi sui præparationem Sacro Corporis Domini pasci nutrimento non præsumunt; cum ambo æqualiter debitum Christo cultum, licet diversimode reddant; ut docet Sanctus Augustinus adducto Zachæi & Centurionis exemplo: *Faciat autem unusquisque*, inquit Sanctus Doctor (*a*), *quod secundum fidem suam pie credit esse faciendum. Neuter enim eorum exhonorat Corpus & Sanguinem Domini, sed saluberrimum Sacramentum certatim honorare contendunt. Neque enim litigaverunt inter se, aut quisquam se alteri præposuit Zachæus & Centurio; cum alter eorum gaudens in domum suam susceperit Dominum; alter dixerit: Non sum dignus ut intres sub tectum meum*, (Matth. 8. 8.) *ambo Salvatorem honorificantes diverso & quasi contrario modo.*

(*a*) S. Aug. ep. 25. n. 4.

Et præcepto Ecclesiæ ter in anno ad Sacram Communionem tenebantur Fideles; at refrigescente eorum pietate; ne ex infractione sui præcepti aut ex Communionibus indignis fierent deteriores, infirmitati eorum obsequens annuam tantum iis præcipit Communionem, quam absque mortalis peccati reatu omittere nequeunt. Qua de re lacrymabili errore duas etiam pariter falsas & erroneas remissioris morum disciplinæ Authores protulere propositiones, quarum prior, quæ pertinet ad obligationem de audiendo Dominicis festisque diebus Sacro ex vi præcepti Ecclesiastici, initio tituli, *Missa*, refertur. Altera, quæ ad Communionem annuam spectat, in iisdem Cleri Gallicani an. 1700. Comitiis generalibus damnata est ista: *Præcepto Communionis annuæ satisfit per sacrilegam Corporis Domini manducationem*: quas duas propositiones damnavit celeberrimus ille Galliæ Præsulum conventus his verbis: *Doctrina, his duabus propositionibus contenta, temeraria est, scandalosa, erronea: impietati favet, & præceptis Ecclesiæ illudit.*

CASUS PRIMUS.

NUNQUID Flodoardus, Sancti Arnaldi Parochus, pueros e sua Parœcia, qui decimum ætatis suæ annum non attigerunt, ad Communionem admittere potest, tempore Paschali a suis oblatos parentibus, qui &c de eorum sapientia, sufficientique præcipuorum fidei mysteriorum cognitione ferunt testimonium?

RESPONS.

Pueros illos ad Communionem admittere potest Flodoardus, eorum Parochus, si eo sint præditi discretionis usu, ut norint, quid in Communione sint accepturi, & aliunde de aliis præcipuis fidei dogmatibus instructi singularis præbeant signa sapientiæ & devotionis. Ita Sanctus Thomas (*b*): *Pueris*, inquit, *carentibus usu rationis, quia non possunt distinguere inter cibum spiritualem & corporalem, non debet*

Eucha-

(*b*) S. Thom. in 4. dist. 9. q. 1. art. 5. quæstiunc. 4. in corp.

Eucharistia dari .... pueris autem jam incipientibus habere discretionem etiam ante perfectam ætatem, puta cum sint decem aut undecim annorum, aut circa hoc, potest dari; si in eis signa discretionis appareant & devotionis. Igitur accurate perpendat Parochus, num vera sint, quæ referunt parentes de pueris suis, priusquam eos ad Communionem admittat; & ad discretionem accedat ad eam demerendam singularis pietas.

Cum S. Thoma perfecte consentit S. Carolus Borromæus (*a*): „ Cum autem pueros ad decem anno„ rum ætatem venisse, Parochus noverit, ita ut ca„ paces sint, qui intra aliquod tempus Communio„ nem excipiant; curet Parochus ne parentum negli„ gentia priventur amplius hujus spiritualis thesauri „ participatione.

(*a*) S. Carol. Borrom Act. Eccles. Mediol. part. 4. Instruct. de Sacr. Com. To. I. p. 601.

Author Colloquiorum Andegavi (*b*) longius procedit: sic enim loquitur: „ In hac Diœcesi, absque „ difficultate communicari possunt pueri septem aut „ octo annos nati, qui sunt in articulo mortis; si aper„ to parumper sint ingenio, ac Mysterium pro me„ diocri sua capacitate norint „. Quod confirmat ex istis sex carminibus depromptis ab antiquo Poemate, cujus manuscriptum in Thesauro Ecclesiæ S. Martini Turonensis asservatur.

(*b*) Colloq. Andeg. mensis Julii an. 1704. qu. 4. (pag. 390.)

Non pueris infra bis quinque manentibus annos
Des Corpus Domini, quamvis sint corpore puri:
Quid sumant cum ignorent: ergo prohibentur.
Excipe quos urget fera mors, anni licet his sint
Octo, sive novem, vel septem, dum sibi constet.
Scire pater noster, & eorum vita probata.

CASUS II.

LUCAS, accusatis die Sabbathi in confessione peccatis, ut postridie Sacrum Christi Corpus sumeret, nocte sequenti dormiens in pollutionem incidit, quam etiam, discusso somno impedire non potuit? Num absque peccato Dominica die ad sacram potuit Communionem accedere?

RESPONS.

Species illa immunditiæ non est absolutus diei sequentis Communioni obex, cum in eo casu nec in se, nec in sua causa sit mortale peccatum. Id quidem ex hoc S. Thomæ ratiocinio probari potest (*c*): „ Omne „ peccatum secundum Augustinum, est in voluntate: „ motus autem voluntatis præsupponit judicium ra„ tionis, eo quod est apparentis boni vel vere, vel „ false. Unde ubi non est judicium rationis, non po„ test esse voluntarius motus. In somnis autem judi„ cium rationis impeditur: judicium enim perfectum „ haberi non potest de aliqua cognitione nisi per re„ solutionem ad principium, unde cognitio ortum „ habet, sicut patet quod cognitio conclusionem or„ tum habet a principiis, unde rectum judicium de „ conclusione haberi non potest, nisi resolvendo ad „ principia indemonstrabilia. Cum ergo omnis cogni„ tio intellectus nostri a sensu oriatur, non potest esse „ judicium rectum, nisi reducatur ad sensum...... In „ somno autem sensus ligati sunt: & ideo nullum judi„ cium animæ est liberum, neque rationis, neque sen„ sus communis; & ideo neque motus appetitivæ par„ tis est liber: & propter hoc non potest aliquis pec„ care in somno, neque mereri „. Ex hoc Doctoris Angelici principio & conclusionibus, quas ex eo deducit, Lucas a Communione sese abstinere non tenetur, cum in casu proposito nullius sit conscius peccati ob defectum consensus in somno.

(*c*) S. Thom. in 4. dist. 9. q. un. art. 4. quæst. 1. in corp.

Advertendum etiam cum eodem Doctore, quod *potest tamen contingere*, inquit (*d*), *quod in ipsa evigilatione peccatum oriatur, si quidem pollutio propter delectationem placeat: quod quidem erit peccatum veniale, si sit ex subreptione talis placentia; mortale autem, si sit cum deliberante consensu, & præcipue cum appetitu futuri. Ista autem placentia non facit præteritam pollutionem peccatum, quia ipsius causa non est; sed ipsa in se peccatum est.* Quo in casu Communioni obicem afferret.

(*d*) Idem ib. ad 5.

Idem dicendum, cum mortalis est causa pollutionis. *Quamvis nocturna ipsa pollutio, secundum se considerata, peccatum mortale esse non possit,* ait etiam alibi idem Sanctus Doctor (*e*), *nihilominus tamen ratione suæ causæ quandoque habet peccatum mortale annexum... Etsi quidem sit sine peccato veniali, non ex necessitate impedit sumptionem Eucharistiæ; ita scilicet, quod homo, sumendo, sit reus Corporis & Sanguinis Domini. Si vero sit cum peccato mortali, impedit ex necessitate.*

(*e*) Idem 3. part. Sum. q. 8. art. 7. in corp.

CASUS III.

CÆSARIUS a duobus tribusve annis hominis Confessionem audivit, qui involuntarium seminis fluxum cum aliqua carnali delectatione patitur; cui tamen singulis diebus festis solemnibus Communionem permittit. Nunquid in eo reprehensione dignus est?

RESPONS.

Ex Doctrina sancti Thomæ, Confessarius ille hominem hunc a Communione arcere non debet, præsertim si infirmitas ejus sit perpetua, aut diuturna. Ratio est, quia, *cum iste cibus non sit corporis, sed mentis*, inquit Doctor Angelicus (*f*): *magis in ejus sumptione consideranda est dispositio mentis, quam corporis. Et ideo distinguendum est in immunditia corporali tantum, quia aut est perpetua, sicut lepra, aut diuturna; vel est temporalis, & cito purgabilis. Si quidem sit perpetua, vel diuturna; tunc nullo modo propter hoc quis abstinere debet, ne propter immunditiam corporis perdatur fructus mentis; sicut accidit in leprosis patientibus fluxum sanguinis, vel seminis. Si autem sit temporalis & facile expurgabilis; tunc, si quis in mente bene dispositus, sumere non prohibetur.* Idem docet sanctus Antoninus (*g*).

(*f*) S. Thom. in 4. dist. 9. q. 2 art. 4. quæst. 3. in corp.

(*g*) S. Anton. 3. p. tit. 13. c. 6. art. 10.

Cæterum carnalis delectatio, quæ talem necessario sequitur infirmitatem, legitimus Communioni non potest esse obex; cum certum sit, eam ex se ipsa non esse, sed ex consensu tantum fieri peccatum: quare hominem hunc Eucharistiæ sumptione indignum non efficit; modo huic fideliter non assentiatur, sed potius quoad voluntatem obsistat.

CASUS IV.

LEOCADIÆ, matronæ nobili, ad sacram Mensam pectore nudo, vultuque fuco ac sericis maculis obtecto, accedenti Alexander Parochus ejus, Communionem publice recusavit; At vero illa acceptæ, ut putabat, injuriæ impotens, etiam apud Episcopum conquesta est. Nunquid Alexander coram Deo conscius est scandali ex hac repulsa orti?

RESPONS.

Scandali hujusce conscius non est Alexander, qui tum suo functus est officio: sed illius causam in se convertere debet Leocadia; ut docet sanctus Carolus Borromæus (*h*), qui mulieres aut puellas ad Communionem nudo pectore, aut vultu pigmentis aliisve mundanis notis distincto admitti prohibet; sed ab iis sinceræ pietatis sensus, totumque corporis habitum ad Christianam humilitatem compositum exigit, ut Christi Domini humilitatem sequantur, qua seipsum sub vilibus speciebus abscondere dignatus est. En verba sancti Cardinalis. *Hæc Parochus præmonebit & curabit, ut summa reverentia fideles accedant & sumant ...... mulieres ..... non fuco aut pigmentis vultu illito, non pectore nudo, aut tenui velo obtecto, sed ita vestito, ut ne præter faciem quidquam cernatur, &c.* Et alibi (*i*) *Mulieres qualibet cujuscumque status, aut conditionis sint, ad sanctam Communionem non accedant cum fuco, pigmentis, &c.*

(*h*) S. Carol. Act. Eccles. Mediolanen. part. 4. Instruct. de Sacram. Euch. tit. de præp. corporis tom. 1. p. 425. & seq.

(*i*) Idem. ibid. Instruc. de Sacramen. commun. p. 611.

CASUS V.

VIGILIUS, post accuratum conscientiæ suæ examen, in confessione de peccato mortali ex oblivione non seipsum accusavit; cujus paulo ante Communionem tantum recordatus est. Num licite potuit non iterata confessione ad sacram Communionem accedere?

Ratio dubitandi est, quia ex Concilio Oecumenico Lateranensi an. 1125. sub Innocentio III. omnia, saltem mortalia, quæ sunt cognita, in confessione sunt declaranda, & nihilominus certum est ex Concilio Tridentino, omnia peccata, quorum quis cognitionem non habet, vere remitti per absolutionem Sacerdotis.

RESPONS.

Regulariter, seu per se loquendo, Vigilius licite in hoc statu communicare non potuit, non præmissa con-

confessione peccati, cujus oblitus est. Ita Sylvius 18. Maii ann. 1643. ad similem respondit difficultatem (a): *Pœnitens*, inquit, *qui post confessionem legitime factam, receptamque absolutionem Sacramentalem, recordatur peccati alicujus mortalis, quod oblitus, etiam inculpabiliter, confiteri tenetur, vel non communicare, vel Communioni præmittere istius peccati mortalis obliti confessionem.*

(a) Fr. Sylv. resol. var. v. Confessio. 6.

Diximus *regulariter loquendo*; (ut loquitur etiam idem Author) *Si alterutrum istorum facere possit, hoc est, vel non communicare, vel confessionem istius peccati præmittere absque sui infamia, vel aliorum scandalo, aut offensione.*

Huic decisioni apprime consentit Tridentinum Concilium (b). Manifeste namque definit. Communioni præmittendam esse, cum fieri potest, omnium mortalium confessionem. Si igitur sacræ nondum mensæ adesset Vigilius, cum peccati sui mortalis recordatus est, aut se a Communione sine aliorum scandalo abstinere potuerit; absque crimine eam recipere non potuit in eo, quo erat statu.

(b) Concil. Trid. Sess. 13. cap. 7. Can. 12.

Nec refert, si quis objiciat, peccatum illius jam ipsi indirecte ex aliorum peccatorum suorum absolutione ei collata fuisse remissum. Licet enim quidam Authores existiment, quod non peccaret communicans bona fide in pari casu, non præmissa confessione peccati, cujus oblitus fuerat; ac verum sit, omissa in confessione peccata ex ignorantia invincibili aut oblivione non culpabili vere esse remissa; id tamen non sufficit, ut quis licite possit communicare, quando obliti peccati mortalis recordatur, quandoquidem tunc cessat bona fides, & ex hoc eodem Concilio omnia mortalia Sacerdoti confiteri quis teneatur, quocumque tempore in memoriam redeant ante sumptionem Sacramenti Eucharistiæ. *Quando tamen recordatur alicujus peccati mortalis, quod nec dum fuerit confessus*, inquit idem Sylvius (c) *Non est satis, ut habita copia confessoris, possit sine illius confessione communicare. Idque propterea, quia oportet confiteri omnia peccata mortalia, quorum quis habet memoriam, quod non sit ea confessus, priusquam communicet, & tum bona fides, tum invincibilis oblivio cessat in eo, qui jam recordatur, & habet copiam Confessoris.* Suam postea sententiam confirmat hic Author ex aliis septem Authoribus, qui secum sentiunt.

(c) Fr. Sylv. cit. v. Conf. 6.

CASUS VI.

BRUNO, Sancti Theodati Prior, post factam resignationem Simoniacam ab ultima sua confessione, ad sanctam tamen Communionem non prius peccatum illud confessus accessit; putans ex animo esse tantum veniale, licet reipsa mortale esset. Nunquid ex eo novum admisit peccatum; atque ex ignorantia sua ab eo excusatur?

RESPONS.

Ad solutionem hujusce difficultatis duplex est cum Angelico Doctore (d) distinguenda ignorantia. Prior est ignorantia juris, qua quis ignorat aliquid esse peccatum, quod reipsa est peccatum: *Hoc quod non habet aliquis conscientiam sui peccati*, inquit, *potest contingere dupliciter. uno modo per culpam suam; vel quia per ignorantiam juris, qua non excusat, reputat non esse peccatum, quod est peccatum, puta si aliquis fornicator reputaret simplicem fornicationem non esse peccatum mortale, vel quia negligens est in examine sui ipsius contra id, quod Apostolus dicit, 1. ad Cor. XI.* Probet autem seipsum homo, & sic de Pane illo edat & de Calice bibat. *Et sic nihilominus peccat peccator sumens Corpus Christi; licet non habeat Conscientiam peccati, quia ipsa ignorantia est ipsi peccatum.*

(d) S. Th. 2. p. q. 10. art. 4. ad 3.

Altera est ignorantia facti, puta si maritus existimaret se esse cum propria muliere; cum tamen sit cum aliena; atque hæc ignorantia excusat a peccato. *Alio modo*, addit Sanctus Thomas, *potest contingere sine culpa ipsius, puta cum doluit de peccato, sed non est sufficienter contritus: & in tali casu non peccat, sumendo Corpus Christi, quia homo per certitudinem scire non potest, utrum sit vera contritus. Sufficit enim si in se signa contritionis inveniat; puta si doleat de præteritis & proponat cavere de futuris. Si vero ignorat hoc, quod fecit, esse actum peccati propter ignorantiam facti, qua excusat, puta si accessit ad non suam, quam credebat esse suam; non est ex hoc dicendus peccator.*

Præsupposita illa distinctione, colligendum, quod, cum Bruno Simoniam, non ex ignorantia facti, sed ex ignorantia vincibili juris, qua proinde coram Deo fiebat reus; certum est; illum novum admisisse peccatum Corpus Christi sumendo; non iterum præmissa illius Simoniæ confessione.

CASUS VII.

JOSSELINUS, facta diligenti conscientiæ suæ discussione, peccati a se commissi in confessione oblitus est, atque ita, Eucharistiam sumpsit. Nunquid ei per Communionem tale peccatum remissum est: an vero Christi Corpus sumendo novum admisit peccatum?

RESPONS.

Huic difficultati respondet Sanctus Thomas, duo supponens principia. Primum; quod quæcumque fiat conscientiæ suæ disquisitio; quin tamen in memoriam redeat commissum peccatum; non tamen ex eo quis sit certus, quod sit in gratia, juxta hæc Apostoli verba: (e): *Nibil mihi conscius sum; sed non in hoc justificatus sum.* Alterum, quod de eo tamen aliqua potest haberi conjectura. 1. Cum verbum divinum devote auditur, juxta hæc verba Christi Domini apud Joannem (f): *Qui ex Deo est, verba Dei audit.* 2. Cum ad bonorum operum praxim se quis impulsum sentit; quia, ut ait Sanctus Gregorius Magnus: (g): *Probatio ..... dilectionis, exhibitio est operis.* 3. Cum de peccatis suis est vere contritus. 4. Cum ea non deinceps se commissurum firmiter proponit: quia ex eodem Sancto in duabus istis ultimis dispositionibus sita est vera pœnitentia.

(e) I. Cor. 4. 4.

(f) Jo. 8. 47.

(g) S. Gregor. Papa Hom. 38. in Evangel.

His præsuppositis principiis ita concludit Doctor Angelicus (h): „ Unde si aliquis per hujusmodi si„ gna facta diligenti discussione suæ conscientiæ, „ quamvis forte non sufficienti, ad Corpus Christi „ devote accedat, aliquo peccato mortali in se ma„ nente, quod ejus cognitionem præterfugiat, non „ peccat, imo magis ex vi Sacramenti remissionem „ consequitur. Unde Augustinus dicit in quodam „ sermone, quod, quando Corpus Christi manduca„ tur, vivificat mortuos „. Hincque facile concludi potest, quod si quatuor prædictas dispositiones ante Communionem habuerit Josselinus, non solum peccavit Christi Corpus sumendo; sed econtra oblitum peccatum vi hujus Sacramenti ipsi remissum est.

(h) S. Th. in 4. dist. 9. q. 2. art. 3. q. 3 in corp.

CASUS VIII.

EUPHEMIA, puella insigni pietate conspicua, jam dudum prorsus insolita infirmitate laborat; singulis ferme diebus animi defectionibus sic oppugnata, ut in ultimis esse videatur, quas quidem devitare nequit, nisi paululum aquæ, ubi incipiunt, sorbendo. Quocirca, cum hæc ei post mediam noctem infirmitas adveniat, hoc ipsi necessarium est remedium, quo sumpto divinis potest per diem interesse officiis. Qua de re quæritur, utrum ob hanc necessariam aquæ sorbitionem a Communione arceri debeat, quando quidem, si rigorose pro ea Ecclesiasticum servetur præceptum ad jejunio ante Communionem, annos etiam integros sine Communione eam transigere esset necesse: quod ejusdem Ecclesiæ alteri præcepto oppositum, quo videlicet annua Communio singulis fidelibus jubetur; cum aliunde aqua non sit nutritiva.

RESPONS.

Inclytus Theologus, cui exeunte sæculo elapso proposita est hæc difficultas de Mandato Galliæ Archiepiscopi, factum prius, quod omnino insolitum videtur, ac vix fide dignum perpendet. Etenim: 1. Si paululum aquæ post mediam noctem sorptum, puellam hanc ab his defectionibus eximit; cur ante mediam noctem aqua illa sumpta non pariter eximeret; quod si eam possint illæ aquæ guttulæ servare ante mediam noctem; cur non assumit. 2. Hæ defectiones animæ procul dubio ejusdem sunt naturæ, atque aliæ, quæ mulieribus solent evenire: atque iis aliud potest adhiberi remedium, quam aliquid deglutiendo, nec verisimile est, aquæ guttulas, quasdam unicam esse huic malo medicinam, cum aliæ simplices, ut experientia constat, in

simili casu adhibeantur cum fructu. 3. Denique posito, quod ex peritissimorum Medicorum sententia; unico illo remedio a mortis periculo, singulis diebus ex hac infirmitate imminentis, possit liberari: posito etiam quod casus ille singulis vitæ suæ diebus eveniat; juxta mentem hujusce Theologi, Paschali tempore ad Communionem posset admitti: quia tum communicaret per modum Viatici.

His observatis, addit ille Theologus præceptum Ecclesiæ de Communione ante sumptionem cibi aut potus, esse Legem Apostolicam, ipsi Ecclesiæ coævam, & a Spiritu Sancto institutam ad cultum adorandi Sacramenti Corporis & Sanguinis Christi. *Liquido apparet*, inquit S. Augustinus scribens ad Januarium(a), *quando primum acceperunt Discipuli Corpus & Sanguinem Domini, non eos accepisse jejunos. Nunquid tamen propterea calumniandum est universa Ecclesia, quod a jejunis semper accipitur? Ex hoc enim placuit Spiritui Sancto, ut in honorem tanti Sacramenti, in os Christiani prius Dominicum corpus intraret, quam cæteri cibi. Nam ideo per universum orbem mos iste servatur*; tum subjungit Sanctus Doctor: *Et ideo non præcepit, quo deinceps ordine sumeretur, ut Apostolis, per quos Ecclesias dispositurus erat, servaret hunc locum. Nam, si hoc ille monuisset, ut post cibos alios semper sumeretur; credo, quod eum morem nemo variasset*. Atqui Pastor specialis non debet dispensare a Lege universim in Ecclesia recepta. 1. Cum semper viguit. 2. Cum Apostolos habet institutores. 3. Cum eo statuta est, ut major Christo redderetur honor. Unde ab hac Lege nunquam dispensavit Ecclesia, eamque, uti inviolabilem, semper habuit.

(a) S. Aug. Epist. 54. alias 118. n. 7. & 8. in can. Liquido. 54. de consecrat. dist. 2.

Equidem in quatuor casibus licet communicare non jejunus; sed non ex dispensatione Ecclesiastica, verum ex præcepto divino. 1. Enim Sacerdos in subita hostium incursione consecratas hostias ad vitandam profanationem sumere potest non jejunus; idque ex præcepto divino facere tenetur. 2. Si Sacerdos, vinum consecrare existimans, aquam solam consecrasset, eamque sumpsisset, tum, licet non jejunus, de novo consecrare teneretur post agnitum errorem; quia ad jus divinum etiam pertinet, ut non imperfectum maneat sacrificium. 3. Si ægro immineat mortis periculum, debet communicare non jejunus; quia ex præcepto divino, quod cuilibet alteri prævalere debet, Viaticum sumere obligatur. 4. Denique si anima deficeret Sacerdos celebrans, aut subito moreretur post consecrationem, alter Sacerdos, deficiente jejuno, sacrum perficere potest & communicare non jejunus; quia etiam ex præcepto divino imperfectum remanere non debet sacrificium. Extra quatuor illos casus, de quibus dicetur, dum de Missa fiet sermo, & ad quos non extenditur Apostolicum præceptum de Communione ante sumptionem cujuslibet cibi aut potus; nullus reperitur, in quo Lex illa possit infringi.

Unde colligendum, Euphemiam ad sacram Communionem non esse admittendam, etiam Paschali tempore, nisi de vita periclitaretur, cum cesset esse jejuna post haustas aquæ guttullas, seu *per modum cibi*, seu *per modum medicinæ*, neque iis sumptis ad sacram Communionem accedere queat, nisi Universalis Ecclesiæ præceptum infringendo, cum ad eam ex præcepto divino non tenetur, ut tempore morbi. Suam ergo infirmitatem consideret Euphemia, quasi probationem divinam, humilitatisque propriæ exercitium, cum, ita volente Deo, divini non possit esse particeps per aliquod tempus corporis Christi: ac sperare debet, pietati ac fervori suum fore præmium a suprema bonitate Christi, qui eundem gratiis suis in se producet effectum, ac si præsens ipse adesset (b).

Hæc decisio perfecte conformis est doctrinæ Sancti Thomæ (c), qui hactenus dicta probat ex allato S. Augustini testimonio, aliisque rationibus plurimis, quæ legi possunt in responsionibus ad sex objectiones, quas ipse sibi proposuerat, ad elucidandam rem istam, firmiusque disciplinam hanc stabiliendam. Sanctum Thomam sequitur Sanctus Antoninus, fultus Canone septimi Concili Toletani (d); atque authoritate multorum antiquorum Theologorum & Canonistarum, quales sunt Paludanus, Hostiensis, & ut omnem tollat ambigendi locum Sanctus hic Archiepiscopus addit: *Et intelligitur hoc, quod sit jejunus jejunio naturæ, quo dicitur jejunus, qui post mediam noctem nihil sumpsit adhuc cibi & potus .. & non sufficit, quod sit jejunus jejunio Ecclesiæ*. Doctrinam S. Thomæ ad verbum sequitur Sylvius ejus Commentator.

(b) De Saint. Beuve to. 2. cas. 87.
(c) S. Th. 3. p. Sum. q. 8. a. 8. in corp. & resp. ad sex. argum. & id. Sylvius.
(d) S. Ant. 3. p. t. 13. c. 6. §. 8. & apud eum. Concil. Tolet. 7. in can. Nihil. ib. 7. q. Paludan. in 4 dist. 8. q. 2. Host. &c.

CASUS IX.

SALABERGA, mulier devota, ut tussis acrimoniam leniret, die Sabbathi ad horam undecimam sero ori saccarum imposuit, quo nondum liquefacto somnus eam corripuit. Num postridie communicare potuit?

Videtur, quod potuit, uti posset, etsi mane *per modum salivæ* reliquias cibi hesterni dentibus hærentes deglutisset. Ex alia parte videtur, quod non possit, cum verisimile non sit, eam ante mediam noctem sumptum saccharum deglutiisse, atque adeo non esse jejunam?

RESPONS.

Mulier illa in casu proposito communicare non potuit. Ita Cabassutius (e), qui postquam asseruit, reliquias cibi hesterni in ore remanentes, si casu & per modum salivæ deglutiantur, non impedire communionem, subdit postea: *Secus existimandum est de iis, qui, ut faucium raucedinem, aut pectoris tussim, aut defluentium ex cerebro humorum acrimoniam leniant, ori imponunt saccarum, aliamve materiam, quam paulatim deglutiunt. His enim non licet postridie communicare; nisi certum habeant, omnem illam electuarii substantiam fuisse in stomachum trajectam ante mediam noctem*.

(e) Jo Cabass. Theor. & pr. jur. Can. l. 3. c. 5. n. 8.

Similitudo, quæ affertur ad probandum Salebergam ad communionem posse accedere, non valet: *In hoc enim differunt*, inquit idem Author, *quod illæ reliquiæ cibi non intenduntur, tanquam nova refectio, sed fortuito hæserunt, & post completam, quæ recessit, refectionem trajectæ sunt. At vero electuarium sponte sumitur, tanquam refectio, vel tanquam medicina, cujus in stomachum trajectio ex intentione sumentis vel perduravit, vel perdurasse dubitatur ultra mediam noctem*.

CASUS X.

JULIANUS, in amplissima familia coquus, obsonia mane, cum vult communicare, uti Edmundus Architriclinus vina iisdem diebus degustare aliquando tenentur. Num censentur esse jejuni, ita ut ad communionem possint accedere?

RESPONS.

Simili difficultati, quam sibi proponit sanctus Antoninus (f) post Paludanum respondet dicens: *De his etiam, quæ sumuntur per modum gustationis, sicut tabernarii & coqui faciunt, qui cibum & potum supra linguam ponunt solum ad probandum, & statim projiciunt, videtur quod non impediat* (communionem) *sicut si quis velit probare, utrum sit aqua, vel vinum album, quod sibi ministratur*. Cujus rei hanc profert rationem, *quia non est cibus, nec potus, ex quo non deglutitur, nec per se, nec per accidens potest nutrire. Ex decentia tamen*, subjungit, *debet quis a talibus abstinere, qui vult communicare*.

(f) S. Ant. 3. p. Sum. Th. t. 13 c. 6. §. 8.

Idem docet Sylvius (g): *Idem judicium esto*, inquit, *de vino vel condimento, quod ad percipiendum saporem gustatur, & statim expuitur, quamvis enim contingat, aliquid ejus permixtum saliva cum ea deglutiri, non solvit jejunium*.

(g) Fr. Sylv. in 3. p. Sum. S. Thom. q. 80. art. 8.

CASUS XI.

IGNATIUS, vir pietate insignis; qui sanus singulis Dominicis festisque diebus communicare solebat, a duobus mensibus ægrotans, accepto jam a prima valetudinis suæ hebdomada Viatico, enixe Parochum suum rogavit, ut communionem singulis ad minimum Dominicis sibi concederet: quod non opportunum ducens Parochus, ipsum de Dominica in Dominicam remisit; verum timens, ne hæc procrastinatio Communionis sit mala, quærit, utrum eam singulis Dominicis deinceps concedere possit per totum valetudinis ejus tempus, quæ diuturna esse futura videtur?

RESPONS.

Parochus ille Ignatio a duobus mensibus ægrotanti

tanti communionem iterum debet administrare, eamque reliquo ægritudinis ejus, licet non periculosæ tempore singulis Dominicis potest concedere; modo tamen Ignatius sit jejunius: quam conditionem, uti necessariam addimus ex his Ritualis Romani verbis: *Potest quidem Viaticum, brevi morituris dari non jejunis: cæteris autem infirmis, qui ob devotionem in ægritudine communicant, danda est Eucharistia ante omnem cibum & potum, non aliter ac cæteris fidelibus, quibus nec etiam per modum medicinæ ante aliquid sumere licet.*

Hæc decisio conformis est statutis multarum Diœceseon, ex quibus licet alternis octo aut decem diebus ægrum communicare, qui sanctum jam accepit Viaticum. Quod etiam probavit S. Carolus in quarto suo Mediolanensi Concilio an. 1576. cujus hæc sunt verba (*a*): „ Ægrotantibus, etiam sine mortis periculo, Sacræ Eucharistiæ frequentius sumendæ flagrantibus, præsertim, qui dum integra valetudine sunt, frequenti Sacramentorum usu se religiose salubriterque pascunt, ne Parochus, quantum per alias necessarias Parochiali muneri occupationes sibi licet, spiritualem illam consolationem, salutareque adjumentum, religiosa præparatione adhibita deneget.

(*a*) Concil. Mediol. 4. p. 2. tit. quæ ad sanctiss. Euch. Sacr. pertinent.

Si periculose ægrotet Ignatius, nec jejunius communicare possit, in eo quoque casu spirituali eum consolatione ac potenti adjumento privare non debet, servato tamen temporis intervallo, quod ex Rituali Statutoque Episcopi præscribitur. Ita Toletus his verbis (*b*): *Infirmis per modum Viatici potest conferri etiam non jejunis: & in eadem infirmitate potest sæpe conferri non jejunis: si per aliquot dies pericula mortis evadant, saltem per octo post præcedens Viaticum.* Eandem opinionem tuetur Nugno (*c*), in eo etiam casu, in quo ægrotans in eodem statu permanet, & absque novo mortis periculo, his nixus rationibus: *quia tunc insurgunt vehementes tentationes*, inquit hic Author, *& est extrema necessitas perseverandi in gratia Dei. Cum igitur hoc Sacramentum detur ad perseverandum, non debet denegari in illo tempore, etiamsi infirmus propter necessitatem non possit accedere jejunus.* Ita etiam Graffius (*d*).

(*b*) Fr. Tolet. Instruct. Sacerd. l. 6. c. 2.

(*c*) Did. Nugno in 3. par. Sum. S. Th. q. 80. art 8.

(*d*) Jac. Graf. decaur. l. 2. c. 18. n. 32.

Toleto assentitur Sylvius (*e*), & dicit, quod si durat morbus absque ullo mortis periculo, tum ægrotans communicari non potest, nisi jejunus; *cum autem*, subjungit, *istud periculum durat: vel postquam cessavit, denuo redit, debet aliquot dierum, septem vel octo scilicet, esse intervallum, ut pluries communicare possit post solutionem jejunii.* Idem quoque docet Ysambertus pro ægroto de vita periclitante (*f*): *Imo & potest*, inquit, *sæpius id fieri si hoc periculum perseveret*: istam addens rationem, *quia ejus præsidio indiget; quatenus eadem perseverat necessitas, eadem extat tentatio, & periculum peccatorum; imo & ipsius mortis.* Octo quoque dictum, ut cæteri authores, intervallum inter communiones requirit, *quolibet octavo aut simili die.*

(*e*) Fr. Sylv. in eandem q. 80. art. 8.

(*f*) Ysamb in eand. q. 80. cit. a. 8. disp. 4 art. 2.

Ad confirmationem hujusce decisionis hæc addi possunt verba Parisiensis Ritualis an. 1647. (*g*): *Pro Viatico autem & non jejuno ministrabit* (Parochus) *cum in mortis periculo gravi ægrotus erit. Quod si per aliquod tempus in eodem periculo remaneat, vel postquam periculum mortis evaserit, denuo in illud inciderit, & sacrum Viaticum devote petat; annuet & ipsi Parochus, dummodo saltem dies decem, ab altera Viatici sumptione intercesserint.* Idem statuit novum Parisiense Rituale ann. 1697. Eminentissimi Cardinalis de Noailles jussu editum; Rituale Catalaunense pag. 148. (*h*) & Andegavense (*i*).

(*g*) Ritual. Paris. ann. 1647. p. 114. tit. de Com. infirmor.

(*h*) De Sainte-Beuve to. 1. cas. 60. & to. 3. cas. 4.

(*i*) Rit. Andeg. tit. de Comm infir. § Sed si judicetur.

CASUS XII.

NUNQUID, saltem venialiter peccavit Gorgonius, qui, cum in Missa ad sacram Communionem accessisset, data benedictione, ad jentaculum statim perrexit?

RESPONS.

Nullo præcepto vetatur ciborum usus statim post Communionem; unde dici nequit, in tali usu esse peccatum, præsertim, si quædam adsit necessitas, ut respectu infirmi, vel viatoris ad iter expediti, aut illius, qui negotio urgenti vacare tenetur. Quoddam tamen temporis intervallum ad gratiarum actionem debita postulat Christo reverentia. Hac de re sic loquitur Sanctus Thomas (*k*): *Oportet esse aliquod intervallum inter sumptionem Eucharistiæ & aliorum ciborum: sed quia non requiritur magnum intervallum, & quod parum deest, nihil deesse videtur, ut dicitur in 2. Physicorum, ideo possumus in hoc sensu concedere, quod statim potest quis cibos alios sumere post Eucharistiæ sumptionem.* Hinc sequitur, Gorgonium in casu proposito de peccato non esse damnandum.

(*k*) S. Th. in 4. dist. 8 q. 1. a. 4. q. 3. Et 3. p. q. 80. art. 8. ad 6.

Interest hic observare post Panormitanum, Paludanum, & Sylvestrum qui eos laudat (*l*), antiquum Canonem in Decreto Gratiani relatum (*m*), quo prohibetur, ne qui Sacrum Christi Corpus accepere, non nisi post multas horas manducent, ex contraria consuetudine tanquam abrogatum esse censendum: quod etiam observat Sylvius (*n*). Confirmari potest hæc decisio ex eo quod legitimus in regula Sancti Benedicti (*o*), qui lectori in refectorio ante lectionem statim a Communione potum permittit. En regulæ verba: *Frater autem* (Lector) *hebdomadarius accipiat mixtum, priusquam incipiat legere, propter Communionem Sanctam, & ne forte grave sit ei jejunium.* Denique D. Thomæ assentitur Sanctus Antoninus, duas istas addens rationes (*p*) *Tum quia & species Sacramenti cito alterantur: tum quia magis requiritur præparatio & actualis devotio ante sumptionem, quam post.* Et advertit Canonem *Tribus*, quem Gratianus Sancto Clementi (*q*) adscribit, usu contrario obsolevisse.

(*l*) Sylvest. de Prierio. v. Eucharistia. 3 q. 7

(*m*) Can. Tribus. 23. de consecr. dist. 2.

(*n*) Sylv. in 3. p. art. 8.

(*o*) Reg. Sancti Benedicti c 38.

(*p*) S. Ant. 3. p. tit. 13. c. 6, §. 9.

(*q*) Canon. Tribus 23 § de Consecr. dist. 2.

CASUS XIII.

GILDARDUS, Sancti Andreæ Parochus, post auditam Antonii Confessionem, cui absolutionem denegavit, quod proximam peccati occasionem nollet deserere, Communionem ei temere paulo post requirenti similiter recusavit; qua de re quæritur, utrum in hoc suo functus fuerit officio, an vero tali Communionis repulsa peccaverit, qua nimirum Confessionis sigillum, indirecte saltem violasse videtur?

RESPONS.

Ut huic difficultati satisfiat, distinctione opus est. Nam Antonii peccatum vel est manifestum, vel occultum: si sit manifestum, seu evidentia facti omnibus cogniti; seu ex publico Antonii confessione, ex qua etiam infamiam contraxit, seu denique ex sententia juridica, qua reus declaratus est, Parochus ei Communionem petenti sive publice, sive occulte denegare debet, ut docet S. Thomas (*r*) his verbis: *Si vero peccatum est manifestum, debet ei denegari* (Eucharistia) *sive in occulto, sive in manifesto petat.*

(*r*) S. Th. in 4. dist. 9. q. un. a. 3. q. 1. in corp.

Si Antonii peccatum sit occultum, denuo distinguendum: nam Communionem, vel secreto vel publice rogavit; si publice, eam recusare tuta conscientia non potuit Curatus ex eodem Doctore Angelico: *si autem in manifesto petit, debet ei dare.* Quod probat ex quatuor istis rationibus. „ Primo, quia pro peccato occulto pœnam inferret publicam, revelator est Confessionis, aut proditor criminis. 2 Quia quilibet Christianus habet jus in perceptione Eucharistiæ, nisi illud per peccatum mortale amittat. Unde cum in facie Ecclesiæ non constet illum amisisse jus suum „ (peccato nimirum publice cognito) „ non oportet ei in facie Ecclesiæ denegari. Tum subdit Sanctus Doctor: „ Alias daretur facultas malis Sacerdotibus pro suo libito punire maxima pœna quos vellent. 3 Propter incertitudinem status sumentis: quia spiritus ubi vult spirat. Joan. III Unde subito potest esse compunctus, & divinitus a peccato purgatus, & divina inspiratione ad Sacramentum accedere. 4. Quia esset scandalum; si denegaretur. De hujusmodi peccatoribus loquitur Canon, quem ex Sancti Augustini (*s*) Operibus deprompsit Gratianus, ut observat Glossa.

(*s*) S. Aug. in ps. 48. serm. 1. n. 3 & tr. 6 & 12. in Joan. in can Non prohibeat. 67. de Consecrat. dist. 2.

Denique si Antonius, cujus peccatum est occultum, secreto a Gildardo sanctam Communionem requirat, eam potest ei denegare juxta opinionem sancti Thomæ loco citato. *Si Sacerdos sciat peccatum alicujus, qui Eucharistiam petit, per confessionem, vel quolibet alio modo; distinguendum est: quia aut peccatum est occultum, aut manifestum. Si est occultum; aut exigit in occulto, aut in manifesto. Si in occulto; debet ei denegare, & monere, ne in publico petat.* Verum hanc Doctoris Angelici opinionem

impugnant alii Theologi, qui contendunt Communionem ei non esse denegandam, licet secreto petenti, cui peccati occulti absolutio modo denegata est. Et quidem de eadem re scribens postea Sanctus Doctor (a) non in eadem perseveravit opinione, quam in commentario suo in Magistrum Sententiarum amplexus fuerat, ut ex eo conjici potest, quod data occasione eam non assuerit, sed prætermisit, ut observat Dominicus Soto, (b) in sua summa Theologica, quæ ultimum est & accuratissimum omnium opus illius. Quare sentit doctus ille Theologus, Communionem ei, qui modo de peccato occulto non fuit absolutus, licet secreto petenti non posse denegari; quia neque verbo, neque facto, directe, aut indirecte unquam Confessionis sigillum licet infringere: quod tamen in hoc casu præstaret ille Confessarius, indignitatem illius peccatori huic exprobrando; denegata ei communione.

(a) S. Th. 3. p. Sum. Theol. q. 80. art. 6.

(b) Dom. Sot. in 4. dist. 12. q. 1. art. 6.

Sententiam hanc sequuntur Gabriel Biel (c), Sanctus Antoninus, Paludanus (d) & Navarra, (e) quibuscum pariter sentit Cabassutius his verbis (f): *Sacerdos enim negando Communionem, directe commemoraret atque exprobraret auditum in confessione illius peccatum; quod est penitus divino jure, eoque duplici, nimirum naturali & positivo illicitum.* Hanc igitur Parochus, de quo in casu fit mentio, in praxi sequatur sententiam: quæ nobis adeo videtur esse vera, ut, licet gravius sit peccatum indigne communicantis, quam Confessarii communionem, etiam publice, denegantis; eam tamen denegare non potest ille Confessarius, quia, ut docet Sanctus Thomas (g); *Nullus debet peccatum mortale committere, ut alium liberet a peccato;* quod probat Angelicus Doctor ex responsione ad hanc, quam sibi proponit, quæstionem Sanctus Augustinus (h): *Utrum admittenda sit compensatio flagitiorum, vel quorumcumque peccatorum, ut nos faciamus mali aliquid, ne alius gravius malum faciat, quæritur;* tumque respondet: *Periculosissime admittitur hæc compensatio, ut nos faciamus aliquid mali, ne alius gravius malum faciat.*

(c) Gab. Biel. in 4. dist. 9. q. 2. 3. dub. 1.

(d) S. Anton. 3. p. sum. t. 14. c. 12. §. 2. & apud eum S. Aug. in can. Non prohibeat 67 de consecr. dist. 2. Petr. Palud. ib. q. 2. Concl. 3.

(e) Navarr. Manual. c. 21. n. 55.

(f) Jo. Cabass. jur. can. theo. & prax. l. 6. c. 7. n. 4. & 5.

(g) S. Th. 3. p. Sum. q. 80. a. 6. ad 2.

(h) S. Aug. q. 42. in Gen.

Advertendum tamen, ex communi omnium Theologorum sententia, quod si Confessarius ille aliunde, quam ex Confessione pœnitentis delictum certo cognosceret, in eo casu tantum ipsi Communionem denegare posset, quam privatim posceret; ipsi viam externam detegendo, qua peccatum illius sibi fuisset cognitum.

CASUS XIV.

HUBERTUM, hominem viduum & prædivitem Parœciæ Sancti Lupi mercatorem, cujus famula ex concubitu suo domi suæ prolem parturiit; Leufridus Parochus ejus vehementioribus verbis hortatus est, ut a domo sua famulam hanc ejiceret, ut ea ratione publicum libidinis suæ scandalum redimeret; atque hominis illius promissis sæpe sæpius iteratis confidens Leufridus ipsum famulamque illius ad Communionem Paschalem duobus annis consequentibus nimia facilitate admisit. Verum advertens hic Parochus augeri scandalum, eos, uno ante Paschalia festa mense, admonuit, ut nisi a se invicem discederent, Paschalem illis Communionem, si forte temere peterent etiam publice denegaret; atque, præmissis a se tribus Canonicis monitionibus, Humbertum jure persequeretur, ut censuris Ecclesiasticis puniretur, ac scandali sui, etiam de præsenti ex libidine perseverantis pœnam lueret. Cui retulit Humbertus, quod cum eo acceptæ hujusce injuriæ coram Judice sæculari ageret; quia ipsum jam nec non Lucillam ab ejus partu multoties ad Communionem paschalem admiserat; nec probare poterat pristinæ cum ea libidinis suæ cursum non fuisse interruptum. Qua de re duo quæruntur. 1. Utrum Parochus ille tres has monitiones Canonicas Humberto & Lucillæ facere queat, ut postea contra eos coram Officiali litem instruat. 2. Utrum publice Paschalem Communionem denegare possit, si reipsa existat scandalum?

RESPONS.

Leufridus ante obtentam juridicam sententiam, qua de crimine concubitus convictus declaretur, Humbertus, cum tribus urgere jure non potest Canonicis monitionibus. Ratio est, quia juxta Galliæ jurisprudentiam, nulla admittitur publica notorietas, nisi quæ ex publico in rerum judicio procedit; atque adeo, si Parochus ille propria authoritate tres illas monitiones Canonicas præmitteret; ab his coram hominibus appellationem tanquam ab abusu interjicere posset Humbertus, ex qua lite caderet Leufridus, si monitiones ante sententiam declaratoriam egisset. Omissis itaque monitionibus illis Episcopum suum consulere debet ille Parochus; factoque sincere exposito mandata ejus expectare & exequi. Unde colligendum, quod juxta externi fori regulas, Leufridus etiam duobus istis Communionem Paschalem publice denegare non potest, ante latam a judice sententiam secundum formam, hoc est, post factas inquisitiones, qua concubitus conscii declarentur. At si certum sit & absolute publicum scandalum, ita ut nullatenus excusari possit illorum libido; existimamus, Parochum in foro conscientiæ posse & debere Communionem Paschalem ipsis denegare; præsertim post accepta Episcopi sui mandata.

Cæterum observandum, licet Leufridius Huberto, emendationem suam extra Confessionem asseveranti credere non teneatur, eum tamen teneri in foro pœnitentiæ; quia, ut ait D. Thomas (i): *In foro judiciali creditur homini contra se, sed non pro se: in foro autem pœnitentiæ creditur homini pro se & contra se:* Et quamvis ei credere non teneretur, si esset impedimentum pertinens ad forum externum, qualis est excommunicatio; extra hunc casum tamen teneretur; nec nisi injuste agendo, Communionem ipsi posset denegare, ut docet idem Sanctus Doctor his verbis: *Si enim sit impedimentum ad forum judiciale pertinens, puta excommunicatio; non tenetur Sacerdos suo subdito credere, quem excommunicatum novit, nisi sibi de absolutione constet. Si autem sit impedimentum, quod ad forum pœnitentiæ pertineat, scilicet peccatum; tenetur ei credere, & injuste agit, si deneget Eucharistiam ei, qui perhibet se confessum & absolutum ab eo, qui absolvere potuit* (k). Attamen quamvis hic Parochus Humberto credere in foro pœnitentiæ teneatur; hinc non fit, ut ei absolutionem non debeat denegare; cum etiamnum, ut supponitur, existat scandalum. Et quidem male egit, ipsi statim absolutionem concedendo, eumque & famulam ad Communionem Paschalem admittendo, seu propter ortum ex eorum libidine scandalum, seu ob proximam, in qua actu versabantur, peccati occasionem.

(i) S. Thom. quodlibet. 1. q. 6. art. 12.

(k) De Saint. Beuve to. 3. cas. 34.

CASUS XV.

EUBULUS, Sancti Carilephi Parochus, certus de actuali Concubinatu Francisci, ex hypocrisi tantum Communionem requirentis postulat; utrum ad vitandam Corporis & Sanguinis Christi profanationem, homini huic Hostiam non consecratam pro consecrata porrigere nequeat?

RESPONS.

Certum est, Parochum hunc absque crimine Hostiam non Sacratam pro Sacrata huic homini non posse subministrare; ut docet Sanctus Thomas (l): *Hostia tamen non sacrata*, inquit, *nullo modo debet dari loco consecratæ.* Cujus rei hanc affert rationem: *quia Sacerdos hoc faciens, quantum in se est, facit idololatrare illos, qui credunt esse Hostiam consecratam, sive alios præsentes, sive etiam ipsum sumentem, quia Augustinus dicit (m):* Nemo carnem Christi manducat, nisi prius adoret.

(l) S. Th. 3. p. q. 80. a. 6. ad 2.

(m) Nemo autem illam Carnem manducat, nisi prius adoraverit. S. Aug. in Psal. 98. n. 9.

Asserit etiam alibi Angelicus Doctor (n), nunquam licitam esse hujusmodi fictionem in administratione Sacramentorum, ac præsertim in proposito casu. *In Sacramentis Ecclesiæ, nihil per fictionem agendum*, inquit, *& præcipue in Sacramento altaris; in quo totus Christus continetur. Esset autem quædam fictio; si Hostia non consecrata loco consecratæ daretur. Et cum etiam Sacerdos, quantum in se est, populo fieret idololatrandi occasio: quia quamvis peccatum idololatriæ non incurreret, æstimans probabiliter hostiam esse consecratam; tamen Sacerdos in hoc ipso, quod hostiam non consecratam populo exhiberet adorandam, idololatriæ crimen incurreret. Unde hoc in nullo casu est faciendum, ut hostia consecrata exhibeatur uni, vel pluribus tanquam consecrata.* Tum illud pro Sacerdote, qui

(n) S. Thom. quodl. 5. a. 6.

in ca-

in casu proposito reperitur, consilium addit; „ Debet ergo Sacerdos peccatorem occultum primo „ quidem monere, ut pœnitentiam agat; & sic ad Sa„cramentum accedat. Quod si pœnitere noluerit; „ debet ei occulte inhibere, ne aliis communican„tibus in publico se immisceat. Quod si immiscue„rit se, debet ei dare Hostiam consecratam.

Doctoris Angelici sententiam confirmat Innocentius III. qui de re haud absimili, hoc est, de Sacerdote loquens, qui mortali peccato astrictus simularet, se consecrare; asserit remedium mali, malo pejus fore, & eum gravius, quam ante, esse peccaturum (a): *Cum ergo falsa sint abjicienda remedia, quæ veris sunt graviora periculis* (hæc sunt ejus verba) licet is, qui pro sui criminis conscientia reputat se indignum, peccet graviter, si se ingerat irreverenter ad illud; gravius tamen videtur offendere, qui sic fraudulenter illud præsumpserit simulare; cum ille in solius misericordis Dei manum incidat; iste vero non solum Deo, cui non veretur illudere, sed populo, quem decipit, se adstringat (b).

(a) Inn. III. in c. De homine. 7. de celebrat. Miss. & lib. 3. tit. 41.

(b) S. Ant. 3. p. t. 14. c 12. §. 3. Sylvest. de Prier. v. Euchar. 3. p. 5. 5. Undecimum, Ang. de Clav. v. ead n. 21.

CASUS XVI.

AMPHILOCHIUS, cum festo die ex devotione communicasset, eo ipso die ad horas vespertinas cum vitæ periculo ægrotans, Viaticum postulavit; sed ob matutinam Communionem recusavit Parochus. Nunquid pro Parocho stat jus?

RESPONS.

Pro Parocho stat jus. Nam homo non debet pluries in una die communicare, inquit Sanctus Thomas (c), qui hujusce rei duplicem affert rationem: *Ut saltem quantum ad unam diem, repræsentetur unitas divinæ passionis, & ut quantum ad aliquid, reverentia Sacramento adhibeatur, semel sumendo.* Eodem modo cum Sancto Thoma sentit S. Antoninus (d). Ob eas etiam rationes usum plures in dies Missas celebrandi Ecclesia ademit, ut alibi dicimus. Fatendum tamen, multos esse Theologos, qui contrarium sentiunt, ut Ysambertus, quique opinionis suæ non contemnendas afferunt rationes; sed præcipuam ducimus Doctoris Angelici sententiam; cum terminis universalibus & absolutis loquatur, ne quidem excepto periculosi morbi casu, qui evenit post factam eadem die Communionem.

(c) S. Th. in 4. dist. 12. q. 3. a. 1. q. 4. in cor.

(d) S. Ant. 3. p. tit. 13. c. 6. §. 4.

CASUS XVII.

LÆVIUS periculose laborans, peccatis in confessione accusatis, Sanctum petiit Viaticum, sed prius in Phrenesim incidit, quam illud recipere potuerit. Nunquid tamen illud ipsi in mortis periculo constituto subministrare debet illius Parochus? Quid in simili casu acturus est Parochus erga hominem, qui jam ante morbum amens factus fuerat?

RESPONS.

Existimat S. Thomas, eos Sacra communione esse muniendos, qui in eo sunt statu, quo supponitur esse Lævius; modo nullum ab eis timeatur irreverentiæ periculum (e): *Quidam vero*, ait, *sunt omnino carentes judicio rationis: & isti, vel fuerunt tales a nativitate: & tunc eis non debet dari; quia non possunt ad devotionem induci, quæ requiritur ad hoc Sacramentum.... vel inciderunt in amentiam post fidem, & devotionem Sacramenti; & tunc debet eis dari*, (Eucharistia) *nisi timeatur periculum, vel de vomitu, vel de expuitione, aut aliquo hujusmodi.*

(e) S. Th. in 4. dist. 9. a. 5. q. 3. in corp. Idem 3. part. sum. q. 80. a. 9. in corp.

Idem jam statuerat Concilium quartum Carthaginense an. 398. (f) sub Anastasio habitum, & a Leone III. approbatum, in quo sic habetur: „ Is, qui pœ„nitentiam in infirmitate petit; si casu, dum ad eum „ Sacerdos invitatus venit, oppressus infirmitate ob„muterit, vel in phrenæsim versus fuerit; dent te„stimonium, qui eum audierunt, & accipiant pœni„tentiam: &, si continuo creditur moriturus recon„cilietur per manus impositionem: & infundatur ori „ ejus Eucharistia, si supervixerit; admoneatur a su„pradictis testibus petitioni suæ satisfactum: & sub„datur statutis pœnitentiæ Legibus, quandiu Sa„cerdos, qui pœnitentiam dedit, probaverit.

(f) Concil. Carth. 4. cap. 76. in can. Is qui. 8. 26. q. 6.

Tandem Parochis idem juberi S. Carolus Borromæus, eodem, quod retulimus, Decretus nixus (g): *Amentibus præterea hoc Sacramentum non ministrabit* (Parochus), inquit hic S. Archiepiscopus; *quamvis, si antequam in insaniam inciderint, piam, & religiosam animi voluntatem præ se tulerint; licebit in fine vitæ, ex Decreto Concilii Carthaginensis; modo vomitionis, aut alterius indignitatis & incommodi periculum non sit.*

(g) S. Carol. Borr. Act. Eccles. Mediol. p. 4. Instruct. de Sacram. Euch. tit. Qui ad communionem admittendi.

CASUS XVIII.

GREGORIUS, Sancti Savini Parochus, Parochianis suis peste affectis Viaticum deferens, Hostiam Sacram Corporali involutam præ foribus ægri peste contacti deponit, ubi eam æger accipit. Quæritur, utrum Parochus ille sic Eucharistiam ægrotis illis possit administrare; ut ipse nimirum contagio immunis, omnibus suis possit opitulari Parochianis?

RESPONS.

Statuit quidem S. Carolus Borromæus in quinto suo Mediolanensi Concilio ann. 1579. (h), ut Sacerdotes propriis manibus Sacramenta Eucharistiæ & Extremæ Unctionis administrarent, omnem insolitam viam omittendo. *In omni Sacramento*, inquit, *multoque magis in Sacratissima Eucharistia ministranda, cavebit* (Parochus) *ut evitandi periculi, vel suspicionis causa, ne quid vel minimum, quod novum sit ad administrationis ritum introducat, neve instrumentum aliudve simile ad administrationem pro digitis, vel adeo in iis ipsis adhibeat.* Sed cum ex Sancto Cypriano (i) Hostiam Sacram apud se linteo, quod *Dominicale* dicebatur, involutam asportabant Laici persecutionis tempore, ut se ipsos communicarent; nullum videtur esse incommodum, si grassante peste, eam, qua usus est Gregorius, cautionem adhibeat Parochus; unde in eo non est damnandus.

(h) Concil. Mediol. 5. p. 2 tit. Cautio II. Sacerdote ministrante.

(i) S. Cypr. serm. de lapsis.

Hanc decisionem confirmat aliud exemplum, quod ab Eusebio narratur (k), qui referente S. Dionysio Alexandrino asserit, ad Serapionem per puerum missam fuisse Hostiæ particulam. Exiguam Eucharistiæ partem puero tradidit; ut in aqua intinctam seni in os instillaret. Atqui certum est, minoris esse indecentiæ atque incommodi, hominem peste affectum ea, quam adhibuit Gregorius, ratione communicare, quam ad eum Viaticum Sacrum ope pueri mittere. Non ergo damnandus est usus ille, modo ab Ordinario sit approbatus.

(k) Euseb. Cæsar. l. 6. histor. Eccles. cap. 44.

Quod ad Extremam Unctionem pertinet, in ea quoque administranda cautio adhibere posse videtur; v. g. longiusculum adhibendo bacillum, ad cujus extremum alligata fuerit stupa, aut gossipium oleo infirmorum imbutum; & corpus infirmi ungendo in justa distantia, & extra pestiferos flatus posita. Ita simili difficultati respondit Doctissimus Sorbonicus 22. Novembris ann. 1668. (l).

(l) De Saint. Beuve tom. 3. cas. 20.

CASUS XIX.

COSMAS pro certo existimans, uberiorem se gratiam accepturum; si a Sacerdote notæ probitatis communionem accipiat, quam ab alio minus virtuoso; Parochum suum devitat, cum ad Sacram vult accedere Synaxim; Sacerdotemque semper quærit, quem præ cæteris virtute eminere putat. Nunquid pro eo stat jus?

RESPONS.

Fallitur homo ille, neque enim uberiorem gratiam in stacramento accipit, ministerio dignioris, quam minus digni. Ratio est, quia, cum Sacramenta gratiam producant seu effectum suum, *ex opere operato*, ut loquitur Schola, hoc est, non ex merito conferentis, sed ex propria ipsis a Christo instituente indita virtute; æqualem in iis, qui æquales afferunt dispositiones, gratiam producunt, hoc est, effectum limitatum. Ita S. Thomas (m); qui in eo Sanctum Cyprianum & Sanctum Chrysostomum sequitur (n). Reipsa unus homo alteri homini gratiam justificantem non potest mereri; cum Deus solus homines Sanctos efficere, iisque Sanctificationis gratiam possit demereri. *Nec bonorum meritis dispensatorum amplificatur* (Sacramentum) *nec malorum attenuatur: quia neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Hoc de Corpore & Sanguine Domini nostri Jesu Christi: hoc etiam de Baptismate & Chrismate sentiendum est & tenendum, quia virtus Divina secretius operatur in eis, & divina solummodo hæc est virtus, sive potestas; non huma-*

(m) S. Th. in 4. dist. 1. q. 2. a. 3. q. 2. Et 3. p. sum. q. 62. a. 5. in corp. Et q. 63. a. 5. in corp. & ad 1. Et q. 69. a. 8. in corp.

(n) S. Cypr. l. 4. Epist. 7. S. Chrysost. Hom. 14. in Acta Apost.

humanæ efficacia. Sic loquuntur Sancti Doctores in Canone, quem deprompsit Gratianus e scriptis & sensibus Sanctorum Hieronymi, Gregorii Magni, & Isidori (*a*).

(*a*) S. Greg. &c. in can. Multi 84. 1. q. 2. §. 4.

Igitur vera est tentatio, cum quis putat, se majorem e Sacramento gratiam esse percepturum, quod Sanctior administrat Sacerdos, cum omnis ejus gratia a virtute Spiritus Sancti dimanet. *Heu! in quem magnum laqueum incidunt*, inquid idem Canon (*b*), *ut divina, & occulta mysteria plus ab aliis sanctificata posse fieri credant, cum unus idemque Spiritus Sanctus in Ecclesia, diffusa per totum orbem terrarum, incomprehensibiliter, & occulte, atque invisibiliter, & operando sanctificet, & benedicendo benedicat.*

(*b*) Cit. can. §. 1.

CASUS XX.

Nonne LAURENTIUS, a Columbano Sancti Macarii Parocho suo, qui publice in Parochia sua simoniacus & concubinus habetur, Sacram Eucharistiam accipere potest?

RESPONS.

Difficultatem hanc solvit Sanctus Antoninus his verbis (*c*): *Eucharistia . . . . . non debet sumi . . . . ab excommunicatis & simoniacis secundum Petrum de Palude* ait hic Sanctus, *si est occulta excommunicatio vel simonia eorum; in occulto vitandi sunt, quo scilicet ad susceptionem Eucharistiæ ab eis; cum scilicet sine proditione occulti possunt talia omitti. Sed cum est manifesta eorum excommunicatio, vel simonia; in publico etiam vitandi sunt . . . . a notorio fornicatore non sunt suscipienda Sacramenta etiam in publico.*

(*c*) S. Anton. 3. p. sum. tit. 14. c. 12. §. 4.

Excipitur tamen casus necessitatis. *Excipiuntur tamen*, inquit hic sanctus Archiepiscopus, *Baptismus & Eucharistia, quæ duo in extrema necessitate possunt sumi etiam a simoniacis & fornicatoribus notoriis.*

Legi potest Gratianus (*d*) qui post longam hac de re disputationem sic concludit: *Prohibentur ergo de manibus talium Sacerdotum Sacramenta suscipi: non quin sint vera, quantum ad formam & effectum: sed quia, dum hujusmodi Sacerdotes se a populo contemptos viderint, rubore verecundiæ facilius ad pœnitentiam provocentur.*

(*d*) Gratian. §. Verum & ibid. Glossa dist 32.

CASUS XXI.

NUNQUID Parochiano suo Energumeno, hoc est, obsesso a Dæmonibus (*e*) sacrum Viaticum in ægritudine petenti administrare potest Balthasar sancti Lupicini Parochus?

(*e*) Obsessi a Demonibus. Gl. in Can. Exorcista. 17. dist. 3. & in Can. Omnis 11. de consecrat. dist. 5.

RESPONS.

Idem dicendum ex sancto Thoma de Energumenis, ac de iis, qui carent usu rationis (*f*): hoc est, si lucida habeant intervalla, ac suam erga Eucharistiam testati fuerint devotionem; tum eis Communio administrari debet; quod probat ex his Cassiani verbis: *Eis, qui ab immundis vexantur spiritibus, Communionem Sacrosanctam a senioribus nostris nunquam meminimus interdictam.* Eos tamen excipit sanctus Doctor, qui a Dæmone ob admissum aliquod scelus torquerentur. *Dæmoniacis non est deneganda Communio; nisi forte certum sit, quod pro aliquo crimine a Diabolo torqueantur.* Hæc sunt ejus verba (*g*), quæ de iis tantum debent intelligi, qui sincera pœnitentia crimen suum non expiassent.

(*f*) S. Thom. in 4. dist. 9. q. 1. a. 5. q. 3. in arg. Sed contra.

(*g*) Idem ib. r. q. 2. ad 2.

Confirmari potest sancti Thomæ decisio authoritate Concilii Arausicani an. 441. sub sancto Leone (*h*), quo statuitur, ut ad Communionem admittantur Energumeni, qui eam requirunt & ad Sacerdotes confugiunt, ut efficacia Sacrosancti Sacramenti subleventur, novasque in violentiam Dæmonis vires acquirant; quod quidem eo æquius est, quod *ubi periculum majus intenditur; ibi procul dubio est plenius consulendum*; ut ait Gregorius X. in Concilio œcumenico secundo Lugdunensi (*i*). Unde colligimus, quod Balthasar Communionem supra dicto Energumeno denegare non debet, & quod sententiam sancti Thomæ, exceptionemque ab eo factam sequi tenetur.

(*h*) Conc. Arausican. a. 1. c. 14.

(*i*) Greg. X. in c. Ubi. 3. de elect. & electi potest. in 6. lib. 1. t. 6.

CASUS XXII.

MELANIA, vidua, singulari pietate insignis, cum fortuito grave scelus admisisset Paschatis tempore; ex quo lapsu magnum contraxit teporem, motivo humilitatis a Communione Paschali, se indignam reputans, abstinuit; quam etiam ad festa Pentecostes prorogare constituit, ut piis operibus pœnitentiæ ad eam melius se disponeret. Nunquid id ipsum proprio motu sine peccato constituere potuit in hac circumstantia?

RESPONS.

Proprio motu vidua illa Communionem Paschalem omittere non potuit. Exigit enim vera humilitas, ut Christo & Ecclesiæ præstetur obedientia: atqui Ecclesia, Christi mandato nixa præcipit, ut fidelis quisque saltem semel in anno tempore Paschatis ad Communionem accedat. Unde sequitur inordinatam esse illam humilitatem, qua sub humilitatis specie a Communione propria authoritate sese vult abstinere. Melania itaque huic tenebatur satisfacere præcepto: cum prius sincera pœnitentia se disposuisset; ut docet sanctus Thomas his verbis (*k*): *Dicendum, quod sicut Gregorius dicit in Pastorali, illa vera est humilitas, cum ad respuendum, quod utiliter præcipitur, pertinax non est. Et ideo non potest esse laudabilis humilitas; si contra præceptum Christi & Ecclesiæ aliquis omnino a Communione abstineat.* Ex quibus verbis constat, Angelicum Doctorem loqui de Communione Paschali; cum de ea loquatur communione, quam præcipit Ecclesia.

(*k*) S. Th. 3 p. Sum. q. 80. a. 11. ad 1.

CASUS XXIII.

POSTULAT Salvius, qui ab anno ad sacram Communionem non accessit; utrum post elapsos quindecim dies ad Communionem Paschalem concessos, quibus huic præcepto non satisfecit; etiam sub peccato communicare teneatur?

RESPONS.

Duplex est ea de re opinio. Prima est Sylvestri, sancti Antonini, Dominici Soti, Joannis Tagnatii, qui vulgo Tabiena dicitur, Bartholomæi Fumi, & Cardinalis Toleti, qui his Authoribus addit Medinam (*l*), qui omnes existimant, quod, licet mortaliter peccet omittens Communionem Paschalem absque legitima causa, attamen non tenetur sub reatu peccati mortalis communicare post finitum Communionis Paschalis tempus: hanc autem quæstionem sic proponit sanctus Antoninus: *Quæri potest*, inquit, *utrum qui omisit Communionem in Paschate ex negligentia; cum peccaverit mortaliter, teneatur infra annum sequentem ante aliam Communionem supplere defectum commissum, id est, communicare; ita quod non faciens peccet mortaliter*: Cui quæstioni ita respondet: *Ad quod dicendum, quod dato, quod facere deberet ex congruitate . . . . . non tamen videtur teneri ex necessitate ita quod non faciens peccet mortaliter.* Hanc etiam decisionis suæ rationem subjungit: *Hoc enim si verum esset, quod teneretur de necessitate; cum quotidie obligetur ad illud, quoad usque suppleat: multa peccata mortalia committeret contra unum præceptum; & sic Ecclesia laqueos injiceret animabus.*

(*l*) Sylvest. v. Euch 3. q. 15. S. Ant. 2. p. Sum. Th. t. 9. c. 9. §. 3. Dom. Sot in 4. dist. 18 q. 1. a. 4. Tabiena v. Communicare. §. 7. Fumus in Aurea Armilla. v. Communio. §. 6. Medina. q. de Confessione. Fr. Tolet. instruct. Sacerd. l. 6. c. 18.

Altera opinio, quam priori anteponendam ducimus, est Navarræ (*m*), Sylvii (*n*) in suo Commentario in Summam sancti Thomæ & aliorum multorum, qui contendunt, etiam finito Paschatis tempore permanere communicandi obligationem, pro iis, qui eo tempore hujus præcepti adimpletionem neglexerunt; atque tribus his præcipuis rationibus nituntur illi Authores.

(*m*) Navarr. Manual. c. 21 n. 45.

(*n*) Fr. Sylvius in 3. p. Sum. S. Th. q. 80. art. 16. quæst. 44.

Prima est; quia Paschale tempus non præscribitur, uti finis obligationis, qua adstringit Ecclesiæ præceptum, sed ut prorogatio, quam concedit. *Primo, quia non conceditur terminus annus, ut tunc cesset obligatio*, inquit Sylvius, *sed ut adimpletio non possit ulterius differri, sicut in contractibus, quando statuitur tempus ultra quod non potest differri solutio, si tunc non fiat; obligatio non extinguitur, sed perseverat.* Eandem Navarra affert rationem, quam Lege Digestorum confirmat (*o*).

(*o*) L. Cels. ff. de recept. arbitrii.

Secunda est: quia in præcepto Communionis annuæ duo sunt consideranda: principale videlicet, & accessorium. Principale est obligatio communicandi *semel in anno*, inquit Concilium œcumenicum Lateranense (*p*); *singulis annis*, ait Tridenti-

(*p*) Conc. Lateranen. IV. sub Inn. III. c. 21. in c. Omnis. 12. de pœnit. & remissionib. l. tit. 18.

(a) Concil. Tr. sess. 13. c. 9. de Euchar. Sacram.

dentinum (a). Accessorium est, communicare tempore Paschali: atqui subsistit semper principale, etsi cesset accessorium. Permanet igitur semper obligatio satisfaciendi præcepto. Sic etiam argumentatur idem Theologus: *Secundo, quia principale, quod Ecclesia intendit præcipere, est Communio: temporis autem determinatio, solum est aliquid secundarium. Cum ergo possit adhuc impleri præceptum Ecclesiæ secundum substantiam, & quantum ad id, quod est principale, durat obligatio.*

Tertia est: quia qui toto anno non confessus est, prima data occasione confiteri tenetur; ergo, qui Paschali tempore non communicavit, ad Communionem reliquo tempore manet obligatus. *Tertio*, addit Sylvius, *quia is, qui toto anno est confessus, manet obligatus, ut prima opportunitate confiteatur; quod etiam nonnulli (b) alterius sententiæ asserunt. Ergo & is, qui communicavit.* Easdem rationes afferunt Joannes Major, Paludanus, & Navarra (c).

(b) Joan. Medina.

(c) Joan. Major. in 4. d. 17. q. 2. Petr. Pal. ib d. 12. q. 1. a. 5. Navar. cit.

Confirmari potest hæc Decisio exemplo pœnitentiæ injunctæ. Nam si jejunium, v. gr. imperaverit Confessarius pro die prima veneris post confessionem illudque pœnitens non adimpleat; procul dubio ad jejunium tenebitur altera die; nec ab eo dispensabit sapiens Confessarius. Pariter idem dicendum de eo, qui in Paschate Communionem neglexit, quia huic satisfacere tenetur.

Objici potest in secundam hanc opinionem, quod, cum præcepto aliquo præfigitur tempus; eo elapso, cessat præcepti obligatio: v. g. qui Sacro die Dominica non adfuit, prostridie interesse non tenetur, aut qui jejunium quatuor temporum omisit; alio jejunio omissionem hanc supplere non tenetur. Igitur a pari qui Paschalem omisit Communionem, non tenetur ad eam alio tempore. Huic objectioni respondet Sylvius dicens: *Ejusmodi*, inquit, *præcipiuntur, tanquam onus diei, & ratio obligationis est talis dies. Confessio autem & Communio non præcipiuntur, ut onera diei: nec ratio obligationis earum est tale tempus; sed jus Divinum, ob quod Ecclesia principaliter intendit ipsas præcipere secundum substantiam.*

Postrema hæc opinio regulis Ecclesiæ magis consentanea nobis videtur. Quare Sylvius, ut nostra fert sententia, tenetur quamprimum ad Sacram Communionem accedere.

CASUS XXIV.

SAMUEL, dies aliquot ante Dominicam in Palmis navem in Sueciam conscensurus, ubi quatuor aut quinque mensibus commercii sui causa morabitur, prospicit, ibi se non posse Communionis Paschalis præcepto satisfacere; quod nullum in hac regione Sacerdotem noverit. Nunquid ante discessum Communionem suscipere tenetur; qua sic anticipata, nonne Communionis Paschalis præcepto satisfacit?

RESPONS.

(d) Sylvius in 3. p. Sum. S. Th. q. 80. a. 11. qu. 3.

Sylvius (d) existimat, teneri hunc hominem ad anticipandum tempus Paschalis Communionis; cum sibi persuasum est, fore ut, non, nisi post multos a Paschate menses, Ecclesiæ præcepto satisfacere possit. Fatetur tamen contra sentire multos Authores, quorum rationes his verbis refert: *Quia nemo tenetur anticipare, vel tempus, cui opus est necessario connexum, ut patet de festis & jejuniis; vel actum per quem non satisfit obligationi præcepti. Communio autem sic annexa est tempori Paschali, ut per antecedentem non satisfiat præcepto Ecclesiæ. Unde qui anticipasset, teneretur nihilominus communicare in Paschate, si posset.*

Ad solutionem hujusce difficultatis, distinctione opus est. Nam vel Samuel anno currenti communicavit, vel non: si ab ultimo Paschate, & præcipue a quibusdam hebdomadis communicaverit, videtur non teneri ad antevertendam Paschalem Communionem, licet prævideat, fore ut, intra quindecim Paschatis dies Ecclesiæ præcepto satisfacere non possit; quia præceptum Ecclesiæ, non, nisi de illius formali mandato tenetur anticipare; alioquin sequeretur, quod, cessante Communionis suæ Paschalis impedimento, ad eam, licet jam anticipatam iterum teneretur. At si ab ultima Paschali Communione, ac præcipue ab aliquot hebdomadis non communicaverit; Communionem suam anticipare tenetur, cum præcepto Ecclesiæ suo tempore satisfacere se non posse prævideat; nec tempus anticipando; absque Communione annum transigeret, atque adeo Ecclesiæ præceptum infringeret, quo tenetur *ad minus in Pascha*, ut loquitur Concilium Lateranense (e), vel ut dicit Tridentinum (f) *singulis annis, saltem in Paschate.*

(e) Concil. Lat. IV. sub Innoc. III. in c. Omnis II. de pœnit. & rem. l. 5. t. 38.

(f) Concil. Tr. sess. 13 c. 9. de Euchar. sacr.

Ad confirmationem hujus Decisionis duo sunt videlicet in Communionis præcepto distinguenda; ut diximus in superiori responsione. Primum est obligatio semel communicandi singulis annis. Alterum est determinatio temporis Paschalis, uti magis congrui, ut tam augusti fideles mysterii fiant participes. Antevertendo itaque tempus Paschale, non satisfit Ecclesiæ præcepto quoad accessorium & minus præcipuum; sed tantum quoad substantiam & magis præcipuum: quod sufficit in proposito casu. Cæterum, constat, quod licet jam per annum communicasset Samuel; multo satius ei esset & pro conscientia tutius Communionem suam in casu proposito antevertere.

CASUS XXV.

CHRYSANTUS vulgo rure per æstatem, Parisiis vero per hiemen habitat. Nonne penes eum est, Communionem Paschalem in Parœcia domicilii sui Parisiensis, vel domicilii sui ruralis suscipere?

RESPONS.

Ut huic difficultati fiat satis, hæc præsupponenda est constans regula; scilicet, eundem hominem duo simul habere posse domicilia, ut ista Lege statuitur (g): *Viris prudentibus placuit duobus locis posse aliquem habere domicilium.* Quod ita intelligi debet, ut idem homo æquali temporis spatio in utroque domicilio commoretur, uti constat. 1. Ex hac alia lege (h): *Si quis instructus sit duobus locis æqualiter, neque hic, quam illic minus frequenter commoretur, ubi domicilium habeat, ex destinatione animi esse accipiendum.* 2. Ex Bonifacii VIII. (i) Constitutione, in qua sic dicitur: *Cum ab eo, qui duo habet domicilia se collocans æqualiter in utroque &c.* 3. Ex his Glossæ verbis (k): *Bene potest qui habere domicilium in pluribus locis; dummodo in utroque se collocasse videatur.*

(g) Leg. Adsumptio 6. §. 2. ff ad municipalem & de incolis l. 5 t. 1

(h) L. Ejus qui 27. § celsus ff. e od t.

(i) Bonifac. VIII. in cap. Is qui 3. de Sepultur. in 6. l. 3. t. 12.

(k) Glos. in cap Dilectus 20 de rescriptis v. Domicil. l. 2. t. 3.

Hoc præsupposito existimamus, Chrysantum ad Communionem Paschalem teneri, in ea, in qua Paschali tempore commorabitur Parœcia. Unde si Parisiis habitet, necesse est, ut in Parochiali Ecclesia domicilii sui communicet: quod etiam verum est, licet rure diutius, quam in Urbe moraretur; cum duorum domiciliorum æqualitas non stricte & rigorose, sed moraliter debeat considerari.

Hanc Decisionem asserunt Sanctus Antoninus, Paludanus (l), Gabriel Biel, Sylvester, & alii permulti seu Canonistæ, seu Theologi. *Si in utraque Parochia haberet demum*, inquit Paludanus: *in una manerium hyemale: in alia æstivale .... utriusque sortitur, non simul, sed successive secundum quod habitat hic & ibi; ut tunc hic recipiat Sacramenta, quando hic habitat, alias alibi.*

(l) S. Anton. 1. p. Sum. th. t. 17. c. 9. P. Paludan. in 4. d. 17. q. 3. &c.

Attamen, si Chrysantus, Parisiis tempore Paschali commorans, Communionem Paschalem in Ecclesia domicilii sui ruralis susciperet; existimamus, quod rigorose loquendo Ecclesiæ præcepto satisfaceret, eo quod locus uterque sit ejus domicilium, & in utroque loco proprius sit ejus Parochus; ut sentit peritissimus Canonista (m).

(m) Navarr. in can. Plac. fin. de pœnit. d. 6. n. 78.

CASUS XXVI.

EPISCOPUS de Confessione annua & Paschali Communione statutum promulgavit, quo Parochis suæ Diœcesis jubet, ut die Dominica *in Albis* publice ac generaliter eos moneant, qui in his duobus Ecclesiæ præceptum non adimpleverunt, ut quamprimum satisfaciant; alioquin eos proprio nomine publice appellabunt, ac eorum nomina ad Promotorem deferent; ut, ipso requirente, juridica Officialis sententia denuntientur pœnas Canonicas incurrisse, nempe prohibitionem ingressus in Ecclesiam & privationem Ecclesiasticæ sepulturæ

post

post mortem, quas infractoribus præcepti sui de Paschali Communione, Ecclesia minatur, si sint pertinaces.

Raymundus, unus ex illis Parochis, Petrum, Joannem & Jacobum hujusce criminis conscios publice, generatim tamen, & omissis eorum nominibus monuit: quam monitionem cum negligerent, Petrum nominavit, ei denuntiationem ad promotorem minatus. Petrus vero ira & pudore concitus eo ipso die in morbum incidit; ac postridie, non petita confessione obiit. Qua de re quæritur, utrum Raymundus ipsius mortui Corpori Ecclesiasticam Sepulturam recusare non debuerit, ut Episcopi sui mandatum impleret, ac Joannem & Jacobum cæterosve ejusdem criminis conscios timore percelleret; aut saltem, num consulto abesse posset, ut alter Sacerdos defuncti corpus sepeliendum curaret?

RESPONS.

Raymundus Ecclesiasticam sepulturam Petri, ea, qua dictum est, ratione defuncti corpori denegare tuta conscientia non potuit; aut consulto a sua abesse Parœcia, ut alter vicem suam obiret Sacerdos. Ratio est, quia Parochus ille defectu authoritatis sic se gerere non potuit, ante latam ab Officiali sententiam, qua Petrus reus fuisset declaratus, ideoque pœnas Canonicas a Concilio Lateranensi illatas, & in supradicto casu memoratas incurrisse (a). Igitur defuncti Corpus sepelire debuit, adhibitis etiam exequiarum ritibus ab Ecclesia institutis; cum privatio Ecclesiasticæ sepulturæ sit pœna, publice denuntiatis excommunicatis infligenda. Hæc disciplina universim & irrefragabiliter in Gallia observatur, ubi nulla admittitur, ut alibi dictum est, publicitas, seu notorietas publica, nisi ea, quam præcessit sententia declaratoria (b). Addimus etiam, quod, si Raymundo Episcopum suum consulere per tempus liceat, sapienter se geret, ejus expectando mandata, ac perficiendo.

(a) Concil. Lateran. IV. sub Innocen. III in c Omnis 12 de pœnit. & remil.

(b) De Ste. Beuve tom. 3 cas. 26.

CASUS XXVII.

HYPOLITUS, habitu peccati mortalis affectus, quo se abstinere non proposuit, Sacrilegam in Paschate Communionem fecit, ne huic defuisse Paschali Officio videretur. Nunquid per illam sacrilegam Communionem præcepto Ecclesiæ satisfecit, quæ fidelibus omnibus adultis Communionem, saltem semel in anno præcipit? An vero dici potest, quod sacrilegio a se commisso novum addit peccatum, Communionis Paschalis præceptum infringendo?

RESPONS.

Certum est, quod Hyppolitus Communionis indigne Sacrilegio novum adjunxit peccatum infractionis præcepti Ecclesiastici. Ratio est, quia Ecclesia hoc suo præcepto Communionis Paschalis fidelibus actum religionis imperat. Atqui indigna Communio non est actus religionis, sed potius impietatis & irreligionis. Igitur is Ecclesiæ præceptum non implevit, sed novi factus est conscius peccati mortalis.

Objici potest, Ecclesiam actus interiores fidelibus imperare non posse, de quibus videlicet judicare nequit; nam, ut ait Tridentinum, *de occultis non judicat* (Ecclesia) (c). Sed respondendum, falsum esse, quod Ecclesia actus internos non possit imperare, præsertim quando cum externis sunt conjuncti, qualis est Communio, ut docet Sylvius (d) in suo commentario in Summam Sancti Thomæ. *Primo, quia* Ecclesia, inquit, *non solum præcipit actus externos, sed etiam internos; saltem illos, qui conjuncti sunt exterioribus*. Quod probat 1. exemplo præcepti de audiendo Sacro Festis dominicisque diebus. *Unde præcepto ejus de audienda Missa non satisfaceret is, qui indevote & ad alia voluntarie distractus illam audiret*. 2. Ex motivo, quo impulsa Ecclesia præceptum illud statuit, ut videlicet ipsum Dominicum mandatum explicaret, quo jussit Dominus noster fidelibus omnibus, ut Corporis sui & Sanguinis in hoc Sacramento fierent participes: Atqui certum est, Christum dignam, non vero indignam sui Corporis Communionem imperasse, dicente Apostolo (e): *Quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit Calicem Domini indigne, reus erit Corporis & Sanguinis Domini..... Qui enim manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit. Secundo*, pergit idem Theologus, *quia, cum præceptum Ecclesiæ sit quædam explicatio & determinatio præcepti divini, non dubium est, quod intendat præcipere Communionem talem, qualem Christus præcepit: id est, piam & religiosam*. 3. Tertiam rationem addit hic Author desumptum ex fine, quem Christus sibi proposuit, instituendo Sacramentum Eucharistiæ, ut nimirum sit fidelis animæ cibus. Tertio, subdit Sylvius, Sacramentum hoc est cibus animæ: non satisfaceret autem præcepto, quod est de sustentanda vita corporali, is qui cibum Corporis sumeret eo modo, quo non potest prodesse, sed solum obesse. Ergo nec is, qui sponte sumit Eucharistiam indigne, satisfacit præcepto, quod habet de illa sumenda.

(c) Concil. Tr. sess 4. de ref. c. 2.

(d) Sylv. in 3. p. sum. S. Th. q. 80. art. 11. qu. 1.

(e) 1. Corin. 11. 17. 29.

Merito itaque ab Innocentio XI. inter proscriptas ab eo 65. propositiones 2. Martii an. 1679. hæc 55. reperitur: *Præcepto communionis annuæ satisfit per sacrilegam Corporis Domini manducationem*, damnata sub pœna excommunicationis *ipso facto* Sanctæ Sedi reservatæ pro quolibet eam docente (f), & cum prohibitione ne quis fidelis eam ad praxim reducat, sub pœna incursionis iræ divinæ, & obtestatione tremendi judicii.

(f) Colloq. Luco tom. 3. Col. 10. q. 2.

CASUS XXVIII.

SIRICIUS, cum Parocho suo Paschali tempore in Tribunali pœnitentiæ sese obtulisset, & se ab omnibus suis peccatis fuisse absolutum affirmasset a Confessario potestatem habente, ab eo Communionem requisivit. Nunquid verbo illius tenebatur fidem adhibere Parochus, eumque ad Sacram mensam admittere?

RESPONS.

In foro judiciali, inquit Angelicus Doctor, (g) *creditur homini contra se, sed non pro se; in foro autem pœnitentiæ creditur homini pro se & contra se*. Præsupposita illa regula, ut propositæ difficultati respondeatur, dicendum, quod si aliquo impedimento teneatur Siricius, quod ad forum judiciale pertineat, uti excommunicatione, dictis ejus credere non tenetur Parochus, sed attestationem de sublato impedimento exigere potest; at si nullum sit tale impedimentum, quod ad forum judiciale pertineat, sed simplex mortale peccatum; tunc Parochiano suo confitenti adhibere fidem Parochus debet, eique Communionem administrare; licet verbis ejus credere non teneretur extra confessionem. *Si enim sit impedimentum ad forum judiciale pertinens, puta excommunicatio*; ait idem Sanctus, *non tenetur Sacerdos suo subdito credere, quem excommunicatum novit, nisi de absolutione constet. Si autem sit impedimentum, quod ad forum Pœnitentiæ pertineat, scilicet peccatum, tenetur ei credere: & injuste agit, si deneget Eucharistiam ei, qui perhibet se confessum & absolutum ab eo, qui absolvere potuit, vel authoritate Apostolica, vel authoritate Episcopi*. Sic casum hunc solvit Sanctus Thomas; qui addit, Parochum hunc non posse exigere a subdito suo, confessionem alteri jam legitime factam apud se iterari (h).

(g) S. Th. quodl. 1. a. 12. in corp.

(h) Idem ib. ad 1.

CASUS XXIX.

Nunquid mortaliter peccavit, & etiam 15. aut 20. peccata mortalia commisit Mauritius Sancti Severini Vicarius, qui conscius mortalis culpæ, nullo prius contritionis actu elicito, 15. aut 20. Parochianis Eucharistiam administravit?

RESPONS.

Certum est 1. Mauritium peccasse mortaliter, ut probavimus in responsione ad similem huic difficultatem (i), ut etiam probari potest ex hac sancti Thomæ doctrina (k): *In peccato mortali existens .... Sacerdos, baptizans cum solemnitate, Ministrum Ecclesiæ se exhibens, peccat mortaliter*. Unde a fortiori idem dicendum de eo, qui in hoc misero statu existens Eucharistiæ Sacramentum administrat. Ita enim sentiunt Theologi omnes, quia Sacerdos in peccato mortali communicans, notabilem irreverentiam committit in Christum in altaris Sacramento præsentem, cujus vi ordinationis suæ est minister & dispensator ordinarius.

(i) Cas. Nicephorus v. Baptismus.

(k) S. Th. in 4. d. 5. q. 2. art. 2. quæst. 4. in corp.

Con-

Confirmari potest hæc decisio authoritate sancti Augustini dicentis (*a*): *Omnia Sacramenta, cum obsint indigne tractantibus, prosunt tamen per eos digne sumentibus*. Hæc est etiam Sancti Caroli Borromæi doctrina his verbis loquendo de Sacramentis in genere: *Etsi Sacramenta Divinam quidem virtutem, quæ illis inest, nunquam amittant: tamen impure ea ministrantibus mortem afferunt*.

(a) S. Aug. in Can. Omnia 78. & in Can. per Ef. 98.§.1.q.1.

1. Quod ad secundam quæstionem pertinet, quâ petitur, num unum duntaxat mortale, an vero 15. aut 20. Mauritius admiserit, existimamus, quod, si quindecim aut vigesies Communionem præbuerit, tot commisit mortalia: sed si 15. aut 20. illos homines una vice communicaverit; unum tantum admisit peccatum; continuata enim ejus actio, unam tantum etiam efficit actionem, & consequenter unum & idem peccatum. Ita Navarra (*b*) hanc statuens regulam: *Plures actus exteriores*, inquit, *intendentes in unum peccatum principale, qui sunt diversi in genere entis, censentur constituere unum peccatum in genere moris, saltem quoad effectum confitendi numerum peccatorum, non solum quando una est ad aliud via; sed etiam quando quis uno impetu fertur ad illos omnes*. Quod fuse & solide probat hic Canonista.

(b) Navar. l.5.Consil.iorum de pœn. & remission. Conf. 14. & Manual. c.6. n.10.& 17.

CASUS XXX.

LANDULPHUS, Sancti Boni Parochus, morbo detentus, Parochiano suo pariter ægrotanti & Sacrum Viaticum postulanti, deficiente Sacerdote, a Benedicto Diacono illud jubet deferri. Nunquid ita se gerere potuit absque peccato, cum Sacerdos solus sit ordinarius Eucharistiæ minister; nec aliunde Sacramentum illud necessarium sit necessitate medii ad salutem, ut loquitur Schola?

RESPONS.

Juxta traditionem Ecclesiæ, Sanctorumque Patrum doctrinam ac omnium Theologorum, constat, 1. Solos Sacerdotes esse ordinarios Sacramenti Eucharistiæ Ministros, ut indicant ista Sancti Pauli verba (*c*): *Sic nos existimet homo, ut Ministros Christi, & dispensatores Mysteriorum Dei*. 2. Potestatem hanc ipsis jure divino competere; ut ex laudatis Apostoli verbis patet: cujus rei hanc Sanctus Thomas rationem affert (*d*): *Dispensatio hujus Sacramenti*, inquit sanctus Doctor, „ proprie ad Sacerdotem pertinet, eo „ quod ipse repræsentat Christum, qui fuit mediator „ Dei & hominum; cum hoc Sacramentum fit ad nos „ reconciliandum Deo, oportet per Sacerdotem, „ qui est mediator inter Deum & populum, dispensari: quod confirmat Tridentinum Concilium his verbis (*e*): *In Sacramentali autem sumptione semper in Ecclesia Dei mos fuit, ut Laici a Sacerdotibus Communionem acciperent .... qui mos tanquam ex traditione Apostolica descendens, jure ac merito retineri debet*.

(c) I.Corinth.4. 1.

(d) S.Thom. in 4.d.15.q.1. a.1. q. 2. in corp.

(e) Concil. Trid.sess.13. c.2.

Fatendum tamen, Apostolicis temporibus, ob necessitatem adhibitum fuisse Diaconorum ministerium ad Eucharistiæ dispensationem, ut liquido constat ex secunda Apologia, quam sanctus Justinus Martyr ad Imperatorum Antoninum pro Christiana Religione scripsit; in qua sic legitur (*f*): *Qui apud nos vocantur Diaconi atque Ministri, distribuunt unicuique præsentium, ut participet eum, in quo gratiæ actæ sunt &c*. Luculentum etiam vetustæ hujusce consuetudinis testimonium profert sanctus Cyprianus hac narratione (*g*): *Ubi vero solemnibus adimpletis*, ait antiquus hic Ecclesiæ Pater, *Calicem Diaconus offerre præsentibus cœpit, & accipientibus cæteris locus ejus advenit, faciem suam parvula* (cujus nimirum os, vino diis libato ac pane, nutrix polluerat) *instinctu divinæ Majestatis avertere, os labiis obturantibus premere, Calicem recusare; persistit tamen Diaconus, & reluctanti licet, de Sacramento Calicis infudit. Tunc sequitur singultus & vomitus: in corpore atque ore violato Eucharistia permanere non potuit*.

(f) S.Justin. Apolog. 2.ad Anton. Imperat. post medium.

(g) S. Cyprian. Serm. de Lapsis.

Hunc etiam usum probat Author Constitutionum Apostolicarum (*h*), ubi dicit, Diaconum, Divinum illud Sacramentum, non ut Ministrum ordinarium, sed solum ut Sacrificantis Ministrum dispensare: sub ipso re ipsa nomine quartum Carthaginense Concilium an. 398.(*i*) habitum, Diaconis facultatem concedit, augustum illud Mysterium dispensandi, cum nimirum ob necessitatem jubet Sacerdos. „ Ut Diaconus præsente Presbytero, Eucharistiam Corpo„ ris Christi populo, si necessitas cogat, jussus eroget.

(h) Constit. Apostol. l.8.

(i) Concil. Carthag. 4. Can. 38.

Verum Ecclesia Diaconis tandem ministerium illud ademptum in solos transtulit Sacerdotes. Existimamus tamen, quod in urgenti & adeo gravi necessitate, de qua in casu proposito agitur, Landulphus, ob ægritudinem Sacrum Viaticum subdito suo de vita periclitanti deferre non valens, cum Sacerdotis copiam non haberet, absque peccato Benedicto Diacono ministerium illud committere potuit; ne subsidium illud ita necessarium ac maximi momenti ægro illi subtraheret: non enim in tali occasione functionem hanc Diacono adimere præsumitur Ecclesia.

Consentit hæc decisio cum doctrina sancti Thomæ (*k*) his verbis contenta: Diaconus, *non debet Corpus* (Christi) *dispensare, nisi de mandato Presbyteri, vel Episcopi, vel Presbytero longe posito, in casu necessitatis*. Idem conceditur ex Rituali Bituricensi (*l*), idemque post sanctum Antoninum (*m*) docet Author eruditorum Colloquiorum Luconensium (*n*).

(k) S. Th. cit.l. ad 1.

(l) Ritual. Bituricens.t. de Ministro Sacr Euchar.

(m) S. Ant. 3.p.t.13 c.6.§. 7. in fine S. Anton 3. p. sum t.14.c.2. §.4.

(n) Colloq. Lucon. t. 5. Col.9.q. 3.

CASUS XXXI.

PLACIDUS, mortalis peccati conscius, cum Jubilæi tempore præ multitudine, licet adhibita omni, quam potuit, diligentia, confiteri non potuisset, non sufficiente, qui solus erat, ad confessiones excipiendas Parocho, post elicitum, etiam non sine lachrymis, de peccato suo contritionis actum, ad Sacram mensam ultima Jubilæi die accessit, ac cœlesti Corporis Christi epulo refectus est. Num sine peccato ita se gerere potuit?

RESPONS.

Ad solutionem hujus difficultatis præsupponendum ei, qui sibi peccati mortalis conscius est, nunquam Communionem esse licitam, ante præmissam delicti sui confessionem, quacumque sit contritione percitus nisi ad id cogat urgens & legitima necessitas. „ Peccator contritus ante confessionem qui vult com„ municare, *ait Sanctus Thomas*, aut habet copiam „ Confessoris: & tunc peccat sine confessione com„ municando, aut non habet. Aut ergo imminet ali„ qua necessitas celebrandi, vel communicandi, vel „ quia timet scandalum proprium, vel jam incœpit „ Ministerium Sacramenti, vel amisit loquelam: & „ tunc non peccat, cum proposito confitendi, quan„ do poterit: sed si non habet hoc propositum, pec„ cat.

Post constitutam illam generalem regulam, ad difficultatem propositam respondemus, quod, cum ad sacram Communionem absque peccato quis non possit accedere, juxta Concilium Tridentinum & sanctum Thomam (*o*), ubi realis non est & urgens necessitas, Placidus ultima Jubilæi die, omissa confessione communicare non debuit. Ratio est, quia absque legitima necessitate ad sacram mensam accessit. 1. Quia Jubilæum non est opus de præcepto, sed de consilio. 2. Quia in casu proposito Jubilæi gratiam ad aliud tempus transferre poterat Parochus, cum ea non sit concedentis Pontificis intentio, ut ii priventur hoc beneficio, qui illud sibi tempore ex Bulla constituto procurare nequeunt, ut patet ex exceptione ægrorum, captivorum, & viatorum, & aliorum, qui aliquo in ea designato impedimento detinentur; & quamvis propositus casus ibi non designetur, par est, eum tanquam exceptum habere, juxta istam juris regulam (*p*): *Beneficium Imperatoris, quod a divina scilicet ejus indulgentia proficiscitur, quam plenissime interpretari debemus*. Quocirca, licet exceptus in Bulla non fuerit casus propositus, ut exceptus tamen haberi debet, quia fuisset exceptus si eum Papa prævidisset, juxta hanc aliam juris regulam (*q*): „ Non „ possunt omnes articuli singillatim, aut legibus, aut „ Senatus-Consultis comprehendi. Sed, cum in a„ liqua causa sententia eorum manifesta est, is, qui „ Jurisdictioni præest ad similia procedere, atque „ ita jus dicere debet.

(o) S.Thom. l.4. ad Hannibald.Card. d.9.art. 5. in corp.

(p) L. Beneficium 3. ff. de constitut. Principum. L.1.t.4.

(q) L. Non possunt 12. ff. de legibus Senatusque consultis l. 1.tit.4.

Vide { DEBITUM CONJUGALE.
MISSA.
SURDUS & MUTUS. }

COM-

COMMUNITAS BONORUM.

COMMUNITAS Bonorum inter virum & mulierem, prout ex Galliæ consuetudinibus statuitur, est species quædam societatis inter utrumque.

1. Consistit in omnibus eorum mobilibus, se numerata pecunia, supellectilibus, censuum reliquationibus, argento facto, promissis obligationibus, & actionibus mobilibus, quæ ad eos pertinent, tum cum matrimonium contraxere, aut etiam adveniunt ex hæreditate, vel directa, vel collaterali, nisi forte alio modo statuat contractus ex apposita clausula, quæ huic dispositioni obstet, & quæ ferat, partem horum mobilium non fore communem, sed propriam ejus, ad quem jam pertinent.

2. In partis seu acquisitis rebus immobilibus, a die initi matrimonii ad ejus usque solutionem; seu cum onere factæ sint acquisitiones, ut venditio; vel gratuito, ut sunt Legata ac Donationes, nisi aliter Testator aut Donator rem testamento legatam aut donatione translatam ex testamento aut donatione velint esse Legatarii, aut Donatarii. Sed observandum, fieri posse ut nubens mulier omnibus mobilibus in societatem transferendis destituatur; tumque ex contractu de ipsius mobilibus pro re immobili pacifcuntur, nubentes seu in toto, seu in parte, ut mobilium naturam ipsa etiam immobilia sortiantur, quo de iis disponere valeat maritus, uti de mobili, aliove communitatis bono, de quo potest disponere absque consensu mulieris suæ, ut loquitur Ferrerius (a), qui advertit postea (b), quod vir uxoris suæ hæreditatem absque ejus consensu non possit abalienare; cum mobilium assignatio ad certam summam perducta est, aut stipulati sunt ejus venditionem, ex cujus pretio determinata ad communitatem summa distraheretur: quia in his duobus casibus hæreditatis suæ dominium mulier semper retinet.

(a) D Ferrerius in consuetud Parisi art. 220. Gl 2.n.14.
(b) Idem a. 223 Gl.1.n 4

Consuetudines in hoc a se invicem dissentiunt. Quædam enim omnino de communitate bonorum, uti jus Romanum, jurisque Romani regiones penitus silent. Aliæ eam pleno jure admittunt, licet de hac nulla in contractu fiat mentio. Nonnullæ, uti Normana (c), Rhemensis & Alverna eam rejiciunt; cumque partes intra consuetudinis fines contrahunt, tum ei derogare nequeunt; sed si uterque, aut saltem alteruter contrahentium domicilium suum intra fines consuetudinis, ubi obtineat bonorum societas, habeat, tum contrahere possunt, renuntiando hac in re consuetudinis suæ dispositioni. Aliæ, uti Parisiensis (d) bonorum societatem ab ipso nuptiarum die inducunt: aliæ vero, uti Cenomana (e) non nisi post annum & diem: qua in re Parisiensis consuetudo, ejusque sequaces multo magis favent: si enim postero die a celebratis nuptiis obiret mulier, dimidiam bonorum ejus mobilium vir haberet, qua utilitate careret ex consuetudine Cenomana, aliisque similibus.

(c) Consuet. Normaniæ. a 30.
(d) Consuetudo Parisien a.220.
(e) Consuet. Cenoman. a. 508.

In hac tanta consuetudinum varietate, quisque suæ Provinciæ consuetudinem sequi tenetur; cum vim Legis pro ipso obtineat, quam etiam in conscientia observare obligatur.

In Provinciis consuetudinariis, ubi viget bonorum communitas; ex nuptiali contractu eam abdicare possunt contrahentes, tumque, si præter exclusam communitatem, ex contractu a communione bonorum sit sejugata mulier, & in eam rem confirmata, sua libere potest, etiam dissentiente marito, bona administrare, ea locare, fructusque eorum percipere, licet immobilia absque viri sui authoritate nequeat ab alienare, nisi forte ex contractu contrarium ei sit licitum, & in hoc casu annuam marito suo pensionem solvere debet mulier, cum par non sit, ut eam gratuito nutriat. Sed si inter conjunctos omnem contractus excludat communitatem, nulla in favorem mulieris apposita clausula, vir omnes bonorum suæ mulieris fructus ac census percipit, qui tum, ut bonum e dote provenien s habentur, cujus ex jure communi, quoad usum dominus est maritus, quo matrimonii onera possit sustinere.

Vir ex contractu cum muliere sua bonorum communionem pacisci potest, sub certis conditionibus, v. gr. si nascantur infantes e suo matrimonio, vel eam excludere sub contrariis conditionibus. Dici etiam potest in contractu, quod certam habebit societatis portionem summamve determinatam, aut quod reditus quosdam sub titulo usufructus percipiet: quæ clausulæ & aliæ hujusmodi adeo stabiles sunt, ut iis jam derogari non possit, cum aliter deroganti fructus indirecte eveniret, quod tamen reciproce pro conjunctis est prohibitum (f).

(f) Louet. Litt.m.sum. 4.

Quamvis

Quamvis nulla fiat mentio de communitate bonorum in regionibus juris scripti; ex usu tamen in contractu repromittitur pro voto contrahentium (*a*).

(a) Louet. & Brodel. c. 15.16.

Contracta semel bonorum societate, in iis etiam regionibus, ubi non admittitur, bonorum, quæ parit maritus, fit particeps mulier: quod quidem eo æquius est, quod, si aliter res se haberet, mariti, quorum est bonorum dominium, in consuetudinibus prohibitivis omnia bona sua in fraudem mulierum possent locare, ut eas jure ex contractu earum matrimoniali acquisito privarent, quo proinde in hoc casu contra maritos suos, eorumve hæredes actionem habent.

Cum mobilia, ut dictum est, uti reditus immobilium qui percipiuntur, nec non dotis reliquationes communionis bonorum sunt partes (*b*); æquum est, ut debita mobilia, ab alterutro ex conjunctis ante Matrimonium contracta, fiant communia. Unde creditor a marito, uti ab eo, qui suus factus ex nuptiis debitor, debiti mulieris solutionem potest exigere, uti fert Consuetudo Parisiensis (*c*). Sed cum emptum ante nuptias immobile solvit maritus ex pecunia societatis, immobile illud non fit commune; sed mulieri summam e communitate deductam ad solutionem venditoris aliunde compensare tenetur.

(b) Consuet. Par. a. 223.
(c) Ibid. art. 221.

Quamquam bonorum communitatis dominium ita vir habeat, ut de iis pro arbitrio suo possit statuere, per contractum inter vivos absque consensu mulieris suæ (*d*); attamen mulieris bona vendere, oppignerare aut ab alienare nequit sine ejus consensu (*e*), pariter nullo instrumento publico mulierem suam absque ejus consensu obligare potest, nec proinde hæredes ejus nisi ad concursum eorum, quæ vel mulier, vel ejus hæredes ex communitate possunt percipere: Ex hoc itaque principio fit, ut mulier, quæ defuncto marito communitatem sibi onerosam acceptavit, ab ejus obligatione eximitur, si mariti sui Creditoribus omnia communitatis bona derelinquat: modo fidelem eorum indicem, servatis formulis requisitis, fecerit (*f*); Qui tamen bonorum index nullius est ei usus in Regem, erga quem in solidum obligatur, ubi communitatem, quantumvis sibi onerosam accepit, salvo tamen ejus recursu in hæredes mariti sui.

(d) Ibid. a. 221.
(e) Ibid. a. 226.
(f) Consuet. Paris a. 114.

Communio bonorum desinit I. per mortem naturalem aut civilem mariti vel uxoris, si nulla proles e suo matrimonio fuerit procreata: sed si pueri sint minores, subsistit, (etiamsi essent majores) donec qui supervivit, omnia fideliter communitatis bona recensuerit: quod in favorem pupillorum, qui rebus suis invigilare non possunt, statutum est, ut accurato inventario, & juxta formam scripto, bonis eorum consulere teneatur superstes. Si tamen pupillis onerosa sibi videatur communitas, huic renuntiare possunt, uti eorum hæredes ex obitu.

Mulier communitatem defuncto suo marito abjicere potest *rebus adhuc integris*, & modo nihil ante vel post renuntiationem e bonis communibus divertit ac fideliter ea recensuerit, alioqui ad eam non admittitur, ac dimidium crediti solvere tenetur (*g*). Hæc renuntiatio, tempore & servatis consuetudinis formulis est peragenda, excepto tamen casu, in quo vir illius pecuniam regiam administrasset: tum enim renuntiatio juridice coram Procuratore Regio fieri debet: & si nullum ex consuetudine tempus præscribatur, ad renuntiationem semper admittitur, modo bonis communitatis, nondum eorum facto indice, sese immiscuerit, aut (si nulla a marito suo bona fuerint derelicta) post actum perscriptum, quod dicitur, *de carentia bonorum*.

(g) Ibid. art. 237.

2. Desinit communitas, confecto inventario, eo quo consuetudo præscribit tempore, & cum formulis requisitis. Quod enucleatius in sequentibus decisionibus explicabitur. Quod si nullum consuetudine exigatur inventarium, una actione derogante societas dissolvitur, licet actio illa solemnibus non vestiatur formulis, quas exigunt aliæ consuetudines.

3. Desinit communitas, cum ejus divisionem a superstite parente requirunt filii: quod eo æquius est, quia denegata divisione res communitatis aut dissipare aut notabiliter minuere posset.

Cæterum, cum societatem mulier dissolvit, libere & sine ulla restitutionis obligatione, ut loquuntur Notarii, jure potest repetere. 1. quidquid attulit conformiter ad tenorem sui contractus nuptialis, hoc est, quod statim attulit, & etiam a die nuptiarum, seu per successionem mobilem quæ ipsi ex legatis donatione aut aliter contigit.

Termini tamen isti *libere & sine ulla restitutionis obligatione* non intelliguntur de debitis, quæ in solidum una cum marito suo contraxisset: de iis enim tenetur salva tamen appellatione hæredum mariti sui: verum, cum his contenta verbis clausula juri communi deroget, nunquam suppletur, si in contractu fuerit omissa. 2. Prærogativam suam, bonorumque sibi a marito suo derelictam partem in hoc casu repetere potest.

Mul-

Multa in hanc rem addi possent, sed ex dictis sufficienter cognoscitur; qui pleniorem hujus notitiam requirunt, Jurisperitos Galliæ seu Antiquos, seu Moderros adeant, ac præcipue D. Argou in Opere inscripto: *Institutio ad jus Gallicum*, in quo totum hoc argumentum clare explicat hic Author.

CASUS PRIMUS.

POTEST NE Diogenes, Adelaidæ maritus, qui juxta Consuetudinem Parisiensem (a) communitatis est Dominus, erga mobilia, & etiam immobilia constante matrimonio parta, de iis pro arbitrio disponere, dissentiente, aut inscia uxore sua, ad ditandos parentes suos aut amicos? An etiam uxori idem jus competit?

(a) Consuet. Parisi. art. 225. & 233.

RESPONS.

Licet conjugibus juridica non concedatur in se invicem actio furti in hac re; certum est tamen, eum graviter peccare, qui bona communitatis ita avertit, eaque in hujusmodi usum adhibet: viro quippe non potius quam mulieri jus in eam rem competit: licet enim parentibus suis egentibus aliquatenus opitulari possit, quia *fructus dotis*, ut ait Glossa (b), *cedunt lucro marito propter onera matrimonii, pro oneribus*, inquit Lex (c): Eos tamen in pravos usus detorquere nequit cum detrimenro mulieris suæ aut legitimorum ejus hæredum. *Propter hanc eandem societatem*, inquit peritus Canonista (d), *quia commixta familia est una domus; proinde non datur actio furti contra uxorem, quæ res mariti subtraxerit, pendente & constante matrimonio, nec contra virum, si uxoris res furatus fuerit; quamquam enim delinquant, furtum committentes, tamen ob bonum confugii toleratur hoc.*

(b) Glossa in c. Salubriter. 16. de usuris v. Onera l. 5. tit. 19.
(c) L. Pro onerib. Cod. de jure dotium l. 5. t. 12.
(d) Greg. Tholot Syntagm. juris. l. 11. c. 3. & 4.

Hinc inferendum, quod, si grave sit damnum, quod alter alteri infert, ob suam injustitiam mortaliter peccat. Ob eam causam Honorius III (e) ad politicum Præfectum civesque Rupellæ scribens de consuetudine, qua viro post dilapidatam rem propriam, aut amissam, mobilia quoque & immobilia ad mulierem pertinentia alienare licebat, talem consuetudinem, uti abusivam damnat, quæ proinde ob injustitiam suam in praxi erat rejicienda. En verba Summi Pontificis: *Cum in patria vestra servatæ sint hactenus duæ consuetudines abusivæ, una: quod indigena, vel extraneus prodigalitatis vitio, vel in curia, vel quocumque casu alio dissipaverit, vel amiserit bona sua, bona uxoris suæ tam mobilia, quam immobilia, pro suæ voluntatis arbitrio alienat. Quare* (f) *fit interdum, ut, viro defuncto, mulier remaneat indotata, vel superstites filii extremæ subjaceant paupertatis incommodis. Et quod si vir ducat uxorem, &c. Tenore præsentium declaramus vos non teneri ad hujusmodi consuetudines observandas: tanquam juri contrarias*; subjungit Pithæus.

(e) Honor. III. in c. Ex parte 10. de consuetud. l. 1. tit. 4.
(f) Additio Pithæi.

Quod si vir, eo minus uxor sic se gerere debet: cum ex consuetudine Parisina, quæ in hoc Legi Codicis consentit, societatis vir habeat dominium (g): *Bonum erat, mulierem quæ seipsam marito committit, res etiam ejusdem pati arbitrio gubernari*. Idem quoque luculenter probat Epistola Sancti Augustini ad Ecditiam, matronam nobilem, quæ communia cum marito suo bona, duobus Monachis, uti pauperibus ipso nescio erogarat: *Omnia, vel pene omnia quæ habebas, nescio quibus duobus transeuntibus Monachis, tanquam pauperibus eroganda donaveris*. Postea, respondet Sanctus Doctor (h): *Nihil ergo de tua veste, nihil de tuo auro, argento, vel quamcumque pecunia, aut rebus ullis terrenis tuis sine arbitrio ejus facere debuisti* (i) .... *Porro, si de faciendis eleemosynis & in pauperes impendendis de rebus tuis .... cum viro tuo fideli .... consilium communicare deberes, ejusdem non spernere voluntatem*. Unde sic ei suadet Sanctus Ecclesiæ Doctor (k): *Scribe ad eum satisfactionem, petens veniam: quia in eum peccasti, quod præter ejus consilium & voluntatem de rebus tuis fecisti, quod faciendum putasti.*

(g) L. Hac lege 8. Cod. de pactis conventis l. 5. t. 14.
(h) S. Aug. Ep. 272 alias 99. n. 4 & 5.
(i) Idem ib. n. 5.
(k) Ibid. n. 11.

Ex hactenus dictis sequitur a fortiori, quod maritus mulieris bona paraphernа, sibi vindicare non potest, id est, ut explicat Lex (l), ea quæ dotis partem non faciunt, & quorum proprietatem & usum sibi retinuit, ut observat Navarra his verbis (m): *Peccat mortaliter maritus, qui sibi aut alteri accipit aliquid notabile ex donis, quæ propter dotem uxor habet quæ Græco vocabulo parapherna appellat Lex ultima de pactis conventis. Nam alienum contra jus usurpat.* Quod intelligimus pro iis regionibus, in quibus parapherna locum habent, ut in regionibus juris scripti.

(l) Lege Si ergo 9. ff de jure dotium l. 23. tit. 3.
(m) Navarra Man. c. 17. n. 153.

CASUS II.

VERONICÆ, Nicolai viduæ, quatuor librarum millibus dotatæ, nupsit Numenius; sed illa seu ex mutuo, seu empto mille nummos debebat; quod Numenio celavit. Bonorum societatem constituit eorum contractus nuptialis, cum apposita clausula, quod quisque sua ante Matrimonium contracta debita sit soluturus. Post trimestre a Matrimonio spatium Veronicæ Creditores Numenium de solutione mille nummorum ab ejus muliere debitorum convenere: Numenius contractum suum matrimonialem apud Judices produxit, vi cujus ad solutionem debitorum suæ mulieris se non teneri contendit; nisi quod ejus mobilium juridicam detentionem obtineant Creditores. Cui litem adjudicabit Judex?

RESPONS.

Certum est, quod conjunctorum debita personalia, ex inita bonorum inter se societate, fiunt quoque communia; ita ut maritus solutione duntaxat fiat liber, quia societati renuntiare non potest; quæ facultas soli mulieri conceditur, unde Creditores in maritum; uti communitatis Dominum, quandiu subsistit, de totali debitorum solutione agere possunt, ac si forte dissolvatur communitas, dimidiam ab eo solutionem, aut ab ejus hæredibus possunt exigere.

Clausula quidem nuptiali pactioni inter Numenium & Veronicam apposita, jus actionis in Numenium potest auferre Veronicæ Creditoribus, sed illa clausula a Consuetudine Parisiensi (n) & nonnullis aliis inducta, nullius est momenti contra Creditores; nisi factum fuerit ex utraque parte conjunctorum ante nuptias inventarium: quo in casu res inventario contentas, earumve pretium legitimum exhibere tenetur maritus; sed nulla tum Creditoribus in maritum competit actio personalis, sed tantum bonorum uxoris, si quæ sint, juridica detentio ad debitorum solutionem. Exigitur regulis pro Numenio, ejusve uxoris Creditoribus Judex sententiam dicet.

(n) Consuetud. Paris. a. 222.

Advertendum hic. 1. Creditoribus mariti in ipsum posse agere, & in communitatis bona, quandiu subsistit, manus regias injicere, sed ab uxore quidquam requirere nequeunt, neque dimidiam bonorum communitatis partem ipsi debitam juridice detinere possunt, modo dimidiam rerum inventario contentarum partem, aut justum pretium exhibeat.

2. Observandum, quod clausula, qua cuique ex conjunctis assignatur separatim solutio debitorum, quæ ante nuptias fuere contracta, suum semper reciproce sortitur integrum effectum, licet nullum ante ab ipsis fuerit præmissum inventarium; unde, si deficiente inventario, unus ex conjugatis ad solutionem debitorum alterius fuisset coactus, eam debitor præstare ipsi tenetur (o), ut observat Richardus (p).

(o) Institut. ad jus Gallicum l. 3. cap. 7.
(p) Richard. in art. 22 Consuet. Parisiens.

CASUS III.

CHRISTINA, uxor Barnabæ; qui Joannæ prius nupserat, initæ inter se bonorum societati damnum afferre virum suum magnis, quæ natis ex priori conjugio confert, donis, vehementer suspicatur: qua de re tria quæruntur. 1. Utrum Barnabas, cum societatis sit Dominus, de bonis illius pro natis e priori suo conjugio possit statuere. 2. Si forte hoc ipsi non liceat, utrum Christina ab eo rationem bonorum communitatis præsentium queat exigere. 3. Si rationem hanc deneget, utrum clam aliquid possit avertere per modum compensationis damni, quod a viro suo inferri sibi existimat?

RES-

RESPONS.

Ad primam quæstionem respondemus, eatenus maritum communitatis dominium habere, ut eam tanquam bonus paterfamilias administret, ejusque bona, post solutionem, propriis dominis restituat; non vero ut dilapidet, eorumve partem in eorum commodum, quorum non sunt avertat. Id quidem solide in responsione ad primum Casum probavimus.

Ad secundam quæstionem dicimus, Christinam jure a viro suo rationem bonorum præsentium communitatis exigere non posse; ut nimirum sibi pateat veritas aut falsitas suspicionis suæ; hanc enim cum ea habere rationem non tenetur magis, quam quisquam de bono proprio. Nec ipsi juridice rationem petenti actio concederetur.

Ad tertiam denique respondemus, mulierem hanc de bonis communitatis quidquam subducere clam non posse obtentu damni, quod sibi a marito inferri suspicatur. 1. Quia nec ipsa, nec proles ejus nullum actus in bona communitatis, quamdiu subsistit, jus habent acquisitum. 2. Quia falsis nititur forsan rationum momentis ejus suspicio; quæ cum vera esset, inscia est tamen, quo pertingat damnum, quod sibi potest inferre maritus. Ita Theologus insignis pari respondens difficultati (a).

(a) De Sainte Beuve. tom. 3. cas. 195.

CASUS IV.

JOVIA, uxor Alexandri, pecuniam quandoque marito suo ad lusum, aut innoxias voluptates, & etiam quandoque ad Eleemosynas clam subripit. Num id potest, viro inscio, tuta conscientia?

RESPONS.

Regula generalis hæc est, quidquam nimirum a muliere de bonis communitatis inter se virumque initæ clam detrahi posse absque reatu peccati. Id quidem expresso sancti Augustini testimonio in decisione prima superius probatum est. Duo tamen casus sunt excipiendi: prior; cum de sublevanda agitur miseria pauperis ad extremam necessitatem adacti; tum enim ad id obligat jus naturæ, ut indicat illud sancti Ambrosii (b): *Pasce fame morientem. Quisquis enim pascendo hominem servare poteras; si non pavisti, occidisti.* Alter; si hanc sibi facultatem sumeret mulier, ut a viro suo majus averteret malum; ut probari potest exemplo Abigail, (c) quæ cum Nabali viro suo iratum Davidem novisset, quod cibaria recusasset; Regem hunc donis maximis, quæ non indicavit viro suo; placavit: *Festinavit igitur Abigail*, inquit Scriptura, *& tulit ducentos panes & duos utres vini, & quinque arietes coctos, & quinque sata polentæ, & centum ligaturas uvæ passæ, & ducentas massas caricarum ... viro autem suo Nabal non indicavit.*

(b) S. Ambr. l. 2. de Officiis. in can. Pasce. 21. dist. 86.
(c) 1. Reg. 25. & 29.

Insuper 1. *Videtur dicendum*, inquit Merbesius (d), *quod uxor possit ex bonis communibus subtrahere, ut patri vel matri, vel utrique gravi necessitate laboranti, impertiat, si maritus illis operam afferre renuat*: Cujus rei hanc affert rationem: *Censentur enim ea lege contrahi matrimonia, ut onera debitaque realia, quæ uni conjugi incidunt, alterius etiam debita evadant.* Unde sic concludit: *Cum ergo uxor parentibus suis ad gravem necessitatem adactis, necessaria vitæ præsidia, sic tanquam ex debito justitiæ suppeditare teneatur; vir quoque propter initum matrimonium eandem obligationem contraxisse censetur.* Existimat hic doctor, idem esse dicendum de fratre, sorore natisque e priori conjugio, si ad parem adigantur necessitatem, eisque succurrere inhumane renuat vir illius uxoris.

(d) Merbes. Sum. Christ. tom. 1. part. 2. q. 161 pag. 599. col. 2.

2. Dici potest etiam, mulierem hanc cum tacito viri sui, præsertim absentis, consensu eleemosynas erogare posse, num nimirum bona communitatis administrat; tum enim tantum erogare potest, quantum præsens solebat maritus, nisi aliter ante discessum statuerit (e).

Denique addi potest, quod, si sufficientem marito suo dotem attulerit uxor, nec egeat familia statuere; potest de quibusdam lucris aliquo partis labore, ad quem vir eam adigit, quique ad familiæ suæ sustentationem non est necessarius; ut docet Navarra (f).

(e) Petrus Paludan. in 4. dist. 15. q. 3. art. 6 consil. 2. Navar. Man. c. 17. n. 155.
(f) Idem cit. c. 17. n. 154.

Ex quibus infertur ad responsionem propositi casus, Joviam marito suo pecuniam ad lusum, aut ad alias suas innoxias, ut ait, voluptates clam non posse subtrahere, ne quidem etiam eleemosynarum prætextu nisi in casibus, & eo, quo explicuimus, modo. Vide *furtum*, Cas. III.

CASUS V.

LEONARDUS & Ludovica uxor ejus, tres habent filias, quarum duæ religionem amplecti cupiunt: Leonardus, id ægre ferens, duo millia & quingentas libras cuilibet duntaxat pro dote vult constituere, cum absque ullo sui incommodo summam illam possit duplicare, quippe qui jam tertiam filiam matrimonio collocarit 10000. libris dotatam. Cum autem in Monasterium, quo subire cupiunt, nonnisi cum 60000. libris pro duabus ob ejus paupertatem admitti nequeant; Ludovica, earum mater, quæ omnem domus suæ pecuniam administrat, 1000. libras alias dare, inscio marito suo, obtulit ne contra intentionem suam filiæ ad vitam cælibem vocatæ, ab ea avocentur. Qua de re quæritur 1. utrum tuta conscientia sic se gerere queat, licet maritus sic communitatis bonorum dominus, cum injuste multo minorem his duabus dotem deneget, quam tertiæ concessit? 2. Utrum Monasterii illius Religiosæ 1000. libras a Ludovica recipere possint, si forte eas numeret?

RESPONS.

Cum Maritus communitatis dominium habeat ex consuetudine Parisiensi (g), tum erga mobilia, qualis est præsens pecunia, tum immobilia constante matrimonio parta; Ludovica Leonardi uxor mille libras ad procurandum ingressum in religionem duabus filiis suis ab ea nequit avertere absque injustitia, cum rem non suam daret. Quare, licet durius cum filiis suis agat Leonardus, & injuste ipsis sufficientem dotem recuset, cum absque ullo sui incommodo eam dare queat, ac triplo majorem filiæ nuptæ dederit: hanc tamen injustitiæ speciem resarcire non potest uxor ejus cum via tantum illicita possit. Quod ut certius fiat: legantur, quæ ea de re in responsione ad primam difficultatem attulimus. Hinc inferri necesse est, quod, si Monasterii Religiosis notum sit, Ludovicam 1000. libras, inscio dare nec consentiente marito, eas absque peccato recipere nequeunt; tum enim ob consensum suum illius peccati fierent consciæ, juxta illud Apostoli (h): *Digni sunt morte, & non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.*

(g) Consuet. Parisiens. ar. 225. & 233.
(h) Rom. 1. 32.

CASUS VI.

ÆMILIANA vidua, post mortem viri sui, qui multus erat in ære alieno ob res proprias atque uxoris ac familiæ suæ sustentationem, & huic solvendo ex bonis per obitum derelictis impar; communitati bonorum initæ ex matrimonio renuntiavit, dotemque suam cæterasque nuptiales pactiones duntaxat repetiit. Num ita se gerere potuit absque injustitia erga Creditores defuncti mariti?

RESPONS.

Quidam Authores existimant indistincte, mulierem, rejecta communitate, dotem suam cæteraque dotalia pacta absque peccato recuperare posse; nec eam teneri ad solvenda debita, licet pro se ac familiæ sustentatione contracta. Alii putant, quod, si aliunde viduæ suppeterent ad vitam necessaria; ac ipsa prævidisset, fore ut contracta a marito suo credita solvi non possent ad solutionem teneretur: uti etiam, si ob aliquam rationem particularem eam nutrire non teneretur, aut etiam gratuito se nolle declarasset, aut si debita illa nomine uxoris consentientis contraxisset: quo in casu asserunt isti Authores cum prioribus, eam ad solutionem obligari. Denique mediam quandam inter duas illas opiniones viam ineunt alii, dicendo, eam tantum a solutionis obligatione esse liberam; cum pro sua duntaxat utilitate ea contraxit maritus.

Attamen cum vim legis obtineant consuetudines, universim in regione observatæ; non sine causa affirmari posse videtur, mulierem hanc tuta conscientia libere & sine ulla restitutionis obligatione dotem suam cæterasque nuptiales pactiones repetere posse, ab omnibus mariti sui debitis solutam, licet

eas ad communem is contraxerit utilitatem. Ratio est quia 1. Uxor, ut supponimus, jure victum suum, vestitum, cæteraque ad vitam necessaria a viro suo poterat exigere propriis illius impensis, cum ad hujusmodi onera sustinenda dotis ejus fructus percipiebat maritus, uti statuunt Leges (a). 2. Quia debiti sui jacturam sibi debent adscribere creditores; iis nimirum nota erat, aut esse debebat contrariæ sibi, ac viduis propitiæ consuetudinis dispositio.

Certum est tamen, quod vidua tenetur de creditis, quæ per se ipsam contraxit, aut ob solam ejus utilitatem maritus. *Ad nove quæsitum*, inquit Navarra (b), *respondemus affirmative, quod etiam in foro conscientia potest uxor totam dotem repetere, mortuo marito; esto, quod ille multa superflua impendisset, in eam alendo & ornanda: quia jura cumenere conservandi eam uxori faciunt eum Dominum ejus.* Quod pluribus consentaneum est, quas laudat hic Author, Legibus; & huic imprimis (c): *In rebus dotalibus, sive mobilibus, sive immobilibus, seu se moventibus (si tamen extant) sive æstimata, sive inæstimata sint, mulierem in his vindicandis omnem habere post dissolutionem matrimonii prærogativam jubemus: & neminem creditorum mariti, qui anteriores sunt, posse sibi potiorem causam in his per hypothecam vindicare: cum eadem res & ab initio uxoris fuerint, & naturaliter in ejus permanserint dominio ..... volumus itaque eam in rem actionem in hujusmodi rebus, quasi propriis habere, hypothecariam omnibus anteriorem possidere.*

(a) Leg. Dotis. 7. ff. de jure dotium l. 23. tit. 3. l. Leg. Pro oneribus. 20. cod. cod. tit. lib. 5. tit. 12.

(b) Navarr. Manual. c. 17. n. 155.

(c) Leg. In rebus. 30. cod. de jure dotium.

Jus Canonicum hac in re cum Legibus Romanis consentit, ut constat ex Decretali Innocentii III. ad Archiepiscopum, & Archidiaconum Genuenses, quæ refertur in secundo titulo Libri quarti Decretalium (d).

Concludimus ergo, quod si Æmiliana proprio nomine mariti sui debitis non sit obstricta, nec debita illa ob solam ejus utilitatem a marito fuerint contracta, uti ex proposita specie videtur; ab eorum solutione se ipsam eximere potest, & in reliquis defuncti bonis dotem suam, cæterasque nuptiales pactiones, omnibus postpositis creditoribus, repetere.

(d) Innocent. III. in cap. Per vestras. 7. de donat. inter virum & uxorem, &c.

Vide SILVA, Cas. *Bartholomæus*.

COMOEDIA.

COMOEDIA, inquit Hofmanus (e), *Drama est, civiles & privatas actiones exitu læto repræsentans.* Quod scilicet ingeniose mores hominum emendat, variisque eorum narrationibus audientium animos oblectat; quales sunt Comœdiæ Aristophanis, Plauti, & Terentii. Vox illa, *Drama*, generatim sumpta, quodlibet poema dramaticum significat, seu Comœdiam, vel Fabulam pastoritiam, aut Tragœdiam. Quocirca Comœdus seu Scænicus is dicitur, qui prodit in scænam, quique mandatam sibi personam seu partes suas agens, aliis est adjumento ad exhibendum poema quoddam dramaticum, ut populum oblectet, indeque necessaria vitæ quærat. Unde non immerito Comicos hujusmodi Concilium Saliburgense an. 1310. (f) habitum vocat, *Bufones & Gailbardos*.

(e) Hofman. v. Comœdia.

(f) Conc. Saliburg. can. 3.

Certum est, Comœdiam, ut initium, sic progressum suum ab Ethnicis habere; ut fuse probat Hofmanus.

Fertur, Comœdiam Gallicanam successisse sodalitati passionis circa an. 1400. in Templo Sanctæ Trinitatis Parisiensis erectæ, & an. 1402. regio diplomate confirmatæ, cujus confratres quibusdam diebus, & in certis locis privatis aliquod Religionis mysterium repræsentabat, qualia sunt mysteria Passionis & Resurrectionis Domini nostri, & mysteria quorundam Sanctorum, & ubi adesse quandoque non dedignatus est Rex Carolus VI. mutato in Xenodochium Auditorio, ubi spectacula illa repræsentabant ex Arresto Parlamenti an. 1545. tum locum & reliquias antiqui Burgundorum Palatii collapsi emere, ubi erecto theatro, spectacula sua edidere, quæ brevi profana facta sunt: quocirca ex Arresto Senatus an. 1548. iis prohibitum est, ne mysterium Passionis aliaque Sacra mysteria repræsentarent. Igitur a spectaculis hujusmodi abstinuere; sed cum ultra progredi non deberent, theatrum suum Gallicis & Italis Comœdis conduxere; excepto uno duntaxat, quod sibi servarunt, scænæ receptaculo. Denique an. 1676. sodalitii hujus reditus annuus generali Xenodochio annexus est.

Cum multi variique ad Paludem & alio convenissent Comœdi: hos omnes in unum gregem an. 1680. simplici Brevi coegit Ludovicus XIV., atque illud unum est Comœdiæ stabilimen, quod non secutæ sunt Literæ, ut ajunt, patentes; quia Communitatis corpus non efficiunt Comœdi in regno, ex quo possunt expelli, uti Sancti Ludovici temporibus, qui eos omnes ejecit e Gallia, ubi etiam nunc ob politicas tantummodo rationes tolerantur, quemadmodum & alia mala, non minus quam Romæ & alibi.

Cæterum in sequentibus decisionibus patebit, quam noxia sit Comœdia, nec non damnanda, vel ex ipso antiquorum judicio Romanorum, qui juxta Leges suas Comœdos infamibus annumerabant. *Prætoris verba dicunt*, inquit Lex Digestorum (g) *infamia notatur, qui artis ludicræ pronuntiandive causa in scænam prodierit.* Quæ verba in sequenti Lege fusius exponuntur (h) non sine magno eorum pudore, qui pecuniæ causa in scænam prodeunt. Jam ab an. 314. Arelatense Concilium hujusmodi farinæ homines anathemate perculit: *De Thea-*

(g) Leg. Prætoris. 1. ff. de his qui notantur infamia. l. 3. tit. 2.

(h) L. quod art. 2. ibid. §. Ait Pretor.

Theatris, inquiunt Patres hujusce Concilii (*a*), *& ipsos placuit quamdiu agunt, a Communione separari*. Concilium pariter Eliberitanum (*b*) an. 305. eos Sacra Communione privavit, qui vestes suas ad spectaculorum pompam commodabant: *Matronæ, vel earum mariti, vestimenta sua ad ornandum sæculariter pompam non dent: & si fecerint, triennio abstineant*. Hæc sunt hujusce Concilii verba; nec est, quod quis hanc antiquam Ecclesiæ severam disciplinam in Comœdos, eorumve comites aut spectatores demiretur; quandoquidem vel ipsi Ethnici, uti Seneca, Comœdiam, tanquam rem vel maxime bonis moribus noxiam habuere; *Nihil tam moribus alienum*, inquit hic Philosophus, *quam in spectaculo detineri*; & nonnulli fuerunt Imperatores, inter quos Domitianus, qui Roma Comœdos, tanquam genus hominum bono Imperii regimini infensum expulere: qua in re non allucinabantur. Sanctus Chrysostomus in Homilia sexagesima nona in Evangelium Sancti Matthæi, in qua comędiam insectatur, sic de ea asserit: *Quidquid ibi geritur non est oblectatio, sed pernicies*. Quæ cum ita sint tanquam certum jure affirmare possumus Comœdos, aliosque hujus generis homines, quorum ars tota est in excitandis aut fovendis mundanis ac insanis amoribus posita, sacrorum participatione privari; nec minus certum est absque peccato eorum non posse frequentari spectacula.

(*a*) Concil. Arelatens. can. 5.
(*b*) Concil. Eliberitan. can. 57.

CASUS PRIMUS.

ARISTOBULUS, vir nobilis, & Mariana uxor ejus comœdiis, fabulisque, quæ musicis decantantur modis, solent adesse. Hos monuit Confessarius, quod, nisi ab hujusmodi spectaculis se recessuros promittant, absolutionis beneficium eis non impendet, Aristobulus generalem hanc esse inter nobiles consuetudinem receptam causatur, adeo ut in iis ludis amicorum societatem absque eorum risu, aut contemptu denegare nequeat: ad hanc rationem Mariana debitam viro suo obedientiam obtendit, qui ab ea exigit, ut sibi comes, aliisve Matronis nobilibus sit in hujusmodi ludis. Ambo etiam addunt, huc se innoxiæ oblectationis causa conferre, præsertim cum hodierna comœdia multo sit emendatior & castior ludicris præteritorum sæculorum fabulis: hanc denique consuetudinem in regionibus vel præcipue moratis esse acceptam, ne Roma quidem excepta, ubi prima est religionis sedes. Nunquid Confessarius istis debet assentiri rationibus, illisque absolutionem impendere pœnitentibus; licet ab hujusmodi spectaculis se deinceps abstinere recusent?

RESPONS.

Aristobulus & Mariana vanis, quas afferunt rationibus non excusantur coram Deo. Omnibus namque sæculis scænicos ludos damnavit Ecclesia; ut constat ex scriptis sanctorum Patrum, qui inutiles illas perniciosasque oblectationes insectati sunt.

Tertullianus quidem asserit (*c*) quod Theatrum *est privatum consistorium impudicitiæ, ubi nihil probatur, quam quod alibi non probatur*. Addit etiam subtiles, quibus defenditur comœdiæ inspectio, rationes uno sæcularium voluptatum appetitu niti: *Quam sapiens argumentatrix*, inquit, *sibi videtur ignorantia humana; præsertim cum aliquid ejusmodi de gaudiis & de fructibus sæculi metuit amettere?*

(*c*) Tertull. l. de spectaculis c. 17.

Sanctus Clemens Alexandrinus (*d*) non minus acriter hæc spectacula impugnat, *quia magna confusione ait, & iniquitate hi cœtus pleni sunt*. *Prohibeantur ergo*, subjungit, *spectacula & acromata, quæ nequitia, verbisque obscænis & vanis temere profusis plena sunt*.

(*d*) S. Clem. Alex. l. 3. pedagogi. c. 11. sub fin.

Sanctus Chrysostomus Apostolico, quo erat accensus zelo, Theatrales ludos insequitur, & multa in eam rem affert ratiocinia, quæ longius esset referre (*e*. Hoc unum ex ipso sufficit asserere, quod comœdiarum spectatores gravius aliqua ratione peccant, quam earum actores. *Non enim*, inquit sanctus ille Doctor, *tam ille delinquit, qui illa simulat, quam tu præ illo, qui hoc fieri jubes: non solum jubes; sed etiam exultatione, risu, plausu adjuvas quæ geruntur, omnibus prorsus modis hanc diabolicam confovens officinam*.

(*e*) S. Joan. Chrysostom. Hom. 6. in Matth.

Sanctus Augustinus (*f*) Urbis Carthaginis infelicitatem delamentatur; quod pulsos Roma ab Alarico Rege comœdos intra mœnia sua admiserit, comędiamque his pingit verbis: *Ludi scænici, spectacula turpitudinum, & licentia vanitatum .... Astutia spirituum nefandorum, prævidens illam pestilentiam* (idololatriæ) *jam sine debito cessaturam ...... aliam longe graviorem ...... non corporibus, sed moribus curavit immittere*.

(*f*) S. Aug. l. 1. de Civit. Dei. c. 32.

Salvianus de Spectaculis sic loquitur (*g*): *Quomodo, o Christiane, spectacula post Baptismum sequeris, quæ opus esse diaboli confiteris? In spectaculis enim quædam apostasia fidei est, & a symbolis ipsius, & cælestibus sacramentis lethalis prævaricatio*. Cujus dicti hanc rationem affert: *Diabolus autem* (est) *in spectaculis & pompis suis. At per hoc: cum redimus ad spectaculum, relinquimus fidem Christi*. Unde iterum sic concludit: *Si cui itaque leve spectaculorum crimen videtur, respiciat cuncta quæ diximus, & videat in spectaculis non voluptatem esse, sed mortem*.

(*g*) Salvian. l. 6. de gubernatione. to. 5. Bibliothec. Ss. Patrum,

Merito itaque e Gallia a Regibus Philippo, dicto Pulchro, & sancto Ludovico expulsi fuere omnes comœdi; & contra eos multa a Parisiensi Senatu lata fuere Arresta, qualia fuere Arresta 6. Octob. an. 1584. contra comœdos, qui in Cluniacensi Palatio Theatrum constituerant, & 6. Decembris an. 1588. in alium scænicorum gregem.

Equidem non diffitemur sanctos Patres, ita loquendo, in quosdam aciem sermonis sui intendisse Ludos, qui *Majuma* dicebantur, e quibus Imperatorum jussu quidquid obscœnius & turpius erat, ademptum est; sed tamen eos, quantumvis reformatos, adulteriorum & dissolutionis scholam appellat sanctus Chrysostomus: non quod obscœnæ in theatro exhiberentur actiones; quam rem prohibuisset Imperatorum pietas; sed quia verba gestusque affectatos adhiberent comędi, quibus spectantium animi ad impuras cogitationes affectusque malos abducebantur. Quod etiamnum fit in comędiis. Quocirca cum sanctis Patribus affirmari potest. Comœdiam, præcipuum pro adolescentibus esse *Privatum consistorium impudicitiæ*: Enimvero si vel solo aspectu sexus diversi, in ipsa etiam Ecclesia oriantur motus impudici; & quid de iis cogitandum, qui libere fiunt in iis locis, ubi impune dominantur Immodestia, atque impudentia?

Præterea jubet Scriptura, accurate vitentur pravi sermones, quia (*h*) *corrumpunt mores bonos colloquia mala*. Quæ sunt autem comędorum atque histrionum colloquia? Publicæ sunt sermocinationes, quæ ad ruinam tantum animarum procurandam tendunt, quæ a præsentibus risu excipiuntur, plausu comprobantur & authoritatem habent. Nunquid enim in eorum ore vigebit innocentia & modestia, quos leges omnes Ecclesiasticæ & Civiles infamia inurunt (*i*): *Qui in scænam prodierit, infamis est*, inquit Lex (*k*): *Scæna autem est, quæ ludorum faciendorum causa*,

(*h*) 1. Corinth. 15. 33.
(*i*) Ulpianus in leg. Quod ait. 2. ff. de his. qui notantur infamia §. 5. lib. 3. tit. 2.
(*k*) Cit. §. 5.

causa, quolibet loco ubi quis consistat, moveaturque, spectaculum sui præbiturus, posita sit in publico, privatove, vel in vico; quo tamen loco passim homines spectaculi causa admittantur.

Nunquid honesta proferens illi verba, quibus ad corrumpendam pudicitiam sub specioso oblectamenti prætextu utitur dæmonis astutia, & ad evertendas Evangelii regulas aliis propositis huic penitus contrariis, ad quas etiam ex mimicis actionibus accedit venustas quædam & facilitas, ut a mundanis jam male affectis animo imbibantur.

Sed ad propositum casum redeamus, & ex dictis hactenus concludamus, Aristobulo & Mariannæ nullatenus deinceps comœdiarum frequentiam esse licitam, & eos sub peccato hac in re teneri Confessario suo morem gerere. *Respiciant*, ut jam ex Salviano retulimus, *cuncta, quæ diximus, & videant in spectaculis non voluptatem esse, sed mortem*. Nimirum frustra comœdiam comœdosque vel in regionibus quam maxime moratis tolerari obtendunt, eamque consuetudinem Principum & Magistratuum authoritate firmari. Ex eo enim a culpa non fiunt immunes, cum eos damnet semperque damnaverit Ecclesia, neque Comœdos ad Communionem aut ad Ecclesiasticam sepulturam utpote excommunicatos, admitti patiatur; nam neminem fugit, eos ut tales, singulis Dominicis in Missa solemni, juxta antiqua Conciliorum Statuta, denuntiari (*a*): *De Theatricis & ipsos placuit, quamdiu agunt, a communione separari*, inquit Arelatense 1. Cæterum in Christiano imperio tolerantur, ut minus malum, ad majus evitandum. Addamus insuper, quod *consuetudo sine veritate vetustas erroris est*, ut ait Cyprianus (*b*). *Hoc exigit veritatem*, ut ratiocinatur Tertullianus, *cui nemo præscribere potest, non spatium temporum, non patrocinia personarum, non privilegium nationum .... Christus veritatem se, non consuetudinem cognominavit* (*c*). Denique *consuetudo*, inquit Innocentius III. ad Episcopum Pictaviensem scribens (*d*) *quæ Canonicis obviat institutis, nullius debet esse momenti*.

(*a*) Concil. Arelatens. 1. c. 5.

(*b*) S. Cypr. Epist. 74. ad Pompejum. secundum Edit. Pamelii & Dodwel.

(*c*) Tertull. l. de Velandis Virgin.

(*d*) Innoc III. in c. Ad nostram. de consuetud l. 1. tit. 4.

Sed quia sanctum Thomam ad suas partes adducere conantur Comœdiæ fautores ob ista ejus verba: (*e*) *Officium Histrionum*, inquit, *quod ordinatur ad solatium hominibus exhibendum, non est secundum se illicitum, nec sunt in statu peccati; dummodo moderate ludo utantur, id est, non utendo aliquibus illicitis verbis, vel factis ad ludum &c.* Sciendum, quod ibi sanctus Doctor non loquitur de comœdiis eisdem, de quibus sancti Patres, & quales etiam hodie exhibentur, in quibus, uti jam diximus, clandestini matrimonii, insanorumve amorum nodis scæna obstrepit, vocibusque æquivocis, quæ fovendis cupiditatibus immoderatissimis ac turpissimis inserviunt. Nam absque atroci injuria potestne sancto huic adscribi doctrina, Conciliorum decisionibus, sanctorumque Patrum cujuslibet sæculi sententiæ dissona? Num verisimile est, Doctorem Angelicum artem approbasse, ex qua artifex ejus fit infamis & excommunicatus? Pro certo itaque affirmari potest eum loqui duntaxat de ludis illis scenicis, qui, ut ipse ait, aliquatenus utiles sunt aut necessarii ad sublevandas vitæ miserias, & inter quos venationis spectacula reponit, quorum actoribus quidquam dari non recusat, & quos juxta vulgaris sermonis usum *Histriones* appellat. En ejus verba in priori illo, quod laudatur, opere; in quo rem non obiter, sed *ex professo* agitat (*f*), *ad secundam quæstionem dicendum, quod hujusmodi spectacula, si sunt rerum turpium, & ad peccatum provocantium, studiosa eorum inspectio peccatum est, & quandoque in eis tanta potest libido adhiberi, ut sit etiam mortale. Unde a tali inspectione omnes se arcere debent.* Hæc est hujusce sancti Doctoris sententia de comœdiis, quales hodie exhibentur. Postea addit: *Quædam vero spectacula sunt de rebus utilibus & ad vitam necessariis, sicut sunt venationes & cætera hujusmodi: & talia spectacula distrahunt animum. Unde quamvis possit sine peccato eis intendi, servata discretione debita, quantum ad discretiones personæ & aliarum circumstantiarum: tamen pœnitenti sunt vitanda, propter hoc, quod debet cor ad Deum collectum habere; nisi quantum necessitas exposcit.* Tantum abest, ut doceat Angelicus Doctor, licitam esse frequentiam earum, de quibus, loquimur Comœdiarum, aut earum actoribus, quidquam dari posse; cum eas condemnet cum sancto Augustino paulo post verba, quæ laudant Comœdiæ defensores: *Si qui autem superflua in tales consumunt*, subjungit, *vel etiam sustentant illos Histriones, qui illicitis ludis utuntur, peccant, quasi eos in peccato foventes. Unde Augustinus* (*g*) *dicit super Joannem; quod donare res suas Histrionibus, vitium est immane.*

(*e*) S. Thom. 2. 2. qu. 168. art. 3. ad 3.

(*f*) Idem in 4. dist. 16. q. 4. art. 2. quæst. 2. in corp.

(*g*) S. August. tract. 100 in Joann. ante med.

CASUS II.

NUNQUID licite potuit Ignatius Parochus sacram Communionem tempore Paschali denegare Licinio Histrioni & Comœdo eam aperte coram omnibus, qui divinis aderant officiis, petenti, non obstante ipsius Licinii, ceterorumque præsentium, quod futurum prævidebat, scandalo?

RESPONS.

Quandoquidem Comœdus ille publice talis habeatur, potuit, imo & debuit Ignatius sacram ei communionem recusare; cum tamen prius interrogasset publice, num confessus esset, & in perpetuum artem suam deseruisset. *Puto*, inquit sanctus Cyprianus in sua ad Eucratium Epistola, (*h*) *nec Majestati divinæ, nec Evangelicæ disciplinæ congruere, ut pudor & honor Ecclesiæ tam turpi & infami contagione* (Comœdorum scilicet) *fœdetur*. Igitur ad reconciliationis & communionis gratiam admitti non debent hujusmodi homines nisi post exhibita veræ conversionis signa; ut declarat tertium Carthaginense Concilium an. 397., cujus est istud Decretum (*i*): *Scænicis atque Histrionibus, cæterisque hujusmodi personis, vel Apostaticis conversis, vel reversis ad Dominum, gratia vel reconciliatio non negetur* (*k*).

(*h*) S. Cypr. in can. Pro dilectione. 95. de consecrat. dist. 2.

(*i*) Concil. Carthag. III. c. 35. in can. Scænicis. 96. ead. dist.

(*k*) De Gen. Theol. mor. tom. 2. tract. 4. c. 8.

CASUS III.

PHILOMETOR, professione Comœdus, ad mortem ægrotans, cum artem suam se abdicaturum noluisset promittere, quantumvis instaret Parochus ejus, obiit, nullis Ecclesiæ Sacramentis ob pertinaciam acceptis. Qua de re petitur, 1. Utrum Sacramenta ipsi in mortis periculo constituto Parochus denegare potuerit, 2. Utrum ei ita defuncto Ecclesiasticam sepulturam absque peccato denegare etiam queat Parochus idem, præcipue, si aliunde pœnitentiæ de peccatis suis signa dederit hic defunctus?

RESPONS.

Ut duabus illis difficultatibus fiat satis, supponendum, uti jam in responsione ad primum casum diximus Comœdos esse excommunicatos. Quod constat 1. Ex quinto canone primi Concilii Arelatensis supra laudato, 2. Ex Epistola sancti Cypriani ad Euchratium, qui, cum sanctum Martyrem interrogasset qua se ratione gereret ergà Comœdum quemdam, qui artem suam, quam ipse dereliquerat, alios docebat, his verbis ab eo responsum accepit (*l*): „ Consulendum me existimasti, frater carissime, „ quid mihi videatur de Histrione quodam, qui apud „ vos constitutus, in ejusdem adhuc artis suæ dedecore perseverat, & Magister & Doctor, non erudiendorum, sed perdendorum puerorum: id, quod „ male didicit, cæteris quoque insinuat, an talis debeat communicare nobiscum; puto nec Majestati „ divinæ, nec Evangelicæ disciplinæ congruere, ut „ pudor & honor Ecclesiæ tam turpi & tam infami „ contagione fœdetur .... Nec excuset se quisquam, „ si a theatro ipse cessaverit, cum tamen hoc ceteros doceat... 3. Ex Concilio, quod *Quinisextum* seu *in Trullo* (*m*) exeunte sæculo septimo, habitum, quo Laicis, proposita excommunicationis pœna, vetatur, ne Comœdias agant, ac spectacula repræsentent. *Omnino prohibet hæc Sancta & Universalis Synodus*, inquiunt Patres hujusce Concilii, *eos, qui dicuntur primi & eorum spectacula .... atque in Scæna saltationes fieri. Si quis autem præsentem Canonem contempserit, & se alicui eorum, quæ sunt vetita, dederit; si sit quidem Clericus, deponatur: si vero Laicus, segregetur.*

(*l*) S. Cypr. in can. Pro dilectione. 95. cit. dist. 2. de consecrat.

(*m*) Conc. in Trullo. can. 51.

Addere possumus Leges Civiles Ecclesiæ Canonibus consentire, ut videre est ex Legibus Imperatorum Valentiniani, Valentis, & Gratiani, inter quas hanc præcipuam omittere nefas est. En ejus verba

(a) Lib. 15. Cod. Theodos. tit. 7. de Scænicis 10. 5.

ba (a): *Scenici & Scenicæ, qui ultimo vitæ, necessitate cogente interitus imminentis, ad Dei Summi Sacramenta properarunt, si fortassis evaserint, nulla posthac in theatralis spectaculi conventione revocentur. Ante omnia tamen diligenter observari ac teneri Sanctione jubemus, ut vere & in extremo periculo constituti, id pro salute poscentes, si tamen Antistites probant, Beneficii consequantur. Quod ut fideliter fiat, statim eorum ad Judices, si in præsenti sunt, Curatores urbium singularum, desiderium perferatur; quod ut, inspectoribus Missis, sedula exploratione quæratur, an indulgeri his necessitas poscat extrema suffragia.* Ex hac autem Lege palam fit, ab illis Imperatoribus, non minus quam ab Episcopis fuisse prohibitum, ne ad Sacramenta admitterentur Comœdi in extremo vitæ periculo constituti, nisi authentice intra manus Magistratuum promitterent, seu nunquam artem scænicam esse professuros; nec etiam ipsis administrarentur Sacramenta, nisi de consensu Episcoporum, hoc est, licet ad confessionem admitterentur, si vera præberent pœnitentiæ signa, ne ipsis sacra concederetur Communio, nisi approbante Episcopo.

Quæ cum ita sint, certum est, *Philometoris* Parochum suo functum esse officio, dum ipsi Sacramenta denegavit, ob pertinaciam, qua in professione sua perseverare volebat; atque adeo non sine causa Ecclesiasticam ei recusasse sepulturam, utpote, quæ solis, qui in Ecclesiæ communione extremum diem obeunt, sit debita. Nec juvat dicere Comœdum hunc de suis doluisse peccatis, nisi & professionem suam pro tempore futuro abjiciendam detestatus sit; cum cætera ejus peccata, retento ad suam qua reus erat professionem, affectu, non ei potuerint remitti. Insuper Ecclesiæ sepultura publicis non debet concedi peccatoribus, ut ex Rituali Romano aliisque permultis constituitur. Ex quo sequitur, & Comœdos eadem esse privandos, qui sine sinceræ pœnitentiæ notis obeunt, cum lethalem publice artem profiteantur.

CASUS IV.

Est quoddam Mediolani Monasterium Ordinis , non quidem reformati, sed tamen vitæ integritate, & exemplari conspicui, cujus Religiosi ter quaterve anno quolibet, oblectationis causa, per se ipsos & inter se solos in secreto auditorio Comœdias quasdam, de pio argumento exhibent: ideoque Comœdorum publicorum vestes data pecunia a custode conducunt. Hic Regis; ille fœminæ Principis; unus Aulici; alius Accusatoris; iste vero Judicis aut alterius personæ pro suis quisque sibi demandatis partibus, vestem induit. Qua de re quæritur, num Religiosi illi quoddam admittant peccatum, & quale sit?

RESPONS.

Ad solutionem hujusce difficultatis, quæ nobis 18. Novembris an. 1716. ab homine incognito proposita est, supponimus cum sancto Thoma, de veste sexui cuilibet & statui propria loquente (b), quod *de se vitiosum est, quod mulier utatur veste virili; & e converso.* Nisi forte agatur de occasione necessaria & præcipui momenti; v. g. si ageretur de salute vitæ propriæ, honoris aut libertatis. *Potest tamen hoc fieri sine peccato propter aliquam necessitatem, vel causa se occultandi ab hostibus, vel propter defectum alterius vestimenti, vel propter aliud hujusmodi.* Ita excipit a posita generali regula sanctus Doctor, qui quidem in citato testimonio, & alibi, (c) loquitur tantum de discrimine vestium, quæ cuique sexui debent esse propriæ, uti nos non fugit; non vero de earumdem mutatione in fabulis aliisve Theatri argumentis; sed ex regula qua asserit, quod *de se vitiosum est, quod mulier utatur veste virili; & e converso.* Sufficienter dignoscitur praxim hanc esse damnandam, excepto justæ necessitatis casu, in quo Lex non obligat. Quo supposito tanquam certo, existimamus, a peccato, & quidem gravissimo non posse excusari Religiosos,

(b) S. Thom. 2. 2. qu. 169. art. 2. ad 3.

(c) Idem. 2. 2. q. 10. ar. 9. ad 6.

de quibus agitur in specie proposita: idque ob multas rationes.

Primo: quia oblectationis illa species, utpote mundana, & ex se suisque circumstantiis mundanorum propria, nullatenus Religiosis convenire potest, qui & vitæ suæ ratione, & status sui sanctitate a mundanorum, quibus solemni votorum emissione renuntiarunt, usibus & oblectamentis longe debent abesse.

Secundo: quia Religiosis Ordinis sui vestes exuere nunquam licet, vel ad paululum tempus, & ad majorem commoditatem, etiam in licita oblectatione, qualis est speciatim missilium globulorum ludus: a fortiori easdem exuere nunquam illis est licitum, ut scænicas induant, easve suis superimponant; cum scænicæ vestes eorum sint hominum propriæ, quos uti excommunicatos habet Ecclesia.

Tertio: quia moraliter fieri non potest, ut ea, qua fruuntur illi Religiosi, oblectatio non sit vel novitiis quibusdam, vel famulis sæcularibus cognita, quibus proinde scandalum præbent, non minus, quam amicis eorum, quibus rem manifestant. Neque dicatur, has tam secreto peragi fabulas, ut vix ac ne vix quidem ad externorum notitiam possint pervenire: contrarium namque nobis innotescit; cum Sacerdos, qui in famoso Ordine Religiosus fuerat, rem hanc suo tempore fieri, nobis affirmavit; neque ita pridem retulit nobis Doctor Sorbonicus, se ab Archimimo didicisse, quod mense Januario an. 1717. hujusmodi vestes Religiosæ Communitati, Ordinis etiam reformati ad exhibendum scaniscum lusum suppeditaverat.

Quarto: quia fieri vix potest, ut Religiosi illi vestes hujusmodi mutuari aut locare possint ab earum custodibus; quin curiositatem eorum excitent, ac suspicionem de earum usu: quod ipsis pessimo est exemplo, proximamque præbet obtrectationis ansam cum aliis sæcularibus, qui aliunde, ut omnibus notum est, ad contemptum Sacerdotum ac Religiosorum eo præcise sunt proclives; quod statui Religioso addicta morum integritas, profanas sæculi regulas ususque condemnet.

Quinto: quia indignum prorsus est Religiosi status sanctitate ac turpe: (quæ ratio æqui cujusque animum debet percellere) Religiosum vestem mulieris, Regis, Aulici induere, atque in eo *Busonis*, ut cum Saliburgensi Concilio loquar; atque *Gailhardi* partes agere. Ut nihil dicam, de mollitie & immodestia, in quam præcipites ruunt, qui eo immoderationis prorumpunt; id unum sufficiat, nos existimare, ab his Religiosis gravissimum admitti peccatum, dum lusibus illis ac fabulis oblectationis animo indulgent.

Ad has rationes accedit authoritas Concilii Coloniensis an. 1549. quo Religiosis puellis vetatur, ne in Cenobiis suis, etiam de rebus Sacris & piis spectacula exhibeantur (d). *Quæ spectacula, etiamsi de rebus sacris & piis exhiberentur: parum tamen boni, mali vero plurimum relinquere in Sanctimonialium mentibus possunt, gestus externos spectantibus & mirantibus ...... Ideo vetamus & prohibemus post hac, vel Comœdos admitti in virginum Monasteria, vel Virgines Comœdias spectare.* Quæ verba Concilii non minus ad Religiosos, quam Religiosas spectant, & quibus imprimis damnantur illi, de quibus in casu proposito agitur; cum ipsi Comœdiarum sint Artifices.

(d) Conc. Colon. 2. Decr. 17.

Attamen dicta hactenus ad Tragœdias non pertinent, quæ in pluribus Gymnasiis peraguntur. 1. Quia Religiosi non varias illius dramatis personas sustinent, sed Scholastici sæculares. 2. Quia adolescentibus imprimis prodest ista exercitatio, seu ad eorum juvandam memoriam, seu ad perorandum audacius vel in Ecclesiæ pulpito vel foro. 3. Quia propositis præmiis ad studium inducuntur. 4. Tandem, quia non muliebres vestes induunt Scholastici; atque omnia in iis tragœdiis modeste ac fine cujusquam scandalo peraguntur.

COMPENSATIO.

TERMINI hujusce, *Compensatio*, definitionem afferimus, in prima decisione, qualis in Lege reperitur. Sed juvat hic præmittere eam, quam hujusce vocis definitionem affert insignis Theologus (*a*): *Compensatio*, inquit, *est rei unius per alteram adæquatio & tantidem refusio*.

(*a*) Polman. Brev. Theol. part. 2. 2. n. 413.

Ex hac definitione constat, Compensationem, mutuam esse acquisitionem a duobus factam, qui in se invicem debitores sunt alicujus pecuniæ aut rei pretio æstimabilis, æqualis valoris; ita ut certum sit debitum ex utraque parte, ut in jure designatur, (*b*) & solutio actu sit debita & elapsa.

(*b*) Greg. in cap. Bona fides. 2 de deposito. l. 3. tit. 16.

Compensatio in se ipsa & secundum naturam suam considerata, æquitate plena est; sed secundum modum faciendi fit vitiosa: ut enim quis Compensatione utatur, non sufficit, ut mutuum sit debitum & æquale: ratio, quam affert Sanctus Thomas in responsione ad tertium casum, *Marius*, hujus tituli laudatus, est, quia, qui furtim accipit rem suam, apud alium detentam, peccat, in eo, quod agat, prætermisso ordine juris, quo ipsi non licet privata authoritate rei suæ judicium sibi usurpare, ante constitutam a Judice debiti solutionem; aut parem retinere valorem, Compensationis titulo, ut docent Sanctus Antoninus (*c*) Richardus, (*d*) quem laudat & sequitur Sylvester (*e*). Quocirca, licet ad restitutionem non teneatur, cum nullum ei damnum intulerit, a quo rem suam abstulit, tenetur tamen Deo per pœnitentiam satisfacere. Idem a fortiori dicendum de eo, qui furtim a proximo rem paris valoris ei, quę sibi injuste detinetur, aufert: nam regulariter loquendo, ad Judicem recurrere debet, ut eam recuperet.

(*c*) S. Anton. 2. part. tit. 1. cap. 15. §. 1.
(*d*) Richard. in 4. dist. 15.
(*e*) Sylvest. v. Furtum. q. 13

Dicimus, *regulariter loquendo*, neque enim negari potest, quosdam esse casus, in quibus licita est Compensatio, privata authoritate facta.

Primus est: si debitum sit certum, ac minime dubium, neque alia sit rem injuste detentam recuperandi via, quam secretæ Compensationis seu ob repudiationem jus suum persequentis, seu ob defectum probationum, vel aliter; & fieri possit Compensatio absque proximi scandalo, cui lapsus occasionem voluntarie nunquam fas est præbere.

Secundus: modo absit periculum, ne injustus detentor, in posterum rem eamdem, aut ejus valorem Domino restituat.

Tertius: si nulla cuipiam inferatur injuria; quod posset evenire, si possessor seu injustus detentor quempiam de furto accusare, aut suspicari posset.

Quartus: si res aut summa retenta Compensationis titulo debito possit substitui; quales sunt plerumque res, quæ in numero, pondere, & mensura consistunt.

Quintus denique: modo res retenta, uti depositum, non servetur: nam in deposito Compensationi non est locus.

CASUS PRIMUS.

GUSTAVIUS, qui Blasio 100. libras debet, a quo summam illam alias mutuatus est, cujus tamen debiti non recordatur Blasius, ipsi domum cum viginti agrorum jugeribus vendit, ea tamen conditione, ut Blasius, præter solutum hic & nunc pretium, centum libras annui census a Gustavio in hac domo debiti, Paschali sit soluturus. Verum Paschalis Blasium a multis jam annis prædicti census reliquatorem juridice prosequens, decretorio judicio domum agrosque illos pro sorte sibi debita censuumque reliquiis obtinet. Et quia Blasius omnium inops bonorum centum libras pro adjudicatis Paschali litis impensis solvere nequit, is Gustavium venditorem de tali 100. librarum summa evincit. Qua de re quæritur, utrum Gustavius in Blasium compensatione uti nequeat; centum, quas ei libras debebat ante venditionem domus suæ agrorumque, retinendo?

RESPONS.

Existimamus, Gustavium licite uti posse compensatione in proposita specie. Cum enim ex contractu, quo domum agrosque vendidit Gustavius, 100. libras census Paschali solvere teneretur Blasius, quas neglexit de omnibus justis impensis tenetur, quas confecit Paschalis ad obtinendam solutionem suam, easque Gustavio resarcire, qui eas Paschali pro eo solvere coactus est. Quare summam 100. librarum, aliunde a se Blasio debitam absque injustitia retinere potest Gustavius.

Hanc decisionem confirmat ista lex Digestorum (*f*) qua dicitur, quod *Compensatio est debiti & crediti inter se contributio*; ita ut locum habeat, cum is, qui utitur compensatione, & is, in quem utitur, mutuo sibi sunt debitores. Atqui Gustavius & Blasius in se invicem 100. librarum sunt debitores; Gustavius quidem, qui eas a Blasio mutuas accepit; Blasius vero, cum parem summam pro eo solvere fuerit coactus Gustavius. Igitur compensatione legitime uti potest Gustavius, centum libras, quas Blasio debet, retinendo; cum alia sibi via non suppetat, parem summam pro eo persolutam recuperandi. *Placuit inter omnes*, inquit Lex alia (*g*), *id quod invicem debetur, ipso jure compensari*. Quod cum ista etiam Lege (*h*) consentiens est, qua dicitur; quod *Compensatio necessaria est; quia interest nostra potius non solvere, quam solutum repetere*. Ita Sylvester de Prierio (*i*).

(*f*) L. Compensatio. 1. ff. de compensationib. lib. 16. tit. 2.
(*g*) L. Postquam. 21. ff. eod. tit.
(*h*) L. Ideo. 3 ff. eod. tit.
(*i*) Sylvester de Prierio v. Compensatio. qu. 2. & apud eum Panormit. in cap. Bona fides, de deposito, & v. Furtum q. 13

CASUS

CASUS II.

GUIBERTUS, Sutor, jam a biennio centum calceorum paria prædiviti Domino tam ad ejus, quam ad famulorum usum subministravit; poscentique solutionem 80. tantum fuere persoluta; cum centum paria subministrasse eum vix credi posset. Qua de re quæritur; utrum Sutor ille clam uti compensatione nequeat, subinde quibusdam quæ non præbuerit, paribus rationes suas augendo, & tot se præbuisse affirmando, ut amissa prius 20. paria recuperare valeat?

RESPONS.

Certum est, quod Guibertus absque reatu mendacii ea, qua in casu proposito dicitur, ratione, compensatione uti nequit: quia novas suas rationes majori, quam præbuisset, calceorum numero augendo; scripto primum, tum viva voce, eum mentiri necesse esset. Amissorum quidem 20. parium calceorum solutionem legitime repetere potest; sed via duntaxat licita: mendacium autem, cum natura sua sit peccatum, in nullo unquam casu potest esse licitum, juxta illud sancti Augustini præclare dictum (*a*): *Quisquis autem, esse aliquod genus mendacii, quod peccatum non sit, putaverit, decipiet seipsum turpiter; cum honestum se deceptorem arbitratur aliorum.* Et ne eum quidem casum excipit sanctus Doctor, in quo de vita proximi ageretur (*b*).

(*a*) S. Aug. l. de mendacio. c. 14. in can. Primum 22. 2. q. 1.
(*b*) Idem contra Mendacium c. 17. in can. Faciat 15. & l. de mend. c. 6. in can. Si quid. 17. ead. causa & quæst.

CASUS III.

NONNE potest Marius, qui certo novit, Josephum decem sibi nummos ab eo debitos non esse soluturum, clam ei parem summam per modum compensationis subripere?

RESPONS.

Non licet, regulariter loquendo, sic privata authoritate uti compensatione; quod quidem fieri non posse absque reatu peccati contendit sanctus Thomas (*c*) his verbis: *Qui vero furtim accipit rem suam,* inquit, *apud alium injuste detentam, peccat quidem, non quia gravat eum, qui detinet; & ideo non tenetur ad restituendum aliquid, vel ad compensandum: sed peccat contra communem justitiam, cum ipse sibi usurpat rei suæ judicium, juris ordine prætermisso; & ideo tenetur Deo satisfacere, & dare operam, ut scandalum proximorum; si inde exortum fuerit, sedetur.* Id etiam confirmari potest authoritate sancti Augustini, qui asserit Israelitas, propria authoritate Ægyptiorum vasa aurea & argentea per modum compensationis auferre non potuisse (*d*).

(*c*) S. Thom. 2. 2. q. 66. ar. 5. ad 3.
(*d*) S. Aug. l. 22. contra Faustum. c. 72.

Ut igitur licita sit hujusmodi secreta compensatio; requiritur, ut nulla subsit alia via rem injuste detentam, aut ejus valorem recuperandi, quam eam furtim accipiendo; nam si recuperari possit, eam per seipsum efflagitando, aut per interpositam personam, vel etiam ejus restitutio juridica petitione obtineri; clam absque peccato accipi non potest propria authoritate; at si petita ob malam injusti detentoris fidem, aut aliter obtineri nequeat, nec ejus restitutio jure possit auferri ob defectum probationum; tum licita est compensatio; modo debitum sit certum; eaque sine cujusquam scandalo fieri possit. Quæ duplex conditio iterum necessaria est, ut licita fiat compensatio. Sic enim in allatum modo Sancti Thomæ testimonium ratiocinatur Cajetanus his verbis (*e*): „Ad hoc dicitur, quod aliud est loqui regu„lariter, & aliud in casu, *inquit hic doctus Cardina*„*lis*; constat namque quod regulariter non licet oc„culte accipere proprium, apud furem aut raptorem „detentum ...... quia scilicet agit contra juris ordi„nem. In casu autem in quo aliquis, vel propter de„tinentis vel judicis injustitiam, aut defectum pro„bationum, aut propter majus damnum amicitiæ, „pacis, vel rerum, aut hujusmodi, non potest via „Judicis suum, aut sibi debitum, recuperare, & „absque scandalo, periculo, & offensa cujuscumque, „potest occulte accipere a debitore, unde sibi satisfa„ciat; multi dicunt, quod licite hoc potest, & ra„tio est, quia tunc non agitur contra juris ordinem: „quoniam juris ordo ad reddendum unicuique suum „& pacem communem ordinatur. Hic autem non „violatur, ut supponitur, & observatio ordinis ju„ris, aut impediret dominum ab habendo suum, nisi „forte cum majore damno Domini ... est ergo casus „in quo licet a Lege discedere, saltem sic, quod non „fit contra justitiam, quamvis fieri videatur præter „justitiam, discedendo a directo illius modo. *Quo* „*facto ratiocinio sic concludit*: & propterea absque „mortali peccato potest in hujusmodi casibus occul„te quisque recuperare tam suum, quam sibi debi„tum, adhibendo cautelam superius dictam, ut sci„licet ille occupabat, sciat se non teneri amplius ad „restitutionem; ne tali ignorantia, ex hoc facto con„surgente, gravetur, si pœnitens fuerit in futuro „ad restitutionem, quod non tenetur restituere. „*Quod hac ratione confirmat*: Nec in iis casibus acci„piens dicit sibi ipsi jus; sed potius exequitur jus „suum cum non authoritate aliqua utatur, sed sola „occulta acceptione.

(*e*) Cajet. in 2. 2. q. 66. ar. 5. ad 3.

Eodem sensu Angelicum Doctorem intellexerat multo ante Cajetanum S. Antoninus (*f*); sic enim loquitur: *Tenetur etiam restituere rem furatam .... nisi ille a quo abstulit, tantumdem habuisset de suo, & nolebat reddere in tali casu, non tenetur ad restitutionem secundum Hostiensem ..... peccavit tamen graviter sic auferendo, si poterat in judicio rem suam recuperare; quia non debebat sibi facere justitiam, sed Judex. Si autem in judicio non poterat rem habere suam, vel propter defectum probationis, vel propter tyrannidem, vel potentiam ipsius; tunc etiam nec accipiendo peccavit, nisi inde aliis scandalum pararetur.* Quibus addit cum Cajetano, rei suæ acceptionem detentori, qui ea spoliatur, esse manifestandam, ne eandem in posterum non obligatus restituat.

(*f*) S. Anton. 2. part. sum. Theol. tit. 1. c. 15. §. 1.

Ex his colligimus, Marium, de quo in casu proposito, compensationem secreto facere non posse, absque peccato, decem sibi a Josepho debitos nummos accipiendo, nisi aliam eosdem recuperandi viam habeat; idque absque cujusquam scandalo facere possit: & insuper cavere debet, ne tertiæ noceat personæ, suspicionis occasionem de furto Josepho præbendo; & denique operam dare tenetur, ut cognoscat Josephus, se apud eum omni debito esse liberum, declarando, v. gr. eos se condonare, ne, si forte Josephum injustitiæ suæ deinceps pœniteat, jam non debitos ipsi decem nummos restitueret.

CASUS IV.

MANVEUS, 15. aut 20. annos natus, pauper, & laboris viam non reperiens, diviti, quem adit, agricolæ operam suam duobus locat aureis; sed postea cum attendat, quo magno fieri sui commodo die tota, continuo, ad quod sufficit brachiorum firmitas, operi instet, & similium sibi famulorum solita merces ad 50. libras pertingat; hero suo clam 30. libras anno quolibet per modum compensationis subripit, quæ 50. libras, non minus sibi, ut putat, quam cæteris debitas impleat; cum nullam aliunde hero suo inferat injuriam, cui adeo vili tantum pretio operam suam locavit, quod egestate premeretur, quam in proprium lucrum suum ab hero converti non æquum erat. Qua de re quæritur, utrum illa compensationis species sit legitima, & utrum *Manveus* furti reus non sit, & ad restitutionem non teneatur?

RESPONS.

Certum est, Manveum furti esse reum; eumque proinde teneri ad restitutionem omnium, quæ clam hero suo subripuit: pacta namque cum eo semel mercede; ipsum jam de injustitia accusare nequit; etsi minor sit merces sua, quam aliorum domesticorum.

Id ipsum evincit Evangelii Parabola, in qua Paterfamilias conductos noluit audire operarios, qui murmurabant, quod parem sibi mercedem daret aliis, qui novissimi venerant (*g*). *Et accipientes murmurabant adversus Patremfamilias, dicentes: Hi novissimi una hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei & æstus. At ille* (Paterfamilias) *respondens uni eorum, dixit: Amice, non facio tibi injuriam. Nonne ex denario convenisti mecum? Tolle quod tuum est, & vade. Volo autem & huic novissimo dare, sicut & tibi: aut non licet mihi quod volo facere?*

(*g*) Matth. 20. 7. & seqq.

Ex hoc Patrisfamilias responso aperte constat, quod ex ampliori opere majorem sibi jure non potest mercedem

cedem reposcere operarius aut famulus, quam eam, de qua cum conducente se pactus est. Enimvero, si vel unquam causa illa poterat esse legitima; tum maxime, propter magnum discrimen, quod inter opus diei integræ, & horæ unius intercedit; attamen declarat Pater-familias, hoc est, Christus Dominus, nullam esse hujusce operarii, & omni prorsus ratione destitutam querelam, quam contemnit. Quo pacto igitur operario aut famulo licitum esset, pecuniam aut aliud quid Magistro suo furari sub specie debitæ sibi justitiæ; cum petenti etiam rationabili de causa uti existimat, denegetur, ne dum secreta utatur compensatione.

Hactenus dicta consentiunt, 1. cum doctrina Facultatis Theologicæ Parisiensis, quæ in conventu Sorbonico 1. Aprilis an. 1641. contrariam damnavit doctrinam quam asseruerat Casuista modernus, quæstionem his verbis proponendo (a) *Nonne possunt domestici, qui de suis conqueruntur salariis, ea augere, tantum de bonis suorum Dominorum retinendo, quantum existimant necessarium, ut merces laborem suum adæquet?* Cui quæstioni respondet hic Author: *Possunt in quibusdam casibus, v. gr. cum adeo gravi premuntur egestate, operam suam locando, ut fuerint coacti oblatum acceptare salarium, & cum ejusdem secum generis famuli majorem alibi reportant mercedem.* Censura celeberrimæ hujus facultatis est ista: *Hæc propositio falsa est & periculosa, etiam additis restrictionibus, & domesticis furtis viam aperit.*

(a) Summa Peccatorum, quæ in omni statu committi solent. pag. 213. & 214. 6. edit. Item Apologia pro Casuistis, &c. pag. 83.

2. Cum doctrina Lovaniensis Universitatis, quæ instante Episcopo Gandavensi, eandem propositionem 4. Maii an. 1657. damnavit, cum aliis viginti-quinque, inter quas ista nona numerabatur. *Famuli & famulæ domesticæ possunt occulte heris surripere ad compensandam suam operam, quam majorem judicant salario quod recipiunt.* Censura fuit hujusmodi. *Hæc assertio falsa est, naturam hominis ad se pronam ad malum, præcipitans in furta, ac domesticam pacem perturbans, eo vel pessimum, quod ipsa compensatio, ipsorummet famulorum & famularum judicio relinquitur.*

3. Cum Censura libri inscripti, *Apologia pro Casuistis in, &c.* in quo etiam reperitur perniciosa illa propositio (b), quæ Censura prolata est a Vicariis generalibus Parisiorum 23. Augusti an. 1658. ab Archiepiscopo Senonensi 3. Sept. ejusdem anni: ab Episcopo Nivernensi 8. Novembris insequentis; ab Episcopo Andegavensi 11. ejusdem mensis: ab Episcopis Bellovacensi 12. ejusdem mensis: Cadurcensi Decembris ejusdem anni: ab Archiepiscopo Rothomagensi 4. Januarii an. 1659. ab Episcopo Ebroicensi 15. ejusdem mensis: ab Archiepiscopo Bituricensi 6. Februarii ejusdem anni, & a multis aliis Prælatis, qui suum in doctrinam adeo exitiosam, odium palam professi sunt. Has autem omnes Censuras authentice confirmarunt Censuræ Alexandri VII. 21. August. an. 1659. & postea Innocentii XI. 2. Martii an. 1679. qui inter sexaginta-quinque morales, quas damnavit, propositiones, trigesimam-septimam, quæ a Lovaniensi Universitate fuerat jam damnata, annumeravit pœna excommunicationis *ipso facto* proposita, ut patet ex his Summi Pontificis verbis: *Quicumque autem, cujusvis conditionis*, inquit, *status, & dignitatis illas* (propositiones) *vel illarum aliquam conjunctim, vel divisim defenderit, vel ediderit .... ipso facto incidat in excommunicationem latæ sententiæ, a qua non possit præterquam in articulo mortis, ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, nisi a pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.*

(b) pag. 80.

Adductis tandem hactenus argumentis addi potest authoritas Sancti Augustini, jam in tertio casu relata; cum enim asseruit S. Doctor (c), Israelitas non peccasse Ægyptiorum, a quibus male excepti nullam laborum suorum mercedem retulerant vasa aurea & argentea auferendo, addit: *Quod tamen si Moyses sua sponte jussisset, aut hoc Hebræi sua sponte fecissent, profecto peccassent*: non obstantibus justis eorum de Ægyptiaco populo querelis. Quid, quæso, oppositum magis illorum casuistarum opinioni potest proferri? Et quidem, a Deo ipso hanc potestatem habuere Israelitæ, ut notat Scriptura (d): *Feceruntque filii Israel, sicut præceperat Dominus Moysi: & petierunt ab Ægyptiis &c.* & addit Sapiens (e), quod ista ratione Deus *reddidit justis mercedem laborum suorum.* Quocirca æquissimum fuit jus compensationis, qua in populum hunc infidelem usi sunt Hebræi, quod nimirum authoritate divina fulciebatur. *Hoc enim Deus jussit*, inquit etiam alibi Sanctus Augustinus (f), *qui noverat, quid quemque pati oporteret; nec Israelitæ furtum fecerunt, sed Deo jubenti ministerium præbuerunt.* Sed absque illo Dei mandato verum admisissent furtum, sub nomine ac specie compensationis; quale pro certo admittunt domestici aut famulæ, de quibus hactenus.

(c) S. Aug. l. 22. contra Faustum c. 71.

(d) Exod. 12.

(e) Sapient. 10. 17.

(f) S. Aug. q. 34. in Exodum in can. Dixit. 143. 14. q. 5.

CASUS V.

APPELLES, Pictor Inclytus, & viduus, duos habet filios, Alexium scilicet, qui Clericali militiæ nomen dedit, & Antonium, qui Patris artem secutus, apud eum semper mansit, & absque lucro quopiam, aut pacta mercede laboravit, quam, ne ipsum offenderet, ab eo repetere non ausus est; quamvis eam tamen animo intenderit pro rata eximiorum operum suorum. Mortuo Patre *ab intestato*, numeratæ pecuniæ summam, inscio fratre suo Alexio, surripuit, quam pro laboribus ac fatigationibus suis per decem annos exhaustis sibi debitam in conscientia existimat. Quæritur jam, utrum illam pecuniæ summam in hæreditatis fundum refundere teneatur, an vero eam per modum compensationis retinere licite possit?

RESPONS.

Ante solutionem hujus difficultatis; advertendum 1. filium familias, quatuor habere posse bonorum genera, quæ in jure nominantur, *Peculium*. Primum dicitur, *Castrense peculium*, & sunt bona in bello parta, ad quæ pertinent militaria stipendia, dona Principis, de hostibus sumptæ manubiæ, militaris apparatus ac suppellex, equi, arma &c. a Patre, aut parentibus, vel amicis ad militiam proficiscenti data. Secundum, quod *quasi Castrense* appellatur, illud est, quod filius familias ex publico munere aut ex honorifica professione v. g. Judicis, Advocati, Procuratoris, Notarii, Scribæ, Medici &c. acquirere solet. Tertium, quod *Adventitium* appellant, versatur in bonis, quæ non a Patre, nec Patris intuitu, sed ex propria industria, labore, aut ex amicorum liberalitate, aut ex Matris, vel avi materni rebus, filius-familias adipiscitur. Quartum denique, quod *Profectitium* dicunt, illud est, quod ex Patris, aut Avi paterni facultatibus directe aut indirecte filio-familias obtigit.

2. Observandum, quod *Castrensis & quasi-Castrensis* peculii dominium integrum & administrationem habeat ex legibus (g) filius-familias: & quod *Adventitii* quoque proprietas ad eum spectat; ususfructus vero ad Patrem pertinet (h): ac tandem *Profectitii peculii* dominium & usus-fructus ad solum Patrem spectat (i); quare Adventitia ac Profectitia bona filius distrahere sive alienare non potest (k); Sed quod emancipatus potest tamen de *Adventitiis* tam inter vivos, quam mortis causa, ad arbitrium disponere, etiam sine consensu Patris; quod emancipatione hujusmodi bonorum Adventitiorum dominium acquirat cum medietate ususfructus, altera medietate, quoad usumfructum, apud Patrem remanente ex legibus Romanis (l).

3. Denique observandum, inter bona *Adventitia* ea esse recensenda, quæ in domo paterna, filius-familias seu labore, seu industria acquirit.

Præsuppositis illis regulis; ad propositam difficultatem respondemus, lucrum Antonii in domo paterna laborantis, ipsi ab obitu Patris legitime esse acquisitum: cum filius, utpote non pejoris, quam extraneus, conditionis, operam suam, non minus, quam alter, pro certo locare possit: & quamvis gratuito pro Patre laborasse præsumatur in foro exteriori; quando nullam aut expressam, aut tacitam cum eo de mercede pactionem fecit; atque in hoc casu nullam, juxta quosdam Authores, mercedem exigere queat; hæc tamen præsumptio cessat in foro conscientiæ, si filius in contraria fuerit voluntate, ut supponitur Antonius. Ita multi Canonistæ & Jurisperiti inter quos numerantur Bartolus (m) & Decius (n) cum aliis multis, quos laudat Decius;

(g) L. 40. ff. 17 & l. 12. codicis t. 22. de Castrensi peculio.

(h) L. Cum oportet. 6. Cod. de bonis quæ liberis. &c. l. 6. tit. 61.

(i) §. Sancitum. institutionibus per quas personas nobis acquir.

(k) Leg. fin. §. Filiis. Cod. de bonis quæ liberis, &c.

(l) Cit. Leg. Cum oportet, & M. Si viva 3. Cod. de bonis maternis. l. 6. tit. 60.

(m) Bartol. ad Leg. Hic titulus. 1. §. Nec castrense 15. ff. de collatione bonorum. l. 37. tit. 6.

(n) Philippus Decius ad Leg. Illud. 20. Cod. de collat. 10. lib. 6 tit. 20.

An-

Angelus de Clavasio (*a*), Navarra (*b*), Lopez (*c*), & Lessius, qui asserunt filio-familias deberi ad minus tantum mercedis, quantum extraneo deberetur, qui pari cum utilitate operam collocasset.

(*a*) Angelus de Clavasio in summæ v. Peculium. num. 11.
(*b*) Navar. Manual cap. 17. n. 144.
(*c*) Lud. Lop. p. 2. p. 2. c. 4.

Hinc sequitur, quod Antoninus acceptam pecuniam legitime retinere potest, si debitam labori suo mercedem non excedat, nec eam in hæreditatem sibi cum fratre Alexio communem refundere tenetur; cum ad æquitatem naturalem non pertineat, ut ex proprio ipsius labore commodum percipiat frater suus; nisi aliter ex jure consuetudinario statuatur.

Hanc tamen decisionem non asserimus, nisi appositis duabus conditionibus, quas post quatuor aut quinque Authores a se laudatos affert Cabassutius his verbis (*d*): *Cum hac præcautione necessaria*, ait hic Canonum interpres, (*e*) *ut filius ille, patris negotia gerens deducat in primis ea quæ pater expendit in ipso alendo, cum ... non teneatur pater filium alere, qui aliunde possit sibi ad victum necessaria comparare. Deinde ut filius usum-fructum hujus lucri non sibi vindicet ante sui emancipationem, aut Patris mortem; cum certum sit bonorum adventitiorum usumfructum ad Patrem pertinere.* Leg. cum oportet, Cod. de bonis, quæ liberis: *Et sane, deductis alimentis, & usufructu, vivente Patre, filius non debet esse deterioris conditionis, quam extraneus, cui ejusmodi merces deberetur: neque tenetur jure, pro Patre non egente, laborare.*

(*d*) Joan. Cabassut. Juris can. theor. & prax. l. 6. c. 4. n. 3. & seqq.
(*e*) Idem. ib. num. 7.

CASUS VI.

CLEONICUS, civis Parisiensis, instante morte uxorem suam de se per multiplices diuturnosque morbos bene meritam remunerari cupiens, 2000. l. *brevi manu* ei dono dedit: quod cum Maria Confessori suo aperuisset, is eam ad restitutionem prædictæ summæ cogere voluit; si aliunde dotem suam nuptialesque pactiones accepisset; sed Maria se ipsam excusans contendit, 1. Hanc pecuniam se legitime suam facere, quæ sibi a Viro rerum suarum domino collata sit. 2. Cum ad restitutionem, regulariter loquendo, teneretur, se licite uti posse compensatione. 1. Quia penes se 2000. l. habens, bonorum communitati cum viro suo initæ renuntiavit; quod aliter forsan non egisset. 2. Quia 3000 l. quæ sibi dos fuerat, quarum 1500. communitati fuere addictæ, mille in creditorum solutionem, quas ipse ante nuptias suas contraxerat, fuere insumptæ, & præcipue in solutionem domus, vigintique jugerum agrorum, quæ emerat; ut fert contractus nuptialis: quæ causa fuit, cur dilapsa non vero aucta fuerit communitas; quod tamen contigisset, si utiliter 1500 lib. fuissent adhibitæ; quo facto post viri obitum communitati renuntiare non fuisset coacta. 3. Quia abdicando communitatem, dotem tantum cæterasque pactiones nuptiales recuperare potuit, scilicet 1500. *l.* pro dotalibus, 500. pro prærogativa, cum 150. libris pro veste funebri, cumque præsens inter viri defuncti bona non esset pecunia; pro 3000 librarum ex dote provenientium, ab hæredibus ejus post juridicam sententiam, transactionemque cum iis factam, quindecim jugera agrorum pretio 200. librarum pro quolibet jugere accipere coacta est; quæ, cum diu locare non potuisset, ea tandem 2300. lib. vendidit; quocirca e dote 700. libras amisit.

Quæritur itaque 1. Utrum 2000. lib. a viro suo dono data, non sibi legitime sint acquisita? 2. Utrum ea saltem ob allatas rationes per modum compensationis retinere non possit?

RESPONS.

Non sine causa Mariam admonuit ejus Confessarius, eam ad restitutionem erga mariti sui hæredes teneri; si omnia sua dotalia acceperit: nam, excepto dono mutuo, defectu prolis, quælibet donatio inter virum & uxorem est prohibita, juxta consuetudinem Parisiensem (*f*), qua omnes illius subditi sub peccati reatu ligantur, uti alibi probamus (*g*) authoritatibus S Hieronymi, S. Thomæ, S. Antonini, Canonum, Legumque Romanarum, ut legere est in loco ad marginem indicato.

(*f*) Consuetud. Parisiensis a. 282.
(*g*) 2. Donatio Casu. Magdalena.

Id unum igitur superest examinandum, an legitimæ sint, quas affert Maria, compensationis causæ, & ex iis ab obligatione restitutionis fiat libera, quas tales non putamus ob multas rationes.

Prima: quia, ipsa fatente, ab inito matrimonio non aucta fuerat bonorum communitas; ac recuperatis dote sua 3000. librarum, dotali suo 1500. Prærogativa 500. lib. & 150. lib. pro veste luctus; nullum ex hæreditate bonum supererat, nisi domus & agri, de quibus in casu proposito, exigua sane portio, ex qua etiam desumptæ sunt impensæ funebres ac juridicæ. Unde juste præsumi potest, viduam illam communitati, quæ sibi non foret utilis, cessisse; hinc etiam 2000. lib., non ut compensationem, sed ut purum a marito suo defuncto collatum sibi donum acceptavit; cum defuncti hæredes ad restitutionem dotis suæ aliarumque pactionum nuptialium in integrum coegerit.

Verum quidem est, quod pro dotis numeratione 15. jugera agrorum acceperit; ast ea non acceptavit, nisi post latam contra defuncti hæredes sententiam, & voluntariam cum iis transactionem, quam proinde elevare nequit, ac præterea supererant domus & 6. jugera, quæ læsa repetere potuisset: addendum insuper, 3000. l. non integram, sed dimidiam eorum partem communitati fuisse addicta. Quod si agrorum jugera statim locare non potuerit; non ad hæredes, sed ad ipsam pertinet illud damnum, juxta illam juris regulam: *res perit domino* (*h*) Idem dicendum de venditione eorum æquali pretio: hæc enim jactura ad communem temporum iniqnitatem referri debet, cum agrorum pretium tempore pacis augeatur, tempore belli retro abeat. Insuper venditor aut debitor, solvens de domo aut agro, aut alio simili, cessionario damnum futurum præstare non tenetur, uti pretium conductionis eorum, quibus ea locat emptor.

(*h*) Argum. legis. Pignus. 9. Cod. de pignoratitia actione lib. 4. tit. 24.

Denique perperam conqueritur Maria, quod vir suus dotis suæ trientes duos ad solutionem debitorum, quæ ante nuptias contraxerat, adhibuerit, cum id egerit de expresso ejus consensu, ut indicat contractus nuptialis, in quo fit mentio de usu hujus pecuniæ, & quo creditorum, quibus hæc summa persoluta est, jus acquirit Maria.

CASUS VII.

LAURENTIA, Paulini vidua, cum certo noverit præcipuam dotis suæ partem a viro suo in libidines, munera parentibus suis collata, nec non in ludum fuisse insumptam; clam ipso mortuo, & ante factum derelicti communitatis boni indicem, 100. aureos subripuit; factoque indice, solaque sua jura repetens post abdicatam communitatem, de bonis suis minorem, quam centum aureos, obtinere summam potuit. Nunquid dotis juriumque suorum defectum, retentis illis 100. aurei compensare potest, an vero eosdem in defuncti mariti hæreditatem refundere tenetur?

RESPONS.

Certum est, Paulinum uxoris suæ bona dilapidare absque injustitia non potuisse, ejusque hæredes in foro conscientiæ ad restitutionem erga eam teneri, quamvis ea forsan in foro externo liberentur, in quo secundum legis rigorem ex simplici præsumptione fertur plerumque sententia. Illa tamen excipienda videtur, quæ ludo amisisset Paulinus; quia ludus species est contractus fortunæ, & industriæ, eoque ditari, ut nudari poterat. Ita sentit Bail (*i*) Ecclesiæ Parisiensis Propœnitentiarius, qui Covarruviam & Valerum pro sua opinione laudat. Unde sequitur, quod in casu proposito compensationi sit locus, & Laurentia surreptos 100. aureos ad hæreditatem referre non teneatur, si vir ejus, quod deest doti aut dotalibus ejus, in libidines consumpserit. Attamen dubium non est, furtim compensatione utendo eam peccasse, cum eam juridice repetere posset. Cæterum existimamus, quod Laurentia ad majorem securitatem conscientiæ seipsam perpendat coram Deo, Confessariumque suum consulat, quocum compensationem, quam sibi debitam putat, ordinare poterit.

(*i*) Lud. Bail. Tripl. Exam. p. 3. q. 9. & apud eum Covarruvias l. 3. var. resolut. c. 19. & Valerus de differentiis utriusque fori v. Uxor. Maritus. differ ent. 3.

CASUS VIII.

NANTILDIS, Matrona vidua, cum Jordaniæ cubiculariæ suæ 600. libras annui reditus ob præstita sibi obsequia testamento suo scripsisset, in contra-

ctum

ctum censualem 1000. librarum annuæ pensionis, quas ab obitu mariti sui acquisiverat; paucos post menses e vita secessit: verum post ejus obitum hæredes ejus, collaterales videlicet, legatum illud, eo quod immoderatius videretur, Jordaniæ tradere noluerunt, ita ut juridica ejus petitione ad iram paratiores, nec non litigia, & contumelias in eam fecerint. Jordania, litium nescia, in viros præsertim auctoritate pollentes, cum iis pro quadringentis libris annuæ pensionis transigere coacta est. Eo autem angitur Jordania, quod Nantildis pridie obitus de legato Jordaniæ scripto recogitans ipsi dixit, id gratum sibi fore, si ad hæredes reverteretur pars dimidia census, quem ipsi legaverat; quod se facturam promisit Jordania. Qua de re quæritur, utrum in his circumstantiis promissa sua perficere teneatur Jordania?

Videtur eam non teneri. Quia 1. si injustam suorum hæredum vexationem prævidisset Nantildis, a Jordania non petiisset, ut dimidium census ad hæredes suos reverteretur post obitum suum. 2. Quia promissio verbalis Jordaniæ jam dudum scripto testamento facta non videtur ab ea perficienda ob hæredum illorum injustitiam & vexationem. Aliunde rem simpliciter & absque restrictione promisit, unde jure naturali ad standum dato promisso compelli videtur? Quid juris?

RESPONS.

Promissor quilibet tenetur adimplere promissum libere, sine vi ac dolo factum; si ab eo, cui promittitur, fuerit acceptatum, ejusque executio sit possibilis. Unde sequitur, Jordaniam teneri ad præstandam promissionem Nantildi, absque vi, sed sponte factam. Sed quia legati sibi reductionem ob injustam tantum Nantildis hæredum vexationem, suamque ad litem producendam impotentiam, passa est; existimamus, quod viam compensationis simul & satisfactionis factæ Nantildi heræ suæ promissioni posset assumere: hanc nimirum Nantildis hæredibus conditionem proponendo, qua ipsis legati sui sortem cederet, & ipsa interea in possessionem totius legati 600. l. census anuui ab illis mitteretur. Nam si conditionem hanc acceptarent hæredes, propriam in eo utilitatem Jordania inveniret, simulque promisso suo satisfaceret, ac hæredes pariter magnum inde lucrum perciperent.

CASUS IX.

BENJAMIN, jacens in lecto brevi moriturus, Susannæ uxori suæ indicavit se velle, ut Jollaino, Marthæ famulæ suæ patri decem darentur nummi, & etiam ante obitum suum. Retulit Susanna, id se hæredibus ejus esse dicturam, qui, cum essent opulenti, haud dubie mandata ejus hac in re perficerent: cui rei ipse nihil retulit. Viri sui defuncti voluntatem hæredibus indicavit Susanna; cui illi responderunt, quod, cum res scripta non fuisset, dictum ejus, tanquam consilium habebant, ad quod proinde perficiendum se teneri non putabant.

Martha famula, cui supersunt 30. libræ e pecunia, quam a Benjamin ad quotidianas impensas acceperat, quærit, utrum absque peccato compensationem facere nequeat, patri suo summam illam dando conformiter ad voluntatem defuncti?

RESPONS.

Martha absque peccato in justitiam 30. libras, quas habet, patri suo Jollaino dare nequit ob triplicem rationem.

Prima est: quia *nomine alterius*, inquit Bartolus (*a*), *non potest objici compensatio de eo quod ipse debet*: quod etiam affirmat alia Lex Digestorum: *Creditor non compensare cogitur, quod alii, quam debitori suo, debet* (*b*). Quod etiam ista Codicis Lege continetur: *Ejus quod non ei debetur, qui convenitur, sed alii, compensatio fieri non potest* (*c*). Id etiam patet ex hac, quam affert Lex, compensationis definitione (*d*): *Compensatio est debiti & crediti contributio*; hoc est, ut exponit Cujacius, *cum quis quod alteri debet confert cum eo, quod sibi debetur*. Martha autem 30. libras Benjamin hæredibus debet, qui ipsi nihil debent. Ei igitur non licita est compensationis via, sub specie favendi Jollaino patri suo, quamvis reipsa decem nummos, quos ipsi dare ante obitum constituerat Benjamin, ejus hæredes deberent.

(*a*) Bartolus argum. legis In quod. 23. ff. de compensationib. l. 16. t. 2.
(*b*) Leg. In rem. 18. §. 1. ff. eod. t.
(*c*) Leg. Ejus. 9. cod. eod. t. 8. l. 4. t. 31.
(*d*) Leg. Compensatio. 1. ff. eod. t.

Secunda: quia compensatio non est licita, nisi cum debitum est minime dubium, certum, & non controversum *ab utraque parte*, ut loquitur Accursius in eadem Glossa, & Imperator Justinianus in Lege (*e*): Atqui non potest defendi, decem nummos esse debitum minime dubium, certum, & non controversum, quod contraxerit Benjamin erga Jollainum, eo quod ipsi donum hoc facere constituisset; cum igitur certum sit & reale Marthæ debitum erga hæredes; ipsi non est licita compensatio pro patre suo, qui si decem nummos in jure per modum compensationis repeteret, aut aliter, pro certo apud æquum Judicem petitione sua caderet.

(*e*) Leg. Compensationes. fin. cod. eod. t.

Tertia denique: quia æquitate nisi debet jus omne compensationis, parique fundamento omne debitum seu creditum, ita ut compensationem excludat id omne, quod non jure debetur. Atqui decem nummi Jollaino promissi non sunt debitum justitiæ, sed solius charitatis, cum nullo fuerit stabilita publico instrumento Benjamin voluntas, decem nummos Jolaino conferendi per modum gratuiti doni aut eleemosynæ, ea igitur ut simplex debet haberi consilium, quod mortis ejus interventu executioni non fuit demandatum, & qua statim eveniente, Domini derelictæ successionis facti sunt hæredes. Unde sequitur, quod ab ipsis pendeat, rigorose loquendo, statutum a defuncto consilium exequi, & cujus executionem eorum arbitrio permisisse censetur; cum ad responsum uxoris suæ nihil ipse retulerit, sed siluerit. Non Jolaino igitur, sed defuncti hæredibus decem nummos ex impensis aut domus, aut morbi Beniamin reliquos Martha reddere tenetur: atque id unum potest afficere, ut eos roget, heri sui defuncti voluntatem eos non floccifacere, quod, cum divitiis affluant, modicam illam summam precibus suis recusare nimis inhumanitus audebunt.

CASUS X.

ANDROGENES, apud Matronam nobilem primum per undecim annos sine mercede, salario pedissequus, deposita deinde famulari veste, cubicularius eidem factus 100. librarum pretio conductus est. Quinquennio post ea subito moritur non persoluto ejus salario, si 150. libras excipias, quocirca 350. libras ei famulo deberet, præter legitimam undecim priorum annorum mercedem, quocirca de solutione suæ mercedis ab hæredibus obtinenda desperans, clam marsupium 1600. librarum, quod erat defunctæ, arripuit.

Cum Jacobus, Petrus, & Maria, Matronæ proles, matris suæ hæreditatem adiissent, Androgenem sibi cubicularium sumpsit Maria, eique, consentiente viro suo Titio, 150. libras, annuam scilicet mercedem promisit.

Maria, ludo addicta, apud quam quotidie conveniebant collusores, Androgeni eas partes demandavit, ut candelarum foliorumque lusoriorum pretium a vincentibus ludo exigeret, quod pretium ipsa sibi retinens, quosdam solum aureos Androgeni identidem dabat. Is autem ab hera sua injuste agi erga se existimans, totius accepti fidam ei rationem non reddebat, ita ut ab initio famulatus sui ad hodiernum diem clam mille libras ex hoc lucro sibi retinuit. Insuper diversis vicibus Mariæ & Titio conjugi 600. libras furatus est. Quocirca debitor est 1600. lib. erga hæredes prioris matronæ defunctæ & 1600. lib. erga Titium & Mariam speciatim, nisi quod inde deduci necesse est id ipsum, quod sibi legitime est debitum. Quæritur autem, utrum non teneatur Jacobo, Petro & Mariæ hæredibus Matronæ defunctæ restituere, & parem summam Titio & Mariæ. Contendit ad illud se non teneri, quia sibi competit jus compensationis ob istas rationes.

1. Quoad 1600. lib. Matronæ defunctæ subreptas, quæ ad Jacobum, Petrum, & Mariam pertingere deberent uti matris suæ hæredes; præstitum huic Matronæ per undecim annos pedissequi famulatum absque salario ac mercede, quæ tamen pedissequis suis conferre solent nobiles obtendit, unde, quamvis de salario non expresse convenisset cum illa domina, æquum tamen non foret, ut juveniles annos suos

in fa-

in famulatu illius absque lucro amisisset. Addit; cum ipsi se pedissequum addixit, hunc fuisse usum sollitum, ut post 4. aut 5. annos famulatus 4. aut 500. libras in prœmium pedissequo darentur ad artem ediscendam, atque omnia ei necessaria, durante Tyrocinio subministrarentur; Quocirca 1100. libras pro undecim annis ad minus recuperare potest.

2. Cum ad aliquam teneretur restitutionem e dicta 1600. lib. 350. libræ essent deducendæ, quæ sibi ab hera sua deberentur obitus tempore, sibique jus reddendum esset pro undecim annis, de quibus modo. Quare modicæ omnino summæ debitor esset erga Jacobum, Petrum, & Mariam.

Quod ad Jacobum pertinet, apud eum liber est, quod ei 200. libras, quas nunquam recuperabit, quippe qui sine bonis mortuus sit, mutuas dederit. Petro vero, etiamnum viventi, si quid teneatur, restituet.

Denique Mariæ quoque, cui 1600. libras subripuit, ea qua dictum est ratione, nihil se prorsus debere contendit. 1. Quia inauditum est hactenus, Nobiles, apud quos ludi causa convenitur, collusorum vincentium dona percipere, hanc Mariæ agendi rationem indignam pariter & injustam esse; cum dantes hoc unum intendant, ut famulis præsertim cubiculariis gratificentur, non vero dominis, qui famulos suos in rigore ad solutionem æquam foliorum & candelarum duntaxat possunt adigere; atque adeo se non teneri ad restituendum 1000. libras a se retentas Mariæ dominæ suæ, quæ e donis lusorum 4000. lib. & amplius percepit. 2. Asserit, quod, cum ad restitutionem erga Mariam cogeretur, licita sibi foret compensatio. 1. Quia pro salario 1200. sibi libras debet; quia omnem in ludo, inscio marito Titio, pecuniam amisit famulorum solutioni destinatam. 2. Quia 200. ei libras dedit mutuas, quas nondum solvit; propriisque impensis villam ipsius ac Titii refecit, quæ ad 200. etiam libras perveniunt.

Hoc casu sic exposito, quæritur 1. utrum Androgenes ad restitutionem alicujus partis 1600. lib. teneatur, quæ ad priorem heram suam, ejusve hæredes pertinebant. Quanta posset esse pars illa, & cui ejus restitutio esset facienda? 2. Utrum ad aliquam etiam teneatur restitutionem pro 1600. libris, quas retinuit, tum de lucro lusoriorum foliorum, quam aliter? 3. Quid acturus sit ad securitatem conscientiæ suæ, supponendo, quod etiam de præsenti Mariæ famuletur, diuque procul dubio famulabitur, non persolutis salariis suis, licet eorum posceret solutionem? 4. Denique utrum, si aliqua erga Titium & Mariam restitutione teneretur, huic satisfacere non posset, gratis eis famulando toto eo, quod requireretur tempore, ut debitum suum eis persolveret, non numerata præsenti pecunia, cum incerta sit salariorum suorum solutio?

RESPONS.

Existimamus, Androgenem sub peccati reatu teneri 1. ad restitutionem totius pecuniæ a lusoribus acceptæ ad folia lusoria, candelasque ceratas. Ratio est, quia ad ipsum non pertinent hæc lucra, nisi volente domina sua, qua aliis famulis ea dividere, aut etiam integra dare poterat, ei, quem magis libuerit, Androgene sine jure reclamante: tumque ipsa fecisset, quod apud mercatores fieri solitum est & artifices, qui lucra, quæ in tabernis suis dantur pro ministrantibus famulis, cuicumque voluerint, pro arbitrio destinant.

Fatemur equidem lucrum illud turpiter a Dominis retineri; at vero de ea re ad Androgenem non pertinet judicium pro hera sua, quæ ipso inscio, lucra illa pauperibus erogare, aut in alium usum legitimum convertere poterat; aut etiam sibi retinere, injuste conquerente Androgene, qui ei, uti famulus suus ministrare tenebatur. Quocirca hoc ei unum concedi potest, ut a 1000. libris, quas de lucro ludi retinuit, sumptus ad lusoria folia candelasque ceratas impensos deducat, si eos forsan suppeditaverit, ut fieri solet apud nobiles quosdam, qui ludos fovent.

2. Androgenes similiter restituere tenetur cæteras summas furtim acceptas, scilicet 1600. libras, quæ prioris suæ erant dominæ, & 600. libras, quas Titio & Mariæ furatus est, debita tamen sibi salaria demendo, tam ab hæredibus ob famulatum matris eorum (si tamen Titius & Maria ipsius acceptarint hæreditatem) quam ab ipso Titio & Maria ob octo annorum ministerium ipsis præstitum, nec non summam, quam ad refectionem eorum villæ impendit; uti etiam 300. libras, quas Mariæ mutuas dedit.

Quod pertinet ad 200. libras Jacobo commodatas, certum est eas a Petro & Maria non esse solvendas; cum ex ejus obitu nullum ad eos bonum pervenerit. Eam igitur summam ex aliorum debito compensare non potest Androgenes.

3. Androgenes de præsenti ad restitutionem superflui coram Deo tenetur; cum eam facere possit, neque eam differre potest faciendam ex futuro suo famulatu erga Titium aut Mariam; quia eam actu non faciendo, bonum non suum retineret, verosque eo dominos privaret.

4. Tandem existimamus, hoc a Petro ac Maria jus postulare, ut rationem habeant famulatus undecim annorum, quam matri suæ præstitit eo, pro quo nullam ille mercedem accepit: licet enim cum ea de salario suo non pactus fuerit expresse, cum ei pedissequus est addictus; convenienti tamen dignus est salario, quod exigit æquitas ob diuturnitatem servitii; at solutionem suam aut juridice postulare debet, aut judicio viri prudentis permittere, si Petrus & Maria de eo amice convenire noluerint. Huic difficultati sic respondimus mense Aprili an. 1697.

CASUS XI.

LAERTIUS, centum libras Joanni subreptas debet: Joannes vero intra septem aut octo menses parem Laertio, ob locatam sibi ab eo domum, summam debebit. Nunquid potest Laertius 100. librarum, quas Joanni debet, solutionem differre, donec elapsum fuerit locationis pretii tempus, ut cum eo tum compensatione utatur, parem ei, quam furatus est, summam restituendo?

RESPONS.

Compensatio legitima esse nequit, nisi cum debita ex utraque parte sunt æqualia, non solum secundum valorem, sed debita reciproce & actu. *Dicitur autem legitima compensatio*, inquit Merbesius (a) *cum ea, quæ debentur utrobique sunt ejusdem rationis; id est omnino paria, si sint videlicet utraque certa & præsentia. Si enim unum esset ..... præsens & alterum futurum, esset injusta compensatio; nec ab obligatione restitutionis eximeret.* Atqui locationis pretia actu a Joanne non sunt debita; quandoquidem septem aut octo menses, ut supponitur, elabi necesse est; e contra Laertius actu centum libras debet: eas igitur actu restituere tenetur: non vero earum restitutionem ad septem octove menses differre, ob summam parem a Joanne tunc temporis sibi debitam: alioqui vere dici posset, cum rem alienam retinere invito domino: quod legibus canonicis & civilibus, imo etiam jure naturæ est vetitum.

(a) Merbesius. tom. 1 p. 1. q. 190 Conclus. 4. p. 654. col. 1.

CASUS XII.

CALLISTENES, ad societatem Clericorum, regio diplomate constitutam, cum prius egestatem suam, qua solvendæ pensioni annuæ, aut vestibus sibi conficiendis erat impar, professus esset, gratuito admissus est a Superiore de consensu totius Communitatis promittentis, quod quæcumque sibi sive ægro, sive sano ad victum vestitumque essent necessaria, suppeditarentur, ea tamen conditione, 1. ut 300. libras pro anno priore traderet; cui rei satisfecit; 2. Ut in omnibus officiis ac muneribus, quæ ipsi destinarent Superiores, fideliter ministraret. Per duodecim annos pacto accurate stetit Communitas, sed, cum ipsi hæreditatem quandam contigisse ob Patris obitum didicisset, conventionem hanc revocare voluit, eumque ad vestitum sibi proprio ære parandum cogere. De quo frustra apud Superiorem conquestus Callistenes, cum in eam se Communitatem divino nutu vocatum putaret, ne exire cogeretur, omnem sibi ad vestitum necessariam pecuniam per decem annos & amplius ab amicis mutuatus est,

quod

quod fratres sororemque natu se majorem, parte sua hæreditatis patriæ omnino modica, ob eorum inopiam frustrari nollet; & aliunde ea cui per 40. annos inculpatissime ministraverat communitatis familia, omnia sibi necessaria absque ullo incommodo ipsi juxta initam conventionem præbere posset.

Elapsis decem illis annis, alteri ejusdem Congregationis Domui præpositus est, ubi parcimonia sua duo milia cum quadringentis libris congessit: & in eam, quo primum fuerat admissus, domum regressus, mutuo acceptas quadringentas libras solvit, & reliqua duo librarum milia se ex reditibus paternis congressisse declaravit, quæ etiam in Communitatis suæ bona conferre ea conditione obtulit, ut quolibet an. 70. sibi ad vestitum cæteraque necessaria sibi darentur: qua de re convicta familia petitam ei summam quotannis tribuit.

Callistenes, qui duo illa librarum millia cum quadringentis se posse congregare per modum justæ tunc compensationis, identidem tamen ob eam pecuniam scrupulose angitur. Qua de re quæritur, utrum Confessarius ejus ad restitutionem illius summæ, de bonis paternis, quæ ad tria quatuorve librarum millia pertingunt, eum adigere debeat, & quibus jam fratribus ac sorori suæ ad sublevandam eorum inopiam cessit?

RESPONS.

Omnis in eo propositæ quæstionis difficultas posita est, ut dignoscatur, num illius domus, quo gratuito admissus est Callistenes, & illius, cujus regiminis præfectus est, reditus sint communes, an vero bona sint a se invicem sejuncta ita ut prior domus de suis tantummodo, & alia de suis pariter queat disponere. Si cujusque domus res ipsi ita sit propria, ut domus prior de alterius bonis non possit statuere, Callistenes duo millia cum quadringentis libris per modum compensationis de posteriori domo absque injustitia non potuit subtrahere, neque enim licitam esse de bonis alienis compensationem defendi potest; modusque ille resarciendi damni in reos injustitiæ, qui eam reparare denegant, est tantum licitus: eaque etiam compensatio fieri nequit, nisi cum relatis supra cautionibus.

Ast e contra si posterioris domus cujus regimini præpositus est Callistenes, fructuum dominium pertineat ad priorem, ad quam gratuito admissus est; Existimamus, quod, quamvis in modo compensationis peccaverit, reipsa tamen in justitiam non deliquit, quandoquidem, ex pacto convento prior domus de consensu totius Communitatis omnia ei non solum ad victum sed etiam vestitum necessaria subministrare deberet, dum pro domo illa fideliter, ut reipsa integerrime per 40. annos confecit, operam suam collocaret.

Neque obstat prætextus ex modica, quæ ipsi contigit hæreditatis patriæ portione & fratribus ac sorori derelicta sumptus, imo vanus est & contra bonam fidem: Nunquid enim, si quæ verbo facta est cum ea domo conventio, scripto fuisset demandata, hæc pactas res denegare potuisset, quas ipse jure coram omni judice obtinuisset? Quid vero prosunt contractus, ubi utrobique pacta servatur fides? Pro certo eo tantum conducunt, ut omnis malæ fidei tollatur occasio pro iis, quibuscum libere, sine vi & dolo facta est conventio: Igitur Congregatio, ad quam gratuito admissus est Callistenes, ipsi datam fidem servare debuit, ut is omnes accurate admissionis suæ conditiones adimplevit, juxta istam juris canonici regulam (a): *Mutare consilium quis non potest in alterius detrimentum*, quam ex hac alia juris Romani desumpsit Bonifacius VIII. (b): *Nemo potest mutare consilium suum in alterius injuriam*. Insuper cum ipsi victum & vestitum ei promisit hæc congregatio, dum sanus aut æger esset, hanc ei censetur donationem fecisse ex hac alia juris civilis regula (c): *Donare videtur: quod nullo jure cogente conceditur*; Præterquam quod *bona fides*, inquit alia Lex (d), *quæ in contractibus exigitur summam æquitatem desiderat*.

(a) Bonifac. VIII. in reg. 33. de reg. juris in 6.
(b) Reg. 15. ff. de regulis juris.
(c) Reg. 82. ibid.
(d) L. Bona fides 31. ff. depositi vel contra.

Communitas, quæ cum Callistene de suo victu ac vestitu convenit, ipsum dolo insimulare nequit, cum pars summæ quam secreto retinuit, ipsius erat, pro rata mutui a se facti ad necessarios usus, ob denegationem injustam promissæ pecuniæ; partem vero alteram Communitati restituit, adhibita tamen in futurum cautione ob elapsi temporis experientiam. Quocirca juste in communitatem 1. cadit hæc Bonifacii VIII. regula: *Damnum, quod quis sua culpa sentit, sibi debet, non aliis imputare*: Quod ex his aliis juris civilis verbis desumpsit hic summus Pontifex (e): *Quod quis ex causa sua damnum sentit, non intelligitur damnum sentire*: Vel potius dicendum eam a Callistene nullum damnum accepisse ex detentione duorum millium & quadringentarum librarum: cum pro sua utilitate id tantum retinuerit, quod sibi legitime erat debitum: *Generaliter cum de fraude disputatur non quid habeat actor; sed quid per adversarium habere non potuerit, considerandum est* (f) Unde jure sibi parto utens damnari non potest ex hac juris regula; *Nullus videtur dolo facere, qui iure suo utitur* (g). Unde sequitur, quod, si Callistenes accuratam bonorum domus (quæ semper supponimus esse Communitatis; quæ huic regimini ipsum præfecit,) cui præfectus est, rationem non reddiderit, furti tamen non est reus, & ea tantum usus est industria, quod sibi non servaretur data fides, & ipse ea, quæ aliunde fuisset sibi injuncta, fidelitate aliquo modo fieret immunis ex hoc alio Bonifacii VIII. (h) effato: *Non servanti fidem fides servanda non est*.

(e) Reg. 203. ff. de reg. jur.
(f) Reg. 78. ff. de reg. jur.
(g) Reg. 55. ibid.
(h) Bonifac. VIII. reg. 6. de reg. juris. in 6.

Itaque in casu proposito idem de Callistene ferri debet judicium ac de filio-familias, qui, cum furtim Patri suo necessaria ad vestitum, quæ aliunde habere non potest, ob avaritiam neganti sexaginta libras subripuit, insumptis ad sibi emendam vestem 30. libris, alias 30. reliquas, quasi peculium ipsi restituit. Nam, ut dici nequit, filium hunc tum injuste egisse, cum Pater quilibet, ubi suppetunt bona, filio, qui aliunde non habet, jure naturæ victum ac vestitum subministrare debeat, ita etiam affirmari potest, Callistenem nullam Communitati, de qua agitur, injuriam intulisse; ut pote quæ ei præter victum, alia quoque necessaria præbere non ex conditionata, sed ex simplici & absoluta conventione debebat.

Vide { DONATIO. Cas. *Antonius*.
REUS.
IMPEDIMENTUM Conditionis servilis. }

CONDUCTIO ET CONDUCTOR.

Vide { LOCATIO.
DOMINUS PAROECIÆ. }

CON.

CONFESSARIUS I.

MINISTERIUM clavium ad Episcopos & solos Sacerdotes, exclusis cæteris omnibus, pertinet, ut definit Concilium Tridentinum: & Confessarius dicitur ille, qui ministerium illud exercet.

Cum ex Sancto Gregorio, *ars est artium regimen animarum* (*a*), necesse est omnino, ut Confessarius, præter potestatem ordinis & jurisdictionis, omnibus aliis sit præditus requisitis qualitatibus, quæ ad quatuor redigi possunt.

(*a*) S. Greg. Pastoral. p. 1 c. 6.

Prima est scientia, seu eminens, aut saltem conveniens, seu idonea. Scientiæ in Confessario necessitas ducitur ex officiis Judicis & Medici spiritualis, quæ ipsi ex sacris Canonibus adscribuntur (*b*); nam ut Judici nota esse debent Leges & Statuta, ut æquum possit ferre judicium; nec potest Medicus sanare morbos, si artem, præcepta, ac regulas medicinæ ignoret: ita pariter Confessarius tam sancto munere prorsus indignus est, qui Euangelii effata, ac regulas Ecclesiæ non intime habet perspecta ut propriæ salutis, ob ignorantiam coram Deo culpabilem, tam tremendo perperam fungens ministerio, non modo periculum adit; sed & pœnitentium salutem maximo ac tremendo ipse discrimini simul objicit. Cæterum triplex Confessario necessaria est scientiæ species (*c*): prima est scientia Scripturæ Sacræ, quam scientiam Sanctorum appellat Sapiens; quæ non solum lectione, sed etiam oratione comparatur, nec non accurata attentione ad sequendum Spiritus Sancti motus omnes, quibus ad curam ac regimen animarum continuo indiget Confessarius. Secunda in eo consistit, ut Confessario apprime nota sint quæcunque ad Sacramentum pœnitentiæ spectant, hoc est, ejus materia, forma, partes, & effectus; & ut inter peccata veniale a mortali secernere cognoscat. Tertia posita est in hoc, quod Conciliorum, Canonum, Patrum & Authorum, qui sunt probati, doctrinam norit: denique ut in morali nihil austerius, nihil quoque remissius judicet.

(*b*) Can. Qui vult. de pœn. d 6 & c. Omnis 12. de pœnit. & remis. l. 5. t. 38.

(*c*) S. Carol. Borrom. act. Eccles. Mediol. p. 4. inst. Conf. p. 773. can ignorantia dist. 38. Can. Nulli. ibid.

Secunda in Confessario requisita dos est prudentia (*d*): nam, si quatenus Judex spiritualis eam debeat habere scientiam, qua naturam peccatorum quæ declarat pœnitens, eorumque gravitatem aut levitatem pro variis eorum circumstantiis possit dijudicare; uti Medicus spiritualis juste secernere debet remedia pœnitentium malis magis convenientia, ut morbos animæ tutius sanet, eosque monitis salubribus a relapsu in peccata defendat: quod eum perficere necesse est pœnitentiæ vigorem, claviumque vigorem Ecclesiæ commissarum tuendo, hoc est, merentibus tantum absolutionis gratiam impertiendo, eisque salutares pœnitentias imponendo.

(*d*) S Franc. Sales monit. ad Conf c. 1. S Car Borro. instr Confes. p. 165. Cap. Omnis de pœnit. & remis.

Tertia est vitæ integritas (*e*), hoc est, vita pietate plena, modusque agendi, in quo eluceant virtutum exempla, sine quibus cæteræ Confessarii dotes & sibi & pœnitentibus fiunt inutiles, qui ei non confidunt, nisi quia persuasam habent ejus probitatem, ac ipse tali modo est dispositus, ut in executione præire velit earum rerum, quas aut suadet, aut imperat.

(*e*) Concil. Mediolan. 1. t. quæ pertin. ad sacr. pœn. administrat.

Quarta denique est Charitas erga pœnitentes, cui comes est patientia, qua possit a quo tolerare animo imperfectiones, infirmitates, ignorantiam, aliosque defectus suorum pœnitentium, cæterosque ministerio huic laborioso ac difficili annexas ærumnas (*f*): sed præsertim in Confessario Charitas illa propriæ rei oblita esse debet, qui ad unam Dei gloriam ac pœnitentium suorum salutem debet intendere. Cum certum sit, eum, qui propriæ rei studio ducitur, brevi in odium & contemptum incurrere, nedum pœnitentium suorum confidentiam sibi habeat.

(*f*) S. Franc. Sales monit. ad. Conf. cr.

Quæ hactenus de Confessorum dotibus diximus, paucis istis Sancti Caroli ad Episcopos suæ Provinciæ verbis in primo Concilio Mediolanensi (*g*) continentur. *In probandis Confessoribus hanc rationem habeant Episcopi, ut pii, bene morati, docti, prudentes, de animarum salute soliciti, & fideles custodes sint eorum, quæ in Confessione dicuntur.*

(*g*) Concil. Med. 1 cit.

CASUS PRIMUS.

IRENÆUS Episcopus simplicem Sacerdotem, etiam non approbatum, sibi Confessarium elegit. Nunquid validæ sunt ejus apud ipsum Confessiones?

RESPONS.

Nullus est dubitandi locus de validitate Confessionum huiusce Episcopi: nam, ut observat S. Thomas (*h*): *Quia Prælatis incumbit Sacramenta dispensare, quæ non nisi mundi tractare debent, ideo concessum est eis a jure, quod possunt sibi eligere proprios Confessores, qui, quantum ad hoc sunt eis superiores: sicut etiam unus Medicus ab alio curatur; non in quantum est Medicus; sed in quantum est infirmus.* Idem docet Sanctus Antoninus (*i*).

(*h*) S. Th. in d. 17. q. 3. art. quæstiun. 4 ad 4.

(*i*) S. Anton. p. Sum. Th. t. 17. c. 3. § 2.

Jus de quo loquitur Sanctus Thomas, in Decretali Gregorii IX. continetur (a). En ejus verba: *Ne pro dilatione pœnitentiæ periculum immineat animarum, permittimus episcopis & aliis superioribus nec non minoribus Prælatis exemptis, ut etiam præter sui Superioris licentiam, providum & discretum sibi possint eligere Confessorem.*

(a) Greg IX. in c. Ne pro dilatione fin. de pœn & remiss. l. 5. t. 38.

CASUS II.

NICOSTRATUS, apud Parochum suum confitens qui in Confessione ipsi dixit, non licitam esse & usurariam venditionem quamdam, quam fecit, retulit, multos eosque graves Authores cum eo non sentire, & quidem duos tresve nominavit, qui probabant & ab usura vindicabant hujusmodi venditionem. Nunquid in eo casu Parochus contrarium sentiens potuit, aut etiam debuit Nicostrati sententiam amplecti: quod pro se opinionem haberet probabilem?

RESPONS.

Parochus ille Nicostrati opinionem non magis sequi tenetur, quam Judex rei sententiam, aut Medicus ægri voluntatem; & qui propositionem hanc tueri contendit, is vult, ut dux viæ a cœco se duci permittat; cum e contra penitentis sit, se totum Confessoris sui permittere, ut ait Author operis, quod Gratianus Sancto Augustino adscribit, his verbis (b): *Ponat se omnino in potestate Judicis, in judicio Sacerdotis, nihil sibi reservans sui, ut omnia, eo jubente, paratus sit facere, pro reparanda animæ vita, quæcumque faceret pro vitanda corporis morte.* Quibus verbis utitur Magister Sententiarum, ad probandum, quod dubia sua Confessori proponere debeat penitens, & ab eo illorum solutionem exspectare (c). Igitur penitentis sui opinionem, tanquam regulam sibi proponere non debet Confessarius, sed Scripturam Sacram, Concilia Patresque; alioquin damnationis illius periculum subiret, & pro eo in tremendo Dei judicio sponderet; cum penitentis ruina & Confessarii perniciem secum trahat, juxta illud Christi Domini (d): *Cæcus autem, si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt.* Sed nullum sibi imminet discrimen oppositam sequendo regulam, ut ex hoc alio Scripturæ Sacræ testimonio constat (e): *Si, dicente me ad impium; morte morieris, non annuntiaveris ei, neque locutus fueris, ut avertatur a via sua impia & vivat, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram. Si autem tu annuntiaveris impio, & ille non fuerit conversus ab impietate sua, & a via sua impia: ipse quidem in iniquitate sua morietur, tu autem animam tuam liberasti.* Ex quibus utique verbis facile intelligere potest Confessarius, quanto se committit periculo, dum contra propriam suam conscientiam erga penitentem agit, ipsique suadet, aut etiam approbat quod potius falsum, quam verum; illicitum quam licitum existimat; quod ejus propensionem lenocinari aut ejus indulgere malit cupiditati, quam ipsum cogere ad vim sibi quampiam faciendam.

(b) Apud S. Aug. lib. 1. de vera & falsa Pœn. in can. Consideret. 1. de Pœn. dist. 5. §. 6.

(c) Mag. sent. l. 4. d. 16.

(d) Matth. 15. 14.

(e) Ezech. c. 3. 18. & 19.

Perniciosam tamen hanc regulam inducere temere conati sunt ultimi fæculi Authores quidam parum intelligentes, in quos vere cadit id ipsum, quod de Confessariis adulatoribus asserit S. Cyprianus (f), qui sub specie misericordiæ, jucundam crudelitatem in Ecclesiam introducere nituntur, & a quibus sic absolventibus datur, *Irrita & falsa pax*, inquit S. Martyr, *periculosa dantibus, & nihil accipientibus profutura ..... operiuntur morientium vulnera & plaga lethalis, altis & profundis visceribus infixa, dissimulato dolore contegitur. Imperitus est Medicus, qui tumentes vulnerum sinus manu parcente contrectat, & in altis recessibus viscerum sinus, dum servat, exaggerat, aperiendum vulnus est, & secandum ..... Vociferetur & clamet licet & conqueratur æger impatiens per dolorem, gratias agit postmodum, cum senserit sanitatem.* Quo redit istud sancti Augustini præclare dictum (g): *Non audit Medicus ad voluntatem, sed audit ad sanitatem.*

(f) S. Cypr. serm. de Lapsis ant. med.

(g) S. Aug. in Psal. 21. enar. 2. n. 4.

Fatendum tamen, quod, si vere Confessario foret persuasum, opinionem sui penitentis defendi posse, hoc est, esse probabilem; tunc ei absolutionem posset impertiri; quandoquidem tunc contra proprium lumen, hoc est, contra conscientiam suam non ageret. *At si Confessarius*, inquit Navarrus (h), *non adeo forti ratione nititur, vel pœnitens utitur pari, vel fere pari, & habet pro se doctorem aliquem clarum, poterit eum absolvere, ut post Adrianum, in 4. de confessione q. 5. dubio 7. tenuimus de Pœnit. dist. 6. n. 66.* His addimus; 1. Confessarium posse absolvere penitentem, qui; cum aliqua sit scientia præditus, probabilius existimat, quod Confessario suo minus probabile videtur. 2. Confessarium similiter posse absolvere penitentem, qui de probabilitate apprime instructus, bona fide existimat, probabilius esse, quod sine peccato liceat sequi opinionem minus probabilem, modo vere sit probabilis eo sensu, quo a Theologis intelligentibus affirmatur: quod accipiendum est, cum de restitutione agitur.

(h) Navarr. Manu. c. 16. n. 4.

CASUS III.

VICTOR, peccata mortalia confessus, indictam sibi per sex menses qualibet Feria sexta jejunii penitentiam, licet æquam & sibi possibilem acceptare noluit, peccata sua in Purgatorio expiare malens; eo quod jejunare non posset, nisi res familiæ atque amicis suis nota esset, qua re eorum in se cavillationem converteret, eisque incontinentiæ se reum esse, suspicionem injiceret. Nunquid Confessarius ejus infirmitati, absolute loquendo, indulgere potest, eumque ita dispositum absolvere?

RESPONS.

Victorem in casu proposito, illæsa conscientia sua absolvere nequit Confessarius: est enim illa regula certa, quam religiose observare tenetur quilibet Confessor, penitentem videlicet, qui peccata confessus satisfactionem convenientem, ac peccatorum suorum gravitati numeroque, nec non propriis viribus suis accommodatam recusat, absolutione prorsus esse indignum, quia absque mortali, penitentiam talem recusare non potest: quocirca penitentem hunc non absolutum remittere tenetur confessor, si in sua repulsa perseveret; nedum infirmitati ejus obsequi possit.

Ratio hujus decisionis est, quia Christus non solum peccatores solvendi potestatem Sacerdotibus contulit, sed etiam eosdem ligandi, aut absolutionem denegando, aut non eam, nisi post injunctam satisfactionem concedendo: eo nimirum sensu intelligi debent hæc verba Christi (i). *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcumque solveris super terram erit solutum & in cælis.* Sic enim verba illa explicant Patres Tridentini (k): *Nam claves Sacerdotum non ad solvendum duntaxat*, inquiunt, *sed & ad ligandum concessas, etiam antiqui Patres & credunt & docent.* Nolente Deo peccatores a penis peccato suo debitis eximere, nisi eas penitentia redimant: justa igitur de causa antiquus Author operis, quod Gratianus Sancto Augustino tribuit, in præcedenti responsione laudati (l), vult, ut vere penitens ex nutu & judicio Sacerdotis omnino pendeat, & omnia sua confessus peccata, cuncta, quæ imperabit, facere sit dispositus, quo amissam peccato animæ vitam recupereret: „ Et „ hoc cum gaudio, *inquit*, quia vitam recuperat „ infinitam, ut Deus. Cum gaudio enim debet fa„ cere immortalis futurus, quæ faceret pro differen„ da morte moriturus.

(i) Matth. 16. 19.

(k) Concil. Trid. sess. 14. c. 8.

(l) Cit. can. Consideret. 1. de Pœnit. d. 5 §. 6.

Addi etiam potest, ad Sacramenti Penitentiæ integritatem, necessariam esse a Sacerdote impositam satisfactionem, clare definiente Concilio Tridentino (m), quod *Contritio, Confessio & satisfactio, quæ quatenus in pœnitente ad integritatem Sacramenti, ad plenam & perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione partes pœnitentiæ dicuntur.* Unde sequitur, quod is, qui injunctam sibi a Confessario satisfactionem adimplere non vult peccatorum suorum remissionem obtinere nequit, quamvis eam obtinere valeat ante satisfactionem actualem, modo sincerum eam adimplendum propositum habeat.

(m) Concil. Trid. sess. 14. c. 3.

Confirmari potest etiam hæc decisio tanquam certum supponendo, quod Christus ligandi atque solvendi potestatem conferens Sacerdotibus, Peccatores

catores ipsis, ut reos Judicibus, subjecit, hoc est, eis obedientiam imperavit, satisfactionem, quam pro gravitate criminum imponendam judicant, accurate perficiendo; quare primis Ecclesiæ temporibus ad Sacram Communionem nemo pœnitens admittebatur, nisi post adimpletam, quæ sibi imposita fuerat, satisfactionem: Unde Tertullianus (a) *Quam porro ineptum*, inquit, *quam iniquum pœnitentiam non adimplere, & veniam delictorum sustinere. Hoc est pretium non exhibere, & ad mercem manum emittere*. Indignum itaque absolutione, quam proinde illi recusare debet, peccatorem judicabit Confessarius, nisi idonea quæ jubet, & ad vires ejus accommodata opera satisfactoria velit adimplere: Omnia namque peccator de suo delicto pœnitentiam agere tenetur; nisi in suo peccato emori cupiat, juxta illud Evangelii (b): *Si pœnitentiam non egeritis, omnes simul peribitis*; quod intelligendum est de laboriosis ac satisfactoriis pœnitentiæ operibus ex hoc alio ejusdem Evangelii testimonio (c): *Facite ergo fructus dignos pœnitentia*; Per hæc enim opera fructusque pœnitentiæ justitiæ Divinæ satisfacimus per virtutem; quam habent ex infinitis Christi satisfactionibus, ut ait Concilium Tridentinum (d): *In quo satisfacimus, facientes fructus dignos pœnitentia, qui ex illo vim habent, ab illo offeruntur Patri & per illum acceptantur a Patre*. Et quidem, si valde dubia sit ex Sancto Augustino pœnitentia, quæ ad mortem usque differtur; Quæ est ista hominis stultitia, ad ignem purgatorium pœnitentiam suam differre; in quo jam nec liberæ sunt nec proinde meritoriæ satisfactiones? Et aliunde, ut definivit Synodus Tridentina (e), per solam cessationem a peccatis non vera fit a Christiano pœnitentia; nisi huic adjungantur confessio & satisfactio per jejunia & alia hujus vitæ pia opera? Reipsa veram suam conversionem in sola cessatione a peccato reponere non debet peccator: Melius a scriptione cessans, jam scripta non delet, nec silentio suo præteritas obtrectationes lingua reparat; neque ab ære alieno fit liber debitor, quia nova non contrahit credita: Uno verbo, pœnitens, si vere sit conversus, quantum in se est, Dei, quem peccato suo ostendit, justitiæ debet satisfacere. *Quid enim prodest*, ait Author antiquus (f), *confiteri flagitia, si confessionis vocem non sequitur afflictio pœnitentiæ .... signum ergo veræ confessionis non est in oris confessione; sed in afflictione pœnitentia. Tunc namque bene conversum peccatorem cernimus, cum digna afflictionis austeritate delere nititur, quod loquendo confitetur*. Ita etiam Sanctus Augustinus his verbis (g). *Non enim sufficit mores in melius commutare & a factis malis recedere, nisi etiam de his, quæ facta sunt, satisfaciat Deo*.

(a) Tertull. lib. de Pœn. c.4.n.6.
(b) Luc.13.5.
(c) Luc. 3.8.
(d) Concil. Trid. sess. 14. c. 8.
(e) Idem cit. sess.14.c.4.
(f) Apud S. Greg. l. 6. in 1.Reg.15.c.2. in hæc verba Sed nunc honora me coram senioribus populi.
(g) S. Aug. serm. 351. n. 12. in can. Non sufficit. 63. de Pœnit. dist.1.

Denique Sanctus Cæsarius in sermone, antea Sancti Augustini operibus inserto (h), de iis loquens, qui, cum gravia admiserint peccata, de iis satisfacere in altera vita præsumunt, sic dicit: *Illi autem*, inquit hic Sanctus, *qui capitalia crimina committunt, si quandiu vivunt, ea redimere pœnitentia medicamentis, noluerint ad illum ignem, de quo dicit Apostolus*: Ille autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem (i) ... *venire non poterunt, sed magis illam divinam & irrevocabilem sententiam audituri sunt* (k): Discedite a me maledicti in ignem æternum. *Et ideo qui ab ista perpetua pœna, & ab illo purgatorio igne desiderant liberari, crimina capitalia non admittant, aut si jam commiserint, fructuosam agant pœnitentiam. Nullus debita gravioris pœna accipit veniam, nisi qualemcumque etsi longe minorem, quam debeat, solverit pœnam. Ita enim impertitur a Deo largitas misericordiæ, ut non relinquatur etiam justitiæ disciplina*. Ita ille Sanctus (l).

(h) Apud S. Aug. serm. 104.n.3. in ap.
(i) 1. Corinth.3. 15.
(k) Mat.25.
(l) Can. Nullus 4. de Pœnit. dist. 1.

Cæterum hactenus dicta intelligi debent de satisfactionibus prudenter injunctis, ex quibus neque scandalum neque infamia oriantur.

CASUS IV.

NUNQUID Lucilius Publii Confessor, qui pro comperto habet, Publium ignorare rem, quæ natura sua est mortale peccatum, & quam in confessione nunquam declarat; tenetur sub reatu peccati, ei statutum suum manifestare?

RESPONS.

Dicimus 1. Confessarium teneri ad manifestandam suo pœnitenti ignorantiam ejus vincibilem, atque adeo culpabilem. Ratio est, quia Confessarius quilibet proprii Pastoris vices obit in pœnitentem, unde uti talis tenetur eum veritatem edocere, atque ignorantiam ejus tollere. Tunc enim, ut ad Sacramentum pœnitentiæ male dispositum eum habere debet Confessarius: & aliunde prudenter judicare potest, pœnitentem hunc, conscientiæ suæ stimulis agitatum, ad meliorem frugem esse rediturum. Ita Sotus (m), Aragonius (n) & alii multi, quos laudat Bonacina (o).

(m) Soto in 4.d.10.q.1.a.4.
(n) Arragonius in 2. 2. q.33 a 6.
(o) Bonacin. tr. de matr. q. 3 puncto ult. n.2.

2. Ad idem etiam tenetur Confessarius in casu ignorantiæ invincibilis; cum moniti sui felicem esse futurum exitum prævidet.

3. Idem dicendum; quando Confessarium interrogat pœnitens. Tunc enim a veritate patefacienda abstinere omnino non potest, eique omnis prohibetur dissimulatio.

4. Confessarius non tenetur pœnitentem suum monere, qui ignorantia juris aut facti, vere invincibili laborat, cum ex monito suo nullum felicem prospicit futurum esse exitum, aut cum moraliter ei certum est, felicem hunc exitum non fore absque gravi scandalo aut notabili infamia, aut aliquo alio damno gravissimo; exceptis iis casibus, in quibus publicum damnum ageretur. Quod quidem probat Decretalis Innocentii III. (p), in qua summus hic Pontifex, loquens de matrimonio duorum invalido propter cognationem eorum in quinto gradu, tunc prohibito, de quo invalidæ fuerant dispensati, sic dicit: *Dissimulare poteris ut remaneat* (vir nobilis N) *in copula sic contracta, cum ex separatione, sicut asseris, grave videas scandalum imminere*. Sed cum ex monito suo felicem jure præsumit exitum fore Confessarius, tunc silere non potest: ut docet Bonacina post undecim, quos laudat Authores (q); cum silens, & pœnitentem in ea, qua laborat ignorantia, relinquens, contra propriam ageret conscientiam suam, qua bonum ejus spirituale se monito suo curaturum cognosceret.

(p) Innocen. III. in c. Quia circa 6. de consang. & affin. l.4. t.14.
(q) Bonacin. citato loco.

Diximus: *exceptis in casibus, in quibus damnum publicum ageretur*. Tunc enim veritatem pœnitenti suo manifestare tenetur Confessarius; eumque ignorantia ejus, licet invincibili liberare: quia publicum privato bono est anteponendum, ut docent omnes Theologi.

5. Ignorantiæ juris nomine, intelligimus ignorantiam juris humani. Nam, quod pertinet ad ignorantiam juris naturalis & divini, certum est, quod veritatem dissimulare non potest Confessarius ignoranti; licet irritum fore monitum suum prævideat. Quod probari potest. 1. Quia, licet Confessarius pœnitentis sui, quantum in se est, salutem curare debeat, non potest tamen cum præjudicio juris naturalis & divini; cui semper eum conformem esse necesse est, etiam cum periculo pœnitentis sui, qui juri huic obtemperare recusans, Dei, ejus authoris, se inimicum declarat.

2. Quia Confessarius rem de se malam nunquam approbare potest, neque veritatem, quæ cognosci debet opprimere. Atqui id ipsum præstaret, veritatem in hoc casu tegendo ac dissimulando: Nam *error, cui non resistitur, approbatur, & veritas, cum minime defensatur, opprimitur*, ut ait Innocentius I. (r), qui addit: *Negligere quippe cum possis* (scilicet ex officio, inquit Glossa) (s) *deturbare perversos: nihil aliud est quam fovere. Nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare*.

(r) Innoc. I. in can. Error. 3. dist. 83
(s) Glos. hic v. cum possis.

3. Quia contrarium defendendo falsum supponitur 1. In eo quod supponitur, cognosci posse, ignorantiam in pœnitente, esse invincibilem, licet eum non interrogat Confessarius; nec consequenter de qualitate ipsius ignorantiæ certus esse possit: constat quippe ignorantiam invincibilem a vincibili vix secerni posse, quantumvis accurate interrogetur is, qui ea laborat. 2. Quia supponitur, Confessorem tunc posse absolvere suum pœnitentem; de ignorantia ejus non præmonitum, atque ita eum judicare sufficienter dispositum ad recipiendam gratiam Sacramenti. Atqui falsum supponitur, neque

Jus de quo loquitur Sanctus Thomas, in Decretali Gregorii IX. continetur (*a*). En ejus verba: *Ne pro dilatione pœnitentiæ periculum immineat animarum, permittimus episcopis & aliis superioribus nec non minoribus Prælatis exemptis, ut etiam præter sui Superioris licentiam, providum & discretum sibi possint eligere Confessorem.*

(*a*) Greg. IX. in c. Ne pro dilatione fin. de pœn & remiss. l. 5. t. 38.

CASUS II.

NICOSTRATUS, apud Parochum suum confitens qui in Confessione ipsi dixit, non licitam esse & usurariam venditionem quamdam, quam fecit, retulit, multos eosque graves Authores cum eo non sentire, & quidem duos tresve nominavit, qui probabant & ab usura vindicabant hujusmodi venditionem. Nunquid in eo casu Parochus contrarium sentiens potuit, aut etiam debuit Nicostrati sententiam amplecti: quod pro se opinionem haberet probabilem?

RESPONS.

Parochus ille Nicostrati opinionem non magis sequi tenetur, quam Judex rei sententiam, aut Medicus ægri voluntatem; & qui propositionem hanc tueri contendit, is vult, ut dux viæ a cœco se duci permittat; cum e contra pœnitentis sit, se totum Confessoris sui permittere, ut ait Author operis, quod Gratianus Sancto Augustino adscribit, his verbis (*b*): *Ponat se omnino in potestate Judicis, in judicio Sacerdotis, nihil sibi reservans sui, ut omnia, eo jubente, paratus sit facere, pro reparanda animæ vita, quæcumque faceret pro vitanda corporis morte.* Quibus verbis utitur Magister Sententiarum, ad probandum, quod dubia sua Confessori proponere debeat pœnitens, & ab eo illorum solutionem exspectare (*c*). Igitur pœnitentis sui opinionem, tanquam regulam sibi proponere non debet Confessarius, sed Scripturam Sacram, Concilia Patresque; alioquin damnationis illius periculum subiret, & pro eo in tremendo Dei judicio sponderet; cum pœnitentis ruina & Confessarii perniciem secum trahat, juxta illud Christi Domini (*d*): *Cæcus autem, si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt.* Sed nullum sibi imminet discrimen oppositam sequendo regulam, ut ex hoc alio Scripturæ Sacræ testimonio constat (*e*): *Si, dicente me ad impium; morte morieris, non annuntiaveris ei, neque locutus fueris, ut avertatur a via sua impia & vivat, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram. Si autem tu annuntiaveris impio, & ille non fuerit conversus ab impietate sua, & a via sua impia: ipse quidem in iniquitate sua morietur, tu autem animam tuam liberasti.* Ex quibus utique verbis facile intelligere potest Confessarius, quanto se committit periculo, dum contra propriam suam conscientiam erga pœnitentem agit, ipsique suadet, aut etiam approbat quod potius falsum, quam verum; illicitum quam licitum existimat; quod ejus propensionem lenocinari aut ejus indulgere malit cupiditati, quam ipsum cogere ad vim sibi quampiam faciendam.

(*b*) Apud S. Aug. lib. 1. de vera & falsa Pœn. in can. Consideret. 1. de Pœn. dist. 5. §. 6.

(*c*) Mag. sent. l. 4. d. 16.

(*d*) Matth. 15. 14.

(*e*) Ezech. c. 3. 18. & 19.

Perniciosam tamen hanc regulam inducere temere conati sunt ultimi sæculi Authores quidam parum intelligentes, in quos vere cadit id ipsum, quod de Confessariis adulatoribus asserit S. Cyprianus (*f*), qui sub specie misericordiæ, jucundam crudelitatem in Ecclesiam introducere nituntur, & a quibus sic absolventibus datur, *Irrita & falsa pax*, inquit S. Martyr, *periculosa dantibus, & nihil accipientibus profutura ..... operiuntur morientium vulnera & plaga lethalis, altis & profundis visceribus infixa, dissimulato dolore contegitur. Imperitus est Medicus, qui tumentes vulnerum sinus manu parcente contrectat, & in altis recessibus viscerum sinus, dum servat, exaggerat, aperiendum vulnus est, & secandum ..... Vociferetur & clamet licet & conqueratur æger impatiens per dolorem, gratias agit postmodum, cum senserit sanitatem.* Quo redit istud sancti Augustini præclare dictum (*g*): *Non audit Medicus ad voluntatem, sed audit ad sanitatem.*

(*f*) S. Cypr. serm. de Lapsis ant. med.

(*g*) S. Aug. in Psal. 21. enar. 2. n. 4.

Fatendum tamen, quod, si vere Confessario foret persuasum, opinionem sui pœnitentis defendi posse, hoc est, esse probabilem; tunc ei absolutionem posset impertiri; quandoquidem tunc contra proprium lumen, hoc est, contra conscientiam suam non ageret. *At si Confessarius*, inquit Navarrus (*h*), *non adeo forti ratione nititur, vel pœnitens utitur pari, vel fere pari, & habet pro se doctorem aliquem clarum, poterit eum absolvere, ut post Adrianum, in 4. de confessione q. 5. dubio 7. tenuimus de Pœnit. dist. 6. n. 66.* His addimus; 1. Confessarium posse absolvere pœnitentem, qui; cum aliqua sit scientia præditus, probabilius existimat, quod Confessario suo minus probabile videtur. 2. Confessarium similiter posse absolvere pœnitentem, qui de probabilitate apprime instructus, bona fide existimat, probabilius esse, quod sine peccato liceat sequi opinionem minus probabilem, modo vere sit probabilis eo sensu, quo a Theologis intelligentibus affirmatur: quod accipiendum est, cum de restitutione agitur.

(*h*) Navarr. Manu. c. 16. n. 4.

CASUS III.

VICTOR, peccata mortalia confessus, indictam sibi per sex menses qualibet Feria sexta jejunii pœnitentiam, licet æquam & sibi possibilem acceptare noluit, peccata sua in Purgatorio expiare malens; eo quod jejunare non posset, nisi res familiæ atque amicis suis nota esset, qua re eorum in se cavillationem converteret, eisque incontinentiæ se reum esse, suspicionem injiceret. Nunquid Confessarius ejus infirmitati, absolute loquendo, indulgere potest, eumque ita dispositum absolvere?

RESPONS.

Victorem in casu proposito, illæsa conscientia sua absolvere nequit Confessarius: est enim illa regula certa, quam religiose observare tenetur quilibet Confessor, pœnitentem videlicet, qui peccata confessus satisfactionem convenientem, ac peccatorum suorum gravitati numeroque, nec non propriis viribus suis accommodatam recusat, absolutione prorsus esse indignum, quia absque mortali, pœnitentiam talem recusare non potest: quocirca pœnitentem hunc non absolutum remittere tenetur confessor, si in sua repulsa perseveret; nedum infirmitati ejus obsequi possit.

Ratio hujus decisionis est, quia Christus non solum peccatores solvendi potestatem Sacerdotibus contulit, sed etiam eosdem ligandi, aut absolutionem denegando, aut non eam, nisi post injunctam satisfactionem concedendo: eo nimirum sensu intelligi debent hæc verba Christi (*i*). *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcumque solveris super terram erit solutum & in cælis.* Sic enim verba illa explicant Patres Tridentini (*k*): *Nam claves Sacerdotum non ad solvendum duntaxat*, inquiunt, *sed & ad ligandum concessas, etiam antiqui Patres & credunt & docent.* Nolente Deo peccatores a pœnis peccato suo debitis eximere, nisi eas pœnitentia redimant: justa igitur de causa antiquus Author operis, quod Gratianus Sancto Augustino tribuit, in præcedenti responsione laudati (*l*), vult, ut vere pœnitens ex nutu & judicio Sacerdotis omnino pendeat, & omnia sua confessus peccata, cuncta, quæ imperabit, facere sit dispositus, quo amissam peccato animæ vitam recupereret: „ Et „ hoc cum gaudio, *inquit*, quia vitam recuperat „ infinitam, ut Deus. Cum gaudio enim debet fa„ cere immortalis futurus, quæ faceret pro differen„ da morte moriturus.

(*i*) Matth. 16. 19.

(*k*) Concil. Trid. sess. 14. c. 8.

(*l*) Cit. can. Consideret. 1. de Pœnit. d. 5. §. 6.

Addi etiam potest, ad Sacramenti Pœnitentiæ integritatem, necessariam esse a Sacerdote impositam satisfactionem, clare definiente Concilio Tridentino (*m*), quod *Contritio, Confessio & satisfactio, quæ quatenus in pœnitente ad integritatem Sacramenti, ad plenam & perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione partes pœnitentiæ dicuntur.* Unde sequitur, quod is, qui injunctam sibi a Confessario satisfactionem adimplere non vult peccatorum suorum remissionem obtinere nequit, quamvis eam obtinere valeat ante satisfactionem actualem, modo sincerum eam adimplendum propositum habeat.

(*m*) Concil. Trid. sess. 14. c. 33.

Confirmari potest etiam hæc decisio tanquam certum supponendo, quod Christus ligandi atque solvendi potestatem conferens Sacerdotibus, Peccatores

catores ipsis, ut reos Judicibus, subjecit, hoc est, eis obedientiam imperavit, satisfactionem, quam pro gravitate criminum imponendam judicant, accurate perficiendo; quare primis Ecclesiæ temporibus ad Sacram Communionem nemo pœnitens admittebatur, nisi post adimpletam, quæ sibi imposita fuerat, satisfactionem: Unde Tertullianus (a) *Quam porro ineptum*, inquit, *quam iniquum pœnitentiam non adimplere, & veniam delictorum sustinere. Hoc est pretium non exhibere, & ad mercem manum emittere*. Indignum itaque absolutione, quam proinde illi recusare debet, peccatorem judicabit Confessarius, nisi idonea quæ jubet, & ad vires ejus accommodata opera satisfactoria velit adimplere: Omnia namque peccator de suo delicto pœnitentiam agere tenetur; nisi in suo peccato emori cupiat, juxta illud Evangelii (b): *Si pœnitentiam non egeritis, omnes simul peribitis*; quod intelligendum est de laboriosis ac satisfactoriis pœnitentiæ operibus ex hoc alio ejusdem Evangelii testimonio (c): *Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ*; Per hæc enim opera fructusque pœnitentiæ justitiæ Divinæ satisfacimus per virtutem; quam habent ex infinitis Christi satisfactionibus, ut ait Concilium Tridentinum (d): *In quo satisfacimus, facientes fructus dignos pœnitentiæ, qui ex illo vim habent, ab illo offeruntur Patri & per illum acceptantur a Patre*. Et quidem, si valde dubia sit ex Sancto Augustino pœnitentia, quæ ad mortem usque differtur; Quæ est ista hominis stultitia, ad ignem purgatorium pœnitentiam suam differre; in quo jam nec liberæ sunt nec proinde meritoriæ satisfactiones? Et aliunde, ut definivit Synodus Tridentina (e), per solam cessationem a peccatis non vera fit a Christiano pœnitentia; nisi huic adjungantur confessio & satisfactio per jejunia & alia hujus vitæ pia opera? Reipsa veram suam conversionem in sola cessatione a peccato reponere non debet peccator: Melius a scriptione cessans, jam scripta non delet, nec silentio suo præteritas obtrectationes lingua reparat; neque ab ære alieno fit liber debitor, quia nova non contrahit credita: Uno verbo, pœnitens, si vere sit conversus, quantum in se est, Dei, quem peccato suo ostendit, justitiæ debet satisfacere. *Quid enim prodest*, ait Author antiquus (f), *confiteri flagitia, si confessionis vocem non sequitur afflictio pœnitentiæ .... signum ergo veræ confessionis non est in oris confessione; sed in afflictiena pœnitentia. Tunc namque bene conversum peccatorem cernimus, cum digna afflictionis austeritate delere nititur, quod loquendo confitetur*. Ita etiam Sanctus Augustinus his verbis (g). *Non enim sufficit mores in melius commutare & a factis malis recedere, nisi etiam de his, quæ facta sunt, satisfaciat Deo*.

(a) Tertull. lib. de Pœn. c.4.n.6.
(b) Luc. 13.5.
(c) Luc. 3.8.
(d) Concil. Trid. sess. 14. c. 8.
(e) Idem cit. sess. 14.c.4.
(f) Apud S. Greg. l. 6. in 1. Reg. 15. c 2. in hæc verba Sed nunc honora me coram senioribus populi.
(g) S. Aug. serm. 351. n. 12. in can. Non sufficit. 63. de Pœnit. dist. 1.

Denique Sanctus Cæsarius in sermone, antea Sancti Augustini operibus inserto (h), de iis loquens, qui, cum gravia admiserint peccata, de iis satisfacere in altera vita præsumunt, sic dicit: *Illi autem*, inquit hic Sanctus, *qui capitalia crimina committunt, si quandiu vivunt, ea redimere pœnitentiæ medicamentis, noluerint ad illum ignem, de quo dicit Apostolus*: Ille autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem (i) ... *venire non poterunt, sed magis illam divinam & irrevocabilem sententiam audituri sunt* (k): Discedite a me maledicti in ignem æternum. *Et ideo qui ab ista perpetua pœna, & ab illo purgatorio igne desiderant liberari, crimina capitalia non admittant, aut si jam commiserint, fructuosam agant pœnitentiam. Nullus debita gravioris pœna accipit veniam, nisi qualemcumque etsi longe minorem, quam debeat, solverit pœnam. Ita enim impertitur a Deo largitas misericordiæ, ut non relinquatur etiam justitia disciplina*. Ita ille Sanctus (l).

(h) Apud S. Aug. serm. 104. n. 3. in ap.
(i) 2. Corinth. 3. 15.
(k) Mat. 25.
(l) Can. Nullus 4. de Pœnit. dist. 1.

Cæterum hactenus dicta intelligi debent de satisfactionibus prudenter injunctis, ex quibus neque scandalum neque infamia oriantur.

CASUS IV.

NUNQUID Lucilius Publii Confessor, qui pro comperto habet, Publium ignorare rem, quæ natura sua est mortale peccatum, & quam in confessione nunquam declarat; tenetur sub reatu peccati, ei statutum suum manifestare?

RESPONS.

Dicimus 1. Confessarium teneri ad manifestandam suo pœnitenti ignorantiam ejus vincibilem, atque adeo culpabilem. Ratio est, quia Confessarius quilibet proprii Pastoris vices obit in pœnitentem, unde uti talis tenetur eum veritatem edocere, atque ignorantiam ejus tollere. Tunc enim, ut ad Sacramentum pœnitentiæ male dispositum eum habere debet Confessarius: & aliunde prudenter judicare potest, pœnitentem hunc, conscientiæ suæ stimulis agitatum, ad meliorem frugem esse rediturum. Ita Sotus (m), Aragonius (n) & alii multi, quos laudat Bonacina (o).

2. Ad idem etiam tenetur Confessarius in casu ignorantiæ invincibilis; cum moniti sui felicem esse futurum exitum prævidet.

3. Idem dicendum; quando Confessarium interrogat pœnitens. Tunc enim a veritate patefacienda abstinere omnino non potest, eique omnis prohibetur dissimulatio.

(m) Soto in 4.d.10.q.1.a.4.
(n) Arragonius in 2. 2. q.33.a 6.
(o) Bonacin. tr. de matr. q. 3 puncto ult. n.2.

4. Confessarius non tenetur pœnitentem suum monere, qui ignorantia juris aut facti, vere invincibili laborat, cum ex monito suo nullum felicem prospicit futurum esse exitum, aut cum moraliter ei certum est, felicem hunc exitum non fore absque gravi scandalo aut notabili infamia, aut aliquo alio damno gravissimo; exceptis iis casibus, in quibus publicum damnum ageretur. Quod quidem probat Decretalis Innocentii III. (p), in qua summus hic Pontifex, loquens de matrimonio duorum invalido propter cognationem eorum in quinto gradu, tunc prohibito, de quo invalidæ fuerant dispensati, sic dicit: *Dissimulare poteris ut remaneant* (vir nobilis N) *in copula sic contracta, cum ex separatione, sicut asseris, grave videas scandalum imminere*. Sed cum ex monito suo felicem jure præsumit exitum fore Confessarius, tunc silere non potest: ut docet Bonacina post undecim, quos laudat Authores (q); cum silens, & pœnitentem in ea, qua laborat ignorantia, relinquens, contra propriam ageret conscientiam suam, qua bonum ejus spirituale se monito suo curaturum cognosceret.

(p) Innocen. III. in c. Quia circa 6. de consang. & affin. l.4. t.14.
(q) Bonacin. citato loco.

Diximus: *exceptis in casibus, in quibus damnum publicum ageretur*. Tunc enim veritatem pœnitenti suo manifestare tenetur Confessarius; eumque ignorantia ejus, licet invincibili liberare: quia publicum privato bono est anteponendum, ut docent omnes Theologi.

5. Ignorantiæ juris nomine, intelligimus ignorantiam juris humani. Nam, quod pertinet ad ignorantiam juris naturalis & divini, certum est, quod veritatem dissimulare non potest Confessarius ignoranti; licet irritum fore monitum suum prævideat. Quod probari potest. 1. Quia, licet Confessarius pœnitentis sui, quantum in se est, salutem curare debeat, non potest tamen cum præjudicio juris naturalis & divini; cui semper eum conformem esse necesse est, etiam cum periculo pœnitentis sui, qui juri huic obtemperare recusans, Dei, ejus authoris, se inimicum declarat.

2. Quia Confessarius rem de se malam nunquam approbare potest, neque veritatem, quæ cognosci debet opprimere. Atqui id ipsum præstaret, veritatem in hoc casu tegendo ac dissimulando: Nam *error, cui non resistitur, approbatur, & veritas, cum minime defensatur, opprimitur*, ut ait Innocentius I. (r), qui addit: *Negligere quippe cum possis* (scilicet ex officio, inquit Glossa) (s) *deturbare perversos: nihil aliud est quam fovere. Nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare*.

(r) Innoc. I. in can. Error. 3. dist. 83.
(s) Glos. hic v. cum possis.

3. Quia contrarium defendendo falsum supponitur 1. In eo quod supponitur, cognosci posse, ignorantiam in pœnitente, esse invincibilem, licet eum non interrogat Confessarius; nec consequenter de qualitate ipsius ignorantiæ certus esse possit: constat quippe ignorantiam invincibilem a vincibili vix secerni posse, quantumvis accurate interrogetur is, qui ea laborat. 2. Quia supponitur, Confessorem tunc posse absolvere suum pœnitentem; de ignorantia ejus non præmonitum, atque ita eum judicare sufficienter dispositum ad recipiendam gratiam Sacramenti. Atqui falsum supponitur, neque

enim ad Sacramentum Pœnitentiæ rite dispositus esse potest pœnitens, nisi vere Deum super omnia diligat, quo pacto autem supponet Confessarius suum pœnitentem diligere Deum super omnia; cum sibi persuasum habeat, fore ut, ab eo spernantur monita sua; & e contra rectam veritatis semitam sequi recusaturus sit? Neque enim super omnia Deus potest diligi, absque sincero omnia peccata vitandi proposito, & cuncta potius perpetrandi mala, quam si vel unum admittatur. Igitur, cum pœnitens ille non ita sit dispositus, ut supponit Confessor, nec etiam sufficienter est dispositus ad recipiendam absolutionem. Igitur falsum, iterum dico, supponit Confessarius, cum pœnitentem sufficienter dispositum supponit. Denique falsa etiam ponitur suppositio, cum affirmatur, pœnitentem Confessoris sui monita esse contempturum: Quis enim audeat asserere, ipsum potenti divinæ gratiæ auxilio adjutum, ignorantiam suam aut pertinaciam non esse superaturum? Ambiguo itaque Confessarius nitetur tantum dubio, quod ex regulis Caritatis pro futura sui pœnitentis emendatione debet interpretari. Hæc igitur sequens principia, Lucilius, Publii Confessarius, erga pœnitentem suum, gerere se debet in specie proposita Videsis casum sequentem.

CASUS V.

GREGORIUS, Tolosæ Parochus, Eduardum in confessione audiendo, agnoscit, ipsum a decennio cum Maria habitare; tanquam cum uxore sua, quæ in re ipsa non est; quod invalidum sit eorum matrimonium ob defectum præsentiæ proprii eorum Parochi. Nunquid potest, aut etiam debet ipsum absolvere a peccatis ejus, non prius ipsi manifestata matrimonii ejus invaliditate?

RESPONS.

Si Gregorius de validitate matrimonii sui consuluerit Eduardus; sive dubium aliquod, aut aliquam ea de re animi anxietatem significarit; certum est, quod a manifestanda ipsi veritate abstinere non potest ille Parochus; eique copulam cum Maria prohibere debet; donec legitimi Superioris authoritate matrimonium eorum in integrum fuerit restitutum.

Ratio est, quia Confessor quilibet est Pastor, Pater, Judex, & Medicus Spiritualis Pœnitentis sui, ut ait Concilium Senonense an. 1528 (a); ideoque dubia ejus dissolvere, & convenientia animæ malis adhibere debet remedia. *Confessarius enim*, inquit Sylvius, (b) *est Doctor, Consultor, Medicus & Judex Pœnitentis. Ideoque debet ipsum docere, ei bene consulere, diligenter curare & ad peccatorum singulorum confessionem & detestationem inducere, ut sententiam ferat quam oportet*. Idem docet Bail (c) atque in hanc veritatem consentiunt omnes Theologi.

(a) Concil. Senon anno 1528. Decret. 10. de Conf.
(b) Fr. Sylv. in supplem. 3 p. S. Thom. q. 8 a. 5. quæsito 7.
(c) Lud. Bail de examine Confessar. q. 45. p. 230.

Sed si Eduardus in bona fide & ignorantia inculpabili versetur; Gregorius ipsum de statu suo monere non tenetur; si juste præsumat, nullum fore monitionis suæ fructum; & etiam minus tenetur, si grave inde futurum prævideat scandalum, uti facile solo divortio fieri posset.

Istam difficultatem sic solvit Dominicus Sotus (d), & mulieris affert exemplum, quæ ante Concilii Tridentini tempus, quo scribebat Author ille, clandestinum iniisset, sed non consummatum matrimonium cum uno homine, & quæ alteri postea publice nupsisset his verbis: *Exempli gratia*, inquit Doctor ille, *est mulier, quæ clandestine nupsit uni, cum quo copulam non consummavit, & postea in publico alteri matrimonio conjungitur, ex quo filios suscepit, putat secundum illud matrimonium esse validum, cum tamen omni procul dubio non sit nisi primum; utrum teneatur Confessarius illam admonere. Nam quod non teneatur ex hoc maximum argumentum, id quod non prodesse, sed obesse potest, sub præcepto caritatis non cadit: sed admonitio illa est ejusmodi; nam quamvis mulier illa in judicio juret illum non esse suum, sed alienum, nulla ei adhibetur fides, sed cogetur manere cum secundo, cui in facie Ecclesiæ conjuncta est. Imo si separarentur, manerent filii patrimonio destituti, quia haberentur illegitimi. Nullus ergo erit talis admonitionis fructus*. Cui propositæ quæstioni hanc responsionem, solutioni nostræ omnino conformem subjicit hic Theologus: *Si autem ignorantiam*, inquit, *sit eorum quæ non omnes tenentur scire, sive sit juris divini, sive humani, tunc distinguendum est. Si Sacerdos viderit quod possit prodesse, idque sine gravi scandalo, tunc tenetur rem detegere: si vero videt, quod nullatenus prodesse potest, aut sine gravi scandalo, tunc tenetur tacere & dissimulare, si non interrogatur, aut si aliter non confitetur de illo, tanquam de re scrupulosa. Verbi gratia in exemplo præsenti, ignorantia est divini juris, nescire quod matrimonium primum sit validum, & secundum irritum, sed tamen non omnes tenentur scire: imo inter Sacerdotes plurimi id ignorant. Videt tamen Sacerdos quod maritus non credet uxori dicenti, quod primo fuerat alii nupta: imo a judice compelletur manere cum illo. Quare tunc nihil aliud Sacerdos, si diceret, ageret, quam cogere miseram mulierem, ut nunquam possit debitum petere, imo neque reddere, nam cum sciat illum non esse suum, fit subinde quod ad illum quomodocumque accedere est fornicari: quod priusquam faciat, mori debet. In hoc ergo casu tacendum est*. En decisio docti hujusce Theologi Hispani, qui eam ex hoc Sancti Augustini (e) præclare dicto confirmat; *Si scirem tibi non prodesse, non te terrerem*: Cui statim nasciturum ex diremptione matrimonii scandalum subjungit.

(d) Domin. Sotus in 4. d. 18, q 2 a. 4.
(e) S. Aug. in can. Si quis de pœn. dist. 7.

Ex hac doctrina, quam sequuntur Navarrus, Corradus, Bail, Sylvius, Author Colloquiorum Diœcesis Agathensis (f), aliique complures, manifeste liquet, ignorantiam inculpabilem a fortiori ad jus tantum humanum pertinere, ut in casu, quem proponimus, vel cum de facto simplici agitur, Confessarium, quem nec consulit, nec interrogat suus pœnitens, quippe nec dubio, nec scrupulo ea de re angitur, tunc dissimulare debere id ipsum, quod cognoscit, tacendo. *Et idem est de ignorantia juris humanis*, inquit Sotus, *ut si ignorans putet matrimonium in quarto gradu esse licitum, aut ignorantia facti, ut si ignoret maritum suum esse sibi consanguineum, cum tamen sit*.

(f) Colloq. Agath. Colloq. 11. q. 8.

Confirmari potest hæc decisio authoritate Innocentii III. (g) qui de obreptitia Matrimonii dispensatione consultus a quopiam sic respondet: *Dissimulare poteris*, inquit hic Papa, *ut remaneat in copula sic contracta, cum ex separatione, sicut asseris, grave videas scandalum imminere*. Eodem nixus fundamento existimat Navarra (h) Confessarium non posse detegere invaliditatem talis dispensationis illi, qui eam bona fide ignorat; quando adest periculum, ne quid deterius eveniat. *Cui consequens est etiam Confessarium posse absolvere Confitentem, quem videt ignorantia juris humani probabili a peccato excusari; præsertim si suspicaretur, eum veritatem monitum, illam non amplexurum*. Ob eandem denique rationem asserit Corradus (i) cum Soto, non esse monendam uxorem de impedimento ante suum matrimonium contracto ex admissa fornicatione cum fratre mariti sui, si sit bona fide, & in ignorantia inculpabili versetur.

(g) Innocen. III. in c. Quia circa 6. de Consang. & affinit. lib. 4. tit. 14.
(h) Navarr. in c. Si quis autem de pœnit. d. 7. 10. 1.
(i) Corradus 1. p. quæsito 141. & Lud. Bail. de examin. pœnit. 3. part. q. 4. pag. 497.

Juvat hic adverteret cum Ludovico Bail (k) a Confessario, monendum esse pœnitentem suum, qui ignorantia inculpabili laborat, cum eum brevi ab alio esse monendum prævidet, qui necessariam in monitione sua non adhibebit prudentiam. *Quod idem faciet Confessarius, quando prævidet brevi monendos esse de impedimento ab iis, qui non ita prudenter monerent, sicut ipse poterit*.

(k) Lud. Bail de examine Confes. q. 45.

CASUS VI.

CLAUDIUS in Confessione declarat, se mortale peccatum impudicitiæ cum Cœcilia, Patruele sua, quacum habitat? admisisse; eodem die Cœcilia & immediate post Claudium alia sua peccata hoc prætermisso, eidem declarat Confessori licet eam generatim hæc de re interroget. Nunquid eam absque peccato absolvere potest Confessarius, qui certo novit, illam ab admisso illo impudicitia delicto non esse confessam?

RESPONS.

Interest statim advertere, quod Confessarius, cui via tantum confessionis notum est Cœciliæ delictum, eam interrogando, imprimis cavere debeat,

ne

ne ipsa suspicetur sibi notum esse ejus delictum ex Claudii confessione, quia sigillum Confessionis neque directe, neque indirecte quacumque de causa, unquam frangere licet, ut constat ex his Innocentii III. in Concilio Lateranensi verbis (a): *Caveat autem Sacerdos, ne verbo aut signo, aut alio quovis modo aliquatenus prodat peccatorem &c.* Ideoque Cœciliam ita generatim interrogare debeat, ut ex petitionibus suis suspicari non possit, Claudium sibi jam in confessione declarasse peccatum, cujus ipsa est conscia.

(a) S. Greg. in can. Sacerd. 2. de pœn. d. 6. & Conc. Later. sub Innoc III. in c. Omnis. 12 de pœnit. & remiss. l. 5. t. 38.

Hoc præsupposito; existimamus, quod si delictum suum negare perseveret Cœcilia, eam Confessarius debet absolvere; modo nulla aliunde subsit causa ipsi prorogandæ absolutionis; cum in hoc casu eam ipsi denegare non posset, nisi fracto, saltem indirecte confessionis Claudii sigillo. Deinde pœnitentis sui verbis seu pro se, seu contra se loquentis, fidem adhibere tenetur Confessarius: *In foro autem pœnitentiæ*, inquit Sanctus Thomas (b) *creditur homini pro se & contra se*. Addi potest etiam, a Claudio delictum illud, quod confessus est, falso supponi potuisse ob specialem quemdam finem Confessario ignotum, quem etiam detegere non potest. Ita nobiscum in hoc sentiunt Angelus de Clavasio, Sylvester, Navarra, & qui eos laudat Sylvius, (c) duas Confessario sic impedito cautiones suadens. *Ut autem nullam det causam suspicandi de confessione alterius*, ait inclytus hic Theologus, *debet his cautelis uti: prima: ne de illo peccato roget statim a principio; sed inter alia. Secunda: si interrogatus negaverit, nihil replicet super isto, sed quando potest citra suspicionem, generaliter hortetur ad integritatem confessionis*. Subjungit etiam hic Author: *Et eum, etiamsi persistat negare, absolvat.* Cujus quidem rei mox allatas affert rationes.

(b) S. Th. quodlibet 1. q. 6. art. 12.

(c) Sylvius in supplem. 3. p. summa S. Thom. 4. 49. 2. 2. quæsit 7. Conclus. 3. & apud eum Angelus de Clavasio v. Confes. ult. q. 6. Sylv. v. Confes. q. 16. & Navarr. Manual. c. 8. n. 17.

Sed si Confessario illi notum esset Cœciliæ peccatum, aliunde, quam ex Confessione certo cognitum, & insuper pro comperto similiter haberet, illam non esse confessam alteri Sacerdoti ab illo peccato admisso, tum eam absolvere non posset, nisi Sacrilegii ipsius particeps fieret, ob triplicem rationem.

Prima est: quia Confessor est Pater spiritualis sui pœnitentis, atque ut Pater nunquam sine crimine ad necem filii sui voluntarie conferre potest, ita Confessarius in nullo casu ad exitium sui pęnitentis, qui Sacramentum mortalis peccati conscius, postulans, venenum animæ, non salutare petit remedium, & exitium ac mortem suam gratiæ atque saluti anteponit. *Hoc non est curare; sed si dicere verum volumus, occidere* ait Sanctus Cyprianus (d), loquens de absolutionibus præpostere concessis.

(d) S. Cypr. Ep. 30. juxta Pamelium & 31. juxta Dodvvel.

Secunda: quia Confessor est etiam Medicus animæ sui Pęnitentis, ut ait Sanctus Carolus Borromæus (e) post Guillelmum Parisiensem (f): ut igitur Corporalis Medicus perniciosam & lethalem medicinam ægro suo, quantumvis petenti, nunquam porrigere debet: Ita, & etiam a fortiori Confessarius absolutionem sine crimine ei conferre nequit, qui peccatum mortale negat, cujus pro certo illum esse reum novit, alia ratione, quam ex confessione socii peccati, cum ex tali absolutione coram Deo magis, quam ante, esset damnabilis.

(e) S. Carol. ast. Eccles. Mediol. p. 4. c. Quid Par. generatim doceat &c.

(f) Guillel. Paris tract. de sacram. pœn. c. fin.

Tertia denique: quia Confessarius est dispensator Sacramentorum, juxta illud Apostoli (g): *sic nos existimet homo, ut Ministros Christi & dispensatores mysteriorum Dei*: Atqui fidelis Dispensator Sacramentum ei concedere nequit, quem eo indignum esse certo novit, cum e contra illius esset profanator & dissipator: Unde in Confessario, tanquam dos maxime necessaria, requiritur prudentia, quæ in eo posita est, ut pęnitentis sui habitum intime cognoscat, eique convenientia præscribat remedia, quibus ab habitu mortalis peccati possit revocari, ne inter ignavos illos & imprudentes numeretur Confessarios, de quibus sic loquitur Sanctus Cyprianus (h): *Irrita & falsa pax, periculosa dantibus, & nihil accipientibus profutura .... Operiuntur morientium vulnera & plaga lethalis, altis & profundis visceribus infixa, dissimulato dolore contegitur*: Quare ex S. Augustino (i) non ministerii sui duntaxat excellentiam & sanctitatem, sed & finem animarum videlicet justificationem perpendere accurate debent Confessarii. *Officium quippe eorum*, inquit Sanctus hic Doctor, *non officio, sed fide pensandum est, ut scilicet, non tantum si bonum est quod facimus, sed præcipue si bonum est propter quod facimus, cogitemus*. Quocirca talem de quo in casu præsenti agitur, pœnitentem absolvens Confessarius, non minus esset reus, quam Medicus, qui pro salubri remedio, lethale venenum ægroto porrigeret, indigno obsequio ipsum interea sanie & putredine confectum deserens uti jam diximus. *Medicus crudelis est*, inquit etiam idem Gratiæ Doctor (k) *qui exaudit hominem, & parcit vulneri & corruptioni*.

(g) 2. Corinth. 4. 1.

(h) S. Cypr. serm. de Lapsis ante med.

(i) S. Aug. in Psal. 118. serm. 12. n. 2.

(k) Idem in Ps. 31. serm. 2 n. 10.

CASUS VII.

JUVENALIS, Parœciæ Confessarius, Benedictum, qui se Deum præ iræ impetu impie ejurasse sæpe sæpius in confessione declarabat, postulavit, num olim peccatum illud jam esset confessus. Quod declarare renuit Benedictus existimans, se non teneri ad Confessionem peccatorum, quæ jam clavibus fuerant subjecta. Qua de re quæritur, utrum ab eo talem confessionem exigere jure possit Juvenalis, & ipsi eam facere renuenti absolutionem denegare?

RESPONS.

Nonnulli Morales Theologi, qui propugnarunt, Confessarium a suo Pęnitente jure non posse exigere talem declarationem in hoc Sancti Thomę doctrinam non amplexi sunt: nam clare docet Angelicus Doctor (l), Confessario jus illud competere. Quia ipsi sæpissime necessaria est hujusmodi Confessio, ut accuratius noscat, tum quam ei satisfactionem sit injuncturus, & qua eum a pravo habitu revocet; tum ut eum ad sinceram pęnitentiam inducat, sed juvat hic integrum S. Doctoris proferre testimonium. „ Videtur, *inquit*, distinguendum esse, quod in confessione est aliquid exponendum dupliciter. Uno modo, directe: & sic exponi dicitur, cujus abolitio per confessionem quæritur: & sic peccata dimissa recidivans nullo modo confiteri tenetur, nec in generali, nec in speciali cuicumque confiteatur. Alio modo, indirecte, sicut illud sine quo sciri non potest debitus satisfaciendi modus. Cum enim contritio, secundum quod est de necessitate salutis, votum confessionis & satisfactionis debitæ includat, tenetur ille qui confitetur Sacerdoti, exponere ea quibus Sacerdos possit scire, quæ satisfactio sit congrua injungenda.... Et per hunc modum tenetur recidivans notificare peccata dimissa, quantum sufficit ad hoc quod sciatur, quæ satisfactio est ei injungenda. Ut si ipse frequenter lapsum carnis passus est ex aliqua occasione, illa occasio præscindatur per satisfactionem, & sic de aliis peccatis, & ad hoc videtur sufficere confessio dimissorum peccatorum in generali „. Tum subjungit S. Doctor: *Tamen quantum ad aliqua specialia oportet descendere, secundum quod confitens viderit opportunum. Non enim potest in his aliqua certa mensura præfigi*. Quod cum ita sit, dicendum, Juvenalem a suo pęnitente jure posse exigere, ut sibi generatim saltem declaret, num jam olim peccatum blasphemiæ confessus fuerit, quo facilius intelligat, qua eum rationem habere debeat, hoc est, utrum eum absolvere debeat, & quam ei satisfactionem debeat injungere. Quam rem si facere, pertinaciter deneget Benedictus, ipsum absque absolutione remittere debet.

(l) S. Thom. in 4. d. 22. q. 1 a. 4. in corp.

CASUS VIII.

FULBERTUS, S. Flori Parochus, qui Paschali tempore Germanum Parochianum suum, domo sua famulam, quacum a multis annis male egit, ejicere nolentem absolvere noluit, ab eo per servientem cum duobus testibus interpellatus est ad declarandum, num sibi vere absolutionem denegaverit, & ad se absolvendum, aut repulsæ sine rationem afferendum, cum in eam rem omnem det ei facultatem promulgandi quidquid voluerit. Qua de re quærit Fulbertus. 1. Utrum confessionem ejus absque peccato manifestare nequeat, cum ipse assentiantur. 2. Si ex interpellatione illa in eumdem finem ad jus coram Officiali vocetur, utrum se præsentem sistere debeat & respondere?

RESPONS.

Id primum Fulberto facere incumbit, ut nimirum de interpellatione Germani omnino sileat, cum enim talis actio sit temeraria, scandalosa, impia, & Ecclesiæ generatim & Sacramento speciatim

enim ad Sacramentum Pœnitentiæ rite dispositus esse potest pœnitens, nisi vere Deum super omnia diligat, quo pacto autem supponet Confessarius suum pœnitentem diligere Deum super omnia; cum sibi persuasum habeat, fore ut, ab eo spernantur monita sua; & e contra rectam veritatis semitam sequi recusaturus sit? Neque enim super omnia Deus potest diligi, absque sincero omnia peccata vitandi proposito, & cuncta potius perpetrandi mala, quam si vel unum admittatur, Igitur, cum pœnitens ille non ita sit dispositus, ut supponit Confessor, nec etiam sufficienter est dispositus ad recipiendam absolutionem. Igitur falsum, iterum dico, supponit Confessarius, cum pœnitentem sufficienter dispositum supponit. Denique falsa etiam ponitur suppositio, cum affirmatur, pœnitentem Confessoris sui monita esse contempturum: Quis enim audeat asserere, ipsum potenti divinæ gratiæ auxilio adjutum, ignorantiam suam aut pertinaciam non esse superaturum? Ambiguo itaque Confessarius nitetur tantum dubio, quod ex regulis Caritatis pro futura sui pœnitentis emendatione debet interpretari. Hæc igitur sequens principia, Lucilius, Publii Confessarius, erga pœnitentem suum, gerere se debet in specie proposita Videsis câsum sequentem.

CASUS V.

GREGORIUS, Tolosæ Parochus, Eduardum in confessione audiendo, agnoscit, ipsum a decennio cum Maria habitare; tanquam cum uxore sua, quæ in re ipsa non est; quod invalidum sit eorum matrimonium ob defectum præsentiæ proprii eorum Parochi. Nunquid potest, aut etiam debet ipsum absolvere a peccatis ejus, non prius ipsi manifestata matrimonii ejus invaliditate?

RESPONS.

Si Gregorius de validitate matrimonii sui consuluerit Eduardus; eive dubium aliquod, aut aliquam ea de re animi anxietatem significarit; certum est, quod a manifestanda ipsi veritate abstinere non potest ille Parochus; eique copulam cum Maria prohibere debet; donec legitimi Superioris authoritate matrimonium eorum in integrum fuerit restitutum.

Ratio est, quia Confessor quilibet est Pastor, Pater, Judex, & Medicus Spiritualis Pœnitentis sui, ut ait Concilium Senonense an. 1528 (*a*); ideoque dubia ejus dissolvere, & convenientia animæ malis adhibere debet remedia. *Confessarius enim*, inquit Sylvius, (*b*) *est Doctor, Consultor, Medicus & Judex Pœnitentis. Ideoque debet ipsum docere, ei bene consulere, diligenter curare & ad peccatorum singulorum confessionem & detestationem inducere, ut sententiam ferat quam oportet*. Idem docet Bail (*c*) atque in hanc veritatem consentiunt omnes Theologi.

(*a*) Concil. Senon anno 1528. Decret. 10. de Conf.
(*b*) Fr. Sylv. in supplem. 3 p. S. Thom. q. 8 a. 5. quæsito 7.
(*c*) Lud. Bail de examine Confessar. q. 45. p. 230.

Sed si Eduardus in bona fide & ignorantia inculpabili versetur; Gregorius ipsum de statu suo monere non tenetur; si juste præsumat, nullum fore monitionis suæ fructum; & etiam minus tenetur, si grave inde futurum prævideat scandalum, uti facile solo divortio fieri posset.

Istam difficultatem sic solvit Dominicus Sotus (*d*), & mulieris affert exemplum, quæ ante Concilii Tridentini tempus, quo scribebat Author ille, clandestinum iniisset, sed non consummatum matrimonium cum uno homine, & quæ alteri postea publice nupsisset his verbis: *Exempli gratia*, inquit Doctor ille, *est mulier, quæ clandestine nupsit uni, cum quo copulam non consummavit, & postea in publico alteri matrimonio conjungitur, ex quo filios suscepit, putat secundum illud matrimonium esse validum, cum tamen omni procul dubio non sit nisi primum; utrum teneatur Confessarius illam admonere. Nam quod non teneatur ex hoc maximum argumentum, id quod non prodesse, sed obesse potest, sub præcepto caritatis non cadit: sed admonitio illa est ejusmodi; nam quamvis mulier illa in judicio juret illum non esse suum, sed alienum, nulla ei adhibetur fides, sed cogetur manere cum secundo, cui in facie Ecclesiæ conjuncta est. Imo si separarentur, manerent filii patrimonio destituti, quia haberentur illegitimi. Nullus ergo erit talis admonitionis fructus*. Cui propositæ quæstioni hanc responsionem, solutioni nostræ omnino conformem subjicit hic Theologus: *Si autem ignorantiam*, inquit, *sit eorum quæ non omnes tenentur scire, sive sit juris divini, sive humani, tunc distinguendum est. Si Sacerdos viderit quod possit prodesse, idque sine gravi scandalo, tunc tenetur rem detegere: si vero videt, quod nullatenus prodesse potest, aut sine gravi scandalo, tunc tenetur tacere & dissimulare, si non interrogatur, aut si aliter non confitetur de illo, tanquam de re scrupulosa. Verbi gratia in exemplo præsenti, ignorantia est divini juris, nescire quod matrimonium primum sit validum, & secundum irritum, sed tamen non omnes tenentur scire: imo inter Sacerdotes plurimi id ignorant. Videt tamen Sacerdos quod maritus non credet uxori dicenti, quod primo fuerat alii nupta: imo a judice compelletur manere cum illo. Quare tunc nihil aliud Sacerdos, si diceret, ageret, quam cogere miseram mulierem, ut nunquam possit debitum petere, imo neque reddere, nam cum sciat illum non esse suum, sit subinde quod ad illum quomodocumque accedere est fornicari: quod priusquam faciat, mori debet. In hoc ergo casu tacendum est*. En decisio docti hujusce Theologi Hispani, qui eam ex hoc Sancti Augustini (*e*) præclare dicto confirmat; *Si scirem tibi non prodesse, non te terrerem*: Cui statim nasciturum ex diremptione matrimonii scandalum subjungit.

(*d*) Domin. Sotus in 4. d. 18. q. 2. a. 4.
(*e*) S. Aug. in can. Si quis de pœn. dist. 7.

Ex hac doctrina, quam sequuntur Navarrus, Corradus, Bail, Sylvius, Author Colloquiorum Diœcesis Agathensis (*f*), aliique complures, manifeste liquet, ignorantiam inculpabilem a fortiori ad jus tantum humanum pertinere, ut in casu, quem proponimus, vel cum de facto simplici agitur, Confessarium, quem nec consulit, nec interrogat suus pœnitens, quippe nec dubio, nec scrupulo ea de re angitur, tunc dissimulare debere id ipsum, quod cognoscit, tacendo. *Et idem est de ignorantia juris humanis*, inquit Sotus, *ut si ignorans putet matrimonium in quarto gradu esse licitum, aut ignorantia facti, ut si ignoret maritum suum esse sibi consanguineum, cum tamen sit*.

(*f*) Colloq. Agath. Colloq. 11. q. 8.

Confirmari potest hæc decisio authoritate Innocentii III. (*g*) qui de obreptitia Matrimonii dispensatione consultus a quopiam sic respondet: *Dissimulare poteris*, inquit hic Papa, *ut remaneat in copula sic contracta, cum ex separatione, sicut asseris, grave videas scandalum imminere*. Eodem nixus fundamento existimat Navarra (*h*) Confessarium non posse detegere invaliditatem talis dispensationis illi, qui eam bona fide ignorat; quando adest periculum, ne quid deterius eveniat. *Cui consequens est etiam Confessarium posse absolvere Confitentem, quem videt ignorantia juris humani probabili a peccato excusari; præsertim si suspicaretur, eum veritatem monitum, illam non amplexurum*. Ob eandem denique rationem asserit Corradus (*i*) cum Soto, non esse monendam uxorem de impedimento ante suum matrimonium contracto ex admissa fornicatione cum fratre mariti sui, si sit bona fide, & in ignorantia inculpabili versetur.

(*g*) Innocen. III. in c. Quia circa 6. de Consang. & affinit. lib. 4. tit. 14.
(*h*) Navarr. in c. Si quis autem de pœnit. d. 7. n. 1.
(*i*) Corradus 1. p. quæsito 141. & Lud. Bail. de examin. pœnit. 3. part. q. 4. pag. 497.

Juvat hic adverteret cum Ludovico Bail (*k*) a Confessario, monendum esse pœnitentem suum, qui ignorantia inculpabili laborat, cum eum brevi ab alio esse monendum prævidet, qui necessariam in monitione sua non adhibebit prudentiam. *Quod idem faciet Confessarius, quando prævidet brevi monendos esse de impedimento ab iis, qui non ita prudenter monerent, sicut ipse poterit*.

(*k*) Lud. Bail de examine Confes. q. 45.

CASUS VI.

CLAUDIUS in Confessione declarat, se mortale peccatum impudicitiæ cum Cœcilia, Patruele sua, quacum habitat? admisisse; eodem die Cœcilia & immediate post Claudium alia sua peccata hoc prætermisso, eidem declarat Confessori licet eam generatim hæc de re interroget. Nunquid eam absque peccato absolvere potest Confessarius, qui certo novit, illam ab admisso illo impudicitia delicto non esse confessam?

RESPONS.

Interest statim advertere, quod Confessarius, cui via tantum confessionis notum est Cœciliæ delictum, eam interrogando, imprimis cavere debeat,

ne ipsa suspicetur sibi notum esse ejus delictum ex Claudii confessione, quia sigillum Confessionis neque directe, neque indirecte quacumque de causa, unquam frangere licet, ut constat ex his Innocentii III. in Concilio Lateranensi verbis (a): *Caveat autem Sacerdos, ne verbo aut signo, aut alio quovis modo aliquatenus prodat peccatorem &c.* Ideoque Cœciliam ita generatim interrogare debeat, ut ex petitionibus suis suspicari non possit, Claudium sibi jam in confessione declarasse peccatum, cujus ipsa est conscia.

(a) S. Greg. in can. Sacerd. 2. de pœn. d. 6. & Conc. Later. sub Innoc III. in c. Omnis. 12 de pœnit. & remiss. l. 5. t. 38.

Hoc præsupposito; existimamus, quod si delictum suum negare perseveret Cœcilia, eam Confessarius debet absolvere; modo nulla aliunde subsit causa ipsi prorogandæ absolutionis; cum in hoc casu eam ipsi denegare non posset, nisi fracto, saltem indirecte confessionis Claudii sigillo. Deinde pœnitentis sui verbis seu pro se, seu contra se loquentis, fidem adhibere tenetur Confessarius: *In foro autem pœnitentiæ*, inquit Sanctus Thomas (b) *creditur homini pro se & contra se*. Addi potest etiam, a Claudio delictum illud, quod confessus est, falso supponi potuisse ob specialem quemdam finem Confessario ignotum, quem etiam detegere non potest. Ita nobiscum in hoc sentiunt Angelus de Clavasio, Sylvester, Navarra, & qui eos laudat Sylvius, (c) duas Confessario sic impedito cautiones suadens. *Ut autem nullam det causam suspicandi de confessione alterius*, ait inclytus hic Theologus, *debet his cautelis uti: prima: ne de illo peccato roget statim a principio; sed inter alia. Secunda: si interrogatus negaverit, nihil replicet super isto, sed quando potest citra suspicionem, generaliter hortetur ad integritatem confessionis.* Subjungit etiam hic Author: *Et eum, etiamsi persistat negare, absolvat.* Cujus quidem rei mox allatas affert rationes.

(b) S. Th. quodlibet 1. q. 6. art. 12.

(c) Sylvius in supplem. 3. p. summa S. Thom. 4. 49. 2. 2. quæsit 7. Conclus. 3. & apud eum Angelus de Clavasio v. Confes. ult. q. 6. Sylv. v. Confes. q. 16. & Navarr. Manual. c. 8. n. 17.

Sed si Confessario illi notum esset Cœciliæ peccatum, aliunde, quam ex Confessione certo cognitum, & insuper pro comperto similiter haberet, illam non esse confessam alteri Sacerdoti ab illo peccato admisso, tum eam absolvere non posset, nisi Sacrilegii ipsius particeps fieret, ob triplicem rationem.

Prima est: quia Confessor est Pater spiritualis sui pœnitentis, atque ut Pater nunquam sine crimine ad necem filii sui voluntarie conferre potest, ita Confessarius in nullo casu ad exitium sui pęnitentis, qui Sacramentum mortalis peccati conscius, postulans, venenum animæ, non salutare petit remedium, & exitium ac mortem suam gratiæ atque saluti anteponit. *Hoc non est curare; sed si dicere verum volumus, occidere* ait Sanctus Cyprianus (d), loquens de absolutionibus præpostere concessis.

(d) S. Cypr. Ep. 30. juxta Pamelium & 31. juxta Dodvvel.

Secunda: quia Confessor est etiam Medicus animæ sui Pęnitentis, ut ait Sanctus Carolus Borromæus (e) post Guillelmum Parisiensem (f): ut igitur Corporalis Medicus perniciosam & lethalem medicinam ægro suo, quantumvis petenti, nunquam porrigere debet: Ita, & etiam a fortiori Confessarius absolutionem sine crimine ei conferre nequit, qui peccatum mortale negat, cujus pro certo illum esse reum novit, alia ratione, quam ex confessione socii peccati, cum ex tali absolutione coram Deo magis, quam ante, esset damnabilis.

(e) S. Carol. act. Eccles. Mediol. p. 4. t. Quid Par. generatim doceat &c.

(f) Guillel. Paris tract. de sacram. pœn. c. fin.

Tertia denique: quia Confessarius est dispensator Sacramentorum, juxta illud Apostoli (g): *sic nos existimet homo, ut Ministros Christi & dispensatores mysteriorum Dei:* Atqui fidelis Dispensator Sacramentum ei concedere nequit, quem eo indignum esse certo novit, cum e contra illius esset profanator & dissipator: Unde in Confessario, tanquam dos maxime necessaria, requiritur prudentia, quæ in eo posita est, ut pęnitentis sui habitum intime cognoscat, eique convenientia præscribat remedia, quibus ab habitu mortalis peccati possit revocari, ne inter ignavos illos & imprudentes numeretur Confessarios, de quibus sic loquitur Sanctus Cyprianus (h): *Irrita & falsa pax, periculosa dantibus, & nihil accipientibus profutura .... Operiuntur morientium vulnera & plaga lethalis, altis & profundis visceribus infixa, dissimulato dolore contegitur:* Quare ex S. Augustino (i) non ministerii sui duntaxat excellentiam & sanctitatem, sed & finem animarum videlicet justificationem perpendere accurate debent Confessarii. *Officium quippe eorum*, inquit Sanctus hic Doctor, *non officio, sed fide pensandum est, ut scilicet, non tantum si bonum est quod facimus, sed præcipue si bonum est propter quod facimus, cogitemus*. Quocirca talem de quo in casu præsenti agitur, pœnitentem absolvens Confessarius, non minus esset reus, quam Medicus, qui pro salubri remedio, lethale venenum ægroto porrigeret, indigno obsequio ipsum interea sanie & putredine confectum deserens uti jam diximus. *Medicus crudelis est*, inquit etiam idem Gratiæ Doctor (k) *qui exaudit hominem, & parcit vulneri & corruptioni*.

(g) 2. Corin. 4. 1.

(h) S. Cypr. serm. de Lapsis ante med.

(i) S. Aug. in Psal. 118. serm. 12. n. 2.

(k) Idem in Ps. 31. serm. 2 n. 10.

CASUS VII.

JUVENALIS, Parœciæ Confessarius, Benedictum, qui se Deum præ iræ impetu impie ejurasse sæpe sæpius in confessione declarabat, postulavit, num olim peccatum illud jam esset confessus. Quod declarare renuit Benedictus existimans, se non teneri ad Confessionem peccatorum, quæ jam clavibus fuerant subjecta. Qua de re quæritur, utrum ab eo talem confessionem exigere jure possit Juvenalis, & ipsi eam facere renuenti absolutionem denegare?

RESPONS.

Nonnulli Morales Theologi, qui propugnarunt, Confessarium a suo Pęnitente jure non posse exigere talem declarationem in hoc Sancti Thomę doctrinam non amplexi sunt: nam clare docet Angelicus Doctor (l), Confessario jus illud competere. Quia ipsi sæpissime necessaria est hujusmodi Confessio, ut accuratius noscat, tum quam ei satisfactionem sit injuncturus, & qua eum a pravo habitu revocet; tum ut eum ad sinceram pęnitentiam inducat, sed juvat hic integrum S. Doctoris proferre testimonium. „ Videtur, *inquit*, distinguendum esse, quod in confessione est aliquid exponendum dupliciter. Uno modo, directe: & sic exponi dicitur, cujus abolitio per confessionem quæritur: & sic peccata dimissa recidivans nullo modo confiteri tenetur, nec in generali, nec in speciali cuicumque confiteatur. Alio modo, indirecte, sicut illud sine quo sciri non potest debitus satisfaciendi modus. Cum enim contritio, secundum quod est de necessitate salutis, votum confessionis & satisfactionis debitæ includat, tenetur ille qui confitetur Sacerdoti, exponere ea quibus Sacerdos possit scire, quæ satisfactio sit congrua injungenda.....Et per hunc modum tenetur recidivans notificare peccata dimissa, quantum sufficit ad hoc quod sciatur, quæ satisfactio est ei injungenda. Ut si ipse frequenter lapsum carnis passus est ex aliqua occasione, illa occasio præscindatur per satisfactionem, & sic de aliis peccatis, & ad hoc videtur sufficere confessio dimissorum peccatorum in generali „. Tum subjungit S. Doctor: *Tamen quantum ad aliqua specialia oportet descendere, secundum quod confitens viderit opportunum. Non enim potest in his aliqua certa mensura præfigi*. Quod cum ita sit, dicendum, Juvenalem a suo pęnitente jure posse exigere, ut sibi generatim saltem declaret, num jam olim peccatum blasphemiæ confessus fuerit, quo facilius intelligat, qua eum rationem habere debeat, hoc est, utrum eum absolvere debeat, & quam ei satisfactionem debeat injungere. Quam rem si facere, pertinacitet deneget Benedictus, ipsum absque absolutione remittere debet.

(l) S. Thom. in 4. d. 21. q 1 a. 4. in corp.

CASUS VIII.

FULBERTUS, S. Flori Parochus, qui Paschali tempore Germanum Parochianum suum, domo sua famulam, quacum a multis annis male egit, ejicere nolentem absolvere noluit, ab eo per servientem cum duobus testibus interpellatus est ad declarandum, num sibi vere absolutionem denegaverit, & ad se absolvendum, aut repulsæ sine rationem afferendum, cum in eam rem omnem det ei facultatem promulgandi quidquid voluerit. Qua de re quærit Fulbertus. 1. Utrum confessionem ejus absque peccato manifestare nequeat, cum ipse assentiantur. 2. Si ex interpellatione illa in eumdem finem ad jus coram Officiali vocetur, utrum se præsentem sistere debeat & respondere?

RESPONS.

Id primum Fulberto facere incumbit, ut nimirum de interpellatione Germani omnino sileat, cum enim talis actio sit temeraria, scandalosa, impia, & Ecclesiæ generatim & Sacramento speciatim

injuriosa, ejus rationem habere nequit, utens facultate sibi ab eo homine concessa declarandi, cur ipsi absolutionem recusarit; quandoquidem ea uti non posset absque injuria Sacramenti Pœnitentiæ, cujus est solus Minister, & in cujus tribunali solus est suorum Judex pœnitentium, qui judicio suo obedientiam non possunt denegare, quando æquum est, quale est pro certo illud, quod de pravo Parochiani sui habitu tulit.

2. Quod pertinet ad indictum sibi a Germano vadimonium coram Officiali; huic quidem Judici præsentem se debet sistere propter reverentiam tribunali Ecclesiæ debitam: sed non solum rationem suæ repulsæ reddere non tenetur, verum etiam faciens graviter peccaret, aut etiam, si fateretur, se recusasse absolutionem. Id unum ergo Officiali respondebit, quod in tribunali pœnitentiæ officio suo, quantum potest, & debet, fungitur; neque ab ullo terreno Judice exigi potest ratio, quoad absolutionem, quam pœnitentibus suis vel concedit, vel denegat; quippe qui ea in re Deum solum Judicem habeat: quo facto indicti sibi vadimonii liberationem postulabit, omnisque litigii absolutionem.

Et quidem, si tenerentur Confessarii reddere rationem ductus sui in administratione Sacramenti Pœnitentiæ; hinc fieret, ut præter injuriam Sacramento illatam, indeque certo futurum scandalum; jam officio suo fungi libere non possent; litiumque formidine perculsi forsan clavium potestate abuterentur nimia in suos pœnitentes indulgentia; dum timerent, ne hominum judicio improbaretur æqua severitas, qua peccatores sæpe excipere tenentur.

Interest advertere, quod si Fulbertus a Germano in judicium fuisset vocatus coram Judice Laico, necesse esset, ut ante omnia Episcopum suum consuleret, ejusque mandatis obtemperaret, ut statuit Concilium provinciale Agathense an. 506. a 35. Episcopis habitum, cui præfuit Sanctus Cæsarius Arelatensis, sub Alarico Gothorum Rege (a) his verbis: *Clericus nec quemquam præsumat apud secularem Judicem, Episcopo non permittente, pulsare, sed si pulsatus fuerit, non respondeat.*

(a) Concil. Agathense can. 32.

CASUS IX.

GASTO Sacerdos & Parochus, timens, ne, si Anna, qua cum libidinose egit, alteri, quam sibi admissam impudicitiam confiteretur, hinc ipse fieret infamatus, eam induxit, ut sibi confiteretur; eamque post auditam confessionem ejus, absolvit. Qua de re quæritur, utrum hæc absolutio sit valida?

RESPONS.

Quamvis Sacerdos mulierem, quacum peccavit, confiteri, aut eam de admisso secum crimine absolvere non debeat, sed eam ad alium remittere Confessarius, juxta statutum Eminentissimi Cardinalis Grimaldi Archiepiscopi Aqui-sextiensis (b) fatendum tamen, regulariter loquendo, hujusmodi absolutionem esse validam; modo ad eam sit rite disposita persona recipiens, ut docet Sanctus Thomas his verbis (c): *In tali casu nec Sacerdos deberet audire confessionem mulieris, cum qua peccavit, de illo peccato; sed deberet ad alium remittere; nec illa deberet ei confiteri, sed deberet licentiam petere ad alium eundi, vel ad superiorem recurrere; si ille licentiam denegaret, tum propter periculum, tum quia minor est verecundia. Si tamen absolveret absoluta esset.* Idem docet Sylvius (d) post Richardum (e), Sotum (f), Adrianum (g), & Nugnum.

Advertendum tamen absolutionem istam esse quidem validam cum hac Angeli de Clavasio (h) restrictione: *Intellige*, inquit, *nisi sit iste casus reservatus per Superiorem*. Nam *si alicubi serio prohiberetur talis absolutio; etiam sic ut Parocho auferretur jurisdictio in talem pœnitentem*, ut advertit Sylvius, *respectu peccati, in quo ipse est complex, invalida foret absolutio*. Quocirca, si Confessarius facultatem haberet absolvendi a casibus reservatis, ea uti non posset in casu proposito, si eam ob id revocasset Episcopus, aut casum hunc aliquo mandato speciatim reservasset; uti illum reipsa excepit Eminentissimus Cardinalis de Noailles Archiepiscopus Parisiensis (i) Mandato suo 2. Januarii an. 1709.; cujus hæc sunt verba: „Sacerdotis autem, quocum hoc crimen, aut aliud „quodlibet tactu aliquo impudico admissum est, ne „absolvere illum aut illam possit cum quo aut cum „qua crimen admisit, ita revocatur ipso facto facultas omnis, ut erga criminis sui participem plane irrita ac nulla declaretur, quamcumque antea „obtinuerit, aut obtinere postea possit seu generalis, seu specialis facultas absolvendi a casibus reservatis: nec ipse hanc ejus confessionem audire „possit unquam sub prætextu cujuscumque facultatis, etiam tempore jubilæi.

(b) Statut. Card. Gr. n. 9

(c) S. Thom. in 4 dist. 12. q. 1 n. 3. quæst. 2 ad 1.

(d) Fr. Sylvius var. resolut. v. Confessio 3. & 5.

(e) Richard. de Mediavilla in 4. d. 17. q. 5.

(f) Domin. Sotus in 4. d. 18. q. 4.

(g) Adrian. in 4. de Sacr. Conf. §. tertium dub.

(h) Ang. de Clavasio v. Conf. 5. q. 7.

(i) Mandat. Em. D. Card. de Noailles Archi Paris. t. Casus. res. Dom. Arch. n. 3.

Hinc sequitur, quod si Gasto sit e Diœcesi Parisiensi, alterave, in qua simile vigeat statutum; invalida esset, quam Annæ conferret, absolutio; licet ei facta esset potestas absolvendi ab omnibus reservatis, quæ in eam rem tum omnino cessaret; sed si in ea versetur Diœcesi, ubi quid simile non statuerit Episcopus, tunc absolutio non esset invalida, etsi complicem suam confiteri non deberet, nisi in casu gravissimæ necessitatis, hoc est, in articulo mortis, in quo cessat omnis reservatio.

CASUS X.

LADISLAUS, Sancti Uldarici Parochus, cum in confessione Casimirum vehementi ob gravia, quæ admiserat, peccata, contritione perculsum vidisset; minorem, quam exigere videbantur ejus delicta, satisfactionem ei injunxit. Nunquid id ipsum potuit absque peccato?

RESPONS.

Fieri potest, absolute loquendo, ut Ladislaus in eo nullum admiserit peccatum; neque enim dici potest delinquere Confessorem, quod leviorem pro delictis Pœnitentis sui satisfactionem imponit; sed ad majorem difficultatis hujusce dilucidationem juvat hic ea de re Divi Thomæ sententiam referre (k): „Videtur autem satis conveniens, *inquit Angelicus* „*Doctor*, quod Sacerdos non oneret pœnitentem „gravi pondere satisfactionis; quia sicut parvus „ignis a multis lignis superpositis de facili extinguitur; ita posset contingere, quod parvus affectus „contritionis in pœnitente nuper excitatus propter „grave onus satisfactionis extingueretur, peccatore totaliter desperante. Unde melius est, *pergit*, „quod Sacerdos pœnitenti indicet, quanta pœnitentia esset sibi pro peccatis injungenda, & injungat sibi nihilominus quod pœnitens tolerabiliter ferat, ex cujus impletione asuefiat, ut majora etiam impleat; quam etiam Sacerdos sibi injungere non attentasset.

(k) S. Thom. quodlib. 3. q. 10. a. 18.

Eandem etiam alibi doctrinam confirmat idem Sanctus Doctor (l), dicens, quod „Sacerdos minorem condigno pœnitentiam injungens non semper peccat; 1. tum quia non potest determinate „quantitatem pœnæ debitæ cognoscere. 2. Tum „quia quandoque etiam ex industria minorem pœnam imponens plus prodest pœnitenti, quam noceat, qui forte magnitudine pœnæ posset a pœnitentia peragenda impediri propter debilitatem „virtutis adhuc in eo de novo recuperatæ: & ideo „negligit minus damnum, ut majus evitet; & iterum paulatim confortatus in eo divinus amor ad „plura pœnitentiæ opera peragenda ipsum invitabit propria sponte, quam Sacerdos sibi secundum „quantitatem peccatorum injungere potuisset.

(l) Idem in 4 dist. 20. q. 1. a. 2. quæst. 2 ad 3.

Hactenus dictis addi potest authoritas Concilii Tridentini (m), quod statuit necesse esse, ut imponantur *salutares & convenientes satisfactiones*, quarum convenientia spectat, non solum ad vindictam præteritorum peccatorum & castigationem, sed ad novæ vitæ custodiam, & infirmitatis medicamentum: ut jam multo ante Concilium docuerat Sanctus Thomas (n): „Justitia non ad hoc tantum tendit, ut „inæqualitatem præcedentem auferat, puniendo „culpam præteritam, sed ut in futurum æqualitatem „custodiat.... unde & satisfactio, quæ est justitiæ „actus, pœnam inferentis & medicina curans peccata præterita, & præservans a futuris.

(m) Conc Trid. sess. 14. c 8.

(n) S. Th. in 4. d. 15. q. 1. art 13. quæst. 3. in corpore.

Attamen ea semper injungi debet satisfactio, quæ numero & qualitati criminum, habita ratione status viriumque pœnitentis, sit congrua; ut declarat Sanctus Gregorius his verbis (o): *Falsas pœnitentias dici-*

(o) S. Greg. in Can. Falsas. 6. de Pœnit. dist. 5

dicimus, qua non secundum authoritatem Sanctorum Patrum pro qualitate criminum non imponuntur: Docentque Tridentini Patres loco supra citato: *Debent ergo*, inquiunt, *Sacerdotes Domini, quantum spiritus & prudentia suggesserit pro qualitate criminum & pœnitentium facultates salutares & convenientes satisfactiones injungere, ne forte peccatis conniveant, & indulgentius cum pœnitentibus agant, levissima quadam opera pro gravissimis delictis injungendo, aliorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem præ oculis, ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad novæ vitæ custodiam & infirmitatis medicamentum, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam & castigationem.*

Ex dictis liquido constat, Spiritum Sanctum prudentiamque Christianam solas esse regulas, quibus dirigitur Sapiens Confessarius, in impositione satisfactionum; ut vel nimiam severitatem, vel nimiam devitet indulgentiam; quæ duo extrema pariter sunt damnanda. Legi possunt hæc de re Sanctus Ambrosius & S. Carolus Borromæus (*a*) in locis ad marginem indicatis.

(*a*) S. Amb. in Ps. 118. & S. Carol. orat. habita in Concil. Mediolanensi 6.

CASUS XI.

RAINERIUS, in Parochiali Ecclesia Confessarius, auditum quater in confessione Eligium cui absolutionem ob pravum ejus mortalem habitum per tres menses & amplius recusavit, tandem absolvit, licet pleraque illius peccata fuisset oblitus. Nunquid male se gessit; & nonne eorum, quæ oblitus fuerat, peccatorum iteratam debebat ab eo exigere confessionem, antequam ipsum absolveret?

RESPONS.

Reprehensionem non meretur Rainerius, quod in casu proposito Eligium absolverit: ad hoc enim sufficit, ut eum rite dispositum invenerit; neque necesse erat, ut eum cogeret, ad declaranda hic & nunc ea peccata, quæ in suis quatuor superioribus confessionibus accusarat; quamvis confuse tantum eorum recordaretur Confessarius. Ratio, est, quia Confessarius non tenetur præsentem actu memoriam habere peccatorum, quæ in confessione declaravit Pœnitens: aliter dicendum foret, Sacerdotem, qui diversis vicibus ac temporibus longam & generalem audit confessionem, teneri die ultima iterata omnium, quæ prioribus diebus pœnitens declaravit, peccatorum confessionem exigere, cum moraliter fieri non possit, ut pœnitentem post multos dies absolvens, omnium illius, nullo excepto, delictorum reminiscatur: quod non nisi absurde dici potest, neque etiam ad praxim redigi, nisi aggravato magis & absque necessitate confessionis jugo, jam infirmis adeo gravi.

Necesse est tamen, ut in hoc casu pœnitentis sui statum sufficienter noscat Confessarius; generalemque peccatorum ejus pro eorum qualitate & numero idæam habeat: aliter similis esset Judici, qui ægro suo remedium porrigeret, de ejus exitu incertus; & Patri, qui pro pane liberis suis lapides forsan ministraret. Uno verbo, quandoquidem Confessarius debeat esse sapiens, æquus & fidelis Sacramenti pœnitentiæ dispensator, absolutionis beneficium conferre non potest, servatis præclaris hisce dotibus, nisi sufficientem, id est generalem habeat notitiam præsentis status sui pœnitentis, quem absolvit; quam notitiam facile potest habere non iterata minutim peccatorum, quæ jam declaravit confessione.

Solutionem istam in suo in S. Thomam commentario affert Sylvius (*b*), qui, cum quæstionem hanc sibi proposuit: *An debeat* (Confessor) *habere distinctam singulorum memoriam, quando vel injungit satisfactionem, vel profert absolutionem?* ita respondet: *Satis est sic audire & intelligere omnia, quando dicuntur ut in satisfactione injungenda sufficienter meminerit status pœnitentis ad eam competenter injungendam.*

(*b*) Fr. Sylv. in supplem. 3. p. S. Th. q. 8. a. 5. qu. 8.

CASUS XII.

NONNE validæ sunt Anastasii absolutiones, quas bona fide contulit, qui, se baptizatum existimans, cum reipsa non esset, omnes ab Episcopo suo suscepit Ordines, & ab eo ad confessiones audiendas admissus, Confessarii munere per quinque sexve menses functus est?

RESPONS.

Certum est, omnes ab Anastasio collatas absolutiones esse invalidas, cum valide ipse non fuisset ordinatus, & proinde clavium non haberet potestatem, quam per solam ordinationem legitimam communicare potest Ecclesia; ut docet Sanctus Thomas (*c*) his verbis: *Talis* (non baptizatus) *si ad Sacerdotium promoveatur, non est Sacerdos, nec* Eucharistiam *conficere potest, nec absolvere in foro pœnitentiali. Unde secundum Canones debet baptizari iterato, & ordinari: Et si etiam in Episcopum promoveatur, illi quos ordinat, non habent Ordinem.* Cujus quidem rei hanc paulo post rationem subjicit (*d*): *De necessitate Sacramenti præxigitur, quod ille qui accedit ad Ordines sit Ordinis susceptivus, quod competit ei per Baptismum: & ideo character baptismalis præsupponitur de necessitate Sacramenti.* Addit tamen Sanctus Doctor ad eorum solatium, qui bona fide essent confessi: *Sed tamen pie credi potest, quod quantum ad ultimos effectus Sacramentorum Summus Sacerdos suppleret defectum.*

(*c*) Idem l. in 4. d. 24. q. 1. a. 2. quæst. 3 ad 2.

(*d*) S. Th. qu. 4. in corp.

Ex hac igitur Sancti Thomæ responsione constat, decisionis hujusce rationem in eo positam esse, quia, cum Bapismus sit cæterorum veluti basis Sacramentorum, nullum valide huic præmitti potest, ac proinde Anastasius, non baptizatus, Ordinis Sacramento initiari valide non potuit, ut expresse definit Innocentius III. in sua ad Episcopum Ferrariensem Decretali (*e*): quod idem jam multo ante Summum hunc Pontificem statuerant Canones permulti, & unus imprimis, quem e Concilio Compendiensi an. 757. (*f*) deprompsit Gratianus his verbis: *Si Presbyter ordinatus deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur, & ordinetur iterum.*

(*e*) Innoc. III in c. Veniens 3. de Presb. non baptizato l. 3. tit. 43.

(*f*) Concil. Compend. in Can. Si Presbyt. 60. 2. q. 1.

CASUS XIII.

MARTIALIS, Confessarius in Ecclesia Parochiali sancti Alexii, ab aliquot jam mensibus scandalosam publice & dissolutam vitam agens, quosdam absolvit, inscios vitiorum suorum, qui casu ac fortuito ipsum ad Confessionem adierunt. Nunquid eos valide potuit absolvere?

RESPONS.

Absolutiones, quas contulit Martialis, quamvis criminosam publice & dissolutam vitam agens, procul dubio sunt validæ. Ratio est, quia absolutionis effectus non a merito absolventis pendet, sed a virtute Spiritus sancti, ut fuse probat Gratianus in suo Decreto (*g*) Testimoniis Sanctorum Ambrosii, Augustini, Gregorii magni, aliorumque multorum, quæ hic referre longius esset.

(*g*) Can. Ita fin. 81. & octo seqq. 2. q. 1.

Sanctus Thomas Canonicis decisionibus Sanctorumque Patrum doctrinæ semper inhærens eandem tuetur sententiam his verbis (*h*): *Ministri Ecclesiæ instrumentaliter operantur in Sacramentis, eo quod quodammodo eadem ratio est Ministri & instrumenti: sicut autem supra dictum est, instrumentum non agit secundum propriam formam aut virtutem, sed secundum virtutem ejus, a quo movetur: & ideo accidit instrumento, in quantum est instrumentum, qualemcumque formam, vel virtutem habeat præter, id quod exigitur ad rationem instrumenti: sicut quod corpus Medici, quod est instrumentum animæ habentis artem, sit sanum, vel infirmum; & sicut quod fistula per quam transit aqua sit argentea vel plumbea.*

(*h*) S. Thom. 3. p. sum. q. 64. art. 5. in corp.

CASUS XIV.

GALDOMERUS, Subdiaconus, Dominicæ Resurrectionis die, apud Joannem confessus, se voluntarie die in Cœna Domini vesperarum & completorii recitationem omisisse; cum horarum illarum recitationem ipso confessionis die ei Joannes injunxisset, duobus amicis suis injunctam sibi a Joanne pœnitentiam declaravit. Nunquid in eo peccavit?

RESPONS.

Id pro principio certo habendum, ea videlicet, quæ in confessione geruntur, semper occultissima esse debere, sive a parte Confessoris, seu a parte pœnitentis. *Infertur*, inquit Navarrus (*i*), *et-*

(*i*) Navarr. in can. Sacerdos de pœn. d. 6. n. 115. t. 1.

mia

iam pœnitentes teneri ad celanda quæ ipse Confessarius dixerit, quoniam & illud spectat ad forum Dei. Unde merito sic concludit Doctor ille: „ Proinde confitens ille peccare videtur, qui detegit consilium „ vel pœnitentiam, vel alia sibi a Confessario injuncta, quæ talia sunt, quibus jure ridiculus efficiatur, qui ea injunxit, aut consuluit. „ Ex quo colligimus, & præcipue ex ultimis verbis istis, quod Galdomerus impositam sibi a Joanne satisfactionem duobus amicis suis absque peccato detegere non potuit, non solum, quia quidquid fit in confessione, intemerato debet obtegi secreto; sed quia talem satisfactionem declarans, peccat in caritatem & reverentiam ei debitam, qui vices Dei pro ipso tenuit; cum despectui habendo, uti virum imprudentem, qui pœnitentiam sibi imposuit parum tempori congruam, quo eam adimpleri jussit; quod nimirum ei officium & preces, quæ ad Passionem Christi spectant, ipso Resurrectionis ejus die, contra mentem Ecclesiæ recitanda imposuerit.

Vide { ABSOLUTIO. *Cas.* 26. APPROBATIO. CONFESSARIUS 2. CONFESSIO. }

CONFESSARIUS II.

Omnes hujusce tituli decisiones sunt de secreto, quod intemerate servare tenetur Confessarius erga ea, quæ declaravit pœnitens in Tribunali pœnitentiæ.

Hæc est generalis regula, quæ nullam patitur exceptionem quacumque ob causam, vel in quocumque casu, ut docet S. Thomas, cujus authoritatem, postea referemus. Quod quidem adeo verum est, ut, etiamsi pœnitens sua declararet peccata, nullam habens voluntatem eorum absolutionem obtinendi, aut ea emendandi; eadem secreti obligatione tenetur Confessarius *; *quia est sacrilegium*, inquit Sanctus Thomas, qui idem in multis aliis operibus suis eandem adstruit veritatem (a); ut in sequentibus patebit decisionibus, in quibus præcipuam hanc veritatem fulcimus authoritatibus quarti Concilii generalis Lateranensis, & unanimi SS. Leonis, Gregorii Papæ, multorumque celeberrimorum Theologorum doctrina.

(a) S. Thom. quodlib. 12. art. 6.

Verum quidem est, quod pœnitente dante facultatem declarandi alicui caput aliquod confessionis suæ; tum ea facultate absque peccato uti potest Confessarius; sed tamen prudenter & ob causam gravem & necessariam; atque omnino tum cavere debet ne cuipiam det occasionem suspicandi, quod tum Confessionis sigillum frangat. Quare tutius est ea omnino facultate non uti, nisi in aliquo forsan casu, in quo de pœnitentis salute agatur, si forte possit evenire talis casus.

Cæterum juvat observare revelationem confessionis esse crimen, cujus punitio ad forum Superioris seu Judicis Ecclesiastici solum pertinet; unde reus hujus facinoris ad forum externum & sæculare nunquam traduci potest, ut consentiunt omnes Galliæ Jurisconsulti; qua de re consuli potest Catelanus, qui ad confirmationem hujusce veritatis Tolosani Parlamenti refert Arrestum (b).

(b) Catelan. tom. 1. cap. 6.

* Hoc intellige si ejusmodi confessio fiat sacramentaliter; alioqui quod hic dicitur non consonaret cum sequenti ad primum casum responsione, in qua supponitur Confessarium posse! qui de peccatis etiam in Tribunali Pœnitentiæ declaratis, quando sacramentaliter, & *in ordinem ad absolutionem consequendam* non fuerunt declarata, nisi aliunde forsan scelere teneatur; quod contingeret, v. g. si ex revelatione nasciturum foret scandalum, vel si pœnitens peccata ad petendum consilium declarasset. Quid autem sufficiat ad confessionem Sacramentalem, & ad inducendam servandi secreti obligationem repetendum est ex verbis Sancti Thomæ & Sylvii in Responsione ad IV. Casum citatis.

CASUS PRIMUS.

CYRILLUS, qui in Audeberti confessione audivit, ipsum homicidii reum esse, postea addiscit non solum, secundum omnes juris formulas promulgatam esse excommunicationis sententiam in eos, qui cognitum crimen illud non revelabunt; sed ipse in jus vocatus est ad declarandum verum, quod novit, & ipsi Judex nominatim excommunicationem minatus est, si forte deneget: Nonne in tali necessitate testificari potest Audebertum esse homicidam?

RESPONS.

Certissimum est, quod, cum Audeberti crimen Cyrillo per confessionem notum sit, in proposito casu, aut in quolibet alio illud declarare non potest absque reatu nefandi sacrilegii. Ratio est quia tenetur Confessarius commissa sibi in confessione Sacrosancto obsigillare secreto ex antiquo jure, gravibus etiam pœnis propositis; ut patet 1. ex his verbis Canonis e scriptis Sancti Gregorii deprompti (c): „ Sacerdos ante omnia caveat, ut de his, qui „ ei confitentur peccata alicui recitet: non propinquis, non extraneis, neque quod absit, pro aliquo scandalo; nam si hoc fecerit, deponatur, & „ omnibus diebus vitæ ignominiosus peregrinando „ pergat. „ 2. Ex Decreto Concilii Lateranensis Oecumenici quarti sub Innocentio III. ann. 1215. habiti (d), quo statuitur, ut talis homo perpetuæ subjiciatur in Monasterio pœnitentiæ. En verba Concilii: „ Caveat autem omnino, ne verbo aut „ signo, aut alio quovis modo aliquatenus prodat „ peccatorem..... Quoniam qui peccatum in pœnitentiali judicio sibi detectum præsumpserit revelare, non solum a Sacerdotali officio deponendum „ decernimus; verumetiam ad agendum perpetuam „ pœnitentiam, in arctum Monasterium detrudendum. „ 3. Ex Concilio apud Pennam fidelem ab Episcopis Provinciæ Toletanæ an. 1302. habito, quo sic decernitur (e): „ Ne excessus tanti criminis transeat impunitus, statuimus & mandamus, quod si „ qui tam nefanti criminis rei inventi fuerint, tanquam deportati & in metallum damnati, perpetuo „ carceri mancipentur, pane & aqua pro vitæ sustentatione solummodo reservatis.

(c) S. Greg. in can. Sacerd. 2. de pœnit. dist. 6.

(d) Concil. Lateran. 4. in c. Omnis. 12. de pœnit. & remiss. l. 5. dist. 38.

(e) Concil. apud Pennam fidelem c. 5.

Sanctus

(a) S. Th. in 4. dist. 21. q. 3. a. 1. quæstiun. 1. ad 2. Item quodlib. 5. a. 13. & quodl. 12. art. 16.

Sanctus Thomas eandem doctrinam asserit his verbis (a): *Sicut præceptum de Sacramentali confessione facienda est de jure divino, & non potest aliqua dispensatione, vel jussione humana homo absolvi ab eo; ita nullus ad revelationem confessionis potest ab homine cogi vel licentiari.* Ex quo sic concludit Sanctus Doctor quoad casum propositum: *Unde si præcipiatur sub pœna excommunicationis jam latæ sententiæ, quod dicat, si aliquid scit de tali peccato, non debet dicere, quia debet æstimare, quod intentio præcipientis est, si sciat ut homo: hoc autem non scit ut homo, & si etiam exprimeret de confessione interrogans, non deberet dicere, nec excommunicationem incurreret, quia non est subjectus superiori suo, nisi ut homo: hoc autem non scit ut homo, sed ut Deus.* Ita doctor Angelicus.

(b) Guillel. Estius. in 4. dist. 17. §. 14.

Juxta illud principium inclytus Theologus (b) propugnat, Confessarium posse etiam cum juramento se nescire, quod tantum per confessionem novit. *Sacerdos*, inquit, *a Judice interrogatus super crimine alicujus, quod ex sola confessione didicit, num sciat eum hoc comisisse, simpliciter & libere respondere potest, se nescire. Imo hoc ipsum jurare potest.* Cujus quidem hanc rationem profert Author ille: *Nam sicut interrogatio Judicis de iis solis accipienda est peccatis de quibus interrogare & inquirere ex officio competit; ita & Sacerdotis & cujuscumque testis responsio ad hæc eadem peccata seu crimina referri debet. Itaque sensus responsionis erit: Nescio eo cognitionis modo, secundum quem teneor tibi interroganti respondere.* Idem etiam in Supplemento Sancti Thomæ legi potest, cujus hæc sunt verba (c): *Homo non adducitur in testimonium, nisi ut homo: & ideo sine læsione conscientiæ potest jurare se nescire: quod scit tantum ut Deus. Illud autem quod sub confessione scitur, est quasi nescitum, cum illud non sciat aliquis, ut homo, sed ut Deus.*

(c) Supplem. 3. p. S. Th. q. 11. a. 1. ad 3. & idem S. Th. in 4. dist. 21. q. 3. art 1. quæstiunc. 1. ad 3.

Estius quoad præsentem difficultatem observat, quod si quis Judex adeo foret impius, ut a Sacerdote peteret, num accusatus apud se tali crimine non fuerit confessus; tum Sacerdos: *Dicet*, inquit, *quæstionem eam impiam & sacrilegam esse, ad quam sibi non sit fas respondere.* Additque Sacerdotem imperterritum esse debere; *Etiamsi propter negatam absolutam responsionem certum vitæ discrimen sit aditurus: cum oporteat Deo magis obedire, quam hominibus.* Idem jam docuerat Dominicus Sotus (d): „ In tali casu, *inquit*, si tyrannus est infidelis; respondendum est „ illi, tanquam Sacramentum vituperanti, Religionem Christianam præcipere, de Sacramentali confessione in neutram partem quicquam esse loquendum: & multo efficacius respondendum esset reprobatissimo Christiano, tanquam sacrilego; non est fas ut tibi ad istam tuam sacrilegam interrogationem quicquam respondeatur; & in utroque casu, si mortem illi tyrannus Sacerdoti comminaretur, illa esset potius oppetenda, quam verbum ullum proferendum, quod in revelationem Sacramenti confessionis vergeret.

(d) Dom. Sotus in 4. dist. 18. q. 4. art. 4.

CASUS II.

SI AUDEBERTUS, postquam ad sacrum pœnitentiæ tribunal accessit, crimen suum declarasset Cyrillo, qui prius erat Confessarius suus, non quidem animo confitendi, sed tantum ob peculiarem quandam rationem, confessioni penitus extraneam; Num eadem secreti lege teneretur Cyrillus, ob circumstantiam loci, in quo suum crimen ipsi manifestasset Audebertus?

RESPONS.

Eadem secreti lege non teneretur in hoc casu Cyrillus; neque enim infringitur confessionis sigillum, cum quis peccatum suum manifestat, non animo illud accusandi, seque clavibus Ecclesiæ, ut absolvatur, subjiciendi. *Requiritur*, inquit Sylvius (e), *quod fiat animo se accusandi, & clavibus Ecclesiæ se subjiciendi ut vel a Vicario Christi absolvatur, vel eo modo juvetur, quo is noverit expedire: alioquin enim non est confessio.* Oportet igitur ad inducendam secreti confessionis obligationem, ut ipsa sit Sacramentalis, hoc est, 1. ut fiat Sacerdoti, aut ei saltem, quem Sacerdotes & ad confessiones audiendas potestate munitum existimat pœnitens. 2. Ut fiat animo obtinendæ absolutionis de peccato confesso, seu eodem tempore, seu alio, prout opportunum Confessario videtur: Tum confessarius secreti lege tenetur, quam absque Sacramenti injuria violare nequit, etsi nullum de peccatis suis dolorem testatus esset pœnitens, ideoque ei absolutionem denegasset aut prorogasset Confessor; cum a pœnitente tum Sacramentalis sit confessio. *Secreto confessionis in iis quoque peccatis locus esse debet*, inquit Estius (f), *de quibus Pœnitens nulla ostendit signa pœnitentiæ; dummodo ea Sacramentaliter & in ordine ad absolutionem consequendam confiteatur.* Quod idem docet etiam manifeste Sylvius. Atqui declaratio, quam fecisset Cyrillo Audebertus de peccato suo nullo modo esset *in ordine ad absolutionem consequendam*, licet facta in loco ad Sacramenti Pœnitentiæ administrationem destinato, sed tamen in quo etiam irrideri potest Confessor, aut injuria affici ab aliquo, ne dum peccata sua confiteatur: & ideo declarationem Audeberti, tanquam Sacramentalem confessionem habere non tenetur Cyrillus, quæ ad secretum obliget. *Ratio est*, subjungit Estius, *quia in omni & sola Sacramentali confessione, sive sit, ut loquuntur, formata, vel informis, sive integra, sive non integra, sive absolutio subsequatur, sive non, sacrum hoc sigillum locum habet.*

(e) Fr. Sylv. in suppl. 3. p. Sum. S. Th. q. 13. art. 2. quæsito 1. v. Secundo.

(f) Guillel. Estius. in 4. dist 17 §. 14.

Observandum tamen, aliunde ad secretum naturale forsan teneri posse Audebertum; si verbi gratia, peccatum suum ei manifestasset Audebertus, consultationis gratia: sed obligatio illa longe diversa est ab ea, quæ a Sacramentali confessione oritur, quæque in nullo unquam casu violari potest, cum econtra obligatio secreti naturalis in quibusdam possit infringi casibus, ut alibi dicetur, dum de secreto.

CASUS III.

JULUS, Confessarius, postulat, utrum confessionis secretum absque peccato, saltem tacite & indirecte proferre nequeat: cum aliter salva esse non possunt bona sua, honor & vita?

RESPONS.

Id ab Julo nullo in casu fieri potest, neque directe, neque indirecte, neque exprese vel tacite absque reatu gravis delicti, Nam ad secretum obligatur 1. jure naturali, quo quisque tenetur de fama proximi sui: & si quæ sit exceptio in rebus civilibus aut criminalibus, ut cum tota tertiæ personæ res periclitatur, aut bonum publicum; nulla unquam admittitur in ordine ad sigillum confessionis; quod ejus infractio, in perniciem religionis vergit, quia ex ea fit confessio penitus odiosa, & maximum ut ait S. Thomas (g), scandalum parit, quo infallibiliter ab usu pœnitentiæ avocantur fideles, ejusque Ministri odio & despectui habentur.

(g) S. Th. in 4. dist. 21. q. 3. art. 2. in corp.

2. Ad secretum pariter jure divino tenetur Julus; quia, ut docet S. Thomas (h) & post ipsum definivit Concilium Tridentinum (i): *Præceptum de confessione facienda consequitur ipsum Sacramentum*, inquit Sanctus Doctor, *& ideo sicut præceptum de confessione Sacramentali facienda, est de jure divino, & non potest aliqua dispensatione vel jussione humana homo ab eo absolvi; ita nullus ad revelationem confessionis potest ab homine cogi vel licentiari.* Huic rationi aliam quoque addit Angelicus Doctor in responsione ad quæstionem istam sibi propositam (k): *Utrum liceat in aliquo casu revelare confessionem?* Responsio hæc est: *Dicendum*, inquit, *quod non, nec verbo, nec facto, nec nutu, nec aliquo signo licet facere, quia est sacrilegium. Nam ita est in Sacramentis novæ Legis, quod efficiunt, quod figurant. Effectus autem pœnitentiæ est occultatio peccatorum ab oculis Dei viventis: & hæc occultatio significatur per secretum confessionis; & ideo sicut profanaret Sacramentum, qui conficeret Corpus & Sanguinem Christi de alio, quam de pane & vino: ita esset revelans sacrilegus.*

(h) S. Th. cit. dist. 21. q. 1. in 1. quæstiun. 3. ad 2.

(i) Concil. Trid. sess 14. can. 6. de sanctiss. pœnit. sacram.

(k) S. Thom. quodlib. 12. art. 16 Item quodlib. 5. art. 13. & 2. 2. q. 70. art. 1. ad 2.

3. Ad idem confessionis secretum obligat jus Ecclesiasticum, quod stricte Sacerdotibus confessionis revelationem prohibet; ut in responsione ad primam difficultatem ostendimus authoritate S. Gregorii Magni, quarti Concilii Lateranensis, quibus addi possunt multi Sancti Patres & imprimis Sanctus Leo & Sanctus Petrus (l) a nomine fratris Damiani cognominatus.

(l) S. Leo Epist. 80 S. Petr. Dam. seu Author serm. de S. Andræa.

Colligendum itaque, a Confessario sub quocumque prætextu infringi non posse strictum adeo præ-

ceptum

ceptum absque reatu quatuor gravium simul peccatorum. 1. Enim peccat in eo contra præceptum charitatis: quo prohibetur, ne proximum quisquam probro afficiat. 2. In re gravissima infidelitatem admittit, detegens ea, quæ occultissima fore confidit peccator. 3. Is præceptum infringit Ecclesiæ prohibentis sub acerbissimis pœnis, ne verbo aut facto, aut alio quovis modo cuipiam manifestet, quod sola confessione novit. 4. Denique impie Sacramentum profanat, atque adeo horrendo se obstringit Sacrilegio, id hominibus patefaciendo, quod Deus ipse magno misericordiæ suæ effectu propriis, ut sic dicam, oculis suis condere & quasi oblivisci ob delinquentis pœnitentiam voluit. Unde asserit Innocentius III. qui quarto Lateranensi Concilio ipse præfuit (a) quod *Gravius ..... peccat Sacerdos, qui peccatum revelat, quam homo, qui peccatum committit*.

(a) Inn. III. serm. 1. de Consecrat. Pontificis.

CASUS IV.

DYDIMUS, excepta Pauli confessione, ipsum absolvere noluit: quod e domo sua famulam, qua cum a biennio peccabat, ejicere denegarit, qua repulsa adeo iratus est Paulus, ut Dydimum, etiam in Sacro Tribunali, contumeliis affecerit. Post menses aliquos instituta de pravis moribus Pauli juridica inquisitione; Dydimus etiam in jus vocatus est, ad dicendum testimonium in eum, & quidem de facto, de quo dictum est. Qua de re quæritur, utrum ad secretum teneatur Dydimus; licet propria ejus culpa inutilis fuerit Pauli confessio, neque eam propter ejus indignitatem fuerit subsecuta absolutio?

RESPONS.

Ex allatis superius testimoniis manifeste constat, Dydimum secreti lege obligari in casu proposito; cum pro peccatis quæ clavibus subjecta fuere, maneat necessario ista obligatio, seu absolutionem concesserit Confessarius, seu ob quamcumque rationem denegarit; hoc est, sive ob defectum potestatis, seu ob pravum pœnitentis habitum. Contrarium quidem temere affirmarunt quidam Authores; sed opinionem eorum erroneam esse asserit Angelicus Doctor (b); en verba illius: „ Quidam dicunt, quod „ Sacerdos non tenetur servare sub sigillo confessio„ nis, nisi peccata de quibus pœnitens emendare „ promittit: Alias potest ea dicere ei, cui potest „ prodesse, non obesse: sed hæc opinio videtur er„ ronea; cum sit contra virtutem Sacramenti; sicut „ enim Baptismus est Sacramentum, quamvis quis „ fictus accedit ..... ita confessio non desinit esse Sa„ cramentalis, quamvis ille, qui confitetur, non „ proponat emendationem: & ideo nihilominus sub „ occulto tenendum est „. Idem docet S. Bonaventura (c). Uno verbo omnes Theologi; inter quos hæc Sylvii verba referre sat erit (d): „ Si quis autem „ bona fide accedit ad Confessarium, sine proposito „ quidem emendandi, sine contritione, sine volun„ tate recipiendi absolutionem; sed tamen cum in„ tentione se illi, tanquam Dei Ministro, accusandi „ & subjiciendi, vel ut aliquo modo satisfaciat Ec„ clesiæ, vel ut a Sacerdote, prout poterit, adju„ vetur; talis confessio ad effectum inducendi sigil„ lum, est Sacramentalis „. Atque hæc dicta probat Sylvius ex Decretali Alexandri III. ad Episcopum Bellovacensem (e) quæ suæ videtur omnino conformis sententiæ, & quam confirmat hoc ratiocinio: „ Judicium Sacerdotis est cum potestate absolvendi, „ vel absolutionem negandi; sed notitia causæ debet „ præcedere sententiam Judicii: ergo sub eodem se„ creto ponitur accusatio pœnitentis, sive ad eam „ sequatur absolutio, sive non: alioquin non pos„ sent peccatores secure confiteri „. Si igitur Judici respondere cogatur Dydimus, hoc unum referet, se nihil scire. *Quod si Judex inquireret ab aliquo*, inquit S. Antoninus (f). „ An sciat aliquid ..... Si non po„ test alio modo declinare iniquum judicium, po„ test respondere; nihil inde scio; quod subintelli„ gitur, ut homo, vel etiam nihil scio per confessio„ nem, quia subintelligitur, tibi revelandum ...... „ Et ideo absque læsione conscientiæ potest jurare se „ nescire id, quod scit tantum ut Deus.

(b) S. Th. in 4 dist. 21. q. 5. art. 1. quæstiunc. 1. ad 2.

(c) S. Bonav. in 4. dist. 21. art. 2.

(d) Sylvius in supplem. 3. part. Summ. S. Th. q. 11. a. 1 quæsito 1.

(e) Alex. III. in cap. Quod quidam. 5. de pœnit. & remissionibus.

(f) S. Ant. in summ. tr. de bonitat. Confessoris part. 3. c. 25. pag. 128.

CASUS V.

LEUFRIDUS, Diaconus, cupiens cujusdam personæ cognoscere peccata, sedit in tribunali pœnitentiæ, uti Confessor ordinarius sedere solebat, ibique quasdam audivit confessiones: non tamen data absolutione Sacramentali. Quod cum ita sit, quæritur, utrum secreti lege teneatur de peccatis auditis, uti verus Confessor?

RESPONS.

Certum est, Diaconum illum non minus lege secreti teneri, quam verus Confessor, ut docet S. Antoninus, (g), & post ipsum Sylvius his verbis (h): *Si quis bona fide confitentur alicui, quem falso putat esse Sacerdotem; ex tali confessione oritur sigillum ..... quia talis confessio ex intentione pœnitentis fit Sacerdoti legitimam potestatem habenti, estque Sacramentalis, licet per accidens contingat defectus: & consequenter eam revelando fieret injuria, tum pœnitenti, tum Sacramento, quod bona fide existimatur subsistere.*

Sylvii dicta confirmat S. Thomas his verbis (i): *Tamen sicut aliquis qui non est Sacerdos, in aliquo casu participat aliquid de actu clavis, dum confessionem audit propter necessitatem; ita etiam participat aliquid de actu sigilli confessionis, & tenetur celare, quamvis improprie loquendo sigillum confessionis non habeat.* Unde concludendum, eum, qui, uti Leufridus, alium fraude & in loco administrationi pœnitentiæ destinato confitentem audit, pro certo etiam strictius sigillo secreti teneri, quam sit is, de quo loquitur S. Thomas, cum par sit ut eidem submittatur obligationi ejus, cujus locum temere ac ministerium usurpavit.

(g) S. Ant. in summula Confessionali. 3. p. tr. 1 de bonitat. Confessoris. c. 28.

(h) Fr. Sylv. in supplem. 3. part. S. Th. q. 11. art. 1. quæsito 1.

(i) Supplem. S. Thom. cit. q. 11. art. 8. in corp.

CASUS VI.

ANSELMUS, audita Yolandæ confessione, quæ se de quibusdam cum adolescente commissis spurcitiis accusavit, oblitus eam interrogare, num in eadem domo cum ea habitaret hic adolescens; e tribunali surrexit, cum ipsa post acceptam absolutionem egrederetur ex eodem, ut nimirum rem ab ea exquireret, juberetque, si forte esset, ut domum illam desereret. Nunquid id ipsum facere potuit Anselmus, intacto penitus confessionis sigillo?

RESPONS.

Anselmus sic se gerere non potuit, intacto confessionis sigillo, neque enim Pœnitentes suos de peccatis sibi in confessione declaratis alloqui potest Confessarius extra tempus confessionis; nisi petita prius ab iis licentia; quod non nisi ob justam causam, quæ ad eorum spectet salutem, præstare debet: *Quia alioquin*, ait Sylvius (k), *confessio valde onerosa redderetur; cum non posset ordinarie fieri tale colloquium sine magno pœnitentis rubore.* Quare addit doctus hic Theologus, ad prudentiam munusque Confessarii pertinere, ut Pœnitentem suum nunquam extra tribunal alloquatur absque ejus licentia de peccatis sibi confessis, tuncque eum ad secretum obligari, ut ad confessionem ipsam; quod probat ex his S. Caroli verbis in instructione ad Confessores suæ Diœcesis (l): *Quod si loqui cum pœnitente necessum sit* (Confessarius) *petita ab ipso licentia, tum eadem secreti religione ac in confessione se teneri noverit*; Ex quo postea concludit Sylvius, quod, si quam culpam aut errorem commiserit Confessarius absolvendo; nihil omnino de eo proferre potest Pœnitenti extra tempus confessionis, nisi post obtentam ab eo licentiam. *Non potest ergo extra confessionem corrigere de peccato in ea cognito, neque speciatim exprimere illud, in quo remittendo Sacerdos ipse forte commisit errorem, nisi de pravio ipsius consensu. Sed vel inducat ut rursus sibi confiteatur, vel declaret in genere se habere aliquid ei necessarium in confessione dicendum.* Ita Sotus, Toletus, Suarez, Victoria, Angles, Henriquez & multi alii (m).

Addendum tamen, quod in casu proposito, Anselmus Yolandam invitare debuisset secreto, ut in tribunali confessionis se vellet alloqui, eamque interrogare de circumstantia, cujus fuerat oblitus, ipsius momentum quoad salutem ejus ostendendo.

(k) Fr. Sylv. in supplem. S. Th. q. 11. a. 4 quæsito 1.

(l) S. Carol. instruct. part. 2. c. 20.

(m) Domin. Sot. 4. dist. 38. q. 4. art. 6 Fr. Tolet. Instruct. Sacer. 3 c. 16. Fr. de Victoria in Sum. q. 183. Suarez disp. 33. sect. 5. to. 4. Joseph. Angles in Florib. Theolog. Henriq. l. 3. de pœnit. c. 20 &c.

CASUS VII.

JODOCUS, oppidi Parochus, sola Benedicti con-

confessione novit, eum esse hæreticum, multos jam hæresi sua ipsum infecisse, ac denique ad meliorem frugem nolle redire, aut ab aliorum perversione desistere. Quid huic tanto malo remedii afferre potest hic Parochus? Nonne Episcopum monere potest? Et quo pacto, ne confessioni sigillum infringat?

RESPONS.

Inconcussis jam ostendimus argumentis, Sacrosanctum esse Confessionis secretum, illudque absque gravissimi criminis reatu aliquatenus non posse violari: quare eam Jodocus Episcopo declarare non potest personam, de qua agitur. Id igitur tantum ipsi incumbit facere. 1. ut Præsulem suum moneat, ipsius magni referre, ut commisso sibi gregi accurate invigilet, ne abducatur; sed cavere imprimis debet, ne pœnitentem verbo, aut aliqua alia ratione probat. 2. Aliorum etiam fidem confessiones audiendo consiliis suis vim addere poterit, ne seducantur. Huic periculoso malo hoc unum præsens existimat remedium Sanctus Thomas afferri posse a Confessore (a): *Thomam aliquod remedium*, inquit, *adhibere debent in prædictis casibus, quantum potest sine confessionis revelatione; sicut monendo; ne corrumpantur per hæresim. Potest etiam dicere Prælato, quod diligentius invigilet super gregem suum: ita tamen quod non dicat aliquid, per quod verbo, vel nutu confitentem prodat*. Idem docet Sylvius in Supplemento (b).

(a) S. Th. in 4. dist. 21. q. 11. art. 2. quæstiunc. 2. ad 1.

(b) Fr. Sylv. in suppl q. 11. a. 1. quæsit. 2.

CASUS VIII.

DAMASUS, audita publici blasphematoris confessione, cujus fama in cœtu violabatur, cui ipse præsens aderat; existimavit, se teneri ad favendum ejus partibus; & affirmavit hominem hunc ad meliorem frugem sincere rediisse, a quo tempore ipsum de blasphemiis ejus absolverat. Nunquid sigillum Confessionis fregit hic Confessor ita loquendo?

RESPONS.

Contra confessionis secretum pro certo peccavit hic Confessor, ea, qua dictum est ratione loquens; neque enim ullo in casu Confessario licet, se a Pœnitente tale, vel tale peccatum audiisse, ut docet Sanctus Thomas his verbis (c): *Non obligatur audiens confessionem ad hoc quod non revelet peccatum simpliciter; sed prout est in Confessione auditum: nullo enim casu dicere debet se audivisse in confessione ...... non enim potest dicere. Ego hoc audivi in Confessione*. Unde colligendum quod quamvis generatim, intacto confessionis sigillo, & sine Pœnitentis injuria, aut ipsius etiam confessionis odio dici queat, talem fuisse absolutum, quia dari potest absolutio de solis venialibus peccatis, etiam confessis; nunquam tamen dici potest, tale peccatum in confessione fuisse auditum aut absolutum: *Tamen*, inquit adhuc Sanctus Thomas, (d) *propter scandalum vitandum debet abstinere* (Confessarius) *ne de hoc loquatur, nisi immineat necessitas*.

(c) Suppl. 3. p. S. Th. q. 11. art. 5. ad 2.

(d) Idem cit. art. 5. in Conclus.

CASUS IX.

JORDANUS & Chrysologus, Sacerdotes & Religiosarum Monasterii cujusdam Confessarii, cum ambo multoties Christianæ Religiosæ confessionem audierint, quandoque de ipsius vitiis inter se eo fine colloquuntur, & præcipue de gravamine ipsius ad obedientiam Superiori præstandam; ut sibi invicem consulentes uniformiter emendationi ejus dent operam. Nunquid ita se gerere possunt, intacto Confessionis sigillo, præsertim si in eo bona fide agant, nec se male agere existiment? Nonne saltem possent inter se colloqui de peccatis, quæ ipsam committentem vidissent, prius aut postquam ea fuisset confessa?

RESPONS.

Regula generalis & inconcussa, quæque nullam admittit exceptionem, hæc est, Confessarium videlicet, nunquam, sub quocumque prætextu, de iis loqui posse, quæ sibi per solam confessionem innotescunt; adeo secretum ejus intemeratum esse debet: Quare de Christinæ defectibus inter se colloqui non possunt ejus Confessarii absque peccato contra sigillum confessionis; neque a peccato ob bonam eorum intentionem vel ignorantiam in totum, licet in tantum excusari non possint. Nec vacat hic Conciliorum Patrumque denuo referre testimonia in superioribus responsionibus allata.

Certum quidem est, quod, si alia, quam confessionis via, ipsis nota essent hujusce Religiosæ peccata, de iis loqui eo fine possent, ut iis mederentur; at sobrie tamen ne quid sibi confessionis tantum via notum effutirent. Consentit ista exceptio cum doctrina S. Thomæ, (e) qui allatis duabus opinionibus quas rigidiores existimat, tertiam his verbis amplectitur: *Alia opinio*, inquit Angelicus Doctor, *est verior, quia illud quod homo alias scit, sive ante Confessionem, sive post, non tenetur celare, quantum ad id quod scit ut homo. Potest enim dicere: scio illud, quia vidi; tenetur tamen celare illud in quantum scit ut Deus. Non potest enim dicere: ego audivi hoc in confessione*. Cui decisioni addit postea Sanctus Doctor: *Tamen propter scandalum vitandum debet abstinere, ne de hoc loquatur, nisi necessitas immineat*. Ex quibus ultimis verbis indicatur quosdam casus esse posse, in quibus Confessarius potest & etiam debet id ipsum quod aliter, quam per confessionem novit, revelare; etsi inde quoddam immineret scandalum; cum aliter, v. g. justitiam & veritatem defendere non posset. *Non debet ita vitari peccatum ex una parte*, ait idem Angelicus Doctor (f) *quod ex alia justitia relinquatur, veritas enim non est propter scandalum dimittenda: & ideo quando imminet periculum justitiæ & veritatis, non debet dimitti revelatio ejus, quod quis in confessione audivit, si alias scit, propter scandalum. dum tamen scandalum; quantum in se est, evitare nitatur*.

(e) S. Th. in 4. dist. 21. q 3. art. 3. in cor.

(f) Idem ib. ad 4.

CASUS X.

CATHARINA, quæ decus innuptarum habebatur, graviter ægrotans, Confessario suo accersito declaravit, se jam ab octo mensibus cum dimidio gravidam esse, fœtumque suum esse animatum. Hanc hortatus est Confessarius ejus ut statum suum amicæ cuipiam patefaceret, quæ ipsi opem ferre, & prolis ejus vitæ ac saluti valeret prospicere: simulque asseruit se eam, omissa ista cautione, absolvere non posse; quod voluntarie se ipsam mortis periculo & prolem suam morti pariter sine baptismo objiceret: quam rem cum facere denegasset puella, secessit Confessarius. Postera die aucto morbo eumdem petit Confessarium, qui eam extremos vitæ spiritus efflantem, amisso & vocis & rationis usu, invenit, eamque nihilominus absolvit: qua de re duo quæruntur: primum; utrum in hac circumstantia officio suo functus sit ille Confessarius, seu absolutionem huic filiæ ob rationem in proposito casu relatam statim denegans, seu eam postridie concedens. Secundum; utrum ad procurandam prolis ejus salutem, non potuerit aut etiam manifestare debuerit, eam ad puerperium esse paratam, ut articulo mortis infans extractus sacris baptismi aquis ablui posset?

RESPONS.

Par olim Sylvio, Theologiam Duaci profitenti, difficultas, cui, 1. Decembris an. 1641. ita respondit (g): 1. *Si contumaciter* (filia) *persistat, nolitque ulli extra confessionem aperire, deneget ipsi absolutionem, tanquam ea indigna prorsus & indisposita, cum nolit hoc facere ad quod sub reatu peccati mortalis obligatur. 2. Si Confessarium revocaverit* (ægra) *seu revocari fecerit, præsumere potest ipsam habuisse animum obediendi Confessario, atque ita esse pœnitentem: & propterea potest eam absolvere ad depositionem ejus qui novit, ac deponit periisse Confessarium*. Ex quo colligendum, Catharinæ Confessarium debita in eam rem prudentia se gessisse.

(g) Sylv. Resolut. var. v. Sigil. Conf. 1.

Ad secundum vero quæsitum, dicendum, quod, licet absque Baptismo moritura esset Catherinæ proles, ejus tamen graviditas, neque directe neque indirecte a Confessario esset detegenda, cum id non potest, nisi fracto Confessionis sigillo, atque adeo admisso mortali peccato: *Non potest autem Confessarius*, subjungit idem Author, *quidquam de fœtu, vel ejus animatione loqui, etiamsi fœtus sit sine Baptismo moriturus; quia sigillum Confessionis tam est sanctum, ut nec indirecte quidem liceat ullo casu illud citra pœnitentis* com-

consensum frangere. Qua in re consentit Sylvii decisio cum doctrina Apostoli dicentis (a) · *Non faciamus mala, ut veniant bona*. Quocirca, cum fractio sigilli Confessionis sit essentialiter peccaminosa, nunquam admitti potest; quodcumque ex ea oriatur bonum.

(a) Rom. 3. 8.

CASUS XI.

ADRIANUS Episcopus, & Placidus Abbas regularis, per solam confessionem norunt, duos ex inferioribus suis, quibus incumbit aut animarum cura, aut officium aliquod, criminose vivere propter Beneficium, aut officium suum. Nonne eos in tali Beneficio, aut Officio privare possunt, intacto Confessionis sigillo?

RESPONS.

Cum in nullo casu directe vel indirecte revelari possit peccatum sola confessione cognitum; dicendum, neutrum ex his Superioribus inferiorem suum a Beneficio aut Officio amovere posse, si hinc oriretur aliqua probabilis suspicio de peccato in confessione audito; tum enim graviter peccaret. Id unum ergo præstare potest Superior, ut reum ad dimissionem vel Beneficii vel Officii in Tribunali Pœnitentiæ inducat, qui si obedire recuset, tunc Superior aliam poterit supponere causam, quæ confessionis nullam det suspicionem, cur ipsum amoveat tum ad rei, tum ad proximi salutem procurandam. Difficultatem istam sic decidit Sanctus Thomas (b), addens tamen, in hoc casu satius esse, ut Superior inferiorem hortetur graviter, ut Beneficium suum vel Officium voluntarie dimittat: quod quidem magis expedit & tutius est. *Id quod per confessionem auditur*, inquit Sanctus Doctor, *nullo modo est manifestandum nec verbo, nec signo, nec nutu, nec etiam aliquid est faciendum, unde in suspicionem peccati aliquid possit devenire*. Positoque illo principio, difficultatem, de qua agitur, minutius expendit addens: „ Si ergo amotio subditi ab administratione possit „ inducere ad manifestandum peccatum in confes„ sione auditum, vel ad aliquam probabilem suspi„ cionem habendam, de ipso nullo modo Prælatus „ deberet subditum ab administratione removere: „ puta si in aliquo Monasterio esset consuetum, quod „ Priores non amoverentur de suis Prioratibus, „ nisi propter culpam; manifestaretur peccatum con„ fitentis per remotionem ab administratione. Un„ de si Abbas hoc faceret, graviter peccaret, tan„ quam confessionem revelans: posset tamen cum „ secreto caritative admonere, ut cum instantia pe„ teret cessionem; si hoc videret saluti ejus expedi„ re: si vero per amotionem ab administratione pec„ catum nullatenus manifestaretur; puta si in aliquo „ Monasterio esset consuetum, quod Abbas pro suo „ libito de facili aliquos ab administratione remove„ ret; tunc alia occasione accepta, posset subdi„ tum sibi confessum, ab administratione remove„ re; & deberet hoc facere, cum debita tamen „ cautela, si talis administratio esset subdito peri„ culosa imposterum; quamvis etiam & in hoc casu „ melius esset quod cum induceret ad cessionem pe„ tendam. Si vero periculum imposterum non time„ retur, non oporteret quod pro peccato præterito „ per pœnitentiam deleto, eum ab administratione „ removeret ..... Quandoque enim pœnitentes inno„ centibus meliores sunt „. Conformiter ad eam Doctoris Angelici doctrinam, in suo Decreto 26. Maii an. 1593. dicit Urbanus VIII. (c). *Tam Superiores pro tempore existentes; quam Confessarii, qui ad superioritatis gradum fuerint promoti, caveant diligentissime, ne ea notitia, quam de aliorum peccatis in confessione habuerint, ad exteriorem gubernationem utantur*.

(b) S. Thom. quodlib. 5. art. 13. in corp.

(c) Urb. VIII. in Decr. Sanctissimus. §. 4. in Bullar. mag. tom. 4. pag. 67.

Ita etiam cum Divo Thoma sentiunt Sanctus Antoninus & Paludanus, quorum ultimi hæc sunt verba (d): „ Si ergo per confessionem Prioris, vel al„ terius scit Abbas, quod non expedit Priori tenere „ Monasterium; & si talis qui ad libitum alias potest „ amoveri, expectet quo usque sine nota revelatio„ nis possit amovere: cum enim ex audientia con„ fessionis ad nihil obligetur nisi ad celandum; & si „ obligaretur ad aliquid, hoc esset ad medendum „ animæ pœnitentis ..... in proposito quam cito „ potest amovere, amoveat, quem sine hoc amo„ vere poterat: si autem talis erat, quod non sine „ justa causa amoveri poterat; cum confessionis au„ dientia nulli jus præbeat in alio foro, in quo non „ constat sibi, ut judici, ipsum amovere non po„ test.

(d) Petr. Pal. in 4. dist. 21. q. 3. art. 2. Conclus. 3. fol. 115. vers. colum. 2.

Eodem nixus principio sic dicit Sanctus Antoninus (e): „ Quia Prælatus licentiam intrandi civita„ tem sive villam subdito potest dare ad libitum vel „ negare, licet non alias esset negaturus propter „ periculum, quod ex sola confessione novit, ne„ gare potest; dummodo ex hoc suspicio non o„ riatur ..... similiter quia homo habet liberam e„ lectionem ..... licet per solam confessionem sciat „ aliquem indignum ad Prælationem, ad quam eli„ gitur, quem alias putabat dignum, non debet „ eligere ex conscientia sic dictante, quia eligen„ do scienter dignum vel indignum, negotium ge„ rit inter ipsum & Deum. Unde potest etiam ex „ iis, quæ scit ut Deus judicare, ita & in proposi„ to „. Eadem quoque Paludanus affert exempla.

(e) S. Anton. in summula. tract. de bonit. Confessoris. c. 27.

Diximus superius, quod *magis expedit & tutius est, ut Superior inferiorem hortetur graviter suum Pœnitentem ad dimittendum Beneficium vel officium suum*. Multi namque sunt, iique graves Authores, qui existimant, nunquam in hujusmodi occasionibus ea utendum esse notitia, quæ per confessionem habetur, præsertim ob periculum, ne probrosa fiat suspicio de ea persona, de qua agitur, aut ex hoc odiosa ipsi confessio evadat; quod nunquam fieri potest licitum. Ita cum aliis quibusdam sentit Ysambertus (f), qui sic concludit: *Æstimamus usum ejusmodi notitia esse non solum humana constitutione illicitum, sed etiam Sacramentali sigillo confessionis contrarium; & prohibitionem illius sequi connaturaliter ad divinum præceptum de servando Sacramentali sigillo confessionis*.

(f) Ysamb. tr. de pœnit. disp. 23. a. 8. & apud eum Bannes in 2. 2. q. 33. art. 8. 2. & 3. p. disputation. de correct. fraterna & Rodericus tom. 2. qq. Canonicarum & regular. q. 54. art. 4.

CASUS XII.

FERDINANDUS, Episcopus Almeriensis, Sancti Gilberti Paræciam Medardo, quem singulari virtute præditum Sacerdotem existimabat, conferre omnino statuerat: sed eum fortuito confessus ob apoplexiæ casum, novit eum insignem esse hypocritam, & Diaconatu solummodo esse initiatum, licet Sacerdos publice haberetur, Sacerdotisque omnes sæpe functiones obiret. Quid acturus est Episcopus ille? Nonne sub peccati conscientia Medardum de Parœcia, quam statuerat, providere tenetur, saltem postquam eum Sacerdotio inaugurasset secreto; ne, Beneficium illud ipsi non conferendo, peccet, utens notitia, quam per solam confessionem acquisivit?

RESPONS.

Episcopus ille sub peccati conscientia, Medardum, uti statuerat, de Paræcia providere non tenetur, licet per confessionem tantum sit nota sibi hominis indignitas: sed potius sub reatu mortalis tenetur mutare voluntatem, & alteri digniori prædictam Parœciam conferre. Ratio est 1. quia consilium suum perficere non posset, nisi rem faciendo per se malam & omnino damnabilem, uti contrariam divinæ gloriæ salutique illorum Parochianorum. 2. Quia Episcopus mutans voluntatem, nullatenus auditam lædit confessionem, cum, ut supponitur, soli Deo nota esset sua voluntas, & ei quidem homini esset ignota; unde neque directe neque indirecte peccatum sola confessionis via cognitum manifestat.

Hæc Decisio conformis est doctrinæ Sancti Thomæ (g), qui in allato testimonio ad præcedentem responsionem manifeste docet, notitiam sola confessione partam sine peccato adhiberi posse ad medendum alicui malo, indignos, tales per solam confessionem cognitos ab officio amovendo; modo id fieri posset absque ulla cujusquam suspicione, quod hujusmodi notitia sic amoventur. Unde sequitur, quod in casu proposito a fortiori potest Ferdinandus Beneficium indigno non conferre, licet nota sit per solam confessionem ejus indignitas, cum reipsa possit non conferre absque cujusquam suspicione, quod ita se gerat ob auditam ejus confessionem. Eandem doctrinam unanimi tuentur con-

(g) S. Th. supra cit. quodlib. 5. art. 13.

consensu

sensu S. Bonaventura, Gabriel Biel, Henricus Gandavensis Archidiaconus, Halensis, Paludanus, Adrianus, aliique celeberrimi & quamplurimi Theologi (a). Vide Decisionem superiorem & præcipue articulum ultimum.

(a) S. Bonav. in 4. dist. 21. qu. 1. ar. 2. Gabriel Biel ib. qu. un. Henricus Gandavens. qq. quodlibet. quodl. 8 qu. 29. Alex. Halensis. p. 4. q. 74. ar. 1. ad 9. Petrus Palud. in 4 dist. 21. ar. 3. Hadrian. in 4. de Sacram. Confess.

CASUS XIII.

LICINIUS, generalis constitutus Monasteriorum cujusdam ordinis Visitator, Mævium unius Mosterii Superiorem, juxta statutum Ordinis ad finem superioritatis suæ pervenisse comperit: ipsum, omnibus insciis, confitentem audit, atque ex peccatorum ipsius confessione omni superioritatis gradu eum prorsus novit indignum. Paucis post diebus nova instituitur electio; divisisque inter Mævium & alium suffragiis, e sola Licinii voce pendet Electio. Qua de re quæritur, utrum Licinius absque confessionis revelatione, suffragium suum Mævio, quem sola confessione novit indignum, possit denegare, eique alterum præferre?

RESPONS.

Hæc difficultas a superiori non multum discrepat: unde parem etiam possumus ei responsionem adhibere, dicendo, quod, cum omnibus ignota sit facta a Mævio Visitatori huic confessio, non est quod suspicari quispiam possit, eum confessionis notitia uti, ut illum a superioritate amoveat, quam illi prorogare volunt plerique Capitulares. Insuper, cum superioritatis tempus ex constitutionibus Ordinis præscriptum pro Mævio sit finitum, nullaque subsit vel speciosa causa, cur ipsi prorogetur, Licinius ei legitime suffragium suum in favorem alterius Superioris denegare potest. Quod evidenter probari potest ex allato in undecima difficultate S. Thomæ testimonio.

Similem ferme quæstionem agitans Paludanus (b) eandem quoque propugnat sententiam his verbis: „ Quidquid ergo videtur Confessori faciendum, vel „ omittendum pro bono confitentis, vel communi potest facere, vel omittere, dum tamen per „ hoc non reveletur confessio, ad quod solum obligatur, licet alias non esset illud facturus. Si igitur confessione Prioris, vel alterius, scit Abbas „ quod non expedit Priori tenere Monasterium, & „ sit talis, qui ad libitum alias potest amoveri, expectet quo usque sine nota revelationis posset „ amovere, & tunc statim amoveat. Cum enim „ ex audientia confessionis ad nihil obligetur, nisi „ ad celandum, & obligaretur, ad aliquid, hoc „ esset ad medendum animæ pœnitentis, sicut Medicus, ex quo in cura aliquem suscipit, tenetur sibi „ dare remedium contra recidivum, sic in proposito quam cito potest amovere, amoveat, quem „ sine hoc amovere poterat ...... cum confessionis „ audientia nulli jus præbeat in alio foro, in quo „ non constat sibi ut Judici, ipsum amovere non „ potest „.

(b) Petrus Palud. in 4. dist. 21. qu. 2. art. 3.

Eodem tendunt hæc Navarri verba (c): *Infertur ..... non esse revelatorem confessionis, qui electione Prælati occurrente, ideo alicui suum denegaret suffragium, quod sola ipsius confessione illum criminosum esse nosset, neque item Abbatem, qui Monacho denegaret copiam adeundi oppidum, in quo sola ipsius confessione novit, eum solitum labi .... ut magni nominis viri docuerunt: modo hæc omnia tanta cautione fiant, ut nullatenus per ea justa suspicandi ratio præbeatur*. Exemplum, quod proponit hic Author, etiam majoris est momenti & vehementius urget, quam illud, de quo in casu proposito; si enim Abbas, qui prioris indignitatem ex confessione novit, ipsum amovere possit, cum illud fit absque periculo suspicionis de revelata confessione, a fortiori dici potest, quod, cum de nova tantum agitur electione, superiorem, quem finito superioritatis tempore novit indignum, suffragio suo privare potest, quandoquidem id ipsum ut supponitur facere possit absque ulla suspicione revelatæ confessionis, quæ facta sibi a quopiam non cognoscitur. † Vide undecimam decisionem, præcipue articulum ultimum.

(c) Navar. in c. Sacerdos. de pœnit. dist. 6. n. 74.

† Quamvis propter S. Thomæ, & sancti Antonini, & Paludani, variorumque magni nominis Doctorum præcedentes ad Cas. XI. & XIII. responsiones tuta conscientia sequi quisque possit, attamen non levem aliorum Doctorum nec numero, nec nomine minorum authoritas facessit difficultatem, præsertim Decretum Clementis VIII. datum an. 1594. die 16. Maii, in quo hæc leguntur verba: *Tam superiores pro tempora existentes quam Confessarii, qui postea, ad superioritatis gradum fuerint promoti, caveant diligentissime, ne ea notitia, quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt ad exteriorem gubernationem utantur*; Cum duabus ad supradictos Casus responsionibus consonare non videtur; quia ut advertit Suaresius Tom. IV in 3. part. disp. 33. sect. VII. *Cum indistincte loquatur* (Decretum Clementis VIII:) *non est quod a nobis limitetur, sed simpliciter observetur*. Quod hic animadverto, animadverterat jam & ipse Natalis Alexander doctissimus Dominicanæ familiæ Th. in Tom. I. Theologiæ Dogmat. & Mor. lib. II. Reg. 56 *Quantumvis*, inquit, *re absolute spectata licitum videatur Prælato subditum ab officio removere propter crimen, quod ea sola confessione novit, ubi revelandæ confessionis periculum abest Ecclesiastica tamen Lege id omnino prohibetur*.

Quidquid sit propter momentosas rationes, quæ tantisper attendenti satis patebunt, in seminariis cavendum est ne licitum esse aliquando uti ad exteriorem gubernationem notitia per confessionem parta doceatur, cum enim Clerici illic trepidare soleant, ubi non est timor, non multum aut potius nullum nisi sal discretionis haberent Seminariorum Directores, qui sententiam contrariam palam defenderent.

CASUS XIV.

MATTHÆUS, Fenerator publicus, cum Paschali tempore apud Parochum suum peccata deposuisset, nec absolutionem obtinuisset ab eo facultatem petiit, ut sibi apud Theophilum proximæ Parœciæ Curatum confiteri liceret, ea tamen conditione, ut scriptum de facta confessione sua testimonium afferret. Matthæus apud Theophilum denuo confessus, & feneratorium suum commercium abdicare nolens, absolutionem quoque obtinere non potuit. Postea tamen Theophilum adiens testimoniales factæ confessionis litteras ab eo requisivit, quas nec ei dare ob falsam ipsius confessionem se non posse existimavit, nec etiam recusare ob indirectam saltem ejusdem confessionis revelationem; quod, cum Parocho suo se offerret absque tali testimonio Matthæus, is pro certo judicaret, Matthæum a Theophilo non fuisse absolutum. Quocirca petitur, qua ratione in hac negotiosa occasione se gerere debuerit Theophilus?

RESPONS.

Ut huic difficultati fiat satis, distinctione opus est, nam vel usus est in Diœcesi stabilitus testimoniales confessionis litteras ei dare, qui alteri, quam Parocho suo confitetur, vel non: si non sit stabilitus, videtur, quod hujusmodi testimonium Matthæo dare non potuerit Theophilus, si illud non exigat ejus Parochus: sed si talis sit usus Diœcesis, & Parochus illud omnino à Matthæo exigeret, certum est, a Theophilo illud denegari non potuisse, intacto confessionis sigillo, cum illud denegans, impœnitentiam & non solum exprobraret, sed etiam ipsius Parocho manifestaret, qui certo, ut in casu enuntiatur, judicaret, eum non fuisse absolutum, quod quidem nunquam est licitum. Testimonium ergo Matthæo dare Theophilus debuit, quo affirmaret, se, non quidem absolvisse; quod sine mendacio asserere non potuisset, sed in tribunali pœnitentiæ Matthæum confitentem, quod reipsa verum est, audivisse. Quod si eo impietatis prorumpat falsus hic Pœnitens, ut ex hypocrisi simulataque conversionis specie, ad sacram audeat mensam accedere, ipsius Parochus tum ei tale testimonium proferenti communionem denegare non potest absque reatu scandali inde futuri, quod etiam verum est, licet solus & occulte Communionem postularet Matthæus. Ita difficultatem hanc 20. Martii an. 1674. solvit insignis Professor Sorbonicus (d).

(d) De Ste. Beuve to. 1. cas. 5.

Posito hoc principio, dicendum 1. Parochum, qui ex confessione novit, Vicarium suum, aliumve mansionarium Sacerdotem suum dissolute vivere, ipsi testimoniales litteras de vita & moribus requirenti coram iis, qui noverunt eum apud se esse confessum, absque peccato non posse denegare. 2. Superiorem Semiuarii partam hac via occultæ alumni sui libidinis notitiam adhibere non posse, ut eum

e Seminario pellat, aut favens ei de vita, & moribus det testimonium. 3. Episcopum, cui ex confessione noti sunt pravi mores Clerici, non ei sacrum quem postulat, ordinem posse recusare, nisi fracto confessionis sigillo, cum nullum aliunde in eo reperitur legitimum incapacitatis, aut alterius rei impedimentum, quo ordinatione fiat indignus, & quo plausibilis suppeditetur causa repulsæ. 4. Parochum qui ex confessione Pœnitentis sui novit impedimentum dirimen, ipsius matrimonii, quod non vult differre, debere ipsum celebrare (*a*): Ratio est, quia in his & similibus aliis casibus quamplurimis aliter agi non potest, nisi moveatur suspicio, notitiam in confessione acquisitam adhiberi, cujus proinde secretum saltem indirecte frangitur, quod nunquam sine crimine fieri potest (*b*), uti superius probatum est.

(*a*) Fr. Sylvius in supplem. 3. p. S. Th. qu. 11. ar. 1. §. Secundo. Sylvester de Prierio. v. Confessio. 3. qu. 12.

(*b*) Colloq. Agathens. Colloq. 11. de Confess. dem. 5.

CASUS XV.

PHILEMO, seipsum in confessione de furto accusans imprudenter & absque necessitate Confessori suo Sylvestrum ejusdem secum criminis conscium esse indicavit. Num Confessarius ille eadem secreti Lege tenetur pro complice atque pro Philemone? Peccaretne quoque mortaliter, si complicem hunc declararet, præsertim si id necessarium duceret, bono vel proximi vel communitatis, idque posset facere non revelato postea directe Philemonis delicto, aut injecta in eum de illo suspicione?

RESPONS.

Confessarius sub eodem confessionis secreto tenere debet, non solum Philemonis, quod ipse confessus est, peccatum, sed etiam complicis sui, licet eum imprudenter aut ex ignorantia indicaverit. Ita sentiunt celeberrimi Theologi, & imprimis Estius his verbis (*c*): *Non solum pœnitentis persona, sed & alia quæcunque in confessione nominata, seu quomodolibet indicata, tanquam concors peccati, vel peccato notata sub eodem secreto teneri debent*. Idem docet Sylvius (*d*): *Peccata complicis*, inquit, *cadunt sub sigillum confessionis, sive pœnitens potuerit* (peccatum) *suum confiteri sine expressione illius, sive non*. Cujus rei multas affert rationes, quarum præcipua hæc est: *Quia ex revelatione peccati complicis sæpe numero potest agnosci peccatum pœnitentis, unum enim est alterius manifestativum ..... alioquin confessio redderetur onerosa & odiosa*. Equidem fieri posset, ut consors furti detectus in judicium adduceretur, & ab ipso cogeretur Judice ad declarandos furti, cujus accusatur, participes, unde & Pœnitens ipse judicii pœnis subjiceretur. Sed quamvis eo res non adduceretur, Pœnitens, cui notum esset, consortem suum a Confessario tantum suo fuisse manifestatum, proculdubio confessionem, uti parum tutam haberet, ac juste timere posset, ne ab eodem Confessario pro se proderetur confessionis secretum, qui complicem in confessione nominatum detexisset.

(*c*) Guil. Estius. in 4. dist. 17.

(*d*) Sylvius in supplem. S. Th. qu. 11. a. 2. conclus. 2.

Interest ergo plurimi, ut Confessarius quilibet secreti sit intemerate tenax, in iis, quæ in Confessione detexit, neque satis condemnari possunt ii, qui de rebus istis, licet aliquoties indifferentes videantur, libere agunt, nisi id Confessario permittat exprese Pœnitens, quo in casu de peccatis ipsius posset loqui, ut docet D. Thomas (*e*), non vero de consorte peccati. *Potest autem confitens*, inquit Doctor Angelicus, *ut illud quod Sacerdos sciebat tantum ut Deus, sciat etiam ut homo, quod facit dum licentiat eum ad dicendum, & ideo si dicat, non frangit sigillum confessionis: tamen debet cavere scandalum dicendo, ne fractor sigilli prædicti reputetur*.

(*e*) Supplem. S. Th. qu. 11. ar. in corp.

Cæterum in hac sua decisione Estius ac Sylvius Scotum sequuntur (*f*), Richardum, Sotum, Sylvestrum, Angelum, & alios antecessores suos, quorum testimonia congerere non est necesse.

(*f*) Scotus in 4. dist. 21. q. 2.

CASUS XVI.

ISACIUS, S. Gerardi Parochus ex confessione Cordulæ Parochianæ suæ addiscit, non eam solum impudicitiæ furtique esse consciam, sed insuper multos e Parochianis suis eorumdem, quæ declaravit, criminum esse participes. Id sibi persuasum habet, fore ut his malis mederetur, si complices illos cognosceret. 1. Nunquid eorum nomina a Cordula exquirere potest? 2. An Cordula eos declarare potest, illæsa proximi charitate? 3. Si eos declaret Cordula, atque huic malo ipsum occurrere consentiat, nonne per se ipsum, an vero per alios tuta conscientia conscios illos monere potest, ut eos ad morum emendationem inducat?

RESPONS.

Certum, est generaliter loquendo, cogi posse a Parocho pœnitentem suum, ut ad emendationem horum malorum conferat, modo prudentem ea in re operam collocet, nec auditum in confessione peccatum aliquatenus manifestet; seu pœnitentem inducendo, ut sibi complices declaret, si persuasum ei sit, fore ut his possit mederi malis, aut iis declaret, qui crimina refrænare valent. Quod cum ita sit, existimamus, Isacium Cordulam posse audire, si ipsa libens complices suos declarare libere consentiat; notitiaque, quam ipsa dat libenter, uti, modo criminibus, de quibus agitur, mederi possit, nullo modo Cordulæ peccatum revelando.

CASUS XVII.

HECTOR, a Judith: confitente addiscit, ipsam. in Tribunali etiam Pœnitentiæ, ab Ildefonso priori suo Confessore ad peccatum fuisse solicitatam, sibique notum esse, eundem in hac libidine erga quasdam alias mulieres etiamnum perseverare. Nunquid Hector, intacto confessionis sigillo Judith inducere potest, ut Ildefonsum Episcopo ipsa denuntiet, aut sinat, se denuntiare, & si forte proposito assentiri nolit, num ei absolutionem denegare tenetur?

RESPONS.

Certum est, Hectorem, non fracto confessionis sigillo, de consensu & formali Judith licentia Ildefonsum Episcopo denuntiare posse: constat enim, pœnitentem Confessori suo permittere posse, ut peccatum in confessione accusatum manifestet. *Potest autem pœnitens facere*, inquit S. Thomas, (*g*) *ut illud quod Sacerdos sciebat ut Deus, sciat etiam ut homo, quod facit dum eum licentiat ad dicendum, & ideo si dicat, non frangit sigillum Confessionis*. Hector igitur non solum Judith inducere potest ad denuntiandum priorem illum Confessorem, sed ipsemet denuntiare, si ea forte ob pudorem & confesionem non audeat, & idipsum Hectori mandet, aut permittat, qui in hoc casu non solum potest, sed & tenetur ex Bulla Gregorii XV. 20. Augusti an. 1622. (*h*) Quæ sic habet: *Statuimus, decernimus, & declaramus*, inquit hic Papa, *quod omnes & singuli Sacerdotes, tam seculares, quam quorumvis, etiam quomodolibet exemptorum, ac Sedi Apostolicæ immediate subjectorum Ordinum, Institutorum, Societatum, & Congregationum regulares ... Qui personas, quæcumque illæ sint, ad inhonesta, sive inter se, sive cum aliis quomodolibet perpetranda, in actu Sacramentalis confessionis sive antea, vel post immediate, sive occasione, vel prætextu confessionis hujusmodi, etiam ipsa confessione non secuta, sive extra occasionem confessionis in confessionario, aut in loco quocumque, ubi Sacramentales confessiones audiuntur, seu ad confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audire, solicitare vel provocare tentaverint, ut cum eis illicitos, & inhonestos sermones, sive tractatus habuerint ...* (*i*) *mandantes omnibus Confessariis, ut suos pœnitentes, quos noverint fuisse ut supra sollicitatos, moneant de obligatione denuntiandi sollicitantes, seu, ut præfertur, tractantes, Inquisitoribus, seu locorum ordinariis prædictis. Quod si hoc Officium prætermiserint, vel pœnitentes docuerint, non teneri ad denuntiandum Confessarios sollicitantes, seu tractantes, ut supra: iidem locorum ordinarii & inquisitores illos pro modo culpæ punire non negligant*.

(*g*) S. Th. in 4. dist. 21. qu. 3. ar. 1. in corp.

(*h*) Greg. XV. Bulla. Univers. 38. §. 4. confirmans & amplians Bullam 31. Pii V. quæ incipit. Cum sicut. 16. Aprilis an. 1516.

(*i*) Idem ib. §. 7.

Omnes illius Bullæ articuli confirmati fuere ex Decreto Alexandri VII. 24. Septembris 1665. dato contra opiniones mitiores quorumdam Casuistarum, qui varias hujusce executionem eludendi artes docuerant, quo Decreto duæ propositiones, sexta videlicet & septima inter 28., quas censura notavit, hac de re prolatæ sequentes propositiones fuere damnatæ. Prior hæc est: *Confessarius, qui in Sacramentali confessione tribuit pœnitenti chartam postea legendam, in qua ad Venerem incitat, non censetur solli-*

licitasse in confessione, ac proinde non est denuntiandus. Posterior vero sic habet: *Modus evadendi obligationem denuntiandæ solicitationis est, si solicitatus confiteatur cum solicitante: hic potest ipsum absolvere absque onere denuntiandi*. Quas propositiones damnat saltem ut scandalosas, ac prohibet eas docere, aut ad praxim redigere sub pœna excommunicationis *ipso facto*, Apostolicæ Sedi reservata, excepto mortis articulo.

Advertendum tamen 1. Bullam Gregorii XV. in Gallia non recipi, quia ibi promulgata non fuit, unde non obligat in conscientia, cum nulla lex humana obliget, nisi sufficienter promulgata, aut affixione, aut præconis publicatione, aut insinuatione, ut patet ex ista Codicis Lege(*a*): *Leges Sacratissimæ, quæ constringunt hominum vitas, intelligi ab omnibus debent, ut universi præscripto earum manifestius cognito, vel inhibita declinent, vel permissa sectentur*. Quare licet sit sæpe utile, & quidem aliquando necessarium Bullam hanc sequi, existimamus tamen Confessarium Regni Galliæ ad denuntiationem non debere obligare, absolutionem recusando, sed sufficere, ut pœnitentem personam, quæ declarat, se fuisse ab ab alio Confessore sollicitatam, moneat, maximi referre, ut abominandam Episcopus noverit tam nefandi hominis agendi rationem, qui cum animarum saluti incumbere deberet, eas econtra pervertere, ac magno fidelium, quibus id notum est, scandalo, e via salutis avocare conatur; & ut eam, verbis humanis inducat ad denuntiationem, aut ipse denuntiandi veniam postulet, præsertim quando certo novit, Confessorem hunc in suo perseverare vitio.

(*a*) L. Leges cod. de Legibus & Constitut. Principum l. 1. tit. 14.

2. Permagni etiam interest, ut denuntiationis curam in se non suscipiat Confessarius, nisi, cum sufficienter ipsi nota est probitas & animi sinceritas personæ, quæ se sollicitatam fuisse confitetur, ne forte sit calumnia malitiose efficta, & animo vindictæ in virum innoxium, uti res exemplo omnibus nota est exeunte sæculo proxime elapso.

Denique ad denuntiationem induci persona non debet, cum cognoscitur, quod pœnitentem suam ad peccatum casu humanæ fragilitatis & transitoriæ solicitans adduxit, quam etiam sincera reparare nixus est pœnitentia, quia, ut ait S. Thomas (*b*): *Quandoque ... pœnitentes innocentibus sunt meliores*. Istis modis, ut videtur, mitigari potest imprimis Bulla Gregorii XV., propositasque regulas istas in specie allata Hector sequi debet.

(*b*) S. Thom. quodlib. 5 ar. 15. in corp.

CASUS XVIII.

FRANCISCUS, qui Galterii fuit famulus, pecuniam hero suo cum duobus aliis famulis furti sui consortibus se subripuisse clam confessus, id Galterio declarandi Confessario suo licentiam fecit, tum ut furtum a se factum sibi condonaret, tum ut aliorum furta abrumperet, quod quidem perfecit ille Confessarius. Qua de re quæritur, utrum Galterius non minus secreti lege quoad peccatum Francisci teneatur quam Confessarius?

RESPONS.

Galterius pro certo tenetur ad celandum peccatum Francisci, nisi hic habeat intentionem contrariam, quam expresse declaret. Ita S. Thomas (*c*) cujus hæc sunt verba: *Ille, ad quem notitia peccati devenit, mediante Sacerdote & voluntate confitentis, participat in aliquo actum Sacerdotis, & ideo simile est de eo & de interprete, nisi forte peccator velit, quod ille absolute sciat & libere*. S. Thomæ assentitur sanctus Antoninus hac in re (*d*): *Ad celandum confessionem tenetur is, ad quem confessio pervenit illicite, mediate, vel immediate ...... Item* (ille) *cui de licentia pœnitentis revelat*. Ita etiam Paludanus & Sylvius (*e*).

(*c*) S. Th. in 4 dist. 21 qu. 3 ar. 2. ad 4.

(*d*) S. Anton. in Sum Confess. 3. p. tract. 2. de bonit. Confessoris. c. 28.

(*e*) Sylvius in Supplem. 3. p. Sum. S. Th. qu. 11. ar. 3.

CASUS XIX.

LIEBERTUS, Lubecensis Mercator, qui nec Gallice nec Latine novit, adhibito interprete apud Sacerdotem confessus est, qui Germanicam non intelligit linguam. Nunquid eadem secreti lege tenetur hic interpres, non minus quam ipse Confessor?

RESPONS.

Cum interpres ille sit particeps ministerii, quo fungitur hic Confessarius, sigillo confessionis eum obligari constat erga Liebertum. *Sigillum confessionis*, inquit sanctus Thomas (*f*), *competit Sacerdoti, in quantum est minister hujus Sacramenti, quod nihil aliud est, quam debitum confessionem celandi, sicut clavis est potestas absolvendi: tamen sicut aliquis, qui non est Sacerdos, in aliquo casu participat aliquid de actu clavis, dum confessionem audit propter necessitatem; ita etiam participat aliquid de actu sigilli confessionis, & tenetur celare, quamvis, proprie loquendo, sigillum confessionis non habeat*. Idem post sanctum Thomam docet sanctus Antoninus & post Paludanum (*g*): ita etiam Sylvius hanc afferens rationem (*h*): *Neque enim ille* (interpres) *ministerium præbet soli pœnitenti, sed etiam Sacerdoti, qui sic per interpretem cognoscit omnia peccata confitentis, sicut is per eum loquitur*.

(*f*) Supplem. S. Th. qu. 11. ar. 3. in corp.

(*g*) S. Anton. in summula Confessionali 3 p. tract. 1. de bonit. Confess. c. 28. & apud eum S. Th. in 4. dist. 21. qu. 3 ar. 1. & Petrus Paludanus.

(*h*) Fr. Sylvius. in cit. art. 3.

CASUS XX.

LIMINIUS, Confessor, peccata apud se in confessione deposita intemerato quidem premit silentio, sed quandoque veniale de facili manifestat, non asserens tamen, id sibi in confessione fuisse detectum. Nunquid in eo mortaliter peccat, cum venialis illius authorem declarat?

Videtur, quod non peccet mortaliter, quia ex declaratione levissimi peccati non multum infamatur Pœnitens. Videtur e contra peccatum ejus esse mortale ob injuriam Sacramento illatam.

RESPONS.

Testatur quidem insignis Theologus (*i*) quod *putant quidem aliqui revelationem peccati venialis non futuram mortalem, nisi Sacerdos dicat se audivisse ex confessione*. Sed opinionem illam, tanquam falsam refellit dicens. *Verum cum gravitas hic non nascatur ex scandalo, sed natura Sacramenti, contrarium est tenendum*. Hæc sunt hujusce verba Authoris, qui asserit, quod revelatio venialis culpæ cum manifestatione personæ sit grave peccatum mortale. *Revelatio hujus secreti grave admodum est peccatum*, inquit, *non modo infidelitatis aut injustitiæ, qua vetamur secreta detegere & proximum infamare, sed etiam sacrilegii contra significationem & reverentiam Sacramenti: adeo ut, si etiam peccatum veniale auditum in confessione reveletur cum manifestatione personæ, mortaliter peccetur, quamvis enim illud secundum se spectatum sit materia levis, & in ordine ad pœnitentem non sequatur infamia gravis; magna tamen fit injuria Sacramento, cum peccatur contra veritatem & sanctitatem ipsius, reddaturque odiosum, ut a confessione homines abstrahantur*.

(*i*) Sylvius in Supplem. 3. p. Sum S. Th. cit. p. 1. ar 3. §. Quartum.

Fatetur tamen hic Theologus, hujusmodi revelationem in hoc casu fieri posse tantum venialem: *Nisi forte ex indeliberatione & inadvertentia revelet aliquis id, quod in confessione audivit*, eamque asserit esse opinionem Josephi Augles. *Talem enim venialiter tantum peccare, si nulla sequatur infamia, docetur in floribus Theologicis*.

CASUS. XXI.

AMEDÆUS, Bertrandi Confessor, nullum quidem ejus peccatum mortale aut veniale in confessione auditum revelat, sed cætera, quæ in confessione sibi declaravit, sine scrupulo manifestat. Num ita se gerere potest absque sigilli infractione?

RESPONS.

Obligatio sigilli confessionis non tantum ad peccata audita se directe extendit, sed etiam indirecte ad ea, ex quibus notum quacumque ratione fieri potest pœnitentis delictum, quare maximi refert, ea celare, quæ quomodocumque ad illud referuntur. *Sigillum confessionis*, inquit sanctus Thomas (*k*) *non directe se extendit, nisi ad illa, quæ cadunt sub Sacramentali confessione, sed indirecte id quod non cadit sub Sacramentali confessione, etiam ad confessionis sigillum pertinet; sicut illa per quæ posset peccator, vel peccatum deprehendi*. Unde sequitur, quod procul dubio confessionis sigillum frangit Amedæus, si ex auditis in confessione Bertrandi, quæ narrat, aliquatenus peccatum ejus manifestat.

(*k*) S. Th. in 4. dist. 21. qu. 3. ar. 1. quæstiunc. in corp.

Cæterum necesse est, æterno ea premi silentio, quæ in confessione audiuntur, ne exceptis quidem naturalibus, qui ex sola confessione innotescunt, defectibus, cum enim certum esset, ex revelatis non manifestari ullatenus culpam Pœnitentis; Periculosum tamen est, huic indulgere licentiæ ob eas rationes, quas affert S. Thomas, hoc est, 1. propter scandalum infirmorum, qui judicant talem narrationem sigilo confessionis esse contrariam, aut Confessorum, qui ista narrant, alia etiam, quæ vera essent peccata, manifestare posse. 2. Ob ipsius Confessoris proclivitatem, qui, cum res in confessione auditas, licet indifferentes facilius effutiat, ad ipsam quoque directam aut indirectam peccatorum manifestationem propendere potest. *Nihilominus etiam*, addit Angelicus Doctor, *illa summo studio sunt celanda, tum propter scandalum, tum propter pronitatem, quæ ex consuetudine accidere posset*. Cujus quidem rei luculentum affert Sylvius (a) exemplum, ab alio desumptum Authore, de Confessario, qui in familiari colloquio dixerat, primam, quam confessus erat, mulierem esse adulteram, & multo post hanc esse primam, quam in confessione audierat, ex quo *cognovit* (maritus) *uxorem suam esse illam*, inquit Sylvius, *de qua locutus erat Confessarius, quod prima sua pœnitens erat adultera, & cum Confessarius discessit, pugione illam occidit*. Adeo verum est, res, quas profert Confessarius, quæque seorsim sumpta & in se ipsis indifferentes videntur, & nullatenus sigillum confessionis attingere, effectum tamen penitus oppositum producere, cum ita ad se invicem referuntur, ut persona confitens, ejusque in Confessione auditum peccatum queat cognosci.

(a) Sylvius in supplem. S. Th. qu. 11. ar. 1. quæsito 2.6. Quintus. post Medina l. 1. c. 4.

CASUS XXII.

ENNIUS, Jodoco pœnitenti suo, qui publica sibi & scandalosa confessus est peccata, publicam quoque ex consilio Episcopi sui pœnitentiam a se esse injungendam pro tutamine conscientiæ suæ existimat; sed veretur, ne sic gerendo pœnitentis sui peccata, saltem indirecte, manifestet. Num legitimus est timor illius?

RESPONS.

Non legitimus est Ennii metus, neque enim ipsi adscribi potest fractio sigilli, cum pro publicis peccatis publicam injungit satisfactionem: cujus quidem rei has rationes profert S. Thomas (b): Quia 1. non Confessarius, sed pœnitens, proprie loquendo: confessionem suam manifestat injunctam sibi pœnitentiam adimplendo. 2. Quia peccatum ejus jam est publicum & manifestum. 3 Quia, licet occultum foret & remanere posset illius delictum, occultum tamen adhuc esse posset, non obstante tali satisfactione; quia, quamvis posset oriri suspicio, cum grave aliquod peccatum commisisse, hac via tamen certo dignosci non posset. 4. Quia fieri potest, ut homo sincere contritus publicam sibi proprio marte pœnitentiam injungat. 5. Denique quia hanc sibi pro alieno peccato satisfactionem injungere potest, ut hujusmodi exempla nobis suppeditat Historia Sanctorum Anacoretarum. *Sacerdos*, inquit Angelicus Doctor, *non revelat confessionem, talem pœnitentiam injungendo, quamvis suspicio oriatur illum aliquod peccatum enorme commisisse; non enim culpa pro certo scitur ex pœna, quia quandoque aliquis pœnitentiam pro alio facit, sicut legitur in vitis Patrum de quodam, qui ut suum socium ad pœnitentiam provocaret, ipse cum eo pœnitentiam egit. Si autem peccatum sit publicum, ipse pœnitens, exequendo pœnitentiam, confessionem a se factam manifestat*.

(b) S. Th. in 4. dist. 21. qu. 2. ar. 5. quæstiunc. 1 ad 3.

Addi potest, hanc semper fuisse Ecclesiæ consuetudinem, ut pro quibusdam peccatis publicas injungeret satisfactiones, licet hæc eadem Ecclesia sub gravibus pœnis a Confessariis secretum confessionis exegerit: quo fit manifestum, eam publicæ pœnitentiæ injunctione nunquam judicasse frangi confessionis sigillum; cum aliter nunquam eas publicas imponi satisfactiones permisisset.

CASUS XXIII.

HILARIUS, Sancti Amandi Parochus, unius e suis Parochianis confessionem ex advertentia & deliberatione manifestavit. Nunquid suspensionem *ipso facto* aut irregularitatem ita incurrit, ut suas deinceps non possit obire functiones?

RESPONS.

Nullus est Canon, quo tali Sacerdoti *ipso jure* infligatur suspensio, ut observant Angelus de Clavasio, Sylvester, Fumus in *Aurea Armilla*, Diana, aliique quam plurimi (c).

Depositionem igitur aut interdictum tantum meretur Hilarius ex juridica Episcopi sui sententia, ut constat ex his S. Gregorii magni verbis (d): *Si hoc fecerit*, deponatur, & ex istis quarti Lateranensis Concilii jam in responsione ad primam difficultatem allatis (e): *A sacerdotali officio deponendum decernimus*. Quibus verbis nullo pacto indicatur, Sacerdoti tali infligi irregularitatem aut suspensionem, quæ dicitur *Latæ sententiæ*, sed ipsum solum talem a suo Superiore legitimo pœnam mereri ex legitimo judicio. Unde colligitur, quod, cum Hilarium suspensum aut irregularem non declaravit Judex Ecclesiasticus, functiones suas, post factam de peccato suo pœnitentiam, deinceps obire potest, ut ante. Similem huic difficultatem pari modo 28. Martii an. 1642. solvit Sylvius (f).

(c) Angel. de Clavasio in summa Angelica. v. Confessio. ult. num. 9. Sylvester. v. confessio. 3. qu 8. Bartholom. Fumus in armilla. v. Confessor. n. 13. Antonin. Diana p. 5. tract. 11. resolut. 51. & 53. & alii.

(d) S. Greg. in can. Sacerdos. 2. pœnit. dist. 6.

(e) Conc. Lateran. IV. sub Innoc. III. in c. Omnis. de pœnit. & remiss.

(f) Sylvius Resolut. Var. V. Sigillum confessionis 2.

CASUS XXIV.

MACEUS, Venetiis in Parochia Confessarius, incertus qua ratione se deberet gerere erga Sacerdotem ejusdem Parœciæ mansionarium, solitum suum pœnitentem, sub proprio ejus nomine, Parochum Doctorem inclytum consuluit; sed pœnitentem suum declaravit, licet imperfecte, expositis videlicet ob scrupulum & anxietatem animi quibusdam circumstantiis. 1. Peccavitne mortaliter. 2. An ex hoc depositionem meritus est, quam iis minatur Lateranense quartum, qui Pœnitentium suorum Confessionem manifestant?

RESPONS.

Confessarius ille egit imprudentissime, 1. Quod proprium suum consuluerit Parochum, poterat enim judicare, quod, cum magis, ei, quam cuiquam, noti essent Ecclesiæ suæ mansionarii Sacerdotes, ipsum sub proprio pœnitentis nomine consulendo, in eum suspicionem movere poterat, cujus causa ipsum consulebat. 2. Male etiam egit ipsum sub proprio illius mansionarii nomine consulens, nam Confessor, qui alienum tenetur adhibere consilium ad enodandas ministerii sui difficultates, alterius, quam proprii pœnitentis, nomen supponere debet, ut occultius maneat confessionis secretum, quod quidem in quarto Lateranensi constitutum est: *Caveat autem*, inquiunt Patres hujusce Concilii, *omnino, ne verbo, vel signo, vel alio quovis modo, prodat aliquatenus peccatorem; sed si prudentiori consilio indiguerit, illud absque ulla expressione personæ caute requirat*.

Videtur tamen quod in circumstantiis propositi casus, Confessor ille mortaliter non peccaverit, cum pœnitentem suum imperfecte, tantum & confuse, nec non ob scrupulum & anxietatem animi prodiderit, nulloque pacto id ipsum intendens, & ob eandem rationem depositionis pœnam non meretur in eos, qui confessionem manifestant; quandoquidem eam solummodo decreverit Concilium in ipsum, *qui peccatum in pœnitentiali judicio sibi detectum præsumpserit revelare*. Quibus Concilii verbis constat eam pœnam fuisse tantum in eos decretam, qui expresse & deliberate pœnitentium suorum culpas revelant, quibus annumerari non potest Maceus, cum positive Sacerdotis, pœnitentis sui peccatum revelare non intenderit, simplicemque tantum, parum caute suam mentem aperiens, suspicionem moverit.

CASUS XXV.

NICOMEDES, Advocatus, Parocho suo secretum aliquod maximi momenti, a se cognoscere impense cupienti, se revelaturum ea conditione promisit, ut illud, quasi sub Confessionis sigillo haberet; quamvis extra confessionem promissum hoc exegerit, eumque nunquam Confessorem habuerit: Acceptata hujusmodi conditione, rem tamen uni ex amicis suis detexit Parochus: qua de re quæritur,

1. utrum

2. utrum contra sigillum confessionis peccaverit. 2. Utrum absque crimine secretum illud amico suo, aut cuilibet alteri communicare potuerit?

RESPONS.

Asserit S. Thomas (a) acceptum quasi sub sigillo confessionis secretum esse celandum, quasi ex confessione innotesceret, quamvis revelans in sigillum non peccet. *Si tamen recipiat, ex promissione tenetur celare, ac si in confessione haberet, quamvis sub sigillo Confessionis non habeat*. Ita etiam Sylvius (b): *Qui revelat secretum sub sigillo Confessionis datum & acceptum sine sacramentali peccatorum confessione, non violat sigillum Confessionis, etiamsi genuflexo & pravio signo crucis esset datum. Imo*, subjungit, *nec peccat quidem, si ex justa causa revelet: ut si testis a Judice interrogatur: si super eo denunciando feratur excommunicatio; si est rei publica, aut alicui proximo perniciosum*. Sic etiam sentiunt Cajetanus & Navarra (c).

(a) S. Th. in 4. dist. 21 qu. 3. art 1. quæstiunc. 3. ad 2.

(b) Fr. Sylvius in supplem. 3. p. Sum. S. Th. qu. 11. art. quæsito 1. §. Decimus.

(c) Cajetan. 2. 2. qu. 70. ar. 1. ad 3. Navar. Manual. c. 8. n. 18. & c. 18. n. 55.

Dicendum itaque, Parochum, cui Nicomedes Secretum suum ea, qua fert casus, ratione detexit, sigillum quidem Confessionis non violasse, sed cum tamen in promissam fidelitatem peccasse, naturalemque obligationem, qua detectum sibi Secretum habere debebat; nisi illud justa de causa revelaverit.

Adverte quoad præsentem difficultatem, cum S. Thoma (d), quod Homo non de facili debet recipere aliquid hoc modo, cujus rei hanc post Paludanum rationem affert Sylvius (e): *Sic aliquid tradere, vel recipere sub sigillo Confessionis, cum nullum arcanum possit Secreto Confessionis æquiparari, non caret irreverentia Sacramenti*.

(d) S. Thom. loco cit.

(e) Sylvius loco cit. & apud eum Paludanus in 4. dist. 21 qu. 3. 1. concl. 3.

CASUS XXVI.

DAMIANUS, homo Laicus, proprius ad Confessionarium accedens, confitentis peccata audivit, eaque paucis post diebus manifestavit Demophilo, cui notus erat confitens. Qua de re petitur 1. utrum Damianus in Confessionis sigillum peccaverit, audita confitentis peccata Demophilo declarans. 2. Utrum Secreti Lege teneatur ipse Demophilus?

RESPONS.

Certum est, Damianum, & Demophilum, & generatim eos omnes, quibus sola Confessionis via nota sunt alicujus peccata, strictissime Secreti Lege teneri, seu licito modo, quasi interpretes, seu illicito, per curiositatem ea audiverint, seu casu & contra propriam voluntatem, seu etiam consulto; vel ab aliis ipsi didicerint. Ita Sanctus Thomas, (f) qui hanc affert rationem: *Sicut aliquis, qui non est Sacerdos, participat aliquid de actu clavis, dum Confessionem audet propter necessitatem, ita etiam participat aliquid de actu sigilli Confessionis, & tenetur celare: quamvis, proprie loquendo, sigillum Confessionis non habeat*. Unde sequitur a fortiori, quod is Secreti Lege tenetur, quia alienum novit ex Confessione peccatum, si nullam illud audiendi aut cognoscendi necessitatem haberet; juxta illam juris Canonici regulam (g) *Cum quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ sequuntur ex illo*. Ita etiam sentiunt Scotus, Navarrus, aliique permulti Authores celeberrimi.

(f) In supplem. 3. part. Sum. S. Tho. quæst. [illegible]

(g) Reg. 39. de regulis juris in 6.

Vide CASUM XIV. *Casu* GALDOMERUS.

CONFESSIO.

CONFESSIO a Theologis sic definitur (h) *Confessio Sacramentalis est pœnitentis accusatio propriorum peccatorum; facta Sacerdoti, ad obtinendam illorum absolutionem*. Multas alias Confessionis definitiones affert Sanctus Thomas (i) quarum præcipua est ista: *Confessio est Sacramentalis delinquentis accusatio ex erubescentia, & per Claves Ecclesiæ satisfactoria, obligans ad peragendam pœnitentiam injunctam*.

(h) Polman. Breviar. Th. p. 3. n. 311.

(i) S. Th. in 4. dist. 17. qu. 3 art 2. qu. 1. in corp.

1. Dicitur *accusatio propriorum peccatorum*: quia non historice, ut fabulam peccata sua enarrare, sed se reum agnoscens explicare debet peccator. 2. Quia proximi sui peccata manifestare non debent: in quo sæpissime peccant rudes, qui temere aliorum peccata, & sæpe in suorum excusationem declarant. Hæc autem accusatio fieri debet animo obtinendę absolutionis, quę finis est Sacramenti.

2. Dicitur, *per Claves Ecclesiæ collatas*, hoc est, Sacerdotibus, qui ejus sunt Ministri, & quibus solis competit potestas iis utendi ad aperiendas Cœlorum januas, iis, qui illius ingressum peccato mortali sibi occluserunt, juxta hæc Christi verba. *Quæcunque solveritis super terram, erunt soluta & in Cælo* (k).

Additur denique: *accusatio obligans ad peragendam injunctam pœnitentiam*: quia ex Concilio Tridentino (l) satisfactio est pars pęnitentię ad integritatem Sacramenti necessaria, & ad obtinendam plenam & perfectam peccatorum remissionem.

(k) Matth. 18. Vers. 18.

(l) Conc. Tr. Sess. 14. c. 5.

Confessio est de præcepto divino pro eo, qui de vita periclitatur, & solum de præcepto Ecclesiastico, semel saltem in anno quolibet.

Necesse est, ut peccator *sigillatim* omnia mortalia, quorum se reum novit, qualicumque sint, confiteatur, ut in eodem Concilio definivit Ecclesia (m) aliter enim Sacerdos æquum non posset exercere judicium, si in genere duntaxat, & non in specie potius & sigillatim sua ipsi peccata declarasset peccator, neque conveniens malo sibi icognito adhibere remedium, nam *quod ignorat Medicina non curat*, inquit idem Concilium (n). Ratio est, quia Deus solus multitudinem peccatorum nostrorum operit, animarumque vulnera sanat, quæ si pudore tegere velimus, vel aliter, quod sine incredibili stultitia fieri nequit, ait S. Augustinus (o), ipse non sanabit. *Deus tegat vulnera tua: noli tu*, inquit S. Doctor, (p) *nam si tu tegere volueris erubescens, Medicus non curabit ... Cui celas? qui novit omnia*.

(m) Conc. Tr. cit. Sess. 14. cap. 5.

(n) Idem ib.

(o) S. Aug. in Psalm. 50. num. 8.

(p) Idem. enarr. 2. in Psalm. 31. num. 12.

Nihil hic de peccatorum circumstantiis dicemus, quæ fuse explicatæ sunt in verbo *Circumstantia*.

Non necesse est absolute confiteri peccata venialia, quia divina non nos privant gratia: sed valde laudabile & utile est eadem confiteri, cum intimo tamen doloris affectu.

Quinque conditiones ad Confessionis bonitatem requiruntur. 1. Ut sit simplex, hoc est, nihil inutile, nihilque superfluum dicat pœnitens; sed præcise necessaria declaret, ut Confessario peccatorum suorum numerus & gravitas innotescat (*a*).

Secunda: ut sit humilis, conformiter ad illud Sapientis dictum. *Presbytero humilia animam tuam* (*b*). Unde peccata sua verus pœnitens malæ suæ tantum voluntati debet adscribere, nunquam vero defectui gratiæ, aut dæmonis malitię, aut alicujus suggestioni. *Non est quod cuiquam nostram adscribamus ærumnam*, hoc est, *culpam*, (ut fert textus Archetypus) *nisi nostræ voluntati*, inquit S. Ambrosius (*c*), *nemo tenetur ad culpam, nisi voluntate propria deflexerit*.

Tertia: ut sit integra; hoc est, ut eidem Confessario, omnia & singula, quorum conscientiam habet, peccata accuset, cum aliquod celare non liceat, aut unam partem uni Confessario manifestare, alteram vero alteri, qua de re observandum, 1. quod si pœnitens fuerit mutus, aut vi morbi loquelę usum amiserit, sufficit ut signis quibusdam externis, quantum poterit, peccata sua Confessario manifestet, aut saltem, ut intelligat, se peccasse, ac peccatorum suorum absolutionem postulare. 2. Quod si peregrino utatur idiomate, & Confessori ignoto, peccata sua, interveniente interprete confiteri potest, si quis reperiatur, si vero quis non suppetat, tanquam mutus haberi debet.

Quarta: ut adjunctum habeat confessio sincerum de peccato dolorem, cum vero proposito non peccandi de cętero: omnis namque confessio solo timore facta & absque inchoato saltem charitatis amore est invalida.

Quinta denique: ut pręscripta sibi a Confessario perficere sincere velit pœnitens.

Undecim alias conditiones a S. Carolo (*d*), & aliis relatas prætermittimus, quippe quæ omnes ad quinque pręcipuas, quas explicuimus, facile reduci possint. †

Quando confessio valida non fuit, seu quia aliquod occultum fuit mortale peccatum, aut circumstantia quędam, quę declarari debebat, aut quia peccatum aliquod mortale non fuit accusatum, eo quod diligens conscientiæ ac sufficiens examen non fuerit præmissum, vel quia absque contritione facta est confessio, aut facta est Sacerdoti non admisso, aut necessariam in pœnitentem jurisdictionem non habenti, aut quæ ob alium quemlibet defectum invalida fuit, absolute iteranda est, & ipsum quidem peccatum, quod in profanatione Sacramenti admissum fuit, accusandum. Quod pertinet ad peccata oblita, quamvis diligens præmissa fuerit conscientiæ suæ discussio, sufficit, ut in sequenti confessione accusentur, non iterata eorum accusatione, quæ jam clavibus post sufficiens conscientiæ suæ examen fuere subjecta,

(*a*) S. Anton. 3. p. t. 14. c. 9. §. 12.
(*b*) Eccli. 14. 17.
(*c*) S. Ambros. in can. Non est. 10. 85. q. 1.
(*d*) S. Carol. Actor. p. de Instruct. Confess. pag. 764.

† Istas omnes conditiones tum a S. Carolo Borromæo, tum a cæteris relatas continent hi sequentes ab Haberto relati Versus Tom. VI. de pœnit. Paragrap. 4. de Confessionis proprietatibus seu conditionibus.
Sit simplex, humilis Confessio, pura, fidelis, — *Integra, secreta, & lacrymabilis, accelerata,*
Nec non nuda, frequens, discreta, libens, verecunda, — *Fortis, & accusans, & sit parere parata.*

CASUS PRIMUS

SULPICIUS, turpissimi, quod nunquam confiteri ausus est, conscius criminis a latronibus oppugnatus, ex motivo perfectæ charitatis actum contritionis elicuit, conjunctum cum sincero nullum mortale peccatum committendi proposito, nec tamen illud quamprimum confiteri non constituit, si præsens effugeret vitæ periculum. Qua de re quæritur, 1. Utrum peccatum illud vi contritionis perfectæ ei non fuerit remissum, quin ad illius confessionem absolute teneatur, si præsens evadat periculum. 2. Utrum a latronibus illis occisus salutis propitia non dederit ex hac contritione indicia?

RESPONS.

Certum est, hominem, qualis esse Sulpicius supponitur, ad Confessionem absolute teneri, si ad eam possit recurrere. Quod quidem tribus rationibus probat S. Thomas (*e*): Prima, *quia aliquis non potest esse certus*, inquit S. Doctor. *quod contritio sua sit sufficiens ad deletionem pœnæ & culpæ, & ideo tenetur confiteri & satisfacere*: Secunda: quia *maxime cum contritio vera non fuerit, nisi propositum confitendi habuisset annexum*. Tertia denique: *Quod debet ad effectum deduci, etiam propter præceptum, quod est de confessione donatum*. Quod præceptum ex eodem Angelico Doctore (*f*) magis urget; *cum præcipue in periculo mortis existit*.

Prima & tertia ratio adeo sunt evidentes, ex se ipsis, ut probatione non egeant; Secunda vero ipsius contritionis definitione innititur: quæ, ut ait S. Raymundus (*g*), *est dolor pro peccatis assumptus cum proposito confitendi & satisfaciendi*; cui consentiunt omnes cæteri Theologi, uti Magister Sententiarum (*h*), qui cum necessitatem Confessionis authoritatibus Sanctorum Ambrosii, Augustini & Leonis asseruit, pro iis, qui eam valent perficere, ita concludit: *Ex his, aliisque pluribus indubitanter ostenditur oportere Deo primum & deinde Sacerdoti offerri Confessionem, nec aliter posse pervenire ad ingressum Paradisi, si adsit facultas*. Qua de re S. Thomas suæ semper tenax sententiæ dicit (*i*): *Etsi propositum confitendi sit annexum contritioni, tunc tenetur aliquis ad hoc propositum, quando ad contritionem tenetur*. Et iterum alibi (*k*): *Nullus enim reputatur contritus, nisi habeat propositum subjiciendi se Ecclesiæ clavibus; quod est habere Sacramentum in voto*.

Hanc doctrinam confirmat S. Doctor ex collatione Baptismi dicens (*l*): *Ad culpæ remissionem & actualis & originalis requiritur Sacramentum Ecclesiæ, vel actu susceptum, vel saltem voto, quando articulus necessitatis, non contemptus Sacramentum excludit*: Ita pariter mortale post Baptismum commissum non

(*e*) S. Th. in 4. dist. 17. q. 2. a. 5. quæstiunc. 2. ad 7.
(*f*) Idem ib. q. 3. a. 1.
(*g*) S. Raymundus. lib. 3. summa t. 34. c. de pœnit. & remiss. §. 8.
(*h*) Petrus Lombardus, Magister. Sent. lib. 4. dist. 17.
(*i*) S. Tho. in cit. dist. 17. q. 3. a. 1.
(*k*) Idem. opusculo 22. c. 2.
(*l*) Idem cit. a. 1. quæst. 3 in corp.

potest deleri nisi per confessionem actualem, vel in voto contritioni adjunctam.

(a) Conc. Tr. sess. 14. c. 4.

Istam Doctoris Angelici sententiam adstruit Concilium Tridentinum (a) hac sua decisione: *Docet præterea* (sancta Synodus) inquiunt Patres hujusce Concilii, *etsi contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare, priusquam hoc Sacramentum actu suscipiatur, ipsam nihilominus reconciliationem ipsi contritione sine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non esse adscribendam.*

(b) S. Th. in 4. dist. 23. q. 1. art. 2. quæstiun. 1 ad 12.

Ex his adeo claris ac manifestis argumentis facile colligi potest, quod, si obierit Sulpicius absque voto, saltem implicito confessionis, perfecta non fuit ejus contritio, nec Sacramenti pœnitentiæ defectum supplere potuit, & juxta istam sancti Thomæ regulam (b): *Quamvis effectus principalis alicujus Sacramenti possit haberi sine actuali perceptione illius Sacramenti, vel sine Sacramento, vel per aliud Sacramentum ex consequenti, nunquam tamen potest haberi sine proposito illius Sacramenti.*

Diximus: *si obierit Sulpicius absque voto, saltem implicito confessionis:* advertendum namque suscipiendi Sacramenti votum, posse non solum esse explicitum, ut cum quis actu & expresse illud suscipere desiderat; sed implicitum cum nimirum elicitur contritio; quæ in se Sacramenti suscipiendi votum includit: ut cum homo, qui non satis perfecte hujus Sacramenti necessitatem cognoscit, veræ contritionis, aut perfecti divini amoris actum elicit: tunc enim homo tali modo dispositus, sincerum habet votum ea adimplendi, quæ Deus a se exigit; & consequenter suscipiendi Sacramentum, si ejus perfecte necessitatem, nec non de ea divinum præceptum cognosceret; tum dici debet, ipsum habere implicitum Sacramenti votum: quod ad ejus salutem sufficit †.

† Juxta sententiam eorum, qui ad contritionem virtuale & implicitum mores emendandi & non peccandi propositum non sufficere, sed insuper certum, expressum, formale, & a detestatione peccati distinctum propositum requiri asserunt; dicendum videretur ad contritionem etiam non sufficere implicitum peccata confitendi propositum. Ista porro sententia non tam paucorum Theologorum est, inter quos citari potest CAROLUS WITASSIUS, olim in Sacra Facultate Parisiensi Regius Theologiæ Professor. *Tom. I. Tractatus de Pœnit. Sacramento, quæst. 3. assert. 12.*

CASUS II.

NONNE actum contritionis supplet actus amoris divini, quem elicuit Eustachius, tria aut quatuor mortalia confessus, qui de iis absolutus est, nullo prius elicito contritionis actu?

RESPONS.

(c) Conc. Tr. sess. 14. c. 3.

Simplex ille divini amoris actus contritionis necessariæ ad Sacramentum pœnitentiæ defectum non supplet; nam de Sacramento illo loquens Concilium Tridentinum (c) asserit, actus pœnitentis esse quasi illius materiam: *Sunt autem quasi materia hujus Sacramenti ipsius pœnitentis actus, nempe contritio, confessio, & satisfactio, qui quatenus in pœnitente ad integritatem Sacramenti ad plenamque, & perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione, requiruntur, hac ratione partes pœnitentiæ dicuntur.* Hæc sunt verba Concilii, quod postea subjungit (d): *Contritio, quæ primum locum inter dictos pœnitentis actus habet, animi dolor ac detestatio est de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero.* Ex quibus verbis manifeste constat, actualem contritionem esse partem essentialem Sacramenti, cujus proinde vicem non supplere potest simplex actus amoris divini; licet enim verum sit, Deum vere diligi non posse, nec peccatum odio haberi, atque adeo elici implicitum saltem contritionis actum; certum est tamen 1 simplicem illum amoris actum, & actualem peccati detestationem duas esse res omnino dissimiles, ut facile probari potest exemplo Beatorum, qui semper habent divinum amorem, *& quo ad actum, & quo ad habitum*, quia, ut ait Paulus, (e) *Charitas nunquam excidit*, & qui tamen nullam habent de peccato suo præterito contritionem; nam *Anima ..... post hanc vita, quæ in patria sunt, contritionem habere non possunt propter gaudii plenitudinem*, ut loquitur Angelicus Doctor (f). 2. Certum est etiam, necesse esse, ut contritio, tanquam pars Sacramenti pœnitentiæ sit vera, actualis, explicita & exterior, seu per se ipsam, aut saltem per confessionem peccatorum, Sacerdoti factam, ad obtinendam absolutionem: alioqui esset insufficiens; cum, ut ait Concilium, sit *quasi materia hujus Sacramenti*. Hinc docent multi Theologi, quod, si homo, omnium suorum oblitus peccatorum, ex perfecto divini amoris actu justitiam acquireret, teneretur, si eorum forte postea recordaretur, nec confiteri posset ad eliciendum formalem actum contritionis; aut quod, si confiteri posset, teneretur saltem ad eliciendum actum attritionis, ex inchoato amore Dei conceptum; quia attritio juncta Sacramento sufficienter disponit ad recipiendam gratiam in Sacramento pœnitentiæ, quando Deus incipit diligi, tanquam fons omnis justitiæ. Rationem hujusce rei hanc afferunt illi Doctores, quia videlicet, peccatorem Deus non justificat, nisi *in ordine ad pœnitentiam, seu contritionem*. Nostram fuisse in Suarem sententiam Bail (g) comprobat.

(d) Idem ibid. c. 4.

(e) 1. Corinth. 13. 8.

(f) Supplem. S. Thom. q. 4. art. 3.

(g) Bail. de exam. pœnit. par. 1. qu. 23. pag 90.

CASUS III.

HERCULES, in exercitu militum ductor, famosus repos, qui a septem octove annis Paschalem omisit confessionem, periculose ægrotans, & ab amicis ad confitenda peccata sollicitatus, æternæ tandem metu damnationis, eorum proposito assentiens, confitetur. Nunquid solus hic timor, sufficientis ipsi locum tenere potest attritionis, ad recipiendum cum fructu pœnitentiæ Sacramentum; an vero existimandum est, cum delictorum suorum veniam ex hac confessione non obtinuisse; si timor ille sufficiens non sit dispositio?

RESPONS.

Ut propositæ difficultati fiat satis, dicendum 1. damnationis æternæ metum peccatoribus esse utilissimum; quia, ut ait Scriptura (h) *Initium sapientiæ timor Domini. Timor Dei initium dilectionis ejus:* quatenus a peccato avertit, peccatoremque disponit ad se convertendum ad Deum, pœnitentiæque labores suscipiendos. Unde Tertullianus (i): *Si de exomologesi retractas*, inquit, *gehennam in corde considera, quam tibi exomologesis extinguet; & pœnæ prius magnitudinem imaginare, ut de remedii adeptione non dubites*. Cui consentit sanctus Augustinus his verbis (h): *Ille autem timor nondum castus præsentiam Christi sponsi, & pœnas timet: timore facit quidquid boni facit, non timore amittendi bonum illud, sed timore patiendi illud malum. Non timet, ne perdat amplexus pulcherrimi sponsi, sed timet ne mittatur in gehennam. Bonus est & iste timor, utilis est: non quidem permanebit in sæculum sæculi; sed nondum est ille castus, permanens in sæculum sæculi.* Alibi etiam timoris illius utilitatem ostendit sanctus ille Doctor (l): eandemque veritatem docet Tridentinum Concilium (m).

(h) Eccli. 1. 19. Ibid. 25. 16.

(i) Tertull. lib. de pœnit. in fine.

(k) S. Aug. in Psal. 127. n. 8.

(l) Idem tr. 9. in c. 4. 1. Epist. Joan.

(m) Concil. Trid. sess. 6. de Justificat. c. 6. & Can. 8.

2. Dicendum etiam, quod gehennæ metus attritionis locum in Sacramento pœnitentiæ habere potest; cum ei adjungitur peccati detestatio, cum proposito non peccandi de cætero, veniæ spes, & amor Dei, saltem inchoatus: tunc enim haberi debet, ut verum Dei donum, motusque in animo a Spiritu Sancto productus; ut docet Concilium Tridentinum (n), cujus verba referemus, dum de contritione (o).

(n) Idem sess. 14. cap. 4. & can. 5.

(o) Cas. Hilario 3.

Hinc Scriptura, (p) peccatores ad gehennæ ignisque æterni considerationem sæpe revocat, & ait Augustinus de illis (q): *Timent quidem; sed non amant justitiam: cum autem per timorem continent se a peccato, fit consuetudo justitiæ, & incipit quod durum erat amari .... & jam incipit homo propterea juste vivere.* Atque illud est amoris initium, quod peccatori necessarium esse asserit Tridentina Synodus (r) ad obtinendam suorum peccatorum veniam in Sacramento pœnitentiæ.

(p) Isai. 33. 14. Matth. 18. 27. & 28. 35. & 25. 41. & 46. Marc. 9. 43. &c.

(q) S Aug. in Psal. 127 n. 7.

(r) Conc. Tr. cit. sess. 6. c. 6.

3. Denique asserendum quod, quamvis peccatoribus utilis esse possit ille timor, eosque aliquando, ut jam diximus, ad conversionem in Deum adducat, certum est tamen, eam non esse sufficientem

dispo-

dispositionem ad recipiendam in Sacramento peccatorum veniam, quod effectum suum nunquam sortitur, nisi in eo, qui jam charitatis amorem, saltem inchoatum habet, uti jam diximus, & veram contritionem, saltem imperfectam, qualem modo descripsimus: *Ubi non est dilectio*, inquit Augustinus, (*a*) *nullum bonum imputatur; nec recte bonum opus vocatur: quia omne quod non ex fide est, peccatum est; & fides per dilectionem operatur*. Ratio est, quia is, qui solo timoris hujusce motivo confitetur, peccata sua, non quasi Deo ingrata, sed quasi damnationem sibi inducentia detestatur, nec ab iis committendis desisteret, si impune posset. Unde sanctus Augustinus, in sua ad Anastasium Epistola (*b*): *Inaniter autem*, inquit, *putat victorem se esse peccati, qui timore non peccat: quia etsi non impletur foris negotium malæ cupiditatis, ipsa tamen mala cupiditas intus est hostis. Et quis coram Deo innocens invenitur*, subjungit sanctus Doctor, *qui vult fieri quod vetatur, si subtrahat quod timetur? Ac per hoc in ipsa voluntate reus est, qui vult facere, quod non licet fieri; sed ideo non facit, quia alibi non potest fieri*. Rem eandem vehementius etiam urget sanctus hic Doctor Ecclesiæ dicens (*c*): *Nam quantum in ipso est, mallet non esse justitiam peccata prohibentem atque punientem; & utique si mallet non esse justitiam: quis dubitaverit, quod eam, si posset, auferret? Ac quomodo justus est justitiæ talis inimicus, ut eam, si potestas daretur, auferat, ne comminantem, vel judicantem ferat. Inimicus ergo justitiæ est, qui pœna timore non peccat... Nam qui gehennas metuit non peccare metuit, sed ardere*. Idem sanctus Doctor talem hominem cum latrone comparat in uno ex suis sermonibus (*d*), qui timore supplicii a furto abstinet, ejusque affectum retinet: *Nam & latro*, inquit, *timet malum, & ubi non potest, non facit, & tamen latro est*.

(*a*) S. August. lib. de gratia Christi c. 26. n. 27.

(*b*) S. August. Epist. 145. alias 144. n. 4.

(*c*) Idem ibi.

(*d*) Idem ibi. serm. 178. alias 10. n. 10.

Recte igitur ac sapienter sequentes duas Propositiones; quas protulerant, quidam Moralis disciplinæ corruptores, damnavit Clerus Gallicanus in Comitiis suis generalibus an. 1700.

Propositio LXXXVI.

Attritio ex gehennæ metu sufficit sine ulla Dei dilectione, sine ullo ad Deum offensum respectu: quia talis honesta & supernaturalis est.

CENSURA.

Hæc propositio, quâ a dispositionibus necessariis ad absolutionem excluditur quilibet ad Deum offensum respectus, temeraria est, scandalosa, perniciosa; & in hæresim inducit.

Propositio LXXXVII.

Concilium Tridentinum adeo expresse definivit, attritionem, quæ non vivificet animam, quæque supponatur sine amore Dei esse, sufficere ad absolutionem, ut anathema pronunciet adversus negantes.

CENSURA.

Hæc propositio falsa est, temeraria, Concilio Tridentino contraria, & in errorem inducit.

In celeberrimo illo cœtu non solum proscriptæ fuere duæ illæ propositiones; sed contraria etiam disciplina stabilita est, cujus declarationem promulgavit suis additam Censuris, ut videre est in mandato promulgationis Eminentissimi Cardinalis de Noailles, Parisiensis Archiepiscopi, qui Comitiis præfuit (*e*).

(*e*) Pag. 45.

His additur, timorem hunc gehennæ, qui servilis dicitur, non aliam habere causam, vel finem, quam sui ipsius amorem, seu cupiditatem, eumque, quem peccati sui ob solum gehennę metum pœnitet, propriam tantum quietem atque delectationem sibi proponere; ita ut, si absque timore pœnæ in peccato vitam prorogare valeret, ex eo nullatenus commoveretur, atque in peccato tranquille maneret. Unde sequitur, conceptam ex illo metu pœnitentiam esse falsam: *Tria quippe*, inquit antiquus Author apud sanctum Gregorium Magnum (*f*), *in unoquoque consideranda sunt veraciter pœnitente: videlicet conversio mentis, confessio oris, & vindicta peccati. Quid enim prodest confiteri flagitia, qui corde non convertitur? Peccatum quod diligitur, confitendo minime deletur.*

(*f*) Apud S. Gregor. in 1. Reg. 25. ad hæc verba: Sed nunc honora me, &c.

Constat igitur ex his authoritatibus, hanc timoris speciem omnino stare non posse cum proposito necessario non peccandi de cætero, sine quo nulla potest esse spes veniæ. Quid est enim bonum propositum, nisi bona voluntas? Et quid est bona voluntas, nisi charitas? *Quasi vero aliud sit bona voluntas, quam charitas*; inquit sanctus Augustinus (*g*): Et etiam alibi (*h*): *Quid est enim boni cupiditas, nisi charitas?* Atqui bona illa voluntas, seu bonum propositum ab eo non potest oriri timore; quod unicum ejus objectum sit malum pœnæ, non amor justitiæ: quocirca de tali pœnitente idem sit dicendum, ac de homine, qui, cum tres habeat domos contiguas, mediam diruit, ut a primæ incendio tertiam eximat. Domum quidem hanc diruit, quia vult; sed tamen eam conservandi verum in animo retinet affectum; si alio modo eam ab incendio posset eximere. En germana peccatoris effigies, qui sola damnationis æternæ formidine a peccato abstinet, & cum repugnantia, & quasi involuntarie. *Timor ergo ille servilis est, non.... justitia diligitur, sed damnatio timetur*; inquit etiam sanctus Augustinus (*i*). Prolixior forsan videbitur tractatio hujusce rei, sed eam invehit necessitatem temeraria quorumdam Casuistarum doctrina, qui contrarium ausi sunt asserere.

(*g*) S. August. L. 2. de grat. Christi, & de peccat. orig. contra Pelagium & Celestium n. 22.

(*h*) Idem l. 2. contra duas Epistolas Pelagianorum c. 9. seu n. 21.

(*i*) Idem l. de Spiritu, & Littera. nu. 59.

Denique cum Catechismo Concilii Tridentini (*k*) asserimus, dolorem ab aliquo de peccato cum delectatione admisso conceptum, non ob amorem Dei, sed sui ipsius, non veram esse pœnitentiam; sed solum *quamdam commotionem, & perturbati animi affectionem*; qui proinde dolor, cum naturalis sit, non est sufficiens ad obtinendam peccatorum veniam in Sacramento Pœnitentiæ, uti declaravit Innocentius XI. Decreto suo 2. Maii an. *1679.* quo LXV. propositiones Morales condemnavit, quarum quinquagesimaseptima huic doctrinæ est contraria.

(*k*) Catechis. Conc. Trid. part. 2. de pœnit. sacram. art. 2.

Igitur ad quæstionem propositam præcise respondentes concludimus, quod, si solo timore servili, hoc est, damnationis æternæ ad confessionem inductus est Hercules, invalida fuit ejus confessio; quandoquidem attritionis vicem gerere nequeat hujusmodi timor; at si cum eo timore connexa fuerint odium peccati, propositum illius deinceps non admittendi, spes veniæ, & amor Dei saltem inchoatus; tunc existimandum eum fuisse sufficientem, ipsiusque contritionem, licet imperfectam, virtute Sacramenti Pœnitentiæ fuisse perfectam.

CASUS IV.

NUNQUID valida est Gelasii confessio, qui sincero animi dolore, firmoque nullum deinceps mortale peccatum committendi, delicta confessus, de iis absolutus est, quamvis nullam haberet voluntatem, impositam sibi a Confessario pœnitentiam, licet æquam & possibilem, adimplendi?

RESPONS.

Invalida est Gelasii confessio; nam, quamvis satisfactio actualis, hoc est, adimpletio pœnitentiæ non sit requisita ad essentiam; sed tantum ad integritatem Sacramenti; quia illud jam perfectum satisfactio supponit per absolutionem Sacerdotalem, quæ peccatorum remissionem & gratiam in pœnitente rite disposito operatur; quod præcipuus est Sacramenti effectus: tamen desiderium satisfaciendi Deo, illatamque ipsi per peccatum injuriam resarciendi ad ejus essentiam spectat, quia sincera nequit, & vera esse contritio absque hujusmodi desiderio.

Ratio est, quia peccator delictum suum habere solummodo non debet, uti injuriam Deo a se illatam, sed uti offensam, quæ convenienti duntaxat satisfactione reparari debet, & quam eum per inflictionem pœnæ aliquatenus compensare necesse est; unde sanctus Augustinus (*l*): *Quid est enim*, inquit, *pœnitentia, nisi sua in seipsum iracundia?* Et alibi (*m*): *Omnis homo quem pœnitet, sibi irascitur: pœnitentia iram exercet in se.*

(*l*) S. August. serm. 19. alias 4. ex Sirm. n. 2.

(*m*) Idem ser. 296. alias 106. de diversis. n. 10.

CASUS V.

DUO QUIDAM adolescentes Theologi, dum inter se de hac quæstione disceptarent, num videli-

cet

cet necesse sit, ut contritio interior, quæ essentialis est Sacramento Pœnitentiæ, exterius a pœnitente manifestetur; in oppositas abiere sententias; altero affirmante, altero negante. Cui jus?

RESPONS.

Certum est, ad validitatem Sacramenti non sufficere interiorem contritionem, etiam perfectam, sed exteriorem etiam requiri, hoc est, quæ ad extra signo aliquo sensibili manifestetur, ut duabus istis evinci potest rationibus; prima est: quia per modum judicii administratur Sacramentum Pœnitentiæ: *Absolutio Sacerdotis*, inquit Concilium Tridentinum (*a*), *non est solum nudum ministerium, vel annuntiandi Evangelium, vel declarandi remissa esse peccata; sed ad instar actus judicialis, quo ab ipso, velut a Judice, sententia pronunciatur*. Atqui a Judice non profertur sententia vel absolutoria, vel damnatoria; nisi causa cognita. Necesse est igitur, ut Sacerdos, pœnitentis Judex constitutus, cognoscat, num is, quem vult absolvere, contritionem habeat, quæ, cum sit animi gratia adjutus motus interior, Sacerdoti nota esse non potest absque aliquo externo & sensibili pœnitentis signo. Secunda est: quia, cum Sacramenta sint, *invisibilis gratia visibilis forma* (*b*), ut loquitur Magister Sententiarum, valida esse nequeunt, nisi materia eorum & forma sensu percipi queant, quia, ut ait sanctus Thomas (*c*). *Signum importat aliquod notum quoad nos, quo manu ducimur in alterius cognitionem*. Atqui ex Concilio Tridentino in responsione secundi casus superius laudato (*d*), contritio in Sacramento Pœnitentiæ locum habet materiæ proximæ, uti peccata accusata in confessione materiæ remotæ. Omnino necesse est igitur, ut eam pœnitens aliquibus signis externis manifestet, quorum tutissimum est exercitium operum pœnitentiæ, quæ jam amplexus est, & quæ se deinceps amplexurum promittit; quantum videlicet Confessario id necessarium videbitur, ut debitam peccatis suis pœnam luat.

(*a*) Concil. Trid. sess. 24. c. 6. & can. 9.
(*b*) Magist. Sentent. l. 4. dist. 1.
(*c*) S. Thom. in 4. cit. dist. 1. q. 1. art. 1. quæstiunc. 2. ad 2.
(*d*) Callistus I. Epist. 2. ad Episc. Galliæ in can. Nullus. 7. 9. q. 3. sup. cit.

CASUS VI.

NUNQUID valida est Francisci Parisiensis Diœcesani confessio, qui apud Vicarium Diœcesis Bellovacensis peccata deposuit, quamvis Sacerdos iste ab Episcopo suo Bellovacensi sit tantum approbatus?

RESPONS.

Invalida est illa confessio. Ratio est, quia Sacerdoti collata ab Episcopo per approbationem potestas, ad solos ejus Diœcesanos extendi potest, cum Episcopus ipse nullam in alterius Episcopi jurisdictionem habeat, cum ne ipse quidem Metropolitanus in Suffraganeorum suorum Diœcesanos talem habeat jurisdictionem (*e*) extra casum appellationis, quæ in hac materia locum non habet, ut in sequenti casu patebit. Quando igitur *nemo potest*, ex hac juris regula (*f*), *plus juris transferre in alium, quam sibi competere dignoscatur*. Vicarius ille ab Episcopo Bellovacensi approbatus neque accepit, neque accipere potuit jurisdictionem, quæ se ad Diœcesanos Parisienses extendat. Quocirca dicendum, absolutionem, quam, nec approbante, nec permittente Archiepiscopo Parisiensi, Francisco contulit, invalidam esse, conformiter ad hanc aliam Bonifacii VIII. regulam: *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi*.

(*e*) Bonifac. VIII. in Reg. 79. de regulis juris in 6.
(*f*) Idem in Reg 64. ibid.

Confirmatur hæc decisio ex Decreto Concilii Tridentini, quod invalidas declarat absolutiones a Sacerdotibus collatas, qui, cum Parochiale Beneficium non habeant, ab Episcopo Diœcesano eorum, qui absolvuntur, non fuere admissi: *Decernit sacrosancta Synodus*, inquiunt Patres hujusce Concilii, *nullum, etiam regularem posse confessiones sæcularium, etiam Sacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut Parochiale Beneficium habeat, aut ab Episcopis per examen ..... idoneus judicetur, & approbationem ..... obtineat*. Quod confirmavit Gregorius XV. ex Bulla sua 18. 5. Feb. an. 1522. (*g*).

(*g*) Gregor. XV. in Bulla Inscrutabili. 2. & 4.

CASUS VII.

FLORENTIUS, Sacerdos admissus ad confessiones audiendas in Diœcesi Parisiensi, a Parocho sancti Severini tanquam Confessor mansionarius suscipitur. Cum autem in Confessionario adesset, non minus Parochianos sancti Stephani & sancti Andrææ, quam sancti Severini audit & absolvit. Nunquid validæ sunt hujusmodi absolutiones?

Ratio dubitandi est, quia admissioni ab Episcopo suo ipsi concessæ apposita est clausula *de consensu Parochorum*, quæ intelligi potest de Parochis pœnitentium; quo in casu dici potest, quod, cum Florentius Parochorum sancti Stephani & sancti Andreæ consensum non obtinuerit, eorum Parochianos valide nequit absolvere. Dici potest econtra, quod clausula illa solum intelligenda est de Parochis, in quorum Parœciis Sacerdos confessiones audit, unde cum Florentius, non nisi de consensu Parochi, sancti Severini confessiones excipiat, absolutiones collatæ alienis Parochianis sunt validæ.

RESPONS.

Certum est clausulam, *de consensu Parochorum*, quam vulgo admissionibus apponunt Episcopi, intelligendam esse, non solum de Parochis, in quorum Ecclesiis Pœnitentiæ Sacramentum administrat Sacerdos; sed etiam de Parochis pœnitentium, quibus administratur: quocirca si Florentius Parochorum sancti Stephani & sancti Andreæ consensum non habeat, valide absolvere nequit eorum Parochianos, qui aliunde ipsi non obtinuere veniam confitendi in Parochis sancti Severini.

Ratio est, quia Florentius nullam potest conferre absolutionem validam, nisi jurisdictionem habeat in eos, quibus eam confert, ut docet Concilium Tridentinum (*h*): *Quoniam igitur natura & ratio judicii illud exposcit, ut sententia in subditos duntaxat feratur, persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, & verissimum esse Synodus hæc confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut subdelegatam non habet jurisdictionem*. Atqui nullam habet jurisdictionem in Parochianos sancti Stephani & sancti Andreæ; nam jurisdictio ipsi a Parocho sancti Severini collata, ad solos suos Parochianos extenditur, quippe qui ipse nullam habeat in Parochianos aliorum: Insuper eam quoque jurisdictionem ei non contulit Episcopus, cum eum ad confessiones audiendas de consensu duntaxat Parochorum admiserit: igitur absolutiones ab isto Confessario in alienos Parochianos prolatæ sunt invalidæ, ob defectum jurisdictionis, qui hac in re omnium est in Confessario maximus.

(*h*) Idem cit. sess. 14. c. 7.

Confirmari potest iterum hæc Decisio ex Concilio Oecumenico Lateranensi an. 1215. sub Innocentio III. habitum, cujus Decretum est hujusmodi (*i*): *Si quis autem alieno Sacerdoti voluerit justa de causa sua confiteri peccata; licentiam prius postulet & obtineat a proprio Sacerdote, cum aliter ipse illum non possit absolvere*. Ex quo constat Florentium valide non potuisse quemquam absolvere ex Parochianis sancti Stephani & sancti Andreæ, in quos a propriis eorum Parochis nullam ipse jurisdictionem accepit. Illud consentit cum istis novi Ritualis Parisiensis verbis (*k*): *Qui in loco quocumque sive exempto, sive non exempto conantur non subditos absolvere, eos decipiunt*; & paulo post: *Confessarius inquirat, an sit Parochianus suus .... cum non possit absolvere, nec audire in confessione alios a suis Parochianis, nisi ex consensu Parochi pœnitentium*.

(*i*) Conc. Lateranens. 4. sub Innoc. III in can. Omnis. 12. de pœnit. & remiss. l. 5. tit. 38.
(*k*) Ritual. Paris. nov. de Sacram. pœnit.

Advertendum hac de re 1. nos non loqui de confessionibus, quæ fiunt in aliorum Parœciis *peregrinationis causa*; tum enim censentur Parochi consensum suum reciproce Parochianis suis præbere, ut in loco peregrinationis suæ peccata confiteantur: quod confirmat universalis Ecclesiæ usus. 2. Sic decisioni nostræ contrarius esset alicujus Diœcesis usus, cui cognito non intercederet Episcopus, tum aliorum Parochianorum confessiones hujusmodi Sacerdoti factas fore validas ob tacitum Episcopi consensum, qui censeretur sufficientem in hujusmodi Pœnitentes jurisdictionem huic Confessario conferre.

CASUS VIII.

HELENA, certo sciens, Parochum suum esse hæreticum, eumque confessione abuti, ut ad peccatum

catum quasdam sibi confitentes personas inducat, quærit, utrum proprio Parocho non valens peccata confiteri absque periculo seductionis, Paschali tempore alium ad confessionem non possit adire Parochum, quamvis hanc sibi proprius Parochus facultatem concedere noluerit.

RESPONS.

Quæstionem hanc solvit sanctus Thomas dicens (a): *In casibus illis, in quibus probabiliter timet pœnitens periculum sibi, vel Sacerdoti ex confessione ei facta, debet recurrere ad Superiorem, vel ab eodem petere licentiam alteri confitendi: quod si licentiam habere non possit, idem est judicium, quod de illo, qui non habet copiam Sacerdotis ..... nec in hoc transgreditur aliquis præceptum Ecclesiæ, quia præcepta juris positivi non se extendunt ultra intentionem præcipientis, quæ est finis præcepti, hæc autem est charitas secundum Apostolum: nec iterum fit aliqua injuria Sacerdoti; quia privilegium meretur amittere, qui concessa sibi abutitur potestate.* Ita sanctus Doctor, ex cujus doctrina Helena absque ullo peccato confessionem suam Paschalem ad aliud tempus potest remittere, si a proprio Parocho aut a superiore veniam obtinere non possit confitendi alteri Sacerdoti; quod quidem propria authoritate non potest. Existimat tamen Paludanus, quod, si talis Parochus facultatem concedere noluerit, nec facilis sit ad Superiorem recursus, *ex hoc ipso*, inquit (b), *ad extraneum ire licet*. Sed præterquam quod ab eo dissentit Angelicus Doctor, Franciscus a Victoria, Cajetanus, Suarez, Medina, Melchior Canus, Navarrus, Reginaldus (c) & alii Theologi ejus opinionem rejiciunt, ac sententiam sancti Thomæ, quæ Ecclesiæ doctrinæ hac in re congruit amplectuntur; ut constat ex his Decreti Concilii Lateranensis terminis (d): *Si quis autem alieno Sacerdoti voluerit justa de causa sua confiteri peccata: licentiam postulet & obtineat a proprio Sacerdote: cum aliter ipse illum non possit absolvere, vel ligare.*

(a) S. Thom. in 4. dist. 17. qu. 3. art. 1. quæstiunc. 4. ad 5.

(b) Petrus Palud. in 4. dist. 17. q. 1. §. Quantum ad tertium. v. Primus.

(c) Franc. a Victoria de Sacr. n. 145. Cajetan. v. Absolutis ex parte absolventis. Medin. in cod. de Confess. n. 30. Suarez to. 4. disput. 27. sect. 4. n. 20. & 21. Canus in relect. de pœnitent. p. 6. Domin. Sotus in 4. dist. 18. q. 4. art. 1. Navar. in can. Placuit. de pœnit. dist. 6. n. 141. Reginald Praxis fori pœnit. l. 1. n. 85.

(d) Innocent. III. Conc. Later. Can. 21. relato in cap. Utriusq; sexus. 13. de pœnit. & remiss. lib. 5. tit. 38.

CASUS IX.

MARCELLINUS, sancti Celsi Parochus, tres, quos e vicina Parœcia noverat esse pœnitentes confessus est. Nunquid eos, saltem valide, confiteri potuit absque consensu proprii eorum Parochi propter ordinariam, quæ cuilibet Parocho competit, jurisdictionem?

RESPONS.

Ex allatis in præcedenti responsione authoritatibus satis superque constat, Marcellinum tres personas, de quibus agitur in proposito casu, valide absolvere non potuisse (e): nam ex curato sancti Celsi Beneficio quod possidet, in solos suos Parochianos jurisdictionem habet, cum aliarum Parœciarum incolæ non sint ipsius subditi; quod tamen ad jurisdictionem requiritur. Hic est ab Urbano II. ordo constitutus, qui perverti nequit absque scandalo, periculoque animarum.

Decisionem hanc adstruit Navarrus (f), atque isto D. Thomæ fulcitur principio (g): *De necessitate hujus Sacramenti est*, inquit Angelicus Doctor, *non solum, ut Minister habeat ordinem ..... sed etiam quod habeat jurisdictionem: & ideo sicut ille, qui non est Sacerdos, non potest hoc Sacramentum conferre, ita nec ille, qui non habet jurisdictionem; & propter hoc oportet, sicut Sacerdoti, ita proprio Sacerdoti, confessionem fieri.* Quod probat hic Sanctus ex hac ratione ex Magistro Sententiarum desumpta (h): *Ligant quoque Sacerdotes, dum satisfactionem pœnitentibus confitentibus imponunt.* Quæ quidem ratio apud sanctum Doctorem sic vertitur: *Cum enim Sacerdos non absolvat, nisi ligando ad aliquid faciendum, ille solus potest absolvere, qui potest per imperium ad aliquid faciendum ligare.* Si qua tamen esset in aliqua Diœcesi consuetudo contraria ab Episcopo cognita & tolerata, dici non posset hujusmodi confessiones esse invalidas. Vide præcedentem solutionem.

(e) Lud. Bail. de exam con. fess. part. 1. præfat. pag. 213.

(f) Navarr. in c. Placuit. de pœnitent. dist. 6. n. 17.

(g) S. Thom. in 4. dist. 17. qu. 3. art. 3. quæstiun. 2. in corp. & dist. 19. q. 1. art. 3. q. 1. ad 1.

(h) Magist. Sent. lib. 4. dist. 18.

CASUS X.

ADEMERUS, sancti Florentii in Andegavensi Diœcesi Parochus; cum peregrinationis causa ad fanum sanctæ Clotildis in Rhotomagensi Diœcesi situm una cum Gastone & Julio Parochianis suis se contulisset, eorum confessiones in hoc ultimo loco excepit. Nunquid idipsum valide potuit?

RESPONS.

Videtur hujusmodi confessiones ab Ademero, licet extra Diœcesim Andegavensem exceptas, haberi posse tanquam legitimas & validas. Ratio est, quia, cum Parocho cuilibet competat ordinaria in Parochianos suos jurisdictio, eam jure, ubicumque sit, exercere potest; uti videlicet jurisdictionem suam voluntariam exercere potest Episcopus, etiam extra Diœcesim; cum territorium tantum contentiosa exigat. Addimus etiam, nullo Canone, nulla Lege Ecclesiastica cogi Parochos ad exercendam in loco determinato jurisdictionem, quæ ipsis in foro Pœnitentiæ competit. Fatendum tamen, disciplinæ magis convenire, & ad conscientiam tutius esse, ut Parochus extra propriam Diœcesim ab audiendis Parochianorum suorum confessionibus abstineat; nisi de licentia Episcopi fiat, in cujus Diœcesi versatur (i); quod ex tali usu aliquod posset oriri scandalum.

(i) Theolog. moral. Gratianop. to. 4. tract. 6. c. 8. Idem 10. De Sainte Beuve &c.

CASUS XI.

AMABILIS, Sacerdos regularis, generatim approbatus ad audiendas confessiones in tota Parisiensi Diœcesi, Noviodunum peregrinationis causa se contulit cum Antonio, solito suo pœnitenti, ac Diœcesano Parisino, ibique vi suæ in eum jurisdictionis confessionem excepit. Nunquid valida est hæc confessio?

RESPONS.

Constat, Amabilem in casu proposito Antonii confessionem non valide excepisse: quod facile probari potest 1. ex Constitutione Clementis V. in Viennensi Delphinatus Concilio an. 1311. lata, quæ sic habet (k): *Magistri, Priores, Provinciales, & Ministri Ordinum Prædicatorum eligere studeant personas sufficientes, idoneas, vita probatas, discretas, modestas, atque peritas ad tam salubre ministerium & officium exequendum, quas sic ab ipsis electas repræsentent, vel faciant repræsentari Prælatis; & de eorum licentia, gratia, & beneplacito in Civitatibus & Diœcesibus eorundem hujusmodi personæ, sic electæ, confessiones confiteri sibi volentium audiant, imponant pœnitentias salutares, & beneficium absolutionis in posterum impendant ..... extra Civitates, & Diœceses, in quibus fuerint deputatæ, ... confessiones nullatenus audituræ.* Hæc sunt hujusce Constitutionis propria verba. Idem docet sanctus Antoninus (l), uti Sylvester (m).

2. Probari potest hæc eadem veritas ex formali Clementis X. decisione in Bulla sua septima 22. Junii an. 1670. (n) in qua sic loquitur hic Summus Pontifex: *Hac generali & perpetuo valitura Constitutione decernimus & declaramus ..... Religiosos ab Episcopo ad Confessiones sæcularium in sua Diœcesi audiendas approbatos, non posse in alia Diœcesi absque Episcopi Diœcesani approbatione audire, quamvis Pœnitentes subditi sint ejus Episcopi, a quo ipsi Religiosi jam fuerant approbati.* Ex quo manifeste sequitur Amabilem nec licite, nec valide Antonii confessionem excipere non potuisse Novioduni, absque expressa illius Urbis Episcopi licentia.

(k) Clement. Dudum, 2 de Sepulturis. lib. 3. tit. 7.

(l) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 10. c. 20.

(m) Sylvester de Prierio. v. Confessor. 1. q. 14.

(n) Clem. X. in Bulla VII. §. 2. & 4.

CASUS XII.

AMÆDEUS, Sacerdos ab Episcopo approbatus ad confessiones audiendas, & in Parœcia Silvanectensi, ubi jam a decennio confitetur, mansionarius; cum ad Beatam Virginem Carnutensem cum duobus Civibus Silvanecti pœnitentibus suis, piæ peregrinationis gratia se contulisset, eo ipso, quo Carnutum pervenere, die confessiones eorum excepit, etsi ab Episcopo Carnutensi ad confessiones non esset admissus. Nonne id ipsum valide potuit?

RESPONS.

Existimamus, Amædeum duos pœnitentes suos in casu proposito valide absolvere potuisse. Nititur hæc decisio 1. authoritate sancti Antonini (o), qui asserit, Sacerdotem, qui ordinariam habet, ut Parochi,

(o) S. Anton. in sum. Confessionali. 1. part. de auctorit. Confess. c. 8.

rochi,

rochi, vel delegatam jurisdictionem hujusmodi Pœnitentes valide absolvere posse; nulla habita alieni, in quo versatur, territorii ratione. *Absolutio*, inquit, *non recipit territorium, sicut alia ratione rei, vel delicti*. 2. Authoritate Paludani, qui ante sanctum Archiepiscopum ejus sequacem scripsit, & ait (a): *Si Episcopus det potestatem alicui in omnes sua Diœcesis, & iste inveniat extra Diœcesim aliquem volentem confiteri, potest eum absolvere*: cujus quidem rei hanc profert rationem: *Omnem enim absolutionem*, inquit hic Theologus, *quam aliquis per se ipsum potest impendere in foro conscientia jure ordinario, potest alteri committere; unde cum ibi posset per se confessionem audire* (committens videlicet Episcopus) *..... per consequens & per alium*, (nimirum per Sacerdotem admissum): quod probat hic Author ex Decretali Innocentii III. (b), quæ nullatenus locum exprimit, in quo fieri debeat confessio; *Unde dicit Constitutio*: Si quis alieno Sacerdoti voluerit confiteri, licentiam petat a proprio &c. *Nec dicit in propria Parochia. Unde non requiritur, quod confessio, qua fit alicui Sacerdoti, fiat in propria Parochia*.

(a) Petrus Palud. in 4. dist. 19. q. 2. art. 3. conclus. 2.

(b) Innoc. III. in c. Omnis. 12. de Pœnit. & remiss. l. 5. tit. 38.

Postea sibi objicit hic Author, non videri, quod talis Confessarius concessam sibi ab Episcopo suo potestatem jure possit exercere in territorio alterius Episcopi: cui objectioni respondet, talem Confessarium tum ministerio suo non fungi ratione territorii, seu proprii, seu alieni; sed ratione potestatis ab Episcopo suo sibi concessæ in subditam personam: *Sed dico idem*, inquit, *quia sit prætor litis, qui alienam jurisdictionem exequitur, non tamen pro suo imperio agit. Unde non ratione subjectionis loci hoc facit, sed solum ratione subjectionis persona; sicut committens jure suo ibi posset audire, ubi tamen nihil potest in locum, sed in personam solum*.

Attamen ad prudentiam spectat bonumque ordinem, ut Confessor, qualis est Amædeus, ea potestate non utatur in loco profano & secreto, neque etiam in loco sacro & publico, ante obtentum consensum Superioris legitimi Ecclesiæ illius, ubi Confessiones audire vellet; cum ex ejus suscepto scandalum posset oriri, jure videlicet contradicente illo Superiore, ne in sua confessiones exciperet Ecclesia; licet aliunde nota essent capacitas ejus & probi mores; præsertim donec concessam a Silvanectensi Episcopo admissionem ejus noverit.

CASUS XIII.

GABRIEL, Parisiensis Diœcesanus, cum Aureliæ per decem duodecimve dies apud Parochum amicum suum commorari festis diebus Pentecostes statuisset: ibidem pie confiteri peccata voluit: Nunquid valida est ejus confessio?

RESPONS.

Valida est, ac licita Gabrielis confessio. *Vagabundi, viatores, mercatores, peregrini*, inquit Sylvius (c) *possunt confiteri Parocho, seu coadjutoribus illius Parochi: ubi se inveniunt tempore confessionis*: laudatisque novem pro opinione sua Authoribus hanc ejus rei subjungit rationem: *Cum enim rationabile sit*, inquit, *ut ejusmodi propter occasiones & pericula possint fieri participes Sacramentorum, Confessarii apud quos se inveniunt, sortiuntur potestatem in eos delegatam, partim ex concessione Eugenii IV. de qua meminit Cajetanus, partim ex consuetudine per Superiores Ecclesiasticos scita & permissa*.

(c) Sylvius in supplem. 3. part. Sum. S. Thom. q. 8. art. 5. quæsit. 2. conclus. 5.

Quod pertinet ad specialem, quam in his casibus fecit Eugenius IV. concessionem, etiam pro tempore Paschali, de ea sic loquitur Cajetanus (d): *Memini alias me legisse Eugenium IV. concessisse, seu declarasse viva vocis oraculo, viatores, ubi se invenerint in Paschate, censendos, tanquam adeptos incolatum, quoad Sacramenta Pœnitentia & Eucharistia*. Unde colligi potest, a fortiori viatorem extra Paschale tempus eo in loco confiteri posse, ubi commoratur; cum requisita ad audiendas confessiones Paschali tempore jurisdictio majoris sit necessitatis, quam quocumque alio tempore.

(d) Thom. de Vio. Cardin. Cajetan. in Sum. v. Absolutio.

CASUS XIV.

CHRYSOSTOMUS, Religiosus Mendicans, infracto paupertatis voto, admissum, quod non audet apud Confessores Monasterii, apud sæcularem Confessarium ab Episcopo Diœcesano approbatum, peccatum confitetur, non requisita prius Superioris sui licentia. Nunquid valida est ejus confessio?

RESPONS.

Invalida est Chrysostomi confessio facta Sacerdoti sæculari in fraudem jurisdictionis Superioris sui regularis. Ratio est, quia non potest Religiosus privatus privilegio suo renuntiare, quo a Religiosis sui duntaxat Ordinis, a Superiore nominatis absolvi potest: 1. Quia Diœcesanus Episcopus in eam rem non est ipsius Superior, cum agatur de regulari disciplina; sed Superiores ipsi sunt loco Ordinarii. 2. Quia privilegium illud non ad unum solum Religiosum pertinet singulariter, sed ad totum Ordinem, cujus juribus privata nequit authoritate derogare; quod quidem Clericorum sæcularium exemplo probari potest: nam privatus Clericus Beneficio Fori Ecclesiastici in re pure Ecclesiastica renuntiare non potest; cum non hujus speciatim Clerici sit hujusmodi privilegium, sed omnium generatim Clericorum; uti declarat Innocentius III. in Decretali ad Episcopum Pisanum, quam ex multis ab ipso laudatis firmat Conciliis (e): quod etiam probat Glossa (f): eaque Jurisprudentia in Galliæ Regno observatur, ut docet Cabassutius. (g) Ex testimonio Mornacii (h) qui eandem probat regulam non solum ex dicta modo Decretali, sed insuper ex duobus antiquis Conciliis: En ipsius verba: *Concilio Toletano 3. Can. 13. Concilio pariter Carthaginensi 3. Can. 9. Item Cap.* Si diligenti, *de foro compet. Sancitur Clericum non posse Beneficio fori Ecclesiastici renuntiare ...... Cum non sit Beneficium personale, cui renunciari valeat, sed toti Clericali Collegio sit indultum, cui privatorum pactione derogari non possit, & istud servari in Gallia testatur Mornacius*. Hinc facile concluditur, Religiosum pariter Privilegia Ordinis sui non posse renuntiare, quo Religiosus quilibet peccata confiteri non posset Sacerdoti sæculari, sed solum Confessoribus Regularibus Monasterii aut conventus, in quo habitat. Id quoque verbis expressis docet idem Canonista (i).

(e) Innocent. III. in cap. Si diligenti. 12. de foro competenti. l. 2. tit. 2.

(f) Glossa in cit. cap. Si diligenti. v. Pacto. & in cap. Dilecti. 17. eod. tit. v. Qui se certo loco.

(g) Joan. Cabass. jur. Can. Theor prax. l. 4. c. 2. n. 10.

(h) Monarcius in lege Si judex ff. de capite minutis.

(i) Cabass. l. 3. c. 8. n. 10.

CASUS XV.

Ex Bulla Jubilæi, quæ Parisiis promulgata est, expresse constituitur, ut, qui illud optaverint lucrari, peccata sua in confessione necessario debeant accusare apud Sacerdotem sæcularem, aut regularem, e numero eorum, quos approbaverit Ordinarius. Paulus Suburbanus incola Parocho suo confessus est, & aliunde injuncta ex eadem Bulla pia opera adimplevit. Nonne Jubilæi indulgentiam lucratus est; licet non confessus fuerit Sacerdoti ex eorum numero, quos ad audiendas confessiones approbavit Episcopus?

RESPONS.

Paulus in casu proposito haud dubie Jubilæum lucratus est; quia constituens summus Pontifex, ut approbatis tantum ab Ordinario loci Confessoribus fiant confessiones, simplices duntaxat ab iis audiendis Sacerdotes non approbatos excludit, non vero Parochos. Quandoquidem vi sui tituli magis approbati censeantur, quam qui ex licentia tantum & sine titulo fuerint admissi; cum his delegata tantum, Parochis vero ordinaria competat jurisdictio in omnes suos Parochianos, quibus omnia jure ac titulo Pastoris Sacramenta possunt administrare, absque licentia vel Papæ, vel Episcopi, ut constat ex Concilio Tridentino (k). Ita difficultatem hanc sibi propositam occasione Jubilæi ab Alexandro VII. 11. Julii an. 1656. concessi solvit insigni Theologus, cujus decisiones promulgatæ fuerunt (l).

(k) Concil. Trid. sess. 23. c. 15.

(l) De Sainte Beuve.

CASUS XVI.

Cum sibi invicem omnino finitimæ sint Ecclesiæ sancti Leuffridi & sancti Martini; unam tantum Jubilæi stationem pro duabus in Ecclesia sancti Leuffridi designare opportunum duxit Episcopus. Cum vero ex usu in tota Diœcesi recepto, quoslibet Diœcesanos quilibet possit absolvere Parochus; propria authoritate sancti Martini Curatus multos suos Parochianos, nec non etiam sancti Leuffridi Parochianos

non

non requisita prius ab eorum Parocho venia in hac ultima Ecclesia confitentes audivit. Qua de re quæritur, utrum confessiones incolarum sancti Leuffridi, quas audivit Parochus sancti Martini, sint validæ, licitæ, & sufficientes ad effectum Jubilæi?

RESPONS.

Jam in responsione ad proximum casum diximus, Parochum quemlibet ad confessiones audiendas vi suæ institutionis esse admissum. Unde sequitur, quod, quamvis in Ecclesia sancti Leuffridi absque consensu Parochi illius Ecclesiæ aut Episcopi, confessiones audierit Parochus sancti Martini; validæ sunt tamen, quas audivit, confessiones, & Parochianis sancti Leuffridi ad effectum Jubilæi sufficientes, modo cætera, quæ Bulla præscribit, religiose adimpleant: verum est tamen confessiones illas non esse licitas ex parte Parochi; quia in aliena Ecclesia absque tacito saltem consensu titularis illius Ecclesiæ confiteri non potuit sine peccato; cum in propria duntaxat Parœcia & non alibi sacramenta administrare valeat prætermisso Superioris loci illius consensu, aut absque Episcopi licentia.

Advertere juvat hic tantum agi de Parocho, qui actu suum retinet Beneficium; neque enim si ejus esset Titularis legitimus, jam approbatus, etiam tempore Jubilæi non censeretur, ut docet Sylvius (a), post sex alios, quos laudat, Authores, qui rem istam adstruunt ex his Tridentini Concilii verbis (b): *Nisi aut Parochiale Beneficium obtineat &c.* loquentis tempore præsenti, non vero præterito, *obtinuerit*.

(a) Sylvius Resol. var. v. Religiosus. & apud eum Barbosa ad sess. 23. Conc. Trid. c. 15. n. 17. & 21. & de offic. Parochi cap. 19. n. 6. Suarez to. 4. in 3. part. disp. 28. sect. 4. n. 20. & alii.
(b) Concil. Trident. cit. sess. 23. c. 15.

CASUS XVII.

GERASIMUS, Sacerdos ad audiendas in tota Diœcesi confessiones approbatus cum solita clausula *de Parochorum consensu*, tempore Jubilæi multas in confessione Religiosas audivit absque speciali Episcopi mandato. Num id ipsum potuit valide & licite?

RESPONS.

Licet Gerasimo nulla competeret potestas illas Religiosas absolvendi extra tempus Jubilæi præcise vi suæ approbationis, ac speciali in eam rem ageret mandato; ut alibi dicemus; certum est tamen, quod eas valide & licite tempore Jubilæi confiteri, nec non absolvere potuerit; seu Episcopi jurisdictioni subjaceant, seu sint exemptæ. Ratio est, quia Papa Religiosas a communi, quam omnibus tum utriusque sexus fidelibus facit, potestate sibi, quem voluerint, confessarii eligendi non solet excludere; modo Confessarius ille ab Episcopo Diœcesano sit approbatus. Difficultatem hanc 1. Junii an. 1641. ita solvit Sylvius (c): *Respondetur*, inquit, *Sacerdotem approbatum per totam Diœcesim, ut de consensu Pastorum possit Fidelium confessiones audire, posse Monialium sive Episcopo subjectarum, sive aliarum confessiones excipere tempore Jubilæi; extra vero illud tempus non potest, nisi aliter de Episcopi consensu illi constet*. Ejusque rei hanc affert rationem: *Dum enim Episcopus requirit consensum Parochi fidelium, nequaquam putandus est loqui de Monialibus: cum Parochus ordinarie non sit illarum Parochus, sed potius a Parochi potestate sint exemptæ*. Quod hic post Sylvium asserimus, intelligi debet de Confessariis, quos generatim & sine exceptione approbavit Episcopus; nam si ad sæcularium duntaxat confessiones audiendas sit quis admissus, exclusis Monialibus, ut vulgo fit Parisiis; ne Jubilæi quidem tempore audiri possunt Monialium confessiones, nisi speciali obtenta potestate.

(c) Fr. Sylv. resolut. var. v. Jubilæum. 3. tom. 5. p. 520.

CASUS XVIII.

CYPRIANUS, quædam mortalia peccata confessus, præ verecundia quamdam non declaravit circumstantiam, quæ novam peccati speciem infert. V. g. se ipsum accusavit de commissa fornicatione cum Margarita, sed suam esse Patruelem noluit declarare. Nunquid valida est ejus confessio?

RESPONS.

Priusquam huic speciatim difficultati respondeatur, illud tanquam certum præsupponendum est principium, septem hasce circumstantias (d) *quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando*; aut octo istas juxta sanctum Raymundum (e) *quis, quid, ubi, per quos, quoties, cur, quomodo, quando*. Non solum gravius quandoque peccatum efficere posse, sed novam etiam peccati speciem includere. V. gr. furari vas argenteum, est peccatum mortale; sed si sit calix, aut vas aliud sacrum, tum fit sacrilegium.

(d) Petr. Palud. in 4. dist. 16.
(e) S. Raym. de Pennafor. in Summa Theolog.

Isto præsupposito, dicimus, Cypriani confessionem esse invalidam; cum pro duobus, quæ admisit, peccatis, fornicationis videlicet & incestus, unum tantum aperuerit, atque gravius, incestum nimirum celaverit: vel ut accuratius loquamur, non vere peccatum suum confitetur, quod dimidiatum accusat, eam nimirum celando circumstantiam, qua dignosci possunt species ejus ac gravitas.

Facile probari potest hæc decisio authoritate sancti Thomæ (f), qui a Gerardo Dominicano ita interrogatus: *An circumstantias peccati trahentis in alterum genus non notabiliter aggravantes, teneatur homo confiteri, etiam innotescendo personam, cum qua peccaverit?* his verbis respondet: *Respondendum videtur, quod omnino debet has homo confiteri*: suamque responsionem ita confirmat: *Non enim homo confitetur peccatum suum; nisi speciem confiteatur peccati, quæ cognosci non potest, nisi per circumstantias trahentes in aliud genus, ex quibus peccatum specificatur .... Circumstantiæ autem dicuntur in aliud genus trahere, quæ specialem repugnantiam important ad aliquod præceptorum divinæ Legis; sicut furtum simplex repugnat huic præcepto:* Non furtum facies. *Si autem furtum in loco sacro committatur, habet jam repugnantiam ad aliud præceptum, quod est de veneratione Sacrorum; & hic additur nova species peccati. Unde necesse est, quod addat aliam repugnantiam ad Legem Dei: & ideo & novam deformitatem peccati mortalis habebit, quod ex necessitate confiteri tenebitur*. Idem docet Angelicus Doctor in multis aliis operibus suis (g).

(f) S. Tho. opusc. 32. q. 6.
(g) Idem in 4. dist. 16. q. 3. art. 2. quæst. 5. in corp. & dist. 41. q. 1. art. 4. quæstiunc. 5. in corp.

Idem quoque expresse declarat Synodus Tridentina (h) his verbis: *Colligitur præterea*, inquiunt Patres Concilii, *etiam eas circumstantias in confessione explicandas esse, quæ speciem peccati mutant. Quod sine illis peccata ipsa, neque a Pœnitentibus integre exponantur, nec judicibus innotescant; & fieri nequeat, ut de gravitate criminum recte censere possint, & pœnam, quam oportet, pro illis, pœnitentibus imponere*. Unde ob has rationes anathema profert illud Concilium (i) in eos, qui hujusmodi circumstantias confitendi necessitatem in dubium revocant.

(h) Concil. Trid. sess. 14. c. 5.
(i) Ibidem Can. 7.

Certum est igitur, quod si consulto mittatur hujusmodi circumstantia; Confessio tum est invalida & sacrilega; ut docet Catechismus Concilii Tridentini his verbis (k): *Neque ejusmodi peccatorum enumeratio, confessionis nomine, in qua Sacramenti ratio insit, appellanda est; quia potius pœnitenti confessionem repetere est necesse, seque ipsum illius peccati reum facere; quod Sacramenti sanctitatem simulatione confessionis violaverit*.

(k) Catech. Conc. Trid. de Pœnitent. Sacram. par. 2. §. 64.

CASUS XIX.

Si CYPRIANUS cum propria sorore concubuisset, & ambo Confessori essent noti. Nunquid in confessione sua consanguinitatis circumstantiam illam patefacere teneretur sub reatu peccati mortalis nullitateque suæ confessionis; cum id præstare nequeat nisi propriam sororem apud Confessarium infamando, ipsique etiam aliunde gravem injuriam inferendo; uti eveniret, si v. g. puella illa fratri Confessoris brevi nuptura esset?

RESPONS.

Pœnitens peccati sui personam consortem nunquam proprio appellare debet nomine, cum ab eo declinare potest; quia præcepta charitatis prohibetur, ne quis alterius famam lædat: quare stricte obligatur, speciem peccati sui confiteri non detegendo personam criminis sui participem, si possit: si vero non possit; cum debet adire Confessorem, cui

cui ea sit incognita, si quem invenire possit. *De expressione autem personæ, cum qua aliquis peccavit*, inquit sanctus Thomas, pari sibi propositæ respondens difficultati (a), *videtur mihi, quod non sit in confessione facienda, quando potest vitari; primo quidem, quia prodere crimen alterius & lædere famam, est peccatum, quod maxime vitandum est in confessione, per quam quis quærit peccata præterita delere: 2. Quia a Domino Matthæi 18. est forma denunciandi peccatum proximi descripta, contra quam agere non licet..... & ideo si potest speciem peccati confiteri, non innotescendo personam cum qua peccavit; peccat eam exprimendo, nisi forte salvato correctionis ordine, quem Dominus statuit..... Sed si fieri potest, debet quærere talem Confessorem, qui personam sororis penitus non cognoscat*. Sed si Pœnitens ille alium tandem nequeat invenire Confessorem, qui sororem suam non cognoscat, neque ad aliud tempus confessionem suam differre, sive quia de vita periclitatur, sive ob aliam quamlibet rationem gravem; potest, imo & tenetur Confessori eam manifestare circumstantiam, qua ipsi innotescit consors criminis sui; cum illa circumstantia novam peccati speciem includit, ut fit in specie proposita. *Si vero*, addit sanctus Thomas, *speciem peccati exprimere non possit, nisi exprimendo personam cum qua peccavit, puta, si cum sorore concubuit, necesse est, ut exprimendo peccati speciem, exprimat personam*. Hæc est Angelici Doctoris sententia, quam sequi tenetur Cyprianus. Hæc quoque addi possunt sancti Bernardi verba (b): *De nullo prorsus sinistre loquaris, quamtumcumque sit verum, vel manifestum: nisi in Confessione; & hoc ubi non potes aliter manifestare peccatum tuum*: Unde liquido constat, quod, cum declarari possit alienum peccatum in confessione quando aliter integra fieri nequit; ea etiam declaratio omitti non possit absque sacrilegii reatu, ex eo quod quis complicis personæ famam integram servare velit. Ita docet quoque Sanctus Antoninus (c).

(a) S. Thom. opusc. 12. q. 6.

(b) S. Bernar. opusc. de formula honestæ vitæ.

(c) S. Ant. 3. p. Summ. tit. 14. c. 19. §. 11.

CASUS XX.

PHILOLOGUS Ludovicam ad fornicandum secum vi adegit; & aliquando post facta confessione fornicationem quidem suam accusavit, sed vis a se illatæ circumstantiam reticuit. Nunquid valida est ejus confessio?

RESPONS.

Antequam difficultati huic respondeatur, diversæque peccatorum elucidentur circumstantiæ; præsupponendum triplex esse circumstantiarum genus, quæ peccatum augent seu aggravant.

Primum genus est earum, quæ peccati speciem mutant, ut si quis peccaverit cum puella moniali, aut consanguinea sua, aut cum muliere conjugata; tum enim peccatum illud non est simplex fornicatio, sed sacrilegium in primo casu; incestus in secundo; & adulterium in tertio, quæ peccata specie differunt a simplici fornicatione. *Peccatum notum est aggravari per circumstantiam*, inquit Sanctus Thomas, (d) *sed hoc quidem contingit tripliciter. Uno quidem modo, in quantum circumstantia transfert in aliud genus peccati; sicut peccatum fornicationis consistit in hoc quod homo accedit ad non suam: si autem addatur hac circumstantia, ut illa, ad quam accedit, sit alterius uxor; transfertur jam in aliud genus peccati, scilicet in injustitiam, in quantum homo usurpat alterius rem: & secundum hoc, adulterium est gravius peccatum, quam fornicatio*.

(d) S. Th. 1. 2. q. 73. art. 7. in corp.

Alterum genus est earum, quæ, quamvis peccati speciem non immutent, ejus tamen numerum augent, transgressiones multiplicando, ut quando prodigus dat, non solum quando non debet, sed etiam cui non debet. *Aliquando vero circumstantia non aggravat peccatum*, addit Sanctus Thomas, *quasi trahens in aliud genus peccati: sed solum quia multiplicat rationem peccati, sicut si prodigus det, quando non debet, & cui non debet, multiplicius peccat eodem genere peccati, quam si solum det cui non debet, & ex hoc ipso peccatum fit gravius*.

Tertium denique earum est circumstantiarum, quæ peccatum in eo aggravant quod notabiliter ejus augeant difformitatem. V. g. rem alienam subripere est furtum, quod, nec speciem mutando, nec transgressiones multiplicando fit gravius, cum major summa subripitur. *Tertio modo circumstantia aggravat peccatum*, addit etiam idem Sanctus Doctor, *ex eo quod auget deformitatem, provenientem ex alia circumstantia, ut multum accipiat de alieno, erit peccatum gravius: quamvis accipere multum vel parum, de se non dicat rationem boni vel mali*.

Sic exposito triplici illo circumstantiarum genere, ad propositam difficultatem respondetur, integram non fuisse Philologi confessionem omissa declaratione vis, quam Ludovicæ intulit; cum ipsius crimen longe gravius evaserit ex tali vi quam consentiente puella illud admisisset; omnis namque pœnitens, triplex circumstantiarum genus hactenus relatum declarare tenetur in confessione, quam si aliter, uti invalidam iterare deberet. * Ratio est, quia Confessor in pœnitentiæ tribunali adstat simul ut Judex & Medicus: ut Judex, quia ibi divinam obit justitiam: ut Medicus; quod Peccatoris animæ morbis teneatur mederi: Ut autem Judicis simul & Medici functiones peragat, necesse est, ut perspectam omnino habeat peccati, quanta sit, malitiam, cum aliter æquum ferre judicium aut malis pœnitentis sui mederi non posset: *Si enim erubescat ægrotus*, inquiunt Patres Tridentini (e), *vulnus Medico detegere, quod ignorat Medicina non curat*. Hinc ad Episcopum quemdam scribens Innocentius III. (f) ipsum his verbis compellat: *Consideratis circumstantiis omnibus*, inquit..... *competentem pœnitentiam delinquentibus imponatis, prout saluti eorum videritis expedire*. Hinc denique istud est Concilii Lateranensis sub eodem Papa habiti salutare monitum (g): *Sacerdos autem sit discretus & cautus, ut more periti Medici superinfundat vinum & oleum vulneribus sauciati, diligenter inquirens & peccatoris circumstantias & peccati, quibus prudenter intelligat, quale debeat illi præbere consilium & cujusmodi remedium adhibere, diversis experimentis utendo ad sanandum ægrotum* (h).

* Vide Cas. 22.

(e) Conc. Tr. sess. 14. c. 3.

(f) Inn. III. in c. Deus. 8. de pœnit. & remiss. lib. 5. tit. 38.

(g) Conc. Lateran. 4. in c. Omnis 12. de pœnit. & remiss.

(h) De Genet. Theol. mor. tom. 4. tr. 6. c. 6. n. 2. Colloq. Condom. tom. 2. coll. 12. sec. 3.

CASUS XXI.

GODEFRIDUS, Canonicus una cum aliis in Choro psallens, mulierem olim a se criminose cognitam intuitus, eam ad libidinem, ubi primum officii divini finis aderit, solicitare constituit. Nunquid ex circumstantia publicæ orationis mutatur species illius peccati, ita ut non modo contra castitatem, sed etiam contra religionem peccet; eamque circumstantiam, uti speciale peccatum & a pravo suo consilio diversum in confessione aperire teneatur?

RESPONS.

Necessario tenetur Godefridus specialem illam Confessori aperire circumstantiam; quia ea peccatum a pravo suo consilio diversum includit, quæque est contra virtutem religionis, qua Deo pie & sincere reddere debitum honorem tenetur; quod non agit; cum econtra maximam irreverentiam aut detestabilem admittat hypocrisim, Deum labiis tantum orans, simulque ipsum criminose offendi consilium animo formans. *Cum enim aliquis Deum vocabiliter orans*, inquit Sylvius (i), *ipsum offendit mortaliter, alicui pravæ voluntati, aut odii, aut alterius peccati consentiendo; in tali ejus peccato invenitur aliqua circumstantia, mutans speciem peccati. Atqui Ecclesiæ Doctrina recepta est*, subjungit idem Author (*ut ex Concilio Tridentino* (k) *& aliunde constat*) *eas circumstantias in confessione explicandas esse, quæ speciem peccati mutant. Ergo iste sic orans, & mortaliter peccans, tenetur eam circumstantiam in confessione aperire*.

(i) Sylv. resol. v. Oratio.

(k) Concil. Trid. cit. sess. 14. c. 5.

Sententiam suam probat hic Theologus authoritate Sancti Thomæ (l), eamque confirmat ex Sancto Ambrosio & Sancto Chrysostomo, ex quorum doctrina homo, qualis esse supponitur Godefridus, præter mortale, cujus ex pravo suo desiderio fit reus, speciale etiam in Religionem admittit delictum eique fit similis subdito, qui a Rege gratiam petens, eidem insultaret. En verba Sylvii: *Quis non judices magnam fore irreverentiam, si quis Principi suo loquatur, ab eoque petat aliquid; ac interim hostiliter ab eo avertatur & dorsum ei vertat? Ita vero se ad*

(l) S. Th. in 4. dist. 16. q. 3. a. 2. & 1. 2. q. 18. a. 10. Scot. ib. q. 17. c. n. 13.

Deum habet ille qui vocaliter ipsum orat, & interim eum mortaliter offendit. Per peccatum enim mortale avertitur a Deo tanquam a fine ultimo; ipsique inimicus efficitur. Per talem ergo, sic concludit, *orationem valde se habet irreverenter ad Deum: ac per consequens peccat notabiliter contra virtutem Religionis*.

CASUS XXII.

CHRISTOPHORUS, hactenus ebrietati, præsertim diebus Dominicis, festisque etiam solemnibus in popina deditus, ubi cum suis æqualibus plerumque vino se ingurgitabat; ad meliorem denique frugem reversus, Sacerdoti omnia vitæ suæ peccata confiteri decrevit. Nunquid requiritur ad validitatem suæ confessionis, ut sacrorum horum dierum circumstantiam declaret?

RESPONS.

Cum præcipue Deo ejusque cultui addicti sint Dominici festique dies, quos Dæmoni ob suam intemperantiam consecravit Christophorus, dici potest, aliquo sensu ipsum quasi sacrilegii cujusdam esse reum, Dæmoni tempus soli Deo debitum attribuendo, veramque opprobrio adeo turpi religionem afficiendo, quæ cognitionem ejus, honorem amoremque ipsi debitum homines docet. Unde Augustinus ad Aurelium Episcopum Carthaginensem scribens (a) sic dicit: *Quæ fœditas*, (hoc est intemperantia diebus festis) *si tantum flagitiosa, & non etiam sacrilega esset, quibuscumque tolerantiæ viribus sustentandam putaremus*. Constat saltem, quod si, absolute loquendo, speciem peccati, de quo agitur, non mutet circumstantia Sacri illius temporis, ejus gravitatem notabiliter auget: Atqui circumstantiæ, quas *aggravantes* Theologi appellant, in confessione debent aperiri, quamvis peccati difformitatem tantum augeant non aucto ejus motivo, vel numero, ut cum quis rem alienam furatur cum ea circumstantia, quod nimirum magna sit summa furti, ut observat Sanctus Thomas (b): aliter si omittantur, dici potest, non integram omnino esse confessionem, præsertim, cum speciem peccati mutant, ut ostendimus in superioribus decisionibus; & ex multis etiam Authoribus suam quoque non habet integritatem, cum omittuntur circumstantiæ; quæ notabiliter sunt *aggravantes*: ut docet Sanctus Carolus, qui eas ob hanc rationem in confessione declarandas esse censet. *Per questa causa*, inquit (c), *il Confessore deve essere instrutto, quelli sono le circonstanze che mutano la specie del peccato, che grandemente l'aggravano; peroche queste due sorte di circonstanze necessariamente si devono esplicare nella confessione*.

(a) S. Aug. Ep. 12. alias 64. num. 3.

(b) S. Thom. 1. 2. q. 73. art. 7. in corp.

(c) S. Carol. Act. Eccles. Mediolan. p. 4. de instruct. Confess.

Verumtamen est, aliter sentire Sanctus Bonaventuram & Thomam (d), quos sequuntur Durandus, Navarra, Toletus, Cabassutius, Medina & Reginaldus (e); & existimant, ad integritatem & validitatem confessionis non absolute requiri, ut hujusmodi circumstantiæ declarentur. *Circumstantias aggravantes, quæ non trahunt ad aliud genus peccati, non credo, quod aliquis teneatur confiteri*, ait sanctus Thomas (f), qui hanc opinionem uti probabiliorem credit; *& hoc*, inquit, (g) *probabilius est*. Sed cum illud, uti inconcussam veritatem non tueatur Angelicus Doctor, sed tantum ut opinionem; contraria defendi potest cum Sancto Carolo sententia; saltem vere dici potest, illud esse valde laudabile, & in praxi tutissimum; quoniam Sacerdos, ut ait Concilium Tridentinum (h), qui Medicus est spiritualis & Judex Pœnitentis, cum a peccato suo sanare, sive pœnam delictis ejus convenientem injungere non potest, nisi totam eorum malitiam cognoscat: Atqui eam non potest cognoscere, nisi ex manifestatione circumstantiarum notabiliter aggravantium; nam v. g. si quis declaret, se proximo suo aureum subripuisse, non declarando, quod proximus ille pauper erat: si servus, inflictam a se fuisse homini alapam, confiteatur, non declarando hominem hunc fuisse Dominum suum; si alius denique confiteatur, se injuriis affecisse aliquem, non declarando, eum fuisse Superiorem suum, aut in publico; quo pacto Confessor, qui hujusmodi circumstantias aggravantes ignorat, judicare poterit, num dignus indignusve absolutionis sit ille pœnitens, & sub quibus eam conditionibus debeat impertiri; cum ex hoc Sancti Thomæ principio (i), *malitia actus non solum pensatur ex specie actus, sed etiam ex circumstantia*, ea, quam in confessione reticet, circumstantia, peccatum illius efficiat gravius; & majori proinde dignum satisfactione.

(d) S. Bonavent. & S. Th. in 4. dist. 17. q. ult.

(e) Durand. ib. q. 4. Nav. Man. c. 6. n. 6. Tolet. instr. Sacerd. l. 3. c. 7. n. 7. Cabass. juris can. Theor. & pr. l. 3. c. 10. n. 14. Medina de pœnit. tr. 2. q. 7. Regin. l. 6. n. 115.

(f) S. Th. Opusc. l. 2. q. 6.

(g) Idem in 4. dist. 15. q. 3. art. 2. q. 5. in corp.

(h) Concil. Trid. sess. 14. c. 5. de Pœnit. Sacram.

(i) S. Th. 1. 2. q. 73. a. 7. ad 3.

Merito itaque exigit Sanctus Antoninus (k), quod *Confessor non solum debet interrogare de mortalibus, sed etiam de circumstantiis, quæ aggravant, vel alleviant*: Quod probat 1. ex his verbis Decreti Concilii Oecumenici Lateranensis sub Innocentio III. (l): *Diligenter inquirens & peccata & circumstantias peccatorum*. 2. Ex Canone, quem in suo Decreto refert Gratianus ex antiquo opere, quod reperitur inter opera Sancti Augustini (m) desumptum; in quo inter circumstantias, quæ Confessori debent esse cognitæ, præcipue annotatur circumstantia temporis festorum. *Si ..... in festivitate Sanctorum &c.* Dominicus Sotus aliique multi Theologi, eamdem amplectuntur sententiam (n), quæ potioribus nobis videtur nixa rationibus, & ad conscientiam tutior. Unde colligimus, Christophorum, eam de qua agitur in proposito casu circumstantiam voluntarie omittere non posse absque invaliditate confessionis suæ, nisi eum forsan ignorantia excuset. Addi potest, hominem hunc eo strictius obligari ad declarandam talem circumstantiam quod necessario grave in se includat scandalum, de quo seipsum accusare debet, cum scandalum charitati adversetur, quæ specialis est virtus, atque adeo peccati speciem mutet.

(k) S. Anton. 3. p. Summ. Theol. tit. 17. c. 17. §. 4.

(l) Concil. Lateran. 4. c. 21. in c. Omnis 12. de pœnit. & remiss. l. 5. c. 38.

(m) Apud S. Aug. l. de vera & falsa pœnit. in cap. Considerat. 1. de pœn. dist. 5.

(n) Domin. Sot. in 4. dist. 18. q. 2. art. 4. conclus. 7. Suarez disp. 12. sect. 3. n. 5. & alii.

CASUS XXIII.

COLUMBANUS, cum Joanna muliere vidua in fornicationem incidit. Nunquid tenetur declarare peccati sui consortem esse viduam?

RESPONS.

Non tenetur; quia speciem peccati non mutat illa circumstantia; neque illud notabiliter aggravat.

Dicimus 1. eam non mutare speciem peccati; quia, ut ait D. Thomas (o): *Peccata specie distinguuntur ex parte actuum voluntariorum magis quam ex parte inordinationis in peccato existentis. Actus autem voluntarii distinguuntur specie secundum objecta ..... Unde sequitur quod peccata proprie distinguantur specie secundum objecta*. Hoc est peccatum specie diversum solummodo committitur, quando fit præcepti specie diversi transgressio; quo circa ex circumstantiis ad diversas peccatorum species pertinentibus oriri tantum potest peccati diversa quoque species; quale est adulterium, ut alibi innuit idem Sanctus Doctor (p): *Adulterium est determinata species luxuriæ, ut pote specialem deformitatem habens circa actus venereos*. Quod dici nequit de peccato cum vidua commisso, quæ videlicet non minus sui est juris tum quoad se, tum quoad corpus, quam quæ nunquam fuit conjugata. 2. Dicimus ex circumstantia viduitatis non aggravari notabiliter illud peccatum, 1. Quia ejus transgressiones, nec proinde numerum adauget. 2. Quia deformitatem ejus non etiam auget (q).

(o) S. Th. 1. 2. q. 72. art. 1. in corp.

(p) Idem 2. 2. q. 154. a. 8. in corp.

(q) Idem 1. 2. cit. q. 73. a. 7. in corp.

CASUS XXIV.

BLÆSILLA, cum Melchiore desponsata, cum ductore militari in fornicationem incidit, ex qua infamata est; utpote quæ multis, & ipsi etiam Melchiori cognita sit. Qua de re quæritur, utrum Blæsilla sub peccato confiteri teneatur, se cum Melchiore tum fuisse desponsatam, cum illud crimen commisit?

RESPONS.

Doctores ea de re in diversas abeunt sententias; quibusdam affirmantibus, non necesse esse, ut in confessione hujusmodi circumstantia exprimatur. Ita Covarruvias & Vivaldus (r), quorum præcipua ratio hæc est, quia videlicet speciem non mutat; cum certum sit, talem fornicationem non esse adulterium: sed contrarium docent alii bene multi

(r) Covarr. in 4 decret. 1. p. c. 1. n. 14. Vivaldus in Candelabro 1. p. de sponsal. n. 10.

(a),

(*a*), quorum opinionem & verisimiliorem & tutiorem existimamus: nam quamvis illa circumstantia speciem non mutet, certum est tamen, quod valde sit aggravans, eo quod tantam in se tamquam atrocem includat injuriam sponso factam, ut ob eam juste sponsalia, etiam jurejurando firmata possit dissolvere juxta definitionem Innocentii III. in una Decretali in summa Juris relata (*b*): & in eam Glossa sic dicit (*c*): Nam & sponsus potest sponsam accusare de adulterio quasi matrimonio jam initiato .... quia nec matrimonium nec spem matrimonii violare permissum est: Quæ verba ex lege ista Digestorum deprompsit (*d*): *Divus Verus & Antoninus rescripserunt, etjam in sponsam hoc idem vindicandum: quia nec matrimonium qualecumque nec spem matrimonii violare permittitur*; atque adeo sponsa conscia talem circumstantiam in confessione patefacere tenetur sub peccato.

Colligimus ergo, teneri Blæsillam, non solum stuprum commissum confiteri, sed etiam declarare, se esse Melchioris sponsam, quando illud commisit.

(*a*) Abbas. in c. Discretionem. de eo, qui cognovit consanguineam &c. n. 4. Alex. de Nevo ibid. n. 14. Paludan. in 4. dist. 27. q. 1. art. 3. n. 17. Oldrad. Alberic. Greg. Lopez & alii.
(*b*) Inn. III. in c. Quemadmodum de jure jurando. l. 1. tit. 24.
(*c*) Glossa in c. Quemadmodum. v. non admittere sponsum.
(*d*) L. si uxor. 13. ff. ad leg. Juliam de adulteriis.

CASUS XXV.

ATTICUS, cum Parochum suum debitis ipsi decimis fraudasset, hoc ei peccatum confiteri non ausus est; sed alia tantum peccata sua declaravit, de quibus absolutus est, intendens, quamprimum alteri fraudem suam confiteri Sacerdoti: quo facto paucis post diebus Paschali communione refectus est.

Quæritur ea de re, utrum Atticus, declaratis omnibus peccatis suis, de quibus tum a Parocho suo, tum ab alio Confessore absolutus est, sacram in eo statu communionem absque sacrilegii reatu suscipere potuerit?

RESPONS.

In hanc quæstionem pro parte affirmante stetit Guillelmus Parisiensis (*e*): *Uterque enim Sacerdotum absolvit ab omnibus*, inquit, *& ita cum neuter audivit, uterque pronuntiat de his, de quibus non cognovit, dubitandum nullatenus est, quia per utrumque Sacerdotem plenam gratiam Sanctificationis & absolutionis recipit, nisi per ipsum steterit*. Hæc tamen sententia nullatenus defendi posse videtur; prima namque ad bonam confessionem necessaria conditio est illius integritas, alioqui absolute nulla est. *Qui vero ..... scienter aliquid retinent*, inquit Concilium Tridentinum (*f*): *nihil divinæ benitati per Sacerdotem remittendum reponunt*. Hujusce rei istam sanctus Thomas affert rationem: *Nullum peccatum*, ait Angelicus Doctor (*g*), *potest remitti sine gratia, & excludit eam. Unde impossibile est, quod unum peccatum sine alio remittatur*. Alibi etiam sic dicit Sanctus Doctor (*h*): *Hypocrisis est impedimentum pœnitentiæ, sed dividere Confessionem ad hypocrisim pertinet, ut dicit Augustinus: ergo confessio debet esse integra*. Denique, cum sibi objecit Sanctus Doctor, majorem esse, quæ fertur, confusionem peccata confitendo, & consequenter magis meritoriam, quando dividitur confessio, & pars una peccatorum uni Confessori & pars altera alteri manifestatur. Respondet, idem ferri debere judicium de morbo spirituali atque de corporeo: sed juvat hic Angelici Doctoris verba proferre (*i*): „ In medi„ cina corporali, *inquit*, oportet quod Medicus „ non solum unum morbum, contra quem medi„ cinam dare debet, cognoscat; sed etiam uni„ versaliter totam habitudinem ipsius infirmi; eo „ quod unus morbus ex adjunctione alterius ag„ gravatur, & medicina, quæ uni morbo compe„ teret, alteri nocumentum præstaret; & simili„ ter est in peccatis, quia unum aggravatur ex „ adjunctione alterius; & illud, quod uni pec„ cato esset conveniens medicina, alteri incenti„ vum præstaret; cum quandoque aliquis contra„ riis peccatis infectus sit.... & ideo de necessi„ tate confessionis est, quod homo omnia pecca„ ta confiteatur, quæ in memoria habet: quod si „ non facit, non est confessio, sed confessionis si„ mulatio „. Quæ omnia consentiunt cum istis verbis in canone contentis, quæ Sancto Augustino tribuit Gratianus (*k*): *Quomodo ergo qui crimen reservat, de alio recipiet veniam? Sine amore Dei consequeretur gratiam, sine quo nemo unquam invenit gratiam*.

Colligendum ex dictis, Atticum, qui eo, quo dictum est, modo, divisa confessione, communionem accepit, triplicis sacrilegii reum sic esse factum; quandoquidem ex advertentia & plena deliberatione bis invalide confessus est, & indigne communicavit.

(*e*) Guillel. Paris. tr. de Sacram. pœn. cap. 19.
(*f*) Concil. Trid. sess. 14. cap. 5.
(*g*) S. Thom. 3. p. Summ. q. 86. art. 3. in corp.
(*h*) Idem in 4. dist. 17. q. 3. art. 4. in 2. arg. Sed contra.
(*i*) Ibid. cit. art. 4. quæstiunc. 2. in corp.
(*k*) Apud S. Aug. l. de vera & falsa pœnitent. in can. Summ. plures 42. de pœnit. dist.

CASUS XXVI.

CAJUS, qui quater per annum apud Parochum suum confiteri solet, admissum a se furtum, quod Parocho non audet, alteri, cui incognitus est, Sacerdoti confitetur; & quatriduo post, Parochum, ut solet, adit ad confessionem, occultoque furto suo venialia ipsi tantum declarat. Peccatne contra confessionis integritatem, & quale est peccatum illius?

RESPONS.

Integritas confessionis intelligitur tantum de mortalibus peccatis, non vero de venialibus, quæ accusare non est necesse, licet sit utile: unde omitti possunt, integra remanente confessione, modo omnia declarentur mortalia. Hujusce rei hanc rationem affert Concilium Tridentinum (*l*): *Venialia*, inquiunt Patres, *quibus a gratia Dei non excludimur, & in quæ frequentius labimur, quanquam recte & utiliter, citraque omnem præsumptionem in confessione dicantur ...... taceri tamen citra culpam, multisque aliis remediis expiari possunt*. Igitur in casu proposito Cajus non peccavit, rem in se præcise considerando; sed aliunde peccare forsan potuit duplicem hanc peragendo confessionem; quasi posteriorem egerit ex ostentatione vel hypocrisi, cupiens haberi vir probus a Parocho suo, aut eam ex alio pravo motivo efficiens: cumque raro Confessionem suam ob æquas rationes ita dividere queat pœnitens, praxis ea nec consuli, nec ad praxim redigi debet, quod vix ac ne vix quidem fieri potest, ut in eo non sit vel hypocrisis, vel occulta quædam superbia.

(*l*) Concil. Trid. sess. 14. cap. 5.

CASUS XXVII.

URSULA certo novit, se ab ultima confessione sex venialia admisisse; quinque ex iis Confessori suo accusat, sextum vero reticet, ut objurgationes, quas jam experta est ob tale peccatum declinet. Nunquid ejus confessio est invalida & sacrilega?

RESPONS.

Diximus jam in superiori responsione, nullam esse juxta Tridentinum venialia confitendi obligationem, quia a Gratia Dei non excludunt: unde omitti possunt omnia, aut partim occultari absque confessionis invaliditate: quocirca, si quæ, etiam voluntarie omittantur, valida est tamen aliorum absolutio, modo adsit contritio saltem imperfecta de iis, quæ declarantur.

Attamen fatendum, confessionem hujusmodi valde imperfectam esse; quare satius est, ut a Sacra Communione recedat Ursula in proposito casu, quam ut ad eam accedat, si forte alterius cujusdam peccati, quod sit mortale, non sit conscia; cum ex hac dispositione non omnem debitam Sacramento venerationem ostendat, nec etiam humilitatem. His adde, quod Confessario ansam præbere potest, ut ei frequentioris, quam tali ductu meretur, Communionis licentiam faciat.

CASUS XXVIII.

HARDUINUS, sepe in imperfectiones incidit ob impetum duarum passionum diversarum, ad quas naturaliter propendet; quærit utrum, si forte iis formaliter & exprese non asentiatur, venialiter peccet; an non; & utrum ad melius esse eas in confessione declarare teneatur?

RESPONS.

Animæ imperfectiones ex eo procedunt, quod appetitus sensitivus superiori animæ parti non subjiciatur, hoc est, intellectui & voluntati, & ipsa invita aut sine ipsa oriantur motus quidam passionum, uti odii, iræ, aut amoris carnalis, seu rationis judicium antevertendo, aut voluntatis imperium. Atqui imperfectiones hujusmodi non sunt materia confessionis, quod sint tantum subiti quidam & inopinati motus, qui non sunt peccata, & quidem venialia, uti primæ cogitationes eorum comites; cum certum sit nullum esse peccatum, nisi intercedat aliquis voluntatis consensus, juxta præclaram istam Sancti Augustini regulam (a): *Usque adeo peccatum voluntarium est malum, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium.*

(a) S. Aug. l. de vera Relig. c. 14. seu n. 27.

Confirmari potest hæc veritas authoritate Concilii Tridentini (b) quod sic declarat: *Manere autem in baptizatis concupiscentiam vel fomitem hæc Sancta Synodus fatetur ac sentit; quæ cum ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus, sed viriliter per Jesu Christi gratiam repugnantibus, non valet; quin imo qui legitime certaverit, coronabitur*, ut loquuntur Patres hujsce Concilii. Unde colligendum, quod, cum ad coronas colligendas nobis relicta sit illa concupiscentia; ipsius motus involuntarii non sunt peccata, quidem venialia, neque adeo confessioni subjicienda; de quibus proinde confiteri nullo modo tenetur Harduinus, de quo in casu proposito.

(b) Concil. Trid. sess. 5. cap. Decreto de peccato orig.

Observandum hic perperam a quibusdam Sancto Thomæ fuisse adscriptam doctrinam contrariam (c). Verum quidem est, quod sic loquitur: *Sunt aliqui motus, qui sunt peccata venialia propter eorum imperfectionem.* Sed hic tantum loquitur Sanctus Doctor, de iis motibus, qui cum anteverti possent, reipsa non præveniuntur, quod eorum occasiones non modo non vitentur, sed potius requirantur: quo in casu dici potest, quod, quamvis expressus iis naturæ corruptæ motibus consensus non tribuatur, paritur tamen reatus venialis peccati; quia voluntarie eos experiendi periculum non fuit reformidatum non vitando occasionem, uti par erat: & idem etiam dici potest de iis, quibus reipsa quidem nullus præbetur consensus, sed quos reprimere quis negligit, ipsis assentiendi periculum subeundo. Hic est germanus Sancti Thomæ sensus, qui proinde decisioni nostræ non est contrarius.

(c) S. Th. 2. 2. q. 167 a. 5. in corp. & in 4. dist. 33 q. 1. a. 3. quæstiunc. 2. ad 3.

CASUS XXIX.

NICOLAUS, Romanus Sacerdos, apud insulam Coum Missionarius postulat, utrum, cum ad pœnitentiæ Tribunal se sistunt Græci, qui in Schismate vel hæresi vixere (quod sæpius accidit) ipsos absolvere possit ob simplex promissum, quod fit ab iis, credendi, quidquid credit & profitetur Ecclesia Catholica?

RESPONS.

Si Græci illi sint formaliter Schismatici & Hæretici, eos absolvere non potest Nicolaus, Ecclesiæ Latinæ Sacerdos, ob solum promissum, quo in tribunali pœnitentiæ se adstringunt, credendi, quidquid credere profitetur Ecclesia Romana; nam, ut sint capaces recipiendi Pœnitentiæ Sacramentum, necesse est omnino, ut Schisma suum abdicent, Hæresimque suam ejurent. Dicimus: *Si Græci illi sint formaliter Schismatici, & Hæretici*: quia si rudes sint & agrestes homines, qui ignorant, quid sit Schisma, quique indiscriminatim cum Græcis Latinisque Sacerdotibus vivunt, qui etiam defectu instructionis, non omnes Catholicæ fidei articulos credunt, ad salutem necessarios; vel qui etiam ex ignorantia invincibili & absque pertinacia contrarios credunt; tunc ex simplici promisso credendi quidquid credit & credere profitetur Ecclesia Latina, sacramentaliter possunt absolvi, modo fidem habeant explicitam veritatem, quæ actu necessitate medii sunt credendæ, & aliunde ad Sacramentum recipiendum digne sint dispositi.

Hæc Græcorum distinctio ex opere depromitur, quod inclytus a Græcia Author composuit de pœnitentia, in quo sic loquitur (d): *Illud hoc loco lectores monendi videntur, inter alios Græcos esse quoddam genus hominum, qui ignorantes vim Schismatis indifferenter se gerunt cum Græcis & Latinis, ac modo ritu Græco, modo vero Latino, prout locus, tempus & occasio* (dantur) *Sacramenta suscipiunt; quasi vero nobis intersit, hoc vel illo modo quis faciat.* En distinctio, quam admittit hic Author inter Græcos simplices ac rudes, & Græcos, qui vim norunt Schismatis, & quædam fidei puncta credunt contraria fidei Ecclesiæ Catholicæ: positoque illo principio, de præsenti difficultate sic ratiocinatur: *Vel tandem Parochus est Orthodoxus; pœnitens Schismaticus: & tunc de pœnitente rursus subdivisio adhibenda; vel enim est talis, quod ajunt, materialiter tantum: hoc est, qui invincibiliter erret, & tunc, sicut non peccat errando, ita est capax absolutionis, quam potest obtinere, tam a Parocho Orthodoxo, quam a Schismatico, ab Ecclesia tolerato: plurimos autem esse in Græcia nunc qui invincibiliter errent, affirmant earum regionum periti: vel est formaliter Schismaticus; & tunc ex defectu tam ipsius Confessarii, quamvis recte scientis, quam pœnitentis, nulla fit absolutio.... Pœnitentis vero, quia impossibile est, etiam in articulo mortis, absolvi eos, qui ab hæresi & schismate non recedunt; sed in ea execrandis erroribus firmato & pertinaci animo perseverant.* Ita huic difficultati sibi propositæ 12. Julii an. 1661. respondit doctus Theologus (e).

(d) Arcudius l. 4. de pœnit. c. 5.

(e) De Saint. Beuve. tom. 3. Cas. 24.

CASUS XXX.

HYPARCHUM, qui ab anno non confessus est, a Communione Paschali exemit ipsius Parochus, ob frequentem, quo a mense laborat, vomitum: Potestne etiam absque peccato mortali annuam omittere confessionem?

RESPONS.

Omissio Communionis Paschalis, quam a Parocho suo obtinuit Hyparchus, ad annuam non potest extendi confessionem, quam omittere non potest, nisi infracto Ecclesiæ præcepto in Concilio Oecumenico Lateranensi sub Innocentio III., cujus Decretum est hujusmodi (f): *Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter, saltem semel in anno, proprio Sacerdoti.* Ea autem lege non consilium modo, sed & formale continetur præceptum, quo sub mortalis reatu tenentur omnes fideles, ut probat Sylvius (g), & constat ex gravissimis pœnis, quas infractoribus hujusce præcepti Concilium imponit his verbis: *Alioquin & vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat sepultura.* Salutarem illam Constitutionem confirmavit Tridentinum (h) hoc Canone suo: *Si quis dixerit*, inquiunt Patres Tridentini, *confessionem omnium peccatorum, qualem Ecclesia servat, esse impossibilem & traditionem humanam, a piis abolendam, aut ad eam non teneri omnes & singulos utriusque sexus Christi fideles juxta magni Concilii Lateranensis Constitutionem, semel in anno ..... anathema sit.* Unde colligi debet, omitti non posse absque peccato tale præceptum; eosque etiam, qui, uti Hyparchus a Paschali communione ob aliquid impedimentum legitimum sunt immunes, ad annuam tamen confessionem indispensabiliter teneri; quocirca sine mortali non magis omitti potest, quam Communio Paschalis. *Si quis ergo*, inquit Sylvius, (i) *ob causam rationabilem excusatur a communione Paschali, ut pueri, vel is qui timeret vomitum* (en casus, de quo agitur in proposita specie) *non propterea excusaretur a confessione annua: & qui sine causa utrumque omitteret, hoc est & Communionem in Paschate, & confessionem in toto anno, duo distincta peccata committeret.*

(f) Concil. Lateran. c. c. 21. in Cap. Omnis 12 de pœnit. & remiss. l. 5. t. 38.

(g) Fr. Sylv. in supplem. 3 p. S. Th. q. 6. a. quæsito 6.

(h) Concil. Trid. sess. 14. Can. 8. de Sacram. Pœnit.

(i) Sylv. loc. cit.

CASUS XXXI.

THEODOSIUS in peccatum mortale labitur; an tenetur statim post lapsum illud confiteri sub reatu novi peccati mortalis, si forte adsit illud confitendi occasio?

RESPONS.

Duplex est ea de re opinio. Prima Guillelmi Parisiensis (k), qui existimat, eum, qui in mortale lapsus est, teneri statim a lapsu sub pœna

(k) Guillel. Parisiens. tr. de Pœnitent. cap. 19.

novi

novi mortalis, illud confiteri, ubi primum ipsi commodum esse potest; suæque assertionis septem aut octo profert rationes.

1. *Ne per negligentiam faciendi confessionem, dum quis potest, dum non vult, justo Dei judicio infligatur ei non posse, cum velit.* 2. *Propter periculum oblivionis peccatorum: quæ enim ipsa sua recentia memoriter tenentur, ipsa vetustate interdum abeunt in oblivionem.* 3. *Propter ipsum periculum moræ, quæ non mediocriter aggravat peccatum.* 4. *Propter periculum ruendi in aliud.* 5. Quia peccatum est debitum, quo quis erga Deum adstringitur, & injuria ipsi illata, cujus proinde aut solutio aut satisfactio differri non potest absque consensu creditoris vel offensi. 6. Quia, si homo, cujus vestis est lacera aut sordida, ipsius statim defectus resarciat, & si cujuspiam equus vel asinus ægrotet, equarium medicum advocet subito, ne gravior fiat morbus: *Quanto fortius accelerandum est nobis, ne morbi, aut læsiones animarum nostrarum crescant, & medicamentum confessionis adhibere, atque apponere?* Denique, inquit, idem Author, si ab ortu suo accurate extinguitur incendium; quanto pluris interest, ad remedium confessionis recurrere, ubi quis est reus peccati mortalis. *Non licet ergo differre confessionem authoritate sua, seu pro beneplacito suo, nisi quatenus visum fuerit ei qui præest.* Ita ex allatis modo rationibus concludit doctus ille Episcopus. Ita sentiunt etiam sanctus Bonaventura, & Hugo a sancto Victore sancti Bernardi tempore æqualis, ut observat sanctus Antoninus in sua Summa (*a*).

(*a*) S. Anton. 1. p. tit. 3. cap. 10. §. 14.

Altera opinio, quam veram existimamus, asserit, quod, licet certum sit, ob allatas a Guillelmo Parisiensi rationes, ad salutem tutius esse statim confiteri, ubi adest opportunitas, si quis in mortale lapsus fuerit, non tamen dicendum est, eum, qui in hoc statu peccati versatur, suam differt confessionem, novum admittere peccatum. Ratio est, quia præceptum de confessione facienda non est negativum, sed solum affirmativum, & proinde non obligat *ad semper*, licet obliget *semper*, ut loquitur schola, hoc est, quod obligat tantum aliquo tempore & in quibusdam circumstantiis, quales sunt periculum mortis & aliæ similes. Ita docet Sanctus Thomas (*b*): „ Quidam „ dixerunt, *inquit Angelicus Doctor*, quod tenetur „ confiteri quam cito opportunitas confitendi se obtulerit; ita quod, si differat, peccat. Sed hoc est „ contra rationem præcepti affirmativi; quod, licet „ obliget semper, non tamen obligat ad semper; sed „ pro loco & tempore: tempus autem implendi „ præceptum de confessione, videtur, quando imminet aliquis casus, in quo necesse est homini „ quod sit confessus: puta si immineat ei mortis „ articulus, vel necessitas accipiendi Eucharistiam, „ aut Sacrum Ordinem, vel aliquid hujusmodi, „ ad quod oportet hominem per confessionem purgatum præparari. Unde si aliquid horum immineat, & aliquis confiteri prætermittat, peccat, „ dummodo debita opportunitas adsit: & quia ex „ præcepto Ecclesiæ omnes fideles tenentur, saltem semel in anno, in Festo Paschæ præcipue Sacramenti communionem accipere; ideo Ecclesia ordinavit, ut semel in anno quando immineret tempus accipiendi Eucharistiam, „ omnes fideles confiteantur. Dico ergo, quod „ differre confessionem usque ad hoc tempus, per „ se loquendo, licitum est: sed per accidens potest fieri illicitum; puta, si immineat aliquis articulus, in quo confessio requiratur „. Idem docet Angelicus Doctor in Magistrum Sententiarum (*c*): & cum eo sentiunt non solum Paludanus & Sanctus Antoninus (*d*), sed & alii communiter Theologi. Hanc autem sententiam ista paritate confirmat Sylvius (*e*): „ Confirmatur, *inquit*, quia cathecumeni non tenentur ad statim „ suscipiendum Baptismum: imo juxta veteres Canones, qui certa tempora, videlicet Paschæ & „ Pentecostes, præscribebant etiamsi vellent, non „ admittebantur ante illa. *Addens etiam*: Sed & „ cum Ecclesia determinaverit tempus annuæ confessionis; satis insinuat, non esse de jure divino, statim confiteri.

(*b*) S Thom. quodlib. 1. a. 11. in corp.

(*c*) Idem in 4. dist. 17. q. 3. art quæst. 4. in corp.
(*d*) Palud. in 4. dist. 17. q. 2. a. 4. concl. 3. S Anton 3. p. Sum. Theol. tit 14 cap. 4. 28. & 19. §. 3.
(*e*) Sylv. in Suppl. 3. p. S. Thom. q. 6. cit. a. 5.

Ysambertus (*f*) eandem tuetur Doctrinam, ut patet ex hac ejus responsione ad objectionem, quam ipse sibi fecerat: *Respondeo*, inquit, *negando consequentiam .... qui enim est constitutus in peccato mortali potest servare quodcumque præceptum Legis naturæ, seorsim & divise sumptum ..... unde tunc non tenetur sub pœna peccati mortalis elicere actum contritionis, aut saltem confiteri Sacramentaliter illud suum peccatum mortale ex vi solummodo illius sui status: an autem aliunde possit obligari, v. gr., ratione specialis alicujus periculi probabilissime imminentis, non est hujus loci explicare.*

(*f*) Nicol. Ysambert. de grat. in 1. 2. q. 109. disp. 7. art. 10.

Observandum tamen cum Sancto Thoma S. Antonino & aliis, eos male agere, qui cum peccato mortali sint obnoxii, in aliud tempus confiteri differunt, quando confitendi adest opportunitas. Ratio est 1. qui licet solo contritionis perfectæ actu adjuncta voluntate confitendi tempore præcepti, divina possit recuperari gratia; facilius est tamen eam obtinere reconciliationem per confessionem, quam sine ea. 2. Quia justificatio, quæ in Sacramento Pœnitentiæ obtinetur, speciale illud beneficium in se includit, quod gratias actuales & speciales procuret ad finem, ob quem Sacramentum a Christo institutum est. 3. Quia homo in statu peccati mortalis voluntarie perseverans, diu permanere nequit, moraliter loquendo, quin alia decidat peccata, ut communiter docent Theologi. Atqui non potest quis absque reatu peccati mortalis objicere se periculo peccandi mortaliter, si sit certum moraliter saltem tale periculum. Ergo permagni interest, ut qui mortale peccatum admisit, cito illud emendet ope confessionis, vel saltem perfectæ contritionis. Pari itaque cura animæ suæ sanitatem requirere debent, atque ægri valetudinem corporis, qui ad Medicum statim confugiunt ad mortem vitandam sanitatemque recuperandam. Concludimus ergo, quod, quamvis regulariter loquendo, Theodosius novum mortale peccatum non admittat, confessionem suam differendo; justa tamen reprehensione dignus est, si ad diuturnum eam tempus procrastinet. *

* Notandum est aliud de necessitate contritionis, aliud de necessitate confessionis fieri posse ratiocinium; cum enim contritio longe majoris sit necessitatis, quam confessio, potest dici longe majorem esse actum contritionis eliciendi, quam peccata confitendi obligationem; præsertim si peccator nondum de peccato contritionis actum elicuit. *Quantum ad peccata mortalia*, inquit S ANTONINUS, Part. Sum. Theolog. Tit. XIV. Cap. 18. §. 2. *de quibus nondum quis habuit contritionem, videtur quod semper teneatur, quando peccatum mentis occurrit, ad actu odiendum & detestandum peccatum. ... dicit enim Sanctus* THOMAS, PETRUS PALUDANUS, BONAVENTURA, & DURANDUS, *quod post mortale peccatum, & si non tenetur quis ad statim confitendum, tenetur tamen ex necessitate ad statim confitendum, nec enim per momentum licet stare in peccato mortali*. Vide CONTRITIO. *Cas.* I. & *Annotationem*, quæ in responsionem facta est.

CASUS XXXII.

THEOBALDUS, qui multa præterito tempore mortalia peccata commisit, quorum in confessionibus præteritis ut advertit, oblitus est, quod infirma sit memoria, teneturne in conscientiæ foro & sub reatu mortalis peccati ad confitendum, quam primum potest, cum prævideat, quod, si aliquando confessionem suam differat, multorum suorum peccatorum obliviscetur?

RESPONS.

Sentiunt multi Authores, inter quos Navarra, (*g*), ne quidem in casu proposito urgere præceptum confessionis, 1. quia sequeretur, quod ii, qui, ut Theobaldus debili sunt memoria, tenerentur ad confitendum multoties intra annum; quod tamen pro una tantum vice fidelibus imperat Ecclesia, ut fert Lateranense Concilium quartum Oecumenicum, cujus Decretum confirmavit Tridentina Synodus (*h*). 2. Aliam rationem addit Navarra, nimirum, quod per annum toties peccant fere

(*g*) Navarr. Man. cap. 2. n. 15
(*h*) Concil. Lateran. 4. sub Inn. III. can. 4 c 25. in cap. Omnis. 12. de Pœnit; & remiss. Conc. Trid. sess. 14. c. 5.

omnes tamque frequenter, ut quamvis firma sint memoria, vix quidem moraliter fieri possit, ut omnia sua præcise & quoad numerum reminiscantur peccata, cum in Paschate aut Quadragesimæ tempore confitentur. Unde concludit hic Author, quod, si ob defectum memoriæ statim a peccato commisso ad ejus confessionem quis teneretur, omnes ad eam pluries in anno tenerentur; quod tamen non imperat præceptum confessionis, ut modo diximus: quocirca si induceretur confessionis obligatio in proposito casu, innumeris irretirentur conscientiæ scrupulorum laqueis, & sæpe sine fructu. 3. Hic idem Canonista tuetur, nullam esse confessionis obligationem in casu proposito; *quia nulla lege ad id obligamur, & sine lege non est asserenda obligatio*, ut loquitur.

(a) Sylv. in Suppl. S. Th. q.6.a.5.quesito 1. concl. 3. & apud eum Victoria, Petrus &c.

Navarræ consentit Sylvius (a): *Etsi quidam existiment*, inquit, *confessionem tunc esse in præcepto, quando probabile est periculum oblivionis alicujus peccati, vel peccatorum, contraria tamen sententia est secura, nobisque videtur probabilior*. Easdem ferme quas Navarra, affert rationes.

(b) S. Th. in 4.dist. 1. q. 3. art. 73. quæstiunc. 4. in corp.

Contrarium tamen censent quidam Theologi, & quamvis eorum propositum a Sancto Thoma dicatur *nimis durum* (b); fatendum tamen, illud in praxi tutius esse, isto præsertim tempore, quo in pejus semper ruunt mores fidelium, & pœnitentiæ Sacramentum ab iis potissimum abjicitur, qui eo egent imprimis; tum quia hujusmodi homines vix perfectam habere possunt contritionem sine qua tamen illi, qui Sacramentum illud negligunt, periculo damnationis æternæ subjacent, si in peccato mortali forsan moriantur. Dicimus itaque, quod, licet non novi peccati sit damnandus Theobaldus, ad aliquod tempus confessionem suam prorogans; inde tamen magnam salutis suæ despicientiam manifestat, Periculumque subit vitam in pravis suis habitibus prorogandi, nec non frequentius in eadem sua vitia prolabendi; quocirca exinde fit reus, uti in superiori decisione observatum est.

CASUS XXXIII.

LEONARDUS, die Dominica Palmarum 4. die Aprilis an. 1706. peccata confessus, non nisi die Dominica in Albis 24. Aprilis anni 1707. sequentis & consequenter post annum vigintique dies a præcedenti confessione, denuo confessus est. Peccavitne mortaliter hac dilatione contra præceptum Ecclesiæ, quo imperatur annua confessio?

RESPONS.

Leonardus in casu proposito de mortali non est damnandus; licet enim Ecclesia singularis fidelibus injunxerit, ut peccata confiteantur, *saltem semel in anno*, ut loquitur quartum Lateranense, ipsum tamen non definivit tempus, quo incipere vel desinere debet annus ille, Conciliumque Tridentinum (c) eam approbat & laudat consuetudinem, qua quis quadragesimali tempore peccata confitetur; quo fit ut ad Communionem Paschalem diligentius se præparet; & si pro eo tempore non urgeat præceptum, & qui per annum confessus est, ad Sacram Communionem Paschalem possit accedere non denuo confessus, modo acceptam Sacramento gratiam sedulo conservarit: fert tamen Ecclesiæ consuetudo, ut ab uno Paschate ad aliud computetur annus ille; quo circa, ut ad propositum casum redeamus, Leonardus, qui primo Paschalis temporis die anni 1706. & ultimo tantum anni 1707. confessus est, non sit censendus præceptum Ecclesiæ infregisse; licet viginti redundent dies plures, quam in anno periodico. Hinc etiam Pastores omnes ea ratione adimpletionem præcepti Ecclesiæ de annua confessione universim exigunt.

(c) Concil. Trid.sess.14. c. 5.

CASUS XXXIV.

MARCULPHUS, ruris incola apud Religiosum tempore Paschali confessus est. An ejus confessio censeri debet facta proprio Parocho?

RESPONS.

(d) S.Th.lib. 4.an Hannibaldum dist. 17.q.3. art.2. in corp.

Sanctus Thomas (d) post probatam in Confessore jurisdictionis necessitatem: huic difficultati respondet dicens duplicem esse jurisdictionem, aliam ordinariam, qualis est Papæ, Episcopi Parochorum; alteram vero delegatam, & alterutram satis esse, ut quis valide, etiam Paschali tempore queat confiteri, & proprius censeatur Sacerdos, seu Parochus. *Unde oportet confiteri Sacerdoti, & non nisi proprio; sed proprius Sacerdos duplex est, vel ex jurisdictione ordinaria, sicut Parochialis Sacerdos, vel Episcopus, vel Papa, vel ex jurisdictione delegata sicut ille cui committit potestatem audiendi aliquis horum trium*: & iterum alibi: (e) *unde qui confessus est Episcopo suo vel alicui habenti vicem ejus, confessus est proprio Sacerdoti*. Quocirca non sufficit, Confessarium esse Religiosum, ut secularium confessiones valide possit audire; quamcumque ei potestatem fecerit suus Superior: nam insuper requiritur, ut eum approbarit Episcopus, necessariamque jurisdictionem habeat, alioqui, eæ, quas conferret absolutiones essent invalidæ, ut constat ex hoc Tridentini Decreto (f): *Verissimum esse Synodus hæc confirmat nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut subdelegatam non habet jurisdictionem*: Et ex hoc alio (g): *Decernit tamen Sancta Synodus, nullum, etiam regularem, posse confessiones secularium, etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut Parochiale Beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut alias idoneus judicetur, & approbationem ..... obtineat, privilegiis & consuetudine quacumque etiam immemorabili non obstantibus*. Unde constat Regularem ab Episcopo ad audiendas in sua Diœcesi confessiones approbatum, censendum esse proprium Sacerdotem, ut loquitur S. Thomas; cum delegatam habeat jurisdictionem, ab eorum Episcopo sibi concessam, quorum confessiones excipit; quod quidem verbis expressis decrevit Bulla septima Clementis X. 21. Junii an. 1670. his verbis (h): *Et eos qui dictis Religiosis, simpliciter approbatis, Paschali tempore confessi fuerint, constitutioni quæ incipit*; Omnis utriusque sexus, *quoad confessionem duntaxat satisfecisse censendos*. Quod tamen intelligendum; si approbatio illa terminis generalibus fuerit concessa, nec ab Episcopo fuerit revocata, nec effluxerit tempus ad quod fuerit limitata; cum certum sit Episcopum revocare posse approbationes Regularium, nemine consulto, aut eas, prout libuerit restringere, ut declaravit idem Papa in Bulla mox laudata (i).

(e) Idem opusc.19. contra impugnantes Dei cultum & Religionem. c. 4. sub fin.

(f) Concil. Trid. sess.14. c.15.

(g) Idem sess. 23. c.25.

(h) Clem. X. Bulla Superna. §.5.

(i) Idem ib. §. 4.

Quod cum ita sit, dicendum, Religiosum Marculphi Confessarium in Paschate, licet non concedente Parocho, censendum esse proprium Sacerdotem ad mentem Concilii Lateranensis; modo nullam ejus approbatio restrictionem contineat & actu subsistat; hoc est ab Episcopo non fuerit revocata, nec finitum sit tempus, pro quo concessa est. Unde a Marculpho id unum exigere potest ejus Parochus, aut confessionis suæ testimoniales litteras ipsi suppeditaret, si forte de ea juste dubitaret.

Cæterum circa præsentem difficultatem advertere opportunum ducimus, frustra quosdam Religiosos contendisse, quod, cum in Gallia non promulgatum fuerit Concilium Tridentinum, etiamnum antiqua sua subsistere privilegia. In hoc Regno, uti ante Concilium: nam 1. Alexander VII. Brevi suo ad Episcopum Andegavensem 26. Februarii an. 1659. propositionem hanc declaravit falsam, temerariam, scandalosam, & ad schisma inducentem & etiam ad hæresim: quod consentit cum Decreto ejusdem summi Pontificis 24. Septembr. an. 1665. in qua propositionem hanc saltem ut scandalosam, quæ decima tertia est inter damnatas ab illo Pontifice, censura inussit: *Satisfacit præcepto annuæ confessionis, qui confitetur Regulari, Episcopo præsentato, & ab eo injuste reprobato*: prohibuitque, ne defenderetur, palam traderetur, aut ad praxim redigeretur, indicta etiam pœna excommunicationis, *ipso facto*, sanctæ Sedi reservatæ, excepto solo mortis articulo. 2. Quia disciplina illa a Concilio Tridentino statuta, ab omnibus Episcopis Galliæ, Conciliis Provincialibus, aut constitutionibus eorum Synodicis admissa est. 3. Quia sanctioris Concilii Regii jurisprudentia articulum hunc auctoritate sua defendit, ut patet ex Aresto 4. Martii an. 1669. lato pro Episcopo Aginnensi,

quo

quo fertur, hunc Episcopum Regulares, etsi olim approbatos, ad novum examen posse revocare.

CASUS XXXV.

JOSEPHUS, adolescens decem circiter aut undecim annos natus, qui mandata Dei & Ecclesiæ nec non Cathechismum suum apprime novit, missus a matre ad confessionem Paschali tempore, ire se simulavit, uti jam anno elapso fecerat. Nunquid mortalis peccati conscius censendus est, quod Ecclesiæ præceptum de annua confessione non impleverit?

RESPONS.

Quandoquidem supponitur, eo rationis usu præditum esse hunc Adolescentem, ut vim hujus præcepti agnoscat, non dubium est, quin mortaliter peccaverit, tale præceptum Ecclesiæ infringendo, ut manifeste liquet ex verbis Concilii Tridentini, qui ad omnes continet pueros, qui ad usum discretionis pervenerint: *Omnis utriusque sexus fidelis*, inquiunt Patres hujusce Concilii, *postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata confiteatur fideliter, saltem semel in anno.* Et quamvis non determinaverit Concilium, quæ sit illa ætas, quam discretionis appellat, quæ reipsa eadem esse nequit in omnibus pueris, dici potest cum Glossa hujus canonis, puerum ad hanc ætatem pervenisse, (a) *id est, cum est doli capax, quia tunc potest peccare:* vel ut ait Burdigalense Concilium anni 1583. (b), cum discernere potest inter id quod est peccatum, & id quod non est peccatum: *Moneant Parochi omnes mysteriis Christianæ Religionis initiatos, cum primum juxta Isaiam scierint improbare malum, & eligere bonum, simul, ut minimum quotannis & maxime acceptabili Quadragesimæ tempore, omnia peccata sua proprio Sacerdoti confiteri obligatos esse.* Ita illud Concilium. Atqui cum Joseph de quo præsens difficultas proponitur decem aut duodecim annos natus sit, & non solum Religionis mysteria, quæ Cathechismo continentur, sed etiam Dei & Ecclesiæ mandata ad amussim sit edoctus; procul dubio capax est doli ad mentem Glossæ, hoc est, eo intellectu præditus est, ut malo bonum queat secernere. Unde colligendum, quod in casu proposito mortaliter peccavit; cum ii omnes, qui in quo consistat mortale, possunt dignoscere, ad annuam confessionem teneantur; si quod commiserint, ut docet Cathechismus Concilii Tridentini his verbis (c): *Cum ad id vitæ tempus quisque pervenerit, in quo de salute æterna deliberandum est, tum primum Sacerdoti peccata confiteri debet: cum aliter salutem sperare nemini liceat, qui scelerum conscientia premitur.*

(a) Gl. in c. Omnia 12. de pen. & remis. v. Discret.
(b) Concil. Burdigalens. sess. 12. de pœnit.
(c) Cathech. Conc. Trid. p. 2. de pœnit.

Confirmari potest hæc decisio ex Decretali, quæ reperitur in corpore juris, quæque falsam ostendit esse eorum opinionem, qui contendunt, pueros peccati esse incapaces ante ætatem quatuordecim annorum. Hæc sunt ejus verba (d): *Pueris grandiusculis peccatum nolunt attribuere quidam, nisi ab annis quatuordecim, cum pubescere cœperint, quod merito crederemus, si nulla essent peccata, nisi quæ membris genitalibus admittuntur. Quis vero audeat affirmare furta, mendacia & perjuria non esse peccata? At his plena est puerilis ætas.*

(d) Gregor. Papa in cap. Pueris 1. de del. puer. l. 5. tit. 3.

Sylvius (e) etiam longius procedit; asserit enim *quod existimare .... quod non peccent mortaliter ante decimum* (annum) *error est: cum constet, eos multo ante doli esse capaces & habere discretionem boni & mali.* Quod probat exemplo, quod refert Sanctus Gregorius (f) de puerulo quinque annos nato, qui propter blasphemias suas morte a Deo percussus est & damnatus: Gersonem (g) quoque laudat hic Theologus, qui affirmat, se vidisse puerulos non majori ætate provectos, quam eum, de quo Sanctus Gregorius, qui jam impudicitia se coinquinaverant. Id ipsum quoque & nos in quibusdam agnovimus, qui in simili ætate eo jam libidinis proruperant malo ducti parentum exemplo.

(e) Sylvius in supplem. S. Thom. q. 6. a. 3. quæsit. 3.
(f) S. Greg. l. 4. Dial. c. 8.
(g) Joan. Gers. tr. de ar. audien Confession. Considerat. 19.

CASUS XXXVI.

BERNARDINUS, ab initio Quadragesimæ jam confessus, teneturne iterum ad confitendum Paschali tempore, ut annuæ confessionis præcepto satisfaciat?

RESPONS.

Existimant quidam Authores, non satisfieri præcepto Ecclesiæ, nisi per confessionem Paschali tempore factum, (h) nituntur que Constitutione Sixti IV. quæ in primo Extravagantium Libro refertur (i), qua videtur hic Summus Pontifex eorum favere sententiæ: sed opinio singularis est, quam amplecti non possumus, & econtra existimamus, huic præcepto satisfieri posse per confessionem quolibet alio anni tempore factum; eoque indirecte & ex accidenti in Paschate teneri conscios peccati mortalis, hoc est, ob Communionem Paschalem, quam tum imperat Ecclesia, & quam digne suscipere nequeunt, nisi post obtentam Sacramento Pœnitentiæ peccatorum suorum remissionem. Equidem non eodem modo loquitur Lateranense IV. de Confessione & de Communione (k), nam loquens de confessione asserit, ad eam quemlibet teneri *saltem semel in anno*, nullam præscribens temporis circumstantiam; sed de Communione loquens, ex professo Paschale tempus determinat: *Suscipiens reverenter, ad minus in Pascha, Eucharistiæ Sacramentum.* Quod a Tridentino Concilio (l) confirmatur, quodque ea de re nihil novi constituit, approbans tantum piam tempore quadragesimali consuetudinem confitendi. *Unde jam in universa Ecclesia cum ingenti animarum fidelium fructu observatur mos ille salutaris confitendo sacro illi & maxime acceptabili tempore Quadragesimæ. Quem morem hæc Sancta Synodus maxime probat & amplectitur, tanquam pium & merito retinendum.* Ita ultimum illud Concilium (m). Unde sequitur, Bernardinum jam Quadragesimæ tempore confessum in casu proposito non teneri ad iterandam confessionem in Paschate, nisi ab eo tempore in aliquod peccatum mortale inciderit; quo in casu ad confessionem teneretur, ante susceptionem Eucharistiæ, ne indigne communicaret. In eo assentimur Sylvio, aliisque multis, quos laudat (n): *Responsio communior*, inquit inclytus ille Theologus, *præceptum confessionis secundum se non obligare pro certa parte anni: ac proinde, qui sic confitetur, ut inter primam, & secundam confessionem, non plus temporis, quam annus intercurrat, satisfacit præcepto.*

(h) Petrus Soto lect. 5.
(i) Sixt. IV. in extravag. Vices fin. de tregua & pace l. 1. tit 9.
(k) Concil. Lat. 4. c. 21. in c. Omnis de pœn. & rem.
(l) Concil. Trid. sess. 14. can. 9.
(m) Idem ibid. c. 9.
(n) Sylvius in supplem. S. Th. q. 6. a. 5. quæsito 3. & apud eum Melchior Canus Vivaldus Victoria & Nugnus.

Quod pertinet ad Sixtum IV. hæc sunt ejus verba: *Mendicantes desistant prædicare, quod Parœciani non sint obligati, saltem in Paschate, proprio confiteri Sacerdoti; quia de jure tenetur Parœcianus, saltem in Paschate, proprio confiteri Sacerdoti.* Sed loquitur tantum hic Papa de iis qui ab anno non confessi sunt, ut observat idem Sylvius (o) post Sanctum Thomam (p). In quo sententiæ nostræ non adversatur: cum certum sit, personas hujusmodi in eo casu teneri ad confessionem in Paschate, seu ad implendum annuæ confessionis præceptum, seu ad digne faciendam Paschalem Communionem.

(o) Idem ib. ad 3. arg.
(p) S. Th. in 4. d. 17. q. 3 a. 1. qu. un. ad 3.

Advertendum, quod, juxta sententiam S. Thomæ, licet talis homo non teneatur vi præcepti annuæ confessionis ad confitenda venialia, se tamen Sacerdoti præsentem sistere debet, ut Ecclesiæ debitum testetur obsequium. *Sed sufficit ad præceptum Ecclesiæ implendum, ut se Sacerdoti repræsentet, & se ostendat absque conscientia mortalis esse, & hoc ei pro confessione reputatur* (q). Idem sentit Sanctus Antoninus (r), post Paludanum.

(q) Idem ib.
(r) S. Anton. 3. p. sum. t. 14. c. 19. §. 14. & apud eum Paludanus.

CASUS XXXVII.

GERBERTUS habitui pravo, quem non vult dimittere, ab anno & amplius addictus, jamque ad finem suum properare tempus Paschale conspiciens, invalidam metu scandali confessionem fecit. Num Ecclesiæ præcepto de annua confessione rigorose loquendo satisfecit?

RESPONS.

Certum est, quod huic præcepto non satisfecit, nisi ab anno confessus fuerit; hæc est enim Ecclesiæ intentio, ut quemlibet fidelem compellat, ad suscipiendam digne Pœnitentiæ Sacramentum, *saltem semel in anno*; quo sese ad Communionem Paschalem disponat, quam fructuose ac utiliter recipere nequit, nisi post obtentam in Pœnitentiæ Sacramento peccatorum suorum remissionem. Ita commu-

muniter Theologi, inter quos Sylvius sic potissimum scribit (a): *Respondetur præceptum Ecclesiasticum tunc solum impleri, quando confessio talis est, ut absolutione ad eam accedente, Sacramentum Pœnitentiæ subsistat: quia non aliam confessionem præcipit Ecclesia, quam Deus præcepto autem divino non satisfit, nisi per susceptionem Sacramenti: ergo nec Ecclesiastico. Hinc per confessionem voluntarie non integram, aut sine dolore .... non impletur præceptum Ecclesiæ.* Ita etiam Navarra (b).

(a) Fr. Sylv. in supplem. S. Thom. q. 6. a. 5. qu. 4.

(b) Navar. in c. Placuit de pœn. d. 6. n. 185.

Confirmata est omnino hæc veritas ab Alexandro VII., qui Decreto suo 24. Septembr. an. 1665. (c) istam quorumdam Casuistarum temere sentientium propositionem inter damnatas decimamquartam condemnavit: *Qui facit confessionem voluntarie nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.* Quam etiam docere & ad praxim redigere prohibet, proposita excommunicationis pœna *ipso facto*, Sanctæ Sedi reservata, excepto mortis articulo.

(c) Alexand. VII. in Dec. cit. in Bullar. magno tom. V. pag. 405.

Eamdem propositionem in Palatio San-Germano damnarunt Gallicani Præsules 4. Septembr. an. 1700. quorum hæc est Censura: *Hæc propositio temeraria est, erronea, sacrilegio favet, & præceptis Ecclesiæ illudit.* Sententiam hanc Ecclesiæ Gallicanæ in aliquo suo statuto Synodico renovavit Eminentissimus Cardinalis de Noailles Archiepiscopus Parisiensis, & Comitiorum Præses his verbis: *Si confessione voluntarie nulla non satisfit præcepto confessionis ab Ecclesia lato, ut nec sacrilega Corporis Domini manducatione præcepto Communionis annuæ, minus æquum est putari, aliquem confessione pariter invalida gratiam, indulgentiamque, Ecclesiæ promoveri. Quare, qui &c.* (d).

(d) Mandat. Eminentiss. Dom. Card. de Noailles Archiepisc. Parisiens. de Casibus ref. t. de Absol. a Casibus res. n. 3.

CASUS XXXVIII.

GERTRUDES, mundana mulier, quæ ab anno non confessa est, tempore Paschali, Lucianum Parochum suum rogat, ut confessionem & Communionem suam Paschalem ad festa sequentis Pentecostes differat. 1. Potestne Lucianus eam duplici Ecclesiæ præcepto confessionis annuæ & Communionis Paschalis dispensare? 2. Si id ipsum concedat Parochus an tuta erit conscientia Gertrudis?

RESPONS.

Existimamus, quod, absolute loquendo, legitimus Superior, qualis est proprius Parochus, aliquando Parœcianum suum dispensare potest a confessione pro tempore ab Ecclesia præscripto faciendo, permittendo, ut eam, ac proinde Communionem suam ad aliud tempus remittat. Ratio est, quia, justæ subsunt sæpe sæpius Parocho aut alteri Confessario hujusce dilationis causæ, ad bonum spirituale salutemque sui pœnitentis.

Ita sentit Sylvius in supplemento Sancti Thomæ, (e) in quo, postquam affirmavit, quod, regulariter loquendo, ad solum spectat Papam dispensare in præcepto Ecclesiæ, subjungit: *Quamvis ex consilio Confessarii possit quis confessionem differre ultra tempus ab Ecclesia constitutum.* Unde colligitur, quod in casu proposito Gertrudes confessionem ad festa Pentecostes differre potest Lucianus; modo persuasum habeat, hanc dilationem necessariam esse ad bonum spirituale hujusce mulieris, quæ jam dudum, v. gr. pravo affecta habitu, actu de conversione sua cogitat, & aliquo eget tempore, ut se per pia opera pœnitentiæ ad receptionem Sacramenti præparet; quo in casu Gertrudi licet absque peccato in præceptum Ecclesiæ, concessa sibi a Parocho suo uti facultate; sed si dispensationem hanc econtra Gertrudes rogaret, ad vitandum confessionis laborem, & ex defectu sinceræ conversionis; eam a mortali non excusaret concessa a Luciano dilatio, & ipse quidem Lucianus peccaret, si eam concedens dilationem, pravum hunc in illa agnosceret affectum (f): Consentit hæc decisio cum doctrina Sancti Thomæ (g), his verbis contentæ: *Licet in peccatis permanentes non excusentur propter hoc a transgressione præcepti, pœnitentes tamen, qui, ut Innocentius dicit* (h), *secundum consilium Sacerdotis abstinent, excusantur.*

(e) Sylv. in suppl. S. Th. q. 6. c. 6.

(f) Colloq. Lucerens. t. 6. col. 8. q. 1.

(g) S. Th. 3. p. sum. q. 80. a. 11. ad 3.

(h) Innoc. III. in Conc. Lateranens. c. 21. in cap. Dom. 12. de pœn. & rem. l. 3. cit. 38.

CASUS XXXIX.

COELESTINUS, Episcopus Lubiaci in Carinthia Synodicum promulgavit statutum, quo omnibus suæ Diœcesis Clericis jubet, ut semel quolibet mense peccata confiteantur, licet venialia tantum commiserint. Nonne legitimum est illud statutum; & Clerici hujusce Diœcesis teneturne eidem obtemperare?

RESPONS.

Statutum illud a majori Clericorum parte admissum est legitimum, & eos sub peccato obligat, ad quos pertinet: nam, licet existiment quidam Authores, ab Ecclesia Legem fieri non posse, quæ ad venialium solum confessionem obligat, quia, ut ait Concilium Tridentinum (i): *Venialia, quibus a gratia Dei non excludimur .... multis .... aliis remediis expiari possunt.* Nobis tamen opinio contraria, quæ a multis præcipuæ notæ Authoribus propugnatur, & verisimilior & ratione potior videtur. Eam tuetur Sanctus Bonaventura his verbis (k): *In casu tamen contingit*, inquit hic Cardinalis; *quod homo teneatur ea* (sc. peccata venialia) *confiteri .... propter Ecclesiasticum institutum ... propter Ecclesiasticum statutum tenetur, quia omnis fidelis semel in anno tenetur confiteri: & ideo si non habet, nisi venialia, saltem in anno tenetur confiteri; sed hoc non propter peccati venialis morbum, sed propter præceptum.* Licet autem Divo Bonaventuræ non omnino assentiatur Sanctus Thomas, quoad obligationem confitendi venialia, licet nulla fuerint admissa mortalia; exigit tamen, ut ad obediendum Ecclesiæ præsentem se Confessario sistat, ut observavimus in responsione ad trigesimam-sextam difficultatem.

(i) Conc. Tr. sess. 14. c. 3.

(k) S. Bonav. in 4. d. 17. p. 3. a. 2. q. 1. in corp.

Navarrus eandem tuetur cum aliis multis opinionem (l); quæ probari potest similis exemplo Legis Benedictinis impositæ ab Ecclesia, qui nimirum juxta Constitutionem Clementis V. in Concilio Oecumenico, Viennæ in Delphinatu an. 1311. habito tenentur singulis mensibus ad confessionem. En verba (m): *Sane singulis mensibus, tam in Monasteriis, quam extra .... ad confessionem semel accedant omnes & singuli Monachi.* Quod procul dubio intelligi non potest de sola mortalium confessione, quandoquidem nefas sit credere, tot pios sanctosque Religiosos, quibus elucet hic Ordo, adeo frequenter in mortale incidere. Cur igitur eandem in Clericos suæ Diœcesis potestatem non haberet Episcopus, præcipue Synodicum promulgando ea de re statutum, cum negari non possit, privato cuilibet licere, ut ad menstruam, vel etiam hebdomadanam voto se adstringat confessionem, & quidem vel de solis venialibus? Reipsa id fit in Diœcesi Frisingana in Bavaria, ut testatur Author e Soc. Jesu (n), ubi tali modo Clericis imposita fuit & servatur Lex menstruæ confessionis, ut Ecclesiarum Superiores ad Episcopum mittere teneantur Litteras testimoniales, a Confessariis subscriptas, in quibus eorum nomine referuntur, qui præcepto satisfecere.

(l) Navar. in C. Placuit de pœn. d. 6. n. 122.

(m) Clem. V. in Cl. Ne in agro, §. Sane de statu Monach. vel Canonic. reg. lib. 3. t. 10.

(n) Laymann.

Sylvius eamdem quoque sententiam amplectitur, quam tribus probat rationibus (o): *Primo*, inquit, *quia illius præcepti potest esse causa rationabilis, nec deest in præcipiente legitima potestas. Secundo confessio venialium est actus non minus utilis, quam jejunium & oratio*, quæ scilicet imperare potest Episcopus. *Tertio, quia potest percipere Confirmationem & Eucharistiam, etiam illo tempore, quo jus divinum ad ea non obligat.*

(o) Sylv. in supplem. S. Th. q. 6. art. 3. quæsito 2.

CASUS XL.

HERVEUS, quatuor peccata mortalia confessus, de iis vere doluit, nullatenus cogitans de aliis duobus, quæ confitens oblitus est. Nonne duo illa ei fuere remissa, uti quatuor prima?

RESPONS.

Distinctione opus est: *Nam aliquod peccatum potest esse oblitum dupliciter*, inquit sanctus Thomas, (p) *aut ita quod in generali in memoria maneat, sed non in speciali; & tunc debet homo recogitare ad inveniendum peccatum, quia de quolibet mortali peccato tenetur specialiter conteri: Si autem invenire non possit, sufficit de eo conteri; secundum quod in notitia tenetur; & debet homo non solum de peccato, sed de oblivione ejus dolere, qua ex negligentia contingit. 2. Si autem peccatum omnino a memoria excidit*, addit hic Santus, *tunc ex impotentia faciendi excusatur a debito, & sufficit generalis contritio de omni eo in quo Deum offendit.*

(p) S. Th. in 4. d. 17. q. 2. a. 2. qu. 3. ad 2.

Præsupposita illa distinctione, dicimus, quod, si Her-

si Herveus noverit, se alia quædam mortalia peccata commisisse, præter quatuor declarata, non recordans tamen de iis speciatim, ea generatim Confessori suo declarare tenetur ac vere de iis conteri, uti de negligentia, qua ea oblitus est, sed si e memoria sua penitus exciderint illa peccata; atque elicito actu generali contritionis absolutus fuerit, duo ei peccata, quæ oblitus erat cum reliquis declaratis remissa sunt.

Fatendum tamen, cum Sancto Thoma, quod, si imposterum forsan recordetur, ea speciatim detestari tenetur: *Sed quando impotentia tollitur sicut cum ad memoriam peccatum revocatur: tunc tenetur homo specialiter conteri*: quod probat Angelicus Doctor ista paritate: *Sicut etiam de paupere, qui non potest solvere quod debet, excusatur: & tamen tenetur, cum primo potuerit*.

CASUS XLI.

PHILIBERTUS, multa confessus peccata mortalia de quibus, cum vere esset contritus, absolutus est; post dies aliquot recordatus est alterius peccati mortalis, quod declarare omiserat. Nunquid illud in prima, quam facturus est, confessione accusare teneatur; & si forte teneatur; nonne necesse est, ut de eo a Confessore absolvatur; ut ejus veniam impetret?

Ratio dubitandi est, quia ex Concilio Tridentino peccata oblita vere remittuntur per absolutionem Sacerdotis, modo sit pœnitens ad eam recipiendam rite dispositus. Unde sequitur, jam non esse necesse, ut illud de novo confiteatur, novamque recipiat absolutionem.

RESPONS.

Cum pœnitens, facto prius conscientiæ suæ diligenti examine, cæterisque ad recipiendum digne pœnitentiæ Sacramentum allatis dispositionibus, omnia, quæ recordari potuit, peccata confessus est, ac de iis absolutus fuit; certum est, omnia esse remissa, ne iis quidem exceptis, quæ e memoria exciderunt, ut docet Concilium Tridentinum his verbis (*a*): *Reliqua autem peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt in universum eadem confessione inclusa esse intelliguntur*. Attamen clavibus Ecclesiæ oblita subjicere tenetur, ea, ubi primum recordatus fuerit, Confessori declarando, ut in proxima Confessione de iis absolutionem accipiat.

(*a*) Concil. Trid. sess. 14. c. 5.

Ratio, est quia Concilium Lateranense sub Innocentio III. habitum (*b*) declarat, fideles teneri ad confitendum omnia sua peccata. *Omnis utriusque sexus fidelis ....: omnia sua solus peccata confiteatur fideliter*. Quod etiam Tridentino confirmatur; eamque obligationem semper manere, etsi remissa fuerint oblita peccata. Sic sentit Dominicus Sotus: En ejus verba (*c*); *Illa vero* (peccata) *quorum, post diligentem indaginem meminisse nequit, simpliciter quidem confiteri tenetur: Sed tamen pro tunc excusatur ignorantia invincibili, & propterea dictum est in Concilio Florentino*: Quorum memoriam habeat. *Quod autem obligatio semper ea confitendi maneat, inde constat, quod postquam in memoria recurrerint, sunt necessario confitenda; idque non propter obligationem tunc exurgentem, sed propter antiquam, quæ semper manet*.

(*b*) Concil. Later. 4. in c. Omnis 12 de Pœn. & remiss.

(*c*) Dom. Sotus in 4. d. 18. q. 2. a. 3.

Sylvius eamdem tuetur opinionem (*d*); nam facta sibi objectione ista: *Confessio non est necessaria, nisi propter remissionem: ergo dum habetur remissio, tollitur necessitas confessionis*. Negat Antecedens, ejusque rei hanc affert rationem: *Quia confiteri est necessarium etiam necessitate præcepti: & quamvis a confessione oblitorum, excusetur quis per ignorantiam invincibilem; obligatio tamen ea confitendi semper manet. Ad hoc enim tenetur eodem jure divino, quo lapsi a Baptismo tenentur ad integram mortalium confessionem juxta sententiam beati Thomæ .... & communem aliorum*. Unde sic concludit hic Author: *Confessio ergo peccatorum oblitorum est necessaria, tum ad exequendum Christi præceptum de necessitate confessionis, tum ad satisfaciendum voto, seu proposito confitendi omnia & singula; quod votum in priori confessione includebatur, ac præterea, ut a Sacerdote, tanquam Juridice cognoscantur, & pro illis injungatur satisfactio*.

(*d*) Sylvius in suppl. 3. p. sum. S. Th. q. 9. a. 2. quæsi. 4.

Theologi illi, aliique plurimi, qui eamdem rem docent, doctrinam S. Thomæ in hoc amplexi sunt, ut constat ex his verbis (*e*): „ Quia si in Sacramentali confessione non solum requiritur absolutio, sed „ judicium Sacerdotis satisfactionem imponentis ex„ pectatur, & ideo, quamvis iste absolutione sit fun„ ctus, tamen tenetur confiteri, ut suppleatur quod „ defuit Sacramentali Confessioni „. Ex his testimoniis evidenter constat, quosdam Authores perperam defendisse, obligationem confitendi omnia peccata, ad ea tantum pertinere quorum quis actu recordatur confitendo, eoque solo sensu intelligenda esse verba Conciliorum Lateranensis, Florentini & Tridentini (*f*). Doctrina Sancti Thomæ nec non celeberrimorum Theologorum eorum procul dubio anteponenda est opinioni, quæ ex Decreto Alexandri VII. 24 Septemb. proscripta est, quo istam quorumdam Casuistarum laxioris disciplinæ fautorum damnat uti falsam, temerariam, & scandalosam: „ Peccata in confessione omissa, seu oblita ob instans „ periculum vitæ vel ob aliam causam, non tenemur „ in sequenti confessione exprimere „. Quas propositiones doctrinam docere vel ad praxim redigere vetat proposita excommunicationis pœna Apostolicæ sedi reservatæ; excepto mortis articulo.

(*e*) S. Th. in 4. d. 21. q. 2. a. 2. ad 1.

(*f*) Conc. Later. 4. & Conc. Tr. locis cit. Conc. Flor. seu Eug. 4. in instr. Armen.

Ad casum itaque propositum dicendum teneri Philibertum ad declarandum in proxima confessione sua peccatum mortale, quod in præcedenti oblitus est, licet, rigorose loquendo, non sit necesse, ut de eo iterum absolvatur, cum ejus oblivio, ut supponitur non sit culpabilis. Nihil ominus ex usu communiori & tutiore denuo absolvitur hujusmodi pœnitens; quando peccatum declarat omissum ex puro memoriæ defectu, & post præmissum conscientiæ suæ diligens examen: quocirca sapienter se geret Philiberti Confessarius, si eum de tali peccato in proxima sua confessione se accusantem absolvat.

CASUS XLII.

THEOBALDUS miles, certo pugnaturus est in certamine quod postridie cum hostibus committi debet. Teneturne sub mortali peccato, ad confitendum omnia sua peccata, si commode possint?

RESPONS.

In casu proposito tenetur miles ille ad confitendum, si possit; ita ut, si negligat, sit reus peccati mortalis; quandoquidem voluntario damnationis periculo se committit, in eo quo supponitur esse statu peccati moriens in pugna, & ex quo, non nisi per Sacramentum pœnitentiæ potest exire, ut docet Sanctus Thomas his verbis (*g*): „ Necessarium est ad „ salutem peccatoris, quod peccatum removeatur „ ab eo, quod quidem non potest fieri sine Sacramen„ to pœnitentiæ, in quo operatur virtus Passionis „ Christi per absolutionem Sacerdotis, simul cum „ opere pœnitentis, qui cooperatur gratiæ ad de„ structionem peccati .... Unde patet, quod Sa„ cramentum pœnitentiæ est necessarium ad salutem „ post peccatum „. Ac præcipue in tali periculo urget absoluta hujusce Sacramenti necessitas: ut docet Sylvius (*h*) fidus Doctoris Angelici interpres: „ Per „ se & vi sua, *inquit hic Author*, præceptum hoc di„ vinum obligat in periculo, & multo magis in arti„ culo mortis: *cujus rei hanc rationem subjungit*: „ Com„ mune est enim omnibus præceptis affirmativis, ut „ obligent tempore necessitatis, cujusmodi est pro„ babile mortis periculum: *quod quidem reperitur*, „ quando, *inquit*, judicio viri prudentis, mors est „ verisimiliter metuenda, ut in quo homines fre„ quenter moriuntur „. In qua autem occasione manifestius est tale periculum, quam occurrente pugna inter duos hostiles exercitus, in qua persæpe plura cæduntur hominum millia? Unde istam conclusionem elicit hic Theologus, qua propositam de Theobaldo difficultatem aperte dissolvit „. Hinc qui ingrediun„ tur prælium, aut periculosam navigationem .... „ & similes, qui aggrediuntur aliquid, unde mors „ solet evenire, tenentur confiteri, si peccati mor„ talis conscii sint. *Et paulo post*: Ex his sequitur, eum, „ qui habet copiam Confessarii, & est in eo statu, in „ quo, si nunc non confiteatur, probabiliter timet fu„ turum, ut ante mortem non possit confiteri... teneri „ ad tunc confitendum, quia alioquin exponit se pe„ riculo moriendi sine confessione.

(*g*) S. Th. 3. p. sum. q. 8. a. 5. in corp.

(*h*) Sylv. in suppl. 3. Th. q. 6. a. 5. quæsito 1. Conclus. 1

CA-

CASUS XLIII.

RUFFINUS, propria cum uxore concumbens, ſeſe Sodomitico peccato fœdavit; ſed quia ejuſmodi ſcelus mortale eſſe ignorabat; imo vero carnalia omnia opera, cum propria conjuge admiſſa, licita eſſe, aut ſaltem citra mortiferam culpam exerceri poſſe exiſtimabat, illud in confeſſione non aperuit. Tenetur-ne hancce confeſſionem ac ſimiles, tanquam nullas ac ſacrilegas iterare?

RESPONS.

Ruffinum ad iterandas confeſſiones, poſt tale crimen ab eo cum uxore perpetratum factas, teneri certum eſt: nec enim illum ignorantia excuſare poteſt. Ratio eſt, quia nefandum hoc crimen ipſo jure naturali vetitum eſt; at ignorantia circa ea, quæ ſunt juris naturalis, tam facilis cognitu, neminem excuſat; ut enim ait Gratianus (a): *Ignorantia juris .... naturalis omnibus adultis damnabilis eſt*. Unde neceſſe eſt, ut omnia peccata, poſt illud admiſſa, iterum cum eodem crimine apud confeſſarium deponat Ruffinus, & ab eis abſolvatur. Conſule quæ de tali ignorantia infra dicturi ſumus.

(a) Gratian. 6. 2. ad can. Turbat. 22. 1. q. 4.

CASUS XLIV.

CASIMIRUS, adoleſcens quatuordecim quindecimve annos natus, pollutionis ſeſe peccato quam ſæpiſſime fœdavit, neque illud in confeſſione declaravit, exiſtimans, eam voluptatem, utpote naturalem, non eſſe peccaminoſam. Octodecim jam annorum ætate provectus, Caſuiſtæ cujuſdam lectione agnovit peccatum illud eſſe mortale. Teneturne omnes ſuas iterare confeſſiones, eo tempore factas, quo tali laborabat ignorantia?

Ratio dubitandi eſt, quia *ignorantia facti, non juris excuſat*, ut ait Bonifacius VIII. (b): & tamen ignorantia invincibilis, qualis eſſe videtur Caſimiri excuſat.

(b) Bonifac. VIII. In reg. 13. de reg. juris in 6.

RESPONS.

Licet ignorantia Caſimiri eum a peccato non excuſaverit, cum illud admiſit; eo quod veriſimile non ſit eam fuiſſe invincibilem; nihilominus, ex multis, modo laudandis Authoribus, excuſatur a Sacrilegio, quod commiſiſſet omiſſo illo in confeſſione ſua peccato, ſi mortiferum eſſe cognoviſſet. Unde colligunt, omnes ejus priores confeſſiones non eſſe ab eo iterandas, tanquam nullas ac ſacrilegas; ſed ſufficere tantum ut mollitiei peccata confiteatur, ob ignorantiam ſuam omiſſa: nam idem, inquiunt, de eo ferri debet judicium, uti de quibuſdam peccati circumſtantiis, quas declarare debuiſſet, & quas ex ignorantia omiſiſſet, vel uti de numero quorumdam mortalium, quem in confeſſione non declaraſſet; cum in utroque caſu ſit certum, eum non teneri ad iterandas confeſſiones ſuas, ſed ſufficere, ut illas circumſtantias, aut numerum in prima ſua confeſſione accuſaret. Ita Angelus de Clavaſio (c), Sylveſter (d), Navarrus (e), ſepteinque alii Authores, quos laudat Sylvius, (f) iis aſſentiens.

Addi poteſt etiam, quod cum ob ignorantiam peccatum illud in confeſſione tacuerit Caſimirus, & conſtet ipſum fuiſſe confeſſum, ſi ſe mortaliter peccare exiſtimaſſet, tale facinus admittendo; de eo idem ferri debet judicium, ac de homine, qui poſt diligentem conſcientiæ ſuæ inquiſitionem, quædam mortalia peccata confiteri oblitus fuiſſet: at certum eſt, peccata ſic omiſſa cum aliis confeſſis remitti per abſolutionem, quæ recipiunt, ut conſtat ex his Tridentini verbis (g). *Conſtat enim nihil aliud a pœnitentibus exigi, quam ut poſtquam quiſque diligentius ſe excuſſerit, & conſcientiæ ſuæ ſinus & latebras exploraverit, ea peccata confiteatur, quibus ſe Dominum & Deum ſuum mortaliter offendiſſe meminerit; reliqua autem peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in univerſum eadem confeſſione incluſa eſſe intelliguntur*. Quocirca ea ſufficit, ubi occurrent, Eccleſiæ Clavibus ſubjicere in confeſſione, illa vero quæ jam fuere ſubjecta non iterando.

(c) Angelus de Clavaſio. v. Confeſſio 1. q. 17.
(d) Sylveſt. de Prierio v. Confeſſor 3.
(e) Navar. Manual. c. 9 n. 15.
(f) Sylv. Reſolut. var. v. Confeſſio 2. Reſp. ad 1. quæſitum & in ſuppl. S. Th. q. 9. a. 2. quæſito 6.
(g) Concil. Trid. ſeſſ. 14. c. 3.

Hinc concludi poteſt, quod, ſi pollutionem fuiſſe peccaminoſam ignoraverit Caſimirus, & econtra exiſtimaverit eam eſſe innoxiam, ſufficit, ut non repetitis aliis ſuis confeſſionibus præcedentibus hoc unum peccatum ex pura ignorantia omiſſum confiteatur, ipſius numerum aliaſque neceſſarias circumſtantias exprimendo; at ſi ignorantia ejus craſſa fuerit ac ſupina, & dubitaverit, num peccaret, actionem illam committendo, in hoc caſu præteritas confeſſiones ſuas iterare tenetur. *Cum enim non eſt integra* (confeſſio), inquit Toletus (h), ... *iteranda eſt, ſive proveniat, quia ſcienter occultaverit aliquod peccatum mortale, ſive quia ignorabat eſſe mortale, tamen ignorantia nimis craſſa: nam ſi ignoraſſet ex alia ignorantia excuſabili, reiterare non teneretur, ſed ſolum illud peccatum confiteri, ſive etiam &c.*

(h) Franc. Tolet. inſtr. Sacerd. l. 3. c. 10. §. 5.

Quod poſt Toletum affirmamus, ignorantiam videlicet craſſam vel affectatam non excuſare, nititur doctrina Sancti Thomæ, (i) qui aſſerit Communiones factas in tali ignorantia a Sacrilegio non poſſe excuſari. *Peccat peccator ſumens Corpus Chriſti; licet non habeat conſcientiam peccati: quia ipſa ignorantia eſt ei peccatum*. Hæc ſunt verba Angelici Doctoris, ex quibus colligendum confeſſiones in eo ſtatu factas non minus eſſe ſacrilegas, quam Communiones, quarum proinde confeſſionum defectus nova omnium, quæ jam declarata fuerant, aut ob ejuſmodi ignorantiam omiſſa, peccatorum confeſſione reſarciri debent; cum ea ignorantia, nedum excuſet peccatorem, *eſt ei in peccatum*.

(i) S. Thom. 3. d. ſom q. 10 art. 4. ad 5.

Fatendum, allatas hactenus authoritates, prima fronte, Caſimiro videri favere; ſed ſi verum ſit, quod mortalem peccati ſui malitiam invincibiliter ignorare non potuerit; veriſimile eſt omnino, eum peccati ſui malitiam in prioribus ſuis confeſſionibus non fuiſſe deteſtatum, cum firmo eas non admittendi deinceps propoſito; ac proinde ſufficientem ad neceſſitatem Sacramenti contritionem neceſſariam non habuiſſe: unde colligi neceſſe eſt, ipſum teneri ad iterandas confeſſiones in hoc ſtatu factas.

CASUS XLV.

HYPPOLITUS, Sancti Careuci Parochus, ad celebrandum coactus, cum mortale peccatum admiſerit, quod neque Vicario ſuo, neque vicinis Parochis confiteri poteſt, niſi alterius peccatum detegendo, quem ipſe in confeſſione audivit, exiſtimavit, ſe peccatum illud in confeſſione ſua occultare poſſe, ne pœnitentis ſui confeſſionem revelaret. Teneturne confeſſionem ſuam, tanquam nullam & invalidam iterare?

RESPONS.

Exiſtimamus, confeſſionem Hippolyti non eſſe ſacrilegam, ac proinde non iterandam. Ratio eſt, quia tale peccatum in hac circumſtantia occultare potuit, & ne quidem ad confeſſionem tenetur, ſed ſufficit, ut ſincerum contritionis actum de peccatis ſuis eliciat cum propoſito quam primum confitendi, ubi poterit, auditæ confeſſionis ſigillum non infringendo; uti docent Aſteſanus, Scotus, Richardus, quos laudat Sylveſter ipſis aſſentiens (k): *Dicit Aſtenſis poſt Richardum & Scotum, quod non debet confiteri eo caſu durante, ſed ſufficit confiteri cum intentione confitendi, quando ſine præjudicio poterit dicti ſigilli, quia fortius eſt vinculum ſigilli, quam confeſſionis*. Hæc ſunt verba Sylveſtri.

(k) Sylveſt. v. Conf. 3. §. 13.

Sylvius eamdem opinionem amplectitur, & poſitive affirmat in caſu propoſito occultari poſſe ejuſmodi peccatum his verbis (l): *Confeſſarius*, ait doctus ille Theologus, *qui aliquod peccatum mortale habet, quod non poteſt confiteri abſque revelatione confeſſionis, ſibi factæ, confiteri debet reliqua, illo (quandiu eſt ejuſmodi periculum) tacito .... quia ſigilli præceptum magis obligat, quam materialis integritas confeſſionis*. Ita etiam Navarrus, qui aſſerit hanc eſſe ſententiam omnium Theologorum, qui in Magiſtrum ſcripſere (m): *Tenetur illud tacere, & reliqua confiteri, cum propoſito etiam illud confitendi, quando abſque præjudicio prædicti ſigilli facere poterit, ſecundum omnes in 4. ſentent. diſt. 21.*

(l) Sylv. in ſuppl. S. Th. q. 11. a. 1.
(m) Navar. Manual. c. 8. n. 6.

CASUS XLVI.

BERNARDINA certo novit, Hyppolitum Parochum ſuum jam ab anno & amplius clam criminoſe cum quadam ſe gerere. Poteſtne, illæſa conſcientia ſua, apud eum peccata ſua Paſchali tempore deponere, præſertim ſi alterius Confeſſoris copiam non commode queat habere?

RES-

RESPONS.

Respondemus ex doctrina Sancti Thomæ, Bernardinam absque peccato apud Hippolytus peccata sua deponere posse in Paschate, etsi eum noverit privata libidine fœdam ducere vitam: licet enim Parochus ille coram Deo sit ligatus; nec ministerio suo fungi queat absque crimine, in hoc pravo habitu perseverans; non talis tamen censetur, quoad fideles, donec in eum intervenerit Ecclesiæ judicium: *Sed non omnes* (Sacerdotes) *peccatores sunt per sententiam Ecclesiæ executione hujus potestatis privati*; inquit Ang. Doctor (*a*), *& sic quamvis sint suspensi, quantum ad se ex sententia divina: non tamen quantum ad alios, ex sententia Ecclesiæ, licet ab eis communionem accipere & eorum Missam audire*. Idem affirmat Nicolaus Papa in sua ad Bulgaros responsione de pari difficultate (*b*): *Qualiscumque Sacerdos sit, quæ sancta sunt coinquinare non potest. Idcirco ab eo usquequo judicio Episcoporum reprobetur, Communio percipienda est: quoniam mali, bona administrando, se tantummodo lædunt*. Ex quo manifeste constat, quod si a tali sacerdote possit accipi ipsa communio, a fortiori potest & absolutio; ac præcipue cum alteri sacerdoti commode fieri nequit confessio, & urget obligatio vel necessitas Sacramenti suscipiendi.

(*a*) S. Th. 3. p. sum. q. 28. a. 9. in corp.

(*b*) Nicol. in Can. sciscitantibus fin. 15. q. 8.

CASUS XLVII.

GAVINIUS ET SAMPSO, Sacerdotes inter se litigant de Parœcia Sancti Naboris, quam ambo juxta præscriptas formulas adivere vi provisionum suarum, quas in Romana Curia obtinuere. Quæritur, utrum Parœciani alterutri, prout magis libuerit, valide peccata sua confiteri non possint?

RESPONS.

Distinctione opus est: duplex namque genus est possessionis: altera scilicet canonica: & altera civilis. Possessio canonica obtinetur consequenter ad litteras testimoniales, quas vocant *visa*, Episcopi diœcesani, aut Vicarii ejus generalis, aut ipso recusante, Metropolitani, ei datas, qui provisus est de Beneficio, quæ, licet ad Provisionis naturam non pertineat, ipsius tamen executionis partem constituit, ut ait Perrerius (*c*): Possessio civilis obtinetur vi permissionis a Judice seculari concessæ solum *ad conservationem juris*: quæ ita parum efficax est, ut jus Regaliorum non impediat, uti ex Arresto Senatus Parisiensis an. 1351. dijudicatum est.

(*c*) Perrer. Tr. de statu & capacitate Cler. l. 7. c. 8. n. 35. p. 643.

Prima jus confert omnes obeundi functiones, quas exigit Beneficium; at secunda non confert ex Edicto Jurisdictionis Ecclesiasticæ mensis Apr. an. 1695. (*d*) & confirmato 14. Maii sequentis; quo sic habetur: „ Quando curiæ nostræ, aut alii Juridices concesserint provisis de Benef., quibus *visa* suum recusaverint Archiepiscopi, aut Episcopi ea adire ad conservationem sui juris, nullam in iis obire functionem spiritualem vel Ecclesiasticam poterunt ex dictis Arrestis „. Et quidem Beneficium obtineri nequit vi solius signaturæ curiæ Romanæ, neque fructus percipere absque *visa*: alioquin intrusus declaratur, qui sic agit, ut ait Bouchel (*e*) in sua Bibliotheca canonica.

(*d*) Edict. an. 1695. a. 7.

(*e*) Vide additio ad Ben. tom. 2. pag. 351 col. 1.

Quod cum ita sit, respondemus, quod si Episcopus, aut, ipso recusante, Metropolitanus Gavinio & Sampsoni, *visa* suum, cuique concesserit, apud alterutrum prout voluerint, Parœciani sua possunt deponere peccata; donec accesserit inter eos decretoria Sententia; at vero, si alteruter ab Episcopo *visa* suum non impetrarit, solamque possessionem civilem obtinuerit; apud ipsum valide confiteri nequeunt Parœciani.

CASUS XLVIII.

LEO, omnia sua peccata mortalia confessus, de quibus absolutus est, sine ullo tamen emendationis proposito, teneturne ad reparandum illud sacrilegium illa denuo eidem declarare Confessario, cum ipsum adit iterum ad accusandum sacrilegium a se perpetratum; & Confessarius omnium, quæ declaravit, peccatorum recordatur?

RESPONS.

Sufficit in casu proposito, ut Leo sacrilegium a se commissum aperiat, nec tenetur eadem, quæ jam accusavit, peccata iterum eidem Confessario declarare, modo ea detestetur. Ratio est, quia Peccator ideo ad declarationem peccatorum suorum tenetur, ut ea Confessario suo innotescant. At hic supponitur, jam notam esse confessario Leonis conscientiam; cum ei jam sua declaraverit peccata, & prior ejus confessio virtualiter iteratur, & cum aliis ad Sacramentum requisitis dispositionibus conjungitur. Ita docet Sanctus Thomas (*f*) his verbis: *Confessio est actus virtutis & pars Sacramenti*, inquit hic Sanctus, *secundum autem quod est actus virtutis, est actus meritorius proprie & sic confessio non valet sine charitate, quæ est principium merendi: sed secundum quod est pars Sacramenti, sic ordinat confitentem ad Sacerdotem, qui habet claves Ecclesiæ, qui per confessionem conscientiam confitentis cognoscit: & secundum hoc confessio etiam potest esse in eo, qui non est contritus, quia potest peccata sua Sacerdoti innotescere & clavibus Ecclesiæ se subjicere: & quamvis tunc non percipiat absolutionis fructum, tamen recedente fictione percipere incipiet; sicut etiam est & in aliis Sacramentis. Unde non tenetur iterare confessionem, qui fictus accedit, sed tenetur postmodum fictionem suam confiteri*. Ita etiam Navarra, (*g*) post Sanctum Antoninum, Sylvestrum, & alios (*h*).

(*f*) S. Th. d. 24. q. 3. a. 5. in corp.

(*g*) Navar. Man. c. 9 in fin.

(*h*) S. Anton. p. sum. t. 24. a. 19. §. 4. & Sylvest. v. Confessio §. si tamen, & alii apud eos.

CASUS XLIX.

SIGISMUNDUS, plura mortalia habitualia confessus cum sincero animi dolore, firmoque ea non deinceps admittendi proposito, timet, ne ob infidelitatem ea de novo admittat, cum illa tamen omni ratione vitare constituat. Num ejus confessio deficiens est ob defectum firmi propositi?

RESPONS.

Existimamus, absolute loquendo, ex ejusmodi timore non deficiens fieri firmum Sigismundi propositum, nec invalidam proinde confessionem ejus: nimirum sæpe evenit, ut, qui vere ad meliorem frugem redierunt, non amplius peccare firmiter constituerint, licet eo exagitentur metu, & etiam vereantur, ne firmo suo stent proposito; cum timor ille sæpe ex sincero emendationis suæ proposito, ex propriæ fragilitatis notitia & ex levitate præteritorum suorum popositor um oriatur.

Ratio est, quia ad sufficiens propositum, satis est, si voluntas non amplius peccandi sit sincera & vera, licet eam comitetur ille timor, cujus impetum in pœnitente suo frangere debet sapiens & charitate plenus Confessor, ipsum videlicet admonendo futurum, ut Deus opitulante gratia sua bono ejus propitius sit proposito, ipsum hortando, ut supremæ illius clementiæ confidat, rationesque suggerendo idoneas ad vitandum peccatum.

CASUS L.

POSTULAT Saviani Confessor, qui ipsum a quinque sexve annis in babitu criminoso vivere sine emendatione novit, licet quindecies aut vigesies de eo jam prius sit confessus, utrum omnes ejus confessiones invalidas ob defectum veræ contritionis habere non teneatur, & ab eo proinde generalem exigere confessionem, qua priores resarciantur?

RESPONS.

Priusquam solvatur hæc difficultas, quatuor supponenda sunt principia, ex æquo certa & inconcussa.

Primum: quod contritio, saltem imperfecta, sit necessaria ad validam confessionem.

Secundum: quod non vera est contritio, quam non comitatur firmum deinceps non peccandi propositum. *De necessitate pœnitentiæ est*, inquit Sanctus Thomas, (*i*) *ut pœnitens habeat propositum peccata iterum non committendi*.

(*i*) S. Thom. in 4. ad Hannibaldum a. 4. ad 3.

Tertium: quod propositum illud certum esse debeat & sincerum, non vero incertum & imperfectum; quale est videlicet propositum quorumdam peccatorum, qui ex eo invalidas efficiunt confessiones suas, & de quibus loquitur Author libri de vera & falsa pœnitentia dicens (*k*): *Sunt plures, quos pœnitet peccasse, sed non omnino.*

(*k*) Apud S. Aug. l. de vera & falsa pœnit. in can. sunt plures, 41 de pœn. d. 3.

Quartum: quod, quamvis semper suspecta sit & sæpe falsa pœnitentium conversio, qui de peccatis suis absoluti, in eadem paulo post relabuntur;

fur; peccator tamen perfecte conversus, non ideo fit impeccabilis, sed in pristina redire potest delicta, quod post conversionem suam ad bonum malumve liber remaneat, nec naturalem ejus ad malum propensionem omnino destruxerit accepta Sacramenti gratia: nam qui contrarium auderet asserere, is Calvini adhæreret hæresi, quam in hoc Canone anathemate perculit Concilium Tridentinum (a): *Si quis hominem semel justificatum dixerit, amplius peccare non posse nec gratiam amittere, anathema sit.* Unde Sanctus Thomas (b): *Potest tamen hoc ejus propositum immutari*, inquit, *nec tamen sequitur, quod prima pœnitentia non fuerit vera, nec est inconveniens, quod voluntas, quia præterita deflet, iterum in peccata consentiat propter libertatem ejus*: & alibi iterum: *Quod autem aliquis postea peccet, vel actu, vel proposito, non excludit, quin prima pœnitentia vera fuerit: nunquam enim veritas prioris actus excluditur per actum contrarium subsequentem: sicut enim vere cucurrit qui postea sedet, ita vere pœnituit, qui postea peccat.*

(a) Concil. Trid. sess. 6. can. 23.

(b) S. Th. l. c. & 3. p. q. 84. a. 10. ad 4.

Præsuppositis illis principiis, dicimus, quod, quamvis priorum confessionum invaliditatem certo non arguat relapsus in peccatum, ex eo tamen oritur vehemens conjectura, quod vere non est conversus peccator, cum sæpe, & paulo post confessionem ad solita redit peccata; non enim minus rarum, quam difficile est ut quis vere de crimine doleat, in quo multis jam annis perseverat; unde Tertullianus (c): *ubi emendatio nulla*, inquit, *pœnitentia nulla.*

(c) Tertull. de pœn. c. 6.

Equidem quo pacto credi potest, sincere cum Deo reconciliatum esse peccatorem, qui novis eum semper delictis offendit? Quis sanus existimet, quempiam cum inimico suo in gratiam rediisse, quamcumque ei in futurum promittat amicitiam, cum paulo post data fictæ amicitiæ promissa ei de novo insultat, & repetitis illis promissis novæ semper succedunt injuriæ? Nunquid vana potius censeri debent data illa fides, falsaque reconciliatio? Hinc merito de falso illo pœnitente loquens Antiquus dicit (d): *Irrisor est, non pœnitens, qui adhuc agit quod pœnitet, nec videtur Deum poscere subditus, sed subsannare superbus.* Hinc Sancti crediderunt cum vera pœnitentia non solum in deflendis præteritis, sed etiam evitandis peccatis esset odsita, eam semper falsam esse ducendam, cui non comes esset morum emendatio. *Lavatur & non est mundus*, addit idem Author, *qui plangit, quæ gessit, nec tamen deserit, sed post lacrymas ea quæ fleverat repetit.* Idem jam ante dixerat Gregorius Magnus his verbis (e): *Lavantur ergo & nequaquam mundi qui sunt, commissa flere non desinunt; sed rursum flenda committunt.*

(d) Isidor. in can. Irrisor. 11. de pœnit. dist. 3.

(e) Gr. Papa in can. Lavamini. 15. cit. dist. 3.

Non aliam quoque veram pœnitentiam agnoscit Sanctus Ambrosius: nam *Pœnitentia*, inquit, S. Doctor, *est & mala præterita plangere, & plangenda iterum non committere.* Uno verbo hæc est communis Sanctorum Patrum locutio, ex qua constat, quod prudens Confessarius incumbere debet. 1. Ut hujusmodi pœnitentibus eam veritatem penitus inculcet. 2. Ut iis proponat, absolutionem levius datam iis, qui tam frequenter divinam sprevere misericordiam, quam etiam iteratis suis delictis indigni sunt magis noxiam, quam utilem fore, & æquum esse, ut suspectas habeant non solum promissiones suas, sed & promissionum executiones, donec accedat morum suorum emendatio. 3. Ut iis præceptiones salubriaque impertiat monita, ut saluti suæ accuratius prospiciant. 4. Ut intelligant, quam necesse sit, ut priores suas confessiones reparent, quas, si non ut falsas & sacrilegas, saltem ut valde suspectas eis exhibere debet, & interim absolutionis gratiam eis prorogabit, donec eos magis ad eam digne recipiendam dispositos judicet (f).

(f) S. Th. 3. p. sum. q. 1. a. 9. in corp.

Speciatim itaque ad propositam difficultatem respondentes, concludimus, quod, quamvis ea iterato in eadem peccata relapsu certo non constet de invaliditate priorum Saviani confessionum, sapienter tamen is se geret ad securitatem salutis suæ ac propriæ conscientiæ quietem, generalem peccatorum suorum ex eo quo pravum suum contraxit habitum tempore, emittendo; nihilque ei salubrius exhibere potest ejus Confessarius, ostenso prius suarum confessionum invaliditatis periculo.

CASUS LI.

AGRIPINUS multorum conscius peccatorum in sextum Decalogi præceptum, quæ certo novit esse tantum venialia, persuasum habet, quod ea deinceps committendo, sensim ad mortale duceretur, nisi confessionis remedium adhiberet ad vitandum illud discrimen. Quæritur, utrum in hac hypothesi, ejusmodi peccata in Paschate confiteri teneatur, licet ea jam pluries ab anno confessus fuerit?

RESPONS.

Priusquam difficultati propositæ respondeatur, interest hic advertere, temere ab Agripino supponi, quod certo sibi constet, omnia peccata in sextum præceptum a se commissa esse tantum venialia, cum e contra raro fiat, ut ea peccata sint duntaxat venialia, & ex D. Thoma semper ferme sint mortalia.

Sed posito tanquam certo, quod Agripini peccata sint tantum venialia; dicimus. 1. Certum esse, quod, si ab anno non fuisset confessus, vi præcepti Ecclesiastici ad confessinnem teneretur in Paschate, licet peccata ejus essent tantum venialia. *Propter Ecclesiasticum Statutum*, inquit Sanctus Bonaventura (g), *& ideo, si non habet nisi venialia, saltem illa semel in anno tenetur confiteri: sed hoc non propter venialis peccati morbum, sed propter præceptum .... quia ligatur a constitutione Ecclesiastica.* Fagnanus idem sentit (h) quod explicat Sylvester dicens (i): quod *non tenemur confiteri* (venialia) *scilicet omnia & specialiter & numeraliter*, sed quod *ratione statuti tenemur ea confiteri in generali.* *

(g) S. Bon. in 4. d. 17. a. 2. q. 1. in resp. ad argum.

(h) Fagnan. in c. Omnis de pœnit. & remiss.

(i) Sylvest. V. Conf. 1.

* Potest ad confirmandam priorem ad Casum præcedentem responsionem partem addi authoritas *S. Thomæ*, qui HABERTO, Doctore & Socio Sorbonico teste, sic sentit; sic enim loquitur Angelicus Doctor, *Dist. 17. quæst. 3. art. 1. quæstiunc. 3 ad 3. Ex vi Sacramenti, non tenetur aliquis venialia confiteri* (quia scilicet, cum sit in gratia, non indiget Sacramento) *sed ex institutione Ecclesiæ, quando non habet alia* (scilicet mortalia) quæ confiteatur. Cui sententiæ plures e recentioribus adstipulari dicit Habertus. *Et ratio est*, pergit idem Habertus, *quia si lex Ecclesiastica non nisi reos peccati mortalis ligaret, fideles cogi non possent ad Confessionem Sacramentalem, non solum tempore Paschali, sed etiam in toto vitæ decursu; quivis enim, exceptis, qui in judicio convicti sunt, opponere posset nullius criminis se esse conscium, ac proinde frustra minæ interdicti, & excommunicationis contra eos qui tempore Paschali præcepto Ecclesiæ non obtemperaverint; ergo ut præceptum divinum Confessionis religiose servetur, & illius contemptores Communione Ecclesiastica privari possint, necessum fuit, ut Ecclesia omnes & singulos etiam solius venialis culpæ conscios lege sua constringeret; & ita ruit fundamentum negantis sententia.* Ita HABERTUS.

2. Dicimus, quod; si persuasum habeat, aut solum dubitet Agripinus, quod ex reatu venialium ad mortale postea ducetur, nisi ea confiteatur, dici nequit, eum absque peccato confessionem negligere posse; cum alter voluntario mortalis delicti se periculo committeret, in iis volens perseverare culpis, quæ ad mortale ipsum de facili ducerent: quod nemini licet unquam. Hinc Fagnanus (k), ubi ex Concilio Tridentino (l) probavit, venialium confessionem, regulariter loquendo non esse necessariam, hanc addit exceptionem; *nisi forte dubitetur, an aliquod veniale sit mortale, ... aut tanto affectu quis esset in illa, ut timeret fore, ut per illa ad aliquod mortale induceretur, nisi frenum confessionis adhiberet.*

(k) Fagnan. in c. Omnis de pœnit. & remiss. n. 13.

(l) Conc. Tr. sess. 14 de Sacr. pœn.

CASUS LII.

OTHO, pravæ cogitationi aliquo modo assensus, dubitat, an perfecto consensu mortaliter, an vero consensu imperfecto venialiter tantum peccaverit. Teneturne sub mortali ad illius confessionem?

RESPONS.

Certum est, quod, si dubium suum Otho non deponat, sed in eo perseveret; tenetur ad confessionem declarando dubium suum; quod omittens mortaliter peccaret. Ita Sanctus Thomas (m), qui hanc etiam affert ejus rei rationem his verbis: quan-

(m) S. Th. dist. 24. q. 2. 3. ad 3.

do aliquis dubitát de aliquo peccato, an sit mortale, tenetur illud confiteri, dubitatione manente; quia qui aliquid committit, vel omittit, in quo dubitat esse mortale peccatum, peccat mortaliter, discrimini se committens, & similiter periculo se committit, qui de hoc quod dubitat esse mortale, negligit confiteri: non tamen debet asserere illud esse mortale: sed cum dubitatione loqui, & judicium Sacerdotis expectare, cujus est discernere inter lepram & lepram.

CASUS LIII.

LAURENTIUS bona fide procedens, confessionem invalidam fecit, & ab eo tres, vel quatuor alias cum omnibus requisitis dispositionibus fecit. An tenetur eas omnes iterare, cum primæ invaliditatem agnoscit?

RESPONS.

Sufficit, ut Laurentius eam iteret confessionem, quæ invalida fuit. Ita Sylvius his verbis (a): *Is, qui fecit confessionem aliquam invalidam, debet quidem illam, & omnes subsequentes iterare, si eas fecit cum conscientia confessionis invalidæ; quia in omnibus illis defectum essentialem habuit: Sed si post unam confessionem invalidam postea fecit alias, bona fide procedens, & præcedentis defectus nullam habet memoriam, non tenetur has repetere; sed solum illam, vel illas quas fecit cum conscientia defectus.* Cujus quidem decisionis hanc rationem subjicit hic Theologus: *Quia aliæ habuerunt omnia necessaria ad bonam confessionem; ac per consequens fuerunt validæ; ideoque non necessario iterandæ (b).*

(a) Sylvius in supplem. S. Thom. q. 9. art. 2. quæsito 1.

(b) Colloq. Lucon. tom. 6. Colloq. 9. q. 1.

CASUS LIV.

HYACINTHUS, adeo turpia commisit peccata, ut, cum ea viva voce præ verecundia confiteri non audeat, scripta confessario suo exhibeat; quo iis perlectis sicque declaratis ab eo absolvatur, cum de iis sit contritus. Potestne Confessarius talem admittere confessionem, Hyacinthum non cogens, ut peccata sua ore confiteatur?

RESPONS.

Talem vulgo admittere non potest declarationem Hyacinthi Confessor innoxius; tenetur enim Pœnitens delicta sua, si potest, ore confiteri: at Hyacinthus, ut supponitur, peccata sua ore confiteri potest, modo silentii sui causam, superbiam nimirum vincat: non potest igitur absque gravi peccato a vocali peccatorum suorum confessione abstinere, quandoquidem *Alii.....modi*, ut ait sanctus Thomas (c), *sunt inducti in supplementum istius modi.* Unde sic concludit Sylvius (d): *Qui cum voce possit confiteri, non vult confiteri nisi nutibus, aut scripto Sacerdoti exhibito, ordinarie peccat mortaliter; nec consequitur remissionem peccatorum; etiamsi Sacerdos eum absolvat: quia non vult servare communem Ecclesiæ usum.* Tum subjungit: *Dixi*, ordinarie, *quia si prudens Confessarius ex rationabili causa id concedat pœnitenti; quidam existimant, eum licite scripto exhibito confessurum; modo, cum a Sacerdote legitur, significet illa esse sua peccata, & se de illis absolutionem petere; quod tamen haud facile admitteremus, cum non sit cujuslibet Confessarii dispensare in re tam communiter per Ecclesiam recepta; neque verecundia possit excusare, ne os loquatur Deo ad veniam, quod locutum est Diabolo ad culpam.*

(c) Suppl. S. Thom. q. 9. ar. 3. in corp.
(d) Sylvius cit. ar. 3. conclus. 2.

Decisioni huic penitus conformis est sanctus Thomas; cum asserit Pœnitentiæ Sacramento conferri gratiam, quam tamen nemo peccans actu accipit, uti facit, qui contra communem & receptum Ecclesiæ usum peccata sua ore confiteri nollet: quod probat ex paritate, quam inter Baptismum & pœnitentiam instituit dicens, mystica quædam esse in utroque Sacramento, quæ observari debent: qualis est ablutio exterior in Baptismo, quæ ablutionem significat interiorem, quam operatur: & quod, ut ablutio illa aqua, omnium videlicet liquorum maxime communi fieri debet; ita in Sacramento pœnitentiæ peccatorum declaratio per verbum, tanquam signum inter homines usitatum, facienda est: quocirca dici potest, quod, sicut is, qui Baptismi ablutionem reciperet, omissis aliis, quæ observat Ecclesia in ejus administratione, reipsa quidem Baptismi caractere foret insignitus, non vero gratiam justificantem susciperet: ita pariter pœnitentia, nullum producens caracterem, nullam quoque in eo produceret gratiam, qui Ecclesiæ regulas nollet observare, propter inobedientiam. Sed juvat hic Doctoris Angelici ipsa proferre verba (e): *Sicut in Baptismo ad significandam interiorem ablutionem assumitur illud elementum, cujus est maximus usus in abluendo; ita in habitu Sacramentali ad manifestandum ordinato, assumitur ille actus, quo maxime consuevimus manifestare, scilicet per proprium verbum:* & paulo post (f): *Sicut in Baptismo non sufficit qualitercumque abluere; sed per elementum determinatum, ita nec in pœnitentia sufficit qualitercumque peccata manifestare; sed oportet quod per actum determinatum manifestentur.* Denique subdit (g): *Homo ita tenetur ad confessionem peccatorum, sicut ad confessionem fidei; sed confessio fidei ore est facienda, ut patet Rom. 10 Ergo & confessio peccatorum.*

(e) S. Thom. in 4. dist. 25. q. 3. artic. 4. quæstiunc. 3. in corp.

(f) Idem ibid. ad 1.

(g) Idem in arg. sed contra.

CASUS LV.

MICHAEL, Sacerdos a biennio in turre Londinensi asservatus ob defensionem Catholicæ Religionis, ad cujus professionem Matronas duas nobiles adduxerat, cum neminem Communionis suæ posset alloqui, viam adinvenit, mittendi Epistolam ad Juvenalem in Anglia, ubi latet, Episcopum & Vicarium Apostolicum, qua ipsi peccata sua omnia manifestat, eumque rogat, ut absolutionem suam responsione scriptam ad se mittat: cui annuens Juvenalis rescripsit, quod eum absolvebat ab omnibus peccatis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, eique satisfactionem imposuit, ut quotidie Deo carceris sui ærumnas offerret in piaculum pœnarum, quas pro peccatis suis meretur. Potestne dici, Michaelem vere fuisse absolutum?

RESPONS.

Antequam solvatur hæc difficultas, observandum, satis verisimile esse, modum illum absolvendi olim in usu fuisse in casu urgentis necessitatis. Equidem Adrianus VI. (h) in suo Commentario in Magistrum Sententiarum loquitur de Theologo, qui hanc defendebat opinionem, quam etiam ipse affirmat dicendo, quod in casu ejusmodi necessitatis confessio facta per Litteras, & data pariter absolutio, sunt validæ & verum Sacramentum. En illius verba: „Generalius autem respondendum videtur, ubi justa „causa occurrit, talis quod confitentem relevat a „confessione, ore facienda, confessio facta per scri„pturam, vel nuncium valida est: & potest absen„tem Sacerdos sacramentaliter absolvere. Secus „dum ex segnitia, vel verecundia non vult ore pro„prio confiteri Sacerdoti; quia sic poneret obicem „Sacramentali absolutioni„. Non constat, hunc Authorem, ortu Ultrajectensem, opinionem suam revocasse, cum sæculo decimosexto ad Summum Pontificatus apicem pervenit.

(h) Adrian. VI. in 4. dist. 17. de Sacramento Confessionis, pag. 76.

Alii permulti Authores Adriano ipso vel tempore priores, vel posteriores eandem secuti sunt opinionem, & inter cæteros, Paludanus, Petrus a Tarentasia, qui sub nomine Innocentii V. Summus Pontifex evasit, S. Antoninus in casu privato, de quo sic loquitur (i): *Absolvit absentem, si ab ultima confessione adhuc creditur perseverare in gratia*; etsi postea in diversam transierit sententiam: Cardinalis de Turrecremata, nec non alii multi ipso recentiores, ut Sylvester, Bartholomæus Fumus, Joannes Tabiensis, Petrus Sotus, omnes Dominicani.

(i) S. Anton 3. part. sum Theol. tit. 17 c. 12.

Addi potest insuper, rem istam esse manifestam ex Epistola, quam Robertus Cenomanorum Episcopus an. 892. scripsit ad Episcopos prope Andegavum coactos in aula Caroli Calvi; qui tum cum Normanis bellum gerebat. Nam talis est hujus Epistolæ in collectione Conciliorum Galliæ P. Sirmundi laudatæ Inscriptio (k): *Roberti Episcopi Cenomanicæ urbis, Epistola confessionis, quam in ægritudine validâ positus direxit Episcopis circa muros Andegavis cum Carolo Principe in obsidionem Normanorum residentibus, petens ab eis absolvi.* Ex hac Epistola liquet, eum de peccatis suis seipsum accusare, non quidem speciatim. *Comprehendi nullius hominis valet solertia*, inquit

(k) Concil. Galliæ tom. 3. ann. 872. pag. 405.

hic Episcopus, *quibus a diebus adolescentia mea viciibus execrabilia contraxi opera: excedunt enim pluralitate sui numerorum fines, qui ad comparationem meorum peccaminum, nullus invenitur iniquus. Nullum quippe genus peccati inveniri potest; cui me non subdiderim; cujusque fascibus & loris non sim circumdatus.* Ad singula deinde non descendit, sed ab Episcopis, ad quos scribit absolutionem postulat .... *Idcirco*, subjungit, *fessis artubus, dissolutisque corporis basibus, omni viscerum meorum valentia amissa; pietatis vestra misericordiam singultu interposito, implorare non cesso, quatenus potestate cœlitus vobis conlata vincula meorum piaculorum enodetis ..... ut cum reprobis non ducar ad tartara, quin potius vestro interventu, cœlestia merear sublimari ad gaudia.* Denique ex responsione Episcoporum ad Robertum constat, eos scriptam ab illo confessionem admisisse, suaque ad eum Epistola absolutionem misisse. En eorum Epistolæ titulus: *Epistola absolutionis, quam ei remiserunt iidem venerabiles Consacerdotes de loco obsidionis.* Quæ absolutio secundum istam deprecatoriam formulam, ut olim fiebat, & in Pœnitentiali Romano notatam enuntiatur: *Quapropter; Frater & Consacerdos noster, tibi peccata tua confitenti per Ecclesiasticam Apostolica authoritatis potestatem, quam Dominus noster Jesus Christus tradidit Discipulis & Apostolis suis, dicens (a)*: Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; *& per eosdem Apostolos suos ipsorum successoribus, quorum vices, licet indigni, tenemus: & si non merito, tamen in nomine, atque officii sui susceptione eandem potestatem donavit, & in se fideliter credenti dixit (b)*: Fiat tibi secundum fidem tuam, *gratia & potentia sua, virtute Spiritus Sancti, qui est remissio omnium peccatorum, dimittat tibi omnia peccata tua, liberet te ab omni malo, conservet in omni bono, & perducat te ad vitam æternam, & ad Sanctorum Sacerdotum consortium. Amen.*

(a) Ioan. 20. 22.

(b) Matth. 15. 28.

Sirmundus in suis annotationibus in Concilium Duzyacense advertit, in eodem manuscripto, ex quo excerpta est præcedens absolutionis formula, aliud etiam absolutionis exemplum reperiri, quam Hincmarus, Archiepiscopus Rhemensis, scripsit ad Gildebaldum Episcopum Suessionum ægrotantem.

Galliæ solius non erat proprius ille usus; nam multæ reperiuntur Gregorii VII. Litteræ, quibus Summus hic Pontifex multos, uti petierant, Episcopos scripto absolvisse videtur. Hujusce rei exemplum suppeditat Remedius Episcopus Lincolnensis in Anglia, (c) ad quem sub hac formula absolutionem scripsit summus hic Pontifex: „Absolutionem „præterea peccatorum tuorum, sicut rogasti, au„thoritate Principum Apostolorum Petri & Pau„li fulti, quorum vice, quamvis indigni, fungi„mur, tibi mittere dignum duximus. Si tamen bo„nis operibus inhærendo, commissos excessus plan„gendo, quantum valueris, corporis tui habita„culum Deo mundum templum exhibueris„. Cum hæc formula non minus ad peccatorum absolutionem, quæ pœnitentiæ Sacramento confertur, pertinere videtur, quam ea, quam ad Cenomanorum Episcopum misere Episcopi ad Andegavum coacti; non videtur esse intelligenda de simplici indulgentia, quam ad hunc Præsulem Anglum mittit Papa; quidquid in contrarium sentiat Baronius.

(c) Gregor. VII. lib. 1. Epistol. 34. apud Baron. ad an. 1073. to. 11. Edit. Antuerp. p. 431. & tom. 10. pag. 33.

Ex alia ejusdem Summi Pontificis Epistola (d) apparet, ipsum absolutionem scribere ad Dictvvinum, Episcopum Leodicensem an. 1075. qui ad cætera sua crimina simoniæ peccatum adjunxerat: „Quia in extremo videris positus, fraterna compas„sione ducti, *hæc sunt verba hujus Epistolæ*, autho„ritate Beati Petri Apostoli Apostolorum Principis, „absolvimus te a peccatis tuis, & Dominum pro te „exoramus, ut interventu Beatorum Apostolorum „inter electos æternum merearis consortium.

(d) Idem l. 2. Ep. 61. apud Labe, tom. 10. Concil. p. & 114.

Concilium Cloveshoviense in Anglia an. 747. habitum (e) simile nobis præbet exemplum, cui addi potest testimonium Matthæi Paris, Monachi Angli, qui an. 1245. scribebat (f), & Scoti (g), qui dum Historiam referunt sancti Thomæ Cantuariensis mollius ab initio jurisdictionem Ecclesiasticam tuentis in Henricum II. qui ea Clerum spoliare præsumebat, asserunt, Sanctum hunc de peccato suo, cui tamen nulla erat annexa censura, seipsum per scripturam accusasse apud Alexandrum III. ab eoque absolutionem rogasse; quam ad eum his verbis misit hic Papa: *Nos de Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum meritis confidentes, te ab eo quod est commissum, absolvimus*: Additque Alexander, quod, si alterius peccati se conscium noverit hic Archiepiscopus, sapientem eligat & prudentem Confessorem, cui poterit confiteri, ac postea functiones pristinas resumere.

(e) Concil. Cloveshov., seu Clavesfhoense, can. 27.

(f) Matth. Paris in Chronic. ad an. 1164.

(g) Scotus in 4 dist. 17.

Eorum temporum usum confirmabat praxis, etiam omnibus superioribus antiquior, quam desumptam ex Epistola sancti Dionysii Alexandrini ad Fabianum Papam refert Eusebius Cæsariensis, (h) de sene quodam, Serapionis nomine, qui, cum diu sancte vixisset, persecutioni tandem Decii cessit, idolis immolando; cujus apostasiæ veniam sæpe rogavit, a nemine auditus: tum æger factus, visum sensumque amisit; sed tandem recuperatis sensibus, post transactum in hoc statu triduum, restituto vocis usu, nepotem suum his verbis compellat: *Quo usque tandem.... me detinetis? Fili, properate, quæso, & me quantocius absolvite, accerse mihi unum ex Presbyteris ....* Verum *jam nox erat, Presbyter autem ægrotabat.* Sed cum statuisset sanctus Dionysius, ut reconciliationis gratia moribundis, qui eam præsertim ante morbum requisiverant, uti Serapio, concederetur; Sacerdos puerulo huic Eucharistiæ portionem dedit, seni porrigendam, qua accepta statim obiit. Qua de re dicit Dionysius: *An non igitur perspicue apparet eum ..... in vita permansisse, quoad reconciliaretur*, (en absolutio a Serapione absente recepta) *ac deleto jam crimine..... a Christo agnosci posset.*

(h) Eusebius l. 6. Hist. Eccles. c. 44.

Ex his omnibus exemplis de quibus fusius forsitan diximus, sed quæ ob eorum authoritatem non esse omittenda duximus, liquido constat, usum absolutionis absentibus impertiendæ satis communem fuisse: Et quidem inquiunt hujusce opinionis assertores, ad validitatem judicii vel absolutorii vel damnatorii nihil confert præsentia, vel absentia partium. Atqui absolutio, ajunt, est forma sententiæ, quæ in favorem rei profertur, qui requisitas habere supponitur dispositiones ad fructum ex ea percipiendum. Potest ergo valida esse, sic concludunt, pro absentibus, non minus, quam pro parentibus; cum remissionis peccatorum gratia non est annexa præsentiæ accipientium; ut dijudicari potest ex modo, quo Christus Regulum allocutus est, qui ab eo filii sui sanitatem requirebat (i), & ex effectu, quem produxit, totam Reguli familiam ad fidem Christi, licet absentis adducendo.

(i) Joan. 4. 46 & seqq.

Verum non obstantibus hactenus dictis, credendum, Ecclesiam ob justas validasque causas, usum hunc, & etiam ob incommoda ex eo futura abrogasse, & prohibuisse. Dicendum itaque, necesse esse, ut qui in Sacramento pœnitentiæ cupit absolvi, sit præsens Sacerdoti, neque eum posse absolvi, ad absentem Sacerdotem scriptam mittendo confessionem suam. Id quidem probari potest ex Canone, quem affert Magister Sententiarum (k), & quem refert Gratianus (l) qui ad illius probationem utitur paritate leprosorum, quibus jussit Dominns, ut se ostenderent Sacerdoti; indeque colligit, peccata esse manifestanda a pœnitente per se ipsum, non vero per epistolam, aut per nuncium. En verba Canonis exprompti e libro, cui titulus *de vera & falsa pœnitentia*, quem multi Theologi, ut Petrus Lombardus, S. Thomas, Vincentius Bellovacensis, Petrus Blesensis, uti Gratianus S. Augustino adscribunt, & qui tamen ad alium antiquum Authorem ex judicio doctissimorum Criticorum pertinet: *Præcepit enim Dominus mundandis, ut ostenderent ora Sacerdotibus; docens corporali pœnitentia confitenda peccata, non per nuncium, non per scripturam manifestanda. Dixit enim ora monstrare, & omnes, non unus pro omnibus: non alium statuatis nuncium qui pro vobis offerat munus, a Moyse statutum; sed qui per vos peccastis, per vos erubescatis: erubescentia enim ipsa partem habet remissionis; ex misericordia enim hoc præcepit Dominus; ut neminem pœniteret in occulto; in hoc enim quod per se ipsum dicit Sacerdoti, & erubescentiam vincit timore offensi fit venia criminis.*

(k) Magist. Sent. lib. 4. dist. 17.

(l) Canon. Quem pœnitet. 88. de pœnit. dist. 1.

Quam-

Quamvis existimarit sanctus Antoninus, a Confessore absolvi posse absentem; cum audita ejus confessione ipsum ex ignorantia, aut imprudentia de peccato reservato absolvit, tamen improbat opinionem Paludani aliorumque, qui existimant, confessionem fieri posse per scripturam, eodemque modo conferri absolutionem, & contrarium tuetur (a): *In absentia autem proprii Sacerdotis*, inquit, *non oportet quod per scripturam fiat confessio, missa Sacerdoti*. Idem docet sanctus Thomas (b), uti Scotus, Angelus de Clavasio, Dominicus Sotus, Cardinalis Toletus, aliique quamplurimi (c). Sylvius eandem his verbis propugnat sententiam (d): *Verba absolutionis*, inquit, *non minus sunt demonstrativa personæ absolvendæ, quam verba consecrationis, materiæ consecrandæ: ergo sicut non potest consecrari materia absens: ita nec absolvi persona absens, sive verba scribantur, sive proferantur*. Ejusque rei hanc rationem profert: *Non habent enim tunc rationem formæ, cum demonstrent ut præsens id, quod est absens, ac proinde sint falsa*.

Confirmari potest hæc decisio authoritate Concilii Tridentini (e), quod loquens de discrimine quod intercedit inter Baptismum & Pœnitentiam dicit, quod baptizans non fungitur officio Judicis, *sed ante hoc Tribunal* (Pœnitentiæ) *tanquam reos*, (peccatores) *sisti voluit* (Christus) *ut per Sacerdotum sententiam, non semel, sed quoties ab admissis peccatis ad ipsum pœnitentes confugerint, possent liberari*. Hincque concludi potest nullam aliam agnosci a Concilio rationem obtinendæ veniæ peccatorum in sacramento pœnitentiæ, quam se ipsum Sacerdoti præsentem sistendo, ac peccata ore proprio confitendo.

Denique Clemens VIII. Bulla sua octogesima septima 20. Julii an. 1602. (f). *Hanc propositionem*, (ista sunt constitutionis verba), *scilicet licere per litteras, seu internuncium Confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri, & ab eodem absente absolutionem obtinere, ad minus uti falsam, temerariam, & scandalosam damnavit, ac prohibuit; præcepitque, ne deinceps ista propositio publicis, privatisve lectionibus, concionibus, & congressibus doceatur; neve unquam, tanquam aliquo casu probabilis defendatur, imprimatur, aut ad praxim quovis modo deducatur. Quod si quis illam docuerit, imprimi fecerit, aut de ea etiam disputative, tractaverit (nisi forsan impugnando) vel ad praxim directe, seu indirecte deduxerit, præter excommunicationem latæ sententiæ, quam ipso facto incurrat, & a qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, etiam Sancta Romanæ Ecclesiæ Majori Pænitentiario, nisi a pro tempore existente Romano Pontifice absolvi, aliis etiam pœnis, arbitrio infligendis, subjaceat*.

Ex his plus quam sufficientibus argumentis recte concludi potest, Michaelem non vere in casu proposito a Juvenale fuisse obsolutum, & ipsum Juvenalem Ecclesiæ regulas violasse. Cum jam fusior sit hæc decisio, omittimus hic rationes, quas affert Sylvius ad elucidandam quæstionem istam, ac Bullam Clementis VIII. ab æquivoca quorumdam interpretatione vindicandam.

(a) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 14. c. 10. §. 9. & in summula, pag. 118.
(b) S. Thom. in 4. dist. 17. qu. 3. art. 4. quæst. 3 ad 3.
(c) Scotus in 4. dist. 17. Dom. Soto ibid. dist 18. qu. 2. art. 6. Angelus. v. Confessio. 1. q. 31. Tolet. Instruct. Sacerd. l. 3. c. 6. Catechism. Rom. 2 part. n. 45.
(d) Sylvius in supplem. S. Thom. q. 9. art. 3. quæsito An liceat per Litteras, &c.
(e) Concil. Trid. sess. 14. c. 2.
(f) Clemens VIII in Bulla edicta die 20 Julii an. 1602. § 1. & 2. tom. 3. Bullarii magni.

Vide { ABSOLUTIO, Cas. 8. 9. & 10. CONFESSOR. CONTRITIO. }

CONFIDENTIA.

CONFIDENTIA, sumpta eo sensu, quo hic intelligitur, est pactum seu expressum, seu tacitum inter duos Clericos initum, quorum unus Beneficii titulum recipit, ut alteri, de quo pacti sunt, conferat, vel reditus ejus illi, vel etiam sibi in totum, vel in partem consecrat. *Sciendum*, inquit Cabassutius (g), *Confidentiam esse conventionem, sive tacitam, sive apertis verbis expressam, ut qui Beneficium recipit, illud ipsum postbac, in aliam certam personam transferat, aut Beneficii fructus ab alio percipi sinat*. Sanctus Pii V. Bulla sua, quæ incipit, *Intolerabilis* an. 1569. edicta talem conventionem damnavit, uti simoniacam, quam jam proscripserant Pius IV. & Sixtus V. aliis duabus Bullis, quas admittit Gallia.

Qui confidentiarie accipit Beneficium *ipso facto* est excommunicatus, & collatio ei facta nulla est *ipso jure*. Unde sequitur, quod ad fructum perceptorum restitutionem teneatur, quando confidentia fuit *ex utraque parte* completa, ut ait idem Canonista (h): & quamvis non sit completa *ex utraque parte*, invalida est illius provisio, & Beneficii collatio ad Papam spectat, excepto Galliæ regno, in quo Confidentiarii Beneficio possunt renuntiare in manus Ordinarii, qui illud postmodum confert, cui libuerit, ut observat idem Cabassutius, modo eo non privetur per sententiam Judicis.

Confidentiarius, qui Beneficium accepit, iis etiam privatur Beneficiis, quæ ante confidentiam possidebat, in iis regionibus, in quibus admittitur Bulla S. Pii V.

Confidentiæ Mediatores excommunicationi quoque subjacent juxta Extrav. *Cum detestabile*.

Possessione triennali non præscribitur in admissam confidentiam (i): Sed si ab alio fuerit commissa inscio Titulari, is potest, ex celeberrimorum Authorum sententia, post triennium pacificæ possessionis retinere Beneficium, quando elapsis tribus annis ipsi tantum nota fuit Confidentia.

Hic de Confidentia fuse non agemus, de ea videlicet dicturi, dum de Simonia.

(g) Cabassut. Juris Can. Theor. & Prax. l. 5. c. 8. n. 10.
(h) Idem ib. n. 11.
(i) Tit de Simonia.

CASUS PRIMUS.

EBRULPHUS, vir nobilis, præbendam Cathedralis Ecclesiæ pro Titio filio suo ambiens, eam ab Episcopo requisivit pro Manlio, cui eum sibi gratum facturum indicavit, si eam Titio intra sex menses resignaret, quo tempore competentem ex Canonibus ad provisiones ætatem haberet, aut saltem si ipsi 150. libras annuæ pensionis alimentariæ ad perficiendum studiorum suorum curriculum, quotannis daret. Beneficium accepit Manlius, factaque ei promissione supra dicta, post sex menses illud reipsa Titio resignavit. Nunquid in hoc reperitur species quædam simoniæ?

RESPONS.

Certum est, in ea conventione simoniam reperiri, quæ dicitur confidentialis, quæ juxta S Pium V. in sua Bulla octogesima quinta 1. Junii an. 1569 (a) in eo consistit, quod obtentum ressignatione, cessione, aut collatione Beneficium quis accepit sub conditione expressa, aut solum tacita, ut illud danti redderet, aut alteri indicato a dante, aut fructuum partem daret. Ebrulphus igitur & Manlius in hanc simoniæ speciem incurrere, & Manlius ipse ex hoc jacturæ omnium Beneficiorum & officiorum suorum Ecclesiasticorum, & inhabilitati ad nova possidenda in perpetuum subjicitur, nisi pœnitentiam agat, ac legitimam obtineat dispensationem, ut clare constat ex Bulla sancti Pii V. modo citata, cujus hæc sunt verba: *Præsentium authoritate statuimus, ut si quis, quacumque authoritate Ecclesiam, vel Monasterium, vel aliud Beneficium Ecclesiasticum, qualecumque ex resignatione, vel cessione cujuscumque personæ, simpliciter, aut cum circuitu retrocessionis, cum regressu, vel accessu etiam sola dimittentis intentione receperit, ut illa, vel illud etiam in eventum regressus, vel accessus eidem dimittenti, vel alteri postea conferantur, aut illius fructus, vel eorum pars alii, vel aliis concedantur, vel pensiones solvantur ex eisdem; hac confidentia censeatur.* Eique constitutioni Cardinales ipsos expresso Decreto subaistit, uti jam ante quinque sexve annos Pius IV. (b): duoque illi Summ. Pontifices confidentiarios declarant privatos *ipso jure* Beneficiis suis hoc modo obtentis, & excommunicatos *ipso facto*: eorumque Bullas confirmat duplex Sixti V. constitutio in Gallia admissa (c):

(a) S. Pius V. in Bulla Intolerabilis 85. § 3 Bullar. tom. 2.

(b) Pius IV. in Bulla Romanum. 85. edita 17. Octob. 1564.

(c) Sixtus V. in Bulla Divina 47. an. 1586. 1. die Nov. & in Bulla Pastoralis 51. an. 1587. die 15. Aug.

Concilium Rothomagense (d) sub Cardin. Borbonio an. 1501. habitum, & a Gregorio XIII. approbatum de hujusmodi simoniacis sic loquitur: *Non levius malum temporibus, aut exortum, aut longius propagatum, Ecclesiam affligit, ac perdit per aliorum Beneficiorum clitellarios asinos & custodes, qui confidentiarii vocantur, quorum nomine, ac ministerio viri Laici, ac mulieres hæreditate possident Sanctuarium Dei, ac profanant: tam illos custodes, quam eos, quorum cupiditati deserviunt, denuntiari quoque in Preno & concionibus pro excommunicatis, & teneri ad restitutionem fructuum, atque eorumdem hæredes, & Bulla Sanctissimi Domini nostri Papæ Pii V. per omnes dominicos jubemus.* Addit etiam, eos non esse absolvendos, *excepto mortis articulo*, donec integram fecerint Ecclesiæ, aut pauperibus restitutionem omnium fructuum, quos ex dictis beneficii tali modo obtentis perceperunt.

(d) Concil. Rothomag. tit. de Episcopor. offic. § 22.

Diximus, Manlium ex hoc *jactura beneficiorum* quæ ante confidentiam legitime possidebat, subjici: licet enim ex hoc crimine iis non fiat *ipso jure* privatus; verum est tamen, eum posse in pœnam simoniæ suæ confidentiariæ per sententiam judicis spoliari, quod facile probat hæc juris regula, quam affert Navarrus (e): *Non est dicendum aliquam pœnam ipso jure incurri, nisi cum exprimitur in Jure, juxta glossam solemnem, & receptam in cap. finali de jure patronatus.* Cum enim ex Bullis, quæ Canonicas simoniacorum pœnas constituerunt, non feratur privatio, *ipso jure*, Beneficiorum, de quibus ante commissam simoniam canonice fuere provisi, sed eorum tantum, quæ via illa nefanda obtinuerunt; dici non potest, Manlium ex confidentia commissa fieri actu privatum Beneficiis, quæ antea legitime habebat, sed de iis ex sententia Judicis posse privari. Id docent Suarez, Avila, Bonacina, Bailius, & Cabassutius post multos Authores (f): *Quo ad beneficia legitime antea obtenta; dicendum est non vacare per simoniam supervenientem*, inquit Cabassutius, hanc subjungens rationem: *Nulla enim*, inquit, *pœna talis in jure hac in parte exprimitur; neque fieri in pœnalibus permittitur extensio ab una delicti specie in alteram.* Quod quidem reipsa dilucide probatur ex regulis Juris canonici, & civilis (g).

(e) Navarr. Miscellan. 52. orat. nu. 125.

(f) Suar. de Relig. to 2. l. 4. c. 52. n. 19. Avila de censur. part 3 disput. 5. Bonacina de simon disp. 1. q. 7. punct. 1. difficult. 1. n. 1. & 2 Cabassut. juris can. Theor. & prax. l. 5. c. 8.

Cæterum observandum, confidentiam committi posse, non solum in præsentatione & collatione, sed etiam in resignatione & electione; cum sit talis conventio cum Patronis, seu Præsentatoribus, aut Collatoribus, Resignantibus, vel Electoribus.

(g) Can. Pœnæ de pœnit. dist. 1. regul. reg. 15. de regulis juris in 6. Leg. Aut facta. §. fin. ff. de pœnis.

CASUS II

TRIBONIANUS, cupiens filium suum Josephum provideri de simplici Capella, sibi a Paulo Patrono Ecclesiastico oblata, eam Petro, amico suo Sacerdoti, ea conditione procurat, atque promisso, ut, postquam tonsura initiatus fuerit Josephus, eam ipsi resignaturus sit. Promittit idipsum Petrus, ac de ea provisus stat data fide, illam Josepho, semel tonsura initiato, in Curia Romana resignans: eam autem ab aliquot annis possedit Josephus, penitus ignorans ad hodiernum diem, qua eam ratione obtinuit, quo id ipsum rescivit. Qua de re quæritur 1. utrum vera sit in eo agendi modo confidentia: 2. Si forte sit, quid agere debeat Josephus, ut sua in tuto sit posita conscientia?

RESPONS.

1. Vera in casu proposito reperitur confidentia, ut evidenter constat ex responsione nostra ad præcedentem difficultatem.

2. Josephus canonice non est provisus; nam provisiones ejus sunt simoniacæ simonia confidentiaria; licet vitiosam Triboniani Patris sui cum Petro conventionem non resciverit: quare in conscientia tenetur Capellaniæ suæ renuntiare; & si confidentiæ fuisset conscius, eam apud Papam in foro interno demittere teneretur; quia ex Bullis Pii IV. & Pii V. superius relatis, quæque apud Gallos sunt in usu, ad sanctam Sedem pertinet dispositio Beneficii, licet simplicis, quod ex confidentia obtentum est.

3. Si Paulus Capellæ præsentator sit confidentiæ reus, non solum excommunicationem *ipso facto* incurrit, ut Tribonianus & Petrus; sed etiam decidit *ipso jure* facultate præsentandi ad hanc Capellaniam prima vice vacaturam, atque adeo consulto nominationis suæ tempus prætermittere sub peccato tenetur, & interea alicui idoneo clam notificare, ut ejus provisionem a Papa, aut ab Ordinario requirat, *jure devoluto*.

4. Cum Josephi provisio sit invalida, fructus illius Beneficii suos facere non potuit; unde tenetur ad restitutionem non solum fructuum a cognita confidentia, sed etiam ante eam cognitam licet bona fide perceptorum, si ex iis ditior factus sit, aut si adhuc extent; sed non tenetur ad eorum restitutionem, quos perceptos consumpsit durante bona sua fide. Ita sanctus Thomas his verbis (h): *Quod ad hoc, quod aliquis privetur eo quod accepit; non solum est pœna peccati, sed etiam quandoque est effectus injustæ acquisitionis: puta, cum aliquis emit rem aliquam ab eo qui vendere non potest. Si vero eo nesciente, nec volente per alios alicujus promotio simoniace procuratur ...... tenetur resignare Beneficium, quod est consecutus, cum fructibus extantibus: non autem tenetur restituere fructus consumptos, quia bona fide possedit.*

(h) S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 6. ad 3.

5. Josephus novam a Papa requirere potest provisionem, qua percepti condonentur fructus: quo in casu, si obtineat, & Capellam retinere poterit, & fructus, quos percepit, restituere non tenebitur, si eorum remissionem justam ob causam possit erogare.

6. Si tamen dictam Capellam confidentiarie, ipso inscio, a Patre obtentam per triennium possederit, nec, nisi tribus annis elapsis, ad ipsius notitiam pervenerit simonia paterna, eam retinere potest vi triennalis possessionis; licet enim realis simoniæ consciis non faveat illa triennalis possessio, ut fert regula trigesima tertia Cancellariæ Romanæ ab Innocentio VIII. constituta, & apud Gallos admissa;

neque

neque etiam confidentiariis ex constitutione Pii II. pariter in Gallia ex Edicto Aurelianensi recepta; justum tamen iis præbet titulum, qui non sunt participes, & per tres annos fuere inscii, simoniæ vel confidentiæ, ab aliis pro se admissæ, ut docent Gomés, Bonacina, Bail, aliique tres, quos laudat Authores, Garcia, Cabassutius, & Rebuffus (a). Si quis bona fide Beneficium obtinuit alieno interventu, ignorans simoniam, pro hac re ab altero commissam, juvabitur beneficio triennalis possessionis pacificæ, si integro triennio hujus simoniæ notitiam non habuerit. Ita Cabassutius, in eo inclyti Glossatoris *Guillelmi de Monteferrato* sententiam amplectens, quem laudat Navarrus (b), a quo eadem propugnatur opinio contra Guymier, & Covarruviam (c). *Sed si nondum dilapso triennio, ex quo provisus simoniace, istam simoniam, se inscio factam, resciverit, tenebitur pure resignare*; subjungit idem Cabassutius, qui duos tantum casus excipit, de quibus alibi.

(a) Lud. Gomes ad reg. de triennali possess. q. 12. Bonacina de sim. disp. 1. q. 7. §. 5. n. 14. Lud. Bail. de exam. pœnit. part. 3 q. 17. Joan. Cabassut. jur. can. Theor. & prax. l. 5. c. 8. n. 5. Petrus Rebuffus tr. de pacifica possess. nu. 241. &c.
(b) Navar. l. 3. de Præb. consilio 30. & apud eum Guillel. de Monteferrato in reg. Cancellariæ pag. 33. n. 5.
(c) Cosmas. Guymier in Glossa prag. Sanctionis, tit. de pacific. possess. v. Molestari. Covarruvias reg. possess. 2. p. de reg. juris in 6.

CASUS III.

ENNODIUS Collator Parœciæ sancti Gordiani, quæ mense Aprili graduatis affectato vacavit, eam Fabio, ob gradus suos requirenti contulit, ea tamen conditione, ut eandem sibi pro Parœcia sancti Eucherii resignaret, quam, se ei collaturum promittebat, quod ex utraque parte fideliter confectum est 1. Ennodius & Fabius commiseruntne in hoc aliquam confidentiam simoniacam? 2. Si eam forte admiserint, nunquid in simoniacorum pœnas incurrerunt?

RESPONS.

Ennodius & Fabius duplicem simoniam realem commiserunt. Prior est simonia confidentiæ, hinc & inde perfecta, cum Ennodius Collator cum Fabio pactus fuerit, ei Parœciam sancti Gordiani conferre, ea conditione, ut eandem sibi remitteret, quam reipsa ex pacto remisit Fabius. Ratio, propter quam ambo sunt simoniaci, est 1. quia pactum quodlibet circa spiritualia, vel connexa spiritualibus, labem continet semper simoniæ, ut loquitur Urbanus III. in una Decretali (d). 2. Quia sic decretum fuit ex 85. constitutione Pii V. (e) superius relata, qua summus hic Pontifex latam ante quinque annos, id est, an. 1564. a Pio IV. antecessore suo constitutionem renovat. Hæc sunt autem prioris Papæ verba: *Itidem si Ordinarius, vel illius Collator contulerit ante hac, aut conferat in futurum Beneficium Ecclesiasticum, quovis modo vacans, ea conditione tacita, vel expressa, ut postea in alterum arbitrio Collatoris, seu alterius cujuscumque, contra juris communis ordinationem disponatur.* En casus in hac Bulla expressus, in quo reperitur confidentia simoniaca.

(d) Urb. III. in c. Quæsitum. 5. de rer. permut. l. 3. tit. 19.
(e) S. Pius V. in cit. Bulla. Intolerabilis §. 3.

Altera simoniæ realis species, cujus rei sunt Fabius & Ennodius, in eo consistit, quod Fabius vi factæ conventionis, Ennodio fictum jus suum ad Parœciam sancti Gordiani remisit cessione facta, & in præmium provisiones Parœciæ sancti Eucherii accepit. En itaque pactum ex utraque parte perfectum, & in cujus executione prioris Parœciæ cessio, seu demissio, facta Collatori, debet habere tanquam res ipsi utilis, atque adeo temporalis, quæ tamen in nullo casu pro Beneficio dari potest absque simonia: ideo namque in re beneficiaria omnis conventio, uti simoniaca, jure Canonico prohibetur, quia in ea quid temporale, aut temporali æquivalens reperitur: Unde permutationes & resignationes cum annua pensione fieri nequeunt canonice, nisi de consensu & authoritate legitimi Superioris. Hinc etiam Collatores nulla possunt conferre Beneficia cum reservatione partis fructuum (f). Unde necessario colligendum: 1. Ennodium & Fabium simoniacorum pœnas canonicas incurrisse. 2. Ex sancto Antonino (g) Episcopum, si sit collator, & casus ejus occultus, de eo posse absolvi ab ordinario suo Confessore, in eam rem commisso ab eo juxta definitionem Gregorii IX. his verbis contentam (h): *Ne pro dilatione pœnitentiæ periculum immineat animarum, permittimus Episcopis, & aliis Superioribus, ut etiam præter sui Superioris licentiam providum, & discretum sibi possint eligere Confessorem.* Jusque illud Galliæ Episcopis non potest denegari, non obstante Bulla Sixti V. *Sanctum*, quam refert Bonacina (i), & quæ in hoc Regno non admittitur. 3. Fabium ab Episcopo suo posse absolvi, & rehabilitare, cum ejus crimen sit occultum, conformiter ad Decretum Concilii Tridentini (k). Ad similem difficultatem sic ferme respondit insignis Theologus (l).

(f) Cit. Bulla. Intolerabilis. cit. Bul. Romanum. Innoc. II. in can. Siquis. 1. q. 3. Alex. III. in Conc. Turon. in c. Majoribus. 1. & Gregor. IX. in cap. cum causam. 36. de Præb. & dignit. l. 3. tit. 5. Innoc. III in c. Ut nostrum. 1. tit. ut Ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur. l. 3. tit. 12.
(g) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 17 c. 3. §. 1.
(h) Greg. IX. in c. Ne pro dilatione 16. de pœnit. & remiss. l. 5. tit. 38.
(i) Bonacina tom. 1. tract. de sim. disp. 1. q. 7. puncto 1. §. 7.
(k) Conc. Tr. sess. 24. c. 6.
(l) De Sainte Beuve tom. 1. cas. 33.

Juvat hic observare cum eodem sancto Antonino, quod licet in Decretali modo relata de absolutione peccatorum loquatur tantum Gregorii IX. privilegium ab hoc Papa Episcopis concessum, quo eum, quem voluerint, Confessorem eligere sibi possunt ad absolutionem peccatorum, pariter esse intelligendum de absolutione censurarum; quod probat sanctus Archiepiscopus, ex istis Paludani verbis (m): *Isti* (Episcopi) inquit, *possunt sibi eligere Confessorem, qui potest eos absolvere non solum de occultis, sed etiam de manifestis, & notoriis* (peccatis) *etiam Archiepiscopo invito; & etiam a vinculo excommunicationis majoris & minoris, mutare vota, & relaxare jura, & alia omnia, propter quæ non est Sedes Apostolica consulenda ..... nec obstat, quod in illa Decretali non sit mentio nisi de absolutione a peccatis.* Cujus rei hanc profert paritatem. *Quia cum intentio Papæ sit ipsis Episcopis, quibus est grave ad Archiepiscopum recurrere & gravius ad Papam, ita providere eis per Confessorem ab eis electum, sicut provisum est inferioribus Episcoporum per ipsos Episcopos; ideo de omni peccato & vinculo, de quo potest Episcopus absolvere inferiorem, & electus ab eo potest ipsum absolvere, & in casu, in quo Episcopus potest dispensare cum inferiori, & ille cum Episcopo; quia ubi est eadem ratio, & idem jus ...... Hæc Petrus de Palude.* Addit sanctus Antoninus, hanc jure addens exceptionem (n): *Excepto*, inquit, *in sententia lata a Superiori contra eum; puta ab Archiepiscopo contra suffraganeum suum ..... ab hujusmodi enim non potest absolvere talis Confessor electus.*

(m) Petr. Palud. in 4. dist. 7. q. 3. apud S. Anton. cit.
(n) S Anton. 3. par. tit. 17. c. 2. §. 2.

CASUS IV.

GUINALIS, Parochus sancti Odomari, Parœciam suam cum Luciano sancti Crispini Parocho ea conditione permutavit, ut Lucianus Francisco acceptam sancti Odomari Parœciam sit resignaturus; quod perfecit Lucianus dans procurationem suam *ad resignandum* Francisco, qui eam Romam misit: sed recogitans, hanc suam resignationem factam esse a se, consequenter ad pactum simoniacum & conventionale, jam a Guinale perfectum, qui suam jam sancti Crispini Parœciam adierat, procurationem suam, nondum a Papa admissam, revocavit, & sibi curam sancti Odomari servare constituit. Nunquid ex ejus revocatione emendatur confidentia, cujus erat particeps; & tuta conscientia beneficium illud retinere potest?

RESPONS.

Cum pactum inter Guinalem & Lucianum initum sit simoniacum simonia reali ex una parte, & solum confidentiaria ex alia, existimamus, Lucianum, revocando procurationem suam *ad resignandum* Franciscum factam, pactum illud illicitum non emendare, nec impedire, quominus simoniacorum pœnis subjaceat.

Ita casum hunc solvit Sylvius (o), qui, cum asseruit, non incurri pœnas jure constitutas in confidentiarios, cum est incompleta; *Quando res spiritualis est tradita, & non temporalis*: ab ea regula simoniam confidentiariam excipit, qualis reperitur in casu proposito; exceptionemque suam ex duabus Pii IV. & S. Pii V. Bullis comprobat. *Ab hoc posteriori notabili*, inquit doctus hic Theologus, *communiter excipitur simonia confidentia, ... Per hanc enim simoniam confidentia, tametsi non completam ab utraque parte, ipso jure titulum annullari, & excommunicationem aliasque pœnas incurri bene tradit Navarrus .... facileque potest intelligi ex Bulla Pii IV.* Romanum Pontificem *data an.* 1564. 16. *Kalendas Novembris* (p); *ex Bulla Pii V.* Intolerabilis *lata an.* 1569. *Kalendas Junii*. Navarrus equidem a Sylvio laudatus eumdem casum excipit (q): *excepta simonia confidentiali*, inquit hic Canonista, *per quam ipso jure annullari titulum*

(o) Fr. Sylv. in c. 2. q. 100. art. ult. quæsito 3. in fin.
(p) §. 4. & 5.
(q) Navarr. Manual. c. 23. n. 104.

& incurri excommunicationem, & alias pœnas probant dua nova Extravagantes Pii IV. & Pii V. Ex quo sequitur, ex revocatione Luciani, non emendari nullitatem provisionum ejus, ipsumque excommunicationem *ipso facto*, aliasque pœnas in simoniacos constitutas incurrisse: quia ad id sufficit, ut ab una parte perfecta fuerit confidentialis simonia, ut a Guinale in casu proposito.

CASUS V.

RUTILIUS, Protogeni nepoti suo Capellaniam procurare volens, suam Marcello resignare præbendam ea lege proponit, ut Protogeni Capellaniam suam 200. lib. annui reditus sit resignaturus. Conditionem accipit Marcellus, acceptaque a Rutilio præbenda, Capellaniam suam, uti convenerat, Protogeni resignat. An vitiosa est illa conventio?

RESPONS.

Ante solutionem specialis hujusce difficultatis, tanquam certum præsupponendum est, resignationes *in favorem*, quæ non fiunt permutationis causa, in manibus Papæ tantum fieri posse, quod sint simoniacæ simonia Ecclesiastica, cujus labem ipse solus ad bonum Ecclesiæ potest auferre. Sed illud etiam certo constat innumeras esse hujusmodi resignationes, quæ simoniam juris divini includunt, de qua proinde dispensare non potest Summus Pontifex.
(a) S. Tho. 2. 2. q. 100. art. 5. ad 2. Ratio est, quia ex sancto Thoma (*a*): *Si ..... aliquis dat Beneficium Ecclesiasticum alicui hoc pacto, vel intentione, ut exinde suis consanguineis provideat, est manifesta simonia.* At id ipsum prorsus in casu proposito evenit, in quo Rutilius suam Marcello non resignat Præbendam, nisi quia pro comperto habet, Marcellum Capellaniam suam Protogeni esse resignaturum; ex quo nepotis sui necessitatibus præbendam suam resignans, providere intendit. Unde colligendum, talem resignationem esse illegitimam, etsi in manibus Papæ factam, utpote quæ simoniam juris divini includit, de qua dispensare nequit Summus Pontifex.

Nititur hæc decisio multis Summorum Pontificum
(b) Bonifac. I. in canon. Quâ Pio. II. 1. q. 1. Lucius III in c. Præterea. 9. de transact. lib. 1. tit. 36. Constitutionibus (*b*), qui uti simoniacas damnant omnes conventiones, quæ in Beneficiorum pactis intercedunt, licet juris divini simoniam non includerent; uti declararunt Bonifacius I. Lucius III. Cœlestinus III. Urbanus III. Alexander III. Innocentius III & Gregorius IX. hineque colligitur, conventionem Rutilii & Marcelli fore illicitam, utpote simonia Ecclesiastica infectam, licet jure divino non esset prohibita.

CASUS VI.

MANILIUS, sancti Jobi Parochus, cupiens, nepotem suum provideri de Capellania Antonii, Vicarii sui; ipsi Curam suam resignat, declarans, se ea tantum conditione resignare, ut nepoti suo Capellaniam conferat. Antonius resignationem admittit, nullatenus directe vel indirecte propositam acceptans conditionem, sub qua resignat Manilius, imo vero, nedum acceptet, ut potius firmiter proponit, suam servare Capellaniam, quam reipsa servat post aditam Curam. Nunquid in simoniacorum pœnas incurrit?

Ratio dubitandi est, quia sanctus Pius V. ex Bulla sua primo Junii an. 1569. lata, (*c*) declarat, eos qui datum sub conditione confidentiali Beneficium accipiunt, dictas pœnas incurrere; licet resignans solus confidentiæ sit reus: „Statuimus, *inquit hic* „*Summus Pontifex*, ut, si quis quacumque authori„tate ..... Beneficium Ecclesiasticum qualecumque „ex resignatione, vel cessione cujuscumque perso„næ etiam sola dimittentis intentione receperit ...... „hæc, confidentia censeatur: & paulo post: (*d*) „licet ipsum confidentiæ crimen alterius tantum „partis conscientia sit admissum. (c) S. Pius V. In Bulla Intolerabilis. 85. §. 3. supra cit. (d) Idem ibid. S. 4.

RESPONS.

Doctus Canonista modernus ad hanc quæstionem respondet, quod in eo casu, qui nec tacite neque expressis verbis propositæ sibi confidentiæ non acquievit, imo vero dissentire statuit, pœnas simoniacis, aut confidentiariis propositas non incurrit, licet propositum sibi Beneficium receperit, nulla facta mentione de confidentia, quæ sibi a resignante proposita est. Navarrus aliique ejus rei rationem hanc a Cabassutio allatam reddunt. *Rationem dant*, inquit Cabassutius (*e*), *quia mens Legislatorum in hac parte non fuit reddere illicita: & his pœnis subjicere illa, quæ antea fuerant licita: sed antea licitum erat tale recipere beneficium sine consensu & sine ulla significatione consensus ad illam confidentiam, ne scilicet resignans, aperta in contrarium declaratione repulsus, alium quæreret & inveniret, qui prava ejus voluntati consentiret, atque utraque ex parte contra jus divinum graviter peccaretur, & transferretur id Beneficium ad indigniorem personam.* Quocirca juxta istum Authorem non intelligendus est sanctus Pius V. nisi ut loquens de præsumptione, aut simplici conjectura, quæ indicat, propositam a resignante simoniacam conventionem plerumque sequi consensum, saltem tacitum, Resignatarii; licet contrarium quoque certo possit evenire, ut in casu proposito. Equidem sanctus Pontifex quatuor alias addit præsumptiones, ad quas suam Sententiam vult Judicem componere, (*f*) licet reipsa possint esse falsæ. *Ideoque*, ut post Navarrum observat Canonista noster (*g*). *Non dicit*, (sanctus Pius V.) *per hoc fieri mutuam confidentiam, sed censendam esse talem, hoc est, ita præsumi velle in externo & contentioso foro*, inquit Cabassutius; *Nam in foro pœnitentiæ interiori non præsumptio, sed rei veritas a pœnitente secundum propriam conscientiam prolata prævalet.*

(e) Joan. Cabassut. juris can. theor. & prax. l. 5. c. 8. n. 15.

(f) Idem S. Pius V. in cit. Bulla §. 4. & 5.

(g) Navarr. Manual. c. 23. n. 110. §. sexto:

Hæc est Authorum, quos laudavimus, sententia; sed qualiscumque sit interpretatio, quam Bullæ S. Pii V. afferunt; subtilis potius quam solida nobis videtur eorum decisio; & in praxi contrarium suademus cum Bonacina (*h*); quia talis Resignatarius silentio suo censetur sufficientem dare consensum juxta istam juris regulam: *Qui tacet, consentire videtur*, taleque propositum adeo perniciosum, ac menti Ecclesiæ sanctisque Canonibus adeo contrarium debet rejicere. *

(h) Bonacina de Simonia disp. 2. q. 7. puncto 2. §. 2. proposit. 1. n. 4. & 5.

* Si attente legatur, quod in numero 13. Capitis supra ad marginem citati dicit CABASSUTIUS, si præsertim rationes quas immediate post in numero scilicet 14. affert, æqua lance ponderentur, non minus fortasse solidum quam subtile videbitur *Cabassutii* ratiocinium, saltem in sensu, in quo suam proponit probatque sententiam. Nam notandum est eum *Bonacinæ* assentiri, si qui recepit Beneficium, verbo, aut intentione, aut facto annuisset malæ voluntati dimittentis, quamvis non intendisset opere id exequi, quod pollicitus fuisset, hoc in ipso peccasset, ut fatetur *Cabassutius*, mortaliter, essetque nefarie confidentiæ socius. CABASS. *loc. cit.*

CASUS VII.

CRISPINIANUS, Titularis Præbendæ modici omnino proventus, aliam a Capitulo vacantem requirit, cujus multo major est reditus. Eam Capitulum concedit sub illa conditione, ut cum eam adiverit, pure ac simpliciter priorem ipsi remittat; quod promittit Crispinianus, & reipsa exequitur statim ab aditione posterioris. Nunquid confidentialis est illa conventio?

RESPONS.

(i) De Sainte Beuve to. 3. cas. 90. Nulla est in hac conventione confidentia, ut sentit inclytus Theologus (*i*), quia, inquit, nihil a Crispiniano exigit Capitulum, nihilque is promittit, nisi quod sub peccato tenetur perficere, cum duas Canonico non liceat habere Præbendas simul & eodem tempore; & convenienter ad Ecclesiæ regulas, ut in manibus Collatoris, videlicet Capituli, eam abdicet quam nec vult, nec potest retinere. Nulla est igitur, subdit ille Doctor, confidentia in pacto de quo agitur, non magis quam in eo, quo Capitulum ipsi Præbendam illam non conferret, nisi ea lege, ut cum cæteris choro adesset, cæteraque Beneficii sui obiret munera.

Objicit sibi Theologus, ex conventione Capituli Crispinianum jam in Curia Romana cui voluerit, non posse resignare; ad quod liber esset illo pacto

non

non interveniente. Verum respondet : 1. Illud ab eo exigere Capitulum, nisi quod suum est ratione Patronatus sui. 2. Satius esse ad propriæ conscientiæ tutamen bonumque Ecclesiæ, ut priori suæ Præbendæ intra manus Capituli renunciet, quam si eam in Curia Romana aut amico aut parenti resignaret, cujus meritum coram Deo præstare teneretur. Huic decisioni libenter assentimur.

CASUS VIII.

BLANDINUS Ægidio nepoti suo vacantem in Cathedrali dignitatem procurare volens eam ab Episcopo ejus Collatore postulat, cui notum erat, Blandinum eandem postea nepoti suo esse resignaturum. Præbendam ipsi concedit Episcopus, eamque post ejus aditionem paucis post diebus Ægidio resignat Blandinus. 1. Reperiturne in eo confidentia? 2. Posito quod sit, num Blandinus & Ægidius excommunicationi aliisque pœnis in confidentiarios & simoniacos latis subjacent?

RESPONS.

Pœnis Canonicis in confidentiarios decretis non quisquam subjacet, nisi quando realis est confidentia. At talis esse non videtur in casu proposito, quamvis enim Episcopo nota esse potuerit Blandini intentio, hanc dignitatem nepoti suo resignandi, per ipsum tamen libere potuit facere, vel non, cum ea de re nullum inter illos initum fuerit pactum, quod pariter non reperitur inter Blandinum & ipsius nepotem, licet enim suspicari posset nepos ille, Avunculum suum hoc sibi destinare Beneficium, nullam tamen cum Ægidio societatem inivit Blandinus, cui semper liberum fuit collatam sibi dignitatem servare, aut cui voluerit resignare. Unde in eo nulla fuit realis confidentia, cum nulla intervenerit conventio vel expressa, vel tacita, neque a Collatore, neque ab Avunculo, & Nepote, ideoque nemo ex iis incurrit pœnas in confidentiarios latas ex Bullis Pii IV. & S. Pii V. in præcedentibus decisionibus citatis. Ita sentit Theologus ille (a), qui tamen fatetur, aliquod in eo reperiri posse dubium, quo in casu ad Episcopum esset recurrendum. Addendum hactenus dictis, quod, licet pœnas canonicas non incurrerit Blandinus, graviter tamen deliquit, accipiendo Beneficium, quod pro se habere, & cui deservire non intendebat.

(a) De Ste. Beuve, tom. 3. cas. 95.

CASUS IX.

YVO, Parochus Curæ S. Albini, cujus ad Laicum Patronum nominatio spectat, provisus ab Episcopo de alia Cura, priorem hanc Patrono renuntiare constituit, simulque eum rogare, ut de ea fratri suo velit gratificari : consilium suum perficit, simulque postulatum assequitur. Nonne confidentia in eo reperitur?

RESPONS.

Nulla est in casu proposito confidentia, modo pure ac simpliciter Beneficium suum Yvo bona fide renuntiaverit, quin ullum cum Patrono intervenerit pactum seu expressum, seu tacitum; ita ut Curam hanc sincere renuntiasset, licet eam pro fratre suo obtinere non potuisset. Sed si inter se & Patronum aliqua intervenerit conventio, confidentiæ reus factus est, cum in re beneficiaria omne pactum sit illicitum & simoniacum ex allatis superius Constitutionibus Bonifacii I. Lucii III. Celestini III. Urbani III. Alexandri III. Innocentii III. & Gregorii IX. (b).

(b) De Ste. Beuve, tom. 2. ca. 62.

CASUS X.

PETRUS, PAULUS, ET JOANNES, Canonici, simul uniti ut officium Cantoris Titio procurarent in Capitulo, cum eo pacti sunt de suis suffragiis, simulque confratrum quos in eam rem sollicitarent, ea tamen conditione, ut semel electus dignitatem suam Cantoris cum Petro permutaret pro simplici Prioratu : Quo promisso Titius a Capitulo Cantor electus est factæ conventioni propitio. Interea Episcopus, qui hujusce Beneficii collationem sibi arrogabat, de eo Mævium providit. Quo facto tres Canonici, qui factam cum Titio conventionem, uti simoniacam agnoverunt, ab ea destitere, ex professo ipsi denuntiantes, ut partam retineret Cantoris dignitatem, quam jam Petrus non ambiebat. Qua de re postulat Titius, utrum tuta conscientia Mævio sibi litem inferenti resistere queat, hujusque dignitatis possessionem sibi, quantum poterit, asserere?

RESPONS.

Constat evidenter, factam inter Canonicos tres & Titium conventionem esse simoniam confidentialem, & omnes pariter conscios simoniacorum pœnas incurrisse, quarum una est invaliditas tituli Beneficii isto modo obtenti, ut probat Sylvius ex Bullis Pii IV. & Sanctii Pii V. in quarta decisione laudatus. Quare Cantoris dignitate non legitime provisus Titius tuta conscientia electionem suam adhibere non potest, ut Mævium ab Episcopo provisum interturbet : licet enim jus provisionis ad Episcopum non pertineret, ipsum *jure devoluto* plene acquisivisset ob defectum Canonicæ electionis, quali modo deficit electio Titii, quæ ex confidentia tantum formali, & expressa facta est, nec *a majori & saniori parte Capituli*, qualis fieri debet, ut sit legitima, quemadmodum constituunt multæ summorum Pontificum Decretales, & imprimis ea, quam ad Episcopum Prænestinum, Legatum suum in Germania an. 1202. (c) scripsit Innocentius III. aliæque duæ Gregorii IX. scribentis ad Episcopum Silvanectensem, & ad Capitulum Catalaunense (d).

Ac frustra objicitur, tres illos Canonicos mutasse sententiam, & conventioni suæ, ut Titio declararunt, renuntiasse, ex hac enim voluntatis mutatione non fit, ut electio non sit confidentialis; nec emendatur ejus defectus, cum electio semel in regulas facta nunquam fieri possit legitima, aut vim habere aliquam, ex hac Bonifacii VIII. regula (e): *Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit*. Ex quo sequitur, suppositum jus Titii absolute invalidum esse, neque ipsum eo uti posse tuta conscientia, vel de eo amice pacisci, ut inde Beneficium aliquod per modum præmii, aut permutationis accipiat.

(c) Innocent. III. in c. Dudum. 12. de elect. & elect. potest. l. 1. tit. 6.

(d) Greg. IX. in c. Congregato. 53. in c. Ecclesia. 37. eod. tit.

(e) Reg. 18. de regul. juris in 6.

Vide { COLLATOR. COLLATIO. PERMUTATIO. PROVISIO. PATRONUS. RESIGNATIO. SIMONIA. }

CONFIRMATIO.

CONFIRMATIO, ut observat doctus Theologus (f) a SS. Patribus dicta est *Impositio manuum*, aliquando *Sacramentum sacri Chrismatis*, *sigillum Domini & unctio Domini*: a nobis autem Sacramentum illud vulgo, *Confirmatio*, dicitur, quia ex hoc termino notior fit virtus ejus & præcipuus effectus in eo positus, quod acceptam Baptisme gratiam in hoc Sacramento

per-

(f) Estius in 4. dist. 7. § 8.

perficiat Spiritus Sanctus, nova donorum suorum communicatione, ac præsertim fortitudinis dono, quo digne suscipientes vim animumque acquirunt palam confitendi veritates Christianæ Religionis, fidemque in Baptismo acceptam, & vehementissimis resistendi tentationibus, quibus ab ejus confessione posset amoveri: ob eamque causam Episcopus in collatione hujus Sacramenti confirmandum in fronte sacri Chrismatis unctione illinit, qua baptizatus in summitate tantum capitis fuerat unctus. *Signatur enim baptizatus cum Chrismate per Sacerdotem in capitis summitate*, inquit antiquus Moguntiæ Archiepiscopus (*a*); *per Pontificem vero in fronte, ut in priore unctione significetur Spiritus Sancti super eum descensio ad habitationem Deo consecrandam: in secunda quoque, ut ejusdem Spiritus Sancti septiformis gratia cum omnini plenitudine sanctitatis, & scientiæ, & virtutis venire in hominem declaretur*. Quo redeunt hęc pręclara antiqui Canonis apud Gratianum verba (*b*): *Quia in hoc mundo tota ætate victuris inter invisibiles hostes, & pericula gradiendum est, in Baptismo regeneramur ad vitam, post Baptismum confirmamur ad pugnam*. In Baptismo abluimur, post Baptismum roboramur. Jam inutile esset hic afferre definitionem hujus Sacramenti, ex dictis quippe constat in quo posita sit ejus natura.

(*a*) Raban. Can. Novissime. 5. de consecrat. dist. 5.

(*b*) Can. Omnes. I. ead. dist.

Ut cæterorum novæ Legis, sic istius Sacramenti verus est Institutor Christus Dominus, cum hoc tamen discrimine, quod, ut ait S. Thomas, illud tantum promittendo instituit, non dando (*c*). Etenim necesse erat, ut moreretur; e mortuis resurgeret; cœlosque ipsos penetraret, priusquam Spiritus Sancti plenitudinem conferret, in qua consistit effectus proprius hujusce Sacramenti. *Expedit vobis, ut ego vadam*, inquit Discipulis suis, *si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos* (*d*). Sic suam sententiam confirmat Doctor Angelicus.

(*c*) S. Th. 3. p. qu. 72.

(*d*) Joan. 16. 7.

Ex Ecclesiæ consuetudine confirmando assignatur Patrinus, ut ab eo discat, quo pacto, data occasione, in militia Christi sit pugnaturus, uti datur in Baptismo, ad edocendum, si forte opus sit, novum baptizatum ea omnia, quæ ad fidem ac Religionem spectant. Inter Patrinum & Confirmatum oritur affinitas spiritualis, de qua verba faciemus in titulo de affinitate spirituali dum de impedimentis Matrimonii.

Materia Confirmationis est Sanctum Chrisma, quod ex oleo expresso ex olivis & balsamo conficitur, ab Episcopo benedictum.

In prima tituli hujusce decisione fuse agitabitur celebris ista quæstio, num scilicet Chrisma adhibuerint Apostoli; an vero impositio manuum, sola esset hujus Sacramenti materia, & utrum, in hoc ultimo casu ex dispensatione Christi agerent.

Ex Decreto Eugenii IV. quod Concilio Florentino adjungitur, forma hujusce Sacramenti in his verbis consistit: *Signo te signo Crucis, & corfirmo te Chrismate salutis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Ea de re quoque inter Scholasticos agitur controversia, quam ut inutilem fidelibus ad moderamen conscientiæ morumque præterimus.

Episcopus est Minister Confirmationis. Deinceps expendemus, utrum S. Thomæ opinio, qui existimat, simplicem Sacerdotem a Papa posse delegari in casu necessitatis ad illud Ministerium, prævalere debeat Estii, cæterorumque Theologorum, qui contrarium defendunt, opinioni.

Sicut eo tendit natura, ut omne quod nascitur suam obtineat perfectionem, dicendum pariter, Deum, Authorem naturæ intendere, ut ii omnes, qui spiritualiter per Baptismum sunt geniti, augmentum gratiæ vimque ad ad eam conservandam per Confirmationem accipiant. Ita S. Thomas argumentatur.

Primis Ecclesiæ sæculis collatum est illud Sacramentum novis baptizatis, & quidem immediate post Baptismum, cum aderat Episcopus. Verum nunc immutata est ea disciplina, neque ante usum rationis ipsis confertur, cum nimirum norunt effectus, quos producit in iis, qui illud adhibitis necessariis dispositionibus sancte suscipiunt.

Jam ab initio satis diximus de præcipuo hujusce Sacramenti effectu, gratia videlicet habituali, quam in rite dispositis certo producit: sed alter est ejus præcipuus effectus, character nempe indelebilis, quo fit, ut, non minus quam Sacramentum Baptismi & Ordinis, iterari nequeat.

CASUS PRIMUS

ARCHELAUS, Episcopus & Vicarius Apostolicus in Cocincinensi Regno, sola manuum impositione complures Neophytos confirmavit, non adhibito Chrismate, cujus copiam non habebat, nec utens proinde solita ista forma, ab Eugenio IV. in Concilio Oecumenico Florentino determi-

minata: *Signo te signo Crucis, & confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris, &c.* Quo discito Pamphilus, Vicarius quoque Apostolicus, ipsi demonstravit, ab eo valide non fuisse administratum illud Sacramentum. Nunquid pro Pamphilo stat Jus?

RESPONS.

Absolute tanquam invalidum improbari non potest quod egit Archelaus, neque tanquam certum defendi, ipsum non valide confirmationem Neophytis, de quibus in casu agitur, contulisse; multi namque, iique graves Theologi putant, unctionem Chrismatis, verbaque quæ adhibet Eclesia tanquam formam, Sacramento Confirmationis esse accidentaria, & materiam formamque essentialem in sola manuum impositione ab Episcopo facta, adjunctaque ab ipso oratione esse positam, ac pro sententia sua Scripturam & Traditionem allegant.

Eorum opinioni favere Scriptura videtur in eo quod nihil aliud, inquiunt, quam manuum impositionem, precemque ab Apostolis, qui primos Samariæ Fideles confirmarunt, additam designet. *Oraverunt pro ipsis*, inquit Textus Sacer (a), *ut acciperent Spiritum Sanctum .... tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum Sanctum.*

Traditio pariter eorum opinioni consentanea est, uti probari potest ex Conciliis, & Patribus, & 1. ex Concilio Eliberitano an. 305. sub Marcello I. (b), quod loquitur de sola impositione manuum Episcopi: *Ad Episcopum* (fidelem) *perducat, ut per manus impositionem perfici possit.* 2 Primum Arelatense sub S. Sylvestro an 314. habitum (c) unicam refert manuum impositionem his verbis: *Si perviderint, eos in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto esse baptizatos, manus eis tantum imponatur, ut accipiant Spiritum Sanctum.* 3. Primum Concilium Arausicanum sub S. Leone an. 441. coactum confirmantis Episcopi non exigit, nisi cum a Sacerdote baptizante omissa est. En ejus verba (d): *Nullus Ministrorum, qui baptizandi recepit officium, sine Chrismate usquam debet progredi, quia inter nos placuit semel in baptismate chrismari, de eo autem qui in baptismate non chrismatus fuerit in Confirmatione Sacerdos commonebitur.* 4. Sextum Parisiense Concilium sub Gregorio IV. anno 819. habitum (e), postquam Episcopos commonuit, ut se jejunio & oratione ad dignam hujus Sacramenti administrationem pararent, de sola quoque manuum impositione & oratione loquitur: *Dignum quippe est*, inquiunt Patres hujusce Concilii, *ut Pontifices Christi .... orando in cordibus suis demum præparent Spiritui Sancto, & sic per impositionem manuum cæteris fidelibus eum tradant orando.* 5. Videtur etiam, multa Concilia Provincialia duobus ultimis sæculis elapsis habita eodem modo loqui Moguntinum anno 1549. habitum. Sic dicit (f): *Ea vero, ut erant a Christo promissa, ipsis Apostolis in die Pentecostes exhibita, & ab eisdem per manuum impositionem in alios transfundi cœpta, Actus ipsorum satis testantur. Unde Ecclesia Catholica Spiritum Sanctum per manus Episcoporum fidelibus tradendi nomen accepit.* Rhemense Concilium sub Cardinale Guisio (g) anno 1583. coactum de sola quoque manuum impositione loquitur, uti Narbonense anno 1609 ab Archiepiscopo Ludovico de Vervins habitum (h) his verbis: *Sanctorum Patrum institutionibus constat, nos in Baptismo regenerari, & post Baptismum in hoc Sacramento, quo per impositionem manuum Episcopi Spiritus Sanctus diffunditur in corda fidelium, robur atque fortitudinem dari.*

Ecclesiæ Patres, qui Theologorum istorum sententiæ favent, sunt 1. Tertullianus (i), qui loquens de administratione hujus Sacramenti, dicit simpliciter: *Dehinc manus imponitur per benedictionem, advocans, & invitans Spiritum Sanctum.* 2. S. Augustinus, qui asserit, suo tempore Apostolorum morem servari in Ecclesia, dum ilud conficeretur Sacramentum (k): *Orabant quippe* (Discipuli) *ut veniret* (Spiritus Sanctus) *in eos, quibus manum imponebant .... quem morem in suis Præpositis etiam nunc servat Ecclesia.* 3. Rem eandem ante Sanctum Augustinum dixerat Sanctus Cyprianus. *Quod nunc quoque apud nos geritur*, inquit Sanctus ille Martyr (l), *ut qui in Ecclesia baptizantur, Præpositis Ecclesiæ offerantur, & per nostram orationem ac manus impositionem Spiritum Sanctum consequantur, & signaculo Dominico consummentur.* 4. Eodem modo loquuntur Sanctus Hieronymus, & Sanctus Chrysostomus (m), uti Innocentius I. in sua ad Decentium Epistola. 5. Nullam de Chrismate mentionem facit Ordo Romanus (n) licet formam his verbis designet: *Confirmo te in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti.* Hæc sunt præcipua testimonia, quæ proferunt ii, quibus placet, sacri Chismatis unctionem ad essentiam sacramenti Confirmationis non pertinere.

Attamen, qui contrarium sentiunt, quibusdam alicujus momenti probationibus nituntur: 1. Quia allata ab Adversariis argumenta sunt negativa, in eo, quod verbis expressis Chrismatis unctionem non excludant. Imo vero de ea, quidam, quos pro se laudant, Patres in aliquibus operum suorum locis loquuntur, teste Tertulliano, qui sic dicit (o): *Caro ungitur, ut anima consecretur. Caro signatur, ut anima muniatur. Caro manus impositione adumbratur, ut anima Spiritu illuminetur.* Theodoretus, inter Græcos doctrinæ fama præcipuus Episcopus, hæc Apostoli verba explicans (p): *Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & unxit nos Deus, qui & signavit nos &c.* dicit etiam (q): *Ipse enim nobis firmam in Christum fidem donavit, ipse nos unxit, & Sanctissimi Spiritus signaculo dignos duxit, veluti quandam futurorum bonorum arrham hanc nobis gratiam largiens.* Sanctus Augustinus de ea etiam loquitur in suo commentario in Euangelium Sancti Joannis (r).

2. Sanctus Cyrillus Hierosolymitanus in suis Catechesibus (s). Sanctus Optatus (t), & Eusebius (u) Cæsariensis de ea pariter mentionem faciunt. *Non fuit signaculo Chrismatis consummatus*, inquit Eusebius de Novato loquens, *unde nec Spiritum Sanctum potuit promereri.* Sanctus Pacianus, Barcinonensis Episcopus, de Chrismate loquitur (x), uti Sanctus Gregorius Papa (y), qui dicit: *Pontifex tincto pollice in Chrismate, facit crucem in fronte unius, similiter per omnes sigillatim.* Hæc sunt etiam alibi ejusdem sanctis Doctoris verba (z): *In Engaddi balsamum gignitur, quod cum Oleo Pontificali benedictione Chrisma efficitur quo dona sancti Spiritus exprimuntur*, sanctus Gregorius Turonensis (aa), sanctus Leo (bb), Gelasius Papa (cc) aliique permulti universam, & perpetuam Ecclesiæ praxim pro hac re constanter asserunt, eorumque doctrina innumeris est consentanea conciliis seu generalibus seu Provincialibus, quæ ad marginem indicare brevitatis causa satis erit (dd).

3. Cum antiquis consentiunt hac in re Authores moderni (ee), quales sunt Rabanus (ff), venerabilis Beda (gg), Herardus (hh), sanctus Thomas (ii), sanctus Antoninus, S Carolus Borromæus (kk) Albertus Magnus (ll), & innumeri, iique celeberrimi Theologi; unde sic loquitur Cornelius a Lapide (mm): *Est longe probabilius*, inquit doctus ille Jesuita, *imo quasi certum, nunquam Apostolos hoc Sacramentum sine Chrismate exhibuisse, ut docet Hugo de sancto Victore lib. 2. de Sacramentis, p 7. §. 2. &c.*

Hæ sunt præcipuæ, quæ afferri possunt pro hac opinione, authoritates: Unde colligimus, quod, quamvis inconcussa non sit veritas, Apostolos, eorumque primis sæculis successores, confirmationis Sacramentum absque Chrismatis unctione contulisse; atque adeo invalidum censeri non posse, absolute loquendo, quod egit Archelaus in casu proposito, probabile tamen est, Chrisma semper fuisse in usu, eamque praxim esse tutiorem: quo circa Sacramentum illud sola manuum impositione, & sine unctione nunquam debet administrare Episcopus, alioquin Ecclesiæ regulæ firmiter stabilitæ, usuique, quem servat intemerate, contradicet. Quare Archelaus, eos iterum si potest, Chrisma adhibendo sub conditione confirmare debet, quos jam pars solam manuum impositionem confirmavit: quia, ubi de Sacramentis agitur, tutior pars est eligenda.

(a) Act. 8. 15. & 17.
(b) Conc. Eliber. can. 38.
(c) Conc. Arelat. can. 8. in can. de Arianis, 109. de consecr. dist 4.
(d) Conc. Arausic. I. can. 1. & 2.
(e) Conc. Paris. 6. can. 33.
(f) Contil. Mogunt. c. 17.
(g) Concil. Rhem. tit. de Confir.
(h) Concil. Narb. c. 13. de Confir
(i) Tertull. l. 1. de Bapt. c. 8.
(k) S. Aug. l. 15. de Trinit. c 26. seu n. 46. & l. 3 de Bapt. c. 16. seu n. 18.
(l) S Cypr. Epist. 73. ad Jubaianum.
(m) S. Hier. Dial. contra Luciferianos &c. S. Chrys. in c. 8. Act. Apost. & in c. 6. ad Heb.
(n) Ordo Rom. t. Ordo in nocte, & die Sabbathi Sancti.
(o) Tert. lib. de resurrect. carnis, c. 8.
(p) 2. Cor 1.
(q) Theod. in cit locum Apostoli.
(r) S Aug. tract. 118 in Joannem fin.
(s) S. Cyrillus Hierosol. Catech Mystagogica 3.
(t) S. Optat. lib. 7. contra Donatist n. 4.
(u) Eusebl lib. 6. Hist. Eccles. c. 33.
(x) S. Pacian. Epist. ad Serap. l. 1. tom. 4. Biblioth. PP. p 236. veteris edit
(y) S. Greg. lib. Sacram. ad Feriam 6. in Parasceve.
(z) Idem in Cant. 115.
(aa) S Greg Tur. 1. de gloria Mart. c. 8
(bb) S. Leo in Can. Quamvis 4. dist 68.
(cc) Gelasius in Can. Presbyteros. 2. dist. 95.
(dd) Con. Nicæn. Can. 69. secund. Turrianum Conc. Laodicen can. 48. Conc. Carth. II anno 399. Can. 3 in can. Si jubet 1. 26. qu. 6. Conc. Carth. II. an. 397. Can. 36. in can. Presbyter. Conc. Carth. IV. an. 398. in Can. Presbyteri 4. dist 95. Conc. Tolet I an. 400. Conc Flor. in Decr. Eug IV. §. Secundum Sacramentum, Conc. Tr Sess. 7. c. 2 de Conf.
(ee) S. Ant. 3. p. sum. tit. 14. c. 14. §. 1.
(ff) Rabanus, l. 1. de instit. Cler in Can. Novissime. 5. de consec. dist. 5.
(gg) Beda in Psal. 30.
(hh) Herardus in Can. Ut jejunii 6. ibid.
(ii) S. Th. 3. p. q. 72. a. 2. & ad 1. & 3.
(kk) S Carol. Act. Eccles. Mediol. p. 4. de Sacr. Confirm.
(ll) Albert. Magn. in 4. art. 2.
(mm) Cornel. a Lapide in Act. 8.

CA-

CASUS II.

NONNE valide ante rationis usum Confirmationis Sacramento imbutus est unus e Faronis pueris, illudque ei absque peccato conferre potuit Episcopus?

RESPONS.

Certum est, quod, ut Baptismus puero, ubi natus est, ita Sacramentum Confirmationis ab Episcopo conferri potest, cum præcipuus ejus effectus sit acceptæ per Baptismum gratiæ perfectio. *Confirmatio potest puero tradi, & convenienter traditur*, inquit sanctus Thomas (*a*), cujus hæc est ratio, *quia infantilis ætas non patitur fictionem, quo effectus Sacramenti in traditione impediatur, & ideo, quamvis ei tunc non competit confiteri, vel pugnare, certum tamen est, quod effectum Sacramenti plene recipit, per quem erit idoneus ad pugnam, & confessionem ad perfectam ætatem veniens, nisi gratiam acceptam per peccatum amittat*. Alibi quoque asserit sanctus Doctor (*b*), quod *Etiam pueri confirmati decedentes majorem gloriam consequuntur, sicut & hic majorem obtinent gratiam*. Hic quoque mos erat primitivæ Ecclesiæ, ob frequentes, quibus sæpe vexabantur primi Christiani, persecutiones, ut constat ex testimoniis, quæ a nobis hic & alibi afferuntur.

(*a*) S. Th. in 4. Sent. dist. 7 q. 3. a. 2. qu. 2. in corp.

(*b*) Idem 3. p. Sum. qu. 72. a. 8. ad 4.

Attamen ex Cathechismo concilii Tridentini (*c*) Sacramentum illud pueris ante usum rationis administrare non convenit, seu ante adeptum ad minus septennium. *Illud observandum est, omnibus quidem post Baptismum confirmationis Sacramentum posse administrari: sed tamen minus expedire hoc fieri, antequam pueri rationis usum habuerint. Quare, si duodecimus annus non expectandus videatur, usque ad septimum certe hoc Sacramentum differre maxime convenit*. Et ipse quidem sanctus Carolus Borromæus in primo suo Mediolanensi Concilio, anno 1565. (*d*) vult expresse, ut *minori septennio confirmationis Sacramentum nemini præbeatur*. Cui consentiunt Synodi Audomaropolitana & Yprensis. Et secundum Provinciale Concilium Cameracense. Hanc tamen exceptionem in quinto suo Concilio anno 1579. subjungit sanctus Carolus (*e*): *Si tamen*, inquit Concilium, *Episcopus ob aliquam causam justam, atque adeo necessariam parvulo, & infanti, qui non modo eam ætatem expleat, sed ne attingat quidem, ministrandum aliquando censuerit, ne sit vetitum, iis vero minoribus natu, atque adeo parvulis, si quando ministrabitur: eorum Parentes, vel qui curam gerunt, Parochus moneat, ut ætate præcedente, illos ea de re certiores faciant, ne parentibus, curatoribusve postea mortuis, ipsi aliquando dubitent, an hoc Sacramentum, quod iterari nefas est, susceperint*. Huic consentiens est Pontificale Romanum, ut constat ex his ejus verbis: *Infantes per Patrinos ante Pontificem confirmare volentem teneantur in brachiis dextris*. Addendum insuper multo magis conferre ad bonum spirituale infantium, ut quamprimum Sacramentum illud suscipiant, ut videlicet augmentum gratiæ, quod operatur, accipiant: idque primis Ecclesiæ sæculis omnino quibus immediate post Baptismum semper conferebatur confirmatio, ut legere est in antiquo Canone, quem sub nomine Melchiadis Papæ refert Gratianus (*f*), qui sic habet: *Ita conjuncta sunt hæc duo Sacramenta, ut ab invicem, nisi morte præveniente, nullatenus possint segregari, & unum sine altero rite perfici non potest*.

(*c*) Catechism. Tr. p. 2. de Sacram. Confirm. §. 15.

(*d*) Conc. Mediol. 1. Constitut. p. 2. tit. De his quæ pertinent ad Sacram. Confirm.

(*e*) Conc. Mediolan. 5. tit. Quæ ad Sacram. Confirmationis pertinent.

(*f*) Can. De his 3. de consecrat. dist. 5.

Sequitur itaque ex dictis, non solum Faroni licitum fuisse, ut ante rationis usum puerum suum ad Confirmationem offerret, eumque valide fuisse confirmatum; sed ipsum etiam Episcopum absque peccato Sacramentum illud ei conferre potuisse, jubendo Faroni, ut puerulo suo, jam ætate provecto notificet, ipsum jam fuisse confirmatum, nec iterum posse confirmari (*g*).

(*g*) Fr. Sylvius. in 3. p. Sum S. Th. qu. 72. ar. 8.

CASUS III.

SEDULIUS, ab Episcopo suo confirmatus ita dubitavit, se baptizatum fuisse, ut factis omnibus necessariis inquisitionibus, de baptismo illius, nec scripto nec testibus constare potuerit: ita ut ipsum denuo sub conditione baptizare juxta usum sæculo nono in Ecclesiam invectum, constitutum fuerit. Nonne iterum etiam sub conditione confirmari debet?

RESPONS.

Licet ad salutem non adeo necessarium sit Sacramentum Confirmationis, uti Baptismi, plurimi tamen interest, ut suscipiatur propter uberes, quas producit, gratias, & quia acceptam in Baptismo gratiam perficit, quare ut in dubio legitimo iterum sub conditione baptizari potest homo, cujus Baptismus est incertus, ut fert Concilium Carthaginense (*h*), multique Canones a Gratiano relati (*i*), Sacramentum Confirmationis iterum conferri potest: sed conveniens est, ut in casibus illis insolitis id secreto fiat ob pusillorum scandalum. Sedulius itaque in casu proposito iterum confirmari potest, adhibita ea, quam modo diximus, cautione.

(*h*) Conc. Cathag. v. in Can. Placuit CXI. de consecrat. dist. 4.

(*i*) Greg. II. Epist. 4. ad Bonifac. in Can. Placuit. 110. & S. Leo in Can. Cum itaque. 112. ibid.

Confirmari potest hæc decisio ex Bulla Clementis VIII 31. Aug. anno 1595. (*k*) lata, qua verbis expressis confirmatur usus sub conditione confirmandi. En ipsius verba: *Episcopi Latini infantes, seu alios baptizatos a Presbyteris Græcis de facto Chrismate in fronte consignatos confirment, & tutius videtur, ut cum cautela, & sub conditione id faciant: videlicet*, N. si non es confirmatus, ego consigno te signo crucis, & confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris &c. *præsertim vero, cum verisimiliter dubitari potest, quod ab Episcopis Græcis fuerint baptizati*.

(*k*) Clemens VIII. in Bulla Sanctissimus. 34. §. 1. in Bullar. magn. tom. 3. pag. 45. col. 2.

CASUS IV.

ODO, Americanus, natione Illinensis, a simplici confirmatus est Sacerdote Missionario, qui ex speciali Papæ dispensatione Confirmationis Sacramentum poterat conferre, si forte in regione Canadensi nullus esset Episcopus. Nonne valide confirmatus est hic homo?

RESPONS.

Dicendum ex opinione probabiliori, hunc Americanum valide fuisse confirmatum. Certum quidem est, Episcopum solum esse ordinarium Confirmationis Ministrum, ut clare docet Innocentius I. in sua ad Decentium Epistola, cujus partem in uno Canone sui Decreti refert Gratianus (*l*) „ De consignandis vero infantibus, *inquit Sanctus Pontifex*, manifestum est non ab alio, quam Episcopo „ fieri licere: nam Presbyteri, licet sint Sacerdo„ tes Pontificatus tamen apicem non habent. Hæc „ autem solis Pontificibus deberi, ut vel consignent, „ vel Paracletum spiritum tradant, non solum con„ suetudo Ecclesiastica demonstrat, verum & illa „ lectio Actuum Apostolorum, quæ asserit, Petrum „ & Joannem esse directos, qui baptizatis traderent „ spiritum Sanctum, non Presbyteris. „ Idem docet sanctus Thomas (*m*), qui idipsum probat ex eadem Scripturæ authoritate, quam adhibet Innocentius I. „ Collatio hujus Sacramenti Episcopis reserva„ tur, qui obtinent summam potestatem. In primiti„ va Ecclesia per impositionem manus Apostolorum „ quorum vicem gerunt Episcopi, plenitudo spiri„ tus Sancti dabatur. Act. 8. „ Huicque Scripturæ testimonio antiquum addit sanctus Doctor Canonem, qui eandem adstruit veritatem: *Unde Urbanus Papa dixit* (*n*): „ Omnes fideles per manus imposi„ tionem Episcoporum Spiritum Sanctum post Ba„ ptismum accipere debent, ut pleni Christiani in„ veniantur „. Ita quoque definivit Concilium Tridentinum, (*o*): *Si quis dixerit Confirmationis ordinarium Ministrum non esse solum Episcopum; sed quemvis simplicem Sacerdotem, anathema sit*.

(*l*) Innoc. I. in can. Presbyteris. 116. de consecrat. dist. 4.

(*m*) S. Th. 3. p. Sum. q. 72. ar. 11. in corp. & in 4. dist. 7. qu. 3. art. 5. quæst. 3.

(*n*) Urbanus. in Can. Omnes. 1. de consecrat. dist. 5.

(*o*) Conc. Tr. Sess. 7. can. 3. de Confirm.

Attamen ex S. Thoma (*p*) Papa simplici Sacerdoti privilegium administrandæ Confirmationis potest concedere: En verba Doctoris Angelici: „ Papa in „ Ecclesia habet plenitudinem potestatis, ex qua „ potest quædam, quæ sunt superiorum Ordinum „ commitere quibusdam inferioribus, sicut qui„ busdam Presbyteris concedit conferre minores „ Ordines, quod pertinet ad Episcopalem potesta„ tem, & ex hac plenitudine potestatis concessit beatus Gregorius Papa, quod simplices Sa„ cerdotes hoc Sacramentum conferrent, quandiu

(*p*) S. Th. cit. art. 11. ad 1. & in 4. cit. loco.

stan-

scandalum tolleretur. Reperitur ea concessio, de qua loquitur Doctor Angelicus in una sancti Gregorii ad Januarium Caralitanum Episcopum in Sardinia; Epistola cujus hæc sunt verba (*a*): *Pervenit quoque ad nos, quosdam scandalizatos fuisse, quod Presbyteros Chrismate tangere in fronte eos, qui baptizati sunt prohibuimus: & nos quidem secundum usum veterem Ecclesiæ nostra fecimus; Sed si omnino hac de re aliqui contristantur; ubi Episcopi desunt, ut Presbyteri, etiam in frontibus baptizatos Chrismate tangere debeant concedimus*. Hoc unum quidem nobis antiquitas suppeditat exemplum: *Istud Gregorii pro scandalo sedando semel concessum legitur*, inquit Gratianus (*b*); sed sufficit: Idque probat Eugenius IV. in suo Decreto (*c*): modo in casu urgentis necessitatis, qualis enuntiatur in proposita specie talis concedatur dispensatio. Sed cum Cabassutio diligenter advertendum (*d*), quod in hoc casu simplex Sacerdos non nisi chrisma ab Episcopo benedictum ad confirmationem adhibere potest, & quod Papa ei non possit facere potestatem illud benedicendi: cum hæc consecratio facta ab Episcopo sit de essentia Sacramenti, ut docent sanctus Thomas (*e*) & Sylvius, qui fuse rem istam probat. Decisioni huic communiter assentiuntur Theologi & Canonistæ (*f*), & ipsum quidem Senonense Concilium an. 1528. quod confirmationis administrationem tantum Abbatibus prohibet, cum Episcopo speciale non obtulerint privilegium, quod in eam rem a Sede Apostolica obtinuerint. En verba Concilii (*g*): *Quod si qui sint, qui contendant sibi competere hanc facultatem ex privilegio, volumus, quod cum primum fuerint requisiti a suffraganeis nostris, de privilegio fidem facere teneantur*. Qua in re hoc animadvertit Sylvius (*h*) *ubi manifestum est supponi, quod hujusmodi privilegium dari potuerit*. Omittimus authoritates sanctorum Ambrosii, Hieronymi, & Antonini, a Fagnano relatas (*i*), qui insuper Hostiensem, Innocentium IV., Cajetanum, Dominicum Sotum, Vivaldum, Navarrum, & alios quosdam laudat, qui consensu unanimi nostram tuentur opinionem, tanquam certam.

(*a*) S. Greg. Papa l. 3. ep. 26. ad Janu. Calar. Episc. an. 594. in canon. Pervenit. dist. 95.
(*b*) Gratian. §. Sed istud. cit. dist. 95.
(*c*) Eug. IV. in Dec. unionis Armen.
(*d*) Joan. Cabass. jur. can. theo. & prax. l. 3. c. 3. n. 6.
(*e*) S. Tho. cit. q. 72. art. 3. & ibi Sylvius.
(*f*) Palud. in 4. Richard. Sylvestr. V. confirmatio. Angelus de Clavasio. V. Gratia. 2. q. 1. & apud eum Pisanella. Dom. Soto, Capreol. Cajet. Sylvius, & alii.
(*g*) Conc. Senon. an. 1528. c. 58.
(*h*) Sylvius in tit. q. 72. art. 11.
(*i*) Fagnan. in cap. Cum venisset. 1. de sac. Unctione 2. 2. & seqq.

CASUS V.

Ebrulphus, sexagenarius apprime novit, se nunquam fuisse confirmatum; nec oblata recipiendæ Confirmationis occasione utitur. Peccatne, & quale est ejus peccatum?

Respons.

Asserit sanctus Thomas (*k*), nullo divino præcepto juberi Confirmationem; unde qui eam recipere omitteret, *non damnaretur, nisi forte propter contemptum, sed quia detrimentum perfectionis pateretur*. Nullum quoque est de præsenti Ecclesiasticum præceptum ad id obligans, ut docet Panormitanus (*l*), qui in eo communem Theologorum, & Canonistarum sententiam sequitur. Nihilominus constat, quod qui recipere nollet, ex tali contemptu fieret reus peccati mortalis, ut indicant allata modo sancti Thomæ verba.

(*k*) S. Thom. 3. part. sum. q. 72. art. 8. ad 4.
(*l*) Panorm. in c. Quanto. 4. de consuetud. n. 4.

Diximus nullum esse nunc præceptum Ecclesiasticum obligans ad confirmationem recipiendam; nam verisimillimum est universam Ecclesiæ consuetudinem recentes a Baptismo confirmandi, tum obligare ad recipiendam confirmationem, ut probari potest 1. ex Concilio Laodicæno sub Pontificatu sancti Sylvestri habito (*m*), quod sic habet: *Quod oportet eos qui illuminantur post Baptisma inungi super Cœlesti Chrismate, & esse regni participes*. 2. Ex Concilio Eliberitano (*n*), & expressius etiam ex antiquo Canone, in responsione ad secundam difficultatem relato, quem Melchiadi Papæ tribuit Gratianus. Tertullianus quoque (*o*) de hoc usu mentionem facit cum aliis plurimis Authoribus: Sed finita hujusmodi consuetudine cum Ecclesiæ persecutionibus, cessat quoque eorum temporum obligatio, quocirca ut propositæ difficultati fiat satis, dicendum, Ebrulphum peccato mortali non subjacere, quod confirmationis Sacramentum suscipere omiserit, modo a negligentia sua abfuerit contemptus, neque ex omissione sua ortum fuerit grave scandalum.

(*m*) Concil. Laod. Can. 48. secundum vers. Dionys. exigui.
(*n*) Conc. Eliber. can. 77.
(*o*) Tertull. de Bapt. c. 7.

Hanc decisionem suppeditat Sylvius (*p*) his verbis: *Neque videtur aliquod generale & absolutum præceptum, sive Divinum, sive Ecclesiasticum, obligans fideles sub peccato mortali; quia tale præceptum non est asserendum sine magno fundamento. In Scriptura autem, & traditione nullum invenitur ejusmodi fundamentum: Nam Patres ejus quidem efficaciam, & utilitatem explicant; ideoque monent ut suscipiatur, strictæ tamen necessitatis non meminerunt*. Et paulo post: *Hinc beatus Thomas* (*q*)...... *dicit Confirmationem solum esse necessariam ad melius esse, & hujus quæstionis articulo 1. ad 3. affirmat posse esse salutem sine Confirmatione; dummodo tamen non prætermittatur ex contemptu Sacramenti*. Denique non sine ratione addit hic Author: *Si autem sciens & volens quis confirmari negligeret, tempore & loco persecutionis, ubi periculum sit, ne fidem abneget, vel eam, ubi opus fuerit, confiteri erubescat, non excusabitur a mortali*. Ejusque rei hanc subjicit rationem: *Tum quia tacitus videbitur esse contemptus: tum quia tali homini est magna de se præsumptio; & rei salutaris, ad ipsius opem institutæ, negligentia*.

(*p*) Fr. Sylvius. in 3. par. sum. S Tho. q. 72. art 8. quæsito unic. & apud eum Scotus, & Richard. in 4. distinct. 7. Adrian. art. 1. de confirmat. Catechismus Rom. & Synod. Yprensis.
(*q*) S. Thom. 3. part. q. 65. art. 4.

Inclytus Theologus, regius olim in Sorbona Professor (*r*), in erudito suo, qui post mortem ejus an. 1686. emissus est, Tractatu de Confirmatione, vult, hoc Sacramentum esse necessarium ex præcepto divino, *vel in re, vel in voto*, non solum tempore persecutionis, sed cum quis contra fidem graviter tentatur; & ad illud etiam ex præcepto Ecclesiastico teneri omnes adultos, qui illud commode possunt accipere; & ita sentit sanctus Antoninus (*s*) dicens; *Etsi nunquam occurrat confessio persecutionis, tenetur homo semel in vita confirmari: & si possit & negligat, licet Sacramentum aliter non contemnat, peccat mortaliter, & damnatur moriens, nisi confirmetur tunc simpliciter, vel nisi pœniteat & confiteatur de hoc quod in sanitate potuit & neglexit*. Ex hac itaque decisione nostra non intendimus Fideles a speciali suscipiendæ Confirmationis cura averti, cum in ea major recipiatur gratiæ copia, quæ baptismalem gratiam auget & perficit; unde omitti non potest ab aliquo, nisi utilissimo ad salutem seipsum privet subsidio; *Et equidem Hugo de Sancto Victore* (*t*), inquit Abely, *dicit omnino periculosum esse, si quem ab hac vita migrare contingat, Sacramento Confirmationis minime suscepto, quod culpabiliter suscipere neglexit*.

(*r*) Jacob de Sainte Beuve, tract. de Sacram. confirm. disp. 8. art. 2 pag. 335
(*s*) S. Anton. 3. part. sum. tit. 14. c. 14. §. 1.
(*t*) Hugo Victorin. lib. 2. de Sacram. part. 7. c. 3. apud Abely de confir. c. 3. sect. 4.

CASUS VI.

Asclepius, viginti annos natus, necdum confirmatus, degens in vico quodam, ubi Episcopum modo Confirmationem esse administraturum addiscit, hujus Sacramenti suscipiendi consilium init; cum sese offerat occasio; sed quamvis peccati mortalis conscius sit, non confitetur, sed actum tantum contritionis, quantum potest, perfectum elicit cum proposito non peccandi de cætero, & quamprimum confitendi: quo facto confirmationem suscipit. Potuitne absque sacrilegio, Confessionem omittens?

Respons.

Verum quidem est, Concilium Aurelianense an. 858. (*u*) aut potius Herardum, Turonensem Archiepiscopum, in septuagesimo quinto e suis Capitularibus, quod refert Gratianus in Decreto, constituisse, *ut jejuni ad Confirmationem veniant perfectæ ætatis, ut moneantur confessionem facere prius, ut mundi donum Sancti Spiritus valeant accipere*. Sed absolutum verbis illis non continetur præceptum: quare, ut absque peccato Confirmationem potest quis recipere, quod etiam nunc vulgo fit, licet non jejunus; sic potest absque sacrilegio, licet conscius peccati mortalis, modo contritionis perfecte actum eliciat, adjuncto proposito non peccandi de cætero, & quamprimum, ubi commode poterit, confitendi. Ita Cabassutius (*x*): *Ille sufficienter est dispositus*, inquit, *qui nullius est sibi conscius mortalis culpæ: atque ubi conscius esset mortalis culpæ, sufficere potest, si conteratur*; cujus quidem rei hanc subjicit rationem: *Quia de sola perceptione venerabilis Eucharistiæ præcipitur* ex Concilio Tridentino (*y*), *confessionem præmitti*.

(*u*) Conc. Aurelianen. aut potius Herard. Turon. in can. Ut jejuni. 6. de consec. dist. 5.
(*x*) Cabassut. juris canon. theo. & prax. l. 3. c. 3. n. 2.
(*y*) Conc. Tr. sess. 13. c. 7.

Sylvius

(a) Sylvius in 3 p. S. Th. q. 72. ar. 7.

Sylvius (a) eodem modo sentit, qui postquam asseruit, conveniens esse, ut qui conscius est mortalis peccati ad confirmationem suscipiendam præmissa confessione se præparet, ut suadent secundum Concilium Provinciale Cameracense, & Synodi Attrebatensis, Audomoropolitana, & Yprensis, subdit postea: *Quia tamen*, inquit, *non est generale aliquod hujus rei præceptum: quin potius de sola Eucharistia dixit Apostolus*: Probet seipsum homo, *ideo reum mortalis culpa non existimo illum, qui non confessus de mortali, confirmatur, modo per veram pœnitentiam convertatur ad Deum, & de peccatis doleat, cum proposito non amplius peccandi*. Tum opinionem suam ex Pontificali Romano confirmat juxta hæc ejus verba: *Adulti deberent prius peccata confiteri, & postea confirmari; vel saltem peccata quæ admiserunt doleant*. Fatemur tamen usum contrarium nunc in Ecclesia accurate obtinere, a quo dispensare laudabiliter tantum potest urgens necessitas.

CASUS VII.

JULIANUS, in peccato mortali existens, ejusque inscius, Confirmationis Sacramentum recepit, non elicito prius contritionis perfectæ actu. Nunquid Sacramenti effectum, peccatique sui remissionem accepit?

RESPONS.

Difficultati huic respondet sanctus Thomas dicens, quod, quamvis accipi non possit donum spiritus Sancti, quod est effectus Confirmationis, cum quis est in peccato mortali, nec de eo perfectæ saltem contritionis actum non elicit, tamen existimandum, quod cum Sacramentum illud quis suscipit in bona fide, nec cogitans de peccato suo mortali, in quo reipsa existit, ejus effectus recipitur cum remissione hujusce peccati, licet imperfectam tantum contritionem habeat. En verba Doctoris Angelici (b): *Si aliquis adultus in peccato existens, cujus conscientiam non habet, vel si etiam non perfecte contritus accedat, dummodo non fictus accedat, per gratiam collatam in hoc Sacramento consequitur remissionem peccatorum*.

(b) S. Th. 3 p. Sum. qu. 72. ar. 7. ad 2.

CONJURATIO.

CONJURATIONIS terminus secundum duplicem sumitur sensum, de quo in hoc titulo verba facimus.

1. Sumitur pro multorum conspiratione, qui simul consilium inierunt, aliquod malum perpetrandi, aut publicæ authoritati resistendi. *Conjuratio*, inquit Cajetanus (c), *quæ & conspiratio dicitur, qua plures, fide sibi invicem præstita, conveniunt ad malum aliquod patrandum, vel ad se tuendum, contra publicam potestatem*. Eandem definitionem affert Bartholomæus Fumus (d).

(c) Cajet. in Sum. v. Conjuratio.
(d) Bartholom Fumus v. Conjuratio

2. Conjurationis nomine hic intelligitur adjuratio Dæmonis, qua authoritate divini Numinis, aut reverentia Sacris Reliquiis, aut alicui rei sacræ debita, quidquam facere aut declarare jubetur.

Peccatum est gravissimum, si quis per modum precum & inductionis ejusmodi conjuratione utatur, ut vanitati suæ atque curiositati satisfaciat, aut aliquid per eum obtineat: quia Conjuratio quandam semper cum eo societatem necessario includit, quæ semper est nefanda, quam rationem affert S. Thomas his verbis (e): *Quia ille modus adjurandi videtur ad quandam benevolentiam, vel amicitiam, pertinere, qua non licet ad Dæmones uti*.

(e) S. Th. 2. 2. qu. 90 ar. 2. in corp.

Quod pertinet ad Conjurationem, quæ adhibetur ad expellendum malignum spiritum, tanquam Dei hominumque inimicum, vel ut non nobis, vel ut proximo nostro non noceat, ea non est peccatum, juxta hæc Domini verba (f) *In nomine meo Dæmonia ejicient*, neque etiam cum adhibetur, imperando ipsi, ut quædam declaret, quorum ut illis est notitia, & eo tantum confert, ut clarius dignoscatur, num ipse energumenorum ore loquatur. Vide *Exorcizare*.

(f) Marc. 16. 17.

CASUS PRIMUS.

AMPHIANUS, Dæmonem adjuravit, ut addisceret aliquid, quod sua permagni referebat cognoscere. Num in eo mortaliter peccavit?

RESPONS.

Dubium non est, Amphianum peccasse mortaliter in casu proposito, quod hoc modo probat S. Thomas (g): *Possumus ergo*, inquit Angelicus Doctor, *Dæmones adjurando per virtutem divini nominis, tanquam inimicos repellere, ne nobis noceant spiritualiter, vel corporaliter ..... non tamen licitum est eos adjurare ad aliquid ab eis addiscendum, vel etiam ad aliquid per eos obtinendum, quia hoc pertineret ad aliquam societatem cum ipsis habendam, nisi forte ex speciali instinctu, vel revelatione divina aliqui SS. ad aliquos effectus Dæmonum operatione utantur, sicut legitur de B. Jacobo, qui per Dæmonem fecit Hermogenem ad se adduci*.

(g) S. Th. 2. 2. qu. 90. ar. 2. in corp.

CASUS. II.

BOSO, ASLARDUS, aliique permulti militiæ ductores aut in urbe Præsidiarii milites, quibus notum fuit Gubernatorem constituisse, quosdam inter se carceri mandare velle ob rixam in urbe exortam, in qua civis occisus fuerat, alter vero graviter læsus, in eum unanimi consensu conspirarunt, seque mutuo defendere constituerunt, si in se manus conjici juberet. Num dici potest, eos mortaliter peccasse, si consilium illud ad mortem aut carcerem devitandum susceperint?

RESPONS.

Certum est principium, inferiori reo nunquam licere, ut vi aperta in legitimum superiorem suum aperte rebellet, cum destinatam sibi a superiore illo pœnam reus ipse meretur, ut patet ex his Apostoli verbis (h): *Non est potestas nisi a Deo, itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt*. Ex quibus ultimis verbis constat peccatum esse mortale. Hinc sequitur, Bosonem, Aslardum, cæterosque conjuratos peccasse mortaliter, eorumque crimen gravius esse futurum, si illud perficere suscipiant, cum illud exequi nequeant absque rebellione capitali.

(h) Rom. XIII. 1. & 2.

Congruit hæc decisio cum doctrina Cajetani his verbis contenta (i): *Conjuratio, quæ & conspiratio dicitur, qua plures, fide sibi invicem præstita, conveniunt ad malum aliquod patrandum, vel ad se tuendum contra publicam potestatem, vel ad non parendum in aliquo, communiter est peccatum mortale & scandalosum, quia communiter est contra bonum publicum, vel alicujus privati*.

(i) Cajetan. in sum. v. Conjuratio.

Con-

Concilio Calcedonensi congruit hæc sententia, cujus hæc sunt verba (a). *Conjurationum & conspirationum crimen .... publicis etiam Legibus certum est penitus inhiberi*: Et verbis istis Canonis Callisto I. attributi (b), qui ad Episcopos Galliæ de Conjuratione quadam scribens, affirmat omnem Conjurationem esse crimen: *Cujus .... astutia non solum inter Christianos abominabilis est, sed etiam inter Ethnicos, & ab exteris Legibus prohibita, & idcirco hujus criminis reos non solum Ecclesiastica, sed etiam sæculi damnant Leges, & non solum conspirantes, sed etiam consentientes eis*. Hinc in judiciis tanquam accusatores aut testes non admittuntur hujusmodi homines, velut infames (c).

(a) Concil. Calcd. c. 18. in can. Conjurationum 21. q. 2.
(b) Callist. I. in can. conspirationum 11. q. 9. Idem Callist. I. in can. conspiratores 5. q. 4.
(c) Innoc. III in can. Licet 32. de Simon.

CONSANGUINITAS.

Vide IMPEDIMENTUM *Cognationis naturalis*.

CONSCIENTIA.

CONSCIENTIAM sic definiunt Theologi (d): *Conscientia est intellectus actuale judicium, dictans particulare agibile esse faciendum, quia bonum, vel fugiendum, quia malum*. Est lumen quoddam internum rei faciendæ bonitatem aut fugiendæ malitiam ostendens, seu lumen illud rationi ac Legi sit conforme, seu nos decipiat, hoc est, judicium illud sit verum vel falsum.

Duplex statim distinguenda est Conscientia, scilicet, bona, hoc est, vera, qua inducimur ad faciendum id quod est conforme præcepto; & falsa, seu erronea, quæ nos inducit ad faciendum id, quod præcepto prohibetur, suadendo nobis, illud non esse vetitum.

Conscientia erronea, qua fit aliquid, quod existimatur malum, licet in se ipso bonum sit, non excusat a peccato: quia error, quo quis judicat, aliquid mortale esse, quod revera non est, ab ea re abstinendi sub reatu mortalis peccati, obligationem inducit: quocirca nunquam excusat Conscientia erronea, si sit sufficienter, hoc est, directe vel indirecte voluntaria, uti fusius postea dicemus: *Regulæ morum sunt Lex & Conscientia, adeo ut quæ contra Legem, vel Conscientiam fiunt, peccata sint*. Sed cum ex errore penitus involuntario agimus, tum nullum est peccatum: ita ut ex ignorantia invincibili, qualem exponemus, is, qui contrariam peragit actionem, non sit reus peccati.

Tertia est Conscientiæ species, quam *probabilem* Theologi appellant, & quæ est interior convictio, quam parit moralis certitudo de bonitate actionis, quæ nititur rationibus probabilibus, quæ nos inducunt ad hanc actionem, potius quam ad contrariam, & quæ nobis suadent, Conscientiam nostram non esse erroneam. *Probabilia autem dicuntur*, inquit Sanctus Thomas, *quæ videntur omnibus, vel sapientibus, aut omnibus, vel præcipuis, & maxime notis* (e).

Duplex alia etiam distingui potest Conscientia, scilicet dubia, & scrupulosa.

Conscientia dubia probabili in eo opponitur, quod probabilis sufficientes habeat rationes ad judicandum interius de bonitate actionis, & quod quis non erret; cum dubia Conscientia non clare judicet, & paribus utrinque inducatur rationum momentis contrariis, unde eligere non potest, nec judicare, quæ aliæ aliis prævaleant.

Conscientia itaque proprie dubia est, cum ob æqualitatem motivorum non magis inclinatur intellectus in unam partem contradictionis, quam in aliam: *Intellectus noster*, inquit Sanctus Thomas (f), *respectu partium contradictionis se habet diversimode, quandoque enim non magis inclinatur ad unum, quam ad aliud propter apparentem æqualitatem eorum, quæ movent ad utramque partem: & ista est dubitantis dispositio*.

Quando talis est conscientia, tutior ad salutem pars est eligenda juxta istam Glossæ regulam (g): *Tutius in dubio declarant jura sequendum*, quam adstruunt multæ Decretales ad marginem indicatæ, & quę doctrinæ Sancti Augustini consentanea est (h) & si pars tutior forsan dignosci nequeat, id sequendum quod regulis Ecclesiæ magis conforme videtur, inconsultis propriis rebus vel propensionibus: si denique non cesset dubium, consulendi sunt viri prudentes & præsertim superiores.

Conscientia denique scrupulosa ea est, qua quis ob validas satis rationes & evidentes sibi persuadet, se posse agere sine peccato, sed timet ob debiles rationes, ne peccet agendo: *Scrupulus*, inquit Sanctus Antoninus (i), *est vacillatio quædam consurgens cum formidine ex aliquibus conjecturis debilibus, & in-*

(d) Polm. p. 1. 2. n. 351.
(e) S Th. Opusc. 39. de Fallaciis. c. 2. tit. 17 fol. 221.
(f) Idem S Th. q. 14 de Veritate a. 1. in corp.
(g) Cl. III. in can. ad audientium 12 de hom l. 5. t. 12. l. 5. tit 12. Innoc. III. in can. Illud. 5. §. licet. de Cler. excom. &c l. 1. t. 27.
(h) S Aug l. 1. de Bapt. contra Don. c. 3 seu n. 4.
(i) S. Anton 1 p. t. 3. c. 10. §. 9.

& incertis. Ut autem plena habeatur hac de re notitia, consule titulum *Scrupulus* & sequentes decisiones *.

* Gravibus & difficilibus de Conscientia probabili & dubia quæstionibus Theologastri complures abusi sunt; nec mirum, suas enim laxitates colore aliquo oblinire volebant. Nec mirum est, inquam, de Conscientia probabili & dubia Sanctorum Patrum & antiquorum Doctorum sententiæ non astipulatos fuisse Doctores recentiores, juxta quos *tota Theologia Moralis nova est*, qui eo feliciorem jactitant Ecclesiam, quod suis Commentis viam quam Christus arctam fecerat, latiorem reddiderint, magnamque hominum catervam ad Cœlum securo & recto tramite perducant, qui alioqui viæ asperitate deterriti ne pedem quidem in ea figere ausi misere periissent. Novos Dogmatistas sanam doctrinam non sustinentes audire refugiamus, & Magistrorum prurientium auribus, peccatorisque cupiditatibus velut lenocinantium placita aversemur; aversemur & hanc propositionem quam Academia Parisiensis an. 1665. & Clerus Gallicanus an. 1700 ut falsam, scandalosam, Sanctis Patribus, & antiquis Doctoribus contumeliosam, & in praxi perniciosam damnarunt: *Doctrina Morum magis a Junioribus petenda est*. Non interrogemus novos Casuistas, sed interrogemus Patres nostros, & annuntiabunt nobis majores nostros, & dicent nobis quid ipsi annuntiare, & dicere debeamus. *Nihil ultra liceat novitati, quia nihil addi convenit vetustati*, inquit Sixtus III. *Id teneamus*, ut ait VINCENTIUS LIRINENSIS, *quod ubique, quid semper, quod ab omnibus creditum est*. Depositum custodiamus; *depositum custodi*, clamat S. PAULUS, *id est*, ut idem explicat VINC. LIR. *quod tibi creditum est, non quod a te inventum, quod accepisti, non quod excogitasti, rem non ingenii, sed doctrinæ*, non usurpationis privatæ, sed publicæ „ traditionis, rem ... in qua non author debes esse, sed custos, non insecutor, sed sectator, non „ ducens, sed sequens ... intelligatur, te exponente, illustrius quod antea obscurius credebatur, per te „ posteritas intellectum gratuletur quod ante vetustas venerabatur, eadem tamen quæ didicisti doce, ut „ cum dicas nove non dicas nova. De vita prophanas vocum novitates, non dixit antiquitates, non dixit „ vetustates, imo plane quod econtrario sequeretur ostendit; nam si vitanda est novitas, tenenda est antiqui- „ tas, & si prophana est novitas, sacrata est vetustas. *Equidem* fas est, *inquit idem VINC. LIR.* ut prisca illa „ cœlestis philosophiæ dogmata processu temporis ... limentur, poliantur, sed nefas est, ut commutentur, „ nefas est ut detruncentur, & mutilentur. Accipiant, licet, evidentiam, lucem, distinctionem, sed reti- „ neant, necesse est, plenitudinem, integritatem, proprietatem „. Nemo igitur ad putidas probabilismi cysternas os admoveat, ex quibus pestiferum venenum eo fortasse incautius quo suavius obbiberet. Absit equidem ut per strictiorem & duriorem doctrinam jugum Christi quod suave est, grave faciamus; sed etiam absit, ut per laxiores assertiones consuamus pulvillos sub omni cubito manus, & faciamus cervicalia sub capite ad capiendas animas; absit, ut dum humanæ infirmitati consulimus, aliquid legis divinæ rectitudini detrahamus. Si sacra morum dogmata ex Theologorum opinandi libidine penderent, si certissimas Christianæ Ethicæ regulas ad fissam ingenii sui incudem revocare, easque instar ceræ in omnem gyrare partem quisque posset, heu quot calamitates in universa Ecclesia grassarentur, quot aberrationes, quot opinionum portenta, quot monstra novitatum cerneremus, Pestiferi præsumptionis temeritatisque fœtus in totidem verissimas morum regulas erigerentur, Sanctorum Patrum authoritas huc usque tanta veneratione auscultata flocci fieret, frustulatim concisa rueret antiquitas. *Si novitia veteribus*, inquit VINC. LIR. *extranea domesticis, & prophana sacratis admisceri cœperint ... necesse est ut nihil posthac apud Ecclesiam intactum, nihil illibatum, nihil integrum, nihil immaculatum, sed sit ibidem deinceps impiorum ac turpium errorum lupanar ubi erat ante casta, & incorrupta sacrarium veritatis*. Caveamus igitur ne antiquata venerabili antiquitate, spretis sanctorum Patrum veterumque Doctorum sententiis novas & hoc ipso falsitatis notam præ se ferentes quas crudeliter misericordes quidam tradidere morum regulas sequamur; econtra quando agitur *de salutis negotio*, ut monet CLERUS GALLICANUS, „ ubi æqualia utrinque animo sese offerunt rationum momenta, sequamur id quod „ tutius, sive quod est eo in casu unice tutum, dicente scriptura: Qui amat periculum, in illo peribit „. Hanc nobis præscribamus regulam quam idem Clerus Gallicanus solam veram, & tutam esse Herculeis probat argumentis, scilicet, „ ut in rebus Theologicis ad fidei & morum dogmata spectantibus, Theologos quidem etiam „ modernos audiamus, si tamen consonas Ss. Patribus tradant sententias; deinde ut si ab eis recedant, harum „ opinionum inhibeatur cursus, nedum earum aliqua ratio habeatur, aut ulla eis tribuatur authoritas.

CASUS PRIMUS.

PROTOGENES, ex conscientia erronea convictus, non urgere sub reatu mortalis peccati præceptum de audiendo sacro festis diebus, etiam si quis commode possit, huic sæpe deest officio. Num potest excusari a peccato mortali ob conscientiam suam erroneam?

RESPONS.

Certum est, a peccato mortali excusari non posse Protogenem in casu proposito, si conscientiæ suæ error sit quacumque ratione voluntarius hoc est, si directe, vel indirecte sit voluntarius; ut infra dicetur. Certum quippe est posse peccari per ignorantiam non solum aliquid faciendo contra propriam conscientiam, sed etiam faciendo contra præceptum imperans vel prohibens. Id ipsum ineluctabiliter probat Sanctus Bernardus contra Doctorem quemdam qui contrarium sentiebat: *Veritatis testimoniis paucis & manifestis*, inquit mellifluus Doctor (a), *manifestum mendacium confutetur. Is, forsitan, qui asserit non posse peccari per ignorantiam, nunquam pro suis ignorantiis deprecatur, sed potius Prophetam irrideat deprecantem & dicentem*: Delicta juventutis meæ & ignorantias meas ne memineris (b). 2. *Forsitan & reprehendet Deum exigentem pro peccato ignorantiæ satisfactionem* (c) „. 3. Si ignorantia nun- „ quam peccatum est, *subjungit idem Sanctus*, cur „ dictum est in Epistola ad Hæbræos: quia in secun- „ do Tabernaculo semel Pontifex in anno solus in- „ traret, non sine sanguine, quem offerret pro sui „ & populi ignorantia? Si peccatum ignorantiæ nul- „ lum est; non ergo peccavit Saulus, quod persecu- „ tus est Ecclesiam Dei, quoniam quidem ignorans „ hoc fecit; manens in incredulitate: bene ergo „ faciebat, quod erat blasphemus & persecutor & „ contumeliosus; quod erat spirans minarum & cæ- „ dis in Discipulos Domini, in hoc ipso quippe a- „ bundantius æmulator existens paternarum suarum „ Traditionum. Non ergo debuit dicere: *Misericordiam consecutus sum*; sed mercedem recepi, „ quippe quem ignorantia a peccato reddebat im- „ munem. Insuper & æmulatio remunerabilem in- „ dicabat. 4. Si, inquam, ignorantia nunquam „ peccator; quid ergo causamur adversus occisores „ Apostolorum; quoniam quidem non solum malum „ esse nescierunt, interficere illos: sed insuper quo- „ que, id faciendo, arbitrati sunt, obsequium se „ præstare Deo? 5. Sed & frustra in cruce Salva- „ tor pro suis orabat crucifixoribus, quippe nescien- „ tibus, ipso teste, quid facerent, & ita nequaquam „ peccantibus? Numquid non ex his apparet, in quan- „ tis jaceat ignorantiæ tenebris, qui ignorat pecca- „ ri posse interdum per ignorantiam?

(a) S. Bern. tr. ad Hugon. Victor in. de Bapt. n. 16. seu c. 4. de qq. proposit.

(b) Psalm. 147.

(c) Levit. 42. & seqq.

Integrum testimonium, licet fuse productum attulimus. 1. Quia in eo argumenta includit Sanctus Doctor validissima, ad probandum peccari posse ex ignorantia, quando sufficienter est voluntaria in eo, qui illicitum facit. 2. Quia ex eodem testimonio solvi possunt plures aliæ difficultates, huic, quam proposuimus, haud absimiles.

Dicimus: *Quando ignorantia sufficienter est voluntaria in eo, qui illicitum facit*: in eo namque solo casu reperitur peccatum erroneam sequendo conscientiam. Atqui error sufficienter voluntarius censetur ex Sancto Thoma duplici modo (d): *Consequenter autem*, inquit Angelicus Doctor, *se habet ignorantia ad voluntatem, in quantum ipsa ignorantia est voluntaria: & hoc contingit dupliciter ... Uno modo, quia actus voluntatis fertur in ignorantiam, sicut cum aliquis ignorare vult, vel ut excusationem peccati habeat, vel ut non retrahatur a peccando .... & hæc dicitur ignorantia affectata: alio modo dicitur ignorantia voluntaria ejus quod quis potest scire & debet, sic enim, non agere & non velle, voluntarium dicitur*.

(d) S. Th. 1. 2. q. 6. art. 8. in corp.

Sed quando ignorantia est omnino involuntaria, tum excusat a peccato, quod fit. 1. Cum quis omnino scire non potuit, actionem adversari legi. 2.

Cum

Cum id quis scire non tenetur. Si vero sit talis ignorantia, *addit Sanctus Thomas*. (a) „ quæ omnino „ sit involuntaria, sive quia est invincibilis, sive quia „ est ejus, quod quis scire non tenetur: talis ignorantia omnino excusat a peccato. „ Ut autem dignoscatur, quandonam ignorantia est invincibilis, necne; duplex ejus est distinguenda species: altera juris, altera facti. Ignorantia juris ea est, qua lex ignoratur: V. g. quando quis ignorat, se ex præcepto Ecclesiæ teneri ad audiendum sacrum festis diebus; de qua ignorantiæ specie in casu proposito agitur; Ignorantia facti ea est, qua cognito quidem præcepto, nescitur, an talis actio sit ipsi contraria; V. g. cum quis omittit adesse Sacro, ignorans diem festum agi eo in loco, in quo pro hac die commoratur. Prior ignorantia plerumque a peccato non excusat, quia legem scire tenemur: econtra ignorantia facti sæpe invincibilis esse potest; unde cum factum ignoratur absque culpa nostra, ista ignorantia excusat a peccato; atque in hoc sensu a Bonifacio VIII. dicitur (b): *Ignorantia facti, non juris excusat*.

(a) Idem 1. 2.q.76.a. 3.in corp.

(b) Bonifac. VIII. in reg. 13.de regulis juris in 6.

Ut autem omnino elucidetur præsens argumentum sciendum, duplex esse genus juris. Primum est jus naturale, alterum est jus positivum, quod est vel divinum vel humanum. Jus naturale, secundum Divum Thomam (c) est: „ Lumen rationis naturalis, „ quo discernimus quid sit bonum & quid sit malum; „ quod pertinet ad naturalem legem, nihil aliud sit „ quam impressio divini luminis in nobis. Unde pa„ tet quod lex naturalis nihil aliud est quam partici„ patio legis æternæ in rationali creatura „. Hæc sunt verba Divi Thomæ.

(c) S. Th. 1. 2.q 91.a. 2. in corp.

Ignorantia autem juris illius potest quidem minuere peccatum, ut docet Sanctus Augustinus, sed cum sit vincibilis, neminem excusat, qui ratione utatur. Talis est ignorantia præceptorum Decalogi, quandoquidem omnia ad jus naturale pertineant. Unde species illa ignorantiæ nunquam est invincibilis, sed semper est culpabilis. *Ignorantia juris naturalis omnibus adultis damnabilis est* (d): hoc est, perniciosa & damnum afferens; quia in se ipso eam semper homo luminis copiam habet, qua generalia legis naturalis principia, Decalogi præcepta, & conclusiones, quæ ab his immediate saltem eliciuntur, dignoscere valeat; & si forte non noverit, id ex eo procedit, quod non requisitam ad ea cognoscenda curam adhibeat, ut docet Doctor Angelicus (e). In his itaque rebus, non sufficit, ut quis conscientiæ dictamen sequatur, ut a peccato immunis; quoties enim in legem naturalem agitur, toties peccatur, nisi forte de remotissimis hujusce legis conclusionibus agatur, de quibus nimirum haberi potest ignorantia invincibilis.

(d) Gratian. Notand ad can. Turbat. fin.1.q.4.

(e) S. Th. 1. 2.q.94.a. 6.in corp.

Quod pertinet ad jus positivum, divinum, vel humanum; hanc sequi necesse est regulam, quam his verbis astruit Sanctus Thomas (f) „: Si igitur ratio, „ vel conscientia erret errore voluntario, vel dire„ cte, vel propter negligentiam, quia est error cir„ ca id quod quis scire tenetur; tunc talis error ra„ tionis, vel conscientiæ, non excusat, quin voluntas „ concordans rationi, vel conscientiæ sic erranti, sit „ mala. Si autem sit error qui causat involuntarium „ proveniens ex ignorantia alicujus circumstantiæ „ absque omni negligentia, tunc talis error rationis „ vel conscientiæ excusat, ut voluntas concordans „ rationi erranti, non sit mala.

(f) Idem 1. 2.q.19.a. 6.in corp.

Hæc sunt, quæ certissima afferri possunt hac de re, quam fuse exponere opportunum duximus, ut sancti Thomæ principiis inhærendo, cæteræ, quæ de ea fieri possunt difficultates, solvi queant, & in casu proposita resolvi, nam si Protogenis ignorantia circa præceptum, quo ad audiendum sacrum dominicis festisque diebus tenentur fideles, sit voluntaria, directe, aut solum indirecte; certum est, quod, ut ab initio diximus, ipsius conscientia erronea non eum excusat a peccato; sed cum præceptum illud ad jus positivum humanum pertineat, a peccato sit immunis illud non adimplendo, si ipsius ignorantia sit penitus involuntaria (g): quod non verisimile est.

(g) De Genet. Th.mor. t.1.tr. 1. c. 2. Item 6. &c.

CASUS II.

ILDEFONSUS, cognoscens, Jacobum, familiarem suum, excommunicatum publice fuisse denuntiatum, invito conscientiæ suæ dictamine, quo existimat, sibi non licere, ut cum eo sine mortali peccato communicet, & etiam in excommunicationem incurrat, ipsum tamen hospitio excipiens, domi suæ abditum retinet ut ipsum a mortis periculo liberet, quod ipsi minatur inimicus. Peccatne in hac hypothesi, charitatis Christianæ præceptum adimplendo?

RESPONS.

Certum est, in casu proposito Ildefonsum peccare, quandoquidem contra propriam agit conscientiam. Ratio est, quia, ut ait Apostolus (h): *Omne autem, quod non est ex fide, peccatum est*, hoc est, *Omne quod contra conscientiam fit, ædificat ad gehennam*, ut loquitur Gratianus (i), hæc Apostoli verba exponens, quæ ex Innocentio III. in una ex suis Decretalibus ad eundem sensum cedunt (k). Idem quoque asserit antiquus Author, qui Sancti Pauli Epistolas commentariis illustravit, & cujus opus sancti Ambrosii libris inseritur, dicens (l): „ Omne quod fit etsi „ in se & de se sit bonum: si tamen non fit ex fide, „ id est, & contra conscientiam, ut scilicet creda„ mus esse malum, peccatum est.

(h) Rom.14. 21.

(i) Gratian. §. Ex his ad Can. Omnes 14.28 q. 1.

(k) Innoc. III. in c. per tuas 35. de simonia &c.l.5 tit.3.

(l) Ambrosiaster in hæc verba Omne quod non est ex fide &c.

Ad cujus rei confirmationem satis erit, si quid conscientiæ nomine intelligatur, accurate perpendamus. *Hugo*, inquit sanctus Antoninus (m), *libro 2. de anima* definiens eam, sic ait: *Conscientia est cordis scientia*. Hoc est, est lumen interius, quo quisque dijudicat, quid sibi faciendum sit, vel omittendum, ut vitetur peccatum: *Dicitur enim conscientia testificari* .... inquit sanctus Thomas (n) „ ... secundum quod „ per nostram conscientiam judicamus aliquid esse „ faciendum, vel non faciendum. Si ergo aliquid „, inquit etiam alibi Angelicus Doctor (o), *quod secundum se non est contra Legem Dei, ut levare festucam de terra, vel jurare, apprehendatur, errante conscientia, ut contra Legem Dei existens, & sic voluntas in ipsum feratur; manifestum est quod voluntas fertur per se loquendo & formaliter in id quod est contra Legem Dei: materialiter autem in id quod non est contra Legem Dei: & Ideo necesse est, quod sit ibi peccatum; & ideo dicendum est, quod omnis conscientia, sive recta, sive erronea, sive in per se malis, sive in indifferentibus est obligatoria, ita quod qui contra conscientiam facit, peccat*. Idem quoque alio in loco docet Sanctus Doctor, luculentum hujus afferens postea exemplum dum sic dicit (p): *Ex quo aliquid proponitur a ratione, ut malum, voluntas dum in illud fertur, accipit rationem mali. Hoc autem contingit non solum in indifferentibus, sed etiam in per se bonis, vel malis: non solum enim id quod est indifferens potest accipere rationem boni vel mali per accidens; sed etiam id quod est bonum, potest accipere rationem mali, vel illud quod est malum, rationem boni; propter apprehensionem rationis. Puta.... credere in Christum est per se bonum est necessarium ad salutem, sed voluntas non fertur in hoc, nisi secundum quod a ratione proponitur. Unde si a ratione proponatur ut malum, voluntas in hoc ut malum, non quia illud sit malum secundum se, sed quia est malum per accidens ex apprehensione rationis*.

(m) S. Anton. 1.p.sum. Th. t.3 c.10.§.1.

(n) S.Th. 1. p.q.79. a. 13. in corp.

(o) Idem quodl.4.a.26. in corp.

(p) Idem 1. 2.q.19.a.5. in corp.

Vide { CONFESSIO. IGNORANTIA. DUBIUM. OPINIO PROBABILIS. SCRUPULUS. }

CONSECRARE.

CONSECRARE terminus eſt univerſus, qui multos habet ſenſus, quique ſignificat, rem ex profana Sacram efficere, aut eam benedicere ſimpliciter: Latine etiam alio modo dicitur, *dicare*, *dedicare*, *ſacrare*, *inaugurare*, *conſecrare*: v. g. dicitur: conſecrare Eccleſiam, Sanctum Chriſma, Calicem, aut Altare.

Tropice etiam dicitur, conſecrare aliquid immortalitati, aut alicujus memoriæ, ut fiat immortalis.

Juxta illas acceptiones hic non uſurpatur vox illa, ſed ſumitur ſolum ad ſignificandam actionem qua Sacerdos in Sacrificio Miſſæ, vi verborum Chriſti, quæ profert in ejus nomine, panem & vinum in Corpus & Sanguinem ejuſdem Salvatoris immutat.

Soli Sacerdoti conceſſa eſt hæc poteſtas. Panis autem, in quo fieri debet conſecratio juxta uſum Eccleſiæ Latinæ, debet eſſe azymus, hoc eſt, abſque fermento confectus: alioquin mortaliter peccaret Sacerdos; licet conſecratio in pane fermentato foret valida.

Panis ex farina triticea & aqua naturali ſimul permixtis neceſſario fingi debet, ut vinum debet eſſe naturale; aliter invalida foret conſecratio.

Verba, quæ Sacerdos ad conſecrationem panis & vini debet uſurpare in Canone Miſſæ notantur: ſed non omnia ſunt eſſentialia, ut oſtendemus in reſponſione ad caſum *Sophronius* 12. hujuſce tituli.

Græci tamen contendunt verſionem panis & vini in Corpus & Sanguinem Chriſti non produci vi verborum, quæ proferunt Latini Sacerdotes, ſed oratione quæ ſequitur, & qua Spiritus Sanctus invocatur: eorumque opinionem in nullo Concilio ea de re damnavit Eccleſia.

Sacerdos abſque gravi peccato ſpeciem unam ſeorſim ab alia conſecrare nequit.

Quilibet Sacerdos, ſeu ſuſpenſus, interdictus, aut excommunicatus etiam denuntiatus, valide conſecrare poteſt, licet non ſine graviſſimo ſacrilegio.

Hæ ſunt potiſſimum regulæ, quas in hac materia ſequi neceſſe eſt, & quas ſolutione ſequentium difficultatum elucidabimus.

CASUS PRIMUS.

CAROLUS, ruſticæ Parœciæ Curatus, cum veſpere in vigilia Paſchatis panes triticeos ad conſecrationem omnino habere non poſſet, ſibique tantum ſuppeteret farina ex ſecali & hordeo confecta ad parandos panes, ut craſtina die celebraret, ſuoſque Parœcianos communicaret, poteſt ne uti ea farina in neceſſitate adeo urgente, & ſi ea uteretur an conſecratio hujuſmodi panis foret valida?

RESPONS.

Non illicite ſolum mortaliter peccando, ſed invalide etiam conſecraret ille Parochus cum alio pane, quam triticeo. Id ipſum evincit authoritas Sancti Thomæ, qui propoſitam ſibi ſimilem difficultatem his verbis reſolvit (a): *Generans generat ſibi ſimile in ſpecie*, inquit, *ſit tamen aliqua diſſimilitudo generantis ad genitum, quantum ad accidentia, vel propter materiam, vel propter debilitatem virtutis generativa: & ideo ſi qua frumenta ſunt, qua ex ſemine tritici generari poſſunt (ſicut ex grano tritici ſeminato in malis terris naſcitur ſiligo) de tali frumento panis confectus poteſt eſſe materia hujus Sacramenti: quod tamen non videtur habere locum, neque in hordeo, neque in ſpelta, neque etiam in farre, quod inter omnia eſt grano tritici ſimilius ..... Unde ex talibus frumentis, qua nullo modo poſſunt ex ſemine tritici generari, non poteſt confici panis, qui ſit debita materia hujus Sacramenti.*

Hæc nimirum deciſionis iſtius afferri poteſt ratio; quia valide fieri nequit conſecratio, niſi eandem, qua Chriſtus ipſe uſus eſt, adhibendo materiam, panem videlicet triticeum, ut omnes fatentur. Huc accedit univerſalis Eccleſiæ totius Græcæ & Latinæ conſuetudo, cujus inclytum ſuppeditat Exemplum, ipſum Concilium Occumenicum Calcedonenſe an. 451. habitum, in quo Iſchyrion, Alexandrinæ Eccleſiæ Diaconus Sancto Leoni & Concilio in Dioſcorum Epiſcopum ſuum libellum ſuppplicem dedit, his refertum querelis (b): *Tanta autem contra omnes ... perpetrare auſus eſt* (Dioſcorus) inquit hic Diaconus, *ut etiam & frumentum, quod a piiſſimis noſtris Imperatoribus Eccleſia Lybia propter ariditatem illius Provincia: & quia ibi omnino triticum non naſcitur, præſtitum eſt, imprimis quidem ut incruenta ex ipſo hoſtia offeratur; deinde, ut & peregrini, nec non etiam & provinciales pauperes aliquod mereantur ſolatium, non permitteret ſuſcipere ſanctiſſimos Epiſcopos illius Provincia, ſed adæraret*, (hoc eſt, pretium ipſe imponeret) *& coemeret memoratum frumentum largiſſimis pecuniis, ipſum vero in tempore famis graviſſimis æſtimationibus venundaret, & ex hoc neque terribile & incruentum ſacrificium celebratum eſt, neque, ut dixi, peregrini, aut provinciales hoc ſolatio fruiti ſunt.* Quid hoc exemplo firmius aut efficacius ad probandum horum temporum Epiſcopis fuiſſe perſuaſum, panem triticeum unicam eſſe conſecrationis Euchariſticæ eſſentialem materiam, cum aliter aliam panis ſpeciem ad ſacrificium offerendum adhibuiſſent. Hinc Florentinum Concilium an. 1438. aut potius Decretum unionis Eugenii IV. verbis expreſſis deſignat, panem ex farina triticea conficiendum eſſe (c): „ Tertium eſt Euchariſtiæ ſacramentum, cujus materia eſt panis triticeus „. Quod jam multo ante decreverat Concilium Carthaginenſe an. 397. (d), cui addi poſſunt multa Scripturæ teſtimonia, quæ ad mentem Patrum ac præcipue Sancti Hieronymi de hac materia, ſunt intelligenda (e), qualia ſunt hæc (f): *Erit frumentum in terra*: ut fert Hæbraica lectio פסת *Piſſah frumentum*, & non *firmamentum*, ut in Vulgata legitur, (g) *Cibavit eos ex adipe frumenti* (h). *A fructu frumenti, vini & olei multiplicati ſunt.*

(a) S.Th. 3.p. ſum.q. 74. a. 3.ad 2.

(b) Concil Calc.p. 2act. 3. Libellus Iſchyrionis Diaconi. Apud Labbe tom. 4.Conc. gen.col.400.

(c) Eugen. IV. Decr. un. in Conc.Florent.

(d) Concil. Carthag. III. in can. in ſacr.5. de conſecr. d.2.

(e) S. Hier. in Zach. 9.

(f) Pſalm. 71.16

(g) Pſalm. 80.17.

(h) Pſalm. 4. 8.

sint (*a*) *Vivent tritico & germinabunt quasi vinea*. (*b*). *Quid enim bonum ejus est* ...., *nisi frumentum electorum*. Sapienter itaque & justa de causa ex operibus Cajetani, tum cum Romæ edita sunt, locum illum deleri jussit Sanctus Pius V. in quo propugnabat ille Cardinalis, panem ex alio grano, quam frumento confectum sufficientem esse Eucharistiæ materiam.

(*a*) Osee 14.8.
(*b*) Zachar. 9.17.

Advertendum hic cum Sylvio (*c*), quod siliginis nomine non intelligendum granum illud, de quo multi loquuntur antiqui, quodque apud eos purissimum erat triticum, sed illud quod vulgo secale vocant, granum frumento inferius & alterius speciei. „ De siligine quidem, *ait hic Theologus*, secundum „ eam significationem, quam habet apud Plinium l. „ 18. c. 8. Isidorum l. 17. etymol. c. 3. Senecam & „ alios Latinos non potest esse dubium: significat e„ nim candidissimum tritici genus, dictum ab eli„ gendo .... prout autem vulgo accipitur, & ut „ est tritico inferior, quam alii secale vocant, non „ est idonea, ex qua conficiatur panis, qui sit legi„ tima hujus sacramenti materia „. Additque Author ille, quod, cum asserit Sanctus Thomas consecrationem fieri posse ex pane confecto de granis, quæ aliqua in re a tritico puro degenerant, non intelligendus est de secali communi & usitato, sed de grano, quod, quamvis degener, speciem adhuc frumenti retinet.

(*c*) Sylvius in cit. q. 74. art. 3.

CASUS II.

JOVINIANUS, Parochus, ad consecrationem panes ex farina triticea & hordeacea simul permixta, quam unam habebat, confectos in urgenti necessitate adhibuit. Potuitne absque peccato mixtione illa uti, aut saltem valide consecravit?

RESPONS.

Difficultatem istam solvit Sanctus Thomas dicens (*d*): „ Modica permixtio non solvit speciem, quia „ id quod est modicum; quodammodo assumitur a „ plurimo: ideo si sit modica admixtio alterius fru„ menti ad multo majorem quantitatem tritici; po„ terit exinde confici panis, qui est materia hujus „ sacramenti. Si vero sit magna permixtio; puta ex „ æquo, vel quasi, talis permixtio speciem mutat. „ Unde panis exinde confectus non erit debita ma„ teria hujus sacramenti.

(*d*) S. Th. 3. p. sum. q. 74 a. 3. ad 3. Item in 4. d. 11. q. 2. art. 2. quæstiunc. 2. in corp.

Unde concludi potest, quod, si in casu proposito modica sit hordei permixtio, ita ut speciem frumenti non immutet, ea uti potuit Parochus ille ob urgentem in qua supponitur fuisse, necessitatem istam juxta Sancti Thomæ regulam (*e*): *Quod est modicum, ratio apprehendit quasi nihil*. Et hanc aliam: *Quod est modicum quodammodo assumitur a plurimo*. Sed si parum notabilis esset illa mixtio, absque gravi peccato ea uti non potuit: ac denique si talis esset, ut tritici speciem mutaret; non modo peccavit mortaliter, sed ne valide quidem consecravit.

(*e*) Idem 2. 2. q. 66. a. 6. ad 3.

Cæterum observandum, raro evenire, ut talem mixtionem, quantumvis levem, sine peccato adhibere queat Parochus; ac proinde ea nunquam uti debet, nisi in extrema & urgenti necessitate.

CASUS III.

ALPHIUS, Pagi in media sylva positi Curatus festinanter hostiam moribundo porrigendam consecraturus, nec aquæ copiam habens, triticeam farinam vino albo, aut aqua in alembico stillatitia diluit, & ex ea permixtione panem coxit ad celebrationem Sacri. Nunquid valide consecravit?

RESPONS.

Non valide consecravit hic Parochus, nam, ut ait Sanctus Cyprianus in sua ad Cæcilium Epistolâ (*f*) „: Nec Corpus Domini potest esse farina sola, „ aut aqua sola, nisi utrumque adunatum fuerit, & „ panis unius compage solidatum. *De quo sic dicit* „ *Glossa* (*g*). Quid si ex melle, vel alio liquore fue„ rit farina aspersa, nunquid transsubstantiatur ille „ panis in corpus Christi? „ *Non*. Hæc sunt hujusce Glossatoris verba. Idem quoque docet Sanctus Thomas (*h*): „ Quia vero admixtio aquæ ad farinam est „ de necessitate hujus Sacramenti, ut pote consti„ tuens substantiam panis, si farinæ admisceatur a„ qua rosacea, vel quicumque alius liquor, quam „ vera aqua; non posset ex eo confici sacramentum, „ quia non esset verus panis.

(*f*) S. Cypr. in Can. Sic in sanctificando 2 de cons. d. 2.
(*g*) Glos. in cit. Can. v. nisi utrumque.
(*h*) S. Th. 3. p. sum. q. 74. a. 7. ad 3 & in 4. d. 11. q. 2. a. 4. qu. 3. ad 2.

Certum quidem est, ut advertit Sylvius, (*i*), quosdam Authores, ut Astensem, Cajetanum contra sensisse, & ex Missali Romano consecrationem panis ex aqua distillata confecti dubiam tantum declarari; sed præter S. Cyprianum & sanctum Thomam nobiscum sentiunt communiter Theologi & Canonistæ, scilicet Scotus, Richardus, Angelus, Sylvester, Toletus, aliique permulti, de quibus non fit mentio.

(*i*) Sylv. in c. q. 74. a. 3.

CASUS IV.

SABIANUS, Parochus, qui monitus, Paulinum Parochianum suum de vita intra paucas horas periclitari: nec hostiam habet consecratam, nec panem azymum, quem possit consecrare, postulat, utrum cum pane fermentato nequeat consecrare absque mortali peccato, ut Paulino sacrum possit viaticum administrare, an vero eum absque viatico moriturum dimissurus sit?

RESPONS.

Parochus ille, neque in hoc casu, neque in alio quolibet potest consecrare cum pane fermentato, quin reus fiat peccati mortalis; cum acceptam universim in Ecclesia Latina consuetudinem impune & criminose violaret: id ipsum probat Decretalis Honorii III. (*k*) qui ab Episcopo Longobardo consultus, quo pacto sese gereret, qui in casu necessitatis cum pane fermentato consecrarat: *Confessus est*, inquit Papa, *quod cum quadam die Hostiam & Calicem non haberet, ita pane fermentato & scypho ligneo Missarum solemnia celebrare præsumpsit*. En factum ad quod sic respondet Papa: *Cum igitur, vel ex aperta malitia, vel nimia desipientia peccasse probetur; mandamus quatenus Officio & Beneficio perpetuo ipsum prives*.

(*k*) Hon. III. in c. Litteras 14. de celebr. Missarum.

Sylvius, qui eamdem tuetur doctrinam (*l*): *Nec obstat*, inquit, *præceptum, & quidem, ut probabile est, divinum de communicando ante mortem: illud enim solum obligat moriturum, pro eo tempore, quo commode fieri potest, non autem Sacerdotem, ut agat contra universalem Ecclesiæ Latinæ consuetudinem*.

(*l*) Sylv. in 3. p. sum. S. Th. q. 74. a. 4. in fine.

Eo etiam nititur hæc decisio, quod Christus prima die Azymorum (*m*) sacramentum hoc instituerit: at vero prima illa dies cadebat in decimam quartam diem mensis illius, quem Hebræi *Nisan* vocabant, & qui partim mensi nostro Martio correspondebat, ad cujus vesperam diei, incipiebat Azymorum solemnitas, ut legitur in Levitico (*n*), quo tempore & per integram octavam, stricte Judæis vetitum erat, ne in domo sua fermentatum panem haberent (*o*). Unde sequitur, Christum, qui post cœnam, id est, post esum Agni Paschalis cum azymo pane, sacramentum illud instituit, procul dubio cum eodem pane consecrasse: alioquin Legem violasset, quam non venerat solvere (*p*), sed adimplere; cumque tantæ infractionis, si aliter fecisset, Judæi insimulassent. Ob eam igitur causam Ecclesia Latina secuta est, & sequi semper tenetur illud Christi exemplum, idque eo magis, quod, cum Azymi sint symbolum sinceritatis & puritatis, convenit hujusmodi panis sacro huic Mysterio, quod continet principium, originem, & Authorem totius sanctitatis, cum ex Apostolo panis fermentatus sit symbolum corruptionis ex his ejus verbis (*q*): *Epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ; sed in Azymis sinceritatis & veritatis*.

(*m*) Matth. 26 Luc. 22. 7. Marc. 14. 1.
(*n*) Lev. 23. 5. & 6.
(*o*) Exod. 12. 15.
(*p*) Matth. 5. 17.
(*q*) 1. Corint. 5. 8.

CASUS V.

GERVASIUS, Ecclesiæ Latinæ sacerdos, in Peloponenso degens, ubi Ecclesia Græca pane fermentato utitur, eodem pane, dum ibi habitavit, ad consecrationem usus est. Nunquid illud potuit valide & licite; an vero, dum sibi non suppeteret panis azymus, a celebratione erat cessaturus?

RESPONS.

Certum est, Gervasium in casu proposito valide consecrasse: nam Eugenius IV. in suo unionis Decreto (a) declarat, *In Azymo, sive fermentato pane triticeo Corpus Christi veraciter confici, Sacerdotesque in altero ipsum Domini Corpus conficere debere: unumquemque scilicet, juxta sua Ecclesia, sive Occidentalis, sive Orientalis consuetudinem.*

(a) Eugen. IV. in Decr. unionis in Concil. Flor. sess. 25. in fin.

Sed quia fieri potest, sicut in casu proposito, ut in Orientali Ecclesia Latinus Sacerdos adsit; distinctione opus est: nam vel ibi adest solum transeunter, tumque sit non specialis Ecclesia, quæ Latinum sequatur ritum, in eo loco, ubi commoratur, & in Ecclesia tantum Græca celebrare possit, tum in Azymo Sacrum conficiet, præsertim de consensu Episcopi; & idem dicendum de Græco Sacerdote, qui in Occidentali Ecclesia versatur; quod non facere debet uterque, nisi post obtentam Episcopi licentiam, ut sic tollatur omnis occasio scandali: *Caterum*, (b) inquit Gamachæus, *moraliter videtur semper esse occasio scandali, nisi prius Sacerdos Episcopum loci & Curatum adierit. Itaque in praxi concludimus aliter id non licere.* Sed si in Ecclesia Græca Sacerdos ille Latinus fixum habuerit domicilium, nec sit in loco domicilii particularis quædam Ecclesia Latina; tum pane fermentato utetur; sed si adsit Ecclesia Latina, azymum adhibebit panem, si fieri potest absque scandalo. *Quod si Græcus Lutetiam veniret animo habitandi in his partibus per totam vitam*, addit idem Theologus, *tunc omnino teneretur pristinam consuetudinem relinquere & consecrare de Azymis, nisi licentiam a Summo Pontifice obtineret, quia non esset amplius de Ecclesia Graca, sed de Latina ob rationes contrarias. Idemque juditium de Latino Sacerdote in Gracia, aut partibus Orientalibus commorante.*

(b) Gamach. in 3. p. sum. S. Th. q. 74. c. 2.

Hactenus dictis consentit Sanctus Thomas, licet singula quæque, uti Gamachæus, non enumeret, *Non est autem de necessitate Sacramenti, quod panis sit azymus vel fermentatus*, hæc sunt verba Angelici Doctoris (c), *quia in unoquoque confici potest. Conveniens autem est, ut unusquisque servet ritum sua Ecclesia in Sacramenti celebratione: super hoc autem sunt diversa Ecclesiarum consuetudines .... Unde sicut peccat Presbyter in Ecclesia Latinorum celebrans de pane fermentato, ita peccaret Presbyter Gracus in Ecclesia Gracorum celebrans de pane azymo, quasi pervertens Ecclesia sua ritum.* Quod intelligi debet secundum Gamachæi sensum, hoc est, de Sacerdote, qui perpetuum non intendit in Ecclesia ritus alterius habere domicilium; nam si intendat, illius Ecclesiæ ritum sequi tenetur ex hac Sancti Ambrosii regula, quam refert Sanctus Augustinus (d): *In quamcumque forte Ecclesiam veneris, ejus morem serva, si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi.*

(c) S. Th. 3. p. sum. q. 74. a. 4. in corp.

(d) S. Aug. Ep. 54. alias 118. n. 2.

Ex dictis itaque constat, quod, si Gervasius in Peloponneso, uti peregrinus aut viator adfuerit, panem azymum in aliqua particulari Ecclesia ad Sacrificium adhibere debuit, si qua forte esset; vel etiam in Ecclesia Græca, de consensu legitimi Superioris; modo abfuerit scandali occasio; uti fermentato pane in nostris Ecclesiis Græci utuntur, sed si domicilium in hac regione perpetuo habere intenderit, sub peccato Græcum sequi ritum fermentato utens pane debuit; cum in hoc casu Ecclesiæ Græcæ membrum esse, ejusque legibus subditus censeatur.

CASUS VI.

HILDEVERTUS, Sancti Framburgi Parochus, die dominica ad Sacrum faciendum coactus, loco vini, quo carebat, mustum adhibuit, maturam in Calicem uvam exprimendo. Potuit-ne illud valide & licite?

RESPONS.

Parochus ille valide consecravit, & ne quidem peccavit, ob urgentem Sacri faciendi die illa necessitatem. Id ipsum docet Sanctus Thomas (e) dicens, consecrationem quidem fieri non posse in racemo, quantumvis maturo, ut multis constat Canonibus, (f) quia communiter vinum non dicitur, nec quid est potabile, sed econtra, ut ceteri fructus, manducatur, fieri tamen posse Sacramentum cum musto, seu recens e lacu vinario emittatur, seu a racemo, qui sufficienter sit maturus, exprimatur, cum non aliud vinum suppetit, & urget consecrandi necessitas: „ Mustum autem jam habet speciem vini, *ait*
„ *hic Sanctus*, nam ejus dulcedo attestatur digestio-
„ ni, quæ est completio a calore naturali, ut dicitur
„ in 4. meteor. Et ideo de musto potest confici hoc
„ Sacramentum.... prohibetur etiam ne mustum.
„ statim expressum de uva in Calice offeratur, quia
„ hoc est indecens propter impuritatem musti. Po-
„ test tamen in necessitate fieri: dicitur enim ab eo-
„ dem Julio Papa „: Si necesse fuerit botrus in Calicem exprimatur.

(e) S. Th. 3. p. sum. q. 74. a. 5. ad 3.

(f) Julius in can. cum omne 7. & 6. Syn. in cau. Didicimus. 6. de consecr. d. 2.

Ex his Sancti Thomæ verbis intelligitur: *Quia hoc est indecens propter impuritatem musti*; & ex Canone Julii Papæ quem laudat Angelicus Doctor, extra casum justæ necessitatis non licere, ut ad consecrationem hujusmodi vinum adhibeatur propter indecentiam: *Sed id extra necessitatem non est faciendum*, inquit Estius, (g) *eo quod ob commistionem crassiorem particularum pariter expressarum adhuc impurum sit mustum & feculentum, a quibus sensim repurgari & defacari debet.*

(g) Guillel. Estius in 4. d. 8. § 9.

CASUS VII.

OCTAVIUS, sacrum conficiens 20. Januarii anni 1708. vinum penitus congelatum in Calice invenit, ubi ad consecrationem pervenit. Poteratne illud valide consecrare, quin prius calore fuisset solutum?

RESPONS.

Octavius ex opinione multorum Authorum inclytorum vinum, licet congelatum, valide consecrare poterat. *Si recens est congelatio, utpote facta in calice paulo ante consecrationem; cum vini virtutem ac speciem retineat; consecrationi aptum judicant Sylvester, Angelus, Dominicus*, inquit Sylvius, hanc difficultatem perpendens (h). His autem potissimum rationibus suam probant sententiam. 1. Quia vinum illud, quamvis non potabile actu, qualitates tamen, proprietates, & naturam vini, etiam congelatum retinet, uti constat experientia, ubi calore solutum est. 2. Quia ad validitatem consecrationis & Sacrificii, non requiritur necessario, ut vinum actu sit potabile, cum Eucharistiæ Sacramentum non in solo usu materiæ consistat, uti Baptismus & alia Sacramenta, quæ in actione transitoria posita sunt; unde sanguis Christi post consecrationem subsistit licet congeletur species, uti observant Missalis Romani rubricæ (i).

(h) Sylv. in 3. p. sum. S. Th. q. 74. a. 5.

(i) Rubric. Miss. Rom. § 10. n. 3.

Contrarium tamen censent alii Authores. *Quibus tamen Molanus & alii contradicunt*, addit Sylvius, qui ea potissimum nituntur ratione, quod vinum congelatum non sit aptum ad significandam Christi sanguinis in cruce effusionem. Cum igitur suam res habeat difficultatem, existimamus, a Sacerdote nunquam consecrandum esse vinum congelatum, nisi prius calore solutum fuerit; & id ipsum ab Octavio in casu proposito fieri necesse fuit. *Verumtamen expeditius est dicere*, concludit Sylvius, *quod vinum congelatum sit materia dubia, a cujus consecratione propterea est abstinendum, & opera danda, ut gelu solvatur, antequam consecretur.*

CASUS VIII.

GEOFRIDUS, Missam celebrans, tempore Communionis advertit, vinum a se ad consecrationem adhibitum, notabiliter acescere, etsi nondum penitus acidum esset. An illud sic valide consecravit, ut aliud iterum consecrare non debuerit?

RESPONS.

Huic difficultati respondet Sanctus Thomas (k), Sacerdotem non posse consecrare panem omnino corruptum, nec vinum penitus acidum; quia ad pristinam suam naturam redire neutrum potest; sed validam esse eorum consecrationem, si panis aut vini corruptio non sit integra, sed tantum inchoa-

(k) S. Th. 3. p. sum. q. 74. a. 5. ad 7. & in 4. d. 11. q. 2. a. 3. q. 2. in corp.

choata, quia ab utroque in hoc casu panis & vini servatur natura; licet Sacerdos utramque materiam absque gravis peccati reatu conficere nequeat, si sciens fecerit. En verba Doctoris Angelici: *Vinum fit acidum per corruptionem. Unde non fit reditus de aceto in vinum, ut dicitur 8. Metaphysicorum: & ideo sicut de pane totaliter corrupto non potest confici hoc Sacramentum, ita nec de aceto; potest tamen confici de vino acescenti: sicut & de pane qui est in via ad corruptionem; licet peccet conficiens.* In eo cum Sancto Thoma consentiunt Theologi omnes & Canonistæ: quare omissis aliis authoritatibus ad confirmationem tam apertæ veritatis, dicimus, Geofridum, de quo in casu proposito, valide consecrasse, cum vinum, ut supponitur, ab ipso ad consecrationem adhibitum, nondum penitus erat acidum, sed tantum acescebat.

Cæterum advertendum circa præsentem difficultatem, idem esse dicendum de defruto, seu vino cocto, nec non de vappa, uti de eo, quod omnino est acidum; hujusmodi namque vina, amissa vini penitus natura, unum illius nomen retinent.

CASUS IX.

ANTIGONUS, sacra facturus, rogatur, ut quinque hostias ad quinque hominum communionem consecrare velit; sex super corporale deferuntur hostiæ, quarum unam novit esse superfluam: sed hoc sibi tantum satis est, ut quinque tantum intendat consecrare, non eas determinando; aut sextam auferendo. Quid judicandum de hujusmodi consecratione?

RESPONS.

Nullatenus in hoc casu sex illæ hostiæ fuere consecratæ; quia ad validitatem consecrationis necessario requiritur, ut per intentionem Sacerdotis determinetur materia consecranda; quod, ut ait Sylvius (*a*). *Actiones versantur circa aliquid singulare & determinatum; non circa aliquid confusum: specialiter autem id in proposito*, subjungit hic Theologus, *postulat pronomen demonstrativum*, scilicet *hoc*, Addi etiam potest, verba Sacramenti id unum operari, quod significant: atqui verba Eucharistiæ non unam potius, quam aliam materiam significant, nisi ex determinatione illius per intentionem Sacerdotis facta: si igitur vagam tantum & indeterminatam Sacerdos habeat intentionem quinque hostias sibi præsentes indeterminate consecrandi; certum est, quodcum illæ quinque non sint sufficienter determinatæ, nullam consecrat. *Sacerdos .... nihil consecrabit*, sic pergit Sylvius, *si habeat coram se decem hostias, & intendat consecrare solum novem: Quia non est ratio, cur una sit potius consecrata quam altera, & tamen est necesse excludi aliquam.*

(*a*) Sylv. in 3. 3. p. summ. S. Th. q. 74. a. 2.

Sylvio jam præiverat Angelus de Clavasio, his verbis (*b*): *Solvitur alia quæstio de Sacerdote, qui habet viginti hostias, & ex illis non intendit consecrare, nisi octodecim: quia nullam consecrat; nisi intentio sua se determinet determinate ad quas vult octodecim.* Ita etiam Sylvester (*c*), cum aliis, quos laudat, Authoribus.

(*b*) Angel. v. Euchar. 12. n. 26.

(*c*) Sylvest. de Prier. v. Euchar. 2. q. 6. & apud eum. Joann. Neapolit. & Richard.

Non idem foret dicendum, si quinque hostias esse existimasset Antigonus, dum sex essent; sex enim tunc consecrasset, modo præsentes omnes hostias consecrare intendisset sibi oblatas, quia tunc error speculativus tantum esset, nec intentionem practicam destruere potuisset consecrandi omnes hostias sibi præsentes. Ita docet Sanctus Antoninus (*d*), qui Durandi suffragio & authoritate Sancti Thomæ illud comprobat: Unde sequitur, imprimis interesse, ut Sacerdos præsentes super corporali hostias consacrare intendat.

(*d*) S. Ant. 3. part. tit. 13. c. 6. § 2. & apud eum. Duran. & S. Th. 3. p. q. 64. a. 9. ad 1.

Perfecte consentit hæc decisio cum Missalis Rubricis, (*e*), quæ pro regulis in his casibus haberi debent. En ipsius verba: „ Si quis habeat coram „ se undecim Hostias, & intendat consecrare solum „ decem, non determinans quas decem intendit, „ in his casibus non consecret; quia requiritur in„ tentio; secus, si putans quidem esse decem; ta„ men omnes voluit consecrare quas coram se ha„ bebat: nam tunc omnes erunt consecratæ; atque „ ideo quilibet Sacerdos talem intentionem habe„ re debet, scilicet consecrandi eas omnes quas an„ te se ad consecrandum positas habet.

(*e*) Rubric. Miss. t. de defect. in celeb. Missar. occurrent. c. 3. de defect. Ministror. a. 1. de defect. int.

CASUS X.

LEONIDES, Missam celebrans, positam super Altari pixidem Sacram Hostiis consecrandis plenam omisit discooperire ante consecrationem. Nunquid tamen valida est consecratio; an vero postridie eas consecrare tenetur, saltem sub conditione?

RESPONS.

Sacerdos pixidem Sacram discooperire semper tenetur, in qua sunt Hostiæ consecrandæ. *Si adsit vas cum aliis hostiis consecrandis*, inquit Rubrica Missalis (*f*), *antequam accipiat Hostiam discooperit manu dextra Calicem, seu vas aliarum Hostiarum*. Attamen, si omittat, negligatve pixidem discooperire, Hostias tamen in ea contentas valide consecrat, cum non sit necesse, ut eas videat, sufficiatque, ut ei moraliter tantum sint præsentes. Ita Sylvius his verbis (*g*): *Valida autem esset consecratio vini in Calice cooperto, & panis in pixide clausa: quia talia censentur esse præsentia. Designantes enim plenum vino dolium, dicimus: hoc est vinum.*

(*f*) Rub. Miss. supra cit.

(*g*) Sylv. in 3. p. sum. S. Th. q. 74. art. 2.

Leonides igitur omnes in pixide contentas hostias valide consecravit, licet eam ante consecrationem non discooperuerit: atque eas ideo postridie sub conditione consecrare non debet. Ita communiter Theologi (*h*).

(*h*) De Saint. Beuve to 2. cas. 168 De Genet. The. Mor. to. 3. tr. 4. c. 3. n. 3. & 4.

Vide INTENTIO Cas. 1.

CASUS XI.

SAMPSO, Sacerdos, positis in corporali pluribus Hostiis a se consecrandis, rem sacram fecit, & eam, quam ipse sumpturus erat, consecravit, non advertens ad alias a se pro aliorum Communione paratas, cognita tantum omissione sua tum cum ipse esset communicatutus. Nunquid consecratæ censeri debent illæ Hostiæ, ita ut eas ad aliorum Communionem possit adhibere?

RESPONS.

Difficultatem istam sibi proponit Angelus de Clavasio (*i*), his verbis: *Quod si Sacerdos, acceptis pluribus Hostiis consecrandis, quando venit ad actum consecrationis, non advertit, nisi ad eam quam habet in manu.* Cui difficultati respondet: *Dico cum Scoto quod omnes sunt consecrata:* Ejusque rei hanc subjicit rationem: *Quia non requiritur de necessitate intentio actualis, sed virtualis, quæ fuit quando præfatas Hostias accepit, ut eas consecraret.* Sylvester eodem modo sentiens, (*k*) eandem quoque affert rationem, quæ locum habet pro reliquis Sacramentis, ad quorum validitatem (*cæteris positis*) sufficit intentio virtualis, hoc est, quæ ex præcedenti, non interrupta per actum contrarium ordinat & dirigit actionem, ut ait Sylvius (*l*), aut ea, qua quis ex virtute primæ intentionis perficit Sacramentum, ut loquitur Sanctus Thomas (*m*).

(*i*) Angel. v. Euch. 2. n. 27.

(*k*) Sylvest. de Prier. v. Euch. 2 q. 8.

(*l*) Sylv. in 3. p. S. Th. q. 64. a. 8. concl. 6.

(*m*) S. Th. cit. q. 64. a. 8. ad 1.

Sed hic dilucidius exponere juvat, quid nomine intentionis intelligatur, quæ a Theologis dicitur virtualis. Dicimus itaque speciem hanc intentionis nihil aliud esse, quam virtutem intentionis actualis, seu relationem dependentiæ effectus alicujus ab actu intentionis præcedentis, quæ jam non per seipsam sed per suos effectus subsistit. At in casu proposito Hostiæ illæ cum intentione virtuali fuere consecratæ, cum eas ad Altare non attulerit, reliqueritque in eo Sacerdos, nisi cum actuali intentione eas consecrandi una cum ea, quam ipse sumpturus erat, nec consecrationis verba protulerit, nisi vi actus intentionis, seu actualis intentionis, quam prius habuerat, quæque ad omnes Hostias paratas & in Corporali ante Missæ initium repositas sese extendebat. Dubium itaque esse nequit, quin eas vere consecrarit, & de iis communicare possit adstantes.

CASUS XII.

Sophronius, celeriter Missam celebrans, ut ægro brevi succurreret, post consecrationem Calicis recordatus est, se omisisse hæc verba : *Novi & æterni Testamenti*, & sequentia. Nunquid tamen valide consecravit, aut formam integram iterare tenetur?

Respons.

Eo spectare videtur sententia Sancti Thomæ (*a*), ut existimet hæc verba : *Novi & æterni Testamenti Mysterium fidei, qui &c.* omnia ad essentialem formam consecrationis Calicis pertinere. En ejus verba simulque ea de re argumenta : *Quamvis illa quæ sequuntur*, inquit, *sint ut proprietates consequentes Christi sanguinem, in quantum hujusmodi; sunt tamen essentiales sanguini Christi, in quantum est per passionem effusus : non autem seorsum a corpore consecratur sanguis Christi, sicut nec aliæ partes ejus, nisi pro eo quod est in passione effusus; & ideo illa quæ sequuntur, sunt essentialia Sanguini prout in hoc Sacramento consecratur. Et ideo oportet, quod sint de substantia formæ*. Et alibi (*b*) objectioni respondens, qua dicitur, quod ut verba ista: *Quod pro vobis tradetur*, non pertinet ad essentiam consecrationis Corporis Christi; ita hæc alia: *Novi & æterni Testamenti, Mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur &c.* non sunt essentialia ad consecrationem ipsius Sanguinis; dicit: *Nec obstat ratio, quam inducunt: quia in consecratione Corporis sufficit quod dicitur:* Hoc est corpus meum, *quia Sanguis seorsim consecratus, specialiter repræsentat passionem Christi, per quam ejus Sanguis separatus est a Corpore. Et ideo in consecratione Sanguinis oportuit exprimere Christi passionis virtutem, quæ attenditur*. Denique rem eandem docet hic Sanctus in tertia parte summæ suæ Theologicæ (*c*). Hanc ejus sententiam sequuntur Sanctus Antoninus (*d*) & quidam alii Theologi (*e*).

(*a*) S. Thom. in 4. dist. 8. q. 2. art 2. 1. quæst. ad 3.

(*b*) Idem Lect. 6. in 1. ad Cor. c. 11.

(*c*) Idem 3. p. sum. q. 78. art. 3. in corp.

(*d*) S. Ant. 3. p. sum. Theo t. 13. c. 5 § 4.

(*e*) Petr Soto lib. 2 de Eucharist.

(*f*) Fr. Sylv. in 3. p. sum. S. Th. q. 78. art. 3.

Attamen permulti, iique inclyti Authores, qui ea de re scripsere, communi consensu docent, hæc sola verba : *Hic est Calix Sanguinis mei* : ad consecrationem Calicis esse essentialia; ut hæc : *Hoc est Corpus meum*, ad consecrationem Panis necessario requiruntur. Id quidem fuse probat Sylvius (*f*), 1. ex Liturgiis Sancti Jacobi, Sancti Basilii, S. Chrysostomi, & aliorum, quæ hæc sola verba continent : *Hic est Calix Sanguinis mei*, ad consecrationem Calicis : quæ verba ex judicio Ecclesiæ sufficiunt, cum Græci, qui his utuntur Liturgiis, valide consecrent, ut in Concilio Oecumenico Florentino decretum est. 2. Ex authoritate Authoris antiqui, cujus opus Sancti Cypriani Libris inseritur, & Sancti Ambrosii, sancti Joannis Damasceni, & Innocentii III. (*g*). Hisque testimoniis plures addit rationes his Theologus, qui etiam contendit, Sanctum Thomam rite expositum idem sentire, etsi ex ejus verbis prima fronte contrarium videatur. *Quamvis beatus Thomas* .... inquit .... *videatur esse alterius sententiæ, nobis tamen videatur quod non dissentiat*: quod ut probet, hæc statim Doctoris Angelici verba profert: *Omnia prædicta verba sunt de substantia formæ : sed per prima verba, cum dicitur*. Hic est Calix Sanguinis mei, *significatur ipsa conversio vini in sanguinem, eo modo quo dictum est in forma consecrationis panis* : Qua de re istud instituit ratiocinium : *Atqui verba formæ efficiunt quod significant : ergo illa verba, cum sola significent conversionem, sola illam efficiunt præsertim cum in forma consecrationis panis cui hanc assimilat* (beatus Thomas) *non plura requirantur ad efficiendam conversionem panis*. Addit tandem hæc verba, *de substantia formæ*, nihil aliud significare nisi *de integritate formæ*, in germano sancti Thomæ sensu. *Dici autem omnia quæ sequuntur usque ad illud*, Hæc quotiescumque feceritis *esse* de substantia, *quia videntur esse de integritate ejusdem locutionis : atque ita substantiam accipit, non pro essentiali ratione, sed pro integritate*.

(*g*) Autor. serm de Cœna Domini apud S. Cyp. S. Amb. lib. 4. de Sacram. c 4. S. Damascenus lib. 4. de fide orthod. c. 14. Inn. III. lib. 4. de Missa c. 6.

Addi potest ad confirmandam Sylvii interpretationem, quod si alio sensu intelligeretur Angelicus Doctor, ratio quam affert: nullatenus esset efficax & decretoria, cum ex ea pariter colligi posset absoluta verborum istorum, *Quod pro vobis tradetur* : non minus quam aliorum: *Qui pro vobis effundetur &*. necessitas; cum non magis necesse sit, ut in forma exprimatur virtus sanguinis Christi, quam ipsius corporis. Deinde verba hæc : *Hic est Calix sanguinis mei*; non minus sensum habent perfectum, ac transsubstantiationem æquæ clare designant, atque ista: *Hoc est Corpus meum*. Denique verba hæc : *Novi & æterni Testamenti &c.* non integra in Euangelio reperiuntur, & quædam etiam, ut ista *Mysterium fidei*, ab Ecclesia fuere addita: quo evidens est verba illa ad essentiam consecrationis calicis non pertinere. Colligendum itaque, hæc sola Christi verba. *Hic est Calix Sanguinis mei*, ad formam essentialiter pertinere, cum vi tantum verborum Christi Panem & Vinum consecrare possit Sacerdos ex illo Sancti Ambrosii (*h*). *Ubi autem venitur, ut conficiatur venerabile Sacramentum, jam non suis sermonibus Sacerdos, sed utitur sermonibus Christi*. Unde Sophronius, de quo in casu proposito fit mentio, valide consecravit: nec proinde omissa ex præcipitatione vocis, aut mentis evagatione verba iterum pronunciare tenetur. *

(*h*) S. Amb. cit. in can. Panis 55. de consecrat. dist. 2.

* Jamdudum fere sopitam controversiam his nostris temporibus de novo excitavit Pater LEBRUN, Oratorianus eruditus Theologus, in Opere cui titulus est Gallice : *Explication Litterale, Historique & Dogmatique, des Prieres & des Ceremonies de la Messe*. Latine : *Explicatio Litteralis, Historica & Dogmatica Precum & Cærmoniarum Missæ*. In Tomo scilicet *Tertio*, pag. 202. & seqq. Pater *Le Brun* plurima ex Liturgiis Orientalibus & ex SS. Patribus congerit testimonia quibus probare conatur non tantum ad essentiam formæ Eucharistiæ Christi verba requiri, sed etiam preces quæ apud Latinos præcedunt, & apud Græcos subsequuntur solemnia hæc Christi verba : *Hoc est Corpus meum. Hic est Sanguis meus* : Ita ut ex duabus illis partialibus formis, verbis nempe & precibus moraliter conjunctis, forma totalis & essentialis exurgat. Nihil pro sua exquisita eruditione omisit, ut veritatis speciem appingeret isti sententiæ, quam tamen unus e Societate Jesu doctus Theologus scripto publico aggressus est.

CASUS XIII.

Demetrius, Græco Sacerdote, aliquando in Ecclesia Cathedrali Toletana Missam celebrante, Isidorus hujusce Ecclesiæ Canonicus, qui præsens aderat nullum externum adorationis signum præbuit pro iis rebus, quas juxta ritum suum consecraverat hic Sacerdos: Unde a comite sibi Canonico de illo agendi modo interrogatus sincere confessus est, se invalidam existimare consecrationem ab eo Sacerdote confectam; simulque opinionis suæ istam subjecit rationem, quia Græci vim supernaturalem, qua fit Consecratio, unice orationi attribuunt, quæ ab ipsis ad Spiritum Sanctum dirigitur; non vero solis istis Christi verbis : *Hoc est Corpus meum. Hic est Calix Sanguinis mei*: uti videre est apud Cabasilam in eo libro, cujus est titulus; *Accusatio in Latinos*, in quo ea de re doctrinam sancti Thomæ oppugnat (*i*): de eodem quoque argumento tractatum ex professo scripsit Marcus Eugenicus. Quæritur itaque, utrum in eo sit Isidorus damnandus?

(*i*) Nicolaus Cabasilas in additione ad Bibliothecam Patrum. edit. Venet. an. 1545. edit. Antuerp. an. 1560. & Paris. ann. 1645.

Respons.

Fallitur Isidorus in suo ratiocinio; licet enim Scripturæ, Conciliorum, Patrumque fulta Ecclesia Latina velit consecrationem corporis & sanguinis Christi vi sola verborum horum confici : *Hoc est Corpus meum : Hic est Calix Sanguinis mei* : Quin ullatenus ad conversionem panis & vini in corpus & sanguinem Christi conferat consecrationi præmissa aut postposita oratio : nullo tamen in Concilio Orientales contra sentientes damnavit, & ipsum Tridentinum Concilium ad prudentiam spectare censuit ne diversa illa Latinorum a Græcis fides dijudicaretur, ut advertit Salmeron his verbis (*k*): *Non dissimulabo, quod in Concilio Tridentino, cum quidam Theologi id peterent, ut explicaretur forma, qua Christus confecit hoc Sacramentum; auditis hinc inde rationibus, nihil esse definiendum Patres censue-*

(*k*) Salmeron. Tom. 9. tract. 13. ante fin.

sue-

fuerunt. Non igitur temere damnanda est Græcorum opinio; cum certum sit eos, uti Latinos verba consecrationis proferre: *Hoc est Corpus meum. Hic est calix Sanguinis mei*; & ambos orationes verbis illis & ante & post addere; & omnes pariter intendere consecrationem Eucharistiæ juxta Christi institutionem, atque adeo pro corpore & sanguine Christi id esse habendum, quod Græcus, uti Latinus Sacerdos confecit. Ita peritus Theologus (*a*).

(*a*) De Saint-Beuve to. 3. cas. 10.

Hactenus dicta confirmari possunt ex Græcorum responso in Florentino Concilio ann. 1438. Cum enim quæsitum esset quæ esset eorum intentio, dum post consecrationis verba istam recitarent orationem, quæ reperitur in eorum Liturgiis, & in illis Sanctorum Jacobi, Basilii, & Chrysostomi: *Fac Panem quidem hunc honorabile corpus Christi tui: quod autem in Calice iste est, honorabilem sanguinem Christi tui. Responderunt*, inquit Sylvius (*b*), *se firmiter credere verbis dominicis Sacramentum fieri: atque adeo nihil aliud se petere per sequentem orationem, quam ut fiat nobis corpus Domini, id est, ut panis consecratus, qui revera est corpus Christi, fiat nobis per effectum nutritionis spiritualis corpus Christi; sive ut salutaris sit illis pro quibus offertur*. Quem sensum confirmat hic Theologus ex libro Constitutionum Apostolicarum qui Sancto Clementi adscribitur (*c*), & ex Liturgia sancti Basilii, in quibus pro his verbis, *Fac panem hunc*, legitur oratio his verbis concepta, quibus oratur divina Majestas, ut ostendat panem hunc esse corpus Christi, hoc est, salutarem effectum producat.

(*b*) Fr. Sylv. in 3. p. sum. S.Th. q. 78. a. 1. quæsito 3.

(*c*) L. 8 Constitut. Apostolic. c. 17.

CASUS XIV.

SIMEON, Sacerdos, denuntiatus suspensus, interdictus, & excommunicatus, & denique ab ordinibus suis degradatus, in regione tamen quadam incognitus, ibi celebravit. Nonne valide consecravit, & verum Sacrificium obtulit?

RESPONS.

Certum est, hunc Sacerdotem valide consecrasse, & verum obtulisse Sacrificium. Ita sanctus Thomas (*d*), ejusque rei istam profert rationem, quod per censuras & degradationem nunquam tolli possit character Sacerdotalis, sed tantum illius usus; cum indelebilis sit hujusmodi character & accipientem pro semper Deo addicens: *Potestas consecrandi Eucharistiam pertinet ad characterem Sacerdotalis Ordinis*, inquit hic Sanctus; *character autem quilibet ..... quia cum quadam consecratione datur, indelebilis est..... sicut & quarumcumque rerum consecrationes perpetuæ sunt, nec amitti, nec reiterari possunt. Unde manifestum est, quod potestas consecrandi non adimitur per degradationem .... & sic patet quod Sacerdos degradatus potest conficere hoc Sacramentum*. Doctrinam sancti Thomæ in eo sequuntur Theologi omnes; hic plura non addimus hac de re, de qua Sylvius multis in locis agit in suis Commentariis in Summam Theologicam Angelici Doctoris (*e*).

(*d*) S.Th. 3.p. sum. q. 82. a. 8. in corp.

(*e*) Sylv. in 3. p. sum. S.Th. q. 64. a. 9. ad 6. 11. & 12. & q. 82. cit. art. 8.

CASUS XV.

DARIUS, Sacerdos, inita amicitia cum quodam homine, qui ope conjurationum quarumdam thesauros quærere & detegere profitebatur, eo impietatis pervenit, ut ad tam nefarium usum hostiam consecrarit, eique homini dederit. Potuitne eam valide consecrare cum tam nefanda intentione?

RESPONS.

Duplicem in Sacramentorum Ministro intentionem distinguit Sanctus Thomas his verbis (*f*)! *Sacramenta ad aliquid ordinantur*, inquit, *unde in Sacramentis est duplex intentio; una quæ ordinatur ad perfectionem Sacramenti, & hæc est essentialis Sacramento: unde ea prætermissa non est Sacramentum. Alia quæ ordinatur ad finem Sacramenti, & hæc consequitur Sacramentum, & ea posita, vel remota, nihilominus perficitur Sacramentum*. Ejusque rei hoc profert exemplum Angelicus Doctor: *Sicut si aliquis Sacerdos intenderet consecrare, non ad sumendum, sed ut beneficiis uteretur, verum Corpus Christi esset*. Idem etiam reperit in tertia parte suæ Summæ Theologicæ (*g*) his terminis, qui eumdem cum prioribus sensum referunt. *Potestas Ministrorum Ecclesiæ ad duo ordinatur. Primo quidem, ad effectum proprium. Secundo, ad finem effectus: secundum autem non tollit primum*. Quo posito sic concludit: *Unde si Sacerdos intendat consecrare, Corpus Christi propter aliquem malum finem, puta ut irrideat, vel veneficia faciat, propter intentionem mali finis peccat; nihilominus tamen propter potestatem sibi traditam perficit Sacramentum*.

(*f*) S.Th. in 4. dist. 31. q. 2. a. 1. quæstiunc. 3. ad 1.

(*g*) Idem p. q. 74. art. 2. ad 2.

Hinc facile concluditur, quod cum in casu proposito veram consecrandi intentionem habuerit Darius, valida est hostiæ consecratio ab ipso facta; licet ob nefandum, quem sibi proponebat, finem, gravissimum admiserit crimen.

CASUS XVI.

EUSTASIUS, sancti Yonæ Parochus, Missam celebrans, post sumptam Communionem monitus, unum e suis Parœcianis sacrum enixe postulare Viaticum, cum hostiam consecratam non haberet, unam ante finem Missæ consecravit, huic ægro deferendam. Potuitne ita se gerere sine peccato?

RESPONS.

Constat, Eustasium in casu proposito hostiam hanc absque reatu peccati mortalis consecrare non potuisse. Ratio est, quia, licet Sacerdos panem sine vino, aut vinum sine pane possit conficere valide, unum tamen sine altero, quacumque de causa licet consecrare: sic enim se gerens non modo præceptum divinum, his Domini verbis contentum: *Hoc facite in meam commemorationem* (*h*); sed universalem etiam Ecclesiæ consuetudinem temere infringeret. Hæc est Doctoris Angelici doctrina hoc textu contenta (*i*): „ Quamvis consecratio „ panis non dependeat a Consecratione Calicis...., „ tamen potius debet desistere, qui non haberet utrumque, quam conficere præter morem Ecclesiæ „ in una tantum specie, quamvis etiamsi in una tantum consecraret, consecratum esset. Peccaret „ autem graviter, nisi post consecrationem Corporis, ante consecrationem Sanguinis occideretur, vel alias præter culpam suam impediretur. Id etiam ex professo jubent Missalis Rubricæ (*k*): Unde sanctus Thomas, cui consentit hæc Rubrica: *si vero percipiat*, inquit (Sacerdos) *post verba Consecrationis, quod vinum non fuerit positum in Calicem; si ..... hoc perceperit post sumptionem Corporis, aliam hostiam apponere debet, iterum consecrandam cum Sanguine* (*l*): Cujus rei postea istam subjicit rationem: *Quia si diceret sola verba consecrationis Sanguinis, non servatur debitus ordo consecrandi: & sicut dicitur in prædicto C. Concilii Toletani* (*m*): Perfecta videri non possunt Sacrificia, nisi perfecto ordine compleantur: additque Sanctus Doctor: *Debet in fine iterum sumere hostiam consecratam non obstante etiam, si prius sumpserit aquam, quæ erat in Calice: quia præceptum de perfectione Sacramenti majoris est ponderis, quam præceptum, quod hoc Sacramentum a jejunis sumatur*.

(*h*) Matt. 26.

(*i*) S.Th. in 4. sent. dist. 11. q. 2. a. 1. quæst. 1. ad 3.

(*k*) Rubric. Miss. Rom. Cap. de defect. circa Miss.

(*l*) S.Th. 3. p. sum. q. 83. a. 6. ad 4.

(*m*) Concil. Tolet. 7. cap. 1. in Can. Nihil. 7. q. 1.

Opportunum hic videtur istam, quæ occasione præsentis difficultatis fieri solet, quæstionem paucis exponere, utrum videlicet Summus Pontifex eam possit concedere dispensationem, qua solam panis speciem consecrare permittat. Angelus de Clavasio affirmat ex eo, quod Gabriel Biel, Major & alii nonnulli (*n*) doceant, non esse de præcepto divino, ut simul utraque species consecretur. Contrarium vero sentit Sylvester (*o*), opinionemque Angeli his verbis condemnat: *Summa Angelica suo more in determinando audax, dicit Papam in hoc posse dispensare. Sed hoc est falsum: quia ea quæ sunt de substantia seu integritate Sacramentorum Papa mutare non potest secundum Thomam 3.* (parte) *q. 74. & alios Theologos communiter. Hujusmodi autem est, consecratio Sanguinis*. Sylvius, qui & fuse & docte quæstionem istam agitat (*p*), Sylvestro consentit, & quatuor adversariorum solvit objectiones.

(*n*) Gabriel. Biel. Lect. 84. in Can. Missæ & Joan.

(*o*) Sylv. v Euch. 1. q. 5.

(*p*) Sylv. in 3. p. sum. S.Th. q. 74. art. 1. Concl. 5.

CA-

CASUS XVII.

OCTAVIA, cum Parocho suo pluribus abhinc annis carnaliter peccans, ipso Paschatis die, ad amovendam improbæ vitæ suspicionem, cum pluribus aliis ab eodem Parocho Sacram Eucharistiam accepit. At tanti sceleris magnitudine territa, Sacratissimam hostiam ex ore extrahens, sudario eam involvit; ac paucis post diebus ad Sacramentum Pœnitentiæ accedens, illam Confessario suo tradidit adhuc integram.

Quæritur, an Confessarius ille hujusmodi hostiam possit comburere, ut illius cineres postea in piscinam mittat: aut quonam alio modo in hoc casu tam insolito sese gerere debeat?

RESPONS.

Sanctam illam hostiam comburere Confessario non licere certum videtur, in sacrario igitur reponenda est, donec species sacramentales fuerint omnino corruptæ. Ita sentit Franciscus Sylvius in Academia Duacena Doctor, Regiusque Professor olim celeberrimus (a). Is enim consultus, an species Eucharisticæ, postquam totaliter corruptæ sunt, igni sint tradendæ, earumque cineres in piscinam mittendæ: respondit die 26. Januarii ann. 1621. satius esse, ut non concrementur, sed post omnimodam corruptionem in piscinam injiciantur: quia vero quidam hujusmodi hostias consecratas in simili casu comburi posse existimant, addit ante totalem corruptionem id nunquam licitum esse. *Nam antea*, inquit, *quia sub illis manet Corpus Christi; grande sacrilegium esset eas comburere*. Porro longe consultius acturum esse Confessarium illum existimamus, si hostiam illam in Sacrario reponat, eamque reservet a se consumendam prima vice, qua Missam est celebraturus.

(a) Sylv. res. var. v. Euch.

Vide { COMMUNIO. ECCLESIA. MISSA. }

CONSILIARIUS.

Vide { CLERICUS. *Cas.* IV. JUDEX. }

CONSUETUDO.

CONSUETUDO, inquit Polmanus (b), *est jus non scriptum, moribus (populi) introductum, habens vim Legis ex longo & continuo usu*.

Duplici modo intelligi potest vox illa: 1. Pro usu particulari, quem sequitur Ecclesia quædam, Capitulum, Parœcia, Collegium, Communitas, aut quidam locus particularis. 2. Secundum latiorem significationem, pro usu generali Regionis, Provinciæ, aut Regni.

In hoc autem præcipue differunt Consuetudo & Lex, quod Lex rem nondum observatam ex professo constituat; at Consuetudo rem jam dudum usitatam præscribit.

Diximus: *moribus* (populi) *introductum*: non enim obligatur privatus ex Consuetudine rem aliquam libere faciendi. Sic, qui quolibet anno a decennio capones duos dono dare amico suo consuevit, usum hunc pro arbitrio potest abrumpere, quod exemplum adducit Sylvester (c), sed non idem dicendum de Consuetudine, eo, quo in hoc titulo, intelligitur sensu, in quo agitur de Consuetudine Principis expresso vel etiam tacito consensu firmata.

Consuetudo quælibet, generaliter loquendo, ut sit legitima, debet esse rationi consentiens, justa, honesta, utilis, & loco, tempori, ac personis congrua: aliter verus tantum esset abusus & corruptio, non vero legitima Consuetudo.

Nulla Consuetudo, inquit Sanctus Thomas, *vim Legis obtinere potest contra Legem divinam, vel Legem naturalem*, licet eam aliquoties explicare, aut fines ejus restringere valeat: hanc autem hujus rationem affert Sanctus Thomas, *quia omnis Lex proficiscitur a ratione & voluntate Legislatoris, Lex quidem divina & naturalis a rationabili Dei voluntate; Lex autem humana, a voluntate hominis, ratione regulata*. Sic Lex prohibens homicidium destrui non potest per Consuetudinem, quæ illud permittat; sed illam explicare & restringere potest ad homicidium authoritate solum privata commissum.

Cum spatio temporis sufficienti & non interrupto legitime præscripta est Consuetudo; uti fieri debet necessario (d), & præscriptioni rem capacem attingit, tum Legem humanam abrogare potest (e).

Sufficit usus, qui per decennium obtinuit, juxta Leges Romanas (f). 40. anni requiruntur ex jure Canonico, ut legitime præscripta sit Consuetudo, cum juri in aliquo derogat (g). In Gallia, ut vim Legis Consuetudo obtineat, necesse est, ut sit immemorialis, & sit scripto mandata Authoritate Regia, & ex ejus præscripto multæ sint latæ sententiæ.

Ut Consuetudo legitima per non usum Legem abrogare potest ex Sancto Thoma

(b) Polman. Breviar. Th. p. 2. 2. n. 544.

(c) Sylvest. v. Consue. p. 14.

(d) Cap. Cum una 50. de Elect. l. 1. tit. 6.

(e) S. Th. 1. 2. q. 97. art. 3. ad 1.

(f) Pan. in Cap. fin. de consuet. Bartot. Leg. de quibus. ff. de Legibus.

(g) Cap. Cum tanto final. de consuet. & Nondum tamen. de consuet. in 6.

Thoma (a), sic Consuetudo solvitur ex immemoriali temporis diuturnitate qua non observatur. (a) S. Th. 1. 2. q. 97. n. 3. ad 2.

Consuetudini derogare possunt Edicta Principis seu expresse per clausulam derogatoriam, vel tacite quando in toto Regno fuere promulgata.

Huic etiam derogari potest ex conventionibus privatis in contrarium initis, modo ad communitatem aut bonos mores non pertineant, ut sæpe fit in contractibus Nuptiarum juxta Molinæum.

Gallis antiquis suæ erant Consuetudines, quas intemerate semper observavere, etiam a Romanis devicti, quorum Leges nunquam accipere voluerunt, exceptis Provinciis Italiæ finitimis: & Consuetudines suas Galli hodierni scriptis mandare curaverunt, quas observare, tamquam Leges stabiles, populi tenentur.

Carolus VII. ex Molinæo, aut potius Philippus, dictus Pulcher, ex Brodelio (b) in suo Edicto *pro Reformatione Regni*, primus constituit, ut scripto mandarentur consuetudines; sed suum effectum Constitutiones eorum Regum, uti Ludovici XI. & Caroli VIII. non sortitæ sunt, nisi sub Ludovico XII. ut addit idem Brodelius ab Henrico IV. fuere renovatæ mense Januario an. 1598. *Declaramus*, inquit Rex ille, *ut consuetudines, usus & styli Regni nostri scripto mandentur ...... Volumus ea custodiri & observari in Judicio & extra.* (b) Brodeu Præf. in consuet. Parisf.

Jus ergo Gallicum partim constat ex consuetudinibus, quæ in Regno Galliæ observantur, ubi Regiis diplomatibus, seu litteris patentibus fuere confirmatæ, tanquam publicæ conventiones, concessæ de consensu trium Ordinum, qui statum efficiunt, scilicet Cleri, Nobilium, & Populi: atque hinc vim Legis obtinent, ubi authoritate Regia fuere promulgatæ.

Sunt stricti juris, ut ait Molinæus in suo Commentario in Consuetudinem Parisiensem (c): *Hoc*, inquit, *maxime peculiare est in consuetudinibus & constitutis, quod eorum verbis tenaciter est inhærendum; nec illis licet addere, nec detrahere, nec alias interpretari, quam loquuntur*: Ratio est. 1. Quia antiquissimæ sunt. 2. Quia ex consensu generali totius communitatis fuere constitutæ. 3. Quia Regia authoritate fuere comprobatæ. (c) Carol. Molin. in Consuetud. Parisf. §. 1. gloss. 4. n. 12.

Cum ex aliqua consuetudine non ordinantur res quædam, quæ ad privatos pertinent, tunc ad vicinarum consuetudinum decisiones recurrendum, jurisve, quod commune vocatur, hoc est, ad jus Romanum, secundum aliquos Authores, vel potius ad jus statutum ex consuetudinibus aliarum Provinciarum, ex Constitutionibus, & Arrestis supremarum Curiarum.

Dicimus, *secundum aliquos Authores*, nam certum est, jus Romanum non esse Regulam, quam sequi teneantur Regiones consuetudinariæ; sed ad illud tenentur solum, quatenus conforme est rationi & justitiæ, ut ait Brodelius in Louetum (d): Quocirca, si deficiat propriæ Regionis consuetudo; Principum Edicta, & Supremarum Curiarum Jurisprudentia tanquam regulæ haberi debeant; si vero de re controversa nihil constituerint Edicta & Arresta, ad vicinas consuetudines recurrendum, iisque standum est; cum id congruum magis rationi videatur, ad utilitatem vicinæ Regionis. (d) Brodel. Litt. l. n. 1.

Qui vel curiositate impulsi, vel aliqua necessitate coacti scire cupiunt, qui sint variarum consuetudinum interpretes, adeant Dictionarium Arrestorum Domini Brillon in verbo, *Consuetudo*, a numero 72. ad num. 211.

CASUS PRIMUS.

ROMANUS aliquid egit Lege Principis expresse vetitum, sed tamen consuetudine contraria firmatum. Nonne immunis est a peccato?

RESPONS.

Ad accuratam hujusce difficultatis solutionem, id statim tanquam principium habendum, scilicet Legem omnem, seu divinam, seu humanam a justa & rationabili voluntate Legislatoris profisci. At cum hominis voluntas non verbis tantum, sed etiam factis aperiri queat in iis, quæ sunt facienda vel fugienda; etiam mutari & revocari potest, non solum verbis, sed & actibus, qui multiplicati & perseverantes, id ipsum inducunt, quod consuetudo dicitur, ita ut mutatio illa vim Legis obtineat, cum nihil in se vitiosum includit; ut docet Angelicus Doctor his verbis: (e): „ Omnis „ Lex proficiscitur a ratione & voluntate Legis- „ latoris: Lex quidem Divina & naturalis, a ra- „ tionabili Dei voluntate. Lex autem humana a „ voluntate hominis, ratione regulata; sicut au- „ tem ratio & voluntas hominis manifestantur ver- „ bo in rebus agendis, ita etiam manifestantur fa- „ cto. Hoc enim unusquisque eligere videtur ut „ bonum, quod opere implet. Manifestum est au- „ tem, quod verbo humano potest & mutari Lex „ & etiam exponi, in quantum manifestat inte- „ riorem motum & conceptum rationis humanæ. „ Unde etiam & per actus, maxime multiplica- „ tos, qui consuetudinem efficiunt, mutari potest „ Lex & exponi, & etiam aliquid causari quod „ Legis virtutem obtineat, in quantum scilicet per „ exteriores actus multiplicatos interior voluntatis „ motus & rationis conceptus efficacissime de- „ claratur: Cum enim aliquid multoties fit, vide- „ tur ex deliberato rationis judicio provenire, „ & secundum hoc consuetudo & habet vim Le- „ gis, & Legem abolet, & est Legum interpe- „ tatrix.

(e) S. Th. 1. 2. q. 79. art. 3. in corp.

Con-

Confirmari potest illud Sancti Thomæ ratiocinium ex eo quod dicit Sanctus Augustinus scribens ad Casulanum, de consuetudine jejunandi die Sabbathi. *In his enim rebus*, inquit hic Sanctus Doctor (*a*), *de quibus nihil certi statuit Scriptura Divina, mos populi Dei, vel instituta majorum pro Lege sunt tenenda*. Qua authoritate utitur Sanctus Thomas (*b*) ad probandum, quod *consuetudo etiam honesta habet vim præcepti*. Ob eam pariter causam in antiquo Canone (*c*), definitur consuetudo: *Jus quoddam moribus institutum, quod pro Lege suscipitur, cum deficit Lex*. Hoc est, sive reipsa non sit Lex, aut, si fuerit, sit obsoleta, quod invaluerit consuetudo.

(*a*) S. Aug. Epist. 36. alias 86. n. 2.

(*b*) S. Th. 1. 2. q. 79. a. 2. ad 2.

(*c*) Isidor. l. 5. Etymol. c. 3. in Can. Consuetudo. 5. dist. 1.

Advertendum etiam 1. quamlibet consuetudinem vim Legis non obtinere, nisi privati, quibus constituitur, actus non modo communitati sint cogniti & probati; sed etiam positi ad inducendam obligationem & ideo consuetudinem, ut docet Glossa his verbis (*d*): *Scias ergo, quod ad hoc quod consuetudo præjudicet juri, requiritur quod sit præscripta ..... quod obtinuerit in contradictorio judicio populi ..... quod eo animo fiat, ut credatur se jus habere, & imposterum illud intendat facere: alioquin talis usus non dicitur usus*. Hinc sequitur consuetudinem seipsum in Ecclesiæ ingressu aqua sacra intingendi, aut cineres prima quadragesimæ die accipiendi, ceterosque hujusmodi quamplurimos ritus, quos Catholica observat Ecclesia, vim Legis non obtinere, neminemque obligare; quod ii, qui cæremonias illas aut invexere, aut etiamnum observant, eas, tanquam Legem sibi imponere, aliosve exemplo suo obligare non intendant.

(*d*) Glossa in Can Frustra. 7. dist. 8. v. Consuetud.

2. Observandum mutationem, quæ consuetudine inducitur, non esse intelligendam, neque locum habere posse, nisi quoad Legem humanam, non vero, quoad Legem naturalem aut Divinam, quæ, cum vim suam a Divina voluntate depromat, voluntatis humanæ arbitrio mutari non potest. *Lex naturalis & Divina procedit a voluntate Divina*, inquit Sanctus Thomas (*e*), *unde non potest mutari per consuetudinem procedentem a voluntate hominis, sed solum per authoritatem Divinam mutari posset; & inde est quod nulla consuetudo vim legis obtinere potest contra Legem Divinam, vel Legem naturalem*: Hæc autem hujus rei afferri potest ratio, quod Divinæ Leges sint immutabiles. *Fidelia omnia mandata ejus*, inquit Psaltes Regius (*f*), *confirmata in sæculum sæculi*; ut pote, *facta in veritate, & æquitate*.

(*e*) S. Th. 1. 2. q. 97. a. 3. ad 1.

(*f*) Ps. 110.

3. Observandum, consuetudinem non posse contra Legem introduci, nisi cum a majori parte communitatis observatur, ut ait Glossa mox citata (*g*): *Ad hoc quod consuetudo præjudicet juri, requiritur ..... quod major pars populi consueverit illa uti consuetudine. Quia*, inquit hic Glossator, *sicut minor pars populi non posset inducere Legem, sic nec consuetudinem*. In hoc igitur duntaxat casu legitime introducitur, & actus ex ea facti permanent validi, ut docent Jurisperiti (*h*). dicendo: *Quod major pars Curiæ efficit, pro eo habetur, ac si omnes egerint*.

(*g*) Glossa in cit. Can. Frustra. 7. dist. 8. v. Consuet.

(*h*) DD. ad Leg. Quod major. 19. ff. ad municipalem. l. 50. t. 1.

Ex dictis hactenus facile colligitur, Romanum esse conscium; si quod egit Legi naturali & Divinæ sit contrarium; cum ex contraria hominum consuetudine huic Legi nequeat derogari; sed ipsum non peccasse, si Lex illa esset tantum humana, quæ usu contrario, nec vitioso sit præscripta, cum lex prohibens ipsius actionem consuetudine contraria, ut supponitur, fuerit abrogata, & consuetudo illa, eo, quo diximus modo intellecta, vim Legis obtineat.

CASUS II.

NUNQUID reus esset Romanus, si reipsa actio ejus esset contra Legem, sed si Lex illa non esset in usu?

RESPONS.

Licet naturalis aut Divina Lex abrogari nequeat per non usum, ut jam diximus; is tamen sufficit ad tollendam Legem humanam. *Ea quæ sunt de jure positivo per dissuetudinem abolentur*, inquit Sanctus Thomas (*i*), *ea vero quæ sunt a jure naturali, vel de jure Divino, nulla dissuetudine aboleri possunt*. Idem etiam docet Sanctus Antoninus (*k*) & probat exemplo dierum Rogationum, qui olim erant festi dies simul & jejunii (*l*), & exemplo trium dierum, qui quadragesimam procedunt, quibus jejunare solebant Clerici: quod usu contrario fuit ademptum. Unde sequitur, Romanum non peccasse, si Lex contra quam egit, sit tantum Lex humana, quia per non usum jam eos non obligat, pro quibus fuerat condita.

(*i*) S. Thom. quodlib. 2. a. 8. in corp.

(*k*) S. Anton. 2. p. summ. Theol tit. 4. c. un. §. 4.

(*l*) Can. Pronuntiandum. 1. & Can Rogationes. 3. de consi. dist. 3.

Vide JEJUNIUM, Cas. Gildasius.

CONTRACTUS.

CONTRACTUS nihil aliud est, quam *ultro citroque obligatio*, inquit Polmanus (*m*) quæ obligatio est stricti juris & ad æquitatem pertinet.

(*m*) Polman. part. 2. 2. n 422 & 423.

Accuratius etiam definiri potest: *Pactum, causans ultro citroque obligationem*: ita ut contrahentes in se invicem fiant debitores, tam quoad res, ut in emptione & venditione & aliis similibus; quam quoad personas, ut in contractu matrimonii. *Non solum res in stipulatum deduci possunt, sed etiam facta*, inquit Imperator Justinianus (*n*). Prior definitio non omnem pactorum speciem continet: sunt enim pacta seu conventiones, quæ *semi-contractus* appellari possunt; ea videlicet, quæ unum ex contrahentibus tantum afficiunt, qualis est donatio, aut gratuita promissio, ab eo acceptata, cui facta est.

(*n*) §. fin. Instit. de verb. oblig. l. 3. tit 26.

Multæ vulgo distinguuntur contractuum species. Alii sunt expliciti, in quibus videlicet pactum reciprocum exprimitur: alii impliciti in quibus subintelligitur. Quidam sunt absoluti: quidam vero conditionati, e quorum conditionis eventu pendet contractus effectum. Nonnulli sunt gratuiti seu lucrativi, in quibus contrahentium alter commodum aliquod percipit, nihil alteri rependens, qualia sunt donatio (*o*), commodatum, & precarium. Alii vero sunt onerosi, quia recipiens danti aliquid se daturum promittit, ut in emptione, in mutuo, & locatione.

(*o*) Leg Donationes. 1. ff. de Donat. l. 39 tit. 5.

Sunt etiam contractus, qui *nominati* dicuntur, eo quod proprium habeant nomen, quo ab aliis contractibus distinguuntur; quales sunt contractus Emptionis, & venditionis, mutui, locationis, depositi, commodati, & precarii.

Alii

Alii *Contractus innominati* * appellantur, quod proprio non donentur nomine, quo a præcedentibus distinguantur. *Natura enim rerum inductum est, ut plura sint negotia, quam vocabula*, inquit Lex (*a*).

Quadruplicis sunt generis, scilicet, 1. *do ut des* (*b*), 2. *facio ut facias* (*c*) 3. *do ut facias* (*d*); 4. *facio ut des* (*e*).

Inter diversas contractuum species, alii dominium rei, de qua contrahitur, transferunt, ut venditio, permutatio, & mutuum. Alii usum tantum transferunt, ut commodatum & precarium, aliis denique nec dominium nec usus transfertur, sed custodia duntaxat committitur, quale est depositum. Denique ex iis quidam ad solam recipientis utilitatem pertinent, qualia sunt mutuum, commodatum, & donatio; alii ad solam dantis utilitatem, quale est depositum; alii denique ad dantis & accipientis utilitatem spectant, qualis est locatio.

Contractus omnes & conventiones contrahentes obligant. 1. modo personæ non sint inhabiles ad contrahendum, ut furiosi ex Justiniano: *Furiosus nullum negotium gerere potest: quia non intelligit quod agit* (*f*): aut ii, qui tales lege sunt declarati, ut prodigus, pupillus, mulier sub potestate viri constituta, & ii, qui jure sunt interdicti, quando cum damno suo contrahunt.

2. Modo pactum non sit contrarium legibus, aut bonis moribus: *Pacta quæ contra leges constitutionesque, vel contra bonos mores fiunt*, inquit Lex (*g*), *nullam vim habere indubitati juris est*.

3. Si contrahatur cum cognitione & libere, hoc est, nullus in pacto intercedat error, neque coactio, neque dolus, alioquin non vera esset libertas, *Non videntur, qui errant consentire*, inquit eadem regula (*h*): *Nihil consensui tam contrarium est.... quam vis atque metus*, inquit etiam eadem regula.

4. Dummodo res subjecta conventioni commercium pati queat. Nam si esset; v. gr. sacra aut publica, conventio erit inutilis. *Idem juris est* (hoc est, *stipulatio erit inutilis*) *si rem sacram aut religiosam, quam humani juris esse credebat, vel rem publicam... vel cujus commercium non habuerit*, inquit Imperator Justinianus (*i*).

Denique hic non omittendæ actiones quædam, quæ quidem contractus dici nequeunt, quod nullum intercedat pactum expressum vel tacitum, in quo consistit natura contractus, sed quæ tamen obligationem pariunt, quæque ideo a Jurisconsultis *quasi contractus* nominantur.

(*a*) Leg. Natura. 4. ff. de præscript. verbis. l. 19. tit. 5.
(*b*) Leg. Naturalis 5. ff. eod. tit.
(*c*) Cit Leg. Naturalis.
(*d*) Ib. & leg. 2. ff. de verborum obligat. & l. 3. ff. de obligat. & act.
(*e*) Cit. leg. 5 de præscript. verbis & 2. aliis citatis.
(*f*) §. 8. Instit. de inut. stipulat. & Leg Obligationes. 11. §. 12. ff. de obligat. & act. Leg. 44. t. 7.
(*g*) Leg. Pacta 6 cod. de Pactis. l. 1. t. 3. Leg. Juris Gentium. 7. §. 7 ff de Pactis l 2 t. 14. & Leg. Si unus. 27. . 4. eod. tit. §. 24. instit. de inut. stipul. L. 1 tit. 20.
(*h*) Reg. 116, § 2 ff. de reg. jur.
(*i*) §. 2 Instit. de inut. stipul.

Talis est 1. tutela, quæ tutorem erga pupillum suum obstringit, uti eum, qui Tutoris munere fungitur absque ejus titulo, Curator erga pupillum suum, & quilibet tandem publicus administrator.

2. *Gestio rerum*, id est, administratio bonorum viri absentis absque procuratione, quorum curam parens aut amicus libenter suscipit, ne dispereant. Iste *quasi Contractus* tam æquus videtur, ut ex eo oriatur actio in favorem gerentis utiliter in absentem ad recuperandas impensas factas, modo probet, se nihil nisi vel necessarium, vel absenti utile gessisse, eique cujus rem administravit, recepti aut recipiendi nec non expensi rationes edat.

3. *Aditio hæreditatis* pura simplexque, qua tenetur hæres de omnibus defuncti oneribus, nec non etiam de solutione legatorum Testamenti ejus: in quo differt ab eo, qui hæreditatem non adivit, nisi sub conditione Recognitionis bonorum defuncti, qui hæres non tenetur nisi pro rata bonorum, quæ ex hæreditate percepit, mobilibus tamen & immobilium fructibus ad rationes computatis. Sunt & alii quidam *quasi Contractus*, de quibus non est hic sermo.

Contractus quilibet fieri potest, vel coram publicis notariis, vel sub privato Chirographo, vel viva tantum voce, licet juxta solitum loquendi modum, contractus solummodo dicatur is, qui fit coram & sub Chirographo duorum Notariorum, aut unius Notarii duorumque testium, & sub contrahentium subscriptione **.

Id unum intercedit discrimen inter contractum privatum & publicum, quod ex publico contractu, hoc est, coram Notariis confecto, actionem hypothecariam acquirat creditor in bona debitoris, simulque prælationem in alios Chirographarios debitores, & etiam in omnes Hypothecarios, quibus prioris temporis prærogativa valet, cum ex contractu privato non oriatur hujusmodi actio.

* Discrimen aliquod in Jure Romano apponebatur, contractus inter nominatos, & innominatos, sed hujus discriminis explicationem subtilem potius quam utilem PONTASIUS, cæterique merito omittunt.

** Ad validitatem Contractuum juxta Jus Romanum scriptura non requirebatur, *omnia pacta*, inquit DOMATIUS, *sine scripto valebant*.

Contractus, qui censuales dicuntur, unum, lucri ut ajunt, solidum pro vigesimo parit in iis regionibus, ubi obtinet ordinatio an. 1665. aut lucrum minus, vel etiam majus in jurisdictione Parlamentorum, in qua constitutio illa non est in usu.

Contractus censualis usurarius est, cum censum determinato quodam tempore redimere obligatur debitor.

CASUS PRIMUS.

SIGONIUS duo millia nummorum ab Hieronymo mutuatus est, de quibus Syngrapha cavit, his verbis expressa: Agnosco Hieronymum mihi duo millia nummorum mutua dedisse, de quibus ei ex contractu censuali coram Notariis, quotiescunque ipsi libuerit, me obligaturum, & interim ei annuam pensionem soluturum juxta lucrum secundum ordinationem constitutum promitto. Quærit Hieronymus, utrum tuta conscientia summæ illius lucrum possit exigere; priusquam in sui favorem coram Notariis contraxerit Sigonius?

RESPONS.

Certum est, Hieronymum tuta conscientia recipere & quidem exigere posse lucrum e sex millibus librarum Sigonio mutuo datis proveniens ob Syngrapham, ea, qua proponitur, ratione descriptam. Ratio est, quia ex illa Syngrapha vere abalienatur hæc pecuniæ summa, ad cujus proinde restitutionem nullo pacto cogi potest Sigonius, sed solum ad censualem contractum coram Notariis peragendum, ut fert Syngrapha. Id igitur solum discrimen intercedit, inter Syngrapham & contractum publicum, quod ex illa Syngrapha jus hypothecæ non obtineat creditor in bona debitoris; cum econtra ex publico contractu, & jus illud, & prælationem in cæteros creditores se posteriores, aut solum chirographarios acquirat (a) creditor.

(a) De Sainte Beuve, tom. 2. cas. 247.

CASUS II.

REX Edicto suo mensis Decembris an. 1665. constituit, ut deinceps ultra vigesimam sortis partem non possent fieri legitime censuales contractus. Attamen Sulpitius, Parlamenti jurisdictioni subjectus, quod hujus Edicti executioni non invigilat, & ubi tolerantur contractus censuales, quibus usuræ ad decimam sextam sortis partem stipulantur, juxta antiquam hujusce Parlamenti jurisdictionis consuetudinem multos sic constituit census, quorum usuras accipit.

Insuper Sulpitius multos habet sibi debitores, quibus pecuniæ summas ad tempus dat mutuas, quas cum ab iis exigere nequeat, ipsas ad solutionem usurarum judicio adegit, easque ex antiquo Edicto hujus Provinciæ pro decima sexta sortis parte constituit. Potestne in utroque casu usuras illas exigere, & accipere?

RESPONS.

Sulpitius absque injustitia usuras contractuum, quos pro ratione decimæ sextæ partis sortis acquisivit, exigere & recipere potest; cum in hac Parlamenti jurisdictione, aut Provincia versetur, ubi semper fuere liciti, & etiamnum obtinent hujusmodi contractus, & ubi nondum receptum fuit Edictum an. 1665. & etiam usuras pecuniarum, quas ad tempus dedit mutuas potest exigere, de quarum solutione in moræ pœnam damnati fuere ipsius debitores pro ratione Edicti, quod ibi viget, & ubi in eam rem obtinet Aurelianense Edictum; præcipue, si sit lucrum cessans, aut damnum emergens, uti a viris timoratis fieri solet. Ratio hujus decisionis est, quia lex humana non obligat in conscientia, donec promulgata fuit & admissa. Cum igitur Edictum an. 1665. nondum promulgatum, & admissum fuerit intra fines Parlamenti, de quo in casu proposito, subditos ejus non obligat, qui proinde Edictum Henrici IV. mensis Julii an. 1601. aut aliud quodlibet antiquum, quod ibi in eam rem obtinet, sequi possunt (b).

(b) Idem to. 3. cas. 131.

CASUS III.

FABIUS libras 100. annuæ pensionis in domo sua Theodulo promittit, qui 2000. lib. ipsi solvit conformiter ad Edictum an. 1665. & intra sexennium censum illum redimere ex contractu sese obligat, parem Theodulo 2000. libr. summam reddendo. Nonne peccat ille contractus in conscientiæ regulas?

RESPONS.

Contractus ille est illegitimus, & a Martino V. in quadam constitutione sua (c) ad tres Germaniæ Episcopos ad an. 1420. scripta, & a Callisto III. in alia constitutione 6. Maii an. 1455. prohibitus, a quibus is tantum probatur censualis contractus in quo ad extinctionem census, hoc est, ad reddendum illius pretium, ab emptore cogi non poterit venditor.

(c) Martin. V. in Cap. Regimini 3. de Empt. & Vendit. lib. 3. Extravag. comm. tit. 3.

Consentiunt nimirum omnes Theologi, talem contractum, ex quo admittitur talis conventio, usuram emptionis nomine palliatam, seu occultam evidenter includere. *Requiritur*, inquit Sylvius (d), *ut venditor census non obligetur eum redimere, seu nummos capitales refundere, non computatis singulis pensionibus in sortem. Adjecto enim isto pacto; non esset contractus emptionis; sed mutui; & quia is, qui diceretur emptor, certus foret de recipienda sorte, ac insuper annuis pensionibus; in effectu daret mutuum sub lucro, atque ita committeret usuram.* Ita doctus hic Theologus post alios multos, tum Theologos, tum Canonistas, quos laudat, imprimis Covarruviam, Sotum, Bannes, Salonium, Toletum, Binsfeldium, & Navarram (e).

(d) Fr. Sylvius in 2. 2. q. 78 art. 4. quæsito 2. conclus. 2. in fine.

(e) Didacus Covarruvias l. 3. var. resol. c. 9. n. 4. Domin. Soto l. 6. q. 5. art. 3. Bannes dub. 2. de sensib. Salon. controv. 14. Tolet. Instruct. Sacerd l. 5. c. 47. Binsfeldius in c. In Civitate de Usuris. Navarr. ad Can. Si feneraveris. 1. 14. q. 3. n. 97.

CASUS IV.

ANDROMACHUS, summa 4000. lib. indigens prædium 600. lib. annui reditus, omnibus deductis impensis, tanquam pignus Juliano tradit; atque in suo stipulatur contractu, sibi fore liberum, prædium illud intra sexennium recuperare, parem 4000. lib. summam Juliano reddendo, & Julianum interim hujus prædii fructus esse percepturum, donec sors ei præcipua restituatur. Num vitiosus est ille contractus?

RESPONS.

Contractus ille, qui verum pignus, non vero venditio conditionalis videtur, uti apparet ex inæqualitate rei oppigneratæ, & collati pretii, quæque id pro certo manifestat ex Innocentio III. (f), procul dubio est usurarius; neque enim oppignerator, in pignore licito, & justo, rei oppigneratæ dominium acquirit, quod semper est penes oppignerantem. Quare rei oppigneratæ fructuum justum valorem computare debet oppigneranti ad solutionem debitæ sibi sortis (deductis prius factis impensis). Unde in casu proposito Julianus usuræ sit reus, nisi perceptos ex ejus prædio fructus deducat e 4000. librarum, quas Andromacho mutuas dedit.

(f) Innocent. III. in Cap. Ad nostram. de Empt. l. 3. tit. 27.

Hanc decisionem suppeditat Alexander III. in Decretali (g) scripta ad Archiepiscopum Cantuariensem, & Episcopos ipsius suffraganeos, in qua factam Clericis in Concilio Turonensi (h), cui ipse præfuerat, prohibitionem extendit: En ejus verba: *Quoniam non solum viris Ecclesiasticis, sed etiam quibuslibet aliis, periculosum est, usurarum lucris intendere; authoritate præsentium duximus injungendum, ut eos, qui de possessionibus ..... quas tenere in pignus noscuntur, sortem, deductis expensis, receperunt ad eadem pignora restituenda sine usurarum exactione Ecclesiastica districtione compellas.*

(g) Alexand. III. in Can. Quoniam. 2. de usuris l. 5. tit 19.

(h) Idem in conc. Turon. in c. Plures. 2. ibid.

Eadem fuit hujusce summi Pontificis decisio, pro Clerico conquerente de Abbate Religiosisque Monasterii

sterii sancti Laurentii, qui fructus e prædio, ab eo in securitatem summæ oppignerato, perceptos nolebant deducere (a). *Discretioni vestræ mandamus*, inquit, *quatenus si terram ipsam titulo pignoris detineris, & de fructibus ejus sortem recepistis, prædictam terram Clerico memorato reddatis*.

(a) Idem in cap. Conquestus. 8. eod. tit.

In hoc juri Canonico consentiunt Leges civiles: *Ex pignore percepti fructus computantur in debitum*, ait una ex his Legibus (b) *& si sint sufficientes ad totum debitum; solvitur actio & redditur pignus. Si vero superent debitum, ipsi fructus redduntur qui supersunt, nimirum mota pignoratitia actione*.

(b) Leg. Ex pignore. 1. cod. de pign. actione. Item Leg. Creditor. 3. eod. lib. 4. tit. 14.

CASUS V.

GENEBALDUS, filio suo ex contractu ipsius nuptiali ei dominium 3000. lib. annui census contulit; sed filius, qui major est, ex contrascripto 500. libras quolibet anno se Patri redditurum promittit, agnoscens, se totum ex contractu non accepisse dominium, nisi sub ista conditione. Obiit ille filius biennio post, uno ei tantum ex matrimonio suo superstite puero; cujus tutelam cum susceperit Genebaldus, nonne potest ex bonis a defuncto derelictis prædictam 500. lib. summam repetere ex contrascripto debitam?

RESPONS.

Contra scripta suum debent sortiri effectum conformiter ad contrahentium pacta; modo ea tertiæ non noceant personæ: sed executione sua frustrantur, cum noxiam proximo conditionem habent ex hac juris Romani regula (c): *Non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri*, & ex istis legis terminis (d): *Non debet ei nocere quod inter alios actum est*. Certum est autem, filii Genebaldi conscriptum & uxori suæ & puero suo nocere: debet ergo pro utroque aboleri, & etiam pro aliis, quibus noxium esse posset; quales sunt filii creditores (e): *Si quis gestum a se alium egisse scribi fecerit, plus actum quam scriptum valet*. Et quidem ex tali pacto destruitur bona fides, idque bonis contrarium est moribus; cum manifesta sit infidelitas, qua Genebaldus & filii sui uxorem & uxoris illius parentes decepit, qui talis conscripti gnari hujusmodi forsan matrimonio non consensissent. Par igitur non est, ut in lucrum vertatur dolus ejus. *Fraus & dolus cuiquam patrocinari non debent*, inquit Innocentius III. in una ex Decretalibus suis (f). Insuper reipublicæ interest, ne tales tolerentur collusiones, quæ in proximi fraudem a privato quolibet facile supponi possunt; unde eas etiam jura condemnant (g). *Si quidem clandestinis, ac domesticis fraudibus facile quidvis pro negotii opportunitate confingi potest: vel id quod vere gestum est, aboleri*. Hinc colligi necesse est, a Genebaldo exigi non posse libras quingentas, quas ex filii sui conscripto sibi reservarat.

(c) L. Non debet. 24. ff. de diver. reg. jur. antiqui.
(d) L. Quin. 10. ff. de jurejurando, &c. l. 12. tit. 2.
(e) L. Si quis 4. Cod. plus valere quod agitur, quam quod simulate concipitur L. 4. tit. 12.
(f) Innoc. III. in c. Ad nostram. 5. de empt. & vendit. l. 3. tit. 17.
(g) L. Data. 27. Cod. de donat. l. 8. tit. 54.

CASUS VI.

PROSPER ET PAULUS simul pactionem fecere emptionis & venditionis, & ex eo contractu Prosper 100. libras intra mensem Paulo se persoluturum promittit ob merces. Elapsis octo diebus, in eo contractu dolum intervenisse advertit Prosper. Nonne tamen contractum illum exequi tenetur?

RESPONS.

Ante solutionem hujus difficultatis, præsupponendum 1. quod, ut ait sanctus Augustinus (h), *Errare, id est, unum pro alio putare*. 2. Quod error quandoque ad rei substantiam, alias vero ad ejus qualitatem pertinet positis hisce duobus principiis, ad propositam difficultatem respondendum, quod, si Prosper, qui cum Paulo contraxit, circa rei substantiam erravit, ut si existimans se emere, Paulumque triticeam farinam vendere, avenaceam tantum ille emisset, tum pacto stare Prosper non teneretur, nam ad ipsam farinæ substantiam error ille pertineret, cum inter hujusmodi farinas essentiale discrimen intercedat.

(h) S. Aug. in canon. In quibus. 6. 22. q. 2.

Hactenus dicta ex hac ratione confirmari possunt, quod, cum nihil aliud sit contractus, quam actus externus duorum aut plurium, quo ex proprio suo consensu in idem reciproce pactum conveniunt, certum est, quod absque legitimo consensu subsistere nequeat: atqui in casu proposito non est legitimus consensus; nam ut ait Lex (i). *Est partis duorum, pluriumve in idem placitum consensus*, vel ut loquitur Gratianus (k): *consensus est duorum, vel plurium sensus in idem*: cum autem subest talis error, non potest esse sensus uniformis: *qui autem errat*, addit hic Canonista, *non sentit; ergo non consentit*. Quod ad istam Legis regulam redit (l): *Quid enim tam contrarium consensui est, quam error*? Et ad istam juris (m): *Non videntur qui errant consentire*. Unde colligendum, quod qui v. g. triticeam consensit emere farinam, neque ullo modo avenaceam, nullum quoque legitimum præbuit consensum, & ideo ad executionem contractus cum Paulo Prosper non tenetur.

(i) L. Hujus. 1. § 2. ff. de pactis. l. 2. tit. 24.
(k) Gratian. §. His autem c. 20. q. 1.
(l) L. Si per errorem. 15. ff. de jurisdictione omnium judic.
(m) Reg. 116. §. 2. ff. de diversis reg. juris antiq.

Sed si error sit tantum de qualitate rei, validus est contractus; quia ad ejus validitatem sufficiens est contrahentium consensus. Unde si farina, quam a Prospero emptam supponimus, esset confecta e tritico biennali, non vero, ut putabat, ultimæ messis; contractum tunc perficere tenetur, si aliunde notabiliter non deficeret.

Addendum hactenus dictis, irritum absolute non fieri contractum, cum duo contrahentes sunt in bona fide, nam tunc non intervenit dolus, ut Lex declarat (n): sed a læso tamen posse exigi indemnitatem damno suo accommodatam, & quam alter præstare tenetur (o).

(n) L. Julian. 13. ff. de actionib. empti & vend. l. 19. tit. 1.
(o) Colloq. Cond. tom. 1. Colloq. 8. sect. 1. & 3.

CASUS VII.

ARTURUS ET ALPHONSUS Societatis contractum inter se fecere, in quo fraudem subesse ab Alphonso cognovit Arturus. Teneturne ad executionem hujusce contractus?

RESPONS.

Distinguendum: nam vel fraus ansam præbuit contractui, vel non: si vera contractus causa fuit fraus Alphonsi, ita ut, ea cognita, a contractu abstinuisset Arturus, certum est, quod in conscientia contractum exequi non tenetur: ratio est, quia in tali casu invalidus est ille contractus ob defectum consensus Arturi, ut Glossa decidit his verbis (p): *Cum dolus dat causam contractui ..... non tenet contractus*. Cui congruit jus Romanum (q). Unde sequitur, quod si ante cognitum dolum, talem contractum implesset Arturus, damnum ejus præstare in foro conscientiæ teneretur Alphonsus: nam ex hac juris Canonici regula (r): *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria vel jactura*: & ex hac altera Juris Civilis (s): *Jure naturæ æquum est, neminem cum alterius detrimento & injuria fieri locupletiorem*.

Sed si dolus contractui ansam non præbuerit, ita ut, eo detecto, contraxisset etiam Arturus, tenetur tum contractum exequi, cum validus sit tum contractus, ut ait Glossæ Author, quem modo laudavimus, quia sufficientem ei consensum ad ejus validitatem præbuit. *

(p) Glossa in c. Cum dilecti 3. de empt. & vendit. l. 3. tit. 17.
(q) L. Et eleganter. 7. ff. de dolo, malo, l. 4. tit. 3.
(r) Reg. 48. de reg. juris in 6.
(s) Reg. 206. ff. de diversis reg. jur. antiq. l. 50. tit. 17.

* Dolus, cum sit delictum, non præsumitur, nisi probetur. *Dolum ex indiciis perspicuis probari convenit*. Lib. VI. C. *De Dolo*.

Quamvis dari possint regulæ juxta quas quandonam Contractus ex errore initus sit in se invalidus dignosci potest; attamen cum infiniti sint decipiendi modi, satis non potest regulis declarari, inquit DOMATIUS, qualis debeat esse dolus, qui ad irritandum Contractum, vel ad dandum damnis & interesse locum sufficit; nec satis quænam a legibus dissimulentur fraudes potest indicari. Quædam enim non puniuntur, nec nocent pactis, quædam puniuntur, & nocent. In verbis, exempli gratia, quibus venditor

vage rem suam jactat, non censetur esse fraus quæ ad irritandam venditionem sufficiat, quamvis verbosus iste venditor sæpe contra veritatem & consequenter contra justitiam loquatur, si a venditoris astutiis se tueri Emptor possit, sed si venditor falso declaret quamdam rei qualitatem, ut alliciat Emptorem, puta si dicat se vendere domum variis picturis, peristromatibusque pretiosis ornatam, quæ tamen nullis est ornata, tunc erit dolus ad venditionis rescisionem sufficiens. De dolo itaque potius secundum prudentiam, delicti qualitatem, & circumstantias quam secundum regulas judicatur: Et quemadmodum Contractus, licet non juxta perfectæ sinceritatis amussim fuerint initi, de facili non debent irritari, ita fraus nemini debet patrocinari.

CASUS VIII.

CLOTARIUS & CALLISTUS contractum simul confecere, cui non consentit Callistus, nisi justo impulsus metu, ne, si forte consentire recusaret, seipsum aut familiam suam ulcisceretur Clotarius. Nunquid eum exequi in foro conscientiæ tenetur?

RESPONS.

Ad manifestam præsentis difficultatis solutionem, 1. duplex est distinguenda metus species. Alter gravis, & qui cadat in constantem etiam & fortem virum, qualis est metus mortis, carceris aut alterius mali gravissimi, alter levis, hoc est, quo quis minimum reformidat malum, aut etiam malum grave, sed absque justa causa 2. Præsupponendum, metum esse vel justum, hoc est, juste injectum, ut cum tormentis reum cogit Judex ad ea quæ facere tenetur, aut esse injustum, hoc est, injuste injectum, ut cum alter alteri vim minatur, nisi postulata compleat.

Hoc ita supposito dicimus, Callistum non teneri sub conscientia peccati confecto contractu, si ad eum gravi, & injusto metu coactus fuerit, qui voluntatem ejus ita prævenerit, ut jam libere consentire non potuerit, atque eo sensu intelligenda est juris Romani regula ista (a): *Nihil consensui tam contrarium est .... quam vis atque metus*. At si cum tali modo non prævenerit metus, eo non obstante tenet contractus, quia aliter contractus, ex metu, quamvis gravi & injusto confectus, non absolute voluntarius est, & metus ille sufficientem relinquit libertatem ad conficiendos contractus validos exceptis contractibus Matrimonii, donationis, resignationis Beneficiorum, electionis Præsulum, & alios quosdam pro quorum validitate plena & perfecta requiritur libertas.

(a) Reg. 116. ff. de diversis reg. Juris antiq.

Observandum tamen, quod, quamvis invalidi non sint, *ipso iure*, contractus hujusmodi, is, qui talem passus est timorem, eorum tamen juridicam revocationem potest non solum requirere juxta istam juris regulam, quam profert Alexander III. ad episcopum Vigorniensem scribens (b), *Quæ metu & vi fiunt de jure debent in irritum revocari*. Sed etiam damni sibi illati restitutionem potest repetere.

(b) Alexand. III. in c. Abbas. 2. de his quæ vi metusve causa fiunt, l. 1. t. 40.

Hinc concludi necesse est, invalidum nunquam fieri contractum, ex metu justo, quantumvis gravi, atque adeo Callistum teneri ad implendas conventiones cum Clotario factas, si ex tali metu contraxerit, & idem dicendum, si metus ejus tantum levis fuerit, nam ob talem metum non excusatur contrahens, ab implendis sibi impositis oneribus, ex hac juris Romani regula (c): *Vani timoris justa excusatio non est*. Reipsa si ex metu levi, & vano invalidus fieret contractus aliunde legitimus, multi inde sequerentur conscientiæ scrupuli, præsertim cum de perfectis jam contractibus ageretur.

(c) Reg. 184. ff. de diversis reg. juris antiqui.

Vide { EMPTIO & VENDITIO. MUTUUM & COMMODATUM. DEPOSITUM, LOCATIO. PRECARIUM. SOCIETAS. USURA. }

CONTRITIO.

CONTRITIO, quæ prima pars est Sacramenti Pœnitentiæ, definitur a Concilio Tridentino (d) .... *Animi dolor ac detestatio est de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero.*

(d) Conc. Tr. Sess. 14. c. 4.

Contritio, ut sit vera, quatuor debet esse prædita conditionibus, quas fuse in casu, *Satyrus*, sexto hujus tituli exponimus.

Prima est, ut sit interior, quia non sufficit, ut sit sensibilis & in appetitu inferiori, & etiam cum gemitu, & lacrymis, animum namque & voluntatem debet afficere. *Contritionis duplex est dolor*, inquit Sanctus Thomas (e) *unus est in voluntate, qui est essentialiter ipsa contritio, & nihil aliud est quam displicentia præteriti peccati.*

(e) S. Th. Suppl. p. 3. ar. 1. in corp.

Secunda, ut sit suprema, ita ut dolor de præterito peccato similem non habeat comitem: *Dolor in contritione*, subdit Angelicus Doctor (f), *excedit omnes alios dolores, quia quantum aliquid placet, tantum contrarium ejus displicet. Finis autem ultimus super omnia placet, cum omnia propter ipsum desiderentur, & ideo peccatum, quod a fine ultimo avertit, super omnia displicere debet.*

(f) Idem ib.

Tertia, ut sit universalis, hoc est, ut dolor de offensa divina, ad omnia, quorum quis conscientiam habet, mortalia se extendat, quocirca in eo falsa esset contritio, qui vel unius mortalis affectum retineret. *Falsam autem pœnitentiam esse constat*, inquit Innocentius II. (g), *cum spretis pluribus de uno solo pœnitentia agitur, aut cum sic agitur de uno, ut non discedatur ab alio.* Quod probant hæc Scripturæ Sacræ verba ab eodem Summo Pontifice laudata: *Quicumque autem totam Legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus (h), scilicet quantum ad vitam æternam*, addit hic Summus Pontifex.

(g) Innoc. II. in can. Fratres. de pœnit. dist. 5.

(h) Jacob. 2. 10.

Quarta, ut sit supernaturalis, cum enim gratia habitualis per contritionem Sacramento adjunctam producatur, & gratia illa sit supernaturalis, necessario sequitur, contritionem eundem cum ipsa obtinere ordinem. Quare falsa omnino esset ea contritio, quam pareret pudor, aut pœna quædam naturalis, aut aliud naturale motivum (i).

(i) Catechism. Conc. Tr. de pœnit. Sacram. n. 1.

Duplex

Duplex est contritionis species: perfecta una, altera imperfecta.

Prior est, dolor de offensa Dei, quem producit infinita ejus bonitas.

Posterior, quæ attritio communiter appellatur, ex cognitione turpitudinis peccati, aut metu pœnarum gehennæ suam plerumque originem ducit: qui metus est donum Dei, si sit a Spiritu S. & ad justitiam peccatorem disponit, modo peccandi voluntatem excludat, adjunctamque sibi spem veniæ habeat.

Attritio sufficiens est ad recipiendum cum fructu pœnitentiæ Sacramentum, modo in se amorem charitatis, saltem inchoatum, includat, hoc est, modo Peccator Deum diligere incipiat, tanquam omnis justitiæ fontem, uti postea probabimus. Hinc, ut ait S. Thomas (*a*), peccatorum suorum remissionem non obtinuit Antiochus, quod nullo in Deum amore flagrabat, a quo videlicet mero justitiæ ejus timore servili perculsus, aut ob nimia, quæ invitus patiebatur mala, veniam petebat.

(a) S. Th. in 4. dist. 20. qu. 1. art. ad 1.

Contritionis actum elicere quis tenetur, 1. ubi primum mortalis peccati factus est conscius: 2. Cum in præsenti mortis periculo versatur. 3. Cum Sacramentum aliquod quis est aut administraturus aut suscepturus, si se mortalis conscium existimet, nec adest copia Confessoris.

Quando contritio est dispositio absolute necessaria ad recipiendum digne Sacramentum Pœnitentiæ, opportune ea legi poterunt, quæ diximus in titulo *Absolutio*, & præsertim Declaratio Cleri Gallicani in Comitiis ejus generalibus an. 1700. facta, cujus verba retulimus in titulo *Confessio*, *Cas.* 3.

CASUS PRIMUS.

GRATIANUS, in peccatum mortale lapsus, per tres quatuorve menses non solum confessus est, sed ne illud quidem actu contritionis detestatus est, licet de eo sæpe cogitaverit. Contendit ipsius Confessor, eum teneri ad accusandam talem negligentiam tanquam grave peccatum omissionis, quod commisit, quoties de eo cogitavit nullum eliciens contritionis actum. Nunquid pro Confessario stat jus?

RESPONS.

Duæ sunt ea de re opiniones, prima est sancti Antonini (*b*), qui sic asserit: *Quantum ad peccata mortalia, de quibus nondum quis habuit contritionem*, inquit hic sanctus, *videtur quod semper teneatur quando peccatum menti occurrit, ad actu odiendum & detestandum peccatum; alias peccat mortaliter peccato omissionis, quousque conteratur, Dicit enim Thomas, Petrus* (Paludanus), *Bonaventura, & Durandus, quod post mortale peccatum, etsi non tenetur quis ad statim confitendum, tenetur tamen ex necessitate ad statim conterendum, nec enim per momentum licet stare in peccato. Unde Eccli. 21. dicitur*: Quasi a facie colubri fuge peccatum. *Imminet enim tali maximum periculum: cum enim nulla necessitas excuset a contritione, si moriatur ante contritionem, etiamsi non potuit conteri, quia subito moritur, nihilominus damnatur, quod non sic est de confessione.* Illud etiam addi potest Scripturæ testimonium ei quod a sancto Antonino affertur (*c*): *Ne tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem: Subito enim veniet ira illius, & in tempore iracundiæ disperdet te.* Ex his enim verbis recte infertur necessitas detestandi peccatum, ubi primum commissum est: Enimvero, ut ait sanctus Gregorius Magnus (*d*). *Qui pœnitenti veniam spopondit*, inquit hic Papa, *peccanti diem crastinum non promisit. Semper ergo extremum diem debemus metuere, quem nunquam possumus prævidere. Ecce hanc ipsam diem ad inducias conversionis accipimus, & tamen mala quæ fecimus, flere recusamus. Non solum commissa non plangimus, sed etiam quæ defleantur augemus.*

(b) S. Anton. [3.] p. Sum. Th. 14. c. 18. §. 2.

(c) Eccli. 5. 8. & 9.

(d) S Greg. Hom. 12. in Evangelia.

Eandem jam opinionem defenderat Guillelmus Parisiensis easdem quoque rationes afferens (*e*). Dicendum igitur ex hac opinione, Gratianum non modo teneri ad aperiendum in confessione peccatum a se commissum, sed insuper tempus ipsum, quo in peccato suo sine pœnitentia permansit, & ipsa etiam omissionis peccata, quæ commisit, omittens illud detestari, quando memoriæ occurrit.

(e) Guillelm. Paris. Tract. de Sacram. Pœnit. c. 19.

Altera opinio, quam sequitur maxima pars Theologorum, asserit, quosdam quidem esse casus, in quibus urget præceptum contritionis de peccato mortali, sub reatu novi peccati mortalis: V. g. 1. Cum quis in evidenti mortis periculo versatur, quod post mortem, nulla jam adsit peccatori via ad pœnitentiam, gratiamque divinam promerendam, quo circa libens in propriam damnationem rueret peccator, nisi eo in casu divinam imploraret misericordiam, peccatum suum detestando. 2. Cum quis mortalis peccati conscius, quodpiam aut suscepturus aut confecturus est Sacramentum, non quidem vi præcepti contritionis, sed vi illius, quo sancta sancte sunt habenda, juxta illud Scripturæ (*f*) *Sancti estote, quia Sanctus sum.* 3. Cum publica quis circumvenitur calamitate, ut peste aut alia simili, qua Deum populum suum castigare velle constat: tum enim ex præcepto amoris & publicæ & propriæ salutis privatus quilibet per acerba pœnitentiæ opera divinam placare iram tenetur.

(f) Levit. XI. 44.

Idem tamen non est dicendum extra casus illos, de iis omnibus, qui in mortale lapsi sunt, licet enim ad contritionem ac pœnitentiam recurrere teneantur ad obtinendam peccatorum suorum veniam, quam aliter promereri non possunt, ut statuit Concilium Tridentinum (*g*), & docet sanctus Thomas (*h*), & ea obligatio sit etiam de jure naturali & divino, ex doctrina ejusdem Angelici Doctoris, ceterorumque Theologorum: (*i*) certum est tamen, ex eorum principiis, qui hanc ultimam tuentur opinionem, quod, licet permagni intersit peccatoris, actum contritionis elicere, ubi peccatum admisit, uti probant allata Scripturæ Sacræ, aliorumque testimonia, non tenetur tamen sub pœna mortalis vi præcepti, quod ad contritionem obligat, ejus actum elicere statim post admissum peccatum. Ita doctus sancti Thomæ interpres Sylvius (*k*), qui suam sententiam cum sancto Thoma, Bonaventura, & Paludano consentire ostendit, aliosque multos pro se laudat inclytos Authores, ut Durandum, Melchiorem Canum, Angelum de Clavasio, Medinam, Navarrum, & Cajetanum. En verba hujusce Theologi: *Responsio verior est, præceptum contritionis non obligare ad statim; quamvis enim peccator teneatur statim post peccatum conteri, sub conditione si nimirum velit esse in via salutis, absolute tamen non tenetur ex præcepto statim conteri*, ejusque rei has profert rationes: *Primo quia præceptum de contritione est affirmativum, ergo solum obligat pro loco, & tempore, sicut alia præcepta affirmativa.* Deinde suam probat sententiam exemplo fidei, & charitatis, quæ non ad statim actus eliciendos obliget, indeque concludit, contritionem, quæ vera esse non potest, nisi divinum includat amorem, non obligare ad ejus actum statim ab admisso peccato, *quia* inquit, *sequeretur etiam, quod, quandocumque uno peccato commisso, committeret aliud, semper faceret duo peccata, unum omissionis pœnitentiæ, aliud alterius generis*.

(g) Conc. Tr. sess. 14. c. 1. & 4.

(h) S. Th. 3. p. sum. q. 84. ar. 5. ad 2. & art. 7 ad 1.

(i) Guillel. Estius in 4. dist. 16. §. 3. Fr. Sylvius in Suppl. S. Th. q. 4. ar. 2. quæsito 1. Bellarm. lib. 2. de pœnit. c. 8. &c.

(k) Sylvius in suppl. S. Th. q. 4. art. 2 quæsito 1. & apud eum S. Th. S. Bonav. Palud. in 4. dist. 17. q. 1. Durandus ib. q. 10 Angelus. V. Contritio. Joan. Medina de Pœnit. q. 6. Melchior Canus p. 4. relectionis de Pœnit. Navar. Man. c. 1. v. 27. & 29. Cajetanus &c.

Quæ . . . . . non solent a Confessariis, etiam doctis & piis rogari, nec a pœnitentibus dici.

Talis est Sylvii assertio, qui procul dubio hac in re a sancto Thoma non dissentit: expresse namque docet Angelicus Doctor (*a*), quod, licet ex impœnitentia peccatoris gravius fiat ejus peccatum, non novum tamen per eam admittit delictum. *Contra hoc ponitur impœnitentia, non quidem eo modo, quo dicit permanentiam in peccato usque ad mortem, sicut supra impœnitentia accipiebatur; sic enim non esset speciale peccatum, sed quædam circumstantia: sed accipitur hic impœnitentia secundum quod importat propositum non peccandi*. Asserit quidem sanctus Thomas alibi, instare præceptum de contritione (*b*), *quando peccata memoriæ occurrunt*. Sed statim subdit, id intelligendum esse, *cum præcipue in periculo mortis existit, aut in aliquo articulo, in quo sine peccati remissione peccatum oporteat eum incurrere, sicut, cum tenetur ad celebrandum, si desit copia Sacerdotis, saltem conteri tenetur*. Quibus in casibus de necessitate contritionis consentiunt omnes Theologi; sed unde concludi nequit eam generaliter sub peccato obligare, ubi aliquod commissum fuit. *Homo*, inquit Adrianus VI. (*c*), *post lapsum in mortalem culpam non tenetur conteri ad statim; ita videlicet, quod manens in peccato, ex hoc sentiatur de novo mortaliter excedere, donec conteratur*.

(*a*) S. Thom. 2. 2. q. 14. art. 4 in corp.

(*b*) Idem in dist. 17. q. 3. art. 1. quæst. 4. in corp.

(*c*) Adrian. VI. q. 3. de conf.

Hæc itaque secunda opinio probabilior nobis videtur & in praxi admittenda; ne animabus inutiles & incerti injiciantur scrupuli: unde Gratiani Confessarius de quo in casu proposito, ipsi non debet ea de re molestiam afferre †.

† Crederem equidem statim post peccatum peccatorem non teneri ad actum contritionis, si vox, *statim*, stricte sumatur. Faterer etiam & libenter peccatorem qui actum contritionis non elicit statim, atque admissum scelus in memoriam redit, non peccare novo peccato mortali, sed eum peccare novo peccato omissionis, saltem veniali, negare non auderem. Nam si, ut ait VUITASSIUS, Tom. I. Tract. de *Pœnit. Sacram.* quæst. 3. Assert. 3. *peccat graviter qui post admissa flagitia conversionem in multum tempus differt, ubi negligenter differt*; (quæ propositio a nemine fortasse negabitur, & quam cit. Doctor cum Patre JUENINO, & aliis pluribus non contemnendo ex Scripturis, Patribus & ratione deductarum probationum robore firmat) *peccare etiam videtur quem sceleris admissi non pœnitet statim atque in* memoriam redit, ut asserit VUITASSIUS, Assert. 4. ibidem, *quia illud est superioris assertionis consectarium. Si enim prætereo delinquit*, & quidem delicto gravi novo, & distincto (nam assertionem suam in eo sensu proponit probatque VUITASSIUS) *qui per multum tempus differt conversionem suam ad Deum, non potest etiam aliquod peccatum*, saltem veniale, *non admittere qui*, in memoriam redeunte peccato, nihilominus *per aliquod tempus eam procrastinat*. Hoc saltem probare videntur innumeri Scripturæ textus, ratio, & præsertim S. THOMAS, qui in 4. dist. 17. quæst. 3. art. 1. quæstiunc. 4. sic loquitur, *Respondeo dicendum quod cum propositum confitendi sit annexum contritioni, tunc tenetur aliquis ad hoc propositum*, quando ad contritionem tenetur, scilicet quando peccata memoriæ occurrunt: & 2. 2. quæst. 62. art. 8. in corpore dicit, *manifestum est, quod nec per modicum tempus licet in peccato morari, sed quilibet tenetur peccatum statim deserere*. Alium, ut puto, non habent sensum quæ dicit in sua ad Casum primum responsione PONTAZIUS.

CASUS II.

GELLIUS, in statu mortalis peccati existens, periculosum incidit in morbum in loco, ubi copiam non habet Confessoris: Teneturne sub reatu novi mortalis actum contritionis elicere?

RESPONS.

Constat evidenter ex authoritate sancti Thomæ superius allata quemlibet hominem de vita periclitantem, & mortalis peccati conscium teneri sub pœna mortalis, se ipsum vehementer ad perfectam excitare contritionem, non solum propriæ salutis causa, sed ea etiam obligatione, quæ peccatori cuilibet incumbit factam Deo per peccatum mortale injuriam, quantum potest, per pœnitentiam compensandi; aliter enim impœnitentiæ criminis reus evaderet, quod quidem delictum ab aliis specie differt, & cæteris omnibus est maxime exitiosum. *Si prætermittat* (Contritionem) *cum possit, est speciale peccatum impœnitentiæ*, inquit Sylvius (*d*), *quia talis omissio est ut minimum indirecte voluntaria, & includit propositum virtuale non pœnitendi; tunc ergo is, qui peccati mortalis sibi conscius est, concipere debet contritionem, vel charitate formatam, ut, si non sit copia Sacramenti suscipiendi; vel imperfectam, quæ cum Sacramento ipsi administrando sufficiat*.

(*d*) Fr. Sylvius in suppl. S. Tho. q. 4. art. 3. quæsito 3.

CASUS III.

HILARIO, multa confessus mortalia, de iis tantum imperfectam contritionem seu, ut vulgo loquuntur, attritionem habuit, quæ ex sola turpitudine peccati pœneque æternæ metu oriebatur, quæ tamen veniæ spem comitem habebat. An species illa contritionis sufficiens fuit, ut cum Sacramento peccatorum suorum remissionem obtineret, licet amorem, saltem inchoatum, charitatis non habuerit?

RESPONS.

Concilium Tridentinum de contritione generatim sic locutum (*e*): „Contritio, quæ primum locum inter dictos pœnitentis actus habet, animi „dolor ac detestatio est de peccato commisso, cum „proposito non peccandi de cætero. Fuit autem „quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius, & in ho„mine post Baptismum lapso ita demum præparat ad „remissionem peccatorum, si cum fiducia divinæ „misericordiæ, & voto præstandi reliqua conjunctus sit, quæ ad rite suscipiendum Sacramentum „requiruntur. Declarat igitur Sancta Synodus, „hanc contritionem non solum cessationem a peccato, & vitæ novæ propositum & inchoationem, sed „veteris etiam odium continere: *Addit postea*: Illam vero contritionem imperfectam, quæ attritio „dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati con„sideratione, vel ex gehennæ, & pœnarum metu „communiter concipitur, si voluntatem peccandi „excludat cum spe veniæ, declarat, non solum non „facere hominem hypocritam & magis peccato„rem; verum etiam Dei donum esse & Spiritus „Sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, „sed tantum moventis, quo pœnitens adjutus viam „sibi ad justitiam parat: & quamvis sine Sacramen„to Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere „peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam „in Sacramento pœnitentiæ impetrandam disponit.

(*e*) Concil. Trid. sess. 14. c. 4. de Sacram. pœnit.

Ex his verbis constat, illud a sancto Concilio nihil aliud hic definiri, nisi attritionem (*f*) esse donum Dei, nec eam facere hominem hypocritam & magis peccatorem. Addit quidem, per eam hominem disponi ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam: sed nedum declaret idem Concilium eam esse in peccatore sufficientem dispositionem ad ipsius justificationem. Declarat econtra, in peccatore, qui se ad gratiam justificationis disponit, præter fidem, timorem, & spem, inesse debere amorem Dei inchoatum, tanquam omnis justitiæ fontis & originis. At illo amoris divini initio, initium charitatis exigi videtur a Concilio in peccatore; quandoquidem relata spe inter dispositiones ad justificationem necessarias, exigit etiam, ut Deum, tanquam omnis justitiæ fontem diligere peccator incipiat (*g*). *Disponuntur autem ad ipsam justitiam, dum excitati divina gratia & adjuti, fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum credentes, vera esse quæ divinitus revelata & promissa sunt; atque illud imprimis, a Deo justificari impium per gratiam ejus; per redemptionem, quæ est a Christo Jesu; & dum peccatores se esse intelligentes, a divinæ justitiæ timore, quo utiliter concutiuntur ad considerandam Dei misericordiam, se convertendo, in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore; illumque, tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt, ac propterea moventur adversus peccata propter odium aliquod, & detestationem*. Idcirco Facultas Theologica Parisiensis, erroneas damnans propositiones, e Codicibus depromptas, quos ejusdem Facultatis Doctor, Professor Theologiæ Facultatis Rhemensis in suo Tractatu de Pœnitentia auditoribus suis Scholaribus dictaverat, ita declaravit: 1. Quod quamvis ex Tri-

(*f*) Exeunte tantum decimo secundo sæculo, & ineunte decimo tertio Alexander Halensis, Guillelmus Parisiensis, Albert. Magnus, & sanctus Bonav. attritionis nomine contritionem imperfectam appellarunt. D. Du Pin.

(*g*) Sess. 6. c. 6. de justificat.

dentina Synodo (sessione 14. cap. 4. de Sacramento Pœnitentiæ) gehennæ metus, etiam supernaturalis, sit bonus & utilis, affectum tamen peccati non excludit, nec in adultis sufficit ad obtinendam in Sacramentis Baptismi & Pœnitentiæ justificationem: sed quod præter illum timorem & actus fidei & spei, requiritur etiam amor Dei, quo ipsum, tanquam omnis justitiæ fontem, diligere incipiamus, ut docet idem Concilium (sess. 6. de Justificatione cap. 6.) 2. Quod necesse est, ut amor ille in Deum feratur, consideratum, non modo ut in se bonum, sed etiam tanquam summum nostrum bonum; cum hæc duo motiva complectatur charitas, tertia virtus Theologica, uti docent Scriptura, sanctique Patres. 3. Quod amor Dei super omnia, qui sit saltem actus charitatis inchoatus, in adultis est necessarius, ad obtinendam peccatorum remissionem in Sacramentis Baptismi & Pœnitentiæ. 4. Denique, quod solo charitatis amore voluntas ad Deum convertitur, & a creatura avertitur.

Concludimus itaque tam Orthodoxæ atque apertæ insistendo doctrinæ, Hilarionem, qui contritionem duntaxat habuit ex turpitudinis peccati consideratione pœnarumque, ac gehennæ metu conceptam, peccatorum suorum in Sacramento Pœnitentiæ, quod sic dispositus suscepit, non obtinuisse; licet eorum veniam obtinendi spem habuerit: cum hæc species contritionis non sufficiat, utpote amore divino destituta, qui ad justificationem peccatoris requiritur.

CASUS IV.

SALOMON octo decemve peccata mortalia confessus est, ac de iis, quam perfecte potuit, contritus est, sed de proposito non peccandi de cætero ne quidem cogitavit. Nunquid ei remittuntur peccata, licet nullum boni illius propositi actum elicuerit?

RESPONS.

Certum quidem est, ad veram contritionem necessario requiri firmum non peccandi de cætero propositum, juxta istius, quam affert Concilium Tridentinum, contritionis definitionem (a): *Contritio ...... animi dolor, ac detestatio est de peccato commisso cum proposito non peccandi de cætero.* Sed ad essentiam contritionis non requiritur, ut propositum illud sit expressum, & explicitum. *Non est de essentia contritionis,* inquit Sylvius (b), *ut propositum non peccandi de cætero sit formale & expressum: ac proinde potest esse vera, imo & perfecta contritio, quamvis illud propositum solum sit implicitum: Tota quippe definitio contritionis reperitur in eo, qui peccatum ex animo detestatur, doletque se illud admisisse, virtualiter proponens non amplius peccare.* Quod probat hic Theologus exemplis è Scriptura depromptis: *Hoc facit,* subjungit, *quod David 2. Reg. 12. ubi dixit:* Peccavi Domino, *& in Psalmo 50. ubi pœnitentiam egit, non legitur formasse expressum propositum de non peccando ulterius, uti nec Filius prodigus ad Patrem redire cupiens, Luca 15. nec Publicanus, Luca 18. nec latro, Luca 23.* Satis est igitur, ut propositum illud sit implicitum & virtuale, quale profecto reperitur in eo, qui peccata sua ex animo detestatur, cum ea sincere detestari nequeat, sine proposito ea non amplius admittendi, alioquin non ex animo ea detestaretur, sed affectum ad illa etiam retineret: Ex quo concludendum, Salomonem, ex motivo charitatis, quantum potuit contritum, non minus veniam peccatorum obtinuisse, quam si expressum ac formale habuisset propositum non amplius peccandi; *Quia ..... detestatione, veniaque a Deo petenda sufficiens includitur propositum non peccandi de cætero;* ut loquitur idem noster Theologus (c).

(a) Concil. Trid. sess. 14. c. 4.

(b) Fr. Sylvius in suppl. S. Thom. q. 1. ar. 2. quæsito 1. concl. 1.

(c) Idem Sylvius ibidem conclus. 3. & apud eum Navar. Man. c. 1. n. 6.

CASUS V.

PHILOLOGUS, declaratis in confessione septem octove blasphemiis, vigintique aliis & etiam pluribus peccatis mortalibus specie diversis, post acceptam absolutionem, meminit, se generalem tantum de illis peccatis habuisse contritionem, nullatenus diversas illas peccatorum species sigillatim detestando. Nunquid de iis, eo non obstante, remissionem obtinuit?

Ratio dubitandi est, quia sanctus Thomas (d) docet, *quod in tempore præcedente justificationem, oportet, quod homo singula peccata, quæ commisit, detestetur,*

RESPONS.

Certum est, ex unico generalis contritionis actu de omnibus peccatis in confessione declaratis, eorum obtineri veniam in Sacramento Pœnitentiæ; quocirca suorum Philologus in confessione remissionem impetravit, quod quidem manifeste patet ex his sancti Bonaventuræ verbis (e): Contritio *prout est deletiva culpæ, sic operatur in justificatione impii, in instanti; & sic actu non potest habere ordinem respectu specialium peccatorum.* Idem tenet Navarrus (f) cum aliis multis tum Theologis, tum Canonistis, quorum nonnullos appellat. En verba illius de præsenti difficultate: *Licet aliqui sentire videri possint ..... de singulis peccatis mortalibus singulas pœnitudines esse habendas; contrarium tamen est tenendum cum Joanne Major ..... & Cardinale Sancti Sixti eruditissimo .....* (g) *scilicet sufficere, quod peccatorum pœnitudo adeo sit extensa, ut saltem virtualiter protendatur ad universa mortifera, tam ea quæ meminit, quam ea quæ non meminit: non enim necesse est, ut pœnitens recogitans, confitensve sua peccata, de unoquoque mortifero specialem, & singularem ejus pœnitudinem concipiat, sed satis est, ut concipiat generalem ejusmodi pœnitudinem, quæ virtute se extendat ad omnia mortifera.*

Canonum ille Interpres suam hanc ratione sententiam probat: *Nam si de singulis peccatis singulæ pœnitudines concipiendæ essent,* sic loquitur hic Author, *contingerent casus, in quibus adhuc vivens privaretur potentia consequendi salutem æternam contra expressa Canonum testimonia (h) ..... & contra prædictum Ezechielis locum (i) .... Nam qui mille peccata lethalia commisisset, & solum quartam partem horæ victurus ægrotaret, aut ad suspendium duceretur, non posset vivens concipere de illis mille, mille pœnitudines ad id necessarias.*

Fatendum tamen, quod, ut Deo acceptior, & utilior sit contritio pœnitentis, peccata sua speciatim, quantum potest, flere debet; atque eo sensu intelligi possunt verba sancti Thomæ in casu proposito relata: licet vera eorum significatio, accipiendo, *singula,* pro *omnia,* sit peccatorem nunquam ex contritione sua justificari posse, si quem retineat affectum ad aliquod particulare peccatum, nec omnia, quorum reus est, detestetur peccata.

(d) S. Tho. 3. part. sum. q. 87. art. 1. in corp. & 1. 2. q. 113. art. 5. ad 3.

(e) S. Bonav. in 4. dist. 16. 1. part. art. 1. q. 2.

(f) Navarr. Man. cap. 1. n. 21.

(g) Joann. Maior. in 4. dist. 17. q. 5. Card. s. Sixti. Opusculor. Tom. opusc. 4. q. 1. & in s. Th. q. 87. art. 1.

(h) Can. 3. de pœnit. dist. 7. & Canon. Ponderet, dist. 50.

(i) Ezech. c. 33.

CASUS VI.

SATYRUS, sanctæ Aviæ Parochus, audita Eusebii Confessione, qui plurima declaravit mortalia peccata; ab eo petiit; utrum suprema esset ipsius contritio, hoc est, utrum eo pungeretur dolore, qui parem non haberet; is vero respondit, se talem nullo pacto experiri dolorem. Num hominem hunc tali modo dispositum absolvere debuit hic Parochus?

RESPONS.

Ad veram contritionem requiritur 1. ut sit interior, hoc est, ut ex animo procedat: 2. ut sit universalis, scilicet, ut ad omnia mortalia, quæ fuere commissa, se extendat. 3. ut sit supernaturalis, id est, Spiritus Sancti impulsu excitata. 4. Denique ut sit suprema, hoc est, secundum explicationem sancti Thomæ (k), ut eum includat dolorem, qui alios omnes superet. *Dolor in contritione excedit omnes alios dolores, quia quantum aliquid placet, tantum contrarium ejus displicet. Finis autem ultimus super omnia placet; cum omnia propter ipsum desiderentur; & ideo peccatum, quod a fine ultimo avertit, super omnia displicere debet.* Quocirca necesse est, ut qui veram habet contritionem, paratus sit ad omnia potius toleranda mala, aut omittenda bona, quam si Deum mortaliter offenderet.

(k) S. Thom. sup. pl. qu. 3. art. 1. in corp.

Neque tamen necesse est ad veram contritionem, ut vividior, & auctior sit illius sensus, quam omnium aliorum, quæ quis pati posset, malorum. Duplex enim in contritione distinguendus est dolor, scilicet, dolor interior, hoc est, displicentia animi ob offensam Dei: alter est exterior, videlicet, motus sensibilis, qui ex hac displicentia oritur in parte inferiori animi. Si igitur Eusebius in sua responsione

loqua-

loquatur de illo exteriori & sensibili dolore, & nihilominus Deum offendisse vere doleat, ipsum absolvere debet Confessarius, quia absque tali motu vera potest esse contritio, qui non est in potestate nostra, nec consequitur necessario ad amorem rei alicujus, sed qui oritur ex affectu sensibili, quem producit experimentalis cognitio bonitatis illius rei: unde cum omnes charitatis divinæ dulcedinem non fuerint experti, omnes etiam pari doloris sensu non afficiuntur propter offensam Dei: quare licet optandus sit ille dolor, non requiritur tamen ad veram contritionem, ut sit major ac vividior, quam dolor de quocumque alio malo perceptus. Ita sanctus Bonaventura his verbis (a): *Cum quæritur de quantitate doloris*, inquit, *dolor potest dici displicentia rationis, vel passio ex hac resultans in sensualitate. Si hoc secundo modo accipiatur, dico, quod non est necesse, magis dolere de peccato, quam de re temporali; nec etiam necesse est dolere, quia non est in potestate cujuslibet: talis enim dolor non consequitur amorem, sed consequitur ipsam affectionem, & affectio experimentalem cognitionem: & quia non omnes habent experientiam divinæ dilectionis; ita non omnes ita sensibiliter dolent de peccatis: tamen quod magis etiam sensibiliter doleat aliquis de peccato, quam de aliquo damno, hoc est, perfectionis, & congruum, non necessarium.*

(a) S. Bonav. in 4. dist. 16. art. 2. q. 1.

Sed si Eusebii responsum verum esset in primo sensu, secundum quem a sancto Bonaventura contritio dicitur, *displicentia rationis*; hoc est, dolor interior de offensa Dei: certum est, quod si talem is non habeat interiorem dolorem, absolutionem ei Satyrus denegare debet, tanquam insufficienter disposito ad obtinendam peccatorum suorum remissionem ob defectum supremi doloris, ut hic est intelligendus (b).

(b) Colloq. Luco. tom. 6. colloq. 5. q. 1. De Genet Theol. moral. Tom. IV. tit. 6. cap. 5. drm. 5.

CASUS VII.

JULITTA, quædam peccata tantum venialia in confessione declaravit sine contritionis dolore, nec emendationis proposito. Num eorum venialium remissionem Sacramenti Pœnitentiæ virtute obtinuit?

RESPONS.

Certum est, Julittam peccatorum suorum veniam Sacramenti Pœnitentiæ virtute non impetrasse, si nullam de iis implicitam explicitamve contritionem habuerit, & eam econtra sacrilegium ob pravum Sacramenti usum perpetrasse. Ratio est, quia, nullum peccatum, quodcumque illud sit in Sacramento Pœnitentiæ sine contritione remitti potest. *Peccatum veniale*, inquit sanctus Thomas (c) *non dimittitur, ... quandiu voluntas manet in illo; ipsam autem recedere voluntatem ab eo; quod quis prius volebat, est displicere ei quod voluit: talis autem displicentia, dolor contritionis dicitur, quando est gratia informata; & ideo peccatum veniale sine contritione non demittitur.* Et Angelicus Doctor explicato triplici sensu, secundum quem accipi potest verbum, *Contritio*, subjungit: *Et ideo dicendum, quod requiritur Contritio medio modo, qua scilicet, etsi actu peccatum non displiceat explicite, displicet tamen implicite; quia ex virtute actus quem agit, sequeretur displicentia explicita peccati venialis; si cogitatio in illud ferretur.*

(c) S. Th. in 4. dist. 16 q. 2. art. 2. quæst. 2. in corp. & 3. part. sum. q. 87. art. 1. in corp.

CASUS VIII.

MARTINA, quæ venialia tantum in confessione aperuit, de iis quidem contrita est: sed nullum deinceps veniale peccatum admittere non proposuit. Nunquid sufficiens fuit ejus contritio?

RESPONS.

Martinæ contritio sufficiens fuit, si venialia, quæ speciatim confessa est, imposterum evitare, pro viribus, proposuerit; licet ad omnia generatim venialia non extendatur ejus propositum. Ratio est, quia a se invicem differunt contritio de mortalibus, & contritio de venialibus: nam contritio de mortalibus omnia vitandi propositum complecti debet, quia est in potestate nostra, opitulante divinà gratia; ut omnia vitentur, ac sine tali proposito accipi non posset justificationis gratia; cujus infusioni obest pro certo vel unum mortale. Unde contritionem sic definit Concilium Tridentinum (d): Contritio *animi dolor ac detestatio est de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero: Declaratque Sancta Synodus hanc contritionem non solum cessationem a peccato, & vitæ novæ propositum & inchoationem: sed veteris etiam odium continere.* Quod confirmari potest ex his Christi ad mulierem adulteram verbis (e): *Vade & jam amplius noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.*

(d) Conc. Tr. sess. 14. c. 4.

(e) Joan. 8. 11.

Sed non idem dicendum de venialibus; sufficit enim dolor de commissis conjunctus cum proposito ea deinceps non admittendi, quin adsit propositum, nullum veniale prorsus committendi in futurum, cum omnia simul vitari nequeant. Ita sanctus Thomas (f): „Peccata mortalia sunt in potestate nostra, *inquit*, ut vitentur; non solum singula, sed „etiam omnia. Venialia autem, etsi singula vitari „possint, non tamen omnia; quod ex infirmitate „naturæ contingit; & ideo in contritione de venialibus non exigitur propositum non peccandi venia„liter, sicut in contritione de mortali exigebatur; „sed quod displiceat ei & peccatum præteritum & „infirmitas, qua ad peccatum veniale inclinatur, „quamvis ab eo omnino immunis esse non possit.

(f) S. Tho. in 4. dist. 16. q. 2. art. 2. quæstiunc. 2. ad 2.

Vide { ABSOLUTIO, *Casib.* 6. & 7. CONFESSIO, *Casib.* 1. 2. 3. 5. 7. 20. 42. 50. & 51. }

CONVICTUS seu BURSÆ COLLEGII.

CONVICTUS beneficiarii, seu Bursæ Collegii dicuntur, nudi quidam reditus a Privatis attributi ad sustentandos pauperes quosdam scholasticos alicujus Provinciæ per determinatum annorum numerum: quare convictor de assignata sibi annua pensione, seu Bursa statuere nequit ad arbitrium in alterius scholastici favorem, uti ex Edicto Blesensi constitutum est his verbis (g): „Dicti Superiores, Seniores, Principales & convictores „prædictos status suos, & officia resignare non poterunt, sive intra tempus „præscriptum ex statutis & fundationibus ad ea tenenda, seu post illud „tempus elapsum; sed de iis personas idoneas, & requisitæ capacitatis pro„videbunt Patroni & Collatores .... quo tempore elapso dictas Bursas de„claravimus, & declaramus vacantes & impetrabiles, quin eas possint re„signare „: Quod confirmatum est ex Arresto Senatus Parisiensis 20. Septembris an. 1577. lato, quod in secundo Actorum Gallicani Cleri tomo refertur (h).

(g) Edictum Blesense art. 78.

(h) Acti Cleri Gallicani tom. 2. part. 1. c. 20. pag. 361. n. 7.

Dicimus, *ad sustentandos pauperes scholasticos*, uti ex eodem Arresto ex-

presse

(a) Ibidem pag. 162. n. 3.

presse constituitur (a), ad excludendos eos omnes, qui aliunde, seu ex proprio Patrimonio, seu ex Beneficiis se sustentare possunt.

Jurisdictio quoad Bursas ad Universitatis Cancellarium pertinet, uti dijudicavit Senatus Parisiensis ex Arresto 20. Januarii an. 1632. lato, quod refert Bardet (b).

(b) Bardet. tom. 2. l. 1. c. 3

CASUS PRIMUS.

FERDINANDUS vacantem in Collegio Universitatis Burdigalensis Bursam se daturum, aut saltem procuraturum ea conditione Jacobo, pauperi scholastico requirenti promisit, si viginti aureos sibi polliceretur; cui ob pecuniæ defectum promittere renuenti retulit Ferdinandus, se nihil, nisi antiquo Collegii usui conforme exigere, quo non alia ratione admissi fuerant omnes convictores; attamen se Bursam hanc daturum; quo facto Jacobus, ea qua posset, aut etiam vellet, ratione, erga suum se gereret Benefactorem. Bursam hanc reipsa obtinuit Jacobus; inventamque viginti aureorum summam Ferdinando contulit. Quæritur, utrum Ferdinando legitime sit acquisita summa illa aureorum; an vero eam Jacobo restituere teneatur; licet Bursa illa non sit Beneficium, aut res spiritualis.

RESPONS.

Turpe est & iniquum pecuniam pro collatione Bursarum Collegii exigere; & ne ullum quidem donum accipi potest, cum eo, quo casus exponit, modo fuit quæsitum. Ratio est 1. quia Bursæ illæ, scholasticis egenis conferendæ gratuito, a fundatoribus fuere constitutæ: quare ut injustum foret & non ferendum, pecunia aut muneribus pauperes ad xenodochium admitti erectum ad subveniendum egenis; nihil quoque potest exigi ad collationem Bursarum, quæ in collegiis pro pauperibus scholasticis fuere constitutæ. 2. Quia hujusmodi Bursæ ejusdem sunt rationis, atque ea, quæ, *res religiosa*, jure dicuntur. Legibus autem cautum est, ne res illæ commercio subjiciantur: *Sacram vel religiosam rem*, inquit Lex, (c) *vel usibus publicis relictam, ut forum; aut basilicam, aut hominem liberum inutiliter stipulor..... nam & cum quis rem profanam..... dare promisit, liberatur, si sine facto ejus res sacra esse cœperit*. Certum est igitur, quod cum bona a fundatoribus illarum Bursarum Deo in persona pauperum fuerint dicata, de iis jam commercium exerceri nequit. Ex quo sequitur, teneri sub peccati conscientia Ferdinandum ad restitutionem viginti aureorum, quos exegit a Jacobo, cum is paupertate laboret.

(c) Leg. Inter. 83. §. 5. ff. de verborum obligat. l. 45. tit. 1.

Confirmari potest hæc decisio ex sententia Facultatis Thedlogicæ Parisiensis, quæ, ut refert unus ex ipsius Doctoribus, (d) olim declaravit, commercium illud turpe esse & illicitum, quæque ad palinodiam coegit Baccalaureum quemdam, qui publicis Thesibus temere propugnarat, licitum esse, Bursam emere, aut vendere. 2. Ex Edicto Blesensi, (e) quo Rectoribus Collegiorum prohibetur, indicta Rectoratus sui privationis pœna, ne pecuniam ab iis accipiant, quos, uti Professores admittunt: *Non poterunt prædicti Rectores ..... pecuniam accipere a Professoribus, ad Classes ipsis committendas*, inquit Henricus III. Galliæ Rex; *ipsis econtrario injungimus, ut dictos Professores de prædictis Classibus gratuito provideant, ... sub pœna privationis muneris sui privilegiorumque Universitatis*. 3. Ex celebri Arresto Senatus Parisiensis 20. Septemb. an. 1577. quod referunt Acta Cleri Gallicani, (f) & quo, iisdem pœnis indictis, idem quoque vetatur. Qua ratione igitur, his ita positis, sordida hominis avarities, qui bona pauperibus scholasticis sustentandis destinata mercatur; cum id prohibeat Lex Principis, sub acerbitate pœnarum, pro moderatorum officiis, quæ non ejusdem tamen sunt rationis?

(d) De Sainte Beuve to. 3. cas. 90.

(e) Edictum Bles. art. 73.

(f) Acta Cleri to. 2. par. 1. c. 20. art. 19.

CASUS II.

CANDIDUS, humanioribus litteris in Collegio Universitatis Rhemensis dans operam, favore Bursam licet non pauper obtinuit. Peccavitne, eam accipiens; & nunquid eam per aliquot annos retinere potest?

RESPONS.

Certissimum est, cum Collegiorum Bursæ ad sustentandos pauperes scholasticos fuerint erectæ, de iis, quemquam, nisi egenum, provideri posse absque injustitia. Candidus ergo peccavit, accipiens Bursam de qua agitur; eamque tuta conscientia retinere non potest; sed econtra eam non modo repudiare, sed etiam, quæ percepit, restituere tenetur in favorem pauperis cujusdam scholastici, qui iis, quæ ex fundationis titulo, conditionibus sit præditus. Patet hujusce decisionis ratio; Collegiorum nimirum reditus seu Bursæ eo fine fuere attributi, ut scholasticorum, quibus deest census ad emetiendum studiorum curriculum, egestati essent subsidio.

Hæc decisio fit etiam evidentior exemplo hominis, qui cum divitiis afflueret, parsimoniæ causa puerorum suorum, propriave sustentatione obrueret: nam ut manifestam homo ille committit injustitiam, collata Xenodochio bona ad pauperum nutritionem, in proprios usus convertendo, ad quorum proinde restitutionem obligatur; non minor est procul dubio Candidi injustitia, nec minus ad restitutionem eorum, quæ ex Bursa sua accepit, tenetur in favorem pauperis scholastici (g).

(g) De Sainte Benve, to. 3. cas. 90.

CASUS III.

Duodecim sunt in Collegio sancti Pauli Bursæ constitutæ pro pauperibus scholasticis, e Picardia oriundis: Antonius, Collatoris earum vicem supplens, unam ex iis villici sui filio in Campania nato contulit. Nonne valida est ejus collatio?

RESPONS.

Constat collationem illam esse invalidam. Ratio est, quia fundatorum intentioni contraria est hujusmodi collatio, qui pauperibus e Picardia, non vero e Campania oriundis scholasticis bona sua tanquam Eleemosynam destinarunt. Quocirca de tali collatione idem ferri debet judicium, uti de distributione summæ, pauperibus, advenis, aut incognitis, facta, quam Testator solis Parœciæ suæ egenis legasset: nam, ut viri illius parentes, aut ipsius testamenti curatores tuta conscientia, & absque injustitiæ reatu, legatam illam pecuniam aliis peregrinis pauperibus erogare non possent; pariter in casu proposito, qui Bursarum illarum fundatoris vices supplet, de iis in alterius favorem, quam pauperis Picardi statuere nequit, quia religiose tenenda est defunctorum voluntas, & conficienda, tanquam res, quæ sacra, & intemerata dici potest.

Decisionèm istam clare confirmat Senatus Parisiensis Arrestum, an. 1577. quo fertur, ut nulla conferatur bursa, nisi conformiter ad statuta, aut fundationes. Arrestum illud referunt Acta Cleri (h).

(h) Acta Cleri tom. 2. part. 1. pag. 161.

CASUS IV.

NEARCHUS, qui ad bursam sexcentarum librarum annui census, in uno Parisiensi Collegio a majoribus suis constitutam nominat, eam Balduino recusavit, a quo multoties fuit requisita, quique omnibus ex fundatione requisitis dotibus ad eam possidendam est præditus; neque ad eam a duodecim annis ob sordidum, ut ajunt, lucrum, vult nominare Nearchus. Quod cum ita esset, Balduino persuasum est, ut in Curia Romana de ea a Papa se provideri curaret: quod executioni mandavit. Quo cognito Nearchus Martialem ad bursam nominavit, qui locum ejus aliquot ante dies adivit, quam provisiones suas Balduinus reciperet. Balduinus coram Judice Martiali diem dixit, ut se cessionis hujusce

ſce burſæ damnatum in judicio audiret, quippe qui multo poſt adſcriptam Balduini proviſionibus diem, ad eam nominatus fuerit. Nunquid Martialem jure perſequitur Balduinus, ut burſam ab eo evincat?

RESPONS.

Nullum Balduino in burſam, de qua agitur, jus competit, atque adeo illatam Martiali litem perſequi non poteſt. Hujus quidem rei manifeſta eſt ratio: quod enim Collegii burſa dicitur, nihil aliud eſt, quam nudæ fundationes, ſeu reditus a perſonis pietate conſpicuis attributi ad nutriendum atque ſuſtentandum gratuito numerum quemdam pauperum ſcholaſticorum per aliquot annos in ſtudiis: quæ fundationes cum nec ab Epiſcopo decretæ, nec in titulum beneficiorum Eccleſiaſticorum erectæ fuerint, proviſionem earum in Romana Curia requirere non potuit Balduinus, cum jus eas conferendi Papæ non competat, & burſæ illæ, tanquam pia legata, quoad petitorium & poſſeſſorium Regiæ ſubjaceant juriſdictioni. Quare conſtitutio Ludovici XII. qua mandatur executio judiciorum vindiciarum, ſeu recredentiæ in re beneficiaria, non obſtante appellatione, nullatenus ad burſas, aut Collegiorum Rectoratus pertinet. Ita judicatum fuiſſe refert Rebuffus (a) in ſuo commentario in conſtitutiones, ex duobus Arreſtis Senatus Pariſienſis 5. Julii an. 1521. & 30. ejuſdem menſis an. 1527. pro convictoribus Collegiorum Navarræi & Bajocenſis, Univerſitatis Pariſienſis. En propria verba illius Juriſperiti, qui locutus de ſententiis recredentiæ, quæ feruntur in re beneficiaria, hanc addit exceptionem: *Fallit in locis Collegialibus, ſeu Burſis Collegiorum. Arreſto ita cenſuit Senatus an. 1521. die 5. Julii pro burſa Collegii Bajocenſis, & pro Joanne Mariot, ſcholaſtico. Fuit etiam litigatum, & cauſa in conſilio poſita pro burſa Collegii Navarræ an. 1527. die penultima Julii, ubi recredentia data ſuper loco collegiali non mandatur executioni non obſtante appellatione.* Arreſtum aliud a D. Brillon (b) poſt Pinſſon (c) refertur, latum 21. Januarii an. 1562. quod huic juriſprudentiæ conſentit.

Hactenus dicta confirmari poſſunt ex Arreſto ejuſdem Senatus in Actis Cleri relato (d), quo declaratur, quod, ubi burſas ſuas obtinuerint convictores per tempus ex fundatione conſtitutum, prædictæ burſæ fient vacantes & impetrabiles, quin eas aliis poſſint reſignare.

(a) Rebuffus. tit. de ſent. executor. &c. art. 1. Gloſſ. 9. n. 3.

(b) D. Brill. ver. Beneficium. num. 32. & 33.

(c) Pinſſon. tit. Perpetua debere eſſe beneficia. n. 37.

(d) Acta Cleri, to 2. par. 1 c. 30. art. 19. pag. 191.

CORPORALE.

CORPORALE eſt linteum, in quo Sacerdos Sacroſanctum Miſſæ ſacrificium celebraturus, Panem & Calicem conſecrandum reponit, & quod proinde immediate tangunt Sacra Hoſtia & Calix conſecratus.

Corporale debet eſſe contextum ex lino byſſino, & benedictum ab Epiſcopo, aut a Sacerdote, ab eo in hanc rem deputato, aut ab aliquo alio Superiore, cui competat hæc poteſtas, ſeu ex privilegio, ſeu ex jure legitimæ præſcriptionis (e).

In nullo unquam caſu Miſſam celebrare licet ſine Corporali.

Non licet etiam cuiquam Laico Corporale tangere: & cum ablui debet, Sacerdos ipſe, vel Diaconus, ipſo deficiente in pelvi ad hunc ſolum uſum deſtinata illud eluere, & aquam poſtea lotionis projicere debet in locum, qui *Sacrarium* dicitur, hoc eſt, ſacris rebus cuſtodiendis deſtinatum, vel in Eccleſiam, aut in cœmeterium; terra namque illa ſancta eſt (f): quod Canonibus cautum eſt, ex quibus conſtituitur, ut ſacra, non niſi a ſacratis perſonis tangantur. *In ſancta hac Apoſtolica Sede ſtatutum eſt, ut ſacra vaſa non ab aliis quam a ſacratis, Dominoque dicatis contrectentur hominibus. Indignum enim valde eſt, ut ſacra Domini vaſa, quæcumque ſint ..... ab aliis, quam Domino famulantibus, eique dicatis, tractentur.* Hæc ſunt verba antiqui Canonis in Decreto Gratiani (g). *Veſtimenta Eccleſiaſtica, quibus Domino miniſtrantur,* inquit alter Canon, (h) *ſacrata debent eſſe .... nec ab aliis debent contingi aut ferri, niſi a ſacratis hominibus.* Tertio denique Canone idem conſtituitur, addita etiam iſta ratione non contemnenda, ne videlicet particulæ inſenſibiles Hoſtiæ Sacræ in iis forſan reliquæ, ſeu Laicorum contactu, ſeu aliter profanentur. En verba Canonis illius (i): *Pallas vero & vela Sanctuarii ſi ſordidata fuerint miniſterio Diaconi cum humilibus Miniſtris intra Sanctuarium lavent, non ejicientes foras a Sacrario: & velamina Dominicæ menſæ abluant; ne forte pulvis Dominici corporis male decidat a ſyndone foris abluta; ſyndonem vero non foris abluant: & erit hæc operanti peccatum ..... ſane pelvis nova comparetur, & præter hoc nil aliud tangat. Sed nec ipſa pelvis velis apponatur lavandis, niſi quæ ad Dominici Altaris cultum pertinent.* Ita Canones illi, qui, licet a Gratiano quibuſdam Summis Pontificibus falſo adſcripti, præcipua tamen ob antiquitatem ſuam veneratione digni ſunt.

Cæterum corporale, quamvis lotum & purgatum, priſtinam non amittit formam, nec proinde nova benedictione indiget; ut obſervat Sylveſter (k), & uti mos eſt in Eccleſia Latina, a qua in hoc diſſentit Orientalis Eccleſia, in qua cremantur corporalia, ubi ſordida ſunt (l).

(e) Sylveſter. v. Benedictio q. 3.

(f) Sylveſter loco cit q. 7. & apud eum S. Raymund.

(g) Can. In Sancta. 4. de conſecrat. diſt. 1.

(h) Can. Veſtimenta 42. ibid.

(i) Can. Nemo. 40. §. 1. ibid.

(k) Sylveſter v. Corporalia q. 2.

(l) D. de Moleon. Itinera. Liturgi. par. 445.

CASUS PRIMUS.

RIGOBERTUS, Sacerdos, cum in loco verſaretur, ubi corporale e linea tela habere non poterat, cum unum ſibi eſſet e tela bombycina confectum cum aliis duobus tribuſve e tela cannabina, quibus benedictionem conferri curaverat, die feſto in corporali bombycino celebravit; ſine quo nec ipſe Miſſam celebrare, nec eam pagi illius incolæ audire potuiſſent. Nunquid ita ſe gerere potuit in hoc caſu abſque peccato?

RESPONS.

Sacerdos ille procul dubio peccavit, quod regulas ab Eccleſiis conſtitutas infregerit, quibus conſtituitur,

tur, ut in Sacrorum celebratione linea corporalia adhibeantur, non vero bombycina, quorum usus prohibetur. In hoc igitur facinus admisit Rigobertus in constitutiones Ecclesiæ, generalemque, quam observat, consuetudinem.

Probatur hæc decisio ex antiquo Canone, quem refert Gratianus in suo Decreto his verbis (*a*): *Consulto omnium statuimus, ut Sacrificium Altaris non in serico panno, aut tincto, quispiam celebrare præsumat; sed in puro lineo, ab Episcopo consecrato, terreno scilicet lino procreato, atque contexto*: Ejusque rei istam congruitatis rationem affert: *sicut Corpus Domini nostri Jesu Christi in syndone linea munda sepultum fuit*.

(*a*) Can. Consulto. 46. de consec. dist. 1.

Decisionem hanc ex eodem Canone probat sanctus Thomas, duasque convenientiæ addit rationes: *Competit etiam pannus lineus*, inquit sanctus Doctor (*b*), 1. *propter sui munditiam ad significandam conscientiæ puritatem*; 2. *& propter multiplicem laborem, quo talis pannus preparatur, ad significandam Christi passionem*. Easdem rationes affert Glossa his terminis (*c*): *Ut innocens & sine macula intelligatur*: Et paulo post; *Quod tunsionibus multis ad candorem deducitur; & sic Christus pressuris multis pervenit ad gloriam, ita & boni propter pressuras ad gloriam Domini veniunt*. Cum S. Thoma consentit S. Antoninus (*d*). His addimus, quod cum æqua magis & uniformis sit tela linea, quam pannus sericus, seu bombycinus: huic non adeo facile adhærere possunt Hostiæ particulæ, quas idicirco cum patena facilius, quam in corporali serico colligere potest Sacerdos.

(*b*) S. Thom. 3. part. Sum. q. 83. art. 3. 7.

(*c*) Glossa in cit. can. Consulto. v. Puro, & v. Lino

(*d*) S. Anton. 3. par. tit. 13. c. 6. §. 5.

CASUS II.

VVALPURGA, insignis pietate puella, domi suæ casulam custodiens, cæteraque Altaris ornamenta, quibus ad Sacra conficienda utitur Confessor suus, diebus singulis Communionis suæ corporale accipiens illud singulari pietate pro gratiarum actione, redux ab Ecclesia deosculatur. Num in eo sit peccati conscia?

RESPONS.

Vvalpurga a peccato immunis esse nequit: enim vero nemini Laico, & ne quidem Religiosis feminis corporale tangere licet, ut ait S. Antoninus (*e*): *Corporale ...... nec inferioribus* (Sacerdoti) *tangere licet*: *& nota ..... quod mulieres etiam Moniales ..... nec vasa sacra, nec corporalia debent contingere*. Quod ex antiquo, quem sub Soteris Papæ nomine refert Gratianus, Canone probat hic Sanctus (*f*): *Sacratas Deo feminas, vel Monachas sacra vasa, vel sacratas pallas*, (*scilicet corporalia*) addit Glossa (*g*), *penes vos contingere & incensum circa Altaria deferre perlatum est ad Apostolicam Sedem: quæ omnia reprehensione digna esse, & vituperatione nulli recte sapientium dubium est. Quamobrem hujus sanctæ Sedis authoritate hæc omnia vobis resecare funditus, quanto citius poteritis, censemus. Et ne pestis hæc latius divulgetur per omnes Provincias abstergi citissime mandamus*.

(*e*) S. Anton. 3. part. tit. 13. c. 6. §. 5.

(*f*) Can. Sacratas. 25. dist. 12.

(*g*) Glossa ibid.

Nec ideo minus reprehensione digna est illa puella, quod ex mera devotione hanc sibi sumat facultatem: nam ut post Paludanum addit S. Antoninus (*h*): *Etsi ex devotione hoc faciant*, *dicit Petrus de Palude*, *quod præsumptuosa & indiscreta est devotio*. Quod probat Ozæ exemplo: *Sicut Oza, qui tetigit Arcam*; quamquam *tenuit eam*, inquit Scriptura (*i*), *quoniam calcitrabant boves, & declinaverunt eam*.

(*h*) S. Anton. cit. loco.

(*i*) 2. Reg. 6. 8. & 1. Paralip. 13. 9.

CORRECTIO FRATERNA.

CORRECTIO fraterna, eo sensu, quo hic sumitur (*k*): *Est externus actus misericordiæ, quo monitione salutari peccator ad emendationem inducitur*; quamvis eam sæpe non sequatur talis emendatio.

(*k*) Polman. brev. Theol. part. 2. 2. n. 224.

Correctio cadit sub præcepto ubi necessaria est, quod sub reatu peccati, quandoque etiam mortalis obligat. *Correctionis fraternæ .... omissio potest esse peccatum mortale & veniale. Est enim præceptum hujus correctionis de præceptis charitatis, & eleemosynæ spiritalis*, inquit Cajetanus (*l*).

(*l*) Cajetan. in Sum. v. Correctio. n. 3.

Ut ad eam adhibendam ex justitia & officio specialiter tenentur Superiores, ita ad eam quoque privatos obligat charitas proximi, & aliquando Religio ex doctrina sancti Thomæ (*m*).

(*m*) S. Th. 2. 2. q. 33.

Præceptum correctionis fraternæ est affirmativum quod proinde non obligat, nisi in quibusdam circumstantiis personarum, loci, & temporis: quod sæpissime non facile dignoscitur, unde exquisitam prudentiam exigit correctio fraterna, qui eam facere suscipiunt.

Quatuor debet esse prædita conditionibus, ut sit utilis. Prima omnium est Prudentia; altera, Zelus; tertia, Justitia; & quarta, sufficiens Authoritas.

Exigit 1. Prudentia, ut solus & clam reus compelletur, præsertim si occultum sit crimen ejus: *Corripe inter te & ipsum solum*; eoque tendant monita danda, ut eum facti pœniteat, non vero pudore, & confusione suffundatur: *Intendens correctioni, parcens pudori*, inquit S. Augustinus (*n*).

(*n*) S. Aug. serm. 82. c. 4. seu n. 7.

2. Exigit etiam, ut omnis omittatur verborum, insolentia, amaritudo, superbia, & iracundia: *Correctio mendax in ira contumeliosi*, inquit Sapiens (*o*).

(*o*) Eccli. 19. 28.

3. Ut reus existimetur ita dispositus, ut patienter reprehendatur, & in ejus emendationem vertatur correctio facienda, a qua, si prospiciatur, ei inutilis, abstinendum est, juxta illud Sapientis (*p*): *Ubi auditus non est, non effundas sermonem*. Hæc est etiam S. Thomæ doctrina (*q*).

(*p*) Eccli 32. 6.

(*q*) S. Th. 2. 2. q. 33. a. 6. ad 1. & 2.

Zelus, quem dirigere debent sapientia, & prudentia, & charitas ipsa ingerere 1. debet esse immunis ab indignatione & ira, quæ ipsum propius sæpe consequitur, eumque in amaritudinem convertit, ita ut præter spem alio cedat.

2. Ipsum moderari debent conditio, ordo, ætas, & sexus eorum, qui emendantur.

3. Zelus ille, si verus sit, ad eum solum non pertinere debet, in quo vitium corripitur, sed & corripientem debet impellere ad toleranda patienter & leniter convicia, aut contradictiones ab eo, qui corripitur, & cujus salutem unice intueri debet corripiens.

Justitia correctionem fraternam indivulse comitari debet, hoc est, necesse est, ut qui alium corripit, de ipsius crimine sit certus, a quo ipsi evidens imminet perditionis discrimen. *Corripe juste*, inquit Sapiens (*a*).

(*a*) Eccli. 11. 71.

Authoritas seu spiritualis, seu temporalis, quarta est conditio, in corripiente alium vulgo requisita: neque enim unquam indocili nostræ nos tradit Deus naturæ: in infantia parentibus nostris nos subjecit, aut moderatoribus, aliisve personis, quæ moribus nostris invigilant ex eorum mandato. Postea simus subditi Superioribus Ecclesiasticis & sæcularibus: & insuper in omni loco & tempore, etiam inviti, conscientiæ nostræ synderesi & remorsibus, non minus dure quam secreto admonemur.

Diximus, *vulgo requisita*: occurrunt enim casus, in quibus privatus, licet authoritate non valens, quandoque correctionis fraternæ ministerio fungi potest, imo & debet. Certum est tamen, quod probitas, boni mores, ætas conveniens, vitæque integritas, sufficientem ei debeant conciliare authoritatem, ut ipsius correctio proximo fiat utilis; ita ut a correpto nihil possit audire, quod sibi jure exprobret, aut etiam correptus interius de ipso male judicare nequeat.

Cæterum quandoquidem *mandavit illis unicuique* (Deus) *de proximo suo* (*b*); ii, qui ab officio correctionis fraternæ ob defectum authoritatis, aut aliter sunt liberi, meminisse debent, ad eam adhibendam stricte eos teneri, saltem tacite silentio suo & habitu corporis externo, quæ quandoque magis iis prosunt, in quos non competit jus correctionis, quam verba ipsa, juxta illud Scripturæ (*c*): *Ventus Aquilo dissipat pluvias, & facies tristis linguam detrahentem*.

(*b*) Eccli. 17. 12.

(*c*) Proverb. 25. 23.

CASUS PRIMUS.

FORTUNATUS, Thomam æqualem suum, novit criminis occulti esse reum. An tenetur suo reatu peccati ad fraternam erga eum correctionem, & quo pacto, quibusve in circumstantiis eum emendaturus est?

RESPONS.

Id supponendum, tanquam certum, fraternam videlicet correctionem esse de præcepto, pro iis præsertim, qui aliqua valent authoritate. *Correctio fraterna cadit sub præcepto*, inquit sanctus Thomas (*d*). Id quidem probari potest ex multis Scripturæ testimoniis: 1. quidem ex Apostolo in Epistola ad Galatas (*e*), in qua sic loquitur: *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis. Hoc est*, addit Sylvius (*f*), *cum mansuetudine ipsum admonentes instaurate, ac lapsu erigite*. Hæc autem verba verum continere præceptum hic Theologus probat ex istis aliis sequentibus: *Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi*. 2. Ex eodem sancto Paulo ad Thessalonicenses: (*g*) *Corripite*, inquit, *inquietos*. 3. Ex eodem Apostolo, qui vult peccatorem corripi, ut fratrem & ex charitate: *Corripite ut fratrem*. 4. Ex ipso Christi testimonio, in quo fraternam imperat correctionem his verbis (*h*): *Si autem peccaveris in te frater tuus, vade, & corripe eum*.

(*d*) S. Th. 2. 2. q. 33. art. 2. in corp.

(*e*) Epist. ad Galat. 6. 1.

(*f*) Sylvius in 2. 2. q. 33. art. 2.

(*g*) 1. Thessal. 5. 14.

(*h*) Matth. 18. 15.

Præcepti hujusce necessitatem ex iisdem Christi verbis probat sanctus Basilius: propositæ namque sibi quæstioni huic (*i*): *Nunquid adversus peccantes dissimulatione uti conveniat?* his verbis respondet: *Sane quod hoc fieri non debeat, perspicuum est ex præceptis Domini, qui in veteri quidem Testamento dixerit*: Correptione corripies fratrem tuum; & non sumes propter illum peccatum. *In Evangelio autem*: Si peccaverit in te, vade, corripe eum &c. Sancti Ambrosius, Augustinus, Chrysostomus & Hieronymus (*k*) idem docent, uti Joannes VIII. a Gratiano in canone Decreti his verbis relatus (*l*): *Facientis culpam procul dubio habet, qui quod potest corrigere, negligit emendare*. Quod consentit multo antiquiori canoni, quem Anacleto Papæ tribuit Gratianus (*m*), & cujus hæc sunt verba: *Tam Sacerdotes, quam reliqui fideles omnes, summam curam habere debent de his, qui pereunt, quatenus eorum redargutione, aut corrigantur a peccatis, aut si incorrigibiles apparuerint ab Ecclesia separentur*. Hæc Sanctorum doctrina non modo Christi & Apostoli verbis est consentanea, sed etiam Sapientis, dicentis (*n*): *Mandavit* (Deus) *illis unicuique de proximo suo*. Ea denique confirmari potest ex duabus Innocentii III. Decretalibus, una ad Episcopos Galliæ, & altera ad fideles urbis diœcesisque Metensis, quas in summa juris canonici videre est in locis ad marginem indicatis (*o*).

(*i*) S. Basilius in reg. brevioribus reg. 47.

(*k*) S. Ambr. l. 8. in Luc. S. Aug. Serm. 42. de verbis Dom. alias. 16. S. Chrysostom. & S. Hieron. in Matth.

(*l*) Ioa. VIII. in can. Facientis. dist. 86.

(*m*) Can. tam Sacerdotes.

(*n*) Eccli. 17. 12.

(*o*) Innoc. III. in c. Novit. 13 de Judiciis lib. 2. tit. 1. & in cap. Cum ex injuncto. 12. de hæreticis l. 5. tit. 7.

Attamen constat isto correctionis fraternæ præcepto non omnes indiscriminatim obligari fideles, neque etiam in qualibet occasione, sed eos tantum, qui eam utiliter adhibere possunt: verum, ut res ista elucidetur, duplex genus præcepti est distinguendum cum Divo Thoma; unum negativum, aliud vero affirmativum: *Considerandum est*, inquit Angelicus Doctor (*p*), *quod sicut præcepta negativa legis prohibent actus peccatorum; ita præcepta affirmativa inducunt ad actus virtutum; actus autem peccatorum secundum se sunt mali, & nullo modo bene fieri possunt, nec aliquo tempore aut loco, quia secundum se sunt conjuncti malo fini, ut dicitur in 2. Ethic. & ideo præcepta negativa obligant semper & ad semper; sed actus virtutum non quolibet modo fieri debent, sed observatis debitis circumstantiis, quæ requiruntur ad hoc quod sint actus virtuosi, scilicet ut fiant ubi debet, & quando debet, & secundum quod debet: & quia dispositio eorum quæ sunt ad finem, attenditur secundum rationem finis in istis circumstantiis virtuosi actus præcipue attendenda est ratio finis, quæ est bonum virtutis. Si ergo sit talis aliqua omissio alicujus circumstantiæ circa virtuosum actum, quæ totaliter tollat bonum virtutis, hic actus contrariatur præcepto. Si autem sit defectus alicujus circumstantiæ, quæ non totaliter tollat virtutem, licet non perfecte attingat ad bonum virtutis, non est contra præceptum*.

(*p*) S. Th. 2. 2. q. 33. art. 1. in corp.

Eo nititur principio sanctus Doctor, ut probet correctionem fraternam, utpote præcepto tantum affirmativo imperatam, non obligare, nisi in quibusdam circumstantiis temporis, loci, ac personæ, cui debet fieri, & modi, quo ea pariter fieri debet, ad quod ordinare tantum possunt charitas & prudentia. *Correctio autem fraterna*, subjungit, *ordinatur ad fratris emendationem; & ideo hoc modo cadit sub præcepto, secundum quod est necessaria ad istum finem; non autem ita quod quolibet loco, vel tempore frater delinquens corrigatur*.

Deinde minutius rem exequens sanctus Doctor (*q*) exponit, quandonam fraterna correctio non nisi cum peccato, quandonam vero absque peccato omitti possit. *Correctio fraterna*, inquit, *tripliciter omitti potest. Uno quidem modo, meritorie, quando ex Charitate aliquis correctionem omittit*: dicit enim Augustinus lib. 1. de civitate Dei (*r*) *Si propterea quisquis objurgandis & corripiendis male agentibus parcit, quia opportunum tempus inquiritur, vel eisdem ipsis metuit, ne deteriores ex hoc efficiantur, vel ad bonam vitam & piam erudiendos impediant aliquos infirmos, & premant atque avertant a fide, non videtur esse cupiditatis occasio, sed consilium charitatis*.

(*q*) Idem cit. q. 33. art. 2. ad 3.

(*r*) S. Aug. l. 1. de civit. Dei c. 4.

Alio modo, pergit idem Sanctus, *prætermittitur fraterna correctio cum peccato mortali: quando scilicet*

formi-

formidatur, ut, ubi dicitur, judicium vulgi & carnis excruciatio vel perempsio; dum tamen hæc ita dominentur in animo, quod fraternæ charitati præponantur. Et hoc videtur contingere, quando aliquis præsumit de aliquo delinquente, quod probabiliter posset eum a peccato retrahere, & tamen propter timorem, vel cupiditatem prætermittit.

Tertio modo, addit tandem S. Thomas, *hujusmodi omissio est peccatum veniale, quando timor vel cupiditas tardiorem facit hominem ad corripiendum delicta fratris; non tamen ita, quod si ei constaret, quod fratrem posset a peccato retrahere propter timorem vel cupiditatem omitteret, quibus in animo suo præponit charitatem fraternam.*

Ex his, quas proponit Angelicus Doctor, regulis evidenter constat, Fortunatum correctionem fraternam erga Thomam omittere posse, si ex motivo veræ charitatis & eo fine, quem designat hic Sanctus explicando primam, qua debeat fieri, rationem eam omittat; sed eum ab illa facienda abstinere non posse absque reatu mortalis peccati in secundo casu, aut saltem venialis in tertio.

CASUS II.

FUSCULUS, qui novit Balduinum in occulto carnalis libidinis commercio vitam degere, postulat, utrum ad observandas Charitatis regulas necesse sit, ut eum per se fraterne corrigat; an vero illum Præsuli suo aut alii Superiori Ecclesiastico emendaturum denuntiet?

RESPONS.

(a) S. Th. quodl. 11. art. 13. in corp.

Difficultati huic occurrit S. Thomas dicens (a): *Si ego scio*, inquit, *quod frater per me corrigetur, tunc non debeo hunc denuntiare Prælato. Si autem videtur quod melius fiat per Prælatum & Prælatus nihilominus sit pius, discretus, & spiritualis, non habens rancorem seu odium adversus illum subditum: tunc licite potest hoc denuntiare sibi.* Additque Sanctus Doctor, quod, licet universalis ea in re statui non possit regula, una tamen est semper tenenda, scilicet, sincera in proximum charitas. *Tenendum est hoc pro regula, quod in omnibus istis semper servanda est charitas, & quod melius & magis expedire videtur; & si hoc intendat, scilicet, emendam proximi, & servet, quantum potest: bonum charitatis; tunc denuntiando non peccat.* Indeque postea sic concludit: *Si vero denuntiet cuicumque personæ hoc ex malitia, & ut proximus confundatur, vel deprimatur, tunc denuntians, seu accusans peccat mortaliter.*

Neque est, quod quis objiciat, peccatum directe Prælato denuntiando fieri contra Evangelium, quo exigitur, ut non Ecclesiæ, hoc est, legitimi Superioris, nisi in extrema necessitate requiratur judicium; in hac enim occasione Prælatus haberi debet, tanquam *extra judicium existens*, & veluti persona privata, quæ tutius peccatoris emendationem, ipsum corrigendo, procurare potest: *Et tunc non dicit Ecclesiæ*, ita semper S. Thomas, *quia non dicit ei sicut Prælato, sed sicut personæ proficienti ad correctionem proximi & emendam.* Jam idem docuerat S. Doctor in suo Commentario in Magistrum (b): *Et sic dicere Prælato, non est dicere Ecclesiæ, sed personæ, quæ potest prodesse & non obesse, quia nullus magis potest prodesse, quam Prælatus.*

(b) S. Th. in 4. dist. 19. q. 2. art. 3. quæstiunc. 2. ad 4.
(c) Jo. Gers. tract. de correct. proxim.
(d) Sylv. in 2. 2. q. 33. art. 8. quæsito 1. & apud eum S. Bonav. in 4. dist. 13. Richard & Durand. ib. Adrian. tract. de corrept. fratet. in fin. Gabr. lect. 72. in Can. Missæ. Dion. Carthus. in Matth. 18. Sylvester. v. Correctio. q. 7. & Jansen. c. 72. Concor.

Gerso, quondam Universitatis Parisiensis Cancellarius, idem docet cum Sancto Thoma, his verbis (c): *Si quando ergo*, inquit doctus ille & pius Author, *videatur frater peccans salutarius corrigi per alium, qui potest & vult prodesse, quam per se, secure potest ei indicare. Unde etiam Prælato dici potest peccatum fratris, non præmissa monitione, vel secreta correctione, non tanquam Judici, sed tanquam amico peccantis, & qui ei magis potest prodesse, quam alius.* S. Bonaventura, Durandus, Carthusianus, Gabriel Biel, & multi alii Theologi inclyti, & Sylvius, a quo citantur, doctrinam Sancti Thomæ sequuntur (d).

Hæc tandem doctrina menti Ecclesiæ adeo conformis est, ut olim Metropolitani & Episcopi spectatæ virtutis & prudentiæ constituere & nominare deberent, quibus id erat muneris injunctum, ut Prælatos monerent de vitiis & libidinibus, quæ potissimum in Metropolitani Provincia, aut Episcopi Diœcesi potissimum vigebant; obsoletamque suo tempore disciplinam hanc restituit S. Carolus Borromæus, in quarto suo Mediolanensi Concilio an. 1576. (e), statuitque, ut eo modo observaretur, quo ab Innocentio III. in quarto Concilio Oecumenico Lateranensi an. 1215 (f) stabilita fuerat. At vero horum Clericorum, qui *Testes Synodales* dicebantur, hæc erat officia, ut nimirum Parochorum, Canonicorum cæterorumque Clericorum vitæ ac moribus invigilarent, atque inquirerent, num actu Parochi & Canonici in Beneficiis suis residerent; num suorum Parœcianorum salutem instructionis defectu, vel aliter non negligerent Parochi, an vero vitam inhonestam ducerent: huic etiam invigilare tenebantur, an videlicet Dominicos festosque dies, jejunia, aliaque Dei, & Ecclesiæ præcepta observarent Laici, num inter eos non essent blasphemi, aut concubinarii, sortilegi, aut Magici, Sacrilegi vel hæretici; quo in casu Prælatos monere debebant juxta jusjurandum, quo se obstrinxerant, dum in eo constituerentur officio, & cujus exemplum in eodem Provinciali Concilio Mediolanensi legitur.

(e) Concil. Mediol. 4. 3. part. constit. de Testibus Synod.
(f) Conc. Later. gener. sub Inn. III. c. 6.

Ex his facile colligi potest, Fusculum, de quo in casu proposito, per se ipsum clam debere Balduinum emendare, si ipsi correctionem profuturam esse persuasum habeat; sin vero eam fore inutilem prospiciat, servatis in Euvangelio præscriptis de correctione fraterna regulis, eum posse illius peccatum legitimo Superiori denunciare; si de illius Superioris pietate, prudentia, & charitate sit convictus, taleque sit Balduini peccatum, ut huic mederi queat ille Superior.

CASUS III.

FULGOSUS Episcopus, Gilduinus Abbas regularis, & Lambertus Mercator singulatim in proxima versatur occasione, quosdam objurgandi peccatores, quos norunt indociles, nec ullo pacto ad monita salutis accipienda dispositos, imo vero de quibus eos esse abusuros persuasum habent, uti aliis jam evenit eorum similibus, qui inde procaciores & pejores facti sunt. Nunquid in eo casu fraternam possunt omittere correctionem absque peccato?

RESPONS.

Episcopus & Abbas subditorum suorum correctionem omittere non debent, quam etiam inutilem & nullatenus profuturam, imo vero noxiam certo fore norunt; Lambertus vero, homo videlicet privatus ab ea abstinere potest.

Id quidem facile evincit Sancti Thomæ authoritas, qui duplicem vult distingui correctionem, juridicam unam, alteram proprie fraternam, de quibus separatim dicit; ac de priori quidem ita habet: *Duplex est correctio delinquentis*, inquit Angelicus Doctor (g): *Una quidem pertinens ad Prælatos, quæ ordinatur ad bonum commune, & habet vim coactivam, & talis correctio non est dimittenda propter turbationem ejus qui corripitur; tum quia si propria sponte emendare non velit, cogendus est per pœnas, ut peccata dimittat, etiam quia si incorrigibilis sit, per hoc providetur bono communi, dum servatur ordo justitiæ, & unius exemplo alii deterrentur. Unde Judex non prætermittit facere sententiam condemnationis in peccantem propter timorem turbationis ipsius, vel etiam amicorum ejus.*

(g) S. Th. 2. 2. q. 33. art. 6. in corp.

Altera correctionis species ea est, quæ proprie fraterna dicitur, quæ unice tendit ad emendationem proximi, neque sibi adjunctam habet vim coactivam, seu insligendi pœnam. *Alia vero est correctio fraterna*, pergit idem S. Thomas, *cujus finis est emendatio delinquentis, non habens coactionem, sed simplicem admonitionem: & ideo ubi probabiliter æstimatur, quod peccator admonitionem non recipiat, sed ad pejora labatur, est ab hujusmodi correctione desistendum: quia ea quæ sunt ad finem debent regulari secundum quod exigit ratio finis.*

Unde colligendum, a Fulgoso Episcopo, Gilduino Abbate, aliisque legitimis Superioribus omitti non debere correctionem suorum subditorum, quam etiam ipsis inutilem fore prævidens, si addita monitis suis pœna ab iis existimetur cæteris fore utilis, quia eos a similibus peccatis avertet: quod idem de Lamberto dici nequit, qui, ut homo privatus, ad correctionem fraternam non te-

netur, nisi quatenus eam correpto fore utilem existimat.

CASUS IV.

HERMANUS ad debitam a se Julio fraternam correctionem verba adhibuit vehementia, aspera & severa. Potuitne ita se gerere, non infracto charitatis præcepto, quæ illius tantum est finis?

RESPONS.

Charitas, licet severitate permixta, e sua non excidit natura; suo enim conditur sale, quandoque necessario ad sanandos quosdam peccatores, quibus stat silex in corde, & nimia proinde lenitas foret aut inutilis, aut noxia. Sapientis ac prudentis est ergo viri dijudicare, an hujusmodi verbis utendum, necne. Dicta hactenus probat Sanctus Thomas (a), ex his a Sancto Gregorio verbis acceptis comprobat: *Secundum Gregorium in Pastorali*: Nonnulla peccata sunt leviter corrigenda. Nam cum non malitia, sed ignorantia sola, vel infirmitate delinquitur, necesse est, ut magno moderamine ipsa delicti correptio temperetur. Nonnulla autem sunt vehementer increpanda, ut cum culpa ab actore non agnoscitur, quanti sit ponderis, ab increpantis ore sentiatur: & cum sibi malum, quod perpetravit, levigat, hoc contra se graviter ex corripientis asperitate pertimescat. Quod de juridica Prælatorum correctione non modo intelligit Sanctus Thomas, sed etiam de privata & occulta: unde subjungit: *Et quamvis ille loquatur de correptione, quæ Prælatis competit, tamen etiam in correptione, quæ fit ab aliis*. Hoc etiam est observandum; quamvis fraterna correptio semper magis debeat ad lenitatem accedere; quia non authoritate officii, sed ex charitatis affectu exhibetur.

(a) S. Th. in 4. dist. 19. q. 2. art. 3. quæst. 3. in corp.

Quibus ita positis ad propositam difficultatem respondendum, quod si verba dura ac severa ex motivo superbiæ aut cupiditatis Hermanus non adhibeat, sed ex motivo charitatis, qua lenioribus verbis suum non fore effectum, sibi sit persuasum, in eo nullus sit conscius peccati; quia, ut ait inclytus Gerso (b): *Hic magis debet attendi finis correptionis, scilicet, emendatio peccantis, quam forma verborum*. Id quoque probari potest exemplo Sancti Stephani; qui Judæos increpans vehementissimis utitur verbis, eos inemendabiles, proditores, & homicidas appellando: *Dura cervice, & incircumcisi cordibus, & auribus*, inquit (c), *vos semper Spiritui Sancto resistitis; sicut Patres vestri, ita & vos; quem Prophetarum non sunt persecuti Patres vestri? Et occiderunt eos, qui prænuntiabant de adventu justi, cujus nunc vos proditores & homicidæ fuistis*. Quæ verba, quantumvis dura, soli Protomartyris illius Christi zelo adscribit Sanctus Augustinus: *Sævire videtur lingua ferox, cor lene*, inquit hic Sanctus Doctor (d), *clamabat & amabat: sæviebat, & salvo fieri volebat*. Eodem modo judicat Sanctus Fulgentius dicens (e): *Per charitatem arguebat errantes, ut corrigerentur*. Si ergo a Sanctis Patribus approbetur, & laudetur Sanctus Stephanus, quod tam duriter Judæos exceperit, quos amanti illa severitate emendare contendebat, quamvis eos publice & proinde majori confusione argueret: a fortiori clam & in occulto fieri potest correctio verbis vehementibus & severis, quando ita exigunt prudentia & charitas pro illius emendatione, ac spirituali bono, qui corripitur.

(b) Jo. Gers. tract. de correct. proxim.

(c) Act. 7. 51. & 52.

(d) S. Aug. Serm. 315. alias 93. de diversis. n. 5.

(e) S. Fulg. Serm. de S. Stephano.

CASUS V.

FABRICIUS conscius est ejusdem, imo vero gravioris peccati, quam quod in Georgio vult emendare. Potestne tuta conscientia eam correptionem adhibere; aut etiam ad eam tenetur?

RESPONS.

Ad solutionem hujus quæstionis distinctione opus est: nam Fabricius vel Georgii est Superior, vel non: si sit ejus Superior, eumque corrigat *ex officio*, sicut Prælati corripiunt, non potest sine aliquo peccato: *Quia*, ut ait Sanctus Thomas (f), *quandocumque aliquis indigne utitur officio suo, peccat, ille autem qui est in peccato mortali, etiam occulto, indigne utitur officio prælationis. Unde peccat corripiendo, vel quidquid aliud proprii officii exequatur*. Si non sit ejus Superior, nec eum, uti talis, corrigat, sed solum *zelo charitatis, non ut Ecclesiæ Minister*; sicut etiam loquitur idem Angelicus Doctor, non peccat, si proprium suum peccatum sit occultum, nullumque proinde Georgium corripiendo pariat scandalum, modo tamen cum humili corde, servatisque Christianæ charitatis regulis emendet. *Et tunc in correptione non potest esse peccatum, nisi in ratione scandali quod non consurgit, nisi de peccato notorio*, addit Angelicus Doctor.

(f) S. Th. in 4. dist. 19. q. 2. art. 2. quæstiunc. 2. in corp.

Diximus, *si eum ut talis*, hoc est, ut Superior, *non corrigat*: quod his verbis probat Sanctus Thomas (g): *Correctio delinquentis pertinet ad aliquem, in quantum viget in eo rectum judicium rationis; peccatum autem non tollit totum bonum naturæ, quin remaneat in peccante aliquid de recto judicio rationis, & secundum hoc potest sibi competere in subditis delictum arguere*.

(g) Idem 2. 2. q. 33. art. 5. in corp.

Asserit tamen Sanctus hic Doctor, & ex testimoniis Sanctorum Hieronymi, Augustini, Chrysostomi, tria esse, quæ correctioni obstant, quam sibi arrogat vir ejusdem peccati reus, quod emendat: *Sed tamen*, inquit, *per peccatum præcedens impedimentum quoddam huic correctioni affertur propter tria: 1. quidem, quia ex peccato præcedenti indignus redditur, ut alium corrigat: & præcipue, si majus peccatum commisit, non est dignus ut alium corrigat de minori peccato. Unde super illud Matthæi 7.* qui vides festucam, &c. *Dicit Hieronymus*, „ de his loquitur, qui cum mor„ tali crimine detineantur obnoxii, minora pecca„ ta fratribus non concedunt.

2. *Redditur indebita correctio propter scandalum, si peccatum corripientis sit manifestum, quia videtur quod ille qui corrigit, non corrigat ex charitate, sed magis ad ostentationem. Unde super illud Matthæi 7.* quomodo dicis fratri tuo, &c. *exponit Chrysostomus* (h), „ in quo proposito, puta ex charitate, ut salves „ proximum tuum? Non, quia teipsum ante salva„ res. Vis ergo non alios salvare, sed per bonam „ doctrinam malos actus celare, & scientiæ laudes „ ab hominibus quærere.

(h) Apud S. Chrys. Hom. 17. operis imperf. in Matthæum.

3. *Modo propter superbiam corripientis, in quantum scilicet aliquis propria peccata parvi pendens, seipsum proximo præfert in corde suo, peccata ejus austera severitate dijudicans, ac si ipse esset justus. Unde Augustinus* (i), *dicit in Libro de sermone Domini in Monte*: „ Accusare „ vitia, officium est bonorum virorum & benevolo„ rum, quod cum mali faciunt, alienas partes a„ gunt. Attamen concludit S. Doctor, peccatorem non ideo peccare, qui alium corripit, modo cum humilitate ipsum delinquentem corripiat. *Ex his ergo patet, quod si peccator cum humilitate corripiat delinquentem, non peccat, nec sibi novam condemnationem acquirit; licet per hoc, vel in conscientia fratris, vel saltem sua pro peccato præterito condemnabilem se esse ostendat*.

(i) S. Aug. l. 2. de serm. Dom. in monte c. 30.

Justa de causa dixit hic Sanctus: *Si peccator cum humilitate corripiat delinquentem*: certum est enim, eum qui, cum sit in peccato mortali, absque humilitate alium corripit, peccare in hanc virtutem; ut docet Sanctus Gregorius Papa trigesimum tertium Job Caput exponens (k), qui ait, humilitatem ac propriæ infirmitatis nostræ cognitionem esse necessariam ad corripiendum utiliter proximum; ejusque rei hanc affert rationem: *Nos enim quia infirmi homines sumus, cum de Deo hominibus loquimur, debemus primum meminisse quod sumus, ut ex propria infirmitate pensemus, quo docendi ordine infirmis fratribus consulamus. Consideremus igitur quia, aut tales sumus quales nonnullos corrigimus, aut tales aliquando fuimus, etsi jam, gratia operante, non sumus, ut tanto temperantius humili corde corrigamus, quanto nosmet ipsos verius in his, quos emendamus, agnoscimus. Si autem tales, nec sumus, nec fuimus, quales adhuc illi sunt, quos emendare curamus; ne cor nostrum forte superbiat, & de ipsa innocentia in pejus ruat, quorum mala corrigimus, alia ipsorum bona nobis ante oculos revocemus; quæ si omnino nulla sunt, ad occulta Dei judicia recurramus: quia sicut nos meritis nullis hoc ipsum bonum, quod habemus, accepimus; ita illis quoque potest gratia superna virtutis infundere, ut excitati posterius, etiam ipsa possint bona, quæ nos ante accepimus, prævenire*.

(k) S. Greg. l. 23. moral. c. 8.

Dixi

Diximus, *eum, qui cum sit in peccato mortali, absque humilitate alium corripit, peccare in hanc virtutem*: Neque enim contendimus, cum peccare contra præceptum correctionis fraternæ, licet correpto cognitum esset ejus peccatum; *Quia*, inquit Sylvius (*a*), *non tenetur agere pœnitentiam, ne alia opera misericordia faciat absque peccato: Ergo neque istud*. Ita hic Theologus, qui alteram hanc addit rationem: *Correptio fraterna non est opus aliqua consecratione sanctificatum. Ergo non requirit sanctitatem in operante*. Qui plura hujusce rei requiret argumenta, adeat hunc Authorem.

(*a*) Sylv. In 2.2. q.33. a.5. q. Utrum peccator.

CASUS VI.

PROBUS, Sancti Optati Parochus, qui novit unum e suis Superioribus in occulto carnalis libidinis commercio vivere; teneturne ex præcepto caritatis fraternæ, ipsum occulte corripere; præsertim si sit convictus, correctionem suam fore efficacem?

RESPONS.

Cum debita proximo nostro charitas non ad inferiores tantum, sed etiam ad Superiores pertineat; non dubium esse potest, quandoque instare præceptum de correctione fraterna Superioris sui, cum juste existimari potest, hanc ei fore utilem; qua in re adhibenda est magna sapientia, prudentia, & reverentia. *Correctio fraterna*, inquit S. Thomas (*b*), *qua est actus charitatis, pertinet ad unumquemque respectu cujuslibet personæ, ad quam charitatem debet habere, si in eo aliquid corrigibile inveniatur. Actus enim, ex aliquo habitu, vel potentia procedens se extendit ad omnia, quæ continentur sub objecto illius potentiæ vel habitus; sicut visio ad omnia, quæ continentur sub objecto visus; Sed quia actus virtuosus debet esse moderatus debitis circumstantiis: Ideo in correctione, qua subditi corrigunt Prælatos, debet congruus modus adhiberi; ut scilicet non cum protervia & duritia, sed cum mansuetudine & reverentia corrigantur*. Unde Apostolus dicit 1. ad *Timotheum V*. Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem. Addit Sanctus Doctor (*c*) hanc exceptionem: *Sciendum tamen est*, inquit, *quod ubi immineret periculum fidei, etiam publice essent Prælati a subditis arguendi. Unde & Paulus, qui erat subditus Petro, propter imminens periculum scandali circa fidem Petrum publice arguit* (*d*): *& sicut Glossa Augustini dicit ad Galatas II.*, Ipse Petrus exemplum majoribus præbuit, ut
„ sicubi forte rectum tramitem reliquissent, non de-
„ dignentur etiam a posterioribus corripi.

(*b*) S. Th. 2.2. q. 33. a. 4. in corp. & in 4. dist. 19. a. 2. q. 3. in corp.

(*c*) Idem cit. art 4. ad 2.

(*d*) Galat. 2. 14.

Ex his igitur regulis agendi rationem probus debet componere erga Superiorem suum; quem repisa secreto corripere tenetur, si ad ejus emendationem talis ab ea correptio utilis prospiciatur, debitam ei reverentiam observando, cæterasque regulas, quas in pari casu requirit Christiana prudentia; attamen charitatis illud officium omittere potest, si inutilem fore correptionem suam probabiliter judicet.

CASUS VII.

TROPHINUS, vir nobilis, cui duo sunt filii, quorum alter viginti, alter viginti quinque annos natus est, quique perditam vino ac meretricibus vitam ducunt, eos accurate de pravis eorum moribus increpat, nunc minas, nunc pia ac salutaria verba suis addens objurgationibus: Sed frustra: cum enim ad eam pervenerint duo illi nati ætatem, quæ jam verberibus non est obnoxia, penitus verba patris ac pia monita respuunt, isque nihil proficit. An dici potest, cum tamen apud Deum de eorum licentiori vita esse responsurum; & a peccato, saltem mortali, esse immunem, eos imposterum, uti ante, verbis increpando?

RESPONS.

Ex ductu suo erga filios non fit innocens coram Deo Trophimus a sceleribus eorum, licet specioso quodam charitatis velo obtegatur. Id quidem facillime evincit exemplum ex Scriptura Sacra depromptum (*e*): Heli erat Pontifex maximus, atque in omnium conspectu vitam sanctam & integram agens; nihilque in eo erat, quod juste reprehenderetur, nisi nimia in filios suos improbos indulgentia, ad quorum malitiam reprimendam patriam non adhibebat authoritatem, etsi eos pathetice admoneret, eosque sua edoceret officia. *Quamquam seni illi*, inquit Sanctus Chrysostomus (*f*); *præter neglectionem* (in filiis castigandis) *nihil quod crimini daret, habuit Deus. Erat enim admirandus in cæteris*. Addit hic Sanctus multos esse parentes, qui cum longe ab apparenti distent hujusce Pontificis sanctitate, filiosque habeant vitiis deditos, quibusdam sunt contenti, ut Heli, objurgationibus, nec ultra progrediuntur, quod ex eorum inobedientia & pertinacia inutiles fiant correctiones suæ. Non minus deflenda est sors illorum patrum; quam Heli ipsius, de quo Sanctus Hieronymus (*g*): *Heli Pontifex .... corripuerat quidem filios; sed quia non abjecerat delinquentes, retrorsum cecidit, & mortuus est*. Cum igitur verba non prosunt, ad minas ac verbera veniendum, aut aliis severissimis utendum viis; neque ob aliud Heli factus est reus & subita morte correptus, nisi quia huic defuerat officio, filiorumque suorum temporalem gloriam famamque divino cultui antepósuerat, eos ab Altaris Ministerio amovendo, ut ait Scriptura (*h*): *Magis honorasti filios tuos, quam me*. Id ipsum loco citato observat S. Chrysostomus: *Namquam & minas ille addere debuerat*, inquit Sanctus Doctor, *& a suo eos conspectu amovere atque abdicare, etiam & verberibus afficere, multoque illis gravius & durius instare: Quia igitur nihil horum egit verborum tantum monitis contentus fuit; & illis & sibi ipsi Deum adversum, infestumque constituit*. Hæc fuit causa malorum ejus & forsan æternæ damnationis, uti sentiunt permulti Ecclesiæ Patres. *Quia enim falsa pietate superatus ferire Heli delinquentes filios noluit, apud districtum judicem semel ipsum cum filiis crudeli damnatione percussit*, inquit S. Gregorius Magnus (*i*): *cumque improbe & intempestive filiis parceret, & suam simul & illorum salutem perdidit*, ait etiam Sanctus Chrysostomus: *Heli Sacerdos pro eorum* (filiorum) *iniquitate damnatus est, quod eos peccantes minus severa animadversione plectebat*, ait venerabilis Beda (*k*).

(*e*) 1. Reg. 2. 22. & seqq.

(*f*) S. Chrys. l. contra vituperatores vitæ Monast.

(*g*) S Hieron l. 1 contra Jovinianum, c. 20.

(*h*) 1. Reg. 2. 29.

(*i*) S. Greg. 2. p. Pastor. c. 6.

(*k*) Beda qq. sup. 1. Reg. 8.

Formidandum sane iis patribus videri debet illud exemplum, qui aliquo etiam Religionis sensu afficiuntur, quique, cum filios habeant vitiis deditos, non omnem sibi a Deo concessam in eos authoritatem adhibent, ut eos a libidinibus suis avertant, eorumve in vitiis pertinaciam, quanta fieri debet, severitate non castigant. Unde præcise ad casum propositum respondentes concludimus, Theotimum, virum nobilem, ac proinde omni necessaria potestate munitum ad puniendos filios suos, eorum libidinum fieri conscium, si nudis verbis contentus, acerbissimas etiam non adhibeat rationes, quas potest, ut vitia eorum comprimat (*l*).

(*l*) Colloq. Petr. tom. 3. Coll. 2. q. 1

Vide { ACCUSATOR, *Cas.* 2. / DENUNTIARE, *Cas.* 1. 2. & 4. }

CREDITOR.

Vide { DEBITUM. / HYPOTHECA. }

CRIMEN.

Vide IMPEDIMENTUM *Criminis*.

rectur, nisi quatenus eam correpto fore utilem existimat.

CASUS IV.

HERMANUS ad debitam a se Julio fraternam correctionem verba adhibuit vehementia, aspera & severa. Potuitne ita se gerere, non infracto charitatis præcepto, quæ illius tantum est finis?

RESPONS.

Charitas, licet severitate permixta, e sua non excidit natura; suo enim conditur sale, quandoque necessario ad sanandos quosdam peccatores, quibus stat silex in corde, & nimia proinde lenitas foret aut inutilis, aut noxia. Sapientis ac prudentis est ergo viri dijudicare, an hujusmodi verbis utendum, necne. Dicta hactenus probat Sanctus Thomas (a), ex his a Sancto Gregorio verbis acceptis comprobat: *Secundum Gregorium in Pastorali*: Nonnulla peccata sunt leviter corrigenda. Nam cum non malitia, sed ignorantia sola, vel infirmitate delinquitur, necesse est, ut magno moderamine ipsa delicti correptio temperetur. Nonnulla autem sunt vehementer increpanda, ut cum culpa ab actore non agnoscitur, quanti sit ponderis, ab increpantis ore sentiatur: & cum sibi malum, quod perpetravit, levigat, hoc contra se graviter ex corripientis asperitate pertimescat. Quod de juridica Prælatorum correctione non modo intelligit Sanctus Thomas, sed etiam de privata & occulta: unde subjungit: *Et quamvis ille loquatur de correptione, quæ Prælatis competit, tamen etiam in correptione, quæ fit ab aliis*. Hoc etiam est observandum; quamvis fraterna correptio semper magis debeat ad lenitatem accedere; quia non authoritate officii, sed ex charitatis affectu exhibetur.

(a) S. Th. in 4. dist. 19. q. 2. art. 3. quæst. 3. in corp.

Quibus ita positis ad propositam difficultatem respondendum, quod si verba dura ac severa ex motivo superbiæ aut cupiditatis Hermanus non adhibeat, sed ex motivo charitatis, qua lenioribus verbis suum non fore effectum, sibi sit persuasum, in eo nullus sit conscius peccati; quia, ut ait inclytus Gerso (b): *Hic magis debet attendi finis correptionis, scilicet, emendatio peccantis, quam forma verborum*. Id quoque probari potest exemplo Sancti Stephani; qui Judæos increpans vehementissimis utitur verbis, eos inemendabiles, proditores, & homicidas appellando: *Dura cervice, & incircumcisis cordibus, & auribus*, inquit (c), *vos semper Spiritui Sancto resistitis; sicut Patres vestri, ita & vos; quem Prophetarum non sunt persecuti Patres vestri? Et occiderunt eos, qui prænuntiabant de adventu justi, cujus nunc vos proditores & homicidæ fuistis*. Quæ verba, quantumvis dura, soli Protomartyris illius Christi zelo adscribit Sanctus Augustinus: *Sævire videtur lingua ferox, cor lene*, inquit hic Sanctus Doctor (d), *clamabat & amabat: sæviebat, & salva fieri volebat*. Eodem modo judicat Sanctus Fulgentius dicens (e): *Per charitatem arguebat errantes, ut corrigerentur*. Si ergo a Sanctis Patribus approbetur, & laudetur Sanctus Stephanus, quod tam duriter Judæos exceperit, quos amanti illa severitate emendare contendebat, quamvis eos publice & proinde majori confusione argueret: a fortiori clam & in occulto fieri potest correctio verbis vehementibus & severis, quando ita exigunt prudentia & charitas pro illius emendatione, ac spirituali bono, qui corripitur.

(b) Jo. Gers. tract. de correct. proxim.

(c) Act. 7. 5. & 52.

(d) S. Aug. Serm. 315. alias 95. de diversis n. 5.

(e) S. Fulg. Serm. de S. Stephano.

CASUS V.

FABRICIUS conscius est ejusdem, imo vero gravioris peccati, quam quod in Georgio vult emendare. Potestne tuta conscientia eam correptionem adhibere; aut etiam ad eam tenetur?

RESPONS.

Ad solutionem hujus quæstionis distinctione opus est: nam Fabricius vel Georgii est Superior, vel non: si sit ejus Superior, eumque corrigat *ex officio*, sicut Prælati corripiunt, non potest sine aliquo peccato: *Quia*, ut ait Sanctus Thomas (f), *quandocumque aliquis indigne utitur officio suo, peccat, ille autem qui est in peccato mortali, etiam occulto, indigne utitur officio prælationis. Unde peccat corripiendo, vel quidquid aliud proprii officii exequatur*. Si non sit ejus Superior, nec eum, uti talis, corrigat, sed solum *zelo charitatis, non ut Ecclesiæ Minister*; sicut etiam loquitur idem Angelicus Doctor, non peccat, si proprium suum peccatum sit occultum, nullumque proinde Georgium corripiendo pariat scandalum, modo tamen cum humili corde, servatisque Christianæ charitatis regulis emendet. *Et tunc in correptione non potest esse peccatum, nisi in ratione scandali quod non consurgit, nisi de peccato notorio*, addit Angelicus Doctor.

(f) S. Th. in 4. dist. 19. q. 2. art. 2. quæstiunc. 2. in corp.

Diximus, *si eum ut talis*, hoc est, ut Superior, *non corrigat*: quod his verbis probat Sanctus Thomas (g): *Correctio delinquentis pertinet ad aliquem, in quantum viget in eo rectum judicium rationis; peccatum autem non tollit totum bonum naturæ, quin remaneat in peccante aliquid de recto judicio rationis, & secundum hoc potest sibi competere in subditis delictum arguere*.

(g) Idem 2. 2. q. 33. art. 5. in corp.

Asserit tamen Sanctus hic Doctor, & ex testimoniis Sanctorum Hieronymi, Augustini, Chrysostomi, tria esse, quæ correctioni obstant, quam sibi arrogat vir ejusdem peccati reus, quod emendat: *Sed tamen*, inquit, *per peccatum præcedens impedimentum quoddam huic correctioni affertur propter tria: 1. quidem, quia ex peccato præcedenti indignus redditur, ut alium corrigat: & præcipue, si majus peccatum commisit, non est dignus ut alium corrigat de minori peccato. Unde super illud Matthæi 7.* qui vides festucam, &c. *Dicit Hieronymus*, „ de his loquitur, qui cum mortali crimine detineantur obnoxii, minora peccata fratribus non concedunt.

2. *Redditur indebita correctio propter scandalum, si peccatum corripientis sit manifestum, quia videtur quod ille qui corrigit, non corrigat ex charitate, sed magis ad ostentationem. Unde super illud Matthæi 7.* quomodo dicis fratri tuo, &c. *exponit Chrysostomus* (h), „ in quo proposito, puta ex charitate, ut salves „ proximum tuum? Non, quia teipsum ante salvares. Vis ergo non alios salvare, sed per bonam „ doctrinam malos actus celare, & scientiæ laudes „ ab hominibus quærere.

(h) Apud S. Chrys. Hom. 17. operis imperf. in Matthæum

3. *Modo propter superbiam corripientis, in quantum scilicet aliquis propria peccata parvi pendens, seipsum proximo præfert in corde suo, peccata ejus austera severitate dijudicans, ac si ipse esset justus. Unde Augustinus* (i), *dicit in Libro de sermone Domini in Monte*: „ Accusare „ vitia, officium est bonorum virorum & benevolorum, quod cum mali faciunt, alienas partes a„ gunt. Attamen concludit S. Doctor, peccatorem non ideo peccare, qui alium corripit, modo cum humilitate ipsum delinquentem corripiat. *Ex his ergo patet, quod si peccator cum humilitate corripiat delinquentem, non peccat, nec sibi novam condemnationem acquirit; licet per hoc, vel in conscientia fratris, vel saltem sua pro peccato præterito condemnabilem se esse ostendat.*

(i) S. Aug. 2. de serm. Dom. in monte c. 3

Justa de causa dixit hic Sanctus: *Si peccator cum humilitate corripiat delinquentem*: certum est enim, eum qui, cum sit in peccato mortali, absque humilitate alium corripit, peccare in hanc virtutem; ut docet Sanctus Gregorius Papa trigesimum tertium Job Caput exponens (k), qui ait, humilitatem ac propriæ infirmitatis nostræ cognitionem esse necessariam ad corripiendum utiliter proximum; ejusque rei hanc affert rationem: *Nos enim quia infirmi homines sumus, cum de Deo hominibus loquimur, debemus primum meminisse quod sumus, ut ex propria infirmitate pensemus, quo docendi ordine infirmis fratribus consulamus. Consideremus igitur quia, aut tales sumus quales nonnullos corrigimus, aut tales aliquando fuimus, etsi jam, gratia operante, non sumus, ut tanto temperantius humili corde corrigamus, quanto nosmet ipsos verius in his; quos emendamus, agnoscimus. Si autem tales, nec sumus, nec fuimus, quales adhuc illi sunt, quos emendare curamus; ne cor nostrum forte superbiat, & de ipsa innocentia in pejus ruat, quorum mala corrigimus, alia ipsorum bona nobis ante oculos revocemus; quæ si omnino nulla sunt, ad occulta Dei judicia recurramus: quia sicut nos meritis nullis hoc ipsum bonum, quod habemus, accepimus; ita illis quoque potest gratia superna virtutis infundere, ut excitati posterius, etiam ipsa possint bona, quæ nos ante accepimus, prævenire.*

(k) S. Greg. l. 23. mor. c. 8.

Dixi-

Diximus, *eum, qui cum sit in peccato mortali, absque humilitate alium corripit, peccare in hanc virtutem*: Neque enim contendimus, eum peccare contra præceptum correctionis fraternæ, licet correpto cognitum esset ejus peccatum; *Quia*, inquit Sylvius (*a*), *non tenetur agere pœnitentiam, ne alia opera misericordia faciat absque peccato*: *Ergo neque istud*. Ita hic Theologus, qui alteram hanc addit rationem: *Correptio fraterna non est opus aliqua consecratione sanctificatum*. *Ergo non requirit sanctitatem in operante*. Qui plura hujusce rei requiret argumenta, adeat hunc Authorem.

(*a*) Sylv. in 2.2. q. 33. a. 5. q. Utrum peccator.

CASUS VI.

PROBUS, Sancti Optati Parochus, qui novit unum e suis Superioribus in occulto carnalis libidinis commercio vivere; teneturne ex præcepto caritatis fraternæ, ipsum occulte corripere; præsertim si sit convictus, correctionem suam fore efficacem?

RESPONS.

Cum debita proximo nostro charitas non ad inferiores tantum, sed etiam ad Superiores pertineat; non dubium esse potest, quandoque instare præceptum de correctione fraterna Superioris sui, cum juste existimari potest, hanc ei fore utilem; qua in re adhibenda est magna sapientia, prudentia, & reverentia. *Correctio fraterna*, inquit S. Thomas *b*), *qua est actus charitatis, pertinet ad unumquemque respectu cujuslibet personæ, ad quam charitatem debet habere, si in eo aliquid corrigibile inveniatur*. *Actus enim, ex aliquo habitu, vel potentia procedens se extendit ad omnia, qua continentur sub objecto illius potentia vel habitus; sicut visio ad omnia, qua continentur sub objecto visus; Sed quia actus virtuosus debet esse moderatus debitis circumstantiis: Ideo in correctione, qua subditi corrigunt Prælatos, debet congruus modus adhiberi; ut scilicet non cum protervia & duritia, sed cum mansuetudine & reverentia corrigantur*. Unde Apostolus dicit 1. ad *Timotheum V.* Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem. Addit Sanctus Doctor (*c*) hanc exceptionem: *Sciendum tamen est*, inquit, *quod ubi immineret periculum fidei, etiam publice essent Prælati a subditis arguendi*. *Unde & Paulus, qui erat subditus Petro, propter imminens periculum scandali circa fidem Petrum publice arguit* (*d*): *& sicut Glossa Augustini dicit ad Galatas II.*, Ipse Petrus exemplum majoribus præbuit, ut
„ sicubi forte rectum tramitem reliquissent, non de-
„ dignentur etiam a posterioribus corripi.

(*b*) S. Th. 2.2. q. 33. a. 4. in corp. & in 4. dist. 19. a. 2. q. 3. in corp.

(*c*) Idem cit. art 4. ad 2.

(*d*) Galat. 2. 14.

Ex his igitur regulis agendi rationem probus debet componere erga Superiorem suum; quem repisa secreto corripere tenetur, si ad ejus emendationem talis ab ea correptio utilis prospiciatur, debitam ei reverentiam observando, cæterasque regulas, quas in pari casu requirit Christiana prudentia; attamen charitatis illud officium omittere potest, si inutilem fore correptionem suam probabiliter judicet.

CASUS VII.

TROPHINUS, vir nobilis, cui duo sunt filii quorum alter viginti, alter viginti quinque annos natus est, quique perditam vino ac meretricibus vitam ducunt, eos accurate de pravis eorum moribus increpas, nunc minas, nunc pia ac salutaria verba suis addens objurgationibus: Sed frustra: cum enim ad eam pervenerint duo illi nati ætatem, quæ jam verberibus non est obnoxia, penitus verba patris ac pia monita respuunt, isque nihil proficit. An dici potest, cum tamen apud Deum de eorum licentiori vita esse responsurum; & a peccato, saltem mortali, esse immunem, eos imposterum, uti ante, verbis increpando?

RESPONS.

Ex ductu suo erga filios non fit innocens coram Deo Trophimus a sceleribus eorum, licet specioso quodam charitatis velo obtegatur. Id quidem facillime evincit exemplum ex Scriptura Sacra deromptum (*e*): Heli erat Pontifex maximus, atque in omnium conspectu vitam sanctam & integram agens; nihilque in eo erat, quod juste reprehenderetur, nisi nimia in filios suos improbos indulgentia, ad quorum malitiam reprimendam patriam non adhibebat authoritatem, etsi eos pathetice admoneret, eosque sua edoceret officia. *Quamquam seni illi*, inquit Sanctus Chrysostomus (*f*); *prater neglectionem* (in filiis castigandis) *nihil quod crimini daret, habuit Deus*. *Erat enim admirandus in cæteris*. Addit hic Sanctus multos esse parentes, qui cum longe ab apparenti distent hujusce Pontificis sanctitate, filiosque habeant vitiis deditos, quibusdam sunt contenti, ut Heli, objurgationibus, nec ultra progrediuntur, quod ex eorum inobedientia & pertinacia inutiles fiant correctiones suæ. Non minus deflenda est sors illorum patrum; quam Heli ipsius, de quo Sanctus Hieronymus (*g*): *Heli Pontifex .... corripuerat quidem filios; sed quia non abjecerat delinquentes, retrorsum cecidit, & mortuus est*. Cum igitur verba non prosunt, ad minas ac verbera veniendum, aut aliis severissimis utendum viis; neque ob aliud Heli factus est reus & subita morte correptus, nisi quia huic defuerat officio, filiorumque suorum temporalem gloriam famamque divino cultui antepoiuerat, eos ab Altaris Ministerio amovendo, ut ait Scriptura (*h*): *Magis honorasti filios tuos, quam me*. Id ipsum loco citato observat S. Chrysostomus: *Namquam & minas ille addere debuerat*, inquit Sanctus Doctor, *& a suo eos conspectu amovere atque abdicare, etiam & verberibus afficere, multoque illis gravius & durius instare: Quia igitur nihil horum egit verborum tantum monitis contentus fuit; & illis & sibi ipsi Deum adversum, infestumque constituit*. Hæc fuit causa malorum ejus & forsan æternæ damnationis, uti sentiunt permulti Ecclesiæ Patres. *Quia enim falsa pietate superatus ferire Heli delinquentes filios noluit, apud districtum judicem semel ipsum cum filiis crudeli damnatione percussit*, inquit S. Gregorius Magnus (*i*): *cumque improbe & intempestive filiis parceret, & suam simul & illorum salutem perdidit*, ait etiam Sanctus Chrysostomus: *Heli Sacerdos pro eorum* (filiorum) *iniquitate damnatus est, quod eos peccantes minus severa animadversione plectebat*, ait venerabilis Beda (*k*).

(*e*) 1. Reg. 2. 22. & seqq.

(*f*) S. Chrys. l. contra vituperatores vitæ Monast.

(*g*) S Hieron l. 1 contra Jovinianum. c. 20.

(*h*) 1. Reg. 2. 29.

(*i*) S. Greg. 2. p. Pastor. c. 6.

(*k*) Beda qq. sup. 1. Reg. 3.

Formidandum sane iis patribus videri debet illud exemplum, qui aliquo etiam Religionis sensu afficiuntur, quique, cum filios habeant vitiis deditos, non omnem sibi a Deo concessam in eos authoritatem adhibent, ut eos a libidinibus suis avertant, eorumve in vitiis pertinaciam, qnanta fieri debet, severitate non castigant. Unde præcise ad casum propositum respondentes concludimus, Theotimum, virum nobilem, ac proinde omni necessaria potestate munitum ad puniendos filios suos, eorum libidinum fieri conscium, si nudis verbis contentus, acerbissimas etiam non adhibeat rationes, quas potest, ut vitia eorum comprimat (*l*).

(*l*) Colloq. Petr. tom. 3. Coll. 2. q. 1

Vide { ACCUSATOR, *Cas.* 2. DENUNTIARE, *Cas.* 1. 2. & 4. }

CREDITOR.

Vide { DEBITUM. HYPOTHECA. }

CRIMEN.

Vide IMPEDIMENTUM *Criminis*.

DAMNA & INTERESSE.

PECUNIÆ summæ Creditori, aut Accusatori, aut cuicumque alteri personæ, de accepta ab adversario injuria conquerenti, adjudicatæ, juxta forensem stylum *damna & interesse* dicuntur, juxta hæc Legis verba (*a*). *Ut damneris mihi, quanti interest mea*: & hæc alia: *Quanti res est, id est, quanti adversarii interfuit* (*b*). V. g. Venditor, qui est in mora erga emptorem, qui ex hac traditionis mora damnum patitur, damna & interesse ipsi debet solvere pro rata detrimenti, quod emptor ex hac mora passus est. *Si res vendita non tradatur, in id quod interest, agitur*, ait Lex *hoc est*, *quod rem habere interest, emptoris* (*c*). Secundum exemplum. Venditor prædii, qui, cum illud tempore constituto tradere debeat, fructus ejus percipere perseverat, de eorum pretio erga emptorem tenetur; *Cum per venditionem steterit, quominus rem tradat, omnis utilitas emptoris in æstimationem venit, quæ modo circa ipsam rem consistit*, ut loquitur Lex alia, (*d*): Tertium exemplum. Homo occidit hominem, qui labore suo mulierem puerosque suos sustentabat; aut ipsi brachium abscindit; omnibus damnis & interesse damnari debet, ad satisfactionem injuriæ homini huic ejusve familiæ illatæ.

(*a*) L. Naturalis. 5. §. 1. ff. de præscrip. verbis. Lib. 19 tit. 5.
(*b*) Qui restituere jussus 68. ff. de rei vindicat. l. 6. tit. 1.
(*c*) L. Si res. ff. de act. empti. & venditi l. 19. tit. 1. L. Ex empto. 11. § 9. ff. eod. tit. L. Adversus 4. & Leg. Cum super 1. Cod. eod. tit. l. 3. tit. 32.
(*d*) L. Si sterilis. 21. §. 3. ff. de action. empt. & venditi.

Omnia damna & interesse, quæ frequentius interesse Civilia dicuntur, ut distinguantur ab aliis pœnis, quæ criminibus solent inferri, in solidum debentur, & etiam per incarcerationem in causa criminali.

Discrimen intercedit inter interesse, & damna & interesse. Interesse simpliciter appellatur indemnitas, de qua tenetur debitor erga creditorem ob damnum ipsi illatum ex dilatione solutionis pecuniæ debitæ ultra tempus præstitutum, aut cum emptor empti solutionem differt ultra terminum, ex qua dilatione detrimentum aliquod patitur venditor; aut denique cum locatori rei conductæ pretium differt conductor; unde locatori damnum advenit.

Damna vero & interesse dicuntur aliæ omnes indemnitates, qualecumque sit illatum damnum. V. g. quando minutas in domo locantis reparationes non fecit conductor, ex quo ruina ædibus imminet: quando Architectus ædium constructionem aut restitutionem in se sumpsit, iisque reficiendis vitiosam adhibuit materiam, unde pejores factæ sunt. Quando pupilli bona Tutor neglexit, aut commercii Socius res Societatis sibi commissas; ii omnes de damnis & interesse tenentur erga eos, qui jacturam quamdam passi sunt.

Duplex est, ubi de damno & interesse agitur, perpendenda quæstio; scilicet quæstio facti, qua veritas facti inquiritur, v. g. utrum eventus contingerit, an non, & Actor reipsa detrimentum passus sit: & quæstio juris, qua patitur, an reipsa sint debita damna & interesse, & quo pacto ferri debeat sententia; unde oritur alia quæstio, scilicet, ut probe dignoscatur, in quo posita sint damna & interesse, hoc est, quam summam præstare teneatur is, qui damnum intulit, quodque de iis judicium ferre Judex teneatur, in ordine ad causam, consecutiones, seu proximas, seu remotas, & rei circumstantias, tam quoad compensationem realem & actualem detrimenti, quod actori illatum est, quam quoad lucrum inde futurum, quo privatus est, seu etiam quoad casus, in quibus intervenit dolus, aut mala fides, aut solum ignorantia, inadvertentia, negligentia, aut alia quævis culpa, quæ in jure *levis* (*e*) dicitur: quæ omnia serio considerare debet Judex æquissimus.

(*e*) Vide titulos Usura ultra sortem, & usura usuræ.

Juvat etiam advertere, quosdam esse casus, in quibus reus a damno & interesse præstando non eximitur, licet bona fide egerit, nullamque culpam admiserit. V g. domum vendidi, quam meam esse putabam; a meo emptore evincitur; meum est invalidam efficere petitionem; alioqui damnum & interesse evictionis præstare emptori meo teneor, etsi bona fide vendita res a me fuit; neque ulla mihi culpa possit imputari. * *Evictare*, inquit Lex (*f*), *ex empto actio non ad pretium duntaxat recipiendum, sed ad id quod interest competit*. Hæ sunt potissimum regulæ hac in re scitu necessariæ.

(*f*) L. Evicta. 70. ff de evictione & L. Si in venditione. 60. ibid. l. 21. t. 2.

* Possunt juxta Jurisconsultos esse casus, in quibus qui obligationi suæ non fecisset satis, v. g. qui se ad arma, aut cibaria, aut pabula exercitui suppeditanda obligasset, quæ tamen non suppeditasset, posset non solum ad damna & interesse damnari, sed etiam ad alias pœnas, quamvis absque mala fide omisisset suæ obligationi satisfacere; nam tunc agitur de bono publico, & consequenter res ita gravis est momenti, ut levissimæ culpæ non levibus pœnis puniendæ sint.

CASUS

CASUS PRIMUS.

LEUFRIDUS, instante Gerberto, ex judicis sententia quingentis libris erga eum damni & interesse damnatus est, quod emptas ab eo merces & solutas eo ipso die non tradidisset, quoad Indias Occidentales in navim erant transportandæ. Nunquid tuta conscientia, usuras hujusce summæ, si forte juridice sibi adjudicentur, exigere potest Gerbertus, quod in mora sit Leufridus ad solutionem hujus summæ?

RESPONS.

Multum a se invicem discrepant usuræ ex pecunia mutua provenientes, quibus ob dilatam solutionem a Judice damnatur debitor, & id, quod *damnum & interesse* dicitur. Nam obtineri potest sententia, qua quis ad solutionem usuræ unius summæ, quæ pro *damno & interesse* fuerit adjudicata, damnabitur, ut in casu proposito. Ratio est, quia *damna & interesse* sortem efficiunt, quæ boni naturalis & realis loco habetur, quo, is, cui fuere adjudicata, injuste privatus est ab eo, qui ea, tanquam legitimam restitutionem, reddere tenetur (a). Unde concludendum Gerbertum exigere posse usuras 500. librarum, quibus solvendis damnatus est ad ejus instantiam Leufridus pro suo damno & interesse, quamvis ex illis auctis usuris alias non possit exigere usuras, ut suo loco ostendemus (b). Idem dicendum de impensis æstimatis litis, quibus ex Arresto quis fuisset damnatus. Nam sors est etiam, quæ summæ pecuniæ locum tenet, quam ad impensas litis obtentæ impendit is, cui fuere addictæ; quod dici nequit de usura, quæ ex mutuo procedit (c).

(a) Ut damneris mihi quanti interest mea illud. L. Naturalis. 5 §. 1. ff. de præscriptis verbis &c. lib. 19. tit. 1

(b) v. Usura usuræ.

(c) D. Domat. L. Civil. &c tom. 2. pag. 318. edit. in 4.

CASUS II.

BERNARDUS, emptas a Floriano oves sex contagio infectas cum suis permiscens, eas non modo postera die amisit, sed communicato morbo e grege suo quinquaginta ovium, 15. aut 20. oves paucis diebus interiere: Quare integram a Floriano compensationem postulat Bernardus. Nunquid ad eam tenetur Florianus, ita ut omnes ex morbo contagioso amissas oves præstare debeat?

RESPONS.

Si Florianus bona fide egerit, hoc est, ita sex ovium a se venditarum morbum ignoraverit, ut nulla ei culpa possit adscribi, de sex illis tantum a se venditis tenetur, ejusque obligatio ad alias non extenditur, quarum jactura respectu illius est casus fortuitus: At si noverit, sex illas oves hoc morbo laborare, nec emptorem admonuerit; aut adeo crassa ac culpabilis fuerit ejus ignorantia, ut excusari nequeat; totum Bernardi damnum præstare tenetur, quod ob malam suam fidem aut culpam reparare obligatur. *Si culpa tua datum est damnum, vel injuria irrogata,* inquit Gregorius IX. (d) ..... *aut hæc imperitia tua sive negligentia evenerunt, jure super his satisfacere te oportet. Nec ignorantia te excusat, si scire debuisti, ex facto tuo injuriam verisimiliter posse contingere, vel jacturam.*

(d) Greg. IX. in c. si culpa. fin. de injuriis & damno dato l. 5. tit. 36.

Cum jure Romano consentit hæc Decisio: sic enim ea de re loquuntur Leges (e): *Julianus libro quinto decimo inter eum, qui sciens quid, aut ignorans vendidit, differentiam facit in condemnatione ex empto. Ait enim: qui pecus morbosum, aut tignum vitiosum vendidit, siquidem ignorans fecit, id tantum ex empto actione præstaturum, quanto minoris essem empturus, si id ita esse scissem. Si vero sciens reticuit, & emptorem decepit, omnia detrimenta, quæ ex ea emptione emptor traxerit, præstaturum ei. Sive igitur ædes vitio tigni corruerint, ædium æstimationem, sive pecora contagione morbosi pecoris perierint, quod interfuit idonee venisse erit præstandum.*

(e) Leg. Julianus 13. ff. de act. empt. & vend. init. & §. 1. Item l. 19. §. 1. ff. locati &c.

Ex hoc principio innumeræ hujusmodi difficultates solvi possunt. Id tantum addimus, quod, licet homo fuerit in bona fide, & absque culpa, ad damna tamen & interesse tenetur consecutionum remotarum facti præcipui, cujus causa debentur; cum hoc unum factum diversas illas parit jacturas. Sic v.g. si Architectus, cui necessaria ad reficiendam domum pecunia subministrata est, quique eam intra tres menses perfectam promisit pro conductore, cui in antecessum locata est octingentis libris pro quolibet anno; eam ita reddit imperfectam, ut denuo illam ædificari necesse sit, seu quoad ruant fundamenta, aut aliter; non solum impensas ad eam iterum ædificandam præstare tenetur, sed etiam omnes consecutiones, quantumvis remotæ videantur; uti damnum, quod patitur Dominus domum suam non locans, nec non etiam damna & interesse, de quibus tenebitur Dominus, erga eum qui domum locaverat, nec eam præstituto tempore habitare potuit. Ratio est, quia diversas illas jacturas parit unica Architecti culpa. Quod evidenter constabit ex lege citata in sequenti responsione (f). †

(f) Leg. Cum fundus 31. ff. de rebus creditis. l. 12. t. 2.

† Hac responsione satis indicatur *damna & interesse* duplicis esse generis. Alia tam immediate ex aliquo facto consequuntur, ut isti facto tanquam proximæ & unicæ causæ tribuenda sint. Alia vero remote tantum ex facto consequuntur. Porro quando damna & interesse ex aliquo facto remote tantum, immediate vero ex alia causa procedunt, aliter respondendum est. Ut autem adducto res clarius pateat exemplo; proponitur casus. PETRUS vehicula ad asportandam determinato die vindemiam conduxit, quibus non subministratis, decerpi uvæ non potuerunt; ex quo contigit ut superveniens grando omnino vastaverit vineam, ex cujus fructibus unice sperabat debitum se soluturum esse Creditori, cujus efflagitatu postea Petri omnia bona apprehensa sunt & vendita. In proposito, inquam, casu aliter dicendum foret de damnis & interesse ex apprehensione, & venditione bonorum Petri consequentibus; nam quamvis Carrucarius iste, seu Vector ad refundendum majus pretium, quo Petrus ad transportandam vindemiam vehicula conduxisset, aut etiam ad aliquid secundum circumstantias propter damnum, quod grando intulit restituendum teneretur; non tamen teneretur ad damna & interesse refundenda, quæ ex venditione bonorum secuta sunt; nam venditio bonorum Petri aliquatenus re ipsa sequitur ex eo, quod Vector promissis non steterit suis, sed remotissime; proxime vero, & immediate sequitur ex eo, quod res Petri se jam antea male haberent. Cui malo rerum statui potius quam Vectori promissionis non tenaci bonorum venditio tribuenda videtur.

CASUS III.

ARTURUS Architectus domum ædificandam intra quatuor mensium spacium ex pacto cum Alexandro inito suscepit, ea etiam conditione, ut singulis diebus duodecim opifices ad ejus constructionem adhiberet; & si intra tempus constitutum non esset perfecta, erga eum damni & interesse teneretur: Verum adhibita, quam maximam potuit, diligentia, locatisque etiam duodecim operariis, non nisi post mensem ultra præfixum terminum eam perficere potuit. Nunquid damna & interesse jure potest ab Arturo exigere Alexander?

RESPONS.

Existimamus, Alexandrum damnum & interesse ab Arturo jure non posse repetere in casu proposito. Cum enim ob culpam suam susceptum

opus conficere non potest opifex; dator necessarium ad ejus confectionem tempus prorogare debet, quodque juxta æstimationem prudentum sit sufficiens; neque ob moram ullum damnum & interesse potest exigere, licet inter se & conductorem pacto fuerint admissa, quia ad impossibile nemo tenetur. *In operis locatione erat dictum, antequam diem effici deberet. Deinde si ita factum non esset, quanti locatoris interfuisset, tantam pecuniam conductor promiserat. Eatenus eam obligationem contrahi puto, quatenus vir bonus de spatio temporis æstimasset: quia id actum apparet esse, ut eo spatio absolveretur, sine quo fieri non possit.* Hæc sunt propria Legis verba (g), quæ hanc solvit difficultatem juxta istam juris regulam (h): *Impossibilium nulla obligatio est.*

(g) Leg. Insulam. 58. §. 1. ff. locati conducti. lib. 19. tit. 2

(h) L. Impossibilium. 45. ff de diversis reg. juris antiqui.

Advertendum tamen, generaliter loquendo, quod, si promissum ad certam diem opus, quod nullam patitur moram, ut si agerentur merces die

nundinarum vendendæ, aut ad transvectionem, quæ transferri non potest, destinatæ, de damnis & interesse moræ teneretur conductor, atque sibi culpam adscribere deberet de re suscepta, quam perficere non poterat. *Imperitia culpæ annumeratur* (a). Cui decisioni consentiunt etiam verba Gregorii IX. in præcedenti decisione relata. *Si culpa tua datum est damnum vel injuria irrogata..... aut hæc imperitia sive negligentia evenerunt, jure super his satisfacere te oportet, nec ignorantia te excusat, si scire debuisti ex facto tuo injuriam verisimiliter posse contingere, vel jacturam.*

(a) L. Imperitia. 172. ff. eod. tit. & Leg. Idem. 8. §. 1. ff. ad Leg. Aquiliam. l. 9. tit. 22. & §. Imperitia. 7 Instit. de Leg. Aquilia.

CASUS IV.

CUM ARNALDUS domum Renato vendidisset, hanc ab isto refectam, auctam, & multis picturis aliisque munditiis, non sine magnis sumptibus, ornatam evicit Antonius, atque ab ea expulsus est. Quare ab Arnaldo impensas, quas bona fide confecit, Renatus requirit. Nunquid omnia Renati damna & interesse præstare tenetur Arnaldus?

RESPONS.

Si Arnaldus sit venditor ex bona fide, ac jure venditam Renato domum suam esse præsumere possit: tenetur equidem 1. evictionis impensas præstare: quia cum omnis venditor naturaliter pro re vendita spondeat, Antonii petitionem invalidam efficere tenebatur. 2. Venditionis etiam pretium emptori restituere tenetur: 3. Ad damna & interesse erga Renatum etiam obligatur. *Evicta re*, inquit Lex (b), *ex empto actio, non ad pretium duntaxat recipiendum, sed ad id quod interest competit.*

Verum ad res superfluas & ob delectationem tantum factas non extenditur illa indemnitas: *Quidquid enim sine dolo & culpa venditoris accedit: in eo venditor securus est*, inquit Imperator Justinianus (c). Adde, *quod pretia rerum non ex affectu, nec utilitate singulorum, sed communiter junguntur*, ait Lex (d), *non affectiones æstimandas esse puto, sed quanti omnibus valeret*, inquit alia Lex (e).

Sed econtra, si Arnaldus sit malæ fidei venditor, ne se Dominum domus esse noverit; certum est, quod emptori superfluas, quas non fecisset, absque mala ejus fide, impensas præstare tenetur; ut probant hæc Digestorum verba (f): *In omnibus tamen his casibus, si sciens quis alienum vendiderit, omni modo teneri debet.* Ratio est, quia futuras emptoris impensas ignorare potuerit; ignorare tamen non debuit, in venditione sua omne malum futurum comprehendi; quod proinde præstare teneretur, ex his alterius Legis verbis (g): *Cum fundus .... per conditionem petitus esset; puto hoc nos jure uti, ut post judicium acceptum causa omnis restituenda sit; id est, omne quod habiturus esset alter, si litis contestatæ tempore solutus fuisset.*

(b) L. Evicta. 70 ff. de eviction. &c. l. 21. tit. 2.

(c) §. 3. Instit. de empt. & vend. l. 3. tit. 24.

(d) L. Pretia. 63 ff. ad L. Falcidiam. l. 35. tit. 2.

(e) L. Si Servum. 33. ff. ad L. Aquiliam.

(f) L. Idoue. 45. §. 1. de actionib empti & vend. l. 29 tit. 1.

(g) L. Cum fundus. 31. ff. de reb. creditis &c.

CASUS V.

GRATIANUS, post legatatam Claudio villam, quam Juliano locarat; octo post diebus obiit. Qua de re quæritur: 1. Utrum Claudius Julianum possit expellere. 2. Utrum Julianus expulsus ab hærede Gratiani damna sua & interesse jure possit repetere?

RESPONS.

Ad primam quæstionem respondemus, Claudium Legatarium non teneri de locationis contractu, quo Testatoris villam Julianus conduxerat. Nam mutato Domino finitur locationis contractus. Cum igitur ad Legatarium non minus pertineat dominium, quam ad emptorem, in hoc Testatoris contractu præstare non tenetur.

Ad secundam quæstionem respondendum, Julianum conductorem expulsum a Claudio Legatario, damna sua & interesse ab hærede Gratiani jure posse repetere, quia hæres defuncti facta præstare tenetur. *Qui fundum colendum in plures annos locaverat, decessit, & eum fundum legavit*, ait Lex (h). *Cassius negavit posse cogi colonum, ut eum fundum coleret; quia nihil hæredis interesset. Quod si colonus vellet colere & ab eo, cui legatus esset fundus prohiberetur, cum hærede actionem colonum habere, & hoc detrimentum ad hæredem pertinere.*

Hactenus dictis addendum est, colono seu conductori expulso, competere etiam jus hypothecæ pro conductione sua in fundum venditum, aut legatum; eumque agere posse cum Legatario aut emptore pro damnis suis & interesse, quæ pro interrupta conductione sua potest reposcere; salvo Legatarii in hæredem & emptoris in venditorem recursu: cum uterque coloni jura erga emptorem & Legatarium præstare debeat, ut observat D Domat. in eximio Opere suo inscripto: *Leges civiles juxta ordinem suum naturalem digesta* (i).

(h) L. Qui fundum. 32. ff. locati conducti i

(i) D. Domat. tom. 1. de Edicto in 4 pag. 198.

Vide { USURÆ. LOCATIO. RESTITUTIO *ex Locato.* }

DEBITUM.

DEBITA alia sunt activa, alia passiva. Debiti activi nomine intelligitur id quod alicui est debitum. Passivi vero debiti nomine intelligitur debitum, quo quis alteri obligatur.

Dividitur etiam debitum in personale seu mobile, & debitum reale, ac mixtum, seu reale simul & personale. Unde triplex distinguitur actio, quæ Creditori competit in debitorem.

Prima est, actio personalis, qua lis infertur ad obtinendam sententiam in personam debitoris.

Secunda: actio realis, qua debiti exigitur solutio, qua fundus tantum tenetur.

Tertia est actio, quæ mixta dicitur, hoc est, partim realis, partim personalis.

Duplicis insuper generis debita distinguuntur: alia certa: alia incerta. Certa dicuntur debita, quorum notus est Creditor; incerta vero quorum est ignotus.

Alia sunt hypothecaria, pro quorum videlicet solutione oppigneratus est fundus publici ope instrumenti coram Notario, aut quæ talia sunt ex Lege aut Consuetudine: alia vero chyrographaria, hoc est, quæ ex simplici schedula a debitore obsignata debentur.

Alia sunt in diem solvenda; alia pro voluntate debitoris: debita in diem quæ proinde, non nisi præterito die possunt exigi, possunt ante terminum pro nutu debitoris repræsentari; & si forte solutionem debiti deneget Creditor, ab eo se expedire potest debitor deposita juridice, & juxta præscriptas formulas pecunia.

Deni-

Denique ex debitis alia ſunt naturalia, alia quæ dicuntur civilia, quorum diſcrimen in hoc titulo explicabitur.

Debita diſſolvi poſſunt ſolutione, remiſſione, ſeu voluntario Creditoris dono, compenſatione, & præfixo ſolutionis tempore, & aliquando a debitis quis liberatur ex caſu pure fortuito, qui abſque debitoris culpa contigit, quique in quibuſdam caſibus ex eo fit a debito immunis. Qualis eſſet eventus coloni, qui ex conducto pecunia ad annum prædio fructus non percepiſſet, ob caſum Eluvionis, Gelu, Grandinis, aut Belli. Tum enim colonus ab omni villicationis ſuæ pretio, vel pretii parte fit liber, ſi omnes fructus non amiſerit (*a*).

(*a*) Leg. Ex Conducto 14.§. 2.& leg. ſi merces 25. q.6.ff.locat.l. 19.t.2.

Denique quod ad debitorum ſolutionem pertinet, ubi de prioritate Creditorum agitur, quiſque ſtare debet Provinciæ ſuæ Conſuetudini: cumque nulla eſt inter eos prioritas, ac paribus gaudent titulis; debitorum ſolutio facienda eſt pro æquitate & etiam neceſſitate Creditorum, qui magis poſſunt egere, aut ſaltem vetuſtiſſima credita ſunt ſolvenda, ac certa incertis per ſe anteponenda.

CASUS PRIMUS.

FABRICIUS, pupillus a Jacobo ſummam 300. librarum mutuatus eſt abſque Tutoris ſui conſenſu. Nonne tenetur hanc pecuniæ ſummam Jacobo reddere, qui tempore mutuationis apprime novit eum eſſe minorem?

RESPONS.

Juxta Leges civiles, quarum regulas in hujuſmodi caſibus ſequi licet; ad ſolutionem mutuo acceptæ pecuniæ non tenetur pupillus, qui ea abuſus eſt, cum talem abuſum proſpicere debuit Creditor. Igitur, ſi mutuatas a Jacobo 300. lib. in ludum aut libidines inſumpſerit Fabricius, alioſve uſus inutiles; dici poteſt, quod ad earum reſtitutionem cogi non poteſt Fabricius; quia ſummam hanc illi pupillo mutuam dando pœnam amiſſionis, quam ſtatuit Lex, acceptavit Jacobus, & aliunde pœnam hanc meritus eſt; cum nimia ſua indulgentia, abuſus illius pecuniæ a Fabricio procuravit contra finem Legis, quæ bonorum pupilli diſſipationem impedire contendit.

Sed ſi econtra Fabricius pecuniam hanc aut ad utiles aut neceſſarios uſus adhibuerit, atque adeo ex ea ditior factus ſit, ſuis parcendo rebus ope illius mutui; eam Jacobo reſtituere tenetur, ad quam pariter reſtitutionem cum jure naturali obligari exiſtimamus; ſi bona fide & ipſius utilitatis gratia eam commodaverit Jacobus.

Ut caſus utriuſque noſcatur diſcrimen, ſciendum, duplicem eſſe obligationem, alteram civilem, aliam naturalem: obligatio naturalis dicitur, quæ ſola naturali æquitate nititur: obligatio vero civilis ea eſt, quam ſtatuit Lex Principis: atqui, licet civili Lege ad ſolutionem debitorum ſuorum non obligetur pupillus; exigit tamen Lex naturalis, ut debita ſolvat ad utilitatem ſuam contracta, cum ab eorum ſolutione Lege Principis non ſit liber, ne facilius noxia ſibi contrahat debita. Hic eſt verus Legis ſcopus, ut jam diximus, quocirca, ſi ex mutuo Jacobi utilitatem perceperit Fabricius, ad reſtitutionem illius ob ejus bonam fidem, perceptumque ex eo commodum æquitate naturali obligatur.

Id ipſum confirmat Lex Digeſtorum his verbis (*b*): *Naturaliter obligabitur, in quantum locupletior factus eſt* (Pupillus). Alioqui pupillus bona ſua cum alterius detrimento poſſet augere; quod Legi naturali repugnat. *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria vel jactura*, inquit Bonifacius VIII. (*c*): quod ad caſum propoſitum refert Gloſſa. *Nam ex quo conſtat*, inquit, *quod pupillus ex pecunia mea fuit factus locupletior, eſſet contra naturam, quod ipſe locupletaretur cum damno meo.*

(*b*) Leg. Pupillus 5 ff de author. & conſenſu tutor. & curat. l.25 t. 8.

(*c*) Boniſac. VIII in reg. 48 de reg. jur. in 6.

CASUS II.

PROSPER, Dionyſio 20. debet aureos; cumque noverit, ipſum mutuam quærere pecuniam, ut in pravos uſus inſumat; teneturne, aut etiam poteſt ne illi debitos reddere aureos, quibus eum male uſurum prævidet?

RESPONS.

Reſpondemus, Proſperum non teneri ad reſtituendos Dionyſio 20. aureos; dum moraliter ipſi certum eſt, quod hanc pecuniæ ſolutionem ad pravos uſus convertet. Ratio eſt, quia debiti ſolutio, ſummæve reſtitutio in ſolam Creditoris utilitatem tendere debet; quocirca ipſi non eſt reſtituenda, cum ei magis noxia, quam utilis fore prævidetur; alioqui dicendum eſſet, quod ſi Dionyſii enſem Proſper haberet, tum reddendus eſſet, cum quærit eumdem ad occidendum hoſtem; quod omnino dici nequit. *Quando res reſtituenda*, inquit Sanctus Thomas (*d*), *apparet eſſe graviter nociva ei, cui reſtitutio facienda eſt, vel alteri: non ei debet tunc reſtitui; quia reſtitutio ordinatur ad utilitatem ejus cui reſtituitur; omnia enim, quæ poſſidentur, ſub ratione utilis cadunt.*

(*d*) S. Th. 2. 2 q 62. art. 5. ad 1.

Attamen, etſi ſolutionem, ſeu reſtitutionem 20. aureorum prorogare debeat Proſper, ea dilatio ad aptiorem tantum temporis occaſionem fieri debet, dum ſcilicet hæc Dionyſio utilis eſſe poſſit ſolutio, juxta hæc, quæ ſubjungit, Angelici Doctoris verba: *Nec debet ille qui detinet rem alienam ſibi appropriare, ſed vel reſervare, ut congruo tempore reſtituat, vel etiam alii tradere tutius conſervandam.*

Sylvii ſententiam in hac deciſione amplectimur (*e*), ut patet ex ejus reſponſione 28. Martii an. 1643. ad parem difficultatem, in qua Dominicum Sotum, Navarram, & Leſſium, laudat & ſequitur: *Si Dominus*, inquit, *repetat rem ſuam, ut inſumat in libidines, dilata ſolutione ſit ſpes malum illud fore impediendum, lege charitatis oportet differre, niſi ex dilatione aliquod notabile nocumentum timeatur, quoniam tenetur impedire damnum ſpirituale proximi, etiam cum aliquo ejus incommodo temporali.*

(*e*) Sylv reſ. var. v. Reſtitut. 3.

CASUS III.

ENNIUS 2000. librarum retinuit, quæ ad Publium fratrem ſuum pertinent, qui, cum profuſus ſit nepos, ampliſſimum dilapidavit patrimonium, ita ut ad omnium rerum ſummam inopiam una cum duobus pueris ſuis redigatur. Quærit Ennius utrum 2000. librarum retinere non poſſit ad ſuſtentationem procurandam puerorum fratris ſui, quem eas libras brevi, uti cetera bona diſſipaturum eſſe pro certo novit; an vero non obſtante illa ratione, hanc ei ſummam reſtituere teneatur.

RESPONS.

Exiſtimamus, Ennium a reſtituendis 2000. librarum fratri ſuo Publio abſtinere non poſſe: Hic enim, cum ad ſummam miſeriam ſit redactus; a fratre ſuo, imo vero nec ab iis, quibus ei ſuccurrendi ſuppetit facultas deſeri debet, licet rem omnem ſuam profuderit. Nititur hæc deciſio doctrina ſancti Thomæ (*f*), qui ſic habet: *Eſt aliquod tempus dare, in quo mortaliter peccat, ſi eleemoſynam dare omittat: ex parte quidem recipientis, cum apparet evidens & urgens neceſſitas, nec apparet in promptu, qui ei ſubveniat: ex parte vero dantis, cum habet ſuperflua, quæ ſecundum ſtatum præſentem non ſunt ei neceſſaria, prout probabiliter eſti-*

(*f*) S. Th 2. 2. q. 32. a. 5 ad 3.

æstimari potest. Unde sequitur à fortiori magis necesse esse Publio opitulari de propriis bonis suis. *Si enim tunc ei dandum est de nostris bonis*, inquit Sylvius, (*a*) in laudata ejus in casu præcedenti responsione, *quanto magis ipsi quod suum est, reddere oportet? Neque refert*, subjungit hic Theologus, *quod bona sua prodegerit: id enim non sufficit, ut nunc deseratur in gravi necessitate, quam patitur, sed bene, ut nec omnia, nec multa simul ei distribuantur.* Unde Ennius debita 1000. librarum fratri suo reddere tenetur, si non omnia simul, at saltem per partes, prout exigent prudentiæ regulæ, diversis temporibus, & secundum Publii necessitates. Neque etiam justitiæ conformis est Ennii cautio, qua summam hanc puerorum fratris sui sustentationi destinat; *Cum enim illa ad Patrem & non ad ejus filios*, pergit idem Author, (*nisi post patris mortem*) *pertineant, non potest eis privari pater, quandiu eget*.

(*a*) Fr. Sylv. resol. var. v. Restitut. 3.

CASUS IV.

EVANDER 100. libras Mævio debet. Is pro certo novit, Mævium patem debere summam Servio, a quo ipsam ex simplici syngrapha mutuatus est. Servio 100. libras solvit Evander, a quo Mævii syngrapham accipit. Nunquid ab obligatione Mævium solvendi sic eximitur Evander?

RESPONS.

Non est debitoris solvere credita sui Creditoris, eique ipsi suum restituere tenetur debitor: certum est tamen, quod in casu proposito Evander 100. libras Mævio a se debitas reddere non tenetur, cum pro eo easdem Servio solverit. Ratio est, quia jus Servii in Mævium debitorem ejus acquisivit Evander debitam a Mævio summam partem solvendo, atque suam idcirco erga Mævium obligationem sustulit. Ita Angelus de Clavasio, Sylvester, Medina, & Sylvius, (*b*) qui hos laudat, nec non Cabassutius (*c*).

Nihilominus, ut fieri possit hujusmodi compensatio, requiritur, ut duo debita ejusdem sint naturæ; nam si Mævio Creditores essent privilegiati seu Hypothecarii, qui Servio essent anteriores, quibus omnibus solvendis impar esset, ac imprimis Servio, qui Chirographarius est tantum debitor, male solvisset Evander, injuriamque cæteris Creditoribus intulisset, qui, cum Servio sint anteriores, a Mævio in solutione deberent anteponi; & Servius proinde Evandro jus potius transferre non posset, quam ipse habeat, juxta istam juris regulam (*d*): *Nemo potest plus juris in alium transferre, quam sibi competere dignoscatur*. Cui consentanea est hæc etiam alia juris Romani regula (*e*): *Nemo plus juris ad alium transferre potest, quam ipse haberet*. Ex quo sequitur, quod, cum Servio nullum in bona Mævii jus competat in hoc casu, nullum quoque Evandro jus conferre posset ad solutionem pecuniæ ab eo acceptæ.

(*b*) Fr. Sylv. in 2.2.q.62.a. 6.qu.1.concl. 7.6 Sext causa & apud eum Angel. de Clavasio v. Solutio n. 13. Sylv. de Prierio v. eod. q. 4 & & Joan. Medina de restitut. q. 3.
(*c*) Cab. jur. can.th. & pr. l.6.c.12.n. 1.
(*d*) Reg. 73. de reg. jur. in 6.
(*e*) Leg. Nemo 54. ff. de div. reg. jur.

Post Angelum de Clavasio & Sylvestrum aliud quoque observat Sylvius his verbis: *Adverte tamen*, inquit hic Theologus, *quod solvens filio familias, sine consensu patris, aut minori sine consensu tutoris vel curatoris, non est liber* (etiam in foro interno); *nisi quod solutum est, fuerit conversum in utilitatem patris, vel minoris*.

CASUS V.

ÆLIUS in conclavi Blasii patris sui recens mortui syngrapham invenit manu Benedicti subscriptam, qua sexcentis libris sibi mutuo ante sex menses ob commercium collatis erga Blasium se teneri fatebatur, cujus proinde solutionem a Benedicto requirit, qui eam se octo diebus antequam in lethalem morbum suum incideret, Blasio solvisse affirmat. Fatetur equidem se epocham Blasii amisisse; sed solutionis veritatem se probaturum Ælio profitetur. 1. Testimonio trium virorum proborum, in quorum præsentia sexcentas Blasio libras reddidit. 2. Ex duobus aliis testibus fide dignis, quibus postridie sibi factam ostendit apocham. Ælius eorum Testium fidem elevat, & solutionem suam mordicus exigit. Qua de re quæritur, utrum Ælius Benedictum juridice ad solutionem syngraphæ illius cogere possit absque peccato?

Videtur quod potest. 1. Quia verisimile est, quod si Blasium solvisset Benedictus, syngrapham suam ex ejus manibus exegisset; quo non facto præsumi potest, syngrapham illam non fuisse persolutam. 2. Quia titulum habet, Benedictus vero testes solum, quorum affirmatio titulo prævalere non debet.

Videtur ex alia parte, quod non potest: quia quinque testes habet pro duobus, qui plus quam satis esse deberent: quandoquidem ex duorum testimonio proborum morte reum damnare queat Judex, & ex Scriptura Sacra (*f*): *In ore duorum, vel trium testium stabit omne verbum*.

(*f*) 2. Cor. 13.1.

RESPONS.

Nostra fert sententia, Ælium absque peccato sexcentarum librarum solutionem posse exigere a Benedicto, eumque non teneri fidem adhibere testibus, quos producere vult Benedictus. Ratio est, quia subscripta, quam habet, syngrapha titulus est, qui certus videtur, quique natura sua minime dubius est, utpote propria Benedicti manu scriptus & subscriptus. Econtra probatio per testes, quam sequi vult Benedictus, est æquivoca, & incerta, neque adeo Ælii titulum infirmare potest.

Dicimus hanc probationem esse æquivocam & incertam: Nam 1. quia ducentorum nummorum numerationem se vidisse asserent testes tres, idem pro certo & indubitanter affirmare nequeunt, eos numerasse Benedictum ad solutionem syngraphæ, de qua agitur, cum talis numeratio de facili fieri potuit pro alia forsan summa a Benedicto aliunde; quam per illam syngrapham Blasio debitam, aut etiam ad perficiendam solutionem majoris summæ ipsi mutuo datæ: cum impossibile non sit, imo plerumque fieri soleat, præsertim inter mercatores, ut eidem Creditori plures diversas summas idem debeat. Unde sequitur, quod, licet affirmarent illi testes, Blasium ducentos illos nummos a Benedicto acceptos habuisse, hinc colligi non posset, eam, quam postulat Ælius, summam jam persolutam fuisse Patri suo.

2. Ob eamdem rationem insufficiens quoque esset aliorum testimonium duorum, qui testarentur, se apocham ducentorum nummorum vidisse inter manus Benedicti, cum affirmare non possent apocham illam ad Syngrapham pertinere, cujus solutionem postulat Ælius, non vero ad aliam similis summæ, & aliunde fieri potest, ut apocha, quam se vidisse testarentur, esse supposita & cujus manus adeo esset assimulata, ut fuissent decepti, ut solent etiam decipi ipsi scribendi Magistri quantumvis periti, dum scripturas agnoscunt ex Judicum mandato. Igitur res certo probata non manet ex testimonio quinque illorum testium, cum econtra Syngrapha, quæ penes est filium Creditoris, sit certum instrumentum, quo manifeste evincitur summam illam a Benedicto esse debitam, qui ideo solutionem ejus recusare non potest, nisi apocham suppeditet, certis refertam rationibus, quibus constet eam referri ad Syngrapham, aut saltem generalem afferat apocham, qua de præteriti solutione constet, & cui posterior Syngraphæ sit dies adscripta.

3. Hinc juxta consuetudines, ac præsertim Normanam (*g*), non datur actio ad probandum per testes, apocham fuisse datam, nisi a publico Notario scripta sit. Constitutione quidem Molinensi admittitur probatio per testes (*h*), modo centum libras, summa de qua agitur, non excedat, sed ultra non permittitur. Atqui summa, quam postulat Ælius, est sexcentarum librarum; igitur oblatam a Benedicto non tenetur acceptare conditionem, qui aliunde summam Syngrapha sua contentam non solvisset, ipsa inter Blasii manus derelicta, aut saltem inserto scripto nullius esse valoris annotata. Id igitur unum Benedicto superest suffugium, ut Ælium ad jusjurandum adigat, ac juridice postulet, ut is affirmet, nescire se Syngrapham, cujus solutionem exigit, jam fuisse persolutam.

(*g*) Consuet. Norman. art. 518.
(*h*) Constitutio Molinens a. 54.

Certum tamen hic testium volumus excludere testimonium. Nam si duo viri probi & integri, nec non *omni exceptione majores*, positive & absque dubio affirmarent, Blasium ducentos nummos a Benedicto accipientem declarasse, eum ab omni erga se debito esse liberum, Syngraphamque sibi factam de tali summa pro tali die se redditurum, aut in mortis le-

cto

cto simile quid declarasset. Tum iis fidem adhibere teneretur Ælius; si, quam habet Syngrapham, ei non esset posterior, cujus solutionem factam declararent: tum enim testimonio eorum credere teneretur, juxta regulam Scripturæ sacræ in casu relatam.

CASUS VI.

NORBERTUS, Procurator vel in Parlamento Advocatus, mille libras Judæ debet, qui ab eo jam dudum frustra earum solutionem reposcit: suam falso impotentiam causatur Norbertus, magnasque ei, si in jus se vocet, impensas minatur: Judas vero lites reformidans, præsertim cum viro forensi, nec de rebus Norberti satis instructus, 300. ipsi libras remittere proponit; si 700. reliquas numerata pecunia vellet solvere: oblatæ conditioni assentiens Norbertus septingentas ei libras solvit, quas acceptas habet Judas apocha, qua fertur, ipsum libenter Norberto 300. libras remisisse. Quæritur autem, utrum in foro conscientiæ ad solutionem hujus summæ erga Judam non teneatur Norbertus.

RESPONS.

Certum est, quod cum debitum vel quoad partem vel quoad totum debitori suo condonavit Creditor, ab eo fit debitor immunis in foro interiori, uti in foro exteriori; sed ad id requiritur, ut condonatio sit libere facta, neque ullus interveniat metus vel dolus a debitore, ut constat ex hac Innocentii III. regula (a); *Quæ vi, metusve causa fiunt, carere debent robore firmitatis*: & ex hac alia ejusdem summi Pontificis (b): *Fraus & dolus cuiquam patrocinari non debent*; & ex hac alia Glossæ (c): *Cum dolus dat causam contractui .... non tenet contractus*.

(a) Innoc. III in c. Ad audient. 4. de his quæ vi, metusv. caus. fiunt l. 1. t. 48. (b) Idem in c. ad nostr. 5. de empt. & vend. l. 3. t. 17 (c) Glos. in c. cum dilect. 3. v. descript. eod. t. & leg. Eleg. 7. ff. de solo malo l. 4. t. 3.

Id ipsum autem non evenit in casu proposito: nam. 1. Dolus est ex parte Norberti, qui, cum possit, simulat tamen se non posse Judæ solvere 1000. libras integras ipsi debitas. 2. Adest metus ex parte ipsius Judæ Creditoris, cui lites & impensas forenses absque ratione minatur, sperans, fore ut nullam sibi, utpote Advocato vel Procuratori, actionem inferre audeat Judas: Unde sequitur condonationem 300. lib. factam a Juda, tanquam voluntariam & liberam non esse habendam, neque ex ea in conscientiæ foro tutum fieri Norbertum: (d) cum nimis creditori suo factis dolum & fraudem addiderit, ipsi persuadens, se non posse, cum tamen possit reipsa, debitam summam persolvere.

(d) Colloq. Condom. to. 1. coll. 17. sect. 2

CASUS VII.

TERTULLUS Paulino 4000. lib. debet, sed toti huic summæ solvendæ impar, ipsum rogat, ut dimidiam sibi partem remittat Paulinus, qui libens ejus annuit precibus, de ipsius egestate convictus. Tertullus itaque 2000. libr. solvit, totamque apocha sua summam acceptam habet Paulinus. Aliquanto res suas restituit Tertullus, fitque ditissimus. Nunquid tenetur ipsi Paulino 2000. lib. quæ sibi condonaverat, restituere?

RESPONS.

Cum remissionem hanc libere, nulloque interveniente dolo, fraude, vique a parte Tertulli debitoris Paulinus fecerit, existimamus ex ea Tertullum fieri omnino liberum; unde ad restitutionem summæ sibi remissæ 2000. lib. non tenetur erga Paulinum, licet postea dives factus sit: ratio est, quia hujusmodi remissio est vera donatio, quæ omnium maxime legitimus est titulus, quo paritur justum rei dominium.

Advertendum tamen, hujusmodi remissiones non omnino esse voluntarias; nec ex motivo magnanimitatis aut charitatis a Creditore fieri, sed ob metum totius crediti amittendi: quod eo magis ad veritatem accedit, ut, si futuram debitoris sui sufficientiam ad solutionem posset prævidere, nullam ei faceret remissionem: quo in casu defendi posse videtur debitorem, qui cognovit, nullam sibi a suo Creditore futuram esse remissionem nisi ex hoc solo motivo, non vero ex charitate aut magnanimitate; non fore immunem postea a toto debito solvendo in foro conscientiæ (e).

(e) Colloq. Condom. ib. sect. 3.

CASUS VIII.

ERRICUS, Mercator nomine dives, & reipsa pauper, cum omnes, quas habet merces, a quodam avunculo suo Publio acceperit, mercatore prædivite, bis mille libras Paulo debet, quas ab eo mutuas accepit. Paulus vero, cui tandem notus est certo perversus rerum Errici status, sententiam in ipsum obtinuit; sed cum merces ejus juridice detinere nequeat, quæ videlicet sunt avunculi; omnia parat detinere ejus supellectilia, lectos videlicet, vestes, tapetes, vasa coquinaria, & alia his similia, quorum pretium debitam sibi summam adæquare potest. Nunquid id ipsum potest tuta conscientia? Ratio dubitandi est quia ex una parte debitas ab Errico bis mille libras juste potest exigere: ex alia vero omnem ejus sepellectilem hastæ subjiciendo, ipsum ad extremam coget egestatem, cum non alia huic homini res suppetat. *Quid juris?*

RESPONS.

Certum est, Christianam Legem latius patere, quam Judaicam, & ad majora adstringi priore Christianos, quam posteriore Judæos. Atqui Lex antiqua Judæis prohibebat, ne concives suos ad egestatem tali exactione compellerent. *Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum* (f) *non urgebis eum, quasi exactor, nec usuris opprimes*. Et alibi (g): *Cum repetes a proximo tuo rem aliquam, quam debet tibi; non ingredieris domum ejus, ut pignus auferas: sed stabis foris, & ille tibi proferet, quid habuerit; sin autem pauper est, non pernoctabit apud te pignus, sed statim reddes ei ante solis occasum*. Quo pacto igitur durius Erricum habere posset ipse Paulus in Lege Euangelica, quam ex Mosaica concives suos habere deberent Judæi, ac debitorem suum ad extremam adigere inopiam severiori exactione.

(f) Exod. 22. 25. & seqq. (g) Deuter. 24. 10. & seqq.

Hactenus dictis suffragatur hæc regula inconcussa, & ab omnibus seu in antiquo seu in novo fœdere semper observanda; scilicet: *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias* (h). Et alibi (i): *Prout vultis, ut vobis faciant homines, & vos facite illis similiter*. Et etiam (k): *Estote ergo misericordes, sicut & Pater vester misericors est*. Num autem vellet Paulus pari ratione secum agi in simili casu, ut ipse cum Errico? Non profecto; tum enim procul dubio eamdem afferret regulam, atque in sui favorem allegaret: Unde apprime Catechismus Concilii Tridentini (l): *Quid de locupletibus dicemus iis, qui ab illis, qui solvendo non sunt, quod commodarunt exigunt acerbius ....horum exactionis acerbitatem jure rapacitatem, atque adeo rapinas appellabimus* (m).

(h) Tob. 4. 16 (i) Luc. 6. 31. (k) Ib. v. 36. (l) Catec. Conc. Tr. p. 3. de 7. præc. §. 2 n. 20. (m) Merbes. tom. 1. p. 1. q. 160 concl. 2. vers. Octav.

CASUS IX.

PAGIANUS, qui Cajo mille & ducentas libras debet, eas restituere tempore & loco constitutis obtulit, sed eam accipere summam ob privatas quasdam rationes denegavit Cajus: quo facto apud Notarium pecuniam illam detulit Pacianus, Cajumque interpellavit, ut eam ibi summam acciperet, aut obsignatam haberet. Post vero dies octo Notarius eidem pecuniæ repræsentandæ haud idoneus factus est, ob incendium, quo res omnis illius periit. Ad quem pertinebit jactura 1200. lib. Nonne ad Caium?

RESPONS.

Certum est, quod cum debitam sibi summam recipere tempore & loco constitutis renuit Creditor, eam obsignare potest debitor, solutionisque loco pro eo habetur obsignatio, ut patet ex his verbis Legis (n): *Obsignatione totius debitæ pecuniæ solemniter facta liberationem contingere manifestum est; sed ita demum oblatio debiti liberationem parit, si eo loco quo debetur, solutio fuerit celebrata*: & quod eadem obsignatione impediatur cursus usuræ vel annui census; uti declarat hæc alia Lex (o): *Acceptam mutuo sortem cum usuris licitis Creditoribus post contestationem offeras: ac si non suscipiunt, consignatum in publico depone, ut cursus legitimarum usurarum inhibeatur*. Sed ad hoc necesse est, ut juxta formulas fiat obsignatio, hoc est, ut, ex usu Galliæ, debitor summam a se debitam obsignare non potest, nisi constet de repulsa Creditoris, necesse est, ut obsignationem Judex concedat, alioqui

(n) Leg. Obsignat. 9. Cod. de solut. & liberat. l. 8. t. 42. (o) L. Acceptam 19 cod. de usuris l. 4. tit. 32.

haud tuta est debitori obsignatio, quia debiti sui liberationem non acquirit, ut patet ex his alterius Legis laudatæ verbis: *in hoc autem casu publicum intelligi oportet, vel sacratissimas ædes, vel ubi competens Judex, super ea re aditus, deponi eas disposuerit: quo subsecuto etiam periculo, debitor liberabitur & jus pignorum tolletur.*

Hinc concluditur, Pacianum non tuto obsignasse, cum obsignationem propria fecerit, non Judicis authoritate, eamque proinde tanquam solutionem haberi non posse: unde ipsi soli, non Cajo Creditori periit summa apud Notarium deposita; cum Cajus ob quasdam rationes oblatam tum summam posset recusare.

CASUS X.

SAVIANUS, Josepho amicissimus, ipsi 30. aureos dono dedit, etiam scripto, quo eorum solutionem intra menses tres ei promisit: sed idem Savianus Joanni ob emptas merces 500.lib. & 200.lib.ob locationem domus ejus, & 400. libras Juliano debet, quas ab eodem mutuas accepit. Aliquanto autem post debita illa solvere non potest Savianus. Quæritur, utrum horum cuilibet summam pro crediti cujusque rata parte persolvere nequeat, an vero alii aliis in solutione summæ sibi debitæ sint anteponendi, licet in bona sua nulli horum competat jus hypothecæ?

RESPONS.

Duplex reperitur in casu proposito contractus: alter gratuitus, quo nimirum Savianus solus erga Josephum dono 30. aureorum se obstrinxit: alii vero sunt onerosi, quod iis non solus obligetur Savianus; sed cum eo etiam contraxerunt Joannes, qui merces suas vendidit, & domum suam locavit, & Julianus, qui 400. libras commodavit, ac se obligaverunt.

Hoc ita præsupposito, dicimus, quod, quamvis reipsa Josepho Savianus aureos debeat, quos ei dono dedit, isque donatarius acceptavit; attamen, quia eos tantum vi contractus gratiosi debet Savianus, Josepho in solutione anteponi debent Joannes & Julianus: certum quippe est debitorem prius solvere debita, quæ cum titulo oneroso contraxit; quam ea, quæ gratuito contractu nituntur.

Nititur hæc decisio una Lege Digestorum, qua sic dicitur (a): *Qui ex causa donationis convenitur in quantum facere potest, condemnatur, & quidem is solus, deducto ære alieno.* Et quidem æquitati naturali valde consentaneum videtur, ut qui rem solo amicitiæ ac liberalitatis motivo alicui dare vult, promissis suis stare in tantum teneatur, in quantum ea commode & absque notabili præjudicio facere potest, cui tamen se committeret promissa perficiens, ob aliorum Creditorum severitatem, qui eum de solutione sua juridice persequerentur. His adde, non æquum esse, ut quis bona sua dono det, cum detrimento suorum Creditorum, ac muneribus suis debita sua solvere nequeat (b).

(a) L. inter eos 19. §. 1. ff. de re judicat. &c. l. 42. t. 1.

(b) Colloq. Cond. tom. 1. Colloq. 16. Sect. 2.

CASUS XI.

TELEMACHUS 10000. lib. debet variis Creditoribus, nimirum 3000. lib. Bartholomæo; 1000. lib. Judæ, 1000. libras Benedicto, & 5000. multis hominibus privatis, quos non cognoscit, seu quia pondere & mensura decepit eos, aut quia a multis debitoribus summas illas usurarum nomine exegit, nunc vero 5000. libr. ipsi tantum suppetunt, quæ solvere aut restituere possit. Quo pacto ea dividere debet? An partem dimidiam Bartholomæo, Judæ, & Benedicto dare debet, & alteram partem dimidiam in Eleemosynas, aliave pia opera adhibere?

RESPONS.

Telemachus primum incipiet a solutione integræ summæ 5000.lib. quam debet Bartholomæo, Judæ, & Benedicto, nihil prorsus in eleemosynas aut alia pia opera adhibendo sub specie restitutionis eorum, quæ injuste acquisivit. Ratio est, quia, cum certa sunt debita, hoc est, quæ personis cognitis, & alia incerta, hoc est, quæ personis incognitis debentur, ad æquitatem pertinet, ut videtur, certa incertis anteponere. Atqui in casu proposito sunt debita certa 5000. lib. quoniam tribus hominibus cognitis debentur, scilicet Bartholomæo, Judæ & Benedicto; & debita incerta 5000. lib. quæ moraliter impossibile est veris solvere Creditoribus, cum eos non cognoscat Telemachus debitor. Igitur tres debet anteferre in solutione, quos novit, Creditores.

Regulam hanc suppeditat Sanctus Antoninus his verbis (c): *Restitutio certorum præponenda est restitutioni incertorum. Sciendum igitur quod certa omnia, obligata restitutioni, id est, cum sciuntur personæ, quibus facienda est, prius integraliter solvenda sunt, quam restituantur incerta, quando scilicet scitur, vel dubitatur, bona restituentis non sufficere ad utrumque: nam tunc restituenda sunt plena prius & integraliter certa.*

(c) S. Ant. 2. p. Sum. Th. t. 2. c. 7. init.

Idem docet Sanctus Bernardinus Senensis (d), qui ut sententiam suam manifestius explicet, exemplum profert casui ferme, de quo nunc, simile. En ejus verba: *Ad cujus intelligentiam ponatur casus, & detur unus qui decem millia habuit de usuris, vel de rapinis inter quæ quinque millia reperiuntur certa, quinque millia incerta sint, tamen in morte de bonis istius non inveniuntur nisi tria millia, & non sufficiunt ad satisfaciendum solummodo certa certis. Tunc manifeste apparet quod si quid pro satisfactione incertorum accipitur, ut pauperibus, seu in pias causas dispensetur totum, nova rapina est, & est quodammodo facere raptorem Christum in pauperibus suis. Propterea quicumque hoc intelligit, atque novit, licet pauper sit, vel pauperibus dispenset, si quicquam inde accipit, & rapinam committit, & satisfacere obligatur: his qui debent habere certa quod tamen contrarium quotidie intelligimus fieri, quia quod restitui debet certis personis, non potest pauperibus dispensari.*

(d) S. Bern. 1 serm. 39. in Feria 6. post Dom. 4. quadr. a. 3. c. 1.

CASUS XII.

VALERIANUS centum nummos Gervasio debet pro reliquatione locationis domus, & centum nummos Claudio ob vastitatem ipsius viti malitiose illatam; ambobus simul 100. nummos tantum solvere potest. Quis e duobus in solutione debet anteponi alteri? An vero Valerianus utrique 100. nummorum summam dividere debet?

RESPONS.

Alter alteri non est anteponendus. Quare 100. nummos ex æquo inter Gervasium & Claudium dividere debet Valerianus, quos nimirum aut solvere, aut restituere potest. Ratio est, quia duobus illis Creditoribus nullum competit jus hypothecæ in bona Valeriani; unde simul debent concurrere, & æqualem summam accipere, cum ejusdem rationis sit amborum creditum, & unius in alterum prælatio nullo jure neque naturali, neque positivo innitatur. Ita sentit Author inclytus Colloquiorum Condomensium (e).

(e) Colloq. Condom. to. 1. colloq. 16. sect. 1.

CASUS XIII.

BENEDICTUS a Theodato 1000. nummos mutuatus est, eique omnia sua bona oppigneravit in securitatem & hypothecam prædictæ summæ: parem denuo summam a Verano mutuam accepit sub simplici syngrapha coram Notariis confecta. Nunc vero sibi tantum pro omni fortuna supersunt mille nummi, quos duobus Creditoribus suis conferre statuit: nam, quod Veranus totam suam summam non amittat, permagni Benedicti refert. Nonne potest cuique 500. nummos dare?

RESPONS.

Non licet Benedicto 1000. nummos inter Creditores suos ex æquo dividere, & unicuique eorum 500. nummos conferre; nam ex rigore justitiæ tenetur integram, quam Theodato debet, 1000 nummorum summam restituere. Ratio est, quia in Creditorum concursu; in foro conscientiæ, uti in foro exteriori tenetur debitor eos persolvere Creditores, quibus in bona sua competit actio hypothecaria ad assecurationem crediti sui; priusquam eos solvat, quorum debitum non est reale, sed solum personale, hoc est, quibus, cum nullus debitoris fundus sit oppigneratus ad assecurationem summæ suæ, actio tantum personalis competit. Ratio hujus discriminis est, quia Creditori hypothecario jus reale competit in bona,

quæ

quæ tanquam summæ sibi debitæ pignus retinet; unde nunquam ipsius præjudicio abalienari possunt, nisi de ejus consensu: quod ex æquo verum est, seu hypotheca sit expressa seu tacita, hoc est, seu ex formali pactione, aut ex Legum tantummodo dispositione constet (a).

(a) L. Assid. 12. Cod. qui potiores in pign. habeantur l. 8. t. 18.

Hinc sequitur, quod in casu proposito absque injustitia Benedictus adhibere nequit hypothecam Theodati, cujus debitum est reale ad solutionem debitæ Verano summæ.

Hanc decisionem asserit Lex Codicis Justiniani, quæ sic habet (b): *Eos, qui acceperunt pignora, cum in rem actionem habeant privilegiis omnibus, quæ personalibus actionibus competunt, præferri constat.* Ita etiam docent (c) Paludanus, Sanctus Antoninus, Sylvester, Glossa Navarræ, Cabassutius, de Genet, Author Colloquiorum Condomensium, & alii multi seu Theologi, seu Canonistæ.

(b) L. eos qui 9. Cod. eod. tit.

(c) Petr. Pal. in 4. d. 15. q. 3. S. Anton. 2. p. sum. Th. t. 2. c. 7. §. 1 Sylv. Restit. v. 6. q. 5. Glos. in l. 2. ff. qui potior. in pig. habeantur. Navar. Man. c. 17. n. 51. Joan. Cabas. Jur. can. th. & pr. l. 6. c. 22. n. 6. & 12. De Genet. Th. mor. to. 6. tr. 8 c. 7. dent. 7. & 8. Colloq. Condom. to. 1. Colloq. 16. sect. 1. &c.

Denique cum agitur de prioritate Creditorum, jus commune consulendum, ubi non est Lex privata aut statutum contrarium, legitima consuetudine stabilitum, quæ actu observetur in locis, ubi posita sunt bona debitoris; cumque agitur de ordine restitutionis aut solutionis, idem in foro interiori ferri debet judicium, quod in pari casu ferret Judex integer & peritus. Sic enim servatur æquitas, nec iis irrogatur injuria, qui solutionem suam accepturi sunt juxta ordinem sibi a Legibus præscriptum, quæ cum justæ sint, ut ait D. Thomas (d), vim suam habent a lege æterna, a qua originem suam ducunt. *Leges positæ humanitus*, inquit hic Sanctus, *sunt justæ vel injustæ: si quidem justæ sint, habent vim obligandi in foro conscientiæ a Lege æterna, a qua derivantur secundum illud Prov.* 8. Per me Reges regnant, & Legum conditores justa decernunt.

(d) S. Th. 1. 2. q. 96. a. 4. in corp.

CASUS XIV.

POMPEJUS, Macloviensis Pirata, extructam a se navem transforatam ad quinquaginta tormenta bellica explodenda, oppigneravit pro 10000. lib. quæ a Sylvano mutuatus est, & ad solutionem Creditorum suorum occupavit, sed novo egens subsidio ad armandam instruendamque navem, parem summam ab Adriano, & iterum parem a Theophilo mutuatus est, ut utraque adhiberetur ad emenda tormenta, nautas, militesque colligendos, navemque cibariis aliisque ad bellum necessariis instruendam; & iterum eandem navem ut jam prius Sylvano, nunc duobus his ultimis obligavit. Paratis ita omnibus, velisque in Oceanum Britannicum datis, ab hostili prædone oppugnatus, capta navi sua, omni re tormentaria, bellicis provisionibus, cibariis, cæterisque rebus spoliatus est: quocirca, cum pro tota re Pompeio una superesset spoliata navis, eam vendere coactus est ut Sylvanum, Theophilum, & Adrianum solvere posset. Sed cum 20000. lib. tantum vendi potuerit navis illa; tertiam hujusce summæ partem sibi arrogat Sylvanus; quam econtra integram suam faciunt Theophilus & Adrianus. Cui & quo pacto Pompejus, penes quem est pecunia, 20000. libr. solvere debet, ut nullam admittat injustitiam?

RESPONS.

Theophilus & Adrianus Sylvano præferri debens, licet is anteriorem habeat hypothecam; unde prioribus integram 20000. lib. summam Pompeius solvere tenetur. Ratio, cur casus iste ab hac regula generali, *qui prior est tempore, potior est jure* (e) sit excipiendus, est quia Creditor, etiam aliis posterior, qui suam credidit pecuniam ad bonum ipsum & conservationem, aut reparationem rei oppigneratæ iis in solutione debeat anteferri: Unde sequitur, Theophilum, & Adrianum qui ad instruendam navim pecuniam suam Pompeio mutuaverunt totam suam debent summam accipere, priusquam quidquam recipiat Sylvanus, quoniam sine eorum mutuo Pompeius pirata navem suam ad navigationem parare non potuisset, atque ita ex tali hypotheca nullum commodum percepissent anteriores illi Creditores.

(e) Reg. 54. de reg. juris in 6.

Difficultatem istam sic solvunt multæ Leges, quarum duas tantum referemus: Prior hæc est (f): *Interdum posterior* (Creditor) *potior est priore: ut puta si in rem ipsam conservandam impensum est, quod sequens credidit: velut si navis fuerit obligata, & ad armandam eam, vel reficiendam ego credidero.* Altera vero talis est (g): *Hujus enim pecunia salvam fecit totam pignoris causam quod poterit quis admittere, etsi in cibaria nautarum fuerit creditum, sine quibus navis salva pervenire non poterat.*

(f) Leg. Interdum 5. ff. qui potiores in pign. vel hypot. hab. l. 20. t. 2.

(g) Leg. Hujus. 6. ff. eod. t.

Idem dicendum 1. de Creditore, qui suam credidit pecuniam ad ædificandam aut reficiendam domum jam multis aliis pignori datam, aut ad emendum agrum aut domum, cum expressa pactione, quod sibi oppignerata manebunt domus aut ager ad assecurationem suæ summæ. Nam Creditor ille, licet omnium postremus, hypothecæ anterioris privilegio fruitur, cæterisque proinde anteferri debet absque eorum querela, quandoquidem debitor domum non ædificasset aut refecisset, aut etiam fundum emisset, nisi mutuam dando ei pecuniam suam ad hunc effectum, viam aperuisset: quod consentit cum ista lege Codicis (h): *Licet iisdem pignoribus, multis Creditoribus diversis temporibus datis, priores habeantur potiores: tamen eum cujus pecunia prædium comparatum probatur, quod ei pignori esse specialiter obligatum convenit, omnibus anteferri juris authoritate declaratur.*

(h) Leg. licet. cod. eod. t. l. 12 t. 18.

2. Idem dicendum de hærede, qui pro defuncti sepultura sumptus funebres, aliasve solvit impensas necessarias ad solutionem Medicorum, Pharmacopolarum, & Chirurgorum, qui ipsi ægrotanti subvenere; uti etiam de iis, qui grana commodaverunt ad serendum agrum aliis Creditoribus oppigneratum: hic namque hæres, aliique hujusmodi jure gaudent hypothecæ simul & privilegii, atque ex Legibus cæteris omnibus aliis Creditoribus debent anteferri (i).

3. Fiscus seu Bursa Principis, suam semper obtinet hypothecam pro quocumque debito, quod cæteris omnibus hypothecis tacitis, etiam anterioribus, debet anteferri, non vero expressis, nisi sint posteriores (k).

(i) Leg. Impensa 12. & seqq. ff. de religiosis & sumpt. fun. l. 11. t. 7. lege Scim. 22. §. In computatione Cod. de jure deliber. l. 6. t. 30. Aug. de Clavas. v. Fiscus

(k) Toto t. de pr. fisci l. 7. cod t. 73.

Quædam tamen sunt exceptiones faciendæ de jure dotium, quarum hypotheca tacita anterior anteponenda est hypothecæ fisci, non vero si fisco sit posterior (l). Et in dubio, dotis hypotheca fisco prævalet ex hac regula (m): *In ambiguis pro dotibus respondere melius est.*

(l) Leg. fundum cod. qui potior. in p. habeantur.

(m) Reg. 85. ff. de div. reg. jur.

Quod de fisco dicimus intelligi tantum debet in causis onerosis, in quibus privatis omnino prævalet; sed in lucrativis minus favet, quam privatis; quare in multis & confiscationibus, privatorum res melius, quam fisci agitur. Ita Cabassutius, aliique permulti (n).

(n) Cab. jur. can. th. & pr. l. 6. c. 23 n. 7. & 8. De Genet. th. mor. t. 6. tr. 8. c. 7. de mons 10. Colloq. Condom. tom. 1. colloq. 16. sect. 1.

CASUS XV.

GEORGIUS diversis vicibus decem millia librarum a decem Creditoribus diversis mutuatus est, quibus omnia bona sua præsentia & futura generatim oppigneravit in omnibus eorum contractibus. Brevi moriturus, cum octo tantum sibi millia librarum pro tota re superessent; jussit testamento, ut octo illa librarum millia octo pariter Creditoribus suis, quos appellat, dividerentur. Ipsius testamenti curator potestne absque injustitia voluntatem ejus in hoc adimplere, ipso mortuo?

RESPONS.

Georgii testamentarius curatos, absque manifesta injustitia voluntatem ipsius defuncti adimplerere nequit; quod ista dispositio testamentaria legi adversetur aut consuetudini, quibus fertur, ut concurrentibus multis Creditoribus, anteriores posterioribus præferantur, salvo jure fisci. Quod consentit cum ista juris Canonici regula (o) qua sic constituitur: *Qui prior est tempore, potior est jure:* & cum hac Lege (p): *Si fundum pignori accepisti, antequam Reipublicæ obligaretur, sicut prior es tempore, ita potior es jure.*

(o) Reg. 54. de reg. juris in 6.

(p) Leg. si fund. 4. cod. qui potiores &c.

Unde sequitur, dispositionem illam testamento Georgii factam habendam esse tanquam invalidam, pro hac re, juxta istam Bonifacii VIII. (q) regulam: *Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi*, quam desumpsit hic Papa ex Epistola Sancti Gregorii ad Januarium Episcopum Carali-

(q) Reg. 6. de reg. juris in 6.

ta-

tanum, in qua sic legitur (*a*): *Imperiali Constitutione aperte sancitum est, ut ea, quæ contra leges fiunt, non solum inutilia, sed etiam pro infectis habenda sint.* Atque adeo curatorem nullam ejus habere rationem debere, sed teneri ad tradendum octo millia librarum omnibus Creditoribus decem, ut pro debiti sui qualitate & anterioritate inter se dividantur, ut docet Cabassutius (*b*) his verbis: *Verumtamen non licet debitori, qui omnibus solvendo non est, sponte sua gratificari alicui Creditori in præjudicium anteriorum, aut habentium potiorem hypothecam, & nisi ipsum juris vel facti ignorantia excuset, tenebitur de damno & expensis Creditoris potius jus habentis.*

(*a*) S. Greg. in can Imperial. 13. 25. q. 2.

(*b*) Joan. Cabass. jur. can. th. & pr. l. 6. c. 33. n. 14.

CASUS XVI.

CHRYSOLOGO cum mediocri re defuncto, multi Creditores, quorum quidam expressas habent hypothecas in bona illius; quidam vero solum tacitas, inter se de prælatione diffident. Vidua defuncti dotis suæ dotaliumque solutionem ante alios omnes Creditores sibi vindicat, licet ex contractu suo nuptiali nullam habeat expressam hypothecam, & ideo litem ipsis inferre parata est. Potest-ne tuta conscientia, & ipsi debeturne prælatio?

RESPONS.

Ad solutionem hujus difficultatis duplex est distinguenda hypothéca, ut in casu dictum est, alia est expressa, quæ verbis expressis fertur ex contractu, quo omnia bona sua generatim aut speciatim oppignerat debitor Creditori, cui sunt pignus ad securitatem sui crediti. Altera dicitur tacita, & est ea, quæ ex Lege aut consuetudine fertur; licet nulla de ea in contractu fiat mentio. Qui privilegio hujusce hypothecæ fruuntur, sunt. 1. Maritus, in bona illius, qui mulieri suæ summam in dotem constituit. 2. Mulier in bona mariti sui pro rata parte suæ dotis. 3. Pupillus in bona, quæ proprio suo ære persoluta sunt. 4. Minor in bona sui tutoris aut curatoris. 5. Locator censualis Prædii (*c*) in bona seu fructus illius. 6. Legatarius in bona defuncti testatoris. 7. Qui viro militari summam dederunt adhibitam ad instrumenta sua bellica paranda, aliaque ad vitam necessaria; talem etiam habent hypothecam in omnia bona illius hominis.

(*c*) Consuet. Paris. a. 101. alias 71.

Hoc ita præsupposito, dicimus. 1. viduam Chrysologi jure suam habere hypothecam in omnia defuncti sui viri bona ad recuperandam dotem suam. 2. Eam quoque ob rationem omnibus anteferri hypothecis anterioribus, quæ sunt tantum tacitæ. 3. Eodem jure prælationis frui respectu omnium hypothecarum expressarum, quia contractu suo nuptiali posteriores sunt (*d*), modo obligationem in iis una cum marito suo non contraxerit, licet hypotheca sua sit tantum tacita; quocirca ad Judicem potest confugere, ad jus suum defendendum in omnes alios Creditores; iis solum exceptis, qui in bona defuncti hypothecas habent anteriores contractui suo nuptiali, & iis etiam erga quos ipsa se cum marito obligasset. *Creditoribus vero hypothecam expressam habentibus*, inquit doctus Canonistas (*e*), *nequaquam præfertur hypotheca dotalis: iniquum enim esset, si omnes anteriores Creditores per nuptias viri supervenientes exciderent jure suo, quod expresse pacti fuerant.*

(*d*) Leg. Assiduis 12 qui potior. in pign habeantur. & leg. 1. 3 & 4 cod. t. & auth. Quo jure ibid.

(*e*) Joan. Cabass. jur. Can. th. & pr. l. 6 c. 13. n. 10.

Neque supervacaneum erit, cum eodem Canonista hic addere (*f*), jure etiam statutam fuisse hypothecam tacitam pro fisco, quæ omnibus aliis, etiam anterioribus est anteponenda: *Quinta hypotheca, ait, quæ reliquis, etiam anterioribus præfertur, est in favorem fisci, cujus debitor habet omnes suas opes fisco hypothecatas sive cum fisco contraxerit, ut contingit in receptoribus & redemptoribus vectigalium: sive alius quivis tributum debitum non solverit Lege. 2. Cod. de privilegio fisci.* Quod intelligi debet de casu, in quo agitur, non de causa lucrativa, qualis foret impositio a Principe facta, aut mulcta ipsi juridice addicta, sed de causa onerosa, qualis est ea, quam in exemplum affert Cabassutius loquens de regiæ pecuniæ redemptoribus, qui sunt Principis debitores.

(*f*) Idem ib. n. 11.

CASUS XVII.

ANTHIMUS a decem Creditoribus ex simplici sua syngrapha 3000. lib. mutuatus est, & quidem absque syngrapha pro quibusdam. A decem jam annis primum accepit mutuum; nunc vero omnia sua debita simul solvere nequit. Teneturne sub peccato, primum illud solvere debitum, cæteris posthabitis, tanquam vetustissimum, cæteraque postea pro suo quæque anterioritatis gradu; an vero potest unum ex Creditoribus suis sibi amicissimum anteponere?

RESPONS.

Respondemus Anthimum non teneri ad solutionem primi debiti sui, aliis posthabitis: Privilegium namque Creditoribus a Lege concessum ad solos hypothecarios pertinet, non vero ad Chirographarios, hoc est, ad eos, apud quos simplici privato chirographo tenentur debitores, aut qui syngrapha carentes, veri tamen agnoscuntur debitores, seu ex concessione ipsius debitoris, aut testium declaratione; quocirca ex civili Lege & ad normam loquendo, sub peccati conscientia non tenetur Anthimus antiquissimum Creditorum suorum anteponere, cumque ante alios novem solvere, quia omnibus decem unius modi competit actio, hoc est, actio simpliciter personalis: Econtra si ipsi sufficientia non suppetunt bona ad solutionem omnium debitorum suorum, ut supponitur, cuilibet ex Creditoribus suis, quantum poterit, dare tenetur, debitam ex æquo omnibus justitiam servando, cum omnibus jus simile competat; hoc est, cum cuilibet Creditori suum nequeat persolvere debitum, partem saltem solvat quantitati debiti accommodatam, ut dimidium, aut tertiam partem: „ Sexto, *inquit Sanctus Antoninus* „ (*g*), veniunt Chirographarii, pro rata non attenta prioritate contractuum; quia licitum est debitori pro cumulo Creditorum facere deteriorem causam Creditorum priorum, non dominium „ non hypothecam, nec privilegium habentium, „ ut Leg. 1. §. ex contrario ff. de separationibus.

(*g*) S. Ant. p. 3. sum. Th. t. 5 c. 7 §. 3.

Decisionem istam firmant Leges & una præsertim Codicis Justiniani, qua declaratur in bonorum divisione reales Creditores personalibus esse anteponendos, & istos non debere accipere, nisi pro rata debiti sui, nulla temporis habita ratione, quo debita fuere contracta; ita ut si debitoris bona non sufficiant solutioni, oportet, ut eorum fiat divisio in solidum, ut aiunt pro libra. „ Pro debito, *inquit* „ *Lex mox laudata* (*h*), Creditores addicti sibi bona sui debitoris non jure postulant. Unde siquidem debitoris tui cæteri Creditores pignori res acceperunt, potiores eos quam te chirographarium Creditorem haberi non ambigitur. Quod si „ specialiter, vel generaliter nemini probentur obligatæ, ac sine successore communis debitor, vel ejus „ hæres decessit, non dominii rerum vendicatione, „ sed possessione bonorum itemque venditione, æ„ quali portione pro rata debiti quantitate omnibus „ Creditoribus consuli potest „. Codicis Jurisprudentiæ consentiebat jus antiquum, cujus hæc est Lex Digestorum (*i*); *Privilegia* (Personalia) (*k*) *non ex tempore æstimantur, sed ex causa, & si ejusdem tituli fuerunt, concurrunt, licet diversitates temporum in his fuerint.*

(*h*) Leg. pro debito. 6. cod. de bonis jauthoritate judicis possid. &c. l. 7. t. 7.

(*i*) Leg. Privileg. 17. ff. de pr. cred. l. 46. t. 5.

(*k*) Gl. ib.

Ab ea tamen regula excipiendi sunt 1. ii, qui ante mortem sui debitoris, ab eo syngrapham ejus agnosci curaverunt, hac enim formula, jus hypothecæ simile obtinent. 2. Illi, qui curam omnem suam adhibuerunt, ut ante alios solutionem suam haberent; ex ea namque cura debitum suum juridice petendi, cæteris fiunt potiores, qui non eandem diligentiam adhibuerunt, *quoniam*, ut ait Lex (*l*), *alii Creditores sua negligentia expensum ferre debeant.* Et ex eadem Lege iis anteponatur, qui ipsis pariter fuit diligentior: *Vigilavi: meliorem meam conditionem feci: Jus civile vigilantibus scriptum est, ideoque non revocatur id, quod percepi.*

(*l*) Leg. Si Cred. 18. cod. de pact. l. 2. t. 3.

Sequitur ex his regulis, Anthimum non posse ad solutionem anteferre amicum suum, quantumvis familiarem, cæteris Creditoribus; cum amicitia non stet legitimus hujus prælationis titulus, jusque exi-

exigat, ut si non sufficiant debitoris bona ad solutionem omnium Creditorum: inter illos eadem bona dividantur, prout exigit Lex vel consuetudo.

CASUS XVIII.

NARCISUS tria millia librarum mutuo credidit Blasio, Ruperto, & Alexandro, qui in solidum pro se invicem spoponderunt, se intra annum similem ei pecuniæ summam reddituros. Intra annum tres illi sponsores e vivis migrarunt. Blasius Joannem unicum sibi hæredem dereliquit. Rupertus duos pueros hæredes, & Alexander Nepotes tres. Nunquid Narciso jus competit vi obligationis in solidum Blasii, Ruperti, & Alexandri, solutionem integræ summæ trium millium librarum exigendi a Joanne Blasii hærede, aut ab alio, quem magis libuerit, ex hæredibus Ruperti, vel Alexandri?

RESPONS.

Certum est quod, quantumvis in origine sua in solidum sit contracta obligatio, dividi tamen potest deinceps, modo ex se non sit individua. Hæc autem divisio duobus modis fit.

Primo: cum huic divisioni Creditor expresse, vel tacite assentitur, ut patet ex lege ad marginem indicata (a) quam tulere Diocletianus & Maximianus, quæque in Codice refertur, usibus nostris consentiens, & cujus hæc est summa: *Ex receptione partis debiti, soluti ab uno ex correis debendi, inducitur divisio debiti: ex qua quoad omnes reos debendi, inducitur exceptio taciti pacti, & sic alii pro utilibus partibus tantum conveniri possunt.*

(a) Leg. Si creditores. 28. Cod. de pactis. lib. 5. tit. 3.

Secundo, cum unus ex coobligatis seu correis, ut loquitur Lex, mortem oppetit, aut multi inter eos, aut etiam omnes, ut in casu proposito. Uno ex ipsis moriente, qui multos habet hæredes, pro coobligatis superstitibus manet obligatio in solidum, sed defuncti hæredes parte sua duntaxat tenentur; subsistente tamen obligatione in solidum in integram quam acceptarunt, hæreditatem, sed si omnes decedunt correi: ut supponitur in casu proposito in solidum obligatur quælibet eorum hæreditas.

Quo posito dicendum, Narcisum habere actionem in solidum contra Joannem solum; ab eoque integræ trium millium lib. summæ solutionem posse exigere, idemque jus ipsi competere in duos Ruperti filios, a quibus singulis mille quingentas libras jure potest persequi, aut tres Alexandri Nepotes, a quibus pariter singulis mille librarum summam requirere potest, si modo omnes defunctorum adierint hæreditates. Ratio est, quia quælibet harum hæreditatum speciatim Narcisso obligatur, vi obligationis in solidum, quam contraxerant Blasius, Rupertus, & Alexander. Ista consentiunt cum Jurisprudentia Galliæ, ut videre est in Institutionibus ad jus Gallicum Domini Argou.

CASUS XIX.

LYSIAS, centum nummos a Petro, mercatore prædivite sibi debitos extorquere non valens, ipsum carcere detineri curavit: e quo Petrus ob illatam sibi injuriam ira percitus, clam subreptis clavibus astu elapsus est. Potuitne istud absque peccato?

RESPONS.

Si Petrus debitos Lysiæ centum nummos solvendo non fuisset idoneus, certum est, quod absque peccato e carcere suo elabi potuisset: quia æquitati naturali repugnat debitorum haud solvendo idoneum incarcerare; eumque pœnæ subjicere, iis tantum debitæ, qui eam vel mala sua fide vel negligentia merentur; cum ex impotentia sua ad solutionem non fiat reus; ut constat ex hac Bonifacii VIII. regula (b): *Imputari non debet ei, per quem non stat, si non faciat, quod per eum fuerat faciendum*; & ex hac alia (c): *Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus.* Sed quoniam supponitur. Petrum divitem esse mercatorem; juste præsumi debet; eum vel ob avaritiam debitam centum nummorum solutionem recusare: Unde par est ut injustæ suæ repulsæ pœnam luat: neque absque peccato e carcere aufugere potest ante solutam Lysiæ summam. Ita Salonius (d) a Merbesio assentiente (e) laudatus: *Quisquis*, inquit, *conjectus est in carcerem propter æs alienum, quo constrictus est, non potest se proripere e carcere, si sit solvendo, quia tenetur ex justitia contracta nomina dissolvere: atque adeo consistere in custodia; donec sese ære alieno expedierit. Si autem nulla solvendi facultas suppetit, potest licite fugam capessere: quia non est æquum, in vinculis detinere hominem ob æs alienum quo se explicare nequeat.*

(b) Bonifac. VIII. reg. 41. reg. juris in 6.
(c) Reg. 43. ibid.
(d) Salonius q. 69. art. 4. conclus ult.
(e) Merbesius Sum. Christ. tom. 1. q. 194. conclus. 7.

CASUS XX.

CASSIUS, Causidici Rothomagensis filius a multis privatis hominibus nongintas libras mutuatus est, scriptis ad solutionis securitatem, etiam vivo Patre suo Mævio, syngraphis. Defuncto post biennium Mævio, Cassius ab ejus hæreditate abstinuit, tertiam tantum partem sibi retinens ex Consuetudine, quæ sibi ex obitu Patris contigit, quæque ex articulo 88. Statuti (f) an. 1666. in Normanam Consuetudinem conditi, hypothecari neque abalienari potest, quocirca solutionem suam obtinere nequeunt ejus Creditores, cum alia Cassio non suppetant bona. Potestne tuta conscientia frui privilegio, quod sibi concedit provinciæ suæ consuetudo, ut debitis nongentis libris Creditores suos defraudetur Cassius?

(f) Statutum in consuetud. Norman. an. 1666 art. 88.

RESPONS.

Ex Senatus-consulto Macedoniano, sic dicto a nomine famosi feneratoris, qui dictus *Macedo*, huic ansam prabuit, ii omnes, qui filiis familias pecuniam crediderant, absolute & indistincte jure repetitionis, etiam mortuo eorum Patre, carebant: uti constat ex terminis hujusce Senatus consulti (g), quod refert Ulpianus in una lege Digestorum. Eo autem fine Decretum illud tulit Senatus Romanus, ut adolescentium imprudentiam ac perditos mores compesceret, qui, cum facile dissolutionibus suis explendis pecuniam mutuam invenirent, paupertatem suam sic anticipabant, & ad horrendam quandoque Parricidii gravitatem impellebantur.

(g) Leg. Verba. 1. de Senatus-consulto Macedon. l. 14. t. 6.

Galliæ Jurisprudentia quidquam de antiqua illa lege retinuit, non omnes quidem mutui obligationes filiis familias crediti irritando, sed eas solum, quas eos contraxisse probari potest, ut libidinibus suis obsequerentur, quod firmat æquitas naturalis: cum Reipublicæ intersit, ne pereant familiæ, neve ipsi filii familias miseriam suam præveniant.

Tanto huic malo sapienter occurrit Consuetudo Normana, pueris a die Matrimonii Parentum suorum & etiam heredibus eorum tertiæ partis bonorum immobilium conjugum dominium assignando, quæ sit immunis ab omnibus creditis personalibus, quæ contraxerint, Patre suo ac Matre adhuc vivis; sub formali clausula, quod tertiam eam partem nec abalienare nec oppignerare poterunt ante obitum Patris & Matris suæ (h).

(h) Consuetud. Norm. art. 309.

Sed ut dignoscatur, utrum filii familias, qui contra mentem & statutum consuetudinis hujusce debita contraxerunt, tuta conscientia eam sequi possint, distinguendum duplex motivum, quo impelli potuere ad ea contrahenda, idest vel justa necessitate compulsi, vel libidinibus ac delectationibus servientes, In primo casu debitum ad jus naturale pertinet, illudque, ubi primum possunt, coram Deo solvere tenentur. In secundo casu, Creditor, cui notus fuit mutuæ pecuniæ abusus, quem filius familias de ea erat facturus, pœnam meretur, quam lex indicit, scilicet mutui jacturam. Ita sentit Natalis Alexander. (i): *Si vero bona fides defuerit creditori ad solvendam, aut restituendam pecuniam, minori mutuo datam, non tenetur; quia lex in pœnam creditorum condita, nullam ex hujusmodi mutuo contrahi obligationem voluit; ut parentibus, familiis, communique bono consuleret.*

(i) Natalis Alexand. ep. 52.

Igitur juxta hæc principia se geret Cassius; ita ut, si ad sui sustentationem unica sibi supersit tertia pars consuetudinaria, ad paupertatem se redigere, omniaque Creditoribus suis deserere non tenetur, licet nullum accepisset mutuum, nisi ad subveniendum justis suis necessitatibus: sed tamen eniti debet, ut parcimoniis suis debitorum suorum partem queat persolvere, si non omnia. Unde sequitur, quod, si tertia pars sibi consuetudine concessa

ſit plus quam ſatis ad vitam ſtatui ſuo conformem degendam; uſum fructum ſuperfluum Creditoribus ſuis deſerere, ſaltem quoad partem tenetur, donec omnino debita ſua perſolvere valeat.

CASUS XXI.

GERMANICUS 500. lib. erat debitor erga plures privatos, cum ſolemne Religionis votum emiſit. An debita ejus mutato ſtatu, factoque paupertatis voto extinguuntur; ita ut, ſi quid labore ſuo, vel induſtria lucraretur, ad Monaſterium illud pertineret, nihilque ipſe Creditoribus ſuis ſolvere tenetur?

RESPONS.

Cum debita ſolvendi obligatio ad jus naturale pertineat, per emiſſionem Religioſæ profeſſionis extingui nequit. Quare Germanicus, ut noſtra fert opinio, tenetur omnem laboris, aut induſtriæ ſuæ fructum adhibere, ad ſolutionem 500. lib. quia videlicet ſubſiſtit etiamnum jus Creditoribus partum in bona ejus præſentia vel futura, non obſtante votorum ſolemni profeſſione. Ita Cardinalis de Lugo, & Author Colloquiorum Condomenſium, quod tamen ita intelligendum, ſi de quopiam poſſit diſponere Germanicus de Superioris ſui conſenſu.

Vide (SOLVERE HYPOTHECAM.)
(RESTITUTIO.)

DEBITUM CONJUGALE.

PLURIS intereſt, quam exiſtimatur, ut iſta materia cognita ſit Confeſſori, in quam multi rudes ac ignari, aut libidine ſua tranſverſum acti, quandoque immania admittunt crimina: quamvis enim licitus ſit Matrimonii uſus, ita eſt tamen permiſſus requiſitas obſervando circumſtantias, eumque ad finem dirigendo, propter quem inſtitutum eſt matrimonium, nimirum ad procreandam prolem, aut jus adimplendum a ſponſis ſibi invicem debitum, quibus ſolis duobus motivis excuſari quis poteſt a peccato, vel ſaltem ad medendum concupiſcentiæ: quod tertium motivum ab omni prorſus peccato non eſt immune, ut inferius probabitur ex authoritatibus S. Auguſtini, S. Fulgentii, S. Gregorii, S. Bonaventuræ, & S. Thomæ.

Cæterum is inter conjugatos, qui ab alio requiritur, ut ſibi conjugale debitum reddat, ipſi ſub reatu peccati, & vulgo etiam mortalis, obedire tenetur; niſi legitima ſubſit ſuæ repulſæ cauſa.

Hic autem de ea re non fuſius dicemus, quod in ſequentibus deciſionibus multis verbis omnes ferme explicamus difficultates, quarum intelligentia conjugibus eorumque Confeſſariis eſt neceſſaria.

CASUS PRIMUS.

MELITO, & Titia, ante denuntiationes nuptiarum factas, diſpenſante Epiſcopo, Matrimonio juncti ſunt, ea tamen lege, ut tribus proximis dominicis diebus fiant eorum proclamationes, nec ante ultimam Matrimonium ſuum conſumment. Nunquid in hoc caſu alter alteri debitum conjugale repoſcenti abſque peccato mortali reddere poteſt, præſertim cum moraliter certi ſunt nullum ſibi opponi poſſe impedimentum dirimens?

RESPONS.

Quidam Authores contendunt, conjugatos in hoc caſu ſecum poſſe conſummare Matrimonium, ſeu petendo, ſeu reddendo debitum; cum moraliter norunt, nullum inter ſe reperiri impedimentum dirimens, neque ſcandalum eſſe futurum. Ratio illorum eſt, quia denuntiationes fieri ideo juſſit Concilium Tridentinum, ut detegerentur impedimenta, quæ inter ſponſos poſſent inveniri. *Deinde*, inquiunt Patres hujuſce Concilii (a), *ante illius conſummationem denuntiationes in Eccleſia fiant, ut ſi aliqua ſubſunt impedimenta, facilius detegantur.*

(a) Concil. Trid. ſeſſ. 24 de reformat. Matrimonii c. 1.

Attamen cum iſta Concilii prohibitio, ne ante prævias denuntiationes ullum celebretur Matrimonium ſit juſta, neceſſaria, & facta in re gravi; & aliunde veneranda ſatis eſſet ipſa defenſio Epiſcopi, qui non niſi ea conditione Matrimonii celebrationem permiſit, licet ea de re nullum eſſet Eccleſiæ ſtatutum; exiſtimamus, quod ſi novi illi, conjugati Matrimonium conſumment ante præſcriptum tempus, ipſi peccant mortaliter. Quod verum ducimus tam pro petente, quam pro reddente debitum. Ita Cardinalis Toletus his verbis (b): *Cum nulla* (Denuntiatio) ....*præmittitur*, inquit is Author, *non conſumment Matrimonium contrahentes, ſed ſolum de præſenti contrahant, & ante conſummationem fiant tales denuntiationes, niſi aliter viſum fuerit Epiſcopo ..... hic eſt modus contra quem agere peccatum eſſet mortale.*

(b) Fr. Tolet. inſtruct. Sacerdotum l. 7. c. 23.

CASUS II.

APOLLINARIS, & Juſtina ſerotinis horis Sabbati Matrimonio juncti, cum proinde ſtatutam in celebratione Matrimonii benedictionem, non poſſent recipere niſi poſtridie in Miſſa, Apollinaris a muliere ſua, ante benedictionem nuptiarum debitum conjugale exegit. Nunquid in eo peccavit? & ipſa Juſtina ei obtemperare debuit?

RESPONS.

Sponſi ex antiquo Canone, quem in ſuo Decreto refert, & Evariſto Papæ adſcribit Gratianus, prohibetur, nec ante receptam benedictionem nuptialem Matrimonium conſumment. *Aliter legitimum non ſit Matrimonium*, inquit hic Canon (c), *niſi .... ſuo tempore ſacerdotaliter, ut mos eſt, cum precibus & oblationibus a Sacerdote benedicantur.* Verum iſta prohibitio non videtur obligare poſſe ſub mortali, neque etiam ſub aliis pœnis hoc Canone contentis; niſi forte interveniret contemptus, aut grave ſcandalum; igitur non inde colligendum, Apollinarem, & Juſtinam in caſu propoſito mortaliter peccaſſe. Ita Navarra (d), & Cajetanus, quem laudat: *Porro præfatus Cajetanus*, inquit hic Canoniſta, *opuſculo 12. q. 3. ait Matrimonii uſum nunquam eſſe mortiferum, eo quod benedictionem nuptialem antecedit ..... quia nulla fere tranſgreſſio eorum, quæ dicto Capitulo* Aliter *prohibentur, eſt mortifera, juxta omnium ſententiam, niſi ex contemptu, vel magno ex ſcandalo.* Navarræ in hoc conſentiunt Angelus de Clavaſio, Dominicus Sotus, Didacus Covarruvias, Sylveſter de Prierio, & alii multi (e), quibus additur Cardinalis Toletus (f), qui eandem etiam tuetur opinionem, eamque ex Concilio Tridentino (g) comprobat, quod hortatur tantum conjugatos, non vero ipſis abſolute interdicit, ne ante nuptiarum benedictionem Matrimonium ſuum conſumment.

(c) Can. Aliter. 1. 30. q. 5.

(d) Navarr. Man. c. 16. n. 38.

(e) Angelus. v. Debitum. §. 1. Sylveſt. eod. v. q. 9. Sotus in 4. diſt. 18. qu. 1. art. 2. Didac. Covarr. de matrim. 2. part. tom. 1. c. 7. §. 2. n. 2.

(f) Fr. Tolet. inſtr. ad Sacerd. l. 7. c. 23.

(g) Conc. Tr. ſeſſ. 14. c. 1. de reform. matrim. v. Præterea.

CASUS III.

Dunsthanus, emisso perpetuæ castitatis voto, non obtenta voti sui dispensatione, nupsit. Potuitne absque peccato mortali suum consummare Matrimonium, a muliere sua debitum exigendo?

Respons.

Dicendum, quod sub reatu mortalis peccati tenebatur Dunsthanus, omnes tentare vias possibiles ad servandum votum suum, priusquam Matrimonium suum consummaret, sive Religionem ingrediendo, aut simile votum emitti a sua conjuge efficiendo, aut ab eadem postulando, ut jure suo petendi debiti cederet, vel denique a Superiore legitimo dispensationem obtinendo, qua saltem debitum uxori petenti reddere sibi liceret: quibus rebus omissis, eo gravius in votum suum deliquit, quod Matrimonio consummando, jam illud deinceps servare non poterit.

Observandum nihilominus, quod Dunsthanum variis illis uti rationibus, non esset necesse, si ante Matrimonii consummationem jure suo mulier excidisset per adulterium. Consentit hæc decisio cum doctrina Sancti Thomæ, cujus hæc sunt verba (a): *Ille qui contrahit Matrimonium per verba de præsenti post votum simplex, non potest cognoscere uxorem carnaliter sine peccato mortali; quia adhuc sibi restat facultas adimplendi continentiæ votum ante Matrimonium consummatum ... sed postquam jam Matrimonium consummatum est; est sibi factum illicitum non reddere debitum uxori exigenti, tamen ex culpa sua.*

(a) S. Th. in 4. dist. 38. q. 1. artic. 3. quæstiunc. 2. ad 3.

Hæc est etiam Sylvii doctrina in suo Commentario in sanctum Thomam, cui etiam easdem, quas proposuimus, vias, & quas tentare ante Matrimonii sui consummationem vir voto obstrictus tenetur, exponit (b): *Qui post votum simplex continentiæ contraxit Matrimonium*, inquit doctus ille Theologus, ... *non potest sine peccato mortali illud consummare, nequidem reddendo debitum, nisi prius tentet ea media, quibus possit votum suum observare: nam per consummationem facit contra votum, & reddit se impotem ad illud deinceps observandum. Antea vero sunt ei aliquot modi possibiles ad non violandum votum, ut si dispensationem obtinet, si alteri conjugi persuadeat, vel continentiam vovere, vel cedere juri petendi debitum; aut si alter jus petendi amiserit ante consummationem Matrimonii. Quando nihil est istorum, si his qui voverat est ad Religionem idoneus, tenetur eam ingredi ad præstandum quod promisit: quia non superest ei alia via.* Subjungit deinde hic Author, quod si felicem non habeant exitum, quas tentabit vias, neque vir ille ad Religionem sit idoneus, tum Matrimonium consummare potest, non quidem petendo, sed solum reddendo debitum. *Si vero non est idoneus ad Religionem, & satis certum est eum in nullo Monasterio esse recipiendum, non licet quidem ei Matrimonium consummare, debitum exigendo, eo quod votum servare debeat quantum potest, non peccabit tamen, nequidem prima vice, si rogatus consummet: qui ad hoc tenetur, cum non potest modis prædictis servare continentiam.* Eodem modo etiam difficultatem propositam solvunt Navarra (c), Sylvester, aliique permulti.

(b) Sylvius in sup. s. Th. q. 53. art. 1. conclus. 2.

(c) Navarr. Man. c. 12. n. 80. & c. 16. n. 10. & alii apud eum.

CASUS IV.

Heraclides, homo salax, & libidinosus, sæpe cogitur ad petendum a muliere sua debitum, eo duntaxat fine, ut fornicationis, alteriusve in castitatem matrimonialem peccati periculo non se committat. Nunquid aliquod committit peccatum, debitum eo solo fine exigendo?

Respons.

Propugnant multi Theologi (d), nullum esse peccatum in petitione debiti, ea, qua casus proponit, ratione. Eorum ratio hæc est, quod, sicut exercetur actus charitatis exigendo debitum, *ad evitandam incontinentiam in comparte*, elicitur pariter actus charitatis a fortiori exigendo illud *ad evitandam incontinentiam propriam*; cum bene ordinata charitas a se incipiens in proximum postea desinat. Addunt iidem Authores, Matrimonium fuisse institutum non solum *in officium naturæ, sed etiam in remedium concupiscentiæ:* quæ duo sunt ejus præcipui fines. *Prima institutio conjugii*, inquit Gratianus (e), *in Paradiso facta est, ut esset immaculatus torus ..... Secunda propter illicitum motum eliminandum extra Paradisum facta est, ut infirmitas prona in ruinam turpitudinis honestate exciperetur conjugii.* Quod etiam ait Glossa (f). Ex quo colligunt, licitum esse ob duos illos fines usum Matrimonii absque peccato; cum dixerit Apostolus (g), ut observat idem Gratianus: *Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, & unaquæque virum suum habeat.* Eodem pariter modo sentit Navarra (h): *Non peccat, etiam venialiter*, inquit, *si eo fine petit, aut reddit, ne consorti sit odio, vel ut fornicationem ejus, vel propriam evitet.*

(d) Durand. in 4. dist. 31. q. 4. Domin. Soto ib. dist. 35. q. 1. art. 4. Palud. ibid. q. 2. Cajet. v. Matrimonium. Sylvester, &c.

(e) Gratian. §. His ita respondetur. 32. q. 2.

(f) Glossa in c. Quod votum 1. de voto in 6. l. 3. tit. 15.

(g) 1. Cor. 7. 2.

(h) Navarr. Manu. c. 16. n. 32.

Contrarium tamen sentiunt alii Authores, iique gravissimi, qui suam tuentur opinionem authoritate Apostoli, qui in eo esse aliquod peccatum supponit, ut observat S. Augustinus his verbis (i): *Evidenter quippe, dum tribuit veniam, denotat culpam:* quod consentit cum istis sancti Leonis verbis (k): *In adolescentia constitutus, ... si .... timens lapsum incontinentiæ juvenilis, copulam uxoris elegit, ne crimen fornicationis incurreret, rem videtur fecisse venialem.*

(i) S. August. l. 2. de gratia Christi. & de peccat. Orig. contra Pelagium. c. 38. seu n. 43.

(k) S. Leo Epist. 90. in can. In adolescentia. 14. 35. q. 2.

Sanctus Thomas etiam verbis istis expressis docet esse peccatum veniale in proposito casu (l): *Si aliquis*, inquit, *per actum Matrimonialem intendat vitare fornicationem in conjuge, non est aliquod peccatum, quia hoc est quædam redditio debiti, quod ad bonum fidei pertinet. Sed si intendat vitare fornicationem in se, sic est ibi aliqua superfluitas; & secundum hoc est peccatum veniale, nec ad hoc est matrimonium institutum, nisi secundum indulgentiam, quæ est de peccatis venialibus.* Manifestius etiam rem istam declarat Angelicus Doctor hoc ratiocinio (m): *Cum nullus actus ex deliberata voluntate procedens, sit indifferens ... actus Matrimonialis semper est peccatum, vel meritorius in eo qui gratiam habet. Si enim ad actum Matrimonialem virtus inducat, vel justitia, ut debitum reddat, vel Religionis, ut proles ad cultum Dei procreetur, est meritorius. Si autem moveat libido, sistens infra bona Matrimonii, ut scilicet nullo modo ad aliam accedere vellet, est peccatum veniale. Si autem extra bona Matrimonii efferatur, ut scilicet cum quacumque muliere id facere proponeret, est peccatum mortale. Natura autem movere non potest, quin vel ordinetur ratione, & sic erit motus virtutis; vel non ordinetur, & sic erit motus libidinis.*

(l) S. Tho. in 4. dist. 31. q. 2. art. 2. ad 2.

(m) Idem ib. dist. 26. q. 1. at. 4. in corp.

Doctrinæ sancti Thomæ consentit sanctus Bonaventura (n), his verbis, *Qui coit causa fornicationis vitandæ, aut in se, aut in altero; si in altero, ut reddat debitum, hoc est pura justitia: hoc est fidei; & est de bonis Matrimonii: recte ideo omnino a culpa excusatur. Qui vero coit causa fornicationis vitandæ in se, in hoc semper peccat venialiter.*

(n) S. Bonav. in 4. dist. 31. art. 2. qu. 2. ad 1.

Sylvius Durandum refellens, præter cæteros, qui contrariam sequuntur opinionem, sic asserit (o); *Respondeo*, inquit, *quod, proprie loquendo, non sit institutum* (Matrimonium) *ad vitandam fornicationem, sed ad hoc, tanquam ad effectum quemdam suum valere cœpit post lapsum, cujus propterea usus tali causa factus permittitur, sed secundum indulgentiam.*

(o) Fr. Sylvius in sup. 3. part. sum. S. Th. q. 49. art. 6. quæsito unic. conclus. 5.

Constat ex his testimoniis, verum Matrimonii finem, sive ante, sive post lapsum hominis, non alium esse, quam ut proles ad cultum Dei, veramque religionem procreetur, ut docent ex professo sanctus Augustinus, aliique, quorum testimonia retulimus. Unde sanctus Gregorius (p) hæc Apostoli verba exponens: *Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat &c.* sic dicit: *Hinc est enim quod peritus medicinæ cœlestis Apostolus non tam sanos instituit, quam infirmis medicamenta ministravit, dicens:* (q) De quibus scripsistis mihi bonum est homini mulierem non tangere, propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, & unaquæque suum virum habeat. *Qui enim fornicationis metum præmisit, profecto non stantibus præceptum contulit, sed ne fortasse in terram ruerent, lectum cadentibus ostendit. Unde adhuc infirmantibus subdidit:* Uxori vir debitum reddat: Similiter & uxor viro. *Quibus dum in magna honestate conjugii, aliquid de voluptate largiretur, adjunxit.* Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium. *Culpa quippe esse innuitur, quod indulgeri perhibetur, sed quæ tanto citius relaxetur, quanto non per*

(p) S. Greg. 3. par. pastoral. c. 1. admonit. 18.

(q) 1. Cor. 7.

hanc illicitum quid agitur, sed hoc quod est licitum sub moderamine non tenetur.

Denique, cum affirmant Durandus, aliique, quod, ut elicitur actus caritatis petendo debitum *ad vitandam fornicationem in comparte*, ita unum quoque elici petendo *ad vitandam propriam*, cum ordinata charitas a se ipso incipiat; non decretorium satis videtur eorum argumentum; quia hæc exerceri potest charitas erga se ipsum alia ratione, auxiliante nimirum gratia: Unde colligimus, quod, cum non absolute constet, peccatum reperiri in casu, de quo agitur; hoc unum sapienti Confessario satis erit, ut nimirum Heraclidem hortetur vel ad se ipsum continendum, vel rectius intentionem suam dirigendam.

CASUS V.

EUSTADIUS, in usu Matrimonii requirendo, non alium sibi finem proponit, quam voluptatem, An in eo reus est alicujus peccati?

RESPONS.

Cum is sit præcipuus Matrimonii finis, ut jam diximus in responsione ad præcedentem difficultatem, ut nimirum ad Dei cultum veramque religionem procreentur liberi, neque ejus usus ob alium finem absque aliquo peccato possit consistere, aut exerceatur actus justitiæ commutativæ debitum conjugale reddendo; quia tum *Nuptiarum... copula.... Dei mandato perficitur*, ut ait Sanctus Papa (*a*); certum est, Eustadium, aut alium quemlibet, qui solo voluptatis motivo ducti Matrimonio utuntur, licet non prætermittantur legitimi nuptialis libidinis fines, venialiter peccare.

(*a*) Innoc. I. in can Deinde 3. dist. 26.

Id ipsum verbis expressis docet Sanctus Augustinus dicens (*b*): *Quis ambigat absurdissime dici non eos peccasse, quibus venia datur: sed illum concubitum secundum veniam concedit* (Apostolus) *qui fit per incontinentiam, non sola causa procreandi, & aliquando nulla causa procreandi, quæ nuptiæ non fieri cogunt, sed ignosci impetrant.... concubitus enim necessarius causa generandi inculpabilis, & solus ipse nuptialis est. Ille autem qui ultra istam necessitatem progreditur, jam non rationi, sed libidini obsequitur.* Hinc alibi Sanctus Doctor (*c*): *Copulatio itaque maris & fœminæ*, inquit, *generandi causa bonum est naturale nuptiarum: sed isto bono male utitur, qui bestialiter utitur, ut sit ejus intentio in voluntate libidinis, non in voluntate propaginis.* Denique paulo post subjungit (*d*): *Carnis concumbendo appetere voluptatem sed non præter conjugem.. venialem culpam.*

(*b*) S. Aug. lib. de bono conjugali c. 10.

(*c*) Idem lib. 1 de nuptiis. & concupis. c. 5.

(*d*) Idem ibid. c 15. seu n. 18.

Sancto Augustino assentitur Sanctus Hieronymus, (*e*) a Gratiano laudatus, uti Sanctus Gregorius Magnus apud eumdem (*f*), quibus addi potest Sanctus Fulgentius, dicens (*g*): *Si vero thori fidem non deseras, sed in uxore sua naturali duntaxat usu aliquantulum intemperatus excedas, non solum scilicet generationem quærens, sed aliquando libidini carnis obediens, hoc equidem sine culpa non facis.*

(*e*) S. Hier in can Origo §. 32. q. 4. & in can In eo. 12. ibid. & in can. Liberorum. 14. ibid.

(*f*) S Greg. lib. 32. moral. c. 20. in can. Nervi. 2. §. 4. dist. 13. & in can. vir. 7. 33. q. 4.

(*g*) S. Fulgent. Epist. 1. c. 3.

Denique Sanctus Thomas, S. Antoninus, Gratianus, Glossa, & Sylvius (*h*), omissis aliis quam plurimis, apprime consentiunt doctrinæ Sanctorum Patrum, quos laudavimus, & quorum textus non afferimus, opera tantum eorum ad marginem indicare contenti, in quibus de hac re agunt, istamque enodant difficultatem.

(*h*) S. Th. in 4. dist 32 art. 4. in corp. ad Hannib. S. Anton. 3. pa. Sum. Theol tit. 1. c. 19. §. 10; Gratian. §. Nutus autem. dist. 25. Glos. in can. Quicquid. 3. 32. q. 2. Sylvius, in supl. S. Th. q. 49. art. 6. &c.

Unicum ergo istud Sancti Thomæ referemus ratiocinium, quod nobis insolubile videtur (*i*): *Cum nullus actus ex deliberata voluntate procedens, sit indifferens... actus Matrimonialis semper est peccatum, vel meritorius in eo, qui gratiam habet. Si enim ad actum Matrimonialem virtus inducat, vel justitiæ, ut debitum reddat, vel Religionis ut proles ad cultum Dei procreetur, est meritorius: Si autem moveat libido, sistens infra bona Matrimonii, ut scilicet nullo modo ad alium accedere vellet, est peccatum veniale.*

(*i*) S. Th. in 4. dist. 26. q. 1. art. 4 in corp.

Mirum sane, post adductas tanta veneratione dignas authoritates, quosdam fuisse Theologos, qui contrariam ausi sint tueri opinionem, speciosis videlicet his adducti rationibus, quod divinæ Legi, Sacramentique ipsius institutioni conformis sit usus Matrimonii, cujus voluptati si peccatum esset annexum, in continua peccati venialis occasione versarentur conjugati; quo proinde miseranda prorsus, inquiunt illi Authores (*k*), fieret eorum conditio. Nam 1. licet Matrimonium Deus ipse instituerit, ejusque usum permiserit; certum est tamen, adjunctam ipsi voluptatem Deum non habere authorem; sed oriri a peccato originali, cujus est ramus. 2. Hinc etiam non sequitur conjugatos in proxima peccandi venialiter occasione versari, cum ante actum intentionem suam possint recte ordinare; quod sufficit, ut ab eo sint immunes periculo. *Neque videri debet hic aliquid impossibile*, ut advertit Sylvius (*l*); *Nam etsi ratio non tunc possit eam delectationem refrænare, quando quasi absorbetur per illius vehementiam..... potest tamen eam ordinare ante principium*, ait beatus Thomas (*m*)...... *neque necesse esse voluntatem consentire in libidinem ex eo quod consentiat in actum cui ipsa adjungitur, ostensum fuit articulo 4. ad 3.* Id ipsum jam eodem articulo probaverat his verbis: *Qui consentit in actum, non continuo consentit in omne id, quod est actui conjunctum. Claudus enim in progressionem consentit, non in claudicationem, & viator in ambulationem, non in lassitudinem: & peccator in actum peccati, non in reatum pœnæ, qui necessario cohæret peccato.*

(*k*) Joan. Major. in 4. dist. 31. q. un. propos. 7. Palatius, Pontius & Baillius.

(*l*) Sylvius in sup. cit. §. 49. art. 6. quæsito un. concl. 4.

(*m*) S. Th. in sup. q. 41. art. 3 ad 6. & q. 49. art. 4 ad 3

Ex dictis hactenus constat, quam juste ac sapienter ab Innocentio XI. Decreto suo 2. Martii an. 1679. proscripta fuerit, ista quorumdam Casuistarum temere sentientium, tanquam scandalosa & perniciosa, propositio nona inter sexaginta quinque, quas tum damnavit hic Summus Pontifex: *Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa ac defectu veniali.*

CASUS VI.

ADALBERTUS, quandoque debitum exigit eo solo fine, ut ad conservationem suæ conferat sanitatis. Nunquid in eo peccatum committit?

RESPONS.

Licet Intentio conservandi suam sanitatem non sit peccaminosa, in casu tamen proposito reperitur veniale peccatum: non enim magis licitum est matrimonio uti ad finem, ad quem non est institutum, quam Baptismum liceret recipere in morbo ad recuperandam sanitatem. Qua paritate probat Sanctus Thomas (*n*) intentionem, qualis refertur in casu proposito, legitimam non esse neque a peccato immunem. *Quamvis intendere sanitatis conservationem*, inquit Sanctus Doctor, *non sit per se malum, tamen hæc intentio efficitur mala, si ex aliquo sanitas intendatur, quod non est ad hoc de se ordinatum; sicut qui ex Sacramento Baptismi tantum salutem corporalem quæreret: & similiter est in proposito de actu Matrimoniali.*

(*n*) S. Th. in 4. dist. 31. q. 2. art. 2. ad 4.

Nititur hæc responsio regula jam in superioribus decisionibus comprobata, nempe actum conjugalem tum duntaxat ab omni peccato esse immunem, cum habetur vel ex intentione actuali, aut saltem habituali prolis ea ratione generandæ, vel ex motivo justitiæ, id est, ut comparti præstetur obsequium; cujus defectu semper adest ex eodem Sancto Thoma peccatum, saltem veniale (*o*). *Ideo duobus solis modis conjuges absque omni peccato conveniunt; scilicet causa prolis procreandæ & debiti reddendi. Alias autem semper est ibi peccatum, ad minus veniale.* Ita etiam Sanctus Antoninus, Paludanus, Dominicus Sotus, Cajetanus, & Sylvius (*p*).

(*o*) Idem ibid. in corp. & in Sup. q. 49. art. 5. ad 4.

(*p*) S. Ant. 3. part. Sum. Theol. tit 1. c. 20. §. 1. Pet. Palud. in 4. dist. 31. art. 3. q. 2. Sotus ibid. Cajetan. to. 1. opusc. tra. 12. q. 3. Sylvius ad quest. 49. sup. S. Tho. art. 6. quæsito un. conclus. 5. & alii contra Richardum.

CASUS VII.

Peccat-ne ADAMUS debitum exigendo dominicis festisque diebus?

RESPONS.

Dicendum cum Sapiente (*q*), esse *tempus amplexandi, & tempus longe fieri ab amplexibus*: & conformiter ad hanc regulam præcipere Apostolum, ut conjuges abstineant ab usu matrimonii ad vacandum orationi: *Beatus Apostolus Paulus ad Corinthios* (*r*) *scribit dicens*: Abstinete vos ad tempus, ut vacetis orationi, *& hoc utique Laicis præcipit*, inquit Innocentius I. in sua ad Exuperium Episcopum Tolosanum Epistola, quam refert Gratianus (*s*). Quare præsenti

(*q*) Eccli. 3. 5.

(*r*) 1. Cor. 7. 5.

(*s*) Innoc. I. in can. Proposuisti. 2. dist. 82.

difficul-

difficultati apprime respondet sanctus Thomas dicens (a): *Actus matrimonialis, quamvis culpa careat, tamen quia rationem deprimit propter carnalem delectationem, hominem reddit ineptum ad spiritualia, & in diebus, in quibus præcipue spiritualibus est vacandum, non licet petere debitum.* Deinde, si forte ex conjugatis quispiam concupiscentia urgeatur, hoc paulo post subjungit remedium (b): *Tempore illo possunt alia adhiberi ad concupiscentiam reprimendam, sicut oratio, & multa alia hujusmodi, quæ etiam illi adhibent, qui perpetuo continent.*

(a) S. Th. in 4. dist. 32. q. 1. art. 5. quæstiunc. c. 2. in corp.
(b) Idem ib. ad 1.

Doctoris Angelici doctrinam confirmant veteres Ecclesiæ sancti Patres, ac præcipue sanctus Ambrosius, & sanctus Augustinus: *Si causa procreandorum filiorum ducitur uxor*, inquit sanctus Ambrosius (c), *non multum tempus concessum videtur ad ipsum usum, quia & dies festi, & dies processionis, & ipsa ratio conceptus, & partus juxta Legem cessari temporibus his debere demonstrant.* Eodem modo loquitur sanctus Augustinus. *Quotiescumque*, inquit (d), *aut dies natalis Domini, aut reliquæ festivitates adveniunt, sicut frequenter admonui, ... etiam propriis uxoribus abstinere.*

(c) S. Ambr. in canon. Si causa. 4. 33. q. 4.
(d) S. Aug. in can. Quotiescumque. 2. eadem causa, & quæst.

Quod spectat ad qualitatem peccati, illud non esse mortale contendit sanctus Thomas (e): *Non peccat mortaliter uxor vel vir, si in die festivo debitum petat. Sed tamen*, inquit, *gravius est peccatum, si sola delectationis causa petatur, quam si propter timorem, quo quis sibi timeret de lubrico carnis, sibi debitum petat.* Sed tamen observat sanctus Doctor (f), quod *petens debitum in tempore sacro, si petat ex contemptu, mortaliter peccat.* Quod etiam docet sanctus Antoninus (g).

(e) S. Th. in 4. dist. 32. q. unic. art. 5. quæstiunc. 2. in corp. & in sup. q. 64. art. 6. in corp.
(f) Idem L. 4. ad Hannibal. dist. 32. art. 4. ad 3.
(g) S. Anton. 3. part. sum. Theol. tit. 1. c. 20. §. 7.

Quæret forsan hic aliquis occasione præsentis difficultatis, utrum conveniens sit, ut is, qui die dominico festove debitum exegit, aut reddidit, eo ipso die ad sacram accedat Communionem: cui quæstioni respondemus, hanc fuisse primitivæ Ecclesiæ mentem, ut ambo abstinerent: *Omnis homo*, inquit Eliberitanum Concilium an. 305 (h), *ante sacram Communionem a propria uxore abstinere debet tribus, aut quatuor, aut octo diebus*: & S. Hieronym. dicit quoque (i): *Si panes propositionis non poterant ab iis, qui uxores suas tetigerant, comedi; quanto magis panis ille, qui de Cœlo descendit, non potest ab his, qui conjugalibus paulo ante hæsere amplexibus violari, atque contingi.* Existimamus tamen, sacram Communionem absque scrupulo posse permitti alteri ex conjugibus, qui debitum reddidit, cum ab ejus imaginatione sensuque penitus excidit illa actio, magnoque æstuat divini illius Sacramenti suscipiendi desiderio, aut cum ab eo abstinere non posset, nisi observaretur, aut quando alia subest ad sacram mensam accedendi causa. Ita Sylvius (k): *Conveniens est*, inquit, *eodem die abstinere a Communione, nisi justa aliqua causa oppositum suadeat; ut festi solemnitas, dies indulgentiarum, specialis devotio, nota quadam ex Communionis omissione.* Consule quæ hac de re jam diximus, dum de Communione.

(h) Conc. Eliberit. juxta edit. Garsiæ. Loaisæ in ca. Omnis. 21. de Consecrat. dist. 2.
(i) S. Hieron. in can. Sciatis 1. 33. q. 4.
(k) Fr. Sylvius in 3. p. 1. Th. qu. 80. art. 7. ad 1. & 3.

CASUS VIII.

GABRIELA Paulino viro suo conjugale debitum enixe postulanti, ac sollicitanti recusavit, quia ipsum mortaliter peccare illud petendo noverat. Num hæc fuit justa repulsæ ratio; an vero tenebatur, etiam sub mortali ad illud reddendum?

RESPONS.

Distinctione opus est; nam si peccatum mortale, quod Paulinus committebat petendo conjugale debitum, ex aliqua oriebatur circumstantia, quæ actum illius redderet illicitum, v. g. si illud exigeret in Ecclesia, vel in loco publico, aut coram omnibus, vel cum effusione seminis extra vas; tum illud reddere non tenebatur Gabriela, neque etiam tuta conscientia poterat; cum ex tali circumstantia actus utrique fieret illicitus. *Si venialiter solum peccet* (petens debitum) *certum est teneri. Si mortaliter, & peccatum sit ob circumstantiam, tenentem se ex parte actus, ut si petat in loco, vel sacro, vel publico, si cum periculo abortus, si modo innaturali, alter non tenetur: imo nec potest reddere, quia cooperaretur ad actum tam reddendi, quam petendi illicitum.* Ita Sylvius (l). Sed si circumstantia peccati Paulini ipsi erat personalis, ut si malo fine debitum peteret, nec aliunde jure suo excidisset; mulier ejus tunc reddere tenebatur; *si vero*, subjungit idem Author, *peccatum petentis solum sit ex circumstantia personali, ut quia petit malo fine, alter tenetur reddere, nisi personalis illa circumstantia petentem privaverit suo jure, vel fecerit eum cedere juri, quod habebat ad petendum: tunc enim non tenetur reddere, quamvis licite possit, eo quod actus ille sit ex natura sua licitus, neque sit ex parte reddentis ulla circumstantia, quæ faciat eum ipsi illicitum.*

(l) Sylvius in sup. 3. Th. q. 64. art. 1. quæsito 1.

CASUS IX.

ÆGIDIUS sæpius ab uxore sua debitum conjugale solet exigere, eo etiam tempore, quo menstruorum infirmitati subjacet. Peccatne mortaliter tunc exigendo?

RESPONS.

Fatendum quidem, quod in veteri Lege (m) nefas erat, & sub pœna capitali prohibitum viro, ne ad uxorem, tempore menstruorum, accederet: eademque pœna plectebatur uxor, tunc copulæ vacans: *Qui coierit in fluxu menstruo*, ait Scriptura, *interficiantur ambo de medio populi sui.* (n) At vero præceptum illud, utpote cæremoniale tantum, quoad pœnam cum ipsamet Lege absolevit, sicut & cætera omnia hujus generis præcepta cessarunt; Quia tamen, non solum ad evitandam immunditiam legalem; sed &, ne ex tali coitu proles nasceretur imperfecta, quo quidem respectu præceptum erat morale, etiamnum servandum est. Hoc docet Angelicus Doctor, cujus hæc verba sunt: (o) *Accedere ad menstruatam in Lege prohibitum erat duplici ratione; tum propter nocumentum quod in prole ex hujusmodi commixtione frequenter sequebatur; & quoad primum, præceptum erat cæremoniale, sed quantum ad secundum erat morale; Et ideo hoc præceptum obligat etiam in nova Lege propter secundam rationem, etsi non propter primam.*

(m) Levit. c. 15. 18. & 20. & Ezech. 18.
(n) Cit. c. 20. Levit. v. 18.
(o) S. Th. in 4. dist. 32. q. un. art. 2. quæst. 2. in corp.

Sententiam Doctoris Angelici confirmant Ss. Patres, atque imprimis S. Augustinus (p), qui scribit ejusmodi prohibitionem a Domino per Ezechielem (q) renovatam litterali sensu esse intelligendam his verbis: *Nam hoc Ezechiel inter illa præcepta ponit, quæ non figurate accipienda sunt.* Idem S. Augustinus alibi discutiens, quorsum ista prohibitio tribus distinctis capitibus inculcetur, in Levitico, hujus rationem sic explicat: (r) *Hoc*, inquit, *cum superius satis sufficienter prohibuisset; quid sibi vult, quod etiam hic hoc eisdem præceptis voluit adjungere? An forte in superioribus quod jam dictum est, ne figurate accipiendum putaretur, etiam hic positum est, ubi talia prohibita sunt, quæ etiam tempore novi Testamenti, remota umbrarum veterum observatione, sine dubio custodienda sunt? Quod videtur etiam per Prophetam Ezechielem significasse, qui inter illa peccata, quæ non figurata, sed manifesta iniquitatis sunt, etiam hoc commemorat, ad mulierem menstruatam, si quis accedat; & inter justitiæ merita, si non accedat: quæ in re non natura damnatur, sed concipiendæ proli noxium prohibetur.*

(p) S. Aug. L. 3. de peccat. merit. & remiss. c. 12. n. 22.
(q) Ezech. 18. 6.
(r) S. Aug. q. 65. in Levit.

S. Gregorius Magnus, laudatus in Canone, (s) in eandem sententiam descendit, ad cujus probationem eundem adducit Levitici textum, quem supra retulimus.

(s) S. Gregor. in can. Ad ejus 4. dist. 5.

Sanctus Hieronymus idem omnino sentit, dicens: (t) „Quo tempore, si vir cojerit cum muliere, dicuntur concepti fetus vitium seminis trahere; ita ut Leprosi, & Elephantiaci ex hac conceptione nascantur. Præcipitur ergo viris, ut non solum in alienis mulieribus, sed in suis ...... quoque, certa concubitus norint tempora, quando coeundum, quando ab uxoribus abstinendum sit; quod quidem & Apostolus, & Ecclesiastes sonant: Tempus amplexandi, & tempus longe fieri ab amplexibus. Caveat ergo, & uxor, ne forte victa desiderio coeundi illiciat virum, & maritus ne vim faciat uxori, putans omni tempore subjectam sibi esse debere conjugii voluptatem.„

(t) S Hieron. l. 6. in Ezech. 18. in hæc verba: etsi vir fuerit justus.

Herardus, Turonensis Archiepiscopus, tam sancta & stabili Doctorum auctoritate permotus præfatam Levitici legem promulgatam esse voluit inter statuta centum quadraginta, quæ protulit in Synodo ad an. 858. (*a*) *Fideles*, inquit, *se abstineant a coitu...... menstruo tempore*. Hac de re ita judicarunt sancti Ecclesiæ Doctores.

(*a*) Synod. Herardi c. 124

Adverte tamen duplicem a S. Thoma distingui fluxus menstrui speciem; altera est, quam naturalem appellat, quæ contingit temporibus determinatis, & de hac loquuntur sancti Patres supra memorati, qua durante, non possunt absque peccato conjuges debitum postulare, vel reddere. Altera vero fluxus species, quam sanctus Doctor vocat, innaturalem, est inordinata, & prope continua infirmitas, qua stante non est prohibitum in Lege nova ad mulierem menstruatam accedere. Rationem hujus discriminis palam aperit Doctor Angelicus his verbis: (*b*) „Fluxus tamen menstruorum „potest esse naturalis, & innaturalis. Naturalis qui„dem, quando scilicet mulieres patiuntur tempori„bus determinatis, quando sunt sanæ: Innaturalis „autem, quando inordinate, & quasi continue ex „aliqua infirmitate fluxum sanguinis patiuntur. In „fluxu ergo menstruorum innaturali non est prohibi„tum ad mulierem menstruatam accedere in Lege „nova, tum propter infirmitatem, quia mulier in tali „statu concipere non potest; tum quia talis fluxus est „perpetuus & diuturnus. Unde oporteret quod vir „perpetuo abstineret: sed quando naturaliter mulier „patitur fluxum menstruorum, potest concipere; & „iterum talis fluxus non durat, nisi ad modicum tem„pus: unde prohibitum est ad talem accedere, & „similiter prohibitum est mulieri in tali fluxu debi„tum petere.

(*b*) S. Thom. loc. cit.

Quale sit autem ejusmodi peccatum non explicat S. Thomas. Hoc lethale judicat S. Bonaventura (*c*) in eo qui debitum exigit. Cui sententiæ repugnat S. Antoninus, & rationem reddit his verbis: (*d*) *Non est major timor de infectione prolis tempore menstruorum, quam tempore lepra: Petere autem tempore lepra, non est mortale: Ergo nec tempore menstruorum*. Cum autem S. Bonaventura discrimen ostendat lepram inter & fluxum menstruum, in eo quod lepra, cum sit continua, durum foret nimis, arcere perpetuo maritum a debito conjugali: Cum econtra menstrui fluxus infirmitas, utpote ad certum & breve temporis spatium determinata, non nisi ad paucos dies abstinentiam a debito protrahat. Ita porro sancti Bonaventuræ ratiocinium refellit sanctus Antoninus his Paludani verbis: „Nec valet solutio eorum dicen„tium, quia lepra est morbus continuus, menstruum „momentaneus; quia, si exponeret se periculo ge„nerandi leprosum, esset mortale de se; ubicumque „esset periculum illud, esset idem peccatum .... un„de cum hoc non sit mortale, si sit nisi propter pro„lem, & est idem non minus periculum in leprosa, „quam in menstruosa. Ergo ...... quod autem dici„tur, quod hic haberet nimis continere, puta per „totam vitam. Ille autem, cujus uxor est menstruata „per paucos dies, non variat speciem luxuriæ ....., „unde, si esset prohibitum accedere ad pariturum „monstrum; ad semper obligaretur; potest etiam „dici, quod præceptum Levitici 18. *ad mulierem* „*menstruatam non accedes*, sit judiciale. Unde modo „non ligat. *Hac Petrus* „. Propter eas rationes, utique graves non audemus in præsenti casu peccati mortalis reum declarare Ægidium, sive alium quempiam, qui in simili circumstantia debitum conjugale exigeret. (*e*) Interim vero vix, ac ne vix quidem negari potest, quin talis exactor saltem committat peccatum, quod vocant grave veniale.

(*c*) S. Bonav. in 4. dist. 32. art. 3. q. 1. in conclus. & resp. ad 5.
(*d*) S Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 1. c. 20. §. 5.
(*e*) Scotus in 4. dist. 32. in expos. text. Nicolaus de Lir. in Glos. ordin. 6. Levit. 15. Navarr. Man. c. 16. n. 32. & apud eum Alphonsus a Castro, & alii.

CASUS X.

Quæritur an mulier, fluxum menstruum patiens, teneatur ex conscientia reddere debitum marito, illud enixe ab ea deposcenti, quamquam ipse sciat præsentem uxoris infirmitatem?

RESPONS.

Sanctus Thomas, hanc quæstionem discutiens, duas opiniones oppositas proponit, quarum priorem improbat, quæ statuit absolute prohiberi mulierem, in hac infirmitate constitutam, reddere debitum marito, etiam enixe postulanti. (*f*) Altera opinio, quam amplectitur ipse sanctus Thomas, (*g*) & cui pariter adhæret sanctus Bonaventura (*h*). Ea est scilicet, quod mulieri in hoc statu non liceat equidem petere debitum a marito; at vero, si maritus illud exigat, & scienter petat; mulier virum precibus & monitis a proposito debet avertere; tamen non ita efficaciter, ut sit illi occasio incidendi in damnabiles corruptelas. Quod si maritus ignorans uxoris infirmitatem, petat debitum, potest uxor, sub aliquo prætextu, se ab eo reddendo excusare; aut etiam infirmitatem, qua laborat, allegare; ac tandem si vir non desistit a petitione, debet debitum reddere poscenti. Refero integrum sancti Thomæ Textum. *Alii dicunt quod mulieri menstruata nunquam licet petere debitum, si tamen vir eius petat, aut petit scienter, tunc debet eum avertere precibus, & monitis; tamen non ita efficaciter, ut possit esse occasio incidendi in alias damnabiles corruptelas, si ad id pronus credatur; aut ignoranter, & mulier potest aliquam occasionem prætendere, vel infirmitatem allegare, ne debitum reddat, nisi periculum viro timeatur: Tamen finaliter si vir non desistit a petitione, debet debitum reddere poscenti*. Eadem est omnino sententia sancti Antonini (*i*): *Mulier ergo*, inquit, *si sine scandalo viri potest se excusare, debet subterfugere; aliter non peccat cum dolore reddendo secundum Bonaventuram, & Petrum* (Paludanum) (*k*).

(*f*) Syn. Herardi Arch. Tur. an. 858. c. 124
(*g*) S. Th. in 4. dist. 32. q. unic. ar. 2. quæstiunc. 3. in corp.
(*h*) S. Bonav. in eand dist. art. 3. qu. 1. ad 5.
(*i*) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 1. c. 20. §. 5.
(*k*) Fr. Sylvius in sup. S. Th. q. 64. art. 1. & plures alii.

CASUS XI.

BIBIANA, uxor Claudii, quæ singulis mensibus per decem, aut circiter, dies consueta menstrua patitur, quærit, an tuta conscientia, possit a viro conjugale debitum exigere, eo etiam tempore, quo hac infirmitate laborat: idque præsertim, cum sibi certo constat, se esse sterilem; proindeque ex habenda copula non esse parituram,

RESPONS.

Angelicus Doctor (*l*) quæstionem hanc perpendens, merito respondet, in ea rem prorsus incertam pro certa supponi. Ratio est, 1. quia quandiu mulier tali subjacet infirmitati, concipere, conceptumque partum edere potest. 2. Quia non desunt fœminæ, quæ quidem in juvenili ætate steriles sunt; ac tandem, cum ad perfectiorem ætatem pervenerint, plurium liberorum matres fiunt: econtra vero quædam aliæ juvenes pariunt; steriles autem fiunt, simul ac florentem ætatem attigere. *Quando mulier menstrua patitur*, inquit sanctus Thomas, *non potest esse certum, eam esse sterilem: quædam enim in juventute sunt steriles, quæ processu temporis sunt fœcundæ; & econverso, ut dicitur in 16. de animalibus* (*m*). Idem omnino sentit Beatus Bonaventuta cum Angelico Doctore (*n*): *Nescitur*, inquit, *quandiu habet muliebria, utrum concipiat*.

(*l*) S. Th. in 4. dist. 32 q. 1. art. 2. quæstiunc. 2. ad 5.
(*m*) Item Arist. lib. 1. de gen. animalium c. 5.
(*n*) S. Bonav. in 4. dist. 32. art. 3. qu. 1. ad 5.

Hinc igitur inferre licet, quod, cum Bibiana rem plane incertam pro certa supponat; ratio qua nititur, corruit, neque potest in casu proposito eam a peccato immunem reddere. Debet ergo ab exigendo debito abstinere, quandiu hujusmodi perseverat infirmitas; quandoquidem, ut jam supra diximus, tenetur etiam erga virum, qui tunc temporis ab illa debitum vellet exigere, se ab eo reddendo excusare, sive precibus, sive infirmitatem, quam actu patitur, causando, ut eum a copula quam exposcit avertere, & in alium tempus differre satagat.

CASUS XII.

EUTROPIUS tribus abhinc annis seminifluus factus est. Potestne absque peccato carnale debitum ab uxore petere?

RESPONS.

Sanctus Thomas (*o*) ait, discrimen esse inter uxorem menstruatam, & virum seminifluum; ac licet menstruorum tempore conjugale debitum exigi non debeat, posse tamen virum seminifluum, sicut & leprosum illud exigere absque peccato. *Fluxus seminis in viro ex infirmitate procedit*, inquit Angelicus ille Doctor, *nec semen sic fluens est aptum*

(*o*) S. Th. in 4. dist. 32. q. 1. art. 2. quæst. 2. ad 1.

ad ge-

ad generationem : & præterea talis passio est diuturna, vel perpetua, sicut Lepra. Unde non est similis ratio, scilicet de menstruata, ac de seminifluo : quamvis igitur debitum exigere menstruatæ non liceat, seminifluo tamen fas est. Potest itaque Eutropius, etsi ejusmodi infirmitate laboret, conjugale debitum exigere. Ratio est, quia licet illius semen, extra conjugalem actum ex infirmitate fluens, non sit prolificum, ut fatetur sanctus Thomas, potest tamen ob vehementem venereæ voluptatis sensum in ipso actu fieri prolificum.

CASUS XIII.

ARGOMASTUS, gravi nunc movetur scrupulo, quod solitus a muliere, dum gravida est, debitum exigere; illud non requirere se posse absque peccato didicerit. Verumne est, quod non possit absque offensa Dei ?

RESPONS.

(a) S. Hieron. in can. Origo. 5. 32. q. 4.

Rem istam verbis vehementissimis explicat sanctus Hieronymus dicens (a) : *Qui dicunt se causa humani generis uxoribus jungi, imitentur saltem pecudes*, inquit sanctus Pater, *& postquam venter uxoris intumuerit, non perdant filios, nec amatores se uxoribus exhibeant, sed maritos*; Hæc verba, *ne perdant filios*, satis ostendunt, sanctum Doctorem ita loqui supponendo futurum inde abortus periculum; quo in casu jam non dubium est de peccato mortali, si periculum illud esset reale, & ipsi vero cognitum, seu fœtus sit animatus, seu non; & pariter conscia esset ejusdem peccati mulier, si noto periculo viri sui petitioni consentiret. Nam generationi obstando, uterque fieret homicidii reus, ut patet ex Decreto Vormatiensis Concilii, quod refert Decretalium summa (b). Extra illud periculum veniale tantum esse potest, in eo, qui debitum exigit. Hinc Canon excerptus ex Opere, quod Gratianus Ambrosio tribuit, (c) sed est alterius antiqui Authoris, eos, qui ab usu Matrimonii per graviditatem mulieris suæ abstinere nolunt, in illorum numero reponit, qui diebus festis & pœnitentialibus debitum exigunt. *Si causa procreandorum filiorum ducitur uxor, non multum tempus concessum videtur ad ipsum usum*, inquit hic Canon, *quia & dies festi, & dies Processionis, & ipsa ratio conceptus, & partus juxta legem cessari temporibus his debere demonstrant*. Unde sequitur, quod, ut diebus dominicis festisque vir absque veniali peccato, sic per graviditatem mulieris debitum exigere non potest, sed solum veniali, cum non adest periculum abortus.

(b) Concil. Vorm. in c. Si aliquis. 3. de homicidio volunt. vel casu. l. 5. tit. 12.

(c) Hilar. Diaconus in 1. ad Cor. 7. in can. Si causa, 33. q. 4.

Id unum igitur quæri potest, utrum per graviditatem immineat tale periculum. Qua de re dici potest, absolute loquendo, fieri posse, ut aliquando immineat, ex sententia quorumdam Authorum, quia, ut loquitur sanctus Antoninus (d) : *Quamvis matrix mulieris post impregnationem claudatur, tamen ex delectatione movetur aliquando & aperitur, ut dicit Avicenna, & ideo imminet periculum abortus ..... & magis videtur esse periculum circa principium conceptus, quia tunc aliquando matrix propter delectationem aperitur, & materia nondum perfecte coagulata dispergitur, & effunditur, & instante partu est periculum ne partus suffocetur*; sic post sanctum Thomam, & Paludanum argumentatur sanctus hic Archiepiscopus.

(d) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 1. c. 20. §. 4.

Ex usu tamen communi & generali constat rarum esse illud periculum. Quare conjugatis non debet defendi usus Matrimonii, dum gravida est mulier; cum ex hac adeo severa regula pessimi sequerentur effectus.

(e) S. Th. in 4. dist. 31. in fin. in exposit. textus.

Doctrinæ sancti Thomæ (e) conformis est hæc decisio, qui allata ab initio explicans sancti Hieronymi verba, dicit : *Ex hoc imminet periculum abortus : & ideo Hieronymus vituperat accessum viri ad uxorem impregnatam; non tamen ita quod sit semper peccatum mortale, nisi forte quando probabiliter timetur de periculo abortus.*

(f) S. Anton. loco cit.

Sancto Thomæ consentit sanctus Antoninus (f) : *Sciendum*, inquit, *secundum Petrum Paludanum, & Richardum in 4. quod tempore pragnationis reddere debitum, non est peccatum, & reddere debet, si non est periculum abortus potest etiam exigere in dicto casu absque mortali; quia matrimonium non solum est in officium naturæ, sed etiam in remedium ..... sed ubi esset periculum probabile abortus, nec debet exigi, nec reddi. Alias esset mortale, secundum Petrum de Palude, qui etiam dicit quod petere debitum tali tempore est semper veniale, si tamen non sit periculum abortus.* In eandem denique sententiam descendunt celeberrimi Theologi, & inter alios Sylvius, aliique sex, quos laudat, Authores, (g) præter Paludanum, & sanctum Antoninum.

(g) Sylvius in sup. 3. part. S. Th. q. 49. art. 6. quæsit. un. conclus. 7. & apud eum Palud. S. Anton. Cajetan. in summula. Alphonsus a Castro L. 1. de Lege pœnali l. 12. Navarr. Man. c. 16. n. 22. Victoria q. 276. Petr. Ledesma q. 64. ar. 1. & Vivaldus tract. de debito conjug.

CASUS XIV.

EBERARDUS, & Genovefa uxor ejus, in Ecclesia, bello flagrante diu permanere coacti copulam habuere, Eberardo id sibi licitum existimante, ut proximum incontinentiæ periculum evitaret. Potuitne vir ille debitum exigere, etiam in loco sacro, absque peccato mortali, & ipsa quoque mulier viro imperanti obedire sine crimine ?

RESPONS.

Contendunt quidam Authores, licitam esse copulam in Ecclesia (h) ad vitandam propriam, aut comparis incontinentiam, modo non inde oriatur scandalum: & Toletus Sylvestri (i) opinionem approbat, qui in hoc casu petentem debitum a peccato eximit. Quidam autem ex iis hanc rationem afferunt, quod, quis ad servandam vitam suam corpoream potest *effundere sanguinem humanum : Ergo a fortiori ad servandam propriam, aut proximi vitam spiritualem potest effundere semen humanum per licitam copulam.*

(h) Richard. in 4. dist. 32. art. 1. qu. 3. Ang. de Clavas v Debitum §. 3.

(i) Fr. Tolet. instruct. Sacerdot. l. 7. c. 25. n. 2. Sylvest. de Prierio v. Debitum §. 3.

Sed falsa penitus nobis videtur hæc paritas; quandoquidem, uti nunquam licitum est in loco sacro, aut alibi, homicidium voluntarium, sic quisquam absque crimine, ad servandam propriam, aut proximi vitam spiritualem, nunquam a fortiori potest effundere semen humanum per licitam copulam, ut incontinentiæ nimirum culpa vitetur, quia auxiliante Dei gratia precibus, aliisque virtutum operibus vitari potest, ut constat ex innumeris hominibus, qui perpetuam servant castitatem. Existimamus itaque, opinionem contrariam non solum esse probabiliorem, sed solam veram; quocirca ad propositam difficultatem dicendum, Eberardum absque peccato mortali debitum a muliere sua exigere non potuisse in Ecclesia, in qua erant conclusi, cum tali facto, licet aliunde licito, debitam Deo, ejusque cultu speciatim dicati loci reverentiam violaverit. Unde sequitur, ob eamdem rationem, viri sui peccati Genovefam participem fuisse, petitum ei concedendo debitum.

Neque hic juvat flagrantis belli tempora causari; enimvero si conjuges a se invicem sejuncti muneribus, peregrinationibus diuturnis, morbis, carcere, exilio, aut aliis de causis, ad continentiam tamen sub mortali tenentur; cur eadem etiam continentiæ lege sub eadem pœna non erunt obstricti; dum forte per aliquot dies solum, aut quasdam hebdomadas erunt inclusi in loco sacro ? Sed insuper, qui adeo tristi urgentur necessitate, ut ad sacrum cogantur asylum confugere; nonne ii flagrantis belli tempus habere debent, uti dies gemituum, lacrymarum, pœnitentiæ, & orationis, quibus videlicet Christiani conjuges ab usu Matrimonii debent abstinere.

(k) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 1. c. 2. §. 23. & apud eum Palud in 4. dist. 31. q. 3.

Apprime sancti Antonini doctrinæ (k) consentit hæc responsio : is enim varios referens casus, in quibus prohibetur sub mortali usus matrimonii, sic dicit : „ Secundus casus est quantum ad locum, in „ quo talis actus exercetur, videlicet in loco sacro „ ..... sive ergo habeatur alius locus, sive non possit „ haberi alius locus ad hoc, certum est quod non li„ cet petere, sed nec reddere tenetur alter illud, quod „ reddi non potest sine irreverentia loci sacri : nam „ propter hoc indiget reconciliatione secundum „ Joannem Andream, quantum est ex natura facti, „ licet per accidens, si est occultum, non indigeat „ reconciliatione : quod etiam ponit Hostiensis.

(l) Dom. Sot. in 5. dist. 32. q. 1. art. 3.

Non aliter sentit Dominicus Sotus (l), licet asserat Navarrus, eum dubitanter loqui : expressis namque verbis asserit, in hoc casu perpetrari sacrilegium, quod genere suo est mortale propter loci sacri profanationem. En ejus verba : *In loco*

sacro

sacro sive exigere, sive reddere, utrumque genere suo, peccatum mortale est ... quia per turpem effusionem spontaneamque seminis violatur locus, sitque celebrandis sacris ineptus, quousque reconcilietur. Quapropter ejusmodi effusio sacrilegium est, quod genere suo est mortale. Cui rei hanc etiam ejusdem Theologi animadversionem addere juvat: *Nomine sacri loci intelligitur Corpus Ecclesiæ consecratæ, vel benedictæ, nam in cæmeteriis & cameris Ecclesiæ adhærentibus & in campanulis nulla est violatio.*

Idem dicit etiam Sylvius (a): *Quæritur autem an debitum in loco sacro petere vel reddere, sit aliquando licitum, ut tempore belli, quando conjuges diu morantur in Ecclesia.* Cui quæstioni ita sibi propositæ respondet hic Theologus his verbis: *Cum Navarro c. 16. n. 32. & aliis per eum citatis verius videtur nunquam licere ..... Si enim quando maritus diu abest, in regiis negotiis occupatus, debet uxor toto illo tempore abstinere, & suæ incontinentiæ aliis modis consulere, quanto magis propter reverentiam Dei & loci sacri?* Consentit in eo hic Author cum celeberrimis Canonistis, ac præcipue Cardinale de Turrecremata (b), Joanne Andræa, Navarro jam laudato, Cajetano (c), & Glossa (d).

(a) Fr. Sylvius in sup. S. Th. q. 65. art. 7.

(b) Joan. de Turrecremata vulgo, Card. S Sixti dictus, §. Sed cum naturale. art. 4. dist. 5.

(c) Card. Cajet. in Sum. v. Matrimonialis usus.

(d) Glossa in can. Ecclesiis. 3. dist. 68. v. Semine.

CASUS V.

ARGYROPHILUS, post emissum Religionis aut Sacerdotii votum, ante obtentam voti sui dispensationem Magdalenæ nupsit, quacum Matrimonium consummavit. Qua de re quæritur, utrum deinceps absque peccato debitum conjugale a muliere sua, cum libuerit, queat exigere?

RESPONS.

Quamvis Argyrophilus votum suum Religionis adimplere, antequam Magdalenæ nuberet, & etiam Monasterium ingredi ante consummationem sui Matrimonii stricte teneretur, & ideo prima vice, qua illud consummavit, mortaliter peccaverit, attamen post ejus consummationem jam debitum exigere & reddere potest, quia ex actu conjugii omnino desiit voti sui adimplendi obligatio, nec jam Religionis opera perficere teneatur, ut sunt continentia, obedientia, paupertas, jejunia, disciplinæ, & alia hujusmodi. „Qui contraxit Matrimo„nium & consummavit contra solum simplex Reli„gionis votum, *inquit Navarrus* (e), postea red„dere, & petere debitum sine alia dispensatione „potest. *Sylvius sic etiam sentit* (f): Qui vovit in„gredi, vel etiam profiteri Religionem, *inquit do„ctus ille Theologus*, nihil aliud intendens, si non „admittatur, non tenetur postea servare castita„tem, sed potest uxorem ducere. Imo quamvis es„set admissus ad habitum, si postea sponte resiliat, „ac Matrimonium ineat, peccabit quidem illud „ineundo, ac verisimiliter etiam prima vice con„summando, eo quod ponat impedimentum adim„pletionis sui voti .... non peccabit tamen deinceps „debitum Matrimoniale reddendo, vel pe[illegible] ... „quia non est obligatus ad servandam castitatem. „Cæterum, *ut sapienter advertit hic Theologus*, si „quis voverit ingredi Religionem cum intentione „se obligandi seipsum ad continentiam, sive ad „Religionem admittatur, sive non, & sive habi„tum susceperit, sive non, tenetur servare conti„nentiam, fecit enim votum castitatis„. Ex quo sequitur, quod in tali casu Argyrophilus debitum exigere non posset. Hæc sunt potissimum dicenda, si forte homo ille Religionem voverit.

(e) Navar. Man. c. 12. num. 80.

(f) Sylvius, in 2. 2. q. 88. art. 3. quæsito 4.

Sed si ante Matrimonium sacros Ordines suscipiendi votum emiserit, graviter nuptias ineundo, & etiam constituendo peccavit, & a fortiori Matrimonium consummando: attamen post illud contractum. solvitur jam voti sui obligatio, neque etiam votum ante consummationem Matrimonii potuisset perficere, cum ratum ab Ecclesia Matrimonium ex ordinum susceptione dissolvi nequeat, uti declaravit Joannes XXII. ex sua Constitutione ad an. 1322. 30. Decembris Avenione lata. Neque etiam in hoc casu vi hujus voti ea perficere teneretur, quæ pertinent ad Clericalem statum, uti sunt recitatio Officii, & observatio continentiæ, cum, ut supponimus, ea ex professo & absolute non voverit (g)

(g) Cajet. in 2. 2. q. 189. 2. 3. Tolet. Instruct. Sacerdotum l. 7. c. 18. Sotus de just. & jur. q. 2. 2. 1. & in 4. dist. 28. q. 2. art. 1. Tostatus Episc. Abolensis in c. 7. Levit. quæst.

CASUS XVI.

MICHAELA de consensu viri sui Petri continentiam vovit. Potestne deinceps absque mortali peccato ab ea conjugale debitum exigere?

RESPONS.

Distinguendum, nam vel Petrus mulieris suæ voto consentiens positivam habuit intentionem eam absolvendi in perpetuum a debito conjugali, vel non: si eam habuerit intentionem, existimamus, quod absque peccato mortali debitum exigere non potest. „Continentiæ vota, *inquit Gratianus* (h), „nec mulier sine consensu viri, nec vir sine con„sensu mulieris Deo reddere potest. Si autem con„sensu alterius eorum ab altero promissa fuerit, „& si postmodum in irritum deducere voluerit, „qui permisit, non tamen valet, quia in debito „conjugii æque mulier habet potestatem viri, sicut „& vir mulieris, atque ideo, si quilibet eorum al„terum a suo jure absolverit, ad præteritam servi„tutem ipsum revocare non poterit„.

(h) Gratian. §. Ex premissis. 33. q. 5.

Sed si econtra Petrus seipsum jure suo privare non intenderit, mulieris suæ voto consentiens, ab ea deinceps, quando libuerit, debitum conjugale absque mortali peccato exigere potest, uti probant hæc verba Cęlestini III. ad Episcopum de re hujusmodi scribentis (i): „Fraternitati vestræ mandamus, „quatenus si inveneritis uxorem Regis Sueviæ, „gravi infirmitate depressam, continentiam vo„visse, & virum ejus ad tempus præbuisse consen„sum: maxime si non idem vir continentiam vovit „perpetuam, eandem viro cohabitare faciatis, „& utrumque invicem maritali affectione tractare.

(i) Cęlestin. III. in c. Carissimus. 11. de conversion. conjugat. l. 6. ff. t. 32.

Sanctus Antoninus perpensa hujusmodi difficultate sic concludit (k): *Omnes tamen concordant in hoc, quod ex hoc quod unus vovit simpliciter de licentia alterius, non impeditur, quin ipse possit ad placitum exigere debitum a vovente.* Cujus quidem rei hanc rationem affert peritus Canonista (l).

(k) S. Anton. 3. p. Sum. Th. t. 1. c. 22. §. 3.

(l) Navarr. Man. c. 16. n. 31.

Sequitur ex dictis, quod a fortiori conjugum alter, qui altero non consentiente, vel inscio continentiam vovit, nedum votum suum adimplere queat, econtra sub mortali reatu tenetur comparti exigenti, quæque voto non consensit debitum reddere, ex decisione Alexandri III. ad Pisanum Archiepiscopum scribentis de votis conjugum (m), etsi is non possit exigere absque reatu similis peccati. Quocirca istis potest Authoris antiqui in Canone laudati (n) verbis compellari: *Quod incaute vovisti, ne facias, impia est enim promissio, quæ scelere adimpletur*, quibus addi possunt hæc Sancti Augustini verba (o), de votis conjugum loquentis: *Vovenda talia non sunt a conjugatis, nisi ex consensu & voluntate communi, & si præpropere factum fuerit, magis est corrigenda temeritas, quam persolvenda promissio: neque enim Deus exigit, si quis ex alieno aliquid voverit, sed potius usurpare vetat alienum.* Sanctus ille Doctor, quem in duobus aliis Canonibus laudat Gratianus (p), eodem modo mentem suam aperit: in quo cum Summis Pontificibus consentit.

(m) Alex. III. in c. quidam. 3. de conv. conjug.

(n) S. Aug. in can. Una. 6. 32. q. 5.

(o) S. Aug. in can. Si dicat. 1. & in can. Noluit. 16 eod. c. & q.

(p) Alex. II. in can. Notificasti. 2. eod. c. & q. S. Greg. in can. Sunt qui. 19. 27. qu. 2.

CASUS XVII.

MARCUS, de Matrimonii sui validitate dubitans, cum dubium suum justum sibi & æquum videretur, omni quam potuit diligentia veritatem detegere conatus est, sed frustra. An in tali dubio in perpetuum jure exigendi debitum privatus remanebit, cum mulier ejus sit in bona fide?

RESPONS.

Id primum Marco incumbit in casu proposito, ut dubium suum deponat, tanquam insufficiens post adhibitam omnem diligentiam ad detegendam veritatem, tum enim haberi debet, tanquam homo, qui in ignorantia invincibili facti versatur, qua excusatur coram Deo, & consequenter absque peccato debitum a sua conjuge potest exigere: Ita sentiunt multi Theologi, & præcipue Sotus (q), & Reginaldus, his verbis (r): *Quando moraliter impossibile est, diligentia adhibita dubium vinci, tunc conjugem dubitantem posse & reddere & petere debitum conjugale. Ratio est, quia quando præmissa diligentia requisita ad vincendum dubium vinci non potuit igno-*

ran-

(q) Sotus lib. 4. de justitia & jure q. 1. a. 4. & in 4. dist. 37. q. un. a. 5.

(r) Valerius Reginaldus prax. fori pœnit. l. 31. c 10. n. 299. pag. 1064.

rantia veritatis, de qua dubitatur, ea censetur esse invincibilis excusans a peccato, & possessori relinquens jus utendi re possessa, secundum communem receptam doctrinam. Si tamen dubium suum deponere Marcus non posset, tum debitum exigere nequiret, absque reatu mortalis peccati, cum in propriam ageret in eo casu conscientiam, sibi dictantem, esse mortalis periculum; quod confirmat ista Innocentii III. regula ex Apostolo deprompta (*a*): *Quoniam omne quod non est ex fide, peccatum est, & quidquid fit contra conscientiam, ædificat ad gehennam.* Hactenus dicta plene confirmat Innocentii III. Decretalis modo afferenda, quæ allatis hactenus probationibus addi potest.

(*a*) Innoc. III. in cap. Litteras. 13. de restit. Spoliator. lib. 2. tit. 13.

CASUS XVIII.

PUBLIA, Paulini uxor, inventis quibusdam post mortem Salvinæ sororis suæ litteris amatoriis, quas ad eam ante conjugium suum Paulinus scripserat, ex quarum petulantibus verbis, vehementer suspicatur, eum cum illa tum libidinis commercium habuisse, simulque cognoscens, in hoc casu Matrimonium suum cum Paulino fuisse invalidum, ob affinitatem secum invicem contractam: de Matrimonii sui validitate dubio angitur, quo conscientiæ stimulis agitatur, quoties ab ea debitum conjugale exigit Paulinus. Potestne illud reddere, non obstante illo dubio, & etiam exigere absque ullo mortali peccato?

RESPONS.

Ad solutionem hujus difficultatis, alteriusve similis, dicendum. 1. Quod, cum leve est dubium, tum ejus nulla est habenda ratio. 2. Quod, cum dubium justum & legitimum, licet res in dubio posita, non sit omnino certa, & evidens, is inter conjugatos, qui tali dubio angitur, debitum quidem reddere, sed non exigere potest. 3. Quod, si ad eum evidentiæ gradum res perveniat, ut eam certam existimet, tum illud nec petere nec reddere potest absque peccato, & si coram Judice Matrimonii sui invaliditatem sufficientibus non possit asserere probationibus, nec adeo divortii sententiam obtinere, perfectam debet servare continentiam, abjecta prorsus Matrimonii copula, ad quam ne quidem per censuras Ecclesiæ ab Ecclesiastico Judice latas unquam debet compelli.

Solutionem hanc suppeditat Innocentius III. ex hac sua ad similem difficultatem responsione (*b*). „ Credimus distinguendum utrum alter conjugum „ pro certo sciat impedimentum conjugii, propter „ quod sine mortali peccato non valet carnale „ commercium exercere, quamvis illud apud Ecclesiam probare non possit, an non sciat pro certo, sed credat. In primo casu debet potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, „ quam per carnale commercium peccatum operari mortale. In secundo distinguimus, utrum habeat conscientiam hujusmodi ex credulitate levi „ & temeraria, an probabili & discreta, & quidem „ ad sui pastoris consilium conscientia levi, & temerariæ credulitatis explosa, licite potest non solum reddere, sed exigere debitum conjugale. Verum cum conscientia pulsat animum credulitate „ probabili & discreta, quamvis non evidenti & „ manifesta, debitum quidem reddere potest, sed „ postulare non debet, ne in alterutro vel contra „ Legem conjugii, vel contra judicium conscientiæ committat offensam „.

(*b*) Innoc. III. in c. Inquisitioni. 44. de Sent. excom. l. 5. t. 39.

Præsuppositis istis principiis colligi facile potest in casu proposito, Publiam suum debere vincere dubium, si universalia sint, aut æquivoca, vel dubia quæ in his, quas habet, Litteris, continentur verba amatoria, sed si adeo aperta sint & formalia, ut legitimum fiat ejus dubium, marito suo debitum tantum reddere debet, non vero illud petere directe vel indirecte, expresse vel tacite. Verum, ne in re tam difficili tantique momenti decipiatur, hoc tutius erit, si Pastorem suum consulat, aut Confessorem ejusque monita sequatur. Post longum autem hujus Decretalis textum, illiusque Authoris pondus, inutiles videntur ad confirmationem hujus decisionis authoritates quas numero plures ad marginem indicare satis erit (*c*).

(*c*) Sup. S. Th. s. 55. a. 9. ad 3. S. Bonavent. in 4. dist. 38. in exposit. literæ. Navar. Man. c. 22. n. 54. Sylvius in suppl. cit. q. 45. a. 4. q. 5.

CASUS XIX.

FABIA, Matthæi uxor, cum Alexio, fratre aut nepote, aut patruele conjugis sui absque ullo sui consensu, sed vi, cui non potuit resistere, incestum commisit. An ex tali adulterio privatur jure exigendi conjugale debitum ob affinitatem inde provenientem?

RESPONS.

Ex hujusmodi affinitate Fabia non excidit jure exigendi debitum a viro suo, nam ex hac juris regula: (*d*) *Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus*, hoc est, sibi naturaliter acquisito privandus; at Fabia nullam admisit culpam, cum pro ea omnino materialis fuit hic incestus, quippe quæ, ut supponitur, in eum nullatenus consenserit, neque adeo ipsi in peccatum imputari debeat ex his Sancti Augustini verbis (*e*): *Nemo impudice utitur corpore, nisi spiritu prius concepta nequitia* Quibus consentiunt hæc alia Origenis (*f*): *Neque enim fieri potest, ut si ante quis non mœchetur in corde, mœchari possit in corpore.*

(*d*) Reg. 23. de reg. juris in 6.

(*e*) S. Aug. lib. de sancta virginit. c. 8. in can. De pudicitia. 6. 32. q. 5.

Propositam difficultatem ita solvit Innocentius III. in Decretali ad Præpositum Magdeburgensem scripta de viro, qui nuptam a se conjugem parenti suo ad mœchandum tradiderat (*g*), & eandem, quam attulimus, rationem subjungit hic Papa. *Sed nec affinitas*, inquit, *quæ post contractum legitime Matrimonium inter virum & uxorem inique contrahitur, ei debet officere quæ hujusmodi iniquitatis particeps non existit, cum suo jure non debeat sine sua culpa privari.* Quod de eo casu affirmat hic Pontifex, in quo scelus vi perpetratum est. Casum hunc de eo in quo reperitur ignorantia facti, pariter solvit Triburiense Concilium an. 895. cujus hæc verba laudat Gratianus in suo Decreto (*h*). „ In lectum mariti, ab- „ sente uxore, soror ivit uxoris, quam ille uxorem „ putans suam esse, dormivit cum ea: super hoc „ visum est, si ipse per securitatem veram hoc probaverit, quod inscius fecerit hoc scelus ..... legi- „ timum suum conjugium habere permittatur „. De quo Glossa (*i*) dicit, vocem *securitatem* intelligendam esse de jurejurando, *id est jusjurandum, quia testes habere non possunt de hujusmodi, & sic patet, quod per juramentum probatur ignorantia.* Cæterum diximus, de eo in quo reperitur *ignorantia facti*, nam ex ignorantia invincibili juris non posset excusari secundum doctrinam Sancti Thomæ (*k*), & istam Bonifacii VIII. regulam (*l*): *Ignorantia facti non juris excusat.* Quocirca licet incestuosus ignoraret, quod crimen perpetrando: seipsum jure suo privaret, vere tamen ab eo excideret (*m*).

(*f*) Origen. l. 2. ad c. 2. Epist. ad Rom.

(*g*) Innoc. III. in c. Discretionem 6 de eo qui cognovit consanguineam uxoris suæ &c. l. 4. t. 13.

(*h*) Conc. Triburiens: in can. In lectum 6. 34. q. 1. & 2.

(*i*) Glossa in cit. can. v. Securitatem.

(*k*) S. Th. 3. p. Sum. q. 80. a. 4. ad 5.

(*l*) Reg. 23. de reg. jur. in 6.

(*m*) Fr. Sylvius in Sup. S. Th. q. 55. art. 9. Conclus. 1.

CASUS XX.

ALGADREMA, Thomæ uxor, cum fratre viri sui incestum commisit ex metu gravi, qui etiam in constantem personam caderet, cum prope esset, v. gr. ut ab ipso pugione confoderetur. Potestne Thomas, cui illud notum, ipsi tuta conscientia debitum conjugale recusare?

RESPONS.

Certum est, Thomam in hoc casu debitum uxori suæ posse absque peccato denegare, quantocumque enim timore correpta fuerit, crimini huic absque reatu mortalis peccati assentiri non potuit, quia, ut ait Sanctus Augustinus (*n*) *Cum pudicitia virtus sit animi, comitemque habeat fortitudinem, qua potius qualibet mala tolerare, quam malo consentire decernat, &c.*

(*n*) S. Aug. in can. Ita ne. 3. 35. q. 5.

CASUS XXI.

ONESIPHORUS cum consanguinea Columbæ uxoris suæ incestum commisit. Potest-ne, eo non obstante, debitum a Columba sine peccato mortali exigere?

RESPONS.

Si contracta ab Onesiphoro affinitas ob crimen illud sit in primo aut secundo gradu ante legitimam dispensationem obtentam, debitum a muliere sua exi-

gere

gere nequit, licet peccans crimini suo pœnam hanc esse annexam ignorasset: Ratio est, quia ex affinitate in alterutro ex his gradibus, jure suo excidit, uti constat ex multis canonibus a Gratiano relatis in suo Decreto (a), & ex istis Decretalis ex antiquo Concilio depromptæ verbis (b): *Si quis cum filiastra sua sciente fornicatus fuerit, nec a matre debitum petere, nec filiam unquam potest habere uxorem.* Unde, si Columbæ notum sit viri sui crimen, ipsi debitum recusare potest, quod ipsa jure valet exigere.

(a) Can. Qui dormierit. 30. 27. q. 2. & ibi Gratian. §. Id est. can. Qui dormierit 21. 32. q. 7.
(b) c. Si quis. 1. de eo qui cogn. consang. uxoris &c.

Addi potest etiam alia probatio deprompta ex Decretali Celestini III. (c), in qua incestuoso cum consanguinea uxoris prohibet, ne mortua sponsa priori, alteri nubat, quod si fecerit, ne debitum exigat a posteriori illa uxore in vindictam præcedentis criminis. Nihilominus nullam admittit affinitatem quoad effectum, de quo agitur, in gradibus remotioribus Concilium Tridentinum (d). „ Synodus, *inquiunt Patres hujusce Concilii*, impedimentum, quod propter affinitatem ex fornicatione contractam inducitur, & Matrimonium postea factum dirimitur, ad eos tantum, qui in primo & secundo gradu conjunguntur, restringit. In ulterioribus vero gradibus statuit hujusmodi affinitatem Matrimonium postea contractum non dirimere „. Unde sequitur, quod, cum licite contrahi possit Matrimonium, non obstante illa specie affinitatis, si sit ultra secundum gradum, is de peccato damnari non debet, qui cum peccavit cum uxoris suæ consanguinea in tertio aut quarto gradu, ab ea deinde conjugale debitum exigit: atque hanc difficultatem ita solvit, testante Farinacio, ut refert Author Theologiæ moralis Gratianopolitanæ (e), Gregorius XIII. his verbis: „ Sanctissimus Dominus noster Gregorius XIII. ex sententia congregationis dixit: per hoc decretum sublatum censeri impedimentum quoque supervenientis affinitatis post contractum Matrimonium, quia si impedimentum dirimens sublatum est, quod majus est, ero & illud quod solum impedit, ne is per quem contracta est affinitas, sine peccato possit exigere debitum, quod minus est (f) „. Ita sentiunt Sanctus Antoninus (g), Covarruvias, Dominicus Soto, Cajetanus, Navarrus, aliique permulti Theologi & Canonistæ, quorum quidam, non distinctis gradibus loquuntur, quod ante Tridentinum fuerint locuti.

(c) Celest. III in c. Transmissæ 4. de eo qui cognovit consang. uxoris suæ, &c.
(d) Conc. tr. sess. 24. de reform. matrim. c. 4.
(e) De Genet. Th. mor. tom. 4. p. 2. tract. 9. c. 20 dem. 25.
(f) Farinacius in declarat. super sess. 24. Conc. tr. c. 4. de reform. matrim.
(g) S. Anton. 3. p. Sum. Th. t. 1. c. 11. paulo ante §. 1. & c. 16. §. 4. Didacus Covarr. 2. p. de matrim. c. 7. §. 2. n. 5. Domin. Soto in 4. dist. 36. a. 2. Cajet. in Sum. v. Matrimonium. Navarr. man c. 16. n. 35. Richard. & alii.

CASUS XXII.

SI ONESIPHORUS, cum consanguinea Columbæ Consortæ suæ in primo aut secundo gradu, incestum commisisset ante consummatum Matrimonium, teneretur-ne sub reatu peccati ei debitum reddere, Matrimonii consummationem petenti?

RESPONS.

Difficultati huic ita occurrit Sanctus Antoninus, (h): „ Qui autem cognovit consanguineam uxoris, cum qua contraxit per verba de præsenti, *inquit hic S.*, sed nondum consummavit Matrimonium, cum non posset debitum negare, nisi intrando religionem, videtur quod ad hoc teneatur, ne incestum committat, cognoscendo affinem, & cum hoc valeat facere, quia nondum consummavit. Quod si vult remanere in seculo, necessaria est sibi dispensatio, etiam ad reddendum debitum, si hoc vult sine peccato facere, & potest Episcopus dispensare „.

(h) S. Anton. 3. p. Sum. Th. t. 1. c. 11.

CASUS XXIII.

PAULINUS, contraxitne affinitatem cum uxore sua, qua jure petendi conjugale debitum ab ea spolietur, ob perpetratum adulterium cum sua consanguinea, aut puella uxoris suæ affine?

RESPONS.

Nullam Paulinus in hoc casu affinitatem contraxit, qua jure exigendi debitum privetur. Ratio est quia constitutæ ea de re ab Ecclesia Leges, de hac affinitatis specie non loquuntur, sed de ea tantum, quæ ex incestu provenit, quem unus ex conjugatis cum alterius consanguinea persona in primo aut secundo casu admisit. Cum igitur ultra Leges non sint ampliandæ pœnæ, juxta illud Bonifacii VIII. (i): *Odia restringi & favores convenit ampliari*, certum est, quod, ex juris rigore, conjux, qui similem huic, de quo in casu proposito, incestum commisit, jus petendi debitum non amittat. Ita Sanctus Thomas (k), Dominicus Soto, Sylvester, Author Theologiæ moralis Gratianopolitanæ (l), & alii multi.

(i) Regula 15. de reg. juris in 6.
(k) S. Th. in 4. dist. 34. q. un. a. 5.
(l) De Genet. Theol. mor. tom. 4. p. 2. tract. 9. c. 10. n. 23.

CASUS XXIV.

VALERIUS, cum sorore aut nepte Semproniæ uxoris suæ incestum commisit, qua cum proinde affinitatem ex hoc crimine contraxit. Potestne jam Sempronia conjugale debitum exigere absque reatu mortalis peccati, teneturne etiam Valerius petenti illud reddere?

RESPONS.

Constat, quod, quamvis jure petendi debitum vir exciderit, ob adulterium commissum; illud tamen non amittit uxor ejus; quia, ut alibi diximus, par non est, ut immerita puniatur, & vir petendi reddere tenetur. *Vir amisit jus petendi debitum, nec potest petere sine peccato*, inquit S. Thomas (m), *sed tamen debet reddere petenti, quia uxor non debet puniri de peccato viri.* Quod ita intelligi debet, ut mulier illa consensu formali aut tacito viri criminis non particeps fuerit. Tum enim, ut ipse, sic ea jus exigendi debitum amitteret.

(m) S. Th. in 4. dist. 34. q. un. a. 5. in corp.

Id ipsum declarat Innocentius III. in una sua Decretali, quam ad Præpositum Ecclesiæ Magdeburgensis scribit (n). „ Nec affinitas, *inquit hic Papa*, quæ post contractum, legitime Matrimonium inter virum & uxorem inique contrahitur ei debet officere, quæ hujusmodi iniquitatis particeps non existit, cum suo jure non debeat sine sua culpa privari „. Exigit quidem summus ille Pontifex in alia Decretali (o), in qua Archiepiscopo Strigoniensi, de simili difficultate interroganti respondet, ut moneatur uxor vehementioribus verbis, ne viro, dum vixerit, commisceatur. „ Uxor & a commixtione viri abstineat propter publicam honestatem, & in continentia maneat, donec vir viam universæ carnis ingressus fuerit, diligenter est monenda „. Sed ista dicit per modum consilii, non vero per modum præcepti, ut patet ex his ejus sequentibus verbis: *Quod si forte commonitioni parere recusans talis fuerit, ut de lapsu timeatur ipsius, vir ejus poterit & debebit cum Dei timore: debitum ei solvere conjugale:* Eandemque, quam prior Decretalis, rationem reddit. Gregorius IX. & Celestinus III. parem afferunt decisionem (p).

(n) Innoc. III. in c. Discretionem 6. de eo qui cognovit consang. uxoris suæ &c.
(o) Idem in c. Tuæ fraternitatis. 10. eod. t.
(p) Greg. IX. in c. Jordanæ fin. Celest. III. in cap. Transmissæ. 4. eod. t.

CASUS XXV.

GENOVEFHA, Sylvestri uxor, debitum conjugale viro suo reddere vehementer aversatur, & contendit, se illud posse recusare ob solam hanc aversionem. Nonne ea in re fallitur, ac mortaliter etiam peccat?

RESPONS.

Sentiunt communiter Theologi, alterum est conjugatis sub mortali peccato teneri ad reddendum alteri petenti debitum, cum illud expressis verbis, atque ut jus sibi debitum exigit, neque justam subesse recusanti dispensationis causam.

Nititur hæc doctrina, ut observant S. Antoninus, Toletus & alii (q) his Apostoli verbis (r): „ Uxori vir debitum reddat, similiter autem & uxor viro: mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier: nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu „. Unde sequitur, quod qui debitum absque ratione denegat, contra justitiam in re maximi momenti, & contra fidem coram Ecclesia datam peccat: quod non potest esse sine mortali peccato; ut docet S. Antoninus his verbis: *Est mortale denegare debitum petenti omnino, si non habeat causam rationabilem excusantem.* Quod sic probat hic S. Archiepiscopus: *Sicut est contra justitiam est, alienum petenti non reddere: nisi antea hoc legitima exceptio habeatur: sed primum est mortale, ita & secundum Sed corpus unius conjugis est res alte-*

(q) S. Anton. 3. p. Sum. Theol. t. 1. c. 20. §. 7. Tolet. instruct. Sacerd. l. 7. cap. 24.
(r) 1. Cor. 7. v. 3. 4. & 5.

rius

rius, quantum ad actum matrimonii: ergo qui negat jungi alteri corpus suum quantum ad actum Matrimonii, peccat mortaliter, nisi .... habeat legitimam causam denegandi. Quod verum est ex hoc, quod qui morositate quadam, aut aversione, & absque legitima causa alteri debitum denegat, ipsum manifesto incontinentiæ periculo committit. Insuper ex hac repulsa semper ferme oriuntur odia, rixæ, aliaque, paci conjugatis necessariæ contraria.

Sanctus Chrysostomus persuasam adeo peccati hujusce gravitatem habet (*a*), ut indubitanter asserat: *Si tu abstines sine uxoris voluntate, tribuis ei fornicandi licentiam* (id est occasionem), *& peccatum illius tua imputabitur abstinentiæ*. Idem asserit sanctus Augustinus (*b*): *Si dicat vir*, inquit hic sanctus Doctor, *continere jam volo: nolo autem uxor; non potest: quod enim tu vis, non vult illa: numquid per continentiam tuam debes illam facere fornicariam? ... Redde debitum: etsi non exigis, redde*.

(*a*) S. Chrysost. in Ps. 50. in can. Si tu. 24. 27. q. 2.

(*b*) S. Aug. in Ps. 49. in can. Si dicat. 1. 35. q. 5.

Constat igitur, Genovefam in casu proposito errare, neque viro suo Sylvestro debitum recusare posse, absque reatu peccati mortalis, simulque omnium peccatorum, quæ ob ejus repulsam commissurus est maritus ejus; cum nullam jam, ut supponitur, repulsæ suæ legitimam causam queat obtendere. Si tamen oscitanter debitum vir ejus exigeret, non vero enixe rogaret; tum absque peccati, saltem mortalis, reatu reddere non posset; quia tum posset præsumere, quod non ut jus sibi debitum, sed solum ut amicitiæ signum vir reposceret, nisi forte incontinentiæ periculum pro eo prævideret: in hoc enim casu idem de eo dici potest ac de creditore, cui debetur summa pecuniæ, qua facile carere potest, quique eam a debitore negligenter tantum requirit: nam, ut ex hac creditoris petitione satis constat, eum pecuniæ suæ non egere, nec teneri debitorem ad solvendum sub peccato mortali, idem dicendum de petitione viri, cum a muliere debitum non rigorose exigit. Dominicus Soto (*c*), Sylvius, & alii multi existimant, mulierem etiam a mortali esse immunem, cum ad libidinem ita pronus est maritus, ut mulieri necessariam quietem, & justum temporis intervallum non relinquit: tunc enim talis haberi debet, *tanquam exactor injustus*: id tamen intelligendum sub ista conditione, quam Sylvius (*d*) apponit: *Si non sit ullum incontinentiæ periculum*.

(*c*) Dom. Sotus in 4. sup. cit. dist. 34.

(*d*) Sylvius in suppl. s. Th. q. 54. art. 1. init.

CASUS XXVI.

CORDULA, Gastoni repugnanter Matrimonio juncta, a prima nuptiarum die ei debitum enixe postulanti denegavit. Nonne in eo mortaliter peccavit?

RESPONS.

Certum est, ad debitum sibi mutuo præstandum teneri conjuges a prima die sui Matrimonii, cum alter ab altero illud tanquam jus sibi debitum requirit, excepto tamen eo casu, cum denegans solemne statuit emittere votum Religionis; tum enim duos menses concedit Ecclesia, per quos qui tale suscepit consilium, Matrimonium consummare non tenetur alteri debitum reddendo, uti declaravit Alexander III. ad Episcopum Oxoniensem (*e*), & ad Episcopum Brixinionensem (*f*) scribens; nec non Innocentius III. in Decretali ad Archiepiscopum Lugdunensem (*g*). Denique rem aperte definivit Concilium Tridentinum his verbis (*h*): „Si quis dixerit „Matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem Religionis professionem alterius conjugum „non dirimi, Anathema sit.

Ex multis antiquitatis exemplis confirmari potest illud Ecclesiæ statutum. Primum est sanctæ Theclæ, quod refert sanctus Ambrosius (*i*): *Thecla doceat immolari*, inquit, *quæ copulam fugiens nuptialem, & sponsi furore damnatam naturam etiam bestiarum virginitatis veneratione mutavit*. Alterum est sancti Macharii Anachoritæ, de quo loquitur sanctus Hieronymus a Gratiano his verbis relatus (*k*): *Macharius, præcipuus inter Christi Eremitas, celebrato nuptiarum convivio, cum vespere thalamum esset ingressurus, ex urbe egrediens, transmarina petiit, & Eremi solitudinem sibi elegit*. Tertium est sancti Alexii, de quo sic idem Gratianus: *Beatus Alexius, Euphemiani clarissimi filius, similiter ex nuptiis divina gratia vocatus, sponsam deseruit, & nudus Christo famulari cœpit*.

(*e*) Alex. III. in cap. Commissum. 16. de sponsal. & matr. lib. 4. tit. 1.

(*f*) Et in cap. Ex publico. 7. de convers. conjug. l. 3. tit. 32.

(*g*) Innoc. III. in c. Ex parte. 14. cit. tit. de Convers. conjug.

(*h*) Conc. Tr. sess. 24. de Sacram. matr. can. 6.

(*i*) S. Ambr. l. 2. de virg. c. 3. seu n. 30.

(*k*) Gratian. §. Ecce quod 27. q. 2.

Cæterum non omittendum hic, quod alterutro ex sponsis ante consummatum Matrimonium Religionem profitente, tum is alteri nubere potest personæ, qui in sæculo permanet, post emissam ab isto solemnem Religionis professionem modo legitimo: hoc est, 1. in Ordine Religioso ab Ecclesia approbato. 2. Inter manus legitimi Superioris. 3. Post completam sexdecim annorum ætatem. 4. Post integrum Noviciatus; seu probationis annum, quarum defectu conditionum Professio Religiosa nequit esse legitima, aut solemnis haberi; uti a Concilio Tridentino definitum est (*l*); licet aliter constituerint Alexander IV. Bonifacius VIII. aliique Summi Pontifices ante Concilium. Ex quo patet, his terminis: *Professio solemnis*, non intelligendam solum esse Professionem publicam, sed eam, quæ fit cum omnibus supra relatis conditionibus, & quæ solemnis tamen haberetur, quamvis privatim fieret, & coram paucis testibus; ut constat ex Decretali Innocentii III. ad Episcopos Ulyssiponensem, & Conimbricensem (*m*); & observant Durandus, Scotus, Richardus, aliique Theologi.

(*l*) Conc. Tr. sess. 15. c. 15. de regular.

Hoc unum igitur superest, ut concludamus, nullius Cordulam fuisse peccati consciam, si Gastoni debitum Religionem profitendi gratia recusavit; aliter vero eam peccasse.

(*m*) Inn. III. in can. Insinuante 7. qui Clerici, vel viventes &c. l. 4. tit. 6.

CASUS XXVII.

Si prolationem hanc duorum mensium, ab Ecclesia novis conjugatis concessam prætermiserit Cordula; teneturne, elapso eo tempore, matrimonii sui consummationi sub peccato mortali assentiri, debitum viro suo enixe postulanti reddens?

RESPONS.

Cum præcise duos illos duntaxat menses concesserit Ecclesia, ad electionem vel Religionis, vel consummationis matrimonii; Cordula, quæ Religionem non elegit, jure debitum marito suo petenti jam denegare non potest; unde tenetur, si is absolute velit, illud sub peccato mortali reddere. Attamen si post concessum ab Ecclesia tempus ad deliberandum, & post annum probationis integrum, professionem emitteret, valida esset ejus professio, ut vinculum matrimonii dissolutum; certum est enim ex professione solemni Religionis, quocumque tempore fiat, dissolvi matrimonium non consummatum, ut ex Canonis Tridentini in superiori decisione allati generalibus, & expressis terminis fit manifestum.

CASUS XXVIII.

NICOLAA, aperte debitum a Jodoco viro suo propter verecundiam non audens exigere, rem ipsi blandiendo clare insinuat. Teneturne Jodocus, qui signis externis uxoris suæ novit cupidinem, ad ei in foro conscientiæ debitum reddendum; priusquam illud verbis expressis petierit?

RESPONS.

Tenetur Jodocus in casu proposito ad reddendum uxori suæ debitum, non apertam ejus expectans petitionem. Ita sanctus Thomas (*n*) his verbis: *Alio modo est petitio interpretata, quando scilicet vir percipit per aliqua signa, quod uxor vellet sibi debitum reddi, sed propter verecundiam tacet; & ita etiamsi non expresse verbis debitum petat; tamen vir tenetur reddere, quando expressa signa in uxore apparent voluntatis debiti reddendi*. Suamque sententiam probat Angelicus Doctor, virum Medico, mulierem autem ægroto comparans hoc modo: *Per redditionem debiti medicamentum præstatur contra uxoris concupiscentiam*, ait (*o*); *Sed Medicus, cui est infirmus aliquis commissus, tenetur morbo ejus subvenire; etsi ipse non petat: ergo vir uxori non petenti tenetur debitum reddere*.

(*n*) S. Th. in 4. dist. 32. q. unic. art. 2. quæstiunc. 1. in corp.

(*o*) Idem ib. in arg. Sed contra.

Equidem, ut debitor ex justitia, & sub reatu peccati creditorem suum, cum potest egentem suæ summæ tenetur solvere, licet is debitum suum verbis expressis exigere non audeat, ne forte debitori displiceat, & aliter censetur hic debitor rem alienam retinere *invito Domino*, ita maritus uxori suæ debi-

debitum reddere tenetur, quamvis interpretative tantum & indirecte illud non requirat, quod omittens sit conscius peccati; atque secundum hunc sensum intelligendus Augustinus, in Canone laudatus (a), dicens: *Redde debitum* (uxori), *etsi non exigit, redde. Pro satisfactione perfecta Deus tibi computabit, si non quod tibi debetur exigis, sed reddis quod debetur uxori.*

(a) S. Aug. in can Sidicat. 33. q. 5.

Idem docet post peritissimum Canonistam sanctus Antoninus (b). En verba sancti Archiepiscopi: „1. Nota quod Augustinus de Ancona super Epistolas Pauli dicit, quod tripliciter contingit, uxorem debitum petere a viro: uno modo verbi expressione quando hoc petit. 2. Ex signi demonstratione, quando hoc vir perpendit ex aliquo signo, vel nutu. 3. Ex naturæ conditione, quando scit naturam hoc rationabiliter debere petere, sciens tamen ipsam esse verecundæ naturæ, & propter verecundiam non petere: non solum ergo primo & secundo casu, sed & tertio modo petenti debet reddere; quia in quantum potest vir, debet conari, ut faciat uxorem contentam, tam debitum reddendo, quam signa benevolentiæ ei ostendendo„. Ita etiam Navarrus (c) cum aliis permultis, quorum præcipuus est Sylvius (d).

(b) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 1. c. 20. §. 7.

(c) Navarr. Man. c. 16. n. 27.

(d) Fr. Sylvius in sup. s. Th. q. 64. art. 2.

CASUS XXIX.

AMATUA, mulier nobilis, quandoque novit, a viro suo, multo inferioris sibi conditionis, indirecte tantum exigi debitum a se. Nunquid tum ipsa reddere tenetur, uti sponsus in simili casu?

RESPONS.

Multum in eo a se invicem discrepant vir & mulier; quia vir non æque verecundia retinetur, uti mulier; unde mulier debitum reddere non tenetur; cum illud maritus verbis expressis non exigit. Potest igitur Amatua formalem ea de re viri sui voluntatem expectare. Vir enim, inquit S. Thomas, (e) *quia nobiliorem partem habet in actu conjugali, naturaliter habet, quod non ita erubescat petere debitum, sicut uxor; & inde est quod uxor non ita tenetur reddere debitum non petenti viro, sicut vir uxori.*

(e) S. Th. in 4. dist. 32. q. un. a. 3. ad 2.

Sancto Thomæ assentitur sanctus Antoninus (f); cum enim asseruit, ad debitum erga uxorem suam virum teneri, licet ea interpretative postulet, postea subjungit, non eandem pro muliere colligendam esse obligationem, cum is expresse non postulat, eandemque Angelici Doctoris rationem affert: *Sed quia non ita verecundantur viri in hoc, ideo non ita dicitur de eis.* Quod tamen intelligendum de more solito hominum, cum certum sit, quosdam esse homines aut naturaliter, aut ob mulierum suarum duritatem, ac superbiam, aut ob earum in se authoritatem, generisque præstantiam timidos, ác pusilli animi præditos, quo in casu mulier viro suo, si eum cupere cognoscat, debitum offerre tenetur, licet illud tacite tantum, & indirecte exigat; ut ita observat insignis Canonista (g): *Id ipsum tamen dicendum est de marito illo, qui ob pusillanimitatem suam, vel ob uxoris duram conditionem, aut insignem authoritatem non audet expresse sine metu aliquo petere ob eandem rationem.* Ita etiam Sylvius (h).

(f) S. Anton. 3. part. sum. Theol. tit. 1. c. 20. §. 7.

(g) Navarr. Man. c. 16 n. 26.

(h) Sylvius in sup. s. Th. q. 64 art. 3.

CASUS XXX.

JUNIA, quæ viro naturaliter rei venereæ dedito nupsit, quique ab ea, licet graviter ægrotante debitum vult exigere; teneturne ipsi in hoc obtemperare, etiam propriæ valetudinis dispendio, ne is incontinentiæ periculo committatur?

RESPONS.

Juniam in hac hypothesi neque ex justitia, neque ex charitate ad reddendum debitum teneri existimamus: cum propriæ sanitatis suæ ratio viri sui rationibus ad exigendum debitum prævaleat. Sat est hic, ut missa ea de re fusiori expositione sententiam sancti Thomæ, ejusque in eam rem argumenta afferamus. Sic autem loquitur sanctus Doctor (i): „Matrimonium est principaliter institutum in officium naturæ; & ideo in actu ejus considerandus est motus naturæ: secundum quem nutritiva non ministrat generativæ, nisi id quod superfluit ad conservationem individui, quia hic est ordo naturalis, ut prius aliquid in seipso perficiatur, & post modum alteri de perfectione sua communicet. Hoc etiam ordo charitatis habet, quæ naturam perficit; & ideo cum uxor in virum potestatem non habeat, nisi quantum ad generativam virtutem, non autem quantum ad ea, quæ sunt ad conservationem individui ordinata, vir tenetur uxori reddere debitum in his, quæ ad generationem prolis spectant, salva tamen prius personæ incolumitate. *Et paulo post*: Uxor non habet potestatem in corpus viri, nisi salva consistentia personæ ipsius .... unde si ultra exigat, non est petitio debiti, sed injusta exactio: & propter hoc vir non tenetur ei satisfacere„. Cæterum quod de viro asserit sanctus Doctor, de muliere est intelligendum, quandoquidem non minoris sua intersit propriam tueri sanitatem, quam viri suam. Ita etiam asserit sanctus Antoninus, Navarrus, Toletus, Sylvius, Abely, Bailius, & alii complures (k).

(i) S. Th. in 4. dist. 32. q. un. art. 1. in corp. & ad 2.

(k) S. Anton. 3. part. sum. Theol. tit. 1. c. 20 § 10. Navar. Man. c. 16. n. 23. Fr. Tolet. instruct. Sacer. lib. 7. cap. 24. n. 3. Sylvius in sup. q. 64. art. 1.

CASUS XXXI.

JOANNA primum, quem peperit, natum ipsa nutrire cupit; sed cum ab ea debitum exigere velit maritus ejus, postulat utrum illud reddere teneatur, eo tempore toto, quo puerum suum lactat; an vero absque peccato illud denegare possit?

RESPONS.

Sanctus Gregorius ad sancti Augustini, Angliæ Apostoli quæsita respondens, usum matrimonii æqualiter & indistincte prohibet, non solum toto eo tempore, quo menstruis laborant mulieres & tempore partus, sed etiam lactatus (l). *Ad ejus vero concubitum vir suus accedere non debet, quousque qui gignitur ablactetur.* Unde colligendum, quod si mulier debitum reddens percipiat lac suum corrumpi, atque suo fieri noxium infanti, aut ad ejus nutritionem non sufficiat, tunc debitum absque peccato denegare potest, quod & ipse sine aliqua culpa nequit vir ejus exigere. Attamen, quamvis sanctus hic Pontifex acerbius in eas invehat matres, quæ libidinis causa, infantes ad nutriendum aliis tradunt, dici potest, quod si de incontinentia periclitetur maritus; id quod asserit sanctus Gregorius, *magis est monitio, quam præceptum*, ut loquitur antiquus Theologus a Soto laudatus (m): Atque adeo prolem suam alteri nutriendam tradere debet, si possit, ut mariti sui infirmitati, ipsi debitum reddendo, provideat, ne castimoniam nuptialem infringat. Quod si præ inopia prolis suæ nutritioni per aliam prospicere nequeat, absolute marito suo debitum potest denegare, quod is cum periculo mortis suæ prolis illud exigere nequeat,

(l) S. Greg. in can. Ad ejus 4. dist. 5.

(m) Richard. apud Dom. Sot. in 4. dist. 32. q. 1. art. 2. in fin.

CASUS XXXII.

LUDOVICAM, a partu recentem enixe debitum rogat Gervasius ipsius maritus. Nonne illa reddere sub peccati mortalis reatu tenetur, præsertim si eum incontinentiæ periculo committi existimet?

RESPONS.

Certum est, quod in eo, in quo est statu non tenetur sub peccato Ludovica debitum viro suo, quantumvis enixe postulanti reddere, quod conjugali jure tunc temporis uti nequeat, idque tribus de caussis, quas his verbis recenset Sylvius (n): *Tempore autem puerperii nec petere licet, nec reddere, ut respondit Gregorius, c. 10. ad interrogationes Augustini: ideoque partim ob mulieris indispositionem, partim ob nocumentum prolis jam natæ, vel ejus, quæ nasci posset ex tali complexu. Si tamen tali tempore congrediantur, non videtur esse mortale, nisi aliquod damnum inde sit rationabiliter timendum.*

(n) Sylvius in sup. s. Th. q. 64. art. 7.

Juvat hic propria sancti Gregorii verba, quæ laudat Sylvius referre; quæ sunt hujusmodi, ut ea refert Gratiani Decretum in quodam Canone (o): *Hæ itaque, quæ filios suos ex prava consuetudine aliis ad nutriendum tradunt, nisi purgationis tempus prius transierit, viris suis non debent admisceri, quippe*

(o) S. Greg. in cit. can. Ad ejus. 4. dist. 5.

cum

cum & sine partus causa, cum in consuetis menstruis detinentur viris suis misceri prohibeantur. Quæ verba, non de solis menstruis, sed & de puerperii statu intelligenda sunt, ut constat ex his verbis: *Cum & sine partus causa*; & expresse declarat Nicolaus I. in hac sua ad Bulgaros responsione (a): *Quot diebus viro, postquam mulier filium genuerit, ab ea sit abstinendum, non adinventionibus nostris, sed verbis beatæ memoriæ Gregorii Romani Pontificis & Anglorum gentis Apostoli declaratur, qui Augustino Episcopo, quem in Saxoniam ipse direxerat, scribens, inter cætera dixit.* Ad ejus vero, *id est mulieris*, concubitum vir suus accedere non debet, &c.

(a) Nicol. I. ad consulta Bulgaror. c. 68.

CASUS XXXIII.

ELEONORA, quæ ultimo suo puerperio in præsens vitæ discrimen adducta est, quæque a Medicis Chirurgisque didicit, se deinceps non sine amissione vitæ esse parituram, teneturne tamen marito suo debitum enixe petenti tanquam jus rigorosum, reddere; præsertim, si eum jam ob talem repulsam in incontinentiam lapsum esse noverit? Dictum est, quod ad id teneretur, quia propriam vitam mortis periculo committere ad proximi salutem necesse est. Postulat ergo, quid sibi ad propriæ conscientiæ securitatem agendum sit?

RESPONS.

Ad debitum non tenetur hæc mulier cum tanto periculo, & si prolem adhuc possit edere, illud exigendi jure non potitur vir ejus in simili casu, quia certum est, quod ipse tanto se nollet committere periculo illud reddendo. Ratio est, 1. quia, cum nemo propriæ vitæ dominium habeat, nemo quoque absque peccati reatu illius amittendæ periculum subire potest; cum econtra ad salutem suam tuendam quilibet jure naturæ compellatur. 2. Christiana quoque caritate vir tenetur ad abstinendum ab eo, quod magnum potest uxori suæ damnum afferre, quacum testante Scriptura, una caro est, & quam proinde, ut seipsum diligere tenetur ex hoc Apostoli præcepto (b): *Viri debent diligere uxores suas, ut corpora sua, qui uxorem suam diligit, seipsum diligit.* Quod autem mulieri suæ damnum majus inferre potest, quam amissionem vitæ?

(b) Ephes. 5. 28.

Ita quæstionem hanc solvit S. Thomas (c), verbis expressis asserens, mulierem non teneri ad debitum, nisi sub ista conditione: *Salva tamen prius personæ incolumitate.*

(c) S. Th. in 4. dist. 32. q. un. art. 1. in corp.

Ad id autem, quod Eleonoræ dictum est, scilicet ad illud reddendum eam obligari, quia Christianus vitam suam corpoream ad conservationem vitæ spiritualis proximi exponere tenetur, quocirca vitæ propriæ damnum potius pati tenetur, quam impudicitiæ proprii mariti repulsa sua occasionem præbere. Respondendum hanc rationem in extrema tantum necessitate valere: At vir ob repulsam mulieris suæ ad extremam non adigitur necessitatem quod libidini suæ alia via, & præsertim oratione possit mederi.

Sententiæ nostræ omnino favet Sanctus Augustinus dicens (d): *Quid si enim aliquo diuturno & insanabili morbo corporis teneatur conjux, quo concubitus impediatur? Quid si captivitas, vel vis aliqua separet, ita ut sciat vivere maritus uxorem, cujus sibi copia denegatur? Censesne admittenda incontinentium murmura & permittenda adulteria, ... jam ergo quia istorum incontinentiam Legem Christi horruit, ad eorum Lex Christi arbitrium commutanda est?* Ex quibus verbis colligendum, quod cum vir secundum Legem Divinam ad continentiam obligetur, dum ipsius mulier insanabili morbo aut diuturno laborat, aut ab ea ductus captivus, aut in exilium actus distat, ad eam a fortiori magis obligatur; ubi de vita propria mulieris suæ agitur. Ita denique sentiunt S. Antoninus & Paludanus, quem laudat (e).

(d) S. Aug. lib. 2. de conjugiis adult. c. 10. seu n. 9.

(e) S. Anton. 3 p. Sum. Th. t. 1. c. 10. §. 10 & apud eum Palud. in 4. dist. 32.

CASUS XXXIV.

ANNA, jam dudum pietatis exercitiis dedita, quæque singulis dominicis festisque diebus ad tribunal pœnitentiæ, sacramque mensam accedit, a viro suo de debito reddendo his diebus sæpe sollicitatur. Nonne potest illud denegare, an vero sub mortali reatu ad reddendum tenetur, cum absolute is exigit?

RESPONS.

Mulier illa viro suo debitum sub prætextu Communionis diebus hisce faciendæ denegare non potest; Cum enim ex Apostolo (f); *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir*; non minus in justitiam, quam in charitatem peccaret illa mulier sub tali prætextu debitum recusans. *Tenetur unus alteri debitum reddere quocumque tempore & quacumque hora, salva debita honestate, quæ in talibus exigitur*, inquit Sanctus Thomas (g); & iterum (h): *Ne propter lubricum carnis aliqua peccati detur occasio, tenentur conjuges etiam in diebus festis & quacumque hora sibi mutuo debitum reddere, salva tamen honestate.* Unde sequitur, 1. quod Anna die dominica aut festa debitum absque peccato reddere potest: *In tempore sacro absque peccato poscenti redditur debitum*, inquit etiam alibi Angelicus Doctor (i), hanc afferendo rationem: *Qui enim reddit invitus, non consentit, sed cogitur; nec est fractor præcepti; Quia*, deinde subdit, *damnum illius horæ potest aliis horis recompensari, ut divinis vacetur*; hoc est, alio tempore adimpleri naturale ac divinum præceptum, quo his diebus jubetur cultus Divinus & oratio. 2. Hinc etiam sequitur, quod sub reatu mortalis peccati viro suo obtemperare hæc mulier obligetur.

(f) 1. Cor. 7.

(g) S. Th. in 3. dist. 32. q. un. a. 5. q. 3. in corp.

(h) Sup. S. Th q. 64. art. 7. in conclus.

(i) Idem. l. 4. ad Hannib. dist. 32. ar. 4. ad 1.

S. Thomæ assentitur S. Antoninus (k) his verbis: *Reddens* (debitum) *in nullo peccat, sed tenetur ad hoc de necessitate; alias graviter peccaret, non enim Ecclesia injicit laqueos animabus. 27. quæst. 1. (Can.) de viduis, sed ad meliora provocat exhortando, non præcipiendo.* Hæc sunt verba S. hujusce Archiepiscopi.

(k) S. Anton. 3. p. Sum. Th. t. 1. c. 20. §. 7.

Hic facile addi possent authoritates multorum Theologorum & Canonistarum, qui idem sentiunt *Conjux, quæ est communicatura*, inquit Sylvius post alios (l), *non propterea excusatur a redditione debiti, si alter instet, sicuti neque excusatur ex eo quod illo die communicaverit.* Sed sufficit hactenus dicta confirmare ex antiquo Canone e scriptis Sancti Gregorii Magni deprompto, qui ad Sanctum Augustinum, Angliæ Apostolum scribens (m), asserit, licere homini, qui rem cum uxore sua habuit, *non cupidine voluptatis captus, sed solummodo liberorum procreandorum gratia*, eodem ipso die, si libuerit, communicare. *Ille profecto .... de sumendo Corporis Dominici Sanguinisque mysterio, suo est relinquendus judicio.* Ex quo a fortiori sequitur idem mulieri licere, quæ, contra propriam inclinationem debitum marito suo reddere fuisset coacta; ac proinde falsam esse futuram atque illegitimam repulsæ suæ simulationem.

(l) Sylvius in 3. p. S. Th. q. 80. art. 7.

(m) S. Greg. in can. Vir. 7. 33. q. 4.

Objici quidem potest contra hactenus dicta illud S. Hieronymi: „ Si panes propositionis ab his, qui „ uxores tetigerant, comedi non poterant, quanto „ magis ille panis, qui de cœlo descendit, non „ potest ab illis, qui conjugalibus paulo ante hæsere „ amplexibus, violari atque contingi? Et si „ vult Apostolus conjugatos abstinere a complexu „ ad tempus, ut vacent orationi, quanto magis „ ut comedant carnes Agni immaculati debent a „ carnalibus operibus abstinere? *Sed, ut exponit* „ *Sanctus Thomas* (n): Hoc secundum congruita„ tem, & non secundum necessitatem, ex con„ silio, & non ex præcepto est intelligendum.

(n) S. Th. 3. p. Sum. q. 80. a. 7

CASUS XXXV.

BASINIUS debitum a muliere sua Ludovica solet exigere, cum ebrius est. Teneturne illud reddere sub peccato durante ebrietate? An quoque ad id obligaretur, si maritus ejus amens esset aut furiosus?

RESPONS.

Si Basinius adeo ebrius sit, ut usu rationis plane careat, tum ei debitum reddere non tenetur Ludovica. Ratio est, quia homo in hoc statu existens debitum non exigit *humano modo*, ut argumentatur Sylvius (o), qui ex hac paritate suam confirmat sen-

(o) Sylvius in suppl. 3 p. S. Th. q. 69. a 1. quæsito 2.

tentiam: Confirmatur, inquit, *si vir dormiendo & somniando requireret debitum uxor non tenetur acquiescere. Ebrius autem non est melioris conditionis, quam dormiens & somnians.* Hanc tamen exceptionem addit hic Author. *Teneri tamen per accidens. . . . . probatur: Si enim sit periculum, ne ebrius, denegato sibi debito conjugali, vel ad aliam accedat, vel se ipsum polluat, alter tenetur ei reddere, quia cavere debet ejusmodi turpitudines in sua comparte.* Cæterum idem dici potest de furioso & de penitus amente, atque de ebrio, ut docet idem Theologus (*a*)

(*a*) Sylvester de Prierio. Nav. & alii communiter

CASUS XXXVI.

AUSONIUS, re familiari modicus, aucta jam sex pueris familia sua, quamvis adolescentula sit uxor ejus, jam ab anno constituit ab usu matrimonii abstinere, & multoties etiam debitum conjugale uxori suæ denegavit, ne aucto puerorum suorum numero, eos absolute enutrire non possit. Nunquid consilium suum absque reatu peccati mortalis perficere potest?

RESPONS.

Censent Authores quidam, conjugem in tali circumstantia ab usu matrimonii absque peccato posse abstinere, ac proinde debitum uxori suæ denegare, modo absit omne impuritatis ac rixæ periculum; Sed hæc opinio tuta non videtur in praxi; quare Christiani conjuges illud Prophetæ Regii in memotiam revocare debent (*b*): *Junior fui, etenim senui, & non vidi justum derelictum, nec semen ejus quærens panem;* atque confidere fore, ut se in extrema necessitate Deus non deserat. Enim vero, si Deus, ut dicit Christus in Euangelio (*c*), & diu ante dixerat David ipse (*d*), pascit volatilia cœli, ipsis omnia ad vitam necessaria suppeditans, licet neque serant, neque metant, neque congregent in horrea; Nunquid Christianus ita divinæ providentiæ bonitate diffidere potest absque summa ejus injuria, ut, si pueros det ei Deus, existimet, Deum necessitatibus eorum non esse provisurum. Idcirco existimamus, Ausonium non sufficienter a reddendo debito uxori suæ, illud verbis expressis, aut solum indirecte & interpretative petenti, excusari ob metum, ne augeatur familia.

(*b*) Ps. 36.25.
(*c*) Matth.6. 26
(*d*) Ps. 146.9.

CASUS XXXVII.

LUPUS & SOPHIA uxor ejus, unanimi consensu ante vel post consummatum matrimonium continentiam voverunt. Num alter postea alteri debitum enixe & rigorose petenti denegare potest?

RESPONS.

Certum est, quod in casu proposito neuter debitum exigere aut reddere potest, nisi peccati mortalis fiat conscius; atque adeo Sophia non solum potest, sed etiam stricte obligatur ex voto suo, de Lupi consensu emisso, petenti marito recusare; ne ipsa fiat ejus criminis particeps, dum votum infringeret, ut docet Sanctus Thomas (*e*).

Veritatem istam dilucide probat Navarrus (*f*), authoritate Sancti Augustini ad Ediciam matronam scribentis: hæc sunt verba Sancti doctoris, a Gratiano in suo Decreto relata (*g*): *Quod Deo pari consensu voveratis perseveranter usque in finem reddere ambo debuistis; a quo proposito si lapsus est ille, tu saltem instantissime persevera; quod te non exhortatur, nisi quia tibi ad hoc ipse consenserat: nam si nunquam tenuisses ejus assensum, numerus te nullus defendisset amorum.*

(*e*) S. Th. in 4 dist. 38. q. 1. art. 3. q. 2. ad 3. & 4.
(*f*) Navar. Manu. c. 16. n. 31.
(*g*) S Aug. in c. Quod Deo 4. 33. q. 5.

Eadem est etiam Sancti Antonini (*h*) doctrina: *Cum . . . . . uterque pari consensu voverit continentiam,* inquit, *nullus eorum potest, vel debet exigere debitum, vel reddere, nisi cum peccato mortali.* Cujus rei hanc rationem affert Author supplementi Sancti Thomæ (*i*): quia videlicet, conjuges, qui tali voto mutuo consentientes sese obstrinxere, juri suo exigendi debitum renuntiasse censentur; unde is, qui illud rogatur ab alio, non solum illud absque injustitia denegare potest, sed etiam tenetur ob duas jam allatas rationes, & quibus nituntur Authores, qui agunt de re præsenti (*k*)

(*h*) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 1. c. 12. §. fin.
(*i*) Supp. S. Th. q. 61. art. 3. ad 3.
(*k*) Navar.

loc. cit. &c. n. 12. nu. 50. Tolet. Instr. Sacerd. l. 7. c. 24. n. 3. Sylvius in Sup. S. Th. q. 53. art. 1. Concl. 7. & alii plurimi.

CASUS XXXVIII.

HILTRUDES, quam peccati sui statim pœnitet ob initas cum Albino nuptias contra votum castitatis, quod prius emiserat, quærit, utrum absque reatu novi peccati mortalis suum possit consummare matrimonium, sponso suo debitum reddendo?

RESPONS.

Constat, uti jam in pari difficultate diximus, Hiltrudem teneri sub reatu novi mortalis, omnes tentare vias, quas sibi Christiana inspirare potest prudentia ad vitandam matrimonii consummationem, cum illud consummando non modo infractione voti sui novi peccati mortalis fieret conscia, sed & votum suum, superstite marito, jam servare non posset.

1. Legitimam igitur debet voti sui exigere dispensationem. 2. Aut coniugem suum, si possit, ad simile continentiæ votum inducere, aut saltem ut pro semper juri suo exigendi debitum cedat. 3. Denique, si his non sit viis prosper exitus, tutiorem aliam debet eligere rationem, scilicet ingressum in Religionem, si ad eam queat admitti; nam licet emittendo, votum religionem profiteri non intenderit, promissam tamen Deo castitatem servare hac via conari tenetur, cum unica sibi supersit Religionis solemnis professio, qua dissolvi possit suum ratum quidem, sed non consummatum matrimonium.

Denique, si frustra varias illas tentaverit rationes, suum quidem potest consummare matrimonium, debitum conjugi suo nude reddendo, nunquam vero illud exprese vel tacite exigendo, cum votum suum, quantum per se stat, servare teneatur, ut patet ex his verbis Innocentii III. (*l*) ad Andream Regis Hungariæ filium scribentis: *Licet universis liberum sit arbitrium in vovendo, usque adeo tamen solutio necessaria est post votum, ut sine proprio salutis dispendio alicui non liceat resilere.*

(*l*) In. III. in c. Licet 6. de voto & voti redemptione l. 3. tit. 34.

Decisionem hanc authoritate sua adstruunt 1. Sanctus Thomas, qui expositam ea de re sententiam suam sic probat (*m*): *Quia ex matrimonii vinculo non obligatur ad debitum petendum, ideo non potest petere debitum sine peccato, quamvis possit sine peccato reddere debitum exigenti, postquam obligatus est ad hoc per carnalem copulam præcedentem.* 2. Sanctus Bonaventura, loquens de homine, qui simile votum emiserat: *Potest,* inquit (*n*), *sine peccato solvere: quia facit id ad quod tenetur. Nunquam tamen potest sine peccato petere, & si uxor moriatur, tenetur omnino continere.* 3. Denique non aliter sentit Sanctus Antoninus; ut constat ex his ejus verbis, quæ hactenus dicta complectuntur (*o*): „ Talis ergo, qui habens votum simplex castitatis „ contrahit, mortaliter peccat, & nihilominus „ adhuc tenetur implere votum, si nondum cognovit uxorem suam cum qua contraxit, etiam „ per verba de præsenti, quia adhuc implere „ potest, intrando Religionem; etiam uxore „ invita: & sic non poterit consummare matrimonium absque peccato mortali. Postquam „ autem consummaverit, Religionem intrare non „ poterit uxore invita & debitum quidem tenetur reddere uxori petenti, sive exprese, sive „ interpretative, secundum Thomam & Richardum in 4. sibi autem petere non licet. Alias „ secundum quosdam, ut Ricardum, peccat mortaliter, quoties debitum exigit; quia adhuc potest & debet servare votum, quantum in ipso est. „ *Ita quoque sentiunt celeberrimi Theologi & Canonistæ* (*p*).

(*m*) S. Th. in 4. dist. 38. q. 1. a. 3. questiun. 2. ad 4.
(*n*) S. Bonav. in 4. d. 30. ar. 2. q. 1. n. 3.
(*o*) S. Ant. 3. par. Sum. Th. t. 1. c. 16. §. 1.
(*p*) Pal Sylve. Covar. Petr. Soto, Navar. Toletus, Syl. &c.

CASUS XXXIX.

POTESTNE uxor sine lethali culpa debitum conjugale reddere viro, qui debitum concumbendi modum & situm recusat servare?

RESPONS.

Quandoquidem Gnosticorum spurcitias enarrans Sanctus Epiphanius scriptis abominandas consignavit;

vit; ac horrendas Manichæorum fœditates enuntiavit Sanctus Cyrillus Hierosolymitanus, ne scilicet iis quispiam pollueretur, nemini videri debet odiosum, quod hancce quæstionem & similes quasdam alias expendamus.

Respondemus itaque, 1. quod quotiescumque copula in vase debito non fit, aut extra illud semen effunditur, adestve manifestum illud sic effundendi periculum; sive id fiat voluntarie, sive quia eo modo vir concumbit, quo non potest semen uxor recipere, receptumve retinere, semper est peccatum lethale, sicut docent Toletus, Navarrus (a), & alii communiter.

(a) Toletus ifirm. Sacerd. l. 5. c. 13. Navar Man. c. 36. n. 42.

2. Quando ordinarium ac debitum situm non patitur corporis dispositio, nullum est respectu mulieris peccatum; modo in vase debito perficiatur copula, nec ex utraque parte pollutionis adsit periculum. *In secundo modo*, inquit Sanctus Thomas (b), *id est*, cum debitus modus a natura institutus non servatur quantum ad situm, *non est semper peccatum mortale, ut quidam dicunt. Sed potest esse signum mortalis concupiscentiæ, quandoque etiam sine peccato esse potest, quando dispositio corporis alium situm non patitur, alias tanto est gravius, quanto magis a naturali modo receditur.* Hæc Angelicus Doctor, cui consentiunt Albertus Magnus, Dominicus Sotus, Cajetanus, Sylvius, & alii quamplurimi (c).

(b) S. Th. in 4. dist. 31. q. 2. art. 3. in exposit. textus.

(c) Albertus Magnus in 4. dist. 32. Navar. & Tolet. locis cit. Fr. Sylvius in Sup. S. Th. q. 49. art. 6. Conclus. 8.

At, ut hujus quæstionis solutio clarius innotescat hic videntur adtexenda, quæ super hic a Sancto Antonino Florentino Archipræsule traduntur. Sic autem loquitur (d). „ Tertius casus quo copula inter conjuges est peccatum mortale, & quantum ad modum, cum scilicet modus est contra naturam: sed dicit Thomas in 4. quod usus conjugii contra naturam potest dici dupliciter; uno modo, cum prætermittitur debitum vas..... Secundus modus contra naturam est, quando servato debito vase prætermittitur modus a natura institutus quantum ad situm. Modus autem a natura institutus quantum ad situm, est ut mulier jaceat in dorso, & vir supergrediatur super ventrem ejus: & hoc modo aptior fit conceptio: quando ergo receditur ab illo modo situali, dicunt aliiqui quod si servetur modus contrarius, ut quod vir nubit in feminam: id est mulier supergreditur virum, quod peccat mortaliter, ut Petus Paludanus, Henricus, & alii: assignant pro ratione, quia talis modus non convenit seminis infusioni, quoad virum, nec seminis receptioni, quoad mulierem, & sic videtur impediri generatio intenta a natura. Si autem alio modo indebito, servato tamen debito vase utatur, distinguit Petrus Paludanus, quia aut hoc facit præcise causa voluptatis, sine aliqua causa voluptatis, sine aliqua causa necessitatis, vel rationabili, & tunc dicit simpliciter etiam esse mortale, quia non est uxor ejus, nisi quoad actus naturales: aliter agendo abutitur Sacramento conjugii ... aut hoc fit ex causa rationabili, puta propter periculum suffocationis partus, propter quod timet modo debito ad uxorem accedere, sed ex alia parte accedit quam debita, servato tamen vasculo muliebri, nec scienter semen ad extra effundat, non erit mortale. Idem si hoc faciat ex alia infirmitate. Guillelmus etiam in Glossa Raymundi dicit, quod cum hoc fit propter periculum suffocationis, vel ægritudinem, vel aliam indispositionem corporis, potest esse sine peccato quanto autem plusreceditur a modo, tanto gravius peccatur. Sed Albertus *Magnus* in 4. dicit quod nihil eorum, quæ facit vir cum uxore in actu conjugali, servato debito vase, est de se peccatum mortale, sed potest esse signum mortalis concupiscentiæ, quando ei non sufficit modus determinatus a natura, sed alium invenit causa se delectandi, cum non subest causa infirmitatis, vel alia rationabilis.

(d) S. Anton. 3. p. Sum. Th. t. 3. c. 20. §. 3.

Porro ex his idem S. Antoninus hancce conclusionem elicit: *Dure ergo in tali casu reprehendendi sunt conjuges, & quod abstineant, cum non subest causa, inducenda sunt ad hoc uxores, quod viris, a quibus communiter ista procedunt, non consentiant in hujusmodi: si tamen timore verberum, vel incontinentia virorum eis assentiant, non possunt ex hoc argui de mortali, ex quo secundum Albertum de se illud mortale non est; nam de intentione viri exigentis qualitercumque non habet ipsa judicare, ut per hoc possit ei debitum denegare, nec de facili est præcipitanda sententia de tali modo, quod sit mortale in se.* Atque de his satis superque sit dictum.

CASUS XL.

MESTOR ita est senio confectus, ut præ naturæ debilitate non possit amplius copulam perficere. Teneturne ipsius uxor debitum ei obnixe petenti persolvere?

RESPONS.

Si non ita impotens sit Nestor, quin aliquando, puta semel in uno aut altero mense, copulam perficere valeat, certum videtur, illius uxorem ad debitum ei persolvendum etiam sub peccato mortali teneri: at econtra, si tanta laboret impotentia, ut copulam sæpius tentatam perficere, ac semen intra vas muliebre nullatenus emittere valeat, tenetur uxor debitum ei prorsus denegare: Hac siquidem de causa: *Qui impotentes sunt, minime apti ad contrahenda Matrimonia reputantur*, ut loquitur Alexander III. ad Ambianensem Episcopum rescribens (e).

(e) Alex. III. inc. Quod sedem. 2 de frigidis & maleficiatis. l. 4. t. 15.

CASUS XLI.

AUSTREBERTA, Leuffridi uxor, teneturne viro suo leproso carnale debitum reddere, etiam cum manifesto morbum ejus contrahendi periculo?

RESPONS.

Licet cum viro suo leproso ob nimium morbi illius contrahendi discrimen mulier habitare non teneatur: debitum tamen conjugale ei reddere debet ex S. Th. quia tam præsens imminet ex coitu, inquit, periculum, quam ex cohabitatione (f). *Uxor etiam viro leproso tenetur reddere debitum*, inquit; *non tamen tenetur ei cohabitare, quia non ita cito inficitur ex coitu, sicut ex frequenti cohabitatione.* Et quia objici potest, non nisi difficile viro leproso sanos posse esse filios, addit S. Thomas: *Et quamvis proles gigneretur infirma, tamen melius est ei sic esse, quam penitus non esse.* Ob eandem rationem vir leprosus tuta conscientia a muliere ita discedere nequit, ut ei debitum petenti reddere nequeat, sed prope eam manere tenetur. *Licet possit ob lepram discedere a cohabitatione, non tamen a thoro, quin aliquando teneatur reddere debitum, prope eam manendo*, inquit alibi (g) idem S. cui consentit S. Bonaventura (h).

(f) S. Th. in 4. dist. 32. q. un. a. 1. ad 4. & dist. 36. ar. 1. ad 1.

(g) Idem in 1 ad Cor. 7. lect. 3.

(h) S. Bonavent. in 4. dist. 31. art. 1. q. 2.

Doctoris Angelici doctrinam confirmat ista Alexandri III. decisio (i): *Quod si virum, sive uxorem leprosum fieri contigerit*, inquit hic Summus Pontifex, *& infirmus a sano carnale debitum exigat, generali præcepto Apostoli, quod exigitur est solvendum, præcepto nulla in hoc casu exceptio invenitur.*

(i) Alex. III. in c. Quoniam. 2. de conjugio leprosorum. l. 4. t. 8.

Fatendum tamen Alexandri III., Sancti Thomæ, & S. Bonaventuræ sententiam de eo tantum casu intelligendam esse, in quo, ex judicio periti Medici, sano conjugi non imminet præsens contagionis periculum; nisi enim debitum persolvere queat, quin morbum contrahat, certum est, quod ad id non teneatur; ut consentiunt celeberrimi Theologi & Canonistæ, & inter alios Sanctus Antoninus, qui S. Thomæ sententiam cum ea tantum exceptione admittit, ut constat ex his ejus verbis (k): *Si vero mulier non esset notabiliter infecta, quod immineat periculum, tenetur* (vir) *reddere, multo magis mulier viro leproso, cum non tantum immineat ei periculum ..... lepra enim superveniens .... nec excusat a redditione debiti, nisi ut dictum est, periculum immineat.* Paludanus, Durandus, Sotus, Cajetanus, & Navarrus (l) eandem admittunt exceptionem: *Durissimum apparet onus*, inquit Sotus, *tanto periculo obligare conjugem debitum leproso persolvere.*

(k) S. Anton 3 p. Sum. Th t. 1. c. 20. §. 10

(l) Petrus Paludanus in 4. dist. 32 q. 1. n. 5. Durandus ib. dist. 35. q. 1. art. 2. Domin. Soto ib. dist. 32. q. 1. a. 2. Cajet. v. Matrimonium. c. 2. Navar. Man. c. 16. n. 25.

Consentanea est etiam hæc exceptio, principio, quod alibi constituit Sanctus Thomas (m) dicens, virum non teneri ad debitum mulieri reddendum, nisi *salva tamen prius personæ incolumitate.* Quod de muliere pariter verum est; cum utriusque conjugis pàr sit in eam rem conditio.

(m) S. Th. in 4. cit. dist. 32. ar. 1. in corp.

(a) Sylvius in Supplem. S. Thom. q. 64. art. 1.

Sylvius qui rem eandem docet, tres tamen casus excipit (a): Primus est; *Quando petenti* (etiam leproso) *est grave periculum incontinentiæ: ad eam enim vitandam alter debet aliquanti corporalis morbi periculum negligere*. Secundus; *Quando Regni, vel Provinciæ publica utilitas exposcit, ut Princeps relinquat prolem successorem, tenetur ad uxorem accedere, etiam cum manifesto vitæ periculo. Tenetur, inquam, non ex justitia, quæ sit inter virum & uxorem, sed ex justitia qua obligatus est bono publico*. Tertius denique est, cum sanus novit leprosæ se nubere; tum enim jus ei confert in suum corpus quoad usum Matrimonii, nec vitandæ contagionis causa ei jam inobedire potest. *Non potest propter periculum contagionis illi negare debitum, quia voluntarie se conjecit in eam necessitatem, per hoc quod sciens & volens dedit potestatem sui corporis leproso*, addit idem Sylvius; quocum sentit Paludanus, asserens (b), tum urgere obligationem, licet ex concubitu nasceretur proles leprosa, *quia*, inquit, *melius est sibi sic esse, quam non esse*.

(b) Petrus Palud. loco cit. n. 2.

Ex his itaque regulis mores suos Austreberta debet componere ad reddendum aut denegandum viro suo debitum. Quibus etiam cum Sancto Antonino addimus; 1. Quod in casu lepræ, magis ad debitum reddendum viro leproso mulier tenetur, quam vir sanus mulieri leprosæ, quia evidentius instat contagionis periculum viro sano a muliere leprosa, quam vicissim. 2. Quod distinguendæ sunt leprarum variæ species, quarum periculosissima est, quæ dicitur, Leonina, ob majorem infectionem. 3. Quod, ut nihil contra propriam conscientiam fiat, consulendi sunt periti Medici de qualitate lepræ & contagionis periculo pro eo, qui sanus est; standumque eorum judicio.

CASUS XLII.

POSTULAT JUSTINA, Acarii mulier, utrum viro suo, qui ex sententia Officialis Diœcesani nominatim denuntiatus est excommunicatus, conjugale debitum sub peccato reddere teneatur?

RESPONS.

Justina pro certo tenetur sub mortali reatu viro suo Acario, licet nominatim excommunicato, debitum conjugale reddere. Ita difficultatem hanc in Romano Concilio an. 1078. solvit Gregorius VII. (c): *Quoniam multos, peccatis nostris exigentibus, pro causa excommunicationis perire quotidie cernimus*, inquit hic Summus Pontifex, *partim ignorantia, partim nimia simplicitate, partim timore, partim etiam necessitate devicti misericordia, anathematis sententiam ad tempus, prout possimus, opportune temperamus: Apostolica itaque authoritate ab anathematis vinculo hos subtrahimus, videlicet uxores, liberos, servos, ancillas, seu mancipia, necnon rusticos servientes, &c.* Quod explicans Innocentius III. in una Decretali ad Doctores juris Canonici in Universitate Bononiensi (d) declarat, eosdem, qui homini nondum excommunicato famulari solebant, ex lata ejus excommunicatione ab eodem, ministerio non esse immunes. En verba Summi Pontificis: *Cum quædam personæ, in præmisso Capitulo* (quoniam) *denotata, illis in quos lata fuerit excommunicationis sententia ante prolationem ipsius, obsequio tenerentur familiariter adhærere, neque postmodum ad contrarium teneantur, cum adhuc debitum duret, beneficio Canonis id agente, a priore non sunt obnoxietate soluta, sed ad familiare tenetur obsequium, & ita per consequens ad Communionem tenentur, sine qua illud nequeunt exhibere*. At mulier inter eos omnes, ex quibus constat cujuspiam familia, quocumque alio magis tenetur ad obtemperandum viro suo, & illi proinde communicandum eodem plane modo, atque ante ejus excommunicationem; quocirca, ut ait Glossa (e), cogi potest ad communem cum eo thorum & habitationem. *Sed nunquid vir excommunicatus potest petere debitum ab uxore.? si petat vir mulierem in judicio, & ipsa objicit ei excommunicationem? Judex tenetur ex suo officio restituere ei mulierem; cum in hoc casu possit ei communicare. Unde erudo, quod tenetur ei debitum reddere*. Ita Author Glossæ.

(c) Greg. VII. can. quoniam 103. 11. q. 3.

(d) Innoc. III. in cap. Inter alia. 31. de sent. excom. &c. Item in cap. Quod in dubiis. 30. eod. tit. l. 5. tit. 39.

(e) Glossa in cit. can. Quoniam. v. Uxores.

Certum est tamen, eum conjugem, qui innoxius, est, alterius excommunicati participem fieri non posse in crimine ob quod excommunicatus est, nisi in eandem incurrat cum eo excommunicationem, ut declarat idem Innocentius III. paulo post verba superius relata.

CASUS XLIII.

AREDIUS Sodomiæ, vel bestialitatis crimine sese turpiter commaculavit. Quæritur, num illius uxor carnale debitum possit ei in perpetuum denegare?

RESPONS.

Uxorem viri tam abominandi debitum ipsi, quantumvis instanti, denegare omnino posse certum est. Qui enim ob execranda illa scelerum portenta igni vivus tradendus est, quo pacto fidelis conjugis consortio dignus videri posset? Et vero qui cum carne bestiæ carnem suam divisit, indignus prorsus est, qui imposterum unquam cum conjuge fiat una caro: præterea si Sodomiticum scelus incestum cum ipsa matre commissum horrore & enormitate superet, ut docet Sanctus Augustinus (f), quid mirum, quod perpetua quoad torum separatione puniatur?

(f) S. Aug. in can. Adulterii 11. 32. q. 7.

Favet aperte idem Sanctus Augustinus (g) a Gratiano in Canone relatus, cujus quidem hæc verba sunt: *Ex quo intelligitur, quod propter illicitas concupiscentias, non tantum quæ in stupris cum alienis viris, aut fœminis committuntur, sed omnino quaslibet quæ animam corpore male utentem a Lege Dei aberrare faciunt, & perniciose turpiterque corrumpunt, possit sine crimine, & vir uxorem dimittere, & uxor virum, quia exceptam facit Dominus causam fornicationis, quam fornicationem ..... generalem & universalem intelligere cogimur*. Idem rursum alibi tradit (h) his verbis: *Profecto, & nomine mœchiæ omnis illicitus concubitus, atque illorum membrorum non legitimus usus prohibitus debet intelligi*. Idem etiam innuit Sanctus Hieronymus a Gratiano pariter citatus (i), ac expresse docent Paludanus, Tostatus Episcopus Abulensis, ac Panormitanus (k).

(g) Idem. in can. Idololatria. 5. 28. q. 1

(h) Idem q. 71. in Exod. in can. Meretrices. 11. 32. q. 2.

(i) S. Hieronymus in can. Omnes. 7. 32. cit. q. 7.

(k) Petr. Palud. in 4. dist. 35. 4. 1. Tostat. in c. 19. Matth. q. 66. & 70. Panormit. in cap. Maritus. de adulteriis & stupro.

Observandum tamen est quod si quis cum propria uxore consentiente contra naturam concumberet; neuter eorum posset eam ob causam se ab altero quoad torum, separare, cum ejusdem sceleris conscius uterque supponatur, nec propterea in hoc casu possit alter alteri pœnam, quam ipse meruit, irrogare.

CASUS XLIV.

DELPHINA, puella Catholica, Samueli Calvinistæ nupta ea conditione ex contractu expressa, ut futuram ex Matrimonio suo prolem Baptismi aquis intingere & in Ecclesia Catholica educare libere posset; cum Samuel primogenitum suum a Ministro Calvinista baptisari curaverit, ejusdemque sectæ nutrici in hæresi instituendum tradiderit; postulat, inquam, Delphina, utrum imposterum tuta conscientia debitum conjugale Samueli denegare non possit, ne alios pariat infantes quos hæreticos fore, ac proinde damnatos prævidet?

RESPONS.

Theologus modernus scientiæ laude præcipuus (l), cui par olim proposita est difficultas, respondet, quod, si mulier illa ex moribus sui conjugis modoque erga se agendi certo conjicere possit, eum in Calvinianorum templo nascituros postea infantes baptisari & hæresis erroribus imbui curaturum; tum absque peccati reatu, debitum ei conjugale recusare poterit, Ratio est, quia, ut ait Sanctus Augustinus (m); *voluntas in connubiis fidelium non eo fine determinatur, ut transituri filii nascantur in sæculo isto, sed ut permansuri renascantur in Christo*.

(l) De Sainte Beuve, tom. 2. cas. CXI.

(m) S. Aug. l. 1. de nuptiis. c. 8. seu n. 9.

Ex eo tamen solo exemplo Delphina in suæ repulsæ proposito permanere nequit; quocirca, priusquam ad illud extremum perveniat: apud conjugem suum vehementer debet conqueri, quod in Matrimonio datis promissis non steterit, sine quibus non nupsisset: Is vero si confirmet, se deinceps promis-

sam

ſam facturum eſſe libertatem, tum ei debitum, ut ante, debet reddere; at ſi ille promiſſam fidem deneget, aut renovatam iterum frangat, alterum recens natum baptiſmati hæreticorum erroribuſque ſubjiciendo; Delphina eo in caſu debitum illi conjugale jure denegare poteſt ob allatam in expoſitione caſus rationem.

CASUS XLV.

SEMPRONIUS, ductæ in facie Eccleſiæ Berthæ in Matrimonium, aliquanto poſt declaravit, etiam cum jurejurando, ſe nunquam ſincere & ex animo Matrimonio ſuo conſenſiſſe, vel inter ſe invicem reperiri impedimentum dirimens, ex carnali ortum copula cum ipſius ſorore prius habita, quam ei nuberet. Poteſtne Bertha deinceps illi debitum reddere, aut ab eo exigere abſque peccato mortali?

RESPONS.

Bertha, regulariter loquendo, conjugem ſuum tanquam mendacem ac perjurum habere debet, quia dictis ejus in facie Eccleſiæ potiori jure fidem adhibere poteſt, quam iiſdem poſt ratum & conſummatum Matrimonium; ex quo ſequitur, ipſam jure ab eo debitum conjugale exigere poſſe.

Confirmari apprime poteſt hæc deciſio ex dictis Innocentii III. de re ferme ſimili in una ipſius Decretali ad Epiſcopum Tiburtinum ſcripta (a): *Ejuſdem mulieris poſtmodum juramento in contrarium præſtito non eſt ſtandum*, inquit hic Papa; *cum nimis indignum ſit, juxta legitimas ſanctiones, ut quod ſua quiſque voce dilucide proteſtatus eſt, in eundem caſum proprio valeant teſtimonia infirmare.*

(a) Innoc. III. in cap. Per tuas. 10. de probat. lib. 2. tit. 19.

Si tamen Sempronii verbis fidem Bertha, etiam abſque ſufficienti ratione adhiberet, aut aliunde dictorum ejus veritatem gravibus de cauſis ſibi perſuaderet, tum abſque reatu mortalis peccati debitum conjugii petere, aut etiam reddere non poſſet, quia tum contra propriam conſcientiam peccaret, ex hac Innocenti III. regula (b): *Quoniam omne quod non eſt ex fide peccatum eſt, & quidquid fit contra conſcientiam, ædificat ad gehennam.*

(b) Idem in cap. Litteras. 13. de reſtitut. ſpoliatorum. Lib. 2. tit. 13.

Quod ad Sempronium pertinet, ſeipſum ex tali declaratione jure debitum exigendi privat: quare ad illud reddendum Bertha non tenetur, donec conſenſum ſuum, quem nubendo non dediſſe ſupponit, *maritali animo* renovarit.

Cæterum quoad impedimentum dirimens, quod inter ſe intercedere aſſerit conjux ille, mulier huic quoque fidem adhibere non tenetur, donec probaverit, etiam pendente lite, uti declarat Clemens III. in una Decretali de hoc lata (c): *Quæris*, inquit hic Papa, *quando Matrimonium accuſare contingit, an ſtatim ſit carnale commercium ſuſpendendum? ..... ad quod breviter reſpondemus, quod conjugum alteruter accuſatus ante probatam accuſationem jure quod habet in altero, privari non poſſit.*

(c) Clemens III. in cap. Laudabilem. ut lite pendente nihil innovetur. Lib. 2. tit. 16.

Quod ita intelligi debet, cum nimirum is, cui lis illata eſt dubio gravi non nititur, & leve quod habebat, dubium depoſuit.

CASUS XLVI.

MALTHIDIS de viri ſui obitu in exercitu proborum teſtimonio convicta, Religionem ingreſſa eſt, peractoque Noviciatu annuo, ſolemniter eam profeſſa eſt. Poſt aliquot annos redux ille maritus uxorem ſuam requiſivit. Nonne tenetur Malthidis ad virum redire, eique conjugale debitum reddere, non obſtante ſolemni quod emiſit Religionis voto?

RESPONS.

Ad ſolutionem hujuſce difficultatis, tanquam certum ſupponendum, emiſſam ab alterutro conjugum Religionis profeſſionem, uno ex iis inſcio nec libere conſentiente, penitus invalidam eſſe, uti declarant Alexander II. in Canone, quem refert Gratianus (d), & Innocentius III. in Decretali ad Epiſcopum Pataviensem ſcripta (e). Unde ſequitur, Malthidem neceſſario teneri ad redeundum cum ſuo viro, non quidem privata authoritate ſua, ſed ipſius Epiſcopi, qui ad id eam tenetur cogere, ac proinde ad ei reddendum, ut ante Matrimonii debitum, niſi aliunde ob legitimam ei cauſam denegare poſſit, quale eſſet adulterii crimen a viro ſuo perpetratum.

(d) Alex. II. in Can. Notificaſti. 2. 35. q. 1.
(e) Innoc. III. in cap. Veniens. 16. de con verſ. conjug.

Sed quia ſolemnis profeſſio, quam emiſit, licet invalida, vim tamen obtinet ſimplicis voti continentiæ; uti docent Panormitanus, Sylveſter, Dominicus Soto, Navarra (f), & alii, ipſa debitum a viro ſuo nec expreſſe nec interpretative poteſt exigere; cum ex eo ad continentiam obſervandam, quantum eſt ex ſe, obligaſſe ſeſe cenſeatur, ob eandemque rationem, mortuo viro ſuo ſuperſtes caſtitatem ſervare tenetur; licet ad Religionem remigrare non obligetur.

(f) Panorm. in cap. Quidam, de converſ. conjug. Sylveſt. de Prierio. v. divortium. q. 16 D. Sotus in 4. diſt. 27. q. 1. art. 4 Navarr. L. 3. conſiliorum tit. de converſ. conjug.

Quæſtionem hanc ſic ſolvit Celeſtinus III. in una ex ſuis Decretalibus his verbis (g): *Utrum mulier, quæ credens mortuum maritum, habitum Religionis aſſumpſit, & eo reverſo, de Monaſterio educta fuit, poſt obitum viri ſit ad regularem obſervantiam compellenda? Super quo reſpondemus, quod licet votum ejus uſquequaque non tenuerit, eatenus tamen fuit obligatorium, quatenus ſe poterat obligare. Promiſit enim intrando Monaſterium, ſe non exacturam carnis debitum, quod erat in poteſtate ipſius; ..... & ideo quantum ad ipſam tenuit votum. Conſultius itaque ducimus, & ei congruentius ad ſalutem, ut ad Monaſterium redeat, ubi bona ducta intentione profeſſionem fecit, & habitum Religionis accepit. Si vero ad hoc induci non poterit, ipſam invitam credimus non cogendam.*

(g) Celeſt. III. in cap. Iacet. 12. de conver. conjug.

CASUS XLVII.

SYMPHOROSA, conjugem ſuum in exercitu mortuum exiſtimans, ſecundo bona fide Paulo nupſit, & Matrimonium conſummavit. Num ſemper ei debitum reddere poteſt, cum certo didicit, priorem ſuum virum adhuc eſſe ſuperſtitem; præſertim, ſi defectu probationum, ad id eam ſub pœna excommunicationis *ipſo facto* compelleret Judex Eccleſiaſticus; aut ſi a Paulo abſque gravi ſcandalo, aut etiam abſque manifeſto vitæ periculo diſcedere nequeat.

RESPONS.

Certum eſt, Symphoroſam debitum conjugii Paulo jam reddere non poſſe, ubi primum certo novit, priorem ſuum conjugem etiamnum eſſe ſuperſtitem; & ab ea potius excommunicationis confuſionem ac pœnam eſſe tolerandam. *Quid ergo, ſi Epiſcopus excommunicet?* inquit Gloſſa (h), *patienter ferat, nec curet, cum non ligetur apud Deum.*

(h) Gloſſ. in Can. Si quis. 70. 1. q. 1.

Similem difficultatem manifeſte ſolvit iſta Innocentii III. Decretalis (i): „Cum mulier, *inquit hic* „ *Papa*, quæ conſanguinitatis habet notitiam, „ præſertim in gradibus, quos Lex divina (Levitici „ C. 18.) prohibuit non poſſit hujuſmodi viro ſine „ peccato mortali carnaliter commiſceri, quoniam „ omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt; & quidquid fit contra conſcientiam ædificat ad gehennam: fruſtra in tali caſu adjudicaretur reſtitutio „ ſpoliato, cum illa contra Deum non debeat in hoc „ judici obedire, ſed potius excommunicationem „ humiliter ſuſtinere. Idem declarat hic Papa in alia Decretali (k). Reipſa, conſcientiæ dictamini potius quam ſententiæ Judicis quis magis obedire tenetur. Atqui Symphoroſæ dictat conſcientia, ſe mortaliter eſſe peccaturam, Paulo debitum reddendo, cum certa ſit, eum non eſſe ſibi verum maritum, neque ſeipſam coram Deo lata contra ſe excommunicatione non ligatum iri; quandoquidem ſit irrita & invalida excommunicatio, quæ peccato mortali non nititur, ut ait Meldenſe Concilium (l), nec proinde veræ cenſuræ effectum producere valeat, ut conſtat ex multis Canonibus ſelectis e ſcriptis Sancti Hieronymi, Gelaſii I, & Sancti Auguſtini, quos ad marginem indicamus (m).

(i) Innoc. III. in cap. Litteras. 13. de reſt. ſpol.
(k) Idem in cap. Inquiſitioni. 44. de ſent. excom.
(l) Conc. Meldens. in can. Nemo. 41. 11. q. 3.
(m) Hieron. in can Quomodo. 44. 11. q. 3. Gelaſius I. in can. Cui eſt. 46 ead. c. & q. S Aug. in can. Cœpiſti. 48. & in can. Quid obeſt. 50. & in can. Eſi. 53 ibid.

Deciſionem hanc, Magiſtro Sententiarum (n) oppoſitam aſtruunt Sanctus Thomas (o), Cardinalis Hoſtienſis, ac celeberrimi Theologi & Canoniſtæ: unde omnino conformis eſt doctrinæ Sancti Leonis, ad Nicetam Aquilejenſem Epiſcopum ſcribentis (p), & Conſtitutioni Lucii III. ſcribentis ad Chriſtianos

(n) Mag Sent. lib. 4. diſt. 38. in fin.
(o) S Th. in 4. diſt. 27. q. 1. art. 2. quæſtiun. 4. ad 3.
(p) S. Leo Epiſt. 77. c. 1. & 2. in can. cum per bellicam. 1. 34. q. 1.

(a) Lucius III. in c. Dominus. 2. de secund. nup. lib. 4. t. fin.

(b) Innoc. IV. in cap. Cum medicinalis. 1. de sent. excom. in 6. & ibi Gloss. v. Non contemnat.

in Saracenorum captivitate detentos (a): hinc, dum Author Glossæ in Decretalem ab Innocentio IV. in Concilio generali Lugdunensi an. 1245. (b) latam, asserit, majus esse meritum obediendo sententiæ injustæ; id de præsenti casu nequit intelligi, sed de eo solum, in quo Judici præstari potest obedientia salva tamen debita Deo obedientia.

(c) Beda in 3. reg. de reg. Jur. in antiquis.

(d) S. Th. loco cit.

Quod pertinet ad scandalum ex tali separatione nasciturum, aut amittendæ vitæ periculum; cum venerabili Beda dicendum, quod utilius scandalum nasci permittitur quam veritas relinquatur (c): Cæterum asserit S. Thomas (d), quod in talibus circumstantiis eo loci secedere debet mulier, ubi vel non oriri, vel desinere possit scandalum, & quod interea a supposito secundo marito discedat, quod sub speciosa quadam ratione, quam suggerat prudentia, efficere potest.

CASUS XLVIII.

ANTONIA, postquam Gilberto nupsit, a viro probo & fide digno addiscit, in Matrimonio suo intervenire impedimentum dirimens. Nunquid postea Gilberto, qui est in bona fide, reddere debitum potest?

RESPONS

Existimamus, Antoniam non teneri unius tantum hominis, quantumcumque fide digni, stare testimonio, nisi eam de veritate dictorum suorum certis & evidentibus argumentis convincat. Ratio est, quia, licet unius sufficiat testimonium, ut impellamur ad credendum illius dictis, non est tamen sufficiens, ut cogamur omnino ei fidem adhibere; cum ex Euangelio: *In ore duorum*, tantum, *aut trium testium stet omne verbum* (e).

(e) Matth. 18. 16.

(f) Innoc. III. in can. Cum a nobis 28. de testibus & attest. lib. 2. tit. 20.

Nititur hæc decisio authoritate Innocentii III. in una sua Decretali (f), in qua declarat, Judici soli attestanti, cujuscumque ille sit ponderis, fidem non esse adhibendam, ita ut ei duorum vel trium testium non prævaleat testimonium. *Districtius inhibemus*, inquit hic Papa, ad Consules populumque Beneventi scribens, *ne unius Judicis, quantacumque fuerit authoritatis, verbo credatur in causis, sive super testamentis, sive quibuslibet aliis contractibus quæstio agitetur, nec scriptum eorum (nisi testium adminiculo fulciatur) eam obtineat firmitatem, quin ei possint & debeant duorum vel trium testium bonorum testimonia prævalere.*

Diximus: *nisi eam de veritate dictorum suorum convincat*: quia certum est, quod si ex illo solo testimonio convicta esset Angela, inter se & Gilbertum intercedere impedimentum dirimens; eum ad usum Matrimonii admittere non posset absque mortali, cum in propriam conscientiam peccaret; nec minus certo constet esse peccatum mortale, non solum in ea re facienda, quæ cognoscitur, sed etiam de qua dubitatur, esse peccatum mortale (g).

(g) Navarr. Manual. cap. 26. n. 40. Baillius de triplici examine.

CASUS XLIX.

ANGELA de validitate Matrimonii sui dubitat, ex eo quod priorem suum conjugem, quem mortuum putabat, superstitem esse suspicetur? Potestne in eo casu debitum exigere, aut saltem reddere posteriori suo marito, qui est in bona fide.

RESPONS.

(h) Innoc III. in c. Inquisitioni. 44. de sent. excom.

Difficultatem hanc solvit Innocentius III. in una ex suis Decretalibus dicens (h): „ Distinguimus, „ *inquit Summus ille Pontifex*, utrum habeat con„ scientiam hujusmodi ex credulitate levi & teme„ raria, an probabili & discreta, & quidem ad sui „ Pastoris consilium (conscientia levis & temera„ riæ credulitatis explosa) licite potest non solum „ reddere, sed exigere debitum conjugale, verum „ cum conscientia pulsat animum ex credulitate „ probabili & discreta, quamvis non evidenti & „ manifesta, debitum quidem reddere potest, sed „ postulare non debet, ne in alterutro, vel con„ tra judicium conscientiæ committat offensam „. Idem jam ante docuerat Lucius III. (i) in sua ad Christianos in captivitate infidelium detentos Epistola, ac proinde hujus decisionem tantum paulo dilucidius explicuit Innocentius III.

(i) Lucius III. in c. Dominus. 2. de secund. nupt.

Ita quoque de ea difficultate sentit Sanctus Thomas dicens (k): „ Aut habet certam scientiam de „ impedimento Matrimonii, aut opinionem, aut „ neutrum. Si primo modo, nec exigere, nec red„ dere debitum debet: Si secundo, debet reddere, „ sed non exigere: Si tertio, potest & reddere & exi„ gere. *Idem jam præmiserat S. Doctor his verbis* (l). „ Si autem postea oriatur dubitatio aliqua de vita „ prioris viri, ex aliqua causa quæ etiam certitudi„ nem facere possit, non debet nec reddere, nec „ exigere debitum: si autem causa illa facit pro„ babilem dubitationem, debet reddere, sed non „ exigere. Si autem sit levis suspicio, potest utrum„ que licite facere, quia debet illam causam potius „ abjicere, quam secundum hoc conscientiam for„ mare,

(k) S. Th. in 4. dist. 41. a. 5. q. 1. ad 3.

(l) Idem ib. dist. 38 in fin. in exposit. litteræ.

Non dissimili ratione loquitur Sanctus Bonaventura (m): „ Si mulier incipiat post contractum Ma„ trimonium dubitare de morte viri, *inquit hic S.* „ *Cardinalis*, aut est dubitatio levis, & hæc secun„ dum consilium Prælati poterit a corde removeri, „ & poterit debitum exigere & reddere. Si vero „ probabiliter dubitat, debitum debet reddere, „ sed non exigere. Si vero certificatur de vita pri„ mi viri, nec petere debet, nec reddere, sed sta„ tim secundum virum deserere „.

(m) S. Bonav. in 4. dist. 38. in ex lit.

Hinc sequitur, quod si Angela probabili & non levi dubio pulsetur, quale parere posset monitum a Parocho aut Confessario suo, aut ab homine pio datum; tum debitum conjugale nequit exigere, donec sibi manifestetur veritas, quamvis illud viro suo, qui est in bona fide, reddere possit, si persuasum habeat, quod esse necesse est, se non reddendo peccare: sed si eodem vir ejus dubio ageretur, neuter tum aut exigere aut reddere posset, donec de rei veritate constaret.

Cæterum cum a duobus illis Summis Pontificibus quos sequuntur Sanctus Thomas & Sanctus Bonaventura, asseritur eum, qui in dubio justo & probabili versatur, debitum reddere posse, nec tamen exigere, inde declarant, in his casibus tutiorem opinionem esse eligendam: nam si debitum petendo fornicationis periculo se committit, injustitiæ quoque discrimini se committeret, si debitum denegaret, compartem jure suo privando, dubitans, num id juste posset: at majus est peccatum injustitiæ, quam fornicationis; debitum ergo persolvere tenetur, ut ex duobus malis, ad quæ simul impellitur majus devitet, juxta istam octavi Concilii Toletani an. 653. regulam (n): *Duo mala, licet sint omnino cautissime præcavenda, tamen si periculi necessitas ex his unum perpetrare compulerit, id debemus resolvere, quod minori nexu noscitur obligare.* Quæ regula a Patribus hujusce Concilii ex his Sancti Gregorii Magni verbis deprompta est (o): *Est tamen quod ad destruendas Behemoth versutias subtiliter fiat, ut dum mens inter minora & maxima peccata constringitur, si omnino nullus sine peccato evadendi aditus patet, minora semper eligantur.* Quod idem dicit venerabilis Beda (p).

(n) Conc. Tolet. 8 in can. Duo mala. 1. dist. 13.

(o) Greg. in can. Nervi. 2. §. 4. ead. dist.

(p) Beda in can. Non solum. 7. 2. 4. 3. 40.

CASUS L.

FLAMINIA, quæ nullatenus de validitate Matrimonii sui dubitat, potestne Radulpho viro suo de ea dubitanti, quique dubium suum deponere nequit, debitum reddere? Potestne etiam sine mortali illud exigere?

RESPONS.

Si Flaminia certo noverit, Radulphum in dubio suo perseverare, nec illud deponere posse; certum est, quod absque peccato illi debitum denegare potest: Ratio est, quia is, qui tali angitur dubio, non est possessor bonæ fidei, nec proinde ullum jus habet ad petendum debitum: Sed, cum ipsa sit bonæ fidei, in qua aliquo non interturbatur dubio, potest absque peccato illud reddere, & etiam exigere, ad quod ei reddendum tenetur Radulphus; nisi ei persuadeat, dubium suum esse probabile & legitimum. Ita sentit Sylvius his verbis (q): *Alter non dubitans, conscius tamen dubii sui conjugis, potest ei negare debitum: saltem petenti ante præmissum debitum examen: quia ille non habet jus ad pe-*

(q) Fr. Sylv. in Sup. S. Th. q. 45. art. 4. quæsito 6.

ten-

tendum : Potest etiam reddere quia est in possessione pacifica, nec tenetur credere dubitanti. Si autem etiam ipse dubius sit, vel justas habeat rationes cum altero dubitandi, neuter potest reddere, vel petere, quia dubitans non est in possessione pacifica, ideoque nec possessor bonæ fidei, nisi postquam adhibuerit sufficientem diligentiam.

CASUS LI.

ERASMUS, qui proprium filium sacris abluit Baptismi aquis potestne Matrimonii debitum post hoc exigere; & pariter uxor ejus potestne, aut etiam sub mortali tenetur ei reddere?

RESPONS.

Distinctione opus est: nam si in casu necessitatis proprium suum filium baptizaverit Erasmus; uxor ejus non idcirco potest ei debitum denegare, & etiam reddere sub peccato tenetur. Cum enim Erasmi factum, non solum sit licitum, sed etiam necessarium, & ex præcepto charitatis imperatum; nullam debet ejus rei ferre pœnam, nec parto sibi proinde jure privari, ex hac Inuocentii III. ad Præpositum Ecclesiæ Magdeburgensis regula (a). *Cum jure suo non debeat sine culpa privari.*

(a) Innoc. III. in c. Discretionem. 6. de eo qui cognovit consanguineam uxoris suæ vel sponsæ. l. 4. tit. 13.

Decisionem istam suppeditat antiquus Papa in Decreto Gratiani relatus (b), qui scribens an. 879. ad Anselmum Lemovicensem Episcopum de homine quodam, Stephani nomine, qui filium suum in extrema necessitate baptizaverat, & quem idcirco a muliere sua *quoad thorum* Episcopus separaverat; ipsi declarat, quod, cum reus non sit hic homo, sed potius laude dignus, eo quod in tali casu filium suum baptizaverit, ab usu Matrimonii abstinere non est cogendus. En verba Summi Pontificis: *Dicimus omittendum esse, & inculpabile judicandum quod necessitas intulit. Nam hoc baptizandi opus Laicis fidelibus juxta canonicam authoritatem, si necesse fuerit facere, libere conceditur. Unde si supradictus genitor filium suum corpore morientem aspiciens, ne animam perpetua morte pereuntem dimitteret, sacri unda Baptismatis lavavit, ut eum de potestate authoris mortis & tenebrarum eriperet, & in regnum Christi iam regnaturum sine dubitatione transmitteret, benefecisse laudatur; & idcirco sua uxori, sibi legitime sociata, impune quandiu vixerit, judicamus manere conjunctum, nec ob hoc ..... separari debere.*

(b) Joa. VIII. in can. Ad limina. 7. 30. q. 1.

Hæc est etiam Doctoris Angelici, quam profitemur, Doctrina his verbis contenta (c): *Quantum ad actum Matrimonii, est distinguendum, quia aut spiritualis cognatio inducitur causa necessitatis, sicut cum pater baptizat puerum in articulo mortis; & tunc non impedit actum Matrimonii ex neutra parte*, &c. Stabilitæ hactenus veritatis congruunt constitutiones Cameracenses (d), uti Rituale Romanum jussu Pauli V. editum.

(c) S. Th. in 4. dist. 52. q. 1. art. 1. in corp. & quodlib. 6. art. 5. in corp.

(d) Constit. Cameracens. tit. 2.

Idem dici potest, quando extra casum urgentis necessitatis prolem suam baptizavit ex ignorantia facti, aut juris inculpabili; quia ex tali ignorantia excusatur a peccato, ac proinde a pœna huic annexa.

Verum si Erasmus puerum suum ex malitia, & id sibi illicitum cognoscens baptizaverit; certum est, eum à jure petendi debiti excidisse, nec ad illud reddendum teneri mulierem; nisi legitimam ab Episcopo obtinuerit dispensationem, qua ad pristinum jus restituatur; & si ipsa possit exigere, illudque reddere vir teneatur, ut etiam his verbis docet S. Thomas, quæ prioribus subjiciuntur: *Aut ex industria extra casum necessitatis; & tunc ille ex cujus actu inducitur* (spiritualis cognatio) *amittit jus petendi debitum, sed tamen debet reddere, quia ex culpa ejus non debet aliquod incommodum alius reportare.*

Quæ omnia cum Decretali Alexandri III. ad Archiepiscopum Salernitanum, in corpore Juris relata, & ad marginem indicata (e), omnino consentiunt.

(e) Alex. III. in c. Si vir. 2. Cogn. Spirituali. l. 4. c. 11.

CASUS LII.

EULADIUS, infantem, quem modo peperit uxor sua moribundum, præsente obstetrice baptizavit; num idcirco affinitatem contraxit, qua jure debitum exigendi privetur?

RESPONS.

Id probabilius existimamus, Euladium scilicet nullam in casu proposito contraxisse affinitatem, qua jure petendi debitum privetur, idque ob quatuor rationes.

1. Quia feminæ præsente viro, uti Laico in præsentia Clerici baptizare non licet ex divo Thoma, qui sic habet (f): *Quia tamen caput mulieris est vir, & caput viri est Christus, ut dicitur 1. Cor. 11. non debet mulier baptizare, si adsit copia viri.*

(f) S. Tho. 3 part. Sum. q. 67. art. 4. in corp.

2. Quia affinitas, quam contrahit cum muliere vir prolem suam baptizans, est pœna antiquo canone lata, cujus Author est Papa Deusdedit, scribens ad Gordianum Episcopum Hispalensem an. 614. (g) conformiter ad antiquiora Decreta summorum Pontificum Julii I., Innocentii, & Cælestini. At vero Pater, uti jam diximus in responsione ad præcedentem difficultatem, natum suum moribundum baptizans, nulla dignus est pœna, cum in hoc nullam admittat culpam, & econtra meritorie agit. *Benefecisse laudatur*, ut ait Joannes VIII. (h); jure igitur suo non est privandus, cum jure suo non debeat sine sua culpa privari, ut loquitur Innocentius III. (i).

(g) Deusdedit, in can. Pervenit. 1. 30. q. 1.

(h) Joa. VIII. in cit. canon. Ad limina. 7. 30. q. 1.

(i) Innoc III. in cap. supra c. Discretionem. 6. de eo qui cognovit cons. uxoris suæ, &c.

3. Quia Joannes VIII. expresse declarat, prolem recens natam a patre baptizari posse, si absit Sacerdos: *Absentia scilicet Sacerdotum, necessitate cogente, ... inculpabile judicandum, quod necessitas intulit.* Atqui in casu proposito subest necessitas, ut supponitur, & abest Sacerdos. Patri igitur filium suum, licet præsente muliere, baptizanti favet ille Canon; cum is nec mulieres, nec etiam quemlibet alium Laicum excipiat; nam licet adsit obstetrix, id semper vere dici potest, præsentem urgere necessitatem, & abesse Sacerdotem.

4. Denique nititur hæc decisio ista juris regula (k): *Odia restringi, & favores convenit ampliari*; in iis potissimum, quæ ad necessitatem Sacramenti pertinent.

(k) Reg. 15. reg. jur. in 6.

Fatemur tamen quosdam nobis adversari Authores, eorumque opinionem esse tutiorem in praxi; quamvis minus probabilis nobis videatur. Nostram quoque sententiam amplectitur Author Colloq. Andeg. (l) qui ea de re fuse agit.

(l) Colloq. Andeg. mensis Aug. 1703. tom. 3. pag. 146.

CASUS LIII.

DONATIANUS, & Barbara uxor ejus, qui sibi invicem promisere abstinentiam ab usu Matrimonii per quadragesimam & octavam Paschatis, possuntne unanimi consensu præfixum tempus antevertere?

RESPONS.

Cum Donatiani ac Barbaræ obligatio reciproco suo consensu duntaxat nitatur, & ambo in eadem voluntate non perseverent, dici potest, ab iis anteverti posse conventionis suæ determinatum tempus juxta istam juris regulam: *Omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur* (m).

(m) Reg. 1. de reg. jur ant. l. 5. Decretal. rit fin. & can. Omnis. 4. 27. q. 21.

At si alteruter non consentiat, alter alterum cogere non potest ad reddendum sibi debitum, donec elapsum fuerit tempus determinatum: si tamen in petente incontinentiæ imminens prævideret periculum, tunc ei debitum reddere teneretur. Ita Doctus Canonista, qui de obligatione, quam parit simplex continentiæ votum locutus, addit (n): *Si tantummodo pepigerunt ad certum usque tempus abstinere, veluti in usque ad Pascha, bene possunt ambo mutare sententiam argum. Cap.* Præterea, *de sponsalibus. Imo etiam si alterum illorum solum pœnituit pacti, & alter intelligit, eum quem pœnitet pepigisse, propensum esse ad incontinentiam, & facile in eam lapsurum; tunc deberet ei debitum conjugale persolvere, secundum Hugonem Cardinalem 1. ad Cor. 6. nam quamvis pactum præcesserit inter eos, non tamen voverunt; & ita sibi invicem possunt remittere pactum.*

(n) Navarr. Man. c. 12. n. 59.

CASUS LIV.

Si DONATIANUS, & Barbara pactum suum de servanda continentia jurejurando confirmassent ad certum tempus. Sufficeretne, ut sibi mutuo jus-

jusjurandum remitterent, quo Matrimonio absque culpa uti possent?

RESPONS.

Certum est ex regula ad præcedentis casus responsionem allata, non satis esse, ut Donatianus, & Barbara mutuo sibi suum remitterent jusjurandum ad licitum Matrimonii usum, ante lapsum præfixi temporis; non enim solum ad se invicem mutuo consensu sint obstricti, sed etiam apud Deum, invocato ejus nomine, ipsoque in testem pacti sui vocato, necesse esset, ut talis eis a Deo condonaretur obligatio, hoc est, ut Ecclesiasticus Superior, qui Dei vicem gerit, & penes quem est ipsius authoritas, eos ab obligatione jurisjurandi, ob aliquam justam, quam allegarent causam, solveret; quo nondum peracto, neque exigere, neque reddere debitum conjugale possent. Id quidem probant multæ Decretales, (a) quibus constat, promissa sola conventione firmata posse quidem omitti, non vero jurejurando obsignata, nisi accedat Ecclesiæ dispensatio (b).

(a) Greg. III. in c. Ex administrationis 1. de jurejurando. Alex. III. in c. Debitores 6. & in c. Ad nostram. 7. & Innoc. III. in c. Quemadmodum. 25. §. illud eod. tit l. 2 tit. 24.
(b) De Genet. Theol. mor. tom. 4. part. 2. tract. 9. c. 10. q. 21.

CASUS LV.

Peccatne mortaliter uxor, debitum carnale reddens viro, quem in actu ipso frequenti experientia novit se retracturum cum effusione seminis extra vas? Peccatne etiam mortaliter vir, ita se ante seminis emissionem retrahens?

RESPONS.

Si viro ita se interdum retrahenti nullatenus consentiat uxor, imo vero quantum possit, obsistat, nullius eam obnoxiam esse peccati, certum videtur, quod exemplo Her, & Onan, (c) filiorum Judæ, probari potest, quamvis enim punitio Onan terribilis fuerit, ejus tamen uxor Thamar a Deo ob nefandum viri scelus punita non fuit; ac certe quidem, quia ipsi se retrahenti non consentiebat; imo prolem ex benedicta a Domino stirpe Abrahæ, Judæque Patriarchæ Soceri sui, vehementer exoptabat.

(c) Gen. 38. 9.

Porro viri, qui in ipso conjugali actu ita sese retrahunt, & prolis vitandæ causa semen extra muliebre vas effundunt, turpissimo se crimine commaculant, ut docet S. Augustinus, (d) his verbis: *Illicite namque, & turpiter etiam cum legitima uxore concumbitur, ubi prolis conceptio devitatur, quod faciebat Onan filius Juda, & occidit illum propter hoc Deus*. Et alibi: (e) *Nam qui hoc faciunt*, (id est propagationi prolis obsistunt, sive voto malo, sive opere malo) *quamvis vocentur conjuges, non sunt: nec ullam nuptiarum retinent veritatem, sed honestum nomen velandæ turpitudinis obtendunt*.

(d) S. Aug. l. 2. de adult. conjugiis. c. 12.
(e) Idem l. 1. de Nuptiis c. 15. Sen. n. 17.

CASUS LVI.

CELINIA postquam debitum conjugale solvit, totum viri semen, aut aliquam ejus partem post concubitum expellit. Peccatne mortaliter?

RESPONS.

Peccat certe mortaliter Celinia, si ad evitandam prolis generationem, aut ob alium qualemcumque finem, receptum viri semen de industria rejiciat: secus vero, si casu, vel infirmitate, quod sæpius accidit, illud expellat: quod enim de semine ad generationem sufficit matrix, ut plurimum attrahit, ac expulso superfluo retinet. Ita sentiunt Carolus Bauccius, Neapolitanæ Ecclesiæ Pœnitentiarius, ac Ludovicus Baillius, Doctor Sorbonicus, & Ecclesiæ Parisiensis Propœnitentiarius. (f)

(f) Bauccius de Miscellaneis practicis quæsito 99 Baill. 3. part. triplicis examinis q. 6.

Vide { ADULTERIUM. DIVORTIUM. VOTUM. }

DECANUS.

DECANUS secundum generalem acceptionem is dicitur, qui in aliquo cœtu Ecclesiastico, vel Laico alios ordine antiquitatis præcedit.

Hic autem Decani nomine eum intelligimus, qui primam Capituli dignitatem obtinet: licet quædam sint Capitula, in quibus Decanatus secunda tantum est dignitas, quod in iis sit præpositura, quæ primum tenet locum, ut in Capitulo Ecclesiæ Collegiatæ Sanctæ Mariæ Magdalenæ Verodunensi, in quo præpositura prima est Dignitas (g).

Solas Archidiaconi, & Archipresbyteri dignitates jus antiquum agnoscit. Innocentius tamen II. qui ineunte sæculo duodecimo florebat, de Decanis, & Præpositis mentionem facit in Canonem, quem refert Gratianus (h). Usui tamen in Ecclesia constituto originem suam acceptam referunt illæ dignitates: cum enim Præpositorum nimium excrevisset potentia, qui bona Capituli administrabant, quæque pro arbitrio suo dividebant; iis Decani fuere substituti, quorum potentia ad spirituale regimen fuit adstricta: quocirca Capitulorum Decani, quæ Episcopali jurisdictioni non subjacent, eo, tanquam Pastores, jure potiuntur, ut iis omnibus, qui sunt *de gremio Capituli*, Sacramenta possint administrare, eosque sepelire.

Decanus intra annum a die pacificæ possessionis Sacerdotio debet initiari ex Edicto an. 1606. (i) sub pœna invaliditatis provisionum suarum.

Ex eodem Edicto (k) Doctoris laurea, aut licentiam Theologiæ, jurisve Canonici tempore provisionis suæ debet esse insignitus.

Decanus, si non sit Canonicus, Capitulo præesse non potest, cum in eo agitur de Præbendarum œconomia, reique temporalis administratione: sed tantummodo, cum agitur de moribus, & Ecclesiastica disciplina, uti judicatum est ex Arresto Senatus Parisiensis 15. Junii an. 1672. pro Decano Ecclesiæ Cathedralis Ambianensis (l).

Decanus Capituli correctioni subjicitur, ut ait Panormitanus (m) in suo Commentario in Decretalem, quam tulit Innocentius III. in quarto Concilio

(g) Diarium [illegible] to 5. l. 4. c. 23.
(h) Innoc. II. in c. Innovamus. 3. dist. 60.
(i) Art. 6.
(k) Art. 31.
(l) Diarium Palatii in 4. part. 1. pag. 127 & in fol. tom 1. De la Guessiere to. 3. l. 6. c. 8. Item Arrest. 17. Janu. an. 1673.
(m) Panorm. in c. Irrefragabili. 13 de officio Ordinarii. l. 1. tit. 31.

cilio

cilio Oecumenico Lateranensi, sed priusquam illum appellet, licentiam Episcopi debet postulare (*a*).

Inter Decanatus alii sunt pure electivi, quales sunt Decanatus Trecensis, & Sancti Quintini in Picardia, uti declararunt Arresta 18. Martii an. 1617. & 22. Novembris an. 1622. (*b*).

Alii sunt electivi confirmandi, qui in Curia Romana resignari possunt *in favorem*: jure tamen electionis penes Capitulum remanente, si forte vacet ex obitu Decanatus resignati, quod a Senatu Parisiensi dijudicatum est 19. Decembris an. 1630. (*c*).

Decanatus, & aliæ dignitates Ecclesiarum Cathedralium, & Collegiatarum, fuere declarata immunia ab indultis, & gratiis expectativis, qualiacumque sint, ne ipsis quidem Graduatis exceptis: uti statuunt Edicta an. 1596. (*d*) & an. 1606. Cum tamen ultimum illud Edictum in sanctiori Consilio non fuerit confirmatum; contrarium fuit dijudicatum tam pro indultariis, quam Graduatis, ut videre est ex Arresto, quod secutum est illud 4. Junii an. 1693. quo judicata lis est inter D. Bigot Decanum Bituricensem a Capitulo electum, & D. de Bermont Indultarium, cui adjudicatus est Decanatus, ut refert D. Brillon (*e*): at contrarium penitus ab eadem Curia 5. Julii an. 1672. (*f*) latum refert idem Author: triaque huic similia addit, ab eodem Parisiensi Senatu lata, unum an. 1625. alterum 23. Febr. an. 1638. pro N. Pepin, qui a Capitulo Suessionensi de Decanatu provisus est, & tertium pro munere Thesaurarii Ecclesiæ Rothomagensis, quod est mere collativum.

(*a*) Definitiones can. p. 124.

(*b*) Bouchel Bibliot. can. tom. 1. pag. 584.

(*c*) Diarium fori l. 2. c. 83. & Bardet. to. 1. l. 5. c. 135.

(*d*) Art. 2.

(*e*) D. Brill. Diction Arrestor. v. Decanus n. 5 & definitio can. pag 265

(*f*) Idem. v. Dignitas. n. 15.

CASUS PRIMUS.

URATISLAUS, Ecclesiæ Collegiatæ sancti Albani Decanus, a Rege de suo Decanatu provisus, ipsum adivit, functionesque Curiales huic annexas, non obtenta prius, imo ne petita quidem Episcopi Diœcesani approbatione, seu visa obivit. Nunquid ob solam Regis provisionem valide Confessiones audire, cæterasque potuit exercere functiones?

RESPONS.

Res est certa & inconcussa, animarum curam ab Ecclesia solum, hoc est, a Papa, aut ab Episcopo Diœcesano posse conferri, ac proinde Uratislaum præcise vi Provisionis Regiæ Curiales non posse obire functiones; sed tantum vi provisionum ab Ecclesiastica potestate collatarum: quod duobus modis fieri potest: 1. Potestatem hanc, vel voce, vel scripto ab Episcopo Diœcesano recipiendo. 2. Ex concessione Episcopi, vel Papæ iis facta, qui successive de tali Decanatu essent provisi. Ad Uratislaum ergo pertinet inspicere, cum in Archiviis Capituli talem invenire possit concessionem, qua deficiente ad Episcopum debet recurrere, ab eo curam animarum, sibi subditarum, potestatemque functiones Curiales obeundi accepturus: aliter iis, nec valide, nec licite fungi potest. Ita olim insignis Doctor Sorbonicus (*g*).

(*g*) De Sainte Beuve, tomo 1. Cas. 209.

CASUS II.

GASPAR, vir nobilis, Decanus, vel Præpositus Ecclesiæ Cathedralis Galliæ, solus & exclusis aliis dignitatibus, omnium jurium, emolumentorum, atque privilegiorum Canonici potitur, utpote, qui jus habeat suffragii cum aliis in Capitulo, ad Beneficia nominet, quotidianas distributiones accipiat, decimas cum iis percipiat, duplicemque Canonici Præbendam, tum quoad grossos, ut vocant fructus, tum quoad distributiones referat, ita ut deductis omnibus impensis, & oneribus ad 500. nummorum summam perveniat integer ipsius reditus.

Non ita pridem a Capitulo provisus Præbendam adivit, ut nobilius dignitatem suam novis ejus proventibus tueretur: qua de re magnum ei scrupulum injecerunt ex Canonicis piissimi, ac doctissimi, supponentes, unito jam dignitati suæ Canonicatu eum frui, cum aliter ex jure ea, quibus nunc fruitur, percipere, ut Decanus, commoda non posset.

His autem retulit, non deesse exempla, quibus id sibi licitum esse poterat præsumere, cum duo Prædecessores sui immediati, Decanatum, vel per electionem, vel per resignationem tum obtinuissent, cum jam essent Canonici.

At vero dictis ejus responderunt Canonici, 1. ipsum ex pravo exemplo a culpa coram Deo non fieri immunem. 2. Tres Decanos duorum ultimorum antecessores nunquam fuisse Canonicos. 3. Capitulum ipsi Canonicatum conferens hanc exegisse promissionem, ut collatam sibi Præbendam abdicaret, si id necessarium consulti judicarent Doctores: ex quo prorsus dubia sit ejus collatio. 4. A Capitulo minui duodecim Canonicorum requisitum numerum, hanc ei Præbendam conferendo; quod quidem eo magis est observandum, quod jure suo utens Episcopus duos jam Canonicos ad regimen Diœcesis adhibeat, qui proinde continuo ferme absunt: unde multum minuitur cultus divinus, qui ex hoc cæteris præsentibus fit magis onerosus. 5. Denique 500 nummorum reditum, deductis omnibus impensis, sufficere ad tuendam Decanatus sui dignitatem in ea præsertim regione, ubi vili pretio emitur annona.

Quæritur, utrum rationibus illis cedere Gaspar debeat, & utrum incertus, num Decanatui sit annexa Præbenda, in tali dubio collatum sibi a Capitulo Canonicatum dimittere sub peccati reatu teneatur?

RESPONS.

Duobus inclytis Sorbonæ Doctoribus hæc olim difficultas proposita est, quorum alterius post mortem decisiones promulgatæ sunt (*h*): eorum amplectimur sententias duas cum iis stabiliendo certas regulas.

Prior hæc est: Provisus de dignitate, cui annexa est Præbenda, de alia canonice provideri non potest Præbenda in eadem Ecclesia; cum duo simul non unita Beneficia *sub eodem tecto* possidere non liceat, ut docet Guimierus in Pragmaticam Sanctionem his verbis (*i*): *De jure communi non potest quis esse duplex in eadem Ecclesia, sicut in beneficiis uniformibus, ut habere duos Canonicatus, vel duas Prabendas.* Quod probat hic Canonista ex duabus Decretalibus Innocentii III. & ex Glossa (*k*): & postea subdit: *Et vacat una per assecutionem alterius.* Clementina finali de Præbendis ... *nec valeret consuetudo in contrarium*, cap. 1. de consuetudine in 6. *nec posset Episcopus in hoc casu dispensare.* Idem docet Rebuffus (*l*): Etiamsi sub eodem tecto. *Hæc clausula necessaria est*, inquit, *qui dispensatus ad duo nequaquam censetur, ut illa habeat in eadem Ecclesia, nisi hoc dictum fuerit, etiam simplicia .... & ideo per adeptionem secunda prabenda in eadem Ecclesia vacat prima.*

Altera regula est: cum peculiari suo reditu potitur dignitas, cui non est annexa Præbenda, tum qui

(*h*) De Sainte Beuve, to. 2. Cas. 167.

(*i*) Guimier in Pragm. tit. de Collationib. §. Item censuit. v. Requireret.

(*k*) Innoc. III. in cap. Cum jam dudum. 18. de Præb. & dignit. l. 3. tit. 5. in cap. Litteras 20. de concessione Præb. & Ecclesiæ non vacantis, & ibi Glossa l. 3 tit. 8.

(*l*) Petrus Rebuffus in praxi Beneficiorum tit. de dispensat. ratione ætatis. v. Etiamsi.

qui eam habet dignitatem, de Præbenda in eadem Ecclesia legitime provideri potest, non quidem ex jure communi; sed ex speciali Galliæ jurisprudentia, ut fatetur Guimierus. *De jure communi non posse haberi dignitas & Præbenda in eadem Ecclesia*, inquit hic Author; sed id fieri potest ex generali Regni consuetudine legitime præscripta; *& illa dicitur in omnibus fere Ecclesiis Regni Galliæ: adeo quod alia non indigeat probatione, tanquam sit apud Gallos jus commune, ut est quasi in omnibus Ecclesiis Regni Franciæ de consuetudine præscripta, quod dignitas non potest, nec debet conferri, nisi Canonico illius Ecclesiæ*. Idem quoque asserit Rebuffus (a): *Istæ tamen dignitates in Ecclesiis Cathedralibus Regni non debentur, nisi Canonicis illarum Ecclesiarum ex consuetudine*. Hæc sunt verba Jurisperiti illius, qui inde concludit, ab eo, qui, cum Canonicus non sit, ad dignitatem nominatur, obtinendum esse in Curia Romana titulum Præbendæ *ad effectum*, ut dicitur, hoc est, quo fiat idoneus ad possidendam dignitatem, ad quam electus est: *& ideo oportet*, inquit, *quod nominatus faciat se in illa creari Canonicum ad illum effectum, videlicet obtinendi dignitatem*.

(a) Petrus Rebuff. cit. tit. de collat. §. Præfatique v. Dignitates

Præsuppositis illis regulis ad propositam difficultatem dicendum, 1. quod si Gaspar annexam suæ dignitari Præbendam habeat, de nova non potuit provideri: 2. Quod magnum sit indicium, unam ob allatas in exposito casu rationes esse annexam dignitati suæ: cum enim omnium jurium, & privilegiorum Canonici sit particeps, quibus nimirum non potiuntur alii in dignitatibus constituti, cum sub ea qualitate, nec jure suffragii in capitulo potiantur, nec capituli nominationi subjecta Beneficia cum cæteris Canonicis conferant; verisimile est ipsum tale, jus ideo obtinere quod Decanatui suo sit annexa Præbenda; quod etiam probant, & æqualis duobus Canonicis reditus, & communis cum iis decimarum capitulo debitarum perceptio: hanc rem etiam suadent duplicatæ, quas ipse recipit, distributiones, quibus privantur aliæ dignitates; quandoquidem, si eas tantum, ut Decanus perciperet, nec iis quoque frustrarentur aliæ dignitates: licet enim de jure communi dignitas, cui annexa est Præbenda, simplicem accipiat distributionem; ex usu tamen Regni Galliæ, qui ea insignitus est, is duplicem accipit portionem, ut observat Rebuffus his verbis (b): *Quando in una Ecclesia quis dignitatem habet cum Præbenda, non debet obtinere duplices distributiones: quia unius tantum servitium impendit, & vicem unius gerit, cap. unico de Clericis non residem. Verum de consuetudine duplicem accepit portionem in hoc Regno Franciæ: quia duorum vice fungitur, argum. leg.* Si Consul. *de adops. cap.* Ex litteris *de probationibus, alioqui nihil prodesset ei habere duo beneficia*.

(b) Idem loco cit. de dispensat.

Ex dictis igitur concludimus, quod, si pro certo non norit Gaspar, nullam esse dignitati suæ annexam Præbendam; juste existimare debet, unam esse connexam, atque idcirco se teneri ad renunciandum huic Præbendæ, de qua non ita pridem a Capitulo provisus est.

Neque diu iis immorandum rationibus refellendis, quas allegat Gaspar ad retinendam novam suam Præbendam cum Decanatu suo incompatibilem, cui non est annexa. Quingenti namque nummi annui redditus, sublatis omnibus sumptibus, sufficiunt ad honestam Clerici vitam, præsertim in ea Provincia, ubi vilis est annona; neque ex natalium suorum splendore ad majores tenetur sumptus, quam ad eos, qui vero conveniunt Clerico; cum frugali & modesto victu ipsi etiam Cardinales, & Episcopi ex Concilio Tridentino debeant esse contenti (c): *Quapropter exemplo Patrum nostrorum in Concilio Carthaginensi* (d) *non solum jubet* (Sancta Synodus) *ut Episcopi modesta supellectili, & mensa, ac frugali victu contenti sint; verum etiam in reliquo vitæ genere, ac tota ejus domo caveant, ne quid appareat, quod a sancto hoc instituto sit alienum*. Hinc ex casus expositione multos ante Gasparem constat fuisse Decanos, qui novam non obtinuere Præbendam, quique tamen pro dignitate sua vitam honestam duxere.

(c) Conc. Tr. sess. 25. de reform. c. 1.
(d) Concil. Carthagin. 4. c. 15.

CASUS III.

CHEREMON, Cathedralis, aut Collegiatæ Ecclesiæ Decanus, Beneficium suum Josepho nepoti suo viginti annos cum uno nato vult resignare. Potestne illud valide?

RESPONS.

Distinguendum est inter primam Ecclesiæ dignitatem, cæterasque inferiores. Quod ad primam pertinet, distinctione etiam opus est; nam animarum curam habet annexam, vel non. Cum prima Cathedralis, aut Collegiatæ Ecclesiæ dignitas animarum curam habet annexam; tum necesse est, ut de ea provisus vigesimum quintum ætatis annum attigerit, quia debet esse Sacerdos ad obeundas ministerii sui functiones. At vero si dignitas illa sit absque animarum cura, sufficit, ut viginti duos sit natus annos, quæ ætas sufficiens est ad obtinendas provisiones secundæ, aut alterius inferioris dignitatis. Unde colligimus, si cura animarum Cheremonis dignitati sit annexa, valide cum Josepho viginti tantum & unum annos nato resignare non posse; cum ea ætate curati Beneficii munera nondum valeat.

Cæterum advertendum est allatam doctrinam Concilio non niti Tridentino (e), cujus decretum circa Beneficiariorum ætatem in Gallia non observatur, ut constat ex ætate ad Episcopatum requisita, quæ ex hoc Concilio debet esse triginta annorum; quæ tamen ex usu nostro juxta concordatum inter Leonem X., & Franciscum I. initum viginti septem duntaxat annos postulat.

(e) Conc. Tr. sess. 22. de reformat. c. 12.

CASUS IV.

CLEDONIUS Josepho nepoti suo, viginti tantum annos cum decem mensibus nato tertiam resignavit dignitatem, quam in Cathedrali Ecclesiæ Provinciæ Ecclesiasticæ Rhemensis possidet. Potestne Episcopus Josepho *visa* suum denegare; quod 22. annos ætatis suæ non compleverit: an cum etiam de defectu ætatis dispensare potest?

RESPONS.

Certum est, Episcopum *visa* suum Josepho posse denegare, quod is requirit ad obtinendam tertiam, quam ei resignavit avunculus, dignitatem. Ratio est, quia, ut diximus in præcedenti responsione, requiritur ætas 22. annorum completa, ut quis de secunda, aut alia inferiori dignitate provideatur ex usu generaliter in Gallia observato. Dum eo tamen Episcopus de ætatis defectu potest dispensare, ut declarat Bonifacius VIII. in una ex suis constitutionibus dicens (f): *Permittimus, ut Episcopi, cum his, qui vigesimum annum compleverint, quod dignitates, vel personatus, quibus animarum cura non imminet, valeant obtinere, possint (si aliud non obstat Canonicum) libere dispensare*. Qua de re observandum peropportunum fore si provisionem antecedat dispensatio, quamquam illud absolute necessarium non videatur.

(f) Bonifac. VIII. in cap. Permittimus un. de ætate, & qualitate, & ord. præficiendorum l. 1. tit. 10.

CASUS V.

EVENTIUS, Decanus, aut Cantor Ecclesiæ Cathedralis, vel Collegiatæ dignitatem suam Roberto cognato suo resignare constituit. An requiritur necessario, ut Robertus sit Licentiatus, aut saltem Baccalaureus in Theologia, aut in jure Canonico, ut tuto, & valide resignationem hanc possit accipere?

RESPONS.

Magnum intercedit discrimen inter duas illas dignitates. Licet enim jus non exigat, ut Cathedralium Ecclesiarum Beneficiarii sint graduati, exceptis Theologis, iisque quibus incumbit animarum cura in Urbe, ut ajunt, murata, & id tantum pro Archidiaconis exigat Concilium Tridentinum, *ubi fieri poterit*; (g) attamen in Gallia, qui Cathedralium dignitates omnes, & Collegiatarum primas obtinent necessario graduati esse debent, etiam indicta provisionum suarum invaliditate, ut fert Edictum an. 1606. mensis Decembris his verbis (h): *Nemo deinceps provideri poterit de dignitatibus Ecclesiarum Cathedralium, neque de primis Collegiatarum, nisi sit graduatus in*

(g) Conc. Tr. sess. 24. de reform. cap. 12. cit.

(h) Edictum an. 1606. art. 31.

Facul-

Facultate Theologiæ, aut juris Canonici sub pœna nullitatis provisionum suarum. Edictum illud conforme est alteri Edicto Henrici II. 9. Martii an. 1551., & Concordato inter Leonem Decimum, & Franciscum Primum, ut observat modernus Author (*a*), qui Senatus Parisiensis Arrestum an. 1672. de prima dignitate Cathedrali conformiter latum refert.

(*a*) Perrerius Jur. can. Gall. l. 1. c. 4. n. 24.

Vide { DISPENSATIO IRREGULARITATIS. }

D E C I M Æ.

DECIMA est tributum Deo debitum, & consecratum, atque usui, & sustentationi Ministrorum Ecclesiæ destinatum. Opinio probabilior est, decumas, aut id ipsum, quod pro iis habetur, jure naturali, & divino deberi, ut docent Patres, Concilia, Chalcedonense (*b*), Gangrense (*c*), tertium Lateranense, Constantiense, & Tridentinum; Alexander III. Panormitanus, Henricus Boich, Ludovicus Romanus, Socinus, Gratianus, & Cajetanus, quorum Summi Pontifices, ac celeberrimi Canonistæ sententiam amplexi sunt. Quare Imperator Carolus Magnus in suis capitularibus (*d*), Sanctus Ludovicus in Edicto suo an. 1269. & alii Reges permulti decimarum exactionem absque ulla exceptione constituerunt pro Parochis.

Decimarum solutio est officium, & actus Religionis, si habeatur tanquam solemnis professio divini dominii in omnia terræ bona, omnesque res creatas; & actus justitiæ, si consideretur in ordine ad sustentationem debitam Ministris ipsius Ecclesiæ, qui eam solutionem non minus in foro exteriori, quam interiori possunt exigere ab iis omnibus, qui huic subjiciuntur, quique ab earum solutione ob aliquot privilegia legitima, & approbata non sunt immunes, quales sunt Religiosi Claravallenses, Ordinum capita, & omnes Benedictini. †

Multi distinguuntur Decimarum species, quas vulgo dividunt 1. in prædiales, quæ in magnas minutas, & novales subdividuntur. 2. In personales. 3. In mixtas. 4. Denique in ordinarias, extraordinarias, & infeudatas.

Decimæ prædiales, seu reales eæ dicuntur, quæ ex prædiis ruralibus educuntur. Magnæ Decimæ eæ sunt, quæ ex frumento, secali hordeo, avena, aliisque granis hujusmodi recipiuntur.

Decimas minutæ præbent Fabæ, Rapinæ, Napinæ, Lentes, Millium, Viscia, Linus, Cannabis, cæteraque ejusmodi legumina, granaque rotunda; ac solis debentur Parochis; iis exclusis, qui magni dicuntur decumani.

(*b*) Concil. Chalcedon. c. 17.
(*c*) Concil. Gangrens. c. 7. Conc. Lateran. 3 c. 53. Concil. Constantien. sess. 43. de decim. c. Martinus. Conc. Trid. sess. 9. c. 11. Alex. III. in c. Parochianos, 24. fin. de decim l. 3. tit. 30. Panor. in c. Causa. de verborum signific. Boich. in c. quam de decimis. Lud. Rom. consult. 344. Socin. tract. de obl. l. 3. q. 4. Gratian. in can. Revertimini 16. q. 1. Cajet. in 2. 2. q. 100. art. 3.
(*d*) Capitul. Car. Magni. l. 8. c. 89. &c.

Decimæ novales, quæ solius sunt quoque Parochi, ut ex multis judicatum est Arrestis, quæ refert Forget (*e*), & in Bibliotheca canonica Bouchelius, eæ dicuntur, quæ ex novalibus, seu ex agris immemoriali tempore incultis procedunt, qui recens fuere exculti. *

Decimæ personales educuntur e lucro negotiatorum, aut artificum.

Inter prædiales, & personales decimas illud reperitur discrimen, quod prædiales in integrum e fructibus agri, non deductis culturæ impensis, percipiantur, ut ait Innocentius III. (*f*): cum personales non exigantur ex lucro negotiatoris, aut artificis, nisi deductis expensis, ut declarat ejusdem Papæ Decretalis (*g*). Hæc ultima decimarum species non est in usu in Gallia, ubi non receptæ sunt Decretales, quibus fuere constitutæ.

Mixtæ vero decimæ dicuntur; quod ad prædialium, personaliumque naturam in eo attingant, qui e lucro animalium percipiuntur, quales sunt agni, capri,

(*e*) Arresta 3. Mart. 1648. 21. Mar. 1655 20. Mart. & 10. Jun. 1663. 15. Maii 1668. 15. Feb & 22. Jun. 1669. 11. Dec. 1670. Blondeau in Bibliothec. Bouchel. v. Decimæ pag. 488. & seq.
(*f*) Innoc. III. in cap. Tua nobis. 26. de decimis.
(*g*) Idem in c. Pastoralis. 28. eod. tit.

† Non omnino inutile erit hic referre quod ait CABASSUTIUS, Juris Can. Theo. & prax. lib. 2. cap. 23. n. 7. „ Jure communi, *inquit*, quod in Gallia quoque receptum est, immunes sunt absolutione Decimarum tum Religiosi „ Hospitalarii, ac militares Sancti Joannis, tum Cystercienses, tum Cœlestini, cap. ex parte, cap. licet, cap. „ ad Clementiam de Decimis. Et privilegium illud Cœlestinis indulserunt Bullæ Cœlestini V., & Gregorii XI. „ quas roborarunt in Gallia pleraque Senatus consulta apud Despeisseum tract. de Benef. tit. 10. sect. 3. Sed exem- „ ptiones istæ non extenduntur ad terras quas præfatæ Religiones tradunt aliis excolendas in Emphyteusim, vel „ in censum, ut tradit dictum cap. licet de Decimis. Verumtamen, *pergit idem Canonista*, ut horum privilegio- „ rum occasione Ecclesiæ graventur, Innocentius III. in Concilio generali provide decrevit circa Cystercienses, „ Templarios, & Hospitalarios (nondum enim erat institutus Cœlestinorum Ordo, qui posterius emersit) „ si quod prædium acquirant post idem ipsum generale Concilium, ut non hac a Decimis exemptione fruatur, „ quamvis ab ipsis Religiosis possideatur, & excolatur; sed privilegium solis inhæreat prædiis ante acquisitis. „ Cap. penult. de Decimis, & generaliter omnes Religiosi de novalibus suis, quæ propriis manibus, vel sum- „ ptibus excolunt, & de nutrimentis animalium suorum, & de hortis suis Decimas solvere non tenentur cap. „ ex parte ead. „. Hæc CABASSUTIUS, circa quæ videndum est quænam sint variorum locorum consuetudines.

* Notat per novale in quibusdam Regionibus non solum terram tunc primum ad fructificandum proscissam intelligi, sed etiam terram coli solitam, sed quæ per aliquot annos interquiescere sinitur. L. SILVA. §. *Novalis*. D. de verb. signif.

Notat etiam 2. BOCHELLUS sum. Benef. verb. *Decima*, cap. 3. si novale jam erat Decimis erga Prælatum aliquem prius obnoxium quam coleretur, Parochum nullum jus ad Decimas esse habiturum. Parochus tamen posset, ut idem notat BOCHELLUS adversus Prælatum, seu Rectorem, seu Prebendatum, congruæ portionis augmentum exigere, si ex nova cultura nova ipsi curialia accrescerent onera.

capri, sues, aliaque similia, quæ partim ex terræ fructibus, ex hominum industria curaque procedunt; Qua de re observandum non teneri Parochos ad recipienda hujusmodi animalia, ubi nata sunt; sed postquam a lacte, quo non egent, fuere depulsa.

Decimæ ordinariæ eæ sunt, de quibus hactenus diximus, sed quarum ubique non eadem est quantitas & qualitas; cum in Provinciis quibusdam decimam fructuum partem, in aliis decimamtertiam, aut decimamquintam, & aliquando vigesimam secundum varium usum Decumanus exigat juxta definitionem Lucii III. (*a*). In quibusdam etiam regionibus, ut in Italia, decimas non exigunt Parochi, pro quibus supplent fideles voluntariis oblationibus; & in aliis Decima exigitur de rebus quibusdam, quæ alibi eidem non subjiciuntur; cum regio quælibet suum habeat usum, quem quisque sequi tenetur.

(*a*) Lucius III. in c. Ad Apostolicæ. 20. de decimis.

Decimæ extraordinariæ eæ sunt, quæ olim de consensu, & authoritate summorum Pontificum in Beneficiarios fuere impositæ pro valore Beneficiorum, & ad tempus limitatum Principibus concessæ, uti olim Philippo dicto Pulchro & Carolo VI. ad impensas bellorum, quæ geruntur in hostes Christiani nominis, aut Religionis & Ecclesiæ: qui usus hactenus in favorem multorum Principum permansit. Sed in Gallia concessio illa evasit tandem perpetua, uti recte prævideret Petrus Blesensis (*b*), idque a tempore Francisci I. Regis ad hodiernum diem, propter urgentes Regni necessitates, tum ex bellis intestinis & civilibus, tum ex peregrinis ortas: ita ut ex edictis Francisci II., Caroli IX., & Henrici III. an. 1555. 1570. & 1581. promulgatis cum titulo officii constituti fuerint exactores hujusmodi decimarum, de quibus hic non est quæstio.

(*b*) Petrus Blesens. ep. 2.

Dicendum hic superesset, de decimis infeudatis, seu feudalibus, quæ nunc ad sæcularia bona, a Laicis possessa revocantur; sed de iis hic supersedimus in sequentibus dicturi. Unum id Lectorem monemus, ea de re consuli posse Bouchel in sua Bibliotheca canonica (*c*).

(*c*) Bouchel. v. Decimæ. pag. 173. & seqq.

CASUS PRIMUS.

Decimarum solutionem S. Leo bini Incolæ Parocho suo denegant, licet aliunde bona ad sui sustentationem non sibi supperant, hac una videlicet ratione ducti, quod ex antiqua consuetudine eas non solvere possideant; quamvis ab ipso, ut ab Antecessoribus suis fuerint petitæ. Nunquid ex ea peculiari consuetudine, quæ omnium Galliæ Provinciarum consuetudini generali adversatur, ab injustitia, & a peccato mortali sunt immunes?

RESPONS.

Cum illa consuetudo sit injusta, incolas istos a mortali peccato non potest eximere. Ratio est, quia ad jus naturale pertinet, ut Pastoribus suis ad victum necessaria ministrent populi. *Quod enim*, inquit S. Thomas (*d*), loquens de Lege antiqua, *eis qui divino cultui ministrabant ad salutem totius populi, populus necessaria victus ministraret, ratio naturalis dictat, sicut & his, qui communi utilitati invigilant, scilicet Principibus, & militibus, & aliis hujusmodi stipendia victus debentur a populo. Unde & Apostolus hoc probat 1. ad Corinth. 9. ..... dicens:* Quis militat suis stipendiis unquam? aut quis plantat vineam, & de fructibus ejus non edit? Addit postea sanctus Doctor: *Sed determinatio certa partis exhibendæ ministris divini cultus, non est de jure naturali, sed est introducta institutione divina.* Tum ad decimas novæ Legis perveniens, ita subjungit: *Ita etiam determinatio decimæ partis solvendæ est authoritate Ecclesiæ temporis novæ Legis instituta secundum aliquam humanitatem, ut scilicet non minus populus novæ Legis ministris novi Testamenti exhiberet, quam populus veteris Testamenti exhibebat, cum tamen populus novæ Legis ad majora obligetur secundum illud Matthæi 5.* Nisi abundaverit justitia vestra plus, quam Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum Cœlorum. *Et cum ministri novi Testamenti sint majoris dignitatis, quam ministri veteris Testamenti, ut probat Apostolus 2. ad Corinth. 2. sic ergo patet, quod ad solutionem decimarum homines tenentur partim quidem ex jure naturali, partim etiam ex institutione Ecclesiæ.*

(*d*) S. Th. 2. 2. q. 87. art. 1. in corp.

Eadem de re alibi agit Doctor Angelicus (*e*), & speciatim quærit, utrum per contrariam consuetudinem non possit derogari juri, quo potiuntur Pastores ad exigendas decimas; & ita concludit: *Patet ergo*, inquit, *quod nulla consuetudo contraria solvit hominem ab obligatione solvendi decimas, quia hæc obligatio fundatur supra jus divinum, & supra jus naturale. Unde semper tenentur homines reddere decimas, si Ecclesia exigat, etiam contraria consuetudine non obstante.*

(*e*) Id. Quodlibet. 2. art. 8. in corp.

Multorum authoritate Conciliorum stabilitur jus Parochorum ad exigendas decimas: sed sufficit ea de re Nogaroliensis Concilii ab Amathæo, Auscitano Archiepiscopo, ejusque suffraganeis an. 1303. habiti gravissimum referre Decretum, cujus hæc sunt propria verba (*f*): *Tam detentores decimarum ante ipsarum restitutionem, quam eorum filii, uxores, & familiæ, sepultura careant Christiana: nec ipsi, nec eorum filii, usque ad quartam generationem inclusive ad Tonsuram Clericalem, cæteros Ordines, vel Ecclesiastica Beneficia aliqua admittantur, sed eorum Beneficia aliis libere conferantur. Si nostri Ordinarii prædictis hæc contulerint, ab illorum collatione eo ipso se noverint suspensos, & loca, ubi sepulta fuerint, per annum Ecclesiastico subjaceant interdicto.* Difficile est ea in re durius agi. De eadem re legi potest Cajetanus in Summam S. Thomæ (*g*), qui fuse & erudite quæstionem hanc pertractat, & contrarias Angelici Doctoris sententiæ objectiones solvit.

(*f*) Concil. Nogaroliense c. 10. apud Labb. tom. Conc. 11. 2. part. colum. 1480.

(*g*) Cajetan. in 2. 2. cit. art. 1.

CASUS II.

In quodam statu, ex multis Provinciis composito, generalis obtinet consuetudo decimas Pastoribus non solvendi; licet multi eas vellent exigere. Num illi consuetudini stare possunt harum Provinciarum incolæ, nec eas omnino solvere?

RESPONS.

Existimat sanctus Thomas, eos incolas in tali casu non peccare, cumque decimas non exigit Ecclesia, eam censeri fidelibus illas solvendi obligationem condonare; vel aliter supponendum esse, fideles omnes Italiæ, aliosque Orientales, qui eas solvere non solent, esse damnatos; quod defendi nequit (*h*): *Sed in terris, in quibus non est consuetudo communis, quod decimæ dentur, & Ecclesia non petit, videtur Ecclesia remittere, dum dissimulat; & ideo homines in terris illis non peccant, decimas non dando. Durum enim esset dicere, quod omnes homines Italiæ, & Orientalium partium damnarentur, qui decimas non solvunt.* Sententiam suam probat Angelicus Doctor, exemplo ductuque sancti Pauli, qui gratuito Euangelium annuntiabat, nihil ab iis exigens

(*h*) S. Thom. Quodlib. 2. art. 2. cit. in corp.

quibus

quibus illud annuntiabat, eorum quæ ad vitam erant necessaria, licet sibi juste debita, si reposcete voluisset. *Unde non benefacerent Rectores Ecclesiarum*, ita concludit S. Doctor, *si in terris illis decimas exigerent, in quibus non est consuetudo dari; si probabiliter crederent, quod ex hoc scandalum nasceretur.*

CASUS III.

MARIANO tria tantum sunt pro tota re vitium jugera e quibus quinque duntaxat vini cados percepit, qui ad solutionem tributi, vindemiæ impensarum, aliorumque quorumdam onerum, Pagi exactores vinum juridice retinuere, opifices mercedem suam, & Parochus decimam postulat. Quodnam ex tribus hisce debitis priores partes obtinet in solutione?

RESPONS.

(a) S. Th. 2. 2. qu. 87. art. 2. ad 4.

Decima priores tenet partes, atque in solutione Principis tributo, operarumque mercedi debet anteponi. Ita S. Thomas (a) his verbis: *Debentur autem decimæ de fructibus terræ, in quantum proveniunt ex divino munere: & ideo decimæ non cadunt sub tributo, nec etiam sunt obnoxiæ mercedi operariorum: & ideo non debent prius deduci tributa & pretium operariorum, quam solvantur decimæ; sed ante omnia debent decimæ solvi ex integris fructibus.* Hæc sunt verba S. Doctoris, cujus doctrinam asserunt multæ Decretales, & duæ præsertim ab Innocentio III. latæ quas in responsione ad sextum casum referemus.

CASUS IV.

REMIGIUS, pauper agricola, cui duo sunt tantum agrorum jugera, e quibus vix quartam fructuum partem percipit, quibus eget ad suam, mulieris, & quatuor puerorum sustentationem, teneturne in conscientia Parocho suo prædiviti decimam hujusce agri solvere, & nonne potest in foro conscientiæ hanc ei subducere, ut suis prospiciat necessitatibus?

RESPONS.

Cum ex jure naturali & divino debeantur decimæ, certum est, non minus pauperes, quam divites ad earum solutionem teneri; seu qui eas recipiunt, divitiis affluant, seu pauperes sint. Id ipsum docet sanctus Thomas his verbis (b): *Cum Sacerdotibus decimæ debeantur, tum de jure naturali, tum de jure divino, tum etiam ex statuto Ecclesiæ; quamvis Sacerdos sit dives, nihilominus pauper tenetur ei decimas solvere.* Ejusque rei hanc subjicit rationem: *Decimarum solutio*, inquit Angelicus Doctor (c), *est instituta non solum ad sustentationem Ministrorum Ecclesiæ; sed etiam ad sustentationem pauperum, quibus debet de Domo Dei provideri juxta illud S. Augustini* (d). Decimæ tributa sunt egentium animarum ..... *Et sic Sacerdoti*, pergit S. Thomas, *qui non solum sibi, sed pauperibus providere debet, quantumcumque diviti, sunt decimæ necessariæ.*

(b) S. Thom. Quodlib. 6. a. 10. in corp. Item 2. 2. qu. 87. ar. 4. ad 4.

(c) S. Thom. loc. cit. ad 2.

(d) S. Aug. in Can Decimæ 66. 16. q. 1.

Addit Angelicus Doctor, quod cum ratione sui Ministerii decimas Pastoribus attribuerit Ecclesia, eæ debentur, quamvis divites sint illi Pastores, ubi primum Pastoris Officium obtinent. *Potest dici, quod necessitas sustentationis Ministrorum fuit ratio Ecclesiasticæ institutionis de decimarum solutione, sed ex quo Officium est alicui debitum per statutum Ecclesiæ, nihilominus ei debetur, quamvis sit dives.* Hinc Matisconense Concilium secundum an. 585. habitum (e) constituit, ut Pastoribus decimas accurate persolvant fideles, nullo adhibito inter divites pauperesque discrimine. En verba Concilii: *Leges itaque divinæ, consulentes Sacerdotibus ac Ministris Ecclesiarum, pro hæreditatis portione, omni populo præceperunt, decimas fructuum suorum locis sacris præstare; ut nullo labore impediti, horis legitimis, spiritualibus possint vacare Ministeriis, quas Leges Christianorum congeries longis temporibus custodivit intemeratas. Nunc autem paulatim prævaricatores Legum pene Christiani omnes ostenduntur, dum ea, quæ divinitus sancita sunt, adimplere negligunt. Unde statuimus ac decernimus, ut mos antiquus a fidelibus reparetur, & decimas Ecclesiasticis famulantibus ceremoniis populus omnis inferat.* Deinde addit Concilium ..... *Si quis autem contumax nostris statutis saluberrimis fuerit; a membris Ecclesiæ omni tempore separetur.*

(e) Conc. Matiscon. 2 can. 5. apud Sirm. tom. 1. Conc. Galliæ. pag. 381.

Rothomagense Concilium a Cardinali Borbonio an. 1581. habitum (f) eandem cum Matisconensi pœnam statuit: *Qui vero eas* (Decimas) *subtrahunt, aut impediunt, excommunicentur, nec ab hoc crimine, nisi plena restitutione secuta, absolvantur.*

(f) Conc. Rothomag. an. 1581. de curator. & aliorum Presbyteror. & Parœcianorum officiis n. 35.

Ex dictis colligimus, Remigium, quantumvis pauperem, rigorose loquendo, absolute teneri ad solutionem decimæ tritici sui erga Parochum licet divitem; si forte extrema non prematur inopia: attamen ad illius Parochi charitatem pertinet, decimam illam non exigere, non solum, quoad sublevandam pauperum Parœcianorum, inter quos reperitur Remigius, miseriam teneatur, sed etiam quia ex acerbiori exactione oriri posset scandalum & persuasio, eum nimio terrenarum rerum affectu laborare; quod Parocho imprimis accurate est vitandum. *Nullus Sacerdotum decimas cum lite & jurgio suscipiat*, inquit antiqua Turonensis Synodus (g), *sed prædicatione, & admonitione.*

(g) Synodus Herardi an. 858. c. 132.

CASUS V.

Cum agrorum jugera decem vacantia reliquisset Henricus, quod præ inopia frumenti ea conserere non posset, Lucianus, Parochus ejus, cui inde deerat solutio decimæ, dato supplici libello a Judice petiit, ut tantum ex agris illis excolere sibi liceret, quantum sibi decimam afferrent jugera decem frumento consita. Duo ei Judex concessit; unum scilicet pro decima; alterum vero pro culturæ impensis: quæ obtenta Henrico agricolæ dimidiato fructuum proventu colenda dedit: facto vero tempore messis, decimam sibi de toto præhabere vult Parochus antequam grana paleamque cum Henrico divideret: at dimidiam partem ad se integram pertinere contendit Henricus, pro qua dimidium aliud loco decimæ sibi Parochus haberet. Cui jus?

RESPONS.

Conventio Parochi cum Henrico, vel est conductio, vel societas, vel contractus, qui dicitur locatio operarum.

Si conventio illa habeatur, uti conductio; Parochus e duobus jugeribus decimas exigere non potest; alioquin dicendum foret, hominem e proprio fundo decimas posse percipere; quod rationi penitus est absonum.

Si conventio illa habeatur, uti societas; neque etiam decimas sibi præhabere non debet Parochus; ubi enim de societate agitur, par debet esse sociorum damnum & lucrum: *Partiarius colonus*, inquit Lex (h), *quasi societatis jure, & damnum & lucrum cum Domino fundi patitur.* Quod in casu proposito non fieret; cum a Parocho allideretur Henricus, qui portionis suæ imminutionem ex augmento decimæ Parochi pateretur.

(h) L. Si merces 25. §. 6. ff. locati conducti l. 19. tit. 2.

Certum quidem est, quod si conductos sibi ab extero fundos haberet Henricus, portio sua, non minus quam Conductoris sui decimæ subjiceretur, ut observat Glossa his verbis (i): *Coloni partiarii qui partem fructuum percipiunt. Tales enim pro ea portione, quam ipsi percipiunt tenentur dare decimas: & Domini eorum pro ea quam ipsi percipiunt.* Sed in eo casu non versatur Henricus; cum Parochum suum habeat locatorem, qui abunde compensatur de decima decem jugerum integri jugeri fructus percipiendo absque ullius impensæ onere.

(i) Glossa in Can. Quæsti sunt. 46. 16. q. 1. v. Coloni.

Denique, si hæc habeatur conventio, uti contractus, qui *locatio operarum* dicitur, absque injustitia etiam decimam de duobus jugeribus percipere nequit Parochus; alioquin promissam Henrico mercedem ob labores impensasque ad jugerum culturam factas non conferret.

Colligi ergo necesse est, æquum esse, ut portionem suam liberam, & integram habeat Henricus, de qua quidquam decerpere ob decimam, aut aliter nequit Parochus. Non quidem nos fugit quosdam esse Parochos ab Urbe non longe dissitos, qui absque scrupulo agunt aliter: Sed exemplis non firmatur iniquitas; & abusus ideo damnandus.

CASUS VI.

METHODIUS, sancti Piathi Parochus, qui e suo Beneficio mille nummos annui reditus, & ære paterna mille libras percipit, ferme jam a viginti annis multarum diversæ speciei decimarum, quæ sibi debentur, solutionem exigere negligit, easque vel liberalitatis, vel charitatis impulsu debitoribus earum relinquit. Hoc ipsi vitio verterunt quidam vicini Parochi; quod agricolæ, quibus eas gratuito condonat, jus exigendi in eum, ejusve successorem possunt præscribere. Nunquid pro his Parochis stat ratio; & nonne rem suam, cui voluerit, libere condonare potest Methodius?

RESPONS.

Jure merito Methodium reprehundunt illi Parochi. 1. Quia verum est, quod iis, in quos ipsi competit jus decimæ illius, aliquando vel ipsi, eorumve hæredes præscriptionis jure solutionem possent denegare, præsertim si minutæ sint decimæ, quæ in quibusdam Provinciis solent exigi, quales sunt in Normania decimæ lanæ, & agnorum, quæ infra 40. annorum spatium usu capiuntur: quæ præscriptio in re ipsa constituitur de qua lis est, nulla habita ratione numeri majoris aliorum prædiorum Parœciæ, quæ decimæ actu subjiciuntur. Ita constituit Parlamentum Rothomagense an. 1666. (a),

(a) Constitutum an. 1666. art. 18.

At vero Methodius hujusmodi præscriptioni, utpote successoribus suis imprimis noxiæ, ansam præbere nequit: cum exigendæ decimæ jus non sit ipsius solius, sed Ecclesiæ, atque adeo Parochorum successorum ejus, & quorum jura, uti propria, defendere tenetur.

2. Quia, si decimis illis ad sui sustentationem non egeat forsan Methodius, eas, cui voluerit libere dare non potest. Ratio est, quia Beneficiarius non est Dominus, sed administer duntaxat bonorum Ecclesiæ quæ possidet, ut alibi liquido probavimus: quocirca desumpto ex iis tenui frugalique victu, quod superest, ad Ecclesiam pauperesque pertinet. Si ergo non egentibus Parœcianis hujusmodi donum conferret Methodius, id pauperibus foret noxium, quibus contra fas omne divites substitueret. Quare, licet charitatis impulsu egentibus decimas illas derelinqueret ille Parochus, ab iis saltem scriptum deberet exigere hujusmodi remissionis, in argumentum debitæ decimæ vel sibi, vel successoribus suis in eos, qui deinceps jus præscriptionis auderent allegare.

Hinc Prælatis vetat Alexander III. propositis etiam pœnis acerbissimis, ne Laicis debitas ab iis Ecclesiæ suæ decimas concedant. *Statuimus*, inquit hic Papa (b), *ne, si quis alicui Laico, in seculo remanenti, Ecclesiam, decimam, oblationemve concesserit, a statu suo, sicut arbor, qua inutiliter terram occupat, succidatur, & donec emendet, dolore sua jaceat ruina prostratus*. Deprompta est hæc Decretalis e tertio Canone Concilii quinti Turonensis habiti in Ecclesia Sancti Mauritii Turonensis a septemdecim Cardinalibus, centum viginti quatuor Episcopis, e quorum numero erat Sanctus Thomas Cantuariensis, cui extra Urbis portas fuere obvii quindecim Cardinales; cuique Concilio adfuere quadringenti quatuordecim Abbates, aliique innumeri Legati, & ipse præfuit Alexander III. Canon ille decretalis, iisdem, quæ attulimus, verbis est perscriptus, exceptis ultimis istis hujusce Canonis; *donec se emendet, lapsum suum deflens subjaceat dolore prostratus*.

(b) Alex. III, in c. Quamvis 17. de decimis &c. l. 3. tit. 30.

CASUS VII.

AUDOENUS decem agrorum jugera emit cum pecunia profecta e furto, aut usura, turpive lucro. Teneturne eorum decimas solvere; ac Parochus ejus rei conscius potestne eas accipere, aut etiam exigere?

RESPONS.

Ut huic difficultati fiat satis, sciendum, duplici modo rem injuste posse acquiri. Primo quidem, cum per se ipsam injusta est acquisitio, ut cum fit e pecunia subrepta, aut usuraria; unde emptor ad illius restitutionem tenetur. *Aliqua male acquiruntur dupliciter*, inquit S. Thomas (c); *uno modo, quia ipsa acquisitio est injusta; puta quia acquiruntur per rapinam, aut furtum, aut usuram, quæ homo tenetur restituere; non autem de eis decimas dare*. Tumque cum res parta ager est, Pastori decima debetur. *Tamen si aliquis ager sit emptus de usura*, addit sanctus Thomas, *de fructu ejus tenetur usurarius decimas dare: quia fructus illi non sunt ex usura, sed ex Dei munere*. Unde sequitur; quod in casu proposito Audoeni Parochus decimam fructuum exigere potest agri illius, quem de pecunia usuraria, aut subrepta emit ille homo, quamvis id norit iste Parochus.

(c) S. Th. 2. 2. qu. 87 art. 2. ad 2.

Secundo modo res aliqua injuste potest acquiri, cum de lucro turpi, & illicito acquiritur. *Quædam vero dicuntur male acquisita*, addit Sanctus Doctor, *quia acquiruntur ex turpi causa, sicut de meretricio & histrionatu, & aliis hujusmodi, quæ non tenentur restituere*. Tumque ad decimas solvendas tenentur emptores: *Unde de talibus tenentur decimas dare, secundum modum aliarum personalium decimarum*. Ex quo sequitur etiam, quod si Audoenus pecuniam, de qua agrorum jugera decem emit, ea ratione fuerit lucratus; a fortiori decimas eorum Parocho solvere tenetur; non minus, quam agrorum aliorum, quos legitime possidet.

Advertit tamen sanctus Thomas, hanc decimam ab iis non esse accipiendam, qui manifeste in peccato suo perseverant, ne vitiis eorum favere videatur Ecclesia, indeque scandalum oriatur; sed eam posse accipi, ubi ad meliorem frugem redierint. *Tamen Ecclesia non debet eas recipere, quandiu sunt in peccato, ne videatur eorum peccatis communicare, sed postquam pœnituerint, possunt ab eis de his recipi decimæ*.

CASUS VIII.

PHILIGONIUS, Parœciæ sanctæ Austrebertæ Dominus, Campi partes a Clientibus suis sibi debitas solet exigere, priusquam decimas acceperit Parochus. Is vero contendit, id ipsum Philigonio non esse licitum. Cui jus?

RESPONS.

Campi-pars est jus, quo Dominus in agro sui dominii decimum, decimum tertium, aut decimum quintum desecti frumenti fascem sumere potest in messe suorum Clientum, atque ideo dicitur *Campi-pars*, quasi videlicet *jus legendi agri solarii*. Atque Campi-pars non est exigenda ante decimæ in agro solutionem: quare manifestam sic se gerendo injustitiam committit Philigonius, quia decuma jure naturali & divino Parocho debetur, quam ita minuit ille Dominus; suamque Campi-partem auget, non solvendo ejus decimam. *Deducenda sunt decima ex integris fructibus*, inquit Cabassutius (d), *ante omnem expensarum, censuum, tributorum, & aliorum quorumcumque onerum deductionem: tum quia decimarum jura sunt antiquiora; tum etiam quia jura Dei, & Ecclesiæ humanis juribus anteferri debent*. Dicta sua probat ille Canonista inclytus ex Decretali Innocentii III. ad Episcopum Vercellensem (e): in qua declarat Summus ille Pontifex, quod, cum jure divino debeantur decimæ, ex integris fructibus, nulla prius facta deductione, solvi debent. Quod idem alibi manifestius asserit hic Papa, & ad quæstionem propositam accommodatius, nimirum in Decretali lata in Concilio generali Lateranensi habito an. 1215. (f), cujus hæc sunt verba: „Cum „autem in signum universalis dominii, quasi quo„dam titulo speciali, sibi Dominus decimas reser„vaverit; nos & Ecclesiarum dispendiis, & anima„rum periculis obviare volentes, statuimus, ut in „prærogativam dominii generalis exactionem tribu„torum, & censuum præcedat solutio decimarum, „vel saltem hi ad quos census, vel tributa inde„cimata pervenerint, quoniam res cum onere suo „transit, ea per censuras Ecclesiasticas decimare „cogantur Ecclesiis, quibus de jure debentur.

(d) Joan. Cabass. Jur. can. theor. & prax. l. 2. c. 29. n. 3.

(e) Innoc. III in cap. Tua. 26. de decimis, primitiis, & oblat. l. 3. tit. 30.

(f) Idem in c. 33. Cum non sit. eod. tit.

Hæc est etiam Galliæ jurisprudentia, ut constat ex his quatuor Senatus Parisiensis Arrestis, aliis omissis, quæ nobis non sunt cognita. Primum est latum 23,

Feb,

Feb. an. 1608. pro Eustachio de Viole Priore, & Parocho primitivo Parœciæ de Thoisely, contra Georgium de Sobriety, Dominum de Pruneaux, Renatum de Mousson, & Ægidium de Beauregard, Dominum de Menabre. Alterum est 5. Julii ejusdem anni. Tertium est 9. Maii an. 1612. quo confirmatur sententia, ab Andegavensi Senescallo lata 27. Februarii an. 1609. Quartum denique 9. Februar. an. 1621. pro Dionysio Desnault Parocho du Belloi in Gallicana insula in Joannem Soisson.

CASUS IX.

NARCISSUS, Dominus & Patronus magnæ Parœciæ quodam ejus tractu decimas exigere jam pridem obtinet, non sine magnis Parochi querimoniis, qui tamen Narcisso litem inferre non audet, asserens decimas solis Ecclesiasticis deberi. Nonne potest Narcissus in aliquo casu decimas illas percipere, intactis Parochorum juribus?

RESPONS.

Ad solutionem propositæ difficultatis, distinguendum est inter jus, quod quis in rem aliquam obtinet, & rem ipsam, quæ tali jure obtinetur: quam distinctionem de decimis loquens adhibet S. Thomas (a): „Circa decimas duo sunt consideranda, *inquit*, scilicet ipsum jus accipiendi decimas, & ipsæ res, „quæ nomine decimæ dantur. Jus autem accipiendi „decimas spirituale est: consequitur enim illud debitum, quo ministris altaris debentur sumptus de „ministerio, & quo seminantibus spiritualia debentur temporalia: quod ad solos Clericos pertinet „habentes curam animarum; & ideo eis solum competit hoc jus habere. Res autem, quæ nomine „decimarum dantur, corporales sunt; Unde possunt in usum quorumlibet cedere, & sic possunt „etiam ad Laicos provenire„. Cum scilicet id ipsum justis de causis concedit Ecclesia.

(a) S. Th. 2. 2. q. 87. art. 3. in corp.

Hinc sequitur, quod si Narcisso, aut ejus majoribus, iisve, quos tanquam Parœciæ Dominos repræsentat, jus decimas in quodam tractu percipiendi Ecclesia concessit, tum in conscientia eo jure uti potest, modo Parocho ad honestam sustentationem non desint necessaria. *Sicut res nomine decima acceptas potest Ecclesia alicui Laico tradere*, ait idem Angelicus Doctor (b), *potest etiam ei concedere, ut dandas decimas ipsi accipiant* (Laici) *jure accipiendi ministris Ecclesiæ reservato*.

(b) Idem cit. art. 3. ad 3.

Observandum hic cum Cabassutio (c) quoad præsentem difficultatem 1. hunc esse Galliæ usum, ut a Laicis sine justo, & probato titulo decimæ præscribi non possint, ne quidem possessione, cujus initii memoria non erret, ut docet Laurentius Bouchel in summa Beneficiarii (d) fuisse sæpissime in supremis Curiis judicatum conformiter ad antiquam Clotarii Regis Constitutionem, cujus verba sunt: *Res Ecclesiæ de Laicis absque charta nullus præsumat possidere, & si chartam non ostenderit, quod comparasset a Pastore Ecclesiæ, possessio semper ad Ecclesiam pertineat*.

(c) Joan. Cabassut. Juris can. theor. & prax. l. 2. c. n. 5.

(d) Bouchel v. Decimæ. 6. 3. n. 3.

2. Ex eodem Bouchel (e) aliisque multis Jurisperitis (f), decimas a Laicis infeudatas ante tertium Concilium œcumenicum Lateranense sub Alexandro III. an. 1179., ipsis legitime esse debitas: sed decimas, ab eo tempore infeudatas Ecclesiæ esse restituendas, nec posse transferri ad hæredes, aut ad alios, sive voluntaria, sive coacta alienatione: additque Cabassutius, eo sensu intelligendum esse istud Concilii Decretum (g): *Prohibemus, ne Laici decimas cum animarum suarum periculo detinentes, in alios Laicos possint quoquo modo transferre, si quis vero receperit, & Ecclesiæ non reddiderit, Christiana sepultura privetur*.

(e) Ibid. n. 4.

(f) Garondas ad cod. Henrici. l. 1. tit. de decimis. 14. art. 1. Chenutius centur. 2. q. 6. Espeisseus de Ben. Eccles. tit. 9. sect. 1. n. 6.

(g) Alex. III. in c. prohibemus. 19. de decimis, &c.

CASUS X.

VVIBERTUS, Dominus feudalis dominii S. Desiderii, decimam infeudatam, uti Dominus possidet, quam privato cuidam, cui conveniens est, vendere cupit. Potestne tuta conscientia?

RESPONS.

Inutile est hic decimarum feudalium originem discutere; hoc unum sufficit, si dicamus decimas feudales vocari, quæ a quibusdam habentur Dominis, qui eas possident infeudatas a Domino Superiore, apud quem earum fidem, atque clientelam profitentur.

Decimæ hujusmodi feudo sunt annexæ ac patrimoniales & Laicæ. Hinc inter Laicos de iis fit commercium; de dissidiis circa illas obortis cognoscit solus Judex Regius, tam quoad possessorium, quam petitorium; in quo discrepant a decimis Ecclesiasticis, de quibus quoad petitorium instruitur processus coram Judice Ecclesiæ, & quoad possessorium, coram Judice Laico.

Hinc sequitur, decimæ infeudatæ, cujus est Dominus, licitam esse venditionem Vviberto, uti propriorum bonorum. Id unum duntaxat est observandum, quod, si emptor hujus decimæ esset Clericus, nullus e propinquis venditoris redhibitionis jure in eam rem posset uti: quia tum Ecclesiastica fieret decima.

Concilium quidem tertium Lateranense an. 1179. Laicis prohibuit, ne decimas possiderent, aliisque Laicis venderent. Prohibemus, inquit, ne Laici, decimas cum animarum suarum periculo detinentes, in alios Laicos possint aliquo modo transferre. Si quis vero receperit, & Ecclesiæ non reddiderit, Christiana sepultura privetur (h).

(h) Conc. Lateran. 3 c. 14. in c. Prohibemus. 19. de decimis, & l. 3. tit. 30.

Verum ex antiquo Manuscripto, 1. legitur *decimas infeudatas*, ut observat Pithon, ex quo intelligitur, Concilium illud de solis decimis Ecclesiasticis loqui, non vero de infeudatis. Unde fatetur Author Glossæ (i), decimas hujusmodi in alios Laicos posse transferri. *Nunquid de consensu Episcopi possunt* (Decimæ) *transferri in alios Laicos, si Laici isti habent decimas in feudum ab antiquo? Satis videtur, quod illas possunt dare in alios Laicos de consensu Episcopi in feudum, sicut ipsi habent*.

(i) Glossa in d. cap. v. Laicos.

Additur quidem, *de consensu Episcopi*: verum conditio illa in Gallia non obtinet, ubi talis consensus Episcopi non requiritur ad venditionem ejusmodi bonorum: quia inter sæcularia bona censentur.

2. Cum Decretum illud Lateranensis Concilii antiquo derogare non poterat juri, quo tum fruebantur possessores decimarum feudalium, in Gallia non receptum fuit illud Decretum, ubi postea, uti ante venditæ sunt, permutatæ, in hypothecam collatæ, aut legatæ, seu conjunctim cum dominio, cujus partem efficiunt; seu separatim cum ad feudum non pertinent; aut si feudi partem efficiant, earum divisioni consentit Dominus (k): Atque idcirco, si dentur Ecclesiæ, aut vendantur; feudalium decimarum qualitatem, naturam, & privilegia retinent; easque sine morticinæ possessionis Litteris possidere nequit Ecclesia.

(k) Institut. ad jus Gall. l. 2. c. 4. pag. 162.

DELECTATIO.

DELECTATIO, eo sensu, quo in hoc titulo accipitur, considerari potest, vel in corde & voluntate, vel solum in phantasia & sensibus.

Prior est semper delictum, & quandoque mortale, uti modo explicabimus.

Altera imaginationem subire, sensusque ipsos movere potest, etiam absque advertentia: tumque non est peccaminosa, quando magna attentione & diligentia repellitur.

Prior dicitur, morosa, a verbo *morari*, quod in ea videlicet cum sufficienti determinatione etiam brevi tempore, immoretur voluntas.

(a) Polman. Brev. Theolog. part. 1. 2. n. 468.

Sic autem definiri solet: *Delectatio morosa est complacentia in re mala sine voluntate illius faciendæ*. Vel etiam accuratius definiri potest: *Delectatio morosa est directa, vel indirecta complacentia deliberata voluntatis in animæ motibus inordinatis circa objectum illicitum non patrandum* (a).

Complacentia morosæ cogitationis dicitur directa, hoc est, quæ formalem, & explicitum includit consensum, aut indirecta, hoc est, cum ei implicitus duntaxat, & interpretativus præbetur consensus, qui in eo consistit, quod tolerentur, nec rejiciantur motus inordinati, quos commovet, ubi primum fieri debet, & potest.

Additur *complacentia deliberata voluntatis*, eo quod eam sufficienter percipiat intellectus, ut ei nota sit ejus malitia, tumque eam non repellat voluntas, statim ac debet.

Hæc est autem ea de re Cleri Gallicani in Comitiis an. 1700. Censura.

PROPOSITIO.

Hinc inferre debemus, eum consensum, qui præbetur suggestionibus pravis, cum tendit ad delectationem cogitandi tantum de re illicita, puta de ulciscenda injuria, secundum Sanctum Augustinum non esse aliud, quam veniale peccatum: licet ipse ultionis actus, cujus cogitatione animus delectatur, sit pessimus, & certissimum mortale peccatum.

CENSURA.

Hæc Propositio quaslibet cogitationes, & delectationes, quas morosas vocant, regulariter imputans peccato veniali tantum, falsa est, temeraria, scandalosa, in praxi perniciosa, concupiscentiam fovet in tentationem, & in gravius peccatum inducit, contraria & injuriosa Sancto Augustino.

CASUS PRIMUS.

PETRONIUS, præteritas suas animo revolvens fornicationes, iis cum delectatione morosa quandoque immoratur, absque ulla tamen eas denuo committendi voluntate. Nunquid mortalis est hujusmodi delectatio?

RESPONS.

(b) S. Thom. 2. 2. q. 74. art. 6. ad 3.

(c) S. Aug. l. 12. de Trin. c. 12.

(d) S. Th. q. 15. de ratione sup. & inf. art. 4. in arg. Sed contra.

(e) Idem ib. in corp. art. 4. cit.

Delectatio, quàm morosam appellant Theologi, *non ex mora temporis, sed ex eo, quod ratio deliberans circa eam immoratur, nec tamen eam repellit*, ut loquitur sanctus Thomas (b), ad peccatum mortale pertingit; cum ipsius objectum, ut in specie proposita lethale est. Ratio est, quia sufficientem includit peccato consensum, ubi voluntas statim non respuit, quod repellere tenetur. *Tenens & volvens libenter, quæ statim ut attigerunt animum respui debuerunt*, ut loquitur sanctus Augustinus (c) laudatus ab Angelico Doctore, qui ex hoc principio infert (d) hujusmodi delectationem esse mortalem. *Nullus damnatur*, inquit, *nisi pro peccato mortali; sed homo condemnabitur pro consensu in delectatione. Unde Augustinus 12. de Trinit.* Totus homo damnabitur, nisi hæc (quæ sine voluntate operandi, sed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, solius cogitationis sentiuntur esse peccatum) per mediatoris gratiam remittantur. *Ergo consensus in delectatione est peccatum mortale*. Probatam hanc veritatem isto argumento, cujus prima propositio per se certa, & evidens est, & minor sancti Augustini authoritate nixa; confirmat etiam hoc ratiocinio: (e) *Illa delectatio, quæ sequitur cogitationem ex parte rei cogitatæ in idem genus coincidit cum delectatione exterioris actus.. ...unde constat, quod talis delectatio secundum genus suum inordinata est eadem inordinatione, qua est inordinata delectatio exterior; dato igitur quod delectatio exterior sit delectatio peccati mortalis, & tunc etiam interior delectatio, in se & absolute considerata, de genere peccati mortalis erit.*

Sed ne quid de ea difficultate dubium remaneat; observandum, non semper reperiri mortale peccatum in morosa cogitatione contra castitatem, etsi res ipsa, quæ tum menti obversatur, sit lethale peccatum: delectatio nimirum duplici modo fieri potest; primo modo, cum quis sola cogitatione delectatur, quod sit v. g. nova, aut ingeniosa, nullam tamen de re cogitata delectationem percipiens; quo in casu non est mortale peccatum: insitum est enim hominibus, absque reatu delicti, de hujusmodi rebus delectari; sic me oblectant furis graphici astutiæ ad pecuniam surripiendam, injusta Ducis stratagemata ad occidendos hostes, aut ab aliquo acute, & solerter adhibita media ad perficiendum pravum suum consilium: nec tamen in hoc delictum mortale admitto, quod me delectet horum omnium cogitatio; dum res ipsæ malæ displicent, easque sincere detestor: & etiam fieri potest, ut ne venialiter quidem delinquam; si necesse sit, aut utile, me iis rebus immorari, ut ea norim, quæ scire teneor, aliosve edoceam; ut evenire solet Confessariis, Medicis, & aliis quibusdam, qui legere, discere, docere, cave factitare tenentur, quæ morosas illas delectationes producunt. *Aliquis de fornicatione cogitans*, inquit S. Thomas (f), *de duobus potest delectari. Uno modo de ipsa cogitatione: alio modo de ipsa fornicatione cogitata. Delectatio autem de cogitatione ipsa sequitur inclinationem affectus in cogitationem ipsam. Cogitatio autem ipsa secundum se non est peccatum mortale; imo quandoque est veniale tantum; puta cum aliquis inutiliter cogitat de ea; quandoque autem sine peccato omnino: puta, cum aliquis utiliter de ea cogitat, sicut cum vult de ea prædicare, vel disputare, & ideo per consequens affectio & delectatio, quæ sic est de cogitatione fornicationis, non est de genere peccati mortalis; sed quandoque est peccatum veniale, quandoque nullum. Unde nec consensus in talem delectationem est peccatum mortale.*

(f) Idem 1. 2. q. 74. art. 8. in corp.

Secundo modo fieri potest hujusmodi delectatio, cum de re cogitata aliquis oblectatur, eaque præcipue afficitur: quo in casu, si res ex se ipsa sit lethalis, delectatio quoque mortalis est; „Quod autem aliquis cogitans de fornicatione delectetur de ipso „actu cogitato; *sic etiam loquitur Sanctus Thomas*, „hoc contingit ex hoc, quod affectio ejus inclinata „est in hunc actum. Unde, quod aliquis consentiat „in talem delectationem, hoc nihil est aliud, quam „quod ipse consentiat in hoc, quod affectus suus sit „inclinatus in fornicationem. Nullus enim delectatur, nisi in eo quod est conforme appetitui ejus: „quod autem ex deliberatione eligat quod affectus „suus conformetur his, quæ secundum se sunt peccata mortalia, est peccatum mortale. Unde talis consensus in delectationem peccati mortalis est „peccatum mortale„. Quibus sancti Doctoris dictis addi potest, quod, cum morosa delectatio] in eandem incidat speciem, ac res ipsa, de qua quis delectatur, in confessione aperienda est hujusce delectationis circumstantia; quandoquidem certum sit, majus ac gravius inveniri peccatum in delectatione, v. g. incestus aut adulterii, quam simplicis fornicationis.

Palam est ex hac Angelici Doctoris sententia, quod, si Petronius, de quo in casu proposito, præteritas suas animo revolvens fornicationes, ipsis actionibus de quibus cogitat, etiam cum affectu, oblectetur; tum mortalis est profecto ipsius delectatio: sed a mortali debet excusari, si ejusmodi delectatio ad quasdam tantum pertineat circumstantias, fornicationibus, quas ex animo detestatur, adjunctas. In hoc tamen ultimo casu valde periculosum est illis immorari circumstantiis.

C A-

CASUS II.

RATBERTUS, qui expresse delectationi e memoria præteriti sui peccati ortæ non consentit, nec etiam positive resistit, censeturne hujusmodi delectationi, saltem interpretative, consentire?

RESPONS.

Quæstioni huic respondet Angelicus Doctor, dicens, hominem hunc non censeri consentire hujusmodi delectationi, nisi cum eam perpendit, imminensque ab ea periculum consensus, & lapsus, nisi positive resistat; tum enim adversari huic tenetur; quod si negligat, huic consentire censendus, atque statim idcirco fit reus peccati (a): *Antequam ratio delectationem perpendat, vel nocumentum ipsius*, inquit hic S. Doctor, *non habet interpretativum consensum, etiamsi non resistat; sed quando jam perpendit ratio de delectatione insurgente, & de nocumento consequente, utpote cum percipit homo se totaliter per hujusmodi delectationem in peccatum inclinari, & in praeceps ruere, nisi expresse resistat, videtur consentire.* Si igitur percipiat Ratbertus, se ex hac delectatione vehementer ad peccatum sollicitari, & de lapsu periclitari, nisi resistat; proculdubio peccat mortaliter aut venialiter, pro varietate objecti, quo delectatur.

(a) S. Th. q. 15. de ratione sup. & ult. art. 4. ad 10.

DELEGATIO.

DELEGATIO, proprie loquendo, est missio plurium virorum ad Principem, aut ad Superiorem Dominum, aut ad aliquem cœtum, ad agendum de re aliqua.

Delegatus, vel etiam Legatus simpliciter, ut in hoc titulo intelligitur, ille dicitur, cui ab uno, vel multis, a quo, vel a quibus mittitur fit scripto potestas, aut rem aliquam pertractandi, aut suffragii dandi, in delectu quorundam ad aliquam dignitatem, aut ad aliquem ordinem, vel munus.

Provinciæ integræ, Communitates, Ordines, vel Laici, vel Ecclesiastici, sæculares, aut regulares, & etiam privati quidam suos possunt habere Legatos.

Quandoquidem absunt, qui suos mittunt Delegatos; necesse est, ut Delegatus suam iis, ad quos mittitur, significet potestatem, ut ejus norint limites, neque is prætergrediatur. Pontificius quidem Legatus in Gallia ab hac regula non excipitur (b). Unde potestatem suam ibi exercere non potest hujusmodi Legatus, nisi postquam illam viderit perpenderitque aliquod Parlamentum.

(b) Panorm. in c Sicut nobis 59 de sentent. excommun.

Urbium, & Communitatum incolæ delegare non possunt, nisi, cum de earum delegatione instructi Consules oppidani, earum causas, ac necessitatem Provinciarum Præfectis significarunt, ab eoque veniam obtinuerunt; cum id iis sit prohibitum ex Arresto sanctioris Consilii 12. Aprilis an. 1678. (c).

(c) D. Brill dict. Arresto. v. Communitates n. 54.

Delegati ad Comitia generalia Cleri Gallicani, sacris debent esse Ordinibus initiati, & in ea, cujus delegatione funguntur, Diœcesi Beneficium obtinere, Privilegiis per tempus delegationis suæ concessis potiuntur; ut videre est in actis ejusdem Cleri (d).

(d) Acta Cleri tom. 4. par. 5. tit. 4. c. 1.

Cum Delegatus Procuratoris tantum vices impleat, a delegantibus revocari potest *ad nutum*: quo in casu extinguitur commissa sibi auctoritas, cum ejusmodi revocatio significata est, modo res sit adhuc integra, hoc est, mandatum suum non perfecerit, aut ante revocationem suam agere non incœperit: alioqui obtinerent ejus facta, ac valida essent (e).

(e) Leg. Si vero 12. § 10. ff. mandati. & Leg. Si mandassem 15. cod. tit. lib. 17. c. 1.

Pariter: qui delegationem accepit, eam pro arbitrio repudiare potest; modo id ipsum, si possit, mandanti significet, neque ex abjecto mandato nullum sua culpa ei damnum inferat, cujus mandata exequitur: *Sicut autem liberum est mandatum non suscipere*, inquit Lex Digestorum; *ita susceptum consummari oportet, nisi renuntiatum sit. Renuntiari autem ita potest, ut integrum jus mandatori reservetur, vel per se, vel per aliam eamdem re commode explicandi* (f).

(f) Leg. Si mandavero 1. 22. §. fin. eod. tit.

Si mandans obierit, & ejus mortem ignoret Delegatus, aut Procurator; ratum illud, & validum haberi debet, quod bona fide a mandantis obitu fecerit. *Utilitatis causa receptum est*, inquit alia Lex (g), *Si, eo mortuo, qui tibi mandaverat, tu ignorans, eum decessisse, executus fueris mandatum; posse te agere mandati actione: alioqui justa, & probabilis ignorantia tibi damnum afferret.*

(g) §. 10. Instit. de mandato Lib. tit. 17. & l. Inter 26. & Leg. Si præcedente 58. ff mandati. Item. Leg. 20. eod. tit. ff. de procurat. Leg. 17 §. fin. & legib. seq. eod. tit.

CASUS PRIMUS.

IN sæculari Galliæ Congregatione ea viget consuetudo, ut, cum peculiaris cujusdam domus Deputatus eligendus est; non a præsentibus solum, sed & absentibus fit electio, qui absentes suffragio suo in schedulis sigillo munitis eum prosequuntur, quem ad Conventum generalem, magis idoneum existimant. Postulat Didymus, qui eo modo electus est, utrum electio sua sit canonica, & valida; ita ut ex ea jure tanquam Delegatus Conventui possit adesse?

RESPONS.

Canonica quidem non est, sed tamen valida Didymi electio. Canonicam eam non dicimus, quia, aut per se, aut per alium, seu procuratorem adesse de-

bent delegantes, uti clare constat ex Decretali Innocentii III. in Concilio œcumenico Lateranensi an. 1215. lata (a), in qua declarat Papa electionem aliter factam inter Canonicas non esse censendam : *Aliter electio facta non valeat* : Unde sequitur, quod ut Canonica sit Delegatio, non satis est, eam fieri schedulis sigillatis, quæ cum præsentium electorum schedulis permisceantur, sed insuper necesse esse, ut omnes delegantes vel per se ipsos, vel, si absint, per Procuratores suos sint præsentes. *Præsentibus omnibus, qui debent & volunt & possunt commode interesse*, inquit hic Papa.

(a) In. III. in c. Quia propt. 42. de elect. & electi potest.

Sed cum in hac Decretali agatur tantum de Episcoporum electione, quæ fit in Cathedralibus Ecclesiis, neque quidquam determinarint Sacri Canones de delegatione unius Delegati a sæculari Congregatione, qui mittitur ad generalem Cœtum ejusdem Congregationis; hæc, de qua in casu proposito agitur, tanquam sufficiens & valida censenda est : Ratio est, quia ut legitima sit Delegatio, sufficiit ut ii, quibus competit jus delegandi, ferant sua suffragia, & is, qui majori suffragiorum numero ornabitur, fit vere Deputatus : atqui suffragia ferri possunt non solum viva voce aut per schedulam, quæ sigillata mittitur, vel etiam per Procuratorem, modo de re tum agatur, circa quam nihil contrarium constituerint Canones, aut statuta ejusdem Congregationis; cum hujusmodi Delegatio ex se non sit vitiosa; licet evenire possit, ut fraudi cuidam sit obnoxia; neque etiam Concilio Tridentino aut legi seu Constitutioni Ecclesiasticæ contraria (b)

(b) de S. Beuve t. 2. cas. 54.

CASUS II.

THEOPHILUS, Religiosus & Superior, a Capitulo Monasterii sui ad generale totius Ordinis Capitulum Delegatus, ab eo, tanquam incapax juris suffragii in electionibus faciendis exclusus est; quod, cum cœtui adesset, Delegationis suæ instrumentum ostendere noluerit, ut pote qui ab omnibus cognitus, quemquam decipere non poterat, quare in forma eorum omnium, quæ se absente fierent, nullitatem denuntiavit. Nunquid suum debet effectum sortiri talis denuntiatio?

RESPONS.

Idem esto judicium de legato atque delegato : Delegatus autem frustra se talem diceret, nisi mandati sui scriptum exhiberet : *Non creditur judici delegato*, inquit Guido Papa (c), *nisi de ejus constet commissione* : Quod ex multis authoritatibus probat doctus ille Jurisconsultus, jure Canonico & Romano depromptis, & præcipue ex Decretali Innocentii III. (d) ad Episcopum Bajocensem, cujus summa est hujusmodi : *Non creditur quis delegatus, nisi delegationem probet* : Unde talis delegatus nullam habet potestatem : *Judex delegatus*, inquit etiam idem Author (e), *ante præsentationem suæ commissionis nullam habet jurisdictionem*. Quod confirmat ex suffragio Innocentii IV. (f) & Hostiensis in suis Commentariis in Decretalem Lucii III., Baldi & aliorum, qui idem sentiunt. Idem itaque de eo ferri debet judicium, qui ad cœtum generalem mittitur : ipsius namque delegatio nullius est momenti, donec eam exhibuerit, iis, quibus certa esse debet ejus validitas. Unde sequitur nullitatis denuntiationem a Theophilo factam non solum esse injustam, sed etiam omnino invalidam & ex ea proinde impediri non posse, ne cæteri deputati canonice procedant in iis, quæ spectant ad commune ordinis sui bonum.

(c) Guido. Pap. dec. 322.

(d) In. III. in cap. Cum in jure peritus 31. de offic. & potest. judicis delegati lib. 1. tit. 29.

(e) Idem Guid. decis. 286.

(f) In IV. & Hostiensis in c. Ex conquestione. 10. de restit. Spoliatorum. l. 2. tit. 13.

Reipsa Delegatus delegantium est Procurator, cum ab iis demandatur ipsi negotiatio eorum omnium, quæ agitari debent in cœtu ad quem mittitur; seu agatur de electione, depositione, punitione aut de aliquo alio disciplinæ articulo. Certum est autem eum, tanquam procuratorem solum admittendum esse. 1. quia a mandantibus legitimam habet potestatem. *Non auditur quis tanquam alterius procurator, nisi habeat mandatum legitime factum* (g), ut fert Decretalis deprompta ex Epistola Sancti Gregorii Magni ad Maximum, Episcopum Salonensem. 2. Procurationem non esse legitimam, nisi tria contineat. Tria debet continere mandatum. Scilicet nomen ejus, qui procuratorem eum constituit, & causam ad quam constituitur, & quod ratum habebit, quod cum eo factum fuerit. Hæc sunt verba Glossæ (h) quæ in hoc cum lege ad marginem indicata (i) consentit.

(g) Arg. cap. Alia 1. de judiciis l. 1. tit. 38.

(h) Gloss. in dict. c. Alia v. Mandare.

(i) L. Si procuratorem. 65. ff. de procuratoribus & defensoribus l. 3. tit. 3.

Necesse est igitur, ut conventus generalis videat & perpendet tenorem & terminos in Procuratione expressos ad dijudicandum, num valida & sufficiens sit. Unde sequitur, perperam a Theophilo occultari instrumentum, quo fertur ejus ad Capitulum delegatio, ac proinde illam denegationem esse injustam, nullitatisque denuntiationem prorsus inutilem.

CASUS III.

EVENTIUS Archidiaconus & Canonicus Ecclesiæ Turonensis secundi ordinis Legatus ad Comitia generalia Cleri Gallicani, Parisiis habita, cum ibi per sex menses continuos mansisset, inter absentes a choro fuit annumeratus; eique Capitulum quotidianas distributiones, his, qui canonicis horis adsunt, dari solitas denegavit. Nunquid justa est illa denegatio, & canonicis constitutionibus conformis?

RESPONS.

Non legitima est Capituli Turonensis denegatio, qua Eventium choro præsentem habere recusat : cum ejus absentia legitima nitatur necessitate, qua Comitiis generalibus Cleri adesse debuit, ubi de negotiis rebusque Ecclesiæ Gallicanæ communibus agitur. Atqui ex Bonifacio VIII. (k) non minus æqua est Canonici ob eam rem Choro absentia quam ob morbum, ut fusius ostendetur alibi. Ut ergo tempore morbi præsens choro habetur, solitasque habet distributiones : pariter præsens haberi debet & omnes suas habere distributiones in casu hujusmodi delegationis. Ita etiam constitutum est ab Episcopis Galliæ in Comitiis an. 1605. & 1606. ut constat ex actis eorumdem Comitiorum 18. Feb. an. 1606. quorum hic est tenor : „ Cum nobis declaratum fuerit, inquiunt Prælati hujusce cœtus, (l) æquum „ esse, quod D. Deputati Provinciarum ad Comitia „ Cleri, in suis Ecclesiis præsentes haberentur per „ eorum celebrationem, uti D. Agentes, dum „ munus illud obtinent; conclusum est, eos ha„bendos esse præsentes & fruituros, dum ad dicta „ Comitia aberunt, fructibus omnibus, proven„tibus, reditibus & emolumentis suorum Benefi„ciorum tam grossorum fructuum, quam omnium „ distributionum manualium, cujuscumque sint qua„litatis & conditionis; uti fruerentur, si per se „ adessent præsentes; uti constitutum est in præce„dentibus Comitiis „. Legitur exscriptum illud in 4. Tomo Actorum Cleri in quo referuntur hujusmodi deliberationes Curiæ Ecclesiasticæ pro Delegatis ejusdem Curiæ 1. an. 1614. & 1615. quæ deliberationes complectuntur tempus itineris & reditus sui in locum domicilii sui. 2. Deliberatio an. 1625. (m) : 3. an. 1635. (n) ; 4. an. 1645. (o) : 5. Denique an. 1660. (p) : quæ deliberationes ex duobus Arrestis sanctioris Consilii Regii confirmatæ sunt, uti referunt Acta Cleri, quorum primum est 23. Feb. an. 1636. his verbis præscriptum : Rex in sanctiori suo Con„silio . . . jussit & jubet . . . ut legati Comitiorum „ Cleri, per eorum celebrationem . . in suis Ec„clesiis præsentes habeantur, per tempus . . . „ suæ delegationis, ac Canonicatuum suorum „ fructus & reditus, tam omnium grossorum „ fructuum, omnium distributionum manualium „ & quotidianarum, cujuscumque qualitatis con„ditionisve sint, percipiant, quasi per se actu „ præsentes essent conformiter ad supradictum statu„tum ejusdem Cleri.

Alterum, quo prius confirmatur, Arrestum est latum 13. Octob. 1645.

(k) Bonif. VIII. in cap. consuetudin. unic. de Cler. non resident. in 6.

(l) Acta Cleri tom. 4. p. 5. ca. 1. pag. 103.

(m) Exscriptum acto 7. Jun. 1625. p. 71.

(n) Acta 6. Sept. 1635. p. 326. & Sequ.

(o) Acta 26. Jun. an. 1645.

(p) Acta 20. Maii 1651. p. 874.

DE-

DENUNTIATIO.

IN jure triplici modo contra reos instruitur processus, scilicet: 1. *Per accusationem: 2. denuntiationem; 3. & inquisitionem*, ut loquitur Innocentius III. (*a*).

Denuntiatio dicitur, *delatio rei de crimine per actorem non suscipientem in se onus probandi* (*b*). Ex qua definitione patet discrimen, quod reperitur inter accusationem & denuntiationem. Accusator namque tenetur sub talionis pœna, adscriptum reo seu accusato crimen probare, cum ad id non obliget denuntiatio, ex qua tamen denuntians, regulariter loquendo, præscriptam a Christo in Euangelio servare debet regulam: quæ in eo posita est, ut reum præmoneat ut eum ad emendationem sui peccati impellat, ejus pravos effectus resarciat. *Sicut accusationem legitima debet præcedere inscriptio*, inquit idem Papa (*c*), *sic & denuntiationem caritativa monitio*.

(*a*) Innoc. III in can. Qualiter. 24. de accusationibus. l. 5. t. 1.
(*b*) Polman. Breviar. Th. p. 2. 2. n. 675.
(*c*) Innoc. II. loc. cit.

Dicimus; *regulariter loquendo*; quia, ut infra exponetur, quidam sunt graves casus, qui promptum exigunt remedium, & in quibus potest & debet omitti correctio fraterna, ut patebit in sequentibus decisionibus, Sancti Thomæ doctrina suffultis.

Delator quilibet tenetur de impensis & damnis ac interesse erga reum, qui crimen diluit, unde Regius Procurator, aut Fiscalis, intra tres dies in hoc casu delatoris nomen manifestare tenetur, requirente accusato, qui absolutoriam retulit sententiam, ut ait Carondas in tit. 34. Summæ Ruralis de Boutiller, & uti fert Edictum Aurelianense (*d*). Ob eam quoque rationem ex Arresto Senatus Parisiensis 5. Maii an. 1604. quod refert le Pretre, & ex alio urbanæ jurisdictionis 12. Maii an. 1607. hujusmodi Officialis, qui, in casu delationis, solus est actor publicus, in cujus nomine lis in reum instruitur, cavere debet, ut delator subscribat in suis commentariis; quo facto jam a sua nequit retrogadi delatione, uti dijudicavit Parlamentum Divionense ex arresto 9. Julii an. 1577. (*e*) quod refert Bouvot. Nam, si absque præmissione delationis subscriptę procederet hic officialis, proprio privatoque nomine de damnis & interesse tenetur erga reum, qui nude & simpliciter sons remitteretur (*f*).

(*d*) Edict. Aur. art. 73.
(*e*) Bouvoc qq. notab. p. 1 littera D. verbo desistere q. 1.
(*f*) Diarium fori. l. 1. c. 98. Arrest. Senatus Paris. mens. Feb. an. 1593. Aliud Arrest. 28 Apr. 1626 Du Fresne l. 1 c. 100. & duo alia 4. Maii an 1560 & 17. nov. 1563. Bochelius v. Delator.

CASUS PRIMUS.

POSTHUMIUS pro certo novit Manlium gravissimi delicti, sed tamen occulti esse conscium. Potestne eum ad Superiorem statim deferre, absque præmissa occulta correctione?

RESPONS.

Difficultati huic cum distinctione respondet S. Thomas (*g*) „ Quædam enim peccata sunt, *inquit Doctor Angelicus*, quæ sunt nocumentum proximorum, vel corporale, vel spirituale: puta si aliquis tractet quomodo civitas tradatur hostibus; vel si hæreticus privatim homines a fide avertat, & quia ille qui sic occulte peccat, non solum in te peccat, sed etiam in alios, oportet statim procedere ad denuntiationem, ut hujusmodi nocumentum impediatur, nisi forte aliquis firmiter æstimaret, quod statim per secretam admonitionem posset hujusmodi mala impedire „. Si igitur tale sit Manlii delictum, illud statim ad Superiorem potest deferre Posthumius, si monitionem suam fore inutilem existimet, ad impediendum malum, quod peccato suo procreat homo ille.

(*g*) S. Th. 2. 2. q. 3. a. 7. in corp. & ad 3.

Eodem modo sentit Sanctus Basilius (*h*): docet enim absque peccato detegi posse alicujus vitia, illis, qui inde quoddam pati possent malum, nisi essent præmoniti. *Item*, inquit hic Pater, *quando necessitas poscit, ut periculo consulatur aliquorum, qui sæpenumero ex ignorantia commisceri possent cum malo, tanquam cum bono*. Quod probat hic Sanctus exemplo hominis, qui malam profiteri doctrinam cognoscitur, quique alios ea inficere conatur: quo in casu afferit, eos esse commonendos, qui cum eo colloquuntur, nec cum, qualis sit, noverunt, ne ipsos seducat. *Cum Apostoli præceptum sit, nequis secum his commisceat, qui istiusmodi sunt, ne quando capiat quis laqueos animæ suæ*: dictaque sua idem Pater ipsiusmet Apostoli exemplo confirmat his verbis (*i*): *Quod quidem videmus eundem Apostolum fecisse ex his quæ ipse ad Timotheum scribit his verbis*: Alexander ærarius multa mala mihi ostendit, quem & tu devita: valde enim restitit verbis nostris.

(*h*) S. Basil. in Reg. brev. respons. ad interrog. 23.
(*i*) 2. Timoth. 4. 14.

Sunt & alia peccata, quæ vel peccanti tantum, vel ei in quem peccatur sunt noxia: „ Quædam vero „ peccata sunt, *inquit etiam S. Thomas* (*k*), quæ „ solum sunt in malum peccantis, aut ejus in quem „ peccatur; & tunc, *pergit Angelicus Doctor*, ad hoc „ solum tendendum est, ut fratri peccanti subveniatur, & sicut Medicus corporalis sanitatem agroto „ confert, si potest sine alicujus membri abscissione; si autem non potest, abscindit membrum minus necessarium, ut vita totius conservetur; ita „ etiam ille qui studet emendationi fratris, debet, „ si potest, sic emendare fratrem quantum ad conscientiam, ut fama ejus conservetur..... sed quia „ conscientia præferenda est famæ, voluit Dominus „ ut saltem cum dispendio famæ fratris conscientia „ per publicam denuntiationem a peccato liberetur. „ Unde patet quod potest esse de necessitate præcepti, quod secreta admonitio publicam admonitionem præcedat „.

(*k*) S. Th. loco cit.

Ex his colligendum, quod, si Manlio soli sit noxium suum peccatum, Posthumiumve solum offendat, is tenetur prius ad correctionem fraternam & occultam, & quod eum denuntiare nequit, nisi post adhibitas in Euangelio præscriptas regulas; tumque solum cum ei inutilis facta fuerit correctio fraterna; sed si Manlii peccatum in proximi ruinam spiritalem aut corpoream vergat, & Posthumio sit persuasum inutilem fore correctionem occultam, tum cum Superiori potest & debet denuntiare.

CA-

CASUS II.

Si Mànlii peccatum, tali modo sit occultum, ut pluribus tamen innotescat, aut brevi debeat certo esse cognitum; Posthumius, cui notum est, potestne absque prævia monitione illud Superiori denuntiare, qui huic malo potest obsistere.

RESPONS.

(a) S. Th. in 4 dist. 19. q. 2. a. 3. quæstiunc. 1. ad 2.

Sanctus Thomas (a) asserit, in hoc casu, absque prævia correctione talem hominem posse deferri ad Superiorem, ut is scandalum ex ejus peccato futurum antevertat, aut saltem publicæ pœnæ injunctione resarciat. „In peccatis denuntiandis, *inquit*, considerandum est utrum peccatum sit omnino occultum, aut ad notitiam aliorum devenerit, aut in promptu sit ut deveniat. Si autem peccatum jam ad notitiam aliorum devenerit, tunc debet denuntiari, ei qui habet potestatem corrigendi: ut qui sunt scandalizati de culpa, ædificentur de pœna: si autem nondum in publicum devenit, sed est in via deveniendi, tunc etiam denuntiandum est, ut scandalo futuro occurratur„.

CASUS III.

Dioscorus qui cognovit Parochum suum semel in popina vino fuisse captum fortuito, ipsum Episcopo denuntiavit, ut illius famæ noceret. Nonne mortaliter in eo peccavit; licet verum tantummodo retulerit?

RESPONS.

(b) S. Th. quod lib. 12 a. 13. ad 3.

Non est, quod quis dubitet, Dioscorum ex prava sua intentione mortaliter peccasse. Ita sentit Angelicus Doctor (b); *Quod si aliquis*, inquit, *referat Prælato culpam proximi, intendens vel cautelam in futurum, vel aliquid hujusmodi, quod ad emendam proximi videret expedire, non peccat. Si autem hoc, sive Prælato, sive alicui amico suo, malitia referat, tunc peccat mortaliter*. Ratio evidens est: finis namque delationis, quæ loco occultæ correctionis adhibetur, debet esse charitas; hoc est, vel emendatio rei vel impedimentum mali publici; non vero odium, aut vindicta Delatoris.

CASUS IV.

Si conscius peccati, quod penitus occultum est, sed quod proximo damnum spirituale aut corporeum infert, illud tantum admiserit, vi subitæ passionis, aut ex infirmitate brevi transitura, ut v. gr. si furtum commiserit, cujus statim pœnituisse dignoscitur. Potestne absque peccato ad Superiorem deferri, ut meritam luat pœnam?

RESPONS.

(c) S. Th. in 4. dist. 19. q. 2. a. 3 q. 1. ad 2

Cum delationis æquitatem sola faciat proximi charitas; prudenter inspiciendum, si qua emendationis spes affulgeat in peccatore sine denuntiatione: quod quidem ut accuratius dijudicetur; *si sit omnino occultum* (peccatum) inquit S. Thomas (c), *tunc considerandum est, utrum emendatio peccantis expectari probabiliter possit, aut non: quod quidem facile adverti poterit, si consideretur, utrum aliquis ex electione, vel passione peccavit, sive ex malitia, vel infirmitate quod idem est, quod quidem perpendi potest ex conditione peccantis & ex iteratione actus*: Si ex infirmitate tantum peccaverit, aut impotentis cupiditatis impetu correptus, cujus pœnitentiam statim significavit non debet denuntiari donec perspiciatur, utrum mores sit emendaturus, sed tantum ex charitate admoneri, nisi forte in præsenti quam non vult abjicere, peccati occasione versari cognoscatur: sed econtra, si ex relapsu frequenti judicetur ipsum ex malitia deliberata peccare; nec suos deinceps esse mores emendaturum, uti iure tum credi potest, denuntiandus est. Si tamen ex ipsius peccato temporale tantum proximo damnum inferretur, & fama ipsius majoris sit ei momenti relate ad publicum bonum, quam sit illud damnum in ordine ad hominem privatum, tum conformiter ad regulas justitiæ, ei fama esset servanda, ipsum tamen charitate plenis monitionibus ad officium suum revocando. Sed cum ea de re clara sint Doctoris Angelici verba, juvat hic reliquum jam laudati testimonii contextum scribere, qui sic habet: „Quia si áliquis frequenter & quasi improhibite sine freno in aliquod peccatum lapsus est, signum est quod ex malitia, vel electione peccat, & non de facili emendetur. Si autem occasione peccandi oblata in peccatum ruit, & postea tristitiam & verecundiam de peccato ostenderit, signum est quod sit peccatum ex passione, vel ex infirmitate, & quod de facili emendetur. Si ergo emendatio speretur, debet admonitio præcedere & denuntiatio differri quo usque videatur quomodo emendatur peccator, nisi forte immineret occasio similis in peccatum ruendi, quam declinare tamen non vellet admonitus: tunc enim deberet Prælato denuntiari, ne in præcipitium iret. Si autem non speretur emendatio tunc considerandum est, an illud peccatum sit infectivum aliorum, sicut est hæresis, vel fornicatio, vel aliquid hujusmodi, aut etiam cedat in aliquod damnum alterius, sicut furtum, vel homicidium & hujusmodi. Si enim non cedat in damnum alterius, nec sit infectivum peccatum, tunc potest denuntiatio differri, quo ad usque videatur admonitionis effectus, præcipue, si emendationem promittit: Si autem est infectivum aliorum, debet denuntiari Prælato, ut gregi suo caveat„. *Sicut enim dicit Hieronymus*: quæ misericordia est parcere uni, & multos in discrimen adducere? Polluitur populus ex uno peccato, sicut ex una ove morbida universus grex: *Semper enim bonum multorum debet præferri bono unius, unde etiam fama unius negligi debet, ut innocentia, vel fama multitudinis conservetur. Si autem vergat in damnum corporale alterius, debet fieri comparatio illius damni ad damnum famæ istius, & illi damno, quod præponderat, obviandum magis*.

Ex hac S. Thomæ argumentatione sequitur, peccatorem, de quo in casu proposito agitur, non esse denuntiandum, cum in crimen non inciderit *ex malitia vel electione*, sed, *ex passione vel infirmitate*, & statim eum peccati sui vere pœnituerit; sed solum caritative & occulte esse monendum; nisi voluntarium ejusdem criminis admittendi subiret periculum nec ab eo secedere vellet, aut si, ut ait idem Angelicus Doctor, (peccatum illius) *est in infectivum aliorum, debet denuntiari Prælato, ut gregi suo caveat*.

CASUS V.

Justinianus, Sacerdos, Magdalenam in confessione bis terve ad impudicitiam, erroremve contra fidem, aut bonos mores inducere voluit. Nonne tenetur hæc mulier ipsum Superiori denuntiare; præsertim, si non absque causa præsumat, eum rem eandem erga alias pertentasse?

RESPONS.

Tenetur Magdalena sub peccati conscientia ad denuntiandum Superiori Justinianum, ut damnum spirituale ab eo deinceps proximo inferendum impediat. Ita constituit Gregorius XV. ex Bulla sua trigesima-quarta 30. Augusti an. 1622. lata (d), qua nimirum post confirmationem Bullæ Pii IV. (e) qui severas ab hujusmodi Confessarii exigi pœnas constituit, postea pœnitentibus ita sollicitatis jubet, ut eos Episcopo denuntient, & eorum Confessariis, ut denuntiandi necessitatem eis manifestent. *Mandamus omnibus Confessariis*, inquit hic Papa, *ut suos pœnitentes, quos noverint fuisse ab aliis, ut supra sollicitatos, moneant de obligatione denuntiandi sollicitantes, seu, ut præfertur, tractantes, inquisitoribus, seu locorum ordinariis prædictis: quod si hoc officium prætermiserint, vel pœnitentes docuerint, non teneri ad denuntiandum Confessarios sollicitantes .... Iidem locorum Ordinarii & Inquisitores illos pro modo culpæ punire non negligant*.

(d) Greg. XV in Bulla Universi. §. 7.
(e) Pius IV. in Bulla. Cum sicut.

Verum quidem est, hæc verba adeo aperta ac decretoria non obstitisse, quominus Casuistæ quidam moderni rationes excogitarint ac proposuerint ad sensum eorum pervertendum, constitutionemque adeo æquam infringendam: at doctrinam eorum perniciosam anathemate percussit Alexander VII. ex Decreto suo, lato 24. Septembris an. 1665. quo quadraginta quinque eorum propositiones damnavit quarum sexta & septima ad rem istam pertinent. Sexta est hujusmodi: *Confessarius, qui in Sacramentali*

tali

tali confessione tribuit pœnitenti chartam, postea legendam, in qua ad venerem incitat, non censetur sollicitasse in confessione, ac proinde non est denuntiandus. Septima vero sic enuntiatur: *Modus evadendi obligationem denuntiandæ sollicitationis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante: hic potest ipsum absolvere absque onere denuntiandi*. Hæ sunt fallaciæ, quas ingeniosi illi Authores inescandos simplices excogitarant, & quas, ut diximus, damnavit Alexander VII. propositiones illas declarando scandalosas, & prohibendo, ne quis eas defenderet, doceretve indicta excommunicationis pœna, *ipso facto*, Apostolicæ Sedi reservata.

Ex his facile colligitur, Magdalenam teneri sub peccato ad denuntiandum Superiori Justinianum; quandoquidem de eo agitur peccato, quod excusari nequit, quodque Justiniani malitiæ & corruptioni adscribi debet, cum in illud multoties incideret erga mulierem, quam ad impuritatem provocavit, & peccatum illud directe tendit ad subvertendam fidem bonosque aliorum mores, qui hunc adeunt Confessarium. *Si autem* (peccatum illud) *est infectivum aliorum, debet denuntiari Prælato, ut gregi suo caveat*. Ita loquitur Sanctus Thomas (*a*) de iis etiam peccatis, quæ extra Tribunal pœnitentiæ committuntur; quod etiam probat ex his præclaris S. Hieronymi jam superius allatis verbis: *Quæ misericordia est, parcere uni, & multos in discrimen adducere? Polluitur populus ex uno peccatore, sicut ex una ove morbida universus grex*. Et quidem si certum sit & inconcussum, quod ab illis Sanctis Doctoribus affirmatur de obligatione denuntiandi in hoc casu talem peccatorem; licet nec sit Sacerdos, nec Confessarius; quo potiori jure idem dicendum est de Sacerdote, qui ad fidelium ductum in viam salutis præpositus, ausu impio & sacrilego libidini suæ Pœnitentiæ Sacramentum mancipat, eorumque damnationem procurat, quorum salutem Christus ipsi commisit.

(*a*) S. Th. in 4. dist. 19. q. 2. a. 3. q. 1. ad 2.

Vide CORRECTIO,

DENUNTIATIONES MATRIMONII.

DENUNTIATIONIS Matrimonii nomine, intelligitur hic publica declaratio intra Missarum solemnia dominicis festisve diebus facta, qua propriis nominibus duorum, qui nubere volunt, Matrimonium populo notificatur, ad detegendum num aliquod subsit futuri Matrimonii impedimentum.

Promulgatio illa tribus diversis diebus fieri debet, aut una saltem vice, duarum proclamationum dispensationem ab Episcopo obtinendo, alioquin clandestinum censetur Matrimonium ex Edicto Blesensi, ex Declaratione an. 1639. confirmato (*b*). Quod quidem tale ex multis Arrestis Parlamentorum judicatum est conformiter ad illud Edictum, ut videre est in Dictionario Arrestorum D. Brilllon (*c*): quamvis trium proclamationum dispensatio ob legitimam causam concessa, ex multis aliis Arrestis & duobus præsertim, quæ refert Bardet (*d*), priore 13: Junii 1634. & posteriore 7. Augusti anno 1638. fuerit tolerata.

Hæc promulgatio fieri debet *intra Missarum solemnia*, non vero tempore alterius Officii, alioquin foret abusus ex Fevreto (*e*).

Ex Regia Declaratione 16. Feb anno 1692. in Parlamenti tabulas relata 28. ejusdem Mensis dispensationes Matrimonii & denuntiationes, earumve dispensationes ab Episcopo concessæ, declarandæ sunt in publico celebrati Matrimonii instrumento, ut insinuatio, quæ de eo facta fuerit, ut patebit ex dicendis in quinta decisione.

Cum sit scripta Matrimonii oppositio, ultra Parochus non debet pergere, & partes coram Officiali litem debent instruere, cum allegat opponens, unum ex contrahentibus Matrimonium alteri promisisse: sed si de alio facto agatur, ad Judicem tum sæcularem pertinet illa cognitio (*f*).

Denique hactenus dicta ad universam non pertinent Ecclesiam, sed ad Occidentalem tantum, nam punctum illud disciplinæ nec præscribitur, nec observatur in Ecclesia Orientali, ut refert Author Libri, cui titulus *Itinerarium Liturgicum Galliæ*, apud Delaulne, *via Jacobea Parisiis typis excussum* (*g*).

(*b*) Edict. Blef. art. 40. Peleus q. 105.
(*c*) D. Brillon Dict. Arrest. v. Banna. n. 19 & 24.
(*d*) Bardet. tom. 2. l. 3. c. 23. & l. 7. c. 38.
(*e*) Fevret. tom. 2. t. 5 c. 2. num. 5.
(*f*) Fevretus. Tr. de abusu. l. 5. c. 2. n. 33.
(*g*) Pag. 472.

CASUS PRIMUS.

ATHENODORUS & JULIANA nupsere, non præmissis Matrimonii sui tribus denuntiationibus, nec super his obtenta dispensatione. 1. Peccaruntne mortaliter ex hac omissione? 2. Potuitne absque mortali eos Matrimonio conjungere Parochus?

RESPONS.

A peccato mortali excusari nequeunt Athenodorus & Juliana, qui absque Matrimonii sui denuntiatione nupsere, nec ipse Parochus, qui eorum Matrimonio adfuit: cum ita se gerere non potuerint, nisi infringendo præceptum duorum Conciliorum generalium, Lateranensis nimirum sub Innocentio III. & Tridentini, & quod in Gallia admisere suis Edictis multi Reges, ut infra dicetur. Hinc fit, ut in plerisque Episcoporum Hispaniæ statutis feratur excommunicatio, *ipso facto*, in eos, qui hoc modo nuptias audent inire, ut observat Navarrus (*h*): quod necessario supponit mortale peccatum, cum ob hujusmodi tantum delictum incurri possit tam formidabilis censura: ut declarat Meldense Concilium, an. 845. habitum (*i*).

Deinde, cum in Gallia invalidum declaratur ex quarto Blesensis Edicti articulo Matrimonium sine præmissis denuntiationibus contractum, atque hæc jurisprudentia articulo 12. Edicti an. 1606. & trigesimo-nono Ordinationis mensis Januarii anno 1629. & tandem ex Ordinationibus an. 1639. & 1697. fuerit confirmata, qui sic nubere præsumunt, seque suam-

(*h*) Navar. Manual. cap. 22 num. 63.
(*i*) Conc. Meldens. in Man. Nemo. 31. 11. qu. 3.

ſuamque prolem ſummis incommodis committunt; quod etiam abſque graviſſimo delicto facere nequeunt, uti nec Parochus, qui ejus eſt cauſa præcipua eos ad Matrimonium contra Eccleſiæ regulas Regumque Leges admittendo.

Sunt quidem ex quibuſdam Authoribus nonnulli caſus, in quibus talem omiſſionem a mortali eximunt ſed, cum ii ſint minus frequentes & Metaphyſici videantur, de iis loqui minime neceſſe eſt: & potius tanquam rem certam ſupponere debemus, quod in omnibus caſibus, in quibus ob graves rationes omittitur bonorum proclamatio, nunquam Matrimonium celebrari debet, niſi poſt obtentam diſpenſationem ab Ordinatio, hoc eſt, Epiſcopo, cujus ſolius eſt diſpenſare, aut ab ejus Vicario generali, qui ſub nomine Ordinarii continetur, uti declarat Innocentius IV. (*a*).

Conſentit hæc deciſio cum ſententia Sancti Antonini (*b*): *Qui ergo clandeſtine contrahunt, mortaliter peccant*, inquit hic Sanctus Archiepiſcopus, *& tale Matrimonium dicitur contra interdictum Eccleſiæ; quia contra prohibitionem ejus eſt .... prohibetur enim, ne Matrimonia fiant clam & ſine bannis .... & ſacerdos, qui tales conjunctiones inhibere contempſerit, vel regularis, qui intereſſet hujuſmodi, punitur*: Addit hic Sanctus, in quibuſdam reipſa regionibus hanc obtinere antiquam conſuetudinem, ut non fiant Matrimonii denuntiationes; ſed in omnibus aliis, ubi mos ille tenetur, abſque mortali peccato non poſſe omitti: .... *ſed ubi ſervantur* (banna) *eſſet mortale omittere*. Qua de re obſervandum, Sanctum hunc ante Concilium Tridentinum ſcribere; atque ita inutilem fieri obſervationem hujuſce Sancti de contraria quarumdam regionum conſuetudine, poſt Decretum hujuſce Concilii, cui nulla contraria conſuetudine derogari nequit, in iis regionibus, ubi fuit admiſſum.

(*a*) Innoc. IV. in c. Romana. 2. de appellation. in 6. l. 1. t. 15.
(*b*) S. Anton. 3. p. Sum. t. 1. 1. c. 16.

CASUS II.

GUIDO ET ANTONIA, producto falſo denuntiationum, quas omiſere, teſtimonio, quo Parochum deceperunt, Matrimonium contraxere. An invalidum eſt & clandeſtinum eorum Matrimonium?

RESPONS.

Validum eſt horum Matrimonium, uti ante Concilium Tridentinum (*c*), quod, cum antiquo juri in hanc rem non derogarit, cenſetur, illud in priſtino ſuo vigore reliquiſſe: quia, ut ait Lex (*d*) Jus antiquum obtinet, donec a novo fuerit reſciſſum. *A jure veteri non diſcedimus*, inquit Gloſſa, (*e*) *niſi in quantum reperitur expreſſum*. E contra Concilium illud, aliquatenus hac in re Lateranenſi Conſtitutioni ſub Innocentio III. (*f*) derogans, quibuſdam in caſibus permittit, poſt ratum, non tamen conſummatum Matrimonium, fieri denuntiationes, aut etiam eas penitus omittere; cum id ſatius judicaverit Epiſcopus, quamquam in Gallia ſit prohibitum (*g*), ne ullum celebretur, ſaltem ante primam denuntiationem Matrimonium. Unde ſequitur, quod, quamvis ter promulgari juſſerit Matrimonium ante ipſius celebrationem; ex defectu tamen denuntiationum non ſit invalidum; quia annullationis Decretum Conſtitutioni ſuæ non addit illa œcumenica Synodus. *Si contraheretur* (Matrimonium) *coram Parocho & teſtibus non præmiſſa trina denuntiatione*, inquit Navarrus (*h*).... *valeret quidem Matrimonium: ſed diceretur clandeſtinum quoad alios effectus, quam annullationis Matrimonii: quia quoad alios non videtur derogari juri antiquo, a quo non eſt recedendum, ultra quam recedit novum*.

Cum iſta deciſio communi Theologorum & Canoniſtarum (*i*) ſententiæ congruat, nec ullam patiatur difficultatem, non alias hic afferemus probationes. Sed addendum illud, falſitatem quamlibet, quoad Matrimonium in Diœceſi Pariſienſi eſſe caſum reſervatum, ejuſque falſitatis conſcios *ipſo facto* excommunicari, ut fert Mandatum Eminentiſſimi Cardinalis de Noailles, Archiepiſcopi Pariſienſis 2. Januarii an. 1709. latum (*k*) quod ſic habet: *Falſum teſtimonium a contrahentibus Matrimonium, aut ab aliis mala fide ac dolo præſtitum ſcripto, aut viva voce, ut a miniſtris Eccleſiæ Matrimonium nullum, vel quavis ratione illicitum benedicatur & celebretur* (eſt reſervatum) *annexa eſt cenſura excommunicationis ipſo facto, eaque reſervata*.

(*c*) Conc. Tr. ſeſſ. 24. de reform. matrim. c. 1.
(*d*) Leg. Præcipimus. 32. Cod. de appellationibus l. 7. t. 62.
(*e*) Gloſſa in Clementina Multorum. de hæreticis 2. Contra eos l. 5. t. 3.
(*f*) Conc. Lateran. c. 4. c. 51.
(*g*) Edict. Bleſenſe art. 40.
(*h*) Navar. Man. c. 22 n. 70.
(*i*) Carolus Fevret. Tr. de abuſu. l. 5. c. 2. Hugolinus de poteſt Epiſ. c. 15. §. 11. Gerbais Tr. de praxi impedimentorum matrimonii pag. 501. De Ste. Beuve tom. 2. Caſ. 145. Colloquia Lucon. tom. 0. Colloq. 7. 8. q. 2. Colloq. Condom tom. 2. Colloq. 14. ſect. 2.
(*k*) Mandat. Eminent. Dom. Card. de Noailles Arch. Paris. de Caſibus reſervat. t. Caſus reſervati Dom. Archiepiſcopo. a. 18. n. 3.

CASUS III.

EPARCHIUS ET LYDIA, futuri ſui Matrimonii denuntiationes fieri curarunt, nullo contradicente: ſed in remotam Provinciam proficiſci ob mortem Patris ſui coactus eſt Eparchius, unde redux eſſe non potuit, niſi poſt tres menſes ab ultima denuntiatione facta. Nunquid Matrimonium eorum Parochus benedicere poteſt, abſque novis proclamationibus?

RESPONS.

Parochus Eparchii & Lydiæ Matrimonio eorum intereſſe nequit abſque nova bannorum promulgatione, cum id ei ex Rituali Romano ſit vetitum: *Si vero infra duos menſes*, inquit, *poſt factas denuntiationes Matrimonium non contrahatur; denuntiationes repetantur, niſi aliter Epiſcopo videatur*. Ex hac exceptione notum ſit, teneri Parochum in eo caſu ad iterandas, ut ante, tribus dominicis feſtiſve diebus proclamationes, aut ad obtinendam ab Epiſcopo Matrimonii celebrandi diſpenſationem.

Cæterum ſi diœceſanum Rituale in hoc a Romano diſcrepet, & quid aliud ſtatuat, illud ſequi accurate debet Parochus, nec eorum, quæ præſcribuntur, quidquam omittere.

CASUS IV.

FLORUS ET CÆCILIA duo diverſa habent domicilia, quia hiemant in urbe, rure vero æſtivant; vel quia unus in Parœcia Sancti Petri, altera vero in Parœcia Sancti Pauli habitat. An requiritur, ad implendum Eccleſiæ præceptum, ut in Eccleſiis duorum domiciliorum fiant Matrimonii denuntiationes?

RESPONS.

Certum eſt, quod ſi contrahentes Matrimonium diverſas habitent Parœcias, neceſſe eſt, ut in utriuſque Parœcia fiant denuntiationes: & affirmari etiam poteſt, eas in neutra abſque peccato mortali poſſe omitti: quia aliter fruſtraretur intentio Conciliorum Lateranenſis & Tridentini, quæ eo Matrimoniorum denuntiationes conſtituerunt, ut facilius detegantur impedimenta. En verba Decretorum utriuſque Concilii: *Statuimus*, inquit Lateranenſe ſub Innocentio III. (*l*) *ut cum Matrimonia fuerint contrahenda, in Eccleſiis per Presbyteros publice proponantur, competenti termino præfinito, ut intra illum qui voluerit & valuerit legitimum impedimentum opponat*. Sic autem habet Tridentini Decretum (*m*): *Denuntiationes in Eccleſia fiant, ut ſi aliqua ſubſunt impedimenta facilius detegantur*.

(*l*) Conc. Lateran. 4. in c. Cum inhibitio. de clandeſtina deſpons. l. 4. t. 3.
(*m*) Conc. Trid. de reformat. Matrimonii. ſeſſ. 24. c. 1.

At vero factæ tantum in Flori Parœcia denuntiationes impedimenta non detegerent, quæ a parte Cæciliæ ſubeſſe poſſent; aut viciſſim ex denuntiationibus in Cæciliæ Parœcia factis non paterent impedimenta Flori; unde utriuſque Concilii intentio nequit impleri, niſi Matrimonium in utraque contrahentium Parœcia promulgando.

Sed ſi contrahentes in eadem Parœcia hiement, & in alia æſtivent, atque ita duplex habeant domicilium; dici poteſt, ut videtur, ſatis eſſe, ut fiant denuntiationes in ea Parœcia, in qua per majorem anni partem habitant: aut, ſi tempus ſit æquale, in qua actu commorantur. In hoc quippe caſu qui æquali tempore in duabus Parœciis habitat, cenſetur eſſe utriuſque incola. Atque adeo ſufficit, rigoroſe loquendo, ut in Parœcia præſentis domicilii ſui fiant proclamationes, ibique nubere poſſunt. *Duplicem parochiam habitationis habens*, inquit Cardinalis Toletus (*n*), *una, hieme, in altera, æſtate, degens coram alterutro Parocho indifferenter Matrimonium celebrare poteſt*. Sed tandem, ne quid in eo fiat contra Eccleſiæ regulas, accurate ſemper id conficiendum eſt, quod ſtatuere Epiſcopi ex diœceſanis Ritualibus, aut ex Conſtitutionibus ſuis.

(*n*) Franc. Tolet. Inſtruct. Sacer. l. 7. c. 6.

CA-

CASUS V.

MIROCLES, filius-familias viginti quatuor annos natus, seorsim a Patre habitans, aut tutore, aut curatore suo, Cunegundæ nubere constituit. An necesse est, ut fiant matrimonii sui denuntiationes, non solum in Parœcia domicilii sui, sed etiam in Parœcia domicilii Patris aut tutoris sui?

RESPONS.

Necesse est, ut Mirocles matrimonium suum, non solum in propria domicilii sui Ecclesia, sed etiam in Parœcia Patris, tutoris, curatorisve sui promulgari curet. Ita fert Galliæ jurisprudentia, ut constat ex Edictis Henrici III. ex Edicto Blesensi anno 1579. (a), & Ludovici XIII. an. 1639. quæ omnia Edicto suo mensis Martii an. 1697. confirmavit Ludovicus Magnus, in quo acerbissimas pœnas in contradicentes decrevit.

(a) Edict. Bles. art. 40.

Observandum ea de re 1. Ex Edicto Decembris an. 1691. art. XIX. intra mensem in litteras publicas referendas esse, seu insinuandas dispensationes denuntiationum matrimonii, ducto calculo a data, sub pœna invaliditatis. 2. Ex declaratione 16. Feb. an. 1692. Parochos & Vicarios teneri in actis celebrationis matrimoniorum, quæ in codicem referri debent, ad explicandum denuntiationes, quæ factæ sunt, aut earum dispensationem cum insinuatione facta. 3. Recognitionem publicam proclamationum, aut dispensationum bannorum, seu earumdem proclamationum ex Edicto an. 1697. constitutam a Rege, supplicante Clero, fuisse suppressam.

CASUS VI.

RIBERIUS, e Diœcesi Sancti Pauli Leonensis & Sylvia e Diœcesi Sanctii Pauli Tricastini, simul nuptias inire cupientes, primam matrimonii sui dedenuntiationem in Parœcia, ubi habitat Riberius, fieri curant, & de duabus aliis denuntiationibus ab Episcopo Leonensi dispensantur. Possuntne absque peccato nubere cum sola illa dispensatione, ita ut similem ab Episcopo suo requirere Sylvia non teneatur?

RESPONS.

Certum est, Riberium & Sylviam vi solius obtentæ dispensationis nubere non posse, sed necesse esse, ut parem ab Episcopo Tricastino Sylvia ante impetret; aliter peccarent.

Ratio est, quia dispensationis potestas est jurisdictionis actio: Cum igitur priori Episcopo nulla in Diæcesanos posterioris competat iurisdictio; nullam etiam pro certo potestatem habet eos de Ecclesiæ regulis dispensandi, ac proinde Riberio nubere Sylvia non potest; priusquam ipsa similem ab Episcopo domicilii sui dispensationem obtinuerit.

Et quidem matrimonii denuntiationes remittere nequit Episcopus, nisi pro comperto habeat, nullum inter contrahentes intercedere legitimum matrimonii impedimentum: Atqui, quo pacto priori Episcopo certum esse potest, nullum obstare impedimentum ab eo, qui extra suam habitat Diæcesin. Contendit quidem Barbosa solam alterutrius e duobus Episcopis sufficere dispensationem; sed ipsius authoritatis habenda est tantum ratio ex argumentis, quibus suam firmat opinionem, quæ cum infirma sint & æquivoca, nullius quoque debent esse ponderis, præsertim cum iis adversetur usus. Insuper exigit Tridentinum, ut a proprio Parocho contrahere volentium fiant denuntiationes, prius quam ipsum celebretur matrimonium: Atqui Leonensis episcopus ab ea obligatione Parochum Sylviæ non potest eximere cum nullam in eum exerceat jurisdictionem. Igitur Parochus ille Sylviæ matrimonium denuntiare debet, vel necesse est, ut ipsa ab Episcopo suo earum proclamationum dispensationem obtineat.

Objici potest in istam decisionem hoc modo: Episcopus aut Vicarius generalis Sanctii Pauli Leonensis horum nuptias potest benedicere: igitur eos quoque de proclamationibus dispensare potest: Sed huic objectioni facilis est responsio, dicendo, verum quidem esse, ab Episcopo duorum posse celebrari matrimonium, licet alteruter non sit suus subditus, seu Diœcesanus: quia matrimonium est necessario duorum vinculum & conjunctio: & cum Diæcesanum suum pro certo conjungere queat, censetur etiam ipsum cum alia etiam non sibi subdita jure posse conjungere. Sed idem dici nequit de potestate dispensandi, cum nulla sit essentialit ac necessaria inter duas illas dispensationes connexio, atque una concedi possit independenter ab alia. Ita sentiunt Du Casse & de Sainte Beuve (b).

(b) De Sainte Beuve tom. 1. cas. 76. Du Casse Pratiq. jurisdict. eccles. volunt. c. 10. §. 3. n. 4.

CASUS VII.

PANTALEO, S. Asaphi Parochus, promulgatis tribus futuri matrimonii inter Amantium & Blæsillam denuntiationibus, ipse ultimæ denuntiationis die eorum matrimonium celebravit. Potuitne ita se gerere absque peccato, imprimis si qua urgeret justa causa quam primum celebrandi tale matrimonium?

RESPONS.

Diem unam, regulariter loquendo, inter ultimam matrimonii denuntiationem ejusque celebrationem interponere debebat ille Parochus, ut sic daretur tempus oppositioni, si quam aliquis facere vellet. Attamen ex S. Carolo in tertio Provinciali Concilio anno 1573. Parochus in simili casu matrimonium celebrare potest. 1. Si concedat Episcopus 2. Si initium Quadragesimæ aut dominicam primam Adventus antecedat ultima denuntiatio. 3. Si in denuntiatione ultimam antecedente populum monuerit Parochus matrimonium celebratum iri ipso ultimæ denuntiationis die; ut quam primum, si quis velit intercedere, impedimentum denuntiet. *Quo die de matrimonio contrahendo denuntiatio ultima facta est*, inquit hic S. Cardinalis (c), *ne eo ipso die, nisi impetrata ab Episcopo facultate, illud celebretur. Id autem præterquam, si postrema ea denuntiatio facta sit pridie illius diei, quo initium est quadragesimæ vel adventus: ac nisi ita Parochus populo, antecedente denuntiatione, significarit, eo die, quo postrema denuntiatio fiet matrimonium esse contrahendum.*

(c) Conc. Mediol. 3. t. de iis, quæ ad matrim. Sacram. pertin.

Dicendum itaque a Pantaleone matrimonio conjungi non potuisse Amantium & Blæsillam, nisi in his tribus a S. Carolo notatis casibus. Advertendum tamen, Parochum quemlibet, ea sequi debere, quæ præscripsit de hoc Episcopus, aut designatur in Rituali Diœcesano; alioqui a peccato excusari nequit.

CASUS VIII.

GEMINIUS, Parochus S. Geremari, pro festis diebus matrimonii denuntiationes facere non dubitat. Nonne in eo mortaliter peccat?

RESPONS.

Tridentinum Concilium exprese jubet (d), ut diebus dominicis aut festis fiant matrimoniorum proclamationes. *Ter a proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus festivis in Ecclesia inter Missarum solemnia publice denuntietur inter quos matrimonium sit contrahendum.* Cum igitur præceptum illud sit de re gravi; dicendum illud a Geminio non posse infringi absque mortalis peccati reatu. Reipsa eo tendit Concilii Decretum, ut detegi posent matrimoniorum impedimenta; quod facile tantum potest, futurum populis tum matrimonium declarando, cum dominicis festivisque diebus in Ecclesiam conveniunt. Unde a peccato mortali excusari nequit ille Parochus, dum Ecclesiæ Constitutionem tam æquam, sanctam, tantique momenti infringit; cum aliunde certum sit, id ipsum ab eo fieri non pose absque scandalo, & pravum ejus exemplum vergere in ruinam Ecclesiasticæ disciplinæ.

(d) Conc. Tr. Sess. 24. de reform. matrimonii c. 1.

CASUS IX.

GOSSELINUS, S. Chanemundi Parochus, Bertrandi & Honorinæ qui ambo 30. annos nati proprii sunt juris, futuras nuptias bis denuntiavit; cum Joannes eorum Matrimonio intercedit, suamque Parocho die dominica Quinquagesimæ mane significat intercessionem; licet ad se de tali Matrimonio non pertineat, sicque tantum se gerat, ut post Pa-

scha

scha maligna delectatione eorum nuptias procrastinet. Nunquid Gosselinus de Joannis malitia convictus tertiam eo ipso die denuntiationem absque peccato facere & Matrimonium postea celebrare potest, non obstante illa oppositione?

Respons.

Parochus ille nec denuntiare tertio, nec a fortiori Matrimonium postea celebrare potest in casu proposito, nisi infrigendo præceptum Ecclesiæ, quod Parochis prohibet, ne ultra pergant, si facta fuerit oppositio secundum juris formam. Ratio est 1. quia Parochus de intercessione sibi facta per se judicare non potest, quamvis de ipsius injustitia sit certus: cum Officialis Episcopi solus sit hac in re judex competens; uti declarat Alexander III. qui asserit causas Matrimoniales a Judicibus Ecclesiasticis esse dijudicandas (*a*) *per Judices discretos, qui potestatem habeant judicandi:* (quod Decretum Papæ in Gallia minime non obtinet, nisi cum ex oppositione asseritur unum ex contrahentibus alteri, quam ei, quocum nubit Matrimonium promisisse; nam in reliquis judicat Judex Laicus) quod etiam statuit Innocentius III. (*b*) 2. Quia Parochus ille errare posset perperam de intercessionis injustitia judicans, & quia intercessori justæ subesse possunt rationes; licet contrarium Parocho sit persuasum. Difficultas ista a S. Carolo sic solvitur: *Si Parocho, qui Matrimonium promulgabit*, inquit S. Archiepiscopus (*c*), *aliquod denuntiatur impedimentum, quamobrem inter sponsos illud contrahi non posse dicatur; is nec ad illius Matrimonii celebrationem, neque ad aliam progrediatur denuntiationem, etiamsi impedimentum quod affertur, vel falsum, vel sibi malitiosum videatur, vel nullius momenti: sed rem, si intra quindecim millia passuum ab Urbe abest, ad Archiepiscopum deferat: si vero longius distat vicarium foraneum de impedimento, quod proponitur, certiorem faciat; neque de eo quidquam ante statuat, quam de eo quod faciendum sit, responsum acceperit.* Addi potest etiam, Parochum nihil debere periclitari in re tanti momenti, in qua agitur de validitate aut invaliditate Sacramenti, deque accipientium salute.

(*a*) Alex. III. in c. Ex litteris 1. de consang. & affinit. l. 4. t. 1.

(*b*) Innoc. III. in c. cum inhibitio. fin. de clandest. desponsat. l. 4. t. 3.

(*c*) S. Carol. Act. Mediolan. Ecclesiæ p. 2 in Synodo Diœcesana 3 Decreto 34.

Confirmari potest hæc decisio ex trigesima quarta Constitutione Diœcesis Luconiensis, quæ suspensionis pœnam *ipso facto* infligit cuilibet Parocho aut Vicario, qui accepta secundum præscriptas formulas oppositione futuro Matrimonio, ad ejus denuntiationem, aut celebrationem progredietur, & quæ illius haberi rationem jubet, donec soluta fuerit.

Requiritur itaque 1. ut in casu proposito Gosselinus denuntiatæ sibi a Joanne oppositionis exemplar Bertrando atque Honorinæ præbeat, quo isti coram Judice Ecclesiastico litem instituant. 2. Ut a tertia Matrimonii denuntiatione abstineat, Superiorisque judicium expectet.

Casus X.

Sirano & Barbara ad nuptias accinctis Landericus, qui tertiæ denuntiationi eorum Matrimonii adfuit, & qui certo novit, Siranum cum Barbaræ sorore impudice egisse, id ipsum Parocho declarat, nullam tamen detecti criminis afferens probationem. Teneturne Parochus ille ob simplicem illam Landerici attestationem, qui nec intercessor esse, nec etiam vult nominari, quod probationibus careat, licet verum sit quod retulit, illius Matrimonii celebrationi supersedere; peccaretne etiam, si ultra progrederetur?

Respons.

Parochus celebrationem Matrimonii Siranum inter & Barbaram contrahendi, absque gravi peccato persequi nequit. Ratio est, quia sufficit unius testimonium ad impediendam Matrimonii celebrationem, uti declarat Alexander III. in sua Decretali ad Episcopum S. Agathæ (*d*), de quo ait Glossa: *Nota quod Matrimonium ad dictum unius impeditur, ne contrahatur.* Quod verum est, licet allegatum factum probare nequeat, & etiam comparere nolit sive per metum, seu aliter, uti clare videri potest ex casu huic omnino simili, de quo consulebatur Alexander III. (*e*).

(*d*) Alex. III. in c. Preterea 13. de sponsalibus & Matrimonii. l. 4. t. 1.

(*e*) Colloq. Condom. Colloq. 14. Sect. 2. Du Casse Prax. Jurisdict. ecclesiast. contentiosæ. c. 3. §. 2. n. 5.

Cum modo laudatam Alexandri III. Decretalem legere quis potest, cujus verba intellectu sunt difficilia, hujus explicationem hic afferre operæ pretium duximus. Expositio illa potissimum spectat ad istam exceptionem: *Nisi juramentum intervenisset*, quam apponit Alexander III. qua vult, ut Matrimonium iis non denegetur, qui illud postulant, objectumque sibi ex unius testimonio impedimentum negant, cum sponsalia jurejurando fuere confirmata: quamvis Matrimonii celebratio differenda sit, cum simplicia tantum & nuda sunt sponsalium promissa, ut tempus suppetat contrahentium examini, & veritatis manifestationi voluntaria illius e duobus confessione qui locum impedimento dedisse affirmaretur.

Ut autem intelligatur, quid significet Alexander III. ex hac exceptione *nisi &c.* sciendum, quod hujus Pontificis Summi tempore, mos, uti nunc, non obtinebat celebrandi sponsalia coram Parocho, sed mutuas tantum futuri Matrimonii promissiones faciendi coram parentibus aut amicis futurorum conjugum, quibus promissis ad majorem solemnitatem & securitatem, & etiam ad validiorem nexum quandoque addebatur jusjurandum: quo in casu non vult hic Papa simplici unius privati denuntiatione Matrimonium denegari ob debitam jurijurando reverentiam, quo promissionis sinceræ testis Deus ipse vocatus est.

Mos ille cæteris Matrimonii promissis jusjurandum addendi manifestum fit ex multis aliis Decretalibus ad marginem indicatis (*f*), quæque de antiquo illo usu omnes intelliguntur, non vero de eo quem ab illis temporibus constituit Ecclesia jubendo, sponsalia conjugii futuri fieri coram proprio Pastore, aut alio Sacerdote, qui in eam rem ab eo delegatus fuerit.

(*f*) Alex. III. in c. Veniens 12. & in c. Commissum. 16. de spons. & Matrimoniis Lucius III in c. Requisivit. 17. ib Innoc III. in c Sicut. 22. & in c Cum in tua. 27. eod. tit.

Casus XI.

Macedonio, & Olympia futuri sui Matrimonii denuntiationes fieri jam procurantibus; monitus est Parochus, hanc esse communem famam, Macedonium olim cum Olympiæ sorore carnaliter egisse. Teneturne Parochus ille, ob solam illam famam denuntiationes eorum Matrimonii intermittere?

Respons.

Certum est, teneri Parochum ad prorogandas Matrimonii denuntiationes in casu proposito, cumque graviter peccaturum, si monitum illud negligens, ad celebrationem Matrimonii inter Macedonium & Olympiam procederet.

Hæc decisio est Urbani III. scribentis ad Archiepiscopum Burdigalensem, a quo de simili difficultate consultus hic Papa his verbis respondet (*g*): *Respondemus, quod, si manifestum est, juvenem cognovisse propinquam prædicta puellæ: vel, si non est manifestum, fama tamen loci hoc habet, cum esset sponsa tantummodo de futuro, idem ab ejus impeditione debet absolvi.* Circa quod Glossa dicit: *nota, quod ... fama impedit Matrimonium contrahendum.* Et alibi (*h*) *sola fama impedit Matrimonium.*

Tamen contrarium asserentibus partibus cum juramento, fides est in communem famam adhibenda, idque eo magis, quod publici rumores sæpe falsi sunt ex illo S. Augustini (*i*): *Facile est homini seu vera, seu falsa de altero homine credere;* atque ut probat Author Glossæ (*k*), ex Decretali Cœlestini III. (*l*), in corpore juris relata. Quocirca in tali casu vere dici potest cum eadem Glossa (*m*): *fama per se nihil probat:* his etiam addi potest, quod si talem rumorem Parocho denuntians sit vilioris conditionis, cujus verbis tuto fides adhiberi nequeat, & aliunde fama illa gravibus non sit fulta præjudiciis: tum ejus delationi credere non tenetur Parochus, sed ultra progredi valet Matrimonium celebrando, si partes præsertim desistere nolint. Id quoque manifestum fit ex Decretali Innocentii III ad Episcopum Bellovacensem (*n*), cui de simili quæstione interrogatus respondet his verbis: *Si persona denuntians non extiterit talis, ut diximus (hoc est, persona gravis, cui fides sit adhibenda) & de fama, vel de scandalo non poterit edoceri; ad desistendum monere poteris, non compellere contrahentes.*

(*g*) Urban. III. in c. Super eo. 2. de consanguinit. & affinit. l. 4. t. 14.

(*h*) Glossa in cit. c Cum in tua. 27. v. De fama de sponsalibus & Matrim.

(*i*) S. Aug. Epist. 185. alias 50. n. 4.

(*k*) Glossa in can. Quoniam 20. 16. q. 7.

(*l*) Celestin. III. in c. Super eo. 5. de eo qui cognovit Consanguineam uxoris suæ vel sponsæ. l. 4. tit. 13.

(*m*) Glossa in can. Si testes. 3. §. sæpe. 4. q. 2. v. Fama.

(*n*) Innoc. III. in cit. c. Cum in tua. de sponsalibus & Matrim.

DE

DEPOSITIO & DEGRADATIO.

DE hoc titulo paucis dicemus, quod ab initio prioris decisionis fuse loquimur de iis, quæ pertinent ad depositionem & degradationem, ostendendo.

1. Naturam cujusque ex his pœnis.
2. Discrimen, quod inter utramque reperitur.
3 Effectus, quos producunt.
4. Et varias depositionis species: quod sufficit ad plenam rei hujusce notitiam, & regularum, quæ ad eam spectant.

CASUS PRIMUS.

MAXIMILIANUS, Titularis Prioratus S. Froberti in Diœcesi Arausicana, depositus aut degradatus ab Episcopo Massiliensi, in cujus Diœcesi hac dignum pœna facinus admiserat, potestne tuta conscientia frui Prioratu, quem in Arausicana Diœcesi possidebat, aut saltem fratri suo Flaviano ipsum resignare, a quo solatium quoddam infortunii sui sperat, uti facere posset, si ab Ordinum suorum functionibus esset tantum suspensus?

CASUS XII.

Antequam solvatur proposita difficultas, quatuor sunt præsupponenda.

Primum: quod depositio est pœna, quam infligit Ecclesia ob aliquod crimen gravissimum, quæ absolute & in perpetuum eum, cui infertur, ab officio suo, hoc est, Ordinum suorum exercitio, & potestate jurisdictionis, atque adeo Beneficio suo privat. De hujusmodi pœna loquitur Innocentius III. in una Decretali ad Episcopum Vercellensem scribens (a): *Ab ordine & administratione tamen amoveatur omnino; quod est secundum Evangelicam sententiam a villicatione villicum amoveri, qui non potest villicationis suæ dignam reddere rationem.*

(a) Innoc. III. in c. Qualiter 17. de accus. &c. lib. 5. t. 1. apud Pithæum.

Secundum: quod magnum intercedit discrimen inter pœnam depositionis & suspensionis. 1. Quia censura est tantum ad tempus, aut saltem, si sit perpetua, eam tamen tollere potest legitimus Superior econtra depositio in perpetuum infligitur, ita ut depositus omni spe restitutionis destituatur. 2. Quia suspensio, quæ dicitur *a Beneficio*, Beneficiarium fructibus tantum, non vero titulo Beneficii sui privat, cum ex depositione & fructibus & titulo simul privetur. 3. Quia omnis suspensio, jurisdictione non privat, nisi fuerit denuntiata & publica, sed depositus *ipso jure* jurisdictione privatur.

Tertium: quod duplex sit depositio: una verbalis, quæ a Judice Ecclesiastico fertur his verbis: *Authoritate Dei omnipotentis, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ac nostra, tibi auferimus habitum clericalem, & deponimus, degradamus, spoliamus, & exuimus te omni ordine, Beneficio, & privilegio Clericali*: quæ deponendi formula a Bonifacio VIII. præscripta est in una ex suis Decretalibus ad episcopum Apuliæ (b): secunda depositionis species in jure dicitur actualis & realis, atque infligitur, non solum verba mox allata pronuntiando, sed etiam cæremonias quasdam & solemnitates observando, in Pontificali præscriptas, de quibus etiam loquitur modo laudatus Papa, & post ipsum Concilium Tridentinum (c): atque hæc secunda depositionis species proprie degradatio appellatur, quæque reo non infertur, nisi post depositionem verbalem. Utrique autem convenit, quod non sint censura, sed mera criminis præteriti punitio; cum censura sit pœna medicinalis cujus finis præcipuus est emendatio peccatoris.

(b) Bonifac. VIII. in cap. Degradatio. 2. de pœnit. in 6.

(c) Conc. Tr. sess. 13. c. 4.

Quartum denique ad plenam hujusce rei notitiam habendam, necessarium est, quinque esse discrimina inter depositionem & degradationem. Nam 1. absens ut declarat Innocentius III. (d) deponi potest, sed præsens tantummodo reus potest degradari. 2. Simplex depositio verbis solum fieri potest, sed degradatio fieri non potest, nisi solemnitates jure requisitas observando. 3. Degradatus non solum omni gradu Clericali privatur, hoc est, quolibet honore, præeminentia & dignitate, sed etiam exercitio omnium ordinum suorum seu majorum, seu minorum, quorum priorum solus superest character, quod sit indelebilis, sed etiam spoliatur jure ferendi signa externa, & de eo etiam quod dicitur *Privilegium Canonis & fori*. Ita ut a Judice sæculari, in cujus præsentia fieri debet degradatio, tanquam Laicus haberi possit, quasi Clericali militiæ nunquam fuisset adscriptus: qui effectus simplici depositione, neque degradatione verbali producuntur. Id etiam degradationi specialius, quam simplici depositioni convenit, quod illa nequeat infligi, nisi ob sola crimina, quæ jure exprimuntur, qualia sunt hæresis publica, Sodomia, & alia quædam. 5. Denique simpliciter depositus ab Episcopo ad pristinum suum statum restitui potest; contra vero degradatus a solo Papa, ut observat Glossa his verbis (e): *Si est solemniter degradatus, solus Papa potest eum restituere: secus si est solo verbo depositus.*

(d) Innocent. III. in c. Veritatis. 8. de dolo & contumacia. l. 2. t. 14

(e) Gloss. in can. Ideo 10. 2. q. 6. v. de restitutionibus.

Præsuppositis illis regulis tanquam certis, ad quæstionem propositam, quæ ad Maximilianum ab Episcopo Massiliensi depositum spectat, facile est respondere, certum est enim, quod, seu degradatus fuerit juxta formulas in jure præscriptas, seu duntaxat depositus, jam Prioratu suo, quem in Diœcesi Arausicana tenebat, frui non potest, neque etiam ipsum fratri suo jure potest resignare, quandoquidem eo penitus fuerit spoliatus ob pœnam in ipsum decretam.

Cæterum placebit forsan hic famosum degradationis Portu ad Nemausum an. 886. in Concilio ibi habito factæ exemplum legere, in quo dicitur, Theodardum, Narbonensem Archiepiscopum cum quibusdam aliis Episcopis Selvam & Ermemirum, duos scilicet Episcopos intrusos degradasse. En propria hujusce Concilii verba (f): *Theodardus cum aliquot Episcopis in Ecclesia Sancta Maria, Urgelle .... Selvam juxta Canones, qui se extra sui consensum ordinari fecerat, & Ermemirum degradarunt, scissis Episcopalibus indumentis, baculis eorum super eorum capita confractis, annulis cum dedecore a digitis avulsis .... ita Narbonem reversus est victor Theodardus.* Similia ferme degradationis quoque exempla reperiuntur in Concilio Aurelianensi habito an. 1017. sub Regno Roberti, Galliæ Regis (g), & in Parisiensi anno 1310. (h) degradationem quoque Edicto Molinensi anno 1571. jusserat Carolus IX. (i): verum hodie non est in usu, quod eam Magistratus ab exeunte Sæculo XVI. uti ceremoniam inutilem habuerint, vel potius, quia difficilius convocatur sex Episcoporum numerus ex Canonibus requisitus ad degradationem Sacerdotis, & trium ad degradationem Diaconi, ut vult Concilium Carthaginense secundum (k). Neque etiam facile est sequi restrictionem Concilii Tridentini, quod unum tantum requirit Episcopum; sed tamen parem Abbatum numerum, aut eorum defectu, aliorum Clericorum Doctorum, & qui in dignitate sint constituti (l).

(f) Conc. Nemausense in villa. Portu. apud Labbe Tom. 9. Concilio gen. pag. 395.

(g) Conc. Aurel. anno 1017. apud Labbe. Tom. 9. Conc. gen. pag. 842.

(h) Conc. Paris. an. 1310. apud eund. Tom. 11. p. 1535. & seq.

(i) Edict. an. 1571. a. 14.

(k) Conc. Carthag. 2. in Can. Si autem. 5. 15. 47.

(l) Conc. Tr. Sess. 13. de reformat. c. 4

CASUS II.

HILDUINI, S. Optati Parochi, qui juxta formulas solitas ob crimen a se admissum depositus seu degradatus est, Parœciam obtinuit Benedictus. Mense elapso Parochus ille, peracta exemplari pœnitentia, Episcopum suum rogavit, ut ad pristinum suum

statum & Beneficium restitueretur, Nunquid eum restituere potest Episcopus?

RESPONS.

Si Hilduinus simpliciter fuerit depositus, hoc est, omni officio & Beneficio privatus, & post peractam dignam pœnitentiam, Episcopum suum hanc rogat gratiam, ut ad pristinum suum statum restituatur, id potest Episcopus, ut patet ex Decretali Alexandri III. ad Episcopum Salernitanum (a). Sed illud quod amisit, Beneficium recuperare nequit, cum damno Benedicti, qui de eo canonice provisus est, ut patet ex Decretali Bonifacii VIII. in Sexto Decretalium an. 1298. promulgato, relata, in qua de eo loquens Summus hic Pontifex, qui, cum expectativam gratiam Beneficii obtinuit, quod post revocatam hanc gratiam alteri collatum fuerat, denuo ad eandem gratiam fuerat admissus, dicit (b): *Non tamen ei, qui post revocationem, & ante restitutionem prædictas, similis in eadem Ecclesia gratia facta fuit, nisi hoc expresse dixerimus anteferri debebit, cum talis restitutio, ubi aliud non exprimitur, intelligatur fieri sine iuris præjudicio alieni.*

(a) Alex. III. in c. Et si Clerici 4. de judiciis l. 2. t. 1.

(b) Bonifac. VIII. in c. Quamvis. 8. de rescript. l. 1. Sexti. t. 3.

Non idem dicendum, si Parochus ille fuerit degradatus, nam per degradationem Clericus omni prorsus Clericali privilegio fit privatus, in quo differt ab eo, qui simpliciter depositus est, qui eo non privatur; ita ut, qui Sacerdotem degradatum percuteret aut occideret, non majoris fieret reus criminis, quam si Laicum percussisset aut occidisset. Quare, cum talis homo ad Ecclesiam jam non pertineat, de qua omnino est avulsus, a solo Summo Pontifice ad pristinum suum statum restitui potest, ut affirmat Glossa relata in responsione ad superiorem difficultatem (c). Si igitur Hilduinus fuerit degradatus, ab Episcopo suo restitui non potest: sed necessario ad Papam recurrendum. Cæterum quamvis a Papa restitueretur, amissum tamen non posset habere Beneficium suum, cum præjudicio Benedicti, qui legitime de eo provisus est, juxta istam Bonifaci VIII. regulam. *Cum talis restitutio .... intelligatur fieri sine iuris præjudicio alieni.*

(c) Citat. Gloss. in can. Ideo. 10. 2. q. 6. item Gloss. in can. Contumaces. 21. dist. 50. v. Dignitatemque.

DEPOSITUM.

DEPOSITUM *est contractus, quo res custodienda traditur, ut integra restituatur.* Ita definitur depositi contractus (d).

(d) Polman. Breviar. Th. p. 2. 2. n. 632.

Materia depositi est plerumque res mobilis: immobilia, namque, cum duo de illis litigantur, vel plures de earum proprietate aut possessione, sequestro committuntur.

Duplex est depositum: aliud simplex; aliud judiciarum.

Judiciarium illud est, quod fit Judicis præscripto (e).

(e) Leg. Senatu-Consulto. 16. in fin. ff. de offic. Præsid is L. 1. tit. 18.

Depositum simplex, vel est voluntarium, vel necessarium.

Voluntarium, illud est, quod fit a deponente cui vult & quando vult.

Depositum vero necessarium fit a deponente ob evidens, in quo versatur, periculum, quale est discrimen incendii, pugnæ, naufragii, aut seditionis. Tale est etiam depositum viatoris Cauponi factum in hospitio, ad quod tenetur.

n Gallia admittitur probatio testium, si summa voluntarii depositi 100. librarum summam superet (f): sed non idem dicendum, quando depositum est necessarium (g).

(f) Edictum Molinense, art. 54. Edictum 1667. t. 20. art. 2.

(g) Filleau, p. 4. q. 100.

Depositum aliquando fit gratuito, & aliquando etiam summam pecuniæ solvendo Depositario, ut mercedem curarum & laboris quod permagni interest distinguere, ut postea ostendemus.

Depositum regulariter loquendo, res est adeo sacra, ut Depositarii usibus absque deponentis consensu non subjiciatur. Neque etiam rei fructuosæ sibi asserere proventus nequit, quia solius sunt domini.

In quibusdam casibus rem depositam, ut infra exponetur, deponenti reddere statim non tenetur Depositarius.

In deposito simplici, seu voluntario, seu necessario, de dolo suo aut de culpa, quæ dicitur *lata culpa*, & a legibus dolo comparatur, deponens tantum tenetur.

Cum unus aut multi simul depositarii summam pecuniæ in se susceperunt, uti depositum; omnes & singuli de ea in deponentem tenentur (h) in solidum.

(h) Troncon. consuetud. Parisiensis, art. 105.

Cum depositarius est in mora restituendi depositi, quod sibi fuit commissum, aut ad suam utilitatem factum est ei depositum, aut pro custodia mercedem accipit, aut tandem de fortuitis casibus spopondit, depositi jacturam quamvis fortuitam præstare tenetur.

Ut deponens pro arbitrio sibi repetere, sic depositarius, cum libuerit, depositum restituere potest. In deposito enim locum non habet compensatio. Quare ipsius restitutionem deponenti recusare nequit depositarius, licet ille sibi æquivalentem deposito summam debeat (i).

Neque etiam pro depositariis valet præscriptio quoad rem petitam, dum subsistit (k) Chopin aliique in ejus rei probationem famosum proferunt Arrestum, latum pro Regina Catharina Medicæa in Episcopum Claromontanum, qui post 300. annorum possessionem Alverniæ Comitatum ipsi restituere coactus est, quod semper subsistens depositum Comitatus ille fuisset.

(i) Leg. Siquis vel pecunias. Cod. depositi. Leg. Compensationes. fin. cod. de compensat. l 8. t. 31. v. Boutiller. summa ruralis. t. 3. n. 22.

(k) Du Luc l. 9. t. 5 Papo, l. 12. t. 3 n. 12.

CASUS PRIMUS.

BABOLENUS apud Jacobum obseratam simul & obsignatam deposuit capsulam, in qua tabulas præcipui momenti, simulque centum aureos contineri asseruit. Tribus elapsis mensibus, capsulam suam repetit, quam subito reddit Jacobus; sed cum eam aperuit, jam in illa centum aureos non inve-

inveniens, eos a Jacobo depositario solvi requirit, qui se de tali solutione non teneri affirmat. Nunquid Babolenus id ipsum jure potest exigere?

RESPONS.

Si Baboleno capsulam eodem modo, quo recepit, hoc est, obseratam & obsignatam restituit Jacobus, nihil amplius exigere potest Babolenus: neque enim res non visas, nec sibi specialiter & palam commissas præstare tenetur depositarius: at si Babolenus Jacobo 100. aureos ostendisset, & eo præsente in capsula inclusisset, tum de iis Jacobus teneretur. *Si cista signata deposita sit*, inquit Lex (*a*), *utrum cista* * *tantum petatur, an & species comprehendendæ sint? Et ait Trebatius cistam repetendam, non singularum rerum depositi agendum. Quod & si res ostensæ sint, & sic deposita, adjicienda sunt & species.*

(*a*) Leg. Depositum. 179. 41. ff. depositi, vel contra l. 16. tit. 3.
* Cista sunt vasa quę condendæ vestis gratia parantur. Gloss. in Leg. cit.

CASUS II.

PATRICII depositam 20. aureorum coram se & palam numeratam summam habens Paulus amicus ejus, ea se uti posse existimavit in necessitate; hac potissimum nixus regula: *Pecunia deposita numerata transit in mutuum*, cum numeratur coram depositario, eique non clausa, aut obsignata traditur. Ea de re scrupulum Paulo movit ipsius Confessarius, volens, ut summa deposita, sive sit obsignata, sive non, tanquam res sacra habeatur, & quamvis a depositore coram depositario fuerit numerata, huic tamen nullum jus competat ipsa utendi absque consensu deponentis. Qua de re quærit Paulus, num verum sit, se tuta conscientia viginti Patricii aureos in suos usus convertere non potuisse?

RESPONS.

Pro Confessore Pauli stat jus: neque Paulus Patricii pecuniam depositam, licet coram se numeraratam a depositore, nec ab eo tamen clausam, aut obsignatam in suos usus convertere potuit: cum falsum sit, in hujusmodi circumstantiis depositum desinere, & absque consensu deponentis fieri mutuum: certum quidem est, quod si depositor, ut ait Glossa in legem (*b*), deposita pecunia uti depositario concedat, tunc depositum ex usu depositarii fit mutuum; at vero addit Author hujus Glossæ, quod si depositum ipsi nude, ac simpliciter tradat, non concessa deposito utendi venia, non præsumi debet esse mutuum, licet palam numeretur pecunia; deponenti quippe jus remanet eam, tanquam depositam repetendi. *Quod si nihil sit actum*, inquit Glossa, *nec convenit inter eos expresse, ut ea* (pecunia) *uteretur, præsumitur tamen, quod recipiens voluerit eo uti, quia pecuniam non obsignatam recepit, depositum est inspecto initio, & agitur depositi; sed si expresse sit actum, ut, si velit, uteretur; demum cum utitur, fit mutuum, & de mutuo agitur.* Immo addit Glossa (*c*): *Deponens, si concedat expresse, ut utatur re deposita, non ex eo censetur mutuum contractum, quia tunc potest agere actione depositi.*

(*b*) Glossa in Leg. Die. §. fin. ff. depositi, &c.

(*c*) Glossa in Leg. 3. Cod. depositi.

Confirmari potest hæc solutio ex lege evidenti in hoc decretoria: En ejus verba (*d*): *Pecunia debita ex causa depositi, nudo pacto*, hoc est, absque eo quod depositor consenserit exprese, ut ea uteretur depositarius, *non potest converti in mutuum, quia deponentis erant nummi.* Et quidem ex numeratione potestne mutari natura depositi? Nonne etiam deponentes, & ipsius quoque depositarii interest, ut ille norit quid deponat; is vero quid accipiat, ut vitentur jurgia, quæ vel ex oblivione, vel ex mala fide alterutrius oriri posent.

(*d*) L. Qui negotia. 34. ff. mandati, vel contra. l. 17. tit. 1.

Si tamen Paulus ob legitimam præsumere rationem potuisset, assentiri Patricium, ut 20. aureis uteretur, videtur, eum in casu proposito fore culpa immunem: id tamen sub ea solum conditione affirmamus, si Paulus videlicet falso non præsumpserit de Patricii consensu.

CASUS III.

Cum apud me VICTORICUS, amicus meus, & Leobardi cubicularius adamantem 20. aureorum jussu heri, mihi incogniti, deposuisset; Petrus, qui a Victorico illud resciyit, paucis post diebus ad me veniens, se Leobardi nomine dici asserit, simulque me rogat, ut adamantem tali die talique hora per Victoricum cubicularium suum ad me missum sibi reddam: quod fit protinus. Victoricus postridie eundem a me adamantem heri sui jussu repetit; reddidi refero; at vero tunc Petri dolum mihi aperit. An teneor sub peccati conscientia Leobardo viginti aureos, pretium videlicet ipsius adamantis restituere; an vero excusat me bona fides?

RESPONS.

Immunem me ab obligatione 20. aureos restituendi præstat illa bona fides; nam ex legibus, ubi depositum agitur, depositarius, qui depositi custodiam non obtulit, non tenetur ad restitutionem, nisi in casu doli, cujus est reus. Dolum duntaxat præstare debere (Depositarium) puto (*e*), inquit Lex Digestorum; eaque regula ab omnibus Canonistis, tanquam certa agnoscitur, ut videre est ex Glossa, quæ rei hujusce multa affert argumenta (*f*), & ex omnibus Summistis. At vero qui consulit, 1. se ipsum ad custodiam adamantis non obtulit. 2. nullus ab eo dolus intercedit in casu proposito: Nam 1. haud ipsi notus erat Leobardus, neque cognoscere eum tenebatur. 2. Petrus, qui se esse Leobardum finxit, Victoricum, a quo adamantem acceperat, sibi graphice expressit: 3. Diem etiam, & horam ipsam designavit, quibus adamantem apud se deposuerat Victoricus. Igitur non solum bona fide, sed & prudenter egit ipsum restituendo; cum ex personæ & temporis circumstantiis dubitare non poterat, se Leobardum alloqui. Unde colligendum, adamantis jacturam ad Leobardum solum, non vero ad depositarium pertinere, si forte Petrus non restituat.

(*e*) L. Depositum. 1. §. 8. ff. deposit.

(*f*) Glossa in cap. Bona fides v. de culpa de deposito. l. 3. tit. 16.

Consentit hæc Decisio cum his Legis verbis (*g*): *Si rem a servo depositam, Titio, quem Dominum ejus putasti, cum non esset, restituisses, depositi actione te non teneri Celsus ait; quia nullus dolus intercessit.* Idem igitur dicendum in casu proposito; cum bona fide, & cum debita prudentia egi, habita ratione circumstantiarum, quæ in casu exprimuntur.

(*g*) L. Depositum. citata. §. 31. ff. depositi, vel contra.

CASUS IV.

LAMPADIUS, rei apud se ab uno e suis parentibus depositæ restitutionem denegavit ipsi petenti, quamvis reddere posset. Nunquid in justitiam ex hac recusatione deliquit?

RESPONS.

Solvi non potest hæc difficultas, nisi prius intelligatur, quæ sit res deposita, de qua agitur: *Quia*, inquit Sanctus Thomas (*h*), *quandoque contingit, quod voluntas hominis depravatur, est aliquis casus, in quo depositum non est reddendum, ne homo perversam voluntatem habens male eo utatur: ut puta, si furiosus, vel hostis Reipublicæ arma deposita deposcat.* Verum extra illos casus depositum reposcenti semper restituere statim tenetur Depositarius, cum justa sibi non subest repulsæ causa. *Est autem apud Julianum Libro tertiodecimo Digestorum scriptum*, inquit Lex (*i*), *eum, qui rem deposuit, statim posse depositi actione agere. Hoc enim ipso dolo facere eum qui suscepit, quod reposcenti rem non reddat.* Quod etiam verum est, licet Depositor restitutionem depositi sui reposceret, antequam elapsum esset tempus, pro quos res deposita fuisset: quia in eo nullam infert injuriam Depositario, cujus non interest eam retinere. *Deponens potest quandocumque depositum revocare*, inquit Glossa (*k*), *quia nihil interest Depositarii*: Et alibi (*l*), *Deponens pecuniam reddendam post tempus, non est obligatus Depositario non repetere ante tempus, & ideo potest mutare voluntatem, & ante tempus repetere.*

(*h*) S. Thom. 2. 2. qu. 57. art. 2. ad 1.

(*i*) L. Depositum. 2. §. 22. ff. depositi, vel contra

(*k*) Glossa in L. in commodato. 17. §. Sicut autem. v. Non officium. ff. commodati.

(*l*) Glossa in L. 1. ff. depositi, vel contra. v. Mutare. ad §. penult. & ibi addit.

Diximus: *cum justa Depositario non subest repulsa causa*: qualis nimirum foret magna loci distantia, in quo esset depositum; aut si in aliqua domo esset occlusum, quam recludere penes se non esset, seu propter juridicam illius detentionem, vel aliter, ut observat eadem Lex multoties jam laudata (*m*), quæ hanc addit exceptionem; *Marcellus autem ait, non semper videri posse dolo facere eum, qui reposcenti non*

(*m*) Cit. L. Depositum.

ti non reddat. Quid enim si in Provincia res sit, vel in horreis quorum aperiendorum condemnationis tempore non sit facultas, vel conditio depositionis non extitit. Ex dictis itaque facile concludi potest, quod, si Lampadio justa non subsit causa denegandi parenti suo rem ejus apud se depositam, injuste agit recusando, & econtra absque injustitia depositum ejus non reddere potest, si legitimam habeat recusandi causam.

CASUS V.

ANSELMUS, depositis apud Julianum 1209. lib. paucis post diebus moritur, suorumque bonorum hæredes solos duos sibi filios Joannem & Jacobum relinquit. Depositam summam a Juliano postulat Joannes; Julianus autem dimidium summæ, partem ei videlicet competentem, tanquam patris hæredi, reddit; & post paucos menses fit solvendo æri alieno haud idoneus. Contendit Jacobus, a Joanne, fratre suo exhibendas esse 600. quas accepit libras, ut ex æquo inter se dividantur. Id ipsum Joannes recusat, & acceptam a se summam suam esse propugnat. Nunquid æquitati adversatur Joannis recusatio?

RESPONS.

Non adversatur æquitati Joannis recusatio de dividenda accepta summa cum fratre suo, priusquam Julianus eo pervenisset, ut solvendo æri alieno non esset idoneus, licet enim commune sibi fratrique suo esset acceptum suum, dum penes Depositarium esset; jam desiit esse commune & suum factum est ob adhibitam diligentiam ad portionem suam a Juliano recipiendam; antequam is solvendo non esset. Quare in Jacobum recidere debet alterius portionis jactura, tanquam propriæ ipsius negligentiæ effectus, aut fortuiti casus, quem præstare Joannes non tenetur. *Supervacuam veterum differentiam e medio tollentes*, inquit Lex (*a*), *Si quis certum pondus auri, vel argenti confecti, vel in massa constituti deposuerit, & plures scripserit hæredes, & unus ex his contingentem sibi portionem a Depositario acceperit, alter supersederit, vel alias fortuito casu impeditus, hoc facere non potuerit; & postea Depositarius in adversam inciderit fortunam, vel sine dolo depositum perdiderit, sancimus non esse cohæredi ejus licentiam venire contra eum cohæredem suum, & ex ejus parte avellere quod ipse ex sua parte consequi minime potuit: quasi eo quod cohæres accepit communi constituto, cum si certa pecunia deposita fuerint, & suam partem unus ex cohæredibus accepit, nemini veniat in dubium, bene eum accepisse partem suam, & non debere aliam partem attingere.*

(*a*) Leg super. vacuam. fin. Cod. depositi, vel contra l.4 tit. 34.

CASUS VI.

LÆLIUS & Octavius, fratres, communi consensu depositam apud se a Petro 400. librarum summam in se suscepere. Elapsis mensibus tribus depositi sui restitutionem Petrus requirit: Lælius ipsi pro dimidia sui parte 200. libras offert, & asserit, fratrem suum Octavium solvendo non idoneum factum esse casu pure fortuito ob incendium domus ipsius subito fulmine perculsæ, in qua erant omnia mobilia, vel eundem, integro deposito subrepto, in regiones externas esse profectum: quocirca dimidiam tantum partem depositi se præstaturum, quæ in oblatis 200. libris consistit; cum non sit reus fraterni doli, aut fortuiti casus, quo jam solvendo æri alieno impar est. Petrus econtra propugnat, Lælium, utpote cum Octavio fratre 400. librarum Depositarium, cum eo censeri de totius summæ restitutione in solidum obligatum. Nunquid æquitati consentit assertio Petri, ita ut ad restitutionem 400. librarum Lælius teneatur?

RESPONS.

Æquitati consentit Petri assertio; cum enim ejusdem rei multi simul sunt Depositarii; quisque in solidum de integra illius restitutione tenetur; & pro se invicem spondere debent, etiam de dolo suo communi; ita ut cum eo depositor agere possit, quem maluerit, ex qua tamen petitione erga unum non jure excidit agendi contra alios, donec sibi totum restitutum fuerit depositum. *Si apud duos sit depositares*, inquit Lex (*b*), *adversus unumquemque eorum agi poterit, nec liberabitur alter, si cum altero agatur: non enim ex electione, sed solutione liberantur. Proinde si ambo dolo fecerint, & alter quod interest præstiterit, alter non convenietur, exemplo duorum tutorum. Quod si alter, vel nihil, vel minus facere possit, ad alium pervenietur, idemque & si alter dono non fecerit, & idcirco sit absolutus: nam ad alium pervenietur.*

(*b*) L. Depositum. 1. §. 45. ff. depositi, vel contra. Item nisi pro solido res non potest restitui. L. Si duo. 22. ff. eod. t.

CASUS VII.

ZENO in equili suo depositum ad mensem tantum a Lothario equum habebat: cujus tempori, quo tempore elapso, equum suum Lotharius a Zenone petiit, qui eum statim reddere abnuit. Postridie fortuito equus periit. Contendit Lotharius teneri Zenonem de solutione pretii equi sui. Zeno econtra negat, quod absque culpa sua, sed fortuito tantum equus perierit. Cui jus, & ad quem pertinet equi jactura?

RESPONS.

In Zenonem cadit æqui jactura; cum per ipsum tantum fuit, ut illius servandi obligatione foret immunis, & cum reddere noluerit Lothario, censeatur consensisse ipsius restituendi eidem obligationi, quoquo modo apud se deinceps periret. *Facto vero, culpa, vel mora precedentibus*, inquit Gregorius IX. (*c*), *casus etiam fortuitus imputatur*. Idem docent Author Glossæ, & alii omnes Canonistæ. Atqui Zeno est in mora; cum equum reddere pacto tempore renuerit. Casus igitur omnes fortuitos ab ejus repulsa futuros præstare tenetur.

(*c*) Greg. IX. in c. Bona fides. 2. de deposito & ibi gl. v. De culpa. lib. 3. t. 16.

Neque a decisione Gregorii IX. dissentiunt Leges civiles. Sic enim loquuntur (*d*): *Depositum quoque eo die quo depositi actum sit, periculo ejus, apud quem depositum fuerit, est, si judicii accipiendi tempore potuit id reddere reus, nec reddidit.*

(*d*) Si in Asia 12. §. 3. depositi vel contra

Advertendum tamen, quod, si ob moram depositarii non perierit equus; quia natura sua perire debuerit, tunc ex Legibus ad depositorem spectat illius jactura, *Sive autem cum ipso, apud quem deposita res est, actum fuerit*, inquit una ex his Legibus (*e*), *sive cum herede ejus, & sua natura res ante rem judicatam interciderit, veluti si homo mortuus fuerit, Sabinus & Cassius absolvi debere eum, cum quo actum est, dixerunt, quia æquum esset naturalem interitum ad actorem pertinere, utique cum interitura esset res, etsi restituta esset actori.* Qua de re observandum etiam, Legem hanc de iis tantum casibus esse intelligendam, in quibus depositarii mora pœnam non meretur; nam si mora pœnam mereretur, ac depositori fuisset noxia, de ea teneretur depositarius. v. g. Lotharius est equorum negotiator, qui apud Zenonem equum suum deposuerat, donec ipsius vendendi se offerret occasio, qua oblata, equum suum bene valentem ac generosum petitionis suæ tempore reposcit, & quem ideo facile vendere potest. Zeno ipsum absque ulla ratione legitima recusat. Post aliquot dies perit equus. Zeno depositarius equi jacturam, non vero Lotharius pati debet: hinc istam exceptionem addit lex alia his verbis (*f*): *Sed est verius, si forte distracturus erat petitor, si accepisset, moram passo debere præstari, nam si ei restituisset, distraxisset, & pretium esset lucratus.*

(*e*) L. Si plures, 14. §. 1. ff. eod. tit.

(*f*) L. Item. 21. §. fin. ff. de re vindic. l. 6. tit. 1.

CASUS VIII.

MARTIALIS profecturus 1000. libras Judæ ad custodiam per iter suum depositas redux ab eo repetiit; quas postridie se redditurum promisit: sed promissi conficiendi Juda negligente, direptaque in populari seditione domo illius, periere mille libræ. Vult Martialis, de casu illo fortuito teneri Judam ob negligentiam suam, contra Judas affirmat, cum nec deditionis, nec pecuniæ ablatæ causa fuerit. Cui jus?

RE-

Respons.

Certum est, pro Martiali stare jus, atque de damno 1000. lib. Judam teneri, uti allata in duabus præcedentibus decisionibus probant testimonia; ex quibus constat, quod cum data fraudatur fides, hincque proximo oritur, damnum, tum instat damni resarciendi obligatio: quod quidem clare docet lex his verbis (a): *Quod te mihi dare oportuerat, si id postea perierit, quam per te factum erit, quo minus id mihi dares tuum fore id detrimentum constat.*

(a) L. Quod te. 5. ff. de rebus creditis & c. lib. 12. t. 1.

Ratio hujusce decisionis est, quia remissis Martiali eo, quo petiit tempore, libris mille, direptionis eventus non accidisset. Idem dicendum de re vendita, cujus traditio pro pacto tempore neglecta est. Ita Glossa, Sylvester, Fumus, aliique omnes Canonistæ (b).

(b) Glossa in c. Bona fides. 2. de deposito. v. De culpa. Sylvester & Barth. Fumus. v. Depotum. n. 1. & alii communiter.

Casus IX.

Tierius, apud quem 3000. librarum deposuit Philippus, ad primam ejus petitionem se eas redditurum promisit. Elapso mense pecuniam hanc Philippus reflagitat, sed quia parem ei pecuniæ summam debet Philippus ab eo ante mutuatam, quam ei depositum illud confideret, nunc ei restituere Tiberius recusat, atque creditum suum retento vult compensare deposito, quia difficilem ab eo prævidet futuram esse creditæ paris summæ solutionem. Qua de re quæritur, utrum Tiberius deposita apud se a Tiberio 3000. lib. absque peccato retinere possit?

Respons.

Certum est, Tiberium suam sibimet sumere non posse solutionem; quia in deposito locum non habet compensatio, ut decidit Gregorius IX. his verbis (c): *Sane depositori licuit, pro voluntate sua depositum revocare, contra quod compensationi, vel deductioni locus non fuit, ut contractus, qui ex bona fide oritur ad perfidiam minime referatur, licet compensatio admittatur in aliis, si causa ex qua postulatur, sit liquida.*

(c) Greg. IX. in c. Bona fides. 2. de deposito.

Legibus Ecclesiæ hac in re consentit jus civile, ut constat ex his verbis (d): „Si quis vel pecunias „ vel res quasdam per depositionis acceperit titu„ lum eas volenti qui deposuit, reddere illico mo„ dis omnibus compellatur, nullamque compen„ sationem, vel deductionem, vel doli exceptio„ nem opponat, quasi & ipse quasdam contra eum „ qui deposuit, actiones personales, vel in rem, „ vel hypothecariam prætendens: cum non sub hoc „ modo depositum acceperit, ut non concessa ei „ retentio generetur, & contractus qui a bona fi„ de oritur, ad perfidiam retrahatur. Sed etsi ex „ utraque parte aliquid fuerit depositum, nec in „ hoc casu compensationis præpeditio oriatur: sed „ depositæ quidem res, vel pecuniæ ab utraque „ parte, quam celerrime sine aliquo obstaculo re„ stituantur ei, videlicet primum ei, qui primus „ hoc voluerit „.

(d) Leg. Si quis. 11. Cod. depositi, vel contra. l. 4. tit. 34.

Rem etiam eandem constituit Imperator Justinianus ex alia Lege (e), qua probatis justis compensationibus, eam exprese ac formaliter excipit, quæ fiori poset occasione depositi: *Excepta actione depositi secundum nostram Sanctionem, in qua nec compensationi locum esse deposuimus.*

(e) L. Compensat. fin. Cod. de compensat. l. 4. tit. 31.

Denique idem aserunt plures Canonistæ, ut Angelus de Clavasio, Baptista Trovamala, & Bartholomæus Fumus (f), quorum sententiam amplexus est Sylvius (g). *Tertia* (conditio) inquit, *quod cum deposito nullum debitum possit compensari*; hanc ejus rei afferens rationem: *Depositum enim est privilegiatum, idque ad fidem inter homines servandam.*

(f) Angelus v. Depositum q. 10. Bapt. Trovamala in sum. Rosella eod. v. n. 16. Barth. Fumus in aurea armilla eod. v. num. 12.

(g) F. Sylvius in 2. 2. q. 64. art. 8. quæsito 2. conclus. 7. §. Quinta causa.

Casus X.

Paulinus intra tres quatuorve menses munus emere constituens, Constantinum rogat, ut sibi 1000. nummos eo tempore commodet, si cum ejus venditore pacisceatur; assentitur Constantinus; verum elapsis quidecim diebus ad iter coactus, Paulinum invitat, ut 1000. nummos, uti Depositum accipiat; cum ea tamen conditione, ut, si munus emat, de ea pecunia pretii ejus partem solvere possit: quod acceptat Paulinus; sed post dies octo casu pure fortuito inter manus Paulini hæc summa perit. In cujus damnum interiit hæc pecunia?

Respons.

Pecuniæ jacturam ferre debet Paulinus, licet casu fortuito & absque sua culpa acciderit. Ratio est, quia in solam ipsius utilitatem factum est Depositum, & in hoc casu de omnibus fortuitis casibus tenetur. „Si quis nec causam, nec propositum fe„ nerandi habuerit, *inquit Lex* (h), & tu emptu„ rus prædia desideraveris mutuam pecuniam, nec „ volueris crediti nomine, antequam emisses, susci„ pere, atque ita creditor, quia necessitatem forte „ proficiscendi habebat, deposuerit apud te hanc „ eandem pecuniam: ut si emises, crediti nomine „ obligatus eses, hoc depositum periculo est ejus „ qui suscepit: nam & qui rem vendendam acce„ perit, ut pretio uteretur, periculo suo rem ha„ bebit „.

(h) L. Si quis 4. ff. de rebus creditis l. 12. tit. 1.

Ex hac eadem lege constat, quod si numeratam pecuniam non habens Constantinus, argenteum suppellex Paulino dedisset, ut ejus venditi pretio uteretur, & si suppellex illud nondum venditum periret, ob eandem causam ad Paulinum jactura pertineret, hoc est, quia illud venale non tribuerat Constantinus, nisi, ut ex eo provenientem pecuniam in suos usus converteret; quod etiam declarat lex alia Digestorum his verbis (i): „ Roga„ sti me, ut tibi pecuniam crederem: ego cum non „ haberem, lancem tibi dedi, vel masam auri, ut „ eam venderes, & nummis utereris. Si vendide„ ris, puto mutuam pecuniam factam. Quod si lan„ cem, vel masam sine tua culpa perdideris priusquam venderes, utrum mihi, an tibi perierit, „ quæstionis est ... Si non fui proposito hoc, ut ven„ derem; sed hæc causa fuit vendendi, ut utereris, „ tibi eam periise, & maxime si sine usuris cre„ didi „.

(i) L. Rogasti 11. ff. eod. t.

Ista omnia evincit hæc S. Thomæ regula (k). „ „ Alio modo aliquis accipit rem alterius in utilita„ tem suam absque injuria, cum voluntate scilicet „ ejus cujus est res, sicut patet in mutuis, & sic il„ le qui accipit tenetur ad restitutionem ejus quod „ accepit, non solum ratione rei, sed etiam ratio„ ne acceptionis, etiamsi rem amiserit, tenetur „ enim recompensare ei qui gratiam fecit, quod „ non fieret, si per hoc damnum incurrat. Reipsa depositum in circumstantiis Casus propositi transit in mutuum, ubi ad proprium usum suum illud recipit depositarius, illudque ob eundem finem confert depositor.

(k) S. Th. 2. 2. q. 62. a. 6. in corp.

Casus XI.

Ferdinandus, depositi nomine, 2000. nummorum summam a Geoffrido per sex menses sibi traditam ad custodiendum accepit: sed timens, ne furto sibi deposita pecunia abriperetur, Geoffridum adivit depositarius, nuncians ei, ut suos sibi nummos haberet: quod facere recusavit Geofridus inscius, cui magis fido amico dictam summam committeret. Qua de re quæritur, utrum Ferdinandus absque infractione promissi sui Geoffridum cogere possit ad recuperandum depositum suum?

Respons.

Geoffridum cogere potest depositarius ad recuperandam 2000. nummorum summam; neque enim jure is tenetur ad eam custodiendam toto tempore convento; cum ad id non se stricto jure obligaverit, sed ut deponenti gratum faceret, & sub tacita conditione depositum illud pro arbitrio suo restituendi. Ratio est quia non pejor ese debet conditio depositarii, quam deponentis. At pejor eset illius, quam hujus conditio, si depositum ante constitutum tempus reddere non poset, cum deponens suum repetere depositum jure possit, quod quocumque tempore restituere tenetur depositarius, nisi ob legitimam causam de præsenti ejus restitutione dispensetur.

Cum legibus consentit hæc decisio. *Si hic depo-*

suero apud te, inquit una ex his legibus (a), *ut post mortem tuam reddas, & tecum & hærede tuo possum depositi agere. Possum enim mutare voluntatem, & ante mortem tuam depositum repetere: proinde etsi sic deposuero, ut post mortem meam reddatur; potero & ego & hæres meus agere depositi*, (ego) *mutata voluntate*, Acceptum igitur depositum pro arbitrio suo reddere potest depositarius; etsi per aliquod tempus determinatum se promiserit esse servaturum; cum non minus quam depositor, ipse voluntatem mutare possit.

(a) L. Depositum. 1. §. 45. & 46. ff. depositi vel contra.

CASUS XII.

ALDRICUS apud Blasium aqualem argenteum deposuit. Paulo post rumor est, ab Aldrico Bonaventuræ clam fuisse subreptum, qui cum cognovisset, hunc haberi a Blasio, ipsi declaravit, suum esse, eumque repetiit. Aldricus interim ad Blasium rediit depositum illud recuperaturus. Quid tum facto opus est Blasio ad tutamen conscientiæ suæ? Num aqualem Aldrico restituere tenetur?

RESPONS.

Fides depositi non obligat depositarium, ut rem, quæ est alterius, deponenti restituat; si rei dominus suam esse evidenter ostendat: econtra domino tum restituere tenetur. „Incurrit hic & alia inspe„ctio, *inquit lex Digestorum* (b), bonam fidem in„ter eos tantum, inter quos contractum est, nul„lo extrinsecus assumpto æstimare debemus; an „respectu etiam aliarum personarum, ad quas id „quod geritur pertinet? Exempli loco: latro spo„lia, quæ mihi abstulit, posuit apud Seium, insci„tum de malitia deponentis, utrum latroni, an „mihi restituere Seius debeat? Si per se dantem ac„cipientemque intuemur; hæc est bona fides, ut „commissam rem recipiat qui dedit. Si totius rei „æquitatem, quæ ex omnibus personis, quæ nego„tio isto continguntur, impletur: mihi reddenda „sunt, quæ facto scelestissimo adempta sunt: & „probo hanc esse justitiam, quæ suum cuique ita „tribuit, ut non distrahatur ab ullius personæ ju„stiore repetitione „.

(b) L. Bona fides 31. §. ff. depositi vel contra.

Sed cum dubium est legitimum, ut in specie proposita, quis sit nimirum depositi dominus, vel ejus dominium lite persequitur alter; tum depositarius rem depositam dimittere non debet: in hoc enim casu fit tanquam sequester juridicus; atque adeo expectare tenetur, donec dilucidatum fit dubium, aut lis finita, ut deinde ei depositum reddat, qui verus agnoscetur illius dominus. En regula, quam sequi tenetur Basilius in casu proposito.

CASUS XIII.

EXUPERIUS ab Anselmo rogatur, ut coccineum sibi pallium custodiat, simulque 1000. librarum summam. Potestne Exuperius absque peccato, hoc uti pallio in casibus quibusdam, aut ea pecunia, inscio Anselmo?

RESPONS.

De depositis hæc traditur regula generalis, eo videlicet uti non posse absque expresso, vel tacito deponentis consensu, quod si faciat, fit reus furti ex his verbis Legis (c): „Qui rem depositam, invito „domino, sciens prudensque in usus suos conver„terit, etiam furti delicto succedit, *& ex his aliis* „*Imperatoris Justiniani* (d): Furtum autem fit, non „solum cum quis intercipiendi causa rem alienam „amovet; sed generaliter, cum quis alienam rem, „invito Domino, contrectat. Itaque sive creditor „pignore, sive is, apud quem res deposita est, ea re „utatur ... furtum committit „. Si igitur pallio coccineo utatur Exuperius absque consensu expresso, aut tacito Anselmi, peccat, & de damno tenetur, si ex usu deterius factum est pallium; eo quod non consensisset Anselmus, si res illa sibi nota fuisset.

(c) L. Si depositi 3 Cod. depositi vel contra l. 4. tit. 34.
(d) §. 6. Institut. de obligat. quæ delicto nascuntur. l. 4. t. 1.

Quod pertinet ad mille libras distinctione opus est, nam vel illa pecuniæ summa erat obsignata vel observata ab Anselmo, tumque ea uti nequit Exuperius absque peccati reatu, ut ait Lex; ex modo enim depositionis existimare debet, hoc non intendisse Anselmum, ut ea uteretur: vel illa summa ipsis commissa est absque cera & sigillo, tumque, si aliunde legitime potest præsumere, Anselmum tacite consensisse, ut eam ad suos converteret usus, ea uti potuit absque peccato, modo sibi constet, se posse reddere, quocumque eam tempore Anselmus repetet, & non aliter. Id consentit cum lege Digestorum, quæ sic habet (e). *Si sacculum, vel argentum signatum deposuero, & is penes quem depositum fuit me invito contrectaverit, & depositi & furti actio mihi in eum competit. Si ex permissu meo deposita pecunia is, penes quem deposita est, utatur; ut in cæteris bonæ fidei judiciis, usuras ejus nomine præstare mihi cogitur.*

(e) L. Sacculum. 29. ff. depositi vel contra.

CASUS XIV.

DIOGILUS apud Sampsonem duos 1000. lib. sacculos obsignatos & arcula inclusos, retenta sibi clave, deposuit. Quod depositum in tutissima domus suæ parte, una cum propriis pecuniis multo majoribus abscondit. Nihilominus fures suspicati ibi pretiosissima quæque Sampsonis recondi, & aperto muro illuc penetrantes, Diogili 2000. lib. abstulerunt una cum majoribus Sampsonis ipsius pecuniis. Qua de re quæritur, utrum erga Diogilum de jactura duorum millium librarum Sampso teneatur?

RESPONS.

Cum depositum non sit res favorabilis depositario, sed deponenti tantum, certum est, a depositario non esse præstandos casus pure fortuitos, *Casus* „*quæque sine culpa accidunt* „*a nullo præstantur*, inquit Lex (f). Quocirca, si in manibus depositarii res pereat absque sua culpa, ad nullam tenetur restitutionem, cum ad æquitatem pertineat, ut res proprio Domino, hoc est, depositori pereat. Ita sentit Sanctus Thomas his verbis (g): „Tertio mo„do aliquis accipit rem alterius absque injuria, „non pro sua utilitate, sicut patet in depositis, „& ideo ille, qui sic accepit, in nullo tenetur ra„tione acceptionis. Quinimo accipiendo impen„dit obsequium: tenetur autem ratione rei, & „propter hoc, si ei subtrahatur res absque sua cul„pa; non tenetur ad restitutionem; secus autem „esset, si cum magna sua culpa rem depositam „amitteret „. Quæ ultima verba cum legibus consentiunt (h), quæ de restitutione depositæ rei damnant, ubi fraus & culpa gravis intercessit.

(f) L. contractus 23. in fin. ff. de diversis reg. jur. antiq. l. 50. tit. 17.
(g) S. Th. 2. 2. q. 62. art. 6. in corp.

Constat igitur. in casu proposito Sampsonem non teneri de restitutione duarum millium librarum, quæ Diogilus deposuerat, cum hæc ei a furibus ablata fuerit pecunia absque illius culpa, quandoquidem & ipse, ut in tutissimo domus suæ loco proprios ipse nummos ibi condiderat, & idem sit ea de re ferendum judicium, ac, si quis Depositum habens, in equili suo equum, subito morbo correptum amitteret, aut fulmine tactum, aut ab hostibus in subito incursu abductum (i).

(h) L. Depositum 1. §. quia autem ff. depositi. &c. 1. Si incursa l. Cod. eod. t.
(i) De Genet. Th. mor. tom. 1. Tr. 5. c. 8. dem. 4. Colloq. Condom. tom. 1. Colloq. 22. sect. 2. De sainte Beuv. tom. 2. cas. 141. &c.

CASUS XV.

SI vero Sampso depositarius cum Diogilo convenit, se duo millia librarum, si forte abriperentur, esse redditurum, aut si pecuniæ summam pro depositi custodia Diogilus numerasset, nunquid ad restitutionem erga Diogilum Sampso teneretur, non obstantibus in superiori casu, designatis circumstantiis?

RESPONS.

Certum est, quod de præstando suo promisso pactoque conficiendo teneretur Sampso: Ratio est quia ex tali pacto depositarii juri cessisse censetur, quo de fortuitis casibus is non tenetur; ut fert jam multoties citata lex (k) his præcisis terminis: *Si convenit, ut in deposito & culpa præstetur, rata est contractus conventio, contractus enim legem ex conventione accipiunt*. Et iterum (l): *Sæpe evenit, ut res deposita, vel nummi periculo sint eius, apud quem deponuntur; ut puta si hoc nominatim convenit*: Est & Digestorum lex omnino præcedenti consentanea his verbis (m): *Si quis pactus sit, ut ex causa depositi omne periculum præstet; Pomponius ait, pactionem valere, nec quasi contra juris formam factam non*

(k) Cit. l. Depositum 1. §. 6. ff. depositi vel contra.
(l) Ib. §. 35.
(m) L. Iuris gentium. 7. §. 15. ff. de pactis l. 2. tit. 14.

esse

esse servandam. Pari modo tandem rem istam constituit Gregorius IX. in una ex suis Decretalibus (a), quam videre est in responsione ad septimam difficultatem, & ait pariter: *De culpa quoque teneris ...... si quid pro custodia recepisti*: asserit, idem etiam esse dicendum de eo, qui sponte sua, & non requisitus depositarium se obtulisset: *si te ipsum deposito obtulisti*. Quod etiam asserit lex prima, quam attulimus (b): sed id intelligendum de eo casu, in quo depositore seduli, & accurati depositarii necessitatem requirente, & expresse testante; quis nimium de sua præsumens vigilantia & cura, se ipsum depositi custodem offerret? Cum enim maximam tum curam ad depositi custodiam adhibere teneretur, non minus ad ejus restitutionem, si forte tum periret, teneretur, quam si pacto expresso convenisset; quia ex propositione deponentis præsumendum foret, se apud eum non fuisse depositurum, nisi ad ejus restitutionem sese obligasset in quocumque eventu; exceptis tamen fortuitis casibus. *Sed & si se quis deposito obtulit, idem Julianus scribit, periculo se depositi illigasse; ita tamen, ut non solum dolum, sed etiam culpam & custodiam præstet; non tamen casus fortuitos*. Hæc sunt legis hujus verba (c).

(a) Greg. IX. in cap. Bona fides 2. de deposito.

(b) Cit. l. Depositum. §. 35

(c) Glossa in c. Bona fides 2. de deposito v. De culpa. Barth. Fumus in armilla v. Depositum. Sylvesteri de Prierio. v. Depositum q. 1. Colloq. Condom. to. 1. colloq. 12. sect. 2. &c.

CASUS XVI.

SYLVIUS acceptum a Bernardo centum nummorum depositum, in conclavi condere, non vero in theca sua nummaria, sufficiens habuit: at vetus, quem sibi fidum semper expertus erat, famulus, cui conclavis sui clavem commisit, centum Bernardi nummos abstulit & effugit. Nunquid in conscientiæ foro de ea tenetur jactura?

RESPONS.

Existimamus, Sylvium teneri de restitutione centum nummorum, quos apud eum deposuit Bernardus. Ratio est, quia non minus depositam rem, quam propriam curare debet depositarius; aliter culpæ gravis fit conscius, ut ait jus, ac bona fide censetur deficere, atque adeo vel Depositum, vel ejus valorem, si pereat, restituere tenetur. At vero in casu proposito, non eadem cura centum Bernardi nummos custodivit ac propriam rem, cum proprios nummos in sua theca nummaria incluserat, non vero Bernardi pecuniam, quam famuli infidelitati exposuit, cui nimirum facilius conclavis sui clavem tum committebat, cum palam prospectus nummorum fulgor ipsum allicere poterat, cumque ad furtum inducere, uti reipsa accidit.

Hactenus dicta consentiunt non solum juri Civili, sed etiam Canonico: sic enim in relata superius Decretali loquitur Gregorius IX. (d): *Bona fides abesse præsumitur, si rebus tuis salvis existentibus, depositas amisisti*. Est etiam Digestorum Lex, quæ eodem loquitur sensu (e), en ejus verba: *Nerva diceret latiorem culpam dolum esse: Proculo displicebat: mihi verissimum videtur; nam & si quis non ad eum modum, quem hominum natura desiderat, diligens est; nisi tamen ad suum modum curam in deposito præstat, fraude non caret, nec enim salva fide minorem iis, quam suis rebus diligentiam præstabit*.

(d) Greg. IX. in cit. c. Bona fides. fin. de deposito.

(e) Leg. Quod Nerva 32. ff. depositi, vel contra.

Confirmari potest hæc decisio Lege Divina, quæ depositarium ad restitutionem furti in hoc casu cogit (f); *Quod si furto ablatum fuerit, restituet damnum domino*. Ratio est, quia depositi furtum plerumque non evenit, nisi ex negligentia depositarii, in eo quod non ipse caveat, ut cæteri caverent. *Lata culpa finis est, non intelligere id, quod omnes intelligunt* (g).

(f) Exod. 22. 12.

(g) Leg. Latæ. 223 ff de verbor. sign. l. 50. tit. 26.

CASUS XVII.

AMBROSIUS filius inter mobilia a Patre suo defuncto sibi derelicta quinquaginta aureos in crumena invenit, quos apud eum absque accepti chirographo deposuerat Antonius, inscio etiam Ambrosio; cui cum esset persuasum, pecuniam hanc partem esse bonorum Patris sui, eos schedularum sortitioni, quam vulgo Loteriam vocant, ducta inani scheda, commisit. Aliquanto post Antonius 50. aureos repetiit ab Ambrosio, qui retulit, se de eorum restitutione teneri, non existimare, cum eos bona fide emiserit. Antonius contrarium asserit. An de restitutionem tenetur Ambrosius?

RESPONS.

Ambrosius in hoc casu ad restitutionem aureorum non tenetur erga Antonium, quod eos consumpserit, non ditior factus; sed ad eam teneretur, si ex eorum usu in Loteria summam majorem minoremve lucratus esset, ut, si, v. g. schedulam 1000. lib. duxisset; tum enim ad restitutionem 50. aureorum teneretur; & si minorem habuisset summam, quam sit depositum, de summa ducta restituenda teneretur. Unde sequitur, in casu proposito 50. aureorum jacturam ad Antonium, non vero ad Ambrosium pertinere. *Si hæres*, inquit Lex (h), *rem apud testatorem depositam distraxerit; ignorans depositum, vel commodatum: an teneatur? Et quia dolo non fecit, non tenebitur de re. An tamen vel de pretio teneatur, quod ad eum pervenit? Et verius est teneri eum. Hoc enim ipso dolo facit, quod id, quod ad se pervenit, non reddit* (i). Consentit hæc decisio cum sententia Authoris Theologiæ moralis Gratianopolitanæ (k).

(h) L. Depositum 1. §. 47. ff. depositi, vel contra.

(i) Dolum duntaxat præstare debere Depositarium puto cit. leg. §. 8.

(k) Ibidem. Theol. mor. tom. 1. tract. 5. c. 8. dem. 12.

CASUS XVIII.

TAMMARUS, Parisiis apud Josephum equum deposuit, intra tres menses Lugdunum ad se mittendum; quem reipsa ad depositorem misit Josephus; sed is non solum equi victus impensam, verum etiam ductionis Lugdunum postulat: quod ipsius mergit valorem. Nunquid ad utriusque solutionem tenetur Tammarus?

RESPONS.

Certum est, a depositario recuperandas esse omnes legitimas impensas ad depositi conservationem factas, & proinde Tammarum obligari ad renumerandos Josepho omnes ad equi victum factos sumptus: quod ex his duabus Legibus constat, quarum prima sic habet (l): *Sumptus causa, qui necessarie factus est, semper præcedit; nam deducto eo, calculus bonorum subduci solet*. Altera his verbis refertur (m): *Actione depositi conventus, servo constituto, cibariorum nomine apud eundem judicem utiliter experitur*.

(l) Leg. Quod privilegium 8. in fin. ff. depositi, vel contra.

(m) L. Actione. 23. ff. eod. tit.

Idem dicendum de impensis factis ad ducendum equum Parisiis Lugdunum; neque enim de iis tenetur depositarius, sed depositor, qui eas depositario, si forte numeravit, renumerare debet; cum non æquitati sit consonum, ut qui absque lucro depositum accipit, de quibusdam teneatur sumptibus, seu ad custodiam, seu ad restitutionem illius. *Si in Asia depositum fuerit, ut Romæ reddatur*, inquit Lex (n), *videtur id actum, ut non impensa ejus id fiat, apud quem depositum sit, sed ejus qui deposuit*.

(n) L. Si in Asia. 12. & cit. L. Quod privileg. ff. eod. tit.

CASUS XIX.

APPONIUS, in remotam provinciam hæreditatis capiendæ causa profecturus, apud Guillelmum 300. ovium gregem paulo ante velleris tonsionem deponit: adveniente illo tempore, cum Apponius ex itinere ante exeuntem Autumnum redux esse nequeat, Guillelmus oves attondit, gregisque lanam sibi arrogat, uti agnos, quos edidere matres absente Apponio, qui redux utriusque & lanæ, & agnorum restitutionem a Guillelmo reposcit. Nunquid ad eam sub reatu peccati tenetur Guillelmus?

RESPONS.

Certum est, Guillelmum sub peccato teneri ad reddendum Apponio lanam & agnos, quos e grege apud se deposito percepit: fructus namque depositi in ipsum transeunt depositum; ita ut depositarius eos, uti rem ipsam depositam restituere teneatur. Guillelmus igitur sua facere nequit lanam & agnos, quæ, cum sint gregis fructus naturales, ejus sunt, qui gregis est dominus. *In deposito, & commodato fructus quoque præstandi sunt*, inquit Lex (o), *hanc autem actionem bonæ fidei esse, dubitari non oportet*, ait etiam Lex alia (p), *& ideo & fructus in hanc actionem venire, & omnem causam, & partum dicendum est, ne nuda res veniat*.

(o) Leg. Videmus 38. §. 10. ff. de usuris l. 22. tit. 1.

(p) L. Depositum 1. §. 23. & 24. ff depositi, vel contra.

Attamen de impensis Guillelmi ad custodiam & victum, nec non gregis tonsionem tenetur Apponius,

nius, ut patet ex duabus prioribus Legibus citatis in responsione ad casum præcedentem, quasque iterare inutile est.

CASUS XX.

TATIANUS, depositis apud Claudium 100. aureis, paulo post homicidium commisit, propter quod ex Arresto Parlamenti ipse capite damnatus est, & omnia ipsius bona fisco Regio addicta sunt. Potestne Claudius in hac hypothesi 100. aureos restituere Tatiano, qui e carcere aufugit, & iis impensæ eget; an vero eosdem legitimis suis hæredibus reddere potest, si morte plectatur; an denique ad Regium fiscum afferre tenetur?

RESPONS.

Cum negari nequeat, Legibus statui posse bonorum confiscationem erga reos; existimamus, Claudium in specie proposita statutis earum sese conformare debere Ita Sylvester de Prierio (*a*), qui suam sententiam ex hac Lege probat (*b*): *Reus capitalis judicii deposuit apud se centum nummos; is deportatus est, bona ejus publicata sunt. Utrumne ipsi hac reddenda, an in publicum deferenda sint? Si tantum naturale & gentium jus intuemur; ei qui dedit restituenda sunt. Si civile jus & Legum ordinem, magis in publicum deferenda sunt. Nam male meritus publice, ut aliis exemplo ad deterrenda maleficia sit, etiam egestate laborare debet.* Unde sic concludit hic Canonista: *Reddere non tenetur*, inquit, ... *si deponens post depositum fuit deportatus, & bona ejus publicata, quia in publicum depositum deferendum est, non ei qui deposuit.* Angelus de Clavasio, qui ante Sylvestrum, hoc est, ad an. 1480. scribebat, eandem opinionem tuetur (*c*), & post ipsos Fumus in sua summa *Aurea Armilla*, & Baptista Trovamala, Author summæ, quæ *Rosella* inscribitur (*d*), quos omnes secutus est eruditus Colloquiorum Condomensium Author (*e*), idque eo majori ratione, quod negari non possit, bonorum suorum dominio reum spoliari posse authoritate Legum, cum jure eum morte condemnent, ut consentit S. Thomas, & cum eo Theologi omnes & Canonistæ.

(*a*) Sylvest. v. Depositum. q. 10.
(*b*) L. Bona fides 31. ff. depositi, vel contra.
(*c*) Angelus de Clav. in sum. Ang. v. Depositum. c. 9.
(*d*) Barth. Fum. v. Depositum. n. 11. & Bapt. Trovamala. eod. v. n. 1.
(*e*) Colloq. Condomens. Colloq. 12. sect. 2.

CASUS XXI.

MAMERTUS, Religiosus Ordinis reformati, in quo Theologiam profitetur, 1000. libras apud Ambrosium pannorum mercatorem deposuit; eumque rogavit, ut, si publicus monetarum minueretur usus, eas in suo vellet occupare commercio, quo jacturam evitaret: quod cum fecerit Ambrosius, & post dies octo ab interdictione publica hujus pecuniæ 1000. libras Mamerto reddere voluisset, denuo rogavit eum ille Religiosus, ut sibi habere vellet donec reposceret; simul ipsi injungens, ut si moreretur, eas Monasterio, in quo tum habitabat, conferret; nisi aliter de iis statuisset. Ambrosius, qui exinde cognovit, pecuniam hanc non esse privati alicujus depositum, sed peculium, quod sibi contra votum suum paupertatis reservare volebat hic Religiosus, timet peccati illius fiat particeps. Quare postulat 1. an verum sit, Religiosum illum non posse absque crimine, hanc sibi habere pecuniæ summam. 2. An, posito quod non possit, illius peccati fieret particeps, hoc est depositum servando, an vero ipsi reddere teneatur, ne ejusdem cum eo fiat conscius peccati?

RESPONS.

Ad primam quæstionem respondemus, dicendo, nullum Religiosum professum, sibi peculium servare posse, ut eo, tanquam dominus, & ad arbitrium utatur. Veritatem hanc adstruunt Conciliorum decisiones, Patrum Ecclesiæ doctrina, ac celeberrimi tum Theologi, tum Canonistæ.

Concilium Moguntinum, a Rabano Moguntiæ Archiepiscopo an. 847. Pontifice Summo Leone IV. (*f*) & Imperatore Lothario habitum proprietatem Religiosis his verbis prohibet: *Nullus Monachorum aliquid proprietatis habeat, & res sæculares, quibus renuntiavit, nullatenus sibi usurpet.*

(*f*) Concil. Mogunt. c. 14.

Concilium generale Lateranense sub Alexandro III. contra Valdenses, & Albigenses an. 1179. a 300. ferme Episcopis habitum, Religiosis proprietatem indicta excommunicationis, & privationis sepulturæ Ecclesiasticæ pœna vetat (*g*): *si quis autem .... peculium habuerit*, inquiunt Patres hujusce Concilii, *nisi ei ab Abbate pro injuncta fuerit administratione permissum, a Communione removeatur Altaris; & qui in extremis cum peculio inventus fuerit, nec oblatio pro eo fiat, nec inter fratres recipiat sepulturam.*

(*g*) Conc. Lateranen. III. c. 10.

Concilium Monspeliacense an. 1214. habitum similiter Religiosorum proprietatem damnat (*h*), & statuit; ut qui peccati hujusce sunt conscii in Capitulo excommunicati singulis diebus Dominicis denuncientur. En ejus verba: *Mandamus, ut in quolibet Monasterio, vel Canonica regulari diebus Dominicis in Capitulo excommunicentur.*

(*h*) Concil. Monspel. Can. 19.

Concilium Oxoniense (*i*) an. 1222. sub Pontificatu Honorii III. coactum etiam declarat, Religiosos ad testandum esse inhabiles, cum nihil sibi proprium habere possint, neque adeo de quopiam ex testamento constituere. *Quoniam non licet viris Religiosis aliquid proprium possidere; qui se & sua pariter in Religionis ingressu Domino dedicarunt; præsenti authoritate definimus, ut nulla persona in regulari ordine constituta condere testamentum præsumat, cum nihil habeat suum temporale, quod transferre valeat in dominium alienum.* Ita loquitur illud Concilium.

(*i*) Concil. Oxoniense tit quod Religiosi non condant testamenta &c.

Mobilium etiam dominium Religiosis a Concilio Tridentino prohibetur (*k*). En verba ipsius Decreti: *Nemini igitur Regularium, tam virorum, quam mulierum, liceat bona immobilia, vel mobilia cujuscumque qualitatis fuerint, etiam quovis modo ab eis acquisita, tanquam propria, aut etiam nomine Conventus, possidere, vel tenere, sed statim ea Superiori tradantur, Conventuique incorporentur.* Atque ut Superioris, & Religiosorum collusioni iret obviam sacrum illud Concilium, addit; *Nec deinceps liceat Superioribus bona stabilia alicui regulari concedere, etiam ad usumfructum, administrationem, aut commendam.* Tum contra refragantes, quas merentur, pœnas constituit. *Quod si aliquis quidquam tenere deprehensus, aut convictus fuerit, biennio activa, vel passiva voce privatus sit, &c.*

(*k*) Concil. Trid. sess. 25. c. 2.

Decretum illud confirmat Clemens VIII. ex Bulla sua sexagesima 20. Martii an. 1601. lata, idemque prohibet, addens pecuniam ex causis in ea memoratis provenientem, in qua sic habetur (*l*): *Præcipitur*, inquit hic Papa, *ut nullus ex fratribus, etiamsi Superior sit, bona immobilia, vel mobilia, aut pecuniam proventus, census, eleemosynas, sive ex concionibus, sive ex lectionibus, aut pro Missis .... aliove ipsorum labore, & causa, & quocumque nomine acquisita, etiamsi subsidia consanguineorum, aut piorum largitiones, legata, aut donationes fuerint, tanquam propria, etiam nomine conventus possidere possit: sed ea omnia statim Superiori tradantur, & conventui incorporentur.*

(*l*) Clemens VIII in Bulla. Nullus. §. 2.

Conciliis hac in re consentiunt Sancti Patres. Asserit S. Basilius (*m*), Religiosum, qui sibi proprium quid retinet, non dignum esse vocari filium Ecclesiæ eumque Communitati, quod sibi habet, furari; in quo Judæ haud absimilis est. Refert S. Hieronymus (*n*), Religiosum quemdam Monasterii Nitriæ, qui retia contexendo centum nummos inde collectos retinuerat, a cæteris Religiosis sepultus est, terrenda hæc verba proferentibus: *Pecunia tua tecum sit in perditionem.* Scribit quoque S. Gregorius Papa (*o*) Religiosum quemdam, qui post mortem suam tres inventus est habere nummos aureos, ab aliis Religiosis cum pecunia sua, in fimo fuisse sepultum. Religiosos proprietarios, cum Juda confert S. Petrus Damianus, eosque magis inexcusabiles esse, quam Ananiam & Saphiram affirmat (*p*). Ipsi tandem Christiani Principes suam interposuere authoritatem ad stabiliendam hanc disciplinam (*q*).

(*m*) S. Basil. in parvis reg. interrog. 85. & in constit. Monasticis.
(*n*) S. Hieron. Epist. 21.
(*o*) S. Greg. L. 4. Dialog. 44.
(*p*) S. Petr. Dam. opusc. 24. c. 4. & 5. & opusc. 12. c. 3.
(*q*) Justinianus, Novella 133.

Quid mirum postea; si declaraverit Innocentius III. in una ex suis Decretalibus Papam cum Monacho de paupertatis voto, ne dum Abbatem, vel Superiorem dispensare posse, quia statui religioso non minus annexa est paupertas, quam castitas. *Nec æstimet Abbas*, inquit hic doctus Papa, *quod super habenda proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare, quia abdicatio proprietatis, sicut & custodia castitatis; adeo est annexa regula Monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere.* Quod tamen intelligendum est *in sensu composito*, hoc est,

quan-

quandiu Religiosus remanet: tum fieri non possit, ut sit vere Religiosus, nisi tribus Religionis solemnibus votis obligetur.

Facile colligi potest ex hoc principio tam inconcusso, quod, cum ex Mamerti responsione Ambrosio sit persuasum, 1000. libras ab illo Religioso custodiæ suæ commissas, non esse cujuspiam amici depositum, sed illius Religiosi proprium contra votum paupertatis peculium, tenetur easdem ipsi remittere, ne ipsius peccati fiat particeps, eâs custodiendo. Addimus etiam, eum ex charitate teneri ad ipsum commonendum de suo peccato.

Vide tit. RELIGIOSUS.

CASUS XXII.

QUÆRITUR hic, utrum Jacobus, unus ex Creditoribus Petri, tuta conscientia cum Joanne, Petri tutore possit transigere, ipsi nonnulla dando instrumenta, quæ ad ipsius tutelæ gestionem pertinent. Sic autem se res habet.

Nomina eorum de quibus fit mentio in hoc casu. 1. Petrus, qui e pupillo factus est major. 2. Joannes tutor Petri. 3. Jacobus, & Paulus sponsores & creditores Petri. 4. Stephanus alter Petri creditor.

Petrus pupillus, qui in Joannis tutela erat, jam major, seu extra potestatem ejus factus, in jus eum vocat, ut sibi gestæ tutelæ rationem reddat, contendens, eum sibi 1000. libras & plures etiam debere. Econtra quatuor librarum millia a Petro sibi deberi, a se impensa ultra acceptum e bonis ipsius pupilli, Joannes affirmat. Jam a triginta annis lis illata, etiamnum injudicata remanet. Multa interim credita maxima Petrus contraxit, pro quibus plerisque spopondere Jacobus & Paulus, atque imprimis pro summa 1000. librarum, quam a Stephano mutuam acceptam solvere postea coacti sunt hi duo Petri consponsores. Interea Petrus ære alieno etiam demersus moritur, ejus bona præconis voci subjici curant ipsius Creditores. Jacobus, unus e defuncti sponsoribus, litis impensas molestiamque fugiens, debitæ sibi summæ majorem partem mavult amittere, atque cum Paulo transigit, cui omnia sua in rem defuncti jura cedit pro pacta summa, quam præsentem Paulus numerat exceptis tamen multis usuris variis, quæ sibi legitime debentur, & ad summam 6000. librarum pertingunt.

Paulus transcripti sibi a Jacobo debiti solutionem integram extricat; is vero adeo detrimentosæ cum Paulo factæ transactionis pœnitens, læsionem, quam passus est, coram omnibus expostulat, in cujus solatium Paulus ipsi refert, a se detectas fuisse quasdam Petri tabulas, quas vir jam pridem mortuus apud privatum quendam deposuerat, a quo eas pro decem aureis accepit. Igitur eas Jacobo transfert, ut 6000. lib. usurarum, ab hæredibus Petri debita, sibi solvenda procuret, & quæ ex pacto cum Paulo inito sibi reservarat.

Jacobus Joanni, Petri tutori declarat, se istas habere tabulas, quæ sunt ordinatio rationum, quas a Joanne sibi debitas Petrus, ejusve hæredes contendunt; quæ rationes ad summam 100000. lib. pertingunt, easque se non in eum esse adhibiturum promittit, si 6000. lib. quæ sibi de bonis Petri, antea pupilli sui debentur, solvere velit. Joannes, qui timet, ne, si manifestæ fierent hujusmodi rationes, redintegretur lis, quam tandiu in Petrum ejusque hæredes defendit, ex quo omnium fortunarum suarum naufragium pateretur, oblatam sibi a Jacobo conditionem accipit, eique persolutis 6000. librarum, ordinationem rationum sibi sumit, ut videlicet suppressa, sibi imposterum noxia esse nequeat.

Quæritur ea de re, utrum Jacobus tuta conscientia sic transigere, eique tabulas illas dare potuerit, insciis nec consentientibus aliis creditoribus?

Sed priusquam quæstioni fiat satis, interest recordari 1. Petrum, ut supra dictum est, ante mortem suam litigare cum Joanne, quem sibi 10000. lib. debitorem esse contendebat; contradicente Joanne, qui hunc 4000. lib. sibi debere affirmabat. 2. Hanc rationum ordinationem non sufficere solam absque aliis tabulis, quæ non reperiuntur, ut jus suum in Joannem Petrus experiatur. 3. Prolatione hujusce ordinationis rationum reviviscere posse antiquam litem, cujus est incertus exitus & Petro forsan detrimentosus; cum ex hoc instrumento sufficienter non comprobaretur jus illius, ut supponitur, & alia, quæ in eam rem forent necessaria instrumenta, non inveniuntur, neque verisimiliter inveniri possunt, cum a Petro ejusque hæredibus per diuturnitatem processus inveniri non potuerint: quod quidem eo æquius præsumitur, quia in ea Provincia res tota confecta est, in qua ultra 30. annos exemplaria contractuum Notarii asservare non tenentur; quare ea penitus, tanquam contrahentibus inutilia negligunt. Addi potest etiam, quod si proferretur instrumentum illud, multæ aliæ nascerentur inde lites, quæ & pacem & fortunam multorum nobilium everterent. 4. Observandum, Jacobum non esse detentorem malæ fidei instrumenti, quod a Paulo sibi collatum est, cum sibi non fuerit commissum, ut cuipiam restitueretur, illudque amicorum gratia & casu recuperarit: quocirca illud Joanni, ut videtur dare, aut non dare, aut etiam Creditoribus hæredum Petri libere potest.

RESPONS.

Existimamus, Jacobum tuta conscientia non potuisse conferre Joanni ordinationem rationum, de qua agitur in specie proposita, insciis & non consentientibus Petri Creditoribus, quidquid in contrarium afferatur. Ejus rei evidens est ratio, hoc enim instrumentum ad Creditores spectat, qui, si forte hæreditatis Petri præsentia bona non sufficiant ad integram solutionem suam, Joannem tutorem ipsius appellare possunt sponsorem; si ex litis judicio erga pupillum suum sit debitor; atque ex hoc instrumento novum possunt acquirere lumen, ut pro se feratur sententia litis decretoria: quo in casu eo instrumento defraudare non potest Jacobus, nisi se evidenti injustitiæ manifestæ periculo committat.

Atque in eam sententiam ex hac ratione potissimum inducimur, quia, si Joannes non existimasset, hoc instrumentum sibi fore in Petri Creditores, 6000. lib. indebita non solvisset; cum non sit verisimile, eum ad solutionem tantæ summæ fuisse inductum solo timore, ne illata sibi a pupillo suo lis resumeretur, quo instrumentum haberet, quod Creditoribus inutile, & sibi proinde non noxium putasset.

Cum itaque dicitur, ex hac rationum ordinatione non novum Petri ejusve hæredum juri pondus accedere, sine aliis etiam, quæ non reperiebantur, instrumentis; respondendum, instrumentum illud præcipui saltem fuisse momenti; cum illud tanto emerit pretio Joannes, & Creditores, visa illa rationum ordinatione, cætera, quæ sibi deessent, instrumenta recuperare potuisse; aut instrumentum illud cætera jam in litigio producta magis decretoria effecisse: Enimvero cur aliter de sex millium jactura inutiliter periclitatus esset Joannes ad extinctionem instrumenti sibi inutilis.

Neque etiam injustam illius subductionem de injustitiæ nota purgare possunt lites ex ejus prolatione emergentes, cæteraque, quæ inde dicuntur nascitura incommoda: neque enim coram Deo, vel hominibus consecutiones ex traditione illius futuras præstare debuisset Jacobus: & aliunde malum nunquam licet facere, ut aliud vitetur, aut bonum procuretur, juxta illud Apostoli (a) *Non .... faciamus mala, ut inde veniant bona*. Quod etiam probat Glosa ex multis canonibus, quos allegat (b): & id quidem verum est, licet malum vitandum multo majus esset eo, quod fit, malo; ut probat etiam Author ejusdem Glosæ ex canone deprompto e Sancti Augustini operibus, quem refert Gratianus in Decreto (c).

Denique falsa est omnino ea ratio, qua affirmatur, Jacobum non esse malæ fidei possessorem instrumenti, de quo agitur, quod sibi eo fine non fuisset commissum, ut alicui restitueretur: Ubi enim aliquis detinet, quod suum non est, quodque scit, aut scire tenetur esse alterius, tum est possessor malæ fidei; cum proprio domino eam rem non restituit: ut patet ex Decretali Alexandri III. in corpore juris relata (d). At vero instrumentum illud non erat Joannis, sed Creditorum Petri, cum in ejus bona jus illorum stabilire posset. Illud igitur illæsa justitia bonaque fide retinere non poterat Jacobus, aut

(a) Rom. 3. 8.
(b) Glossa in cap. Non magnopere. 3. tit. Ne Clerici, vel Monachi sæcularibus negotiis se immisceant. v. Obtentu & apud eam. Non e t putanda. 27. 2. 7. 1. can. Forte. 3. 14. q. 5. can. Primum 8. 22. q. 2 can. Si tu [illegible] 24. 27. q. 1. can. Sicut. 8. 32. q. 4. & c. Super eo. 4. de usuris.
(c) Can. Quod ait. 1. dist. 15.
(d) Alex. III. in c. Vigilanti. 5. de præscription. l. 2. tit. 26.

Joanni

Joanni remittere, ut magno Creditorum præjudicio subduceretur; sed illud idem creditoribus illis, ad quos pertinebat, restituere tenebatur.

CASUS XXIII.

SOLON, brevi moriturus, quadringentos nummos, de quibus privatos quatuor defraudasse confessus est, Paulo Confessario suo eisdem privatis restituendos commisit: quo cognito Solonis hæres, suspicans summam illam non esse depositum, sed donum Paulo a defuncto factum, ipsi vadimonium eo fine dixit, ut de restitutione summæ illius damnaretur.

1. Potuitne, ac debuit Paulus depositum illud in se sumere? 2. Quid ipsi facto opus est? nam si dicat ad restitutionem depositum illud destinari, Solonis confessionem saltem indirecte manifestat, ipsumque reddit infamem. Si vero summam illam hæredi restituat; defuncti intentionem frustratur; & quatuor privatos pecunia eorum fraudat. Quid facto opus?

RESPONS.

1. Respondemus, Confessarium non solum potuisse, sed ex præscripto charitatis debuisse hoc in se depositum sumere, cum absque sui infamia per alios restituere Solon non posset. Ad Pauli tamen prudentiam pertinebat, ne summam illam, nisi coram probatis testibus, si æger consentire voluisset, acciperet, & de ea etiam in testamento, aut alio ægri manu subscripto chirographo fieret mentio, qua majoris summæ acceptæ non esset suspicio.

2. Ex vadimonio sibi ab hærede Solonis indicto, ab ipso non esse declarandum, hanc quadringentorum nummorum summam a defuncto apud se fuisse depositam, ut eam quibusdam sibi designatis personis restitueret, cum ita loquens indirecte saltem confessionem revelaret; quod quacumque de causa nunquam est licitum. Hoc unum igitur affirmare debet, hanc scilicet summam apud se non fuisse depositam, ut in suum, aut alicujus Lege prohibiti & qui sit donationis incapax, emolumentum converteretur, sed ut ejus fieret usus juxta defuncti morientis intentionem & mandatum. Et si Confessarius ille foret Religiosus, requireretur etiam, ut affirmaret hanc sibi pecuniam non fuisse traditam ad proventum Monasterii sui. Hoc solum a Confessario exigere possunt Judices in simili casu: hoc etiam ipsis satis fuit, ipsis licentiam faciendo eorum intentiones perficiendi, qui hujusmodi deposita ipsis commiserunt: quia fides est ei adhibenda, cui propriam voluntatem manifestavit defunctus. Dictio unius testis statur ex voluntate & dispositione defuncti, cujus soli dispositioni staretur, inquit Bartolus (a) in suo summario in titulum legum Digestorum. Verum quidem est, quod unius testimonium, ut observat Glossa (b), sit tantum semiprobatio: sed ea in re sufficit, præsertim si illam attestetur Ecclesiasticus cum juramento, ut patet ex Decretali Clementis III. & ut probat Glossa in hanc Decretalem (c) ex septem octove testimoniis juris canonici & civilis.

(a) Bartol. arg. Leg. Theopompus 14. ff. de dote prælegata. l. 33. tit. 4.
(b) Glossa v. Quantitas.
(c) Glossa in c. Ex insinuatione 3. de procuratoribus v Clerici l. 1. tit. 38.

Confirmantur hactenus dicta ex multis Arrestis: Primum, quod refert Montholon an. 1570. a Senatu Parisiensi latum est a D. de Thou, tunc Protopræside sententiam Præfecti Parisiensis confirmante, quo Arresto Jacobi Perdrier defuncti hæredes tria millia nummorum apud Franciscum Pelletier Parochum Sancti Jacobi ad Carnificinam Parisiorum deponere fuere damnati, ut juxta intentionem defuncti, qui eam in confessione declararat, illorum fieret usus.

Alterum, quod refert Basnage (d) in consuetudinem Normanam, latum est 7. Aug. an. 1635. quo D. Petro Chretien, Sancti Patricii Parocho Rothomagensis ob simplicem declarationem suam facta est authoritas statuendi de legatis occultis, quæ dicta Ouin ipsius cognata fecerat in bona opera, ut ipsa declarat.

(d) Basnage in consuetud. Norman. art. 412.

Tertium, quod refert idem Author, 7. Aug. an. 1637. latum est, quod decretum est, ut idem Parochus Sancti Patricii, qui declaraverat, ad se factum non pertinere, neque dolum ullum intervenire contra edicta, aut consuetudinem, pro conscientia sua statueret de mille octingentis libris, quas ei tradi jusserat Philippus le Marchand, in Parlamento Rothomagensi Procurator, ut in confessione manifestatas ei intentiones suas perficeret.

Quartum etiam, quod refert Basnage latum est 22. Feb. an. 1648. quo Boni Thomas, Domini de Auberville probata est scripta coram muliere sua multisque nobilibus amicis suis traditio trium millium quingentarum librarum facta Parocho Juganvillensi, ut juxta voluntatem suam in confessione ipsi patefactam impenderentur.

Quintum denique ab eodem Normano Parlamento latum est 20. Julii 1707. de simili deposito, quod defuncta Domina Marchionissa Lucernensis deposuerat apud Patrem Jacobum Feret e Societate Jesu in Collegio regio Cadomensi, quo Arresto ad declarationem quam fecit, depositum illud nullatenus ad aliquod Patrum Societatis collegium, aut ad personas prohibitas pertinere, decretum est, ut dictus Pater Feret occultas defunctæ intentiones perficeret: ejusque hæredes impensis damnati sunt; ac duodecim libris Gallicis mulctati.

Advertendum, dictum a nobis fuisse, quod qui tale a moriente accipit mandatum, simulque depositum, cavere debet, ne illud sibi sumat, nisi, postquam deponens hanc suam voluntatem, aut Testamento suo, aut aliquo suo Chirographo manifestarit, non solum ut omnem a se pravam amoveat suspicionem, sed ut tutior fiat mandati sui executio: cum certum sit non eandem haberi rationem declarationis suæ, nisi defuncti sit Confessarius. Extat ea de re famosum Arrestum Senatus Parisiensis, quod refert Bardetus (e), latum ad conclusiones D. Servin generalis Advocati 19. Feb. an. 1624. proferente D. de Verdun Protopræside; quo, cum D. Julianus Bourrée, Sacerdos, Procurator Collegii Cenomani Parisiis, ad mortem ægrotans, biduo ante obitum suum apud Antonium Doublet amicum suum mercatorem mille trecentas septuaginta duas libras deposuisset, simul ei indicens, ne cui rem detegeret, sed illius summæ partem in pia opera, partem in varia, quæ descripsit, legata impenderet; cumque mulier paupercula, Sacerdotis neptis, cui quinque erant filii dicto Antonio Doublet diem dixisset; ut se damnatum videret ad declarandum, quidquid in sua erat potestate de rebus defuncti; hæc Arrestum obtinuit, ob convenientes, quas protulit D. Mimbaucourt ipsius Advocatus rationes, & ad conclusiones D. Servin generalis Advocati, quo Curia statuit, ut huic nepti integram apud se a defuncto depositam summam traderet Antonius.

(e) Bardet. tom. 1. l. 2. c. 8.

CASUS XXIV.

PHILIDOR, ortu Polonus, graviter Parisiis ægrotans, quo venerat pellium mercaturam facturus apud Harduinum, hujus urbis mercatorem deposuit, simul ipsi injungens, ut post obitum suum hanc summam Godefrido amico suo, & benefactori hospiti suo daret in signum grati sui animi. Mortuo Philidore post dies octo, Godefridus, cui nota erat defuncti voluntas, & ipsius mandatum Harduino datum, ab eo 100. aureos petiit, sed tradere recusavit Harduinus asserens, dictum sibi fuisse hanc summam jure Albinatus ad Regem pertinere; Harduini infidelitati vehementer reclamavit Godefridus: qua de re quæritur, utrum sub peccati conscientia non teneatur Harduinus, ad dandam Godefrido pecuniam illam?

RESPONS.

Harduinus 100. aureorum Godefridi depositarius Godefrido summam illam conferre non potest, etsi promisso erga Philidorem adstrictus ipsius jussa perficiendi, nisi advena ille ex Regio diplomate sibi concesso Gallicam obtinuisset Civitatem. Ratio est, quia pecunia illa, cæteraque Philidoris morientis mobilia ad fiscum pertinent ex legibus regni, quibus Advenæ in regno morienti, nec prius Civitate donato non licet de suis bonis disponere, nisi ad valorem quinque assium Parisinorum. Unde, ut Romani de eo, qui jus ferendi annulum aureum obtinuerat a Principe dicebant; *Vivit ut ingenuus, moritur*

ritur

vitur quasi libertinus : de Albino quoque in Gallia dicitur : *Vivit liber moritur ut servus* : quia ex legibus regni de bonis suis per donationem causa mortis statuere non potest, & Regi ab ipso ejus obitu sunt acquisita. Id multis Edictis fuit sancitum, Edictis præsertim Caroli VI. 5. Septembris an. 1396. Caroli VII. an. 1431. & ex Edicto Blesensi.

Jus illud Albinatus pro advenis Galliæ non est singulare, cum olim apud Romanos vigeret, ut ex lege Codicis Justiniani videre est, in qua sic habetur : *Peregrini capere non possunt* (hæreditatem) (*a*) : & ex alia Digestorum (*b*).

Jus illud in Galliam invectum est, 1. ut agnosceretur regnicola ab eo, qui sub alieni Principis dominatu natus est. 2. Quia cæteri Principes Galliæ finitimi idem jus jam constituerant in suis ditionibus in eos, qui e Gallia erant oriundi, & adeo par erat, ut a Regibus Galliæ in subditos aliorum Principum jure compensationis constitueretur.

Ab ista tamen generali regula excipiuntur advenæ, qui Lugduni & Campaniæ nundinas adeunt : cum enim in Gallia tum obeunt, tanquam Albini non habentur, ob concessionem multorum Regum, ac præsertim Philippi Valesii diplomate suo an. 1330. & Caroli VII. eodem diplomate suo an. 1441. (*c*). Idem dicendum de incolis Avenionis, quia censentur Regnicolæ vi diplomatum Ludovici XII. 8. Maii an. 1479. (*d*).

(*a*) Leg. Qui deportantur. 1. Cod. de hered. institut.
(*b*) Leg. Sed si 6. §. 2. ff. eod. tit.
(*c*) Bouchel. Bib. jur. Gallici. v. Albinatus. Jacob. Bacqu. Adv. tract. de Jure Albin. c. 14.
(*d*) Jacobus Bacqu. tract. de Jure Albinatus. 1. part. c. 7.

DESIDERIUM.

DESIDERIUM bonum a Polmano definitur (*e*), *actus appetitus tendentis in bonum absens ; ad illud aspirando & anhelando*.

Duplex Desiderii genus distinguendum est ; aliud efficax ; aliud inefficax.

Desiderium, quod efficax dicitur, a Polmano definitur, *actus appetitus, intendentis finem per electionem mediorum, ad assecutionem illius ordinatorum*. Vel clarius, *est absentis boni affectus, quo posito sequitur effectus, secluso impedimento*. Hæc est etiam ejusdem Theologi definitio (*f*) a quo desiderium inefficax dicitur (*g*), *actus appetitus aspirantis ad bonum absens cum mera velleitate*, hoc est, *absque voluntate eligendi medii ad bonum assequendum*. Hanc quoque definitionem addit hic Theologus (*h*), quæ rem magis præcise & dilucide explicat : *Desiderium inefficax est absentis boni affectus, quo posito non sequitur effectus, secluso impedimento* : & de hoc desiderii genere id præcipue intelligendum, quod vulgo dicitur, desideriis inefficacibus infernum esse refertum.

Desiderium quodlibet potest esse bonum vel malum, mortale vel veniale, pro qualitate objecti sui, ut infra patebit.

(*e*) Polman. Brev. Theol. part. 1. 2. n. 92.
(*f*) Id. Polm. loc. c. n. 95.
(*g*) Id. ibid. n. 93.
(*h*) Id. ibid. n. 94.

CASUS PRIMUS.

SIMONA singulari virtute mulier, humanam vitam adeo fastidit ob innumerata ejus mala, & ob imminens discrimen peccandi lethaliter, quod multis etiam piis ad extremum contigit, ut mortem sibi quam sæpissime deprecetur, ut simile vitet periculum, cui, non minus aliis se novit esse obnoxiam. Ea de re magnum ei scrupulum injecit ipsius Confessarius ; unde postulat, utrum desiderium tale coram Deo sit criminosum ?

RESPONS.

Mors, inquit Sanctus Gregorius Nazianzenus (*i*), *discessus ad Deum, vel desiderii cumulus, vel vinculorum solutio, vel oneris excussio appellanda est*. Ob eas causas Simona aliique justi mortem absque peccato possunt ambire ; modo desiderio suo comes sit perfecta & integra voluntati divinæ subjectio.

Reipsa ad justitiam necessario requiritur amor Dei perfectus ; nec perfecte amatur Deus, nisi desideretur visio ejus & possessio ; quæ esse nequit, nisi per mortem transeundo, quæ necessaria est ad ipsum possidendum janua, juxta illud Evangelii (*k*) : *Transit a morte in vitam* ; Unde Paulus dicebat (*l*) : *desiderium habens dissolvi & esse cum Christo* : & Sapiens ipse sic asserit (*m*) ; *Sperat autem justus in morte sua*. Enimvero, ut alibi ait Scriptura (*n*) : *Melior est mors, quam vita amara*.

Ita semper Sancti sensere, testibus Sancto Augustino (*o*) pioque soliloquiorum, quæ inter opera S. Augustini reperiuntur, Authore, qui divino succensus amore Deum sic alloquebatur : *Eia, Domine, moriar, ut te videam, ... nolo vivere ; volo mori*. Igitur de crimine damnari non debet mortis desiderium, quo sæpe Simona accenditur ; cum solo Dei amore nitatur, a cujus adoranda voluntate nutuque pendet, ut supponimus ; qualis nimirum erat Augustinus, qui cum Hipponam Urbem suam Pontificiam obsessam a Vandalis, & incolas ejus proximæ cædi subjectos videret a Domino petiit, ut dissolveretur, ne tanti foret testis infortunii ; quod a Deo obtinuit, ut refert Possidius, qui sancti hujusce Episcopi vitam conscripsit (*p*).

(*i*) S. Greg. Nazianzen. orat. 18.
(*k*) Joan. 5. 24.
(*l*) Philipp. 1. 22.
(*m*) Prov. 14. 32.
(*n*) Eccli. 30. 17.
(*o*) S. Aug. in Ps. 141. n. 18. lib. 4. contra duas Ep. Pelag. n. 27. &c.
(*p*) D. Levral tom. 4. Hom. 1. in xv. Domin. post Pentecost.

CASUS II.

EUDONIUS Andream videns magno oppressum infortunio, ex eo lætificatur, & etiam cupit, ne a casu suo sese attollat, non quod ipsum odio prosequatur, sed quia injuste unum ex consanguineis suis persequitur, cujus fortunam litibus destruxit, cuique gravia intulit damna. Peccatne ex hoc desiderio ?

RESPONS.

Cum ex regulis ordinatæ Charitatis, plus diligendus est propinquus, quam advena, aut alius homo, qui non est amicus, ut docet Sanctus Thomas (*q*), potest etiam aliquis illæsa charitate, & absque peccato malum temporale alicui optare, cum ex hoc malo prohibetur, ne amico, aut propinquo noceat. V. g. licet mihi morbum, carcerem, aut aliquod aliud simile optare malum ei, qui in promptu est, ut infamet, aut occidat meum parentem ; aut etiam lætari ; si hoc ipsi malum jam acciderit, intendens potissimum, quod malo illius impedietur malum mei propinqui. Ratio est, quia de malo illius non gaudeo præcise, ut malum est, sed quia alterius mali est impedimentum, & consequenter bonum aliquod, quod inde provenit. *Quia charitas ordinem habet*, inquit Angelicus Doctor, *& plus debet diligere quisque se, quam alium : & propinquos, quam extraneos ; & amicos, quam inimicos ..... potest aliquis, salva Charitate, optare malum temporale alicui, & gaudere, si contingit ; non in quantum est malum illius, sed in quantum est impedimentum malorum alterius, quem plus tenetur diligere ; vel communitatis, aut Ecclesiæ : similiter de malo etiam ejus, qui in malum temporale incidit ; secundum quod per malum pœna impeditur frequenter malum culpæ ejus*.

(*q*) S. Thom. in 3. sent. dist. 30. 1. ad 4.

Sic

(a) S. Greg. l. 22. moral. c. 6.

Sic loquens Angelicus Doctor, cum Doctrina Sancti Gregorii Magni (a) consentit, cujus hæc sunt verba: *Evenire plerumque solet, ut non amissa Charitate, inimici nos ruina lætificet, & rursum ejus gloria, sine invidiæ culpa contristet; cum & ruente eo quosdam bene erigi credimus; & proficiente illo, plerosque injuste opprimi formidamus.*

Dici itaque potest, ut sine peccato nos lætificat victoria, qua is jam nocere nequit; sic Eudoxium, de quo in casu proposito agitur, non peccare gaudendo de casu Andreæ, qui injuste suum persequebatur propinquum, & etiam optare posse, ut sese ab infortunio suo non erigat; modo ex illius odio non oriatur gaudium, aut desiderium ipsius; & hominis hujusce casum habeat, tanquam obicem injustitiæ, quam committebat, aut deinceps etiam committere posset.

Vide CHARITAS.

DETRACTIO.

(b) Polman. part. 2. n. 486.
(c) S. Thom. 2. 2. q. 73 art. 1. in arg. sed contra.
(d) Polman. ibid. n. 496.

DETRACTIO a celebri Theologo definitur (b): *Detractio est alienæ famæ occulta & injusta denigratio*: quam definitionem desumpsit hic Author a S. Thoma (c), qui dicit: *Occulte mordere famam alicujus, est detrahere.*

Verba hæc *occulta denigratio*, indicant detractionem fieri absente proximo, ut distinguatur a contumelia, quæ est *injusta honoris violatio, irrogata præsenti, & scienti*, inquit Polmanus (d).

Additur, *injusta*, quia ob justam gravemque causam declarari potest vitium alienum. V. g. Sacerdos famulam sibi habere constituit puellam quandam, quia ipsam putat esse fidelem & sapientem, scio hanc esse libidini actuali, furtoque obnoxiam: Sacerdoti ob generales, quas affero, rationes suadere conor, ne hanc sibi famulam accersat; sed meo assentiri consilio abnuit, nisi positivis argumentis pravam ejus comprobem agendi rationem. Hujus ergo puellæ vitia ipsi patefacio; quo in casu non formalis est detractio mea; quia injusta non est declaratio mea, imo vero justa est, & Charitate proximo debita nititur, ac præcipue Sacerdoti, cujus fama maximi est momenti ad bonum Ecclesiæ, communitatis, ac privatorum, cui tamen labes inureretur: talem sibi habendo famulam.

(e) S. Thom. ibid ad 3.
(f) Idem ibidem.

Quintuplici modo, juxta Doctorem Angelicum (e) committi potest detractio. 1. *Quando* (quis) *falsum imponit alteri*. 2. *Quando peccatum adauget suis verbis* (f). 3. *Quando occultum revelat*. 4. *Negando bonum alterius, vel malitiose reticendo, vel minuendo*, vel viva voce, vel signis. 5. Denique *quando id quod est bonum, dicit mala intentione factum*.

Detractio ex se mortalis, nec fieri potest venialis, nisi ob circumstantias, quæ notabiliter ejus minuunt gravitatem.

Ut illud dignoscatur discrimen, habenda est ratio gravitatis ipsius detractionis, qualitatis eorum, de quibus detrahitur, effectuum, quos attulit detractio, & intentionis, quam quis habuit maledicendo.

Cum ad restitutionem ex furto quis teneatur, a fortiori ex detractione ad eandem restitutionem quis tenetur: quia læsa proximi fama majus est & superius bonum temporalibus bonis, quæ furto fuere ablata.

(g) Eccli. 28. 28.
(h) Prov. 25. 23.

Non solum detractor, sed & detractionis auditor voluntarius, & curiosus fit conscius ipsius peccati. Quare monito isti Sapientis obsequendum: *Sepi aures tuas spinis & linguam nequam noli audire* (g): & si maledico silentium imponere jure non possit: ex vultus sui mœstitia designare debet coactas se detractioni aures præbere, juxta illud aliud Sapientis (h): *Ventus aquilo dissipat pluvias, & facies tristis linguam detrahentem*: qua de re dicit Sanctus Hieronymus ad Rusticum scribens: *Detractor, cum tristem faciem viderit audientis, imo ne audientis quidem, sed obturantis aures suas; illico conticescit, pallet vultus, hærent labia, saliva siccatur*. Sed is etiam gravius peccat, qui ipsum de detractione non corripit, si ex officio, aut statu ad id teneatur, aut sibi liceat.

Denique nemini licet de se ipso detrahere; & qui de se detrahit, gravius peccat, quam alteri maledicendo; quia ex præcepto charitatis ad majorem nostri amorem tenemur, quam proximi.

(i) S. Hieron. ep. ad Celantiam.

Cæterum detractio tam universim grassatur, ut, qui ab aliis vitiis sunt immunes, inquit Sanctus Hieronymus, (i) huic peccato sæpissime succumbant, & cum ab aliis vitiis declinaverint, in detractionem tanquam in ultimum dæmonis laqueum incidant.

CASUS

CASUS PRIMUS.

OLDRADIUS occulte vitam agit impudicam: Simon, ipsius vicinus, cui nota est ejus libido, rem omnem Romano, Oldradii avunculo narrat, non animo detrahendi de illo, ipsive nocendi; sed solum ad deliberandum cum Romano, quod huic malo afferri posset remedium. Potuitne Simon occultam Oldradii libidinem avunculo suo detegere sub hac specie absque peccato?

RESPONS.

Certum esse debet, Simonem absque culpa impudicam Oldradii vitam avunculo ipsius potuisse detegere, quantumvis occultam; si ipsi fuit persuasum, se non posse Oldradii emendationem, clam ipsum monendo, procurare. Id quidem probari potest ex his S. Basilii verbis (a): „ Duo ergo esse „ existimo tempora, in quibus liceat aliquid mali de „ aliquo dicere: videlicet & quando necesse habet „ aliquis consultare una etiam cum aliis, qui ad hoc „ idonei judicati sunt; quo pacto corrigendus sit qui „ peccatum commisit: & item quando necessitas po„ scit, ut periculo consulatur aliquorum, qui sæpe „ ex ignorantia commisceri possent cum malo, tan„ quam cum bono „. Quod probat hic Sanctus Episcopus ex duobus S. Pauli testimoniis (b).

(a) S. Basil. in regulis brevior resp. ad interrog. 25.

(b) 2. Thes. 2. & 2. ad Timoth. 4.

Itaque in casu proposito detractionis conscius non est Simon, cum, ut supponimus, Romanum Oldradii avunculum, qui majoris est, proinde quam quisquam authoritatis in eum, idcirco adeat, quod per se ipsum occultæ ejus libidini mederi nequeat.

Consentit hæc decisio cum doctrina Sancti Thomæ (c), his verbis contenta: *siquidem verba, per quæ fama alterius diminuitur, proferat aliquis propter aliquod bonum vel necessarium, debitis circumstantiis observatis, non est peccatum, nec potest dici detractio*. Idem quoque docet Gerso, ut patebit in quarta decisione.

(c) S. Thom. 2. 2. q. 73. a. 2. in corp.

CASUS II.

NEMESIUS novit, quod Octavia, singulari sapientia & virtute puella, sed ingenio aperto ac minime malo, sæpius a Gabinio, adolescente dissoluto revisitur, aut quod in circulum venit; ubi solet adesse Gabinius. Cum eam frustra monuerit ipsius & cœtum & colloquia deserere, potestne occultam ipsi manifestare libidinem, qua cum muliere carnaliter agit, ut de ipso fugiendo sit convicta?

RESPONS.

Detractionis insimulandum esse Nemesium in casu proposito non putamus; ut apprime probant hæc ultima Sancti Basilii verba, quæ in superiori decisione attulimus (d): *Item quando necessitas poscit, ut periculo consulatur aliquorum, qui sæpe numero ex ignorantia commisceri possent cum malo tanquam cum bono*. Si igitur agnoscit Nemesius, Octaviam suis non adhæsisse monitis, ut Gabinium fugeret, quod de ejus libidine non sit convicta, & si motivo charitatis tantum ductus agat erga puellam hanc, quam nimia ingenuitate de suo honore cum perdito illo adolescente existimat, potest absque detractionis reatu occultam hujus nepotis ipsi manifestare libidinem. Ratio est, quia Octaviæ salutem potiorem quam Gabinii famam habere debet Nemesius; neque enim cum detrimento salutis ac famæ personæ innocentis viri iniqui honori consuli necesse est.

(d) S. Basil. supr. c. loco.

Hinc Christus ipse discipulos suos de malitia & hypocrisi Pharisæorum commonuit (e), quorum tamen maxima erat inter Judæos fama. Hinc Apostolus (f) Hymenæi & Alexandri crimina Timotheo detegit, & Sanctus Joannes (g) Diotrephes vitia Caio declarat, ut ejus cœtum ac prava devitet colloquia. Addi potest etiam, manifestari licite posse vitia proximi, quantumvis gravia, cum notabile damnum nobis inferunt, eaque detegimus, ut ope consultoris ea devitare valeamus aut subsidium nobis paremus contra injustitiam, qua premimur: vult namque naturalis Lex, ut injustam aggressionem repellamus, atque a nobis potissimum incipiat charitas, quam erga proximum exercere volumus.

(e) Matth. 16. 6.

(f) 1. Timoth. 2. 10.

(g) 3. Epist. Joan. v. 9.

Consentit hæc decisio cum istis inclyti Gersonis verbis (h): *Quandoque fit ad cautelam præsentium*, inquit, *ne scilicet ex ignorantia decipiantur per malam aliorum societatem, quos præsumunt bonos .... primis quatuor modis potest esse non solum licitum; imo & meritorium, referre mala absentium; dummodo tamen non intendatur principaliter alius finis, quam aliquis prænotatorum quatuor*.

(h) Joan. Gerson Respon. ad qq. quatuor, tom. 1. p. 2. q. 1.

CASUS III.

PANTALEO, sciens vicinam sibi puellam libidinose egisse, eamque occulte prolem emisisse, rem mulieri, aut familiari suo commisit, cui stricte imperavit, ne rem sibi creditam alicui revelaret. Nunquid in eo peccavit?

RESPONS.

Procul dubio peccavit hic homo. Licet enim puellam hanc fama sua penitus non spoliaverit, cum uni duntaxat peccatum ejus detexerit; eam tamen partim labefactavit; quod sufficit, ut peccati fiat conscius; nisi forte legitima de causa ad illud detegendum fuerit inductus, v. g. si mulieri suæ illud manifestasset, ut se absente proprias filias suas ab illius amoveret consortio, quod illis vel periculo, vel scandalo deinceps esse posset. Ita docet S. Thomas his verbis (i): *Quamvis etiam, si uni soli aliquis de absente malum dicat, corrumpit famam ejus, non in toto, sed in parte*.

(i) S. Thom. 2. 2. q. 73. a. 1. ad 2.

Hinc etiam Sanctus Chrysostomus eos habet ridiculos, qui hujusmodi arcana absque necessitate committunt, idque sibi licitum esse existimant. Sed juvat hic præclara Sancti Doctoris verba transcribere (k): *Hoc ad ridiculum magis est*, inquit, *quod talem habentes vitam & propriam negligentes, cum aliquid arcanum dixerint, rogant audientem, & adjurant, ne cuiquam amplius alteri dicat; hinc declarantes, quod rem reprehensione dignam commiserunt; si enim illum, ut nemini dicat, rogas, multo magis te priorem huic dicere non oportebat. In tuto sermonem habebas: postquam vero alteri prodidisti sermonis custodiam, superflua facis & inutilia, admonens, & obtestans pro dictorum custodia; sed jucundum, detrahere; imo jucundum non detrahere: detrahens enim continenter anxius est, suspicatur & timet: pœnitentiam agit & linguam suam mandit, timens & tremiscens, ne forte aliis enuntiatum verbum magnum sibi periculum afferat superfluam & inutilem inimicitiam his qui dixere, operetur. Apud se ipsum vero continens in securitate plurima cum multa vivet voluptate*. Audisti sermonem, inquit Ecclesiasticus, (l) moriatur in te. Confide, non disrumpet. *Quid est, moriatur in te: Extingue ipsum. Defode; nec exire, neque penitus moveri permittas* (m).

(k) S. Chrysost. hom. 3. ad pop. Ant.

(l) Eccli. 19. 10.

(m) Fr. de Genet. Th. Mor. to. 6. tr. 3. c. 4. n. 5.

CASUS IV.

FAUSTINUS inconsiderate & nimia loquendi prurigine rem Paulo manifestavit, quæ Fabii famam multum minuit; non intendens tamen exprese, illi nocere; nunquid dici potest, ipsum in hoc lethaliter peccasse?

RESPONS.

Clare ac precise solvi nequit proposita difficultas, nisi suppositis quibusdam principiis, & constitutis pariter quibusdam regulis, quas imprimis suppeditabit Sanctus Thomas (n): *Peccata verborum*, inquit hic Sanctus Doctor, *maxime sunt ex intentione dicentis dijudicanda: detractio autem secundum suam rationem ordinatur ad denigrandum famam alicujus. Unde ille, per se loquendo detrahit, qui ad hoc de aliquo obloquitur, eo absente, ut ejus famam denigret. Auferre autem alicui famam valde grave: quia inter res temporales videtur fama esse pretiosior ..... & ideo detractio per se loquendo, est peccatum mortale*. *Contingit tamen quandoque*, pergit Sanctus Thomas, *quod aliquis dicit aliqua verba, per quæ diminuitur fama alicujus, non hoc intendens, sed aliquid aliud. Hoc autem non est detrahere, per se & formaliter loquendo, sed solum materialiter & quasi per*

(n) S. Th. 2. 2. q. 73. a. 2. in corp.

accidens . . . „ *Si autem proferat ex animi levitate vel propter causam aliquam, non necessariam, non est peccatum mortale nisi forte verbum quod dicitur, sit adeo grave, quod notabiliter famam alicujus lædat, præcipue in his, quæ pertinent ad honestatem vitæ: quia hoc ex ipso genere verborum habet rationem peccati mortalis*. Fieri etiam potest, ut nullius contrahatur peccati reatus; cum scilicet malum de aliquo tantum profertur, ut bonum procuretur, aut ob aliquam causam legitimam & necessariam, observatis tamen requisitis circumstantiis, ut ostendimus in duabus primis decisionibus, quasque his verbis Gerso recenset (*a*): „ Dummodo tamen non intendatur principaliter alius finis, quam aliquis prænotatorum „ quatuor, & si non misceatur alia intentio fermentata & sibi ipsi mentiens, atque dum bene provideatur, ne sint falsa quæ dicuntur, aut in malo „ ultra quam in se sunt per referentem ampliata; aut „ forsan sinistre interpretata, ac etiam quod non plus „ nocent talis locutio absentibus & eorum famæ, „ quam prosit præsentibus, & eorum ædificationi, „ quoniam pro parvo bono non est magnum malum „ committendum,

(*a*) Joan Gerson. to. 1. p. 2. *t*. multarum brevium & utilium. qq. Resolut. q. 1.

Ex dictis juxta doctrinam Sancti Thomæ & Gersonis facile jam colligi potest; Faustinum, de quo in casu proposito, peccasse quidem de Fabio detrahendo; sed si dictum ejus non fuit grave, conditionesque a Gersone requisitas observarit; defendi posse, peccatum ejus non fuisse mortale; cum hominis illius famam penitus destruere expresse non intenderit, quippe qui inconsiderate tantum & imprudenter locutus fuerit, non attendens ad malum, quod committebat. Cæterum, ut tutum de qualitate peccati illius feratur judicium, observandum 1. ex S. Thoma, quod *detractio, per se loquendo, est peccatum mortale*, & ob eam causam dicit Apostolus (*b*), *detractores Deo odibiles*; atque Sapiens de maledico sic asserit (*c*): *Abominatio hominum detractor . . . , cum detractoribus ne commisceaeris, quoniam repente consurget perditio eorum: & ruinam utriusque quis novit?* 2. Quod ob eandem rationem detractio haberi non debet, quasi leve peccatum, licet imprudenter prolata; cum proximo, cujus vitia deteguntur grave infert detrimentum,

(*b*) Rom. 1. 30

(*c*) Prov. 24. *v*. 21 & 22.

CASUS V.

ANTONIUS, nullatenus detrectans, in cœtu quodam gravi aures præbuit detractioni in honorem matronæ nobilis. Peccavitne in hoc mortaliter?

RESPONS.

Asserunt Sanctus Hieronymus & Sanctus Bernardus non facile dijudicari posse, quis eorum magis sit criminosus, an qui de proximo suo detrahit, an vero qui detrahentem audit. Dicendum igitur, quod is, qui libenter audit detractionem, non minus est reus, quam qui maledicit: & quandoque etiam majus est illius peccatum, cum ad detractionem inducit; aut lætitiam testatur de detractione ob odium illius, de quo detrahitur. „ Si quis detractiones „ audiat absque resistentia, *inquit Sanctus Thomas* „ (*d*), videtur detractori consentire, unde fit „ particeps peccati ejus, & siquidem inducat eum „ ad detrahendum; vel saltem placeat ei detractio „ propter odium ejus qui detrahitur, non minus peccat, quam detrahens & quandoque magis. Unde „ Bernardus dicit „: Detrahere, aut detrahentem audire, quid horum damnabilius sit, non facile dixerim. Atque eo sensu ait Hieronymus (*e*): *Serpens & detractor æquales sunt, quomodo enim ille occulte mordens venenum inserit; sic iste clam detrahens virus pectoris sui infundit in fratrem*. Deinde subdit Angelicus Doctor: *Si vero non placeat ei peccatum, hoc est, detractio: sed ex timore, vel negligentia, vel etiam verecundia quadam omittat repellere detrahentem, peccat quidem sed multo minus quam detrahens & plerumque venialiter*. In quibusdam tamen casibus mortaliter etiam posset delinquere, ut v. g. si ea polleret authoritate, aut eo foret insignitus charactere, quo ex officio ad emendationem detrahentis obligaretur; aut pravas detractionis consecutiones prævidens, potens non impediret. *Quandoque etiam hoc potest esse peccatum mortale, vel propter hoc quod alicui ex officio incumbit detrahentem corrigere, vel propter aliquod periculum quod audiens novit consequens*.

(*d*) S. Th. 2. 2. q. 73. a. 4. in corp.

(*e*) S. Hier in cap 10. Eccles.

Ex his Doctoris Angelici regulis dijudicanda est Antonii ratio quoad detractionem, cui facilius aures præbuit; ex ejus enim intentione discerni potest, utrum peccaverit, & quale fuerit ipsius peccatum. Certum est enim ex Sancto Thoma, quod, si ei placuerit detractio, graviter peccavit, & quidem mortaliter, si ex detractione orta voluptas ab odio suo in eum, cui detrahebatur, originem duceret; aut ad detractionem ipse detrahentem induxerit; sed quod e contra non peccavit, si detractioni contradixerit, aut saltem si detractori silentium imponendi jure privatus, nullam ex detractione complacentiam significarit exterius, nullumque ei consensum præbuerit.

Placet hic addere, quo pacto detractio possit repelli. *Non semper*, inquit Sanctus Thomas (*f*), *aliquis debet resistere detractori, arguendo eum de falsitate; & maxime, si sciat verum esse quod dicitur: sed debet eum verbis redarguere de hoc, quod peccat, fratri detrahendo: vel saltem ostendere, quod ei detractio displiceat per tristitiam faciei: quia, ut dicitur Proverb.* 25. Ventus aquilo dissipat pluvias, & facies tristis linguam detrahentem.

(*f*) Id ib. ad 2.

CASUS VI.

ARNALDUS, valde probrosam detractionem, aut potius atrocem calumniam in Eutropium Parochum suum protulit, coram tribus aut quatuor hominibus, ut se de illo vendicaret, ipsum de impudico cum muliere commercio accusans. Eutropius, suæ conscius innocentiæ, illatam ab Arnaldo sibi injuriam ferre patienter proposuit, licet sit nota sibi, quam famæ suæ inussit, labes. E contra suadent ipsius amici, ut Arnaldum jure persequatur, & cum eo injuriarum agat, & etiam ipsi affirmant, eum teneri de eo sub peccati reatu, ut futura ex silentio suo incommoda vitet. Quid ei in hac occasione facto opus est?

RESPONS.

Eutropius potest, imo & debet ab Arnaldo injuriæ sibi illatæ satisfactionem reposcere. Innumeris quidem Scripturæ tum veteris, tum novi Testamenti testimoniis ad patientem injuriarum tolerantiam inducimur, & Christus ipse in Euangelio dicit (*g*): *Ego autem dico vobis non resistere malo: sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram*. Vult etiam, ut ex injuriis & conviciis lætitiam capiamus (*h*): *Beati estis cum maledixerint vobis & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversum vos, mentientes propter me. Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in Cælis*.

(*g*) Matth. 5. 39.

(*h*) Matth. 5. 11.

Certum est tamen, ex his testimoniis aliisque similibus colligi non posse, semper instare præceptum, detractiones & injurias absque responso & defensione tolerandi; cum id fieri possit in quibusdam occasionibus, intactis omnino charitatis regulis; uti confirmat ipsum Christi exemplum, qui objectam sibi a Pharisæis calumniam contudit de habente Dæmonium cœco & muto, quem curavit, quique iis probavit, se in Beelzebub non ejicere Dæmonia, uti ipsum insimulabant, ut famam ejus in mente eorum, qui miraculi hujus testes fuerant, elevarent; Eodem modo se gessit Salvator noster, tum cum eum accusabant, quod Dæmonium haberet (*i*), & Apostolus Paulus, coram Agrippa Rege falsa quoque a Judæis objecta sibi crimina diluit (*k*). Ecclesia pariter Ethnicorum injurias & calumnias in puritatem suæ fidei & doctrinæ ab initio falsas esse ostendit, ut mirum in modum comprobant non solum Apologiæ Sancti Justini, Tertulliani, & Origenis, sed etiam specialius in amplo Opere, quod Sanctus Augustinus inscripsit *de civitate Dei*.

(*i*) Joan. 8. 52. & seqq.

(*k*) Act. 26. 12 & seqq.

Duplex est autem casus, in quo ex motivo charitatis, qua proximum suum & inimicos suos tenetur diligere, Christianus pariter ad se purgandum obligatur. Primus est, cum agitur bonum detrahentis aut calumniantis, & pro illius calumniatoris aut detractoris bono ad propriam famam tuendam obligatur. Secundus, cum eorum similiter agitur bonum,

rum, qui ex detractione aut calumnia scandalum patiuntur: in primo igitur casu injuriam quis potest a se amovere, quod & ipse Christus gessit (a); cum apud Caipham pro illius bono, qui sibi colaphum inflixerat ei ostendit, se ab illo injuste cædi. *Nequaquam igitur*, inquit Sanctus Augustinus, ad Marcellinum scribens (b), *præceptum suum, si verba intueamur, implevit* (Christus), *neque etiam præbuit percutienti alteram partem; sed potius prohibuit, ne qui fecerat, injuriam augeret*. In secundo pariter casu fama defendi potest; & ob eam quidem causam Salvator noster Pharisæis probavit, se non in Beelzebub, sed in virtute Spiritus Sancti præsens edidisse miraculum (c): cum enim fidem populorum in se calumniis suis vellent destruere illi Pharisæi, existimavit, permagni referre, ut futuro ex his calumniis malo occurreret. Hinc etiam Paulus asserit coram Festo (d), se non insanire, ut is affirmat, sed veritatis & sobrietatis verba loqui: jure nimirum verebatur hic Apostolus, ne cœlestem, suæque saluti adeo necessariam Euangelii doctrinam minoris ob eam exprobrationem facerent illi, quibus Euangelizabat.

His omnibus præsuppositis regulis, tanquam scitu absolute necessariis ad solutionem præsentis difficultatis, respondemus hanc ab Eutropio Parocho sumendam esse agendi rationem, ut cum Arnaldo Parœciano suo agat injuriæ honori suo, illatæ ex calumnia, quam in se protulit. Ratio est, quia fama Clerici, & præcipue Sacerdotis, cui incumbit onus animarum, ad Ecclesiam magis, quam ad seipsum pertinet; juxta illud S. Augustini (e): *Conscientia necessaria est tibi, fama proximo tuo; qui fidens conscientia sua negligit famam, crudelis est.* Cum enim vitæ bonæ exemplo Parochianis suis prælucere debeat Pastor, quantum in se est, impedire tenetur, ne famam suam inquinent improbi, non solum in ordine ad ipsam detractorum aut calumniatorum salutem; sed præsertim ad bonum spirituale eorum, qui suo subjacent regimini; ne forte calumnias illas, tanquam veras habentibus, & Pastor ipse, & verba, aut monita illius iis essent despectui: cum necesse sit, ut Ministrorum Ecclesiæ opera, non soli Deo, sed etiam hominibus sint probata, juxta illud Apostoli Pauli (f): *Providemus enim bona, non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus*.

(a) Joan. 18. 23.

(b) S. Aug. ep. 138. alias 5. n. 13.

(c) Matth. 12. 25.

(d) Act. 26. 25.

(e) S. Aug. in can. Nolo 10. 12 q. 1.

(f) 1. Cor. 8. 2.

Hæc est etiam doctrina Sancti Thomæ his verbis contenta (g): *Quandoque tamen oportet, ut contumeliam illatam repellamus; maxime propter duo. Primo quidem, propter bonum ejus, qui contumeliam infert, ut videlicet ejus audacia reprimatur, & de cætero talia non attentet juxta illud Proverb. 27.* Responde stulto juxta stultitiam suam, ne sibi sapiens videatur. *Alio modo propter bonum multorum, quorum profectus impeditur propter contumelias nobis illatas.*

Multo jam ante idem docuerat Sanctus Gregorius Magnus. Nam perpensa omnino ista quæstione postea dicit (h): *Linguas detrahentium .... debemus æquanimiter tolerare, ut nobis meritum crescat: Aliquando autem etiam compescere: ne dum de nobis mala disseminant eorum, qui audire nos ad bona poterant, corda innocentium corrumpant.*

Hæc vero dicta sua probat hic Sanctus Papa, 1. Exemplo Sancti Joannis in tertia sua Epistola (i): in qua offensionem suam testatur hic Apostolus ob Diotrephas ambitionem, cujus maledicta & calumnias se repulsurum, dum advenerit, scribit. *Hinc enim est*, inquit Sanctus Gregorius, *quod Joannes obtrectatoris sui linguam redarguit, dicens*: Propter hoc, si venero, commonebo ejus opera, quæ facit, verbis malignis garriens in nos. 2. Exemplo Sancti Pauli, qui famam suam in illius obtrectatores defendit (k). *Hinc Paulus iterum de detrahentibus Corinthiis loquitur, dicens*: Epistolæ, *inquiunt*, graves sunt & fortes, præsentia autem corporis infirma, & sermo contemptilis. Hoc cogitet, qui hujusmodi est; quia quales sumus verbo per Epistolas, absentes, tales & præsentes in opere. Unde sic concludit hic Sanctus Pontifex: *Hi etenim, quorum vita in exemplo imitationis posita, debent, si possunt, detrahentium sibi verba compescere, ne eorum prædicationem non audiant qui audire poterant, & in pravis moribus remanentes, bene vivere contemnant.*

Advertendum tamen, quod, qui certo sciret detractiones in se prolatas, nullum producturas esse malum effectum in eorum animis, qui eas audiissent, multo sapientius se gereret, si de iis ne cogitaret quidem, sed maledici tantum vel calumniatoris emendationem optaret, nullam detractionis aut calumniæ pœnam exposcens.

Vide RESTITUTIO *Cas.* 60. & 7. *seqq.*

(g) S. Th. 2. 2. q. 72. a. 3. in corp.

(h) S. Greg. Hom 9 in Ezech.

(i) Ep. 3. Joan. V. 9.

(k) 1. Cor. 10. 2. & seqq.

DEVOLUTUM.

DEVOLUTUM, proprie loquendo, nihil aliud est ex Molinæo ( ) quam insolita ratio, quæ adhibetur ad impetrandum Beneficium Titularis propter illius incapacitatem aut inhabilitatem ad illud possidendum, aut propter defectus essentiales, qui in illius titulis reperiuntur; vel ob aliquod ejus crimen, quo Beneficio suo meretur privari: quæ via in Ecclesiam inducta est, ut ab ea indigni amoverentur Ministri, & bonus ordo ac disciplina Ecclesiastica stabiliretur.

Duobus modis Devoluto subjacent Beneficia. Prior dicitur: Devolutum *juris*, v. gr. in casu læsæ Majestatis divinæ & humanæ, & in aliis, quos referemus. Posterior est Devolutum *facti*, in quo requiritur sententa Judicis, qui Titularem Beneficio suo privat, illudque Devolutario addicit.

Beneficium vacare potest, *ipso jure*, non solum ob aliquod grave crimen a Titulari commissum, sed etiam aliquando ob illud quod in jure *quasi delictum* dicitur, hoc est, ob quosdam abusus, qui disciplinæ Ecclesiasticæ sunt contrarii, licet nulla sint pœna digni.

Primum *quasi delictum*, seu abusus, est impetratio Beneficii incompatibilis cum eo, quod habetur, quale est Beneficium curatum, cum alio Curato, aut Canonicatu, aut alio Beneficio, quod residentiam exigit. In hoc casu ex obtento secundo Beneficio jure primum vacat juxta Decretum Concilii quarti Lateranensis, sub Innocentio III. habiti; sed juxta Galliæ jurisprutiam hæc addenda est restrictio, cùm scilicet impetrans unum aut alterum Beneficium non abdicavit intra annum computatum a die pacificæ possessionis. Excipe tamen Episcopos, ad quos non pertinet hæc restrictio: quia ubi de Episcopatu provisus est Episcopus, omnia ejus Beneficia *ipso jure* vacant(m). Quod confirmari potest ex hac Apostoli ratione: *Oportet ergo Episcopum .... esse unius uxoris virum* (n), & quia totus Diœcesi suæ ob dignitatem suam debet esse addictus,

(l) Du Moulin in Ed. Minorum datarum. a. 16. v. Incap.

(m) Alex. III. in Conc Lat. IV. in c. §. cum vero. de elect.

(n) 1. Timoth. 2. 5.

ne aliorum Beneficiorum cura ab implendis Episcopatus sui muneribus impediatur: addi potest etiam, Episcopatui sufficientem esse annexum reditum ad honestam illius sustentationem, qui de eo provisus est, absque aliis Beneficiis. Non nostrum est, eos reprehendere, qui ex obtentis in Romana Curia dispensationibus incompatibilia etiam retinent Beneficia; ipsi secum recogitent an justæ, injustæve sint hujusmodi dispensationum causæ. Id unum tanquam certum affirmare possumus, paucos esse Episcopos, qui cum possessam non habent, aut tantum oblatam Abbatiam cum Guillelmo Parisiensi, cui quædam offerebatur, respondeant: *Absit, ut habeam concubinam cum uxore*.

Secundus abusus, qui *quasi delictum* habetur, quo ipso jure vacat Beneficium, est, quando Titularis matrimonium contrahit *per verba de præsenti*: quo in casu vacat ipsius Beneficium, *ipso jure*: nisi huic ante renuntiaverit, quod verum est, licet sacris esset Ordinibus initiatus, & ejus adeo Matrimonium foret invalidum. Ita sentiunt Panormitanus, Molinæus, Blondellus in Bochellum, & Pacus, qui ad illud hunc regredi non posse asserit, quia *gratia semel extincta non reviviscit*.

Tertius abusus, quo *ipso jure* vacat Beneficium, contingit, quando obtentum Beneficium est Sacerdotale *a fundatione*, hoc est, fundationis titulo necessario requiritur, ut impetrans sit actu Sacerdos; tunc enim provisio ipsius est invalida, si Sacerdotio nondum sit initiatus & Beneficium devoluto subditur.

Dicimus *a fundatione*, si enim Sacerdotale tantum esset *a Lege*, satis esset, si Titularis intra annum Sacerdotium susciperet; quod etiam locum haberet, si fundationis titulus iis, quos diximus, terminis, manifeste ac præcise non esset expressus.

Quarta vacationis species, qua impetrabile fit Beneficium, est professio solemnis Religionis, qua Titularis Beneficio *ipso jure* fit privatus: ita ut, si illud retineret, tunc devoluto daretur occasio: quod etiam certum est, etsi Beneficium, quod possideret titulo Commendæ, ad eandem pertineret regulam & ordinem, atque is, in quo professionem emisisset Titularis.

Multa supersunt dicenda de devoluto; at Lectori ea de re in sequentibus decisionibus, ut spes est, fiet satis.

CASUS PRIMUS.

FLACCO, Sancti Vvalerici Priore, criminum duorum rite comperto, quorum primum est crimen adulteratæ monetæ; alterum incarceratio Parochi cujusdam Parœciæ, cujus est Patronus, ut ipsum vi cogeret ad resignandam hanc Parœciam nepoti suo: Vincentius in Curia Romana de ipsius Prioratu ex devoluto provisus est, etsi ex lata in eum contumacem sententia suo non declaretur privatus Beneficio, & etiam ex lata in se dicta sententia ipsum cuidam consanguineo suo resignaverit. Qua de re quæritur, utrum tuta conscientia Prioratum illum adire & retinere possit Vincentius?

RESPONS.

Sancti Vvalerici Prioratum adire, cumque devoluti in Flaccum obtenti, & *Visa* ab Episcopo sibi concessi ad Romanas, quas obtinuit, provisiones retinere. Ratio est, quia octo aut decem sunt criminum species, inter quas memorantur in casu proposito duæ supradictæ, ob quas ipso jure & facto vacat Beneficium, absque eo quod necesse sit, ut aliqua interponatur judicis sententia. Hæc autem crimina sunt. 1. Hæresis, Hæreticorumque publica defensio (a): 2. Simonia realis & confidentia (b). 3. Falsificatio Bullarum Apostolicarum (c). 4. Homicidium voluntarium meditatum cogitatumque, seu assassinium, in persona præsertim Ecclesiastica commissum (d). 5. Cardinalem male habere & verberare (e). 6. Crimen læsæ Majestatis. 7. Crimen Sodomiæ, cujus quis ex formula juris fuit compertus. 8. Vim Episcopo suo cum injuria inferre, seu ipsum verberando, seu carceri mancipando (f). 9. Crimen adulteratæ monetæ, quod primum est, cujus compertus supponitur Flaccus (g). 10. Incarceratio Beneficiati ad extorquendam ab eo sui Beneficii resignationem, quod alterum est Flacci crimen (h). Legitime igitur de Flacci Prioratu provisus est Vincentius, cum duorum, quæ ultimo diximus criminum vere conscius sit Flaccus; & resignatio facta ab illo de suo Prioratu uni ex consanguineis suis a datta provisionum Vincentii absolute est invalida.

(a) Luc. III. in c. ad abol. & in c. Excom. §. 1. & 5.
(b) Paul. II. in c. cum detestabile. de simon. in extravag. commun. an. 1464.
(c) Innoc. III. in c. Ad falsarior. de cr. falsi.
(d) Idem in c. Inquisitioni 21. de accus.
(e) Bon. VIII. in c. Felic. de pœnis. in 6. l. 5. tit. 9.
(f) Cl. V. in Cl. Si quis de pœnis.
(g) Joan. XXII. in c. Spondet unico de cr. falsi l. 5. extravag. commun. t. 6. & extr Prod. Joan. XXII. eod. tit.
(h) Cl. V. in cap. Mult. de pœnis lib. 5. Clement. t. 8.

Juvat hic afferri, quæ in œcumenico Viennensi Concilio de decimo illo crimine statuit Clemens V. En verba illius: *Multorum ad nos gravis querela deduxit, quod nonnulli obtinentes temporale dominium; viros sæpe Ecclesiasticos capere, captosque, donec sua resignent Beneficia .... ausu detinere sacrilego non verentur. Considerantes igitur quantum ex his, tam nostro & Apostolicæ Sedis honori, quam personarum Ecclesiasticarum quieto & prospero statui non sine damnata exempli pernicie derogetur; Sacro approbante Concilio statuimus, ut si fuerint Prælati, triennio sint suspensi. Quod si inferiores extiterint, eo ipso obtentis Beneficiis sint privati .... sane resignationes Beneficiorum modo supradicto extortas, licet a resignantium ipsorum Prælatis recepta, aut rata habita fuerint, nullius omnino decernimus esse firmitatis.*

Cum igitur solius illius criminis Flaccus esset conscius, facta nepoti suo resignatio foret invalida, ut ipse de Prioratu suo *ipso jure & ipso facto* excidisset; sed etiam dicendum de altero crimine, nempe adulteratæ monetæ, de quo damnatus est, ut fert Joannis XXII. Constitutio ad marginem superius indicata, in qua de alchimistis loquens hic Papa, dicit: *Si Clerici fuerint delinquentes, ipsi ultra prædictas pœnas priventur Beneficiis habitis, & prorsus reddantur inhabiles ad habenda.*

Quod pertinet ad sententiam damnatoriam, qua Flaccus Beneficio suo privatus non declaratur, ejus nulla habenda est ratio. Sciendum enim, ut observat Pinsson (i), duo esse criminum genera, quæ locum devoluto præbent: ex aliis videlicet vacat *ipso jure* eorum Beneficium, qui criminum illorum sunt conscii; qualia sunt jam superius allata. Ex aliis vero minus gravibus non vacant, nisi post sententiam judicis, qui ea vacantia declarat in pœnam criminis, cujus ex formula fuere comperti. Quocirca, cum prioris generis crimen cadat in Flaccum. Vincentius vi provisionis suæ

(i) Pinsson. v. Concessa c. quibus modis Beneficia vac. soleant vel amitti n. 2. & 3. seqq.

in

in Romana Curia obtentæ, & sui *visa* ab Episcopo pariter impetrati, Beneficium potest adire, vocato in disceptionem causæ Flacco; nullaque prius requisita sententiæ prolatione, qua ob incapacitatem possessoris Beneficium vacans declaretur; quod adstruunt Edicta Blesense (*a*) & Melodunense (*b*), quæ, uti Ambaciacense, hac in re Aurelianensi derogarunt Edicto (*c*), quo præambula requirebatur sententia, priusquam impetratum Beneficium adire posset Devolutarius.

(*a*) Edict. Bles. a. 46.
(*b*) Edict. Melod a. 17.
(*c*) Edict. Aur. a 4.

Dicimus: *Flacco in causa disceptationem vocato*: neque enim Devolutario sufficit ad Beneficium aditio; necesse est insuper juxta Arrestorum jurisprudentiam, ut possessorem interpellarit, & post aditum Beneficium, ipsum in jus vocarit, ut ait Molinæus (*d*) in 34. regulam Cancellariæ Romanæ, a quo duo in eam rem citantur Arresta: Primum mensis Januarii an. 1526. de Prioratu quodam Alverniæ, quoad appellationem a sententia Libellorum supplicum, Palatii, resignatarii jus in Devolutarium confirmatum est, *quia*, inquit Molinæus, *resignatio erat expedita ante citationem & litem motam*. Alterum mensis Februarii an. 1548. latum pro Beneficiario proviso *per obitum* in Devolutarium; hisque duobus Arrestis alia multa addi possent, & unum imprimis in prima inquisitionum Curia Senatus Parisiensis 30. Julii an. 1622. latum, quod refert Bouguier (*e*).

(*d*) Carolus Molin. in regul. de publ. resignat. in. 202. & 203.

Neque etiam sufficeret, ut observat D. Claudius de la Ville (*f*) in Parlamento Causidicus, post Brodelium & Louetum (*g*), ut publica esset & Titulari Beneficii cognita Devolutarii ad illud aditio: non enim ideo facta censeri posset interpellatio, quæ Titularis resignationi posset obstare: cum absolute requiratur, ut aditionem sequatur juridica petitio, ut observant Le Pretre, Bouguier & idem Brodelius, qui in eam rem duo affert Arresta: primum 17. Junii an. 1628. & alterum 28. Aprilis an. 1648. latum; eaque petitio intra annum & diem fieri debet, ducto computandi initio a die adscripta provisionibus, quæ post illud tempus elapsum fierent caducæ, & ex hoc uno defectu omnino invalidæ. Duobus illis Arrestis addi potest Arrestum superioris Curiæ, quod refert Dufresne (*h*) in suo fori Diario, latum ad conclusiones Domini Daguesseau, tum generalis Advocati, quas eodem præfulcit principio, nimirum Devolutario jus in Beneficium non competere, nisi vi & a die factæ reo interpellationis: cum interpellatoria petitio sola possit impedire, ne possessor Beneficium suum a Devolutario impetratum possit resignare: Quocirca si Beneficium suum resignasset hic Possessor, & admissa fuisset ipsius resignatio, priusquam a Devolutario in disceptationem causæ vocaretur; illa tum valida censeretur juxta Arrestorum jurisprudentiam, ut ait Perrerius (*i*) in suo Tractatu, *de statu & incapacitate Clericorum*, quia ad Resignatarium, qui a Collatore tituli sui validitatem habet, non transit culpa resignantis: quam rationem affert hic Author, qui inde concludit, quod si Titularis devoluto obnoxius obiret ante admissionem resignationis suæ, & ipsius Devolutarii interpellationem; huic irrita fierent tum provisiones Romanæ Curiæ, tum *visa* Episcopi; quia in hoc casu Beneficium censeretur vacare *per obitum*, atque adeo Regaliorum juri pro natura Beneficii locum daret, ut advertit Papo (*k*), qui in ejus rei probationem. Senatus-consultum Parisiense 21. Julii an. 1575. allegat.

(*e*) Bouguier in suis Arrest. Litt. D. n. 20. p. 109. Ed. an. 1629.
(*f*) De la Ville Dict. præcip. reg. & decision. fori v. Benef. n. 1134.
(*g*) Brodeau Litt. B. sum. 10.
(*h*) Diarium fori tom. 2. t. 12. cap. 16.
(*i*) Perrer. tr de statu &c. c. 2. n. 17.
(*k*) Papo l. 2. tit. 3. n. 19.

Cæterum quædam hic sunt addendæ observationes, tum quoad regulas, quas in foro exteriori observandas esse exigit jurisprudentia, tum quoad eas, quæ ad conscientiæ forum pertinent, ut cæteræ, quæ hac de re fieri possunt, solvi queant difficultates, nullumque lectori supersit dubium.

1. Advertendum est, ex edicto relationis ad acta publica an. 1636. cuilibet judici prohibitum esse, ne Devolutarii provisionum rationem habeat, priusquam Beneficium adierit, ac Possessorem in judicium vocarit: quod exequi tenetur post tres menses ab aditione Beneficii; ut fert Regia declaratio, an. 1649. (*l*) in Senatu Parisiensi confirmata, qua ei duo tantum conceduntur anni, ut lis possit dirimi ac dijudicari.

(*l*) D. Brillon Dict. Arrest. v. Devol n. 9

2. Quod priusquam admitti possit Devolutarius ad inferendam litem Titulari, qui per annum & diem pacificus fuit Beneficii possessor, tenetur juxta Edictum mensis Januarii an. 1557. in Parlamento confirmatum 5. Maii an. 1558. juxta Edicta an. 1559. & 1580. & quartum Blesensis Edicti Articulum, 1. ad eligendum Domicilium coram judice intra fines Jurisdictionis Parlamenti, ubi situm est Beneficium, ut observat Mornacius (*m*) 2. Ad declarandum locum nativitatis suæ. 3. Ad dandum sufficientem prædem pro solutione judicati, si exigatur, qui pro 500. libris spondere debet ex Edicto anno 1667. (*n*): Quo deficiente omnis ei denegatur litigandi facultas.

(*m*) Mornacius l. 7 & §. fin. ff. qui satisdare cogunt. fol. 97.
(*n*) Ed. anno 1667. t. 14. a. 13

3. Quod quisquam devolutarius perceptioni fructum Beneficii sese immiscere nequit, nisi amittendo jus possessionis suæ ex Edictis (*o*) an. 1550. & 1572. quibus consentiunt Edicta Blesense & an. 1580.

(*o*) Ed. anno 1550 ar. 15. Ed. an. 1572. ar. 7. Ed. ann. 1580. art. 17.

4. Quod generaliter loquendo, juxta Arrestorum jurisprudentiam, Beneficiarius, cujus Beneficium devoluto fuit subjectum, illud semper resignare potest *in favorem*, antequam devolutarius ab Episcopo *visa* suum de provisionibus Romanis obtinuerit. Cujus rei hanc Bassetus (*p*) post quosdam alios Arrestographos rationem affert, quia ex ipso Rescriptum Romanum concessum cum hoc Decreto, *& committatur ordinario*, est tantum simplex provisio conditionalis, ac species quædam mandati Apostolici *de providendo*, quod perficitur ex *visa* Episcopi: Quocirca, juxta falsum illud principium, si admittatur resignatio ante obtentionem *visa*, ea tunc locum habet. Sed D. Perrerius (*q*) solide istam Basseti rationem refellit ac stat pro jurisprudentia, quæ passim in Gallia observatur, quamvis non sit ubique sui similis; in suis quippe regulis non consentiunt omnes Jurisperiti, ac diversa sunt ea de re Arrestorum judicia: quo factum est, ut Molinæus Jurisperitus doctissimus diversam ab aliis multis sententiam (*r*) amplecteretur, dicendo, pinguem esse errorem si quis defendat, Clericum accusatum Beneficium suum indistincte posse resignare ante judicium damnatorium; idque tantum verum esse de nuda ac simplici renuntiatione accusati inter manus collatoris, non vero de resignationibus *in favorem*; atque hic est, inquit, sensus omnium textuum, qui de resignationibus ante latam sententiam factis loquuntur. *Respondeo*, inquit, contrariam refellens opinionem, *quod illud est ex defunctorie dictis scribentium, qualia pleraque per manus* (*sed illotas*) *tradita & in speciem arridentia in magnos errores, nisi scite distinguantur, desinunt. Non ergo debet generaliter accipi; hujusmodi accusatum resignare posse, sed sane intelligi; videlicet quod mere & absolute abdicat in manu ordinarii, & ita etiam expresse loquuntur omnia jura, quæ de eo, qui sententiam sua cessione prævenit, meminerunt.*

(*p*) Basset. t. 1. l. 1. t. 4. c. 10. p. 58.
(*q*) D. Du Perrai tr de statu & ca pac. Cl p. 642.
(*r*) Molin. in reg. Canc. Rom. de infirm. resign. n. 307.

Postea ostendit evidenter, eos, qui contrarium asseruere, turpiter errasse interpretando quatuor Decretales (*s*), quibus perperam suam conati sunt asserere opinionem: tum ad suam redit sententiam, (*t*) quam propria sibi ratione confirmat, dicens: *Cum enim criminosus vel accusatus resignat metu sententiæ privativæ, aut facit simpliciter in manu, ipsius ordinarii non adhibita fide in favorem alterius, sed mere & absolute, tunc non est locus huic regulæ, quæ cessat in ordinario: aut vero mittit resignatum in manus Papæ, vel Legati, in favorem certæ personæ, ut assolet: & tunc non valet resignatio nec collatio, tanquam subreptitia. Fit enim in fraudem sententiæ & ad eludendum, quantum ad hoc, judicem & judicium impendens: quod si fuisset expressum, Papa non admisisset resignationem: saltem admittere non debuisset; aut non tam de facili: quod satis est. Hic enim ex hypothesi, privatio Beneficii vel est tota pœna delicti, & tota condemnatio ...... vel est pars pœnæ & condemnationis ..... (u) Si igitur ad hoc evitandum & sententiam præveniendam resignat, fraudem facit legi & judici, & velut in fraudem alienat, quæ alienatio rescindi debet & in pristinum statum reponi.* Quod ex quinque diversis legibus confirmat hic Author.

(*s*) Cap. Dudum de elect &c. c. per tuas de simon. &c. c. Ex Litter. 10 & c. c. tanta fin. de exc. Prælatorum.
(*t*) N. 368.
(*u*) N. 169.

Duo Senatus Parisiensis Arresta sententiæ Molinæi consentanea a D. Brillon (*a*) referuntur: unum 5 Decembris an. 1625. latum pro sorore Maria Malaba Valdosnensi Priorissa in sororem Testart, ante Priorissam, assassinii compertam: alterum 11. Julii an. 1626. latum pro Michaele Hamelin Devolutario Parœciæ Sancti Laurentii de Baugiaco in Diœcesi Andegavensi in Renatum Sophier, reum spiritualis incestus & adulterii, qui eam Joanni Hurault resignaverat *pendente appellatione*.

(*a*) D. Brillon. dict. Arrest. v. Resignatio n. 6.

Non equidem nos latet, Molinæi sententiam hac de re a multis, iisque inclytis Jurisconsultis improbari, ac sæpe in foro exteriori aliter judicari: fatendum tamen est, docti hujusce Jurisperiti opinionem omnium esse maxime consentaneam Canonico juri; si ea intelligatur, uti debet intelligi, de eorum resignatione, qui conscii sunt eorum criminum, quibus admissis *ipso jure* vacat Beneficium.

Scire igitur interest plurimi, (& hæc est præcipua animadversio nostra) quod, cum ea sit mens Jurisprudentiæ, ut ab indignis ad digniores transferantur Ecclesiæ Beneficia, & interim injustæ cohibeantur vexationes quas Titularibus inferre possent avidiores Devolutarii, Edicta, quæ agendi formulas observandas præscribunt, & Arresta consequenter lata, pro regulis in casu quolibet ad conscientiam haberi non possunt. Hinc, licet Beneficiarius realis simoniæ conscius, in foro exteriori, & secundum quædam Arresta, partum hac via Beneficium resignare libere possit, ejusque obtineat resignatio, modo admissa fuerit, priusquam eum in jus Devolutarius appellarit ad contentionem causæ; verum est tamen, illum in foro conscientiæ & coram Deo ita Beneficii sui titulo spoliati, ut illud nullatenus resignare, aut in aliud permutare valeat, juxta illam communem regulam, *nemo dat quod non habet*, quam Author Glossæ (*b*), Sanctus Thomas, aliique Theologi, & Canonum interpretes, quorum doctrinæ acquiescimus, ex antiquo Urbani II. (*c*) Canone, & ex hoc alio Bonifacii VIII. (*d*) deprompsere. *Non potest quis plus juris cedere in alium, quam sibi competere dignoscatur.*

(*b*) Glossa in Cap. Requisivit. 1. de ordinatis ab Episcop., qui renuntiavit Episcopatui. v. Ignorant.

(*c*) Qui nihil habuit, nihil dare potuit. Urban. II. in Can. Daibertum. 24. 1. q. 7.

(*d*) Reg. 70 de Reg. juris in 6

Veritati huic annuit Pinsson (*e*), & etiam Molinæo ulterius progrediens, fatetur, ex vacatione pleno jure illata, reum impediri, ne Beneficium suum resignare, aut de eo quomodolibet disponere valeat. *Secundus effectus est*, inquit, *ut in vacationibus jure illatis, nulla relinquatur reo Beneficii administratio, ita ut nec simpliciter, nec in favorem alicujus ejurare possit Beneficium, ut alias decrevit Senatus Parisiensis duobus Senatusconsultis, iisque celeberrimis.* Illa autem duo Senatusconsulta an. 1625. & 1626. modo retulimus.

(*e*) Pinsson. v. Concessa c. de modis quibus beneficia vacare soleant, vel amitti §. 5.

Bouchel, alter Jurisperitus celeberrimus eandem quoque fatetur veritatem, & dicit (*f*), eum, qui a Papa, aut ab Episcopo providetur de Beneficio, quod alter simoniace acquisivit, legitime esse provisum, & non requiri sententiam damnatoriam, ut suo Beneficio privetur Simoniacus. *Hic est etiam*, inquit, *usus hodiernus Galliæ, ut simoniacorum Beneficia ipso jure vacent, & sint impetrabilia absque alia declaratione, quæ fieri potest post impetrationem*; per Caput cum secundum Leges de Hæret. in 6. *licet in hoc Regno id fiat perraro; quia in iis casibus in quibus est privatio, ipso jure, post collationem factam litteræ juridicæ detentionis ad possessorium obtinentur.*

(*f*) Bouchel Bibliot. cap. V. Simonia §. Monit. 2. tom. p. 519.

Dicendum itaque conformiter ad doctrinam Theologorum, juris Canonici & celeberrimorum etiam Jurisconsultorum, in foro conscientiæ absolute teneri talem Beneficiarium ad renuntiandum Beneficio, quod hac via acquisivit, aut a quo alia quacumque ratione excidit, tanquam rei, ad quam nullum habet jus legitimum; & omnes sententias in contrarium in ejus favorem latas eum nunquam in foro interno excusare: quod adeo verum est, speciatim quoad simoniam, ut cum pro parente aut amico, etiam ipso inscio, a tertio quodam admissa est, procuratum sibi simoniace Beneficium retinere non valeat, tuta conscientia; nisi post illius abdicationem, de novo provideatur (*g*): & illud solum intercedit discrimen, quod cum simoniæ reus est Resignatarius, novæ ei nunquam in Curia Romana conceduntur provisiones, vi quarum Beneficium retinere (*h*) queat, nisi eas Papa denegare non possit absque magno scandalo; & econtra facile Titulari, qui simoniæ non fuit particeps, conceduntur. In primo autem casu hanc ideo severitatem adhibet Ecclesia, quia *omnia ... crimina*, inquit Paschalis Papa (*i*), *ad comparationem simoniacæ hæresis quasi pro nihilo reputantur. Simoniaca pestis sui magnitudine alios morbos vincit*, inquit Paschalis Papa (*k*). Ob eam quoque partim causam ab Urbano VIII. summo Pontifice Romanæ Pœnitentiariæ Tribunali ablata est, quam prius obtinebat, novas Beneficiorum simoniace acquisitorum provisiones concedendi facultas: cum Tribunali huic potestatem tantum fecerit hic Papa concedendi absolutionem & condonandi fructus, quorum restitutio, extra condonationis casum, legitimo Titulari; aut Ecclesiæ, cui ob admissam simoniam injuria illata est, fieri debet.

(*g*) Cælest. III. in cap. Nobis. 27 de simonia, &c.

(*h*) M. Du Perrai. loco cit. l. 4. c. 1. n. 56. & 64. cap. 2. n. 10. & 11.

(*i*) Paschal. in Can. Pater fin. 1. q. 7. Innoc. III. in c. Per tuas 32 de simonia.

(*k*) Lucius in c. Sicut 6. de simonia.

Objiciet forsan aliquis clausulam hanc, *aut alio quovis modo vacaveris*, quæ omnibus ferme Curiæ Romanæ provisionibus inseritur, censendam esse simoniacæ provisionis defectum emendare, ut alios quamplurimos emendat, qui in supplici ad Papam libello non exprimuntur.

Sed facile est respondere. 1. Clausulam hanc omnino inutilem esse in casu devoluti; omnis namque devolutarius in libello suo tenetur exprimere *certum modum vacationis*, ut observat Molinæus (*l*), qui duplicem hujus affert rationem. 2. *Quod merito statutum est duplici odio tum præventionum hujusmodi, tum devolutariorum & insidiantium Beneficiis alienis, etiam pacifice possessis.* 3. Quod hæc clausula, secundum stylum Curiæ Romanæ non intelligitur, nisi *de consuetis vacationum modis*: non vero de insolitis vacationum generibus, quas producunt simonia aliaque delicta, ex quibus *ipso jure* vacat Beneficium, quæque per se sunt odibilia, ut docet Pyrrus Corradus in re beneficiaria peritissimus his verbis (*m*): *Quod tamen intelligendum est de consuetis modis vacationum: non autem de iis vacationibus, quæ certo modo ex communi stylo curiæ nuncupantur, qui sunt in duplici differentia; quorum alii sunt minus odibiles, cum simpliciter supponimus intrusum aliquem, qui ob nullitatem vel defectum tituli, sit a possessione amovendus. Alii vero sunt prorsus odibiles; quando videlicet aliquod crimen suggeritur, unde imminet privatio.* Ex quibus ultimis hisce verbis manifeste constat, hanc clausulam ab eo Auctore utilem proviso non censeri, quando ex simonia, homicidio seu assassinio, aut alio quovis gravi crimine vacavit.

(*l*) Molin. in reg. de annali possessore n. 126.

(*m*) Pyrrus Corradus. prax. Benef. l. 5. c. 1. n. 51.

Alio etiam modo clausulam hanc explicat Peleus his ferme terminis (*n*): Considerandum, inquit, quod, licet verba hæc *quovis modo denotare videantur omnem vacationis modum, sive indirectum sive accessorium*: attamen constans est regula, quod, cum vacatio contigit *per mortem alterius, quam illius qui exprimitur*, tum ad omnes casus non extenditur illa clausula, & semper restringitur ac limitatur ad personam, cui quis cupit succedere, & per cujus obitum vel incapacitatem Beneficium impetrare voluit. Ut si v. g. quis Beneficium per mortem, aut per resignationem talis obtinuit, & tamen per mortem alterius vacaret Beneficium, tum certum est, quod hujusmodi clausulæ non implicant, nec includunt omnes alios vacationis casus; *quia non fuit mens collatoris, ut conferre vellet Beneficia, quæ ex aliqua persona vacarent: quia sicut modus vacationis expressus: ita locus & tempus referuntur ad personam designatam, ut notatur in cap.* Abbate sane; *de re judicata in 6 .....* neque par est, ut resignatio explicetur *contra sententiam concedentis.*

(*n*) Peleus 99. Illustres q. 164. sub fin.

His etiam addi potest, ut observat D. Brillon, a Clemente X. in Dataria promulgatum esse Decretum, quo constitutum est, ut deinceps devolutariæ impetrationes generalem non continerent clausulam *alio quovis modo*: sed impetrans tenetur veram vacationis causam afferre, ut gratiæ ea posset esse motivum. Juxta primam partem regulæ Cancellariæ Romanæ, *de annali possessore.*

CA-

CASUS II.

ANIANUS, Augustæ Vindelicorum natus, qui a viginti annis & amplius in Gallia habitat, in Romana Curia provisus est de prioratu simplici Ecclesiæ cujusdam Pariensis. Renatus, Clericus, tonsura initiatus e Diœcesi Carnutensi provisionem illius a Papa devoluti causa obtinuit, eoque Anianum spoliare contendit. Nunquid is tuta conscientia ita se gerere potest?

RESPONS.

Renatus legitime provisus est, & simplicem potest adire Prioratum, de quo provisus est Anianus, nisi is a Rege civitatis Gallicæ diploma obtinuerit: Ratio est, quia ex Regni Galliæ Legibus advena quilibet nullum in Regno Ecclesiasticum Beneficium obtinere potest, ut edixit Carolus VII. 10. Martii an. 1431. Cainone in Turonia: quod Regis Edictum 8. Aprilis insequentis a Parlamento tum Pictavii sedente confirmatum sic habet: *Ordinamus, Prædecessorum nostrorum vestigia insequendo, ut nullus, cujuscumque status, dignitatis, prærogativæ, præminentiæ.... existat, ut alicujus Episcopalis, Abbatiæ Dignitatis, Prioratus, aut alicujus Ecclesiastici Beneficii cujuscumque regimen, vel administrationem in Regno & Dominiis nostris de cætero tenendum & habendum recipiatur, nisi de Regno, dominationeque nostra fuerit oriundus.* (a) Multa hujusmodi edicta refert Molinæus (b) & imprimis edictum Caroli VIII. an. 1493. (c); Ludovici XII. edictum, in Parlamento 13. Junii an. 1499. confirmatum; Edicta Henrici II. an. 1554. Caroli IX. Aureliæ; Henrici III. an. 1579. Blesis (d); Henrici IV. an. 1602. quibus addendæ sunt Gallicanæ Libertates a Petro Pithæo, Parisiensi Causidico (e) collectæ.

Sylvius (f) Principium Leges approbat, qui alienigenas ex Beneficiis dominii sui excludunt. *Præmittendum est primo*, inquit doctus hic Theologus, *non esse improbandas eas Leges, quibus cavetur, ne exteri, seu alienigenæ promoveri possint ad Beneficia Regni, seu Regionis alterius.* Quod probat ex Bulla sexagesima quarta Sixti V. 5. septembris an. 1587. lata (g), qua declarat, solos e regno Valentino oriundos hujusce regni Beneficia obtinere posse, cæterosque omnes de ea esse *omnino inhabiles ac incapaces.*

Navarrus (h) etiam testatur hunc esse usum solitum non solum in Gallia, sed etiam in Hispania; ut soli Galli in Gallia, Hispani in Hispania sui quique regni Beneficia obtineant.

(a) Apud Fontanon. tom. 4. p. 189. & in append. p. 1229.
(b) Car. Mol. in reg. de infirmis resign. n. 44. tom. 5.
(c) Edictum Caroli VIII. art. 88. art. 17.
(d) Edictum Blesense 2. 4.
(e) P. Pithæus Libertates &c. §. 38. apud Fontan. t. 4. pag. 1262.
(f) Sylv. ref. var. v. Beneficium. 9.
(g) Sixt. V. in Bulla in Sacros. §. 2.
(h) Navarr. l. 1. consil. de Constit. consilio 7.

Has autem Leges Sylvius duabus potissimum hisce rationibus confirmat. 1. *Partim quia indigenæ magis celare solent secreta sui Regni, suique Regis ac Principis, cum e contrario ab alienigenis magis sit timendum, ne illa revelent.* 2. *Partim quia indigenæ magis amantur a populo, sicque ab eis major utilitas expectari potest, partim quia exteri sæpe sunt morum valde dissimilium, & ita difficilius possunt se accomodare, munerique suo satisfacere.*

Eandem rem unanimi consensu docent Theologi omnes, & Guimierus etiam in Glosa Pragmaticæ Sanctionis addit, quod *nec potest Summus Pontifex, quamcumque in Beneficiis habeat potestatem, de eo peregrinitatis vitio dispensare, & a tali dispensatione, tanquam abusiva, posset ad suprema Franciæ tribunalia appellari.*

Observandum 1. hactenus dicta vera esse, non solum de Beneficiis, quibus quædam annexa est jurisdictio, & de quibus solis loquitur Edictum Blesense, sed etiam de aliis quibuscumque, ut constat ex Edicto Caroli VII. aliisque superius relatis; atque talis est Parlamentorum Galliæ jurisprudentia. 2. Satis esse alienigenæ, ut civitatis Gallicæ regium obtinuerit diploma *ante litis pendentis decisionem*; quia impedimentum illud non est canonicum, sed civile duntaxat & politicum; ut docet Rebuffus, aliique Authores (i), inter quos D. Brillon Divionensis Parlamenti arrestum refert pro Sacerdote advena, nomine Tripier latum, qui Gallicæ Civitatis diploma non obtinuerat, nisi post illatam sibi litem a Devolutario. (k).

(i) Petr. Reb. tr. de pacif. possess. num. 267. & in reg. de idiomate. Corbin. Leg. Gallice, c. 77.
(k) D. Brill. Dictio. Arr. v. Devolut. num. 40.

CASUS III.

DOMINICUS, Diaconus, jam a quadriennio obtenta Sancti Blandini Abbatia, sacerdotio se initiari intra annum non curavit, ut verbis expressis Bullæ ipsius exigebant; unde Damianus in ipsum devolutum ob sacerdotii defectum obtinuit. Nonne ipsius executionem ex sententia persequi potest?

RESPONS.

Respondemus 1. devoluta in Beneficia consistorialia ante an. 1620. nunquam in Gallia viguisse; ut observat recens Theologus, cui similis proposita est difficultas an. 1675. (l). 2. Ea esse invalida, si obtineantur absque consensu & indulto Regio. 3. Damianum non posse vi devoluti litis Dominico illatæ judicium persequi, licet illud indulto Regio fulciretur, ratio est, quia, quamvis Abbatiæ provisiones seu Bullas non concedat Papa nisi addita conditione suscipiendi intra annum sacerdotii; Abbatia tamen ob ejus defectum *ipso jure* non vacat: quia clausula hæc non habetur in Galliæ Regno nisi ut comminatoria, ut pote quæ Decretum invalidans non continet. Id quidem confirmat jurisprudentia omnium Regni Parlamentorum, juxta quam provisi de Beneficiis Sacerdotalibus, sive talia *a lege*, seu talia sint *a fundatione*, qui Sacerdotio intra requisitum tempus non fuere initiati, ad sui defensionem triennalis possessionis jus allegare possunt. Abbatiam autem suam a triennio & amplius adivit Dominicus, ei igitur opitulari potest Decretum *de pacificis possessoribus* in Damianum devolutarium, qui eam tantum posset auferre sententiam, qua Dominicus juberetur intra sex menses, aut annum initiari sacerdotio, indicta pœna privationis Abbatiæ suæ.

(l) De Sainte Beuve tom. 1. Cas. 25.

CASUS IV.

ABBAS Sancti Florentis, Ordinis Sancti Benedicti unum e suis Religiosis providit de Prioratu Sancti Cyriaci, qui Abbatiæ suæ nominationi subjacet, quique per obitum ultimi Titularis commendatarii e commenda 30. annorum & amplius factus est Regularis. Tribus quatuorve annis elapsis, novus ille Prior Beneficium illud Ludovico, Sacerdoti sæculari, Nepoti suo resignare cupiens, ipsi in commendam contulit, Papæ non explicans Prioratum illum ad pristinum suum statum fuisse restitutum. Quo facto alter ejusdem Ordinis Religiosus devolutum obtinuit in Ludovicum, quasi caduce provisum, eo quod secularis esset. Nunquid legitimum est illud devolutum, illudque tuta conscientia retinere potest hic Religiosus, ac juridice postulare, an prioratu suo spolietur Ludovicus?

RESPONS.

Legitimum est illud devolutum, & consequenter Religiosus devolutárius jus suum in Ludovicum, quasi male provisum sine peccato & injustitia prosequi valet. Ratio est, quia ubi primum Religiosus Beneficium natura sua regulare obtinet, jam illud in commendam resignari nequit, licet multo tempore ita fuerit habitum; quod cum in regulam inciderit; præsens illius status in ipsa resignatione sit exprimendus; uti fert Arrestum Sanctioris Consilii 2. Septembris an. 1648. latum, quod refert diarium fori (m).

Qui autem pleniorem de devoluto expositionem requirent, ea perlegant, quæ scripsit D. Brillon in 56. articulis, qui reperiuntur in suo Dictionario Arrestorum, v. *Devolutum*, & eos, quos ibi indicat, Authores.

(m) Diar. fori tom. 4. leg. 7. cap. 26.

CASUS V.

LUCRETIUS, Doctor Theologus, Decanus Ecclesiæ Cathedralis in Gallia, falsas supposuit testimoniales litteras propugnatæ Resumptæ, quæ ultima est Thesis sexennio post obtentam Doctoratus lauream defendendo ad jus suffragii in conventibus Theologicæ Facultatis Parisiensis habendum; idque ea mente, ut jura sibi arrogaret, iis solis, qui resumptam propugnarunt, ex dictæ Ecclesiæ statutis debita. Detectam hanc falsitatem

Facul-

Facultatis Procuratori seu Syndico confessus, e numero & indice Doctorum palam declaratus est exclusus, simulque juribus omnibus & privilegiis Doctoratui annexis privatus.

Quo cognito Ambrosius jure devoluto Beneficium ejus requisivit; quod ipsi concedens Summus Pontifex diœcesano Officiali rescripto suo mandat, ut Lucretium Decanatu suo privet, eoque Ambrosium legitime provisum declaret, modo expositum ab Ambrosio factum veritati sit conforme.

De eo autem quæritur 1. utrum in crimen falsi incurrerit Lucretius? 2. Utrum Beneficium ejus ea criminis specie sit impetrabile. 3. An de crimine juridice inquirere debeat Officialis; idque possit absque interventu Laici judicis. 4. Utrum Officialis processum instruere per seipsum debeat, ex edicto an. 1670.; an vero satis sit, ut reum de ea re appellet, & post ipsius confessionem, aut convictionem, Papæ rescriptum promulget atque executioni mandet?

RESPONS.

Antequam propositæ difficultati respondeatur, tres præsupponendæ sunt regulæ.

Prima hæc est: Beneficium videlicet vacare potest *ratione criminis commissi*, duobus modis: 1. *ipso jure, & ipso facto*; hoc est, ubi primum crimen admissum est; nullaque interveniente in reum Judicis sententia. (Alibi autem ea indicamus crimina, quibus hoc modo vacat Beneficium). 2. Post latam tantummodo Judicis sententiam de vacatione Beneficii, ac Titularis spoliationem. In primo casu Beneficium suum nemini valide resignare potest reus Beneficiarius: in secundo vero potest, imprimis ante latam in ipsum damnationis sententiam; ejusque postea valet resignatio; licet, uti reus criminis, condemnaretur; quemadmodum docent Rebuffus (*a*), & Boerius (*b*), & docet Glossa Pragmaticæ Sanctionis (*c*).

(*a*) Reb. Tr. de pacif. pos. n.262.
(*b*) Boerius decis 206.
(*c*) Pragmat. sanct. tit. de collat. item insuper. v. Disponere.

Secunda Regula sic habet: Quilibet Officialis in omni judiciaria contentione seu civili, seu criminali, sive ordinaria, sive extraordinaria, omnino tenetur ad instruendam litem conformiter ad judiciorum formam constitutam ex Edicto mensis Aprilis, an. 1667. quæ vulgo dicitur Codex Ludovisianus (*d*). Quocirca ab accusatione rei processum suum auspicari, nec eum ad factam criminis confessionem nequit condemnare; sed requiritur prævia facti inquisitio: alioqui in processu, ac judicio suo foret abusus; ut fert Normani Senatus Arrestum, quod refert Bouchelius in Bibliotheca sua Canonica (*e*), & quo viginti quinque nummis Gallicis mulctatus ex Abrincensis Officialis; quia processum inceperat ex interrogatione accusati, contra præscriptum Edicti, quo non minus in Officialitatibus, quam in Regiis jurisdictionibus statuitur hæc agendi formula.

(*d*) Tit. de Observat. Edict.
(*e*) Bouchel. Biblioth. Cano. v. Appellat. tanquam ab abusu, p. 60.

Tertia Regula est. 1. quod *Devolutum* nihil aliud est, quam ratio, qua quis utitur ad impetrandum Beneficium ratione inhabilitatis, aut incapacitatis Beneficiarii, qui de eo provisus est, aut propter invaliditatem ipsius tituli, ut ait Molinæus in Edictum contra minores dattas (*f*). 2. Quod Devolutarius non admittitur ad procedendum vi sui devoluti, nisi postquam nativitatis ac domicilii sui locum declaravit; ac idoneam dedit cautionem solvendi judicatum, ut fert Edictum Henrici II. mensis Januarii an. 1557. in Parlamento confirmatum 5. Maii an. 1558. Edictum Blesense (*g*), & Edictum Melodunense (*h*): quæ cautio ad summam 500. librarum debet pertingere ex Edicto an. 1667. (*i*) & dari intra tempus a Judice præscriptum; alioqui Devolutarius jure sui devoluti excidit. Cæterum ex Edicto Melodunensi art. 11. & Blesensi art. 46. tenetur Devolutarius ad indicendam litem intra tres menses post aditionem Beneficii, & litem ita instruendam, ut intra biennium possit dijudicari; idque serius; alioquin devoluti a quoquam Judice nulla habetur ratio.

(*f*) Molin. art. 16. v. Incapacitas.
(*g*) Edictum Blesens. a. 40.
(*h*) Edict. Melodun. art. 7.
(*i*) Edict. an. 1667. tit. 14. art. 13.

His ita præsuppositis, ad primum quæsitum respondemus, procul dubio Lucretium de falsi crimine esse damnandum, cum ipse falsas, de quibus agitur, testimoniales litteras procuderit; sed falsitas hæc inter ea tantummodo crimina censeri debet, quæ delicta communia in foro dicuntur, in quorum numero sortilegium, perjurium, adulterium & blasphemiam reponit Blondelius (*k*), post Imbertum (*l*), & Guidonem Papam; quæ crimina graviora sunt, quam falsitas a Lucretio commissa.

(*k*) Blondel. in Bouchel v. Casus privilegiat. p. 89.
(*l*) Imbert. l. 3. c. 7. & Guid. Pap. q. 178. n. 2.

Ad secundum dicimus, Lucretium Beneficio suo ob hanc facultatis speciem, neque *ipso jure*, neque *ipso facto* fieri privatum, sed ad summum eo spoliari posse post sententiam damnatoriam.

Ad tertium jam ex dictis in secunda regula, quæ a nobis stabilita est, aliquatenus respondimus; sed ut illud etiam manifestius evadat, dicimus, 1. triplex criminum genus esse distinguendum. Prima sunt pure Ecclesiastica: altera mixta: tertia denique pure civilia, hoc est, privilegiata & regia. De primis Ecclesia sola cognoscit; de secundis utraque Curia seu Ecclesiastica, seu civilis conjunctim cognoscit, quælibet de iis casibus, pro quibus juridictioni suæ subjacent accusati, & soli Judices Regii de tertio criminum genere cognoscunt in personam quamlibet. 2. Officialem solum esse Judicem primorum; & tertii generis notitiam ad solum etiam Laicum Judicem pertinere, sed ubi agitur de criminibus mixtis & casibus privilegiatis, ambo litem instruere, ac separatim ferre debent sententiam ex articulo 22. Edicti Melodunensis, & declaratione data mense Februar. an. 1678. ad executionem hujusce articuli, in quo agitur de litibus Clericorum in re capitali, hoc est, Judices illi seorsim scribam habere, ac sententiam suam proferre debent, ut statuit Edictum Molinense ann. 1580. art. 21. usus namque contrarius sublatus est ex Arresto Senatus Parisiensis an. 1454., ut refert D. Du Casse (*m*): quod consentit cum Declarationibus an. 1678. & an. 1684. ut evidenter probat idem Author. En verba ipsa declarationis: „Statuimus, ut articulus 22. Edicti Melodunensis, „in quo agitur de litibus criminalibus, quæ Clericis inferuntur, in toto Regno nostro, regionibusque ditionis nostræ, executioni mandetur. „Quod conficiendo, ut dictarum litium ordinatio pro casibus privilegiatis fit facienda conjunctim tum a Judice Ecclesiæ, tum a Judicibus nostris, in quorum jurisdictione sitæ sunt „Officialitates; atque in eam rem tenebuntur „dicti nostri Judices ad petendum tribunal jurisdictionis Ecclesiasticæ, in suo territorio sitæ, „absque ulla difficultate; ut, cum ibi fuerint, testium dicta, interrogata, dictarum rerum confirmationes, eorum cum reo compositiones scriptis mandari curent a scribis suis in Codicibus separatis ab iis scribarum Officialium; ut „lis deinde instruatur, & a Judicibus nostris dijudicetur conformiter ad processus formales a „scribis suis exaratos; quin sub quocumque prætextu dicti Judices prædictos Clericos dijudicare valeant secundum procedendi formulas ab „Officialibus factas, ratione communis delicti„.

(*m*) Du Cas. Tr. de Jurisd. Ecclesiastie. cont. cap. 11. pag. 313.

Ad quartum patet responsio ex iis, quæ diximus in secunda regula, a nobis præsupposita.

DIES DOMINICI AC FESTI.

DIES Dominica ea est, quæ Judæorum Sabbato successit, quæque ab Ecclesia cultui divino specialius cæteris omnibus diebus dicata est; ad celebrandam memoriam Resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, quæ simili die contigit.

Similiter festos dies instituit Ecclesia, ad celebrandum aliquod mysterium, aut ad colendum Deum in Sanctis suis, vel etiam ad perpetuandam memoriam virtutum, sanctitatis, & miraculorum eorum, atque eo solo sensu hic intelligimus vocem *Festus dies*, *seu Festum*.

In hoc igitur titulo hoc unum incumbit explicare, quæ sit videlicet fidelium obligatio, Dominicos festosque dies sancte celebrandi; quod fit dum officiis divinis, Pastorumque suorum instructionibus adsint; & ab omni opere servili & mechanico abstineant; nisi ad hujusmodi opera eos impellat justa & urgens necessitas, seu privata, seu publica; eaque absque scandalo possint exercere, aut eadem ab illis exigat pium Christianæ Charitatis officium.

Ostendemus pariter, omnem processum judiciarium ac strepitum forensem sacris hisce diebus esse prohibitum; ne rerum temporalium cura distrahantur fideles a cultu divino, propriæque salutis studio. Quod præcipue declarat Gregorius IX. (a) in una Decretali, in qua festa quadraginta duo enumerat, quorum multa etiamnum observantur; præter festa Purificationis, Annuntiationis, Nativitatis, & Assumptionis beatæ Virginis, diesque Dominicos, juxta sententiam Soti (b), Navarræ (c), Toleti (d), & Cabassutii (e), qui eos appellat.

(a) Greg. IX. in Cap. Conquestus. tit. eod. tit.
(b) Soto l. 2. de just. & Jur. q. 4. art. 4.
(c) Navarr. c. 13. n. 2.
(d) Tolet lib. 4. c. 24. n. 7.
(e) Cabass. l. 2. c. 31. n. 2.

Non satis lugenda videtur ratio, qua Christiani Dominicos festosque dies celebrant. Tanta cura ac religione Sabbata sua agebant Judæi, ut quandoque in superstitionem evadere videretur; quod probant exemplo suo bellicosi Machabæi, qui profundere vitam, atque hostium suorum gladiis jugula præstare maluerunt, quam in eos pugnare, ne Sabbatum violarent. Cætera pariter festa, ac præcipue Paschatis festum mense Martio quolibet anno mira fidelitate celebrabant, in hoc a Christianis nostrorum temporum longe diversi, quorum plerique dies Dominicos festosque agunt in deambulationibus, oblectamentis, ludis, aut comessationibus; vel etiam absque necessitate aut scrupulo operibus servilibus dant operam: Et quidem id jam minus videtur mirum, si consideretur, quam parum de Officiis Religionis in universum sint imbuti, & speciatim de obligatione sacros illos dies pie sancteque celebrandi; adeo ut temerarii quidem Casuistæ hanc effutire ausi sint propositionem: *Præceptum servandi festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus*. Quam doctrinam, uti falsam & novam statim notavit an. 1653. Lovaniensis Universitas, postea damnavit ac sub pœna excommunicationis prohibuit Sanctiss. Papa noster Innocentius XI. ac demum Cœtus Gallicanus an. 1700. talem esse sua censura declaravit: *Hæc propositio est scandalosa; ad violandas leges tum Civiles, tum Ecclesiasticas, vel etiam Apostolicas viam aperit*; *ac proinde Superiorum authoritate prohibenda*.

CASUS PRIMUS.

SOSANDER, unica auditione Missæ Dominicis festisque diebus contentus, omissis aliis omnibus pietatis exercitiis, totum illud sacrum tempus in saltationibus, ambulatione, ludo, aut familiarium suorum colloquiis de rebus novis, aut indifferentibus consumit. Qua de re quæritur, utrum hic homo peccet mortaliter?

RESPONS.

Sanctus Antoninus (f) & Cardinalis Cajetanus (g) proposita sibi quæstione simili, consentiunt eum, qui diebus festis ac Dominicis sic se gerit, peccare quidem; sed illum de mortali condemnare non audent. Difficultatem sic proponit Sanctus Antoninus: *Quæri potest, utrum quis abstinendo se a criminalibus & operibus manualibus, per hoc solum quod non vacat divinis, nisi audiendo Missam..... sed per totum festum solatiatur & ratiocinatur de otiosis, peccet mortaliter?* Cui quæstioni sic respondet iste Sanctus: *Et videtur quod sic, quia maxime cadit sub præcepto, quod est de intentione Legislatoris; sed ad hoc intentio Latoris hujus præcepti de sanctificatione Sabbati, est ut vacet Deo. Talis autem non vacat Deo, quia etsi audit Missam, illud valde modicum est respectu totius diei, & modicum pro nihilo reputatur .... ergo &c.* Hanc tamen opinionem nimis esse severam addit: *Quod si verum esset*, inquit, *durus esset hic sermo: & multi præter suum credere damnarentur*. Unde ad objectionem sibi factam respondet afferendo istud S. Thomæ principium, quo distinguit Sanctus Doctor inter opus a Legislatore præceptum, & finem ab eo intentum: *Posset ergo*, inquit, *ad argumenta responderi per quandam distinctionem, quam ponit beatus Thomas 1. 2. q. 99. dicit enim in responsione ad argumentum secundum*: Intentio Legislatoris circa aliquod præceptum est de duobus: unum quidem, ad quod inducere intendit per præcepta legis, & hoc est virtus: aliud est, de quo intendit præceptum ferre, & hoc est, quod inducit vel disponit ad virtutem, scilicet actus virtutis: non enim idem est finis præcepti, & id de quo præceptum datur.

(f) S. Anton. 2. p. Sum. Th. 9. c. 7. §. 4.
(g) Cajet. in summula. v. Festum.

datur : ficut nec in aliis rebus eſt idem finis, & id quod eſt ad finem; *hac Thomas*. Ex hoc autem Angelici Doctoris principio ita concludit. *Ex hoc videtur poſſe dici, quod quamvis intendat Legislator finem præcepti, ut quid perfectius, non tamen intendit id ponere ſub præcepto; quia multitudo cui datur lex non eſt ſubito capax perfectionis, ſed paulatim; ſed intendit ponere ſub præcepto id, quod diſponit ad illud, quod facilius eſt ad obſervandum, & ſic abſtinere ab operibus ſervilibus, & in præcepto; non vacare Deo pro majore parte diei tamen eſt peccatum.*

Eadem de re haud abſimili ſenſu loquitur Cajetanus. En ipſius verba : *Licet cum abſtinentia a ſervilibus ſolius Miſſa cultus ſufficiat in Feſto ad evitandum peccatum mortale; tenentur tamen fideles diem expendere in divinis laudibus, ſaltem eundo ad prædicationem & ad veſperas. Unde qui poſt Miſſam feſtos dies vane conſumunt, ludendo, jocando, aut venando, ſpectaculis intendendo, licet ex ipſis operibus, ut pote non ſervilibus, mortale non incurrant; ex omiſſione tamen divini cultus ad quem feſta inſtituta ſunt, graviter peccant; quia non reddunt quæ ſunt Dei Deo, & quantum in ſe eſt, ridiculo exponunt Chriſtiana feſta, juxta illud:* Viderunt eam hoſtes, & deriſerunt Sabbata ejus. *Et hoc præcipue tangit viros graves, & majores, & Dominos, cæteri namque eos imitantur.*

Quidquid ſit de illa duorum virorum illuſtrium ſententia; poſſumus aſſerere, Soſandrum, de quo in caſu propoſito, aut quemlibet alium, qui ſic otiando integros cultui divino, ac fidelium ſanctificationi dicatos dies feſtos exigit, graviter peccare, ut ait Cajetanus; cum Eccleſia in multis ſuis Conciliis conſtituerit eos in aſſiduis pietatis operibus, quantum patitur humana fragilitas, tranſigere, ac præſertim divinis officiis ac Paſtorum concionibus, ſeu inſtructionibus intereſſe; uti legere eſt in Conciliis 1. Turonenſi quod an. 813. Leone III. Summo Pontifice, imperante vero Carolo Magno habitum eſt (*a*), & cujus hæc ſunt verba de Dominica die loquendo: *Oportet omnes Chriſtianos a ſervili opere in laude Dei & gratiarum actione uſque ad veſperam perſeverare*. 2. in Mechlinienſi an. 1570. (*b*): 3. in Rhemenſi an. 1583. (*c*): 4. in primo Aquileienſi ſub Clemente VIII. an. 1596. (*d*), & primo Mediolanenſi (*e*); omiſſis aliis quam plurimis, quibus jubentur fideles, ut Dominicos feſtoſque dies ſancte pieque exigant, & omnibus divinis Officiis interſint, atque concionibus ſeu inſtructionibus, ac per reliquum tempus ad pia Religionis opera ſpecialiter ſint intenti. Eccleſiaſticas ea de re conſtitutiones obſervari imprimis attenderunt Chriſtiani Principes; idque egregie demonſtratur ex Edicto Ludovici Debonarii Imperatoris & Galliæ Regis (*f*), quo Princeps ille omnibus ditionis ſuæ fidelibus imperat, ut ſumma veneratione diem Dominicam, qua Die Chriſtus ſurrexit a mortuis, celebrent; prohibet etiam, ne eadem die de nuntiis, aliiſque vanis ſermonibus inter ſe colloquerentur, profanis cantionibus choreiſve darent operam, aut in vicis forove, uti tum fieri ſolebat, immorarentur; vult quoque ut ſacras audiant conciones, de rebus tantum ſpiritualibus inter ſe colloquantur, ac die reliqua orationi vacent, ut Sacerdotes commiſſis ſibi fidelibus exemplo præeant, ac tandem quiſque ſe Chriſtianum eſſe ductu ſuo oſtendat. Ita pius ille Imperator, qui cum Eccleſia in hoc ſermone conſentit. His ita poſitis, quis jam inficiari audeat, Soſandrum, ita ſe gerendo Dominicis feſtiſque diebus, ut dictum eſt, præcipua dignum eſſe reprehenſione; præſertim ſi ſit vir nobilis, aut paterfamilias; cum in damnum proximi, ac præcipue domeſticorum ſuorum, magis vergat pravum ipſius exemplum, quam ſi mediocris tantum foret ejus conditio.

(*a*) Concil. Turon. III. Can.40.
(*b*) Concil. Mechlin. in tit. de feſtis cap.3.
(*c*) Concil. Rhem tit. de feſt. n.3.
(*d*) Concil. Aquil. 1. tit. de feſt. ſanctificat.
(*e*) Concil. Mediol. 1. t. de feſtor. cultu.
(*f*) Lib. 6. Capitular. reg Franc. apud Baluſium c. 205. colum. 958.

CASUS II.

PECCATNE Elias, qui vulgo neque veſperis, neque concioni Dominicis feſtique diebus intereſt?

RESPONS.

Concilium Provinciale Rhemenſe, a Ludovico Cardinali Guiſio an. 1583. coactum, ac 20 Julii anni inſequentis a Gregorio XIII. approbatum (*g*) fidelibus jubet, ut Dominicis feſtiſque diebus interſint : *Diebus Dominicis & Feſtis in ſuas Parœcias Populus conveniat, & Miſſa, concioni, ac veſperis adſit*. Idem conſtituit Sanctus Carolus Borromæus in tertio Concilio Mediolanenſi (*h*) habito an. 1573. his verbis : *Hæc crebro populum Parochi & concionatores admoneant atque hortentur ..... ut divinis veſperarum præſertim Officiis præſentes pie religioſeque adſint*. Concilium Aquiſextienſe, an. 1585. habitum, & 5. Maii anni ſequentis a Sixto V. approbatum idem commendat; ſed non imperat (*i*) : *quibus* (veſperis) inquit, *fidelem quemque, niſi impeditum intereſſe, maxime convenit*. Concilium Burdigalenſe, ſub Franciſco, Cardinali de Sourdis, an. 1624. coactum (*k*) eandem quoque rem monet.

(*g*) Concil. Rhem. tit. de diebus feſtis. §. 2.
(*h*) Concil. Mediol. 3. t. eod.
(*i*) Concil Aquens. tit. de feſt. dierum cultu.
(*k*) Concil. Burdig. c. 4. de feſtis.

Hinc colligendum, 1. eum procul dubio peccare, qui ſacris illis diebus a Veſperis ſine neceſſitate, ſed ex mera negligentia abeſt, 2. Peccatum illud ſaltem veniale eſſe, ubi non ſubeſt legitima abſentiæ excuſatio. Ita ſentit Navarrus, & cum eo multi Caſuiſtæ, qui quidem inter ſeverioris diſciplinæ moralis aſſeclas non recenſentur. Ex quo ſequitur, Eliam ab omni non eſſe peccato immunem, niſi qua ei ſuppetat legitima excuſatio, aut defectum hunc piis quibuſdam operibus vel æquivalentibus, vel etiam magis meritoriis reſarciat.

CASUS III.

CHRISTOBULUS, Auriga, die Veneris Aurelia ſolet proficiſci, ut die Dominica ad veſperam Pariſios adveniat; Nunquid illud poteſt abſque peccato: poſſetne etiam die Dominica aut feſta proficiſci ad ducendum quempiam, qui iter aut aggrederetur, aut pergeret?

RESPONS.

Aurigæ & Muliones, cujus profectionis dies ad publicam utilitatem eſt determinata, diebus Dominicis ac feſtis iter ſuum perſequi poſſunt, modo auditio Miſſæ non omittatur: illis etiam diebus iter poſſunt aggredi, ad ducendum aliquem, qui ad itinerationem ſuſcipiendam eſſet coactus, quique non poſſet abſque ope aurigæ.

Id quidem probari poteſt auctoritate Sancti Thomæ, qui aſſerit, neceſſitatem aut utilitatem proximi in hiſce occaſionibus a peccato eximere. *Quilibet autem*, inquit Angelicus Doctor, (*l*) *tam ſervus quam liber, tenetur in neceſſariis providere, non tantum ſibi, ſed etiam proximo; præcipue quidem in his, quæ ad ſalutem corporis pertinent ..... ſecundario etiam in damno rerum vitando*. Ex quo principio concludendum, quod, cum multi iter facere teneantur, nec tamen pedibus valeant, & aliunde multa ſibi neceſſaria vehiculis deferri debeant curare; iter ſuum pergere vector poteſt, aut etiam aggredi die Dominica vel feſta, ac viatores illos eorumque inſtrumenta ducere; cum enim Lex Evangelica ſit lex charitatis, non exigit, uti Judaica, ut ad litteram ſervetur illud præceptum, ſed ſecundum Spiritum, admittendo videlicet juſtam neceſſitatem & charitatem pro ratione legitimæ diſpenſationis. *Etiam in quibuſdam operibus prohibitis facilius propter neceſſitatem diſpenſatur in nova, quam in veteri Lege*, ſubjungit idem Sanctus.

(*l*) S. Thom. 1. 2. q. 122. art. 4. ad 3.

Conſentit hæc deciſio cum tertio Concilio Aurelianenſi, quod ſub Pontificatu Sylverii Papæ an. 538. habitum eſt, (*m*) quodque in ſuo de Politia tractatu laudat D. de la Mare (*n*); & cujus hæc ſunt verba in hanc rem decretoria. *Quia perſuaſum eſt populis*, inquiunt Patres hujuſce Concilii, *die Dominico agi cum Caballis, aut bobus, & vehiculis per itinera non debere ..... quæ res cum ad Judaicam magis quam ad Chriſtianam obſervationem pertinere probatur; id ſtatuimus, ut die Dominico, quod ante fieri licuit, liceat. De opere tamen rurali, id eſt, agricultura &c. ..... cenſuimus abſtinendum.*

(*m*) Concil. Aurel. 3. c. 18.
(*n*) D. de la Mare in ſuo tract. de Politia. t. 1. l. 2. tit 8. cap. 1.

CASUS IV.

EVARISTUS Artifex, decem leucarum iter meditans, illud die Dominico aut feſto aggreditur, ne profeſti diei laborem amitteret; An peccat in-

cat in-

eat in præceptum, quo sacrorum horum dierum jubetur sanctificatio?

RESPONS.

Regulariter loquendo *abstinendum est ab itinere dietario*, inquit Sanctus Antoninus, (a) *nisi necessitas cogat, vel aliud pium opus inducat*: atque eo sensu intelligendum tertium Concilium Aurelianense supra relatum, quo iter agi die Dominico *caballis aut bobus & vehiculis*, ut ait, permittitur; quod etiam concedit Edictum Pipini Filii Caroli Martelli, Patrisque Caroli Magni, ab eo conditum an. 756. consulentibus Prælatis quos Vernolium sub Pontificatu Stephani III. in suo Palatio convocarat (b).

(a) S. Anton. in sum. Theol. 2. p. t. 9. c. 7. §. 3.

(b) Balusius tom. 1. Capit. Reg. Franc. c. 14. col. 173.

Ratio est, quia multum a debita ad Deum attentione sacris illis diebus avertunt itinerationes, quæ proinde non leviter suscipiendæ sunt; aut cum periculo non audiendæ Missæ, ut fert Concilium quintum Mediolanense sub Sancto Carolo, an. 1579. habitum, cujus hæc sunt verba (c): *Ne quis diebus Dominicis, Festisque, ex urbe, oppido, aliove loco, cum iter facturus est, discedat, quam Missæ sacrificio interfuerit, nisi ad eum locum proficiscatur, ubi in tempore interesse possit*. Idem quoque præscribit Theodulphus Aurelianensis Episcopus an. 793. scribens ad Sacerdotes Diœcesis suæ: *Si necessitas fuerit navigandi, sive itinerandi*, inquit antiquus ille & doctus Antistes (d), *licentia datur, ita duntaxat, ut horum occasione Missa & orationes non prætermittantur*.

(c) Concil. Mediol. v. Constit. part. 1. tit. quæ ad Dies Festos & sacra tem. pertinent.

(d) Theodulphus ad Presb. Aurel. cap. 24. apud Ant. August. In epitome veteris juris Pontificii. l. 28. tit. 19. c. 30.

Unde colligimus, Evaristum die Dominico, vel Festo itinerari posse absque peccato: modo illa die, 1. adsit Missæ, 2. Subsit justa itineris necessitas, ita ut commode illud ad alteram diem nequeat differre absque aliquo damno, seu ob interruptionem laboris sui, seu aliter.

CASUS V.

HERIBERTUS, Dominus, vel Judex vici, permittit, 1. ut quibusdam diebus Dominicis vel Festis habeantur nundinæ aut mercatus. 2. Ut publicæ fiant saltationes ac ludrica exhibeantur spectacula; idque conformiter ad antiquum usum. Nunquid ob hoc conscius est peccati?

RESPONS.

Heribertus in hoc casu a culpa nequit eximi, quandoquidem indulgentia sua populum confirmat in transgressione præcepti de sanctificatione Dominicæ diei ac Festorum, hæc omnia patienter ferendo, quæ non solum fideles ab exercitiis spiritualibus & præsertim ab oratione, uti tenentur, avertunt, sed quam multis etiam sunt occasiones peccati.

Quod spectat ad saltationes & spectacula aut mimicos jocos, alibi referemus (e) multas probationes depromptas ex Conciliis, scilicet Laodicensi, tertio Parisiensi, Romano sub Eugenio II. tertio Toletano, primo Mediolanensi, Rhemensi, Rothomagensi, Turonensi, Aquensi, Bituricensi, Burdigalensi & Aquileiensi; quibus addi potest 1. Tertium Mediolanense (f), an. 1573. habitum, cujus hæc sunt verba, digna quæ referantur: *Quoniam autem usu jam in hac Provincia nimis compertum est depravatis his temporibus ad choreas, tripudia, saltationes, & id genus alia, nunquam fere conveniri sine multis, & iis quidem gravissimis Dei offensionibus, idque cum ob turpes cogitationes, obscœna dicta, inhonestas actiones, morum corruptelas & perniciosas ad omnia opera carnis illecebras, illis perpetuo conjunctas, tum propter cædes, rixas, dissidia, stupra, adulteria, aliaque mala plurima, inde consequentia sæpissime, his tot offensionum & peccatorum Seminariis locum dari iis præsertim diebus, qui dies propitiationis sunt, & iis ipsis diebus fideles plerosque nefariis istis Satanæ blanditiis illectos, a divinis Officiis, Religiosis supplicationibus, lectionibusque abduci, avertique rudes a percipiendis fidei rudimentis, aliosque ab aliis Christianæ pietatis officiis, in qua eo tempore religiose incumbendum est, abstrahi & amoveri..... quare Festis iis diebus, saltem horis, quibus divina celebrantur Officia, interdicimus, ne saltationes, tripudia, choreæ ducantur aut fiant*.

(e) v. Saltatio. Cas. 2.

(f) Concil. Mediol. III. tit. de Festorum dierum cultu.

2. Prædictis Conciliis addemus etiam Tolosanum an. 1590. (g) & Narbonense an. 1609. habita (h), quæ idem prohibent.

(g) Concil. Tolos. 2. part. c. 13. tit. de Feriis earumque cultu.

(h) Concil. Narbon. an. 1609.

Quod pertinet ad nundinas & mercatus districte prohibet Carolus Magnus Edicto suo an. 813. ne diebus Dominicis habeantur (i): quod jam ante ab anno 808. prohibuerat Pius hic Imperator (k): idem etiam in statutis suis Synodicis vetat Herardus, Turonensis Archiepiscopus (l).

(i) Capitular. Regul. Franc. Balusii to. 1. col. 191. c. 15.

(k) Ibid. col. 466.

(l) Synod. Herardi an. 858. c. 2.

Antiquum Compendii habitum Concilium, quod refert Decretalium summa (m), de illis sic loquitur: *Omnes dies Dominicos a Vespera in Vesperam cum omni veneratione decernimus observari, ab omni illicito opere abstinere, ut in eis mercatum minime fiat*. Concilium Rhemense an. 1583. a Cardinali Guisio habitum sic habet (n): *Nundinæ publicæ, mercatus & actiones ne fiant diebus Festis, sub pœna excommunicationis a Parœcis in Prono denuncianda*. Concilium Aquense habitum an. 1585. (o), constituit ut abrogato usu contrario nundinæ mercatusve, *quæ Festo die fieri consueverunt, in antecedentem vel sequentem diem, qui Festus non sit, transferantur*.

(m) Concil. Compendiense in c. Omnes. 1. de Feriis l. 1. tit. 9.

(n) Concil. Rhem. tit. de Dieb. Fest.

(o) Concil. Aquens. tit. de dierum Fest. cultu.

Alias omittimus quam plurimas Galliæ Synodos, quæ apprime cum mox allatis consentiunt: sed ut propositæ difficultati specialius fiat satis; Concilium Rothomagense an. 1581. coactum (p) addere necesse duximus, in quo tale habetur decretum: *Ad has Festorum profanationes mundanas*, inquiunt Patres hujus Concilii, *decernimus nundinas omnes ac negotiationes a quibuscumque Festis in alios dies rejici, Dominos vero locorum, eorumque procuratores & actores, seu judices excommunicari; si Dei mandatis & Ecclesiæ de observatione Festorum parere noluerint, & ad suas nundinas alios deligere*. Eandem pœnam in locorum Dominos, eorumve Officiales aut Judices *ipso facto*, decernit biennio post habitum Turonense Concilium his verbis (q): *Si qui vero locorum Domini jus nundinarum & mercatuum iis diebus se habere prætendant, illas in perendinum, aut alium diem non Festum transferre in Domino hortamur; qui separere distulerint, illos nec non eorum Procuratores & Judices excommunicationis sententiam ipso facto incurrere præsenti Decreto declaramus*.

(p) Concil. Rothom. tit. de divino cultu in genere.

(q) Concil. Turon. an. 1583. tit de Fest. cultu.

Denique ad Ecclesiæ authoritatem accessit civilis authoritas, præsertim Regum Galliæ, ad tollendum tam perniciosum abusum. En verba Edicti Aurelianensis an. 1560. a Carolo IX. promulgati (r): „ Prohibemus omnibus & singulis Judicibus, ne „ permittant, ut diebus Dominicis & Festis annuis „ ac solemnibus habeantur ullæ nundinæ & mer„ catus, fiantve publicæ saltationes; ipsisque man„ damus, ut contravenientes pœnis coerceant „.

(r) Aurelian. Ed. art. 23.

Verum quidem est, Edictum illud loqui duntaxat de Festis solemnibus; sed duo sunt ea de re advertenda: 1. Hoc esse jus duplicis potentiæ Ecclesiasticæ & civilis separatim & conjunctim, ut nundinas & mercatus Dominicis Festisque diebus prohibeant, ut constat ex antiquis Galliæ Regum Capitularibus & ex Conciliis: quare ut Reges Edicta temporibus sui Regni accommodata promulgavere; sic Ecclesia suas edixit Constitutiones, quæ Festa omnia, nullo excepto, ut vidimus, comprehendunt. 2. Duplicem hanc potentiam ad Festorum institutionem conspirare necesse esse (s). Unde colligi potest, fuisse quædam Festa non solemnia, absque præjudicio nundinarum & mercatuum instituta: id saltem videre est ex usu minoribus illis Festis diebus esse in eam rem derogatum (t). Insuper Edictum Blesense mensis Maii an. 1579. (u) Aurelianense confirmans, indiscriminatim de Festis omnibus loquitur. „ Injungimus omnibus Judicibus no„ stris, *inquit Henricus III.* ut curent, districte cu„ stodiri & observari prohibitionem factam ex Edi„ ctis Aureliæ latis, tam quoad nundinas & mer„ catus, ac publicas saltationes diebus festis, quam „ contra Histriones, & Mimos, pœnas inferendo „ in dictis Edictis contentas „: atque conformiter ad Edictum illud Arrestum tulit Senatus Parisiensis 15. Octobr. an. 1588. quod etiam postea confirmatum est, 1. ex Arresto Sanctioris Consilii, quod tulit Ludovicus XIV. 23. Julii 1666. 2. Ex

(s) Greg. IX. in c. Conquestus. 5. de Feriis. l. 2. tit. 9. Conc. Lugdun. in Can Pronunciandum. de consecr. dist. 3.

(t) De Saint-Beuve to. 3. cas. 170.

(u) Edictum Blesens. a. 36.

De-

Declaratione data de Edicto 1695. quo innovantur articuli 33. 34. & 35. Edicti Aurelianensis & art. 38. Edicti Blesensis, quibus prohibentur nundinæ & mercatus; nec non publicæ saltationes diebus dominicis ac festis (a).

(a) Acta Cleri Gallicani in Comitiis an. 1700. pag. 90.

CASUS VI.

HUGOLINUS, Pharmacopola, diebus dominicis & festis materiam parat & contundit, ex qua medicatas potiones & unguina conficit, quæ pridie ab ipso pro illis diebus requiruntur. Nonne in eo peccat? Potestne etiam aulæorum Opifex ipso festi die Templum ornare & tapetibus convestire? Denique assarum carnium venditor, qui Parisiis manet, potestne tuta conscientia Tabernam suam aperire, dapes apparare, coquere ac vendere sacris illis diebus?

RESPONS.

Opera hujusmodi servilia in hisce tribus casibus sunt licita: ac primo Hugolinus pridie requisitas potiones conficere, ac parare potest absque peccato; quia æquum est, ut ægris præbeantur medicamina ipsis ad salutem aut subsidium necessaria: quod quidem probare facile est ex Aquensi Concilio, cujus modo afferetur authoritas, quodque omnem emptionem, aut venditionem diebus Dominicis ac Festis prohibens, ægris necessaria distincte excipit.

Eandem doctrinam tuetur Sanctus Thomas his verbis (b): *In quantum vero sunt communia & servis & liberis, servilia non dicuntur: quilibet autem tam servus quam liber, tenetur in necessariis providere, non tantum sibi, sed etiam proximo; præcipue quidem in his, quæ ad salutem corporis pertinent, secundum illud Proverb.* 24. Erue eos, qui ducuntur ad mortem .... *similiter opus corporale, quod ordinatur ad salutem corporalem alterius, non est contra observantiam Sabbati. Unde dicitur Joan.* 7. Mihi indignamini, quia totum hominem salvum feci in Sabbato.

(b) S. Th. 2. 2. q. 122. art. 4. ad 3.

Neque est quod quis objiciat, Pharmacopolam hunc, facile huic labori jam pridie ejus diei potuisse intendere; quippe qui monitus fuerat: cum enim potiones ex ea vulgo parentur materia, cujus brevi in vapores abeunt spiritus, ac distlantur; interest, ut recenter sint confectæ, quo salubriorem queant producere effectum.

Non peccat etiam, qui die festo templi parietes aulæis circumvestit & exornat. Ratio est, quia *non .... ea actiones*, inquit Catechismus Concilii Tridentini (c); *neque ea opera vetantur, quæ ad divinum cultum attinent, etiamsi servilia sint, ut altare instruere, Templa alicujus festi diei causa ornare, & reliqua hujus generis: Ideoque a domino dictum est, Sacerdotes in Templo Sabbatum violare & sine crimine esse* Si tamen aulæorum opifex ille pridie festi opus illud anticipare potuerit, quod ex negligentia ad ipsum diem festum distulit, a peccato excusari nequit, eamque negligentiam in confessione debet aperire.

(c) Cathec. Conc. Trid. part. 3. de 3. præcept. Decalog. n. 3.

Assarum tandem carnium venditor dominicis festisque diebus, iis, quæ ad suum pertinent commercium, operam dare potest, parando & vendendo cibos, his diebus populo necessarios; cum tempus illud commode antevertere nequit. Id quidem ex multis licitum est Conciliis, ac præsertim ex Rhemensi an. 1585. his verbis (d): *Venditiones quarumcumque rerum, exceptis quæ ad divinum cultum & victum necessarium pertinent, ne fiant diebus festis, sub pœna excommunicationis a Parœcis in Prono denuncianda.* Aquense Concilium an. 1585. idem constituit: (e) *Ne quid ematur aut vendatur*, inquit, *nisi quod ægrotis, aut illius diei victui necessarium sit*. Quocirca ex his duobus Conciliis, quibus consentit Tolosanum an. 1590. (f); excipiuntur tres illi casus, de quibus fit mentio in proposita specie.

(d) Concil. Rhem tit. de Dieb. festis §. 5.

(e) Concil. Aquens. t. de fest. dierum cultu.

(f) Concil. Tolos. 2. par. cap. 13.

Hactenus dicta de venditore assarum carnium aliisque, qui diebus Dominicis ac festis cibos ceteraque ad victum necessaria parant ac vendunt, consentiunt omnino cum Edicto, quod an. 756. tulit Pipinus Rex (g) de consilio Præsulum, quos in Regiam suam convocarat, in quo Judaicam populorum superstitionem perstringens, ita constituit: *Quia persuasum est populis*, inquit hic Princeps, *de die dominico .... neque ullam ad victum præparari, vel ad nitorem domus, vel hominis pertinentem ullatenus exerceri, quæ res ad Judaicam magis quam ad Christianam observationem pertinere probatur, id statuimus, ut die Dominico, quod ante fieri licuit liceat*; quibus verbis usum est tertium Arausicanum Concilium an. 538. quæ in decisione quarti casus attulimus. Laborem quoque ad cibos Urbibus necessarios diebus dominicis parandos requisitum concedit Carolus Magnus (h) ex Edicto suo 22. Martii an. 789. Quod idem jam prius concesserat Rex Guntrandus ex Edicto suo, 12. Novembris an. 585. (i) Matiscone lato, uti Childebertus III. ex suo an. 595. (k), in quo exceptionem hanc addit *Excepto quod ad coquendum, vel ad manducandum pertinet.*

(g) Edictum Pipini c. 14. de die Dom.

(h) Capitul. Reg. Franc. Balusii. tom. 1. col. 239. c. 79.

(i) Ibid. Col. 10.

(k) Ibid. Col. 20. n. 14.

Ex hac tamen generali regula tollenda sunt Festa quædam solemnia, quibus ex Constitutionibus artium prohibetur labor; quia admissi ad communitatem alicujus artis jure jurando ad observationem statutorum ejus sese obstringunt.

Decisionem istam confirmant ista Doctoris Angelici verba (l): „Sciendum est quod opera corporalia possunt fieri in Sabbato propter quatuor. Primo „ propter necessitatem, unde Dominus excusavit „ discipulos evellentes spicas in Sabbato; ut dicitur „ Matth. 12. Secundo propter utilitatem: unde dicitur in Euangelio Matt. 12. quod Sacerdotes faciebant omnia, quæ erant necessaria in Templo in die „ Sabbati. Tertio propter proximi utilitatem; unde Dominus curavit in die Sabbati habentem manum aridam, & confutavit Judæos reprehendentes eum ponens exemplum de ove Matth. 12. „ Quarto propter Superioris authoritatem; unde „ Dominus præcepit Judæis, ut circumciderent in „ die Sabbati, ut dicit Joan. 7.

(l) S. Thom. opusc. 4. de 3. præcept.

CASUS VII.

JUDAS Chirurgus & Tonsor in Provinciali oppido Dominicis festisque diebus barbam radere solet. Cum absolutionem tempore Paschali ei contrarium promittere nolenti denegasset Parochus ipsius, Vicarium adivit, cui easdem, jam Parocho allatas, rationes exposuit; scilicet 1. quod duo erant in eadem Urbe Tonsores, qui diebus illis pariter genas radebant; quocirca si labore his diebus abstineret, brevi sua taberna sileret, nec haberet, unde suam suorumque vitam sustentaret. 2. Quod vicini agricolæ non nisi diebus festis barbam sibi tondendam curabant, quia profestis diebus labori instare ad paranda vitæ necessaria tenerentur. 3. Quod multi famuli atque operæ vix, ac ne vix quidem alium diem munditiæ huic destinare non possent. 4. Quod laboris istius alibi universa est consuetudo, quia communitati necessarius est. 5 Quod consuetudini huic, non intercedant Episcopi & politiæ Judices, quibus non est ignota. Quærit Vicarius, utrum legitimæ sint hujusmodi rationes, & tuta conscientia Judam possit absolvere?

RESPONS.

Certum est, regulariter loquendo, Tonsores Dominicis festisque diebus, barbam atque capillos tondere absque peccato non posse, cum id nominatim eis a Concilio Andegavensi an. 1282. sit prohibitum: ratio est, quia labor ille est servilis, & ad alium diem, absolute loquendo, differri potest.

Nihilominus, ut propositæ difficultati fiat satis, dici potest, quod, si Vicario sit persuasum, Judam a tonsione barbæ & capillorum diebus Dominicis ac festis abstinere non posse, absque manifesto inopiæ periculo, ipsum absolvere potest, ea tamen conditione, ut per officium divinum & præcipuis anni solemnitatibus ab omni opere cessaturus sit. Secunda, quam allegat Judas, ratio est etiam satis legitima, ut a peccato excusetur, atque adeo ad Pœnitentiæ Sacramentum admittatur; cum enim diebus profestis agricultura detineantur rustici; absque magno sui damno laborem suum dimittere nequeunt, ut tonsorem adeant; omnia quippe iis pretiosa sunt momenta: Nec minus æqua videtur ratio tertia, quam præcedens. Quod pertinet ad quartam & quintam dicimus, id valde esse optandum, ut hæc tolleretur consuetudo, & ut Episcopi conjunctim cum Politiæ præ-

fectis

festis ea de re generalem emitterent Constitutionem, quam idem politiæ præfecti intra Jurisdictionis suæ fines ab omnibus Chirurgis, & Tonsoribus observandam curarent; sed hæc in angusto spes est posita.

Probari potest hæc decisio ex hoc Sancti Thomæ principio (a), quo nimirum asserit, opus natura sua servile, quale est reipsa Tonsorum, jam tale non esse reputandum, ubi præsens adest illud faciendi necessitas, sed tanquam opus naturale & licitum esse habendum. En verba Doctoris Angelici: *Opera enim corporalia ad spiritualem Dei cultum non pertinentia*, inquit Sanctus Doctor, *in tantum servilia dicuntur, in quantum proprie pertinent ad servientes; in quantum vero sunt communia servis & liberis, servilia non dicuntur: quilibet autem tam servus quam liber, tenetur in necessariis providere, non tantum sibi, sed & proximo: præcipue quidem in his, quæ ad salutem corporis pertinent.....secundario autem in damno rerum vitando.... & ideo opus corporale pertinens ad conservandam salutem proprii corporis non violat Sabbatum: non enim est contra observantiam Sabbati, quod aliquis comedat, & alia hujusmodi faciat, quibus salus corporis conservatur: similiter etiam opus corporale, quod ordinatur ad salutem corporalem alterius non est contra observantiam Sabbati...similiter etiam opus corporale, quod ordinatur ad imminens damnum rei exterioris vitandum, non violat Sabbatum*. Ex hoc, ut mihi videtur, excusatur Judas de peccato in casu proposito; eandemque ob causam absolutionem ipsi impertiri potest Vicarius, promissum ab eo exigendo; generalem, quæ imposterum fieri posset, Constitutionem adimplendi, quam ab Episcopis conjunctim cum Politiæ præfectis fieri valde peroptandum est; ut norint Confessarii, qua ratione sese debeant gerere, & uniformem omnes in pari casu regulam custodiant.

(a) S. Thom. 2. 2. qu. 122. art. 2. ad 3.

CASUS VIII.

BRIXIUS, Pistor, tenerum panem variis modis fingere ac vendere, etiam dominicis festisque diebus unice vacat. Nunquid ita se gerere tuto potest, ut nobilium ac divitum deliciis, non vero necessitati satisfaciat?

RESPONS.

Certum est, Brixium sine peccato hujusmodi panem fingere ac vendere non posse, præcise ut ementium panem suum voluptati, cupediæ, ac mollitiei satisfaciat, quia tum finem ex se ipso malum sibi proponeret; at vero id ipsum potest ob necessitatem proximi, ac præsertim ægrotantium, aut infirmorum, aut eorum, qui ætate provecti sunt: potest etiam ad propriam suam necessitatem; cum nimirum ab eo desciscerent emptores soliti, atque ex eo se ipsum vix ac familiam suam posset sustentare, si diebus illis panes hujusmodi non coqueret ac venderet. Tum enim labor ejus non tanquam opus servile, sed potius necessarium haberi debet, ut constat ex allato S. Thomæ textu in responsione ad priorem difficultatem.

Absque illis tamen duabus rationibus, a peccato non foret immunis Brixius; ex eo, quod usum sequatur, cui non contradicunt Præsules, Parochi, Politiæque Magistratus. Nam 1. falsum est, id Ecclesiæ, Principumque legibus non esse vetitum; cum Ecclesia in magno Conciliorum numero laborem sacris illis diebus prohibet, & quosdam solummodo excipit necessitatis casus, inter quos præsens non recensetur: nulla quippe necessitas est panem e furno calentem, seu eodem die coctum edendi; e contra consentit omnis Medicorum Schola, valetudini magis prodesse panem una ante, aut altera die coctum, quam edatur. 2. Neque Principum legibus excipitur casus iste, uti necessitas: econtra iisdem vetatur, ne dominicis festisque diebus panis coquatur; quod imprimis evincunt statuta a S. Ludovico Galliæ Rege Pistoribus præscripta, quibus Pistoribus prohibetur, ne panem fingant diebus dominicis & etiam festis, quæ numero viginti septem designantur ab illo præter festa Apostolorum, in quorum vigiliis jejunium celebratur, atque ex iis tantum excipit feriam tertiam Paschatis & Pentecostes, festa S. Marcelli & Sanctorum Innocentium; quia dierum illorum quemlibet antecedunt semper alia duo festa: quocirca supponebatur, penitus jam esse consumptum panem, qui pridie festi primi fuerat decoctus; atque adeo justam in hoc casu instare necessitatem; cum insuper Parisiis postera dies festorum Paschatis & Pentecostes mercatui sit destinata; quod etiam sæpe accidit postera die festorum duorum, quæ excipiuntur.

Certum quidem est, quod inter festa, de quibus loquuntur hæc Statuta, non annumerentur Circumcisionis, Corporis Domini, Conceptionis, & Sancti Michaelis Festa, utpote quæ nondum in Regno Galliæ fuerant instituta, uti festum Sancti Ludovici, qui superstes erat.

Certum est etiam, id ad cocturam panum duntaxat pertinere: nam quod ad venditionem spectat, Pistoribus favent imprimis Constitutiones; quod impedita vel uno die panis distributio gravis foret momenti; nec ob populorum frequentiam Parisiis interdicitur ejus venditio quocumque die (b): at de cæteris locis, uti de ista Urbe non est dicendum; quare, ubi vera non subest necessitas, consuetudinem obtendere nequeunt Pistores: neque enim a peccato vindicat id, quod est vel divina, vel Ecclesiastica Lege prohibitum, prava consuetudo; quæ econtra abrogari meretur ex hac Joannis VIII. Papæ (c) sententia: *Quod contra leges accipitur, per leges dissolvi meretur*: Atqui, si supponamus, in aliquo loco quatuor sexve degere Pistores, quorum duo tresve a coctura diebus dominis ac festis religionis motivo ducti abstinent, cæteris impune vendentibus; ita ut a primis deficiant emptores soliti, tum judicandum, pro his justam subesse necessitatem, cum aliunde gravissimum ex hoc damnum paterentur (d). Atque hæc ad propositam difficultatem dicenda videntur.

(b) D. De la Mare. Tract. de Politia. to. 1. l. 2. tit. 8. c. 5.

(c) Joan. VIII in can. Vides dist. 10.

(d) De Sainte Beuve to. 3. Cas. 175. & 181.

CASUS IX.

RICULPHUS, Cupedinarius Parisiensis, dominicis festisque diebus, ut cæteri, qui eandem secum exercent artem, laborat ac negotiatur. Quæritur, utrum labor ille atque commercium necessaria communitati sint censenda, ita ut his defungi possit absque peccato sacris illis diebus?

RESPONS.

Existimamus, Riculphum a culpa eximi non posse, nisi ad laborem hisce diebus illum cogat evidens necessitas. Ratio est, quia proprias suas infringit constitutiones, ad quas jurejurando sese obstrinxit in sua cooptatione ad communitatem suam; neque enim ex statutis suis cupedinariis licet Dominicis laborare diebus, neque aliis festis permultis.

Id quidem ultro fatemur, ex statutis a Sancto Ludovico mense Maio an. 1270. datis, juxta antiquum usum cupedinariis licitum fuisse laborem diebus omnibus festis, nulla facta mentione de Dominicis, in quos non cadit proinde hæc dispensatio; cum certum sit, omnem dispensationem, utpote odiosam & stricti juris extendi non posse, imprimis, eum agitur de casu quodam ei superiore, quem exprimit dispensatio, qualis est dies Dominica, quæ est de jure Divino, in eo quod Sabbato successerit, & de Apostolica traditione, in eo quod ab Apostolis hæc inducta fuerit mutatio; cum festa sint tantummodo Ecclesiasticæ institutionis. Sed illud sciendum, hanc ideo cupedinariis a Sancto illo Rege præcipue concessam esse veniam, quod tum communitati valde necessaria essent eorum labor, nec non commercium, quia simul caupones erant, assarum carnium venditores, coqui, & cupedinarii; quod etiam solent esse in multis Galliæ urbibus: atque ita populo ea solum vendebant, quæ ad diurnum victum opus erant, & aliunde nuptiarum convivia apparanda suscipiebant: qua in re ipsis favebant politicæ regni constitutiones (e): & anserarii, qui assarum carnium venditores nunc dicuntur, anseres solos carnemque tantum e laniena depromptam torrere poterant.

Post id temporis, hoc est, an. 1444. Præpositus Parisiorum statutum promulgavit, quo ipsis vetabat, ne festis Paschatis, Pentecostes, omnium Sanctorum, & Natalis diei Domini tabernas aperirent; quibus sacris diebus additum est ex statuto

(e) Constit. Polit. 6. Jan. an. 1559. lib. Curiæ Crim. Jurisd. Urb. Paris. fol. 38. Statuta Cupedinarior. mens. Julio 1566. Commentarii publici jurisd. Urban. Paris. ad ind. 3. Codic. 9. fol. 89. Fontanon. l. 5. tit. 38. n. 1. D. de la Mare, tract. de Politia to. 1. l. 2. tit. 8. c. 7.

tuto 7. Junii an. 1479. festum sancti Michaelis, quem sibi Patronum elegerant cupedinarii. Carolus IX. statuta illa omnia confirmavit, cupedinariorumque constitutiones dato diplomate mense Maio an. 1566. innovavit, & jussit insuper, ut diem Purificationis beatæ Virginis, uti alia festa, de quibus supra, observarent: verum a Ludovico XIII. alio diplomate mens. Octob. an. 1612. Purificationis substitutus est dies natalis ejusdem beatæ Virginis.

Denique a Ludovico XIV. dicto Magno, innovatæ sunt cupedinariorum constitutiones alio diplomate mens. Maii an. 1653. quo confirmatum est diploma an. 1566. atque adeo restituta Purificationis festa dies, & addita sunt festa Ascensionis Domini, Annuntiationis, & Conceptionis, simulque Cupedinariis jussum fuit, ne festis illis omnibus, non magis quam Dominicis diebus tabernas aperirent, aut artem suam exercerent.

Ex quibus omnibus facile colligitur, nec Riculphum, nec alium quemlibet Cupedinarium, qualibet hora Dominicis festisque diebus, quos excipiunt communitatis suæ constitutiones, artem suam exercere posse, nec etiam aliis diebus festis non exceptis per celebrationem Officii divini, cum nulla subsit judicandi ratio a sancto Ludovico, cæteris Regibus, ac Magistratibus concessam fuisse Cupedinariis per id tempus laborandi facultatem.

Fatendum tamen, eos, juxta usum præsentem Lutetiæ, per illos dies Festos; qui statutis suis non prohibentur, rebus necessariis posse vacare, quales sunt panes benedicti, dapes ad prandium cœnamve necessariæ, crustula pro infirmis, aut ægris, & alia, quæ omnino quibusdam ad victum sunt necessaria.

Cæterum, id imprimis foret optandum, ut constitutionibus a Principe, Magistratuve Politiæ latis interveniret potentia Ecclesiastica: quia tum multo facilius dignoscere possent Confessores modoque consimili, quo pacto se gerere deberent erga Pœnitentes suos, qui casui proposito subjacerent.

CASUS X.

LEOBARDUS, sutor, cum ab octo, decemve id sibi fuisset demandatum; ut per eandem hebdomadam tot calceorum paria conficeret pro sequenti die Dominica, eadem perficere non potuit; nisi ad horam tertiam matutinam ejusdem Dominicæ diei. Nunquid in eo deliquit contra præceptum de sanctificatione Dominicæ diei? Prima, quam profert, ratio, ut se a culpa defendat, est, quia calceos pro illa die sibi impense necessarios esse, ab illis emptoribus affirmatum est. Secunda; quia, si votis eorum non satisfaceret, a taberna sua brevi demigrarent illi emptores; quod maximo sibi foret nocumento, cum solo labore suo uxorem numerosamque familiam suam sustentare queat. Nonne a culpa ob istas rationes est immunis?

RESPONS.

Cum vix credibile sit, omnes illos emptores, qui a Leobardo calceos sibi fieri jusserunt, ita iis pro sequenti Dominicâ die egere, ut, si non habeant, e domo exire non possint; nec verisimile sit, eos, vel uno adhuc die, iisdem, quibus per totam hebdomadam, uti non posse; juste conjiciendum est, Leobardum peccasse, quod ob eam causam præceptum infregerit, quo die Dominica omne prohibetur opus servile. Experientia nimirum compertum est, plerosque illos emptores ad majorem tantum munditiam pro die illa novos sibi deposcere calceos; atque adeo ex eorum superbia, suique amore oriri nimiam illam sollicitudinem: ut igitur a peccato eximi queat Leobardus, necesse esset 1. ut certum sibi foret, emptorem suum, pro quo die Dominica mane laborat, ita calceis egere, ut, si non haberet, jam e domo exire, nec proinde Missam audire, (quod tamen die illa est imperatum) valeret. 2. Id etiam requireretur, ut necessarium perficiendo operi suo ante diem Dominicam tempus, ob culpam suam Calceolario non defuisset; enimvero, si cum assiduam labori suo operam tota hebdomada dare potuisset, multas aut in popina, aut in otio horas transegisset, aut operi suo non instasset; tum ei nulla suppeteret coram Deo legitima excusatio; quia sic se gerens, voluntarium adiisset peccandi discrimen.

Quod ad secundam sutoris hujusce rationem attinet, ea quoque caduca & inanis est reputanda, quæ videlicet a cupiditate plerumque magis, quam a vera necessitate proficiscitur: hanc enim certam debet habere spem, fore ut & Dei & Ecclesiæ præcepta servando, laborem suum Dominus secundet, eique ad suum prolisque suæ victum necessaria provideat; & econtra id persuasum debet habere, quod violata Dei & Ecclesiæ Lege, divinam munificentiam, neque in se, neque in familiam suam, laboremve convertet; remque illam firmius etiam tenebit, si hæc ei Concilii Parisiensis Gregorio IV. summo Pontifice an. 829. habiti dicta in hoc argumentum proponantur: *Multi namque nostrorum visum*, inquiunt Patres hujusce Concilii (a), *multi etiam quorumdam relatu, didicimus quosdam in hac die ruralia opera exercentes fulmine interemptos; quosdam artuum contractione mulctatos; quosdam etiam visibili igne corporibus ossibusque simul & sub momento absumptis, in cineremve subito resolutis, pœnaliter occubuisse; & multa alia terribilia judicia extiterunt, & hactenus existunt, quibus declaratur, quod Deus in tanti diei dehonoratione offendatur. Proinde nobis omnibus visum est, ut primum Sacerdotes, postea Reges, & Principes, cunctique fideles summopere procurent, ut tanti diei debita observatio, religiosaque devotio, nunc usque magna ex parte neglecta, abhinc ob insigne Christianitatis exhibeatur.*

(a) Concil. Paris. VI. c. 50.

Ut igitur ea valeret, quam allegat Leobardus, ratio, eumque a culpa vindicaret, necesse esset, ut reipsa ab eo desciscerent emptores, quibus præstituto die non satisfaceret, sicque nemine operam suam requirente, vitam jam tolerare non posset; quo in casu laborare quidem die Dominica absque peccato valeret, uti jam authoritate Sancti Thomæ ostendimus; modo tamen clam, & absque cujusquam scandalo laboraret, neque auditioni sacri deesset.

Idem dicendum de sarcinatoribus, aliisque omnibus hujusmodi artificibus (b).

(b) De Genet. Theol. moral. to. 5. tract. 4. c. 3. dem. 3. De Sainte Beuve to. 3. cas. 175.

CASUS XI.

BENJAMIN, rusticus minutarum mercium propola, Dominicis festisque diebus, in templorum atriis merces solet expedire ac vendere, quæ consistunt in libellis orationum, coronis precariis, sacris numismatibus, pectinibus, cultellis, aliisque minutis mercibus. Num id ei licitum est; & deneganda est absolutio, si forte a tali se mercium expositione deinceps abstenturum promittere renuerit?

RESPONS.

Species illa commercii, regulariter loquendo non est licita. *Ne libri, imagines, signa, & alia id genus, venalia proponantur, aut circumferantur*, inquit Sanctus Carolus Borromæus in tertio suo Mediolanensi Concilio an. 1573. habito (c). Ratio est, quia idipsum nec exigere videtur ulla necessitas, nec debita etiam proximo charitas, quandoquidem res hujusmodi facillime alio tempore sibi comparare possunt fideles, nec ad sanctificationem Dominicorum festorumque dierum absolute sunt necessariæ.

(c) Concil. Mediol. III. tit. de fest. dierum cultu.

Idem etiam strictius prohibet Aquense Concilium (d) an. 1585. habitum, & a Sixto V. 5. Maii an. 1586. confirmatum, cujus est istud Decretum: *Prohibemus igitur*, inquit, *ne diebus Dominicis, atque aliis festis. .... quid servilis operis fiat .... neve res ipsa necessaria ante fores Ecclesiæ, minus autem in cœmeteriis vendi liceat .... ac ne illa ipsa res necessaria ullo pacto ab hora tertia usque ad peractum vesperarum officium vendi possint, præter ea, quæ ad ægrotorum curationem pertinent.* Ita Concilium illud. Omnem pariter venditionem sacris illis diebus vetat Narbonense an. 1609. (e).

(d) Colloq. Lucon. tom. 1. colloq. 14. q. 2.

Diximus, *regulariter loquendo*; neque enim tan-

(e) Concil. Narb. c. 9.

tantam erga Benjamin aliosque eidem casui subjectos adhibendam esse severitatem putamus, modo aliunde divinis adsint Officiis, nec inde absentiæ occasionem atripiant: quocirca in Diœcesibus; in quibus a Provinciali Concilio, aut singulari Episcopi mandato non est speciatim prohibitum hujusmodi commercium, existimamus, hortationis viam satis esse, omittendo absolutionis denegationem.

His autem potissimum rationibus adduci potest Confessarius, ut hac in re mitius agat. 1. Quia supponenda est quædam necessitatis species pro iis, qui commercium illud exercent; ex eo quod nihil ferme profestis diebus vendant; agricolis videlicet terræ cultura continuo occupatis; unde, si festis diebus mercium suarum eis prohiberetur venditio, ad extremam brevi inopiam essent redacti. 2. Id etiam affirmari potest, speciem quamdam esse necessitatis pro ementibus merces hujusmodi; iidem namque agricolæ laboribus suis distenti in urbem empturi venire nequeunt ob angustias temporis, quod quidem, si iis suppeteret, nondum ad id juste cogi posse viderentur, ut in urbem venirent consulto: orationum libellum, aut precariam coronam, aut quid aliud tam exigui momenti empturi. Igitur absolute interdici nequit illud commercium absque gravi venditorum damno, magnoque emptorum incommodo: unde utrisque aliquatenus necessarium dici potest; atque idcirco Benjamin non deneganda est absolutio in casu proposito; licet solitum suum non statuerit abjicere commercium ac præcipue, si, ut diximus, id sciens Episcopus non prohibuerit.

Sententiam nostram pro tali consuetudine ab Episcopo tolerata tuetur Gersonius: hæc enim sunt ejus verba (a): 2. *Ut quilibet eo die abstineat ab omni labore, aut mercatione, aut alio quovis laborioso opere secundum ritum & consuetudinem patriæ, quam inhabitat; quam consuetudinem Prælatus illius loci cognoscens, non prohibet. Quod si apud aliquem super tali consuetudine servanda, aut aliis casibus dubietas occurrat, consulat ille superiores & peritos, ne per amplam nimis, aut strictam conscientiam in peccatum cadat.*

(a) Joann. Gerson. tract. de Præceptis Decalogi c. 7.

CASUS XII.

Incolæ Pagi sanctæ Gaudeliæ, quorum res tota in vinorum copia posita est, dumum suam Dominicis aut festis diebus mercatores admittunt, qui vina sua emere cupiunt, ea degustanda præbent, & cum iis de eorum pretio paciscuntur. Flavianus, Parochus eorum jam dudum iis absolutionis denegationem minatur, si commercium illud sacris illis diebus non abrumpant: Nunquid ad illud tenentur, non obstante damno, quod inde pati possent; quia mercatores alios adibunt ad emptionem vini pagos, in quibus Flaviano hac in re faciliores sunt Parochi?

RESPONS.

Certum quidem est, rigorose loquendo, diebus Dominicis ac festis, omne prohibitum esse commercium; ut videre est in superioribus decisionibus, in quibus allatæ sunt multorum authoritates Conciliorum, & præcipue Aquensis Concilii, cui consentit Rhemense an. 1583. Quare incolæ, de quibus agitur, in id præcipue incumbent, ut vinorum emptores aliis cogant venire diebus ad emptionem: quod si nequeant ab iis obtinere indeque vini sui venditione tempore opportuno & pecunia agentes frustrentur, quod mercatores illi ad vinum degustandum diebus Dominicis non admissi alios adibunt venditores; non est, quod incolæ isti de peccato, saltem mortali, damnentur, eos admittendo; cum aliter certum sit, eos gravissimum passuros esse damnum vina sua retinendo, quorum tamen venditio ipsis penitus est necessaria, tum ut regia pendant vectigalia, cæteraque persolvant debita sua, tum ut ad victum necessaria sibi comparent. Ex quo sequitur: non posse Flavianum Parochum eorum, illos cogere, absolutione denegata, ut mercatores vini sui remittant. Quæ hactenus diximus evincit Doctrina sancti Thomæ in septima & octava difficultate laudati (b).

(b) De Sainte Beuve to. 2, cas. 145.

CASUS XIII.

ROGATIANUS, Paterfamilias, duos habet robustos filios, qui, ipso inconsulto, aliquoties vitem colunt, aliaque Dominicis festisque diebus exercent opera servilia. Quæritur, utrum conscius ipse sit peccati mortalis, quod illi sacros illos dies violando admittunt; præsertim, cum id ipsum eis prohibens, mandati sui executionem obtinere nequit?

RESPONS.

Certum est, Rogatianum filiorum suorum peccati esse participem, ubi suam omnem non adhibet authoritatem, ut impediat, ne præceptum Sanctificationis dominicorum festorumque dierum transgrediantur; cum ad id necesario teneatur, ut patet ex ipsis præcepti terminis de Sanctificatione Sabbati, in quo filios servosque Patrisfamilias Deus comprehendit his verbis Exodi (c): *Septimo autem die sabbatum Domini Dei tui est: non facies omne opus servile in eo, tu & filiuus tuus, & filia tua, servus tuus & ancilla tua; jumentum tuum & advena, qui est intra portas tuas.* Hinc Sanctus Carolus in instructionibus suis ad conjuges, hoc monito virum compellat, in tertio suo Mediolanensi Concilio (d): *Curet, ut nemo quisquam de familia sua sit, qui Christianæ fidei rudimentis instructus non sit, sive servi & ancilla, sive alii in famulatu suo ..... Festis autem diebus, ut ne quis de familia interesse* (Missæ Sacrificio) *ullo modo omittat, & ne quis iis sacris diebus opus servile faciat.* Igitur coram Deo ab omni culpa non liber est Rogatianus, quod verbis tantum filiis suis imperaverit, ne sacris diebus laborent; sed rigorose, quantum potest, erga eos sese gerere debet, omnemque sibi a Deo traditam adhibere potestatem, ut eos ad accuratam diei dominici festique observationem compellat: aliter ipse filiorum suorum iniquitatem coram Deo portabit.

(c) Exod. 20. 10.

(d) Concil. Mediol. III. tit. de his, quæ ad sacram. Matr. pertinent.

CASUS XIV.

GISLENUS, agricola, duos habet servos, qui boves, vaccas, oves aliaque pecora sua in pascuis custodiunt, quorum alter Dominicis festisque diebus Missæ Sacrificio interest, alter non interest alternis vicibus; quod necessum sit, inquit, semper alterutrum gregum, ac pecorum suorum custodia detineri. Nunquid idipsum potest absque peccato?

RESPONS.

Peccat hic agricola; tenetur enim sub conscientiæ reatu servis suis necessarium concedere tempus, ut Dominicis festisque diebus Missæ sacrificio adsint, nec non Cathechismis, ut divinis mysteriis, Religionisque imbuantur officiis: quam obligationem adeo necessariam strictamque dijudicavit Apostolus (e), ut de ejus infractore non dubitet asserere: *Si quis autem suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior;* nam, ut ait Sapiens (f), *Servus sensatus sit tibi dilectus, quasi anima tua:* & iterum, *si est tibi servus fidelis, sit tibi quasi anima tua;* & iterum: *si est tibi servus fidelis sit tibi quasi anima tua; quasi fratrem sic eum tracta.* Hinc Sanctus Carolus in instructione sua Confessorum, quæ jussu Cleri Gallicani typis excussa est (g), vult eos non absolvi, qui hujusmodi peccato futuri sunt obnoxii. En verba Sancti Archiepiscopi (h): *Si patres, aut matresfamilias, qui suos filios, aut domesticos* (de quo interrogabantur) *supradicta scire neglexerint, aut ab iisdem Dei & Ecclesiæ præcepta observari non curant; aut* (quod pejus est) *ut observentur impediunt: puta cum famuli, aut famulæ ita occupantur, ut pro suis necessitatibus laborare festis diebus ipsis necessum sit, aut tempus non concedunt, quod illi juxta Ecclesiæ præceptum, Missæ possint interesse .... non absolvantur.*

(e) 1. Tim. 5. 18.

(f) Eccli. 7. 23. c. 33. 31.

(g) Pag. 35.

(h) S. Carol. Act. Eccles. Mediol. part. 4. tit. instr. Confess. tom. 1. p. 632.

Ex dictis hactenus sequitur, Gisleni peccatum multo gravius esse, si, posito quod in Ecclesia sua Parochiali Dominicis festisque diebus duæ celebrentur Missæ, unum e servis suis ad priorem Missam, alterum ad posteriorem mittere non cu-

rat; aut si una tantum celebretur Missa, & unum e servis suis ad proximam quandam Ecclesiam, alterum ad Parœciam suam mittere possit, hoc fungi debito negligit.

CASUS XV.

GAUGERICUS, quæstionum criminalium Judex; de furto in cujusdam civis ædibus facto, quod ad se pridie nativitatis Domini delatum est, sequentibus festis inquisivit, reum testesque interrogavit; ac cæteras, quæ ad eam rem pertinebant, juris actiones instruxit. Nunquid in eo præceptum Sanctificationis dierum Dominicorum festorumque violavit?

RESPONS.

Constat, judices nullas diebus Dominicis festisque instruere posse judiciorum actiones; cum instrui nequeunt hujusmodi actiones *sine strepitu judiciali*, ut fert Concilium secundum Matisconense an. 585. sub Pontificatu Pelagii II. habitum. *Custodite diem Dominicam*, inquiunt Patres hujusce Concilii, *nullus vestrum litium fomitibus vacet, nullus causarum actiones exerceat*. Idem pro omnibus litibus prohibetur Constitutione Regis Guntamni, quæ ad calcem ejusdem Concilii reperitur, cuique 12. Novembris ejusdem anni dies adscripta est. Postea Carolus Magnus jussit, ut die Dominica forum sileret (a), *& ut his diebus nemo ad pœnam, vel mortem judicetur*. Diei Dominicæ festos dies addit Constitutio Imperatorum Valentiniani, Theodosii, & Arcadii an. 389. (b). Huic autem consentit Constitutio Imperatorum Leonis, & Anthemii an. 467. (c), & etiam Apparitoribus indicta bonorum confiscatione prohibet, ne cui, licet ad publicam offensam, sacris illis diebus vadimonium dicant: & Ludovicus XIV. eisdem vetat, ne sententias, seu arresta damnatoria sacris illis diebus executioni mandent, indicta 3000. lib. mulcta, etiamsi de Regiis vectigalibus ageretur. Secundum Concilium Suessione coram Carolo Calvo an. 853. habitum dicit quoque: *Judicia publica non exerceantur*, loquendo de Dominicis festisque diebus.

(a) Capitul. 15. Car. Magni an. 813. apud Labbe tom. 7. Conc. p. 1288 & capitul. 21. ib. p. 1177.
(b) L. Omnes 7. cod. de fer. l. 3. tit. 12.
(c) L. Dies festos 11. cod. eod. tit.

Jurisprudentiam istam adoptarunt, simulque confirmarunt Summi Pontifices, & præsertim Gregorius IX. (d), qui consultus, utrum haberi possint juridicæ actiones, ut citius expedirentur lites, respondet: *Quamvis non prorogari, sed expediri deceat quæstiones*, inquit hic Papa, *debet tamen judicialis strepitus diebus conquiescere feriatis, qui ob reverentiam Dei noscuntur statuti*. Diemque natalem Domini, & viginti quatuor alios dies, præter festa beatæ Virginis, Apostolorum, Dominicos dies festaque pro nutu Episcopi cuilibet Diœcesi propria designat hic Summus Pontifex.

(d) Gregor. IX. in cap. Conquestus. 5. de fer. l. 2. tit. 9.

Conformiter ad sacras illas Constitutiones Concilium Mediolanense quartum istud emisit statutum (e): *Quo tempore ad salutem animæ toto corde, totaque mente, atque omni Christianæ pietatis officio incumbendum est, in judiciali foro tunc aditus patefieri non debet ad judicia, ad lites, & ad causas, quibus sæpe distrahuntur homines a pietatis officiis*. Hæc sunt verba hujusce Concilii.

(e) Concil. Med. IV. tit. de fer.

Ex his sequitur 1. Gaugericum, de quo in casu proposito, furem de quo conquestum est, neque morte, neque pœna, die natali Domini, neque festis sequentibus, aut die Dominica posse damnare, ut patet ex allatis probationibus, & constitutum est in Concilio Compendiensi, quod refert Decretalium summa (f). Neque etiam contra reum inquirere, seu testes audiendo, seu alias exercendo juris actiones, quæ sine strepitu, contentione, & fragore haberi nequeunt.

(f) Cap. Omnes. 1. de fer.

Attamen Judex non solum pro re, quæ ad pacem pertinet, sed etiam pro re urgente, quæ absque notabili incommodo, aut gravi proximi damno prorogari non potest, jusjurandum potest exigere. *Nec Sacramenta, nisi pro pace, vel alia necessitate præstentur*, ut declarat idem Concilium modo laudatum. Gregorius in allata etiam Decretali, hanc addit clausulam; *nisi necessitas urgeat, vel pietas suadeat*; unde si Gaugericus in furem sententiam non protulerit, sed solum de ejus crimine inquisierit, ob urgentem necessitatem, quæ vel ad publicum, vel ad privatum proximi bonum spectet; excusari potest a peccato, seu etiam solo charitatis motivo inquisierit, juxta quam olim ex Romanis Legibus servum manumittere, omnesque ad id requisitas formulas exercere, vel in die Dominico licebat: *Ut in die Dominico emancipare, ac manumittere liceat*, inquit Lex, *reliquæ causæ, vel lites quiescant* (g).

(g) L. Ut in die. 2. cod. de fer.

CASUS XVI.

CHRYSANTUS Causidicus, & Rainaldus Procurator diebus Dominicis ac festis, de litibus sibi commissis scribunt, atque consultant, clientesque suos audiunt: diversasque a scribis suis fieri litium Scriptiones imperant. An iis concedi potest absolutio, cum a tali re abstinere recusant? An etiam scribæ ipsorum cogendi sunt, ut vel ab hujusmodi scriptione diebus illis cessent, vel e tali exeant famulatu?

RESPONS.

Inter opera servilia recenseri nequit Causidicorum, & Procuratorum labor: quare eo distenti Dominicis etiam festisque diebus, neque in Legem Dei delinquunt, neque etiam in Legem Ecclesiæ, quæ talibus viris artis suæ exercitium ullo Canone, aut Constitutione non vetuit sacris illis diebus, nisi cum eam exercerent, *cum strepitu judiciali*, ut diximus in præcedenti decisione; His ergo diebus & scribere & consultare possunt, laborisque sui mercedem exigere; atque adeo a scribis suis postulare, ut operi intendant: quod ita tamen est intelligendum, ut publicis adsint Ecclesiæ Officiis, & imprimis Missæ Parochiali, atque illius instructionibus, quando commode possunt. Unde colligimus, Chrysanto, Rainaldo, eorumque scribis non denegandam esse absolutionem, licet a labore cessare aliis horis recusent, quam iis, quibus Ecclesiæ debent adesse, nec scribas illos a labore suo esse arcendos, aut cogendos ad exeundum e famulatu suo. Insolitæ etiam possunt reperiri occasiones, in quibus eos ad laborem, vel tempore Officii divini, cogat necessitas, vel charitas, juxta istam Gregorii IX. exceptionem (h): *nisi necessitas urgeat, vel pietas suadeat*: quo in casu ab Officiis sine peccato abesse possunt, unius, quam commode poterunt, auditione Missæ contenti. Quod diximus de Advocatis, & Procuratoribus intelligendum est pariter de Judicibus, qui litium dijudicandarum sequentibus diebus examini dant operam (i).*

(h) Greg IX. in cit. cap. Conquestus. 5. de fer.
(i) De Sainte Beuve to. 3. cas. 177.

* Non tamen quod dictum est intelligendum foret de transcriptoribus *quorum ars præcipua*, inquit MARTINUS GRANDINUS, Doctor & Socius Serbo, in Tract. *de Relig.* &c. Part. I. Cap. IV. quæst. 2. *est transcribere, quique hoc opus affectu quodam servili & mercenario tractant*.

CASUS XVII.

HERENNIUS, Tabellio, in publicum oppidi sui conventum multoties Dominicis festisque diebus vocatus est, ut instrumenta, quæ ad suam pertinebant artem formaret; aut apud ægros quosdam, qui testamentum suum facere, aut apud alios privatos, qui nuptiales scribere cupiebant pactiones. Num id potuit sine peccato?

RESPONS.

Videtur regulariter loquendo, instrumenta, aut contractus a Notariis Dominicis festisque diebus sine peccato quopiam scribi non posse; quod res hujusmodi contentione ac strepitu sint refertæ, & fideles a pietatis officiis, quæ potissimum exiguntur sacris illis diebus, avertant. *Ne contractus ulli*, inquit Sanctus Carolus Borromæus in tertio suo Mediolanensi Concilio an. 1573. habito (k), *cujuscumvis generis sint, neque ullæ rerum executiones fiant, nisi cum jure nominatim permissum est*. Idem quoque prohibetur in Conciliis Turonensi an. 1583. (l) Bituricensi an. 1584. (m) & Burdigalensi (n). *Dominico ergo die*, inquit Bituricense, *cessent sæcularia opera.....*

(k) Concil. Mediol. III tit. de fest dier. cultu.
(l) Conc. Turon. eod. tit.
(m) Conc. Bitur. Can. 4.
(n) Concil. Burdigal. an. 1585. c. 6. de fest.

vellu-

vestura, omnes negotiationes, contractus, Notariorum instrumenta.

Existimamus tamen, cum, de quo agitur, in casu proposito, Notarium de peccato non esse damnandum; 1. Si fuerit vocatus in casu publicæ cujusdam necessitatis, ut videtur in proposita specie, cum experientia constet, ægre professis diebus convocari populum, quibus quisque vulgo commercio suo, aut labore, aliisve rebus suis domesticis occupatur. 2. Si etiam in aliqua privata necessitate fuerit vocatus, qualis est, dum ægri scribitur testamentum, aut hominis iter suscepturi, aut ob aliam similem causam. Hinc Bituricense Concilium, in quo Notariis prohibetur labor, hanc regulæ suæ generali addit exceptionem: *nisi quæ ex necessitate testamentorum, aut matrimoniorum causa differri non possunt.* 3. Putant etiam quidam Authores, absolute loquendo damnari non posse Tabellionem, qui extra horas divini Officii Dominicis festisque diebus artem suam exercet; idque probant ex principio S. Thomæ (a); qui asserit, in vita humana esse opera quædam, quæ a mente potius, quam corpore pendent, v. g. legere, scribere, studere, instrumenta condere, & quæ proinde Dominicis, ac festis non sunt prohibita; cum ab auditione Missæ, aliisque pietatis officiis non avertunt, quia ex seipsis non sunt servilia, utpote quæ ad artes mechanicas non pertinent, sed ad liberales, a Deo & Ecclesia nunquam prohibitas; etiam cum actus earum intuitu mercedis exercentur. *Similiter etiam*, inquit Sanctus Thomas, *nullius spiritualis actus exercitium est contra observantiam Sabbati, puta, si quis doceat verbo, vel scripto.*

(a) S. Thom. 2. 2. qu. 122. art. 4. ad 3.

His addi potest, quandoque teneri Notarios ad scribenda instrumenta ob necessitatem partium suarum; præterquam quod privata etiam agitur utilitas, eo quod operam suam recusando clientes suos amitterent, quorum esset ad alios Notarios recursus. Unde sequitur, viam hortationis a Confessario esse adhibendam, ut eos inducat ad abstinendum ab hoc opere, non vero denegata absolutione esse cogendos. Ita inclytus Doctor, cujus morales regulæ non habentur mitiores (b), qui tamen addit (c), se nunquam Tabellioni esse suasurum, ut Dominicis festisque diebus contractus faceret, sed econtra esse hortaturum, ne ita se gereret, licet in jure quidquam non reperiatur, quo de peccato damnetur, ita se gerendo: quod constat, præcipue cum ob aliquam necessitatem, vel charitatem scribit, uti jam diximus.

(b) De Sainte Beuve to. 2. cas. 88. 163. & 175. & to. 3 cas. 177. & 181

(c) Idem to. 3 cas. 80.

CASUS XVIII.

MUTIUS Demophilo, Dominico festove die 10. aureos furatus est. Nunquid ex diei circumstantia gravius sit illius peccatum; atque in confessione tenetur aperire, se diei illius Sanctitatem peccato suo violasse?

RESPONS.

Author Theologiæ moralis Gratianopolitanæ propugnat, in casu proposito exprimendam esse in confessione hujusmodi circumstantiam; ad cujus probationem, cum supposuit, dominicos festosque dies per opera servilia profanari, addit illud S. Thomæ dicentis (d): *Est autem ... servitus ... qua homo servit peccato secundum illud*: Qui facit peccatum servus est peccati: *& secundum hoc omne opus peccati dicitur servile*: tum subjungit Angelicus Doctor: *Alia opera, quæ dicuntur servilia primo & secundo modo; contrariantur observantiæ sabbati, in quantum impediunt applicationem hominis ad divina.* Quo posito ita concludit: *Et quia magis homo impeditur a rebus divinis per opus peccati, quam per opus licitum, quamvis sit corporale, ideo magis contra hoc præceptum agit, qui peccat in die festo, quam qui aliud corporale opus licitum facit.*

(d) S. Th. 2. 2. q. 122. art. 4. ad 3.

Doctori Angelico assentitur S. Antoninus his verbis (e): *Festum violatur & male celebratur .. primo, quia non cavetur a defectibus criminalibus ..... peccatum ergo mortale commissum die festo, multo est gravius, quam alia die idem perpetratum, ratione festi.* Ejusque rei hanc subdit rationem, e Glossa ordinaria, cujus præcipuus est Author Nicolaus de Lyra, mutuatam: *Nam ultra propriam deformitatem*, inquit, *puta furti, vel fornicationis, & hujusmodi, habet specialem deformitatem ex illa circumstantia temporis sacri, quo festum violatur. Unde talis, ut dicit Nicolaus de Lyra super Exodum c. 20. non solum agit contra unum præceptum, scilicet*: Non mœchaberis, *aut illud*: Non furtum facies, *sed etiam contra illud de sanctificatione Sabbati.*

(e) S. Anton. 2. part. sum. Theol. tit. 9. c. 7. §. 2. & 3.

Denique hæc est communis celeberrimorum Theologorum sententia, quales sunt Scotus, dictus subtilis ob ingenii aciem, Alexander Halensis, & Alphonsus Tostatus; quorum ultimus ita loquitur (f): *Magis celebritatem festi infringimus in peccando, ut fornicando, & occidendo, quam alios labores agri cultivos nostris manibus exercendo. Ideo licet ab utroque abstinendum sit, magis tamen ab iniquis operibus, quam a corporalibus laboribus .... Ex hoc sequitur, quod qui die dominica adulteratur, aut occidit, vel inebriatur, magis peccat, quam si aliis diebus idem ageret, quia sic transgressor est duplicis præcepti, scilicet*; non occides, *aut cujuslibet alterius, & hujus scilicet quia non observat diem sabbati, id est, diem dominicam.*

(f) Scotus in 3 lib sentent. Alex. Halensis 3. part. qu. 31 memb. 5. art. 2 Alph. Tost. Episc. Abulen. in c. 20. Exodi q. 11. in fine, & q 12.

Ob eam rationem Author libri inscripti, *de vera & falsa pœnitentia*, quem S. Augustino adscribit Gratianus, loquens de circumstantiis in confessione patefaciendis, asserit exprimendam esse diei festi circumstantiam, quo commissum est crimen, de quo quis sese accusat (g). En ipsius verba: *Consideret qualitatem criminis in loco, in tempore ..... si in tempore orationi constituto, aut in festivitate Sanctorum, & in tempore jejunii .... omnis ista varietas confitenda est, & deflenda.*

(g) Apud S. Aug. in can. consideret 1. de pœnitent. dist. 5.

Existimant tamen præcipuæ notæ Authores, non absolute teneri pœnitentem ad declarandam in confessione hujusmodi circumstantiam, nisi commissum peccatum sacrorum horum dictum sanctificationi formaliter apponatur; qualis est omissio auditionis Missæ (h). Ita sentit Sylvius, ut constat ex his ejus verbis (i): *Similiter necessario confitenda est circumstantia temporis sacri tunc solum, quando opus admissum directe repugnat Sanctificationi illius, ut si fiat aliquid non per se illicitum, sed intentione violandi diem festum; si Missa non audiatur: si exerceatur opus servile.* Ex quo colligit inclytus ille Duacensis Professor eos, qui inebriantur, aut in aliquod facinus simile incidunt, teneri ad declarandam circumstantiam sacræ diei, qua talia admisere crimina; quia hujusmodi peccata diei dominicæ festique sanctificationi penitus sunt opposita, quod tamen de quolibet alio peccato dici nequit; quandoquidem, v. g. is, qui die dominica in re gravi mentitur, sanctitatem diei illius non adeo notabiliter violare censetur, ut hanc circumstantiam in confessione declarare teneatur. Fatetur tamen idem Theologus, cum, qui illa die Dominici Corporis pabulo refectus est, quique in mortale incidit, multo gravius peccare, quod ex tali circumstantia notabiliter augeatur illius peccatum ob magnam, quam in CHRISTUM committit, irreverentiam, ac proinde teneri ad eam confitendam.

(h) Colloq. Luco tom. 1. colloq. 13. q. 1

(i) Sylvius in suppl. S. Th. q. 9. quæsito 3. concl. 2.

Distinctioni huic, ut videtur, standum est in praxi, atque eo sensu intelligenda sunt dicta S. Thomæ, S. Antonini, aliorumque de quibus supra. Indeque concludimus, quod, cum Dominicæ diei festique Sanctificationi formaliter non sit oppositum furtum, Mutius, de quo agitur in casu proposito, absolute non obligatur ad declarandum in confessione, se aureos decem dominica festave die surripuisse; etsi satius sit hanc confiteri circumstantiam.

Vide FESTA.

DIGNITAS.

Vide { ARCHIDIACONUS, DECANUS. POENITENTIARIUS. THEOLOGUS. }

DIMISSORIÆ LITTERÆ.

LITTERÆ, quas ab Archiepiscopo, aut Episcopo diœcesano, aut a Capitulo, *sede vacante*, quis accipit, ut tonsura vel ordinibus ab Episcopo extraneo possit initiari, dicuntur *Litteræ dimissoriæ*, seu *Litteræ commendatitiæ*, *Litteræ formatæ*.

Quando clausulam generalem, *ut a quocumque Episcopo &c.* continent hujusmodi Litteræ; tum liberum est ei, qui eas obtinuit, quem voluerit adire Episcopum, modo neque sit suspensus, nec interdictus, nec excommunicatus, nec hæreticus, nec schismaticus. Sed si pro tali Episcopo clausula sit specialis, ipsum solum convenire necessum est.

Quando tonsuram quis suscepit absque dimissoriis Litteris Episcopi sui originis, vel domicilii, vel Beneficii (*a*), nullum potest ordinem suscipere, nec de aliquo provideri Beneficio, nisi ab ipso Papa litteras obtinuerit, quæ *Perindevalere* dicuntur, quibus emendatur, quod male confectum est, validaque efficitur censura.

Nemo a fortiori ordines suscipere potest absque Litteris dimissoriis Episcopi sui; uti clare probat Gratianus ex Conciliis Nicæno I. an. 325. (*b*), Sardicensi an. 347. (*c*), Chalcedonensi an. 451. (*d*), & authoritate Innocentii I. (*e*), nec non tertii Concilii Carthaginensis an. 397. (*f*).

Episcopus, qui Extraneum absque dimissoriis Litteris ordinat, fit suspensus *a Collatione ordinum* per annum: ejusque Diœcesani a vicino Episcopo ordines requirere possunt. Ita statutum fuit a Gregorio X., dum secundo œcumenico Lugdunensi Concilio præesset (*g*), eandem in Episcopum censuram renovavit Concilium Tridentinum (*h*), & statuit, ut qui sic ad ordines promotus fuerit, a susceptorum ordinum executione suspensus remaneat, quandiu proprio Episcopo expedire videbitur, ut infra patebit.

Olim Capitulo, *sede vacante*, jus competebat dimissorias concedendi litteras per totam sedis Episcopalis vacationem (*i*): sed de hoc tempore primus a Tridentino (*k*) exceptus est annus, quo durante nullas Capitulum dimissorias dare potest litteras; *Nisi hoc solo casu*, inquit Cabassutius (*l*), *cum quis Beneficii Ecclesiastici, sive recepti, sive jam recipiendi occasione arctatur ad aliquem ordinem recipiendum*; sed elapso hoc primo anno, *& necdum repleta sede*, inquit idem Author, *potest deinceps Capitulum ejusmodi licentias & Dimissorias concedere indifferenter*.

Dimissoriæ Litteræ, quas Clerico concedit Episcopus, aut Capitulum, *sede vacante*, subsistunt; quamvis postea moriatur confestim Episcopus; nisi ab ejus successore expresse fuerint revocatæ. Ratio est, quia conceduntur uti gratia, quæ censetur perpetua (*m*).

Quod pertinet ad Religiosos, in responsione ad quintum hujusce tituli Casum, *Adrianus*, exponitur, quid sit ab iis observandum circa dimissorias litteras, quas ipsis concedere possunt eorum Prælati regulares.

(*a*) Bonifac. VIII. in ca. cum nullus. 3. de temp. ordinat. in 6. l. 1. tit. 9.
(*b*) Conc. Nic. in c. si quis. 3. dist. 71.
(*c*) Conc. Sardicen. in can. Illud. 1. ead. dist.
(*d*) Concil. Chalced. in c. Clericos. 4. & in c. Extraneos. 7. ibid.
(*e*) Innoc. I. in can. de Aliena. 2 ibid.
(*f*) Concil. Carthag. 3. in can. clericum 2. dist. 72.
(*g*) Greg. X. in cap. eos qui 2. de temp. ordinat. in 6.
(*h*) Conc. Tr. sess. 23. c. 8. de reformat.
(*i*) Bonifac. VIII. in c. Cum nullus. §. Episcopo. de temp. ordinat. in 6.
(*k*) Conc. Tr. sess. 7. c. 10.
(*l*) Cabass. juris can. Theo. & prax. l. 2. c. 24. n. 24.
(*m*) Leg. Falso cod. de divers. rescript.

CASUS PRIMUS.

POMPONIUS, Acolytus, rescriptum e Romana Curia accepit, quo fit ei facultas, Ordines sacros *a quocumque Episcopo* suscipiendi: Numquid canonice sacris Ordinibus initiari potest vi illius rescripti, non prius obtentis a proprio Episcopo dimissoriis litteris; neque incurrendo suspensionem si illis non obtentis Ordines suscipiat?

RESPONS.

Certum quidem est, negari non posse, Pomponium sacris initiari posse Ordinibus absque commendatitiis proprii sui Episcopi litteris; sed necesse est, ut ab eo probitatis, ac morum testimonium obtineat; alioqui eandem incurreret suspensionem, qua ligantur ii, qui absque dimissoriis Ordines suscipiunt. Id expresse statuit Tridentinum Concilium his verbis (*n*): *Unusquisque autem a proprio Episcopo ordinetur. Quod si quis ab alio promoveri petat, nullatenus id ei etiam cujusvis generalis, aut specialis rescripti, vel privilegii prætextu, etiam statutis temporibus permittatur, nisi ejus probitas, ac mores ordinarii sui testimonio comprobentur: Si secus fiat, ordinans a collatione ordinum per annum, & ordinatus a susceptorum ordinum executione, quandiu proprio ordinario videbitur expedire, sit suspensus*. Quod decretum manifestius est, quam, ut novas ipsi addi probationes, necesse sit; cum aliunde huic consentiat usus.

(*n*) Conc. Tr. sess. 23. c. 8. de reform.

CASUS II.

LOTHARIUS, Acolytus, obtentis ab Episcopo suo dimissoriis litteris, ut ab eo, quem maluerit, Episcopo Subdiaconatum recipiat, ac paucis post diebus mortuo Episcopo suo, postulat, utrum tuta conscientia dimissoriis suis litteris uti & ab Episcopo alterius Diœcesis ordines accipere possit?

Prima ejus dubitandi ratio nititur Decretali Lucii III. ad Archiepiscopum Cantuariensem, ejusque suffraganeos (*o*); & altera Urbani III. ad duos Angliæ Abbates (*p*), quibus videtur perimi delegati Judicis jurisdictio morte delegantis; cum in integro res adhuc tota est: quod civilibus legibus est consentaneum (*q*).

Altera ratio est, quia *mors omnia solvit* (*r*): ex quo colligi posse videtur *a simili*, factam alteri Episcopo ex Lotharii dimissoriis litteris potestatem desinere quoque morte concedentis.

(*o*) Luc. III. in cap. Relatum. 19. de offic. & potest. judic deleg. l. 1. tit. 29.
(*p*) Urb III. in cap. Gratum. 20. eod. tit.
(*q*) Leg. Mandatum. cod. Mandati.
(*r*) Authentica de nup. §. Deinceps. collat. 4.

RE-

RESPONS.

Sylvius ad parem sibi olim propositam difficultatem, 26. Jan. an. 1641. respondens, existimat, probabilius esse, concessam alteri Episcopo Extraneum ordinandi potestatem morte concedentis non desinere. Ejus ratio est, quia illud est mera gratia, quam Diœcesano suo concedit Episcopus; & quod est mere gratuitum, etiam post mortem concedentis subsistit, ut patet ex Constitutione Bonifacii VIII. (a) dicentis: *Gratia, licet nondum sit in ejus executione processum, morte non perimitur concedentis*; quod alibi etiam iterat Summus hic Pontifex.

Pro sententia sua laudat hic Theologus (b), Barbosam, inclytum Canonistam, Zerolam, Piacesium, & Navarrum, qui verbis expressis inter cæteros dicit: *Licentia & facultas ordines suscipiendi a quo maluerit Antistite, morte concedentis minime moritur*: Quod fuse probat hic Author ex tribus Summorum Pontificum constitutionibus in juris summa relatis, ex Glossa aliisque authoritatibus, quarum verba longius esset afferre.

Rebuffus, quamvis hac in re incertus, tandem concludit, hujusmodi dimissorias vim suam, ac tenorem obtinere, etsi prius abeat Episcopus, qui concessit, quam ab impetrante executioni fuerint demandatæ (c). Eodem modo sentit Cabassutius (d), & non solum Authores, quos affert Sylvius, ipse laudat, sed etiam Azorium, Ancharanum, & Federicum de Senis.

Confirmari potest ista sententia ex hac Bonifacii VIII. (e) regula: *Sedes ipsa non moritur, durabit* (gratia) *perpetuo, nisi a successore fuerit revocata*; nam, ut jam dictum est, dimissoriæ sunt pura gratia, quæ per tempus vitæ concedentis non limitata, ipso etiam mortuo, censetur manere: ob eam quoque rationem Confessariorum admissio, moriente Episcopo, non desinit, non magis quam indulgentiæ, aut aliæ gratiæ, quas concessit, non eas ad solum vitæ suæ tempus restringendo. His omnibus addi potest etiam dispositio alterius Constitutionis ejusdem Papæ (f), de qua sic dicit Glossa: *Nota quod gratia facta non expirat per mortem concedentis, etiamsi ejus effectus nondum sit adimpletus*.

Ex his, ut videtur, plus quam satis est, authoritatibus colligi potest, Lotharium in casu proposito dimissorias suas Litteras adhibere posse ad susceptionem Subdiaconatus, invalidamque esse ejus dubitandi rationem, quia non eodem modo putandum (g) de gratia a Superiore concessa, atque de potestate ab eodem ad ferendum judicium delegata, de qua in duabus Lucii III. & Urbani III. Decretalibus agitur.

(a) Bonifac. VIII. in c. Si super. 9. de offic. & pot. jud. deleg. in 6. & in c. Si cui. 38. de præb. &c. in 6. l. 3. tit. 4.
(b) Aug. Bar. alleg. 7. n. 123. Zerola. prax. Episc. part. 1 v. Dimissoriæ §. ad nonum. Paul. Piacef. prax. Episc. par. 1. c. 1 ar. 2. Navarr. in c. placuit. de pœnit. dist. 6. n. 35. 161. & seq. tom. 1. f. 356. verso. & 363. verso.
(c) Pet. Reb. in prax. tit. form. dimiss. n. 33.
(d) Joan. Cab. jur. can. theo. & prax. l. 1. c. 4. n. 7. Et l. 14. c. 14. n. 2. & 5. & apud eum Azor par. 2. l. 5. c. 49. n. 5. Ancharan. in c. 10. ne sede vacante. Et Fed. de Senis Consil. 16. v. Capitulum.
(e) Bonifac. VIII. in cap. Si gratiose. 5. de rescript. in 6. l. 1. tit. 3.
(f) Bonifac. VIII. in c. Si cui. 382. de præb. & dign. in 6. l. 3. tit. 4.
(g) Navarr. Man. loc. cit. n. 165.

CASUS III.

VALENTINIANUS, obtentis ab Episcopo suo dimissoriis, Vicarium generalem adivit, qui eas sibi concessit; licet in ipsius Litteris Vicariatus generalis hujusmodi potestas dandi dimissorias Litteras non exprimatur. Nunqnid legitimæ sunt hujusmodi dimissoriæ, iisque uti potest Valentinianus ad Ordines suscipiendos?

RESPONS.

Invalidæ sunt hujusmodi dimissoriæ Litteræ. Nam Vicario generali non competit potestas dandi dimissorias, nisi speciatim in Litteris Vicariatus sui generalis designetur, uti declaravit Bonifacius VIII. in una e suis Constitutionibus (h) his verbis: *Inferiores quoque Prælati ..... vel Officialis Episcopi* (*cum ad hoc se ipsius officium non extendat*) *hujusmodi nequeunt licentiam impartiri*.

(h) Bonifac. VIII. in cap. Cum nullus. 3. de temp. ordin. & qualit. ord. in 6.

Addit quidem hic Summus Pontifex, jus illud Vicario geuerali duobus in casibus competere. *Episcopo autem*, inquit, *in remotis agente, ipsius in spiritualibus Vicarius generalis; vel Sede vacante, Capitulum, seu is ad quem tunc temporis administratio spiritualium noscitur pertinere, dare possunt licentiam ordinandi*. Sed in eo consistit quæstio, ut nimirum dignoscatur, quid significent termini isti, *Episcopo .... in remotis agente*: & de eo non consentiunt Authores: quare multo tutius est, ut Vicarius generalis, nullas, etiam absente e Diœcesi Episcopo, concedat dimissorias Litteras, nisi de speciali illius mandato. Ita sentiunt Rebuffus, Cabassutius, & Author quidam modernus, rei hujusce peritissimus, utpote qui Carcassone, deinde Condomi Vicarius generalis, & Officialis fuerat (i).

(i) Pet. Reb. l. 1. prax. tit. de forma Vicariatus n. 47. & 48. Joan. Cabass. jur. theo. & prax. l. 1. c. 13. n. 12. Du Casse prax. Jurisd. Eccl. volunt. c. 3. n. 1.

CASUS IV.

TREBELLIUS, Ordines, vacante Episcopali sede, cupiens suscipere, a Vicario generali Capituli dimissorias postulat Litteras. Nunquid eas concedendi potestatem habet Vicarius, & iis uti potest Trebellius, absque ullo censuræ incurrendæ metu?

RESPONS.

Ad solutionem hujusce difficultatis distinctione opus est: nam vel ab anno jam elapso vacat sedes, vel non; Si ab anno jam elapso vacet sedes, dimissorias Capitulum comcedere potest ad susceptionem Ordinum. *Potest enim Capitulum, completo primo vacationis anno, subditis Diœceseos Litteras expedire dimissorias*, inquit Cabassutius (k), & alibi (l): *Elapso autem vacationis anno, & necdum, repleta sede, potest deinceps Capitulum ejusmodi licentias, & dimissorias Litteras concedere indifferenter*.

(k) Cabassut. cit. l. 1. c 14. n. 2.
(l) Idem l. 2. c 24. n. 24.

Si nondum elapsus sit annus, nova utendum distinctione: Nam vel Clericus arctatur ad suscipiendam tonsuram, aut ordines; vel non arctatur: Si non fuerit arctatus, hoc est, si legitima ei non subsit causa Ordines suscipiendi; hæc potestas Capitulo non competit, illudque interdicto subjacet, si ultra progrediatur; isque, qui talibus utitur dimissoriis suspensionem incurrit, juxta Tridentinum Decretum, quod modo allegabimus, multorumque sententiam Doctorum: Sed si arctactus fuerit talis Clericus ad susceptionem Ordinum, v. g. ratione Beneficii aut recepti, aut recipiendi: ipsi dimissorias concedere potest Capitulum per Vicarium suum generalem, licet primo vacationis anno. Sic constituit Tridentina Synodus, cujus Decretum est hujusmodi (m): *Non liceat Capitulis Ecclesiarum, Sede vacante, infra annum a die vacationis, ordinandi licentiam, aut Litteras dimissorias ..... tam ex juris communis dispositione, quam etiam cujusvis privilegii, aut consuetudinis vigore alicui, qui Beneficii Ecclesiastici recepti, sive recipiendi occasione arctatus non fuerit, concedere; si secus fiat, Capitulum contraveniens Ecclesiastico subjaceat interdicto; & sic ordinati, si in minoribus ordinibus constituti fuerint, nullo privilegio Clericali, præsertim in criminalibus gaudeant; in majoribus vero ab executione ordinum ad beneplacitum futuri Prælati sint ipso jure suspensi*.

(m) Conc. Tr. sess. 7. c. 10.

Cæterum illud tenendum est. 1. Sedem Episcopalem censeri semper vacantem, donec novus ipsam adierit Episcopus; ut docet Rebuffus (n) post Hostiensem, Felinum, cæterosque Canonistas, quorum sententiæ subscribit Cabassutius (o): 2. Cum dimissorias dare potest Capitulum, idem quoque posse dispensare in iis, in quibus potest Episcopus, ut docent celeberrimi Canonistæ (p), quos laudat Cabassutius, qui rei hujus hanc affert rationem: *Capitulum enim, Sede vacante, regulariter succedit in jurisdictione ordinaria Episcopi: nisi in solis casibus a jure expresse prohibitis*; subditque hic Canonum Interpres: *Ideoque potest similiter in dimissoriis ab interstitiis dispensare*.

(n) Pet. Reb. in prax. 1. par. tit. de devol. n. 7.
(o) Joan. Cab. cit. l. 2. cap. 25. n. 25.
(p) Idem l. 1. c. 14. n. 5. & apud eum Abbas in c. Cum olim n. 2. de majorit. & obed. Gemin. in Cap. cum eo n. 7. de elect. in 6. Paul. Piacef. in prax. Episc. part. 1. c. 1. art. 2. n. 10. Navar. cons. 28. & 30. de temp. ordin. Feder. de Senis cons. 3. 4. & 30.

CASUS V.

ADRIANUS, Prælatus regularis, uni e suis Religiosis dimissorias concessit Litteras, quibus ei potestatem facit, ut ab eo, quem maluerit, Provinciæ Episcopo Ordines suscipiat. An validæ sunt hujusmodi dimissoriæ, iisque uti potest hic Religiosus?

RESPONS.

Certum est regulariter loquendo, Religiosum hunc tales dimissorias ad Ordinum susceptionem adhibere non posse. Jus quidem concedendi dimissorias Monasterii sui Religiosis competit Prælatis regularibus: ea tamen observando, quæ præscribit Clemens VIII. hoc est, remittendo Religiosum, cui prædictæ Litteræ conceduntur, ad Episcopum, in

cujus

cujus Diœcesi positum est Monasterium conformiter ad jus commune, a Bonifacio VIII. constitutum (a): Si tamen abesset Diœcesanus Episcopus, aut præsens Ordines non conferret; in hoc casu Religiosus alium posset adire Episcopum; sed Superior regularis tuta conscientia consulto dimissorias differre non potest, donec Episcopus Diœcesanus absit, aut ordines non conferat, aut denique vacet Sedes Episcopalis: tunc enim fraus subesset ac dolus: quibus addendum: hunc Superiorem insuper teneri ad exprimendam in dimissoriis, quas Religioso concedit, causam absentiæ Episcopi, aut defectum Ordinationis: Quæ omnia in Bulla Clementis VIII. speciatim designantur, & cujus verba hic exscribere non abs re erit: „ De mandato S. D. N. Clementis, Divina providentia Papæ octavi tenore præsentium mandatur omnibus & singulis quorumcumque regularium Superioribus, ut de cætero observent & observari faciant ea, quæ in Decreto Sacræ Congregationis Concilii Tridentini continentur; cujus tenor est talis: Congregatio Concilii Tridentini censuit Superiores regulares posse suo subdito, itidem regulari, qui prædictos prædictis qualitatibus requisitis Ordines suscipere voluerit, Litteras dimissorias concedere; ad Episcopum tamen Diœcesanum, nempe illius Monasterii, in cujus familia ab iis ad quos pertinet, ille Regularis positus fuerit: & si Diœcesanus abfuerit, vel non sit habiturus ordinationes „ ad quemcumque alium Episcopum, dummodo ab eo Episcopo, qui ordines contulerit, examinentur quoad Doctrinam; & ipsi Regulares non distulerint de industria concessionem litterarum dimissoriarum in id tempus, quo Episcopus Diœcesanus vel absuturus, vel nullas esset habiturus ordinationes, vel sedes Episcopalis vacaret. Verum cum a superioribus Regularibus, Diœcesano absente Episcopo, vel ordinationes non habente, litteræ dimissoriæ dabuntur, in eis utique causam absentiæ Diœcesani Episcopi, vel Ordinationum ab eo non habendarum exprimendam esse. Quod si Regulares ordinandi morentur in Monasterio nullius Diœcesis, hujusmodi concedendas esse dimissorias ad Episcopum viciniorem, in eoque procedere omnia, quæ de Episcopo Diœcesano superius præscripta sunt. Quod qui non fecerint, Officii & dignitatis, sive administrationis suæ, & vocis activæ, & passivæ privationis, ac alias arbitrio, ejusdem Domini nostri Sancti Papæ reservatas pœnas incurrent. Datum Romæ die 15. Martii anno 1596 „.

Cœterum observare interest, Prælatos aut Superiores Regulares, quantumvis exemptos, eo jure uti non posse, nisi pro Religiosis, qui sint subditi sui; atque aliter agendo fore suspensos *ipso jure*, per annum ab Officio & Beneficio, ut fert decretum Concilii Tridentini (b).

(a) Bonif. VIII. in cap. Cum nullus, 3. de temp. ordinat. d. in 6. §. Religiosi lib. 2. tit. 9.

(b) Conc. Tr. sess. 23. c. 10.

DISPENSATIO IN GENERE.

DISPENSATIO in genere his verbis definitur: *dispensatio est provida juris communis relaxatio, utilitate, seu necessitate pensata* (c), vel secundum Innocentium IV. (d) in Commentario suo in Decretales; *iuris communis relaxatio, facta cum cognitione causa ab eo, qui potestatem habet dispensandi.*

Ex hac definitione constat 1. dispensationem a Superiore datam absque causæ cognitione ex parte illius esse illicitam, ut in foro conscientiæ invalida est pro eo, qui eam absque legitima causa obtinuit. Hæc est enim constans veritas, a S. Bernardo manifeste asserta, Superiorem videlicet, quacumque fulgeat potestate, non dispensare posse a lege, quam constituit Ecclesia, nisi justa ei dispensationis subsit causa, quod si fecerit, dispensatio, quam concedit, est potius dissipatio & abusus commissæ sibi ab Ecclesia potentiæ, quam vera dispensatio. Hæc regula adeo constans est, ut non nisi temere possit infirmari.

2. Inter legitimas autem dispensationis causas annumerari debent 1. Ecclesiæ utilitas. 2. Salus postulantis Dispensationem. 3. Necessitas evitandi gravis scandali. 4. Singulare meritum & dignitas personæ, quæ dispensatur. Sed sæpius fit aut per dolos, aut vile proprii lucri studium postulantium in Romana Curia, ut decipiatur Summus Pontifex, & ut *Quod fuit olim ad iuris rigorem temperandum inventum*, inquit Rebuffus, (e) *hodie cedat ad iuris iniqui compendium.* Quare multæ sunt invalidæ coram Deo dispensationes, quibus proinde tuta non sit impetrantium conscientia. Sed fusius de hac re exponemus in titulo *dispensatio Matrimonii* Cas. *Gordianus* 26. quid doceat S. Bernardus ad Eugenium III. prius discipulum suum scribens.

Soli Superiori majori competit jus dispensandi in iis, quæ sunt jurisdictionis suæ, ut Papa in tota Ecclesia dispensare potest in iis, quæ juris sunt duntaxat Ecclesiastici, idque tanquam conservator & interpres Ecclesiasticæ disciplinæ, sacris constitutæ & stabilitæ Canonibus. Concilium quoque Provinciale in Provincia dispensare potest, uti Episcopus in multis casibus, quandò nimirum de re agitur, quæ Papæ ex jure, aut ex Consuetudine legitime in Episcopos præscripta non reservatur, aut cum urgens adest dispensandi necessitas. Denique Rex aut quilibet Princeps supremus in rebus secularibus aut civilibus cum subditis suis dispensare potest, ut cum Officiali justitiæ, ob singulare ejus meritum annòs remittit.

Antiquitus Dispensationes suas nonnisi post admissam culpam concedebat Ecclesia, cum ex usu hodierno requirantur dispensationes, ut impune calcari queant Ecclesiæ regulæ, quantumvis æquitati conformes. Ut autem malo

huic

(c) Gratian. §. Nisi vigor 1. q. 7. Durand. in spe p. 1. c. de Lapsis. & dispens. §. 1.

(d) Innoc. IV. in c. Cum dilectus. 15. de temp. ordinat. num. 4.

(e) Rebuff. t. de dispensat.

huic occurreret Sanctus Augustinus loquens de Ecclesiæ indulgentia pro Donatistis, (*a*) ad sinum suum reversis, quibus pristinam concedebat dignitatem, sic dicit: *Hoc non fieret*, inquit hic Sanctus Doctor, *quoniam revera* (quod faciendum est, fieri non deberet, scilicet ut post pœnitentiam Clerici vel etiam Episcopi permanerent) *nisi pacis ipsius compensatione sanaretur, sed sibi hoc dicant & multo maxime doleant qui in tanta morte præcisionis jacent, ut isto quodam vulnere matris Catholicæ reviviscant ...* (*b*) *detrahendum est aliquid severitati, ut maioribus malis sanandis charitas sincera subveniat*. Quo circa accurate & prudenter considerandæ sunt rationes, quæ movent ad concedendam dispensationem; quales sunt metus scandali, bonum Religionis generatim vel speciatim, virtus aut scientia, dignitas aut boni mores illius, qui dispensationem postulat, multitudo reorum, qui ea indigent, ignorantia legis, aut bona fides, spes majoris boni, & aliæ multæ hujusmodi.

(*a*) S. Aug. Ep. 185. alias 50. num. 44.

(*b*) Idem. ib. num. 45.

Obtenta a Summo Pontifice dispensatio, ipsius morte non extinguitur.

Invalida potest esse dispensatio duabus de causis; vel quia obreptitia est, hoc est, ex falso exposito obtenta; vel subreptitia; hoc est, quia non declarata est veritas necessario manifestanda ad obtentionem dispensationis, ut fusius infra dicetur.

Dividi potest dispensatio in tacitam & expressam: Dispensatio tacita ea est, cum, v. g. Papa Beneficium ei concedit, quem novit esse suspensum: aut Rex Officium, ei, qui requisitam constitutionibus suis ætatem nondum habere cognovit: tum enim de Beneficio aut Officio provisus simul de inhabilitate sua censetur esse dispensatus.

Quædam tamen in hujusmodi dispensationibus a Papa concessis sunt excipienda, ut si dignitatem ei conferret, quem scit esse impuberem.

Dispensatio expressa ea est, in qua reperitur terminus: *dispensamus* (*c*).

Invalida est quælibet dispensatio, a Papa concessa, in iis, quæ sunt mere juris naturalis, aut divini: ut infra ostendetur.

In Gallia usus obtinuit, ut nulla agnoscatur dispensatio valida, quam concedit Summus Pontifex circa rem, de qua ex sacris Canonibus dispensare non potest, quæque Regni illius regulis est contraria.

In hanc rem consuli possunt Authores præcipui, qui de dispensationibus generatim egerunt, ut Chassanæus, (*d*) Charondas (*e*), sed præcipue Sanctus Bernardus (*f*), in quo argumentum istud elucidatum reperies multis testimoniis, quæ referuntur in decisionibus titulorum, in quibus de dispensationibus agitur.

Videsis infra titulos dispensationum speciatim.

(*c*) C. de multa in fin. de præbendis. & c. At si Clerici §. de Adulteriis. de judiciis cap. Innotuit. in fin. de elect.

(*d*) Chassanæus. Consil. 43.

(*e*) Charondas l. 1. vesp 40.

(*f*) S. Bernard. tract. de precept. & dispensat.

CASUS I.

DEMETRIADES singulari virtute ac pietate puella, Religionis votum emittere cupit in Capucinarum Monasterio, ubi, cum a teneris annis instituta sit atque e decennio Ordinis illius austeritates non solum noverit, sed etiam pietatis affectu coluerit, cumque Monialibus omnibus nota sint optima ejus indoles, pietas, bonique mores; Probationis annum Concilii Tridentini decreto constitutum a Papa sibi remitti vellet; quod non recusant Religiosæ. Quæritur ea de re, utrum dispensatione hujusmodi uti possit, si a Papa concedatur?

RESPONS.

Constat, Summum Pontificem in iis omnibus dispensare posse, quæ sunt juris positivi, etiam a Concilio Generali constituta, ut certum sit ex Decretali Innocentii III. ad Archiepiscopum Cantuariensem (*g*); quamvis dispensare nequeat in iis, quæ sunt mere juris naturalis aut divini: Atqui probationis annus procul dubio est juris positivi: de eo igitur dispensare potest Papa Concilii Decreto derogans.

Dicimus, Summum Pontificem in eis omnibus dispensare posse, quæ sunt juris positivi: Id ipsum enim significat Innocentius III. (*h*) ad Præpositum atque Capitulum Cameraci his verbis scribens: *secundum plenitudinem potestatis de jure possumus supra jus dispensare*: atque ideo de Bigamia, contra præceptum Apostoli, cum iis dispensat S. Pontifex, qui Ecclesiæ possunt deservire, ut ait S. Thomas (*i*): quia irregularitas, quæ ex bigamia oritur, est tantum juris positivi humani, ut probat Glossa (*k*) ex Canone Decreti Gratiani, Martini Pragensis, qui eum e tertio primi Concilii Toletani an. 400. Canone deprompsit.

(*g*) Innoc. III. in c. Innotuit. 20. de elect. l. 1. t. 6.

(*h*) Idem in c. Proposuit 4. de concess. præbendæ & Eccles. non vacantis. l. 3. tit 8.

(*i*) S. Th. in 4 dist. 2. q. 3.

(*k*) Gloss. in D. c. Proposuit v. Dispensare. & in D. C. Lector. 18. v. Stat. dist. 34.

Certum est autem probationis annum ante professionem non esse necessarium, nisi ex jure positivo, cum, eo nondum adimpleto, ante Tridentini decretum, Novitio Religionem profiteri liberum esset ex consensu Superioris Monasterii, ut expresse fatetur Innocentius III. ad Archiepiscopum Pisanum scribens (*l*): Sequitur ergo, valide & licite Demetriadi remitti posse annum Novitiatus, atque adeo sibi concessa eam dispensatione uti posse.

Eorum autem, quæ hactenus diximus, hæc potest afferri ratio, quia annus probationis sacris Canonibus præscriptus est 1. ut per id temporis Novitius regulam & statuta Religionis, quam profiteri intendit, penitus cognoscere, seque ipsum, ne eam temere profiteretur, experiri posset. 2. ut Superior, vocalesque Religiosi perspecta habere valerent indolem, capacitatem, verosque Novitii mores, ne ipsum, nisi dignum, ad professionem admitterent. *Ut & ille*, (Novitius) *asperitates* (Monasterii) *& istud mores illius valeat experiri*; ut loquitur Innocentius III. (*m*).

(*l*) Innoc III. In c. Ad Apostolicam 16. de regular. & transeunti bus ad rel. g. l. 3. t. 31. Item in c. Sicut 7. ib. Greg. IX. in c. Statuimus. 23. ib.

(*m*) Fagnan. in c. Ex litteris. de divortiis. n. fin.

In casu autem proposito, Monasterii, cujus vota emittere cupit Demetriades, supponitur Regulas omnino notas habere, cum in eo jam a decennio commoretur, illiusque pio devotionis affectu austeritates colat. Virtutem ejus insuper bonosque mores norunt Religiosæ. Superfluunt ergo jam annuæ probationis rationes, petitamque ideo dispensationem ei concedere potuit Summus Pontifex.

Consentit hæc decisio cum sententia Cardinalium Concilii Tridentini interpretum, qui, cum Gregorio XIII. talem dispensationem dari posse declarassent,

sent, eam requirenti Dominæ nobili concessit. *Sacra congregatio respondit hanc materiam meri juris positivi esse: ideo posse dispensari & causam justam hoc casu subesse: & ita Gregorius XIII. sententia Congregationis audita dispensavit.* Hæc sunt verba Fagnani (*a*).

(*a*) Fagnan. in c. Ex litteris. de divortiis. n. fin.

Fatendum tamen est, quod, quamvis hæc decisio juri Canonico sit consentanea, nec non consuetudini earum regionum, in quibus quoad disciplinam acceptum est Concilium Tridentinum, in Galliæ Regno absolute tamen non obtinet, in quo non accipiuntur hujusce Concilii decreta quoad disciplinam, nisi quatenus Regis Edictis ad praxim rediguntur, ut sæpe in hoc opere dicitur. Quare fieri posset, ut hujusmodi dispensatio abusiva a Parlamentis declararetur, tanquam contraria vigesimo octavo articulo Edicti Blesensis, quo jubetur annua probatio ad validam professionem. Reipsa, nisi Regio diplomate confirmarentur hujusmodi dispensationes in Romana Curia obtentæ contra Edictorum tenorem, puella mobilis & instabili pietatis calore accensa votis suis ac obtentæ Novitiatus dispensationi deinceps refragari posset, atque parentes ejus, qui eam a se cuperent extrudere, aut alio pravo fine ducerentur, sub specie ejusmodi dispensationis solemnem ejus possent accelerare professionem, e qua idcirco gravissima forsan existerent incommoda.

Sed hujusmodi incommodis obnoxia deinceps non videtur esse futura Demetriadis professio ex obtenta dispensatione accelerata: 1. Quia jam a decennio convescitur in Monasterio, in quo Religionem profiteri cupit, ut supponitur. 2. Quia Monasterii hujusce severam apprime novit regulam. 3. Quia sponte eam pio motu adducta exercuit. 4. Denique quia omnes illius Monasterii Religiosæ persuasum habent ejus pietatem, cæterasque dotes in Religiosa necessarias.

CASUS II.

OFFILIUS, ægrotans cum vitæ periculo, omnia peccata sua Ludovico Parocho suo confessus, Ipsum rogavit, ut sibi quatuor aut quinque diversa remitteret vota, quæ jam male observarat, & quæ verebatur, ne in posterum observaret, si convalesceret. Potestne Ludovicus hanc ei votorum dispensationem concedere, post datam Sacramentalem absolutionem?

Videtur, quod possit, cum multo majorem in simili casu habeat potestatem, ipsum videlicet absolvendi non solum de omnibus casibus Episcopo & & quidem Papæ reservatis; sed etiam de omni excommunicatione majori, nullæ excepta:

Aliunde is non est Ecclesiæ usus, ut talem ægrum de votis simplicibus, quæ emisit, dispenset Sacerdos. Quid juris? Quid facto opus?

RESPONS.

Difficultatem istam ita solvit Sylvester (*b*): *Licet*, inquit, *in articulo mortis simplex Sacerdos absolvere possit ab omni casu, id est, peccato, etiam transgressionis cujuslibet voti; non tamen potest dispensare in voto: quia hoc nullibi conceditur; sed tantum absolutio, quæ non est dispensatio.* Et quidem plenam habet Sacerdos in articulo mortis potestatem, quoad omnia peccata, & etiam quamlibet excommunicationem, quod ipsi ab Ecclesia fuerit concessa hujusmodi potestas, ut in Tridentino videre est (*c*): sed nullibi videtur, ut recte observat Sylvester, in nullo casu concessam fuisse Sacerdotibus dispensandi de votis potestatem: neque etiam in hoc reperitur necessitas, ut in absolutione casuum reservatorum, aut excommunicationis.

(*b*) Sylvester. v. Votum 4. q. 3. §. Decimo uno.

(*c*) Conc. Tr. sess. 24. c. 6. de reform.

Sylvestrum sequitur Navarrus (*d*), qui asserit, hanc sententiam esse communiter *secundum mentem omnium Doctorum*. Nullam igitur propriam sibi Offilii Parochus potestatem habet, hominem hunc de votis, quæ emisit, dispensandi, neque eadem in quodpiam aliud pium opus commutandi. Quare, ut saluti suæ consulat Offilius, necesse est, ut, firmum animo concipiat propositum, se ea deinceps accuratius esse servaturum, vel ut Superiore legitimam eorum obtineat dispensationem.

(*d*) Navar. Man. c. 12. n. 79.

CASUS III.

NONNE semper dispensationem petentibus concedere potest Superior, cum ob causas petuntur, quæ sibi justæ videntur?

RESPONS.

1. Certum est, legitimum Superiorem dispensare posse in iis, quæ sunt mere juris humani, pro variis, qui occurrunt casibus, legem interpretando, & declarando, præceptum, quod in bonum communitatis latum est, prætermitti posse a tali persona privata, habita talis circumstantiæ ratione. Ita docet S. Thomas, en verba illius (*e*): „ In quacumque multitudine ex eo dicitur aliquis dispensare, „ quia ordinat qualiter aliquod commune præceptum sit a singulis adimplendum. Contingit autem quandoque quod aliquod præceptum, quod „ est ad commodum multitudinis, ut in pluribus, „ non est conveniens huic personæ, vel in hoc casu, quia vel per hoc impediretur aliquid melius, „ vel etiam induceretur aliquid malum ...... & ideo „ ille, qui habet regere multitudinem habet potestatem dispensandi in Lege humana, quæ suæ authoritati innititur, ut scilicet in personis, vel in „ casibus, in quibus Lex deficit, licentiam tribuat, „ ut præceptum Legis non servetur „.

(*e*) S. Th. 1. 2. q. 97. a. 4. in corp. Idem in 1. Cor. 14. Lect. 1.

2. Non idem dicendum de iis, quæ sunt juris naturalis; hæc enim dispensationem nequeunt admittere. Ratio est, quia communia Legis naturalis præcepta nulli umquam errori aut defectui possunt esse obnoxia, licet particularia quædam, quæ nihil sunt, nisi conclusiones a communibus deductæ, hujusmodi dispensationem Superioris patiantur; ut v. gr. proditori patriæ mutuum non reddere, inquit D. Thomas, cujus hæc etiam sunt verba (*f*): *Lex naturalis, in quantum continet præcepta communia, quæ nunquam fallunt, dispensationem recipere non potest, in aliis vero præceptis, quæ sunt quasi conclusiones præceptorum communium, quandoque per hominem dispensatur: puta, quod mutuum non reddatur proditori patriæ vel aliquod hujusmodi:* sed inde non probatur, aliquando a Superiore dispensari posse in iis, quæ sunt juris naturalis, ita ut in omnibus, qui objiciuntur, casibus, & quibus contrarium adstrui videtur, attendendum est semper, ex particularibus eorum circumstantiis effici, ut jam esse juris naturalis desinant uti demonstrat ipsum, quod affert S. Thomas, exemplum.

(*f*) Idem ibid. ad 3. Idem 2. 2. q. 147. a. 4. ad 1. Et in 3. sent. dist. 74. a. 4. & in 4. dist. 33. q. 2. a. 2. Et quodl. 9. a. 15.

3 Denique, de iis, quæ sunt juris divini, solus Deus dispensare potest, vel iis, cui specialem commisisset potestatem, quia ipse solus Author est legum, quibus res illæ aut sunt imperatæ, aut prohibitæ. *Ad Legem autem divinam*, addit Angelicus Doctor, *ita se habet quilibet homo, sicut persona privata ad Legem publicam, cui subjicitur. Unde sicut in Lege humana publica non potest dispensare, nisi ille a quo Lex authoritatem habet, vel is cui ipse commiserit, ita in præceptis juris divini quæ sunt a Deo, nullus potest dispensare, nisi Deus, vel cui ipse specialiter committeret.* Hæc sunt generalia principia, quæ supponenda duximus, ad quæstionem propositam respondendo, priusquam speciatim ejus explicarentur difficultates.

Ob hanc autem rationem de præceptis Decalogi nullus homo dispensare potest; quod eorum sit Author Deus, & in iis præcise ac manifeste suam declaret voluntatem. *Et ideo præcepta Decalogi sunt omnino indispensabilia*, inquit etiam Doctor Angelicus (*g*). Unde sequitur, quod, *Papa habet* quidem *plenitudinem potestatis in Ecclesia*, ut alibi asserit idem Sanctus (*h*), *ita scilicet quod quæcumque sunt instituta per Ecclesiam, vel Ecclesiæ Prælatos, sunt dispensabilia a Papa. Hæc enim sunt quæ dicuntur esse iuris humani vel divini: circa vero ea, quæ sunt juris divini, vel juris civilis naturalis dispensare non potest; quia ista habent efficaciam ex institutione divina.*

(*g*) Idem. 1. 2. q. 100. a. 8. in corp. Item 2. 2. q. 104. a. 4. Et in 1. sent. dist. 47. a. 4. q. 8. ad 1. &c.

(*h*) Idem quodl. 4. a. 13. in corp. Item l. 4. ad Hanib. dist. 38. a. 2. ad 3.

Cæterum quoad præsentem difficultatem observare interest, ex dictis non esse colligendum, Superiorem ab obligatione voti dispensare non posse, ex eo quod sit juris divini, pro quo nulla potest, esse

esse legitima dispensatio: sciendum namque obligationem posse ad jus divinum pertinere duplici modo; ut advertit Author Colloquiorum Vesunensium (*a*). 1. Cum procedit hujusmodi obligatio a Deo solo, qui homines quibusdam regulis sola sua authoritate & independenter ab eorum voluntate constitutis subjicere voluit, qualis est obligatio adimplendi præcepta Decalogi, de quibus proinde dispensare non potest Ecclesia. 2. Cum hujusmodi obligatio ex voluntaria personæ privatæ promissione oritur, qualis ex voto contrahitur: & de ea ob justas & præcipuas causas dispensare potest Ecclesia, non quod aliquam in jus divinum exerceat potestatem, sed in fidelium voluntatem, qui in iis, quæ ad suam pertinent salutem, Pastorum ipsius regimini subjiciuntur, quam enim ob causam jus ipsis a Deo ipso collatum denegaretur, dum Parentibus in proprios filios, aut Dominis in famulos non denegatur potestas? Nunquid apud omnes est inconcussum, a Patribus rescindi posse filiorum vota, quæ, ipsis inconsultis, emisere. Nonne Pastoribus absque ulla exceptione dixit Christus (*b*): *Quæcumque solveritis super terram erunt soluta & in cœlo*? Cum igitur cuipiam voti obligationem, idque ob justam ac legitimam causam remittunt, hoc est, quæ ad Ecclesiæ bonum, aut spiritualem voventis utilitatem spectat; cur inficiari quis poterit, eam quoque a Deo ipsorum Ministerio remitti? Fatendum igitur, de votis, intacto jure divino, posse dispensare Prælatos; cum ob justam rationem & in casibus jure non prohibitis dispensant, atque adeo potiori ratione idem posse Summum Pontificem, Ecclesiæ caput, ob illam, quam habet in Ecclesia, potestatis plenitudinem.

(*a*) Colloq. Vesunensia tom. 4. Colloq. 2. q. 2.

(*b*) Matth. 16. 18.

CASUS IV.

Dissident inter se Theologus & Canonista, utrum Papa ob plenariam, quam habet in Ecclesia, potestatem, valide de iis dispensare possit, quæ ab Apostolis aut stabilita, aut instituta fuere. Is affirmat; alter negat: Cui jus?

RESPONS.

Quæstionem hanc sibi propositam, dum de bigamia loquitur, quam uti irregularitatem statuit Apostolus, quæ ab Ordinibus removet, Angelicus Doctor solvit dicens, quod Papa nullam habeat dispensandi potestatem. *Quantum ad ea, quæ sunt de jure naturali, & quantum ad ea, quæ sunt de necessitate sacramentorum & fidei.* Hæc sunt Sancti Thomæ verba (*c*). *Sed in aliis quæ sunt de institutione Apostolorum*, pergit idem Sanctus, *cum Ecclesia habeat nunc eandem potestatem statuendi & destruendi, quam tunc habuit, potest per eum, qui primatum in Ecclesia tenet, dispensari*. Distinctionis hujusce ope quoad propositam difficultatem in concordiam revocari possunt Theologus & Canonista.

(*c*) S. Th. in 4. dist. 27 q. 3. art. 3. ad 2.

DISPENSATIO MATRIMONII.

DISPENSATIONEM Matrimonii clare explicat hæc Polmani definitio (*d*): *Dispensatio Matrimonii*, inquit, *est impedimenti Matrimonialis sublatio*. Quo circa dispensare est matrimonii obicem tollere.

(*d*) Polman. Brev. Th. p. 3. n 597.

Impedimentum vero matrimonii est vel dirimens, sive solummodo impediens. Impedimentum dirimens est illud, quo invalidum fit Matrimonium contractum non obtenta prius ejus dispensatione a legitimo Superiore, qui vulgo est Papa solus. Impedimentum vero impediens est illud, quo quis peccat contrahendo Matrimonium, non obtenta prius ab Episcopo illius dispensatione, licet validum sit Matrimonium.

Papa solus in omnibus impedimentis dirimentibus, ab Ecclesia constitututis, dispensare potest. Expresse tamen prohibet Tridentinum Concilium (*e*) ut, *In secundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes & ob publicam causam*. Quod decretum vel in ipsa Gallia observatur, ut constat ex celebri Senatus Parisiensis Arresto 11. Decemb. an. 1664. lato ad Conclusiones Domini Bignon Generalis Advocati in Nicolaum Barbier etiam Causidicum, cujus tres pueri simulque Barbaræ Barbier neptis illius illegitimi sunt declarati, etsi vi Romanæ dispensationis in Ecclesia Parochiali Parisiensi Sancti Joannis Matrimonium contraxissent, dictosque pueros, tanquam suos, in celebratione nuptiarum agnovissent: quo Arresto declaravit Curia, rescriptum illud Romanum male, invalide & abusive fuisse obtentum & executioni mandatum quoad puerorum legitimationem, indicta simul in Romana Curia campsoribus prohibitione, ne hujusmodi dispensationes obtinerent (*f*).

(*e*) Conc. Tr. sess. 24. de reform. Matrimonii.

(*f*) Diarium fori. tom. 2. l. 6. c. 58.

Admissa quidem est dispensatio a Summo Pontifice in primo affinitatis gradu concessa pro N. Vaillant, Medico, qui uxoris suæ sorori nupsit. Supremæ Curiæ Arrestum pro eo mense Januario an. 1685. latum est (*g*): Sed advertendum ab eo obtentum fuisse Regium diploma, quo confirmabatur Romanum rescriptum, in iis, quæ a Rege pendebant, unde vehementer impulsus est Senatus, ut eam proferret sententiam; de validitate tamen aut invaliditate Matrimonii nihil asserens, cum certum sit, quod, quamvis de primo gradu affinitatis in linea directa nequeat dispensare Papa, tamen potest in primo gradu lineæ Collateralis, quia impedimentum illud est tantum Ecclesiasticum, ut videbitur infra.

(*g*) Diarium Palatii p. 9. pag. 119.

Duobus, qui nubere volunt, semper favet Matrimonii dispensatio: quamvis ab uno tantum petita & obtenta fuerit, altero etiam inscio.

Dispensationem Matrimonii duplici modo Papa concedere potest. 1. *In forma gratiosa*, hoc est, absolute & de præsenti dispensando. 2. *In forma com-*

mis-

missoria, hoc est, Diœcesanum Officialem committendo, ut facti veritatem perpendat. Infra videbitur quanti sit momenti hæc distinctio, & quæ ejus habenda sit ratio.

Quilibet Episcopus de impedimentis, quæ sunt tantum impedientia, dispensare potest. Quod ad dirimentia pertinet, cum uniformis non sit hac in re omnium Diœceson Galliæ Disciplina Ecclesiastica; Episcopus quisque secundum usum in sua Diœcesi constitutum se gerere debet, non latiorem sibi arrogans potestatem, quam Prædecessores sui.

Ad validitatem dispensationis quoad consanguinitatem vel affinitatem in duobus diversis gradibus, satis est, ut gradus remotior Papæ exponatur.

Si impetrantes e diversa fuerint Diœcesi, ambo in Libello supplici exprimendi sunt, quod Rescriptum suum Officiali Diœcesis puellæ scribere intendat & reipsa semper scribat Summus Pontifex.

Allegatarum in rescripto rationum justitiam perpendendi jus non habet Officialis, sed solum an factum in Libello expositum sit veritati consonum nec-ne: quo facto dispensationem executioni mandare necessario tenetur.

Si forte obeat Officialis, scriptam ad eum dispensationem approbare potest eius Successor.

CASUS PRIMUS.

POLYXENES, inito cum Publia, sed ob auditos contra famam ejus rumores nondum consummato matrimonio a Summo Pontifice dispensationem obtinuit, quæ justa niti causa videtur, & qua sibi licet Mariæ nubere, quacum reipsa aliquanto post matrimonium contraxit. Quæritur utrum valida sit hujusmodi dispensatio, eaque sine peccato uti potuerit ipse Polyxenes?

RESPONS.

Priusquam huic difficultati fiat satis, advertendum 1. matrimonium esse Symbolum unionis hypostaticæ Verbi Divini cum natura humana, & spiritualis matrimonii, quod inter Christum & ipsius ecclesiam intercedit. 2. Duplicem hanc unionem esse indissolubilem. 3. Matrimonium ab Ecclesia tantummodo approbatum, sed nondum consummatum neutrius hujusce unionis esse signum, cum illud dissolvi posse agnoscat Ecclesia, in uno saltem casu, scilicet solemni professione Religionis, quo circa unionem solam Christi cum privatis Ecclesiæ membris significat, quæ unio in communicatione gratiæ ipsius posita, peccato quamsæpissime destruitur. 4. Matrimonium igitur duntaxat consummatum proprie Symbolum esse duplicis hujusce unionis, quæ verbis istis designatur: *Quod Deus semel assumpsit, nunquam dimisit*, & his aliis (*a*): *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi*: quæ duplex unio cum dissolvi nequeat, matrimonium quoque indissolubile efficit. Unde verba hæc Christi Domini (*b*): *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet*, quibus divortium prohibet, de matrimonio consummato intelliguntur, uti declarat Alexander III. in sua ad Episcopum Brixinionensem Decretali (*c*) his verbis: *Sane quod Dominus in Evangelio dicit: non licet viro nisi ob causam fornicationis uxorem suam dimittere, intelligendum est, secundum interpretationem Sacri Eloquii, de his, quorum matrimonium carnali copula est consummatum, sine qua consummari non potest.*

(*a*) Matth. 28. 20.

(*b*) Matth. 19. 6.

(*c*) Alex. III. in c. Ex public. de convers. conjug. lib. 3. t. 32.

Ex his igitur principiis omnes ferme Canonistæ & multi insignes Theologi existimant, proprie loquendo, ratihabitionem matrimonii, in se sumptam ab Ecclesiæ constitutione pendere, ob illius in contrahentes potestatem, qui ratione baptismi ab ipsa recepti jurisdictioni ejus subjacent; quam proinde ratihabitionem, cum juris sit mere Ecclesiastici, a Summo Pontifice tolli posse volunt, ob ejus potentiæ plenitudinem in Ecclesia quoad res spirituales.

Opinionem suam multis Summorum Pontificum exemplis asserunt illi Authores, ut Eugenii IV. & Martini V. qui in proposito casu dispensarunt, ille ob mutuum, quo diffidebant conjuges, odium; is vero ob lepram, quæ ante consummatum matrimonium alterum contrahentium incesserat, ut refert S. Antoninus (*d*); asseritque Navarrus (*e*), hujusmodi dispensationes, consilio suo petitas a Paulo III. & Pio IV. fuisse obtentas. *Ter vel quater ad petitiones, meo consilio ..... oblatas, felicis recordationis Paulus III. & Pius IV. per suas dispensationes dissolverunt quædam matrimonia, omnino clandestine contracta, nondum consummata, in remedium animarum, alioquin probabiliter periturarum.* Testatur etiam Author quidam (*f*), uno eodemque die a Gregorio XIII. concessas fuisse tredecim hujusmodi dispensationes. Denique vi talis dispensationis Carolus VIII. Galliæ Rex anno 1491. Annæ, Britanniæ Ducissæ nupsit, cui jam per procuratorem Archidux, Maximiliani primi Imperatoris filius, post dimissam ab illo Rege Margaritam Imperatoris hujusce filiam, jam ante sibi desponsatam. Ob hæc exempla eorumque rationes sententiam hanc amplexi sunt innumeri Authores, quales sunt Hostiensis, Bellarminus, Cajetanus, Catharinus, Felinus & alii multi, quos ad marginem indicamus (*g*).

Hæc tamen sententia, licet tot tamque præcipuis arridens Authoribus, aliis multis contrarium sentientibus paulo videtur audacior. Talis est Sylvius (*h*), & in eo sequitur Scotum, Paludanum, Cardinalem de Turre cremata, Dominicum Sotum, Franciscum Victoria, Covarruviam, aliosque plurimos Canonistas (*i*), e quorum numero existit inclytus Panormitanus, is enim liquido declarat, Papam non posse hujusmodi dispensationes concedere (*k*) atque hæc imprimis ad probationem suæ sententiæ Christi Domini verba premit: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet*; & unam Innocentii III. Decretalem ad Archiepiscopum Lugdunensem (*l*), in qua Summus ille Pontifex hanc solam matrimonii non consummati dissolutionis causam agnoscit, scilicet, solemnem votorum Religionis emissionem, aut divinam revelationem: quare Papalis omnino excluditur dispensatio in casu, de quo agitur. Inter assertores posterioris hujusce sententiæ, hæc sunt potissimum Dominici Soti verba: *Cum Christus ait:* Homo non separet, *Pontificem etiam ipsum exclusit, quasi talem potestatem ei non committeret; quia super jure divino & naturali, quale illa verba significant, Papa minime dispensat. Authoritas Martini & Eugenii, si ita verum est, quod similem dispensationem fecerunt, nullatenus tanquam Ecclesiæ determinatio movet, quia factum Pontificum non facit fidei articulum.* Quod dictum Hispani hujus Theologi, cum sententia Pauli IV. omnino consentit, qui de simili a se anno 1557. dispensatione petita Consistorii sui Cardinales his ferme verbis (*m*) allocutus est: „Carissimi Filii, ne Prædecessorum nostrorum factis & exemplis detineantur animi vestri; Profiteor, ea me nolle sequi, nisi in quantum ad id nos adducent Scriptura & Theologorum ratio, non dubito, quin ego meique Prædecessores, non solum in hoc facto, sed in aliis multis erraverimus„.

(*d*) S. Anton. 3. p. sum. Th. t. 1. c. 21. §. 3.

(*e*) Navar. Man. c. 22. num. 21.

(*f*) Henriquez. l. 2. de Matrim. c. 8. n. 21.

(*g*) Cajet. tom. 1. opusc. tract. 38. Bellarm. l. 2. de Monachis. c. c. 18. Michael a Medina l. 5. de Sacrorum hom. continentia Glossa in sc. ex publico. de conv. conjug. & in cap. quod votum. de voto in 6. Præpositus in c fin. de sponsa duorum. Pagnan. Navarr. Sylvester, Felinus &c.

(*h*) Fr. Sylvius in sup. S. Th. q. 61. a. 2. quæsito. 2. & resol. var. 2. Matrimonium. 4. concl. 1.

(*i*) Scotus in 4. dist. 31. §. Tertio modo. Petrus Palud. in 4. dist. 27. q. 1. a. 3. & q. 1. a. 2. & q. 3. a. 3. Dom. Sotus. in 4. dist. 27. q. 1. a. 4. Franc. Victoria relect. 4. concl. 1. ad 1. & in sum. Sacram. n. 281. Didacus Covarr. p. 2. de matrim. n. 21. Petrus Soto. lect. 12. de matrim. Corduba l. 1. quæstionariis q. 25. Alex. de Nevo. Joan. Tabiena & alii.

(*k*) Panorm. in cit. c. Ex publico. de conv. conjug.

(*l*) Innoc. III. in c. Ex parte 14. eod. t.

(*m*) Censuræ & Conclusiones. Facultatis Theologicæ Parisiensis apud Ioan. Bapt. de Lespine an. 1717. typis mandatæ. pag. 151.

In

In hac opinionum varietate, Sanctus Antoninus (a) de iis loquens, qui Papæ dispensandi potestatem in præsenti casu concedunt: *Tales*, inquit, *non sunt condemnandi; sed nec consulendum est alicui, ut procuret talem dissolutionem, sive dispensationem, cum Theologi videantur tenere, quod non possit dissolvi* (Matrimonium non consummatum) *nisi per ingressum Religionis*. Quibus verbis ad propositam speciem accommodatis, dicendum, Polixenem obtentam a se dispensationem non potuisse requirere, eaque multo minus uti; quoniam, ut loquitur Covarruvias, *tutior ac verior est communis opinio Theologorum, quæ probat Matrimonium ratum, nondum secuta commixtione carnis, & sic non consummatum minime posse dissolvi Romani Pontificis dispensatione*. Quocirca si alterum cum Maria matrimonium nondum contraxisset Polixenes, a sapiente prudentique Confessario monendus esset, ne talem dispensationem executioni mandaret, imo & denegata absolutione cogendus, ut ab ea desisteret; cum certum sit, quod ubi de Sacramenti validitate agitur, tutiorem partem sequi necesse sit. *

(a) S. Ant. 3. p. sum. Th. tit. 6. 2 1. §. 3.

* *Nota* 1. Præter citatos hic Sum. Pontifices ad confirmandam posteriorem sententiam, & ad priorem infirmandam, nonnullos adhuc a Theologis citari Sum. Pontifices, inter quos annumerant Nicolaum I. qui Can. *Is qui Matrim.* 32 q. 8 contractum a sanis matrimonium dissolvi non posse dicit, licet alteri superveniat amentia, impotentia &c. quod tamen Summis Pontificibus valida dissolvendi Matrimonii rati causa foret, si ab ipsis dissolvi posset. Et ALEXANDER III. qui in *Append. Conc. Lateran.* p. 6. C. 8. judicium improbat quorumdam suorum prædecessorum, qui Matrimonium ratum & non consummatum dissolvere se posse judicaverant, dicitque fœminam, quæ post Matrimonium ratum ad secundum convolarat, illudque consummarat, a secundo viro *separari debere, & ut ad primum redeat, Ecclesiastica districtione compelli, quamvis alii aliter sentiant, aliter etiam a Prædecessoribus nostris sit judicatum*. Innocentius etiam III relatus a *Petro de Sampsone* apud *Fagnanum* ad Cap. *Verum* de convers. conjug. num. 8. & Innocent. VIII. relatus a Panormit. apud *Basilium Pontium* L. 9. de Matrim. C. 3. cum ab ipsis talis dissolutio peteretur, eam prorsus denegarunt, insuper cum Innocentio VIII. allegaretur Glossa dicens hoc ab ipso fieri posse, respondit S. Pontifex ei qui Glossam allegabat: *Maledictus, qui te docuit*. Testatur etiam *Dominicus Soto* in 4. dist. 27. q. 1. a. 4. Adrianum VI. miratum quod ab ipso matrimonii rati dissolutio postularetur, respondisse se eam concedere quantum poterat, credere tamen se non posse.

Nota 2. Ipsosmet prioris sententiæ patronos confiteri ne minimum quidem ante Martinum V. (qui tamen utrum aliquod Matrimonium ratum dissolverit dubitat *Dominicus Soto*) apparere exemplum dispensationis super Matrimonio rato nullumque aut Theologum aut Canonistam ante illius S. Pontificis tempora inveniri qui in Summis Pontificibus dissolvendi Matrimonii rati potestatem agnoverit. *Neque omnino certa est* (prior sententia) inquit *Martinus Grandinus* C. 3. de indissolubilitate Matrim. quæst. 5 concl. 2. *Cum ante Martinum V. neque ullus hanc S. Pontificis potestatem agnoscat, neque appareant exempla dispensationis super Matrimonio rato.*

CASUS II.

ODULPHUS, Religiosus professus, occisis in exercitu omnibus fratribus suis, a Summo Pontifice Matrimonium contrahendi dispensationem obtinet; ne, si Monasticam sequi vitam pergeret, familia sua, quæ principatu fruitur, sine stirpe procumberet. Potestne Odulphus talem dispensationem tuta conscientia executioni mandare?

RESPONS.

Religiosus ille obtentam a se dispensationem executioni mandare potest; nam Summus Pontifex ob suam in Ecclesia potestatis plenitudinem ita dispensare valet, cum ea utitur ob causam legitimam, seu ad Ecclesiæ bonum, seu ad fidelium salutem pertineat. Ratio est, quia, ut jam alibi diximus, dispensare potest in iis, quæ sunt tantum juris humani. Certum est autem, ea omnia, quibus statuitur voti solemnitas, & a simplici voto solemne distinguitur, esse tantum juris humani, cum solemnitatem hanc in ceremoniis quibusdam & circumstantiis cum voto connexis solum positam instituerit Ecclesia. *Voti solemnitas ex sola constitutione Ecclesiæ est inventa*, inquit Bonifacius VIII. in una ex suis Constitutionibus (b). Si ergo de Virginitatis ac Religionis voto ante constitutam ab Ecclesia solemnitatem istam dispensare poterat Episcopus, ut videre est ex his Chalcedonensis Concilii an. 451. habiti verbis a Gratiano relatis (c): *Si qua Virgo se dedicaverit Deo, similiter Monachus, non licet eis nuptiis jungi: si vero inventi fuerint hoc facientes, maneant excommunicati. Statuimus vero eis posse fieri humanitatem; si ita probaverit Episcopus loci*. Cur ea Summo Pontifici denegaretur potestas? Hinc multa videre est hujusmodi dispensationum, quas concessere Pontifices, exempla; uti testantur Paludanus (d), & Cajetanus (e). Sic; referente illo Cardinali, Cœlestinus III. e Monasterio Constantiam eduxit, Panormi Religiosam, Rogerii VI. Siciliæ Regis filiam, quæ vi dispensationis ab illo Papa obtentæ Henrico VI. Frederici II. dicti Ænobarbi filio nupsit, Romæ Matrimonium suum consummavit, e quo Gandulphum suscepit, & quem annos 50. nata in propatulo ædium peperit (f). Similem Casimiro Cluniacensi Monacho, qui Parisiis studebat, dispensationem concessit Benedictus, isque postea e Monacho factus est Rex Poloniæ.

(b) Bon. VIII in Cap. Quod votum. 1 de voto & voti redempt. in 6 L. 3 tit. 15.
(c) Concil. Chalced. in Can. Si qua. 22. 27. q. 1. & in Can. Virgin. 22. ibid.
(d) Petrus Palud. in 4. dist. 38. q. 4. art. 4.
(e) Cajetan. in 2. 2. q. 88. art. 11.
(f) Histor. Neapol. l. 5.

Consentit hæc responsio cum sententia plurimorum tum Theologorum, tum Canonistarum, quos ad marginem appellamus, quique omnes unanimi consensu hanc Papæ tribuunt potestatem. Fatendum tamen, quosdam esse Theologos (g), qui contrarium sentiunt, innixi potissimum authoritati Innocentii III. qui agnoscit Papæ non competere potestatem, cum Monacho dispensandi de votis paupertatis & castitatis. En verba Summi Pontificis (h). *Nec æstimet Abbas*, inquit, *quod super habenda proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare, quia abdicatio proprietatis, sicut & custodia castitatis, ideo est annexa Regulæ Monachali, ut contra eam nec Summus pontifex possit licentiam indulgere*. Atque ea authoritate præsertim nituntur S. Thomas (i), Albertus Magnus, Glossa, Guillelmus Antisiiodorensis, S. Bonaventura, Alexander Halensis, & alii nonnulli.

Sed quamvis Authorum istorum sententiam damnare nolimus, eorum tamen argumentis facile responderi potest; eaque objectio triplici modo solvi potest. Et primo quidem generatim responderi potest, cælibatum eodem jure Religioni atque Sacerdotio esse annexum, hoc est, jure Ecclesiastico, quamvis cum aliquo discrimine, ut communiter docent celeberrimi Theologi, quales sunt Henricus Gandavensis, Paludanus, Scotus, Durandus, Richardus a Sancto Victore, Covarruvias, Navarrus, Cajetanus & alii multi; atque idem esse dicendum de absolutione proprietatis, cum olim Religiosi bona sua retinere & possidere possent, & etiam testari, ut asserunt Leges Romanæ (k) conformiter ad hæc verba Canonis (l): *Non liceat parentibus liberos, vel liberis parentes ab hæreditate repellere Monachos factos*. Quæ facultas Monachis a Sancto Gregorio Magno (m) ablata est, ut videre est in aliqua ejus Epistola ad Januarium, Episcopum Calaritanum, quam refert Gratianus in Canone Decreti sui. Atqui negari non potest, Papam valide dispensare non posse in iis, quæ sunt mere juris Ecclesiastici, ut docet & solide probat Angelicus Doctor (n): cum dispensatio nihil aliud sit, *quam juris communis relaxatio, facta cum causa cognitione ab eo, qui potestatem habet dispensandi*, ut loquitur Innocentius IV. (o). Igitur de solemnitate hujusmodi votorum, quæ ab Ecclesia ex Bonifacio VIII. est inventa, dispensare potest Papa.

Secundo quoad Innocentii III. authoritatem dicendum ejus verba esse tantum intelligenda *in sensu composito*, ut loquitur Schola, *& non in sensu diviso*, hoc est, ipsum loqui duntaxat de Monacho, *stante Monachatu*, cum fieri nequeat, ut vere sit Monachus prætermissis votis suis solemnibus: sed hinc non sequitur, eum iisdem teneri votis, cum e Monasterio suo per legitimam dispensationem eductus est; quandoquidem tum haberi nequeat, uti Religiosus.

Tertio, quoad Sanctum Thomam pertinet, responderi

(g) Petr. Palud. loc. cit. conclus. 21. Card de Turrecrem. super Can. De illo. dist. 12. Durand. in 4. dist. 38. q. 2 ad 2. Richar. ib. ar. 9. q. 1. Henrici Gand quodlib. 5 q. 28. Jo. Major. in 4. dist. 38. q. 14. Felin. in c. Si quando de rescr. Didac. Cov. de test. c. 2. n. 17. & apud eum Inn. Jo. Andr. & alii in c. Cum ad Monaster. de stat. Monac. Clad. Spencæus l. 5. de incont. c. 4. & seqq.
(h) Inn. III. in C. Cum ad Monaster. 6. de stat. Monach.
(i) S. Th. 2. 2. q. 88 a. 11. Albert Mag. in 4. dist. 38. a. 15. S. Bon. ib. q. 3. Guill. Antissiod. l. 3. c. 22. Gloss. in cit. C. Alex. Alens. Gotharinus, Dom. Sot. & Sylvest. de Prierio.
(k) L. Si quis 20. Cod de Episc. & Cler.
(l) Nov. 123. c. 38. relata in Can. non liceat. fin 19. q. 3.
(m) S Greg. in Can. Quia. 7. ead. causa. & q.
(n) S. Th. quodl. 4. a. 13.
(o) Inn. IV. ad Cap. Dilectus 15. de temp. Ordin. n. 4.

ponderi potest, Angelicum Doctorem in diversam ea de re transire sententiam: primum enim docuerat, Papam cum Religioso in voto ejus legitime dispensare posse, eique matrimonium permittere. *Alii dicunt probabilius*, inquit hic Sanctus (*a*), *si communis utilitas totius Ecclesiæ, aut unius Regni, vel Provinciæ exposceret, posset convenienter & in voto continentiæ & in voto Religionis dispensari quantumcumque esset solemnizatum*. Ejusque rei hanc affert rationem: *Non enim per votum potest se homo deobligare ab eo, in quo tenetur alteri. Unde talis posset imminere necessitas, quod posset alicui juste prohiberi, ne continentiam aut Religionem voveret, & eadem necessitate manente, potest etiam in voto dispensari jam acto*. Et paulo post (*b*): *In votis illis, quæ non de facili dispensationem recipiunt, nec frequenter, sed raro, sicut votum Religionis ..... solus Papa dispensare potest*. Quibus asserit, contrarium in summa sua Theologica docere videtur.

(*a*) Idem in 4 dist. 38 q. 1. a. 4. q. 1. ad 3.

(*b*) Idem ib. quæst. unic. 2. in corp.

Sed dici potest 1. eum loqui *in sensu composito*, uti loquitur Innocentius III. hoc est, de Religioso, qui actu Monasterio ac regulæ suæ addictus est; nam, uti jam diximus, certum est, eum vere Religiosum esse non posse, omissis solemnibus votis, quibus Religioni se mancipavit; atque a Summo Pontifice fieri non posse, ut quis in Religione permanens matrimonium contrahat, cum unus alteri adversetur status. 2. Potest etiam intelligi secundum alios, tanquam loquens de Potestate ordinaria, non vero de plenitudine potentiæ, quam habet Papa, tanquam supremum & visibile caput Ecclesiæ.

Qui fusiorem ea de re explicationem requirent & de testimonio e summa Sancti Thomæ deprompto Cajetanum adire possunt, qui scite rationibus respondet, quibus in diversam sententiam adductus est Sanctus Doctor, easque manifeste dissolvit. Legi quoque potest Fagnanus (*c*), qui fuse & accurate quæstionem istam persequitur. Superest ergo, ut concludamus, quod, si ita ferat publica utilitas, ut nubat Odulphus, obtentam a Summo Pontifice dispensationem sine peccato executioni mandare potest,

(*c*) Fagn. in c. Cum ad Monaster. de statu Monac. nu. 43. & 3. seqq.

CASUS III.

FLAVIUS, Mæviæ uxori superstes, secundas vult inire nuptias cum Bertha, quam e primo suo marito genuerat Mævia. Num id potest tuta conscientia, si in eam rem dispensationem in Romana Curia obtinere queat. Quod si id non possit Flavius, uxoris suæ defunctæ sorori nubere cupit. Nunquid hoc ei licitum est, si necessariam a Papa dispensationem obtineat?

RESPONS.

Flavius tuta conscientia Berthæ, defunctæ uxoris suæ priorisque ejus mariti filiæ nubere non potest; quamcumque in eam rem obtineat dispensationem, quæ aut subreptitia aut obreptitia censeri debet. Ratio est, quia Papa dispensare nequit in primo gradu affinitatis lineæ directæ, in qua reperiuntur sequentes personæ; 1. *Vitricus*, hoc est, maritus uxoris, quæ e primis nuptiis prolem suscepit: & *privigna* filia scilicet prioris conjugii. 2. *Socer*, id est, pater uxoris pro marito, aut mariti pro uxore: & *nurus*, hoc est, filii uxor. 3. *Noverca*, hoc est, uxor Patris: & *Privignus* filius scilicet patris e priori conjugio. 4. *Gener*, seu maritus filiæ, & *Socrus*, hoc est, mater mariti erga uxorem, aut uxoris erga maritum. Hi omnes in primo lineæ directæ gradu sunt affines.

In hoc autem gradu Papa dispensare nequit, quod in eo matrimonium jure naturali sit prohibitum; ut docent (*d*) Paludanus, Sanctus Antoninus, Major, Sylvester, Glossa, Covarruvias, Sylvius & alii multi. Huic etiam sententiæ aperte favere videtur ratio; qui enim in linea directa sunt ascendendo affinitate conjuncti; ita parentum loco habentur, quamvis reipsa non sint, ut in descensu ejusdem lineæ affines superioribus eum debeant honorem, qui naturaliter stare non potest, cum æqualitate conjugum in usu matrimonii. Unde colligendum, dispensationem in hoc primo gradu coram Deo esse invalidam, qua proinde tuta conscientia uti nequeunt impetrantes. Ita ratiocinatur Sylvius, qui postea sic concludit: *Existimamus ergo, quod jure naturæ irrita sunt hæc affinium matrimonia: vitrici cum privigna: novercæ cum Privigno: soceri cum nuru: generi cum socru. Unde nec ulla dispensationis exempla reperiuntur*. Hoc est, si quæ in Romana Curia subreptæ sunt hujusmodi dispensationes, eæ non fuerunt executioni demandatæ, quod omnia Christianitatis regna, aut Principatus rei huic legibus suis contradicant. Cujus quidem celebratissimum jam a 40. annis exemplum vidimus in viro nobilissimo, nobisque notissimo; is enim cum Romæ talem dispensationem subripuisset ad nubendum privignæ suæ, id est, filiæ uxoris suæ e priori conjugio; eam abusivam aut subreptitiam dispensationem declaravit Rothomagense Parlamentum, hincque prohibuit, indicta etiam mortis pœna, ne tali dispensatione uteretur. Atque hæc de priori difficultate eramus dicturi.

(*d*) Petr. Pal. in 4. dist. 41 q. 1. 27. S. Anton. 3. p. sum. Theol. t. 1. c. 11. §. 1. Joan. Major. in 4. dist. 40. q. 3. Glossa in c. Litteras. 13. de rest. spol. Bellarm. de matr. c 28. Didac. Cov. a Leyva Episc. seg. 2. part. 6. de matr §. 10. n. 19. & apud eum Tostatus Abul. Sylv. in suppl. S. Th. q. 55 a 6. conclus. 3. & alii contr. Cajet. 2 2. q. 154. a. 9. & Dom. Soto in 4 dist. 41. q. 1. art. 3.

Quod pertinet ad lineam indirectam seu collateralem, in omnibus ejus gradibus, ne primo quidem excepto, dispensare potest Papa, quia in ea linea jure tantum humano prohibitum est matrimonium, in quo jure dispensare potest Pontifex, ut ait Innocentius III. scribens ad Præpositum & Capitulum Cameracense (*e*): *Secundum plenitudinem potestatis de jure possumus supra jus dispensare*. Est igitur in potestate Papæ, (*f*) ut homini matrimonium permittat cum vidua fratris sui, aut sorore uxoris suæ defunctæ. 1. Quidem illud probatur ex Decretali Innocentii III. (*g*), in qua Summus hic Pontifex iis permittit, qui in infidelitate versati repudiatas a fratribus suis defunctis uxores duxerant, & e quibus nullam prolem susceperant eorum fratres, ut eas sibi legitimas retinerent uxores. *Propter infirmitatem gentis ejusdem*, inquit hic Papa, *concedimus, ut matrimoniis contractis cum relictis fratrum utantur*. 2. Ejus rei famosum suppeditant exemplum Emmanuel, Lusitaniæ Rex, cui Alexander VI. cum duabus successive sororibus matrimonium permisit: & Henricus VIII. Angliæ Rex, qui ex dispensatione Julii II. Catharinæ Arragoniæ; Caroli quinti Amitæ, viduæ fratris sui Arturi nupsit; quæ dispensatio a Clemente VII. approbata est ex concilio celeberrimarum Europæ Universitatum, quas consultaverat hic Papa, ut videre est ex Decreto, quod refert Author inclytus (*h*): quibus addi potest Ludovica-Maria de Gonzaga Cliviensis, quæ ex Pontificia dispensatione duobus vicissim fratribus, scilicet Ladislao Sigismundo & Joanni Casimiro, Poloniæ Regibus nupsit (*i*). Similem quoque non ita pridem dispensationem Comiti Starembergensi concessit Clemens XI. Unde colligimus, quod si Flavio justa subsit causa requirendæ dispensationis necessariæ ad nubendum uxori fratris sui defuncti: eam in Romana Curia persequi, eaque obtenta uti potest.

(*e*) Innoc III. in C. Præposuit. 4. de concessione Præb. &c. lib. 3. tit. 8.

(*f*) Navarr. Manual. c. 22 n. 84.

(*g*) Inn. III. in c. Deus fin. de divortiis l. 4. t. 9.

(*h*) Alphonsus de Castro l. p. de lege pœnal. c. 12.

(*i*) Acta temporis Aug. 1708. pag. 91.

Addemus denique ad plenam hujusce difficultatis elucidationem, Papam valide dispensare posse in omnibus lineæ directæ affinitatis gradibus, primo inferioribus: nam secundus lineæ directæ gradus tam est dispensabilis, quam primus lineæ indirectæ, seu Collateralis: hæc enim sola afferri potest ratio ad probandum, affinem affini ex Pontificia dispensatione nubere non posse, quia, ut jam dictum est, cum alter alteri sit inferior, is erga alium talem debet ex jure naturali adhibere reverentiam, quæ cum æqualitate conjugum quoad actum connubii stare non potest. Non videtur autem, affinem alterius in secundo gradu lineæ directæ majori erga alium teneri reverentia, quam duo affines in primo gradu lineæ indirectæ seu Collateralis. Igitur cum utrisque quoad Matrimonium dispensare potest Summus Pontifex.

Nec est, quod quis 18. Levitici caput objiciat; ex hoc enim probari nequit, Matrimonium jure naturali inter affines in secundo gradu lineæ directæ aut in primo lineæ indirectæ, aut alio quolibet esse prohibitum. 1. Quia lata in eo prohibitio pro affine in secundo gradu lineæ directæ, iisdem effertur terminis, atque ea, quæ ad quamlibet consanguineam aut affinem pertinet: En ipsa ejus verba (*k*): *Omnis homo ad proximam sanguinis*

sui

sui non accedat, ut revelet turpitudinem ejus; & paulo inferius (*a*): *Turpitudinem uxoris tuæ & filiæ ejus non revelabis: filiam filii ejus & filiam filiæ illius non sumes, ut revelet ignominiam ejus, quia caro illius sunt*. Atqui ex primo textu probari nequit, Matrimonium esse prohibitum jure naturali cum qualibet affine aut consanguinea; cum ex doctrina omnium Theologorum & Canonistarum, nullo excepto, contrarium sit certum. Igitur ex secundo textu probari nequit, Matrimonium contractum inter affines, etiam in primo gradu lineæ indirectæ, esse contra jus naturale. 2. Quia prohibitio Matrimonii cum affine in primo gradu lineæ Collateralis iisdem etiam profertur terminis, quibus enuntiatur ea, qua prohibetur Matrimonium cum affine in secundo gradu lineæ directæ. En utriusque prohibitionis verba (*b*); *Turpitudinem uxoris fratris tui non revelabis, quia turpitudo fratris tui est .... sororem uxoris tuæ in pellicatum illius non accipies; nec revelabis turpitudinem ejus, adhuc illa vivente*: & tamen Matrimonium in primo gradu lineæ Collateralis nullatenus jure naturali est vetitum; cum frater ex Lege Moysis, ut legitur in Deuteronomio (*c*), defuncti fratris sine liberis uxorem sibi sumere teneretur. Itaque colligi potest, ex textibus Levitici nullo modo probari, Matrimonium inter affines in secundo gradu lineæ directæ jure naturali esse pruhibitum, non magis quam cætera, quæ eodem capite sunt vetita: cum certum sit Ecclesiam posse dispensare & sæpe reipsa dispensare in multis impedimentis, de quibus ibi fit mentio; uti declarat Concilium Tridentinum (*d*).

(*a*) Ib. v. 17.
(*b*) Ibid. v. 16. & 18.
(*c*) Deut. 25. 4.
(*d*) Concil. Trid. sess. 24. de Sacr. Matrim. c. 3.

Fatendum tamen 1. hactenus dicta a nobis de secundo capite esse tantum opinionem, & quosdam Theologos contrarium sentire. 2. In Curia Romana non obtineri dispensationem in quocumque gradu affinitatis in linea directa; quæ, si concederetur, non nisi gravissimis de causis esset obtenta. 3. Causas illas, quantumvis gravissimas, non fore sufficientes in Galliæ Parlamentis, ut approbaretur talis dispensatio, tanquam legitima. Extat ea de re in Commentario Beraldi in Normaniæ consuetudinem celebre Arrestum, quoad appellationem *tanquam ab abusu* a Bernardo d'Auvray & Francisca Le Viconte illius uxore interpositam ob Matrimonium Sebastiani Le Porcher; declaratum est ad Conclusiones Advocati generalis abusum subesse in Matrimonio inter virum & viduam in secundis nuptiis soceri ejus, Novercam prioris ejus uxoris: licet isti essent tantum conjuncti in secundo genere affinitatis, quod a Concilio quarto Lateranensi œcumenico sub Innocentio III. desiit esse impedimentum dirimens; cum affinitatis impedimentum ad quartum gradum primi duntaxat generis inclusive fuerit redactum: ex quo certum fit, a Parlamento abusivam fore declarandam quamlibet dispensationem obtentam de impedimento in linea directa primi generis affinitatis in quocumque gradu.

CASUS IV.

PAMMACHIUS, qui cum Titia, Mæviæ matre fornicatus est, nunc ipsi Mæviæ se maritum sociare peroptaret: nunquid legitime cum eo in hanc rem dispensare potest Papa, quamvis fit Mæviæ affinis ex illicita copula in primo gradu affinitatis lineæ directæ?

RESPONS.

Afferit Sanctus Antoninus (*e*) Paludanum hanc Papæ denegare potestatem: verum satis aperte ostendit Sanctus Archiepiscopus, ab eo se Theologo dissentire, dum hujusmodi dispensationem a Martino V. concessam refert. *Reperitur tamen Papa Martinus V.* inquit, *dispensasse cum quodam, qui contraxerat & consummaverat Matrimonium cum quadam ejus germana, quam cognoverat fornicatione, cum magna tamen difficultate*. Tum concludit: *ideo nulli consulendum, sed omnino prohibendum procurare dispensationem, etiam a Papa, contrahendi cum tali, cujus scilicet matrem, vel germanam, quam carnaliter cognovit: Sed si post contractum, & multo magis consummatum tale Matrimonium, obtinuit dispensationem remanendi cum illa; dimittendum est negotium judicio Dei, nec condemnandum.*

(*e*) S. Anton. 3. part. sum. Theol. tit. 1. c. 12. in fin.

Difficultati huic præcise respondet Sylvius (*f*), indubitanter asserens, *quod affinitas ex illicito congressu proveniens in nullo gradu impedit Matrimonium, nisi jure positivo*: ejusque rei hanc subjicit rationem: *Quia filius non inclinatur naturaliter ad exibendam reverentiam mulieri, quam Pater cognovit extra Matrimonium; neque nascuntur ex fornicationibus amicitiæ, sed odia*. Unde colligimus in hac opinionum varietate Pammachio esse respondendum 1. ipsum absque salutis suæ periculo dispensationem illam non posse requirere; ex qua Mæviæ vellet nubere. 2. Si eam tamen obtentam executioni mandasset Mæviæ nubendo, ipsum esse in bona sua fide relinquendum, nec divortii eorum viam esse tentandam.

(*f*) Sylv. in suppl. 3. part. sum. S. Th. q. 55. a. 6. Conclus. 4.

CASUS V.

ARCADIUS & MARIA, e Diœcesi Parisiensi, in quarto gradu affines, Matrimonium simul contrahere cupiunt; quare Arcadius Romam mittit, & ad solam suam petitionem, necessariam obtinet dispensationem. Sufficitne pro Maria non minus quam pro Arcadio, tollitque utriusque impedimentum hæc dispensatio ab Officiali recognita?

RESPONS.

Certum est, prædictam dispensationem ad duos contrahentes extendi, licet ad solam Arcadii petitionem fuerit coucessa. Ratio est, quia dispensatio quælibet ad ea necessario extenditur, quæ secum sunt connexa, ut probari potest ex Glossa in Decretalem Alexandri III. (*g*). Atqui concessa uni contrahentium dispensatio ad alterum necessario refertur; unde snblato unius impedimento, tolli quoque censetur impedimentum alterius: nam, ut dicit Paschalis Papa in Canone (*h*), & post ipsum Alexander III. ad Archiepiscopum Senonensem scribens: qui vult rem aliquam, velle quoque censetur id ipsum, quod ex ea necessario sequitur. Cum igitur ex dispentatione unius contrahentium necessario sequatur alterius dispensatio; ubi unus est legitime dispensatus, alter etiam talis esse censetur; cum unus sine altero legitimus fieri nequeat sponsus.

(*g*) Glossa in cap. Quia in tantum. 4. de Præb. & dig. v. Plures.
(*h*) Paschalis in can. Si quis 7. 1. q. 3. Alex. III in cap. Præterea 5. de officio & pot. judic. de lege Lib. 1. tit. 29.

CASUS VI.

VVANDREGESILLUS & Ludovica, in quarto gradu consanguinei, simul nubere cupientes, incestum commiserunt, vel etiam matrimonium contraxerunt ea intentione, ut necessariam, quam a Papa requirunt, dispensationem facilius obtinerent. In Libello suo supplici consanguinitatis suæ gradum, simulque incestum a se admissum declarant; sed intentionem suam illud admittendo reticent; quo facto dispensantur. Quæritur utrum hæc dispensatio sit valida?

RESPONS.

Contendunt Authores quidam, uti Ludovicus Bail, nostro tempore Parisiensis Ecclesiæ Propœnitentiarius (*i*) cum undecim, quos laudat, Casuistis, eos, de quibus in casu proposito agitur, non teneri ad exprimendam pravam suam intentionem, 1. quia eam declarando, inquiunt, dispensationem a summo Pontifice facilius obtinerent. 2. Quia si id esset necesse; sequeretur, quod eorum intentio Papæ esset reservata.

(*i*) Lud. Bail. de trip. exa.

Tutiorem tamen & veriorem existimamus oppositam sententiam; licet enim facilius olim obtinerentur hujusmodi dispensationes, cum sponsi exponebant, se cum cognitione impedimenti matrimonium tamen contraxisse & consummasse; contrarium hodie evenit, ex quo conditum est a Tridentino Concilio Decretum istud (*k*): *Si quis intra gradus prohibitos scienter matrimonium contrahere præsumpserit, separetur, & spe dispensationis consequendæ careat, idque in eo multo magis locum habeat, qui non tantum matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit; quod si ignoranter hoc fecerit, siquidem solemnitates requisitas in contrahendo matrimonio neglexerit, eisdem subjiciatur pœnis: non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facile experiatur, cujus salubria præcepta temere contempsit*. Ex quibus verbis manifeste constat, carnalem copulam, quæ ante Concilium Papam indu-

(*k*) Concil. Trid. sess. 24. de reform. ma

Mm 2 cebat

cebat ad dispensandum facilius, eundem nunc ab ea dispensatione concedenda avertere; cum Ecclesia agnoverit, Peccatores ea ratione indulgentia sua abuti. Unde sequitur, quod, cum pravæ hujus intentionis declaratio Pontificem summum possit & debeat avertere, ut illius reis magis faveat; necessario in Libello supplici debet explicari; alioquin dispensatio fit subreptitia & invalida. *Ad hoc ut rescriptum teneat*, inquit Glossa (*a*), *nihil debet supprimi ex iis, quæ movere possunt animum Principis ad dandum rescriptum, vel ad denegandum.... Et generaliter ubicumque talem veritatem tacuit, vel talem falsitatem expressit, qua tacita, vel expressa Papa litteras non dedisset, rescriptum inutile fit.*

(*a*) Glossa in Cap. Litt. 20 de relegv. v. Litteras.

Addi potest etiam, talem dispensationem fore obreptitiam ob falsitatem supplicationis Pontifici oblatæ: nam ex ordinariis supplicationibus, in quibus non exprimitur intentio prava admissi incestus, fertur, supplicantes eum non admisisse illo animo, ut facilius gratiam, quam a Papa requirunt, obtinere possint. En ipsarum solita verba: *Exponunt, quod ipsi alias scientibus in quarto consanguinitatis gradu invicem esse conjunctos, præter prædictus, non quidem peccandi data opera, ut crimine admisso, hac causa foret Sanctitatem vestram & Sedem Apostolicam ad misericordiam & gratiam erga ipsos faciliores reddendi, sed solum vesana libidine victus oratricem cognovit.* Cum igitur veritati penitus contraria esset hujusmodi narratio in casu proposito; necessario colligendum, dispensationem consequenter obtentam fore non solum subreptitiam, sed etiam obreptitiam, & proinde ex utroque vitio nullam juxta formalem Innocentii III. decisionem his verbis contentam (*b*): *Super litteris, quæ ab aliquibus ex malitia & a nonnullis ex ignorantia (tacita veritate vel suggesta falsitate) impetrantur a nobis .....si....per hujusmodi falsitatis expressionem vel suppressionem etiam veritatis litteræ fuerint impetratæ, quæ tacita, vel expressa nos nullas prorsus litteras dedissemus; a delegato non est aliquatenus procedendum.* Ita difficultatem istam solvit sacra Congregatio Cardinalium Tridentini Concilii interpretum, ut referunt Zerola (*c*) & Navarrus.

(*b*) Inn. III. in Cap. Super 20 de rescript. & ib Gloss. l. 1 t. 3. Idem Glossa in Cap. Quia 6. de consl. & affin. l. 4. t. 14.

(*c*) Zerol. in prax. Episc. v Dispens. Navar. Man. c. 22. n. 86.

Cæterum, idem dicendum, si contracto ante obtentam dispensationem eo fine matrimonio, in Libello suo supplici circumstantiam istam non declarassent; ut fert expresse Tridentinum Decretum, quod modo attulimus; & iterum Romam esset mittendum, si supplicationem antevertisset crimen; aut ad Episcopum recurrendum, si eam idem crimen excepisset.

Confirmari etiam potest hæc decisio ex Constitutione Clementis VII. 19. Aug. an. 1524. (*d*), in qua ea de re mentem suam verbis istis aperit hic Papa: *Omnibus denuntiandum, seu intimandum duximus*; inquit, *quod imposterum cum illis, qui in gradibus prohibitis matrimonia scienter contraxerint, etiamsi illa consummaverint, non intendimus dispensare, sed illa (scandalis quæ oriri posse formidaretur, minime attentis) omnino separari mandabimus, absolutionem duntaxat petentibus concessuri cum gratia, dignus non sit, qui canonem conditorem contemnit, illique cum anima sua detrimento injuriam facit.* Quod postea confirmatum est ex alia Constitutione Pauli IV. 15. Decembr. an. 1555. (*e*). Unde sequitur, quod, cum effectum suum sortiri nequeat gratia, nisi secundum intentionem concedentis; talis dispensatio nunquam potest esse valida contra intentionem summi Pontificis, a quo subrepta est.

(*d*) Cap. Quia plerumq. 2. L. 7. Decret. L. 4. tit. 1.

(*e*) Ibid.

Denique hactenus dictis addemus Glossam (*f*), quæ probat ex multis testibus (*g*) Concilii Pictaviensis, Gregorii IX. & Bonifacii VIII. ad litteram & in sensu rigoroso sumendas esse dispensationes ambitiosas & odiosas. Atqui dispensatio, qualem obtinuere Vvandregesillus & Ludovica, procul dubio est odiosa; cum Legi deroget a Concilio œcumenico latæ & universim in Ecclesia acceptæ; atque adeo non est censenda legitima, nisi quatenus conceditur ad supplicationem, quæ veritatem & eo, quo ab Ecclesia requiritur modo, contineat. Neque est, quod quis objiciat, hinc sequi, pravam contrahentium intentionem Papæ reservatum iri; neque enim ipsi intentio, sed indignum reservatur facinus, cui adjuncta est hæc intentio & cognitio; quandoquidem si intentioni non esset adjuncta actio, hæc non esset in supplicatione declaranda (*h*).

(*f*) Gloss. in Cap. Ordinarii 3. de offic. ordinarii in 6. v Dispens.

(*g*) Conc. Pictav. in Cap. U. filii 1. de filiis presbyt. ordinand vel non. l. 2. tit. 17. Greg IX. in Cap. Dudum 54 de elect. & elect. potest. ibid. t. 6. Bonifac. VIII. in Cap. Quamvis. 4. & in Cap. Non potest. 11. de præb. & dign. in 6. L. 1. tit. 6.

(*h*) Covar. de Genet. Coll. Lucon. De Sainte Beuve.

CASUS VII.

GASPARDUS, conscius impedimenti dirimentis inter se & Martinam quod ipsa ignorabat, ei tamen nupsit. Aliquanto post Romæ dispensationem is requirens in supplicatione sua Papæ exposuit, ambos ignorare impedimentum, quo ad matrimonium contrahendum fiebant inhabiles. Num valida est dispensatio ad talem expositionem obtenta?

RESPONS.

Quamvis Martinæ ignotum esse impedimentum illud dirimens, cum ei nupsit Gaspardus; vere semper affirmari potest, supplici Libello, quem Papæ obtulit, manifestam contineri falsitatem, cum ambobus non ignotum esset impedimentum, sed Gaspardo penitus cognitum. Quare nullum videtur esse dubium de invaliditate dispensationis, quam ad talem expositionem is obtinuit.

Decisionem istam affert Navarrus (*i*), eaque nititur regula ab Alexandro III. (*k*) ad Cantuariensem Archiepiscopum scribente, constituta, qua declarat, in omnibus Curiæ Romanæ rescriptis subintelligendam esse istam conditionem, *si preces veritate nitantur*; licet in iis non sit expressa: qua in re differt jus Canonicum a legibus civilibus, (*l*) quæ conditionem istam nunquam supponunt, nisi verbis expressis enuntietur. Idem quoque asserit Bonifacius VIII. (*m*) cum Alexandro III. Quocirca; cum falsa sit Gaspardi expositio; necessario quoque sequitur, obreptitiam esse dispensationem, & ipsi proinde inutilem ut ipse sit extra culpam, ipsiusque falso habitum Matrimonium in integrum restituatur.

(*i*) Nav. L. 4. cons. de consang. & affin. cons. 11.

(*k*) Alex. III. in Cap. Ex parte. 2. de rescript. lib. 1. tit. 3.

(*l*) L. ult. C. de div. rescr.

(*m*) Bonifac. VIII. in cap. Si motu. 23. de præb. dign. in 6.

CASUS VIII.

NOBILIUS & Daniela, in quarto gradu affines, Matrimonio jungi inter se cupientes, Romam mittunt, & in oblata Papæ supplicatione exponunt, tam familiariter tamquam frequenter sese coluisse, ut, nisi perficeretur Matrimonium suum, ex hoc frequenti usu ac familiaritate infamaretur Daniela. Id tamen certum est istam inter eos non intercessisse consuetudinem, nisi postquam Romam miserunt, & ante datam obtentæ dispensationis suæ; aut saltem ante ejus recognitionem ab Officiali factam. Nunquid legitima est hujusmodi dispensatio?

RESPONS.

Dissentiunt inter se Authores de hac difficultate. Multi namque apud Sanchez (*n*), qui eorum sequitur opinionem, contendunt, rescriptum esse obreptitium, si causa in libello exposita, ipsius datæ tempore veritati non sit conformis, & nituntur 1. Decretali Innocentii III. (*o*) ad Canonicum Pictaviensem in qua sic loquitur: *Nos igitur inter eos, qui per fraudem vel militiam, & illos qui per simplicitatem vel ignorantiam litteras a nobis impetrant, hujusmodi credimus discretionem adhibendam; ut hi, qui priori modo falsitatem exprimunt, vel supprimunt veritatem, in suæ perversitatis pœnam nullum ex illis litteris commodum consequantur.* Similem Bonifacius VIII. emisit constitutionem de iis, qui de Beneficio provisi alterum requirunt, priori non declarato; & in hoc casu, secundam eorum provisionem invalidam declarat (*p*). Hanc denique expressius alibi solvere videtur difficultatem hic Papa (*q*): declarat enim petitam a se gratiam esse invalidam; quia allegata sibi causa ad illam obtinendam non erat vera tempore datæ rescripti, quo fuerat concessa.

(*n*) Sanch. de matrim. L. 8. disp. 30. & alii apud eum.

(*o*) Inn. III. in Cap. Sup. 20. de rescr.

(*p*) Bonifac. VIII. in Cap. Si motu. 23. de præb. & dign. in 6.

(*q*) Idem in Cap. Si eo temp. 6. de rescript. in 6.

Contendunt tamen alii Authores, satis esse, quo legitima sit dispensatio, ut ratio in supplicatione enuntiata sit vera, cum rescriptum executioni mandat Officialis. Ita sentit Pyrrhus Corradus; hac in re versatissimus (*r*), suamque probat sententiam distinctione adhibita inter dispensationes *in forma gratiosa* concessas, & dispensationes, quæ sunt *in forma commissoria*. Priores, inquit, sunt gratiæ consummatæ; quales nimirum vulgo

(*r*) Pyrrhus Corrad. ib. 7. c. 16.

ante

ante Concilium Tridentinum concedebant Papæ: quare omnino necesse erat, ut enuntiatæ sibi causæ veritati essent consentaneæ tempore datæ dispesationum, ut patet ex allatis Decretalibus: sed dispensationes in forma commissoria non sunt hujusmodi; sunt enim potius mandata, quibus fit potestas & jussio dispensandi, quam veræ & reales dispensationes: unde ex hac ratione conjiciendum hanc esse Papæ intentionem, ut iis fruantur impetrantes,: modo delegatus Officialis ad cognoscendam expositæ rei veritatem eam talem inveniat, tum cum rescriptum exequitur.

Utrique opinioni sua non desunt argumenta; id tamen in confesso est, priorem in conscientiæ foro esse tutiorem, quia Papæ intentioni magis videtur esse conformis, quam posterior. Priorem quoque anteponit alteri, quam tamen non damnat, eruditus Colloquiorum Luconensium Editor (a); fatendo, posteriorem hanc ad praxim redigi posse, adhibita, quam suadet Corradus, cautione. *Tutius est nihilominus*, inquit .... *stare opinioni Pyrrhi Corradi, qui vult, ut prorogetur dispensationis executio* (b) *donec in Curia Romana obtentum fuerit perinde valere*. Atque viam hanc sequi tenentur Nobilius & Daniela in casu proposito; ne ullo moveantur scrupulo, omneque declinent peccati discrimen.

(a) Colloq. Lucon. 1. c. Colloq 10 q. 2 pag. 506

(b) Pyrrhus Corrad. l 8. c. 3. n. 37.

CASUS IX.

BERTOLDUS & Anna, in quarto gradu consanguinei, in libello suo supplici impedimentum, quo ligabantur, Papæ declararunt, illiusque relaxationem Matrimonii contrahendi causa postulavere. Post dies aliquot ab obtenta dispensatione incestum una commisere. Possuntne tuta conscientia dispensatione sua uti, licet in illa de hoc crimine nulla fiat mentio?

RESPONS.

Advertendum statim, ut diximus in superiori decisione, duplici ratione a Summo Pontifice dispensationem obtineri posse: nam eam concedit vel *in forma gratiosa*, absolute & immediate per seipsum dispensando; *vel in forma commissoria*, rescripti sui executionem impetrantium Episcopo, ejusve Officiali committendo: quam duplicem rationem dispensandi approbat Tridentinum Concilium his verbis (c): *Dispensationes quacumque authoritate concedenda ..... committantur Ordinariis illorum, qui eas impetraverint: at vero, quæ gratiose concedentur, suum non sortiantur effectum, nisi prius ab eisdem tanquam delegatis Apostolicis, summarie tantum & extrajudicialiter cognoscatur, expressas preces subreptionis, vel obreptionis vitio non subjacere.*

(c) Concil. Trid. sess. 22. c. 5. de refor.

His ita præsuppositis respondemus, quod si per se ipsum & gratiose Bertoldum & Annam Papa dispensaverit, valida est dispensatio: licet impetrantes simul peccaverint post illam obtentam, & nondum Episcopo, aut Officiali oblatam: modo 1. non sit aliunde subreptitia vel obreptitia. 2. Modo terminis absolutis enuntietur, nec adjuncta fuerit ista, quæ rescriptis Romanis solet apponi, clausula; *modo inter eas copula non intercesserit*: nam si esset apposita, tum invalida foret dispensatio. Ideo autem validam esse asserimus dispensationem a Papa immediate ac per se ipsum concessam; quia tum Officialis Authoritatem Summi Pontificis executioni non mandat; eique tantummodo offertur dispensatio, ut cognoscat, utrum nulla subsit obreptio aut subreptio; hoc est, utrum nihil falsi fuerit in supplicatione enuntiatum, aut eorum, quæ dicenda erant, omissum.

Si vero dispensatio secundo modo, hoc est, in forma tantum commissoria fuerit concessa; existimant quidam Authores, eam non fieri invalidam ex incestu ab ejus obtentione commisso, licet eam nondum cognoverit, aut executioni mandarit Officialis; quia, inquiunt, vere semper affirmari potest, hanc dispensationem non esse subreptitiam; cum in supplicatione contineantur ea, quæ a contrahentibus erant declaranda, nec dum crimen admiserant, cum eam Papæ dederunt. Ita sentit Auctor Colloquiorum Luconensium cum Zerola, quem laudat (d). Alii econtra volunt invalidam in hoc casu fieri dispensationem, eamque ratam habere non posse Officialem, donec ab impetrantibus obtentum fuerit alterum rescriptum, quod dicitur *perinde-valere*. Ita inclytus Pyrrhus Corradus, stilo praxique Curiæ Romanæ ductus, nec non expressa Congregationis Concilii Tridentini a Pio IV. 2. August. an. 1564. institutæ & a Sixto V. confirmatæ (e) declaratione. Sic etiam Du Casse, Author eo magis fide dignus, quod Condomi Vicarius Generalis & Officialis hujusce rei peritissimus esset (f). In eandem quoque sententiam abit Sylvius (g): *Ut autem Bulla mandari possit executioni* inquit hic Theologus, *oportet casum, qui in ea proponitur, manere invariatum, quoad usque ipsa sit executioni mandata. Quare ista Clausula*: si preces veritate nitantur, *non solum refertur ad tempus petitionis supplicantium & concessionis Pontificis, sed etiam ad tempus executionis, quasi diceret Pontifex*: Si preces *tunc veritate nitantur, quando ipse concedit, & quando sua concessio mandata erit executioni*. Probari potest hæc secunda opinio ex eo 1 quod in hoc casu non absolute & proprie loquendo dispenset Papa, sed dispensandi suo nomine Officiali concedat potestatem: quod quidem præstare nequit Officialis, nisi conformiter ad intentionem Papæ, & ad constantem Romanæ Curiæ usum, ex quo ad validitatem dispensationis libidinosum, quod inter partes intercessit, commercium est enuntiandum.

(d) Colloq. Lucon. to. 9. Colloq. 10. q. 2. p506.

(e) Pius IV. in Bulla Alias. Sixt. V. in Bulla Immensa. 74. in Bullar. Magno pag. 111.

(f) Du Casse praxis jurisd. Eccl. volunt. & content. 2. part. pag. 151.

(g) Sylv. res. var. v. Dispensatio 7.

Concludimus igitur, Bertoldum & Annam ex dispensatione sua legitimum non posse contrahere matrimonium, antequam Romæ *perinde valere* obtinuerint ad novum supplicem libellum, in quo suam declarent libidinem. Id ad conscientiam tutius, quamvis non absolute necessarium putat Author colloquiorum Luconensium.

CASUS X.

CAROLOMANNUS, nuptias inire cupiens cum Henrica Joannæ sorore, cujus est affinis, quod cum Joanna libidinose egerit, Romam recurrens necessariam obtinet dispensationem, quam ad Diœcesanum Papa scribit Officialem, cui illam executioni mandare jubet, modo vera sit orantium supplicatio. Rescriptum suum Officiali Carolomannus offert, sed ante dispensationis executionem cum Joanna in idem scelus reincidit. Quæritur; utrum postea dispensationem hanc adhibere possit ad validum cum Henrica matrimonium contrahendum, quin nova indigeat dispensatione, seu *perinde valere*, ob novum, quod admisit, ab obtenta priori dispensatione, facinus?

RESPONS.

Si ex rescripto, quod obtinuit Carolomannus expressis verbis declaratur invalidam fore in casu recidivæ dispensationem; certum est, quod ea uti nequeat ad nubendum Joannæ, cum in crimen iterum prolapsus fuerit a data rescripti & ante ejus executionem; sed si hæc non adsit clausula, illa potest uti, tuta conscientia, quia cum immediate & per seipsum Papa non dispensat, sed dispensandi onus Officiali mandat, dispensatio non censetur perfecta & consummata, nisi postquam executioni illam mandavit Officialis. Ratio est, quia in hoc secundo casu, quando petitur relaxatio impedimenti *ex illicita copula*; non tenetur Orator numerum fornicationum, quas commisit, designare; ut is qui in irregularitatem incurrit, ex eo quod censura ligatus celebraverit, ad obtinendam dispensationem in sua supplicatione, non tenetur exprimere quoties in censura celebraverit (h).

(h) De Saint. Beuve to. 2. cas. 13.

Difficultatem istam ita solvit Sanchez (i) hac in re, si quis unquam, versatissimus. En ejus verba: *Hinc deducitur, si obtenta Pontificia dispensatione in affinitate antequam ordinarius eam exequatur, impetrans iteraret copulam cum eadem consanguinea fœmina a se ducenda, valere adhuc dispensationem; quia nondum consummata est dispensatio in affinitate, sed Ordinarius virtute mandati Apostolici dispensare debet. Atque copula hæc non auget affinitatem nec novum aliquem ejus gradum producit, sed eademmet affinitas manet, in qua dispensari committitur Ordinario: Secus esset si accideret copula, postquam*

(i) Thom. Sanchez de matrim. disp. 24. de dispen. n. 8.

jam dispensavit Ordinarius. Ita etiam sentit Corradus, & asserit, hunc esse universum Curiæ Romanæ usum; ut indicant hæc ejus verba: *Non indigent*, inquit (*a*), *nova dispensatione respectu posterioris ac reiteratæ copulæ; & ista est veteris praxis & observantia, quæ nunquam contrarium admisit, sicut fatentur omnes antiqui Curiales*. Addit denique Author ille, cui supplicationum, & rescriptionum Apostolicarum expeditionis examen commiserat Papa, sic declarasse Sacram Congregationem Cardinalium, Concilii Tridentini interpretum, in iis, quæ ad disciplinam moresque pertinent, declarasse 22. Januar. an. 1606. ut refert Barbosa (*b*). †

(*a*) Pyrrhus Corrad. prax. disp. Apost. l. 8. c. 5. n. 38.

(*b*) August. Barb. in collect. Bull. v. Dispensationis Litteræ. fol. 227.

† Responsionem ad hunc casum penitius & relative ad responsionem ad Casum præcedentem allatam examinanti aliqua forsitan suborietur difficultas.

CASUS XI.

ASCANIUS & LIVIA in Curia Romana dispensationem impedimenti affinitatis obtinuere, cum in supplici libello exposuissent. 1. Se una fornicatos fuisse. 2. Si exoratam recusaret Papa dispensationem, Liviam fore infamatam, & absque spe alterius conjugii. 3. Id quidem certum est, eos simul non peccasse, quamvis allatæ duæ aliæ rationes veræ sint propter violentam suspicionem nimiæ eorum familiaritatis. Qua de re quæritur, utrum Officialis, ad quem missum est rescriptum, ratum illud habere queat, si ad jusjurandum adacti falsam esse priorem rationem affirment, modo aliæ duæ veritati sint conformes; hoc est, modo is sit publicus rumor eos simul peccasse, & grave reipsa sit scandalum, & tam validis fultum conjecturis, ut de fama sua periclitetur Livia, nisi sequatur matrimonium?

RESPONS.

Officialis juxta sententiam Sylvii Ascanii & Liviæ rescriptum approbare potest, quamvis allegata in eorum libello prima ratio sit falsa. *Cum ad obtinendam dispensationem allegantur plures causæ*, inquit Sylvius (*c*), *quamvis una earum sit falsa, alia sit tamen vera; eaque talis ob quam (etiamsi esset sola) Summus Pontifex dispensaret, seu dispensare solet, dispensatio sic concessa est valida*. Idem docuerat Navarrus in una ex suis Decisionibus: (*d*) *Quando in aliquo libello*, inquit .... *ponuntur multæ causæ, etiam copulative, quæ omnes non sunt de jure necessariæ ad operandum effectum; sufficit, ut una illarum, quæ illum operari potest, sit vera juxta Glossam & ea quæ latissime adducit Felinus super ea*. Atqui ex tribus ab Ascanio & Livia allegatis rationibus duæ postremæ sunt veræ; cum rumor publicus scandalum pariat & Liviæ famæ labem inurat, quæ ex hoc jam maritum non reperiet; quas ob solas causas Papa vulgo dispensationes hujusmodi solet concedere, licet Oratores nullius sint conscii nefandæ libidinis. Ita sentit, non solum Sylvius, sed & octo alii Authores, quos laudat in decisione similis difficultatis ab ipso data 27. Octobr. an. 1636.

(*c*) Sylvius resol. var. v. Dispensatio.

(*d*) Nav. Lib. 1 consil. de rescr. consil. 7.

Contrarium tamen sentiunt alii Auctores, & imprimis Pyrrhus Corradus (*e*), qui dicit: *In dispensationibus autem in quibus pro causa narratur, inter Oratores secutam fuisse carnalem copulam illius suspicionem; ac propterea, nisi Matrimonium contraheretur, oratrix remaneret diffamata, scandalaque inde exoritura essent; absque dubio requiritur, omnia hæc fuisse vera tempore impetrationis*. Quare, cum hic Author Cancellariæ Romanæ Curialis esset in dispensationum materia apprime versatus, de quibus Tractatum *in folio* in decem Libros divisum conscripsit, existimamus, standum esse ipsius sententiæ, & eo potiori jure, quod agatur de validitate dispensationis, & proinde Matrimonii: quæ res est maximi momenti.

(*e*) Pyrrhus Corrad. prax. disp. Apost. l. 7. c. 2. n. 33.

CASUS XII.

CRESCENTIUS & Julia, consanguinei seu affines in quarto gradu, nubere simul cupientes, dispensationem consanguinitatis, aut affinitatis in tertio gradu obtinuerunt, cum bona fide gradum hunc pro quarto in libello suo exposuissent. Num valet eorum dispensatio?

RESPONS.

Ex hac dispensatione validum fit Crescentii & Juliæ Matrimonium. Ratio est, quia Papa, qui in tertio gradu dispensavit, præsumitur in remotiore dispensare voluisse juxta istam juris regulam: *Odia restringi, & favores convenit ampliari* (*f*). Quod etiam cum ista consentit: *Non debet cui plus licet, quod minus est non licere* (*g*): & ista alia: *In eo quod plus sit, & semper inest minus* (*h*).

(*f*) Reg. 15. de reg. juris in 6.

(*g*) L. Non debet 21. ff. de div. reg. Juris ant. lib. 50. tit. 17.

(*h*) L. in eo 90. ff. eod. tit.

Confirmari potest hæc sententia ex comparatione gratiæ a Papa obtentæ ad possidendum Beneficium, cui suppositum est, annexam esse animarum curam, quodque postea simplex esse Beneficium repertum est: nam ex eo errore non invalidatur gratia, econtra præsumendum est, Papam facilius eam concessurum fuisse pro Beneficio simplici, quam curato. Ita Covarruvias.

CASUS XIII.

AUFRIDUS & Lucia, consanguinei, unus in tertio gradu, & altera in quarto, nuptias simul contrahere cupientes, necessariam impedimenti sui dispensationem a Papa requisierunt: at in libello suo non enuntiatis duobus gradibus, hoc unum declararunt, se in quarto gradu esse consanguineos. Quæritur, utrum obtenta ex hoc libello dispensatio in foro conscientiæ valeat?

RESPONS.

Legitima est Aufridi & Luciæ dispensatio, qua proinde in casu proposito uti possunt. Ratio est, quia ad validitatem dispensationis sufficit, ut exprimatur gradus remotior, cum enim unus gradus a communi stipite est alio remotior, computandi sunt gradus, quibus distat remotior ab illo stipite; ac remotiorem in supplicatione narrare sufficit, ut docet Panormitanus (*i*), & post ipsum Cardinalis Toletus (*k*), qui laudato celebri illo Canonista dicit: *Si aliqui sint in quarto* (gradu) *ex una parte, ex altera in secundo, vel tertio, & petatur dispensatio a Papa pro quarto, non narrato gradu propinquiori .... tenet dispensatio, nam illi vere sunt in quarto*. Eandemque, quam superius attulimus, hujusce rei causam profert hic Author, scilicet, cum Oratores diversis consanguinitatis gradibus sunt conjuncti remotioris tantum habenda est ratio; ut declarat Gregorius IX. his verbis (*l*): *Vir, qui a stipite quarto gradu, & mulier, quæ ex alio latere distat quinto, secundum regulam approbatam, qua dicitur: quoto gradu remotior differt a stipite & a quolibet per aliam lineam descendentium ex eodem, licite possunt matrimonialiter copulari*.

(*i*) Panorm. in c. Quod. Lect. 3. de consl. & affin. n. 6.

(*k*) Tolet. instruct. Sacerd. l. 7. c. 9.

(*l*) Greg. IX. in Cap. Vir. fin. cons. & affin. lib. 4. tit. 14.

Observandum tamen 1. quod si ex tali Matrimonio immineret scandalum, aut res ad forum externum esset deducta, tum necessario obtinenda esset dispensatio, in qua propinquioris gradus fieret mentio, ut promulgari suumque posset sortiri effectum. 2. Quod si gradus propinquior esset primus, & remotior tertius, aut quartus lineæ indirectæ seu collateralis, primi illius gradus necessario habenda esset mentio in libello; alioquin irrita foret dispensatio, ut docet Pyrrhus Corradus.

Hactenus dicta Sylvii doctrinæ his verbis contentæ congruunt (*m*): „ Si autem unus sit in quarto & alter in secundo, sufficit ad valorem dispensationis, quod in supplicatione exprimatur quartus; sed tamen impetrandæ sunt litteræ declaratoriæ circa gradum propinquiorem, ut constituit Pius V. an 1566. in Bulla, quæ incipit: *Sanctissimus*, si nimirum vel est scandali periculum, vel res ad forum externum sit deducta: si vero gradus propinquior esset primus remotior, & remotior secundus, tertius, vel quartus, non valeret dispensatio; si ad eam impetrandam solius remotioris fieret mentio; quia

(*m*) Sylvius in sum. S. Th. q. 54. art. 4. in fin.

„ idem

requirit expressionem propinquioris „ in isto casu (a).

(a) Pius V. in Bulla Sanctissimus. 13. data die 20. Aug. an. 1566.

CASUS XIV.

EXUPERIUS cum Helena, consanguinea sua in tertio gradu, nubere cupiens. Campsori Commentarios suppeditavit, in quibus continebantur utriusque nomina, gradus prohibitus, in quo sunt, justæque eorum rationes ad requirendam a Papa dispensationem: Campsor, composito missoque Romam ipsorum libello, in eo quartum gradum pro tertio per errorem enuntiavit. Nunquid obtenta dispensatione illa uti potest Exuperius ad contrahendum cum Helena; licet pro quarto gradu solo Campsoris errore fuerit impetrata.

Ad validitatem hujusce dispensationis istæ afferri possunt rationes. 1. quia certum est, eam pariter pro tertio, uti pro quarto gradu concessurum fuisse Pontificem ob æquissimas potentissimasque rationes, quæ libello eorum continentur. 2. Quia non æquum videtur, invalidam fieri dispensationem ex sola Campsoris imprudentia, & econtra de ea idem ferendum esse judicium uti de instrumento publico; in quo Notarius illud scribens errasset, quod tamen foret validum juxta istam juris regulam: *Si Librarius in transcribendis stipulationis verbis errasset, nihil nocere, quominus, & reus & fidejussor tenerentur* (b).

(b) Reg. 92. ff. de div. reg. juris anc.

RESPONS.

Inutilis fit Exuperio ad contrahendum cum Helena hujusmodi dispensatio, ut probat Constitutio Bonifacii VIII. in re ferme simili (c), in qua declarat hic Papa, subreptitiam esse gratiam, cùm in libello ea omnia non fuere expressa, quæ erant declaranda; seu ex parte supplicantis, seu ex alio oriatur omissio. *Si ad petitionem illius vel alterius pro eo oblatam gratiam hujusmodi facimus*, inquit hic Papa, *ipsam jam veluti subreptitiam vires nolumus habere*. Quod confirmari potest ex Glossa in Decretalem Gregorii IX. cujus hæc sunt verba (d): *Ex hoc patet, quod simplicitas vel ignorantia non prodest circa hujusmodi Litteras impetrandas. Imo ad hoc ut rescriptum teneat, nihil debet supprimi ex iis, quæ movere possunt animum Principis ad dandum rescriptum vel denegandum*. Ob eam quoque causam edicit Concilium Tridentinum (e), ne cujuspiam rescripti excusationem permittant Ordinarii, nisi, postquam illius narrationem veram esse penitus cognoverint. *Dispensationes quacumque authoritate concedendæ, si extra Romanam Curiam committendæ erunt, committantur Ordinariis illorum, qui eas impetraverint: eæ vero, quæ gratiose concedentur, suum non sortiantur effectum, nisi prius ab eisdem, tanquam delegatis Apostolicis, summarie tantum & extra judicialiter cognoscatur expressas preces subreptionis vel obreptionis vitio non subjacere*. Frustra igitur hic affertur Notarii paritas, id enim de iis tantum rebus debet intelligi, quæ non sunt necessariæ, qualis est in casu proposito tertii gradus expositio (f).

(c) Bonifac. VIII. in Cap. Si motu. 23. de Præb. 11. 6. lib. 3. t. 4.

(d) Glossa in Cap. Litteris. 39. de rescript. v. Litteras.

(e) Conc. Tr. sess. 22. de reform Cap 5.

(f) De Genet. Theol. Mor. tom. 4. part. 2. tract. 9. c. 7. dem. 3.

CASUS XV.

POMPONIUS, fornicatus cum Joanna Dubois sibi in secundo gradu affine, quæ nata in Parœcia Sancti Leopoldi ibidem habitat, Romam misit ad obtinendam necessariam matrimonio suo dispensationem, quam reipsa obtinuit: sed, cum loco Joannæ Annæ nomen supplici libello Campsor apposuerit, eundem hunc defectum continet dispensatio. Qua de re quæritur, utrum ex hoc errore invalidum fiat rescriptum, neque illud approbare queat Officialis, ad quem a Papa scriptum est; præsertim si sibi constet, nullam esse in Parœcia Sancti Leopoldi puellam vel mulierem, quæ cognomine Dubois dicatur?

RESPONS.

Certum est, regulariter loquendo, manifestum circa nomina errorem in libellis oblatis, defectum esse essentialem, quo rescriptum fit irritum ex stilo praxique Romanæ Cancellariæ, ut testatur Corradus (g). Quia nisi essentialis haberetur hic defectus, hinc innumeræ possent oriri fraudes; & gratiæ istis concessæ, in aliorum converterentur utilitatem, qui eas non impetrassent, nec etiam postulassent.

(g) Pyrrhus Corrad prax. dispens. Apost. l. 7. c. 5.

Existimamus tamen, id solum esse intelligendum; quando talis est error in nomine, ut certa nequeat esse persona, cujus nomen aut immutatum, aut corruptum fuerit: quocirca, si constat aliunde, hanc personam; potius quam aliam, vere fuisse dispensatam, ex tali errore non debet impediri dispensationis executio, neque effectus. Atqui in casu proposito certa est persona; quandoquidem in supplicatione Campsor exponit, Joannam, quam Annæ nomine appellat, in Parœcia Sancti Leopoldi natam ibi habitare, eamque solam in dicta Parœcia cognomine Dubois vocari; unde præsumendum est, gratiam Joannæ, quæ per errorem dicta est Anna, vere fuisse concessam.

Decisionem hanc adstruit ita Justiniani Imperatoris regula (h). *Si quis in nomine, cognomine, prænomine, agnomine Legatarii testator erraverit, si de persona constat, nihilominus valet: idemque in hæredibus* (instituendis) *servatur, & recte. Nomina enim significandorum hominum gratia reperta sunt, qui si alio quolibet modo intelligantur, nihil interest*. Idem asserit Lex alia Codicis his verbis (i): *Si in nomine, vel prænomine, seu cognomine, seu agnomine testator erraverit, nec tamen de quo senserit, incertum sit, error hujusmodi nihil officit veritati*. Est & alia Lex, quæ eandem statuit regulam (k): *Error autem nominum in Scriptura factus*, inquit Antoninus Imperator in hac Lege, *si modo de mancipiis, vel possessionibus legatis non ambigitur, jus Legati dati non minuit*. Si ergo hæredi, aut Legatario noxius esse nequeat error in nomine, nec impedire possit, quominus delatam sibi hæreditatem aut factum legatum suscipere valeat, cum certa est testatoris intentio de ejus persona: pari ratione dicendum, errore nominis nunquam vitiosam fieri dispensationem, quando certa est persona, cui concessum est rescriptum. Ita sentit August. Barbosa (l), in suo Commentario in Decretales, qui aliorum quamplurium Authorum testimonia pro se appellat. Ita etiam Cabassutius, cujus hæc sunt verba (m): *Error nominis aut falsa demonstratio, quæ contingere facile possunt in supplicationibus, non officiunt, modo satis de re, vel personis constet*. Quod confirmat ex tribus Digestorum Legibus, quæ, ut a nobis laudatæ, cum difficultate proposita quandam habent cognationem (n).

(h) Instit. lib. 2. tit. 20. Si quis. 29. de Legat.

(i) Leg. si in homine. 4. Cod. de testament. lib. 6. tit. 23.

(k) L. Si Fortidianum. 7. Cod. de Legat. cit. lib. tit. 37.

(l) August. Barb. in Cap. Significante 34. de rescr.

(m) Jo Cabass. Jur. can. theor & pr. l. 2. c. 21.

(n) L. Falsa ff. de condit. & demonstr. L. Patronatus § 2. ff. de Legat.

CASUS XVI.

ODILO, Diœcesanus Senonensis, obtenta dispensatione ad nubendum Victoriæ consanguineæ suæ in tertio gradu ex eadem Diœcesi, advertit, rescriptum ad Officialem Silvanectensem fuisse scriptum; quia Campsor in supplicatione, *Silvanectensis* pro *Senonensis* scripserat. Nunquid ex eo defectu irritum fit rescriptum, neque illud executioni mandare potest Officialis Silvanectensis?

RESPONS.

Ex eo defectu invalidum fit rescriptum, ita ut jam illud executioni demandare nec possit, nec debeat Officialis Silvanectensis. Ratio est, quia ex stilo, usu, & intentione Romanæ Cancellariæ, Officialem Diœcesanum contrahentium tantum committere intendit Summus Pontifex, idque conformiter ad Decretum Concilii Tridentini, in responsione ad decimamquartam difficultatem superius allatum. Addendum insuper, quod, cum in diversa Diœcesi nati sunt postulantes, ambo in libello sunt exprimendi, quia ex constanti Cancellariæ praxi & intentione Papæ in hoc casu semper rescriptum dirigitur ad Officialem Diœcesanum mulieris, ut ab ipso solo executioni mandetur (o). Igitur Romam remittere omnino tenetur Odilo, aliamque obtinere dispensationem Officiali Senonensi scriptam, ut Victoriæ possit nubere.

(o) Du Casse prax. jurisd. Eccl. cont. c. 4. n 4.

CASUS XVII.

HILARIUS, Marthæ Bauduini uxori promisit, se ei nupturum, si moreretur vir ejus; ac deinde cum ea libidinis commercium habuit, ex

quo

quo genitus est puer, quem suum esse existimat, & quem e sacro Baptismi fonte suscepit: deinde Marthæ nupsit nulla obtenta dispensatione; qua de re quæritur, quid Hilario ac Marthæ faciendum sit, ut conscientiæ ac saluti suæ provideant?

RESPONS.

1. Suppositum illud Matrimonium est invalidum ob duplex impedimentum dirimens, quoad Matrimonium secum invicem contrahendum fuere inhabiles. Primum est impedimentum criminis, in adulterio commisso positum, adjuncta futuri Matrimonii, vivo Bauduino, promissione. Secundum est impedimentum affinitatis spiritualis, quam cum Martha contraxit Hilarius; ejus puerum e sacro fonte Baptismatis suscipiendo; unde sequitur, quod primum a se invicem quoad thorum sint separandi, donec duplici obtenta dispensatione duplicis illius impedimenti, de novo contraxerint.

2. Cum impedimentum affinitatis spiritualis sit publicum, ut supponitur, ad Datariam Romanam ad obtentionem dispensationis suæ debent recurrere; ac in libello suo supplici propria nomina & cognomina, uti nomen pueri ab Hilario suscepti exprimere.

3. Cum impedimentum criminis sit occultum, ad Pœnitentiariam recurrere debent, ut cum iis in eam rem dispensetur; quin tamen necesse sit, ut in misso libello nomina sua designent; sed ante ab iis obtinenda est dispensatio de affinitate sua spirituali, quam in supplicatione sua ad Pœnitentiariam declarare tenentur, aut saltem, si primum de crimine dispensari postulant, addant insuper se spiritualis affinitatis impedimentum contraxisse, eo modo, quo supra proponitur.

4. Obtentam dispensationem suam in Pœnitentiariæ Tribunali debent ei offerre, ad quem fuerit directa, hoc est, ad Confessarium ab Ordinario approbatum, ac Theologiæ, jurisve Canonici Doctorem, quem eligere magis libuerit, quique dispensationem in foro duntaxat Pœnitentiæ executioni mandare poterit: quod vero ad dispensationem affinitatis pertinet; necesse est etiam, ut ab eis illi offeratur, ad quem scripta erit, ut illam juxta solitam Ecclesiæ formam executioni mandet.

5. Sed quia Episcopi quidam de occulto criminis impedimento dispensandi potestatem præscripsere, si inter eos annumeraretur eorum Episcopus, a quo ante aut post matrimonii sui celebrationem tali modo fuissent dispensati; satis esset, ut in dataria de impedimento affinitatis spiritualis dispensationem impetrarent.

6. Denique, quod spectat ad puerum ex adulterio suo genitum *constante matrimonio*, cum Bauduini cujus putatur filius, hæreditatis particeps esse debeat, in legitimorum ejus puerorum aliorumve hæredum injuriam; omni, quam ipsis suggeret Christiana prudentia, ratione conari tenentur, ne quid in hæreditate Bauduini habeat, ad quam reipsa nullum ei jus competit: Quod si impedire nequeant, hæredibus quotam partem acceperit, restituere eos necesse est (a), modo id possint non relevata turpitudine sua.

(a) De Ste. Beuve tom. 3. cas. 146.

CASUS XVIII.

SYLVESTER, Parochus, cui notum est inter Victorinum & Joannam, qui simul matrimonio jungi volunt, intercedere impedimentum dirimens affinitatis, quod ipsis declarare nequit, in Romanam Curiam eorum nomine mittit, ipsisque insciis necessariam obtinet dispensationem. Nunquid valida est hujusmodi dispensatio, & ex ea legitimum fit eorum matrimonium?

RESPONS.

Principe gratiam concedente non requiritur, scire, a quo fuerit obtenta. *Universis simul hanc observantiam remittimus*, inquiunt Imperatores Honorius & Theodosius (b), *ut a quocumque .... supplicante impetratum fuerit rescriptum minime requiratur, per quem preces oblatæ sunt*. Idem dicendum de rescripto gratiæ a Superiore concesso: nam licet penitus invalida sint rescripta justitiæ obtenta a Summo Pontifice absque speciali ejus, cujus interest mandato, & is, qui ea obtinuit, falsarii pœna teneatur, ut declarat Innocentius III. in Concilio generali Lateranensi (c); non idem dicendum de rescriptis mere gratiosis, qualia sunt dispensatio in re matrimoniali aut rescripta ad Beneficia, nam integrum sortiuntur effectum suum, etsi ad preces eorum, quorum interest, non fuerint concessæ, ut docet Author Glossæ in Decretalem Innocentii III. modo laudatam. Ratio est, quia nullo Canone, nullave Lege civili exigitur mandatum speciale ad eorum valorem. Unde colligimus obtentam a Sylvestro pro Victorino & Joanna dispensationem esse legitimam, atque ex ea tutam fieri posse eorum conscientiam, cum in foro Pœnitentiæ a Sylvestro ipso, si ad eum scripta sit, executioni mandata fuerit. Ita docet du Casse in suo Tractatu de praxi jurisdictionis Ecclesiasticæ contentiosæ (d).

(b) L. Universis cod. de prec. Imper. &c. L. 1. t. 19.

(c) Innoc. III. in cap. Nonnulli. 28, de rescript. & ib Glossa v. sine speciali mandato.

(d) Du Casse pr. jurisd. &c. c. 4. n. 1.

Propositæ olim sibi difficultati huic Doctor Sorbonicus respondet in suis Decisionibus (e), dicens, se primum consultasse Parisiensis Ecclesiæ Pœnitentiarium, qui in eandem, ac nos abiit sententiam, & addidit, quod si contrahentium Parocho non sufficiens tempus suppeteret ad obtinendum in Curia Romana rescriptum, Episcopum tunc adire poterat, cui sufficiens competebat potestas ad dispensandum in tam gravi tamque urgenti necessitate, quandoquidem neque a Conciliis, neque a Summis Pontificibus limitata est Episcoporum potestas in iis, quæ pertinent ad dispensationem impedimentorum dirimentium, cum Papalis potestas non latius in hac in re quam Episcopalis pateat, nisi quia consuetudine fuerit præscripta. Addit tamen hic Doctor, se non nisi ægre huic sententiæ subscribere, & existimare, quod, cum jure tantum Ecclesiastico impedimentum, de quo agitur, sit dirimens, præsumi potest, Ecclesiam illud constituendo, non intendisse, ut in tali hypothesi locum haberet, in qua integra contrahentes laborant ignorantia. Hincque colligit, Parochum, cui soli cognitum est, in hoc casu cessare posse, si prudenter meditatum nequeat impedire matrimonium, & si forte vere sit tum impedimentum dirimens, satis esse, ut ab Episcopo necessariam Parochus obtineat dispensationem: qua in re cum Proto-Pœnitentiario convenit.

(e) De Ste. Beuve to. 1. cas. 68.

Consentit hæc Decisio cum sententia Navarri (f), qui verbis expressis negat quod *dispensatio requirat mandatum*; & asserit, quod *dispensatio potest ab illo pro alio sine mandato impetrari*: & addit hunc esse solitum in Curia Romana usum tali modo dispensandi: *Cum quotidie videamus*, inquit: *in Curia innumeras dispensationes impetrari pro absentibus sine ullis eorum mandatis*, ut reipsa in Decretali Innocentii III. in corpore juris relata apparet (g). Idem quoque docet Rebuffus his verbis, *Littera gratiosa possunt impetrari per tertium sine mandato speciali* (h). Denique huic sententiæ adstipulatur Cabassutius, dicens (i): *Littera insuper gratiosa impetrari possunt per aliquem tertium sine speciali mandato, quamvis impetrans Laicus sit; Sic enim pro alio, etiam inscio, impetrari Ecclesiastica Beneficia possunt per Laicum, aliaque gratia ..... ad Litteras autem justitia requiritur mandatum*. His ultimis verbis addit, ex Rebusso (k), usuque Galliæ, etiam per tertiam personam obtineri posse rescripta justitiæ.

(f) Navarr. l. 1. consil. de rescriptis consil. 3. n. 7. & consil. 4. n. 7.

(g) Innoc. III. in cap. Nonnulli 28, de rescriptis.

(h) Petrus Rebuff. in pr. Benef. tit. de diff. inter rescript. grat. & just. n. 16.

(i) Joan. Cab. jur. can. th. & pr. L. 1. c. 6. n. 8.

(k) Rebuff. in pr. Benef. t. differ. inter rescrip. n. 18.

CASUS XIX.

TITUS, Diœcesanus Aurelianensis, & Julitta e Diœcesi Blesensi, in quarto gradu consanguinei, ambo pauperes, Romam mittunt ad obtinendam dispensationem *in forma pauperum* ad effectum matrimonii. Dictam obtinent dispensationem ex attestatione paupertatis ab Officiali Aurelianensi sibi concessa, licet talem non dederit Blesensis Officialis. An legitima est hæc dispensatio?

RESPONS.

Cum supplicantes e duabus sunt Diœcesibus, eas necesse est in eorum libello declarari, quia non minoris interest unius, quam alterius paupertatem probari, quod solus præstare potest Episcopus, Vicarius generalis, aut Officialis Diœcesanus supplicantis. Nihilominus cum vir a decennio in alia, quam sua naturali Diœcesi, & mulier a biennio domicilium ha-

habet; ſufficit ut eorum paupertatem atteſtetur Officialis Diœceſis domicilii eorum, modo tempus declarent, a quo domicilium ſuum in ea ſtabilierunt, ut obſervat D. le Pelletier campſor expeditionarius in Curia Romana (a). Si igitur is ſit Titi & Julittæ caſus, validum eſt eorum reſcriptum; aliter vero, & illegitimum (b).

(a) De Le Pelletier. inſtr. ad exped. Curiæ Rom. c. 30.
(b) Du Caſſe prax. juriſd. Eccleſ. cont, c.4.§ 3.n.2.

CASUS XX.

DAVID Julianæ nubere cupiens, conſanguineæ ſuæ in quarto gradu, diſpenſationem *in forma pauperum* ab Epiſcopo ſuo poſtulat, qui ab immemoriali tempore in hoc gradu pauperes diſpenſare obtinet, certum eſt tamen, Davidem Julianamque nongentos habere nummos, ab omni ære alieno ſolutos. Nunquid eos, uti pauperes diſpenſare poteſt Epiſcopus?

RESPONS.

Epiſcopus in caſu propoſito Davidi ac Julianæ diſpenſationem concedere poteſt, quam poſtulant *in forma pauperum*. Ratio eſt, quia non adeo ſtricte ſumenda eſt vox, *pauper*, ut inter pauperes non numerentur ii, quibus tota res eſt in nongentis nummis; nam, proprie loquendo, & ex juriſperitorum ſermone pauperes ii ſoli dicuntur, *qui minus, quam quinquaginta aureos habent*, ut loquitur Lex (c): & ut ait Gloſſa multis in locis (d): *Dicitur pauper, qui non habet quinquaginta aureos in bonis*, Et iterum (e): *Quis hic dicitur pauper? Reſpondeo; qui habet minus quinquaginta aureis*.

(c) L. Nonnulli. 10. ff. de accuſat. & inſcript. L. 48. tit. 2.
(d) Gloſſa in §. Sed & inſtit. Lib. 1. tit. 11.
(e) Gloſſa in auth. 53. de exhib. & introducendis reis. auth. col. lat. 5. tit. 8.

Pauperes etiam vulgo habentur, qui non victitant niſi *ex labore manuum*. Hinc conſtituit Urbanus VIII. ut ad differentiam vere pauperum, & eorum, qui tales non ſunt, in Romanis diſpenſationibus adderetur hæc conditio: *Pauperes & miſerabiles perſonæ*. Nihilominus, cum multi ſint ſatis divites, licet ex ſolo manuum ſuarum labore & induſtria vivant, & econtra alii permulti non commode victitent, hinc fit, ut omnes comparari poſſint iis, quibus res eſt minor 1000. nummis, & haberi poſſint pauperes: ſaltem is eſt in Curia uſus, ut diſpenſationes obtineant, cum Papa modica ſit contentus pecuniæ taxatione pro neceſſitatibus Eccleſiæ. Reipſa dici nequit, tam modicæ ſortis cenſum ſufficere marito ad ſuſtinenda Matrimonii onera. Sed quia fieri poteſt, ut ex labore ſuo induſtriæ adjuncto quis rem ſuam augeat, & etiam amplas paret divitias; qui tales cupiunt obtinere diſpenſationes, ſeipſos coram Deo excutere debent, nec ſimulatam obtendere paupertatem: cum obreptitia foret eorum diſpenſatio & ex ea contractum Matrimonium invalidum, ſi falſum Papæ in libello ſuo exponerent, ut recte obſervavit D. le Pelletier (f). Id ergo unice pro conſcientia tutum eſt; ut verum Pontifici Summo quis ſemper enuntiet abſque fictione.

(f) D. le Pelletier. inſtr. &c. 38.

CASUS XXI.

MEMORIUS, Antoniæ, conſanguineæ ſuæ in tertio gradu nubere cupiens ab Officiali Diœceſano paupertatis ſuæ teſtimoniales litteras, vero conſonas, & poſtea ex Libello ſuo ſupplici diſpenſationem Romæ obtinet: ſed obtento reſcripto ſuo magnam ambo capiunt hæreditatem, ac divitiis affluunt. Memorius tamen reſcripti ſui executionem ab Officiali requirit & Antoniæ nubit. Qua de re duo quæruntur: 1. utrum officialis, cui nota erat novæ hujus hæreditatis adeptio, diſpenſationem, intacto Officio ſuo, exequi potuerit? 2. Utrum validum ſit illud Matrimonium? Vide caſum ſequentem.

RESPONS.

Ad primum quæſitum reſpondemus, Officialem Memorii & Antoniæ diſpenſationem executioni mandare non potuiſſe: quia Pontificio reſcripto hæc duplex ſemper apponitur clauſula: prima eſt. *Si preces veritate niti repereris*: ſecunda: *dummodo pauperes & miſerabiles exiſtant*. Atque duo illi ea jam non laborant egeſtate, qua tum premebantur, cum Papæ libellum ſuum obtulerunt, cum ab eo tempore ampla ad eos pervenerit hæreditas, & a Papa non committatur onus Officiali eorum reſcriptum exequendi, niſi ſub duabus, quas continet, conditionibus, ſeu clauſulis. Igitur Canonicus non eſt officialis proceſſus, cum talis eſſe nequeat, niſi præſcriptam ex reſcripto formam ad verbum obſervando, ut fert Decretalis Innocentii III. ad Archiepiſcopum Magdeburgenſem (g), & alia Celeſtini III. (h), & ultima tandem Honorii III. ad Archiepiſcopos Meſſanenſem & Rhegienſem (i).

(g) Innoc III. in c. Cum dilecta. 22. de reſcr.
(h) Celeſt. III. in c. Prudent. 21. de officio & poteſt. Jud. deleg. l. 1. tit. 29.
(i) Honor. III in cap. Venerabili. 37. eod tit.

Ad ſecundum quæſitum dicimus, validum non eſſe Matrimonium Memorii & Antoniæ: cum enim ceſſat cauſa, propter quam diſpenſatio poſtulata eſt, priuſquam obtenta fuerit, aut ab Officiali, ad quem ſcripta eſt, executioni mandata; irritum ſimul fit reſcriptum, atque adeo eo uti nefas eſt, cum illud concedere non intendat Superior, niſi ſub ea conditione, ut cauſa actu ſubſiſtat; ut patet ex duabus clauſulis, de quibus modo, quæque in omnibus reſcriptis in forma commiſſoria continentur. Atqui ceſſat allegata paupertatis cauſa ad obtinendam diſpenſationem, ubi quis ex paupere factus eſt dives. Igitur, cum Memorius & Antonia pauperes eſſe deſierint acceſſu novæ hæreditatis, antequam ab Officiali Diœceſano executioni mandata fuerit eorum diſpenſatio; certum eſt quod jam ea uti nequeunt ad contrahendum; qua prolnde ſi uterentur, invalidum foret eorum Matrimonium. Nititur hæc deciſio Conſtitutione Bonifacii VIII. in ſexto Decretalium relata (k), in qua declarat hic Papa, in ſimili ferme caſu, talem ceſſare diſpenſationem, ubi primum ceſſat diſpenſationis concedendæ cauſa: *Cum eſſet cauſa mandati*: additque Gloſſa: *& ſic ceſſabit effectus* (l).

(k) Bonifac. VIII. in cap. Si pauper. 30. de Præb in 6. & ibid. Gloſ. v. Ceſſet. Lib. 3. tit. 4.
(l) Colloq. Cond. tom. 1. Coll. 2. ſect. 2.

Sed ſi ad ſupplicantes non perveniſſet pinguis hæreditas, niſi poſt diſpenſationem, jam conceſſam & approbatam, poſſetne vi illius diſpenſationis contrahere? Duæ ſunt ea de re opiniones; primam tenent Sanchez, Bonacina, & alii multi, qui exiſtimant, quod in caſu propoſito non ſubſiſtente cauſa diſpenſationis, Matrimonium contrahi non poteſt; ratio eorum eſt, quia non intendit Papa diſpenſare, niſi ſubſiſtat actu cauſa diſpenſationis eo tempore, quo ultimum ſuum ſortitur effectum, Matrimonii videlicet celebrationem; quia aliter eſſet injuſta & ſcandaloſa:

Contra vero ſentiunt alii permulti tum Theologi tum Canoniſtæ; ſuamque fulciunt opinionem 1. Illa Bonifacii VIII. (m) regula: *Factum legitime retractari non debet, licet caſus poſtea eveniat, a quo non potuit inchoari*. Quæ regula depromitur ex 85. juris Romani regula qua idem declaratur (n). Unde colligunt, quod, cum diſpenſatio ſit conſummata approbatione Officialis; impedimentum quoque eſt penitus ſublatum, neque adeo reviviſcere poteſt, quamvis jam non ſubſiſtat cauſa, propter quam ſublatum eſt.

(m) Reg. 73. de reg. juris in 6.
(n) Leg. In ambiguis. 85. ff. de reg. juris ant.

Utrique opinioni ſua non deeſt probabilitas; ſed cum evincentibus neutra fulciatur argumentis, exiſtimamus eam eſſe tenendam, quæ tutior eſt pro conſcientia; ne quis periculo ſe committat in iis, quæ ad ſalutem pertinent.

CASUS XXII.

MAJORICUS, homo dives, Conſtantiæ conſanguineæ ſuæ in tertio aut quarto gradu nubere cupiens, in ſuo ad Papam ſupplici Libello exponit, filiam hanc, cum jam triginta annos ſit nata, & pauperrima, (quod verum eſt) periclitari manere ſine marito. Quo audito Papa diſpenſationem concedit, ejuſque approbationem ab Officiali, ad quem ſcripta eſt, obtinet Orator. Sed elapſis quinque ſexve diebus, a germana ſua defuncta 3000. librarum annui cenſus hæreditate Conſtantia accipit. Poteſtne, non obſtante illa fortunæ mutatione, Majorico nubere?

RESPONS.

Dictum eſt jam in ſuperiori reſponſione, quoſdam exiſtimare Authores, (o) puellam, quæ in Conſtantiæ caſu reperitur, obtenta tum, cum paupertate premebatur, diſpenſatione uti non poſſe: hancque opinionis ſuæ rationem aſſerunt,

(o) Sanch. Bonacina.

runt,

runt, quia dispensare non intendit Papa, nisi sub ea conditione, ut permaneret causa dispensationis in libello expressa ipso celebrationis Matrimonii tempore; cum certum sit, eandem non fuisse concessurum, si futuras puellæ divitias prævidere valuisset Papa.

Contrariam tamen sententiam tenent multi tum Theologi, tum Canonistæ inclyti, quam ex ista juris regula asserunt (a): *Factum legitime retractari non debet, licet casus postea eveniat, a quo non potuit inchoari*. Unde colligunt, concessam illam legitime a Papa gratiam esse permansuram, ubi a Commissario suo perfecta atque consummata fuit, quacumque postea adveniente mutatione; quia, ut ait Bonifacius VIII, in alia juris regula (b) *Decet concessum a Principe Beneficium esse permansurum*. Equidem dispensatio jam Officialis delegati ministerio est consummata (qua secunda ratione nituntur illi Authores) atque adeo impedimentum, jure constitutum, est omnino sublatum, atque ex hoc ad nubendum tam habiles fiunt contrahentes, ac si nullum unquam intercessisset impedimentum; cum illud revivifcere nequeat, licet causa, propter quam cessavit, jam non permaneat.

Tertia hæc etiam addi potest ratio, nimirum quod juxta sententiam eorum, qui contrarium tenent, cum dubitatur de validitate dispensationis; ea semper tanquam valida est præsumenda juxta istam juris regulam a Bonifacio VIII. (c) approbatam: *Semper in obscuris quod minimum est sequimur*: & hanc aliam (d): *Semper in dubiis benigniora præferenda sunt*. Quod etiam ex hac alia juris Romani regula confirmari potest (e): *In obscura voluntate manumittentis, favendum est libertati*.

Atqui in casu proposito jure dici potest, ex opinionum varietate dubiam tantum effici talem dispensationem. Igitur benigne concludendum est, eam legitimam ac stabilem esse censendam, ubi ex approbatione Officialis consummata est, licet non permaneat causa, qua ad eam concedendam inductus fuerat Papa: atque adeo Constantiam vi rescripti sui Majorico posse nubere; cum penitus sublatum fuerit eorum Matrimonii impedimentum, quod jam renasci nequit (f). Fatendum tamen opinionem contrariam in conscientiæ foro esse tutiorem.

CASUS XXIII.

JUNIANUS, Ludovici filius unicus, Bernardinæ consanguineæ suæ in quarto gradu, nubere cupiens, Patris sui consensum obtinet. Sed quia Ludovicus, licet prædives, rerum suarum est tenacissimus, nec quidquam vult filio suo dimittere, quod prævideat, eum nihilominus Bernardinæ esse nupturum propter impensam illius in hanc puellam propensionem. Junianus igitur omni bono destitutus, cum pariter filia modice sit dotata, Officialem rogat, ab eoque reipsa dispensationem *in forma pauperum* obtinet. Qua sibi concessa in Curia Romana dispensationem pariter impetrat. Nunquid valida est hæc dispensatio?

RESPONS.

Existimamus, Junianum non habendum esse pauperem, licet de præsenti nullis fruatur bonis; nec proinde validam reputandam esse dispensationem, quam sub falso paupertatis obtentu impetravit. Ratio est, quia, si cum Patre suo remaneat, omnia ei ad victum vestitumque suppetunt necessaria: si vero eum derelinquat, ad eum eligendum statum, in quo se ad inopiam ad tempus redactum iri prævidet, infortunii sui authorem seipsum reputare debet, ob imprudens, quod iniit, consilium nubendi sine ullo censu suo, & cum insufficienti Bernardinæ, quam uxorem sibi ducere constituit. Consentit hæc decisio cum sententia doctissimorum Canonistarum jurisque peritorum, quales sunt Abbas, Marianus Socinus, Felinus & Fagnanus. Hæc sunt enim ipsa Felini verba (g): *Non dicuntur pauperes, quos parentum opes sustentare possunt: quia Pater tenetur alere filium*. Et paulo post: *Nota ex eisdem verbis, quod divitiæ Patris arguunt divitias filii, etiam nihil actu habentis: quia censetur eadem persona cum Patre ...... quia etiam vivente Patre videtur quodammodo filius habere in habitu dominium Patrimonii*. Ita etiam Fagnanus (h): *Nota*, inquit, ... *pauperes non dici, qui opibus parentum sustentari valent*: suamque confirmat sententiam authoritate quatuor inclytorum Canonistarum, quos modo laudavimus (i), quique ea potissimum ratione ducuntur, quia liberis necessaria suppeditare tenentur parentes; ut ait Lex (k): quod etiam onus ipsis imponit jus Canonicum; licet forent illegitimi, aut ex eorum numero, quos Leges & Canones *Manzeres*, *Spurios* & *Nothos* * appellant; uti declarant Clemens III. in una ex suis Decretalibus (l), Felinus (m), Fagnanus (n), Glossa (o), & Bartholus (p). Ob eam rationem quidam Authores contendunt Episcopum, qui sacros confert ordines Clerico, cujus Pater dives est, absque sufficienti titulo, non teneri ad eum supplendum; quod ut probent, in medium proferunt Decretalem Alexandri III., dum tertio Lateranensis Concilio Oecumenico præesset (q), qua id ipsum manifeste indicari videtur ex hac exceptione: *Nisi talis ordinatus de sua vel paterna hæreditate subsidium vitæ possit habere*. Quod etiam docet Decius (r), & cum eo Imola, quem laudat. Quod tamen obiter tantum referimus, nihil statuentes ea de re, quod Concilii Tridentini Decreto sit contrarium (s), quo in eam rem abrogata est Decretalis Alexandri III. uti alia Innocentii III. (t)

CASUS XXIV.

DINAMIUS, Magdalenam, consanguineam suam in quarto gradu uxorem sibi adjungere cupiens, in oblata Papæ supplicatione exponit, se filiam hanc, utpote egenam, dotaturum omnino, aut saltem dotem ejus aucturum. Reipsa tamen ipse pauper est, neque eam dotare potest, nisi subsidio parentis aut amici, qui ei promisit, se illius vicem hac in re impleturum. Potest-ne Dinamius, obtenta, ad hanc explicationem Papali dispensatione, consanguineæ suæ legitime nubere?

RESPONS.

Certum est, quod ad verbum Dinamii supplicationem accipiendo, veritati non est consona; qui, cum ipse pauper sit, germanam suam nec dotare omnino, nec ejus dotem augere potest: ex ea tamen falsitate invalida non fit dispensatio, quam a Papa impetravit, quia ad illius essentiam non spectat talis falsitas: nam eo præcipue fertur Papæ intentio ut consanguinea hæc sufficienter dotetur, parvique interest, an dotem ejus conficiat Dinamius, aut alter qui vicem ejus hac in re implebit. Igitur, cum dotem accipiat ex Matrimonio, quod concedente Pontifice contrahit, & intentio Papæ perficiatur ex dote, quam loco Dinamii Magdalenæ conficit impetrantis parens aut amicus, legitima censenda est dispensatio; Dinamius quippe in hoc casu existimandus est facere per se, quod facit per alium juxta istam Bonifacii VIII. regulam (u): *Qui facit per alium, est perinde ac si faciat per seipsum*. Ita Author hac in re peritissimus (x).

CASUS XXV.

BERCHARIUS & Martina invalidum simul contraxere Matrimonium ob impedimentum dirimens sibique incognitum, quo ligabantur. Nunquid in eo legitima reperitur causa ipsis necessariam concedendi dispensationem ad restituendum eorum matrimonium: & quæ sunt aliæ causæ, quæ vulgo magis legitimæ habentur?

RESPONS.

Constat, generaliter loquendo, dispensationem concedi posse a Superiore Ecclesiastico, ubi exigit bonum commune. Atqui ad bonum commune pertinet, ut iis, quorum Matrimonium non valet, ope dispensationis, legitimi fieri possint conjuges, nec scandalum præbeant vel separatione ad quam tenerentur, vel cohabitatione continuata & criminosa absque dispensatione: Unde sequitur, Superiorem in hoc casu legitime dispensare. Id docet

Navar.

(a) Reg. 73. de reg. juris in 6.
(b) Reg. 16. ibid.
(c) Reg. 30. ibid.
(d) L. Semper 9. & l. Semper 56. ff. de div. reg. juris ant.
(e) L. In obscura. 149. ib.
(f) Du Casse prax. jurisd. Ecclef. cont. cap. 4. §. 1. n. 1.
(g) L. Si quis a liberis. 5 ff. de agnoscendis vel alendis liberis &c. l. 25. tit. 3.
(h), Fagn. in c. Quoniam 1, de Magistris &c. n. 6. l. 5. t. 5
(i) In cit. c. 1. Notabili.
(k) Leg. Si quis a liberis cit * Vide differentiam eorum apud Glossam in cap. Nisi 10. de renunciatione. l. 1. tit. 9.
(l) Clemens III. in c. Cum haberet. 5: de eo qui duxit in Matrim. quam polluit per adulter. l. 4 tit. 8.
(m) Felinus in eod. c. Quoniam n. 1 & 2.
(n) Fagnan. ibid. n. 8.
(o) Glossa in Leg. cum filios. 1. cod. qui ætate vel professione se excusant. v. Potestate. l. 10 tit. 49.
(p) Bartholus in l. 1. §. Domini. 3. n. 2. ff. ad Sillanianum.
(q) Alex III. in cap. Episcopus. 4. de præbend l. 3. tit. 5.
(r) Decius in d. c. Episcopus n. 7.
(s) Conc. Trid Sess 21. c 2 de reformat.
(t) Innoc. III in cap. Tuis. 23 de præbendis.
(u) Reg. 72. reg. juris in 6
(x) Du Casse prax. jurisdict. Ecclef. content. c. 4. §. 1. n. 3.

Navatrus (*a*), post multos, quos ipse laudat. Hæc etiam necessario sequitur conclusio ex principio, quod ponit Covarruvias (*b*).

(*a*) Navar: Man.c.22. n. 85. & apud eum Panormit.Ang. de Cl.& Sylv.
(*b*) Diod.Covar.p. 2. de matri.c.10.§. 10.n.10.

Quod spectat ad alias causas legitimas, quæ magis communes sunt, tres præcipue numerantur. Prima est: cum in proprio loco non reperitur sponsa æqualis secum conditionis, nisi consanguinea: & juxta stilum Romanæ Curiæ oppiduli nomine intelligitur urbs, in qua non est sedes Episcopalis, quamvis aliunde sit magna & populosa: & etiam urbes Episcopales, in quibus non sunt 300. domicilia, inter minima loca reputantur. Secunda: cum ex Matrimonio contrahendo lites aut inimicitiæ extinguuntur, aut alicui gravi incommodo affertur remedium. Tertia; quando, vir dives pauperem sibi consanguineam vult ducere & dotare, quæ aliunde sine dote maneret & marito.

Quarta addi etiam potest causa legitima, quæ dicitur *ob hæresim*, quæque contingit, cum petitur dispensatio ad contrahendum Matrimonium cum consanguinea aut affine Catholica in urbe aut regione, ubi numero prævalent Hæretici, ut in Anglia, Belgio, & in urbibus aut Provinciis Germaniæ, ubi Catholica non dominatur Religio. Sunt & aliæ tandem legitimæ quædam a Papa causæ habitæ, quæ omnes ad istas rediguntur. 1. *Angustia loci*. 2. *Extinctio litium*. 3. *Dos incompetens, aut dotis defectus*. 4. *Ne filia innupta maneat*. 5. *Ad vitandam infamiam ob copulam prius habitam*. 6. *Conservatio amplissimarum in eadem cognatione divitiarum, ne dotis occasione ad exteram familiam distrahantur*. 7. *Illustris familiæ in eodem sanguine conservatio*. 8. *Excellentia meritorum supplicantis*. 9. *Proles ex consanguinea bona fide suscepta*. Præter novem illas causas, quæ Romæ legitimæ habentur, decem aliæ adduntur, superioribus istis pleræque affines. Prima est; *Propter dotem cum augmento usque ad quantitatem dotis competentis*. Secunda: *Pro indotata*. Tertia: *Propter lites super successione bonorum magni momenti, ne mulier defectu viri succumbat illi*. Quarta: *Ob graves inimicitias inter consanguineos, aut affines, sedandas*. Quinta: *Pro confirmatione Pacis*. Sexta: *Pro oratrice filiis onerata*. Septima: *Pro oratrice excedente vigesimum-quartum ætatis annum, quæ hactenus viros paris conditionis, quibus nuberet, non invenit*. Octava: *Ob infamiam sine copula præcedente*. Nona: *Ob copulam scienter vesana libidine habitam, sed tamen non ut facilius obtineatur dispensatio*. Decima tandem ea est, quæ dicitur *copiosior pecuniæ compositio*, de qua in duobus sequentibus casibus fiet sermo. Quas omnes causas refert Author modernus (*c*), cujus promulgatæ sunt decisiones.

(*c*) De Ste. Beuve tom. 1.cas.66.

CASUS XXVI.

GORDIANUS, Margaritæ, consanguineæ suæ in quarto gradu cupiens nubere, a Papa dispensationem obtinet, licet in libello suo supplici nullam exposuerit causam quæ legitima videatur. Num valida est hæc dispensatio, ac tuta conscientia eam usurpare potest Gordianus ad nubendam cum sua consanguinea?

RESPONS.

Priusquam speciali, de qua in casu proposito, difficultati respondeatur, præmittendæ sunt quædam, quas ponit Angelicus Doctor, certæ regulæ (*d*).

(*d*) S.Th.1.2. q.97.a.4. in corp.

Prima hæc est: Expedit, ut quilibet legislator, de legibus, quas ipse, aut prædecessores sui condidere, possit dispensare. Ratio est, quia fieri potest, ut lex, quæ communi favet utilitati, in quibusdam casibus bono privati sit contraria; quod videlicet legislator, qui legem promulgando communem directe intendit subditorum utilitatem, speciales omnes nunquam prævidere potest casus, in quibus lex illa utilis esse desinit, & in quibus quandoque etiam sit noxia quibusdam, quos proinde necesse est aut utile lege solvere, cum id fieri potest absque communis utilitatis detrimento.

Secunda: Superior de justa lege absque peccato dispensare non potest, cum nulla subest legitima causa; ejusque peccato cooperatur, qui tali dispensatione utitur, neque quoad conscientiam tutus esse potest: unde Author Glossæ (*e*): *Non est securus*, inquit, *quoad Deum cum quo Papa dispensat, nisi subsit causa dispensandi*.

(*e*) Gl.in c. Non est de voto & voti redemo. v. Adimplere.

Cum præcipui momenti sit ista regula, ad rem pertinet, solidis eam firmare rationibus & authoritatibus, quarum prima est Concilii Tridentini, cujus hæc sunt verba (*f*): „ Sicuti publice expe„ dit legis vinculum quandoque relaxare; ut plenius „ evenientibus casibus & necessitatibus pro commu„ ni utilitate satisfiat, sic frequentius legem solvere, „ exemploque potius, quam certo personarum re„ rumque delectu petentibus indulgere nihil aliud „ est, quam unicuique ad leges transgrediendas adi„ tum aperire. Quapropter sciant universi sacratissi„ mos canones exacte ab omnibus, & quoad ejus fie„ ri poterit, indistincte observandos. Quod si ur„ gens justaque ratio, & major quandoque utilitas „ postulaverint, cum aliquibus dispensandum esse, „ id causa cognita ac summa maturitate, atque gra„ tis a quibuscumque ad quos dispensatio pertine„ bit, erit præstandum; aliterque facta dispensa„ tio subreptitia censeatur. „ Ex hoc Decreto condemnantur innumeri, qui se quoad Deum tutos existimant; modo Campsoris ministerio, cui & commentarios suos & pecuniam subministrant, optatam auferant dispensationem, cum ipsis nulla subsit legitima eam requirendi causa. Ex hoc pariter Decreto indistincte ii omnes condemnantur, qui potestate sua abutentes nullam recusant dispensationem, nullatenus perpendentes, num legitimæ sint eas postulandi rationes, & necessitas aut major utilitas ad illas concedendas ipsos moveat, quique, ut ajunt, ejusdem sacrosancti Concilii Patres, indulgentia sua ad sacros Canones sanctissimasque Ecclesiæ leges manifeste transgrediendas aditum aperiunt.

(*f*) Conc. Tr. sess.25 de reform. c.18.

Acerbius jam in illegitimas dispensationes perorarat Coloniense Concilium sub Paulo III. anno 1536. habitum (*g*): *Quam imprudenter plerique diplomatis ac dispensationibus*, inquiunt Patres hujusce Concilii, *apud sedem Apostolicam extortis, præter summi Pontificis mentem, qui vult & debet potestate sibi concessa non ad destructionem, sed ad ædificationem uti, abutantur, nullus est, qui ignoret*. Non prohibeo, *inquit quidam vir pius* (*h*), dispensare, sed dissipare: dispensatio quidem credita, sed hic jam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur. *Quamquam apud illos maxima culpæ pars resideat, qui vel nulla, vel minus legitima, vel etiam ficta causa supplicatoriis precibus inserta dispensationis tellerium tandem eliciunt, quos apud Deum, qui renes & corda nostra scrutatur, omnemque hypocrisim ac fraudem execratur, securos quis dixerit?*

(*g*) Concil. Colon. part. 1.c.31.
(*h*) S. Bern

Non aliter locuti sunt Sanctus Thomas & Sanctus Antoninus. „ Cum potestas Prælati spiritualis, „ *ait Angelicus Doctor* (*i*), qui non est Dominus, sed „ dispensator in ædificationem sit data & non in de„ structionem, ut patet 2. ad Corinth. 10. sicut „ Prælatus non potest imperare ea, quæ secundum „ se Deo displicent, scilicet peccata; ita non po„ test prohibere ea, quæ secundum se Deo placent. „ scilicet virtutis opera, & ideo potest absolute „ homo ea vovere. Ad Prælatum tamen pertinet di„ judicare quid sit magis virtuosum, & Deo magis „ acceptum; & ideo in manifestis dispensatio Præ„ lati non excusaret a culpa; puta si Prælatus dis„ pensaret cum aliquo super voto de ingressu Reli„ gionis, nulla apparenti causa obstante. Si autem „ esset causa apparens, per quam saltem in dubium „ verteret, posset stare judicio Prælati dispensan„ tis vel commutantis, non autem judicio proprio. „ *Ita Sanctus Thomas. Hæc sunt autem Sancti An*„ *tonini verba* (*k*). Requiritur non solum autho„ ritas in dispensante, *inquit*, sed etiam causa ex „ parte dispensati, scilicet necessitas vel utilitas e„ jus, vel reipublicæ in omni genere dispensationis, „ & in omni dispensante, etiam Papa; quia nec Pe„ tro commissa est authoritas, seu potestas in de„ structionem, sed in ædificationem.

(*i*) S. Th. 2.2.q.88. a. 12 ad 2.
(*k*) S. Anton. 2.p. sum. Th. t.11.c.2.§.6.

Congruit etiam hæc doctrina decisioni Alexandri III. ad Exoniensem Episcopum scribentis, a quo de dispensatione, seu voti peregrinationis commutatione fuerat consultus (*l*). En autem Summi Pontificis responsio: *Ab ejus, qui præsidet, pendet arbitrio*,

(*l*) Al. III. in in c. de peregrinationis. 1. de voto & voti redemp. lib. 3.tit. 34.

bitrio, ut consideres diligentius qualitatem personæ, & causam permutationis; scilicet an ex infirmitate, seu affluentia divitiarum, an alia causa probabili peregrinatio, an recompensatio melior fuerit, & Deo magis accepta; & secundum hæc debet exinde dispensare.

Veritatis, quam statuimus ratio hæc est, quia ne quidem ex dispensatione Papali tollitur malum, quod prius erat, nisi ea legitima causa fulciatur. „ Nunquid ideo aut malum esse desiit, aut vel minoratum est, quia Papa concessit? *inquit Sanctus Bernardus* (a). Ubi necessitas urget, *inquit idem Sanctus* (b), excusabilis dispensatio est. Ubi „ utilitas provocat, dispensatio laudabilis est: utilitas, dico, communis, non propria: Nam cum „ nihil horum est, *subjungit*, non plane fidelis dis„ pensatio, sed crudelis dissipatio est. Quæ omnia non minus Ecclesiæ Canonibus ac Decretis, (c) quam trium, quos laudavimus, sanctorum Doctorum authoritate fulciuntur.

(a) S. Bern. Ep. 7. n. 7.
(b) Idem l. 3. de consid. ad Eug. Papam, c. 4. n. 38.
(c) Can. mutatione 34. 7. q. 1 Can. Etsi illa 23. 1. q. 7. Can. Ah excommun. 4. 9. q. 1 c. Exposuisti 33. de Præb & dign. l. 3. t. 5.

Tertia, quam superioribus addimus, regula hæc est: 1. Potestas Papæ, uti Legislatoris in Ecclesia non extenditur ad ea, quæ sunt juris naturalis. 2. Neque absolute dispensare potest in iis, quæ ad jus divinum spectant, sed in iis, quæ sunt juris pure humani & Ecclesiastici, ut docet Sanctus Thomas his verbis (d): „ Papa habet plenitudinem potestatis in Ecclesia; ita scilicet quod quæcumque sunt instituta per „ Ecclesiam, vel Ecclesiæ Prælatos sunt dispensabi„ lia a Papa: hæc enim sunt, quæ dicuntur esse „ juris humani, vel juris positivi (e); circa ea ve„ ro, quæ sunt juris divini, vel juris naturalis dis„ pensare non potest; quia ista habent efficaciam ex „ institutione divina.... In solis vero his, quæ sunt „ de Lege naturæ, & in articulis fidei, & in Sacra„ mentis novæ Legis dispensare non potest „. Et vero, cum Papa sit visibile Ecclesiæ universæ Caput, primusque ovium CHRISTI Pastor, ut agnoscunt Patres celeberrimi Concilii Chaldedonensis an. 451. ad Sanctum Leonem scribentis (f); atque ut asserit etiam Gregorius X in secundo Concilio Oecumenico Lugdunensi an. 1273. (g) nullatenus hæc ei denegari valet potestas.

(d) S. Th quodl. 4. a. 13
(e) Ita quoque Gl in c. Præposuit de concess. Præb &c & in c Ubi de elect in 6. v. Conc. Abbas in c. Significasti de elect &c.
(f) Concil. Chalced. p. 3. sub init.
(g) Greg. X. in cap Ubi periculum 3 §. 4. de el. & elect. pot. l. 1. tit. 6.

Suppositis universim istis regulis, ad specialem descendimus difficultatem, quæ spectat ad dispensationem a Gordiano & Margarita obtentam, quæ ipsis concessa supponitur, licet nullam in oblata Papæ supplicatione legitimam causam enuntiarint. Qua de re in eo totus difficultatis cardo vertitur, ut dignoscatur, an aliquam illius concedendæ legitimam causam habuerit Papa; an vero non: de quo dici potest quod, si statutæ hactenus regulæ de quocumque dispensationum genere certæ sunt, de iis, quæ ad impedimenta Matrimonii dirimentia pertinent, certiores sunt, cum de iis tale extet Concilii Tridentini Decretum (h): *In contrahendis Matrimoniis*, inquiunt Patres hujusce Concilii, *vel nulla omnino detur dispensatio, vel raro; idque ex causa & gratis concedatur. In secundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam.*

(h) Concil Tr. sess. 24. de reform. Matr. c. 5.

Ob summam tamen Papæ debitam reverentiam interdicitur, ne privatus quisquam rescripta ipsius damnare licentius audeat. *De judicio Summi Pontificis*, inquit Gratianus (i), *alicui disputare non licet*: quam sententiam desumpserat hic antiquus Canonum collector ex his, quæ refert, Summi Pontificis verbis (k): *Nemini de sedis Apostolicæ judicio judicare, aut illius sententiam retractare permissum: videlicet propter Romanæ Ecclesiæ Primatum, Christi munere in beato Petro Apostolo collatum.* Unde sequitur non temere judicandam esse dispensationem invalidam, quod clare non appareat, eam legitima causa esse nixam; eoque magis in ferendo tali judicio quisque debet esse circumspectus; quod testante D. de Marca (l), jam a tribus sæculis dispensare obtineant Papæ ex hoc motivo: *Ex certis rationabilibus causis animum nostrum moventibus*: additque doctus ille Præsul hujusmodi dispensationes universim in Ecclesia nullo contradicente fuisse receptas.

(i) Gratian. §. qui autem in fin. 17. q. 4.
(k) Nicol. in can. Nemini 30. 17. q. 1.
(l) De Marca l. 3. de Concord. Sacerd. & Imperii c. 15.

Advertendum, a Summo Pontifice nunquam concedi hujusmodi dispensationes, nisi copiosiorem imponendo petentibus mulctam; quæ, ut multæ aliæ pecuniæ, in Curia Romana solvi consuetæ, ad publicas Ecclesiæ utilitates destinatur; seu ad defensionem Ecclesiæ contra infideles, magna largiendo Christianis Principibus subsidia, ut multis constat exemplis seu sumptus necessarios in propaganda fide ope missionum, quæ ad ultimas terræ oras mittuntur; seu denique eam ad alia pia opera adhibendo, ut ad dotandas puellas egenas, uti quotannis Romæ fieri notum est, aut ad sublevandam pauperum miseriam in publicis aut privatis calamitatibus: quod aliquatenus inflictum crebrioribus dispensationibus Ecclesiasticæ disciplinæ vulnus obducit, & aliam æquiorem supplere potest causam; ita ut, verba hæc; *Ex certis &c.* quæ hujusmodi dispensationibus inseruntur, non significent, eas sine causa esse concessas, sed solum omitti posse causas illas, quæ in usitatis supplicationibus enuntiari solent; cum Papa sibi propriis rationibus illas supplere queat, ut etiam declarat ex his verbis: *Ex certis, &c.* Et quamvis nulla ei suppeteret alia causa, quam copiosæ pecuniæ exactio, id ipsum satis esset, ut sentiunt multi Authores, inter quos censetur Pyrrhus Corradus (m); asserens, quod hæc ratio *ad justam causam reducitur, quia in his exigitur copiosior compositio. Ea ad sumptus publicos convertitur, quod valde bono communi confert.* Atque eo sensu intelligendus est Covarruvias dicens (n): *Si in humano genere Romanus Pontifex dispenset nulla causa existente; ipsa juris relaxatio tenet & valet .... Nam etsi Princeps male agat, si contra jus humanum absque causa dispenset; nihilominus dispensatio valida censetur, atque qui ex ea secutus in foro interiori valebit. Si quis enim dispensatione a Romano Pontifice impetrata Matrimonium in quarto gradu contraxerit, sine aliqua dispensandi causa, etiamsi contrahendo peccaverit: quis tamen unquam dicet, etiam in animæ judicio hoc matrimonium invalidum? Quis unquam doctus Sacerdos in eodem judicio filios ex hoc matrimonio conceptos, illegitimos esse judicabit?* Videtur etiam ex his verbis, inclytum hunc Canonistam, non habita compositionis ratione, hasce dispensationes agnoscere tanquam validas, cum eas concedit summus Pontifex; in quo sequitur sententiam Guillelmi Parisiensis & D. de Marca, qui trium sæculorum usu non interrupto nititur. Unde ex his Authoribus colligendum est duntaxat, aut dispensationes illas esse validas, quamvis illicitas; aut invalidas tantum esse, quando conceduntur cum detrimento tertiæ personæ, aut boni communis. Sed juvat hic propria hac de re verba transcribere Domini de Marca (o): *Si Parisiensem sequamur & antiquos scriptores, dubium non est, quin dispensatio injusta sit etiam invalida. Hanc sententiam amplexi sunt Bernardus, Goffridus Vindocinensis, Joannes Sarisberiensis, Gersonus, Major, Almainus, & ex Theologis recentioribus Gabriel Vasquez Hispanus, & plures interpretum juris civilis & Canonici: mihi vero (p) hæc quæstio hoc pacto dirimenda videtur, ut in his, quæ singulos respiciunt, dispensationem a Pontifice, etiam sine causa indultam valere dicamus. Imo vero & absque crimine suscipi & concedi. In iis autem quæ vel jura tertii, vel statum publicum lædunt, nec licitam esse nec validam.* En jam opinionis ejus fundamentum ..... *Hujus sententiæ præcipuum fundamentum non in eo constituo, quod jam everti, scilicet Leges Ecclesiasticas a superioris nutu pendere; sed a perpetuo usu, qui jam a trecentis annis & ultra, in Curia Romana receptus est, ut sine cognitione causæ pleraque dispensationes concedantur, quibus v. g. irregularitates tolluntur, impedimenta consanguinitatis in tertio & quarto gradu amoventur, Beneficiorum pluralitas conceditur, ut fidem facit Guillelmus Durandus, qui de illa novitate sæculo suo inducta conqueritur. Eodem etiam usu indultum est, ut pœnis a Canone indultis liberi habeantur, qui dispensationibus illis utuntur; inde ut nec eorum ordinationes vitiosæ censeantur, nec de matrimoniorum viribus dubitetur, aut quæstio status ex iisdem nuptiis editis moveri possit.* Tum sic concludit: *Itaque cum præcipuus eorum canonum effectus per dispensationem indebitam ex consuetudine recepta sublatus sit, scilicet utilitas matrimonii; quid superest, quod subditorum conscientias onerare possit? ..... Tanta vero est vis consuetudinis, ut Legem omnino tollere possit. Ergo & & modum illius solvenda per dispensationes aliqui indebitas inducere poterit: præsertim cum dispensatio-*

(m) Pyrrh. Corrad in prax. disp. l. 7. c. 5.
(n) Did. Covarruv. a Leyva de Matrim. 2. p. c. 6. §. 10. n. 20
(o) De Marca cit. loco n. 2.
(p) Num. 3

nis

nis ea sit conditio, ut a consuetudine magnas vires accipiat. Quod probat ex multis exemplis celeberrimis, & præcipuis; ut sunt approbatio novorum ordinum Religiosorum contra expressam Concilii œcumenici Lateranensis prohibitionem; consecratio Episcoporum, quæ fit ab Episcopis a Papa nominatis sine Metropolitano, & alia similia; additque postea doctus ille Antistes (a): *At vero si status publicus, aut recepta in Regno jura lædantur, amplectenda est sententia eorum, qui in universum dispensationes sine causa indultas invalidas esse censent*.

(a) Num 4.

Paucis itaque ex dictis hactenus colligimus, Gordianum tuta conscientia, dispensatione, de qua in casu proposito agitur, uti posse, seu ratione compositionis seu mulctæ, quam solvit, & pii ejus usus, seu aliarum rationum legitimarum, ob quas eam concessit Papa; seu denique Covarruviæ supra citatam sententiam amplectendo †.

† Ut magis ac magis os contra Sedem Apostolicam iniqua loquentium obstruatur, hic superaddere juvat quod in Concil. Trident. Historia quam scripsit Card. PALAVICINUS, refertur. Postquam enim ille Card. lib. 23. c. retulit Decretum Concil. Trident. in quo dicitur: *Vel nulla omnino detur dispensatio, vel raro, idque ex causa & gratis concedatur, in secundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam*; addit: Quod spectat ad hoc extremum Decretum, unde captatur occasio frequentium querelarum de Summo Pontifice quasi in utraque parte sæpius negligatur, liber mihi narrare quod audire mihi contigit ab ore Alexandri VII. Pontificis Maximi paucis post suam creationem diebus. Is itaque mihi dixit utpore omnino animatus ad disciplinam reparandam corruptelasque delendas se statim fuisse percunctatum viros integerrimos, maxime peritos Pontificiæ Datariæ, quonam pacto id Romæ perageretur adversus Trident. Decretum. Etenim tametsi ab illo Pontifex non obstringatur, & tum in fine Concil. ejus authoritas integra reservetur expressis verbis, minus tamen laudabile videbatur tam frequenter judicium tam venerabilis Conventus negligi, responsum sibi fuisse stricte, quidem observari, ut dispensationes ad Matrimonium spectantes concedantur, hoc est sine lucro eas concedentis. Nam præter Decreta Summorum Pontificum impetrantium ut tota pecunia inde proveniens impendatur in pios usus, Innocentius X. adjecerat, ne pecunia ex ejusmodi dispensationibus collecta confunderetur cum reliqua pecunia Quæstoris generalis curæ commissa, sed ut deponeretur in Monte pietatis, & illinc abstrahi non posset nisi mandato Sum. Pontif. per quod illa pecunia reipsa in pia opera distribueretur. Quare in hac parte non modo Decretum Concil. Trident. impleri, sed larvam omnem contrariæ suspicionis auferri. Quod vero ad alteram partem Decreti attinebat, nimirum non nisi raro has dispensationes esse concedendas constare a Pio V. præclaræ severæque probitatis, & qui observabat religiose Conc. Tr. post cujus exitum fere illico Pontifex electus fuit, contrarium actum fuisse, atque ipsius exemplo eadem via ejus Successores incessisse. Causa autem cur Summus ille Pontifex ab eo Concil. Decreto recesserat, est quia cum obstacula quibus irritum reddebatur Matrimonium essent multa, compertum erat sæpe contingere inter personas aliquo impedimento præpeditas immoderatæ appetentiæ violentia duorum animos adeo inflammari, ut nisi Lex ipsis relaxetur, ambo in grave delictum corruerent, aut alias inirent nuptias; cum animi repugnantia vitæque infelicitate, & sæpe etiam simularent causas falsas, ac postea in sacrilegis Matrimoniis ad mortem usque persisterent. Contra vero alios delicatiore conscientia quascumque veras causas haberent ad dispensationes obtinendas, tamen animo non quiescere, si ex earum efficacia fiat relaxatio, variis semper Religionis aculeis ipsos vexantibus de veritate causarum quas attulerunt: adeoque semper vereri ne conjugium in quo vivunt irritum sit; quod in perpetuo cruciatu illos detinet sine remedio, & cum periculo ne per errorem conscientiæ multa peccent, & tandem incidant in desperationem salutis; quocirca male ipsos dispensationem sibi concedi nulla exposita causa, & largiori Eleemosyna persoluta, ut animi quietem securitatemque sibi comparent. Hæc referre volui, *addit Card. Palavicinus*, quæ mihi dicta sunt a Summo Pontifice ..... ut intelligatur quanta cautione opus sit antequam Principum, eorumque Tribunalium consuetudines damnentur.

CASUS XXVII.

ARISTUS, Officialis Episcopi, dubitat, quo pacto se gerere debeat, ut tuta sit conscientia, quoad Pontificiam dispensationem, seu, ut accuratius loquamur, quoad mandatum *de dispensando* in impedimento dirimente consanguinitatis inter Marcum & Paulinam sobrinos. Eo autem angitur, quod ex hoc mandato fertur, ut supplicantes dispensentur *ex certis rationabilibus causis*, hoc est, juxta stilum Curiæ Romanæ, *sine causa*, quia in hujusmodi dispensationibus unica, propter quam conceduntur causa, est tantum *copiosior pecuniarum compositio*. Teneturne, aut saltem potestne tale mandatum sine peccato exequi, dispensationem hanc pro supplicantibus promulgando, & si mandatum illud causam tantum, quæ sibi videretur levis & insufficiens, contineret, tenereturne etiam illud perficere?

RESPONS.

Non ad jus munusve Officialis spectat discutere, num allegatæ ab impetrantibus in oblato Papæ Libello causæ sint legitimæ ac sufficientes, necne. Ad ejus tantum officium pertinet, veritatem causarum, quæ narrantur, perspectam habere, quo facto, si nulla ei in narratione appareat falsitas, rescriptum exequi tenetur conformiter ad contentas in eo clausulas. Quoad dispensationes a Summo Pontifice *ex certis rationabilibus causis* concessas, nullum ei jus competit discutiendi, quales sint istæ causæ, aut utrum sint sufficientes, necne, sed testes tantum audire tenetur de gradu consanguinitatis, aliisque capitibus in supplicatione contentis, in qua si veritati quidquam dissonum non reperiat, datum sibi mandatum exequi absolute tenetur. Ex his igitur regulis se gerere debet Aristus in Casu proposito (b). Vide responsionem ad vigesimam sextam difficultatem.

(b) De Ste. Beuve. tom. 2. cas. 66.

CASUS XXVIII.

JULIANUS & NATALIA, in tertio gradu consanguinei, in Romana Curia dispensationem impetrarunt, ab Officiali, ad quam scripta fuerat, promulgatam, qua sibi invicem nubere licitum est. Lecto eorum rescripto deprehendit Parochus illegitimas falsasque ab iis causas fuisse allegatas ad illud obtinendum. Potestne tamen Parochus ultra progredi ad celebrationem matrimonii?

RESPONS.

Si impetrantium illorum Parocho constet, narratas causas esse falsas aut illegitimas, ad ejus prudentiam & charitatem pertinet, Episcopum, aut ejus Vicarium generalem, vel Officialem, si possit, admonere: ut forsan ultra progrediendi facta sibi prohibitione, matrimonii celebrationi supersedeat, aut eos ad contrahendum, si opportunum duxerit Superior, admittat. Nihilominus, si omnino persuasum atque exploratum haberet, allegatam ab ipsis causam esse falsam, atque adeo rescriptum illorum obreptitium & invalidum, tum necesse esset, ut matrimonii celebrationi præsens non adesset, ne contra propriæ conscientiæ dictamen ageret, cum nunquam id facere liceat, quod contra Legem Dei aut Ecclesiæ esse putatur, juxta illud Antiqui (c): *Omne quod contra conscientiam fit, ædificat ad gehennam*. Quod etiam asserit Innocentius III. (d), hæc Apostoli verba exponens (e) *Omne autem quod non est ex fide, peccatum est*. Ita difficultatem hanc solvit inclytus Theologus (f).

(c) Grat. §. Ex his 28 q. 1.
(d) Innoc. III. in c. Per tuas. 35. de Simonia l. 5. t. 3
(e) Rom. 14. 21.
(f) De Ste. Beuve tom. 1. cas. 7 & tom. 2. cas. 190.

Non abs re erit, tres hic enodare difficultates, quæ ex tribus possunt emergere privatis circumstantiis casus proposito similis.

1. Quæri potest, quid facturus esset Parochus, si Julianus potens quidam esset Dominus, qui vi obtentæ dispensationis matrimonii Sacramentum ab eo requireret? Cui quæstioni respondemus, Parochum in eo casu teneri, easdem, quas supra attulimus, prudentiæ & charitatis regulas observa-

re; cum personarum nunquam acceptionem habere debeat, ubi agitur de propriæ conscientiæ suæ securitate, aut Parochianorum suorum salute. Quæ regula his Apostoli verbis (a) innititur: *An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem Christi servus non essem:* Et istis aliis Apostoli Jacobi (b): *Si autem personas accipitis peccatum operamini, redargui a Lege.* Parochus itaque eo implicitus negotio cum Job (c) dicturus est: *Non accipiam personam viri*; ne ex eorum sit numero, quos damnat Sapiens his verbis (d): *Multi colunt personam potentis.*

(a) Galat. 1. 10

(b) Jacob. 2. 9.

(c) Job. 32. 21.

(d) Proverb. 19. 6.

2. Quæri potest (quod etiam in casu proposito Parochum magis intricare potest) quid facturus esset, si ipse sit Officialis, ad quem missa est dispensatio? Qua de re dicimus, quod si oblata sibi ab impetrantibus dispensatio plene & absolute a Papa fuerit concessa 1. jure exquirere potest, ut supra diximus, num obreptitia sit aut subreptitia; cum ad Officiales ideo remittantur a Summo Pontifice hujusmodi dispensationes, ut magis explorata sit veritas supplicationum, ad quas fuere obtentæ. 2. Si alterutro vitio eam laborare percipiat, eam promulgare nequit, aut permittere, ut ea utantur impetrantes, sed iis manifestandæ sunt obreptionis aut subreptionis causæ, jubendo simul, ut iterum ad Papam recurrant, ac verum accurate declarent. 3. Si obtenta & ad eum missa fuerit dispensatio *in forma commissoria*, potiori jure illius executionem denegare potest, & multo magis reus fieret, eam promulgando, cum ea ratione is præcipua esset invalidi matrimonii causa.

3. Denique peti potest, quid acturus esset ille Parochus; si a suprema Curia seu Parlamento juberetur tale celebrare matrimonium? Cui quæsito respondemus, duplici via sese expedire posse hunc Parochum. 1. Libellum supplicem Curiæ illi dando, in quo designaret subesse obreptionem aut subreptionem in tali dispensatione, proindeque rogando, ne huic matrimonio præsentem se sistere cogeretur, sed quia fieri posset, ut Parocho illi non suppeterent sufficientes probationes invaliditatis dispensationis in foro exteriori, 2. Ministerium suum simpliciter denegare potest, quia ex talibus Arrestis semper fertur, quod ad repulsam Parochi, a quolibet Sacerdote, quem eligere maluerint contrahentes, matrimonium celebrabitur.

CASUS XXIX.

THYRSUS & ANGELA, in quarto gradu consanguinei, simul nubere cupientes, ab Alexandro VIII. Papa dispensationem obtinuerunt, isque post paucos dies ab ejus concessione obiit. Acceptam Roma dispensationem Diœcesano Officiali, ad quem missa fuerat, obtulerunt impetrantes; qui cognita Summi Pontificis morte, dispensationem hanc ex eo approbare recusavit, quod, cum gratiosum esset rescriptum, existimavit, se illud executioni mandare non posse, quia gratia morte concedentis desinit. Qua de re quæritur, utrum necesse sit, ut novam ab Alexandri VIII. successore dispensationem obtineant Thyrsus & Angela, an vero jam sibi oblatam possit approbare Officialis?

RESPONS.

Non una est ea de re multorum Authorum sententia. Alii siquidem contendunt, Officialem in hoc casu delegati tantum a Papa vicem implere; Atqui delegati seu mandatarii potestas obitu mandantis expirat, quando res est adhuc integra, hoc est, cum Mandatarius nullam adhuc circa mandatum suum actionem instituit, ut declarat Innocentius III. in una ex Decretalibus suis ad Episcopum Pictaviensem (e): *Mandatum hujusmodi*, inquit hic Papa, *re integra, morte mandantis expiravit:* Unde colligunt illi Authores, quod cum obierit Papa in casu proposito, antequam ipsius rescripti executionem aggressus fuerit delegatus Officialis, expirat ipsius mandatum, nec rescriptum jam ratum habere potest. Addunt insuper, quod si gratiam perfectam & consummatam continerent hujusmodi dispensationes, valerent, etiam mortuo Papa; sed sunt meræ delegationes, inquiunt, quibus non conceditur absoluta dispensatio, sed solum *mandatum de dispensando.*

(e) Innoc. III. in c. Licet 30. de officio & potest. Judicis delegati.

Alii vero Doctores, qui contra sentiunt priorem opinionem tantum veram esse contendunt in solis justitiæ rescriptis, non vero gratiæ, asseruntque, eos, quibus conceduntur hujusmodi Apostolica rescripta, ex illis jus certum acquirere; ut patet in mandatis Apostolicis, quæ sunt de Beneficiis vacaturis; ita ut delegatus, ad quem missum est rescriptum, ejus executioni procedere absque manifesta injustitia non recuset, etiam mortuo Papa. Quocirca ex posteriori ista sententia, quæ probabilissima videtur, dici potest, tales dispensationes non esse habendas tanquam nuda mandata, ad Episcopum Officialemve Diœcesanum missa ad concedendam petentibus gratiam, sed tanquam gratiam jam factam; ad quam jus adeo certum impetrantibus competit, ut eam denegare nequeat executor; modo vera esse probent supplicationis suæ facta. *Quando gratia est facta, quamvis non executa*, inquit Rebuffus (f), *cum quæsitum sit jus ad rem, vel certe jus impetrandi officium judicis, vel executoris, tunc non expirat morte concedentis.* Huic opinioni suffragatur praxis in Gallia & alibi universim accepta, cum quotidie Romana executioni mandentur rescripta, quæ ad rem gratiosam pertinent, quamvis mortuo Papa, qui ea concessit. *Mandata ista per mortem Papæ non expirant*, inquit etiam idem Rebuffus, *...sic tenent Domini de Rota, decisione* 28. Si Episcopus, *& decisione* 349. Si Papa (in novis). Id quidem probant hæc Bonifacii VIII. verba (g): *Hujusmodi concessio (quam, cum specialem gratiam contineat, decet esse mansuram) non expirat, etiam re integra, per obitum concedentis.* Qua de re ait Glossa: *Nota primo ex principio Capituli, quod gratia jam facta per mortem concedentis non expirat, antequam ille cui facta est gratia, illa gratia uteretur ..... nota, quod gratia facta non expirat per mortem concedentis, etiamsi ejus effectus nondum sit adimpletus.* Idem docent Rodericus, Sylvester, Federicus de Senis, & Angelus (h).

(f) Petrus Rebuff. rubrica de mandatis Apostolicis §. 1. v. Sui Pontificatus.

(g) Bonifac. VIII. in c. Si cui. 36. de Præb. & dig. in 6. & ib. Gl. lib. 3. t. 4.

Ex his colligimus, Thyrsum, & Angelam novo non indigere rescripto, cumque obtentum ab Alexandro VIII. sufficiat, Officialem posse & etiam teneri ad ejus executionem; modo nihil contrarium veritati eorum supplicatione contineatur. Ita sentiunt Officialis Condomensis, alterque Theologus, ad marginem indicati (i).

(h) Emm. Rodericus. qq. regul. & in can. tom. 2 q. 47. a. 7. Sylvest. v. Dispensatio. q. 6. & apud eum Federic. de Senis Consil. 78. Item Angelus de Clavasio. eod. v. Dispensatio. & apud eum Federicus de Senis.

(i) F. Du Casse prax. Iurisdict. Eccl. content. c. 4. n. 2. De Ste. Beuve. tom. 2. cas. 113.

CASUS XXX.

THEOPHISTUS & LUCIA in quarto gradu affines, obtenta Papali dispensatione matrimonii, ad Diœcesanum Officialem scripta juxta hodiernam Curiæ Romanæ praxim, ut ab eo executioni mandaretur, Episcopum ipsum adierunt, a quo promulgationem ejus petiere. Nunquid eam Episcopus promulgare per seipsum valet absque Officialis ministerio?

RESPONS.

Cum ex usu præsenti per seipsum immediate Papa non dispenset, sed id Officiali mandet; Episcopus Theophisti ac Luciæ rescriptum per se promulgare nequit; licet enim Episcopi & Officialis unum idemque dici possit esse Tribunal: quoad jurisdictionem ordinariam; non idem dicendum de iis, quæ per delegationem ipsis fuere commissa, & a fortiori vicegerens eam non potest exercere functionem, nisi ab Officiali in eam rem & ob eam causam fuerit constitutus. Igitur Theophistus & Lucia Officialem ipsum adire debuerunt, ipsi rescripti sui exemplar ac libellum suum supplicem offerre juxta solitam formam; in quo rogarent, ut dictum rescriptum promulgare vellet, & id faciendo vellet quoque secum dispensare in impedimento canonico, cujus dispensationem requisierunt a Papa, simulque jubere Parocho suo, ut matrimonium suum celebraret: Obtentisque

rescripti sui promulgatione sententiaque Officialis ad supplicem libellum suum, præsentes se coram Parocho sistere, ut ab eo nuptialem reciperent benedictionem. Frustra igitur Episcopum ipsum adierunt, quandoquidem, ut supponitur in proposita specie, ad executionem rescripti sui Episcopus à Papa non fuit delegatus, neque jus, quod suum non est, quodque a Papa non ei fuit demandatum, sibi arrogare nequit (a). Ex eo sequitur, quod si Episcopo non esset Officialis, sed solum vicem-gerens, necesse esset, ut ipsum Officialis munere *ad hoc* insigniret, hoc est, ad promulgandam & executioni mandandam hanc dispensationem.

(a) Colloq. Lucon. tom. 9. Colloq. 10. quæst. 3.

CASUS XXXI.

TITIANUS & ANNA, in gradu prohibito consanguinei, dispensationem obtinuerunt in forma commissoria, ad Officialem Diœcesanum scriptam, sed, ea recepta factum est, ut Officialis, & Episcopus ipse obierint. Elapsis aliquot mensibus, Officialem creavit novus Episcopus. Nunquid novum hunc Officialem adire possunt Titianus & Anna, ut rescripti sui Romani promulgationem obtineant?

RESPONS.

Certum est, quod Titianus & Anna novum hunc Officialem possunt adire ad exequendum rescriptum suum. Ratio est, quia propria Officialis vel Episcopi nomina non exprimit Papa in mandato suo; unde fit, ut tanquam personale haberi non debeat, sed ad eorum successores, istis mortuis, transeat.

Juvat hic observare mandatum semper dirigi ad Officialem aut Episcopum puellæ vel viduæ: quando vir est ex altera Diœcesi, & quidem Officialem aut Episcopum Diœcesanum viri illud promulgare non posse; etsi per errorem ad ipsum directum fuerit rescriptum (b), ut sentiunt quidam Canonistæ, inter quos censetur Pyrrhus Corradus (c).

(b) Colloq. Lucon. tom. 9. Colloq. 10. q. 3.

(c) Pyrrhus Corrad. prax. disp. 7. c. 5.

CASUS XXXII.

ATTALUS, Sacerdos Diœcesis Ausæ novæ in Catalania, Romam misit, nomine Joannis & Mariæ, qui quarto consanguinitatis gradu sunt conjuncti, ad obtinendam necessariam ad matrimonium eorum dispensationem, cumque rescriptum eorum, quod Episcopo Ausæ novæ, vel ejus Vicario scribebat Papa, obtinuisset. Diœcesanus Episcopus obiit ante illius approbationem. Nunquid Capitulum, ad quod vacante Sede devoluta est jurisdictio Episcopalis, ministerio Vicarii generalis ad Diœcesis regimen a se constituti, dispensationem hanc promulgare potest, an vero expectandum necessario, dum novus Sedem occupet Episcopus?

RESPONS.

Rescriptum Joannis, & Mariæ promulgare nequit Vicarius generalis Capituli. Ita sentit Quaranta (d) post Felinum, cujus etiam rationem affert his verbis: *Hanc quæstionem movet Felinus*, inquit, *in cap.* Eam te *num. 17. de rescriptis, & concludit negative ea ratione; quia talis Vicarius a Capitulo electus, non dicitur Vicarius Episcopi, sed Episcopalis jurisdictionis, & illius, quam a Capitulo assumpsit.*

(d) Quaranta v. Capitulum.

Sylvius, qui decisionis hujusce rationes nobis suppeditat, in hoc Barbosæ aliisque permultis assentitur (e): quod confirmat ex declaratione Sacræ Congregationis Cardinalium Sacri Concilii Tridentini Interpretum 24. Maii an. 1631. quam refert idem Barbosa (f), & qua declaratum est, Vicarium generalem a Capitulo, *Sede vacante*, constitutum, non posse executioni mandare matrimonii dispensationes, Episcopo aut ejus Vicario generali scriptas, addens etiam, ab eadem congregatione idem fuisse statutum, quoad omnia Romanæ Curiæ rescripta. En ejus verba: *Novissime ..... 2. Augusti 1631. censuit Capitulum, seu Vicarium generalem, Sede vacante, non posse exequi commissiones Apostolicas* in forma dignum, *& alias directas Episcopo, vel ejus Vicario generali, intuitu officii, vel sub nomine dignitatis.* Necesse est igitur, ut Joannes & Maria expectent ad promulgationem rescripti sui, donec Ausæ novæ Episcopus de novo constitutus fuerit.

(e) Sylvius resol. var. v. Vicarius 2.

(f) Aug. Barb. l. 1. Iuris Ecl. univ c. 32. n. 57. & apud eum Garcias Riccius & Bonacina.

CASUS XXXIII.

CHRISTIERNA, Episcopus Osnabrucensis, a Frederico Catholico, vehementer sollicitatur, ut secum dispenset ad nubendum cum Esthere puella hæretica, quod ab eo matrimonio pendeat rerum omnium suarum summa, promittatque hæc puella, se Catholicam Religionem esse amplexuram, ubi primum nupserit, & e Patris, pariter hæretici, potestate exierit. Num dispensationem hanc concedere potest Episcopus?

RESPONS.

Cum hujusmodi matrimoniis adversetur jus naturale, divinum & humanum, ut alibi firmissimis probamus argumentis (g), firmiter tenendum est, non posse Christiernam absque reatu gravis peccati Frederico dispensationem concedere, qua ei cum Esthere, hæretica puella liceat nubere. Insuper talem concedendo dispensationem, hæreticum admitteret Episcopus ad receptionem Sacramenti, simulque Parocho matrimonium celebranti gravissimæ offensionis ansam præberet, dum personam Deo ejusque Ecclesiæ infensissimam & indignam sacramenti participem efficeret: nam vel Parochus est Sacramenti Matrimonii Minister, vel ipsi contrahentes sunt Ministri: si Parochus (quæ sententia cum traditione primorum Ecclesiæ sæculorum est consentanea) sacrilegium committeret, illud ingnæ huic administrando, & simul in materia Religionis cum hæretico communicaret, quod nunquam est licitum. Si contrahentes ipsi sint ejus ministri, ut contendunt multi inclyti Authores, seu Theologi, seu Canonistæ, persona Catholica, hoc est, Fredericus, triplicis criminis fieret conscius, non solnm quia Sacramentum illud indignæ administraret, & in materia Religionis cum hæretica communicaret, sed etiam quia Sacramentum ipse susciperet a Ministro, notorie indigno, qui illud sibi possit administrare. Aut si tandem sibimet ipsi quilibet contrahens Sacramentum administret, ut quibusdam aliis placet Doctoribus; ex praxi Ecclesiæ hæretico præberetur occasio conficiendi simulque indigne suscipiendi Sacramentum, quæ omnia ad concessam ab Episcopo dispensationem solam, tantorum malorum originem, evenirent.

(g) Cas. Gervedius t. Impedimentum disparitatis cultus.

Certum quidem est, ab antiquo Agathensi Concilio, quod sub Symmacho Papa an. 506. habuit Sanctus Cæsarius, Arelatensis Episcopus (h), hujusmodi Matrimonia permitti sub hac conditione: *si tamen profitentur Christianos futuros esse se & Catholicos*: Sed sciendum; vocem, *futuros*, intelligendam esse de tempore futuro, cujus initium sit ipsum celebrationis Matrimonii momentum. Quod quidem facile probari potest 1. quia aliter Agathense Concilium longius hac in re procederet quam ante dixerat Laodicænum œcumenico primo Nicæno præmissum. Hæc sunt enim celebris hujesce Concilii verba (i): *Non oportet cum omni hæretico Matrimonium contrahere, vel dare filios aut filias, sed magis accipere: sese Christianos futuros profiteantur*: vel ut fert alia versio: *si tamen profiteantur Christianos se futuros esse Catholicos*: vel tandem ut ex tertia versione nos legimus, *si tamen Christianos se fieri promittant*. Quod evidenter intelligitur de promissioue *de præsenti*, ut indicant etiam hæc alia Chalcedonensis Concilii an. 451. habiti (k) verba: *Statuit Sancta Synodus non licere cuiquam ex his accipere sella alterius uxorem .... sed neque copulari debet nuptura Hæretico, aut Judæo, vel Pagano, nisi forte persona Orthodoxa copulanda promittat se ad Orthodoxam fidem transferre*; vel ut in alia versione legitur, *nisi forte spoponderit se venire ad Orthodoxam fidem dum conjungitur persona Orthodoxa*. Non est autem verisimile, aliter locutum fuisse Concilium Agathense, ac duo illa ipso longe priora famosa Concilia.

(h) Conc. Ag. c. 67.

(i) Conc. Laod. can. 31.

(k) Conc. gen. Calced. p. 2. a. 16. can. 14.

Ut au-

Ut autem constet, Concilia illa de promissione *de præsenti* fuisse locuta, idem quoque prohibet Concilium Eliberitanum an. 305. habitum (a), verbis istis claris & apertis. *Hæretici, si se transferre noluerint ad Ecclesiam Catholicam, nec ipsis Catholicas dandas esse puellas, sed neque Judæis, neque hæreticis dare placuit.* Atque ex hac subjecta a Patribus hujusce Concilii ratione omnino innotescit eorum intentio: *Eo quod nulla esse possit societas fidelis cum infideli.* Quibus verbis necessario supponitur, ab aliis Conciliis requiri promissionem *de præsenti*, alioquin fidelem personam committeret Ecclesia periculo ineundi societatem cum infideli, aut hæretica. Atque eo sensu Concilii Chalcedonensis Decretum exponunt Balsamon & Zonara, quorum prior sic dicit: „ Nisi utique prohibitæ personæ polliceantur a „ sua hæresi vel superstitione recedere tunc enim „ si ad Orthodoxam fidem accesserint, consequen„ tur quoque nuptiæ. *Posterioris vero hæc sunt verba*; „ Quod si fidem amplecti se velle Hæreticorum qui„ spiam aut Infidelium polliceatur, cum eo pacisci „ de nuptiis, non tamen eas, antequam promissa, „ qui ea dedit, impleverit, celebrari licere decer„ nitur „.

(a) Conc. Eliberit. can. 16.

Ex dictis igitur hactenus constat evidenter, Episcopum de quo in casu proposito, postulatam a Frederico dispensationem sine crimine concedere non posse, quantamcumque ex suo cum Esthere Matrimonio futuram sibi utilitatem obtendat; cum Episcopus ex hac ratione non sit movendus, ut dispensationem contra propriæ conscientiæ dictamen concedat ac regulas Ecclesiæ, juris, & rationis. Neque etiam moveri debet ob spem ab Esthere futuræ conversionis datam: nam promissio ejus necessario debet esse *de præsenti*, eamque prius debet perficere, quam ei absque peccato nubere possit Fredericus, & sine dispensatione (b).

(b) De Sainte Beuve tom. 1. cal. 77 & 78.

Objiciet forsans aliquis, multa esse hujusmodi dispensationum, quas concessit Summus Pontifex, exempla, sed præterquam quod Papa visibile est Ecclesiæ caput, a Christo Domino constitutus, atque ea ratione in iis dispensare potest, in quibus non valent Episcopi, prætermissa validitate aut invaliditate hujusmodi dispensationum Curiæ Romanæ, dici potest judicium non esse ea de re ferendum ex facilitate quorumdam Summorum Pontificum, qui quasdam ad instantiam quorumdam Principum dispensationes concessere. Verum quidem est ex Historia, quosdam Summ. Pontifices eas dispensationes indulsisse. 1. Duci Barri ad Sequanam, qui Principi Calvinistæ Henrici IV. sorori nupsit (c). 2. Henricæ Galliæ Carolo I. Angliæ Regi nuptæ. 3. Catharinæ Lusitaniæ, quæ pariter cum Carolo II. Angliæ Rege Matrimonio juncta est. Verum infaustæ omnes fuere illæ nuptiæ, nam in hæresi mortua est Galliæ Princeps ante obtentam Romæ dispensationem, ut observat Spondeus (d). Henrica cum juniore rege filio suo e regno expulsa est; post mortem Caroli I. cujus caput securi subjectum est. Denique Catharina gravissimas perpessa ærumnas mortuoque Rege viro suo absque prole, in Lusitaniam secessit, ubi ab aliquot annis e vivis excessit. Adeo certum est, Deum nunquam connubia illa Ecclesiæ Legibus adeo contraria beare; quibuscumque nitantur dispensationibus.

(c) Epistola Card. d'Ossat.

(d) Spond. ad anno 1600.

CASUS XXXIV.

JUDITH, puella egena, ab hæresi Calviniana ad fidem Catholicam redux, ita Ambrosio, prædiviti Calvinistæ & sobrino suo indulsit, ut ei in Calviniano templo nuberet, ubi fiunt nuptiæ, nulla requisita dispensatione, nisi a Magistratu, qui eam in tertio illo consanguinitatis gradu nunquam denegare solet. Qua de re quæritur 1. utrum validum sit Matrimonium illud absque Papali dispensatione celebratum? 2. Utrum absque peccati mortalis in Calvinianorum templo nubere reatu Judith potuerit?

RESPONS.

Certum est, Judith Matrimonium absque Pontificia dispensatione contractum esse invalidum, quia ob impedimentum dirimens in tertio consanguinitatis gradu erat inhabilis ad contrahendum cum Ambrosio, neque ad illud Matrimonium idonea poterat effici, nisi per solam dispensationem legitimi Superioris, qui in hoc casu non est Superior politicus, sed Papa, cum a sola potestate Ecclesiastica prodierit Lex, qua ad contrahendum cum suo consanguineo sit inhabilis, a qua eam proinde immunem efficere solus poterat Ecclesiasticus Superior, juxta illud S. Ambrosii (e): *Dominus par jus & solvendi esse voluit & ligandi.* Cui Legi Calviniani non minus quam Catholici subjiciuntur, cum Ecclesiæ Legibus ob susceptum Baptisma utrique ex æquo facti fuerint obnoxii.

(e) S. Amb. in Can. Verbum 51. §. 1. de pœnit. dist. 1.

2. Non minus certum est, Judith absque peccati mortalis reatu hæretico, & etiam extra Catholicam Ecclesiam, hoc est, in Calvinianorum templo nubere non potuisse: cum id expresse ex Canonibus cuilibet Catholico sit vetitum: ut videre est ex supra citatis, & fusius etiam alibi probamus: quæ prohibitio his Apostoli verbis innititur (f): *cui vult nubat tantum in Domino.* Juxta expositionem Tertulliani (g), Sancti Cypriani (h), S. Hieronymi (i), Sancti Ambrosii (k), Theodoreti, Magistri sententiarum, Cajetani, Estii, & aliorum.

(f) 1. Cor. 7. 39.

(g) Tertull. l. 2. ad uxorem. c. 2. & de Monogamia c. 7. & l. 5. contra Marcionem. c. 13.

(h) S. Cyprian. l. 3. testimon. ad Quirinum. c. 61.

(i) S. Hieron. L. 1. contra Jovinian. c. 5.

(k) S. Amb. l. 8. in Lucam.

CASUS XXXV.

ENNEMUNDUS, Gallicanæ Diœcesis vastissimæ Episcopus, libello supplici a Petro & Joanna in tertio aut quarto gradu consanguineis aut affinibus rogatus, ut secum vellet dispensare in tali impedimento dirimente, existimavit se talem concedere posse dispensationem, qua obtenta Matrimonium contraxere impetrantes. Nunquid validum est ex tali dispensatione contractum Matrimonium?

RESPONS.

Cum generalius hæc proponatur quæstio, specialesque alias quam plurimas includat difficultates, ut solvatur, necesse est, eam enucleatius expendere, simulque casus proponere, in quibus valide dispensare potest Episcopus, vel non.

1. Dicimus, quod cum non una sit omnium Galliæ Diœceseon hac in re disciplina, quilibet Episcopus eam potest sequi consuetudinem, quam in sua Diœcesi invenit, nihil innovando: atque ex hoc principio Occitaniæ & Aquitaniæ Episcopi in quarto gradu *paupertatis causa* dispensant, quod prædecessorum suorum antiquam semper hac in re conservarint consuetudinem: sed Episcopus tum per seipsum dispensare debet, non facta Vicario suo generali ista licentia, neque unquam dispensationem concedere debet, nisi utilitatis aut necessitatis causa.

Ratio autem, propter quam veterem prædecessorum suorum morem retinere queat Episcopus, est, quia consuetudo, qua Papæ reservatur impedimentorum dirimentium dispensatio, vim Legis universalis non obtinet, nec adeo obligare potest in iis locis, in quibus contraria prævaluit consuetudo, ut facile probant ista Gregorii IX. verba (l). *Licet etiam longævæ consuetudinis non sit vilis authoritas, non tamen est usque adeo valitura, ut vel juri positivo debeat præjudicium generare, nisi fuerit rationabilis, & legitime sit præscripta.*

(l) Greg. IX. in c. Cum tanto. fin. de consuetud. L. 1. t. 4.

2. Certum est, ex nullo Canone dispensationes istas Papæ reservari: licet ipse ferme solus harum obtineat possessionem, quod jus illud in Episcopos suum fecerit ex longæva consuetudine, quæ nunc pro iis vim Legis obtinet.

3. Quilibet Episcopus in gradibus prohibitis dispensare potest, quando impedimentum est penitus occultum, & ex dilatione Matrimonii certo debet oriri pro contrahentibus grave scandalum (m).

(m) Joan. Cabass. juris can. theor. & prax. l. 1. c. 8. n. 12.

4. Idem dicendum, si, cum impedimentum sit occultum, ad Papam facile recurrere nequeant contrahentes, seu ob nimiam egestatem, aut infirmitatem, vel ob nimiam ab urbe distantiam, aut ob similem aliam quamlibet causam, quales esse possunt, pestis, bellum, aut alia hujusmodi impedimenta. Ejusque rei Sylvius hanc affert rationem (n), quia *in casu necessitatis*, inquit, *urgentis tollitur reservatio, potestque tunc inferior dispensare in Legibus Superioris.*

(n) Fr. Sylvius resolut. v. Dispensatio. 1. Item. Cabass. cit.

5. Cum impedimentum est publicum, solus vulgo dispensare potest Papa, quia Episcopalis potestas hac in re ad forum tantum internum extenditur.

6. Ex

6. Ex antiquo Ecclesiæ Gallicanæ usu, in tertio gradu nulla unquam concedebatur dispensatio, ut constat ex Concilio Vermeriensi in Diœcesi Suessionensi, sub Pontificatu Stephani II. an. 752. habito (*a*), in quo dicitur: *In tertio gradu conjuncti separentur, & post pœnitentiam actam, si ita voluerint, licentiam habent aliis se conjungere: in quarta autem conjunctione si inventi fuerint, eos non separamus, sed pœnitentiam eis indicamus*. Hæc sunt etiam Compendiensis Concilii quinquennio post sub Paulo I. in eadem Diœcesi habiti verba (*b*): *Si in quarta progenie reperti fuerint conjuncti, non separamus. In tertia vero si reperti fuerint, separentur, & eos, qui unus in quarta, alius in tertia sibi pertinent, & conjuncti inveniuntur, separamus*. Ex quo patet, Galliæ Episcopos tunc non dispensasse, nisi in Matrimoniis in quarto gradu contractis, non vero in contrahendis, neque etiam in tertio gradu, aut etiam in tertio simul & quarto gradu, seu ante aut post Matrimonium contractum.

(*a*) Conc. Vermer. can. 1.

(*b*) Conc. Compend. can. 1.

7. Sunt tamen Episcopi nonnulli, qui antiquam retinent possessionem dispensandi in quarto gradu ad quintum, & etiam in tertio ad quartum gradum seu affinitatis, seu cognationis. Sunt etiam qui ex veteri consuetudine jus obtinent dispensandi in affinitate spirituali, crimine, & honestate publica, non solum post, sed etiam ante contractum Matrimonium. Quem usum adstruit Decretalis Innocentii III. ad Episcopum Bellovacensem (*c*), in qua asseritur, ex veteri & legitime præscripta consuetudine verum jus acquiri.

(*c*) Innoc. III. in cap. Cum contingat. 13. de foro comp. l. 2. tom. 2.

8. Denique quoad impedimenta dirimentia occulta, quæ sunt juris tantum Ecclesiastici, quæque contractum bona fide Matrimonium antecessere, non obtenta dispensatione necessaria (*d*), Episcopus relaxare potest, cum Matrimonium est publicum, nec sine scandalo separari possunt conjuges, aut Papam moraliter adiri non potest. Diximus, *quæ contractum bona fide Matrimonium* antecessere, hoc est cum non nupsere conjuges, ut facilius dispensationem obtinerent *propter copulam habitam*, aliter enim Episcopus cum illis valide dispensare non posset.

(*d*) Cabass. loc. cit.

Ex dictis hactenus facile colligi potest, concessam Petro & Joannæ ab Ordinario dispensationem esse validam, si Episcopus ille ejusque Antecessores antiquam retinuerint dispensandi consuetudinem, quam olim obtinebant Episcopi hujusmodi dispensationes concedendi, nec in eos potestatem hanc legitima præscriptione suam non fecerit Papa: alioqui legitima non foret dispensatio, nec proinde validum eorum Matrimonium (*e*). Huic decisioni suffragantur alii multi Authores, dum de Episcopis in genere loquuntur (*f*).

(*e*) De Ste. Beuve. tom. 1. cas. 66. 67. 74. & 75. t. 2. cas. 102. 110. & 117. & tom. 3. c. l. 151.

(*f*) Panorm. in c. At si. 5. de adult. de judiciis. Dom. Sotus l. 1. de Just. q. 7. a. 3. & in 4. dist. 37. q. 1. Sylvester de Prierio. v. Dispensatio §. 15 Barth. Fumus in aurea Armilla. God. v. §. 19. & 20. Fr. Tolet. instruct. Sacerd. l. 7. c. 22. & Navarr. Man. c. 22. n. 85.

CASUS XXXVI.

FUSCIANUS, e Diœcesi S. Brioci, & Christiana e Venetensi Diœcesi, consanguinei aut affines in quarto gradu, Matrimonium simul contrahere cupiunt. Papam ob duas rationes adire non possunt. 1. ob nimiam paupertatem: 2. ob metum proximi & ineluctabilis scandali, quod brevi paritura sit Christiana ob habitam cum Fusciano copulam. Venetensem itaque adeunt Episcopum, qui necessariam eis concedit dispensationem. Qua de re quæritur, utrum ambobus hæc sola sufficiat dispensatio, an vero necesse sit, ut similem Fuscianus ab Episcopo S. Brioci dispensationem obtineat, quo validum sit eorum Matrimonium?

RESPONS.

Non sufficit unius Episcopi dispensatio, ubi duo ad contrahendum inhabiles ob dirimens impedimentum sunt e diversa Diœcesi, sed ad validitatem Matrimonii absolute necesse est, ut ambo a proprio Episcopo dispensationem obtineant. Ratio est, quia quodlibet impedimentum directe personam afficit. Cum igitur quilibet ex supplicantibus proprium sibi habeat impedimentum, necesse est, ut pro utroque tollatur. Omnis autem dispensatio est actus jurisdictionis, quæ ab Episcopo in solos subditos suos exerceri potest; quia nulla in Diœcesanos alterius Episcopi ei potestas competit. Unde sequitur, quod Venetensis Episcopi dispensatio, qua Christiana ad contrahendum sit idonea, eundem nequit præstare effectum pro Fusciano, cujus impedimentum a proprio tantum Episcopo, scilicet Sancti Brioci, tolli potest (*g*).

(*g*) De Ste. Beuve tom. 1. cas. 75. & 76.

CASUS XXXVII.

EUGIPPIUS, Ilerdensis Diœcesanus, emisso dum decimum octavum ætatis an. ageret, virginitatis & perpetuo continentiæ voto, biennio post uxorem ducens, non obtenta a Papa voti sui dispensatione; Episcopum suum adivit, ut eam obtineret ad petendum legitime debitum conjugale. An sufficiet Episcopi sui dispensatio, ut tuta sit conscientia?

RESPONS.

Distinguendum: si ea sit Diœcesis Ilerdensis consuetudo, ut cum nuptis in tali voto dispenset Episcopus, ex ejus dispensatione tuta conscientia erit Eugippius, eaque sine peccato uti poterit: at si ea non fuerit ibi stabilita consuetudo, Episcopi sui irrita foret dispensatio, neque ipsum adeo immunem a peccato efficere posset. Ratio hujus discriminis est, quia reservatio dispensandi de voto simplici castitatis perpetuæ nullo Canone Papæ adscribitur, sed solum consuetudine, qua jus illud in Episcopos legitime præscripsit. Si igitur Ilerdæ Episcopi hoc sibi jus usu capi non neglexerint, ut in casu proposito possint dispensare, *ad petendum debitum*, legitima est eorum dispensatio: at si jus illud in ipsos præscripserit Summus Pontifex, ut in omnes alios ferme Episcopos; inutilis Eugippio fieret ab Episcopo suo obtenta dispensatio, & ad Romanam Curiam recurrere debet (*h*).

(*h*) Idem tom. 1. cas. 187. & tom. 2. cas. 63

CASUS XXXVIII.

ADEMERUS, cum sorore uxoris suæ adulteratus, ab Episcopo suo dispensationem ad petendum conjugale debitum obtinuit. Mense elapso ab obtenta illa dispensatione moritur Episcopus. Nunquid ea deinceps uti potest Ademerus ad petendum debitum, nulla de novo ab illius Episcopi successore obtenta dispensatione?

RESPONS.

Certum est, Ademerum vi dispensationis ab Episcopo suo defuncto impetratæ conjugale deinceps exigere posse debitum, quia videlicet hujusmodi dispensatio est nuda gratia, atqui *gratia .... morte non perimitur concedentis*, ait Bonifacius VIII. (*i*): quod etiam docet Glossa in Decretalem hujusce Pontificis a nobis laudatam in responsione ad vigesimam octavam difficultatem (*k*): quibus ad novam confirmationem addi possunt tres istæ juris regulæ (*l*): 1. *Privilegium personale sequitur personam*. 2. *Favores convenit ampliari*. 3. *Decet concessum a Principe beneficium esse mansurum*.

(*i*) Bonif. VIII. in c. Si super. 9. de officio & potest. Jud. de leg. in 6. l. 1. t. 14.

(*k*) Gloss. in c. Si cui 36. de præb. & dign. in 6.

(*l*) Reg. 7. 15. & 16. de reg. juris in 6.

CASUS XXXIX.

PROCULUS, cum Bibiana nubere cupiens, cui est affinis in secundo gradu, quod clam cum Mævia Bibianæ in eodem gradu consanguinea peccaverit, Vicarium generalem a Capitulo, *Sede vacante*, constitutum adit, cumque rogat ut necessariam sibi velit concedere dispensationem, cujus obtinendæ has ipsi affert rationes.

1. In eodem manent domicilio, & ab anno ad hodiernum diem tanquam maritalem duxere vitam, & tanquam conjuges habentur ac prolem habent.

2. Ambo sunt pauperrimi, nec eis quidquam suppetit ut Romam mittere valeant.

3. Ob primam rationem a se invicem separari nequeunt, absque gravissimo dedecore ac scandalo.

4. Mævia, quacum libidinose egit Proculus, Sempronio matrimoniali vinculo sociata est, qui cognoscens, aut saltem ex hac separatione mulieris suæ libidinem suspicans, eam male habere, aut contemnere ac etiam continuas cum ea movere rixas posset.

Quæritur itaque 1. an generalis ille Vicarius Capituli validam Proculo ob rationes ab eo allegatas, dispensationem possit concedere? 2. Utrum id possit; posito quod Bibianæ ipsi ac decem aut duodecim eorum parentibus notum sit impedimentum;

ita ut magis notorium fieri nequeat, nec ad forum contentioſum deduci poſſit?

RESPONS.

Sylvius, cui par olim de duobus Diœceſanis cujuſdam Epiſcopatus, propoſita eſt difficultas, 10. Februar. an. 1641. reſpondit (a) dicens, probabile eſſe, Vicarios generales Capituli, *Sede vacante*, talem poſſe concedere diſpenſationem: *Capitulum enim*, inquit, *ac per conſequens generales Vicarii per Capitulum conſtituti, Sede vacante, ſuccedit in omnem juriſdictionem Epiſcopalem, per ſe, vel per alium ad id idoneum, exercendam*: Exceptis tamen quibuſdam caſibus in jure expreſſis, in quorum numero præſens non reperitur: quod probat hic Theologus ex Conſtitutione Bonifacii VIII. (b), quæ ſic habet: *Si Epiſcopus a Paganis, aut Schiſmaticis capiatur, non Archiepiſcopus, ſed Capitulum, ac ſi Sedes per mortem vacaret illius, in ſpiritualibus & temporalibus miniſtrare debet, donec*, &c. In ea re Sylvio aſſentitur Navarra (c), uti Sylveſter, Barboſa, Sairus, Zerola, & alii multi.

(a) F. Sylvius reſol. var. v. Diſpenſatio 8.

(b) Bonifac. VIII. in cap. Si Epiſcopus. 3. de ſupplenda negligent. Prælat. in 6. l. 1. tit. 8.

(c) Navarr. conſil. 44. de temp. ordin. & conſil. 7. de filiis preſbyt. Sylveſt. de Prierio. v. Capitulum. Aug. Barboſ. alleg. 46. n. 9. Greg. Sairus. Clav reg. l. 6. cap. 11. n. 84. Zerola p. 2. v. Capitulum q. 3. &c.

Diximus, Capitulum ſuccedere in ordinariam Epiſcopi juriſdictionem, *exceptis tamen quibuſdam caſibus in jure expreſſis*, quale eſt jus conferendi Beneficia vacantia, quæ ad collationem Epiſcopi pertinent; quæ poteſtas ſpeciatim ex Decretali Honorii III. in corpore juris Canonici relata excipitur (d). Atqui caſus, de quo agitur, nullibi a jure excipitur: & conſequenter Capitulum, aut Vicarii generales ad ſpirituale Diœceſis regimen conſtituti, neceſſariam pro ea re juriſdictionem habent.

(d) Hon. III. in cap. Illo 2. ne Sede vacante aliquid innovetur. Lib. 3. tit. 8.

Dicitur in caſu propoſito, culpam Proculi cum Mævia, Bibianæ in ſecundo gradu conſanguinea ex qua oritur impedimentum dirimens, decem aut duodecim eſſe notam; ſed ex eo non fit, ita ſentiente Sylvio, ut ei diſpenſatio nequat concedi, quia ſatis eſt, 1. ut juxta vulgi ſenſum tanquam conjuges habeantur: 2. ut abſque infamia & ſcandalo ſeparari non poſſint: 3. ut ad extremam vere inopiam ſint redacti: 4. Denique, ut a ſe invicem ſeparari non valeant, niſi ſecum invicem rixentur Sempronius & Mævia; veriſimile quippe non eſt, hanc eſſe Sedis Apoſtolicæ intentionem, ut talem ſibi reſervet diſpenſationem in his circumſtantiis, quæ & maximam & urgentem neceſſitatem, nec non mala tanta inde futura ſupponunt.

CASUS XL.

ARTEMIDORUS, Lameci in Luſitania Officialis, promulgato Pontificio reſcripto, quo concedebatur diſpenſatio impedimenti Matrimonium dirimentis, ſibi nummum pro mercede laboris ſuſcepti proceſſus neceſſarios faciendo, addixit: duas quoque libras Promotor, & unam libram ſcriba exegit. Attamen ex reſcripto Officiali, etiam indicta excommunicationis pœna, *ipſo facto*, erat vetitum, ne ab impetrantibus acciperet. *Quodcumque munus, aut præmium etiam ſponte oblatum*. Et inſuper in reſcripto ſuo declarabat Papa, quod ſi quid muneris, aut præmii, etiam liberaliter oblati reciperet, diſpenſatio eſſet invalida *ipſo facto*. En propria hujuſce reſcripti verba: *Mandamus quatenus depoſita per te omni ſpe cujuſcumque muneris aut præmii, etiam ſponte oblati, a quo te omnino abſtinere debere monemus...... Volumus autem, quod ſi, ſpreta monitione noſtra, ejuſmodi aliquid muneris aut præmii, occaſione dictæ diſpenſationis exigere, aut oblatum recipere præſumpſeris; excommunicationem latæ ſententiæ pœnam incurras*.

Quid de hac diſpenſatione exiſtimandum? An invalida facta eſt, quia Officialis cæterique Curiales ſupradictam in narratione caſus ſummam acceperunt; & Officialis excommunicationis pœnam incurrit?

RESPONS.

Si Officiali addictum ſit, uti revera habere debet ex ſacris Canonibus (e) ſalarium; dicendum nullam ab eo pro ſalario accipi poſſe mercedem; atque eo ſenſu intelligenda eſt prohibitio a Summo Pontifice facta; quia ſupponit, quod, cum ei ſit merces quædam addicta, ſalarii ipſius anticipatur ſolutio: ſed ſi nullum ipſi conſtitutum ſit ſalarium de proventibus Epiſcopatus, quale ex Gloſſa (f) par eſſet, eum habere: *Epiſcopus*, inquit Gloſſa, *ſi committat vices ſuas alicui, poteſt & debet ei conſtituere ſalarium de Camera ſua: cum ille ad hoc non teneatur*: ſi nullum, inquam, habeat ſibi conſtitutum ſalarium; debitam labori ſuo mercedem recipere poteſt conformiter ad præſcriptum legis & conſuetudinis, quin ideo excommunicationem eum incurrere, aut diſpenſationem invalidam fieri, dici poſſit; quia hujuſmodi clauſulæ ſemper intelligendæ ſunt *ſalvo jure naturali & divino poſitivo*. Exigit autem jus naturale & divinum poſitivum, ut qui operatur, debitam laboris ſui mercedem accipiat. *Dignus eſt enim operarius mercede ſua*, ait Euangelium (g). Quare clauſulæ non ſunt intelligendæ de eo, quod dicitur *ſtipendium laboris* ſeu *merces*, hoc eſt, de ſalario legitime debito, quod, accurate loquendo, dici nequit *munus*, aut *præmium*, quidquid contra communem opinionem ſentiat Navarra; cum vox *munus* nihil aliud ſignificet, quam donum pure gratuitum, & *præmium* eundem quoque ſenſum retineat, & quandoque etiam odioſum, apud quoſdam Antiquos Authores, ut apud Tibullum & Propertium, qui vocem hanc accipiunt pro eo quod dicitur *præda*. Igitur utraque voce id ſolam intelligendum eſt, quod juſtam ſuperat mercedem: ut ſi Officialis, cui nummus ſolummodo debetur, aureum exigeret, quo in caſu excommunicationem ipſe incurret, & diſpenſatio ob iſtam exactionem fieret invalida, ut omnes fatentur.

(e) Can. Clerici 10. 1. q. 2. can. Charitatem 45. 12. q. 2. cap. Inter. 15. de officio Jud. ordin. l. 1. tit. 31.

(f) Gloſſa in cap. Præterea ne Prælati vices &c. v. Quantitate.

(g) Luc. 10. 7

Iſtæ vero clauſulæ ad promotorem aut ſcribam non ſpectant: ita ut ſi plus debito exigerent, nullam iſti pœnam incurrerent, & diſpenſatio tamen foret valida; cum in reſcripto non denominentur, in quo de ſolo Officiali ſit mentio. Ita ſentiunt multi Authores (h) & imprimis Filliucius, qui, cum Papæ fuerit Pœnitentiarius, & Romæ ad reſpondendum conſcientiæ caſibus præpoſitus, haberi debet, uti Author, cui penitus nota erat hac de re Sedis Apoſtolicæ intentio.

(h) D. Anboux tract. de reſcript. c. 10. §. 5. Du Caſſe prax. j. tid. Eccle. co. t. c. 4. § 5. n. 1. De Sainte Feuve. to. 1. caſ. 66. & to. 2. caſ. 196.

CASUS XLI.

PIPINUS, Sobrinus & tutor Gertrudis, cum hac puella fornicatus, ſuadente Confeſſore ſuo, Romam miſit ad obtinendam diſpenſationem, ut ei nuberet; eique reſcriptum conceſſit Papa in forma commiſſoria Epiſcopo Diœceſano, ut illud executioni mandaret inſcriptum: ſed facta hujus reſcripti lectione evenit, ut ex eo permittat quidem Papa, cum Gertrude Pipinum nuptias contrahere, nulla facta mentione de diſpenſatione impedimenti, quod inter eos intercedit: Inſuper Pipini ſupplex Libellus Pontifici oblatus, gradum quidem conſanguinitatis, quo ipſe & Gertrudis juncti ſunt, ſimulque peccatum ab iis admiſſum continet: ſed in eo tutoris qualitatem ſuam omiſit. Qua de re quæritur, 1. utrum Pipini Confeſſarius ei ſuadere potuerit, ut diſpenſationem peteret ad uxorem ſibi ducendam conſanguineam ſuam. 2. An reſcriptum illud ſubreptitium non ſit ob omiſſam in ſupplicatione tutoris qualitatem. 3. Si forte non ſubreptitium ſit, utrum illud executioni mandare queat Epiſcopus, & contrahentes ad Matrimonii celebrationem admittere, licet in eo nulla fiat diſpenſationis mentio?

RESPONS.

Ad primum quæſitum reſpondemus, Pipini Confeſſarium ei ſuadere non potuiſſe, ut in Romana Curia diſpenſationem peteret: niſi juſtæ ſubeſſent contrahentibus eam poſtulandi rationes; neque enim abſque peccato ſuaderi poteſt Matrimonium contra regulas Eccleſiæ contrahendum ſub obtentu parum tutæ diſpenſationis: ſed ſi Confeſſario perſuaſum fuerit, Pipino juſtas ſubeſſe cauſas eam poſtulandi, v. g. quia infamata maneret Gertrudis non confecto illo Matrimonio, ita ſuadere potuit abſque peccato.

Quod pertinet ad tutoris qualitatem in Libello omiſſam, certum eſt, quod ex tali omiſſione ſubreptitia non fiat diſpenſatio. Ratio eſt, quia ex Sacris Canonibus hujuſce qualitatis non exigitur declaratio, ita ut in pœnam irrita fiat diſpenſatio petita: niſi declaretur.

Deni-

Denique ad tertium quæsitum respondendum, juste præsumi posse, quod, cum Pipino permittit Papa, ex oblato sibi Libello, qui verum continet, ut Gertrudi nubat, non aliud intendit, quam rogatam ei concedere dispensationem, aut cum eo dispensandi Ordinario facere potestatem; quandoquidem aliter Matrimonium contrahere petentibus non permisisset. Igitur rescriptum ratum habere potest Ordinarius, eoque utendi tanquam tacitam continente dispensationem, licentiam impetrantibus facere. Addamus insuper, dispensationis expressionem non fuisse omissam, ut æque judicari potest, nisi in Curia illius, qui Romæ rescriptum absolvit; cum certum sit, quod in omnibus hujusmodi rescriptis de Papali dispensatione expressa semper fiat mentio; nec ullum unquam eo stylo scribatur, quo supponitur Pipini rescriptum (*a*).

(*a*) De Sainte Beuve to. 1. cas 175. & to. 2. cas. 169.

CASUS XLII.

ALBINUS, obtenta Papali dispensatione, qua illi concessum est, Leonardæ affini suæ in quarto gradu nubere, consilium mutat, ac Leonardæ declarat, se dispensationi renuntiare, nec ei nubere jam velle. Elapso uno aut altero anno, iterum voluntatem mutat, & cum ea nubere vi illius dispensationis peroptat. Nunquid id ipsum potest tuta conscientia, cum eam prius abdicarit?

RESPONS.

Certum quidem est, liberum esse ei, qui dispensationem impetravit, eandem abdicare; cum dispensatio sit gratia; & ... *quilibet ad renuntiandum juri suo liberam habeat facultatem*, inquit Innocentius III. (*b*). Sed non minus certum est, per simplicem impetrantis renunciationem invalidum non fieri rescriptum, nisi a Superiore, qui illud concessit, fuerit accepta; ita ut sine illa acceptatione pro quocumque tempore, & ad arbitrium impetrantis valeat semper rescriptum, seu dispensatio. Cujus rei causam suppeditat ista juris regula (*c*): *Omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur*; & ista alia juris Romani (*d*): *Nihil tam naturale est, quam eo genere quidque dissolvere, quo colligatum est*. Atqui dispensatio non est valida, nisi per voluntatem Superioris concedentis, & acceptationem supplicantis. Igitur invalida fieri nequit, nisi ex utriusque consensu; si tamen excipias dispensationem voti aut Jurisjurandi, cujus priores quis potest contrahere obligationes, de quibus dissolvi nequit, nisi ex nova dispensatione.

(*b*) Innoc. III. in c. Ex conscientia. 9. de crimine falsi l. 5. tit. 30.

(*c*) S. Chrysost. in cap. Omnis. 1. de reg. jur. apud Greg. IX. l. 5. decretal. tit. fin.

(*d*) L. Nihil. 35. ff de div. reg. jur. ant. l. 50. tit. 17.

Alteram probationem *a simili* petitam suppeditat Constitutio Bonifacii VIII. (*e*), in qua sic legitur: *Licet is, qui procurator constituitur ab absente, dixerit præsentatum sibi suscipere nolle mandatum: hoc tamen nequaquam obstante, quandiu constituens in eadem perstiterit voluntate ipsum acceptare poterit, quandocumque placebit*. Ad quem textum dicit Glossa idem sentiendum esse de electione, quam electus primum renuens, acceptare tamen potest, modo in eadem electores perseverarint voluntate. *Si electus præsentata sibi electione renuat consentire, adhuc electoribus in eadem voluntate manentibus, poterit consentire*. Ex his igitur colligi potest, Albinum ea, de qua agitur, uti posse dispensatione, ad nubendum cum Leonarda, etsi ea uti statim renuerit, cum ex sola ipsius renuntiatione fieri non potuerit invalida.

(*e*) Bonifac. VIII. in cap. Licet 7. de procuratorib. in 6. & ibid. Glossa v. Placebit l. 1. tit 19.

CASUS XLIII.

HERCULIANUS, Antoniæ connubium petit, sed illud absque dispensatione perficere nequit, quia impedimento ligatur, quod est ex eorum numero, quæ *impedientia tantum & non dirimentia* vocantur. Nunquid requiritur, ut Papæ dispensationem obtineat?

RESPONS.

Consuetudo, quæ vim Legis obtinet, Episcopo potestatem confert, valide de hujusmodi impedimentis dispensandi, quin requiratur Papalis dispensatio. Ita sentiunt S. Antoninus (*f*), Paludanus, Toletus, Navarra, Sylvius & alii multi. Quod ex hac ratione probat Navarra; *Quia videtur*, inquit, *quod consuetudo non tantum id habeat: sed quod etiam nec a Papa, nec ab Episcopo petatur dispensatio, quando cum illo impedimento aliud dirimens non concurrit*. Quæ tamen hujusce Canonistæ ratio universim non est vera de omnibus impedimentis impedientibus, sed de quibusdam tantum, quorum reipsa non solet dispensatio requiri, ut alibi observamus; Certum est enim licite contrahi non posse absque Episcopi dispensatione in quibusdam, quale est impedimentum temporis prohibiti, Adventus scilicet & Quadragesimæ.

(*f*) S. Anton. 3 part. sum. Theol. tit. 1. c. 16. §. 4. Petr. Palud. in 4. dist. 28. q. 2. Fr. Tolet. instruct. Sacer. l. 7. c. 22. n. 2. Navar. Man. c. 22. n. 8. Fr. Sylv. in sup. S. Th. q. 50. ar. un. quæs. 1.

A regula generali excipiunt iidem Authores votum absolutum castitatis perpetuæ, & votum Religionis, de quibus solus dispensare potest Papa: Attamen si matrimonium fuerit contractum, non obstante tali voto; Episcopus *per Epikiam* cum vovente dispensare potest, eique permittere, ut debitum conjugale reddat, cum adest pollutionis periculum, nec ad Papam facile potest recurrere (*g*). Idem docent Authores, quos modo laudavimus.

(*g*) Dom. Sor. in 4. dist. 38. q. 2. art. 1. Tolet. cit. l. 7. c. 17. Barthol. Fum. in Aurea Armilla. Navarr. Sylvius &c.

CASUS XLIV.

CERANNUS, quamprimum nubere cupiens, trium promulgationum matrimonii sui dispensationem obtinuit. 1. Potuitne Episcopus sine alicujus peccati reatu hanc ei concedere dispensationem; quamvis sibi notum esset, nullam Ceranno legitimam suppetere rationem hujus obtinendæ? 2. Quæ sunt causæ legitimæ hujusmodi dispensationum?

RESPONS.

Episcopus sine peccati reatu trium matrimonii proclamationum dispensationem Ceranno concedere non potuit; cum ei penitus esset cognitum, nullam huic homini subesse rationem hujusce dispensationis impetrandæ. Ratio est, quia omnis dispensatio, quæ non legitima causa nititur, unice confert ad eversionem, aut debilitationem disciplinæ, quam sapienter & accurate imprimis constituit Ecclesia. Id quidem evidenter probari potest ex verbis, quibus utitur Concilium Tridentinum, cum Episcopis potestatem concedendi hujusmodi dispensationes committens ita loquitur (*h*). *Sicut publice expedit Legis vinculum quandoque relaxare*, inquiunt Patres hujusce Concilii, *ut plenius evenientibus casibus, & necessitatibus pro communi utilitate satisfiat; sic frequentius Legem solvere, exemploque potius, quam certo personarum rerumque delectu petentibus indulgere, nihil aliud est, quam unicuique ad Leges transgrediendas aditum aperire*.

(*h*) Conc. Tr. sess. 25. de reform. c. 8.

Multo ante Concilium jam dixerat S. Thomas (*i*), quod *omnis dispensatio petita a Prælato debet fieri ad honorem Christi, in cujus persona dispensat, vel ad utilitatem Ecclesiæ, quæ est corpus ejus*. Eandem Doctrinam tuetur verbis gravissimis S Antoninus (*k*): *Possunt autem ipsi Prælati dispensare & debent*, inquit hic Sanctus, *cum adest causa rationabilis, puta alicujus necessitatis; vel majoris utilitatis. Unde definitur sic dispensatio ab Hostiensi, quod est*, juris alleviatio, facta cum causæ, *scilicet rationabilis*, cognitione ab eo qui potest. *Quod si Prælati absque rationabili causa, vel saltem dubia, pro sola voluntate licentiam tribuant veniendi contra Leges, secundum Bernardum in Libro de dispensatione & præcepto, non erunt dispensatores, sed dissipatores; & peccabunt ipsi dispensantes, cum dispensatis, si eis utuntur*. Quod probat hic Sanctus ex his Christi Domini verbis (*l*): *Quis, putas, est fidelis dispensator & prudens &c.* & ex Concilio Meldensi, an. 845. habito, quod refert Gratianus in Decreto (*m*).

(*i*) S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 12. in corp.

(*k*) S. Anton. 1. part. sum. Theol. tit. 19. c. 1. §. 10.

(*l*) Luc. 12. 42.

(*m*) Concil. Meld. c. 64. in Can. Tali. 17. 1. q. 7.

Ecclesia Gallicana in Conventibus Melodunensi an. 1579. & Parisiensi an. 1606. congregata eam, quam defendimus, aperte doctrinam amplexa est. En verba prioris ex illis Conventibus (*n*): *Ne trinæ proclamationes omittantur, & dispensationes super illarum omissione non concedantur, nisi ex causa legitima, diligenter probata*. Conventus an. 1606. (*o*), verbis expressis declarat, cum nemine posse dispensari de tribus proclamationibus, sed de una, aut altera tantum ob causam legitimam: quod jam constitutum fuerat ex Edicto Henrici II. ab an. 1556. (*p*). Et hæc sunt, quæ de prima difficultate eramus dicturi.

(*n*) Constit. Conv. Melodunensis nomine totius Cleri Gallicani coacti an. 1579. tit. de matrim.

(*o*) Tit. 6.

(*p*) Apud Fontanon. t. 1. pag. 750.

Ad secundam quæstionem respondemus, sex esse cau-

causas, propter quas Episcopus induci potest ad dispensandum in proclamationibus matrimonii.

1. Cum adest periculum, ne quis sine ratione, sed ex pura malitia sese matrimonio opponat: atque hæc est unica causa, de qua loquitur Concilium (a).

(a) Conc. Tr. sess. 24. de reform. matr. c. 1.

2. Cum legitima est suspicio, ne pro contrahentibus maleficium quis usurpet.

3. Cum eo fine petitur dispensatio, ut vitentur derisio, contemptus, aut odium, quod contrahentibus esset ferendum, si promulgaretur matrimonium, v. g. cum senex puellulæ nubit; ut non ita pridem accidit in Timotheo Blanché Garumnæ incola, qui annos 117. cum tribus mensibus natus, puellæ 18. tantum annorum ætate provectæ nupsit (b): ut etiam cum grandæva adolescentem sibi virum ducit; aut cum vir nobilis puellæ ignobili, aut pauperi nubit.

(b) Ephemerides temporis mense Feb. an 1708.

4. Cum vitandum est scandalum, v. g. cum agitur de restitutione matrimonii, quod erat invalidum, & publice legitimum habebatur.

5. Cum ita propinquum est Adventus, aut Quadragesimæ tempus, ut promulgationes fieri nequeant: si tamen matrimonium ad aliud tempus absque gravi quodam incommodo remitti non possit.

6. Denique, quando imminet mortis periculum & ægrotans alicui nubere tenetur (c).*

(c) Palud. in 4. dist. 28. q. 2. n. 19. Dom. Sotus ib. q. 1. art. 2. Sylvester & plures alii.

Vide IMPEDIMENTA MATRIMONII.

* CABASSUTIUS, & Theologi complures septimam addunt in proclamationibus dispensandi causam: Nempe *quando Summi Principes contrahunt: tum quia his aliqua prærogativa concedenda sunt, tum quia cessat periculum occulti impedimenti, cum eorum genus, & facta cunctis comperta sint.*

DISPENSATIO VOTORUM IN GENERE.

ANtequam de votorum dispensatione fiat sermo, sciendum, quid & quotuplex sit *votum*. Sic autem definitur votum: *Votum est promissio facta Deo de meliori bono* (d).

(d) Polman. part. 2. 2 n° 840. & seq.

Multiplex est votum; scilicet absolutum & conditionatum, perpetuum & non perpetuum. Votum absolutum, inquit idem Author, *est illud, quod fit absque particula suspensiva aliave æquipollente*. Votum conditionatum est illud, cui aliquis additur terminus, conditiove, quæ ejus potest suspendere effectum, aut ipsius durationem, executionemve limitare; quales sunt voces istæ: *dummodo*, *donec*, *si*, aut aliæ similes.

Votum perpetuum est illud, quo quis pro toto vitæ tempore se obligat: votum vero non perpetuum illud est, quo quis ad certum quoddam tempus se adstringit, quo elapso jam desinit votum.

Votum potest esse simul perpetuum & temporale, absolutum & conditionatum: v. g. voveo, me non amplius furaturum: & si forte denuo furtum aliquod committam, aureum Pauperibus me erogaturum.

Duplex aliud etiam voti genus distingui potest. Aliud formale & expressum, explicito & determinato modo conceptum, seu verbis, seu animo. Alterum est implicitum, seu tacitum, cum nimirum fit actio, cui connexum est continentiæ votum; qualis est sacrorum Ordinum receptio.

Votorum etiam alia sunt personalia, id est, quæ voventes tantum obligant, v. g. vovere jejunium, Religionis ingressum; alia realia, quibus contrahitur obligatio faciendi pium aliquod opus vel per se ipsum, vel per alium, v. g. dare nummum pauperi. Quædam etiam mixta dicuntur; quia utrumque simul includunt.

Denique duplex est aliud votorum genus; solemne videlicet & simplex: votum solemne consistit in professione solemni Religionis in ordine approbato ab Ecclesia, aut a Papa, vel in susceptione sacrorum Ordinum. Cætera omnia censentur simplicia, quamvis palam & coram omnibus emissa.

Dispensatio voti sic definitur; est *relaxatio vinculi voti*, hoc est, condonatio, seu remissio a Superiore legitimo facta, debiti a vovente apud Deum contracti.

Commutatio voti a dispensatione differt: est enim commutatio voti, *translatio obligationis voti de una materia ad aliam*: v. g. cum Superior ad talem eleemosynam eum obligat, qui peregrinationem voverat. Alia etiam ratione extinguitur obligatio voti; quæ dicitur, *condonatio voti;* quando v. g. is pro quo emissum fuerat votum ab ejus debito voventem solvit: v. g. vovi talem huic dare pecuniam, qui me ab ejus solutione eximit.

His ita præsuppositis dicimus, esse vota, de quibus solus dispensare potest Papa, quod ipsi vel jure, vel consuetudine sint reservata; ut sunt vota solemnia, de quibus diximus; votum Peregrinationis Romam, *ad limina Apostolorum*, ad Sanctum Jacobum in Gallæcia, in terram Sanctam, seu Jerusalem, & votum perpetuæ castitatis & Religionis.

Episcopi vel ex officio, vel ex speciali deputatione de omnibus aliis dispensare possunt, & etiam de votis perpetuæ castitatis, conditionalibus, aut tacitis: modo nondum posita sit conditio; pariter dispensare possunt de iis, quæ non sunt certa, sed solum dubia, seu dubium sit juris, vel facti.

Illud autem imprimis scire interest, omnem voti dispensationem non esse legi-

legitimam, nisi justa de causa fiat; ut constat ex his Sancti Bernardi verbis in suo *de consideratione* libro ad Eugenium III. Papam, alibi relatis: *Si necessitas urget*, inquit hic Sanctus, *excusabilis dispensatio est Ubi utilitas provocat; dispensatio laudabilis est. Utilitas, dico, communis, non propria: nam, cum nihil horum est; non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est* (*a*). Ne quis se ipsum decipiat, Papam aut Episcopum decipiendo, a quo dispensationem voti requirit, necesse est, absolute, ut factum cum omnibus ejus circumstantiis sincere, & sine tergiversatione exponat, ut possit dijudicare de validitate, aut invaliditate causæ allegatæ, ad obtinendam illius dispensationem, aut commutationem: alioqui dispensatio est obreptitia, vel subreptitia; qua uti proinde non potest, illæso voto, quia coram Deo invalida est, qui, cum sit suprema veritas, ipse falli, & summa bonitas, quemquam fallere non potest.

(*a*) S Bernar. l. 3. de considerat. c. 4. n. 18. & Ep. 7. n. 9.

CASUS PRIMUS.

SOSIPATER Christi mortem, ac Passionem pie contemplans, tam acerbo commotus est dolore, ut peregrinationem ad limina Sanctorum Apostolorum Romam, & inde Jerusalem ad invisenda loca Sancta voverit; at cum aliquanto post, ea esset rerum suarum facies, ut tam longum tamque laboriosum iter suscipere non posset, dispensationem voti sui flagitavit: aliam quamcumque pro Superioris arbitrio facturus pœnitentiam. Nunquid necesse est, ut ad Papam confugiat; an vero sufficit, ut hanc dispensationem ab Episcopo postulet?

RESPONS.

Ut huic difficultati, aliisque similibus, quæ fieri possent, quæstionibus fiat satis: dicimus 1. cum Sylvio (*b*), quod, *Summo Pontifici reservantur quinque vota Religionis* (ingrediendæ videlicet) *continentiæ, peregrinationis in Jerusalem, ad Sanctum Jacobum, ad limina Apostolorum Petri & Pauli; ac proinde solus ipse potest dispensare, sive per se, sive per eos, quibus commiserit*. Addique potest ipsius sancti Thomæ (*c*) authoritas, qui, postquam asseruit, Papæ competere potestatem dispensandi in omnibus votis propter potentiæ suæ plenitudinem, hæc verba subjungit; *Aliis autem inferioribus Prælatis committitur dispensatio in votis, quæ communiter fiunt & indigent frequenti dispensatione, ut habeant homines de facili ad quem recurrant, sicut sunt vota peregrinationum, jejuniorum, & hujusmodi: vota vero majora, puta continentiæ & peregrinationis Terræ Sanctæ, reservantur Summo Pontifici*. Quam in rem observat Sylvius, quod *quamvis* .... inquit, *Beatus Thomas solum duo vota expresserit*, (tria alia ommittens, scilicet vota Religionis, & peregrinationis Romam, & in Gallæciam) *ideo fortasse, quod suo tempore non plura essent reservata; ex consuetudine tamen*, in Episcopos videlicet a Pontificibus legitime præscripta *in litteris Apostolicis fundamentum habent, atque etiam in novo jure, quod extat in Extravagante*, E. si Dominici Sixti IV. an. 1478. *titulo de pœnitentiis: reservantur ea quæ diximus*.

(*b*) Sylvius in 2. 2. q. 88. art. 12. conclus. 2.

(*c*) S Thom. cit. art. 10. ad 3.

2. Constat, votum peregrinationis in Jerusalem Papæ esse a jure reservatum, ut videre est in Decretali Innocentii III. ad Archiepiscopum Cantuariensem scripta (*d*); sed in rigore Juris reservatio illa solum habet locum, cum votum illud factum est *in subsidium Terræ Sanctæ*, non vero alterius alicujus simplicis devotionis causa; uti ex ipsius Decretalis contextu apparet.

(*d*) Innocent. III. in Cap. Ex multa. 9. de voto, & voti redempt. Lib. tit. 34.

Sed hic fit quæstio, num videlicet votum illud ex solo simplicis devotionis motivo emissum, ut in casu proposito Papæ non sit reservatum ex consuetudine. Negat Panormitanus (*e*), & contendit, in eo duntaxat casu reservationem locum habere, in quo votum emissum est *in subsidium Christianorum Terræ Sanctæ*, non vero in eo, in quo fit tale votum ob simplicem loca sacra invisendi devotionem. In eandem opinionem exprefse abeunt Angelus de Clavasio (*f*), Tabiena (*g*), & Bartholomæus Fumus, cujus hæc sunt verba (*h*): *Nota quod quando votum, sive ultramarinum, sive Sancti Jacobi, vel alterius peregrinationis factum est, solum devotionis causa, & non in subsidium illius loci; quia noluit (qui vovit) offerre, portare, vel aliquid facere; tunc Episcopus potest dispensare secundum Glossam* (*i*) *in dicto capite* Ex multa, *quamvis communis consuetudo teneat contrarium*. Eandem sequi videtur sententiam Navarrus (*k*), quamvis non satis clare mentem suam aperiat; denique pro eodem stat Baillius (*l*).

(*e*) Panorm. in Cap. Ex multa. 9. de voto, & voti redempt. l. 3. tit. 34.

(*f*) Angelus v. Votum.

(*g*) Tabiena v. Dispensatio n. 11.

(*h*) Barthol. Fumus, in Armilla, v. Dispensatio, n. 6.

(*i*) Glossa in cit. Cap. Ex multa. v. Incumbit.

(*k*) Navarr. Man. c. 12 n 75.

(*l*) Ludov. Bail. de examine pœnit. part. 3. q 19. in fin. p. 698.

Contrariam tamen opinionem tuentur alii multi Authores, qui asserunt, hoc quidem votum jure Summo Pontifici non esse reservatum; quia Innocentii III. Decretalis de iis tantum loquitur, qui illud emisere *in subsidium Terræ Sanctæ*, iis plane omissis, qui illud vovere ob meram devotionem invisendi loca sancta; sed hujus etiam dispensationem ad solum Papam pertinere contendunt ex consuetudine generaliter approbata, usuque constanti Ecclesiæ.

Inter hos recensetur Sylvester, qui relata Panormitani opinione, addit (*m*): *Consuetudo tamen aliter habet .... ideoque in his recurrendum est ad Papam: nec verum est, quod si Episcopus dispensaret, teneret dispensatio; quia .... casus Papalis ... probatur ex hoc, quod per litteras Papales ista* (vota) *Papæ communiter indistincte reservantur*.

(*m*) Sylvest. v. Votum 4. q. 3. §. 5.

Sylvestro consentit Azorius his verbis (*n*): *Nihilominus tamen more, & consuetudine receptum est, ut in universum voti ultramarini, quomodolibet facti, absolutio ad Romanum Pontificem tantummodo spectet*.

(*n*) Joann. Azor. inst. c. moral L. 11. c. 19. q. 4.

Gregorius Sairus idem probat, uti Sanchez, Suarez (*o*) aliique permulti, quos laudat Bonacina, cujus hæc sunt verba (*p*). *Nihilominus contrarium universali Ecclesiæ consuetudine receptum est, ut ait Clavis Regia .... quamvis enim hæc reservatio non sit in jure expressa, nihilominus sicut reservatio potest per consuetudinem auferri, ita etiam induci*.

(*o*) S Gregor. Sairus Clavis reg l. 6. c. 11. n 35. & 38. & alii.

(*p*) Bonacina de 2. Decal. præcepto disput. 4. q. 2. punct. 7. §. 4.

Tandem Sylvius (*q*) eandem tradit doctrinam, atque his verbis concludit: *Adeout, si modo fiat votum peregrinationis Jerosolimitanæ, quamvis non in subsidium Terræ Sanctæ, sed ex devotione, solus Romanus Pontifex dispensare possit*. His omnibus addi potest Cabassutius (*r*), ipsis posterior, qui asserit indistincte votum peregrinationis ad loca sancta cæteraque, de quibus diximus, sedi Apostolicæ reservari.

(*q*) Francisc. Sylvius loco supracit.

(*r*) Joan. Cabass. jur. can. Theor. & prax. l. 2. c. 6. n. 13.

Posteriorem igitur opinionem istam tenendam esse dicimus: certum est enim præscriptos a Papa pro casu de quo agitur, Episcopos, jam legitimas dispensationes non posse concedere; quamvis tamen dispensare ii posent, ut nostra fert sententia, Episcopi, qui eas concedendi jus semper obtinuisset: sed cum ex generali consuetudine Romam sit recursus, ut qui in supradictis quinque votis dispensetur, de iis solus Papa, regulariter loquendo, dispensare potest.

3. Episcopi in iis tamen quinque votis, uti in omnibus aliis simplicibus dispensare posunt in duplici casu. 1. Cum vovens, sibi votum imposuit in pœnam flagitii cujusdam, quod deinceps posset committere: 2. Quando votum est tantum conditionatum, non vero absolutum; scilicet, cum sub conditione alicujus futuri eventus emisum est; v. g. quod, quis periculum aliquod deinceps evadat, aut aliquam obtineat gratiam: cum enim omnis reservatio sit res odiosa, in casibus tantum formalibus, & absolutis locum habere debet; non vero in conditionalibus, quorum conditio nondum est perfecta, in quibus non solo Religionis amore, aut rei, quæ cadit sub votum neque etiam perfecto consensu

vota

vota præcipue omittuntur, sed potius vitandi mali, aut obtinendi boni necessitate, ut post alios multos docet Toletus (*a*): *Est autem notandum*, inquit, *ista quinque vota tunc reservari, cum absoluta sunt; cum vero conditionata, vel pœnalia pertinent ad Episcopum.*

(*a*) Fr. Tolet. instruct. Sacerd. l. 4. c. 18. n. 8.

Igitur ex statutis hactenus regulis sequitur, quod licet ex puro devotionis affectu Romam, & Jerosolymam petere voto se obstrinxerit Sosipater, non sufficit Episcopi sui dispensatio, sed a solo Papa legitimam voti sui dispensationem obtinere potest.

CASUS II.

SERVATIUS, viginti quinque annos natus, cum per tres annos in Galliam & Germaniam pie peregrinari vovisset, Chartusianorum ordini nomen dare divina inspirante gratia impellitur. Potestne tuta conscientia Chartusianum sumere habitum, ibique religionem profiteri, non obtenta prius voti sui dispensatione? An etiam potest mille nummorum eleemosyna peregrinationis suæ votum supplere, aut pium aliquod opus facere, etiam apud Deum magis meritorium, quam sit voti sui adimpletio?

Ratio dubitandi est, quia Servatio non necessaria videtur Superioris authoritas ad commutandum votum suum in opus pium excellentius, & majoris meriti; cum enim votum nihil sit aliud, quam promissio Deo facta de meliori bono, non dubium esse potest, quin Deo etiam acceptius sit id, quod ad majorem perfectionem, majoremque spectat utilitatem.

RESPONS.

Quamvis multi sentiant Authores (*b*), uti Panormitanus, Angelus de Clavasio, Bonacina, & alii ab ipso citati, hominem in eo casu, in quo supponitur Servatius, constitutum, Præsulis sui authoritate non indigere ad talem mutationem; existimamus tamen in eo tenendam esse Sancti Thomæ, contrarium affirmantis sententiam; ut patet ex his ejus verbis (*c*): *votum est promissio Deo facta de aliquo, quod sit Deo acceptum*, inquit hic Sanctus, *quid si autem in aliqua promissione acceptum ei cui promittitur, ex ejus pendet arbitrio. Prælatus autem in Ecclesia gerit vicem Dei: & ideo in commutatione, vel dispensatione votorum requiritur Prælati authoritas, quæ in persona Dei determinat quid sit Deo acceptum, secundum illud 2. ad Corinth.* Nam & ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi: *& signanter dicit* propter vos: *quia omnis dispensatio, petita a Prælato, debet fieri ad honorem Christi, in cujus persona dispensat, vel ad utilitatem Ecclesiæ, quæ est ejus corpus.*

(*b*) Panorm. in c. Scripturæ de voto & voti red. Angel. de Clav. v. Votum 4. n. 2. Navarr. Man. c. 12. n. 73. Sotus l. 7. q. 4. art. 3. Sairus. Clav. reg. l. 6. c. 12. n. 5. Azor. l. 11. c. 18 q. 1. Reginald. & alii apud Bonac. de 2. Decalogi præcepto. disp. 4. qu. 2. punct. 7. § 3.

(*c*) S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 12. in corp.

Difficultatem hanc jam ante eodem modo solverat Alexander III. in una sua Decretali ad Episcopum Exoniensem. *Respondemus*, inquit hic Papa (*d*), *quod ab ejus qui præsidet pendet arbitrio, ut consideret diligentius qualitatem personæ, & causam commutationis; scilicet, an ex infirmitate seu affluentia divitiarum, an alia causa probabili, peregrinatio, an recompensatio melior fuerit, & Deo magis accepta; secundum hoc debet exinde dispensare.*

(*d*) Alex. III. in c. De peregrinationis. 1. de voto, &c.

Confirmari potest hæc decisio ex paritate debitoris, qui rem unam pro alia creditori solvere nequit, ut ait Lex (*e*): *Aliud pro alio, invito creditore, solvi non potest:* quod etiam asserit Imperator Justinianus (*f*): unde sequitur, quod, cum vovens sit vere debitor erga Deum, se ipsum ab obligatione solutionis eximere non potest, hoc est, adimplendi quod promisit, nisi in tali commutatione intercedat legitimi Superioris authoritas. His additur, quod votum sit vinculum; nemo autem ab ejus obligatione se ipsum potest solvere. Ita Sylvester de Prierio (*g*): *In dispensatione, & commutatione votorum requiritur Superioris authoritas; nec potest quis propria authoritate votum suum in melius commutare .... quia tunc votum ligat, & nullus potest solvere se ipsum.*

(*e*) L. Mutuum. 2. ff. de rebus creditis, si certum petitur, & conditione l. 12 tit. 1.

(*f*) Lib. 3. Instit. 30. quib. modis tollitur obligat.

(*g*) Sylvest. v. Votum 4. q. 7. §. Secundum.

Colligimus igitur, Servatium privata sua authoritate triennalem, quam vovit, peregrinationem in aliam rem, quantumvis melior appareat, ut in eleemosynam mille nummorum, non posse commutare, sed necesse esse, ut ob eam rem ad Ecclesiasticum Superiorem recurrat; ad quem solum pertinent hujusmodi commutationes.

Ab ea tamen regula excipiendus est 1. ingressus in Religionem; cum enim ista mutatio omnium sit perfectissima, quam etiam suadent Canones, ea fieri potest, non interveniente Superioris authoritate, ut docet S. Thomas ob duplicem istam rationem (*h*); prima est; quia *omnia alia vota*, inquit, *sunt quorumdam particularium operum; sed per Religionem homo totam vitam suam Dei obsequio deputat*: unde concludit, eum, qui Religionem profitetur, non jam obstringi votis, quæ Laicus emisit, quod vitæ superiori quasi mortuus reputetur. Secunda est hujusmodi: *Nec tamen religionem ingrediens tenetur implere vota, vel jejuniorum, vel orationum, vel aliorum hujusmodi, quæ existens in sæculo fecit; quia Religionem ingrediens moritur priori vitæ, & etiam singulares observantiæ Religioni non competunt; & Religionis onus satis hominem onerat, ut alia superaddere non oporteat.*

(*h*) S. Thom. loc. c. ad 1.

Suam sententiam confirmat Angelicus Doctor ejusdem Alexandri III authoritate, qui ad Cistercienses Anglos scribens dicit (*i*): Reus facti voti aliquatenus non habetur, qui temporale obsequium in perpetuam noscitur Religionis observantiam commutare. 2. Eum quoque casum excipiendum ducimus, in quo perfectior, & Deo acceptior est commutatio, v. g. cum quis vovit calicem argenteum Ecclesiæ dare, aureum dat; tunc enim fieri potest hæc commutatio, licet non interveniat Superioris authoritas; & in eo duntaxat hujusmodi commutationem approbant Navarrus, Sotus, Angelus, & Azorius, & cum iis Sylvius dicens (*k*): *Ubi tamen evidenter constat, illud in quod votum est commutandum, esse non solum melius ex genere suo, sed omnibus bene consideratis, & voventi melius, & Deo gratius, ad commutationem non est necessaria Superioris authoritas juxta Angelum &c..... itaque si quis voverit dare Calicem argenteum; sua authoritate potest illud votum commutare, dando Calicem aureum.* Quod confirmat hic Theologus auctoritate Sancti Gregorii Papæ (*l*) his verbis: *Non enim propositum aut promissum infringit, qui in melius illud commutat.*

(*i*) Idem in cap. Scripturæ cit. eod. tit.

(*k*) Sylvius in 2. 2. q. 88. a. 10 & apud eum Joann. Major, & alii.

(*l*) S. Greg. in cap. Pervenit. 2. de jurejurando, tit. 24.

CASUS III.

ZENOBIUS, Religionis in Ordine reformato solemni emissa professione invalida, cujus, jam in eo Ordine peracto triennio, invaliditatem vix novit, cum Romam misit, ad obtinendam a Papa votorum suorum dispensationem, quam concessit ipsi Summus Pontifex sub hac Clausula *modo vota non ratificaveris*. Qua de re quæritur, utrum renovata duobus prioribus annis solemni votorum suorum nuncupatione Zenobio inutilis fiat hujusmodi dispensatio, an vero ea possit uti?

RESPONS.

Si Religiosus ille suppositus vota sua non ratificavit seu renovavit, nisi eo tempore, cum eorum invaliditatem ignorabat, hinc non fit, ut obtenta Papali dispensatione uti nequeat, licet sibi tantum concessa sub conditione quam refert casus. Ratio est, quia vir ille, votorum suorum ac professionis invaliditatem non cognoscens, novam a prima diversam non censetur contraxisse obligationem. Ex quo sequitur, quod, cum prima sit invalida, nec eum coram Deo obliget; Ita nec ejus, quam ignorans fecit, ratihabitio eum obstringit: sed si cognita prius votorum suorum nullitate, ea tamen postea confirmasset; certum est, quod ea scienter renovans, professionis suæ defectum emendasset; nec proinde obtenta jam dispensatione uti non posset.

CASUS IV.

HONORATA, Catholica, filia Andreæ, Mercatoris Edimburgensis, Religione Calvinistæ, emisso perpetuæ castitatis voto 16 annos nata, biennio post, ab Eduardo etiam Catholico ad nuptias expetitur; cui quidem vellet nubere, conscia propriæ infirmitatis ad tenendum votum suum, sed imprimis est sollicita, qua ratione necessariam poterit obtinere dispensationem: 1. Quia difficile Edimburgo 500. leucas ab urbe Roma distante, ad Papam poterit recurrere: 2. Quia a Patre suo, utpote viro hæretico, qui Summum Pontificem magno prosequitur odio, sumptus ad dispensationem obtinendam necess-

necessarios, frustra requireret. Nunquid in eo casu dispensationem suam valet exquirere ab Episcopo Catholico, qui ab aliquot mensibus latet in Scotia?

RESPONS.

Existimamus, Honoratam in casu suo dispensationem Episcopi, qui latet in Scotia, posse requirere. Ratio est, quia ex unanimi Theologorum, & Canonistarum consensu; sola moralis impotentia, seu magna difficultas recurrendi ad Papam, causa est legitima & sufficiens, ut quis valide in tali voto ab Episcopo dispensetur, juxta istam Abely (*a*), aliorumque Theologorum regulam: *Casus Papalis, superveniente impedimento, fit Episcopalis.* Quod isto probari potest ratiocinio: Papa reservationem voti castitatis perpetuæ non obtinet, nisi ex consuetudine sola in Episcopos præscripta, ut dictum est in prioris casus responsione: at vero Episcopi præscriptionem facultatis dispensandi in hujusmodi circumstantia Papæ non permiserunt; imo sibi potestatem dispensationes illas concedendi sibi retinuerunt, conformiter ad jus commune, spiritualemque fidelium utilitatem. Igitur Honorata valide, & licite dispensari potest in suo voto ab Episcopo Catholico Scotiæ; cum nimia sit ad Papam a tam longinqua regione difficultas recurrendi; nullaque ei suppetat via, qua difficultatem hanc auxiliante Patre suo superare queat ob rationes in casu propositas.

(*a*) Lud. Abely de pœnit. c. 5. sect. 17.

Huic addamus incontinentiæ periculum, cui ob vim tentationis committitur; ex qua circumstantia Papæ reservatio ipsius saluti foret noxia, & contra intentionem Ecclesiæ, quæ reservationes illas ad solum fidelium commune bonum constituit. Ita sentit Author Colloq. Condom. & cum eo communiter Theologi (*b*).

(*b*) Colloq. Condom. to. 2. Colloq. 13. sect. 5. De Ste. Beuve to. 2. cas. 96.

CASUS V.

VERONICA, natu Antuerpiensis, puella egena, emissum jam ab ætate septemdecim annorum perpetuæ castitatis votum multoties infregit, ac sæpe incontinentiæ periculo committitur; quare voti sui relaxationem imprimis optaret, ut ab eo libera adolescenti qui eam sibi uxorem exposcit, nubere valeret: at vero cum ad sumptus dispensationi obtinendæ necessarios præ inopia sufficere nequeat, & aliunde periculum amittendi futuri conjugis in mora prævideat ob distantiam 400. leucarum. Nonne potest in eo casu ab Episcopo Antuerpiensi dispensari?

RESPONS.

Veronicam de suo voto ob rationes in exposito casu allatas dispensare potest Diœcesanus Episcopus. Nititur hæc decisio iisdem, quibus prior, rationibus; quarum prima hæc est; quia reservatio voti castitatis perpetuæ solo consuetudinis legitime præscriptæ titulo ad Papam attinet: atqui certum est, Papam in supradictis circumstantiis votum, de quo agitur, remittendi, exclusis Episcopis, jus suum non fecisse, cum omni tempore ejusmodi dispensationes concedendi possessionem sibi retinuerint iidem Episcopi. Altera ratio est, quia reservatio ad Papam non constituta est, nisi ad bonum Ecclesiæ, salutemque fidelium: at vero si in talibus circumstantiis locum haberet eadem reservatio, in animarum nocumentum profecto cederet: neque dici posset, talis reservationis consuetudinem justam esse & rationabilem, qualis esse deberet, ut locum haberet ex Gregorio IX. (*c*); cum æquum non sit, pauperrimam & 400. Roma leucas distantem puellam cogere, ut ad Papam recurrat, sumptusque ad dispensationem necessarios, ut ab eo rescriptum obtineat, quos non potest, conficere teneatur. Ita doctus Theologus (*d*).

(*c*) Greg. IX. in cap. Cum tanto de consuetud. lib. 1. tit. 4.

(*d*) De Sainte Beuve.

CASUS VI.

DAVID, emisso virginitatis & perpetuæ castitatis voto, pio animi fervore actus post Paschalem Communionem, auctæ postea cum ætate concupiscentiæ facibus vehementer incensus est; quocirca ob incontinentiæ periculum vellet nubere; si id quidem absque peccato fieri posset, Papalem obtinendo dispensationem. Potestne hanc requirere dispensationem, eaque obtenta uti; ob eam solam, quam exposuimus, rationem?

RESPONS.

Certum est, Davidem, absque peccato voti sui dispensationem posse exquirere, eaque obtenta, ac juxta terminos atque clausulas, quas continebit, veras executioni mandata uti. Id quidem evidenter probat generalis & hodiernus Ecclesiæ usus, quo similes conceduntur dispensationes, seu pure & absolute, vel, ut vulgo fit, votum in alia pœnitentiæ opera commutando. Ratio est, quia ex periculo incontinentiæ sufficienter movetur Summus Pontifex, ad concedendam hujusmodi dispensationem, atque ea ratione providendum saluti fidelium, qui eo laborant discrimine.

Decisioni huic favet imprimis S. Cyprianus in sua ad Pomponium Epistola (*e*), loquens enim de virginibus Deo perpetuo virginitatis voto dicatis, quæque eam publice sumpto virginum velo profitebantur, verbis expressis dicit: *Si autem perseverare nolunt, vel non possunt, melius est nubant, quam in ignem delictis suis cadant.*

(*e*) S. Cypr epist. 62 sec. Pamelium 43 seu 44. sec. Pearson. & sec Erasm. l. 1. epist. 11.

Sed interest observare, quod si in pia tantum opera votum commutet Pontifex ea conditione, ut si persona dispensata, contracto Matrimonio, fiat deinde libera mortuo conjuge, pristino voto suo obstringatur, quin ad aliud convolet Matrimonium; tum voti obligationem non penitus tollit, sed ad tempus duntaxat Matrimonii ex ejus concessione contracti, suspendit Papa; & obligatio illa, mortuo jam conjuge, renascitur, unde alteri absque nova dispensatione non potest nubere (*f*).

(*f*) De Sainte Beuve to. 2. cas. 117.

CASUS VII.

ROSALIA, puella viginti annos nata, emisso perpetuæ virginitatis voto, adeo a suis inducta est parentibus ad connubium Juvenalis, viri forensis & ditissimi quem multi semper fecerat, ut tandem voti sui dispensationem in Romana Curia petere constituerit ad contrahendum cum viro illo Matrimonium, cujus & authoritate & rerum peritia, familiæ suæ negotia ad meliorem statum restitutum iri confidit.

In Libello supplici, quem ipsius jussu scripsit Campsor Apostolicus, exponit, se incontinentiæ periculo exponi, nisi votum sibi remitteretur, ob graves, quas patiebatur, tentationes; quamvis id falsum esset, illiusque clausulæ appositioni ideo tantum consenserit, ut facilius dispensationem obtineret, & quia ipsi dixisset Campsor, hunc esse libellorum hujusmodi stilum solitum. Obtenta a Pontifice dispensatione, ad Parochum rescriptum attulit, qui, cum rationem hanc in eo expressam *propter stimulos carnis* legisset, quam veritati contrariam ipsa confessa est; retulit hanc dispensationem esse invalidam, qua proinde uti non posset. Nonne pro Parocho stat jus?

RESPONS.

Pro Parocho stat jus; quidquid in contrarium sentiat nuperus Theologus (*g*) qui contendit, hanc dispensationem validam esse; quia, inquit, verba illa *propter stimulos carnis*, tanquam Romanæ Curiæ stilus habenda sunt, quæ ab Officialibus libellis, aliisque hujusmodi rescriptis apponi solent; quocirca verba illa tanquam indifferentia consideranda sunt pro facta concessione. Hæc est unica ratio, qua nititur Author ille.

(*g*) De Sainte Beuve to. 1. cas. 74. p. 246.

Contendimus econtra Rosaliæ dispensationem evidenter obreptitiam esse, cum ex falsa expositione fuerit obtenta, & contra regulas in jure constitutas a Summis Pontificibus Pelagio, Alexandro III. Lucio III. Innocentio III. & Bonifacio VIII. (*h*). Licet enim verba, quæ ad stilum tantum spectant; quibus nimirum induci nequit Papa ad concedendam gratiam ex Libello supplici postulatam, haberi possint uti inutilia, aut indifferentia, ac plerumque ob scribarum ignorantiam in Apostolica rescripta inserantur, ut fatetur unus e jurisperitis nostris (*i*): *Plerumque introducitur ab ignorantibus* (stilus Romanæ Curiæ): falsum tamen est omnia

(*h*) Pelag. in can. Deren ti 16. 25. qu. 1. Alex. III. in cap. Ex parte 2. de rescript. lib. 1. tit. 3. Lucius III. in cap. Ad aures 8. eod. tit. Innoc. III. in c. Cum adeo 17 & in c. Super. 20. eod. tit. Bonif. VIII. in c. Si motu 23. de Præb. &c. in 6.

(*i*) Pacus I. de Mandatis 1 part. n. 14.

ad sti-

ad stilum pertinentia verba esse ejusmodi: constat enim, nedum stili verba sint contemnenda, ad ea imprimis attendi debere ex his Glossæ terminis (*a*): *Stilus debet attendi*; idque tanti quandoque est momenti, ut ex hoc litterarum Apostolicarum veritas, aut falsitas sæpe innotescat, uti expresse declarat Innocentius III. in una Decretali (*b*) in qua eas vult haberi obreptitias, in quibus Papa Episcopos diceret *filios*, non vero *fratres*. Aut pluraliter sese enunciaret scribens ad privatum quemdam, cujuscumque foret is nobilitatis.

(*a*) Glossa in cap. Ad hæc. 10. de rescr. v. Elegerint.

(*b*) Innoc. III. in c. Quam gravi 10. de crimine falsi l. 5. tit. 20.

Additur hæc etiam multo gravior ratio, quia, ut ait Pacus; sunt quædam ad stilum pertinentia verba, quorum vis eam continet conditionem, *si ita est*, quæque proinde gratiæ obtentionem efficiunt inutilem, cum veritati non sunt consona: *In litteris Apostolicis*, inquit hic Author (*c*), *causa vim habet conditionis; cum in iis subintelligatur clausula, si ita est; & causa adjecta in vim conditionis viriat dispositionem*. Cujus jurisconsulti assertioni præivit Alexander III. (*d*) affirmans, quod *in hujusmodi litteris intelligenda est hæc conditio, etiamsi non apponatur*; (si preces veritate nitantur) quocirca si falsa sit causæ allegatio, nullum quoque ex ea fiat rescriptum; quod etiam certius est, ubi causa illa Papam determinat ad concedendam gratiam. *Ubi falsa causa*, inquit Pacus (*e*), *est causa finalis dispositionis, vitiat dispositionem*: quod etiam docet Navarra his verbis (*f*): *Omnis expressio falsa, quæ movet Principem ad facilius concedendam gratiam, efficit eo ipso jure nullam*. At idipsum præcise in casu proposito occurrit; cum non aliam in Libello causam dispensationis proferat causam, quam falsum incontinentiæ periculum imminens, ex suppositis carnis stimulis: ex quo non solum petitam non meretur gratiam ex hoc Navarræ effato (*g*), quod statuit Innocentius III. (*h*): *Mendax precator debet carere impetratis*: sed etiam ut invalidum fiat rescriptum, quod ex falsi expositione obtinuit juxta hæc ejusdem Canonistæ verba (*i*): *Subreptio, præsertim illa, quæ fit per expressionem falsi, vitiat gratiam in totum*: Quod Navarra post Sylvestrum asserit (*k*), qui contendit, ex tali falsa causæ expositione rescriptum pro certo esse obreptitium, *ex hoc præcise solum*, quamvis dispensare absolute intenderet Papa; quandoquidem nunquam sine causa dispensare valeat in iis quæ pertinent ad jus divinum, quale est votum: *Loquendo vero de Papa, aut loquimur de his, quæ sunt juris divini, ut voto, juramento, & hujusmodi; & sic dispensare non potest sine causa: aliter dispensatus non est tutus quoad Deum: sed si subest justa causa tenet dispensatio; & est tutus, etiam in voto castitatis secundum Innocentium IV. (l); aut loquimur de his, quæ sunt juris positivi; & sic potest sine causa, &c.*

(*c*) Pacus cit. loco n. 91.

(*d*) Alex. III. in c. Ex parte 2. de rescript.

(*e*) Idem Pacus ibid.

(*f*) Navarr. l. 1. consil. 14. de rescrip. n. 3.

(*g*) Navarr. ib. consil. 15. n. 1.

(*h*) Innoc. III. in cap. Super 20. de rescr.

(*i*) Navar. ib. consil. 8. n. 1.

(*k*) Sylvest. de Prier. v. Dispensatio. q. 3.

(*l*) Innoc. IV. in can. Cum ad Monasterium de statu Monachorum.

CASUS VIII.

GAUDALIA, accepto ad Confessarium suum Pontificio rescripto, quo ei Papa potestatem faciebat eam dispensandi de simplici virginitatis voto, quo quindecim annos nata se obstrinxerat, votum illud valide sibi remissum existimavit, quin ad ullam teneretur formalitatem, & statim nupsit; matrimoniumque consummavit. Nonne id ipsum potuit tuta conscientia?

RESPONS.

Certum est errasse Gaudeliam, neque eam sic nubere potuisse: licet enim validum sit ipsius matrimonium, nondum enim voto suo soluta est, antequam rescriptum Papæ executioni mandarit ipsius Confessarius.

Ratio est, quia magnum intercedit discrimen inter dispensationem absolutam a Papa concessam, & mandatum, seu potestatem, quam facit Confessario, ut possit votum dispensare, aut illud in pia opera commutare, quæ personæ dispensare propria & convenientia judicaverit. *Aliqui simplices in eo sunt errore*, inquit doctus Canonista (*m*), *ut simul atque diploma, sive Bullam acceperunt, in qua Papa concedit, ut Confessarius possit certa illorum vota vel dispensare, vel commutare, credant se statim a suis votis liberari. Etenim aliud est committere potestatem dispensandi vel commutandi: aliud vero dispensare & commutare, ... quo circa ab ipso Confessario petere debent, ut sua debita in alia opera pietatis commutet, aut dispenset. Enimvero, nisi Confessarius fuerit requisitus; imo etiamsi fuerit; nisi dispensaverit, aut commutaverit .... vota adhuc, sicut antea, in suo vigore perseverant*. Sententiam suam probat hic Author ex multis Summorum Pontificum Constitutionibus, quarum ea de re maxime expressa est Constitutio Bonifacii VIII. ad marginem indicata (*n*), in qua executionis gratiosi rescripti necessitatem supponit hic Papa ad actualem gratiæ in eo contentæ possessionem.

(*m*) Navarr. Man. c. 12. n. 79. §. 12.

(*n*) Bonifac. VIII in cap. Si super. 9. de offic. & pot. Judic. deleg. in 6. l. 1. tit. 14.

CASUS IX.

GERBERTUS, aliquando mundanæ vitæ fastidio percitus, religionem vovit se professurum in arctioris disciplinæ ordine: sed quia veretur, ne pro virium infirmitate regularem quorumdam hujusce ordinis Monasteriorum disciplinam observare possit, de voto suo cupit eo fine dispensari, ut ordinis illius congregationem subire possit, in qua mitior sit disciplina. Nunquid dispensationem hanc ipsi concedere potest Episcopus Diœcesanus; an vero ad Papam confugere tenetur?

RESPONS.

Episcopus Gerberto optatam potest concedere dispensationem, uti docet Cabassutius (*o*) post Sylvestrum (*p*), Azorium, & alios quatuor, quos laudat. *Is quoque*, ait, *qui vovit arctiorem ingredi, verbi causa, Cartusianorum Religionem, potest ab Episcopo dispensari ad mitiorem Religionem, cum in eo subsistat adhuc ad Religionem obligatio, nec versetur illa Episcopalis dispensatio, nisi circa unam aliquam Religionis circumstantiam*.

Pro sua sententia Paludanum, & S. Antoninum laudat hic Author; verum hi de casu proposito non præcise loquuntur. Sylvester vero, & Azorius, quos citat, cum eo expresse sentiunt, & docent Episcopo plenam competere dispensandi potestatem cum eo, qui in Gerberti casu reperitur (*q*).

Sairus (*r*) istam sibi proponit quæstionem his verbis: *An votum de ingredienda arctiori Religione possit ab Episcopo dispensari?* En ipsius decisio: *Respondeo posse Episcopum dispensare cum eo qui vovit ingredi arctiorem Religionem, ut ingrediatur latiorem*. Eadem est cum aliis ejus ratio: *Ratio est*, inquit, *quia hoc non est dispensare in voto Religionis, cum semper sit Religioni obnoxius, sed in modo & qualitate illius; hoc est, in arctiori vinculo*. Petrus de Aragonia, Josephus Angles, Reginaldus, Sanchez, Lessius, Bonacina, & alii permulti unanimi consensu idem sentiunt (*s*).

(*o*) Joan. Cabass. Jur. can. & prax. l. 2. c. 8. n. 14.

(*p*) v. Votum 4. q. 3. §. 6.

(*q*) Sylvest. Joan. Azor. instr. moral. 1. part. l. 11. c. 18. q. 8.

(*r*) Gregor. Sairus. Clav. reg. l. 6. c. 11. dub. 9. n. 63.

(*s*) Petrus de Aragon. in 2. 2. q. 88 art. 12. Joseph. Angles in flor. in 4. sent. q. de voto art. 8. difficult. 4. dub. 2. & difficult. 0. concl. 5. Bonac. de 2. præcept. Decal. disp. 4. q. 2. punct. 7. §. 4. Thom. Sanchez l. 4. c. 40. n. 74. Reginald. Lessius & alii.

CASUS X.

ARUNTIUS emisso simplici castitatis aut Religionis voto, cum postea Sylveriam adamasset, Romæ dispensationem obtinuit, qua ipsi nubere liceat: quamvis hujusmodi dispensationis petendæ hæc ei sola fuerit ratio, hujusce videlicet puellæ amor, neque ullo unquam concupiscentiæ motu perturbato fuerit impulsus. Potestne tuta conscientia ea dispensatione uti?

RESPONS.

Jam alibi innuimus, ad tutamen conscientiæ obtentam absque legitima ratione dispensationem tanquam invalidam esse habendam in foro interiori, ex sententia Sancti Bernardi (*t*), Sancti Thomæ, Sancti Antonini, aliorumque multorum, quorum authoritates attulimus, dum de dispensationibus Matrimonii (*u*): unde sequitur, Aruntium obtenta a se dispensatione uti non posse ad nubendum Sylveriæ, cum ex illius amore non legitima subsit coram Deo dispensationis causa: quod quidem eo magis ad veritatem accedit, quia carnis stimulis nunquam fuit impulsus, ut supponitur; si enim aliquam non habeat sufficientem, aut probabilem voti non adimplendi causam, quis æquus pos-

(*t*) S. Bernar. Epist 7. n. 9. & lib. 3. de considerat. ad Eug. c. 4. n. 18. S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 12. ad 2. S. Anton. 2. p. sum. Theol. tit. 11. c. 2. §. 6

(*u*) Cas. 25.

set

set esse huic dispensationi locus? Fatendum equidem ambiguas quandoque & dubias occurrere dispensandi causas; sed ex casu proposito ne de apparenti quidem dubiave Aruntii ratione constat. Deinde cum occurrunt hujusmodi causæ, non impetrantis est, sed Superioris, qui Christi vices gerit, eas dijudicare, cujus proinde arbitrio se totum committere debet. Ita argumentatur Sanctus Thomas: *Et ideo in manifestis dispensatio Prælati non excusaret a culpa*, inquit Angelicus Doctor, *puta si Prælatus dispensaret cum aliquo super voto de ingressu Religionis, nulla apparenti causa obstante. Si autem esset causa apparens; per quam saltem in dubium verteretur, posset stare judicio Prælati dispensantis, vel commutantis, non tamen judicio proprio, quia ipse non gerit vicem Dei.*

Addere etiam possumus, quod, quamvis carnis illecebris contra votum suum impelleretur Aruntius, præcipua in hujusmodi impulsiones a Deo concessa remedia, orationem videlicet & jejunium, adhibere prius teneretur, quam ad dispensationis viam recurreret. *Cum Deus*, ex Concilio Tridentino, *id* (donum castitatis) *recte petentibus non deneget, nec patiatur supra id quod possumus, tentari* (a).

(a) Concil. Tr. sess. 24. de reform. matr. c. 9.

Verum ad majorem hujus difficultatis elucidationem, dictis hactenus addendum istud Sancti Thomæ ratiocinium (b). *Ille qui vovet*, inquit Doctor Angelicus, *quodammodo sibi statuit Legem, obligans se ad aliquod quod est secundum se, & ut in pluribus bonum: potest tamen contingere, quod in aliquo casu sit, vel simpliciter malum, vel inutile, vel majoris boni impeditivum, quod est contra rationem ejus quod cadit sub voto .... & ideo necesse est quod determinetur in tali casu, votum non esse servandum, & siquidem absolute determinetur aliquod votum non esse servandum, dicitur esse dispensatio voti. Si autem pro hoc quod servandum erat aliquid aliud imponatur, dicitur commutatio voti.* Ex quo Sancti Thomæ ratiocinio necessario sequitur, quod, cum Aruntio nulla subsit causa legitima, cur Legem voto suo sibi impositam adimplere non possit; frustra ejus dispensationem postulat, & cum nulla ratione legitima nitatur hæc dispensatio, tutus coram Deo esse non potest, cui rem promisit, quæ est in sua potestate cum auxilio gratiæ, & quam tamen sub vano illegitimæ dispensationis prætextu non vult adimplere.

(b) S. Th. cit. q. 88. a. 10. in corp.

CASUS XI.

MARCIANUS, voto obstrictus, ad servandam per triennium castitatem, postea elapsis sex mensibus Episcopo suo exponit, se de continentia periclitari, eumque rogat, ut de voto suo secum velit dispensare. Nunquid eam Episcopus potestatem habet?

RESPONS.

Ex usu communi & approbato Episcopus in hujusmodi votis dispensare valide potest. *Receptum est & in confesso apud omnes Doctores*, inquit Cabassutius (c), post Sylvestrum, Sanchez, Azorium, & alios, *ut quando castitatis votum non est absolutum, sed ad aliquam circumstantiam restrictum, possit in eo quoque ex rationabili & justa causa, Episcopus dispensare, ut si votum sit ad tempus, & non perpetuum .... potest in his per Episcopum dispensari.*

Idem jam multo ante docuerat Sanctus Antoninus his verbis (d): *Episcopus potest dispensare in omni voto continentia temporali; puta si quis voveret per annum continere.* Cum Angelo de Clavasio (e), sic etiam sentit Sylvius his verbis (f). *Observandum est vota de non nubendo .... de servando castitatem ad paucos menses vel annos non comprehendi sub voto castitatis perpetuæ, vel Religionis; quia non sunt absoluta vota castitatis: & ideo Episcopus potest in illis dispensare.* Navarrus eandem opinionem sequitur a celebri desumptam Paludano (g). Ex his omnibus concluditur Marcianum, de quo in casu proposito, valide ab Episcopo posse dispensari.

(c) Joan. Cabass. jur. can. th. & pr. l. 1. c. 8. n. 14. Et apud eum Sylvest. v. Vot. 4. n. 3. §. Ex eum Sanchez in oper. mor. l. 4. c. 40. n. 74. Azor. instit. mor. 1. p. l. 11. c. 18. q. 8. & alii.
(d) S. Anton. 2. p. sum. Th. t. 11. c. 2. §. 9.
(e) Angelus de Clav. v. Vot. 4. n. 9.
(f) Sylv. in sup. 3 p. sum. S. Th. q. 50. a. un. qu. 1. & in 2. 2. q. 88. a. 11. conclus. 3.
(g) Nav. Manual. c. 12. n. 76. Et apud eum Pet. Palud. in 4. dist. 38. q. 4.

CASUS XII.

IRENE, puella viginti annos nata, perpetuæ virginitatis votum emisit, si Dionysia mater sua 300. libras annui census sibi derelinqueret: sed Irene, ab Anselmo uxor expetita, quæ ob frequentes, quos patitur carnis stimulos, vix continere potest, ipsi nubere constituit, si forte necessariam possit obtinere dispensationem. A quo eam requirere debet? Nonne Episcopalis dispensatio sufficit?

RESPONS.

Non requiritur in hoc casu Papalis dispensatio, sed Episcopalis sufficit, si superstes sit puellæ mater. Ratio est, quia Episcopi de votis conditionatis dispensandi, quale est votum Irenes, jus sibi retinuerunt. Hanc esse Cabassutii sententiam in præcedenti decisione vidimus: equidem votorum reservatio ad Papam res est odiosa respective ad Episcopos, quorum nimirum jurisdictioni est opposita; unde ad sola vota absoluta debet restringi, non vero conditionata; juxta istam juris regulam (h): *Odia restringi, ... convenit.*

(h) Reg. 15. de reg. jur. in 6.

Diximus: *si superstes sit puellæ mater.* Nam si mortua esset Dionysia, ac 300. annuæ pensionis libras filiæ Irene reliquisset, tum impleta voti puellæ conditione, cujus proinde effectum jam non suspenderet; votum illud tanquam absolutum haberi deberet, & ideo soli Papæ reservatum, excluso Episcopo, quantumvis contra sentiat Dominicus Sotus (i), cum aliis nonnullis Authoribus.

(i) Dom. Sotus l. 7. de just. & jur. q. 2. art. ad 4.

Ita sentiunt 1. Sairus, Grassius, D. de Sainte Beuve, Author Colloq. Condom. (k); & juxta hunc sensum intelligi debet generalis illa Cardinalis Toleti propositio (l): „ Conditionata, vel pœnalia (*vo-*
„ *ta*) pertinent ad Episcopum. 2. *Idem docet Cabassu-*
„ *tius his verbis* (m): Quisquis sub aliqua conditio-
„ ne voto se adstrinxit in materia Papali reservationi
„ reservata, potest Episcopi dispensatione relaxari,
„ modo nondum sit impleta conditio: ut si filius aut
„ filia perpetuam voverit continentiam, si pater ex
„ bello, vel captivitate redeat incolumis .... at vero
„ si voti conditio jam sit adimpleta, non alia superest
„ liberationis via præter recursum ad Papam in ali-
„ quo ex quinque præfatis votis.

(k) Gr. Sairus clav. reg. l. 6. c. 11. dub. 11. n. 78. Jac. de Grassis dec. aurear. l. 2. c. 28. n. 4. De Ste Beuve to. 2. cas. 96. Colloq. Cond tom. 2. colloq. 13. sect. 5.
(l) Fr. Tolet. instr. sacerd. l. 4. c. 18. n. 8.
(m) Cab. jur. can. th. & pr. l. 1. c. 8. n. 14.

CASUS XIII.

EUREPIA, existimat, se vix decem aut duodecim annos natam perpetuæ virginitatis seu castitatis voto adstrinxisse; cumque a decem annis & amplius id peractum sit, dubitat, num eo tum polleret judicio ut vero se posset voto obstringere; an vero simplex fuerit promissio. Nunquid ad tutamen conscientiæ Papalem debet petere dispensationem?

RESPONS.

Sufficit in hoc casu Episcopi dispensatio. Ratio est, quia, ubi dubium est votum, seu dubium sit juris vel facti; tunc Episcopus Diœcesanus de eo dispensare, vel illud commutare potest; cum enim non sit reservatio, ubi de voto agitur, nisi cum certa sunt vota; nec dici possit, absolute loquendo, dubium votum esse reipsa votum; quæ dubia sunt, Papæ non reservantur. *Item potest Episcopus dispensare*, inquit Cabassutius (n), *ubi dubitatur utrum votum reservationis Papalis fuerit obligatorium, ut si res in ambiguo sit, utrum sufficiens intervenerit deliberatio circa votum, quod quis se emisisse certus est. In diebus benigniori parti favendum, & ipsa, quæ Summo Pontifici reservantur vota, debent esse indubitata.* Additque postea hanc esse communem Doctorum sententiam, cujus rationem etiam subjicit. *In præfatis*, inquit, *omnes fere Doctores conveniunt: agnoscentes quantum expediat animarum saluti, easdem laqueis extricare, quibus se facile & plerumque, ipso diabolo sub specie boni sollicitante, implicant; eaque occasione super additis reservationum difficultatibus novis, se contraventionum sacrilegarum laqueis involvunt.*

(n) Cab. jur. can. th. & pr. l. 1. c. 8 n. 15.

CASUS XIV.

AUXENTIUS, octodecim annos natus emisso Ordines sacros recipiendi voto, anno post mutata sententia nubere constituit; sed cum annexam necessario sacris Ordinibus castitatis perpetuæ promissionem votum suum includat; postulat, utrum requiratur ad Papam recursus, an vero ad Episcopum sufficiat ad obtinendam voti sui relaxationem?

RESPONS.

Non requiritur, ut Auxentius ad Papam recur-

rat ad obtinendam voti sui dispensationem, cum proprie loquendo non sit perpetuæ castitatis votum, Ratio est, quia tale votum directe castitatem non attingat, sed Ordinationem, cui accedit observatio castitatis, tanquam finis minus præcipuus & indirectus: quod quidem non sufficit ad constituendam reservationem voti perpetuæ castitatis a Papa factam, cum ad id necesse sit ut votum fuerit emissum cum proposito præcipuo & directo perpetuo continendi.

Decisionem istam adstruit Sylvius (a) his verbis: *Observandum est vota de non nubendo ..... de suscipiendo sacros Ordines ..... non comprehendi sub voto castitatis perpetuæ, vel Religionis, quia non sunt absoluta vota castitatis; & ideo Episcopus potest in illis dispensare*. Cum hæc sit communis Theologorum & Canonistarum sententia; hæc una quoque refertur authoritas.

(a) Sylv. in sup 3.p. sum. S.Th.q.50. a. un, quæsit.1.

CASUS XV.

MAURINUS, emisso voto his verbis concepto: *Voveo me sacros Ordines esse suscepturum, aut Religionem solemniter professurum, aut saltem perpetuam castitatem servaturum*: nunc ob varias, ac vehementes, quas patitur, carnis tentationes, nubere cupit. Ad quem recurret, ut legitimam obtineat dispensationem?

RESPONS.

Respondemus, eam a Papa esse impetrandam. Ratio est, quia ab Episcopo non potest dispensari, nisi quoad sacros Ordines, si eos forte suscipere constituerit, atque in tali proposito permanserit: sed cum eos jam nolit suscipere, & unica ei supersit electio vel castitatem perpetuam servandi, vel Religionem profitendi; a solo Papa de voto suo potest dispensari; quia ei soli jus illud competit & in utroque casu dispensare obtinet. *Si tamen Titius nullo modo velit amplius sacris Ordinibus initiari*, inquit Azorius (b), *voti Religione obligatur ad castitatem servandam, vel Religionem capessendam: & cum utraque pars Romano Pontifici reservetur, Episcopi authoritate a voti nexu liberari non poterit*.

(b) Azorius instit. mor. l. 11 c.19. 10.

Non idem foret dicendum, si Maurinus in proposito perficiendi voti sui permaneret, modo disjunctivo, quo illud emiserat: non determinatus, videlicet aut perpetuam servare castitatem, aut Religionem profiteri, aut sacros suscipere Ordines; tum enim ab Episcopo dispensari posset. *Quandocumque vero*, subjungit hic Author, *in animo habet vel castitatem servare, vel ad Religionis institutum transire, vel ad sacros Ordines ascendere, tuta conscientia votum Episcopi authoritate commutatur vel relaxatur*. Azorio consentit Sairus Benedictinus Anglus (c).

(c) Gregor. Sair. casuum consc. clav. reg lib.6.c.4. n.62.

CASUS XVI.

RICCIUS, cum non nubere vovisset, non tamen nuncupato castitatis perpetuæ voto, post annum elapsum vinculo sui voti ab Episcopo solutus est. Nunquid ad illius conscientiæ tutamen sufficit hæc dispensatio?

RESPONS.

Concessa ab Episcopo ob legitimam causam dispensatio sufficit ad tutam impetrantis conscientiam. Ratio est, quia solum perpetuæ castitatis votum absolutum ex præscripta consuetudine in Episcopos Romano Pontifici reservatur. At vero non nubendi votum multum differt a voto castitatis perpetuæ; si quis enim post emissionem hujusmodi voti fornicaretur, in votum suum præcise non delinqueret, licet in castitatem mortaliter peccaret, quia votum suum infringere non potest nisi Matrimonium contrahendo, quod voto suo prohibetur.

Consentit hæc decisio cum usu Ecclesiæ & Cancellariæ Romanæ, eamque defendunt Authores permulti, antiqui vel moderni, tum Theologi, tum Canonistæ. Potest (Episcopus) dispensare cum eo qui fecit votum non nubendi, inquit Angelus de Clavasio (d), qui allatam modo ejus rei profert rationem: *Quia proprie non est votum castitatis, quod patet, quia si fornicaretur; non frangeret votum; licet peccaret mortaliter*. Idem docent Sylvester (e) & Navarrus, uti Sylvius (f) & Cabassutius (g).

(d) Ang. de Cl. v. Votum 4.n.9.

Observandum tamen, eos, qui votum non nubendi emittunt, plerumque intendere, se perpetuæ castitatis vinculo obligare: tumque voti sui dispensationem ad Papam pertinere, quia ex tali intentione fit votum castitatis perpetuæ: atque eo tantum sensu intelligenda est Cajetani opinio (h), quæ aliorum Authorum communi sententiæ videtur opposita; ut sit vera.

(e) Sylv. de Prier. v. vot. 4.q.3 § Sext. Nav. Man. c. 12.n.76.1. (f) Sylv. in suppl S. Th. q.50.a 1 qu.1. (g) Joan. Cab jur. can. th.& pr.l.1.c. 8 n.14. Sanchez l.4.c 40. n.74 Azor.1. p.l.11 c.18.q. 8. Bonac. de 2.dec pr.disp 4.q 2. puncto 7.6.4.n 21. Navar. man. c.22. n. 76. Lessius l.2.de just c.40.dub 18 q 8. (h) Caiet. 3to. 2 opus.11.q 1.

CASUS XVII.

TRIPHENES, divisis inter Euthaliam & Floram amoribus suis, Euthaliæ se nupturum vovit: at nunc voti sui pœnitens, virginitatem suam utique custodire peroptaret. An requiritur voti sui dispensatio, an vero illud absque peccato omittere potest?

RESPONS.

Votum ex definitione Sancti Thomæ (i), est promissio facta Deo de meliori bono, hoc est, ut explicat Sanctus Antoninus (k), *de meliori bono opere, quam sit illud, ad quod tenemur de necessitate salutis*, conformiter ad hæc Angelici Doctoris verba (l): *Hoc autem dicitur esse majus bonum, in comparatione ad bonum, quod communiter est de necessitate salutis*. Quod etiam intelligendum est, quando res voto subjecta non est incompossibilis cum alio bono majori, quam illud quod vovetur.

(i) S.Th. 2.2. q.88.a.1.& 2. in corp. (k) S. Ant. 2 p. sum. Th. t.11.c.1.§.1. (l) S. Thom. cit.a.1.

Unde sequitur votum a Triphene emissum esse invalidum, quandoquidem virginitas est quid perfectius & sanctius ipso Matrimonio, quod est incompossibile cum materia sui voti: quare non tenetur sub conscientia illud adimplere in casu simpliciter nunc proposito; quocirca absque dispensatione in suo virginitatis statu permanere potest (m).

(m) De Gen. th.mor. to. 5. tr.2.c.4 dem. 21. Colloq. Lucon. to.1. colloq.7. q.2.

CASUS XVIII.

EUSPICIUS, Hadriæ Episcopus, Bertrandum Vicarii sui generalis dignitate munivit, eique omnem suam commisit potestatem ad spirituale Diœcesis suæ reginen; qua potestate utitur Bertrandus in omnibus casibus, in quibus ipse dispensare potest Episcopus. An validæ sunt omnes & legitimæ, quas vi delegationis suæ concedit Bertrandus, dispensationes?

RESPONS.

Episcopi jure quidem divino de votis dispensare possunt in omnibus casibus dispensabilibus, qui ad se pertinent: sed ea uti actu nequeunt potestate, nisi conformiter ad usum & consuetudinem Ecclesiæ, quæ exigit, ut dispensationes illæ ab iis tantummodo concedantur, cum videlicet agitur de gloria divina, fideliumque salute, & in privatis casibus, in quibus potestatem hanc in ipsos Episcopos non præscripsit Romanus Pontifex; quales sunt ii casus, in quibus difficilius Romam recurrere possunt supplicantes, seu ob nimiam suam egestatem, aut bellum, aut pestem, qua Romanum tollitur commercium: aut ob aliam quandam justam rationem, ut cum vota non sunt perpetua, certa, & absoluta, sed dubia, aut ad determinatum tempus vel sub conditione emissa, uti jam in responsionibus ad superiores difficultates diximus, quibus in casibus dispensandi facultatem sibi servarunt Episcopi, sed quod tum per se ipsos aut saltem ex speciali concessione præstare debent, cum nimirum vi concessionis suæ generalis potestatem hanc exercere nequeant eorum Vicarii generales. Unde sequitur, Bertrandum in casu proposito vi potestatis generalis ab Episcopo sibi concessæ legitime dispensare non posse, sed necesse esse, ut specialem requirat concessionem, in iis casibus, in quibus ejus requiritur dispensatio.

Id ipsum docet Rebuffus, qui ex præposita ista juris regula (n): *Potestas dispensandi non transit cum generali mandato* (o); sic concludit. *Patet quod Vicario est prohibita dispensatio in casibus, etiam in quibus potest Episcopus de jure dispensare .... nisi huic Vicario data fuerit specialis potestas*.

(n) Petrus Reb. in pr. p. 1 t. de forma vicar. Arc & alior. collat. n.44.& n.46. (o) Cap. Auth.4. de pr. in 6.l.5.t.7.

CA-

CASUS XIX.

THEONILLUS, viginti annos natus, emissum votum per totam vitam qualibet feria sexta jejunandi, per viginti ferme annos perfecit, sed, cum tribus annis sequentibus in quatuor graves morbos incidisset, infirma tunc omnino valetudine existimavit, se voti sui solutionem posse requirere, atque idcirco Parisiensem Proto-pœnitentiarium adivit, qui votum ejus in eleemosynam certasque preces qualibet feria sexta fundendas commutavit. Elapso sex mensium spatio perfectam recuperavit is valetudinem, & ab eo tempore per plures Quadragesimas jejunium observavit absque incommodo, licet etiam serotinam prætermitteret cœnulam. Qua de re postulat, utrum, desinente causa dispensationis vel commutationis voti sui, nihilominus diebus Veneris a jejunio abstinere possit ea perficiendo, quæ sibi injunxit Proto-pœnitentiarius?

RESPONS.

Cum a Superiore legitimo absolute & absque ulla conditione aut tacita aut expressa commutatum fuerit Theonilli votum; vel jejunium ad impletionem voti sui diebus Veneris observare potest, prout libuerit, aut factæ commutationi libere stare, ea perficiendo, quæ sibi a Proto-pœnitentiario fuere præscripta. Ita communiter docent Authores, qui ea de re scripsere, ex quorum doctrina per absolutam dispensationem tollitur penitus obligatio voti, & per commutationem in aliud vinculum Superioris authoritate mutatur; ita ut nunquam reviviscat voti obligatio.

Inter hosce Authores primum & præcipuum locum obtinet Sanctus Thomas, cujus hæc sunt verba (a): *Inter commutationem voti & dispensationem hoc interest, quod, quando votum commutatur, vovens absolvitur ab uno & ligatur ad aliud.* Idem etiam alibi docet Sanctus Doctor (b), ubi iterum dispensationis a commutatione voti discrimen ita exponit: *Si quidem absolute determinatur aliquod votum non esse servandum, dicitur esse dispensatio voti: Si autem pro hoc quod servandum erat, aliquid aliud imponatur, dicitur commutatio voti. Unde minus est votum commutare quam in voto dispensare: utrumque tamen in potestate Ecclesiæ consistit.* Cum Sancto Thoma consentit Divus Antoninus (c).

(a) S. Th. in 4. d. 28. q. 1. a. 4. quæst. 3.

(b) Idem 2. 2. q. 88. a. 10. in corp.

(c) S. Ant. 2. p. sum. Tit. t. 11 c 2. §. 7.

Hæc sunt etiam verba Sylvestri de Prierio (d): *Commutatio vero est annullatio obligationis voti cum ligamine ad aliquid aliud faciendum, sicut ei qui vovit peregrinationem imponatur jejunium.* Cajetanus (e) idem sentiens asserit per voti commutationem desinere obligationem illius, quæ in rem voto substitutam cadit. *Nota secundo*, inquit Doctus ille Cardinalis, *quod inter dispensationem proprie dictam & commutationem voti hoc interest, quod dispensatio aufert voti materiam & vinculum; quia decernitur absolute non servandum. Commutatio autem aufert a voto materiam & non vinculum: nam remaneat vinculum, seu obligatio voti, super aliam materiam cadens.*

(d) Sylv. v. Vot 4 q 1.

(e) Cajet. in 2. 2. q 88 a 10. §. Nota sec.

His etiam verbis ea de re mentem suam aperit Suarez (f): *Dico secundo etiamsi commutatio fiat in minus vel æquale, prioris voti obligatio nunquam redit, etiamsi posterior non impleatur vel sine culpa vel cum illa: ratio est, quia per commutationem extinguitur prior obligatio; obligatio autem semel extincta non reviviscit.*

(f) Suarez to. 2. de Rel. tr. 6. l. 6. c. 20. n. 10.

Nec minus dilucide sic loquitur Sanchez (g): *Existimo*, inquit, *hunc qui ratam habuit commutationem voti .... nullatenus teneri ad priorem voti materiam, Ducor quod per commutationem sit votum prorsus extinctum circa priorem materiam; & obligatio ejus voti sit prorsus translata in materiam subrogatam, ut fatentur omnes cum Cajetano .... quare concludendum est votum in aliam materiam commutari absolute ad eum effectum, ut semel commutationem acceptans in nullo prorsus eventu teneatur ad priorem.* Additque hic Author in casu commutationis, voventem, si velit, votum suum resumere posse, aut voto suo substitutam materiam simpliciter adimplere. *Qualiscumque sit materia subrogata, liberum est semper voventi ad priorem redire.*

(g) Sanchez. de matr. l. 8. de disp. disput. 9 n. 22.

His omnibus addi possent authoritates Soti & Azorii (h) aliorumque multorum: sed ex his jam colligi potest, Theonillum, qui bona fide, justa de causa, & modo absoluto voti sui commutationem requisivit, non jam ad illud perficiendum teneri, licet desierit clausula ista; ac satis esse, si injunctam sibi eleemosynam faciat, precesque diebus Veneris a Proto-pœnitentiario præscriptas recitet.

(h) Dom. Sot. de just. & jure l. 1. q. 7. art. fin. Joan. Azor l. inst. moral. c. 18.

DISPENSATIO VOTORUM RELIGIONIS.

PApa solus in votis eorum solemnibus cum Religiosis dispensare potest, & Episcopus authoritate sua duntaxat uti ad approbationem & executionem Romani rescripti Religioso dispensato concessi.

Quod pertinet ad regulam in Monasterio observatam, Abbas regularis, aut Prælatus, seu Superior major cum jurisdictionem obtineat quasi Episcopalem, quosdam aliquando e suis Religiosis in aliquo articulo dispensare potest, modo subsit legitima ratio, absitque omnis scandali periculum; quæ duæ conditiones omnino requiruntur, ut licita fiat ejus dispensatio.

Superior, qualiscumque sit, cum Religioso etiam in voto paupertatis dispensare nequit, ipsi concedens, agri aut census dominium, liberamque eorum abalienationem.

Observandum, quod, cum initio præcedentis tituli asseruimus, dispensationem voti Religionis ad solum Papam pertinere, id ipsum de iis tantum intelligi debet, qui sunt adhuc in sæculo, non vero de Religioso, qui non reformatum ingressus Ordinem vovet in Reformato profiteri: Cum enim in hoc non novum esset Religionis votum, sed tantum simplex circumstantia, voto jam emisso addita, ab Episcopo Diœcesano dispensari posset, si justa ei causa subesset.

CASUS PRIMUS.

SERAPIONEM, Sancti Gilduini Monasterii regularem Abbatem quandoque sollicitant subditi sibi Religiosi, ut se de quibusdam regularis Observantiæ capitibus velit dispensare. Potestne tuta conscientia hujusmodi concedere dispensationem?

RESPONS.

Dissolvi potest hæc difficultas ex his Sancti Bernardi verbis (a): *Volens nimirum providum fidumque dispensatorem, rationis, ubi forte dispensat, sequi judicium; non sua placitum voluntatis: Unde & intimat ei non semel quod de omnibus judiciis suis Deo redditurus sit rationem. Lego profecto in regula: Hæc consideratio penes Abbatem sit.* Ex quo evidens est, Abbati regulari in casu proposito competere dispensandi facultatem, modo justis id de causis fiat; ac proinde Serapionem, illæsa conscientia, illos e suis subditis dispensare posse, qui id requirunt; cum persuasum habet, ex eorum petitione non induci disciplinæ laxitatem, sed eam fieri ob justam & solidam rationem; qualis est v. g. notabilis animi vel corporis infirmitas, aut cum agitur Religionis bonum, salusve Religiosorum: Alioqui veri Superioris, fidelisque dispensatoris officia prætermitteret, *sua* duntaxat *placitum voluntatis*, ut loquitur Mellifluus Doctor, non vero æquitatem & rationem sectando.

(a) S. Bern. de præcept. & disp. c. 7.

CASUS II.

APOLLONIA, quæ Monasterii sui statuta ac regulas ex professione solemni tenetur observare, & ex quibus cavetur, 1. ne qua Religiosa absque Superioris suæ licentia Epistolas scribat nec accipiat. 2. Ne sola in clathris colloquatur, etiam caro vocata, & a personis, ne quidem suspectis. 3. Ne ullum unquam depositum aliudve simile in se suscipiat; Apollonia, inquam, Episcopum rogavit, ut sibi obligationes hujusmodi, quæ sibi nimis anxiæ sunt, velit remittere. Potestne Episcopus tuta conscientia hanc ei concedere dispensationem, ut ei animi quietem procuret; ipsa vero, si forte concedat Episcopus, potestne absque peccati reatu, ea uti dispensatione?

RESPONS.

Dispensationem hanc generalem tuta conscientia concedere nequit Episcopus; quia aperte vergit in destructionem regularis disciplinæ in Monasterio observandæ; Econtra ipsius regularitatem, quantum in se est, fovere tenetur; ne dum laxitati ejus in aliqua re gravi favere possit; ut jubet his verbis Tridentinum Concilium (b): *Omnisque cura & diligentia a Superioribus adhibeatur, tam in Capitulis generalibus & Provincialibus, quam in eorum visitationibus, quas suis temporibus facere non prætermittant, ut ab illis recedatur; cum compertum sit ab eis non posse ea quæ ad substantiam regularis vitæ pertinent relaxari. Si enim illa quæ bases sunt & fundamenta totius regularis disciplinæ, exacte non fuerint conservata, totum corruat ædificium necesse est.*

(b) Conc. Tr. sess. 25 de regul. & Mon. c. 1.

Certum est autem obligationes, quarum dispensationem postulat Apollonia, res esse maximi momenti; cum omnes ad obedientiam spectent, quæ Religiosæ professioni essentialis est, cujus solemne votum emisit non minus, quam castitatis, & paupertatis. Ut ergo de voto paupertatis Religiosam dispensare nequit Episcopus, ita etiam nec de voto obedientiæ: Quod tamen fieret, si ab Apollonia petitam dispensationem suus concederet Episcopus: qua etiam concessa absque peccato uti non posset; sic enim votum obedientiæ suæ erga Superiorem & indispensabilem, quam ex professione sua contraxit, omnia statuta & omnes Monasterii sui regulas observandi obligationem infringeret.

Id quidem ultro concedimus, quod si in casu quodam peculiari & insolito causa quæpiam occurreret ad necessariam pertinens charitatem ab Episcopo, aut a Confessario duntaxat approbatam; tunc in clathris sola colloqui posset & non aliter: Atque ita obtentam ab Episcopo licentiam interpretari deberet Apollonia; cum omnis permissio aut dispensatio generalis in hac materia, tanquam subreptitia, ut pote regulari disciplinæ contraria censeri debeat. Ita sentit doctus elapsi sæculi Theologus (c).

(c) De Ste. Beuve, to. 2. cas. 170.

CASUS III.

PACOMUM, Reformati Ordinis Religiosum, severissime objurgavit ipsius Confessarius, quod datum sibi a quodam parente 100 nummorum censum proprium haberet: Sed in eo alicujus se non novit peccati conscium, quod in eam rem necessariam obtinuerit ab Abbate suo regulari, generali totius Ordinis Præposito, dispensationem. Nunquid legitima est hæc dispensatio, atque ex ea ab omni sit immunis peccato?

RESPONS.

Religiosus ille ex hac Abbatis sui regularis dispensatione a peccato non sit immunis, quam nimirum concedere nequit talis Abbas. Ratio est, quia votum paupertatis tam essentialiter cum statu Monastico est connexum, ut nullam legitimam possit admittere dispensationem; quare a peccato mortali non sit immunis Pacomus ob impetratam, ut supponitur, a suo Abbate dispensationem.

Decisio ista fulcitur Decretali Innocentii III. ad Abbatem Monasteriumque Sublaci in Romana Campania. En ipsius verba (d): *Prohibemus quoque districte in virtute obedientiæ sub obtestatione divini judicii, ne quis Monachorum proprium aliquo modo possideat: sed si quis aliquid habeat proprii, totum incontinenti resignet; si vero post hoc proprietatem aliquam fuerit deprehensus habere, regulari monitione prævia, de Monasterio expellatur, nec recipiatur ulterius, nisi pœniteat secundum monasticam disciplinam*: tum subjungit. *Quod si proprietas apud quemquam inventa fuerit in morte, ipsa cum eo in signum perditionis extra Monasterium in sterquilinio subterretur, secundum quod beatus Gregorius narrat in dialogo se fecisse.* Quo dicto sic concludit hic Summus Pontifex. *Quod si quicquam alicui fuerit specialiter destinatum, non præsumat illud accipere, sed Abbati, vel Priori, vel Cellario assignetur.* Atque ut omnem tollat tam justæ defensionis infringendæ prætextum, hanc declarationem addit hic Summus Pontifex: *Nec æstimet Abbas quod super habenda proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare, quia abdicatio proprietatis .... adeo est annexa Regulæ Monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere.* Omnis ergo potestas Abbatis, aut cujuslibet alterius Superioris in eo duntaxat posita est, ut Religioso rei temporalis usum concedat, seu ad victum suum cultumque, seu ob aliam rationem, quæ ad commune Monasterii bonum pertineat; hæc quoque facultas revocabilis esse debet *ad nutum* vel concedentis, vel illius successoris, ita ut perpetua nunquam esse possit, aut irrevocabilis.

(d) Innoc. III. in c. cum ad Monaster. 6. de statu Monachor. & Can. Regul. lib. 3. tit. 35.

CASUS IV.

MELETIUS, Religiosus mendicans, inter regulares Canonicos Sancti Augustini, quorum mitior est, quam Ordinis sui regula, adscribi cupiens, nota sibi difficultate necessariam in id ipsum dispensationem Romæ obtinendi præsertim, cum impetrans a religione sua non descivit, Religiosum habitum per tres quatuorve tantum dies abjicere constituit, camploremque adiens Ecclesiasticum, ipsi supplicem Libellum suum dedit, quo significabat, se & habitum & conventum suum abjecisse, ideoque a Papa apostasiæ suæ absolutionem postulare simul & necessariam dispensationem, ut inter Regulares Sancti Augustini Canonicos posset admitti: quod concessit Papa. Nunquid validum est ipsius rescriptum, atque tuta conscientia ipsius approbationem potest requirere Meletius?

RESPONS.

Ad solutionem hujus difficultatis, aliarumque complurium, generali huic semper standum est principio in jure ex multis Decretalibus ad marginem indicatis constituto, rescriptum videlicet obreptitium esse & invalidum, quod ex falso obti-

no-

netur exposito; & pariter subreptitium & invalidum esse, quando prætermittitur verum, quod jus exprimi requirit (a).

Id unum igitur in casu proposito dignoscendum, an scilicet Meletius falsum expresserit, aut verum tacuerit. Fatemur equidem, quod secundum strictam allegati acceptionem, falsum non exposuit, cum re ipsa abjecto Religioso habitu e Monasterio suo exierit; in quo consistit apostasia: Verum tamen est, quod, cum eo tantum fine ita se gesserit, ut Papam deciperet, sicque adhibita illa fraude rescriptum Pontificium facilius obtineret, simulans, se ob aliam prorsus rationem a Religiosa disciplina descivisse; ipsius expositum tanquam vero contrarium haberi debet: *Is enim licet expresse non exprimat falsum*, inquit Navarrus agens de præsenti difficultate (b), *tacite tamen fit* (*subindicando quod non dimisit habitum, ut impetraret illam gratiam*) *sed ob alias causas, quibus multi temere dimittunt*.

(a) Al. III. in c. ex part. 5. de offic. jud. ord. & in c. ex p. 2. de rescript. & c. cæter. 3. ibid & Luc. III. in c. ad aur 8. ibid. Innoc. III. in c. cum adeo 17. de rescr. & c. Consl. 19. ib. & in cap. sup. 20. ib & in c. Dilect. 25. ib. Gr. IX. in c. ex insin. 37. ib. & in c. si proponen. 42. ib. & cæt.

(b) Navarr. Man. c. 22. n. 86. in fin.

Dicendum itaque, tale rescriptum non minus invalidum esse, quam illud, quod subreptitie, non revelato incestu cum consanguinea perpetrato obtineret consanguineus quidam; ut enim is crimen suum supplici Libello non manifestans, indicat Summo Pontifici, se illud non admisisse: ita cum Meletius a Religione duos tresve dies eo desciverit, ut Papæ persuadeat, se ita gessisse ob aliam causam, ipsius rescriptum est obreptitium. Ut igitur talis matrimonii dispensatio esset invalida, sic & Meletii rescriptum. Idem etiam alibi docet Navarrus (c), & propugnat, in Libello suo supplici fraudem suam a tali Religioso non juste occultari, qua tantum usus est, ut Pontificem deciperet, doloque eo sibi propitium faceret: quasi vero Papa ei potius favere deberet, qui crimen crimini ingerit, ut eas obtineat gratias, quas merentibus concedit, contra mentem Ecclesiæ, quæ vult, hujusmodi homines omni prorsus gratia indiginos haberi.

(c) Navarr. in relect. capit. si quando de rescriptis except. 5. n. 4.

CASUS V.

AMARINUS, Religionem in Conventu solemniter professus, in quo cum regularem disciplinam non teneri advertisset, vovit alium subire Ordinem austeriorem & magis reformatum; nunc vero ob aliquam legitimam causam voti sui dispensationem cupit requirere. An necesse est, ut ad Papam recurrat; quasi novum emiserit Religionis votum; an vero sufficit sola Episcopi dispensatio?

RESPONS.

Non requiritur, ut ad Papam recurrat Amarinus, ad obtinendam voti sui dispensationem, quam solus concedere potest Episcopus. Rationem hanc istius decisionis vulgo asserunt Canonistæ, quia videlicet votum illud, proprie loquendo, non est votum Religionis simpliciter: quia, qui emisit tale votum, jam est Religiosus, & quia non est etiam votum perpetuæ castitatis, cum ex solemni jam facta religionis professione ad eam teneatur. Ita sentit Sylvester his verbis (d): *Dispensare potest* (Episcopus) .... *in omni voto perpetuo quod non est Religionis aut continentiæ; & similiter in voto, quo existens in Religione laxiori vovet strictiorem; cum non sit votum perpetuæ continentiæ vel Religionis simpliciter*. Azorius cum aliis multis (e) & Cabassutius idem docent: sed insuper sententiæ nostræ suffragatur majori veneratione dignus Sanctus Antoninus, cujus hæc sunt ea de re verba (f): *Hoc autem videtur, quod si existens in laxiori* (Religione) *voveat arctiorem, quod Episcopus possit dispensare; quia non est votum perpetuæ continentiæ, nec votum Religionis simpliciter, cum jam obligatur ad utrumque, sed solum est subrogatio voti. Unde videtur quod Episcopus possit dispensare.*

(d) Syvest. v. Votum 4. q. 3. §. sextum.

(e) Joan. Azor. instr. moral. 1. p. L. 11. c. 18 q. 8. Joan. Cabass. jur. can. th. & pr. L. 1. c. 8 n. 14

(f) S. Ant. p. 2. sum. Th. t. 11. c. 2 §. 9.

CASUS VI.

OCTAVIA, Sancti Vinebaldi Abbatissa, unam e suis Religiosis, de voto, quod emiserat, dispensavit. Nunquid ex ea dispensatione tuta sit illius Religiosæ conscientia, quin recurrat ad Papam aut Episcopum?

RESPONS.

Certum est, Abbatem, aut Prælatum Regularem, cui competit jurisdictio quasi Episcopalis, Religiosos suos valide dispensare posse de votis simplicibus, quæ emiserunt; cum justa subest causa, excepto voto arctioris Religionis, quia, ut docet Sanctus Thomas (g), Religiosus validum non potest emittere votum, nisi de consensu Superioris sui regularis: Sed idem non est dicendum de Abbatissa; quia nimirum Abbatissis non competit necessaria jurisdictio; ea solum vota irrita declarare possunt, si regulari Monasterii disciplinæ, aut Religiosarum voventium valetudini, aut denique debitæ Superiori obedientiæ sint contraria; ut impuberum filiorum vota pater irritare potest (h), aut vir mulieris suæ; si sint noxia; sed eas eximere ab obligatione voti per modum dispensationis aut commutationis Abbatissæ nequeunt; quia dispensatio est jurisdictionis actio, quæ eis non competit. *Abbatissæ*, inquit Cabassutius (i), *possunt quidem Monialium suarum vota in irritum adducere, si quomodocumque regimini Monastico, aut communi familiæ Ordini, aut Monialis valetudini, aut debitæ sibi subjectioni officiunt; sed non possunt dispensatione relaxare, quia jurisdictione carent*. Et paulo ante (k): *Competit solis Ecclesiæ Prælatis jurisdictionem externi fori habentibus illa sive relaxandi, sive commutandi voti potestas*. Unde colligi necesse est ex hujusmodi dispensatione non in tuto positam esse hujusce Religiosæ conscientiam, sed eam ad observationem voti sui non teneri; si votum ipsius invalidum, legitimam ob causam, declarasset ejus Abbatissa.

(g) S. Th. 2. 2. q. 86. a. 8. ad 3.

(h) Can. mulier. 14. 32. q. 2. & ib. DD. & ad c. Is qui 1. de reg. in 6. l. 3. t. 14.

(i) Joan. Cab. jur. can. th. & pr. l. 1. c. 8. in fin.

(k) Idem ib. n. 20.

CASUS VII.

AMARANTHUS, regularis Abbas Monasterii, ad commune Religionis bonum quasdam constituit regulas, ut perfectius ejus observarentur statuta. Prior Conventualis, qui Monasterii regimini; eo absente Abbate, præerat, quosdam de his regulis Religiosos dispensavit. Nunquid propria id potuit authoritate?

RESPONS.

Prior ille authoritate privata de regulis ab suo Abbate constitutis dispensare non potuit: Nam ut ait Clemens V. (l): *Lex Superioris per inferiorem tolli non potest*: hoc est, nec eam immutare, nec addere, nec demere, aut de ea dispensare quisquam potest.

Multum jam ante tempus eandem regulam docuerat Sanctus Thomas (m): *In Lege humana publica*, inquit, *non potest dispensare, nisi ille a quo Lex authoritatem habet, vel is cui ipse commiserit*. Regularum autem, de quibus in casu proposito, authoritatem non habet ipse Prior, his subditus regulis, sed Abbas solus, qui, ut legitimus Prælatus, eas constituit, a suis tenendas inferioribus, inter quos annumeratur ipse Prior, & qui proinde iis contradici sub quocumque dispensationis prætextu, permittere non debet; nisi a legitimo Superiore procedat.

Ita difficultati huic respondit Sylvius 28. Octobris anno 1639. (n). Quod quidem isto confirmat ratiocinio: „ Dispensatio est actus jurisdictionis: sed „ inferior non habet jurisdictionem in legem Superioris, vel in suos subditos, ut sunt sub lege Superioris. Ergo non potest cum illis in lege Superioris dispensare.

(l) Clem. V. Clement. Ne Rom. 2. de el. & elect. potest. l. 1. t. 3.

(m) S. Th. 2. 2. q. 86 a. 8. ad 3

(n) Fr. Sylv. resol. var. v. Dispensat. 4. & plur. alii. apud eum.

Vide RELIGIOSUS. *Cas.* 26.

DISPENSATIO SIMONIÆ.

SIMONIA duplex est distinguenda: Prior est juris naturalis & Divini, qualis committitur Beneficii emptione: Altera est tantum juris Ecclesiastici; ut cum aliquis v. g. prohibitas ab Ecclesia resignationi aut permutationi apponit regulas.

Constat evidenter, Papam valide dispensare non posse quoad priorem, sed contra posse quoad posteriorem; ut probabimus infra (a), authoritate & argumentatione Sancti Thomæ.

(a) v. Sim. casu super.

Cum simonia mentalis est, aut ad susceptionem Sacrorum Ordinum, aut Beneficia, ingressumve Religionis non spectat; tum reus a proprio Confessario absolvi potest, nec ulla eget dispensatione; quippe qui nullas incurrerit pœnas canonicas, licet graviter peccaverit.

De simonia quidem, etiam reali absolvendi, nec non simoniacum ad exercitium Ordinum suorum restituendi facultatem habent Gallicani Episcopi; sed solus Papa ipsum ad Beneficii titulum fructuumque condonationem restituere potest.

CASUS PRIMUS.

POTESTNE Papa ex plenitudine suæ potentiæ de simonia dispensare, permittendo id ipsum facere, quod aliter esset simoniacum?

RESPONS.

Certum est & apud omnes Theologos inconcussum, Papam ex plenitudine suæ potentiæ in Ecclesia, non omnem impedire posse simoniam: nam ex aliqua ejus dispensatione fieri nequit, ut res, quæ simoniam juris naturalis & divini continet, fiat licita; & omnis ejus potestas ea in re ad simoniam tantum juris Ecclesiastici extenditur, hoc est, pactorum, quæ Decretalibus Summorum Pontificum prohibentur, quasi simoniæ propinqua. Id quidem probari potest authoritate Sancti Thomæ, qui ita habet (b): *Papa potest incurrere vitium simoniæ, sicut & quilibet alius homo .... & ideo si reciperet pro aliqua re spirituali pecuniam de redditibus Ecclesiæ alicujus, non careret vitio simoniæ.* Quod tamen a Sancto Doctore affirmari non posset, si omnem Papa ex potentiæ suæ plenitudine Simoniam posset abolere.

(b) S. Th. 2. 2. q. 100. a. 1, ad 7.

Quæstio ista fusius in titulo SIMONIA *Cas. 49.* agitur.

CASUS II.

FAUSTUS & FLAVIANUS, Sacerdotes, hanc inter se quæstionem agitaverunt, utrum videlicet Episcopus jure posset dispensare de pœnis canonicis latis in simoniacos *circa Ordines aut Beneficia*, Prior affirmat: Negat posterior. Cui jus?

RESPONS.

Paulus II. in Constitutione sua 24. Novemb. 1464. tria designat (c) pœnarum genera Canonicarum, quas incurrunt ii, qui scienter & voluntarie simoniæ crimen committunt. Prima est excommunicatio ipso facto incursa, cum realis est simonia, & ex utraque parte confecta. Secunda est suspensio ab exercitio susceptorum Ordinum. Tertia est invaliditas ipsius contractus simoniace initi, quoad collationem Beneficii, ex qua nullitate sequitur obligatio indispensabilis renuntiandi Beneficio.

(c) Paulus 2. in extrav. cum detest. de simonia.

Ex doctrina Angelici Doctoris (d), *dispensare cum eo, qui est Beneficiatus simoniace, solus Papa potest.* Quod verum est, sive simonia sit publica, sive duntaxat occulta. *In aliis autem casibus*, addit Sanctus Doctor, *potest etiam Episcopus dispensare; ita tamen quod prius abrenuntiet, quod simoniace acquisivit, & tunc dispensationem consequatur.* Sic v. g. quando Titularis non fuit conscius simoniæ, a parente aut ab amico, se inscio, commissæ; ut Beneficium haberet, sufficit ut ad Episcopum suum recurrat, ut facta prius nuda simplicique dicti Beneficii renuntiatione, novam ejus provisionem obtineat. Ita docent Durandus, Joannes Andreas, Navarrus, Zerola de Selva, & alii omnes Canonistæ (e): Atque eo modo conciliandæ sunt Fausti Flavinianique diversæ opiniones.

(d) S. Th. 2. 2. q. 100. a. 2, ad 7.

(e) Durand. in spec. l. 2. t. de div. sent. form. n. 50. & ibi Joan. Andr. Navarr. consil. 07. n. 5. de sim. Zer. p. 1. de sim. n. .. & p. 2. n. 4. de Selv. tr. de Benefic.

Advertendum, quod ex Concilio Tridentino (f), de censuris occultis & etiam de irregularitate absolvere possunt Episcopi, excepta irregularitate ex homicidio voluntario & libero proveniente; Sed simoniacus rehabilitari debet a Summo Pontifice, non solum quoad invaliditatem electionis simoniacæ, sed etiam alterius cujuslibet tituli Beneficii, quod ex sola Sanctæ Sedis dispensatione tenere potest, ut constat ex Constitutione Pauli II quam confirmant Bullæ Pii IV. & Sancti Pii V. quæ congruunt doctrinæ S. Thomæ, Decretalibus & Canonibus, quæ fusius afferemus, dum de Simonia (g).

(f) Conc. Tr. sess. 14. c. 6. de reform.

(g) Cas. Joan. 32.

CASUS III.

BERTOLDUS, Sacerdos, ex simonia voluntaria, sed occulta curatum obtinuit Beneficium, cujus per annum potitus est: postea Episcopum suum adivit, ad obtinendam absolutionem de crimine suæ Simoniæ, suam rehabilitationem & condonationem fructuum: nunquid ei gratias illas concedere potest Episcopus?

RESPONS.

Episcopus Bertoldo primam gratiam concedere potest, eumque de crimine occultæ Simoniæ absolvere; quia casus ille Sanctæ Sedi non reservatur in Gallia; ubi eam omnes Episcopi possessionem obtinent, ut de omnibus absolvant occultis criminibus, quorum absolutionem sibi reservarunt Papæ: Sed eum rehabilitare nequit ad titulum Beneficii sui; & multo minus ei fructuum, quos injuste & absque canonica institutione percepit, condonationem facere. *Reservatur Summo Pontifici, rehabilitatio ad titulum Beneficii Simoniace obtenti, ac condonatio fructuum perceptorum*, inquit Baillius (h), ad utrumque igitur ipsum suus remittere debet Episcopus. *Unde Episcopus absolvens Simoniacum occultum, debet ipsum remittere ad Summum Pontificem pro rehabilitatione ad titulum, ac condonatione fructuum.*

(h) Bail. de tripl. ex. 2. p. q. 19. p. 698.

Addendum insuper, valide Bertoldum adire non potuisse Beneficium, de quo Simoniace provisus est, cum invalidus sit ipsius titulus, atque adeo ipse sit intrusus; quam circumstantiam in libello supplici Papæ declarare tenetur, ut novum, qui sit Canonicus, titulum obtineat.

Vide Titulum SIMONIA.

DIS-

DISPENSATIO SUSPENSIONIS.

Omnis Sacerdos approbatus potest absolvere de omnibus suspensionibus jure latis, quando expresse, aut Papæ, aut Episcopo non reperiuntur in eo reservatæ.

Licet suspensio Papæ esset reservata, de ea tamen absolvere & dispensare potest Episcopus, si sit occulta. In casu *Ptolomæus* afferetur exceptio in eam rem facienda: Sed cum publica est, aut ad forum contentiosum delata, aut in accusatum subsistit Judicis decretum, tum reus a solo Papa absolvi & dispensari potest.

Suspensionum, quæ *ab homine* dicuntur, dispensationes Superiori, qui eas tulit, ejusve successori reservantur, aut ei, cui illas specialiter jus adscribit.

CASUS PRIMUS.

PTOLOMÆUS, nondum viginti annos natus Subdiaconatum suscepit, Ordinisque sui functiones exercuit. Duobus postea tribusve annis absolutionem suæ suspensionis & rehabilitationem requisivit. Potestne Episcopus utrumque ei concedere?

RESPONS.

Si res sit occulta, in eo casu Ptolomæum de suspensione sua absolvere potest Episcopus, ipsumque ad functiones Ordinis sui restituere; cum, ut supponitur, requisitam ad Subdiaconatum ætatem habeat. Nititur hæc Decisio potestate, quam confert Tridentinum (a) Episcopis, absolvendi ab omni suspensione & irregularitate, cum publicæ non sunt; excepta sola irregularitate ex homicidio voluntario, quamvis occulto, proveniente. *Liceat Episcopis &c.*

(a) Concil. Trid. sess. 24. c. 6. de refor.

Ita sentit Fagnanus Sacræ congregationis Concilii diu Scriba, qui ab ea rem sic fuisse constitutam asserit (b): *Sacra congregatio*, inquit, *respondit, si is Clericus pervenit jam ad ætatem legitimam, posse cum illo Episcopum dispensare, tam super suspensione, quam super irregularitate.* Sed idem non foret dicendum, si ad præscriptam ætatem nondum pervenisset Ptolomæus. *Si nondum ad legitimam ætatem pervenit Clericus; Episcopum non posse; sed petendam dispensationem a Sede Apostolica.* Unde sic concludit hic Canonista: *Igitur ex mente Sacræ Congregationis facultas quam habent Episcopi dispensandi restricta est ad terminos Concilii, id est, ad irregularitates & suspensiones ex delicto occulto provenientes; ita ut in aliis dispensare non liceat, nisi in casibus, in quibus in jure id eis apparet permissum: sed pro dispensatione Sedes Apostolica sit adeunda.*

(b) Fagnan. in Cap. Cum dilect. n. 0. & seqq. de tem. ordinat.

Objici potest in secundum hujusce Decisionis articulum regula Innocentii III. (c), quæ supponit, Episcopum non posse in iis rebus dispensare, quarum dispensationem sibi Papa retinuit: & posse tantum cum eam non sibi reservavit: En verba hujus Papæ: *Quia tamen conditor Canonis ejus absolutionem sibi ipse specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi.* Videtur autem Concilii Decretum nullam expressam includere reservationem ad Papam. Igitur Episcopus etiam dispensare potest, antequam ætatem legitimam reus attigerit. Sic ferme objectionem istam conficit Fagnanus, cui cum ipso respondemus 1. in Decretali Innocentii agi de absolutione excomunicationis; non vero de dispensatione, qua jus ipsum infringatur, & quæ ob eam causam vulgo prohibetur. Absolutio autem excommunicationis res est favorabilis, jusque ipsum in nullo offendit. Econtra, non vult Ecclesia, quemquam e suis filiis in excommunicatione obire, ut ait Alexander III. (d): Unde colligit Archidiaconus (e), in hanc Decisionem frustra objici Decretalem Innocentii III. cum nullatenus de dispensatione loquatur. Author Glossæ (f), Antonius de Butrio (g), Cardinalis (h), Philippus Decius & alii eodem modo respondent cum Fagnano (i), qui responsionem hanc urget etiam vehementius, perpendendo ipsos Concilii Tridentini terminos, cum loquitur de dispensationibus, & postea de absolutione peccatorum, etiam Papæ reservatorum, & ex diverso Patrum Concilii loquendi modo ostendit, multum a se invicem differre absolutionem & dispensationem: Longum ejus hic ratiocinium prætermittimus, quod apud ipsum legi potest.

(c) Inn. III. in C. Nuper. 26. de sent. ex C. Commun. §. in secund.

(d) Alex III. in Cap. Qua fronte. 25. de jud. l. 2. t. 28.

(e) Archid. in Cap. Licet can. de el. in 6. n. 3. in fin.

(f) Gloss. in C. Cupient. v. Susp. de elect. in 6.

(g) Ant. de Butr. in C. At si Cler. §. de Adult. n. 11. v. 1. opin. de Judic.

(h) Card. in C. Dilect. 15. de temp. ord. n. 2. appos. 3.

(i) Fag. n. 13

2 Respondemus, quod, quamvis Innocentii III. regula de dispensationibus intelligi posse supponeretur, (quod tamen falsum est) de iis tamen solis esset intelligenda, quas Episcopis jus ipsum concedit, uti asserunt Author Glossæ (k), Innocentius IV. (l), de Butrio (m), Bellamera (n), & alii, quos modo diximus: cujus quidem rei hanc rationem affert Fagnanus (o): *Quia in adulterio & minoribus criminibus a jure tributa est potestas Episcopis dispensandi.* Unde sic concludit: Ergo in vim illius generalis facultatis constituenda est regula affirmativa, ut dispensatio sit permissa, nisi appareat prohibita, ut ubi omnes notant, & in specie Abbas (p), Joannes Andreas (q).... post Hostiensem.

(k) Gl. in cit. c. D lect. de temp. ord. v. Permissa.

(l) Inn. IV. ibid n. 2.

(m) Ibid. n. 12.

(n) Bellam. n. 4.

(o) Fag. n. 14.

(p) Abb. n. 6. v. Quandoque.

(q) Jo. And. post Host. in C. 1. de suppl. neg. prælator. in 6. n. 3.

Advertendum cum Fagnano, quod, ut jus censeatur Episcopo facultatem dispensandi expresse concedere, sufficit, ut generaliter exprimat, in tali casu posse dispensari; modo in Canone non sit addita reservatio Papæ, ut docent Archidiaconus, Joannes de Lignano, Joannes Calderinus (r) & plerique alii, quos jam laudavimus, Canonistæ. Cujus rei istam Fagnanus subjicit rationem; *quia ubi jus exprimit, ut dispensari possit; jus servatur, si dispensetur. Ergo*, concludit, *ipse Episcopus Canonum Custos dispensare potest: quia sic jura conservat, secundum Joannem de Lignano & Archidiaconum.*

(r) Cald. in C. At si Cler. §. de Adult. de judic. n. 7.

CASUS II.

THADÆUS, Diœcesanus Tarbensis, in suspensionem incurrit; quod Sacerdotii Ordinem ab Episcopo Baionensi, absque dimissoriis proprii Episcopi litteris susceperit. An necesse est, ut ad Papam recurrat ad obtinendam hujusce censuræ absolutionem, simulque Ordines suos exercendi facultatem?

RESPONS.

Certum quidem est, hujusmodi censuræ absolutionem & dispensationem sibi retinuisse Sixtum V. ut declarasset, eam, etiam in sacro Pœnitentiariæ Tribunali obtineri non posse (s): *Volumus*, inquit hic Papa, *ut qui absolutionem & dispensationem hujusmodi petent, semper, quamvis delictum adhuc occultum extiterit, non per officinam sacræ Pœnitentiariæ, sed a nobis, & pro tempore existente Romano Pontifice, in utroque foro absolutionem petere teneantur: alioquin ipsæ concessiones & absolutiones .... prorsus nullæ, irritæ, & invalidæ existant.*

(s) Sixt. V. in Bulla Sanct. 01. die 5. Jan. 1589. §. 5.

Sed a Clemente VIII. in eam rem per Bullam suam quadragesimam 28. Feb. an. 1595. latam (t), revocata est Sixti V. Bulla; statuitque, ut ista præcise

(t) Clem. VIII. in Bul. Roman. 40. §. 2.

esse Tridentini Decretum observaretur (a): *Ordinatus a susceptorum Ordinum executione, quandiu proprio Ordinario videtur expedire, sit suspensus*. Certum est igitur, quidquid contra sentiat Pyrrhus Corradus (b), aliunde in materia dispensationum peritissimus, Episcopum pleno jure dispensare posse Diœcesanum suum, qui in hanc suspensionem incurrit: atque adeo non necessarium esse Thadæo recursum ad Papam, ut obtineat absolutionem suam, quam sufficit, eam habere ab Episcopo Tarbenn. Consentit hæc decisio cum sententia Authoris Colloq. Andegav. (c).

(a) Concil. Trid sess. 23. c. 8. de refor.

(b) Pyrrh. Corrad l. 4. dispens Apostolicar.

(c) Colloq. Andeg. mensis Sept. 1712 q. 2.

Idem dicendum est de eo 1. qui in suspensionem incurrit, ob receptos ante præscriptam Canonibus ætatem Ordines, ut alibi probavimus (d) ex multis iisque præcipuis authoritatibus. 2. De eo, qui falsum habens Clericalem titulum ad sacram accessit Ordinationem: Bullæ namque quorumdam Summorum Pontificum, qui hujusce censuræ dispensationem & absolutionem sibi retinuere, In Gallia, quod ad hoc non obtinent. 3. De eo qui in suspensionem incidit, quod personas sibi non subditas Matrimonio conjunxerit, non obtenta prius Parochi contrahentium, aut Episcopi Diœcesani licentia. 4. De eo, qui ex Constitutione Bonifacii VIII, (e) in Regno recepta, est interdictus ab ingressu Ecclesiæ, quia celebravit aut celebrare fecerit in loco interdicto, aut quia ad Sacramentorum participationem, vel ad divina officia admiserit, aut tandem in loco sacro sepelierit personas nominatim excommunicatas, suspensas vel interdictas: in his enim omnibus casibus Episcopo jus competit absolvendi & dispensandi cum iis, qui in hanc censuram incurrerunt.

(d) Vide Suspensio. cas. Cyriacus 4.

(e) Bonifac. VIII. in Cap. Episcopor. 8. de priv. in 6. L. 5. tit. 7.

Cæterum tres istas regulas meminisse juvat. Prima est: Episcopi solo dignitatis suæ titulo possunt absolvere de omnibus casibus & censuris, quarum Summo Pontifici in jure non reservatur absolutio; ut probari potest ex hac generali ratione Innocentii III. (f) speciatim quoad excommunicationem: *Quia Conditor Canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit; eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi*. Secunda: ex Decreto Concilii Tridentini (g) quilibet Episcopus absolvere potest de suspensionibus jure reservatis, quas quis ex occulto delicto incurrit, & cum ad forum externum non fuere latæ. Tertia: de iis etiam ad forum externum latis absolvere & dispensare potest Episcopus, *si difficillimus esset ad Papam recursus*.

(f) Inn. III. in C. Nuper 29. de sent. excomm.

(g) Concil. Trid. sess. 24. c. 6. de reformat.

CASUS III.

AIGULPHUS, suspensioni obnoxius, quod nondum Subdiaconatu initiatus, Diaconatum susceperit, ad obtinendam ipsius dispensationem, ad Papam recurrit. Nunquid sufficiens fuisset Episcopi sui dispensatio?

RESPONS.

Aigulphum dispensare poterat Ordinarius, cum talis dispensatio ex jure Summo Pontifici non reservetur; quocirca non necesse erat, ut Romam recurreret. Id probat Decretalis Innocentii III. ad Episcopum Bononiensem (h), in qua Summus ille Pontifex loquens de Subdiacono, qui omisso Diaconatu; seu per saltum, Sacerdotio initiatus fuerat, declarat, hunc Episcopum ipsi necessariam concedere posse dispensationem: *Mandamus, quatenus condignam pœnitentiam injungas eidem; qua peracta... ipsum in Diaconum ordinare procures, & sic de misericordia eundem ministrare permittas in Ordine Sacerdotis*. Hanc etiam quæstionem dilucidius enucleat Tridentinum Concilium his verbis (i): *Cum promotis per saltum, si non ministraverint, Episcopus ex legitima causa possit dispensare*. Ex his verbis, *si non ministraverint*, intelligitur, Episcopum dispensare non posse, sed ad Papam, ut observat Cabassutius (k), esse recurrendum; si talis Clericus functiones Ordinis, quem suscepit per saltum, obierit.

(h) Inn. III. in c. Tuę. un. de Clerico per saltum promoto. l. 5. tit. 29.

(i) Conc. Tr. sess. 23. c. 14. de reform.

(k) Cabassut. jur. can. theor. & prax. l. 5. c. 16. n. 10.

Vide { ORDINES. Cas. *Baldricus*. SUSPENSIO. Cas. *Cyriacus*. Et Casu *Laurentius*. }

DISPENSATIO IRREGULARITATIS.

DISPENSARE possunt Episcopi de omnibus irregularitatibus occultis, ea excepta, quæ procedit ab homicidio voluntario, etiam occulto, quæ soli Papæ reservatur.

Dispensare quoque possunt Episcopi de irregularitate publica in uno casu, cum nimirum provenit irregularitas ex infractione censuræ ab se latæ per aliquod particulare statutum, & de qua nulla fit in jure mentio, hoc est, neque in Conciliis, neque in Canonibus, neque in Constitutionibus Summorum Pontificum; hujus a nobis exemplum profertur ad finem Casus *Laurentius* in verbo, *suspensio*.

Cum irregulari etiam *ex defectu natalium* possunt dispensare ad solam Tonsuram minoresque Ordines, atque ad simplex, non vero ad Curatum Beneficium: sed ultra in hoc non extenditur eorum potestas.

Episcopi in Gallia eo modo dispensare possunt, per se ipsos, aut per Vicarios suos generales, aliosve Sacerdotes, a se in eam rem delegatos.

Si Episcopus ipse in censuram aut irregularitatem occultam incidisset, posset tum censuræ illius, aut irregularitatis dispensationem habere ab eo Confessore, quem specialiter committere vellet ad hoc, sine ullo Romam recursu.

Pari cum Episcopis potestate quoad absolutionem & dispensationem suorum Religiosorum potiuntur Abbates aut Superiores Regulares in iis casibus, quos expresse excipit Papa; modo jurisdictionem quasi Episcopalem obtineant; aliter ad solos Episcopos jus illud pertinet.

Concessa illegitimo a Principe sæculari dispensatio nullius est momenti ad susceptionem Ordinum, aut Beneficiorum possessionem; ita ut omnino necesse sit, ut ab Ecclesiastico Superiore novam obtineat dispensationem, qua ad utrumque fiat idoneus.

CASUS

CASUS PRIMUS.

DECANUS & octo Canonici Capituli Sancti Nili admissa voluntarie & ex avaritiæ impulsu simonia reali in collatione pinguis Beneficii, & ex ea incursis omnibus simoniacorum pœnis, ad Papam recurrerunt; aperta fideliter rei veritate, absolutionem a censuris dispensationemque irregularitatis suæ enixe postularunt: quo facto Summus Pontifex eis Rescriptum absolutionis misit, cujus executionem Vicario generali Diœcesis demandavit: sed in illo Rescripto generalis tantum fit mentio de Canonicis, non specialis de Decano, qui cum aliis Canonicatum obtinet. Potestne generalis Vicarius Papæ gratiam ad ipsum Decanum extendere, & eum de irregularitate uti alios Canonicos dispensare?

RESPONS.

Breve seu rescriptum illud pro Decano, uti pro aliis Canonicis executioni demandari potest. Id quidem probat Decretalis Gregorii IX. (a) in qua similem huic pariter solvit difficultatem: declarat enim, datum esse mandatum quosdam Monachos simoniacos absolvendi, ad Abbates etiam, licet in eo non expressos, debere extendi: *Consultationi tuæ breviter respondentes*, inquit, *dicimus mandatum Apostolicum etiam ad Abbates extendi*: unde concludi necesse est, quod, cum, ut ait Glossa ab Innocentio III. (b) approbata: *Beneficium Principis (c) largissime interpretandum est*: in casu proposito Vicarius generalis ad Decanum Capituli Pontificium rescriptum potest extendere, uti Gregorius IX. declarat, mandatum suum non minus ad Abbatem, quam ad Monachos extendi debuisse; licet de Abbate non fieret mentio; præsertim cum certum sit, Decanum non minus, quam Canonicos sub nomine Capituli comprehendi, ut probat Azorius authoritate Innocentii IV. Hostiensis, Joannis Andreæ, & Baldi (d).

Confirmari possunt hactenus dicta, 1. ex hac Bonifacii VIII. regula (e): *Semper plus in se continet quod est minus*: idest, cum Papa omnibus Canonicis, nullo excepto, gratiam concedat præsumi non potest, eum ab illa gratia Capituli caput, Decanum videlicet, exclusisse. 2. Ex hac pariter regula ab Innocentio III. (f) stabilita: *Quod in majori conceditur, licitum esse videtur & in minori*. Ex qua Vicarius generalis, de quo in casu proposito, a fortiori Decanum potest dispensare, cum gratiam hanc cuilicet e Capitulo possit concedere (g). 3. Addi potest Glossæ authoritas dicentis (h): *Nec erat necesse facere mentionem de parte, id est, de Decano, cum pars teneatur in toto*: quod Glossæ Author ex hac juris regula desumpsit (i): *In toto & pars continetur*. Dicendum itaque, sub generali Capituli nomine Decanum comprehendi, ut *familiæ appellatione*, inquit Jurisconsultus Gaius in lege (k), *& ipse Princeps familia continetur*.

(a) Greg IX. in C. Mandato de Sim. &c. l. 5. t. 3.
(b) Inn III. in Cap. Olim. 16 de verb. signif. L. 5. t 40 Et in C Cum dilecti 6 de don L. 3 t. 24
(c) Gl in cit C. Mandato. v. Abbates. Et in C. quod dilect. 3. de cons. affin. v. Uterqu. Et in Cap. Cum secundum. fin. de Secundis nupt. v. Concessa. Item L. Benef. 3. ff. de constitut. Princip. L. 1. tit. 4.
(d) Az. inst. mor. p. 2. L. 3. C. 37. §. Tert. quæritur.
(e) Bon. VIII. in reg. 35. de reg. Jur. in 6.
(f) Inn. III. in C Per venerab. 13. qui filii sint legitimi L. 4. t. 17
(g) Du Casse. prax. jurisd Eccl. vol. G. 10. §. 2 n. 3
(h) Gl. in C. Post elect. 7. de concession. Præb. &c. v. Mentio.
(i) Reg. 113. ff de reg. juris lib. 5. t. 17.
(k) L. Fam. 106 ff. de verbor. signif. ib. tit. 16

Ac frustra quis objiciet, in quibusdam Cathedralibus Ecclesiis, Decanos non esse Canonicos, atque adeo inter eos, qui hujusmodi rescriptum obtinuerint, non esse habendos, cum in eo, ut supponitur, de solis Canonicis fiat mentio. Licet enim talis Decanus non sit Canonicus, Capituli tamen est caput; uti Abbas suæ Communitatis, Capitulo præsidet, in eo deliberationis suffragio potitur ac suffragia colligit, deliberationibus subscribit, cum agitur de nominationibus, collationibus & provisionibus Beneficiorum, quæ pendent a Capitulo, aut de receptione Canonicorum, ac generatim de iis omnibus, quæ præcise ad gestionem temporalis Canonicorum reditus non pertinent; ac tandem in choro primum obtinet locum, uti dijudicatum est ex duobus Arrestis Senatus Parisiensis latis, altero 19. Junii an. 1672. & altero 17. Januarii an. 1673. pro Francisco de Hondencq Decano & prima Ecclesiæ Ambianensis dignitate, in Capitulum & Canonicos ejusdem Ecclesiæ, qui hæc ei jura negabant; ut refert Blondeau in suis additionibus ad Bibliothecam Canonicam Bouchel (l). Cum igitur talis Decanus sit caput totius Ordinis Canonicorum, qui rescriptum obtinuere, de quo agitur, in eo contineri censendus est, & communiter concessa gratia frui debere, cum primum sit Capituli membrum, uti Abbas suæ Communitatis.

(l) Cl. Blondeau in Bouchel. v. Canonicus.

Confirmari potest iterum hæc decisio ex comparatione Abbatis & Monachorum suorum. Certum est autem Abbatem Regularem sub generali Monachorum talis Monasterii nomine contineri, eumque esse participem gratiæ a Superiori sub hoc nomine concessæ, ut docet Panormitanus post Joannem Andream. *Videtur*, inquit inclytus ille Canonista, (m) *quod Abbas possit absolvi hoc casu per Episcopum per Cap. Monachi supra eod.... appellatione Monachorum venit Abbas, ut in capite finali de simonia*. Reipsa Honorius III. in hac ultima Decretali declarat, se de Abbate pariter loqui sub generali Religiosorum nomine quoad absolutionem, quam ipsis simoniæ causa concedit: *Dicimus mandatum Apostolicum etiam ad Abbates extendi*. Idem etiam probat Glossa ex his tribus juris regulis. 1. *Beneficium Principis largissime interpretandum est*. 2. *In Beneficiis plena est interpretatio facienda*. 3. *Cui conceditur minus, & majus concessum videtur*.

(m) Pan. in c. Universit. 24. de sent. excom. n. 22.

CASUS II.

ARISTOPHANES, Parochus Sancti Chanemundi, admissa secreto reali simonia, functiones suas curiales obire in eo statu pergens, non requisita aut absolutione aut rehabilitatione, in jus vocatus est a Luciano, qui contra eum de simoniæ crimine inquiri obtinuit: sed quia Luciano non suppetebant sufficientes probationes, lis illata in eodem remansit statu. Interea Aristophanes sincero pœnitentiæ dolore commotus absolutionem censurarum, in quas incurrit, atque irregularitatis suæ dispensationem vult obtinere. Teneturne idcirco ad Papam recurrere; an vero ad Episcopum solum? Ratio dubitandi est, quia dispensandi potestatem Episcopo aufert Concilium Tridentinum, cum ad forum contentiosum crimen delatum est. Atqui Aristophanis simoniæ crimen ad forum externum fuit delatum a Luciano: videtur ergo Aristophanem ab Episcopo non posse dispensari, cum præsertim illius crimen factum fuerit notorium.

RESPONS.

Episcopus Aristophanem de censuris in quas incurrit, absolvere, & de irregularitate in quam incidit, dispensare potest; unde non necesse est, ut ad Papam recurrat. Ratio est, quia, cum excipitur a Concilio Tridentino (n) casus, in quo crimen ad forum contentiosum delatum est, id non est intelligendum de simplici vadimonio dicto, aut disquisitione a judice facta ad alterius querelam, sed cum in accusatum a judice lata est sententia, ut tradit doctus Canonista (o), qui suam confirmat sententiam ex lege civili. Quod quidem æquitate magis consentaneum videtur, quia in virum vel maxime innoxium fieri possunt & expostulationes & inquisitiones. Ex his ergo processibus non privatur Episcopus jure, quod sibi sua confert dignitas ad dispensandum cum Aristophane de irregularitate. Licet enim reipsa coram Deo reus sit, non talis ideo coram hominibus censetur; quoniam adeo occultum est crimen illius, ut in foro exteriori probari nequeat, & proinde coram hominibus habeatur innoxius (p). Frustra additur, notorium jam factum esse crimen ejus: nam primo non est notorium notorietate facti, cum crimen illud coram multis non admiserit, & e contra juridice probari nequeat. Neque etiam notorium est notorietate juris, quandoquidem non tale est, nisi postquam in exteriori foro debito modo fuit probatum. *Non sufficit* (crimen) esse *famosum, nec testibus probabile*, inquit Navarrus (q), *notorium autem dicitur .... quod est confessum a parte in judicio, vel super quo est lata sententia, quæ transivit in rem judicatam; aut est adeo manifestum, ut nulla tergiversatione celari possit*.

(n) Conc Tr. sess. 24. can. 7. & sess. 24. de reform. c. 6.
(o) Aloysius Riec. rel. 522
(p) Ducasse loco cit.
(q) Navarr. Man. cap. 25 n. 73.

CASUS III.

GORGIAS, Hungarorum militum ductor, ex improviso hominem sibi infensum, in saltu media nocte aggressus est, atque acinace ipsi brachium abscidit, ab eo tamen homine ob tenebras incognitus. Post aliquot annos, cum arma abjecisset, clericali

mili-

militiæ nomen daturus, ab Episcopo suo occultæ illius mutilationis dispensationem petiit.

Nunquid ipsum in integrum restituere potest Episcopus? Hinc de ea re oritur dubium, quod, cum de homicidio occulto juxta Decretum Tridentini Concilii dispensare nequeat Episcopus (a): videtur etiam, quod non possit similiter dispensare de irregularitate, quæ ex mutilatione procedit juxta hæc Glossæ verba (b): *Nota quoad irregularitatem, mutilationem homicidio comparari ad idem.* Quod probat eadem Glossa ex Canone deprompto ex Epistolis Innocentii I. (c) & quatuor aliis juris Canonici testimoniis.

(a) Conc. Tr. sess. 25. c. 6 de reform.
(b) Gloss. in Clem. Si furiosus. unic. de homic. v. Mutilet.
(c) Inn. I. in can. Aliquantos 1. dist. 51.

RESPONS.

Ad propositam difficultatem dicendum, Episcopum cum Gorgia de ipsius irregularitate dispensare posse, cum in omnibus irregularitatibus ex occulto crimine provenientibus possit Episcopus, & irregularitatem tantum ex homicidio voluntario ortam excipiat Concilium Tridentinum de mutilatione silens. Ratio est, quia omnis reservatio est odiosa & stricti juris; unde ultra proprium verborum sensus extendi non debet. Ita quoque sensit sacra Concilii Congregatio; ab Episcopo Cremonensi consulta, ut testatur Fagnanus (d).

(d) Fagn. in c. Dilect. de temp. ordin. n. 29.

Quod spectat ad paritatem ab Authore Glossæ institutam, certum est, quod ea pertinet tantum ad irregularitatem, quæ non minus ex mutilatione, quam ex homicidio contrahitur; non vero ad dispensationem, quæ concedi potest, ut observat idem Author: in quo per errorem lapsus est Angelus de Clavasio (e).

(e) Angel. de Clavasio. v. Homicid. 5. §. 3.

CASUS IV.

MENULPHUS, Judex urbanus in re capitali, qui multas tulit capitales sententias in reos: qui decretam ab eo mortis pœnam tulere, nunc inter Clericos adscribi, sacrisque initiari Ordinibus cupit. Sed cum in irregularitatem *ex defectu lenitatis* inciderit, de qua proinde ipsum dispensari necesse est, postulat, utrum ad Papam necessarius sit, an vero sufficiat ad Episcopum recursus?

RESPONS.

Multi, iique inclyti Authores, uti Barbosa (f), Navarrus (g), Covarruvias (h), Majolus, Medina, & Vivaldus existimant, probabiliter non requiri in tali casu recursum ad Papam, sed Episcopum talem posse concedere dispensationem: suamque sententiam ex hac regula confirmant illi Authores, *omnia videntur concessa, nisi sint prohibita*; quam regulam suppeditat Glossa dicens (i): *Est hic argumentum, Episcopos posse dispensare, ubi specialiter dispensatio non est prohibita, & concessum videtur, quod non prohibitum* (k); sed ipsorum opinioni assentiri, ob contrarium & universum usum. Quod nimirum in Episcopos jus dispensandi in hoc casu, ut in aliis multis præscripserit Papa; & pro certo tutius sit ad ipsum recurrere, qui nunc solus obtinet hujusmodi dispensationes concedere; standum quippe est Decreto Concilii Tridentini, quod jam multoties laudavimus (l), & huic Clementis V. regulæ (m): *quod expresse non conceditur, intelligitur denegatum*. At vero Decretum Concilii indicat tantummodo licere Episcopis dispensare de irregularitate proveniente ex occulto crimine, excepto homicidio voluntario; ex quo inferri nequit eandem potestatem ipsis esse concessam erga irregularitatem, quæ *ex defectu* lenitatis occurrit, de qua videlicet non loquitur illud decretum, & aliunde, uti observant Avila, Tannerus, Bonacina (n), Diana (o), Bassæus (p), Baillius (q), & alii, defectus ille non est peccatum; cum judex morte plectens reum illo dignum supplicio, nullam culpam committat, & econtra coram Deo & hominibus talem ferendo sententiam mereatur.

Concludimus ergo, Menulphum debere ad Summum Pontificem recurrere, ad obtinendam dispensationem legitimam, qua indiget; ut sacros Ordines suscipiat. †

(f) Barb. de off. & potest. Episc. alleg. 39. n. 47.
(g) Nav. Manual. c. 27.
(h) Cov. in Clem. Si furios. p. 1. n. 7. in fin.
(i) Gloss. in c. Nam. concupiscent. 4. de const. Et in c. Nuper. 29. de sent. excomm. v. Non retinuit.
(k) L. Necn. 28. §. Quod ejus. ff. ex quib. causis major. & l. 4. tit. 6.
(l) Conc. Tr. sess. 24. c. 7. & sess. 24. c. 6. de reform.
(m) Cl. V. in Clement. 1. de verb. signif.
(n) Bonac. de irreg. disp. 1. q. 4. punct. fin. prop. 2.
(o) Dian. 4. p. tr. 2. res. 69.
(p) Bassæus Flor. Theol. pract. v. Irregular. 5 n. 17.
(q) Bail. de exam. conf. §. 27. in fin.

† Nec Caput septimum Concilii Trid. Sess. 14. de reform. nec Clementis V. verba hæc (*quod expresse non conceditur, intelligitur denegatum*) efficaciter probant Episcopum in præsenti casu non posse dispensare, multa enim expresse non conceduntur Episcopis, quæ tamen non intelliguntur denegata. Attamen multo consultius tutiusque aget Menulphus, si ad Sedem recurret Apostolicam.

CASUS V.

NABOR, Sacerdos & Beneficiarius, e sua Diœcesi egressus, sumpto seculari habitu, in remotam abiit Diœcesim, ibique puellæ secum adductæ solemniter nupsit. Aliquanto post ob crimen suum dolore commotus rediit, cumque illud Episcopo suo declarasset, ipsum demisse rogavit, ut ad arbitrium suum pœnitentiam imponeret, necessariamque sibi ad functiones suas obeundas dispensationem concederet. Potestne Episcopus hanc ei dispensationem concedere, post peractam sinceram & rigorosam pœnitentiam?

RESPONS.

Alexander III. (r) declarat, hanc Episcopo competere potestatem. *Sane*, inquit, *Sacerdotes illi qui nuptias contrahunt, quæ non nuptiæ, sed contubernia sunt potius nuncupanda, post longam pœnitentiam & vitam laudabilem continentes, Officio suo restitui poterunt, & ex indulgentia sui Episcopi ejus executionem habere.* Nabor igitur in casu proposito dispensari & ad exercitium sacrorum suorum Ordinum ab Episcopo suo in integrum restitui. Advertendum tamen, quod illud ita intelligi debet, si ante cum alia non peccaverit puella, ut explicat Glossa his verbis: *Nota quod Episcopus potest dispensare cum Sacerdotibus, qui contrahunt nuptias, dummodo uxor illa virgo fuerit.* Ratio est, quia tum foret irregularis *ex bigamia*, ac regulariter loquendo, a solo Papa tum restitui posset.

(r) Alex III. in c. Sane 4. de Clericis conjug. l. 3. §. 3. Idem in c. De diac. 1. qui Clerici vel vovent. &c. l. 4. tit. 6. Et ibi Panormit. Cardin. præp. & alii.

Nec adversatur ista decisio Concilio Neocæsariensi, in quo dicitur (s): *Presbyter, si uxorem duxerit, ab Ordine suo*, (hoc est) *ab officio & non beneficio*, ut explicat Glossa (t) *illum deponi debere*. Nam 1. Canon ille loquitur de Sacerdote, cujus crimen est publicum; *hic loquitur*, inquit Glossa, *quando crimen est publicum apud Laicos*: & in Decretali agitur tantum crimen occultum, cui proinde publica pœna, qualis est depositio, non est infligenda, sed quod occulta pœnitentia expiandum est, ut publicum crimen publica, juxta doctrinam Sancti Augustini in Canone relatam (u): *Corripienda sunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus, ipsa vero corripienda sunt secretius, quæ peccantur secretius*: vel ut alibi Sanctum Augustinum loquentem inducit Gratianus (x); *publica noxa publico eget remedio*.

2. Concilium de eo loquitur, qui nondum peracta pœnitentia, juxta Canonum rigorem debet puniri: cum in casu nostro, uti in Decretali Alexandri III. de gratia agitur, ei condonanda, qui illam meritus est, *post longam pœnitentiam & vitam laudabilem*.

(s) Concil. Neocæsar. in c. Presbyt. 9. dist. 28.
(t) Gloss. ib. v. Ab Ordin.
(u) S. Aug. in can. Si peccaverit. 19. 2. q. 1.
(x) Grat. §. Hoc ergo. 5. ad can. Quis aliquando. 87. de pœnit. dist. 1.

CASUS VI.

PHARETIUS, facta permutatione Canonicatus in simplicem Prioratum, quæ quidem est simoniaca, sed quam talem non reputavit, ut pote qui eam non fecerit, nisi consultis duobus Doctoribus, qui pii & eruditi habebantur, cum postea ordinum suorum functiones obierit, dispensatione novaque provisione indiget: Num idcirco ad Papam necessarius est recursus?

RESPONS.

Non necesse est, ut ad Papam is recurrat, ut relaxetur ipsi irregularitas, quam incurrisse supponitur, novamque sibi necessariam provisionem obtineat: quam utramque gratiam concedere potest Ordinarius, seu per se ipsum, aut per Sacerdotem a se in eam rem delegatum: quia ea, de qua agitur, simonia non solum est occulta, sed inculpabilis: cum eam tantum admiserit Pharetius ex ignorantia, quæ pro ipso invincibilis dici potest; cum pro Christiana prudentia se gesserit, ne simoniace permutaret; & eorum, quos consuluerat, doctorum sententiæ stare posset; nullatenus insuper de contrario dubitans.

Decisio

(a) Gr. IX. in c. Si alicujus. 59. de elect. & electi pot. l. 1. tit. 6.

Decisio ista conformis est 1. Decretali Gregorii IX. (a) in qua ait hic Papa: *Quamvis circa eum, qui ignoranter recipit simplex Beneficium per simoniacam pravitatem, post liberam resignationem Episcopi dispensatio toleretur.* Hoc est, Episcopus tali Beneficiario veniam concedere potest, ut simplex sibi collatum pro Canonicatu Beneficium retineat, novam ei conferens provisionem, sine qua illud habere non posset, cum prior sua provisio *ipso jure* sit invalida; quanquam commissa ab eo simonia voluntaria non fuerit & culpabilis. 2. Concilio Tridentino (b) quod Episcopis potestatem facit reos dispensandi in omnibus casibus occultis, excepto solo homicidio voluntario. *Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus & suspensionibus, ex delicto occulto provenientibus (excepta ea qua oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum) dispensare.* Hæc sunt verba Decreti Sacrosancti hujusce Concilii, cui non derogat Bulla quinquagesima quarta Pii IV. 27. Maii an. 1562. (c) lata.

(b) Concil. Trid. sess. 24. de refor. c. 6.

(c) Pius IV. in Bulla Universi.

Observandum, nos dixisse, Episcopum posse dispensare, quando occulta est & inculpabilis simonia; nam si publica esset & culpabilis seu ex plena deliberatione, seu ex ignorantia culpabili; tunc Papa solus dispensare posset in eum effectum ut Beneficium retinere posset, novam ei provisionem concedendo: & quidquid in eo casu facere potest Episcopus, illud est nimirum ut Parochum simoniacum ad Curiales functiones obeundas in integrum restituat; donec Roma novam suam acceperit provisionem: idque cum occulta est simonia, & ad Ecclesiæ utilitatem confert, ut Parochus ille suas pergat obire functiones (d).

(d) De Saint Beuve to. 1. cas. 31. & to. 2. cas. 48. 63. 79. & 80.

CASUS VII.

HERACLIUS, qui ex facto ad forum contentiosum deducto in irregularitatem incidit, & qui debitam crimini suo pœnam conformiter ad judicis sententiam tulit, postulat, an ab Episcopo suo possit dispensari; an vero necesse sit, ut juxta Tridentinum Decretum (e) ad Papam recurrat?

(e) Concil. Trid. sess. 24. c. 8.

RESPONS.

Germanus Decreti Concilii sensus est, Episcopum de irregularitate dispensare non posse, dum subsistit accusatio delata ad forum contentiosum, & actio ibi scripta. Unde sequitur, quod cessante lite per Decretoriam sententiam, reoque punito ex sententia Judicis; jam Papæ definit dispensationis reservatio. Cujus rei hanc rationem affert Bailius (f), quia id unum intendit Concilium ut Judicum firmaretur authoritas, quæ tota & integra subsistit, per executionem latæ sententiæ. *Nam*, ait, *intentum Concilii fuit servare Judicum authoritatem, quæ tota & integra est, ubi reus pœnam sustinuit.*

(f) Bail. 3. p. de excomm. confess.

Ita post Avilam (g), Reginaldum (h), Sanchez (i), & alios multos loquitur Bailius. *Sed quid si delictum, deductum ad hoc forum* (contentiosum) *est jam judicio finito punitum?* Hanc sibi Sanchez quæstionem proponit, cui his verbis respondet: *Merito dixerunt* (Episcopum posse dispensare) *quidam Theologi .... & ideo tenet Avila, & aperte videtur sentire Henriquez* (k); dicens nequire Episcopum in delicto deducto ad forum *contentiosum* (dispensare) *addit ad hæc verba*: quandiu manet deductum ad forum contentiosum: Avila, cujus authoritatem laudat Sanchez, testatur, se vidisse, ad praxim hoc modo illud sæpe reduci; atque intentionem Concilii Tridentini in hac exceptione: *exceptis aliis deductis ad forum contentiosum*, quæ fuit scilicet, ut Judices reos possint punire, & orto ex eorum delictis scandalo mederi; integram ita manere, ut jam queri nequeant, Episcopum horum authoritatem attentasse aut minuisse, præmaturis dispensationibus eorum antevertendo judicium. *Nam intentum Concilii fuit, conservare authoritatem judici, de delicto illo cognoscenti, & non concedere delicta publica, quo publicum scandalum caveatur. At in hoc eventu utrumque damnum cessat: nihil enim authoritati judicis detrahitur; ut pote qui jam functus est officio suo, delictum illud puniendo; scandalum etiam publicum cessat punitione illa, humiliter tolerata a delinquenti: per illam enim purgat delictum, & satisfacit reipublicæ ex illo offensæ.* Igitur in casu proposito non necesse est, ut Heraclius ad Papam recurrat; sed sufficit Episcopi sui dispensatio, cum ipsius crimen non sit homicidium.

(g) Avila de cens. p. 7. disp. 10. dub. 7.

(h) Regin. prax. fori pœnit. l. 30. tr. 5. sect. 4.

(i) Sanch. in sum. L. 2. c. 21. n. 21. edit. Paris. an. 1615.

(k) Henriq. L. 14. de irregul. c. 7. n. 5.

Ex eodem, quod statuit ille Doctor, principio sequitur idem esse dicendum de eo, qui falso accusatus, judicis sententia absolutus est, aut cujus accusationem ac persecutionem jamdudum actor deservit, ita ut de illis nec jam cogitet, nec eas deinceps renovari appareat.

Bailius ita sibi objicit; reus, qui ob crimen a se commissum damnatus est; fit irregularis ex infamia, in quam incurrit. Igitur non sufficit, ut lis coram judice instituta, fuerit soluta: cum reus alia irregularitatis specie ligatur. Cui objectioni respondet hic Doctor, 1. Irregularitatem ex facto contractam, unde oritur infamia, tolli posse per pœnitentiam morumque emendationem absque dispensationis necessitate, juxta istam juris regulam a Gregorio IX. (l) probatam, quæ ad propositum casum potest adhiberi: *Omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur.* 2. Infamiam juris esse, aut civilem aut canonicam. Prior tollitur a Principe, qui legem tulit, qua quis infamia notatur. Altera a solo Papa tolli potest, cum procedit a crimine ipsi reservato, quale est homicidium in Sacerdote, aut a Sacerdote commissum, cum reus illud coram judice confessus est, aut ab eo debite convictus condemnatus est: aut ab Episcopo de eo dispensari potest, in eo casu, in quo Episcopus ipsum jure potest absolvere de crimine, a quo processit infamia.

(l) C. Omnis 1. de r. g. jur. apud Gr. IX.

Fatebimur ultro, quosdam esse Casuistas, qui contra, ac nos, sentiunt, quique, quoties sese offert occasio, authoritatem Episcoporum, sacro eorum characteri annexam, in solum Papam transfere conantur: quales sunt Navarrus, Bonacina, aliique ultramontani. Talis est etiam Gallemart; qui suppositam quandam Sacræ congregationis declarationem allegat: sed præterquam quod ab hujusmodi Authoritatibus semper cavendum est, notum est omnibus, ultimum hunc ita male apud omnes audire, ob falsas, quas huic congregationi attribuit, declarationes, ut operis illius abolitionem jusserit, ejusque simul lectionem prohibuerit, uti alibi dicimus.

Quia tamen huic nostræ Decisioni contradicunt quidam non infimæ notæ Authores, existimamus, tutiorem semper esse ad Papam recursum, ad obtinendam hujusmodi dispensationem.

CASUS VIII.

ELEUTERIUS, Subdiaconus Aurelianensis actu Parisiis studii Theologiæ causa degens, ab octo diebus, in censuras & occultam irregularitatem incidit. Nunquid absolvi & dispensari potest ab Urbis hujusce Archiepiscopo; an vero requiritur, ut absolutionem suam, ac dispensationem ab Episcopo suo Diœcesano obtineat?

RESPONS.

Cum plurimi intersit, & quandoque ad salutem peccatoris sit necessarium, ut pœnitentiæ Sacramentum, & in quibusdam etiam casibus Eucharistiam suscipiat, certum est, quod Eleutherius Parisiis degens, ibique censuris quibusdam Ecclesiasticis ligatus, de iis potest ibi absolvi, atque hæc duo suscipere Sacramenta, quia in eo Parisiensis Archiepiscopi jurisdictioni subjacet. Sed tamen asserere non audemus, eum ab illo, quam ab Episcopo suo de irregularitate sua posse dispensari. Ratio est, quia non par est necessitas dispensationis super irregularitate, atque absolutionis & censuris; & aliunde cum ipso facile dispensare potest ejus Episcopus Diœcesanus, licet a Diœcesi absit, si opportunum duxerit. Quare multo probabilius nobis videtur, ab Elentherio requirendam esse irregularitatis suæ dispensationem a proprio suo Episcopo. Ita sentit peritus in ea re Author (m).

(m) Du Case Prax. jurisd. Eccl. volunt. c. 10. §. 2. n. 3.

CASUS IX.

Antimachus nobilis adolescens, ortu Parisiensis, qui Burdigalæ juri operam dabat, accepta a Flo-

rente

rente homine ignobili alapa a decem ferme annis; tam vehementer commotus est, ut iræ impetu correptus, nec ullatenus de facto suo recogitans ipsum districto ense occiderit. Ipsum judicio persequuntur Florentis parentes, sed cum nec pecuniæ satis eis suppeteret ad impensas litis, & multum amicorum suorum gratia valeret Antimachus, litem injudicatam reliquere, sub conditione accipiendæ ab eo mille librarum summæ, quam ipsis reipsa dari curavit. Quo peracto Antimachus ab illata sibi lite Parisios rediit, ubi Ordines suscipere, obtenta prius irregularitatis suæ dispensotione constituit. An sufficit, ut ideo ad Episcopum suum; an vero necesse est, ut ad Papam recurrat? Videtur, extra dubium esse necessariam penitus Summi Pontificis dispensationem, cum de irregularitate ipsi a Concilio Tridentino reservata agatur, & crimen ejus factum fuerit publicum ex delatione perpetrati ab eo homicidii ad forum contentiosum.

Aliunde vero a decem annis nulla ei jam actio infertur, cum insuper homicidium Parisiis 150. leucas dissitus commiserit; quocirca dici potest, hactenus gesta, non solum imo premi silentio, sed homicidium etiam respective ad Urbem Parisinam tanquam occultum haberi posse, licet Burdigalæ olim fuerit publicum. En rationes pro utraque parte. Qua de re quæritur quid juris & quid facto opus?

RESPONS.

Olim Sylvio proposita est quæstio de Religioso propositæ haud absimilis' quam 3. Julii an. 1640. solvit dicens, Prælatum ordinarium in simili casu de irregularitate dispensare posse.

Prima ratio est, quia licet tale homicidium sit sufficienter voluntarium ad rationem peccati mortalis, non tale tamen est eo, quo a Concilio Tridentino (*a*) intelligitur sensu, quia Concilium loquitur tantum de homicidio volito & intento. *In illo quippe Decreto*, inquit hic Theologus (*b*), *homicidium voluntarium intelligitur, non quodcumque quod est sufficienter voluntarium ad peccatum mortale: sed quod & illicitum est, & per se volitum ac intentum*. Quod confirmat ex interpretatione Barbosæ verborum Concilii (*c*), ex sententia Navarri (*d*), aliorumque multorum Authorum, quos laudant hi duo Canonistæ. Eodem etiam modo Suarez loquitur (*e*).

(*a*) Concil. Trid. sess. 24. de reform. Cap 6.
(*b*) Fr. Sylv. res. var. v. Irregular. 9.
(*c*) August. Barb. in collect. ad Sess. 24 c. 6 n. 34.
(*d*) Navarr. Man. cap. 27. n. 1:0.
(*e*) Suar. to 5. in 3. p. disp. 44. sect. 1. n. 2.

Secunda ratio est, quia tale homicidium non censetur esse publicum, nec latum ad forum externum, cum a tam diuturno tempore actio fuerit illata, & in reum nihil sit actum, ac deinceps sit agendum. *Quia licet detur, fuisse aliquando publicum* (homicidium) *longo tamen temporis lapsu; quo de illo nihil agitur, neque verisimile est deinceps actum iri, desiit esse publicum*. Quod probat authoritate trium inclytorum Doctorum (*f*): *Si delictum*, inquit, *in loco ita distanti publicum sit, ut non sit spes fore ut ad alium deferatur; dicitur occultum in eo loco in quo absolutio, aut dispensatio petitur .... ideo non amplius censeri debet istud homicidium esse deductum ad forum contentiosum, juxta ea quæ ex variis Doctoribus tradit Barbosa* (*g*), *docens, quod si judicium non fuerit sententia finitum: eo quod accusator per annum tacuerit; potest ab Episcopo, elapso anno, dispensari*. Ita loquitur idem Theologus, qui tres alios etiam pro sua opinione laudat Authores (*h*), quos ad marginem appellamus.

(*f*) Avila p. 2 c. 7 disp. 1. dub 11. concl. 3. Aug. Barb. sup. cit. n. 31. Sanch L. 2 in Dec cap. 11. n. 20.
(*g*) August. Barb. alleg. 39. n. 34. & in collect. n. 45.
(*h*) Barthol. de Vechis. Henriq. L. 14. de irreg. c. 7. n 5. Pirces. prax. Episc. 1. p. 1. n. 4

Nihilominus, quidquid in contrarium sentiant illi Authores, fatendum tutius Antimacho fore, si ad Papam recurrat; quia licet perpetratum Burdigalæ homicidium actu Parisiis non sit publicum, ibi tamen promulgari potest.

CASUS X.

ALODIUS, Sancti Valerii Parochus, infestum sibi in Sylva latronem, vitæ suæ imminentem, ipse occidit, & in irregularitatem incidit, quod in ardore pugnæ legitimæ tutelæ limites prætermiserit. Nunquid ipsum de irregularitate sua, quæ vere occulta est, suus dispensare potest Episcopus?

RESPONS.

Episcopus Diæcesanus in hoc casu Alodium de irregularitate sua dispensare potest. Licet enim vere irregularitatem incurrerit, quod justæ & necessariæ tutelæ limites prætergressus fuerit, cum vitam suam tueri posset, non occidendo latronem illius invasorem, ut constat ex Decretali deprompta e Pœnitentiali Romano (*i*): Quia tamen homicidium ab eo commissum non plene voluntarium est, nec illud commisit *per industriam .... per insidias .... sua voluntate*, ut loquitur Tridentinum (*k*), sed quasi ad illud coactus est vi & injuria sui aggressoris; *Non ex proposito, sed casu, vel vim vi repellendo*; ut loquitur idem Concilium, non reus est homicidii voluntarii, de quo loquuntur Patres hujusce Concilii; atque adeo sufficit, ut Episcopi sui de irregularitate sua, præsertim occulta, obtineat. *Si crimen id nec ordine judiciario probatum, nec alia ratione publicum, sed occultum fuerit*, ut loquitur etiam idem Concilium.

(*i*) In Cap. Interfecisti. 2. de homic. volunt. vel casuali. L. 5. tit. 12.
(*k*) Concil. Trid. sess. 14. c. 7. de ref.

Neque hactenus dicta adversantur eidem Concilio, quod declarat reum, qui Papam in his casibus adivit, ad Episcopum esse remittendum, aut ad Metropolitanum, ut ab alterutro requisitam obtineat dispensationem, quæ ipsi non est concedenda, nisi cognita causa, & penitus perspecta supplicis libelli veritate: ex omnibus enim Concilii terminis & loquendi modis liquido constat, ipsum non esse intelligendum de irregularitate occulta, sed publica, ac proinde de dispensatione necessara in Ordine ad forum externum, de qua hic non agitur (*l*).

(*l*) Du Cass. prax. juris Eccl. vol. 10. §. 2. n. 2.

CASUS XI.

SERVULUS, Sacerdos, a Sicario, vitæ suæ aggressore oppugnatus, cujus manus aliter effugere non poterat, nisi ipsum occidendi periculo se committens, ipsum revera interfecit, quamvis eum occidere, sed solum se tueri expresse intenderet. Nunquid ei dispensatione opus est?

RESPONS.

Sacerdos ille in casu proposito dispensatione non eget, quia nullam incurrit irregularitatem; ut patet ex jure novo, quod in Concilio generali Viennensi in Delphinatu an. 1311. constituit Clemens V. (*m*), in quo, postquam declaravit, quod homo furiosus, qui alium occidit, *nullam ex hoc irregularitatem incurrit*, postea subjungit, *& idem de illo censemus, qui mortem aliter vitare non valens, suum occidit, vel mutilat invasorem*: Qua in re Summus hic Pontifex juri derogavit antiquo (*n*), quo contrarium fuerat constitutum; atque ex eo clare constat, hominem qui vitæ suæ consulens, alium interficit, quod aliter sibi prospicere nequeat, nulla egere dispensatione, ut Ordines suscipiat, susceptosve exerceat, aut de beneficio provideatur. Unde Concilium Tridentinum (*o*), quod supponere videtur dispensationis necessitatem, licet homicidium fuerit commissum, *vim vi repellendo, ut quis se a morte defenderet*, (hæc sunt ejus verba) intelligendum est de necessitate non absoluta, sed evitabili, & de casu, in quo fuga vitæ suæ quis potest consulere, non interfecto aggressore; Cum enim Concilium illud Clementis V. Constitutionem non aboleverit, in qua nimirum declarat hic Papa, nullam tum incurri irregularitatem, quando ineluctabilis est occidendi necessitas; sequitur quoque non necessariam esse dispensationem ei, qui in hoc tantum casu suum occidit invasorem.

(*m*) Clem V. in Clement. Si furiosus. un. de homic. volunt. vel casuali. L. 5. tit. 4
(*n*) Nicol in Can. De his 6. dist. 50.
(*o*) Concil. Trid. sess. 14. c. 7.

CASUS XII.

SIMPLICIUS, Sacerdos, irregularitatem incurrit, quod hominem casu occiderit, rem sibi illicitam faciendo. Nonne ad ipsius rehabilitationem sufficit sola Episcopi sui dispensatio; an vero necesse est, ut ad Papam recurrat?

RESPONS.

De proposita difficultate varie sentiunt Authores quidam enim affirmant, Episcopum in casu proposito non posse dispensare; quia Concilium Tridentinum

num (*a*), de hac specie irregularitatis loquens hanc Episcopo potestatem non concedit, sed solum declarat, Papam tum reipsa dispensare, cujus dispensationis a Summo Pontifice concessæ executio tantum Ordinario committitur ex his verbis: *Committatur loci Ordinario, aut ex causa Metropolitano, seu viciniori Episcopo, qui non nisi causa cognita, & probatis precibus ac narratis, nec aliter, dispensare possit.*

(*a*) Concil. Trid. cit. c. 7.

Quidam econtra contendunt, hanc Episcopo competere potestatem: quod quidem probant, non solum ex his Concilii verbis, *dispensare possit*, sed etiam ex sexto Capite vigesimæ quartæ sessionis, quæ solam excipit irregularitatem, quæ ex homicidio voluntario oritur, hoc est, ex homicidio plene deliberato, & cum intentione occidendi perpetrato. *Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus (excepta ea, quæ oritur, ex homicidio voluntario) dispensare.* Ita Concilium posteriorem hanc sententiam amplectitur modernus Theologus in materia dispensationis Ecclesiæ & moralis, præcipue intelligens, cujus opinionem probabiliorem existimamus (*b*).

(*b*) De Sainte Beuve to. 3. cas. 108. & 111.

CASUS XIII.

ANATOLIANUS, Sacerdos, admisso crimine, cui annexam esse excommunicationem ignorabat; in hoc statu Missam celebravit. Nunquid in irregularitatem incidit, non obstante ignorantia sua; ita ut deinceps agnoscens, se esse excommunicatum, necesse sit, ut præter absolutionem a censura, dispensationem quoque super irregularitate obtineat?

RESPONS.

Ut dilucidius solvatur proposita difficultas, & plures aliæ hujusmodi, quatuor sunt observanda.

Primum est: quod omnis ignorantia, vel est juris, vel facti, vel pœnæ. Ignorantia juris est, cum præceptum aut Lex ignoratur; ut cum Sacerdotem quis verberat, quem talem agnoscit, ignorans, id ab Ecclesia esse prohibitum sub pœna excommunicationis *ipso facto*. Ignorantia facti est, cum Lex quidem nota est, sed ignoratur factum, seu actionem, quæ sit ea lege esse vetitam; ut cum quis Sacerdotem verberat, quem Laicum esse putat. Ignorantia denique pœnæ est, cum actio Lege vetita cognoscitur, sed ignoratur pœna, quam infligit: ut v. g. cum quis novit, jure vetitam esse Clerici percussionem, sed ignoratur lata in eo casu pœna.

Alterum, observatu dignum, est, duplex esse jus: alterum, quod *commune* dicitur, hoc est, a Concilio Oecumenico, aut aliqua Summi Pontificis Constitutione quam acceptavit Ecclesia, stabilitum: alterum, quod *particulare* vocatur, hoc est, ab aliqua inferiore potentia Ecclesiastica constitutum, quodque quosdam tantum subditos obligat; quale est illud, quod a Provinciali Concilio in Ecclesiastica Provincia, aut Synodo in una Diœcesi, aut peculiari Ordinarii mandato constituitur.

Tertium: quod omnis ignorantia vel est invincibilis, vel vincibilis: Ignorantia invincibilis, quæ aliter justa & probabilis dicitur, est, cum quis ignorat id, quod scire non tenetur, aut cum quis illud addiscere non potuit quod scire tenetur, quamcumque ad illud addiscendum diligentiam adhibuerit: Ignorantia vincibilis, quæ a Theologis *crassa*, & *supina* dicitur, est, cum ignoratur, quod quis scire tenetur, & facile sciri potuit, aut etiam consulto addiscere neglexit: quo in casu ignorantia dicitur *affectata*.

Quartum denique est, ignorantiam esse vel antecedentem, vel concomitantem, vel subsequentem: Ignorantia invincibilis antecedens ea est, sine qua non committeretur peccatum, quod ignoratur, & cujus proinde causa est antecedens. Ignorantia concomitans ea est, qua etiam deposita, fieret tamen actio prohibita, quam comitatur: subsequens vero quacumque ratione est voluntaria.

Ignorantia invincibilis antecedens juris, seu communis, seu particularis excusat a peccato, & consequenter a censuris, quæ sunt pœna peccati: ignorantia invincibilis facti excusat etiam a peccato, & censura huic annexa: sed non excusat ignorantia vincibilis.

Præsuppositis istis regulis tanquam certis, ad propositam quæstionem respondemus, dicendo, quod ex sententia multorum gravium Authorum, ignorantia invincibilis pœnæ exemit ab illa pœna; unde ex eorum opinione sequitur; quod, si Anatolianus, de quo in specie proposita fit mentio, peccato suo annexam pœnam invincibiliter ignoraverit, irregularitatem *ex delicto*, de qua agitur, incurrisse non est censendus; nam Ignorantia irregularitatis, quæ dicitur *ex defectu*, non impedit, quominus contrahatur; quippe quæ ab Ecclesia non est constituta uti pœna; sed solum ut impedimentum Canonicum.

Verum si ignorantia ipsius *crassa*, & *supina* fuerit, certum est, ex eorumdem Authorum opinione, ipsum irregularitatem incurrisse, atque adeo necesse esse, ut legitima dispensatione in integrum restituatur, cum ejusmodi ignorantia nunquam excuset. Quod quidem probat Decretalis Gregorii IX. ad duos Pragensis Ecclesiæ Canonicos ita scribentis (*c*): *Verum quia tempore suspensionis ignari celebrastis divina, vos reddit ignorantia probabilis excusatos. Cæterum si forte ignorantia crassa, & supina, aut erronea fuerit, propter quod dispensationis gratia egeatis, eam vobis de benignitate Apostolica indulgemus.*

(*c*) Greg. IX. in c. Apostolicæ 9 de Clerico excom. deposito, vel interd. ministrante. L. 5. tit. 27.

Idem etiam probari potest ex Constitutione Bonifacii VIII. (*d*), in qua declarat Summus Pontifex suam intentionem talem esse, ut sententiæ *per modum statuti*, ab Ordinariis factæ eos non obligent, qui justa de causa illas ignorant. En ipsius verba: *Ut animarum periculis obvietur, sententiis per statuta quorumcumque Ordinariorum prolatis ligari nolumus ignorantes; dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit, aut supina.* Quæ verba ad irregularitatis pœnam, ut videtur, possunt extendi ob hanc eandem rationem; *ut animarum periculis obvietur.*

(*d*) Bonifac. VIII. in cap. Ut animarum. 2. de constit. in 6. L. 1. tit. 2.

Additur etiam, pœnam debere esse peccato accommodatam, cujus est pœna, ut ait alibi idem Papa (*e*). Unde concludendum, eum, a quo admittitur actio sine peccati reatu propter ignorantiam suam invincibilem, nullam quoque pœnam incurreret, cum pœna sit propter culpam; & etiam, ut contendunt nonnulli Authores, nulli ipsum pœnæ subjici; cum rem prohibitam cognoscens, pœnam illi annexam prohibitioni ignorat (*f*).

(*e*) Idem in cap. Felicis. 5. de pœnis in 6. L. 5. tit. 9.

(*f*) Navarr. Man. c. 27. n. 241. De Sainte Beuve tom. 2. cas. 198.

Attamen, quia multi iique graves Authores defendunt, pœnam facti tum incurri, cum actio est illicita, & talis cognoscitur, licet annexa ei pœna ignoretur; existimamus, ad conscientiæ securitatem, eorum retinendam esse opinionem in simili casu huic, de quo agitur in specie proposita. Ita doctus Covarruvias (*g*).

(*g*) Didacus Covarruv. a Leyva 18. part. relect. de excom. §. 10.

CASUS XIV.

AGATHANGELUS, Abbas, & Dominus spiritualis & temporalis Sancti Albani, Damiano, uni ex clientibus suis, qui debito se fraudavit honore, infensus, Marcello, cubiculario suo imperavit, ut eum bacillo cæderet, qui Damianum ad defensionem paratum intuens, ira adeo fuit incensus, eique tot ictibus caput contudit, ut illum subito occiderit. Agathangelus, qui homicidium ex injusto illo Marcelli mandato proveniens, irregularitatem incurrit ex decisione Bonifacii VIII. (*h*), potestne dispensari & ab Episcopo suo, in integrum restitui?

(*h*) Bonifac. VIII. in cap. Is qui. fin. de homicidio in 6. L. 5. tit. 4.

RESPONS.

Episcopus diœcesanus cum Agathangelo potest dispensare de irregularitate, quam in specie proposita contraxit. Ratio est, quia ex Concilio Tridentino non reservatur irregularitas ex homicidio, nisi cum homicidium est penitus voluntarium (*i*): *Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus ..... ex delicto occulto provenientibus (excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario) dispensare.* At homicidium Damiani a Marcello admissum, voluntarium non fuit Agathangelo, cum famulo illi jusserat, ne hominem hunc occideret, neve etiam mutilaret.

(*i*) Conc. Tr. sess. 24. de reform. 6.

Igitur, si occulta sit illa irregularitas; cum Agathangelo dispensare potest Episcopus, nec requiritur Papalis dispensatio. Sic difficultatem istam solvit sacra congregatio Concilii Tridentini interpres, ut refert Riccius (a), ita etiam Officialis Condomensis (b).

(a) Aloysius Riccius dec. 519.
(b) Fr. Du Casse prax. jur Ecclesiastic. vol. c.10. §.2. n. 2.

CASUS XV.

Nunquid Episcopus dispensare potest cum Martiniano Sacerdote, qui irregularitatem incurrit, ex eo, quod Missam celebrarit, ligatus suspensione, quæ tribus tantum hominibus nota est.

Videtur, quod possit Episcopus; nam ex Concilio Tridentino dispensare potest, cum occulta est irregularitas, neque ex homicidio voluntario procedit (c): Atqui peccatum tribus tantum notum dici potest occultum, non vero publicum, aliunde videtur etiam quod non possit; nam ubi crimen duobus tribusve notum est, jam non censetur occultum cum juridice probari queat.

(c) Conc. Tr. cit. sess 24. de ref. c. 6.

RESPONS.

Episcopus cum Martiniano dispensare potest ad exercitium ordinum ipsius: nam, ut fert communis Doctorum opinio; peccatum non est publicum, sed habetur occultum, cum paucis est cognitum, & ad minorem communitatis partem ejus notitia pervenit.

Aliter quidem sentit Fagnanus (d), suamque opinionem probat 1. ex declaratione sacræ congregationis Cardinalium; quæ consulta de absolutione criminis Papæ reservati, & coram duobus aut tribus commissi, quam contulerat Episcopus, eam invalidam esse respondit: verum illius Tribunalis decisiones, licet magni sint ponderis, vim tamen legis non obtinent, præsertim in Gallia; ita ut ad ejus decisionum normam sententiam suam quis teneatur dirigere. 2. Ad confirmationem opinionis suæ addit inclytus ille Canonista, quod, si crimen censeretur occultum, cum a majori communitatis parte ignoratur, sequeretur, quod si ex 1000. hominibus constaret communitas, & 300. duntaxat notum esset crimen illud, adhuc occultum dici posset; quod absque absurditate, inquit, non potest affirmari. Unde concludit, hoc igitur satis esse, ut crimen aliquod occultum non censeatur; quando juridice probari potest, quod quidem fit, ubi duo tresve ejus sunt testes. Sed facile totum illud argumentum refelli potest: cum enim dicitur, peccatum censeri occultum: cum minori communitatis parti notum est; intelligitur minorem illam partem esse infra decem personas; quia de jure decem faciunt populum, multitudinem, vel Parœciam, ut ait Glossa (e): *Nota*, inquit, *quod duo faciunt congregationem, ut hic: tres collegium:* quod ex his verbis decimi sexti Concilii Toletani, an. 693. habiti, a Gratiano in suo decreto relatis comprobat (f): *Ecclesia quæ usque ad decem habuerit mancipia, super se habeat Sacerdotem: quæ vero minus decem mancipia habuerit, aliis conjungatur Ecclesiis.* Quæ sententia legi conformis est, quæ asserit (g), quod oves decem faciunt gregem.

Complexio, quam deducit hic idem Canonum interpres ex eo quod in judicio probari queat illud peccatum, non est legitima; nam id semper vere affirmari potest, quod semper maneat occultum, donec fuerit probatum, ut docet Author hujus Glossæ (h) his verbis: *Item etiam quandoque dicitur occultum quod potest probari.* Idque probat ex lege Codicis Justiniani (i).

Firmiter igitur tenendum, quod, cum paucis crimen est notum, tum non intendit Concilium Tridentinum, ut censeatur publicum & Papæ reservatum quoad absolutionem a censuris, aut dispensationem irregularitatis, quæ ipsi cohærent. sed quod haberi debet tanquam occultum, de quo proinde absolvere, & de annexa ipsi irregularitate dispensare reum potest Episcopus. Hæc decisio menti Concilii plane conformis est; quod hanc reservationem Summo Pontifici ideo tantum attribuit, ne Clericus gravis cujuspiam delicti reus publicum pareret scandalum functiones suas imposterum obeundo. At vero, cum crimen illud paucis tantum est cognitum, tunc dici nequit, ex eo publicum oriri scandalum: Unde in simili casu facile in Pœnitentiariæ Romanæ Tribunali conceduntur absolutiones & dispensationes; quod non fieret, si peccata illa tanquam occulta non haberent.

(d) Prosper Fagn. in cap. Vestra. 7 de cohabit. Cleri. & mulier. n. 127. l. 3. tit. 2.
(e) Glossa in cap. Nullus. 1. de elect. & elect. potest. v. Divino & in can Si ex laicis. 1. 10 q. 1. v. ubi congregatio.
(f) Conc Tolet. XVI. in can. Unio. 3. 10 q. 3.
(g) Leg. Oves. 3. ff. de Abigeis. lib. 47. tit. 14.
(h) Glossa in cap. Vestra. cit. v. Notorium.
(i) Leg Eos. 6. si quid autem. Cod. de appellat. l. 7. tit. 62.

Juvat observare occasione præsentis difficultatis, Episcopum posse dispensare cum Sacerdote super irregularitate, quam is excommunicatione occulta ligatus contraxit palam celebrando. Ratio est, quia licet publico notum sit eum celebrasse, ignorat tamen hanc functionem ei interdictam esse, atque ita crimen ab illo Sacerdote per istam actionem publicam commissum esse tamen occultum, uti irregularitatem quam contrahit (k).

(k) Du Casse prax. jurisd. Eccles. vol. c.10. §.2. n.1.

CASUS XVI.

EPISCOPUS Osmæ, diœcesim suam visitando, Justinum sancti Stephani Parochum offendit irregularem publica irregularitate, eumque ad Papam remisit ad suam rehabilitationem obtinendam: sed cum Romæ, non nisi post tres menses ob nimiam locorum distantiam, dispensationem obtinere non posset; nec ab alio Sacerdote suppleri posſent illius functiones; quæ ab eo non nisi cum magno fidelium damno interrumpi poterant, cum eo *per interim* dispensare se posse existimavit Episcopus super irregularitate illius permittendo, ut eas functiones obiret, donec Pontificiam obtinuisset, & accepisset dispensationem. Nunquid potest Justinus tuta conscientia hanc sibi sumere Episcopi licentiam?

RESPONS.

Parochus ille functiones suas curiales deinceps obire potest concedente Episcopo suo; quia hujusmodi licentiam dare potest Episcopus: ubi justa est necessitas. Atqui justa est necessitas ubi agitur de crimine cui committeretur salus Parochianorum hujusce Parochi, si tandiu absque Pastore, aut illius Vicario permanerent.

Ratio hujus decisionis est, quia hujusmodi reservationes non sibi adscribit Ecclesia, nisi prout opus est, non vero cum obstat necessitas providendi fidelium saluti. Ut igitur quædam impedimenta Matrimonii dirimentia remittere potest Episcopus, ubi præsens urget necessitas; cum Justino pariter in casu præsenti dispensare potest, concedendo ipsi, ut functiones suas curiales exerceat, donec Papalem obtinuerit dispensationem. Ita inclytus ultimi sæculi Theologus (l).

(l) De Sainte Beuve. to. 2. cas. 184.

CASUS XVII.

ASPASIUM irregularem suus dispensavit Episcopus ad suscipiendos Ordines, eique Beneficium simplex, aut curatum contulit. Nunquid ad utrumque est legitime dispensatus?

RESPONS.

Difficultati huic cum distinctione respondendum, nam si Aspasius *defectu natalium* tantum sit irregularis: non necesse est, ut ad Papam recurrat, sed ipsi sufficit Episcopi sui dispensatio, ut recipiat tonsuram, & quatuor minores ordines, & de Beneficio simplici, hoc est, cui nec annexa sit dignitas, aut prærogativa, vel onus animarum, provideatur. *Cum irregulari ex defectu non potest Episcopus dispensare*, inquit Cabasutius (m): *potest enim circa illegitimorum natalitia dispensare ad solos minores ordines; atque ad simplex, non vero ad Curatum Beneficium.* Id quidem infertur ex Concilio Pictaviensi an. 1078. (n), quo illegitimis majores tantum Ordines conferre Episcopis prohibetur, omissis Tonsura & minoribus, in quibus dispensare proinde valet Episcopus, cum id sibi ad bonum Ecclesiæ expedire videtur: quod etiam patet ex Decretali Gregorii IX. ad Archiepiscopum Turonensem (o): sed ut Episcopus circa majores Ordines, sic etiam circa Beneficia curata dispensare nequit (p), ut constat ex citatis modo authoritatibus; atque expresse declarat Bonifacius VIII. cujus verba inferius afferemus, respondendo difficultati, quæ speciatim ad hoc disciplinæ caput pertinet: quare solus Papa in hoc casu dispensare potest legitime.

(m) Cabassut. jur. can. The. & prax. l. 5. c. 19. n. 3.
(n) Conc. Pictav. in cap. Ut filii. 1. de filiis Presb. ordinand. vel non. l. 1. tit. 17
(o) Greg. IX. in c. Nimis. fin. eod. tit.
(p) De Sainte Beuve to. 3. cas. 108. Colloq. Condom. tom. 2. Colloq. 1. sect. 2. Cabas. loco cit. & alii communiter.

Addit

Addit Cabassutius, quod ut cum illegitimo, sic *ex consuetudinis vi a pluribus Doctoribus*, (inter quos censentur Sylvester, & Azorius (*a*), *asserta potest* (Episcopus) *cum bigamo ad minores, & ad simplicia Beneficia dispensare*. Qua in re Sanctum Thomam sequuntur illi Authores (*b*): quod putamus tamen, non esse intelligendum, nisi de bigamia, quæ *similitudinaria*, hoc est, metaphorica dicitur; cum ex usu hodierno circa bigamiam veram, & realem non dispensent Episcopi.

(*a*) Sylvest. de Prierio. v. Bigamus. q. 7. Joa. Azor. instit. mor. p. 2 l. 3. c. 5. (*b*) S. Thom. in 4. dist. 27. q. 3. ar. 3. in corp.

Sed si Aspasius sit irregularis *ex delicto*, iterum distinctione opus est: nam crimen, quod irregularitatem inducit, vel est publicum, vel tantum occultum: si sit publicum; irregularitatis dispensatio ad Papam pertinet. Si vero sit occultum, circa eam dispensare potest Episcopus: modo crimen illud non sit homicidium voluntarium. Id constat ex Decreto Concilii Tridentini, jam multoties in responsionibus ad superiores difficultates allato (*c*).

(*c*) Conc. Tr. sess. 24. de reform. c. 6.

Cæterum, quando affirmamus, Episcopum dispensare posse de occulta irregularitate; intelligendum est id fieri ab eo valere, vel per seipsum, vel per Vicarium generalem, aut per quemlibet alium Sacerdotem, quem in eam rem committere libuerit, nam hac in re delegare ex consuetudine obtinent Episcopi Galliæ (*d*).

(*d*) De Sainte Beuve to. 1. cas. 12. & 35. to. 2. cas. 184. tom. 3. cas. 45. 108. 111. 114. Colloq. Condo. to. 1. colloq. 7. sect. 2.

CASUS XVIII.

PRIOR ac duo Religiosi Abbatiæ Sancti Boniti, excommunicatione ligati, quod Hieronymum, modo simoniaco ad solemnem votorum professionem admiserint, simulque irregularitati subjecti, quia in hoc statu celebrarunt, postulant, utrum absolvi, simulque dispensari, ac in integrum restitui nequeant ab Abbate suo regulari, Superiore suo majore, seu Prælato, cum casus sit occultus: an vero Diœcesanum ad eam rem Episcopum adire teneantur?

RESPONS.

Certum est primo, Episcopos, juxta Tridentinum Concilium (*e*) ab omnibus casibus & censuris occultis, Papæ reservatis absolvere posse, uti etiam dispensare in omnibus occultis irregularitatibus, ea excepta, quæ procedit ex homicidio voluntario, & eis, quæ ad forum externum fuere deductæ. 2. Superiores Majores, seu Prælatos Ordinum Religiosorum inferiores suos Religiosos absolvere posse de excommunicatione, quam ob crimen aliquod incurrerunt; ut patet ex Decretali Alexandri III. ad Archiepiscopum Senonensem (*f*). Quod pertinet ad dispensationem irregularitatis, hoc est, de restitutione ad functiones Ordinum; Superiores illi, qui jurisdictionem quasi Episcopalem in inferiores obtinent, eandem quoque pro illo, atque Episcopus, habent potestatem; sed qui dictam jurisdictionem non habent, ea quoque potestate carent.

(*e*) Conc. Tr. sess. 24. c. 6.

(*f*) Alex. III. in c. Monachi 2. de sentent. excom. l. 5. tit. 39.

Hoc præsupposito, tanquam certo, colligendum, in casu proposito, Priorem duosque Religiosos, simoniacos Abbatem suum regularem adire posse, ab eoque absolvi & in integrum restitui; si jurisdictionem quasi Episcopalem habeat; qua si in eos careat, necessarius est ad Episcopum Diœcesanum recursus: quia non vigente immunitate, juri standum communi: qua de re advertere necesse est, quod, si Abbatem illorum aut alium quempiam committere, ad solam censurarum absolutionem, vi talis potestatis eos in integrum restituere non posset, sed speciale ad id requireretur illius mandatum: nam ut is qui solam dispensandi potestatem habet, non censetur absolvere de censuris: sic qui solam habet absolvendi a censuris potestatem, non censetur etiam dispensare posse: Idem dicendum de potestate absolvendi de casibus reservatis; differunt enim istæ potestates, neque una aliam continet, nec supponit.

CASUS XIX.

THEODOTUS, Episcopus Prænestinus suspensione ligatus celebravit, suasque Episcopales functiones in hoc statu exercuit. Nunquid requiritur, ut censuræ suæ absolutionem, atque irregularitatis dispensationem obtineat, cum ea irregularitas sit occulta?

RESPONS.

Episcopus ille ad Papam recurrere non tenetur; ut censuræ suæ absolutionem, atque irregularitatis dispensationem obtineat; utramque enim a Metropolitano suo requirere potest, aut si ad eum pro ea re adire nolit: absolvi potest ac dispensari a proprio suo Confessario, quem ad eam functionem specialiter committere potest, juxta concessam sibi licentiam ex Constitutione Gregorii IX. relata in Decretalium summa, quam jussu Summi illius Pontificis collegit Sanctus Raymundus (*g*), in qua sic loquitur ille Papa: *Ne pro dilatione pœnitentiæ periculum immineat animarum, permittimus Episcopis...... ut etiam præter sui Superioris licentiam, providum, & discretum sibi possint eligere Confessorem*. Quod confirmari potest ex Constitutione Concilii Tridentini (*h*), quod Episcopis potestatem concedens absolvendi, atque restituendi eos, qui in casus illos incidunt, cum factum est occultum, excipit casum homicidii voluntarii, seu per seipsos, seu per Vicarium, ad id specialiter deputandum, censetur in ea concessione tam Episcopos, quam alios includere; quandoquidem, si ita res non esset, minus favorabiliter, quam cæteri omnes a populo haberentur (*i*) Episcopi.

(*g*) Greg. IX. in c. Ne pro dilatione fin. de pœnit. & remiss. l. 5. tit. 28.

(*h*) Conc. Tr. sess. 24 de reform. c. 6.

(*i*) De Sainte Beuve to. 1. cas. 33.

CASUS XX.

THARSILLUS, Sacerdos, irregularitati obnoxius, quod suspensus confessiones audierit; a Papa mandatum accepit, Jacobo Doctori Theologo scriptum, ut de ea dispensaretur, sed quorumdam etiam confessiones audivit, priusquam perfectum fuerit mandatum. Nunquid valide cum eo dispensari potest de irregularitate vi ejusdem illius mandati?

RESPONS.

Cum eadem sit censura, quam ante & post obtentum mandatum infregit Tharsillus, a Jacobo valide potest vi ejusdem mandati dispensari & in integrum restitui. Ratio est, quia, licet Ordinis sui functiones censura ligatus obierit; non ideo alteram incurrit irregularitatem, quamvis mortaliter peccaverit, in hoc statu functiones suas postea exercendo. Sed non idem foret dicendum, si censura esset duplex, v. gr. si confessus in suspensione ante obtentionem mandati *de dispensando*, in excommunicationem incidisset, & postea confessiones audisset, aut celebrasset: nam in hoc casu altera fuisset irregularitate ligatus, de qua cum eo Jacobus vi illius mandati antea obtenti dispensare non posset: sed de prima tantum, non vero de secunda posset absque novo mandato.

CASUS XXI.

PAMMACHIUS, Laicus, a decennio, etiam cum nomine viri peritissimi Chirurgiam exercens, præcisis juxta artis suæ regulas brachiis & cruribus in multorum solamen; jam Sacerdotio initiari intendit. Nunquid ex eo irregularis est, atque adeo dispensationem obtinere tenetur, priusquam Ordines suscipere valeat?

RESPONS.

Si Chirurgus ille nemini mortem, seu ex ignorantia, seu ex negligentia intulerit, & Chirurgiam juxta artis hujusce regulas exercuerit, non incurrit irregularitatem, & sacris potest initiari Ordinibus absque dispensatione. Ratio est, quia Lex qua prohibetur Chirurgiæ exercitium, aliquam corporis partem urendo aut resecando, quam tulere œcumenicum Lateranense Concilium, sub Innocentio III. an. 1215. habitum, & Decretalis ejusdem Papæ (*k*), ad solos spectat Clericos in sacris Ordinibus constitutos. *Laicus Chirurgiam, aut Medicinam exercens juxta artis suæ regulas*, inquit Cabassutius (*l*), *non incurrit irregularitatem, etsi membrum resecet, aut resecari mandet*.

At frustra quis objiciet, Pammachium irregularem esse *ex defectu lenitatis*, ex eo quod partes quasdam corporis mutilaverit; nedum enim in eo reperiatur ullus lenitatis defectus, ut potius ita se gessit

(*k*) Innoc. III. in Conc. gen. Later. IV in cap. Sententiam. 9. ne Clerici, vel Monac. sæcul. negotiis se immisceant. L. 3. tit. fin. Idem in c. Tua nos. 14. de hom. vol. vel casuali. L. 5. tit. 12.

(*l*) Cabassut. juris canon. theor. & prax. L. 5. c. 19. n. 21.

ob charitatem & Christianam charitatem; cum eas e corpore tantum ademerit, ut corpus ipsum & ægro vitam servaret, cui in talibus casibus persuasa est, uti ejus testibus, hujusce ademptionis necessitas, & cui proinde crudelis non videtur Chirurgus. *Non enim est defectus lenitatis*, addit Cabassutius, *si pars adimatur ad totius conservationem*. Atque in hoc intercedit positum discrimen inter judicem, qui reum capite damnat, aut Carnificem, qui ejus exequitur sententiam, & inter Medicum, qui partis corporis abscissionem jubet, ac Chirurgum, qui illius mandata perficit: nam Judex & Carnifex exterius se gerunt, tanquam inhumani & crudeles; licet reipsa ab omni sint vindictæ, aut crudelitatis reatu immunes. *Non est crudelis*, inquit Sanctus Hieronymus (*a*), *qui crudeles jugulat; sed crudelis ideo vocatur, quod crudelis patientibus esse videtur; nam & latro suspensus patibulo crudelem judicem putat*. Id ipsum autem vere dici nequit de Medico & Chirurgo; cum non solum agant, sed nequidem agere videantur, nisi ex charitate vere Christiana.

(*a*) S. Hieron: in can. Non est. 28 23. q. 5.

Confirmari potest hæc decisio ex Decretali Clementis III. (*b*), in qua suadet hic Summus Pontifex Canonico, qui Medicinam exercuerat, & cujus multi, quos viderat, ægroti vita functi erant, ut *si super præmissis*, inquit, *conscientia tua te remordeat, ad majores Ordines de consilio nostro non ascendas*. Unde colligit Glossa, Canonicum hunc licite majores potuisse suscipere Ordines, si ita non remorderet conscientia, & econtra sibi persuasum esset, se artem hanc accurate & juxta regulas illius exercuisse (*c*).

(*b*) Clem III. in c. Ad aures 7. de ætate & qualit. & ord. præfi-cien. L. 1. tit. 14.

(*c*) Fr. Sylvius resolut. var. v. Chirurgus; & apud eum Suarez to. 5. in 3 p. disp. 47. sect. 7. Navar. Man. c. 27. n. 218. & 228. & Avila part. 7. disp. 6. sect. 3.

CASUS XXII.

CONRADUS, qui a septem octove annis artem Medicam exercet, Clericali nunc militiæ nomen dare, ac sacros suscipere Ordines constituit. Nunquid necesse est, ut prius Papalem obtineat dispensationem; cum præsertim, multi ex iis, quos curavit, ægroti obierint; incertus ipse, num mortem iis, sive ex ignorantia, sive ex negligentia attulerit?

RESPONS.

Constat ex responsione ad superiorem difficultatem, Laicum non fieri irregularem ex eo quod artem Medicam, aut Chirurgicam exercuerit; & a Lateranensi œcumenico IV. fuisse tantum vetitum (*d*), ut *nec ullam Chirurgiæ artem Subdiaconus, Diaconus, vel Sacerdos exerceat, quæ adustionem vel incisionem inducit*. Et quidem ex Concordato inter Leonem X. & Franciscum I. an. 1516. inito, quod a Concilio Lateranensi quinto confirmatum est, Medici declarantur idonei ad possidenda Beneficia, & jus habent ad ea requirenda vi graduum suorum studiorum: ex quo constat, eos tanquam irregulares non haberi. Nulla igitur in proposito casu dispensatione indiget Conradus, ut ad sacros Ordines promoveatur. Si tamen alicui ægro mortem non attulerit, seu quod absque sufficienti peritia Medicam artem exercuerit; seu quod omnem, quam requirebat ejus ars, diligentiam non adhibuerit; seu quod ægrum de noxiis non admonuerit; ita ut ex his defectibus mors secuta fuerit; in hoc casu statum Clericalem absque prævia dispensatione amplecti non posset: ut diximus de Chirurgo in priori decisione: sed quia semper incertum est, num ex alterutro horum defectuum ad mortem alicujus ex ægrotis suis non contulerit Medicus; opportunum sane videtur, ut Conradus Papalem requirat dispensationem sub ista conditione: *Si quam incurrerit*. Hoc ei dandum consilium, quod ipse sequi tenetur, quodque cum eo consentit, quod a Clemente III. Canonico Coloniensi suadetur, qui (*e*) artem Medicam exercuerat; quique simili timore perculsus, dubitabat, an sine dispensatione sacros legitime suscipere posset Ordines.

(*d*) In cit. c. Sententiam ne Clerici, vel Monach.

(*e*) In cit. c. Ad aures. de æt. & qualit. & ord. Præf.

CASUS XXIII.

FURSEUS, Sacerdos Jubilæi tempore confessiones audiens, Pœnitentem Subdiaconum invenit; qui occultam incurrerat irregularitatem, quod mulieris jam a tribus mensibus gravidæ abortum procurasset. Nunquid irregularitatem hanc ipsi relaxare potest?

RESPONS.

Confessarius ille Subdiacono huic irregularitatem remittere non potest duabus de causis: prima; quia, ex stilo Romanæ Curiæ, absolvendi, vel dispensandi facultas nunquam censetur esse concessa, nisi de ea in Bullis, seu litteris Apostolicis expressa fiat mentio. Atqui stilus ille in hoc tanquam lex & regula debet haberi, ut probat authoritas Innocentii III. (*f*), qui, ut ostendat, suppositam fuisse Bullam oblatam Episcopo, ad quem scribit, hujusce rei argumentum profert consuetudinem stilumque Romanæ Curiæ: atque ut ei viam aperiat Bullæ, aut rescripti falsitatem detegendi, his verbis concludit: *Sic litteras Apostolicas studeas intueri, tam in Bulla, filo, & charta, quam in stilo; quod veras pro falsis, vel falsas pro veris litteris modo aliquo non admittas*.

(*f*) Innoc. III. in c. Quam gravi. 6. de crimine falsi L. 5. tit. 20.

Secunda ratio est, quia potestas absolvendi de censuris, pœnis, & peccatis tempore Jubilæi, ideo tantum conceditur, ut qui Jubilæi indulgentiam lucrari cupiunt, ex absolutione, quam recipere debent, hujus fiant capaces. Ex quo colligi potest, sub nomine pœnæ in hoc casu non comprehendi irregularitatem; cum certum sit, obtineri posse Jubilæi gratiam ab aliquo, licet ligatus maneat irregularitate, quæ aliunde, ac proprie loquendo, non est pœna canonica, sed *nota, seu impedimentum canonicum ex facto, seu defectu proveniens, qua quis prohibetur ad Ecclesiasticos Ordines promoveri, & in eisdem ministrare*, ut loquitur Sanctus Antoninus (*g*).

(*g*) S. Anton. 3. part. sum. Theol. tit. 28. ipso initio.

CASUS XXIV.

EUSEBIUS, Sancti Servatii Parochus, obtento beneficio suo, jam a viginti annis, e simonia reali, paulo post in Curia Romana dispensationem requisivit super irregularitate, quam in censuris huic crimini annexis celebrans incurrerat: sed Pontificium servare rescriptum contentus, neque a Confessario suo illud executioni mandari curans, ab eo tempore functiones suas curiales non intermisit. Quæritur jam utrum vi illius rescripti, novo non obtento, ad functiones suas restitui, ac rehabilitari possit?

RESPONS.

Parochus ille novo non indiget rescripto, ut ad functiones suas restituatur, non obstante temporis lapsu. Ratio est, quia is, qui irregularitatem ex eo incurrit, quod censura ligatus celebraverit, aliasve ordinum suorum functiones obierit, multiplicitatem irregularitatum non incurrit, indesinenter celebrans, quamvis mortaliter peccet, quoties in hoc statu celebrat. Ita sentiunt Navarra (*h*), cæterique Doctores, ac præcipuam hanc sententiæ suæ rationem afferunt, quia, cum ex jure quidquam contrarium non constituatur, propriis stare necesse est Canonum qui irregularitatem constituunt verbis, quæ ampliari non debent, cum res illa sit odiosa, juxta istam Bonifacii VIII. (*i*) regulam: *Odia restringi & favores convenit ampliari*. Ita difficultatem hanc solvit insignis Theologus (*k*).

(*h*) Navarr. Man. c. 27. n. 144.

(*i*) Reg. 15. de reg. Juris in 6.

(*k*) De Sainte Beuve to. 1. cas. 12. & 13.

CASUS XXV.

MAHUMETES, infidelis, irregularitati multoties obnoxius, seu quod voluntarium commiserit homicidium, seu etiam quod juxta consuetudinem, legesque Mahumeticas plures duxerit uxores, non ita pridem fidei Christianæ doctrinam amplexus, ipso etiam Baptismo initiatus est. Nunquid Sacramenti illius aceptio varias, quas ante incurrit, irregularitates delevit, ita ut deinceps ad sacros Ordines absque dispensatione queat promoveri?

RESPONS.

Quamvis ad Christianam fidem recepto Baptismo conversi non sunt irregulares ob crimina in infidelitate sua commissa; & etiam dici possit, recte

loquen-

loquendo, nullam ante Baptismum irregularitatem incurrere infideles: quia irregularitas est impedimentum ab Ecclesia constitutum, quo quis Ordines suscipere vel susceptos exercere prohibetur; neque Legem ullam aut Constitutionem emittere possit Ecclesia, qua ligentur nondum baptizati, cum nullam in eos jurisdictionem exerceat; ex bigamia tamen eorum oritur irregularitas, etiam post acceptum Baptismum permanens, quæ vi illius Sacramenti non magis deleri potest, quam defectus naturales, qui Baptismi acceptione in iis non delentur, qualis est cæcitas, aut natalium defectus. Id quidem probari potest ex his Sancti Ambrosii verbis (a): *Quod plerisque mirum videtur, cur etiam ante Baptismum iterata conjugia electionis muneris & prærogativa ordinationis impedimenta generent; cum etiam delicta obesse non soleant, si lavacri remissa fuerint Sacramento; sed intelligere debemus, quia in Baptismo culpa dimitti potest: in conjugio non culpa, sed Lex est. Quod culpa est igitur in Baptismo relaxatur, quod legis est in conjugio non solvitur.* Unde colligimus, Mahumetem non quidem censendum esse irregularem, ob patratum ante fidei Christianæ susceptionem homicidium, sed propter illius bigamiam; quod ex suscepto baptismate deleri non potuerit ille defectus, qui, ut ante, sic post ejus conversionem, adeo semper permanet.

(a) S. Ambr. in can. Una. 4. dist. 26.

CASUS XXVI.

BASILIANUS, cum sit illegitimus, solemnem Religionis professionem emisit. Nunquid sacris initiari potest Ordinibus, aut ad aliquam regularem dignitatem eligi absque dispensatione?

RESPONS.

Certum est, ex solemni Religionis professione tolli irregularitatem, quæ *ex defectu natalium* procedit, in iis, quæ pertinent ad susceptionem ordinum, non vero ad electionem, ad dignitates: Quare Sacerdotio initiari potest Basilianus absque dispensatione Papali vel Episcopali. Decisionis hujus probationem suppeditat Concilium Pictaviense an. 1078. habitum, & in una Decretali his verbis relatum (b): *Ut filii Presbyterorum & cæteri ex fornicatione nati, ad sacros Ordines non promoveantur, nisi aut Monachi fiant, vel in Congregatione Canonica regulariter viventes.* Idem asserit Urbanus II. (c): *Presbyterorum filios a sacris Altaris ministeriis removemus*, inquit hic Papa, *nisi aut in Cœnobiis, aut in Canoniis religiose probati, fuerint conversati*: Sed Basilianus in Abbatem vel Priorem eligi non potest, aut aliquam aliam obtinere dignitatem in Monasterio absque prævia Papæ dispensatione de natalium suorum defectu, juxta decisionem ejusdem Pictaviensis Concilii, quod addit: *Prælationem vero nullatenus habeant.*

(b) Conc. Pictav. in cap. Ut filii. 1. de filiis Presbyter. ord. l. 1. tit. 17.
(c) Urban. II. in can. Presbyterorum 1. Dist. 56.

CASUS XXVII.

JOSEPHUS, ex occulto natus adulterio, sed qui palam legitimus semper habitus est, nunc sacros Ordines suscipere constituit. Nonne in conscientiæ foro tenetur dispensationem petere, si natalium suorum defectum ipsi Mater sua declaret?

RESPONS.

1. Respondemus, ut docet Sylvester a Prierio (d), communiter post alios Doctores, sub peccati reatu non teneri Josephum, in tali casu unico Matris suæ testimonio credere, non solum quia errare potuit in judicio suo, dum gravida facta est, si forte cum viro suo tunc temporis cohabitaret; sed etiam quia fieri potest, ut noxium rebus unius e pueris suis finem intendens Mater hanc emittat declarationem aliis suis pueris favere cupiens, aut ipsorum defectu, mariti, suique ipsius hæredibus.

(d) Sylvester. v. Illegitimus q. 1.

2. Existimamus tamen, quod si firmo argumento de veritate facti certus sit Josephus, aut Matris suæ testimonium in dubium non revocet, tum illegitimum se debet existimare ex Decretali Innocentii III. ad virum Nobilem Monspeliensem (e), & ex dictis Glossæ in aliam ejusdem Papæ Decretalem (f) adeoque irregularitate se ligatum habere debet; nec sine Papali dispensatione prævia Ordines suscipere. Id ipsum evincunt Decretalium Canon ex antiquo Pictaviensi Concilio depromptus (g), nec non Decretalis Gregorii IX. ad marginem indicata (h): hinc ita docent Hostiensis, Antonius de Butrio, Sylvester, Navarrus, aliique permulti Canonistæ, qui allatis hic testimoniis innituntur. *Defectus Natalium*, inquit Navarrus (i), ... *includit omne illegitimorum genus .... quamvis eorum defectus occultus sit ... adeo quidem, ut qui scit aut credit per dictum Matris se talem esse, legitimationem occultam debet petere, quamvis Matri adulteræ credere, si nolit, non tenetur.*

(e) Innoc. III. in cap. Pene venerabilem. 13. qui filii sint legitimi l. 4. tit 17.
(f) Glossa in cap. Nisi. 10 de renun. v. Mansores.
(g) Conc. Pictav. in cap. Ut cit. qui filii 1. fil. &c.
(h) Greg. IX. in c. Nimis. 8. de fil. Presbyter. lib. 1. tit. 17.
(i) Navarr. Man. c. 27. n. 201. Sylvest. v. Illegitimus q. 1. &c.

CASUS XXVIII.

AIGULPHUS, ortu illegitimus, ob parentum suorum inopiam, Papalem obtinuit dispensationem, qua Sacris Ordinibus initiari ac Beneficia possidere potest: Subdiaconatu ac Diaconatu susceptis, interim parentes ejus luculentam adeunt hæreditatem, ex qua ditissimi fiunt. Nonne in hoc casu Aigulphus Sacerdotium suscipere potest, vi rescripti sui, licet desierit causa in eo † enuntiata?

† Quæri hic potest, an AIGULPHUS, qui vi dispensationis super irregularitate ex defectu Natalium ad Presbyteratum fuisset promotus, posset etiam absque nova dispensatione obtenta ad Episcopatum promoveri. Respondet BONACINA Disp. 7. quæst. 2. Punct. 3. de irregularitatibus provenientibus ex defectu. *Dispensationem stricte interpretandam esse; quamobrem,* ... inquit, *dispensatus ad certum ordinem non censetur dispensatus ad ordinem superiorem, sed ad illum qui fuit expressus ... & dispensatus ad dignitates Ecclesiasticas non censetur dispensatus ad Episcopatum... dispensatio enim stricte accipienda est.* Et vero dispensatio est quædam juris relaxatio: & consequenter non est ultra terminos extendenda. Citat Bonacina *Sayrum, Covarruviam, Majolum, Sanchez, Filliucium, Reginaldum*, & alios suæ sententiæ assertores.

RESPONS.

Existimamus, in proposita specie Aigulphum Sacerdotio posse initiari. Ratio est, quia, cum agitur de dispensatione jam consummata, quæ Legis prohibentis obligationem penitus abstulit, pristinam semper ea vim suam retinet, licet desinat ratio, propter quam concessa est. *Constat*, inquit Navarra (k) *per justam dispensationem tolli vim Legis super qua dispensatur.* Quod approbat Sylvius (l), tanquam regulam certam, quæque nullam patitur exceptionem; nisi dispensatio ipso effectu suo sit divisibilis; qualis esset dispensatio Sacerdoti aut Beneficiario concessa propter nimiam oculorum infirmitatem de non recitando Officio divino; tum enim cessante causa allegata ad obtinendam dispensationem, oculorum nimirum infirmitate, cessaret quoque dispensationis effectus, & quasi eam non obtinuisset, ad recitationem divini Officii teneretur Sacerdos (m). Unde sequitur, quod sublata pro Aigulpho Ecclesiastica Lege, qua a susceptione ordinum removebatur, & consummata jam partim dispensatione ex susceptis duobus prioribus sacris Ordinibus; Sacerdotio etiam initiari potest, ut Ecclesiæ utilius Presbyter, quam Diaconus famuletur.

(k) Navarr. l. 3. Consil. 14. de empt. & vendit. Consil. 8. n. 3.
(l) Sylvius v. Dispensatio. 6. quæsito 1.
(m) Colloq. Condom. to. 1. Colloq. 2. sect. 2.

CASUS XXIX.

POLYDORUS, illegitimus, Clericali militiæ cupiens adscribi, & ob defectum naturalium suorum dispensatione indigens, postulat, utrum eam sibi talem concedere suus possit Episcopus, ut non solum ex ea habilis fiat ad suscipiendos Ordines, sed etiam ad Beneficium possidendum; an vero omnino necesse sit, ut eam a Papa obtineat?

RESPONS.

Si omnes cupiat Ordines suscipere Polydorus; & ad omne beneficiorum genus possidendum fieri idoneus, ipsi in eam rem absolute necessaria est Papalis dispensatio, nec eam concedere potest Episcopus. *Ab ista irregularitate solus Papa dispensat ad omnes Ordines & universa Beneficia*, inquit peritissimus Canonista (n); sed si Tonsura duntaxat & minoribus cupiat initiari, aut simplex Beneficium habere, in id satis est

(n) Joan. Cabassut; Juris can. theor. & prax. l. 2. c. 9. n. 2.

est dispensatio Episcopalis. *Sed potest Episcopus*, pergit idem Author, *dispensare ad primam Tonsuram, & ad minores Ordines, nec non ad Beneficium simplex.* Angelus, Sylvester, & Navarrus idem docent (a).

Decisionem hanc adstruit Bonifacius VIII. his verbis (b): *Is qui defectum patitur natalium, ex dispensatione Episcopi licite potest (si ei aliud Canonicum non obstat) ad Ordines promoveri minores, & obtinere Beneficium, cui cura non imminet animarum: dummodo sit tale, super quo per ipsum Episcopum valeat dispensari ad Ordines quoque majores, vel Beneficia curam animarum habentia; super quibus nequit Episcopus dispensare, sine dispensatione Sedis Apostolicæ promoveri non potest.*

In Galliis viget hæc disciplina; ut testantur de Selva (c), Rebuffus, Carondas, Espeisseus, aliique Jurisconsulti regnicolæ, & post ipsos Author Colloquiorum Andegavensium (d). Una tantum superest difficultas, de qua inter se non consentiunt Authores; utrum videlicet in hoc casu sufficiat dispensatio Episcopi pro Præbendis & Personatibus Cathedralium Ecclesiarum, Id quidem negat Rebuffus (e): at cum hujusmodi Beneficia ad eorum non pertineant speciem, quibus, ut dicitur, annexa est animarum cura; præstat hoc loco affirmantem opinionem amplecti, quam sequitur de Selva, cum multis etiam Canonistis exteris, quorum nomina ad marginem indicamus (f).

CASUS XXX.

PATROCULUS, ortu illegitimus, *ex soluto & soluta natus*, Edicto Principis, aut per subsequens parentum suorum matrimonium legitimus factus est; quæritur jam, utrum eo facto nova ei opus sit dispensatione, ut Ordines suscipiat, aut de Beneficio provideatur?

RESPONS.

1. Dicimus, Patroculum, illegitimum natu, esse irregularem, tum ad Ordines, tum ad Beneficia; licet legitimorum jure a Principe donatus fuerit. Ratio est, quia subditos suos legitimationis jure donare Princeps potest, eosque hac via efficere idoneos ad possidenda munera, dignitates, honores, officia, & bona sæcularia, sed eos comparate ad Ordines aut Beneficia legitimare nequit, quia hæc potestas est solius Ecclesiæ. Unicus hic excipiendus est casus, nimirum, quando illegitimus natus est temporali Papæ dominio obnoxius; tum enim censetur super irregularitate dispensatus, atque adeo habilis ad suscipiendos Ordines, Beneficia possidenda, ut ad cernendam Parentum suorum hæreditatem intra fines temporalis dominii Sanctæ Sedis & non alibi: Decisionem istam afferunt Innocentius III. in una Decretali ad Episcopum Exoniensem (g), & Alexander III. in alia (h).

2. Dicimus, quod si per subsequens parentum suorum matrimonium Patroculus fiat legitimus; tunc nec ad Ordines, nec ad Beneficia dispensatione eget; quia ortui suo annexa irregularitas desinit; ubi primum legitimas parentes ejus contraxere nuptias; modo tamen ipso conceptionis aut partus tempore ob aliquod impedimentum dirimens ad contrahendum non fuerint inhabiles. Ita rem istam definivit Alexander III. his verbis (i): *Tanta est vis matrimonii, ut qui antea sunt geniti, post contractum matrimonium legitimi habeantur: si autem vir vivente uxore sua aliam cognoverit, & ex ea prolem susceperit, licet post mortem uxoris eandem duxerit, nihilominus spurius erit filius.*

Diximus: *modo tamen ipso conceptionis aut partus tempore &c.* quamvis nonnulli existiment Authores, puerum legitimum non esse censendum, nisi parentes ejus ipso conceptionis tempore ad nubendum fuerint habiles; nec satis esse, si tempore partus tantum fuerint. Sed cum matrimonium sit res favorabilis, in hac præsertim materia, ut indicant etiam ista superioris testimonii verba: *Tanta est vis matrimonii &c.* & expresse declarant Gregorius IX. & Clemens III. (k) & aliunde nullus subsit oppositus Canon; firmam non judicamus eorum opinionem; ac sensui etiam litterali ac naturali Decretalis Alexandri III. videtur opposita.

(a) Angelus de Clavasio v. Beneficium q. 20. Sylvest. v. eod. 3. q. 7. Navarr. Man. c. 27. n. 201.

(b) Bonifac. VIII. in cap. Is qui 1. de filiis Presb. & aliis illegitime natis in 9. l. 1. tit. 11.

(c) Joan. de Selva tract. de Benefic. p. 3. q. 16 Petrus Rebuff. par. 2. tit. de dispens. super defectu natalium. L. Carondas le Caron. l. 10. respons. c. 7. Espeisseus tr. de Benef. tit. 3. n. 66

(d) Colloqu. Andegav. to. 1 Colloqu. Jun 1719.

(e) Reb loco cit. n. 10. & 11.

(f) Joan. de Anania. Archid. Bonon. in cap. 1. de fil. Presb. in 6. Oldrad. conf. 215. Jason. consil. 104. Angelus &c.

(g) Innoc. III. in c. Per venerabilem 13 qui fil. &c. l. 4. tit. 17.

(h) Alex. III. in c. Conquestus. 1. eod. tit.

(i) Alex. III. in cap Tanta. 6. eod. tit.

(k) Greg. IX. in cap. Duobus. fin de sent. & re jud. l. 2. tit. 27 Clemens III. in c. Videtur. 3. qui matrim accusare possunt, &c. l. 4. tit. 18.

CASUS XXXI.

DONATUS, illegitimus Pauli filius, Papalem obtinuit dispensationem, qua Ordines vel minores, vel majores suscipiendi sit ei potestas. Nonne ex ea censetur etiam idoneus ad habendum Beneficium, quod sibi offertur?

Videtur, quod non, cum de solis Ordinibus in ejus dispensatione fiat mentio; aliunde ipsi favere videtur ista juris regula: *Favores convenit ampliari.*

RESPONS.

Ut rite solvatur ista quæstio, sciendum, quo pacto intelligenda sit ista Bonifacii VIII. regula; *Odia restringi & favores convenit ampliari* (l). Lex autem tanquam odiosa haberi debet, cum juri communi est opposita, aut ex præcipuo suo fine intenditur aliquod vel onus imponendum, vel pœna infligenda; atque in hoc sensu dispensationes & privilegia, tanquam odiosa haberi debent, quod juri communi derogent in favorem privatæ personæ: econtra Lex censetur favorabilis; cum juri communi nullatenus opposita privatorum commodo favet; qualis est Lex, qua statuitur ætas viginti quinque annorum ad suscipiendum Sacerdotium, quæ idcirco benigne explicatur, viginti quinque annos duntaxat inceptos numerando: unde sequitur Legem eandem posse esse pro diverso respectu odiosam simul & favorabilem, qualis est Lex, qua excommunicantur ab Ecclesia Clericorum percussores (m).

Præsupposita illa expositione decimæ quintæ regulæ Bonifacii VIII. facilis est propositæ difficultatis solutio, dicendo, cum dispensationes sint odiosæ, eas ad verbum esse sumendas, atque restringendas, non vero ampliandas, atque adeo, quamvis cum Donato ad majores ordines dispensatum fuerit, cum eodem tamen non fuisse dispensatum ad Beneficium habendum, atque eundem nova in eam rem dispensatione egere. Ita docent Angelus de Clavasio, Sylvester, & alii multi, quos sequitur Author colloquiorum Condomensium (n).

CASUS XXXII.

PASCHALIS, amissa conjuge sua Ludovica, quæ plures sibi peperit filios; deinde Mariæ nupsit, sed invalide ob impedimentum dirimens, cujus conscientiam non habebat, & e qua filium suscepit. Defuncta Maria sacros Ordines suscipere constituit. Nunquid id ipsum potest absque dispensatione?

RESPONS.

Ad hanc difficultatem respondemus, quod, quamvis bigamus non sit Paschalis, accepto illo verbo secundum strictam suam significationem, hoc est, *propter defectum Sacramenti*, ut loquitur Innocentius III., quia vere semper affirmari potest, ipsum uni tantum uxori nupsisse (o): talis tamen haberi debet *propter effectum intentionis cum opere subsecuto*, ut loquitur idem Papa: qua de re ait Glossa (p): *Nota .... propter similitudinem facti aliquem numerari inter eos de quorum numero ipse non est*; quod probat eadem Glossa ex Concilio Ancyrano, quod refert Gratiani Decretum (q), & ex aliis permultis testimoniis. Ita sentiunt Joannes Andreas, Petrus Ancharanus, & Navarrus (r), una cum Sancto Antonino (s), aliisque compluribus Canonistis. Igitur ad sacros Ordines promoveri nequit Paschalis absque dispensatione Papæ, qui eam solus in hoc casu potest concedere; ut alibi jam diximus.

CASUS XXXIII.

ANDREAS, initis cum Julitta nuptiis, quæ subito ante consummatum matrimonium obiit, postea Theresiæ nupsit, e qua duos suscepit pueros; at ista triennio post etiam mortua, Sacerdotium suscipere constituit. Nunquid de bigamia cum eo dispensari necessum est?

RESPONS.

Jure Cabassutius post omnes Theologos & Canonistas nullam esse in casu proposito bigamiam contendit; quia, inquit (t), *non contrahitur bigamia, nisi*

(l) Reg. 15 de reg. juris in 6.

(m) Innoc. II. in can. Si quis suadente. 29. 17. q. 4.

(n) Angel. v. Beneficium. q. 2. Sylvester v. Beneficium 3. q. 10 Colloq Condom. tom. 1. Colloq. 2. sect. 1.

(o) Innoc. III. in cap. Nuper 3. de bigam. non ordin. l. 1 tit. 21.

(p) Glossa in cit. cap. Nuper. v. Tanquam &c.

(q) Conc. Ancyr. in can. Quot quot. 24. 27. q. 1.

(r) J. Andreas & Anchar. in cap 1. de big. in 6. & Navarr. Man. c. 27. n. 97.

(s) S. Anton. 3. part. tit. 28. c. 3. init.

(t) Joan. Cab. l. 5. c. 19. n. 5.

nisi per completam omnino carnalem copulam. Quia licet matrimonium ratum, etiam non consummatum, sit verum Sacramentum; unionem tamen insolubilem, quæ inter Verbum humanamque naturam intercedit, ipsum non repræsentat. *Etsi namque*, subjungit hic Author, *matrimonium ratum sit verum Ecclesiæ Sacramentum, referens Christi cum Ecclesia unionem; non tamen illam refert, quæ per Divini Verbi incarnationem facta est, sed eam solam, quæ ex gratia & charitate resultat.*

Rem eandem unanimi consensu docent Bartholomæus Fumus, Navarrus, Emmanuel Rodericus, Vivaldus, Reginaldus, Sanchez, & alii multi post Dominicum Sotum (*a*). Id quidem palam fit ex Canone, quem in Decreto suo refert Gratianus (*b*), in quo Pelagius Papa declarat, nullam esse in casu proposito bigamiam, quia *nihil est*, inquit ..... *quod ..... Canonicis obviet institutis*. Denique Innocentius III. ad Metensem Episcopum scribens eandem affert Decisionem; at distincta & exposita duplici unione, cujus symbolum est matrimonium, ita concludit (*c*): *Unde is, qui mulierem ab alio viro ductam, sed minime cognitam duxit uxorem: quia nec illa, nec ipse carnem suam divisit in plures, propter hoc impediri non debet quin possit ad Sacerdotium promoveri*. Dicendum itaque, Andream canonice Sacerdotio initiari posse absque ulla prævia dispensatione; cum certum sit, ut supponitur, quod *non divisit carnem in plures*; & non magis quam ille, de quo loquitur Innocentius III.

Juvat hic obiter observare, Magistro Sententiarum qui in contrariam abiit opinionem, nullum assensum fuisse Authorem, eosque omnes, qui hac de re scripsere, ipsius dictum *reprobasse*, ut loquitur Sanchez (*d*).

(*a*) Fumus in Armilla aurea. v. Bigamia. n. 7. Navar. cit. c. 27. n. 156. Rodericus qq. reg. & Canon. tom. 1. q. 24. art. 2. Vivaldus in can. de Labro aureo de irregul. Reginal. inst. moral. l. 3. tract. 2. c. 8. n. 85. Sanch. de matr. l. 7. disp. 83. n. 4. & plures alii apud eum. Dom. Sotus in 4. dist. 27. q. 3. art. 3.

(*b*) Pelagius in can. Valentino. fin. 34.

(*c*) Innoc. III. in cap. Debitum c. de bigamis &c.

(*d*) Sanchez loco cit. n. 5.

CASUS XXXIV.

PYRRHUS, ducta in matrimonium vidua, cum idcirco sit irregularis irregularitate, quæ interpretativa dicitur, nunc autem Ordines suscipere cupiens dispensatione indiget. Num absolute necesse est, ut eam a Papa obtineat?

RESPONS.

Superius jam casu diximus, ad aliam difficultatem respondentes, quosdam Authores, ut Sylvestrum & Azorium hujusmodi dispensationem concedendi potestatem Episcopo adscripsisse, eosque in hoc Sancti Thomæ opinioni subscribere. Et quidem existimavit Angelicus Doctor (*e*), Episcopum de bigamia, qualiscumque sit, dispensare posse quoad minores Ordines. *Papa*, ait, *potest dispensare in tali irregularitate totaliter, sed Episcopus, quantum ad minores Ordines*. Hanc etiam Episcoporum potestatem eo usque ampliavit, ut assereret, ipsos cum Religiosis, etiam quoad Sacros Ordines dispensare posse, quod nihil huic praxi contrarium jure constitueretur. *Et quidam dicunt, quod etiam quantum ad majores in illis, qui volunt Deo in Religione servire.*

(*e*) S. Th. in 4. dist. 27. q. 3. art. 3. in corp.

Ea tamen potestate non utuntur Galliæ Episcopi, & de ista irregularitate solus dispensare potest Summus Pontifex. Quod quidem facile evincit Decretalis Lucii III (*f*), in qua Episcopis potestatem illam adimit hic Papa, præsertim quantum ad majores Ordines, seu suscipiendos, seu exercendos. Idem docet Panormitanus (*g*) quoad minores Ordines, suamque ex his antiqui Concilii verbis sententiam asserit: *Si quis viduam aut ab alio dimissam duxerit, non admittatur ad Clericatum: quod si irrepserit, & dejiciatur*. Unde sequitur, a solo Papa cum Pyrrho dispensari posse.

(*f*) Lucius III. in c. Super eo. de big. non. ord. l. 1. tit. 21.

(*g*) Panorm. ex. can. Si quis viduam. 2 d. 50.

Inclyti hujusce Canonistæ sententiam valide confirmat Constitutio a Gregorio X. in secundo Concilio Lugdunensi an 1273. emissa, cujus hæc sunt verba (*h*): *Altercationis antiquæ dubium præsentis declarationis oraculo decidentes, bigamos omni privilegio Clericali declaramus esse nudatos*. Cum enim ex hac Decretali omni Clericali privilegio nudentur bigami, cum iis dispensare nequit Episcopus quantum ad primam tonsuram vel minores Ordines. In hoc quippe casu necesse esset, ut tonsuram habitumque Clericalem deferrent; non solum contra Summi Pontificis prohibitionem, de qua jus dispensandi Episcopo non competit; sed etiam Tridentini Concilii (*i*), quod, cum Laicis minorum Ordinum exercitium, cui se antea ingerebant, prohibuit; Clericis tamen conjugatis, illorum Ordinum, quos receperunt functiones permittit, modo tonsuram habitumque Clericalem gestent in Ecclesia, nec sint bigami: *Quod si in ministeriis quatuor minorum Ordinum exercendis Clerici cælibes non erunt, suffici possint etiam conjugati, vitæ probatæ; dummodo non bigami ad ea munia obeunda idonei, & qui tonsuram & habitum Clericalem in Ecclesia gestent*. Hæc sunt verba Sacro-sancti hujusce Concilii, a quo conformiter ad Decretum a Lugdunensi Concilio approbatum, habentur bigami, tanquam inhabiles non solum, qui aliquo Clericali privilegio fruantur, sed etiam indigni, qui aliquam ejus notam externam gerant. Quo pacto igitur Episcopi postea contrarias possent concedere dispensationes?

(*h*) Greg. X. in c. Altercationis. unico de bigamis. in 6. l. 1. tit. 12.

(*i*) Con. Trid. sess. 23. c. 17.

Quod pertinet ad bigamiam metaphoricam, quæ *similitudinaria* dicitur, de ea quandoque dispensare posse Episcopos, hoc ipsis concedente jure, fatendum est: ita ut Diaconus, qui temere virgine ducta in Matrimonium, resipiscit, impositamque sibi satisfactionem in peccati sui pœnam, humiliter subit, ab Episcopo suo dispensari possit, non solum ad exercendas licite Ordinis sui functiones; sed etiam ad suscipiendum Sacerdotium, ut definivit Alexander III. in quadam sua Decretali ad Archiepiscopum Rhemensem scripta his verbis (*k*): *De Diacono ..... qui uxorem accepit, hoc tua prudentia respondemus, quod si contrito & humiliato corde ad Ecclesiam redire voluerit, dimissa illa, quam accepit in uxorem, & absolutione obtenta injuncta sibi pœnitentia ..... post eam peractam dispensative poteris ei Diaconatus Officium reddere; & si perfectæ vitæ & conversationis fuerit, eum in Presbyterum ordinare*. Qua de re ait Glossa (*l*): *Et ita Episcopi possunt dispensare cum Clericis, constitutis in sacris Ordinibus, si contrahant de facto.*

(*k*) Alex III in c. De Diacono. 1. qui Clerici vel voventes matrim. contrahere possunt. l. 4. tit. 5

(*l*) Glossa in c. De Diacono. v. Dispensative.

Cæterum, advertendum, non obstantibus hactenus dictis, Episcopum legitime dispensare posse non solum *in susceptis Ordinibus*, sed etiam *in suscipiendis* super omni irregularitate, quam inducit bigamia *ex delicto occulto*, cum pro cæteris omnibus irregularitatibus hæc ei competat potestas, illa excepta, quæ ex homicidio voluntario oritur, juxta istud Tridentini Decretum. *Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus ..... ex delicto occulto provenientibus (excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & aliis deductis ad forum contentiosum) dispensare.*

CASUS XXXV.

BARTHOLOMÆUS, altera uxore sua amissa, e qua, uti e priore puerulum susceperat, Religioni nomen dare in Ordine reformato, simulque bigamiæ suæ dispensationem idcirco requirere constituit. Qua de re postulat, utrum Superior regularis Major seu Prælatus illius Ordinis, necessariam sibi jure possit dispensationem concedere; seu ante vel post emissam professionem, ut deinde Sacerdotio possit initiari?

RESPONS.

Superiori regulari, qualiscumque sit, nullum jus competit, hanc Bartholomæo concedendi dispensationem, seu ante seu post emissam solemnem votorum suorum professionem. Ratio est, quia is est Curiæ Romanæ usus, ut bigamiam excipiat, cum regularibus Prælatis dispensandi cum iis, qui Religionem profitentur, licentiam concedit Summus Pontifex. Ita Emmanuel Rodericus Religiosus & definitor Ordinis Sancti Francisci, qui explicata triplici bigamiæ specie ita subjungit (*m*): *Certa conclusio est, quod Prælati Religionum nequeunt dispensare cum Religioso in bigamia vera & interpretativa, ut ordinetur Ordinibus sacris, videlicet in Subdiaconatu, Diaconatu, & Presbyterio; quia ipso jure reservatur talis dispensatio ad Papam; ut omnes dicunt*. Jam in eodem huic Authori præiverat Navarrus verbis istis (*n*): *Nemo alius a Papa in vera interpretativa* (irregularitate) *ad Ordines*

sacros

(*m*) Emmanuel Rodericus qq. Can. & regul. to. 1. q. 24. art. 2.

(*n*) Navar. Man. c. 27. n. 197.

sacros potest dispensare juxta omnes (Doctores), Ita quoque sentit Reginaldus (*a*), istam sententiæ suæ rationem subjicens. *Namque*, inquit, *id alienum est a communi Ecclesiæ praxi, quia Summus Pontifex plerumque generalibus Religionum concedens facultatem cum suis dispensandi in irregularitate, solet excipere eam, quæ est ex bigamia.*

(*a*) Valerius Reg. prax. fori pœnit. l. 30. tract. 2. c. 28. n. 89.

Multæ hic possent subjici authoritates ad confirmationem hujus difficultatis; sed eas omittimus, ne jam dicta iterentur inutiliter, & id unum tantum addemus, cum Prælatis regularibus id juris nusquam concedatur, absque manifesta absurditate illud eisdem adscribi non posse.

CASUS XXXVI.

SABINUS, irregularitate ligatus, quod censuram violaverit, a ProtoPœnitentiario Episcopi sui, aut a generali Vicario a Capitulo, *Sede vacante*, constituto illius dispensationem obtinuit. Nunquid valida est hæc dispensatio, cum peccatum ipsius sit occultum?

RESPONS.

Primo respondemus, Sabinum valide a Protopœnitentiario Episcopi sui in integrum restitui potuisse. Constat enim, 1. Episcopum jure dispensare posse de omnibus irregularitatibus, quæ ex delicto oriuntur, exceptis iis, quæ ex homicidio voluntario procedunt, & quæ ad forum contentiosum deducuntur, ut decrevit Concilium Tridentinum prius laudatum. 2. Cum jus illud non personæ, sed Episcopi dignitati sit annexum, eum illud posse committere; ex his ejusdem Decreti terminis: *per seipsos, aut Vicarium, ad id specialiter deputandum.* 3. Quia Episcopi potestatem suam non ex simplici mandato, & tanquam Apostolicæ Sedis delegati exercent, sed ex potestate ordinaria, indivulse dignitati suæ annexa, cujus exercitium usu contrario a Papa introducto amissum eisdem restituit Tridentina Synodus. Unde sequitur, illos, non solum Protopœnitentiarium suum, sed alium, quem magis libuerit, Sacerdotem delegare posse (*b*).

(*b*) Bail. 2. p. de exam Confess. de cens. & imped. canon. cit. §. 23. pag. 103.

Secundo, quoad Vicarium generalem a Capitulo, *Sede vacante*, constitutum pertinet; hanc ei potestatem quidam Authores, inter quos Suarez (*c*), denegant. 1. Quia jus illud ad Episcopos non pertinet *jure ordinario*, sed speciali Concilii mandato, quod ideo Sede vacante, ad Capitulum non devolvitur; cum certum sit, quod ea, quæ sunt Episcopalis potestatis speciali mandato, ipsius Episcopi morte ad Capitulum non devolvi, ut docet Innocentius IV. (*d*) in suo Commentario in Decretales & Abbas (*e*). 2. Quia sacra Congregatio declarat, hanc potestatem solis Episcopis, privative ad alios, a Concilio fuisse concessam. Unde colligunt, ab ea exclusum censeri debere Capitulum.

(*c*) Suar. de cens. disp. 41. sect. 2. n. 13.

(*d*) Innoc. IV. in c. Cum in cunctis de elect. n. 7.

(*e*) Abbas in c. Verum. de foro competenti. n. 9.

His tamen non obstantibus rationibus existimamus, cum ad Capitulum devoluta fuerit Episcopi morte Episcopalis authoritas, eandem potestatem magno Capituli Vicario competere (*f*); quandoquidem omnes Episcopi proprias exercere possint functiones, iis exceptis, quæ jure tolluntur, in quibus non reperitur talis dispensatio.

(*f*) Bail. ib.

Quod ad duas rationes ab adversariis allatas pertinet; ex dictis prior omnino infirmatur, cum olim plene de omnibus irregularitatibus dispensabant Episcopi, quos in suo jure tantum restituit Concilium, quoad irregularitates, quæ oriuntur *ex delicto occulto*, iis solum exceptis, quæ ex homicidio voluntario procedunt, & quæ ad forum contentiosum fuere deductæ. Altera pariter eorumdem Authorum ratio nullius est ponderis, præsertim in Galliæ Regno, in quo sacræ Congregationis Cardinalium decisiones vim Legis non obtinent, & habentur tantum, ut privatæ sententiæ, quas in foro conscientiæ, sequi nemo tenetur, sicut recte observat Bail (*g*), Sanchez (*h*), cujus opinionem amplexi sumus amplectimur, quique Aragonium (*i*), tresque alios pro se laudat Authores, addit: *Nec obstet declaratio Cardinalium, in contrarium adducta; quia de ea non constat authentice.* Quæ etiam si certa esset, *neque illa*, inquit, *necessario standum est*.

(*g*) Bail loco cit.

(*h*) Sanchez in sum. l. 8. de dispens. disp. 2. n. 10.

(*i*) Aragonius in 2. 2. q. 88. art. 12.

Vide { ILLEGITIMUS. IRREGULARITAS. *Cas.* CASSIUS. }

DISPENSATIO JURAMENTI.

PRiusquam de juramenti dispensatione sermo habeatur, necesse est, ut ea legantur, quæ diximus in titulo, *Juramentum*; in quo non solum juramenti definitionem, variasque ejus species explicamus, sed & varios recensemus jurandi modos, conditionesque juramento necessario annexas, ut sit validum & licitum.

Hic non loquimur de juramento, quod judiciale dicitur, quodque in plerisque judiciis ad reum defertur, eo excepto, quod fit in rebus ad mercaturam pertinentibus, quod actori offertur, uti etiam in aliis rebus ad ipsum defertur, cum videlicet de re modica agitur, quæ 100. librarum summam non superat; nisi contrarium probare reus proponat: aliter reus est judex in propria causa, & si actori deficiant probationes, postulato reus, quanta quanta sit summa, liberatus est; nullo se obstrictum esse ære alieno affirmans. Quare juramentum illud *Decretorium* appellatur:

Neque etiam hic verba facimus de juramento fidelitatis, quo erga Regem, acceptis e Romana Curia Bullis suis, sese obstringunt Archiepiscopi & Episcopi, quodque in acta Curiæ Parisiensis computorum mitti curant, ut definat jus regaliorum.

Agitur ergo hoc in loco de simplici juramento, & de iis, qui de eo dispensare possunt, hoc est, obligationem illud perficiendi tollere pro iis, qui jurarunt, sed illud tamen semper præsupponendum principium, quod in multis hujusce operis locis stabilitum est, dispensationem videlicet nunquam nisi ob legitimam causam, esse concedendam. Quare si cuipiam a Superiore Ecclesiastico iusjurandum absque justa causa remitteretur, is graviter peccaret; imo vero dispensatio penitus invalida esset.

Superioris autem legitimi nomine intelligi debent, 1. Summus Pontifex, quoad

quoad omnes fideles in omnibus casibus, in quibus locum habere potest dispensatio. 2. Episcopus quoad Diœcesanos suos, & in iis duntaxat casibus in quibus res jurisiurandi Papæ non est reservata, & quo modo de voto dispensare potest. Sed Episcopus, nec etiam Papa huiusmodi dispensationem possunt concedere, cum proximo notabiliter est noxia.

Quando in alterius commodum promissorio quis se obstrinxit iuramento ad aliquid aut dandum, aut faciendum, tunc solius cuius interest, aut remissione, aut recusatione, rem promissam accipiendi desinit obligatio iuramenti perficiendi, uti iam diximus, dum de dispensatione voti.

CASUS PRIMUS.

NEPOTIANUS, cupiens, sibi remitti jusjurandum, quo se obstrinxit ad rem in se bonam perficiendam, sciensque, promissi jurijurando adimplendi obligationem esse de jure divino, postulat, utrum de ea secum dispensare & quo pacto possit Superior legitimus?

RESPONS.

Difficultatem istam perfecte dissolvit S. Thomas (a), asserens, dispensationem non fieri posse de iis, quæ veritati consona esse, quis habet persuasum, quia hujusmodi obligatio est de jure divino; quare, si quis aliter juravit, illud non est dispensabile, neque quoad formam, neque quoad juramenti materiam, exceptis tamen juramentis promissionis: quamvis enim sincera esse debeant & vera indispensabiliter promissoria juramenta, dispensabilis tamen quandoque potest esse promissorii juramenti materia propter mutationem aliquam, quam subire potest res juramento subjecta: *Dispensatio, quæ fit in juramento*, inquit Angelicus Doctor, *non se extendit ad hoc, quod aliquid contra juramentum fiat; hoc enim est impossibile: cum observatio juramenti cadat sub præcepto divino, quod est indispensabile: sed ad hoc se extendit dispensatio juramenti, ut id, quod sub juramento non cadebat sub juramento cadat, quasi non existens debita materia juramenti. Materia autem iuramenti assertorii, quod est de præterito vel præsenti, in quandam necessitatem jam transit, & immutabilis facta est, & ideo dispensatio non referretur ad materiam, sed referretur ad ipsum actum juramenti. Unde talis dispensatio directe esset contra præceptum divinum. Sed materia juramenti promissorii est aliquid futurum quod variari potest: ita scilicet, quod in aliquo eventu potest esse illicitum & nocivum, & per consequens non esse debita materia juramenti, & ideo dispensari potest in juramento promissorio, quia talis dispensatio respicit materiam juramenti, & non contrariatur præcepto divino de juramenti observatione.*

(a) S. Th. 2. 2. q. 89. a. 9. ad 1.

Ex his autem Sancti Thomæ principiis facile colligi potest, quod, cum promissorium sit Nepotiani juramentum, hoc est, de re futura, de eo valide dispensare potest, ob legitimam tamen causam, Superior Ecclesiasticus. V. gr. si Nepotianus firma fruens valetudine, jejunare quibusdam hebdomadæ diebus, aut iter facere vel pedibus peregrinari jurejurando sese obstrinxisset, & adeo infirmus postea factus fuisset, ut jam juramentum suum adimplere non posset, absque gravi saltem incommodo, certum est, quod de eo posset cum illo dispensare legitimus Superior, quæ dispensatio valida foret & justa: quod jejunium aut peregrinatio, quæ ipsius juramenti legitima erat materia, dum firmis esset viribus, talis esse desierit ob adventitiam infirmitatem ejus, aut damnum ei inde futurum. †

* Hinc sequitur a Confessariis neque per modum commutationis, neque per modum dispensationis Clericos nequidem Jubilæi tempore solvi posse ab obligatione adimplendi juramenti, quo juxta laudabilem aliquarum Diœceseon consuetudinem exigentibus Episcopis, antequam ad Subdiaconatum promoveantur, promittunt, se nec unquam chartis lusuros, nec venaturos esse, &c. quia nulla unquam potest esse a simili juramento Clericos eximendi causa. Præterea Summus Pontifex indulgentias concedens nec intendit, nec intendere potest Clericos Episcoporum imperio subducere.

CASUS II.

ANSBERTUS, cuidam sui amico, postulata ab eo se facturum promisit, & etiam juramento promissum confirmavit; at paucis post diebus agnovit, dubiam esse ob legitimas rationes juramenti sui executionem: quare illud sibi ab Ecclesia remitti cupiens postulat, an sibi Episcopalis sufficiat dispensatio, an vero ad Papam reccurrere teneatur?

RESPONS.

Ansberto sufficit Episcopi sui dispensatio, ex D. Thoma (b): *Quandoque vero*, inquit Sanctus Doctor, *aliquid sub juramento promittitur, de quo dubium est, utrum sit licitum, vel illicitum, proficuum, vel nocivum, aut simpliciter, aut in aliquo casu, & in hoc potest quilibet Episcopus dispensare*. Ansberto igitur non necessaria est Papalis dispensatio de suo juramento.

(b) S. Th. 2. 2. q. 89. a. 9. ad 3.

CASUS III.

AUGUSTINUS, centum libras in pauperis familiæ subsidium, se largiturum jurejurando promisit, quam eleemosynam absque ullo sui incommodo elargiri volens, juramenti tamen sui dispensationem requirere constituit. Nunquid tutum in conscientia ipsum præstare poterit concessa in eam rem a Superiore dispensatio?

RESPONS.

Ex tali dispensatione, quæ nullam habebit causam legitimam, tuta non erit Augustini conscientia, neque eam absque peccato, ne quidem per modum commutationis, concedere potest Superior; nisi ita sese gereret ob aliquid communi bono utilius, cujus proinde judicium ad Papam specialius pertinet ob universalis Ecclesiæ curam, quæ ipsi incumbit, potestatisque plenitudinem, quam habet in Ecclesia. Ita docet S. Thomas his verbis (c): „ Quandoque vero sub juramento promittitur aliquid, „ quod est manifeste licitum & utile, & in tali juramento non videtur habere locum dispensatio, „ vel commutatio; nisi aliquid melius occurat ad „ communem utilitatem faciendum; quod maxime videtur pertinere ad potestatem Papæ, qui „ habet curam universalis Ecclesiæ: vel etiam absoluta relaxatio, quod etiam ad Papam pertinet „ in omnibus generaliter, quæ ad dispensationem „ rerum Ecclesiasticarum pertinent, super quas „ habet plenitudinem „.

(c) S. Th. cit. a. 9. ad 3.

Cæterum nomine *Superioris* inttelligendus est vel Summus Pontifex, vel Episcopus. Sed advertendum necessario ex Toleti doctrina (d), quod *dispensare vero & commutare*, inquit, *ad Episcopum & Papam pertinet, cum tamen est causa talis dispensationis: potestque Episcopus dispensare & commutare in illis tantum juramentis, quæ si vota essent, posset dispensare*. Quod post Cajetanum duntaxat (e) asserit hic Author subjungens ibidem: *Unde illa quinque juramenta Papæ reservantur, quæ, si vota essent, ipse solus posset: ut juramentum Castitatis, Religionis, Peregrinationis Jerusalem, Compostella, Sancti Petri Romæ*. At in cæteris juramentis ordinariis potest Episcopus, modo legitima ei subsit causa; nec alicujus tertii utilitati noxia sit ipsius dispensatio; *Quando tamen*, pergit, *est juramentum in alicujus tertii utilitatem, non potest absque voluntate tertii, etiam a Papa dispensari, sicut nec Papa potest auferre rem alterius*,

(d) F. Tolet. instruct. Sacerd. l. 4. c. 23. num. 1.

(e) Cajet. in 2. 2. q. 89.

rius. Ita etiam Cajetanus. Ab hac tamen regula excipiendus est casus ille, in quo ageretur de justa illius punitione, in cujus utilitatem factum fuisset juramentum, uti probatur exemplo excommunicati notorii, cui factum esset juramentum: jurato namque illud posset relaxari in odium excommunicationis, & in pœnam excommunicati, ut constat ex canone Gregorii VII. quem in Decreto suo refert Gratianus (a): *Nos Sanctorum prædecessorum nostrorum statuta tenentes*, inquit hic Papa Romano præsidens Concilio, *eos, qui excommunicatis fidelitatis sacramento constricti sunt authoritate Apostolica a sacramento absolvimus, & ne eis fidelitatem observent, omnibus modis prohibemus, quousque ipsi ad satisfactionem veniant*.

(a) Greg. VII. in can. Nos Sanctorum. 4. 15. q. 6.

Contrarias huic canoni rationes quasdam affert Glossa, quas aliis permultis refellit, ad confirmandam decisionem Gregorii VII. Existimamus tamen, quod si juramentum esset de solvenda re, excommunicato legitime debita, tunc relaxari non posset. Ita sentit Author Glossæ: *Licet*, inquit, *non habeat jus petendi, tamen debet ei solvi*. Quod affirmat ex quorumdam sententia, qui duas pro se, quas ipse laudat, Decretales afferunt, & quarum prior est Alexandri III. (b).

(b) Alex. III. in c. Debitores 6. de jurejurando.

CASUS IV.

LEODEBERTUS, insigne quoddam in Barnabam Officium se collaturum etiam jurejurando promisit: Verum aliquanto post sententiam mutans, id Barnabæ declaravit, qui ei promissum suum benigne relaxavit. Nunquid tamen absolute necesse est ut Leodebertus ab Episcopo dispensationem obtineat, quo tuta sit conscientia?

RESPONS.

Priusquam huic difficultati fiat satis, sciendum juxta distinctionem, quam affert S. Thomas his verbis (c): quod *Homo potest alteri promittere aliquid sub juramento dupliciter, uno modo quando promittit aliquid pertinens ad utilitatem ipsius: puta, si sub juramento promitteret, se serviturum ei, vel pecuniam daturum*, (atque hæc est præsens quæstio): *& a tali promissione potest absolvere ille, cui promissio facta est: intelligitur enim jam ei solvisse promissum, quando facit de eo secundum ejus voluntatem. Alio modo*, addit Doctor Angelicus, *promittit alteri, quod pertinet ad honorem Dei, vel utilitatem aliorum, puta si quis sub juramento promittat alicui, se intraturum Religionem, vel aliquod opus pietatis facturum; & tunc ille cui promittitur, non potest absolvere promittentem, quia promissio non est facta ei principaliter, sed Deo, nisi forte sit interposita conditio, ratione cujus possit, scilicet si illi videbitur cui promittitur, vel aliquid aliud tale*.

(c) S. Th. cit. art. 9. ad 2.

Ex hac Doctoris Angelici distinctione patet cum Leodeberti promissum, ad utilitatem Barnabæ speciatim pertineat, illud a Barnaba posse remitti, quin alia quadam dispensatione indigeat Leodebertus.

DISPENSATIO RECITATIONIS BREVIARII.

Officium Breviarii tam strictæ obligationis quibusdam inclytis visum est Doctoribus, ut de eo, ne Papam quidem dispensare posse existimaverint. Sed opinionem istam, quæ immoderata videtur, alii permulti impugnarunt docti Authores. Equidem, licet oratio generatim sumpta sit de jure divino, a qua proinde nec Papa, nec ipsa etiam Ecclesia dispensare valeant, certum est tamen & inconcussum, quemdam numerum vel ordinem orationum esse mere juris humani: quod luculenter demonstrat officiorum divinorum varietas, quæ in diversis totius Orbis Christiani Ecclesiis recitantur. Negari autem non potest, de iis Papam dispensare posse valide, quæ stabilita sunt & jure Ecclesiastico constituta. Igitur in casu legitimæ causæ cum eo dispensare potest, qui de recitatione Breviarii, vel ratione Ordinis Sacri, vel Beneficii tenetur, obligationem istam in aliquod opus pium & conveniens, quo ista compensari queat, permutando. Reipsa a nobis obtentæ sunt huiusmodi dispensationes pro Clericis, quorum status miserrimus hanc, ad tempus duntaxat, gratiam merebatur.

Cum talis dispensatio ad rem pertineat, quæ est de jure communi, solius est Summi Pontificis eam concedere; qua in re quandoque forsan est indulgentior, pro beneficiariis adolescentibus, ad ætatem quindecim annorum.

Quod ad Episcopos spectat, id unum tantum possunt, ut mutationem usus Breviarii ob aliquam legitimam causam permittant; sed Diœcesis suæ Breviarium sine consensu Capituli sui reformare nequeunt, nec etiam ante obtentum Regium diploma, quo approbetur talis mutatio, ut alibi dicimus (d).

(d) Mornac. ad. Leg. 2. de const. Principum l. Eccl. Gallic. c. 3.

CASUS PRIMUS.

BLOSIUS, Cathedralis Ecclesiæ Canonicus, undecim duodecimve annos natus, tertiæ scholæ auditor, Romanum obtinuit rescriptum, quo a recitatione Breviarii solvitur, donec humaniorum litterarum curriculum emensus fuerit. Hanc autem illius postulandi rationem proposuit, quod integrum recitans magnum Officium, ob reliquum breve tempus, scholari suo muneri satisfacere non posset. Nunquid tuto ea potest uti dispensatione?

RESPONS.

Fatemur cum celeberrimis Theologis & Canonistis concessam dispensationem de Lege, quæ juris est duntaxat Ecclesiastici, esse semper legitimam, cum justa nititur ratione; sed eam in foro conscientiæ invalidam esse habendam, si ejus causa non sit legitima juxta doctrinam S. Thomæ, S. Bernardi, S. Antonini, & aliorum, quorum alibi testimonia attulimus, dum de dispensationibus matrimonii dictum est. *Ubi necessitas urget*. inquit S. Bernardus (e), *excusabilis dispensatio est. Ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est. Utilitas, dico, communis, non propria, nam cum nihil horum est, non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est*.

(e) S. Bern. l. 3. de considerat. c. 4. n. 18.

In hoc igitur tota vertitur quæstio, utrum videlicet ob teneram ætatem studiumque litterarum, tanquam ob legitimas causas cum Blosio dispensari possit de recitatione Breviarii, ad quam proprio suo statu tenetur quilibet Beneficiarius: quod quidem non putamus; in hoc sequentes doctrinam S. Tho-

Thomæ (*a*), qui asserit, omnem Clericum teneri ad recitationem Breviarii: quod intelligendum est de iis, qui in Sacris Ordinibus sunt constituti, aut de Beneficio provisi, & potissimum de Canonicis, quorum proprium est divinas laudes singulis diebus decantare.

(*a*) S. Thom. Quodl. 6 a. 8.

Existimant etiam inclyti Authores, uti Panormitanus, Angelus de Clavasio, & Baptista Trovamala, quos laudat Sylvester (*b*), ipsum Papam Clericis horarum canonicarum recitationem non posse remittere; quod ex eorum sententia, sit de jure divino. Ab ipsis tamen dissentit Sylvester, & post duos alios Canonistas, scilicet Laudanum, seu Guillelmum de Laudano, & Joannem & Legnano (*c*) jure contendit, eam esse tantummodo de jure Ecclesiastico, atque adeo a Papa dispensabilem ob causam legitimam, quæ in casu proposito non reperitur: Nam si vere affirmari posset, Blosio divinum recitanti Officium sufficiens tempus non competere pro Litterarum studio, sequeretur, quod, qui Philosophiæ aut Theologiæ dat operam, ei minus temporis esset intervallum ad studendum, cum tale studium multo majus temporis exigat spatium, quam humaniorum Litterarum studium, atque adeo de recitatione Breviarii dispensationem posset requirere; quod tamen omnino falsum est. Deinde obligatio divini Officii recitandi certissime studiorum necessitati prævalere debet, quæ adimpleri potest, dato studiis majori annorum numero, quam si ad Breviarii recitationem non fuisset obligatus. Denique Blosio dicendum, sufficiens ei futurum esse tempus, ut & officio & studio satisfaciat, si pro debito illud occupet, demendo ludos ceteraque inutilia oblectamenta, quæ immodice prosequuntur hujusce ætatis pueri, & quæ minus avide, quam alius quilibet, sequi tenetur Clericus Beneficiarius.

(*b*) Sylvester de Prierio. V. Hora q. 8.

(*c*) Joan. de Legnano in Clement. 3. de celebrat. Missarum.

DISSOLUTIO ARGENTARIÆ.

TRiplex est dissolutionis Argentariæ species; aliæ sunt fraudulentæ, quæ a personis malæ fidei fiunt, ut de Creditorum suorum bonis sibi divitias comparent. Quædam accidunt ob defectum intelligentiæ ac prudentiæ, aliæ denique temporum infortunio eveniunt.

Acerbissime & quandoque capitali pœna puniuntur Creditorum fraudatores (*d*): cujus quidem rei luculentum nostro etiam tempore exemplum nobis suppeditavit N. le Mercier, qui ex Arresto 30. Maii an. 1673. primum cippo Parisiis, deinde remis damnatus est, una cum Joanne d'Esves in Castellana Parisiensi jurisdictione Procuratore, qui dissolutioni N. le Mercier faverat. Multa quoque alia legi possunt hujusmodi exempla in promulgatis Arrestorum collectionibus. Quidam vero eas tantum patiuntur pœnas, quas Creditoribus libuerit, qui eos in carcere ad integram suam solutionem detinere possunt, nisi forte admittantur juridice ad Beneficium cessionis, quo ista pœna liberi fiunt, aut etiam ætatis suæ privilegio eximuntur.

(*d*) Edict Aurelian. a. 141. Edict an. 1673 t. 11. a. 10.

Vide CESSIO & RESTITUTIO.

DISTRIBUTIONES QUOTIDIANÆ.

DISTRIBUTIO est totius in suas partes divisio. Distributiones de quibus in hoc capite agitur, quæque a Chopino, *diaria* vel *diurna annona* (*e*) dicuntur, positæ sunt in tertia parte redituum Præbendarum unius Ecclesiæ, quæ e toto reditu distracta est, ut inter eos, qui Canonicis horis adsunt, distribueretur, uti statuit Tridentinum Concilium (*f*).

Distinguendæ sunt distributiones *quotidianæ* ab iis, quæ *manuales* dicuntur, quamquam sæpissime confundantur. Distributiones *quotidianæ*, ex proprie dicuntur, quæ a primitivo Præbendarum reditu distractæ sunt, & distributiones *manuales*, eæ, quæ procedunt ex exequiis, Anniversariis, cæterisque fundationibus, quæ in Ecclesia a' privatis quibusdam factæ sunt, quæque non sunt de mensa Capituli: quod apprime distinguere necesse est, ad solutionem quorumdam casuum.

(*e*) Chopin. de sacra polit. l. 3. t. 3. n. 21.
(*f*) Conc. Tr. sess 21. c. 3 de reform. & sess. 22. c. 3. de reform.

Distributiones quotidianæ iis debentur, qui sunt præsentes in Choro, seu per se', seu per iuris fictionem, quæ fit, cum haberi præsentes merentur ob legitimam causam, qualis est causa morbi, cæteræque, de quibus deinceps.

Distributiones, qualescumque sint, ob debita civilia, neque propter litis impensas iuridice detineri possunt, licet Capitulum nullos grossos fructus, ut aiunt, haberet. Id quidem ex multis Parlamentorum Arrestis probant Mainardus, La Roche Flavin, Bonifacius, & Bouchelinus (*g*).

Amissæ ab absentibus distributiones iure ad præsentes attinent, nisi forte ex aliquo Capituli statuto ad Ecclesiæ ipsius necessitates adhiberi debeant, ita ut nec Capitulum generatim, nec speciatim Canonicus quilibet eas valeat absentibus remittere, qui eatiam in casu remissionis easdem tuta conscientia retinere non valent, sed restituere tenentur.

(*g*) Mainard. tom. 1. l. 1. c. 15 La Roche. Flavin l. 20. t. 1. arrest. 2. c. 4. arrest. 7. & l. 6. t. 36. arrest. 3. Bouchel. bibl. can. tom. 1. pag. 516 col. 2. Bonifac collect. arrest. c. 2.

CA-

CASUS PRIMUS.

CAPITULUM Ecclesiæ Cathedralis Albanæ, a quadraginta & pluribus etiam annis statutum emisit, quo Canonicos a Choro absentes quotidianis distributionibus privabat: quacumque de causa, etiam morbi aut aliter, absentiam suam diluere vellent: atque statutum illud, quo prospicitur assiduitati divino Officio, *nemine reclamante*, ab eo tempore fuit observatum. Ægidius, a multis annis divino semper Officio assiduus; qui a sex fere mensibus hydropisi sic laborat, ut e cubiculo suo exire non possit, postulat, ut Capitulum, nulla habita statuti illius ratione, debitas sibi ab eo tempore distributiones velit solvere; quam solutionem ipsi denegat Capitulum. Nonne injusta est talis denegatio?

RESPONS.

Debitas Ægidio ab ægritudine sua quotidianas distributiones absque injustitia denegare non possunt Albanæ Ecclesiæ Canonici. Ratio est, quia tale statutum, quantumvis antiquum, repugnat æquitati naturali bono Ecclesiæ & rationi, in eo, quod ægrum distributionibus suis privet. Id quidem probat authoritas S. Gregorii (*a*), in quadam Epistola ad Candidum Episcopum Centumcellarum, & cujus habetur fragmentum in Decreto Gratiani (*b*), & in una Decretali Gregorii IX. (*c*), in qua hæc sunt ejus verba: „ Cum percussio corporalis imminet, „ utrum pro purgatione, an pro vindicta contingat „ Dei in hoc judicium ignoratur. *Unde concludit*: „ Et ideo non debet a nobis addi flagellaris afflictio „ ne nos culpæ, quod absit offensa respiciat. *Et post* „ *hanc statutam sapientem regulam subjungit*: Et quia „ præsentium lator calumniosus pro hac percussione, „ quam sustinet, consueta sibi commoda ab „ Ecclesia vestra asserit negari: idcirco fraternitatem „ tuam præsentibus hortamur Epistolis, quatenus „ nil eum ad percipienda, quæ consueta sunt, „ hæc ægtitudo debeat impedire: *Deinque sui hanc* „ *profert rationem. Quia* ... & si hoc fuerint exemplo „ deterriti (*qui sani sunt*) nullus de cætero, qui Ecclesiæ „ militet, poterit inveniri. *Quare multi referre* „ *asserit, ut ægri in eamrem eodem modo ac sani* „ *habeantur*: Sed secundum loci ejus ordinem, quæque „ ei, si sanus esset, poterant ministrari, de ipsa „ exiguitate quæ Ecclesiæ potest accedere, fraternitas „ tua divini contemplatione judicii ægrotanti „ præbere non desinat „.

(*a*) S. Greg. l. 2. indict. 10. Epist. 5. vers. Vetus.
(*b*) Can. Cum percussio. 2. 7. q. 1.
(*c*) Greg. IX. in c. Cum.

Confirmari potest hæc decisio ex Constitutione Bonifacii VIII. (*d*), in qua statuit hic Summus Pontifex, ut præsentibus tantum concedantur distributiones, quas, si acceperint absentes, restituere tenentur, exceptis casibus aut ægritudinis, aut evidentis Ecclesiæ utilitatis. *Qui vero aliter de distributionibus ipsis quidquam receperit, exceptis illis, quos infirmitas, seu justa & rationabilis corporalis necessitas, aut evidens Ecclesiæ utilitas excusaret, rerum sic susceptarum dominium non acquirat, nec faciat eas suas*. Et quidem si famulo, ut ait Glossa in legem Digestorum (*e*), ægrotanti debeatur salarium non minus, quam si sanus esset, quia, inquit, *infirmus Officialis servire videtur, cum per eum non stet, quominus serviat*. Quo pacto ægrotanti Canonico jure denegari possent distributiones, quas sanus percipere potest absque injustitia?

(*d*) Bonifac. VIII. in c. Consuetudinem. unic. de Clericis non residentibus in Ecclesia vel Præbenda. l. 3. t. 3.
(*e*) Gloss. in leg. Arboribus. 12. § De illo v. ægrotante. ff. de usufructu & quemadmodum quis utatur, fruatur. lib. 7. tit. 1.

Hactenus dictis consentiunt vel doctissimi Canonistæ, quales sunt Innocentius IV., Joannes Andreas, Joannes de Imola, & Covaruvias, (*f*): unde *hujusmodi ... statutum*, ut testatur Fagnanus (*g*), *Sacra congregatio censuit non esse confirmandum, cum sit rationabile & contra bonum Ecclesiæ*: addens etiam eandem, quam affert S. Gregorius, rationem: *Quia si alii ejus exemplo essent deterriti, forte non posset, qui militaret Ecclesiæ inveniri*.

(*f*) Innoc. IV. Joan. Andreas. Joan. de Imola. Covarruvias l. 3. variar. resol. c. 13. n. 8. versu. Ergo.
(*g*) Fagnan. in c. Licet. de præbendis. n. 138.

Cæterum, quæ hactenus diximus de Canonico ægrotante, de eo tantum intelligenda sunt, qui, ut Ægidius, divinis solebat, dum sanus esset, adesse Officiis; ut sapienter advertunt Joannes Andreas, Cardinalis, Abbas (*h*), Germinianus, Philippus Franchus (*i*), Felinus (*k*), & Fagnanus, qui prædictos laudadat (*l*): Enimvero si propter desidiam aut indevotionem choro non adesset, & eo tempore in morbum incideret, tum ex ægritudine sua non censeretur legitime excusatus, 1. quia non sine causa presumi potest, cum non majorem adhibiturum esse officio suo diligentiam, si morbo non esset distentus, quam, cum sanus erat; quocirca de eo dici potest, nec temere, hæc juris regula (*m*): *Semel malus semper præsumitur esse malus*; quandoquidem tali fides homini adhiberi facile non possit, qui ad ægritudinis suæ momentum officio Canonici defungi neglexit. 2. Quia nunquam ea fuit mens Ecclesiæ, ut eos remuneraretur, qui contemptu regularum suarum, quæ vel justissimæ sunt, jam indulgentiam suam nullatenus merentur. 3. Quia æquum omnino videtur, ut distributionum suarum ademptione, negligentiæ suæ præteritæ is pœnam luat, & ab aliis secernatur hoc modo, qui Ecclesiæ fideliter & assidue ministrant.

(*h*) In c. Ad audientiam. de Clericis non residentibus & in cit. c. Cum percussio.
(*i*) In cit. c. Consuetudinem.
(*k*) Felinus in c. Apostolicæ. n. 12. de exceptionibus.
(*l*) Fagnan. n. 148. & in c. Cum percussio. cit. n. 11. & 28. & in cit. c. Licet.
(*m*) Reg. 8. de reg. Juris in 6.

Ac dicere cum Philippo Francho supervacaneum est, huic indulgentiæ erga Canonicos ægrotantes locum duntaxat esse; cum ea est Ecclesiæ suæ consuetudo, ut absentibus ob legitimam causam dentur quotidianæ distributiones: nam, ut observat Fagnanus (*n*), debitæ absentibus in hoc casu distributiones, non vi consuetudinis iis conferuntur, sed æquitatis naturalis, ad quam solam in Constitutione sua *Consuetudinem* attendit Bonifacius VIII. Ita quoque sentiunt Innocentius IV. Joannes Andreas, Barbosa, & Covarruvias (*o*) laudati a Fagnano, qui addit: *Acquirita distributiones quotidianas deberi Canonicis, qui ægritudine impediti divinis Officiis interesse non potuerunt, etiam nulla existente consuetudine* (*explosa contraria Philippi Franchi interpretatione*) *concludit post alios Covarruvias* (*p*).

(*n*) Fagn. in cit. c. Licet. n. 136.
(*o*) Covarruvias l. 3. var. resol. c. 13. n. 8. versu Ergo contrariam sententiam.
(*p*) Id. Covarruvias ib.

CASUS II.

Canonici Ecclesiæ Collegiatæ S. Albini amissas ab absentibus distributiones inter cæteros choro interessentes dividere jam dudum obtinent. Num id tuta possunt conscientia? Dubium illud Tridentini Concil. nititur Decreto, cujus hæc sunt verba (*q*): *Ut scilicet, qui eas* (distributiones) *obtinent, si personaliter competens sibi servitium ... quolibet die statuto non impleverint, illius diei distributionem amittant, nec ejus quoquo modo dominium acquirant: sed fabricæ Ecclesiæ, quatenus indigeat, aut alteri pio loco, arbitrio Ordinarii, applicetur*.

(*q*) Conc. Tr. sess. 22. de reform. c. 3.

RESPONS.

Respondemus, S. Albini Canonicos, aut cujuslibet alterius Ecclesiæ, qui canonicis horis intersunt inter se per modum accretionis dividere posse quotidianas distributiones, quas amittunt absentes a choro sine causa legitima.

Consentit omnino hæc decisio cum Decreto Concilii Tridentini, (*r*) quo statuitur 1. ut tertia pars fructuum seu redituum Præbendarum in distributiones convertatur. 2. Ut distributiones illæ inter eos, qui in choro sunt præsentes, dividantur. „ Statuit „ S. Synodus in Ecclesiis tam Cathedralibus, quam „ Collegiatis, in quibus sunt nullæ distributiones, „ vel ita tenues, ut verisimiliter negligantur, tertiam „ partem fructuum, & quorumcumque proventuum „ & obventionum, tam Dignitatum, quam Canonicatuum, „ Personatuum, Portionum, & officiorum „ separari debere, & in distributiones quotidianas „ converti, quæ inter dignitates obtinentes „ & cæteros divinis interessentes dividantur „. Hæc sunt hujusce Decreti verba, cui adstipulantur S. Albini Canonici.

(*r*) Idem sess. 21. de reform. c. 3.

Decisionem istam adstruit Navarrus, (*s*) qui, ut dicta Concilii in sessione 22. cum iis, quæ idem in præcedenti sessione præmiserat, conciliet, asserit, Decretum 22. sessionis esse tantum de quibusdam extraordinariis distributionibus, quæ de reditibus quarumdam dignitatum detrahebantur; quæque eas habentibus distribuendæ erant, quædam implendo officia, certis diebus aut horis sibi designata. „ „ Respondeo, *inquit hic Canonista*, quod hoc posterius „ loquitur tantum de distributionibus extraordinariis „ quæ de reditibus particularibus Dignitatum, Personatuum, „ & Officiorum constituuntur lucrefaciendæ „ ab eis solis, qui habent ea, implendo Officia divina, „ eis per Episcopos designata „. Sed Decretum præcedentis sessionis loqui de distributionibus quotidia-

(*s*) Nava de orat. & Horis can. c. 22. n. 50. & 51. Miscellane. 14.

tidianis & ordinariis, quæ ex communibus provenientes reditibus, omnibus, qui choro adsunt, per modum augmenti dari debent, cum nonnulli sine legitima causa absunt ab Officio: *Illud autem*, pergit idem Doctor, *de distributionibus ordinariis, quæ constituuntur de fructibus communibus, lucrifaciendæ a facientibus communiter Officia divina: & ideo hæ extraordinariæ merito non accrescunt aliis quibus aliæ ordinariæ distributiones accrescunt, quoniam illæ de communibus fructibus constituuntur pro Officiis ab omnibus communiter faciendis. Hæ vero, de fructibus particularibus præfatarum Dignitatum, Personatuum, & Officiorum pro Officiis, a solis habentibus ea faciendis.* Additque hic Canonista, ut allatam a se duplicis illius distributionum speciei distinctionem confirmet, in multis Ecclesiis ante Concilium Tridentinum fuisse hujusmodi distributiones extraordinarias, specialiter dignitates illas habentibus assignatas pro officiis quibusdam, quæ per se certis diebus exercere debebant.

Multos hic alios omittimus Authores quorum opinioni consentit hæc decisio, quales sunt Riccius, Graffius & Cabassutius (a), qui sententiam suam confirmant ex decreto Concilii Tridentini sessionis 21. supra allato, ex Constitutione Bonifacii VIII. (b) ab eodem Concilio confirmata (c), quam in alia decisione afferremus infra.

(a) Jo. Aloys. Ricc. in Prax. distribution. quotid. tom. 2. Ref. 395. n. 1. Jacobus de Graffiis l. 2. decis. aurearum c. 51. n. 32. Jo. Cabass. Jur. can. th. & prax. l. 5. c. 2. n. 6.
(b) Bonifac. VIII. in cap. Consuetudinem. unic. de Cler. non residentib. &c. in 6
(c) Concil. Trid. sess. 24. de ref. c. 12.

Nihilominus non existimamus, jus augmenti, quod Canonicis præsentibus competit, omnium ferme Ecclesiarum praxi in aliquo derogare, qua amissæ ab absentibus distributiones communi Capituli mensæ destinantur. Cum enim urbanas vel rusticas domos identidem reficiendas habeat Capitulum; quandoque jacturas aut agrorum suorum sterilitates patiatur, litium, quas aut defendere aut inferre debet, impensas suppeditare, Officialium & domesticorum Ecclesiæ mercedes solvere, paramenta, panem, vinum, luminaria, aliaque necessaria præbere teneatur, par est, ut habeat, unde ista desumere queat. Ob eam quoque causam is est mos Capitulorum in quibus viget regula, ut absentium distributiones quotidianas, ad istos usus adhibendas, ad mensam Capitularem referant; cui consuetudini refragari jure nequeunt Canonici; cum bonum commune privatorum utilitati prævalere debeat. Vide infra Casum ETHELBERTUS.

CASUS III.

BURCHARDUS, Ecclesiæ Collegiatæ Canonicus, cujus tenues sunt admodum reditus, tenetur quandoque patrem suum brevi moriturum invisere sorori suæ sponsi mortem deflenti solatium afferre, & simul unius ex amicis suis testamentum exequi. Alio etiam tempore modo nuptiis neptis suæ adesse, vel sacram habere concionem, dum consanguinea sua Religionis vestem sumit, aut solemnem votorum ejus professionem emittit, modo, ut bona paterna tueatur, litigare in Urbe remotissima: vel a domicilio suo abesse spatio viginti leucarum, ut Prioratus sui temporale simul & spirituale bonum ibidem procuret; aut denique Romam vel alio peregrinari, ut votum illud a se emissum, aut injunctam sibi pœnitentiam adimpleat. Istam a Capitulo veniam petit, ut ex his unum, vel plura simul queat perficere, nec tamen per absentiam suam distributiones quotidianas amittat. Nunquid hanc ei gratiam tuta conscientia possunt concedere Canonici?

RESPONS.

Canonicus, qui pro privatis rebus gerendis ab Ecclesia sua abest ultra tempus vacationis, quo legitime frui potest vi Decreti Concilii Tridentini; per absentiam suam quotidianas distributiones tuta conscientia recipere non potest, aut a Capitulo postulare, ut istas admittat, tanquam justas absentiæ causas. Neque enim exceptiones jure latas pro distributionibus extendere, nec tanquam legitimas admittere potest Capitulum alias causas, quam quæ in jure exprimuntur. Causæ autem istæ liquido in Constitutione Bonifacii VIII. (d) referuntur; prima his verbis: *Infirmitas, seu justa & rationabilis corporalis necessitas*; qua nimirum prohibetur Canonicus, ne choro possit adesse; quo in casu Guimierus (e), aliique nonnulli Theologi volunt, ut tempore ægritudinis suæ distributiones percipere nequeat Beneficiarius, si ante morbum in Officio divino non fuisset assiduus: *Ille duntaxat eas percipiet*, inquit hic Author, *qui alius erat residens & deserviens Ecclesiæ, & propter infirmitatem impeditur residere, vel interesse divinis horis. Unde, si alias non residebat, vel non erat solitus residere, vel divinis interesse; licet tunc infirmaretur, non habebit hujusmodi fructus & distributiones; quia infirmitas non præstitit causam.*

(d) Bonifac. VIII. in cap. Consuetud. 1 de Cleric. non resident. Ecc. vel Præb. in 6.
(e) Guimier. in Pragmat. tit. Quo quisque &c. §. Jubet.

Secunda exceptio, quam indicat eadem Decretalis, est *evidens Ecclesiæ utilitas*. Allatæ autem in casu proposito rationes ad neutram ex his causis referuntur, sed ad privata duntaxat Burchardi negotia pertinent. Non potest igitur Capitulum eas, tanquam Canonicas admittere, eique, quas absens postulat, distributiones concedere; cum exprese prohibeat Tridentinum Concilium, nec præsentes divino Officio Canonici absentibus distributiones ullatenus remittant. *Distributiones vero*, inquit Concilium (f), *qui statis horis interfuerunt recipiant; reliqui, quavis collusione aut remissione exclusa, his careant, juxta Bonifacii Octavi Decretum, quod incipit*. Consuetudinem: *Quod Sancta Synodus in usum revocat, non obstantibus quibuscumque statutis & consuetudinibus.*

(f) Concil. Trid. cit. sess. 24. c. 12 de reform.

Si quis vero objiciat, Canonicum, qui rerum suarum necessitate cogitur abesse, in casu Concilii & Constitutionis Bonifacii VIII. reperiri; cum ab utroque admittatur urgens necessitas, tanquam causa legitima. Respondendum, urgentem illam necessitatem intelligendam esse v. g. de Episcopo aut Parocho, qui residere nequit absque manifesto vitæ suæ periculo, seu ob aeris intemperiem, aut hostium suorum persecutionem, ut exponit Toletus (g): *Altera causa*, inquit, *est urgens necessitas, cum nimirum periculum imminet Episcopo vitæ, nisi discedat ab Ecclesia, vel ob infirmitatem, vel ob persecutionem alicujus tyranni, vel aliqua simili causa.* Cui interpretationi adstipulatur Barbosa his verbis (h): *Ubi Episcopus, residendo, grave malum vitæ incurreret, vel propter morbum, vel propter aliquam persecutionem, vel propter aeris intemperiem, vel ob inimicitias, aut ob Principis & populi furorem declinandum.* Quo pariter asserunt S. Thomas (i), Cajetanus, Sotus & Miranda. Ob talem igitur urgentem necessitatem excusari legitime potest Canonicus, de quo agitur, jusque habere percipiendi distributiones suas quotidianas; non vero ob necessitatem invisendi patrem ægrotantem, solandi sororem mœrentem, peregrinandi, concionandi, nuptias celebrandi, aut proprias res agendi: Licet enim, aliquandiu in hujusmodi occasionibus possit abesse sine peccato, hinc non fit, ut distributionum suarum amissionem pati non debeat; cum in jure duæ tantum allatæ superius exceptiones, non vero istæ exprimantur.

(g) Franc. Tolet. Instr. Sacerd. l. 5. c. 4. n. 3.
(h) August. Barbosa in Concil. Trid. sess. 23. c. 1. de reform.
(i) S. Th. 2. 2. q. 185. art 5. in corp.

Ne quidem tanquam causa legitima admitti debet pro distributionibus percipiendis peregrinatio Romam, Jerosolymam, aut alio, quam pietatis causa, aut ad implendum votum suum, aut injunctam sibi pœnitentiam perficiendam suscipere posset Canonicus. Licet enim peregrinationes hujusmodi sint pia opera, ex iis tamen nullum Canonico jus competit, ut divino Officio, dum peregrinatur, quasi præsens habeatur. Ita sentit Sanctus Carolus Borromæus his verbis (k): *Qui peregrinationis causa absunt, ne jure quidem facultateve statutorum Ecclesiæ, cui personali residentiæ operam ministeriumque debent, distributionum participes sunt.*

(k) S. Carol. Act. Eccles. Mediolanen. Part. 1. Conc. Provin. 5. c. 3. tit. Quæ ad distribution. pertinent.

Contrariam equidem nonnulli Authores tuentur opinionem, quæ hujusmodi peregrinationes approbant; ut testatur Garcias (l): Sed is contra sentit; *Nihilominus tamen*, inquit, *contrarium dicendum est: quia ista non est de causis in jure expressis*, ob quam videlicet ab absente lucrifieri possint quotidianæ distributiones: atque in probationem sententiæ suæ, declarationem Sacræ Congregationis Cardinalium Tridentini Concilii interpretum adducit cum decisione Sancti Caroli omnino conformem.

(l) Nicol. in Garcias de Benef. 3. p. c. 2. n. 394.

Re ipsa, si hæc esset legitima absentiæ causa, possent multi Canonici peregrinationes suscipere, is Romam, alter ad Sacellum B. Virginis Lauretanum, unus ad Sanctum Jacobum Compostellanum, alii denique alio; ac brevi diminueretur cultus divinus, ac divinum Officium desereretur omnino, aut saltem negligeretur contra Ecclesiæ intentionem, quæ in ultimo œcumenico Concilio, (a), ea tantum mente constituit, partem redituum mensæ Capitularis in distributiones quotidianas converti, ut multorum sui temporis Capitulorum inordinationi mederetur, quorum Canonici ob illegitimas frivolasque causas a choro aberant. *Ne qua in parte diminuatur divinus cultus*, inquit Sacrosancta hæc Synodus, *sed ei debitum in omnibus rebus obsequium præstetur, statuit Sancta Synodus, ut in Ecclesiis tam Cathedralibus quam Collegiatis, in quibus nullæ sunt distributiones quotidianæ, vel ita tenues, ut verisimiliter negligantur, tertiam partem fructuum ..... separari debere & in distributiones quotidianas converti*.

(a) Concil. Trid. sess. 21. de Ref. c. 3.

Ex hactenus dictis, plus quam satis constat, Borchardum distributiones quotidianas jure recipere non posse, cum abest a choro ob causas in proposita specie expressas; nec Capitulum ipsi eas in nullo casu concedere posse, nisi in casibus jure expressis.

CASUS IV.

COSMAS, Canonicus Ecclesiæ Aurelianensis re ipsa quidem non ægrotat; sed ex Medicorum consilio singulis mensibus medicam sumere potionem & quater in anno sanguine minui indiget, ut valetudini suæ consulat, apoplexiamque sibi imminentem devitet. Nunquid illis diebus quotidianæ ei debentur distributiones?

RESPONS.

Existimamus, in casu proposito jure a choro Cosmam posse abesse, ut pote quem tum complectitur exceptio Bonifacii VIII. (b): Cum verba hæc, *justa & rationabilis corporalis necessitas*, de illis diebus, uti de ipso ægritudinis tempore debeant intelligi.

(b) Bonif. 8. in c. Consuetudinem. unic. de Cler. non resident. in 6.

Ut ergo quotidianæ distridutiones tempore morbi ei debentur: illas pariter debet eo tempore accipere, quo medicinam sumpsit, aut sibi venam incidi curavit; cum ita se gerat ex consilio Medicorum, qui istis omissis de ipsius valetudine desperant. Ita sentiunt Archidiaconus (c), a Joanne Andrea & Ancharano (d) laudatus, & Fagnanus, cujus hæc sunt verba (e): *Ut si potionem vel medicinam sumpsit, vel sanguine minutus est: & comprehendit hoc verbum* (corporalis necessitas) *esse justum impedimentum secundum Archidiaconum*.

(c) Archidiac. in cit. c. v. Corporalis necessitas.
(d) Anchar. n. 2. ad idem verbum.
(e) Fagn. in c. Licet. de Preb. &c. n. 130.

CASUS V.

A Capitulo Ecclesiæ Cathedralis Solsoniensis conditum est statutum, quo fertur, Canonicos & Beneficiarios, qui Anniversariis, cæterisque fundatis Officiis intererunt, per modum augmenti illorum, qui ab iisdem aberunt, distributiones accipere non posse, nisi tribus majoribus horis Officii Canonici interfuerint. Nunquid legitimum est illud statutum?

RESPONS.

Id quidem certum est, absentium distributiones quæ anniversariis cæterisque in Ecclesia fundatis Officiis adscribuntur, inter præsentes, ut plurimum esse dividendas per modum accretionis; præsertim cum ex contractu vel testamento fertur, integram summam fundationi assignatam præsentibus distributum iri; nec cuilibet beneficiario sua assignatur speciatim distributio. Attamen, cum statutum, de quo loquitur casus propositus, ad majorem Dei gloriam & Ecclesiæ ministerium pertineat, & eo solum spectet, ut Canonici cæterique Beneficiarii suo accuratius munere fungantur; dubium non est, quin sit legitimum ac jure illud executioni demandare queat Capitulum; quandoquidem ex illo statuto non absolute jure suo decidant ii, qui anniversariis istis aliisque intersunt fundationibus, sed justæ tantum & rationabili submittantur conditioni, quam aliunde ex officio suo implere tenentur (f).

(f) De Saint. Beuve tom. 1 Cas. 14.

CASUS VI.

EVODIUS, Cathedralis Ecclesiæ Canonicus, sacros cupiens suscipere Ordines; indictis sibi ab Episcopo suo per spatium trimestre ad majorem præparationem seminarii exercitiis, Episcopi sui mandatum Capitulo manifestat, simulque petit, ne per id tempus quotidianis privetur distributionibus, Quæritur; num eas concedere debeat Capitulum, & Canonicus ille tanquam si choro interesset, easdem recipere tuta possit conscientia? Num idem etiam de Canonico dici potest, qui idem; per annua octo decemve dierum spiritualia exercitia postulat?

RESPONS.

Petitam ab Evodio gratiam pro tribus seminarii mensibus, ab Episcopo sibi indictis, ipsi concedere debet Capitulum, atque concessam sine scrupulo acceptare potest Canonicus iste tribus de causis.

1. Quia æquum est, imo & necessarium, ut Evodius Episcopi sui mandatum exequatur. In re præsertim æque gravi, qualis est Ecclesiasticorum ordinatio. 2. Quia ad communem Ecclesiæ, & etiam ad particularem illius Cathedralis utilitatem redundat, ut quis ejus Canonicus non nisi probatus, & digne per ejusmodi spiritualia exercitia paratus ad sacros Ordines accedat; cum vero verius sit, liberiorem vitam, dissolutosque Clerici mores ex præpropera vulgo festinatione oriri, pravoque habitu, quibuscum adeo sanctum vitæ institutum professus est. 3. Quia non est quod timeat Capitulum talem concedens gratiam, ne quid inde mali deinceps eveniat. Enimvero, si quid alius Canonicus hujusmodi vellet postea jactare exemplum, ut similem auferret dispensationem, ob alias, quas allegare posset, rationes; ipsius petitioni morem gerere non debet Capitulum, sed istam potius sibi proponere juris regulam, quam statuit Bonifacius VIII. (g): *Quod alicui gratiose conceditur, trahi non debet aliis in exemplum*.

(g) Reg. 74. de Reg. Juris in 6.

Quod pertinet ad annua spiritualia exercitia, quibus sese exercere desiderat Canonicus; magnis attolli debet laudibus ipsius zelus, studiumque identidem pietatis sensum, fervoremque Clerico adeo necessarium in se ipso renovandi. Nihilominus, cum ejusmodi piæ exercitationes a Superiore legitimo non sint impetratæ, nec absolute necessariæ ad tuendam pietatem; non existimamus, Canonico, istis pie occupato debitas esse per id tempus quotidianas distributiones, non magis, quam ei, qui piæ causa peregrinationis abesset. Nam, si pia exercere opera satis esset, ad lucrandos grossos fructus, ut ajunt, distributionesque præbendæ; hinc fieret, ut Canonicus, ad ea vulgo incumbens, totum præbendæ suæ reditum haberet, nunquam ferme choro interessens, & etiam non residens: quod, non nisi absurde defendi potest.

CASUS VII.

PASCHASIO, Viterdiensis Ecclesiæ Canonico post quadrimestrem periculosumque morbum, quasi choro interfuisset, solutæ sunt quotidianæ distributiones: Sed cum is cognovisset, Canonicos, qui divinis horis adfuerant, plures, quam viginti nummos per modum accretionis percepisse ex distributionibus eorum, qui absque causa legitima absfuerant, hujus quoque summæ participem se, non minus, quam aliis, esse debere contendit: Quod ei absolute denegarunt Canonici, qui adfuere; affirmando, ipsi satis esse debere concessas ei distributiones, nec jure ullatenus exprimi accretionem sibi ex iis contingentem, cum absentibus a choro morbi causa esse dividendam. Quid juris?

R E-

RESPONS.

Pro Paſchaſio ſtare jus videtur. Nam ſi præſens choro cenſeri, & ut talis haberi debeat; iiſdem frui debet prærogativis, quæ iis conceduntur, qui per ſe horis Canonicis interſunt, atque cum cæteris Canonicis jus habere in Nementi, quod præſentibus choro ex aliorum abſentia contingit. Conſtat autem, ut alibi probavimus ex certis juris teſtimoniis, ægrotantem choro adeſſe *fictione & interpretatione juris*, hoc eſt, cum talem eſſe habendum. Igitur Paſchaſio, qui per quatuor menſes periculoſe egrotaſſe ſupponitur, idem jus competit, quod toto illo tempore habuiſſet, ſi horis Canonicis interfuiſſet; atque adeo, cum abſentium portio præſentibus accreſcat, ut ajunt Gloſſa (*a*), Covarruvias (*b*), & alii neceſſe eſt, ut accretionem illam cum aliis dividat. En primum noſtrum argumentum.

(*a*) Gloſſ. in Clement. Ut ii. 2. v. Pars dimidia. de ætate & qualit. & Ordine præficiendorum.
(*b*) Covarr. l. 3. var. reſ. c. 13. n. 7.

Aliud huic etiam ratiocinium ſubjicimus; nimirum omnes Præbendarum reditus dividuntur in eos, qui jure *Groſſi fructus* dicuntur, & in eos, qui diſtributiones quotidianæ nominantur. Groſſi fructus ii ſunt, quos percipit Titularis, quia non cogitur ad eos cum aliis Canonicis dividendos, ratione præſentiæ ſuæ in choro. Diſtributiones vero conſiſtunt in ea parte, quæ e toto reditu ſeparata eſt, ut inter præſentes divino Officio diſtribueretur. Sciendum itaque cujus ſit naturæ accretio, quæ præſentibus ex illegitima negligentium abſentia contingit. Atqui dici nequit accretionem illam ad groſſos fructus pertinere; igitur diſtributionum ſpeciem conſervat: atque adeo, cum æger choro adeſſe cenſeatur; hujus accretionis, ut cæteri qui choro adſunt vere & per ſe, debet eſſe particeps: Lex enim, qua præſentibus confertur illa accretio, de omnibus præſentibus ſeu corporaliter ſeu fictione juris intelligenda eſt; ut docent Joannes Andreas in Conſtitutionem Bonifacii VIII. (*c*) & poſt ipſum Geminianus & Franchus, quibus addi poteſt Jaſon (*d*).

(*c*) Jo. Andr. in c. Cum in tua. 4. de conſuetudine. in 6. l. 1. tit. 4.
(*d*) Jaſon. in lib. *Si iis qui* ff. de uſucap. n. 284.

Fagnanus (*e*), cujus hac in re ſententiam amplectimur, aliam affert rationem, quæ nititur regula iſta, quam ſtatuunt omnes doctiſſimi Juriſconſulti, ſcilicet, quod in materia juris accretionis, *portio accreſcit portioni, non perſonæ* (*f*). Quod facile probari poteſt ex Lege Digeſtorum ad marginem indicata (*g*); quia proprie loquendo, non perſona, ſed portio alteram ad ſe trahit portionem, ut ait Ripa (*h*): Unde concludit hic Canoniſta, quod, cum Canonicus ægrotans præcipuam quotidianarum diſtributionum partem, quæ ſibi debentur, jure percipiat, portio iſta alteram ad ſe trahit minus præcipuam portionem, quæ ex illegitima confratris ſui abſentia præſentibus accreſcit: quod confirmat authoritate Sacræ Congregationis & ſuffragio Gomeſii, qui Covarruviam (*i*), alioſque permultos laudat Authores: *Sicut ergo portio principalis diſtributionum*, ita concludit Fagnanus (*k*), *debetur infirmo, quamvis a choro abſenti; ita hæc aſſumit naturam portionis cui accreſcit* .... *& ita Sacra Congregatio cenſuit*.

(*e*) Fagn. in c. Cum percuſſio. de Clerico ægrotante n. 31. & in c. Licet de Præb. n. 139.
(*f*) L. 28. t. 6.
(*g*) L. Cum ex filio. 39. §. fin. ff. de vulgari & pupillari ſubſtit.
(*h*) Ripa in leg. Conjunctim. 80. n. 7. de legat. tertio l. 32. tit. 1.
(*i*) Covarr. l. 3. variar. reſ. c. 10. n. 16. verſu Sed ulterius.
(*k*) Fagnan. n. 32. cit.

CASUS VIII.

ETHELBERTUM, Cathedralis Eccleſiæ Nicienſis Canonicum tantopere diligunt ipſius Collegæ, ut pro eo ſtatutum emiſerint, quo eum ſemper præſentem habent quoad diſtributiones quotidianas, per tres abſentiæ menſes, quos Canonicis conceſſit Tridentinum. Quæritur, utrum eos tuta conſcientia ipſi concedere potuerint per id tempus & is illa queat conceſſione uti?

RESPONS.

Tale ſtatutum pro Ethelberto condere non potuit Capitulum Nicienſe, iſque proinde conceſſione illa frui nequit ad accipiendas diſtributiones quotidianas per tres vacationis menſes, quos conceſſit Tridentina Synodus. Ratio eſt, quia ſtatuit Concilium (*l*), ut tertia pars redituum Capitulorum in diſtributiones quotidianas converterentur, dividendas inter præſentes in choro, abſentes ab iis excludendo conformiter ad Conſtitutionem Bonifacii VIII. (*m*), quam confirmat idem Concilium non obſtante qualibet conſuetudine, aut ſtatuto contrario. En verba hujuſce Conſtitutionis: *Statuimus, ut diſtributiones ipſæ quotidianæ, in quibuſcumque rebus conſiſtant, Canonicis ac aliis Beneficiatis & Clericis Eccleſiarum ipſarum, qui eiſdem Officiis in ipſis Eccleſiis adfuerint, tribuantur, juxta Eccleſiæ cujuslibet ordinationem rationabilem jam factam, ſive etiam faciendam. Qui vero aliter de diſtributionibus ipſis quicquam receperit (exceptis illis, quos infirmitas, ſeu juſta & rationabilis corporalis neceſſitas, aut evidens Eccleſiæ utilitas excuſaret), rerum ſic receptarum dominium non acquirat, nec faciat eas ſuas; imo ad omnium reſtitutionem, quæ contra hujuſmodi noſtram Conſtitutionem receperit, teneatur*. His autem terminis innovata, ſimul & confirmata eſt a Concilio iſta Conſtitutio (*n*): *Diſtributiones vero qui ſtatis horis interfuerint recipiant: reliqui, quavis colluſione, aut remiſſione excluſa, his careant; juxta Bonifacii VIII. Decretum, quod incipit* Conſuetudinem, *quod Sancta Synodus in uſum revocat, non obſtantibus quibuſcumque ſtatutis & conſuetudinibus*. Unde colligitur facile invaliditas deliberationis a Capitulo Nicienſi factæ, aut cujuslibet alterius ſimilis faciendæ, ex qua proinde nullum jus acquirit Ethelbertus ad recipiendas diſtributiones quotidianas, cum per tres vacationis menſes horis non intereſt Canonicis, ſub ſpecie remiſſionis a Capitulo ſibi factæ, quia talis remiſſio eſt illicita & invalida, ex eo quod irritum hujuſmodi colluſione fieret Concilii Decretum, quia ii omnes, quibus collegæ ſui talem concederent gratiam, ſemper eſſent parati, imo tanquam ſummam honoris haberent, & accepti Beneficii ſignificationem, ut talem quoque ipſi remiſſionem aliis facerent.

(*l*) Concil. Trid. ſeſſ. 22. c. 3.
(*m*) Bonifac. VIII. in cap. Conſuetudinem. unic. de Clericis non reſidentibus in 6. lib. 3. t. 5.
(*n*) Concil. Trid. ſeſſ. 24. de ref. c. 12.

Deciſionem hanc ita adſtruunt Sacra congregatio Cardinalium Concilii interpretum, ut refert Fagnanus, ipſius Scriba (*o*), nec non Navarrus (*p*), qui aſſerit, quod *Remiſſio diſtributionum quotidianarum non prodeſt*, (ad conſcientiam ſcilicet) *poſt Concilium Tridentinum*. Cujus rei hanc præcipuam affert rationem: *Quia conſenſu & pactione privata non poteſt juri publico præjudicari*. Amiſſio autem diſtributionum in abſentes conſtituta eſt jure communi & pro bono publico quoad cultum divinum. *Diſtributionum perditio principaliter ſtatuta eſt in favorem publicum cultus divini* (*q*). Non poſſunt igitur privati, quamvis ejuſdem Communitatis membra deſtruere, aut aliquatenus tam juſte conſtitutam regulam infringere; ut conſtat ex Decretali Innocentii III. ad Archiepiſcopum Piſanum (*r*), & ex Lege, cujus hæc ſunt verba (*ſ*): *Jus publicum privatorum pactis mutari non poteſt*: Cui addit Gloſſa: *Adde, nec pacto publicarum perſonarum*.

(*o*) Proſper. Fagnan. n. 1. Part. lib. 3. Decretalium in cap. Licet de Præbendis. n. 39.
(*p*) Nav. l. 3. Conſil. de Clericis non reſidentibus. Conſ. 7.
(*q*) Idem de Orat. & Hor. Can. cap. 22. n. 48.
(*r*) Inn. III. in c. Si diligenti de foro compet. lib. 2. tit. 2.
(*ſ*) Leg. Jus publicum. 38. ff. de pactis l. 2. tit. 14.

Denique ſententiam ſuam confirmat doctus hic Canoniſta ex hoc non minus certo axiomate, numquam videlicet licere cuiquam præbere occaſionem peccati, quod probat ex Decretali Honorii III. ad Præfectum civeſque Rupellæ ſcribentis (*t*): Atqui, ſi hæc licita foret remiſſio, hinc peccati occaſio Canonicis præberetur, qui a choro ſine cauſa abeſſent, ſub ſpe ſimilis Collegarum ſuorum remiſſionis in ſimili caſu (*u*): *Facile enim conſentiret unus Canonicus, ne alius perdat in abſentia*, inquit, *ut alius conſentiat, ne ipſe perdat, cum adfuerit: & ita omnes delinquerent*. Idem quoque docet Riccius (*x*) authoritatem Rotæ adducens in ejus deciſionibus datis 13. Martii an. 1592. 29. Maii & 19. Junii an. 1595. & 2. Maii an. 1603. ſimulque teſtimonia ſex Authorum celeberrimorum.

(*t*) Hon. III. in c. Ex part. 10. de conſuet. l. 1. t. 14.
(*u*) Navarr. c. 21. cit.
(*x*) Jo. Aloyſius Ricc. in prax. tom. 1. Reſol. 394.

CASUS IX.

NONNE peccat, ac ſimoniæ conſcius eſt Gundericus, modicæ pietatis Canonicus, qui Canonicis plerumque horis intereſt ob diſtributiones, quas accepturus eſt?

RESPONS.

Quæstionem hanc dissolvit Sanctus Thomas (*a*) dicens; talem Canonicum non peccare, nec simoniæ reum esse, modo distributiones recipiendas, tanquam præsentiæ suæ in choro finem præcipuum, sed cultum divinum sibi proponat, eas vero tanquam finem minus præcipuum: tum enim ob distributiones, proprie loquendo, ad chorum non pergit, quamvis ex iis determinetur, ut hoc potius, quam alio tempore vadat. „ Ad evidentiam „ hujus quæstionis, *inquit Angelicus Doctor*, notandum est, quod aliquis actus dicitur esse spiritualis dupliciter. Uno modo ex parte principii; „ quando scilicet actus competit alicui personæ „ propter aliquid spirituale, quod in ipso est; sicut „ Episcopo consecrare Basilicas, & Diacono legere Euangelium..... Alio modo est aliquis actus „ spiritualis; non ex parte principii, sed ex parte „ finis tantum; sicut docere liberales artes, quarum veritas spiritualis est..... Celebrare ergo divinum officium in Ecclesia est actus spiritualis primo modo: competit enim alicui ex hoc, quod „ est Clericus, & ideo simoniam committit, qui „ hujusmodi actum vendere intendit: in qualibet „ enim venditione pretium accipitur quasi finis; & „ ideo in prædicto casu distinguendum est: si enim „ hujusmodi distributiones recipit, quasi finem sui „ operis principalem intentum, simoniam committit, & ita mortaliter peccat. Si autem habet „ principalem finem Deum in tali actu; ad hujusmodi autem distributiones respicit secundario, „ non quasi in finem, sed sicut in id quod est necessarium ad suam sustentationem; constat, quod „ non vendit actum spiritualem, & ita simoniam „ non committit, nec peccat: sic enim acceptio distributionum non erit causa, quare ad Ecclesiam „ vadat, sed proprie hujusmodi determinatio, quare nunc vadat, & non alia vice „. Si igitur Canonicus ille, præcipue choro non adsit ob accipiendam pecuniam, ut ait S. Thomas; simoniæ nec peccati sit conscius; licet hic sit ejus finis minus principalis.

(*a*) S. Thom. quodl. 8. art. 11. in corp. Item quodl. 4. art. 23. & in 4. dist. 25. q. 3. art. 2. quæst. 2. ad 4. & lect. 5. in 1. Cor. 9.

CASUS X.

CASTORIUS, Parochialis Ecclesiæ Vicarius, in qua singulis diebus celebrantur Missæ pro defunctis aliæque fundationes, pro quarum unaquaque septem assium distributio cuilibet interessenti assignatur, iis sæpe non interest; quod id tempus excipiendis confessionibus, aut Missæ celebrandæ vacet. Nunquid tum distributiones lucrefacit; præsertim si fundatorum Parentes rei huic assentiuntur?

RESPONS.

Facilis est hujus difficultatis decisio ex laudata superius Bonifacii VIII. (*b*) Constitutione, in qua, ubi præmisit Summus ille Pontifex, distributiones quotidianas; in Ecclesiis Canonicis, Beneficiariis, aliisque Clericis dari solitas, non legitime lucrefieri posse, nisi ab iis, qui intersunt officiis, quibus fuere destinatæ (*c*): & eos, qui ab iisdem absunt Officiis, illas accipere non posse absque obligatione restitutionis; illos tantum excipit, quos excusat vel infirmitas, vel evidens Ecclesiæ necessitas. *Qui vero aliter de distributionibus ipsis quicquam receperit (exceptis illis, quos infirmitas, seu justa & rationabilis corporalis necessitas, aut evidens Ecclesiæ utilitas excusaret), rerum sic receptarum dominium non acquirat, nec faciat eas suas: imo ad omnium restitutionem, quæ contra hujusmodi nostram Constitutionem receperit, teneatur.* Quibus sancitis subjungit: *de distributionibus etiam, pro defunctorum Anniversariis largiendis, idem decernimus observandum.* Quæ Constitutio in suis omnibus dictis approbata, confirmata, atque innovata est a Concilio Tridentino, ut jam ostendimus in responsione ad octavum Casum superiorem.

(*b*) Bonifac. VIII. in cit. c. Consuetudinem. unic. de Clericis non resident. in Eccles. vel Præb. l. 3 t. 3

(*c*) Concil. Basileen. sess. 21. cap. Quo modo divinum officium in Ecclesia celebrandum sit. & cap. Quo temp. quisq. debet esse in choro.

Dicendum itaque, quod, si Castorius per illa Anniversaria iis excipiendis vacet confessionibus, quas ad aliud tempus differre nequit, qualis est periculose ægrotantis confessio; tanquam præsens est habendus: sed si sint confessiones, quæ ad alios dies aliasve horas differri queant, secus dicendum est: cum enim Missis illis pro defunctis adesse, non vero confessionibus audiendis, dum celebrantur, vacare teneatur; distributiones annuales, iis tantum, qui intersunt, debitas accipere non potest, licet huic rei assentirentur fundatorum Parentes.

Quod de Confessionibus diximus, idem de celebratione Missæ intelligendum, quæ non excusat, cum anteverti potest tempus illud, quo celebrantur ista fundata Officia; aut ad aliam horam differri: quod verum est, non solum in casu proposito; sed etiam pro omnibus Canonicis & Beneficiariis, qui integras habere volunt distributiones suas, cum per horas Canonicas, etiam cum nulla justa & urgente necessitate, celebrant. Qua in re certum est, eos peccare contra justitiam, eorumque ductum in pravum desinere exemplum. *Perniciosi quidem exempli foret*, inquit Cabassutius (*d*), *si laborantibus in choro destinata stipendia prætextu Missæ, quæ in aliam horam remitti posset, alio transferre fas esset, cum publici cantus diminutione, propter quem distributiones diariæ sunt instituta.* Atque in eo Author ille Panormitani, Barbosæ, Azorii, Riccii & Bonacinæ, quos laudat, sententiam sequitur.

(*d*) Jo. Cabassut. juris can. theor. & prax. l. 2. cap. 31. n. 8. & apud eum Panorm. in c. Cum olim. de sent. & re judicata. n. 6. Aug. Barb. ad Concil. Trid. sess. 24. c. 12. n. 57. Azor. instit. moral. part. 2. l. 3. c. 11. q. 19. Aloys. Riccius in prax. distrib. dec. 491. &c.

CASUS XI.

BERNARDUS, Tolosæ Canonicus Ecclesiæ Cathedralis, & in ejusdem Urbis Parlamento Consiliarius Clericus contendit, se censeri debere in choro præsentem, cum est in Curia, ob dignitatem suam Consiliarii. Contra affirmat Capitulum. Quæritur, cui jus?

RESPONS.

Priusquam respondeatur, advertendum, à Concilio Basileensi & Pragmatica Sanctione, verbis expressis abusivos daclarari usus omnes, qui ad cultus divini diminutionem ex Canonicorum absentia pertinent; nec Canonicis Consiliariis favere Concordatum. Affirmant tamen multi Authores hujusmodi Officiales, Edicto an. 1573. constitutos (*e*), tanquam præsentes esse habendos, iis tantum diebus, quibus muneris sui functiones obeunt, & æquum esse, ut integros præbendæ suæ fructus, quamvis a choro absentes, percipiant, quia abesse censentur, inquiunt, *Reipublicæ causa*, cum Ministerio Regio & publico in functionionibus muneris sui detinentur. Ita sentiunt Galliæ Jurisperiti, & imprimis Chopin, d'Olive, & Fevretus, qui horum authoritatem profert (*f*): *Regii Senatores Clerici*, inqui Cophin, (*g*) *solvuntur continui Lege Ministerii in suis Sacerdotiis: quia Senatus ac Reipublicæ negotiis dietim occupantur.* Qua de re sic observat Fevretus, *quæ vox*, dictim, inquit, *manifestat eos haberi præsentes illo duntaxat tempore, iisque diebus, quibus Curiæ intersunt, & non ultra.*

(*e*) Fevretus tract. de abusu. l. 4. cap. 3. n. 27.

(*f*) Carolus Fevr. tract. de abusu. l. 3. c. 1. Reg. 10. pag. 355. tom. 1. Edition. Lugdun. an. 1667. d'Olives da Mesn. qq. notabil. l. 1. c. 11.

(*g*) Renatus Chopin. Polit. l. 2. tit. 3. num. 17.

Praxim istam pro Præbendæ fructibus, non vero pro quotidianis distributionibus, nisi cum adsunt, choro Consiliarii illi Clerici confirmant Georgius Lonetus, quondam in Senatu Parisiensi Consiliarius (*h*), & Joannes Brodean ipsius commentator, ex multis Arrestis a se relatis. Unum quoque refert Le Vest, latum 13. Decembris an. 1550. pro Alexandro Goevrot Canonico Cenomanensi, & Senatus Parisiensis Consiliario, triaque etiam alia in actis Cleri referuntur (*i*) ab eodem Parisiensi Senatu lata: primum 25. Junii an. 1595. pro Domino de Moussy Canonico Senonensi & Consiliario in Parlamento Rothomagensi; & cætera duo pro D. D. Guidone de Thelis & Ludovico Buisson Carnutensis Ecclesiæ Canonicis & Parisiensis Senatus Consiliariis. D'Olive, de quo modo diximus, loquitur etiam (*k*) de Regio Diplomate Caroli VII. ad Capitulum Claromontanum scripto, quo jubetur, Aulæ suæ Consiliario Præbendæ ipsius reditus ipsi tradere, quos propter ipsius absentiam ei denegabant.

(*h*) Loret. litt. G. c. 24.

(*i*) Acta Cleri tom. 1. cap. de Residentia.

(*k*) D'Olive, qq. notab. l. 8. c. 10.

Idem docet Cabassutius (*l*). *Istud quoque tenendum*, inquit inclytus hic Canonista, *eos qui sunt simul Canonici & Consiliarii Curiæ Parlamenti; dum*

(*l*) Jo. Cabass. jur. can. Theor. & prax. l. 2. c. fin. n. fin.

Curia

Curia intersunt jurisdictione fungentes, potiri quidem suarum fructibus Præbendarum, sed privari distributionibus, quæ solis reservantur Clericis, qui divinis intersunt Officiis.

Est alia etiam authoritas pro Consiliariis Canonicis; Arrestum solemne videlicet Tolosani Perlamenti, pro Domino Saget, hujusce Parlamenti Consiliario & Sancti Savotini Consiliario latum 18. Junii an. 1705.. quo fertur, Canonicum illum Consiliarium habitum fore, tanquam in choro præsentem per concessum Parlamenti, propter dignitatem suam Consiliarii, simulque jubetur, ut Canonicus ille non minus, quam collegæ sui, a Procuratore & Cellario Capitali persolvatur, exceptis tamen quotidianis distributionibus.

Confirmari potest hæc jurisprudentia, non modo ratione, quam affert Fevretus; sed quia plurimi Ecclesiæ interest, ut fint in Parlamentis Consiliarii Clerici, qui ad tuendam jurisdictionem Ecclesiasticam invigilent, & injustas sæcularium Judicum molitiones in potentiam, jura, ac privilegia ipsius disturbent. Et quidem ipsa hæc est causa, cur inductus fuerit usus, Consiliarios Clericos in supremas Curias admittendi: *Ecclesiasticis certe Privilegiis magnopere contulit Regia sacrorum Magistratuum institutio*, inquit Chopin (*a*), *qua profana sortis judicibus admiscentur in Præsidiali quolibet Galliæ foro; ut sic accuratius jura Ecclesiastica, quasi sua tueantur*. Ex quo concludi potest, ut videtur, æquum esse, ut præsentes in choro habeantur, cum munere suo funguntur, ac præbendæ suæ fructus percipiant, atque adeo pro Bernardo stare jus; modo præsens haberi nolit quoad distributiones.

(*a*) Chopin. Monasticon. l. 2. t. 2. n. 20.

Vide CANONICUS. CAPITULUM. DELEGATIO. RESIDENTIA. THEOLOGUS.

DIVORTIUM.

DIVORTIUM appellatur separatio viri & uxoris: cujus vocis *divortium*, originem ita Lex explicat (*b*): *Divortium*, inquit, *a diversitate mentium dictum est, quia in diversas partes eunt, qui detrahunt Matrimonium*. Terminus ille non est intelligendus secundum sensum legis antiquæ: hoc est, pro absoluta ac perpetua conjugatorum separatione, qui novas poterant contrahere nuptias consequenter ad licentiam, quam Judæis fecerat Moyses ob duritiam tantum cordis eorum, ut declarat Christus in Euangelio (*c*) *Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras*, & ne in graviora inciderent crimina, ad quæ maxime propendebant.

Divortium itaque, prout hic a nobis accipitur, nihil aliud est, quam legitima conjugum separatio, quæ Matrimonii vinculum nunquam solvere potest: ita, ut non solum persona conscia, quæ divortio locum præbuit, sed & persona innocens in nullo casu Matrimonium, alterutro superstite, contrahere possit: quia Matrimonium semel ab Ecclesia ratum habitum, & consummatum in nullo casu, neque ob aliquam rationem dissolvi potest, nisi ex alterutrius conjugum obitu, juxta hæc Christi verba: *Quod Deus conjunxit homo non separet*.

Quamvis unam tantum Christus in Euangelio divortii causam expressérit (*d*), adulterii videlicet crimen, Matrimonii Christiani naturæ, simulque fidei conjugali, quam sibi invicem nubendo jurant sponsi coram Ecclesia, contrarium, multæ tamen aliæ sunt etiam legitimæ Divortii causæ, quas, uti tales approbarunt Summi Pontifices Innocentius III. Alexander III. & Urbanus III. (*e*) ac deinde Universalis Ecclesia in Tridentino Concilio congregata (*f*): tales sunt casus illi, in quibus alteruter conjugum cum altero habitans, de vita, salute, aut religione sua periclitaretur.

In Gallia Divortii sententia non spectat ad forum Ecclesiasticum, sed ea, quæ ad separationem habitationis pertinet, a Judice Regio ferri debet tanquam pars civilis Politiæ.

Cum persona innocens sententiam separationis obtinuit, jam ad cohabitationem cum parte conscia cogi nequit.

Duplex tandem Divortii species inter conjugatos distinguitur; altera quoad thorum, hoc est, quoad usum Matrimonii; altera quoad thorum simul & habitationem. Cum de præsenti materia non solum in hoc titulo, sed alibi passim agamus; plura hic addere supervacaneum nobis videtur.

(*b*) L. Divortium 2. ff. de divortiis l. 24. tit. 2.

(*c*) Matth. 19. 8.

(*d*) Matth 5. 19. Marc. 10. 5. & seq. & Luc. 16. 18. 1. Cor. 7. 10.

(*e*) Innoc. III. in c. Litter. 13. de restit. spoliatorum. Alex. III. in c. Quæsivit. 2. de divort. Urban. III. in c. De illa. 6. & idem Inn. III. in cap. Quanto. 7. eod tit.

(*f*) Concil. Trid. sess. 24. can. 8.

CASUS PRIMUS.

VINEBALDUS, adolescens viginti annos natus, anno præterito Batildi, paris secum ætatis & conditionis puellæ nupsit, quacum per tres menses conjunctissime vixit: at cum Batildes puerum fuisset enixa, quem ab hero suo ante matrimonium suscepisse statim confessa est, tanto Vinebaldus furore concitus est, ut puero sacris undis abluto, ipso puerperii die matrem domo, instigante patre suo, pepulerit, eamque coegerit, ut filium modo natum deferret ad patrem, quamvis hinc una leuca distantem, & etiam frigore ita sæviente, ut puerulus triduo post obierit, & mater ipsa in extremis fuerit. Qua de re quæritur.

1. Utrum secundum conscientiam teneatur Vinebaldus ad resumendam Batildem, & cum ea habitandum, licet ipsi per errorem nupserit, ex eo quod Virginem ducere sibi uxorem existimans, corruptam invenerit, & in libidine sua etiamnum perseverantem; adde, quod ipsum præmaturo adeo puerperio infamem fecerit.

2. Utrum adolescens ille ad Sacramentorum perceptionem admitti possit, dum in divortio pri-

vata sua authoritate facto perseverat, eamque apud se admittere recusat, licet subjectissime ipsum adierit veniam precatura?

3. Si cum uxore sua in gratiam redire consentiret Vvinebaldus, vetante patre suo, quocum submisse agere imprimis tenetur. Num hæc sufficiens esset Parocho suo causa, ut eum ad participationem Sacramentorum admitteret, ab illo prius facta promissione, quod, ubi primum liber erit, ipsam resumet ad habitandum cum illa, seu ut simul vitam agant *sub eodem tecto*, scandali vitandi causa, seu ut illam maritali affectu prosequatur?

4. Utrum Vinebaldus & Batildes licite a communione corporum & bonorum de communi consensu sejungi per instrumentum publicum valeant, & utrum tuta forent conscientia eo modo sejuncti? Nonne illud esset scandalum, Vinebaldo ob ferociam, qua mulierem suam excepit, præsertim adscribendum? Ac tandem nunquid Parochus ob eam causam illum a participatione Sacramentorum excludere deberet, etiam in articulo mortis?

5. Utrum tuta sit conscientia Vinebaldi pater, dum filii sui odium in Batildem consiliis suis fovet, ne eam admittat, & contrarium potius ei suadere non teneatur: & utrum ipsi pravum, quod filio suo dedit consilium revocare abnuenti, absolutionem denegare non debeat Parochus, etiam in articulo mortis.

6. Utrum validam separatim sententiam in casu proposito ferre queat Officialis?

RESPONS.

Ad primum respondemus duas a Videbaldo allatas rationes, ut in divortio suo perseveret, non esse admittendas: is namque error, de quo agitur, in solas Batildis qualitates cadit. Error vero quoad qualitatem personæ non est impedimentum, quo invalidum fiat matrimonium, neque legitimum cohabitationi obstaculum: quocirca vir, qui corruptæ nupsit, virginem sibi uxorem sumere existimans, atque nondum consummato matrimonio errorem suum agnoscit, pro certo ad illius consummationem tenetur, nisi solemnem Religionis professionem emittere constituat: & si errorem suum, non nisi post consummatum matrimonium, agnoscat, ut in casu proposito evenit, ob eam rationem invalidum declarari nequit matrimonium; neque jus divortii tunc viro competit, aut uxorem suam dimittere potest, si a contracto Matrimonio in vitium non fuerit relapsa. *Propter violatam virginem adultam, qui postea maritus esse cœpit, accusator justus non est*, inquit Lex (*a*), *ideo jure mariti crimen exercere non potest: nisi puella violata sponsa ejus fuerat*. Consentiunt hactenus dicta de errore qualitatis cum doctrina Theologorum omnium & Canonistarum. Quare ulteriores hic eorum omittimus probationes. Quod pertinet ad infamiam, quam Vinebaldo infligit Batildes, hæc ratio priore etiam debilior est, ut publice & absque Ecclesiæ authoritate factum divortium approbetur.

(*a*) L. Propter. 7. Cod. ad Legem. Juliam de adulteriis & stupro. lib 9. tit. 9.

Ad secundum itaque quæsitum respondendum, quod, cum hæc ita sint Parochus Vinebaldum in divortii sententia perseverantem ad Sacramentorum participationem admittere non potest, cum uxor ipsius aliunde cum eo subjectissime egerit, ut illatæ injuriæ veniam obtineret & cum eo in gratiam rediret. Ideo autem Parochus homini huic absolutionem constanter denegare debet, quod ipsius pertinacia & publica in uxorem suam iracundia a mortali excusari nequeat, unde absolutionis beneficio prorsus est indignus, dum in tali proposito permanet.

Ad tertium quæsitum dicimus, Vinebaldi patrem ipsum jure male excipere non posse, quod derelictam resumeret uxorem, & patre etiam prohibente, nec resumat, non teneri Vinebaldum ad obediendum quoad rem istam: quia talis prohibitio foret injusta & divino contraria mandato, sic jubente (*b*): *Relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit uxori suæ*. Si tamen spes esset, fore ut Vinebaldus rationabiliter cunctando patrem suum deliniret, id ei denegari non posse videtur; modo consensum suum præberet Batildes; atque intra medium illud tempus ipsum absolvere, atque ad Communionem admittere posset Parochus, si tamen scandalum abesset.

(*b*) Gen. 2, 24.

Ad quartum dicendum, quod quamvis a se invicem quoad thorum discedere queant vir & uxor abque peccato, de communi consensu, quin necesse sit, ut interveniat Ecclesiæ authoritas: non possunt tamen quoad domicilium, inito, vel inter se vel industria notarii, aliquo contractu; ac necesse est, ut talis separatio confirmetur a Superiore legitimo, qui eam in casibus duntaxat jure expressis proferre potest. Quare, cum Vinebaldus & Batildes propria authoritate a se mutuo discesserint, tuta ii non forent conscientia in hoc statu permanentes, & ne quidem in articulo mortis ad participationem Sacramentorum admitti possent, si ad se invicem accedere recusarent. His adde, ex hac potiori ratione illicitam fieri ipsorum separationem; quia nimirum ex solo inexorabili Vinebaldi odio ea proficiscitur, quo proinde Sacramentorum participatione sit indignus, in eo perseverans,

Ad quintum vero quæsitum dicendum, Vinebaldi patrem, quoad conscientiam, in tuto non esse positum; ut ex dictis facile colligitur: dum filio suadet, ne uxorem ad gratiam, quam ipsa petit, ullatenus admittat; eumque teneri coram Deo, ut in contrariam potius consilio suo ipsum adducat sententiam. Quare, si huic semper reconciliationi obsistat, & ad divortium Vinebaldum continuo sollicitet, absolutione omnino indignus est, quam ei, etiam in articulo mortis, recusare debet Parochus.

Ultimo tandem quæsito responsum jam præmisum est; ubi diximus, Officialem, aut quemlibet alium legitimum Superiorem divortii sententiam proferre non posse, nisi in casibus jure expressis; atqui certum est, eum, de quo nunc agitur, in jure non exprimi; unde nec Officialis, nec alius quilibet Judex valide talem proferre potest sententiam.

Denique; ut præcipuus hujusce decisionis articulus confirmetur; scilicet, quod Vinebaldus, non obstante accepta injuria, mulierem suam resumere teneatur; addi potest ista juris Canonici & Civilis regula (*c*), qua fertur, quod, ubi paria sunt Compartium crimina, tum injuriarum compensationi locus est. Atqui crimen a Vinebaldo commissum longe gravius est Batildis scelere: Is enim ad furorem usque prorupit, dum uxorem suam quæ modo pepererat, domo sua expulit, nulla habita status illius ratione ac certi mortis periculi, cui eam committebat, sæviente tum præcipue hyemis frigore; atque homicidii factus est reus ob mortem pueruli, quæ ob suam tantum crudelitatem contigit. Par est ergo, ut cum mulieris peccato compensetur viri crimen quod ad barbariam usque pertingit; cumque viro suo malam tractationem acceptam ista condonet, amicitiam ejus etiam & hospitium enixe postulans; is quoque a participatione Sacramentorum arceatur, dum eam resumere injuste renuerit.

(*c*) Inn. III. in c. Tua fraternitas fin. & in c. Intelleximus. d. de adulter. & stupro. l. 5. t. 16. & l. Uxor 13. §. Judex. ff. ad legem Juliam. de adulter. coercendis. lib. 48. tit. 5.

CASUS II.

SYLVESTER, de adulterio mulieris suæ convictus, tantum in eam ob id facinus suscepit odium, ut ab ea discedere voluerit ex divortii sententia, quam juridice obtinuit. Num id potuit absque peccato?

RESPONS.

A peccato eximi nequit Sylvester, si mulierem suam jure prosecutus fuerit, divortiique sententiam obtinuerit ex motivo odii in ipsius personam, seclusa ejus adulterii consideratione. Sed nullius est conscius peccati, si ad uxoris suæ libidinem tantum attenderit, juxta illud Regii Prophetæ (*d*): *Iniquos odio habui, legem autem tuam dilexi*, nec eam ex motivo vindictæ prosecutus fuerit, sed solum, ut propriam suam tueretur famam

(*d*) Psal 118. v. 113.

neve

sive palam crimen ejus approbare aut dissimulare videretur; vel ut libidinem ejus emendaret, aut deque, ne illegitimi cum propriis filiis in bonorum suorum communionem venirent. Ita Sanctus Thomas (a): *Vir, si dimittat uxorem fornicantem, livore vindicta, peccat*, inquit Angelicus Doctor; *si autem ad infamiam propriam cavendam, ne videatur particeps criminis, vel ad vitium uxoris corrigendum, vel ad evitandum prolis incertitudinem, non peccat* †.

(a) S. Th. 4. dist. 35. a. 1.

† Tantum abest ut Sylvester uxorem absque *livore vindicta* dimittens peccet, quin & peccaret retinens, si nulla spes emendationis affulgeret; quo sensu dixit Sapiens Proverb XVIII. versic. 22. *Qui retinet adulteram, stultus est & insipiens*: Si in turpissimi lenocinii veniret suspicionem, unde nasceretur scandalum, & unde magna in ipsum redundaret infamia: ob hanc enim causam nonnulli Canones pœnas imponunt viris, uxores adulteras retinentibus. Quapropter *S. Aug.* l. 1. *Retract. Cap.* 19. *tit.* 1. pag. 30. revocat quod scripserat lib. 1. *de serm. Domini in monte* Cap. 16. *permissum esse, non jussum divortium*. Ita Canonibus præscribitur Cap. *Si vir. tit. De adulteriis. Si vir sciens uxorem suam deliquisse, quæ non egerit pœnitentiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa, reus erit, & ejus peccati particeps*. Et Cap. *Si quis* Causa 32 quæst. 1. *Maritus qui cohabitaverit cum uxore adultera, tribus annis subjicitur penitentia*. Hæc adnotatio unico confirmatur syllogismo. Ille peccat qui proximam, quam cavere tenetur, non cavet infamiam, qui est alieni criminis particeps, qui uxoris vitium, quod corrigere tenetur, non corrigit; qui prolis incertitudinem, quam debet avertere, & ex qua non aversa contingeret ut proles illegitima legitimæ bona possideret, non avertit, atqui &c. ergo &c.

CASUS III.

CUM ARCUDIUS Divortii sententiam in Antoniam uxorem suam, de adulterio debite convictam obtinuisset, ab eaque discessisset, tribus post mensibus detexit Antonia, ante latam sententiam ejusdem sceleris reum fuisse Arcudium, cujus equidem certas habet probationes. Nunquid illa sententia in Antoniam lata debet haberi, tanquam vim habens rei judicatæ, ita ut Arcudius ad resumendam uxorem suam jam non teneatur?

RESPONS.

Certum quidem est, quod, si a viro suo injuste sejuncta fuisset Antonia, ac juridice probare posset, impositi sibi a marito criminis se esse insontem, sententia tunc revocanda esset, tanquam invalida; cum in hac materia vim rei judicatæ non obtineant sententiæ, quando earum probari potest nullitas. Quod probari potest ex Decretali Alexandri III. ad Episcopum Norvicensem, (b), in qua sic statuit Summus hic Pontifex: *Mandamus*, inquit, *quatenus si vobis constiterit, eos per judicium Ecclesia non fuisse legitime separatos Ecclesiamque deceptam, ipsos faciatis sicut virum & uxorem insimul permanere*.

(b) Alex. III. in c. Lat. 7 de sentent. & re judic. lib. 2. tit. 27.

Sed quia adulterii vere conscia erat Antonia, nec in suo judicio judex deceptus est; irritam jam reddere non potest sententiam, qua damnata est, ex hoc quod vir suus pariter reus esset, tum cum eam accusavit. Ratio est, quia mulieri jus non competit maritum suum de adulterio insimulandi. *Hoc in mulieribus non obtinet*, inquit Gratianus (c); *non enim eis permittitur maritos suos adulterii reos facere*. Quod probat hic Author ex hac Imperatorum Severi & Antonini Lege (d): *Publico judicio non habere mulieres adulterii accusationem, quamvis de matrimonio suo violato queri velint, Lex Julia declarat, quæ, cum masculis jure mariti accusandi facultatem detulisset, non idem feminis privilegium detulit*.

(c) Grat. §. 1. post. can. apud 10. 32. q. 1.

(d) Leg. publ. 1. Cod. ad leg. Julia de adulteriis & stupro l. 9. t. 9.

Nihilominus constat, Arcudio non competere jus perficiendæ divortii sententiæ, quam in uxorem suam obtinuit; quia, cum ejusdem cum illa criminis esset conscius, juste eam accusare non poterat & divortium petere, juxta Sancti Thomæ doctrinam, his verbis contentam (e): *Excipiuntur septem casus*, ait *in quibus non licet viro uxorem dimittere fornicantem ..... Primus est, si ipse vir similiter fornicatus fuerit*. Quare alibi *si adulterium sit occultum*, inquit (f), *per hoc non aufertur exipiendi materia ex accusationem viri uxori adultera, quamvis desit sibi probatio: & ideo peccat vir divortium petens*, ait Sanctus Antoninus (g): *& si post sententiam de divortio uxor petat debitum, vel reconciliationem, vir tenetur ad utrumque*. Quod consentaneum est decisioni Alexandri III. (h), qui loquens de homine; qui privata sua authoritate mulierem suam adulteram dimiserat, ob incestum, quem eam admisisse putabat, cum is in adulterium postea incidisset; postulante muliere, ut eum marito suo restitueretur, declarat Summus Pontifex, reipsa eam esse restituendam, si constet, virum pariter idem scelus commisisse; *si notorium est*, inquit hic Papa, *mulierem ipsam adulterium commisisse, nisi constaret ipsum cum alia adulterium commisisse*.

(e) S. Th. in 4. d. 35 q. 1. a. 3. in corp.

(f) Idem ib. a. 6. ad 5.

(g) Idem S. Anton. 3. p. sum. Th. t. 2. c. 21. § 6.

(h) Al. III. in c. Significe. 4. de divort. l. 4. t. 19.

Cum jure canonico consentiunt hac in re Leges Civiles. „ Judex adulteri, *inquit Ulpianus* (i), „ ante oculos habere debet & inquirere; an maritus pudice vivens mulieri quoque bonos mores colendi author fuerit. Periniquum enim videtur esse, ut pudicitiam vir ab uxore exigat, quam „ ipse non exhibeat. *

(i) Leg. Si uxor. 13. §. 5. ff. ad Legem Juliam de adulter. coercendis l. 48. tit. 5.

* Ad futiles confugeret tricas Arcudius, si opponeret se non tam sæpe quam uxorem in adulterium incidisse, aut adulteria uxoris innotescere, non sua; quemadmodum enim non refert uter Conjugum prior aut posterior fidem fregerit, non refert etiam quod unus sæpius quam alter deliquerit, aut unius, non autem alterius adulterium publice innotuerit, cum jus divortii, non nisi innocenti competat. Ita fere loquitur Cabass. Juris Can. Theor. & Prax. lib. 3. Cap. 28. nu. 3.

CASUS IV.

MARCELLIANUS, cum mulierem suam de adulterio accusasset, in ipsam de perpetuo divortio sententiam obtinuit, quo facto omnibus Sacris Ordinibus initiatus est. Anno elapso Aldegondes innocentiam suam juridice probavit, ac sententiæ in seipsam latæ rescissionem obtinuit; qua impetrata virum suum interpellavit, ut ad se rediret. Num sub peccati conscientia ad id tenetur vir ejus, licet Sacerdos?

RESPONS.

Ex doctrina Sancti Bonaventuræ & S. Thomæ, Marcellianus, licet Sacerdos, in casu proposito ad uxorem suam reverti tenetur. *Quæritur*, inquit Sanctus Bonaventura (k), *si sententia divortii lata est per errorem, & post vir promotus est ad Sacerdotium, si error Ecclesia & deceptio pateat, utrum reddendus sit uxori, si ipsa non vult continere*: Cui præpositæ sibi quæstioni ita respondet Sanctus ille Cardinalis: *Et quod sic, videtur: quia mulier habebat jus suum, & salvo jure mulieris non poterat continentiam vovere contra voluntatem uxoris*. Denique hanc rationem approbans, *Respondeo*, inquit, *dicendum, quod inducenda est ad continentiam. Quod si manifesta deceptio in latione prioris sententia apparet, & ipsa non vult continere, debet vir suus ei reddi*. Peracute tamen observat hic Sanctus Doctor, virum hunc, quamvis sub peccato teneatur ad reddendum uxori conjugale debitum, illud tamen absque peccati reatu non posse exigere, quia Ordines suscipiendo, continentiæ lege, quantum in se fuit, sese obstrinxit. *Verumtamen ille non poterit petere debitum, quia, quantum in se fuit, continentiam vovit*.

(k) S. Bonavent. in 4. d. resp. ad dub. 4.

Sententiæ S. Bonaventuræ omnino consentit Sanctus Thomas (l), & post eum S. Antoninus (m), his verbis mentem suam aperiens: „ Si post divortii „ sententiam constiterit Ecclesiam fuisse deceptam „ per falsos testes & hujusmodi, debet sic spoliatus „ restitui: taliter etiamsi .... cepisset Sacerdotium, „ si hoc petat: & tenetur restitutus reddere debitum, „ sed exigere non potest.

(l) S. Th. in 4. d. 35. q. un. a. 5. ad 2

(m) S. Ant. 3. p. Sum. Th. t. 2. c. 21. §. 6.

CASUS V.

CAROLOMANNUS, uxorem suam Constantiam de adulterio accusavit, atque contra ipsam divortii sententiam obtinuit: quo facto Constantia vovit continentiam, ac solenni postea votorum emissione

ne

ne Religionem professa est: aliquanto post manifeste detectum est, per falsos testes deceptum fuisse Judicem, ac proinde irritam esse divortii sententiam, Carolomannus de veritate convictus mulierem suam reposcit. Nunquid ista ad virum suum reverti tenetur, licet continentiæ votum solemnemque Religionis professionem emiserit?

RESPONS.

Difficultati huic respondet Sanctus Thomas dicens (a), mulierem in casu Constanitæ positam, continentiam absque viri sui consensu post latam divortii sententiam vovere potuisse; sed, si manifestum sit postea, Judicem per falsos testes fuisse deceptum, & sic injustam reipsa esse sententiam ejus; ad maritum suum teneri eam reverti, modo testes ipse non subornarit, & petenti viro debitum reddere; licet solemniter Religionis vota fuisset professa, sed tamen ipsi non licere, ob votum suum, debitum illud a viro suo exigere. *Potest tamen continentiam vovere invito marito*, inquit hic Sanctus, *nisi videatur Ecclesiam deceptam fuisse per falsos testes, sententiando de divortio; quia, in tali casu, etiamsi votum professionis emisisset, restitueretur viro, & teneretur debitum reddere: sed non liceret ei exigere*. S. Antoninus eodem modo loquitur (b).

(a) S. Thom. in 4. dist. 35. q. un. art. 5. ad 3.

Ista potissimum ratione nititur hæc decisio; quia hujusmodi vota solemnia sunt invalida, per errorem aut fraudem emissa. V. g. cum mulier ideo tantum Religionem profitetur, quia nullam sibi jam superesse demonstrandæ innocentiæ suæ viam existimat: quo in casu error verà est ipsius voti caussa, & ex eo fit illud invalidum. *Quid enim tam contrarium consensui, quam error?* inquit Lex (c). Id quidem probat Decretalis Cœlestini III. (d), in qua interrogatus hic Papa, de muliere, quæ mortuum virum suum existimans solemnibus se Religionis votis obstrinxerat, quæque marito suo reddita fuerat, his verbis respondet: *Licet votum ejus usquequaque non tenuerit*, inquit hic Papa, *eatenus tamen fuit obligatorium; quatenus se poterat obligare. Promisit enim, intrando in Monasterium, se non exacturam carnis debitum, quod erat in potestate ipsius; redire vero ad sæculum, in ejus potestate non erat, sed in potestate mariti: & ideo, quantum ad ipsam, tenuit votum.... consultius itaque ducimus, & ei congruentius ad salutem, ut ad Monasterium redeat.... si vero ad hoc induci non poterit, ipsam invitam non credimus cogendam*. Eodem modo dicendum de eo, qui solemnia Religionis vota per fraudem emitteret, v.g. si vir, cui perspectum est, falsas esse testificationes super quibus divortii sententiam obtinuit, Religionem profiteretur, quamvis sibi nota esset professionis suæ nullitas absque uxoris suæ consensu.

(b) S. Anton. 3. part. Sum. Theol. tit. 1. c. 21. §. 6.

(c) L. Si per errorem 15. ff. de jurisd. omnium Judicum. l. 2. tit. 2.

(d) Cœlestin. III. in c. Placet. 12. de convers. conjugat.

Ratio est, quia, cum lata sententia sit in favorem partis innocentis, compartem ream jus revocandi semper retinet; licet solemnia vota emisisset, si ita forsan absque consensu partis innocentis se gessisset. Ita docet Author Glossæ (e) his verbis: „Sed sententia lata fuit hic, ut videtur propter adulterium. Nunquid poterat vir eam sibi reconciliare invitam? Videtur quod sic.... innocens „enim non privatur servitute, quam habet in eo „qui peccavit. Cod. de adulteriis. Authentica „*Sed hodie*. Unde vir potest etiam illam ad alteram sibi reconciliare, si vult..... vir solummodo absolutus fuit a servitute, quam ipsa prius „habebat in ipsum, & non converso: Unde adhuc remansit salva viro servitus, quam habuit in „muliere; cum tantum ipsa fuerit condemnata..... „si hoc verum esset, quod non posset; sic daretur „mulieribus occasio delinquendi, ut a viris separarentur„. Author hujusce Glossæ dicta sua ex multis Canonibus seu Decretalibus, & ex pluribusque legibus, quas hic referre inutile nobis videtur, confirmat.

(e) Glossa in cap. Ex litteris. 5. de divort. v. Redire compellas.

CASUS VI.

ADELMI arma gerentis Veronica uxor, cum anno post ipsius discessum, ab hominibus fide dignis didiscisset, ipsum in pugna fuisse occisum, Graciliano secundo nupsit. Adelmus post sex menses redux, cum uxorem Graciliano iterum nuptam invenisset, eam repudiavit, licet cum eo reverti & a Graciliano discedere ipsa offerret. Nunquid id ipsum tuta potuit conscientia Adelmus?

RESPONS.

Certum est, Adelmum ob allatam in proposito casu rationem, uxorem suam dimittere non potuisse. Nam ex ignorantia facti, ob quam Graciliano nupsit, Veronica excusatur ab adulterio juxta istam juris regulam (f): *Ignorantia facti excusat*; atque adeo a pœna huic crimini debita; cum naturali repugnet æquitati, ut quis de culpa, cujus non est reus, & sine legitima causa puniatur, ex hac alia juris regula (g): *Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus*.

(f) Reg. 13. de reg. juris in 6.

(g) Reg. 23. ibid.

Probari potest hæc decisio authoritate Sancti Leonis in sua ad Nicetam Aquileiensem Episcopum Epistola (h): in qua asserit hic Papa, hominem, qui in simili casu mulieri nupsit, cujus mortuum esse maritum putabat, non esse culpabilem, nec pro adultero habendum. *Nec tamen*, inquit, *culpabilis judicetur, & tanquam alieni juris pervasor habeatur, qui personam ejus mariti, qui jam non esse existimabatur, assumpsit*. Ex quo constat, idem esse colligendum de muliere, cum pariter sit innoxia. Unde addit hic Sanctus, a viro omittendum esse, quod præteritum fuit, ab eoque mulierem suam esse resumendam. *Omittendum est, & inculpabile judicandum est, quod necessitas intulit, & restituendum quod fides poscit*. Cujus quidem rei hanc rationem affert Origenes (i): *Neque enim fieri potest*, inquit, *ut si ante quis non mœchetur in corde, mœchari possit in corpore*. Quo redeunt ista Sancti Ambrosii verba (k): *Revera non potest caro corrumpi, nisi mens fuerit ante corrupta*. His adde Angelici Doctoris authoritatem (l), qui septem casus enumerans, in quibus vir ab uxore sua potest discedere, tertium hunc reponit: *Tertius* (casus est) *si uxor virum suum mortuum probabiliter credens propter longam ejus absentiam, alteri nupserit*.

(h) S. Leo Epist. 77. cit. & seqq. in can. Cum per bellicam. 34. q. 1. & 2.

(i) Origen. l. 2. ad cap. 2. Epist. ad Roman. ex Correctoribus Rom. ad can. De pudicitia. 6. 32. q. 5.

(k) S. Ambr. in can. Revera. 2. ead. causa & q. Item Isidorus in can. Non potest. 8. ibid.

(l) S. Th. in 4. sent. dist. 35. q. un. art. 1. in corp.

CASUS VII.

CONJUGES duo, jugiter inter se rixantes, neque ullo inter se amoris vinculo conjuncti, ab uno duobusve mensibus de communi consensu, ob mutuum odium a se invicem discessere quoad thorum & quoad habitationem. Nunquid ita sese gerere absque mortali peccato potuere, ut nimirum quietam magis sejuncti vitam ducerent, ac saluti suæ facilius prospicerent?

RESPONS.

Divortium tale a duobus illis conjugibus sine peccato mortali fieri nequit ob quinque rationes: 1. Quia fieri talis separatio non potest sine scandalo, imprimis privata authoritate, scandalum autem nunquam licet parere juxta illud Christi Domini verbum (m): *Væ homini illi per quem scandalum venit*. 2. Quia injusta est ipsorum divortii causa, ac deposito omni odio se invicem potius diligere tenentur ex his Apostoli verbis (n): *Sicut Ecclesia subjecta est Christo; ita & mulieres viris suis in omnibus. Viri diligite uxores vestras sicut & Christus dilexit Ecclesiam..... Viri debent diligere uxores suas, ut corpora sua*: Quo præcepto eo strictius tenentur Christiani conjuges, ut etiam ad inimicorum amorem compellat Lex Euangelica (o). 3. Quia vix ac ne vix quidem fieri potest, ut alteruter, aut uterque simul incontinentiæ periculo ob tale divortium non committatur, quod quidem sponte ambo subire volunt. 4. Quia separationem hujusmodi semper consequuntur odia, maledicta, ac lites. 5. Denique quod conjuges a se invicem quoad domicilium discedere nequeant absque interventu Ecclesiæ, ut statuit Agathense Concilium ann. 506. (p) his verbis: *Seculares, qui conjugale consortium nulla graviori culpa dimittunt, vel etiam dimiserunt, nullas causas dissidii probabiliter proponentes, propterea sua matrimonia dimittunt.... si antequam apud Episcopos comprovinciales dissidii causas dixerint, & priusquam in judicio damnentur, uxores suas objecerint, a communione Sancta Ecclesia & populi cœtu, pro eo quod fidem & conjugia maculant, excludantur*. Sic ea de re statuebat antiqua

(m) Matth. 18. 7.

(n) Ephes. 5. 24. 25. & 28.

(o) Matth. 5. 44. & seqq. Luc. 6. 27.

(p) Concil. Agath. c. 25. in can. Seculares. 1. 33. q. 2.

Eccle-

Ecclesiæ disciplina, quæ etiam probari potest ex Canone Alexandri II., qui ad Guillelmum de Montrolio, divortium cum muliere privata authoritate meditantem scribens, id ipsum his verbis ei prohibet (a): *Apostolica authoritate interdicendo, mandamus tibi, ut hanc, quam nunc habes uxorem nullatenus præsumas dimittere .... donec Episcoporum Religiosorum Concilium causam istam excommunicaverit*. Certum quidem est, in Gallia hac de re ferri judicium a judice Regio; at id saltem constat, duos illos conjuges, de quibus fit mentio in casu proposito, ante juridicam sententiam matrimonium suum diducere non posse, etiamsi legitima sibi subesset divortii causa.

(a) Al. II. in can. Multorum 10. 35. q 6.

CASUS VIII.

FOILLANUS tanta vi quandoque, tantaque sævitia uxorem suam excipit, ut se tutam non existimet, cum eo cohabitando. Potestne absque peccato ipsum dimittere?

RESPONS.

Difficultatem istam clare exponit Innocentius III. scribens ad Bituricensem Archidiaconum (b), ac solvit dicens: *Si vero*, ait, *tanta sit viri sævitia, ut uxori trepidanti non possit sufficiens securitas provideri; non solum non debet ei restitui, sed ab eo potius amoveri*. Hæc sunt verba Decretalis hujus Papæ.

(b) Innoc III. in c. Litteras 13 de restitut. spoliator. Lib. tit. 13.

Equidem nihil æquitati naturalis magis est consonum, quam, ut quisque propriæ securitati ac quieti provideat; cui, cum prospicere nequeat hæc mulier, nisi maritum adeo injustum & iracundum dimittendo; constat illam a tali viro sine culpa discedere posse.

Ob eandem rationem Alexander III. in Decretali, quam ad Episcopos Ambianensem & Bellovacensem scribit (c), ita constituit: *Si autem*, inquit, *capitali odio ita mulierem vir prosequitur, quod merito de ipso diffidat; alicui probæ & honestæ mulieri usque ad causæ decisionem custodienda studiosius committatur, in loco, ubi vir, vel parentes ejus, mulieri nullam possint inferre violentiam*. Quibus verbis, *usque ad causæ decisionem*, ostenditur tamen necesse esse, ut talis separatio ex juridica tandem sententia confirmetur.

(c) Al. III. in c. ex transmissa 8. cod. t.

Idem dicendum, cum alteruter conjugum alteri vitam eripere vel gladio, vel veneno, aut alia qualibet ratione tentavit; uti declarat, Vermeriense Concilium an. 572. quod refert Gratianus (d), loquens de muliere, quæ viri sui vitam appetiverat.

(d) Concil. Vermeriens. in can. si qua. 6. 31. q. 1.

Sylvius huic difficultati respondens, minutius etiam rem istam exponit, multos enumerans casus, in quibus divortio locum esse existimat. En ipsius verba (e): „ Si vir gladium opposuerit ad collum, „ & gulam uxoris, animo occidendi, vel feriendi, „ si insidias vitæ paraverit vel venenum, vel maleficia, vel alio modo: Si minatus sit occidere & præ „ terribili ingenio soleat minas exequi; aut pruden„ter judicari possit, quoad eas sit executurus ... si „ minis accedant injuriæ & aliæ malæ tractationes, „ quæ excedant terminos levis correctionis, marito „ erga uxorem permissæ: si sint percussiones graves „ & atroces, aut abortum causantes, aut sanguino„lentæ, aut in capite vel oculo illatæ. Adde etiam verbera; si illa sint immoderata „. Quibus addit hic Theologus, ad judicem pertinere, ut de levitate aut gravitate malarum tractationum judicet *attenta qualitate personarum*, inquit, *& femina, quæ vexatur. Si enim illa nobilis, pudica, honesta, & morigerata fuerit, minores molestiæ censeri debent nomine sævitiæ*. Ad confirmationem suæ sententiæ Paludanum, Dominicum Sotum, Covarruviam, Navarrum, Jacobum a Graffiis, & Basilium Pontium laudat Sylvius. *

(e) Fr. Sylv. res. v. Divort. & apud eum Petr. Pal in 4. d. 35. q. 2. art. 1 Conclus. 2. Dom Sot. ib. d. 36. a. 1. Covarruv. 2. p. de matr c. 7. de divort. & matr. dissol. § 5 n. 1. Nav. Man. c. 22. n. 22 & l 3. Consil. de voto Consil 17. n. 5 Jac. a Graffiis l. 2. decision. c. 84. n. 1. Basil. Pontius l. 9. c. 13. &c.

* Quamvis immoderatam sævitiam legitimam esse separationis causam nemo non fateatur: aliqui tamen, inter quos citari potest Tournelius Sacræ Facultatis Parisiensis Doctor, socius Sorbonicus, Regius & Emeritus Professor, cujus prælectiones Theologicas quas in scholis Sorbonicis habuit, habemus non ita pridem impressas, sentiunt uxorem posse quidem tum quoad thorum, tum quoad habitationem ante sententiam Judicis a viro sæviente, si sævitia publica sit; si autem quodammodo occulta, quoad thorum tantum, se separare. „ An vero expectanda sit Judicis sententia, *inquit citatus Doctor de Divort. Conclus.* 2., priusquam fiat separatio, distinctione opus est, vel enim dimittentis sævitia ita publica est, ut negari non possit, vel occulta quodammodo. „ Si prius, potest conjux non expectata Judicis sententia discedere a viro. Si vero occulta quidem est, sed innocenti & aliis paucis cognita, potest quidem discedere a thoro, non autem a domo, nisi post sententiam Judicis. *Et rationem affert, quia* cum ... matrimonium sit contractus publicus, non debet nisi ex publica Judicis sententia fieri divortium „. Sed si immoderata sit sævitia viri (de immoderata enim sævitia agit Tournelius) non video quid impedire possit, quominus separatio & quoad thorum & quoad domum etiam ante Judicis sententiam fiat, sive sævitia sit quodammodo occulta, sive publica; nam si immoderata sit viri sævitia, nonne uxori vitæ, vel mutilationis, vel gravis percussionis periculum imminet? Tollitne istud periculum sola separatio quoad thorum? An uxor, quia sævitia viri est quodammodo occulta, tenebitur mortem vel mutilationem, expectata Judicis sententia, expectare? Absit tamen ut merito laudata ab omnibus tam docti Doctoris scripta carpere præsumant.

CASUS IX.

FLORA, legitimam ob causam, a viro suo discessionem requirens, ipsum coram Judice regio prosecutus est, & ab eo sententiam obtinuit, qua a bonorum corporumque communione fuere sejuncti. Nunquid potest hæc mulier tuto ea uti sententia, non adito prius Ecclesiastico Judice, ad quem pertinet ea de re judicium, uti declarant Urbanus III. & Clemens III. in suis Decretalibus; ac docent celeberrimi Canonistæ?

RESPONS.

Certum est, Floram tuta conscientia executioni mandare posse sententiam, quam a judice regio obtinuit, seu Arrestum supremæ Curiæ, aut sententiam inferioris judicis. Ratio est, quia secundum Galliæ jurisprudentiam cognitio hujusmodi separationis competit judici regio, ad quem pertinet de temporalibus ac publica securitate judicare: qua in re dici nequit, ipsum Ecclesiasticam usurpare jurisdictionem cum ad sacramentum usque non pertingat.

Notum quidem est, quod Urbanus III. ad Decanum, Cantorem, & Capitulum Lexovii scribens (f), & Clemens III. in quadam Constitutione sua, quam refert summa juris canonici (g) constituunt, ad judicem Ecclesiasticum pertinere, ut accessorie de conjugum bonis temporalibus, doteque post divortium restituenda sententiam ferat: sed in Gallia non obtinent istæ Decretales, uti Canonistarum ea de re sententia. „ Judex Ecclesiæ, *inquit Bacquet* (h), cognoscere debet pure & nude & „ simpliciter utrum valida sit matrimonii pro„missio an non. Pariter unde ac simpliciter co„gnoscere debet de solutione aut invaliditate „ matrimonii quoad corpus: *& sic de separatione „ thori*: nec potest Ecclesiæ judex sententiam ferre „ super dote, nec super æstimatione, aut quanti„tate dotis; nec cibariorum provisiones adjudica„re, nec damnare de damnis & interesse. Sed „ pro supra dictis rebus, quasi temporalibus & rea„libus, debent partes coram Judice laico jus suum „ experiri, uti dijudicatum est ex multis Arrestis „ in foro latis die Martis 11. Feb. an. 1555. & „ 13. Octob. an. 1556. die Martis 22. Feb. an. 1557. „ & die Martis 6. Martii 1564. Quo circa Caput „ *Significavit*, & Caput *de prudentia, de donationi„bus inter virum & uxorem*, in Gallia non obser„vantur. Et cum latum est Arrestum 12. Feb. di„ctum est ab Officialibus Regiis, judicem Ecclesiæ „ de quatuor causis cognoscere contra judicem lai„cum, quarum duæ sunt Capitales, scilicet simo„nia & hæresis, duæ vero civiles, decimarum ni„mirum & matrimonii causæ „. Ea de re ampliores suppeditant probationes Pithæus de libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ (i), Carolus Fevretus (k) aliique multi Galliæ Jurisconsulti quos laudat, inter quos præcipui sunt Carolus Molinæus in suis annotationibus in 73. articulum consuetudinis Borboniensis, Ragueau, Bellordeau & Imbertus (l).

(f) Urb. III. in can. significavit 2. de Donat. inter vir. & uxor. & de dote post divort. restituenda l. 4. tit. 20.

(g) Clem. III. in c. de prud. 3. cod. t.

(h) Bacquet. Tr. de foris c. 7. 11. 28.

(i) Probat. libertatum Eccles. Gallica. to 2. c. 30. n 6. p. 1400. & in 2. 31. libertatum &c.

(k) Fevret. Tr. de Abus. 5 c. 4. tom. 2. p. 135.

(l) Ragueau in consuetud. Bit. l. 1. a. 48. Bellordeau l. 9. de contr. c. 28. Imbertus Inst. foren. l. 2. c. 25.

CA-

CASUS X.

BAUDUINUS, certum habens Julianæ uxoris suæ adulterium, cujus cum statim pœnituisset, compertam quoque habet pœnitentiam, eam tamen juridice accusare constituit. Quæritur, utrum id possit tuta conscientia, & utrum cogi non possit, ut eam non accuset?

RESPONS.

Affirmat Sanctus Thomas, virum tunc posse accusare mulierem suam, quantumvis pœnitentem, nec cogi posse, ut crimen ejus inultum dimittat. Hæc sunt autem Angelici Doctoris verba, simulque argumenta quibus suam firmat sententiam (a): *Pœnitentia uxoris debet inducere virum, ut uxorem fornicantem non accuset, aut dimittat. Sed tamen non potest ad hoc cogi, nec potest per pœnitentiam uxor eum ab accusatione repellere; quia cessante causa & quantum ad actum, & quantum ad maculam, manet aliquid de reatu: & cessante etiam reatu quoad Deum, adhuc manet reatus quoad pœnam humano judicio inferendam; quia homo non videt cor, sicut Deus.* Jure ergo uxorem suam in judicio accusare potest Bauduinus, nec ab accusatione impediri potest, absolute loquendo ipsi absolutionem denegando.

(a) S. Th. in 4. d. 35. q. un. a. 6. ad 2.

Attamen docendus est vir ille, ad charitatem Christianam pertinere, ut in simili casu inexorabilem sese non ostendat; & satius esse, ut acceptam uxori suæ condonet injuriam. Nam, ut ait Sanctus Augustinus (b): *Quis non intelligat ignoscere debere maritum, quod videt ignovisse Dominum amborum, nec jam se debere adulteram dicere, cujus pœnitentis crimen divina credit miseratione deletum.* Reipsa, *si communis conditio,* (qua nimirum in idem, quod consorti non vult ignoscere, crimen pronus est) pergit idem Sanctus Doctor (c), *fideliter & humiliter cogitetur, non erit turpis, neque difficilis etiam post perpetrata atque purgata adulteria, reconciliatio conjugum, ubi per claves regni cœlorum non dubitatur fieri remissio peccatorum.*

(b) S. Aug. l. 2. de adulterinis conjugiis c. 6. seu num. 5.

(c) Idem ib. c. 9. seu n. 8.

CASUS XI.

FLAVIUS Honoriam conjugem suam ob adulterii crimen ab ea perpetratum juridice dimisit: quæ postea criminis sui pœnitens, cum viro suo in gratiam redire enixe postulat. Nonne ad eam resumendam tenetur Flavius?

RESPONS.

Ad uxorem suam reverti non tenetur Flavius sub peccati reatu in casu proposito: Interveniente namque sententia fit adulterium publicum: nec in foro interiori ad ream compartem insons redire obligatur: Cujus equidem rei causam istam profert Glossa (d): *Sed quæ est ratio,* inquit Glossarius, *quare in fornicatione carnali non compellitur maritus uxorem, recipere etiam emendatam; sed in spirituali compellitur. Hæc potest esse ratio: si maritus cognoscerat uxorem post carnalem fornicationem, postea promoveri non potest* (ad Ordines videlicet, ob interpretativam, quam incurrit, bigamiam) *ea mortua propter defectum sacramenti; & sic præjudicium ei fieret ..... sed hoc non contingit in fornicatione spirituali, quia per pœnitentiam purgata est.* Quod deinde probat ex Canone Neocæsariensis Concilii, quem refert Gratianus (e) his verbis: *Si cujus uxorem adulterium commisisse, cum esset Laicus, evidenter fuerit comprobatum, hic ad Ministerium Ecclesiasticum admitti non potest.* Quæ verba iterum in alio Canone referuntur, (f) quem Gratianus, Bracarensi Concilio, licet falso, adscribit; sed quæ sunt ejusdem Concilii Neocæsariensis, & ex quibus Martinus Episcopus Bracarensis 28. suum Capitulum composuit his terminis; *Si laici uxor in adulterio fuerit deprehensa, hic talis ad Ministerium Ecclesiasticum nullo modo adducatur* (g).

(d) Gl. in c. Mulier. fin. de conversione conjugator. v. Judicio Ecclesiæ.

(e) Concil. Neocæs. c. 8. in can. si cujus 11. d. 34.

(f) Can. si Laic. 12. d. 34.

(g) Martin. Bracar. Capit. 28. apud Labbe tom. 1. Conc. col. 909.

Ratio autem, propter quam in hoc casu fit vir ille bigamus, est defectus sacramenti; *propter defectum Sacramenti:* quod quidem explicat Sanctus Augustinus, dicens (h): *bigamum non peccasse, sed normam sacramenti amisisse, non ad vitæ meritum, sed ad Ordinationis Ecclesiasticæ signaculum necessariam.* Hoc est, talem virum Christo non esse conformem, qui uni tantum virgini sponsæ, nimirum Ecclesiæ se ipsum conjunxit. Id tamen de eo tantum est intelligendum, qui carnalem habuit copulam cum muliere, quam adulterii novit esse ream; ut observat eadem Glossa, superius laudata (i).

(h) S. Aug. L. de bono conjugali c. 18. & in c. 1. Ep. ad Tit. in Can. Acutius 2. d. 26.

(i) Gl. in cit. c. Super eo v. in bigamis.

Consentit hæc decisio cum antiquis Canonibus, & uno præsertim, quem emisit Pelagius Papa, & in quo ita constituit (k): *Illam vero,* inquit, *siquidem maritus suus sine dolo aliquo forte accipere voluerit; tua ordinatione sub cautela recipiat, nullum ei, nihil duntaxat de cetero committendi, periculum illaturus. Si vero omnino eam recipere noluerit, in alium quemdam locum, in quo ei non liceat male vivere; provida eam dispensatione constitue.* Eodem modo difficultatem istam solvit Gregorius IX. (l) in una sua Decretali, quæ sic habet; *Mulieres vero,* inquit, *quæ relicto maritali thoro, lapsu carnis ceciderunt, si mariti earum a te diligenter commoniti, eas ad frugem melioris vitæ conversas noluerint recipere propter Deum, in claustris cum religiosis mulieribus studeas collocare, ut perpetuam pœnitentiam ibi agant.*

(k) Pelag. in can. de benedicto 3. 32. q. 2.

(l) Gr. IX. in c. Gaudemus 29. de convers. conjug. l. 3. t. 32.

Ex quibus omnibus facile colligitur, quod si conversam mulierem ex charitatis motivo resumere vir noluerit, a qua per juridicam divortii sententiam fuit sejunctus, ad id cogi non potest; cum certum sit, quod, si ad id absolute teneretur; id quidem indicassent duo illi Summi Pontifices, simulque jussissent, ut ad id per Ecclesiæ censuras cogeretur, sicut in aliis casibus id necessarium existimantes constituunt. *

* Glossa in Cap. *Si vir*, Casum propositum paucis verbis resolvit, confirmatque Pontasii responsionem. „ Debet *vir*, *inquit*, debito honestatis *uxorem patitentem recipere*, & non honestatis, quia etiam post pœnitentiam posset eam accusare de adulterio „.

CASUS XII.

MÆVIUS, qui ob adulterium Titiæ uxoris suæ divortium ejus juridice petitum obtinuit, elapsis aliquot mensibus ad eam reverti constituit, cum ea, ut ante victurus. Nunquid tenetur ad virum Titia reverti, licet separationis sententia fuerit lata?

RESPONS.

Ad Mævium conjugem reverti tenetur Mævia, eique debitum conjugale reddere. Ratio est, quia divortii sententia a Judice lata non fuit in præjudicium insontis, sed in pœnam partis consciæ: alioqui injustum foret illud judicium ex regula juris Canonici, in qua sic habetur (m): *Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus.* Hæc itaque sententia Mævio præjudicium nequit afferre; cum in ejus favorem lata fuerit, ac Titiæ acceptam ab ea injuriam libere condonare is valeat.

(m) Reg. 23. de reg. juris in 6.

Ita difficultatem hanc solvit Sanctus Thomas his verbis (n): *Illud quod inducitur in favorem alicujus, non facit ei præjudicium. Unde, cum divortium sit indultum in favorem viri, non aufert ei jus petendi debitum, vel revocandi uxorem. Unde uxor tenetur ei reddere, & ad eum redire, si fuerit revocata, nisi de licentia ejus votum continentiæ emiserit.* Idem docet Sanctus Bonaventura (o), addens, quod si redire dissentiret pars conscia, ad id a Judice Ecclesiastico esset cogenda. *Si autem,* inquit, *innocens nocentem petit; ut vir castus uxorem adulteram; & si ipsa invita debet reconciliari per judicium Ecclesiæ: quia sicut dicunt jura; quod in meum favorem introductum est, in meum damnum non potest retorqueri.* Cæterum quod a Sanctis istis de uxore asseritur, vicissim intelligendum est de marito, si ipse sit nocens, hæc vero innocens: hac enim in re discrimen non intercedit inter virum & mulierem. *In causa divortii vir & uxor ad paria judicantur, ut idem sit licitum & illicitum uni quod alteri,* inquit Sanctus Thomas (p) conformiter ad Canones ac Summo-

(n) S. Th. in 4. d. 35. q. un. a. 6. ad 3.

(o) S. Bonav. in 4. d. 3. art. un. q. 5. in corp.

(p) S. Th. cit. dist. 35. a. 4. in corp.

rum Pontificum Decretales (*a*): quocirca, si contra virum nocentem divortii sententiam obtinuisset mulier innocens, & ab eo jam sejuncta cum eodem reverti postularet, vir ad eam redire teneretur. Hic multos omittimus Authores, qui hanc eandem tuentur veritatem (*b*), de qua jam in transitu egimus in animadversione quinto apposita casui, qui incipit a verbo CAROLOMANNUS.

(*a*) S. Chrys. in can. si quis 4. 32 q. 2. Innoc. I. in can. Gaudemus de divortiis.

(*b*) Richard. in 4. d. 35. 1. 3. q. 2. Petr. Pal. ib. q. 2. a. 12.

CASUS XIII.

Si ante TITIA solemnem Religionis professionem emisisset, quam eam reposceret Mævius vir ejus; teneturne cum eo in gratiam redire; aut ad id a Judice compelli posset?

RESPONS.

Constat, divortium non censeri perpetuum, nisi pro parte innocente, ac proinde consciam partem propria sua authoritate, & absque tacito saltem partis innocentis consensu, statum mutare non posse, uti liquet ex præcedenti decisione. *Ad illud quod objicitur*, inquit Sanctus Bonaventura (*c*), *quod uterque potest vovere continentiam; dicendum, quod falsum est: quia fornicans non potest, nisi alter consentiat, & nisi post pœnitentiam velit eam recipere.*

(*c*) S. Bonav. in 4. d. 35. q. 5. a. uni. ad 2.

Sanctus Antoninus, Sanctorum Doctorum, qui ipsum antecessere, sententiæ fideliter adhærens, eandem tradit doctrinam his verbis (*d*): *Ipsa autem dimissa propter adulterium non potest intrare Religionem, contradicente viro, ... & si congressa fuerit contra voluntatem viri, poterit revocari.* Ita etiam Author Glossæ in Decretales (*e*). Unde sequitur, Titiam, licet solemnia Religionis vota jam professam a Mævio jure repeti posse, & ad revertendum cum illo a Judice cogi.

(*d*) S. Ant. 2. p. sum. Th. t. 2. c. 21. §. 6.

(*e*) Gl. in c. Ex litteris v. Redire de divortiis.

Diximus: *absque tacito saltem partis innocentis consensu*: quia, si viro sciente in Monasterium ingressa fuisset, & post elapsum novitiatus annum, eo non contradicente, Religionis vota emisisset, tum ejus professio valida esset & inculpabilis. Ratio est, quia in hoc casu Mævii silentium pro formali consensu haberetur juxta istam Bonifacii VIII. regulam (*f*): *Qui tacet, consentire videtur*; neque esset ei expostulandi locus, quod se jure suo illa status mutatione frustraretur, ex hac alia juris regula (*g*): *Scienti & consentienti non fit injuria neque dolus.*

(*f*) Reg. 14. de Reg. jur. in 6.

(*g*) Reg. 27. ibid.

Animadvertere tamen opus est, quod cum dicimus, partem innocentem impedire posse mutationem status noxiæ compartis: id intelligendum est de tempore conveniente, & non in perpetuum. Nam si consortem emendatam sincera pœnitentia longo tempore admittere recusaret; iniquum foret omnino, ut ipsam per totam vitam ab eligendo statu impediret, in quo saluti suæ contra insidias diaboli sæculique illecebras prospicere valeret. Hinc contendunt sapientissimi Authores, quod, si pertinaciter consciæ parti, quæ ad meliorem frugem rediit, veniam mutandi status deneget innocens, nec eam velit admittere, tum rea potest amplecti Religionem, vel, si sit homo, Sacerdotium, quin ad ipsum vel ipsam reverti teneatur. Ita sentit Glossa (*h*) in Decretalem Gregorii IX. quam postea afferemus. En verba Glossæ: *Mulier de adulterio condemnata, vel publice deprehensa: detruditur in Monasterium ad agendam perpetuam pœnitentiam, si eam emendatam vir recipere noluerit. Tamen infra biennium potest eam recipere, si vult; si vero eam noluerit recipere .... tunc tondeatur & habitum monachalem recipiat, ibi perpetuo moratura.* Author hujusce Glossæ eandem rem alibi asserit (*i*). Atque ista Glossæ sententia perfecte consentit cum ipso textu Decretalis Gregorii IX. In hac enim constituit hic Papa, ut mulieres post adulterium conversæ, ad repulsam virorum suorum, in Monasterio perpetuo mansuræ reponantur. *Mulieres vero, quæ relicto maritali thoro lapsu carnis ceciderunt, si mariti earum a te diligenter commoniti, eas ad frugem melioris vitæ conversas noluerint recipere propter Deum, in claustris cum religiosis mulieribus studeas collocare, ut perpetuam pœnitentiam ibi agant.*

(*h*) Gl. in c. Gaudemus de conv. conjugat. v. In claustris.

(*i*) Glos. in can. Apostolus v. Viro. 37. q. 7.

Sententiam istam æquitate naturali nixam esse agnoverunt jura civilia, eamque approbarunt. Sic enim constituit Imperator Justinianus (*k*): *Jubemus, adulteram .... mulierem, competentibus vulneribus subactam in Monasterium mitti, & si quidem intra biennium recipere eam vir suus voluerit, potestatem ei damus hoc facere & copulari ei .... si vero prædictum tempus transierit, tonderi eam & monachicum habitum accipere, & habitare in ipso Monasterio in omni propria vitæ tempore.* Sic etiam habet alia Authentica, Codici inserta (*l*): *Adultera in Monasterium mittatur, quam intra biennium viro recipere licet: biennio transacto ..... adultera tonsa, monastico habitu suscepto, ibi dum vivit permaneat.*

(*k*) Novella Quacumque 134 c. 10. Authenticorum Coll. 9. t. 17.

(*l*) Authent. Sed hodie Cod. ad leg. Juliam de adulteriis l. 9. tit. 9.

CASUS XIV.

ALPINIANUS, ducta sibi uxore Julitta, in hæresim, vel etiam Mahumeticam Sectam post mensem lapsus est. 1. Potestne Julitta tuta conscientia petere divortium? 2. Si Alpinianus sincere post divortium ad meliorem sincere frugem convertatur, num hæc tenetur ad ipsum redire?

RESPONS.

Fatendum, quod, ut ait Sanctus Thomas (*m*). *Quia infidelitas, quæ dicitur spiritualis fornicatio, etiam est contra Matrimonii bonum, quod est proles educanda ad cultum Dei, etiam ipsa facit divortium*: quod intelligendum est de divortio, quod confirmavit Superior legitimus, præcipue cum pars fidelis de subversione periclitatur, suadente comparte infideli. Si igitur Julitta a viro suo perversionis periculum aut etiam a propria infirmitate vereatur; cum eo divortium absque culpa facere potest; ut exprese docet Alexander III. his verbis (*n*): *Si conjugem suam ad infidelitatis maleficium traxerit: ab eo poterit separari: ita quod ei nubere alii non licebit.*

(*m*) S. Th. in 4. d. 35. q. un. a. 1. ad 3.

(*n*) Al. III. in c. Quæsiv. 2. de divort. l. 4 tit. 19.

Diximus, tale divortium non esse faciendum, nisi authoritate legitimi Superioris: Pars enim fidelis, quæ a comparte sua infideli aut hæretica privata authoritate discederet; ad redeundum cum illa cogi posset, uti declarat Urbanus III. (*o*) in una Decretali ad Episcopum Florentinum, loquens de divortio causa hæresis. *De illa*, inquit hic Papa, *quæ viro suo labente in hæresim, ipsius consortium sine judicio Ecclesiæ declinavit, videtur nobis, quod mulier, (maxime si ea intentione discessisset, ut lapsus in hæresim tædio pariter & confusione affectus, se ab errore suo converteret) ei, cum reversus fuerit, est reddenda, quæ etiam si reverti noluerit, compellatur. Si vero judicio Ecclesiæ ab eo recessit, ad recipiendum eum nullatenus dicimus compellendam.* Gregorius IX. Idem declarat dicens (*p*): *Quod mulier, quæ in fide remansit, potest, nolente viro, qui ab infidelitate revertitur, propter quam ab eo fuerat judicio Ecclesiæ separata, ad Religionem libere convolare*; aut si Religionem profiteri noluerit, sæcularibus addicta potest remanere desideriis ex Urbano III.

(*o*) Urb III. in c. de illa 6. eod. tit.

(*p*) Gr IX. in c. Mulier. final. de convers. conjug.

Contendunt equidem nonnulli Authores, ex his Gregorii IX. verbis inferri posse, quod, si Monasterium non subeat hæc mulier, ibi Religionem solemniter professura, ad virum suum conversum reverti tenetur: atque ideo hunc Papam, Urbano III. inferiorem uno sæculo & amplius, censendum esse Decretalem Urbani abrogasse. Ita sentit Author Glossæ (*q*), cujus hæc sunt verba: *Sed si nollet intrare Religionem, compelli debet ad ipsum redire utroque casu, sive fuerit judicio Ecclesiæ absoluta, sive non..... Non obstante illa spirituali fornicatione, cum jam sit emendatus & incipiat esse quod non fuit.* Ita etiam sentiunt Dominicus Sotus (*r*), Hostiensis & alii complures Canonistæ (*s*).

(*q*) Glos. in cit. c. de illa v. Compellendam & in cit. c. mulier v. Judicio Ecclesiæ.

(*r*) Dom. Sot. in 4. d. 39. a. 4.

(*s*) Hostiensis & alii in cit. c. de illa.

Sed e contra, cum nihil aliud in sua Decretali proferat Gregorius IX. quam quod in tali casu mulier *potest ...... ad Religionem libere convolare*; inferendum est, eam non teneri ad maritum suum reverti, & cum non addat hic Papa ipsam esse compellendam ad redeundum in gratiam cum illo, si Religionem profiteri nolit: non debet supponi, hanc fuisse mentem hujusce Summi Pontificis, quandoquidem Urbani III. Decretalem intactam relinquens, id solum declarat, quod non dixerat Urbanus, mulierem videlicet in hoc casu ad Religionem posse convolare. Unde sequitur, quod, cum de jurisprudentia ab Urbano III. constituta non loquatur Gregorius IX.; eam potius confirmasse, quam

abro-

abrogasse censendus est additione sua; quia ex regula, quam statuit Bonifacius VIII. in suis Constitutionibus (a) & etiam juxta legem civilem; cum omnis derogatio sit odiosa, verbis expressis declarari debet, ut obtineat. *A jure veteri non recedimus, nisi in quantum reperitur expressum* (b). En prima ratio. Altera est, quia durior hæc esset necessitas & non ferenda, ut mulier, licet innocens, teneretur vel ad virum suum reverti, a quo Ecclesiæ judicio, hoc est a Superiore legitimo fuisset sejuncta, & cujus proinde malas tractationes post hujusmodi separationem non sine causa vereri posset: vel, si cum eo in gratiam redire denegaret, solemnem, etiam contra propriam voluntatem, Religionis emittere professionem, quam in criminis tantum pœnam vulgo jus præscribit; ut liquet ex Canone, quem e Sancto Gregorio Magno depromptum refert Gratianus (c). Æquius igitur dici potest, mulierem hanc posse vel Religionem, si velit, profiteri; vel liberam in sæculo remanere, quin ex justitia teneatur ad revertendum cum marito suo: ad quod tamen teneretur, ut jam diximus, si propria authoritate ab eo discessisset. Hæc est communior sententia, quam sequuntur Paludanus, Gabriel Biel, Major, Barbosa, Petrus Soto, Sylvester & alii multi (d).

(a) Bonifac. VIII. in cap. cum expediat. 29. de El. &c. in 6. l. 1. t. 6.

(b) Glos. in Clementina. multor. v. contra eos de Hær. l. 5. t. 3. leg. præcipim. 32. Cod. de appellat. & consultat. l. 7. t.

(c) S. Gr. in can. de lapsis 5. 16. q. 6.

(d) Petr. Pal. in 4. d. 35 q. 1. Gabr. ib. a. 2. Joan. Major. 16. d. 13. Aug. Barb. in cit. de illa Petr. Soto lect. 12. de Matrim. Sylvest. &c.

CASUS XV.

FLORUS, Socinianorum hæresim amplexus, Blæsillam uxorem suam vehementissime sollicitavit, ut etiam a fide Catholica desciseeret. Blæsilla, quæ ob repulsam suam continue cum Floro jurgatur, quæque justa de causa veretur, ne tandem ei, qua semper pulsatur, tentationi succumbat: quærit, utrum absque peccato divortium cum marito suo facere queat, non expectato legitimi Superioris judicio?

RESPONS.

Si tanta sit, tamque vehemens Blasillæ tentatio, ut juste timere queat, ne tandem ipsi succumbat; a viro suo sine culpa discedere potest, non expectato interventu authoritatis legitimi Superioris. Id vero probari potest ex paritate sævitiæ & malarum tractationum mariti; eas namque evitare potest mulier, a marito suo propria authoritate discedendo, quin expectet, dum id sibi per Judicem liceat, uti ostendimus ex Decretali Innocentii III. in decisione octavæ difficultatis. Atqui salus est quid multo majoris momenti, quam sit valetudo, vita aut alia mundana bona: igitur, cum de Religione sua periclitetur hæc mulier, ac proinde de salute sua æterna: procul dubio a viro suo discedere potest, quin teneatur sub peccati reatu sententiam judicis expectare.

Nolumus tamen, tale divortium esse perpetuum, sed eo duntaxat permanere tempore, quo perdurat discrimen. Quare, si ad fidem Catholicam sincera conversione Florus remigret; statim cum eo in gratiam redire tenetur Blæsilla: quia hæc est juris regula, ut *cessante necessitate*, inquit Urbanus II. in Concilio Placentino an. 1095. præsidens, *illud quoque cesset, quod pro necessitate factum est* (e).

(e) Urb. II. in can. Ordination. 5. §. 3. 9. q. 1.

CASUS XVI.

Bassianus, furto ac magiæ deditus, ad eadem scelera Domittam uxorem suam sollicitat. Hæc autem ad ea, seu lucri spe, seu curiositatis explendæ desiderio vehementer invitatur. Nunquid absque peccato cum viro suo divortium facere potest ut vitato periculo in tuto conscientiam suam reponat?

RESPONS.

Domittæ sufficit allata causa, ut virum suum dimittat; cum ad crimina sua eam invitet, ac nimiæ suæ infirmitatis sibi conscia sit ad resistendum. Ita docet S. Thomas (f) loquens de muliere, quæ ad peccatum mortale virum suum trahit; (nam de utroque pariter intelligenda est præsens quæstio). *Hoc intelligendum est*, inquit Angelicus Doctor, *quando mulier præstat magnam occasionem ruinæ viro suo, ut vir probabiliter sibi de periculo timeat, tunc enim vir potest se subtrahere ab ejus conversatione.*

(f) S. Th. in 4. d. 39. q. un. a. 6. ad 3.

Eandem doctrinam tuetur Sanctus Bonaventura (g); cum enim permisit, alterum ex conjugibus ab alio discedere posse ob unum adulterii actum, etiam *pro unico solo actu .... quantum*, inquit, *fornicans pœniteat*, subjungit postea: *Propter alia genera peccatorum non potest dimittere, nec quantum ad cohabitationem, nisi præstet occasionem ruinæ*, inquit *& vehementer timeatur de lapsu, tunc enim licet dimittere*. Ita quoque mentem suam aperit Sanctus Antoninus (h): *Nam & quando uxor præstat magnam occasionem ruinæ viro suo, tunc vir potest se subtrahere a conversatione sua.* Hæc sunt verba hujus Sancti.

(g) S. Bonav. ib. respons. ad dub. 3.

(h) S. Ant. 3. p. sum. Th. t. 1. c. 21. §. 4.

Doctrinam Sancti Hieronymi sequuntur tres illi Sancti Doctores; is enim asserit (i) quod *melius est vitam solitariam ducere, quam ob vita præsentis necessaria æternam vitam perdere*. Expressius etiam loquitur Sanctus Augustinus his verbis (k): *Ex quo intelligitur, quod propter illicitas concupiscentias, non tantum, quæ in stupris cum alienis viris aut fœminis committuntur, sed omnino quaslibet, quæ animam corpore male utentem a lege Dei aberrare faciunt, & perniciose turpiterque corrumpunt, possit sine crimine & vir uxorem dimittere, & uxor virum: quia exceptam facit Dominus causam fornicationis, quam fornicationem generalem & universalem intelligere cogimur*. Reipsa si alter ex conjugibus ab altero discedere potest ad tuendam vitam suam corpoream, a fortiori potest, cum aliter spiritualem vitam amittendi periculum vitare nequit, quæ tantum vitam corpoream excellentia sua superat, quantum anima corpori præstat; ut loquitur Sanctus Augustinus (l); quod tamen de eo casu intelligendum est, in quo alter alterum ad malum perseveranter ac pertinaciter sollicitat, & in quo innocens infirmitatis suæ ita sibi conscius est, ut vix sperare possit, se tentationem superaturum; quo in casu versatur Domitta.

(i) S. Hier. in c. 17. Matth.

(k) S. Aug. in can. Idololatr. 5. 28. q. 1.

(l) Idem in can. Ille 5. 22. q. 5.

Addi potest denique sententia Glossæ, quæ verbis expressis difficultatem istam sic solvit (m): *Fidelis fidelem bene potest dimittere, si compellitur ab eo ad mortale peccatum, nec forte resistere potest*. Quæ omnia cum istis Alexandri III. verbis (n) apprime consentiunt. *Mulier pro furto vel alio crimine viri sui, (nisi fidei suæ religionem corrumpere velit) ab eo separari non debet. Verum si conjugem suam ad infidelitatis maleficium traxerit, a viro poterit separari* (o).

(m) Gl. in can. uxor. 28. q. 1. v. uxor.

(n) Al. III. in c. quæsiv. 1. de divort.

(o) Ita Nav. Man. 22. nu. 22. & apud eum Pal. in 4. d. 39. q. 1. n. 15. Panorm. & alii in cit. c. Quæsivit. Tolet. Instr. Sacerd. l. 7. c. 25. Glossa in can. Idololatr. v. sacrificare.

CASUS XVII.

HYACINTHUS, ab Hunegunda uxore sua de divortio ob crimen infidelitatis, vel hæresis juridice lacessitus, ac timens, ne divortii sententiam subeat, declarat, se infidelitatem suam aut hæresim abdicare. Teneturne Hunegunda susceptam omittere accusationem, atque cum viro in gratiam redire?

RESPONS.

Accusationem suam omittere tenetur illa mulier. Nam conjux fidelis, uti jam diximus, ab infideli vel hæretico legitime discedere, nequit nisi in casu, in quo de perversione periclitaretur, seu ob alterius sollicitationes, seu ob propriam infirmitatem. Constat autem, quod ubi reus declarat, se ad veram fidem redire velle, consors illatam actionem intermittere debet, nec jam divortium petere potest.

Id quidem manifeste docet Sanctus Bonaventura his verbis (p): *Tunc est in injuriam conjugis* (illa fornicationis species) *quando conjux in illa perseverat, quia tunc est via ducendi ad corruptionem, & ideo propter illam potest fieri separatio: si conjux nolit pœnitere: si autem vult pœnitere & redire, non potest repudiare eam.* Quibus subjungit Sanctus ille Cardinalis: *Fornicatio tunc est in damnum conjugis, quando dat ei occasionem scandali, vel quando non vult cum eo quiete vivere; nisi consentiat malefacere.*

(p) S. Bonav. in 4. d. 39. respons ad dub. 3.

Idem sentit Sanctus Thomas (q): asserit enim, unicum carnalis fornicationis actum, legitimam esse divortii causam: *quia*, inquit, *tollitur per eam certitudo prolis & fides frangitur, & significatio non servatur, cum unus conjugum pluribus carnem dividat*. Addit postea, non idem de infidelitate dicendum; nisi adsit formalis pertinacia. *Propter unum actum fornicationis carnalis potest procedi ad divortium, non autem propter unum actum infidelitatis, sed propter*

ten-

(q) S. Th. in 4. d. 35. a. 1. ad 3. Item in suppl. q. 62. a. 1. ad q.

consuetudinem, qua pertinaciam ostendit; in qua infidelitas perficitur.

CASUS XVIII.

ADENULPHUS, in hæresim, quæ est spiritualis fornicatio, lapsus, cum Helena uxor sua pariter mœchata fuerit, juridice postulat divortium cum uxore sua; quæ ipsi hæresim opponit. Daturne locus compensationi criminum in hoc casu?

RESPONS.

Non est compensationi criminum locus in proposito casu, quare admittenda non est Helenæ intercessio, quæ viro suo hæresim exprobrat quam amplexus est. Ratio est, quia duo illa crimina omnino specie sunt diversa: cum per adulterium frangatur fides conjugalis: per hæresim vero fides tantum, proprie loquendo, Deo soli, non sponso promissa: Quare divortium requirere potest Adenulphus, quin valeat Helenæ intercessio, aut crimen ipsius cum viri crimine compensari possit; cum inter paria ejusdemque naturæ crimina hujusmodi compensatio debeat admitti, ut ait Innocentius III. in multis suis Decretalibus quas ad marginem indicare sat est (a): quod etiam cum Legibus Romanis consentit (b).

(a) Innoc.III. in c. Tua. fin. de adult. & stupro. Cum paria crimina compensatione mutua deleantur. Item in c. Intelleximus. pen. eod. t. l. 5. t. 16.
(b) L. Si uxor. 13. §. Judex. 5. ff. ad leg. Juliam. de adulteriis.

CASUS XIX.

VICTORIANUS, militiam sequi volens, Joannam uxorem suam secum vult in castra ducere. An hæc tenetur ad sequendum virum sub reatu peccati mortalis?

RESPONS.

Non existimamus, mulierem hanc teneri ad sequendum virum in castra, quamvis enim mulier, ut plurimum ad sequendum virum suum teneatur, injustum tamen videtur, si ad id cogatur, cum absque gravi suo incommodo, & etiam salutis, vitæ, ac valetudinis suæ periculo id ipsum præstare nequit. Quod plerumque evenit iis, qui arma gerunt, ac præcipue fæminis, ob infirmitatem sexus, corporis ac mentis earum. Ita sentiunt Sotus, Abeli, aliique complures contra quosdam, de quibus loquitur Glossa (c).

(c) Glossa in can. Unæquæque. 3. 13. q. 2. v. Sequatur.

CASUS XX.

AGATHA Germano nupsit, quem professione multivagum noverat, idque ob malum finem, v. g. ad furandum quidquid arripere poterat in locis, qua transibat. Teneturne mulier virum suum in hoc casu sequi sub reatu peccati mortalis, si is forte velit?

RESPONS.

Mulierem hanc ad id nullatenus teneri putamus, quia is, qui ea mente vagatur, non modo infamiæ, sed & mortis periculum subit, cui eidem mulier se committeret, eum sequendo, vel saltem ipsius peccatorum ea fieret particeps. Quare, si in eodem consilio permaneat Germanus, ipsum Agatha, nedum ei obtemperet, ut potius deserere tenetur. Nam ut ait Ecclesiæ Pater (d): *Non semper malum est non obedire præcepto. Cum enim Dominus jubet ea quæ sunt contraria Deo, tunc ei obediendum non est*: Et licet vir sit caput mulieris, eique subditam esse necesse sit, ut ait S. Hieronymus (e): certum est tamen, eam nullum ei debere obsequium in iis, in quibus offenditur Deus, ut ait idem S. a Gratiano (f) in Canone relatus: *Si bonum est quod præcipit Imperator & Præses*, inquit hic Doctor, *jubentis obsequere voluntati, si vero malum, responde ei illud de Actibus Apostolorum* (g): Obedire oportet Deo magis quam hominibus. *Hoc ipsum & de servis intelligamus apud Dominos, & de uxoribus apud viros, & de filiis apud parentes, quod in illis tantum debeant Dominis, viris, parentibus esse subjecti quæ contra Dei mandata non veniunt.*

(d) In can. Non semper. 98. 11. q. 3.
(e) S. Hieron. in c. 2. Epist. ad Titum. in can. Cum caput. 15. 33. q. 5.
(f) Idem in c. Si Dominus. 93. ead. causa & q.
(g) Act. 5. 3.

Confirmari potest hæc decisio authoritate S. Antonini (h), qui, cum præmisit, alterum ex conjugibus graviter ægrotantem non teneri ad reddendum consorti debitum conjugale: subjungit. *Ex isto principio dicunt etiam aliqui probabiliter, quod si vir est fur & incorrigibilis, propter quod uxor cum eo quotidie periclitatur ad mortem per injustitiam rectorum, potest fugere & eum relinquere, ne moriatur cum eo.* Eodem modo sentiunt Navarrus (i), Sylvester, & alii multi. *Tenetur eum sequi*, inquit hic Canonista, *quandiu ex honesta causa ille vagaretur: non tamen, si ob turpem causam id faceret, vel circumduceret, exponendo peccati, vel mortis periculo: quia tunc nullatenus ipsum sequi tenetur, Qui enim ita vagatur, absque dubio peccat, & proinde non est illi consentiendum.*

(h) S. Anton. 3. p. Sum. Th. t. 5. c. 20. §. 10.
(i) Navarr. Manual. c. 14. n. 20. Sylvester de Prierio. v. Uxor. q. 8.

CASUS XXI.

SUSANNA, a Raymundo viro suo aversa, proprio nutu & absque legitima causa discessit ab eo. Cum ipsam recipere, neque illi ullatenus opitulari voluerint ipsius parentes; paulo post magna oppressa est egestate. Quæritur jam, utrum Raymundus, qui dotem ejus 12000. librarum accepit, non teneatur sub reatu peccati, ei necessarium saltem victum suppeditare, ne delinquendi occasionem ei præbeat egestas?

RESPONS.

In casu proposito non tenetur Raymundus necessarium Susannæ victum præbere, nisi ad extremam redacta esset necessitatem, qua ipsius tantum auxilio liberari posset. Ratio est, quia vir mulierem suam alere non tenetur, nisi in quantum secum cohabitat, sibique convenientem ea statui suo operam reddit. Cum igitur sola peccati conscia sit Susanna ob injustum cum marito suo divortium ex sola sua in eum aversione ortum, par non est, eam a Raymundo victum ac vestitum accipere, ex hac juris regula (k): *Non debet aliquis alterius odio prægravari.* Et etiam minus æquum est, ut in proprium commodum hujusce mulieris cedat ipsius culpa, cujus consecutiones omnes sibi soli debet adscribere ex hac alia pariter juris regula (l): *Damnum, quod quis sua culpa sentit, sibi debet, non aliis imputare* (m).

(k) Reg. 22 de reg. juris in 6.
(l) Reg. 86. ib.
(m) Colloq. Cond. t. 2. Colloq. 15. sect. 3.

CASUS XXII.

MOHAMMEDES & ABBASSA uxor ejus, ambo Religione Mahumetani, Budæ in Hungaria aliquandiu commorati sunt; atque Abbassa ibi fidem Christianam amplexa est, Mohammedes vero in infidelitate sua perseverans, cum quiete cum muliere sua agere deberet, indesinenter in Christianam Religionem invehit, Christique nomen blasphemat, a muliere tamen sua discedere nolens. Nunquid cum Mohammede, etiam invito, divortium facere potest Abbassa sine peccato?

RESPONS.

Certum est, Abbassam a Mohammede, quantumvis reluctante, discedere posse. Ratio est, quia tale matrimonium, etiam quoad vinculum dissolvitur, ubi pars una fidem amplexa est, & consors ejus cum ea habitare non vult, aut cum ea manere tantum eligit in Christum ejusque Religionem blasphemando, aut eam ad infidelitatem suam vel peccatum trahere volendo. *Quod si infidelis discedit, discedat*, inquit Apostolus (n): *Non enim servituti subjectus est frater aut soror in hujusmodi.* Ita quæstionem hanc solvit Innocentius III. ad Ferrariensem scribens Episcopum (o): En autem verba hujusce Summi Pontificis: *Si enim alter infidelium conjugum ad fidem Catholicam convertatur, altero vel nullo modo, vel non sine blasphemia Divini nominis, vel ut eum pertrahat ad peccatum mortale, ei cohabitare volente, qui relinquitur ad secunda, si voluerit, vota transibit: & in hoc casu intelligimus, quod ait Apostolus*: Si infidelis &c. Existimant etiam nonnulli Authores tale matrimonium, etiam quoad vinculum dissolvi, ubi pars, quæ in infidelitate sua permanet, ad fidem Christianam venire refugit. Eorum sententiæ favere videtur Concilium Toletanum an. 633. a Gratiano relatum (p), cum prohibet, ne pars fidelis cum infideli communicet, ne ab infideli is pervertatur: quod tamen non erat in usu primis Ecclesiæ sæculis, quæ volebat, ne fidelis ab infideli discederet, ut videre est apud S. Augustinum (q).

(n) 1. Cor. 7 15.
(o) Innoc. III in c. Quanto 7. de divortiis. l. 4. t. 19.
(p) Conc. Tolet. 4. in can. Judæi. 10. & in can. Sæpe. 11. 28. q. 1.
(q) S. Aug. l. 1. de adult. Conjugiis c. 18 in can Sic enim. 9. eadem. c. & q.

CASUS XXIII.

SALADINUS & Neomisia uxor ejus, ambo infidelitatis tenebris demerguntur, sed Neomisia abjectis erroribus Christo nomen dat, ac recusante Saladino quietam secum vitam agere, nec Christi nomen blasphemare, ab eo discedit, ac solemnem Religionis professionem emittere parat. Paulo post Saladinus Christi fidem amplectitur, ac Neomisiæ declarat, se velle, ut ad se revertatur, maritali ut prius secum affectu victura. Quid tum facere tenetur Neomisia?

RESPONS.

Distinctione opus est: nam si legitimi Superioris authoritate a viro suo discessit Neomisia, religiosam vitam, eo invito, potest amplecti juxta istam Gregorii IX. Decisionem (a): *Mulier, quæ in fide remansit, potest, nolente viro, qui ab infidelitate revertitur, propter quam ab eo fuerat judicio Ecclesiæ separata, ad Religionem libere convolare*. Id quoque probari potest ex Decretali Urbani III. ad Episcopum Florentinum (b), in qua declarat hic Papa, mulierem, quæ ex Ecclesiæ sententia a viro, hæresis causa discessit, non teneri ad ipsum recipiendum, etiam conversum. *Si vero judicio Ecclesiæ ab eo recessit, ad recipiendum eum nullatenus dicimus compellendam*, quia inquit Glossa (c), *exceptio semel acquisita ex sententia, semper durat*. Sed in hoc casu addit Glossa alibi (d), quod, si mulier ista nec Religionem profiteri, nec ad virum suum reverti vellet, ad alterutrum esset compellenda. *Sed si nollet intrare Religionem, compelli debet ad ipsum redire*. Qua de re sententiam nostram jam in responsione ad duodecimam difficultatem aperuimus.

(a) Greg. IX. in c. Mulier. de convers. conjugat. lib. 3 t. 32.

(b) Urbanus III. in c. De illa. 6. de divortiis.

(c) Glossa in cit. c. De illa.

(d) Gloss. in cit. c. Mulier.

Sed si Neomisia a Saladino privata authoritate, neque expectato Superioris legitimi judicio discessisset, Religionem, viro suo converso reluctante, amplecti non posset, ut ait Author ejusdem Glossæ, & ad ejus petitionem cum ipso redire esset compellenda, ex Decisione Innocentii III. (e): *Quod si conversum ad fidem & illa conversa sequatur, antequam propter causas prædictas legitimam ille ducat uxorem, eam recipere compellatur*. Quod etiam verum est, licet alteras jam Neomisia bona fide nuptias contraxisset post repudium; dum adhuc erant infideles. Nam Saladinus, in eo etiam casu, illam resumere teneretur, neque obstaret, quod secundis illis nuptiis adulterium ea commisisset, ab eo quippe illam aliquatenus excusant bona fides & error: *quamvis quoque secundum Evangelicam veritatem, qui duxerit dimissam, mœchatur*, inquit idem Summus Pontifex, *non tamen dimissor poterit objicere fornicationem dimissæ pro eo quod nupsit alii post repudium; nisi alias fuerit fornicata*.

(e) Innoc. III. in c. Gaudemus. 8. de divortiis.

DOMICILIUM.

Vide IMPEDIMENTUM CLANDESTINITATIS.

DOMINI PAROECIARUM.

Vox illa, *Dominus*, quandoque pro titulo authoritatis, aliquoties etiam simpliciter pro titulo honoris, & aliquando etiam, præcipue in Sacra Scriptura, aliisque piis operibus pro Deo sumitur, qui antonomastice Dominus est.

In hoc vero titulo sumitur vox illa pro Domino feudali, hoc est, Domino loci, qui feudalis est, & a principali feudo pendet: vel pro Domino censuali, qui nimirum jus habet percipiendi censum de prædio: unde jura & debita Domini dicuntur potestas percipiendi, & ipsa etiam actualis perceptio quorumdam fructuum seu emolumentorum de prædiis, quæ a Domino habentur.

Ex dictis constat, multas esse Dominorum species: scilicet Dominus, qui forum habet, Dominus feudatarius, Dominus censualis, Dominus superior, & Dominus Princeps.

Dominus, cui competit forum, is est, qui processuum causa supremam, mediam, & infimam, vel mediam & infimam, vel infimam saltem habet jurisdictionem.

In Gallia potest esse quis Dominus feudatarius, nec tamen jurisdictionem habens. Nullus Dominus, cui competit jurisdictio, per se ipsum, sed tantum Judicis a se in eam rem delegati ministerio jus dicere potest.

Judex Domini, cui competit suprema iurisdictio, de omnibus delictis cognoscere potest, quæ inter Regia delicta non numerantur, reos extra fines iurisdictionis suæ exilio, pœnis corporeis & etiam capite damnare: & si quam intra fines supremæ iurisdictionis bonorum profert confiscationem, in Domini commodum convertitur, exceptis casibus læsæ Maiestatis & falsæ monetæ in quibus Dominio regio addicuntur confiscationes.

Ad singulos Dominos, quibus competit alta iurisdictio, adveniunt bona eorum, qui sine hæredibus moriuntur, idque iure, quod *exhæredentia* dicitur. Pariter illegitimorum bona apprehendit, 1. qui intra fines iurisdictionis suæ nati sunt. 2. Qui actuale ibi habent domicilium. 3. Qui ibi mortui sunt absque liberis e legitimo thoro procreatis: quarum trium conditionum siqua deficiat, tunc eorum bona Regis sunt. Eidem pariter Domino competit ius caduci temporarii, hoc est, ius apprehendendi res amissas intra limites iurisdictionis suæ, quæ a nullo Domino repetuntur, observatis tamen formulis, quas præscribit consuetudo.

Ad ipsum pertinent Honoraria iura: ac præsedentiæ honore in Ecclesia potitur,

tur, immediate post Patronum, qui eam vel ædificavit, vel dotavit, ut post ejus mortem, ipsius hæredes fasciam lugubrem, ipsius gentilitio scuto decoratum, depingi curare possunt: sed fascia illa extra muros Ecclesiæ apponenda est, cum eam intra Dominus Patronus solus habere queat.

Denique Dominus, cui alta competit jurisdictio, mediam & infimam justitiam vassallo suo conferre nequit in iis prædiis, quæ ab eo clientelari jure obtinuit; ne videlicet ob talem concessionem multiplicentur jurisdictiones, ultra modum jam numerosiores.

Judici Domini, qui mediam habet jurisdictionem convenit cognitio rerum civilium, quæ reales sunt vel personales aut mixtæ, & etiam delictorum, quorum reparatio fieri potest per mulctam sexaginta assium Parisinorum; & si ea forte majorem infligi pœnam exigat; reum ad Iudicem altæ jurisdictionis remittere tenetur. Ipsi quoque competit nominatio Tutorum & Curatorum pupilli, appositio sigillorum, confectioque indicis bonorum pupillo derelictorum.

Dominus cui infima competit jurisdictio, eam quoque exercet Judicis ministerio, quem committit, & ad quem pertinet cognitio actionum personalium, ad summam usque 60. assium Parisinorum, & etiam delictorum, pro quibus tamen mulctam infligere nequit, nisi ad sex asses. Pariter reos, qui in sua jurisdictione versantur, carceri demandare potest, sed tamen eosdem paulo post ad carcerem superioris judicis transferri, curare debet. Denique hoc ei ius competit, ut postulet a superiore Judice, ad se remitti causas, quæ sunt sui fori.

Dominus, qui censualis dicitur, is est, qui feudum possidet, cui annexum est ius sibi debiti census. Dominus vero dominans is appellatur, qui Feudum possidet, a quo pendet aliud feudum; Dominus vero supremus nuncupatur is, a quo pendet secundariæ clientelæ Dominus, ut infra dicetur.

Sed ut ista melius intelligantur; sciendum feudum esse concessionem alicuius prædii seu hæreditatis, aut iuris immobilis, ab eo factam, qui eius est Dominus, cum exceptione Dominii directi; ita ut Vassallo utile tantum dominium transferat, cum onere fidelitatis, quæ a feudo primariæ notæ separari nequit; licet nunc huiusmodi fidelitas sit tantum formula, honorisque attestatio, & insuper solutionis iurium seu debitorum, in fundo retentorum, qui Vassallo mancipatus est.

Cum fidem, & homagium, aut iurium solutionem facere Domino suo non curat aut renuit Vassallus, is ad id potest compelli per iuridicam feudi detentionem, qua ipsius fructus suos facit, donec officio suo satisfecerit Vassallus. Ita statuunt universim Regni consuetudines. Si tamen fidem & homagium præstitisset Vassallus, ita ut de iure utili debito Domino tantum ageretur, iuridicam iam detentionem is adhibere nequit: acceptis namque semel a Vassallo suo fide & homagio; iam ei simplicem tantum inferre potest actionem iuxta multas consuetudines. Aliunde tamen certum est, non teneri Dominum ad recipiendam Vassalli sui fidem, donec omne sibi debitum persolverit.

Quod spectat ad formulas in feudali detentione servandas, patriam quisque Dominus consuetudinem sequi tenetur. Ex Parisiensi consuetudine (a) feudalis detentio triennalis esse debet: unde tribus alternatim annis renovanda est. (a) Conc. Parif. a. 31.

Is est autem huiusce feudalis detentionis effectus, ut, durante detentione, feudi retenti fructus suos faciat Dominus, ne quidem exceptis fructibus civilibus, quales sunt census & reditus moletrinæ aut domus, quos habet Dominus pro rata parte temporis, per quam subsistit detentio. Idem dicendum de restitutoria & quintaria actione, quæ, uti fructus civiles, ad Dominum pariter attinet, quando contingit tempore feudalis detentionis, non vero cum ante contigit, aut eam habuit Vassallus, etiam ante annum elapsæ actionis restitutoriæ. Fructus vero naturales, quales sunt fœnum, pisces stagni, silvæ tonsiles, & etiam fructus, qui ex industria proveniunt, ut tritica & vina, suos non facit Dominus, qui feudalem obtinuit detentionem, nisi ex eorum perceptione actuali.

Advertendum tamen circa priores fructus, quod si unicum esset stagnum, aut unica silva cædua; nec dum fluxerit tempus piscationis, aut cæsionis silvæ, & per annum tantum permansisset detentio; de iis sibi tantum vindicare posset Dominus, quantum annus peperisset.

Dominus feudatarius, non solum clientis sui feudum primarium, & secundaria feuda detinere potest, hoc est, ea, quæ a feudo detento pendent,

eorumque fructus suos facere, ut fecisset Vassallus, cum secundarii Vassalli seu clientes, nondum Vassallo ipsi primario, a quo ea obtinent, fidem & homagium præstitere.

Quando feudum suum conduxit Vassallus, non tenetur Dominus, censu ipso esse contentus, nisi sit ipse infeudatus, hoc est, a Domino approbatus cujus dominio subjacet feudum: & in hoc casu non obligatur pariter Dominus ad solutionem censuum aliorumve onerum, quæ feudo imposuit Vassallus (*a*).

(a) Consuetud. Paris. a. 28. & 59.

Quadraginta diebus post fidem & homagium a Vassallo Domino præstita; tenetur Vassallus ipsi confessionem & enumerationem dare, hoc est, instrumentum membraneum, a Notario confectum, in quo rerum omnium status habeatur, in quibus consistit beneficiarium feudum & ejus dominium, ne quidem censibus exceptis aut secundariis feudis; quam confessionem & enumerationem si elapsis quadraginta prædictis diebus non habeat Dominus, is feudum detinere potest & procuratores constituere ad perceptionem atque custodiam fructuum, quorum rationem apud Vassallum habere debent: quod in hoc casu Dominus suos non faciat fructus (*b*).

(b) Consuetud. Paris. a. 8. & 9.

Data a Vassallo enumeratione, seu, ut aiunt, feudi Canone, quadraginta tantum Domino conceduntur dies, ut designet & improbet, quæ nimia huic a Vassallo fuere inscripta, vel omissa: hanc autem si non redarguat, tunc accepta tenetur confessio ex Parisiensi consuetudine (*c*), quacum aliæ multæ non consentiunt, quoad dilationem, & pœnam, quam, non ea data, incurrit Vassallus.

(c) Ib. a. 10.

Domino etiam alia jura competunt, ut redhibitio feudalis, de qua diximus in verbo, *redhibitio*: jus restitutionis seu Quintariæ redemptionis & commissi, quando dignum morte crimen in Dominum suum commisit Vassallus.

Domini, quoad omnia jura sua domanialia, cæteris omnibus creditoribus anteponuntur (*d*).

(d) Consuetud Paris. a. 358.

(e) Ib. a. 12.

Debitam Domino suo fidem, aut feudi sui clientelam, etiam intra 100. an. spatium præscribere nequit Vassallus, ut fert consuetudo Parisiensis (*e*).

Nec vicissim detentum in Vassallum freudum usucapere potest Dominus; sed in se invicem uterque præscribere potest, quidquid ad jus infeudationis non pertinet.

Tandem Dominus, qui feudum aut plebeiæ conditionis prædium intra feudum suum contentum acquirit, ea, si velit, in unum idemque feudum adunare potest, si tum, cum acquirit, idipsum declaret: & ex quibusdam etiam consuetudinibus, ea conjunctio ita est de iure, ut ejus non requiratur declaratio (*f*). Depromptæ sunt istæ regulæ æx institutione ad jus Gallicum composita a Domino Argou, Senatus Parisiensis Causidico (*g*): easque initio hujusce tituli apponendas esse duximus, quod specialius ad Parœciarum Dominos, quam alios spectent.

(f) Consuetud. Paris. a. 53.

(g) L. 2. c. 2 pag. 95. & ex Edicto anno 1699.

CASUS PRIMUS.

DIOGENIANUS, Parœciæ S. Gerontii in Normania Dominus, appellato Gabriele cliente suo, cujus a paucis mensibus Pater obierat, ut apud se agros clientelaris suæ ditionis profiteretur, quos habebat sub onere quorumdam jurium atque obligationum, ab eo requisitus est, ut primigenium titulum suum in medium proferret. Is vero unum ostendit, cui adscripta erat dies 16. Januarii an. 1495. sed, cum a nemine subscriptus esset hic titulus, cui tantum appensum erat sigillum; hunc tanquam deficientem aut suppositum habens Gabriel, huic se non teneri in conscientia existimavit ad fidem adhibendam; quocirca Domino suo litem inferre constituit. Nunquid legitima est & æqua ejus voluntas, tam quoad forum externum, quam quoad internum?

RESPONS.

Constat Gabrieli nullam suppetere legitimam rationem in utroque foro: neque enim mirum videri debet, si infeudationis contractus, qui primum est instrumentum, quo continetur prima obligatio reciproca Domini & Vassalli seu clientis, quodque declarat census dominiales; jura & servitutes, quibus se cliens obstrinxit. neque a Domino ejusve cliente, qui tum superstites erant, fuisset subscriptus. Ratio est, quia pluribus sæculis mos ille obtinuit, ut veterum Instrumentorum extremis nulla apponeretur contrahentium subscriptio seu chirographum, & quia sigillum iis appendi solitum subscriptionis loco fuit; unde dicebatur *Anulus signatorius*.

Praxis hujusce testes sunt Pasquier (*h*), Loiseau, Berault (*i*), & Godefridus (*k*), qui de Normana consuetudine loquens dicit: *Certum est, quod prædictum chirographum non erat in usu ante reformatam consuetudinem: unde existimo, confessiones tempore consuetudinis antiquæ præstitas esse nihilominus legitimas & validas & fidem facere, licet non sint subscriptæ.* Quod probat hic Author ex Arresto lato pro quodam nomine Fleuri, D. Petri Noblet, Sacerdotis, Vassallo, cui confessionem exhibebat, ab eo non subscriptam, qui eam fecerat, & quæ tamen valida habita est ob testimoniales litteras, quibus designabatur, quod ex antiquo usu vice-comitatuum Balliviatus de Corentino, confessionibus Domino suo factis non chirographum apponebant clientes.

(h) Pasquier Inquisition. c. 11.

(i) Berault in Consuetud. Norman. a. 412.

(k) Godefridus ib. a. 175.

Potest etiam probari hic usus ex duabus Sancti Bernardi Epistolis: priori ad Ludovicum juniorem ad quem ita scribit hic Sanctus: *Sigillum non erat ad manum; sed qui leget agnoscet stilum, quia ipse dictavi.* Quam rationem non allegasset hic Sanctus; si Epistolæ suæ chirographum suum vel sigillum duntaxat apposuisset. Eandem etiam causam adhibet, ut se Bauduino Episcopo Noviodunensi excuset (*l*): *Materies locutionis pro sigillo sit*, inquit hic Sanctus, *quia ad manum non erat.* Id etiam ve-

(l) S. Ber. ep. 359.

verisimile est, quod instrumentis a se confectis chirographum suum non apponebant Notarii, sigillo suo unice contenti; unde etiamnum contractus aliaque instrumenta eorum, executioni demandari nequeunt, nisi sigillo sint munita. Penes nos est quoque instrumentum Archetypum, quod tale habitum est, nimirum ratihabitio fundationis Prioratus cujusdam Ordinis Sancti Augustini, cui adscribitur anno 1413. & quo continetur instrumentum fundationis, datum 30. Augusti an. 1381. & a nemine subscriptum.

Denique asserit Godefridus, confirmata semel & approbata in sanctiori Regis Consilio consuetudinis Normanæ consuetudine 7. Octob. 1585. tum necessariam fuisse partium subscriptionem, ut authentica fierent deinceps instrumenta conficienda intra fines jurisdictionis hujusce consuetudinis; uti jam prius constituerant Henricus II. an. 1557. pro Britannia; & Carolus IX. in Comitiis Aurelianensibus pro ceteris omnibus Regni Provinciis: quæ Constitutio cum observata non esset. Henricus III. Edicto suo Blesensi an. 1579. (a) Senatus Parisiensis authoritate 25. Januarii an. 1580. confirmato, omnes Notarios coegit, ut instrumenta a se confecta a contrahentibus ac necessariis testibus subscribi curarent, indicta pœna nullitatis eorumdem contractuum, & mulctæ arbitrariæ in Notarios.

(a) Edictum Blesens. art. 165. & 166.

Ex his sequitur, teneri Gabrielem, ad agnoscendam validitatem instrumenti, a Diogeniano sibi exhibiti: quia legitimum est & validum, licet nec a Vassallo subscriptum, ipsi tantum sigillum fuerit appositum, quod tunc chirographi usus non obtineret. Addi potest Domino huic favere possessionis titulum, cui nullum contrarium objicere potest Gabriel, & quo Diogeniani instrumentum falsum esse comprobet.

CASUS II.

MENOPHANTUS, ingentis cujusdam Parœciæ, quæ Parisiis quinque leucas distat, Dominus jus beneficiarium & curvatarum seu corvadarum, quæ nihil aliud sunt, quam operæ obsequium a vassalis præstitum, a multis annis possidet, & jus etiam portorii seu terra seu fluvio. Jura illa ipsi denegant omnia decem aut duodecim præcipui ejus clientes, simulque eorum solutionem, donec eorum titulum sibi exhibuerit. Nunquid legitima est eorum intercessio; & Menophantus ad solutionem vel propria authoritate, vel justitiæ eos adigere potest, licet solo possessionis titulo fruatur?

RESPONS.

(b) Consuetud. Parisiens. art. 17.

Certum est, juxta Parisiensem consuetndinem (b) nulli Domino competere jus beneficiarium aut curvatarum in clientes suos, nisi legitimis instrumentis jus ipsius nitatur. „ Nullus Dominus, inquit hæc „ consuetudo, clientes suos adigere potest ad furnum „ se conferre vel moletrinam, quæ juris esse bene„ ficiarii contendit, aut operæ obsequium seu cur„ vadas facere; nisi validum hujus habeat instru„ mentum seu confessionem & enumerationem. „ Ea autem ratione ducti sunt hujusce consuetudinis scriptores, quod præsumi possit, a Dominis cogi posse clientes ad servitia curvatasque sibi indebita, quo fit, ut eos a proprio labore impediant, eosque cogant solum vertere, atque agellos ac prædiola sua deserere; quod bono & Regis & communitatis adversatur, ut observat D. Ferrerius in hunc articulum, de quo duo affert Arresta Senatus Parisiensis; alterum a Charonda relatum (c), ac mense Martio an. 1507. latum, & alterum 21. Julii an. 1570. additque id ipsum manifeste constituere Aurelianensem consuetudinem (d), atque naturali æquitati consentire.

(c) Charondas. lib. 2. Respons. c. 12.

(d) Consuetud. Aurelian. a. 200. & 101.

Is tamen ab hac regula casus est excipiendus, cum nimirum ditioni jus illud est annexum, ut fit secundum aliquot consuetudines, in quibus eo potiuntur Domini altæ Jurisdictionis aut feudatarii solo ditionis suæ titulo, quocumque alio rejecto, ut fit in Marchia (e); ita dijudicavit Senatus Parisiensis ex Arresto lato 6. Septembris an. 1625. quod refert Brodelius.

(e) Consuetud. Marchiæ a. 311.

Contrarium omnino constituitur ex aliis consuetudinibus, in quibus ut Parisiensi, jus illud nec feudale est nec domaniale, sed solum privatum, & quod proinde a Domino in clientes suos præscribi nequit, licet in Dominos possit a clientibus, per interruptionem possessionis 30. annorum, juxta Arrestum Senatus Parisiensis, quod refert Brodelius, conformiter latum 22. Augusti an. 1598. pro Nicolao Favier curiæ Consiliario, contra Jacobum Des Jardins & ejus uxorem, qui licet validis muniti instrumentis, 30. annos prætermiserant sine juris sui usu, & qui ex eo solo ab eo exciderunt juxta, illud Arrestum. Idem de Ecclesia dicendum foret per interruptionem 40. annorum.

Observandum, quod, cum addit consuetudo: *Nec titulus hic validus reputatur, nisi viginti quinque annos antecedat*: id solum intelligitur de titulo, consentientibus omnibus vassalis transacto viginti quinque annis ante reformatam consuetudinem Parisiensem; quæ reformatio an. 1580. facta est, hoc est, tempore libero, & ante bella civilia ac factionum tumultus, qui statim contigere, mortuo Henrico II. anno 1559. Quocirca nunc tempus illud 25. anno non requiritur, & validus est titulus ab eo die, quo huic consensu unanimi assensere incolæ; ut acute observat D. Ferrerius, qui hanc additionem Parisiensis consuetudinis articulo factam, ut inutilem hodie & caducam habet.

Quod ad cætera spectat jura, de quibus in casu proposito agitur, standum est Principis Edicto: Edictum an. 1669. (f) ad aquas & sylvas pertinens expresse constituit. Dominis, qui eo jure fruuntur, non sufficere titulum, ut illud exigant, necesse est enim, ut eo titulo feratur, hoc eis jus fuisse concessum, eo quod sartum aliquod opus publicum tueri compellantur, v.g. amnem tergere ad navigationem, pontes superpositos reficere, cumque molibus & aggeribus munire, vias publicas & alia similia concinnare. Si igitur Menophanti titulus non sit hujusmodi, non sine causa ipsi jurium suorum solutionem denegant clientes; cum, ut supponitur, Principis legi sint contraria.

(f) Edict. de Aquis & Sylvis an. 1669. t. de juribus Portorii, 4.

Cæterum in ejusmodi materia consulendæ sunt Provinciarum consuetudines, ut cum agitur de feudis, censibus, juribus Dominorum, laudemiis, & venditionibus, & aliis similibus, quippe quæ sint vera lex, in variis, quas quisque incolit, Provinciis tenenda;

CASUS III.

HERMOGENES, Dominus, altam habens Jurisdictionem Marchionatus S. Friardi, cui operæ obsequium, seu curvadas debent clientes quotannis: v.g. alii debent fenum succidere, aut furcillis versare; alii frumentum secare, hi lignationem vehere, nonnulli fossas castelli tergere, tres annos prætermisit, operas illas non exigens, at quarti anni non solum exegit corvadas, sed etiam trium præcedentium omissas repetiit, ita ut, cum multi ejus clientes tot curvatis absque gravi rerum suarum detrimento satisfacere non possent, summam ei pecuniæ justo earum pretio convenientem solvere maluerunt: alii vero, qui pecunia carebant, omissas prioribus annis curvatas illas adimpleverunt.

Qua de re quæritur. 1. utrum Hermogenes tuta conscientia, corvadas illas congestas, aut saltem legitimum juxta æstimationem pretium exigere potuerit? 2. Utrum, si id legitime non potuerit, ad restitutionem erga clientes suos teneatur?

RESPONS.

Priusquam difficultati fiat satis, sciendum quid sit *Curvata*. Terminus ille, in quodam Caroli Magni capitulari *Corvada* (g) dictus, vel *Curvata*, ut loquuntur Guydo Papa, Bochellius & alii nonnulli Jurisconsulti, nihil aliud est, quam operæ obsequium a clientibus domino suo quodam tempore, & quibusdam anni diebus debitum in confessionem, & notam superioritatis & auctoritatis ipsius in se & homagii ipsi debiti. Quo præsupposito.

(g) De villis & Corvadis, ar. 3.

Ad primum quæsitum respondemus, Hermogenem a clientibus suis, qui curvatis sunt subjecti, tres superiores annos exigere jure non posse, sed tantum præsentis anni quarti curvatas repetere po-

tuisse. Ratio est, quia hujusmodi curvatæ, uti census reliquationi non sunt obnoxiæ, etiam intra fines earum consuetudinum, quæ eas nolunt præscribi. Ita dijudicavit Parlamentum Rothomagense Arrestis suis latis 18. Septembris an. 1579. & 21. Februar. an. 1597. quæ refert Berault in articulo 31. consuetudinis Normanæ: quibus etiam consentit Divionense Parlamentum, ut patet ex Arresto suo 14. Januar. an. 1560. quod refert Bouvot (a): Id etiam communiter docent Galliæ Jurisconsulti, & inter alios D. Coquille in commentario suo in consuetudinem Nivernensem (b), qui dicit: quod, si non exactæ fuerint curvatæ unius aut plurium annorum, eæ jam debitoribus suis condonatæ censentur (c). Legi potest apud Bouchelium (d), quid statuatur ex multis consuetudinibus, ut Trecensi, Alverna, Hesdinensi, Andegavensi, & Pictaviensi. D. Ferrerius in Articulum 71. consuetudinis Parisiensis (e) laudat etiam Arrestum Senatus Parisiensis, quod refert Brodellus (f) 31. Julii an. 1621. & aliud, referente Henrys, ab eodem Senatu 27. Aug. an. 1639. latum (g).

(a) Bouvot. to 2. v. Curvata apud D. Brillon. n. 25.
(b) Consuetud. Nivern. art. 5.
(c) Terrianus l. 5. c. 3.
(d) Bouchel. Biblioth. juris Gallici v. Curvata.
(e) D de Ferriere in consuetud. Paris. n 25.
(f) Brodeau. n. 25.
(g) Henrys, tom. 1. tit. de feudis q. 32.

Sequitur autem ex solutione prioris hujusce difficultatis, quod, cum privata sua authoritate Clientes suos adegerit Hermogenes ad implendas trium superiorum annorum curvatas, in justitiam deliquit, indebita exigens, atque adeo quod tenetur ad restitutionem pecuniæ erga eos, a quibus accepit ob falso habita reliqua curvatarum, & simul ad indemnitatem aliorum, labores atque operas eorum solvendo.

Ratio hujus decisionis, simulque Arrestorum, quæ cum ea consentiunt, est, quia hujusmodi reliqua Vassallis essent omnino detrimentosa; nam si id certum sit, Clientem seu Vassallum, qui confessione sua quibusdam se curvatis faciendis subjecit, v. g. septem vel octo quolibet anno faciens grave damnum non patiatur, quod præcaveat labori suo ante eas, id etiam constat, quod, si triginta aut quadraginta dies insumeret, ut præcedentium annorum curvatas faceret, id ipsi maximo foret detrimento, quia tandiu agrorum suorum culturam, aut messem, aliosve labores deserere teneretur.

Advertendum autem, ut dijudicavit Divionense Parlamentum 14. Januarii an. 1560. a dominis duorum dierum intercapedinem inter quamlibet curvatam esse concedendam, ut scilicet propriis operis, & rebus vacare possit agricola intra illud intervallum.

CASUS IV.

CASSIODORO, prædii Sancti Fulberti Domino a Clientibus suis debentur circiter centum curvatæ, seu vehiculorum; sed quia supervacaneæ sunt ei hujusmodi curvatæ, quod in prædio suo non commoretur; eas in modicam pecuniæ convertit summam, quam quolibet anno ipsi solvunt earum debitores; eaque conditione prædium suum Florenti conduxit qui a sexennio, quo terram obtinet, hujus solutionem ex conductitio contractu exegit.

Qua de re quæritur, utrum Cassiodorus ipsiusve conductor ad restitutionem pecuniarum non teneatur, secundum quas æstimatæ sunt hujusmodi curvatæ.

Dici potest pro Cassiodoro, quod cum valde modico censu Emphyteutis Clientibus suis agros suos tradiderint prædiorum Domini, & ea mente, ut hujusmodi opera obsequia ab eis perciperent, æquum est, sicuti videtur, ut, cum ob absentiam suam eas percipere nequeant, illarum jacturam alio modo reparent, eas nimirum in pecuniæ summam multo minorem, quam sit justum earumdem pretium, convertendo.

Sed si ratione illa invalida existente, Cassiodorus ad restitutionem teneatur, nec ei satisfaciat, videtur, eam a conductore suo Florente non esse supplendam, non solum, quia speciali capite contractus singularum curvatarum valorem designavit Cassiodorus a quolibet Emphyteuta solvendum, sed etiam quia bona fide conductionem suam ea lege acceptavit; cum sibi persuasum foret, jus illud Cassiodori esse legitimum, & a plerisque ejus Clientibus debitam a se pro curvatis summam libenter persolvi, quam ipsis curvatis minus habent onerosam.

RESPONS.

Parœciarum Dominis debitas sibi curvatas a Clientibus in pecuniam propria authoritate convertere non licet; quantumvis eas modica pecuniæ summa æstiment. Ratio est, quia rei publicæ interest, ut immota stet contractuum fides, quorum clausulæ, cum limitatum habeant sensum, ad eas res, de quibus non est cogitatum, extendi non debent, *Iniquum est perimi pacto id, de quo cogitatum non docetur*, inquit Lex (h), nec ultra terminorum, quibus exprimuntur, intellectum pacta proferantur ex his aliis Legis verbis (i): *contractus enim legem ex conventione accipiunt*. Atqui sub sola curvatarum conditione, non vero, iis omissis, sub solutionis pecuniæ lege agros suos acceptarunt illi Emphyteutæ Vassalli. Igitur alternam eis pecuniæ, vel curvatæ vicem præscribere nequeunt Domini absque tacito, vel expresso consensu debitorum hujusmodi curvatarum. Et quidem clientelares illæ operæ Domino non debentur, nisi cum iis ad propriam utilitatem indiget, & non aliter (k): & ideo ad alterius ministerium debitas sibi curvatas transferre nequit, ut observat Papo (l). Quare, ut ad solutionem præsentis difficultatis veniamus, dicendum, quod, si Cassiodori clientes Emphyteutæ reclamarint, & hanc pecuniæ solutionem sibi invitis extorqueri fuerint conquesti, ita ut operam suam clientelarem offerentes pecuniæ summam persolverint, eam sub peccati reatu Cassiodorum restituere tenetur, & pro eo Florens ipsius conductor, salvo suo in Dominum recursu. Sed neuter ad restitutionem tenetur, si mutationi illi assenserint debitores: & etiam satis est, ut tacite silentio suo consenserint de solutione non conquerentes.

(h) Leg. Qui cum 9 in [illegible] ff. de transactionibus l. tit. 15.
(i) Leg. Depositum. 1. §. 6. ff. depositi, vel contra. L. 6. tit. 3.
(k) Henrys. tom. 1. L. 3. c. 3. q. 32. & 33.
(l) Papo l. 3. tit. 6. art. 3.

Addi potest pro Cassiodoro 1. ipsum quidem in prædio suo, ubi non commoratur, curvatis illis non indigere, sed iis sibi opus esse in loco domicilii sui, ubi eas præsenti tantum pecunia habere potest; quare æquum videtur, ut ex parte saltem, earum valorem compensent modicæ summæ ab Emphyteutis solvendæ, quæ multo minoris æstimantur, quam ipsæ curvatæ. 2. Cassiodorum, mediante illa curvatarum æstimatione, se ipsum jure privare agros suos meliores efficiendi eas exigendo, & stagna sua aut amnis sui moles, aut Castelli fossas vel moletrinas suas reficiendi; quod sibi soli est oneri, Clientes suos a debitis curvatis eximendo: quam ob causam Clientes suos Emphyteutas, qui moniti debitas curvatas non persolverunt, Dominus ad earum solutionem præsenti pecunia, facta prius earumdem æstimatione, judicio damnari, curare potest; quæ solutio pecuniaria, pro diversis regionibus varie constituta est: v. g. Senatus Parisiensis ex Arresto 7. Septemb. an. 1643. quod refert Henrys (m), in hoc casu quinque asses pro unius hominis curvata, & quindecim pro curvata vecturæ adjudicavit. Parlamentum Gratianopolitanum ex Arresto suo 31. Aug. an. 1649. in simili casu pro curvata boum, equorum, aut mulorum septem asses cum sex denariis, pro curvata vero asinorum quinque asses assignavit: quandoque etiam ad petitionem Domini dijudicatum est, vassallum omissam curvatam præbiturum esse, cum debitas facere admonitus, eas adimplere recusavit aut neglexit. Ita ex quibusdam Arrestis constitutum fuisse testatur D. Brillon (n). Atque hæc decisio æquitati naturali, ac statuto juris Romani omnino consentanea esse videtur (o).

(m) Henrys. tom. 1. L. 3. c. 3. q. 32.
(n) D. Brillon v. Curvatæ. nu. 21. De Cambolas l. 2. c. 11.
(o) Leg. Si non sortem. 26. §. 12. ff. de conditione indebiti l. 12. tit. 2.

CASUS V.

DRACILIANUS, Parœciæ, & Comitatus Sancti Genetii Dominus, qui multos habet Clientes ex confessione sua ad curvatarum præbitionem adactos, eos cogere nititur, ut eas pro Domino sibi finitimo, ac nepote suo persolvant. Ab iis quidem præbendis operis pro alio, quam pro Draciliano valde abhorrent isti Clientes, eas tamen absolute denegare non audent. Nunquid absque injustitia ad eas faciendas cogere potest Dracilianus?

RE-

RESPONS.

Curvatæ seu personales, reales, aut mixtæ, soli Domino loci, non vero aliis, ut plurimum, debentur, nisi oppositum statuat consuetudo, ut docet Mornacius (a). Ita dijudicatum est in Divionensi Parlamento an. 1507. ut testatur Papo (b). Ratio qua nititur illud Arrestum, & alia omnia conformiter lata, est quia operarum præbitio, seu curvata rigorosi sit juris, quod proinde ultra tenorem tituli ad Dominum pertinentis extendi; nequit ita ut, cum ex titulo feratur, in solius Domini favorem curvatam esse faciendam; Clientem suum ad præbendas operas in alterius favorem cogere nequit. *Dominus*, inquit Ferrerius in articulum septuagesimum primum consuetudinis Parisiensis (c), *Clientes suos cogere nequit ad præbendas operas in alio loco, quam in eo, in quo ab ipsis debentur*. Ita etiam sentit Boerius his verbis (d): *Promissum in uno loco quis non tenetur solvere in alio*. Quod probat ex his Digestorum legis verbis (e): *Alio loco quam in quem sibi dari quisque stipulatum esset, non videbatur agendi facultas competere*. Suam quoque sententiam confirmat hic Author, juxta hanc regulam non solum ex multis Digestorum legibus (f), sed etiam ex suffragio octo decemve celeberrimorum Jurisperitorum constitutam: *Quod debetur Titio, non debet solvi Seio*. Quod istis Legis verbis consentaneum est (g): (Operæ) *nec cuiquam alii deberi possunt, quam patrono, cum proprietas earum, & in edentis persona, & in ejus, cui eduntur, consistit*. Ex quibus omnibus colligitur, Draciliani Clientes ab eo sine injustitia cogi non posse, ut operas ipsi soli ex confessionibus suis debitas, nepoti suo præbeat.

(a) Mornac. ad rubricam ff. de operis servorum.
(b) Papo l. 13. tit. 6. n. 3.
(c) D. Ferrerius in art. 71. cousult. Parif. n. 26.
(d) Boerius decis. 212. n. 19. & 20.
(e) Leg. Alio. 2. ff. quod certo loco dari oportet. l. 13. tit. 4.
(f) ff. de solutionib. & liberationibus. l. 46. tit. 3.
(g) Leg. Operæ. 9. de operis libertorum l. 3. tit. 1.

CASUS VI.

INCOLA, & clientes Ducatus S. Gaciani in agris Parœciarum hujusce ditionis herbulas pabulares ad pastum pecorum suorum sarculare solebant, eo quod ibi communia desint pascua. Id ipsum eis generatim interdixit Rodolphus, hujusce Ducatus Dominus, quia hinc magno venationis jure sibi competentis detrimento impediretur, ne sobolescerent Perdices. Nunquid tuta id vetare conscientia potuit?

RESPONS.

De simili difficultate interrogatus Author modernus (h), respondet dicens, æquum non esse, ut privati cujusdam voluptati cedat publica, ac præcipue egenorum, utilitas. Cum igitur ad solam Rodolphi delectationem spectet Perdicum propago numerosior; aliunde vero perquam utile, imo & necessarium sit ipsius clientibus, ut habeant, unde nutriantur eorum pecora, e quibus partim victum suum quærunt, hanc eis Dominus ille denuntiare nequivit interdictionem, eamque revocare tenetur, ut pristinam habeat herbulas sarcinandi facultatem; quod tamen de iis intelligendum agris, qui muris, fossisve non sepiuntur, quorum ope non pervius est usus.

(h) De Sainte Beuve to. 1. cas. 155.

CASUS VII.

DEMOPHILUS, Sancti Laurentii Comes, qui in agris Petri & Joannis clientium suorum, qui ad viam publicam pertingebant, octoginta, & plurium etiam arborum aditum consevit, teneturne hoc eis damnum resarcire, aut arbores istas succidere; cum sibi notum sit, hanc eos ægre ferre jacturam, licet tacitos?

RESPONS.

In hoc totus propositæ difficultatis cardo vertitur, ut dignoscatur, num via publica, juxta quam satæ sunt arbores illæ, eam habeat latitudinem, quam exigunt Edicta & Ordinationes; si enim viæ publicæ latitudinem occupent Petri & Joannis agri, in quibus arbores illas consevit Demophilus; is ad nullam compensationem erga Petrum & Joannem, neque ad arborum suarum dejectum tenetur, nisi intercedat mandatum Regis, cujus est via publica. Sed si easdem extra debitam viæ publicæ latitudinem antiquam conseverit, duobus illis clientibus damnum illud resarcire obligatur, quorum insuper erunt arbores istæ.

Idem dicendum de Dominis, qui pares aditus arboribus sepiunt in clientium suorum agris juxta itinera, quæ e pago in pagum ducunt, nec sunt viæ publicæ.

Decisionis hujus probationem suppeditat Blesense edictum (i), cujus hæc sunt verba: *Omnis, & qualibet publica via antiquam suam obtinebit latitudinem, non obstante qualibet injusta possessione, quovis temporis lapsu facta. Atque ut deinceps nulla fiat talis molitio, publica via conserventur, atque arboribus inumbrabuntur, ut ulmis, nucibus, aliisve pro qualitate agri, Regionisve commodo, quæ in illius emolumentum cedent, cujus erit ager proximus.*

(i) Edict. Blesen. art. 356.

Edictum illud Henrici III. cum ista lege civilis juris consentit, cujus hæc sunt verba (k): *Prætor ait; quominus illi viam publicam, iterve publicum aperire, reficere liceat; dumne ea via, idve iter deterius fiat, vim fieri veto. Viam aperire (l) est ad veterem altitudinem, latitudinemque restituere*: & cum hac alia (m): *viam publicam populus, non utendo, amittere non potest.*

(k) Leg. Prætor. ff. de via publica, & itinere publico reficiendo lib. 43. tit. 11.
(l) Ibid. §. 1.
(m) L. Viam 2. ibid.

CASUS VIII.

EUGENIUS, Sancti Vedasti Dominus, domi suæ tributum describi nolens, ne in Provinciæ suæ diœcetæ, seu rei ærariæ Præfecti offensionem incurreret, & quibusdam tamen e suis Clientibus favere cupiens, ac præsertim conductoribus, ac villicis suis, apud se coactores mandat, eisque indicat, ut illorum habeant rationem in impositione proxime facienda, ac modica valde sit eorum taxatio. Coactores illi, quorum interest Eugenii iram declinare, cui reliqua census debent, quique per anni partem vitam suam ex operibus pro eo faciendis tolerant, dimidium tantum tributum conductoribus illis ac villicis imponunt. Eugenii Parochus, qui istud rescivit contendit, Eugenium teneri erga Tributariorum communitatem ad restitutionem superfluæ summæ, quam solvere deberent ipsius conductores, & vult etiam, ut ipso deficiente, eadem lege teneantur coactores. Id ipsum respuit Eugenius, quod nec vim nec minas in casu proposito adhibuerit. Nonne pro Parocho stat jus?

RESPONS.

Notum est vel solo rationis lumine, tributa secundum justitiam describi oportere; ita ut major pars divitibus, minor pauperibus assignetur. Unde concludendum est 1. eos gravissimi delicti conscios esse, qui illorum procurant injustitiam, qui gravantur; atque adeo ejus conscios esse Eugenium, uti coactores, qui ipsius voluntati imbecillius sunt obsecuti, conductores ejus ex dimidio tributo, quod ferre deberent, deonerando. 2. Hanc injustitiam resarciendam esse primo ab Eugenii conductoribus, si debitum a se tributi pretium in propriam converterint utilitatem; vel ab Eugenio ipso, si ex hoc ipse commodum perceperit, majori pretio propter immunitatem, aut diminutionem istam prædia sua conduxerit. 2. Ab eodem Eugenio, quod ad injustitiam istam coactores induxerit contra Regias Constitutiones, quibus statuitur, ut juste describatur tributum: *Tributarii omnes*, inquit *Carolus IX. in Edicto suo Aurelianensi* (n), *pro suis quique viribus ac opibus tributum pensitabunt, ac ratam suam partem solvere cogentur, indicta coactoribus pœna solvendi summas, quæ contra jus & fas pauperibus subditis nostris imponentur.*

(n) Edict. Aurel. art. 125.

Ex iisdem Edictis stricte prohibetur Parœciarum Dominis, ne domi suæ, aut ipsis præsentibus tributum non solum describatur, sed etiam ne rei huic ullatenus se immisceant. Unde iterum damnatur agendi ratio Eugenii, qui, licet vim, aut minus exprese non adhibuerit, non solum contra Principis legem egit, sed etiam norat, tributorum descriptores, quidquam contra mentem suam facere non esse ausuros, quippe qui a se penderent uti clientes & debitores, ac insuper suam venarentur gratiam, ut labores suos ipsi facilius ad vitam sustentandam locarent. 3. Coactores, deficientibus Eugenio ipsiusque conductoribus, ad restitutionem

damni

damni tenentur, quod eosdem conductores deonerando cæteris pauperibus incolis intulere: atque ea obligatione in solidum omnes tenentur, servato tamen, quem modo indicavimus, ordine (a). Addimus etiam, conductores proprio nomine de restitutione teneri, si Domini sui injustitiam dissimulassent, eo fine conductionum suarum pretium expresse adaugendo.

(a) De Sainte, Beuve to. 3. casib. 16. & 216.

CASUS IX.

THEOCRENES, filius illegitimus Eduardi & Antonia, obiit in Parœcia S. Ramberti, non tenui re coacervata; post cujus mortem Palamedes, Dominus altam habens jurisdictionem, omnia ejus occupavit bona, quæ sua jure esse contendit. Num id illæsa justitia potuit?

RESPONS.

Priusquam difficultati propositæ fiat satis, illegitimorum multæ sunt distinguendæ species: alii siquidem simpliciter sunt illegitimi, hoc est, a parentibus adeo liberis procreati sunt, ut sibi invicem nubere possent: alii sunt incestuosi, id est, quorum parentes eo inter se consanguinitatis, aut affinitatis gradu erant conjuncti, ut simul absque dispensatione Matrimonium contrahere non possent. Alii denique ii sunt, qui adulterini vocantur, hoc est, qui ex adulterio prognati sunt; sive pater, sive mater, aut uterque Matrimonii vinculo fuerint ligati: atque inter illos adulterinos reputantur illi filii, quorum parens est is, qui sacris initiatus est ordinibus; vel qui ab eo, vel ea, nati sunt, qui solemnem Religionis professionem emisere (b): qui omnes illegitimi carent hærede; exceptis eorum pueris, qui e legitimo thoro orti sunt; horumque hæreditatem, vel Rex solus, vel Dominus altam habens jurisdictionem, colligit post ipsorum obitum. Quo præsupposito

(b) Institut. ad Jus Gallicum to. 1. lib. 1. cap. 10.

Respondemus, Dominum, qui altam S. Ramberti jurisdictionem habet, jure Theocrenis bona occupasse; 1. modo intra fines altæ jurisdictionis suæ natus sit. 2. Si ibidem obierit. 3. Si in eodem loco sita sunt ipsius bona. Qualibet enim ex his deficiente conditione, ad Principem devolvitur ipsius hereditas, nisi forte donatione inter vivos, aut causa mortis de bonis suis in totum vel quoad partem statuerit: quo facto neque Rex, neque Dominus altam habens jurisdictionem in illa jus aliquod haberent; cum omnis illegitimus quacumque ratione contrahere, ac etiam testari valeat.

Quod si Theocreni bona essent extra fines jurisdictionis Palamedis; tunc ad Regem ea pertinerent; ac Dominus ille ea tantum posset occupare, quæ intra Ditionis suæ fines sita essent; modo, ut jam dictum est, ibi natus, hic etiam obierit, & non aliter.

Hæc decisio adeo constans est, & omnium Galliæ jurisperitorum sententiæ adeo conformis, ut eorum authoritates allegare omnino sit inutile.

CASUS X.

CHRODEBERTUS, hæreditario jure nobile prædium, in Picardia situm avunculi sui morte adeptus, detexit, Paschalem hujusce ditionis judicem esse raptorem, qui pro mercede sua duplum exigebat pecuniæ, quam ipsi debitam præscribunt Edicta Regia. Nonne tenetur hic Dominus sub peccati reatu ipsum magistratu suo spoliare?

RESPONS.

Respondemus talem Judicem, seu Baillivium, titulo gratuito constitutum, a Domino magistratu suo esse depellendum, modo tamen abrogatio ipsius justa & gravi nitatur causa, quam Dominus ille juridice probare valeat; si enim levis tantum, aut injusta foret hujusce spoliationis causa, vel, si cum justa esset, eam probare non posset; talem spoliationem respuit Galliæ jurisprudentia; quod judici probrosa esset & injusta.

Hactenus dicta consentiunt cum Arresto Senatus Parisiensis, in Ducem Nivernensem lato 12. Januarii an. 1558., quod refert D. Brillon in Dictionario suo Arrestorum (c).

(c) D Brillon Diction. Arresto. v. Destitutio n. 14.

Sed cum judex oneroso titulo institutus est, seu quod pecuniæ summam pro obtinendo Magistratu Domino contulerit; seu quod ipsum a Domino tanquam meritorum præmium acceperit; ipsum Officio suo spoliandi jus Domino non competit secundum jurisprudentiam ejusdem Senatus Parisiensis, a quo ita constitutum est ex multis Arrestis, quorum primum latum est 14. Martii an. 1601., alterum 30. Maii 1625. (d), & tertium 25. Aprilis 1629. latum in favorem cujusdam Baillivii contra Marchionem de la Vieville ad conclusiones D. Bignon, Generalis Advocati, qui in actione sua forensi Arrestum citavit an. 1619. latum in D. de Sully pro Officialibus Nogenti. Multa alia etiam Arresta laudat D. Brillon (e), quæ deprompsit e scriptis D. Basset, de Soefve, Paponis, de la Guessiere, du Fail, & aliorum Arrestographorum; qualia sunt Arresta Senatus Parisiensis lata 10. Martii an. 1631. & 20. Aprilis 1637. & 24. Januarii 1651. & aliud etiam 7. Julii an. 1663.

(d) Du Frene. Diarium fori l. 1. c. 56.

(e) D. Brill. loc. cit. n. 41. & seq.

Ita quoque dijudicatum est a Parlamento Tolosano ex Arresto lato 14. Martii an. 1563. pro Judice de Vaudrai in Comitem de Roissy, a quo destitutus fuerat. Papo etiam (f) simile Arrestum 12. Maii an. 1566. latum citat. Aliud quoque refert Basset, (g) quod tulit Parlamentum Gratianopolitanum 17. Junii an. 1664., cui jam alio simili an. 1552. præiverat idem Parlamentum. Simile quoque laudat du Fail (h), a Britanno Parlamento latum 19. Martii an. 1561. Alia multa omittimus, quæ in Dictionario D. Brillon (i) legi possunt.

(f) Papo pag. 1365.

(g) Basset to. 2. l. 2. tit. 3. c. 5.

(h) Du Fail. l. 1. c. 191.

(i) D. Brill. Dictionar. Arrestorum. v. Judex, & v. Destitutio. n. 14.

Quod pertinet ad Normanum Parlamentum, notum est omnibus, ipsi talem destitutionem, nulla habita Ruscinonensis Constitutionis ratione visam semper fuisse odiosam; quare præter multa Arresta, quæ tulit illa Curia diverso tempore Officialibus generatim judiciarii muneris; etiam alia speciatim pronuntiavit ad tuendum iis munus, qui de eo oneroso titulo, vel causa præmii meritorum speciatim fuerant provisi, ut videre est in Berallio & Basnagio.

Reipsa nonne manifeste injustum foret, ut Dominus quingentos sexcentosve nummos accepisset a viro, quo ei judiciarii muneris provisiones concederet; aut cum in hoc munere constituisset, quasi præmio meritorum præteritorum & sex elapsis mensibus eum destituere hoc Officio tentaret, non reddito persoluto pretio; aut nulla ei remuneratione concessa?

Sed aliunde tenetur stricte Chrodobertus, Paschalis concessionibus & injustitiis obstare, ipsum cogendo, si possit, ad restitutionem superflui, quod contra regias constitutiones, aut legitimum usum accepit; vel etiam specialiter mandare, ut ad querimoniam & injunctionem procuratoris fisci sui constituatur a judice superiore ipsius destitutio, quam si is non proferret, seu ex conniventia cum hoc Judice, aut ex negligentia; tum injustitiarum ejus fieret conscius ac particeps, ipsoque deficiente ad restitutionem teneretur.

CASUS XI.

ACHILLES, Parœciæ Sancti Sebei Dominus, e qua via 400 libras reditus annui percipit, & cui nullus est alius ad vitam sustentandam census, duos tresve clientes suos nefarios homines tolerat, qui ab omnibus tales habentur, eorum a Judice suo vindictam non requirens; quod eos judicio persequi nequeat absque magnis impensis, atque ita absque diminutione modici sui census, ut, quo merentur supplicio, damnentur. Potestne Parochus ejus, si forte id recuset, ei absolutionem prorogare; cum ad confessionem accedet?

RESPONS.

Tenetur pro certo Dominus ille, fisci sui procuratori jubere, ut criminum, quæ intra fines jurisdictionis suæ admittuntur, pœnam judicio repetat. Id expresse pro omnibus Dominis, qui altam habent jurisdictionem, cavetur Edictis Aurelianensi (k), Blesensi, & Molinensi, quibus congruunt multa ex nostris consuetudinibus, & præcipue Cænomana (l), & Andegavensis, quibus constituitur, quod, si Dominus, cui competit jurisdictio, intra fines

(k) Edict. Aurel. art 63. Bles. art. 184. & 196 Molinens. art 30.

(l) Consuetud. Cænom. art. 211 Andeg. art. 189.

ejus

ejus maleficos homines inultos remittit; ipsum supremus (*a*) Dominus judicio persequetur, ut eum jurisdictione una spoliet.

(*a*) Supremus Dominus ex Bochelio Bibliot. Juris Gallici est, qui superior est Dominis, qui mediam tantum & infimam habent jurisdiction.

Ex his ergo edictis, & multarum provinciarum consuetudinibus manifestum fit, gravissimi reum esse delicti Dominum, qui intra territorii sui limites nefariis hominibus favet, eosve patitur, cum eorum supplicium adeo severe exigant. Hinc sentiunt Theologi ipsum ob negligentiam suam conscium fieri criminum quæ ibi admittuntur: *Lethalis violentiæ conscii sunt Nobiles*, inquit P. Alexander (*b*); *quorum Toparchiis annexa est jurisdictio, seu jus gladii, si maleficos ac sceleratos pœnis, legum sanctione constitutis plecti non curent, sive ut sumptibus parcant, sive ut commodum aliquod ex patrocinio, flagitiosis illis hominibus impenso, consequantur.*

(*b*) P. Alex. Theol moral. tom. 2. l. 3. c. 6. art. 8. reg. 8.

Dicendum itaque necessario, quod, cum Achilles eo defungi officio contemnat, ipsi absolutionem impertiri nequit Parochus, nisi is etiam omnium sit particeps delictorum, quæ ob hujusce Domini negligentiam committuntur.

Nec admittenda est Achillis ratio, qua se litium hujusmodi impensis sustinendis imparem profitetur; quia mulctæ & confiscationes, a judice suo constitutæ, ad ipsum pertinent, atque ex eo fundo desumendi sunt illi sumptus, qui si non sufficiant, e dominii censibus, ac subalternis illi jurisdictionibus, sunt decerpendi.

Advertendum occasione præsentis difficultatis, ob easdem rationes stricte teneri Dominos, qui altam habent jurisdictionem, ad constituendum, ut cohibeantur scandala, qualiacumque sint, atque ad omne patrocinium erronibus denegandum, qui sub falso Bohemorum, Ægyptiorumve nomine Provincias peragrant, & de Parœcia in Parœciam æstate imprimis migrant, ubi per menses integros commorantur: cum hujusmodi farinæ genus, viri, mulieres, proles, & famuli, sub specioso prætextu Dominum ejusque familiam oblectandi ludis, choreis, equitationibus, simulatisque prædictionibus, reipsa ibi eo tantum fine remaneant, ut furentur agricolas, aut collusoribus suis pecunias emungant, aut iis, quos vanis suis illudunt divinationibus, quas fati nomine dicunt. Id quidem nobis adolescentibus quam sæpissime visum est.

Domini itaque tolerantia sua rei fiunt omnium furtorum atque damnorum, quæ ab illa hominum fece proximo inferuntur; atque adeo sub peccati reatu tenentur ad abigendas quisquilias illas e finibus ditionis suæ; uti illis imperatum est ex Arresto 10. Feb. an. 1612. quod in Arrestorum collatione reperitur, latum conformiter ad Edictum Aurelianense (*c*), quo Carolus IX. omnibus Officialibus jubet, ut intra menses duos egressum e regno, indicta etiam remorum pœna, præcipiant (*d*) hujusmodi erronibus.

(*c*) Edict. Aurel. art. 104.

(*d*) De la Pal. Resolut. part. 3. pag. 65.

CASUS XII.

ALANUS, Parœciæ Sancti Portiani Agricola, inventum generosum equum, in prato suo pascentem sibi retinuit, cum a nemine reposceretur. Hierophylus qui altam in Parœcia ista obtinet jurisdictionem, hunc equum ad se, tanquam Dominum, pertinere contendit, & tanquam rem caduci juris; atque adeo cogere vult Alanum, ut eum sibi tradat. Nunquid pro eo stat jus?

RESPONS.

Certum est, res caduci juris, hoc est, pecora, aut aliud quod mobile bonum, quæ intra jurisdictionem altam Domini fuere inventa, ad eum jure pertinere, cum a nullo Domino reposcuntur; ut docet Bacquetus (*e*), quique ea invenere, id ipsum juridicis Officialibus sub pœna mulctæ arbitrariæ declarare tenentur.

(*e*) Bacquet. Tract. de juribus Jurisdictionis c. 2.

Æqua est igitur Hierophyli contentio, & inventum equum ipsi tradere tenetur Alanus; attamen, prius quam ipsius possessor legitimus fiat Hierophylus; necesse est, ut publicam ejus rei fieri jubeat promulgationem, non in iis duntaxat locis, ubi fieri solet, sed etiam in Prono Parœciarum per tres consequentes Dominicos dies, aut per tabulam ad valvas Ecclesiæ propositam: & si ante 40. dies, a prima promulgatione numeratos, quis se sistat, & rem inventam suam esse comprobet; tunc ei restituere tenetur Dominus, *deductis expensis*: hoc vero tempore elapso ipse Dominus fit rei inventæ possessor legitimus, ut ait idem Author.

CASUS XIII.

ASTULPHUS, Dominus & Patronus Parœciæ Sancti Liberati & Parochus jam a biennio inter se diffident, quod cupiat Astulphus, ut quandoque exspectet Parochus, dum ad Ecclesiam prius venerit, quam Missam incipiat: quam rem detrectat Parochus, hora solita, & quam præscribit Rituale, celebrare volens. Quid Parocho faciendum? Debetne Astulphum exspectare; ut ortum inter se desinat diffidium, quod etiam male afficit incolas, quorum alii pro Domino, alii vero stant pro Parocho?

RESPONS.

1. Dicimus, Astulphum jure non posse cogere Parochum suum ad prorogandam Officii divini horam; id enim omnibus Parœciarum Dominis, cæterisque nobilibus est prohibitum ex Edicto Caroli IX. an. 1571. (*f*).

(*f*) Edict. Caroli IX. art. 3.

2. Si Astulphus moram hanc a Parocho suo summo jure, & tanquam rem sibi debitam non exigat, sed solum urbane, & tanquam indulgentiam, idque raro, & cum justa ei subesse causa poterit, qua impediatur Ecclesiæ adesse ipsa præcise hora, qua Missa solemnis incipi consuevit, ad prudentiam atque sapientiam Parochi spectare, ut cum Patrono suo durius non agat; & in iis occasionibus quandam ei moram, modo diuturnioris non sit temporis, concedat, quia ex hoc obsequio Domini sui amicitiam sibi conciliabit, & perniciosos impediet effectus, quos parit diffidium inter Dominum, & Parochum; ut patet innumeris exemplis, quæ in rusticis videntur Parœciis, in quibus plerique Agricolæ Dominorum suorum contentionibus in Parochum adhærent, alii irreligione, alii obsequio, cæteri vero propriæ rei impenso, nimis studio. Hactenus dicta confirmantur ex usu in diœcesi originis nostræ recepto: cum enim huic præerat doctus & inclytus Huetus an. 1693. statuta condidit, quorum unum ita habet (*g*): *Pariter facultatem concedimus Parochis & Vicariis, ut Dominorum studiis obsequantur, aliquandiu Missam, vel anticipando, vel morando; modo id raro justisque de causis fiat.*

(*g*) Statuta Diœc. Abrincensis art. 19. cap. 3.

CASUS XIV.

TENETURNE Nicephorus, qui altam in Parœcia Sancti Quirini jurisdictionem obtinet, de damno illato per sententiam injustam, quam protulit Baillivius, seu Judex ipsius de lite inter duos suos Clientes exorta?

RESPONS.

Certum est, quod, si Nicephorus Baillivium suum constituerit gratuito titulo eum virum, quem ob imperitiam, aut alium notabilem defectum huic Officio haud idoneum noverat; aut eum jam constitutum in Dominio suo, ipsius ignorantiæ conscius, aut eam cognoscere negligens non destituerit, ut potest ex Edicto Ruscinonensi an. 1563. (*h*); injustitiæ a Baillivio suo commissæ quoad litis judicium, de quo in proposito casu, reus est Nicephorus, & pro eodem Baillivio, illatum ex ejus sententia damnum resarcire tenetur, cum sufficiens ejus sit causa. Id quidem probari potest ex hac Gregorii XI. regula (*i*): *Qui occasionem damni dat, damnum videtur dedisse.*

(*h*) Edict. Ruscinonensi art. 27.

(*i*) Greg. XI. in c. Si culpa fin de injuriis & damno dato l. 5. tit. 36.

Neque ab ista obligatione eximere sese nequit Nicephorus ob ignorantiam suam; quandoquidem ex Constitutionibus Galliæ Regum statuitur, ut Domini, qui altam habent jurisdictionem, quique in Parlamenta conveniunt, sexaginta libris Parisinis mulctentur pro *malejudicato* Bailliviorum suorum. *Qui altam habent jurisdictionem, & qui debita Parlamentorum subjacent jurisdictioni, inquit Carolus IX.* (*k*), *juxta vetus edictum sexaginta libris Parisinis mulctabuntur pro* malejudicato *Judicum suorum.*

(*k*) Edict. Ruscin. an. 1563.

Si

Si tamen congrua polleret muneri suo peritia Baillivius; atque injuste tantum egerit ex nimio lucri amore, aut favore, aut humano obsequio; nec similes ab eo jam admissas fuisse injustitias resciverit Nicephorus; is non tenetur propriis impensis admissam a Judice suo in hoc casu injustitiam reparare, cum illius author censeri nequeat in hac hypothesi, juxta hanc aliam S. Gregorii Magni regulam (a): *Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit* (b).

(a) S. Greg. in c. Cognoscentes 2. de constitutionibus L. 1. tit. 2.
(b) Colloq. Lucon. tom. 19. q. 1. punct. 2.

CASUS XV.

HUGO, Dominus Parœciæ Sancti Adriani, sciens in Parœcia sua Abbatiam quandam esse locandam eamque sub mutuato nomine conducere cupiens, mentem suam ea de re iis ex clientibus suis declarat, qui eam conducere poterant, ut eos averteret ab ea conductione. Cumque non alios Abbas conductores inveniret, quam eum, cujus nomen Hugo mutuatur, tenetur vilissimo eam locare pretio, sub cautione tamen Clementis Agricolæ ditissimi.

Qua de re quæritur 1. utrum non peccet Hugo, ita Abbatiæ hujus reditus conducens. 2. Utrum ad restitutionem superflui non obligetur, quo Abbatiæ suæ conductionem augere potuisset Abbas, si clientes Hugonis eam libere conducere potuissent. 3. Utrum, defectu Hugonis, ad indemnitatem pariter erga Abbatem teneatur Clemens illius Fidejussor.

RESPONS.

Certum est, a quolibet Parœciæ Domino, qui authoritate sua directe, vel indirecte abutitur, ut clientes suos a conducendis bonis; qualiacumque sint, avertat, violari justitiæ regulas; quod etiam certius est, cum id efficit, ut ipse bona ista, & præsertim Ecclesiæ, conducat: ex edictis namque Regiis prohibetur omnibus & singulis Parœciarum Dominis, ne ea conducant, ut fertur ex Edicto Aurelianensi, quod an. 1560. promulgavit Carolus IX., & cujus hæc sunt verba (c): *Prohibemus quoque nobilibus viris, & judiciariis Officialibus festinam, & commercium, aut conductionem prædiorum per se, vel per interpositas personas, sub pœna pro Nobilibus privationis privilegiorum Nobilium, & impositionis tributi sustinendæ, & quoad Officiales, privationis Officii sui.*

(c) Edict. Aurel. art. 105.

Idem quoque cavetur ex Edicto Blesensi (d), præsertim quoad bona Ecclesiastica. In hoc autem ita loquitur Henricus III. *Prohibuimus, ac prohibemus Nobilibus viris nostris & Officialibus, seu nostris, seu dictorum Dominorum & Nobilium, ne deinceps directe, vel indirecte conductiones contrahant dictorum Beneficiariorum, Decimarum, Agrorum, aliorumque redituum Ecclesiasticorum sub quocumque prætextu, per se ipsos, vel per interpositas personas, ut earum fiant consortes; neque Clericorum conductionibus factis, aut faciendis obicem ponant, iisve terrorem incutiant, qui eas conductiones inire, vel cariores habere cupiunt; sub pœna, quoad Nobiles, e nobilitate sua excidendi, atque ita annua tributa una cum successoribus suis pensitandi; licet in ipsos etiam vivos nondum lata fuerit sententia in lite super hoc instructa, & quoad Officiales, privationis Officii sui, & notæ incapacitatis ad alia in futurum munera obtinenda.*

(d) Edict. Blesf. art. 48.

Ex hac pœnarum acerbitate colligi potest sine dubio prohibitionis gravitas, pro cujus infractione fuere constitutæ. Igitur pro comperto est, Hugonem in proposito casu esse reum, eumque ad superflui restitutionem teneri in conscientia; si viliori pretio, quam alter, & quam reipsa valeret, Abbatiam conduxit.

Quod ad Clementem pertinet, qui pro Hugone spopondit, ad nullam ipsum damni reparationem, seu erga Abbatem, aut Monasterium teneri existimamus. 1. Quia, ut fidejussor, Hugonis tantum solubilitatem asseruit, aut illius, cujus nomen sumpsit Hugo ad conducendum, & conductionis solutionem, ipso non solvente. 2. Quia ad injustitiam vilioris pretii nullatenus ipse contulit. 3. Quia agros suos Hugoni non locare, aut alium quærere conductorem Abbas poterat; aut ipse absque conductore eos accurare. 4. Denique, quia ipsum fidejussorem respuere poterat Abbas ille (e).

(e) Domat. Tract. de jure publico. pag 95. Et de Sainte Beuve tom. 3. c. 231.

Vide (LAUDEMIA ET VENDITIONES, Cas. 1.)
(RESTITUTIO. Casus Ansbertus.)

DONATIO.

DONATIO, *est doni gratuiti collatio.* Ita definitur donatio proprie dicta (f) qua Donator, qui rem datam abalienare potest, ejus dominium voluntarie ac libens ad Donatarium transfert.

(f) Polman. Brev. Theol. part. 2. 2. n. 302.

Donatio, vel est incompleta, vel completa. Incompleta ea est, qua res viva tantum voce datur: completa vero, seu omnino perfecta ea dicitur, qua quis rem datam de manibus amittens, eam in manus ac potestatem Donatarii tradit.

Donatio etiam dividitur in donationem inter vivos, & donationem causa mortis.

Donatio inter vivos, *ea est, quæ fit a vivente integra valetudine, & ea mente, ut ita accipientis fiat, quod nullo modo per dispositionem contrariam revocetur.* Desumitur ista definitio ex Lege Digestorum (g), cujus verba eundem referunt sensum.

(g) Leg. Donationes. 1. ff. de Donationibus. l. 39. tit. 5.

Dicimus: *a vivente integra valetudine:* nam ex articulo 277. Parisiensis Consuetudinis, omnis donatio, etiam inter vivos, morbi tempore facta, quo moritur Donator, censetur facta *causa mortis*, quibuscumque terminis enuntietur: & existimant peritissimi Galliæ Jurisperiti, idem esse dicendum de donationibus inter vivos, si in quolibet alio manifesto & ferme ineluctabili mortis periculo, ut proximi naufragii discrimine fiant.

Donatio ergo causa mortis, ea est, qua rei datæ dominium tantummodo transfert. *Tum demum, cum mors fuerit insecuta*, inquit Vulpianus (h); quæ species donationis ad Legati naturam proxime accedit; namque Donator sibi vivo rei dominium vult conservare, sed ad Donatarium potius, quam ad hæredem suum eam pervenire mavult post obitum suum. *Mortis causa donatio est, cum quis habere se magis vult, quam eum, cui donat; magisque eum, cui donat, quam hæredem suum*, inquit Lex (i).

(h) Leg. Julianus. 2. ff. de mortis causa donat. lib. 39. tit. 6.
(i) Leg. Mortis. 1 ff. de mortis causa Donationib. & Leg. Senatus. 35. §. 2. eod. tit.

Donationis illas species in triplici casu fit caduca. 1. Si Donatorem pœniteat, eamque is revocet. 2. Si Donatario sit superstes. 3. Si facta donatione s e legitimo

timo thoro prolem suscipiat Donator: supponitur enim *fictione Juris*, donationem non fuisse factam, nisi sub tacita conditione futuræ prolis non suscipiendæ; cum nemo præsumatur, extraneum velle esse hæredem suum potius, quam proprios filios: quod etiam verum est de iis donationibus, quæ Matrimonii causa fiunt: quamvis varias huic casu adstrictiones apponant quædam Consuetudines, ut Alverna (*a*), Borbonia, & Normana.

(*a*) Consuet. Alver. c. 14. art. 31. Borbonia art. 22. Normana ar. 449.

Ex hac tertia causa pleno jure invalida fit & caduca donatio, licet a Donatario ante mortem non fuerit revocata: cum eodem jure filii, ac pater ipse, fruantur ad denuntiandam Donatario ipsius abrogationem. Ita sentit D. Bretonnier (*b*), qui omnium Parlamentorum Jurisprudentia sententiam suam confirmat, quornm Arresta referunt Carondas, Louetus, Montholon, Mainardus, Bonifacius, & Basnagius: ex qua regula sequitur Donatarium teneri de restitutione omnium fructuum, quos percepit, ab eo saltem tempore, quo ei denuntiata fuere puerorum ortus & revocatio.

(*b*) D. Bretonnier collect. Alphabet. præcipuorum qu. Juris. v. Donatio p. 116.

Donationes inter vivos & causa mortis in Gallia obtinent: sed illud speciatim observandum, donationes videlicet causa mortis per contractum fieri non posse, sed solum per Testamentum. Quod autem donatio causa mortis nullo modo valet, quando est in forma contractus juste institutum est, odio suggestionum; inquit Molinæus in Consuetudinem Blesensem (*c*).

(*c*) Consuet. Blesens. art. 170.

Quod spectat ad donariones inter vivos, perfectæ sunt tantum, cum Donatarius & Donator capaces sunt, is dandi, ille vero accipiendi; & formalitates habent, quas requirunt Edicta & Consuetudo. Quo circa surdus & mutus a nativitate, aut insanus, aut interdictus, cum suos promere sensus, vel agere nequeat: ex hoc etiam defectu incapax est talem efficiendi donationem. Pariter morte aut remis perpetuis, exiliove perpetuo e finibus Regni damnatus Donatarius ad talem admittendam donationem est inhabilis.

Ætatem vero requisitam varie Consuetudines, & eam quisque absolute sequi tenetur, cui obnoxius est.

Præter dicta hactenus, necesse est etiam ad validitatem donationis, 1. ut Donatarius eam acceptando suum præbeat consensum; ut statuunt Edicta Francisci I. an. 1539. *(d)*, & Henrici II. an. 1549. qui aliunde exigit, ut facta a Donatario, coram vel absente Donatore, ipsius etiam datoris obitu sit anterior. Hanc tamen istis Edictis constitutam Jurisprudentiam non observant Parlamenta Burdigalense, & Tolosanum.

(*d*) Art. 139.

Insinuatio quoque est formula necessaria juxta Edictum Molinense, sed satis est, ut fiat datore superstite, quamvis eam antecesserit facta donatio quatuor & etiam pluribus mensibus, ex declaratione 17. Novembris an. 1690. in Senatu Parisiensi 25. ejusdem mensis approbata, quæ in eam rem articulo 28. Edicti Molinensis derogat.

Oritur autem insinuationis necessitas ab Imperatore Constantino, qui eam pro donationibus inter vivos invexit, ut Donatoris Creditores fraudes ipsius declinarent (*e*). Sed Regni Galliæ Jurisprudentia non una est, & eadem de necessitate insinuationis; neque ii, qui eam requirunt, de loco consentiunt, ubi conficienda est. Quare universalem & certam ea de re regulam tradere non possumus.

(*e*) Leg. data jam pridem 27. Cod. de Donat. l. 8. tit. 54.

Denique dati traditio, est etiam secundum aliquem sensum, absolute necessaria est. *Dare* namque *& tenere non valet*, ut loquitur Parisiensis consuetudo (*f*): quod cum lege consentit, qua exigitur, ut rem datam e manibus amittat donator: *Nam traditionibus Dominia rerum, non nudis pactis, transferuntur* (*g*). Quocirca si post Donatoris obitum, inter ipsius mobilia inveniretur Donationis ab eo factæ instrumentum; donatio ipsa revocata censeretur, vel recte præsumeretur facta in fraudem creditorum, ut acute observat Molinæus (*h*), & fert Parisiensis consuetudo (*i*) his verbis: *Dare est & tenere, quando jus sibi retinuit Donator, libere de re a se data disponendi, aut eam possidet usque ad diem obitus*.

(*f*) Consuet. Parisien. art. 273.
(*g*) Leg. Traditionibus. 20. Cod. de pactis lib. 2. tit. 3
(*h*) Molin. Conf. 60.
(*i*) Consuetudo Paris. art. 274.

Contendunt tamen consuetudinis interpretes, eum, qui non mobile aliquod speciatim, sed omnia, quæ die obitus sui erunt, generatim mobilia donat, eorum possessionem retinere posse. Reipsa ex articulo 275. extenditur illa tenendi facultas usque ad usum hæreditatum seu prædiorum, quæ fuere data. En ipsius verba: *Id dare & tenere non est, cum prædii alicujus Dominium transfertur, retento sibi usufructu ad vitam, vel ad tempus, vel quando subest clausula constituti, aut precarii: & talis donatio valet*. Et quidem licet in hoc casu possidere donator perseveret, possidet tantum uti usufructuarius, transmissa solum dati proprietate, quæ proinde ad ipsum jam non pertinet. Quod significant hæc legis verba (*k*): *Omnino idem sit in his causis, usumfructum retinere quod tradere*. Usufructuarius enim, proprie loquendo, sed tantum proprietarius seu Dominus

(*k*) Leg. Quisquis 28. Cod. de donat.

minus reipsa possidet ex hoc effato: *Semper is possidere intelligitur, cujus nomine possidetur*.

Alia est donationis species, quæ fit inter virum & conjugem, quæ *donum mutuum* appellatur, cujus cum scitu pernecessarium sit, definitionem ac præcipuas, quæ ad illud pertinent, regulas afferemus.

Donum, quod juxta forensem stilum, dicitur *mutuum*, est pactum inter virum & conjugem initum, seu ex contractu matrimonii, seu post celebratum matrimonium.

Donum mutuum, quod fit per contractum, absolute & absque recursu fieri potest; sed suum non sortitur effectum pro donatario, nisi post obitum præmortui.

Donum vero mutuum post celebratas nuptias juxta Parisiensem consuetudinem, fieri tantum potest de usufructu ab altero conjugum alteri derelicto per vitam superstitis, qui ad assecurationem fundi idoneam tenetur dare cautionem, quam a se transferre nequeunt contrahentes, etiam volentes: & insuper requiritur ut in iis consuetudinibus, in quibus de usufructu duntaxat fit donum mutuum, fidum bonorum, a defuncto datorum & derelictorum, indicem describat superstes; ut ipsius defuncti hæredes præmortuæ personæ hæredibus rationem edant proprietatis, quæ ad istos spectat. Quod pertinet ad alias consuetudines, quarum diversa sunt statuta, quisque eam, cui obnoxius est, sequi tenetur, veluti legem, qua tam in interno, quam externo foro obligatur.

Cum ex æquo ac reciproce contrahentibus utile sit donum mutuum, ab iis, etiam pupillis, fieri potest (*a*).

(*a*) Ricard. in Consuet. Paris. ar. 280.

Ab omnibus ferme consuetudinibus admittitur pro conjugibus donum illud mutuum. 1. Quia datum sibi invicem bonum cedit in reciprocam utriusque utilitatem, quæ incerto fulcitur eventu, morte scilicet illius, qui prius obit. 2. Quia communi opera ac studio partum est illud bonum.

Quatuor requiruntur conditiones ad validitatem doni mutui.

Prima: ut ipso primi morientis obitus articulo, nullam e proprio aut præcedenti matrimonio prolem actu habeant conjuges. Neque enim sufficit, ut præmortuo non sit proles, si superstes habeat. Ratio est, quia donum mutuum debet esse reciprocum, nec pro uno validum esse potest, nisi pariter sit pro altero.

Secunda: ut duo contrahentes bene valeant, alterutro namque ægrotante tum cum inter se fit mutuum, donum, si obiret in tali morbo, illud fieret caducum & invalidum, quia cum eo potiundi spes superstiti remaneret, inter utrumque non foret æqualitas; quam tamen exigunt juxta naturalem æquitatem Consuetudines Galliæ; e quibus tamen excipienda est Britanna (*b*), juxta quam admittitur donum mutuum licet e conjugio fuerit suscepta proles: modo tamen derelictam prolem a Donatore alat superstes, si aliunde ei ad vitam tolerandam bona non suppetant.

(*b*) Consuetudo Britan. art. 210. 211. & 213.

Tertia: ut juxta consuetudinem Parisiensem, (*c*) & alias permultas, in dono mutuo adsit semper æqualitas, quare juxta consuetudines illas de mobilibus tantum & immobilibus conquisitis communitatis fieri potest.

(*c*) Consuetudo Paris. art 284.

Quarta denique est: ut donum mutuum insinuationi subjiciatur tempore ex edictis præscripto; qua insinuatione semel facta, ab uno conjugum jam rescindi nequit contractus, nisi de consensu alterius.

1. Observandum, teneri superstitem ad solutionem funebrium impensarum, atque pecuniæ creditæ communitatis.

2. Hæredes tamen Donatarii, qui præmoritur, jure repetere posse impensas illas funebres, & partem mediam debitæ pecuniæ communitatis, quæ a superstite fuerant persolutæ, quod earum tantum solutionem is anticipare teneretur.

3. Donatarium mutuum non teneri de aliis debitis, quæ non erunt communia, id est, quæ ante nuptias fuerant contracta, uti nec de legatis a præmortuo factis; ut nimirum doni mutui servetur utrinque æqualitas.

4 Cum Donatarius mutuus sit usufructuarius, ipsum teneri, uti æquum Patremfamilias, bona sibi derelicta gerere, prędia ad vitam sibi attributa de dono mutuo reparare, & ob eadem prędia debitos census prędiales solvere, uti alias pensiones & annua onera, quæ præterierunt a tempore possessionis doni sui: quod vero ad eos census pertinet, qui tempore communitatis contigere, eorum solutionem anticipare tenetur, tumque hæredes sui ab hęredibus pręmortui repræsentatam a Donatario pecuniam exigere jure poterunt.

5. Pręmortui hęredes, mobilium, quę dono mutuo sunt subjecta, æstimationem a viris expertis fieri, posse exigere; quo in casu Donatarii hęredes post ejus mortem de eorum pretio tenebuntur apud hęredes pręmortui.

Hæ sunt præcipuæ regulæ, quæ ad Tituli hujusce argumentum pertinent.

CASUS

CASUS PRIMUS.

MAGDALENA, in lecto suo brevi moritura jacens, ex fideicommisso duo librarum millia Bartholomæo dare vult, cum aliter non possit, quod id ipsum vetet Parisiensis consuetudo (a), cui subjicitur, hanc igitur pecuniæ summam cuidam sibi amico legat, mandans simul, ut eam sibi traditam, viro suo restituat.

(a) Art. 282.

Contendit hæc mulier, se tuta conscientia donum illud viro suo conferre potuisse: 1. Quia lex, aut potius consuetudo, qua id vetatur, est tantum lex humana, quæ naturali nequit prævalere æquitati, quæ accepti beneficii gratum ac memorem exigit animum; quocirca, cum a viro suo per multos annos, ac præcipueper diuturnas ægritudines & plurimas, quibus sæpe vexata est, humaniter excepta fuerit, conjugi suo gratiam referre tenetur, quod illo tantum dono potest efficere. 2. Quia lex, qua mutua inter conjuges donatio vetatur, ideo solum promulgata est, ut futuri ex ea comprimerentur abusus, quibus fieret, ut alteruter ad extremam inopiam temeraria & injusta liberalitate redigeretur; & quia in hac occasione locum non habet illa legis intentio, quæ litteræ in usu debet anteponi, quod vir eam semper nullo ductus propriæ rei studio semper dilexerit. Quibus addi potest, ipsum esse pauperem, quem proinde immisericorditer haberent parentes sui absque dono illo post mortem suam. 3. Quia licitæ sunt ex plerisque Provinciarum Regni consuetudinibus hujusmodi donationes, quæ absque scrupulo ibi fiunt; quo certum sit, eas non minus Parisiis esse licitas, ubi contraria est consuetudo, quam aliis in locis, ubi eadem his suffragatur. 4. Denique quia Advocati ac Notarii regionis hujusce, in qua habitat Magdalena, affirmant, hanc esse universalem consuetudinem, ut unus e conjugibus brevi moriturus, erga compartem ita se gerat.

Nonne ex his rationibus confirmatur hæc mulier ad danda viro suo duo illa librarum millia?

RESPONS.

Ut propositæ difficultati suum sit responsum, duo ante stabilienda sunt inconcussa principia.

Primum: quod Leges civiles, quæ justæ sunt, in conscientiæ foro obligent: *Leges humanæ, etiam seculares*, inquit Sanctus Antoninus (b), *Imponunt homini necessitatem ad observandum in foro conscientiæ*: Quod probat hic Sanctus: *primo* ex his Sancti Augustini verbis (c): *Quicumque Legibus Imperatorum, quæ pro Dei veritate .... feruntur, obtemperare non vult, acquirit grande supplicium*: *Secundo*, ex hoc Sanctæ Thomæ testimonio (d): *Leges positæ humanitus .... siquidem justæ sint, habent vim obligandi in foro conscientiæ a Lege æterna, a qua derivantur, secundum illud Proverbiorum* 8 Per me Reges regnant, & Legum Conditores justa decernunt. Quod idem confirmat Apostoli doctrina dicentis (e): *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt .... subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.*

(b) S. Anton. 2. p. sum Th. t. 18 c. un. §. 2

(c) S Aug. in can. Imperator. 1. §. d. 9.

(d) S. Th. 1. 2. q. 96. a. 4. in corp.

(e) Rom. 13. 2. & 5.

Alterum principium est istud: consuetudo a populo acceptata, & usu confirmata, ubi lex deficit, locum vimque legis obtinet. *Consuetudo autem*, inquit Canon a Gratiano relatus (f), *est jus quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cum deficit Lex. Nec differt*, postea subjungit (g), *an scriptura, an ratione consistat, quando & legem ratio commendat.*

(f) Isidor. in can. Consuet. 5. d. 1.

(g) Ibid. §. 1.

Præsuppositis duobus illis principiis, ut propositæ quæstioni respondeatur, dicimus, a Magdalena, per viam fideicommissi, vel aliter, Bartholomæo conjugi suo prædictam summam tuta conscientia dari non posse; quia consuetudo Parisiensis (h), quæ vim legis obtinet, expresse vetat, ne quid præcipui sibi invicem dent conjuges directe vel indirecte constante matrimonio, seu per donationem inter vivos, aut causa mortis, aut per aliam quamlibet rationem, nisi per donum mutuum, cum ipsis non est proles: en verba hujusce Consuetudinis: *Vir & femina, matrimonii vinculo conjuncti, ipso constante, quid præcipui sibi invicem dare nequeunt per donationem inter vivos, per testamentum, aut ultimæ voluntatis dispositionem, nec aliter directe aut indirecte, per quamlibet rationem, nisi per donum mutuum.* Atqui Fideicommissum jus est quoddam præcipuum, quod marito suo confert Magdalena: in hanc igitur legem delinquit, cui injuste fraudem facit. Id patet ex Sancto Hieronymo, qui in sua ad Nepotianum Epistola asserit, quod faciendo fideicommissa, franguntur Leges, quibus fuere vetita; quo ostenditur, magis timeri, ut videtur, Imperatorum edicta, quam Christi (i); *Provida severaque legis cautio*, inquit hic Sanctus Doctor, *& tamen nec sic refrenatur avaritia; per Fideicommissa Legibus illudimus; & quasi majora sint Imperatorum scita, quam Christi, leges timemus, Evangelium contemnimus.*

(h) Consuet. Paris. a. 282.

(i) S. Hier. Ep. 2 ad Nepotianum.

Neque ex iis, quas affert Magdalena, rationibus excusatur ipsius legis neglectus: Nam 1. licet humana sit lex, qua prohibentur hujusmodi donationes, huic tamen obtemperare tenetur in foro conscientiæ, cum les humanæ, si justæ sint, nec Legibus Ecclesiæ contrariæ, obligent in conscientia, ut ostendimus primum stabiliendo principium; quod istis convenit. 2. Certum est quidem, quod Legi humanæ anteponi debent Lex naturalis, & divina positiva, neque ab illa quidquam istis contrarium præcipi, aut prohibere valere: sed ipsis præferri non debet æquitas naturalis, contra quam aliquando jubere, aut vetare quidquam potest pro bono publico, in cujus favorem necesse est quandoque a privatis id tolerari, quod habita ratione æquitatis naturalis pati non deberent: & in hoc sensu affirmatur, *quod omnis Lex humana habet aliqui iniqui*, ut ex multis testimoniis probat Glossa in secundum Canonem Decreti Gratiani (k): *Quadoque est aliquod jus*, inquit Author hujus Glossæ, *quod non est æquum nec justum, ut si alicujus uxor adulteratur, quod non possit promoveri ut 34. dist.* (Can. si cujus). *Quod intellige, si postea cognoverit eam ..... dic quod in omnibus casibus ex causa & pro bono pacis, vel publico inducitur quoque rigor contra naturalem æquitatem.* Fatendum itaque, quod, licet durum sit hoc Legis interdictum in casu proposito; obtemperandum tamen, quia id Lex præscribit: *Quod quidem perquam durum est: sed ita Lex scripta est*; ait una ex Legibus Digestorum (l). Sed insuper addamus: quamvis in confesso esset, æquitatem naturalem humanæ Legi esse anteponendam (quod tamen non concedimus) hinc colligi non posset, Magdalenæ esse facultatem ex grato memorique erga virum suum animo, de suis pro eo disponendi contra Legis vetitum. Neque enim exigit naturalis æquitas, ut fiat animi grati significatio boni donatione, quod quis dare non potest. Atqui facultatem istam Lex aut Consuetudo non concedit; cum eam potius Magdalenæ in hanc rem auferat absque ulla exceptione: in casu itaque proposito non obligat æquitas naturalis.

(k) Glos. in can jus generale. 2 d. 1.

(l) Leg. Prospexit. 12. §. 1. ff. qui & a quibus manumissi liberi non fiunt, &c. l. 40. t. 2.

Nec potior est altera Magdalenæ ratio, quam prima: neque enim verum est, hunc unicum esse Consuetudinis finem, ut nimirum impediatur, ne alter conjugum alteri omnia bona sua, aut majorem partem det, atque ita se ad inopiam redigat: hanc fateor unam esse Legis hujus rationem: *Ne mutuo amore invicem spolientur, non temperando a donationibus, sed profusa erga se facilitate utentes*, ut loquitur Glossa in Decretalem Gregorii IX. (m): sed hæc fuit hujus consuetudinis Authorum intentio, ut futura ex hisce donationibus inter conjuges impedirentur abusus & incommoda; ac præcipue, ne bonis suis Matrimonio conjuncti legitimos suos privarent hæredes, quos, iis mortuis, illa habere, Lege cautum est. Cum ergo generalis sit donationum inter conjuges prohibitio, nec ullam admittat exceptionem, nullius est privati eam propria authoritate infringere, sub speciosa naturalis

(m) Glos. in c. Donatio fin. de donat. inter virum & uxorem. v. Constante Matrimon. l. 4. t. 20.

æquitatis prætextu, aut ob aliam quacumque causam; nam, ut ait Glossa (a): *Ubi Lex non distinguit, etiam nec nos distinguere debemus*: alioquin publico bono, cujus gratia condita Lex est, fieret inutilis: quia ad libitum eam quisque & pro voluntate sua interpretaretur; unde magnum oriretur damnum, 1. quia alter conjugum alterum ad extremam redigeret inopiam, qui facilius in ejus favorem suis se bonis spoliaret: quare ab Imperatore Antonino hæc fuit lata lex (b): *Majores nostri inter virum & uxorem donationes prohibuerunt, amorem honestum solis animis æstimantes, famæ etiam conjunctorum consulentes, ne concordia pretio æstimari videretur, neve melior in paupertatem incideret, deterior ditior fieret*. 2. Quia bono prolis & educationi noxia esset facultas conjugum, sibi invicem donandi. *Nec esset eis studium liberos potius educandi*, inquit Lex alia (c), quæ rei hujus istam affert causam: *Quia sæpe futurum esset, ut discuterentur Matrimonia, si non donaret is qui posset: atque eventurum ea ratione, ut venalitia essent Matrimonia*. His addatur, quod, cum multo debiliores sint mulieres, & ad credendum avidiores, a viris suis propriæ utilitati servientibus sæpe deciperentur, aut inhumaniter exciperentur, si bonorum suorum donationem istæ denegarent.

(a) Gl. in c. cum conjug. 36 de officio & potest. Judic deleg. in addit.

(b) Leg. hæc ratio 1. ff. de donat. inter vir. & uxor. l. 21. c. 1. Item leg. Moribus 1. eod. tit.

(c) Leg. nec esset 1. 2. ff. eod.

Tertia, quæ affertur ratio ad confirmandam Magdalenæ donationem, majorem non habet vim ac pondus. Quamvis enim in quibusdam Provinciis licitæ sint hujusmodi donationes, hinc inferri nequit, eas pariter tuta conscientia Parisiis, aut in aliis regionibus, in quibus prohibitæ sunt, esse licitas; nam, ut ait S. Antoninus (d): *Si generalis est* (Consuetudo) *generaliter & ab omnibus servari debet: si particularis, scilicet in aliquo loco, in illo servari debet*; Quod etiam verum est, licet consuetudo contraria, quæ alibi servatur, expressa Lege niteretur ..., *Quæ quidem Consuetudo*, addit idem Sanctus, *si sit particularis, scilicet in aliquo loco, non tamen tollit seu vincit Legem sibi contrariam, sed solum in illo municipio, ubi servatur*. Alias igitur Consuetudines, ex quibus licitæ sunt istæ donationes, jactare nequit Magdalena, cum enim & ipsa & vir ejus Parisiensi, qua prohibentur, consuetudini subjaceant, eam sequi sub peccati reatu tenentur.

(d) S. Anton. 3 p. t. 16. c. un. § 4.

Quarta quoque Magdalenæ ratio nullius est momenti. Nam, si pauper sit vir ejus, & adsit periculum, ne ab hæredibus illius male excipiatur, dicendum, par esse & æquum, ut a privato ferantur patienter malæ tractationes, quibus obnoxius esse potest, occasione Legis, ad bonum publicum constitutæ, quæ absque hujus detrimento frangi nequit, ut certo fieret, si humanæ alterius conjugum tractationes, superstitis inopia, metus hæredum morientis, & alia hujusmodi motiva sufficerent ad dispensandum de Lege.

Denique, si ad Legis infractionem alieni consulendam usum obtendunt Advocati quidam aut Notarii loci, quem habitat Magdalena, in hoc male agunt; quod ignorare aut negare non possint, Consuetudinem legitime stabilitam vim habere Legis, eamque ita universim ac regulariter esse observandam, ut a quolibet Judice invalidæ declarentur hujusmodi donationes; si factas fuisse comprobaretur.

Confirmari potest hæc decisio isto argumento: Divisio ac possessio bonorum, quæ ex jure naturali omnibus hominibus sunt communia, solo constitutæ sunt jure gentium, sic dicto, *quia eo jure omnes fere gentes utuntur*, ut ait Canon (e): atqui Provinciarum Consuetudines ibi loco juris Gentium scripti habentur; unde sequitur, legitime in aliqua regione haberi non posse bonum aliquod, nisi conformiter ad Consuetudinem hujus regionis, atque conditiones, quas præscribit; de quo proinde bono statui nequit, nisi secundum terminos hujusce Consuetudinis; alioquin bono illo privarentur legitimi hæredes, & damni ipsis illati constitueretur restitutio.

(e) Isidor. in can. jus Gentium. 9. d. 1.

Colligimus ergo, teneri Magdalenam, uti diximus, ad sequendam Parisiensem Consuetudinem, cum pro ea sit veluti Lex scripta, eique non licitum esse, donationem, de qua agitur, Bartholomæo, marito suo facere, neque directe, neque indirecte ex fideicommisso, sub quocumque prætextu, ac sub eo præsertim, quod ab ipso humaniter semper excepta fuerit. Eam enim ex charitate & amore semper habendo, viri boni duntaxat partes, ac suum proinde adimplevit officium, cujus mercedem a Deo solo debet expectare. Nedum enim ipsi propria dare queat bona; ideo solum Lex econtrario, qua id ipsum prohibetur, constituta est, ne maritus, ob suam in mulierem potestatem, ipsam ad aliquam erga se donationem compellat, sicque ea legitimos hæredes suos iisdem spoliet bonis suis, in ejus familiam transmittendo; quod etiam facilius evenire potest ob viri erga mulierem humanitatem atque amoris testificationem, quam ob eam, qua aliunde in ipsam valet, authoritatem. Si igitur, nondum revocato testamenti sui articulo, præmoriatur Magdalena; fida persona, cui pro Bartholomæo fideicommissum credidit, ipsi Legatum illud, intacta justitia dare nequit, sed sub peccati reatu duo millia librarum Magdalenæ hæredibus restituere tenetur.

Juvat autem observare quoad solutam jam difficultatem, a consuetudine Parisiensi, qua ex articulo 282. inter virum & uxorem prohibetur quælibet donatio seu inter vivos, seu causa mortis, aut aliter, sive directe vel indirecte, hanc addi exceptionem, *nisi ex dono mutuo*; eamque dilucide articulo 280. exponi, ibique exprese designari in quibus circumstantiis & quibus sub conditionibus Conjugibus licitum est erga se invicem donum mutuum. En propria ipsius verba: *Vir & mulier matrimonio conjuncti possunt, si bona sint valetudine, ipsisque licitum est, mutuam sibi invicem facere donationem, æqualiter omnium bonorum suorum, mobilium & conquisitorum, immobilium, partorum; constante ipsorum matrimonio, quæque reperiuntur ad ipsos pertinere, & inter ipsos esse communia in die obitus præmorientis dictorum conjugum: ut fructus eorum percipiat superstes dictorum conjugum, solum per vitam suam, sufficienter, ad restitutionem dictorum bonorum post obitum suum, satisdando; modo non sit proles*. Hoc est duorum conjugum, aut alterius eorum tempore obitus præmorientis, ut explicat D. Ferrerius, qu fuse agit de natura doni mutui, de quibus rebus fieri queat, sub quibus conditionibus valeat, & quod sit jus donatarii mutui in donum sibi collatum.

His addamus, alias consuetudines ac permultas a Parisiensi multum discrepare. Nam consuetudo v. g. Laudunensis art. 47. & Victoriaca art. 117. & & aliæ quæpiam donatario mutuo mobilium dominium adscribunt: & Blesensis art. 163. ipsi quoque conquisitorum, immobilium proprietatem attribuit, præter mobilia, si non sit proles; si vero sit proles suscepta, eorum tantum usumfructum (f): Cæterum diversa illa statuta habenda sunt, tanquam leges totidem, quas sequi tenentur, qui iis sunt obnoxii. *Vide casum sequentem*.

(f) D. Ferrerius in a. 280. Cons. Paris. Gl. 5. n. 1.

CASUS LI.

ANTONINUS, Mercator & civis Parisiensis in lecto ægrotans ad mortem, operam a Maria conjuge sua, non solum sibi ægrotanti, sed toto matrimonii sui tempore præstitam aliqua cupiens donare mercedem; cum præsentem non haberet pecuniam, quam ei dare *brevi manu* posset; fingit mutuatam a se mille librarum summam: cujus annui census contractum transigit pro Mævio amico suo, qui hanc Mariæ summam post Antonini obitum se daturum promittit; quod reipsa ab eo postea confectum est.

Mariæ dictum est, hoc in casu Legibus prohibitum esse Fideicommissum, & ex Parisiensi Consuetudine (g). Conjugibus vetitas esse hujusmodi in se invicem donationes; ac proinde eam teneri ad restitutionem prædictæ summæ erga Antonini hæredes, e quo prolem non suscepit.

(g) Consuet. Paris. a. 282.

Contendit econtra uxor ista, se compensatione uti posse ob damna sibi allata. Nam 2. mille libras habens in manu, bonorum communitatem in-

inter se virumque suum initam repudiavit, quàm forsan aliter non abjecisset. 2. Ex tribus librarum millibus, quæ dotem Antonino dedit, & quorum mille & quadringentæ libræ communitati sunt attributæ, mille cum septingentis & quinquaginta libris, quatriduo post transactum matrimonii contractum, & ante nuptias; de consensu tamen Mariæ & sumptis pro ea cautionibus, adhibitæ sunt ad solutionem debitorum Antonini erga duos Mercatores, & etiam ad solutionem domus & viginti jugerum agrorum, quæ erant Antonini, & quæ pro mulieris suæ dote hypothecam constituerat: ex quo factum est, ut in pejus rueret communitas, quæ e contrario aucta fuisset, si e tribus omnino librarum millibus mercaturam fecisset, quam proinde, mortuo marito, non abjecisset. 3. Quia ex repudiatione sua dotem suam duntaxat acceptans cæteraque pacta dotalia, quæ ad mille quingentarum librarum pro bonis dotalibus, & quingentarum pro prælegato summam pertingebant, grave damnum passa est, eo quod pro dotatis sibi tribus librarum millibus præsenti pecunia, coacta fuerit pacisci cum viri sui defuncti hæredibus, quos ad restitutionem dotis suæ judicio obligarat, & quindecim agrorum jugera accipere; quia ad id accipiendum ex Castellanæ jurisdictionis sententia fuerat damnata, cum alia non superessent mortuo Antonino bona, nisi quæ necessaria erant ad solutionem dotis suæ ac prælegati, atque ad sumptus tum funebres, tum forenses; quæ omnia simul duorum millium cum quingentis libris summam efficiebant: quo circa agri sibi assignati ducentis libris pro quolibet jugere æstimati sunt, quique aliquandiu absque conductore sibi remanserunt, & ex quibus venditis duo millia ducentas nonaginta libras percepit. Nonne igitur compensatione uti potest Maria, & quod minus de dote sua accepit retinere; atque etiam damna sua resarcire?

RESPONS.

Existimamus, in conscientiæ foro teneri Mariam ad restituendas defuncti viri sui hæredibus libras mille, quas ab ipso *constante matrimonio* accepit ex fideicommisso, omni prorsus ipsi compensatione prohibita. Ratio est, quia fideicommissum inter conjuges improbatur jure consuetudinario, quod Parisiis vim Legis obtinet, & quod proinde sequi tenetur quilibet, etiam in foro conscientiæ. *Ex non scripto jus venit, quod usus comprobavit: nam diuturni mores, consensu utentium comprobati, Legem imitantur*, inquit Imperator Justinianus (a). Cui res consona sunt hæc alia Legis verba (b): *Id custodiri oportet, quod moribus & consuetudine inductum est.*

(a) §. Ex non scripto. 9. Instit. de jure natural. gentium & civil. l. 1. Instit. t. 2. (b) Leg. De quib. 32. ff. de legibus l. 1. t. 3.

Constat hæc decisio ex argumentis in responsione ad priorem difficultatem allatis, quæ hic repetere supervacaneum est. Quare Mariæ tantum rationes perpendemus, quas affert, ut se se a restitutione summæ, a viro suo sibi concessæ eximat.

1. Asserit, quòd, si penes se mille libras hasce non habuisset, forsan communitatem inter se virumque suum initam non abjecisset. Cui rei respondendum, satis apparere, eam ob acceptam a viro summam, tanquam veram causam, communitatem non abjecisse: 1. Quia communitas illa, ipsa fatente, in pejus ruebat, & post solutionem dotis suæ, prælegati, & luctus sui, nec non impensarum funebrium atque forensium, supererant tantum domus & viginti agrorum jugera, pro dote sua trium millium librarum sibi, ut dictum est, oppignerata. Insuper apparet, eam mille libras habuisse, tanquam donum legitimum, a viro sibi concessum; quandoquidem dotis suæ integram judicio prosecuta est solutionem, quam reipsa a defuncti hærede obtinuit, qui sententiam implere nequivit, nisi ei æquivalenter agrorum jugera dando.

2. Addit, e dote sua distractas fuisse mille septingentas quinquaginta libras ad solutionem creditorum viri sui; quibus non persolutis ditior fuisset communitas, e qua proinde majora percepisset commoda: quæ Mariæ objectio duplici modo refelli potest. 1. Quod de partium consensu, hoc est, viri & sui ipsius tali modo impensa fuit illa summa, cum quatuor tantummodo post transactum matrimonii contractum diebus & ante nuptias is fuerit pecuniæ illius usus, & post adhibitam pro ea necessariam cautionem, hoc est, post factam pactionem inter se sponsumque suum, quod Antonini Creditores, & Antoninus ipse publico declaraverit instrumento, prædictam mille septingentarum quinquaginta librarum summam persolutam fuisse e dotali pecunia Mariæ, eamque propterea pro assecuratione partis hujusce dotis suæ jus illorum creditorum acquirere. Unde sequitur, ipsi nullum fuisse damnum illatum ex usu summæ hujusce; cum de ipsius consensu cæterorumque, quorum intererat, is factus fuerit, & Antoninus ipse, quantum in se fuit, ac fieri poterat, de hac dotis ejus parte caverit. 2. Quod e tribus librarum millibus, mille & quadringentæ tantum libræ communitati fuerint attributæ, non vero integra summa, uti suadere videtur Maria, dicens, se majora e communitate percepisse commoda, non distractis mille ac septingentis quinquaginta libris. Distracta igitur summa illa, aberant solum centum quinquaginta libræ ab ea pecunia, quæ communitati erat adscribenda; ex quo levissimum tantum huic mulieri poterat damnum inferri.

3. Contendit etiam Maria se ab obligatione restitutionis mille librarum esse liberam, quod pro numerata dotis suæ pecunia quindecim agrorum jugera ex pacto acceptare coacta fuerit. Ad quod respondetur 1. ipsam juridice fuisse damnatam, atque adeo perperam conqueri. 2. Quia libenter ipsa consentit inito in eam rem cum defuncti viri sui hæredibus convento. Igitur non est, quod conqueratur, ac propterea mille libras per modum compensationis sibi retinere velit. Si quid enim sibi damni illatum fuisse existimaret, domum ac cætera quinque ex hæreditate Antonini residua agrorum jugera repetere poterat: quod cum non fecerit, integram dotis suæ solutionem ex quindecim acceptis jugeribus recepisse censenda est.

4. Denique objicienti Mariæ, se agros per tempus aliquod conducere non potuisse, atque ex eorum venditione 2290. lib. tantum percepisse; Respondendum 1. Infortunio temporum istam adscribi oportere jacturam, quo fit, ut rustica prædia, & etiam urbana, majore quandoque pretio, uti pacis tempore, quandoque minore, ut bello sæviente, vendantur. 2. Venditorem, aut debitorem, qui ad solutionem emptoris aut creditoris domum vel agros transfert, nunquam teneri de damno, quod patitur cessionarius, dum eadem iterum vendit, uti nec de locationis pretio erga locatorem.

CASUS III.

AGOARDUS Joannæ maritus, in vico prope Rhemos habitans, cum in extremis esset, 800. libras viva voce dono dedit uxori suæ, e qua prolem non susceperat. Nunquid eam summam retinere potest Joanna, cum detrimento Antonii, qui Agoardi frater est & unicus hæres? Videtur, quod possit illæsa conscientia sua: 1. quia nihil potiori jure habetur, ut vulgo aiunt, quam quod libenter datur. 2. Quia donatio illa ne quidem simpliciter est gratuita, sed quædam veluti merces debita curis & laboribus hujusce mulieris, quæ multam contulit operam, ut hanc summam lucraretur vir suus. 3. Quia ipsi nubendo 300. ei libras dotem dedit, de quibus nullum penes se est instrumentum publicum. 4. Quia egena est & in hac summa tota res est ipsius; & quia, cum aliunde multum viro suo per diuturnos, quibus vexatus est, morbos ministraverit, mercedem laboribus suis convenientem meretur, juxta mentem Legis dicentis (c): *Quis enim earum* (uxorum) *non misereatur propter obsequia, quæ maritis præstant?* Videtur tamen aliunde 800. illas libras a Joanna retineri non posse, absque communitatis fraude cujus pars media ad Antonium pertinere debet.

(c) Leg. Assiduis 12. Cod. qui potiores in pignore habeantur l. 12. t. 18.

RESPONS.

Datas sibi a viro suo moribundo 800. libras retinere potest Joanna, quia ex Rhemensi consuetudine (d), vir uxori suæ donare potest seu per do-

(d) Consuet. Rhem. a. 291.

donationem inter vivos, seu causa mortis. Hanc eandem sibi habere summam posset illa mulier juxta consuetudines Ambianensem, Nannetensem (a), & alias nonnullas, secundum quas valent donationes causa mortis, aut testamento factæ inter virum & uxorem; ut advertit D. Ferrerius in articulum 282. Consuetudinis Parisiensis (b). Sed si alteri consuetudini, qua contrarium statueretur, quales sunt Parisiensis & Trecensis (c), necnon aliæ permultæ, obnoxia esset Joanna, de hac summa idipsum tantum retinere posset, quod ad se in communitate pertineret, seu eam acceptaret, seu repudiaret; & ante omnia 300. libras, quas dotem attulit, licet nulla dotis hujusce ei suppetat externa probatio; ac residuum Antonio, defuncti hæredi, foret restituendum; quantumvis ipsa foret egena, & ad hujusce boni lucrum cum marito operam suam contulisset, sive per morbos ejus ministrasset; quibus rationibus coram Deo non erit innoxia, ut constat ex dictis in responsionibus ad duas superiores difficultates. Neque sententiæ nostræ obstat Lex citata pro mulieribus; hæc enim intelligi nequit de donationibus inter conjuges, cum jure improbentur; sed de aliis tantum gratiis specialibus, quas eis Leges concedunt, ut patet ex his verbis, quæ modo citatis immediate subjiciuntur. *Propter partus periculum & ipsam liberorum procreationem, pro quibus multa nostris Legibus inventa sunt.*

(a) Consuet. Amb. a. 106. Consuet. Nannet. a. 16.

(b) D. Ferrerius in art. cit. t. 13. Gl. 1. n. 5.

(c) Consuet. Parisiens. a. 282 & Trecens. a. 84.

CASUS IV.

EUDOXIA, Leandri uxor, e quo prolem non suscepit, viro suo moriens 3000. lib. supellectilium, quæ sua erant, dono dedit. Nunquid in foro conscientiæ ad eorum restitutionem tenetur Leander erga uxoris suæ hæredes? An vero eadem retinere potest, uti rem suam, quod sint tantum supellectilia?

RESPONS.

Distinguendum: nam vel Leander & Eudoxia scripti juris Provinciam, vel consuetudinarii incolunt. Si sint in regione scripti juris, Leander absque scrupulo ea, de quibus agitur, supellectilia retinere potest: quia in regione scripti juris, mulier, quæ e viro suo prolem non suscepit, ei supellectilia sua dare potest, & vir vicissim sua mulieri ex donatione causa mortis; cum solæ donationes inter vivos ex jure Romano prohibitæ sint, ut constat ex multis Legibus, quæ hujusce etiam rei causas afferunt. *Moribus apud nos receptum est*, inquit una ex his Legibus (d), *ne inter virum & uxorem donationes valerent. Hoc autem receptum est, ne mutuo amore invicem spoliarentur, donationibus non temperantes, sed profusa erga se facilitate.* Aliæ legi possunt Leges, quas in responsione ad primam difficultatem attulimus.

(d) Leg. moribus 1 ff. de donationib. inter virum & uxorem l. 24. t. 1.

Sed si Eudoxia eam incolat provinciam, ubi vigeat jus consuetudinarium; necesse est omnino, ut ipsa virque illius juri illi subjaceant, quod statuit consuetudo: Quocirca, si ex consuetudine licitæ sint hujusmodi donationes, ut reipsa eas approbant consuetudines Rhemensis, Vvivernensis, Borboniensis, ac Pictaviensis, data sibi ab uxore suppellectilia eorumve pretium restituere Eudoxiæ hæredibus non tenetur Leander. Si econtra ex consuetudine irritæ sint ac prohibitæ hujusmodi donationes, uti reipsa eas prohibent consuetudines Parisiensis, Aurelianensis, Blesensis, Senonensis, Antissiodorensis, & Bituricensis; eadem uxoris suæ hæredibus restituere tenetur Leander.

Juvat hic addere. 1. Ex quibusdam consuetudinibus, ut Melodunensi, Trecensi, Laudunensi, Senliaca, Turonensi & Britanna licitam esse mariti erga uxorem donationem, sed non vicissim uxoris erga maritum. Quare si cuipiam ex his consuetudinibus subjaceret Eudoxia, data sibi ab uxore supellectilia retinere tuta conscientia non posset Leander. 2. Ex consuetudine Burgundiæ prohibitas quoque fuisse hujusmodi donationes, nisi de iis ex contractu matrimoniali fuerit conventum. Uno verbo, cum pro lege habeatur consuetudo, ei morem gerere omnino necesse est?

CASUS V.

MARCELLINA, Natalis vidua, e quo duos peperit pueros etiam superstites, secundo Michaeli nupsit, quatuor quinqueve mensibus ab obitu prioris conjugis sui, e quo pariter duos suscepit pueros. Natalis Marcellinæ ex pactionibus nuptialibus mille nummos dono dederat. Nunquid eorum retinet post secundas nuptias dominium, ita ut de iis ad libitum aut ex venditione, aut ex donatione inter vivos, aut aliter post obitum Michaelis statuere possit?

RESPONS.

Ut tuto solvatur ista difficultas, sciendum, num Marcellina in ea sit regione, ubi servetur jus scriptum, an vero consuetudinariam incolat regionem. Si in ea secundo nupserit regione, ubi vigeat jus Romanum; omnium a primo viro suo prælegatorum dominium ex hoc amisit, quorum usumfructum solum retinet: translato ab ipso secundarum nuptiarum die ad prioris thori pueros eorum dominio: & si prior ejus maritus, non quidem dominium, sed usumfructum duntaxat omnium partisve bonorum suorum dereliquerit; eo statim fit privata: eademque statuitur Legibus Romanis pœna erga virum, qui in simili casu ad secundas transit nuptias, id est *intra annum luctus*, excepto tamen usufructu tali, quem secundo nubens non amittit. Id expresse constituit Lex ab Imperatoribus Theodosio & Valentiniano lata (e), cujus summam a Baldo his verbis factam referre satis erit: *Sicut mulier transiens ad secunda vota, lucra prioris matrimonii tenetur reservare filiis ejusdem matrimonii: Ita vir, transiens ad secunda vota, tenetur reservare filiis ejusdem matrimonii lucra dotis, alienandi facultate penitus interdicta, administratione tamen permissa patri, dum vivit.* Author quoque Glossæ declarat, hunc etiam esse Legis hujus sensum aliis hisce verbis: *Sicut mulier convolans ad secundum matrimonium cogitur reservare quidquid percepit a primo marito filiis primi matrimonii, ita vir convolans ad secundum matrimonium, omnia, quæ habuit ex prima uxore, compellitur relinquere filiis primi matrimonii, & filii habent dominium illarum rerum, & si mortuo patre, res ab aliquo possidentur, filii possunt eas vindicare ...... pater autem, dum vivit, possidebit res illas, & in morte relinquet filiis, sicut vult, nec eas alienat.* Idem constituit Imperator Justinianus in ea, quam condidit, lege de secundis nuptiis (f).

(e) Leg. generaliter. 5. Cod. de secundis nupt. l. 5. t. 9.

(f) Justin. in novella un. de secundis nupt. cap. 22. 23. & 24.

Longius etiam progrediuntur Romanæ leges: iis enim constituuntur pœnæ in mulieres, quæ ante elapsum luctus annum ad secundas convolant nuptias.

Prima est: quod mulieres in infamiam incurrant. *Si immaturas contraxerint nuptias*, inquit Imperator Justinianus (g), *subibunt pœnas, alias quidem, si sine filiis ex prioribus matrimoniis, majores autem, si etiam filii sint: si enim non est soboles, infamia mox sequetur, & erit omnino mulier propter nuptiarum festinationem infamis, & neque percipiet aliquid horum, quæ a priore relicta sunt ei consortio &c.* Quod etiam statuit Lex alia modo laudanda.

(g) Cit. Novella c. 2.

Secunda: quod secundo suo marito vel ex contractu nuptiali, vel ex donatione causa mortis tertiam tantum bonorum suorum partem dare queant. *Si qua mulier*, inquit Lex alia (h), *nequaquam luctus religionem priori viro nuptiarum festinatione præstiterit, ex jure quidem notissimo sit infamis, præterea secundo viro ultra tertiam partem bonorum in dotem non det, neque ei ex testamento plusquam tertiam partem relinquet.*

(h) Leg. si qua 1. Cod. de sec. nupt.

Tertia: quod *omnium præterea hæreditatum, legatorum, fideicommissorumque suprema voluntate relictorum, mortis causa donationum sint expertes (i).*

(i) Leg. si qua mulier. cit.

Quarta: quod datas sibi ex primi viri testamento prærogativas nequeant percipere. *His etiam amittendis quæ prior maritus ei suprema voluntate reliquerit.*

Quinta denique: quod fiant inhabiles ad succedendum ab intestatu parentibus suis ultra ter-

tium

tium gradum; numerando gradus illos secundum Leges civiles. *Eandem quoque mulierem infamem redditam*, pergit eadem Lex, *hæreditatis ab intestato, vel legitimas vel honorarias, non ultra tertium gradum sinimus vindicare*. Augmentum denique dotis suæ ceteraque dotalia amittunt (*a*).

(*a*) Lex Feminæ 3 Cod. eod. tit.
(*b*) Main. l. 3. c. 96.

Id quidem verum est, ut observat Mainardus (*b*) non observari in regione scripti juris, quæ Senatus Parisiensis jurisdictioni subjacet; sed intra fines jurisdictionis ceterorum Parlamentorum, quæ jus scriptum sequuntur, mulieres in pari casu positæ his omnibus pœnis sunt obnoxiæ: & illæ solæ, quæ e priori thoro prolem suscepere, de iis dispensari possunt Regio diplomate; mediam bonorum suorum partem dando pueris suis, absque ulla spe eadem obtinendi per eorum obitum; nisi forte ultimus moriens de iis testamento non constituisset.

Si vero Marcellina in regione consuetudinaria domicilium habeat, non idem omnino dicendum; quod ibi accurate non serventur Romanarum Legum statuta, ibique vigeat Edictum an. 1560. quod dicitur Edictum de secundis nuptiis, quodque ab his Legibus in duobus discrepat.

1. Quod conjux secundo nubens non amittat dominium eorum, quæ sibi a præmoriente data sunt, sed dominium illud prioris thori pueris servare teneatur. 2. Quod Parentes, qui ad secundas convolant nuptias, ex hoc Edicto a successione puerorum suorum non excludantur, etiam quoad bona, quæ possedissent, uti præmorientis hæredes. Id quidem fatemur, hoc edicto expresse non exprimi, dominium illud fore parentum; sed eos quoque ab illo non excludit.

Ex dictis hactenus sequitur, 1. quod Marcellina; quæ in regione scripti juris habitans, quatuor aut quinque ab obitu viri Natalis secundo nupsit, in omnes incurrit pœnas, quas statuunt Romanæ Leges in viduas, quæ intra annum luctus secundas ineunt nuptias, atque adeo mille nummorum quos ei ex nuptialibus pactionibus dono dedit Natalis, dominium amisit.

2. Quod si in regione consuetudinaria habitet, ob secundas nuptias doni sibi a primo suo marito concessi dominium non amittat, sed quod illius tantum retineat servatura prioris thori pueris; quin illud idem cuiquam alteri ex donatione, venditione aut aliter transferre valeat.

CASUS VI.

ODOMARUS, vir ditissimus, amico suo Claudio benefacere cupiens, ipsi ex donatione inter vivos, coram duobus Notariis confecta, domum sex librarum millia valentem dedit. Quod cum suos hæredes rescire nollet, eam per insinuationem non promulgavit, quam formulam non absolute necessariam putabat. Post annum in remota provincia mortuo Odomaro, Claudius septem octove mensibus ab obitu Donatoris sui donationem suam ostendit, domum pretiumve ejus ab hærede reposcens: sed utrumque ipsi denegavit hæres, invalidam contendens esse donationem ex solo insinuationis defectu. Potestne tuta conscientia domus pretium Claudio non persolvere? An vero Claudius potest in hoc casu compensatione uti, huic hæredi parem sibi secreto creditam pecuniæ mutuæ summam non solvens?

RESPONS.

Necesse semper fuit, ut donationes inter vivos factæ insinuationis interventu promulgarentur. Ita constituit jus Romanum; ne ignota donatoris obstrictione, hinc fraus quæpiam oriretur. *Data jam lege statuimus*, inquit Lex (*c*), *ut Donationes, interveniente aliorum testificatione, conficiantur: quod vel maxime inter necessarias conjunctasque personas convenit custodiri. Siquidem clandestinis ac domesticis fraudibus facile quidvis pro negotii opportunitate confingi potest, vel id quod gestum est aboleri*. Rem eandem lex alia sancivit his verbis (*d*); *In hac sacratissima urbe conscripta donationes, ubicumque positarum rerum apud Magistratum census insinuentur. In aliis vero civitatibus .... donator habeat liberam facultatem donationes rerum suarum, ubicumque positarum, sive apud Moderatorem cujuslibet provinciæ, sive apud Magistratus, sive apud defensorem cujuscumque civitatis, prout maluerit, publicare .... & hæ donationes, quæ in diversis Provinciis & civitatibus apud quemlibet ex prædictis fuerint publicatæ, obtineant inconcussam ac perpetuam firmitatem*.

(*c*) Leg. Data 27. Cod. de donat l. 8 t. 54.
(*d*) Leg. In hac Cod. eod. tit.

Insinuationem indistincte constituerunt Galliæ Reges Franciscus primus & Carolus IX. pro qualibet donatione cujuscumque rei vel summæ, uti formulam absolute requisitam, sine qua donatio quælibet est invalida; excepta mobilium tantum donatione, quæ insinuatione non indiget, nisi tota res donatoris in mobilibus esset posita. En verba Francisci I. in suo Edicto mensis Augusti an. 1539. (*e*). „ Volumus, ut donatio quælibet, „ deinceps facienda inter subditos nostros, insinuetur, & ad acta Curiarum nostræ jurisdi„ ctionis referatur: alioqui invalida censebitur; ne„ que suum sortiri effectum incipiet, nisi a die „ dictæ insinuationis: idque quoad donationes co„ ram donatariis factas & ab iis acceptas „. Strictius etiam loquitur Carolus IX. in suo Molinensi Edicto mensis Febr. an. 1566. En ipsius verba (*f*): „ Jussimus, ut omnes donationes, inter viros fa„ ctæ, mutuæ, reciprocæ, onerosæ, matrimonii „ causa factæ, & aliæ, quacumque forma & qua„ litate inter vivos fuerint confectæ, insinuentur „ & ad acta publicorum Tabulariorum solitarum „ nostrarum Curiarum referantur, in quibus do„ mum erit positum & partium Domicilium, intra „ quatuor menses, initio numerationis ducto a die „ adscripta istis donationibus, quoad bona & per„ sonas; & intra sex menses pro iis personis, quæ „ extra Regni nostri limites erunt. Aliter & defe„ ctu prædictæ insinuationis, erunt & permane„ bunt prædictæ insinuationes invalidæ nullius ef„ fectus, & valoris tam pro creditore, quam do„ natoris hærede „.

(*e*) Edict. Francisci I. a 132.
(*f*) Ed Car. IX. a 58.

Ex his Edictis constat, donationem quamlibet insinuationis formalitati esse obnoxiam, ne iis quidem exceptis, quæ Testamento fierent juxta declarationem mensis Maii an. 1645. neque donationibus mutuis inter conjuges ex declaratione 5. Decemb. an. 1621. Certum quidem est, supremarum Curiarum arresta distinguere quandoque inter donationes remuneratorias & eas, quæ onerosæ dicuntur, de quibus, cum hic non sit de iis quæstio, non verba faciemus.

Ex dictis colligere facile est invalidam esse Odomari donationem Claudio factam; neque teneri donatoris hæredes, etiam in conscientiæ foro, ad concedendam donatario ædium ei datarum possessionem aut ad pretium earum persolvendum, & consequenter illius donationis obtentu Claudium compensare non posse, sex millia librarum Odomari hæredi a se debita clam retinendo; sed ipsum coram Deo de solutione teneri.

Vide INSINUATIO. Cas. 1.

CASUS VII.

GUARINO, Yolandæ marito, quæ nullam ei pariebat prolem, arma secuto in Sancti Genesii cohorte Legionis Campaniæ dato nomine: Yolanda, quæ de eo quidquam ab octo decemve annis non didicerat, testimoniales exegit litteras a Ductore & quatuor ejusdem cohortis militibus subscriptas, quibus testabantur, Guarinum in pugna ante tres annos cum Germanis habita occisum fuisse. Yolanda his litteris munita, secundas cum Petro contraxit nuptias, quocum multos annos, non suscepta prole, cohabitavit; quo factum est, ut ambo sibi mutuum donum fecerint, superstiti permansurum per modum usus fructus. Post annum elapsum mortuo Petro, dotem suam recuperavit Yolanda, simulque dotalium suorum donique mutui possessionem adivit. At vero, cum rediisset Guarinus, quem mortuum existimaverant, quique captus in pugna tantum fuerat ab hostibus

apud quos arma sumpserat, ac mulierem suam resumpsisset, ipsam in possessione nuptialium pactionum ac doni mutui conturbaverunt Petri hæredes. Qua de re quæritur, utrum absque injustitia jus suum judicio prosequi valet ista, ac postulare ut in possessione sua conservetur?

RESPONS.

Certum est, tantum esse bonæ fidei virtutem, ut sufficiat, ad excusandam Yolandam, non solum a peccato in secundo, quod se contrahere putavit, matrimonio, & ad legitimam efficiendam prolem, quam e Petro suscipere potuisset; sed etiam ad omnia percipienda commoda, quæ ad verum consequi possent matrimonium.

Apparet autem, Yolandam bona fide egisse; cum ante secundas nuptias suas, testimoniales litteras, non solum a ductore Guarini viri sui, cujus solius fidem atte stari poterat, sed ab ejusdem Ductoris quatuor militibus subscriptas absque ulla specie doli, fraudisve protulerit. Par igitur non est, ut immerita puniatur per privationem nuptialium pactionum suarum, atque doni mutui inter se ac Petrum bona fide confecti: quocirca existimamus, mulierem hanc jus suum absque injustitia judicio posse prosequi contra Petri hæredes, qui eam perturbant, & a judice requirere, ut se in dotis suæ resumptione; & in possessione dotalium suorum atque doni sui mutui confirmet. Ita sentit D. Ferrerius in commentario suo in consuetudinem Parisiensem (a), in quo doctus hic Author, insolitum quidem, sed tamen verum refert casum de muliere, quæ, quia non in eadem bona fide fuerat, & vivente priore marito suo secundo nupserat, ad unius tantum hominis patum tutum testimonium, nomine Pigeon, qui affirmabat, primum hunc maritum clavæ ictu fuisse occisum in navi, ut ipse viderat, petitioni pactionum suarum nuptialium renunciare judicio coacta est; & id solum obtinuit, quod cum Titio supposito viro suo attulerat. Tunc pro muliere causam agebat D. Bignon, postea Generalis Advocatus, & D. Brodelius pro Titii hæredibus. In suprema Curia latum est illud Arrestum ad conclusiones D. Talon, tunc Advocati Generalis an. 1648. ita ut mulier illa ideo solum litem suam amiserit, quod sufficientem bonam fidem non habuerit alteri nubens marito, ad unius tantum hominis relationem, qui nonnisi a longe & imperfecte relata videre potuerat; cum econtra si a Navis Ductore testimoniales litteras de morte viri sui obtinuisset; priusquam alteri nuberet, pro certo omnes suas nuptiales pactiones obtinuisset.

(a) D. Ferrerii comment in consuet. Paris. a. 280. Gl 4 n. 27. in fine.

CASUS VIII.

EUSEBIUS domum suam Ægidio dono dedit; hujus autem donationis instrumentum tam a datore quam donatario nec non etiam Notario, qui illud confecit, subscriptum est: Sed quia ex lege civili irriti declarantur hujusmodi contractus; cum a secundo Notario, aut ipso deficiente, a duobus testibus non sunt subscripti. Quæritur, utrum donatio, de qua agitur, in foro interiori sit valida, & utrum Eusebius sub peccati reatu domum suam Ægidio dare teneatur?

RESPONS.

Contractus ille donationis, ut nostra fert opinio, in foro interiori ut in foro exteriori est invalidus, atque adeo non tenetur Eusebius Ægidio domi suæ, quam ei dare voluit, possessionem remittere. Quod ut probetur, præsupppnendum est istud certum principium, nempe leges omnes justas, a Principe constitutas, obligare in conscientia juxta Doctrinam Apostoli dicentis (b): *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non enim est potestas nisi a Deo, quæ autem sunt a Deo ordinata sunt .... ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.* Hæc sunt D. Pauli verba.

(b) Rom. 13. 1 & 5.

Principium istud asserit Angelicus Doctor his verbis (c): *Leges positæ humanitus .... si quidem justæ sint, habent vim obligandi in foro conscientiæ a Lege æterna, a qua derivantur, secundum illud Proverb.* 8. Per me Reges regnant, & Legum conditores justa decernunt. Atqui leges, pergit idem Sanctus Thomas. 1. *Dicuntur ... justæ, & ex fine quando scilicet ordinantur ad bonum commune. 2. & ex auctore, quando scilicet lex lata non excedit potestatem ferentis. 3. & ex forma, quando scilicet secundum æqualitatem proportionis imponuntur subditis onera in ordine ad bonum commune.*

(c) S. Th. 1. 2. q. 96. a. 4. in corp.

Horum autem causam istam subjicit idem Sanctus Doctor, quod scilicet partes sint ob totum, atque adeo quilibet privatus cum suis omnibus sit Reipublicæ. Unde sequitur eum teneri ad servandas leges pro communitate conditas, & onera ferenda, quæ ob commune bonum imponunt. *Cum unus homo sit pars multitudinis*, inquit, *quilibet homo hoc ipsum quod est & quod habet est multitudinis, sicut & qualibet pars id quod est est totius. Unde & natura aliquod detrimentum infert parti, ut salvet totum: & secundum hoc Leges hujusmodi onera proportionabiliter inferentes, justæ sunt, & obligant in foro conscientiæ & sunt leges Legales.*

Posito autem illo principio tanquam certo; dicendum, Contractum illum, in quo observatæ non fuerunt formalitates, Legibus præscriptæ, in utroque foro esse invalidum: quod ex his legibus adimatur facultas de bonis disponendi, nisi cum observantur conditiones quædam, quas eædem leges præscribunt. Isto fundamento nititur Lex irritans, quam condidit Tridentinum Concilium, de iis, qui Matrimonium contrahunt, qui quoad legitimum huic dandum consensum inhabiles declarantur, nisi illud celebretur coram proprio Parocho & duobus testibus. Ob eandem quoque rationem legibus cautum est, non solum, ut testes ad validitatem Testamenti requisiti ipsi chirographum suum apponerent, sed etiam irritas declararunt omnes Testamentarias dispositiones, quibus non subscripserint iidem testes (d): Cum igitur donatio Eusebii Ægidio facta non sit in forma defectu præsentiæ & subscriptionis secundi Notarii aut duorum testium, quam exigit Princeps, indicta nullitatis pœna, instrumentum illud haberi debet, tanquam simplex propositum, quod suum sortiri nequit effectum.

(d) Leg singul. 30. ff. qui Testam. fac. possunt &c. l. 28. t. 1. Leg. hac consultissim. 2. Cod de Testam. & quemadmod. testam. ordinentur l. 6. t. 23.

CASUS IX.

PLUTARCHUS, facta boni sui donatione inter vivos Mathurino parenti suo, post sex menses Priscillæ nupsit, e qua filium suscepit: quo factum est, ut donationis illius rescissionem juridice postularet, quam ex judicio obtinuit, quo de restitutione dati sibi boni damnatur Mathurinus. Potestne tuta conscientia Plutarchus uti sententia, quam in Mathurinum obtinuit, & denuo illius boni possessionem adire, quod ipsi adhibitis omnibus requisitis formalitatibus dono dederat?

RESPONS.

Leges civiles & Politicæ, utpote naturali æquitati consentaneæ, tanquam regulæ sunt consulendæ ad solutionem difficultatum, cum iis non repugnant canonicæ, uti fit in casu proposito. Atqui Legibus statuitur, ut si quis liberos non habens donaverit, & postea prolem e legitimo thoro suscipiat, donatio ipsius fiat revocata & quasi non facta. Unde colligendum est, Plutarchum uti posse sententia, quam in Mathurinum obtinuit, & dati ei boni possessionem denuo adire. Cujus quidem rei causa facile suaderi potest; ex naturali nimirum amore parentum in filios juste præsumitur, a donatore non faciendam fuisse donationem, si prolem se deinceps suscepturum putasset. Hæc sunt legis Codicis ea de re verba (e): *Si unquam libertis patronus, filios non habens, bona omnia, vel partem aliquam facultatum fuerit donatione largitus, & postea susceperit liberos, totum quicquid largitus fuerat revertatur in ejusdem donatoris arbitrio ac ditione mansurum.* Romanam istam jurisprudentiam admittit Gallia, ac speciatim consuetudo Parisiensis, ut observat D. Ferrerius his verbis (f): *Licet donationes inter vivos natura sua sint irrevocabiles, multas tamen ob causas revocari possunt .... Secunda est, si donatori superveniat proles.* Addit hic Author, 1. ita sentire Tiraquellum & le Pretre (g): 2. a Mainardo affirmari (h) istam jurisprudentiam a Tolosano Parlamento semper fuisse admissam.

(e) Leg. si unquam. 8. Cod. de revocandis Donat. l. 8. t. 56.
(f) D. Ferrerius in cons. Paris. t. 13. a. 282. Gl. 2. n. 8. & seq.
(g) Tiraquel. in l. si unqu. cit. le Pretr. in suis qq.
(h) Mainard. l. 2 qq. c. 12.

3. Ac-

(a) Accurs. & Azo in cit. l. & Corras. in Epist. qq c. 30.

3. Accursium quidem, Azo & Corrasium (a) contrarium sentientes, affirmare, legem Romanam, cujus verba retulimus, de solo casu, de quo loquitur, esse intelligendam, nempe de donatione a Patrono facta liberto suo. Sed fuse; atque ut peritissimus Jurisconsultus, trium illorum Authorum opinionem refellit, atque ipsorum argumenta dissolvit.

Observandum, ob eandem rationem, si viventi libero donet Pater, & alios postea suscipiat pueros, donationem partim revocatam censeri, hoc est, quantum necesse est ad supplendam recens natorum legitimam, ut exprese statuit lex Codicis Justiniani (b): ita etiam vult consuetudo Parisiensis art. 307. his verbis: *Nihilominus, si donatarius dono suo esset contentus; id ipsum potest efficere, abstinendo ab hæreditate, ac servata aliis pueris legitima.*

(b) L. Si totas 5. C. de inofficiosis donat. L. 3. tit. 28.

Cæterum, si quis roget, in quo posita sit legitima, id ipsum docebit hunc articulus 298. consuetudinis nostræ: „ Legitima est dimidium talis „ partis & portionis, quam quilibet puer in hæ„ reditate patris & matris, avi aut aviæ, aut a„ liorum ascendentium obtinuisset, si dicti pater „ & mater, aliive ascendentes de bonis suis vel „ per donationem inter viros vel ex testamento „ non statuisent, deductis tamen e toto debitis „ ac funereis impensis „.

CASUS X.

PAPULUS, orbus muliere, sexaginta & plures annos natus; prolem non habens, nec ad secundas volens transire nuptias, pro Galterio, cognato suo omnium bonorum suorum donationem fecit, quæ elapsis octo diebus in Tabulario publico Regiæ Jurisdictionis insinuata est. Biennio post mutata de Matrimonio voluntate puellæ nupsit, e qua puerum suscepit per sex tantum menses superstitem. Qua de re quæritur, utrum facta Galterio donatio, quæ ex ortu hujus pueri caduca evaserat, & annihilata, per ipsius mortem reviviscat: atque adeo utrum Galterius jure boni possessionem a Papulo sibi dati denuo adire nequeat, etiam cum detrimento hæredum suorum?

RESPONS.

Cum de hujusmodi particularibus casibus nihil statuerit Ecclesia, standum est Legum decisioni; cum earum sit Deus origo, naturalis ratio causa efficiens, finisque publica utilitas. Atqui ex Legibus donatio a Papulo facta omnino annihilata est ex ortu pueri, ex legitimo Matrimonio a donatione Galterio facta contracto sibi nati; ut constat ex his verbis Legis a nobis in præcedenti decisione relatis: *Revertatur in ejusdem Donatoris arbitrio ac ditione mansurum*. Ex his enim manifeste declaratur, in hoc casu ita caducam fieri donationem, ut Donator ex nativitate prolis susceptæ sui dominium modo irrevocabili iterum habeat; ac proinde ob mortem pueri non reviviscere donationem.

(c) L. Generaliter. 6. § 1. C. de institutionibus. &c. Lib. 6. tit. 25.

Id quoque probari potest, ex alia Lege (c) quæ asserit, qxod si pater filio suo, qui nondum prolem susceperat, substitutionem committat; ea substitutio fit caduca, ubi prolem habet filius. *Evanescere substitutionem, liberis eam excludentibus*.

Quia hanc filio substitutionem pater demandasse non censetur nisi sub tacita conditione prolis a filio deinceps non suscipiendæ. Unde *a simili* concludi potest, donationem, quæ caduca fit & invalida ex ortu pueri, qui naturaliter jus habet paternæ successionis, nunquam reviviscere posse; alioqui supponendum esset, a Donatario eam suspensam teneri posse, eo quod natus a facta donatione filius patris mortem antevertere potest, quod illicitum est. *Nec enim fas est ejusmodi casus expectare*, inquit Lex (d).

(d) L. Si in emptione. 34. §. 2. ff. de contrahenda empt. Lib 18. t. 1

Ad propositam itaque difficultatem respondendum, quod cum Galterio facta donatio ex ortu pueri donatoris sui caduca evaserit, nullum jam habet jus ad bona sibi a Papulo data, qui, ut hæres præmortui filii pleno jure dati Galterio boni dominium acquisivit.

CASUS XI.

PROCOPIUS, e muliere sua prolem se suscepturum desperans, quod ambo sint ætate provecti, Ecclesiæ ac Nosocomio duas tertias bonorum suorum dono dedit. Elapsis octo vel novem mensibus nascitur ei puerulus. Nonne revocata censetur hæc donatio ex ortu pueruli illius?

RESPONS.

Verum quidem est, regulariter loquendo, donationem ex his Justiniani Imperatoris verbis esse irrevocabilem (e): *Quæ si fuerint perfectæ, temere revocari non possunt.* Quam ob causam contendunt nonnulli Canonistæ, non obstante posteriori puerorum susceptione valere hujusmodi donationem: sed cum naturali æquitati non consentit hæc opinio: constat enim, a Patre talem donationem non esse faciendam, si prolem se deinceps suscepturum existimaret. Cum ipsius igitur in pueros amor charitati in extraneos prævalere debeat, licet pauperes; defendi nequit justa cum causa, talem donationem in casu proposito esse permansuram. Id quidem manifeste probant hæc verba Sancti Augustini, a Gratiano relata (f). *Quicumque vult, exhæredato filio, hæredem facere Ecclesiam, quærat alterum, qui suscipiat, non Augustinum: imo, Deo propitio, nullum inveniet.* Et liquido declarat Sanctus ille Doctor, talem donationem ex seipsa esse revocatam, & fieri caducam eo præcise tempore, quo prolem habet Donator. Nam Prædecessoris sui illo modo agentis laudabile factum verbis istis ita extollit. *Quam laudabile factum Sancti & Venerandi Episcopi Aurelii Carthaginensis*, inquit Sanctus hic Doctor, *quomodo implevit os omnium, qui sciunt, laudibus Dei? Quidam enim cum filios non haberet, neque speraret, res omnes suas, retento sibi usufructu, donavit Ecclesiæ; nati sunt ei filii postea, & reddidit Episcopus, nec etiam opinanti illi, quæ donaverat. In potestate habebat Episcopus non reddere: sed jure fori, non jure poli.* Quibus ultimis verbis naturalem Glossa intelligit æquitatem. Hinc Romanis Legibus irritæ declarantur donationes, a Patrono, qui prolem non suscepit, liberto suo factæ, ubi nascuntur ei pueri; quod præsumendum est, ipsum bona sua extranea non fuisse daturum, si prolem se putasset habiturum. Legem attulimus, quæ id ipsum asserit, in responsione ad octavum casum; & aliæ sunt permultæ ejus similes (g). D'Olive in secunda inquisitionum Curia, Parlamenti Tolosani Consiliarius asserit, se referente, latum fuisse Arrestum 12. Septembr. an. 1636. conformiter ad nostram hanc decisionem (h).

(e) §. 2. Instit. de don. Lib. 2 tit. 7. Item L. Donationes. 1. ff de donat. Lib. 39 tit. 5 & L. 35. fin cod. de don

(f) S. Aug in Can. Quicumque. fin. 17. q 4.

(g) L. Generaliter. 6. §. 1. C. de instit. & substit. lib. 6. tit. 25. L Tale. 40. ff. §. final. ff. de partis. lib. 2. tit. 14.

(h) D'Olive qq. Notabiles L. 4 c. 6. pag. 962.

Dici tamen posse videtur, quod, si modica fuisset & pauperi ob favorabilem causam facta donatio, æquum esset, ut permaneret, modo satis ampla Donatori foret res, ut pueros suos alere & educare commode possit.

Cæterum quoad præsentem difficultatem advertendum, quod si forte revocetur, aut ad minus reducatur donatio; de perceptorum a se fructuum restitutione nunquam tenetur Donatarius: quia legitime ad ipsum vi tituli ac possessionis suæ bonæ fidei pertinent. *Ex rebus donatis fructus perceptus in rationem donationis non computatur*, inquit Lex (i).

(i) L. in ædibus 9. §. 1. ff. de donat.

CASUS XII.

TRITHEMIUS, civis Lugdunensis, filio suo sub potestate sua constituto, utpote qui annos duntaxat quindecim natus est, mille nummos ex donatione inter vivos donavit. Nonne in foro conscientiæ valet ista donatio?

RESPONS.

Conscientiam dirigere debent Leges civiles; cum iis contrarias non condidit Ecclesia. Atqui ex Levibus civilibus donatio a patre facta filio, qui

qui sub sua potestate est, invalida est, nisi ipsum emancipet. Ratio est, quia, *cum & natura pater & filius eadem esse persona pene intelligatur* (*a*), nihil sibi filius potest acquirere, & quicquid sibi acquirit, patri acquirit. Ita statuit Lex Codicis (*b*) cui nulla adversatur Lex Canonica. Unde concludi necesse est, universim loquendo, hanc filio suo impuberi donationem a Trithemio fieri non posse.

(*a*) L. fin. C. de imbuber. & aliis substitutionibus Lib. 6. tit. 26.

(*b*) L. Cum de bonis. 11. C. de donat. Lib. 3. tit 54.

Dicimus, *universim loquendo*; ab hac enim regula excipiuntur casus quidam speciales. Primus est, cum pater filio ea erogat, quæ ipsi ad victum cæterasque necessitates sunt opus. Secundus est, cum ei bona condonat; quæ dicuntur, *adventitia*, hoc est ea, quæ a matre, aut aliunde, quam a patre obtinuit, de quibus usumfructum duntaxat percipiebat. Donatio a patre filio suo impuberi facta obtinet in his duobus casibus, ut docet Sanctus Antoninus (*c*), cujus hæc sunt post Hostiensem verba; *Item valet, si pater remittat usumfructum, quem habet in rebus illius adventitiis. Item valet, si fiat ob alimenta*. Duo sunt etiam alii casus, in quibus pater filio, etiam minori dare potest. Primus est, cum filius ille militiam aggreditur; tum enim mobilia valide ei dare potest pater; v. g. pecuniam, vestes, equos, arma & alia similia, juxta hæc legis verba (*d*): *Si filiusfamilias fuisti, & res mobiles, vel se moventes, quæ Castrensis peculii esse possunt, donata tibi a patre sunt, eas quoque in cetero peculio Castrensi, non communes cum fratribus tuis habes*. Quod etiam notavit Sanctus Antoninus, addens: *Item fallit, cum filiofamilias eunti in Castra pater donat mobilia*. Alter casus in alia Lege (*e*) exprimitur, qua donatio patris filiæ suæ impuberi valida est, si facta fuerit in constitutionem dotis: *Pomponius Philadelphus*, inquit Lex illa, *dotis causa prædia filiæ, quam habebat in potestate, tradidit, & reditus eorum genero solvi mandavit. An ea præcipua retinere possit, cum omnes filios hæredes instituisset quærebatur. Justam causam retinendæ possessionis habere filiam..... respondi. Filiam etenim, quæ naturaliter agros tenuit, specie dotis, cujus capax fuisset, defendi*. Idem quoque asserit Sanctus Antoninus: *Fallit tamen* (regula) inquit post eundem Hostiensem, *in dote & in donatione propter nuptias, quam pater filiæ & filio potest donare*.

(*c*) S. Anton. 3. p. Summ. Theolog. tit. 10. c. 5. §. 4.

(*d*) L. Si filiusfamil. 4. Cod. Famil. ercisçundæ.

(*e*) L. Pomponius. 35. ff. eod. Lib. 10. tit. 2.

CASUS XIII.

QUINTILIANUS prædium quingentarum census annui Bertrando donavit; atque in donationis instrumento expressit, hanc se donationem ei fecisse in præmium omnium ejus obsequiorum in tali negotio. Bertrandus accepta donatione, aditoque prædio; ac paucos post menses mortuo Quintiliano, ab hæredibus Quintiliani de validitate donationis in judicium vocatus est, evidenter probando, ipsum nunquam de Quintiliano bene meritum fuisse in negotio, de quo mentio fiebat in donationis instrumento, neque in qualibet alia re. Nunquid justa est & legitima eorum contestatio?

RESPONS.

Quintiliani hæredum contestatio nec justa est nec legitimis fulta rationibus. Ratio est, quia, in donationibus, multi interest, ut distinguatur inter motiva a datore expressa, tanquam causas suæ in Donatarium liberalitatis, & inter conditiones, quas donationis contractui apponit. Si ex donationis instrumento ea feratur conditio, eam v. gr. ideo factam esse, ut res data in quandam, ut muneris acquisitionem convertatur, nullum ea sortietur effectum, si muneris non facta fuerit emptio; sed si donationi ista non inferatur conditio, sed motivum duntaxat, quo motus est Donator ad eam faciendam, ut v. gr. facilius muneris acquisitionem obtineat Donatarius, donatio non fit invalida, licet a Donatario id munus non emptum fuerit. Distinctionem istam statuunt, simulque confirmant duæ Leges, quarum prioris hæc sunt verba (*f*): *Et generaliter hoc in donationibus definiendum est, multum interesse, causa donandi fuit, an conditio. Si causa fuit, cessare repetitionem: si conditio, repetitioni locum fore*. Altera Lex istis terminis exprimitur (*g*): *Titio decem donavi ex conditione, ut inde Stichum emeres. Quæro, cum homo, antequam emeretur, mortuus sit, an aliqua actione decem recipiam? Respondit, facti magis quam juris quæstio est. Nam si decem Titio in hoc dedi, ut Stichum emeret, aliter non daturus, mortuo Sticho, conditione repetam. Si vero alias quoque donaturus Titio decem, quia interim Stichum emere proposuerat; dixerim in hoc me dare, ut Stichum emeret, causa magis donationis, quam conditio dandæ pecuniæ existimari debebit, & mortuo Sticho, pecunia apud Titium remanebit*.

(*f*) Leg. & generaliter. 3. ff. de donat. Lib. 39. tit. 5.

(*g*) L. Si cum filius. 2. §. fin. ff. eod. tit.

In proposita autem specie donatio Bertrando facta a Quintiliano, nullam includit conditionem: sed motivum ejus faciendæ exprimit. Igitur valere debet, licet cum veritate non consentiat ipsius motivum. Cum enim donatio non sit conditionalis, Donatoris voluntas est absoluta, isque aliis duci potest motivis, quam iis, quæ expressit, & quæ e primenda opportune esse non censuit (*h*).

(*h*) D. Dom. Leges civiles juxta seriem earum naturalem. Tom. I. pag. 370. Edit. in quarto.

CASUS XIV.

PROTERIUS suum in Medericum amorem & acceptorum gratum animum benefactorum testari cupiens, ipsi ex donatione inter vivos coram duobus Notariis, contractum trecentarum librarum pensionis annuæ donavit. Quod cum novisset Medericus, Proterio declaravit coram Mauritio filio suo & unico hærede, se donationem istam non acceptare; sola ipsius amoris testificatione contentum. Sed post mensem mortuo Mederico eam Mauritius acceptavit, ejusque a Proterio, qui debitum instrumentum uni ex Notariis, a quo illud confectum erat, commiserat, traditionem requisivit. Proterius contendit, donationem illam, ut pote a patre Mederico non acceptatam, ex ipsius repulsa invalidam evasisse. Vult econtra Mauritius cum personam mortui patris gerat, satis esse, ut ipse eam acceptet. Qua de re quæritur, utrum pro Mauritio stet jus, & utrum teneatur Proterius contractum trecentarum librarum pensionis annuæ tradere?

RESPONS.

Cum Medericus donationem a Proterio sibi factam accipere noluerit, nullum quoque ad eam filio hujusce Donatarii jus competit; neque enim potiori jure fruitur hæres, quam ille cujus hæreditatem adivit. Atqui Medericus nullum jus acquisierat in trecentas libras, sibi a Proterio datas; quia cum enim donatio sit verus contractus, ut ait (*i*); necessario requiritur mutuus contrahentium consensus; id est, Donatoris & Donatarii; quandoquidem contractus sit *pactio duorum, pluriumve in idem placitum consensus*; ut loquitur Lex alia (*k*).

Difficultatem istam sic solvit Zacharias Pasqualigus suamque ex multis aliis Legibus sententiam probat (*l*): *Non perficitur donatio*, inquit hic Author, *nisi quousque superveniat acceptatio, ita ut non subsistat sine animo recipientis*, *Leg.* In omnibus. *Dig. de obligationibus & actionibus*, *& Leg.* Quidam. *ff. de jure Codicillorum*: *& Leg.* Seia. *ff. de mortis causa donat.* Unde sequitur, quod, donationem non acceptante Mederico, nihil de ea sperare potest Mauritius hæres ipsius.

(*i*) L. Si donationis 7. Cod. de his, quæ vi, metusve causa gesta sunt. Lib. 2. tit. 19.

(*k*) L. Hujus 1. §. 2. ff. de pactis. Lib. 2. tit. 14.

(*l*) Zach. Pascaligus var. quæst. Mor. Canon. Centuria 2. q. 102. n. 8.

Congruit hæc decisio Legi, quæ sic habet (*m*): *Non potest liberalitas nolenti acquiri*: & huic juris regulæ (*n*); *Invito beneficium non datur*, ac denique Legi huic, quæ de absente Donatario dicit (*o*): *Si nescit rem, quæ apud se est, sibi esse donatam, vel missam sibi non acceperit, donatæ rei Dominus non fit*. Ob eam quoque causam, ut valida fiat donatio facta puero, aut alteri, qui consensus est incapax, necesse est, ut alter ipsius nomine eam acceptet, ut fiat Lex Codicis verbis istis (*p*): *Si quis in emancipatum minorem, priusquam fari possit, aut habere rei, quæ sibi donatur, affectum, fundum crediderit conferendum, omne jus compleat, instrumentis antea præmissis, quod jus per eum servum, quem idoneum esse constiterit, transigi placuit, ut per eum infanti acquiratur*.

(*m*) Leg. Hoc jure. 29. §. 2. ff. de donat.

(*n*) L. Invito. 69 de diversis regul. juris antiq.

(*o*) L. Absenti. 10. ff. de donat.

(*p*) L. Si quis 26. Cod. de donat.

C A-

CASUS XV.

Memmius, Civis Parisiensis, ducentis librarum millibus dives, cui sex sunt pueri, tres nimirum filii, tresque puellæ, quatuor primis tam copiosa inter vivos dona dedit, ut, ipso mortuo, duo ultimi de reliquis ejus bonis legitimam suam complere non potuerint: quo factum est, ut cæterorum donationes juridice peterent rescindi, usque ad complementum legitimæ suæ: duo priores Donatarii contenderunt, donationes suas in integrum esse servandas, ita ut a duobus posterioribus demptio esset ferenda. Nunquid injusta est eorum contentio?

Respons.

Duobus primis donatariis favet doctus Galliæ Jurisconsultus (*a*), qui erudite de materia donationum egit. Verum quidem est, quæstionem istam diu multumque fuisse agitatam. Quibusdam enim Jurisconsultis statim placuit, demptionem in omnes donatarios esse faciendam, ut inter pueros accuratius, quantum fieri potest, servaretur æqualitas. Invaluit tamen contraria opinio; ita ut ex usu forensi prius exhauriendæ sint donationes ultimæ, quam de prioribus quidquam dematur. Quod æquitati consentaneum videtur, cum ab ultimis re ipsa absorpta fuerit legitima, non vero a primis, quæ eam intactam pertinentibus dereliquerant. Ita quoque sentit Author libri, cui titulus est: *Institutio ad jus Gallicum* (*b*).

(*a*) Ricard. tract. de don. inter vivos. p. 3. cap. 10. sect. 10.

(*b*) D. Argou, l. 2. c. 2. tom. 1. pag. 254.

CASUS XVI.

Aristides, donationem inter vivos Hieronymo fecit. Nunquid in interiori foro valeret ista donatio, si donator esset pupillus, aut filiusfamilias, aut denique Religiosus?

Respons.

1. Quod pertinet ad filiosfamilias, distinguendum est inter varia, quæ possunt habere, bona: alia enim a Jurisperitis *adventitia* nuncupantur: quæ nimirum a matre, aut aliunde quam a patre ipsis contigere: alia dicuntur *profectitia*, quæ videlicet a Patre suo obtinuere. Filiifamilias de utrisque statuere nequeunt absque consensu Patris.

Duo alia etiam bonorum genera possidere valent, de quibus ex donatione, vel aliter propria authoritate possunt constituere. Priora dicuntur *castrensia*, & sunt ea, quæ ab iis in militia aut militiæ causa parta sunt. Alia vero *quasi castrensia* nominantur, id est bona quæ acquisiverunt in foro ex munere Consiliarii, Advocati, Procuratoris, Notarii, aut alio hujusmodi.

Dictorum hactenus argumentum desumit e lege Digestorum, (*c*) cujus hæc sunt verba: *Filiusfamilias donare non potest, neque si liberam peculii administrationem habeat. Non enim ad hoc ei conceditur libera peculii administratio, ut perdat* (*d*). *Cæterum qui habent castrense peculium, vel quasi castrense, in ea conditione sunt, ut donare & mortis causa & non mortis causa possint, cum testamenti factionem habeant.*

(*c*) L. Si filiusfamilias. ff. de donat. lib. 39. tit. 5.

(*d*) Ibid. §. 6.

2. Facta a pupillo donatio est invalidr, ut patet ex constitutione Legis Codicis, (*e*) quæ asserit, dati a se boni restitutionem petere non posse Pupillum, si donationem ejus annos viginti quinque natus confirmaverit. *Si inter minores quinque & viginti annis, vel scriptura interposita, vel sine scriptura facta sine dolo divisio est, manere integram debere convenit.* Hi sunt legis hujusce termini, e quibus a contrario sequitur, hujusmodi donationem esse invalidam, si eam donator e pupillaritate egressus non confirmaverit.

(*e*) L. Si inter 1. C. si major factus ratum habuerit. lib. 2. tit. 45.

3. Neque Pupillus authoritate propria donare potest, absque consensu Tutoris filii, vel Curatoris. *Pupillus*, inquit Lex (*f*), *quantum ad acquirendum, non indiget Tutoris authoritate: alienare vero nullam rem potest, nisi præsente Tutore authore.*

(*f*) L. Pupillus. 11. ff. de acquirendo rerum dominio. lib. 41. tit. 1.

4. Invalida est etiam a Religioso facta donatio, ut definivit octavum Concilium Constantinopolitanum an. 869, a Gratiano relatum (*g*): cujus quidem rei hæc a Patribus affertur ratio. *Qui enim nihil proprium habet, libertatem rei alienæ dare non potest. Nam sicut etiam seculi leges sanxerunt, non potest possessio alienari, nisi a proprio Domino.*

(*g*) S. Synod. in can Abbati. 22. dist 54.

Statutis illis regulis, facilis est ad propositam quæstionem responsio. Nam si Aristides sit filiusfamilias. Hieronymo bona sua, quæ *castrensia & quasi-castrensia* dicuntur, possidenda tradere potuit, non vero alia, nisi de consensu patris. Si sit pupillus, donatio est invalida, si eam propria fecerit authoritate, nisi eam propriæ factus tutelæ, ratam habuerit; quod etiam certius est, si Tutori suo donaverit, ut patet ex his Edicti an. 1539. verbis, quibus sic statuit Franciscus I. (*h*): „ Declaramus, quascumque dispensationes inter vivos, aut testamentarias, a donatoribus seu testatoribus deinceps faciendas pro suis tutoribus, curatoribus, aliisque bonorum custodibus aut administris eorum, esse invalidas, nulliusque effectus „. Quod edictum mense Februario an. 1549. ab Henrico II. confirmatum est, quique illud extendit ad omnes hujusmodi donationes, quæ fiunt per interpositas personas, aut aliis obliquis & indirectis rationibus. Si donator sit pupillus, hanc proprio marte, & sine consensu Tutoris Curatorisve sui facere non potuit. Et si denique Donator sit religiosus, irrita est etiam omnino donatio.

(*h*) Edict. an. 1539. art. 131.

Addere necesse duximus, occasione præsentis difficultatis, donationem a conjuge factam, quæ dotalia tantum habet bona, esse invalidam, nisi huic consentiat vir ejus, ut patet ex his Sancti Augustini verbis, ad mulierem quandam, Ecdiciæ nomine, scribentis (*i*): *Nihil ergo de tua veste, nihil de tuo auro vel argento vel quacumque pecunia, aut rebus ullis terrenis tuis sine arbitrio ejus* (viri tui) *facere debuisti.* Quæ verba jus etiam consuetudinarium confirmant, quo mulieres etiam de aliis bonis suis, non dotalibus constituere non possunt absque viri sui consensu.

(*i*) S. Aug. in can. Quod dico. 4. 33. q. 5.

CASUS XVII.

Sidronicus, data Æmilio domu, quæ quotannis mille ducentas reditus libras referebat, eam postea cum eo contraxit inimicitiam, ut in donatorem suum publicas effuderit Æmilius injurias, & eo usque processerit, ut ab ipso etiam verberibus is fuerit exceptus. Quo factum est, ut donationem suam revocare voluerit Sidronicus, ingratum obtendens donatarii sui animum. Nunquid id ipsum potest tuta conscientia?

Respons.

Certum est in casu proposito donationem suam revocare posse Sidronicum. Omnis namque donatio, excepta remuneratoria, revocari potest propter ingrati animi vitium, quod patet in casu, de quo agitur, in quo donatorem suum & verbis & verberibus acceptor tam insolito modo excepit. Ita rem solvit Gregorius IX. his verbis (*k*): *Propter ejus ingratitudinem, in quem liberalitas est collata, donatoris persona de rigore juris eam potuit revocare: si forte in ipsum impias manus injecerit, aut sibi atroces injurias, seu grave rerum suarum damnum, vel vitæ periculum inferre præsumpserit.*

(*k*) Greg. IX. in c. Propter. fin. de donat. lib 3. tit 24.

Decisioni hujusce summi Pontificis consentiunt Leges civiles, ut patet ex ista (*l*): *Generaliter sancimus omnes donationes lege confectas, firmas illibatasque manere, si non donationis acceptor ingratus circa donatorem inveniatur, ita ut injurias atroces in eum effundat, vel manus impias inferat, vel jacturæ molem ex insidiis suis ingerat, quæ non levem sensum substantiæ donatoris imponat, vel vitæ periculum aliquod ei intulerit.* Sic etiam eadem de re loquitur Lex alia (*m*): *Donationes circa filium, filiamve nepotem, neptemve, pronepotem, pronepotemve, emancipatos, celebratas, pater, vel avus, vel proavus revocare non poterit, nisi edoctis manifestissimis causis, quibus eam personam, in quam collata donatio est, contra ipsam venire pietatem, & ex causis, quæ Legibus continentur, fuisse constabit ingratam.*

(*l*) L. Generaliter. fin. C. de revocand. don. lib. 8. t. 5. Item leg. 7. C tit. 3.

(*m*) L. Donationes. 9. Cod eod. tit. 1

Juri

Juri Romano ea in re consentiens est Galliæ Jurisprudentia, ut patet ex Arresto 3. Febr. an. 1628. a Senatu Parisiensi lato, ad relationem D. Ressegnier in secunda inquisitionum Curia Consiliario; ex alio itidem 29. Julii an. 1630. referente D. de Cambolas in prima itidem Consiliario, & ex tertio 6. Julii an. 1637., referente pariter D. Tedelli in secunda Consiliario.

Diximus: *excepta donatione remuneratoria*: id est, ea, quæ fit a donatoribus ob acceptum a donatariis meritum, cujus juridice mercedem aut solutionem exigere poterant.

Advertendum, quod, si Donatarii ingratitudinem dissimulare dator voluerit, ad hæredem suum non transit facultas ipsi concessa revocandæ donationis. *Hoc tamen*, addit Lex prima quam retulimus, *usque ad primas personas, tantummodo stare censemus. Nulla licentia concedenda donatoris successoribus, hujusmodi quærimoniarum primordium instituere. Etenim si ipse, qui hoc passus est, tacuerit, silentium maneat semper, & non a posteritate ejus suscitari concedatur, vel adversus eum, qui ingratus esse dicitur, vel adversus ejus successores* (a). Cæterum idem dicendum de aliis causis ingratitudinis; etsi jure non recenseantur, ut observat Cabassutius (b).

(a) Cit. Leg. Generaliter. & leg. 1. Cod. eod. tit.
(b) Jo. Cabassut. Juris Can. theor. & praxi lib. 6. c. 29. n. 1.

CASUS XVIII.

JASO, Causidicus, Parisiis habitans, Palladio cuncta bona sua dono dedit, retenta tantum sibi facultate, decem millium librarum summam, cuicumque voluerit, concedendi, ea tamen conditione apposita, ut, si mortem oppetat, priusquam de ea constituerit, eam sibi habeat Palladius. Jaso post trimestre spatium obiit, intacta, quam sibi servarat, summa: cujus est illa summa? Nonne Palladii Donatarii conformiter ad appositam contractui clausulam?

RESPONS.

Decem millium librarum summa, a Jasone Donatore excepta, ad legitimos solum ejus hæredes, non vero ad Palladium Donatarium pertinet; nullum enim is jus acquirit ex clausula contractui apposita, ut summam illam suam faciat, uti docet Ricardus in suo de Donationibus inter vivos tractatu (c), de pari casu loquens. Ratio est, quia ex hac clausulá Jaso decem librarum millia dat simul & sibi servat: Atqui juxta Parisiensem consuetudinem (d), rem ex donatione inter vivos alteri possidendam dare nequit, quam sibi expresse reservat: *Dare & tenere non valet*; ut loquuntur Parisiensis consuetudo, Senliaca (e), Valesia, Laudunensis, Alverna, Claromontana, Catalaunensis, & aliæ multæ, quæ in hoc potissimum ista ratione fulciuntur, quod donationis inter vivos natura sit posita in derelictione integra & actuali a Donatore rei datæ facta, qua Donatarium rei datæ constituit Dominum. *Dat aliquis*, inquit Lex, *ea mente, ut statim velit accipientis fieri, nec ullo casu ad se reverti: & propter nullam aliam causam facit; quam ut liberalitatem & munificentiam exerceat, hæc proprie donatio appellatur* (f). Et quidem, si bonum quis suum dare posset, de eoque statuendi facultatem sibi servare; hinc dolo malo fraudibusque aditus pateret, ac via Donatori aperitur, ad frustrandos ex inter vivos donationibus legitimos hæredes absque ullo sui incommodo, doni sui dominium semper retinendo.

(c) Ricard. tract. de donat. inter vivos. part. 3. c. 7. sect. 3.
(d) Consuetud Paris. art. 273.
(e) Consuetud. Senl. art. 211. Consuet. Valesia & Laud. art. 54 & 55. Alverna c. 14. art. 25. & 211. Claromont. art. 76. & Catalau. art. 64.
(f) L. Donationes. 1. ff. de don. 39. tit. 5.

Ita sentit D. Ferrerius in art. 274. Parisiensis consuetudinis (g): Sic enim loquitur. „Quæritur utrum dare sit & tenere, quando Dator omnia „bona sua donavit, servata sibi facultate de summa quadam constituendi: certum est, validam „esse donationem cum ista clausula conjunctam .... „simulque Datorem potuisse constituere de summa, cujus dandæ facultatem sibi retinuit. Tota vero difficultas in hoc posita est, ut dignoscatur, utrum summa illa excepta, de qua non „constituit Donator, debeat esse Donatarii; an „vero Donatoris hæredum „. Dicendum, inquit, eam esse hæredum; quod ex multis postea Codicis Legibus comprobat (h): quibus præmissis hanc subjungit rationem; *Quia ex hac reservatione, summa, de qua constituendi facultatem sibi retinuit Donator, a donatione excluditur, atque adeo, seu de ea constituerit Donator, seu non; in die obitus sui eam Donator sperare nequit: Cum donatio inter vivos natura sua sit irrevocabilis, fieri nequit sub conditione, quæ a Donatoris voluntate pendeat, qualis est ea, qua Donator rem dat, si de ea die sui obitus non constituerit*. Sic tandem concludit doctus ille Interpres: *Unde sequitur, quod, licet expresse stipulatum fuerit, Donatore non constituente de summa in clausula contenta, eam penes Donatarium esse mansuram; nullum tamen ad eam jus obtineret Donatarius. Ratio est, quia Donator, istam apponens clausulam, donationem hujus summæ validam efficere non potuit, quia dedit & tenuit*. Ad confirmationem Decisionis suæ Arrestum profert hic Author, in suprema Parisiensis Senatus Curia 3. Aprilis an. 1648. latum. Molinæum sibi consentientem (i) refert, additque idem præscribi ex consuetudinibus Alverna (k), & Borbonia (l), secumque sentire Guidonem Papam (m).

(g) n. 4.
(h) L. Si mulier. 25. C. de jure dotium. lib. 5. tit. 12. & L. Censemus 4. C. de contrahenda & committenda stipul. l. 8. tit. 37.
(i) Car. Mol. in art. 160. veteris consuetud. Parisien. n. 9.
(k) Consuet. Alver. c. 14. art. 22. & 23.
(l) Consuet. Borbon. a. 24.
(m) Guido Papa, dec. 105.

CASUS XIX.

PONTINIANUS, portatile horologium aureum, inter res paternas, quarum non ita pridem hæres est, a se inventum Judæ dedit. Post mensem elapsum, Gerardus, cujus erat horologium, ipsum inter Judæ manus agnitum repetiit, uti depositum, olim Pontiano commissum: & post quasdam litis illatæ impensas, Judam ad ejus restitutionem juridice adegit. Qua de re quæritur 1. utrum Pontianus erga Judam horologium illud præstare teneatur. 2. Utrum saltem ad ipsius damna & interesse in conscientiæ foro resarcienda teneatur?

RESPONS.

Distinctione opus est, ut huic difficultati sua sit responsio. Nam vel Pontianus erat in bona fide, tum cum horologio Judam donavit, hoc est, vel existimabat, horologium illud ad se pertinere, vel malæ erat fidei, noscens apprime, illud non esse suum, sed depositum solum a Gerardo Patri suo commissum. Si bonæ fidei erat Pontianus; nihil erga Judam præstare, neque de damnis aut interesse tenetur. *Si quis mihi rem alienam donaverit*, inquit Lex (n), *inque eam sumptus magnos fecero, & sic evincatur, nullam mihi actionem contra Donatorem competere*. Quod ita intelligendum, nisi ipse expresse de evictione caverit (o): *Quoniam avus tuus, cum prædia tibi donaret, de evictione eorum cavit, potes adversus cohæredes tuos ex causa stipulationis consistere ob evictionem prædiorum pro portione scilicet hæreditatis. Nudo autem pacto interveniente, minime Donatorem hac actione teneri certum est*. Sed si malæ esset fidei, ac donum a se factum non esse in sui potestate nosset omnino, licet de evictione ipsum Judas appellare non posset, de damno tamen & interesse erga ipsum teneretur ex hac eadem Lege, quæ addit: *Plane de dolo posse me adversus eum habere actionem, si dolo fecit* (p).

(n) L. At isto. 28. §. fin. ff. de donat.
(o) L. Quoniam 2. C. de evictiōn. lib. 8. tit. 45.
(p) Cit. Leg. At isto.

CASUS XX.

GUILLELMUS Feliciano libras trecentas dedit mutuas, ipsi coram Rolando declarans, se ab illo schedulam non exigere, sed tantum, si forte moreretur, ut eam pecuniæ summam Bertino daret. Aliquanto post Felicianus, qui cum Guillelmo negotiabatur; rationem cum eo habuit, quam manu sua subscriptam ipsi dereliquit, qua profitebatur, se e trecentis libris residuæ centum quinquaginta librarum summæ ipsi esse debitorem. Guillelmus acceptam istam rationem una cum reliquis instrumentis suis promiscuit, ac tandem post dies octo e vivis excessit. Rolandus vero defuncti instrumentorum indici conficiendo præpositus, inventam illam inter hæc rationem Feliciano reddidit, ut

dit, ut Bertino centum quinquaginta libras residuas solveret, & index finitus est. Dubitat Felicianus, utrum centum quinquaginta libras Bertino dare queat, & quærit, quid in hoc casu sibi faciendum sit?

RESPONS.

Rationes illas Feliciano dare non debuit Rolandus, sed eas potius in indicem cum cæteris Guillelmi successionis instrumentis referre debebat; quantumvis sibi nota esset defuncti voluntas. Nam 1. judicem seipsum hac in re constituere non poterat. 2. Quia præsumere debebat, Guillelmum mutasse consilium; cum habitam a Feliciano rationem accipiens, non solum dimidiæ partis summæ, quam Feliciano mutuam dederat, restitutionem accepisset, sed etiam de residua altera parte dimidia etiam scripto cavisset. Unde sequitur, Felicianum, in cujus manibus est illa ratio, centum quinquaginta libras dare Bertino non posse, sed ab eo indici, quamvis clauso, esse addendam, ut pro hæredibus Guillelmi, quorum hæc est summa, sit instrumentum. Ita doctus Theologus (a).

(a) De Sainte Beuve tom. 2. cas. 140.

CASUS XXI.

MATHURINUS, Petri & Mariæ avunculus, ipsis ad vitam necessaria procurare desiderans, Tonsoris munus mille quingentis libris emit nomine ac lucro Petri, ea tamen conditione 1. ut Petrus agnoscat, munus suum e peculiis atque munificentia Mathurini procedere. 2. Ut Petrus sorori suæ Mariæ annuam pensionem centum librarum constituturus sit, ut inde ea vitam tolerare queat. 3. Ut si Petrus sit *in mora culpabili* solvendæ pensionis, de muneris dominio constituere possit Matharinus, quo proinde in hoc casu Petrus manebit spoliatus. Tribus hisce conditionibus assentitur Petrus, quas etiam ex publico instrumento acceptat.

Qua de re quæritur, utrum injustum non sit vel vitiosum pactum illud, quod Mathurinus, qui mille quingentis tantum libris munus illud emit, centum tamen libras annuæ pensionis pro Maria exigat?

RESPONS.

Nulla in hoc pacto, quod est species quædam donationis conditionalis, reperitur usura vel injustitia. 1. Quia centum librarum censu non paciscitur Mathurinus, nisi ut de stipe Mariæ eroganda, ac de eo quidquam sibi lucri non adsciscat. 2. Quia pensio centum librarum ad vitam duntaxat est attributa: quæ adeo postridie ex obitu Mariæ extingui potest. His adde, quod ad vitam attributa pensio plerumque non æstimatur, nisi secundum denas aut duodenas usuras, unde Petrus de quinquaginta tantum sexaginta libris, sic æstimata pensione Mariæ ad vitam ei attributa, teneri censetur. 3. Quia in illo pacto ad solum muneris pretium non est attendendum, sed insuper habenda est ratio status vitæ, quem Mathurinus Petro curat, ex quo Petrus laborem, industriam, curasque adhibens, & insuper avunculi sui authoritate fretus, magnum deinceps lucrum percipere, isto præsertim tempore, quo communis est adscititiorum crinium usum, & opime nubere poterit.

Ad confirmationem nostræ sententiæ, possumus exemplum proferre viduæ, quæ prærogativa cedit, sub conditione summæ, quam a cessionario exigit; nam licet prærogativa illa in simplici duntaxat jure posita sit, ut possit laborare, aut negotium suum aperta taberna sub se exerceri curare, jus tamen illud, ad quem voluerit, transfert, & quotannis centum libras, plus minusve ex eo acquirit. Innumeri opifices ac mercatores Lutetiæ & in aliis urbibus artem suam publice non exercent, nisi vi hujusmodi privilegii; & tamen a quoplam de injustitia non damnantur ii, qui jus illud transferunt: Cum e contra communitates mercatorum aliorumque opificum huic consentiant translationi, & ipsas etiam viduas protegant, quarum nomine artem suam exercent illi opifices.

CASUS XXII.

GUALBERTUS, Clericus, fruens Abbatia decem millium librarum annui census, in quo tota res sua posita est, centum aureos a quatuor annis Rocho nepoti suo in quemlibet annum dono dedit, Rhetoricæ operam danti, cujus pater, licet dives, nihilominus filio necessarium pro conditione sua non dat ad minutas oblectamentorum suorum impensas. Nunquid potest Gualbertus absque peccato ea erga nepotem suum uti liberalitate?

RESPONS.

Certum est, Gualbertum absque gravissimi peccati reatu, nepotem suum hujusmodi beneficio afficere non posse. Ratio est, quia in profanos usus & voluptuarios res sacras & pauperum, ad quos pertinet Beneficiariorum superfluum, subsidio destinatas convertit. *Quicquid habent Clerici, pauperum est.* inquit Sanctus Hieronymus (b): Et quidem si ex dicto Sancti Leonis, ad Episcopos Siciliæ scribentis (c), *Episcopus rebus Ecclesiæ tanquam commendatis, non tamquam propriis utatur.* Certum est, alios Beneficiarios reditibus Ecclesiæ, quos possident, non aliter uti debere; atque ut ait Sanctus Ambrosius (d), a D. Thoma laudatus (e), ipsis non licere, ut de iis liberalitate utantur, etiam erga propinquos suos, quo ditiores fiant; ne dum Ecclesiæ bona dare queant in ludos, voluptates & oblectationes pueriles, & mundanas convertenda; quod a Gualberto fieri supponitur, qui non indigenti scholastico summam pecuniæ gravem erogat, qua is ad sua tantum oblectamenta abutitur; & qua sensum in libidines omneque vitiorum genus induci potest: *Hæc est approbanda liberalitas*, inquit hic Sanctus Doctor, *ut proximos seminis tui ne despicias, si egere cognoscas: non tamen, ut illos ditiores fieri velis ex eo, quod tu potes conferre inopibus.*

(b) S. Hier. in can. Quoniam 68. 16. q. 1.
(c) S. Leo in can. sine exceptione 52. 12. q. 2.
(d) S. Ambr. lib. de officiis c. 30.
(e) S. Th. 2. 2. q. 185. art. 7. ad 2.

DOS.

DOS est bonum, quod viro suo possidendum & fruendum affert mulier, constante matrimonio suo. Depromitur ista definitio ex duabus Legibus ad marginem indicatis (f).

Dotis vero reditus ob eam causam vir potest percipere, quod ad sustinenda matrimonii onera destinentur, quorum proinde æquum est, eum esse administrum & possessorem, cum dominium solum, vivente marito, penes mulierem remaneat, nec ad ipsam possessio, non nisi eo mortuo, transeat. *Cum eædem res ab initio uxoris fuerint, & naturaliter in ejus permanserint dominio*, inquit Lex (g). Id adeo certum est, ut privata sua authoritate juridice agere nequeat uxor ad conservationem aut recuperationem bonorum suo-

(f) L. dotis 1. ff. de jure dotium & L. Plurimq. 10. §. 3. ib Lib. 23. tit 3.
(g) L. In rebus 30 C. de jure dot. Lib. 5. tit. 12.

suorum dotalium, nisi inter se virumque suum bonorum sit divortium, aut ab eo in hanc rem authoritatem accipiat; aut ipse denegante, ex judicis sententia obtineat.

Si dos in numerata pecunia, aut rebus mobilibus vel immobilibus, ex contractu certo pretio æstimatis consistat, tum sit propria mariti, qui acceptæ summæ sit debitor, aut pretii factæ æstimationis rerum dotalium, quod venditioni æquivaleat ista æstimatio. *Si ante matrimonium æstimatæ res dotales sunt*, inquit Lex (*a*), *hæc æstimatio quasi sub conditione est: Namque hanc habet conditionem; si matrimonium fuerit secutum. Secutis igitur nuptiis, æstimatio rerum perficitur, & fit vera venditio*. Quibus verbis consentit hæc alia Lex Codicis: *Quoties res æstimatæ in dotem dantur; maritus dominium consecutus summæ, velut pretii debitor efficitur*. Unde sequitur, quod, si res æstimatæ aut deteriores fiant, aut pereant; maritus solus, quasi Dominus earum, aut jacturam aut damnum pati tenetur: *æstimatarum enim rerum maritus, quasi emptor, & commodum sentiat & dispendium subeat & periculum expectet* (*b*). Quare asserit Lex, quod *plerumque interest viri, res non esse æstimatas; ne periculum rerum ad eum pertineat*; (*c*) quia tunc aut damnum vel deterioritas dotalium rerum in solam cadit mulierem. *Quoties igitur non æstimatæ res in dotem dantur; & meliores & deteriores mulieri fiunt*, ut loquitur Lex eadem (*d*). Ex eodem etiam sequitur principio, quod cum in dotem acceptæ præsentis pecuniæ vir fiat Dominus, eam in fundi, cujus fit Dominus, emptione collocare potest. Ex pecunia dotali fundus a marito tuo comparatus, non tibi quæritur, ait Lex una Codicis (*e*).

Dotalia bona mulieris, quæ possunt consistere in omnibus ejus bonis præsentibus & futuris, aut in solis ejus bonis præsentibus, aut in eorum duntaxat parte (*f*), a marito nec alienari, vel hypothecæ, aut servituti, etiam consentiente uxore, subjici nequeunt, ut fert Lex his verbis (*g*): *Fundum dotalem non solum hypothecæ titulo dare, nec consentiente muliere, maritus possit; sed nec alienare; ne fragilitate naturæ suæ in repentinam deducatur inopiam*; & alia: *Neque servitutes fundo debitas posse maritum amittere, neque alias imponere*. (*h*) Ea in re Legibus Romanis suffragantur multæ Galliæ consuetudines; sed secundum alias tamen licita est hujusmodi alienatio; quando viri sui auctoritate huic assentitur mulier.

Hæc est constans regula, dotalium bonorum reditum, qualia sunt silvæ cæsio, stagnorum piscatio & alia hujusmodi ad virum pertinere. Sed si lucrum ex iis quæsitum, non sit de fructibus, ut si v.g. eversæ domus saxa, materiam & cætera vendit, nec eam denuo ædificare utile sit vel necessarium, summa ex tali venditione proveniens, tanquam sors præcipua, doti accrescit (*i*).

Quidam sunt casus, in quibus dotis abalienatio ex Romanis Legibus est licita, ut statuunt illæ, quas ad marginem indicamus (*k*). Sed secundum Galliæ usum Judices, ad quos pertinet istam concedere facultatem, id ipsum permittere non debent, nisi cum accurata causæ cognitione, ac difficillime; & ex quibusdam consuetudinibus duæ tantum admittuntur causæ, scilicet urgens necessitas alimenta familiæ subministrandi, aut viri liberatio, carcere aut servitute actu detenti.

Dotem filiæ constituere debet pater, si sit superstes (*l*): & si obierit, aut extra ejus potestatem sit puella constituta, ipsa sibi dotem constituit apponendo conditiones, quas pasciscitur (*m*): quod etiam verum est de filia pupilla, quæ tamen auctore, tutore, vel curatore eam sibi debet constituere. *Mulier in minori ætate constituta*, inquit Lex, *dotem marito, consentiente generali, vel speciali curatore dare potest* (*n*).

Cum filia, etiam emancipata, propria habet bona, seu materna aut alia, pro quibus tutorem Curatoremve habet Patrem, eique dotem pater assignat, non exprimens utrum de propriis suis, an vero de filiæ bonis; censetur illam constituisse de propriis suis, aut communitatis bonis, si qua sint, & præsens contractui ejus uxor adfuerit, non vero de filiæ bonis, ut judicat Senatus Parisiensis. *Si pater dotem pro filia simpliciter dederit, vel promiserit, ex sua liberalitate hoc fecisse intelligi, debito in sua figura remanente* (*o*); tumque dos illa, quæ *profectitia* dicitur, (*p*) ad patrem revertitur, si filia sine suscepta prole moriatur. *Jure succursum est patri, ut amissa filia, solatii loco cederet, si redderetur ei dos, ab ipso profecta; ne & filiæ amissæ, & pecuniæ damnum sentiret*; ut loquuntur Leges (*q*). Ad avum quoque, aut alium ascendentem, ut ad matrem pertinet jus illud reversionis: uti observat D. Domat, qui plerasque has regulas, nobis suppeditavit (*r*). Quod ita

(*a*) L. cit. 10. § 4. ff. de jure dotium.
(*b*) L. Unica § 9. Cod. de rei uxoriæ act. lib. 5 tit. 13.
(*c*) L. 10. ff. de jure dot.
(*d*) Cit. L. 10.
(*e*) L. Ex pecunia. 12. C. de jure dot. & L. Sive. fin. C. de servo pignori dato manumisso. L. 7. tit. 8.
(*f*) L. Nulla. 4. C. de jure dotium Leg. Mulier. 73. ff. eod. tit.
(*g*) Authent. Sed quamvis. §. 1. C. de rei uxoriæ act.
(*h*) L. Julian. 1. ff. de fundo dotali. lib. 23 tit. 5.
(*i*) L. Fructus 7. § 13 ff. soluto matrim. lib. 24. tit. 3. & L. Vir in fundo 8. ff. de fundo dotali. Leg. Si ex lapidicinis. 32 ff. de jure dotium. & L. Ex Sylva 10. & Leg. Sed si 11. ff. de usu fructu. lib. 7. tit. 1.
(*k*) L. Stipulationem 21. L. Julianus. 20 & L. Mutus 73 §. 1. ff. de jure dotis.
(*l*) L. Capite. 19. ff. de ritu nupt. 23 tit. 2. novell. 115. c. 3. §. 11.
(*m*) Toto tit. ff. de jur. dot.
(*n*) L. Mulier. 28. C. de jure dot.
(*o*) L. Si pater. fin. C. de dot. promiss. lib. 5. tit. 11.
(*p*) L. Profectitia. 5. de jure dot.
(*q*) L. Jure. 6. ff. eod. tit. & leg. Post dotem. 40. ff. de soluto matrim.
(*r*) Domat. civiles l. 1. sect. 2.

ita tamen intelligendum, ut debita sibi lucra percipere queat maritus, conformiter ad pactiones nuptiales, locorumve consuetudinem.

Non idem dicendum de aliis seu cognatis, seu extraneis, qui filiæ dotem constituunt. Neque enim jus reversionis dotis obtinent, nisi expresse in contractu illud sibi retinuerint (*a*). Illud quidem Patri non competeret, si de aliis, quam de propriis bonis filiam suam dotasset (*b*): tunc enim non esset *dos profectitia*, sed ea quæ dicitur *adventitia*.

In Parlamentis regionum juris scripti, si data a Patre dos filiæ absque ejus culpa pereat, v. g. fulmine, hostium invasione, aut aquarum inundatione, secundo filiam suam dotare pater tenetur; quod locum habet, cum solvendo non erat conjux idoneus, quando contractæ sunt nuptiæ: sed in regionibus Juris scripti, quæ Senatus Parisiensis jurisdictioni subjacent, non viget ista jurisprudentia, ut observat Henrys (*c*).

Quatuor vir contrahit obligationes ob acceptam dotem:

Prima est: ut omnia subeat matrimonii onera, v. g. domicilium parare, nutrire, atque omnia necessaria uxori suæ ac pueris suppeditare.

Secunda est: ut uxoris suæ dotem tanquam propria bona conservet. Agros itaque tenetur colere, pecuniæ debitæ, quæ pars est dotis, aut ad eam sequitur, solutionem procurare; & si quid ipsius culpa pereat, aut deterius evadat, in ipsum solum cadit damnum (*d*), si tamen sibi dotem constituerit uxor, eam præstare non tenetur maritus: neque enim ex concordiæ ac decori conjugum legibus est licitum, ut litem uxori suę vir inferat, ut nimirum dotis ejus conservationi provideat, atque adeo de ea in hoc casu non tenetur, si eam judicio non prosequatur. Excusatur pariter idem ille maritus, si Patri uxoris suæ litem juridice non instituerit; quia ex bono pacis in familia servandæ, debitaque socero reverentia impeditur, ne ipsum æquo acerbius tractet. Cum tamen una sit ea de re Parlamentorum jurisprudentia, patrium quisque morem sequi tenetur.

Tertia mariti obligatio est, dotis restitutio, si illius restituendæ casus eveniat; quod fit 1. cum ipsi præmoritur mulier, non derelicta prole. 2. Cum invalidum declaratur matrimonium. 3. Quando juridicam bonorum separationem mulier obtinuit. 4 Cum soluta dote matrimonium non est perfectum. 5. Et consecutione necessaria, dos etiam restituenda est; quando ante mulierem vir e vivis excedit (*e*); quæ obligatio ad omnia dotis augmenta extenditur (*f*). Quæ omnia sic intelligenda sunt; si nihil oppositum ex contractu sibi vir retinuerit, aut ex consuetudine, ut jam innuimus, nihil possit imminuere.

Quarta denique viri obligatio est, ut dotale debitum præstare teneatur, cum ipsius naturam nova stipulatione immutavit. *Dotem a patre, vel a quovis alio promissam, si vir novandi causa stipuletur, cœpit viri esse periculum, cum ante mulieris fuisset* (*g*).

Marito jus competit indemnitatis omnium impensarum, quas expendit; seu necessariæ fuerint ad conservationem fundi dotalis, seu tantum utiles; ut melior fieret (*h*): & post ipsius mortem, eodem jure potiuntur ejus hæredes.

Quod pertinet ad solitas & quotidianas impensas, seu ad fundi culturam, aut fructuum perceptionem, de ipsis fructibus eas recuperare debet maritus; cum fructuum nomine ea intelligantur, quæ deductis impensis supersunt. Judicis est, cujus authoritate de possessione vir debet dimoveri, ut judicet, utrum ipse, ejusve hæredes ad integram suam indemnitatem dotalium bonorum possessionem obtinere debeant, an non; ac de ea re ferre judicium tenetur pro variis impensarum qualitatibus, fructuum valore, personarum conditione, eorumve bonorum, ac sponsione aliunde marito ejusve hæredibus competenti.

Si factæ reparationes casu fortuito perirent, non minus debita esset earum indemnitas (*i*): cumque mulier fundi dominium semper obtineat, ob eam solam rationem ad ipsam quoque solam spectat earum jactura ex hac inconcussa regula: *Res perit Domino*.

Quod pertinet ad sumptus oblectationis, curiositatisve factos, eorum nulla marito debetur indemnitas, licet etiam uxor consenserit. *In voluptuariis autem, impensis, Aristo scribit, nec si voluntate mulieris factæ sunt, exactionem parere* (*k*). Id unum ergo illi, qui fecit, superest, ut quæ auferri possunt absque periculo, auferat, si eorum denegetur indemnitas, & non aliter.

Ultimus hic non est omittendus articulus, qui ad dotis apocham spectat. Sciendum itaque, ex Edicto an. 1629. articulo 130. sub nullitatis pœna omnem apocham coram Notariis esse faciendam pro eo, quod spectat ad creditores tantum.

(*a*) Leg. Unica. cod de rei uxoriæ acti. lib. 5. tit. 13.

(*b*) Leg. Profectitia 5. §. 9. ff. de jure dot.

(*c*) Henrys tom 1 l. 4. q. 35.

(*d*) Leg. Si ne certo. 5. ff. 2. ff commodati l. 13. tit. 6. Leg. Contractus. 23 ff. de reg. juris. Leg. In rebus. 17. & Leg. Si extraneus. 33. ff de jur. dot. Leg. Si mulier fin. Cod. de pact. conventis lib 5. tit. 14. & l. In his 66 ff. sol. matrim.

(*e*) Leg. Cum quærebitur. 240. ff. de verb signific. Leg. Soluto. 2 ff. sol. matrim. Leg Si constante. 24 ibid. Leg. Ubi 29. cod. de jure dot.

(*f*) Leg Non solum. 52 ff. de jure dot.

(*g*) Leg. Dotem. 35. ff. eod. tit.

(*h*) Leg. Si is 56. § 3. ff. eod tit. Leg. Rem in præsenti. unic. §. 5 Cod. de rei uxor. action.

(*i*) Leg. Et in totum. 4. ff de impensis in res dotales factis. lib 25. tit. 1. Leg. De divisione. 5 §. fin. ff. soluto matrimonio l. 24. tit. 3.

(*k*) Leg. In voluptuariis 11. ff. de impensis in res dotis fact. & Leg. Unica. §. 5. Cod. de rei uxoriæ actione.

CASUS PRIMUS.

LACTANTIUS teneturne in foro conscientiæ Liciniam, filiam suam, quæ cum Mævio nubere cupit, convenienter dotare?

RESPONS.

Jure naturali pueris suis necessaria suppeditare tenetur pater alimenta, quorum vicem supplet dos pro puella nubente: quare filias suas dotare ex Legibus Patres obligantur. Hæc sunt unius ex his Legibus verba (*a*): *Capite trigesimo quinto Legis Juliæ, qui liberos, quos habent in potestate, injuria prohibuerint ducere uxores, vel nubere, vel qui dotem dare non volunt, ex constitutione divorum Severi & Antonini per Proconsules Præsidesque Provinciarum coguntur in matrimonium collocare & dotare.* Quod etiam docet Glossa in aliam Legem (*b*): id tamen intelligendum de puella, quæ, consentiente patre nubit: Si igitur de consensu Patris sui, Mævium sibi maritum ambit Licinia, dotem ei dare tenetur Lactantius, opibus suis accommodatam: sed si 25. annos nondum nata, ex pertinacia & sine consensu paterno nubere velit, ad eam dotandam pater non tenetur; privatis namque dotis in Galliæ Regno pœna est indicta filiisfamilias, qui dissentientibus Patre ac matre nuptias contrahere præsumunt: *Quantum in nobis est*, inquit Henricus II. in suo Parisiensi edicto mensis Febru. an. 1556 (*c*); *Divini numinis voluntatem & imperium exequentes, diximus, statuimus, & jussimus, dicimus, statuimus, & jubemus ex Edicto, Lege, statuto, & ordinatione perpetua & irrevocabili, ut filiifamilias, qui contraxerint & deinceps clandestinum contrahent matrimonium contra placitum, voluntatem, & consensum patrum ac matrum suorum, ipsisque inscüs, possint ob talem irreverentiam & ingratitudinem, contemptum & derisionem prædictorum patrum & matrum, Legis & præcepti Dei transgressionem, & offensam contra jus publica honestatis ab utilitate inseparabilis, a prædictis patribus ac matribus suis exhæredari, & ab eorum successione excludi absque ulla spe litem inferendi pro exhæredatione, quæ sic fuerit facta.* Neque illam contentus statuisse pœnam in filios inobsequentes, hanc insuper addit: *Possint etiam prædicti patres & matres, ob causas supra dictas, omnem & quamlibet donationem aut prælegatum filiis suis facta revocare.* Confirmata est hæc ordinatio ex Edicto, quod Blesense communiter dicitur, ab Henrico III. Parisiis ineunte Maio anno 1579. promulgato (*d*). & ex Edicto quoque in eadem urbe mense Januario an. 1629. a Ludovico XIII. lato.

(*a*) L. Qui liberos 9. ff. de ritu nuptiarum l. 3 t. 12.

(*b*) Glossa in L. Neque mater. 10 Cod. de jure dotium. lib. 5. tit. 12.

(*c*) Edict. an 1556. ar. 1.

(*d*) Edictum Blesense art. 49. & 41.

Nihilominus ab hac universali pœna, quam ex Edicto suo constituit. Henricus II. filiosfamilias excipit, triginta annos, simulque filias viginti quinque ætate provectas: *modo utrique monitum & consilium prædictorum patrum & matrum requisierint ... & in hoc casu ad exspectandum eorum consensum non tenebuntur prædicti filii aut filiæfamilias* (*e*). Quo circa si viginti quinque annos expleverit Licinia, ac patris sui consensum rogaverit, dotem ei convenientem denegare non potest Pater.

(*e*) Edict. an. 1556. art. 4.

CASUS II.

CLEOMEDES, homo dives, filiam suam convenienter dotatam Benedicto uxorem dedit, ei nimirum datis in dotem ædibus. Elapsis vero a matrimonio annis aliquot, fulminis igne ædes illæ fuere consumptæ. Nunquid aliam dotem filiæ suæ constituere in foro conscientiæ tenetur Cleomedes?

RESPONS.

Distinguendum: nam vel ex obitu Benedicti jam solutum est matrimonium; vel etiamnum constat. Si morte Benedicti solutum sit matrimonium, filiam suam iterum dotare tenetur Cleomedes: modo prioris dotis jactura absque puellæ culpa contigerit, ut revera contigit, fulminis incendio ædibus consumptis. Cujus rei hanc rationem affert Cabassutius (*f*); *ne* videlicet *filia defectu dotis excludatur a secundis nuptiis*. In secundo vero casu alteram filiæ suæ dotem dare non tenetur Cleomedes; *durante namque primo matrimonio pater non tenetur resartire dotem*, inquit idem Author, *quamvis sine culpa filiæ amissa fuerit. Sed licet non integram dotem ipsam, quæ major sit legitima*, pergit idem Canonista, *tenetur tamen legitimam filiæ debitam reparare, ac eidem erogare, etiam durante ejus matrimonio.*

(*f*) Joan. Cabassut. Juris Can. theor. & praxis lib. 6. c. 1. in fine.

Advertere necesse est, occasione præsentis solutionis, hanc a Parlamentis scripti juris constitutam fuisse regulam, ut qui filiæ suæ dotem pater constituit ipsam collocando viro, qui tempore matrimonii solvendo non erat idoneus, si sine culpa uxoris dos pereat, alteram ei dotem pater dare teneatur, etiam marito adhuc superstite. In hoc enim casu, actio quæ in his Parlamentis dicitur, *de dote male locata*, obtinet, eo quod de patre, qui male dotem suam collocavit, filia conqueri possit. Catelanus (*g*) ea de re multa refert Tolosani Arresta Parlamenti, in quo Consiliarii munere fungebatur.

(*g*) Catelan. tom. 2. l. 4. c. 17.

Sed non admittitur hujusmodi actio in Parlamento Parisiensi, etiam quoad regiones scripti juris, quæ jurisdictioni ejus subjacent, ut videre est ex collectione Arrestorum facta ab Henrys (*h*). Cæterum licet Parlamenta regionum juris scripti, istam actionem in Patrem concedant; eam tamen denegat Tolosanum in fratrem, qui sororem suam dotavit, ut dijudicavit ex Arresto 24. Feb. an. 1663. ut refert idem Catelanus. In quo dissentit hoc Parlamentum a consuetudine Normana, quæ non magis fratri, quam patri favet, cum dos ab eo sorori constituta in censibus aut prædiis posita est, ut observat Basnagius in commentario suo in hanc consuetudinem (*i*).

(*h*) Henrys tom. 1. l. 4. q. 55.

(*i*) Basnag. art. 251.

CASUS III.

JACO o nulla, Isabellæ vero uxori ejus res est satis ampla. Teneturne ista, defectu Jacobi, Lydiam, filiam eorum, quæ de eorum consensu nubit, dotare?

RESPONS.

Quam ob causam tenetur pater filiis suis alimenta præbere, ob eandem de hoc officio mater tenetur, cum enim ab utroque pariter orti sint, eadem etiam ratione victui eorum ac statui debent providere. Quare de Lydiæ nubentis dote, defectu Patris, tenetur Isabella mater; quod pro alimentis sit dos, ut diximus in responsione ad primum casum. Ita sentit Glossa in Decretalem Clementis III. (*k*). *Ubi autem pater & filius egent; mater compellitur eis alere*, inquit Author hujusce Glossæ, qui suam ex multis Legibus (*l*), sententiam comprobat.

Id patet ex Legis constitutione (*m*), quæ matres ab hac obligatione immunes non efficit, ubi adest gravis ratio, qualis est procul dubio Patris egestas, & filiam collocandi necessitas. *Neque mater pro filia dotem dare cogitur, nisi ex magna & probabili causa.* Addendum etiam, quod, si pater & mater egestate premantur, avus paternus, si dives sit, aut pro eo, maternus neptem suam dotare obligatur.

(*k*) Glossa in c. Cum haberet. 5. de eo qui duxit in matrim. quam polluit per adult. v. Secundum facultates. l. 25 tit. 8.

(*l*) L. Si quis 5. § Utrum. ff. de agnoscendis vel alendis liberis & L. Non quemadmodum. 8. ff. cod tit. &c. l. 25. tit. 3.

(*m*) L. Neque 19. Cod. de jure dotium. l. 5. tit. 12.

CASUS IV.

EPAGASTO, Parœciæ rusticæ Domino prædiviti soror est viginti quinque annos nata, cui neque a patre neque a matre defunctis ulla res est. Teneturne in foro conscientiæ, eam dotare, si sua præsertim a Patre sit soror?

RESPONS.

Tenetur, ut probari potest ex Lege Digestorum (*n*), qua fertur, quod, cum pupilli bonorum partem Tutor ad victum ipsius sororis consumpsit, eam a tutore suo jure repetere nequit pupillus. Unde sequitur, ex hujus Legis mente pupillum hunc teneri ad subministranda sorori suæ alimenta necessaria, atque adeo dotem; cum, ut jam diximus, dos sit pro alimentis.

(*n*) L. Qui filium. ff. ubi pupillus educari, vel morari debeat &c. l. 27. tit. 2.

Certum quidem est ex alia Lege (*o*), istam fratris obligationem ad solam sororem paternam, non vero uterinam restringi, quia asserit, a tutore pupilli bona consumi non posse ad nutriendam ipsius sororem uterinam: attamen exigit naturalis æquitas ut, si frater ille bonorum patris aut matris hujusce sororis hæres fuerit, ipsi dotem constituat, cum, ut hæres, eorum personam repræsentet, sicque obligationes contrahat. Sed ad probationem veri-

(*o*) L. Cum plures. ff. de administrat. & periculo tutorum &c. l. 26 tit. 7.

veritatis, quam adeo certam efficit sola Christianæ Lex charitatis, ad civiles Leges recurrere non est necesse. Enimvero foretne æquitati consentaneum, ut Epagastus, qui v. g. unum, aut multa feuda nobilia, ac ditionem considerandam hæreditate acceperit, propriam desereret sororem, quamvis uterinam tantum, eique alimenta necessaria, atque adeo dotem ad nubendum eo prætextu denegaret, quod ipse solus sit feudorum illorum, aut ditionis hæres? Id quidem, ut videtur, juste defendi nequit. Ita sentiunt Barbosa, Cabassutius, & Author Colloquiorum Condomensium (*a*).

(*a*) Joan. Cabassut. Juris Can. Theor. & prax. l. 6. c. 1. n. 15. & apud eum August. Barbosa part. 4. l. 1. ff. sol. matrim. Colloq. Condom. tom. 1. Colloq. 12. sect. 3.

CASUS V.

GUILLEBALDO & LUTGARDI uxori sunt duo pueri; scilicet, Nicolaus & Nicolaa. Plures quam viginti quinque annos natam Nicolaam præ egestate dotare nequeunt. Nunquid pro patre & matre, sororem suam dotare tenetur Nicolaus, qui ex industria & labore suo multam jam rem peperit?

RESPONS.

Cum ex Glossa (*b*) frater dives fratrem *egenum* alere teneatur: *Filii patrem vergentem ad inopiam alere tenentur .... an autem frater fratrem? Videtur quod sic*. Sequitur, quod loco parentum suorum, qui egestate premuntur, sororem suam dotare teneatur Nicolaus, cum iis sit dos debita, quibus debentur alimenta. De dote etiam constituenda strictius etiam teneretur Nicolaus, si de bonis Ecclesiæ dives esset, quod hujusmodi bona speciatim pauperum subsidio sint destinata, detractis prius ad victum vestitumque Beneficiarii necessariis.

(*b*) Glossa in Leg. Parentum. 1. Cod. de alendis liberis, ac parent. lib. 5. tit. 25.

CASUS VI.

Cuidam homini est filia, quæ ipsum rogat, ut sibi sufficientem det dotem ad profitendam Religionem. Teneturne hanc ei, cum possit, concedere?

RESPONS.

Quandoquidem Religionis & sacrorum Ordinum vota sint *spirituale conjugium* (*c*), quo purius, sanctius, & perfectius Deo uniuntur qui ea emittunt, quam viro suo ex matrimonio sit uxor conjuncta; de utroque matrimonio idem ferri debet judicium, ut probari potest ex verbis, quibus utitur Callistus I. in sua ad Episcopos Galliæ epistola, quam refert Gratianus in suo Decreto (*d*), & etiam expressius ex terminis Innocentii III. ad Germanos Episcopos scribentis (*e*). Sicut ergo tenetur pater filiam dotare, cum eam in matrimonium collocat; a fortiori dotem ei concedere tenetur, cum Religionis professione sponsum sibi Christum assumit; unde Pater, de quo in casu proposito fit mentio, dotem filiæ ob finem adeo Christianum ac Sanctum tuta conscientia recusare nequit, si eam dare queat (*f*).

(*c*) Can. Seriatim 14. dist. 32.

(*d*) Callist. I. in can. sicut. 39. 7. q. 1.

(*e*) Innoc. III. in cap. Licet 4. de translatione Episc. Lib. 1. tit. 7.

(*f*) De Genet. Theol. mor. tom. 1. tract. 5. cap. 7. dem. 5.

CASUS VII.

CÆCILIA nullam, Chrysologo nubendo, dotem promisit, licet bona habeat, quæ is ignorat. Teneturne tamen sub peccati reatu ad dandam aliquam ei dotem, ut matrimonii onera vir suus possit sustinere?

RESPONS.

Cum sponsa certam dotem non promittit, videtur omnia bona sua promittere, inquit Navarrus (*g*): quare Chrysologus Cæciliæ nupsisse censetur cum omni ipsius jure, hoc est, bono, quod possidet. Sententiam suam probat hic Author ex Lege Digestorum (*h*): Unde colligit, in hoc casu non teneri sponsum ad contrahendum matrimonium cum ea, cujus bona notabiliter ante celebratas nuptias essent imminuta: *Adeo quod, si post sponsalia pauperior fiat; ita ut non possit, omnia, quæ tunc habebat, tradere, non tenetur eam sponsus ducere*. Idem docet Toletus (*i*).

(*g*) Navarr. Manual. c. 22. n. 27.

(*h*) Glossa in Leg. Mulier. 72. ff. de Jure dotium l. 23. tit. 3.

(*i*) Fr. Tolet. Instruct. Sacerdot. lib. 7. c. 23.

Nihilominus si sponsæ longe major foret res, quam sponso, videtur, quod ex æquitate sufficeret, ut necessaria tantum & convenientia afferret bona respective ad circumstantias loci, temporis, & qualitatis personæ, juxta sententiam virorum prudentum & intelligentium; nisi aliter statueret regionis consuetudo, aut dictis nostris opposita esset contrahentium consuetudo.

CASUS VIII.

TRYPHO Titiæ dote cassæ nubere consentit. Teneturne in hoc casu sub peccati reatu eam propriis alere impensis?

RESPONS.

Tenetur conjux ille in conscientiæ foro, Titiæ uxori suæ necessaria præbere alimenta, si ex seipsa, & de propriis bonis necessitatibus suis providere non possit. Eam enim sibi uxorem sine dote sumendo, hanc alere ac necessaria subministrare tacite consentit. Quod etiam de eo casu affirmari potest, in quo incendio, aut alio simili eventu periisset dos mulieris: cum par sit, ut alter conjugum, alterius fortuitos casus patiatur. Sed si Titiæ sufficiens bonum esset; ex justitia ad id vir non teneretur; eaque bonum viro dare suo deberet ad sustinenda connubii sui onera ex his, quæ in præcedenti Decisione diximus (*k*).

(*k*) Colloq. Condom. to. 2. colloq. 15. sect. 3.

CASUS IX.

PHILIARCHUS, vir nobilis, prædii itidem nobilis Dominus, ex uxore sua defuncta binam suscepit prolem, Joannem scilicet & Annam, quorum cuilibet e re materna sunt quadraginta librarum millia. Philiarchus Annam Paulo in matrimonium collocans, ex contractu nuptiali quadraginta librarum millia dotem ei promittit, simulque dotis census solutionem, donec sortem ipsam seu dotem persolverit; nec in contractu declarat, an de materno Annæ bono, an vero de re propria summa illa procedat. Aliquanto post moritur Philiarchus, & filius ipsius, ad quem jure pertinet nobile prædium, illius possessionem adit, ac solutionem census dotis sororis suæ recusat, asserens, quod, cum sorori suæ de propriis bonis quadraginta essent librarum millia, censetur Philiarchus pater suus, dotem ei assignans parem summam, eam de bonis ejus maternis constituisse. Ex adverso contendit Paulus, justa de causa præsumendum esse, hanc fuisse Philiarchi mentem, ut filiæ suæ dotem hanc in propria bona sua constitueret, cum ex contractu non declaraverit, hanc dotem de propriis filiæ bonis constituit. Cui jus?

RESPONS.

Legibus sancitum est, ut, si pater, cujus filia propria possidet bona, pro quibus is est loco Tutoris & Curatoris, eam nuptui dat, dotemque ei constituit, non declarans an de suis, vel an de filiæ bonis, censeatur eam pater constituere, non ut bonorum filiæ Tutor aut Curator, sed ut Pater, ac de re propria, quod naturale sit & ad officium Patris spectans, ut de suo dotem filiæ adscribat: quod etiam verum est, licet filia esset sui juris & emancipata. *Papinianus ..... ait*, inquit Lex (*l*); *cum pater, Curator suæ filiæ, juris sui effectæ, dotem pro ea constituisset, magis eum, quasi patrem id quam quasi Curatorem fecisse videri*. Hæc sunt etiam Legis alterius verba (*m*): *Si pater dotem pro filia simpliciter dederit ....sancimus, si quidem nihil addendum existimaverit, sed simpliciter dotem, vel ante nuptias donationem dederit, vel promiserit, ex sua liberalitate hoc fecisse intelligi; debito in sua figura remanente*.

(*l*) Leg. Profectitia. 5. §. 12. ff. de jure dotium.

(*m*) Leg. fin. Cod. de dotis promissione, & nuda pollicitatione. Lib. 5. tit 11.

Habenda est igitur dos illa, tanquam *profectitia*; quæ nihil est aliud, quam *dos .... quæ à patre vel parente profecta est de bonis, vel facto ejus* (*n*); seu filia sit emancipata, seu non (*o*): *Si pater pro filia emancipata dotem dederit; profectitiam nihilominus dotem esse nemini dubium est*. Unde sequitur, a Joanne injuste denegari sorori suæ 40000. lib. solutionem.

(*n*) Leg. Profectitia cit.

(*o*) Ead. Leg. §. 11.

CASUS X.

ALLATIUS, contracto cum Clementia matrimonio, quod sibi 2000. librarum daturum ante ejus consummationem pater sponsæ suæ promiserit, fide data frustatus est, eique pater declaravit, se hanc ipsi summam dare non posse. Qua de re quæritur, utrum Allatius matrimonii consummationem, atque cum uxore sua cohabitationem tuta conscientia denegare possit, donec promissa sibi dos fuerit soluta?

RESPONS.

Consummationem matrimonii a se contracti, simulque cum muliere sua cohabitationem tuta conscientia denegare non potest homo ille; quia, ubi primum matrimonium contraxit, jure naturali & divino ad debitum conjugale & cohabitationem tenetur; & quia neutra ex his obligationibus nullatenus a solutione dotis dependet (*a*).

(*a*) Colloq. Condom. Colloq. 15. sect. 3.

CASUS XI.

EMMANUEL, qui & animam debet, mille nummorum dotem Rosaliæ filiæ suæ ea mente constituit, ut fraudet Creditores, eam Christophoro in matrimonium collocando, Christophorus fraudis illius non fuit conscius, aut particeps, eamque tantum confecto matrimonio cognovit. Nunquid constitutionis hujus invaliditatem requirere possunt Emmanuelis Creditores, utpote quæ facta fuerit in fraudem ac detrimentum eorum, quæ sibi ab Emmanuele legitime erant debita? Et si Rosalia sui juris esset, sed debitis ultra bona sua onusta, sibique similem dotem constituisset; nonne maritum ejus sponsorem appellare possent Creditores?

RESPONS.

Magnum intercedit discrimen inter duo illa quæsita: quare necesse est, ad ea separatim respondere. Ad primum respondemus inter fraudulentas donationes non annumerandum esse donum, a patre titulo dotis factum, cum maritus fraudem ignorat, nec ejus est particeps; licet a constituente dotem, in fraudem Creditorum factum fuerit. Quare nullum Emmanuelis Creditoribus jus competit, ut Rosaliæ dotis constitutiones, licet in suum damnum factæ, invaliditatem juridice prosequantur, & ad nullam dotis restitutionem tenetur Christophorus. Nam 1. deterioris non est conditionis, quam Creditor: atqui Creditor, illæsa justitia, debitum sui Debitoris potest recipere, cujus bona ab aliis Creditoribus juridice non sunt detenta; licet Debitor ille hinc solvendo fiat non idoneus, ut declarat Lex his verbis (*b*): *Sciendum Julianum scribere, eoque jure nos uti, ut qui debitam pecuniam recepit, antequam bona Debitoris possideantur; quamvis sciens prudensque solvendo non esse, recipiat non timere hoc edictum: sibi enim vigilavit.* Igitur Christophorus, dote mulieris suæ bona fide accepta jure frui potest, nec ad ullam erga Creditores soceri sui restitutionem tenetur; quodcumque ex hac Constitutione damnum receperint. Secunda ratio, quæ pro Christophoro afferri potest, est, quia absque illa dote matrimonium non contraxisset. Desumuntur duæ illæ rationes ex alia Lege, cujus hæc sunt verba (*c*): *In maritum autem, qui ignoraverit, non dandam actionem, non magis quam in Creditorem, quod a fraudatore, quod ei debetur acceperit, cum is indotatam uxorem ducturus non fuerit.*

Quod ad secundam difficultatem spectat, contrarium est omnino dicendum; cum enim dotem de bonis suis eo sibi mulier constituit, ut fraudet Creditores; isti maritum ejus totius ab eo accepti titulo dotis sponsorem appellare possunt, cum in hoc mulieris suæ quoad dotem ejus sit Debitor. *Si cum mulier fraudandorum Creditorum consilium iniisset*, inquit Lex Digestorum (*d*), *marito suo, eidemque debitori in fraudem Creditorum acceptum debitum fuerit, dotis constituendæ causa, locum habet hæc actio, & per hanc omnis pecunia, quam maritus debuerat, exigetur, nec mulier de dote habet actionem, neque enim dos in fraudem Creditorum constituenda est.* Jus idem constituit Lex alia Alexandri his verbis (*e*): *Si successione Patris abstenta fuisti, ob ea quæ in dotem data sunt, convenire te nequeunt Creditores, quibus pignora in dotem data non docentur; nisi bonis defuncti non sufficientibus in fraudem Creditorum dotem constitutam probabitur.*

(*b*) Leg. Qui autem. 6. §. 7. ff. quæ in fraudem creditorum facta sunt, ut restituantur. lib. 42 tit 9. Item Leg. Pupillus. 24. ibid. & Leg. Si fraudator. §. 1. ibid. & Leg. Summa. 22 ff. de peculio l. 15. tit. 1.

(*c*) Leg. Si fraudator. 25. §. 1. ff. quæ in fraudem creditorum, &c.

(*d*) Leg. Ait Prætor. 10. §. 14. ff. quæ in fraudem, &c.

(*e*) Leg. Si successione. 2. Cod. de revocandis his quæ in fraudem creditorum alienata sunt. lib. 7. tit. 75.

CASUS XII.

SEMPRONIA, vidua, in Tullii, viri sui defuncti bonis integram suam dotem resumere contendit, licet magnas is fecerit impensas; non solum ad victum ejus, sed etiam ad oblectationes muliebremque ornatum, aut aliter. Nunquid id ipsum potest tuta conscientia, & absque injustitia cum detrimento Creditorum, aut hæredum defuncti?

RESPONS.

Certum est, in casu proposito dotem integram a Sempronia posse resumi. Ratio est, quia ex Legibus dotis mulieris suæ conjux non fit Dominus, nisi ut hanc ipsi servet (*f*), & quia eam, defuncto marito suo, posthabitis omnibus istius Creditoribus, mulier possit repetere, ut declarant Leges ad marginem indicatæ, quas confirmat Decretalis Innocentii III. ad Archiepiscopum & Archidiaconum Genuæ (*g*). Hinc marito non licet uxoris suæ dotalia bona abalienare, ut declarat Honorius III. scribens ad politiæ Præfectum, civesque Rupellæ (*h*), quorum consuetudinem contrariam in hac urbe vigentem improbat. Ob eam quoque causam omnia mariti bona mulieri naturaliter sunt obligata ad securitatem dotis suæ; ut constat ex his verbis Innocentii III. ad Aquinatem Episcopum scribentis (*i*). *Mandamus .... cum mulieribus favor multus in recuperandis dotibus debeatur, & cautum sit in iure, quod propter maleficium viri mulier non remanere debeat indotata; cum etiam bona viri mulieri sint pro dote tacite obligata, & cum suo onere transierint ad quemlibet possidentium R. prædictum eidem mulieri ad restitutionem dotis ..... condemnes.* Ita etiam sentit Navarrus (*k*).

(*f*) Leg. Dote 9. Cod. de rei vindicat. l. 3. tit. 32. Leg. In rebus. 30. Cod. de Jure dotium lib. 5. tit. 12.

(*g*) Innocent. III. in c. Per vestras. 7. de donat. inter virum & uxorem, & de dote post divort. restitut. lib. 4. tit. 10.

(*h*) Honorius III. in c. Ex parte. 10. de consuetud. l. 1. tit. 4.

(*i*) Innoc. III. in c. Ex Literis de pignoribus, & aliis cautionib. l. 3. tit. 21.

(*k*) Navarr. Manual. c. 17. n. 5.

CASUS XIII.

THEOPHILUS, viginti quinque annos natus, ac boni sui, jurium & actionum Dominus, Floræ cupiens nubere, eique decem millia librarum prælegare, insciis parentibus suis, *brevi manu* summam hanc puellæ dedit, quæ hanc pari, quam habebat, summæ addens, ostendit se Theophilo dotem viginti millia librarum dare, quo facto nuptiæ celebratæ sunt. Post susceptum ex ea filium obiit Theophilus; ipsa vero secundo Gasparo nupsit, e quo tres filios suscepit, qui post matris obitum, cum nato e priore ejus conjugio decem librarum millia a Theophilo Floræ data diviserunt. Nunquid injustitia caret illa divisio & tres filii e secundo nati conjugio, quibus perspecta est penitus facta a Theophilo matri suæ donatio, non tenentur indemnitatem præstare nato e priori conjugio; cum e bonis suis Flora decem tantum millia librarum dotem haberet?

RESPONS.

Nulla est in hac divisione injustitia, atque adeo de nulla tres pueri posterioris conjugii indemnitate tenentur erga natum e priore conjugio. Ratio est, quia Theophilus *brevi manu* Floræ dans millia decem librarum, ei mero dono dedit, tanquam præcipuum quid, quo eam secreto & non ex contractu, ne parentibus suis inferret molestiam, donare volebat: cujus doni dominium legitime acquisivit, ad omnes adeo pueros suos ex æquo transmittendum, cum ab homine rerum suarum Domino factum fuerit, & ipsa absque ullius Le-

gis

gis transgressione acceptare potuerit, ut re ipsa contigit, atque in eo apparet discrimen donationis factæ a conjugibus ante & post celebratas nuptias; prior namque est licita; posterior vero ex plerisque Regni Galliæ consuetudinibus est illicita, uti ostendimus in responsione ad primum aut secundum casum v. *donatio*.

CASUS XIV.

PRÆTEXTATUS, summæ sex millium librarum valde indigens, uxoris suæ de ipsius consensu fundum dotalem vendidit: post tres menses mortua illa uxore, ab hæredibus ejus ad restitutionem integram fundi illius dotalis, suorumque damnorum & interesse juridice vocatur Prætextatus, qui ex eo talem denegat restitutionem, quod fundum de solo mulieris suæ consensu abalienaverit; quæ, cum ejus proprietatem obtineret, de eo statuere poterat. Nunquid æqua est hæredum hujusce mulieris contentio?

RESPONS.

Generatim solvi nequit difficultas ista: certum est enim, ex Legibus Romanis, quod, *Fundum dotalem*, inquit una ex his Legibus (*a*), *non solum hypothecæ titulo dare, nec consentiente muliere, maritus possit; sed nec alienare, ne fragilitate naturæ in repentinam deducatur inopiam*.

(*a*) Leg. unica §. 15. Cod. de rei uxoriæ actione lib. 5. tit. 15.

Verum non ubique obtinet illa jurisprudentia: sunt enim regiones quædam, ut in Normannia, in quibus dotem suam abalienare, neque in aliquo spondere potest mulier. Sunt vero nonnullæ, in quibus potest, auctore viro suo: Unde concludendum est, quod, si venditus a Prætextato de consensu uxoris suæ fundus fuerit intra earum regionum fines, in quibus licitæ sunt ex consuetudine hujusmodi abalienationes, ad ejus restitutionem non tenetur erga hæredes uxoris suæ; sed econtra, tenetur, si in ea sit regione, ubi sint prohibitæ.

Observare hic juvat, ex Legibus quosdam esse casus, in quibus dotis partem, aut integram etiam dotem licitum est abalienare, v. g. ad redimendum de captivitate, aut carcere liberandum virum, aut uxorem, vel pueros, aut ad alimenta vitæ necessaria eis subministranda (*b*); sed ista abalienatio non est facienda, nisi conformiter ad regionis consuetudinem, judicis authoritate & cum cognitione causæ.

(*b*) Leg. Manente 73. §. 1. ff. de jure dotium. lib. 23. tit. 3. Leg. Sed etsi 21. ff. soluto matrimon. dos quemadmodum petatur. lib. 24. tit. 3.

CASUS XV.

PHILASTRIUS, Cæciliæ nubens, domum habuit dotem ejus, quæ transitus jure per aulam proximæ domus fruebatur. Hoc se servitio eximere volens alterius hujusce domus proprietarius, ab eo immunem se fecit, solvens Philastrio decem aureos. Mortuæ Cæciliæ hæredes Dominum hunc in sua possessione interturbant, atque idem sibi servitium deberi contendunt, salvi ipsius in Philastrium recursu. Nunquid æqua est ipsorum contentio?

RESPONS.

Legitima est Cæciliæ hæredum contentio: nam, ut vir uxoris suæ fundum dotalem abalienare non potest; sic eum aut servitio subdere, aut illud culpa sua amittere, & a fortiori debitum abalienare nequit; quia ex his quidquam facere non potest, quin deterior fundus evadat. Ita decidit Lex his verbis (*c*): *Julianus libro sextodecimo Digestorum scripsit, neque servitutes fundo debitas posse, maritum amittere, neque ei alias imponere*.

(*c*) Leg. Julianus. 5. de fundo dotali. lib. 23. tit. 5.

CASUS XVI.

VVALERICUS, bona fide matrimonio inito cum Genovefa, sibi in quarto gradu affine, a qua mille nummos dotem acceperat; cum per quinque sexve annos cum ea maritali consuetudine, absque

nimio tamen in se invicem amore, cohabitassent, invalidum esse matrimonium suum agnovit: quo ad obtinendam divortii sententiam ducta est Genovefa; qua prolata, a Vvalerico dotis suæ restitutionem petivit, quæ ab ipso denegata est, ob eam videlicet causam, quod se invito divortium petierit, nec obstante petitione oblata legitimæ dispensationis ad redintegrandum matrimonium suum. 1. Nunquid injusta est ejus repulsa, atque in conscientiæ foro ad restitutionem mille nummorum tenetur? 2. Si bona communia per suum quinque sexve annorum contubernium acquisiverint, nonne dimidiam eorum partem Genovefæ restituere tenetur?

RESPONS.

Cum legitima sit divortii causa, neque huic potius Vvalericus, quam Genovefa ansam præbuerit, ut patet expositione casus; tenetur Vvalericus, non solum de restitutione mille nummorum, quos dotem a Genovefa accepit, sed etiam dimidiæ partis bonorum, quæ communia habebant; hoc est, quæ e communi pecunia emerunt, vel ab inito matrimonio suo aliter acquisivere. Quod pertinet ad integram dotis restitutionem, sic eam constituit Vvormatiense Concilium, ut patet ex his verbis Decretalis, quæ ab eo deprompta fuit (*d*): *Mulieres cum pro aliqua licita causa a propriis viris fuerint separatæ, totam dotem præcipimus sibi reddi*. Urbanus III. ad Decanum, Cantorem, & Capitulum Lexovii scribens (*e*) idem declarat, seu quoad dotem, seu ad bona communiter ante divortii sententiam acquisita. *Significavit P. Mulier*, inquit hic Papa, *quod H. quem loco viri tenebat, divortio inter eos solemniter celebrato, dotem suam illicite detinet & reddere contradicit. Possessiones etiam, quas ipsi, dum simul viverent, cujuscumque contractus titulo, communiter obvenerunt; ea prorsus exclusa, sibi nititur vindicare*. En ad amussim factum, de quo in specie proposita agitur, quod his verbis solvit hic Summus Pontifex: *Ideoque mandamus, quatenus si ita est, & non est aliud, quod obsistat*, hoc est stipulatio, aut contraria consuetudo, *ipsum ad restitutionem dotis, & divisionem eorum, quæ olim communiter habuerunt, districtione Ecclesiastica compellatis*.

(*d*) Concil. Vvormat. in cap. Mulieres 1. de donat. inter virum, & uxorem l. 4. tit. 20.

(*e*) Urban. III. in cap. Significavit, 2. eod. tit.

CASUS XVII.

NÆVIUS & SARA in quarto gradu affines, simul matrimonium contraxere bona fide & penitus ignota sibi affinitate sua. Sex elapsis mensibus vita functus est Nævius, & invalidum esse matrimonium suum ex hoc impedimento Sara certo didicit. Nunquid in eo casu sola debet esse dotis suæ restitutione contenta, derelictis pactionibus nuptialibus aliunde pro se stipulatis?

RESPONS.

Difficultatem istam solvit olim inclytus Theologus, quondam Duacensis Universitatis Professor, & Vicecancellarius (*f*), qui ad eam 25. Decembris an. 1640. respondit. Sentit ergo ille, nullum debere sortiri effectum matrimoniales hujusce mulieris conditiones in proposita specie; *Quia illæ conditiones*, inquit hic Author, *non erant, nisi sub conditione matrimonii inter Nævium & Saram vere & valide contrahendi*. *Cum igitur*, ita concludit, *nec vere, nec valide fuerit inter illos contractum matrimonium, ipsæ nullius sunt roboris, ac per consequens non debent sortiri suos effectus*. Tum suam confirmat sententiam authoritate Angeli de Clavasio, Sylvestri Prierii, & Tabienæ (*g*). His addi potest, omnes illas conventiones tanquam invalidas esse habendas, quia contractus, quo repromissæ fuerunt, defectu consensus sufficientis est invalidus, cum factæ fuerint ex errore, qui earum causa finalis fuit, & sine quo iis nunquam assensus fuisset Nævius. *Quid enim tam contrarium est consensui, quam error?* inquit Lex (*h*).

(*f*) Fr. Sylvius resolut. var. v. Matrimonium. 14.

(*g*) Angelus de Clavasio v. Donatio q. 47. Sylvester de Prierio v. Donatio. 1. q. 15. Joan. Tagatius vulgo Tabiena v. Donatio 1. n. 13.

(*h*) Leg. Si per errorem. 15. ff. de jurisdict. omnium judicum. lib. 2. tit. 1.

CASUS XVIII.

VALBERTUS, cùm mulierem suam Adrianam, de adulterio accusatam convicisset, & divortii sententiam obtinuisset, ab ea discessit, eique dotis ejus non solum restitutionem, sed & alia ad vitam necessaria prorsus denegavit. Nunquid justa est Valberti denegatio?

RESPONS.

Iniqua non est a Valberto facta denegatio; mulieri suæ dotem restituendi, aliaque & ad vitam necessaria subministrandi, excepto casu extremæ necessitatis; una enim ex pœnis mulieri adulteræ infligenda est amissio dotis, ut fert lex Codicis (a), & probat Glossa ex Decretali Honorii III (b), quod idem declarat Clemens III. in una ex suis Decretalibus (c): *Si mulier*, inquit hic Papa, *ob causam fornicationis judicio Ecclesiæ, aut propria voluntate* (scilicet ob eandem causam) *a viro recesserit, nec reconciliata postea sit eidem, dotem, vel dotalitium*, hoc est ut explicat Glossa; donationem, quam ex pacto lucrata habuisset, vel res paraphernales (d) *repetere non valebit*. Itaque, ut ait Glossa: *Culpa unius cedit lucro alterius*.

Addi potest hæc ratio, quod scilicet dotem, non solum ad alendam mulierem suam, sed ad alia etiam Matrimonii onera sustinenda vir acceperit, quibus etiam post divortium manet subditus; qualis est obligatio inevitabilis pueros alendi & educandi.

(a) Leg. Si dotem. 24. Cod. de jure dotium l. 5. tit. 12.
(b) Glossa in cap Ex parte 10. de consuetudine v. Bonis.
(c) Clem III in cap. Plerumque. 4. de donat. inter virum & uxorem &c. & ibi Glossa
(d) Glossa ib. v. Dotalitium.

CASUS XIX.

CORNELIA, Galesii uxor, obtenta in eum divortii quoad thorum & quoad bonum sententia, seu propter libidines ejus, seu etiam ob indigna, quæ ab eà exigebat continuo, ministeria, prædium mille nummorum annui census recuperavit, quod ei dotem nubens attulerat. Biennio trienniove post, cum illud propria industria curare impedita, quod conductores solvendo idoneos reperire non posset, illud venale publice proponere constituit, pretium ejus in pecuniariam, & annuam pensionem e Parisiensi Basilica deducendam conversura: quo rescito, Galesius intercessit. Nunquid ultra jure progredi potest Cornelia, & prædium illud vendere, cum dominium ejus directum & utile habeat?

RESPONS.

Jure merito intercedere potest Galesius venditioni propriæ suæ dotis, quam meditatur illa mulier, quamvis ab eo separata. Verum quidem est, mulierem, quæ hanc judicio separationem obtinuit, posse se obligare, etiam dissentiente marito, in iis omnibus, quæ pertinent ad conservationem, & administrationem bonorum suorum dotalium: v. g. ea conducere, remittere, ex iis emere, mutuari, aut solvere. *Sciendum est*, inquit Cabassutius (e), *uxorem, quæ juridice hanc obtinuit separationem, posse sine interventu mariti obligari in illis, quæ ad rerum suarum conservationem & administrationem pertinent, perinde ac si vidua esset: in hoc quippe sui juris effecta est. Hoc tamen excepto*, subjungit hic Canonista, *quod vivente viro potest alienare*. Nam mulier a viro suo separata, dotem suam, ipso vivente, abalienare non potest; uti dijudicatum est ex Arresto Senatus Parisiensis 21. Jan. an. 1597. lato. Id quoque probat in articulum 28. Consuetudinis Borboniæ Interpres, quem laudat Mornacius (f) ipsi assentiens, & qui in probationem aliud Arrestum ejusdem Senatus refert, latum 24. Aprilis an. 1585.

Cum jure Romano consentit ista jurisprudentia, quo licitum est mulieri, cujus maritus inopia circumvenitur, aut a quo legitime est separata, bonis suis dotalibus frui, suoque jure uti; *Ita tamen*, inquit Lex (g), *ut eadem mulier nullam habeat licentiam eas res alienandi, vivente marito, & Matrimonio inter eos constituto*. Igitur prædium dotale ultra vendere nequit Cornelia, licet ejus & dominio & usu fruatur.

(e) Joan. Cabassut. Juris Can. theor. & prax. l. 6. c. 17. n. 7.
(f) Mornac. ad Leg. 13. §. 2. ff. de divort. & repud.
(g) Leg. Ubi. 29. Cod. de jure dotium.

CASUS XX.

Cum PRISCILLIANUS Lydiam filiam suam Lævio nuptui dedisset, mille libris præsenti pecunia, & summa quinque millium librarum, quæ sibi debebat Antonius, dotatam, debiti hujus solutionem exigere neglexit Lævius; quo factum est, ut vel lapsu temporis, vel ex eo quod solvendo jam non esset idoneus Antonius, quinque millium summa fuerit amissa. Post Lydiæ obitum, hujusce summæ sponsorem appellant Lævium ipsius hæredes. Num eam numerare ipsis tenetur Lævius?

RESPONS.

Lævius erga Lydiæ hæredes tenetur de jactura quinque millium librarum, quæ ab Antonio uti partem dotis mulieris suæ poterat exigere: cum enim maritus dote mulieris non minus ad proprium, quam ad mulieris commodum fruatur, pari cura eam, uti res proprias, habere debet. Quare tenebatur Lævius, Antonium judicio persequi, & ab eò quinque millium librarum solutionem convenienti tempore exigere, non vero summam hanc amittere propria sua culpa & negligentia, ob quam etiam fortuitos casus præstare deberet (h). *In partem dotis reddenda erit id quod mulieri ex periculo servi restitui debebit, & ideo & dolum & culpam in eo peculio acquirendo, vel conservando maritus præstare debet*: præsertim cum casus illos fortuitos & vigilantia sua potuisset prævertere. *Ubi utriusque utilitas vertitur*, inquit Lex (i), *ut in empto, ut in locato, ut in dote, ut in pignore, ut in societate & dolus & culpa præstatur*. Hæc sunt etiam Legis alterius verba (k): *In rebus dotalibus virum præstare oportet, tam dolum, quam culpam, quia causa sua dotem accipit: sed etiam diligentiam præstabit, quam in suis rebus exhibet*. Ob eam quoque causam constituit Lex alia (l), quod, *si extraneus sit, qui dotem promisit, isque defectus sit facultatibus, imputabitur marito: cur enim non conveniret; maxime si ex necessitate, non ex voluntate dotem promiserat?* Ex his ultimis & in textu sequentibus verbis ostenditur, non eandem a marito exigi diligentiam, atque easdem persecutiones contra donatorem, aut socerum, atque contra extraneum, qui utraque qualitate caret. Sed tamen constat, non æquum esse, ut omnem contra eos omittat actionem, sed quandam adhibeat, juxta prudentiæ regulas & occurrentes circumstantias.

Observandum est circa propositam difficultatem quod si Lævius debitorem quinque millium librarum judicio prosequens, eorum tantum accipere usuras foret contentus, atque ita institutæ actionis intermissionem quoad sortem concederet, de toto debito teneretur, si facultatibus postea deficeret debitor, ut ait Lex alia: *Cum dotem mulieris nomine extraneus promisit, mulieris periculum est: sed si maritus, non secutus, usuras exegerit, periculum ejus futurum, respondetur* (m).

(h) Leg. fin. ff. soluto matrimonio dos quemadmodum petatur, & Leg. Contractus. 23. ff. de diversis reg. jur. ant.
(i) Leg. Si ut certo. §. 2. ff. commodati, vel contra.
(k) Leg. In rebus. 17. ff. de jure dotium. lib. 23. tit. 3. Item Leg. fin. Cod. de pact. conventis tam super dote, quam &c. l. 5. tit. 24.
(l) Leg. Si extraneus 33. de jure dotium.
(m) Leg. Cum dotem. 71. ff. eod. tit.

CASUS XXI.

AMICUS Bertæ nupsit, quæ ei villam dotem dedit, in nuptiali contractu decem librarum millibus æstimatam. Domus & horreum fortuito incendio perierunt. Ad quem pertinet damnum illud? an ad Bertam?

RESPONS.

Cum mulier se ipsam viri sui arbitrio committat, ei quoque bona sua permittit, destinata ad usum societatis inter se initæ. *Bonum erat mulierem, quæ se ipsam marito committit, res etiam ejusdem pari arbitrio gubernari*, inquit Lex (n): tandem jus viri in dotem mulieris consequitur necessario ad eorum unionem & potentiam viri in suam mulierem; eaque dote, uti dominus fruitur, ita

ut

(n) Leg. Hac Lege. 8. Cod. de pact. conventis tam super dote, quam &c.

ut hanc ei auferre nequeat mulier ex his legis verbis (a): *Si res in dotem dentur, puto in bonis mariti fieri*, etsi earum naturaliter dominium ipsa conservet: *Cum & eadem res, & ab initio uxoris fuerint, & naturaliter in ejus permanserint dominio; non enim, quod legum subtilitate transitus earum in patrimonium mariti videatur fieri, ideo rei veritas deleta, vel confusa est*, ait Lex alia (b).

(a) L. Dotis. 7. §. 3. ff. de Jure dotium.
(b) L. In rebus 30. Cod. eod. t.

Nihilominus, cum res dotales certo pretio in contractu fuere æstimatæ, eas emisse censetur maritus, quia æstimatio, earum est venditio: *Secutis igitur nuptiis æstimatio rerum perficitur, & fit vera venditio ... quia æstimatio venditio est*, inquit Lex Digestorum (c): quare earum fit debitor: *Quoties res æstimatæ in dotem dantur, maritus dominium consecutus, summæ, veluti pretii debitor efficitur* (d), unde sequitur, quod si pareant, aut deteriores fiant, *constante matrimonio*: ipsius viri est, quasi Domini, earum pati damnum, uti lucrum, si quod esset, ipse referret, *Quis enim dubitet*, inquiunt Imperatores Diocletianus & Maximianus, de viro loquentes; qui æstimatam receperat mulieris suæ dotem; *æstimationem a te mulieri deberi, cum periculo tuo res deteriores fiant, vel argumenta lucro tuo recipiantur* (e).

(c) Leg. Plerumque 10. §. 4. & 5. ff. eod. t.
(d) L. Quoties 5. Cod. eod. t.
(e) L. Cum dotem. 10. Cod. eod. t.

Post constitutas ex Legibus adeo expressis & æquitati consentaneis regulas, facile colligi potest, quod cum Bertæ maritus villam ejus decem librarum millibus æstimatam in dotem acceperit, de omnibus ejus damnis, quacumque ratione contingentibus tenetur, & in eodem, quo eam accepit, statu restituere, aut pretium ejus conventum solvere obligatus, si casus contingat.

Sed idem non foret dicendum, si æstimatio non præcessisset; tum enim damnum superveniens absque culpa viri, soli contingit mulieri. *Quoties igitur non æstimatæ res in dotem dantur, & meliores & deteriores mulieri fiunt* (f). Hinc *plerumque interest viris*: (res in contractu nuptiali) *non esse æstimatas, ne periculum rerum ad eum pertineat* (g).

(f) L. Plerumque. 10. cit. ff. eod. t.
(g) Cit Leg. Plerumque.

CASUS XXII.

SEVERINUS, ducta in uxorem Christina, cum dote, quæ in agris ac silvis posita est, horum fructus percepit, silvasque cæcidit. Cum sine derelicta prole obiisset Christina, hæredes ejus contenderunt, cæsuræ silvarum sibi a Severino habendam esse rationem. Nunquid de eo tenetur in foro conscientiæ, si cædua ligna nondum consumpserit?

RESPONS.

Hæc est generalis regula, fructus dotis mulieris ad virum, tanquam rem suam pertinere. *Dotis fructum ad maritum pertinere debere, æquitas suggerit*, inquit Lex (h), quæ rei hujusce rationem affert: *Cum enim ipse onera Matrimonii subeat, æquum est eum etiam fructus percipere.* Quocum consentit hæc etiam Lex alia (i): *Pro oneribus Matrimonii mariti lucro fructus totius dotis esse, quos ipse cepit ... manifestissimi juris est.*

(h) L. Dotis. 7. ff. de Jure dotium
(i) L. Pro oneribus. 20. Cod. eod. t. Item L. 65. §. fin. Digest. Pro socio

Sed si perceptum e bono dotali lucrum ad fructuum seu redituum naturam non pertineat, & sit sors quædam præcipua, quæ dotem augeat, ad virum non pertinet. *Si ex Lapidicinis dotalis fundi lapides, vel arbores, quæ fructus non essent, vendiderit, nummi, ex ea venditione recepti, sunt dotis.* Ita Lex Digestorum in hanc rem (k).

(k) L. Si ex Lapidicinis. 32. ff. de jure dotium.

Præsupposito isto, tanquam certo, ad speciem propositam respondemus, quod, si ligna, quæ cædi jussit Severinus, sint silvæ cæduæ, lucrum eorum sibi habere potuit; sunt enim reditus, qui sunt ejus, *constante Matrimonio.* Sed si sint arbores prægrandes, aut arduæ, aut plantarium, tum fundus ille ad ipsum non pertineret, cujus proinde rationem exigere ab ipso possent mulieris ipsius hæredes: quod etiam verum est, licet ventorum vi arbores illæ ceciderint. „Si arbores cæduæ fuerunt, vel „ gremiales, *inquit Lex* (l), dici oportet, in fru„ ctum cedere: si minus, quasi deteriorem fun„ dum fecerit maritus, tenebitur: sed & si vi tem„ pestatis ceciderunt, dici oportet, pretium ea„ rum restituendum mulieri, nec in fructum cede„ re, non magis quam si thesaurus fuerit inventus; „ in fructum enim non computabitur, sed pars „ ejus dimidia restituetur, quasi in alieno inven„ ti„. Idem dicendum de conjuge, qui veteris ædificii ligna, lapides, &c. vendit, quod reficere neque necessarium neque utile est, „ Sive su„ perficiem ædificii dotalis voluntate mulieris ven„ diderit, nummi ex ea venditione recepti sunt „ dotis (m)„.

(l) L. Fructus, §. 12. ff. soluto Matrimonio, &c. l. 24. t. 3. Item sed si grandes arbores essent. non posse eas cædere. L. Sed si. 7. ff. de usufructu. &c. l. 7. t. 1.
(m) Cit. L. Si ex Lapidicinis 32. ff. de jure dotium

CASUS XXIII.

PRUDENTIUS filiæ suæ domum dotem dedit, quam in Matrimonium Gratiano collocavit. Is in ea domo multas fecit impensas per viginti annos quibus eam habuit. Mortua uxore absque liberis, Prudentius ab eo domus restitutionem postulat, quam se restituturum ea conditione promittit Gratianus, ut factas in ea impensas ipse sibi rependat. Nunquid Prudentius tuta conscientia compensationem, quam postulat Gratianus, ei denegare potest?

RESPONS.

Priusquam propositæ speciei sua fit responsio, præmittendum triplicem esse impensarum speciem: aliæ siquidem sunt necessariæ; aliæ utiles; aliæ vero voluptuariæ: „ Impensarum, quædam sunt ne„ cessariæ, *inquit Lex* (n); quædam utiles, quæ„ dam vero voluptuariæ„.

Impensæ „ necessariæ hæ dicuntur, quæ in se ha„ bent necessitatem impendendi (o); ut, si ædifi„ cium ruens (p), quod habere mulieri utile erat „ refecerit„.

Utiles „ autem impensæ, sunt quas maritus uti„ liter facit, remque uxoris meliorem fecerit, hoc „ est, dotem (q), veluti si novelletum in fundo „ factum sit (r).

Voluptuariæ „ autem impensæ sunt, quas mari„ tus ad voluptatem fecit, & quæ species exor„ nant (f)„: quales sunt picturæ, aliique hujusmodi ornatus.

(n) L. Impensarum. 1. ff. de impensis. in res dotales factis. l. 25 t. 1
(o) Ib. §. 1.
(p) Ib. §. 3.
(q) L. Quod dicitur. 5. §. fin. ff. eod. t.
(r) L. Veluti. 6. ib.
(f) L. Voluptuariæ. 7. ff. eod. t.

Præsupposita illa distinctione, ad decisionem præsentis difficultatis, sciendum, ad quam speciem pertineant impensæ a Gratiano in domo factæ: si enim sint necessariæ; ex Legibus fundum hunc dotalem integrum aut ex parte retinere potest, donec eas totas rependerit socer ejus Prudentius, atque etiam de ejus possessione ex sententia Judicis fuerit depulsus, uti præscribit Galliæ usus, & statuunt Romanæ Leges (t): & in hoc sensu ferunt Leges, impensis dotem minui, ex ea quippe demendæ sunt impensæ a marito necessario factæ, ne domus rueret. „ Quod dicitur necessarias impensas ipso jure „ dotem minuere, *inquit Lex* (u), non eo pertinet „ ut si forte fundus in dote sit, desinat aliqua ex „ parte esse dotalis; sed, nisi impensa reddatur, „ aut pars fundi aut totus retineatur. Id autem „ videtur necessariis impensis contineri, *inquit Lex* „ *alia* (x), quod si a marito omissum sit; Iudex „ tanti eum damnabit, quanti mulieris interfue„ rit„.

(t) L. Dotis. 9 Cod soluto Matrim. l. 5. t. 18.
(u) L. Si is. 56. §. 3. ff. de jure dotium.
(x) Leg Fr in totum 4 ff. de impensis in res dotales factis.

Idem pro Gratiano dicendum; si utiles sint factæ ab ipso in domo impensæ, licet absolute non sint necessariæ, easque de consensu mulieris suæ fecerit: hujusmodi namque impensæ vel marito; vel pro eo, ipsius hæredibus debent rependi. „ Uti„ lium nomine ita faciendam deductionem quidam „ dicunt, si voluntate mulieris factæ sint, iniquum „ enim esse, compelli mulierem rem vendere, ut „ impensas in eam factas solveret, si aliunde solve„ re non potest, quod summam habet æquitatis ra„ tionem„. Ita Leges Romanæ (y).

Verum si factæ tantum fuerint impensæ ad voluptatem Gratiani, nulla ei debetur compensatio, licet ad eas a muliere sua fuisset inductus. *In voluptuariis autem, Aristo scribit, nec si voluntate mulieris facta sunt exactionem parere* (z). Id unum in ipsius gratiam dici potest, quod, si voluptuariæ illæ impensæ sint ejusmodi, ut eas integras possit aufer-

(y) L. Utilium. 8. ff. eod. t.
(z) L. In voluptuariis. 11. ff. eod. t. Item l. un. §. 5 Cod. de rei uxor. actione

ferre; potest, si earum compensatio sibi denegetur aliter facere non potest, cum absque lucro suo noceret. ,, Pro voluptuariis impensis, *inquit Lex* (*a*), nisi parata sit mulier pati maritum tollentem, exactionem patitur: nam si vult habere mulier, reddere ea quæ impensa sunt, debet marito; aut si non vult, pati debet tollentem, si modo recipiant separationem. Cæterum si non recipiant, relinquendæ sunt; ita enim permittendum est marito auferre ornatum, quem posuit, si futurum est ejus quod abstulit ,,.

(*a*) L. Pro voluptuariis. 9. ff. de impensis in res dot. factis &c.

Ad perfectam rei hujus elucidationem, hactenus dictis addendum, aliam esse impensarum speciem, quæ quotidianæ dici possunt, hoc est, quæ identidem fiunt, ut fundus in bono statu conservetur, & ex eo utilitas percipiatur; quales sunt, quas minutas vocant, reparationes domus, quarum compensationem jure repetere nequit maritus, non magis quam impensarum, quæ ad culturam prædii factæ sunt; deducendæ sunt enim hujusmodi impensæ ex fructibus ipsis & reditibus, quibus earum necessario incumbit onus; cum fructuum ac redituum nomine intelligatur lucrum ex eis superfluum, deductis prius sumptibus & necessariis impensis ad fruendum. ,, Nos generaliter definiemus, *inquit lex* (*b*), multum interesse ad perpetuam utilitatem agri, vel ad eam, quæ non ad præsentis temporis pertineat; an vero ad præsentis anni fructum, si in præsentis anni utilitatem tantum sit impensum, cum fructibus hoc compensandum. Si vero non fuit ad præsens tempus apta erogatio, necessariis impensis conputandum ,,. Quibus consentit hæc lex alia (*c*): ,, Impendi autem fructuum percipiendorum causa, Pomponius ait quod in arando serendoque agro impensum est, quodque in tutelam ædificiorum ... scilicet, si ædificio, fructus aliqui percipiebantur: sed hæ impensæ non petentur, cum maritus fructum totum anni retinet: quia ex fructibus prius impensis satisfaciendum est ,,.

(*b*) L. Vel si. 3. §. 1 ff. eod. t.

(*c*) L. Fructus 7 §. fin. ff. soluto matrimonio dos quemadmodum petatur l. 20. t. 3.

Denique eodem modo dicendum de impensis, quæ fiunt ad dissolvenda onera prædialia, qualia sunt census, tributa, aliaque stipendia; nam de fructibus pariter desumenda sunt, neque eorum aliqua viro debetur compensatio. ,, Neque stipendium, neque tributum ob dotalem fundum præstita, exigere vir a muliere potest: onus enim fructuum hæc impendia sunt (*d*) ,,.

(*d*) L. Neque. 11. ff. de impensis in res dot. factis. l. 25. t. 1.

CASUS XXIV.

DOMUM, quam sibi dotem attulit Prudentii filia, uxor sua, proxima ruina collabentem pene ab imo ad summum refecit Gratianus, atque in ea reparanda septem octove Librarum millia impendit. Octo elapsis mensibus igne hostium discurrentium consumpta est. Quæritur, num is jure compensationem impensarum suarum possit exigere, & si mulieri suæ ejusque heredibus ex hoc incendio inutiles factæ sint?

RESPONS.

Impensarum suarum compensationem jure exigere potest Gratianus; cum enim maritus dotalem fundum reparavit, aut meliorem fecit, eorum ipsi debetur compensatio. Quamvis fundus ille aut reparationes fortuito casu pereant, qualis est is, de quo in casu proposito. Ratio est, quia ex opere facto hoc sibi jus pepererat; cumque fundus ille mulieris suæ ipsiusve mortuæ hæredum cum dominio sit ad eam solum vel eos pertinet jactura, ex his legis verbis (*e*): *Si fulserit insulam ruentem, eaque exusta sit, impensas consequitur.*

(*e*) L. Et in totum. 4. ff. de impensis in res dot factis.

CASUS XXV.

RUSTICUS Luciam filiam suam decem nummorum milibus dotatam Rogerio in Matrimonium collocavit. Rogerius vero ex illa pecunia prædium emit, quod quadraginta vix librarum millia. Biennio post absque liberis mortua est Lucia. Rusticus contendit, quod, cum fundus ille e dotali filiæ suæ pecunia fuerit comparatus, censendus est fundus dotalis, qui ad se, tanquam filiæ suæ hæredem debet reverti. Rogerius contra vult, se ad restitutionem decem millium nummorum quæ percepit, præsenti tantum pecunia teneri. Cui jus?

RESPONS.

Bro Rogerio stat jus. Certum est enim, quod fundus e dotali pecunia emptus, non est dotalis. *Ex pecunia dotali fundus a marito tuo comparatus, non tibi quæritur*, ait Lex Codicis (*f*). Unde sequitur, Rogerium jure sibi prædium retinere posse, veluti rem, cujus est Dominus, & de eo quidquam separare non posse Rusticum, qui oblata a Rogerio decem nummorum millia accipere tenetur.

L(*f*). Ex pecunia. 12. C. de jure dotium. l. 5. t. 12

CASUS XXVI.

RENATUS Irenem filiam suam Florentino nuptui dedit cum decem librarum millibus in dotem; sed quia præsenti pecunia hanc ei summam numerare non poterat, pro ea prædium quingentarum librarum annui census oppigneravit. Hujus autem prædii censum biennio percipit Florentinus; quo elapso tempore decem millium Librarum solutionem ei obtulit Renatus, ab eoque perceptorum ex eo prædio a nuptiis fructuum rationem exegit, simulque apocham totius summæ, numerata novem millia librarum accipiendo, quæ cum perceptis e prædio reditibus decem millium summam explebant. Florentinus econtra contendit, se non teneri ad deducendos de sorte præcipua oppignerati prædii fructus, cum matrimonii onera subierit. Cui jus?

RESPONS.

Pro Florentino stat ratio: neque tenetur ad deducendos e sorte præcipua fructus perceptos prædii, a socero suo pro dote Irenes sibi oppignerati; quia oneribus matrimonii satisfecit, & fructus illi sibi ad indemnitatem, titulo damni emergentis & lucri cessantis, sunt debiti. Rem ita definivit Innocentius III. in una Decretali (*g*) his verbis: *Sane generum ad fructus possessionem, quæ sibi a socero sunt pro numerata * dote pignori obligat, computandos in sortem non credimus compellendum.* Cujus rei rationem istam affert Summus hic Pontifex: *Cum frequenter dotis fructus non sufficiant ad onera matrimonii supportanda.* Quibus addit Pithæus: *& ideo non sunt hic vice usurarum dotis, sed vice recompensationis onerum matrimonii, quæ gener sustinet.* Idem docet Glossa (*h*): Quibus addi potest, ad evincendum titulum damni emergentis & lucri cessantis, quo nititur Florentinus, quod si decem librarum millia præsenti pecunia sibi Renatus numerasset; ex iis utique lucrum collegisset vel in commercio vel in emptione fundi alicujus fructiferi, & ob eam causam ex titulo damni emergentis fit expers omnis culpæ, denegando, fructuum perceptorum e sorte præcipua deductionem, cum non sit æquum; ut propriis impensis mulieri necessaria præbuerit, eo quod promissam a socero dotis solutionem non acceperit. Ita sentiunt multi Theologi moderni (*i*).

(*g*) Innoc. III. in c. Salubriter. 16. de usuris. l. 5. t. 19. * Legendam numeranda. Pithæus.

(*h*) Glossa in c. Salubriter. v. Onera.

(*i*) De Gener. Th. mor. Coll Lucon. Colloq. Condom. &c.

Advertendum nihilominus, quod si vir mulieri suæ ad vitam necessaria præbere non teneretur, nec ab ea liberos suscepisset: jam prædii fructus suos facere non posset, quippe qui ei tantum ad sustinenda matrimonii onera sint debiti, ut asserit Innocentius III. & Legibus statuitur (*k*). Atque idem dicendum de muliere, si vidua evasisset, & in hoc casu ambo fructus perceptos in summam præcipuam computare tenerentur. Ita sentit Innocentius IV. in Decretalem modo relatam.

(*k*) L. Pro oneribus Cod. De Jure dotium & L. Si ia. 56. ff. eod. t.

Vide FORNICATIO Cas. I. III. VI. VII. & IX.

DUBIUM.

DUBIUM, inquit Polmanus (*a*); *est hæsitatio intellectus in medio suspensi, hoc est, in neutram partem inclinati; sed quo se vertat, ambigentis*: Quæ definitio consentit cum doctrina S. Thomæ (*b*), his verbis contenta. *Intellectus noster respectu partium contradictionis se habet diversimode; quandoque enim non magis inclinatur in unam, quam in aliam propter apertam æqualitatem eorum, quæ movent ad utramque partem: & ista est dubitantis dispositio.*

(*a*) Polman. Brev. Th. p. 2. 2. n. 700.
(*b*) S. Th. q. 14. de veritate art. 1.

Duplex distinguitur dubii genus; scilicet aliud positivum, & aliunde negativum. Dubium positivum est, quando mens suspensa remanet ob æqualia rationum momenta, quibus hinc & inde fertur ad assensum, vel dissensum. Dubium negativum est illud, quo mens suspensa remanet, quod nullæ sint rationes, quibus in unam potius, quam in aliam partem moveatur.

Duplex insuper distinguendum est Dubium. Alterum legitimum, hoc est, quod rationibus nititur verisimilibus, & quæ legitimæ videntur: alterum vero illegitimum, quod nulla sufficienti ratione fulcitur.

Dubium tandem aliud est juris, aliud facti. Dubium juris ex ignorantia Legis vel præcepti oritur, in eo quod hæc ignorantia mentem teneat suspensam de parte eligenda. Dubium facti est, cum lege cognita ignoratur ejus objectum, aut circumstantia actionis, quæ fit v. g. dubito, an is, qui Clericum Sacris Ordinibus initiatum percutit, in excommunicationem incurrat, en dubium juris. Novi equidem latam esse excommunicationem in eum, qui Clericum percusserit, sed dubito, utrum is, quem percutio, sacrum susceperit Ordinem. En dubium facti. Nunc præcipuas, quæ ad rem istam pertinent regulas, asseramus.

Dubium semper, quantum rationabiliter fieri potest, mitius est enucleandum, ac præcipue cum non legitimis fulcitur rationibus. Illud est constitutum a S. Thoma (*c*) principium. *Semper in dubiis benigniora præferenda sunt*, inquit juris regula (*d*). *In re dubia*, juxta aliam regulam (*e*), *benigniorem sententiam sequi non minus justius est, quam tutius* (*f*). Quæ regula in re pœnali potissimum obtinet (*g*). *In dubiis pro reo judicandum est.*

In dubiis omnibus, in quibus salus agitur, id effici necesse est, quod est tutius. *In dubiis via eligenda est tutior*, inquit Innocentius III. ad Capitulum Herbipolense scribendo (*h*). Idem docet Clemens III. (*i*), cum Eugenio I. (*k*).

Hinc sequitur, Sacerdotem, qui dubitat, num sit suspensus, interdictus excommunicatus, vel irregularis, dubium suum in se ipsum interpretari debere, & quasi talem se gerere, dum permanet ejus dubium, ut docet Panormitanus (*l*).

Judex sententiam ferre nequit, cum est in dubio, seu dubium suum ad personam, jus, aut factum spectet (*m*).

In dubiis, quæ ad rem fidei pertinent, recurrendum est ad decisiones Ecclesiæ, ut elucidentur, quemadmodum ait S. Augustinus in Canone (*n*).

(*c*) S. Th. 2. 2. q. 60. art. 4.
(*d*) Reg 56 ff. de reg. juris.
(*e*) Reg. 192.
(*f*) Ibid.
(*g*) D'Aoiz, v Dubium. Gloss. in c Cum tu. 15. de incestibus.
(*h*) Innoc. III. cap. Herbipolensi in c. Illud. 5. § Licet. de Clerico excomm. ministrante l. 5. t. 27.
(*i*) Clemens III. in c. Ad audientiam. de homicidio
(*k*) Eugen. I. in c. Juvenis. 3. de spons. & Matrim & ibi Panormitan.
(*l*) Panorm. in c. Cum tu fili Glossa in c. consulti 20. de reg.
(*m*) Can. Judicantem. 30. q. 5. Gratian. §. Ex promissis ibid.
(*n*) S Aug. in c. Palam. 9. dist. 11.
(*o*) De Ste. Beuve, tom. 1. cas. 169.

CASUS PRIMUS.

WOLFANGLEUS dubitans, an Gualterio de restitutione quinquaginta librarum teneatur, Parochum suum, Doctorem peritum, & in moralibus ex forma accuratum consulit, qui respondet, se in casu proposito ad restitutionem non teneri. Potestne VVolfangleus Parochi sui decisionem sequi, non obstante dubio suo, de eo deinceps nullomodo anxius?

RESPONS.

Si VVolfangleo nulla subsit causa dubitandi de veritate decisionis Parochi sui, eique dubium suum sincere exposuerit, ipsius consilium sequi dispositus primo Dubium suum deponat, atque postea datæ ab eo decisioni tuta conscientia stare potest. Ratio est, quia Moralis Theologiæ ignarus id omne perfecit, quod a se exigebat Christiana prudentia, Pastorem suum adeundo, qui viri probi simul & periti fama gaudet, aliunde ad sequendum ipsius dicta sincere dispositus. Quo circa alios consulere non tenetur homo ille; quia juste conjicere potest, cæteros in eandem cum Parocho suo sententiam abituros, cum is, ut supponitur, sit doctus, rerum ad conscientiam pertinentium intelligens, pius, & in moralibus accuratus (*o*).

CASUS II.

CUM domum suam Zephyrinus Guillelmo locasset, tectum igne consumptum est; quare inquilinum suum de damno reficiendo in jus vocavit. Guillelmus coram judice respondit, id casu fortuito esse factum, quod præstare non tenetur. In dubio simul convenere, ac simul pacti sunt de damno inter se dividendo: quod ab utroque confectum est. At Zephyrinus, qui Guillelmo novit rem esse angustam, cumque insuper a litibus abhorrere, timet, ne de dimidio damno resarciendo eo tantum consenserit hic inquilinus, ut litis impensas & ambages evitaret. Qua de re postulat, utrum sic dubitans, in foro conscientiæ & absque injustitia pactam cum

Guil-

Guillelmo indemnitatis causa summam retinere possit?

RESPONS.

Si vere Dubium est factum, absque animi anxietate & injustitiæ formidine promissam a Guillelmo summam retinere potest Guillelmus pro dimidio damno, quod sibi intulit incendium. Ratio est, quia æquum est in dubio, ut inter locatorem & inquilinum ex æquo dividatur damnum illatum; atque ita sententiam in foro externo ferret quilibet judex æquus. At vero, si certo constaret, de nulla Guillelmum culpa teneri, aut quia fulminis igne, aut malevolo inimici cujuspiam animo contigit incendium; in hoc casu ad Zephyrinum solum tota spectaret jactura, atque adeo inquilino suo pactam pecuniam restituere teneretur, licet ex conventione sibi datam (a).

(a) Idem ex cas. 160.

FINIS TOMI PRIMI.

Hujusce Dictionarii rerum INDEX in Tomo tertio exstabit.